

VLASŤ.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

MAJETNÍK, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLASŤ.

REDAKTOR

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XIV. 1897—1898.

V PRAZE.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA.

1898.

Obsah XIV. ročníku „Vlasti“.

A) Životopisy.

B) Články poučné a vědecké.

C) Čtení zábavné.

D) Básně.

E) Divadlo, hudba a umění.

F) Literatura.

Anglická:

Armenská:

Arabská:

Bulharská:

Česká:

Flámská:

Francouzská:

Chorvatská:

Italská:

Japonská:

Latinská:

Litevská:

Lužická:

Ref. Fr. H. Žundálek.

Německá:

Nizozemská:

Ref. Jos. Šeřík-Vitínský 1074.

Polská:

Portugalská:

Rumunská:

Ruská:

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

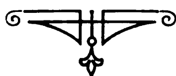
Různé zprávy a články.

Zprávy o družstvu Vlasť a jeho odborech.

ROČNÍK XIV. ŘÍJEN 1897—98. ČÍSLO 1.

VLASŤ.

Martin šlechtic Medňanský z Medného.

Napsal **Jan Halouzka.**

»Nad Tatrou sa blýská,
Hromy divu bijú,
Zastavme sa, bratia,
Veď sa ony ztratia —
Slováci ožijú!«

sa pevně o tom přesvědčen, že stane se i širším kruhům zajímavým, předesílám *úvodem* práci své *zlatý list pěvce Vyšehradského*, pokud pojednává o *Medňanském*, o *Slovenském a Českém národě.*

»Milovaný Příteli!

Ó, jak sobě dnes libuji, že jsem přátelsky požádal Vás, byste mi laskavě zaslal své nové dílo: Životopis Martina šlechtice Medňanského z Medného, jímžto chtěl jsem osvěžiti všelikou bytosť svou. Dnes dodán mi byl rukopis Váš, ukončený v půl 12. hodinu noční dne 15. srpna t. r. Bez odkladu dal jsem sobě vzácný ten rukopis předčítati, a měrou velikou naplnila se touha má.

Znal jsem šlechetného šlechtice Martina Medňanského již ode dávna, kdy byl spolupracovníkem vítaným *»Posvátné Kazatelny«* mé. Toho času dopisovali jsme sobě. Konečně za doby naší národopisné výstavy navštívil mne osobně. Nikdy nezapomenu na jeho slova upřímná, rázná, nadšená: »Prvá moje cesta v Praze byla k Vám.« Škoda, že tak krátká byla mimořádně milá návštěva ta. Jenom letmo vyměnili jsme sobě své radosti a žalosti ve příčině národa našeho katolického v Čechách ubohého a na Slovensku ještě více zuboženého. Když jsme se loučili, zrodily se vřelé slzy v temných očích mých. Od té doby neviděli jsme se. Znal jsem ušlechtilé srdce a mohutného ducha Mart. Medňanského jenom povrchně, ač jeho dopisy a literární práce prohloubaly poněkud mou vážnosť a přátelství mé k němu.

Vašnostiným rukopisem poznal jsem jeho velikého ducha a znamenitou činnosť v Církvi a národě. Jeho boj vniterný, nežli byl stal se silným a nepodvratným obhájcem svého národa ve příčině *náboženství katolického* a národnosti jen na základě *katolickém* pevně stojící; jeho vzorná obětivosť a odhodlanosť ve směru tomto, jeho literární působení mnohostranné, jeho znalosť důkladná jazyků několika činí Martina Medňanského jedním z velkých církevníků a národovců, takže chloubou musí jmenovati jej netoliko Slovák, ale také každý Čech. Ano, velikou radostí naplnilo mne naslouchání životopisu Vašnostina. Avšak také hluboká žalosť pronikla duši mou. Vy soudíte, že se mi tak stalo proto, že znova připomenul jsem sobě těch útrap neslýchaných, jimiž po značnou řadu let naši bratři Slováci zasypáváni jsou podivnou kulturou maďarskou, *kteráž podrývá a rozrývá našim bratřím víru katolickou proto*, *aby snadněji připravili je o národnosť.* Inu, »chytrosť nejsou žádné čáry«. *Čím pak byli by Maďaři, kdyby se nesílili a počet svůj nemnožili pomaďarováním rodů slovanských ve svém Maďar-országu?*

Nemýlíte se, předrahý Příteli! Žalosť má však rozmnožila se živou vzpomínkou na to, co děje se také u nás. Ubohý národ Český! Jeho dorůstající intelligence svádí se liberalismem na scestí národu nejvýše nebezpečné. Samospasná víra v Boha Krista hubí se v nich planou vědou, sbíranou u všech národů cizích, zrovna tak, jak se dělo za nejhorších dob dějin našich. Přirozenou měrou došlo to již tak daleko, že část té mladé intelligence vléci se dá hloučkem chytrých židů, a důsledně zapírají netoliko Zjevení, ale také národnosť. Div-li, že takovou intelligencí(?) také nižší vrstvy našeho národa ocítají se v bezvěří a v tupení národnosti své.

Díky Bohu, že jest veliký počet těch, (jenž jest na hlubších základech pravé vědy,) kteříž nezapírají náboženství a národnosť praotců svých!

Kéž by dorost intelligence české poznal Vaše životopisy: Soukopa, Taroucy, Dědka, Medňanského,[1]) i životopisy, kteréž doposud skrývají se v požehnaném péře Vašem! Veliká část dorostu nezná těch mužů, kteříž probudili národ náš na základě církevním, a proto nechápají pravého blaha národa Československého.

— — — — — — — — — — — upřímně vyznávám, a blahopřeji Vám

Váš upřímně oddaný přítel

Na Vyšehradě 18. srpna 1897. *B. M. Kulda*, v. r.«

Na Tatrách se blýská, a zuřivé vichry syčí slováckými dědinami. Nešťastný pobratim náš, ode dávna štván a napadán, snad se již nezachrání. Zhoubný protestantismus, surový maďarismus zatínají drápy do brati naší, — a zoufalé nářky utiskovaných zaléhají až k nám! — Zdálo se, že po hrozných útrapách revolučního roku 1848., kdy Košut na věky hanebně se proslavil utiskováním lidu maďarského a vlastizrádným dotíráním až k trůnu mocnáře Dobrotivého, zavítají ubohé Slovači radostnější dnové. Než, nestalo se tak, bohužel, do dneška! Odštěpeni od spisovného jazyka českého slábnou — slábnou, a neubrání se nátlaku plemene cizího! — — Vyletí tu tam ze slovácké chaty orel, — rozestře peruti daleko široko nad hnízdem slováckým, — brání do krve tu horskou čeleď; zakrouží někdy vysoko nad nebetyčné Tatry a ostrým zrakem přehlédá všechny kouty naříkající Slovače, — vidí, jak hyeny ssají krev bílých holubic — bleskem letí — letí dolů — zachránit napadených — přesilou však dravých šelem raněn, doražen, krvácí a umírá — — —

Ó, dobrý, nešťastný lide slovenský! Zda ukřivdil jsi komu? Zda potřísnil jsi česť národa jiného? — Nikdy! — A proč jsi tupen, žalařován, proč okrádají tě o jazyk a náboženství? — Jsi krevným bratrem českého lidu! Vám od jakživa spínány ruce v okovy, a zakmitla-li slabá jen jiskra touhy po volnosti v hrudi vaší, již ji cizácká zpupnosť zašlapala; ona chtěla státi se aristokracií národů ostatních! Ostře doličují *Moravské Noviny* roku 1848. neblahé poměry uherské: » . . . Maďaři jazyk slovácký ze škol, úřadů, kostelů násilně a lstivě

---

[1]) *B. M. Kuldy* (pozn. redakce).

vytlačovali, rovného práva jej všude pozbavovali, lid slovenský po maďarsku mluviti, psáti, ba i v kostele modliti se nutili; každého, kdož zdráhal Maďarem nazývati se, jejich zlým záměrům sloužiti a k zradě proti císaři našemu napomáhati, trýznili a na šibenicích odpravovali.«

Ký div, že trýzněný lid povztyčil hlavu proti tyranům! Po nešťastné bitvě Myjavské držely se ještě *Lubina* a *Krajné* — vesnice obývané slovenskými sedláky. Velmi srdnatě bránili se Krajňané, a student *Vilém Šulek* z nich nejudatněji dorážel na nepřítele. Byl od Maďarů chycen. Zavlekli jej do Freištátu, — nařídili mu, chce-li se zachrániti, aby se odřekl Slovanstva a přísahal na maďarskou konstituci. Devatenáctiletý mladík odmrštil milost maďarskou, prohlásiv, že chce zemříti za Slovenstvo. Byl odsouzen na šibenici. Den popravy byl svátkem Košutovským šelmám; všechno panstvo z Nitry a okolí se dostavilo. *Šulek* ubíral se k šibenici směle a odhodlaně. Pod šibenicí vesele volal: »Nech žijú Slováci! Sláva Slovanstvu! — Lidé srdcí nezkažených slzeli . . . *Závodník*, katolický kněz a farář ve Velké Divině, známý na Slovácku lidumil a vlastenec, prohlášen byl tehdy *buřičem,* protože školy pořádně spravoval, a komise v bytě jeho nalezla *návěští* (!) o »Slavische Centralblätter«.

Za těch asi let a poměrů spatřil světlo světa dne 10. listopadu 1840. slovenský patriota a spisovatel Martin šlechtic Medňanský z Medného. Narodil se v Divince, »malúčkej« dědince utěšeného Pováží — blízko Žiliny, — přifařené do Velké Diviny — z otce Ludvíka Medňanského, šlechtice z Medného, a matičky šlechtičny Josefy Nozdrovické z Nozdrovic. Rod Medňanských jest z nejstarších šlechtických rodů v Uhrách; — dělí se ve dvé hlavních větví: *šlechticů* a *baronů.*

Tito vyznamenáni byli roku 1760. titulem »svobodných pánů« a přijali nový predikát *de Aranyos Meggyes* (zlatý Mediáš v Sedmihradsku). Otec Martina Medňanského pocházel z rodičů velezámožných. Při dělení statků byl od bratrů svých úplně oloupen, a jsa příliš citlivého a dobrého srdce, nehledal práva svého, spokojen s výplatou maďarskou: »nesre semmi fogd mey jot« (toť máš *nic,* chyť to dobře!). Zchudlý šlechtic nerozmýšlel se dlouho a přijal službu praktikanta u hraběnky *Ludmily Csáky*, *rozené Lažanské*, na panství *Szendrö*. Za nedlouho ustanoven byl správcem (frumentarius) *Divinky* a *Svedrníka*, kdež výborně hospodařil.

Do roku 1849. bylo velkostatkářům hej! Pracovní síly byly laciné; poddaní robotovali na lánech jejich zadarmo. Když však laciné časy pominuly, bylo šlechtě na jinou. Bylo nutno dělníkům vypláceti hotovými, začasté dělníky nepoctivé a nesvědomité, tak že mnohý velmož z rozsáhlého hospodářství neměl užitku, hospodaření se mu znechutilo. Nejeden šlechtic statky své prodal anebo pronajal. Tak učinila i hraběnka *Csáky*; prodala za správcování Medňanského *Divinku* židovi, nájemníku tamější krčmy. Správci *Medňanskému* vykázala výslužné a pronajala dvůr ve *Svedrníku* velmi lacino. Šest let hospodařil Martinův otec ve Svedrníku, odkudž ho židé vytlačili, nabídnuvše hraběnce vyšší nájemné. Z Divinky přestěhoval se Medňanský do *Chlevánek*; tam si najal statek od spříbuznělé vdovy *Novákovy*, sestry nebožtíka olomúckého kanovníka *Jindřicha rytíře Holého* (»strýka nebohého Vincenta«). Na statku tom pobyl šest

let, až dostalo se Uhrám konstituce. Po zvrhnutí Bachova systému a zřízení ústavy stal se Medňanský *stoličným kastellanem* a přestěhoval se do Trenčína, kdež v téže hodnosti dne 4. května l. P. 1874. v Pánu zesnul.

Předobrá matička Martinova byla velenadaná, vzdělaná a velice sličná dáma; vychována byla v klášteře Trnavských Voršilek. Otec její, Mikuláš šlechtic Nozdrovický z Nozdrovic, byl Luterán, jakož i jeho bratr. Slynul tělesnou krásou a proto přibrán byl do sboru císařské stráže tělesné jako důstojník. Za válek Napoleonských byl poraněn, ale šťastně se vyléčil. Oženiv se, přihlásil se k Církvi katolické zpět a slynul neohroženým vyznáváním katolické víry — jakož i neobyčejnou zbožností. Pěšky zaputoval do Říma, aby viditelné hlavě církevní, náměstku Petrovu, hold a úctu projevil. Když pak dnové jeho naplněni byli — zemřel jako světec cele oddán do vůle Nejvyššího. Nitranští biskupové Kluch a Wurma ctili nebožtíka tou měrou, že dali dcery jeho vzdělávati na vlastní útraty v klášteře Trnavských Voršilek, »kamž dostala se i moje milovaná matka«.

Bratří Mikuláše šlechtice Nozdrovického pomřeli jako zarytí Luteráni, zvláště z nich vynikal Ladislav, inspektor sekty Luteránské. Za dětských let Martina šl. Medňanského působil v Divině farář *Jan Lottner* s kaplanem *Štěpánem Závodníkem*, knězem horlivým, spisovatelem slovenským, o spolky střídmosti velezasloužilým. Po faráři Lottnerovi dosazen byl na faru v Divině Závodník, za něhož kaplanoval *Matěj Šantroch*. Domácí život Medňanských byl patriarchální a řekněme *klerikální*; veškeré okolní duchovenstvo rádo navštěvovalo vzorné manžely. Přátelství duchovenstva s Medňanskými bylo intimní a dojista nejintimnější s P. *Závodníkem*, jehož vlastenecké, katolické snahy od manželů těch dle zásluhy byly oceňovány. Z *Diviny* přesazen byl Závodník na faru do *Pražiny* (rodiska † ministra Baroša). Ku přímluvě Martinova otce ustanoven byl nástupcem Závodníka v Divině kaplan Šantroch, původem Čech, do dneška v Divině blahodárně působící; dne 20. srpna 1894. slavil *tam* padesátileté kněžské jubileum.

Elementární školy odbyl sobě Martinek v domě otcovském za dohledu soukromých učitelů, z nichž v dobré paměti uchoval nadaného Pindlera. Léta Páně 1851. odešel Martin na piaristické gymnasium v Trenčíně, kdež někteří znamenití profesoři vyučovali. Učeností a zbožností slynul ředitel *Balthazar Burian*; — *Krištof Kučera* vynikal vlasteneckým uvědoměním — veřejně vyznávaným; mluvnici českou a čítanku Čelakovského pilně se žáky svými probíral. Divno, že za tehdejšího Bachovského systému nebylo na školách o maďarštině ani slechu; profesoři přednášeli kulinářskou slovenštinou nebo češtinou, jak se kterému jazyk lépe obracel. Německá gramatika byla ovšem závazným předmětem. Do třetí třídy přestoupil na gymnasium Nitranské, — tam skončil gymnasialní i theologická studia.

Ukázali jsme jinde s dostatek, jak se v seminářích probouzel duch vlastenecký; jak odtud sálalo nejvíce ohně upřímné lásky k národu, a doklady nezvratnými jsme tvrzení své odůvodnili. Hoj! co tu čisté, obětivé lásky vlastenecké proudilo žilami nadšených junáků, — lásky nepřemožitelné! Potlačovali ji násilně, barbarsky dusili lidé krátkozrací, chlebaři, — ale ona novou silou vyšlehla ze

srdcí krvácejících! — Ty semináře naše staly se kolébkami našeho katolicko-vlasteneckého probuzení! — Buďte požehnány tiché síně našich seminářů, buďtež požehnány; z vás vyšli zachranitelé národa Československého, z vás vycházely hvězdy jasné do milých měst a doškových dědinek, hlásající jitro žádoucího vzkříšení, takže dnes i ten ubožák, národ náš dostoupil obdivuhodné výše ve vědách a uměních, dokázav svou vzácnou schopnosť, jakáž snad za nedlouho vykáže mu nejpřednější místo v národech kulturních! — —

Jako všude jinde, taktéž v semináři Nitranském sešli se mladíci hořících srdcí, odvážných myslí, jimž předobře známa byla úloha životní i nezištně pracovati na vinici Páně a na zpustlé roli předrahého národa. Svatým zápalem prodchnut, poučoval Nitranský bohoslovec, *Štěpán Petřík*, spolubratry své o povinnostech, jež mají k Církvi a národu. Medňanskému zdály se všechny Petříkovy domluvy zprvu nesplnitelnými, a bez obalu namítal, že nemůže jednati dle zásad Petříkem hlásaných, že je šlechticem, honosícím se dávnými předky, kteříž do Uher slavným Arpadovcem byli přivedeni; Petřík vyvrátil mylné domnění Medňanskeho brzo a vysmál se se svými soudruhy domýšlivému Arpadovci. Ale když domluvy nic nepomáhaly, rozhorlil se Petřík tou měrou, že užil prostředku radikálnějšího a Medňanskému důkladně nařezal. Důrazné to poučení obměkčilo poněkud nevěrce, tak že ochotněji naslouchal Petříkovým promluvám. Listy redigované † *Drem. Radlinským* »*Cyrill a Method*« otevřely Medňanskému oči docela; ze Šavla stal se Pavel, — horlivý vlastenec a nejpilnější navštěvovatel soukromé slovanské školy, kdež Petřík přednášel alumnům Viktorinovu slov. gramatiku. »Vetšina alumnov prihlásila se ku slov. strane, medzi těmito i já, — ostatní, čo byli opportunisti, kteří už tenkrát cítili, že renegatstvo spojené jest s chlebíkem, odmenami . . ., ti klaňali sa maďarskému Istenovi, jemuž i vernosť zachovať slúbili.«

Jako druhdy v semináři Brněnském zakázáno bylo policií všechno vlastenecké hnutí, tak zarachotil přísný povel v alumnátě Nitranském, »ktorý nám zakázal i slovenské časopisy i knihy odebierať, bá i slovensky hovorit.« —

Zatím opustil Petřík alumnát, — kaplanoval krátko; mladičký — do úmoru pracovav na líše vykázané[1]) — odevzdal šlechetnou dušicu Mistru Svému. — —

Medňanský byl nástupcem Petříkovým v semináři »a bol som principillus slovenských alumnov«. Jeho přičiněním zakoupili slovenští alumnové obraz Přecechtělův »*Příchod sv. Cyrilla a Methoděje na Velehrad*« — a zavěsili v tak zvané kaplánce. Barbarská ruka strhla obraz ten po odchodu Medňanského ze semináře, aby zhoubnému panslavistickému (!) proudu přítrž učinila. K hnusnému zneuctění obrazu, nejpamátnější událosť historickou znázorňujícího, dodává Medňanský: »Pane, to nie fabula, ale factum!«

Čím větší balvany házeny mladým apoštolům na cestu, tím horoucněji a vytrvaleji brali se ku předu za cílem vytknutým. A podivno, i v Ostřihomě i v Pešti budil se a vždy utěšeněji rozvíjel se ruch literární. V Ostřihomě měli alumnové svou slovanskou školu i knihárnu. Mladičký bohoslovec *Rudolf hrabě Nyáry de Bedeg*

---

[1]) V Malých Levárech.

založil v Pešťském alumnátě slovanskou knihárnu a školu. Škoda, že činnosť nadějného vlastence onoho ochromena byla na žal a bol veškerého Československého národa! »Hr. Nyáry« — píše mi Medňanský, »bol by býval náš Sylva Tarouca, keby neštastný osud nebol zasiahol toto šlechetné šlechtické srdce, nad jehož krutým osudom po dnes každé slovanské srdce krvácá . . . Šlechetné, zlaté srdce i dnes za náš národ bije, avšak bohuzial je jako mrtvý.« —

Alumnové v Pešti odvážili se zásobovati pracemi veřejný trh literární, vydávajíce každoročně roztodivné spisy proslavených výtečníků — v překladě. Vydali Deharbův výklad katechismu, spisy Consciencovy atd. za součinnosti alumnův seminářů jiných. Medňanský pracoval dosti vydatně o převodu jmenovaných spisů do slovenčiny. Ruch centrálního semináře Pešťského podporován byl i alumny Srby a Chorváty se Slováky spřátelenými a sympaticky těmto nakloněnými: zvláště Konstrenčičem, Vinodolacem a Markem Loučaričem. [3])

Z nenadání však zafičel jedovatý dech asijský a otrávil všechny ty rozkošné, žhavým květem planoucí — záhonky! Liberální, Tisovskou hrůzovládou udušeno bylo všechno, co nedýchalo maďarštinou, a tak nezbylo nic, leč rozvaliny a trosky ze zadupané kultury. A do dneška stojí svědkové o pomstu volající, o maďarské surovosti hlásající, — jsou to sbírky musejní, zaprášené knihárny, mury zničené Matice, gymnasijní a jiné. »Miesto toho« — poznamenává Medňanský — »asijská kultura nastavovala nám ohlupujúce dedóvidy . . . a iné hlúposti, které každému čestnému človekovi krev do tváre naženú.«

Ubohý lide slovenský, jak cítíme s Tebou, jak pláčeme nad utrpením Tvým! Ó, kéž bys poznal, co Ti ke spáse! Sjednoť se s národem Českým, vrať se ke společnému jazyku spisovnému, — budeš silen — ve svornosti spása! Kéž bys sjednotil se u víře s národem Českým; kéž bys přilnul pevně ke skále Petrově, od níž odtržen jsi byl lidmi vášnivými, — a uchránil bys existenci svou na věky! — —

Léta Páně 1864. vysvěcen byl Medňanský na kněze biskupem Roškoványm. Již za theologických studií zabýval se jazyky slovanskými — a skládal verše. První veršovanou prací byl: překlad Schillerovy básničky »An der Quelle sass der Knabe«. Petřík překlad opravil, a Villiam Pauliny-Tóth otiskl ji v »Sokole v letech 1860—1863. vydávaném. Více jiných básní zaslal Medňanský do »Slovesnosti«, redigované Drem. Radlinským. Po ordinaci poslán byl Medňanský za kaplana do *Lietavy* blíž Žiliny. »Je to biedna dedinka, ale kraj čudokrásný. Na strmom vrchu rumy starého hradu, pod vrchom malá biedna dedinka, hora a skala, no sama divá romantika«. Studia jazyková pěstoval i v duchovní správě a osvojil si zvláště důkladné vědomosti jazyka polského. V Lietavě obeznámil se s polskou rodinou zemana Alexandra Smiałowskiho, jehož manželka byla rozená baronka Stefania Pongraczova. V rodině Smiałowských nalezl Medňanský přátelský útulek, ale ještě více: polské knihy a díla nejznamenitějších polských klasikův, z nichž dychtivě čítal za zimních večerů, a tak velmi lacino poznal důkladně velkolepý ústroj a nád-

[3]) Zemřel nedávno, — byl krajinským poslancem a Záhřebským kanovníkem.

heru veleděl polských poetů. Sotva uplynulo pět měsíců od vysvěcení Medňanského, — sotva v Lietavě se zahřál, poslán byl na žádosť Rosinského faráře prozatímně na tři měsíce do *Rosiny*. Z Rosiny dostal se do *Vysoké* na Kysucách, do drátařů, kdež čtyři léta vytrval, neunavně pracoval, et portavit integrum pondus diei et aestus in cura animarum.

Veškery provise po daleko široko roztroušených chatrčích na Beskydě zastával sám, — nastudil si hlavu, z čehož dostavil se nezhojitelný neduh ušní, hluchota. »Roku 1866. zakusil som to, čo opisal som v mojej novelle: »Příchod Klapkovej legie«. Klapka vrazil z Moravy do Uher — do Turzovky, ale poněvač už uzavieral sa mír, Klapka se svou legiou (přes Vysokú, Makov) vrátil sa zpět do Moravy. Málo je istě ludí, kteří by boli mohli túto dobrodružnú a perfidní výpravu videť. No já mal som to štastie videť a přesvedčiť sa o lojalnosti k Habsburskému domu oných loptošov, jimž dostala se za to všetka moc do ruk, a jimž za kořisť vydaní boli všetci nejlojálnější Nemaďaři. Od porážky u Král. Hradce a od zavedenia dualismu započala sa křížová cesta Slovákov, jichž terajší Tisza a vladari na križ přibili a i teraz napájú octom a zlčou«.

Kaplanoval potom ještě půl třetího léta v *Bošaci* a pět měsíců ve *Zliechově* u statečného a horlivého patriota *Pavla Polányia*, »ktorý ako horlivý národovec poskytoval mi velkú úlevu a vynasnažoval sa ma tešiť.« Tehdy uprázdnila se fara *Beckovská*; tamní farář a čestný kanovník *Jan Dualský* jmenován byl skutečným kanovníkem v Nitře. Patronem fary Beckovské bylo »*dominium Beckovské*«, potomci někdejšího *Štibora*, rozpadnuvší se na více šlechtických větví: hrabat Pongráczů, šlechticů Reviczků, hrabat Berényů, svob. pánů Medňanských atd. — Na faru Beckovskou praesentován byl Martin šlechtic Medňanský dne 22. února 1872; tam pracoval téměř dvacet let úspěšně a blahodatně. Dosednuv na faru tu poznal brzy, jaký zlozvyk zahnízdil se v obci vinou předchůdců. Tamější Luteráni neměli zvonů, a proto vyžadovali sobě na farářích katolických, aby jim bylo dovoleno za slavnějších luteránských pohřbů vyzváněti katolickými zvony. Medňanský byl by rád nepořádek ten odstranil. Ale jak? Náhoda pomohla. »Zemrol bohatý Luterán, a jeho příbuzní přišli ke mne o zvony. Ochotně dal som jim vyzváňať, kolko len chceli. Po pohrabě, keď prišlo jim od zvonov platiť 2 zl. 50 kr., počali sa se mnou jednať, že aby som aspon tých 50 kr. odpustil. Já povedal som, že to urobiť nemôžem, lebo že je to fixna taxa a dôchodek nie je môj, leč kostela. Ale Luteráni neprestali dotierať, na čo řekol som jim, že je to len milosť, kterú Luteránom preukazujeme, a že ziaden z mojich církevníkov neopovážil by sa tak jednať. Ale Luteráni dotierali len dalej a podali mi 2 zlatky. Já dve zlatky vezmul som do ruky, vtisknul som je zpátky do hrsti tomuže Luteránovi, chlapáka chytil som za límec a s dvěma zlatkami vyhodil ven z izby. Poněvadž takto urazil som celú luteránskou sektu v Beckově, tak tito nejbližšiu nedelu svolali konvent a vyniesli: že oni nedajú sa od katolického farára vyhadzovať a preto viacej nedajú zvoniť, leč zaopatria si vlastné zvony. To bolo, čo som chcel.«

Za faráře Dualského pukl veliký zvon *Burian*. Udála se nehoda takto: Do Beckova dojel luterský superintendent. Za vjezdu chtěli Luteráni vyzváněti, ale farář Dualský zakázal a poručil zvonici

zamknouti. Luteráni, nedbajíce jeho zákazu, vylámali dvéře a Burianem tak dlouho vyzváněli — až pukl. — Katolíci Beckovští podali biskupu Roškoványimu žádost (aniž o tom faráři Medňanskému byli co řekli), aby zvon ten milostivě dal přeliti. Z čista jasna překvapen byl Medňanský dopisem Milosti Biskupské obsahu tohoto:

Velebný pane faráři!

Farníci vaši mne požádali, abych jim větší zvon dal přelíti: Jsem ochoten značně přispěti tehdy jen, zaváže-li se jak farář, tak farníci, že nikdy akatolíkům vyzváněti nesvolí; a uvolí-li se farníci 200 zl. k účelu tomu vyplatiti.

Na první požadavek Jeho Milosti bylo snadno odpověděti, ale ten druhý vrtal Medňanskému mozkem. Kostelník obešel všechny farníky a donesl do fary všeho všudy upsaného 70 zl. Dobrá trefa! myslil sobě farář. Usedl za stolek a napsal Arcipastýři svému takto:

Nejjasnější a Nejdůstojnější Velepastýři!
Pane a otče Nejmilostivější!

Milostivému rozhodnutí Jasnosti Vaší odpovídám nejponíženěji takto: Svatosvatě slibujeme, že nikdy nesvolíme, aby novým zvonem akatolíci vyzváněli. Farníci upsali 70 zl. — já pak 30 zl. doplatím. Neračiž Jasnost Vaše tak skrovný výsledek upisování vlažnosti farníků mých přisuzovati; jsou dojista farníci moji tak dobří a zbožní, že se jimi honositi smím. Chudoba jediné zavinila, že více neupsali dle známého: kde není, tam ani smrt nebere.

Zpráva tato Arcipastýře velmi potěšila. Do téhodne dal Medňanskému vysloviti svou spokojenost a doložil: »rád všecko doplatím.« Přelití zvonu zaplaceno bylo tisícem zlatých. Na okraji zvonu dal Medňanský uliti slova tato: »Acatholicis pulsus vetatur.« (Luteránům vyzváněti zakazuje se.) Tak zprostil moudrý farář Medňanský na všechny časy katolickou obec prastarého zlozvyku: za pakatel svolovati Luteránům vyzváněti při funkcích luteránských katolickými zvony a přiměl Luterány, že si vlastní zvony zakoupili.

Nedivme se, že horlivost Medňanského, vzorný a obětivý život kněžský mnohého Luterána povzbudil, takže ku konci jeho farářování v Beckově každého takměř téhodne přihlašoval se konvertita do Církve katolické, z čehož nemálo durdil se pastor, naříkaje, že, půjde-li to tak dále, brzy ztratí posledního Lutrova stoupence. Za jedné konverse mluvil Medňanský od oltáře k zástupům takto: »Zvestujte našim spolubratrům evanjelikom toto: že my katolíci veríme a vyznáváme to, čo Ježíš Kristus učil, apoštolové ohlasovali a Církev svatá k vereniu predkládá. Jestli daktorý z našich evanjelikov dokáže mi to, že bol Martin Luter jeden z dvanácti apoštolov alebo z učedlníkov Pána, tak ostanem sám Luteránem. Jestli však já jim dokážem, že Martin Luter bol od katolické Církve odpadlý kňaz, tak nezbývá jim inšie, len aby čím skor, Luterového bludu sa zřeknúc, přinavrátili se do lona Církve katolické. A preto zaprisahám jich v mene Spasitele Jesu Krista, aby to čím skor urobili . . .«

Tak stručná, ale řízná řeč přivedla nejednoho na pravou cestu. O přečetných konversích, neúmornou horlivostí Medňanského docílených, nevěděl biskup ničehož, až konečně Medňanský seznam

veškerých těch konvertitů sepsal a Arcipastýři svému odevzdal. Seznamu tomu přičinil dodatkem: »Ne autem propter crebriores conversiones mihi quidpiam in meritum allegari videar, humillime refero: me in his absolute nulla merita habere, — est unice singularis gratia divina, quae ita mirabiliter operatur, — omnia fiunt ita, prout Dominus Deus vult et disponit.«

Velepastýř zaradoval se z kněžské působnosti Medňanského a opravdově na to pomýšlel, za první vakance dosaditi nadšeného kněze na stolici kanovnickou. Ale hluchota bohužel důrazněji a důrazněji doléhala na Medňanského, aby zadal za odpočinek. Učinil tak; dne 1. května l. P. 1891. dobrovolně resignoval na faru a uchýlil se do svého tuskula v *Trenčanském Istebníku* — tam v pokoji pracuje pro blaho nešťastného lidu slovenského!

Medňanský jest zakladatelem »*Radhoště*«, *Musealnej společnosti v Turč. Sv. Martině*«, členem »*Dědictví sv. Cyrilla a Methoda v Brně*,« spolumajetníkem národního domu v Turč. Sv. Martině a členem jiných dobročinných a vlasteneckých spolků.

Literární činnost jeho jest obsáhlá a velecenná; veliká sečtelosť, bohaté vědomosti, citlivé srdce kněžské, krvácející žalem nad pronásledovanou Církví a opovrhovaným národem zřetelně vynikají ze spisů jeho. V theologii a na kaplánkách psal verše hlubokým Slovanským citem dýšící. Pilně přispíval do B. M. Kuldovy »*Posvátné Kazatelny*« — v několika ročnících, — a často si s pěvcem Vyšehradským dopisoval. Do »Katolických Obzorů« čísla I., věnovaného *slavnému Makabejci našemu*, *pěvci a literátu věčně mladistvým zápalem překypujícímu*, *Nestoru našemu*, kanovníku *B. M. Kuldovi* — napsal Medňanský srdečnou básničku, za niž mu onen v »Díkůvzdání« takto odpověděl:

Jak rád jsem to Tvé péro vítal
a přátelské Tvé listy čítal.
Má »Kazatelna« o tom ví,
a práce Tvoje vděčně ctí.

Dnes opětně se shledáváme;
a jak se nyní poznáváme?
Já slep jsem, a Ty, Bratře, hluch,
však zdráv je, Bohu dík, náš duch.

Bůh zachovej Tě dlouho činným,
buď zbožným duchem za vzor jiným;
já zdravím Tebe i Tvůj Vah,
buď na Slovensku našem blah!

Roku 1882. napsal do Olomouckého »Pozora«: »*Ze Slovenska do Brna, Olomúce a naspět*«; tamže r. 1887. »*Cestu do Chorvatska*«. Do téhož časopisu uložil cenné úvodníky, z nichž vytknuty buďtež: »*Pomatenci z maďarského blázince*«, »*Lud. Kubányi, maďarský apoštol*«, »*Maďarský list a papežské požehnání*«, »*Čechové, Čechové, jak se měníte!?*« — Psal do II. almanachu *Tovaryšstva*, za redakce faráře Richarda Osvalda. — V Brněnském »*Obzoru*« byly dosud otisknuty práce Medňanského: »*Na tom našem Beskydě*«, »*Diblík*«, »*Apotheosis*«, »*Co nového v Divince?*« »*Episody ze seminářského života*«, »*Krátký prospekt rumunské literatury od unie s Římem až po dnes*«. Uveřejněno bude: »*Restauracia na dedině*«, »*Žabinec po restauracii*« — poslední práce snad vyvolá sensaci. Upraveno do tisku chová Medňanský v rukopisech: »*Stopy staré kultury a nová rumunská litera-*

tura«, »*Oslinský Žabinský de eadem*«, kdež nemilosrdně bičuje pádným sarkasmem renegátskou šlechtu a spotvořenou aristokracii. Otisknuta bude v III. ročníku »*Tovaryšstva*«. Roku 1888. vyšel ve »*Slov. Pohladoch*« v Turč. sv. Martině utěšený cestopis Medňanského »*Z cest*« (popis cesty na Moravu, do Krakova a Vratislavy). Za let 1877 a 1878. byl spolupracovníkem polského časopisu »*Ruchu literackiego*«, Agatonem Gillerem vydávaného. Po tři roky redigoval Medňanský kalendář »*Pútnik Svatovojtěšský*«.

Léta Páně 1894. navštívil v srpnu Medňanského Pražský P. *Konrád* a nutkal jej, aby dle »*Diblíka*« napsal libretto ve verších, on že přidá hudbu, a tak prý nám dá slovenský motiv krásnou operu. Zatím P. Konrád zemřel. Později napsal Medňanský libretto ono, a rád by našel schopného komponistu, jenž by dovedl věc složiti na motivech slovenských písní.

Kromě toho napsal Medňanský mnoho a mnoho jiného do novin a časopisů, jichž se mi právě do rukou nedostalo.

Práce Medňanského jsou dokonalé, řeč jadrná, sloh hladký. Pracuje velmi snadně a rychle. Počítám jej k nejlepším našim literátům.

Korrespondence Medňanského rozvětvena jest daleko; dopisuje si s Čechy, Moravany, Poláky, Horváty, Rumuny. Plynně mluví: slovensky, latinsky, německy, maďarsky a polsky; obstojně francouzsky a poslední dobou studuje rumunštinu.

Velikého významu jest ta okolnosť, že Medňanský horuje pro jednotu spisovného jazyka u všech Čechoslovanů a zatracuje neblahé odštěpení se Slováků od spisovného jazyka českého. Pojednal jsem o nešťastné roztržce částečně jinde — a těší mne, že s vývody mými věhlasný literát slovenský, M. Medňanský, souhlasí. V listě ze dne 7. září 1896. píše: »Pre naše Slovensko bola velká pohroma vpád Hunov, ktorý nás odtrhol od Velkomoravské říše. *Druhé nešťastí bolo odtrhnutie sa od literatury českej, — preto som za spojenie literarné s Čechy.* Třetí pohroma je nový exodus, nímž nové millenium započíná: nová okupacia Uherska skrz Židov.« — Listem ze dne 24. října 1896. mi oznamuje: »In calendario, quod edidit bar. Salva Rosenbergae, est articulus *o vzájemnosti československé!* Ecce hic etiam commendat unionem litter. cum Bohemis. Hic est primus, qui palam et audacter suam opinionem profert. Ergo non sum solus!«

Medňanský dokonce jest o tom přesvědčen — a to nás těší, — že se stali Slováci odštěpením od společného spisovného jazyka českého nepatrným, malým, bezvládým národkem; že by nikdy nebyli Maďaři tak hanebně se Slováky jednali, jak skutečně se děje, kdyby byli Slováci setrvali v nerozlučné jednotě s Čechy. Čím menší národek, tím slabší jeho literatura; čím mohutnější národ, tím imposantnější jeho písemnictví. Původci literární roztržky té byli lidé neprohlédaví, »nehledeli od nosa dalej« — a zavinili hrozné neštěstí, jakéž ubohé Slovensko vždy zhoubněji a citlivěji zasahuje; přetrhli niť historické kontinuity, vížící Slováky k Čechům, jakožto potomky říše Velkomoravské!

Kéž by bylo bývalo uposlechnuto hlasu dnes na nebi oslaveného kněze *Jiříka Sloty*, — tak leckterá do dneška krvácející rána nebyla by otevřena bývala!

Kdož jen trošičku vidí do budoucna a zachoval si zdravý úsudek, všemožně přičiní se, aby sjednocení literární brzo bylo provedeno.

Medňanský tvrdí, že otázka sjednotenia je len času; nastane čas, kde o tom seriosne bude našim rozmyšlat a pracovať! Dodávám: Jen aby nebylo pozdě!!!

V semináři již zahořel Medňanský návodem Petříkovým a jiných kollegů láskou k slovanskému národu a tehdy již dostalo se jemu přezdiska nejhorlivějšího a *nejmarkyrovanějšího panslava*. S povědomím tím nastoupil drahu svou na vinici Páně, a od tejto drahy neodstúpil som ani na píď. Tím ovšem zničil som očekávanú karieru, mosty před sebou som spálil, a zriekol som sa každého postupu a sám pred sebou zavrel branu, ktorá vedie ad Parnasum, keby som sa bol môjmu národu jako šlachtic sproneveril, — kebych sa bol stal jeho Jidášem — a kebych si bol stal do radu jeho ubijcov a moderných renegatských Janičarov, tak už jako mladý kňaz vplyvom rodinnej aristokratie bol bych — — a zatym? — — Nu, buď Bohu chvála, že jakživ som neznal hřiešnej ambicie a som dnes spokojenější v mojom zátiší — — nežli mnohý ubijce slovenského národa. Na vzdor tomu, že bol som poznačený jako »nejnebezpečnější panslav«, o ňomž i maďarský jeden plátok sa rozpisal slovy: »eren Mednanszky család fekete foltja« (tato černá skvrna v Medňanském rodě) — biskup Roškovány zamýšlal ma urobiť čestným kanonikom, já však utiahol som sa do pokoja. Jedine čo mi je lúto, je to, že nutený som v Uhrách bývať; radnej býval by som medzi mojimi drahými Moravany a nejradněji v Zlatej Praze, — takto nutený som v Uhrách živořiť a čas si upřijemniť, čím sa mi dá, — kedy tedy literarnym umením.«

Za prázdných chvílí zabývá se Medňanský jako † hrabě Bedřich Sylva Tarouca pěstováním ovocných stromů; slyne po veškerém okolí jako vyhlášený pomolog. Má asi devadesát druhů jabloní, sto a padesát hrušní, a ze všeho ovoce druhy nejjemnější, — k tomu pěknou vinici. »V tomto záleží moja passia, pri čom mnoho čítám, četné časopisy odebierám, a kedy tedy zvláště v zimě, keď sňah poletovať počíná pri teplých kachlách i čarbem pre vás a pre našich.«

Maďaři pohlížejí s hrůzou na Medňanského jako strašného panslavistu, ač se k němu dosti šetrně chovají. Přihodilo se nedávno, že jakási maďarská ruka i v šematismu se chtěla vymstiti Medňanskému; poznačila Medňanského prostým jménem nešlechtice. Ihned domáhal se Medňanský práva svého dopisem na úřad kompetentní.

A proč domáhal se Medňanský tak houževnatě titulu šlechtického? Aby veřejně ukázal, že i šlechtic styděti se nemá za svůj slovanský původ, a že nikdy není šlechtictví příčinou hnusného odnárodnění. Ba jestiť popřední povinností šlechtice, aby jiným svítil krásným příkladem a snažil se v práci národní vyniknouti, státi se národu chloubou, ale nikdy hanbou a kletbou! — Čistý štít kněze Medňanského jasně svítí nad ubohým Slovenskem! Spanilá, nezištná duše jeho chvěje se o ten zavržený slovenský lid a láskou objímá plamennou ode dávna hyzděný Československý národ. — Jako kněz všude a vždy otevřeně, zmužile vystupoval, — nikdy nestál v ústraní, kam ostré střely doletěti nemohly. Vždy v první řadě, pevný jako silný dub, do jehož staré koruny vichor mocně zasahuje — kmen se sice zachvěje, zasténá — ale nedá se zlomiti!

Takých kněží, takých heroů nám dnes třeba, kdy se to valí se všech stran a chce zatopiti lavinou nemravnosti a cizáctví ty zlaté

nivy naší druhdy tak zbožným lidem obývané vlasti! Lid náš nám systematicky kazí, velepastýře naše hanebně napadají, padouchové ničemní, i to nejsvětější třísní slinou jedovatou. — — Oj! tu tak zažaluje leckdy nejeden poctivý vlastenec: Bože, jak to vše skončí?! Jest pravda, že Církev svatá na nerozborném stojí základě, jako obrovský maják, do něhož mořské přívaly marně odevšad perou, nepřemožitelna, vždy vítězící! Církev svatá nebude nikdy, nikdy povalena, — ale uvažme, kolik lidí v zápase tom na věky může býti nešťastných! Tu třeba lid poučovati, aby mu svatá víra uloupena nebyla; *tu třeba všude jmenovati nebojácně co katolické, katolickým*, ale ne, jak onehdy jsem kdysi četl, že prý to katolictví by se tak tuze vystrkovati nemělo! Toť by byla ovšem pochybená taktika! Snad bychom se nestyděli za název »katolický«? — A blaze nám, blaze národu, dokud takých vyznavačů budeme míti mnoho — těch *Kuldů*, *Bílých*, *Táborských*, *Sylvů-Tarouců*, *Medňanských* — mnoho — mnoho!

Ubohá Slovači, blahopřeji Tobě, že vykázati se můžeš knězem dle Srdce Páně, šlechticem, bohatýrem, vlastencem neúplatným, — Tobě celičký život a prospěch svůj obětujícím!

Cítíme s Tebou, ubohá Slovači, vždyť jsi, dle slov pěvce svého Medňanského malý, biedný, nepatrný národ, máte prý ustláno na hloží a trní; sveřepý živaň nás ubíjí, otročí, slzy prý Vám vyschly z uplakaných očí; beťár prý Vám z hrdla trhá jazyk rodný; Vaše utrpení nemá v světě páru, až lupičskou rukou sáhá ku oltáři; o všecko Vás obral, i dušu ubijí, no, jedno nemůže vzít Vám dračí zmije: nevyrval Vám z duše pevnou víry pásku, ni naději v Boha, ni nebeskou lásku; a to prý Vás spasí, k vítězství dovede, to Vám sladí suchý chlebík v trapné bídě.

Zachovej Ti Pán Bůh dobrý do dalekých let znamenitého Medňanského! — Opakuji: Kéž bys usjednotila se u víře a spisovném jazyku s námi, — pak jsem jist, že slova Matúškova stanou se pravdou, a hromovým hymnem — vítězně zahlučí nad Tatrou:

To Slovensko naše
posial turdo spalo,
ale blesky hromu
zbuzujú ho k tomu,
aby sa probralo.

Už Slovensko vstává,
púta si strhává,
hoj, rodinko milá,
hodina odbila,
žije matka Sláva.

Eště jedle rostú
na Krivanskej strane;
kto jak Slovák cítí,
nech sa svojho chytí,
a medzi nás stane!

Při západu.

Napsal P. **Karel Burian**, křižovník.

—•—

Nad Kalvarií slunce zapadalo,
tak rudé, jak by proud, jenž z boku trysk',
když velké srdce za nás dokonalo —
byl stopy své mu ve tvář býval vtisk'.

Či studem zrudly líce jeho stkvělé
nad nevděkem, jímž bídně odměnil
svět Boha svého, Lásku, Spasitele,
když v svaté dlaně tupé hřeby vbil?

Či od slz hojných, které hořem lilo
nad Beránkovou mukou ubohou,
to oko nebes krvavé tak bylo
a nachem vzplálo v posled oblohou?

Tak zapadalo, stíny údol kryly,
a na hoře, jak meče bodavé
by zemi ve hruď zrádnou vťaty byly,
tři kříže čněly, holé, krvavé.

Jak Jerusalem zdřímne v noční době,
an šílený zlým vystlal svědomím
a výčitkami smutné lůžko sobě,
jak kdysi Kain a tisícové s ním?

Jerišská růže v sebe pohřížena
a v bolesť svou a rány Synovy
Maria, Panna čistá, matka, žena
v ochrannou náruč sklesla Janovi.

Krev, hrůza, údiv, smutek nad Golgotou,
a dlouhé stíny rostly víc a víc,
či zlí to duchové, již s bídnou rotou
kříž tesali a Krista bili v líc?

Jen v skály hruď, kam božské dali tělo,
mír snes' se svatý, štěstí zlatý květ,
vždyť srdce její v objetí svém mělo
stkvost nejdražší, jejž kdy byl poznal svět.

Večer.

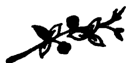
Rád polem chodím z večera,
když kol se obzor sešerá,
a zem se chystá ku spánku;
ty ohně zlatých červánků
vzpomínek vzbudí do stera.

Rád chodím kolem ornice,
kde zlatá kvete pšenice,
ta jednou moje na slovo
se změní v tělo Kristovo —
ó svaté lásky Letnice!

Rád jdu, kde v syté zeleni
se rudé hrozny růmění,
ty v svatém Páně kalichu
člověka hříšnou za pýchu
v krev Ježíše se promění.

Rád chodím večer přírodou!
Mé srdce, viď že svobodou
tam přesvatou jsi puzeno,
kde tobě Bohem souzeno
nad věčnou plesat obrodou!

Frant. Chramosta.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

I.

Pan rektor semináře v *** Dr. B. přecházel rychlými kroky po svém pokoji, jsa patrně rozčilen. Potkalo ho zajisté něco kromobyčejného, neboť pan rektor byl klidné povahy a dovedl zachovati svůj klid i v případech dosti rozrušujících. Chvílemi pohleděl na svého duchovního spolubratra, spirituála, který seděl mlčky u stolu, maje hlavu opřenou o dlaň, jakoby o něčem důležitém přemýšlel.

»Myslíte tedy, pane bratře, že jiné pomoci nebude?« otázal se rektor, zastaviv se před spirituálem.

»Myslím, že ne,« odpovídal tázaný. »Pozoruji ho už dlouho; poznal jsem brzy po prázdninách, že jest jeho mysl nějak rozptýlena, ale nepřikládal jsem tomu váhy. Toť víte, mám už také nějakou zkušenosť. K mým napomínáním zůstával klidným, skoro bych řekl lhostejným. V poslední době jsem tušil, že v jeho duši jest jakýsi rozpor, vnitřní boj, a myslím, že ubožák podlehl ve svůj neprospěch. Dnes jsem o tom přesvědčen; tak hrubé porušení kázně není bez příčiny.«

»Napomenutí tedy neprospěje?«

»Velice pochybuji. Ostatně, co soudíte o tom, že si vyžádal půl hodiny na rozmýšlenou, když mu bylo oznámeno, že se má před vámi zodpovídati? Myslíte snad, že přemýšlí o vhodné výmluvě, jak by se ospravedlnil?«

»Bezpochyby — o čem jiném by přemýšlel?«

»Já zase soudím, že přemýšlí o posledním, rozhodném kroku. On jest přímé povahy, toho nelze upříti; ví dobře, že ospravedlniti jest se nemožno. Ku lživým výmluvám by se asi nesnížil, o tom tedy ani nepřemýšlí. Nyní zbývá mu jedno z dvojího: buď prositi za odpuštění a polepšiti se — anebo vystoupiti. A to jest přece rozhodný, důležitý krok. Přemýšlí-li o tom, pak si vyžádal lhůtu dosti krátkou.«

»Nešťastný mladík!« vzdychl rektor. »Proč jen se nezkoumal dříve? Bylo potřebí, aby způsobil něco tak mrzutého?«

»To jest pravda; ale přece bude lépe, než aby zde zůstal, necítí-li v sobě lásky nebo síly ku kněžskému stavu. Byl by nešťastníkem, a pozdější věci byly by horší prvních.«

»Ovšem, ovšem, ale nedivte se, pane bratře, že každého nerad ztrácím. Ať to člověk jakkoliv uvažuje, je to trapné, velice trapné. Víte, co vyvozují nepřátelé církve z takové události? Hned mluví o pokrytectví a přetvářkách, jež prý se zde pěstují a jež se takovému mladému muži zprotivily a přiměly ho, aby se zřekl povolání, v němž tušil něco mnohem vznešenějšího.«

»Ach, ano, ale jen kdybychom mohli tomu zabrániti! Když však už věc tak daleko dospěje, pak nezbývá, nežli z dvojího zla voliti menší.«

»A pak považte,« pokračoval rektor, »že takoví lidé bývají obyčejně nešťastnými; nezřídka má víra naše největší nepřátely v těch, kteří odložili kněžské roucho.«

»Ano, je to smutné,« přisvědčil spirituál, »ale doufejme, že Prchal takovým nebude.«

V tom bylo zaklepáno na dvéře, a vešel bohoslovec, mladík spíše vyšší postavy, příjemného, ač poněkud bledého obličeje, v němž se jevila jakási odhodlanost. Ukloniv se stanul u dveří.

»Pojďte dál, pane Prchale,« zval jej rektor. »Vyžádal jste si půl hodiny na rozmýšlenou — opravdu, umíte dodržeti čas. Víte, proč jste se měl ke mně dostaviti. Jste obviněn, že jste hrubě porušil disciplinární řád. Sotva jste vyšli ze semináře, odloučil jste se od ostatních alumnů a místo abyste se súčastnil společné vycházky, šel jste jinam, nikoho nepožádav za dovolení. Jest tomu tak?«

»Přiznávám se k tomu,« přisvědčil bohoslovec.

»Nuže, co můžete uvésti ku své omluvě? Měl jste snad nějakou nutnou záležitost v městě, která se nedala odložiti?«

Rektor upřel spíše laskavý než přísný pohled na mladého muže.

»Uznávám, reverendissime, že jsem se provinil,« odpovídal bohoslovec dosti pevným hlasem; »avšak omlouvati se nemohu a nemíním. Místo všeho vysvětlování dovoluji si vám oznámiti, že ze semináře vystupuji.«

»Tedy přece!« vzdychl rektor. »Můžete mi říci, co vás k tomu kroku přimělo?«

»To mi račte laskavě prominouti. Zkoumal jsem se v poslední době a seznal jsem, že se ku kněžskému stavu nehodím.«

»Vidíte, to je smutné, že jste se zkoumal až nyní; proč jste tak neučinil dříve, proč jste zde setrval celý rok?«

»Přiznávám se, že jsem neznal sám sebe, že jsem se sám v sobě klamal. Lituji toho, ale nevidím jiné pomoci. Obávám se, že bych nebyl knězem, jakým kněz býti má.«

»Nuže, pak by nebylo dobře vás zdržovati a přemlouvati,« řekl rektor. »Netajím, že vás nerad ztrácím, jednak že jest vystoupení ze semináře věc nemilá, jednak i proto, že se obávám o vás. Zde, jak vidím, nenalézáte klidu, — dej Bůh, abyste jej nalezl ve světě, do něhož odcházíte. Odejděte tedy s Pánem Bohem a buďte šťasten v jiném povolání. Ale než odejdete, přijměte upřímně míněnou radu: pamatujte, že jenom pravá, pevná víra může vám dáti pokoj duše, a proto, ať jste již opustil stav kněžský, víry svaté se nespusťte nikdy.«

Rektor podával mladému muži na rozloučenou ruku, a totéž učinil i spirituál, který byl za řeči k němu přistoupil.

»Děkuji za všecku přízeň a laskavosť, veledůstojní pánové,« řekl mladík, chápaje se podávaných rukou. »Nezapomenu nikdy na svůj pobyt v tomto domě. S Pánem Bohem!«

»Věřte mi, pane bratře,« řekl rektor ku spirituálovi, když osaměli, »že ten mladík odchází s tak těžkým srdcem, jako já jej propouštím. Co se s ním jen stalo?«

»Já myslím, že nechybíme,« odvětil spirituál, »když řekneme: Hledejte ženu!«

»Ano, takové to asi jest!« přisvědčil rektor. »Jen aby se nezklamal, nešťastník! Věřte, že je mu krušno; měl v očích slzy, když odcházel.«

Za chvíli se ozvaly na chodbě rychlé kroky. Bývalý bohoslovec odcházel, aby se již nikdy nevrátil do této budovy.

Vyšed na ulici, pohleděl ještě jednou nazpět do vchodu, kam byl dosud přicházel jako domů. Nyní byl mu dům ten cizím.

A podivno: když asi přede dvěma hodinami posledně sem vcházel, zdálo se mu, jak by mu bylo volno, kdyby na sobě neměl ten oděv, který jej označoval jako budoucího kněze, a kdyby nebydlil v tomto domě, který se mu zdál v té chvíli býti vězením. Jak by si oddychl, jak by byl svoboden! — Nyní měl tu svobodu, po které toužil — a hle, nijaké blahé vědomí o volnosti se nedostavovalo, naopak, jakoby naň uléhala nevýslovná tíha a úzkosť. Nebyla to pouze obava před nejistou budoucností, ale bylo to i vědomí, že učinil něco, čeho učiniti neměl.

Připadalo mu zase, že ještě sám sebe dobře nezná, že rektorovi neřekl pravdu. Vždyť od té doby, kdy odešel na studie, viděl se v budoucnosti jako kněz, a když přišel do semináře, těšil se již na tu dobu, kdy vstoupí do života jako sluha církve. A chtěl býti knězem řádným, svědomitým a horlivým. O těžkostech a obtížích vyvoleného stavu zřídka kdy přemýšlel.

Bylo tedy pravda, že neshledává nyní v sobě síly pro toto povolání? — Nikoliv. Nyní uznával, že učiněný právě krok nebyl výsledkem zralého uvážení, ale byl způsoben jen klamnou bludičkou, která jej svedla s vytknuté dráhy. Ale krok ten byl již učiněn.

Nemůžeme říci, že by ho byl mladý muž již litoval, ale nevysvětlitelná úzkosť jakoby jej pudila a táhla nazpět. Kdyby bylo bývalo možno, byl by se vrátil; ale to již možno nebylo. Nejen že by jeho prosba za přijetí byla asi marnou — což mohl ukázati, že jest jako třtina větrem se klátící? Co by si o něm kdo pomyslil, a kdo by mu věřil, že při své vrtkavosti neodejde zítra zase?

Marné myšlénky — ale snad i marné obavy; chtěl býti zmužilým a pevným. Rychle odvrátil se od seminářské budovy a kráčel dále živými ulicemi. Kam vlastně šel? Především bylo nutno postarati se o byt. Zašel do ulic méně oživených a díval se na oznámení vyvěšená vedle domovních vchodů.

Přečetl několik lístků oznamujících, že se zde přijme svobodný pán do bytu, ale žádný z těch domů ho nevábil svým zevnějškem. Někde se mu zdálo býti příliš hlučno, jinde až mrtvo. Konečně se zastavil před nevelkým, jednopatrovým domem a vešel. Zde bude bydliti.

Vešel do slušně zařízeného bytu nezámožné rodiny. Pán byl úředníkem ne právě stkvěle placeným. Paní měla na starosti domácnosť a dvě malé dítky. V nevelkém pokojíku bydlil již malý student; s ním měl bydliti i Prchal.

Paní se s ním brzy smluvila, a Prchal zaplatil na půl měsíce napřed. Pak odešel, aby si zjednal posluhu, který by mu dopravil jeho věci ze semináře do nového bytu. O hlavní bylo tedy zatím postaráno.

Večer se posadil Prchal ke stolku a nevšímaje si valně studenta, který si lámal hlavu řeckou gramatikou, zamyslil se. Po chvíli vzal aršík listovního papíru a počal psáti dopis. Nadepsal oslovení: »Drahý strýčku!« — a zase se zamyslil. Patrně byl pro něj ten dopis těžkým úkolem. Po chvíli psal dále:

»Zajisté Vás překvapí, co Vám dnes oznamuji. Vystoupil jsem ze semináře, abych se věnoval jinému povolání; obávám se, že bych ve stavu kněžském nebyl šťasten.«

Prchal opět ustal na chvíli od psaní; zase mu připadlo, že nepíše pravdu; ale nějaké příčiny přec udati musil.

»Prosím Vás, abyste mi proto nezazlíval,« pokračoval, »a doufám, že také nezazlíte. Dobře pamatuji, co jste často říkával, že nemá nikdo voliti si stav, k němuž nemá náklonnosti.

Zítra dám se zapsati na lékařskou fakultu. Nemohu říci, že bych pro toto povolání zvláště byl nadšen — ale myslím, že tomu zvyknu jako jiní.

Byl jste dosud mým dobrodincem, drahý strýčku, a prosím Vás, abyste mi jím byl i dále. Budu nyní potřebovati Vaší podpory více než dosud. Třeba bych se nestal knězem, vděčným Vám budu vždy. Zajisté uznáte, že v každém stavu může býti člověk svým bližním prospěšným, a já mám k tomu nejlepší vůli.

Pozdravuje Vás i tetu a bratrance srdečně, děkuje Vám za vše, co Jste mi dosud dobrého prokázali a prose, abyste mi i dále zůstali nakloněni, jsem Váš upřímný a vděčný synovec Josef Prchal.«

Mladý muž uzavřev dopis, nadepsal jej: Panu Jiřímu Rákosovi, mlynáři v Jizbinách. Pak se opět zamyslil. Myšlénky jeho byly neveselé.

Vzpomínal na svůj dosavadní život. Jako desítiletý hoch ztratil otce. Rodiče měli nevelkou chalupu, ale otcova dlouhá nemoc strávila skoro vše, tak že po jeho smrti byla vdova nucena chalupu prodati, a po zaplacení dluhů zbylo jí pouze několik set zlatých.

Zatím co Prchalovi rodiče chudli, bratr Prchalové, Rákos, bohatl. Koupil si malý mlýn při řece, ale když se v krajině postavila dráha,

dařil se mu obchod tak, že po málo letech mohl pomýšleti na rozsáhlou přístavbu a zaříditi si mlýn dle nejnovějšího způsobu.

V té době zemřel Prchal, a Rákos nabídl se ovdovělé sestře, že ji i s chlapcem vezme k sobě. Byl zámožný a měl jenom dvě děti. Prchalová s povděkem bratrovo nabídnutí přijala. Tak byla nejlépe zaopatřena. Ve mlýně ovšem nezahálela, vypomáhajíc švakrové v domácnosti, jež při četné mlynářské chase vyžadovala hodně práce, ale celkem vedla Prchalová bezstarostný život.

Pomýšlela ovšem na chlapcovu budoucnost a očekávala, že si Josef oblíbí mlynářské řemeslo a u strýce se mu vyučí. Ale hoch se k tomu neměl. Rád chodil do školy a měl největší zalíbení v knihách. I když končila se doba školní povinnosti, nemohl se od nich odloučiti.

Nyní už počala matka opravdově přemýšleti o hochově budoucnosti a radila se s bratrem. Ten mínil, aby hocha k ničemu nenutili, ale aby mu ponechali, co si zvolí.

Josef prohlásil, že by nejraději studoval.

»Což, to je hezká věc, hochu,« řekl strýc, »jenom že stojí mnoho peněz. A potom jest potřeba, abys už nyní věděl, na co chceš studovati, abys měl před sebou určitý cíl.«

»Ale já myslím, bratře, aby od té myšlénky raději upustil,« řekla Prchalová. »Sám jsi řekl, že to stojí mnoho peněz, a na dlouho-li stačí těch několik set zlatých, které mám! Ať si hoch zvolí nějaké řemeslo.«

»Když k němu nemá chuti, těžko ho nutit,« řekl strýc. »Jen ať s Pánem Bohem studuje, když se mu líbí. Hlavní věcí jest, aby byl dobrým studentem, a jak povídám, aby si brzy zvolil povolání. Že tvůj kapitál na to nestačí, to vím, ale vždyť jsem tu ještě já. Toť víš, že rád pomohu, Pán Bůh mi požehnává. Jen aby hoch zůstal hodným.«

»Aby ti to Pán Bůh odplatil, bratře,« řekla vděčně Prchalová.

Josef šel tedy na studie. Během tří let byl matčin skrovný kapitál vyčerpán, ačkoliv i strýc vypomáhal, a pak připadla starost o Josefa jemu samému. Ale jemu to nebylo obtížno, zvláště když hoch se mu a matce svěřil, že by nejraději byl knězem. Strýc byl potěšen, a matka všecka radostí jsouc pohnuta řekla: »Je to krásný stav, dítě, jen aby ti dal Pán Bůh k tomu své požehnání.«

Když byl Josef v páté gymnasijní třídě, zemřela mu i matka, a osiřel úplně. Nyní neměl nikoho nežli svého dobrého strýce. Dovedl ovšem dobře spočítati, co jej od smrti matčiny stál, a byl mu za to vděčen. Strýc však na to nemyslil a nikdy ani slovem o to nezavadil. Rovněž i dobrosrdečná teta mu přála. A když vyšed z gymnasia vstoupil do semináře, měli z něho takovou radost, jakoby snad měli z vlastního syna.

»Škoda, že se toho tvá matka nedočkala!« řekla teta, utírajíc si slzy.

»Však ona se zajisté těší z něho v nebesích,« doložil pohnutý strýc.

To vše tanulo nyní Prchalovi na mysli. Není divu, že mu bylo teskno. S dychtivostí očekával od strýce dopis, ten však nepřicházel. Až když uplynul celý týden, dostal mladý muž list, na němž poznal strýcovu ruku. Chvěje se rozevřel jej a počal čísti:

»Milý Josefe! Nevím, kolikrát jsem Tvůj dopis přečetl — neboť pořád jsem si myslil, že snad některý svévola, který zná mne i tebe,

ztropil si ze mne žert a napodobil Tvé písmo. Že bys to byl opravdu Ty psal, tomu jsem nemohl ani uvěřiti. Psal jsem do semináře, a teprve dnes, kdy mne došla zpráva, že opravdu tam již nejsi, Ti odepisuji.

Hochu, táži se, a Tvoje teta se také táže: Jsi to opravdu Ty, který takto píšeš? Já nevím, jestli to skutečnosť či pouze mámivý sen. Ty, který jsi zde byl ještě o nedávných prázdninách a jevil takovou horlivosť pro vznešené povolání, jemuž jsi se oddal? Či snad jsi pozbyl rozumu?

Píšeš, že člověk může býti v každém stavu svému bližnímu prospěšným; toho nepopírám. Vzpomínáš na má slova, že si nikdo nemá voliti povolání, k němuž nemá chuti. To je také pravda. Ale zrovna proto se Tě táži, proč jsi si kněžský stav zvolil, když jsi k němu neměl chuti? Či jsi nás klamal po tolik let, kdy jsi tvrdil, že pro povolání to jsi nadšen? Mluvil-li jsi tenkrát pravdu, tedy jsi ztratil lásku ku svému vyvolenému stavu až v poslední době — ale pak to má zajisté zvláštní příčinu, kterou nám tajíš.

Nechci Tě z toho vyslýchati, ač jako zástupce Tvých rodičů mám k tomu právo. Řeknu Ti jen, že jsi se rozmyslil příliš pozdě. Jde Ti již na třiadvacátý rok, jeden rok jsi zbytečně zmařil; nyní si pomysli, kdy dostuduješ. To jest ovšem nyní Tvou starostí, neboť ode mne dále žádné podpory neočekávej.

Důvody Ti krátce vypovím. Nemysli, že snad bych byl nějak zaujat proti povolání, které jsi si nyní zvolil. Naopak, chovám k němu všecku úctu a vážnosť, a kdybys mi byl řekl, když jsi vystudoval gymnasium, že budeš lékařem, byl bych s radostí k tomu svolil. Ale Ty jsi mne do poslední chvíle klamal; Tvá matka umírala s tím blahým vědomím, že jí někdy budeš vzpomínati při nejsvětější oběti. To vše musí mne trapně dojímati. Ale největší nevděk jsi projevil tím, že jsi se se mnou neporadil, ani mne o svolení nežádal, když jsi chtěl opustiti seminář. Nechci ti vyčítati, co jsem pro tebe učinil, ale to snad uznáš, že jsem přece zasloužil, abys mi byl řekl, co zamýšlíš, nežli jsi to učinil. Snad jsi myslil, když už se to pak nedá odčinit, že s tím musím býti spokojen?

Opravdu se mi zdá, že jsi se snad pomátl na rozumu. Neboť jak jsi mohl býti tak smělým a dožadovati se i pro další dobu mého přispění? Nyní se mi jevíš jako člověk nestálé, vrtkavé povahy, a jakou mi můžeš dáti záruku, že vůbec ve studiích to někam přivedeš? Vždyť sám se přiznáváš, že nejsi pro stav, jejž jsi si nyní zvolil, nijak nadšen, a těšíš se, že tomu zvykneš. Tohle je divná řeč. Povolání, jež jsi si již dávno zvolil, jsi zvyknouti nemínil — a tomu, nač jsi nikdy nepomýšlel, chceš zvyknouti? Kdo mi za to ručí, že zvykneš a zase toho nezanecháš?

Uznáš, že bych jednal pošetile, kdybych se o Tebe dále staral. O své vůli jsi zvolený stav opustil, starej se nyní o sebe sám. Zůstaneš-li tomu, co jsi si nyní zvolil, věrným, a dočkám-li se, že z Tebe bude řádný muž, budu zase Tvým strýcem. Do té doby jsme si však cizími. Přeji Ti, aby Tě Bůh obdařil pevnou vůlí. Jiří Rákos.

Každé slovo strýcovo bodalo Prchala jako dýka. Cítil až příliš trpkou pravdu, kterou mu strýc psal — a hanbil se sám před sebou.

»Nu, jakáž pomoc!« řekl posléze. »Jsem tedy odkázán sám na sebe.«

Strýc nikdy neskrblil penězi, a Prchal byl šetrným. Vše, co mu zbývalo, poctivě ukládal. Měl něco přes šedesát zlatých, které se mu nyní velmi dobře hodily.

»S tím nějaký čas vystačím,« těšil se, »a než ten čas uplyne, postarám se o nějaký příjem.«

Chtěl si vyhledati v některých zámožných rodinách zaměstnání jako domácí učitel. Byl vždy výborným studentem, snadno taková místa nalezne.

Ale i kdyby ho byl někdo ujistil, že nepocítí starostí a nedostatku, Prchal by přece nebyl býval klidným a spokojeným. Teprve strýcův dopis mu jasně vysvětlil, čeho se dopustil. Zarmoutil velice strýce — odplatil mu jeho obětivosť a lásku nevděkem. Dříve si toho nebyl ani tak vědom jako teď. A on přece chtěl býti vždy poctivcem — nevděk se však s poctivostí špatně srovnává. Není divu, že při těchto výčitkách vzpomněl i na zesnulou matku. Co by mu asi řekla ona?

Již trpce cítil, že chybil, ale těšil se ještě tím, o čem se strýc zmiňoval ku konci svého dopisu. Ano, zůstane věren svému povolání, stane se řádným mužem a tím usmíří zarmouceného strýce, který z něho pak zajisté bude ještě míti radosť. (Pokračování.)

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti".

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal **Josef Flekáček.**

I.

V měsíci květnu r. 1894. chystal se katolický Milán k utěšené slavnosti. Byla to ovšem slavnosť pouze místní, neb chcete-li, toliko domácí: předběžné zprávy o ní nenesly se daleko do širého světa, nevěděla o ní Italie, ba ani celý Milán ne, toliko Milán katolický — natož snad celá Evropa, nebo svět.

A co se dělo? tážete se. Řekneme-li, že katolický kněz Karel San Martino slavil svou stříbrnou mši, jubileum svého dvacítipětiletého kněžství, tuť snad mnohý si pomyslí, že to není nic zvláštního. Ovšem. Ale dvacet pět let kněžského působení dnes, v těch bojích proti rozpoutaným živlům zednářství a liberalismu, jejichž útoky v přední řadě namířeny jsou na kněze a na vše, co hlásá, — dnes těch dvacet pět let znamená mnoho. A oněch dvacet pět let znamená ještě mnohem více, považíme-li, že Karel San Martino vstoupil do šlepějí nezapomenutelného Jana Bosca a Josefa Benedikta Cottolenga; ba, studujíce jeho život a jeho působení, můžeme předem prozraditi, že kněz San Martino jednal a jedná dle slov Spasitele našeho, Jehož v nadšené své duši vidí před sebou, jak vyslovuje dojemná slova:

»Kdo přijímá jednoho z maličkých těch ve jménu mém, mne přijímá«, že vedle té zářící postavy Ježíše Krista září s jedné strany Bosca, vinoucího k sobě opuštěné děti, s druhé strany blahosl. Cottolenga, léčícího choré, objímajícího srdcem veškeré lidstvo.

Karel San Martino není pouze knězem, on je druhým Janem Boscem, druhým apoštolem opuštěné mládeže.

Beze všech předběžných upozorňování a chystání oznamovaly milánské katolické listy teprve v pondělí, dne 21. máje: »Don Karel San Martino obětovati bude zítra v úterý dne 22. května o půl osmé hodině ranní v kapli ústavu na náměstí Filangeri Bohu svou stříbrnou mši svatou. Celebrant udělí při té krásné příležitosti několika svým chovancům poprvé sv. přijímání. Příznivci ústavu zvou se uctivě k dojemné této slavnosti. Celebrant nemá stříbra, ani zlata, aby se dobrodincům ústavu odměnil; ale bude se při mši sv. za ně modliti, aby jim Bůh požehnal.

Pozejtří, ve středu, bude kněz San Martino v tutéž hodinu sloužiti mši sv. ve filiálce ústavu ve ville Rigola.«

V ústavech — hlavním na náměstí Filangeri a ve ville Rigola — ovšem nebylo bez předchozího chystání a radování. Dělo se vše ve veliké tajnosti, a jaké to byly obtíže, každý asi pozná, vzpomene-li si, jaké to bylo, když sám něco podobného někomu chystal — někomu, kdo ho každého okamžiku, každé chvíle při přípravách mohl postihnouti, a tím mu radost a sobě často ovšem tušené překvapení zmařiti. Chovancům nemohla se radost ta odříci. San Martino, zakladatel a ředitel ústavů, celý den byl přítomen — brzy tady, brzy onde; dělo se tedy vše, aby neviděl, neslyšel, co se chystá. Chovancům slove »otcem«, také ho tak oslovují a jmenují, rovněž jako každé sestře sv. Vincence z Pauly říkají »matka«.

San Martino byl docela mladým ještě knězem, když v něm vznikla lidumilná myšlénka, postarati se o děti nikoliv zpustlé, ale neštastné, opuštěné: zkrátka, postarati se o ně, pokud zlo nevzniklo, neboť mnohdy pak náprava je nesnadná, někdy už nemožná. Bystrý pozorovatel viděl, co je v jeho okolí dětí, které mají rodiče naprosto nehodné posvátného jména otec, matka; viděl děti rodičů uvězněných, neštastných, zničených povodněmi, požáry a živelními nehodami, stržených do propasti bídy a špatností mravními a finančními pohromami, patřil na děti rodičů oddaných různým neřestem a zločinům — a právě takové děti ze srdce miloval, bylo mu jich líto, vyhledával je, těšil je, byl jejich přítelem, dobrodincem, považoval je za »děti Prozřetelnosti Boží« a přemýšlel, jak je zachrániti, aby neklesly v oběť špatnosti zločinu, nestaly se kořistí svůdců.

»Zamezíme zlo, když je předejdeme,« opakoval si často a říkával i jiným. »Předejíti zlo je vždy nejen snadnější, ale i užitečnější, než je léčiti, když už vzniklo; pomýšlejme, jak zachrániti ty mladičké opuštěnce, dokud je čas« — to byla jeho slova.

A ze slov těch vznikly skutky — vznikly dva velikolepé, vším pohodlím opatřené, krásné ústavy pro neštastné, opuštěné dítky, jejichž otcem je San Martino.

Zásady, jež hlásal a jimiž se řídil, jsou: Třeba je zabrániti, aby se opuštěné a dosud nevinné dítě nezkazilo z nedostatku dobrého příkladu a vychování. Třeba je vzíti z ovzduší hříchu a zločinu, z chatrčí, kde ssaje hřích zároveň s mlékem své kojitelky.

Výkazy odsouzených »*zločinců*«, jimž není ani 14 let, jsou hrozné: přesvědčte se, že v Italii 5.500 dětí pod 14. rokem věku je odsouzeno každoročně do žalářů. Jsou to oběti opuštění, zkaženosti, zločinu, neštěstí — zkrátka, oběti, jichž se nikdo neujal, dokud byl čas; jinak by se nikdy nebyly ocítily na žalostném zcestí.

Kdyby jim byl někdo podal pomocnou ruku, nebyly by nikdy poznaly, co je zločin a žalář. Snadně se řekne, zavrou-li se za někým dvéře žaláře: »to je zločinec.« Ale dříve než učiníte strohý ten výrok, stopujte jeho život, počínajíce hned od narození . . . Že sta případů v devadesáti by se nalezlo, že poklesky takového mladistvého odsouzence jsou logickým důsledkem smutného mládí, špatných příkladů, pohoršení. Kdož ví, zdaž ti, kteří se stali hanbou svých rodin a své vlasti, nebyli by bývali jejich chloubou a radostí, kdyby je dobročinná ruka byla zachránila před *prvním pokleskem!*

Chcete opravdu zmenšiti počet těchto neštastníků? volal vznešený kněz. Nuže, ujměte se opuštěné mládeže, bděte nad ní, aby se nezkazila. Pak můžeme s dobrým svědomím býti přísnými ku každému, kdo nechce býti dobrým!

Jest věru ku podivu, že každý zakladatel neobyčejných a velikých podniků, pokud byl z řad duchovenstva katolického, začal s prázdnýma rukama, s ničím, buď bez krejcaru nebo s tak malým základem, že by se světský člověk do něčeho takového nikdy nepustil. Vzpomínáme jen Bosca a Cottolenga a vysvětlujeme si zajímavý ten zjev právě jen *gigantickou důvěrou v Boha*, Jemuž tito hrdinové křesťanské lásky celý život zasvětili. Budiž mi odpuštěno to profánní přirovnání: mnohý obyčejný smrtelník bojí se jíti do hostince, aby tam sklenici piva vypil, má-li jen pár krejcarů; rekové křesťanské lásky počali stavěti s několika krejcary veliké budovy pro sta lidí, s velikým počtem dílen, strojů, učitelů, řemeslníků atd., atd. a nebáli se nic; práce jejich se zdařila. Zde vidíme, co znamená požehnání Boží, důvěra v Boha, nezvratná vůle v dobrém; zde vidíme, že — jedná-li se o skutky stkvělé charity — můžeme vyhledávati v řadách kněží církve katolické, a vždy nalezneme, budeme-li hledati.

Mnohá neznámá perla působí tu v oboru lásky k bližnímu; ví snad o ní pouze nejbližší okolí. O Boscovi bylo u nás známo pramálo, o Cottolengovi nic — rovněž asi o Karlu Martinovi. Jsou to katoličtí kněží — příčin dost, aby byli umlčováni. Leč, kdyby lidé mlčeli, kamení by tu musilo mluviti, zcela dle slov sv. písma.

Mladý kněz dobře věděl, že pouhé theoretické uvažování o opuštěné mládeži by nebylo nic platné. A ježto sám nebyl boháčem, umínil si působiti na srdce těch, kteří byli pozemskými statky více požehnáni než on sám, při tom však byli dobrými katolíky.

Tehdy pronesl dobrý San Martino památná slova, dýšící jak milým humorem, tak velikou životní pravdivostí.

»Velcí dobrodincové člověčenstva,« jsou slova jeho, »byli také vždy *velikými obtěžovateli* svých bližních. A věru! nemohlo ani býti jinak. Na jedné straně bylo jim setřásti s některých lhostejnost a lenost, s jiných sobectví a lakomost. Ale když opustili tento svět, lidstvo sklonilo se před nimi, velebilo je, žehnalo jim, oplakávalo jejich smrt, neodepřelo jim obdivu, ukazovalo je jako příklady potomkům, stavělo jim pomníky. Blahoslavení obtěžovatelé! Nechme se tedy obtěžovati a přijímejme takové obtěžovatele lásky jako své

nejlepší přátely! [1]) Mnoho je druhů bídy, mnoho je slabých, opuštěných a zkáze vydaných. Neříkejme nikdy »ne«, jedná-li se o to, abychom zabránili, by neštastník klesl a úplně se zkazil. Nedejme se zastrašiti velikostí zla; tím větší budiž naše pomocná láska. Ještě nikdo nezchudl proto, že byl štědrým k bídným a opuštěným. Pamatujme, co pravil Spasitel: »Kdo přijímá jedno z maličkých těchto ve jménu mém, mne přijímá!«

Kráčejíce po stopách následovníků blahosl. Bosca a Cottolenga, nalezli jsme v katol. listech italských zde onde i jméno Karla San Martina a pátrajíce dále, viděli jsme, že náleží k velikým dobrodincům a lidumilům jako *zakladatel* a *ředitel*, *jako duše* ústavů pro mládež dosud nezkaženou, ale neštastnou a opuštěnou.

Pisatel těchto řádků dopsal do Milána, uvedl, že míní o ústavech a zakladateli jejich napsati stať do »Vlasti«, a ochotně dostalo se mu veškerých pomůcek ku práci této; na konec pak poctil jej šlechetný kněz-lidumil dopisem, jejž tuto v překladě uvádíme:

Ústavy dětí Prozřetelnosti
v Miláně
Náměstí Filangeri, 3.
Ředitelství.

V Miláně, 2. srpna 1897.

Velectěný pane!

Jsem Vám velmi povděčen za srdečná a laskavá Vaše slova, vyjádřená v listě mně dne 26. července t. r. zaslaném.

Račte užiti mého spisu »Zachraňme dítě!« i knihy Ferrianiho, jak jen libo, bude to zajisté k dobrému.

Co se dotýká ústavu, omezuji se na upozornění: čtěte, prosím, co Vám tištěné posílám; příště doplním a zašlu jiné publikace.

Máme nyní v ústavech přes 300 ubožáků obojího pohlaví, ale kromě těch staráme se ještě o *externisty*. Jsou to jako naše vlastní děti; přijímáme je v útlém věku, a jsou u nás do úplné dospělosti. Podle nadání a schopností jednotlivců věnujeme je pak umění, řemeslům, studiím. Výsledky jsou v pravdě potěšující. Můžete si pomysliti, že máme hodně překážek a mnoho nepřátel. Ale Bůh vždy nejhojnější měrou okazoval a okazuje, že je záštitou a ochrancem tohoto díla, jež v nekonečné své dobrotivosti ráčil svěřiti mně. Přeji Vám vše dobré od milosrdného Boha a trvám Váš oddaný

s úctou a uznáním

kněz Karel San Martino.

Jsme potěšeni, že milému čtenářstvu »Vlasti« můžeme podati obraz působení lidumila, jenž dosud žije a je v plné činnosti, v plné práci lidumilného svého poslání. Nemusí *uznání* býti vždy květem, jenž roste pouze na hrobech, těšívá i za živa, vzpružuje, pobádá k činnosti, je zářícím příkladem nám katolíkům a řeřavým uhlím na hlavách liberálů a zednářů, kteří pro katolické duchovní nemají než nespravedlivá slova, potupu, posměch. (Pokračování.)

---

[1]) Při těchto slovech Martinových vzpomínám živě na počátky družstva Vlasti a časopisu »Vlasť«, jehož jsem již třináctý rok spolupracovníkem. Zakladatel družstva a jeho podniků byl tehdy také takovým »velikým obtěžovatelem« svých bližních. Ale řekněme se San Martinem: »Blahoslavení obtěžovatelé! Nechme se tedy obtěžovati a přijímejme takové obtěžovatele lásky jako své nejlepší přátely. (Pozn. spisov.)

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

Úvod.

Roku 1897. učinil jsem si výlet mezi Jihoslovany, chtěje poznati aspoň něco z jejich poměrů národnostních, tiskových a katolických. I navštívil jsem mimo různá menší místa: Celovec, Maribor, Lublaň, Gorici, Terst, Pulji, Lovranu, Iku, Opatiji, Rjeku a naposledy Záhřeb. Vrátil jsem se z Lublaně ještě jednou do Celovce, abych se súčastnil valného sjezdu Lvovy společnosti, a meškal jsem pět dní v Ice, v kněžském sanatoriu, i trvala mi cesta tři a půl neděle.

Viděl jsem mnoho zajímavého, ale zkusil jsem dosti horka a žízně, neboť na jihu je pivo špatné, voda teplá, a vínem Čech žízně nezažene.

Kde to jen bylo lze, vyhledal jsem české, slovinské nebo chorvatské kněze, poprosil je, aby mne městem provedli a všecko důležité mi ukázali; zvláštní péči věnoval jsem katolickým tiskovým závodům, katolickým knihkupectvím a tiskárnám; prohlížel jsem je důkladně, čině si o jejich zařízeních detailní zápisky. Velice mne blaží, že jsem poznal mnoho krajanů, kteří mezi Jihoslovany buď v duchovní, nebo vojenské duchovní správě působí; přijali mne všude srdečně a upřímně a uvedli mne na mnohých místech k vynikajícím slovinským i chorvatským kněžím, hlavně ovšem k žurnalistům a literátům. Tyto své zkušenosti zde ukládám, přičiňuje k nim různé cestovní episodky, aby bylo vypravování živé a zajímavé.

1. Celovec — Korutany.

Dne 18. července vyjel jsem si o půl desáté hodině večer z Prahy do Korutan. Byl jsem tam zván již několik let od svého přítele, literárního přispívatele »Vlasti«, dp. Fr. Štingla, faráře v Kotljách; letos chtěl jsem jeho pozvání vyhověti a ukojiti svoji touhu, spatřiti Korutany.

V Horních Rakousích a Štyrsku viděl jsem Alpy v celé jejich velebnosti, zeleni a kráse. Přátelé, kdybyste v létě patřili na krásu Alp od Gstätterbodenu k Admontu, byli byste uneseni touto velikolepostí hor, jimiž šumotem divoké bystřiny protékají.

O Korutanech potvrzuji slova císařského rady Rob. Fišera: »Korutany zaslouží jako alpská země zvláště býti navštěvovány. Krajinská rozmanitosť, jež vkusu každého turisty něco poskytuje, dodává této zemi vynikajícího půvabu. Příroda se tu stupňuje od příjemného a líbezného až ku grotesknímu a vysokým Alpám« (»Kärntens Sommer-Aufenthaltsorte«).

Čím více blížil jsem se k Celovci, tím více otevírala se mi korutanská rovina. V rovině leží i Celovec, od r. 1518. hlavní město Korutan; dříve byl Sv. Vít; je to město hezké a čisté, mající 20.805

obyvatel, s vojenskou posádkou, a zároveň město zdravé, není v něm rychlé změny temperatury, a proto jest tu i v zimě příjemné obyvání. Okolí Celovce vyniká různými přírodními krásami; největší jeho ozdobou a přítažlivostí pro letní hosty jest Vrbské jezero (Wörthersee), pět hodin cesty dlouhé a půl hodiny široké. (2060·7 ha. veliké, mající od května do října 18"—21° R. teploty.) K jezeru dojíždí z města tramway; zajel jsem si tam ještě téhož dne večer, abych v jezeře zmalátnělé tělo občerstvil; jeť jsem po dráze z Prahy přímo až do Celovce.

V Celovci sešel jsem se s knězem diecése Vratislavské, s nímž jsem byl v Praze na kněze ordinován, i ztrávili jsme v hotelu Sandwirth příjemný večer, vypravujíce si o českých a polských poměrech náboženských.

Druhý den ráno, v úterý, jel jsem k p. faráři Fr. Štinglovi do Kotlje; vlak se staví v Gutensteinu, odtud jest fara Kotlje tři čtvrti hodiny vzdálena.

Bylo mi s podivením, že kondukteur na dráze dával všecky kněze do jednoho kupé; zde i ve Štyrsku činí se to prý všeobecně, a je to prý znamením úcty k našemu stavu; český kněz, zvyklý doma časté veřejné pohaně v tisku a snižování ve společenském životě, diví se této pozornosti. V Gutensteinu zašli jsme do hostince, očekávajíce příchod místního dp. faráře Václ. Valeše, Čecha, jenž právě ve škole vyučoval. Zde jsem začal první den píti víno a pil jsem je pak stále, ba, někdy nebylo jiného po ruce než voda z cisterny a víno. Víno je tu všude výtečné, ale nicméně sklenka smíchovského jest mi vždy milejší než nejlepší révový nápoj. Umluvivše si na odpoledne společnou vycházku na »Koroški rimski vrelec« (Römerquelle), odebírali jsme se s p. farářem Fr. Štinglem do Kotlje.

Aby vám, laskaví čtenářové, nebyla na cestě dlouhá chvíle, povím vám o svém hostiteli, že jest šest let knězem a od loňska farářem. Mluví česky, německy, slovinsky, chorvatsky a zná mimo to jazyk polský a slovenský a literaturu srbskou. Píše do »Vlasti«, do »Katolických Listů«, do »Slovence« v Lublani, do »Kaerntnerzeitung« v Celovci a hlavně do celoveckého »Míru«; zde uveřejňuje úvodní články a do »Prijatelja Domačega«, který jest zábavní přílohou »Míru«, píše původní povídky a překlady z češtiny, chorvatštiny, polštiny a slovenštiny; Slovincům nejvíce se líbí překlady z Kosmáka.

Fr. Štingl súčastňuje se vůbec horlivě a vytrvale boje za práva slovinského národa a zaujímá svou literární činností čestné místo mezi českými a slovinskými spisovateli.

Fara Kotlje (název má odtud, že jest v kotlině) leží v jedné z nejkrásnějších alpských krajin Korutan; celé okolí jest porostlé divokým stromovím a v pozadí vypíná se Uršulinská hora, vysoká 1696 m. Pod Uršulinskou horou leží lázeňské místo »Koroški rimski vrelec«, které patří k nejkrásnějším a k nejútulnějším, jež jsem kdy viděl. V dávných časech vedla tudy římská silnice z Celea (Cilli) do Viruna u Celovce. Lázeňští hosté léčí si zde žaludeční a hrtanový katar a různé nemoci měchýřové a ledvin; »Römerquelle« doporučuje se též pro chudokrevné, nervosní a rekonvalescenty pro svůj úplně prachu prázdný, silný alpský vzduch a svou polohu v lese. Majetníkem jest pan císařský rada C. Schütz, jenž mluví též česky. Ky-

selka z těchto lázní rozesílá se do celého světa, ročně ve více než 300.000 láhvích.

V lázních zastihli jsme také učitele z Kotlje, p. Ant. Hoelzela, jenž nás po lázních provázel; zašli jsme i za lázně k úpatí Uršulinské hory, odkudž se mi skýtal pohled na širou krajinu a její vysoké, zelené hory.

Vysoko na horách, až 12.000 m., jsou selské statky, oplývající prý blahobytem. Tamní rolníci musí konati na horách sice těžké polní práce, ale půda jest úrodná a louky výnosné; vody, vína a moštu je tam dost a také masa se jim nenedostává, neboť zabíjejí prý si ročně několik kusů vepřového dobytka; menší rolník 3—4 kusy, větší 6—7. Maso se solí a pak udí. Připravují též zvláštní druhy »klobás«, jež se několik dní udí a pak se pověsí na tyče na půdu, aby řádně uschly. Takové klobásy, zvané »suhe klobase«, trvají celý rok. Mohou se jísti syrové jako salámy nebo vařené. Nejobyčejnější stravou jsou »žganjce« pražené z pohankové nebo kukuřičné mouky, k nimž se jí kyselé nebo sladké mléko.

Nejvíce jim ovšem vynáší chov hovězího dobytka. Dolů přijdou málo kdy, z pravidla jen v neděli do kostela, i nemají příležitosti peníze utráceti. Daně mají nepatrné. Domy na horách jsou rozlezlé, i mají tu duchovní správcové zvláště v zimě těžké zaopatřování nemocných, neboť trvá jim cesta k nemocným dvě, tři až čtyři hodiny.

V jiných krajinách jsou na nejvyšších horách i samy fary, a tu je farář osadníkům vším: písařem dopisů, rádcem v soudních záležitostech a jiných životních okolnostech.

Když jsme se vraceli večer z lázní domů a p. faráře Václava Valeše ke Gutensteinu vyprovázeli, šel jsem pozadu s panem učitelem a mluvili jsme výhradně o školství. Zde se vyučuje do 14. září, a prázdniny trvají od 16. září do 1. listopadu, to jest doba, kdy děti musí dobytek, který již byl přihnán z Alp, v dolině pásti. Školní rok začíná po velikonočních svátcích. Školy jsou zde v městech německé, na venkově, kde Slovinci přebývají, vyučuje se 2 až 3 první roky slovinsky, aby se děti naučily slovinsky čísti a psáti, a pak německy. Ale kněží vyučují náboženství, kde jsou děti pouze slovinské, výhradně slovinsky. Jsou farnosti, v nichž jest škola až na náboženství (neboť ve smíšených slovinsko-německých osadách vyučuje katecheta ve škole slovinsky a německy) úplně německá, ale fara a kostel jsou úplně slovinské. Škola germanisuje, kostel národnosť chrání. Slovinci by ztráceli rok od roku národní půdu, kdyby nebylo katolického duchovenstva a katolického chrámu; boj s Němci by nevydrželi a podlehli by. K statečným slovinským vlasteneckým kněžím druží se 45 Čechů, kteří zde v Korutanech v duchovní správě působí, řeč lidu pěstují a jeho práv hájí. Zliberalisované německé Korutansko, jež slulo: »Hochburg des Liberalismus«, odvracelo studující mládež od stavu duchovního, i nastoupili na jejich místa Slovinci a Češi, čímž bylo národní idei slovinské velice poslouženo. Slovinský katolický tisk a spolky katolické duchovenstvo hojně podporuje.

Než, vraťme se opět ke školství. Čistě národní obecné školy vydobyli si korutanští Slovinci dvě: Št. Jakob v Rožné Dolině a na Jezerském, jež vydržuje země; třetí slovinskou školu zřídila jim školní družba sv. Cyrilla a Methoděje ve Velikovci. Ve Velikovci vyučují

slovinské jeptišky a na prvních dvou školách vyučují učitelé ze Štyrska a Krajiny, neboť v Korutanech na paedagogiu slovinčině zhola nic se nevyučuje. Na ostatních středních školách, gymnasiích a realkách v Celovci a Běláku, jest aspoň slovinčina nepovinným předmětem jako u nás němčina. Tedy jen tolik dosáhli korutanští Slovinci, kteří dle Slomškova hesla »Šola, če pravá ni, je bolje, da je ni«, [1]) již přes 20 let se domáhají slovinských škol. Dosud podaly slovinské obce, spolky a jednotlivci přes 200 žádostí za slovinské školy, a to 41 na zemský výbor, 107 na říšskou radu a 65 na různé školské úřady.

Poměr školy k církvi jest horší než u nás v Čechách a byl dříve ještě horší. Mimo procesí o Božím Těle a pouti nebyly školní děti svými učiteli do kostela vůbec voděny. Teprve nyní nastává trochu obrat působením energického knížete biskupa Dr. Jos. Kahna. O tom, mají-li děti ve všední dny do kostela choditi, rozhoduje místní školní rada. Předsedu místní školní rady volí si obecní výbor, a není tudíž z tohoto úřadu farář vyloučen, jak to vidíme v Čechách.

V celoveckém kněžském semináři přednáší se pouze buď latinsky nebo německy. K tomu, že bude kněžím působiti mezi slovinským lidem, nemá správa semináře nijakého zřetele, neboť i pastorálka i katechetika a paedagogika přednášejí se jen německy, ač je v Korutanech mezi 300.000 obyvateli na 130.000 Slovinců. Aby se však slovinští a čeští alumni, kteří zde bohosloví studují, ve slovinštině vzdělávali a k svému pastýřskému úřadu mezi Slovinci připravovali, zřídili si »Slovenskou Akademiji«, a tento spolek jim správa semináře povolila. Zde se Slovinci a Češi ve středu jednu hodinu vzdělávají literně i pro svůj úřad kněžský. Přednášky a kázaní konají se pod dozorem alumna kněze ze IV. ročníku, neboť z představených nikdo slovinsky neumí. Velikou obtíž musí překonati Češi, kteří zde bohosloví studují, aniť se ve čtyřech letech musí naučiti slovinčině i němčině.

O potřeby Slovinců v Celovci jest postaráno tím, že se tam v neděli v klášteře Uršulinek slovinsky káže a zpovídá.

Ve středu dne 11. července vydali jsme se s p. farářem Fr. Stinglem do Celovce, abychom si tam prohlédli katolické a hlavně tiskové ústavy. Když jsme se od nádraží do města ubírali, šel nám vstříc městský kaplan z Čech, vlp. Ant. Pelnář, pán to velice živý a milý a v městě oblíbený. I prohlíželi jsme si Celovec. Jako dříve tak i nyní pominu vše, co jsem viděl, a zastavím se pouze u dvou tiskových závodů katolických, německého a slovinského.

Nejprve navštívili jsme německý dům tiskového spolku sv. Josefa, jenž stál 140.000 zl. Je to krásná, světlá budova; dole, v přízemí prodávají různé devotionalie, modlitební knihy a farní matriky: v pravo od nich úřaduje faktor; trochu dále je sazárna, v níž pracuje 12 sazečů a vedle ní strojovna, kdež pracují na čtyřech strojích, hnaných plynovým motorem. Všecky tyto místnosti jsou čisté, pěkné a světlé.

V prvním poschodí jsou redakční místnosti časopisů: »Die Kaerntnerzeitung« a »Der Kaerntner Landbote«. »Die Kaerntnerzeitung vychází denně, a obstarávají ji tři redaktoři, jeden laik, p.

[1]) Není-li škola pravá, lépe žádná.

J. Tschulik, bývalý učitel v severních Čechách, jenž jest zároveň odpovědným redaktorem, a dva kněží; tito však pracují v redakci úplně bezplatně, neboť jest o jejich živobytí knížetem biskupem jinak postaráno.

Kazatel a katecheta Dr. Robert Klimsch, chef listu, v redakci právě přítomný, vysvětlil mi zařízení celého závodu a redakční manipulace, i seznal jsem z jeho řeči, že vedou celý ústav i redakci obezřetní, obětiví a praktičtí muži. Odpovědný redaktor p. Tschulik hovoří také česky.

Německý tiskový spolek sv. Josefa má 19.000 členů a dává každému z nich ročně 5 knih za 1 zl. ročního příspěvku. V čele ústavu jest kanovník Ferdinand Wappis, jemuž jsem se představil a svou úctu vyslovil. Je to vynikající a neobyčejně činný pán německé strany katolické v Celovci; pozadí ústavu kryje sám kníže biskup Dr. Kahn, jenž uděluje mu ročně 5.000 zl.

Poznamenávám ještě, že orgány spolku vycházejí: »Die Kaerntnerzeitung« 4 roky a »Der Landbote« již 14 let; tento má 2.200 abonentů.

Odpoledne odebrali jsme se s p. farářem Fr. Stinglem do slovinského domu družby sv. Moharja, jenž stál 140.000 zl., dnes úplně zaplacených. Tento dům je v nejkrásnější části města, a s vrchních jeho oken jest rozkošný pohled na alpské pohoří »Karavanky«.

V přízemí přijal nás v elegantním pokoji faktor a korrektor tiskárny, p. Vekoslav Legat, spisovatel a muž o národní život slovinský velezasloužilý. Je to pán uhlazený, vzdělaný a přívětivý. Vedle jeho kanceláře jest světlá sazárna, salonu podobná; pracuje v ní 6 sazečů; za sazárnou jest strojovna s 3 stroji; i tato místnosť jest v pravdě elegantní. Družba sv. Moharja má ještě dva jiné domy, jež obývají soukromí nájemníci.

Po prohlídce knihárny a skladišť na papír a knihy zavedl nás p. Vekoslav Legat do svého bytu ve druhém poschodí. Náš hostitel byl se svojí chotí na obou pražských výstavách, i mluvili s nadšením o Praze a toužili, aby ji zase brzy mohli spatřiti.

O družbě sv. Moharja bylo již často psáno ve »Vlasti«, proto se o ní tentokráte jen krátce zmiňuji.

Družba sv. Moharja byla založena před 46 lety slovutným biskupem A. Slomškem, vůdcem korutanských Slovinců, knězem O. Einspielerem a profesorem A. Janežičem. Z počátku se jí špatně dařilo, jakmile však její stanovy byly změněny, a spolek v náboženskou družbu proměněn, rostl počet členů rok od roku, takže dnes čítá přes 71.000 údů. Ve spolkové tiskárně, která byla r. 1895 nově vystavěna, tiskne se jediný slovinský, korutanský, katolický časopis »Mír«, vycházející třikráte měsíčně se zábavně poučnou přílohou »Domači Prijatelj«.

Družba vydává pro své členy každého roku 6 knih (člen platí ročně 1 zl.), z nichž dvě jsou náboženské, dvě poučné a dvě zábavné (Slovenská Večernice a Koledar: Kalendář) Letos vydává spolek velice zajímavou, ethnografickou knihu Srbi in Bolgari s illustracemi od A. Bezenška, profesora, rozeného Slovince, jenž působí v Plovdivě.

Mimo to vydává družba sv. Moharja svým nákladem různé školní knihy pro obecné a střední školy. Právě měli v práci nový rakouský katechismus, do slovinčiny přeložený.

Nelze krátkými slovy vypověděti, jak mnoho dobrého již tento spolek vykonal svými populárními, náboženskými, zábavnými a poučnými spisy. Družba nerozšiřuje politických ideí a ideálů, nýbrž dobrou četbu na úplně katolickém základě. Myslíme, že družba sv. Moharja ze všech podobných spolků jest nejlépe zařízena a relativně nejvíce rozšířena. Ve slovinských krajích není zajisté ani koutečku, kde by družba neměla svých údů. Dosti jest, pravíme-li, že má mezi 1,300.000 Slovinci přes 71.000 členů, ku kterým počítáme též 632 členů v Americe a 200 v Africe; tedy jest skoro 6% celého slovinského národa zapsáno v družbě sv. Moharja. Není proto divu, že tento spolek jest trnem v oku německým nationálům korutanským,[*]) kteří mu při stavbě nové tiskárny po dvě léta činili různé překážky jen proto, že měl býti na tiskárně slovinský nápis.

Spolku věnuje otcovskou přízeň i kníže biskup Dr. Kahn, ač jest jinak původu německého. Jest to energický biskup, žel, že neumí mimo »Otčenáš« a »Věřím v Boha« nic slovinsky.

Co se dotýká politického zastoupení, mají korutanští Slovinci tři zemské poslance: kněze, sedláka a chalupníka a jednoho říšského poslance. Až do lonského roku měli Slovinci jen dva zemské a žádného říšského poslance. Loni získali třetího zemského poslance a letos prvního říšského, a to s pomocí katolických Němců, s nimiž nyní Slovinci při volbách ruku v ruce pracují a vzájemně se podporují. Říšským poslancem jest kanovník Lambert Einspieler, nynější vůdce korutanských Slovinců. Při návštěvě Lvovy společnosti v Celovci měl jsem čest býti pozvánu k jeho tabuli zároveň s lubl. profesorem bohosloví Dr. Krekem; zde jsem poznal synovce p. kanovníkova, faráře Řehoře Einspielera, zemského poslance a statečného obhájce práv národa slovinského.

Zůstanu ještě při Celovci, vrátiv se tam z Lublaně k valné schůzi Lvovy společnosti. Lvova společnost z Vídně koná své valné schůze čili sjezdy každý rok v jiné zemi Rakouska, přihlížejíc ve svých historických a uměleckých přednáškách hlavně k této zemi. Letos konala své schůze v Celovci. Slyšel jsem mnoho překrásných, duchaplných řečí a pozoroval jsem její utěšenou mnohoslibnou organisaci. Předseda sv. pán Helfert, vynikající vědec a zasloužilý Rakušan, dodává jí svým jménem lesku, a praelát Dr. Schindler ovládá ji svým duchem. Nikdy dosud v celém svém životě neslyšel jsem mluviti tak elegantně, jako praeláta Schindlera Celý jeho duch jest ve Lvovu společnost ponořen a duch jeho ovládá všecky její odbory a nese ji k výši. Lvova společnost má v Rakousku velikou budoucnost. To jsem poznal v Celovci a to radostně veřejně potvrzuji. Podrobné zprávy o celém jednání zde podávati nemohu.

S členy Lvovy společnosti konal jsem vycházku po Vrbském jezeře do Pörtschachu, kdež jsem presidenta sv. pána Helferta česky oslovil. Češtinu láme dosti bídně a pravil, že mu články v »Osvětě« uveřejňované česky upravují. Na zpáteční cestě zpívali výletníci satyrickou píseň na Lvovu společnost, již složil jakýs profesor z vídeňské techniky, právě přítomný. Stařičký Helfert sedl si mezi

---

[*]) V posledním čase ji napadl též žid Marpurgo, zástupce benátských Slovinců v italském sněmě, že prý rozšiřuje panslavismus mezi italskými poddanými.

zpěváky a srdečně se smál, když satyrik zajel si i na samého presidenta Lvovy společnosti.

Zajížďka z Lublaně do Celovce k návštěvě Lvovy společnosti stála mne pár grošů, ale nelituji jich, neboť mimo požitek duševní z různých přednášek poznal jsem četné vynikající osobnosti vídeňské katolické společnosti.

V Celovci doporučuji k návštěvě kavárnu Dohrerovu, kdež jsou vyloženy slovinské časopisy a z německých »Vaterland« a naše »Politik«.

V Kotljách vytrval jsem do soboty a udělali jsme odtud výlet do jižního Štyrska, o čemž se zmíním ve druhém odstavci.

V pátek před odjezdem šel jsem s p. farářem Fr. Štinglem do školy, kdež jsem byl přítomen vyučování náboženství v řeči slovinské. Znaje z mateřštiny probíraný předmět, doplnil jsem si, čemu jsem nerozuměl, a tak jsem všecko chápal, což mne velice těšilo. K mé prosbě zazpívaly školní děti různé slovinské písně, při čemž je pan učitel provázel na harmoniu; potom jsme se srdečně rozloučili. Slovinský zpěv slyšel jsem i v chrámě při mši sv. v Kotljách. Na varhany hrál kostelník. Varhanická otázka, která nadělá v Čechách různých mrzutostí, jest v Korutansku rozřešena: kostelník je zároveň varhaníkem; přistrojiv v sakristii kněze, spěchá na kůr a hraje při mši sv.

Tím se s Korutany loučím a jedu do dolního Štyrska.

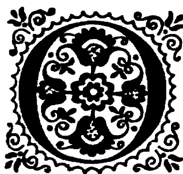
(Pokračování.)

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. **Antonín Lenz.**

Úvod.

Husovi víme, že nepocházel z rodičů zámožných, alebrž chudých, a že se jako student v Praze živil zpíváním a posluhováním v chrámu Páně. *Živobytí tedy měl ihned v mladistvém věku ze zboží církevního.* Nikde jsem se nedočetl, že by toto živobytí bylo bývalo nuzné. Hus sobě na ně nikde nestěžuje. Myslím, že takováto cesta životní byla způsobilá k tomu, aby duch zbožnosti se v něm rozhojňoval.

Odbyv školy průpravné, stal se žákem na fakultě artistické, čili, jak my říkáme: filosofické, ale studiemi těmito nikoliv neutrpěl újmy na své prvotné zbožnosti, a ta ho as k tomu vedla, že se, když bylo roku 1393. prohlášeno milostivé léto, podrobil podmínkám, za kterých bylo lze dosáhnouti odpustků; vykonal pouť po kostelích a zpověď na Vyšehradě a vydal na dobré účely všechen statek svůj, jenž tehdáž čtyři groše obnášel. Bylo mu tehdáž let dvacet čtyři.

V září téhož roku stal se bakalářem, v lednu r. 1396. mistrem. R. 1400. byl posvěcen na kněze, r. 1401. byl zvolen za děkana.

Zdali ho vedla ku kněžskému stavu *pouze* touha po dobrém bydlu nebo spíše, aby se mohl více oddati vědám, anebo v popředí pevná vůle, aby se mohl věnovati službě Boží, o tom si nedovoluji nižádného úsudku.

Dne 14. března 1402. byl Hus od arcibiskupa potvrzen za správce kaple Betlémské. Myslím, že byl Hus za první doby kněžství svého knězem zbožným, *v pravdě katolickým.* Jevilyť se při něm, i když dospěl a akademických stupňů dosáhl a knězem se stal, zbožné dojmy jeho mládí.

Že byl Hus knězem zprvu zbožným, aspoň, dokud jedem Viklifickým nebyl zachvácen, a že měl jako kněz dobrou pověsť, ano, že hořel za nápravu v Církvi, i v lidu i v duchovenstvu, soudím z té okolnosti, že byl ze všech tehdejších kněží nejčastěji od arcibiskupa volán, aby na se přijal na synodách úřad kazatele. Musil tedy Hus vynikati aspoň in foro externo v prvních dobách životem ne toliko zbožným, ale také správně katolickým a vzorným, neboť by jinak zvolení jeho bylo a priori marné, aniž by byly synodální řeči jeho prospívaly, aniť by mu byli mohli synodalové v tvář metati: »Medice, cura te ipsum.« Lékaři, léčiž sebe sama.

Jediná zbožnosť a vzorný život by byl nedostačoval arcibiskupovi Zbyňkovi, aby volal častěji Jana Husa ku kázaním synodálním, kdyby byl o něm nebyl měl vědomosť, že jest dobře naučený a za nápravu v kněžstvu horlící kněz. Toužilť zajisté i Zbyněk po nápravě v duchovenstvu, jako všichni arcibiskupové od vzorného, zbožného, ve svaté pověsti odumřelého a velikého rádce Karla IV., Arnošta z Pardubic, až k arcibiskupovi Zbyňkovi.

Avšak biskupové tito snažíce se k nápravě v duchovenstvu, měli vezdy před sebou přesvědčení, že náprava v Církvi musí se díti *na základě pravdy katolické* a bez úrazu základních pravd katolických o ústavě Církve Boží a její svatovlády. V tom zajisté nečinil výjimky zbožný, od Václava IV., tohoto nehodného syna Otce vlasti Karla IV., pronásledovaný arcibiskup Zbyněk. Zbyňkovy myšlenky o nápravě nebyly a nemohly býti totožny s myšlenkami Husovými od té doby, ve které se stal zapřisáhlý nenávistník katolické Církve, Anglosasík Jan Viklif, jeho vzorem a jeho pátým evangeliem.

Za synodálního kazatele byl Hus ponejprv zvolen r. 1404., tedy později, nežli zastával úřad rektora vysokých škol, neboť byl zvolen za rektora r. 1402. a byl jím až do sv. Jiří 1403.

Za rektorátu mistra Jana Husi šířily se rychle Viklifovy názory nejen mezi studentstvem, ale i mezi mistry. Po Husovi stal se rektorem university Harrasser, rodem Bavorák, kterýž se snažil zameziti Viklifismus na vysokých školách. Možná, že ho k tomu pobádal Jan Hübner, mistr theologie a svobodných umění. Týž sebral z Viklifových spisů, jako z Trialogu, De tripplici Vinculo, de Ecclesia, de Ordinatione Fratrum, De civili Dominio, De perfectione statuum, De Fundatione sectarum, a zvláště ze spise »Dialogus« 21 vět a připojil je k těm, kteréž byly na synodě Londýnské r. 1382. zavrženy, tak že vzrostl osudný pro Husa a zvláště pro všechen Český národ osudný počet 45 Viklifových vět. Kolem nich a o nich trvaly v Čechách spory na universitě po léta. Jestliže však mohl Hübner z tolika theo-

logických knih Viklifových a polemických sebrati bludné kusy jeho, musily mu býti také známy. A z této okolnosti troufám si souditi, že knihy dotčené musily nejen jemu známy býti, ale že známosť o těch knihách již byla r. 1403 v Praze dosti rozšířena, a že se tedy prvé rozšiřování spisů Viklifových dělo již r. 1402., především za rektorování Jana Husi, a snad ještě spíše. Jinak, nač by se byl Harrasser namáhal a nač Hübner, aby poznovu zavrženy byly 24 věty Viklifovy z Trialogu a z jiných jeho spisů vyňaté?

Hübner sebral dotčené věty buď z vlastní horlivosti za svatou víru, nebo byla jemu tato věc kapitulou Hradčanskou uložena. Kapitula však, majíc v čele officiala Kbela, odevzdala všech 45 vět rektorovi Harrasserovi se žádostí, aby svolal k jejich posouzení mistry ke schůzi, což také dne 28. května 1403. učinil. Avšak naproti odsouzení vět povstal prudký odpor těch, kdož měli zalíbení v knihách a zásadách Viklifových. Oni tomu nechtěli, aby o těch větách jako o větách Viklifových byl učiněn soud a nález, aneb aby dokonce byla nad nimi vyřčena zátrata, že jsou kacířské, v čemž by bylo zahrnuto nepřímo také odsouzení Jana Viklifa. Možná, že by as se byli dali k tomu nakloniti, že kusové tito, jak jsou byli, jsou bludné a kacířské, ale odpírali, že by byly Viklifovy, ač se jeden z tehdejších přátel Husových, Stanislav ze Znojma, i toho odvážil tvrditi, že vesměs žádná z těch 45 vět není ani bludná, ani kacířská. Tím byli starší mistři tak pohoršeni, že vyšli ze shromáždění. Někteří z příznivců Viklifových tvrdili, že se jemu sebranými články jiný smysl podkládá, než který mají v souvislosti ve spisu, ale nad jiné se zastal Viklifa M. Mikuláš z Litomyšle, kterýž do očí řekl Hübnerovi: »*Tys křivě, nespravedlivě a lživě vytáhl kusy ty z knih, ježto tak nestojí.*« Ten M. Mikuláš dopustil se dvojí lži: Předně není pravda, že Hübner všech 45 vět z knih Viklifových sebral, a za druhé je lež, že mají dotčené věty v knihách Viklifových jiný význam, než jak znějí, ant jest smysl jejich v knihách Viklifových ještě příkřejší a horlivější.[1]) Přes to však ihned chytil se Hus této důmněnky a připojil ihned trest, jakým by byl měl býti Hübner pro tuto svoji domnělou prolhanosť trestán, tvrdě, že by ten, kdož takto učinil, byl spíše hoden smrti, než falšovatelé šafránu, Berlín a Vlaškam, kteří byli nedávno před tím v Praze upáleni.

Nemohu se zde ubrániti myšlence, že především Jan Hus, kterýž přede všemi cenil Viklifa, již dobou tehdejší znal učení M. Jana Viklifa, ano, že již tehdáž aspoň o některých spisech jeho i přednášky činil, ano, že snad již tehdáž lid s myšlenkami Viklifovými na kázaních v Betlémě seznamoval. Já stavím toto své mínění na té okolnosti, že Hus trvaje u vyhnanství z Prahy r. 1412. v jednom listě svém[2]) napsal, aby Pražané věrně ku pravdě jeho stáli, kterouž jim od *dvanácti let* již hlásal. V listě tomto míní pravdu katolické pravdě protivnou, a poněvadž všecky jeho domnělé pravdy, pravdě katolické odporné, jsou Viklifické, tedy *domnělou pravdu Viklifickou*. Pravím

[1]) Viz Dr. Ant. Lenz: Apologie sněmu Kostnického v příčině odsouzení vět Viklifových. Praha 1896.

[2]) Palacký, Doc. Str. 41. n. 18 píše Hus Pražanům: »Plus quam duodecim annis in Verbo Dei apud vos . . . laboravi.« A v říjnu r. 1414. (Doc. str. 71. n. 37.) píše přátelům v Čechách: »Viete, že jsem s Vám po dlúhý čas pracoval, káže Vám slovo Božie bez kacieřstvie a bez bludóv.«

tedy, že Hus již od nejprvnějších dob svého kněžství, tedy již dříve, nežli se stal kazatelem v Betlémě, kázával podle vzoru Viklifova. Bylyť to novinky pikantní, zvláště pro Čechy, kteří vezdy k novotám lnuli, zvláště, anať půda k jejich přijetí byla dosti upravena bědným stavem Církve na dvě strany politickými neplechami rozdělené. S tím souvisí zcela dobře, co vypravuje pan vládní rada Vl. Tomek, že měl Hus již tehdáž přívržence mezi měšťany, v šlechtě, při dvoře královském, a že mělo i pohlaví ženské svůj znamenitý díl v tehdejším ruchu, zvláště šlechtické dámy.[3])

Tomu-li však tak jest, musil Jan Hus věděti, že věty Viklifovy se skutečně ve spisech Viklifových nalézají, zejména že všech 24 vět prvních jest po různu v Trialogu, v Dialogu, de Ecclesia, de potestate papae, De Veritate scripturae, De Officio regis, de quatuor sectis novellis atd.[4]) a druhých 21 v rozličných spisech Viklifových. Zdá se mi tedy, že Jan Hus připojiv se ihned k nálezu M. Mikuláše nejednal podle upřímnosti srdce svého. Avšak tehdejší odpor příznivců Viklifových, (byliť to pouze členové Českého národa na universitě), byl marný. Druzí tři národové, tedy majorita university, učinili přese všechen odpor Viklifistů nález, že nesmí žádný úd university těch 45 článků hájiti, ani veřejně ani potají vyznávati a rozšiřovati, chtěl-li zachovati puslušnosť universitě přísahanou a neupadnouti v pokutu na křivopřísežníky slušící.« Vytáčka Viklifistů, že dotčené věty nejsou Viklifovy, nic jim neprospěla.

Předpokládaje, že Hus znal učení Viklifovo a že věděl, že zakázané věty skutečně obsahují jeho náuku, musím souditi, že záleželo Husovi na tom, aby zakryl, že by on byl z těch, kteří stáli k učení větami zavrženými vyslovenému. Tajil Hus tohoto svého souhlasu s učením Viklifovým zajisté r. 1404., aneb aspoň své záliby na něm, jinak by bylo nemožno, aby ho byl arcibiskup Zbyněk zavolal k synodalnímu kázaní. Není věru možná, aby byl Zbyněk neznal podvratnou a revoluční povahu vět Viklifových. Tou dobou bylo u sv. Víta na 300 členů duchovenstva, Zbyněk měl k ruce své členy kapitoly Hradčanské, kteráž před nedávnem věty ty universitě k posouzení podala, měl k ruce své i theology svého dvora, a proto můžeme s jistotou souditi, že věděl, jakého obsahu jsou spisy Viklifovy, z nichž sebrány byly zavržené věty Viklifovy. Nelze také přijati, že by byla kapitola u sv. Víta nevěděla, a že by byli theologové arcibiskupovi nevěděli, že byly sebrány tyto věty z rozmanitých spisů Viklifových počtem 24 v Anglii, a na synodě r. 1382. zavrženy, a že bylo opětně na synodě Londýnské r. 1396. ze spisu »Trialogu« 18 vět sebráno a odsouzeno. Tím byl »Trialog« všechen censurován jako kniha kacířstvím a bludy naplněná, ten Trialog, kterýž přede všemi spisy Viklifovými byl v Čechách znám a také od Husa vysoko ceněn, a jejž také na český jazyk vyložil.

Zbyněk tedy a jeho theologové věděli na jisto, že byly spisy Viklifovy v Anglii censurovány, ač jest možno, že vědouce o zavržení stránky Viklifovy, nevěděly zejména, zdali by pravda bylo, že dotčené věty jsou *skutečně* Viklifovy, ač kusy o sobě byly a jsou nekatolické. Kdyby se byl tedy Jan Hus před rokem 1404. prozradil, že dotčené

[3]) Dějepis města Prahy III., 438. 439.
[4]) Viz Dr. A. Lenz: Apologie sněmu Kostnického.

věty Viklifovy buď že celkem, aneb aspoň částečně za pravdivé uznává, byl by byl zajisté nedospěl k důstojnosti kazatele synodálního.

Roku 1403. se Hus arci opřel zátratě sebraných vět Viklifových spolu se svými přívrženci, ovšem pro většinu tří národů na universitě Pražské Viklifovcům odpornou, marně, ale on se znal s přátely svými k tomu, že to nejsou věty Viklifovy, ale Hübnerovy, a tou vytáčkou zakryl svoji zálibu v náuce Viklifově.

V skutku však byl Viklif tou dobou vůdcem Husovým v kazatelské jeho činnosti. Ten způsob přilákal do Betléma tisíce posluchačů ze všech stavů, a mezi posluchači bývala i královna Sofie.

Mistr Jan Hus uměl tajiti, jak vlastně smýšlel o Viklifovi. Či snad tou dobou neznal důstatečně, čemu Viklif učil? Tomu abych dal za pravdu, není mi možná, neboť jakž bych mohl za to míti, že Hus nebyl znalcem ani Trialogu Viklifova, ani Dialogu, ani spisu jeho »De Eucharistia«? Jakýž by pak mělo smysl jeho přitakování ku výroku M. Mikuláše Litomyšlského, že sebrané věty nejsou jeho, ale že jsou jemu podstrčeny? Jakýž by měl smysl do sebe Husův přísný soud nad Hübnerem, že by byl spíše hoden smrti, nežli falšovatelé šafránu? Musil tedy Hus předobře znáti spisy Viklifovy, z nichž dotčené věty sebrány byly, a i také s nimi ve věcech četných katolické víře odporných souhlasiti. On však uměl se dobře ohraditi, jelikož v něm Zbyněk shledával pouze kněze za nápravu v Církvi horujícího.

Právě tou příčinou, že uměl Hus utajiti pravého smýšlení svého stran revolučních a podvratných zásad Viklifových, nedoznal ihned odporu od arcibiskupa a od kapitoly Hradčanské i Vyšehradské, které obě učení Viklifovo zavrhovaly. A opět, právě proto, že Hus měl veliké dary od Boha, neobyčejnou známosť jazyka českého a neobyčejnou výmluvnosť, nadvšední jasnotu a populárnosť v řeči, stal se pro panující tehdáž řády, pro mír a pokoj v zemi velice nebezpečným. Stalť se za krátko oblíbeným kazatelem lidu, a kaple Betlémská místem, kdež se scházel lid, a kamž se hrnula i elita národa: žákovstvo, bakaláři, mistři, doktoři, šlechta, milci královi, ano, jak dotčeno bylo, i královna. Hus přičiňoval k pravdám katolickým i bludy Viklifické, a horle za nápravu, činil nespravedlivé výpady na duchovenstvo veškero a přenášeje, jako jeho vzor Jan Viklif, zločiny jednotlivých kněží na kněžstvo vůbec, a tak připravoval náš národ k hroznému rozkolu.

Veliká výmluvnosť Husova nabyla ještě větší váhy a síly tím, že byla slova jeho plna rigorismu a že měla podporu v nezištnosti jeho, a aspoň pro foro externo v bezvadném životě. K tomu se pojila uhlazenosť a dvornosť jeho chování, čímž přitáhl k sobě veliký počet studentstva, lidu a šlechty.

Hus ani r. 1408. nevyřkl upřímně, jak vlastně smýšlí o náukách Viklifových, pokud byly 45 větami sebranými od university censurovány. Záleželo totiž Václavovi IV. velmi na tom, aby království České pozbylo své nekalé pověsti, že se v něm šíří kacířství, anť již Innocenc VII. zvláštní bullou napomínal arcibiskupa, by je vykořenil, a r. 1406. byla nucena synoda, neboli arcibiskup rozkaz vydati, aby se učilo o svátosti oltářní, že po posvěcení nezůstává podstata chlebná, alebrž pouze tělo a krev Páně, a tyto rozkazy čelily proti Viklifismu a zejména přímo proti prvním třem větám Viklifickým.

K rozkazu tedy královu bylo dne 20. května 1408. shromáždění národa Českého v učení Pražském u Černé Růže na Příkopech k tomu cíli a konci, aby universita, t. j. členové její, pokud náleželi k Českému národu, ještě jednou v úvahu vzali 45 vět Viklifových, nebo o ty tehdáž běželo, a je censurovali a odsoudili a zavrhli. Z ostatních tří národů nikdo nebyl přítomen, neboť těch se zlá pověsť kacířství netýkala, alebrž jenom národa Českého. Zdá se, že měli ti tři národové lepší znalosti o veliké propasti mezi učením katolickým a učením Viklifovým, jakož i jak jest revoluční a podvratná náuka Viklifova netoliko v oboru církevním, ale také ve směru občanském. Sešlo se množství veliké. Mistrů 74, bakalářů 120 a asi 1000 studentů. Vůdcem tohoto sboru byl M. Jan Hus, a jeho vážný hlas byl asi rozhodující. Rektorem university byl tehdáž M. Klement z Mnichovic, a profesory zvláště na fakultě theologické dr. Helias, M. Petr a Stanislav ze Znojma, dr. Ondřej z Brodu, dr. Štěpán Páleč, M. Jakoubek ze Stříbra a jiní. Články Viklifovy byly ovšem od sboru zavrženy, ale jak? Poněvadž totiž Hus a přátelé[5]) jeho se protivili tomu, aby byly kusy Viklifovy zavrženy úhrnkem, čili jak se po theologicku říká »in globo«, pravíce, mnohé, vezmouc je ovšem ve smyslu dobrém, nebyly by křivé, vyřčena jest zápověď dotčených kusů těmito slovy: »*aby žádný úd národa Českého neopovážil se držeti, učiti, anebo hájiti který oněch článků ve smyslu jejich kacířském anebo pohoršlivém*«.

K tomuto úskočnému a svědomí Čechův do bludu uvádějícímu nálezu jsem připojil[6]): »Touto poznámkou byla censura vět Viklifových odstraněna, neboť Hus a jeho přátelé nedali národu Českému poučení, který smysl dotčených vět by byl dobrý a který kacířský a pohoršlivý. Kdyby byl král Václav měl tolik ostrovtipu, aby byl poznal šmejdy, jaké se tuto s ním a s národem Českým děly, myslím, že by byl tentokráte Viklif mnohému z nich hlavu zviklal, snad i M. Janu Husovi. Ale pohříchu! Dvůr jeho i s královnou byly Viklifické.

Že zasluhuje M. Jan Hus se svými přívrženci přísného odsouzení pro konání své, jde z jejich zápovědi: že od té doby nesmí míti žádný bakalář čtení veřejného o některém ze tří traktátů Viklifových, jež byly vyznačeny: Dialogus, Trialogus a de Eucharistia. Musili ti páni mistři, doktoři a i také bakaláři předobře znáti, že se v těchto knihách kacířstvím jen hemží, a že v těch spisech jsou u velikém množství právě ty články Viklifovy, jež zatratila synoda Londýnská r. 1382. a r. 1396., a jež sebral Jan Hübner. Právě ty spisy ukazují, že jsou v nich dotčené věty v daleko drsnějším smyslu obsaženy, než jak znějí. Z Trialogu jest sebráno 11 vět, z De Eucharistia 3, z Dialogu 12 vět, a právě těch nejpeprnějších, ostatní však z jiných spisů Viklifových. Právě tato zápověď obviňuje Husa a jeho přátely, že hráli se žákovstvem a s *ubohým lidem českým nehodnou a neupřímnou a zároveň nebezpečnou hru.*

K tomu dodávám ještě, že se Hus zvláště takovýmto výsledkem zle provinil proti království Českému a proti lidu českému, o němž tolikráte ujišťoval, že ho miluje a cení nade všecky národy, a přede

[5]) Zdali ještě tehdáž stáli doktoři v bohosloví pevně k Husovi, dovoluji si pochybovati.

[6]) Dr. A. Lenz: Apologie sněmu Kostnického. Str. 74.

vším proti příznivci svému králi Václavovi, neboť ten chtěl kacířství zažehnati a naši drahou vlasť od příhany očistiti, Hus však se k tomu žádnou měrou nepřičiňoval, alebrž měnil svým konáním plamen kacířství v úplný žár.

Něžný a uhlazený byl Hus ku svým přívržencům a přátelům, ale nešetrný a prudký k těm, kteříž nebyli jeho smýšlení, neustupný a na svém trvající i tehdáž, když patrně poznával, anebo poznati mohl, že není s obecnou Církví za jedno. Hus byl také, jakož svědčí Palacký, *velice marnivý a ctižádostivý*, a vida, že horlení za nápravu a cesta, kterou on k ní ukazoval, dochází obliby i u lidu, i u velikých pánů, horlil stále ohnivěji, líče při tom stav duchovenstva a Církve barvami co možná nejčernějšími, a tak připravoval stavu duchovnímu, k němuž sám náležel, dobu hrozného pronásledování, a vlasti své a národu svému děsné bouře.

Nikdo mu zajisté nebude upírati, že vykonal z lásky k jazyku národa svého věci veliké. Byl také za tuto přízeň a lásku k lidu neobyčejnou náklonností a vroucností jeho odměněn.

Lásky však od duchovenstva nemohl očekávati. Vždyť je veřejně před obecným lidem proti všemu řádu a spravedlnosti tupil a haněl, přenášeje poklesky a nepravosti jednotlivců na všechen stav duchovenstva [7]), vytýkaje jemu zločiny, kteréž byly tehdáž trestným soudem stihány a trestány, jako že se kněží dopouštějí cizoložství a souložnictví až i se svými sestrami, ano, on se opovážil tvrditi, že kněží vyzrazují zpověď. A toto bezpráví Husovo naproti tehdejšímu pravověrnému, katolickému kněžstvu páchané, vytýká jemu právem bývalý kollega jeho na universitě, kanovník u sv. Víta Ondřej de Broda, a zove beze všeho jednání takové *podvodem na lidu páchaným.* [8])

Duchovenstvo, kteréž Hus napadal, nebylo bez rozdílu nešlechetné, za něž je lidu obecnému ve svých kázaních udával. Historikové liberalističtí praví, že dobou Husovou šlo pouze o nápravu mravů, a že stály v tomto směru dvě strany: jedna, kteráž usilovala, aby v duchovenstvu stav věcí potrval, a kteráž nechtěla žádné nápravě, strana prý to cizoložnická, kuběnářská a svatokupecká, a tou stranou býti praví stranu Viklifismu odpornou, tedy katolickou, a druhá, která usilovně žádala, aby se stala náprava v duchovenstvu, aby bylo vyhlazeno souložnictví, svatokupectví a jiné nepravosti. Tito liberalističtí historikové lhou, neboť na straně katolíků byli jsou duchovní a laikové četní, kteří za nápravu horlili. Či nejsou toho četní dokladové? Či nevydávají o tom svědectví přísná statuta Arnoštova a četné synody, kteréž byly ve věku XIV. a na začátku století XV. shromážděny? Zasedali snad na synodách věku XIV. stranníci Husovi, nebo věrní katolíci? Či nepečoval i arcibiskup Zbyněk o kázeň v duchovenstvu a nesvolával častých synod a nevolíval k účelu nápravy za kazatele synodální právě ty duchovní, o nichž se domníval, že sou mravní a mají dosti vědomostí, aby mohli na synodě ku zdaru duchovenstva působiti? Či snad byl arcibiskup Zbyněk Viklifickým sběhem jako Hus? Dotčený Ondřej z Brodu o té věci takto Husovi píše: »Za jakou příčinou vy o papeži, o kardinálech, o praelátech,

[7]) Viz Dr. Ant. Lenz: Učení Jana Husi.

[8]) Andreas de Broda Litterae Hussio datae a. 1414. Documenta Palacký. Str. 518. n. 58.

ano, o všem kněžstvu napořád hanlivý a nespravedlivý soud vynášíte a na ně zločiny vrháte, jichžto až do konce svého života nedokážete? Proč pak se neřídíte podle zákona Kristova: »Zhřešil-li by pak bratr tvůj proti tobě, jdi a potresci ho mezi tebou a jím samým?« [9]) . . . Dále vytýká Ondřej z Brodu Husovi: »Ty, kteří nejsou ze sekty Viklifovy, i z věcí malicherných káráte, a to přísně, ale vašich sektářů, křivopřísežníků, rouhačů, zlodějů a cizoložníků se jen lehounce dotýkáte«. [10])

Jestliže bylo tedy katolické kněžstvo naproti M. Janu Husovi rozezleno a konečně k žalobám u arcibiskupa a papeže dohnáno, nebude zajisté žádnému soudnému člověku divno. Vždyť podryl Hus takovýmto nesvědomitým a nespravedlivým štvaním všechnu vážnost a důvěru kněžstva u lidu.

Činil věru Jan Hus na svých kázaních právě tak, jako za našich dnů jednali a jednají zednáři, liberálové, žurnalističtí židé a pokrokáři, zlehčujíce katolické duchovenstvo a vady jednotlivců na veškerenstvo kněží přenášejíce, nebo vymyšlené nepravosti na ně vrhajíce, aby zlehčivše kněžstvo a o důvěru lidu je oloupivše, mohli lid o přirozené vůdce připravený do svých osidel vlákati, od pravdy křesťanské a od života podle víry odlouditi a bludům protikatolickým získati. Hus však tupil duchovenstvo, aby mohl snáze lid nakloniti k nápravě, čili vlastně popravě církevních řádů a Církve revoluční cestou svého pátého evangelia, evangelického doktora Viklifa. Bil pastýře, a rozprchly se ovce stáda, a z veliké části se mu tedy povedlo, což sobě umínil. Lid byl rozeštván a rozdělen bludy z Anglie k nám přinesenými.

Byla to zajisté veliká odvaha, že si Hus troufal takto odsouditi věty majoritou university již r. 1403. censurované úhrnkem a tak sobě jako hráti s předůležitými zájmy míru a sv. pokoje v zemi, ano, s nejsvětějšími zájmy sv. víry. To sobě troufal Jan Hus, kterýž veřejně vyznal, že v žádné věci se tak nebezpečně nebloudívá, jako ve věcech náboženských!

Takovéto neupřímné jednání Husovo, jež na jevo dal v odsouzení, čili vlastně v neodsouzení vět Viklifových, nemohlo jemu arci vrátiti starou arcibiskupovu přízeň.

Při tomto stavu věcí nemohu pochopiti, jakými as oklikami přiměn byl arcibiskup k tomu, že na synodě dne 17. července 1408. dal ohlásiti, že pátrav ze svolení a vůle královy v Praze a zemi, neshledal nižádného bludaře, zvláště ant již 16. června 1408., tedy brzy po schůzi členů Českého národa, nařídil, aby jemu byly v domě arcibiskupském dodány knihy Viklifovy ku zkoušení, a i na této synodě na tom setrval, aby mu knihy dotčené vydány byly, ano, sobě také vyžádal na papeži Řehořovi XII. svolení ku spálení těchže knih. Jisté světlo nám o této věci dává Jan Železný v řízné kritice naproti Hu-

---

[9]) Mat. 18, 15 seq.

[10]) Andreas de Broda. Doc. Palacký. Str. 518 seq. »Quare vos papam, cardinales, episcopos, praelatos et *omnes indifferenter clericos* vituperose, imo injurio, severius judicatis, et imponitis eis crimina, quae fortassis quoad usque vivitis, non probaretis. Cur non sequimini legem Christi dicentis: Si videris fratrem tuum peccantem, corrige eum inter te et ipsum solum etc.... Illos, qui non sunt de secta Wiklef etiam de parvulis acriter increpatis, sed vestros sectarios perjuros, blasphemos, homicidas, fures et adulteros leniter palpatis.«

sovi, že nemínil Zbyněk bludy o sobě, ale bludy juridicky dokázané. Palacký píše, že stran toho, aby arcibiskupovi byly vydány knihy Viklifovy, byli jemu radou doktorové: Jiří z Boru, Ondřej z Brodu a kanovník Adam z Božetic.[11]) Proti tomu se odvolali Viklifovci Pražští k papeži Řehořovi XII.

Věci se braly stále k běhům horším. Zbyněk a jeho duchovenstvo uznávali papeže Řehoře XII. za pravého, zákonitého papeže a proto se také hlásili k obedienci jeho. Avšak král Václav se sjednal s poslanci francouzskými a s kardinály legaty vyslanými od sboru kardinálského, kterýž odpadl od obou obediencí, a prohlásil neutralitu vůči oběma papežům, arcibiskup však nedal se pohnouti, aby odstoupil od Řehoře XII.[12]) To všecko se dělo na začátku r. 1409.

Již 22. ledna 1409. zakázal král všem, přijímati nebo zachovávati jakýchkoli listů papežských, a vypravil již 16. února slavné poselstvo ku koncilu, a v jeho čele byl Václav, patriarcha Antiochenský.

Arcibiskup však stál nepohnutě k Řehořovi XII. Z toho povstaly mezi ním a králem spory, a toho právě použili Viklifisté k zabírání zboží duchovenského t. j. k loupení, jak mysiím podle učení Viklifova Husem přijatého.

Hus a jeho přívrženci zavrhovali jednání arcibiskupovo, a Hus měl v Betlémě, jak se zdá, málo mírné kázaní, k tomu hledící, tak že se lid vyhrnul s povykem na ulici a shlukl se hrozbami ku dvoru arcibiskupovu.

Arcibiskup unikl do Roudnice a vzal s sebou poklady u hrobu sv. Václava chované. Viděltť, jakou čeládku vychovávají řeči Husovy. Král zuřil, a nastalo nové loupení.

V červnu 1409. byl volen v Pise Alexandr V. za papeže, a 2. září oznámil Zbyněk, že přistupuje k obedienci papeže Alexandra V.

Mezi tím se obrátily věci Husovy u papežského dvora v neprospěch Husův. Alexandr V. poručil Zbyňkovi, aby netrpěl, by bylo bludným článkům Viklifovým vyučováno, a aby vydal rozkaz k vydání knih Viklifových zvláštním dopisem ze dne 20. prosince 1409.

Rozkazu tomuto vyhověl Zbyněk 16. června 1410. Byla mu k tomu také dána plná moc, aby přijma k sobě čtyři doktory theologie a dva doktory práv, vykořenil všecky bludy a kacířstva v arcibiskupství svém a nedovolil kázati více, kromě kollegiatních, farních a klášterních kostelů, na žádném jiném, jakkoliv privilegovaném místě. Jakož arcibiskup přikázal, poslechli majetníci knih Viklifových a jen čtyři mistři a studenti odepřeli vydati knih svých. I Hus přišel se svými knihami a odevzdal je arcibiskupovi s tou hrdou prosbou, aby je prozkoumav vytknul jemu ty bludy, které v nich najde, a on že hotov jest, postaviti se proti nim a vystříhati před nimi každého člověka. Výsledek však vyšetřování oněch šesti doktorů byl ten, že knihy Viklifovy obsahují v sobě kacířství a bludy. Úsudek ten byl prohlášen na synodě uprostřed měsíce června 1410. konané, načež

[11]) Palacký, Dějiny. III., 93.

[12]) Jak já si dovoluji souditi, jednal Zbyněk zcela korrektně, neboť Urban VI. byl řádně zvolen, a jeho volba byla pletichami francouzské politiky od části kardinálův, ač při dokonané volbě Urbanově proti ni ničehož neměli, zrušena a protipapež vyvolen. Byl-li však Urban VI. zákonitý papež, pak jimi byli posloupně i jeho nástupci, tedy i Řehoř XII.

vydal Zbyněk dne 16. června rozkaz, aby dotčené knihy byly spáleny. Zároveň zakázal arcibiskup všecko kázaní v kaplích.

Hus učinil naproti bulle Alexandra V. odvolání »a papa male informato ad papam melius informandum«, ač bulla sama tomu bránila, a obnovil toto odvolání po úmrtí Alexandra V. na papeže Jana XXIII.

Zvláště horlil Hus naproti zápovědi, kázati v kaplích, a ač se odvolal, nemínil v případě, kdyby zákaz byl potvrzen, uposlechnouti. Bylť již Hus na zjevně revoluční cestě, kdežto až dotud se tajil. Hned první neděli po té zápovědi kázal v Betlémě. Po té řeči učinil zmínku o tom, že papež Alexandr V. poslal bullu do Čech na vykořenění bludů, ale on že žádného Čecha neviděl, který by zatvrzele trval v bludech Písmu sv. protivných, praeláti že tedy špatně zpravili papeže. Lid prý při tom volal: »Lhou«. Hus mluvil dále proti pálení knih Viklifových, které prý obsahují mnoho dobrého,[13]) a oznamoval, že se chce odvolati proti rozkazu arcibiskupovu, a tázal se, zdali se chtějí jeho v tom přidržeti. A lid volal: »Chceme a přidržujeme se.« On jim také oznámil, že kázati nepřestane, byť i měl proto umříti, třeba prý dle nařízení Mojžíšova opásati se mečem a zákon Boží hájiti.[14]) Již tři dni potom, dne 25. června, bylo v kapli Betlémské před veřejným písařem a svědky k tomu dožádanými čteno a ohlášeno odvolání k papeži Janovi XXIII., jménem Jana Husa a pana Zdislava ze Zvířetic, pánů, zemanů, rytířů, panoší, měst, okršlků, hradů, obcí, vesnic. Odvolatelé tvrdili, že jest nerozumno páliti knihy kacířské, ant prý jest třeba je znáti a bludy porážeti, a jinak že by se musily i knihy pohanů páliti.

I universita tehdáž již pouze Českého národa se prohlásila proti rozkazu arcibiskupovu.

Odvolání Husovo proti odsouzení knih Viklifových a zápovědi, kázati v kaplích, mělo za následek žalobu arcibiskupovu k papeži, kdež také oznamuje nebezpečný obsah kázaní Husova ze dne 22. června, a žádá, aby mohl proti němu vedle rozkazu Alexandra V. zakročiti.

Dne 15. července r. 1410. přikročil konečně arcibiskup k vykonání soudního nálezu ku spálení knih Viklifových, ač sobě Václav IV. přál, aby s vykonáním jeho posečkal.

Potom odejel arcibiskup opět do Roudnice a odtud vydal naproti Husovi a na všecky účastníky odvolání klatbu. Avšak když kněží klatbu tuto ohlašovali, nastaly v Praze bouře, tak že musili u sv. Víta od pontifikální mše až i ustati. I dvořané stáli při Husovi. Král zakázal konečně všechny bouře, ale zároveň rozkázal, aby arcibiskup majetníkům spálených knih nahradil škodu. (Pokračování.)

[13]) Kdyby byl Hus nahlédl do spisů sv. Tomáše Aquinského, byl by tam shledal následující výrok: »Nemo seducitur ad malum nisi sub ratione boni,« a zase: »Nemo seducitur ad falsum nisi sub ratione *veri*.« Tím by byl tehdejším občanům v Praze posloužil, a snad podle pravdy vyznal, že sice mají Viklifovy spisy také dobré stránky pro sebe, ale právě tím že jsou svůdnější.

[14]) Tomek, Dějepis Prahy. III., 482.

Katoličtí Srbové v Lužici.

Studie dějepisné, kulturní a literární.

Píše Fr. H. Žundálek.

Motto: Národ bez víry a národnosti
jesti tělo bez krve a kosti. *Vocel.*

Boj bojovati jest údělem našeho žití, tvrdí jistý náš básník, a každý rozumný člověk mu dá za pravdu. Který smrtelník byl kdy z tohoto zákona vyňat? Různými zbraněmi bojovali lidé, ale bojovali přec, jedni mečem, druzí pérem, opět jiní řečí, důmyslem, zkrátka ať tělesně, ať duševně. Boj vidíme všude v přírodě, kamkoli se poohlédneme, boj o bytí zuří ve zvířeně, květeně, silnější poráží slabšího, ale slabší se brání, pokud síly jeho stačí, boj o život je tedy prudký. Každý rád žije, třeba život jeho není právě dokonalým a bez boje. Pud sebe zachovati je každému vrozen. Zajisté znázorňuje dobře boj o život, boj ustavičný v přírodě příklad, jejž nám jistý středověký spisovatel vypravuje: »Lstivá kočka číhá na vrabčíka nic netušícího, který bezstarostně se vyhřívá na střeše na slunci, tetelí se, ale stará se též o potravu, pozoruje mouchu, která se k němu blíží; když myslí, že mu kořisť neujde, zašveholí křídloma, žene se po mouše, ale zatím již kočka též byla připravena ke skoku, aby polapila vrabčíka; ten sice ušel a chytiv mouchu, pochutnával si radostně na ní, vesele poletuje vzduchem. Ale tu již střelhbitě se žene po vrabci sokol a nic netušícího zardousí. Avšak za to ho stihne ihned trest; když byl vyletěl do hor na vysokou skálu, zastihl jej hladový orel, kterému byl sokol vítanou příležitostí. Boj těchto dvou protivníků pozoroval myslivec, který si vyšel na lov; štěstena mu přála, takže sklál mohutným šípem krále ptactva.« Potud středověký spisovatel. A my dodáváme: Nad člověkem pak bdí kárající ruka spravedlnosti božské, král králův, který boj ukončí podle zásluhy. Jen je-li to boj dobrý, poctivý, může li každý říci se sv. Pavlem: »Dobrý boj jsem bojoval.«

Tu máme na zřeteli jednotlivce, avšak stejnou měrou tvrdíme i o národech, že jest jim stále bojovati o bytí či nebytí. A v tomto boji záleží na tom nejvíce, aby to byl boj dobrý, boj poctivý; takovému počestnému zápasu neodepře Bůh své pomoci, pokud národ vskutku se o Boha stará a nedá se zaslepiti svými svůdci.

Jest pověstno a dokázáno v dějinách dostatečně, že zvláště národům slovanským bylo a jest všude bojovati o svou existenci. Nežijíť pohromadě, aby tak vespolek se chránili proti zevnějšímu nepříteli, ale jsou roztroušeni, odloučeni od sebe a odkázáni pouze na sílu svou, aby hájili svého života proti nepřátelům, kteří je se všech stran obkličují. Různi rodem, ale jinak jsou stejní nepřátelé Slovanů, ničíce jejich národnosť. Národ náš ode dávna byl vystaven útokům živlu německého, jsa jako stráží Slovanům východním proti snaze Němců dráti se na východ. Slovince utlačují Němci a Vlachové, Chorvaty Maďaři, Bulhary a Srby Turci a Řekové hlavně v dobách dřívějších;

projděme všecky národy sbratřené a všude shledáme, že jim bylo podniknouti tuhé boje o samostatnosť národní.

Nejnešťastnějšími v té příčině jsou bez odporu lužičtí Srbové, kteří zakusili bojů s nepřítelem od prvních dob, kdy se o nich zmiňují dějiny, až po naše časy. Jim nebylo dopřáno ani na okamžik zapomenouti, že jsou jim »vezdy súsedé Němci.« Což divno, že básník nedávno zemřelý, upřímný milovník svého lidu a věrný pastýř svěřeného stáda, Michal Róta, pohlížeje na ty nekonečné boje, které podstoupil jeho utiskovaný národ, volá z hloubi duše Slovany, aby šli a plakali hořce nad krutým osudem Srbův lužických, protože vidí všude cizince v zemi, kamkoli oko pohlédne, a táže se dále, kdy že změní se tento nešťastný úděl v lepší časy, aby opět někdy zavítalo do krajů rodných štěstí, jehož národ jeho dosud nezná.

»Hdy, narodźe, Či zhoji wutroba?
Hdy minje (mine) so ći ból a khwila zla?
Hlej! Holb (holub) ma hnězdo za swój skhow,
Ma borło (brloh) liška — Serb ma jenož (jen) row.«

Smutný, věru smutný to pohled po kraji tom, kde viděti pouze cizince a — rovy nešťastných bratří Slovanů polabských, kteří v boji o život stali se kořistí mocnějšího a lstivějšího nepřítele. Než, není třeba zoufati. Uvážíme-li všecky boje, jež jazyk lužický přestál, uznáme, že záchrana tohoto zbytku četných Polabanů stala se téměř zázrakem. Prozřetelností Boží udržel se národ lužický, proto jej třeba dále vésti vstříc ať šťastným či nešťastným osudům.

Zbožnosť lidu srbského.

U lužických Srbů národnosť a náboženství srostlo pevným svazkem[1]). Předkové srbští vážili si své řeči a podnikali pro ni i krvavé boje. Nechtěli přijati křesťanské víry a zůstali raději v bludech, však pouze proto, že němečtí misionáři kázali novou víru jazykem cizím, řečí národa nepřátelského. Teprve když sv. Cyrill a Methoděj, nebo lépe řečeno, jejich učeníci a dále sv. Benno učili jazykem slovanským, přijali též oni radostně křesťanskou víru. A od tamějších dob, kdy svatí mužové prodchnuti jsouce duchem apoštolským, přinesli do Lužice víru Kristovu, až do dnešního dne spojena jest srbská národnosť s náboženstvím velice pevně. Dojista křesťanství jako i jinde též mezi Lužičany pozdvihlo srbskou národnosť svojí duchovní mocí a svým nebeským světlem; řeč a zvyky se částečně přeměnily podle nového učení, při nejmenším dostaly všecky roucho křesťanské.

Že tomu skutečně tak, snadno se každý přesvědčí. Ze starodávných časů zachovaly nám dokladů letopisy, ale mateřský jazyk je toho stkvělým důkazem. »*Srbové byli a jsou alespoň u většině — to smíme bez bázně tvrditi — ještě dnes pobožným lidem, a to nejen v Božím domě, nýbrž i ve všedním životě.* Cizí noviny stále přinášejí příklady, kterak ve veřejném životě odřekli se lidé víry, a také mezi Srby by se zahnízdila podobná lhostejnosť, odjinud přenesena byvši, kdyby srbský lid jsa rolnickým nebyl tak konservativním a nedbal

[1]) Kath. Pos. r. 1879, č. 22—29., zdařilý článek Jurija Libše: Národnosć a nabožnistwo.

tak pečlivě svých dobrých zvyků, které vyjadřuje také řečí. Příkladem k tomu budiž: říká se »z Boha rjane (krásné) žito«, w Božim mjenje« (jméně), vůbec se užívá slova »Boží« při všech možných slovech, jako »Boži dešćik«, »Bože słónčko«, »Boží doměk«, »Bože njewjedro« (nečas).

Chvalitebným zvykem srbských hospodyní jest, že si velice váží svěcené vody, svěcených svíček (hromniček), které často zapalují za různých příležitostí. Každý Srb začíná svoje dílo ve jménu Božím a podobně končí: »Bohu dźakowano.«

Každému upřímnému katolíku srdce radostí jásá, cestuje-li územím katolických Srbů, kterak zbožní Srbové nejen v kostele nebo u kostela postavili důstojné pomníky ukřižovanému Spasiteli; vidímeť je na polích i lukách, na cestách a stezkách, u příbytků! Podle našeho domyslu bude jich asi nejvíce ve vsi Khróšćicích, ve které jsme za svého pobytu v Lužici načítali více než 16 krásných křížů, z nichž nejkrásnější a největší jsou na mostě. Tím vydávají Srbové neklamné svědectví své pravověrnosti a svého neztenčeného přesvědčení náboženského. Když vstupuje cizinec do vsi a přivítá jej kříž, pozná ihned, kdo tu bydlí a jak osadníci smýšlejí. O Srbech to platí měrou dvojnásobnou, a to nejen v době minulé, nýbrž i v přítomné, kdy zachovali svoji víru pevnou.

Dítky i starší lidé pozdravují sebe i cizince na vzájem křesťanským pozdravem »Budź khwalen Jězus Khrystus«, načež se odpovídá: »do wječnósči«. Podobně jako i u nás, jest zvykem i u lužických Srbů pozdravovati pracovníky slovy: »wjerš pomhazy«, což zajisté vzácnou zvláštností národů slovanských.

Slované mají také důkladné a řádně upravené modlitební knihy, které velice přispívají k tomu, aby víra v lidu se upevnila a zakořenila. Nejlepší a nejdůkladnější ze srbských modlitebních knih jest »Nowa Jězusova winica«, kterou podle Wałdy nově upravil a rozmnožil Jurij Łušćanski, což se dotýká hlavně katechetické části, které je také potřebí, protože málokdo z dorostlých se poučuje dále ve víře a katechismu. Tím se mu podává příležitosť vycvičiti se v hlavních pravdách náboženských alespoň v neděli ze svých modliteb, které má stále po ruce buď při službách Božích nebo odpoledne místo jiné neužitečné, ano, škodlivé četby. Tím se upevní ve víře i ve svojí pobožnosti. Hlavně se tu jedná o mši sv. a sv. zpověď, které jsou důkladně probrány, avšak i všecky ostatní pravdy nalézají tu místo.

Vše psáno jest správným jazykem, což bylo třeba přeměniti, ana řeč srbská od roku 1785., kdy byla Vinice poprvé vydána, se značně změnila a zdokonalila, bylo nezbytno vymýtiti mnoho nepotřebných německých slov, která se vloudila do srbštiny na úkor domácích, správných a krásných výrazů. Máť zajisté také v modlitbách býti ryzí řeč, poněvadž zajisté také tato okolnosť povznáší ducha a jest důstojna předmětu tak důležitého.

Než, také o důstojný zpěv kostelní jest postaráno, jak jsme se ve XII. ročníku »Vlasti« šíře o tom zmínili; vzdělalť neunavný a o vše pečlivý Michal Hórnik dva zpěvníky pro lid katolický: Mjeńše spěwafske knihi« (str. 100, cena 60 penízků či feniků) a »Pobožny Spěwaf«, k němuž přidány jsou modlitby (stran 204, cena 1 hřivna).

Také z tohoto úkazu vidíme, že jméno Hórnikovo jest spojeno se všemi odvětvími náboženského života katolických Srbův.

V adventě, na Boží Hod i o Třech králích konají se různé zvyky, které mají význam náboženský. Avšak hlavně v postě objevuje se nám srbská rodina právě katolickou. Za tuhých mrazů a krátkých dnů shromáždí hospodář v této době církevní celou svoji rodinu i s čeládkou za večera a modlí se s nimi růženec neb zpívá s nimi nábožné písně na důkaz pravosti slov Spasitelových: »Kde jsou dva neb tři v mojím jméně shromážděni, jsem já uprostřed nich.«

A jaké radostné myšlénky vzbuzují svátky velikonoční, na něž se každý Srb připraví hodným přijetím sv. svátostí; mnozí i čtyřikráte ročně přijímají. A právě tento Hod Boží podává nám také známku pravé zbožnosti, jezdít »křižerjo« odpoledne na nešpory do sousední obce farní za hlaholu zvonův a nábožného zpěvu novodobých křižáků; tu zastavují se také v tiché modlitbě na rovech zemřelých, kteří s nimi za života se radovali. Tento zvyk jest v pravdě křestanský a jeví nábožného ducha, byv zachován zbožnými předky za nejtrudnějších časů. Kéž také i v budoucnu zůstane i potomkům památníkem téže drahé víry!

Křižerjo.

Lid srbský, známý jako nábožný, slaví zvláště významně tři hlavní svátky, nejvíce však Velkonoce.[1]) Tehdy seřadí se Srbové katoličtí nejen v kostele, nýbrž i venku na polích po dvou na koních. Takové slavnostní procesí vede se z Khróšćic do kláštera Mariiny Hvězdy, asi hodinu vzdáleného. Ralbičtí osadníci dojíždějí do Kulowa dvě hodiny vzdáleného, navzájem pak Kulowští do Ralbic, Njebjelčičtí pak do Wotrowa, wotrowští pak do Njebjelčic, od r. 1882. pak též Radworští do Zdźeře.

Jak Hórnik podotýká, jsou to velmi četné zástupy, Khróščanských jezdců bývá přes 160, ostatních 50—70. Jezdci, všichni svátečně oblečeni, jsou hospodáři a jejich synové nebo též služební. Koně jejich jsou krásně vyzdobeni. Sedla a čabraky, uzdy a pasy mají různé mosazné, kostěné nebo stříbrné, u bohatších i pozlacené ozdoby. Hřívy až i týden napřed spletené jsou nakadeřeny. Nikde nechybí pentle, dar to hospodyně nebo milované duše; bývá červená; zemřel-li někdo minulého léta, tedy bývá zelená neb modrá. Na to připomíná také slavný básník, an se táže, zda přinese křižeř o velkonocích pentli barvy červené či modré.

Tito »křižáci«, tak zvaní, poněvadž jedou za křížem, shromáždí se vpoledne podle starodávného zvyku před svým kostelem. Vůdci podává se kříž nebo Boží muka z velkého oltáře, dva pak nebo čtyři nesou korouhve jako znamení vítězství. Za hlaholu všech zvonův a za srbských zpěvů velikonočních jedou novodobí křižáci okolo chrámu Páně, pak po návsi a dále k sousednímu kostelu známou cestou. Tam bývají mnohde uvítáni i duchovním; když byli v chrámě vykonali svoji pobožnost, byvše přítomni nešporám, když byli objeli kostel i ves, odebírají se nazpět k své farní osadě, kde jsou opět přijati hlaholem všech zvonů. Znova objíždějí kostel i ves. Tu čeká

[1]) Lužica 1883, str. 21.

na ně velká síla lidu, kteří byli na nešporách, nebo kteří přišli z města jediné proto, aby se podívali na průvod. Když se křižáci rozjíždějí domů do svých osad, nastal již večer. Doma pak si ještě vyprávějí, kdo nejlépe zpíval, čí koně byli nejlépe okrášleni a podobné drobnosti.

K této křižácké pouti podotýká Michal Hórnik, že jest úplně správna, poněvadž se děje důstojně a vážně. Kde Bůh žehná pilnému rolníku, tam chce býti také slavnostně ctěn a oslavován. Kůň pomáhá rolníkovi konati těžké práce polní, proto ho užívá Srb o Velikonocích ke cti a oslavě Boží.

Původ křižáckých procesí není znám; v osadě Ralbické se ohlašuje, že se má konati průvod po »obřadě míšenském«, který byl již před reformací. Snad vznikly tyto průvody rolníků nezemanů, když rytíři a zemané dojížděli k slavnostním hrám. »Ale nechť jest tomu jakkoli, dotud jsou křižáci zvláštností srbské katolické krajiny, kde se staršími i novějšími pracemi podporují nábožnosť i národnosť.«

Sousední Němci je nazývají Osterreiter. Zda zvyk ten přešel k nim od Srbů nebo Srbové jej přijali od nich, jest neznámo. Dosud jest mezi Němci rozšířen u Ostrice a v sousedních německých Čechách, ovšem ne tak slavnostně a — nábožně.

Michal Hórnik má za to,[3]) že tyto průvody jsou staré a že se konaly již před reformací Lutherovou, protože od tohoto času, od reformace totiž (asi před 300 lety) nebyli by přijali katoličtí Srbové podobných procesí od vzdálených Němcův, ani Němci od Srbův. Proto je to zajisté zvykem starobylým, kterým již dávní předkové oslavovali vzkříšení Páně.

V německých vesnicích, hlavně kolem Ostrice, objíždějí »křižáci« svoje pole; v Ostrici samém pak jde neb jede duchovní správce s nimi. Tam se zastavují u čtyř svatých křížů na jejich pozemcích postavených, a kněz čte sv. evangelium a příslušné modlitby, které se jinak konají o průvodu Božího Těla neb o prosebných dnech. V německých osadách má tedy tento průvod takový význam jako procesí do polí, jak jest zvykem v jednotlivých srbských vesnicích o Velikonocích.

V srbských zemích se nepořádá tento průvod pouze v Budyšíně již více nežli od sta let; z jaké příčiny, neznámo. Hórnik uvádí, že to byl snad nedostatek koní, jiní zas pro spor se zemanem rádworským — nám se však zdá, že snad to bude z té příčiny, že se občané styděli veřejně vyznati svou víru takovým okázalým způsobem, ač jinak nebyli nepřátely náboženství; nebo snad proto, že v budyšínské farnosti jest celkem málo Srbů, kteří by měli svoje vlastní koně, a Němci pro blízkosť města od průvodův upustili.

Průvod »křižáků« jest nejen věcí chvalitebnou a starobylou památkou, nýbrž též »vyznáním svazku jediné víry a naděje našich srbských katolických osad. Zůstalo nás jen stádce katolíků z doby německé roformace, než, smíme pod svou vrchností zjevně vyznávati svoji katolickou víru a těšiti se nadějí. Jako se konají pěšky procesí od kostela ke kostelu, tak nechť též slavnostní návštěva kostela jiné osady (k nešporám) na koni dále svědčí o jmenovaném svazku . . .

---

[3]) Cfr. Katholski Posoł 1866., str. 33. a v novějších ročnících.

Všecky kostely, ze kterých průvody vycházejí a kam přijdou, jsou pořádány ku poctě téhož Boha . . .«

Velikonoční vajíčko.

Mezi Srby, zvláště katolickými, jest zvykem, že dávají kmotři svým svěřencům k Zelenému čtvrtku barvená vajíčka, jinde se dávají vajíčka darem o Božím hodě velikonočním, kdy je církev s jinými věcmi světí. Nejlepším a nejpřirozenějším výkladem jest tento. Po starém církevním řádě, kterýž se ještě tu a tam zachovává, bylo ve čtyřicetidenním postě zakázáno požívati vajec, tvarohu, mléka a všeho, co se připravuje z mléka. O Velikonocích smělo se to všecko opět jísti, tedy také vejce, a na památku toho se dávala vajíčka darem.

Již pohanům bylo vejce případným znamením stvoření. Římané proto jedli na počátku hostin vajíčka, aby tak naznačili počátek všech věcí; latinské přísloví »ab ovo incipere« = od vejce započíti znamená událosť neb dějiny od počátku vyprávěti. Vejce znamenala pohanům rovněž jarní obnovu v přírodě, jak lze poznati ze zvykův a pověstí různých národův.

Křesťané zachovali tento zvyk a dali mu vznešenější podklad a výklad, který mu zajistí trvalosť po všecku budoucnosť křesťanstva.

Jak »Katholski Posoł« (roč. 1867.) správně dovozuje, jest velikonoční vajíčko především známkou z mrtvých vstání Ježíše Krista. Vejce jest nám tedy také znamením stvoření, ale nového, které Kristus vykonal, tím, že nás svou smrtí a svým z mrtvých vstáním pro nebe stvořil.

Dále jest vajíčko znamením z mrtvých vstání nás samých. Znamenáť vejce dvojí narození, totiž nejprve když je sneseno a podruhé, když se z něho vylíhne kuřátko. Tak také člověk se dvakrát narodí, poprvé když vstupuje na tento svět, podruhé, když z něho odchází smrtí. Proto církev světí úmrtní den světců jako pravý a věrný den narození, poněvadž svojí smrtí život jejich na onom světě byl doplněn.

Konečně je též vajíčko známkou nejčistší a nehynoucí radosti v nebesích. Vejce převyšuje svojí čistotou všecky ostatní pokrmy; jest obloženo skořápkou, proto nemůže býti znečištěno. Tak také radosti světců jsou čisté a nižádnou bolestí nezkalené. Tak jest zajisté zvyk tento obrazem řádného náboženského života mezi katolickými Srby, a to tím spíše, že i nápisy na velikonočních vajíčkách to vyžadují.

Než, také i jiné zbožné mravy a zvyky se udržely, na př. o křtinách, o »kwasu« (svatbě), svěcení domů a stavení, pokrmův a za různých příležitostí.

Obětivosť.

Vůbec jesti známým heslem zbožných Srbů, zvláště hospodářů: »Woči k njebju, rucy k dźěłu, dowěru k sebi.« Podle toho konají všecky své práce, a ký div, že Bůh dobrotivý hojně požehnává díla svých poddaných.

Palacký tvrdí o svém národě: »Ale nám bohužel nikdo nemůže před oči stavěti velké minulosti našeho lidu, abychom okřáli skutky svých předků a podle jich příkladu dále pracovali.« Slova tato mají platnosť také o Srbech — všude se vidí nesjednocenosť, která byla

záhubou velikého národa Srbského. Avšak přes to s radostí pohlíží každý Srb na skutky, které dávají na jevo zbožnosť a nábožného ducha jeho předků. Nebo, kdo vystavěl tak krásné a nádherné chrámy, je vně i vnitř vyzdobil a udržel až do nové doby? Tím nejstkvěleji dokázali staří Srbové svoji vznešenou mysl, obětivosť a vytrvalosť. A za tímto příkladem jde i nynější pokolení, staví domy Boží, kde toho potřeba velí, jak na jiném místě dokazujeme.

Ve škole a v úřadech neslyšeti mnoho srbského, kostel však jest jediným místem, kde mateřský jazyk má ještě plnou moc a platnosť. V něm slyší Srb sv. evangelium, v něm bývá poučován u sv. víře, v něm pějí zbožní křesťané svoje nábožné písně, které se dochovaly po předcích.

Pouti.

Lid srbský miluje pouti, putuje dosud hlavně do Róžantu, kam se scházejí zbožní věřící z celé srbské Lužice za vlajek korouhví, jak to činili již zbožní předkové, navštěvujíce místo, kde Panna Maria se zjevila, a kde tolik zázraků již bylo vykonáno.

Katoličtí Srbové dávají veřejně svoji víru na jevo tím, že konají daleké pouti na vyhlášená poutní místa. Tak putují hlavně do Filipsdorfu a Bohosudova v Čechách. Zvláště tato pouť bývá konána slavnostním způsobem již více než sto let, a to dvakrát ročně.[4]) Takových průvodův účastní se 200 až 500 zbožných osob. Jdou ve svém národním kroji, zpívajíce mocným hlasem srbské písně a modlitby konajíce, a tak hravě urazí cestu 10 mil.

Jakmile dojdou na místo, mají tam srbské kázaní, rovněž když odcházejí, aby se posilnili a pookřáli slovem Božím. Při mši svaté v poutním místě zpívají svoje kostelní písně za průvodu varhan, rovněž v chrámu Páně na zpáteční cestě.

O původu této pouti mezi Srby vypravují lidé, že statkářka Korchová byla první, která putovala do Krupky — v Krupce byl nalezen zázračný obraz Marianský. — A skutečně byl až do novějšího času v křížové chodbě na stěně obraz srbské ženy, kterak klečí ve svém národním kroji s černou sukní a bílou plachetkou a s modlitební knihou v rukou před obrazem Panny Marie. Nyní však nelze již dobře rozeznati postavy na obraze, poněvadž barva jest velmi poškozena a bledá. — R. 1863. putovalo několik Srbů na Velehrad k významné slavnosti tisíciletého příchodu věrozvěstů slovanských. Vůdcem poutníků byl Michal Hórnik. Také do Říma vydali se Srbové katoličtí několikráte.

Mravní neúhonnosť.

Jiným důkazem zbožnosti jest, že lid srbský často i ve všední dny chodí na mši sv., v neděli jsou kostely plny; svatá zpověď koná se velmi často, mnozí čtyřikrát i více do roka. Též jest řídkým úkazem, aby se zapomněla srbská dívka a porušila svoji čistotu — toť bílá vrána mezi katolickými Srby, což lze k jejich chvále vyznati. Zachovalý lid na těle i na duši.

Lid srbsko-katolický jest mravně zachovalý dosud, avšak jest třeba starati se o to, aby tak bylo i v budoucnosti. Zvláště se jedná

[4]) Lužica roč. 1893., str. 56.

o dorost ženský. V dřívějších letech dávali zámožnější Srbové svoje dcery do měšťanské školy v Budyšíně, aby se tam lépe vzdělaly. Nyní však se to děje zřídka. Jest nyní zvykem dávati dívky do služby do města, avšak katolické noviny neschvalují této praxe z důležitých příčin. Namítá se, že prý se tak děje pro němčinu — avšak toho dívka v hospodářství nepotřebuje, vždyť je škola německá, kde se s malou výhradou německy učí; čeho tedy nastávající hospodyně potřebuje, zajisté se naučí, a více netřeba. Jiní se vymlouvají: aby prý dívka se naučila způsobům! V městě se jim však mnoho nepřiučí, leda několika frasím, bez kterých se také obejde v hospodářství. V městě naučí se jinému životu, jest v nádherných pokojích — a nyní přijde domů, zdali pak bude spokojena? Zajisté, že nikoli. Proto se tenhle způsob většího »vzdělání« nikdy nedoporučuje, an se neosvědčil.

Jdeme li však již do města, je třeba vyhledati řádný, spolehlivý dům a vymíniti si, aby mohla choditi v neděli a ve svátek na mši svatou. Nikdy však nedoporučují katolické listy vůbec, tedy také ne srbské, aby hospodáři dávali svoje dcery do veřejných hostinců, kde jim hrozí zkáza mravův a nevinnosti; rovněž ne k židům, což katolická církev přísně zavrhuje.

Nejlépe jest za daných poměrů v Lužici, aby rodičové dávali svoje dcery do služby k jiným hospodářům srbským »na vzdělání«, kde se snadno přiučí pořádku, pracovitosti a dobrému příkladu, což nikdy neškodí, poněvadž je to jiná škola nežli doma.

Pro rodiče, kteří mohou něco obětovati na své dcery, radí katolické listy srbské, aby je dali do ústavu sv. Benna, kde za osvědčeného vedení Milosrdných sester se naučí řádně domácím pracím, vzdělají se i duševně a jsou v dobrých rukou, kde nevidí špatného příkladu a neslyší nic pohoršlivého, takže katolíci srbští mohou bez bázně svěřiti svoje dítky tomuto ústavu.

Takovou radu dává »Katholski Posoł« svým čtenářům, hlavně rodičům, aby mohli zachrániti dorost od zkázy mravní i tělesné.

(Pokračování.)

Rabaudův sen.

Legenda.

V svých tužbách žitím zklamaný
stesk cítí v nitru svém a chmury na svém čele;
Rabaudus, rytíř bez hany,
jak letem sokol uštvaný
po klidu zatoužil a po řeholní cele.

Zvuk rohů, ryčný půtek svár
již víc ho nevábí, ni přátel družné kvasy,
víc nesáhne již na pohár,
pro dívčí úsměv, zraků žár
víc ve hře válečné již zbraně nevytasí.

Vše klam a marnosť! — Světa syt
všech tvrzí hrazených a popluží se zříká;
před oltář klade meč a štít,
svůj pancíř mění za hábit
a službu královskou za život řeholníka.

Ač zapření si zvolil ctnost,
přec v jednom odchýlil se mnichův od pravidla, —
byl rovný všem a pýchy prost,
však že byl vzácný v řádě host,
před něho vzácnější též na stůl kladli jídla.

Sen divný měl kdys tento mnich.
Dva starce vážné zřel, — k nim do jídelny spěli.
Měl klíče zlaté jeden z nich
a druhý — v šatech řádových —
se vzácným pokrmem nes' v ruce talíř stkvělý.

A vážný kmet, jak velel řád,
těm podle hodností a oněm podle stáří
před mnichy na stůl jídlo klaď, — —
i Rabaud okusil by rád, —
však prázdnou misku měl — sám ze všech v refektáři!

A z tajemného oběda
všem jeho soudruhům cos ozářilo líce . . .
Svou lžíci skromně pozvedá
a béře z misky souseda,
by hlad svůj ukojil, však zvědavosť tím více.

Ach! Sousto rajské! Pravý div!
Vždyť těla pokrmem ho nelze ani zváti!
Dost jídel vzácných míval dřív, —
leč takového jaktěživ,
jenž těla nesytí, však v blaho duši schvátí!

Sladkosti rajské, blaha sled
on cítil v nitru svém, když ze sna procit' k ránu.
Kdo byl ten mnich? Kdo s klíči kmet?
To opatův mu zjevil ret:
»Z nich první světec byl, jenž střeže nebes bránu!

A Honorát byl jeho druh;
— dům tento řeholní on založil tu kdysi —
jím zvěstoval ti, bratře, Bůh,
co schází tobě do zásluh, — —
bys' jako celý mnich jeď ze společné mísy!«

Stál Rabaud s myslí sklíčenou —
a změněn od těch čas rád jídal pokrm prostý:
chléb režný, rybku sušenou, — —
vždyť ví, co kyne odměnou
u brány nebeské za chudý stůl a posty!

Antonín Bulant.

Na samotě.

Obrázek.

Napsal Bohumil Brodský.

I.

»Prosím, vzácný pane, vystopovali jsme kunu.«

»Dejte mi pokoj s kunou. Nemám na takové hlouposti teď kdy.«

Hajný vyvalil oči a díval se okamžik na myslivce, jakoby se chtěl přesvědčiti, je-li to opravdu jeho představený nebo ne. Jindy byl při obnově všecek nepokojný, běhal sám po revíru, hajní musili od úsvitu do soumraku býti na nohou, a neušla jim žádná stopa kuny, tchoře, vydry a ostatních mlsoutů zvěřiny. A sotva se dověděl, že některý hajný vystopoval nějakého lesního škůdce, už neměl stání a třeba od jídla vyskočiv spěchal na místo, aby poslal do vetřelce smrtící ránu.

A teď najednou, když mu povídá o kuně, obořl se na něho a chce míti od takových hloupostí pokoj. Co se to jen stalo? Není pan Zbornik nemocen? Neblázní?

»Nač ještě čekáte?« obořil se na hajného myslivec, poobrátiv se od psacího stolu.

»Co máme prosím dělati?« ptal se ustrašeně hajný.

»Najednou jste hloupý,« volal Zbornik mrzutě, »to snad nemusím pořádnému hajnému ani říkati, co má dělat, když vystopuje kunu. Vezmete si jezevčíky, vzkážete pro ostatní hajné a kunu zastřelíte. Teď to už víte a dejte mi pokoj. Nemám už času s vámi se zdržovati.«

»S Pánem Bohem, vzácný pane,« pozdravoval hajný, chvatně se toče mezi dveřmi.

»S Bohem,« zahučel Zbornik a už se všecek ponořil do čtení dopisů, jichž asi dvacet leželo otevřených po různu na stole.

Byl přece jejich čtením rozrušen. Před čtrnácti dny poslal do novin inserát, v němž hledal pro sebe nevěstu. Dnes mu poslali z administrace balíček dopisů, v nichž se udané nevěsty hlásily. Bylo jich na dvacet, skoro všecky přiložily své podobizny, a Zbornik nyní vybíral svou budoucí ženu.

Byl to, panečku, pro něho těžký výběr. O ženské před tím se hrubě nestaral, třeba že nebyl žádným bubákem. Jako adjunkt chodil

na zábavy, rád si zatancoval, zazpíval, našel-li vhodné druhy, popil třeba do bílého dne. Ale aby byl se zakoukal některému děvčátku hlouběji do očí, pocítil touhu po známostech, přál si seznámit se blíže s tou neb onou slečinkou, (a bylo jich dost, jimž se statný adjunkt líbil), to ne. Na to byl jaksi pohodlný, pohrdal téměř blouzněním, které u svých známých adjunktů lesnických a hospodářských seznal, a ujišťoval zcela vážně každého, kdo se ho po jeho známostech ptal, že jest mu dýmka a ručnice stokrát milejší než všecky ženské.

Pak, když dostal myslivnu a musil zaopatřiti si vlastní domácnost, zjednal si babku, jež by mu vařila, a žil dále klidný život starého mládence. Marné byly útoky vdavek chtivých slečinek i vdov, marné nástrahy, jež mu kladli sami úředníci z panství, toužící dobře odbyti dceru neb sestru, marné domlouvání paniček, jež mu líčily manželství jako vrchol a cíl pozemského ráje.

Máchl rukou, podrbal se ve vousech a lišácky se usmívaje zastrkoval ruce do kapes.

»Přeji každému takovou blaženost, ale sám se nespálím,« odpovídal vždy stejně. »Mně je tak dobře; dokud nebudu musiti, do chomoutu nepolezu.«

Tím chomoutem mínil manželství. Po marných útocích přestali myslivce nabídkami obtěžovat, a on žil klidně dále ve své myslivně, vystavěné na pokraji lesa a oddělené téměř od celého světa. Jen malý kousek volné krajinky bylo lze odtud zříti, poněvadž dále do kraje zvedal se hřeben plný kamení, porostu habrového a ořeší. Nestaral se o to, co bylo za hřebenem, dostačilo mu, že u myslivny našel lidi. Nedaleko myslivny stálo několik chalup. V jedné bydlil hajný, v jedné byla hospůdka a v ostatních obývali domkáři, nalézající po celý rok v lese práci. Každý z nich měl kousek pole, malou zahrádku a tvořili jakési poddané Zborníkovy.

Do hospůdky vešel málokdo. Hospodský prodával tu nejvíce lidem v lese pracujícím, jichž bylo celý rok dost. Pivo stočil do lahví, měl vždy nějaký soudek kořalky, tabák a někdy i přinesl z města rohlíky. Ovšem nesměl nikdo si všímati, že byly někdy trochu tvrdé. Dokud se nesnědly staré, nezaopatřil nových, a lidé se tomu nedivili. Nevyhodí přece Boží dar jen tak prasátkům nebo drůbeži. Ostatně hospodskému na výdělku tolik nezáleželo. Měl pár silných volů a s těmi vozil celý rok dříví z panských lesů buď k píle nebo na dráhu.

Myslivec zašel si aspoň jednou týdně do hospody. Přišli domkáři, zabloudil některý z dřevorubců, zavítal sedlák ze vzdálenějších vesnic, jedoucí pro dříví, a společnost byla pohromadě. Povídalo se o lese, o počasí, o zvěři. Byl-li Zborník veselejší, vypravoval sám o různých příhodách, nebo sděloval, čeho se dočetl v novinách. Ale často seděl dvě, tři hodiny zamlkle, zamračeně a poslouchal prosté hovory malých těch lidí, s úzkým obzorem svého myšlení a chtění, nerozechvěných prudkými vášněmi a tužbami.

Jednou za týden šel k řízení do Buřína, venkovského městečka, kde byl zámek, panský pivovar a sídlo vrchních úředníků lesních i hospodářských. Zašel s ostatními úředníky do pivovaru, vypil několik sklenic piva, zasmál se od srdce, zavtipkoval si a pak s jakousi touhou a radostí vracel se do své lesní samoty.

Kdo ho znal, každý se mu divil. Nebyl ani hloupý, ani ošklivý. Měl důkladné lesnické vzdělání, četl mnoho a ve svém oboru byl na

slovo vzatý. Dal-li se někdy uchvátiti nějakou rozepří, potíral své protivníky hbitě a důmyslně a málokdy byl poražen.

Zevnějšek jeho byl ladný, pravý obraz myslivce. Prostřední, ramenatý, statný. Hlavu nosil vztyčenou a oči jeho prozrazovaly rozvahu, pevnost vůle a dobrotu. Tvář měl snědou, krátkým, plným vousem vroubenou, vysoké čelo a bohaté černé vlasy.

Byl synem lesníkovým, jenž na panství téměř celý svůj život strávil a zemřel tehdy, kdy syn dostal myslivnu. Matku ztratil několik let před tím. Rovněž jediná sestra, provdavší se za správce, zemřela po roce, davši život mrtvému dítěti. Byl tedy sám, bez přátel a známých, poněvadž s nikým neměl důvěrnějšího přátelství.

Na samotě jaksi ztvrdl, zdrsnatěl, ale to mu nevadilo, poněvadž u pravého myslivce vždycky se lépe vyjímá trochu mužné tvrdosti, než světácká uhlazenost šviháka. Ale lidé, kteří ho znali a s ním často obcovali, vážili si ho pro jeho spravedlivost a přísnost. Neměl falše, neznal rozdílů a choval se stejně jak k bohatým sedlákům, tak k chudým nádenníkům v lese.

Doma počínal si tak, jako v lese, prostě, bez velikých požadavků a pohodlí. Někdy si zahučel, a tu mlčívala jeho stará hospodyně. Někdy hučela oná, a tu on moudře se pousmáv nechal ji do syta se vyhubovati. Rozuměli si a byli navzájem spolu spokojeni.

Ale tu po třech letech napadla babku nešťastná myšlénka stonati. Zbornik byl mrzutý, hučel po straně o choulostivosti ženských a nevlídně díval se na hajnou, jež babku zastávala a nemocné posluhovala. Ale když za týden stařičká hospodyně začala volat po knězi a ujišťovala myslivce, že už je s ní konec, lekl se.

Poslal pro kněze a pro lékaře. Přijeli oba. Kněz nemocnou zaopatřil, lékař ji prohlédl. Po prohlídce však řekl Zbornikovi, aby se chystal na pohřeb.

To teprve myslivce připravilo o všechen klid. Ani tak se nebál smrti babky, jako toho, co si potom počne. Začal hned pátrati po nové hospodyni, a když babka umřela, stěhovala se do myslivny hospodyně nová, mladší než nebožka. Byla vdovou po hajném a ve světě měla několik dětí. První čas zdálo se myslivci, že se zase vše vrátí do starých kolejí.

Ale už po půl létě stěhovala se druhá hospodyně pryč. Překvapil ji, jak ho okrádala, aby mohla děti podporovat, a nic nepomáhaly její sliby a prosby. Vzkázal pro hospodského, aby zapřáhl voly a odvezl věci hospodyni do nejbližší vesnice.

Nějaký čas byl bez hospodyně, a posluhovala mu hajná. Ale ta měla malé děti, doma musila poklízeti dobytek a proto přebíhala z hájovny do myslivny a naopak. To jej teprve netěšilo, a proto chvatně našel třetí hospodyni, ještě mladší druhé.

Ale ta byla v myslivně jen dva měsíce. Toužila po vdavkách, sháněla ženichy, běhala k muzikám, a Zbornik, když jednou až k ránu se vracela, zavřel před ní myslivnu a s hajným vynesl jí kufr ven před stavení, nestaraje se, jak a kam se dostane.

Přivolána zase hajná, ale Zbornik hospodyně už nehledal. Chodil několik dní zamračený, zamlklý, nevšímal si knih a o čemsi dlouho přemýšlel. Konečně jednoho dne se rozhodl. Usedl a psal do novin inserát. Hledal ženu, když to nešlo s hospodyněmi, chtěl kousnouti do tvrdého oříšku a oženiti se. Tuze se na své manželství netěšil,

přece však se domníval, že to bude tak líp, než aby se trápil s ledajakými ženskými.

Běželo nyní o to, aby se s budoucí svou ženou více nenapálil, než s hospodyněmi. Uvažoval, měl-li by si vyhledati nevěsty mezi známými, nebo odněkud z daleka. Se známými byl brzy hotov. Žádná se mu nelíbila ani povahou, ani zevnějškem, a pak vůbec přál si míti takovou ženu, která by se spokojila samotou a nečinila požadavků, aby ji do společnosti uváděl. U domácích nevěst by splnění těchto tužeb čekati nemohl. Proto chtěl hledati dále, v cizině, mezi neznámými. Vida v novinách celé řady nabídnutí k sňatku, umínil si zkusiti také štěstí tímto způsobem.

Když poprve četl inserát, jejž sám do novin poslal, zarděl se; styděl se sám před sebou a hodil novinami na stůl. Ale pak jaksi vytřízlivěl a čekal. Udal si lhůtu čtrnácti dnů a nemohl se dočkati, brzo-li určená doba uplyne. Zmocnilo se ho jakési rozechvění, nedočkavá zvědavosť a veselosť. Představoval si, co mu budou psáti ty, které si jeho inserátu všimnou, jaké asi budou, nalezne-li mezi nimi tu, která je mu souzena.

Konečně měl zásilku v rukou. Právě, když počal dopisy pročítati, přišel mu hajný se zprávou o kuně. Odbyl ho a teď zapomenuv na celý svět, četl. Podobizny si už prohlédl. Byly mezi nimi mnohé hezké tváře, jež se mu zamlouvaly, od mnohých také se odvrátil, nemoha potlačiti útrpný úsměšek. Jen asi tři zdály se býti staršími. Ostatní zdály se býti mladistvými, ať už opravdu nebo zásluhou fotografa.

Napadla ho dětinská myšlenka, jak si asi všecky tyto ochotné nevěsty jej představují. Jako hezkého, hodného, nebo jako škarohlída a mrzouta. Sám na sebe zahuboval a zamračil se, napadnuv se při takových myšlénkách. A četl. Co tu bylo nakupeno slov, slibů, vychloubání. Co tu pravdy asi smíšeno se lží, skryté radosti s úsměškem, nadějí s přetvářkou.

Ta líčila se jako vzor dokonalosti: Umím vařiti, psala, šíti, rozumím hospodářství. Jsem domácně vychována, ale v čas potřeby dovedu vyplniti úlohu vzorné a vzdělané domácí paní. Každý, kdo mne zná, tvrdí, že můj pohled je zrcadlem mé duše, a že mám velmi dobrý pohled atd.

Druhá ujišťovala Zbornika, že jest pro myslivce jako stvořena. Jsem srdnatá, opovrhuji ženskou změkčilostí. Budu s vámi choditi na čekání, stíhati pytláky. Jsem přísná na služky, miluji vzorný pořádek domácí.

Následující myslila si, že nejlépe zacinkati plným měšcem a nechati hovořit zlato. Mám deset tisíc, které mi budou hned po svatbě vyplaceny. Mimo to mám bohatou, bezdětnou tetičku, která mi po své smrti odkáže nejméně tolik, co nyní mám věna.

Nejsem sice vzor krásy, přiznávala se jiná, ale doufám, že jako osmatřicetiletý muž nehledíte tolik na vlastnosti těla, jako duše. A v tom ohledu vás ujišťuji, že vám budu poslušnou, starostlivou ženuškou, která bude míti pouze jedinou touhu, zpříjemniti vám totiž co nejvíce domov a učiniti vás opravdu šťastným.

Nad tímto dopisem se Zbornik déle pozastavil a když chtěl čísti dále, položil jej stranou od ostatních. Měkká slova pisatelčina,

její přiznání se k ošklivosti, velice se mu líbilo. Až přečte všechny, vybere si asi tři, které se nejvíce zamlouvají, a z těch rohodne.

Záhy kladl stranou druhý dopis. Líbilo se mu v něm jakési veselé provanutí, dobrodušnosť a jemnosť, která mezi řádky prosvítala.

Ale toho pravého, který by naň rozhodně dobrý dojem učinil, toho dosud nenašel. Už byl nespokojen a mrzut, když tu předposlední dopis cele jej zaujal; zněl:

Pane! Neklamu-li se, chcete se oženiti, aniž byste byl nucen sháněti se po nevěstě. Já se chci vdáti, aniž bych čekala, kdy se nade mnou některý z mužů smiluje, a aniž bych se komu nabízela, jak to nyní téměř je zvykem. Hledáte ženu, já hledám muže. Vy máte své postavení, já mám osm tisíc a mohu tedy vydání, která vám rozšířením vaší domácnosti nastanou, hraditi si úroky svého věna. Jsem šestadvacetiletá, bezdětná vdova po listovnínı. Abych vám líčila, jak vypadám, je zbytečno. Máte-li opravdový úmysl se oženiti, napište mi, a na polovici cesty se shledáme. Ulehčím vám setkání tak, že, nebudete-li chtíti, ani se mnou nebudete hovořiti. U muže vašeho stáří dostačí jediný pohled, aby poznal, je-li mu kdo milým či nic. Chválit se vám také nebudu. Byla jsem dva roky vdaná a vím, co je povinností ženy. Ostatně každý muž je proti ženě tolik mocný, že jí dovede vštípiti svá přání a své požadavky. Padne-li vaše rozhodnutí na mě, podotýkám předem, že od vás očekávám upřímnou snahu poskytnouti mi tolik důvěry, abych mohla doufati, že mezi námi vyvine se časem láska a vroucí oddanosť. Důvěřuji vám, že jste poctivý muž, a proto vám sděluji celou svou adresu. Neodpovíte-li do týdne, vím, že jste se rozhodl pro jinou. A v tom případě vám přeje mnoho štěstí Julie Dominová.

Když Zbornik poprve list přečetl, oddechl si z hluboka, zadíval se ven do zasněžené krajiny a pak začal zvolna, slovo za slovem čísti znovu. A po druhém přečtení četl do třetice. Dopis nejen že proň neztrácel zajímavosti, ale budil v něm vždy mocnější rozrušení.

Ano, toto byla žena dle jeho chuti. Nepíše prázdných slov, neslibuje hory doly, nevychvaluje se. Poctivě povídá, co žádá od něho, a co on může žádati od ní. Krátce, vystihuje vše, co jemu tanulo na mysli, čím se tak dlouho obíral, čeho se bál a čeho si přál. Na tuto se podívá, jistě podívá, a to nejdříve ze všech. Teprve kdyby se mu nezamlouvala, pak sáhne k těm druhým.

Pocítil jakousi radosť, že nadarmo neposlal inserátu. Připadalo mu to tehdy směšné, nepoctivé, komediantské, ale výsledek byl nad očekávání příznivý. Nu, teď již svět se velice zjinačil, je potřebí vystupovati směleji, ba, někdy hodně drze. Na cit, slušnosť a podobné věci se kouká s útrpným pohrdáním. On, Zbornik, sice nebyl těmto novotám zvyklý, neschvaloval jich, neměl však chuti jich odsuzovati, opravovati a proti nim brojiti. Sám u sebe musil přisvědčiti, že některé z těchto novot jsou dosti důmyslné, prospěšné.

Ku příkladu on sám kterak má ulehčeno! Kdyby nebylo těch novot, musil by nyní začíti obtížnou pouť za nevěstami. Co by tu zkusil pomluv, jakému obléhání všech těch, kdož by se chtěly vdáti nebo kteréž by někdo chtěl vdáti, musil by se podrobiti. Zvali by jej na svačiny, bály, zábavy, a kdyby nešel, nutily by se mu samy na návštěvu. Do hospody by chodily řady maminek s dceruškami, ovšem jen pod tou záminkou, že si do Klíčnova učinily vycházku

lesem. Nebyl by jist svým klidem ani okamžik. Dohazovači plížili by se za ním jako neodbytní stínové, kde kdo by měl nějakého známého, nasadil by své páky, aby působil ve prospěch té které chráněnky.

Zbornik zahloubal se v tento obraz s celou duší, a tvář se mu rozjasnila tichou, srdečnou radostí. Upláchl všem. Jaké to bude překvapení, až najednou podá lesmistrovi žádost za povolení k ženění. To bude poprask! A což vyptávání! Každý bude pátrati, jakou jeho paní je, je-li bohatá, hezká, mladá, hodná, jaké barvy šaty ráda nosí, dovede-li se chovati ve společnosti, hraje-li na piano, čím jsou její rodiče, bratři, sestry atd. atd.

Zasmál se hlasitě, vzpomenuv si na některé z paniček panských úředníků, které téměř podnikají dostihy ve vypátrání některé novinky a pak jako soud uvažují, co o tom či onom souditi.

Když do syta se po pokoji prochodil a myšlénkami svými si pohrál, vracel se ke skutečnosti. Nutno hned Julii Dominové odepsati, a to chytře odepsati. Není dle všeho hloupá a nesmí si mysliti, že psala hloupému.

Zamyslil se, přemýšlel téměř hodinu, upravuje v hlavě dopis a pak konečně napsal list.

»Velectěná paní! Váš list byl mi ze všech nejmilejší. Rád bych Vás osobně seznal. Račte určiti místo, kdež bychom se mohli sejíti. Doufám, že si porozumíme. Abyste se přesvědčila, že i já důvěřuji Vám zcela a úplně, udávám Vám svou správnou adresu.«

Podepsal se, zapečetil list, a hajný s ním klusal na poštu.

Sotva však odešel, zmocnila se Zbornika jakási tíseň. Už tedy učinil krok ke ztrátě své svobody. Téměř na polovic jest již zadán. Ale jak bude potom? Vydaří se jeho podniknutí, povede jej ku štěstí nebo zkáze? Snad by mohl ještě vše odvolati, zkusiti nějaký čas, našla-li by se přece dobrá nějaká hospodyně.

Přemohl však veškeré své strachy a úzkosti a umínil si, že vůbec nebude na to mysliti, dokud nenabude jistoty. Vždyť přece není malým dítětem, dovede rozeznati hrozící nebezpečenství a v čas se mu vyhnouti. Není přece vázán žádným určitým slovem, nikdo o ničem neví a tudíž ještě v poslední chvíli jest couvnutí možné.

Vůli měl dobrou, ale byl příliš živé povahy, byl příliš zvyklý obírati se při své chůzi lesem vším, co se ho dotýkalo, než aby byl mohl zcela zapuditi myšlénky na zamýšlený sňatek. Ať se bránil jakkoliv, vždy s houževnatou vytrvalostí vracely se vzpomínky, obavy, naděje a veškerá směsice citů, aby znovu jej zavlékla na pole, které mu bylo novým a kterého se tolik bál.

Uplynuly čtyři dny, a dopis dosud nepřišel. Mrzut, že má býti stále v nejistotě, odcházel ráno z domova a nepřišel až po polednách. Hajná přinesla mu oběd, a on chvatně pojídal skrovná jídla, nedbaje jich chuti, přeje si jen, aby byl co nejrychleji syt. Měl práci, chtěje odpoledne napsati různé úřední výkazy k zítřejšímu řízení.

Sotva však odložil lžíci a utíraje si vousy šel k oknu, aby spořádal věci na svém psacím stolku, zarazil se. Spatřil před myslivnou zastaviti kočár a z něho vystupovati jakousi cizí dámu a za ní pomalého tlustého pána s tváří jako měsíček zardělou a jemu dobře povědomou. Poznal v něm Buřínského panského sládka Zemana.

Zamračil se, mrzutě zahučel a chvatně rovnal pokojík. Měl sice ještě jeden pokoj »parádní«, ale tam byla zima. Ostatně však doufal, že hosti brzy odjedou. Nebude jich nutit, aby zůstali; a co by tu také dělali.

Zaklepáno, a hosti vcházeli. Napřed drobná panička příjemné tváře, útlá a dle prvního pohledu zvyklá pohodlnému živobytí. Vše na ní bylo upraveno s úzkostlivou vybraností, s úmyslem zvýšiti půvab a činiti dojem dokonalé dámy velkého světa. Závoj měla na čelo podhrnutý, a kdyby byl býval Zbornik lepším znatelem žen, byl by poznal, že je nalíčena. Ale tak velkých pozorností ji Zbornik nevěnoval. Byl zmaten, klonil se rozpačitě a táhal se za vousy, což bylo vždy znamením, že neví co s rukama.

Panička nedošla až k němu, ale uklonivši se také poobrátila se k sládkovi, jenž se za ní hrnul do dveří.

»Na zdar, příteli!« volal chraptivým hlasem, a tvář se mu osvítila radostí. »To se divíte, co? A co pak teprve až vám povím, proč přicházíme. Ah, tady máte hezky teplo, to je příjemné. Dovolte, abychom směli odložiti.«

A neohlížeje se, dovolí-li či nic, svlékal si zimník, zatím, co neznámá sundávala bohatý plášť. Pozdě sice, ale přece přiskočil Zbornik, bera plášť z jejích rukou. Pousmála se naň a utkvěla na jeho tváři zvláštním, jako důvěrným pohledem. Chvatně odvrátil hlavu a dlouho věšel plášť, jen aby poskytl sládkovi času, by sám posadil svou společnici.

Byl rád, že sládek opravdu učinil, jak si přál.

»Tak, příteli,« volal na Zbornika a taškářsky mžoural očima. »Teď už sedíme, a vy si pojďte sednout taky. Mám s vámi mluviti důležité slovíčko. Znáte tuto paní?«

»Nemám to potěšení,« hučel Zbornik mrzutě.

»Jen nezapírejte,« hrozil mu sládek. »Děláte svatého, ale nejste takovým, jak jsem myslil. Ale o tom až později. Tato paní jest mou nevlastní tetičkou a přála si vás poznati. Při tom jsem se náhodou na vás dověděl pěkné věci. Počkejte, až se to ostatní dovědí, ti vám dají. Je to hezké, kollegiální, chtít se ženit a neříci živé duši nic?«

Zbornikovi vhrnula se krev do tváře, a oči jeho šíře se otevřely. Podíval se napřed na sládka a potom na neznámou. Podivné tušení mu projelo hlavou.

»Od koho jste se dověděl, že se chci ženiti?« ptal se dosti nevlídně.

»Od té, které jste psal, že doufáte s ní se dorozuměti. Sedí naproti vám. Je to paní Julie Dominová.«

Panička se nazvedla, usmála se lahodně a podávala přes stůl myslivci ruku.

»Doufám, že se na mě zlobiti nebudete,« povídala přátelsky a podívala se naň jaksi prosebně. »Nechtěla jsem, aby pan Zeman takhle s vámi mluvil. Když jste mi psal, že byste mě rád poznal, vzpomněla jsem si, že pan Zeman byl synovcem mého muže. Zajela jsem k němu, abych se, k čemuž se upřímně přiznávám, na vás blíže vyptala. Při tom jsem se podřekla, a nezbývalo, než se přiznati ke všemu. Mohu vás však ujistiti, že to, co jsem o vás uslyšela, vzbudilo ve mně upřímnou touhu, abych se s vámi shodla. Poněvadž jsem se obávala, že jste již na odpověď netrpělivým, přivolila jsem

k návrhu páně Zemanovu a dovolila jsem si osobně vás vyhledati. Prosím, abyste mi to za zlé nevykládal a nedomníval se, že jsem vědomě sama k tomu dala příčinu.«

»On si nebude nic vykládati,« přerušil ji sládek. »Však ho známe. Je to člověk jako kuře, a kdybych vás byl sem nepřivezl, kdo ví, jel-li by býval tam, kam byste mu napsala. Nemám pravdu? A není to takhle o hodně lepší? Tu ji máte, koukněte se na ni, dobře si ji prohlédněte a pak řekněte tak nebo onak. Povídám vám však, abyste mnoho nevybíral, poněvadž, kdo mnoho vybírá, obyčejně přebere.«

Zbornik seděl jako na trní a nevěděl, co má dělati. Zlost a rozpaky jím lomcovaly, a nebýti tu paní Dominové, byl by dal sládkovi notnou lekci. Takto však musil se tvářiti zdvořilým, nechtěl-li platiti za člověka hrubého. Aby trochu myšlénky své spořádal, vstal rychle.

»Dovolte, budeme hned pokračovat, jen co poručím hajné, aby přinesla nějakou láhev piva. Zákusků podati nemohu, nemám žádných zásob.«

»Dobře, dobře, však sklenice piva stačí. Jen máte-li kousek chleba, ať jej ta vaše hajná přinese,« volal za ním sládek a začal bubnovati na stole.

Zbornik venku poroučel hajné, co má přinésti, a při tom slyšel, jak sládek zastupoval domácího pána.

»Hezký byt, viďte, tetinko. Tady vedle je ještě jeden pěkný pokoj a nahoře v podkroví jest krásný hostinský pokoj. V myslivně je postaráno o všechno. Nu, počkejte, řeknu Zbornikovi, aby vás všudy provedl. S tím člověkem budete mít zlaté časy. Je dobrák od kosti, upřímný, nezná falše, a dobrá žena si ho otočí okolo prstu. Útrata není, příjmy má hezké, a budete tu žít jako v ráji,«

»Jen bude-li mne chtít?« namítala paní Dominová.

»O to není starosť,« odbýval ji sládek bezstarostně. »Už to, že psal jenom vám a ne jiným, je dosti velkou zárukou. Udělala jste naň dobrý dojem. A jak já ho znám, není žádný vyběráček, který by běhal po světě a hledal nevěsty; která první se mu bude líbiti, tu si vezme. Chtěl bych se s vámi vsaditi, že odtud pojedete jako nevěsta.«

Zbornikovi sevřelo se srdce. Hajná už odeběhla, on však tu stál dosud. Co dělati? vířilo mu hlavou. Paní Dominová byla hezká, neprojevila nic, nad čímž by se mohl pozastaviti, ale přece skličovala ho jakási úzkosť, že mu dnešní den štěstí nepřinese. Kterak se tomu vyhnouti, kterak oddáliti neštěstí? Proč jen se pouštěla až sem? Proč o tom povídala sládkovi? Ať už si ji, Dominovou, vezme nebo ne, dovědí se o tom všichni úředníci. Sládek je takový, že nedovede nic snésti a zatajiti. Vezme-li si ji, nebude zle; ale nevezme-li? Pak bude za terč vtipů celému okolí.

Byl by raději chytil čepici a utekl někam do lesa. Nemohl však dělati, co by chtěl, a tato první závaznosť tížila jej jako olověná tíže. Veta po svobodě a pokoji, veta po klidném životě. Prodal se, a už ho nic nevysvobodí.

Ještě rozpačitější než před tím vracel se do pokoje, nesa pivo a chléb. Nechtěl, aby hajná vdovu viděla, a pak se těšil, že posluhováním hostům zakryje své rozpaky.

»Ubohý člověče!«, litoval ho sládek, sotva byl mezi dveřmi. »Já jsem také svobodný, ale přece tohle sám nedělám. Vám opravdu nezbývá, než se oženiti. A měl jste to udělati už dávno. Vždyť žijete jako otrok. Na takové samotě být a při tom ještě jen nepohodlí zakoušeti, to je trochu mnoho. Ale víte-li pak, že budeme teď dvojnásobnými přátely?«

»Tak?« podivil se Zbornik, nevěda, co chytřejšího říci.

»Věřte mi,« ujišťoval jej horlivě. »Tuhle tetinka vzala si mého strýce, listovního Domina. On byl třikráte ženat. Druhá jeho paní byla také vdovou a měla jedno děvčátko po prvním svém muži, Marušku, tak že jí tetinka je nevlastní matkou. Maruška přijela s tetinkou do Buřína, a mohu vám, příteli, říci, že je to děvče jako lusk. Je trochu stydlavá, jaksi smutná, ale to nic nevadí. Já jsem už také toho mládeneckého života syt a po cestě jsem se s tetinkou domluvil, že si Marušku vezmu. Abych byl tuze hezký, nejsem, ale takový ošklivec, aby se mne děvče bálo, snad přece nejsem. No ne?

»Co pak strýčinek je pán plný živobytí,« zalichotila paní Dominová a podívala se při tom zamilovaně na Zbornika. Tomu přelétl nachový záchvěv po tváři. Odvrátil rychle oči k sládkovi. Byl si vědom, že je to nezpůsobné, nemohl se však zbaviti jakéhosi trapného pocitu odporu, který v něm vznikal, kdykoliv podobný pohled postřehl.

»Jen se neposmívejte,« bránil se sládek rozjařeně. »Budeme míti svatbu najednou a veselou. Na zdar, pane švakře, nebo jak vám mám říkati?«

Zvedl sklenici, ale paní Dominová zadržela mu ruku.

»Ale počkejte,« napomínala ho káravě. »Vždyť činíte panu lesnímu přímo násilí. On neřekl ještě, je-li se mnou spokojen, či ne. V tak důležité záležitosti musí nucení ustoupiti chladné rozvaze.«

»A vy jste s ním spokojena?«, ptal se sládek bez obalu.

»Nu, — co se mne týče, — já bych si nepřála žádného lepšího manžela,« zvolala, a v přestávkách povídala paní Dominová stydlavě.

»Slyšíte to? Co chcete víc?« volal sládek vesele. »Snad neřeknete, že byste našel lepší nevěsty nad tetinku. Jen žádné upejpání. Já vás znám, že se bojíte ženských jako čert kříže, a proto musím býti při vás. Odpovídejte, na co se vás budu ptáti. Je tetinka ošklivá?«

»Nikoliv,« řekl Zbornik, nutě se do smíchu. Cítil, že už pasť se nad ním zavírá. Odpor, jejž zamýšlel činiti, utonul v rozpacích.

»Vypadá jako zlá ženská?«, vyslýchal sládek dále.

»Také ne.«

»Víte o ní něco špatného?«

»Ani toho nejmenšího.«

»A tu vám povídám, že já ji dobře znám a že mohu o ní dát nejlepší vysvědčení, tak jako jsem jí mohl o vás dáti potěšitelnou zprávu. Nechte tedy všeho dlouhého tahání a co chcete udělati, udělejte hned. Mne přece znáte a já vás také. Jsme oba úředníci, a kdybyste po čase se něčeho dopídil, pak přijďte ke mně a veřejně mne vyplísněte. Tak! A teď si připijme na zdraví svých budoucích manželek. Ať žijí!«

Ťukl sklenicí o sklenici Zbornikovu, jenž ať už chtěl nebo nechtěl, musil přiťuknouti. Než však mohl dáti sklenici k ústům, přihlásila se ještě paní Julie.

»Souhlasíte, pane lesní, se strýčkem, nebo si přejete nějakou dobu na rozmyšlenou?« ptala se sladkým hlasem a nakloniviši se přes stůl, podívala se upřeně na Zbornika. Viděl z blizoučka její tvář, měkký, důvěrný pohled a jakousi vábnou vybídku, aby byl hodným, aby se jí oddal a zanechal rozpaků. Nebyl zvyklý ženským, nedovedl chladně snésti blizoučkého, důvěrného pohledu.

»Snad by to nemusilo ani býti,« povídal namáhavě. »Souhlasíte li vy, budu souhlasiti snad já také.«

»Sláva, tu to máme. Na zdar, švakře. Od téhle doby si tykáme. Na zdar, paní švakrová. Zanecháme tetinek a strýčinků a po sousedsku dobře se shodneme. A teď na dotvrzenou pěknou hubičku.«

Hnal se ke Zbornikovi, jenž musil se nechat políbiti. Pak se hrnul k paní Julii. Tato nebyla hned tak podajná jako myslivec. Zakrývala si bílýma rukama, na nichž se třpytily prsteny, tvář, smála se a upejpala. Ale sládek nebyl z těch, kteří se dají váhavostí druhého zastrašiti. Odtáhl její ruce a pak ji políbil, až to mlasklo.

»Chutná,« olizoval se, a tvář se mu smála rozkoší. »Ale co je po takové hubičce, když je jen přátelská. To bude tamhle švakrovi chutnati lépe. No, nic se na mne, Julinko, nedívej. Když už jsme to začali, dokončíme to. Jdi pěkně a dejte si se Zbornikem po hubičce. A pak teprv si sedneme a popijeme si.«

Paní Julie pokukovala roztouženě po myslivci, jenž rozpaky hořel. Posílal v duchu sládka do horoucích pekel, že mu takový tanec připravil. Měl však dosti rozumu, aby si nehrál na upejpavého. Když Julie, kterou sládek k němu strkal, se přiblížila, naklonil hlavu k ní a políbil ji. Ona chytila jej kolem krku a vrátila mu políbení. Pak nahnula se k jeho uchu.

»Budete mě milovati?«, ptala se sladce.

»Vynasnažím se, abych byl dobrým manželem,« pravil vážně a jemně odtahoval ruce její s ramen.

»Pak už se nebojím, že nebudu šťastnou,« volala radostně, snažíc se dodati svému hlasu dívčí svěžesti a upřímnosti. »Nyní si ráda přiťuknu.«

Vzala sklenici, a všichni si připíjeli na zdraví. Sládek se smál a sršel veselostí. Rozkládal znovu a znovu, jak byl překvapen, když paní Dominová přijela a sdělila mu, co zamýšlí. Brzy vtipkoval o ní, brzy o Zbornikovi. Paní Julie se tomu smála a všecka oživená, žertovala také, prohodila chvílemi své mínění, líčila, jak jakýmsi vnitřním hlasem byla téměř puzena, aby odpovídala na inserát, ačkoliv jindy podobných věcí nedbá. Lichotila Zbornikovi, přiznávala se, že se jí tu líbí kraj, myslivna, že myslivec překonal její očekávání, a že je, krátce řečeno, úplně šťastna.

Zbornik nutil se také, aby povznesenou náladu nezkazil. Třeba že hořkost dosud plnila jeho srdce i hrdlo, usmíval se a ochotně odpovídal. Až když začato s jednáním o svatbu, byl úzkostliv a ponechal veškeré ustanovení sládkovi.

Ten měl velikou radost, že může říditi dvě svatby. Rozhodl, aby byly svatby v Praze konány, potom však, až se sobě mladé paní v nových domech jaksi poohlédnou a vše si upraví, že bude v pivovaře vystrojena hostina pro veškeré úředníky, jako náhrada, že nebudou zváni na svatbu.

Masopustu bylo na krátko, a sládek nechtěl čekati až přes Velikonoce. Ve třech nedělích mělo býti všechno skončeno. Paní Julie souhlasila, a Zbornik otázan byv, co tomu říká, přikyvl na souhlas.

Na žádost paní Julie prováděl ji myslivec po myslivně, po dvoře a zahradě. Stavěla se udivenou, stále se ho poptávala, blizoučko k němu se přibližovala, do očí se mu dívala a jako namátkou ho brala za ruku. Bylo mu nevolno, ale počínal si už klidněji. Přijímal budoucnost s odevzdaností a těšil sám sebe. Zvykal si dívat se na svou budoucí ženu. Bylo mu divným, jak bude moci najednou důvěrně s ní žíti, když ji tak málo poznal. Chlácholil však sama sebe, že to ani není jinak možno, že jest to lépe odbyti bez příprav, než aby za ženou jako zamilovaný běhal a s ní se mazlil.

Ostatně byl toho mínění, že paní Julie je panička dosti příjemná. Není dotěravá, obrací se se vším na něho, jeví dobrou vůli vyzkoumati jeho přání, seznati jeho potřeby a chuti. Má-li nějaké vlastnosti nepříjemné, odloží je na dobrou jeho domluvu a bude říditi se zásadou, kterou projevila v dopise, že muž je dosti mocný, aby dovedl ženu přinutiti, by se řídila jeho zásadou.

Ba, rozehřál se až myšlénkou, že bude konečně zbaven starostí o domácí záležitosti. Žena si obstará vše doma, a on bude pamatovati na své povinnosti. Ve chvíli oddechu bude míti s kým by si upřímně a otevřeně promluvil, pobavil se a osvěžil. Nebude mu zima tolik smutná a nekonečná, jako jiná léta bývala.

Až už k večeru vstával sládek, aby s paní Julií odejel. Na rozloučení se políbili, a Zbornik vyprovodil je ke kočáru. Sládek ho nutil, aby jel s nimi do Buřína podívat se na Marušku, on odepřel však, vymlouvaje se prací na zítřek. Slíbil Julii, že jí bude pilně odpovídati na její dopisy, a pak, když povoz zmizel na silnici, tratící se mezi lesy, se svěšenou hlavou vracel se do myslivny.

Hajná poklízela v pokoji, z něhož hosté odešli, a pokukovala opatrně po myslivci, procházejícím se po pokoji. Měl ruce na zad složeny, a zdálo se, že ani hajné nepozoruje. Bojoval se starostmi, které několikrát zahnal a jež znovu se vracely. Lekal se, těšil se, brzy sám sobě se v duchu smál, brzy zas slabošství a rozpačitost si vytýkal.

»Poroučí ještě něco vzácný pán?«, vytrhla jej hajná bojácným hlasem ze zamyšlení. Zvedl rychle hlavu.

»Ne, hajná, nechci nic,« povídal jaksi nad obyčej měkce. »Až se setmí, dáte mi lampu a ohřejete mi večeři. Musím dnes déle býti vzhůru, abych vynahradil, co jsem zameškal. Hosté mě tuze zdrželi.«

»Směla bych se vzácného pána na něco optati?«, ozvala se hajná, rozpačitě se usmívajíc.

»Nu, co pak chcete,« ptal se dobrácky a podíval se na zmatenou tvář hajné.

»Jen aby se vzácný pan na mě nehněval, já tím nemyslím nic zlého,« okoličkovala. »Jak budu, prosím, dlouho ještě posluhovati?«

»Proč se ptáte?«

»Inu, ani nevím, jak bych to řekla. Ale co, vzácný pán je hodný, on mne proto hubovati nebude. Zdálo se mi, že ta slečinka, co dnes tu byla, je jako budoucí vzácná paní.«

Začervenala se a usmála se tak dětinně zvědavě, že se Zbornik zasmál.

»Jste vy ženské všecky stejné zvědavé,« povídal vesele. »Dobře jste, hajná, hádala. Jak pak se vám líbí?«

»Moc čistá paní z ní bude,« opětovala vážně. »Vypadá jako obrázek. Ale zdá se mi . . .«

Zarazila se a polekaně se na myslivce podívala.

»Nu, jen ven s tím,« doléhal myslivec, jat náhle zvědavostí dověděti se, jaký dojem učinila Julie na prostou ženu.

»A neráčejí se na mne proto hněvati?«

»Nebudu, však mne znáte.«

»A ani to potom vzácné paní nepovědí?«

»To víte, že ne,« mrzutě ji ujišťoval.

»Já bych nerada, aby si vzácný pán, nebo později vzácná paní myslili, že dělám klepy,« omlouvala se. »My bychom s mužem pro vzácného pána život dali. A tu mi napadlo, že tahle panička je pro vzácného pána, — jak bych to jen dobře řekla, — tak jako tuze vznešená, vědí, že je zvyklá na lepší živobytí, než jako na takové samotě je.«

Oddychla si a pátravě se podívala na myslivce, co tomu řekne.

»Vy si myslíte, že byla zvyklá na hlučný život ve městě a že jí bude nesnadno na takové samotě odříci se zábav a radovánek, viďte?« pomáhal jí Zbornik.

»Tak, tak,« dosvědčovala radostně. »To vědí, nedovedu to tak říci, jak si myslím. Proto může býti moc hodná paní. Kouká jí to také z očí, že je nějaká dobračka, ale můj ty Bože, pro každého taková samota není. Kdyby byly hned děti, to by bylo něco jiného. Člověk potom k vůli dětem zapomene na celý svět. Ale dokud je takhle mladý a zvyklý podívati se brzy tam, brzy jinam, jak se dostane na takovou poušť, je jako by mu žíly podvázal. Touží pořád pryč a pryč. Já to vím sama podle sebe. Nebyla jsem ze žádného bohatství, narodila jsem se v baráku, ale přece jen se mi tuze stýskalo, když jsem si mého vzala a sem se přistěhovala. Kdybych ho bývala neměla tolik ráda, byla bych od něho utekla.«

Zbornik poslouchal živě a s účastí. Prostá slova hajné obsahovala hlubokou pravdu a probudila v něm opravdový strach.

»Máte pravdu,« přisvědčil vážně. »Škoda, že jsem se jí na to hned nezeptal. Je-li člověk na takovéhle samotě, žije docela jinak než ve městě a na zábavy ani nevzpomene. A kam také odtud jezditi na zábavy? Na to není ani peněz, ani příležitosti.«

»Což o příležitosti by nebylo,« rozkládala hajná, potěšena, že vzácný pán s ní tak moudře a dobrácky hovoří a její mínění schvaluje. »V okolí je zábav dost. Ale kam to potom vede, když ženská nechá celý dům tak a jezdí si po světě? Všecko hyne, a nejhůř z toho má mužský. Aby byl potom chůvou, aby jedl zbytky a staral se o peníze. Ale proto se vzácný pán báti nemusí. Když se ožení, a mladá paní pozná, jakého muže dostala, dá si říci. A jak se jednou zvykne, ani se odtud nechce. Já mám domů jen hodinku, ale jdu k rodičům jen o posvícení. Říkají mi vždycky: ty jsi, holka, na nás už docela zapomněla. Ale já jim zase říkám, co bych u vás dělala? Mám muže, děti, nějaké to hospodářství, a tu je lépe starati se, aby bylo všecko doma v pořádku, než se toulati po světě.«

Útěcha hajné potěšila trochu myslivce. Oddechl si a na okamžik mlčel.

»Nu, snad dá Bůh, že bude dobře,« řekl vroucně. »Slíbila, že si dá ode mne vše říci. Budu na ni hodným, a ona to uzná.«

»A kdyby neuznala, nezasloužila by žádného požehnání,« horlivě ujišťovala hajná. »Našemu vzácnému pánu ublížiti, bylo by smrtelným hříchem.«

»S takovými řečmi mlčte,« okřikl ji mrzutě. »Nejsem žádný svatý a mám také své chyby. Na druhý týden zjednejte dvě ženské. Dáte to tady do pořádku, aby mladá paní nepřišla do nečistoty.«

»Bez starostí, vzácný pane. A ještě bych se něco ráda optala. Vzácný pán potom zjedná asi děvečku?«

»To víte, že zjednám. Ale toho nechám, až po svatbě.«

»Já jsem chtěla prositi, kdyby se vzácný pán u mladé paní přimluvil a vzal sestru Barušku do služby,« prosila hajná. »Je statná, osmnáctiletá a zastane všechnu práci. Ráda by se dostala do lepší služby, aby se trochu orazila, protože si pořád myslí dostati se jednou do Prahy. Tady na venku mají děvečky malý plat.«

»To vám mohu slíbiti hned. Sestru vaši znám, a řekněte jí, ať je přichystána, aby mohla potom hned nastoupiti.«

»Poníženě děkuji. A už se na mě neráčejí hněvati, že jsem byla tak dovolená.«

»I nehněvám se. Jen to vám povídám, abyste mimo svému muži nikomu prozatím nic neříkala. Nechci se dostati do lidských hub, a kdyby ze svatby nic nebylo, darmo by se mi smáli.«

»I toto, já budu jako hrob. Teď poběhnu připravit lampu a rozdělám v kamnech. Vyhaslo tu.«

Hrnula se ven, a Zbornik usedl k oknu. Loktem opřel se o stůl a zadíval se ven k lesu, jenž tu stál se svými temně zelenými korunami tiše a vážně jako stichlé moře. Díval se k obloze šedivé a smutné, nízko visící nad obzorem. Nic neoživovalo kraj. Pouze jednu chvíli hejno kavek letících v široké, uprostřed v před vypouklé řadě, zamihlo se nad zatmívajícím se lesem a ve chvatném letu zmizelo někde hluboko v lese ve skalách nebo na vydoutnatých bucích.

Jak bude za rok? Bude se dívati také tak smutně, osaměle, ale přece klidně do kraje? Nebo nebude dbát už více, co se venku děje, zaujat jsa teplem a světlem domácího krbu? Či konečně bude závidět přírodě její klid a marně po známých lesních cestách vzpomínat své minulosti? Kdož to ví. Smával se jiným, že pokorně na sebe vzali jho, jež nazýval chomoutem. Nebude toto jho opravdovým jhem, jež jej do krvava bude tísnit?

Hajná přinesla světlo a probudila ho z trpkých myšlének. Usedl ke stolu a pracoval výkazy. (Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

Proslov.

Za našich dnů téměř při každé příležitosti rozpřádá se hovor o obecném školství. Nová škola obecná vynáší se jako pravá vymoženost 19. století a kydá se hana na školu starou. Stará škola líčívá se tak černými barvami, že posluchači nebo čtenáři bývá až teskno.

Aby věc ta uvedena byla na pravou míru, aby obě věci patřičně osvětleny byly a tak správně vystiženo bylo světlo i stín jak při staré, tak i nové škole, podány jsou úvahy tyto od učitele, který nejen ve staré škole vyučoval, než i na nové škole od mnoha let působí a pochází ze staré učitelské rodiny, tak že seznal obě školy nejen z doslechu a z četby, ale i z vlastního názoru, ze zkušenosti, která bývá nejlepší učitelkou. Chceme-li si pravý úsudek o škole vůbec učiniti, musíme znáti její výsledky a také veškero její zařízení. A kdo může lépe o věci pověděti, než ten, který sám v poměrech pracoval a vyrostl?

O staré škole se mluví obyčejně, kdy vládla císařovna Marie Teresie slavné paměti, a nikoliv o době, kdy stará škola vzala konec. Tak rozšiřuje se známost sice o počátku a vzniku všeobecné obecné školy národní, ale zamlčuje se, na jakém stupni vývoje byla, když zákonem říšským, daným dne 25. května 1868., vzal stát obecné školství do své správy.

Touha po takové změně nevyšla z lidu, lid pohlížel s velikou nedůvěrou k nové škole, a tato nechuť skoro po 30 letech ještě nevymizela.

Stará národní škola byla školou náboženskou, konfesionelní; říšským zákonem, daným dne 14. m. května r. 1869. stala se škola beznáboženskou.

Přikročmež však již k samé věci!

I. část.

O dozoru a správě obecné školy staré i nové.

Upříti se nedá, že naše sv. katolická Církev jest matkou obecné školy a vždy školu v duchu času spravovala a vedla. Církev naše nikdy nemilovala tmu, vždy pečovala, aby věřící byli dostatečně připravováni pro život. Život v dobách těch však byl klidnější, urovnanější, spokojenější a nebylo třeba, aby se lidé připravovali, jak by předstihli druhé při dosažení toho onoho cíle.

Církev vykonávala dozor ke škole, ke své dceři, hlavně po stránce vychovatelské a vyučovatelské. K věcem zevnějším: v jakém stavu je školní budova, zdali služné učitelovo bývá pořádně placeno, přihlížel stát svými politickými úřady.

Místní duchovní správce byl bezprostředným představeným a dozorcem školy. Přihlížel k vyučování, dozíral, jak si vede učitel při vyučování, jak se chová, přidržoval rodiče, aby pilně děti své do školy posílali, dle potřeby napomínal, dával pokyny a když nemohl v dobrotě věc spraviti, byl povinen udati ji vyššímu představenému.

Místní duchovní správce byl schopen k vykonání toho úřadu, aby k obecné škole dozíral, *a bylo to také s výhodou pro učitele, školu a obec.* Věc odůvodním. Kněz studoval a studuje posud v bohosloví nauku o vyučovatelství a výchově; v posledních třídách gymnasijních studuje důkladně duševědu a logiku; to jsou vědy pro učitele a vychovatele velmi důležité. Byl tedy s to, aby s prospěchem dohlížel k učbě i k výchově; byl též s to, aby podával pokyny učiteli, co se života dotýká, *neboť katolický duchovní má tolik příležitosti lidský život pozorovati a seznati, jako nikdo jiný.* Duchovní správce bývá při letech, kdy rozum a zkušenosť životní vytříbily názory tak, že rady takového vzdělaného muže a představeného čelily jen ku prospěchu školy a učitele. Místní duchovní správce těšil se a těšiti se má posud v příčině mravního žití svých farníků rozhodnému vlivu. Tento oprávněný vliv byl učiteli mocnou podporou při výchově mládeže. Duchovní správce znal poměry i potřeby svých farníků, dobré i špatné vlastnosti, mohl tedy také i učitele upozorniti na všelicos, aby došli spojenými silami nápravy. Duchovní správce dohlížel též k vyučování sv. náboženství. Náboženství vyučoval buď sám, buď kaplan za přítomnosti učitele, který probranou látku se žáky opakoval. Shledal-li farář, že učitel dovede bez jeho pomoci náboženství s prospěchem vyučovati, což, jak každému učiteli známo, není snadno, tedy ponechal jemu jistou část probírati; pak přišel do školy a zkoušel. Nevyučoval tedy učitel náboženství za faráře z ochoty, jak se tak často nyní vyčítá, nýbrž z povinnosti (§ 1. polit. zřízení šk.). Učitel byl povinen zůstati ve třídě za vyučování náboženství knězem udělovaného a měl si značiti postup vyučování předmětu toho, aby mohl vhodně s dětmi opakovati probranou látku. Katecheta jistě na věc se připravil, učitel naslouchal a tím také se methodicky vzdělával. Nevím, zdali učiteli nebylo mnohdy milejší náboženství vyučovati, než naslouchati a poznámky si činiti. Ostatně známo jest, že učitelé z té doby byli velmi dobří methodikové, počínajíce si methodou katechetickou. Mnohdy vyučoval kněz za učitele v různých případech rád a ochotně bez nároků náhrady. Učitel se svými domácími choval se ke kněžím uctivě, a duchovenstvo bylo k učitelům a k jeho rodině přátelsky nakloněno. Farář docházel často do bytu učitelova na besedu a učitel zas na faru; učitel býval často na faře hostem při různých příležitostech a také u hostin visitačních nikdy nechyběl.

Činí se výsměšky, že učitelé líbali ruce kněžím a jejich kuchařkám. Obyčejem a požadavkem to nebylo. Políbil-li učitel faráři ruku, měl jistě k tomu závažné příčiny. Skoro každý farář prokázal učiteli dobrodiní, tu se zaň přimluvil, dítě jeho někam doporučil, něco mu vymohl, podporoval syna učitelova ve studiích atd. A když tedy z vděčnosti svému duchovnímu ruku políbil, tím se nezahodil ani si nezadal, ale dal dobrý příklad druhým. Ostatně, že se líbají ruce paním inspektorkám, o tom bylo psáno kolikráte.

Vytýká se, že učitel byl sluhou farářovým, že při hostině visitační posluhoval. Tomu tak nebylo. Z pravidla žil učitel se svým duchovním správcem ve shodě, někde v úzkém přátelství. Hosté pana faráře tvořili úzký kruh, a tu obyčejně nejmladší z kněží a učitel odebírali jídla u dveří jídelny a podávali vedlejšímu hosti. Jest to lokajství? Neděje se to všude jinde v přátelském kruhu? Duchovní správce věru dával málo kdy pociťovati podřízenému učiteli svou nadvládu, vždyť musil se chovati sám dle daných předpisů a jestli by byl překročil meze své působnosti, jistě by se byl učitel ozval, vždyť měl znáti zákony školní a předpisy tak dobře, jako jeho představený.

Duchovenstvo podporovalo výchovu mládeže též velmi vydatně s kazatelny. Napomínalo rodiče, aby v bázni Boží své dítky vychovávali, by práci učitelovu nemařili, podávali výstražné příklady. Vůbec užívali svého postavení k povznesení obecného školství.

Nelze snad dáti jediného příkladu, kde by učitel nevinně přičiněním farářovým byl býval sesazen; naopak, duchovní správce při všelijakých poklescích učitelových měl zřetel k rodině učitelově; soukromě napomínal, varoval a dle okolností také vyhrožoval, ale učiteli neškodil, neboť duchovní dobře věděl, že litera zabíjí, ale slovo oživuje.

Druhým představeným učitelovým byl okresní školdozorce, jímž býval děkan, vikář. Okrsek školní jeho kryl se děkanstvím, to jest, s farami byly mu podřízeny též všecky školy v těch farnostech stávající: farní, filialní, excurrendní, hlavní a nižší nesamostatné realní. Děkani byli konsistoří jmenováni za okresní školdozorce a místodržitelstvím v úřadě potvrzeni, byli zároveň konsistorialními rady. Úřad svůj vykonávali bezplatně.

Děkanovi jako školdozorci přináleželo: Dozírati, jak se vyučuje a s jakým výsledkem; jak se místní školství zvelebuje; s jakou pílí učitel vyučuje a jak dbá školních nařízení; jakého je mravního chování.

Dozírati, zdali obec se stará o řádnou docházku školní v době zákonité a zdali se vyplácejí v určitou dobu učiteli patřičné příspěvky.

Přesvědčiti se, zdali obecní představenstvo dbá o řádnou návštěvu školní a jak se obecní představenstvo chová k učiteli.

Konečně, aby se přesvědčil, v jakém stavu je školní budova.

Děkan prohlížel čili visitoval každoročně každou podřízenou školu; stalo se to u příležitosti kostelní visitace. Prohlídka taková bývala farníkům napřed veřejně oznámena s kazatelny a učiteli ve škole. Obec, kde měla býti visitace, poslala povoz pro děkana. Žáci svátečně oděni a tvoříce špalír očekávali u fary děkanův příjezd. Rána vypálená z národního děla nebo z hmoždíře oznamovala, že děkan vjel do obce. Zvony se rozzvučely, lidé vycházeli a chvátali do chrámu. Děkan byl u fary přivítán duchovním správcem, členy obecního představenstva, místním školním dohližitelem, zástupcem patrona a j. v. hostmi. Průvod vešel do chrámu, kde žáci zpívajíce obcovali mši sv. Po kostelní visitaci šly děti do školy a očekávaly počátek »školní zkoušky«. Školní světnice byla vyzdobena. Všickni žáci očekávali tiše příchod vzácných hostí. V síni nastal šum, dvéře se otevřely, a do třídy vešlo posluchačstvo: děkan, duchovní z okolních far, představenstvo, matky, otcové, panští úředníci. V žácích se

tajil dech! Neviděli po celý rok tolik hostů ve škole. Přivítali hlasitě příchozí. Na pokynutí učitelovo vystoupí červenolící děvčátko a vítá dobře nacvičenou básní veledůstojného pana školdozorce a jiné mnohé vážené hosty. Žáci zapějí zbožnou případnou píseň, pak se pomodlí vroucně »Otče náš«. Tiše usednou. Pan děkan promluví několik vhodných slov, vysloví naději, že všichni budou »uměti«. Oči se dětem zajiskří, usmívají se vlídným slovům, strach zmizel. Zkouší se náboženství, následuje čtení, diktando s mluvnicí a pravopisem, počty z paměti a ciferní, pak vypravují z dějepisu, ze zeměpisu, popisují nějaké zvíře, deklamují, zpívají. Nezkouší sám katecheta ani učitel, táže se p. děkan, p. konkomisař, p. důchodní; všickni se chtějí přesvědčiti, jak žáci umějí, zkouška trvá 2—3 hodiny. Pan děkan ukončí, vezme »zlatou knihu« do rukou a předčítá jména nejhodnějších žáků a žákyň. Žák vystupuje z lavice a béře se ke stupni, kde se mu dostane na památku buď obrazu, kancionálu nebo zábavné knihy. Rodiče vzadu stojící utírají si oči, snad jim vletěla nějaká muška do očí. Pan děkan vyslovuje dítkám svou spokojenost a napomíná, by pilně do školy chodily až do prázdnin, by ve škole a doma poslouchaly, aby se podobaly Pánu Ježíši, když byl mladý. Pomodlily se, zapěly zase příležitostnou píseň, pak vystoupil žák a přednesl jadrně poděkovací řeč. Žáci a rodiče odešli. P. děkan, p. farář, učitelé, konkomisař, obecní představenstvo zůstali. Psal se protokol o zkoušce. P. děkan se každého ptal zvlášť na různé věci. Byla-li nějaká stížnost, hned na místě bylo vše vyšetřeno a uspořádáno. Měl-li p. děkan příčinu k nějaké výtce učiteli, napomenul, upozornil, poučil ho soukromě. Protokol byl od všech podepsán. *Učitel věděl o své kvalifikaci, která mu nezůstala tajna.* Při zkoušce se předložily předpisy žáků, psaly se písmem latinským a kurrentním. Při visitaci předložil učitel: třídní katalog, školní matriku, výtah zkušební, seznam chudobinských učebních knih, seznam knihovny žákovské a školní kurrendy, které dostávala každá škola od konsistoře zdarma, a to české školy českým jazykem tištěné.

Křivdí se staré škole, když se vypravuje, že učitelé napřed určili žákům odpovědi, které dáti mají při zkoušce, jsouce vyvoláni. Jest pravda, že učitelé řádně opakovali se žáky, když zvěděli o době visitace. A doufám, že tak by i nyní každý svědomitý učitel učinil, neboť jistě žádnému z nás není lhostejno, jak žáci budou odpovídati, a to tím více, kdyby při nedostatečném prospěchu měl každých 14 dní docházeti ke školnímu inspektoru svému, by se dal od něho zkoušeti a poučovati, jak právo měl učiniti děkan. Učitel nemohl nacvičiti jenom jisté věci, poněvadž děkan sám určil látku, ze které se má zkoušeti, sám diktoval nebo dal cizím diktovati věty a početní příklady, sám se tázal a jestli žáci neodpovídali, dal je učiteli k rozboru, aby se přesvědčil, jak umí vyvinovati a objasňovati pojmy.

Odkud se vzaly peníze na zakoupení nejhodnějším žákům premií, říci neumím; vím, že obec ničehož nedala. Domnívám se, že místní duchovní správce a děkan věci ty ze svých prostředků zaopatřili, jsouť kněži obětiví a neradi se chlubí svými dobrými skutky, nechtějí, aby věděla pravice, co dělá levice.

Konsistoř spravovala školství obecné v diecési, podávala zprávu zemské vládě. Jmenovala podučitele (pomocníky), učitele, povyšovala,

udělovala pochvaly, odměny, přesazovala, propouštěla učitele. Kanovník, který vede správu školství, slul scholastikus. Konsistoř konala veškery ty práce bezplatně. Školní okresy byly tak veliké, jak již podotknuto, jako děkanství. V jistém děkanství bylo devět farností a devatenáct škol. Od těch dob (1869.) zřídila se nově jen jediná škola — jednotřídka. *Starali se tehdy představení škol, kněží, o dostatečný počet škol, aby lid nabyl potřebných základů ku všeobecnému vzdělání.* Že byly tak malé školní okresy, bylo výhodno. Školdozorce měl patřičný přehled o svém okrsku, znal poměry obyvatelstva, jeho potřeby, snahy a vady; znal místní duchovní správce a učitele; věděl, kde co chybí a na čem se nedostává. S malými prostředky docílil mnohdy blahodárných výsledků. Dejme jen za příklad pěstování ovocného stromoví. *Děkani k tomu působili, že každá škola měla svou štěpnici.* Co se tisíc a tisíc ovocných štěpů rozdalo zdarma! Lid měl z toho užitek. Pisatel se žáky mnoho a mnoho set štěpů vypěstil a rozdal žákům při jejich vystoupení ze školy nebo sousedům, a tak se to dělo jinde též.

S konsistoří na stejném stupni hodnosti ve příčině školství byly krajské úřady. Konsistoři přiděleny byly záležitosti paedago-didaktické, krajským úřadům záležitosti hospodářské (školní budovy, služné učitelů).

Zemská vláda vedla všeobecný dozor jak nad působností konsistoře, tak nad činností krajských úřadů vzhledem k obecnému školství. Jak konsistoř, tak krajské úřady podávaly celoroční zprávy o své činnosti zemské vládě. Byly také oprávněny činiti návrhy na zlepšení a zvelebení obecného školství. *Jestli tedy byly oprávněny někde stesky na špatné a nedostatečné školní budovy, nemůže výtka ta platiti kněžím, poněvadž dle předpisů měly se krajské úřady o takové věci starati.* Budiž dán pravdě průchod, že děkan nikdy neopomenul při visitaci upozorniti na všeliké nedostatky ve příčině školní budovy; někdy se spravovaly obce dle jeho rady, někde věc odkládaly jako to posud zvykem a někde odpověděly, že chtějí věc spraviti, ale až budou »musiti«.

Při každé obecné škole byl ustanoven *školní dohližitel.* Muž požívající vážnosti v obci a u místního duchovního správce a vyznačující se náklonností ke škole byl obyčejně volen za školního dohližitele. Jeho úkolem bylo, aby dohlížel ke škole a školu zastupoval při obec. představenstvu, by nápomocen byl při určování chudých žáků, při vybírání různých dávek učiteli, a p. v. Koncem trvání staré školy byl úřad místního školního dohližitele více čestným úřadem. Školní dohližitel měl ovšem právo obcovati školnímu vyučování, ale zřídka kdy toho práva užíval.

Při místodržitelství byli ustanoveni *školní radové,* kteří byli referenty pro jisté druhy škol. U nás na Moravě zůstali v dobré paměti školní radové pro obecné školy důst. p. P. Těšík, Prausek a Dr. Novák.

Představení učitelovi byli tedy: místní duchovní správce, okresní školdozorce (děkan, vikář), pak úřadové: konsistoř a vláda zemská. Učitel však nikdy nebyl přímo ve styku se svými úřady. Jest přirozeno, že čím méně má podřízený představených, tím volněji se může pohybovati, tím dříve a snadněji vyhoví a stává se spokojeným a kráčí též s větší jistotou po vykázané cestě.

Mějme zřetel ke škole nové, kterou se chlubí liberálové při každé příležitosti a školské zákony chrání jako nějaké palladium. *Každá škola má svého správce,* který jest na vícetřídních školách představeným druhých učitelů. Správce školy dbá nad zachováváním vyučovacího a školního řádu. Druhý úřad jest *místní školní rada*, která není sice výslovně učiteli představeným úřadem, ale svým zákonitým právem může všelicos prosaditi a uskutečniti, co místnímu učitelstvu proti mysli býti může. Všimněme si jen, k čemu místní školní rada jest zřízena! Místní radě školní jest dbáti toho, aby zachovávány byly zákony školní, jakož i nařízení vyšších úřadů školních, aby přiměřeně dle nich zařízeno bylo školství v jejím školním obvodě. Jest tedy místní školní rada úřad, ke školství místnímu dozírající, to jest, ona dozírá k učitelstvu, k žactvu a školní budově. Ke komu místní školní rada nejčastěji asi dozírá? Vím, že málo který člen místní školní rady školnímu vyučování obcuje, ale přijde-li něco do proudu, pak kde se vzalo tam se vzalo, ví každý člen místní školní rady toho tolik o učiteli tom a onom, že máme jeho nejzevrubnější životopis hotový. Není divu! Místní školní rada má až i deset členů: místního faráře, správce školy, po případě ještě jednoho učitele, zástupce velkostatku, když v obci platí jistou výšku daně, pak jsou zde občané, volení obecním zastupitelstvem. Dle přirozenosti lidské každý člen místní školní rady se skoro domnívá, že on má také právo jako všecka místní školní rada. Přidejme k tomu, že většina členů jest neznalá školních zákonů a vyšších nařízení, že jsou tito členové různého vzdělání a že se kloní také k různým politickým stranám, tu třeba uvážiti, jakého opatrného a obezřetného jednání má potřebí správce školy, aby všeliké záležitosti pro školu důležité šťastně uvedl do klidného přístavu. A nyní si pomysleme, že místní školství vyžaduje mimořádného nákladu! Všechna nevole obrátí se k učiteli: »On jest vinen!« »Jeho výmysl to!« »Kdyby tu jiný byl, nebylo by toho třeba.« »Pryč s ním!« — Deputace zajede k okresní školní radě, nebo k okr. hejtmanu, tam vypoví, co jim na mysl přijde myslíc, že se učitele »zbytečnosti vymýšlejícího« na ráz zbaví. Nastane vyšetřování, učitel zůstane, ale má jisté občany do smrti za své úhlavní nepřátele. Jest to dobře? A co rozčilení působí mnohdy obsazení uprázdněného místa učitelského! Tu se zajede v jistých případech až k zemské školní radě. Tam se postaví druzí kompetenti do tak temného stínu, že jich nelze ani pozorovati. Jest to dobře? A kdo se stará o pravidelnou návštěvu školní? Zdá se, že staré škole se bez místní školní rady lépe vedlo. Místní školní rada má míti měsíčně pravidelně schůzi. Členové jsou však povděčni, když předseda je do roka dvakrát až čtyřikrát svolá. (Pokračování.)

Manifestační schůze Historického kroužku družstva Vlasť.

Historický kroužek vystoupil již často na veřejnost a míval v dobách zvěčnělého P. Jos. Svobody T. J. 200—300 posluchačů na svých přednáškách, ale podobné schůze, jaká konána byla ve dnech sv. Václavských r. 1897., nekonal posud nikdy. I bylo očekáváno s jakýmsi napjetím, jak dopadne, mnoho-li bude posluchačstva a přijme-li vděčně přednášky konané? Je po schůzích a výsledek zní: dopadly stkvěle.

R. 1896. při valných schůzích Literárního sjezdu družstva Vlasť objevily se katolické paní a dívky poprve ve velkém počtu na katolické schůzi, ač nebyly tehdy ještě v žádném spolku sdruženy, letos učinily podobně i při Manifestační schůzi Historického kroužku, ale jsou to již členky sdružené v Křesť. socialním spolku žen a dívek v království Českém. Přišly paní a dívky z Prahy, Karlína, ze Žižkova, z Olšan, z Vinohradů a ze Smíchova. Mimo ně dostavily se katolické učitelky z Kongregace Marianské, tak že v den sv. Václava musilo mnoho paní a dívek státi, neboť všecka sedadla byla již dávno před započetím schůze obsazena.

Na obou schůzích — nebo aspoň na jedné z nich — zastoupeny byly řády: Maltézský, Křižovnický, Augustinianský, Praemonstrátský, Jesuitský a nejčetněji řád Dominikánský; dále zástupcové spolků: Katechetického, Lidového, Katolických tovaryšů, Arnošta z Pardubic, Katolické besedy, Křesť. social. besedy v Karlíně, sv. Václ. Jednoty na Král. Vinohradech a nejčetněji — hlavně v den sv. Václava — sv. Václavské Jednoty v Praze. Ve schůzi byli zástupcové křesťansko-socialních spolků z Náchoda, Kladna, Příbrami, Krče, z Prahy a okolí, četně úředníků, řemeslníků, živnostníků, studujících a učitelů.

První schůze. Pondělí dne 27. září 1897.

Jeho Magnificence kanovník a profesor bohosloví Dr. Fr. Xav. Kryštůfek zahájil po šesté hodině večer schůzi a oslovil shromáždění takto:

Velevážení pánové a velectěné dámy!
Slavné shromáždění!

Vítám a pozdravuji Vás ve jmeně »Historického kroužku« k naší manifestační schůzi. V Pánu zesnulý kněz Tovaryšstva Ježíšova, P. Josef Svoboda, veliký znatel dějin husitských a katolické reformace po bitvě bělohorské, viděl, jak tyto dějiny jsou od četných nepřátel katolické církve kalem a blátem pošpiněny a zaneseny. Tu založil s pány Dr. Kovářem a prof. Vávrou, horlivými to pracovníky v oboru českého dějepisu, při družstvu Vlasť odbor, aby naše dějiny přesným badáním od onoho rumu a kalu, kterým vědomě a nevědomě jsou zanášeny a kaleny, očišťovali. Brzo dostalo se jim horlivých spolupracovníků ze stavu duchovního a světského, byly pořádány přednášky a různé stati uveřejňovány. Když já jsem byl jmenován od J. V. císaře a krále

Františka Josefa I. při rozdělení theologické fakulty v českou a německou profesorem církevních dějin, přistoupil jsem k »Historickému kroužku« a byl jsem jedním z hlavních rádců † P. Josefa Svobody vzhledem na činnost »Kroužku«. Založili jsme »Sborník Historického kroužku«, jehož redakci vede osvědčený učenec Dr. Kovář. Naše práce staly se mbcí, které nepřátelé si všímati musí, a my všudy máme bedlivý pozor a netrpíme zpitvořování historické pravdy. Když náš zasloužilý pan první předseda zemřel, myslili naši odpůrcové, že odbor čili kroužek se rozpadne. Však nikdo na světě není nenahraditelným. Utrpěli jsme velikou ránu, ale sestoupili jsme se k volbě nového předsedy, kterým jsem byl zvolen já; pracujeme dále, pořádáme přednášky, vydáváme »Sborník«, a vedeme si, jak doufám, čile v duchu našeho nezapomenutelného zakladatele a prvního předsedy k jeho veliké radosti v nebesích. Abychom svou sílu ukázali, konáme dnešního dne manifestační schůzi, a hojný počet vás velectěných posluchačů dokazuje, že naše práce docházejí obliby. Nyní přikročíme k rozebírání vytknutých otázek.

Jeho Magnificence vyzval žižkovského učitele Jos. Flekáčka, aby promluvil o *Historickém románě.*

Řečník pojednal v delší řeči »o historickém románě se stanoviska historické pravdy.« Právem podotkl, že z tohoto druhu čtení čerpá lid namnoze své dějepisné vědomosti; proto má nesprávné pojmy o jednotlivých osobách a nejdůležitějších dobách českých dějin; ukázal k důležitosti tohoto odvětví písemnictví, jež, jako literatura vůbec, má sloužiti pravdě, dobru a kráse. Material o hist. románě je velice rozsáhlý, tak že by mohl mluviti několik dní, kdyby měl jíti do detajlů, t. j. probírati jeden román za druhým a ukazovati, kde a jak se od pravdy historické odchyluje, kde jí křivdí. Proto, praví řečník, uvede o historickém románě pouhé generalie, všeobecnou jeho charakteristiku, nehledě k jednotlivým autorům a jednotlivým knihám. V řeči své mluví všeobecně o historické povídce a románě, neuváděje žádného určitého autora a určitou jeho knihu, ale vybízí důrazně družstvo Vlasť i Historický kroužek, aby se práce té podjaly a příští dobu věnovaly rozboru jednotlivých spisovatelů a jejich děl. Potom uvádí, jak se hist. román rozchází s dějepisnou pravdou, líče zavedení křesťanství do Čech, užívání latiny, domnělé odnárodňování latinou a církví, jak píše o reformaci a pomlčuje o poněmčování, jež zároveň s ní kráčelo, jak se zmiňuje o otroctví k římským papežům, že církev byla vždy a všude nepřítelkyní a utiskovatelkou svobody a volné myšlénky a bylo-li tomu opravdu tak; rozebírá, jak jsou v románech líčeny kláštery, jak se píše o kazatelně a zpovědnici, věnuje obšírnou stať poměru románu a historie k pověstné inkvisici, jak většinou líčívá román katolické duchovní, kterak velebí dobu husitskou, jak vynáší akatolíky a jak charakterisuje proti nim katolíky, kterak píše o době předbělohorské, o exulantech a nic neví o tom, jaké nátisky se děly katolíkům; řečník uvádí řadu katolických exulantů a pánů, jimž direktory byly statky zkonfiskovány, věnuje delší stať Jesuitům a jak se k nim chová historický román, jak píše o francouzské revoluci a o zednářích. Z obsáhlého připraveného materiálu nevyčerpal vše vzhledem k tomu, že po řeči jeho následovala ještě delší přednáška.

Řeč učitele Jos. Flekáčka nesla se duchem prostonárodním, byla úplně posluchačstvu srozumitelnou; obecenstvo vyslechlo ji s patrnou napjatostí a odměnilo řečníka hlučným potleskem.

Jako druhý řečník vystoupil kníž. arcib. notář Fr. Ekert, farář u P. Marie Sněžné v Praze, a probíral: *Stav mužských klášterů pražských* za doby katolické reformace po stránce jazykové a národnostní.

Zmíniv se o Jesuitech jen stručně, že mívali po všecky časy dostatek horlivých členů, rodem Čechů, z nich valný počet spisovatelů českých, probíral některé jiné řády, které v Praze působily. Po bělohorské bitvě za století sedmnáctého, i později, za věku minulého, bylo kromě domů Tovaryšstva Ježíšova, založeno v Praze nových mužských klášterů 13, obnoveny 3, ze starších dob zbylo jich 10; úhrnem bylo tedy všech 26. Tak značný počet řeholních domů nemohl ovšem, zejména na počátku osazen býti rodilými Čechy, neb aspoň mnichy češtiny znalými; i posíláni a přijímáni do nich cizinci, kde kdo byl a se vyskytl; hlavně Poláci, dílem i Vlaši a Španělé (v Emausích); Němci zprvu jen výjimkou, neboť těch nebylo tehdáž ani v Rakousích ani v říši s dostatek. Z mnichů cizozemců nekynul však věci katolické u nás valný prospěch, ač byly čestné výjimky. Poláci celkem nebyli v Praze oblíbeni; řeholní představení posílali k nám z Polska a ze Slez ponejvíce takové bratry, kteří byli doma na újmu řeholní kázni, a Vlaši domáhali se v Čechách především pohodlných a výnosných hodností, pracovati nechtějíce, či neumějíce. Časem stala se v tom ovšem prospěšná změna; nejeden z klášterů byv zprvu osazen mnichy cizinci, počeštil se nadobro; jinde mívali Češi většinu; a byli i řeholníci z ciziny přišlí, kteří v Praze zdomácněvše, vydávali české náboženské spisy.

Theatini (Kajetáni) přišedše r. 1665. do Prahy, zřídili si zprvu klášter za Strahovskou branou, a r. 1672. přestěhovali se na Malou Stranu, kde potom r. 1717. vystavěli si nynější kostel P. Marie a sv. Kajetána. První Theatini u nás byli vesměs Vlaši, avšak záhy vstupovali do kláštera rodilí Čechové, zejména jinoši z katolických šlechtických rodů českých. Klášter slynul vzornou řeholní kázní a horlivostí členů svých. Roku 1723. odešli z něho na misie do východní Indie kněží Frant. Čabelický, Ondřej Pánvic, Václav Hložek a Jan Pierroni. Z členů kláštera složili české spisy Max. Vratislav, Karel Račín a Frant. Netvorský.

Roku 1628. byl obnoven starý klášter bílých křižovníků s červeným srdcem (Cyriaků) *u sv. Kříže většího* na Starém Městě. Přišloť do něho z Krakova osm řeholníků polských. Prvním proboštem byl tu Polák Chrysostom Trembski (do r. 1639.), nástupcem jeho stal se Čech Jan Žďárský (do r. 1664.), potom byl tu zase představeným Polák Jan Kryplovič (do r. 1669.), za něhož klášter přišel na mizinu, pročež Čechové po smrti jeho zvolili si představeným krajana svého Jana Kopidlenského a jali se usilovati, aby klášter pražský odloučen byl od mateřského kláštera krakovského, což se jim také posléze povedlo. Od té doby nebyli již více do kláštera pražského Poláci přijímáni. Z řeholníků kláštera toho vydali české spisy probošt Štěpán Náchodský (r. 1707. postillu »Svatá všetečnosť«), Benedikt Pretlík (1729.—1744.), Frant. Ben. Khun a Jan Karel Rohn. Vděčné

paměti zasluhuje zvlášť Rohn, rodem Němec z Liberce, jenž přiučiv se jazyku českému, netoliko jím kázal, ale i chválu jeho veřejně vyslovoval a sám některé spisy české vydal. I v latinských a německých spisech jeho jeví se láska k řeči české. V přípise k obšírnému dílu »Analecta grammaticohistorica idiomati bohemo-latino-germanico adaptata«, jež věnoval stavům království Českého, nazývá jazyk český klenotem tohoto království, jehož dlužno vážiti si jako drahé perly. Jazyk český jest mu »sermo elegans copiosus, suavis, gravis, grandis et ad quarumvis materiarum expositionem satis commodus.«

Jaká byla po bělohorské bitvě u nás nouze o katolické kněze, viděti i z toho, že polskému Karmelitánu Zikm. Gdowskému v roce 1627—1637. svěřena správa pěti far v Praze, u sv. Havla, Martina, Michala na Starém Městě, Haštala a Kříže většího. Gdowski přivyknuv záhy v Praze, kázal po česku a založil u *sv. Havla nový klášter obutých Karmelitů.* Sám vydal dva české spisy. Nový klášter měl zprvu mnichy jen polské, ale že zařaděn jest potom do provincie rakousko-české, dostával z Vídně převory (spolu faráře) češtiny neznalé, a Čechové mívali v něm menšinu. Kromě Gdowského složili a vydali české knížky sv. Havelští karmelité Ambrož a s. Andrea, Vojtěch a s. Tobia, Robert a s. Ludmila a Linhart Komínek.

Ve starém *klášteře Minoritů u sv. Jakuba* byla r. 1622. zřízena kolej sv. Bonaventury pro studující kleriky řádu, v níž bylo 12 lektorů s regentem. Z nedostatku učitelů domácích dosazováni na místa ta Vlachové, ale již roku 1638. byla na ně u Ferdinanda III. podána stížnost, že na úkor řeholníků domácích domáhají se v řádu hodností; i požádal král kardinála Harracha, aby na hodnosti takové byli dosazováni především domácí (nationales), jazyků zemských znalí. Představení řádu posílali vůbec do Prahy kleriky většinou cizozemce, zvláště Vlachy, kteří dostudovavše na koleji, odcházeli domů, aniž prospěli věci katolické v Čechách. Vlachové majíce v klášteře převahu, hospodařili tu zle, až Ferdinand III. r. 1655. rozkázal, aby vlaští mniši ze všech klášterů minoritské provincie české byli vypuzeni. Ale ještě roku 1680. musil Leopold I. tento rozkaz obnoviti.

Řeholní provincie Minoritů českoslezská měla v Čechách 12 klášterů zámožných a ve Slezsku bylo jich pouze 9, malých a chudých, a přece stalo se počátkem 18. století, že bylo po sobě pět provinciálů slezských Němců, kteří potlačujíce bratry rodem z Čech, nadržovali krajanům svým. Zdráhali se přijímati do řádu novice české a vnucovali klášterům českým kleriky slezské, a takto stalo se, že některé konventy v Čechách neměly ani jediného českého kněze. Slezští Němci pohrdali jazykem českým a byli žádostivi jen hodností bez práce. I vzepřeli se proti tomu r. 1733. bratří Čechové i Čechoněmci, naléhajíce rázně a důsledně, aby kláštery v Čechách odděleny byly od německých klášterů slezských a seskupeny ve zvláštní řeholní provincii. Dlouhé jednání v této věci skončeno jest smírem, výhodným pro Čechy, a od té doby měl klášter pražský od slezských Němců pokoj a prospíval znamenitě. Paměti zasluhují mnichové tohoto kláštera, spisovatelé a kazatelé čeští Michal Pelišoty, rodem Pražan (1720.—1730.), a Ivan Knobloch (1730.—1735.).

Při starobylém někdy farním chrámě sv. Václava na Zderaze založen byl roku 1623. *klášter mnichů bosáků řádu sv. Augustina.* Zprvu žili tu jen dva bratří, Čech P. Sixt a Němec P. Severin; po-

zději míval klášter kolem 30 mnichů, rodem Čechů. Z nich P. Jiljí Himmelstein, po 24 let (od r. 1643.) znamenitý kazatel český u sv. Václava, zůstavil v rukopise důkladné Diárium obležení Prahy od Švédů r. 1648.; a kněží P. Maxmilian a Jesu i P. Jiljí a s. Georgio vydali několik českých spisů. Bratří laikové Jindřich a Konstantin byli dovední rytci. V klášteře tomto byl zachován drahocenný rukopis Balbinovy Apologie, rozpravy na obranu jazyka slovanského, zvláště pak českého. Spis ten daroval klašteru sám slovutný skladatel Bohuslav Balbín T. J.

Kanonie řádu sv. Augustina na Karlově bývala po všecky doby česká, až stihl ji pověstný masopustní úterek r. 1621. hrozný osud. Protestantská lůza zavraždila opata i jiné dva řeholníky a zpustošila klášter, jenž od té doby sotva živořil. Teprv přičiněním opata Isidora de Croce, rodem Španěla (1651.—1681.), zotavil se klášter, že měl 19 členů. Za opata Tomáše Brinke (1733.—1740.) usnesla se kanonie, aby do kláštera přijímáni byli toliko utrakvisté znalí jazyka českého i německého a jen rodní Čechové, nižádný však cizozemec, poněvadž »cizinci v kanonii vždy jen sváry činívali, a na místě vděku, že popřáno jim přístřeší, národem českým nad míru pohrdají a jemu hanbu činí, a buď málo, nebo nic pracovati nechtějíce, pro obecné dobro neužitečni jsou.«

Klášter Paulánů u sv. Salvatora na Starém Městě, založený roku 1626., byl zprvu osazen mnichy z Vídně, později pak míval dostatek i českých bratří. Na konci života svého honosil se dvěma slovutnými učenci a spisovateli českými. Byli to rodák Novopacký P. Fr. Faustin Procházka a P. Fortunat Václav Durych, rodem z Turnova.

Starobylý, někdy slovanský *klášter Emauský* byv za Rudolfa II. osazen Benediktiny z Břevnova, byl od Ferdinanda III. r. 1635. dán mnichům španělské kongregace Monteserratské. Posavadní mniši čeští, opat Benedikt Bavorovský a dva jiní kněží, byli donuceni přestěhovati se ku sv. Mikuláši na Staré Město, a v Emausích usadilo se 6 Španělů. Opat Peñalosa přidal k nim 6 Čechů a 15 německých kleriků z Medlíku. Ale Čechové nemohouce zvyknouti nad míru přísnému způsobu života, v němž Španělé si libovali, vystupovali z kláštera, a trvalo vůbec dlouho, než tato cizí řehole v Praze zdomácněla. Živel český býval v klášteře tomto, pokud vládli tu Španělé a vůbec cizozemci, jen skrovně zastoupen. Ještě roku 1715. měli v klášteře většinu cizozemci, mniši rodem z Belgie, Bavor, Lužice, Slezska a Rakous. Až do r. 1703. byli všickni opati rodem Španělé; téhož roku nastoupil opat Emanuel Privey, rodem Erancouz z Burgundska. R. 1704. zvolen opatem Čechoněmec Ant. Vogel. Přece však kázalo se po všecky časy v klášterním chrámě po česku. Písemné památky v jazyku českém zůstavili mniši tohoto kláštera P. Jeronym Cechner (1766.) a P. Rupert Lintzmayer.

Starý český řád *křižovníků s červenou hvězdou* v Praze slynul koncem 17. a počátkem 18. století dvěma českými vlastenci, velmistrem Jiřím Ignácem Pospíchalem a kronikářem Janem Beckovským. Pospíchal, důvěrný přítel Balbínův a Pešinův, lnul s láskou k řeči a minulosti svého národa; hlavně jeho příkladem byl Beckovský povzbuzen psáti historické knihy jazykem českým, poněvadž »hanebná jest věc ve své vlasti cizozemcem býti, a co jinde se děje, věděti, a o domácích příbězích žádné vědomosti nemíti.« V jazyku českém

vydal Beckovský 15 spisů, z nichž největší význam má »Poselkyně starých příběhů českých«. Díl I. tohoto díla je vlastně nové přepracované vydání kroniky Hájkovy; díl II. zůstal v rukopise a byl teprv r. 1878.—1880. tiskem vydán. Z Poselkyně vane duch poctivého Staročecha láskou ku zděděné katolické víře, vlasti a jazyku mateřskému rozníceného. V lásce ku vlasti byl Beckovskému vzorem Balbin, jenž neostýchal se napsati: »Kdo proti vlasti brojí a ji zrazuje, většího se dopouští hříchu, než kdyby zavraždil vlastní matku svou.« V smutné národní otrlosti lidu českého kojil se Beckovský zbožnou důvěrou v pomoc svatých patronů našich, následuje Balbina, jehož Apologie končí úchvatnou modlitbou: »Ty ó patronů země české nejpřednější a nejsvětější, Václave! Vratislavem budiž a Čechům svým navrať slávu dávnou. Nedej zahynouti nám i budoucím!«

Slovutný řečník byl odměněn hojným potleskem.

Druhá schůze, v den sv. Václava ve tři hodiny odpoledne.

Účastníků bylo nejméně o 100 více než dne předešlého. Jeho Magnificence kanovník a prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek zaujal místo na stolci předsednickém a udělil slovo kníž. arcib. školdozorci Václavu Honejskovi, faráři u sv. Haštala v Praze, jenž pojednal »*O českých emigrantech v Lešně a Perně.*« Důkladná a zajímavá přednáška p. farářova bude uveřejněna po Novém roce ve »Vlasti«, pročež zde jejího obsahu neuvádíme. Podotýkáme jen tolik, že jest touto přednáškou povaha Jana Amosa Komenského ve mnohém objasněna, a to ne zrovna k jeho prospěchu. Pan farář byl před touto přednáškou delší dobu nemocen a po přednášce opět ulehl, i přinesl kroužku velikou oběť, že se do schůze dostavil a přednášku konal. Jsme mu za to upřímnou vděčností zavázáni.

Následovala přednáška professora Jos. Vávry: *Dobývání Prahy od Švédů.* Přednášející vypravoval o řečeném běhu způsobem populárním, bera podrobnosti z pramenů jesuitských a z Beckovského. Napřed vylíčil na základě pozemkového katastru z r. 1653. hrozný stav země České, jak to zavinily vpády švédské r. 1634., 1639.—1641., 1643., 1645.—1647., a potom udal příčinu posledního úkladu švédského na dobytí Čech. Při jednání o mír v Münsteru a Osnabruku šlo Francii, Hollandsku a Švédsku o obnovu rodu Falckého na trůn český, při čemž by Švédsko ulovilo Slezy. Proto po vítězství Turenna a Wrangla blíž Augsburku přitáhl Königsmark s 2.500 muži k Chebu, odkudž pomocí zrádce Ottowaldského provedl utajený pochod k Unhošti a náhlé opanování Hradčan a Malé Strany. Dále bylo jednáno o zmužilé obraně Starého a Nového Města, která neutuchala, ani když brzy přibyl ze Slez nový švédský sbor pod Wittenberkem, a koncem září jiný sbor pod Karlem Gustavem Zweibrückenským. S důrazem bylo vytčeno, že Pražané s nepatrnými výminkami byli rozhodní katolíci, pamětlivi toho, na jaké těžkosti je uvedla okupace saská r. 1631—1632., vytčena tu statečnosť pražské legie akademické, legie kněží a mnichů, legie šlechtické a branných sborů měšťanských, důvtip plukovníků Conti a Kreuze, platné služby patera Plachého, a na konec postup nového vojska císařského, jež od Budějovic vedli generálové Myslík, Golg, Souches a Spork, kteří

však ku Praze přibyli post festum, 3. listopadu, kdy již byl prohlášen mír. Na konec uvedeny byly současné úvahy, které se nesou k tomu, že obhájení Prahy bylo pravým divem Božím. Měla Praha chatrné opevnění, obhájce ponejvíce vojenské službě nezvyklé, na hradbách jen 6 malých děl, oproti 13.000 Švédů cvičených s 62 děly. Nepřítel mimo 16.000 těžkých kulí vystřílel do města 592 zápalných kulí na domy šindelem kryté, a přec tu nevznikly velké požáry, a posléze, že, ač za čas nepřátelského obléhání do Prahy nepřišla z venkova ani hrsť obilí, přec tu bylo vždy dosti chleba a piva.

Přednášky profesora Jos. Vávry v kroužku patří k těm, které se vždy rády poslouchají, i není divu, že byl řečník hojným potleskem odměněn.

Čas již velice pokročil, a obecenstvo bylo unaveno, ale nový řečník, gymn. profesor a katecheta Václav Müller, osvěžil svojí přednáškou umdlelé mysli tak, že byl radostně vyslechnut až do konce. Přednášel »*O historické pravdě v operní produkci novověké*« asi v tento smysl:

Řečník učinil zmínku o nadpisu v orchestru Lipského Gewandhausu: Res severa est verum gaudium. Také umění hudební jest vážné a nesmí se ho zneužívati ku stranickému líčení dějin.

To se stalo v době, kdy se počalo v hudbě dbáti také dramatického výrazu, v době, kdy italská opera, dbající více zpěvu ozdobného, nežli dramatického výrazu, byla reformována, kdy byly vyhledávány látky romantické s historickým pozadím, anebo historické látky vůbec.

Dílo umělecké, tedy i opera, stýká-li se s historií, má-li vyhověti všem zásadám krásna, musí dbáti historické pravdy. Řečník uvádí výroky katol. aesthetika J. Jungmanna a dokládá to i výroky jinověrců, jako Lessinga, jenž žádá: »Ve všem, co charakterů osob se netýče, může básník od historické pravdy se odchýliti, ale charaktery osob mají mu býti posvátnými.

Historická pravda jest jedna. Změní-li básník nebo umělec charakter historické osoby, dopouští se padělání dějin, stane-li se tak na úkor osoby historické, jest to na cti utrhání. Je-li hříchem ublížiti na cti živé osobě, tím trestnějším jest podobný skutek proti mrtvým. To platí nejen o jednotlivcích, ale i o celé společnosti, celém stavu, celém věku.

Vyvrátiti třeba také námitku, kterou vyslovil B. Schiller, že básník podléhá jen pravdě básnické a protože prý jest to omezeností, chce-li se básník voditi před tribunál dějin. Směšno prý jest hledati u básníka poučení, protože básník chce jen baviti a pohnouti.

Také básník stojí pod zákonem. I básník, i skladatel, jenž dílo básnické přijímá, je zodpověden za své dílo, tím více za dílo dějepisné, protože každý je povinen mluviti pravdu, jíž všichni od něho očekávají, jinak stává se jako každý jiný na cti utrhačem.

Podobné poklésky nalézáme i v moderní produkci operní. Byl to hlavně Giacomo Meyerbeer se svým libretistou Eug. Scribem, jenž uvedl historické lži ve své opery. Jemu pomáhali jiní, jako Fromertal, Halévy, Offenbach atd.

Řečník ukazuje některé historické lži na příkladech, jako:

1. Katolíci líčí se jako krvežíznivci, hýřilové, kteří z náboženského fanatismu zdvihají vražednou ruku naproti nekatolíkům, kteří jsou líčeni jako vzory zbožnosti, čistoty a upřímnosti. Za příklad uvádí Hugenoty, v nichž líčí se noc bartolomějská, a dokazuje z dějin, že je to historická lež. Na doklad svého tvrzení uvádí také úsudky nekatolíků o této opeře, zvláště R. Schumanna, jenž napsal: Hýřiti, vražditi a modliti se — o ničem jiném není v Hugenotech zmínky; marně bys hledal vytrvale čistou myšlénku a v pravdě křesťanský cit.«

2. Středověk líčí se jako doba zatemnělosti a církev jako společnosť, která potlačovala každou volnou myšlénku, každý smělý vzlet ducha lidského. Za příklad uvádí Afričanku, v níž se nehistoricky předvádí smělý objevitel cesty do Indie, Vasco de Gama, proti němuž církev bojuje, jako bojovala církev proti Kolumbovi. Ale historie tuto lež vyvrací.

3. Řády církevní líčí se jako peleše mravní zpustlosti, jak toho dokladem jsou scény z Roberta ďábla.

4. Dobrodruhové líčí se jako osoby vznešené a úctyhodné naproti církvi. Ukazuje to na Proroku.

5. Oslavuje se židovstvo na úkor křesťanů, jsouc líčeno jako ubohá ovečka, kterou katané křesťanští štvou a zabíjejí. Tak Halévyho Židovka, Ahasver, Templář a Židovka od Marschnera atd. Ale historie svědčí, že právě církev katolická židy chránila a papežové sami na jejich ochranu přísné vydávali rozkazy, ač židé sami někdy zavinili svým chováním útisky.

O českých operách uvádí řečník, že máme sice díla s pozadím historickým, ale není v nich takových lží historických jako jinde. Mnohdy více libretisté brojí v předmluvách proti katolicismu, než v operách samých. Za doklad uvádí libretto opery »Blaník«, kde v předmluvě se čtou slova: Báje o Blaníku jsou rázu protihusitského, tudíž protinárodního; pověstní velmoži katoličtí neblahé paměti, Oldřich z Rožmberka a Menhart z Hradce, uváděni jsou v nich jako vůdcové zástupu blanického.« Takový historický argument vzbuzuje spíše úsměv, než rozhořčení, neboť to není historie. Jednotlivé menší omyly historické v našich libretech lze vysvětliti všeobecným liberálním pojetím historie vůbec.

Historické tyto lži, v operách se vyskytující, prohlašuje řečník za nebezpečnější než jiné, protože při nich nepůsobí jen slovo básnické, ale zajímavě vypravená scéna a uchvacující hudba.

Řečník ku konci praví, že nechceme, aby byla historie tendenčně katolická, ale nedopustíme, aby byla tendenčně protikatolická. Chceme pravdu, které se katolíci nebojí, protože mluví pro nás. Pro pravdu pracujeme, ku pravdě směřujeme. Končí pak slovy Josefa Kollára:

Pravda jest jak cedr na Libánu.
Ti, jenž na ni dují větrové
víc jen šíří vonnou její mannu.

Hojný potlesk byl řečníku zaslouženou odměnou.

Profesor Václav Müller první svojí přednáškou ukázal řečnický talent a dokázal, že zcela ovládá předmět, který si vzal za úkol svého studia.

On a učitel Josef Flekáček v Historickém kroužku ponejprv veřejně vystoupili a oba dodělali se značných a trvalých úspěchů, z čehož se upřímně radujeme.

Shromáždění povstalo a předseda uzavřel schůzi těmito slovy:

Velectění pánové a dámy!

Především děkuji pánům řečníkům, že nás svými důkladnými a krásnými přednáškami poučili, vzdělali i pobavili. Vám však, velevážení posluchači, vzdávám vroucí díky, že Jste nás v tak hojném, ano neočekávaném počtu svou návštěvou poctili a s takovou bedlivostí přednášky sledovali, ačkoli krásný den Svatováclavský Vás ven vábil na čerstvý vzduch. Prosím Vás ve jméně »Historického Kroužku«, abyste svou přízeň i na dále nám zachovali a naše přednášky navštěvovali, z nichž první bude některou neděli v listopadu, což bude veřejnými listy oznámeno. Na shledanou. S Pánem Bohem.

Historický Kroužek může býti těmito dvěmi schůzemi velice spokojen. Přibyli mu dva noví řečníci — učitel Josef Flekáček a prof. Václav Müller, a mnoho nového posluchačstva. Kéž jen Historický kroužek i dále stejně zdárně prospívá! Aby tu byl býval nezapomenutelný † P. Josef Svoboda, ten by se byl potěšil!

Z Národního divadla.

Balet »Bajaja« trápí obecenstvo už asi po dvacáté. Píšeme: *trápí*, byť jsme i četli v divadelních bulletinech, že bylo divadlo při něm vyprodáno. Věčná škoda té krásné, melodické, půvabné hudby! Nepatrný děj, jak princ hledá unesenou milenku, vyšňořen oslňující výpravou, dává se jako pantomima a trvá skoro tři hodiny při známých skocích a veleskocích, otáčeních, zatáčeních a roztáčeních a běhání po špičkách, tedy kombinacích z velkých baletů vůbec, neb tady nelze podati něco docela nového, originelního. Ale že ten, kdo viděl všecky balety od »Excelsiora« až po »Bajaju«, přece po něčem novém touží, že se mu to vše i přes velice stkvělou vnější výpravu zdá býti povědomým, hledáno i zde něco nového a přítažlivého, a přidán do VI. obrazu »vzdušný balet«; baletky pomocí zvláštních přístrojů, obecenstvu neviditelných, vznášejí se tančíce nad zemí.

Řekli jsme to jedenkráte, hned tušíme za prvých dob velikých baletů, že tento druh produkce je nebezpečný, že otupuje vkus pro jiné, lepší hry, v nichž je skutečně něco, zkrátka: že zabíjí opravdovou poesii dramatickou, a že se obecenstvo brzy přesytí a jako malé děcko bude žádati vždy víc a více; řekli jsme, že se mu znechutí hry s jednoduchou výpravou scenickou, byť byly i skutečně cenné, a že přijde doba, kdy bude žádati, aby balet tančil v povětří, na zemi to bude už všední. Obecenstvo sice tanec ve vzduchu nechtělo, divadlo mu přišlo vstříc samo, ale došlo na naše slova. Snad se dočkáme, že budeme míti přece jednou také své »národní variété«. Možno, že zde jednou uvidíme natažený provaz s jeviště nahoru na poslední galerii; co se

na něm bude díti, ani nám hned nenapadá, protože kdyby po něm někdo běhal nebo tančil nahoru nebo dolů, to by bylo fin du siècle všecko málo!

Nové období nebylo vůbec šťastně zahájeno. Repertoir o prázdninách vlekl se s nudnou jednotvárností; jen Abelova hra »Hřích« byla jako výstřelem do té prázdnoty; otřásla, rozechvěla; ne však ve smyslu ušlechtilém. Vidíme zpustlého muže, Jiřího, jenž jest oddán všem smutným vášním. Ženu svou trýzní — vždyť víte, sami jste viděli, jaký život vedou ženy se zputlými otrapy a ochlasty, není to v životě žádnou vzácností. Když Jiří se doví, že žena jeho miluje se s Pavlem, mlynářovým příbuzným, a když je dopadne, chce ho ztrestati, učiní tak několikráte a málem byl by Pavel už už padl pod jeho nožem. Ale Anna, bojíc se o Pavla, vrazí sama nůž do Jiřího; mrtvolu odnesou a skryjí.

Tedy: surový, zvrhlý muž, kus manželské nevěry a vražda. Tedy děj na úplnou, silně naturalistickou aktovku. Člověk ledacos pochopí, proč to neb ono se stalo neb státi mohlo, ale s hlediska mravouky a ještě s jiných stanovisek vždy musí odsouditi vraždu. Zde není omluvy a výmluvy, o tom se nemůže mluviti.

Je to vše? Kdyby to bylo i vše, bylo by toho dost. Ale věc je vystupňována do stavu přímo pathologického. Anna činí alespoň dojem chorobné duše; její nábožnosť po této vraždě, její kající skutky, její pokání — to vše neodpovídá názorům o pravé pobožnosti, o pravé kajicnosti a pokání. To vše je ironií, parodií pravé, vroucí podstaty toho, co náboženství žádá. Stačilo by to samo o sobě, ale důkaz neobyčejně pádný, svědčící o přímé choromyslnosti, ještě bude podán.

Zavražděný Jiří sám byl synem mlynářky, dítětem nemanželským, ač je-li to správný termín. Otec jeho, cizí Prušák, voják, dopustil se na matce jeho násilí; byl tedy Jiří spíše dítětem násilí. Mlynářka se mu pomstila. Když spal, hodila na něho několik zmijí a ty jej uštkly, že zhynul. Mlynářka konala také po svém hříchu pokání: modlila se k Marii Panně. A tu Anna na smíření zavraždí své nemluvně a podává je Marii Panně za oběť, aby došla odpuštění. — Buď je to zřejmé šílenství, nebo rouhání. Vraždou novou chtít dojíti odpuštění za vraždu starou, zavražditi nemluvně a podati je za oběť Nejblahoslavenější Panně, arcisymbolu a arcitypu svatosti, vznešenosti, mateřství a lásky? A k tomu ty drsné, nahé přímo sceny, jež se předstihují! Co tu nacpáno zločinu, bídy a špatností v nedlouhé tři akty! Naše doba je beztoho nad míru bohatá na lidi sesurovělé, vyžilé, špatné, výstřední, nevěrecké; proč ještě líčiti na divadlech napořád špatnosti lidské? Vytkli jsme hledisko své oproti takovým hrám dávno a nechť si je mínění různých kritiků jakékoliv, nechť si je omlouvají a vymlouvají jakýmkoliv důvodem a důvodkem, sofistikou a frazí: protestujeme opětně proti takovým hrám co nejdůrazněji s prohlášením, že »Hřích« neměl býti na jeviště připuštěn. Ale ani veselá hra, recte fraška, »Utopený manžel« od Frant. Rutha není žádnou dobrou akvisicí. Plno tu starých, promrskaných motivů, nepřirozeností, nemožností, všelijakých podivných vtipův a děj přímo nesnesitelně nemožný. To pak ovšem nevzbudí nadšení; a přec v nynější době, kdy všelijakých trudů dost a dost, by dobrá fraška byla opravdu »dobrou medicinou.«

Josef Flekáček.

Hlídka národohospodářská.

Počínáme tímto novou rubriku ve »Vlasti«, ve které chceme čtenáře seznamovati s nejdůležitějšími zjevy v oboru veřejného hospodářství. Papírových knedlíků se ani jednotlivec, ani národ nenají, a proto již Havlíček psal, že každý má konati svou povinnost v oboru svém, to jest základ existence jednotlivců a celku.

My katolíci musíme všude, kde nám jen možno, kázati lidu našemu, aby každý si vážil toho, co má, musíme kázati lidu o spořivosti a lásce k práci. Tito činitelové byli a budou vždy základy národního blahobytu. To jsou opravdu spravedlivé prameny nebo tituly majetkové.

Že za našich dnů jest rozšířeno nespravedlivě se obohacovati na úkor jiných, a to ne snad jen krádeží v záložnách osobami, které právě záložnu v rukou mají a vedou, nejen úpadky, kde se ročně věřitelé hromadně a beztrestně o miliony okrádají, nýbrž i nepoctivou konkurencí v řemesle, vydíráním obecenstva v bankách, dává jen smutné svědectví o tom, kam až ta nynější vzdělaností se honosící společnosť zabředla.

Ve středověku přemýšleli věhlasní mnichové a zakladatelé duchovních řeholí ve své tiché celi o nejspletitějších otázkách hospodářských, řeholníci psali důkladná pojednání o lichvě a úrocích. V nynější době divokého a rozvášněného boje existenčního neměl by si katolický kněz a každý uvědomělý katolík vůbec všímati otázky žaludkové? O tom nemůže již býti ani řeči, že kněz povinen jest starati se také o hmotné zájmy lidu. Vždyť tak činila církev od jakživa. Mnichové byli a jsou první pionéři práce, oni vysušili neúrodné bařiny, zúrodnili nepřístupné pralesy a pode zděmi klášterů stavěly se a tulily se první osady vesnické. S toho stanoviska vychází také náš vědecký a poučný časopis »Vlast« a tím koná jen svoji povinnosť vůči svým čtenářům.

V 4. čísle chrudimského hosp. listu napsal Adámek článek o drobení a mizení rolnických statků. Již Bismark pravil, že žádný stav není tak pevně sloučen se státem a obecným blahobytem jako stav selský, a proto jest stát povinen k zachování tohoto stavu i největší oběti přinášeti. Že slov těch moderní stát ještě nikdy neuposlechl, o tom jasný důkaz podávají státní rozpočty.

Naši poplatníci platí ročně na vojsko 140 milionů zl., ale zájmům stavu rolnického nevěnuje se ani sedmý díl, ani ne 20 milionů zl. Již z těch čísel vidíme, jak »kulturní« stát pojímá svou úlohu. Kdyby ti páni u zelených stolů neměli zaprášených brejlí, věci by ovšem vyhlížely jinak.

Dle censu r. 1890. napočítáno v království Českém 250.817 samostatných rolníků, 5.675 zemědělských úředníků, 158.650 hospod. mužských dělníkův a 87.356 při zemědělství zaměstnaných nádenníků. Již tato čísla měla by naplniti vládu respektem k zájmům stavu rolnického.

Průmyslová armáda vypadá zcela jinak.

Dle sčítání z r. 1890. mělo království České 3.769 továrních podniků, řekněme, že tedy bylo asi 3.500 samostatných továrníků, kterým otročilo 353.684 továrních dělníkův a dělnic.

Na Moravě sečteno 1.974 továren a 150.224 dělnictva, ve Slezsku 618 továren a 49.006 dělníků.

Jak se bortí základ národa, jak rolnické usedlosti s povrchu země mizí a pozemky dříve prostředních statků selských buď skupuje velkostatkář neb se rozdrobí na několik baráčnických realit, o tom nám podávají následující čísla smutný důkaz.

V království Českém vyjma 14 okresů napočítáno usedlostí:

ve výměře	r. 1861—72.	r. 1889—90.	+ přibylo — ubylo
přes 200 jiter	676	1.407	+ 731
od 100—200 jiter	818	1.151	+ 333
od 50—100 »	13.336	11.210	— 2.126
od 25—050 »	54.510	46.982	— 7.528
od 10—025 »	74.727	76.694	+ 1.967
od 5—010 »	46.558	64.708	+ 18.150
od 1—005 »	118.631	218.111	+ 99.480.

Když pozorně projdeme tato čísla, vidíme, že za 30 let zmizelo v Čechách 8.654 selských statků ve výměře od 25 do 100 jiter.

Zmizelo skorem 9.000 krásných rolnických statků! Tím ztratil národ 9.000 samostatných a zámožných existencí.

Za to nám však přibylo za 30 let 117.399 baráčníků, kteří mají majetku pozemkového ve výměře od 1 do deseti jiter. To jsou samé drobné a chudé existence. Zde vidíme matematicky dokázanou zhoubnosť volné prodajnosti, zadlužitelnosti a dělení půdy, že nutně vede k proletarisaci stavu selského s jedné strany a s druhé strany vede ke skupování pozemků se strany velkostatkářův a spekulantův.

Tak pravil kníže Karel Schwarzenberg ve Vídni r. 1885., že zná člověka, který v době 10ti let skoupil 102 selské usedlosti. A sám se přiznal, že za 10 let skoupil skorem 4 vesnice, a kdyby je nebyl skoupil on, byl by to učinil někdo jiný.

Zde musíme veřejně také konstatovati, že na blízku továren lid houfně prodává pozemky a jde raději do továrny. Je-li na blízku velkostatek, ten ještě nejlépe pozemky ty zaplatí.

Továrny neblaze působí na okolní zemědělské poměry. Jest mnoho dělníků, kteří si přece kousek pole nechají, které snad zdědili, a na to pole chodí z pravidla pracovat v neděli, ponévadž všedního dne pracují v továrně. Strašně to vypadá s nedělním klidem v továrenských krajinách. Všedního dne jest robota v továrně a v neděli je robota na kousku poli.

Na Moravě nevyhlížejí věci jinak.

Morava čítala selských statků:

výměrou	r. 1868.	r. 1884.	+ více — méně
více než 50 jiter	2.567	2.321	— 246
od 50 do 20 »	16.950	15.182	— 1.768
od 20 do 10 »	13.875	13.230	— 645
od 10 do 5 »	10.491	11.377	+ 886
od 5 do 2 »	8.102	13.574	+ 5.472
pod 2 »	15.018	26.203	+ 11.185.

Jak vidíme, ubylo na Moravě od r. 1868. do r. 1884., za 16 let rolnických řádných usedlostí a chalup výměrou nejméně až do deseti jiter 2 659. Za to však přibylo v téže době baráčníků 17.547.

Naše venkovské okresy dodávají také hlavně vystěhovalecký materiál. Když usedlosť se rozpadne, tu členové rodiny rozptýlí se do všech končin světa. Stržená suma se rozdělí a každý si jde se svým troškem buď do Žižkova nebo do Ameriky. Město Žižkov v posledních letech rostlo pravidelně ročně o nových 5.000 obyvatel, a to hlavně z venkova. Do Ameriky se nám odstěhovalo z Čech a Moravy: r. 1895. 1.973 lidí a r. 1896. 2.709 lidí.

Veškeré tyto osoby měly s sebou dle údajův amerického konsulátu 67.291 dollarů jmění, to jest tedy asi 132.000 zl. Vezmeme-li cestovní útraty na 50 zl., ztrácíme ročně jen vystěhovalectvím ze stavu rolnického průměrně 2.000 osob, nejdražší to kapitál národní, a přes 200.000 zl. na jmění hmotném.

Statkář Šuster rozepsal se v chrudimském hosp. listě o úpadku rolnictva našeho docela upřímně. Týž pán je proti nynější volné prodajnosti a zadluženosti pozemkového majetku. Praví: »Náš boj za pravdu nastal v době, kdy všude hlásána hesla falešného liberalismu, kdy hesla ta počala zapouštěti hluboce své kořeny v rolnictvo; v době, v níž byl člověk, hlásající jedinou v zemědělství platící pravdu: uchovejte velké statky rolnické, prohlašován za zpátečníka.«

Tu podotýkáme opětně, že zhoubné to řemeslo, vstřikovati jed liberalismu do krve našeho rolnictva už po 30 let soustavně provozují u nás »Nár. Listy« a předáci strany svobodomyslné. Kam tato strana rolnictvo české zavedla, o tom vydává smutné svědectví poslední zasedání českého sněmu a vystoupení poslance rolníka Nyklfelda proti návrhu na selský fideikomis.

Rolník Šuster píše dále: »Jest celá řada rolníků, kteří své postavení považují za břemeno, jehož by se nejraději sprostili; celá řada rolníků pronajímá a prodává své statky a žije pak pohodlněji, ale nečinně z důchodu peněžitého.

Vinu poměrů těch mají v první řadě neúspěchy v hospodaření. Na statcích jest rolník a jeho žena otrokem čeládky, dělníků, berních úřadův a věřitelův.

Aby rolník byl takovým, jak v knize stojí, k tomu patří notná dávka sebezapření a skalopevné přesvědčení, že statek mu svěřen, aby s půdou jako starostlivý otec s dítětem zacházel. Úcta a láska k půdě má se vštěpovati již dítěti v domě, dále pak v obecné a naposled ve škole odborné.

Když doma rodiče neustále na to dření v hospodářství nadávají, tu se láska k rolnickému povolání v srdci dítěte špatně rodí. Ostatní výchovu po škole obecné a odborné má dokonati domov. Že rodinný život na venku jest namnoze podkopán, to jest vinou hospodářského života.

Hospodář hledá dnes zotavení místo v rodině — v hospodě, protože mu málo kdy domácnosť zotavení poskytuje. Všecky tyto příčiny, proč se dnes z venkova utíká, vylíčeny jsou ve spise »Otázka zemědělská«, od nížepsaného vydaná, a těší nás, že nejen klerikálové, nýbrž i všichni rozumní mužové z tábora svobodomyslného liberalismus zavrhují, vidouce jeho strašné pustošení hlavně v rolnickém lidu.

Statkář Šuster vidí možnou záchranu rolnictva hlavně v úpravě úvěru na základě nutného nového agrárního práva. Jádrem otázky úvěrní má býti: poskytnouti rolníku dostatek peněz v čas k výhodnému provozování živnosti hospodářské, organisací úvěru osobního a úvěru hypotekárního; omeziti právo věřitele požadavky jeho exekučně na statek vtěliti na míru takovou, která by každému řádnému hospodáři vždy umožnila, statek pro rodinu zachovati.

Zásada nezadlužitelnosti majetku pozemkového a požadavek úplného přetvoření úvěru rolnického, který má býti přizpůsoben povaze majetku pozemkového, opětně byla na schůzi rolnictva v Brně 30. srpna konané veřejně uznána.

Resoluce, kterou navrhl Dr. Seidl, jde týmž směrem jako náš program rolnický.

Jaká úvěrní břemena tíží majetek rolnický, o tom podává jasný obraz statistika záložen.

Spořitelen systému Delitzschova bylo r. 1894.:

V Čechách	154	s účastníky	765.538
Na Moravě	61	»	167.042
Ve Slezsku	22	»	69.789.

Vkladů chovaly v sobě záložny ty v obnosu r. 1894.:

		Z toho nově uloženo:
V Čechách	466,676.000 zl.	111,808.735 zl.
Na Moravě	102,796.000 »	23,942.160 »
Ve Slezsku	32,740.000 »	8,267.910 »

Zároveň téhož roku bylo vybráno vkladů: takže positivně uspořeno za týž rok

V Čechách	110,622.188 zl.	1,186.547 zl.
Na Moravě	22,723.655 »	1,218.505 »
Ve Slezsku	7,580.381 »	687.529 »

Vizme nyní, kolik tyto spořitelny vyplatily vkladatelům úroků za kapitál v nich uschovaný, který činí, jak právě shora uvedeno, úhrnem 602 milionů zl.

Úroků ve spořitelnách vyplaceno za r. 1894.:

V Čechách	úhrnem	16,964.803 zl.
Na Moravě	»	3,842.491 »
Ve Slezsku	»	1,226.803 »

Ptejme se, kdo tyto úroky zaplatil? Nikdo jiný, než dlužníci záložen.

Tito dlužníci dělí se na 2 tábory. Jedni mají vypůjčeno na hypotéku a druzí na směnky. Dlužníci dluhovali r. 1894. záložnám:

	na hypotéku:	na směnku:
V Čechách	328,143.000 zl.	15,155.000 zl.
Na Moravě	72,871.000 »	4,400.000 »
Ve Slezsku	24,629.000 »	2,620.000 »

Z těchto čísel vidíme, že na majetku nemovitém mají záložny v zemích koruny české pohledávek v sumě 425 milionů. Tyto dluhy tíží nejvíce majetek rolnický. Na směnky půjčili si řemeslníci a obchodníci v zemích českých za jediný rok 1894. sumu 22 mil. zl.

Mimo to však koluje ještě mnoho peněz od našeho lidu nastřádaných v poštovní spořitelně. Tato spořitelna spravuje daleko víc než 50 milionů zl.

vkladů, z čehož patří do Čech, Moravy a Slezska přes 14 milionů. Spořitelna poštovní platí vkladatelům, jak známo, pouze 3 proc. Zde vidíme, že u nás skutečně není nouze o laciné peníze.

Osobní úvěr pro naše rolnictvo byl dosud velmi špatně organisován a byl soustředěn hlavně v rukou lichvářů, kteří po 30 let ve vlastech našich nemilosrdně řádili.

Doufejme, že nyní zakládáním Raiffeisenových záložen lichvářské řemeslo v rolnickém lidu našem bude omezeno. U nás ovšem zakládání Raiffeisenovek má dosud mnoho nepřátel, a to hlavně páni od záložen Delitzschových vidí se ohroženi ve svých obchodech. Raifteisenovy záložny čítaly členů:

	r. 1889.	r. 1894.
V Čechách	94	2.898
Na Moravě	84	4.480
Ve Slezsku	42	2.595

Nás překvapuje, že malé Slezsko daleko překoná Čechy. Koncem r. 1896. dosáhly Raiffeisenovy záložny v Čechách počtu daleko přes 100. Ovšem zřizují je hlavně Böhmerwaldbund a Bund der Deutschen ve krajích německých, kdežto činnosť naše jest za činností Němců daleko pozadu.

Proto zde opětně žádáme, aby v každém semináři byl každého roku uspořádán osmidenní účetnický kurs, ve kterém by se bohoslovci důkladně naučili spravovati účetní knihy záložen Raiffeisenových. Toho jest nám dnes nezbytně třeba.

První veřejný účetnický kurs pro záložny Raifteisenovy byl pořádán letos v Žákavě. Na sjezdě delegátů záložen Raiffeisenových v Žákavě počátkem září shodli se delegáti a účastníci na následující resoluci:

1. Každý Raiffeisenovský spolek, který není dosud členem Ústřední jednoty, staniž se jím;
2. revisorem jednot Raiffeisenových budiž nejméně jednou za rok provedena revise Raiffeisenovky;
3. hospodářské spolky nebo nucená hospodářská společenstva buďtež státem podporovány, a tyto podporujtež zase Raiffeisenovy záložny;
4. hospodářské školy buďtež s nucenou návštěvou selského dorostu;
5. budiž přikročeno k opravě toků našich řek a
6. budiž zavedeno nucené zemské pojišťování proti ohni a volné proti krupobití.

HUDBA.

Není mnoho novinek na poli hudebním v době letní. Všechno se rozprchne, aby se posilnilo k nové práci v době zimní.

Zbývá takřka jen divadlo, které také hledá, jakým způsobem by přilákalo obecenstvo, vyhledávající však raději stinné zátiší zahradní nebo lesní, nežli dusné místnosti sebe lépe ventilovaného divadla.

Novinkou ještě před prázdninami byla Bajaja, fantastický ballet ve třech jedn. a sedmi obrazích, s hudbou J. Kaàna z Albestu.

Neopakujíce stanovisko své k balletu, jež div. referent s dostatek právě v tomto čísle objasňuje, a doplňujíce je jen výrokem aesthetika katolického J. Jungmanna, jenž o balletu napsal: »Die Freunde des Ballets wie dasselbe gegenwärtig aufzutreten pflegt, würde man in Hellas ohne Zweifel zu den σαπρόφιλοι gezählt haben«, zmiňujeme se toliko krátce o hudbě.[1])

[1]) Hudba Kaànova vyniká znamenitě nad podobné výtvory balletní. Jest vesměs svědomitě pracována, účinně instrumentována. Málo jest míst, kde by klesala snad až k hladině všednosti. Mohli bychom tuto hudbu počítati k výtvorům eklektiků, ale zdařilým. Kaàn zná orchestr a dovede jím vládnouti. Valčíky z Bajaje jistě u nás zdomácnějí, patříce k nejúčinnějším číslům partitury. V poslední době vložena do Bajaje scéna vzdušného balletu, jejž provádí Řekyně Grigolatis se šesti jinými družkami. Takovéto výkony, byť sebe hezčí a poe-

Z ostatního repertoiru nově byla studována operetta Béarňanka (La Béarnaise) od André Messagera. Text jako obyčejně plný nesmyslů s notnou dávkou frivolnosti, tak že na takové libretto jest hudby Messagerovy škoda — velikou trefu s touto nově vzkříšenou operettou Národní divadlo neučinilo.

V poslední době nově studovány dvě opery Meyerbeerovy: »Robert ďábel« dne 10. září a »Dinorah« dne 22. září.

Proč jsme potřebovali Roberta, opravdu nevíme. Celý klasický repertoir operní leží u nás ladem, ale Meyerbeer musí býti celý, ještě aby naši páni kapelníci nastudovali »Severní hvězdu«, neboť »Proroka« a »Afričanku« slibují.

»Robert ďábel« stal se pověstným scénou klášterní, kde z hrobu vstalé jeptišky v kostymu balletním provozují své orgie. V pravdě, židovská to scéna Meyerbeerem samým ku zlehčení křesťanství vymyšlená, ale od neuvědomělých křesťanů applaudovaná. Jest to smutné, že sami protestanté, jako Schumann, Lobe a jiní na nestydatosť tohoto počínání Meyerbeerova musí upozorňovati.

Arciť, nelze u nás předvésti operu Meyerbeerovu s takovou cynickou opovážlivostí, s jakou to předpisuje původní text. Avšak právě takovýmto kolísáním na dvě strany nepořídí se ničeho, proto zcela upřímně řečeno, byl »Robert ďábel« pro nás úplně zbytečný. Těch několik nápadů, které uložil Meyerbeer ve svého Roberta, nehudebník může snadno oželeti a hudebník dovede se o nich poučiti jinak. Práce pak, která věnována byla Robertu, mohlo býti užitečněji užito ku nastudování některé opery domácí. Pět představení byla by také docílila a netrvalo by snad studování ani tolik neděl, jako při Robertu. Vůbec postrádáme v repertoiru našeho divadla jakéhokoliv systému.

Nemá-li býti divadlo pouze podnikem zábavním, jako mnohé zpěvní síně, musí rozhodně pěstovati repertoir klasický. Rozumí se, že obecenstvo přes noc nenaučí se poslouchati díla Beethowenova, k tomu musí býti vychováváno. Bohužel, děje se u nás výchova tato balletem, frivolní operettou atd. Správa divadla i kapelníci jsou povinni vložiti do repertoiru díla klasická, která v hudebním ohledu vzdělávají. Když možno kvapem studovati každou italskou novinku, jako »Istarská svatba« nebo »Andréa Chénier« a ji po čtyřech představeních odložiti ku dlouhému odpočinku v archivu divadelním, mohl by spíše pokus takový učiněn býti s klasickou operou, které žádné umělecky vedené divadlo nezanedbává, nebo s operou původní.

Avšak tu jsme u jiné chyby našeho divadla. Každá novinka, nebo nově studovaná opera dává se až do omrzení tak dlouho, až na ni nikdo nejde a pak se opět hodí do archivu. Tak arciť se repertoir klasický nepěstuje. Nemíníme snad, aby na repertoiru nebyly jiné opery, než Fidelio, Euryantha, Oberon, Figarova svatba atd., jest však potřebí systému, střídati věci vážné se zábavnými, aby tak i v repertoiru divadelním dbáno bylo toho důležitého pravidla misceri utile cum dulci, neboť variatio delectat.

Že slova tato nejsou snad jen nějakou animositou proti Nár. divadlu s naší strany, o tom přesvědčí každého pohled na repertoir právě uplynulé saisony. Když na př. nově stud. Verdiova »Violetta« dává se ustavičně za sebou a pod., není to v pořádku. Pestrosť a účelnosť, umělecký cíl musí býti základem našeho repertoiru, jinak se ústav na umělecké výši udržeti nemůže, obecenstvo — aspoň to soudnější — se rozladí, a to působí pak i na vrstvy nejširší. Nepomůže tu snad hoditi občas něco pikantního na repertoir, to snad přitáhne některé milovníky podobného sportu do divadla, ale mnohé upřímné přátele odpudí.

Avšak zanechme pro tentokráte stesků, jichž máme ještě hojně v zásobě, a obraťme se k další povinnosti zpravodajské.

Letní saisona bývá dobou pohostinských výstupů. U nás jsou nejpozoruhodnější pohostinské hry ruské dvorní zpěvačky Švédky pí. A. Fohströmové, která neobyčejně vynikla ve zpěvu ozdobném. Čistota a úměrnosť jednotlivých ozdobných frasí zpěvných, dále užívání rejstříků hlasových, jakož i umělecká umírněnosť v podání celého výkonu jsou jejími přednostmi. Při tom dostala se na repertoir opět Meyerbeerova »Dinorah«, práce vypočtená na zevnější effekt. Meyerbeerovi nedostačili na jevišti již koně, sloni, on potřeboval tam — kozu, které Dinorah zpívá ukolébavku. Pouť do Ploërmelu, jak se také Dinorah jmenuje, ukazuje jasně všechny přednosti, ale také nedostatky Meyerbeerovy. Jeho šílený let za úspěchem, kterému hotov jest obětovati i uměleckou hodnotu svého díla, konečně se znechutí. Hlavní partie Dinory, vyžadující

tičtější, do uměleckého ústavu, jakým přece Národní divadlo chce a má býti, se naprosto nehodí — přenechme je arénám a Variété.

značné routiny, provedla pí. Fohströmová znamenitě. Ostatně vystoupila ještě v Donizettiově »Lucii« a Verdiho »Violettě«, v níž v prvém jednání ukázala, jak se má zpívati lehká konversační scéna při hostině, která u nás obyčejně se předvádí tak, jakoby ji zpívali sami Lohengrinové v těžkém brnění.

Z ostatních pohostinských her jmenujeme vystoupení sl. M. Ševčíkovy ve »Faustu«, pí. Chalupecké a sl. Vopálkovy v »Hugenottech«.

Přidáme-li, že Národní divadlo slibuje pro nastávající saisonu novinky: »Šárku« od Fibicha, »Evu« od J. B. Foerstera, »Psohlavce« od Kovařovice, »U Božích muk« od Stan. Sudy, J. Kaàna »Na útěku«, Rozkošného »Satanella«, Čelanského »Kamillu«, z cizích pak Čajkovského »Jolantu« a Pucciniho »La Bohême«, mimo celou řadu nově studovaných prací původních (mezi nimi přepracovaný Dvořákův »Jakobín«) i cizích, vyčerpali jsme nové zprávy o našem divadle.

Čas prázdnin, pravidelná to doba sjezdů, přinesla nám deváté exercicie Cyrillské v Praze na paměť a oslavu sv. Vojtěcha, »prvního biskupa z české krve zrozeného, jehož pastýřská berla spravovala celý národ náš v Čechách i na Moravě.« Účastníků sešlo se značné množství ze všech dioecesí českomoravských, Praha sama celkem byla slabě zastoupena, za to nejhojněji arcidioecese pražská a dioecese královéhradecká, v níž také nejčilejší ruch Cyrillský lze pozorovati zásluhou předsedy dioecesního svazku jednot, Dr. J. Mrštíka. Zajímavé přednášky střídaly se s praktickými cvičeními a vzorným přednášením skladeb v duchu církevním složených. Dej Bůh, aby tyto exercicie měly mocný vliv na reformu zpěvu církevního, aby jen důstojné, dle vůle církve složené zpěvy zaznívaly při bohoslužbě. Dej Bůh, aby se Jednotě Cyrillské podařilo shromážditi kolem praporu svého všecky povolané činitele, všecky hudebníky a aby dovedla vychovati dorost hudební a skladatelský, který by byl úplně proniknut potřebou reformy církevní. Nadějných talentů máme dosti, třeba je připoutati a vychovati. I zde snad by pomohlo mnoho heslo sv. Augustina: »In necessariis unitas, in dubiis libertas.« — Obšírné zprávy o těchto exerciciích, ku kterým, bohužel, nemohli jsme osobně se dostaviti, obsaženy jsou v Cyrillu.

Dne 20. září zemřel jeden z nejznamenitějších našich hudebníků mistr Karel Bendl. Narodil se 16. března 1838. v Praze, kde studoval pod vedením K. Pietsche a Zvonaře na škole varhanické. Stal se kapelníkem v Brusselu, Amsterodamě a žil v Paříži. Vrátiv se do Prahy, převzal řízení »Hlaholu«, který vedl až do r. 1879. Pak byl kapelníkem u boháče Derviesa v Luganu a Nizze. Od r. 1881. žil v Praze.

Největší zásluha Bendlova a jeho celý význam záleží v hudbě vokalní; sbory jeho, dvojzpěvy a písně měly na hudební vývoj v Čechách vliv neocenitelný. Bendl pracoval ve všech oborech skladby hudební a napsal opery: Lejla (1860.), Břetislav a Jitka (1869.), Starý ženich (1870.), Černohorci (1876.), Karel Škréta (1884.), Dítě Tábora (1893.), Máti Míla (1894.). Neprovozované opery jsou: Čarovný květ (1876.), Žena Vršovcova (1871.), Gina (1885.), Švanda dudák (1891.).

Mimo to známy jsou jeho ballady Štědrý den, Švanda dudák, skladby orchestrální (Tarantella, Jihoslov. Rhapsodie, Slavnostní pochod) atd., klavírní skladby, smyčcové kvartetto. Sborů, písní atd. počítá se na tisíc.

Bendl byl přívržencem romantismu starší školy, bohatá invence melodická vedla jej vždy spíše k citupným výlevům lyrickým, nežli k akcentům čistě dramatickým. Písně a sbory Bendlovy nezmizí zajisté s programů českých a také jméno jeho bude žíti u vděčné paměti národa. Bůh dejž mu lehké odpočinutí! *Václav Müller.*

LITERATURA.

ČESKÁ.

Spisy Fedora Michajloviče Dostojevského. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Svazek 6: Dvojník, Nétička Nezvánova a Malinký hrdina. Praha 1897. Ruská knihovna Ottova. Cena 1 zl. 60 kr. — Povězte mi obsah těchto tří děl! U prvého se vám to jak tak povede, u druhých dvou nikoli. A za to u prvého budete se

hádati, co to je? Allegorie? Fantastický kus, kde jakási idea vtěluje se ve druhou osobu? Znázornění boje mezi starou dobou, plnou šosáctva, a novou, plnou lsti a šalby? Vidíte, co dá takový petrohradský kousek přemýšlení! A rovněž tak i oba kousky s tímto společně vydané.

Prvý kus, nadepsaný »Dvojník, petrohradské poema«, líčí příběhy pana Jakuba Goljadkina, titulárního ministerského rady. Příběhy ne tak vnější, jako fluktuaci jeho vnitřních stavů, jeho rozpaky, úzkosti, plány, nešikovnosti, kterými si zadává před svým — dvojníkem, druhým já, mladším Goljadkinem, který mu uloupí chytráckým způsobem zásluhy, dobrou pověsť i kariéru a připraví ho do blázince.

Jaká to esthetická spravedlnosť? Inu, také nějaká! Ne taková, aby lotr naposledy byl oběšen, ale taková, že stále nerozhodný a stále rozpačitý je odstrčen drzým, ale rozhodným protivníkem. Spravedlnosť boje o existenci, Darwinův zákon o vítězství silnějšího jedince nad slabším. Vidíte zde shon o chléb a slávu a rozkoš, ve kterém celý proud unáší Goljadkiny, strká jimi, až se starší o mladšího roztříští. A nic útěšného? Nic lepšího? Nu, také! Lokaj na př. snad krade, jistě bývá opilý — ale vidíte v něm kus víry. Nechce sloužiti u pána, »který žije ve dvou osobách, čehož u pořádných lidí není,« drožkáře, který má kus soucitu pro nešťastného pána... Je to snad málo, ale je to přece jakýsi ozvuk choru, pozorujícího »děj« a vyvozujícího morálku ne předpisy a frásemi, ale jednáním.

Druhý kus »Nétička Nezvánova«, úryvky ze vzpomínek vypisují příběhy mladého sirotka po neuznaném geniu. Genius ten byl bývalý mužík, který naučil se hráti na housle, myslil, že je nejlepším houslistou své doby, ale že mu křídla svazuje manželka, okrádal ji, zabil, sám bídně skončil a dceru dobrodincům zanechal. U těch nalezla trochu lásky, trochu pýchy a vypisuje svoje vzpomínky na ně. A konec? Svatba, nebo aspoň láska? I toto! Jsou tu ovšem i zápletky milostné, i nešťastná manželstva — ale vše mimo Nétičku, ona je jen pozorovatelkou, dílem i důvěrnicí. Okolí toto je jen ústředím, kde se bystří její úsudek a podrývá půda illusím.

A v »Malém hrdinovi« není-li totéž pozorovati? Malý ten hrdina však není jen pozorovatem a důvěrníkem, on je i osobou skutečně jednající. Je jaksi rytířem dámy nešťastně provdané, ve kterém vedle soucitu k ní budí se i samolibosť i neuvědomělé jádro lásky k cizí ženě. Až vyroste, snad najde mnoho a mnoho srdcí, kde bude moci těšiti a chrániti nešťastné paničky.

Dostojevský neodkrývá ran společnosti, aby je vydal žáru slunce a palu mrazu, nechce probírati se ve vředech života společenského, on jenom delikátně poodhrnuje závoje, kterými se kryjí. Je jako lékař, který sice bolesti ty zná, ale přemýšlí, kde vzíti lék, a proto zatím rány vzduchu nevystavuje. Jakoby se ohlížel po lékařském konsiliu, které by zjistilo, je-li třeba rázného řezu, anebo stačí-li životní síla organismu, aby rány zahojila. On sám dle všeho v tu sílu doufá. Fil. Šubrt.

Na stará kolena. Napsal Václ. Řezníček. Cena 30 kr. V Praze 1897. — Páně Řezníčkova »Modrá knihovna« značí u nás v Čechách bez odporu něco zvláštního, řekněme se svého stanoviska, — krok ku předu a na dobré dráze. Ze šestatřiceti dosud vydaných čísel dlužno zvláště s povděkem jmenovati nám katolíkům čísla 21. a 22. (Bílá Hora), 30. (Fr. Palacký) a 35. (Karel Havlíček). Slyšel jsem z úst vážených kněží doporučovati také číslo 34. a 25.; já uvádím však jen, co jsem sám poznal a vycitil, ač tím ovšem neupírám správnosti v názorech jiným. »Bílá Hora« značí obrat u nás netušený. »Fr. Palacký« dožil se již nového illustrovaného vydání, což jest u nás zase úkazem řídkým, jenž ukazuje, že »Modrá knihovna« s číslem 30. velmi dobře pochodila. — »Na stará kolena« jest »větší idylla«, kterou vydává auktor ve čtrnácti letech po třetí, ovšem s některými změnami. Proč to vlastně není uvedeno hned na obálce, nýbrž až na prvém záhlavním listě, nevíme, — která pak knížka stydí se ukázati své třetí vydání? — Pan dr. Řezníček uvádí nás v »idylle« své do rodiny kantorské v Podkrkonoších. Denní práce, starosti rodinné i obveselení ve škole vidíme před sebou jasně a pravděpodobně vypsány. Starý pan kantor je mužem úplně zachovalým, národně uvědomělým, svého povolání a stavu dbalým. Jeho žena i děti jsou všecky sympatickými. Poměru mezi knězem a učitelem dotekl se auktor několikráte a vždy slušně, ač na několika místech nepokrytě projevuje lásku k učiteli obzvláštní, mluvě o jeho vzdělávání národa a o jeho »nelíbání rukou« páně farářových, což jen proto připomínáme, že auktor to několikráte s důrazem opakuje. Napadlo nám, proč nepodal auktor ničeho o tom, kterak

starý kantor blahodárně působil v obrod národní? O působení kněžském není zde také v té příčině nic, ani ne tak všeobecně, jak o panu učiteli bylo pověděno. Konec »idylly«, kde oba staroušková za těch poměrův a tak rychle po sobě umírají, se nám jaksi nezdál, ač připouštíme, že auktor si jej po právu i tak zbudoval. Celá knížka čte se dobře, pobaví ušlechtile a zasluhuje, aby našla hojně odběratelů. Naše učitelstvo zajisté postará se o rozšíření spisku, v němž právě stav učitelský je ctěn a veleben. My kněží přejeme si z hloubi duše, aby takových »kantorů« bylo hojnosť v celé naší české zemi; měla by z nich prospěch církev i vlasť. Filip Jan Konečný.

Křesťanský dělník. Poučná a modlitební knížka pro katol. křesťany, zvláště pro dělnictvo. S přivolením spisovatele P. Aug. Lehmkuhla S. J. dle II. německého vydání česky upravil Jos. V. Smělý, kníž. arcib. vikar. tajemník, farář v Ratenicích. V Praze 1897. Cena 1 zl. (448 str.) Od té doby, co sdělil s námi dp. překladatel, že pracuje o českém vydání jmenované knížky, těšili jsme se na ni, ale nyní kdy známe její obsah, rádi vyznáváme, že, ač jsme si od spisku toho mnoho slibovali, přece ještě v mnohém očekávání naše bylo předstiženo! To zvláště platí o díle prvním: »Naučení« (str. 13—149.), jehož jednotlivé části: I. »Důstojenství křesťanského dělníka;« II. »Nepřátelé stavu dělnického« (nevěra, nedělní práce, požívavosť a prostopášnosť, rozrušený život rodinný, záští a nenávisť proti starcům jiným.) III. »Bol a zbraně dělníkovy« a IV. »Mzda dělníkova« výbornou zajisté službu by konaly, kdyby i o sobě vydány byly, ano zvláště I. díl bylo by výhodno samostatně vydati. Než i díl druhý: »Modlitby a nábožná cvičení« svou bohatostí, vybraností a uspořádáním veškeré chvály a doporučení zasluhují, i bylo by si jen přáti, by výborná kniha tato došla všude, ale zvláště mezi naším dělnictvem, rozšíření co největšího a jsme přesvědčeni, že užitek a požehnání z ní plynoucí pro čtenáře slovy jejími se řídícího nedalo by dlouho na sebe čekati. Doporučujeme co nejlépe. Prok. Zaletěl.

Naše kalendáře.

Kneippův kalendář. Ročník II. Nákl. Al. Hynka v Praze. Loňský ročník tohoto kalendáře těšil se nevšední pozornosti a oblibě nejen pro hojnosť vybraného čtení zábavného, ale i pro poučné a odborné stati pojednávající o přirozené životosprávě k docílení lidského zdraví i o léčení různých nemocí dle způsobu Kneippova; tento právě vyšlý ročník druhý ještě ho v tom předstihuje, i možno tuto užitečnou knihu vřele doporučiti všem rodinám. Vedle obsahu vesměs bezzávadného, pečlivě vybraného, zasluhují pozornosti různé pokyny a rady, kterak si počínati při léčení vodou i za jakýchkoli nemocí, sestavil odborník prakt. lékař. Illustrace jsou velmi pěkné a formát knihy jest značně rozšířen, při čemž upozorňujeme nejširší kruhy na stať: »Popularisování lékařské vědy«. Nyní, kdy velezasloužilý prelát Wörishofenský, Kneipp, není již mezi živými, tato kniha v jeho duchu sepsaná jest nejlepším pomníkem bavorského kněze, který nejen svému okolí, ale statisícům lidstva stal se dobrodincem. Jest tudíž na místě, věnována-li mu zde tklivá pohrobní vzpomínka, provázená pěkným obrazem, kterak se Kneipp naposledy ukazuje svým nemocným. Pro četné stoupence methody Kneippovy nemůže býti vítanější knihy. Cena 50 kr.
L. Grossmannová-Brodská.

Velký národní kalendář z nakladatelství Pospíšilova v Praze nastoupil letos 41. ročník, což jest nejlepším svědectvím o jeho ceně. Skutečně jest obsah kromobyčejně bohatý, a četné dlouhé povídky od nejlepších spisovatelů prostonárodních, s hojnými v textu illustracemi činí tu knihu ušlechtilou pokladnicí rodinné zábavy. — Také o poučení je hojně postaráno články hospodářskými i četnými pokyny pro domácnosť, i nalezne v něm každý něco pro sebe, ať již hledá poučení, radu neb osvěžení zábavnou četbou. Byli jsme toho nejednou svědky, že prostý lid venkovský táže se duchovního na vhodný pro sebe kalendář, i nebude od místa zde uvésti, že kalendář »Velký Národní Pospíšilův« patří v první řadě mezi ony knihy, jež se pro bezzávadný obsah každému mohou doporučiti. Povšimnutí zasluhuje podobizna zasloužilého jubiláru P. Fr. Pravdy s vlastnoručním jeho podpisem a vřele psanou statí životopisnou; takovým čtením budí se láska i vděčnosť k zasloužilým pracovníkům v nejširší vrstvě lidu.
L. Grossmannová-Brodská.

Vilímkův kalendář »Malého čtenáře« pro školní rok 1897—98. Řekli jsme již jednou v tomto listě, že nesnadno dá se sloučiti kalendář pro mládež školy obecné a školy střední v knížku jednu. Obrať kterýkoliv list a vidíš tu různé obtíže. Nejlépe bylo by, vydávati zvlášť kalendář zcela přístupný mládeži útlejší a dospělejší, tedy knížky dvě. Hlavní váhu klademe na slova: zcela přístupný, neboť co se dnes mládeži podává, z veliké části přesahuje obzor její chápavosti. Jen spisovatelé si myslí, že je to srozumitelné. Letos místo citátů z děl básníků a spisovatelů uveřejněny jsou v zápisníku dějepisné a životopisné údaje »pro nás zajímavé,« jak praví »Kal. mal. čt.,« a poučuje: »Stručná tato číslice a řádek u ní nestačíž však k vašemu uspokojení. Má to býti pouze jakoby kouzelný proutek, jehož udeření otevírá čarovné pohledy v paměti. Vzpomenete asi tedy při každém dnu, co ten onen muž, jehož úmrtí neb narození uvádíme, pro národ náš, pro lidstvo vykonal, vzpomenete si, jaký ta ona událosť měla význam. Nestačí-li tu vědění vaše, ptejte se svých pp. učitelů, rodičů, starších. Pak bude účel těchto záznamů dosažen.« Rozumí se samo sebou, že knížka jako je »Kal. mal. čten.«, určená mládeži, má význam paedagogický, a hlavně účel, jehož chce »Kal. mal. čt.« těmito záznamy dosíci, má též býti asi paedagogický. Prohlíželi jsme ony dějepisné a životopisné údaje v zápisníku podrobně, ale, Bohužel, přemnohé nás nejen neuspokojily, ale přímo pohoršily. Že nemluvíme na plano, dokážeme. Velmi nesnadno by odpověděl na př. některý »starší nebo někteří rodiče i pan učitel,« k němuž ho »Kal. mal. čt.« odkazuje, co pro národ náš a lidstvo vykonali Voltaire, »slavný filosof« Arnošt Renan, Wiclef, Calvin, George Sandová, lord Byron, Darwin, Heine a — Hans Sachs! Tak jako kdyby nebylo dosti českých a slovanských zasloužilých mužů a žen nebo dějepisných dat, o nichž by bylo lze napsati řádek nebo dva. Toho snad paedagogický účel knížky ani záznamů nevyžaduje, aby mládež (a k tomu z obecné školy nebo primán, nejvýš tercián) blíže se pídila po Voltaireovi, Renanovi, Sandové, Byronovi, Darwinovi, Heineovi a jeho dílech, anebo aby jí byl kouzelným proutkem k čarovným pohledům v paměti — norimberský švec Hans Sachs? České mládeži! Je tu ještě Alex. Dumas, Frant. Abt, Giuseppe (sic!) Verdi, Frant. Schubert, Kajetán Donizetti, Brahms, Felix Gounod (nesprávně; Karel Frant. Gounod) (o našem Dvořákovi nic, o Smetanovi pouze rok úmrtí), Carmen Sylva, Herloš, Brehm, Lessing, Humboldt, Buffon, Grillparzer, Goethe atd. Přes veškerou úctu, již k některým, jež dále uvedeme, máme, přece pokládáme za méně důležité, aby česká mládež obecné školy, neb, jak jsme pravili, nejvýše tercián (pro quartána je »Kal. mal. čten.« už malicherný) zvláště si pamatovala, kdy ku př. poprve vystoupila na jeviště Eliška Pešková, Sklenářová Malá anebo data, kde běží o jména: Jos. V. Frič, Rud. Pokorný, Gustav Eim (»znamenitý novinář a řečník«), M. A. Šimáček, Jos. Barák, (»proslavený český novinář, otcem českého studenstva nazývaný«) Jan Jakubec, »tvůrce« sokolstva Tyrš, Jakub Slukov, Josef Šmaha, Hynek Jaroslav Mejsnar, Primus Sobotka, Bauše, Mokrý, Jul. a Ed. Grégr, Josef Šolín, Ferd. Schulz, Ant. Koukl, Irma Geisslová, Jak. Arbes, Herites, Jul. Zeyer a někteří jiní. Co si mládež obecné školy pomyslí při čtení poznámky »zrušen v Praze výjimečný stav, který svíral Prahu přes dvě léta,« nevíme. Ant. Marek narodil se dvakráte: 5. a 11. září 1785. Rokycana zvolen prý arcibiskupem roku 1535. Zvolen ovšem stavy a kněžími pod obojí dne 21. října r. 1435., ale papežského potvrzení nedosáhl nikdy, tedy nemůže býti jmenován arcibiskupem. Jaroslav Čermák prý se narodil 23. dubna r. 1878. v Paříži, jak známo je to jeho datum úmrtní — to je ovšem neblahým dopuštěním korrektury. Klicpera jmenoval se Václav Kliment, nikoli Václav Vojtěch. Některé údaje jsou ovšem zcela správné, ku. př.: 2. března r. 1810. nar. se papež Lev XIII., 23. března r. 1883 † Jan Valerian Jirsík, lidumilný biskup budějovický, 29. prosince r. 1790. nar. se Vinc. Zahradník, kněz a šlechetný lidumil i přítel mládeže. Neradi však vidíme, že u celé řady zasl. buditelů, vlastenců a spisovatelů kněží slovo »kněz« vynecháno. V nynějších dobách, kdy se na kněze útočí, nevlastenectví jim vytýká atd. atd., je to velice důležité. Tak ku př. vynecháno, že byli katol. kněží, při těchto jménech: Ant. Marek, Flor. Hameršmíd, Bohumil Hakl, Fr. Pravda, Fr. F. Procházka, Kosmas, Jablonský, Hájek z Libočan, Bolzano, Kamarýt, Krolmus, Křížkovský, Koperník, Ehrenberger, Jiří Plachý, Balbín, Vydra, Dudík, Vinařický, Sušil, Diviš, Dobrovský, Třebízský, Dzierzon a j. Z toho všeho viděti, že podobný »Zápisník« provázený dějepisnými a životopisnými údaji, měl-li by býti opravdu pro mládež vhodný, vyžadoval by veliké píle, promyšleného, pracného, ne pouze nahodilého sestavování s vynecháním všech kamenů úrazů, (Voltaire, Renan, atd. atd.) — jakož vůbec kalendář pro mládež

není snadný podnik literární! Chceme býti ve všem českými: takový kalendářík by nám měl býti vzorem českosti a měl by také býti rozhodně katolickým: který pak žid nebo evangelík si ho koupí! Ani k vůli Heinemu, ani k vůli Hansu Sachsovi, Calvinovi nebo Rokycanovi! Josef Flekáček.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Koncem srpna přijal sv. Otec v konsistorním sále přes 400 italských poutníků, k nimž, jako obyčejně, přidružili se cizinci, meškající právě v Římě. V polovici září přijal papež v sixtinské kapli přes tisíc Svých krajanů z Lombardie, Ligurie a Piemontu; po mši sv. s náčelníky pouti dlouho a důvěrně rozmlouval. Únavy na vznešeném kmetu nebylo znáti. Sv. Otec přijal v delším slyšení též i generální superiorku sester Matky Boží, jež řídí vyučování koptických dívek v Egyptě. Lev XIII. vyptával Se jí dopodrobna a s velikým zájmem, co vše činí ctihodné sestry, aby katolicismus v Egyptě propagovaly a jak si počínají, vychovávajíce koptické dívky. Dosti pozdě sděluje se z dobře zasvěcených míst, že k rusko-francouzské alianci nemálo přispěl poměr Lva XIII. k Francii. Když totiž car Alexander III. přečetl encykliku sv. Otce k Francouzům, zvolal: »Nyní vidím, že republika ve Francii není ani utopií, ani nebezpečím!« Bez této encykliky tedy snad by Francie nebyla viděla slavné dny Kronštatské. — Jaké úctě se těší sv. Otec i u jinověrců, dokazují tyto události: Jistý anglický ministr, nepřítel katolické církve, sepsal knihu: »Jakub I. v Římě,« kde je plno hrubých narážek na církev a papeže. Autor dal knihu stkvostně vázati a poslal ji darem císařovně Viktorii. K velikému udivení svému dostal však svůj spis zpět s přípisem sekretariátu Jejího Veličenstva: »Jest mi nemilé, že Vám musím sděliti, že nemohu Vaši knihu předložiti Jejímu Veličenstvu císařovně; zde Vám ji posílám zpět.« Jaká to změna názorův v Anglii! — Na slavné universitě v Oxfordu zavěsili v těchto dnech v Bodonianské aule veliký a krásný, v pravdě mistrovský obraz sv. Otce, jejž maloval prof. Franchi. Je to dar jistého bohatého lorda, vynikajícího katolíka. Švédskému králi Oskarovi, jenž slavil pětadvacetileté jubileum svého panování, dal sv. Otec vyjádřiti Své blahopřání apoštolským vikářem Švédska, tit. biskupem Monsig. Falizze, a poslal mu darem stkvostný exemplář velikolepého alba obrazů, maleb a stavitelských vzácností paláce Borgia, provedeného v papežské tiskárně nádhernou heliotypií. V Římě vychází zcela nový politický list: »Roma«: Ač není směru katolického, přece přinesl v prvých svých číslech obšírný článek, jenž dokazuje, že papež v Římě je větší než král, že králem býti nepřestal, a uvádí důkazy, že papež vábí a poutá k sobě a Vatikánu zraky a pozornosť nejen Italie, ale celého světa. Podepsán je značkou: »Uno di Montecitorio« (Jeden z Montecitoria). Rádi věříme, a nejednou jsme to v této rubrice dávno před tím tvrdili, než se první číslo listu »Roma« objevilo. I v novém ročníku »Vlasti« budeme pilně přinášeti zprávy o milovaném, osvíceném papeži Lvu XIII.

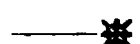
Valná hromada »Spolku pro zakládání knihoven ve Slezsku« konala se 23. září v domě spolkovém katolických tovaryšů v Opavě. Předseda spolku dp. Jan Vyhlídal, kaplan z Jaktaře, přivítal přítomné mezi jiným řka: »Důstojní a velevážení pánové, svou přítomností projevujete, jak hluboce jste přesvědčeni o užitku dobrého tisku, a že úplně souhlasíte s tím, co řekl slovutný anglický státník, dějepisec a básník Macaulay: Raději bych volil jako žebrák žíti v nepatrné chalupě maje zásobu knih, než jako král, jenž četby nemiluje.« Pak pronesl řeč o tisku, zabývajícím se otázkou dělnickou, která v plném znění uveřejněna byla v »Op. Týdenníku.« Po této promluvě s povděkem a souhlasem přijaté jednatel dp. dr. Ant. Kubíček podal zprávu o činnosti spolkové, jež za minulého roku dostoupila nejvyššího stupně. Rozdáno 1570 knih a předplaceno 39 výtisků rozličných časopisů. Založeno devět nových knihoven, a to na Borové na památku faráře Žídka (120 knih), ve Velkých Kunčicích (100), v Radvanicích (130), ve Frýdku (60), na St. Hamrech (80), v Loděnici (120), v Muglinově (70), v Jaktaři (70) a ve Vávrovicích na počesť vlastence p. Dra. Kolofika (140). Dále 14 knihoven rozmnoženo: v Janovicích (60), v Žárubku (60), knihovna hospodářské župy Bílovsko-Vítkovské (30), v Mor. Leskovci (50), v Janči (60), na Březové (50), v Jaktaři (40), v Komárově (80), ve Skalici (70), v Bohučovicích (90),

v Hrabyni (70), v Dětmarovicích (50), v Chabičově (70), ve Venclovicích (40). Celkový příjem obnášel 738 zl. 40 kr. a vydání 839 zl. 36 kr., dluhu jest kolem stovky. Revisoři účtů navrhli, by schváleny byly jako správné, což jednohlasně bylo přijato. Při nových volbách do výboru zvoleni pp.: Josef Fürst, ředitel českého gymnasia v Opavě, Václ. Hauer, profesor, dr. Ant. Kubíček, katecheta, Jan Vyhlídal, kaplan a P. Roger Zatloukal, kooperator. Za revisory účtů dpp.: Ant. Suchánek, kaplan z Komárova, a Jaroslav Kašpárek, kooperator z Kateřinek. Výbor za krátko po valné schůzi takto se ustavil: za předsedu zvolen vp. Jan Vyhlídal, za místopředsedu p. Josef Fürst, ředitel, za pokladníka a jednatele dr. Ant. Kubíček. Po několika volných návrzích poděkoval předseda slavným redakcím novin za laskavé uveřejňování zpráv, na prvém místě »Op. Týdenníku«, pak »Katolických Listů,« »Hlasu«, »Našince«, »Těšínských Novin«, »Růže Dominikánské« atd., sl. družstvu »Vlasť« v Praze, jež každoročně spolku věnuje 10 zl. a 50 knih. Panu red. Tom. Škrdlovi, jenž valné hromadě zaslal z Čech uctivý pozdrav s tím podotknutím, že srdce jeho je s námi a bije pro nás, provoláno hlučné sláva. Dále předseda vzdává veřejný dík nejmenovanému knězi od Nového Bydžova v Čechách, který spolku daroval 48 zl. 95 kr.; československé knihovně bohoslovců Olomuckých (50 zl.), ctihodným pp. bohoslovcům II. roč. v Olomouci (40 zl.) a ostatním (29 zl. 14 kr.); p. předsedovi spolku katolických tovaryšů v Opavě dp. Kazimíru Raškovi za bezplatné propůjčení místnosti, a všem dobrodincům. Končí přáním, aby veřejnosť i za budoucího roku nám svou lásku nezmenšenou zachovala. Příspěvky na knihách a penězích přijímá dr. Ant. Kubíček, katecheta v Opavě, Rak. Slezsko.

Oesterreichisches Literaturblatt o družstvu Vlasť. V č. 16, roč. VI., str. 509. píše Dr. Rud. Zháněl, vojenský kaplan, o družstvu Vlasť takto: Es war im Jahre 1884., als in Prag eine Gesellschaft unter dem Namen Vlasť zusammentrat, deren Zweck die Herausgabe und Unterstützung der böhmischen Litteratur im katholischen Geiste war. Der Begründer des »Družstvo Vlasť« ist der Weltpriester Thomas Škrdle. Schon der erste Jahrgang der Vlasť zeigte, von welch vortrefflichen Kräften die ganze Unternehmung geleitet ist. Im Jahre 1896. vollendete Vlasť ihren 12. Jahrgang und sie kann auf das, was sie bis jetzt geleistet hat, mit Recht stolz sein. Der literarische Congress, welchen die Gesellschaft Vlasť in diesem Jahre veranstaltet hatte, gestaltete sich zu einer glänzenden Manifestation katholischer böhmischer Schriftsteller. Der unermüdliche Redacteur Thomas Škrdle, die Seele des ganzen Unternehmens, hatte im Laufe der vergangenen zwölf Jahre die hervorragendsten katholischen Schriftsteller zu Mitgliedern gewonnen; der jetzige Vorstand der Vlasť, Dr. Rud. Horský, verwaltet sein Amt mit grosser Umsicht und hat auf eine Dechantei und mehrere Pfarreien verzichtet, um in der Nähe Prag's bleiben und dem Verein Vlasť dienen zu können. Th. Škrdle und Dr. Rud. Horský sind Zeugen dafür, dass in Böhmen Opferwilligkeit und Begeisterung für Ideales noch nicht erstorben sind. Der Hauptverein Vlasť hat drei Sectionen: Historický kroužek (Historischer Cirkel), welcher die Aufgabe, die in confessioneller Hinsicht sehr entstellte böhmische Geschichte von Geschichts-Lügen zu säubern, glänzend erfüllt; die philosophisch-pädagogische Section fördert die christliche Pädagogik, und Vychovatel (Der Pädagog, 1896, XI. Jahrgang, Redacteur der bestbekannte Kritiker Caplan Fr. Pohunek in Prag), das Organ dieses Zweigvereines, soll den christlichen Geist in die Schulen zurückführen; die sociologische Section widmet ihre Aufmerksamkeit den socialen Zuständen und kämpft tapfer gegen die unter den Böhmen so gewaltig fortschreitende socialistische Partei; ihr Organ ist »Dělnické Noviny« (Arbeiter-Zeitung), 1896 im VI. Jahrgange. Die letzten zwei Jahrgänge der Vlasť reihen sich würdig an die zehn früheren. Im Jahrgange 1895 berichten Fr. Fryč und Aug. Kubeš über den damals vielbesprochenen Religions-Congress in Chicago, Johann Philipp Konečný über Baco v. Verulam, Johann Pauly über den Anfang und das Ende der Welt im Lichte der Wissenschaft und des Glaubens, Dr. Jar. Sedláček führt uns durch das britische Museum, Franz Žák schildert seine Reiseerlebnisse in Russland und entwirft ein recht anschauliches Bild des Lebens der orientalischen Kirche. Im Jahrgange 1896 finden wir Abhandlungen über das ägyptische Todtenbuch nach Baumgartner von Sladomel, über die Allgemein-böhmisch-slavische Ausstellung in Prag von Dr. Ant. Podlaha und Ed. Šittler, u. v. a. Die Gedichte und Erzählungen in beiden Jahrgängen athmen wahre Poesie; auch über die Künste, fremdländische Literaturen und Theater finden wir Referate von Dr. Ant. Podlaha, V. Müller, Josef Flekáček u. a.

Panu dokt. Václavovi Novotnému na dorozuměnou. Na článek v tomto časopise uveřejněný: »Ottův Slovník a M. Jan Hus«, odpovídá dr. V. Novotný [1]) dosti klidně, a já nemám, co bych připojil, leč jen, že znova opakuji: »že, kde jsou zásady reformace Husovy bludné, kacířské, nebo pohoršlivé, jsou vesměs také ve spisech Viklifových i podstatou i formou.« Pravda slov těch obsažena částečně ve spise mém: »Apologie sněmu Kostnického v příčině zavržených vět Viklifových«, a i ve spise prof. dokt. Losertha: »Hus und Viklif«, plně však v monografii mé »Soustava učení M. Jana Viklifa«. Tou příčinou byl jsem oprávněn psáti: »že všechen na bludné cestě kráčející Hus jest plně a nezkráceně ve Viklifovi obsažen, a Viklif v Husovi částečně. Sám Hus nezapíral v Kostnici, že reformační učení jeho je Viklifické. Není tedy nic odvážného, což jest černé na bílém. Až se bude panu dokt. Novotnému líbiti, ať jen ty pravověrné theology naznačí, kteří odpírali infallibilitě papežově. Dotknul jsem, že s p. doktorem jsem za jedno, že se držel Hus stran Eucharistie aspoň po nějaký čas Viklifa, a doložil jsem, že tedy svědkové naproti němu v Kostnici v této věci svědčící nebyli svědky křivými. Článek můj spoléhá úplně na historické pravdě. A proto měl dr. Novotný všecku příčinu odpovídati klidně. Avšak naproti článku: »Petr Chelčický a Slovník Naučný« zle horlí, neboť činí tento smělý výrok: »Článek psán tonem, na jaký se neodpovídá, zejmena, když ve věci nemá autor nikde pravdu.« Toť jest zajisté velkopanský, velitelský a pro pana dokt. N. velmi pohodlný odsudek, neboť sebe všeho dokazování zbavuje. Já však si dovoluji tvrditi, že to není způsob učených doktorů, ale spíše nedoučených literátů, a přidávám: že by pan dr. Novotný, maje dokázati svého výroku nepravdivého a nespravedlivého, nejednou, ale několikráte krví se potil. Já však jsem hotov jemu, jako příznivci nekatolického a fanatického odpůrce naší víry, každou svoji větu o Chelčickém v pojednání mém obsaženou, jako pravdivou ukázati na základě slov téhož Chelčického, a tou příčinou jsem byl nucen odsouditi anonymní článek o Chelčickém, a ježto pan dr. Novotný jako statečný muž se právě k němu hlásí, odsuzuji jej z příčin dopodrobna uvedených poznovu a dokládám, že článek svůj v plnosti mám za pravdivý a historický na spisech Chelčického založený. Jest to smutný úkaz, že jsem nucen brániti autoritu Církve Boží naproti vylhanému nadsazování mužů revoluce husitské se strany těch, kdož jsou byli katolickou matkou odchováni. Toho není ani v Německu, ani v Anglii, jenom v požehnané Čechii.

Dr. Ant. Lenz.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Na počátku těchto paběrek budeme dávati různé pokyny k naší sebeobraně a organisaci. Na venek vycházejí z naší strany různí řečníci a mluví z pravidla jen o socialní otázce. Otázka tato činila největší rozruch a proto se jí musí věnovati největší péče, ale kdyby naši řečníci mluvili stále a jediné o socialní otázce, byla by výchova katolického lidu kusá a jednostranná. I pojal socialní odbor družstva Vlasť do svého programu také otázku agrární, než z tohoto oboru máme stále a výhradně jen jediného řečníka vlp. Rudolfa Vrbu. Ten jezdí na venek, ale jen pokud mu toho domácí poměry dovolují, tedy málo. Přemýšlejme, jak to zaříditi, abychom měli více řečníků z toho oboru. Snad by mohli ti kněží nebo katoličtí učitelé, kteří spravují Raiffeisenovky, přednášeti o těchto záložnách? Snad by mohli kněží a katoličtí učitelé, kteří pracují v hospodářských spolcích, užiti svých zkušeností k dobru jiných a přednáškami v okolí působiti? Hospodářských řečníků jest dost, ale nám se musí jednati o katolické řečníky, kteří by měli na mysli nejen časné, ale i věčné blaho rolníka. Přemýšlejme o tom a kdo ví co praktického, ať s námi sdělí své myšlénky. Moravané jsou v tomto vzhledu mnohem praktičtější než my, oni ve svých četných katolicko-politických jednotách stále přihlížejí k rolnickému stavu. I my tak čiňme, neboť i nám musí tanouti před očima myšlénka, zříditi jednou spolek katolických rolníků v království Českém. Tedy, uvažujme celou věc vážně a svědomitě.

Ale i to k rozvoji naší strany nestačí, proto družstvo Vlasť začíná zaváděti přednášky z oboru školského, literárního a historického. Samo sebou se rozumí, že to budou přednášky populární, všímající si hlavně klamných hesel na potupu

[1]) Viz »Český Časopis historický. III, 5., str. 324.

církve a náboženství vymyšlených a propagovaných. Tato hesla jsou novinami, knihami rozšířena po celém národě, proto by mohly přednášky zvláště zdařilé býti půjčovány řečníkům méně vzdělaným a méně sečtelým, aby tyto myšlénky byly rozšířeny v hojné míře v Čechách i na Moravě. Podáváme zde k přemýšlení jen něco, doufajíce, že dostaneme s různých stran jiné praktické pokyny.

* * *

Encyklika o Marianském růženci. Sv. Otec vydal dne 12. září okružní list o růženci Marianském. Pojednav zevrubněji o moci života spolkového vůbec, odůvodňuje historicky a filosoficky důležitosť a moc spolku nazvaného »Bratrstvo růžencové«. Vybízí k modlitbě růžence v měsíci říjnu a k rozšíření bratrstva toho.

Sv. Otec mecenášem. Sv. Otec Lev XIII. vypsal cenu 10.000 lir za nejlepší obraz sv. Rodiny. Na obrazech mají býti osoby v životní velikosti provedeny. Doba konkursu ustanovena do 21. června 1898., a obrazy dodány býti mají výboru pro církevní umění v Turině.

Monsignore Bohumil Fr. Hakl, papežský tajný komoří, majetník záslužného kříže s korunou a válečné medaille, rytíř Božího hrobu, č. b. kons. rada, b. vikář a notář, děkan a vynikající český spisovatel v Hořicích, slavil dne 10. září t. r. své 70. narozeniny. Msgre. Hakl jest jednou ze vzácných povah, kterým se podařilo, získati si všeobecné sympatie a neobmezenou úctu, i může s radostí dnes pohlížeti na svou minulosť plnou zásluh. Celé generaci žactva byl jako katecheta na gymnasiu v Hradci Králové svědomitým učitelem i otcovským přítelem, příznivcem a pomocníkem, a celé toto pokolení vzpomínalo v tento významný den na šlechetného kmeta s pocity nejhlubší vděčnosti. — Msgr. Boh. Hakl narodil se 10. září r. 1827. v Branné u Jilemnice jako syn chudého tkalcovského mistra, zaměstnaného v továrnách hraběte Harracha v Hrabačově u Jilemnice. Navštěvoval dvě třídy české obecné školy v Jilemnici, třetí třídu německé školy v téže obci a německou soukromou hlavní školu, jež byla zřízena v Mrklově u Štěpanic bývalým vojenským hudebníkem Janem Kleinem. R. 1839. vstoupil v Jičíně do první třídy gymnasijní a r. 1845. přestoupil na vyšší gymnasium do Litomyšle. R. 1847. přešel do biskupského semináře v Hradci Králové, kde také 25. července 1851. byl na kněze vysvěcen. R. 1854. stal se vojenským duchovním na vojenské škole v Belluně v Lombardsku, odkud psal do českých časopisů, a r. 1861. katechetou na vyšším gymnasiu v Hradci Králové. R. 1870. stal se farářem v Hořicích, r. 1883. děkanem a r. 1894. jmenován byl biskupským vikářem. Jako český spisovatel zjednal si vynikajícího jména v naší literatuře. Vděčná vzpomínka národa provázela jubilára v jeho čestný den.

Adam Asnyk. V Krakově zemřel veliký básník bratrského národa polského, Adam Asnyk, jenž i v Čechách měl hojně přátel. Byltˇ Asnyk upřímným přítelem a nadšeným ctitelem národa našeho, i lnul k věcem českým s vroucím zanícením. V »Nové Reformě« seznamoval Asnyk krajany své s naší literaturou. s naší minulostí a těžkými našimi politickými zápasy. Asnyk delší dobu churavěl, až konečně chorobě podlehl. Narodil se 11. září 1838. v Kališi. Již jako desítiletý hoch psal verše v duchu nábožensko-vlasteneckém. Studoval lékařství; studií však zanechal a oddal se filosofii i stal se doktorem filosofie na universitě v Heidelberku. Četná jsou díla lyriky, jež pocházejí z péra jeho; geniálním dílem pak jest socialní drama »Žyd«, jež dotýká se jedné z nejpalčivějších otázek společenských v Polsku.

Kornel Ujejski. Po Adamu Asnykovi odebral se na věčnosť polský básník Kornel Ujejski. Ligista 33 (dopisovatel z Polska) v »Katolických Listech« praví, že zesnulému tomuto básníku všecky denníky a časopisy polské posvětily vroucí a vděčnou vzpomínku, neboť národ polský ztrácí v něm »posledního božského pěvce«. A skutečně mu přívlastek ten přísluší. Kdo četl jeho »melodije biblijné«, »Skargi Jeremiego« nebo Choral, přizná, že duch jeho zalétal k nebeským výšinám a tam ssál pel překrásné své poesie. Ale v mladé generaci polské nenalezl již následovníků, pročež možno ho nazvati posledním.

Bohatství Kneippovo. Že zemřelý praelát Kneipp mohl státi se boháčem, je známo; přijíždělo ť v posledních letech do Wörishofenu právě tolik, ne-li ještě více hostí jako do Karlových Varů. Mimo to plynuly mu tisíce příjmův i odjinud; tak na př. firma Kathreiner-Müncher zaplatila mu za licenci prodávati Kneippovu kávu celkem 220.000 hřiven (marek). Ale Kneipp jich neuložil do wertheimky, nýbrž věnoval je wörishofenskému sanatoriu Sebastianu a tamnímu dětskému

asylu. Honoráře za spisy vynesly mu 200.000 hřiven, a též odjinud hojných darů se mu dostalo, ale Kneipp zůstal při všech tisících prostým farářem švábským, obraceje dary a příjmy své k účelům dobročinným. Tak na př. stavba i nadace dětského asylu wörishofenského stály 284.000 hřiven; wörishofenskému »Kneippianu« věnoval původce jeho 75.000 hřiven, chudině wörishofenské 10.000 hřiven, kněžskému semináři v Dillingenách 30.000 hřiven, dívčí škole wörishofenské 60.000 hřiven atd. Co rozdal Kneipp soukromě, spočísti nelze. .

Členem francouzské akademie stal se letos statečný, katolický, hlavně socialní politik Simon hrabě de Mun.

François Coppée. Ve Francii, ano v celém světě jsou liberálové opět velice pokořeni. A proč? Slovutný francouzský básník François Coppée navrátil se k víře svého mládí, k církvi katolické, k Bohu, jehož nikdy neměl se spouštěti. Dlouhá, bolestí plná nemoc přivedla jej na kraj hrobu. Lékaři neměli naděje více na jeho uzdravení. Ale proti všemu očekávání nabyl Coppée opět zdraví a obrátil se k svému Bohu.

Jak psal neznaboh Heine na smrtelném loži. Německá »Deutsche Rundschau« uveřejňuje zajímavý list, který psal H. Heine, známý německý neznaboh — básník, svému o deset let mladšímu bratru Maxmilianovi. Pro nás jest zajímavý zvláště konec listu. Zmíniv se o smrti své vnučky, praví doslovně: »Ta maličká se podiví, až uvidí v brzku svého strýce přicházet do nebe; neboť že nebe jest, milý Max, jest zcela jisté od toho času, co mi toho nebe tak jest třeba v mých pozemských bolestech. Buď s Bohem, drahý bratře, a Bůh našich otců tě zachovej! Naši otcové byli stateční mužové; oni se kořili Bohu a proto byli tak tvrdošijní a vzdorupIni oproti lidem a mocem pozemským; já však jsem vztyčil proti nebi hrdě a drze své čelo a vůči lidem byl jsem ponížený a podlízavý — proto ležím nyní na zemi jako rozšlápnutý červ! Sláva a česť na výsosti Bohu! Tvůj ubohý bratr H. Heine.« — Lístek tento zajisté žádných poznámek nepotřebuje.

Časové úvahy. Periodický měsíčník věnovaný časovým otázkám. Redaktor Fr. Reyl. Roč. I. Číslem 12., jež pojednává o povinnosti státu ku škole, ukončen jest I. ročník »Časových úvah.« Redakce v doslovu oznamuje, že rozšířila za první rok svého trvání 35.000 brožur mezi naším lidem; ročník všech brožur obsahuje 328 stran a stojí pouze 50 kr. i s poštovní zásilkou. I nemusí nikdo býti velikým počtářem, aby si vypočítal, že podnik tento není na výdělek založen, nýbrž na prospěch dobré věci. »Časové úvahy« probraly mimo jiné: Život sv. Vojtěcha, sv. Jana Nepomuckého, palčivou otázku školskou a vydaly programovou Encykliku sv. Otce Lva XIII. o dělnické otázce. Jsouce upřímnými příznivci všech podniků družstva sv. Jana Nep. v Hradci Králové, doporučujeme s radostí i »Časové úvahy« hojné podpoře.

Podpora tisku. Katolický spolek americký v Illinois vydal tato pravidla ku podpoře vlastního, dobrého tisku, která zasluhují, aby se jimi také naši krajané řídili: 1. Každá katolická rodina nechť odbírá alespoň jediný upřímně katolický týdenník podle vlastní volby. 2. Koho nutí postavení nebo obchod, aby odbíral denník, nechť odebírá katolický denní list, vyhovuje-li poněkud jeho obchodním zájmům. 3. Není-li tomu tak, odebírej místní list, který jest nejvíce prost sensačních událostí, hmotné smyslnosti a proticírkevního předsudku. 4. Najdeš-li ve svých novinách podezřelé útoky na náboženství a mravy, pošli dotčený výstřižek ihned svému katolickému listu rodinnému pro případné vysvětlení. 5. Kdo zasílá inserty do listů, obrať se nejdříve na katolické listy a nedávej jich vůbec listům sensačním. 6. Pilnou zásilkou krátkých, obecně zábavných událostí místních nechť se stane náš tisk bohatším a mnohostrannějším. — Zlatá pravidla! Naši katolíci, co se týče tisku, jsou ještě skutečnými tmáři. Kéž by také jim jedenkráte zasvitlo světlo poznání, že podpora katolického tisku jest nejsvětějším úkolem jich veřejného života. Odebírati »Národní Politiku« nebo »Nár. Listy« a domnívati se, že se tím činí zadosť povinnostem katolika, jest klam. I působme každý dle možnosti k nápravě. (l. † 4.)

Katoličtí učitelé a učitelky, rozšiřujte tisk katolický! Máme dva nové spolky katolických učitelů a učitelek v Čechách a na Moravě, a vedle nich Marianskou kongregaci katolických učitelek v Praze. K těm voláme: odebírejte katolický tisk a rozšiřujte jej; máte v obcích svého působení dosti vlivu, i pomozte nám v zápase s liberálním tiskem. Pamatujte, že všude, kam zasadíte katolické noviny a katolickou knihu, tam že zamezíte přístup liberálním jejich protivníkům.

Katoličtí učitelé a učitelky, pomáhejte nám přednáškami. V Čechách se k tomuto účelu spojte s družstvem Vlasť, na Moravě hledejte spojení s tamními katolickými kruhy.

Proti nemravným knihám. »Vaterland« oznamuje: Ministr železnic vydal výnos proti obchodu knihami nemravného nebo závadného obsahu na nádražích. Ředitelstvům se nařizuje, aby přísně dohlížela na obchod knihami na nádražích. Za tou příčinou mají předkládati kolportéři ředitelstvům seznam svých knih.

O původu národní písně. Dp. farář Al. Hlavinka, pilný spisovatel a spolupracovník »Vlasti«, vydal pěkné dílko, nadepsané »O původu národní písně«. »Národní Listy« věnovaly rozboru práce té obšírný feuilleton a pochvalně o ní psaly. Zajímavo je při tom, že dp. farář Al. Hlavinka studii svou uveřejnil ve »Vlasti« a potom ji vydal jako dílko samostatné, což je důkazem i pro neklerikální kruhy, že »klerikální« a pořád ještě »žižkovská«, někdy též »Škrdlovská« »Vlasť« přináší pozoruhodné práce, které se vyrovnají všem v jiných revuích a belletristických časopisech uveřejňovaným. Není to poprvé, co listy »Vlasti« nepříznivé takto nepřímo »Vlasti« chválu vzdávají. Vzpomínáme si, že citováno i z článku »Na červené. řece« a jinde ze »Vzpomínek Františka Pravdy«, ovšem bez udání, že tyto stati byly ve »Vlasti«. »Vlasti« ovšem je to lhostejno. Může říci, trvajíc věrně na svém katolickém hledisku, to, co pravil starý Kolár v předmluvě ku překladu Goethova Fausta: »Mne aristarchů kyselý mračnopozor srdce postrachem neomráčí, ani chvalné potleskávání radostí nenaplní.« (l. † 69.)

»Čas« uveřejňuje »vzpomínky na reformaci v našem obrození.« Uvádí některé liberální kněze Josefinisty a mezi nimi hlavně chválí Jana Leop. Haye, biskupa v Hradci Králové, jemuž prý náleží palma mezi českými duchovními a jenž prý se nazývá rakouským Fénelonem. S obzvláštní zálibou velebí »Čas« jeho shovívavosť k jinověrcům. Na to odpovídá »Obnova« v č. 133. ze dne 24. září takto: »Dle starých rukopisů byl biskup Hay r. 1786. na visitaci v Poděbradech. V děkanském domě přijal kněze katolické, vikáře, děkany a faráře. Mezi slyšením, jež těmto katolickým kněžím popřával, hlásil komorník dva pastory. I řekl biskup Hay s nevolí: Habe ich es ihm nicht gesagt, dass er derlei Männer unangemeldet einlassen soll? (Neřekl jsem mu, že takové muže má bez ohlášení ke mně pustiti?) Máme za to, že to mluvil skutečně německy, protože německá řeč — jak byla v min. století, — říkala mužům »on«. Bedřich II. pruský i své generály tak oslovoval. (Aby tak nynější p. biskup v Poděbradech řekl několik slov německy! Pozn. redakce.) Po těch slovech otevřel biskup Hay dvéře, vítal pastory, objal je a řekl: Pozdrav vás Bůh, moji bratři v Kristu. Na to si je posadil vedle sebe na pohovku a bavil se s nimi co nejvlídněji. — Ale staré vikáře, děkany a faráře katolické nechal státi, nemaje pro ně více ani slova. V trapné té chvíli řekl na konec jeden stařičký vikář katolický: »Páni bratři! Pan biskup má co dělat s těmito pány, a nebudeme tedy vytrhovati« — a odešli, aniž bychom se dočítali, že povstal, že je vyprovodil ke dveřím, něco na omluvu promluvil. Takový byl ten biskup Hay. Pro kalvínské — bezpochyby maďarské fanatické pastory, jejichž potomky tu podnes máme, měl měkká slova. Pro své kněžstvo měl však jednání tvrdé. A neučinil tak snad jen v Poděbradech, nýbrž i životopisec jeden píše o něm, že »pastory všude s otevřenou náručí přijímal, avšak se svým kněžstvem nevlídně, ba prudce zacházel.« A nyní uvádí pisatel »Obnovy« »argumentum ad hominem« a k panu Dr. Herbenovi praví: Rád bych se podíval na p. Dra. Herbena, jak by se tvářil, až by Masaryk na jednu stranu vedle sebe na pohovku posadil P. Škrdle a na druhou Dra. Horského, a jej státi a se zahanbením odejíti nechal? Anebo rád bych viděl, jak by se zachoval p. superintendent Szalatnay, kdyby před ním stáli vedeni p. Duškem kazatelé jemu podřízení, a kdyby se hlásili o slyšení u něho — nedím katolíci — ale jen takhle dva kazatelé »balcarští«. Zdali by je objímal a na »kanape« posadil, své pak státi a s jakýmsi pohrdáním odejíti nechal? — To jen ať uváží »páni«, dostanou-li chuť tento článek kritisovati a toleranci Hayovskou vychvalovati. — Na tento zdařilý článek odpovídá »Čas« v 40. čísle ze dne 2. října, ale velice slabě a chabě. O Dr. Horském, Škrdlovi a Dr. Masarykovi — to pěkně vynechal, poněvadž se mu to do krámu nehodí.

Trapisté. Na podzim r. 1882. přibyli do jižní Afriky první Trapisté a založili tam s velikými nesnázemi první stanici Marianhill u Port-Durbanu. Nyní má stanice tato 22 filiálek, v nichž jest činno 300 Trapistův a tolikéž sester, jimž svěřeno vedle 1500 katechumenů a 2600 pokřtěných Kafrů ještě 1300 dítek. Dítky jsou u Trapistů nejen vyučovány ve všech literních předmětech, v řemeslech

a polním hospodářství, nýbrž i úplně zaopatřovány stravou, šatstvem a obydlím, až by se mohly samy uživiti, aby snad později neupadly zase do starého pohanství.

Katolickou vysokou školu pro vědy socialní hodlají zaříditi pruští biskupové. Na tuto novou školu mají býti povoláni nejpřednější theoretikové a praktikové na poli socialní politiky, zvláště na poli dělnické otázky. Jejich úkolem bylo by seznamovati se studiem, jež by trvalo několik roků, větší počet katolických duchovních se všemi socialně-politickými otázkami.

Kurs pro pokladníky a přátele záložen Raiffeisenových. Ve dnech od 5. do 11. září t. r. uspořádán péčí p. Tomáše Kuchynky, správce školy ve Štítově, okresu blovického na Plzeňsku, a podporou slav. Ústředního spolku českých hospodářských společenstev v království Českém šestidenní praktický kurs pro výcvik pokladníků a pro přátele záložen Raiffeisenových. Přes nepříznivé počasí bylo účastenství ze všech kruhů dosti četné. Účastniloť se kursu tohoto celkem třináct učitelů rozličných kategorií, tři faráři (z nich jeden z Moravy), dva rolníci, jeden mistr sedlářský a jeden mistr tesařský. Pořadatel vyložil jasně zásady a stanovy těchto ústavů, vedení knih, rozličných pomocných sumářů, hlavně sestavení ročního účtu, účetní bilance a účtu ze zisku a ztráty. Přítomní sledovali zajímavé přednášky a pokyny p. pořadatele s největším účastenstvím a jest si jenom přáti, aby přátelské styky, které u příležitosti té mezi rozličnými tu přítomnými třídami společenskými navázány a utuženy byly, také po vlastech našich k vymanění našeho lidu z podruží cizáckého kapitálu a zlepšení hmotných jeho poměrů prakticky byly prováděny. A tomu žehnej Bůh.

Všeobecná konference v Litoměřicích. Dne 31. srpna t. r. shromáždilo se v hotelu »Hradahof« na šedesát kněží Litoměřické diecése k šesté všeobecné konferenci duchovenstva této diecése; předsedou jmenován J. M. panem biskupem kanovník dr. Michel. Při konferenci předneseny tři referáty. Dr. Schindler podával praktické návrhy, týkající se zřizování a vedení katolických spolků rolnických, dělnických a lidových a poukazoval na nedostatek světských řečníků a schopných agitátorů, čemuž má býti odpomoženo. Druhý referát, který přednesl mons. děkan Kropsbauer z Děčína, týkal se zřízení německé tiskové ligy pro diecési Litoměřickou, kdežto rektor dr. Fr. Kordáč v ohnivé řeči vybízel duchovenstvo k péči o kněžský dorost a poukazoval na opětně hrozící nedostatek kněžstva v Litoměřické diecési, jelikož jen málo schopných kandidátů se uchází o přijetí do kněžského semeniště. Volné návrhy týkaly se katol. učitelského spolku »Austria«, jehož zakladatelům vyslovena důvěra, usneseno podati k nejd. českému episkopátu a k českému sněmu petici ohledně honorování učitelů náboženství ve školách přespolních a zakročiti proti štvaní jistých německých spolků a listů učitelských. Kéž by se podobné konference konaly i v jiných diecésích! Upozorňujeme jen tolik, že p. děkan Kropsbauer vypůjčil si stanovy naší české Tiskové ligy a dle ní zařizuje německou ligu.

Dozvuky ku sjezdu katolíků v Hradci Králové. Předáci katolického hnutí v diecési Královéhradecké nám zajisté odpustí, že jsme nepřinesli obšírných zpráv o jeho průběhu — jsouť jim naše vroucí sympatie k Hradeckým podnikům předobře známy. Ale v náhradu za to jim sdělíme něco zajímavého, málo známého: Americký »Katolík« ze dne 17. září t. r. uveřejnil pozdravnou báseň Vladimíra Hornova, složenou k poctě tohoto sjezdu, a »Katolické Noviny«, jediný v »moravské řeči« vycházející a švabachem tištěný časopis v Německu, uveřejnil řeč nejdp. biskupa Ed. Jana Nep. Brynycha při svěcení »Adalbertina«: »Obnovte se« (dne 18. září) a řeč p. Štáblovu: »O tisku« (dne 4. září). Z toho jest viděti, že ohlas z katolického sjezdu v Hradci Králové vnikl daleko.

Sjezd katolických právníků — dvacátý první — konal se 11. a 12. srpna v Paray-le-Monial ve Francii. Jednalo se hlavně o právních poměrech katolíků ve Francii. Bylo usneseno zakládati ligy na ochranu cti kněží, dále bylo rokováno, jak prakticky lze zřizovati svobodné katolické školy, o zákazech církevních průvodů a jak tomu odpomoci, o zbožných odkazech. Sv. Otec poslal sjezdu své apoštolské požehnání.

Nová katolická beseda založena byla v neděli, dne 19. září t. r. ve Štěchovicích na Vltavě. Ve výboru zasedají: řídící učitel, lesní, rolníci a administrator fary. Zdař Bůh! Kéž by to byl počátek podobných spolků v Čechách, jichž velice potřebujeme. Katolické besedy, křesťansko-socialní spolky pro dělníky a řemeslníky a Katolicko-politické jednoty ať se šíří od města k městu!

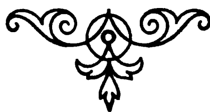
Lidový spolek pro katolické Německo, o němž bylo velice živě rokováno na 44. všeobecném sjezdě katolíků z Německa v Landshutě, čítal na konci roku 1896. již 179.327 členů. Několik tisíc mužů ze všech vrstev lidu koná mu v jednotlivých krajských, okresních nebo dekanátních sekcích služby jednatelů a důvěrníkův. Agitace zjednává vždy víc a více mužů pro všeobecně prospěšné socialní působení, a mužům je co děkovati zvláště, že se zřizují lidové kanceláře, zakládají dělnické a selské spolky, záložny Raiffeisenovy, dobročinná zřízení všeho druhu, že zakládají se přednáškové a rozpravné socialní kruhy, že se šíří katolický tisk a zakládají knihovny. Roku 1896. bylo uspořádáno na 500 veřejných schůzí lidu (úhrnem až do dnes přes 4000), ve kterých bylo o nejrozličnějších socialních otázkách rokováno. Téhož roku rozšířil spolek dva a půl (úhrnem deset) milionů exemplářů tiskopisů, mezi nimi 917.000 letáků. Nově vydán byl leták: »Co vykonala jen strana pro dělnictvo?« Dva všeobecné letáky brojily proti špatnému tisku. Socialní korrespondence podporovala na 250 katolických časopisů bezplatným zasíláním socialních článků. Příjmy lidového spolku obnášely r. 1896 155.718 marek a vydáno bylo 118.117 marek.

Katolický život v Italii. Katolíci v severní Italii se probouzejí. Dopisovatel »Köln. Volksztg.« píše o statistice spolkové v Severní Italii. V Piemontsku jest farních jednot 578, jinošských 113, záložen 88, dělnických spolků 133 a jiných spolků katol. 435. Zde vychází jeden katolický denník. V Lombardsku jest: 639 farních jednot, 96 jinošských, 108 záložen, 350 dělnických spolků, 3 denníky katolické. V Benátsku: 826 farních jednot, 336 jinošských, 400 záložen, 236 dělnických spolků, 4 studentské spolky, 17 časopisů. V Ligurii: 91 farní jednota, 47 jinošských, 10 záložen, 105 dělnických spolků, 65 různých katolických spolků. Pozoruhodno, že není statistický výkaz o spolcích v Italii střední a jižní. Zde jest spolků daleko méně. V Toskáně lid propadl lhostejnosti, v jižní Italii oblibuje si okázalou lhostejnosť k věcem katolickým.

Zvláštní sjezd v Americe. Sjezd Školních Sester konán byl letos v Americe v síni osady sv. Jakuba na Wabasch ave. Sešly se tu sestry sv. Josefa, sv. Benedikta, sv. Františka, sestry Milosrdné a de Nôtre Dame z Montrealu a z Milwaukee, počtem 300, aby se tu poučily o nejmodernějších vymoženostech z oboru vychovatelského.

Sbratření Čechův a Poláků z Rak. Slezska stalo se dne 20. září t. r. na sjezdě důvěrníků slezského lidu v Mor. Ostravě. Účastníků bylo na 600. Mezi oběma slovanskými kmeny vyskytovaly se leckdy neshody, ty však byly odstraněny, a poslancům bylo uloženo, aby na sněmě Slezském zahájili nejostřejší oposici proti německé straně a přijata byla resoluce, aby provedena byla naprostá rovnoprávnosť, a zřízeny byly potřebné školy české a polské. Po nadšených řečích Poláci a Češi vzájemně se objímali a předsedové sjezdu, Čech Dr. Moravec a Polák Glajcar, podali si ruce ku přísaze každý za svůj kmen, že věrně chtějí státi k sobě nerozlučně, nepodajně, poctivě v boji za právo národa.

Socialním demokratům nabízí redakce »Slov pravdy« 1.000 korun výdělku. V čísle 24. roč. II. (r. 1897.) časopisu »Právo«, orgánu social. demokratů českých ve článku: »Jak povstalo křesťanské náboženství« tvrdí se mimo jiné: r. 150. počato uctíváním Krista, r. 225. rozhodnuto o dvojbožství; r. 281. rozhodnuto o trojbožství; r. 333. uznání Ježíše za Boha a člověka zároveň; r. 1117. zakázáno kněžím se ženiti papežem Jiřím VII. (!!!); r. 1120. zavedeny odpustky (možnosť zasílání odpuštění hříchů!!!); r. 1854. prohlášeno neposkvrněné početí babičky Ježíšovy sv. Anny (!!!) atd. Vyzýváme tímto veřejně časopis »Právo«, aby dle pravdy dokázal, co tuto tvrdí, a jsme ochotni, přinese-li nezvratných důkazů o svém tvrzení, věnovati mu na ty jeho rozličné fondy tisíc korun. Jinak jsme nuceni na pranýř hanby přibiti ono bezměrné darebáctví lidí ničemných a prolhaných, kteří lží a nepravdou dělnický lid balamutí a o poslední jiskru víry přivádějí. — Na odpověď čeká redakce »Slov pravdy«. Liga † 20.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

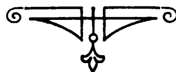
Výbor družstva Vlasť konal ve čtvrtek dne 23. září t. r. čtvrtou schůzi ve XIII. správním roce. Přítomno bylo 7 členů výboru. Vdp. děkan Václav Krupička svoji nepřítomnosť omluvil. — Předseda dp. dr. Rud. Horský zahájil schůzi modlitbou. Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — Slov. p. dr. Vojt. Vrťátko vzpomenul zásluh dp. faráře Fr. Pohunka o družstvo Vlasť a navrhl, aby mu předseda zaslal písemné poděkování. — Výbor svolil, aby spisovatelé V. Tesař Blanický a jistý učitel z Moravy vydali otisky svých prací z »Vlasti« samostatně. Churavému faráři spisovateli na Moravě udělil výbor z fondu pro katolické spisovatele 50 zl. podpory. Podobně udělil výbor ze sociálního fondu 50 zl. podpory »Hornickým Listům« z Příbrami. — Venkovskému křesť. sociálnímu spolku, jenž žádá od družstva knihy, odpoví se v ten rozum, že se mu knihy udělí, přistoupí-li k družstvu za člena. Takovéto spolky platí ročně 2 zl. a obdrží ihned zdarma členské podíly a 20 knih. — Předseda Katechetského spolku v Praze, dp. Em. Žák, zaslal výboru družstva přátelský dopis, v němž vyznačuje přání pp. katechetů oproti »Vychovateli«. Řídící učitel p. Václ. Špaček přednesl podobné přání Jednoty katolického učitelstva v království Českém. I usnesl se výbor, že bude míti »Vychovatel« dvě přílohy: Katechetickou, již bude redigovati katecheta, a učitelskou, kterou povede učitel. Každá příloha bude míti měsíčně 12 stran. Bližší podmínky mezi výborem Katech. spolku a výborem družstva vyjednávají se písemně. — Řídící učitel p. Václav Špaček referoval o knihovní komisi. Přimlouval se velmi, aby její činnost znova byla zahájena a dával praktické pokyny pro její úkoly a práce. Po živé debatě, které se účastnili všickni přítomní, usnesl se výbor, že se činnosť knihovní komise obnovuje; členové výboru jsou však prací přetíženi, i vznáší výbor veřejné žádosť, aby se k práci hlásily čerstvé síly a především někdo, jenž by se pořádání komisního materiálu chtěl ujati, při čemž mu výbor přispěje radou i pomocí. Přihlášky přijímá výbor v Praze, 234—I. Všickni účastníci mají pracovati zdarma. — Dp. Tom. Škrdle navrhl, aby se konaly v okolí Prahy a na venku hojné přednášky, a to nejen z oboru sociálního, alebrž i historického, školského a literárního. Návrh byl přijat a bude ihned prováděn. Řečníci, kteří by chtěli doma nebo venku přednášky konati, nechť se laskavě u výboru družstva hlásí. V budoucí schůzi předloží dp. dr. R. Horský a Fr. Žák určité návrhy o způsobu přednášek a látky, která by k nim měla býti vybírána. — Říd. učitel p. Václ. Špaček navrhl, aby družstvo vydalo znovu Ehrenbergrovu »Čermákovu rodinu«. Návrh byl schválen a panu navrhovateli bylo uloženo, aby pátral po tom, komu patří autorské právo na tuto povídku. — Dp. Tomáš Škrdle navrhl, aby byla v život uvedena »literární sekce« družstva Vlasť. Tato sekce byla by v první řadě oporou časopisu »Vlasť« a pracovala by k jeho povznesení, a v druhé řadě starala by se vůbec o povznesení katolického písemnictví a bojovala by proti nevěreckému a nemravnému tisku. Návrh byl přijat a dp. navrhovatel předloží v budoucí schůzi řád této literární sekce.

Ukončujíce tuto zprávu, můžeme s radostí konstatovati, že výbor družstva Vlasť začíná pracovati s tou čilostí, jaká mu byla vlastní v prvních letech trvání družstva. A činnosť ta bude nyní stálá a trvalá. Program »Vychovatele« se rozšíří, knihovní komise zahájí opět svoji činnosť, odbor sociální, sekce literární a kroužek historický povedou si čile, četní řečníci družstva budou působiti na venku a sám výbor družstva bude konati časté schůze a porady, jednak aby družstvo povznesl, jednak aby v mezích stanov ve veřejný život zasahoval, i doufáme, že se touto obětivou prací láska a důvěra ke družstvu jen upevní, a že se právě pro tento čilý život přihlásí noví členové k družstvu samému a k jeho fondu pro katolické spisovatele. Členové fondu pro katolické spisovatele splácejí ve lhůtách 100 zl., členové družstva ve lhůtách 50 zl. Chudší členové mohou tento obnos spláceti se svolením výboru po 2 zl. ročně.

ROČNÍK XIV. LISTOPAD 1897—98. ČÍSLO 2.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. Antonín Lenz.

(Pokračování.)

V této době, kdy věci Husovy braly na se povážlivou tvář, ukázalo se zároveň, proč as Hus tak odvážlivě sobě počínal i naproti arcibiskupovi i naproti Stolici papežské. Král Václav, ač sám království Českému k žádné cti nesloužil, přece nechtěl, aby království České bylo předmětem pohanění národů, a proto shledával v bulle Alexandra V. svoji urážku tvrzením, že jest ono bludy nakaženo, a mínil také s milci svými, že svoboda slova Božího jest porušena zákazem kázaní v kaplách, a proto se jal dopisy svými na papeže Husa se ujímati, avšak netoliko král, i královna a šlechta usilovali svými prosbami za Husa u papeže i u kardinálů. Král touží ve svém dopise Janu XXIII. na zápověď kázati v kaplách a na rozkaz ku spálení knih Viklifových, a žádá, aby smělo býti slovo Boží svobodně hlásáno, a aby byla šetřena česť království Českého; tohotéž se domáhá král ve svém dopise ku sboru kardinálskému. Královna Sofie píše papeži Janu XXIII., že prý vyšlo z návodu nepřátel, aby kromě klášterů a farních kostelů nikde nebylo slovo Boží hlásáno, a to prý čelí proti přikázaní Páně, [1]) a nad to žádá, aby se zase smělo kázati v kapli Betlémské; a opětně želá na zákaz, hlásati slovo Páně v kaplách, na spálení knih Viklifových, a prosí, aby se tato infamie více neděla.

A opět naléhá král se šlechtou na papeže, aby spisy Viklifovy nebyly páleny, a dána byla svoboda slovu Božímu. Bulla papeže Alexandra V. byla prý ukvapena, a jest prý perfidní lež, že jest

[1]) Královna píše tuto jako věrná přítelkyně zásad Husových.

srdce mnohých v Čechách nakaženo bludy Viklifickými, tou příčinou žádá král, aby bylo šetřeno cti království Českého, a aby ti ošemetní nepřátelé, kteří profanovali Čechy, byli pokáráni. Ano, král usiloval i na sbor kardinálů, aby bylo svobodno kázati slovo Boží a zakázáno páliti knihy Viklifovy. Podobně píše královna tomu sboru a naříká, že se pod trestem vyobcování z Církve zapovídá kázati v kaplách, kdežto prý nemá býti slovo Boží vázáno, ale dle potřeby všude hlásáno po vsích i po ulicích, ano, na každém místě.[2])

V tomtéž rozumu se také ujímali věci Husovy baroni z Kravař, zejména tvrdíce v dopise papeži Janu XXIII., že bulla Alexandra V. způsobila v Čechách vzrušení a jitření, anať prý ona porušuje česť obyvatelstva a uvazuje slovo Boží. Podobně sobě vedou baroni z Potensteinů a jiní v dopise témuž papeži.

I purkmistři měst Pražských stěžují sobě v dopise papeži Janu XXIII., že byla Stolici Římské donesena žaluplná pověsť, že by byla srdce mnohých v městech Pražských nakažena bludy Viklifickými, a ta zlá pověsť způsobila prý zákaz kázati v kaplách a spisy Viklifovy aby byly páleny. I žádají proto opatrní tito mužové a cti hlavního města Prahy dbalí, aby v tom byla Praha hájena.[3])

Z těch všech dopisů jde na jevo, že byl Jan Hus oblíbeným mužem dvora královského a šlechty i bohatého měšťanstva i lidu obecného, neboť byl i pro své vlastnosti a také jinak vítaným pomocníkem na povalení síly duchovenstva a na zabrání zboží jeho, zvláště sem tam zchudlé a hrdé šlechty.

Bylo to s Husem právě tak, jako s jeho vzorem Janem Viklifem. I tento byl u dvora Londýnského, u šlechty a bohatého měšťanstva velice oblíben. Vždyť dávali oba zboží duchovenské velmožům tohoto světa, ano i obecnému lidu v plen.

Rozdíl však veliký jest v poměru národa anglického k Viklifovi a k jeho revolučním zásadám, a v poměru národa českého k žáku Viklifovu, Janu Husovi. V Anglii nebyli ani dvůr, ani šlechta tak zaslepeni, aby věc furibundního deformatora Jana Viklifa považovali za záležitosť celého národa, jakož se takto stalo při Husovi od krále i královny, od šlechty i purkmistrů Pražských v Čechách. Domnívám se také, že byli Anglosasíci v těchto velice nebezpečných a velice revolučních věcech obezřelejší, opatrnější, a jak se mi zdá podle péče o blaho národa i patriotičtější.

Avšak ze zmíněných dopisů papeži a sboru kardinálů jde na jevo netoliko oblíbenosť Husova u dvora, šlechty a měšťanstva, ale také, kterakou as *agitaci rozvíjel* M. Jan Hus za věc svou, kterouž za věc celého národa všemožně vyhlašoval. Známoť zajisté, že M. Jan Hus velmože přímo vybízel, aby se ujali svobody slova Božího, ano, aby vypověděli papeži a jeho rozkazům poslušnosť!

Na dopisech svrchu dotčených nepřestali ani král ani královna, ani šlechta ani měšťané. Kdežto král a královna zprvu pouze žádali, aby byl odstraněn rozkaz páliti knihy Viklifovy, a aby slovu Božímu byla dána svoboda, a zejména, aby ono smělo býti hlásáno v kapli Betlémské: přimlouvají se v dopise Janu XXIII. ze dne 30. září r. 1410., aby Hus pohnán byv před papeže, nemusil se dostaviti.

---

[2]) Zde píše královna opět jako věrná žačka Husova.
[3]) Pal. Docum. Str. 409 seq. Dopisy. Pragae 12—16. Septemb.

V dopise dotčeném vychvalují Husa jako svého věrného a zbožného kaplana (capellanus noster fidelis et devotus.) K účelu tomu byli posláni M. Jan Kardinal a dr. Naso ku dvoru papežskému.

Královna Sofie žádá dokonce v dopisu Janu XXIII. ze dne 1. října 1410., aby se všecky pře naproti Husovi zastavily, a aby Jan Hus, její věrný, zbožný a milý kaplan, byl zproštěn povinnosti, dostaviti se k papeži. Podobnou žádosť zaslal také král k papeži a připojil omluvu, za kterou prý se Hus nemůže dostaviti, jelikož prý mu hrozí nebezpečenství na cestách, za to prý, že jest hotov státi ku kterémukoliv soudu v Čechách. Ke všemu tomu přidává královna Sofie prosebný list sboru kardinálův, aby se postarali o mír a pokoj v zemi pro česť a slávu Boží, aby spory v duchovenstvu v Čechách přestaly, aby věrný a pobožný a milý Jan Hus byl osvobozen od dostavení se do Říma, ani by král i královna se jinak postarali o vyřízení této záležitosti. K tomutéž cíli velí král v dopise ze dne 1. října 1410. Nasovi, aby měl o to péči, by překaženo bylo páliti knihy Viklifovy, Hus aby byl citace zproštěn, všecky spory náboženské v Čechách aby byly odstraněny rozkazem, aby obojí strana mlčení zachovávala. Těmito všemi věcmi nedal se arcibiskup Zbyněk mýliti, vydal na Husa klatbu pro nestání, a jda cestou práva, stihl trestem vyobcování purkmistry a konšely měst Pražských, purkrabí Pražského i Vyšehradského a město samo na dvě míle do okolí pro loupeže páchané na zboží církevním k výživě duchovenstva a k podpoře chudých určeném, dne 2. května 1411.

Avšak interdiktem nebyly ani spory zažehnány, aniž odstraněny loupeže, spíše začal král ještě zuřivěji se míti k arcibiskupovi a k duchovenstvu. Mnozí z kněží byli vypověděni, jiní vydrancováni.[4]) Dne 6. máje 1411. přišel král z nenadání do kostela sv. Víta a svolav kanovníky k sobě, dal si od nich ukázati všecky církevní poklady a kázal je odvézti na Karlštein. Ano prchlivý tento a vášnivý král šel ještě dále, neboť předsedav dne 5. června 1411. v nejvyšším soudu zemském, dal vynésti od pánův hojně shromážděných ten zákon, že o zemskou věc neměl naprosto nikdo před soud duchovní[5]) se utíkati. Avšak význam té zemské věci byl as velice široký.

Když se věci takto přiostřily, naléháno bylo na Zbyňka, aby přistoupil na smlouvu, podle které měly býti spory vzniklé dány do rukou králových a jeho rad, a aby pak zachoval to, na čemž by se král se svou radou ustanovil.

Této smlouvy se dovolává Hus ve svém dopise k papeži ze dne 1. září 1411., jakoby byl s arcibiskupem vyrovnán. V tomže dopise odmítá od sebe bludy, které se prý jemu křivě přikládají, a přiznává se, že proti řádu appelloval na papeže lépe zpraveného, a omlouvá se, že se nedostavil před soud papežův pro nebezpečenství jemu na cestě zvláště od Němců hrozící.[6])

Avšak podmínky, které král sestavil se svou radou, byly tvrdé a k zachování zcela nemožné. Arcibiskup měl totiž papeži hotovou lež psáti, že prý v České zemi bludů není, aniž prý že ví, že by

---

[4]) Palacký cituje tuto »Kroniku Universitní«. Str. 133. III. Doc. 735. »Wenceslaus rex coepit agere contra episcopum et canonicos, spoliare et expellere ex informatione et praedicatione Joannis Hus.«

[5]) Palacký, Dějiny. Str. 134.

[6]) Docum. Str. 18. n. 9.

kdo v Čechách a na Moravě pro bludy měl trestán býti, leč, že prý má nějaké spory s mistry, a ty že má král odkliditi. Arcibiskup měl dále v Římě žádati, aby všichni, kdož byli pro loupeže na zboží duchovenském klatbou stiženi, byli rozvázáni. Naproti tomu slibuje král nápravu všech nezbedností páchaných na duchovenstvu. [7])

Věrolomný Václav IV. však nedodržel podmínky ani jediné. [8]) Máme o tom hodnověrného svědka arcibiskupa Zbyňka samého. Bylť tento těžce zkoušený arcibiskup na konec přinucen Prahu opustiti a na útěk se dáti ke králi Zikmundovi. Na cestě, na níž ho překvapila smrť, dopsal králi Václavovi, »že se ruší všecka úmluva, kněží Husovy strany že zjevně káží bludy a kacířství, druzí že bezděky zpoviedají, pravíce, že mají takovú moc, jako papež, že se násilou brání jemu, trestati kněze provinilé, že se dějí loupeže na zboží kněžském napořád, že naň samého se skládají nepočestné listy, a přes to, že se jemu kázalo, psáti listy sv. Otci, a také jiné listy na se dáti v kletbu, že ti sú nezhřešili, kteří v interdiktu sú slúžili, a to by bylo, jak píše arcibiskup, proti mé duši a proti mé cti. [9])

Takovéto lhavé věci měl psáti těžce zkoušený arcibiskup do Říma v době, kdy M. Jan Hus svoji pravdu v protivu stavěl naproti pravdě katolické, kdy svoje přívržence z kněží podle vzoru Jana Viklifa duchovenstvem evangelickým oproti duchovenstvu katolickému nazýval a tím na jevo dával, že jest netoliko v rozkolu, ale také v kacířství.

Útěk arcibiskupův se udál 5. září 1411., tedy brzy potom, když jemu byl úkaz královský dodán.

V okolnostech takovýchto nabyl Jan Hus odvahy, odporovati křížové bulle papeže Jana XXIII. Bylať tu vítaná příležitosť, aby i v této vřavě následoval M. Jana Viklifa. Jan Hus sice vyznává, že mu to Pán Bůh dal, aby povstal proti té bulle, ale okolnosti ho více nabádaly k bouřím, nežli domnělé vnuknutí Boží. Viděl ť na své oči, že mu přeje lid, že mu přeje měšťanstvo, dvořenínstvo královské, král a královna, viděl ť na své oči, že jest i arcibiskup donucen ze svého sídla prchnouti. Mohlť se tedy bez bázně odvážiti boje naproti bullám papežským a tak rozmnožiti ještě popularitu svoji.

K tomu ke všemu byl Hus rozezlen na dvůr Římský pro těžké procesy naň uvalené, pro stihání, kletbu a citování do Říma.

Dne 9. září a 2. prosince 1411. ohlásil papež Jan XXIII. bullami kříž naproti Ladislavovi, králi Neapolskému, jenž podporoval papeže Řehoře XII. V bullách těchto dával odpustky těm, kdož by se té války buď osobně účastnili, nebo oděnce postavili, nebo, kdož by aspoň penězi válku tu podporovali. Papežský legat Tiem, děkan Pasovský, přinesl bully ty do Prahy v měsíci květnu r. 1412.

Té příležitosti se ujal Huš a začal bouřiti proti bullám. Chtělť nejprve strhnouti universitu s sebou proti nim, ale doktoři theologie

[7]) V této radě královské zasedal také Králík, patriarcha Antiochenský, děkan a později probošt Vyšehradský, věru ku skrovné cti kapitoly Vyšehradské. Týž Králík přinesl první zprávu Václavovi, že opatství Kladrubské obdrželo opata, a tak podal králi vítanou příležitosť k uvěznění a mučení sv. Jana. Týž Králík umýval také jako dovedný diplomat téhož ukrutného krále, pro vraždu spáchanou na sv. Janu, v Římě.

[8]) Viz ty podmínky. Docum. str. 437 n. 41 et n. 42.

[9]) Docum. str. 443 n. 43.

odporovali. Tehdáž byl Štěpán Páleč děkanem fakulty, ano, i Stanislav ze Znojma se protivil Husovi.

Hus však nedal si brániti. Předně kázal naproti těm bullám a pak ohlásil veřejnou disputaci [10]) o tom: »Zdali by bylo lze podle zákona Kristova a bylo užitečno pro čest Boží a pro spasení lidu křesťanského i pro dobro země, bully papežovy o vyzdvižení kříže proti Ladislavovi, králi Neapolskému a jeho tovaryšům schváliti Kristovým věřícím?

Nadarmo se snažila fakulta zameziti tyto kroky Husovy. Vypravila totiž dva mistry, aby arcibiskup disputaci tuto zakázal. Potom se dostavil k němu Hus i legati papežští Ti se ho tázali, zdali by chtěl uposlechnouti rozkazů apoštolských? A když odvětil, že z celého srdce, obrátili se legati k arcibiskupovi a pravili: Nuže, on tedy chce již uposlechnouti. Hus však hrál sobě v této proň nebezpečné době na schovanou, aby ihned lehkověrné legaty vytrhl z omylu, pravě: »že zove rozkazy apoštolskými učení apoštolův a že chce jen potud uposlechnouti, pokud se rozkazy papeže Římského srovnávají s rozkazy těmito, jinak nikoliv, i kdyby mu postavili oheň k upálení těla jeho.«

Tato snaha theologické fakulty, zastaviti Husa na srázném jeho běhu, neměla žádoucího výsledku. Pokusila se tedy o jiný. Zakázala všem bakalářům, a Hus byl bakalářem, pojednávati o bullách, avšak marně. Hus si dělal úsměšky z tohoto zákazu i ve školách i s kazatelny. [11])

V ustanovený den disputoval Jan Hus skutečně přese všechny zákazy u přítomnosti mistrů, bakalářů a studentstva a bouřil netoliko proti zlořádům, jež se děly se strany těch, kdož odpustky svatokupectví tropili, ale on bouřil podle vzoru Jana Viklifa proti odpustkům samým, odpíraje papeži vůbec té moci, odpustky udělovati.

Po té disputaci neopomenul Hus téměř na žádném kázaní mluviti o odpustcích papežových a napomínati lid, aby se jich střehli. Ano, on v této věci předstihl bouřením samého mistra svého Viklifa, neboť se snažil, aby se odpory i v cizích zemích proti odpustkům rozmáhaly.

Z tohoto burácení Husova naproti odpustkům povstalo jitření v lidu. Dne 24. června učiněn na potupu bull papežských hanlivý průvod, a mladí lidé chodili po kostelích v čas kázaní a odmlouvali kazatelům, kteří lidu odpustky schvalovali, zovouce je lháři a podvodníky.

Král Václav uslyšev to na Žebráce, obeslal několik konšelů na Žebrák, i zakázáno pak, aby se nikdo pod ztrátou hrdla neodvážil odmlouvati kazatelům.

Avšak členové fakulty vidouce, že jest Hus již v plném odporu a v plné vzpouře naproti katolické Církvi, nezůstali nečinnými, majíce v čele Štěpána Pálče a Stanislava ze Znojma. Především žádali na Husovi, aby jim vydal přepis spisu svého naproti papežským bullám, a když žádosti té nevyhověl, jali se znovu vynášeti soud nad 45 větami, a tak nad učením Viklifovým, kterého hájil Hus ještě před ne-

---

[10]) Ke dni 7. června 1412.

[11]) Jednání fakulty bohoslovecké zajisté nesvědčí o nepřátelství k Husovi právě naopak.

dávnem proti Stokesovi, pravě, že nevěří, by byl Viklif kacíř, ale také nepopírá (!!) toho, avšak že doufá, že není kacíř, ale že jest jeden z předzřízených ku spasení. Členové fakulty theologické vynesli ortel nad dotčenými větami v ten způsob, že ku každé z nich přičinili jednu z censur buď že je kacířská, bludná, křivá, odvážlivá, horšitá etc.[12]) K těmto větám přičinili členové fakulty ještě šest jiných kusů, které se týkaly jednak přímo Husa, nebo bludů, které deviace Husovy začaly předstihovati.[13])

Oboje tyto artikule předložila fakulta králi. Potom povolal král doktory na Žebrák k nějakému pokusu narovnání. Tam četl Páleč spis naproti Husovi složený, a to jménem fakulty, kterýmž byl Hus obviňován z neposlušnosti k fakultě pro nevydání spisu svého, ano i ku králi, poněvadž král sám nařídil, aby ten spis doktorům vydal, a doktoři aby o něm vydali zdání. Hus však slíbil před radami královskými spis vydati, chtějí-li se s ním doktoři podvoliti navzájem trestu upálení. Oni odvětili, že jeden z nich tak učiní, ale Hus chtěl, aby se k tomu podvolili všichni in solidum.[14])

Brzy na to byly články doktorů (dne 10. července) od rady královské v úvahy vzaty na Žebráce. Jaký však byl toho výsledek, není známo.

Právě v ten den staly se v Praze výtržnosti. Tři jinoši ze stavu řemeslnického, jeden v kostele Týnském, druhý u sv. Jakuba, třetí u sv. Víta odmlouvali kazatelům stran odpustků. Byli jati a na radnici staroměstskou odvedeni.

Nazejtří dne 11. července měli býti dotčení jinoši odpraveni. A co učinil Hus? Chvátal na radnici s mnohými mistry v průvodu 2000 studentů, a byv po dlouhém otálení do radnice vpuštěn, prosil konšely, aby mladíků ušetřili, *on sám že jest původcem provinění jejich* a že prý chce za ně trest na se vzíti. Konšelé žádali Husa, aby lid uchlácholil, a když se lid rozešel, dali mladíky odpraviti.

Potom přichvátal M. Jan z Jičína a dal mrtvoly jejich odnésti jako mučeníky radostně a slavně při zpěvu: »Titoť sú svatí« do Betléma. Hus však je pochoval v Betlémské kapli s takovou slávou, že napotom říkali Betlému: »Kapla u tří svatých«.

Král Václav slyše o těch věcech zuřil, ale radové jeho, přívrženci Husovi, ukonejšili ho, a to tím snáze, jelikož i královna sama při Husovi stála.

Jitření musilo býti v Praze veliké, jehož příčinou byl M. Jan Hus, a proto uznal za dobré, ujíti z Prahy za záminkou, že se usiluje o bezživotí jeho, a to dne 15. července 1412.; ale vrátil se již dne 6. srpna v četném průvodu rytířů a panošů a počal jako dříve v Betlémě kázati přese všechen zákaz papežův a přes to, že byl z Církve vyobcován. Královna však navštěvovala, jako dříve, řeči jeho.

Tyto všecky rozhodně revoluční události dohnaly faráře Pražské, anť arcibiskup Albík zcela byl neschopen čeliti trudným dobám tehdejším, k podání žaloby na Husa v Římě skrze svého prokuratora Michala de Causis. V této žalobě tvrdí, že Jan Hus a Jan z Jesenic svodí lid k bludům Viklifovým, spoléhajíce na velmože a mistry ně-

---

[12]) Dr. Ant. Lenz: Apologie sněmu Kostnického. Str. 76 seq.
[13]) Docum. Str. 451. seq. n. 46.
[14]) Tomek: Dějepis Prahy. III., 514. 515.

které; že muže graduované, kněze i laiky z university vypudili, a v jich obroky se uvázali, jiné pronásledovali i zranili. Žalují na Husa, že se odvolal z rozsudku arcibiskupova k papeži, ač mu to právo jako z kacířství podezřelému podle zásad kanonických nepříslušelo. Konečně žalují, že hájí Hus kusů Viklifových, a že jsa odpůrcem moci církevní proti odpustkům kázal, a že trvá již po dvě léta v klatbě. Potom žádají, aby byla památka Viklifova jako kacíře odsouzena, a aby byli jako kacíři odsouzeni i Hus se svými přívrženci.

Při tomto stavu věcí vzal papež při Husovu z rukou Brankasových a odevzdal ji kardinálovi Petrovi z Angela a velel, aby ihned přikročil k vrchu práva proti Husovi. Kardinál Petr vyobcoval potom Husa se všemi formami, aggravacemi a reagravacemi,[15]) a vydán dekret, aby Hus byl jat, arcibiskupovi vydán, a kapla Betlémská aby byla zbořena.

Klatbě této se král neprotivil, avšak přes to marně bylo usilováno o zajetí Husovo a o zboření kaply Betlémské.

Hus však spoléhaje na mocné přívržence své ani v této vážné chvíli se nepodrobil, ale odvolal se od soudu papežova na konci r. 1412. ku Kristu Pánu,[16]) k té pravé nejvyšší hlavě Církve, snad ani netuše, že v tomto na pohled zbožném odvolání jest obsažena jeho úhlavní haeresie o Církvi a negace veškeré ústavy Církve Boží. Hus také nepovážil, že odvolání jeho znamená vlastně ničení veškerého řádu právního, tak že by veškerých pří zakončení se musilo díti na nebi a ne na zemi.

V těch dobách také v Římě dne 2. února 1413. učení Viklifovo zavrženo jako křivé, podvratné a na způsob morové rány nakažlivé, a podobně byly odsouzeny i spisy jeho, ježto sice některé dobré věci do sebe mají, k nimž však jsou bludy jako malomocenství přičiněny.

Když se však v Praze stále nepokoj rozmáhal, dal král oznámiti Husovi, že by sobě přál, aby na nějaký čas Prahu opustil, přislíbiv, že se postará o smíření jeho s duchovenstvem.[17]) Hus uposlechl a opustil na začátku měsíce prosince r. 1413. skutečně Prahu.

Král Václav vida bouře, jež Hus vyvolal, staral se po svém způsobu, aby je zažehnal. Ustanovil totiž, aby se sbor vyšších úředníků radil, kterak by bylo lze hádky v Čechách zastaviti, zlou pověsť království odčiniti a pokoj v zemi obnoviti. I ustanoveno, aby byla na ten účel svolána synoda provinciální. Král přijal tuto radu a rozeslal po veškeré zemi patenty k duchovním, aby se sešli dne 2. února 1413. v Českém Brodě.[18]) Synoda se však sešla v Praze dne 6. února téhož roku. Obě strany podaly své návrhy, jak by měl býti zjednán žádoucí mír v zemi.

Doktorové fakulty theologické ukazují v radě své k příčinám rozbrojů náboženských,[19]) a tvrdí zcela logicky, aby byly ty příčiny odstraněny, a pak že nastane pokoj. K těm příčinám čítají především

[15]) Docum. Str. 461 n. 48.
[16]) Podle vzoru Jana Viklifa.
[17]) Patrně neměl ani pojmu o propasti, jakou učinil Hus mezi sebou a Církví katolickou.
[18]) Tehdáž byl k svému úkolu neschopný Albík arcibiskupem.
[19]) Že byly za dob Husových spory náboženské, připouštějí oba historikové naši i Palacký i Tomek, a tím, trvám, jest řečeno, že snaha Husova byla netoliko snahou za nápravu, ale také snahou revoluční na půdě náboženské.

tu, že někteří ze žákovstva v království naproti celému žákovstvu všeho obecného křesťanstva nechtějí věřiti a držeti, jakož kostel Římský a nic jinak, a že má stáno býti v každé při, která se dotýká víře křesťanské, víře, vyřízení a usúzení papežovu a Římského kostela, ale že chtějí míti samo Písmo sv. za súdce v těch věcech, kteréžto chtějí podle svých hlav vykládati, aniž že chtějí poslouchati papeže a praelátů ve věcech, když nezapovídají pouhého dobrého, aniž přikazují pouhého zlého. Také prý někteří ze žákovstva praví, že potupení čtyřiceti pěti artikulóv jest zlé a bezprávné, a nechtějí uvěřiti, že smyslové a úmyslové Viklifovi o sedmeře svátostí a o jiných věcech byli křiví.

Doktorové trefili tímto Husa a jeho stranu do živého a ukázali k fundamentálním rozdílům stran formálného principu katolického náboženství, že není Písmo sv. samo o sobě soudcem o věcech víry, ale že je papež v poslední instanci ten, který Písmo sv. neomylně vykládá, a jeho usouzení a kostela Římského že se má každý podrobiti. Ten soud papežův také již byl ohlášen zamítnutím kusů Viklifových a jeho učení i spisův, a tak není volno věřiti podle smyslů Viklifových, a že by i ti kusové Viklifovi měli do sebe pravdivého smyslu.

Tou příčinou dávají doktorové králi radu: aby se sešli všichni mistři a doktoři na dvoře arcibiskupském a tam vyznali, že nebudou bråniti 45 vět Viklifových, aniž držeti, nebo jim učiti, že chtějí sjednati se s Římskou Církví stran učení o sedmeře svátostí, o klíčích, právech, obřadech, o úctě ostatkův, o odpustcích, o řeholích a řádech, a to mají přísahou stvrditi a mají také vyznati, že v těch věcech má stáno býti usouzení apoštolské Stolice a Církve. Tak prý se má státi ode všech členů university a ode všech kleriků, nad to mají býti zakázány hanlivé písně, a Husovi zapověděno kázati do té doby, až by byl klatby zproštěn.

Rada Husova však právě naopak čelí k tomu, že v Čechách žádného kacíře není, a že má ten, kdožby jeho kacířem zval, toho také dokázati. Má prý se ohlásiti všem doktorům, kanovníkům, aby řekli, zdali vědí o nějakém kacíři v Čechách, a když prohlásí, že nevědí, má se svědectví tato sebrati a na útraty duchovenstva poselstvo vypraviti do Říma k papeži, aby bylo království České očištěno.

Tuto radu Husovu jmenuje Jan Železný, biskup Litomyšlský, perfidní a odsuzuje ji naprosto.

Mistři strany Husovy také dávají radu, která však prozrazuje bludnou náuku Husovu a plnou vzpouru jeho, neboť oni tvrdí, že evangelické duchovenstvo podle pravdy zamítá odsouzení kusů Viklifových jako nešlechetné a odvážlivé, že Písmo jest rozhodčím u věcech víry, že jest nerozumno ve věcech víry bráti útočiště k papeži a bludno prý jest, že by mělo býti posloucháno papeže, a jistí, že není ten hlavou Církve, kdož jest předzvěděný, a že tedy Církev jest sborem předzřízených pouze. Oni tedy odmítají naprosto radu doktorů, a jakž jináče, vždyť by jinak sebe i svého Mistra Husa za kacíře byli musili vyhlásiti.

I mistr Jakoubek udává prostředek, kterým by prý rázem byl mír v zemi učiněn. Chce totiž, aby se vykořenilo svatokupectví, cizoložství, smilství a konkubinaty, zboží duchovenstva aby se zabralo, a kněžstvo aby spolu s lidem žilo podle zákona Božího, t. j. jinak

řečeno, aby se všecky řády v křesťanstvu obvyklé zrušily, a aby se zařídil nový způsob života podle zákona Božího, jak jej totiž Hus vykládal, a jeho páté evangelium M. Jan Viklif, kněžstvo aby žilo v chudobě po způsobu apoštolův, a jich hříchy aby byly násilně staveny.[20])

Přirovnáme-li radu Husovu čelící k pokoji k zemi a navrácení jí pověsti bývalé k radě theologů katolických, poznáme ihned, že Husa a jeho stranu dělily od sebe zásady a náuky bludné z Viklifových spisů přijaté, a že byl smír s ním nemožný.

Přes to přese všecko trval král na straně Husově. Vida, že se naděje jeho na odklizení náboženských sporů v Čechách zmařila, ustanovil sám komisí[21]) ku stavení různic, a k té byli povoláni: Petr ze Znojma, Jan Eliášův, Stanislav ze Znojma a Páleč, s druhé strany: Jan z Jesenice, jakožto prokurator Husův, Jakoubek ze Stříbra a Matěj z Tišnova. Tu se jich po některých řečech tázal M. Zdeněk z Labouně, probošt u Všech Svatých, jeden z královských komisarů: Zdali chtějí státi v nálezích a rozhodnutích Církve Římské o svátostech a v jiných jakýchkoli věcech k Církvi a k víře katolické se vztahujících?

K otázce této odpověděli členové fakulty theologické: že »ano«, avšak že vyrozumívají »*Církev Římskou tu, jejíž hlavou jest papež a kardinálové tělem*«, jinak oni zde vyslovují, že má stáno býti v tom ve věcech víry usouzení papežovu s kardinály.

Jan z Jesenice dal odpověď písemnou, že prý on a jeho druhové trvajíce při smlouvě učiněné předešlého roku, že odporují, by byli oni kacíři, a že zavrhují odsouzení 45 kusů Viklifových, že jsou a míní býti poslušni nálezů a rozhodnutí Církve obecné, jejíž hlavou jest Kristus, a papež Římský náměstek jeho, ve všem, v čem věrní křesťané státi a poslušni býti mají; a že všecky osobní pře a závady podávají výpovědi zřízenců, které by oni ustanovili.

Komisaři vyslyševše osvědčení, učinili odpověď a oznámili ji skrze Zdeňka z Labouně: »že se obě strany snášejí v tom, co se týče poslušnosti Církve obecné ve všem, v čem věrní křesťané poslouchati mají,« aby tedy strana stranu netupila, a tak aby vyznali před králem, arcibiskupem a před pány a i jinde; co se týče pří osobních, aby je předložili písemně, že je též budou hleděti srovnati.

Proti první části té odpovědi ozvali se ihned doktoři katoličtí a vyslovili právem, že na ní přestati nemohou, neboť odpověď strany Husovy byla potměšilá, nevolíc se podrobiti usouzení papežovu.

Nazejtří se tázali opět komisaři, chtějí-li obě strany k tomu státi, k čemu se včera zavázaly, ač dobře věděli, k čemu se katolíci znáti nemohou. Doktorové odpírali, žádajíce, aby se vynechalo, »v čem věrní křesťané poslouchati mají,« a aby se jednalo o 45 článcích Viklifových dopodrobna a o jiných článcích na synodě přednesených. Komisaři však vytýkali doktorům, ač bezprávně, neustupnosť, hrozíce, že povědí králi, kterak strana Husova všemu se podrobovala(!!), oni však že odpor kladli, však že uhlídají, kterak se to v šesti dnech sveze na jejich hlavy. Doktorové také ihned utekli z Prahy, a král vydal rozkaz, aby byli navždy z království vypověděni a z university vyloučeni. Místa jejich byla obsazena muži strany Husovy. *Tak při-*

[20]) Docum. Str. 475. seq.
[21]) V dubnu r. 1413.

pravoval nehodný syn Karla IV. katastrofu na drahou naši vlast a zhynul také začínající hrůzou její.

Hus, kterýž unikl na Kozí Hrádek, vrátil se na nějaký čas do Prahy po skončené synodě. Když však komise jednati počala, odebral se opět na Kozí Hrádek a kázal tam před množstvím lidu tam se hrnoucího, jakož i po okolních hradech, městečkách a vsích. Kde nemohl po kostelích, kázal v širém poli, na cestách, mezi ploty, dovolávaje se příkladu Spasitelova, zcela podle vzoru Viklifova a jeho Lolardů. Na Kozím Hrádku napsal Hus mnoho knih. Tak napsal již koncem roku 1412. »Výklad na víru, na Desatero Boží, na Páteř«, v únoru 1413. spis o Svatokupectví.

Na synodě Pražské se Jan Litomyšlský marně namáhal, aby spisy tyto byly zapověděny.

Dne 28. října 1413. dokončil M. Jan Hus svoji Postilllu. Na Kozím Hrádku napsal Hus také svoje spisy latinské: De Ecclesia, Adversus scripta Stephani Páleč a Stanislai, jakož i Adversus scripta octo doctorum.

Dne 20. dubna 1413. vrátil se Hus zase do Prahy a napsal spisek o šesti bludech a dal je napsati na stěny kaply Betlémské. Když to vykonal, odebral se zase na Kozí Hrádek. Ale zatím zemřel Jan Starší z Ousti, a nastoupil jeho syn Oldřich, straně Husově nepříznivý. Odebral se tudíž Hus již koncem června do Prahy, když byl zde napsal: »Jádro učení křesťanského.«

V Krakovci, majetku to Jindřicha Lefla z Lažan, složil spis: »Proti knězi Kuchmistrovi.« Odtud odjel dne 15. července 1413.

Mezitím se i učený kanclíř university Pařížské, slavný Gerson v dopise Konradovi, arcibiskupu Pražskému, vyslovil naproti podvratnému učení Husovu, a Jan XXIII. doléhal na krále Václava dopisem ze dne 11. července 1414., aby kacířství vykořenil, a vyslovil naději, že on jako ochránce Církve vynaloží svoji moc na zachránění a obhájení cti království svého.

Okolnost tato pohnula M. Jana Husa, aby se naklonil k žádosti krále Zikmunda, jenž k němu poslal z jara 1413. pana Václava z Dubé a pana Jindřicha Lefla z Lažan se žádostí, aby se odebral na koncil Kostnický. A Hus se skutečně také do Kostnice odvážil.

Až dotud pokračuji stran událostí v životě M. Jana Husi, a již z nich vychází na jevo, že konání jeho nesměřovalo pouze k nápravě duchovenstva nebo i proti zlořádům v hierarchii, alebrž *že čelilo k povalení celého ústrojí katolické Církve.* Důkazem toho jest již nehodná hra, jakou tropil s 45 kusy Viklifovými, v nichžto shledáváme netoliko odpor proti hierarchii, ale vlastně i odpor naproti fundamentálním článkům víry o Církvi a její úpravě z vůle Páně, jakož i naproti všem ústavům a řádům Církve katolické.

Dogmatické deviace Husovy jsem vylíčil ve svém spise »Učení Jana Husi,« jež jsem složil jako apologii sněmu Kostnického, a naproti injuriím proti němu páchaným, že prý byl Hus nespravedlivě pro kacířství odsouzen, jakož i proti neoprávněnému křiku, aby byl proces Husův revidován.

Avšak modloslužba, kterouž dnes mnozí s Husem páchají, ne k vůli ubohému Mistrovi, ale pro stálé a nespravedlivé nájezdy na-

proti katolíkům a jejich sv. víře, přesahuje již všecky meze. Ubohý Mistr Jan Hus se zlehčuje, stav se pouhým heslem lidí, kteří nic nemají s ním společného, ani jeho přísné mravy. Jest to nebezpečná hra, a pro následky, jež může míti, a snad již má, ohrožující naši vlasť.

Jsou mezi těmi, kdož přes míru vynášejí M. Jana Husa, také takoví, kteří přiznávají, že koncil byl oprávněn Husa souditi, ano, že nemohl ani jinak, leč jej odsouditi podle tehdejšího práva veřejného, ale oni tvrdí, že velikosť jeho v tom se jeví, že umíral za své přesvědčení, a v tom že jest mučeníkem za pravdu.

Já však beru právě tímto spiskem dvě věci na přetřes: 1. Jest správno říci, že umíral Hus za své přesvědčení? 2. Jest správno tvrditi, že jest M. Jan Hus mučeníkem za pravdu?

Pořad důvodů mých jest následující:

1. Hus ujišťuje své přívržence o pravdivosti svého učení a klade tuto svoji pravdu naproti pravdě katolické a své kněžstvo naproti kněžstvu katolickému.
2. Hus kolísá stran učení o materialním principu náboženství křesťanského, čili o Písmu svatém.
3. Hus kolísal stran učení o přesném výkladu Písma svatého.
4. M. Jan Hus jest nestálý a kolísavý stran moci církevní a poslušnosti Církvi povinné.
5. Hus byl nestálý a kolísavý v učení stran poměru předzvědění a hříchu smrtelného k důstojnostem církevním.
6. Hus jest nestálý a kolísavý v učení o vlivu předzřízení a hříchu smrtelného na důstojnosti občanské.
7. Hus byl kolísavý v učení o vlivu smrtelného hříchu na konání lidské.
8. Hus a právo spravedlivých na veškerenstvo všech věcí.
9. Nestálé a kolísavé učení Husovo o zboží církevním.
10. Kolísavosť učení Husova o papeži.
11. Učení Husovo o odpustcích jest kolísavé.
12. Nestálé učení M. Jana Husi stran 45 kusů Viklifových.
13. Nestálé učení Husovo stran výměru o Církvi.
14. Které as příčiny byly rozhodné, že Hus setrval v odporu svém naproti koncilu Kostnickému? Bylo to přesvědčení o pravdivosti učení jeho, čili jiné ohledy?
15. Lze M. Jana Husa právem nazvati mučeníkem za pravdu?

O těchto bodech budu se šířiti, jak mi pravda velí, a jak jsem ji seznal na základě spisů a epištol Husových a na základě procesu jeho. Bude-li jméno mé proto zlehčováno, budu to milerád trpěti, ale věci samé a pravdě, pokud síla má dostačí, nedám uškoditi, ať by se tak dělo od kohokoliv. Jsem toho přesvědčení, že pravda má vítěziti všude a tak také i o osobě Husově i o učení jeho. Přeji sobě, aby i zde vítězila, jako katolík, a především jako katolický kněz, věda až příliš dobře, že u vylhaném horlení za nešťastného M. Jana Husa zakryta jest zloba a nenávisť naproti katolické víře a naproti ústrojí katolické Církve, Kristem Pánem stanovenému.

(Pokračování.)

Z básní Jana Vránka Pohořského.

Moře.

Ó, moře nezkrotné, ohromné, beze hrází,
tvé vlny bouřlivé největší lodí házi,
jak oři divocí, když jezdec sedne na ně,
výš vzepnou svoji šíj a bujné svoje skráně
a s jezdcem zápasí, by shodili jej s třmenu,
blesk z očí šlehá jim a z tlamy chrlí pěnu.

Tvé vlny velmoře jsou hory pohyblivé,
ba celá pohoří, jež letí v honbě divé
nad bezdnou hlubinou pod klenbou nebes báně,
a loď se otřese po každé jejich ráně —
ten kolos železný jak proti nim je slabý,
před nimi chvěje se, jak skřivan před jestřáby!

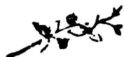
Mne závrať pojímá v té obrněné lodi,
jež pracně pěnami vln zběsilých se brodí,
je mi jak ptáčeti, jež v kleci zavřeno je:
vím, lodi pohroma i záhuba je moje,
vln obři strašně řvou a v dál se bouřně valí —
tak v moři věků je můj život — člun jen malý.

Umíráček.

Když umíráčkem zvoní,
vždy někdo slzy roní,
vždy pláče něčí ret,
že duše opustila,
jež byla mu tak mila,
ten život a ten svět.

Při umíráčku zvuku
já mnohdy vztáhnu ruku
po smutném srdci svém:
mně často tak se zdává,
že šťastna je ta hlava
uspaná věčným snem.

Vždy myslím v teskné tuše,
jak blažena je duše,
jež vzlétá k nebesům,
že ušla bojům, strastem
a spěje k věčným slastem
těch jejích křídel šum.

Na samotě.

Obrázek.

Napsal **Bohumil Brodský.**

(Pokračování.)

II.

Jak sládek určil, tak se vše odbylo. Do sňatku obdržel Zbornik asi pět dopisů a téměř všechny zodpovídal. Paní Julie psala mu velmi něžně a oddaně. V každém dopise ujišťovala ho svou láskou, kterou prý jeho zjev v ní probudil, svými dobrými úmysly a nadějemi v šťastnou budoucnost.

Zbornikovi se zdálo, že toho příliš mnoho slibuje. Ale jako poctivý muž věřil jejím slovům, aneb je aspoň omlouval. Sám nepsal nic zvláštního. V prvním dopise, který jí posílal, ptal se jí vážně, pomyslila-li již na to, že nyní bude žíti na samotě, bez zábav a společností. Líčil jí nemožnost jakýchkoliv úzkých styků s ostatním světem, svou nechuť k hlučnému životu i pevný úmysl, aby v domácnosti jeho nebylo nouze o peníze, čemuž by se asi nesnadno dalo vyhnouti, kdyby zábavy pohltily mnoho peněz.

Čekal dychtivě, co Julie na tento dopis odpoví. Byl až překvapen, když četl, kterak ona si právě takového života z plna srdce přeje. Jest prý již nasycena hlučného života městského, jenž ji unavuje a vysiluje. Přeje si, aby už záhy byla v osamělém koutku, kde by jako v teplém hnízdečku mohla se hřáti po boku milovaného muže, jemuž bude platiti každý její dech.

»Chci býti švarnou žínkou,« dodávala, »která by toho dokázala, aby muž byl nucen ji pochváliti a spokojenost s ní na jevo dáti. A doufám, že mám síly i vůle dost, abych takovou ženou se stala.«

Upokojil se tudíž a přemýšlel pouze, jakým novým zvykům a povinnostem bude musit se přiučiti, čeho se odříci a kterak se chovati, aby už od počátku vytkl celé domácnosti pevný, určitý cíl. Činil dobrá předsevzetí a konečně také maloval si, jak celý svůj život obrodí, osvítí, zpříjemní. Byly to chvíle upřímné radosti, když se podobnými myšlénkami obíral.

Ale několik dní před svatbou pocítil opravdový strach. Cosi skrytého, neznámého na dně duše jeho naň volalo, aby přemýšlel, dokud jest ještě čas, aby nedával se poutati nejistotou. Vždy hrozivěji stavělo se mu před oči, že své budoucí nevěsty dobře nezná, že, co slibovala, jest přetvářka, kterou strhnouti nepostačí jediné vidění. Cosi jej táhlo, aby jel přesvědčit se do města, v němž Julie bydlí, a pak teprve dále jednal.

Byl však příliš rozčilen, rozechvěn a novými starostmi rozptýlen, že se nemohl k tomuto kroku odhodlati. Mimo to sládek několikrát jej navštívil a tolik toho o paní Julii pěkného a chvalitebného dovedl vypravovati, že pokládal svůj strach za plané ovoce stálého svého mudrování.

Byl rád, když konečně se přiblížil den sňatku. Za tmy vyjížděl z myslivny do Buřína, odkud se sládkem dostali se záhy na blízké nádraží. Sládek byl cestou ve výborné náladě.

Ne tak Zbornik. Byl zamlklý a při setkání s paní Julií sotva se pousmál. Jeli do kostela a po cestě ptal se znovu své nevěsty, rozmyslila-li si vše opravdu dobře.

Přitulila se k němu, stiskla mu ruku a podívala se naň tolik měkce, že své otázky litoval. Pevným krokem vedl ji k oltáři, pevným hlasem odpovídal k otázkám duchovního, a pevně vycházel opět ven.

Od té chvíle jakoby veškeren strach a úzkosť s něho spadly. To, čeho se bál, bylo vykonáno, a teď platilo jen kráčeti pevně dále životem. Spoléhal se, že utvoří si život, jaký bude chtíti, a toto vědomí ho činilo tak pokojným, že se od srdce smál vtipům sládkovým a vesele přijímal mazlení své ženy.

V Praze zdrželi se do večera a pak odjížděli domů. Sládek i paní Julie záhy usnuli v koutech vagonů. Zbornikovi se nechtělo spáti, a rovněž mladá paní sládková nejevila únavy. Seděla u okna a dívala se zádumčivě do tmavé noci.

Zbornik mimochodem zadíval se na ni upřeněji. Neznal ani dobře ještě své nové příbuzné. Ovšem, dle prvního dojmu, jaký naň udělala při setkání, pocítil k ní upřímnou náklonnosť a zvláštní něžnou příchylnosť. Ale do důvěrnějšího hovoru s ní se pustiti bránila mu jednak jeho zdrželivá povaha, náchylná více k pozorování, než k zábavě, jednak její ostýchavé, zamlklé chování.

Maruše byla o málo mladší své nevlastní tchýně. Její matka vdávala se za listovního Domina, když už bylo dceři asi dvanáct roků. Sedm let žila s Dominem, jenž po její smrti oženil se s Julií. Bylo tedy Maruši asi třiadvacet roků.

Zdála se však býti mladší. Postava byla o málo menší své macechy, ale plnější, souměrnější. Její pleť měla snědý nádech, a ačkoliv se nelíčila, vypadala mnohem svěžejší než Julie. Byla černovláska a její velké, tmavé oči hořely hlubokým, vniterným životem. V chování byla zdrželivá, málomluvná. K maceše chovala se s laskavou, kdo však blíže pozoroval, poznal, že také chladnou zdvořilostí. Namáhala se zdáti se hodnou dcerou nevlastní matce, stářím jí téměř rovné.

U porovnání se sládkem byla pravým opakem svého muže. Poslechla přání macešina a nevzpírala se vzíti si Zemana. Ale k jeho vtipům a přívalu slov odpovídala stručně, namáhajíc se zůstati klidnou, i když žerty sládkovy byly hrubé. Ve společnosti jevila snahu býti pozornou posluchačkou, ale přes to zatěkal občas zrak její prázdnem, upřel se kamsi do dálky, a její tvář přelétl stín utrpení a skrytého zármutku. Jen někdy, když se pohled její setkal s pohledem Zbornikovým, pousmála se důvěrně a chvatně odvracela se stranou.

Myslivec cítil s ní vřelou účasť, aniž by si toho byl vědom. Byla mu od prvého setkání milou, a kdesi v dálce jeho srdce ozývala se předtucha, že v ní najde v těžkých chvílích porozumění a útěchy.

Teď dívaje se na ni, mohl svá pozorování činiti nenuceně. Vlak letěl temnou nocí s jednotvárným hukotem. Jen chvílemi vyletěl ohnivý proud jisker ze stroje a ozářil les neb sněhová pole, kolem nichž uháněli. Časem zamihlo se drobné světélko hlídačovy lucerny, neb zatřepetalo se osvětlené okno kdesi ve vsi.

Vůz, v němž jeli, byl prázdný, a paní Julie se sládkem opanovali každý jedno sedadlo. V třetím oddělení seděl Zbornik, a na opačné straně Maruše. Zbornik pokuřoval. Maruše byla pohroužena v myšlénky a zapomněla na ostatní svět. Na tváři odrážely se jí myšlénky a byly asi neveselé. Výraz hlubokého smutku vepsán byl v každý rys její tváře. Oči měla jako přimhouřené, a tu najednou viděl Zbornik, že se cosi zatřpytilo na jejich řasách. Plakala. Ale tiše, nevědomky, protože nestírala slz, jež nerušeně padaly na pobledlou její tvář.

Až najednou sebou trhla, chvatně přejela oči kapesníkem a podívala se úzkostlivě kolem sebe. Zrak její setkal se s pohledem Zbornikovým. Zarděla se a snažila se usmáti. Pak sklopila hlavu a zahanbeně dívala se k zemi.

Zbornik mimoděk vstal a šel se posadit právě proti ní. Mlčel, ale ona bezděky zvedla oči a pohleděla naň.

»Vám je smutno,« pravil stlumeným hlasem.

»Ano. Tak najednou padl na mě smutek, a nevím sama, co se to stalo.«

»Přede mnou se ostýchati nemusíte,« povídal upřímně, vida její snahu stavěti se veselou. »Mně také není stále do smíchu, jako vašemu muži. Život jest příliš vážný, aby s ním člověk směl zahrávat.«

»Máte pravdu,« řekla vážně. »Jest vážnější, než se člověku zdá. Kdo nemá dost síly opříti se všem těm zlobám a nehodám, jež ho čekají, snadno si zoufá a utone.«

Podíval se překvapen na ni, kolik asi hloubky a zažitých muk zachvívalo se v tomto hlase.

»Vy jste mnoho zkusila, viďte?«

»Já? Věru, ani sama nedovedu vše to pochopiti a oceniti. Budoucnosť mi ukáže, mohu-li ještě více snésti.«

»Domníval jsem se, že jste šťastné povahy, že se vás nic mocně nedotýká, že přijímáte lhostejně nárazy osudu a nedáte se ničím vyrušiti z klidu.«

»Cvik a zvyk dělá mnoho,« prohodila trpce. »Kdo od mládí nezažije nic dobrého a nečeká žádného blaha, ten se nedá tak snadno zviklati, když se oň opře neštěstí.«

»Jste nešťastna?« ptal se tiše.

Pohleděla naň pátravě, jakoby chtěla vyzkoumati, myslí-li to vážně, nebo vyzvídá-li pouze ze zvědavosti.

»Odpusťte mé otázce,« dodával chvatně. »Domnívám se, že vás trochu již znám, třeba že se známe od nedávna. Zdá se mi, že jest mezi námi jakási příbuznosť myšlének a citů. A proto tak otevřeně s vámi mluvím. Snad my dva budeme moci navzájem se těšiti.«

»Přála bych si míti někoho, kdo by mi rozuměl,« řekla vřele. »Břemeno, které kdo nese a o němž druhý ví, aniž by se tomu posmíval, jest mnohem lehčí. Vidíte, mnoho lidí mne znalo, ale málo kdo vyčetl z mé tváře to, co vy jste uhodl. Ano, nejsem šťastna.«

»Směl bych věděti, kde jest pramen vašich duševních muk?«

»Chci býti upřímnou. Potřebuji také býti k někomu sdílnou, poněvadž se bojím, že bych nemohla dlouho zůstati klidnou, trpíc vše ve vlastním nitru. Nevím, co je to štěstí. Od malička uvykla jsem jen tvrdým údělům života. Moje matka byla dobrá, ale rozmarná žena. Hledala vždycky jen to, co by zpříjemňovalo její

život a odbývala lehce své domácí povinnosti. Můj otec byl úředníkem, žijícím pouze pro své úřední záležitosti a nestarající se o rodinu. S matkou šťasten nebyl. Nedovedla mu učiniti domov milým a drahým, starajíc se pouze o své libůstky a užívajíc světa s lehkou myslí. Omlouvala se, že otec ji chce zotročiti, v bezradostném životě držeti a starostmi ubíjeti. Kdyby bývala měla více lásky, mohl náš domov býti teplým krbem, jenž by všechny vábil a poutal. Ale takto byl místem nevlídným a stal se mukou místo útočištěm. Nejvíc pociťovala jsem to já. Otec mě měl rád, a někdy zazářila jeho láska ke mně živým plamenem. Cítila jsem k němu téměř svatou úctu a visela jsem na něm celým srdcem. Matky jsem ráda neměla. Někdy, když o tom přemýšlím, zdá se mi, že to byl hřích, ale já za to nemohu. Ona nepokrytě dávala na jevo, že jsem jí obtížnou, že má zlost, když musila se o mne starati. A čím více jsem vyrůstala, tím mrzutější byla na mne. Přála si vypadati mladistvě, svěže a zlobilo jí, že má tak velikou dceru. Ačkoliv jsem byla malá, pochopila jsem to přece, a proto tím hroznější bylo pro mne ranou, když otec zemřel.«

Zastavila se, složila ruce v klín, a přes to, že pevně sevřela rty, vyhrkly jí slzy. Rychle je setřela, pousmála se a zavrtěla hlavou.

»Vidíte, jsem přece jen slabou ženou, podávám se příliš citům, ačkoliv jsem tolikrát si již umiňovala, že zůstanu klidnou a že minulosť svou pohřbím. Nu, vy mi to odpustíte, viďte? Ale teď už, když jsem začala, musím dokončiti. Byla-li jsem matce na překážku dříve, byla jsem nyní tím více. Matka mě považovala za zbytečnou přítěž i krutě mi vyčítala můj život. Sama by se byla ráda vdala, poněvadž však měla mne, nemohla dosíci žádného výhodného sňatku. Bývala jsem tehdy často bita, aniž jsem věděla proč. Mlčela jsem a snášela rány trpělivě, vzpomínajíc při tom na otce. Modlila jsem se každodenně, aby matka dosáhla své tužby a vdala se. Nevím, nebylo-li to ode mne ošklivé, ale dítě nemá rozumu jako dospělý. Tehdy jsem se domnívala, že má modlitba byla vyslyšena. Do města přistěhoval se nový listovní, vdovec. Záhy seznámil se s matkou a vzal si ji.

Těšila jsem se, že mi teď bude lépe. Ale bylo čím dál tím hůř. Nevlastní otec byl člověk bojácný, neměl své vůle a byl v rukou mé matky loutkou. Tato jakoby se chtěla nasytiti světa, než sestárne, nepomýšlela na nic jiného, než jak by vyplnila veškery své choutky. Domin byl jí pláštíkem a slepě oddaným pomocníkem v jejích tužbách. Vláčel se s ní po zábavách, dával peníze a utrácel s ní z hotových peněz. Měl velmi slušné jmění, ale to se zvolna ztrácelo. Když umřela matka, zbylo mu asi tisíc zlatých. Tehdy byl život můj pravou mukou. Dospívala jsem v děvče, moje družky se vdávaly, ale já musila chodit v krátkých sukních, abych se zdála býti mladá, a aby chování matčino tolik nekřičelo. Už jsem byla odhodlána z domova utéci a jíti do služby, když matka na kterési zábavě se nachladila a zemřela zápalem plic. Tak jsem ztratila otce i matku a byla u nevlastního otce. Tehdy jsem si na čas oddechla. Domin byl slaboch, ale nebyl zlý. Choval se ke mně s něžnou pozorností a snažil se nahraditi křivdy, jež byly na mně páchány. Ale netrvalo to dlouho. Oženil se po třetí.«

Tu se Maruše zarazila, úkradkem podívala se na Zbornika, sledujícího její vypravování s napjatou pozorností a snažila se dodati své tváři veselého výrazu.

»Nu, teď jsem vdána a doufám, že si oddechnu,« dodala jako bezstarostně.

»Proč nevypravujete souvisle dále?« dotíral myslivec, jehož se zmocnilo jakési temné tušení. »Jak vám bylo, když se Domin oženil po třetí?«

»Jak mi bylo?« povídala v nesnázích a odvrátila oči. »Celkem dobře. Ovšem, Julinka byla skoro stejně stará jako já, Domin byl mým nevlastním otcem, a nemohla jsem žádati, aby mě milovali jako svou vlastní. Ale aspoň mě netýrali, nedávali mi znáti, že jsem cizí, že jim překážím. Byla jsem za to Julince vděčna a poslechla jsem ji, když si přála, abych si vzala Zemana.«

Zbornik už měl na jazyku optat se, jakou jest jeho žena. Zastyděl se však a chvatně hledal, co by řekl, aby zakryl své myšlénky.

»Brala jste si Zemana nerada?« ptal se lhostejně.

»To ne. Ale dosud nemám k němu lásky a jak se bojím, nebude mezi námi nikdy oné hluboké, čisté lásky, které k úplně šťastnému manželství je potřebí. Jeho tužby a má přání jsou velmi rozdílné. Ale tolik mohu klidně říci, že mám poctivý a pevný úmysl státi se mu dobrou a poslušnou ženou. Snad se v něm také mýlím a budu později litovati slov, která jsem před chvilkou o lásce pronesla.«

»Přeji vám toho od srdce,« dodal Zbornik dojat. »Život lidský je hádankou, a kdo má dosti síly a trpělivosti, jej rozřešiti, ten získá velký poklad. Patřím také zvědavě do své budoucnosti. Až dosud jsem byl ne-li šťastným, tedy aspoň spokojeným. Budu rád, budu-li moci po letech říci, že dnešní den v té věci nic nezměnil.«

Maruše ho pozorovala s účastí, a cosi jako bolestný úsměv zahrálo jí kolem rtů.

»Ano,« řekla po chvíli jako sama pro sebe, »život lidský je opravdovou hádankou. Jakého rozluštění, překvapení přinese nám oběma!«

»Bojíte se toho rozluštění?« ptal se jí vážně.

»Nemám se už čeho báti,« řekla prostě.

»A já se domnívám, že mám dost síly, abych to snesl,« prohodil Zbornik úsečně s jakousi vyhrůžkou ve svém hlase.

Mlčeli a naslouchali jednotvárnému hukotu vlaku. Zbornik se zamyslil, a Maruše zadívala se opět do tmy. Blížili se k poslední stanici, a bylo třeba zbuditi spáče. Zbornik vstal a chvíli se díval před sebe. Pak podával ruku Maruši.

»My si rozumíme,« povídal prostě. »Až bude některý z nás klesati při řešení té životní hádanky, druhý mu pomůže, viďte?«

»Přijímám,« přitakala s dobrým úsměvem. »Jsem o mnoho klidnější, když vím, že jsem našla někoho, kdo mi rozumí.«

»Děkuji vám za důvěru. Uvidíte, že jste se ve mně nezklamala.«

V hlase jeho chvělo se pohnutí. Šel a budil ženu i sládka. Oba byli rozespalí a divili se, že mohli tak tvrdě usnouti. Začali chvatně skládati různé balíčky a škatule, aby při sestupování s vlaku měli vše přichystáno. Brzy potom zastavil vlak, a oni opouštěli vagon, aby usedli do povozů tu na ně čekajících. Sládek jel do Buřína, a Zbornikovi pustili se přímou cestou poli k lesům a odtud ke Klíčnovu.

Paní Julii v širém poli dřímota přešla. Noc byla tichá, hvězdnatá, polotemná. Sníh skřípěl pod saněmi, a zvonky koní jasně zvonily v čistém, mrazivém vzduchu. Nebylo viděti daleko a nic se také ne-

hýbalo. Nerušený klid dřímal nad krajinou. Někdy ukázala se na mezi skupina šípků, nebo zakrslý chomáč jalovčí. Po půl hodině cosi temného, jako vysoká, černá zeď vystupovala před nimi, roztahovalo se do výšky i šířky a hlahol zvonků se zdvojnásobil.

»Co je to?« lekla se paní Julie, přikrčivší se k muži.

»Jsme u lesa,« poučoval ji myslivec. »Tady vjedeme na lesní silnici a už nevyjedeme až u nás. To jsem rád, že jsem zase ve známé krajině.«

Nahnul se ku předu, pootevřel ústa a nastavil tvář chladnému ovanutí lesního vzduchu. Paní Julie stále ho držela za ruku a úzkostlivě se ohlížela na všechny strany.

»Nejsou tu lupiči?« ptala se uděšeně.

Zasmál se hlasitě, až se smích od stromů odrážel.

»Zdá se mi, že nejsi příliš udatna,« žertoval. »Kdyby teď tak některý z lupičů se objevil, místo bránění bys utekla. Ale neboj se, tady jsou lidé pokojní a v noci spí. Leda že někdy některý jde si v noci pro vyhlédnutý smrček, nebo klade oka, aby dostal lacino pečínku. Ale ti mě už znají a vědí, že je lépe se mi vyhnouti.«

»Chodíš také někdy v noci venku?«

»Ovšem, téměř každou druhou noc.«

»A což kdyby tě někdo zastřelil?«

»Chytili by ho a zabili také.«

»Ale tím by ti život vrácen nebyl. Já tě nikdy v noci ven nepustím.«

»Však ty budeš mluviti jinak, až několik dní pobudeš v myslivně. Myslivecký život není vždycky příjemný, a povinnosti má každý.«

»A to bych musila býti v myslivně sama, kdybys ty odešel?«

»Sama ne, bude s tebou děvečka.«

»Co by mne ta uchránila? Bála bych se bez tebe, a ty mi to uděláš k vůli, že nepůjdeš nikam. Pošleš hajné, a to dostačí.«

Zbornik se opět zasmál. Bylo mu k smíchu, jak se žena bála. Rozuměl jejímu strachu, vyvolanému noční jízdou lesem.

»Nu, nějak to uděláme. Není ti zima?«

»Ne. Vedle tebe je mi tak sladko,« mazlila se a položila hlavu na jeho rameno. Přijímal její něžnosti rád a sám se tím rozehřál. Vypravoval jí o krásách lesa, o tichých, mlčelivých nocech, za nichž prochází po ztemnělých stezkách, naslouchaje ševelu korun a pískání ze sna probuzených ptáků. Na jeho hlase bylo znáti, že mluví z plna srdce, že vše to, co líčí, mnohokráte již a hluboko hlaholilo jeho srdcem a rozechvělo jeho nitro.

Konečně rozstupoval se les, a volná prostora objevila se náhle před jejich zrakem. Dvě ozářená okna vítala je, a ozval se štěkot psa.

»Brok nás také vítá,« upozorňoval Zbornik radostně. »A Baruška je vzhůru. Hajná asi ponocuje s ní.«

»Jen když bude pokoj vytopen, už jsem všecka zkřehla!«

Saně zastavily před myslivnou, a již se otevíraly dvéře. Žluté světlo lucerny rozlilo se do tmy, a ven vyběhl hajný, jeho žena a Baruška, jež na druhý den nastoupila službu. Hrnuli se pro balíčky a uctivě vítali novou paní. Baruška sáhla po ruce myslivcově, chtějíc ji políbiti; když on mrzutě utrhl, opakovala svůj pokus u mladé

paní. Tu pochodila lépe. Paní Julie nechala si ruku políbiti, až to mlasklo.

»Tak ty jsi Baruška?« ptala se, slézajíc ze saní.

»Ano, vzácná paní.«

»To je dobře, že jsi už tu. Topíš?«

»Topím.«

»Pojď tedy a vezmi všecko ze saní. Tohle je hajný s hajnou, že? To jste hodní, že jste čekali.«

Byla přesvědčena, že svou pozorností si jich získá. Běžela chvatně napřed a sotva veběhla do pokoje, shodila plášť a zatleskala rukama.

»Pepouši, už jsme doma,« volala vstříc myslivci, nazývajíc ho zdrobnělým jménem. Pověsila se mu kolem krku a políbila ho. Přijal její polibek se shovívavou trpělivostí a pak poroučel, co se má kam dáti. Chvíli byl ještě ruch. Baruška ohřívala večeři, a mladá paní převleknuvši se do županu, seděla vedle muže a lichotila se k němu jako hravé, nevinné kotě. Zbornik byl vesel a rozhlížeje se jasným pohledem po svém bytě, sám sebe v duchu ujišťoval, že je tu teď mnohem útulněji a příjemněji než před tím.

První týden uběhl jemu i jeho paní jako sen. Myslivec chodil sice do lesa jako jindy, ale vracel se dříve. Věděla-li paní Julie, kudy se bude vraceti, chodila mu naproti, skryla se mu někde za strom a odtud vybíhala naň radujíc se, byl-li překvapen. Vodila se s ním za ruku, smála se, žertovala, mazlila se, a samotářský Zbornik díval se blaženě do budoucna, vida vše ve světle a jasné. Oplácel pozornosti své ženy pozornostmi jinými, a hajná povídala nejednou svému muži, že by byla nikdy ani nevěřila, jak vzácný pán dovede laškovati a se smáti.

Baruška byla po sestře; do práce jako drak. Hnala se z práce do práce, nedala se k ničemu pobízeti a s úzkostlivou pozorností plnila každý pokyn své paní. V myslivně bylo vše čisté, spořádané, a Zbornik uvažoval, že přece jen probloupil, že se tak dlouho neženil.

Po týdnu dostali v myslivně návštěvu. Přijel sládek se svou paní uradit se o obědě, který měl být úřednictvu vystrojen. Vrazil do myslivny jako velká voda. Křičel, rozhazoval rukama, smál se a přes tu chvíli chytal Maruši kolem pasu.

»No jak, panstvo, jak se máte?« volal, a malá, sádlem zarostlá očka se mu blýskala. »Dobře, že ano? A jak taky jinak. Já jsem jako v sedmém nebi. Kam jsme, švakře, rozum dávali, že jsme se tak dlouho neženili. Lituji každé hodiny, kterou jsem zameškal.«

Zbornik se usmíval, a paní Julie objímala Maruši.

»Jsi spokojena?« ptala se jí pološeptem

»Jsem, matinko,« klidně odpovídala sládková.

»To mne těší. Vidíš, že jsem ti dobře radila, a že jsi dobře udělala, poslechnuvši mne. Já jsem také velmi spokojena,« dodala, nahýbajíc se k jejímu uchu.

»Žádné šepty,« křičel sládek rozpustile. »Povídejte před námi, abychom věděli, že nás nepomlouváte. Ostatně není teď ke zbytečným řečem času. Dejte nám, švakrová, trochu piva, a pak si povíme o chystaném obědě. Mám dnes várku a musím brzy domů.«

Myslivcová běžela udělat dle jeho přání, a po chvíli seděli všichni pohromadě. Slovo však, jako vždy, vedl sládek. Na připra-

veném papíru měl seznam hostí, kteří se měli sezvati, a zároven také nástin jídel. Odporovati nebo něco opravovati bylo marno. Sotva někdo pronesl mínění, že to neb ono dalo se by jinak provésti, zahrnul ho přívalem slov a odůvodňoval svůj názor tak houževnatě, že odpor sám sebou přestal.

»Tak dobrá, věc jest ukončena,« kázal, skládaje papír. »My zaopatříme oběd, a ty, švakře, mi dáš na podzim nějakého zajíce a koroptev. U nás je na oběd místa dost. Maruška má piano. Je sice horší, než má tuhle švakrová Julča, ale dostačí. Každé chvíle zahrajete a zatancujeme si. Kdo nebude chtít tancovati, půjde si zahrát v karty, a ženské se o zábavu postarají samy. Bude to něco nóbl. Povídal jsem o tom některým pánům, a všichni se na to těší. Pozvu sám všechny, protože o vás vím, že jste tu jako zakopáni. Musíš, švakře, koukati, abys se dal přeložiti někam jinam, trochu mezi lidi.«

»Šlo by to?« ptala se paní Julie ochotně.

»Proč by nešlo. Jen kdyby ředitel chtěl. Hleďte se ředitelce zalichotiti. Je s lesmistrovou na kordy a udělá to lesmistrové na truc.«

»Já se odtud hýbati nebudu,« řekl Zbornik stručně.

»A proč?« divil se sládek.

»Protože jsem tu spokojen. Kdo ví, jak bych byl spokojen jinde. Ostatně mne svět netáhne. Čím dále od lidí, tím méně mrzutostí a klepů.«

»Však ty se dáš ode mne přemluviti,« lichotila se paní Julie.

»Na to tuze nespoléhej, v podobných věcech jsem neústupný.«

»Což, v tom máš pravdu,« smál se sládek. »Paličák jsi. Tuze se však nezaříkej. Za nějaký čas tě žena zkrotí.« Rozesmál se, až ve tváři zrudl.

»Takových pošetilých nadějí si nedělej,« řekl Zbornik vážně »Co jest rozumné, všechno ženě udělám. Ale v malichernostech, které by byly proti mému klidu, dovedu svou vůli hájiti.«

»Vida, jak jsi přísný,« prohodila myslivcová jako se smíchem, ale cosi trpkého přece jen se skrývalo v jejím hlase.

»Nikoliv přísný, ale rozvážlivý,« opravoval ji klidně. Dobře, že sládek měl várku. Spěchal a teď vstával prohlašuje, že nemůže déle meškati. Zbornik ho provázel až k saním. Paní Julie stála mezi dveřmi, dokud se koně nehnuli. Pak vracela se chvatně do pokoje a postavila se k oknu. Byla zamračená a bubnovala prsty na skle.

Když Zbornik vešel, podíval se na ni, lehký mráček nevole přelétl jeho čelo, ale hned zase byl pokojný.

»Dej, Julinko, odkliditi věci se stolu. Rád bych pracoval,« řekl klidně.

»Zavolej na Barušku, je v kuchyni,« odpověděla ostře neobracejíc se.

»Myslím, že je to povinností ženy, aby se starala o domácí pořádek,« řekl s důrazem. »Abys si však nemyslila, že mne tvůj vzdor rozčílí, udělám, co jsi si přála.«

Vyšel ven, a paní Julie rozzlobená, že mohl tak klidně poukázati na její chybu, šla do vedlejšího pokoje, přirazivši za sebou hlučně dveře.

Baruška odklidila vše, a Zbornik usednuv, pracoval. Před očima sice mihalo se mu všelicos, ale byl pánem své vůle a nedal se strhnouti k příkrosti.

Když asi půl hodiny tak klidně pracoval, vešla opět paní Julie do pokoje. Zdálo se, že jest také pokojná, ale výraz její tváře svědčil, že jen s namáháním se přemáhá.

»Budeš brzy hotov?« ptala se odměřeně.

»Asi za hodinu. Přeješ-li si však něčeho, mohu toho na chvíli nechati.«

»Ráda bych s tebou mluvila, jak bude s návštěvou,« povídala stejně suše. »Švakr sládek ustanovil, aby oběd byl za týden. Do té doby však musíme ženatým úředníkům, aspoň těm přednějším, udělati návštěvu. Chci se tě tedy ptáti, který den začneme. Musíme ovšem návštěvy dělati odpoledne, a tu by bylo dobře, kdybys zjednal příležitosť. Pěšky běhati přece nebudeme.«

»To ne, drahoušku, nebudeme běhati ani pěšky, ani se voziti,« pokojně odpovídal, patře jí do očí.

»A jak to tedy chceš udělati?« ptala se prudce.

»Zcela jednoduše. Nebudeme vůbec dělati návštěv. Je to zbytečný a bláhový obyčej. Vystrojí se oběd, přijdou všichni úředníci s paničkami. Při tom se jim představíme a pak aspoň vyhneme se oplácení návštěv, které by nás po několik týdnů o celý pokoj a klid připravily. Některé z paniček nemají nic pilnějšího na práci, než že po návštěvách běhají, k sobě jiné zvou a snaží se, jak by hodně klepů nadělaly. A tím by nám spokojenosti nepřibylo.«

»Už jsi hotov?« ptala se spičatě.

»Doufám, že jsi mi dobře rozuměla, abych ti to nemusil po druhé povídati.«

»Povídám ti tedy, že návštěvy dělati budeme,« řekla ostře a určitě.

»Tak?« zakýval hlavou. »Kdo nás k tomu přinutí?«

»Já,« vyrazila hněvivě. »Neznáš-li ty požadavků slušnosti, musím je znáti já. Když jsem si nebožtíka muže vzala, dělali jsme návštěvy čtyři neděle, poněvadž to bylo ve velkém městě. Bude-li to tady trvati pouze týden, doufám, že tolik toho neztratíš ze své spokojenosti, o níž stále mluvíš. Chceš-li platiti za vzdělaného muže a nechceš-li, abych se stala terčem posměchu, pak mne poslechneš a nedáš příčinu k brzké domácí mrzutosti.«

Zasvítila očima a přeložila ruce na prsou, dodávajíc si velmi vznešené tvářnosti. Zbornik položil se také klidně na lenoch židle a pozoroval ji chvíli otevřeným, přímým pohledem.

»Ty jsi se, Julinko, přenáhlila,« řekl potom vážně. »Prohodila jsi všelicos, čím bych mohl býti uražen. Já to však přičítám tvému náhlému rozčilení. Musíš se učit panovati nad svými vášněmi, sice bys se stala hříčkou svých choutek. Teď jsem tvým mužem já, a ne tvůj nebožtík muž, listovní Domin! Na mně je, abych určoval, co se stane nebo ne. O spokojenosti mluvím stále proto, poněvadž je nejvzácnějším jměním všech manželů. Je-li tobě věcí vedlejší, je to smutné, že tak záhy se jí zříkáš. A co se dotýká další tvé poznámky, buď ujištěna, že každý opravdově vzdělaný člověk neměří vzdělanosť druhého dle zevnějšího chování, ale dle jeho vědomostí. Já nikomu svou vzdělanosť do očí nestavím a také od nikoho chvály nežádám. A co se tebe dotýká, uděláš velmi moudře, když budeš vždy dbáti toho, co by mně bylo milo a ne, čeho jiní od tebe požadují. Ptal jsem se tě před svatbou vážně, budeš-li na samotě spokojena, a po-

dotkl jsem, že tu není společnosti, aniž my společnosti budeme vyhledávati. Ty jsi se mnou souhlasila. Nechceš snad říci, že veškery tvé dřívější sliby byly jen na oko?«

»Vím, co jsem slibovala,« zvolala zlostně, »a poučovati mě nemusíš. Nejsem tak hloupá, abych nevěděla, co se sluší a patří. Od tebe se způsobům, chvála Bohu, učit nemusím. Slibovala-li jsem ti, že budu tráviti život na samotě, rozuměla jsem tím, že se odřeknu různých zábav, kterým jsem byla zvyklá. Ale abych neměla žádných styků s úřednicemi, to ne, to jsi přišel na nepravou.«

»Vidím to, bohužel,« trpce prohodil Zbornik. »Jednal jsem tuze ukvapeně a nerozumně, dav se tebou obelstíti.«

»Kdo tě obelstil?« křikla náruživě.

»Ty,« řekl klidně.

»Že ti není hanba tak mluviti,« volala a vyskočivši vrazila do židle.

»Mně hanba býti nemusí, poněvadž se chovám slušně. Ty však počínáš si, jako si obyčejně počínají na venkově při muzikách. Tam také křičí a židlemi tlukou.«

Zarazila se a podívala se naň vytřeštěným zrakem. Tohle neočekávala. Nevěděla co dělati. Poznámka o muzikách vzala jí chuť dále zuřiti. Dala se tedy do nuceného, pohrdavého smíchu a vztyčila hlavu.

»Pozoruji, že znáš velmi dobře venkovské muziky. Musím se jednou také podívati, odkud jsi vzal své zkušenosti a názory o způsobech.«

Teď vyskočil Zbornik také. Ruce v pěstě zaťal a zamračil se zle.

»Dost už pošetilých řečí,« křikl tak přísně, že se přestala smáti. »Co jsem řekl, stane se. A tobě povídám, že má spokojenosť trvala jen týden. Už jsem prohlédl tvou přetvářku, a uspoř si tedy dalších pokusů přesvědčit mě, že jsi tou, za kterou jsi se vydávala. Mezi námi už lásky nebude.«

Sáhl po klobouku a ručnici a šel ven. Paní Julie stála chvíli v pokoji a patřila ke dveřím, za nimiž zmizel. Chtěla už se rozběhnouti a volati za ním. Ale pak pohodila vzdorovitě hlavou a sedla k pianu. Zbornik zaslechl, jak hlučně hraje veselý pochod. Bylo mu, jakoby to zvonili hranu jeho snům a tužbám.

Hněv mezi manžely trval čtyři dni. Zbornik jak obyčejně klidně chodil do lesa a doma usedal ke práci. Paní Julie okázale dávala na jevo svou nevšímavosť a kde mohla dráždila ho. Pracoval-li, šla do vedlejšího pokoje a hrála hodně hlučně, aby ho vytrhovala. Při obědě kladla před sebe knihu a počínala si tak, jakoby tu muže nebylo.

Zbornikovi bylo vynaložiti veškeru duševní sílu, aby nevybuchl. Podařilo se mu zůstati zcela klidným, přes všechen posměch a zřejmé urážky paní Julie, jež doufala ho takto dohnati k neprozřetelnému nějakému výbuchu.

Když však viděla, že marně očekává nějaké slabosti mužovy, uznala za moudřejší hledati k jeho srdci jinou cestu. Oběd byl nedaleko, chtěla přece na poprvé vzbuditi obdiv a zjednati si náležité vážnosti. Toho všeho by ovšem nedosáhla, kdyby se s mužem hněvala.

Zvolna tedy, chytře a úlisně počala Zbornika smiřovati. Prokazovala mu steré malé pozornosti, sledovala ho bázlivým, prosebným pohledem, dívala se za ním oknem, když odcházel, a čekala mezi dveřmi, když se domů vracel.

Rozuměl jejímu počínání. Bylo mu při tom všem nevýslovně trpce. Ale při své chůzi lesem rozváživ vše, oddal se trpělivě svému osudu. Rána, kterou přiznáním ženiným obdržel, hluboko ho bolela, měl však dosti síly utajiti ji a skrýti hluboko na dně své duše. Nechtěl státi se předmětem sterých pomluv, nechtěl ještě více rozdírati svůj život. Když pozoroval, že by paní Julie ráda se smířila, nevzpíral se tomu. Byl ochoten se smířiti. Věděl, že to bude jen na oko. Onen pel něžnosti, důvěry a lásky k ženě zmizel, jakmile poznal, že její chování i sliby byly přetvářkou, že jinak smýšlí a jinak mluví, že je rozmarná a vášnivá. Zůstalo mu jen vědomí, že jest jeho ženou, a že jest tedy povinen chovati se k ní slušně a laskavě.

Paní Julie ani neměla tušení, jak pevnou, nezdolnou povahu má její muž, jak ryzí upřímné a obětivé srdce, jak citlivou a vroucí duši. Kdyby bývala její povaha byla opravdová, hluboká, něžná, byla by s jásotem přijala vědomí, že jest to její muž. Ale takto nepoznavši ho, podobala se slepci, jenž s pohrdáním kráčí po kamení obsahujícím v sobě drahokamy.

Měla radost, že muž není umíněným, a jakmile naň začala mluviti, že jí odpovídá mírně a jasně, jakoby se na nic nepamatoval. Domnívala se, že už všecko pustil z hlavy, a aby jej přesvědčila, že není tak zlou, za jakou ji měl, nezmiňovala se ničím o mrzutosti. Jen o blízkém obědě hovořila otazujíc se předem, jaká je ta či ona panička, s níž se má setkati.

Konečně se přiblížila doba, kdy měla se poprve ukázat v kruhu veškerého úřednictva rozsáhlého panství. Po dva dny vybírala z hojné zásoby šatů vhodný oblek, určovala, které si vezme šperky, jak spořádá svůj účes a podobně.

Zbornik byl klidným a teprve když k myslivně přijel povoz sládkem pro ně poslaný převlékl se do lepších šatů a usedal se svou paní do kočáru. Mrzelo ho, že tolik marnivé péče věnovala svému ústroji. Prorokoval si, že se jeho žena stane terčem škodolibých poznámek, jimiž ji ostatní paničky ze závisti obsypou. Ale neříkal nic, utěšuje se, že po dnešním dni uzavrou se opět ve své samotě a nebudou dbáti toho, co lidé o nich budou povídati.

Sládek s Maruší čekali je již netrpělivě, a sotva přijeli, vedli je do jídelny už pro hosty připravené. Dlouhý stůl pokryt byl lesknoucími se příbory. Sládek, bohatý muž, vyzdobil svůj byt a snesl veškeru nádheru, aby dnes vynikl. Byl všecek rozrušen a stále jen si přál, aby to dobře dopadlo.

V paní Julii nalezl dobrou pomocnici a pochlebnici. O vše se zajímala, radila, a než hosté přijeli, to či ono poopravila, dovolávajíc se svých dobrých zkušeností Maruše byla při všem jaksi trpná. Lhostejně konala své práce, dívajíc se úkradkem na Zbornika, jenž usedl v pokoji u okna a díval se zamyšleně ven. Cosi jako soustrasť tkvělo v pohledu mladé žínky.

Zbornik zachytil jeden z takových pohledů. Napřed se maně lekl, podivil se a pak se zastyděl. Ano, už to i ona ví, myslil si, jak jsem se dal obelstíti. Snad to tušila a předvídala. Bude-li některý z hostí míti právě takový bystrý pohled, roznese se záhy, že ten vyběravý myslivec, jenž se ženám vyhýbal, jenž neuznal žádnou ze známých děvčat za vhodnou ženu pro sebe, že tento mudrc se pře-

mudroval a nechtěje se napáliti, dal se přece napáliti, a to tak, že ho to již druhý týden po svatbě mrzí.

Vzmužil se a chtěl bojovati sám s sebou. Dnes se nesmí dověděti nikdo nic, třeba by mu srdce při tom krvácelo. Vstal a chtěl se odebrati za ženou, když tu potkal Maruši jdoucí pro něco do pokoje. Zarazil se a ztratil veškeru odvahu, kterou si dodával.

»Už jedou hosté?« ptal se jen tak, aby zakryl rozpaky.

»Ještě ne, ale dlouho to trvat nebude,« odpovídala mírně. »Těšíte se na dnešní zábavu?«

»Já? Kdybych mohl, pěšky bych domů utíkal.«

»Ale Julinka je veselá. Chválila právě muži, jak je s vámi šťastna.«

Podíval se na ni a vida, že tím nechce se mu posmívati, zasmušil se. Mlčel chvíli.

»My dva jsme asi stejně šťastni,« řekl potom s povzdechem. »Nu, dnes už snad tu komedii klidně zahrajeme! Ale jak to potom bude, nevím.«

»Což je vám! Odejdete na svou samotu a nebudete se mít před kým přetvařovati, ale já mám příležitosť zkoušeti své síly téměř každodenně. Můj muž mě vozí na návštěvy, zve každého k nám, a ti lidé si myslí, že není šťastnějšího domu nad náš. Vyčítají mi to, vychvalují mého muže, tvrdí před ním, že jsem udělala štěstí, a já musím mlčeti. Jak vidíte, bylo dobře, že jsem k takovému sebezapírání měla dobrou přípravu za svobodna.«

»Tehdy, když jste mi vypravovala, co jste zkusila, nechtěla jste nic říci, jak vám bylo, když si vzal váš nevlastní otec mou ženu. Viďte, že vám nebylo lépe, než před tím?«

»Proč se ptáte?« tázala se zdrželivě.

»Myslíte, že jsem nerozuměl vašim dnešním pohledům? To, co jste tušila, už je tu.«

Podívala se naň s účastí, a chytila ji lítost. Hovořil pevně, ale ona vše vytušila z jeho hlasu.

»Už jste měli mrzutosť?« ptala se tiše.

»Na to vám nemohu odpověděti. Toliko to vám povídám, že jsem už svou ženu poznal.«

»Tedy přece,« řekla soustrastně a sklopila hlavu.

V tom ozvalo se ze sousedního pokoje volání sládkovo. Pobízel je, aby šli rychle do prvního pokoje, poněvadž hosté přijíždějí. Tu chytil Zbornika za ruku a táhl ho dolů ke schodům, aby vítali hosty.

Přijel první povoz s rodinou lesníka Šmardy a za ním povoz za povozem hrčel na prostranný dvůr pivovaru. Sládek rozplýval se ve zdvořilostech. Brzy on, brzy Zbornik vedli přijíždějící nahoru a tu představovali obě mladé paní, které se staraly o další pohostění příchozích.

Naposled rychle za sebou přijel lesmistr s paní a řiditelovic. Paní lesmistrová, tlustá, nádherně vyšňořená paní, ověšená mnohými šperky s vysoka dívala se na Zbornika, jenž ji vedl nahoru. Hrála si se zlatým skřipcem, visícím na šňůrce a úsečně se ptala, jak mnoho hostí jest již pohromadě.

Když vešla do pokoje, změřila obě nové paničky hrdým, zkoumavým pohledem a milostivě přikývla, když je myslivec představil.

»To je hezké,« povídala hlubokým hlasem, a točíc velikýma, jako vyvalenýma očima, »máte, pane lesní, hezkou paní. Ale zlobím se na vás, že jste ji nepřivedl napřed k nám, abych ji dříve byla poznala.«

Vítězný pohled paní Julie zalétl ke Zbornikovi, jenž klidně poslouchal výtku paní lesmistrové.

»Přála jsem si toho,« řekla chvatně, »ale můj muž je takový nenapravitelný samotář, že jsem se musila poddati.«

»Miluji pouze klid,« řekl Zbornik pokojně. »A poněvadž nechci, aby žena místo starostí o domácnost přemýšlela o jiných věcech, umínil jsem si, že nebudeme dělati vůbec návštěv.«

Paní lesmistrová změřila jej přísně a jaksi uraženě. »Člověk nesmí zapomínat, že jsou jisté požadavky slušnosti, kterým vyhnouti nelze. Vaše paní není vaším otrokem, a doufám, že jí potřebné svobody popřejete.«

Zbornik se zamračil a chtěl ostře odpověděti. Ale již za ním ozval se šumot, a ředitelovic provázeni sládkem blížili se k nim. Paní lesmistrová chvatně poodešla, aby se s ředitelkou nesetkala, a mladé paní pokročily vstříc suchoučké paní ředitelové, oblečené v jednoduché, černé hedbávné šaty. Byla pravým opakem lesmistrové. Pohyblivá, stále se usmívající, veselá a hovorná. Také ona se na Maruši i Julii podívala pátravě, a Zbornik sledující její pohled, postřehl dobře, že na Maruši spočinul její zrak se zalíbením, na Julii však jaksi odměřeně a cize.

»Tak to je vaše paní?« ptala se sládka, ukazujíc na Maruši. »Nevybíral jste špatně. Nu, s paní starou se budeme často vídati, viďte? Jsem už stará, děti mám po světě a ráda si k některé paničce zaběhnu, abych si popovídala. Tuhle paní lesní je tuze od nás vzdálena, na té nemůžeme žádati, aby nás navštěvovala, a musí také odpustiti, že se s ní budeme řidčeji vídati.«

»Klíčnov není tolik vzdálen,« prohodila Julie trochu ostře.

»Myslíte?« povídala paní ředitelová jaksi volně. »Ovšem, na kraji světa to není, ale přece by vaše domácnost mnoho trpěla, kdybyste ji chtěla často opouštěti. Chválím panu lesnímu, že nedělal návštěv. Vyhnul se mnohým nepříjemnostem, a dnešní den nahradí úplně návštěvy. Ale pojďme, prosím, dále, aby na nás ostatní marně nečekali.«

Lehce se paničkám uklonila a chvátala do druhého pokoje. Následovali ji, a Zbornik kráčel vedle své ženy. Podívala se naň, jakoby chtěla se dověděti, co si právě myslí. Viděla, že na jeho tváři tkví smutný úsměv. Nerozuměla tomu a považovala úsměv za výsměch.

Když usedli ke stolu, pozorovali všichni, že paní Zborniková se mračí a okázale mlčí. Rovněž její muž byl jaksi zamlklý a velmi málo účastnil se hovoru.

Sládek na štěstí vynahradil, co Zbornikovi zameškali. Zářil veselostí a jeho hlas pronikal šumem a hovorem jako hrkot mlýna. Vtipkoval, svou ženu škádlil a dával na jevo, že je opravdu šťasten.

Po obědě odešli páni do připraveného pokoje, aby hráli. Mladší a svobodní úředníci zůstali u ženských, a Maruše bez pobízení usedla k pianu. Veselé zvuky taneční hudby rozlehly se jídelnou. A už pivo-

varská chasa vynášela stoly a židle, aby panstvo mohlo tancovat. Kdo byl až dosud zamlklý, rozveselil se, a záhy byl v bytu sládkově ruch a šum. Smích, volání, popěvky střídaly se ve vířivé směsici. Tanec rozehříval, dobré pivo a víno rozjařovalo, a každý poddával se proudu zábavy.

Veselá nálada uchvátila také paní Julii. Maruše trpělivě hrála, dávajíc přednost hře před tancem. Pouze asi dvakrát neb třikrát, když sládek ji vyzval k tanci, vystřídala jí paní Julie. Sedíc u piana a hrajíc po paměti lehké taneční písně, sledovala pohledem směsici kolem ní hlučící.

Viděla, kterak Julie obklopena několika úředníky se smála, živě se bavila, hrála si na mladou, roztouženou a vtipnou. Přijímala poklony a s celým zápalem tancovala.

Otevřenými dveřmi bylo viděti do druhé místnosti, kde starší páni hráli v karty. Opodál jednoho stolku seděl Zbornik. Loket měl o lenoch židle podepřený, a hlava jeho spočívala ve dlani. Zdálo se, že se dívá na hru. Ale ve skutečnosti jeho pohled tkvěl do prázdna. Hluboký, nepokrytý smutek a únava vepsány byly v jeho ušlechtilé rysy. Nikdo si ho nevšímal a kdyby snad býval si ho všímal, on by toho byl ani nepozoroval.

Maruše ho pozorovala dlouho. Dovedla pochopiti, co se v jeho duši děje. Rozuměla tomu výrazu, za nímž skrýval se duševní boj. Dozajista že se loučil v těchto chvílích s posledním zásvitem naděje a připravoval se na těžký, strastiplný život.

Bylo jí ho upřímně líto, a připomenula si zároveň svůj vlastní život. Viděla svého muže veselého, bezstarostného, pachtícího se, aby bylo vyhověno všem požadavkům hostí. Pro zevnějšek, pro okázalost obětoval všechno. Nedovedl pochopit, že jest ještě jiný život, vyšší, cennější, lepší. Nepovážil, že by jeho žena spokojila se tichým útulkem domácím, jen kdyby byl ozářen teplem opravdové lásky a porozumění. Měl lesk své domácnosti, bohatství, styky s vynikajícími rodinami za vrchol požitku, jakého si každá žena může přáti.

A ona zatím pod tíhou onoho lesklého pozlátka úpěla a trpěla. Duše její, každým záchvěvem dojmu dotknutá a po hlubokém požitku toužící, viděla, že před ní zeje jednotvárná, suchá budoucnosť, v níž neužije ani radostí, ani citu blaha.

Co Julie od sebe lehkomyslně a se zlostí odhazovala, toho si ona beznadějně přála. Nikdy neužila klidu, a ani manželství jí nepřineslo pokoje, jenž byl snem celého jejího života. A toto vědomí náhle ji tolik rozrušilo, že cítila, jak se jí do očí hrnou slzy. Vzpamatovala se však, napjala veškeré síly a potlačila výbuch své lítosti, odpovídajíc v následující chvíli s úsměvem dotazům několika paniček, jež k ní přistoupily. (Dokončení.)

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti“.

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Bylo to dne 17. ledna r. 1885., kdy ctihodný San Martino pozval několik dobrých katolíků, známých jako lidumilův a podporovatelů všeho šlechetného, k poradě, jak činiti, aby položeny byly začátky k provedení zamilované jeho myšlénky. Srdce ho bolelo, pohlížel-li na opuštěné sirotky, na něž se všech stran zela zkáza. Mnohý si pomyslí, že taková schůze neměla valného výsledku; ale bystroduchý kněz soudil zcela dobře, mínil-li, že by byla zcela marná a bezúspěšná schůze, kam by se mohl dostaviti každý, kde by se pronášely všelijaké řeči, často ani k věci nesměřující, kde by bylo plno rozumův a málo dobré vůle.

Věděl, jak tomu bývá. Většina se domnívá, že má před sebou snílka, kterému se zdá o plánech a podnicích, jež nikterak nelze uskutečniti; jiný se bojí, že bude musit také sáhnouti do kapsy a něčím přispěti, u mnohých je vůbec egoismus tak prudký a tak převládá, že do takového shromáždění ani nejdou. Karel, jako mnozí vznešení jeho předchůdcové v oboru křesťanské charity, měl již takové vnuknutí od Boha, že věděl, koho do schůze k poradě pozvati a koho ne. Pozval jen, jak jsme pravili, osvědčené muže, od nichž bylo lze čekati ochotu, dobrou vůli, že v radostném nadšení podají lidumilnému knězi pomocnou ruku k bohumilému dílu.

První porada měla požehnaný výsledek. Nikdo z přítomných nemohl odolati úchvatným a plamenným vývodům horlivého zakladatele. Za deset dní — tedy dne 27. ledna 1885., opatřen již útulek čtrnácti dětem. Za nedlouho bylo jich 20, později 40, 80, 100, 150. Neunavná mysl San Martinova odklízela všude překážky; k velkodušným byl přívětiv a plný úsměvu, k lakomcům neuprositelný, k zatvrzelým přísným, k váhavým chodil tak dlouho, až je získal; nešťastné a opuštěné děti osobně vyhledával, o jejich stavu se přesvědčoval a zachraňoval je, jakmile nabyl jistoty, že by mravně i hmotně hynuly, kdyby se jich neujal. Hned v prvých dvou letech svého trvání, 1885.—1887., učinil ústav obrovské kroky ve svém rozvoji, tak že sv. Otec Lev XIII. neváhal zakladateli a řediteli jeho uděliti apoštolské požehnání, jež rozšířil na dobrodince ústavu i chovance jeho, aby, jak výslovně pravil, »vznešený cíl, zabrániti zlu, dokonale byl dosažen.« Papežské breve toto se zvláštním radostným pohnutím odevzdal šlechetnému knězi sekretář propagandy, Monsignor Jakobini. Brzy potom, aby organisace ústavu byla doplněna, přijaty sem blahočinné sestry sv. Vincence z Pauly, jež, jak známo, získaly si nesmírné zásluhy v díle Boscově i Cottolengově a náležejí k prvním hrdinám v oboru křesťanské lásky.

Že působení ústavu bude požehnané, poznalo se hned na počátku, kdy úsilovnou snahou San Martinovou uveden byl v život. Sotva bylo po první úradě, dne 17. ledna 1885., byly péči nového zařízení doporučovány čtyři dítky ve stáří od 8 do 12 let — sirotci bez otce a matky. Otec zabředl do nešťastných spekulací a zahynul sebevraždou; matka, zničena hořem, následovala ho do hrobu za deset měsíců. Teď bylo zle. Zakladatel ústavu v plénkách se nalézajícího nemohl přijati všechny čtyři děti;· i rozhodl, že vezme dvě, ty nejmladší, a tak se stalo. Že dvou těch dětí jsou řádní, hodní lidé, kteří se živí prací rukou svých, a mistři nemohou jich dosti nachváliti. A co se stalo z druhých dvou, jež nemohly býti přijaty? Poslyšte v krátkosti bolestnou jejich historii.

Jak tomu bývá, »ujali« se jich příbuzní zemřelých rodičů; lidé, kteří se celý čas k rodičům ani oni k nim nehlásili. Bývá tomu tak v životě; každé dítě přišlo do jiného koutu světa a bylo považováno od příbuzných za pravé břemeno a neštěstí; smýkáno jimi sem a tam, chvíli byly u tohohle strýčka, chvíli u onoho, a při tom pilně hleděno k tomu, aby nešťastná ta břemena mnoho chlebíčka nesnědla. Hlavním domovem jejich byla ulice, kde se za nedlouho seznámily se svůdci, kteří umějí dobře těžiti z nezkušenosti a neštěstí ubohých opuštěnců. Hoši uprchli z domu svých příbuzných, kteří se po nich nesháněli, a propadli životu lenivému a tuláctví. Potloukali se po krčmách, kdež posluhovali, kočovali s komedianty a krasojezdeckými společnostmi, panorámami a loutkovými divadly, kouzelníky a kramáři; posléze octli se mezi podloudníky a zloději, a orgánové spravedlnosti znají je velmi dobře, v žalářích jsou jako doma. Bohužel, že »spravedlnost« objeví se v životě takových nešťastných bytostí vždy jen tehdy, aby *trestala*, nikdy, aby *zlo předešla,* aby mu bránila. Jeden z nich — mladší — očekává v nemocnici každou chvíli smrt, aby ho vysvobodila a učinila konec jeho bídnému životu; druhý — není-li právě v žaláři — potlouká se tam, kde vyrostl, a každé chvíle přijde na krk oběma hodným bratřím, kteří proň velice trpí.

Kněz Karel San Martino zcela dobře postihl, že ani *škola*, ani tak řečené *polepšovny* či *vychovatelny* pro děti takového druhu skoro nic učiniti nemohou. Jest veliká illuse domnívati se, že obecná škola jest s to, aby mohla takové dítě učiniti mravným, i při nejlepší snaze a vůli. K úkolu takovému její síly i její zařízení nestačí. Obecná škola podá sice dítěti jisté určité vědomosti, ale nevychová ho, a o to zde nejvíce běží. Dítě je ve škole pět nebo šest hodin denně; ostatní čas tráví v ovzduší, jež je kazí. Jak je možno, aby símě knězem a učitelem v duši seté vzrostlo, nevidí-li dítě ve svém okolí nic než neřest, hřích, zločin a surovost, a tráví-li život většinou na veřejné ulici; což tu vidí dobrého?

A jestliže tak řečená veřejná dobročinnost, či lépe řečeno officielní, zví o takových dětech, nemá pro ně jiného útulku než polepšovny nebo vychovatelny, kdež se dítě nešťastné a opuštěné, ale ještě nezkažené sejde s prohnanými chovanci, kteří již proběhli celý labyrint hříchu, tedy kde se octnou v ovzduší velmi nebezpečném, jež je otravuje i přes všechen officielní dozor. Vystoupí-li takové nešťastné, nezkažené však dítě z podobného ústavu, chvěje se strachem, co mu lidé řeknou, až se doví, kde své mládí trávilo. Kdyby

podobné polepšovny a vychovatelny byly útulky jen pro děti úplně zkažené, měla by se věc jinak. A což sirotčince?

Těch je v Italii velmi málo a mohou přijímati jen nepatrný počet dítek, a kromě toho: je-li otec v žaláři, není dítě sirotkem, tedy ho sirotčinec nepřijme.

Jen ústav založený na lásce křesťanské, jehož vznešeným vzorem je Kristus, ústav, jenž by dětem nahradil otce a matku, může zde pro dobro opuštěných s úspěchem pracovati. Tak soudil San Martino, a myšlénka ta ho vedla k založení podniku, jemuž Bůh žehnal a žehná.

Slyšme vlastní slova lidumilného kněze: »Mnohé jsou strasti, jež skličují ubohého člověka, a všecky jsou hodny pozornosti a péče dobrosrdečných lidí. Kdo však strasti ony mezi sebou přirovnává, kdo zpytuje, jak to jen je možno, jejich sílu a následky, shledává, že mezi nejkrutější, plné nejzhoubnějších následků, náleží *opuštěná mládež.* Opuštěné dítě jest onen nešťastník, jenž je na světě sám v té době, kdy právě nejvíce potřebuje láskyplného vůdce, jenž by ho podporoval na cestě životem, a vůdce toho nemá. Opuštěné dítě je bytosť slabá, křehká, nezkušená, jež snadno se stává kořistí každého nebezpečí; bídný utonulec, jemuž nikdo nepodá ani malého bidélka, aby se ho chytil ku své záchraně; je to vzácné símě, vyžadující neustálé lásky a péče, aby se vyvinulo a vydalo jednou plody, zatím však je vydáno v šanc všem bouřím a vichřicím. Vy všichni, kteří s úsměvem na rtech a veselostí v srdci požíváte radostí života, zdaž jste kdy pomyslili na smutný stav opuštěného dítěte?

Neslyšeli jste nikdy jeho pláče, nedali jste si vypráněti jeho historii, neviděli jste slz, řinoucích se po vyhublém jeho líci? Pokusili jste se nahlédnouti do jeho srdce a uzřeli jste tam jeho úzkosť, muka a soužení?

Kdyby opuštěné dítě mělo matku a otce, kteří by se o ně starali a chránili je od nástrah, úkladův a pohoršení! Ale ono je samo, samo a opuštěno!

Jestliže je vezmete pod svá ochranná křídla, povedete-li je k dobrému, učiníte z nich poctivce, lidumily, přátely a vykonavatele dobra. Jestliže však je zanecháte samu sobě, jestliže nešťastný jeho osud vámi nepohne, zmocní-li se ho zlí tovaryši, bude-li je kaziti špatný příklad a pohoršení, pak — a to je jistá věc — bude z něho nepřítel pořádku, nevěrec, zločinec, protivník Boha a lidí. A titéž, kteří v příhodný čas mohli dítě zachrániti jen trochu dobrou vůlí a malou obětí a mohli zabrániti, aby dítě nekleslo, titéž, kteří tak učiniti nechtěli a neučinili, zasednou na soudnou stolici, s vážnou tváří se dovolávají zákona a pronášejí hrozná slova: »Vinen! Budiž potrestán!« A zdaž to nevidíme každého dne? Je to spravedlivé, rozumné, je to křesťanské?

Zachraňme tedy dítě, pokud je nevinné, zabraňme, aby se nezkazilo!«

Slova nadšeného muže nepadala na skálu, ale došla ohlasu ve mnohém srdci zbožného člověka, jenž pamatuje slov Toho, jenž pravil: »Kdo přijímá nejmenšího z těchto ve jménu mém, mne přijímá.«

Jeden z nejhorlivějších přátel a stoupenců San Martinových je výtečný právník Linno Ferriani.

Spisy jeho »Nezletilí zločinci«, »Opuštěné děti«, »Nepřirozené matky« a jiné, vesměs ve prospěch ústavů Martinových vydané, pronikly jako žalobný výkřik celou Italií.

Získaly ústavům četné příznivce a dobrodince. Ferriani je výborný katolík — opětný důkaz, kdo na poli charity nejvíce a nejúčinněji pracují. Zednáři, socialisté a anarchisté chtějí opravovati společnosť, ale neučinili v oboru charity nic, co by stálo za halíř.

»Je třeba,« volal Ferriani na pomoc San Martinovi, »aby lidé, kteří mají srdce, aby dobré matky měly vědomí povinnosti, všímati si opuštěných dětí, s nimiž se špatně zachází, a jež jsou od narození odsouzeny, aby plnily hřbitovy, nemocnice a žaláře. Nechť se tito lidé organisují za účelem potlačovati zlo a pobloužení, oživeni jsouce slovy Kristovými, že hory přenáší, kdo má víru . . . Aby se obnovil křesťanský mrav a řád, aby se plnily zákony božské i lidské, aby bylo bojováno proti neřestem, toho se musí *účastniti všichni*, od lidí nejvyšších až do nejnižších. Nečekejtež jedni, až ti druzí začnou; nedávejtež jedni zodpovědnosť druhým; ať už jednou přestanou ty růžové naděje, že všecko podobné má býti věcí vlády; (naděje ty ovšem jsou pohodlné; ušetří práce a peněz), ale na poli lásky k bližnímu začniž pracovati, oživená věrou, dobročinnosť soukromá; *ona napraví nespravedlnosti socialní*, začínajíc od mládeže, jež nejvíce zaslouží lásky a podporování!

Považme, co se vyhází peněz na zlepšení koňských plemen, co bohatých mužů, plných zvučných titulů, věnuje jen tomu sportu — jsouť, můj Bože, světější věci, jimž by se měla věnovati péče a peníze!«

Slova ta, naskrze pravdivá, ovšem nejsou nám docela nová. Vždyť i u nás, a to výhradně ve kruzích katolických, pronesena nejednou zásada, že »soukromá dobročinnosť« (křesťanská láska), oživená, řízená věrou, na zásadách sv. náboženství katolického spočívající, jediné jest schopna luštiti záhady socialní a překlenouti onu propasť, jež zeje mezi boháčem a chuďasem, na př. spolky Vincenciánské ve své praxi nic jiného nečiní. Ale co se dotýká opuštěné mládeže, dosud nezkažené, v tom jsme nesmírně chudi. Naše, jinak dosti bohatá města, v nichž je nadbytek různých spolkův a společků s účely mnohdy směšně malichernými, kde se do roka sta promarní, nemohou se zmoci na nepatrný poměrně spolek, jenž by několika opuštěným dětem v zimním období asi třikráte nebo čtyřikráte týdně dával dobrou polévku, což by bylo lze opatřiti malým nákladem, jenž by nedosahoval ani nepatrného zlomku onoho nákladu, který se na rozličné naprosto bezúčelné věci vyhází. Je to věru ku podivu, a člověk by tomu nevěřil, kdyby sám svědkem toho nebyl. Čistá láska k bližnímu, ryzí charita, prostá různých vypočítavostí do budoucna, jak by jednotlivec se vyšinul, prostá pláštíku vlastenectví, místní politiky, agitační chytristiky je věcí nadmíru vzácnou, tak že se zdá, jako by pro podniky eminentně dobročinné, z nichž jednotlivcům kromě blažícího vědomí nic jiného nekyne, nebylo u nás žádného porozumění, žádné snahy, žádné dobré vůle. Ovšem rozuměti sluší v kruzích mimokatolických, neboť kruhy, jimž říká se »klerikální«, tak se to totiž píše, ale vysloviti to sluší »katolické«, ty činí pro charitu a křesťanskou dobročinnosť nejvíce, ač se netěší podpoře širokého obecenstva ani ne tolik, jak by se těšil spolek docela

obskurní s účely prazbytečnými, jen kdyby stáli v čele nohsledové právě panující politické strany, toho času místní předáci, nebo lidé, kteří jdou za heslem, kteréž se právě nejvíc křičí.

Proto články podobné jako tento, výborné stati dp. faráře Vaněčka v listech těchto, nemohou nikdy býti zbytečnými; nikdy nemůže se — byť i po letech — minouti účinkem, co o křesťanské charitě hojně byl napsal do sloupců »Vlasti« zakladatel družstva a redaktor t. l.; katolíci, kteří budou čísti tyto stati, až nikdo z nás, sdružených ve »Vlasti«, nebude již na živě, najdou zde hojně látky, posily i obrany ku svému počínání.

Budiž zde uveden přehled, jaké děti přijímal a přijímá blahodárný ústav, na jehož založení nikdo před tím nepomýšlel; teprve *katolický kněz* musil přijíti, aby vešel v život.

Zajímavo bylo by slyšeti historii života těchto chovanců; ale dobře praví ústav, že láska k bližnímu i mravnost nedovolují, aby se podrobnosti uváděly.

Tak přijal »Ústav dětí Prozřetelnosti«: 10leté dítě, jež nemělo matky, a jehož otec byl v žaláři; 9letého chlapce, jenž nikdy rodičů nepoznal; chlapce (9 r.), jehož otec byl ve vyšetřování na svobodě, uprchl za hranice a je nezvěstným. Zanechal rodinu v největší nouzi a matce jest se starati o šest jiných dítek. Ujal se jedenáctiletého hocha; surový otec utekl do světa a nechal opuštěné ženě šest dětí; přijal 9leté děvče, nemající otce, matka je veřejnou hříšnicí — co by tedy bylo z dítěte? Dále přijati jsou: 13letý hoch bez matky — otec utekl, a neví se o něm; šestileté dítě, úplný sirotek; 10leté dítě; otec je pomatený, matka v nemocnici nezhojitelných; chlapce, který má jen matku, ale lépe, kdyby ani té neměl (otce vůbec nepoznal); děvče bez otce, matka v nemocnici, těžkou rakovinou stížená, bez naděje na uzdravení; dítě 11leté, jež bydlilo i spalo na ulici — tak je našel ctihodný kněz — rodičů nemělo; pětileté dítě — otec v žaláři, matka dítěti utekla; 9leté dítě, otec zemřel v Africe, matka stále stůně a jest jí živiti tři děti; dítě, jehož otec se zastřelil, a matka raněna mrtvicí; sedmileté děvče, jehož matka, vdova, v návalu choromyslnosti dopustila se pokusu sebevraždy a zmařila na vždy své zdraví.

Jaká to historie bídy, o níž nemá v blahobytu žijící člověk ani pojmu! Karel San Martino přivedl do ústavu šestileté děvčátko, jež našel na ulici; matka mu sešílela, a odvezli ji do ústavu pro choromyslné, otce nepoznalo. Soudním dekretem odňato jest matce — veřejné prostitutce — devítileté dítě, jež mělo přijíti do »polepšovny«, o níž jsme se zmínili. San Martino přijal je do ústavu, aby budoucí jeho život zachránil. Truchlivé drama lidské zvrhlosti jest také tento případ: Otec odsouzen k pětiletému těžkému žaláři. Když měl přijíti z vězení domů, tu jeho žena, aby se s ním již neshledala, uprchla a zanechala šestileté dítě. Propuštěný trestanec přišel a za několik dní utekl Bůh ví kam, a dítě zůstalo opuštěno. President trestního soudu doporučil sirotka Karlu San Martinovi, a nešťastnému dítěti otevřely se pohostinné síně lidumilného ústavu. Anebo slyšme tuto drobnůstku z dějin »Ústavu dětí Prozřetelnosti«: Zakladatel jeho dostane dopis: tam a tam žije otec s dítětem, matky zde není. Otec je pijan a surovec, jenž dítě nelidsky trýzní a všemožná muka na ně

vymýšlí. Kněz se o věci přesvědčí a pozná, že nelze ani vylíčiti stav, v jakém dítě bylo nalezeno. Z mučírny dostalo se do jiného světa, ráje proti dřívějšku. A to nebyl jediný případ. Bestiálnost, šílenství, sebevražda, uprchnutí do ciziny, nezhojitelná nemoc, nemravný, zpustlý život otce nebo matky, nebo obou — s tím setkáváme se napořád, a z těchto doupat neštěstí nebo lidské zvrhlosti jako anděl strážce vynáší Karel San Martino dítky, aby v jeho ústavech byly vedeny k dobru a mravnosti, byly vychovávány ve víře a zbožnosti, nasytily se, chodily oblečeny jako lidé, cítily teplo lásky.

Kněz Karel San Martino je všecek šťasten, podaří-li se mu zachrániti takové nešťastné, opuštěné dítě, ale oba ústavy, ač prostranné, daleko nestačí přijati všechny, které by toho zasloužily. Uprostřed blahého vědomí, kolik dětí vyrváno zkáze, zaznívá ze zpráv jeho žalostné naříkání, že byl nucen odmítnouti přes 400 dítek, které by svrchovaně dobrodiní toho byly potřebovaly. Není pro ně místa ani peněz k jejich vydržování. Kde však jen poněkud lze, tam získává se dítěti, jež ústavy přijati nemohou, místo ve slušné katolické rodině, a ústav je přijímá hned, jakmile se tam místo uprázdní. Opakovati sluší, že ústav přijímá děti dosud *nezkažené, nevinné*, které pravým zázrakem Božím takovými zůstaly uprostřed jedovatého svého ovzduší.

Můžeme si pomysliti, jak jest ctihodný Karel milován od svých chovanců! Ti, kteří snad jméno »otče« nikdy nevyslovili nebo jím snad nazývali člověka jména toho nehodného, jmenují tak lidumilného kněze s největší láskou. Proto byl den jeho stříbrné mše svaté dnem radosti a nadšení nejen v obou ústavech, ale i v katolickém Miláně vůbec. Oratoř ústavu ozdobena, a na průčelí stkvěl se tento nápis, složený studentem vědecké akademie, jenž trávil léta též v ústavu:

Tibi peramato patri
annos quinos et vicenos sacerdotio rite functo
quos vitiorum lue ereptos pueros
in liberales disciplinas instituis
Sapientia erigis consilio roboras benevolentia tutas
obtestantur
hac faustissima die
vota ac precum serta
Deus ut Tibi copiose faveat benedicat
Ardenter effundunt.

XI. Kal. Jun. MDCCCXCIV.

(Pokračování.)

Katoličtí Srbové v Lužici.

Studie dějepisné, kulturní a literární.

Píše Fr. H. Žundálek.

(Pokračování.)

Kroj.

Lid srbsko-lužický zachoval na mnoha místech svůj starodávný národní kroj. To sluší tvrditi hlavně o ženách. Strojí-li se žena srbsky, [1]) má na hlavě połojčku a nettu se šňůrkami na všední den i neděli. Při »kmótřenju« mají »čestné« holky »cankavu« a »nječestna« pak »kapici«, ženy mají čepec (čěpc.) Je-li dívka družkou neb nevěstou, přistupuje k oltáři s »bortou«, na jejíž vrchu jest pozlacený věnec; »nječestné« holky nesmějí nositi »borty« při oddavkách. Za smutku chodí žena s bílou »płachtou« tak zastřena, že jí viděti jen nos a oči, jež jsou upřeny k zemi. Úplná płachta nosila se ještě před lety při sv. biřmování a přijímání, nyní se tak děje řídčeji. Jinak mají srbské ženy velmi široké sukně s mnoha záhyby; aby se neztratily, bývá sukně, není-li jí upotřebeno, dohromady stočena a pověšena jako klobása přes ráhno u stěny.

Okolo Budyšína strojí se ženy po »polsku«. Při zvláštních slavnostech mají ještě mnoho pentlí a korálů, za smutku pak płachtičku, totiž poloviční płachtu a závoj na čele, kteréhož však v posledních dobách méně jest viděti.

Která žena není oblečena ani srbsky, ani polsky, obléká se »po německu«, a tím pozbývá práva slouti Srbkyní. Tento rozdíl je tak veliký, že není jí dovoleno navštěvovati ani srbské bohoslužby, kde jsou v obojím jazyku. Z toho jest viděti, že jest Srbům církev a služba Boží středem veškerého života nejen náboženského, nýbrž i světského, středem jejich veškerého bytí zde na zemi. Kostel jest jim největším ústavem, kde se scházejí a splétají všecky lidské zájmy. Jest tu pozorovati nezkaženost lidu, kterému ve všem neštěstí zbylo náboženství jako poslední útěcha v strastech a útrapách, ale také pobídkou k práci.

Co se týče kroje mužského, již skoro vyhynul nadobro. Kabát mužský, který sluje pikeša, jest dlouhý, obyčejně z modré látky.

Velmi krásným krojem jest kroj družiček při svatbě, který však také mizí čím dál tím více z různých důvodů, většinou malicherných. Tak se vymlouvají srbské dívky, že takové šaty jsou drahé — avšak nepomýšlejí na to, že i jiné obyčejné šaty jsou drahé, a že se také tak zpropotí a zničí. Před 20—30 lety neznal nikdo těch důvodů, kdežto nyní se zdají býti pádnými. Jiné zase se vymlouvají na špatné počasí o svatbě, na mnoho práce, spojené s takovým šatem, na rodiče, že toho nedovolí, jiné opět, že budou málo tančiti, oblekou-li národní kroj, ač právě takovým způsobem najdou

[1]) Łužica 1884., str. 40—41.

více tanečníků. Tak ovšem špatně jednají. Je také kroj družiček znamením čistoty a nevinnosti, čehož nelze přehlédnouti. Kromě toho jsou povinny srbské dívky vůči národu svému nevzdalovati se svého národního kroje při svatbách, poněvadž tím nabývá národ rázovitosti.

Péče o rozšíření víry.

Katoličtí Srbové však se nestarají pouze o sebe, nýbrž pečují dle skrovných sil svých též o to, aby se víra Kristova šířila též v cizích, pohanských krajinách; proto podporují různé misijní spolky. Tak na př. jest v Budyšíně zvláštní odbor velikého misijního družstva »Afriky«, které jest rozšířeno v 11 diecésích v Německu a mělo roku 1891. jednotlivých spolků 1500, tedy počet zajisté slušný.

Roku 1890. věnovala pouze diecése budyšínská (bez drážďanské, s níž jest spojena) 1212 hřiven 50 fen., z čehož připadá na př. na Budyšín 233 hř., Khróśćicy 120 hř., Wotrow 74 hř., Radwóř 50 hř., Ralbicy přes 34 hř., Njebjełčicy 31 hř. — Zajisté dosti značné to dary roční pro obce poměrně nepatrné, což dává znamenité svědectví o obětivosti katolických Srbův a o jejich pevném přesvědčení náboženském.

Nemalé oblibě lužických Srbů se těší spolek sv. Bonifáce. Máť toto družstvo vznešený účel, pomáhat stavěti kostely a zakládati školy pro katolíky v protestantských krajinách v Německu. Tento spolek vyrval již mnoho tisíc dorostlých i hojně dítek náboženské lhostejnosti a vlažnosti, ano, mnozí z nich by se byli jistě stali protestanty, nejsouce poučováni, posilováni u víře.

Jako i jinde, tak zvláště mezi katolickými Srby jest rozšířena májová pobožnosť, která bývá hojně navštěvována, čímž jest jasně dokázáno, že také katoličtí Srbové jsou národem Marianským, že ctí vroucně Pannu Marii, čehož jest u nich tím více třeba, poněvadž jejich evangeličtí bratří Panny Marie neuznávají.

Ústav Příhonského.

V saské Horní Lužici bylo v letech šedesátých na 3000 katolíků, kteří neměli ani vlastního kostela, ani vlastní školy. [2]) Tak ovšem nemohou se rodičové v příčině náboženské postarati o svoje dítky, ač by snad učinili tak rádi. Tím však se rozmnožuje lhostejnosť u víře.

František Příhonský, náš krajan, kanovník senior děkanství budyšínského, slavil roku 1858. památku sedmdesátých narozenin. Týž byl si získal o srbský seminář v Praze veliké zásluhy, protože jej vedl delší dobu jako praeses; a většina tehdejšího kněžstva diecése budyšínské vystudovala za jeho pečlivého a laskavého dozoru. Proto umínilo si duchovenstvo oslaviti onu památnou slavnosť důstojným pomníkem, který by hlásal slávu jména jeho příštím pokolením.

Jednosvorně si umínili, že založí ústav, ve kterém by našly útulek od desátého roku dítky rodičů, kteří jich nemohou posílati

---

[2]) »Katholski Posoł«, roč. 1864., str. 30. ss.

do katolické školy a kostela, aby chodily do děkanské školy a připravovaly se k hodnému přijetí sv. svátostí.

Podnik tento byl schválen děkanskou budyšínskou konsistoří, a také Ludvík Forwerk, biskup drážďanský a zároveň děkan budyšínské kapitoly a správce téže diecése, daroval slušné peníze z vděčnosti k svému bývalému představenému, neboť byl také za dozoru Příhonského studoval.

K tomu připojili se duchovní z celého Saska a kromě základního kapitálu slíbili roční příspěvek. Také kláštery Mariina Hvězda a Mariin Důl uznaly potřebu a prospěch podobného ústavu a podporovaly jej účinně. A tak byl ústav již následujícího roku o Velikonocích slavnostně otevřen. Prvního roku bylo tam šest dětí, kterým, jakož i ostatním chovancům byl zachráněn nejlepší stkvost pozemský i nadzemský — drahá víra, o niž by byli v protestantských školách beze vší pochyby připraveni.

Sluší podotknouti, že profesor Jakub Buk v Drážďanech svého času dal tisknouti k tomu účelu svoje kázaní, které měl ve dvorním kostele tamějším, jehož čistý zisk věnoval na založení místa v ústavě tomto.

Farář Michal Kućank, nyní kanovník senior, byl v tomto ústavě inspektorem.

Příchylnosť k sv. Otci.

Výrazným rysem povahy katolických Srbů jest jejich příchylnost k sv. Otci. Zvláště roku 1868. ji dali na jevo, když byl Pius IX. italskou vládou stále pronásledován. Tehdy celý katolický svět osvědčoval svoji lásku ke stolici papežské v smutných dobách, zvláště tím, že podporoval ji hmotně v jejích podnicích. Toho roku sešlo se hojně darů jako petrský halíř. Avšak stateční katolíci dávali nejen peníze, také životy nasazovali, vstupujíce do vojska papežského, aby hájili sv. Otce. Také z Indie přišel princ Rofamy, mladík z Oceanie, dříve divoch, náčelník Zuavův. Milosrdné sestry přicházely do lazaretů, takže se hodila na Řím slova Isaiáše proroka (60, 4—6.): »Krása Páně vzešla nad tebou. Pozdvihni svoje oči a hleď, všichni se shromáždili a přišli k tobě; tvoji synové přicházejí z daleka, a tvoje dcery se sbíhají na všech stranách. Potom uvidíš plnosť, a tvoje srdce se bude diviti a radovati, . . . hleď, oni přicházejí a vyznávají chválu Páně.«

V této době nezůstali ani Srbové pozadu a ukázali velmi důstojně svoji lásku k sv. Otci. Hlavní podnět k tomu dal Michal Hórnik, tehdy kaplan budyšínský, vyzval zástupce katolických osad, aby se sešli k poradě, kterak osvědčiti svoje smýšlení k apoštolské stolici. Shromáždění sešlo se v Khróśćicích velice četně, a bylo ujednáno, aby se konaly sbírky, z nichž by se vydržovalo na rok alespoň několik papežských vojínů, k čemuž bylo pro jednoho potřebí asi 500 franků neb přes 133 tolarů ročně.

Výzev tento potkal se s radostným ohlasem všech sedmi farních osad katolických Srbův, neboť se sešlo přes 1000 tolarů, asi 1800 zl. Tím osvědčili zajisté jasně svoje katolické smýšlení a uznali tím zásluhy mužův a mladíků, kteří chtějí obětovati svou krev i život za svatého Otce; tím také dokázali, že jsou jednotni u víře a krvi

mezi sebou, neboť, kde se jedná o povinnosť, česť a štěstí katolických Srbů, tam jsou všichni spojeni.

Zvláštní deputace pak se odebrala k biskupu drážďanskému, Ludvíku Forwerkovi, aby odevzdal peníze ty prostřednictvím nunciatury jako zvláštní dar katolických Srbů, k němuž byla přidána srbská a latinská adresa, kterou tuto pro její výraznosť podáváme:

»Svatý Otče! V krajinách Lužice, ve kterých svatý biskup Benno pěstil vinici Páně a zůstavil sobě věčnou památku, zastihlo církev Boží předešlých století jako ve více jiných krajích nešťastné rozštěpení, takže jen nepatrný díl toho lidu, který chválí svého Boha svou starosrbskou řečí, zůstal věren církvi katolické v temných časech pronásledování a příkoří.

Tento menší díl srbského lidu (jeť jenom 12.000 katolíků proti 180.000 nekatolickým Srbům) zůstává až do dnešního dne u věrné poslušnosti pod vůdcovstvím, ochranou a žehnáním římského biskupa.

Sjednoceni jsouce svazkem téže víry, těchže svátostí a téže poslušnosti vůči apoštolské stolici, děkujeme Bohu za štěstí, že jsme též členy tohoto velikého a krásného shromáždění a údy téhož těla, jehož hlava jest Kristus, rmoutíme se z pronásledování této církve, rozšířené po všech krajinách naší země. Zvláště však v našich dobách, kde rozpoutaná svoboda hledí povaliti zákony a přikázaní Bohem dané, kde nešťastná zloba a násilí se obrací proti náměstku Ježíšovu: pohlížíme též my jako milující děti starostlivým okem na trudný a velmi obtížný stav, kterýž nepřátelé práva a spravedlnosti připravují Tobě, našemu velice milovanému pastýři a biskupu našich duší. Proto zavrhujeme všecky lži a pomluvy, které roznášejí nestydatě a odvážně proti Tvému panství, prohlašujeme za krádež a loupež násilné, nespravedlivé odnětí světského panství (o něž se tehdy jednalo) a vyznáváme, že jest nezbytno uchovati toto dědictví sv. Petra k svobodné vládě a řízení církve Boží.

Jsme sjednoceni žádostí se všemi, kteří jsou pravými katolíky, že je třeba, aby bylo a zůstalo dědictví církve neporušeno a hájeno všemi dovolenými a spravedlivými prostředky, čeho udělil Bůh ve své nevystihlé moudrosti církvi na statcích časných. Abychom toto svoje přání vyjádřili nejen slovy a vyprosili poníženou modlitbou od Boha, ale též dokázali skutkem, ač slabým, a tak dali na jevo svoji vděčnosť za všecka požehnání a laskavosť, prokázanou apoštolskou stolicí nám a našim otcům, kteří nyní v Pánu odpočívají: po příkladě jiných jsme sebrali dobrovolně a rádi dary z časných statků Bohem nám milostivě udělených a skládáme je nyní k Tvým nohám jako pomoc na odrážení nespravedlivých útokův a výpadů nešťastných lupičů země a k záštitě svatého města, jež bylo posvěceno prolitou krví Petra a Pavla a tisíců krvosvědků Kristových, ozdobeného svatostí nesčetných vyznavačů Božích a sjednoceného nerozlučně s dějinami celé církve.

Obětujíce takto z výtěžku zvláště rolnické práce, podáváme svoji ruku vojínu, který nosí svoji zbraň za právo, majetek a svobodu celé církve a v naději, že Bůh tento důkaz a dar naší lásky požehná a přijme do zbrojírny sv. církve korouhevníkem nebeského království, sv. Michalem: zůstáváme až do posledního vzdechu věrnými syny svaté římské stolice a prosíme o Tvoje požehnání ku blahu svých

duší a k sjednocení svých srbských krajanů do jednotného sídla Ježíšova; kéž toho dopřeje všemohoucí Bůh, aby čím dříve, tím lépe nadešel čas, kdy by veškeren srbský lid poslouchal slova apoštolské stolice a se všemi národy chválil Pána Boha Israelského, že navštívil a dokonal spásu svého lidu.«

Tato adresa skutečně svědčí o pravém a nadšeném náboženském přesvědčení srbského lidu, který zachoval víru svojich otcův i v dobách nejtrudnějších.

Jak bylo lze očekávati, odpověděl papež Pius IX. pozoruhodně na tento okázalý projev katolického přesvědčení biskupu drážďanskému a děkanu budyšínskému takto:

»Důstojný bratře! Nemalou útěchu jsme přijali z listu Tvého a Srbů v tak velikých těžkostech, kterými jsme utiskováni. Protože čím menší jest počet věřících v krajinách těch a čím větším množstvím nekatolíků jest obklopen, tím jasněji se stkví jejich víra, která mezi nesnázemi a nebezpečím nejen nezvratně stojí, nýbrž ukazuje se též utvrzena nejvroucnější láskou. Jejich veřejné a svobodné vyznávání téhož náboženství mezi jinověrci a zmužilá nadšenosť, kterou tam rozvážili veřejně všecky tamější nástrahy bezbožné a lesť a násilí proti právům církve a této stolice, jak jest samo sebou chvalitebno, tak dojímá významně jejich snaha, kterou hledí dáti nejen díl ke společnému daru katolíků k odklizení naší nouze, nýbrž tímto závdavkem dětinné příchylnosti nejsouce spokojeni, přidali ještě mimořádný peníz, který byl sbírán dům od domu a laskavě dáván nebohatým rolnickým lidem, aby z něho byl postaven nový vojín k záštitě našich práv. Takové dary nabývají vážnosti náklonností, takže vydávají velmi krásné svědectví o víře dárcův a bývají Nám nejmilejšími, kteří se z nich nejvíce radujeme. Oznam jim proto, důstojný bratře, a přijmi sám pocit vděčnosti a přání, kterým Boha prosíme, aby toto výmačné smýšlení ducha v nich upevnil a naplnil je požehnáním jak z nebes, tak zde na zemi. A jistotou toho a svědectvím naší zvláštní blahovolnosti nechť jest apoštolské požehnání, kteréž nejlaskavěji udělujeme Tobě, ctihodný bratře, a veškerému lidu tomu.«

Katoličtí Srbové podporovali a podporují svatého Otce jako katolíci a Srbové, jak orgán jejich dovozoval. Jako katolíkům bylo známo, proč ustanovil Ježíš Kristus, neviditelná hlava církve, hlavu viditelnou nebo papeže. Jsouť s ním a zůstávají takto v pevném svazku. K němu je zajisté víže poslušnosť vůči Kristu, kteréhož vyznávají Synem Božím jako sv. Petr, horlivosť v pravé víře, která byla udržena čista každého času a nejjistěji římskou stolicí a papežem, dále je k tomu nutí péče o jejich blaho, poněvadž, podpírají-li papeže a tím církev, konají dobrý skutek velikého významu, a posléze vděčnosť k papežům, kteří se o ně starali v dřívějších dobách, protože vyslali věrozvěstce křesťanské do jejich krajův a je potvrzovali.

Jako Srbové pak jsou povinni především následovati dobrého příkladu praotcův a dáti sami dobrý příklad potomkům. Když před 300 lety přestoupila většina Srbů k Lutherově víře, zůstali obyvatelé nynějších katolických osad věrni svojí víře a dali tím příklad svojí horlivosti. Proto je třeba, aby i nynější Srbstvo bylo stejně horlivým u svojí víře a podporovalo čestně katolické věci.

Česť srbského lidu žádala takové podpory. Byliť a jsou dosud stále tupeni a pomlouváni. Tím dokázali svoje upřímné smýšlení,

které jest ochotno přinésti oběti podle skrovných sil ke cti Boží a k užitku sv. církve.

Tento velkodušný skutek katolických Srbů nezůstal tajným, ale rozšířil se po celém katolickém světě. První obšírnější zprávu o něm přinesl nejrozšířenější katolický francouzský list »Le Monde« (Svět), který velice vděčně uznává obětivosť lidu srbského a dává jej za příklad ostatním Slovanům: »Nechť tohoto vznešeného příkladu nejmenšího slovanského národa následují i ostatní slovanští národové, kteří zůstali sv. stolici věrni. Italský časopis »L' Unitá cattolica« vypočítává, že připadlo průměrně 30 centesimů na každého katolického Srba.

Takto byl odměněn hlouček srbských katolíků významně za svůj nadšený skutek již zde na zemi.

V dubnu (11.) r. 1869. světil papež Pius IX. památku svého 50tiletého kněžství. Veškeren katolický svět se radoval, a tu nezůstali ani srbští katolíci za ostatními. Michal Hórnik navrhoval, aby na památku této události se postavil katolický kostel mezi Srby, a to buď v Čornecích neb Baćoni. Úmysl tento byl také po mnoha letech v nejnovější době proveden stavbou kostela v Baćoni.

Když papež Lev XIII. roku 1880. vydal svoji encykliku »Grande munus«, kterou prohlásil sv. Cyrilla a Methoděje za apoštoly veškerého Slovanstva, nemeškali slovanští katolíci, aby vyjádřili sv. Otci svoji hluboce cítěnou vděčnosť a uspořádali roku následujícího o svátku věrověstců svých velikou pouť všech Slovanů do Říma. Mezi všemi Slovany bylo tehdy na 25 milionů katolíkův, a to nejvíce Poláků, totiž 11½ mil., přes 6½ milionů Čechův a Poláků, tři miliony Rusínů (jižních a haličských Rusů), 2½ mil. Srbo-Chorvatů, půl druha milionu Slovinců, 80.000 Bulharův a posléze nejmenší stádce slovanských katolíků, přes 12.000 lužických Srbův.

První podnět k této pouti vyšel z katolického kasina v Praze ústy vyšehradského probošta Štulce a dále od diakovského biskupa Strossmayera. U nás »Čech« a »Škola Božského Srdce Páně« se ochotně ujaly tohoto podniku, aby vyzvaly své krajany k děkovné pouti.

Svatý Otec si tehdy přál, aby při ní byli zastoupeni všichni slovanští národové, a žádal, aby v jeho přítomnosti konala se mše sv. slovanským východním obřadem. Také bylo ustanoveno, aby se kázalo česky, polsky, chorvatsky, bulharsky, slovinsky a rusínsky, a sv. Otec chtěl sám při té příležitosti posvětiti oltář ke cti věrověstců slovanských.

Tehdy vedl české poutníky probošt Štulc, Rusíny arcibiskup Sembratovič, Slovince dr. Bleiweis, Chorvaty biskup Strossmayer. Mnozí z českého i jiného poselstva byli v národních krojích.

Tehdy vyzval Michal Hórnik katolické Srby, aby také vyslali některé zástupce k této tak důležité slavnosti, an sám tentokráte nemohl se účastniti; bylť putoval do Říma již dříve. Avšak tentokráte nebylo dbáno jeho napomínajícího hlasu, což zajisté mělo svoji příčinu. Ačkoli nikdo z Lužice nejel, přece tam byli Srbové zastoupeni, jak Hórnik předvídal, bylť mezi poutníky lužický Srb dr. J. Petr Jordan ve Vídni žijící; byl z předních členů výboru vídeňského stran slovanské pouti.

Srbové, aby dokázali svoji vděčnosť, poslali sv. Otci poděkovací telegramy, na něž také bylo milostivě odpověděno. Mezi těmi, kteří takto osvědčili svoji vděčnosť, bylo i družstvo sv. Cyrilla a Methoděje: »K díkům, které sv. Otci slovanský národ tu dobu vyjadřuje v Římě, přidávají se jednomyslně též Srbové Horní Lužice, kdež, jak ještě podnes jazyk svědčí, byli učeníci sv. Methoděje prvními pracovníky vinice Kristovy, a prosí nejpokorněji za apoštolské požehnání pro podepsané družstvo, kteréž vydává katolické spisy srbským jazykem.« Na pozdrav tento došla tato laskavá odpověď: »Svatý Otec Tvůj (t. j. Hórnikův jménem družstva) telegram radostně přečítal a uděluje z nejupřímnějšího srdce žádaného požehnání Srbům Horní Lužice a zvláště těm, kteří příluší družstvu sv. Cyrilla a Methoděje.«

Srbové těmito pozdravy alespoň dokázali, že ještě žijí, a to jest zajisté dobrá známka a přineslo jim opět chválu v katolickém světě. To bylo opět dílo nezapomenutelného Hórnika.

Vůbec přinesla tato pouť Slovanům hojně užitku. Na slavnosť se jich sešlo na 1500, Strossmayer mluvil před sv. Otcem jako vůdce. Tehdy sjednoceni byli všichni katoličtí Slované za této řídké slavnosti u nohou nástupce sv. Petra, který takto spojuje též veškery slovanské národy.

Život spolkový.

Nepřátelé naší víry a celého křesťanstva, tvrdí Jurij Libš, sjednotili se pevně, aby »sloup věrnosti« podrazili. Jsou to zvláště svobodní zednáři, kteří si chtějí všecku moc podrobiti a nade všemi vládnouti. Víme dobře, že se to nestane dnes ani zítra, poněvadž jest nám známo, co Spasitel světa pronesl: »Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou«, ale jest i Srbům dobře známo, že Bůh dopřává svojí pomoci jen těm, kdož pracují, kdo Jeho pomoci zasluhují.

A co jest příhodnější a správnější, aby se odvážil každý sám na nepřítele tak mocného a chytrého, nebo aby všichni bojovali proti němu. Proto se zakládají katolické spolky, aby obrana víry proti nepřátelům byla tím pevnější, jistější a vytrvalejší; takovým způsobem dodává druh druhu odvahy, aby veřejně a bez bázně vyznával drahou víru, nejdražší poklad po otcích zděděný. Jednotlivec nemá často ani síly, aby se postavil proti různým útokům, není tak výborně poučen ve všech pravdách svého náboženství, a snadno ho lze také zastrašiti, zvláště, kde se jedná o hmotnou škodu. Ve spolcích však je tomu jinak. Tu není bázně, tu se lze poučiti, také uvarovati škody, poněvadž různí lidé neodváží se vystoupiti proti celému spolku, aby si jej znepřátelili a všecky jeho členy proti sobě popudili.

Lze tedy pevnou a zdravou organisací dodělati se velkých úspěchů ve veřejném životě.

O tom jsou přesvědčeni i lužičtí Srbové.

Skoro ve všech katolických osadách jsou založeny katolické spolky, které také blahodárně rozkvétají,[3]) což dává zřejmé svědectví

[3]) Cf. Kath. Pos. r. 1893., str, 218—19.

o spořádaném životě duchovním i náboženském mezi našimi krajany a souvěrci. A to také právem!

Účel těchto spolkův a družstev jest zajisté především záštita náboženství křesťanského, obrana proti nevěře a socialnímu převratu a rozšíření dobrých knih. Jak podotýká pisatel citované stati, mají tyto jednoty velký užitek nejen pro přítomnosť, nýbrž také pro potomstvo. Víře nehrozí nikde jinde takové nebezpečí jako v městě. Avšak zkáza v životě soukromém na venkově se zrovna tak snadno zakoření jako v městě. Símě záhuby takové roznášejí i mezi Srby ti, kteří byli na vysokých školách, u vojska neb ve službě v městě. A od toho chrániti jest právě povinností katolických družstev, hlavně hájiti dorostu, jako budoucnosti národa, od kterého příští časy existence Srbstva závisejí, aby se neubírala mládež do ciziny, nýbrž zůstala věrna své zemi a své národnosti.

Výchova mládeže je tedy nejčestnější a nejsvětější povinností katolických spolků. Katolická kasina pak nechť chrání veškerého lidu, aby nevěřil různým socialním prorokům a vědátorům a jejich převráceným theoriím, kterých nikdy ve skutek neuvedou, a které jsou jen k tomu, aby balamutily nezkušený lid.

Co se dotýká posledního úkolu, jest ještě mnoho v té příčině napraviti. Mnohé spolky mají veliké knihovny, avšak málo srbských spisů. Proto nechť nastane obrat, k němuž mužové dobře smýšlející ochotně podávají pomocnou ruku.

Mezi katolickými Srby vůbec byly položeny základy ke spolkům již v bouřlivém roce 1848., kteréhož v té věci bylo příhodně využito. Tehdy konala se veliká srbská schůze. Byly založeny tři srbské spolky, v Ralbicích, Khróśćicích a v Njebjelčicích. Khróśćanští přišli ke schůzi se srbskou korouhví (barvy bílé, červené a modré). Ralbičtí postavili takovou korouhev na návsi, nasadili si srbské kokardy a zpívali rozjařeně a nadšeně národní hymnu: »Hišće Serbstwo njezhubjene.« Také v Radwoře bylo založeno téhož roku a mělo 30 členů. Tak rozproudil se utěšený spolkový život mezi Srby, tak že roku následujícího, totiž 1849., bylo již 22 srbských spolků s 1993 členy. Také v nynější době se život spolkový utěšeně rozvíjí, zvláště u našich souvěrců.

Neméně důležitými pro rozvoj katolické církve v Lužici byly katolické schůze, pořádané lužickými Srby, které vždy byly hojně navštěvovány a přinášely značný užitek, neboť tím život náboženský byl sílen a utvrzován.

Tak na př. r. 1869. byla krásným výsledkem této schůze přípověď krajské direkcí v Kamjenci na stížnosť proti úřednímu listu, který nevážně psal o katolících v některých záležitostech, že direkcí takových věcí trpěti nebude, že si přeje, aby byl z obojí strany zachován pokoj, aby nebyla strana štvána proti straně.

(Pokračování.)

Srdce v srdci.

(Motiv ze sv. Terezie.)

Jedním šípem probodeno,
moje srdce Jezu s Tvým —
jedním vínem naplněno,
tímtéž hoří přátelstvím.

Jedním trnem poraněno —
stejná z obou kane krev,
Srdce tvé-li pohaněno,
moje vzkypí v svatý hněv.

Jeden jásot, ples a smání,
tytéž touhy, účel týž,
jedna bolesť, jedno štkání,
tentýž pro nás oba kříž.

Divíte se této změně? —
Proč to srdce ve svém mám?
To, že Jezu Krista denně
ve své srdce přijímám. —

Frant. Chramosta.

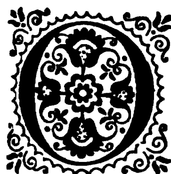

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

II.

Okamžení jediné může někdy způsobiti změnu pro celý život. Prchal jednoho dne brzy po prázdninách procházel se v městském parku. V prázdných chvílích, kdy měli alumni volnou vycházku, chodíval tam nejraději. Bývalo tam hlučno, živo, ale on si ničeho nevšímal. Pozvednuv kdysi zraky, viděl proti sobě přicházeti dvě dívky, elegantně oděné. Prchal ani jako gymnasista a tím méně jako bohoslovec neměl pozornosti pro druhé pohlaví, ale tentokráte přece povšimnul si jedné z dívek, jež honosila se neobyčejnou sličností. Skutečně si jí pouze povšimnul bez jakéhokoli dojmu.

Není pochybnosti, že by bylo toto setkání našeho bohoslovce nijak nevyrušilo z jeho klidu, kdyby byl minuv obě dívky, nezaslechl hned za sebou slova: »Tak hezký člověk — a chce býti knězem! Škoda ho!«

Mladému muži vehnala tato poznámka krev do obličeje. Slyšel dívky hovořiti, než k němu došly, a nyní poznal, že tato slova pronesla právě ona, jejíž sličnosti si byl tak mimovolně povšimnul. Řeč její rozrušila ho tak, že rychlými kroky ubíral se zatáčejícím se chodníkem k městským ulicím.

Avšak dívky, jež byl před chvíli potkal, přicházely opět proti němu. Byla to zajisté náhoda, nemohly se nadíti, že půjde proti nim, jako se toho nenadál on. Vyhnouti se jim již nemohl, ač by to byl rád učinil. Nemohl odolati jakési zvědavosti, aby byl nepohleděl do

obličeje té, která před malou chvílí o něm pronesla několik slov ku své družce. Avšak když pozvedl oči a viděl, že i ona upírá naň pohled plný jakéhosi pohnutí, hned zase sklopil zraky k zemi.

»Škoda ho — věčná škoda!« zaslechl opět tichý hlas.

Mladý muž pospíchal ulicemi k semináři. Po celou cestu zněla mu v uších slova: »Škoda ho — věčná škoda!« — pronesená tak nevýslovně milým, něžným hlasem.

Toho dne byl Prchal velice roztržitý. Nijak se nemohl zabrati do studií ani do rozmluvy s někým — a řekněme upřímně, neměl k tomu ani dosti upřímné vůle. Nemálo mu lichotilo, že pronesla o něm takový soud sličná dívka, o níž dle jejího zevnějšku soudil, že náleží do zámožné a vážené rodiny. A její slova v něm způsobila, že její spanilý zjev stavěl se mu stále před oči. Byla zajisté vzdělaná — snad i duchaplná — a řekla, že je ho pro kněžský stav škoda! Probudilo to v něm jakousi samolibosť. Nešťastnému jinochu kmitla se v cestě životem bludička — a on se pustil za ní. Byl nezkušený; kdyby byl vícekráte slyšel podobná slova, jež často lehkomyslně bývají pronášena od těch, kterým jest sličný zevnějšek vším — byl by si jich snad ani nepovšimnul; ale on je slyšel poprve, bylo to pro něho něčím novým, a není divu, že si ve vzpomínce na ně liboval. Přál si, aby je mohl slyšeti opět a opět z úst tak sličné bytosti. Tedy ho bylo škoda pro stav, jemuž se již napolo věnoval — a on toho dosud nevěděl! Připadalo mu ovšem v některé chvíli, že jedná pošetile, že by měl vší mocí vypuditi z hlavy myšlénku, jež se mu mohla státi osudnou — ale po takové úvaze vždy opět a opět viděl před sebou spanilý zjev neznámé dívky — pokušení se dostavovalo s větší a větší silou. Přál si ji opět spatřiti — jen jednou aspoň.

Šel do parku opět, jakmile byla volná vycházka, a srdce mu zabušilo dosud nepocítěnou rozkoší, když se s dívkami zase setkal. Ta, na niž od včerejšího dne myslil, upřela naň týž dojímavý pohled, který mu vnikal až do duše. Nechtěl se s ní setkati dnes ještě jednou a vracel se do města, ale příštího dne šel zase na známé místo. Snad se mu zdálo jen, že v pohledu neznámé spatřoval jakousi touhu, snad bylo tomu tak. Jemu se zdála býti krásnější než při prvním setkání.

»Ach, nezapomenu na ni — není možno!« pravil sám k sobě, vraceje se do semináře. Ovšem, on zapomenouti vlastně nechtěl.

Čím více obíral se na mysli svůdným obrazem, tím více ztrácel duševní klid. Připadal si jako spoutaný vězeň, jenž marně touží po svobodě.

Ještě jednou se setkal s onou dívkou a její společnicí na témž místě, ale potom jí tam už nespatřil. Jak si to měl vysvětliti? Byl již tak zaslepen, že se domníval, že i ona přichází na známé to místo, aby se s ním setkala, jako činil on. Což by se mýlil? Té myšlénky si ani nechtěl připustiti, že by snad ona nevzpomínala naň s toutéž touhou, jako on vzpomínal na ni.

Byl všecek rozrušen, že jeho chování nemohlo zůstati tajným jeho kollegům i představeným. Jednoho dne — asi za týden po posledním setkání — zašel do parku opět. Známé jemu dívky kráčely opodál před ním, ale již se nevrátily a na konci parku zaměřily do ulice. Vysvětlilo se mu vše: bezpochyby chodily nyní na procházku o něco dříve. Pomyslil, jestli tomu tak, že jí už asi nespatří — ale on ji spatřiti musil. Nemyslil na nic jiného než na ni.

Příštího dne, když byla společná vycházka, nesúčastnil se jí, ale spěchal tam, kam jej nyní vše táhlo neodolatelnou mocí. Spatřil neznámou opět, a její pohled byl mu dostatečnou odměnou za útrapy posledních dnů. Ovšem již věděl, že porušením kázně učinil krok, jenž bude pro něj osudným. Avšak jemu již bylo vše lhostejno — takovýto život zdál se mu býti nadále nemožným, přál si, aby již byl učiněn konec tak trapnému stavu. Že se tak stalo, již jsme pověděli.

Takový obrat nastal v životě mladého muže během čtrnácti dnů.

Vystřízlivění ovšem následovalo brzy. Proč to vše učinil? Pro dívku, kterou byl několikrát viděl, které však dosud ani neznal. A ku podivu, nyní k ní nespěchal tak jako dříve, kdy porušoval tím své povinnosti. Starosti o budoucnost, myšlénka na strýce, jehož dopis netrpělivě očekával, zaměstnávaly jej tak, že na jiného zatím nepomýšlel.

Konečně přišel od strýce dopis, a Prchal poznal, že je zůstaven sám sobě; nikdo se nebude o něj dále starati, ale za to je svým pánem. Znenáhla se smířil s těmito poměry a počal nabývati klidu.

Nyní chtěl opět spatřiti tu, pro niž byl opustil to, co považoval do nedávna za cíl svého života. Musí s ní promluviti, aby zvěděla, co pro ni učinil.

Ač bylo nebe zataženo, vyšel přece v obvyklou chvíli na procházku; snad ona přijde. Náhoda mu byla příznivější, než očekával. Sličná neznámá dívka byla dnes v parku sama. Prchalovi zabušilo srdce, když ji spatřil. Nemohlo býti lepší příležitosti, aby s ní promluvil. Nicméně neodvážil se toho, neboť bylo potřebí k tomu vhodné záminky. Pozdravil ji tedy pouze, když se k ní přiblížil. Neušlo mu, že děkujíc na jeho pozdrav, pohleděla naň překvapena.

Každý šel opět v jinou stranu. Prchalovi nezdálo se býti vhodným, aby jí zúmyslně nadcházel. Pozoroval ji ze vzdálí darmo přemýšleje, jakým způsobem by se jí mohl vhodně přiblížiti.

Že toho dne již k bližšímu seznámení nedojde, byl jist, neboť po malé chvíli počalo poprchávati. Obecenstvo se z parku vytrácelo; zvláště, kdo nebyl opatřen deštníkem, spěchal, aby byl brzy pod střechou.

I Prchal, rozevřev deštník, zaměřil k nejbližší ulici. Neznámou byl zatím ztratil s očí. Avšak — jaká náhoda! Na nároží ulice setkali se opět; ona nemajíc deštníku, spěchala.

Nyní nemohl déle váhati. Pozdraviv opět řekl poněkud nejistým hlasem: »Smím vám nabídnouti svůj deštník, slečno?«

»Bude mi velmi milé, pane,« odvětila s přívětivým úsměvem, »ač nevím, čím jsem si zasloužila od vás, neznámého, té laskavosti.«

»Prosím, slečno; promiňte, že několikeré naše setkání zde v parku dodalo mi smělosti, abych vám nabídl svůj průvod. Jsem Josef Prchal, studující mediciny.«

»Těší mne velice; já se se jmenuji Emilie Jeřinská. — Avšak jsem vašimi slovy poněkud překvapena. Přece se snad nemýlím — býval jste bohoslovcem, či ne?«

»Nemýlíte se, slečno, vystoupil jsem před nedávnem.«

»Aj, toť zajímavé,« řekla slečna; »smím se tázati, co vás k tomu přimělo?«

»Zajisté se domyslíte, že jsem poznal, že bych v povolání tom nebyl šťasten.«

»Ráda věřím; a byl jste dlouho v semináři?«

»Právě jsem vstoupil do druhého ročníku.«

»Aj, tedy více než rok? Zajisté nyní litujete toho času?«

»Ovšem, nenadál jsem se, jaká změna se mnou se stane. Budu-li tak šťasten, že bychom se blíže seznámili, dovolím si pověděti vám to zevrubněji.«

»Skutečně mne to velice zajímá,« odvětila slečna. — »Avšak nezdržujete se snad k vůli mně?«

»Nikoli, slečno; jsem velice povděčen, šťastné náhodě, že jsem se setkal s vámi samotnou, čehož jsem ovšem neočekával, neboť dosud nebývala jste, pokud vím, na procházce sama.«

»Ach, ano, bývám zde se svou přítelkyní, ale ona dnes poněkud churaví. Právě ji míním navštíviti. Však nemáme k jejímu bytu daleko.«

»Škoda«, řekl Prchal upřímně. »Těšil jsem se, že mi bude déle popřáno štěstí, abych mohl dlíti ve vaší společnosti. Přál bych si toho, slečno.«

»Mám tomu věřiti? Nikdy bych nemyslila, že pán, který strávil celý rok v semináři, umí tak pěkně dívkám pochlebovati.«

»Nikoli, slečno, to naprosto neumím. Buďte také ubezpečena, že bych těchto slov k jiné dívce nepronesl. Jsem ve světě úplně osamocen. Měl jsem upřímné přátely, ale ti se mne nyní odřekli, a já jiných nevyhledávám. Ale k vám jsem pocítil důvěru od prvního našeho setkání.«

Emilie chvíli mlčela. »Jestli tomu tak,« pravila potom, »tedy mne nezaslouženě vyznamenáváte. Ale buďte jist, že vaši důvěru nezklamu.«

V jejích slovech již nebylo znáti žertovného přízvuku jako dříve. Mluvila opravdově. Prchal byl tím mile dojat. »Jak mne činíte šťastným,« pravil, tiskna její ruku k sobě.

Šli ještě chvíli mlčky. Tu se Emilie zastavila a řekla: »Zde bydlí má přítelkyně, pane Prchale. Slíbila jsem jí, že ji navštívím.«

Prchal byl nemile překvapen. »Smím doufati, že se opět setkáme?« otázal se.

»Aj,« odvětila Emilie opět žertovně, »mám vás v podezření, že přejete mé přítelkyni, aby dlouho churavěla. Víte přece, že vždy chodívám na procházku s ní.«

»To snad nevadí, slečno; budu šťasten, když se s vámi setkám, ať budete samotna či ne. Zajisté nevěříte, že bych přál něco zlého někomu, kdo vám jest milý.«

»Nikoli, to byl pouze žert,« odpověděla Emilie s úsměvem. »Nuže, víte, že chodívám v tuto dobu do parku. — A nyní s Bohem, děkuji vám za vaši laskavosť.«

Podala mu ruku, kterou Prchal horoucně políbil, a potom kvapila po schodech do prvního patra. Prchal, všecek jsa rozechvěn blahem, odcházel do svého bytu.

Nepochyboval, že i ona jest jemu nakloněna. Řekla, že jeho důvěru nesklame, a svolila beze všeho zdráhání, aby se opět sešli. To jej zajisté opravňovalo k naději v její náklonnosť.

Prchal díval se opět na svět veselejším zrakem. Budoucnosť, které se v poslední době tak obával, jevila se mu nyní v nejrůžovějších barvách. Neboť mohl-li si mysliti větší štěstí, než býti milován

od bytosti tak ušlechtilé? Nyní nelekal se žádných starostí ani zápasu s osudem.

Nemohl se ani dočkati příštího dne. Avšak tentokrát Emilii nespatřil, neboť po celý den pršelo. Až po dvou dnech setkali se opět. Emilie zase byla samotna. Pověděla Prchalovi, že její přítelkyně odjela na nějaký čas ku svým příbuzným na venkov.

Teprve podruhé spolu mluvili, ale oběma připadalo, jakoby se znali již dávno. Hovořili spolu zcela důvěrně, a Emilie byla samá laskavosť. Zajímala se velice o Prchalovu minulost, a on jí svěřil vše, co se týkalo jeho poměrů.

»Tedy se vás příbuzní odřekli,« pravila Emilie. »Pochopuji, že vás to smutně dojímá. Ale výčitek si činiti nemusíte. Od nich to není šlechetné, že na vás žádají, abyste činil násilí své povaze. Nabízeti pomoc za cenu svobody, to nesvědčí o upřímné lásce. Avšak měl jste přece něco určitého na mysli, že jste seminář opustil.«

»To jsem ovšem měl slečno . . . byla jste to vy.«

»Co pravíte já?« otázala se, a v jejích slovech jevilo se téměř leknutí.

»Ano, vy jste to byla, slečno. Od prvního setkání jsem myslil na vás a brzy jsem se přesvědčil, že na vás nikdy nezapomenu, — poznal jsem, drahá Emilie, že vás miluji.«

Po těch slovech ucítil Prchal, jak ruka Emilie pod jeho paží se zachvěla; pohleděl jí do obličeje a viděl, že poněkud zbledla.

»Což jste se ulekla toho, co jsem vám řekl?« otázal se.

»Ach nikoliv,« odpověděla; »obávám se jen, zdali jste se poněkud — nepřenáhlil.«

»Emilie, co si mám mysliti, jak rozuměti vašim slovům?« otázal se mladý muž teskllivě. »Což by bylo možno, abyste vy ke mně ničeho necítila, abych vám byl lhostejným?«

»Toho se nedomnívejte,« odvětila Emilie, »avšak netažte se mne — nedivte se, že mne vaše slova rozrušila. — Než, hle, jak nám čas rychle uplynul. Slíbila jsem, že budu v tuto dobu již doma.«

»Smím vás doprovoditi?« otázal se Prchal.

»Bude mi to milé — avšak ne až k domovu; nechci, by nás někdo z mých známých viděl spolu.«

Prošli spolu několika ulicemi a pak se rozloučili. Emilie mu stiskla ruku.

»Odpusťte a nevykládejte mi mé chování nepříznivě,« pravila s pohnutím. »Bude-li mi zítra možno, sejdeme se opět.«

Prchal byl všecek rozrušen. Nevěděl, co má o Emilii souditi. Poznal, že jest mu nakloněna, avšak proč se chovala tak podivně?

Příštího dne byla opět veselá a klidná. Vyznala se mu, že i ona jest mu nakloněna, a to i jej zase upokojilo. Chovala se k němu s plnou důvěrou.

To však přece Prchala znepokojovalo, že ani v příštích dnech nezmínila se Emilie blíže o svých rodinných poměrech. Pověděla mu jen, že má ještě dvě mladší sestry. Ani mu nebylo známo, kde bydlí, neboť až k bytu nedala se od něho nikdy doprovázeti. Konečně ji přímo požádal, aby ho seznámila se svými rodiči.

»To se bude moci státi v neděli,« pravila mu; »odpoledne, když je pěkně, vycházíme za město, obyčejně do L. Znáte snad toto výletní místo?«

»Nikoli, dosud jsem tam nebyl.«

»Nuže, to nevadí; je to asi hodina cesty, jde se tam podle řeky. Zblouditi nemůžete. Ostatně můžete tam jeti i vlakem. Blíže L. je les a v něm restaurace. Tam obyčejně chodíváme. Tam se budete moci s námi sejíti — ovšem, bude-li příznivé počasí. Však to bude asi naše poslední vycházka letos, ač zdaří-li se ještě ta, neboť nastává již chladno. Ale přála bych si toho, abyste již seznal mé rodiče. To by se hodilo nejlépe. Sejdeme se jako náhodou.«

»Jen bude-li jim seznámení se mnou milé,« řekl Prchal.

»Zajisté že bude — nemějte o tom pochybnosti.«

»Pověděla jste jim už, že se známe?«

»Že se scházíme, o tom jsem jim dosud nepověděla,« řekla Emilie s úsměvem. »Tehdy, když poprve jsme spolu mluvili, pověděla jsem jim pouze, že mi jistý pán prokázal laskavosť a doprovodil mne k bytu mé přítelkyně. I jméno vaše jsem jim tuším pověděla. Však bude lépe, když vás rodiče poznají. Matinka beztoho se diví, že chodím nyní sama na procházku, když má přítelkyně se odstěhovala.«

Prchal byl spokojen. V sobotu ho Emilie ujistila, že jistě s rodiči do L. půjde. Zmínili se již o vycházce, neboť povětrnosť slibovala pěkný den.

Rozumí se, že Prchal myslil po celý večer na zítřejší vycházku. Jak jej asi přijmou Emiliini rodiče, jaký dojem na ně učiní?

III.

Vlak do L. odjížděl před druhou hodinou. Prchal však se rozhodl, že půjde pěšky. Těšil se na tu vycházku a chtěl se cestou poněkud připraviti na setkání s rodiči své vyvolené. Chvílemi pociťoval jakousi obavu; tanulo mu stále na mysli, proč mu Emilie tak málo dosud pověděla o své rodině, ač on ji se svými poměry již podrobně seznámil.

Prchal vyšel asi o půl druhé po poledni a dal se cestou, kterou mu Emilie byla naznačila. Chůze podle řeky po široké pěšině, obrostlé místy hustými křovinami, byla dosti příjemná. Opodál táhla se železniční trať.

Po půl třetí došel Prchal do L., půvabného to a oblíbeného výletního místa. Nad přívětivou vesničkou prostíral se les, na jehož pokraji bělela se výstavná restaurace.

Kdo mohl, užil ještě pěkného podzimního dne k vycházce, a proto sešlo se v L. dosti výletníků. Vše ubíralo se k lesu, a Prchal bral se za ostatními. Většina ještě zatoužila po procházce lesem; proto bylo u restaurace jen málo stolů obsazeno. Za to ozýval se veselý hovor a smích z lesa, kde výletníci jednotlivě i ve skupinách se procházeli.

Nebylo pochybnosti, že i Emilie se svými rodiči, ač byli-li tu již, zašla do lesa. Prchal také po krátkém přemýšlení zaměřil stranou od restaurace na lesní pěšinu. Za chvíli přišel k potoku tekoucímu po kraji lesa. Pěšina vedla dále po břehu potoka proti vodě, a pokud dohlédl Prchal před sebe, nešel po ní nikdo. Samota byla mu v té chvíli právě milou, neboť mohl se oddati nerušen svým myšlénkám.

Šel volně, co noha nohu minula. Asi po půl hodině, pohleděv na hodinky, se obrátil a vracel se k restauraci.

Tam již bylo živěji. Výletníci, nasytivše se procházky lesem, scházeli se k občerstvení, aby se za chvíli vydali na cestu k domovu. Den se značně krátil, a večer již bylo chladno. Prchal přehlížel skupiny hostí u jednotlivých stolů, pátraje po Emilii. Brzo ji spatřil; seděla tak, že byla od něho poněkud odvrácena, a proto ho hned nezpozorovala. Vedle Emilie seděla paní prostřední postavy, více nežli čtyřicítiletá, patrně její matka, neboť jí byla poněkud podobna. Proti nim seděly dvě dívky, Emiliiny sestry, jedna asi šestnáctiletá, druhá asi o dva roky mladší, a pán vysoké, silné postavy, asi padesátiletý. Celé vzezření jeho vzbuzovalo vážnosť. Měl černý oděv; dlouhé, tmavé vlasy, poněkud již prošedivělé, byly sčesány na zad, a pečlivě urovnaný plnovous pěkně slušel přibledlému obličeji.

Prchal na první pohled poznal, že se tu setkává s jednou z »lepších« rodin, jak se říká. Přiblížil se poněkud nesměle a pozdravil. Emilie však již byla zatím uslyšela jeho kroky a spatřivši jej zbavila ho rozpaků.

»Ach, toť pan Prchal!« zvolala přívětivě a povstala. — »Tatínku, maminko, toť můj známý z městského parku, o němž jsem vám vypravovala,« představovala příchozího rodičům.

Nastalo vzájemné pozdravování. Emiliin otec s přívětivým úsměvem podal Prchalovi pravici a řekl: »Buďte nám vítán, pane Prchale, těší mne, že vás poznávám. Jsem Richard Jeřinský, *senior evangelické reformované církve.*«

»Pokládám si za velikou česť,« ukláněl se Prchal a snažil se ukryti své rozpaky. Bylo to pro něj veliké překvapení: Emilie byla tedy dcera — evangelického duchovního hodnostáře! Něčeho podobného byl by se ani ve snu nenadál. Až se mu v očích zatmělo, a krev se mu nahrnula k hlavě. Nyní ovšem věděl, proč mu Emilie ničeho nepověděla o své rodině.

V krajině, kde Prchal vyrostl, nebylo žádných evangelíků; nikdy neměl příležitosť se žádným se setkati — a nyní mimo nadání ocitl se ve společnosti evangelického duchovního a jeho rodiny. Není divu, že ho to naprosto přivedlo z rovnováhy.

Připadal si v té chvíli jako malý chlapec; kladl si otázky, jak se má v této společnosti chovati, jak oslovovati Emiliina otce. To slýchal, že evangeličtí duchovní požívají u svých věřících veliké úcty. Všecky tyto myšlénky vystřídaly se v jeho hlavě v jediném okamžení.

»Nu, libo-li, přisedněte k nám, pane Prchale,« zval jej pan senior přívětivě, přistavuje mu židli; »dlouho se již nezdržíme; před pátou hodinou odjíždí vlak, a čtvrt hodinky máme na nádraží. Vy snad pojedete s námi?«

»Prosím — nebudu-li obtěžovati,« odvětil Prchal.

»Ó nikterak, těšíme se, že jsme vás poznali,« pravila přívětivě paní Jeřinská.

Vlídný hovor seniorův a jeho paní zaplašil poněkud Prchalovy rozpaky. Rozpaky ano, ale nikoli jakousi stísněnosť. Bylo mu, jakoby jej něco od společnosti, do níž se právě dostal, dělilo. V duchu zazlíval Emilii, že mu dříve o své rodině ničeho nepověděla. Ale když na ni pohleděl, nemohl jí zazlívati. Chovala se zcela nenuceně, hovořila

a žertovala. Snad ve své prostoduchosti ani nepomyslila, že působí Prchalovi nějaké rozpaky. On tak aspoň o ní soudil.

Přes všecku vlídnost Emilie Prchal zůstával jaksi nesmělým.

»Jste vždycky tak vážným, pane Prchale?« otázala se pojednou Emilie. »Jste-li takovým až v poslední době, pak bych soudila, že se vám stýská po tom, čeho jste se zřekl. — Pan Prchal byl, tatínku,« doložila k otci, »rok v semináři.«

Emiliina zmínka byla sice málo včasná, ale Prchal se proto nemrzel. Aspoň mohl také o něčem promluviti — řeč mu beztoho vázla.

»To nikoli, slečno,« pravil, »neboť odešel jsem s tím vědomím, že bych jako kněz nebyl šťasten; ale račte uvážiti, že mám před sebou ještě dlouhá studia a jsem ve světě osamocen.«

»Toť ovšem jsou starosti,« řekl pan senior. »Ale pevná vůle všecko přemůže. Pevné vůli, tužbě ušlechtilé, rádo dává nebe dojít cíle, praví básník.«

Za rozmluvy míjel zvolna čas; konečně upozornil pan senior, že třeba vydati se na cestu k nádraží.

Všichni se zvedli. Senior s Prchalem šli napřed, paní s dcerami opodál za nimi.

»Nejsem nijak zaujat proti katolíkům, ani proti jejich kněžím,« řekl cestou pan Jeřinský, »ale že jste vystoupil ze semináře, to vám mohu jen schvalovati, pane Prchale. Co se v tom stavu vyžaduje, myslím, že je nad lidské síly. A jak v nynějším studiu, jste spokojen?«

»Abych řekl pravdu, pane seniore — dosud jsem se v tom sotva poohlédl. Ale obávám se, že nemám k tomu povahu. Přiznávám se vám, že jsem byl pro kněžský stav nadšen, ano, kdyby to neznělo nyní z mých úst skoro směšně, řekl bych, že jsem posud. Býti učitelem lidu, to by bylo mou radostí; ale to sebezapírání, přílišné odříkání, o němž jste se právě zmínil, to mne odstrašilo, že jsem vystoupil.«

»Já vám rozumím,« řekl senior. »Nu, zatím hleďte setrvati v tom, co jste si nyní zvolil. Nezvyknete-li tomu — nu, snad přece naleznete povolání, jež by se hodilo k vaší povaze.«

Za chvíli odjížděla společnost vlakem k městu. Prchal doprovodil seniorovu rodinu až k jejich bytu.

»Těší mne, že jsem vás poznal,« loučil se s ním senior. »Kdybyste potřeboval rady, obraťte se bez ostychu ke mně. Přijďte kdykoli; ve mně máte upřímného přítele.«

»Prosím, budu tak smělým, pane seniore,« odvětil Prchal a rozloučiv se odcházel.

Když byl zase ve svém tichém pokojíku, usedl a zamyslil se. Cítil jakési unavení, způsobené duševním napjetím. Nejrůznější city střídaly se v jeho nitru, nejrůznější myšlénky kolovaly hlavou.

To, co byl dosud považoval za své štěstí, jevilo se mu nyní docela v jiné tvářnosti. Či mohl ještě nyní považovati svoji lásku k Emilii za štěstí, když byla jiné víry? Dosud ovšem nebylo mezi nimi řeči o sňatku, ale to se přece rozumí samo sebou; cílem lásky jest přece manželství. Ó, proč mu to Emilie neřekla hned! Tenkrát mohli se ještě rozejíti; nyní necítil již k tomu dosti síly.

Ale kdyby se byli rozešli, již bylo by bývalo pozdě. Vždyť on právě k vůli Emilii vystoupil ze semináře. Nyní viděl, jak se ukvapil.

Mohl ovšem nyní říci: Dělí nás víra, náš sňatek není možný. rozejděme se — ale cítil dobře, kdyby tak učinil, že by byl připraven

o jedinou radosť. V náhradu za to, co ztratil, měl pouze Emilii. Bylo možno, aby se od ní odloučil?

Připadalo mu, že by to ani nebylo spravedlivé. Ona jej zajisté miluje; nemůže za to, že se zrodila ve víře evangelické, jako nebylo jeho zásluhou, že jest katolík. A ji snad stejně tíží myšlénka, že nejsou stejné víry, jako jeho.

Slýchal o smíšených manželstvích, ale na to ani nemyslil, že by i on mohl v takový sňatek vejíti. I kdyby sám tak chtěl učiniti, Emiliin otec by své dceři k takovému sňatku zajisté nedal svolení, o tom nebylo pochybnosti. Kdyby však přece tak učinil — Prchal, ač neměl o manželství žádné zkušenosti, přece by byl nedoufal za takových poměrů v pravé manželské štěstí.

Ať by se čímkoli manželé různili, vše se dá vyrovnati, myslil si. Kdyby byl každý jiné národnosti, nemůže to brániti jejich štěstí. Ale zcela jinak je s náboženstvím. Právě jeho vznešenosť vyžaduje, aby manželé byli vyznání stejného, ač nemá-li trpěti jejich obapolná shoda. Jen jedno náboženství může býti pravé, dokonalé, obojí takovým býti nemůže. A člověk již je té povahy, že žádá, aby osoba, k níž přiložil srdce, pro niž cítí a se snaží, byla co možná dokonalou. Jak by mu tedy mohlo býti lhostejným, když by osoba ta bloudila v tom, co jest nejdůležitější, nejsvětější.

Jen tam, kde by muž i žena byli v náboženství lhostejnými, kde říká se, že je víra jako víra, nemusí býti různosť vyznání překážkou v dobré shodě, ale zdali může spočívati Boží požehnání na takové rodině, kde zavládla náboženská lhostejnosť? Vždyť právě přesvědčení náboženské to jest, co sílí člověka v soužení a utrpení — a toho zvláště stav manželský není ušetřen.

Zbývalo jen jediné, aby jeden ze snoubenců změnil své vyznání. Avšak, kdo to v tomto případě měl býti? Emilie zajisté by tak neučinila, její rodiče by k tomu nesvolili. A není tu také jen o pouhé přestoupení — jest nutno, aby změna vyznání stala se nejen z lásky ke druhé osobě, ale zároveň z plného přesvědčení.

Měl tedy učiniti tak on? Vždyť právě byl přesvědčen, že ta víra, v níž jej zbožná matka vychovala, a jejímž hlasatelem se chtěl státi, jest pravá — jak by tedy mohl ji před světem zapříti a dáti se na jinou?

Tu bylo těžko se rozhodnouti. Raději se hleděl zbaviti těch myšlének, namlouvaje sám sobě, že do sňatku s Emilií jest ještě daleko, a kdo ví, co do té doby se ještě může státi. Nicméně myšlénky ty se zapuditi nedaly. Ani když se sešel opět s Emilií, nedovedl býti tak klidným a hovořiti jako jindy.

»Kdy k nám přijdete?« otázala se ho. Ani slovem se nezmínila, proč je dnes tak zamlklý, ale bylo patrno, že se snaží svou laskavostí zapuditi jeho trapné myšlénky.

»Dosud nevím, ale zajisté brzy,« odpověděl s úsměvem.

Emilie se tím nespokojila; musil jí pověděti, kdy jistě přijde. Jakkoli jej nemálo skličovala myšlénka, jak se dále rozvinou poměry mezi ním a rodinou Jeřinských, přece vzpomínal ve své osamělosti dosti často přívětivých slov Emiliina otce, který mu slíbil, že mu bude upřímným přítelem.

Prchal slíbeného dne přišel a byl od celé rodiny přijat jako milý známý. Brzy zabral se s Jeřinským v důvěrný hovor, při němž

jim čas rychle míjel. A když Prchal odcházel, byl přívětivě zván k dalším návštěvám. Byl tím potěšen a slíbil, že pozvání toho užije. Vždyť cítil, že jest k Emilii poután víc a více.

Mimo ty chvíle, které občas trávil u Jeřinských, zakoušel samých starostí. Docházel do tří domů za soukromým vyučováním a co tím získal, sotva mu stačilo k výživě. Jeřinskému nebyly jeho starosti tajny.

Jakkoli Emiliini rodiče asi dobře tušili, co Prchala k jejich rodině poutá, přece senior ani slovem se toho nikdy nedotekl a rovněž neučinil nikdy ani zmínky o náboženství.

To bylo Prchalovi zvláště milé, neboť se toho obával.

Nicméně stával se mladý muž víc a více zasmušilým. Příčinou toho nebyly jen starosti, jež jsme prve vylíčili, ale ještě něco jiného. Čím dále, tím méně nalézal záliby v lékařské vědě, tím více poznával, že ona nebude jeho povoláním. Svěřil se s tím také Jeřinskému, když se ho tento tázal, co ho souží.

»Myslil jsem, že se do toho vpravím, zvyknu tomu, ale již vidím, že jsem se klamal,« pravil Prchal, a kdyby se byl neostýchal, byl by doložil: »Lituji, že jsem nezůstal v semináři.«

Senior chvíli přecházel zamyšlen po pokoji a pak řekl: »Já vám rozumím, milý příteli; znáte ovšem sám sebe nejlépe, a když jste přesvědčen, že se k lékařství nehodíte, marně byste se k tomu nutil. Avšak tu je rada těžká. Věděl bych ovšem pro vás pomoc, ale ovšem jen tehda, — *když byste přestoupil na naši víru.*«

Slovo, jehož se Prchal obával, bylo konečně vyřknuto, a dojem, jaký naň způsobilo, byl až příliš patrný.

Seniora to také neušlo, a pokračoval: »Ani mi nepřipadá, abych vás nutil nebo přemlouval, milý příteli. Uznávám, že to není pro vás snadný krok. V čem člověk vyrostl a byl vychován, k tomu vždycky lne, to je zcela přirozeno. Mimo to umím posouditi, jakou moc mají předsudky proti našemu vyznání u katolíků, tím více pak u vás, an jste byl rok v kněžském semináři. Avšak pomněte, že je psáno: Všecko zkoušejte, a co jest nejlepšího, toho se držte. Jest tedy povinností každého, aby hledal pravdu. Jak jsem řekl, nemíním vás přemlouvati, ale dobře byste učinil, kdybyste o tom přemýšlel. Vždyť máte k tomu dosti času a nemusíte se ukvapiti. Přemýšlejte tedy; ať se rozhodnete tak či onak, přítelem vám vždy zůstanu.«

Prchal neodpovídal a marně snažil se přemoci rozrušení, jež slova seniorova v něm způsobila. Neměl od té doby pokojné chvíle.

Po oné návštěvě u Jeřinských probděl skoro celou noc. Seniorovo nabídnutí bylo pro něj dosti lákavým v jeho poměrech — a pak, byla tu Emilie, pro niž by byl i tuto oběť přinesl. A což mu konečně na kom záleželo! Měl sice příbuzné, ale ti se ho odřekli. Proč by se tedy jich ostýchal!

Avšak v té chvíli zjevil se mu před duševním zrakem obraz jeho zemřelé matky. Jak ho napomínala a prosila před smrtí, aby se nespouštěl Boha! — Než, on se přece Boha spustiti nechtěl. On změní pouze své vyznání — zůstane křesťanem, jsouť zajisté i mezi evangelíky mnozí zbožní a hodní lidé.

Než, při všem tom uvažování nebylo mu volno, a hrůza ho téměř pojímala, že by se měl veřejně odříci víry, v níž ho vychovala zbožná matka, a přiznati se k bludům. Vzpomínal, co četl

o jednotlivých »reformatorech«, jejichž život podával důkazy, jak Bůh tresce bludaře.

»Avšak,« pomyslil si posléze, »Jeřinský má pravdu; každý má pátrati a zkoumati, co jest lepšího, a nejlepšího se přidržeti. Seznám-li, že víra evangelická není pravá, pak nemusím ji přijati.«

Oznámil tedy zatím seniorovi, že se rozhodnouti nemůže, dokud učení evangelického vyznání nepozná a neprozkoumá.

Jeřinský byl s tím spokojen, ano, schvaloval mu, že chce jednati s rozvahou. Zapůjčil mu některé spisy předních evangelických spisovatelův.

Prchal zahloubal se do těchto knih a přemýšlel o tom, co četl. V něčem dával sice v duchu spisovatelům za pravdu, ale proti mnohému ozývaly se v něm steré námitky. A když pak přemýšlel opět o tom, co na první pohled zdálo se mu býti správným, rozpadávalo se i to před jeho přesvědčením jako blud.

Když odevzdával Jeřinskému vypůjčené knihy, netajil se mu, že ho neuspokojily. Senior vyslechl jej trpělivě a s přívětivým úsměvem. Pak si dal od něho vyhledati v knihách dotčená místa a podával k nim vysvětlení, snaže se dokázati jejich správnosť. Byť pak ani tyto výklady Prchala docela neuspokojily, on přece za chvíli přestal odporovati — jaksi ze šetrnosti ku vlídnému senioru.

Z každé návštěvy odnášel si mladý muž trochu »přesvědčení«, jež mělo tím větší moc, jestli se súčastnila disputací, jež vedl Prchal s Jeřinským, také Emilie. Tu nebyla to moc pravdy, ale moc lásky, jež mladého muže přesvědčovala, když všecek rozechvěn blahem, upřeně hleděl na její sličný obličej a naslouchal jejím slovům. A senior zůstával při jeho námitkách stále laskavým, s největší trpělivostí je vždy vyslechl a vyvracel.

Avšak těchto námitek bylo čím dále, tím méně a také byly tím méně závažné. Již bylo patrno, že Prchal jest »obrácen a poučen« a že se jenom nechce přiznati, že se to stalo tak brzy.

»Emilko,« řekl senior kdysi po odchodu Prchalově, »škoda, že nejsi hochem. Ty mne takořka zahanbuješ. Z tebe by byl kazatel!«

»Myslím, tatínku,« odvětila dcera s úsměvem, »že budu míti dosti velkou zásluhu, když obrátím tohoto jediného — ovšem spolu s tebou; všecka zásluha nenáleží přece pouze mně.«

»Ale větší díl té zásluhy,« řekl senior, »a ta jest veliká; nesmíme zapomínati, že chtěl býti římským knězem.«

»A kdyby ani toho nebylo,« řekla paní seniorová, »považte, že byl v římské víře vychován; není divu, že tak dlouho kolísá.«

»Nu, teď, myslím, již nekolísá,« řekl Jeřinský s úsměvem, »ač dosti dlouho to trvalo. V takovém případě byla by i dosti malá netrpělivosť velikou chybou. Čím větší práci to vyžaduje, abychom jej přesvědčili, tím pevnějším pak bude v naší víře.«

»Což bude potom také starostí naší Emilky,« usmála se paní Jeřinská.

»Ale, maminko!« řekla dívka s uzarděním.

»Nu, nic si z toho nedělej,« chlácholila ji matka; »snad mne nemáš za tak nedůvtipnou, abych ničeho nepozorovala. Ostatně jest pan Prchal jak náleží hodný člověk.«

Prchal žil nyní svým krásným snům o budoucnosti. Byl blažen láskou Emilie a potěšen přívětivostí jejích rodičů. Doufal, že bude šťasten, velice šťasten. A čím více se oddával této naději, tím více zanikal před jeho očima obraz zemřelé matky, tím méně na ni vzpomínal. »Co jest nejlepšího, toho se držte« — a on to, co byl právě poznal, považoval za lepší toho, v čem byl až dosud žil. Mohl mu proto někdo zazlívati? Mohlo mu činiti výčitky jeho svědomí?

Ach, ono se přece někdy ozvalo, ač jeho hlas hleděl utlumiti, a pak i ten zapomínaný obraz matčin opět se před ním objevil a byl vždy tak smutný, s bolestným a vyčítavým výrazem v tom milém obličeji; avšak i to znenáhla přestalo.

Nikdy nepřipadlo mladému muži na mysl, že sám sebe klame, a že by mohlo u něho ať dříve či později nastati procitnutí z klamného snu.

Jakkoli již byl ke všemu připraven a odhodlán, přece si přál, aby nikdo z těch, kdo ho znali, nedověděli se o kroku, který v nejbližší době hodlal učiniti. Avšak toto jeho přání nemělo se splniti.

Evangelické časopisy s velikou radostí oznamovaly svému čtenářstvu zprávu, že pan Josef Prchal, bývalý chovanec katolického kněžského semináře, přestoupil k reformované církvi. A z nich otiskl zprávu tu i jistý politický, »svobodomyslný« list, z něhož se pak dostala i do jiných časopisů.

Když si pan rektor semináře přečetl tu zprávu, ještě jednou se na ni zahleděl, jakoby nevěřil vlastnímu zraku.

»Vidíte, pane bratře, já jsem to předvídal,« řekl spirituálovi. »Stal se odpadlíkem!«

»Nešťastník,« vzdychl spirituál.

»Máme nyní o jednoho nepřítele více,« pokračoval rektor, »a obávám se, že horšího jiných.«

»Možná, že máte pravdu, bohužel,« přisvědčil spirituál, »avšak my jsme toho nezavinili, můžeme býti klidni.« (Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Schůze se konají bez diét, a čas jest nyní drahý, večer se jde někam na besedu, v létě není »kdy«; což farář, učitel, ti jsou placeni, ať tam sedí. Viděti z těchto málo řádků ze života vzatých, že zákon o místní školní radě po 27letém trvání se ještě v lid nevžil, občané konají volby do místní školní rady sice bez odporu, ale živého zájmu pro to zřízení nemají, neboť dobře vědí, že by snadno obecní představenstvo převzíti mohlo všecky povinnosti a práva, a to snad ...ím výsledkem, poněvadž by se to mohlo díti bez veliké žárli-

vosti. Neboť obyčejně v obci, kde není předsedou starosta a pokladník zároveň obecním pokladníkem, jsou buď tiché buď zjevné osobní třenice, ale vždy jsou viditelné. Dejme tomu, že obecní zastupitelstvo neschválí rozpočet místní školní rady a podá stížnost o věci té okr. školní radě. Nastane dlouhé dopisování a vysvětlování. Rozpočet jest snad v něčem zmenšen, velká radosť z toho u protivníků. »Naši vyhráli!« tak volají při dobré náladě. Roztrpčenosť na straně druhé a resignace na místo členské v místní školní radě. A zase nové vyjednávání. Kdo tím vším nutně trpí a trpěti musí?

Stará škola byla v klidu, byla chráněna církví, státem a občanstvem, tiše a bez hluku pracovalo se v ní pilně, vytrvale a spokojeně. Učitelé byli váženi od duchovenstva a ctěni od občanů. Nová škola již v obci jest považována za břímě; velikou část obecního rozpočtu tvoří náklad na vydržování školy. Obecní příjmy z kmenového majetku jsou malé nebo žádné, vydání se musí hraditi tedy obecními přirážkami, a když tyto činí na školu samotnu 10%—25%, nedivme se, že při naši hospodářské tísni občané daň platící jsou jaksi nevrlými. Škola je naučila počítati!

Druhý úřad školní jest c. k. okresní školní rada. Úřad ten jest představeným všem školám v celém politickém okresu. Kolik tedy okresních hejtmanství, obyčejně tolik okr. školních rad; města se svým zvláštním statutem tvoří pro sebe zvláštní školní okres. Okresní školní rada se skládá z více členů: okr. hejtmana jako předsedy, ze zástupců katolíků, židů, když jejich počet v okresu jest větší než 500, a evangelíků, ze dvou znalců stavu učitelského, ze 4 členů volených zemským výborem (v Čechách okresním zastupitelstvem). C. k. okresní školní inspektor jest též svým jmenováním členem okresní školní rady.

Má tedy 9—11 členů.

U nás na Moravě od vydání zákona ze dne 12. ledna 1870. stěžovali si naši poslanci, že v okresních školních radách mají Němci většinu i v okresích českých, vysvětlujíce věc takto: zástupce vyznání Mojžíšského jest Němec, moravský zemský výbor jmenoval obyčejně též 4 členy smýšlení německého, předseda se přidával k nim též, a tak se mohlo státi, že se nám měřilo dvojím loktem. Měšťanské školy s německým vyučovacím jazykem se zřizovaly v městech s velikou převahou českých, školami těmi mělo se poněmčovati. Věc se v posledních letech zlepšila, ale Němci mají své školství v nejlepším rozkvětu, naše se musí teprve doplňovati, a to s velikou námahou; nyní se považuje povolení ku zřízení české měšťanké školy za velikou blahovůli.

Okresní radě školní náleží týž obor působnosti, který přináležel za staré školy okresnímu školdozorci (děkanovi) a krajským úřadům. Má pečovati o zákonitý pořádek ve věcech školních, o zvelebení školství; řídí vyjednávání o rozšíření, zřizování škol; má míti vrchní dozor ke školním stavbám a poskytovati ochrany školám i učitelům; starati se o vyměření a ustanovení platů učitelských, jakož i o jejich řádné vyplacení; má spravovati okresní školní pokladnu, jakož i užívati prostředků donucovacích ve případech zákonem ustanovených; obsazuje prozatímně služebná místa, vyšetřuje disciplinární poklesky učitelstva; zařizuje okresní konference; vydává učitelstvu vysvědčení o působnosti a m. j. v. Působnosť a činnosť okresní školní rady jest

tedy veliká a rozsáhlá. Okresní školní rada zasedá nejméně jednou za měsíc k řádné poradě. Členové okresní školní rady, kteří nebydlí v místě okresní školní rady, dostávají cestovné.

Dejme tomu, že je v školním okresu asi 80 obecných škol; nával práce musí býti veliký, neboť nyní se podávají všeliké výkazy, seznamy, dotazy, protokoly, oznámení, žádosti a m. j. v.

To vše žádá, aby se řádně vyřídilo. Nyní však jest úřadování se zemskou školní radou. Buďme nestrannými, jest to možno, aby každé podání zrale, všestranně a důkladně se uvážilo a vyřídilo? Považme, že všechna podání přijdou do rukou jediných, do kterých také přijdou zprávy různého druhu z celého politického okresu. Jen to přečítání je unavující prací a což teprve vyřízení! Aby práce se zmohla, musí se rychle a kvapně pracovati. To je upozornění jen se stránky jedné, nyní však uvažme schůze. Jedná se o důležitou věc ku př. obsazování místa správce školy. Kompetentů jest dosti, ale různé hodnoty. A známo, že člověk slabý, nedostatečný, rád se chytá silnějšího, že hledá podpory. A přece správce školy má býti silen, spolehliv. Rozpřede se debata, hlasuje se. Jako v místní školní radě se členové přiznávají k různým stranám, tak jistě i členové okresní školní rady mohou býti různých politických, náboženských, socialních názorů. A to není žádné tajemství, že mezi učitelstvem nynějším přes všeliké výnosy pěstují se politické a socialní názory, tak že člen okresní rady bude vždy spíše hlasovati pro stejně smýšlejícího kompetenta, než pro jiného. Nepravím, že tak bývá, ale mohlo by býti. A dejme tomu, že takový kompetent dostane náhodou většinu hlasů. Nejsou příklady, že jediný člověk mnoho zla nebo dobra v obci pořídil? Jest to hodně složeno a spleteno!

Velmi důležitou osobou ve školním okresu jest *c. k. okresní školní inspektor*. Ministr kultu a vyučování jmenuje pro každý okres školního dozorce na šest let, na základě trojčlenného návrhu zemské školní rady.

Nejvíce inspektorů jmenováno jest z řad profesorů středních škol. U nás na Moravě jest jich 22 ze 38. Dle úsudku pana ministra Gautsche vyhovují tito páni velmi dobře; učitelstvo však vesměs není toho mínění. Ovšem se takového mínění nedbá. Jsou to páni akademického vzdělání a k tomu ještě odborníci všelikého lidského vědění: jazykozpytci, přírodozpytci, mathematikové, a j. v. V městech měli dosti příležitosti seznati potřeby venkovského lidu, jeho školství, jeho povahu, jeho temné stránky.

Okresní dozorce povolán jest k občasné inspekci a visitaci škol; v paedagogicko-didaktických věcech má raditi a nedostatky i vady v té příčině zpozorované hned na místě ústním poučením odstraňovati. On řídí též okresní učitelské koference. Okresní inspektor, nejsa na cestách, zaměstnává se od rána do večera vyřizováním došlých věcí a zpráv o vykonaných inspekcích a p. v. Jede-li na inspekci a visitaci, nesmí kromě svému představenému, okresnímu hejtmanu a předsedovi, žádnému sděliti, kam míří. Inspektor má do školy vkročiti z nenadání. Tím se podává nejvýše potěšující důvěra na jevo místní školní radě, která má dohlížeti, zdali se doba k vyučování určená přesně zachovává; správci školy, který má dbáti hlavně dodržení školního a vyučovacího řádu; a konečně všem učitelům, kteří učinili slavnou

služební přísahu, že své povinnosti chtějí a budou svědomitě vykonávati.

Při návštěvě škol má míti inspektor k tomuto zřetel: Vykonává-li místní školní rada své povinnosti, zachovávají-li se ustanovení zákona hledíc ku přijímání a propouštění dítek; ke způsobilosti, pilnosti, vůbec k veškerému počínání učitelů, potom ku kázni, pořádku a čistotě ve škole; šetří-li se plánu učebného, je-li methoda vyučovací pravá, a jaké jsou prospěchy dětí vůbec a v jednotlivých předmětech zvláště; které prostředky a pomůcky jsou zavedeny, a jaké jest vnitřní zřízení školy, a p. v. Popsali jsme krátce, jak vyhlížela visitace ve staré škole. Aby se porovnati mohlo, vylíčíme malý obrázek o inspekci a visitaci ve škole nové.

Učitel vyučuje. Dvéře se najednou otevrou, a vkročí pán; učitel se mu pokloní. Pán odloží svrchní šat, zasedne za stůl, učitel předloží třídní knihu. Inspektor (toť onen pán) vybéře látku, kterou má učitel probírati. Dejme tomu, že se má čísti. Žáci vyhledají článek. Inspektor počne vyvolávati žáky a zároveň psáti do své knížky. Dotazuje se po obsahu. Vyvolává a píše zase. Mluvnice. Vyvolaný žák píše věty na tabuli; inspektor diktuje. Věty se rozbírají, inspektor dává otázky, někdy se táže, čemu se ještě neučilo, učitel nesmělým hlasem na to upozorňuje. A tak to jde dále, ze všech předmětů něco dle libosti inspektorovy. Inspektor obyčejně vyvolává dle zapsané klasifikace, tedy žáky velmi dobré, dostatečné a nedostatečné, aby se tu přesvědčil, zdali věc napsaná souhlasí se skutečností. Prohlédne úkoly, kreslení a pisánky, přesvědčí se, zdali správce školy všude své jméno do sešitů napsal, že je prohlížel. Konečně se podepíše do třídní knihy a připíše datum. Inspektor, kdy poctí některou školu svou vzácnou návštěvou, pošle pro členy místní školní rady, aby se do školy dostavili. Rozumí se, že tito nejsou živi ze členství a nevědouce, kdy inspektor školu jejich překvapí, nemyslí na příchod inspektorův s takovou dychtivostí jako učitel, jdou za svým povoláním. V městech a městysech ještě se seženou někteří členové, kteří mají býti přítomni; hůře to je na venkově. Za jarního, letního a podzimního času hospodáři obyčejně jsou vzácní hosté ve svém domě, proto zle jest jich hledati po poli, louce. Obyčejně zavítá duchovní správce, aby zastupoval místní školní radu. Inspektor má napsati do své zprávy, jestli byli přítomni při jeho visitaci a inspekci členové místní školní rady a kolik. Mohlo by se státi, že tam nahoře by na tu obec nic nedali, kde žádný člen z místní školní rady se nedostavil, mohlo by se mysliti, že jest ke škole nevšímavá, nepříznivá.

Jak inspektor do třídy vkročil, tak také z ní vykročí, aby konal načrtnutým způsobem svou povinnosť. Po visitaci podává správce všelijaké zprávy, pak bývá porada, o které se napíše protokol. Při poradě vytkne zpozorované vady, poklesky, nedostatky, napomene, podepíše protokol, dá s Bohem a již ujíždí.

Okresní inspektor dostává asi 600 zl. na povoz a 400 zl. diét. Úřadování jeho nepočítá se za přerušení v jeho službě původní, požívá služného i s příplatky jako dříve.

Některým inspektorům jest jediným vodítkem při konání úředních povinností mrtvá litera. Tím se stávají neoblíbenými v okresu, a občané chovají se posud k zařízení tomuto s úplnou lhostejností a nevšímavostí.

Pro učitele jest inspektor osobou důležitou. Na zprávě inspektorově zavisí postup v hodnosti i ve služném, a to jsou věci, které sahají do živého. Zdá se, že učitelova píle, snaha a dovednost se posuzuje dle odpovědí žáků. Myslím, že by to tak nemělo padati na váhu. Odůvodňuji to takto: Žáci jsou děti, které sotva inspektora dle osoby znají, neřku-li, aby byly zvykly jeho obyčejům jako učitele; vždyť každý učitel má svůj zvláštní způsob chovati se ve škole, to jest známo. Učiteli to též není povědomo. Methodika a kázeň středních škol se značně liší od obecné školy! A některý inspektor se domnívá při visitaci, že sedí ve střední škole. Žáci mu nečtou dosti krásně a s výrazem, při rozboru mluvnickém jest nucen učitel mnoho se tázati; při řešení úkolu početního žáci pomalu usuzují; při vypravování událostí dějepisných odříkávají jen z paměti, a p. v.

Kdyby inspektor nechal učitele samého ve všech předmětech pracovati, měl by jistě správnější a zaokrouhlejší obrázek veškerého vyučování, snadněji by posoudil, čemu učitel vyučoval, jak žáci vyučování pochopili a je v paměť vštípili. Poznal by učitelův způsob při vyučování. Jistě se doporučuje, aby také inspektor sáhl některými případnými a snadnými otázkami do učení, aby dobré odpovědi pochválil, tím dodá žákům více odvahy, aby překonali přirozenou ostýchavosť před neznámou jim osobou. Jestli inspektor sám hlavní slovo vede, pak se mu může dostati dosti nesprávných odpovědí. A kterého učitele těší takové odpovědi? Stane se netrpělivým a přenechá pokračování učiteli.

Připomeňme si, že inspektor jest člověk podrobený právě tak všelikým dojmům jako každý jiný. Na cestě má nehodu, prší, je špatná cesta, má hladový žaludek, a Pán Bůh ví co může do cesty vjíti, aby náš posuzovatel byl ve špatné náladě. Tak se může státi, že nejpilnější a nejsvědomitější učitel má prospěch sotva dostatečný.

Některý má rád, aby učitel tiše mluvil, jiný zase, aby se tázal hlasitě, jiný klade váhu na zeměpis a dějepis atd. Slovem, každý skoro má své slabé stránky, ale nikdo jich netrpí učiteli! Inspektorství trvá šest let, ročně prodlí u každého učitele nejvíce 2—3 hodiny, obcuje tedy v období svého úřadování s každým učitelem 12—18 hodin.

Jest možno smrtelníku, poznati za tak krátkou dobu svého bližního a jeho duševní vlastnosti? Když se od učitele žádá, aby posuzoval žáka po uvážení všech okolností a poměrů, ve kterých jest mu žíti, tím více by požadavek takový měl míti platnosti, jedná-li se o posuzování učitele.

Nejvyšším úřadem školním v zemi jest *c. kr. zemská školní rada*. Předsedou jejím jest místodržící. Jí jsou podrobeny všechny školy, které jsou přiděleny okresním školním radám; ústavy učitelské, střední školy.

Zemská školní rada se skládá: Z místodržícího, ze dvou členů zemského výboru, ze zástupce města Brna, z referenta pro administrativní a oekonomické záležitosti školní, ze zemských dozorců školních, ze dvou duchovních katolických, jednoho duchovního evangelického a jednoho vyznavače víry israelské; ze tří členů stavu učitelského, totiž z jednoho zástupce realní školy a jednoho zástupce gymnasia.

Zemské školní radě přináleží v záležitostech škol jí podřízených dřívější obor působnosti politické správy zemské a vrchních úřadů

církevních i vrchních dozorců školních bez újmy práv zůstavených vrchním úřadům církevním, daných dne 25. května 1868.

Zákon tento obsahuje základní pravidla o postavení školy k církvi.

§. 2. »Bez újmy tohoto práva dohlédacího zůstaveno jest každé církvi nebo společnosti náboženské, aby opatřovala a řídila vyučování a cvičení náboženství rozličných vyznavačů víry ve školách obecných a středních a aby k obojímu bezprostředně dohled měla. Na vyučování v jiných předmětech v těchto školách církev nebo společnost náboženská působení nemá.«

Zemské školní radě obzvláště přináleží: dozor nad okresními a místními radami školními, dohlídku a řízení ústavů učitelských; vydávati dobrá zdání o plánech, prostředcích a knihách učebných pro školy střední a odborné; podávati ministeriu věcí duchovních a učby roční zprávy o stavu veškerého školství v zemi, a m. v.

Míti bezprostřední vliv na didakticko-paedagogické záležitosti škol periodickými inspekcemi, řízením zkoušek, dozorem k působení ředitelství školních jakož i místních a okresních rad školních atd. přináleží předně zemským dozorcům školním.

Zemský školní dozorce jest v VI. hodnostní třídě s platem ročním asi 4000 zl. Koná-li úřední cesty, dostává přiměřené diéty. Zemští školní inspektorové jsou jmenováni z řad ředitelů nebo profesorů středních škol.

Dle instrukce ministerstva kultu a vyučování má během tří let školní okresy jeho dozoru přidělené navštíviti. V každém okresu má jednotlivé školy různé kategorie důkladně prohlédnouti, vyučování obcovati, úřední knihy školní prozkoumati, stížnosti, oznámení, přání učitelův a dozorčích úřadů vyslechnouti a jim radou býti. Zlořády ve příčině didakticko-paedagogické má na místě ústním nařízením odstraniti a v důležitých případech též dáti sepsati protokoly. Řídí a předsedá z pravidla zkouškám z dospělosti učitelské. O svých inspekčních cestách podává zemské školní radě zevrubnou zprávu.

Zemský školní inspektor navštěvuje školy z nenadání. K nám zavítal jednou ráno před osmou hodinou. Byl jsem v prvém poschodí něčím zaměstnán, sejda do přízemí, vidím pána procházeti se po chodbě. Jdu k němu a poznám p. c. kr. zemského školního inspektora. Přivítal jsem ho uctivě a vyslovil radost, že k nám zavítal. Mnoho nemluvil. Dotazoval se, kde jsou třídy, kdo jest jejich třídním a p. v. Šel se mnou do třídy a netrpěl, bych žákům řekl, kdo vyučování obcuje. Za vyučování pilně si činil poznámky, do vyučování nikterak nezasahoval. Obcoval ve všech třídách. Úkoly a výkresy po školním vyučování velmi pečlivě prohlédl. V poradě po té konané podal nám různé pokyny a rady. Navštívil předsedu místní školní rady a faráře, aby se jich na různé věci zeptal, jako se dříve tázal na všelicos správce školy. Odjel od nás uspokojen.

O výsledku této inspekce jsme zprávu neobdrželi. Sešel jsem se s kollegou, jehož škola jest podřízena jinému zemskému školnímu inspektoru, který krátce po naší inspekci tam zavítal. Způsoby toho pána byly však rozdílné. Sám se žáků mnoho tázal, všechny úřední spisy prohlédl, každou chybičku káral. Inspekce jeho nezanechala dobrého dojmu; učitelé vycítili hned, že je pravdivé přísloví: »S velkými pány není dobře třešně jídat.«

Nevíme, zda-li nemají pp. c. kr. okresní a zemští inspektoři ještě jiný tajný návod, jak se chovati k podřízenému učitelstvu, ale z jednání jejich to jaksi vysvítá. Ačkoliv z pravidla správce školy ve školní budově bydlí, přece žádný z těch pánů nevkročí k nim; a když již tak přísně ke všemu dohlížejí, co se školy a učitele týče, tu by již také neškodilo, aby si prohlédli byt správcův, v mnohých případech by snad svůj úsudek o správci změnili, neboť dle domácnosti možno s velikou jistotou souditi na ducha, jaký tu vládne. S podřízeným učitelstvem mluví obyčejně odměřeně, hovory jejich týkají se jen úředního jednání.

A přece laskavé, přátelské, soucitné slovo představeného působí čarovnou mocí. Přátelská domluva posílí učitele v jeho nesnadném povolání více než nějaké disciplinární vyšetřování. Dle vyučovacího a školního řádu má se u žáků užívati více pochvaly a odměny, než různých trestů. Toť pravda, neboť trest málo koho polepšil! U stavu našeho se však užívá pochvaly velmi zřídka.

Viděli jsme u stavu duchovního, úřednického, vojenského, jak se tam představení laskavě, bratrsky, přátelsky k sobě chovají, až nám to vynutilo přání: Kéž by tomu i u nás tak bylo! Tomu nebude dříve tak, dokud se nezvrátí domnění, že národní učitelstvo není schopno samo se říditi, vésti a spravovati.

Když poručík může postoupiti až na generála, kaplan na biskupa, když může býti z příručího okr. soudu president, proč by nemohl učitel býti zemským inspektorem. Věru, hanba by to byla, aby mezi tolika tisíci učitelů se nenalezl muž, hodící se na místo takové! Našel by se jistě, vyhovoval by všem požadavkům, ale schází jen jedna jediná věc: nemá akademického vzdělání!

Pravilo se, že člověk začíná teprve od barona, tak lze se domnívati, že se myslí, že člověk jest jen tehdy vzdělaným, když se prokáže »akademickým vzděláním«, to jest, když byl zapsán na vysokém učení. U nás posud se málo dbá vlastní přičinlivosti, píle a snahy. Jest posud středověký předsudek, že člověk s předběžným jistým vzděláním nemůže se dále bez vysoké školy vzdělávati a zdokonalovati ve vědomostech různých a hlavně v těch, které jsou jeho povolání blízké. (Pokračování.)

V hlubinách lásky.

Do hlubin lásky Ježíše
když srdce mé se ponoří,
nazírá tajů ve říše
a vidí nebes pohoří.

Ve vodách lásky Kristovy
rozkvetlé ctností lekníny
mé srdce rádo zaloví
a koupá šat své nevinny.

Vodami lásky Ježíše
když srdce mé se napojí,
nebeským klidem zadýše
a v svatém žije pokoji.

Frant. Chramosta.

V podkrovní světničce.

Vánoční obraz v jednom jednání.

Z němčiny přeložil **Jan Nep. Holý.**

OSOBY:

President z Kamenice.
Josef Bída, } písaři.
Otto Černý, }
William Clifford.
Petr Havran.
Jan, komorník.

OBLEKY:

President: pěkný zimní.
Bída: špatný, starý a záplat. plášť.
Clifford: anglický cestovní.
Havran: chatrný.
Černý: občanský.
Jan: parádní oblek služebný.

Nuzná podkrovní světnička. Na pravo starý stůl a několik starých židlí. V zadu několik podobizen, pod nimi několik dlouhých dýmek a prázdný pytlík na tabák. Na stole v pozadí stojí v láhvi od piva malý jedlový stromek se čtyřmi svíčkami, vedle v jiné láhvi kousek uhořelé svíčky; kalamář a několik papírů.

VÝJEV PRVNÍ.

Havran.

Havran (drží v ruce hořící lampu a dívá se kolem): Ještě není doma? Kde asi zůstal? Již je šest hodin. Stojí asi opět před vánočními výkladními skříněmi a dívá se do oken, jak lidé zapalují vánoční stromek. Takové maličkosti má starý rád. (Postaví lampu na přední stůl.) Blázen! Co mu zpomohou všecky ty krásné věci, vždyť jich přece nemůže koupiti — sotva se nají chleba, a kdybych neměl tak dobrého srdce — ten starý byl by dávno vyhozen z domu, neboť jaký je mi to nájemník, k němuž musím každý týden sám pro nájemné choditi, chci-li dostati své peníze. Ano, kdybych nebyl tak dobrého srdce, kdo ví, kde by se starý potloukal. (Dívá se kolem.) Ale ovšem — kdo se bude stěhovati pod krov — musil bych teprve světničku dáti důkladně opraviti, a to je nyní trochu drahé — tak raději toho nechám, jak to je! Mám ještě dosti času, abych ho vyhodil, kdyby týdenní nájemné nepořádně platil. (Přechází.) Kde jen asi zůstal? Hm, hm! Nedostal snad od presidenta peněz? Milostivý pán slaví dnes o štědrém večeru zasnoubení, a tu ovšem nemá kdy, starati se o takové hlouposti. Ale to by bylo pěkné! Pak bych nedostal za tento týden opět nájemného; za předešlý týden je mi také ještě dlužen; cenných věcí nemá, na které bych mohl spoléhati, tento viklavý stůl (ukazuje na přední stůl) nemá ceny ani korunu; zatroleně, to bych mohl utřít hubu! Dám mu přece výpověď; taký nájemník jest příliš nejistý. Než, pozor! Někdo jde po schodech nahoru!

VÝJEV DRUHÝ.

Havran. Jan (klepá.)

Havran: Někdo klepá! To není starý! Volno!
Jan (vstoupí): Zatrolený byt!
Havran (pokorně): Odpusťte —

Jan (skočí mu do řeči): Tady by si mohl člověk v takové tmě na rozvrzaných schodech sraziti vaz nebo polámati nohy.

Havran (pokorně): Odpusťte —

Jan: A jak vypadám (dívá se na sebe) plný prachu a nečistoty!

Havran (chce ho očistiti): Dovolte —

Jan (odmítá): Prosím, prosím, nechme toho! Nemám kdy, bych se déle v této špelunce zdržoval. Máte co nejrychleji přijíti k panu presidentovi — co nejrychleji — rozumíte?

Havran (pln obdivu): Já? k panu presidentovi?

Jan: Ano, ano, k panu presidentovi — ale rychle, rychle!

Havran: A co tam mám dělati? A ještě dnes na večer, kdy slaví zasnoubení?

Jan: Co pak já to vím? Poručil mi, abych písaře Bídu okamžitě k němu obeslal.

Havran: Písaře Bídu?

Jan: Nu ovšem! (Potupně se klaní): Mám přece česť, s panem písařem, chtěl jsem říci, s panem tajemníkem Bídou mluviti?

Havran (mrzutě): Co pak to myslíte? Já a písař Bída! Skoro bych to měl pokládati za urážku!

Jan: No, co pak? Což zde nebydlí starý Bída?

Havran: Zajisté, bydlí zde; (bije se v prsa) ale já jsem jeho domácí, Petr Havran.

Jan (uklání se): Odpusťte! Jest to ovšem z mé strany ohromný omyl! Ale, pane Havrane, kde mám nyní Bídu hledati? Má obsilka má spěch, pan president byl velmi rozčilen, když mi to poroučel. Zajisté týká se to věci důležité.

Havran: Kdo ví, kde se starý opět potlouká! Chcete-li ho očekávati zde, račte se posadit (podává mu židli): nechcete-li, jsem, pane komorníku, velmi ochoten, váš vzkaz starému Bídovi vyříditi.

Jan: Zavděčil byste se mně tím nadmíru, pane Havrane. Jak jsem pravil, spěchám, neboť je dnes u pana presidenta veliká slavnosť, slaví dnes zasnoubení s bohatou baronesou z Winterbergu. (Chce odejíti.)

Havran (chytne ho za ramena): Jen na slovíčko, pane komorníku!

Jan (zkrátka): Co je?

Havran (uklání se): Poroučím se přízni vašeho blahorodí.

Jan (směje se): Mé přízni? Nevím, jak bych vám prospěti mohl.

Havran: A přece, pane komorníku! Muž vaší intelligence tomu rozumí, no, zajisté mi již rozumíte.

Jan (vesele): Ani ponětí nemám o tom, čemu mám rozuměti!

Havran: Vidíte, ctěný pane, doposud jsem obilí panství Wendelsteinského ročně úhrnem kupoval.

Jan: Ah, již se poněkud rozednívá!

Havran: Zemřelý pan president z Währingenu —

Jan (vpadne mu do řeči): ponechal vám je za nízkou kupní cenu, a vy jste tím při dnešních vysokých tržních cenách dělal velmi vydatný obchod. Není tomu tak?

Havran (zubí se): Nechci popírati — mohl jsem při tom několik korun vydělati.

Jan: Neřekl jsem to?

Havran: Nebyl by nynější pan president také tak milostivý —

— *Jan:* — a nevstoupil by ve šlépěje předchůdce svého? Nemyslím! Zajisté vypíše offertní řízení a prodá obilí tomu, kdo nejvíce podá.

Havran: To by bylo osudné! Než, ve vašich rukou spočívá nyní můj osud.

Jan: Hm! hm!

Havran: Budu na mizině, ujde-li mi tento skrovný výdělek. Vy jediný mi můžete pomoci.

Jan: Já? jak pak?

Havran: Navrhněte mne panu presidentovi jako kupce platu schopného.

Jan: To mnoho nepomůže.

Havran: Není při tom nebezpečí pro vás, půjde to rychle a hladce.

Jan: Nemohu v té věci nic pranic činiti. Dobrou noc! (Chce odejíti.)

Havran: Dovolte mi, bych vám, ctěný pane komorníku, posvítil. (Vezme lampu.)

Jan: Přijímám s vděčností. To jsou schody pro slepice, člověk by se snadně mohl dostati až tuze rychle dolů, ale po hlavě.

Havran: Než dovolte! Máte rodinu? (Postaví lampu zase na stůl.)

Jan: Ovšem. Paní a dvě dítky.

Havran: Jak jste šťasten! Můžete v kruhu rodinném slaviti radostný štědrý večer.

Jan: Mohl bych — ale dnes to pro velikou slavnosť není možné.

Havran (sáhá do kapsy a bere z ní peníze): Nesměl bych si dovoliti, nabídnouti vám pro vaše dítky malý vánoční dar? (Tiskne mu peníz do ruky.) Mám radosť, když mohu dětem způsobiti radosť. To je mně, starému mládenci, nejmilejší vánoční dárek.

Jan (zubí se): Ach, jste velmi laskav, pane Havrane. S vděčností to přijímám.

Havran: A kdybyste u pana presidenta —

Jan (vpadne mu do řeči): Já rozumím! Ano, ano — upozorním na vás pana presidenta.

Havran: Tak, tak.

Jan: A ztratím za vás slovíčko. (Bije sedm hodin.) Avšak čas utíká. Bože můj, sedm hodin! Prosím, posviťte mi a nezapomeňte —

Havran: (vpadne mu do řečí a béře lampu): starého Bídu —

Jan (vpadne mu do řeči): k panu presidentovi poslati.

Havran: Zajisté, zajisté! Ale ctěný pane komorníku, nezapomeňte také na mne! Nebude to vaší škodou.

Jan: Za těchto okolností můžete na mne jistě spolehnouti. Pojďme! (Oba odcházejí.)

VÝJEV TŘETÍ.

Bída.

Bída (pomalu vstoupí, má chatrný plášť a starou čepici): Každý den se mi ztrpčuje více a více cesta do této podkrovní světničky. (Jde ke stolku, rozsvítí kousek svíčky a postaví ji na přední stůl.) Krásný štědrý večer! Všude ve všech domech je radosť. (Odkládá čepici.) Brr! (Třese se.) Je zde zima, raději si plášť nechám. No, ne nadarmo jsem celé noci psal, nyní si mohu také popřáti vánoční radosti — koupím

si zítra půl kila masa a cent uhlí — pak bude ve světničce zase jednou teplo, a snad mně ještě zbude několik halířů na tabák. No (mluví k dýmce na zadní stěně) starý kamaráde, pak zase po dlouhém čase notně si zakouříme. (Přechází). Ale jen hned odpočítám týdenní nájemné a přidám k němu, co dluhuji, aby pan Havran nečekal, až si přijde pro peníze. (Sedne si ke stolu a vyndává kožený váček z kapsy.) Pro dnešek mám ještě kousek chleba — ach Bože, jak se časy mění! Kdysi jsem sedával s Růženou u vánočního stromku a nyní — ale pryč s těmito smutnými myšlénkami! Nejsem svou bídou vinen, Pán Bůh seslal na mne tento kříž, a ponesu jej v trpělivosti. (Béře peníze z kapsy a počítá je na stůl.) Jak hořce jsem si vydělal těch pár krejcarů, jak se mně zimou třásly ruce, když jsem až do rána zde arch po archu pro pana presidenta opisoval. Ano, ten neví, co to je, chléb svůj v slzách jísti, vyhodí dnes večer sta, by nevěstě uspořádal veselé vánoční svátky. Jak šťastni jsou boháči! Než, opět přicházejí na mne smutné myšlénky, které mne chtějí činiti nespokojeným, ale nechci naříkati, nechci reptati! Staň se vůle Páně. (Počítá peníze.) Jedna koruna, dvě, tři koruny! To je nájemné za uplynulý týden a zde jedna koruna, dvě, tři koruny, které jsem zůstal dlužen za předešlý týden! (Radostně.) Tu mně v skutku zbývají ještě čtyři koruny. Ano, jsem to dnes boháč! Osladím si opět jednou vánoční svátky, koupím si maso, uhlí a tabák! Ale slyším kroky na schodech. To jest asi pan Havran! Klepá! Volno!

VÝJEV ČTVRTÝ.

Bída. Černý.

Černý (vstoupí): Dobrý večer, příteli!

Bída (dívá se naň): Ale hlele! Tys to, Černý! Co mně přinášíš?

Černý: Co ti přináším? Příteli — nepřináším nic, ale chtěl bych —

Bída: Co pak?

Černý (váhá): Chtěl bych — od tebe — něco odnésti.

Bída (se směje): Milý příteli, mnoho ode mne neodneseš. V této podkrovní světničce by i myši zahynuly hladem. Ale mohu-li ti něčím posloužiti, od srdce rád to učiním!

Černý: Dostal jsi dnes pěkné peníze.

Bída: Trpce jsem si je zasloužil — věř mi, příteli! Kolikráte jsem celou noc psal.

Černý: Má kapsa je prázdna. Zatrolené hospodářství!

Bída (diví se): A jak to? To není možné.

Černý (přechází rozrušen): Dostal jsem dnes devět korun, ale ďas si se mnou zahrál; když jsem chtěl jíti domů a dítkám, ach ubohým dítkám, také nějaký vánoční dárek koupiti — tu — chtěl bych si vehnati kouli do hlavy! (Uhodí se do čela).

Bída: Bože můj, jak jsi rozrušen! Upokoj se přece! Přece jsi peníze neztratil?

Černý: Ano, ztratil! Ale jak a kde! Nesmím na to mysliti.

Bída: Ztratil's je?

Černý: Ošemetný komisionář Valentin —

Bída: Co pak s ním máš? Mluví se o něm —

Černý (prudce): Mlč, Bído, vím vše, co mi chceš říci — jen nyní žádné výčitky, jen nyní ne, nemohl bych jich klidně snésti!

Bída: Co myslíš? Já a výčitky?

Černý: Svedl mne ke hře — a —

Bída: Ach!

Černý: A já prohrál všecky peníze. (Klesne na židli a zakrývá si obličej).

Bída: Černý, kolikráte jsem tě prosil —

Černý (vyskočí): Žádné kázaní, to je nyní marné! Půjč mi peníze, milý Bído! Chceš?

Bída: Já? Tobě peníze půjčiti? Černý, chceš opět hráti — nešťastný človèče!

Černý: Hráti? Zlořečená budiž karta, které se kdy dotknu! Nechť mi uschne ruka, budu-li zase někdy hrát! Nikoli, nikoli, dětem, ubohým, nešťastným dětem nemohu spláceti, čím jsem se vášní svou prohřešil. Dnes jest štědrý den, dnes mají všude velcí i malí radosť — mám já jediný s prázdnýma rukama přijíti domů? Jediný bych neměl rodině žádných dárků na stůl položiti? Bído, dej mi peníze, zapřísahám tě, prosím tě při všem, co ti svato jest! Váháš? Mlčíš? O, nikdy jsi ženy nemiloval, nikdy jsi neměl dítka!

Bída (dojat): Černý, co mi připomínáš!

Černý: S prázdnýma rukama nepůjdu domů, raději se vrhnu do jezera a učiním konec svému hříšnému životu. (Chce odejíti.)

Bída (chopí ho za ramena): Černý — nešťastníku!

Černý: Ta hra, zatrolená hra! Kolikráte jsem si předsevzal, že se žádné karty nedotknu, ale nemohl jsem lákadlu odpírati, táhlo mne to magnetickou silou ke hracímu stolu, a tak se ze mne stal lump!

Bída: Vidíš, milý příteli, když chybu svou uznáváš a jí lituješ, již jsi udělal první krok na cestě polepšení. Buď vytrvalý, a Bůh ti dále pomůže. Všecko se zase uvede do pořádku!

Černý: Když chybu uznávám a jí lituji, to není ještě všecko. Dnes je štědrý večer (obrací kapsy) a moje kapsy jsou prázdny. Zde leží peníze, (ukazuje na peníze, které Bída na stůl vypočítal) více peněz, nežli vydati můžeš při skrovných svých potřebách. Kdybys chtěl —

Bída: Ty peníze zde jsou mé týdenní nájemné, (ukazuje na ně) tyto jsem panu Havranovi dlužen, (opět ukazuje) a tuto maličkosť mám pro sebe.

Černý: Havran je bohatý člověk, pohodlně může ještě týden čekati — pak ti peníze oplatím! Chceš mi v nesnázi pomoci? Váháš? Dobře, pak nechať dnešní štědrý večer udělá mému životu konec. S Bohem! Bůh ti odpusť, tvrdé srdce! (Chce odejíti.)

Bída (vstoupí před něho): Stůj! Ani o krok dále! (Jde ke stolu a sebere peníze.) Zde máš peníze.

Černý (béře je prudce): Bído, dobrá, věrná duše! (Obejme ho.)

Bída: Ale, Černý, dostoj slovu!

Černý: Ovšem, ovšem! Na Sylvestra obdržíš peníze! Jak mne potěší radosť mých dítek! Ty, ubohý, neznáš této radosti a nikdy jsi jí nezakusil! Sám, o samotě šel jsi životem. Ale rodina mne volá! Tisíceré díky, milý Bído! Bůh ti odplať, co jsi mi učinil! (Rychle odchází.)

VÝJEV PÁTÝ.

Bída.

Bída (bolně): »Ty, ubohý, neznáš této radosti a nikdy jsi jí nezakusil! Sám, o samotě šel jsi životem!« Ne, nikoliv — zajisté jsem kdysi této radosti zakusil — nešel jsem vždy tak, jako nyní, sám, o samotě životem. Růženo! (dívá se nahoru) tys byla radostí mého života, pýchou a štěstím mého srdce, ale odešla jsi ode mne bez rozloučení, nedala's mi ani s Bohem, když se brány žalářní za mnou zavřely. A Viléme — Viléme! Jak mi srdce krvácí, když na tebe vzpomenu, mé dítě, synu můj! »Zločince nemohu již otcem nazývati!« To bylo tvé poslední slovo a od té doby — jsi zmizel! (Utírá si oči rukou.) Zase pláču. Tecte, ó tecte, slzy, a ulehčete mému srdci v těžké bídě, v trpké nouzi! Když přijde jednou poslední můj večer — a cítím, není již dalek — a když budu s Růženou na vždy, bez roztržky a bez bolesti spojen, pak pozná, že jsem byl nevinen. A Viléme — i ty kdysi poznáš, že tvůj ubohý nešťastný otec nebyl zločincem. (Přechází.) Dnes je štědrý večer — ze všech oken mi zářil lesk svíček, jen zde je temno a smutno. (Sedne si.) Když vzpomínám na uplynulá léta svého štěstí, kdy mi ještě po boku stála věrná žena, a kdy jsem Viléma na kolenou houpal — jakou radost jsem měl v srdci, jaká slavnost to byla v domě; jak zářil vánoční stromek, jak jásal malý hoch, jak vroucně, pln štěstí a lásky, tiskl jsem Růženu k srdci — než vše uplynulo! (Ukazuje na stromek.) Tam stojí vánoční stomek, který chci dnes ozářiti na památku svých drahých. Jak bolest prsoma zmítá, jak jsem bídný, jak nešťastný! Ó Bože, ó Bože! (Zakrývá si obličej.)

VÝJEV ŠESTÝ.

Bída. Havran.

Havran (vstoupí, pro sebe): Ach, tu je konečně! Jak? Zakrývá obličej rukama? Snad se dnes na štědrý den neopil a peníze, které je mi dlužen, neprobil v hospodě. (Hlasitě.) Nuže, pane Bído, mohu konečně s vámi mluviti?

Bída (povstává): Aj, dobrý večer, pane Havrane! (Utírá si oči.)

Havran (vysmívavě): Myslím, že pláčete. Fuj, styďte se, na stará kolena býti tak dětinský!

Bída: Kdybyste byl tak zakusil bídy jako já, soudil byste o mně mírněji. Jsem tak opuštěn ve světě jako starý, suchý strom, který radostný paprsek sluneční nepozdravuje.

Havran: Zanechte přece takých snův! Vede se mně lépe? Kdo se stará o mne? Veselí dědicové počítají hodiny, jak dlouho ještě budu žíti, a touží po okamžiku, kdy mne budou moci dáti do rakve. Ale to bude mou zvláštní radostí, že jim to překázím. Veselí dědicové (směje se) haha! radost jim zaženu. Než, kde jsou mé peníze?

Bída (zaražen): Vaše peníze?

Havran (zkrátka): Ano, ano — mé peníze!

Bída (zaražen mne si ruce): Vaše — vaše — peníze —

Havran (vpadne mu do řeči): Jak? Doufám přece, že mi dnes zaplatíte!

Bída: Pane Havrane — nemám peněz.

Havran (divoce): Nemáte peněz? Ať vás hned — Bože, odpusť mi hříchy, málem bych byl zaklel! Peníze, peníze chci — peníze, které jste mi dlužen.

Bída (prosebně): Přece jsem vám řekl —

Havran (prudce): Krásnými slovy nedám se již upokojiti. Chci viděti své peníze!

Bída: Chudý otec rodiny —

Havran: Plané výmluvy! Jste nepořádný člověk! Do hospody jste odnesl peníze.

Bída (rychle vstává): Pane Havrane, jen žádnou urážku!

Havran: Nedám se již vámi obelhávati a podváděti!

Bída: Chcete-li takto se mnou mluviti, pak opusťte tuto světničku!

Havran: (směje se): Haha! Čím dále, tím lépe — chce mne vyhnati z mého majetku! Za tak drzého přece jsem vás nepokládal!

Bída: Nešťastník — bylo třeba, život mu zachrániti.

Havran: Máte mne skutečně za tak pošetilého, abych vám věřil tento nesmysl? Peníze chci a dost!

Bída: Kdybyste byl toho muže viděl a slyšel —

Havran: (vpadá mu do řeči): Nechci muže, chci peníze, peníze a nic jiného!

Bída: Nemáte srdce pro bídu spolubližních?

Havran: Srdce? Co pak je mi do srdce!

Bída: Nevíte, co Kristus praví —

Havran: Mlčte mi s takovými řečmi! Jestliže mně okamžitě nezaplatíte, dám vám výpověď!

Bída (hroze se): Pane Havrane!

Havran: A dám vás vyhoditi na ulici!

Bída: Bože můj! mohl byste být skutečně tak ukrutným?

Havran: Každý jest sám sobě bližším — nedám se ošiditi o peníze!

Bída: Právě v zimě mne vyhoditi? mne starého, ubohého člověka!

Havran: Co je mi do zimy. co je mi do starého, ubohého člověka!

Bída: Pomyslete přece, dnes je štědrý večer, tu je srdce každého měkčí, přístupnější —

Havran: Pro mne není štědrý večer. Peníze chci — nebo —

Bída (úpěnlivě): Mějte se mnou slitování! Kam mám jíti v tomto cizím městě?

Havran: Nyní mi došla trpělivosť! Myslíte-li snad, že mne svým nářkem obměkčíte, to na mě neplatí, pane Bído! Chcete zaplatiti nebo ne?

Bída: Chci zaplatiti.

Havran: Tak rychle! Rychle!

Bída: Dnes nemohu — na druhý týden vám jistě zaplatím.

Havran: Tedy — nechcete!

Bída: Na druhý týden!

Havran: Na druhý týden! To mně povídáte už po kolikáté. Ani hodiny déle nečekám! Zde jsou dvéře! (Ukazuje na dvéře.)

Bída: Pane Havrane!

Havran: Pryč z mého domu! Váháte? Nepůjdete-li po dobrém, vyhodím vás! (Chopí se ho).

VÝJEV SEDMÝ.

Předešlí. President.

President (rychle vstoupí): Co pak se to zde děje?
Havran } současně: { Ach, pan president!
Bída } { Bože můj, pán z Kamenice!
President (k Havranovi): Kdo tak tvrdě nakládá s tímto starým člověkem!
Havran: Je mi dlužen!
President: Zaplatím za něho! Jděte!
Havran (podlézavě): Vaše lidumilné, šlechetné srdce —
President: Odejděte! Opusťte tuto světnici! Mám s panem Bídou o důležitých věcech mluviti. Přijďte po svátcích ke mně! Vše vám až do halíře zaplatím!
Havran: Ale, pane presidente —
President (vpadne mu do řeči): Mám vás ještě jednou prositi, byste opustil tuto světnici? (Havran odchází) (Dokončení.)

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

2. Maribor — Dolní Štyrsko.

Ve čtvrtek, dne 22. července, učinil jsem s pp. faráři Fr. Štinglem a Václ. Valešem vycházku do jižního Štyrska ke kaplanu vlp. Fr. Hurtovi, jenž působí ve Starém trgu. Pozorovali jsme krajinu vůkol: zprvu divoké hory, dále ve Štyrsku zelené roviny. Moji průvodci všecko mi ochotně vysvětlovali. V levo jsme viděli kostel sv. Kříže, kdež je provisorem Čech, vlp. Vojt. Krejčí, a v pravo již ve Štyrsku kostel sv. Jana, kdež mariborský kníže-biskup Dr. Michael Napotník nedávno biřmoval. Hovorný p. farář Valeš nám vypravoval, kterak kníže-biskup po skončeném biřmování přistoupil k dospělým osadníkům, mužům a ženám, jinochům a dívkám, a zkoušel je z náboženství. Stařec odříkal »Věřím v Boha«, načež kníže-biskup probíral celý katechismus, přítomných na to a ono se vyptávaje. Kde co vázlo, doplnil kníže-biskup šetrně sám, aby nikoho nezahanbil. Podobný způsob zkoušky koná kníže-biskup všude na venkově, ale ve Starém trgu našel hospodáře, jenž uměl velmi dobře náboženství, věděl jména východních a západních sv. Otců, kdy žili, a znal, kde a ve kterém století byly konány církevní sněmy, tak že kníže-biskup všecek udiven jméno jeho si poznamenal, aby ho mohl zvláštním darem odměniti.

Zastavivše povozem v Slovengradci (Windischgraz), posilnili jsme se dobrým vínem v hotelu a šli jsme pěšky do Starého trgu, památ-

ného tím, že zde byl farářem Aeneas Sylvius, potomní papež Pius II., že zde odpočívá Davorin Terstenjak, bývalý zdejší farář, znamenitý archeolog a dějepisec, a že nahoře, na hradě narodila se matka svaté Alžběty Durinské.

Fara ve Starém trgu má dosti místností i pro kaplana, ale ve Štyrsku bydlí kaplani pravidelně ve zvláštním kaplanském domě, což je zvláštnost, které nemáme ani v Čechách ani na Moravě. Kaplanské obydlí vlp. Fr. Hurta, určené pro dva kaplany, podobá se české veliké výstavní faře.

Vlp. Fr. Hurt je statný, vážný muž a vřelý přítel a příznivec našeho družstva. Jest i dovedným dopisovatelem do »Katol. Listů«. Českou literaturu katolickou horlivě podporuje a přečtené zábavné knihy nám posílá pro venkovské bibliotéky. I tiskl jsem mu radostně ruce a děkoval za vše, co pro nás vykonal. Pravil, že zde i česky zpovídá a česky pochovává. Jest zde totiž továrna na nábytek z ohýbaného dřeva, jejímž majetníkem je továrník J. Farský. Dělníci jsou většinou Češi. Také několik velkostatkářů (grajščak) v okolí jsou Češi, ale — nejsou přátely národní slovinské věci a jdou obyčejně s Němci. Jeho představenému děkanu, jenž toho dne právě nebyl doma, patří celá ohromná hora, mající 600 jiter lesa; na vrchu této hory, ve výši 1696 m., stojí kostel, zasvěcený sv. Voršile, kamž vlp. Fr. Hurt v sobotu půjde, aby tam konal v neděli služby Boží. Cesta tam je krátká, trvá jen — pět hodin. Kostel stojí na hranicích Korutan a Štyrska, takže celebrant při témž oltáři čte epištolu ve Štyrsku a evangelium v Korutanech. Služba Boží se tam koná čtyřikrát v roce.

Bavili jsme se srdečně částečně v kaplance nebo na faře, konečně ve Slovengradci, kam nás vlp. Fr. Hurt vyprovodil.

V Korutanech a ve Štyrsku nosí každý kněz hned po vysvěcení expositorium canonicale (Jurisdictionkragen), i bylo prý to v Čechách divení, když jistý neomysta z Korutan v Čechách slavil primici v expositoriu canonicale; kněží prý si ho tu nedůvěřivě prohlíželi, kterak se může opovážiti takový mladík přijíti s takovým vyznamenáním — k primici. Rozdíl se činí jen v kostele, je-li kněz oblečen v rochetě. Kdo je »duhovni svetovalec« (bisk. rada), smí expositorium nositi navrch rochety, jinak musí býti zakryto.

V sobotu, dne 24. července, rozloučil jsem se s p. farářem Fr. Stinglem, i děkuji mu za jeho pohostinství a za všecky starosti a péči, již mi věnoval.

V Gutensteinu zašli jsme na faru dáti »s Bohem« p. faráři Fr. Valešovi, načež mne vlak unášel k Mariboru. Celovec již znám, i jaké to bude v Mariboru?

K radě přátel sestoupil jsem v hotelu »Zur Traube«. Podobnou láci jako je zde nenašel jsem letos na svých cestách nikde. Za byt jsem platil denně 60 kr. a za večeři 30 kr. Když seznali v hotelu mé nacionale, dali mi do bytu i kartáč na šaty, hřeben a mýdlo. Jda ulicemi s podivením jsem pozoroval, že mne valná část lidu zdraví; i obecní strážníci salutovali. Nikdo mne zde osobně neznal, i patřila ta čest knězi, a kdo zdravili, byli zbožní Slovinci.

Vynikající budovou v Mariboru, stavěnou z červených cihel, jest klášter Františkánský s velikolepým chrámem, jenž se dostavuje. Františkáni mají zde i slovinskou faru a v jejich chrámě bývá ročně

11*

na 130.000 komunikantů. — Nyní byli uvedeni do Mariboru též OO. Lazaristé a budou míti zajisté za několik let taktéž nádherný chrám Páně, prozatím mají filiálku u sv. Josefa v dělnické kolonii u nádraží. Dříve již byly uvedeny sestry Františkánky stálého klanění se Nejsv. Svátosti. Jsou v privátním domě a budou míti též nový kostel — ale bude to trvati mnohem déle než u jiných řádů, neboť slovinský lid vidí rád duchovní osoby tváří v tvář, což u těchto sester není možno.

Z řádů shledal jsem na svých cestách hlavně Františkány a Kapucíny, všude s úhlednými chrámy. Působí blahodárně nábožensky i vlastenecky.

V Mariboru jest vojenským kaplanem vlp. Jakub Tajek, Čech. Tomu jsem se dal v ochranu a ten mi věnoval celé odpoledne a druhý den dopoledne.

Mimo chrámy nejvíce jsem se zajímal o katolický tisk a o katolický spolkový život. — Katolickou »Südsteierische Post« četl jsem již při obědě v hotelu; je to slovinský katolický list v německém rouše vydávaný; podobá se našim »Katol. Listům«, ale vychází jen dvakráte týdně. Působí zdárně. Vydržuje ji katol. tiskový spolek, jenž je též jejím majetníkem. Členové jsou většinou kněží; roční příspěvek obnáší 10 zl. Působí již dvacet šest let. Spolek má tiskárnu sv. Cyrilla a ještě jiný svůj list: »Slovenski gospodar«, jenž má 2.700 abonentů; je to list katolicko-politický a hospodářský, odebírá se na každé faře a má veliké zásluhy i veliký vliv mezi štyrskými Slovinci. Vychází již 31 let. Jeho redaktorem je vlp. Fr. Korošec, praefekt v chlapeckém semináři, s nímž jsem si o jeho listě pohovořil. »Slovenskega gospodarja« rediguje čtyři roky a zvýšil jeho předplatitele o 1000.

Vikarista z kathedrály, vlp. Matouš Štrakl, vedl nás do slovinské tiskárny. V prvním pokoji pracuje faktor, prodává matriky, školní i obecné knihy a tiskopisy a vyřizuje různé objednávky. Obchod daří se dobře. V tiskárně se tiskne mimo vlastní list: »Südsteierische Post«, odborný učitelský list: »Popotnik« a různé záložní, spořitelní a spolkové objednávky. — Za faktorem sešívají dvě dívky tiskopisy; následuje sklad knih a za ním sazárna s osmi sazeči. Dva sazeči jsou odpovědnými redaktory německého a slovinského listu. Zařízení a úprava tiskárny vypadá proti Celovci chudě, ale tiskárna se znamenitě vyplácí. Předsedou Tiskového družstva jest kanovník Dr. Jan Križanič, ředitelem tiskárny je kanovník Dr. Jan Mlakar a administrátorem listu zmíněný již Matouš Štrakl.

K večeru vyšli jsme si na horu Kalvarii, abychom seznali polohu města. Poloha Mariboru jest malebná a město jest z té strany, kde jsme stáli, obklopeno zelenými vinicemi, pod nimiž jest ovocnářská a vinařská škola a množství vil, obývaných úředníky a důstojníky na odpočinku.

V Mariboru je spolek kat. tovaryšů, předsedou je dr. Frant. Feuš, prof. bohosloví. Členů má velice málo, ač působí již přes 12 roků. — Mnohem více členů má mladý spolek kat. dělníků, nyní osiřelý, ježto předseda dr. Alois Meško, prof. bohosl., nedávno zemřel. V Žalcu u Celje je též kat. dělnický spolek, ale zatím jen v začátcích. V Celji, v Slov. Gradci a v jiných větších městech, jako v Ptuji atd., není dosud ani jednoho podobného spolku.

Odtud k osmé hodině večer odebrali jsme se ke katechetovi slovinských paralelek na Mariborském gymnasiu, k dp. Jak. Kavčičovi, jenž mi podal zprávu o spolku sv. Vincence v Mariboru. Mají zde dvě konference, obě zdárně působí a obě patří pod Ústřední radu ve Štyrském Hradci. Venku v diecési konferencí není.

V čele křesťansko-socialního hnutí v Mariboru stojí prof. bohoslcví Dr. Martin Matek, ale žel, zapomenul jsem se o této věci blíže informovati a proto nemohu žádných zpráv podati.

Co se týče slovinčiny na veřejných učilištích, poznamenávám, že se v Mariboru v semináři přednáší slovinsky: exegese St. a N. Z., pastorálka, liturgika a katechetika. Alumni III. a IV. roku konají celý rok v seminářském chrámě cvičná slovinská kázaní.

Ze středních škol jsou slovinské parallelky na nižším gymnasiu v Mariboru a bezpochyby se podobně stane i v Celji, kdež bylo samostatné nižší gymnasium zrušeno. V slovinských gymnasiích se slovinsky vyučuje pouze náboženství, latině a počtům. V quintě se obě gymnasia spojí, i nastává prý veliký duševní zápas mezi Slovinci a Němci. Letos dělali Slovinci ze slovinských paralelek v Mariboru prvně maturitu a obstáli stkvěle: 12 Slovinců a pouze dva Němci obdrželi vysvědčení s vyznamenáním. Velikou oporou slovinského ducha mezi studující mládeží jest chlapecký seminář, vedený v duchu národním.

Školské sestry mají v Mariboru ženské paedagogium, jehož ředitelkou jest sestra řeholnice. I tady, ač je to ústav německý, pěstují sestry v chovankách národního ducha. Jsouť sestry upřímné vlastenky. Jejich ústav navštívil jsem v neděli; velice vděčně vzpomínají českého obecenstva, které je při jejich sbírkách v Čechách štědře podporuje, čehož v plné míře zasluhují.

Co se obecného školství týká, tu jsou poměry mnohem utěšenější nežli v Korutanech, ačkoliv jest ještě daleko do spravedlnosti. V celém dolním Štyrsku se vyučuje na venkovských obecních školách všem předmětům slovinsky. Jen ve městech jsou poměry jiné, tu se vyučuje v 1. a 2. třídě utrakvisticky, ve vyšších pouze německy. Měšťanské školy v Mariboru, v Celji a v Ptuji jsou ovšem pouze německé. Jinde měšťanských škol vůbec není. Náboženství však vyučuje se všude na takových školách, obecných i měšťanských, dvojí řečí. V celé Lavantské diecési je pouze jeden definitivní katecheta (v Mariboru), jinde vyučují kněží, v duchovní správě ustanovení. Do kostela chodí děti jen v letní době, vždy v úterý a v pátek za dohledu jednoho z učitelů, v neděli není návštěva povinná leč ve větších místech, a takých je tu málo.

Učitelé jsou velikou většinou ještě přátelé kněží, zvláště na venkově, ale o reformaci školských zákonů neradi slyší. — Mnoho, velice mnoho dětí je, které nemohou pro vzdálenosť do školy vůbec choditi. Takové děti však nezůstávají bez vyučování, aspoň náboženského. Obyčejně od Velikonoc až do 15. září přicházejí do kaplanky jednou týdně, kdež je vyučuje kaplan od 9 hodin do poledne. V St. trgu bylo letos takových dětí 71. Mnohý duchovní, má-li méně takých dětí a malou faru, vyučuje ještě jiný den druhým předmětům, čtení, psaní a počtům — ovšem že ne tělocviku a jiným cvikům! U takových dětí si katecheta přes vše namáhání libuje, neboť nenajde v žádné škole tak pozorných posluchačů.

Všudy v dolním Štyrsku se káže v kostelích na venkově slovinsky. Jen v městech a městysích (trg) — ale ne ve všech — se koná dopoledne jedno německé kázaní, za to však odpoledne je křesťanské cvičení slovinské. V Čechách nemáme pojmu o množstvích kázaní, která se zde konají a jak je lid rád poslouchá. Ve farách, kde jsou aspoň 3 kněží, je služba Boží ráno s kázaním, v 10 hod. druhá s kázaním a zároveň v některé filiálce v 10 hod. rovněž s kázaním a odpoledne každou neděli křesťanské cvičení. Kde je kněz jen jeden, je dopoledne kázaní a odpoledne křesťanské cvičení. Zvláště na křesťanské cvičení klade nynější nejd. kníže-biskup velikou váhu.

V neděli' ráno po mši svaté ubíral jsem se do kathedrály k svěcení kněžstva. Kníže-biskup Dr. Michael Napotník je vysoký a hubený, ale hlas jeho rozléhá se i při obyčejných modlitbách celým velechrámem. Na konci svěcení promluvil k novosvěcencům úchvatnou řeč.

V Lavantské diecési knížete-biskupa Dr. Mich. Napotníka není ani jednoho německého kněze: všickni jsou Slované od knížete biskupa až dolů, Slovinci nebo Češi.

Základ k národnímu duchu mezi kněžstvem položil kníže-biskup Šlomšek; jeho duch, jeho ideje žijí v kněžstvu podnes. Slovinští kněží ho zbožňují, vynikalť prý v každém možném oboru.

Šlomška dal Lavantské diecési kardinal Schwarzenberg a Čechům dal Jirsíka. Kardinal Schwarzenberg byl Němec, ale jaká spravedlnosť k slovanským národům zrcadlila se v jeho krásné a šlechetné duši!

Také nynější kníže-biskup jest upřímný Slovinec. Ministr Gautsch vzpíral prý se jeho jmenování, ale arcibiskup Eder jinak nedal, mimo Dra. Napotníka jiného knížetem-biskupem jmenovati nechtěl a tak vykonal skutek, podobný zvěčnělému kardinalu Schwarzenbergovi.

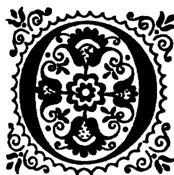
V Mariboru jest pouze 22 kněží, ale upřímných bratrů. Slaví-li kdo z nich svátek, sejdou se k němu odpoledne všickni, od kaplana až do kanovníka, k svačině a srdečně se baví. I ke mně se chovali všichni, kanovníci i obyčejní kněží, s bratrskou laskavostí. Ředitel chlapeckého semináře, kanovník Dr. Jan Mlakar, pozval mne k obědu, kdež jsme se srdečně bavili.

Dolní Štyrsko nemá sice mnohých vynikajících pracovníkův, ale ti, kteří byli a ještě jsou, jsou úctyhodni. Tak vyniká jako historiograf nynější sídelní probošt Ignác Orožen; pro jeho stáří převzal jeho úkol farář Matyáš Slekovec; píše monografie jednotlivých dekanátů. Oblíbeným spisovatelem pro lid je kanovník Dr. J. Križanič, v církevní historii a filosofii vyniká mladičký Dr. Fr. Kovačič, prof. bohosloví. Z laiků-spisovatelů jmenuji jen Dr. Vošnjaka, učitele Ant. Rosi, prof. M. Cilenšeka atd.

Rozloučiv se v neděli se svým šlechetným průvodcem, jel jsem do města zemětřesení, do bílé Lublaně. (Pokračování.)

Audience Čechů u sv. Otce Lva XIII. a J. Em. státního sekretáře kardinála Rampolly.

kolo 20. září t. r. vydali se do Říma tito pt. pp: Alois Babor, rada c. kr. zemského soudu v Praze; Adolf Ehrendorfer, úředník české spořitelny; P. Jos. Hoffmann, arciděkan v Trutnově; P. Vincenc Muttl, kaplan ve Fr. Lázních; Eduard rytíř Pštross-Šafařík, právník v Praze; Jan Tischer, děkan v Načeradci; Jos. Tichý, okresní lékař v Trutnově; Karel Ulrich, c. kr. poštovní pokladník v Praze; Adolf Wácha, c. kr. pošt. rada v Praze.

Místopředseda družstva, p. Karel Ulrich, nesl pro sv. Otce a J. Em. kardinála Rampollu: Almanah na oslavu jubilea sv. Otce družstvem Vlasť vydaný a brožuru téhož družstva: Socialní otázka a církev katolická, v níž dp. farář Frant. Vaněček rozebírá dělnickou Encykliku sv. Otce: »Rerum novarum.« Určené vazby pro papeže Lva XIII. zhotoveny byly z bílé safianové kůže. Desky provedeny v reliefu, naloženou mosaikou a ozlaceny bohatě v ruce i v lisu. Střed desky větší knihy: »Almanah na oslavu sv. Otce« vhodně vyplněn vkusně stylisovaným znakem papežským, jenž byl vyzlacen v lisu. Ostatní plocha desky mezi reliefy symetricky rozdělena byla na obdélníkový obrazec, jehož výplň sestávala z ornamentů italské renaisance. V rozích obdélníku třpytily se české granáty, zasazené ve zlatě.

Volba všech ozdob, jež byly přesně a čistě vyzlaceny, byla velmi šťastná, takže výzdoba desky odpovídala plně důstojnému obsahu knihy. Jemně ciselovaná ořízka doplňovala harmonicky celek.

Menší knížka: »Poměry socialní a církev katolická,« rovněž v bílé kůži vázaná, leč jednodušeji zlacená, činila také pěkný dojem. Obě vazby byly ve vkusných pouzdrech barvy chàmois, taktéž bohatě zlacených.

Vazby určené Jeho Em. ndp. kardinálu Rampollovi shotoveny byly z fialové safianky se zlatou ořízkou a pěkně se representovaly. Použito bylo podobných ozdob jako u vazeb pro sv. Otce, vytlačeny však ve stříbře a vynechána mosaika. I u těchto zdobil střed větší knihy znak papežský ve stříbře tlačený. Rohy byly rovněž vyzdobeny granáty ve stříbře zasazenými. Obě knihy byly také ve vkusných pouzdrech uzavřeny.

Nákresy, jakož i provedení těchto elegantních vazeb obstarala osvědčená firma p. Antonína Plesnivého, majetníka závodu knihařského v Karlíně.

Naši poutníci dojeli šťastně do Říma ve čtvrtek před sv. Václavem. Pan K. Ulrich měl doporučující list Jeho Em. ndp. kardinála Fr. de Paula hr. Schoenborna na státního sekretáře Jeho Svatosti papeže Lva XIII., i byli všickni přijati od J. Em. kardinála Rampolly ve zvláštní audienci v zasedacím sále kardinálů. Když si Jeho Emin. přečetl list našeho nejd. Arcipastýře, vstoupil k našim poutníkům, promluvil zvláště s každým účastníkem co nejvlídněji a vítal p. Karla Ulricha jako svého známého, a když mu p. Karel Ulrich odevzdal

dar družstva Vlasť, s milým úsměvem podotkl, že se mu již jednou od družstva daru dostalo, i přál družstvu Vlasť hojného zdaru a stkvělého výsledku. Jeho Eminencí vyptával se po zdraví našeho nejdůst. Arcipastýře a zároveň přislíbil, že se postará o audienci u sv. Otce Lva XIII.

Na den zemského patrona sv. Václava sloužili všichni tři čeští duchovní zároveň mše sv. v chrámě sv. Petrském, a to p. arciděkan Hoffmann u hlavního oltáře, p. P. Muttl u oltáře P. Marie a p. děkan Tischer u oltáře sv. Václava, kdež po mši sv. za národ český modlitby v jazyku českém vykonal, čímž byl milým způsobem oslaven ve věčném městě národní náš český svátek.

Poutníci naši prohlíželi si památnosti Říma a Vatikánu a uslyševše, že sv. Otec po delší čas audience udělovati nebude, odebrali se většinou do Neapole a jen čtyři zůstali v Římě, tu však z nenadání obdrželi pozvání k audienci, i odebrali se do Vatikánu pouze čtyři pánové s místopředsedou Vlasti, p. K. Ulrichem. Je doprovázel kaplan Animy, vlp. K. Šulák, jenž se vůbec o naše krajany velice staral a mnoho platných služeb jim prokázal. P. K. Šulák podnikl před dvěma roky s naším p. místopředsedou K. Ulrichem pouť do Jerusaléma, i znali se tedy dobře již odtud.

V sále, v němž očekávalo příchod sv. Otce asi 80 osob, ptal se papežský praelat po českých poutnících a uvedl je na prvá místa, kterážto pozornosť je velice potěšila.

Úderem páté hodiny otevřely se dvéře sálu; nejprve vkročili stráže, za nimi šli papežští praelati a na to nesli čtyři komorníci sv. Otce na nosítkách. Když se sv. Otec přiblížil k našim poutníkům, p. pokladník K. Ulrich Jeho Svatosť oslovil, podávaje Mu darem naznačené knihy družstva Vlasť, jejichž obsah vlp. K. Šulák sv. Otci vysvětloval. **Sv. Otec je přijal a velmi laskavě pravil, jak je to krásné, že český katolický tisk tak je rozšířen a že s radostí uděluje družstvu Vlasť Své požehnání. Sv. Otec odevzdal velkou knihu (Almanah) jednomu z praelatů a malou (brožuru), jež vykládá Jeho Encykliku dělnickou, ponechal Si v ruce,** p. Karla Ulricha na tváři pohladil a potom p. arciděkana Jos. Hoffmanna vlídně oslovil, jemu ruku na hlavu vložil a požehnání udělil. Po audienci, která trvala tři čtvrti hodiny, udělil sv. Otec všem apoštolské požehnání.

Vzezření sv. Otce jest výborné, oko jasné, hlas silný; mluví tak zvučně jako o slovanské pouti Cyrillo-Methodějské.

Když se čeští výletníci z Neapole do Říma vrátili, velmi byli zarmouceni, že sv. Otce neviděli.

Družstvo Vlasť se může radovati, že se mu dostalo od Nejvyšší hlavy církve nového požehnání a že státní sekretář Lva XIII. opět tak milým způsobem dal mu na jevo svoji vysokou přízeň. I budiž za to vřelý dík p. místopředsedovi Karlu Ulrichovi, jenž v zájmu družstva, zcela nezištně, úplně na své útraty, již třikráte do Říma cestu konal a tolik přízně a lásky mu získal. Budiž mu za to česť a sláva!

Hlídka národohospodářská.

Koncem srpna letošního roku zahájen byl hlavně na podnět známého švýcarského katolického sociala Dra Dekurtinsa z Trunsu ve Švýcarsku mezinárodní sjezd, který rokoval o veledůležitém předmětě: jaké ochrany má v kulturních státech požívati lidská práce; jaké zákony se mají pro ochranu lidské práce přijati.

Tímto předmětem bude se zabývati lidské pokolení napořád. Na mezinárodním sjezdě, který zahájen byl v koncertním sále v Curychu, střetly se dva tábory, červená internacionála, socialní demokracie a křesťanští socialové. Po debatách promluvil Angličan Burrows tato slova: Jsou dva názory světové k rozřešení otázky socialní: jeden názor jest stělesněn v Encyklice »Rerum novarum«, druhý názor jest obsažen v komunistickém manifestě Karla Marxe.

Na sjezdě curyšském bylo přes 20 Belgičanů, přes 100 Němců z Německa, Francouzů 40, Angličanů 10, Italů 13, z Rakouska 40, Poláků 4, Rusů 6, Švýcarů 300.

Alespoň tři čtvrtiny účastníků sjezdu dlužno čítati ke stoupencům červené internacionály. Křesťanských socialů byla nepatrná menšina. Rovněž tak bylo na sjezdě velmi malé procento skutečných dělníků, nýbrž, jak obyčejně bývá na sjezdech červených internacionálů, přijeli poslanci, agitátoři a novináři této strany, kteří vždy a všude za dobrý plat dělnictvo »zastupují«. Křesťanští socialové byli zastoupeni hlavně duchovenstvem, které, jako obyčejně, jede na podobné sjezdy za vlastní peníze. Tím je také nezištná péče a opravdová vůle, třídám dělnickým platně přispěti, u katolického duchovenstva jasně dokázána.

Byli na sjezdu také mužové z buržoasie, boháči, kteří nezřídka mají na své tabuli šampaňské a při jeho šumotu píší o emancipaci dělnictva.

Zdali podobné sjezdy budou míti na osudy dělnictva nějaký účinek, o tom silně pochybujeme. Málo platna jest vůle několika málo poctivců, kteří skutečně poctivě chtějí nápravu společenských zlořádů na prospěch dělnických tříd. Vlády moderních státův ani za mák se nestarají o ty nesčetné resoluce nesčetných sjezdův, a nad to socialní demokracie sama poctivě nikdy nechtěla a nechce dělnictvu skutečně pomoci, jak sám Bebel se zřejmě vyjádřil, nýbrž cílem strany té jest, v nynější společnosti protivy společenských tříd ještě více zostřiti, či jak se vyjádřil Bebel: Den Klassenhass zu nähren.

Dnešní společnosť — pokud má ve svých rukou moc — rovná se dvoru krále Ludvíka XVI., který se ve dvorním divadle s celým dvorem díval na kusy, namířené proti královské moci. Na jevišti objevil se král s dvorem, tančilo se a bavilo se, tu najednou nastane křik a řev, lůza se všech stran přikvačí a krále i dvořeninstvo v seči zabije.

Král a celý dvůr se díval na takové kusy a nepochopil jejich významu, až když sám kráčel na popraviště, ale tu bylo již pozdě.

Tak i dnešní parlamenty nikde nepracují opravdově na zlepšení socialních běd, naopak, moderní parlament jest pojišťovnou židovských wertheimek, a vysoká byrokracie jde v deset hodin do kanceláře, vykouří vonné havanna, přijme blahosklonně několik žebravých diurnistův a deputací a jde ve 2 hodiny spokojeně domů.

Tím jsme chtěli jen ukázati, že ta poctivá vůle jednotlivých nadšenců pro spravedlivou věc dnešní korupci sotva asi odstraní, a že proto přijdou násilné společenské převraty jakožto spravedlivá metla Boží na prostopášné pokolení lidské.

Prvním předmětem debat byla práce nedělní. Referát měl Dr. Beck, profesor na katolické universitě ve Frýburku. Dr. Beck probral zákonodárství všech moderních států, týkající se nedělního klidu. Pouze Anglie, Severní Amerika, Švýcarsko, Rakousko-Uhersko a Rusko mají zákonitý nedělní klid v průmyslu a řemesle, ve Francii, Belgii, Holandsku a Dánsku jest pouze dětem zapověděno v neděli v továrně a dílně pracovati. Španělsko, Italie a Portugaly nevydaly na ochranu neděle zákonů žádných. Pádné a krásné důkazy podal Dr Beck na obranu nedělního klidu. Nedělní práce — praví Beck — snižuje chuďasa dělníka na stupeň soumara a stroje a odcizuje ho tak společnosti lidské, že zcela otupí jako zvíře, nebo se do něho zaryje divoké záští proti majetným.

Pro dělnice žádá Beck prázdno již v sobotu v poledne, aby mohly odpoledne dáti domácnosť do pořádku Dr. Beck dokázal, že i obchodnici pranic

neztratí, kdyby i v neděli měli krámy uzavřeny. V celé Anglii jest v neděli všude zavřeno. V Londýně se každého dne nahromadí přes 3 miliony dopisů a mnohý obchod obdrží každodenně přes 3.000 psaní, a přece anglický obchodník nejde v neděli do komptoiru a jeho personál také ne. Na důkaz této pravdy mohli bychom ukázati na »jom kippur« našich židů v Praze. Na dlouhý židovský den jsou vesměs všecky krámy židovské v celé Praze zavřeny, a židé se pranic nebojí, že přijdou o kšeft.

Ti »hloupí« křesťané jistě počkají, až budou obchody židovské druhého dne otevřeny. Celé ulice »zlaté slovanské« Prahy jsou toho dne zavřeny, a zmámení křesťané nad démonickou mocí židovstva protírají si oči, kde že se ve »zlaté slovanské« Praze vzalo během 30 let na tisíce židovských obchodů. Za třicet let se my odstěhujeme až do Buben a za brány Vyšehradu.

Dr. Reichelsberger z Bernu poukázal hlavně na mravní a náboženskou stránku svěcení neděle. Panující klid na ulicích má blahodárný účinek na čivy.

Curyšský mezinárodní sjezd jednal hlavně o klidu nedělním v průmyslu, obchodě a řemesle.

Kdyby někdo byl na sjezdě tom od nás, mohli bychom mluviti také o nedělním klidu v zemědělství. Jest až nápadno, kterak naši poslanci na říšské radě a zemských sněmech mlčí o strašném rušení neděle a svátků, a to v městech na stavbách, při dláždění, vozením uhlí a na venkově pracemi na polích, hlavně v krajinách řepnatých.

V mém rodišti na příklad, v Bělé u Bezděze, pracuje asi 700 lidí v továrně žida Strosse. Mnozí z nich mají kousek pole, kam jdou pracovat v neděli. Tu řinčí povozy po silnici kolem kostela skorem ještě víc než všedního dne. Lid je tím tak sesurovělý a zpustlý, že se tomu zcela veřejně směje. Vždyť jdou páni úředníci také do kanceláře a nejdou celý rok do kostela, proč my máme chodit a proč také ne páni?

V polovici října vydalo hejtmanství českobrodské prohlášení, že se v neděli nesmí cukrovka dovážet do cukrovaru do Uhříněvsi. Pan okresní hejtman dal oběžník starostům obcí, kteří ho pěkně položili, a páni židi, nájemci Liechtensteinských dvorův, a modřanská společnosť vozí řípu v neděli, jakoby se nechumelilo. Dokonce byl jistý velký pán až u místodržitele, aby nařízení hejtmana českobrodského bylo zrušeno.

Nikdo si nedovede představiti, kdo sám nevidí, jaká demoralisace následkem nedělní práce v krajinách řepnatých mezi lidem panuje.

Jakmile nastane dobývání řípy, tu je celá ves i v neděli na řípě, v kostele není nikdo. Kněz aby tento čas v neděli nešel ven. Zde vidíme, že časy roboty neminuly, nýbrž jsou v plném rozkvětu, ačkoliv nenávidění klerikálové a feudálové dávno nemají otěží vlády v rukou.

Lid sám plete si bič roboty dobrovolně na sebe. Že na venkově takovým surovým způsobem neděle se znesvěcuje, toho příčinou jsou hlavně nesvědomití židovští nájemci dvorův a mnozí úředníci velkostatkářů, kteří na vzdory a ze sportu dají i v největší svátky orati, vláčeti a práci polní konati.

Po pánech se opičí liberální český sedlák. Kdyby čeledín neměl celý týden nic na práci, v neděli musí jeti pro uhlí nebo do mlýna pro šrot.

V Uhříněvsi má přednosta stanice prodej uhlí, a tu přijde v neděli nejvíc povozů pro uhlí. Tak vypadá ta neděle na venkově. Kam to povede, to uvidíme za 20 neb 30 let ještě jasněji, než dnes.

Curyšský sjezd usnesl se na následující resoluci o nedělním klidu:

Žádáme neděli jakožto den všeobecného klidu. Svěcení neděle, od církve ustanovené, vyhovuje zároveň společenským nutným potřebám.

Na ochranu dítek a mladistvých dělných sil usnesl se curyšský sjezd na následujících požadavcích:

1. Dětem ne 15 let starým zakázána budiž všecka námezdní práce. Až do 15 let jsou děti povinny do školy.

2. Mladiství dělníci a učeníci ve stáří 15 až 18 let nemají déle pracovati denně než osm hodin, s přestávkou 1½ hodiny v poledne trvající.

3. Volný čas nechť je mladíkům vyhrazen pro návštěvu pokračovací školy.

4. Mladistvým dělníkům a učňům budiž všecka práce na výdělek v neděli a ve svátek zakázána.

Nejzajímavější debata rozpředla se o ženské otázce. Zde doznal sám Bebel že stranu socialistickou a křesťanskou dělí bezedná propasť.

Strana křesťansko-socialní hájila názor, že žena patří rodině, a že v kterémkoliv odvětví práce i žena s mužem konkuruje, tam nutně klesne mzda.

Strana socialistická však houževnatě hájila svou zásadu, že i v práci a na trhu o práci mají býti muž a žena sobě rovni.

Pro nás je zajímavo to, že proti pádným důvodům křesťanských sociálů nevěděla židovka Braunová z Berlína nic odvětiti, než že strana socialistická musí pustit dělnici do továrny, poněvadž dělnice jsou hlavní agitátorskou mocí strany socialistické. Zde jest nad slunce jasněji dokázáno, jaký děsný švindl provozuje červená internacionála s ubohým svedeným dělnictvem a že otročí židovským kapitalistům, kteří hlavně a v první řadě exploitují ubohé dělnice. Sám generalisimus červené internacionály, milionář žid Singer, nebyl by milionářem, kdyby nebylo ubohých šiček.

Jak jsme se ve Vídni dověděli od účastníka sjezdu curyšského, vyjdou veškeré řeči a elaboráty na sjezdě tom pronesené tiskem. Že tato kniha bude míti v literatuře dělnické neobyčejnou důležitosť, o tom netřeba mluviti. Škoda, že naše strana nemá tolik prostředků, aby mohla na tak dalekou cestu zaplatiti účastníka, ale prospěšno by pro nás súčastnění se sjezdů podobných rozhodně bylo. Doufejme, že alespoň na všeobecný rolnický sjezd vídeňský někdo z našinců se podívá. *Rudolf Vrba.*

HUDBA.

Dne 23. října slyšeli jsme novinku domácího skladatele Ludv. Vítězslava Čelanského »Kamilla«, k níž slova sám skladatel si napsal. — Operní prvotina L. V. Čelanského jest dílo svědčící sice o nadání skladatelově, není však prosto vad, a to dosti povážlivých. — Skladatel vykládá v dodatku k librettu »Kamilly« své názory o opeře. Pokud z tohoto velmi mlhavého náčrtku možno poznati, snaží se nalézti cestu k novému směru, v němž by současný moderní život uveden byl na jeviště, osoby na jevišti mluvily a jednaly jako ve skutečném životě, chce však vyhnouti se při tom brutálnostem, které na jeviště uvedli veristé s Mascagnim v čele.

Libretto arciť tomuto ideálu neodpovídá; postavy jsou tak romantické a na druhé straně zase tak prosaické, že všechny podobají se spíše karikaturám. Básník Znělský je postava skorem nemožná, to není celý muž, jakým ho chce míti skladatel, ale loutka, třtina, která při každém ostřejším zavanutí větru se ohýbá. Básník, který napřed vyznává Kamille lásku a hned potom ji hrubě uráží, jenž chvíli zuří a pak hned pláče, není jistě celý muž. Podobně dosti mlhovitým jest charakter Kamilly. Komorná a statkář Novák jsou šablonovité postavy, které v mnohých jiných dílech jsme již viděli.

Skladatel kráčel po cestách zvláštních, i pokud se dotýká stránky hudební. Jemu záleželo na mluveném slově, proto se na jevišti skorem ustavičně deklamuje, skladatel se vyhýbá frázím melodickým, podkládaje raději zpěvnou deklamaci různými orchestrálními barvami. Avšak již v tom jest kámen úrazu. Hudba bez melodie stává se jednotvárnou, posluchač cítí, jak skladatel zápasí sám s formou deklamační, aby jí dodal živosti a rozmanitosti, tím povstává nutně pocit nejistoty, který neslouží ani dílu ani posluchači. Druhou vadou »Kamilly« jest nedostatek celistvosti u výrazu hudebním I ten vyplývá nutně z předešlého. Skladatel snaží se to, čeho se nedostává opeře na jevišti, nahraditi v orchestru, illustruje slova mluvená, čímž celá práce stává se sice plnou zajímavých detailů, které vzbuzují zájem, ale sotva jej byly vzbudily, prchají, ustupujíce náladě nové. Celá skladba podobá se jakési mosaice složené z pestrých dílků, netvoří však jednolitého plastického celku, protože jí schází také polyfonie. Skladba L. Čelanského je celkem homofonní, nikde nerozpřádajíc se v pestré tkanivo umělé polyfonie, která dodává každé skladbě živosti a plastičnosti.

L. V. Čelanský jest nepopíratelný talent; úspěch díla, které pečlivě bylo nastudováno, měl by mu býti mocnou pobídkou k neunavné práci, které jest talentu tomu nevyhnutelně potřebí, aby se vyhranil, aby všechny ty zásady mistra Smetany, jejž jmenuje Čelanský svým ideálem, nejenom dobře napodobil, ale v sebe pojal a na nich jako na pevném základě dále budoval a k svéráznosti se propracoval. To však, opakujeme, nelze bez pilné práce. Nechť příkladem jest mladému, nadějnému skladateli sám jeho ideál mistr Smetana, který pečlivě studoval a pracoval, nežli nesmrtelná díla svá vytvořil.

Koncertní síně se otevřely. Již XXXXIV. populární koncert Umělecké Besedy seznámil nás s mladým virtuosem krajanem, pianistou A Foersterem, který ukázal nejenom dokonalou technickou vyspělosť, která s ohněm mladistvým přemáhá všechny obtíže, ale podal nám též jasný doklad toho, že jest myslícím umělcem, jenž dovede skladbu pojati a s pravým uměním ji dovede reprodukovati. S domácími umělci prof. J. Mařákem a J. Burianem přednesl A. Foerster Trio op. 6 (d-moll) od R. Herrmanna, mladého nadaného skladatele z Lipska (R. Herrmann rodem Švýcar, žák Humperdincka), jež vyniká smělou koncepcí a zajímá nejen skutečnými přednostmi hudebními, ale též zvláštnostmi, kterých skladatel důsledně šetří, totiž jakýsi návrat k diatonice, výhost zmenšeným a alterovaným akkordům. Skladba sice zní tu a tam nezvykle, snad i tvrdé; ale přece nelze upříti, že nabývá zvláštní smělosti a energie, která jí jest jen ku prospěchu. Nejlépe se nám líbila široce založená první věta, plná výrazných myšlének a umělé hudební práce, jakož i Adagio věty druhé.

V koncertě zahrál prof. J. Klička fantasii na Smetanův Vyšehrad pro varhany. Umělce toho vždy rádi slyšíme, zvláště předvádí-li nám tak pěknou, umělecky umírněnou skladbu jako zmíněná fantasie. Program doplňoval p. V. Florjanskij pečlivým přednesem vybraných českých a polských písní.

V sobotu, 30. října, byla první koncertní zábava »Hlaholu«, jejž opět řídil prof. K. Knittl Program byl účelně sestaven ze skladeb vokálních, domácích i cizích. Na programě byly skladby A. Foerstera, E. Griega, K. Bendla, J. Brahmse, E. Nápravníka, N. Gadea. Zvláště líbil se nám přesný a živý, náležitě propracovaný přednes mužského sboru. *Václav Müller.*

UMĚNÍ.

Šaša Schneider: Nová serie obrazů. (Topičův Salon). Nové obrazy Schneidrovy nedostihují hloubky myšlének ani bohatosti komposice dřívějších výtvorů jeho, o nichž jsme svým časem byli referovali. Schneider volí sobě k obrazům svým, jak známo, rád látky náboženské, a filosofuje takřka o nich štětcem svým. Jelikož však umění malířské prostředky svými nestačí k zřetelnému podání filosofických meditací v oboru mravně-náboženských problémů stává se ovšem přirozeně, že obsah obrazů Schneidrových zůstává nám do jisté míry nejasným. Originálním svým způsobem vyjadřovacím vymyká se Schneider všem dosavadním tradicím; okolnosť ta zaráží zejména při thematech, jichž konvencionálnímu zobrazování jsme byli uvykli. Nicméně myšlénkové jádro, v nezvyklém obalu nám tu podávané, znenáhla nás usmiřuje. Bohatostí komposice vyniká trojdílná kresba, nazvaná »Dvě moci v boji: duch s tělesností.« Ve středním poli spatřujeme muže v antickém řasnatém rouše s pěti hvězdami kolem hlavy, stojícího v oblacích nad krajinou, jež hluboko pod ním se rozkládá. Vedle něho stojí, dolů k zemi jsouc nakloněna, nahá žena, objímajíc muže oběma rukama kolem pasu a hledíc patrně strhnouti jej zpět k smyslným radovánkám pozemským. Muž však s hněvivým pohledem pravicí svou snaží se ruce ženiny od pasu svého odtrhnouti a levici, v pěsť zaťatou, pozvedá k ráně. Na pravém podružném obraze vidíme před fantasticky vyzdobeným oltářem, — na němž mimo jiné mystické odznaky stojí krucifix, — čtyři muže: v popředí klečí poutník s růžencem v ruce, za ním stojí mnich v řasnatém hávu, za ním rabbi (?) a pravoslavný mnich. Z asketických tváří těchto mužů vane zřeknutí se rozkoší tělesných. Od výmluvného tohoto znázornění života odříkavého odlišuje se příkře obraz levý, líčící otrocké oddávání se nízkým vášním pohlavním: vidíme tu před svlékající se ženou dva muže, s vilným pohledem na nahé tělo pohlížející; jeden z nich dokonce kleče, koří se tělesné kráse . . . Stojíce před tímto smělým zobrazením odvěkého zápasu těla s duší, tážeme se: chtěl malíř snad prostě jen znázorniti fakt tohoto zápasu, či chtěl zároveň i sám divákovi vštípiti mravní naučení nějaké? Zdá se nám, že obrazem svým, v němž zjevně akcentována jest vznešenosť odříkání, povzbuditi chtěl diváka k živctu ctnostnému. Leč jiná jest otázka, zda právě forma, kterou je chvályhodné toto napomenutí vyjádřeno, nebude mravnosti mnohých na újmu! I my rádi odvrá-

tíme zraků svých od obrazu toho a pohlédneme na nejrozměrnější vystavený obraz »Dokonáno jest«, k němuž vábí zraky naše vznešená postava Kristova. Vidíme ji, kterak vznáší se modrým blankytem na jemných obláčcích, na mlhovitě nastíněném kříži: ruce a svrchní část těla ještě na něm pní, avšak nohy již prosty jsou hřebův i stigmat . . . Krásná hlava Vykupitelova, trnovou korunou obtočená, prodchnuta jest klidným a vážným výrazem hrdiny, jenž po mnohých útrapách nad nepřítelem slaví vítězství. A jest tu skutečně dovršeno vítězství, vítězství, vyžadovavší neskonalých obětí, vítězství, jemuž není a nikdy nebude rovno . . . Před Spasitelem klesá přemožený démon bez moci zpět . . . Mocně působí příkrý kontrast postav, proti sobě tu postavených: ideálně krásná bytosť Kristova a příšerná postava ďáblova ... Neobvyklostí podání zaráží nás zejména obraz »Jan Křtitel«; od bílého pozadí odráží se drsně obrovská svalovitá, téměř úplně nahá postava mladého muže, jenž s vášnivým výrazem tváře cosi hlásá, maje levici v před vztaženu a pravicí opíraje se o hůl příčným prutem na způsob kříže upravenou. Jest to obraz formálně i myšlénkově celkem velice chudý, jenž nám nikterak netlumočí velikého poslání Předchůdce Páně. Že v bizarnosti své zabíhá někdy Schneider příliš daleko, toho dokladem jest allegorický obraz »Noc«, na němž za dobré uznal nahou postavu ženskou ozdobiti — tiarou a berlou! Sám výstavní katalog tu béře umělce v ochranu před možnou výtkou, an dí: »Církevními odznaky neměl odvážný umělec na mysli ještě žádnou blasfemii, nýbrž pouhou malebnou metaforu — jedno společné vyznání spánku.« Netřeba snad výslovně připomínati, že jest to omluva naprosto nedostatečná a nijak nemůže oslabiti trapného dojmu, jímž obraz ten na diváka působí.

Hans Thoma: Litografie. (Topičův salon.) Současně s obrazy Schneidrovými vystaveny jsou litografie švýcarského umělce Hanuše Thomy. Mezi nimi podává umělec rázovitým svým způsobem také některé obrazy náboženské. Z nich nejlépe se nám dokonalostí kresby zamlouvá »Tělo Kristovo«: zpět klesající tělo Ukřižovaného podpírají dva andělé. Rovněž pěkný jest obraz »Svatá rodina«: v utěšené krajince v popředí pod širým nebem sedí Panna Maria s Ježíškem na klíně; postava sv. Josefa, stranou obrácená a dlouhým pláštěm a kloboukem oděná, příznivý dojem obrazu poněkud ruší. Zvláštní jest způsob, jímž umělec znázorňuje modravý přísvit měsíčný na obraze »Strážce údolí«; strážcem údolí míněn tu sv. Jiří, jehož postava, v železné odění zahalená, od hor, v temno noční pohroužených markantně se odráží. Hluboce přitemnělý jest obraz »Kristus na hoře Olivetské«: jediným zdrojem světla jsou tu dlouhé paprsky, od hlavy Kristovy vycházející a modravým světlem nejen postavu Spasitelovu, nýbrž i skupinu apoštolů v pozadí pod mohutným stromem spících osvětlující. Velice vkusné jsou rámce jednotlivých obrazů, dle návrhů samého umělce provedené. Na prostých hladkých žlutavých plochách lišt provedeny v hnědých tonech pěkné, po většině rostlinné ornamenty; na rámcích obrazů náboženských jest užito motivu trnové koruny, passiflory a j. Lácí svou (obraz i s rámem stojí 7 zl. 50 kr.) hodí se litografie Thomovy za pěknou ozdobu domácností i méně zámožných. Dr. *A. Podlaha.*

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Luis Ruiz y Contreras: **Tres moradas.** Autor dotýká se tří slavných mužů bydlících v Santanderu, jejichž jména jsou: Menéndez y Pelayos, Galdós a Pereda. Po té rozjímá o románě a kritisuje romány: Halma, Voluntad a El sabor de la Tierruca. Je původní, bystrý pozorovatel. Škoda, že nebojuje mocněji proti některým konvencionalismům. Napsal i několik veseloher, které však dosud neuzřely jeviště.

José R. Carracido: **Estudios histórico críticos de la ciencia española.** Madrid, 1897. Spisovatel uvádí ve známosť vědecké pokroky ciziny i své vlasti. Jako Tyndall v Anglii a Berthelot ve Francii, tak Carracido ve Španělích odívá my-

šlénky své takovým rouchem, že i laikové čtou se zálibou luštění jim nepřístupných jinak problémů.

Federico Urrecha: **Agua pasada.** Barcelona, 1897. Je to sbírka povídek a článků porůznu v časopisech uveřejněných. Federico Urrecha je jedním z těch literátů, kteří zmocňují se ducha čtenářova; jeho práce bohatě oplývají myšlénkami oděnými ve stkvostný háv. Je dramatikem, chronistou a kritikem najednou, přesvědčuje a dojímá, sám jsa dojat.

Eloy Bullón Fernández: **Ensayos de crítica filosófica.** El alma de los brutos ante los filósofos españoles. Madrid, 1897. Thema: Mají-li zvířata duši?

P. Juan Cayetano Losada: **Vida de San José de Calasanz.** Autor začíná promluvou ke mládeži; potom líčí v 31 hlavách nejdůležitější body ze života zakladatele Piaristův, od dětství až k jeho smrti, jeho blahoslavení a svatořečení. Dílo zdobí pěkné rytiny.

Marquéz de Valmar: **Estudio histórico, critico y filológico sobre las cantigas del Rey Don Alfonso el Sabio.** 2. vyd., Madrid, 1897. (1. vydání dokonáno bylo 1889., ale pro vysokou cenu (200 peset) bylo nepřípustným širšímu obecenstvu). V něm dočítáme se o vzdělanosti kastillského dvora ve XIII. věku. Španělští i cizí literáti chválí předmluvu markýza Valmara. Kritik Menéndez y Pelayo praví o ní, že se vyznačuje obsažnou učeností, správným soudem, jemným vkusem a jasným slohem.

Pompeyo Gener: **Amigos y maestros.** Madrid, 1897. Autor jedná o znamenitých osobnostech, jakými jsou na př. Paul Bourget, Champfleury, Taine, Littré, Claudius Bernard, Paul de Saint Victor a j. V knize hemží se mluvnické chyby a divné tendence. Až spisovatel svůj sloh opraví a zanechá neobvyklých myšlének, najde snad více čtenářů. Divná věc, že v každé nové theorii shledává novou pravdu.

José María Sbarbi: **Ambigú literario.** Madrid, 1897. Snůška článků autorových, v časopisech dosud uveřejněných, i dosud neuveřejněných, výsledek třicetileté práce. Náboženství i dějiny. filologie a hudba, kritika i domácí hospodářství, — vše je bohatě zastoupeno. Zvláště ve filologii je zkušený mistr.

Emilia Pardo Bazánová: **El tesoro de Gastón.** Barcelona, 1897. Sloh, jímž román je psán, více baví než látka románu. Nebyloť třeba, aby Gaston objevil břichaté hrnce plničké zlaťáků; hojný »poklad« nalezl již, seznámiv se s ovdovělou Antonií, která mu podá ruku a učiní ho šťastným. Několik chyb shledáváme v textu — snad z nedopatření. Mladá vdova prý se naučila »rostlinopisu a přírodopisu«. Pardo Bazánová, která zná mnoho, ví nepochybně, že rostlinopis je částí přírodopisu.

Vicente Díaz de Tejada: **Cuentos piadosos.** Tanger, 1897. Jako vzor povídek lze uvésti ze sbírky té: La felicidad, Cien pesetas Puerto de refugio a Viva la muerte! Práce deskriptivní jsou: Riado, La muerte a Resurrexit; filosofické: El tío virtudes, Remordimiento a Justicia.

Conde de las Navas: **El procurador Yerbabuena.** Barcelona, 1897. Spisovatel je vzdělaný bibliofil a románopisec; nesnaží se býti spisovatelem invita Minerva, nýbrž patří k vyvoleným i povolaným. Výtečně je v románu nakreslen farář D. Basilio.

Nilo María Fabra: **Presente y futuro.** Barcelona, 1897. Tituly povídek těchto jsou: La guerra de España con los Estados Unidos. — Recuerdos de otra vida. — El futuro Ayuntamiento de Madrid. — Tertán el soberbio. — El premio grande.

Canta Claro: **La cariatide.** Madrid, 1897. Látka románu čerpána je z války na Kubě. Na první stránce nabízí autor 1000 peset (420 zl.) tomu, kdo uhodne, co symbolisuje jeho román.

Joaquín Alcaide de Zafra: **Cantos de la Giralda.** Madrid, 1896. Básník má v péře veškero teplo, veškero světlo, všecky zářné barvy vzácné perly Guadalquivira; čtenář téměř cítí vůni květův andalusských zahrad a slyší veselou hru narážejících na sebe kastaňů. Básně En la azotea, La velada de Santiago y Santa Anna a La calle de las Sierpes jsou opravdu nádherné.

Ángel del Arco y Molinero: **Dos poesías.** El juicio de Dios (legenda historická) a En el campo (epištola). Tarragona, 1896. Obě skladby byly vyzname-

nány druhou čestnou cenou na květných hrách v Zaragoze 17. října 1896. Romance, v níž líčí Zoraidu, pozdější Isabellu Granadskou, jest úchvatná; Enel campo kreslí půvaby vojenského života.

Pouze oznamujeme: Ágata, román Alfonsa Péreza Nievy; Barcelona, 1897. — La princesa Dácil, romance Viléma Perery y Alvareza; Laguna de Tenerife, 1896. — Poesías (básně) M. Morery y Galicie; Barcelona, 1897. — Auras de otono y Brisas de primavera (povídky pro dítky) od Julie de Asensi; Barcelona, 1897. — Manuel Reina: Rayo del sol; Madrid, 1897. Báseň vlastenecká. — Adalmiro Montero: Vibraciones (básně); Alicante, 1897. — José Abad: ... De la vida; Barcelona, 1897. První to plod básníka-katolíka. Je-li pěvec raněn bědami tohoto života, pozoruje-li bolesti tisíců nešťastníků, vidí-li nevděk a faleš, které dle zdání mají vrchní vládu na světě, obrací myšlénky k Bohu a k Němu se vine, aby navrátil pokoje jeho duchu. — Humorem kypí: Cosecha del diablo, od Jerónima Fortezy; Valencia, 1897. Autor chce napraviti humorem vady nynější společnosti.

Jakub Hurecký.

FLÁMSKÁ.

Het recht voor allen. přináší v posledním svém čísle několik úvah o nás Slovanech. O Češích praví, že jsme proto ve světě málo známí, poněvadž Němci, jimiž jsme obklopeni, o to se starají, aby všecko, co je v Čechách velikého a slavného, považováno bylo za německé. Teprve v posledním čase, kdy se Češi začínají učiti flámsky a Flámingové česky, poznávají a rozeznávají prý Flámingové české učence a umělce, ba i svaté, od německých. List ten praví, že v německé modlitební knize od Dra. Moufanga v Mohuči jsou litanie k německým sv. patronům a světcům, v nichž čte se též »Heiliger Adalbert, Bischof von Prag, bitte für uns.« A ve »Vesperale«, ač jest latinské, jest prý sv. Jan Nepomucký též považován za syna Germanie. — O Polácích z Poznanska se praví, že tam bylo roku 1817. pouze 120 protestantských kostelů a modliteben, dnes prý jest tam již přes 300 protestantských kostelů. Poznaňsko čítá prý nyní 280 protestantských far s 242 pastory a 30 výpomocnými kazateli. Pouze v posledních desíti letech bylo pomocí pruského státu a spolku Gustava Adolfa založeno 40 nových protestantských far a vystavěno 49 nových protestantských kostelů. Podobně, dosti věčně a spravedlivě, zmiňuje se i o Slovanech ostatních.

Josef Šeřík Vitínský.

ITALSKÁ.

V Tridentu začíná vycházeti letos »**Biblioteca della Società Operaia Cattolica di Trento e Circondario**«. Jsou to malé knížky, vycházející v měsíčních lhůtách o 32 stranách a jsou psány v duchu čistě katolickém, slohem krásným a velmi snadno srozumitelným. Dosud dostaly se nám pouze čtyři sešity a líbí se nám jeden více než druhý. Číslo 4, z 1. října, jest nadepsáno: »I Nostri Eroi (Naši hrdinové), článek pochází z péra Dra. C. Endriciho a jest velmi zajímavě psán. Každému, kdo nejen ve sv. víře se utvrditi, leč kdo i ve vlašském jazyku se zdokonalovati chce, můžeme zmíněnou »Bibliotecu« směle doporučiti. »Biblioteca« vychází v Tridentě (Již. Tyrolsko) u Jana Seisera.

Josef Šeřík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Chrétien ou agnostique, par l'abbé Louis Picard, vicaire à la Primitiale de Lyon. Un fort volumme in 8°, XV. 586. Paris, Plon 1896. — Kniha psána jest dospívající studující mládeži, a obsah její tvoří důkladné zkoumání otázek, jež jsou rozhodujícími pro utvoření pevného názoru životního. Učení církve nemůže se ovšem spřáteliti se skepticismem. K této konklusi logické dospívá autor. Dokázav, jak křehkými podporami jsou člověku jak spiritualismus, tak evolutionismus, pantheismus, atheismus a vůbec vše to, v čem pouhý rozum lidský pobloudil, vede čtenáře své k církvi, kteráž jediná má »zaslíbení života tohoto i budoucího«. Věda (pouze lidská) slibuje marně lidstvu morální chléb, nepojednává o otázkách, které lidstvo mučí, pokud rozhodně nejsou zodpově-

děny, poněvadž jich nedovede rozluštiti. Jest slušno doznati, že věda může chlubiti se v praktických směrech stále většími výtečníky, ale její theoretikové zasluhují zcela Brunetièróvy výtky, že učinili bankrot a nesplnili slibů, které činili. Vědeckými předsudky nezastaví logický pochod rozumu. Rozum musí je odvrhnouti a jíti buďto ku světlu a pravdě nebo do naprosté tmy nevědomosti. »Chrániti člověka před zimou, hladem a nemocí, to ještě neznamená učiniti jej šťastným, — a to je vše, co proň učiniti můžeme,« doznává Richet. Spiritualismus bez náboženství nevysvětlí poslední příčiny všech věcí. Idea stvoření jediné křesťanstvím popularisována: »Řekl Bůh: buď světlo, a bylo světlo.« Svět může existovati jediné z příčiny, která jest mimo svět; nic samo ze sebe nemůže dáti vznik žádné bytosti; rozum musí skloniti se před tajemstvím stvoření. A může věda lépe snad vysvětliti problém podstaty a vzniku života? Nemožno přijati hypothesu o vzniku života vývojem ze světa neorganického, opět nevyhnutelně musíme k Bohu, jako původci života. Vítězně odráží také Pikard námitky, proč je zlo ve světě. Zvláštní předností tohoto díla jest, že autor neoslabuje nikterak námitek odpůrců, aby vítězství si usnadnil; předkládá je v plné jejich síle a rozsahu: pravda nepotřebuje ku své podpoře lži ani přetvářky. — Když tak rozum přivedl člověka k Bohu cestou zcela logickou, potřebí poznati pravého Boha. Proto mluví dále autor o Bohu, o Prozřetelnosti. Zjevy svědomí a universalita náboženství jsou nejmocnějším a každému nejpochopitelnějším důkazem existence duše i Boha. — Ve druhém díle studuje autor Ježíše Krista a jeho náboženství, evangelia, zázraky Páně a největší zázrak, který by sám o sobě postačil: Jeho z mrtvých vstání. Genesi křesťanství nedovede vysvětliti nevěra. Takové náboženství i jeho původce možno jenom způsobem nadpřirozeným vysvětliti. Tato fakta nelze prohlásiti za legendární; zjevení náboženství křesťanského jest zcela dokázaným faktem historickým. Na tomto základě snadno pak dokazuje autor, že církev katolická jediná jest pravou hlasatelkou slova Kristova. Autor stíhá stále čtenáře dilemmatem, jemuž nelze uniknouti: Buďto popřeš Boha a tu zaplétáš se v pásmo pošetilosti bez konce a musíš potírati vše, nebo musíš státi se křesťanem. — Sloh jest plynný, dedukce logické hledí autor zpříjemniti i citováním básníků; slovem: kniha výborná. Vojtěch Kameš.

Hypnotismus jest obsahem knihy velmi zajímavé, kterou v červnu tohoto roku vydal francouzský dominikán P. Coconnier, profesor katolické university ve švýcarském Frýburku (L' Hypnotisme franc, par le R. P. Th. Coconnier; Paris, Victor Lecoffre). Kniha ta tak se zamlouvá poutavým obsahem a přesnou formou, že již nyní se upravuje druhé vydání. Učený dominikán nás v ní obeznamuje s hypnosí, která zajímá širší obecenstvo, o níž však kolují názory velice bludné. P. Coconnier pojednává o otázkách: Jak se hypnotisuje. — Může-li kdokoliv hypnotisovati? — Lze-li hypnotisovati někoho proti jeho vůli? — Zvláštní zjevy, jež doprovázejí hypnotismus. — Může-li někdo hypnotisovati sebe sama? — Psychologie sv. Tomáše Akv. a hypnose. — V pravém hypnotismu není nic ďábelského. Již tyto nápisy hlav svědčí o včasnosti a důležitosti knihy, v níž žádné otázky tohoto oboru nebylo pominuto mlčením, nýbrž vše objasněno se stanoviska jak vědeckého, tak náboženského.

Fr. Vinc. Zapletal, Ord Dom.

LUŽICKÁ.

Serbske zynki (zvuky, hlasy). Básně Jakuba Čišinského. K zlatému jubileu Matice srbské vydal dr. Arnošt Muka. Budyšín, nákladem Matice srbské 1897. Před 50 lety založen byl po způsobu slovanských maticí literární ústav, který se osvědčil pro lužické Srby jako nejlepší sloup jejich národnosti. Byla to Srbská matice. Letos o Velkonocích konala se půlstoletá památka jejího trvání, která byla důstojně oslavena.

Oslava ta však neměla býti pouze pomíjející; měl býti postaven nehynoucí pomník, který by událosť tuto, pro naše pobratimy tak významnou, zvěstoval též věkům příštím. Proto položen v Budyšíně základ k »Lužickému domu«, který bude středištěm a východištěm všech srbských snah.

Též však písemnictví mělo zvěstovati toto vzácné jubileum všem Srbům i jeho přátelům. Prof. Dr. Muka se o to postaral. Vydal hlavně dvě sbírky básní, od Wałtara, který jest protestantský pastor, druhou od katolického kněze Jakuba Barta, který píše pod jménem Čišinski. Knihou touto jsou »Serbske zynki«.

Při základu Matice srbské pěl národní srbský básník Handrij Zejleř, o jehož znamenitých čtyřech sbírkách příležitostně podáme zprávu. Při jubileu půlstoletém pak opěvuje svůj národ neméně nadaný a nadšený následovník jeho, Čišinski, který jest nejlepší ze žijících básníků. Týž není tak pěstovatelem poesie národní, spíše volí neobvyklé, cizí formy; avšak nejraději zastavuje se u námětů dějepisných a vůbec vlasteneckých. Tuť struna jeho zní nad obyčej ladně a zvučně, takže dojímá a uchvacuje.

Čišinski jest básník vzdělanců, proto jej dr. Muka právem nazývá pěvcem Matice srbské, »která má účel, aby kolem sebe shromáždila veškeru srbskou intelligenci, všecky vzdělané Srby, aby posilňovala a upevňovala u vlastenecké horlivosti a lásce a pobízela je, aby posvětili dary svého ducha vlastnímu národu, z něhož vyšli, u věrném národním smýšlení a povyšovali jej na větší stupeň povšechné, opravdové vzdělanosti a starali se věrně o to, aby se i na dále mezi jinými národy vyznamenával svými dobrými vlastnostmi, křesťanskými skutky a krásnými starodávnými zvyky.«

»Serbske zynki« jsou od roku 1884. již čtvrtou sbírkou jmenovaného básníka.

Tato sbírka jest rozdělena mimo předmluvu a doslovu na tři díly: »Swěrne zynki«, Wěrne zynki« a konečně »Wótré (ostré, bystré) zynki.« V proslovu naznačen jest úkol těchto básní:

»Wot was, zynki, žanej' nochcu čeśće (žádné nechci cti);
Lubosć (lásku) do Serbow a wěrnosć njesće (neste)!«

V prvním, vlasteneckém díle této sbírky vyniká nejvíce láska pěvcova k drahé otčině. Již v první básni »Łužicy« chce básník ozdobiti svoji rodnou zemi nejdražšími stkvosty a žádá, aby mohl získati své domovině sta nadšených a horlivých pracovníků. »Serbam« jest nápis druhé básně, která ještě jasněji a určitěji vybízí k lásce k vlasti a vrcholí ve slovech: »Žij doma a umři doma.« V další básni opěvuje nejsladší zvuk mateřského jazyka, kterému se nevyrovná žádná řeč; dále se rozhlíží po srbských nivách, po okolí Hradiště u Budyšína a opěvuje příchod jara.

Mezi plody této části dlužno vytknouti hlavně »Helgoland-Łužica«, kde přirovnává svoji otčinu k opuštěnému, neobydlenému ostrovu. Báseň tato byla uveřejněna ve »Vlasti» před dvěma lety překladem Václava Korandy.

Ideálem Čišinského byl Michal Hórnik. Ký div, že truchlí ze ztráty muže tak nadaného, pracovitého a velikého milovníka domoviny; těší se však alespoň, že duch jeho žije v jeho dílech a pracech, které vykonal nezištně pro svoji vlasť.

Jako každý poeta, Čišinski rád si vyjde do přírody, která ho okouzluje a naplňuje blahým nadšením. Opěvuje jaro, letní květ, měsíček, noční štěstí, které záleží v klidu; zvláště však skřivánek jest oblíbeným ze zpěvného ptactva. Jeť básník náš jako skřivan, který poletuje a prozpěvuje chválu Bohu i své vlasti.

Též druhý díl obsahuje básně plné vzletu a nových myšlének. Pověstnou horu srbskou Lubin přirovnává k srdci svého národa, an vypravuje bájku o ní, kterou chce nesrbskosť vyhýtiti z domácích krajů. Z doby franských válek má původ svůj »Smrtelná žalosť Milice«, srbské královny, která hraje v pověstech lidu velkou úlohu.

Příjemně se čtou básně U mlýna, Na zahradě, Na věži Černoboha, lužické to hory. Samo sebou se rozumí, že také květiny miluje básník; z těch pak nejvíce se mu líbí květ asterky.

Jinde opět napomíná srbské hospodáře, aby své práce svědomitě konali a věrně hájili zděděných statků, rolí a luk a nic z nich neprodali cizincům; od hospodářů srbských závisí budoucnosť celého národa, poněvadž jsou Srbové národem rolnickým.

Ještě jedenkráte vyjadřuje bol nad úmrtím vůdce Hórnika a končí tento díl prosbou, aby Bůh z ňader lidu jeho sňal kámen, který ho dusí, a dal mu naději, že Srbové nezhynou; pak že básník rád sám zemře.

Konečně v třetím díle opěvuje rozvaliny Hradiska, již zmíněného, které pláče a lká nad krutým osudem Lužičanů. Duchem ryzí lásky básníkovy k rodné vlasti překypuje »Moje serbske wuznaće«, delší báseň, v níž kárá nesvár slovanský, dává rady a pokyny, aby národní mysl mezi jeho krajany byla upevněna.

Výrazem trudného zklamání jest »Osud srbského pěvce«, kterému lid nerozumí, ani vzdělanci; týž by pěl jazykem cizím, kdyby neměl — srbského

srdce. Nelze upříti, že básně Ćišinského jsou umělecké; proto nenašly mezi lidem rozšíření. Lid a mnozí vzdělaní Srbové jdou zpět místo ku předu, kam míří básník. Neporozumění to bylo příčinou, že pěvec, Ćišinski sám, delší dobu se odmlčel, takže ho bylo potřebí pobídnouti a vyburcovati z tohoto spánku.

»Serbske zynki« jsou pravou perlou písemnictví lužicko-srbského. Forma jejich je dokonalá, svým obsahem vlasteneckým pak se hodily výborně k jubilejní slavnosti, aby vzpružen byl duch národní mezi Srby.

Tak píše katolický kněz. který miluje vlasť svou a hledí jí prospěti dle sil svých až do posledního dechu. Z toho vidíme, jak neoprávněna jest výčitka, jakoby kněžstvo katolické bylo nenárodním. Čtěte a přesvědčte se sami!

Fr. H. Žundálek.

ČESKÁ.

Sborník Historického kroužku. Majetník, nakladatel a vydavatel družstvo Vlasť. Sešit 6. Odpovědný redaktor Dr. M. Kovář. Cena 90 kr., pro členy družstva, alumny, kleriky a studující 70 kr. Na venek se zasílá Sborník jen za hotové zaplacení. — Historický kroužek předkládá obecenstvu šestý díl svých publikací; jsou to z většiny přednášky Historickým kroužkem konané, i nesou dvojí užitek: poučují pražské katolické posluchačstvo a putují ven do Čech, Moravy a Slezska a jiných zemí s touž tendencí, které v Praze sloužily; tím jsou ovšem i spisovatelé sami odměněni a k další práci povzbuzeni, vidouce, že to, o čem k přednášce svědomitě pracovali, vychází tiskem, uchová se v museích a knihovnách a přináší hojného užitku nyní i v budoucnosti. Na prvém místě přináší Sborník práci p. prof. Jos. Vávry: Z rodinné kroniky pánů z Oppersdorfu. Pan prof. Jos. Vávra meškal již dvoje prázdniny v Horním Hlohově v Pruském Slezsku, kdež urovnává archiv hrabat z Oppersdorfu a přináší s sebou na konci prázdnin hojnou archivalní kořist do Prahy, s níž v zajímavých přednáškách seznamuje své posluchače a zde ve Sborníku své čtenáře. Pan prof. Jos. Vávra líčí vývoj tohoto rodu, z něhož nejznamenitější osobností byl pan Hanuš z Oppersdorfu, přijatý do stavu panského v království Českém r. 1553., jenž jako zemský hejtman ve Slezsku rázně a opatrně úřadoval, česky různým osobám dopisoval a česky také psal dvě své poslední vůle. Prof. Fr. Rypáček praví v brněnském »Obzoru« (č. 19.), že Vávrův článek jest jadrným oceněním Hanušovým.

Z katolických misií na Moravě a ve Slezsku v době katolické reformace. Z pozůstalosti † Jul. Chodníčka k tisku upravil Dr. M. Kovář. (Ostatek.) Čtenář seznamuje se s působením Jesuitů, vniká v jejich činnosť misionářskou a čím déle čte, tím více se diví jejich apoštolské horlivosti a vytrvalé práci. Kdo z nás co podniká a klesá na duchu, pozvedne svoji mysl, probírá-li se misijní činností Jesuitů v době katolické reformace. Jesuité tehdejší doby — to byli heroové církve a základové jejího obrodu.

Třetí článek dokončuje pojednání: Jak byla kompaktáta v Čechách provedena. Napsal jej Frà Jos. Hamršmíd. Auktor dokazuje, že kališníci nesplnili ani jediné z podmínek, pod kterými jim církev kompaktáta povolila, a proto je Pius II. r. 1462. zrušil.

Šestý sešit Sborníku nalezl nového spolupracovníka v p. prof. Fr. J. Rypáčkovi, jenž vybral z pamětí Smila Osovského zprávy týkající se sporu Stanislava Pavlovského z Pavlovic, biskupa olomouckého, se stavy moravskými, když znamenitý tento prelát, proslulý věrou, věhlasem a vlastenectvím, ujímal se arcijahna a kanovníka svého Zikmunda Skutelána ve při jeho s Oldřichem Valkounem z Adlaru.

Václav Šturm a čeští bratří od Václ. Roudnického. To je dílo † P. Jos. Svobody. Vyhledal si mladého a snaživého alumna a uložil mu tuto práci ke studiu, aby se ukázal věhlas Šturmův a věroučný chaos i falšování katolických písní mezi Českými bratry, které V. Šturm potíral slovem i písmem. Také kaplan Václ. Roudnický ponejprv v Historickém Sborníku vystupuje. Na str. 77. opravuje pisatel samého prof. Dr. Jar. Golla.

Úřední jednání konsistoře pražské ve příčině jinověrců v Čechách v letech 1730.—1747. Na základě pramenů archivních podává Dr. Ant. Podlaha. Spisovatel dokazuje, že arcipastýřové pražští a rádcové jejich v konsistoři konali vzorným způsobem bedlivou stráž na Sioně, projevujíce při tom přísnosť otcovskou, laskavostí a šlechetnou humanností zmírněnou, a hájíce při tom vážnosti vznešeného úřadu svého. Konsistoř nařizovala na př. farářům a misionářům (str. 98), aby lidu při koupi knih byli radou a skutkem

nápomocni, jim koupi tu obstarávali a pokud možno knihy rozdávali darem. Na zakupování knih věnoval arcibiskup každého roku 1000 zl. a touž částkou přispívali k témuž účelu i stavové čeští.

Po těchto článcích na str. 114—136. následují drobné zprávy. Z těch nás zvláště zajímala examina podezřelých z kacířství v letech 1732. až 1734. v Dobrušce, jež kroužku odeslal p. děkan Ant. Flesar, dále popis třeboňského archivu od p. prof. Boh. Dolejška, jehož jméno také ponejprv ve Sborníku se objevuje. Rozbor Svátkových dějin Čech a Moravy naší doby od praefekta dp. Dr. Antonína Podlahy vytýká autorovi různé nesprávnosti, hlavně při líčení poměrů náboženských a církevních osob.

Účinek Sborníku na čtenáře jest velice dobrý. Katolík se posilní ve víře a v úctě ku svým katolickým předkům a k minulosti, kterou líčí protivníci naši pro nás černě, pro české sektáře růžově.

Historický Sborník odhrnuje již šest let rum potupy z našich katolických mužů a žen a odkrývá hledí s tváře českých sektářů. I dí právem profesor Fr. Rypáček na konci svého pojednání v »Obzoru«: v dosavadních šesti sešitech Sborníku Historického kroužku Vlasti četli jsme již značné množství pojednání a úvah z dějin domácích, které s hlediska kroužkem přesně zaujatého, totiž katolického, přispěly platně k vylíčení, k objasnění a k obhájení katolictva za posledních století. Tomáš Škrdle.

Karel Havlíček. Sestavil Václ. Řezníček. »Modré knihovny« č. 36. V Praze 1897. Nákladem Dra. Řezníčka. Cena 80 kr. Stran 287. — Kdo čte úvodní články v »Nár. Listech«, listy pokrokářské a socialistické a listy našich vzácných realistů, ten tam často vidí jméno Havlíčkovo a citáty z jeho děl, hlavně z epištol Kutnohorských. Jmenované listy citují Havlíčka vždycky, když píší článek na ztupení katolické církve a na zhanobení českého kněze. Ubohý Havlíček musí ještě v hrobě těm novinářským dobrodruhům pomáhati, kdyby však mohl, vzal by jistě notný ošvihel, aby různé Hajnovce, Herbenovce, Kalašovce, Šteinery i Šturce pořádně vypráskal. — Kdo čte »Karla Havlíčka« od Řezníčka, přesvědčí se, že všichni, kteří se chytají Havlíčka za šosy, nejsou oprávněni, aby jeho jména zneužívali, poněvadž bezcharakterný a placený novinářský tahoun ani zdaleka nemůže se přirovnati k Havlíčkovi, který měl o úkolu novináře vznešený pojem, a který, kdyby dnes z hrobu vstal, by se dojista slavnostně odřekl těch, kteří se ho dovolávají, a to z té příčiny, že by ve většině nynější české žurnalistiky nenalezl ani kapky své poctivosti. Povšimněme si nyní nejvýznačnějších míst Řezníčkova spisu. Významné jest, že malého Karla hlavně vychovával Borovský farář Brůžek. Zde opět důkaz, mnoholi podílu má české duchovenstvo na obrození českého národa. Po odbytém gymnasiu v Jihlavě odebral se Havlíček na filosofii do Prahy. Řezníček píše o něm, že náležel na filosofii Pražské mezi nejpilnější a nejspořádanější studenty a nepouštěl se do diletantského básnění, které tehdáž velice mezi studenty kvetlo. Takové věci měl za maření času, řídě se zásadou, že člověk musí sám dříve něčemu řádnému se naučiti, než začne učiti jiné. Toto smýšlení vyslovil též r. 1842. před odjezdem na Rus, napomínaje svého soudruha, aby pod čtyři neb pět let nic do časopisů nedával, aniž se řídil příkladem mnohých spolužáků, kteří, ač jsú velicí oslové, přece po česku neb po německu do časopisů píší a obecenstvo hlúpostí svú trmácejí. Dnes by měl vstát Havlíček z hrobu a měl by číst »Časopis českého studentstva«, neb dokonce »Studenta«, ten by otvíral oči, jaké máme dnes »dokonalé« vědce, kteří už všecko znají, ještě než začnou studovati. Řezníček píše, že Karel Havlíček přišel r. 1838. do Prahy s určitým plánem, státi se českým spisovatelem, aby povzbudil v lidu českém hluboko sklesle národní vědomí a pomáhal jemu dobyti politických práv. Tyto myšlénky do mladistvé duše vštěpoval Havlíčkovi Borovský farář Brůžek, bez jeho působení by český národ snad Karla Havlíčka vůbec neměl.

Havlíček byl jako student velmi střídmý, spořivý a ve všem náramně pořádný. Nekouřil, piva nepil, do kaváren nechodil, na nic zbytečného peněz nevydával. Kdyby dnes Havlíček studoval a podobně žil, tak by se mu »osvícení« studenti naši posmívali, že je šosák, že je studený a že bydlí jistě v kolleji Arnošta z Pardubic, poněvadž my máme dnes studentstvo takové, že ho sotva 30% dosáhne svého cíle, neboť polovina studuje v kavárnách a v hostincích. To je účinek slavné universitní svobody, kterou odstůňou obyčejně kapsy ubohého otce.

Havlíček měl pevný úmysl státi se knězem, a to z pohnutek nejšlechetnějších. Avšak jeho živá povaha nemohla se vpraviti do seminářského života a

proto mu rektor Büttner v září r. 1841. napsal, že do semináře přijat nebude. Pražský advokát Dr. Prokop Podlipský pravil na Staroměstské radnici 1. listopadu 1896., že Havlíček v semináři stal se úplným nevěrcem. Rád bych věděl, odkud to Dr. Podlipský ví, zda byl kamarádem, či spolualumnem Havlíčkovým a zda i on ze semináře vystoupil. Často tomu tak bývá u mnohých, kteří se Havlíčka dovolávají; omlouvají jím jen svou vlastní nevěru. Těm všem platí slovo Řezníčkovo, aby si vzali Havlíčkovy »Kutnohorské epištoly« a pozorně je také čtli. Jestliže tito dovolávači Havlíčkovi mají v hlavě mozek jako jiní lidé, neodváží se zajisté po přečtení těchto epištol říci, že Havlíček se stal v semináři nevěrcem. Havlíček byl muž neobyčejné vytrvalosti a energie. Nemaje vlastního chleba, přijal v Moskvě u paní Šenyrové místo vychovatele. Velmi dobře líčí Havlíček ruskou šlechtu (str. 58). Poměry podobné jsou i u nás v mnohých domech šlechtických. Znamenité jsou zásady, které Havlíček hlásá o úkolu spisovatelově (str. 74). Nepišme pouze pro to, aby nám přibývalo knih, hleďme každou knihou důkladně zakryti nějakou mezeru v naší literatuře. Nesuď a nebudeš souzen! Div se mé velikosti a já se budu diviti tvé. Já jsem veliký novelista, tys velký básník, on veliký humorista! Ale podívejme se jeden druhému do očí, nemusíme-liž se sami smáti jako římští augurové? Každému řádnému muži více na tom záleží, aby měl jeho národ důkladné spisy, než aby on sám byl obdivován jako spisovatel.

Jsem přesvědčen, že by Havlíček mnoho potlesku a vděku nesklidil, kdyby měl dnes v »Máji« takovou přednášku. Havlíček by dnes splakal nad našimi literárními poměry. Dnes nerozhoduje obsah knihy, nýbrž reklama pánů knihkupců. A dokonce, je-li spis směru katolického! Tu se buď ignoruje nebo odbude několika posměšnými slovy. Havlíček měl pevnou zásadu, že každý žurnalista se má dříve něčemu učiti, než chce psáti a poučovati jiné. Co pak tomu říká pan Hevera, Komprda, Šturc, Šteiner, Špera? Většina nynějších žurnalistů našich jsou zkrachovaní studenti nebo dokonce, jako »redaktoři« listů socialistických, jsou návštěvníky tungabonské university.

Jak šlechetně pojímal Havlíček tiskovou svobodu, poznáme z těchto jeho slov: »Mluvme a pišme zmužile *pravdu*, pokud jest národu ku prospěchu, každý dle svého nejlepšího přesvědčení, co můžeme zodpovídat před Bohem, před dobrými lidmi a před svým svědomím, mluvme a pišme srdnatě, ale bojme se čestného úsudku rozumných a poctivých lidí.« Kdyby tím se řídily redakce našich radikálů, liberálů, pokrokářů, realistů a socialistů, pak by páni musili své redakce zavřít. Velmi zajímavy jsou Havlíčkovy názory o smutně proslaveném českém radikalismu. Není větší nepřítel svobody než ten — praví Havlíček — kdo pracuje k revoluci a zamítá cestu reformy, na které my nyní podle našich okolností jediné můžeme dojíti svého cíle. A cesta k revoluci je to, když se ustavičně dráždí, podrývá, nedůvěra vzbuzuje, straší atd. Lehko jest popuditi k revoluci a zbořiti staré, nepohodlné stavení, ale těžko jest nové a pohodlné vystavěti, ve kterém by mohl národ opět na delší čas pokojně žíti a duševně pokračovati. Stav revoluční není přirozený, není pokrok: revoluce jest jen bouřka, po které následovati má počasí a úroda. Havlíček praví zde zcela správně, že po revoluci má následovati úroda, ale měl připsati, že pokud dějiny učí, přišla po revoluci vždy hubená léta.

Nám katolickým Čechům nebude Havlíček nikdy směrodatným v oboru duchovních záležitostí. Mělť Havlíček v oboru náboženství pouze ty mělké světoběžné liberální názory tehdejší doby; jeho znalosti o církvi a náboženství byly velmi chatrné, jak to nad slunce jasněji dokázal v epištolách Kutnohorských. Svůj církevní program uveřejnil v »Národních Novinách« 6. června 1848. Havlíček žádá zrušení coelibatu, zřízení více biskupství, uvedení národního jazyka do církve, církevní synody, zrušení patronátu, postupování podle zásluh, zrušení štoly, uvedení stálých slušných platů, spojení učitelského a kněžského stavu v jedno. Jsem jist, že české duchovenstvo jedným rázem dnes přistoupí na tyto požadavky Havlíčkovy pokud jsou: synody církevní, zrušení patronátu, postup dle stáří (ne dle zásluh, který pojem je velice chatrný), zrušení štoly a výkaz stálých platů.

Zajímalo nás, kterak Dr. Řezníček praví (str. 227), že Havlíček mohl psáti proti katolickým biskupům co chtěl, že si toho vláda ani nevšimla, ale byrokracii nesměl šlápnouti ani na kuří oko. A tomu je podnes tak. Kněz je i dnes tiskem dán beztrestně na pospas každému novinářskému trhanu.

Tím jsme si dovolili několik význačných míst ze spisu páně Řezníčkova uvésti. Na nás činilo čtení života Havlíčkova, jeho zápasů a jeho skonu, hluboký dojem. Jsme věru za tuto práci Dru. Řezníčkovi velmi povděčni, poněvadž zde jasně dokázal, že ti dnešní epigoni, kteří ubohého Havlíčka by rádi jako za-

světce na rudém praporu vymalovali, ani zbla neznají, co Havlíček psal, že nevědí, jak žil, jak jednal a jak zemřel. Jestliže Havlíček chybil ve věcech náboženských a církevních, chybil věru consciencia erronea, to jest z neznalosti, ale nikdy ze zlomyslnosti, takové podlosti nebyl Havlíček schopen, a proto by dnes ty, kteří ho oslavují, zajisté od sebe odkopnul. Zdali Havlíček svými výroky a spisy u nás mnoho zla způsobil a zdali dosud dává svými výroky hojnost materiálu do rukou nepřátel církve, kteří Havlíčka nepoctivým způsobem zneužívají, o tom se příti nemusíme; to je nad slunce jasno. Rud. Vrba.

Spisy Ivana Sergějeviče Turgeněva. Svazek 6.: Novina. Asja. Ruské knihovny Ottovy svazek 26. Cena 1 zl. 30 kr. Novinu nazval pisatel románem a předeslal motto: »Orati novinu třeba nikoli povrchu sklouzajícím hákem, nýbrž hluboko zabírajícím pluhem.«

Novina je země posud ladem ležící, na nové pole určená. Ve smyslu přeneseném národ, lid, posud kulturou cizí nedotčený, ale na kulturu připravovaný. Srozumitelněji, konkrétněji: je to zde lid ruský, který by jeho spasitelé rádi oblažili kulturou, o jejímž způsobu a postupu sami nejsou za jedno.

Spasitelé! Je jich mnoho: samozvaných, i působením společenským k tomu povolaných, by vedli lid k lepšímu. Máte tu jejich representanty: úředníky, bohaté i chudé šlechtice, kupce, sběhlé studenty, — ženy, tovární ředitele atd. Universálním není žádný, a také o tom sami vědí až na vznětlivé mládence, kteří si myslí, že postačí jen »něco dělati«, a že lid za nimi půjde. Tuto spasitelnou »práci« vidí v tom, že tisknou a rozdávají pobuřující spisky, chodí mezi lid a štvou. Co pořídí? Nic! Lid jednoho chytí a vydá úřadům, druhé polapí úřady samy a učiní neškodnými.

Dvě postavy v tomto románě v úloze spasitelů vystupující, nás nejvíce zajímají. Student Neždanov, a správce továrny Solomin. Toť jsou asi tak krajní směry. Neždanov má ještě jednoho quasi blížence: Markelova a milenku Mariannu, z rodu šlechtického. Stal se vychovatelem, opustil své místo s milou svojí, aby se věnoval »věci lidu«, chodí z úkrytu svého do krčem, mluví venkovskému lidu o svobodě, opíjí se s lidem tím, ač se mu to ošklivi, ztrácí ponenáhlu víru v celou tu věc a posléze se střelí, protože »býti mučeníkem za něco, čemu nevěřím, jest hloupost,« a protože nemá síly, aby nastoupil cestu jinou, novou.

Markelov však věří »ve věc lidu«, ale lid ho chytí a vydá úřadům. Je tím zdrcen, a trest, který nastupuje, přijímá s resignací.

Hle — toť lidé, kteří chtějí »novinu« orati jen tak povrchu, kteří myslí, že »vřed je zralý, a třeba jen přiložiti lancettu.« Zdlouhavá práce, kterou lid veden by byl k pokroku a pokrokem i vzdělaností k lepšímu společenskému řádu, zdá se jim něčím malicherným, šosáckým. A přece jen tak lze masy lidu vésti. Aspoň Solomin — a Marianna, Neždanova milenka, jsou toho mínění a pracují v tom směru. Stanou se posléze manžely a jsou-li ještě živi, tedy ona učí matky, jak vychovávati děti v pořádku a čistotě, a on učí dělníky spořivosti, pracovitosti, střídmosti . . .

Hle, toť šosáci, že ano? Šosáky nazve je každý přívrženec radikálních směrův. Ale radikální směry, pokud pracují se znalostí poměrů tak malou, jako Neždanov s Markelovem, a s důvěrou ve svou silu takovou, jako tento poslednější, zklamou se právě jako tito dva, a dojdou-li jakých výsledků, způsobí zmatků ještě více, než jich bylo před nimi.

Jenom ti, kdo hluboko orají, pracně a pomalu půdu kypří, mohou doufati, že z noviny bude jednou žeň. Vidíte, tak hleděl Turgeněv nevěrec v letech sedmdesátých.

Čtěte jeho román a čtete jakési luštění »socialní otázky«, a to luštění, třeba že ne podrobné a úplné, přece v základech správné.

Aby bylo úplným, tož by bylo ještě třeba vrátiti se ke kruhům, které Neždanov a Marianna opustili a ukázati, čeho zde se nedostává. Ale Solomin náš tam nepochodil, a Solomina svého tito kruhové (dle Turgeněva) posud nemají. Snad jsou od něho odsouzeni k vymýtění, až »novina« zkypřená jejich stínu nebude potřebovati. Pravíme jen »snad«, nechtějíce vnášeti do spisu myšlénky, kterých tam přímo není.

Applikujeme-li celou fabuli tohoto problému na naše poměry, vidíme, že i u nás je mnoho Neždanovů, ale s tím rozdílem, že se nestřílejí, ale pracují pro »věc lidu« i tehdy, když v ni přestali věřiti, protože — jiného nic neumějí, a dále, že u nás je Markelovů pořídku — a Solominů málo!

Asja — je nemanželská dcera zemřelého šlechtice kteréhosi. Její bratr, manželský syn téhož šlechtice, ujme se jí a cestuje s ní, aby ji vychoval pro vyšší kruhy. Na cestách sejdou se s jiným mladým šlechticem, který Asju miluje, ale pro rodové a společenské předsudky nemůže se odhodlati, aby jí to řekl, a když se odhodlá, je pozdě. Asja s bratrem odcestovala — nevědomo kam.

Tato novellistická episoda je plna povahopisných kreseb a črt. Kdybyste v ní chtěli hledati čehosi allegorického, skrytý smysl hlubší atd., marně byste se namáhali, ale poučná je přece: ukazuje kus srdce t. zv. vyšší společnosti, kus srdce lidsky cítícího, ale různými pouty a pravidly determinovaného, kteráž pouta vůle sice může přetrhnouti, ale odhodlává se k tomu jen s rozpaky.

Nepoukazujeme na uměleckou stránku Turgeněnova slohu, na jeho drobnomalbu nálad v přírodě i v člověku, na jeho řadění episodek, které leckdy samy o sobě jsou klasickými obrázky, jako »fomuška a fimuška« v Novině.« Kdo chceš čísti a nejen převraceti potištěné stránky, vezmi a čti. Filip Šubrt.

Zlaté lístky. Zlaté klasy. Číslo XXXIV. »Dědictví sv. Ludmily« na r. 1897. V Písku; »Zl. lístky« spořádali č. kanovník a děkan P. Fr. Pech a Edv. Mergl; »Zl. klasy« prof. Josef Nedvídek. Svatá pravda, že špatné knihy mívají nejhorlivější rozšiřovatele slovem mluveným i tištěným. Co tu reklamy špatným knihám! Dobrá kniha je skromná fialka, dýchá svou blažící vůni a reklamy obyčejně nemívá žádné. »Zlaté lístky« i »Klasy« nejraději přirovnáme k libodeché fialce, jež z milého českého jihu po 34 leta vysílá vonný svůj pách do vlastí československých.

Svazeček »Zl. lístků« obsahuje pěkně psané povídky: O založení hradu Helfštýna (J. Váňa), Mařenčina panenka (A. Šťastný), Matčino potěšení, Malíř, První prosebníci, O petroleji (A. Dostál, Grosmanová-Brodská), přírodopisné a jiné drobnosti: Zmařený život, První sníh, Tři na jednoho, Babička a vnučka, Petrovi společníci, jež napsali J. Váňa a A. Šťastný. Knížku zdobí 6 obrázků a obsahem je zcela vhodná útlejší mládeži.

Sestra její, »Zl. klasy«, přináší letos vřele psaný životopis ndp. biskupa Budějovického, Dra Martina Říhy, z péra Frant. Šáchy; A. Šťastný podal zdařilou povídku »Sourozenci«; Grosmanová-Brodská »Dva závoje«; pěkný je článek »O stesku po domovině«, Prokop Zaletěl přispěl básněmi a G. Lašek živě líčí pouť »Zlatým pruhem země české.«

»Děd. sv. Ludmily« zasluhuje největšího rozšíření a doporučení. V pravdě národní dílo koná, kdo je rozšiřuje. Prosíme naše duchovenstvo a učitelstvo snažně, aby kde jen mu poněkud lze — při různých příležitostech — pomáhalo »Dědictví« fedrovati a rozšiřovati. Mnohdy se fedrují a rozšiřují knihy drahé a jež pro svůj obsah toho nezasluhují; co jen zlatek se vyhází za indiánskou, dobrodružnou, divokou četbu, jen když kniha láká reklamním titulem, reklamní vazbou a illustracemi. Kdo se s vámi radí, co koupiti dítěti k svátku, jak je odměniti za pilnosť, jak učiniti dárek chudému (do vínku a jindy), jak obdarovati školu — upozorňujte každého na »Děd. sv. Ludmily«. Vždyť za vklad pouhého 1 zl. stane se dítě údem na dobu 9 roků a dostane při zápise knihu ze starších zásob nádavkem; kdo však splatí 2 zl., stává se údem na celých dvanácte let a kdo 3 zl., do uplynulého 20. roku svého, tak že — stane-li se dítě údem hned po křtu sv. — dostává knihy dvacet roků, a to do 12 let »Zl. lístky«, od 12 let do 20 let »Zl. klasy«.

A kdo chce obdarovati rodinu nebo školu, zdaž může býti příležitosti levnější a vhodnější? Školy a rodiny stávají se za vklad 5 zl. údy jednoho oddělení, za vklad 10 zl. údy obou oddělení na vždy, jednotlivci na doživotí. Mějme proto záslužný tento katolický podnik na paměti. Vymlouvati se, že »takových věcí je mnoho«, bývá někdy jen pouhou pohodlností. Takových věcí, jako je »Děd. sv. Ludmily«, není mnoho, ono a »Děd. Maličkých« jsou podniky svého druhu jedinými. Josef Flekáček.

Budoucnosť národa. Úvahy o klerikalismu a našem socialním a národnostním programu. Podává Rudolf Vrba. V Praze 1897. Nákladem a tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba). Cena 1 zl. 20 kr. Všecky posud vyšlé a s důkladnou znalostí psané spisy Rud. Vrby oprávňovaly nás, čekati opět něco důkladného, poměry nynější společnosti lidské pravdivě a bezohledně charakterisujícího. V článku prvním: Tanec kolem zlatého telete dobře udáno heslo nynější valné části moderní společnosti, od Krista odpadlé, heslo, jež zní: Chci zbohatnouti a užívati! Honitba po chlebu, po existenci, po bohatství

a s ním spojených požitcích jest přední známkou dnešní společnosti. Udány jsou pak příčiny tohoto zjevu a případně poukázáno na to, že, kdežto majetek čtyř Rothschildů obnáší 60.000 milionů franků, slušné ředitelů bank a pod. až 80.000 zl. ročně (ku př. Taussig!) atd., vyčítá se knězi katolickému jeho krušně zasloužený groš, který jest věru až směšně nepatrným, pravou žebráckou almužnou . . . V 2. článku: Chraňme své statky t. j. statky ideální, duševní — katolickou víru a osobní česť kněze a katolicky smýšlejících laiků, ukázáno na soustavné tupení osob duchovních v »Národ. Listech«, »Červáncích«, »Času« »Ruchu« a těm podobných listech, proti kterémuž zběsilému řádění šílenců (i »Školský Obzor«, »Národ a Škola«, »Posel z Budče« tu uvedeny) dlužno konečně se ozvati! V článku dalším: Švindl s Husem přesvědčivě dovozeno, že naši liberálové, pokrokáři, červenáči, realisté, spekulujíce na pitomosť a bezmyšlénkovitosť obecenstva, provádějí s Husem ten nejhnusnější švindl, který každý prozíravý člověk již dávno prohlédl — a přijde jistě doba, kdy celý národ švindl ten pozná, ježto špatnosť a mizernosť a špinavé prospěchářství oněch pánův ani Hus zakrýti nedovede . . . Článek 4.: Rytíř bez hany a vady vytýká Dr. Heroldovi, velikému historikovi před Hospodinem, jeho nesprávnosti a lži, jichž se dopustil v Poděbradech ve své slavnostní řeči při odhalení pomníku českého krále Jiřího, kterouž řeč dobře označila »Naše Doba« slovy: slavnostní falšování dějin! V článku 5.: Kdo žije z hlouposti lidské? vhodně a jasně dokázáno, že ne kněží, jak jim to stará mistrová z Marianské ulice vytýká, ale právě tento svobodomyslný list — »Nár. Listy« — z hlouposti svých čtenářův a odběratelův existují. Článek následující: Náboženství věcí soukromou« pádnými doklady ukazuje, že lží jest hlásání soc. demokratů, svobodomyslníkův a pokrokářů, jakoby nebyli proti náboženství — vždyť skutky jejich dosvědčují pravý opak toho. Po ovoci jejich poznáte je! Ze čl. 7.: Co všecko zmohou židovské inseráty zřejmo, že soc. demokraté, pokrokáři a svobodomyslní táhnou za jeden provaz, vychvalují židy, jsouce od nich závislí, podplaceni a konečně sjednoceni v nenávisti proti knězi! Tyto tři strany podkopávají půdu v národě českém soustavně. V čl. 8.: Mladočeská tisková kancelář mimo jiné uvedeno, jak ve všech krajinských svobodomyslných listech i pokrokářských vyskytnou se občas najednou články stejně chifrované, které těmto novinám rozesílá tisková mladočeská kancelář; jakého obsahu asi články takové bývají, vidno ze závěru, na konci této stati: Všichni lumpové, ať kořala, ať smilník, ať zloděj, ať vyděrač lidu, všichni volají, my nic, to tam ten knéz je špatný chlap . . . Nemohouce se, byť i stručně, zmiňovati o každé další části zvláště, uvedeme aspoň jejich nadpisy: 9. Království Boží na zemi; 10. Činnosť pokrokářů; 11. Česká otázka. 12. Rudý prapor; 13. O tisku a knihovnách; 14. Karel Havlíček Borovský; 15. Český Parnass; 16. Proudy v učitelstvu; 17. Pokrok mravnosti; 18. Soudní statistika; 19. Otázka zemědělská; 20. Rolnický program; 21. Mistři obuvničtí a truhlářští v Praze; 22. Pátá kurie; 23. Kdo s koho; 24. Česká žena; 25. Lidové zákonodárství; 26. Volby v Maďarsku; 27. Agrární revoluce; 28. Říšské a zemské finance; 29. České státní právo. — Každá stať jest důkladně probrána (tu a tam vhodně připojeny přehledné tabulky), jevíc v každém řádku znalce a odborníka na slovo vzatého, jehož nové toto znamenité dílo nemůžeme dosti každému doporučiti.

Prokop Zaletěl.

Naše kalendáře.

Kotrbovy katolické kalendáře vyšly si letos do světa ve velmi sličné úpravě a tím již předem se doporučují. Jest jich pět: »Maria«, »Vlastenecký Poutník Svatováclavský«, »Svatováclavský kalendář«, »Vlastenecký Poutník« a »Meč«. Kdyby katolické probuzení a uvědomění bylo tak všeobecné, jako si přejeme, nebylo by ani třeba zvláště důrazně doporučovati, aby si každý jen trochu upřímný katolík pořídil do své domácnosti také kat. kalendář. Dnes se tyto kalendáře nejen úplně vyrovnají všem ostatním; ale ony je také předčí a nad ně vynikají. Máme snaživou, pilnou, velehorlivou katolickou firmu nakladatelskou, věru hříchem bylo by, podporovati firmy jiné, nositi a posílati peníze jinam. »Maria« má obsah velmi bohatý. Kalendář ten při slušné typografické úpravě přinesl deset povídek, několik pojednání, humoresku veršem, veselé čtení, rady pro domácnosť a hospodářství, životopisy, politický přehled atd. Veškery povídky se zamlouvají jako vhodné čtení pro lid. »Vlastenecký Poutník« obsahuje některé povídky jako kalendář předešlý, a mimo ty

i delší poutavou povídku »Nalezenec« od V. Špačka a »Odměna věrných ctitelů Rodičky Boží« od A. Miláčka; pěkná je stať věnovaná Fr. Pravdovi. »Vlastenecký Poutník« obsahuje vybrané čtení z obou kalendářů; »Svatováclavský kalendář« mimo to ještě povídku »Na výměnku«. Do těchto kalendářů přispěli: Anna Hušnerová, Gisela Náchodská, A. B. Šťastný, B. Melanová, B. Brodský, Jos. Khun, V. Novotný, B. J. Chodohradský, Ter. Polabská, F. Potocký, V. Špaček, Al. Dostál, A. Miláček. »Meč« má tyto povídky: »Dvojí milosť« (Vl. Pravda), O štědrém dni (K. Zákoucký), Za rodiči (Al. Dostál), Věrně oddaný (J. Flekáček), Šťastný člověk (Fr. Jiří Košťál), Šimonka (Kl. Markrab) a Kterak se pan Koubek oženil (Orlický). Povídky ty vesměs psány jsou v tendenci »Meče«, jehož poslání jak známo, jest hlavně působiti v krajinách nábožensky smíšených. Sem hledí i články o konvertitech, »Jak jsem se stal katolíkem« a jiné; je zde též pěkně psaný životopis vdp. probošta Dra. Edv. Terše se zdařilou podobiznou. Všechny kalendáře zdobí velice krásný titulní obraz: Kristova hlava, již švédská kule v osudných měsících r. 1648. urazila ze sochy na památném Karlově mostě postavené; všechny kalendáře obsahují mimo uvedené věci ještě různé poutavé čtení drobnější, praktické pokyny a jiné poučné i zábavné stati. — Byla doba, že se kalendář považoval za něco sprostšího a do literatury se ani nepočítal. Dnes tomu již tak není. Kotrbovy kalendáře naši katolickou literaturu obohacují, a tím je dosti řečeno, jakou k nim máme povinnosť. Opětujeme: važme si čilého, obětivého, horlivého katolického nakladatele jako je Václav Kotrba. Jeho nakladatelství mnoho znamená pro zdar a vývoj katolického písemnictví v Čechách. Jest naší povinností všímati si jeho kalendářů a doporučovati, rozšiřovati je, jak jen možno — a to nejen kalendáře; má-li platit heslo »Svůj k svému«, nenosme a neposílejme peníze tiskárnám, které vydávají věci proti nám! Jedná-li se o nějakou objednávku, kde je nám třeba tiskárny, pamatujme na Kotrbovu knihtiskárnu. Divně to člověka dojímá, vidí-li, jak ryze katolický spolek na př. dá si své tiskopisy obstarávati závodem ku všemu katolickému docela vlažným nebo kde se tisknou. jak jsme řekli, věci nám nepřátelské. Nedostačí naší straně říci: »Nekupujte od židů«; voláme: »Kupujte od rozhodných katolíků! Ty podporujte!« — Kalendáře Kotrbovy podaly nám příležitosť, abychom s nimi doporučili i jejich nakladatele. Činíme tak rádi — jako vše, co je po zásluze, spravedlnosti a právu. Jan Hejný.

Kalendáře vydavatelstvím a redakcí Msgra Adolfa Rodlera, komoří Jeho Svatosti, sídelního kanovníka v Česk. Budějovicích: Marianský kalendář, Kalendář k uctění Nejsv. Srdcí Pána Ježíše a Panny Marie, Svatá rodina. — S potěšením pročítám a probírám vždy Rodlerovy kalendáře. Připomínají mně slova Bolzanova: »Fortschreiten soll ich.« — »Mám pokračovati,« a věru, bez fráze řečeno, kalendáře ty rok od roku utěšeněji se zdokonalují a k lepšímu pokračují, jak co do illustrací, tak co do textu. Msgr. Adolf Rodler dovedl v posledních letech v kruhu spolupracovníků kalendářů soustřediti nejlepší katolické spisovatele a vzdáváme mu zaslouženou chválu, že umí své kalendáře výborně pořádati. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci. Planého, rozvleklého moralisování ve slovesných statích zde nikde nenajdeš, ale všude jiskří drahokam naučení, životní zkušenosti, historické pravdy; kde okusíš sladké, tam je i ono »utile«, jak perla skrytá v ustřici. To má svou cenu. — »Marianský kalendář« — již XIV. ročník — má velmi pěkné povídky historické, (Al. Dostál, Jos. Flekáček), povídky ze společenského života, (Brodský, Špaček, Zákoucký, Houska-Počátecký, Dostál), dějepisné, zeměpisné a hospodářské stati (Wildmann, Ježek, Braniš, Kroiher, Dumek), krásně psaný životopis nezapomenutelného Jana V. Jirsíka z péra Dra. Ant. Skočdopole, různé básně, drobnosti a žerty, politický přehled a obsáhlé kalendarium praktických potřeb. V kalendáři ku poctě Nejsv. Srdcí je hojnosť rozmanitého čtení zábavného i poučného. Snesli je sem osvědčení spisovatelé: Jos. Hůlka, Grossmannová-Brodská, Boh. Hakl, J. Ježek, St. Synek, Tereza Polabská, Jos. Horký, B. Brodský, Dr. Jan Kryštůfek, Al. Dostál, Prokop Zaletěl, Fr. Wildmann, V. Tesař-Blanický, Josef Flekáček, V. Špaček, Jar. Mcelský, V. Votruba, J. Dumek a jiní. Většinou titéž spisovatele přispěli i do »Svaté rodiny«, kdež je i článek od vsdp. probošta Dra. Ant. Lenze. Každý kalendář však má jiný obsah, veškery články jsou jiné a upozorňujeme na to zvláště, že není snad obsah stejný při různých jmenech kalendářů. Illustrace velmi se nám zamlouvají. Jsou krásné provedeny. To se dotýká zvláště obrazů k textům o nastávajícím slavném panovnickém jubileu Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.; se zvláštní péčí vypravil vld. redaktor Msgr. Adolf Rodler tyto stati, chtěje tak vhodně přispěti k po-

vznesení loyálních citů věrného českého lidu k posvátné osobě panovníkově; to platí i o úvodních illustracích, o výborné podobizně Jirsíkově a většinou i o obrázcích do textu povídek vložených. — Kalendáře Rodlerovy jsou dobrými katolickými knihami a každého roku vykonávají pořádný kus plodné kulturní katolické práce. Za cenu 50 kr. podávají tolik textů i obrazů, že se s nimi hned tak žádný jiný kalendář měřiti nemůže. Doporučujeme-li je a prosíme-li za jejich hojné rozšíření, konáme tím jen svou svatou povinnosť. již jako katolický list máme k tak výborným katolickým publikacím. Msgru Adolfu Rodlerovi pak ze srdce přejeme, aby mu Bůh popřál hojného zdraví, aby své milé kalendáře dlouho mohl redigovati a ku prospěchu českého katolického lidu vydávati.

Jan Hejný.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Pan Dr. Tomáš G. Masaryk a starý pán Dr. Ant. Lenz, probošt na Vyšehradě. (Viz »Naše Doba«, str. 82—85.) Pan Tomáš G. Masaryk píše takto: »Pan Lenz jest typ všech starých pánů mezi našimi theology, kteří se vyznamenávají nesnášelivostí a spojenou s ní nevědeckostí.« Pan Tomáš Masaryk vyřkl tuto svatosvatou pravdu, neboť starý pán Lenz dříve, nežli sobě dovoluje učiniti úsudek o nějaké osobě, řekněme o Petru Chelčickém, přečte sobě všecky jeho spisy, srovnává je vespolně, studuje je do hloubky a odůvodňuje každý svůj výrok vlastními jeho slovy, a to jest patrně, jak soudí padesátiletý mladík a profesor filosofie, pan Tomáš Masaryk, naprosto nevědecké. To je on na dobro vědečtější chlapík! On se podívá na vazbu knihy sv. Tomáše, kteráž se šíří o filosofii křesťanské, a ihned vypouští z úst liberalisticko-pokrokářský cherem na všecku filosofii sv. Tomáše a na všecku filosofii v středověku kvetoucí. Zda není takovéto konání naprosto vědecké? Ano, mladý pán Tomáš Masaryk nepřečte sobě ani poctivě titul knihy a již vrhá na ni neúprosnou klatbu svoji. Zda nekoná takto po vědecku? Snad by se byl mladý pán Tomáš Masaryk nehoršil na starého pana Lenze, kdyby byl přisvědčil p. Dru. V. Novotnému, že byl Chelčický větším theologem nežli M. Jan Hus, ale měl snad pan Lenz po Masarykovsku vědu týrati a lháti, aby se zalíbil Masarykovské vědě? — Svatou pravdu vyřkl mladý pán Masaryk, že jest starý pán Lenz »typem všech starých pánů mezi theology nevědeckými a nesnášelivými«; neboť starý pán Lenz, aby pravdě neublížil, zejména stran M. Jana Husi. přečetl všecky spisy jeho české i latinské, ne zběžně a ne povrchně, ale důkladně, a podobně i všechen proces jeho na sněmě Kostnickém, a teprve, když se slovy Jana Husi z latinských i českých spisů sebranými očividně přesvědčil, že Jan Hus přednášel bludnou, podvratnou a revoluční náuku Viklifickou ve věcech náboženských, politických a socialních, neváhal podle pravdy říci: »že jest to zjevná lež tvrditi, že byl Hus na sněmě Kostnickém nespravedlivě odsouzen.« Ale po pravdě pátrati, a když byla nalezena, neohroženě říci, jak se věci skutečně mají, jest podle Masaryka nesnášelivostí. Mladý pán Tomáš Masaryk sobě arci představuje snášelivosť zcela jinak. On za onoho času kázal jako učiněný pastor v Kolíně před helvetským obecenstvem, »že spáchal sněm Kostnický na Husovi justiční vraždu,« čili po sprostu: »že byli kardinálové, biskupové, Mistři a doktorové na sněmě Kostnickém vražedníky Husovými.« A to si dovoluje říci bývalý katolík, nyní helveta, a injurii tuto vysloviti naproti katolickému kněžstvu a naproti Českému národu katolickému, aniž by byl se přičinil o nějaký byť i jen povrchní důkaz. Pan Masaryk zapomněl patrně na přísloví: »Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá.« Než, takové konání sluje po Masarykovsku »snášelivostí«! — Masaryk by měl pravdu, kdyby byl řekl: »Dokud budou Bílkové, budou také Lenzové«; neboť kdyby nebylo nevěrců a polovzdělaných liberalistických literátů, kteří se odvažují o věcech náboženských rozhodovati, ač jejich náboženská znalosť pranepatrna jest, »nikdy by byl starý pán Lenz nepsal svých četných spisů obranných.« Já však se kojím tou nadějí, že ku starým pánům podle typu Lenzova se připojí také hojní mladí pánové. — Starý pán Lenz skutečné vyřkl slova, jež umistňuje »Nová Doba« V. 2.: »Víra katolická nevyžaduje toho, aby údové její všecko napořád v ochranu brali, co se v Církvi dálo.« To napsal dotčený starý pán před čtvrt stoletím a neběře až dotud ani jota zpět. Tisíce synod během staletí v Církvi shromážděných hlásají totéž, každá synoda kárá nepravosti mezi kněžími a laiky sběhlé, a tak činily také synody české zvláště od r. 1351.—1413.

shromážděné. Starý pán Lenz nevyřkl pranic neobyčejného. Sv. Otec Lev XIII. otevřel učenému světu archivy Vatikánské, neboť Církvi katolické netřeba se báti dějin svých a vyličování toho, co se sběhlo. Velikáni historické vědy a svatého života vracejí se právě studiemi historickými do lůna katolické Církve zpět. Oxfort jest toho důkazem. Přál bych si, aby po příkladě Oxfortu se také pravdou řídili naši páni Mistři, jako se k naší zhoubě řídili staří Mistři podle M. Jana Viklifa, učitele na školách Oxfortských.

Také jeden starý ektyp nevědecký a nesnášelivý.

Buddhismus. V prvém čísle letošních »Rozhledů« (VII.) dočítáme se na straně 46. následujícího: »Po sedmi stupních víry, ozářených třiceti sedmi světly svrchovaného vědění (!) stoupaly modlitby, provázené tajnými esoterickými gesty (?) vážného kněze žluté pleti. Opojná vůně květin rozlévá se ve vzduchu jako vroucí modlitba samé přírody. Hubená ruka knězova osmkrát dává znamení zvonem, že nastává veliký posvátný okamžik spojení kněze s *b*ožstvím. Kněz vzývá Addi-Buddhu a v mystickém spojení víry zahaluje se ve svá roucha, mizí, uniká do neznáma, mimo svět vezdejší, splývá s *B*ožstvem . . .« Slova zde písmem proloženým daná vytiskli jsme my, aby čtenářům do očí bila. Přidáme též otázku k poslední větě, v níž se mluví o mizení »knězově« a splývání v neznámu a mimo tento svět. Věří páni od »Rozhledů« v podobné věci? Proč to tedy píší? Slavná redakce věru neposloužila si fantasticky frásovitým povídáním a měla svému zasílateli V. Hk. říci, že nemůže, jsouc při zdravém rozumu, otisknouti jeho faktické kontradikce a nesmysly, dle nichž kněz se spojí nejdříve s *b*ožstvím, pak se zahalí v roucha a zmizí mimo tento svět, kdežto potom de facto dokoná »před nedávnem v pařížském museu (protože pařížské museum je »mimo tento svět?«) náboženství.« Pane Krejčí, aby podobné nesmysly otiskla klerikální »Vlast«, — to byste jí dali! Dejte si tedy pozor na svého referenta, at Vás zase novým něčím v příštím čísle nezostudí!

Slyšme však pana referenta dále, abychom kritickou a vědeckou úroveň pánů »Rozhledářů« poznali. »Takový melancholický, poetický (recte kontradiktorní a nesmyslný!) obřad náboženský, mše lásky a míru (!!), byl dokonán před nedávnem v pařížském museu náboženství, »Musée Quinet«. Budhistická mše neušla veřejnosti, tisk se o ní rozepsal. Bulevardní listy frivolně jako o premieře vaudevillu, vážný »Temps« s doktrinářskou skepsí, katolická »Verité« zuřivě, jakoby se jednalo o nebezpečný útok na křesťanství.« Nejnovější terminus technicus povídavosti pokrokářské jest tedy u nás »budhistická mše«. Doufejme, že pan V. Hk. co nejspíše reprodukuje ji v Praze a zahaliv se v roucha, splyne s *b*ožstvím i s *B*ožstvem v »neznámu a mimo tento svět.« A když tento kousek provede, ač v neznámu a mimo tento svět bude, za »nedávno« resp. za nedlouho dokoná »takový melancholický, poetický (a zajisté i non plus ultra komediantský) obřad náboženský!« — Nejvíce prý »v podivné zvrácenosti nalezl zalíbení v náboženství nirvany, jež jako opojná, narkotická vůně orientální uspává energii, zmalaťnuje sílu, zjemňuje a změkčuje« kompromitovaný panamista Clemenceau. Proti »zalíbení« Clemenceauově ničeho nemáme, ale na ta prázdná slova a stálé tlachy referentovy upozorňujeme. Co obstarávaly dosud v Čechách staré báby, — a dobyly si v tom zvučného v národě jména! — obstarávají nyní v »Revui umělecké, politické a socialní« na Smíchově č. 823. mladí páni, jimž kdysi český filosof před celým naším literárním a intelligentním světem vyčetl, že nemají ani filosofické podhotovky! — Z dalšího povídání mladého pána se dovídáme, že »vybraná« společnosť pařížská dostavila se k »budhistické mši« a že zvláště dámy byly prý nepochybně přilákány okouzlující poesií květinových obětí etc.! »Mám za to, — končí pan povídal, — že mše v museu Quinetově je tak zajímavým kulturním zjevem, že zasluhuje i naší pozornosti.« A my dodáváme: zvláště když v ní zalíbení mají všelijací — panamisté!

Výbor Tiskové ligy konal dne 20. září ve 2 hod. odpoledne v II. správním roce třetí schůzi. Přítomni byli: předseda dr. Rud. Horský, jednatel Karel Štella a členové výboru: Tom. Škrdle, Frant. Vaněček a Rud. Vrba. — Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. — Ligistů jest 70 a píší do různých listů. Zvláštní pochvaly zasluhují L † 4 v »Kat. Listech« a L † 42 v »Míru«. Moravští ligisti pracují málo a nelze činnosť jejich do čilého proudu přivésti. Výbor a tisková kancelář nemají v té věci nijaké viny, nebo udělali, co bylo v jejich moci. — Dp. farář Fr. Vaněček vypracoval pro ligisty zvláštní instrukce,

jež se dají tisknouti ve 200 ex. — Liga platí dvěma úředníkům měsíčně 15 zl. remunerace, něco vydá na noviny, jež ven rozesílá, a na korrespondenci, i má stále pravidelné a různé mimořádné vydání, ale peněz se schází velice málo. I vybízí liga členy, by spláceli své vklady, a prosí dobrodince, aby zasílali příspěvky, by tak liga mohla i dále pracovati, útoky odrážeti a katolickou věc oživovati. — Výbor se usnesl, že bude nyní častěji své schůze konati, ve dvou měsících aspoň jednu. — Dp. farář Fr. Vaněček navrhoval, aby liga vydala dvě důležité literární publikace, nebo by se aspoň postarala, by jiný je vydal. Výbor návrh zásadně schválil a požádal p. navrhovatele, aby v té věci konal další šetření. Tím byla schůze ligy skončena. Výbor ligy nebo jeho tisková kancelář udělují žadatelům ochotně různé rady, ale jest přirozeno, že mají členové ligy přednosť, a jest dále slušno, ucházejí-li se o radu mohovité osoby, aby také na ligu něčím přispěly.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Katolický náš život jde rapidně ku předu; nové a nové spolky povstávají, a v diecési Hradecké zaokrouhluje se činnosť jejich katolicko-politickými jednotami. Ačkoliv katolický spolkový život proudil již různými krajemi Čech, Moravy a Slezska, zůstávalo nejbližší okolí Prahy chladné a netečné, ale i zde ledová kůra již propukla, začež jest nám děkovati těm osobám, jež tyto spolky založily. Tak v Bubnech a Holešovicích působí již více let Jednota sv. Josefa, kterou založil kaplan Václ. Stejskal; r. 1896. a 1897. povstaly nové spolky: na Král. Vinohradech (zakladatel I. koop. Fr. Žák), v Karlíně (založil jej katecheta Ant. Rybák, jenž vstoupil na podzim do řádu Tovaryšstva Ježíšova) a na Smíchově (zakl. kaplan Jan Pauly), tak že zbývá již jen Žižkov, Vršovice s Michlí, Nusle, Pankrác a Libeň. Kéž by i zde nové spolky co nejdříve povstaly! Než, také zde již je živo! Spolek křesťansko-socialních žen a dívek v Praze má členy v celém okolí Prahy, ve všech předměstích, a tyto ženy a dívky pomohou zajisté k zakládání mužských spolků v těch místech, kde jich dosud není. Jak mohutným proudem jde ku předu náš katolický spolkový život, ukázalo se na př. v neděli, dne 31. října t. r. V týž den konaly v Praze své valné hromady: Katolický lidový spolek a Politický klub katolického dělnictva pro království České. V týž den řečnili: Dr. Fr. Maleček v Katolické besedě; prof. bohosloví Dr. Rob. Neuschl ve spolku křesťansko-socialních žen a dívek v Praze; kaplan Emil Dlouhý-Pokorný ve Vzdělavací katolické besedě v Karlíně; Jeho Magnificence rektor české university Dr. Eugen Kadeřávek ve Vzdělavací Jednotě katolické na Král. Vinohradech; kanovník Dr. Jos. Burian v Jednotě katolických tovaryšů v Praze, a z družstva Vlasť řečnili: kaplan Václ. Roudnický ve Vraném; učitel Fr. Jelínek v Pouchově; učitel Josef Flekáček a řídící učitel Václ. Špaček v Soběslavi a tento mluvil druhý den i na Král. Vinohradech. To je tak jen něco, co jsme z novin nebo z ústního vypravování se dověděli. Vizme Moravu! Tam se koná několik katolických schůzí každou neděli a každý svátek, a tyto schůze mají bedlivý zřetel k otázce rolnické a vůbec k hmotné stránce katolického lidu. V diecési Olomoucké konán byl nad to dne 17. října sjezd delegátů spolkův arcidiecése Olomoucké, na němž bylo zastoupeno 32 nepolitických spolků. I zřídí se Ústřední výbor 12členný, jenž bude říditi celou spolkovou organisaci. Každý spolek přispěje Ústřednímu výboru ročně 4 zl. a na každých dalších 100 členů 2 zl. Založí se malý spolkový »Věstník«. Fr. Valoušek, kaplan z Němčic, schůzi svolal a zajisté i celou organisaci provede. — To jest ovšem velice krásné, ale znalce katolických tiskových poměrů jedna věc zaráží: katolický tisk při tom z většiny na abonentech klesá. Spolky rostou, naše řady se množí a katolický tisk při tom klesá! Co jest toho příčinou? Těch příčin jest více. Zmíníme se jen o některých. Na prvním místě jest tím vinna výchova. »Česká Politika« u lidu, »Hlas Národa« nebo něm. »Politik« u intelligence — to byla skoro výhradní četba konservativních živlů v Čechách. Tato výchova zanechala své stopy až dosud na některých farách a z těch následků nemohou se i přerůzní členové katolických spolků vyléčiti. I musí se ve schůzích, na řečništi a v soukromých rozmluvách stále a stále, důrazně a přesvědčivě vštěpovati členstvu katolických spolků myšlénka: nejsi dobrým katolíkem, nejsi dobrým členem katolického spolku, nemáš-li v domě nebo v bytě svém *katolického časopisu.* Ředitelové třetího řádu mužského i ženského čiňte podobně a právě tak nechť mluví i kazatelna. Ještě nejhorlivěji si

v této příčině počínají dělníci v tovaryšských nebo křesťansko-socialních spolcích, méně horlivě katoličtí řemeslníci, živnostníci a katolická intelligence, kněžstvo vyjímaje. Spolky rostou, řady naše se množí, ale je to většinou chudší lid, který se kupí kolem korouhve Kristovy. Tento lid tedy, i když se nadchne k obětivosti, nebude moci pro své domácí poměry tolik pro katolický tisk obětovati jako jiné strany, které mají mezi sebou obětivé boháče nebo aspoň celé řady zámožných občanů, rolníků, úředníkův a j. v., jak tomu jest ku př. u Staročechův i u Mladočechův. Pro tuto příčinu bude v naší straně stálé jakési živoření, z něhož se nevybavíme, dokud nám nepovstanou katoličtí Mecenáši, kteří by svým kapitálem mocně pohnuli tiskem katolickým. Jak nyní poměry jsou, musí u nás každý časopis přijíti mezi lid skrze ruce kněze, a nestarají-li se oň faráři a kaplani, nemůže u nás žádný katolický list existovati. Toho příčinou jest jednak zmíněná výchova, jednak chudoba katolického členstva. Také se nám nezdá správné, že četné katolické spolky, jakmile v život vstoupí, ihned žádají katolické knihy a časopisy zdarma. Kdyby se to mělo prováděti, mohl by katolický tisk obstáti? Vždyť přece spolky katolické jsou zde proto, aby podporovaly katolický tisk a ne naopak. To račte uvážiti všickni zakladatelé katolických spolků. Katolické knihovny pro chudinu, jaké mají ku př. Vincenciané, mohou se vším právem doprošovati veřejné dobročinnosti, ale vzdělavací spolky katolické ať si knihy koupí a noviny předplatí. I zřizujtež si tedy katoličtí spolkové nejprve důkladnou knihovnu, starejte se, abyste si předplatili pro své místnosti hojně katolických časopisů; prapor a co je vedlejší, nechte, až se zmůžete. Zároveň jeden druhého povzbuzujte a kde jsou časopisy dražší, vespolek se sdružujte, abyste je i doma míti mohli a působili s nimi buď na členy své rodiny nebo na své spolubydlitele a známé; vůdcové pak katolických spolkův a třetích řádů stále a stále, důrazně a přesvědčivě, jak jsme již pravili, pečujte o to, aby si každý, kdo jen může, nějaký katolický list předplatil. Máme rodiny, které chodí do chrámu Páně, ale doma čtou »Nár. Listy« a jiné liberální časopisy; staročeské listy jsou čteny od katolických rodin napořád, ale i ty při všech svých dobrých stránkách nemohou katolíku vyhověti, ale až pronikne katolický tisk jako kvas katolické rodiny, až se spojí působení katolického tisku s chrámem a s působením katechety a dobrého učitele ve škole, pak teprve bude lépe. A dříve nebude lépe, dokud to v masách lidu a intelligence nebude provedeno! Co v té věci kdo vykonal, to z většiny víme, i vztahují se naše slova k těm, kdož dosud svého úkolu nevykonali nebo se k tomu teprve chystají.

* * *

Oslava blah. Canisia ve Vídni bude se konati z rozkazu Jeho Emin. kardinála Gruschy dne 19.—21. listopadu po celé arcidiecési vídeňské, o níž blahoslavený Canisius má veliké zásluhy. Na přání císaře Ferdinanda byl poslán Canisius do hlavního města říše, kdež za velikých obtíží roku 1555.—1556. oživil doutnající katolické přesvědčení, založil kolleje ve Vídni a v Praze, přispěl k povznesení university měrou značnou. Ač mu byla nabízena berla biskupská, nepřijal jí, aby nebyl v činnosti apoštolské vázán na obvod jedné diecése. Svým katechismem stal se učitelem lidu velezásložným, který hoden jest pocty všeobecné. V prosinci přinese »Vlasť« z péra Frà Jos. Hamršmída článek: »Blah. Canisius a Čechy.«

Zlatá mše papeže Lva XIII. Dne 1. ledna 1898 bude tomu 60 let, co papež Lev XIII. sloužil první mši svatou. Za tou příčinou budou ve všech křesťanských kostelích po celém světě slouženy slavné služby Boží.

Jak soudí protestant o našem sv. Otci. Americký protestantský lékař Dr. Maurice napsal pěknou brožuru o papeži Lvu XIII. Praví o něm, že jest mužem na celém světě nejvíce pravdymilovným, nejčistším a nejroztomilejším. Především jest Lev XIII. muž přísné svědomitosti. V něm spojeno jest náboženské přesvědčení s činností nejúsilovnější. Ať říká o církvi katolické kdo chce, co chce — ona jest přece nesmírnou mocí. Ježto však papež Lev XIII. dnes skutečně užívá této ohromné moci, v něm stělesněné, k rozřešení praktických otázek denních, tu musí se i ti, kteří pochybují o nadpřirozených milostech papežových, tomu opravdově těšiti, že veliká jeho moc nevynakládá se na bohoslovecká hádání, ale na denní veliké potřeby. Když papež tak vstupuje do popředí, aby se zabýval důležitými záležitostmi lidského blaha a štěstí, tu patří nám všem, ano my jsme v jistém smyslu všickni členy jeho stáda! Žádná myšlénka nemůže býti krásnější nad myšlénku společného Otce na zemi, který

místo našeho Otce nebeského zastupuje, aby nás k opravdově moudrému životu vedl.

Štěpán Moyses. Na Slovensku oslavovali dne 24. října t. r. 100leté narozeniny biskupa Št. Moysesa. Čím byl biskup Jan Val. Jirsík nám Čechům, tím byl Št. Moyses svým ubohým Slovákům. »Narodnie Noviny« v Turč. sv. Martině vyšly 25. října t. r. v slavnostním hávu. Na předním listě mají podobiznu Moysesovu. Další obsah tvoří H. Vajanského Prolog, dále básně »Duchu Moysesovu« od Hviezdoslava, M. Sládkovičova a Smolického. Velice pěkně psán jest J. Geromettou životopis oslavencův a také ostatní pěkné příspěvky nesou se k osobě Moysesově. Také »Slovanské Pohłady« (roč. XVII., č. 11.) památku Št. Moysese důstojným způsobem oslavily. Obšírné vypsání jeho činnosti přinesla »Vlasť« z péra Tómy Šmýda, pročež se o něm již obšírně nezmiňujeme.

Pocta Václ. Kosmákovi. Jednota Našeho Domova v Olomouci jmenovala ve valné hromadě dne 30. září děkana Václ. Kosmáka pro jeho zásluhy o českou literaturu jakož i o časopis »Náš Domov« čestným členem.

Král Oskar o víře a vědě. Velice učený vladař král Oskar jmenován byl od šesti universit čestným doktorem. Když mu přinášeli zástupcové university: oxfordské, boloňské, vídeňské, mnichovské, štrasburgské a leydenské čestný diplom, děkoval král za poctu mu prokázanou a pravil tato slova: »Račte vyříditi svým kollegům mé ujištění, že uznávám a vždy uznávati budu vznešenou velebnosť vědy. Tak dalece, jak spočívá na Bohu — což jest moje pevné přesvědčení — učiní člověka vždy více a více hodným vysokého jeho určení. A nyní, pánové, prosím Všemohoucího, aby vás zachoval ve své ochraně.«

Padesátileté jubileum sester křesťanské lásky bude se konati příštím rokem ve Westfalsku, kde založena byla také nová kongregace za tím účelem, aby pečovala o výchovu a obstarávání slepců. Zakladatelkou jest slečna Pavlína z Mallinckrodtů, kteráž se postarala o založení domu pro slepce a pak i r. 1848. o sestry, které by si učinily pravidlem tuto péči. Zajímavo jest, že dvě spolužačky šlechetné slečny Pavlíny z Mallinckrodtů též založily kongregace: sl. Klára Freyova kongregaci »dětství Ježíšova«, sl. Františka Schervierova kongregaci »chudých Františkánek«. Jak mnoho dobrého způsobila Pavlína z Mallinckrodtů, vysvítá z toho, že kongregace působí ve 97 domech, v nichž obětivě pracuje 1215 sester. Původně pracovaly jen mezi slepými, když se rozmnožily, chopily se též výchovy. V době kulturního boje byly sestry křesťanské lásky z Německa vyhnány a slepci z ústavů jejich měli přijíti do protestantských ústavů, čemuž zabránil sněm westfalský, který náhradou pro katol. ústavy slepých zřídil světskou správu katolickou, aby katolíci nebyli vystaveni proselytismu protestantskému. V době pronásledování mnoho sester se uchýlilo do Ameriky, kdež se chopily práce znovu. Obětivá zakladatelka zemřela smrtí blaženou r. 1881. dne 30. dubna.

Katolický klub v Budapešti zasvětil novou svou budovu vystavěnou nákladem 300.000 zl. Stavba umožněna byla hlavně štědrostí hrab. Wenckheima. Budova posvěcena byla od primasa kard. Vaszáryho. Slavnostní řeč měl vůdce katolické strany lidové, hr. Mikuláš Mořic Esterházy.

Katolický lidový spolek pro Horní Rakousy, jehož předsedou jest spravedlivý Němec Dr. Ebenhoch, má 36.708 členů. Od r. 1890. přibylo mu 12.240 členů. Spolek konal minulého roku 24 schůzí a založil již 80 lidových knihoven. Jednatel spolku, kons. rada Faigl, jenž zastává tuto hodnosť 28 let, zvolen byl letos čestným členem. Spolek měl za minulý rok příjmů 18.963 zl. a vydání 9.848 zl.

Národní Jednota Pošumavská a knihovny. V »Katolických Listech« ze dne 18. října t. r. stěžuje si l. † 43. do této Jednoty, že při zakládání knihoven sem tam se dají i knihy, v nichž vše, co katolického, se zlehčuje nebo tupí. Tyto dni jsme se o tom přesvědčily opětně, vypůjčivše si z jisté lidové knihovny, do níž »Nár. jednota Pošum.« knihy poslala, jedno číslo »Matice Lidu« (roč. IX., čís. 4. roč. 1875.), v níž je historický román z dob třicetileté války »Maximilián Rumpal« od Jos. Jiřího Stankovského. A v tomto románě — »Nár. jednotou Pošumavskou« darovaném — líčí se katolíci téměř napořád jako prohnaní, úskoční a darební lidé, kdežto protestanté jsou tu věsměs ryzími a poctivými charaktery. Jesuité se zde titulují jenom »jezovité« nebo »rota«, která by nás ráda ještě za živa do nebe dostala (str. 16). A jak pikantní jsou teprv na str. 18. o nich tyto řádky: »Není tomu dlouho, propašovali naši páni katolíci tři kusy jezovitských

tlučhubů do města, chtějíce jimi osaditi starou naši literáckou školu, kterou tehdáž poctivý kalvinista magister Drymon, nynější náš duchovní otec, spravoval; proč bych já nedovedl vpašovati do města poctivého protestanta, kterého Prachatičané jistě z města nevytlukou, jako právě připomenuté tři černé berany z Lojolova ovčince.« Řím se tu nazývá zpuchřelým atd. atd. My opětně upozorňujeme »Nár. Jednotu Pošumavskou« a její odbory, aby pořád všelijaké býlí do našich lidových knihoven nestrkaly, ale je spíše z nich vyhazovaly, nechtějí-li se dočekati toho, že lid sám to brzy činiti bude. Ono se již to zlehčování a tupení všeho katolického věřícímu lidu našemu přejídá, ba ošklivi...

Národní kongres katolíků francouzských koná se v Paříži od 30. listopadu do 5. prosince 1897. za souhlasu kard. Richarda, arcibiskupa pařížského. Dle programu bude sjezd velikolepý. Zatím vyjímáme z něho následovní: I. sekce obírá se otázkami náboženskými a charitativními: hnutí eucharistické, katechisace zanedbaných, svěcení neděle, organisace poutí, duchovní cvičení jednotlivců, vnitřní apoštolát laiků a misií, evangelisace domácností, misie zámořské, vojenské, v nemocnicích (laicisovaných), bratrstva různá, otázka papežská. — II. sekce se bude obírati věcmi socialními a příslušnými charitativními ústavy: spolky katolické, vyučování, výchova mládeže mužské dle různých povolání, výchova dívek; tisk katolický a podpora jeho, protizednářská akce, ústavy ve prospěch zemědělců, ochranovny všech odborů. Třetí sekce bude jednati o organisaci katolické.

Sjezd Raiffeisenových spolků konán byl dne 25. a 26. října ve Vídni, kdež mělo býti mezi delegáty Raiffeisenovek ze všech zemí jednáno o sloučení všech zemských svazů v jeden všerakouský svaz. Ministr hr. Ledebur mluvil o Raiffeisenovkách velmi sympaticky. Delegát Türk ze Slezska vychvaloval výhodu jednotné praxe ve všech Raiffeisenovkách, jaká nastane, až bude zřízen ústřední výbor ve Vídni pro všecky rakouské zemské svazy. Slovinský poslanec a delegát Šusterčič hájil myšlénku úplné rovnoprávnosti a rovnocennosti všech národností v tomto výboru. Sjezd přijal hrsť resolucí, s mnohým dobrým zrnem, ale celkem zůstal za očekávaným výsledkem. Na sjezdě přednesena byla zajímavá data o stavu Raiffeisenovek, která podal Dr. Licht, zástupce moravského svazu německého. V Rakousku je dnes 1500 Raiffeisenovek, tedy od r. 1895. o 500 více. Členů jest 135 000, kdežto r. 1894. bylo jich jen 56.000. Vlastní jmění v Raiffeisenovkách činí $1^1/_4$ mil. zl.; uloženo jest v nich úspor za $17^1/_2$ mil., a vydáno půjček za $18^1/_2$ mil. Reservní fondy obnášejí 200.000 zl.

Rozhledy po lidumilství vycházejí 15. každého měsíce redakcí JUC. Fr. Cyrilla Vlka (v Praze č. 604—I.). Předplatné (na rok 2 zl.) přijímá pí. Gabr. Panochová v Praze č. 14. n.-II. Tento časopis jest hoden naší pozornosti, péče a obětivosti. Odvrací zraky čtenáře od denní novinářské vřavy válečné a vede jej k osobám, které si vzaly za úkol lásku k bližnímu. Vizme ku př. obsah 10. čísla (z 15. října) z r. 1897.: Útulky, jejich význam a důležitosť ve výchovu mládeže. (Fr. A. Zeman.) — O dětech žebravých. (M. S. Písecká.) — Ospizio marino di Trièste. — Křesťanská péče o vzdělání a výchov mládeže ve Vídni a různé zajímavé zprávy. V tomto časopise shledáváme četné stopy charitativní činnosti katolické církve, i jsou tedy »Rozhledy po lidumilství« nepřímou apologií katolictví, jeho učení a jeho práce. Panu redaktoru »Rozhledů« upřímně blahopřejeme k jeho zdárné a blahodárné činnosti.

Zájmy dělnictva, které založil v Mor. Ostravě dp. Tom. Kubíček, bývalý tamní kooperator a na něž i družstvo Vlasť 100 zl. přispělo, přeloženy jsou do Přívozu u Mor. Ostravy a přemění se v »Ostravsko-Přívozské Noviny«. Je to krajinský list k hájení katolického lidu na Ostravsku.

Katoliški Obzornik, jehož red. jest Dr. Aleš Ušenišnik, rozebírá v III. sešitě český spis: Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského. Část druhá. Kosmologie se zvláštním zřetelem k moderním vědám přírodním. Napsal Dr. Jos. Pospíšil, kanovník v Brně. Autor tohoto článku Dr. Fr. Kovačič praví: Najznamenitější češki tomist je Dr. Pospíšil, kanovnik v Brnu. Ta je zaslovel žè tudi izven domovine, on je iz Avstrije prvi ud rimske akademije sv. Tomaža.

Ohřívaná lež. Nakladatel Jos. R. Vilímek vydává sešitové dílo: Na úsvitě nové doby 1848. Dílo píše Jos. J. Toužimský. A tento spisovatel vypravuje, že nadšenec Řehoř... v Praze »nevycházel na ulici bez nákladu českých knih. Vytknul si za životní povinnosť, že jich rozšíří tolik, co jich Koniáš spálil, dle domnění 60.000.« Bylo by už jednou záhodno, aby se podobné lži o Koniášovi nešířily. Praefekt Dr. Ant. Podlaha v důkladném pojednání o Koniášovi, uve-

řejněném v Historickém Sborníku družstva Vlasť, 2. sešit, str. 19. a 20., zjistil: 1. že Koniáš neničil nikdy dobrých knih, nýbrž svědomitě jich šetřil; 2. knihy, jež bylo lze opravou zlepšiti, s velikou pílí a bedlivostí i v noci opravoval, odpíraje sobě spánku; 3. ano i knih špatných — pokud možno bylo — šetřil a je k budoucímu užívání vědeckému do jesuitských knihoven ukládal, což dotvrzuje sám bibliotékář Hanuš. Koniáš zničil pouze na 30.000 knih, a z těch je *českých* na 15.000. Tedy p. Toužimský, ne 60.000, ale 15.000 a za ty zase rozdal knihy dobré, jež sepsal a velikým nákladem vydal. Dr. Ant. Podlaha vykládá dále, jaké knihy to byly, jež Koniáš pálil, odkud přicházely a jak škodily. Ale co se napíše v katolické knize, to je našim spisovatelům španělskou vesnicí — Koniáš spálil 60.000 knih a při tom to zůstane, to ještě 100krát uslyšíme a tištěné čísti budeme!

Katolický život v Italii. K naší zprávě v 1. čísle XIV. roč. »Vl.« str. 95. o utěšeném katolickém ruchu v Italii přidáváme vyňatek z »Tabletu«, jenž píše: Politické vzkříšení katolicismu v Italii po čtvrtstoletém pohrobení jest jedním z nejpodivnějších údajů v souvěké historii. Suché kosti mrtvých a pochovaných řad znova se odívají masem a vzkříšené masy lidu postupují znova proti disciplinovanému a mocnému nepříteli, jsouce silni duchem, jejž vdechl v ně anděl vatikánský.

Potěšitelné. V Pruském Slezsku v Hulčíně konal jeden z domácích »páterků« přednášku ve shromáždění katolických tovaryšův o vzniku a o příčinách velikého bohatství rodiny Rothschildů dle spisu: »Povaha moderního kapitálu« od R. Vrby. Vlp. R. Vrba může býti potěšen, že knihy jeho vnikají až za hranice naší říše.

Zdárná činnosť v diecési Královéhradecké. V diecési Hradecké ke všemu, co tam již vykonáno jest, chystají otevříti v Adalbertinu katolické knihkupectví a zakládají pro širší obvody katolicko-politické jednoty. Tato činnosť rozšiřuje se nyní také na německé kraje diecése, neboť jak »Kat. Listy« ohlašují, jsou stanovy »Katolického tiskařského spolku« pro německou část Královéhradecké diecése pod ochranou sv. Jana Nep. se sídlem v Trutnově c. kr. místodržitelstvím schváleny.

Otázka rolnická. Bylo s námi sděleno, že se touto otázkou zabývá Jos. Brož, farář z Budětic, výtečný řečník, a že konal o hospodářských družstvech hojně přednášek v Pošumaví ve schůzích tamní Katolicko-politické Jednoty. Za další zprávy, kdo v tomto oboru zdárně působí, uctivě prosíme.

Židovská politika. Anglická rodina Rothschildova zakoupila si následující přední anglické časopisy: »London Times«, »Daily News«, »Daily Tel.«, »Evening News« a »St. James Gazette«. Možno si představiti, jakou politiku tyto listy pěstují a čí zájmům slouží. Liga † 20.

ÚMRTÍ.

† Tóma Šmýd.

Upřímný přítel naší »Vlasti«, horlivý a dovedný její přispěvatel, Tóma Šmýd, zemřel 1. října 1897. v Přerově na Moravě.

Tóma Šmýd narodil se r. 1830. v Žeravicích na Moravě. Na kněžství vysvěcen byl r. 1864. R. 1875. stal se kurátem ve Skřípově v Rak. Slezsku a prodělal s tamními vlastenci těžkou dobu prvních národnostních zápasů. Mimo práci národní a církevní obíral se pilně studiem jazyka, hlavně dialektů a řeči lidové. Z toho oboru uveřejnil řadu prací a do Kottova fraseologického slovníku poslal na tisíce slov a lidových frasí.

Zvěčnělý byl veliký přítel uherských Slováků, mezi nimiž také nějaký čas pobyl, a z kulturního jejich života uveřejňoval práce ve »Vlasti«; rád vplétal do svých studií slovenská slova, ba celé dlouhé věty a prosíval nás, abychom je v plném znění uveřejnili a tak k poznání slovenčiny přispívali.

Obdržev faru ve Zborovicích na Moravě, loučil se se Slezskem, kdež po čtrnáct let obětivě a neunavně pracoval, a na něž nikdy nezapomněl. Tehdejší

starosta české besedy v Opavě, Dr. R. Dubový a jaktarský kaplan Ondřej Pavlík rozloučili se velice vřele s farářem Tom. Šmýdem a přáli mu hojně štěstí a mnoho let na novém působišti. Ale, bohužel, nebylo mu přáno těšiti se dlouho ze zdraví a života. Byv již r. 1894. stížen chorobou oční, byl nucen vzdáti se fary a jíti na odpočinek, jejž trávil v Přerově. Dobrý přítel jeho, farář Ferd. Harna, upozornil náš výbor na dlouhotrvající chorobu Šmýdovu, i udělili jsme mu dvakráte podporu z fondu pro katolické spisovatele, za všecky platné služby, které »Vlasti« prokázal, a to rádi a ochotně.

Zvěčnělý uveřejnil ve »Vlasti« tyto články: Čemu prospějeme, sbírajíce z lidu zbytky národní poesie (r. I.), Jan Holý a slovenčina (r. I.), Spisba slovenská (r. II.), Slovanům v čem spisovné ruštiny následovati nelze (r. III.), Generalmajor Michal Ivanovič Dragomirov (r. V.), Matice slovenská po smrti slavného biskupa Moysese (r. VII.), Zaniklá gymnasia slovenská (r. IX.), Pamiatka literárnej činnosti Fr. V. Sasinka (r. IX.), Slovenské spevy (r. IX.), a různé posudky, hlavně o knihách národopisných.

Requiescat in pace!

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Socialní odbor družstva Vlasť konal v pondělí dne 11. října první schůzi ve XIV. správním roce. Místopředseda p. Václav Žižka zahájil schůzi, načež jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Nejprve jednáno bylo o tom, aby se v přednáškách zavedl jistý a určitý systém, a aby zemský výbor zvolený Litomyšlským sjezdem sešel se a zahájil stálou a vytrvalou činnosť. Bylo jednáno o jeho kompetenci vůbec a o jeho poměru k diecésním sdružením zvláště. Návrhy měly ráz akademického rozhovoru, neboť socialní odbor neosobuje si práva, o těchto korporacích a jejich poměrech rozhodovati a nemíní se do jejich záležitostí vměšovati. Dp. R. Vrba, referent agrární otázky, sdělil, že řečnil od poslední schůze v Plzni a na Moravě v Letovicích. Potom pojednal o obilních špýcharech v Německu, na něž vláda věnovala 5 milionů marek. Správu obilních špýcharů vedou rolnická společenstva, a vláda si ponechala nad nimi dozor. Tím byly zrušeny obilní bursy, a rolnictvo bylo velice povzneseno. Různí řečníci doporučovali Raiffeisenovky, i bylo jako výsledek debaty usneseno: 1. aby dp. R. Vrba vydal nákladem družstva Vlasť o špýcharech v Německu brožuru; 2. aby dp. farář Brož z Budětic zaslal nám svoje přednášky o rolnických družstvech k dalšímu použití i v jiných krajinách; 3. aby se některý kněz věnoval specielně Raiffeisenovkám, celé vedení jejich prostudoval a pak na venku přednášky konal. Socialní odbor žádá, aby výbor družstva Vlasť takovému odborníku udělil po případě k jeho studiu subvenci. — Na to referoval p. Tom. Jiroušek, že od poslední schůze odboru přednášel v Jilemnici, ve Mříčné, v Semilech a v Rynholci u Nového Strašecí. — Dp. Tom. Škrdle připomenul, že družstvo Vlasť zavádí mimo socialní i historické, paedagogické a literární přednášky; ještě v říjnu budou na venku přednášeti tři páni učitelé, a dp. Václav Roudnický, jejž představil, bude konati historické přednášky ve Vraném a v Karlíně. — Dp. P. Jos. Šimon připomenul, aby si odbor bedlivě všiml také otázek řemeslnické a živnostenské. I bylo mu odpověděno, že to odbor ochotně učiní, načež navrhovatel přislíbil, že podá v budoucí schůzi určité návrhy. — Budoucí schůze koná se v listopadu. Odbor přijme vděčně všecky pokyny a návrhy, jež mu budou od členů družstva a také z jiné strany podány; vděčně přijme a uveřejní také brožury, jež by mu byly k uveřejnění zaslány.

ROČNÍK XIV. PROSINEC 1897—98. ČÍSLO 3.

VLASŤ.

K diamantové mši sv.

SV. OTCE LVA XIII.

1838 $\frac{1}{1}$ 1898.

S bázní posvátnou a hrůzou
k oltáři se Páně blíží
kmet, jejž zdobí stříbro vlasů
a let drahných řada tíží,

aby oběť obětoval
s duší pohnutou a vděčnou
touž, již Pán kdys přines' za nás
krvavou a nekonečnou.

O, kdo pochopí, co v nitru
stařičkého Lva se dělo,
když dnes rtem svým proměňoval
a přijímal Krista tělo.

Přešlo let již šedesáte
— dlouhý věk a požehnaný —
co byl první oběť přines'
k službě Páně povolaný.

Zdali tehdy tušil v srdci,
že mu Prozřetelnosť Boží
kormidlo své svaté lodi
v posvěcenou ruku vloží,

aby veď ji mořem klidným
i vln bouří rozkacenou
s láskou, moudrostí i trudem
v zemi lidstvu zaslíbenou?

Tak ji vedl a dnes s bázní
k oltáři se Páně blíží
kmet, jejž zdobí stříbro vlasů
a let drahných řada tíží.

Díky vroucí Bohu vzdává
a za své se modlí děti,
které v kraji široširém
památný dnes den s ním světí.

Ony též se modlí za něj,
aby dlouho ještě blažil
církev svou a hojných slastí
zde i v nebi jednou zažil.

Prokop Zaletěl.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše **Dr. Antonín Lenz.**

(Pokračování.)

§ 1.

Hus ujišťuje své přívržence o pravdivosti svého učení a klade tuto svoji pravdu naproti pravdě katolické a své kněžstvo naproti kněžstvu katolickému.

Hus klade svoji tak zvanou pravdu naproti pravdě, kterouž naproti němu bránili kanovníci kostela Pražského i Vyšehradského, neboť na obě ty kapitoly trpce sobě vede v jednom z nejposlednějších dopisů svých z Kostnice Čechům zaslaných, zvláště však doktorové fakulty theologické a faráři Pražští.

A která jest tato pravda Husova? Zajisté ne ta, stran které se sjednával s Církví obecnou, anebo in concreto, stran které nebyl v odporu s doktory fakulty theologické a s kněžstvem katolickým, ale ta pravda byla pravdou *domnělou*, *Viklifickou*, kteroužto byly ohroženy zásady katolické, a jížto měly býti podvráceny základy, na nichž až dotud spočívala katolická Církev a až po tento den spočívá.

Husovo učení z Viklifa přijaté čili domnělá Husova pravda jest v krátkosti tato:

Církev jest sborem vyvolených pouze, i ta část Církve, kteráž zde na zemi ku branám věčným putuje.

Hlavou této Církve výlučnou jest Kristus Pán. Viditelné hlavy Církve není. Kristus Pán prý neustanovil ani sv. Petra za viditelnou hlavu Církve a tak zajisté ani papeže neučinil hlavou povšechné Církve Boží. Ba jest prý velmi možno, že není papež ani hlavou té částečné Církve, kterouž právě bezprostředně řídí, vede-li život Kristu Pánu protivný, a zvláště, je-li předzvěděn ku věčné zátratě, neboť tu není náměstkem ani Petrovým, tím méně Kristovým, ale spíše ďáblovým.

V Církvi Kristově není moci zákonodárné ani soudné, ani výkonné, neboť jest Zákon Kristův dostatečen ku správě Církve Boží.

Moc, kterouž si přikládá Římský papež, není z Boha, ale z císaře Konstantina, ano dokonce i z ďábla. Církevní pravomoc kněze a diakona přímo z Boha jest. Z Boha má prý kněz moc, kázati, učiti, svátostmi přisluhovati, nepotřebuje tedy žádného poslání k tomu ani od papeže, ani od biskupa. Kněží tedy a jahnové mohou po celém světě kázati, na hradě, v kostele, za plotem, aneb kdekoliv v širém poli.

Zákona Božího poslouchati jest každý povinen, ať je kdokoliv, a králové a velmožové jsou povinni, lid i násilou k tomu honiti. Jak se zdá, byl Hus té domněnky, podle svého vzoru, Jana Viklifa, že dlužno, kohokoliv poslouchati, jen když rozkazuje, co se srovnává se zákonem Božím. Tou příčinou praví, že Kristus Pán i ďábla po-

slouchal. Hus zde měl na zřeteli ďábla, jenž Pána Ježíše na poušti pokoušel, jelikož prý se nachýlil jíti do sv. města a na horu vysokou velmi, a z této věty se také musil při třetím výslechu na sněmě Kostnickém zodpovídati. Hus přiznal, že této věty nevyslovil v tomto znění, ale jinak, že se dal Kristus Pán přemluviti, aby souhlasil s tím, k čemuž ho ďábel navésti usiloval, aby totiž šel do města svatého a na horu vysokou velmi. On prý že neřekl: »Christus obedivit diabolo« »Kristus poslouchal ďábla,« ale »Christus consensit diabolo« »Kristus byl jedné mysli, čili souhlasil s ďáblem,« a jestli prý »poslouchati« a »souhlasiti« jest totožné, že neváhá říci, že Kristus Pán poslouchal ďábla.[1])

Avšak kdežto jest každý povinen, zákona Božího poslouchati, mají se prý věci jinak se zákony lidskými, zejména se zákony církevními. Poslušnosť církevní jest prý vynálezkem lidským. Odtud prý není nikdo povinen papeže nebo praelátů poslouchati, leč pokud velí to, což v Zákoně Božím buď přímo nebo nepřímo je obsaženo, neboli co se se Zákonem Božím, t. j. s Písmem Božím srovnává.

Poněvadž nemá ani papež, ani praelát pravomoci nad kněžími a jahny a vůbec nad věřícími, nemůže ani papež, ani praelát, vyobcovati z Církve, leč jedině Bůh, a ten dává člověka v klatbu pro hřích smrtelný. Papež tedy a praelát jen tehdáž platně křesťana z Církve vylučuje, byl-li od Boha pro hřích smrtelný vyloučen.

Jelikož jest Církev sborem vyvolených pouze, není ona lidskému zraku přístupna, a tedy neviditelná, a proto věříme v tuto Církev, poněvadž jí nevidíme. Odtud dí sv. apoštol: »Jest pak víra nadějných věcí podstata, důvod neviditelných.«[2]) Slova tudíž Husova: »*Credo in unam, sanctam Ecclesiam catholicam nemají do sebe smyslu pravověrného, katolického, ale smysl ten jest viklificko-haeretický, že jest Církev sborem pouze vyvolených, a nikoliv že jest Církev sborem viditelným všech pravověřících křesťanů pod jednou viditelnou, Kristem Pánem ustanovenou hlavou.*

Ač Hus učí, že církev jest neviditelná, přece přiznává, že jest v Církvi svatovláda z posvěcení, ale praví s Viklifem, že ona záleží pouze z kněží a jahnů, její nynější uspořádání má prý původ z císaře Konstantina. Odtud také pochází jméno, jímž Hus spolu s Viklifem poctívá kněžstvo a biskupstvo katolické: »sacerdotes caesarei« »císařští kněží.«

Ku platnosti posvěcení na kněze jest nevyhnutelno vyvolení toho, kdož má býti na kněze svěcen, ale i toho, — kdož světí; neboť prý kdo není z vyvolených, není údem Církve, a není-li vyvolen, jakž by mohl býti knězem, anebo pohlavárem Církve Boží? Ale i ten, kdož jest sice z vyvolených, ale je ve stavu smrtelného hříchu, přestává býti údem Církve Boží podle přítomné spravedlnosti (secundum praesentem justitiam), jakž by tedy i hříšný kněz mohl býti pohlavárem svaté Církve katolické?

Ale jest-li tomu tak, jsou podle náuky Husovy i kněží, ač obřadem viditelným svěceni byli, lidskému oku nedostižitelni, neboť nikdo neví jistotou víry, ana by neklamala, zdali by byl z počtu vy-

[1]) Věta tato, ač ve svém znění rouhavá, nebyla od sněmu v seznam těch vět přijata, pro které byl Hus odsouzen.

[2]) Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.« Žid. 11, 1.

volených, a nikdo neví, zdali by se nalézal ve stavu milosti, a ještě méně o jiném. A tak by byla svatovláda z posvěcení viditelná s jedné strany, s druhé však neviditelná.

Má tedy vyvolení se strany Boží převeliké důsledky. Bez něho není pravého člena Církve, ani pravého papeže, biskupa nebo jahna. Avšak i následky hříchu smrtelného jsou hrozné podle naučení Husova. Hříšník ztrácí totiž pro hřích smrtelný všechno právo na své důstojenství, papež na papežství, biskup na biskupství, kněz na kněžství, král na království, majetník na majetek. Tou měrou má hřích smrtelný těžké následky v oboru církevním i občanském.

Avšak smrtelný hřích má také na všechen stav člověka hrozný vliv tak sice, že všechno jest hřích, což před se béře, ať by to byly skutky i nejlepší, které koná.

Navzájem působí zase stav milosti velmi blahodárně na působení člověka v ten rozum, že je všechno ctnostné, což koná, i spánek jeho, a dává jemu právo na všecky věci vidomé před Bohem (communismus spravedlivých).

V sedmeru svátosť věřil Hus, ale nebyl ani stran jedné z nich pravověrný. Zejména učil, že kněží nemají té moci, v pravdě odpouštěti hříchů, ale pouze oznamovati jejich odpuštění.

Stran pramenů křesťanského náboženství učil Hus, že pramenem jeho jest Písmo svaté, přesným vykladačem však Písma že jest ten, jehož Bůh osvěcuje, nikoliv papež sám, anebo s kardinálským sborem anebo Církev vůbec.

To jest tedy učení Husovo, neboli ten krátký nástin jeho náuky, či ta pravda, kterouž on svou pravdou oproti pravdě katolické nazývá, a tato jeho pravda jest obsažena jednak v 45 větách Viklifových aspoň velikou většinou a v zavržených 30 větách jeho, jakož i ve spisech jeho i latinských i českých.

O této své pravdě mluví M. Jan Hus mnohokráte. V prosinci r. 1411.[3]) píše urozeným pánom a dědicom svatého království Českého, kterak především děkuje králi Václavovi za to: »že ho držel při kázaní slova Božího a při jeho pravdě, a že ho se Zbyňkem smířil,[4]) spolu s pány jednaje. On želá, že kanovníci a faráři Pražští toho smíření nedbali, ale způsobili prý si Michala, faráře u sv. Vojtěcha, aby při tu vedl, a zjednali prý sú naň kletbu, jížto se on k duši pohoršení nebojí, zle že prý toho želí, že nekáže slova Božího, aby nestavili služeb Božích a lidu nezamútili. Hus se tuto také dovolává práv zemských stran toho, že ho pohonili do Říma, a popichuje takto velmože: »Tisknú a nuzí knížata, pány, rytieře, panoše i chudú obec, a pohonie je ven z jich zemie: a to jest proti zákonu Božímu, proti ustavenie práv duchovních, i proti císařským právům. Mají prý se přičiniti páni, aby se tak nedělo, a aby byla zjednána svoboda slovu Božiemu. On sám prý chce státi jakož vždy stával před knězem Zbyňkem sv. paměti, i před jeho úřadníky, dokud sě návodem praelatóv a farářóv Pražských proti němu nepoložil a do Říma nepohnal.«

Patrně staví zde Jan Hus svoji pravdu naproti pravdě, kterou hlásal papež a biskupové a faráři v Praze, a o té vypravuje, že je pronásledována.

---

[3]) Docum. Str. 22. n. 11.

[4]) Jaké to smíření bylo, dosvědčuje útěk Zbyňkův z Prahy, zvláště ant král držel Husa při jeho pravdě.

Brzy potom povyšuje Hus tuto svoji pravdu na věc ne snad pouze Jana Husa, ale na věc celého národa, ano prohlašuje ji za věc Boha samého, když píše Pražanům v listopadu r. 1412. také: »Bóh s vámi, milí páni a mistři. Prosímť vás, abyste nejprve vážili *při Boží*, jemuž se veliká křivda děje, neboť chtí jeho svaté slovo utisknouti a kaplu užitečnou k slovu Božímu zbořiti a tak lidu v jich spasenie překaziti. Druhé važte potupenie své země a národu neb pokolenie svého, a teprv třetie važte hanbu a křivdu, kteráž se vám děje bez viny. Čtvrté važte, že se na vás trhá ďábel, a Antikrist se šklebí, ale jako pes na řetěze nic vám neuškodí, když budete *pravdy Boží* milovníci.

V tomtéž dopise napomíná Pražanův, a aby *se neodpřisáhli té pravdy*, *kterouž od něho slyšeli*, neboť prý žádají na nich, aby *se odpřisáhli kacířství*, kteréž, jako se oni domnívají, že by drželi.

A jelikož prohlašuje Jan Hus svoji pravdu za pravdu věčného, neproměnitelného Boha, jenž pravil o sobě: »Nebe a země pominou, ale slova má nepominou,« prorokuje v jiném listě ku Pražanům, že tato *jeho pravda* vítězství odnese, a napomíná, aby se nedali od ní odstrašiti: »Confidite«, píše, »quia Christus vicit, et vos vincetis.« [5]) Hus se zde také srovnává s Pánem Ježíšem a praví: »Jako prý Pán Ježíš byl pronásledován od Židů, poněvadž zlosti jejich káral, tak prý se také děje jemu od sluhů Antikristových.«

A opět v jiném listě píše Hus Pražanům a horlí. aby neodstoupili od té *pravdy*, kteréž jim dal Pán Bůh poznati, [6]) a opět jich napomíná v listě v prosinci 1412 psaném, aby prý chodili Pražané podle řečí v Betlémě konaných. [7])

Zase navzájem napomíná Hus, aby se Pražané varovali falešných proroků, t. j. katolických kněží, kteří prý k nim přicházejí v rouše ovčím, ale jsou prý uvnitř vlci hltaví. [8])

Ve všech těchto dopisech čteme tedy, kterak Hus opět a opět ujišťuje, že pravdu v Betlémě hlásal, a to nepochybnou a neklamnou, neboť jmenuje tuto pravdu pravdou Boží, a zároveň rozlišuje tuto svoji pravdu od pravdy kněží sobě protivných, tedy kněží katolických, jimž dává nepěkné jméno sluh Antikristových, kdežto vyznamenává kněze strany své podle M. J. Viklifa jménem duchovenstva evangelického. Tou měrou činí Jan Hus vyznání své víry zřejmé, že ta pravda jeho je podstatně jiná, nežli pravda, kterou hlásali katoličtí kněží ve shodě s katolickou Církví. Podle něho tedy jest pravda jeho pravdě kněžstva katolického protivná, a ta také měla podle M. Jana Husi vítězství odnésti, a následovně katolická víra podlehnouti, a tím způsobem jest také duchovenstvo rozlišeno: evangelické, které káže pravdu Husovu, a duchovenstvo sluh Antikristových, t. j. katolické.

Myslím, že již dopisy Husovy dávají o tom svědectví, že spory jeho měly dojista do sebe povahu dogmatickou.

Zcela správně vyhlásili doktorové fakulty theologické dne 6. února 1413. to právě za blud, což M. Jan Hus jmenoval pravdou svou a pravdou věčného Boha, a podle tohoto přesvědčení svého se usnesli na tom, aby k odklizení sporů ve věcech náboženských

---

[5]) Docum. Str. 36 n. 17.
[6]) Tamtéž. Str. 44. n. 19.
[7]) Tamtéž. Str. 46. n. 21.
[8]) Tamtéž. Str. 42. n. 18.

všichni doktoři a mistři se sešli na dvoře arcibiskupském a se odřekli 45 vět Viklifových a přísahou se zavázali, že se chtějí ve všech těch kusech, jichž potupovali Viklifisté, s Církví Římskou sjednati, a že stran věcí o víře má stáno býti smyslům a usouzení apoštolské Stolice a Církve Římské.

To ovšem velice dohřálo M. Jana Husa, kterýžto *svoji pravdu* cenil výše nežli náuku katolickou, po celém světě hlásanou. Ve svém dopise synodě Pražské píše M. Jan Hus v únoru 1413:[*]) »že jsú doktorové zemi českú zhyzdili i u papeže i jinde, anebo ješče křivě hyzdie, praviece, že jsú mnozí v Čechách kacieři, aneb bludní u vieře, ti by prý měli podle práva ty bludné ukázati a na ně dovésti, nedovedú-li, ani zasě země učistie, majie utrpěti, jako zrádce cti lidu českého. Ale že doktorové v své radě píší, Čechy hanějíce, že v Čechách jsú někteří ze žákovstva, jenžto jinak věří o svátostech kostelních nežli Církev sv. obecná; druhé pravie, že v Čechách někteří nechtí u vieře a v ustanovenie Cierkve sv. obecné státi; třetie praví, že jsú někteří neposlušní svých praelatuov, a lid na to vedúce, aby nectili důstojenstvie papežského.«

Jest tedy Hus i podle tohoto dopisu o své pravdě tak přesvědčen, že se domnívá, že nikoho nebylo v Čechách, kterýž by dokázal jemu, že by on (Hus) vězel v některém bludu nebo kacířství, ano, on ve své radě, kterouž podal synodě, zřejmě dí, aby arcibiskup ohlásil prelátům, kanovníkům, doktorům, bakalářům, aby ti, kdož by naň věděli kacířství, na odvetu to také dokázali, a kdyby se nikdo neprohlásil, aby dal arcibiskup do Říma zprávu, že v celých Čechách a na Moravě není bludaře, ani kacíře. M. Jan Hus věděl předobře, že bylo tou dobou nebezpečno, na Husa vésti blud anebo kacířství, a proto mohl doufati, že se as nikdo neopováží, něco podobného naň žalovati. Vždyť i doktorové fakulty theologické nejmenují M. Jana Husa ve své radě k synodě r. 1413. v únoru podané, alebrž jenom dí, že jistá část žákovstva brání vět Viklifových, že nechce uznati, že má stáno býti u věcech viery usouzení papeže a Římské Církve atd., ale ač míní M. Jana Husa, nejmenují ho.

Vizme nyní, zdali M. Jan Hus tuto svoji pravdu také vezdy pevně držel, anebo snad v ní kolísal?

§ 2.

Hus kolísá v učení o materialním principu náboženství křesťanského, čili o Písmě svatém.

Viklif učí, že jest Písmo sv. jediným pramenem víry křesťanské, a podle něho učí také M. Jan Hus. On sám tvrdí o sobě, že nechce nic držeti za víru ku spasení nevyhnutelně potřebnou, leč by měl pro sebe theologický důvod, že tak a nejinak určuje Písmo svaté, buď že přímo anebo nepřímo, a tak prý že chce držeti až ku poslednímu okamžení života svého. »Confiteor,« praví Hus, »quod nihil volo ut fidem simpliciter ad salvandum necessariam simpliciter credere, tenere et asserere, nisi demonstrationem istam theologicam habeam: Hoc dicit scriptura sacra explicite vel implicite, igitur hoc est ut fides

[*]) Docum. Str. 52 n. 25.

credendum, tenendum vel asserendum, et sic humiliter fidem i. e. credulitatem scripturae sacrae adhibeo, volens tenere, credere et asserere, donec in me fuerit habitus, quidquid ponitur in scriptura.« [10])

Na této zásadě stoje dokračuje Hus zle na ty, kdož prý brání čísti Písmo Boží, a to prý jsou kněží, kteří prý neradi vidí, že lidé světští umějí Písmo, a to pro bázeň, aby neseznali, jak mají býti kněží živi, aby bludů jejich netrestali a jich neznamenali v kázaních. [11])

Hus zde rozumuje podle Viklifa, neboť i on tuto perfidii kněžím v tvář vrhal. Hus tuto zamlčuje, že ovšem bránila Církev čísti Písmo, ale textu porušeného, a nikoliv Písmo o sobě. Ve Francii bránila Písmo čísti, jak je sobě upravili Albigenští a Valdenští, v Anglii i Valdenští i jejich přívrženec Jan Viklif, avšak nezapovídala čísti Písmo neporušené ve věcech víry a mravů. [12])

Toto učení Husovo o Písmě jako jediném pramenu víry křesťanské jde také na jevo z repliky, kterouž chtějí mistři učení Pražského vyvrátiti myšlenky doktorů fakulty theologické. Neboť doktóři tito vytýkají žákovstvu strany Husovy, že papeže a sboru kardinálského málo váží, a nechtějí přivoliti, aby byl papež se sborem kardinálů rozhodčím ve věcech víry se týkajících, »ale že chtějí míti v těch přech samo Písmo za súdce, kteréžto Písmo sv. podle svých hlav chtie vykládati, a výkladóv múdrých a svatých doktoróv v církvi sv. netbají.« [13]) Mistři replikují nevelmi vlídně a zdvořile, pravíce, že doktoři evangelické duchovenstvo z hloupa kárají, že chce ono míti v těch věcech Písmo za soudce. [14])

Měli tedy přívrženci Husovi dobou tehdejší Písmo jediné za pramen víry, a tak zajisté také Hus.

Jan Hus hlásal tyto zásady o Písmě s kazatelny, pod širým nebem, a kdekoliv se udála příležitosť jemu, oproti náuce katolické, že Písmo o sobě není a nemůže býti rozhodčím u věcech víry, a vyhlašoval učení katolíků za blud.

A dle tohoto svého učení, čili dle této své pravdy činí Hus také výměr o tom, co by bylo kacířství. »Věř,« praví, »že kacieřstvie jest bludné učení, Písmu odporné, neústupně bráněné.« [15]) Definice tato jest opět vzata z M. Jana Viklifa.

Ano, podle M. Jana Viklifa tvrdí Hus dokonce, že může býti člověk i konáním svým kacířem, jako když věří, že jest smilství hřích, a přec je páše. Odtud má původ jeho výrok: »Každý, kdož neústupně smrtelně hřeší, jest kacíř.« [16])

Na tomto základě tvrdí M. Jan Hus, že, kdyby nebylo Písma, nebylo by také kacířství: »Věz,« praví Hus, »že, by nebylo Písma, tehdy by nebylo kacieřstvie, jakož by nebyla noc, by den nepředešel noci.« [17])

[10]) Hus. Ad scripta octo doctorum. Cap. 10.

[11]) Postilla. Erben II., 57.

[12]) Podobně zakázala Církev čísti Písmo Lutrem přeložené, neboť bylo perfidně přeloženo. Písmo čísti nebrání Církev nikomu. Důkazem toho jsou četná vydání autoritou její. Přes to přese všecko nestydí se pastorové svým věrným hlásati i dnes, že Církev zapovídá čísti Písmo.

[13]) Docum. Str. 480. D.

[14]) Tamtéž. Str. 493. H.

[15]) Hus. O svatokupectví. Kap. 1.

[16]) Tamtéž.

[17]) Tamtéž. Kap. 2.

Podle této své velice podivné náuky jistí M. Jan Hus, že i pohan i žid mohou býti kacíři, když by proti Písmu drželi blud neústupně. [18])

Do jakých však důsledků sebe Hus touto definicí o kacířství zavlekl, ukázal jsem ve spise: »Učení Jana Husi«. [19])

Maje M. Jan Hus Písmo sv. za jediný pramen křesťanského náboženství s velikou radostí dává zprávu Richardovi anglickému, »kterak lid nic jiného nechce slyšeti, leč jen Písmo sv., zvláště evangelium a epištoly, a kdebykoliv se ono hlásalo, tam prý se lid hromadně shlukuje.« [20])

Odtud víže také M. Jan Hus netoliko kněze, ale také laika, právě jako M. Jan Viklif, aby znal Písmo, a aby pravdu odtud pojatou neohroženě hlásal a ji vyznával, pakli by toho neučinil, že jest zrádcem. »Jakož kněz dlužen jest,« píše Hus, »aby pravdu, kterúž ot Boha jest slyšal, směle kázal; též laik t. j. člověk nekněz, dlužen jest, aby pravdy, kterúž jest slyšal od kněze *vynešenú z Písma,* bránil doufajně, pakli toho neučiní, zrazuje pravdu.« [21])

Na základě téhož učení o Písmu stoje ukazuje Jan Hus, opět zcela podle Viklifa, jak sobě počínají moudří a vážní mužové, povstane-li nějaká důležitá otázka náboženská. Oni prý pilně se snaží vypátrati, co Písmo o ní praví. Jestliže jest otázka tato v Písmě rozhodnuta, věří pravdě této; jestliže Písmo o ní mlčí, nevyslovujíc se ani kladně, ani záporně, vzdávají se otázky této, nic se nehádajíce, která strana by byla na pravdě. Hus píše: »Ideo prudentes hanc habent consuetudinem, quando difficultas circa veritatem aliquam ventilatur, inprimis considerant, quid fides scripturae loquatur in hoc puncto, et quidquid fides in hac materia definierit, credunt stabiliter tamquam fidem. Si autem fides scripturae neutram partem ejus expresserit, dimittunt illud, tamquam eis impertinens, et non litigant, quae pars habeat veritatem. [22]) Jestliže však věřil Hus, že Písmo, a jen Písmo rozhoduje ve věcech náboženských, musíme podle pravdy říci, že Hus nepřijímá jiného pramene víry, leč jen Písmo svaté.

Hus se také dovolává pravověrnosti své tou cestou, že není v učení jeho bodu ani jediného, v němž by se ono od Písma odchylovalo. [23])

Hledíce k těmto výrokům M. Jana Husi, musíme se domnívati, že jeho materiálním principem víry bylo jedině a výlučně Písmo. Avšak ku velikému překvapení čteme, že Hus odmítá od sebe a od svého evangelického duchovenstva, že by byli »někteří ze žákovstva, kteří chtějí míti ve věcech víry Písmo samo za súdce.« Hus píše stran této výtky naproti Pálečovi velice podrážděně. On prý sobě tuto lež vymyslil na základě rozmluvy, ve které byl vyzván, aby dokázal, že Písmo se slovy jeho souhlasí. »Primum mendacium,« píše Jan Hus, »quod solam scripturam sacram in talibus materiis pro judice haberi volumus.« [24])

[18]) Tamtéž.
[19]) Učení Jana Husi. Str. 11 seq.
[20]) Palacký. Docum. Str. 12. n. 6
[21]) Tamtéž. Str. 24. n. 12.
[22]) Hus. Adversus indulgentias papales. U Viklifa. Dialogus. Cap. 11.
[23]) Hus. Adversus Scripta Stephani Palecz, doctoris.
[24]) Hus. De Eccl. Cap. 16.

Tímto odhaluje Hus před námi pravé babylonské zmatení. Jednou nám praví, že Písmo samo rozhoduje o věcech víry, a na něm že přestávají všichni moudří a obezřelí mužové, a zase zle se horší na Páleče, a ovšem také na doktory fakulty theologické, že prý jemu a duchovenstvu evangelickému křivdu činí, že by on a strana jeho měli Písmo za soudce u věcech náboženských, a to samo, a že sobě je vykládají podle hlav svých. Ano, Hus jmenuje Páleče ve své horlivosti až i lhářem, že takovouto pomluvu na něho a na duchovenstvo evangelické vyřknouti se neostýchal. On prý nepřilnul ku sektě Valdenských anebo Armenů,[25]) ale ku sektě sv. apoštolů.[26]) Komu tedy máme stran učení Husova o Písmě věřiti? Husovi, kterýž dí: »že Písmo rozhoduje o věcech víry,« anebo témuž Husovi, kterýž tvrdí, že tomu není tak, a on že není v této stránce přívržencem sekty Valdenských?

Avšak my se dovídáme ještě více! V traktátě, jejž napsal Hus v Kostnici o svátosti těla a krve Páně, vyznává, že neradí nic mysliti Písmu sv. protivného, a že jako vezdy rozum svůj jemu podřizoval, tak i nyní činí, ano že drží i výroky sněmů obecných a učitelů církevních, a že touží raději umříti, nežli věcí víře odporných tvrditi.[27])

Podle toho všeho, což bylo předesláno, jsme zajisté oprávněni říci: že Hus v náuce o Písmě Božím sobě velice odporoval, nevěda vlastně, na čem sám jest, anebo aspoň, že stran této fundamentální otázky velice kolísal. A máme snad toto kolísání zváti přesvědčením, že jest Písmo jediným výlučným pramenem křesťanského náboženství?

§ 3.

Hus kolísal stran učení o přesném výkladu Písma svatého.

Jestliže jest Písmo zdrojem náboženství křesťanského (a byť i jím nebylo samo a výlučně), naléhá důtklivě otázka: kdo by Písmo přesně a neomylně vykládal? Neboť, když by Písmo sv. bylo nám k ruce, ale neměli bychom přesného vykladače Písma a u výkladu neomylného a neměli bychom jistoty o přesnosti a neklamnosti téhož výkladu, což by nám medle bylo ono platno? Vždyť by bylo pro nás knihou pečetí sedmerou zapečetěnou, zvláště, any v Písmě sv. jsou obsaženy pravdy netoliko přirozeného řádu, ale také nadpřirozeného, neboli tajemství, která sice rozumu neodporují, ale dojista jej neskonale převyšují. Neklamné slovo Boží v Písmě svatém obsažené vyžaduje tudíž, ač má-li býti *pro nás* skutečně zdrojem víry, neomylného vykladače, tak aby bylo jisto, že se výklad s Písmem zcela kryje. Neboť výklad s obavou, že jest snad křivý, nemůže býti pramenem víry, kteroužto jsme náboženským pravdám neomylného Boha, kterýž sám sebe Pravdou zove, dlužni. Vždyť pak víme, že články víry našeho sv. náboženství nejsou pouhým míněním, ale pravdami nepochybnými.

Že Kristus Pán takovou autoritu ustanovil, kteráž by o věcech víry rozhodovala, a jejížto usouzení se mají věřící podrobiti, bylo v katolické Církvi vezdy věřeno, a tou autoritou Kristus Pán obdařil

[25]) Sekty to, jež vyhlašovaly Písmo samo za pramen náboženství.
[26]) Hus. Adversus scripta octo doctorum. Cap. 5.
[27]) De Sacramento Corporis et Sanguinis Domini.

sbor apoštolův a jejich nástupce v apoštolátě, zejména sv. Petra a jeho náměstky: Římské papeže. Tak bylo také věřeno za času M. Jana Husi; neboť doktoři fakulty theologické beze všeho vyznávají: že všecko žákovstvo (t. j. všecko duchovenstvo) po celém světě drží, že má u věcech víry stáno býti usouzení papežovu a kostela Římského.

Tomu však klade Hus rozhodný odpor; neboť on píše, že doktoři fakulty theologické ovšem tvrdí, že papež a sbor kardinálův, jsouce praví a zjevní náměstkové hlavy a knížete apoštolského sv. Petra a sboru jiných apoštolův, mají rozeznati a rozsouditi všecky věci duchovní ve vší obci křesťanské, a kdež by bludy nalezli, aby je trestali a vyčistili; avšak za jedno prý není pravda, že nestává jiných nástupců apoštolských kromě kardinálů, za druhé prý jest lež, že papež jest hlavou Církve, a za třetí prý bloudí papež i se svými kardinály. [28])

Křivé prý jest, tvrdí dále Hus: co jistí údové fakulty theologické: že jest papež útočištěm jistým, bezpečným a ustavičným, který vyučuje, řídí a zabezpečuje v pochybnostech, bez kterého by Církev ani obstáti nemohla. [29])

S tímto souvisí sarkasmy, které sobě činí Hus z doktorů fakulty theologické a z jejich učení, že má stáno býti u věcech víry se týkajících usouzení papeže a sboru kardinálského, čili Římské Církve. On píše totiž ve svém dopise M. Křišťanovi z Prachatic [30]) roku 1413., kterak ví: že bylo kurii Římské dopsáno, o čem se doktoři uradili, a že podali radu tu Antikristovi (t. j. papeži) k podpisu, aby mohli klamati a vyhlásiti: Ty jsi kacíř! Neboť, co usoudí sv. Římská Církev, t. j. papež s kardinály, to má býti jako víra drženo; ale on se svými usoudí, že odpustky za peníze jsou katolické, tedy má to býti drženo za víru. Ale ty, Huse, jsi opačně kázal, odvolej tedy kacířství, jinak budeš upálen. A opět, co usoudí atd., ale on (papež) usoudí, že rada doktorů, jinak nepřátel pravdy, jest spravedlivá a svatá, následovně má býti držána. A opět. Cokoliv usoudí papež atd., ale on usoudil, aby všichni své Viklifické knihy odevzdali ku spálení, a se jich odpřisáhli, tedy má tak býti drženo. A opět: Cokoli usoudí papež s kardinály, to má býti jako víra drženo, aby nikde v kaplách nebylo kázáno, tedy i to má býti za víru drženo! A opět: Cokoliv usoudí papež, to má býti za víru drženo; ale on slavně usoudil, totiž Bonifacius s kardinály, že Václav král není králem Římanů, aniž Sigmund králem, tedy i to má býti za víru drženo.«

Patrno jest zde, že Hus svévolně mate předměty, k nimž čelí Bohem daná neklamnosť, s těmi, k nimž nesměřuje víra v neomylnosť papežovu, a tím uvádí i víru katolíků, že by mělo stáno býti usouzení papežovu u věcech víry, v lehkosť.

Na jiném místě tvrdí M. Jan Hus, že, byla-li by pravdiva náuka o neklamnosti papežově u věcech víry, že by musil býti také bezhříšný, tak jakoby pojem »neklamnosť« v oboru víry plně se kryl s pojmem »bezhříšnosti«. Avšak přiznati sluší, že nemá Hus tohoto odporu naproti katolické víře ze sebe, ale z M. Jana Viklifa.

Když byl M. Jan Hus v dopise Křišťanovi svrchu zmíněném učení o neklamnosti papeže se sborem kardinálů louhem sarkasmu

---

[28]) Hus. Ad scripta Stanislai. Cap. 10.
[29]) Hus. Adversus Indulgentias papales.
[30]) Docum. Str. 57 n. 28.

náležitě pokálel: namítá sobě, jako svého času anglosaský deformator M. J. Viklif, slova, jimiž dává sv. Jeroným v Církvi Římské následující svědectví: »Sancta Romana Ecclesia semper immaculata permansit, Domino providente, et beato apostolo Petro opem ferente in futuro manebit sine ulla haereticorum insultatione.« »Svatá Římská Církev zůstala vezdy bez poskvrny, poněvadž Bůh nad ní bděl a setrvá i v budoucnosti bez výsměchu kacířů, jelikož Bůh bude nad ní bdíti, a sv. apoštol jí pomoc přinášeti.

Hus nechce však míti, právě jako M. Jan Viklif, aby slova tato byla rozuměna o papeži s kardinály, tedy právě o tom kostelu Římském, o němž tvrdili doktoři fakulty theologické, že má právo, rozhodovati u věcech víry, a že jeho usouzení má stáno býti. Za příčinu svého výkladu udává, že prý jsou papež a kardinálové nešlechetnostmi svými více poskvrněni, nežli kdo jiný, jak prý svědectví vydávají i Stanislav i Palecz.

Odtud dí Hus, že učení o neklamnosti papežově jest netoliko křivo, ale i rouhavo, ant by prý byl papež i nehříšný, t. j. že by bylo nemožno jemu hřešiti, jako Kristus Pán. Není prý tedy papež útočištěm jistým, bezpečným a ustavičným, bez něhož by Církev nemohla obstáti. Útulkem jediným, dokládá Hus, jistým a bezpečným Církve jest Kristus Pán, jsa hlavou její vniternou podle člověčenství a zevnou podle Božství. K němu tedy se musí věřící utíkati. [31])

Není tedy podle M. Jana Husi Římský papež tou autoritou, která by Písmo Boží, které Hus za pramen víry prohlašuje, neomylně vykládala, ale ani sbory ekumenické nejsou, jak Hus určitě tvrdí, neomylné u výkladu víry, tedy ani Církev vůbec, jižto členové sboru ekumenického zastupují. Tak píše Hus ve svém dopise věrným Čechům dne 26. června 1415. o sněmě Kostnickém: »Ó, byste viděli ten sbor, jenž se nazývá nejsvětějším, a jenž nemóž pobluditi: jistě spatřili byste ohavnosť převelikú.« [32])

Avšak týž M. Jan Hus, který o neklamnosti papežově a Církve tak urážlivě se vyjadřuje, tvrdí jinde jsa sobě odporen, že jest Církev samým Kristem Pánem o pravém rozumu Písma Božího naučena, a tou měrou by byla Církev neklamnou vykladatelkou Písma Božího. Hus totiž zcela správně dí: »Jediný Kristus móž do rozumu Písma uvésti, kterýž sám mohl sedm pečetí knih zapečetěných otevříti, kteréžto pečeti byly sú tajemství jeho vtělenie, na nebe vstúpenie a na súd přijetie; a do těchto tajnic a pivnic Písma sv. byla Cierkev uvedena, a proto čistého rozumu z Písma sv. vybírá, přebývajíc vedle potokóv Písma sv., aby chytrosti a útoku ďáblova, toho jestřába, utekla.« [33]) Nic prý nemůže másti Církev v neklamném výkladu Písem, neboť ona jest studnice zapečetěná, jejížto víra pravdú čtenie sv. jest utvrzena, tak že ani kacieři, ani zlí duchové vieru Cierkve sv. roztrhati nemohú. [34])

Takto píše M. J. Hus u výkladu Písničky čili Písně Šalomounovy. I mohl by se odtud pravý opak toho dovésti, nežli což byl tvrdil v traktátě svém naproti svému bývalému učiteli doktoru Stanislavovi

[31]) Hus. Adversus Scripta Stanislai. Cap. 9.
[32]) Docum. Str 137. n. 85.
[33]) Písnička. Erben III. 13. a 22.
[34]) Tamtéž. Erben III. 52.

a v traktátě naproti odpustkům papežským. Odpor tento padl by tím spíše na váhu, jestliže jest pravdou jistou zpráva Erbenova, že Hus napsal výklad Písničky v r. 1412., neboť tuť by byla nestálost Husova a vrtkavost v tomto fundamentálním článku jasně na odiv postavena.

Kdyby byli čtenáři spisů Husových ve věku XV. byli poněkud pozorněji rozebírali učení jeho, věru že by byli musili zvolati: Mistře Jene: Co pak jest tedy na pravdě? Jest Církev klamna u věcech víry, nebo neklamna, oboje nemůže býti pravdivo, co čteme ve spisech tvých, anebo, což jsme slyšeli z úst tvých?

Sobě přikládá Hus výsadu zase jako vzor jeho M. Jan Viklif, od Boha propůjčenou, aby pravdu Písem poznal. Tak praví v disputaci své o spise Viklifově: »De Trinitate«, že všichni, kdož měli podíl v odsouzení 45 vět Viklifových, smrtelně zhřešili; on však že nechce souhlasiti s takovýmto konáním pro sousto chleba, anebo pro bázeň světskou, spíše prý volí hájiti pravdy, kteréž mu dal Pán Bůh poznati, zvláště z Písma, až do toho hrdla, ježto pravda zůstává na věky. »Volo veritatem, quam mihi Deus cognoscere concesserit, et praesertim scripturae divinae usque ad mortem defendere, sciens, quia veritas manet in aeternum.«[35])

Z toho ze všeho jest opětně zjevno, že Hus není jistý o tom, zdali Církev jest neklamna u věcech víry čili nic. Či to byl jiný Hus, který výklad Písničky napsal, a opět jiný, kterýž neklamnost Církve i papeže zamítal? (Pokračování.)

Na samotě.

Obrázek.

Napsal Bohumil Brodský.

(Dokončení.)

III.

Po návratu z oběda bylo v myslivně ticho. Zbornikovi vraceli se domů mlčky. Paní Julie byla unavena, ospalá, a dosud jí v hlavě vířily zvuky hudby, šum tance, míhaly se různé postavy, jež poznala, slova, která zaslechla, hovory, jež měla s tím neb oním tanečníkem. Poddávala se celému tomu dojmu, radujíc se, že muž mlčí a nevytrhuje ji. Zbornik, aby měl opravdu pokoj, stavěl se, jakoby spal. Ale zatím dokonával se v jeho prsou krutý boj. Pozoroval ženu, kterak po celý večer i noc tancovala, bezstarostně se smála, s pány žertovala vtipně a hladce, dávajíc na jevo, že jest podobnému životu zvyklá, že ji těší a že si cos takového stále přeje. Viděl, že marně bude s ní zápasit, bude-li chtít, aby s ním snášela samotu a zřekla se svých choutek. Má hnát odpor svůj do krajnosti? Či snad raději ustoupit, aby aspoň něco ze svého života zachránil?

[35]) Actus pro defensione Joannis Viklif de Trinitate.

Nemohl se dosud rozhodnout a proto ponechával vše na příští dobu. Jedno aspoň bylo ovocem jeho myšlének, přesvědčení totiž, že první jeho myšlénka na ženění byla počátkem jeho utrpení.

Paní Julie však ani druhého dne nebyla hovornější. Chodila nedbale, jevíc nechuť k domácím pracím. Chvílemi zazpívala tlumeným hlasem některý z nápěvů, jenž jí od včerejška zůstal. K obědu přinesla si zase knihu, a když Zbornik po obědě odcházel, jsa pobouřen jejím chováním, slyšel, jak se škodolibě rozesmála. Zarazil se, a krev se mu vehnala do hlavy. Chtěl se vrátit a dát průchod svému hněvu. Vzpamatoval se však a kvapil do lesa.

Navrátiv se pozdě večer nalezl svou ženu pohrouženu opět do čtení. Tvářila se velmi lhostejně. Upokojen lesní samotou usedl k večeři, kterou mu služka přinesla, a pak se posadil ke čtení také.

A tak dělo se to nyní každý den. Neřekli si ani dobrého, ani zlého slova. Žili vedle sebe jako dva neznámí lidé, kteří jsou donuceni snášeti navzájem svou přítomnosť, ale kteří nemají příčiny o sebe se starati.

Asi týden po slavném obědě u sládka Zemana vrátil se Zbornik domů z lesa až ke druhé hodině. Měl příjem dříví ve vzdáleném oddělení a tuze se zdržel. Když vešel do pokoje, neviděl své ženy.

»Kde je paní?« ptal se Barušky.

»Mám vyřídit, že jela na návštěvu k paní lesmistrové,« sdělovala služka.

»Tak? Dobře. Dej mi jíst.«

Najedl se a šel zase do lesa. Byl začátek března. Sníh již slezl, a všude bylo cítiti blížící se jaro. Na lesních cestách bylo mokro, a ve stínu ještě držel led. Zbornik chodil lesem až do večera. Tentokráte byl velice pobouřen a přes velikou vzdálenosť cítil, vraceje se, že se dnes nezdrží.

Paní Julie přijela krátce před ním a převlékala se.

»Kde jsi byla?« ptal se jí mírně, patře jí přímo do očí.

»Ach, ty už mluvíš?« ozvala se posměšně se usmívajíc. »Myslila jsem opravdu, že jsi oněměl. To je dobře, že jsi zase zdráv.«

»Radím ti, abys mne nedrážďila,« řekl suše. »Víš, že nejsem ten, jenž by nechal sebou jako loutkou zahrávati. Kde jsi byla?«

»Chceš-li, abych ti odpovídala, musíš napřed být zdvořilejším,« povídala s vysoka. »Trpěla jsem až dosud tvůj hrubý tón, ale nyní se tomu musím opříti, abych se nemusila za tebe před lidmi stydět. Beztoho je mi hanba, když slyším, jak o tobě lidé mluví.«

Zbornik překvapen se na ni podíval. Je to pravda, co slyší? Ne, to není možná.

»Ty se tedy za mne stydíš?« ptal se trpce.

»Ano, a to právem,« přikývla milostivě. »Byla jsem ze svého domova i od svého prvního muže zvyklá jinak vésti domácnosť, a všichni jednali se mnou také zcela jinak, slušněji. Poněvadž jsi začal mluvit, vidím, že tě počíná mé mlčení mrzet. Chceš-li tedy, aby u nás zase bylo vše při dobrém, napřed se odřekni svých zlozvyků, a já ti ráda minulé odpustím.«

Teď už Zbornik se nedovedl déle opanovati.

»Povídáš to do opravdy?« křikl a zablýskal očima.

»Co tak křičíš?« osopila se. »Myslíš, že jsem tvůj hajný? To se velice mýlíš. Já už vím, jak s tebou jednati, paní lesmistrová mi poradila.«

»Tys byla tedy na radě! A smím vědět, co ti radila?«

»Proč ne, když ti není hanba slyšet, co tvůj představený o tobě řekl. Až začneš křičet, zavru se do pokoje a nechám tě dělat, co sám budeš chtít.«

»To tedy radila paní lesmistrová. Ty jsi si jí tedy stěžovala. Nu, dobře, že to vím. Víš, co udělám já, nebudu-li moci s tebou vydržet a neposlechneš-li mne?«

»Bezpochyby mě budeš bíti. Hrubý jsi na to dost,« prohodila jízlivě.

»Ženo, ještě jedno takové slovo, a udělám ti to, co ti udělám, budeš-li se řídit radou paní lesmistrové. Vystrčím tě za dvéře a zamknu myslivnu, abys nikdy se nemohla vrátit.«

Vytřeštila naň oči a nemohla chvíli odpovědít.

»Ale pak bys mi vrátil, co jsem sem přivezla,« křikla v malomocném hněvu.

»To ti vrátím hned. Byl jsem už připraven, že mi začneš vyčítat, co jsi sem dala. Zítra ráno odnesou lidé na půdu vše, co je tu tvého. Ve svém bytě jsem a zůstanu pánem já, a nikdo mi nesmí říci, že jsem z jeho milostí živ. Tvé kapitály jsem ještě neviděl a vidět nebudu, poněvadž by mě každý tvůj krejcar pálil. Tak, teď víš zase ty, o čem jsem se já rozhodl. Paní lesmistrové napíšu dopis, aby podruhé svých vzácných rad ponechala pro sebe, a pak uhlídáme, dovede-li mě chytrá a lstivá žena, která, abych si ji vzal, neostýchala se sama za mnou sem přijíti a tu hory doly slibovati, ohnouti mou šíji a udělati ze mne pokorného otroka.«

Se vztyčenou hlavou odcházel do předního pokoje a tu usedl. Paní Julie byla rozhodným vystoupením mužovým příliš překvapena, aby byla mohla hned odpověditi. Teprve po chvíli ozval se z jejího pokoje pláč a nářek.

»Já nešťastná, co jsem to jen dělala, že jsem si ho brala!« volala plačíc zlostí. »On mě zabije, utrápí, smrt udělá. Než bych na to čekala, raději se sama zabiju, a to hned. Oběsím se, a pak aspoň každý zví, co je zač. Ano, proč odkládat.«

Bylo slyšet, jak pobíhá sem tam v malomocném hněvu. Zbornik však zůstal klidným a vzav papír psal krátce paní lesmistrové, žádaje zdvořile sice, ale se vším důrazem, aby se do jeho domácích záležitostí nemíchala. Věděl, že tím na sebe uvalí její hněv, ale toho nedbal. Své povinnosti zastával svědomitě, a lesmistr nemohl mu tak snadno uškoditi.

Po chvíli se otevřely dvéře z druhého pokoje, a paní Julie objevila se mezi nimi prostovlasá, držíc v ruce provaz.

»Tobě je to lhostejno, oběsím-li se?« křikla vztekle.

»Úplně. Řekni mi však, prosím, vážně, chceš-li se do opravdy oběsit, nebo ne. Píšu právě paní lesmistrové a oznámím jí tedy při jednom, že její rada byla pro tebe tak dobrá, že si chceš vzíti život. Ostatně, kdybys viděla samu sebe, jak jsi směšná, zahodila bys ten provaz a styděla bys se za svůj husarský kousek.«

»Ty se styď, nelido, necito, nevzdělanče!« křičela zběsile. »K vůli tobě si smrt dělat nebudu, nestojíš mi za to. Ale na to bych se podívala, opovážíš-li se proti mně něco udělat. Zítra pojedu zase k lesmistrovům do Buřína.«

»Jak je libo. Připrav se však zároveň na odchod.«

»Na nic se připravovat nebudu. A už mě nezlob, sice něčím po tobě hodím.«

»Už jsem ti jednou povídal, že si počínáš jako opilci u muziky. Ostatně teď bych si přál ticho. Nebudu-li ho míti po dobrém, získám si je po zlém. Strčím tě do pokoje, a tam si vyváděj.«

»Bože, Bože, proč jsi mě tak trestal,« křičela, vidouc marnosť svého vzdoru. »Do vody jsem měla skočit, když jsem měla sem jít.«

Rozplakala se vášnivě a vracela se do pokoje. Zbornik chtěl se vyhnout dalším trapným výstupům, a proto vzav klobouk, šel do hospody. Seděl tam hajný a jeden z domkářů. Lekli se, když spatřili myslivce. Ale oň pozdraviv je vlídně, poručil si pivo a otázav se jich na různé maličkosti, zamyslil se najednou a dlouho seděl jako bez duše. Mlčeli také a vyměnili pouze významný pohled. Věděli, co se děje v myslivně, poněvadž Baruška pověděla skrytě vše hajné, a tato pod pečetí tajemství sdělila to skrovným obyvatelům samoty. Všichni litovali myslivce, a hajná neopomenula při každé příležitosti podotknout, ona že dobře hádala a dobře myslivci radila.

Konečně se myslivec probudil ze zamlklosti. Plaše podíval se po přítomných a chvatně se napil. Poručil hospodskému, aby na jeho účet dal hajnému i domkáři po láhvi a nutě se do veselosti vypravoval různé noviny. Nešlo mu to však od srdce, a když vypil druhou láhev, vracel se domů.

Paní Julie už ležela. Zavřela se do druhého pokoje, a Zbornik trpce se pousmáv, uléhal na své staré místo. Ale dlouho slyšel jednotvárný šumot lesa, než usnul.

Ráno, než odešel do lesa, poslal Barušku pro hajného a domkáře. Když přišli, dal z podkrovního pokoje snésti ony části nábytku, jež náležely jemu a pak na jejich místo vynésti několik kousků, které si paní jeho přinesla. V duchu byl rád, že i piano zmizelo, poněvadž Julie nehrála na ně nikdy jindy, než když ho chtěla podrážditi.

Dnes, dívajíc se na počínání mužovo, jen se škodolibě a posměšně usmívala. Nedbal toho, a když byl nábytek odnesen, zavřel podkrovní pokoj a položil klíč před ni.

»Zde jest klíč od hořejšího pokoje,« pravil klidně. »Zítra dám pojistit proti ohni nábytek, abys u mne neutrpěla žádné škody. Od této chvíle konám plně svou povinnosť, staraje se o veškeré tvé potřeby a žádám tě, abys ty konala své.«

»A nebudu-li jich konati?« ptala se vyzývavě.

»Pak přestaneš býti mou ženou, a o to ostatní dovedu se již postarati.«

»Uhlídáme!« pohodila vzdorovitě hlavou a vyšla ven.

Zbornik šel po svých povinostech, ačkoliv mu nějaký hlas stále našeptával, aby zůstal dnes doma a odvrátil něco zlého, jež určiti nemohl, jež však téměř určitě předvídal. Boje se však, že by jeho přítomnosť zavdala paní Julii příležitosť k dalším nájezdům, odešel přece.

Navrátiv se o polednách, dověděl se od Barušky, že jeho paní odešla záhy po něm a jemu zanechala vzkaz, že šla do Buřína k lesmistrovům. Hněv jím zalomcoval, a srdce jeho naplnilo se hořkostí. Což je opravdu jako malé dítě, kterým by mohl každý pohazovati, jak by chtěl, jehož slovo nic neplatí, jemuž se smí leckdo posmívati, vzdory stíhati a ničiti jeho štěstí i jeho klid? Ne, to, co řekl, stane se.

Ovšem tím bude dáno znamení k veřejným pomluvám, a obecné mínění postaví se proti němu. Ale ať, nesmí dbáti, co lidé budou mluviti, jde-li o celé jeho budoucí štěstí.

»Baruško,« nařizoval, »jdi a zamkni všechny dvéře, vedoucí ven z myslivny a mně přines klíče.«

Poslechla a zvědavě dívala se na myslivce.

»A teď jdi si po své práci. To ti však povídám, ať tluče kdokoliv, žádného sem nevpustíš, třeba to byla moje paní, rozumíš.«

»Ano, vzácný pane.«

»Dobře. A teď chci být sám.«

Chtěl pracovati, ale byl příliš rozčilen očekáváním toho, co se mělo díti. Svou ženu mohl čekati každé chvíle a přemítal, přinese-li mu dnešní den ulehčení, či zhorší-li ještě více domácí jeho poměry. Ve svém však rozhodnutí, že hned zpočátku zavede si život, jaký si přeje, setrval, třeba že se ozývala v jeho prsou dosti mocně lítosť a soustrasť se ženou.

Nečekal dlouho: Asi ve dvě hodiny zahrčel po silnici před myslivnou kočár a zastavil u dvířek. Z něho vystupovala pyšně paní Julie, podávajíc kočímu zpropitné. Kočí poděkovav otočil a odjížděl nazpět. Zbornik poznal povoz lesmistrův, a hořkosť jím zalomcovala. Místo, aby tajila domácí různice, vynáší je ven, sděluje lidem, jejichž rozkoš je, roznášeti a zvětšovati nedorozumění v rodinách, o nichž se dovědí. Pro paní lesmistrovou jest asi Julie drahocennou kořistí, poněvadž jí poskytuje stále množství látky ke klepům a novinkám. Mezi těmi myšlénkami, jež chvatně se mu do hlavy hrnuly, zaslechl již lomoz u domovních dveří. Paní Julie tloukla na kliku, do dveří, kopala, ale marně. Rány působené rozléhaly se temně v chodbě, a nikdo nepřicházel otevřít. Šla tedy kolem myslivny obklopené zahrádkou, až došla ke dveřím vedoucím na dvůr. Tu opakovala svůj pokus dostati se dovnitř. Opět však bezvýsledně.

Šla tedy dále a vystoupila na lavičku pod oknem do kuchyně. Teď mohla nahlédnouti dovnitř a přivolati Barušku. Zlostí se třesouc podívala se dovnitř a viděla Barušku zády k oknu obrácenu, zabranou v jakousi práci.

Zabouřila na rám, div se sklo nevysypalo. Baruška uleknutě se obrátila a přiskočila k oknu.

»Otevři! Což jsi hluchá?« křikla paní Julie všecka zsinalá a jiskřila očima.

»Já nemohu, vzácná paní,« ustrašeně omlouvala se služka. »Milostpán mi poručil zavříti všechny dvéře a přinésti klíče. Má je u sebe.«

»Jdi k němu a řekni mu, že mu poroučím, aby hned otevřel,« volala paní Julie pánovitě.

Baruška odešla, a mladá paní čekala, přemýšlejíc na pomstu. Už se připravovala, jak se dnes do svého muže pustí a jemu dle chuti poví, nač celou cestu si pomyslila. Paní lesmistrová dodala jí kuráže, a nebála se tedy ničeho.

Po chvíli místo Barušky objevil se sám Zbornik. Už otevírala ústa, aby ho přivítala, on ji však předešel.

»Řekl jsem ti včera, že zavru myslivnu a nepustím tě, odejdeš-li bez mého svolení,« pravil úsečně. »Co jsi si přála, máš. Do myslivny se nedostaneš, ať děláš co chceš. Vrať se tam, odkud jsi přišla.«

A obrátiv se opouštěl kuchyni. Slyšela, jak zavíral na klíč, aby Baruška snad paní oknem nevpustila. Malomocný, vášnivý hněv zatřásl všemi jejími údy. Na okamžik vypukla v zuření. Dupala, bila do okna, až několik tabul rozbila, křičela, spílala, ale nadarmo.

Vidouc marnost svého počínání, seskočila a rozběhla se od myslivny. Utíkala na cestu a po cestě směrem, kterým přijela. Zbornik ji viděl, ale nezavolal jí. Byl přesvědčen, že utíká opět k Buřínu k lesmistrovům, aby si přivedla pomoc. Uvažoval, vrátí-li se již dnes, nebo až zítra. Nabyl však toho přesvědčení, že se nevrátí, až druhého dne, bezpochyby v průvodu paní lesmistrové. Přál si toho, aby mohl také s paní lesmistrovou promluviti rázné slovo.

Tušení ho nezklamalo. U večer přišel posel od lesmistra se vzkazem, aby ráno byl doma, že ho chce navštívit.

Ráno dosti časně přijel známý povoz, a z něho vylézala paní lesmistrová s Julií. Paní lesmistrová v bohatém kožiše vážně batolila se ke dveřím, tentokráte otevřeným. Julie vstupovala za ní s vítězným úsměvem do vnitř, škodolibě dívajíc se na myslivce, jenž je v prvním pokoji očekával.

»To jsem si přece na vás, pane lesní, nemyslila, že jste tak necitelným,« začínala paní lesmistrová hned beze všeho úvodu. »Takto se nechová ke své ženě ani domkář, nadto tedy myslivec, vzdělaný úředník. Kdyby se kníže pán dověděl, jakých výstupů ve své domácnosti máte, musil by býti rozmrzen, že jeho úředník dělá hanbu všem ostatním.«

»Už jste domluvila, paní lesmistrová?« ptal se jí Zbornik ostře.

»Snad nechcete, abych vám to řekla srozumitelněji,« vyjela uraženě.

»To nemusíte; rozumím vám dobře. Chtěl jsem jen věděti, až dokončíte, abych vám mohl říci, že v mém bytě nemáte co pohledávati.«

Utkvěla naň svýma vypoulenýma očima, jakoby se dívala, je-li při zdravém rozumu.

»Koho tím míníte? Mne?« ptala se pobouřena.

»Ovšem, vás. Jakým právem mícháte se do mých rodinných poměrů? Jakým právem štvete mou ženu a podporujete ji v jejích špatnostech? Žádal jsem vás za to?«

»Ale dovolte, nezapomínejte, kdo jsem já, a kdo jste vy!« křikla pánovitě.

»Já jsem lesník na panství knížete pána, a vy jste žena lesmistra na panství téhož kavalíra. Váš manžel jest mým představeným ve věcech mé služby, ale dále nic více. Konám-li své povinnosti, nemám se čeho báti. Vy však jste mně úplně lhostejná a přisuzujete-li si více práv, než vám náleží, není to nic špatného, když vás upozorním, že se od vás poučovati nedám. Vy sama jste měla ve své domácnosti různé věci, s nimiž jste na veřejnost nechodila, třeba že to celý svět věděl. Rád bych věděl, dala-li byste si líbiti, aby někdo jiný se vám stavěl za soudce. Rovněž tak spravím si své domácí záležitosti já sám a nepotřebuji pomocníka. Nemáte-li nic jiného mi říci, prosím vás zdvořile a důrazně, abyste můj byt po dobrém opustila.«

»Vy blázníte, člověče!« křičela lesmistrová, dusíc se hněvem.

»Teď aspoň ráčíte věděti, jaký život tu mám,« podpichovala paní Julie.

»Peklo tu máte,« křičela paní lesmistrová. »Tohle není člověk, ale ďábel. Takového něco mně říci neodvážil se dosud nikdo! Ale dobře. Podívám se, smí-li myslivec ženu svého představeného takhle urážeti. Kníže pán takových hrubých lidí na svém panství trpěti nebude.«

»Ven!« křikl Zbornik, jsa rozhněván pohrdavým způsobem paní lesmistrové a ukázal velitelsky ke dveřím. »Dokud jste nenadávala, tedy jsem vás tu trpěl. Teď se však v cizím bytě neslušně chováte, a proto pryč odtud. Nepůjdete-li po dobrém, postarám se, abyste byla odtud vyvedena.«

Paní lesmistrová přejela si tvář šátkem, jakoby na ni šly mrákoty. »Vy hrubý, nestydatý, nadutý . . .« ale dále nedomluvila. Zbornik ji chytil za ruku a vlekl ji ven. Vzpírala se, křičela, o pomoc volala, ječela, ale marně. Myslivec měl síly dost vyvésti ji až před dům, kde ji pustil. Kočí u dvířek čekající s úžasem se díval, co se děje. Myslivec zanechav paní lesmistrovou vracel se dovnitř a zavřel dvéře na klíč. Pak vešel do pokoje, kde dosud stála paní Julie, také nemohouc se vzpamatovati z překvapení.

»Mohl bych tě vyvésti jako tvou ochrankyni,« řekl, těžce oddychuje, a tvář jeho hořela spravedlivým hněvem. »Chci však ti dáti naposled příležitosť k napravení. Slíbíš-li mi svatě, že bez mé vůle neopustíš myslivnu, vynasnažím se, abych zapomněl, co jsi provedla. Nechceš-li se však poddati, bude lépe, odejdeš-li hned za paní lesmistrovou.«

Stála chvíli, chvějíc se na celém těle. Pak náhle se rozplakala. »Já tě poslechnu,« vzlykala usedavě. »Jen mne nevyháněj.«

»Nevyháněl jsem tě schválně,« řekl vážně. »Je mi samému hořko, že jsem musil sáhnouti k násilnému prostředku. Jiné pomoci však nebylo. Teď jdi a konej své povinnosti.«

Věděl, že se doma neutiší, a proto odcházel do lesa. Zahlédl povoz odnášející paní lesmistrovou, a bezděčný úsměv přelétl mu tváří. Napadlo mu, jak bude pyšná paní lesmistrová zuřiti a jak bude pan lesmistr, jenž byl hříčkou v rukou své paní, chtít dělati nad ním soudce. Třeba že si byl vědom, že užil proti paní lesmistrové trochu ostrého prostředku, nelekal se. Znal tajnou nelibosť všech úředníků a vrchního ředitele proti lesmistrovi a znal také spravedlnosť knížete, jenž bez výslechu žádného úředníka netrestal. Zakročí-li proti němu lesmistr, bude tedy míti příležitosť se hájiti a o obhájení se už nestaral.

Lék Zbornikův účinkoval na paní Julii lépe, než se dalo očekávati. Poznala, že se muž neleká, že slovy marně neplýtvá a že čím hrozí, také vyplní. Nechtělo se jí nechat dojíti spor tak daleko, až by od něho odešla, a proto, byť i nerada, poddala se jeho vůli.

Ovšem, šťastna při tom nebyla ani ona, ani muž. Ona stále v sobě tlumila hněv, považovala se za nevinnou trpitelku a muže za bezcitného surovce. Co konala, konala jen s nechutí, a celý život zdál se jí býti mukou. Zbornik nabyl nyní nezvratného přesvědčení, že o něžném svazku mezi ním a ženou není řeči, a že to jho, jež cítil, cítí ona také. A tam, kde se volně nedýchá, nelze na spokojenosť pomýšleti.

Když šel k nejbližšímu úřednímu řízení, vyběhl sládek z pivovaru a počal mu domlouvati.

»Člověče, nesmíš si mysliti, že je tvá žena narozena mezi cikány,« spustil káravě. »To je neuvěřitelné, čeho si proti ní dovoluješ. Vždyť ji připravíš o život. Proč jsi si ji bral, když chceš, aby byla tvou služkou a ne paní.«

»Buď tak dobrý a věnuj svou pozornost pivovaru a ne mně,« odmítl Zbornik určitě jeho útok. »Kdyby tebe nebylo, nebyl bych si svou paní vzal. Ty jsi mi ji vychválil a tehdy jsi jinak mluvil, než dnes. Já chtěl ženu a ne paní. Ona však není ženou, ale velkou a vášnivou milostpaní. Teď víš krátce, kde je u nás bolavé místo a podruhé na mě nevybíhej.«

»Snad jsem milostpána urazil, ne?« ušklíbl se. »Nevídáno! Však oni ti dnes hřebínek přistřihnou, a ty budeš zpívati jinou. Je tu sám kníže pán.«

»Běž tedy rychle domů dát si vše do pořádku, aby nestříhali hřebínek taky tobě. Víš, že se leccos povídá o převařeném pivu.«

Nazvedl klobouk na pozdrav a odcházel, zanechávaje sládka ustrašeného stát a hledět za sebou. Byl rád, že se dověděl, že dnes se na něj chystá útok od lesmistra. Aspoň nebude ničím překvapen.

Přišed do kanceláře, kde se úředníci shromažďovali k řízení, viděl, jak pozorně si ho všichni prohlížejí. Lesmistr otočil se při jeho vstoupení okázale k oknu a počal pohvizdovati. Za to však ředitel šel s úsměvem k němu a podával mu ruku, otazuje se na jeho zdraví.

Po chvíli vešel sám kníže, aby byl přítomen řízení, jak často číníval. Zrak jeho spočinul pátravě na Zbornikovi, ale nebylo v jeho pohledu viděti hněvu.

Po řízení zavolal ředitele, a ten přistoupiv ke Zbornikovi, vyřizoval mu, aby, až ostatní odejdou, počkal. Ostatní úředníci to pozorovali a vysílali k myslivci pátravé pohledy. Viděli, že je pokojný, a proto se venku seskupili, aby čekali výsledek.

V kanceláři vedle Zbornika zůstal pouze lesmistr a ředitel.

»Žaloval jste, pane lesmistře, na lesního Zbornika,« začal kníže pán, usadiv se pohodlně a zapáliv si doutník. »Víte, že jsem pokud možno spravedlivým a poskytuji každému obžalovanému příležitost, aby se hájil. Vyslovte tedy, co proti Zbornikovi máte.«

Lesmistr všecek rozkohoutěn, počal líčiti Zbornika jako surovce, jenž svým počínáním činí všemu úřednictvu ostudu. Při tom dovolával se také toho, že byla jeho paní od něho hluboce uražena a potupena.

»Nesprávností ve službě mu vytknouti nemůžete?« ptal se kníže, když dokončil.

»To nemohu,« koktal lesmistr.

»Povídejte teď vy,« pokynul kníže Zbornikovi.

Ten krátce a upřímně líčil vše od svého zasnoubení, nezamlčuje nic, co by vysvětlilo jeho domácí poměry. Kníže ho poslouchal pozorně a když vypravoval, jak paní lesmistrovou ven vyvedl, a co ona při tom prováděla, usmál se vesele.

»Pane řediteli, mohu Zbornikovi věřiti?« otázal se kníže, když myslivec domluvil.

»Úplně, Jasnosti. Domnívám se, že líčí vše ještě mnohem mírněji, než se ve skutečnosti stalo. Jsem rád, že mohu při této příležitosti přednésti stížnost valné většiny úředníků, kteří jsou od paní lesmistrové vyzývavě uráženi, pomlouváni a hanobeni. Tajil jsem to

a žádal pana lesmistra několikrát, aby to své paní zakázal. Ale on nemůže tak učiniti, poněvadž je proti své paní slabým.«

»To je lež!« křikl lesmistr zardělý a rozechvěný.

»Mluvte, až vás požádám,« okřikl ho kníže přísně. »Kolik let sloužíte na mém panství?«

»Čtyřicet dva, Jasnosti.«

»Vidíte, to je hodně, a jest potřebí, abyste si k stáru odpočinul. Podejte si žádost za výslužné. A vás, pane lesní; lituji, že máte tak málo štěstí. Snad časem přece vše přemůžete.«

Podal myslivci ruku a odcházel. Zbornik podal řiditeli ruku, již tento stiskl. Když byl mezi dveřmi, zaslechl za sebou pláč. Pan lesmistr, dosud statný a zdravý, byl rozhodnutím knížete ohromen. Ale jsa povahy nestálé a podroben stále plniti vůli své ženy, nedovedl snésti náhlé rány.

Venku obklopili úředníci Zbornika a zahrnuli ho otázkami, co mu kníže pán chtěl. Vymlouval se, že to nesmí říci, ale řiditel za ním přistoupil k úředníkům.

»I může to říci,« pravil vesele, »ale nechce. Skácel dnes modlu, které jste se musili klaněti. Pan lesmistr půjde do pense.«

Napřed nastalo ticho. Ale pak ukázala se upřímná radost na tvářích všech, a o překot žádali bližší vysvětlení, jež jim řiditel ochotně dával. Té příležitosti užil Zbornik a vydrav se z hloučku, spěchal domů.

Paní Julii nezmínil se ničím o tom, jakého trestu dostalo se paní lesmistrové za její smělé a neoprávněné vměšování se do cizích záležitostí. Nebyl škodolibým a domníval se, že i později, až se toho doví, bude to pro ni dobrým naučením.

Ostatně počínal míti dost klidu. Paní Julie střežila se jej pohněvati, třeba že dostavovaly se chvíle, kdy její vášnivost nabývala klidu nad jejím rozumem a bázní. Tehdy moudře promíjel jí malé přestupky, doufaje opět ve svém srdci, že snad po několika letech povaha její obrodí a stane se poslušnou hlubších citů, jež by mu ji přivedly a dobrou ženou učinily.

Ale v tom se při své opatrnosti zmýlil. Srdce její bylo již prázdno, neschopno vznešenějšího zanícení, a vůle její nespočívala na pevném základě touhy zdokonaliti se a státi se vzornou ženou. Co konala, konala z pohnutek cizích, nízkých, nejvíce z bázně před lidskou hanbou. Aby na ni lidé ukazovali a povídali si, že ji od sebe muž vyhnal, ne, k tomu nechtěla připustiti. A pak nezřekla se naděje, že jednou se jí přece podaří Zbornika unaviti, uchlácholiti, aby počal povolovati ve svém přísném odhodlání. A jakmile sezná jeho slabosti a přesvědčí se o jeho povolnosti, pak už se nebojí, že by nevyhrála. Měla k tomu zkušenosti a lstivosti dost.

Po několika měsících od lesmistrova propuštění počala téměř každých čtrnácte dní docházeti do Buřína do pivovaru. Zbornik jí v tom nebránil, byť mu to příjemno nebylo. Sládek od té doby, kdy se mu zmínil o převařeném pivě, vyhýbal se mu až úzkostlivě a ačkoliv na jevo nedával hněvu, přece jej Zbornik vyčetl z jeho chování a pohledů. Považoval za přirozené, že tam žena jeho chodila, Maruše byla její nevlastní dcerou, a pak se bál na ženu býti přísným. Byla v požehnaném stavu, a Zbornik cítil ve svém nitru radostný jásot, že jeho domácnost bude ozářena přítomností dítěte. Ano, na to se těšil radostí až směšnou, o tom přemýšlel, kudy chodil a tím obro-

zoval své srdce, nechávaje je kochati se nadějí, že zasvitne mu snad přece blažená budoucnost.

Paní Julie vypozorovala tuto slabost mužovu a pokud mohla, využitkovala ji, aby nabyla aspoň trochu nadvlády v domácnosti. Podařilo se jí učiniti Zbornika mírným, někdy i poslušným. Dovedla chytře odvolávat se na to, že se nesmí rozčilovati, že potřebuje volný pohyb, pohodlí a podobně. Myslivci někdy zdálo se to podezřelým, vzpomínka však na dítě ukrotila vše.

Kdykoli se žena vracela od sládků, pozoroval, že jest jaksi podrážděna, vyzývavá, pánovitá. Mrzelo jej to, nechtěl se však tomu opříti. Až bude míti dítě, přestanou návštěvy, a sládek se neodváží do myslivny.

Ano, kdyby Maruše za Julií chodila a tato po její společnosti toužila, pak by bylo vše jinak. Jeho opravdová náklonnost a vážnost, kterou k Maruši choval, ukázala se býti spravedlivá. Každý ji chválil a tvrdil, že jest po boku sládkově jako bezcitná loutka. Zeman řídil se pouze svou vůlí, neposkytoval však za to své ženě vroucí lásky a něžnosti. Jeho hrubé žerty a rozmary nemohly býti láskou nazvány a urážely více jemný cit Marušin, než aby ji osvěžovaly.

Mladá žena to vše snášela s obdivuhodnou trpělivostí a přemáháním. Nikomu si nestěžovala, muži nic nevyčítala a sama snažila se zakryti podivné postavení, jež po boku jeho požívala. Jen někdy, když už byla vysílena a kdy se domnívala, že není pozorována, stín hlubokého smutku a žalostného stesku utkvěl na jejím sličném obličeji.

Zbornik postřehl dobře, co se děje v její duši, a proto věděl, že k té těšit se Julie nechodí. Ba, obával se, aby jeho žena sládka proti Maruši neštvala.

Jednou již k podzimu setkal se s Maruší v lese. Šla hledat houby, ale nevěnovala houbám příliš pozornosti. Byla ráda, že mohla na několik hodin volněji si oddechnouti a myšlénkám svým uzdu popustiti. Zbledla a pak se zarděla, když spatřila myslivce nedaleko sebe. Na řasách chvěly se jí dosud slzy, jež zapomněla setříti, neslyšíc tichých kroků Zbornikových.

Myslivec ji mlčky pozdravil a zastavil se.

»Vy jste plakala?« ptal se vřele. »Jest to tedy pravda, že nejste šťastna?«

Sevřela pevně rty, okamžik se bránila a pak najednou zalkala. Výbuch lítosti a zármutku zalomcoval jejím mladým tělem, a to, co dosud tajila, co dosud dovedla přemoci, to náhle proti její vůli dralo se ven. Pozoroval ji dojat a popřával jí času, aby se mohla upokojiti. Když se vyplakala, podívala se naň zaslzeným pohledem.

»Vysmějte se mi,« pravila s bolestným úsměvem. »Rozplakala jsem se jako rozmazlené dítě, jež nemá svou hračku.«

»Proč bych se vám smál. Myslíte, že nevím, co to jest míti hlodavou bolest v prsou, které nikdo netuší, které nikdo neuzná, s níž se nemůžeme nikomu svěřiti? Zakusil jsem tolik, jako vy a přiznávám se, že jsem se nedovedl opanovati jako vy.«

»Máte pravdu, my dva nemáme si co vyčítat,« přikyvla smutně. »Víte-li pak, že já s vámi musím trpěti?«

Podivil se a ptal, kterak jí má rozuměti.

»První čas snášela jsem pouze rozmary mužovy, a to mi nebylo tolik těžkým. Ale co Julie k nám chodí, musím snášeti i její. Ona

přichází k nám ne jako přítel, ale jako můj skrytý nepřítel. Muži říká, že je vzorem něžnosti, starostlivosti a že by byla blažená, kdyby takového muže měla. Mně se směje, že nemám vzdělání, že se do lepší společnosti nehodím a že jest škoda toho štěstí, jež jsem měla. Za své přítomnosti celou mou domácnost prohlédne, jako vyzvědač, a najde-li sebe menší vadu, vítězně ji ukazuje jako důkaz, že jsem špatnou ženou. Odporuji-li jí, posmívá se, že jsem jako vy hrubá, mlčím-li, ukazuje na to, že měla pravdu, a že je to smutné, přiznávám-li se sama ke svým chybám. Někdy už mě opouští trpělivost, chci vybuchnouti, ale tu si vzpomenu, že jsem chudá, že by nikdo nevěřil, že nejsem já vinnicí, a že by, kdyby mne muž vyhnal, čekal na mne osud ještě trpčí. Proto trpím, trpím, nevím však, jak dlouho to snesu.« Poslední slova její utonula opět v pláči.

»Ubohá Maruše,« politoval ji Zbornik upřímně a zadíval se do zeleného mechu.

»Ano, jsem ubohá. Ale vidíte, vy nenaříkáte, ačkoliv je vám právě tak zle jako mně.«

Bezděky se mezi slzami usmála. Podíval se na ni překvapeně jasným pohledem a cítil, jak se mu najednou ulevilo. Usmál se také a podával jí ruku.

»Děkuji vám za vaše slova,« povídal tiskna jí ruku. »Budeme spolu bojovati skrytě, dokud budeme míti sil, a až někoho z nás budou opouštět, pak druhý mu pomůže, dodá mu nové odvahy. Ve dvou se to lépe bojuje. Byl jsem vždycky nepřítelem žen, považoval jsem je za bytosti nestatečné, rozmarné, podléhající při prvním nárazu bouře. Vy jste mi dokázala, že jsem nebyl úplně spravedlivým. Tím se potěším, až mi budou zase chmury běhati hlavou. Pojďte, doprovodím vás kousek a popovídáme si.«

Volně kráčeli lesní cestou a důvěrně sdělovali si své radosti a žalosti. Čela jejich se vyjasnila a jasně dívali se do očí, cítíce příbuznost svých duší a vzájemné pochopení. Zbornik pochlubil se jí svými nadějemi, a ona vypravovala mu, jak na něho sládek zanevřel, že ho téměř nenávidí.

»Ano, věřím tomu,« usmál se. »To převařené pivo jej pálí. Bláhový! Myslí si, že jsem já jediným, kdož o tom ví. Povídá si o tom každý a každý se diví, že dosud nebylo prozrazeno, jak získal tolik bohatství.«

Maruše se lekla a otazovala se ustrašeně, čeho se její muž dopustil. Vypravoval jí směsici pověstí svědčících o pochybné poctivosti sládkově. Litoval však toho brzy, poněvadž viděl, jak se polekala a v hovoru se zamlčela. Snažil se opět ji uchlácholiti a vinu sládkovu zmírniti, ale nepochodil.

»Teď už je mi jasnou předtucha, která stále ve mně tkvěla,« povídala vážně. »Cosi mi našeptávalo, že to zlé, jež mohu očekávat, není ještě u konce, že řada let od mladosti, která mi nepřinesla štěstí, navázána tu bude jinými. Ano, až muž bude dopaden, pak vedle nespokojenosti ponesu s ním i hanbu. Nu, ozbrojím se aspoň napřed, abych nebyla potom překvapena.«

Marně znovu zmírňoval vinu sládkovu. Vyčetl z její tváře, že mu nevěří, a proto snažil se pověděti jí něco veselejšího. Poslouchala ho na oko s účastí, on však tušil, že její myšlénky bloudí někde jinde. Sám sebou nespokojen rozloučil se s ní a vracel se domů.

Věděl, že Maruši připravil na dlouhý čas o klid a za trest si určil, že se vyhne každé příležitosti s ní se setkati.

* * *

Po krátkém, slunném podzimu přišla zima, nevlídná, sychravá, smutná, se stále zachmuřenou oblohou a mlhami, které zvláště na lesy se věšely. Kraj kolem Klíčnova byl pustý, osamělý, a jedinou zábavou byl domácí krb.

Zbornik chodil nyní málo do lesa. Byl stále doma a jeho něžnosť k ženě se zdvojnásobila. Dovedla také jeho nálady použiti, a dozajista že by býval Zbornik ani polovici jejich rozmarů nesnesl, kdyby byla zdráva.

Konečně jednou, když odešel do lesa na paseku, kde poráželi klády, stihla ho náhle zpráva, že se stal otcem. Baruška přiběhla za ním všecka udýchaná, vyzývajíc ho, aby se rychle vrátil domů.

Utíkal s ní pln rozechvění a jásavé radosti. Dověděl se, že jiný posel běžel do Buřína pro paní starou, kterou si jeho žena přeje u sebe míti.

Paseka, kde ho Baruška vyhledala, byla vzdálená, a poněvadž posel do Buřína běžel dříve, než za ním, setkal se s Maruší před myslivnou.

»Vítám vás,« volal na ni z daleka radostně. »To jste hodná, že jdete. Víte už, jaké štěstí mne potkalo?«

»Vím. Přeji vám je od srdce. Aspoň už nebudete tak sám.«

»Viďte. Také si to myslím. Ale poběhněte, nemohu se ani dočkati, kdy dítě uhlídám.«

Chvátali do myslivny. Myslivec zůstal v kuchyni, a Maruše se odebrala k nemocné. Slíbila, že dítě za ním přinese, nešla však jaksi dlouho. Už se na ni hněval a chtěl klepati na dvéře, když se náhle objevila.

Jakmile se na ni podíval, poznal hned, že se cosi stalo. Dívala se naň vážně a v jejím pohledu bylo cosi jako úzkosť.

»Nu, kde je dítě?« volal netrpělivě.

»Hned vám je přinesu,« povídala zvolna, nejistým hlasem. »Musím vás však předem na něco připraviti.«

»Ono jest mrtvé, viďte,« vybuchl prudce s divokou bolestí.

»Ne, jest živé. Ale napřed se upokojte. Podívejte se na mě. Mně jest více snášeti, než vám a přece se nepodávám. Když jsem odjížděla z domova, právě šla k nám úřední prohlídka. Možná, že v této chvíli se jedná o mužovu česť a mou budoucnosť. A přece jsem klidná. Chcete, aby vás žena učila statečnosti?«

»Odpusťte, už jsem klidný,« hučel zmateně. »Jen mi povězte všechno, ať se zbavím strachu, který mnou lomcuje.«

»Váš syn těžko vydrží, je slaboučký,« sdělovala jemně, dívajíc se naň tak laskavě, že její pohled byl pro něj jakýmsi ulehčením.

»Tedy přece bude mrtev,« řekl sklesle a chytil se za hlavu.

»Snad to bude pro vás i pro něj vysvobozením,« pokračovala mírně. »On je chudáček — slepý.«

Vytřeštil na ni oči a stajil dech. Viděl, jak jí vyhrkly slzy, a zapotácel se.

»Mrzák,« zašeptal zlomenným hlasem, plným pláče a úpění. »Bůh mi dal dítě, aby si je opět vzal a nepopřál mi ani toho, aby

spatřilo otce, abych směl aspoň okamžik zažíti radosti a podívat se na ně, na které jsem se tolik, tolik těšil.«

Klesl na židli a rozplakal se jako dítě. Maruše s rukama volně visícíma pozorovala jej chvíli s láskou a účastí. Pak k němu přistoupila a vzala ho za ruce.

»Nyní si nemáme co vyčítati,« povídala vroucně. »Podívejte se na mě. Já s vámi sdílím váš zármutek, a nereptejte proti Bohu. Důvěřuji v Jeho Prozřetelnost, že přece jednou vzbudí pro nás zásvit blaha. Přemožte se a pojďte navštívit Julii. Jest rozčilena, trápí ji to asi též a přeje si věděti, co vy říkáte. Potěšte ji. Potřebuje klidu, a vaše slova ji utiší.«

»Jak jste silná, jakou to máte povahu,« zasténal těžce vstávaje. »Ale máte pravdu, jaký bych to byl muž, kdybych se dal přemoci zármutkem. Pojďte.«

Ani nevědouce, vedli se za ruce a pustili se teprve, když vstupovali do druhého pokoje, kde ležela nemocná. Zbornik spatřil její sněhobílou tvář a horečně lesknoucí se pohled. Sklonil se nad ní a políbil ji.

»Jak je ti?« ptal se těžce vyrážeje každé slovo a snaže se býti pokud možno nejklidnějším.

»Zle. Pošli mi pro lékaře. Já nechci ještě umříti.«

»Vždyť vzácná paní ještě neumře,« ozvala se ošetřovatelka. »Jsem už stará a rozumím, kdy jest potřebí pro doktora poslati. Bude-li vzácná paní nějaký čas pokojná, bude dobře. Bývá jiným ženám hůř a neumrou.«

»Co je vám po tom?« křikla paní Julie divoce. »Já chci doktora. Já si ho zaplatím sama, aby si nikdo nemyslil, že pro mne musí utráceti peníze.«

»Upokoj se, pošlu pro lékaře hned,« chlácholil ji Zbornik mírně.

»Nikam neposílej, já o tvé milosti nestojím,« křičela vzdorovitě. »Ať umru. Ty si toho beztoho přeješ, ať to tedy máš.«

»Ale, Julinko, nerozčiluj se tolik, škodilo by ti to,« napomínala ji Maruše, přistupujíc k ní a hladíc ji po vlasech.

»Jdi ode mne, jsi taková falešná kočka, která má radost, že je mi zle. Myslíš, že tě neznám? Však já ti dobře rozuměla, jakou jsi měla zlost, když jsem k vám chodila. Tvůj muž je pořádný člověk, ale ty, ty nezasloužíš, aby na tebe člověk na . . .«

Nedořekla. Vzpamatovala se a odvrátila oči stranou do pokoje.

Tam skláněl se Zbornik nad kolébkou. Slyšel ženu zuřit a lekal se, že by se nepřemohl. S bázní a s jakousi hrůzou přistoupil ke kolébce a díval se na dítko. Bylo již umyto a spočívalo tiše na bílé peřince. Růžové jeho tělíčko bylo slabounké, jemné a téměř průsvitné. Tvářičku mělo kulatou, něžnou, na malé bradičce důlek, malá růžová ústa, krátký nosík, ale tam, kde měly být oči, tam bylo prázdno.

Hu, jak mrazivý pocit projel údy Zbornikovými. Už si nevšímal heboukých vlásků, malých ruček, ale vytřeštěným zrakem díval se na prázdné důlky. Mrzák opravdový, ubohý, nezhojitelný mrzák.

»Jdi od toho dítěte,« křikla teď naň paní Julie. »Ty jsi tím vinen, že je mrzákem, tys mě týral, honil, bil, trápil jako kat. Jdi už, nechci tě ani viděti. A dítě si vezmi s sebou. To není mé dítě, to je tvé.«

»Ženo, boj se Boha a děkuj mu, že tě zachránil,« zvolal nyní myslivec nemoha se přemoci.

»Vzácná paní, vždyť za to nikdo nemůže,« připojovala se k němu ošetřovatelka. »Je to hřích takhle mluviti.«

»To jste se na mě sešli všichni, vy kati, abyste mně utýrali. Já se vám nedám. Všichni jděte a hned. Ať tu zůstane jen Baruška.«

»Pojďme,« řekl Zbornik prostě a vzav kolébku odnášel ji do druhého pokoje. Ostatní ho následovali. Paní Julie provázela je spíláním a vyhrůžkami až za dvéře.

»Já mám o vzácnou paní strach,« přiznávala se ošetřovatelka. »Tak se mi zdá, jakoby neměla zdravý rozum. Aby přece vzácný pán poslal pro pana doktora.«

»Hajná, jděte říci svému muži, ať někoho pro doktora pošle,« nařizoval Zbornik jako ze sna. Přistavil kolébku ke stolu a posadiv se blizoučko k ní, díval se na dítě. Čím déle se na ně díval, tím víc ho přecházela hrůza. Ba zdálo se mu, jakoby ho dítě znalo, jako by se naň dívalo.

Sklonil se k němu a opatrně počal se dotýkati jeho tělíčka. Maruše ho pozorovala s pohnutím. Viděla, jak se mu lesknou oči, a jeho ožehnutá tvář béře na sebe výraz nevýslovné měkkosti. Nikdo, kdo by ho blíže neznal, nebyl by mohl pochopiti, jak hlubokých a něžných pocitů je schopen.

V tom volala Baruška ošetřovatelku k nemocné, a za chvíli přicházely obě ženy pro kolébku.

»Vzácná paní nám poručila děťátko přinésti k ní,« vysvětlovala Baruška bázlivě.

»Věřejí mi, milostpaní, ona nemá rozum,« šeptala při tom ošetřovatelka Maruši.

»Ba má, ale srdce nemá,« prohodila tato trpce.

»Taky možná,« přikyvla. »No, s ní bych nechtěla býti týden sama. Zbláznila bych se nebo bych utekla. No pojď, Baruško, vezmi hezky opatrně u hlavičky a já ponesu u nohou.«

»Nezabili mi je tam?« bylo slyšet její volání. »To jsou dva dravci, kteří čekají na mou smrt.«

Baruška rychle zavřela dvéře, aby nebylo slyšeti, co křičí.

»Půjdu domů,« rozhodla se Maruše. »Počíná si ve své slepé vášni jako zběsilá a mohla by něco říci, co by ti lidé okolo za pravdu považovali. Není mne tu potřebí a lekám se, jak je doma.«

Zbornik jí nebránil. Nebyl by s ní mohl mluviti a toužil po samotě. Mlčky jí podal ruku a díval se, až zmizela. Zdálo se mu, jakoby jasný proud světla, který jej dosud hřál, byl zmizel s ní. Šel do podkrovního pokojíku a zde od nikoho nerušen poddal se návalu své bolesti.

Ale záhy byl vyrušen příchodem Baruščiným, jež všecka polekaná přiběhla oznámit, že paní Julie stále křičí po lékaři a že je všecka jako bez sebe. Už prý se toho sama ošetřovatelka bojí. Ptala se, co dělati.

Poslal jí do hospody, aby hospodský někoho sehnal a poslal za prvním poslem se vzkazem, aby si doktor pospíšil. Dolů jíti nechtěl, boje se, že by ženu ještě více podráždil. Rozuměl jejím výbuchům. Nezvyklá odříkání, snášela dnes bolesti, které ji poděsily a myšlénkou na smrt o trpělivost připravily. Mimo to vědomí, že

porodila mrzáčka, rozčililo ji tím více. Zvyklá na splnění svých rozmarů, ješitná až do krajnosti, považovala narození mrzáčka za ztrátu cti pro sebe a snažila se svrhnouti domnělou hanbu na muže. Čím více ji všichni chlácholili a bázeň před ní na jevo dávali, tím více jich chtěla potýrati. Vynahrazovala si to, čeho si musila v krátkém manželství odříci domnívajíc se, že se přiblížila doba, kdy bude ona poroučeti, a muž poslouchati. Jen že výbuchy její vášnivosti mohly míti vážné následky na její zdraví. Proto Zbornik sám očekával dychtivě příchodu lékařova.

Přijel dosti brzy a na spěněných koních bylo znáti, že pospíchal. Myslivec mu vyšel vstříc, aby ho připravil. Ale než začal hovořiti, lékař ho uchopil za ruku.

»Odpusťte,« pravil soustrastně, »že jsem nepřijel hned. Vy bezpochyby nevíte, jaké neštěstí se stalo v Buříně. Pan starý je mrtev.«

Zbornik ustoupil leknutím a nebyl s to, aby pronesl slova.

»Ano, už je nebožtíkem,« dotvrzoval lékař. »Pohádal se s podstarším a pohrozil mu, že se přičiní, aby dostal výpověď. Podstarší neměškal a šel rovnou cestou ke knížeti pánu žalovat, že pan starý prováděl různé šmejdy. Znáte našeho knížete. Hned zavolal ředitele a nařídil mu provésti okamžitě důkladnou prohlídku knih i zásob. Podstarší komisi, záležející z ředitele a účetního, pověděl, kde a jak mají nesprávnosti hledati, a už to bylo. Když ředitel sládkovi nařizoval, aby ode všeho odevzdal klíče, zavrávoral a padl k zemi. Myslili, že omdlel, a omývali ho. Ale brzy poslali pro mne, než jsem však přišel, byl konec. Mrtvice srdce vysvobodila ubohého sládka z vyšetřování, a myslím, že se tu objevila v pravý čas. Pan starý byl k ní náchylným, a jednou by jím byla již zaklepala. Vaše paní je tuším s paní starou příbuzná.«

»Vlastně nejsou příbuzni nic,« řekl Zbornik a vysvětlil poměr mezi Julii a Maruší, použiv té příležitosti, aby pověděl o nemoci své paní. Lékař vrtěl hlavou, přihmouřil oči a počal se vyptávati.

»Přítelíčku, je to na pováženou,« zatřepal rukou. »Horečka tu ještě nemusí býti, ale jest tu k ní výborná cesta, vášnivá povaha, vznětlivost, nepokojnost a jiné a jiné stezičky. Neutiší-li se vaše paní velmi brzy, aby mohla usnouti, pak se připravte na zlé časy.«

»Na ty jsem, pane doktore, připraven,« trpce podotkl Zbornik.

»Vím, vím,« vyhrklo lékaři. Podíval se jaksi soustrastně na myslivce. Ale vzpamatovav se, rozpačitě se zatahal za vousy. »Ostatně, máme každý něco. Tak, teď mi ukažte, kde leží pacient.«

Dovedl ho až ke dveřím a opustiv jej, zůstal sám v prvním pokoji. Od nemocné zalehl napřed křik. Rozčilila se při spatření lékaře a posílala jej pryč, nadávajíc svému muži, že naschvál dělá vše proti její vůli. Ale lékaři se podařilo uchlácholiti ji a přemluviti, aby ho aspoň vyslechla. Zbornik neslyšel, co jí povídal. Než však odcházel, volal lékař myslivce k nemocné.

»Nu, vidíte, paní lesní je už jako kuřátko,« povídal chlácholivým hlasem. »Ona ani nevěděla, že by opravdu bylo nebezpečné se rozčilovati. Díval jsem se na děťátko a mohl jsem vaši paní potěšiti. Až sesílí, jest tu možna operace, a chlapeček bude viděti jako každý jiný. Jen teď maličké odneste a zaopatřte nějakou ženu, která by je několik dní kojila, než přejde nebezpečenství. Tak. Už jsem spokojen. Ale když jsem sem vešel, lekl jsem se do opravdy.«

Paní Julie sledovala jeho ústa i oči s napjatou pozorností. Nevěděla, má-li mu věřiti, či jsou-li jeho slova pouhé těšení. Ale lékař byl opatrný. Když ještě jednou opakoval své rady a odcházel, chtěl Zbornik za ním. On mu však nedal.

»Jen zůstaňte, nemám vám opravdu co říci. Zítra ráno pojedu bezpochyby okolo a když dovolíte, podívám se při tom na paní lesní.«

Zmizel ve dvéřích, a za ním vynášeli kolébku. Zbornik se svou paní osaměli. Myslivec sedl k jejímu loži a zadívav se do její tváře, mlčky ji pozoroval. Chytil jej takový hluboký smutek a tíseň, že by si býval rád zaplakal, aby se mu ulevilo. Musil však pamatovati na nemocnou a proto udusil nával rostesknělých citů.

Paní Julie také jej pátravě pozorovala. Byla neobyčejně tichá, a úzkost zírala z jejích očí.

»Muži, umru?« zeptala se náhle tlumeným hlasem.

»Už zas myslíš na takové bláhovosti?« káral ji jemně. »Vždyť ti to přece všichni říkáme, že tu není nebezpečenství.«

»Ano, ale lékař povídal, neusnu li brzy, že bude zle. A mně se nechce usnouti.«

»Byla jsi příliš rozčilena a napřed se musíš upokojiti. Pro několik hodin nebude zle. Jen na to nemysli. Raději se těš, že je po nebezpečenství.«

Přivřela oči a ležela chvíli jako nehybně. Pak náhle chvatně otevřela zrak a polekaně podívala se na muže.

»Pojď sem ke mně blíž,« řekla zachvěvši se, a zuby jí zacvakaly. »To ti na mne padá takové úzko. Pořád se mi zdá, že jest okno pootevřeno, a jím sem hledí smrt.«

»Zastřeme je tedy.«

»To ne, byla by tu tma. Maruše je pryč?«

»Ano, byl tu pro ni posel. Přijeli k nim hosti.«

»Tak vida, nechá mě tu samotnu. Pošli tam, aby zase ráno přišla.«

»Pošlu. Hajný tam večer doběhne.«

Zamlčela se a dívala se strnule do prázdna. Najednou sáhla svou rukou po jeho a přitáhla ji blíže.

»Řekni mi, Karlíčku, měl-li jsi mě někdy rád,« ptala se měkkým, prosebným hlasem.

»Což jsi to neviděla, Julinko? Právě proto, že jsem tě měl rád, chtěl jsem tě míti jen pro sebe a bylo mi nemilé, když jsi neměla ráda náš domov.«

»Och, já ti nyní rozumím. Je mi toho líto, že jsem byla tak nerozumná. Ale nediv se mi. Nikdo mě tomu neučil, zvykla jsem tomu, že každý se řídil dle toho, co jsem chtěla.«

»Vím, vím. Teď už jsi poznala, že jsem s tebou smýšlel dobře, a až se pozdravíš, začne u nás pravý blažený život. Po bouřce bývá vždycky jasno; bude tak i u nás.«

»Kéž by bylo!« vzdychla vroucně. »Cítím najednou takovou touhu po lepším životě, že bych za to dala celé své jmění, kdybych se vystonala.«

»Nemusíš dávati nic a vystůněš se také. Jen si pomysli, že je potřebí nutně, abys byla tichá, trpělivá a uvidíš, jak brzy se spánek dostaví.«

»Máš pravdu. Jdi si do vedlejšího pokoje a sem mi pošli některou ženskou, ale napřed se mi podívej do očí. Přeješ si opravdu, abych se vystonala?«

Pousmál se a pohleděv na ni jasným zrakem, snesl její pátravý pohled.

»Já vím, že neumíš lháti,« řekla radostně. »Tak si jdi. Ale do lesa nechoď, abys mohl ke mně, kdybych tě zavolala.«

Políbil ji vroucně a učinil, jak si přála. Ošetřovatelka šla k nemocné, a Baruška poklízela po domácnosti. Dítě odnesla hajná domů, aby v myslivně nepřekáželo a pláčem neburcovalo nemocnou.

Zbornik usednuv pohroužil se v myšlénky. Opakoval si vše, co paní Julie s ním mluvila. Může jí věřiti? Jest to pravda, co povídala? Bylo by opravdu možno věřiti, že náhle nastal v její mysli, názorech a předsevzetích takový obrat? Proč ne. Dosud nebyla stížena žádnou nehodou, žila bezstarostně, řídila se svými choutkami. Až teď, kdy patřila tváří v tvář hrozící smrti, kdy viděla, že život lidský není pouhou hračkou, že se však za ním kryje něco mnohem vážnějšího, teprve nyní rozjasnilo se jí vše, a to, co dříve odmítala, ukázalo se býti tolik důležitým, že zapomněla na vše ostatní.

V prsou myslivcových vznikala opět jiskérka naděje, že snad i přes nedůvěru, kterou k životu svému měl, přec jen se dočká jasnější budoucnosti. Nereptal na minulost, považuje ji jako zkoušku, ve které by si vykoupil čekající naň štěstí.

Proto také starost jeho o ženu byla tím vroucnější, čím mocněji plápolati začínala touha v srdci jeho po brzkém blahu, které už tolik let bylo skrytou tužbou jeho mysli. Do pokoje k ní jíti nechtěl. Naslouchal, že je v pokoji úplně ticho, a zaradoval se, že snad Julie usnula.

Když nastal večer, položil se na pohovku a dřímal. Asi v jedenáct hodin probudilo ho lehké vrznutí dveří. Viděl ošetřovatelku Juliinu vycházet z pokoje. Pokynula mu, aby šel za ní ven.

»Jak je?« ptal se v kuchyni.

»Špatně,« řekla s povzdechem. »Ještě neusnula. Je rozpálena, a jdu pro čerstvou vodu. Zamyká oči, jakoby spala, ale nespí. Před chvílí plakala. Ptala jsem se jí, chce-li, že probudím pana lesního a pošleme pro doktora. Ale nechtěla. Darmo by se vzácný pán polekal. Pan doktor hádal dobře.«

»A co hádal doktor?« vydechl chvatně.

»Inu, neměla bych to ani říci, ale myslím si, že je lépe, když bude pan lesní na všecko připraven. Pan doktor povídal, že je tu málo naděje. Mladá paní je slaboučká, tuze si ublížila, když se hned po narození dítka tolik rozčilila, a že těžko se vše napraví. Prohlédl také synáčka. Slábne náramně, a pan doktor se bojí, aby záhy neumřel. To by asi chudince paní dodalo. Povídal, že časně ráno přijede a poví, jak to bude dále.«

»Tedy konec,« zasípěl Zbornik a skryl obličej ve dlani.

Stál tak, až se vracela ošetřovatelka. Pak šel s ní. Julie jej poznala a pousmála se.

»Ty nespíš?« ptala se tiše.

»Ne. Budu seděti u tebe. Je mi tu dobře, a ty snad se nebudeš hněvati, že tu budu.«

»Ó ne,« řekla radostně, »mně bude tak hezky. Ať už to se mnou dopadne tak nebo onak, jen když aspoň v poslední chvíli budu

věděti, že jsi u mne, že se mne neštítíš, a že ti nejsem tak docela lhostejná.«

Posadil se vedle ní a sám jí dával obkladky. Děkovala mu úsměvem a stišila se. Ale jen s přemáháním zachovala klid. Až k ránu upadla v kratičký spánek, v němž nepokojně sebou zmítala a cosi vykřikovala. Zbornik nebyl lékařem, poznal však přece, že jest napadena slabou horečkou.

Dle svého slibu dostavil se záhy lékař. Sotva se podíval na nemocnou, pokrčil rameny a kývl na Zbornika, aby ho následoval do vedlejšího pokoje.

»Pošlete pro kněze,« řekl vážně. »Sám ji na to připravím. A vyjděte si na chvíli ven do zdravého vzduchu. Zavolám vás, kdyby bylo potřebí. Vypadáte hůř než vaše paní.«

Zbornik se zapotácel a vyšed ven položil se na zeď a strnule se zadíval do prázdna. V hlavě mu hučelo, před očima kola se mu dělala, a cítil, jak se mu třese celé tělo. Konec je konec. Smrt už se plíží dovnitř, aby dokonala zákeřnické dílo. A to ve chvíli, kdy mu svítal nový den, nový život.

Lékař, jenž pro něj vyšel, musil jím zalomcovati, aby ho přivedl k vědomí.

»Pojďte, je klidná a souhlasí se vším,« pravil mu vážně. »Nerozmnožujte její muka.«

»Ano, máte pravdu,« zaúpěl a vztyčil se.

Vešed k nemocné, bál se v první chvíli na ni se podívati. Ale ona ho volala a když přistoupil k loži, chytila ho za obě ruce.

»Odpustil-li jsi mi všecko?« ptala se ho, dusíc pláč.

»Ano, ze srdce.«

»Pak jsem spokojena. Veliká hodina se blíží. Odcházím mladá, odcházím nerada, ale už neproklínám. Vidím, že jsem slabá stavěti se na odpor tam, kde nastává nutnost a kde volá vyšší hlas. Pošli mi pro kněze.«

Bylo ku podivu, jak jasně na vše patřila, jakou sílu vůle náhle projevila. Ani Zbornik nebyl s to, aby se tak příliš opanoval. Viděla jeho úzkost a bolest, ale chlácholila ho úsměvem, něžným zašeptáním a vroucími pohledy.

Když se přiblížil večer, zachvátila ji silná horečka. Lomcovala sebou, tváře jí zahořely, a oči naplnily se příšerným leskem. Ztrácela vědomí a nepoznávala, kdo to u ní je. Zbornik stál stále u ní, drže ji, omývaje, volaje na ni sladkými slovy. Chvílemi se stišila, jakoby naslouchala, co to povídá. Ale hned zase rozesmála se příšerným smíchem a zápasila s vidinami, jež před jejím zrakem se mihotaly.

V této zoufalé chvíli vyvolala jej ošetřovatelka ven.

»Chlapeček zemřel,« pravila stísněně, nesnažíc se ani dodati něco k útěše.

Mráz mu projel údy. Chvíli strnule zadíval se do prázdna. Pak vzdychnuv zhluboka, vracel se k ženě. Ta potřebovala jeho přítomnosti, než by smrt dokonala i tu své nelítostné dílo. Už jaksi otupěl, a vlny neštěstí bily o zprahlé, ztvrdlé jeho srdce.

K půlnoci na chvíli ztichla a potom náhle třesoucím se hlasem počala zpívati zbožnou píseň. Tvář její nabyla výrazu hluboké zbožnosti a vroucí oddanosti. Zbornik klesnuv na kolena rozplakal se, a

za ním plakaly přítomné ženy. Hlas paní Julie mohutněl, stával se jasným, čistým a chvěl se jakýmsi neznámým nadšením.

Zpívala chvíli. Najednou uprostřed slohy ztichla, a hlava jí klesla v zad. Padla do mdloby, z které se už neprobudila. Když zvonili v Buříně hrana při pohřbu pana starého, ozval se v Klíčnově malý zvonek, pověšený mezi dvěma topoly a jeho kvílivý hlas, letící přes hlavy lesních velikánů, volal do tišin, že myslivec ovdověl a osiřel.

* * *

Bylo zase jaro, druhé po smrti paní Julie a jejího dítěte. Les voněl a zněl ptačími písněmi. Na pokraji habroví modral se jaterník, vedle něho bělala se něžná sasanka a voněla fialka. Lesy stály tiše, vykoupány v čistém jarním vzduchu a ozlaceny přívalem slunečního světla. Z oranic čpěl zápach kypřené země, a chocholoušci honili se po mezích. Vše vstávalo k životu, každým potůčkem, pupencem, každou zelení i květem vydechovala země k novému životu, snažíc se setřásti zimní pouta.

Za takového krásného dne vítal Zbornik u myslivny paní ředitelku. Vzkázala mu, že se přijde podívat do lesa, aby na ni počkal. Pozdravila jej srdečně a zkoumavě prohlížela jeho tvář. Byla jasná, usměvavá. Jen na čele a u úst zůstaly mu malé vrásky, dodávající jeho tváři výrazu jaksi přitrpklého.

»Máte zde krásy,« horovala panička, ukazujíc kolem do kola. »Kdybych byla o třicet roků mladší, hned bych tu s vámi chtěla býti.«

»Co je do krásy, když je tu neveselo,« prohodil Zbornik.

»Zas už naříkáte?« pohrozila mu prstem. »Jaký jste to muž, když naříkáte. Hleďte, jak po zimě přišlo jaro. Nemůže i vám přijíti?«

»Nepřijde,« zavrtěl nedůvěřivě hlavou. »Ostatně už v té samotě nějak do konce doklepu.«

»Je-li vám tu smutno, ožente se,« řekla ředitelka přímo a podívala se naň pátravě. Pousmál se a máchl rukou.

»Nebudu pokoušeti Boha. Kde bych našel ženy, která by mi přinesla štěstí? Oh, zkušenost jest vzácná věc.«

»Mlčte, vy nepříteli žen. Co pak jsme všechny špatné?« durdila se paní ředitelka. »Nepoznal jste nikdy hodné ženy?«

»Ano, máte pravdu, jsou také hodné ženy. Ale nemám štěstí na ně. Znal jsem jednu, s kterou bych býval byl šťasten. Ale ta je pryč. A na náhodu se spoléhati nebudu.«

»Vidíte, jak jste bláhový,« zasmála se ředitelka šelmovsky. »Zahazuje zbraň a nepřítele ani neviděl. Jdu vás zváti na zítřek k nám. Máme hosta, který zpívá také takovou, jako vy. Snad se tedy shodnete. Hádejte, kdo je to.«

»Snad — snad — Maruše, či paní Zemanová,« zakoktal.

»Koukejme, jak umíte hádati,« zasmála se ředitelka. »Přijdete tedy jistě?«

Ruměnec přelétl jeho osmahlé líce, a bylo viděti, že chvíli sám sebou zápasí. Pak záhy vyjasnila se mu tvář, a s radostným úsměvem podával ruku ředitelce.

»Přijdu,« vydechl chvatně a zachvácen náhlou radostí sklonil se a políbil staré, dobré paní ruku.

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti".

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal **Josef Flekáček.**

(Pokračování.)

Jubilant, hluboce dojat, přiblížil se k oltáři. Chrám byl přeplněn lidem, a chovanci ústavu zanotovali řízením svých učitelů krásný hymnus, jenž všechny přítomné uchvátil. Zajímavo jest připomenouti, kdo celebrantovi asistoval. K oltáři vedl ho probošt Vojtěch Catena a probošt Pogliani; při mši sv. pak přisluhoval mu kněz Alojs Casanova, ředitel ústavu hluchoněmých, a Alojs Vitali, ředitel ústavu slepců. Bylit zde tedy u oltáře Hospodinova v té chvíli přítomni tři duchovní, kteří vesměs věnovali svůj život charitě a z bídných nejbídnějším: jeden opuštěné, nešťastné mládeži, druhý slepcům, třetí hluchoněmým. Nesnadno ubrániti se pohnutí, pomyslíme-li, jak se o duchovenstvu mluví, píše, co se o něm tiskne, jak se o něm soudí.

Při té příležitosti podal San Martino dvanácti chovancům poprve sv. přijímání; nemluvil o svém životě, ale o ústavě, jejž založil a jemuž stál v čele; modlil se za všechny chovance ústavu, za všechny jeho dobrodince živé a mrtvé a ohlásil naposledy s velikou radostí, že právě téhož dne otevřena nová sekce pro opuštěné dívky ve třídě Confalonieri, v domě sester misionářek sv. Františka. Po skončené mši svaté byl oslavenec přiveden do přijímacího sálu ústavu, kdež dostalo se mu důkazů nejživější vděčnosti a pozornosti: adres, kytic, básní, různých dárků na památku a mezi jiným i stkvostné, umělecké album, jež mu věnovali dobrodinci ústavu.

Ale také chovanci podali svému dobrodinci památník, prostě nadepsaný »Promettiamo« ! (Slibujeme !) Každý chovanec zcela podle svého, jak mu právě přání z duše vytrysklo, napsal sem několik řádků, slibů, jak si umínil žíti, aby otci Martinovi učinil radost a jubileum jeho oslavil. Dne 23. května konána byla slavnost stříbrné mše sv. ve filiálce ústavu na Rigole skoro v tomže pořádku; zde pořádal ústav malou akademii pěveckou a hudební, a milánští posluchali své soudruhy. Slavnost učinila na katolické kruhy milánské mocný dojem; kdo ještě o ústavech Martinových nevěděl, nebo věděti nechtěl, bezděky počal se o ně zajímati; a tu ovšem bylo přirozeným úkazem, že mu pozornost ta získala i mnohého příznivce a dobrodince. Vůbec ve svém hledání a získání přátel a dobrodinců spoléhal Karel San Martino nejvíce na Boha a na výmluvnost skutků. »Skutky jsou výmluvné,« tu pravdivou větu často opakoval, chtěje tím jako říci: slova jsou planá, mnoha slovy nepořídíš tolik, jako jedním skutkem, čili, viz ono staré a vždy dobré: Exempla trahunt! »Slova zní — příklady hřmí.«

Tak rád byl by za dobrodince ústavu získal jistého pána, jenž jím býti mohl, ale nechtělo se mu. Věděl, že rád slyší pěknou hudbu,

že jí i rozumí: i učinil si plán, jak ho získati »výmluvností skutků«, jak říkával.

»Ráčil jste slyšeti o ústavě dětí Prozřetelnosti?« tázal se ho.

»I ano, slyšel, a už několikráte; ale abych upřímně řekl, mnoho jsem se o to nezajímal,« zněla odpověď.

»Ústav získal si za dobu nedlouhého trvání mnoho příznivců. Účel jeho ovšem je svrchovaně dobrý; přijímá na vychování nešťastné, opuštěné děti a vydržuje je toliko velikodušnými almužnami šlechetných lidí.«

»Dejte mi pokoj s těmi dobročinnými ústavy; věru, teď je taková manie dobročinnosti, jako nebyla nikdy!«

»Mně se však vždy zdá, že se tím jen zlo a neřest propaguje! Ostatně, na takové věci mohou mysliti jen ti, kteří mají peníze.«

Připomenouti sluší, že ten, jenž tak mluvil, byl boháč, který se mohl těšiti plnou měrou blahému vědomí býti dobročinným a sám život svůj, jejž často nazýval »prázdným a obtížným,« mohl si zpříjemniti, jak jen chtěl.

»Za několik dní po této stručné rozmluvě,« praví Martino, »navštívil jsem ho zase, a pozval jsem ho, aby se přišel podívat do ústavu, že se budou chovancům udíleti odměny.«

»Děkuji za pozvání; bojím se, že bych se tam nudil,« řekl.

»Ručím za to, že se nebudete nuditi. Bude to sice skromné, ale znamenité. Hudba bude překrásná.«

»Hudba?« tázal se živě. A kdo, prosím vás, bude hráti?«

»Samí umělci, kteří nám při té příležitosti ochotně a obětivě hrají. Obecenstvo bude četné; všickni příznivci a dobrodinci dojista přijdou.«

»To je pravý luxus, jedná-li se o takové děti,« prohodil pán nikoliv bez štiplavosti; »ale já přijdu — hudba se mně vždy líbí!«

Večer téhož dne usedl si pán vedle mne, v sále určeném ke slavnosti. Díval se sem a tam, vše pozoroval, ptal se na to a na ono; poslouchal pozorně řeč, již jsem pronesl — a byl velice pohnut. Přišel jen proto, aby poslouchal hudbu, ale viděl jsem, jak okem plným účasti a hlubokého soucitu pozoruje děti, sdružené ve skupinách v sále, jak se dívá na ty, jimž dostalo se odměn, jak si je bedlivě prohlíží, bylo na něm znáti, že se diví jejich ušlechtilému a mravnému chování, a zdálo se mi, že čtu v duši jeho živé sympatie pro ústav; neboť byl to pán povahou dobrý. Viděl před sebou dítky nevinné, ale nešťastné, které již již se ocitaly v nebezpečí, že nevinnosti pozbudou, že budou míti za společníky vyvrhely lidské společnosti, ba, že se jimi sami stanou... Jsou to děti sebrané na ulicích a na náměstích, v doupatech a sklepích, ze školy zla jsou převedeny do školy dobra . . .

Viděl na své oči, jak tito zachráněnci uctivě, ale docela upřímně hovoří se svými představenými, viděl, že jejich pohled je milý, zevnějšek ladný a úpravný, poznal, že se v ústavě hodně naučili a že odměn, jež se jim udílejí, opravdu zasluhují!

Přistoupil jsem k němu. Neřekl nic jiného, nežli: »To je opravdu dobročinný ústav,« a zamyslil se.

Týž člověk před několika dny řekl, že teď je manie dobročinnosti, jako ještě nebyla nikdy, a že se tím jen neřest a zlo propaguje; nyní odcházel pohnut a přesvědčen, odnášeje si v srdci touhu,

státi se též pomocníkem dobra. Našel cestu, jak užívati bohatství, jímž ho Bůh obdařil.

»Ubohé, ubohé děti!« řekl mi brzy potom. »To jsou případy srdce rvoucí!«

»Slyšel jste o posledním, jehož jsme právě přijali?« odpovídám. »Je mu deset let, ale nikdy byste to neřekl; vyhlíží jako nejvýš šestiletý. Spával na schodech, vedoucích do kostela, pod loubím všecek schoulený v koutku, na lavičkách v parku, nebo na hradbách . . . neměl ubožák žádného domova. Matka dávno zemřela, otec je kretin, blbec, který ani neví, že měl nějaké dítě. Spával pod širým nebem, dokud bylo teplo; když nastávalo chladno, nejednou nalezla ho hlídka úplně zkřehlého; byl odnesen, hladem vysílený, do nemocnice. Jednou pršelo jen se lilo, byla to pravá průtrž mračen; tu ho našla chudá jakás žena a nemohouc mu jinak pomoci, přinesla mu alespoň pytel, aby se jím zabalil. Brzy potom našly ho dvě ženy a přinesly ho sem, prosíce za jeho přijetí. Stalo se hned dle jich přání.«

Od té doby měl ústav ve starém pánu obětivého dobrodince. Již neříkal, že je teď dobročinnost přímou manií a propagováním zla.

Laskavý čtenář, jenž četl pojednání naše o Josefu Benediktu Cottolengovi, se zajisté pamatuje, že zvláštním přítelem a příznivcem blahoslaveného kněze byl král Karel Albert. Také nynější italská královna Markéta brzy doslechla o velikém a blahočinném ústavě Karla San Martina a umínila si, že osobně se o všem přesvědčí, co o ústavě slyšela.

Dne 13. máje r. 1894. dopoledne teprve dověděli se v ústavě, že je královna poctí svou návštěvou; i učinilo se na rychlo, co se k uvítání učiniti mohlo. Královna přišla v průvodu čestné dámy a hraběte Jarolíma Oldofrediho. Předseda ústavu, Gnechi, zakladatel a ředitel jeho kněz Karel San Martino, dobrodinci a příznivci ústavu a starosta města uctivě ji očekávali. Vstoupila nejdříve do přijímacího sálu, kdež byli chovanci shromážděni. Zapěli Beethovenovu »Práci« a Kurschmannovu »Modlitbu« v průvodu orkestru (též chovanci), což se královně tak velice líbilo, že vyslovila přání, slyšeti jestě třetí skladbu. Chovanci zazpívali a zahráli »Sanctus« od Beethovena.

Potom předstoupilo dítě, školák ústavu, s kyticí a promluvilo ku královně tato prostá a srdečná slova:

»Díky, naše dobrá vládkyně! Díky za česť, již jste nám prokázala! Ach! věděli jsme vždy, že Vaše Veličenstvo miluje chudého, a hlubokou vděčností naplňuje naše srdce, že vás zde dnes vidíme. Jsme ubohé děti Prozřetelnosti; nejnešťastnější mezi nešťastnými; nepoznali jsme radostí rodinného štěstí; mnoho jsme vytrpěli ve věku, kdy život jest všem nejradostnější. Vykoupeni láskou z bídy, vychováni a vedeni k dobru ve škole poctivosti a povinnosti, naučeni dívati se beze strachu ve tvář budoucnosti, můžeme dnes pozdvihnouti zraků svých až ku své vznešené vládkyni a zvolati jí s nadšením »ať žije«. Jak jsme šťastni, že můžeme před tváří Vašeho Veličenstva, jež vždy podává pomocnou ruku ubohým a vždy má pochvalu pro velkodušná srdce, vzdáti vřelý dík a uznání svým drahým dobrodincům!

Vznešená královno, budeme dobrými občany a budeme činiti česť své vlasti, poněvadž se zde učíme ctíti každou autoritu, počínajíc

od autority samého Boha; Vaše Veličenstvo račiž si odtud odnésti tento slib náš; upomínka na dnešní den bude nezrušitelná, vždy bude žíti v srdcích našich.

Tyto květiny, jež jménem svých soudruhů Vašemu Veličenstvu odevzdávám, nechť Vám praví, že Vás milujeme.«

Královna pohladila s pohnutím malého mluvčího a vyptávala se ho, jak se do ústavu dostal a jak se mu tu líbí. Podepsala se do pamětní knihy a přála si viděti pracovny. Ježto byla právě neděle, nepracovalo se; ale mistři, dělníci i chovanci postavili se tak, jako stávají při práci. Královna prohlížela se živým zájmem dílnu ciselérův a dílnu obuvnickou. Ptala se mistrů na výrobky těchto dílen, kolik mají platu, kolik hodin denně pracují, jak prospívají chovanci a pod. V dílnách truhlářských a řezbářských prohlížela vzorky prací, vyptávala se chovanců-učňů na všelijaké věci a zvláště dávala na jevo svou spokojenosť, že je na chovancích viděti, že jsou ke všemu dobře vedeni; živě a správně odpovídali, obličeje jejich byly jasné, zářící, líce červené, kvetoucí, nikde ona chorobná bledosť, jíž tak často viděti lze tam, kde se mládež v internátech hromadně vychovává; také si dala od jednotlivých hochů vypravovati, jaký byl jejich život, než byli do ústavu přijati, a vyslechla jejich líčení s hlubokým pohnutím.

Nejdéle se zdržela královna v tiskárně, typografii, kdež prohlížela, co bylo právě v tisku; — mezi jinými též dílo kan. Arosia, Jejímu Veličenstvu připsané.

Po prohlídce dílen odebrala se královna do kaple ústavu, kdež klečíc potrvala delší dobu na modlitbách.

Velmi dlouho prodlévala též v kreslírně. Bylo tu plno předloh a modelů; učitel kreslení královnu provázel a vše vysvětloval Navštívila též kuchyni a jídelnu; zde byla jí průvodkyní superiorka sester sv. Vincence, která i sestry představila. Královna s nimi přívětivě rozmlouvala. Tak prošla pomalu veškeré místnosti v přízemí a přála si prohlédnouti si i místnosti hořejší. Velmi se jí líbily ložnice; zvláště se jí zamlouvala čistota, prostota a přece ve všem pohodlí. Také do nemocnice zašla a velice mile ji dojalo, když spatřila — nemocnici bez nemocných.

Po cestě vsude se podrobně vyptávala na různé věci ředitele San Martina: na mravní chování dětí, na kázeňské prostředky, jichž se tu užívá, na rozvrh hodin, rozvrh učiva, co se které dny vaří k obědu, co k večeři; zvláště pak dala se informovati o náboženském vychovávání, jehož se zde dítkám dostává. Ujišťujíc San Martina svou spokojeností a uznáním, slíbila, že brzy navštíví i filiálku ústavu v Rigole.

Stalo se to ještě téhož roku, a to v sobotu, dne 13. října. Ústav oděl se slavnostním hávem. V průčelí, mezi svěžími, zelenými stromy, uprostřed slavnostních sloupů a praporů stkvěl se savojský znak a na něm napsal chovanec ústavu velikými písmeny:

Vítána budiž
královno naše
Markéto savojská
do středu
dětí Prozřetelnosti Boží.

Tato návštěva královnina v pobočném ústavě v Rigole obrátila nejširší pozornosť veškeré Italie k lidumilným podnikům ušlechtilého kněze Karla San Martina, a není věru divu. Totéž stalo se i blahosl. Cottolengovi, když král Karel Albert veřejně a okázale o něm mluvil, jej poctíval a vyznamenával. Nebylo šlechtické rodiny a vznešeného, neb alespoň bohatého obyvatele Milána, aby nebyl pospíchal do Rigoly, a tu najednou — ku podivu! — roztála se i dosud drsná srdce, jež nechtěla o opuštěných Martinových dětech věděti, a každý vlídně se usmíval a nesl svůj dar, neb upsal značný příspěvek. Královna sama již po druhé poctívá svou návštěvou ústavy, založené horlivým knězem, pro něhož dříve neměl nikdo než slovo útrpného úsměvu, neb jemuž dokonce mnohý i zazlíval, že svou dobročinností — propaguje vlastně zlo a neřesť! Královna! To už něco znamená!

Kočáry hrčely k ústavu, v němž katolický kněz zaopatřil děti, o něž se dříve nikdo nestaral, jež nikdo nepodporoval, jež byly každému břemenem, které každý vyháněl, které byly by snad v té chvíli, kdy se každý na ně za přítomnosti královny Markéty usmíval, v žaláři, kdyby nebylo jeho, kněze Karla San Martina! Jak podivný je svět, jak nepochopenou ostává pravá charita a láska k bližnímu!

Padesát sedm šlechtických povozů a dvacet osm ekypáží bohatých měšťanů přijelo k Rigole, osmdesát pět nádherných kočárů tísnilo se před ústavem, nežli zazněl jásot, že královna přichází. Vojenský sbor, jenž sem zvláště zavítal, intonoval královskou hymnu.

Královna, usmívajíc se a pozdravujíc na všecky strany, sestoupila z kočáru a pozdravila ihned předsedu ústavů a ředitele a zakladatele San Martina, jež okamžitě poznala. Chovanci zapěli hymnu od Boucherona a jeden z nich, studující, pozdravil vznešeného hostě vzletnými, překrásnými, docela upřímnými slovy. Že slova ta byla nelíčená, nehledaná, nejlépe lze viděti ze zakončení onoho uvítání, jež tu doslovně uvádíme:

»Navštívila by královna náš krásný dům, jejž nám vystavěli naši dobrodinci, kdyby nás neměla ráda? Ať žije tedy naše dobrá matka! Kéž naše nevinné modlitby vyprosí na milém Bohu pro ni všechny ony radosti, jež žádají všecky matky, tedy také matky královské! Poslední slova královnu očividně pohnula, což neušlo nikoho z četného skromáždění. Hladila ubohé sirotky, laskala se s nimi, napomínala je, aby vždy byli hodnými láskyplných starostí horlivých dobrodinců. Kněz Karel San Martino přiblížil se ku královně a představil jí tři děvčátka ženského oddělení, nedávno v Miláně zřízeného v domě zasloužilých sester misionářek sv. Františka.

»Tyto dvě,« pravil San Martino, »narodily se v Paříži z italských rodičů a nejsou dosud pokřtěny; křest sv. vykoná náš nejd. kardinál arcibiskup.«

»Budu oběma kmotrou,« pravila královna v patrném pohnutí.

Potom vyptávala se královna San Martina na rozličné věci a důstojný kněz s obvyklou svou vervou docela upřímně a přímo odpovídal.

»Říkají mi v ústavech »otče«, Veličenstvo; nyní, kdy mluvily děti, budiž dovoleno i otci, aby promluvil.«

Dnešní slavnosť je hymnem díků Prozřetelnosti Boží, že dala vzniknouti ústavům tak blahodárným. Mohl bych také říci, že je to

slavnosť srdce; vždyť je zřejmo, jak srdce všech v této chvíli plesají; srdce dobrodinců i srdce dobrodiním dařených. Ano, tak jest! také na bídném tomto světě docházejí dobří odměny za dobré skutky; jsouť chvíle, kdy, pozorujíce zabráněné zlo, setřené slzy, ztišené bolesti, napravené křivdy — vše svým úsilím — pociťují vnitřní, opravdovou a povznášející radosť, již nižádné péro popsati nedovede. Já to cítím a vím tedy, že radosť onu cítiti mohou i jiní. Vzpomínám si — bylo to dne 20. února roku 1885. — kdy ústav vzal počátek v Miláně na náměstí Filangeri. Bylo přijato dvanácte docela opuštěných dětí. Domek byl malý; za rok bylo třeba najati druhý, po třech letech třetí. Královským dekretem ze dne 18. prosince 1887. byl lidumilný ústav náš uznán jako mravní celek (corpo morale) a bylo třeba pomýšleti na získání domu, kde by ústav byl soustředěn. Snadná věc získati dům, nesnadnější však jej zaplatiti. Dne 31. května byl koupen dům za třicet osm tisíc lir, za rok splatných — neměli jsme nic, ale v určené době byla suma ta zaplacena, Boží Prozřetelnosť se o to postarala.«

»Ale brzy i nový dům nikterak nestačil. Dne 7. května r. 1893. položen byl základní kámen, do něhož vložen byl pergamen s tímto nápisem:

Léta Páně 1893., v neděli 7. května, za vlády krále Humberta I., když byl papežem svatý Otec Lev XIII. a arcibiskupem v Miláně Msg. Alojs hrabě Calabiana, královský senátor, člen nejv. řádu Anunciáty, byl položen základní kámen k této budově, určené přijímati opuštěné děti. Kéž dobrý Ježíš požehná domu tomuto; kéž ráčí přebývati v něm, dle slibu Svého: »Kdo přijímá jednoho z maličkých těchto ve jménu mém, mne přijímá (Marek, IX.), by prospíval a vždy více a více rozšiřoval působení své ku prospěchu a blahu nešťastných, nevinných a opuštěných dětí, k záchraně jich těla i nesmrtelné duše.«

A Ježíš Kristus, Veličenstvo, požehnal domu tomu a bydlí v něm. Přispěli šlechetní, aby dům byl zbudován, ukončen, zařízen; i Vaše Veličenstvo přišlo, a právě darováno nám sto zařízených lůžek a stoly do jídelny. Mnoho měli jsme překážek i nepřátel, ale ani jedna překážka, ani jeden nepřítel nám neuškodili. Není-liž dnešní slavnosť hymnem Prozřetelnosti Božské, jak jsem již byl řekl, Prozřetelnosti, jež očividně nám žehná a nás podporuje? První náš příjem před devíti roky byl padesát lir; dnes máme příjem pouze na úrocích dvacet tisíc lir ročně a vydáváme přes sto tisíc lir; to mluví samo, to volá, to jásá, to hřmí, tak že pohnutím nenalézám slov, jimiž bych vyslovil, co duše cítí; děkuji Božské Prozřetelnosti, vzývám ji, kořím se jí, prosím ji, aby nám dále přispívala v našem počínání. Provedeme vše, co jsme začali a čeho lidumilnosť dále od nás bude vyžadovati? Doufám pevně v Boha, že ano. Vždyť vykonáme tím dílo význačně křesťanské a vlastenecké. Křesťanské: sám Kristus Pán nás posiluje v naší práci, nás k ní přímo vybízí věčnými slovy Svými: »Kdo přijímá jednoho z maličkých těchto ve jménu mém, mne přijímá.« Konáme i dílo vlastenecké, neboť, Veličenstvo, úřední statistika praví, že každého roku mezi všemi odsouzenci je pětina, čili dvacet procent všech nezletilých. To je strašlivé číslo. V té pětině je obsažen značný počet nepřátel lidské společnosti. Zmenšiti toto číslo je práce v pravdě vlastenecká; kdo podporuje každého

v tomto úsilí, chrání vlasť před těžkými ranami, hájí sám sebe, své děti, svůj i jejich majetek.

Kdybych mohl vypravovati historii těchto dětí, slyšelo by Vaše Veličenstvo věci strašlivé, pravdě nepodobné — a přece je vše pravda! Tito nešťastníci, odsouzeni k tomu, aby rozmnožili armádu rebelů, vracejí se do středu společnosti lidské jako dobří křesťané, jako dobří občané, již konají v každé příčině svou povinnosť. Pojali jsme myšlénku zaříditi ústav pro děti nešťastné, opuštěné; a poněvadž často, když zakladatelé zmizí, věc sama ocitne se v úpadku, pomýšleli jsme již na ty, kteří by pokračovali, až nás již nebude.

Dovoltež, Veličenstvo, abych Vám něco připomenul. Váš děd, král Karel Albert, podporoval účinně nezapomenutelného Josefa Benedikta Cottolenga v jeho lidumilných podnicích. Často ho štědře obdaroval, často ho povznášel, povzbuzoval, často i moudrých jeho rad si vyžadoval. Jedenkráte byl blahoslavený Josef Benedikt hostem královým v paláci. Karel Albert řekl mu upřímně: »Zdali pak jste, milý Cottolengo, pomýšlel též na budoucnosť svých ústavů? Co se z nich stane, až vy již nebudete na světě?« Cottolengo vyhlížel oknem a viděl, jak se právě stráž pod palácem střídala. »Sire,« pravil vynikající lidumil, »teď právě vidím, jak se vystřídává stráž pod palácem. Stará odchází a nová se staví na její místo. Tak také bude se mnou, až mě Bůh odvolá!« [1])

»Zde jsou nové stráže pro ústavy dětí Prozřetelnosti«, dodal Karel San Martino, ukazuje na oddělení *studentů* z chovanců svých.

Královna vyslechla napjatě upřímnou řeč šlechetného zakladatele a vyslovila přání, aby děti zapěly krásnou Mozartovu skladbu »Ave verum Corpus« a Mendelssohnovu »Podzimní píseň«, jak jí byl předložen seznam skladeb a písní, jež chovanci umějí. Potom prohlížela královna v průvodu Karla San Martina celý ústav, přízemí i obě poschodí; posléze poklekla před oltářem kaple, kdež chovanci zapěli úchvatně Gounodovu: »O salutaris Hostia«, čímž byla královna velice překvapena.

Zatím v rychlosti připravili jí chovanci z květin domácí zahrady krásnou kytici, již přívětivě přijala a s ujištěním nejvyšší přízně a spokojenosti ústav opouštěla. (Pokračování.)

Svatá noc.

Buď pozdravena, noci velká, svatá,
a tisícerým velebena rtem,
jež lásky touhou křídla rozepjatá
nad dřímajícím skláníš údolem!

Když ve věčnosti hvězd svých čaroleskem
jsi zářila v tlum Tvůrčích rad a dum,
jak vzplesalo tvým srdce Boží bleskem,
že spásou vzejdeš kleslým národům!

---

[1]) O krásném výjevu tom psali jsme podrobně ve článku Josef Benedikt Cottolengo ve »Vlasti«, roč. XI. Pozn. spis.

A věků řadou nešťastnou i blahou
když spěla jsi vždy k cíli svému blíž,
zajásal člověk, že své rosy vlahou
ráj ztracený mu v srdce navrátíš.

Vždyť červánky tvé dávno na obzoru
svítaly nachem růžovějších dnů,
když prorocký duch ve nadšeném zoru
odkrýval světu taje Božích snů.

Ó noci svatá, jejíž do náručí
Bůh vložil klenot spásy toužené,
pojď, hřích již uzrál, kořen z Jesse pučí,
by v stín svůj pojal duše soužené.

Skloň nad Betlém se ve velebném klidu
a rozži světla nejjasnějších hvězd,
pěj s anděly mír zoufalému lidu
zde na zemi a Bohu v nebi česť.

Hle! luzní již se naplňují snové,
jež zíral věštec dávným před věkem:
»Spravedlivého dštěte oblakové
a Spasitele vypuč lidstvu zem!«

P. *Karel Burian*, křižovník.

V podkrovní světničce.

Vánoční obraz v jednom jednání.

Z němčiny přeložil **Jan Nep. Holý.**

(Dokončení.)

VÝJEV OSMÝ.

President. Bída.

Bída (zaražen): Jak veliká pocta –

President (vpadá mu do řeči): Zanechme poklon! (Jde ke dveřím.) Napřed zavru, by nás nikdo nevyrušoval! Tak! Posaďte se! (President a Bída si sednou.) Mám k vám velikou prosbu, pane Bído!

Bída: Mohu-li ji splniti, pane presidente, račte býti přesvědčen —

President (rychle): Čas nutká, čekají na mne doma. Jste chudý?

Bída: Velmi chudý, pane presidente!

President (položí závitek peněz na stůl): Zaopatřím vám bezstarostné živobytí —

Bída (rozčilen): Pane presidente!

President: Záleží jen na vás, chcete-li přijati mou pomoc. Než, k věci! Když jste byl ještě ve Schwammbergu —

Bída: Bože, nač mně to připomínáte!

President: Je tomu asi deset let, pravda!

Bída: Patnáct let, pane presidente, patnáct!

President: Zcela správně. Pět let jste seděl v žaláři.

Bída: Nevinně! nevinně!

President: Pak jste bydlil —

Bída: V Lerchenfeldu sedm let.

President: Proč jste se odstěhoval do tak velikého města, kde je tak draho?

Bída: Dověděli se, že jsem byl v žaláři. Nemohl jsem pohrdání lidí, jak od té doby se mnou zacházeli, snésti a raději jsem —

President: Raději jste se odstěhoval, rozumím. Taký cit pro česť, pane Bído, třeba jen chváliti, a buďte ujištěn, že jsem, co jsem sem byl jako president ze Schwammbergu přeložen a vás v kanceláři svého předchůdce jako písaře nalezl, že jsem, pravím, až dosud nejhlubší tajemství o vás zachoval, protože jste mne prosil, abych o vaší minulosti nikomu nic neřekl.

Bída: Jak šlechetně a lidumilně jste se mnou jednal, pane presidente!

President: Pravím: až dosud! Rozumějte mi, pane Bído!

Bída (poděšen): Bože můj, snad byste nechtěl —

President: Nemohu déle o vašem zločinu mlčeti, nutnosť mne nyní pobádá, bych o tom mluvil.

Bída (naříkaje): Bože můj! Má mne kletba, která mne i rodinu nešťastnými učinila, až sem pronásledovati? Mám já starý, nemocný člověk zase jako zločinec, jako trestník chopiti se hole, abych nějaký kout na světě nalezl, kde bych mohl zakryti svou hanbu? (Vstane a předstoupí před presidenta.) Pane presidente, toho neučiníte, toho učiniti nemůžete.

President: Milý Bído, mne nutí k tomu okolnosť, abych se sám udržel. Postarám se již o vaši budoucnosť, abyste v cizí zemi žíti mohl, kam nikdy zpráva o vašem zločinu nepronikne. Než, posaďte se — smím-li prositi, a vyslechněte mne pokojně!

Bída (sedne si): Bože můj, Bože můj, Tvá ruka příliš těžce na mně spočívá!

President: Prosím, neračte mne vyrušovati, každá minuta je mi dnes večer vyměřena. Nemůžete zapírati, že jste okradl o 15 tisíc korun pokladnu v Schwammbergu vám svěřenou, kde jsem tehdy jako rada byl vaším bezprostředním představeným.

Bída (rozčilen): I kdyby mne celý svět odsoudil, jsem nevinný — toho hanebného skutku jsem se nedopustil.

President (pokojně): Vaše popírání je marné. Porotci vás tehdy, jak ani jinak podle všech okolností nemohli, uznali vinným, a soud vás odsoudil.

Bída: Těch devět set korun, které byly v domě při pátrání nalezeny, a které měly svědčiti proti mně, byly mé, trpce vydělané, železnou spořivostí uspořené peníze.

President: Nechme toho! Nemám kdy, o této věci s vámi nyní déle mluviti. Jak víte, chci se s ovdovělou baronkou z Winterbergu

oženiti — chci býti k vám upřímný, má záležitost vyžaduje, bych vám řekl úplnou pravdu. Mé peněžní poměry jsou poněkud otřeseny, baronka je bohatá, velmi bohatá, jest tedy tato ženitba pro mne nutnou. Ale příbuzní mé nevěsty hledí toto manželství překaziti a vymyslili si hanebný úskok, by na mé poctivé jméno stín hodili a tím mou nevěstu k odstoupení přinutili, vymyslili si, že obviní z krádeže mého syna Arthura a vás prohlásí jako nevinně odsouzeného.

Bída: Ach! co slyším! (Vyskočí.)

President: Tento plán, mou česť poskvrniti, jest tím hanebnější, poněvadž se Arthur již nemůže sám hájiti. Utekl pro souboj, v němž protivníka zastřelil, a šel do Ameriky, ale loď Ariadne, na které chtěl se přeplaviti, zahynula, jak jisté zprávy dokazují. Arthur je mrtev a na tom staví příbuzní mé nevěsty plán, neboť, kdo by to mohl býti jiný, který by měl na tom zájem, tuto uplynulou událosť opět na denní pořádek vytahovati! Přinášejí důkazy, že Arthur teprve nedávno v Americe zemřel a vyznal, že pokladnu okradl, očekávajíce, že baronka, až se to doví, poměr se mnou přeruší, neboť nemůže a nepodá ruky své muži, na jehož jménu lpí tak hanebná skvrna. Nalezli již podvodníka, domnělého Američana, Williama Clifforda, který již o tom ve Schwammbergu učinil oznámení. To mně zvěstoval dnes můj přítel, tamější soudní rada. Nyní je vám všechno jasno. Bude-li o té věci opět vyšetřování, podaří-li se mým nepřátelům, mého syna z toho činu obviniti, — zajisté má nevěsta odstoupí. Proto má tato záležitosť pro mne tak naspěch, že nemohu čekati na zítřek, proto jsem ještě dnes večer k vám sám přišel přes to, že dnes ve svém domě zasnoubení s baronkou slaviti zamýšlím. Vy jediný jste s to, abyste mi z této nesnáze pomohl. Chcete to učiniti, milý Bído?

Bída (přitlumeně): Co mohu a mám já při tom činiti, pane presidente?

President: Zcela jednoduše — dosvědčíte před soudem, že jste vinníkem, a že obvinění mého syna jest hanebná lež. Zde leží peníze, jsou vaše, chcete-li vyplniti moji vůli.

Bída (postaví se zpříma jako svíčka a položí ruku na srdce): Nikdy — nikdy se za vinného nepřiznám, neboť jsem před Bohem a před svým svědomím dokonale nevinný. Ani haléře jsem z pokladny neodcizil!

President: Co slyším? Byl jste proto odsouzen na pět let do žaláře a chcete to popírati?

Bída: Dokud dech ve mně bude, budu to popírati, jako jsem to posud popíral, neboť jsem, přísahám Bohu a všem svatým, nevinen.

President (vstane): Starče, kolik let budete ještě žíti, jednou nohou stojíte již v hrobě — a ještě drze tvrdíte, že jste byl nevinně odsouzen?

Bída: Ano — a tisíckrát ano! Byl jsem nevinně odsouzen!

President: Žijete v bídě a nouzi, sotva máte vezdejší chléb — a nabízím vám bezstarostné živobytí — budete skutečně tak pošetilý a odmítnete mé nabídnutí?

Bída: Česť má je mi dražší nade všechno zlato světa.

President: Česť vaše? To je směšné! Vaše jméno jest označeno jako jméno zločincovo, a vším svým popíráním nemůžete se z toho nijak omýti. Než — je to vaše poslední slovo, Bído?

Bída: Mé poslední, pane presidente!

President (hrozivě): Nezapomínejte, kdo před vámi stojí.

Bída: Pan president z Kamenice.
President: Který má moc, vás zničiti.
Bída: Kde se jedná o mou nevinu, o mou česť, nebojím se žádné pozemské moci.
President: Vy trestanče! Vy zloději!
Bída: Pane presidente, nezapomínejte se!
President: Dám vás strážníky za město vyhnati!
Bída: Všude jsem v rukou Božích. Ani v této nouzi mne neopustí!
President: Budu vás pronásledovati až do nejvzdálenějšího koutku země.
Bída: Bůh mne bude chrániti, a kdybych měl na ulici zemříti, v posledním vzdechu budu ještě volati: Jsem nevinen! Nejsem zloděj!
President: Buďte zlořečený, bezectný zloději! (Rychle odchází.)

VÝJEV DEVÁTÝ.

Bída.

Bída: Kde jsem? (Drží si čelo.) Dostávám závrať! Bdím či sním? Byl zde skutečně pan president z Kamenice? (Přechází.) Nemám ještě nalézti pokoje před obviňováním ze zločinu, kterého jsem se nedopustil? Jak blaze jsem kdysi žil — pěkné místo, milá, věrná žena, nadějný syn — než — přišla noc se všemi hrůzami, nespravedlivé podezřívání — odsouzení, pětiletý žalář — a když se mně konečně brány žaláře otevřely, nalezl jsem dům svůj prázdný a pustý — žena starostí a nouzí zemřela — syn pro hanbu svého otce uprchl do světa — všude mnou pohrdali, příbuzní se mi jako zločinci vyhýbali, byl jsem bez haléře, v bídě a nouzi — ó Bože, konečně nalézám zde v těžké práci nuzný kousek chleba, nikdo nezná mé minulosti, nikdo netuší ve mně bývalého trestníka, již se mi dnové opět zdáli jasnější — tu sem přijde jako president ten, jenž kdysi proti mně vystoupil s onou hroznou obžalobou — než, co to bylo? Závoj, který čin onen halí, počíná se pozdvihovati — jeho syn — zloděj? (Přestávka.) Než, nikoliv — ten odpočívá již v lůně mořském. Nemám naděje, že spatřím česť svou zachráněnu — žádné naděje! A dále kráčí neštěstí přese mne. Jsem zde bez chleba propuštěn ze služby presidentovy, i v tomto městě označen jako zloděj, vyhnán z této podkrovní světničky, snad také z města, rozšlapán nenávistí nepřítele — tak leží život ve vší ohavnosti přede mnou. Kde najdu pro sebe pokojný kout, kde uložím unavenou hlavu k poslednímu odpočinku? Ó, smrti, přijď brzy, brzy a vysvoboď mne! (Za jevištěm slyšeti zpěv vánoční písně, mezi tím přestávka.) Hoši chodí po ulicích a zpívají vánoční písně. (Radostí rozjařen.) Ano, dnes je štědrý večer, jsou vánoce! Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle! Tak zpívali andělé na nivách betlémských. Tak to zní po tisíciletí! Co se třesu? Proč se bojím lidí? Ano, starý, dobrý Bůh ještě žije, bez Jehož vůle ani vrabec se střechy nespadne. Ani mne neopustí. (Klekne si.) Pane, v ruce Tvé poroučím život svůj, osud svůj, konec svého života. (Povstane.) Jak se přece cítím tak podivuhodně potěšen! Jest to snad poslední štědrý večer, kterého jsem se dožil. Jak Bůh chce, tak nechať se stane! Pojď, vánoční stromku (přenáší stromek na druhý stůl), rok co rok jsem tě rozsvěcoval, abych si připomínal ony šťastné chvíle, kdy jsem tě v kruhu rodinném

zářiti viděl. I dnes mi máš připomínati ženu a syna, otce i matku. (Rozsvítí svíčky.) Tak! snad tě mé oko posledně vidí zářiti. Ale mrtví jsou, kteří mně život darovali, dobrý otec, věrná máti. (Dívá se nahoru.) Netušili jste při mé kolébce, že se za vaším synem brány žalářní zavrou. (Zhasí dvě svíčky.) Vám svítí věčné světlo, co vám pomůže pozemské světlo! Mrtva jest i ona, která mi byla věrnou družkou tak mnohé, mnohé léto v radosti i žalosti. Nemohl jsem jí již spatřiti, jenom na její tichý hrob mohl jsem smuteční věnec položiti. I ty, Růženo, vidíš nyní věčný vánoční stromek zářiti! (Zhasí třetí svíčku.) Zdali ještě žije můj Vilém, kdysi má pýcha a má radost? Ztratil se. Léta přišla, léta zašla, ale nepřinesla mně žádné zprávy o mém synu! Žije ještě? Spatřím ho snad ještě jednou? Či i on zemřel, aniž by mi byl odpustil? (Skrývá obličej do obou rukou.)

VÝJEV DESÁTÝ.

Bída. Clifford.

Clifford (vstoupí, pro sebe): Zde ho mám nalézti? Hle, zde jest! Zhaslý vánoční stromek — Bože, jak se třesu! Ale zmužilosť, zmužilosť — avšak kdyby to on přece nebyl! (Nahlas): Pane!

Bída: (postaví se): Cizinec! Čeho si přejete?

Clifford: Hledám pana Josefa Bídu.

Bída: Ano, tak se jmenuji.

Clifford (pro sebe): Je to on! Poznávám ho opět! (Nahlas): Přicházím z Ameriky a přináším vám zprávy o vašem synu. Jmenuji se William Clifford!

Bída (dojat): O mém synu? O mém Vilému? Žije ještě? Kde jest?

Clifford: Vaši otázku později zodpovím. Dovolte mi, bych se posadil. (Sedne si.)

Bída (se posadí): Přinášíte mi zajisté smutnou zprávu. Proč mlčíte? Ó, Bože, je mrtev — mrtev!

Clifford: Poslechněte mne. Znal jsem vašeho syna. Špatně jednal vůči svému otci

Bída: Pane, prosím, nic o tom! Byl to můj syn!

Clifford: Nemohl snésti té hanby, že jeho otec byl v trestnici.

Bída: Pane, odpusťte mu.

Clifford: Vše mi vyjevil. Věřil, že jste se onoho zločinu dopustil.

Bída: Mohl i on o mně pochybovati a mne odsouditi?

Clifford: Proto uprchl do Ameriky; zanechal vás v bídě a nouzi — než, kde jest jeho matka?

Bída (ukazuje nahoru): Tam!

Clifford (dojat): Tedy mrtva — mrtva! Ó Bože! (Vstane a chodí sem a tam.)

Bída: Pane, co je vám? Jste tak hluboce dojat?

Clifford (sedne si): Ano, dopustil se na vás těžkého bezpráví!

Bída: Vše jsem mu odpustil! Ale, pane, jen jediné slovo: žije ještě?

Clifford: Lásky prázdný syn, který otce a matku opustil, je — mrtev!

Bída (dojat): Mé tušení! (Zhasí poslední svíčku): I on je mrtev! (Podpírá hlavu rukou):

Clifford: Upokojte se, pane Bído, sdělím vám věci důležité. Váš syn žil v Americe život dobrodružný, by si živobytí uhájil. Byl konečně zlatokopem v Kalifornii a učinil zde s mužem Fliednerem vřelé přátelství. Ten byl však v hádce s jinými zlatokopy smrtelně poraněn. Teprv na smrtelné posteli vyznal, že se jmenuje vlastně Arthur z Kamenice.

Bída (vyskočí): Arthur z Kamenice!

Clifford: Že jest synem dřívějšího soudního rady z Kamenice a že se při ztroskotání lodi Ariadne při přeplavbě do Ameriky jediný zachránil.

Bída (dojat): Žije! Tedy přece!

Clifford: A za druhé vyznal, že kdysi pokladnu ve Schwammbergu okradl.

Bída (stojí jako přimrazen): Ach! Co slyším! Ten, ten je zloděj?

Clifford: Směneční dluhy nutily ho k tomu skutku. Otcovým klíčem podařilo se mu pokladnu otevříti. Když podezření, pane Bído, bylo na vás, byl tak ošemetný, že mlčel a nechal vás odsouditi.

Bída: Jestliže vám všechno toto sdělil — je má nevina, má česť zachráněna.

Clifford: Později uprchl pro nešťastný souboj do Ameriky.

Bída (chytne ho křečovitě za ruku): Pane, můžete na to, co pravíte, před' soudem přísahati?

Clifford: Ještě více — vše to v této listině (béře ji z kapsy) dal od soudce napsati a pěti svědky dosvědčiti a odevzdal ji vašemu synu s rozkazem, aby jel do Evropy a jeho hanebný skutek tím odčinil, že vás vysvobodí od hanby zločinu, kterou jste dosud nevinně snášel.

Bída (ve větším rozčilení): Pane, a vy jste —

Clifford: jel do Evropy a již jsem potřebné kroky vykonal, abych vaši nevinu soudně dal dosvědčiti.

Bída: Ale proč nepřichází syn k otci?

Clifford: Řekl jsem vám přece, lásky prázdný syn, který vás tak hanebně opustil, zemřel. (Rozsvítí opět svíčku na stromě.)

Bída: Pane, co to znamená? Dostávám závrať! (Podepře se o stůl.)

Clifford: Rozsvěcuji svíčku, neboť byť i lásky prázdný syn mrtev jest, tož přece syn, který v nejhlubší lítosti nad pokleskem svým vše, vše by odčiniti opět chtěl, tento syn — žije!

Bída (otevírá náručí, vrhá se na Clifforda, volá): Viléme!

Clifford (vyskočí): Otče, ubohý nešťastný otče, odpuštění! (Objímají se, přestávka, slyšeti opět vánoční píseň.)

Clifford (vede Bídu k židli): Pojď, otče, sedni si! (Klekne před ním.) Odpuštění!

Bída (sklání se k němu a objímá ho): Vše jest zapomenuto a odpuštěno! Nemohu štěstí svého chápati!

Clifford (vstává): Jak jsem tě hledal, jak dlouho marně! Ztratil jsi se, až konečně jsem přišel na šťastnou myšlénku, u nynějšího pana presidenta z Kamenice se na tě poptati. Dověděl jsem se od jeho komorníka, že zde bydlíš.

Bída (pozoruje ho láskyplně): Viléme! Pojď, nechť se ti podívám do milých očí! Tak dlouho jsem tě postrádal! (Objímá a líbá ho.)

Clifford: Ale — zde, otče, v této bídné podkrovní světničce nesmíš ani okamžik déle bydliti. Najal jsem již také pro tebe byt u zlaté koruny, kde také já bydlím. Od nynějška přestane bída a

nouze. Měl jsem mezi zlatokopy štěstí a vydělal jsem značné jmění, vynasnažím se nyní odčiniti, čím jsem se lehkomyslně na tobě prohřešil. Ale, otče, odejdu na několik minut, půjdu a objednám pro tebe a pro sebe povoz.

Bída: Viléme, k čemu to? Mohu jíti pěšky.

Clifford: Nikoli, počasí je dnes ošklivé! Sněží a je veliký vichr. (Vilém chce odejíti.)

Bída: Viléme! (objímá ho) ale pospěš si, pospěš si, abys byl zase brzy zde. Každý okamžik pokládám za ztracený, když nejsi při mně. (Clifford odejde.)

VÝJEV JEDENÁCTÝ.

Bída.

Bída (poklekne): Bože, děkuji Tobě, velebím Tě! Nehodný jsem milosrdenství a milosti, kterou jsi na mně vykonal. (Povstane.) Jak šťastný, jak radostný štědrý večer mi nebe dnes připravilo! Vilém byl pro mne ztracen, a opět jsem ho nalezl. Byl pro mne mrtev a opět oživl. A má čest, má nevina — netřeba mi déle snášeti hanbu jako zločinec a trestník, netřeba mi déle skrývati se před lidmi. Radostný, šťastný štědrý večere! Miláčkové, kteří nyní shora na mne patříte, dnes vám budou zase svíčky na stromečku jako dříve zářiti! (Rozsvítí ostatní tři svíčky.)

VÝJEV DVANÁCTÝ.

Bída. Havran.

Havran (rychle vstoupí): Co jsem se dověděl! Ó, té hanby! Trestník bydlil v mém domě, jak mne pan president milostivě vyjevil, a k jeho přání poroučím vám, pane Bído, byste ještě dnes, a to okamžitě tento byt opustil. Ani minuty déle nesmíte můj počestný dům zločinnou svou přítomností poskvrňovati. Pryč — pryč z mého domu!

Bída (radostně dojat): Ano, ano pane Havrane, odejdu hned, odejdu a budu bydliti u zlaté koruny.

Havran (diví se): U zlaté koruny? Nejste pomaten? Vy žebráku, v prvním hotelu? Vy zloději —

Bída (vpadá mu do řeči): Ano, byl jsem zlodějem v očích lidských, pět let jsem jedl chléb trestnický, (radostně) ale nyní všechno, všechno přešlo!

Havran: Skutečně! Vy jste blázen!

VÝJEV TŘINÁCTÝ.

Předešlí. Clifford.

Bída (k němu spěchá): Synu, milý synu! (Slyšeti za jevištěm práskání bičem.)

Clifford: Povoz nás již očekává!

Havran (pro sebe): Synu — on, který nikdy rodiny neměl, pokud vím. Je zralý pro blázinec!

Clifford (k Havranovi): Kdo jste? Čeho si přejete?

Bída: Můj domácí pán, Viléme!

Clifford (podává mu ruku): Děkuji vám za vše dobré, které jste tomuto starci prokázal v době, kdy u vás bydlil.

Havran (zaražen): Hm, hm!

Clifford (položí bankovku na stůl): Zde máte desítku, tím máte zaplaceno, je-li vám pan Bída ještě něco dlužen. (K otci): Pojď, půjdeme!

Havran (pro sebe): Jsem bez sebe! Bdím či sním?

Bída: Mé věci! (Ukazuje na dýmky):

Clifford: Nech je! Po svátcích pošleme pro to, co s sebou vzíti chceš. Pojď, čas kvapí!

Bída (podává Havranovi ruku): Buďte s Bohem, pane Havrane, Bůh budiž s Vámi!

Havran (pomaten): Mám-li přece jen hlavu na pravém místě?

Bída: Buď s Bohem, buď s Bohem, milá světničko, v níž jsem mnoho trapných dnů zažil, ale kde jsem také viděl nejkrásnější okamžik svého života. S Bohem buď! S Bohem! (Podává Cliffordovi ruce, a odcházejí spolu.)

(Opona padá.)

Katoličtí Srbové v Lužici.

Studie dějepisné, kulturní a literární.

Píše **Fr. H. Žundálek.**

(Pokračování.)

Název katolických Srbův.

Zvláštností u jiných Slovanů neznámou jest, že katolickým Srbům se dává jméno »podjanski«. Abraham Frencl, nebo Brancelj vysvětluje slovo »podjan« jako řídce užívané »podjanski«, tím jsou Srbové katoličtí, protože přijímají nejsvětější svátosť pod jednou spůsobou. Tak vykládali po něm slovo to i ostatní srbští učenci. Proti tomu však uvádí Michal Hórnik pádné důvody (cf. »Katholski Posol« roč. 1864., str. 144.): »Podjanski« nemůže se odvozovati od rčení »pdjanym«, poněvadž v Horní Lužici se říkalo již po reformaci »jedyn« a nikoli »jadyn«. Srbský lid neutvořil toho slova, poněvadž význam »sub utraque« (»pod obojí«) byl znám pouze vzdělancům, a kromě toho nebyl znám ani v Lužici a nebylo ho užíváno, nýbrž pouze v Čechách. Staří srbští katolíci vypravují, že »podjanski« má původ od jistého Jana. A to jest jedině správný výklad: »podjanski« znamená tolik jako »pod Janem« (správně česky ovšem pod Jenem). Tímto jest Jan VII. ze Schleiniců, biskup míšenský od r. 1518.—1537., pod nímž byla Lužice a za něhož se rozšiřovala nová víra též mezi srbskými poddanými. Když Jan proti této víře vystoupil a zvláště když v letech 1523. a 1524. poslal všem duchovním svého biskupství list, v němž zrazoval od nové víry, kázali kněží jistě také o tom, a

proto se nazývali přívrženci katolické víry a od protivníků známi byli »podjanskými«, jak vytýkali: Wy sće pod Janom podjansky, načež katolíci odpovídali: »Wy sće pod Lutherom, lutherscy«. Poněvadž po smrti Jana VII. následoval Jan VIII. z Maltic (1538.—49.) a později byl Jan Leientritt ustanoven administratorem Lužice, zakořenilo se slovo ještě více. Výraz »podjanski« měl vlastně platnost na tamější dobu, proto navrhuje Hornik, aby se ho nyní neužívalo, nýbrž jako jinde »katholik« a katholski.

Divno, opravdu divno, že mezi katolickými Srby jsou dávána na křtu svatém dětem rázovitá jména. Jmen, která často se u nás velmi zhusta vyskytují, na př. František, Josef, Jan, málo kdy slyšeti, za to velmi často Michał, Mikławš (Mikuláš, jemuž i v Čechách zasvěceno hojně kostelů, počtem 114, o něco méně než sv. Václavu, patronu země české, kterému jest posvěceno 142 chrámů), dále Jakub, Bedřich, Ondřej, Matěj a j. Příčiny toho nemůžeme si vysvětliti.

Stav katolíků.

Katolíci v Srbsku, jakož vůbec v celé říši mají obtížné postavení. Bývajíť pokládáni od neznalců za nebezpečné státu zvláště proto, že církev katolická svojí samosprávou není pobrobena moci státní. Avšak děje se jim veliká křivda. Jsouť katolíci právě tak poslušní poddaní, jako lutherští, poněvadž stejně platí daně a nasazují životy, a jejich kněží a milosrdné sestry jsou výbornými těšiteli na bojištích.

Že mnohé státy vzaly za své, panovníci s trůnu svrženi, za to nemůže církev katolická, byla to vždy nevěra, která podkopala vážnosť a vznítila revoluci. Kdož jiný svrhl neapolského krále s trůnu a vypudiľ jej z otcovské země? Kdo vzal vládci hannoverskému trůn a majetek? Kdo zabil císaře Maxmiliana v Mexiku? Kdo uloupil papeži Piovi IX. církevní stát a zbavil ho osobní svobody?

Podobně tomu bylo i v Sasku v bouřlivých letech 1848., kdy různí radikálové nastrojili vzpouru, zvláště pak r. 1849. v květnu, kdy byla bouře znova rozdmychána v Drážďanech za vůdcovství ruského nihilisty a uprchlíka, známého Michala Bakunina, advokáta Tschirnera z Budyšína a jiných vysokých saských hodnostářů. Ti založili »prozatímnou vládu«, ale 9. května, kdy pruští vojáci ze Zhořelce a z Berlína přispěchali králi saskému na pomoc, osnovatelé vzpoury se rozutekli na všecky strany.

Zajímavo jest, jak katolický děkan budyšínský chránil dosavadního stavu, nechtěje vydati klíčů kostela děkanského. Několik dní před revolucí či vlastně revoltou dostavil se advokát Tschirner s deputací u děkana budyšínského a biskupa Josefa Dittricha, žádaje od něho klíče sv. Peterského chrámu; biskup mu odpověděl, má-li Tschirner právo na klíče, ať si je vezme ze stolu, dobrovolně jich biskup nevydal, potom deputace s nepořízenou odešla.

Kdyby mělo Sasko všecky takové poddané, jako jsou katolíci, zvláště srbští, bylo by navždy šťastnou zemí.

V těchto smutných dobách ukázali se hlavně Srbové přátely královské rodiny, neboť král odešel z Drážďan za průvodu srbského pluku, který jedině zůstal úplně spolehlivým. Z vděčnosti byl poslán

královský princ Albert do Budyšína, aby se učil srbsky, což se mu také skutečně za rok podařilo; učitelem srbským byl mu Smoleŕ.

Když se saský princ Albert ženil s princeznou Karolou osmnáctého června 1853., darovala mu »ke kvasu« horno-lužická šlechta stříbrný štít, umělecky zpracovaný se srbským nápisem: »Stej (stůj) Ty k nam, kaž (jako) my k Tebi«. To připomíná na věrnosť Srbů v bouřlivých dobách.

Katolické kněžstvo a učitelstvo.

Do počátku 18. století studovali srbští mladíci, připravující se ke stavu duchovnímu, v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v krajinách porýnských a v Římě, a většinou tam byli také vysvěceni a dostali tam místa. Na jesuitských školách v Praze, Olomouci a Nise byla pro české a srbské studenty papežská stipendia, která se vyplácela od r. 1585. do r. 1773. a po zrušení řádu ještě do roku 1795., v Praze z důchodů poutnického domu českého v Římě.[1]) Studující, kteří dostávali papežská stipendia, sluli »alumni romani«. Proto nalézáme hojně srbských kněží, roztroušených po Rakousku a Německu, hlavně ve Vídni, v Praze, v Olomouci, Vratislavi a jinde, kdež byli jim zhusta udělovány vysoké důstojnosti, zvláště v klášteřích. V srbské Lužici se pak nedostávalo duchovních čím dále, tím více, tak že nebylo možno vyhověti církevním potřebám srbského lidu.

Toho litoval upřímně Martin Šimon z Willenberku (rozený roku 1637. v Židowě u Budyšína), který sám byl mimo vlasť, jsa farářem a děkanem v *Hodkovicích* a v Českém Dubě v Čechách. Roku 1673. byl povolán jako kanovník do Budyšína, a tu přemýšlel, jak by odpomohl nouzi duchovních v rodném kraji.

Martinův mladší bratr byl v Praze knězem řádu karmelitského. V Praze chtěli oba bratří založiti po příkladě velkého arcibiskupského semináře ústav, v němž by se připravovali mladí Srbové ke stavu duchovnímu.

Martin Šimon zemřel r. 1706. a zůstavil svému bratru veškeren svůj majetek, aby provedl onen úmysl. I bylo zakoupeno stavební místo na Malé Straně blízko mostu a r. 1707. postaven tam domek, r. 1716. pak větší budova jako »serbski seminar«. Zemský pokladník v Praze, Jiří Bažant z Khróśćic, byl Jiřímu Šimonovi radou i skutkem při stavbě nápomocen.

Jurij Šimon vyznamenán jsa císařem šlechtickým přídavkem z Willenberka, jako jeho bratr Martin, zemřel r. 1727. jako jubilár v 80. roce věku svého. Jeho památku v pravdě požehnanou poctil kulowský farář Jakub Ćeški, který umístil na sloup u oltáře sv. Mikuláše krásně vyřezávanou desku, a kdež ve stříbrném pouzdře jest země z rovu svatého Jana Nepomuckého, s příhodným latinským nápisem.

Nadace srbského semeniště se časem rozmnožily odkazy dobrodinců, tak že možno je z nich vydržovati 28 lužických studentů. Od

[1]) Český poutnický dům v Římě pro české, slezské a lužické poutníky založil Karel IV. V husitských válkách a za Lutherovy reformace ubývalo poutníků, tak že poutnický dům se rozpadával, ježto se nikdo oň nestaral. Rakouský císař Ferdinand I. († 1875.) odkázal domu tomu 20.000 zl. a dal jej obnoviti a vystavěti.

r. 1827. mají též němečtí jinoši ze Saska přístup do tohoto semináře, který se takto stal semeništěm duchovenstva pro obě saské diecése, budyšínskou i drážďanskou, tedy na celé království Saské!

Katolické kněžstvo srbské vychováno jest veskrz duchem nejen nábožným, nýbrž také národním, věnujeť síly svoje duševní i tělesné spáse svých poddaných a pracuje k tomu, aby jeho milený národ byl také zabezpečen v budoucnosti, aby nezhynul, ale zkvétal. Proto vidíme tu vzácný úkaz: co katolický kněz srbský, to spisovatel; a toho je také nevyhnutelně potřebí, poněvadž jest málo vzdělanců, proto je také málo pracovníků. Tím vítanější jsou tedy práce katolického kněžstva, poněvadž mají dvojí cenu.

Katoličtí kněží starají se o důstojný národní dorost, pobízejí nadané jinochy do škol, aby se věnovali hlavně duchovnímu a učitelskému stavu, a podporují jej také hmotně. R. 1848. zesnul v Pánu v Lubani probošt klášterní dr. Jan Mar, ve věku 83 let. Velkou část svého jmění (10.000 tolarů) zůstavil mladým katolickým Srbům, zvláště: 1. dvě nadace po 80 tolarech ročně pro studující vysokých škol, 2. tři po 50 tolarech pro jinochy, kteří studují v učitelských semeništích, na školách realných nebo různých akademiích a 3. dvě stipendia po 30 tolarech pro učně řemeslnické. Budyšínské děkanství má právo rozhodovati o těchto podporách, Tímto skutkem pojistil si zvěčnělý nehynoucí památník v Srbstvu a postaral se tak důstojně o národní dorost a o jeho vzdělání. Tak pracuje katolické kněžstvo, kterému zajisté nemožno vytýkati, že se nestará o svůj národ. Vždyť mu věnuje svoje duševní i tělesné síly, ano namnoze i svůj veškeren majetek.

Mezi evangelickými Srby jest nedostatek duchovenstva — na katolické straně však nikoli; tu si může vybrati duchovní vrchnosť podle libosti, [1]) poněvadž se každého roku hlásí do lužického semináře v Budyšíně více žadatelů, nežli jich může býti přijato. Jest z toho viděti, že katoličtí vlastenci nadarmo nepovzbuzovali zámožné rodiny, aby věnovaly nadané syny tomuto tak důležitému stavu.

Méně bývá napomínáno, aby srbští rodičové dávali syny svoje též na učitelství, čehož jest nezbytně potřebí, poněvadž dosud jsou v srbských vesnicích němečtí učitelé; podle Hórnika je to paedagogickým nesmyslem, ano hříchem, dá-li se srbským dětem německý učitel, aby je poněmčil. V Sasku je v té věci o srbské školy lépe postaráno, v Prusku jsou učitelé namnoze nejlepším nástrojem germanisačním.

Tyto dva stavy jsou nejdůležitější oporou Srbstva. Kde se káže v kostele srbsky, tam není tak brzké obavy, že by se lid odnárodnil. Kde je škola srbská, tam jest postaráno o dorost národně uvědomělý, proto se oba tyto stavy navzájem podporují, ano podávají si ruku, aby zachránili svůj milovaný lid!

Avšak nejen duchovenstvo a škola, nýbrž také dům má působiti k tomu, aby dítky byly vychovávány srbsky, aby doma i jinde jazykem národním hovořily a za něj se nikdy nestyděly, neboť takový člověk, který zanedbává svůj rodný jazyk, kdo jím nechce mluviti, jest zajisté špatným charakterem — kdo se za svůj jazyk stydí, hoden potupy všech lidí.

---

[1]) Cf. »Lužica« roč. 1886., str. 5—6, článek Hórnikův: Wótčinské hlosy.

Pro katolíky jest potřebí katolických učitelů, ale nejen podle jména, nýbrž také smýšlením, skutkem. A buď Bohu dík, katoličtí Srbové mají takové učitele. Na valné hromadě Matice srbské byl učiněn návrh a vysloveno přání, aby srbští učitelé založili svoje srbské konference[3]). Veliký vlastenec Michal Hórnik byl mezi prvními, kteří se vřele přimlouvali za tento návrh. Viděliť upřímný milovník národa svého, jaké poklady může učitel katolický — neboť nebylo pochybnosti, že dojde k rozdělení dle náboženství — vštípiti mládeži sobě svěřené, je-li prodchnut a přesvědčen o pravdách náboženských. Než zdálo se, že věc tato opět usne. Hórnik tomu však nedopustil; nespokojilť se krásnými řečmi na schůzích, nýbrž staral se také všemožně, aby provedl, co si jednou umínil a co byl uznal za dobré; měl pevnou, železnou vůli a vytrvalosť, a proto se mu podařilo také návrhy své provésti. Proto pobízel, aby se učitelé sešli k poradě, radil a pomáhal, pokud síly jeho stačily.

A konečně vyplnilo se jeho přání — 16. září 1885. sešli se zástupcové učitelstva v Khrósćicích a založili tam »swobodnu wučeŕsku skhadźowanku«, která doposud existuje, jsouc výbornou organisací katolického učitelstva, které takto vystupuje celkově, jako stav, který veřejně vyznává bez bázně svoje náboženství.

A tak pracují společně s duchovenstvem, jak viděti hlavně, že pomáhali Hórnikovi při vydání písní kostelních v jeho »Pobožném wosadniku«.

Katolické učitelstvo váží si velice duchovenstva, největší však důvěru a lásku měli zajisté k Hórnikovi, vždyť je podporoval v jejich snahách, pobádal, byl s nimi stále spojen. Tak roku 1891. zavítal do jejich schůze v Baćoni a ukazoval na milý zjev, jak užitečno a potřebno zvláště dnešního dne jest, aby duchovní i učitelé pracovali spojenými silami v jednotě, důvěře a cti ku blahu své osady a podpoře svého lidu.

Také napomínal učitelstvo, aby pěstovalo ve škole zpěv, a to národní, věda, že národní píseň jest výborným prostředkem k záchraně Srbstva: »Srbští učitelé všichni, hajte srbského zpěvu! Učte se ve škole a ve spolcích národním srbským zpěvům!« Skončil pak svoji řeč, jak doposud srbští učitelé rádi vzpomínají: »A já pracuji rád s vámi, tak dlouho, dokud mi Bůh propůjčí života!«

Když pak dílo bylo hotovo, a pobožný osadník vyšel tiskem, spěchal Hórnik opět do Baćoně, aby osobně poděkoval učitelstvu za jeho práci a námahu a zkušenosti, které mu byly vodítkem při jeho podniku.

»Swobodne zjednoćenstwo katholskich wučerjow serbskeje Łužicy« vážilo si velice důkazů přátelství svého ochránce, přímluvce, rádce, ano svého otce a vyjádřilo svoji radosť z toho hlavně r. 1893., kdy jeho miláček slavil šedesáté narozeniny. Deputace podala mu krásný diplom čestného členství a vyjádřila mu svoje nejsrdečnější přání k dlouhému životu, svěžesti a síly, načež dojat, děkoval a důvěrně pohlížeje k nebesům dodal: »Všecko se stane, jak Bůh ve své radě ustanovil!«

---

[3]) Cf. Swobodna konferenca serbskich wučerjow, Łužica r. 1886; Michał Hórnik a serbscy wučerjo, Łužica r. 1894.

Netěšila se však dlouho Jednota katolických učitelů, že byl Hórnik její čestným členem. Roku 1894. zvala ho na valnou hromadu, avšak došla záporná odpověď: »Děkuji za velice laskavé pozvání. Rád bych přijel, avšak lékař mi nedá z jizby. Ondyno jsem se nachladil a tak ochuravěl, avšak jest mi již trochu lépe. Nespouštím se naděje, že při druhé neb třetí letošní schůzi uvidím vás a všecky milené členy v práci a zdravé. Budyšín, 2. února 1894.«

Tento dopis psal Hórnik dva dny před smrtí. Za dva dny truchlilo veškero učitelstvo nad čerstvým rovem svého nejlepšího přítele.

Že měl Hórnik pravdu, nabádaje učitelstvo, aby pěstovalo národní zpěv, jest samozřejmo; než chceme též podati k tomu doklad jiného, staršího národovce a národního básníka srbského, Zejlére, který se takto vyjadřuje o zpěvu: »Není to ohyzdno, zpívají-li se v srbských školách německé zpěvy? . . . Jak žalostně znějí takové písně! Zpěv nechť nadchne ducha. Kterak může se však srbské dítě osvěžiti německým zpěvem, kterak může německý zpěv pohnouti dětským srdcem? Pokládám to za nemoudrosť, a řekl bych za bláznovství, zpívá-li se v srbských školách pouze německy: to je barbarství a nelidské tyranství! Dítky nechť se učí podle srbštiny též německy, avšak nechť zpívají pouze srbsky, protože *zpěv jest nejupřímnější řeč našeho srdce.*« (Lužica 1889., str. 39.)

Srbské katolické učitelstvo vzdělává se v katolickém semeništi učitelském, pro něž byla postavena nová budova z odkazu bývalé lutheránky Hartmannové, která přestoupila na katolickou víru, a posvěcena r. 1851. biskupem Josefem Dittrichem. V semináři tomto jest malá kaple.

Kdo zná poměry lužické, uzná, že jest těžko býti srbským učitelem. Staví se mu mnoho překážek v cestu jak ve škole, tak od představených, kteří ho pilně hlídají, aby se přísně přidržoval čárky zákona.

Nelze upříti, že nemožno žádati tolik od srbských dětí, jako od německých, zákon však nedělá velikých rozdílů. Dvojí řeč, kterou se vyučuje, dříve než se děti naučily řádně jedné, překáží tomu značně. Nechť zkusí učitelé s německými dětmi vyučovati je od šestého roku cizím jazykem. Dospějí-li za osm let tak daleko, aby děti dokonale mluvily srbsky neb francouzsky, jako srbské děti německy, pak dokázali učitelé veliké dílo; pakli však ne, jako že jest jisto, že nikoli, proč toho žádá zákon od srbských učitelův a dětí, což jest u všech dětí věcí zhola nemožnou.

»Nezáležít zajisté nikomu na tom,« tvrdí znatel poměrů, »aby naše dítky se naučily různým věcem a ke každé věci skoro jen přičichly, ale o to dlužno pečovati, čeho potřebují pro pozdější život, aby se dobře naučily psáti, počítati, čísti. Kreslení, dějepis, zeměpis, přírodopis jsou věci, které dětem zaberou týdně mnoho času, přeplní je, a nemají velikých výsledků. Sami Němci se horší, tvrdíce: »Domky umějí kresliti hoši i holky, avšak neumějí slova správně napsati.«

Srbské děti nejsou narozeny k pokusům. Šablona německých škol nehodí se pro srbské. Zákon sám toho zhusta dbá a nežádá,

aby se úplně srbština vyhladila, jak se někde děje. Dítky zajisté nejsou k tomu, aby byly mučeny cizí řečí, nýbrž aby se vyvíjely síly jejich ducha; děje-li se to německy neb srbsky, vše jedno. Je-li položen základ jazykem rodným, pak ostatní věci dítky snadněji chápou, zcela jistě lépe, nežli když nemají žádného podkladu.

(Pokračování.)

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

3. Lublaň. — Krajina.

Když vyjel ze Štyrska vlak na půdu Krajiny, viděl jsem na nádražích i slovinské nápisy, čehož není ani v Korutanech, ani ve Štyrsku; to je znamení, že zde slovinský živel již něco platí. V Lublani, která má 30.000 obyvatel, spěchal jsem představit se redaktoru »Slovence«, kanovníku Andre Kalanovi, a redaktoru »Glasnika«, Dr. Krekovi, profesoru bohosloví. Oba bydlí v jednom domě, ale ani jeden nebyl právě v Lublani, i prohlížel jsem si kathedrálu a súčastnil jsem se pobožnosti k usmíření Boha ve františkánském chrámu Páně, kterýž byl nedávno před tím zloději zneuctěn.

S dychtivostí pátral jsem po trhlinách ve chrámech a na domech, ale viděl jsem velice málo; lid na ulicích byl vesel jako u nás, ač se zemětřesení opakovalo nedávno před mým příchodem. Teprve druhý den, když jsem si prohlížel celé město, viděl jsem spousty prvního zemětřesení: domy zbořené, rozpukané, trhliny ve vnitřku soukromých domů a veřejných ústavů, dřevěné baráky ve městě. v nichž lid dosud bydlí, a čilý stavební ruch na zříceninách zničených domů. Zdivo nových domů upevňuje se železnými traversami, aby nárazu zemětřesení odolalo. Bylo mi ukázáno pusté místo, kde stál dříve chrám se špitálem — zemětřesení zničilo oba domy. První zemětřesení způsobilo nejvíce pohrom na hradě, jenž vévodí na vrchu celé Lublani. Starý hrad byl proměněn v trestnici, ale zemětřesení jej tak porouchalo, že tam trestnice nemohla zůstati.

V pondělí odpoledne doprovodil mne na hrad bývalý duchovní správce této trestnice, beneficiat Dr. Ignát Žitník, nyní zemský a říšský poslanec a spoluredaktor »Slovence«. Je to muž dosud mladý, intelligentní, prozíravý, jenž zanechal v mém srdci milou památku. Byl také členem zemského výboru, ale stav se říšským poslancem, musil se tohoto místa vzdáti.

Bylo mi vypravováno, že spiritual semináře den před poslední pohromou poučoval ordinandy, jak si má kněz při zemětřesení počínati, slouží-li právě mši svatou. Má vytrvati a dokonati sv. úkon. Ale když hned druhý den potom sám sloužil mši sv., a zemětřesení mrštilo jím od oltáře, zapomenul na všecky rubriky a utekl ven. Po-

dobně staló se v kathedrále panu proboštovi. Jakmile se začne země chvěti, utíká každý ven, na ulici, pod širé nebe, neboť tu je nejbezpečněji. Při prvním zemětřesení probděl i kníže biskup Missia celou noc venku, sedě v kočáře.

V pondělí ráno provázel mne městem alumnus tamního semináře; nejprve jsme navštívili dům »Katoliško tiskovego družstva«, kdež je soustředěn veškerý katolický tiskový život Slovinců. K prvnímu domu přikoupilo družstvo druhý a oba mají cenu asi 60.000 zl.

Ve spolkové tiskárně jest světlo a vzdušno; pracují zde tři stroje, 14 sazečů, a tisknou se zde všecky slovinské katolické časopisy, různé knihy a všeliké potřeby pro spolky a soukromníky. Slovinské katolické časopisy — máme-li na mysli poměrné přirovnání s počtem obyvatel zde a u nás — mají mnohem více abonentů, než naše české; jdeť jejich počet od 1000 až do 9.500.

V průčelí domu má družstvo své knihkupectví: »Prodajalnici kat. tiskovego družstva v Ljubljani«. Prodávají se zde: kříže, různé devotionalie, krajinomalby, papír, knihy a časopisy. Prodej jest živý. Tiskárna a knihkupectví hradí veškeren deficit, tak že jest spolek aktivní.

V Lublani jsou jen dvě konference sv. Vincence, ale vystavěly ohromný dům: »Collegium Marianum« s hospodářstvím pro sirotky. Školské sestry vedou zde domácnosť, a ředitelem ústavu jest profesor bohosloví Dr. Lampe, redaktor časopisu »Dom in Svet«. Jeho synovec, neomysta, prováděl nás ústavem, krásnou kaplí a hospodářstvím; mají zde čtyři koně, dva voly, 16 krav a 28 kusů vepřového dobytka. V ústavě jest veřejná škola: sestry jsou učitelkami, a ředitelem školy jest Dr. Lampe. V ústavě jest 170 sirotků a mezi nimi 16 gymnasistů. Vše se vede slovinsky.

Den před tím slavil tu synovec ředitele primici, i byl ještě celý dům okrášlen a kostel vyzdoben; v Krajině vůbec slaví osadníci primici neomysty s takovou okázalostí, že u nás ani biskup na své visitační cestě není tak vítán a oslavován.

Při obědě seděl jsem vedle ctihodného starce Slovince, profesora na universitě štyrsko-hradecké, a katechety z venkova, jenž zde byl vychován, i říkají mu proto »Vincentiuskind«.

Konference sv. Vincence měla právě téhož dne odpoledne sezení, i vyžádal jsem si, abych směl býti přítomen. Konference má přes 20 členů, mezi nimi dva bohaté kupce (jeden z nich, Pollak, je velmi dobročinný muž), úředníky různých kategorií a četně kněží. Její dílo jest veliké a požehnané.

Odpoledne provázel mne městem neomysta Eugen Lampe. Navštívili jsme redakci »Slovence«, jenž má 1.200 abonentů a tři redaktory. V redakci na dlouhém stole rozloženy jsou časopisy výměnou dostávané. »Slovenec« vychází již 25 let a právě letos v říjnu oslavoval své čtvrtstoleté jubileum.

Potom jsme šli ke katolickým tovaryšům. Mají vlastní, nový, krásný dům, opatřený vším, čeho podobný spolek potřebuje. K večeru mimo tovaryše přicházejí sem i kněží z Lublaně, neboť dům má svůj hostinec. Činných členů jest 100. Mimo Lublaň mají v Krajině tři spolky katolických tovaryšů své domy, ve Sv. Vítě, v Novém Městě a nejnovější na Vrhnice (Oberlaibach).

Mimo spolek katolických tovaryšů jsou v Lublani ještě tyto katolické dělnické spolky: Slovinský katolický dělnický spolek (po-

litický s 1.000 členy); Poučné zábavné družstvo pro mládež do 24 roků (120 členů); Dělnický zpěvácký spolek »Zvon« (40 členů); I. Konsumní spolek (tři sta šedesát členů, působí výtečně); Ženský dělnický spolek (šešt set padesát členů). Katoličtí Slovinci mají svůj národní »Leonův spolek«, a k jeho podnětu povstalo sdružení všech křesťansko-socialních spolků pod názvem: »Slovenska krščansko socijalna zveza v Ljubljani.« Jest to spolek nepolitický, jenž bude pro dělníky konati přednášky a jenž je vůbec bude vzdělávati. Na venku jsou slovinské katol. dělnické spolky: v Idriji, v Jesenici a v Zagorju, kterýžto poslední spolek má svůj vlastní dům.

To vše jest dílo prof. bohosloví Dr. Kreka, jehož křesťansko-socialní list »Glasnik« má 1.500 předplatitelů. Dr. Krek zná cíl své cesty a zná prostředky, které k němu vedou, i není divu, že po této organisaci vydobyl si v Lublani mandátu do říšské rady v V. kurii proti socialním demokratům a Mladoslovincům, kteréžto obě strany úplně porazil. Jeho protivníci dostali něco přes 50 a 80 hlasů, on přes 800 hlasů.

Musilo se i dvakráte voliti, a výsledek byl úplná porážka socialistů. Lublaň promluvila, že nechce, aby v ní vládli soc. demokraté. Následkem toho začal po Krajině socialism vůbec klesati. Dr. Krek jest i dále neunavně činným: letos o prázdninách neminulo neděle, aby neměl někde přednášku; někdy konal i dvě. A mimo Krajinu zajížděl přednášet i do Korutan, do Štyrska a do Přímoří.

Chtěli jsme se ještě podívati do ústřední kanceláře Raiffeisenových záložen, ale úředník kanceláře nebyl přítomen, byla zavřena. Povím tedy pouze tolik, že slovinští kaplani založili v Krajině na 40 Raiffeisenovek, jejichž ústředí jest v Lublani. Mimo Raiffeisenovky zřizují se pro slovinské rolníky také konsumní spolky.

Jako my v Čechách, tak i slovinské duchovenstvo béře již odměnu za svou národní práci; liberální část intelligence postavila se proti němu, opanovala radnici a Národní dům v Lublani, ale venku nemá moci žádné.

Již při posledních volbách do zemského sněmu utkali se slovinští katolíci s národními liberály a ukázali jim svoji sílu a převahu. Ve venkovských obcích bylo tehdy zvoleno všech 16 kandidátů katol. strany. Ve městech a obchodní komoře zvítězili liberálové. Poměr v zemském sněmě byl: katolíků 16, liberálů 9, Němců velkostatkářů 10. Po smrti kanovníka Kluna byl zvolen liberál soudce Višnikar, a místo zemřelého notáře Kersnika v obchodní komoře zasedne zase liberál.

Letos při volbách do říšské rady zvítězili katolíci ve venkovských obcích a v V. kurii, kde volí celá Krajina jednoho poslance. Má tedy katolická strana šest svých zástupců, liberálové tři: Šuklje, Ferjenčiče a Kušara, a Němci dva. V říšské radě tedy poskočilo číslo katolických slovinských poslanců ze tří na šest.

Mladoslovinci se zapomínají tak, že se spojují někdy i s Němci, jen aby udrželi moc proti svým katolickým spolubratřím. To se ukázalo mnohokráte v zemském sněmě a při posledních volbách do říšské rady v Lublani. Kdyby jim nebyli pomohli Němci, pan Kušar byl by slavně padl. Ovšem, musí Slovinci také trochu tancovati, jak jim Němci předpisují.

Boj proti katolíkům vedou liberálové ve svých orgánech: denníku »Slovenski Narod« a čtrnáctidenníku »Rodoljub«, časopisu to

jako »Domoljub« pro lid. »Rodoljubu« se však valně nevede, má jen asi 3000 odběratelů a i z těch jej mnozí dostávají zdarma. »Slov. Narod« je synem »Neue freie Presse« a »Národních Listů«. Béře se týmtéž směrem, tam čerpá své rozumy, hanobí duchovenstvo, v čemž však oba zmíněné listy někdy převyšuje. Pro toto stálé napadání kněžstva lid s liberály nemá, ba i ve městech již klesá liberalism.

Slovinský lid vidí v knězi svého rádce, dobrodince, otce. Jest ještě zvykem zváti faráře »gospodoče«. V mnohých farách mají filialní kostely svoje »fary«, domy, kde bydlí kněží pensionisti, zastávají však ještě trochu duchovní správy. Takové kněze si lid sám vydržuje. Kdyby nemohl nic jiného konati, jen když slouží mši sv., jsou spokojeni. Stalo se asi před 10 lety, že měli v obci pensiovaného faráře, jenž onemocněl. Ležel asi sedm let neustále, a lid mu přece dával, co se mu dávati zavázal. To svědčí zajisté o veliké lásce ke knězi.

Co se dotýká školství, má Krajina v Lublani jednu německou reálku, vyšší gymnasium německé se slovinskými parallelkami ve čtyřech prvních třídách a slovinské nižší gymnasium. V Novém Městě a nyní v Kranju je slovinské vyšší gymnasium, v Kočevju nižší německé. Chlapecká měšťanská škola v Krškesu je též německá; to požadoval její zakladatel Kočevar. Německé obecné školy jsou v okresu Kočevském, v Lublani městská a schulvereinská, a dále v Beli Peči. Kde je čtyřtřídní obecná škola, tam se učí i němčině, jinak vládne všude slovinština. Náboženství se vykládá většinou slovinsky, totiž i na německých školách, je-li v nich něco slovinských dětí!

V semináři se vyučuje německy dějepis; pastorálka, kostelní sloh a církevní umění se přednáší ve slovinštině!

V konferenci sv. Vincence seznámil jsem se s duchovním ředitelem u Voršilek, Valentinem Erženem; pozval mne k sobě do bytu, i strávil jsem tam při večeři s třemi kněžími příjemný večer. Jakživi před tím jsme se neviděli, ale stejný stav i stejný cíl života nás spřátelil. Do Celovce jel jsem až v půl noci, i bylo mi to milé přijetí velice vhod. Duchovní ředitel Valentin Eržen provázel kdysi nynějšího krčského biskupa Dra. Mahniče po Štyrsku a Krajině, i pravil, kterak že to bývalého redaktora Dra. Mahniče těšilo, že jsme se ho ve »Vlasti« ujali, když byl v největším zápase s liberálními Slovinci. Tento muž bojoval boj, že by člověk myslil, že musí padnouti. Liberálové mu nemohli přijíti na jméno, na jeho pádné a rázné důkazy neměli nic jiného, nežli nadávky. A jak dychtivě čekali vždy na nový sešit »Rim. Katolika«. Celá slovinská liberální intelligence jej četla skoro pozorněji nežli katolíci. A Dr. Mahnič slavně zvítězil. Může se říci, že nynější vítězství při volbách jsou jeho prací. Nyní pokračuje v jeho směru velice nadaný římský doktor Aleš Ušeničnik ve svém »Kat. Obzorniku«, jenž vychazí v Lublani.

Slovinský národ uložil letos do své země tělesné ostatky věhlasného učence a rodáka Bartoloměje Kopitara a slavil třistaleté jubileum biskupa Tomáše Hrena. Památku obou těchto mužů oslavíme i my ve »Vlasti«, v lednu 1898., zvláštním článkem.

V půl noci odjížděl jsem z Lublaně zpět do Celovce k slavnostem Lvovy společnosti. (Pokračování.)

Jitřní u sv. Víta.

1363.

Z kronik o císaři Karlu IV.

Píše **Fr. Leubner.**

Mrazným vzduchem hlahol zvonů rozhoupal se nad Prahou.
Tichou nocí chorál jejich novinu pěl přeblahou,
mocně volal pod krov chrámů zbožné lidu davy, —
velebný Hod Božího v nich zrození se slaví.

Nad městem se zasněženým noc nemračná sklenula,
hvězd bez počtu drobnou jiskrou v hloubi nebe vzplanula,
a co tichem jásá zvon, — i země hvězdou svítá?
Světle vzplály kružby oken u svatého Víta.

V staveništi nový kostel k vysoké již trifoři
pilířem se štíhlým vzpjal, vně oblouk stěny podpoří,
na ochozu kůru se již věnec kaplí klene,
mnohý hrob v nich, oltář svatý, vzácné okno sklenné.

Když pak zvony dozvonily se starého kostela,
v kůru nového dnes chrámu světla hned se zastkvěla:
Zde dnes Arnošt před císařem ve žákovstvu davu
půlnoční mši bude pěti Bohu na oslavu.

Nový chrám se nad základy vzpíná ještě nehotov;
důstojný však arcibiskup, se světa než sejde v rov,
zde chce velebnou vzdát oběť, za lid Boha vzývat,
lidu jeho modlitby kde budou věky znívat.

Dávná píseň Vojtěchova s antifonou latině
poprve zde svorně zazní v slavné noční hodině
k slávě Boha zrozeného v nadšení a plese, —
arcibiskup žehnaje, dlaň nad lid věrný vznese.

Proto sotva do noci že zvonů vyzněl vážný hlas,
bez čísla svěc bílých zaplál po kostele plný jas;
chrámem hned se mihla mnohá říza kanovničí,
prostá mniší kápě šerá, kaptour popeličí.

Žákovstvo se rychle schází do prostranné zákřiště.
A již lid chrám plní, až kde v horní kůr jde schodiště,
v dolním kůru v tísni stojí, k hnutí místa není, —
žádá jim se slyšet krále čísti svaté čtení.

K portálu než kněžstvo vyjde na ústrety biskupu,
po kostele rozhlíží se užaslý zrak zástupu:
Oltář Víta svatého dnes bleskem slunce hoří,
dvanácte že svícnů v kůru bledne ranní zoří.

Na oltářním kříži Kristus s rozpjatými rameny:
rubín značí rány údů i bok jeho jízvený,
s čela slavná koruna mu ryzím zlatem svítí,
po níž třpytným ohněm jiskří jasní krysoliti.

Plátno stolu oltářního stkví se sněžnou bělostí;
biskupův naň kaplan řasní roucha vzácné drahosti,
bohaté dvě mitry staví na oltáře rohy, —
s rosou perel blankytem hrá na nich safír mnohý.

Nad stolicí biskupovou vznášejí se nebesa,
oblačný jak červánek když na zem šerou poklesá;
s druhé strany stolice je králi připravena:
zlatohlav — jak mrak ohenný, táž bohatá měna.

Střed svatého Víta kůru — pulpit řezeb odivných,
na něm kniha rozevřena, blány bělpuchu jak sníh.
Řadu stolic kanovničích drahá sukna krejí,
žaltářů v nich pozlatité zápony se stkvějí.

Nad hlav mořem pohnutým jest prozatímný rozpjat strop
bez žebroví, bez svorníků, bez kružic a bez ozdob,
pod ním kůr jest hudcům zvýšen chrámu na pozadí, —
od strun stroje všeliké i z kovu hudci ladí.

Radosť vznesla mysli lidu, srdce plynou ve štěstí.
Čekají — a v náhle slyší s utěšenou úžestí:
u zvon velký zazvonili se všech pražských věží — —
Ze zákříště biskupů vstříc řada ctných jde kněží.

K průvodu-li zrak víc poután, k hlasům zvonů více sluch?
Hudbou dumnou mnoha zvonů zahlaholil táhle vzduch,
temné rány jako hrany v dálné duní strany,
smíchem dětí jal se chvěti zvonek rozhoupaný.

Bouří zvuků zachvívá se hrad svatého Václava,
jemu družně svornou notou odpovídá dálava,
trojí město na podhradí, Vyšehrad s ním skalný
srdcí tluky shodnozvuký chorál pějí valný.

A lid slouchá — zná ten jásot! — v údivném teď znícení.
Kovová tu srdce slaví Hod Božího zrození
k slávě Krista Spasitele po vší vlasti celé, —
za těch zvuků řad jde kněží s křížem svatým v čele.

V předu žák jde svěcený, kříž nesa stříbrem bohatý,
za ním druzi v komžích bílých, ruce k hrudi sepjaty,
v patách s třídníků pak řadou kněží oltářníci,
v kápí těžkém zlatohlavu sborem kanovníci.

Vážný průvod volně kráčí kůrem Boží Mateře,
sotva lidu hustou tísní že se pracně prodeře.
Na oltáři kříž kde značí na smír Božích hněvů,
poctivě se průvod klaní posvátnému dřevu.

Vzrušeným jdou šumem klidně. U kostelních zdobných vrat
žákovstva a kněží stanuv, rozstoupil se dvojí řad.
Zvenčí zavál náhle mráz, — to otvírají dvéře,
z biskupského dvora již se druhý průvod béře.

Ku dveřím zrak upřel s touhou shromážděný v chrámu lid.
Na nádvoří umeteném zaplápolal smolnic kmit,
velebný kněz arcibiskup druže ve okolu
pěškami v chrám pokorně jde zvonů za hlaholu.

Na kostelním prahu stanul. Žákovstvo se uklání,
sivovlasý děkan Plichta na milé mu vítání
podal vody svěcené. A biskup vztáhnuv ruku,
klečícímu lidu žehná za trub plesných zvuku.

»Hle, kněz velký!« pěly s kůru hlasů libé proměny,
v srdci lidu vzbouzejíce vděčné lásky ozvěny.
Za tím biskup zašel v kapli světce Antonína,
na dlažbu zde pokleká a pevně ruce spíná.

Mistrným jak malováním na oknech zde viděti:
berlu s mitrou klada k nohám svaté Maří obětí,
životně tak u pokoře před ní v úctě klečí,
milosti se její vzdává snažnou srdce řečí.

Svátosti se tajné klaně, v níž skryt milý Jezu Krist,
žádá Arnošt v prosbě tiché: »Dej, bych mohl, srdcem čist,
na oltáři v chlebné tváři hodně Tebe zříti,
důstojně Tvé dary štědré v srdci uhostiti.«

Živému a velebnému, jenž jest nebe svatý div,
Tělu Božímu v své kapli poctivě se pokloniv,
chrámu ochozem jde biskup v kůr svatého Víta.
Každý pohled na něm tkví a stkvělý průvod čítá.

Důstojný kněz arcibiskup, urozením vysoký,
poutá oko lidu k sobě. Jeho pohled hluboký
zvědavý zrak nestihne; neb řasy oči cloní,
šedá jeho hlava mírně v pokoře se kloní.

Čelo bez vrásek mu zjasnil svaté duše slunný mír —
pevnou duši neschvátil mu zabylý svět v rmutný vír.
Z tváře vlídné, pobledlé, zří láska trpělivá,
rysy pevné ryla v líc však silná vůle živá.

Jak by z jiného byl světa, pokleklým jde zástupem,
jenž div v úctě nezulíbá plynulé mu řízy lem,
k průvodu jak horlivě se hlavy blíže tlačí.
Žehná jim — a s úklonou se křížem čela značí.

Kolik jemu vděčných srdcí ze zástupu bilo vstříc,
kolik očí údivem se zahledělo v známou líc!
Kolik jeho ruka štědrá utišila vzdychů,
kolik jeho slovo moudré udusilo hříchů!

Za Arnoštem jdou dva kněží. Krabice dí z Veitmíle,
s lidu vzhlédnuv na biskupa, k Pulkavě se nachýle:
»Moudrát Boží Prozřetelnost! K bezpečné je víře:
Svatý Vojtěch vyprosil nám sám jej za pastýře!«

Přibík Pulkava kýv' šeptem: »Bůh jej dlouhá léta živ,
ať žeň setby své zrát vidí, mnohé bídné oblaživ!
Svatých činů muž! Dnes bděl zas do půlnoci,
u hřích by ho neuvedli lestní pekla soci!«

V duchu ptá se zatím biskup, presbyteří kráčeje:
»Věčný Bože, po roce zda milost Tvá mi dopřeje
Tobě na čest oběť drahou ještě v těle pěti?
Pak rač uchovat mou duši hříchů mrzké sněti.

Své cti slavné dej mi v světě, ne mé bídné hledati!
Smrt-li přijde, vrah každého, a Tvou sluhu zachvátí,
nepodej mne zatracení pro vin žal a hoře,
Alleluja dej mi pěti v jasném rajském dvoře.«

Před oltářem klonilo se s biskupem již procesí.
Arnošt vstoupiv k stolici své pod vzpjatými nebesy,
žehná ústa: »Ku své slávě rty mé otvoř, Pane!«
Žehná čelo: »Vzezři v pomoc!« s úst mu hlasně vane.

A již se tu rozepěly slavné jitřní hodiny.
Kristus že se zrodit ráčil na smír hořké proviny,
žákovstva se zvučným hlasem v slovích žaltářníka
pěje Bohu na výsostech vděčných srdcí díka.

»Kristus narodil se nám!« tak plesně jásá jeden sbor.
»Pojďte, slavme Hospodinu!« K díkům vzývá celý chor.
»V žalmích slavme, modleme se Bohu Spasiteli,
velký Bůh jest Hospodin!« tak vzrušeně dál pěli.

V hymně končí nadšeně: Buď Ježíš, spása, oslaven,
z Panny zvolené že ráčil zroditi se v tento den,
sláva Otci Hospodinu i svatému Duše,
splněno, co prorok hlásal, lásku Boží tuše.

Žalmů verš se s veršem spíná zpěvem vážně vznešeným,
antifona druží výklad myšlénkám v nich stajeným.
Mocnostem co nebe jest i zemi na úžasy,
po věky již týmiž slaví žaltáře se hlasy.

Zvlněný co příboj zvuků vzpjal se s kůru obou stran,
Arnošt zraků nepozvedne od žaltáře tuhých blan:
na kolenou knihu drží, jeho tiché rety
šeptem opakují zpěvů srdci milé věty.

Slovo hlasů zpěvných zní ne cize lidu do uší,
smysl jejich radostný všech srdce věrně vytuší,
vánoční přec nálady se vlní blahým citem,
mysl všechna dětsky sluní radosti se svitem.

Srdce chmurného však muže v jiném zní as úhozu,
o pilíř jenž opírá se v šerém kůru ochozu,
Konrád kněz to ze řehole bratří Augustina,
na škapléř svou hlavu skloniv, ruce pod ním spíná.

Občas rychlým pohybem dlaň mračné čelo přejede.
Přísný mnich stín z duše plaší, marně — zas jej opřede...
Dávná hořkost v klidném srdci se dnes v nově kvasí.
Útěšných však myšlének ji uklidní přec hlasy:

»Vlastní bratří po mně vrhli pomluv hrubým kamenem,
když jak rozsévač jsem vyšel s pravdy Boží semenem.
U nich padlo na skálu a ohněm vyhořelo,
bohem jimž jest sytý břich, jimž zákonem jest tělo.

Nepravost v nich rozmohla se, milost Páně ustydla,
hřích jim zdrhl kolem šíje pevná zkázy osidla.
Hoře jim! Ač klíče města nebeského mají,
sami nevejdou, ni jiným v život vjíti dají!

Nad nimi se smiluj, Bože! Teskné hoře, mysliti,
lestný ďábel že má peklo kněžskou pleší dlážiti.
Hříchův mých pak dopustilých zbav mě, Hospodine,
ať tvůj sluha, jiným káže, sám ať nezahyne.

Jiným kážu, — s požehnáním slova Tvá z mých plynou úst,
zrno siju — Bůh dá vláhu milosti a žehná vzrůst;
slovem mým již sobě vrátil, — buďte Jemu díky! —
lichevce i ženky běžné, svodné helmbrechtníky.

Strach však přec mne časem schvátí, úzkosť myslí rozvíře,
nebylo-li duši lépe v tichých cellách manstýře
o její jen spásu drahou míti snažnou péči,
starat se, jak vlastní vřed, a neduhy se léčí . . .

Kteří pravdě učí mnohé, nebes hvězdnou světlostí
— čte se v Písmích — stkvít se budou bezkonečnou věčností . . .
Já jen žádám srdcem plným, v slávě nehasnoucí
Krista zříti skryt jsa pod plášť Matky přežádoucí.

Za bludné pak bratry prosím, by je v oheň nevrhl —«
z myšlének se tu kněz Konrad náhlým tichem protrhl.
Žalmů proud kles' v ticha tůň, — kdos v kůru čtení zpívá.
Jeho hlas jak slabý pramen v moře ticha splývá.

Zvědavě po vyšším kůru lidé zrakem těkali,
kněž jak ctná se vzájem kloní; na zpěv další čekali.
Mezi nimi nevšímavě u královských hrobů
stál muž mladý, zkoumal chrámu nehotovou zdobu.

Pozor jeho neupoutal zpěv a žaltář posvátný,
křepké tělo v kožešinný ve plášť stulil brunátný,
bystré oči snědých tváří nad kůr výš se vznesly, —
a duch stavbu počatou dál rýsuje a kreslí.

Sloupoví tu štíhlé tryskne, ztuhne strmých do dříků,
rozepne se klenba směle, zavře růží svorníků,
keře kružeb uměle se v úzkých oknech spletou,
květem bohatých pak maleb ulíčile zkvetou!

Štíhlé sošky usadí se nad ozdobné portály,
k nebi stuhlou vodotryskem věže, vížky, fiály,
nad tich hrotů ušlechtilých spoustou rozechvělou
zvony hlasné zabouří svých srdcí mluvou smělou.

Řezby, oltáře a malby šerý kostel vyplní,
zraky vše že sláva stolce biskupského oslní,
a jak srdce nejdražší svůj poklad věrně chová,
svátosti v svých klenbách skryje kaple Václavova.

S bouří časů mnoho zloby nad klenbami přeletí.
Kostel na základech pevných stát však bude staletí,
a co bude paměť žehnat ruce císařově,
žít i jméno kamenníka bude v dobrém slově.

Petr Parléř, mistr stavby, tou se kochal představou:
Zřetelně zřel spletí plánů stavbu růsti nad hlavou,
části lehce skládaly se v celek pevným tvarem, —
tvůrčím štěstím v duši jásal nad své práce zdarem.

Hloubal v plánech . . . Jak by blesk byl šlehl vzdušnou vidinou:
Což když smělé plány chybou s hanbou v dým se rozplynou,
počet selže nejistě, tam opora se sřítí, —
pochybností zvířenou duch znova jal se chvíti.

Z vidin oči prohlédly mu, v kůr upjaté netečně.
Čelo ve vrásku se stáhlo, skráně plály horečně
a zas zřel se mistr Parléř, v huti uzavírán,
umný nárys znovu zkoumat, vnitřní mukou týrán.

Ven se vydrati chtěl, by mu žhavé skráně schladil mráz —
nemožno však. Lid kol stísněn pevným davem v živou hráz,
nehne se, jen hlavy vznes', v kůr upřeně se dívá,
čtení poslední kde sám pan arcibiskup zpívá:

»Na počátku bylo Slovo, Slovo bylo u Boha . . .«
Kdo srozumí, tajemná se otvírá mu obloha,
Orličník kam vyletěv, taj lidským slovem líčí.
Stoje v řadách — se žáky sbor slouchá kanovničí.

»Ejhle pana Miliče, jak všecek změněn pohledu,«
dole šeptal mladý Pražan ku staršímu sousedu.
»Slyšel-lis,' že vystoupit chce z kanovníků sboru,
češtině prý nemrav kárat po Konrada vzoru?«

»Bůh dej síly, ústa otvoř k mnohým slovům ohňovým,
k lepšímu by beraním již pohnul stádem Kristovým.
Divně vůle Páně volá — Duch jak chce, tak věje!
Dobré opouští, jen Mistru líbiti se chtěje.«

V sebe pohřížen, stál Milič arcijáhen ve stallech.
Jeho duch zas tonul v divných představách a vzletných snech;
v Janově co Tajnici se o budoucnu čítá,
drahný čas již duši jeho nepokojem zmítá:

Bída přijde na svaté a nuzné duší trápení,
na nebi až k hrůze zaplá předzvěděné znamení:
Aj, drak ryšavý — hlav sedm, deset rohů,
deset korun na hlavách — se zrouhá vzdorně Bohu.

Hvězda bludná zahrozí jak s metlou zkrvavělá pěst,
pod dračími křídly zhasne světlo dne i jasnosť hvězd,
kam drak šlehne ohonem, budou se nebe chvíti,
na zem prškou ohnivou díl třetí hvězd se sřítí.

Ulehne drak na zemi jak ostrých hřbetů pohoří.
Vztek a zášti z očí lstivých žhavou výhní zahoří,
spáry rozchvátí, co anděl poznamenal k skonu . . .
Bude krve hnisavé na tisíc šest set honů.

Bude krve povodeň a bude na moře již růst,
širou zemi zaplaví a zroste do koňských až úzd,
bude zkáza, záhuba a kvil a pláč a klení,
tíseň bude národů a bude vítězení.

Anděl s oblak sestoupí, má v ruce řetěz, závoru.
V propasť, draka spoutaje, tu hnusnou vrhne potvoru,
pevně skalou zavalí a svrchu zapečetí,
ať nesvodí národů, až mine tisíciletí.

Dokoná se tisíc let... A na nedlouhý, krátký čas
z hloubi bude žaláře v den propuštěn zas Satanas.
Vyjde svádět národy na všechny úhly země,
Gog i Magog, Thugormy i Gomer silné plémě.

Vzbouří obry Gibborim. U Babylona padlých bran
vejde k ženě nevěstce, ven vyvržené z rodu Dan,
v neřesti jež chlípné počne Antikrista k hříchu, —
s otcem lži ten lidstva zbouří proti nebi pýchu.

(Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Vylíčili jsme stručně působnost dozírajících školních úřadův a osob ke staré a nové škole. Každému přišlo asi hned na mysl, že stará škola vystačila bez velikých výdajů jednoduchým zařízením, kdežto nová škola má mnoho úřadů, všecky složité a při tom i nákladné. *Při staré škole byla decentralisace, při nové jest tuhá centralisace.* Při dosti malé změně vyučování při jednotlivé škole musí se věc náležitě odůvodniti a oznámiti místní, okresní a zemské školní radě. Všude se to trochu ohřeje a pak tak asi za 6—10 týdnů dojde vyřízení. Správce školy má dáti dle zákona dovolenou učitelům do 3 dnů, má to oznámiti okresní školní radě a jestli za toho učitele nelze nijak v jeho třídě vyučovati nebo jinak učení obstarati, musí se věc též oznámiti místní školní radě. Správce školy má tedy právo dáti dovolenou, ale okresní školní rada má právo danou tu dovolenou zrušiti; právo to jest tedy illusorní, na okr. šk. radě závislé. A tak zase zemská školní rada může činiti naproti nižším školním úřadům. Dejme jiný příklad. Ve školní obci zemře učitel nebo duchovní anebo jiný o místní školství zasloužilý občan. Jest jistě slušno a záslužno,

aby žactvo s učiteli muži tomu vzdali též poslední úctu. Pohřeb však se koná v době, kdy se vyučuje. Správce školy dorozumí se předně se sborem učitelským, podá žádosť místní školní radě, by udělila 1—2 hodiny prázdno. Jestli místní školní rada prázdno dá, oznámí to s udáním příčiny okresní školní radě a zařídí pak jiné potřebné. Toto zaslané oznámení přijde od okr. školní rady zpět s vyřízením. Myslilo by se, že taková věc se rozumí sama sebou, ale tomu není tak. Kdyby správce školy toho opomenul, může míti disciplinární vyšetřování pro zanedbání úřední povinnosti. Tolik psaní a jednání vyžaduje někdy na pohled nepatrná věc! Takovému řízení říkají »byrokratismus«. Tento centralistický byrokratismus dusí školu a učitele. Toho vše za staré školy nebývalo. Nyní má učitel, žák a správce školy vše vyměřeno, vypočítáno, vyhnouti se tomu onomu jest přestupek, který u učitele se vždy stíhá, kdy vyjde na jevo třebas za několik let! Že se vám toto zařízení při nové škole nelíbí? — Nám také ne!

Část druhá.

Druhy škol a učebné předměty.

Stará škola měla tyto druhy: trivialní, hlavní a nižší nesamostatnou realní.

Trivialní školy byly farní, filialní a excurrendní. Hlavní škola byla městská a diecesální, vzorná.

Farní školy byly všude tam, kde byla fara. Jestli byla škola v některé přifařené obci, slula filialní. Škola, kam pomocník docházel vyučovat z jiné školy, a kam obec ona byla přiškolena, slula excurrendo. Bývaly to malé, chudé obce, které nebyly s to, aby samostatného učitele si vydržovaly. V obecním nebo najatém domě byla pouze místnosť pro třídu. Podučitel tam ráno docházel a po odpoledním vyučování se zase vracel. V letech šedesátých bylo takých škol velmi pořídku, nejvíce byly v hornatých krajích, kde měly dítky do školy daleko a cestu neschůdnou.

Trivialní školy mívaly nejvýše tři třídy, kde vyučoval učitel, rektor a dva podučitelé, pomocníci. Bývaly obyčejně smíšené, pro chlapce i pro dívky, někde v městě byly dle pohlaví odděleny.

Hlavní školy byly z pravidla v hlavních a krajských městech a ještě jinde, kde se ukázala potřeba. Piaristé měli na Moravě několik svých hlavních škol. Vyjímajíc několik málo, byly všechny hlavní školy s německým vyučovacím jazykem. Kdo chtěl vstoupiti do střední školy, musil uměti německy, a proto 3. a 4. třída hlavních škol německých byly přeplněny českými žáky. Tak na př. r. 1860. bylo v III. třídě c. kr. diecesální hlavní vzorné školy v Olomouci 183 žáků, mezi nimiž i dr. Jan Žáček. Všickni byli vyučováni jediným učitelem. Roku 1861. bylo v téže škole ve dvou odděleních na 300 žáků ve IV. třídě. Za několik roků zřízeno v Brně a v Olomouci české gymnasium, a tím se umenšil počet českých žáků v německých hlavních školách. Na hlavní škole byl 1 ředitel, 1 katecheta, 2 učitelé a 1 podučitel. Podučitel vyučoval obyčejně vždy v prvé třídě. Nižší nesamostatná realní škola byla v městech, kde řemesla a obchod kvetla, tak na př. v Novém Jičíně, Lipníku, Uh. Hradišti, ve Štern-

berku, v Unčově a j. v. Měly s hlavní školou společného ředitele a katechetu, pak 4 odborné učitele: jeden vyučoval mluvnici, zeměpisu, dějepisu; druhý přírodovědě; třetí počtům a kreslení; čtvrtý geometrii, počtům a stavitelství; výpomocný učitel vyučoval češtině jako povinnému předmětu. Němečtí žáci se učili českému jazyku dobře a bez odporu.

V trivialních i hlavních školách učilo se: 1. Náboženství: katechismus, biblický dějepis a výklad epištol a evangelia. 2. Vyučovací jazyk: čtení různých tvarů tisku, mluvnice, návod o skládání listův a jednacích písemností. 3. Počty: počítání s čísly celistvými, s obyčejnými a desetinnými zlomky. 4. Krasopis písma kurrentního a latinského.

Nejdůležitější a nejobyčejnější věcí z přírodovědy, polního hospodářství, z dějepisu vlasteneckého a ze zeměpisu. Tyto věci se měly probírati při »věcném čtení«. Pak byly prvopočátky kreslení volnou rukou s vysvětlením nejdůležitějších pojmů z měřického tvarosloví; a konečně vyučování zpěvu.

Tomu se vyučovalo ve staré škole před dobou, kdy nové školní zákony se staly skutkem. A nyní se podívejme zase k naší nové škole. Obecná národní škola jest jediná, nezná jiných druhů. Měšťanská škola jest jen vyšší druh obecné školy a zastupuje jaksi bývalou nesamostatnou nižší realní školu.

Na obecné škole se vyučuje: 1. náboženství; 2. čtení a psaní; 3. jazyk vyučovací, počítání spolu s naukou o tvarech měřických; což by žactvu bylo nejsrozumitelnějšího a nejpotřebnějšího z přírodopisu, z přírodozpytu, ze zeměpisu a dějepisu, zvláště hledíc ke vlasti a k ústavě vlasti; kreslení, zpěv, pak i ruční práce dívkám; tělocvik chlapcům povinný, dívkám nepovinný.

V jakém rozsahu má se těmto předmětům vyučovati, záleží na tom, na jakém stupni jest každá jednotlivá škola, co se týče počtu sil učitelských. Vyučovacími plány jest rozsah z předmětů tuto vytčených uspořádán. Čím méněthřídní škola, tím méně se může probrati.

Dle zprávy zemské školní rady v Brně bylo roku 1895. na Moravě škol:

jednotřídních	949,	z nichž	657	českých,
dvoutřídních . . .	690,	»	550	»
trojtřídních	287,	»	207	»
čtyřtřídních	152,	»	95	»
pětitřídních	209,	»	102	»
šestitřídních	38,	»	20	»
sedmitřídních	4,	»	1	»
Úhrnem . . .	2329,	z nichž	1632	českých.

Dle tohoto výkazu jest jednotřídních a dvoutřídních škol nejvíce, zde tedy rozsah učiva nemůže býti takový jako na čtyř- pětitřídních školách. A jako za doby staré školy byly jednotřídky a dvoutřídky v menších osadách, tak jest tomu i nyní, a zase naopak ve větších osadách byly a jsou vícetřídní školy, kde se učilo a učí přirozeně ve větším rozsahu.

V méněthřídních školách není dovoleno vyučovati reáliím na základě zvláštních učebnic, teprve v nejvyšší třídě školy čtyř- pěti-

šesti- sedmitřídné smí se užívati jen schválených učebnic. *Každý nepředpojatý uzná, že tedy se třeba spokojiti na školách méněttřídních tím nejpotřebnějším. Stará škola nedělala zázraků, ale nová jich rovněž nedělá a dělati nemůže.* Stará škola měla tak dobře přeplněné třídy žactvem jako nová. Jak byly asi předměty vyučovací rozděleny?

Ve staré škole vyučovalo se náboženství 2 hod., 1 hod. v sobotu věnována byla výkladu epištoly a evangelia; 2 hod. se náboženství opakovalo = 5 hod. týdně; čtení bylo 5 hod. týdně, při čtení vzat zřetel k zmíněným realiím; krasopisu 3 hod., 1 hod. obyčejné kurrentní, 2 hod. latinské písmo; písemnostem a mluvnice 5 hod.; počtům 5 hod., napřed z paměti a pak písemně; zpěvu 1 hod.; kreslení 1 hodina. Úhrnem 25 hodin vyučovacích.

Ve škole nové jest vykázaný asi tento počet hodin: náboženství 2—3 hodiny, vyučovacímu jazyku 10 hodin, (čtení, pravopis, sloh, mluvnice), počtům 4 hod.; přírodovědě, (přírodopisu a přírodozpytu) 2 hod.; zeměpisu a dějepisu 2 hod.; psaní 2 hod.; kreslení 3 hod.; zpěvu dvě půlhodiny; tělocvik pro chlapce 2 hodiny; ženské ruční práce pro dívky 4 hod.; úhrnem 28—29 hod. pro chlapce; pro dívky 30—31 hod. (Jednotřídní škola nerozdělená.)

Připomínáme, že tělocvik a ženské ruční práce nebyly ve staré škole neznámy a že bylo jim vyučováno na mnohých školách po řádném vyučování.

Ubralo se z předmětů staré školy asi: z náboženství 2—3 hod.; z psaní 1 hod.; z počtů 1 hod. a přidalo se 4—5 hod. týdně, na kreslení: 2—3 hod.; tělocvik: 2 hod.; na přírodovědu, zeměpis a dějepis: 4 hod. nebo na ženské ruční práce. A jelikož se realiím též vyučovalo na základě článků jako nyní, *upravilo se jedině vyučování tělocviku, kreslení a ženských ručních prací.* A tím se chlubí naši liberálové, jakoby byli spasili rakouské národy před věčnou tmou a záhubou! Stará škola odchovala dobré čtenáře, písaře, počtáře, to se nedá upříti. Měla dosti času opakovati, a proto mládeži zůstalo mnoho v paměti pro život. Zásady náboženské jí byly vštěpovány jak od kněží a učitelů, tak také od rodičů, a tím byla obrněna pro další boj.

Při vyučování užívalo se methody analyticko-synthetické. Učitelé, rozbírajíce znaky jednotlivých věcí, pokračovali k pravidlu. Vyučovalo se denně 5 hodin, dopoledne 3, odpoledne 2 hod.; počátek vyučování určil místní duchovní a bděl také nad zachováváním toho pořádku. V neděli a v zasvěcené svátky vyučování nebylo, byl-li zasvěcený svátek v některý den, kdy se mělo vyučovati, vyučovalo se v náhradu v týdenní feriální den, jenž dle místních poměrů býval nestejný, někde ve čtvrtek, někde v pátek. Žáci s učitelem obcovali letního času v místech, kde byl duchovní správce, mši svaté. Církevních průvodů, kteréž vedl duchovní, se žáci účastnili, a jestliže netrvaly dlouho, bylo potom vyučování. Školní rok trval 47 týdnů; začátek prázdnin řídil se dle místních poměrů, prázdniny se mohly rozděliti na 14 dní v době žní a na 3 týdny při vinobraní. Školní zprávy se nedávaly. Žák, který povinnosti choditi do školy dostál a chtěl jíti na učení, obdržel školní vysvědčení. Na hlavních a realních školách dostávali žáci půlletní vysvědčení. To vše děje se i nyní, až na malé odchylky. Školní zprávy dostávají nyní žáci čtyřikráte do roka.

Rodiče nebo jejich zástupcové mají se na školní zprávy podepsati. Účelem školních zpráv jest uvědomiti rodiče, jak dítě ve škole prospívá. Jako jinde, tak i zde jest učitel kovadlinou, na kterou se buší. Neprospěch se obyčejně nepřipočítá žákovi nebo domácím poměrům, nýbrž učiteli. »Učitel jest vinen, on špatně učí!« »Nedohlíží k mému dítěti, jest nesvědomitý člověk!« »No, nic si z toho nedělej, Honzíčku, však já na něho půjdu žalovat!« A mnohý jde skutečně, učitel má nesnáze. Jindy přetrhnou známky, nechtějí se podepsati a p. v. Velmi často kluk sám podepíše rodiče, nebo roztrhá a pomaže školní zprávy. Samé mrzutosti, o nichž učitel staré školy nevěděl. Mravní výsledek školních zpráv není pro školu veliký. Většina rodičů chová se ke školním zprávám lhostejně, ačkoliv jak rodiče tak žáci bývají upozorňováni na jejich důležitosť. Každého roku se dávají nové školní zprávy, z roku minulého se obyčejně maří, nemají pro rodiče ani žáky ceny!

Stará škola znala rovněž užitek úkolů. Žákům se dávaly úkoly z počtů, z mluvnice i k učení z paměti. Psávaly se obyčejně na tabulkách nebo na listech papíru. Na kraji lavice sedící žák, obyčejně z lepších, sbíral úkoly a odevzdával je se zprávou učiteli.

Učitel prohlédl hned úkoly a podal úsudek. Nedbalec, lenoch byl potrestán. Nyní musí býti pro písemné úkoly sešity, úkoly musí býti učitelem prohlédnuty, chyby se naznačí červeným inkoustem a dá se známka. Naznačené chyby musí žáci opraviti. Všechny sešity jsou stejné úpravy. Jakých sešitů v tom neb onom okresu se užívati má, závisí od usnesení okr. učitelské konference. Tím se stává, že třebas každý okres má jiné sešity s různou liniaturou. Věc se žene někdy do krajností. Tak na př. někde nesmí býti jednoduché linky od sebe vzdálenější než 1 cm., jak by byly 11 mm., už nevyhovují, jinde užívají po všecky stupně stejné liniatury, to jest, žáčkové v prvé třídě píší v tak širokých linkách jako žáci v osmém školním roce, jinde mají rozmanité liniatury. Některý žák ze školy vyšlý píše písmena půl centimetru veliká a roztahuje je hezky od sebe. Napíše tři, čtyři slova na řádek. Takový by byl dobrým písařem, kde se papírem šetří! Vůbec se mnoho s obecnou školou experimentuje; tu se zavádí nový druh písmen, tu jiná poloha písma, tu nová soustava lavic, jiná učebná osnova.

Stará škola se obviňuje, že prý učila papouškovati. Tím se chce říci, že žáci užívali slov, nerozumějíce jejich významu. To jest buď hrubá nevědomosť nebo zlomyslnosť. Mohl se také někdo naučiti papouškovati počtům, psaní, čtení, náboženství? Jest pravda, učili se na paměť různým druhům článkům a pravidlům, tak *jak nyní se žáci učiti mají.* Každý vychovatel ví, že paměť se cvičiti má, a pravdivá jest průpověď mudrce, který řekl, že jen tolik víme, kolik si pamatujeme. Ze staré školy byli skoro všickni žáci dobří a mravní studenti, kteří s Boží pomocí dosáhli cíle. Ze staré školy byl Beneš Třebízský, Svatopluk Čech, Jar. Vrchlický, Vlad. Šťastný, Hálek a mnozí jiní. Čteme u Bož. Němcové, u Tyla a jiných, kterak vděčně vzpomínají učitelů svých, *kteří vesměs působili ve škole staré.*

O účelu vyučování praví politické zřízení školní v § 28. mezi jiným: V triviálních školách má se k tomu přihlížeti, aby se zjevené náboženství Ježíše Krista dítkám dobře a vnímavě podávalo, a aby o věcech, kterými zacházejí, a o poměrech, ve kterých se nacházejí

a ve svém životě se nacházeti budou, správně poučeny byly, aby věcí a poměrů tak použili, jak toho křesťanská mravouka předpisuje.«

Pilný, snaživý učitel měl před sebou širé pole, nebyl omezován, jeho snaha a píle docházela uznání, ovšem dle tehdejších poměrů. Skoro v každém školním okresu býval některý učitel vyznamenán titulem »vzorný učitel«.

V nové škole máme pro každý předmět vytknutý účel. Účel z jazyka vyučovacího: Žáky jest vésti k tomu, aby dobře rozuměli, co jim jiní v mateřštině povědí, a uměli se ústně a písemně, správně i plynně vyjadřovati; aby uměli písmo tištěné a psané výrazně a hbitě čísti.

Z počtů: Žákům jest nabyti jistoty a sběhlosti v ústním i písemném řešení praktických početních úloh, zabírajících také výpočty ploch a těles.

Z přírodopisu: Vštěpovati žákům smysl a lásku ku přírodě, seznámiti je s nejrozšířenějšími přírodninami a poučiti je o těle lidském a jak se o ně pečuje.

Ze silozpytu: Známosť nejdůležitějších a nejjednodušších silozpytných a lučebných změn se zřetelem k potřebám života a k zjevům v přírodě.

Ze zeměpisu: Znalosť otčiny a vlasti. Přehledná známosť Evropy a celé země.

Z dějepisu: Žáci se učí vážiti si oněch osob a událostí, jež vynikajícím způsobem k rozvoji lidstva vůbec a vlasti zvláště přispívaly. Vyučováním dějepisným jest působiti v povahu žákovu a rozněcovati v něm lásku k vlasti.

Z psaní: Naučiti zřetelně a úhledně psáti.

Z kreslení: Známosť nejdůležitějších měřických těles a jich omezení; odhadovati a měřiti délky, plochy a tělesa; správně pojímati měřické tvary a je volnou rukou zobrazovati.

Ze zpěvu: Probouzeti a vzdělávati smysl pro hudbu, zušlechťovati mysl a oživovati city vlastenecké. Žáci buďte vedeni k tomu, aby uměli zpívati jednoduché písně, při čemž jest zvláště pohlédati k písni národní. Pěstovati zpěv kostelní.

Z tělocviku: Vzmáhati sílu, obratnosť a jistotu, smysl pro pořádek, odvahu a sebedůvěru; zachovávati svěžesť ducha i těla.

Ze ženských ručních prací: Žákyně jest přivésti k tomu, aby uměly hotoviti ženské ruční práce v obyčejné domácnosti se naskytující, se zvláštním zřetelem k poměrům místním a kroji obyvatelstva.

Učebnice pro školy trivialní byly: Malý katechismus, Výtah z velkého katechismu, Epištoly a Evangelia, Prvá čítanka, Druhá čítanka a mluvnice, Třetí čítanka a mluvnice. Vesměs pro katolické školy v císařství Rakouském. Početnice. Pro hlavní školu ještě pro IV. třídu: Velký katechismus, Čtvrtá čítanka, Náuka o skládání listův a písemností jednacích. Učebnice této se též užívalo ve třetí třídě trojtřídní školy.

Čemu se děti učí a v jakém rozsahu, lze nejlépe seznati z učebnic. Nová škola bývá chválena, že prý zavedla »realie« a tím bylo postaráno o všeobecné šíření patřičných vědomostí z přírodovědy, ze zeměpisu a dějepisu. Že ve staré škole se těmto předmětům učilo, dokazuje následující přehled článků z učebnic staré školy a ku porovnání lepšímu též z nové školy. A ježto se na školách o jedné až

třech třídách užívalo a užívá stejných učebnic, podáváme z takých učebnic učebnou látku, *která se probírala a probírá nyní.*

Realiím počalo a počíná se učiti v druhé třídě, čili v druhém školním roce. V prvé třídě, v prvním školním roce se vyučovalo »názornému učení« a nyní »věcnému učení«.

Články přírodovědecké

v čítankách staré školy. Druhý díl.

1. Skřivánek (čl. 14.) 2. Mravenec (čl. 18.) 3. Muchomůrka (čl. 26.) 4. Zrak (čl. 45.) 5. Barvy (čl. 46.) 6. Sluch (čl. 48.) 7. Čich (čl. 51.) 8. Cit (čl. 52.) 9. Chuť (čl. 53.) 10. Tělo (čl. 55.) 11. Hlava (čl. 56.) 12. Ruce (čl. 57.) 13. Nohy (čl. 58.) 14. Zvířata čtvernohá (čl. 59.) 15 Ptáci (čl. 60.) 16. Přelétavé ptactvo (čl. 61.) 17. Husa a kachna (čl. 62.) 18. Čáp (čl. 63.) 19. Ryby (čl. 64.) 20. Hmyz (čl. 65.) 21. Čmel a včela (čl. 66.) 22. Rostliny (čl. 71.) 23. Nerosty (čl. 72.)

Třetí díl.

1. Roucho země (čl. 51.) 2. Růže (čl. 52.) 3. Rostliny (čl. 53.) 4. Květiny (čl. 54.) 5. Obilí (čl. 56.) 6. Len, konopě, řepka (čl. 58.) 7. Jabloň (čl. 58.) 8. Dub. Stromy lesní (čl. 60.) 9. Křoviny (čl. 61.) 10. Jedovaté byliny (čl. 62.) 11. Ovce (čl. 63.) 12. Kráva (čl. 64.) 13. Kůň (čl. 65.) 14. Pes (čl. 66.) 15. Zajíc a srnec (čl. 67.) 16. Jelen (čl. 68.) 17. Sob a velbloud (čl. 69.) 18. Medvěd. 19. Ssavci. 20. Kury. 21. Vrabec a vlaštovka. 22. Slavík. 23. Skřivánek. 24. Ptáci. 25. Ryby. 26. Hadi.

v čítankách nové školy. Druhý díl.

1. Člověk. 2. Hlava. 3. Zrak. 4. Sluch. 5. Hmat, čich a chuť. 6. Pokrmy a nápoje. 7. Oděv. 8. Mytí a koupání. 9. Kůň. 10. Kráva. 11. Mléko. 12. Ovce. 13. Koza. 14. Pes. 15. Kočka. 16. Kohout a slepice. 17. Husa. 18. O holubech. 19. Kanárek. 20. Vlaštovice. 21. Vrabec. 22. Krocan. 23. Špaček. 24. Jabloň. 25. Včela, čmel, vosa, sršeň. 26 Chroust. 27. Maliník a planá růže. 28. Řepa. 29. Krtek. 30. Žáby. 31. Třešeň. 32. Lípa. 33. Obilí. 34. Koroptvičky. 35. Skřivan. 36. Kapr. 37. Les. 38. Veverka. 39. Liška. 40. O zajíci. 41. Jelen. 42. Chytrý kos. 43. Roháč. 44. Sosny. 45. O teple. 46. Voda. 47. Vodní pára a vzduch. 48. Proudění vzduchu čili vítr. 49. Změna teploty. 50 Čmel a včela. 51. O vzdělávání ornice. 52. Lomy a doly. 53. Petrolej. 54. Kovy.

Třetí díl.

1. O vzduchu. 2. O vodě. 3. Teplo, teploměr. 4. Parní stroj. 5. O světle. 6. Uhlí a kyselina uhličitá. 7. Síla magnetická. 8. Elektrická síla. 9. Telegraf. 10. Horniny. 11. Drahé kameny. 12. Uhlí a rašelina 13. Železo. 14. Měď, stříbro a zlato. 15. Kyprá půda zemská. 16. O jarních květinách. 17. Švestka. 18. O stromech ovocných. 19. Dub. 20. O lese. 21. Mrva. 22. O lnu, konopí a bavlně. 23. Střídavé hospodářství. 24. Na vinici. 25. Chmel. 26. Káva. 27. Cukrovka. 28. O jedovatých rostlinách. 29. Co dělají naše

27. Hlemýžď. 28. Pavouk. 29. Housenky. 30. Včely. 31. Chroust. 32. Pijavky. 33. Vnitřek země. 34. Vápno. 35. Křišťál a diamant. 36. Sůl. 37. Kamenné uhlí (čl. 70 až 90.) 38. Šetři svého zdraví! 39. Nemoci dětské. 40. Nezdravé pokrmy. 41. O nápojích. 42. Oděv. 43. Lékař a nemocnice. 44. Obsluha nemocných. 45. O zkaženém vzduchu. 46. Koupání a lázně. 47. Pomoc utopeným. 48. Křišení zdánlivě mrtvých. 49. Úraz a poranění. 50. Vášně a náruživosti škodí (čl. 139—151.)

dravá zvířata v zimě. 30. Myši a jejich hubitelé. 31. Domácí zvířata naše a cizí. 32. O chovu dobytka. 33. O zpěvném ptactvu. 34. Kterých ptáků si máme vážiti? 35. Ještěrka obecná. 36. Zmije a užovka. 37. Kapr a parma. 38. Losos. 39. Sleď. 40. O motýlech. 41. Bourec morušový. 42. Slimák polní. 43. O člověku. 44. O těle lidském. 45. O čidlech. 46. Kterak máme opatrovati tělo. 47. Kterak máme křísiti zdánlivě mrtvé.

Články zeměpisné:

Druhý díl.

1. Domov. Vlasť. Národ. Říše. (čl. 31.) 2. Vrchnosť (čl. 36.) 3. Církev (čl. 37.) 4. Krajiny. Díly světa. Moře. Řeky. 5. Části Rakouské říše. 6. Den a noc. 7. Jaro. 8. Léto. 9. Podzimek. 10. Zima. 11. Čas (čl. 73.—80.)

Druhý díl.

1. Obzor, okolí, krajina. 2. Den a noc. 3. Stín a strany světové. 4. Měsíc. 5. Vyvýšeniny a sníženiny. 6. Domov a obec. 7. Země, vlasť, národ. 8. Říše. 9. Pořádek v říši. 10. Jaro. 11. Léto. 12. Podzim. 13. Zima.

Třetí díl.

1. Zeměkoule. 2. Slunce a země. 3. Měsíc. 4. Pevná země a moře. 5. Císařství Rakouské. 6. Hory rakouské. 7. Řeky rakouské. 8. Města rakouská. 9. Svatá země. (čl. 91—102.)

Třetí díl.

1. Říše Rakousko-uherská. 2. Čechy. 3. Vltava a Labe. 4. Praha. 5. Krkonoše. 6. Šumavské hory. 7. Morava. 8. Morava i Odra. 9. Brno. 10. Radhošť. 11. Sloupské jeskyně a propasť Macocha. 12. Haná. 13. Slezsko. 14. Opava. 15. Dolní Rakousy. 16. Vídeň. 17. Solná Komora. 18. Salašnictví na Alpách. 19. Idria. 20. Dalmacie. 21. Solné doly ve Věličce. 22. Budín. 23. Patero dílů země. 24. Moře. 25. Sopky. 26. Řím. 27. Paříž. 28. Londýn. 29. Petrohrad. 30. Země, slunce, měsíc a hvězdy. 31. Den a noc na povrchu zemském. 32. Pohyb země. 33. Rozměry na zemské kouli. 34. Patero pásem zemských. 35. O měsíci, o jeho pohybu, světlosti a povrchu. 36. Zatmění na slunci a na měsíci. 37. Oběžnice, vlasatice, stálice.

Články dějepisné.

Druhý díl.

1. Rudolf z Habsburku. 2. Povodeň. 3. Přehlídka vojska u Verony. 4. Sv. Cyrill a Method. 5 Svatopluk a Bořivoj. 6. Synové Svatoplukovi. 7. Svatý Václav. 8. Sv. Vojtěch a sv. Štěpán (čl. 33.—42.)

Druhý díl.

1. Křesťanský letopočet. 2. Nejdávnější předkové naši. 3. Krok a jeho dcery. 4. Pověsť o Horymírovi. 5. Udatný Čestmír. 6. První arcibiskup moravský. 7. Počátek křesťanství v Čechách. 8. Pruty Svatoplukovy. 9. Svatý Václav. 10. Kterak založen byl klášter Sázavský. 11. Křivdy napraviti neodkládej. 12. Důležité učení. 13. Kterak císař uctil stav selský. 14. Slavný pohřeb chudého člověka. 15. List šestiletého arciknížete.

Třetí díl.

1. Římané. 2. Pronásledování křesťanů. 3. Konstantin Vel. 4. Julian odpadlík. 5. Řím křesťanský. 6. Karel Veliký. 7. Markrabě Leopold. 8. Tataři. 9. Císaře Rudolfa žezlo. 10. Tři panovníci našich zemí. 11. Karel IV. v Pise. 12. Krištof Kolumbus. 13. Dům Habsburský. 14. Král Ladislav a Jan Jiskra. 15. Ferdinand I., Max II. 16. Rudolf II. a Matiáš 17. Ferdinand II. a III. 18. Leopold I., Josef I. a Karel VI. 19. Maria Teresia. 20. Jos. II. 21. Leop. II., František I. 22. Rakouský sedlák a francouzský jenerál. 23. Císař Ferdinand a Frant. Jos. 24. Titul císaře pána. 25. Vlastenec.

Třetí díl.

1. Před dvěma tisíci lety. 2. Hunové. 3. O prvotních dědinách a hradech. 4. Avarové a Východní marka. 5. Sv. Vojtěch. 6. Břetislav I. 7. Křižácké výpravy. 8. Tataři na Moravě. 9. Král Václav II. 10. Kněžny české původové zeměpanských rodů. 11. Rudolf Habsburský. 12. Počátky řemesel v Čechách a na Moravě. 13. Král Jan, koruna rytířstva. 14. Karel IV. 15. Umění knihtiskařské. 16. Vznik říše Osmanské. 17. Krištof Kolumbus. 18. Dvé vzorných bratří panovnických. 19. Bitva pod Moháčem. 20. Po bitvě pod Moháčem. 21. Mikuláš Zrinský. 22. Vypuzení Turků z Uher. 23. Morava za Marie Terezie. 24. Rakousko prohlášeno za císařství. 25. Arcikníže Karel. 26. Dobročinnosť. 27. Rod Habsbursko-Lotrinský.

Z toho seznamu patrně vysvítá, *že stará škola si ničehož nezadala ve příčině vyučování realií, a považíme-li, že děti navštěvovaly starou školu od 6—12 let, tedy po 6 roků, a novou od 6—14 let, tedy po 8 roků, vyznati třeba, že v staré škole se mládež poměrně tolik naučila jako v nové, jestli ne více! Neboť upříti se nedá, že mládež 12—14 letá jest s to, aby chápala věci nesnadnější než mládež 10—12 letá.* (Pokračování.)

Čtyři prosby.

Pane! v bouřném vlnobití,
prudkém ve živóta víru —
uděl sílu duši mojí,
dej jí — Víru!

Pane! když člun žití mého
již již chce se roztříštiti,
račiž v srdce rozechvělé
Naděj vlíti!

Pane, až jsa zrazen — zklamán —
hněvem msty se počnu chvěti,
uč mne, Bože, stále znovu
odpouštěti!

Kriste, unaven až jednou
na smrtelné lůžko klesnu,
uveď v duši Láskou svojí
Novou Vesnu!

Zdeněk Křešťan.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

IV.

Uplynulo mnoho let.

Na den Nanebevzetí Panny Marie ubíralo se mnoho zbožných věřících do hojně navštěvovaného chrámu v Pražském Novém Městě. Mezi jiným bylo viděti bezmála padesátiletého muže, oděného ve slušný oděv tmavé barvy. Muž ten byl již postavy poněkud nachýlené; vlasy nad vysokým čelem již prokvétaly šedinami, a rovněž i krátce přistřižený plnovous byl prošedivělý. Ve bledém, skoro vyhublém obličeji jevila se jakási zádumčivosť; vůbec se zdálo, jakoby muž ten byl zažil mnoho útrap a starostí.

Vešed do chrámu, usedl muž ten do poslední lavice, poklekl, pokřižoval se a pohroužil ve zbožnou modlitbu. Kněz právě počal sloužiti nejsvětější oběť.

Po evangelium, odloživ ornát, vystoupil na kazatelnu. Muž, jehož jsme dosud sledovali, poslouchal čtení evangelia s napjatou pozorností a rovněž pozorně naslouchal kázaní o Rodičce Boží.

Pozdější přicházení do chrámu jest ve velkých městech, bohužel, něčím obyčejným, a nikdo si toho nevšímá. Nicméně povšimnul si muž v poslední lavici sedící, ač pozorně naslouchal kázaní, mladíka, který právě vešel do chrámu a poodešed několik kroků dále ku předu, zastavil se a naslouchal slovu Božímu. Muž, o němž jsme dosud mluvili, byl pohledem na mladíka jaksi překvapen a podíval se naň pozorněji, jakoby se chtěl přesvědčiti zdali se nemýlí.

»Je to on,« pomyslil si, a slabý úsměv přelétl jeho rty. »Patrně si mne nepovšimnul.«

Oba naslouchali dále slovům kněze, ač starší muž byl poněkud rušen v pozornosti přítomností onoho jinocha. Když po kázaní byla dále sloužena mše sv., starší muž naslouchal s patrným překvapením, jak mladík přidružil se svým pěkným hlasem ku zpěvu provázenému velebným zvukem varhan.

Služby Boží byly skončeny. Starší muž pokřižovav se vyšel z chrámu a počal přecházeti po chodníku, jakoby někoho očekával. Avšak ten, na nějž čekal, neměl o tom věděti — měli se setkati jako náhodou.

Po malé chvíli vyšel z kostela i onen mladý muž. Starší právě přicházel proti němu.

»Tatínku, vy jste zde?« promluvil mladík, jsa poněkud zaražen. Ale hned se vzpamatoval a políbiv otci ruku, objal jej.

»Ano, odjíždím do Poduban,« odvětil otec.

»Myslil jsem, že pojedete až pozejtří, jak jste psali.«

»Rozmyslil jsem si to, hochu, a jedu dříve. Matka s Klárkou přijedou k večeru. Já zatím v novém domově všecko zařídím. — Chtěl jsem jíti k tobě do bytu, ale mimo nadání setkávám se s tebou zde. Ale co si mám mysliti, Bohumile: ty jsi byl v katolickém kostele? Co tě tam vedlo?«

»Zvědavosť, tatínku,« odvětil mladík a lehce se zarděl.

»Snad jsi nebyl v katolickém kostele poprvé?« otázal se otec, a v jeho hlase nebylo žádného přízvuku, z něhož by vyznívala spokojenosť nebo nevole.

»Přiznávám se, že jsem byl již často,« řekl syn.

»Ale na naše služby Boží chodíš také?«

»Toť se rozumí. Při katolické bohoslužbě líbí se mi zvláště zpěv. Snad tím nechybuji, tatínku? Mohu při tom býti přece dobrým evangelíkem.«

»Toť se rozumí — ale doufám, že se o tom před matkou nezmíníš, ona o tom věděti nesmí. — Ale bude pomalu čas na nádraží, půjdu, abych nezmeškal.«

Syn kráčel s otcem na nádraží. Do odjezdu vlaku zbývala opravdu již jen malá chvíle. Koupiv si jízdní lístek, rozloučil se náš neznámý se synem a vešel na perron, aby vsedl do vlaku.

Za chvíli vyjel vlak z nádraží. Náš cestující byl v kupé samoten. Usednuv k oknu pohlížel na skupiny městských domů. Až když vlak vyjel za město, minul skupiny továrních budov v nejbližším okolí a jel mezi úrodnými poli, odstoupil cestující od okna a oddal se svým myšlénkám.

»Tedy zase nový domov!« promluvil sám k sobě. »Jak se mi tam povede? Kéž by to byl již poslední! Nu, možná, že bude.«

Zadumal se a vzpomínal na minulosť, která byla zajisté neveselá. Vzdychl a hleděl vzpomínky ty zapuditi. Myšlénky jeho zalétly k synovi, s nímž se byl před chvílí rozloučil.

»Toť snad Boží řízení!« promluvil sám k sobě. »Ale jak se to asi dále vyvine, a jak se to skončí!«

Vlak míjel stanici za stanicí, až dojel k té, v níž náš cestující měl vystoupiti. Bylo po jedenácté hodině před polednem.

Vystoupiv z vlaku vešel náš neznámý do nádražní kanceláře, aby se otázal, přibyla-li již zásilka pro něj určená. Pak vyšel z nádraží a ubíral se k blízkému hostinci.

Stanice byla opodál městečka, a v hostinci bylo dosti živo. Příchozí na rychlo něco pojedl a měl se k odchodu.

»Jak je daleko do Poduban?« otázal se hostinského, zapravuje svůj účet.

»Nevelká hodina,« zněla odpověď. »Jde se tam tuhle po silnici. Ale je zde Podubanský pan mlynář, mohl byste se svézti, má zde bryčku.«

»Nu, mně procházka neuškodí,« odvětil neznámý, »a mimo to bych se nerad dlouho zdržel.«

Vzav klobouk a hůl vyšel náš pocestný z hostince a ubíral se naznačenou cestou k Podubanům. Chvílemi se zastavoval a rozhlížel po okolí. Patrně se mu krajina líbila.

Když ušel asi čtvrt hodiny cesty, uslyšel za sebou hrkot přijíždějící bryčky. Jel to Podubanský mlynář, o němž se byl hostinský zmínil. Seděl na kozlíku, a bryčka byla prázdná. Byl v ní položen jenom nějaký balík zboží, jež byl pan otec koupil pro domácnost.

Když dojel pocestného, zastavil koně a řekl: »Povídal hostinský, že jdete do Poduban, pane. Je-li libo, sedněte si; jak vidíte, jedu s prázdným.«

»Dovolíte-li, milerád,« odvětil pocestný a vsedl do bryčky. »Aspoň tam budu dříve; nenadál jsem se, že mne tak brzy dohoníte.«

»Ó, můj koník to zná!« usmál se pan otec, pobízeje koně k další jízdě. »A to jste nikdy ještě zde nebyl, pane? — Máte snad v Podubanech příbuzné?«

»Nikoli, neznám tu nikoho,« odpovídal neznámý. Pan otec nechtěl dále vyzvídati.

Za nedlouhou chvíli dojeli ke kříži. Pan otec smekl a pokřižoval se. Při tom se napolo ohlédl po neznámém, zdali také smeká. Přece by rád byl věděl pan otec, koho veze, aby dle toho zařídil svůj hovor. Zpozoroval, že on také smekl, ale nějak bázlivě a při tom se ohlížel, jakoby pátral, zdali ho nikdo nepozoruje.

»Tamhle je Olešný, zde jsou Drahovice,« ukázal pan otec na blízké osady, »a tamhle na kopečku jsou Podubany. Ten větší kostel je katolický, ten menší evangelický. Jsme tu dvojí víry.«

»Nu, a jak pak se spolu snášíte?« tázal se neznámý.

»Inu, ještě by to ušlo,« odpovídal pan otec. »Někdy se tak strhne nějaká mrzutost, ale celkem to není zlé. Nejhůř je, když jsou volby. Tu obě strany chtějí mít v zastupitelstvu většinu, to si můžete pomyslit. Nás ovšem je více, ale mnozí našinci jsou k tomu lhostejni a někteří drží docela s evangelíky. A tak se stalo posledně, že byl zvolen za starostu evangelík.«

»Nu, ale snad plní své povinnosti a je nestranný?« tázal se neznámý.

»Pokud se týče povinností, nemůžeme mu ničeho vytýkati, ale jinak — já se tomu konečně nedivím, že hájí svého. Jako starosta je také předsedou školní rady, a tu jsou samé mrzutosti.«

»Jak to?«

»Inu, pořád slyšíme stížnosti, že se evangelickým dětem děje křivda. Toť se ví, poslouchají tam naši modlitbu, ve škole je kříž a tak dále. Ale my přece nemůžeme připustit, aby byl kříž odstraněn, a naše děti aby se po katolicku nemodlily. Aby se nekřivdilo evangelickým dětem, musila by býti škola evangelickou, ale pak by se

křivdilo dětem našim. Já říkám, on má snad každý zákon nějakou chybu, ale tenhle zákon o škole — nu, z toho opravdu se nevyznám. Jak by musila ta škola být uspořádána, aby hověla každému náboženství, to opravdu nevím.«

»A což páni učitelé?«

»Oba jsou katolíci; ale mladší už má těch slastí až dost a zažádal jinam. Pan řídící, že je horlivý katolík, ač nemůže nikdo o něm říci, že by byl nesnášelivým, má mezi evangelíky mnoho nepřátel V evangelických novinách je pořád. Toť víte, že tím trpí jeho vážnost, neboť si o tom povídají i školní děti. On se proto souží, ačkoli mu všichni říkáme, aby si z toho nic nedělal. — A teď, když mladší pan učitel odejde, chtějí evangelíci, aby sem přišel na jeho místo učitel evangelický.«

»Což, posuzujeme-li tu věc nestranně,« řekl neznámý, »bylo by to spravedlivé, aby jeden učitel byl evangelík, když je zde tolik evangelických dětí.«

»Vždyť pravím, že se tomu nedivím, když evangelíci hájí svého prospěchu,« odpovídal pan otec. »Ale co tomu máme říci my? Pan řídící je již starší a vyučuje první třídu; už tak těm malým dětem zvykl, má o něco méně hodin i dětí, na něm se ani nemůže žádati, aby učil druhou třídu. Tak chodí k němu děti tři roky, a ostatních pět let, kdy už jsou také větší a mají se v náboženství utvrzovati, měly by mít učitele evangelického! To zase bude schůze, až se bude o tom jednati! Jsem také ve školní radě.«

Zatím dojeli k Podubanům, a pan otec zastavil. Vesnice ležela na návrší, a pode vsí táhla se cesta ke mlýnu.

»Tak nám to za hovoru uteklo,« pravil mlynář. »Já mám tamhle domov, a vy, pane, máte tuhle do vsi blíže. Ani jsme si nepověděli, kdo jsme. Já se jmenuji Vojtěch Rákos.«

Neznámý se poněkud zarazil, snad že i on se měl nyní mlynáři představiti. »Těší mne,« pravil potom; »jsem Josef Povolný, zdejší evangelický farář. Děkuji pěkně za svezení, pane mlynáři. S Pánem Bohem!«

Panu otci div nevypadly oprati z rukou; byl tak překvapen, že docela zapomněl poděkovat panu pastorovi na pozdrav.

Ten zatím kráčel zvolna na návrší ku vsi, a pan otec, pobídnuv koníka, rovněž volně jel ke mlýnu

»I millione — ty jsi pálený kostelník!« odlehčil si, když se vzpamatoval. »Tahá ze mne rozumy, a já osel mu je po celou cestu vykládám! Millione, tohle se snad ještě nikomu nestalo! Já myslím, že je našinec — inu, ten se mi asi pořádně vysměje! I ten je vykutálený! A mohl jsem si pomyslit, že by to mohl být on — čekají tu nového pastora, ale povídali něco o pondělku a chystali mu nějakou slávu. Ale kdo pak si toho všimne! On na mne takhle vyzraje — a já ho ještě pěkně svezu! Vojto, tohle jsi provedl jednou kousek!«

Ale ještě než pan otec dojel domů, poněkud se upokojil. »Ať,« myslil si, »aspoň ví, že se nebojím a dovedu si také hájiti svoje.«

Zatím pan pastor Povolný zvolna kráčel ku vsi. Klid, jaký byl před mlynářem jevil, opustil jej nadobro.

»Můj Bože — zde mám tedy žíti,« pravil sám k sobě — »v těchto poměrech? Toť je zrovna nemožno. Myslil jsem, že to

bude moje poslední místo — ale takhle! A ten člověk — či bych se mýlil? Vojtěch Rákos — Rákos! Ne, nemýlím se. Zde nemohu býti, musím odtud — čím dříve, tím lépe. Ale co řekne žena! To stálé stěhování. A býti zde — toť nemožno; Bože, jak mne tresceš!«

Pan pastor se stále zastavoval, zrovna jakoby se rozmýšlel, má-li se vrátiti. Konečně se jakž takž upokojil a šel zvolna dále.

Za chvíli došel do vsi, jež byla pěkně uspořádána. Ve štítě některých statků byl ve výklenku postaven kříž, jinde soška Panny Marie — na některých viděti bylo kalichy. Podobně i na střechách byly zobrazeny kříže nebo kalichy černou barvou.

»Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!« pozdravilo malé děvčátko pana pastora.

»Až na věky. — Kde pak zde bydlí pan starosta, děvčátko?«

»Tamhle v posledním statku, jak je nad vraty ten kalich,« ukazovalo děvče.

Pan pastor zaměřil k naznačenému statku. Vešed do síně, zaklepal, a na hřmotné: »Dále!« vstoupil.

Starosta Strážil pozvedl hlavu od úředních listin a vida příchozího povstal a řekl: »Má úcta — s kým mám česť?«

»Jsem farář Povolný.«

»Ach!« zvolal překvapený starosta, »buďte nám srdečně vítán, dvojctihodný pane! Ale tohle jest opravdu pro nás překvapení — chtěli jsme vás přece uvítati, jak se sluší.«

»Děkuji vám, děkuji, jakoby se stalo,« odpovídal pastor. »Přijel jsem o několik dní dříve, nežli jsem myslil.«

»Což jest jinak opravdu velice dobře,« pravil potěšený starosta. »Máme právě v neděli důležitou schůzi školní rady, a pochybovali jsme, že zvítězíme.«

»O co pak se bude jednati?«

»Máme zde dvoutřídní školu, a řídící je zuřivý papeženec. Což máme dělati — většina dětí je katolická. Ale teď sem chceme dostati aspoň podučitele z naší strany«

»Žádá sem některý?«

»Ano, je to syn zdejšího souseda, právě vyšel z ústavu.«

»Nu, to není právě dobře,« mínil pastor; »říká se, že žádný prorok není vážen ve vlasti své. Ovšem, nehlásí-li se jiný z naší strany, musíme voliti jeho.«

»Právě. A tu se nám jednalo o jediný hlas, který nám scházel. Nyní ovšem jest vítězství naše. Hlasů bude stejně pro katolíka jako pro evangelíka, a já jako předseda rozhodnu pro našince, toť se rozumí.«

»Jen aby z našich žádný nescházel,« prohodil pastor.

»Ó, to jistě ne, neračte se toho obávati.«

»Nu, jsem rád, že svým hlasem k tomu přispěji,« řekl pastor. »Ale nyní bych vás prosil, pane starosto, abyste mi laskavě opatřil nějaké povozy, mám na nádraží nábytek — a potom nějaký povoz pro moji paní a dceru, přijedou večerním vlakem.«

»S největší radostí, dvojctihodný pane,« odpovídal starosta. »Dobře bude, když pojedou hned, aby se mohlo ve faře do večera vše aspoň poněkud urovnati.«

Starosta nařídil především svému čeledínovi, aby hned zapřáhl do žebřinového vozu, a pak se chystal jíti ještě ke třem sousedům, aby zapůjčili ostatní povozy.

»Libo-li, dvojctihodný pane,« vybízel pastora, »račte mne doprovoditi, byste se seznámil s některými občany.«

Pastor vyhověl jeho přání, a šli. Nový farář byl všude uvítán radostně, všude ho chvíli zdrželi, a když posléze kráčel se starostou k faře, nebylo již daleko do večera. Za chvíli přijely povozy s nábytkem a potom i kočár, v němž seděla paní pastorová se svou šestnáctiletou dcerou Klárou.

Byla to dosud sličná paní, poněkud hrdého vzezření. Niméně vystoupivši z kočáru, vlídně se pozdravovala se sousedy, s nimiž ji pastor seznamoval. Potom spěchala do fary, aby nařídila, jak má býti vše umístěno. Než nastalo šero, byl aspoň jeden pokoj jakž takž uspořádán. Ostatní věci složeny zatím v kuchyni a v síni.

V evangelických rodinách mluvilo se toho dne většinou o novém faráři. Dojem, jaký poprvé učinil, byl různý. V tom se asi všichni shodovali, že je nějaký tichý člověk, ale některým se zdál býti málo rázný — a páznosti prý jest v Podubanech potřebí.

»Nu, ještě nemůžeme nic říkati, až ho poznáme,« řekli konečně.

Snažil-li se pastor mezi lidmi, aby byl vlídným a hovorným, o samotě oddával se zasmušilosti a málo mluvil. Takovým byl i v kruhu své rodiny.

»Mluvila jsi s Bohumilem?« otázal se manželky, když byli povečeřeli téměř za úplného ticha.

»Mluvila,« odvětila paní, »ale já nevím, co mám o tom hochovi souditi; on po domově ani nezatouží. Ptala jsem se ho, zdali přijede — že prý neví. Snad až ku konci prázdnin asi na týden. Vymlouvá se, že musí pracovati s tím domácím studentem, aby ho dobře připravil na přijímací zkoušku.«

»Nediv se mu,« omlouval ho otec; »on je svědomitý. Nenutili jsme ho, aby se zaměstnával soukromým vyučováním, a on tak činí dobrovolně, aby nám ušetřil výloh.«

»Inu, to je všecko hezké,« odvětila paní, »jenom že se podobá, jakoby tu jakási nechuť k domovu byla spíše pohnutkou, nežli starostlivosť. Ostatně,« doložila po chvíli, »není to žádný div; majíť naše děti domov málo veselý.«

Pastor neodpovídal.

»Uvidím, jak bude zde,« pokračovala paní; »fara jest pěkná, lid, jak se zdá, hodný, jestli si to i zde pokazíš, pak už abych si zoufala.«

»Nejsem si vědom, že bych byl někde něco pokazil,« odpovídal pastor klidně. »Že jsem se dosud málo komu zachoval, není mou vinou.«

»Nu — a čí pak tedy? Snad mojí vinou to jest?«

»Já ti to přece neříkám. Jsou to, bohužel, poměry.«

»Pěkné poměry!« usmála se paní pastorová pohrdlivě. »Každý v tobě pozná, jakmile s tebou jednou promluví, tajného papežence: to jsou ty tvoje poměry. Tak se chováš ty, jenž máš býti lidu vzorem!«

»Tajného papežence snad ve mně přece ještě nikdo nepoznal,« hájil se Povolný. »Abych pak v kázaních a soukromých rozmluvách popuzoval proti těm, kdo jsou jiné víry, k tomu se nesnížím, a tím právě se mnohým nezachovám. — Sem, jak už jsem pozoroval, se naprosto nehodím. Obě strany tu stojí proti sobě příkře, a již po-

zejtří musím se dostaviti do schůze, která bude pro mne velice trapnou. Je tu spor, má-li sem býti dosazen podučitel katolík či evangelík.«

»A ty, rozumí se, bys raději hlasoval pro papežence,« řekla paní pastorová s netajeným hněvem.

»Emilie,« řekl pastor poněkud ostřeji, »nedráždi mne. Víš dobře, že jsem vždy učinil, co jsem musil, a to učiním i tentokrát.«

»Ovšem; a kdybys nemusil?«

»Pak bych se takové schůzi vyhnul.«

»Výborně, dvojctihodný pane! Aby tě tak slyšeli ti, jež máš utvrzovati v evangeliu! Proč pak jsi nezůstal raději při svých římských bludech?«

»Řekni raději v pravé víře. Protože jsem byl tebou sveden. Čím dále, tím více poznávám ten veliký rozdíl. Každý pastor věří čemu chce a učí čemu chce. Představoval jsem si to zcela jinak. Teď ovšem musím setrvati v tom, k čemu jsem se sám svou lehkomyslností odsoudil, ač nepřispěje-li mi Bůh svou pomocí. Ale přál bych si, aby naše dnešní rozmluva o té věci byla mezi námi poslední — sice mne doženeš k nejhoršímu.«

Pastor povstal a nepromluviv již ani slova, odešel do vedlejšího pokoje, kde bylo vše rozestaveno, neurovnáno. Oknem svítil do pokoje měsíc, osvětluje rozestavené tu předměty. Pastor zahleděl se k obloze a pokleknuv u okna, pohroužil se v modlitbu. V očích leskly se mu slzy.

Paní pastorová všecka zaražena, seděla ještě u stolu. Pohrůžka mužova ji zastrašila, a svědomí jí vytýkalo, že nemá k nešťastnému muži, který z lásky k ní odřekl se i toho, co mu bylo nejsvětějším, ani šetrnosti. Ani se neodvážila vejíti k němu a vybídnouti ho, aby ulehl. Při všem tom bylo v ní také dosti vzdoru.

Povolný povstav od modlitby, usedl na pohovku a tak strávil v polosnění celou noc. (Pokračování.)

Blahoslavený Petr Canisius a Čechy.

(Črty z Braunsbergerových B. Petri Canisii epistulae et acta, vol. I., 1541—1556.)

Píše Frà Jos. Hamršmíd.

I.

Mladistvý Petr připravuje se r. 1538. v Kolíně nad Rýnem na licentiat theologie, obral si za heslo a majuskulou napsal na prvou stranu svazku, ze kterého studoval: »PERSEVERA!« Snad ozývaly se při tom struny nitra jeho vzpomínkou na událosť, o které bezpochyby od otce svého slýchal. Dosti záhy totiž po Petrově narození (1521.) umírala v Nymvegách jeho máť Aegidie van Houweningen, manželka starosty města Jakoba Canise, napomínajíc ve zbožnosti své manžela, aby pilně se varoval novot v náboženství, jež

tehdy po městě se šířily, vždy věren zůstávaje víře katolické. »Vytrvej,« bylo snad jenom ohlasem matčina odkazu. Aegidie ovšem sotva tušila, že po stoletích budou katolíci i evangelíci jejího synáčka nazývati apoštolem Německa, že i Švýcary, alespoň pokud jsou katolické, budou ho milovati jako otce a ctíti jako apoštola, neměla zajisté zdání, že syn její bude hlasatelem věrnosti katolické víře i v zemích románských a slovanských a počten bude mezi nejpřednější oprávce církve ze XVI. věku. Ano, kdo mohl by tenkráte tušiti, že sám otec všeho křesťanstva bude blahoslaviti jeho jméno a jeho památku?

Petrovo mládí.

Kdyby Canisius byl spoléhal jenom na svou učenosť a výmluvnosť, pracuje i s neunavnou horlivostí, měly by velečiny jeho přece pouze vrátké trvání. Snad zazářil by jako meteor jedněm na pozdrav, jiným na postrach a zanikl zase v proudu času. Nechtěl žíti pro čas, ale pro věčnosť. Proto sdružil s nevšedními dary ducha snahy šlechetné, obětivý život, buduje si památník pro věky na nerozborném základě vytrvalé modlitby a poslušnosti představených, neúmorně staraje se vždy o slávu Boží a blaho lidí. Za tyto vlastnosti, jež při něm jímaly a uchvacovaly hloubkou a ryzostí, byl již na konci svého života nazýván světcem, a když r. 1597. na den sv. Tomáše apoštola Hospodin povolal ducha sluhy svého, byl hrob jeho věřícími navštěvován a mnohá dobrodiní Boží přičítána jeho přímluvě.

R. 1625., když začalo přípravné šetření o jeho životě, pochovali jeho tělo do chrámu sv. Michaela ve švýcarském Frýburku. Proces blahořečení byl skoro po stu letech obnoven, a Řehoř XVI. prohlásil r. 1844., že Canisius měl ctnosti heroické. Pius IX. uznal a potvrdil čtyři zázraky, jež staly se na jeho přímluvu, a prohlásil jej 20. listopadu r. 1864. za blahoslaveného.

Česť oltáře převyšuje všechnu chválu a uznání, ať je pronesla ústa vznešených, neb zaznamenala ruka mužů vzácných vědomostí a hluboké učenosti. Nemůže zajisté smrtelným dostati se vyšší cti, než jaké těší se blahoslavený tím, že kaple a oltář, do něhož přenesli ostatky jeho, posvěcený Nejsvětějšímu srdci Páně, sluje nyní oltářem Canisiovým.

Jako strážný anděl opatrovala jej za dětských let zbožná sestra nevlastní jeho matky. Byl dítětem o dětských vlastnostech, nedostatcích i přednostech. Ve svém »Vyznání« takto lká blahoslavený nad přestupky dětinského ducha: »Pane Ježíši, ty jsa dítětem, prospíval's věkem, moudrostí a milostí, dítě beze skvrny počaté, zrozené i vychované, požehnání pro všecky děti, jenž raduješ se, když maličtí, třeba byli hřešili, k tobě se berou, nevzpomínej nepravostí a přestupků mých, jichž nyní, jakkoliv nemohu si dobře býti vědom, přece nesmím zcela zamlouvati. Nevzpomínej poklesků mladosti mé a neznalostí mých. Co ti dám za prvá léta a nesčetné chyby těkavého mládí, co věnoval bych ti, než oběť skroušeného srdce a pokorné mysli, kterou rád dáváš se usmířiti?

»Jako chlapec modlil jsem se kdysi ve chrámě nymvežském, posvěceném sv. Štěpánu, a blíže hlavního oltáře s prosbou klaněl

jsem se Nejsvětějšímu Tělu tvému. Nezapomínám milosti, kterou jsi mi, tehda chlapci, udělil. Vzýval jsem tě pln úzkosti a tuším ne bez slz, s tebou jsem sdílel tužby své, předvídaje — nevím jak — marnosť a bláznovství křivé, přemnohá nebezpečí pro život i spásu svou a nastražené léčky lovců, kterým málo kdo unikne. Vzýval jsem tě, abys přispěl ohroženému, jako bych ti chtěl říci, Hospodine, ukaž mi cesty své a vyuč mne stezkám svým. Později v Kolíně »u zlatých mučeníků« jsem častěji postřehl tuto prosbu ve svém nitru, a pevna jest, Pane, víra má, že ty jsi způsobil a zachoval ve mně ducha bázně a zbožné starostlivosti, toho učitele a ochrance za těkavého a svévolného mládí, tak že méně jsem se schýlil na cesty zlé. Domnívám se, že sotva stalo se bez anděla tvého a strážce mého, když v tom věku obliboval jsem si představy věcí posvátných a kochal jsem se v obřadech chrámových. Proto jsem rád posluhoval jiným, když konali posvátnou oběť, ano, zpívaje, obětuje a modlitby přednášeje, připodoboval jsem se osobám duchovním. Byť to byla jenom dětská hra, přece jeví se tím druhdy budoucí náchylnosť duše.«

Když přibývalo nebezpečí ve vychování, vnukl Hospodin otci, aby dal syna, asi patnáctiletého, na vyšší studia do Kolína nad Rýnem. Zde bydlil v domě kanovníka Ondřeje, maje za učitele neobyčejně zbožného kněze Mikoláše van Esche, a dal se r. 1536. zapsati na vysoké učení.

Když pak po letech jako stařeček žije práci literární, psal své vzpomínky, věnoval vděčně několik čestných slov svému učiteli: »Děkuj, duše moje, Hospodinu, který dal ti ve zbožnosti takového učitele. Jeho vedením znelíbil jsem se sobě, abych více tobě, ó Bože, se líbil, kterého jsem ve květu mládí svého posud málo znal. Jeho rady, mravy, příklad dávaly nové světlo mému oku. Před jeho auktoritou ničil a potlačoval jsem ukvapená hnutí a zbytečná vzplanutí mladosti. Jeho přátelství nahradilo mi každou jinou společnosť. Ty, Hospodine, dotíral jsi na srdce mé, když slýchal a učil jsem se od něho průpověděm, jako: Sloužíš-li Bohu — vládneš. — Jediná je spása — sloužiti Bohu, vše ostatní klame. — Dostačí, když Krista dobře znáš, i kdybys snad nic více neuměl!«

Učelivý žák často oživoval zbožnosť srdce svého těmito slovy:

Intus vive Deo, lumen venerare propinquum
Totus vive Deo, totus tibi despice mundum:
Sit labor et studium, scopus ac intentio tota
Velle placere Deo, vilem contemnere mundum.

Nitro tvé Bohu žij; ať světlo ti v úctě máš blízké,
všechen jen Bohu žij, všeckým pohrdej sobě světem:
práce buď též snažení, účel a úmysl pouhý
líbit se Hospodinu, bezcenným zhrdat světem.

S večerem ukládaje se k odpočinku, poroučel se zvláště srdci Páně:

Oculi somnum capiant, cor ad te semper vigilet;
dextera tua protegat, famulos, qui te diligunt.

Oko se k spánku zavírej, však srdce bdi vždy pro tebe,
pravice tvoje opatruj sluhy své, již tě milují.

Canisius Jesuitou.

O svém povolání předem poučen byl od úctyhodné vdovy, nejspíše své příbuzné Reinhardy, když kdysi byl v Arnheimu navštívit přátel. Předpověděla mu to v době, kdy o Jesuitech nebylo ještě slechu ani u Italů, ni ve Francii a v Němcích, že Bůh záhy vzbudí na vinici své věrné dělníky a k nim přidruží i Canisia.

Mladistvý Španěl Alvarus seznámil jej s blah. Petrem Fabrem, prvým druhem sv. Ignáta, jenž jsa tehda theologem kardinala Alberta Braniborského, vykládal v Mohuči žalmy. Vedením Nejvyššího opustil Canisius Kolín a sám odebral se r. 1543. do Mohuče, kdež jej Faber vlídně přijal, hostil a byl mu tou radou, aby vyčkal duchovních cvičení, hledá-li rádce pro svou duši. Jako kdysi celný Matouš, uslyšev hlas Krista Pána, následoval ho, tak slyšel též Canisius zřetelné v duši své vyzvání, kterému nesměl a nemohl odolati. Povstal a dal výpověď světskému světu, přerazil pouta, která prý ještě nemálo se světem ho slučovala, že by prý dovedl několika pánům sloužiti. Jedinou jeho starostí nyní bylo, následovati Krista v jeho chudobě, čistotě, poslušnosti na cestě kříže. Jemu se odevzdal, nerozloučiv se s rodiči a bez vědomí přátel slíbiv Bohu v den svého narození 8. května, že Fabera, jenž ho do noviciatu přijal, ve všem bude poslušen.

»Nalezl jsem muže,« píše o Faberovi Canisius, »kterého jsem hledal, mám-li ho mužem, a ne spíše andělem zváti. Neviděl a neslyšel jsem učenějšího a hlubšího bohoslovce, nepoznal jsem člověka tak vznešených a vynikajících ctností. Jako Kristus netouží po ničem, než aby přispěl ku spáse duší. Z jeho úst jsem nezaslechl, ať v přátelském hovoru či při stole ani slova, jež by nevyznělo na česť a uctění Boha. Výmluvností svou nikdy není na obtíž, těší se veliké vážnosti u biskupů, kněží a řeholníků. Pokud mne se týče, nemohu ani vylíčiti, jak se můj duch tím cvičením změnil, jak se mysl osvítila novými paprsky milosti, i zdálo se mi, že nabývám nové síly, i tělo že se utužuje, že stávám se novým člověkem.«

Duchovní výtečnosť Canisiova již také nebyla neznáma. Vychvaluje ho téhož roku František Strada: »Canisius mi dopsal, tato požehnaná, (hluboce vzdělaná) a čistá duše, i neváhám poslati vám jeho list, abyste děkovali Bohu za tak ryzí smýšlení, za tohoto vyvoleného a výborného sluhu Páně. Kristus si jej uchoval jako vybranou pšenici v hojné zásobě plev, na česť a slávu své velebnosti.«

V prosinci téhož roku dlel Canisius v Nymvegách u smrtelného lůžka otcova. Pochovav ho a rozdav chudým velikou část dědictví po otci, vrátil se s ostatkem do Kolína. V zápětí stihl ho dopis nevlastní matky Vendelíny, kde trpce si stěžuje, že tak záhy ušel z domova, rozdav otcovský statek cizím lidem, že dává se šiditi od cizího člověka (Fabera), který pod rouškou zbožnosti z něho kořistí. Z těch obvinění hájil se Faber sám, že upřímně miluje Petra i všechny jeho přátely, protože Petr má povolání, a že podporuje ho v jeho studiích. Schvaluje mu to, že z dědictví něco věnoval dobrým účelům. — Starostlivá matinka udobřila se také dosti záhy se všemi.

I jiné nepříznivé příhody Petra znepokojily, ale právě v těch zastkvěla se jeho věrnost jasným světlem. Z majetku Canisiova a za pomoci dvou zbožných žen, jež půjčily jim nářadí, najal Faber v Kolíně

na hradní zdi dům, aby v něm členové nového tovaryšstva společně žili, studovali a vedením Faberovým zbožností prospívali. Z rozkazu sv. Ignáta bylo však Faberovi dosti záhy odejíti do Portugal, a domu na hradbách představen byl nový praefekt Leonard Kessel. Nežili zde dlouho v pokoji při svých studiích. Městská rada, odvolávajíc se na nějaký rozkaz císařský, aby netrpěla v městě nových sekt, tušila ve společném bytě na hradní zdi takové nebezpečí a vyslala 28. června r. 1544. jednoho radu svého, který pansky rozkazoval, že otcové města nechtějí jich déle strpěti, ať se tedy z jeho hranic vystěhují. Canisius marně dokazoval, že žijí a studují na svůj groš, a že jim císař přeje.

Rozkaz dán, ať do osmi dnů vše uspořádají a opáší se na cestu.

Zdá se, že město ne tak z horlivosti pro zachování katolické víry jednalo dle listu císařského, jako spíše, že bylo jim vítanou záminkou, když s odvoláním na vůli císaře mohli odstraniti protivníky k lutheranismu klonícího se biskupa Hermanna.

Již Faber za svého pobytu v Kolíně byl mu nepohodlným a proto není divu, že přičinil se, aby se zbavil tak nebezpečných odpůrců.

Skoro všechno obyvatelstvo, posud alespoň dle jména katolické, schvalovalo rozhodnutí pánů, vyženou se tím prý původcové sekty. Dříve říkalo se o nich: »Jsou to dobří lidé,« nyní převládalo mínění, že jsou svůdcové, kteří lákají k sobě mládež a umějí pěkně žíti za peníze pobožných žen. Mluvili o nich na schůzích i při kvase, zpívali o nich i písničky. Slovem, Kolín měl klášterů dost, a nestál o nový. Tovaryšstvo, bylo jich jedenáct, pak devět, stalo se »znamením, kterému bylo odpíráno.«

Přátelé radili jim, aby dovolávali se přispění a pomoci u rektora vysokého učení, jehož členy byli. Rektor radil Canisiovi, aby tovaryšstva nechal a vrátil se do obecného života. Dával mu naději, že bude snad lektorem při tom či onom gymnasii, nebo nabude obročí při velechrámě neb jinde; Kristu Pánu jest prý tím za své schopnosti povinen a poslouží církvi i blahu obce. Také jiní udíleli dobrých rad, bude prý doktorem, a není-li mu to vhod, že by mohl soukromě vychovávati mládež. Chce-li býti chudým, ať rozdělí dědictví po otci, zkrátka, že může přednášeti, modliti se, kázati do vůle. Litovali ho, kdekoliv o Jesuitech mluvili, jako dobrého člověka, jehož prosté mysli a nevinné duše zneužili na posilu svého novotářství.

»Já však« — dí Canisius — »na ten útok jsem stanul pevněji a prosím Boha za ně i proti nim, aby do rady jejich nepřišla duše má a v shromáždění jejich nebuď sláva má!«

Tovaryšstvo čekalo bití a žalář přisuzovaný především Canisiovi, jako hlavě, zatím však dosáhli na přímluvu rektorovu, ne bez obtíží svolení, že smějí v městě zůstati, ale společný byt, ovšem se škodou ve studiích, bylo jim opustiti. I rozešli se asi ve tři strany.

Za krátko nabylo o nich obecenstvo jiného rozumu. Noví úřadové města přestali jich stíhati, jenom novotářstvím podezřelý biskup setrval v nepřízni k nim, přes to, že většina kněžstva jim přála. Umiňoval si, že neustane, dokud nebudou jeho diecése prázdni. Důtklivě a přísně napomínal i radní pány, aby netrpěli těch lidí, té ďábelské sekty a morové rány pro obec, on že prý již dávno vystihl

jejich vyzvědačské úmysly. Tovaryšstvo vyháněl a odpadlíky, lidi z klášterů uprchlé, rád vítal a dařil bohatými odměnami.

V těch úzkostech vyprošoval si Canisius, aby Faber modlitbou podporoval slabé jeho síly. Zatím i někteří z tovaryšstva radili, aby druhové opustili Kolín. V měsíci září odešla většina jich na radu Jajovu, který v nepřítomnosti Faberově měl býti o rozhodnutí dožádán, do Říma, Petr však ještě se čtyřmi, ošetřuje nemocného Lamberta, zůstal až do dalšího rozkazu; začal německy kázati a k naléhání Alvarově přijal svěcení na jáhna. Svatý Ignát i Faber souhlasili s jeho rozhodnutím. Nyní, když Kolínští uvěřili, že nové tovaryšstvo jest dobře katolické, a slyšeli, že i papežem jest schváleno, dovolili jim zase, aby v jiném, pohodlnějším bytě spolu žili, ne jako mniši a klášterníci, ale jako akademické družstvo. Poučili se již z disputace na fakultě umění v prosinci konané, že Canisius jest výborným obrancem katolické víry, a o vánocích ukázali členové tovaryšstva v kterési opuštěné farnosti, jak horlivými jsou kazateli. Petrovo veřejné vystoupení dokonale převrátilo zlé mínění, jeho vědění vychvalováno a mluveno již o jeho bakalaureatu a brzkém vysvěcení na kněze.

Sám děkan a theologická fakulta ho vyznamenala, když se proslýchalo, že Canisius se chystá snad do Tridentu, nebo do Paříže. V obavě, aby ho neztratili, dopsali Bobadillovi, členu Tovaryšstva Ježíšova, když se přes Kolín ubíral do Bruselu, že by Canisius, který nejednou dal důkazy o své zbožnosti a učenosti, prospěl vysokému učení i obci, kdyby ještě několik let byl městu zachován, a žádali, by tak veleschopného jinocha povzbudil k doktoratu theologie.

(Pokračování.)

Z Národního divadla.

Jakosť her, dávaných v proudu zimní sezóny, máme-li na mysli novinky, je prostřední, a repertoir jest jednotvárný. Jen hry Zacconiho přivedly do něho trochu ruchu, který však též již dozněl. »Princezna Pampeliška« od Kvapila poeticky je založena, ale jednotlivé figury na jevišti ruší dojem, jejž měly vyvolati. Tak ku př. naší představě o králi z pohádky král na jevišti, otec Pampelišky, docela neodpovídá, rovněž i hišpánský princ; časté volání princeznino při jinak nejlepších scénách: Honzo! Honzo! málo komu se líbí a často je jako pěsť na oko. Hra má mnohé poetické půvaby, zvláště Pampeliščin skon krásně je zbásněn a podán, ale přes to vše trvalou akvisicí pro naše jeviště »Pampeliška« nebude. Grabowského aktovka »Po druhé« vyznívá silně novelisticky, ve smyslu starších povídek, útočících na cit, budících sentimentálnosť, není tudíž látkou nikterak nová.

Vdovec Tomiński, aby zapomněl na ztrátu ženy a dvou dětí, vrhne se do povážlivého víru velikého města s jeho nebezpečnými stránkami. Starý sluha — dobře známá šablonka odjinud — je varovným duchem svého pána. Seznámí jej s jistou sousedkou, domnělou švadlenou, jež ze šlechetnosti má u sebe sirotka. Sirotek ten však je

Tomiňského dítě, jež měl jako plod hříšné lásky s přítelkou domnělé švadleny, jež truchlí po svém zemřelém ženichovi a je ze šlechtického rodu. Konec zajisté již laskavý čtenář uhodl. Z vdovce stane se ženich, truchlící dívka je nevěstou, a dítěti stane se Tomiňski skutečným otcem. Zní to trochu fatalisticky, ale takový děj vždycky chytí mnoho sympatií. Z mnohé hry vane vzduch těžkého parfumu, jakýž cítíme tam, kde se málo větrá: v kabinetech a salonech francouzských veseloher, pravých specialit frivolností a rafinovaností v oboru frivolity. Kontrastem jejich jsou ruské hry, dýšící nehledaností, drsným verismem; z nich čiší zdravý, venkovský, silný vzduch — alespoň z většiny jejich. U »Darmojedky« od J. A. Salova tomu tak naskrze není; jen zde onde upomíná komedie na své sestry. Mladý Frontasjev jako druhý Child Harold »proběhl celý hříchů labyrint« ve velikém městě, a přísná jeho matka usadí ho na opuštěném vesnickém sídle, aby tam nabyl rozumu. Zde žije s Marišou — dívkou nízkého rodu, která ho zbožňuje. Objeví se na jevišti, promluví několik slov, a hned víte, na čem jste, kam ji vřaditi. Matka Frontasjevova, stará paní plná ztuhlých aristokratických předsudků, doví se o tom a zakročí, ovšem obvyklým způsobem v podobných případech. Děvče musí pryč, z domu, a musí se provdati. Stane se pokus sebevražedný, lékaři ji vzkřísí — a konec je svatba Frontasjevova s »darmojedkou«; ale stará paní hned odjíždí, aby po této ukrutné pohromě přišla poněkud k sobě.

Slavný italský herec Zacconi vystoupil v Praze ve čtyřech hrách s celou vlašskou společností. S velikou pozorností očekáván byl »Král Lear«, jakožto hra Pražanům nejznámější. Podání Zacconiho lišilo se mnoho od toho, jak jsme si zvykli na Leara pohlížeti. Jeho Lear byl obraz žalem zdrceného, nevděkem vlastních dětí zlomeného starce, jenž zapomíná při výbuchu svého šílenství, své zlosti a svého žalu úplně na majestátnosť, jíž představovali jsme si dosud obestřenu postavu každého Leara. Podání Zacconiho venkoncem bylo realistické a pěkně stupňované. A co jsme řekli při pohostinských hrách Sary Bernhardovy, i to pravíme o společnosti Zacconiho: vedle umělce takového druhu ostatní jeho společnosť, až na malé výjimky, valně nevyniká. Jest to také nesnadno vyniknouti. Alespoň jsme zase jednou viděli Shakespeara; vždyť již delší dobu se nám vtírá otázka, jak by se s nynějším personálem našeho Národního divadla daly obsaditi některé nesmrtelné hry Shakespearovy?

Jos. Flekáček.

LITERATURA.

NĚMECKÁ.

Das christliche Handwerk. Organ der Congregation der frommen Arbeiter atd. Verlag der Calasantiner-Congregation, Wien, 1897. Říjnovým číslem ukončil tento časopis desátý ročník. Má tak mnoho pěkných, poučných i zábavných prací, mezi nimiž jest i několik výborných promluv a řečí mužů v otázce křesťansko-socialní přední místo zaujímajících, jako je Dr. Robert Pattai, Alois Stradner, Josef Moser a jiní. Též feuilleton přináší dosti poutavých vypravování. Podotkneme-li ještě, že každé číslo obsahuje dosti drobných spolkových, literárních a různých zajímavých zpráv, myslíme, že můžeme list tento doporučiti.

Prokop Zaletěl.

Protestantische Geschichtslügen. Ein Nachschlagebuch von Dr. Jos. Burg. I. Historischer Theil. Achte vermehrte Auflage. Verlag von Fredebeul & Koenen. Preis broschirt 3 Mark, elegant gebunden 4 Mk. Toto znamenité dílo, dvakráte objemnější než předešlé, obsahuje tyto oddíly: 1. Tak zvaní předreformátoři: Waldus, Wicleff, Hus a Savonarola. 2. Martin Luther v slově a v činu. 3. Reforma a reformace. 4. Gustav Adolf. 5. Reformace v Anglii. 6. Marie Stuartovna. 7. Emigrace solnohradských evangelíků. 8. Krvavá svatba nebo Bartolomějská noc. 9. Čarodějnické a kacířské procesy. 10. Giordano Bruno. 11. Jan Kepler. 12. Galileo Galilei. Přejeme si, by výtečné toto dílo bylo co nejdříve do češtiny přeloženo. II. Svazek (dogmatická část) za tutéž cenu vyjde za krátko. Každému utrhači po přečtení tohoto díla dojde kuráž. Čtěte sami a suďte! Nikdy jste nic důkladnějšího v tom oboru nečetli! Josef Šeřík Vitínský.

Der christliche Arbeiter. Von P. Wenzel Lerch S. J. Druck und Verlag von Ambr. Opitz, Warnsdorf. Cena 5 kr. V úvodě spisku tohoto (40 str.) jest nejprve zmínka o tom, jak dělnictvo stěžuje si na své odstrčení, a ptáme-li se ho po příčinách těchto stesků, tu, ukazujíc na důstojnosť lidskou, volá: »My jsme také lidé,« ukazujíc na statky pozemské, táže se: »Jsou tyto jen pro bohaté?« A ukazujíc na pot a mozoly na rukou, ptá se: »Nesmíme-li za tuto cenu míti podíl na pokladech, požitcích, poctách světských? Zaslouží-li peníze šlechtického titulu, proč ne také pot? Jsou-li rytíři rodem, proč nejsou též rytíři práce?« Po té přechází se ke steskům dělníkovým, kde se praví: Dělník má svá práva, ale také své povinnosti. Má právo na práci, ale musí též pracovati; má právo na denní chléb, ale musí také s ním býti spokojen; má právo na dovolené radosti a požitky, ale musí zachovati míru. Než, to jest právě to, nač si dělnictvo stěžuje, totiž, že má jen povinnosti a žádná práva...« potom probírány jednotlivé stesky, a to 1. stěžováno si do množství práce (i ženy i děti musí do práce —), 2. do malé mzdy a 3. do málo práce (zavedení strojů) a ukázáno k tomu, jak se velice mýlí ti, jižto naději svou skládají v továrníky a stát... Jak si tedy pomoci? Svépomocí ve spolcích, jednotách atd.? Mocí, násilím? Nikoli! Mají-li tato zla úplně býti odstraněna, musí zavládnouti všude zcela jiný duch, a to duch — víry; jen tehdy, pronikne-li křesťansko-katol. víra všecky: vysoké i nízké, bohaté i chudé, prácedárce i dělníky, nebude nářků, i nalezneme všichni ztracený ráj. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Zlatá Praha. R. XIV. r. 1897. Red. Ferd. Schulz, pořadatel obrazů Viktor Oliva, nakladatel J. Otto. — V ohledu uměleckém seznamuje »Zl. Pr.« české obecenstvo s výtvory znamenitých malířů, zvláště českých: mistra Brožíka (Tu felix Austria nube), Úprky, Dědiny, Olivy, Knüpfera, Bartoňka, Švabinského, Aleše a j. Obraz Švabinského sv. Václav, žehnající zástupcům českého národa, a německého umělce Lekníny i jiné malby dobře by mohly býti bez nahých ženských!

Vrchlický opěvuje tři božské ctnosti zcela pozemsky, zvláště lásku, jiné »lásky« asi než »na plných ňadrech« nezná:

»Láskou pouze, láskou jen můžeš v štěstí
věřit, je-li v světě, pak jest v oku
něhou sladkou dýšícím, ležící celé na
plných ňadrech. (str. 3.)

Em. ryt. z Čenkova opěvuje v Listě z mého denníku (str. 15.) souboj s přítelem.

Čech končí jednu báseň (str. 60.) otázkou, založenou na nejnovějších zjevech v dějinách evropských (!):

»Zda přijde čas, kdy navždy uniknete
z řad člověčenstva palestýnské sny?«

Nechceme rozhodovati, zda má Mužík pravdu, řka o Husovi, že:

»vstoupil na nebesa,
kde hranic zář kol hlavy se mu klene,«

ale velmi o tom pochybujeme. (Nad listy Žižkovými str. 63.)

Na jiném místě má, bohužel, Mužík pravdu, v básni Pochybnosť, že »moderní« člověk jde vichrem dále

»přes kříž Krista — přes něj, v síle nové!«

Škodu z toho má »moderní« člověk sám, ale mnoho jsou tím vinni i básníci, pochybnosť v mladých srdcích vzbuzující.

Z pojednání Winterova: »O profesorech university Karlovy v XVI. věku« vyjímáme zajímavé věci o staré universitě oproti moderní: »Nynější universita je ústav státní, stará universita byla samostatná korporace, a z toho plynou základní rozdíly. Koho si staří profesorové k sobě svobodnou volbou přibrali, byl profesorem hotovým. Nyní... vláda jim do spolku už také vyslala kollegy, o nichž se jim prve ani nezdálo . . . V XVI. stol. byla jen jedna fakulta, totiž filosofická. Ostatní fakulty zahynuly převratem husitským. Totéž s ohledem na převrat Luthrův dosvědčiti musí i neznámý autor článku: »Boj za osvětu«, ač jinak líčí středověké školy ve velmi špatném světle.

Gabriela Preissova (Dvojice břízek str. 19.) vkládá jedné osobě do úst výrok: »Lhát se vůbec smí jen v nejnutnější potřebě«, ačkoli kde kdo ví, že je lež intrinsece mala, tudíž není v žádném případě dovolena. Na tom také se zakládá městský obraz ze života od Jana Václava z Finberka: Pro klid duše. Lži dopouští se manželka, by zjednala klid umírajícímu zbožňovateli.

Známou nevědomosť o odpustcích ukazuje: »Slepý hudebník« z ruského na str. 210.: »Každý, kdo připutuje k obrazu v den jeho svátku pěšky, dosáhne odpustků na dvacet dní t. j. všechny jeho hříchy, jež spáchal během 20 dnů, budou mu na onom světě odpuštěny.« V jedné větě dvě hrubé chyby. Kdyby se aspoň spisovatel podíval do katechismu, aby si neškodil.

»Až na konec poklésku« (Z franc. Jan Horák) je historie manželské nevěry. Knud Tandberg (Z norského Stanislav Mašek) rovněž.

Zvěčnělý Edv. Jelínek vřele píše ve článku: »Několik črt z Goricka« o návštěvě své u kněží-literátů Trinkeho a Gregorčiče.

J a n Nep. J o s. H o l ý.

Dcera profesorova a jiné povídky Stanislava Jarkovského. Vydala »Libuše« 1897. Když sejdou se lidé, kteří »prodělali« studia gymnasialní nebo reální třeba již před lety, tuť hovor jejich skoro vždy zatočí na pole vzpomínek na doby těchto studií. Vybavují se postavy profesorů, suplentů, vzpomíná se na jejich světlé a slabé stránky, povídá se, jak kterého studenti šidili, jak který z nich přednášel . . . Každý ví něco zajímavého o svém bývalém třídním. Každý takovýto bývalý student rád přečte si tyto povídky Jarkovského. Povídka prvá líčí profesora Zárubu a jeho oktávu, ze které student jeden zamiloval se do jeho Jarušky láskou jen studentskou, která mu ze srdce i z hlavy vymizela, jakmile poznal »praktický život«, kdežto druhý, miláček Zárubův, chudý Jan Soukup, dodělav se postavení, vzal si jeho mladší dceru za manželku.

Druhá povídka: »O d p r á z d n i n d o p r á z d n i n« vypráví o starém mládenci Kloubkovi a sousedovic Mařce, která dovedla v jeho srdci roznítiti oheň lásky a upoutati je sladkým jhem manželství. Prosím vás, taková partie! Všecky její kollegyně ze stejného data narození jí záviděly.

Povídka třetí: »T r u d y m é h o s t r ý c e J a r o m í r a« podávají dle zápisek sestavenou historii profesora, který míval organickou vadu krku, že hned se zakoktal, a který jen úsilnou prací tuto vadu přemohl, avšak tím úsilím záhy své síly životní podlomil. S nelibostí vzpomíná se tu profesora-kněze, který na těchto útrapách Jaromírových za doby jeho studií škodolibě »se pásl«.

Všecky tyto práce ukazují, že spisovatel zachycuje a kreslí dosti podrobně a věrně momentní pohledy z profesorského žití, hlavně zákulisního. Nenaleznete tu však žádných hlubších analysí ani psychologických, ani jinakých. Je to vypravování celkem lehké jako konversační, asi takové, jako když lidé studovaní vyprávějí si o svých studentských letech a znají také poněkud zákulisí svých bývalých p. t. pánů profesorův. F i l. Š u b r t.

Tři ženské podobizny. Nakreslila Tereza Nováková. Vydala r. 1897. »Libuše«. Jsou tu vyprávěny charakteristické příhody — takové, kterými má vyniknouti jistý rys povahy líčené — tří žen: baronessy, dívky z lidu, a dívky sličné a bohaté. Žádná z nich nedochází splnění tužeb: baronessa umírá v době, kdy rozhodnuto o ní, že ji přijmou do ústavu šlechtičen. Bylať chudá, nehezká, hranatá, ale při tom učiněná dobrota, nic hrdého, ani pánovitého. Druhá dívka, L o j z i č k a H e n d r y c h o v a, měla nadání básnické, toužila po vzdělání, ale

nedosáhla splnění své touhy. Vdala se — a stala se muži nevěrnou, načež se otrávila. Tento kus romantiky kazí vám dojem, jakým působilo vyprávění o jejím nadání — ale pesimismus v jejích písničkách obsažený ovšem shoduje se s tím prý »tragickým« koncem. — Třetí dívka, o které tu vypráváno, vidí ve všech mužích, kteří kol ní poletují, pouhé motýly, kteří by rádi smlsli její bohatství a teprve přídavkem i ji samu. Celkem práce, kterými čtenář zabije snad dlouhou chvíli, ale které neznamenají mnoho v bilanci literární.

Totéž platí o sbírce povídek, novel a črt, které pod názvem »Květiny a ženy« sestavuje Věnceslava Lužická. Vyšla toho v »Libuši« 1897. již třetí »Kytice«. Máte tu sice Stolístku, Ambrožku, Hyacintu a Jelení oko, tedy čtyři rozmanité byliny, ale všude a všude jen — Věnceslavu Lužickou. Kdo více jejich povídek četl, podívá se na první a poslední list každé povídky nové — a ví bezmála všecko: Jsou to povídky, kde se kouká jen, zdali se láska změní ve sňatek — anebo v zoufalství. Hledati v tom nějaké jiné problémy — než lásku a ženitbu — bylo by skoro marno. Snad dámy soudí o tom jinak, ale my škarohlídové neradi samý cukr, ať už bílý nebo přepálený. Fil. Šubrt.

Valašské pohádky a pověsti. Ze sbírek svých mládeži vybral Matouš Václavek, ředitel škol na Vsetíně. Illustroval Karel Ladislav Thuma. Část II. Ve Velkém Meziříčí. Nákladem knihkupectví Šaška a Frgala.

Bohatým pramenem, z něhož čerpati mohou spisovatelé pro mládež, jest básnictví prostonárodní; pověsti a pohádky, písně a hry, hádanky a říkadla — toť jsou květy, jichž pestrá barva a milá vůně lahodí mysli dětské. A spisovatel nadepsané knížky jest právě jedním z předních, kdož šťastnou rukou dovede z tohoto záhonu kvítek pro mládež vhodně vybírati.

První část svých »Valašských pohádek a pověstí« vydal Matouš Václavek v První obrázkové knihovně pro mládež r. 1894. a k první této řadě vhodně se druží druhá, obsahující devatenáct pohádek a pověstí, stať o černokněžnicích a několik vypravování o pokladech a o vodníkovi.

Spisovatel dbal toho, aby se pohádky a pověsti jeho obsahem svým hodily za čtení mladistvým čtenářům, a v mnohých ukryto jest zdravé mravoučné jádro, což platí zejména o pohádkách »Dvě nevlastní sestry,« »O dvanácti bratrech-krkavcích« a »Tři sestry; pravou pochoutkou čtenářům jest žertovná pohádka »O hlupkavém Martinovi,« jež zdravým humorem mile působiti bude. Za to však mohla býti vypuštěna pohádka »O dvanácti bratrech«; vypravování »O cigánovi« nemělo tu býti vůbec uvedeno; scházíť mu podstatný znak pohádkové poesie.

Co pak se tkne zevnější formy vypravování, uvedl spisovatel některé pohádky valašským (vsackým) nářečím; jest to zvláště zmíněná již pohádka »O hlupkavém Martinovi,« pověst »Ztracený obušek« a část vypravování o pokladech a o vodníkovi.

Způsob tento, jejž lze jenom schvalovati, spisovatel v předmluvě sám odůvodňuje. »Mládež naše« — praví — »ať také poznává různá nářečí a podřečí našich vlastí, čímž jest naváděna ku vzájemné bratrské shodě, k účinné lásce k jednotlivým kmenům, bytujícím v zemích koruny svatováclavské. Ať poznává, že všechny tyto kmeny i s jejich řečí zvláštní spojuje jediná řeč spisovná v jediný celek, v národ český.«

Pro snadnější čtení oněch pohádek, jež psány jsou nářečím valašským, uvedl spisovatel v předmluvě krátké poznámky o zvláštnostech onoho nářečí. I v ostatních pohádkách a pověstech uvádí mnohá rčení a mnohá slova z nářečí valašského, jež tištěna jsou literami proloženými a opatřena vysvětlivkami, jak to vídáme ve sbírkách pohádek a pověstí zasloužilého sběratele B. M. Kuldy. Tím stávají se tyto plody poesie lidové i svojí jazykovou stránkou důležitými pro studium řeči lidové. I to tedy při sbírce Václavkově schvaluji.

Doporoučeje »Valašské pohádky a pověsti«, podotýkám ještě, že úprava knížky jest slušná a že sbírka opatřena jest čtyřmi vhodnými vyobrazeními.
Frant. Šilhavý.

Sborník světové poesie. Jako 57. svazek »Světové poesie,« již vydává česká akademie, vyšel Shakespearův »Julius Caesar« v znamenitém překladě J. V. Sládka. Ovšem, není to překlad první; r. 1859. vydala »Caesara« Musejní Matice v překladu Fr. Douchy; r. 1880. vyšlo druhé vydání s úvodem Jakuba Malého. Doucha byl básník, J. V. Sládek je též básník; mezi Douchovou a Sládkovou prací však uplynulo třicet osm roků, a za těch učinilo básnictví české co do formy i český jazyk vůbec netušený pokrok. Není tedy divu, že Sládkův

překlad je hladčí, plynnější, ač jsou mnohá místa, kde se nám Doucha lépe líbí. Ottovo nakladatelství vydalo též ve Sládkově překladě Shakespearova »Macbetha,« a to pro střední školy. Úvod obsahuje Shakespearův život a literární činnosť, úvahu o historickém ději, který básník v dramatě zpracoval, o zdroji, z něhož čerpal látku, jak ji zpracoval, jakou důležitosť a cenu má toto drama, jeho vznik a dějiny. Obšírný ten úvod a instruktivní poznámky napsal Josef Bartocha, c. k. profesor v Olomouci. Prvý český překlad nejznamenitějšího tohoto dramatu Shakespearova učinil J. J. Kolár r. 1839.; pak je přeložil Jak. Malý a tuším i někteří jiní. Seznámiti mládež střední školy se Shakespearem a voliti k tomu Macbetha, pokládáme za velmi dobrou a šťastnou myšlénku i volbu. Od Aeschylových »Eumenid« nebylo věru nic velikolepějšího básněno nad »Macbetha«; v »Learu« soucit, zde hrůza námi ovládá. Veškeré Shakespearovy krásy a přednosti zde jsou soustředěny; vzpomínáme, jak krátce a trefně charakterisoval jej katolický kritik, Dr. Alexander Schöppner: »Silou je Shakespeare polobůh, hlubokomyslností prorok, prostotou dítě; se stejnou mistrností líčí přírodu, lidské srdce i svět čarodějnic a duchů, probíhaje všemi stupni nádherné kresby, všech prostředků užívaje, jež mu jazyk podává.« Píše tyto řádky nemohu zamlčeti příhodu ze studentských svých let, ježto se právě týká Macbetha. Je tomu již dvacet osm let, kdy meškala v Mladé Boleslavi Švandova společnosť a dávala »Macbetha.« Tehdy právě měli jsme z řečtiny mnoho uloženo a dosti nesnadného. Nyní již zvěčnělý profesor Rud. Germář sedl za stolek a za hlubokého ticha převracel listy v katalogu, hledaje, koho má vyvolati. Pojednou přestal, upřel na nás zrak a pravil: »Kdo pak byl včera v divadle?« Hrobové ticho. Opakoval otázku a vstali jsme tři — já mezi nimi — pamatuji, jak by to dnes bylo. »Jenom tři?« zvolal profesor Germář udiven. Jenom tři, když hráli »Macbetha,« Shakespearova velikého »Macbetha«? A když hrají nějakou hloupou frašku nebo frivolní operetku, tu je tam půl třídy, ne-li celá? A potom vyňal milý profesor »Macbetha« z náprsní kapsy, celou hodinu a ještě dlouho po zvonění nám z něho četl, vykládal, deklamoval a na krásy jeho upozorňoval, dokládaje, že šel z divadla všecek nadšen! Takovou řečtinu, to bych si byl dal líbit a mnozí se mnou! Již jest na věčnosti, ale věru na žádnou jeho hodinu tak nepamatuji, jako na tuto a s vděčnou myslí píši mu milou a zajisté vřelou tuto vzpomínku. Mladý, ideální jinoch prahne po podobném literárním požitku; popřejte mu ho, uveďte jej raději do vonné zahrady krásy a velikoleposti, jinak bude hledati sám a zabředne do směrů špatných, byť i byly moderní a nejmodernější. Kdo si oblíbí Shakespeara, kdo jej pozná, čte, studuje, o toho se nebojte, že vám poběhne za každou divadelní literární nulou, byť nesla i nejzvučnější vignetku. A v tom vězí veliký kus paedagogické obezřetnosti.

Doporučujeme tudíž krásný překlad Sládkův i myšlénku, čísti Shakespeara na středních školách, co nejvroucněji. Josef Flekáček.

Naše kalendáře.

Velký národní kalendář pro čas a věčnosť na obyčejný rok 1898. Rediguje Alois Dostál. Nákladem J. Steinbrenera ve Vimperku. Cena 1 koruna. Kalendář jest velmi vkusně vypraven a hojnými obrázky ozdoben. Obsah jest bohatý a vybraný, zač ručí již předem jmeno redaktora, jenž má v kalendáři několik svých povídek. Povídky jako: »Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou« od Viléma Arkoše; »Dítě ochrancem života časného i věčného«; »Statečná žena« od Josefa z Bukovců; »Kde jest nebezpečenství nejvyšší, pomoc Boží bývá nejbližší« a m. j. jakož četné drobnější článečky, jako: »Prst Boží«, »Mladistvý mučeník«, »Jak se zlolajce vyléčil«, »U hrobu dědičky země české«, »Zednář a jeho syn« atd. přispějí zajisté mnohému k poučení a výstraze. Proto každému rádi kalendář doporučujeme. Prok. Zaletěl.

Vojenský přítel. Kalendář na obyčejný rok 1898. Pro všecky příslušníky zbrojné moci a přátele stavu vojenského. Nakladatel J. Steinbrener ve Vimperku. Cena 1 koruna. Všecky tu uveřejněné práce ať vážné, ať žertovné plní dobře svůj úkol: poučují a baví zároveň. Rozumí se samo sebou, že mnoho vyobrazení a čtení věnováno jubileu Jeho Veličenstva; z ostatních pak prací jmenujeme zvláště povídky: »V dešti kulí u Svaté Lucie« od Fr. Friggy; »Ku předu, hoši!« od F. Píseckého; »Život — nepokojný den« od R. H.; »Jménem Páně k vítězství« od Ant. D—a; »V boji za vlasť« od R. H.; »Dcera

pluku« od Aloisa Dostála a m. j. Též »obrázkové granáty z vojenského života« jsou celkem pěkné, a báseň S. Kuttnera: »Poslední pozdrav umírajícího vojína« je velice tklivá. Kalendář se zajisté každému bude líbiti, kdo byl vojínem; pro svůj zdařilý obsah zasluhuje doporučení. Prokop Zaletěl.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Ku konci října přijal sv. Otec pouť katolických Irčanů, již vedl P. Glynn, august. převor. Irčané obcovali v sixtinské kapli mši sv., již papež sloužil, a potom byli přijati ve slyšení: polovice dopoledne v kapli samé, druhá polovice odpoledne v aule Klementinské. Lev XIII. ustanovil zvláštním breve při chrámu sv. Sulpicia v Paříži arcibratrstvo Panny Marie Pobožné, mající za účel modlitbami a pobožnostmi podporovati návrat Anglie do lůna církve. Ustavující schůze arcibratrstva konala se dne 17. října za přítomnosti J. E. kard. Richarda, arcibiskupa pařížského, a J. E. kard. Vaughana, arcibiskupa ve Westminsteru v Anglii a četných duchovních hodnostářů a laiků z Francie i Anglie. — Štědrostí a otcovskou péčí sv. Otce vznikla v Římě rusínská kolej. Lev XIII. pomýšlel zříditi kolej pro Rusíny již r. 1895., kdy v sezení sboru pro sjednocení východních církví věnována Rusínům veliká pozornosť. Až dosud byli rusínští theologové vychováváni v řecké koleji; nyní mají kolej úplně pro sebe. Jest na náměstí Madonna dei Monti, a k jejímu zbudování přispěl i značnou sumou J. V. císař František Josef I. Dne 11. října přestěhovali se Rusíni, počtem třicet a dva, do nové koleje. Jeho Svatost dal zasaditi ve farním kostele v Castel Gandolfo pamětní desku na počesť slavnému křesťanskému archaeologu de Rossimu, jenž tu r. 1894. na blízkém papežském hradě zemřel. Darem poslal papež některým panovníkům stkvostné illustrované album, obsahující malby, okrasy a opravy síní Borgia ve Vatikáně. Dar provázely i následovaly listy svědčící o dobrém poměru sv. stolice k vládám evropským. Tak dostal album J. V. císař František Josef I., král švedský a norvéžský, ruský car, císař německý, královna-vladařka španělská, portugalský král, královna Viktorie anglická, král siamský, president republiky mexické a francouzské. Zvláště president Faure přijal dar a vlastnoruční list Jeho Svatosti se zřejmou radostí. Odevzdali obé osobně Msgr. Clari a Msgr. Granito. President Faure mluvil s uznáním o lásce, s jakouž se sv. Otec smířil s republikou, a žádal, aby nuntiové Jeho Svatosti vyjádřili ve Vatikáně jeho nejhlubší dík a oddanosť. — Medalie, jež se každoročně razí o sv. Petru a Pavlu na památku některého velikolepého skutku sv. Otce, má letos obraz velikého ústavu pro vyšší studia v Anagni, založeného munificencí Lva XIII. Kolem čte se nápis: Doctrinis optimis in clero provehendis — Collegium Leonianum Anagniae. Ústav sám je blíže města v překrásné poloze; původně chtěl tam sv. Otec založiti hospodářský ústav. Budova je o třech poschodích; pro studenty je zde 80 pokojů, v kostele je překrásný umělecký oltář v ceně 100.000 lir. Správu ústavu vedou Jesuité; dne 28. října byl slavnostně otevřen.

Před několika dny vyšel svazek latinských básní sv. Otce: Carmina Leonis XIII., v některém z příštích čísel »Vlasti« zmíníme se o publikaci vznešeného kmeta básníka, slavně panujícího Lva XIII.

Dr. Guth a Klatovy. Ve XII. roč. Vlasti č. 4. na str. 411. byl uveřejněn posudek o spise Dr. J. Gutha »Causerie z cest«, a v posudku tom je psáno: »Zdá se, že p. Guthovi je vše katolické mrzáckým, znetvořeným, plným směšných bizarností nebo krutého fanatismu.« Tenkráte cítil se Dr. Guth velice uraženým, že »klerikální revue« se opovážila jeho spisovatelského věhlasu se dotknouti. Ale že mu tenkráte nebylo ukřivděno, to dokázal znovu ve svých »Intimních listech z cest i necest«, vydaných téhož roku.

Napsal v knize té několik listů z Pošumavského kraje, a v prvním z nich popisuje královské město Klatovy. Zmínil se tu o všem, co jest v Klatovech zvláštního i všedního, ano neopomenul důstojnou vzpomínku věnovati fabričkám s dragouny, (při čemž ho můžeme ujistiti, že panny kuchařky jistě mají vznešenější myšlénky, když do jesuitského kostela »chodí k Božímu hrobu líbat Kristovy drahé rány«, než dívat se na dva dragouny stojící tu na stráži,) ale ani slovem se nezmínil o velikém významu, jaký měla a má dosud pro Klatovy Marianská kaple »Chaloupka« a zázračný obraz Marianský umístěný v děkanském kostele. Ten dávno před prádlem a karafiáty rozhlašoval jméno Klatov doma i za hrani-

cemi. Líčiti Klatovy bez Chaloupky jest popisovati Klatovy bez Klatov. Snad popírati nemohl, proto raději opatrně mlčel.

Za to však popustil uzdu svému sarkastickému humoru, jakmile se dostal do hrobky jesuitské. Jak dosti naznačuje, očekával, že tam najde těla tučných, vypasených a vypitých mnichův, a zatím stanul »u rakví dlouhých a úzkých«. Jaké to trpké zklámání! Ale na štěstí nalezl přece jednu rakev, která odpovídala jeho představě o mniších. Spatřil totiž »jen jednu jedinou, která přiléhá věcněji ku tradicím klášterním, jsouc široká a vysoká nad míru«. Hned potom se zase diví, že jedna mrtvola položena jest do chmele a podotýká při tom: »Nevím, měl-li to býti vtip, který by byl snad nejvýš tomu tlustému pánovi slušel«. A my zase podotýkáme: »Nevíme, jak sluší tento vtip nad mrtvolami tolika zasloužilých mužů vzdělanému člověku«!

S takovým posměchem mluví Dr. Guth o mrtvých členech řádu jesuitského, kteří právě v Klatovech zanechali nesmrtelné památky. Nenapadla p. Gutha nikdy myšlénka, která často připadá i obyčejným smrtelníkům při pohledu na Klatovy: Co by byly Klatovy bez jesuitských budov? Vždyť, co dodává Klatovům zvláštního rázu zajímavého, jsou vedle polohy místní jenom památky náboženské, zvláště pak stavby provedené od Jesuitův.

Nekonečně směšným se činí p. spisovatel v následujících řádcích: »Ti, kdož poprve otevírali rakev jakés jeptišky, Chanovské jménem, zděsili se hrozně pohledu na mrtvolu zkřivenou a zkroucenou, s tváří znetvořenou a ústy křečovitě otevřenými: v lůně (což není pravda, nýbrž »u nohou«) jejím nalézalo se prý děcko narozené v rakvi a byl tady pochován klášterní román . . .« Ty poslední tři body přímo vybízejí čtenáře, aby si ten klášterní román v nejpříšernějším světle představil. — A co na tom je pravdy? Ze slavného P. Chanovského, který v téže hrobce jest pochován, udělal p. Dr. Guth jeptišku Chanovskou, a z paní, která byla pohřbena v jedné rakvi se svým novorozeňátkem, udělal celý »klášterní román«. Sám napřed praví, že v jesuitské hrobce jsou pochovány měšťanky, ale v paní, která se neliší od ostatních ničím jiným než svým novorozeňátkem, vidí ve své bujné fantasii jeptišku. Mimo to hrobka ona byla veřejná, nemohl se tedy v ní pochovati tajný klášterní román. Ostatně p. doktor slovíčkem »prý« naznačuje, že z tohoto románu nic neviděl, poněvadž divadlo ono již kolik let jest ze hrobky odstraněno. A tak považuje autoritu policajta, který mu onu historku vypravoval, za dostatečnou, aby nesmyslnou báchorku po vlastech českých rozhlašoval.

Tak věrohodně píše Dr. Guth o Klatovech, kde strávil celá tři léta! Jak potom můžeme věřiti tomu, co píše o místech, která na svých cestách jako pták přelétl? — Proto nedoporučujeme ho do katol. knihoven a končíme slovy kritika spisu »Causerie z cest«: »Mezi »našimi« by mu to špatně slušelo, a za to nemůžeme.« Klatovský.

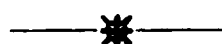
»Zlatá Kniha« čili Dědictví sv. Ludmily v Písku obdařena byla legátem 20 zl., kterýž závětí svou jí věnoval někdejší horlivý opatrovník její, zemřelý Em. Ferkl, děkan v Lomnici nad Jiz. — J. Excell. nejdůst. pan kníže arcibiskup olomucký dr. Theod. Kohn obmyslil i letos jako každoročně Zlatou Knihu značným darem 20 zl. Za opatrovníky Zl. Knihy přihlásili se v poslední době tito dpp.: Fr. Šrámek, farář ve Všetatech, Fr. Břicháček, katecheta v Písku, Jos. Bílek, kaplan v Sedlčanech, Em. Koktavý, koop. v Doubravici na Moravě, Fr. Kukla, farář ve Křtěnově, Dom. Adamec, kaplan ve Přerově na Moravě, a Jan Řezníček, farář ve Staré Vsi na Moravě. — Zakládajícími údy (za vklad 20 zl., jejž možno splatiti ve čtyřech ročních lhůtách) stali se: Jan Černohouz, děkan v Hostivaři (po druhé) a Jos. Ptáček, farář ve Všeradicích.«

Ke shodě česko-lužické. U nás vzájemnosť slovanská se pěstuje pouze porůznu, nikoli však soustavně. Není pracovníků v tomto oboru. O lužických záležitostech psal u nás nejvíce zesnulý spisovatel Fr. Doucha; nyní pak nás seznamuje se snahami těchto krevních bratří prof. Ad. Černý a katolický kněz Fr. Žundálek. Týž uveřejnil mimo drobnější práce v »Hlídce«, »Listech Pojizerských« a jiných ve »Vlasti« před dvěma roky delší studii o Hornikovi a jeho době; letošní ročník pak téhož časopis přináší větší studii podle původních pramenů, která došla i za hranicemi vzácné pozornosti. Píšeť o ní budyšínská »Lužica« v č. 11.: »Pilný Fr. H. Žundálek počíná v pražském měsíčníku »Vlasť« pojednání »Katoličtí Srbové v Lužici« — studie dějepisné, kulturní a literární — s mottem J. E. Vocela: Národ bez víry a národnosti jesti tělo bez krve a kosti. Po obšírném úvodě jedná tu pan spisovatel o nábožnosti srbského lidu,

o křížcích, velikonočních vajíčkách, o srbské obětivosti, o poutích Srbů do Krupky a j., o srbské poctivosti. — Vše jest s velikou láskou a pílí psáno a těšíme se na pokračování. — Některé z těchto pojednání mohlo by se též do srbštiny přeložiti a uveřejniti ve zdejším lidovém časopise; neškodilo by.«

Rozmarné kapitolky. Napsala Ludmila Grossmannová-Brodská. Svazek třetí. »Rozmarné kapitolky« tvoří II. svazek třetího ročníku »Havránkovy moravské bibliotéky rodinné«. Jest tu celkem šest zdařilých humoristických obrázků: »Zázračná pomoc«, »Neomylný prostředek«, »Z dlouhé chvíle«, »Čtyři Růženy«,, »Jak si pan inspektor pochutnal« a »Nemilé příčiny — šťastný následek«. Prokop Zaletěl.

Na slovanském jihu. I. Z potulek dalmatsko-hercegovských. Líčí Jan Třešťík. V Brně, 1897. Tiskem a nákladem pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských. Cena 50 kr. Cestopis tento vyšel jako 2. číslo I. ročníku »Knihovny našeho lidu«. Knihovna ta hodlá věnovati více místa spisům poučným, než zábavným, což dala na jevo oběmi dosud vyšlými čísly. První: »Boj o mandát« od Václ. Kosmáka všude s radostí bylo uvítáno, což, jak doufáme, podaří se i číslu druhému, jehož účelem jest na pravou míru uvésti chybný namnoze názor o poměrech bosensko-hercegovských, o nichž čerpalo se až posud takřka vše z pramenů cizích, živlu slovanskému nepřejících. Prok. Zaletěl.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Již v minulém čísle dotekli jsme se knihoven; dnes se k nim vracíme. Kněží, buditelé národní, velice pečovali o knihovny farní, obecní a školní, když však r. 1868. odňat byl kněžstvu dozor na školství, vyhozeny byly ze školních knihoven různé, příliš nábožné knihy; podobně stalo se i v některých čtenářských spolcích kněžstvem založených. Liberalové se jich zmocnili, kněze z nich vyštvali a knihovny devastovali. Následkem toho nastala mezi duchovenstvem v tomto oboru jakási ochablost; jediní alumni, hlavně na Moravě, stále a horlivě knihovny zakládali. My jsme ve »Vlasti« často a důrazně k tomu poukazovali, aby se toto pole nedalo v plen nepřátelům církve. Ale hlasu našeho příliš dbáno nebylo, horlivost kněží buditelů se již nedostavila. Mezitím povstaly v různých městech Literární spolky, které mezi svými členy hojné různých knih rozšířily — pravíme různých knih, ale žádných katolických. Loni začato se zakládáním Lidových čítáren, které jsou na mnohých místech v rukou pokrokářů. Tento ruch byl tak veliký, že zachvátil i katolickou stranu v Praze; i ta chtěla najati byt, založiti veřejnou čítárnu a knihovnu, ale pro příčiny, jež jsme v minulém čísle »Vlasti« uvedli, dosud k tomu nedošlo. Vděčným polem pro knihovny jsou křesťansko-socialní spolky a s těmi jsme dosti spokojeni, neboť skoro všecky mají své bibliotéky. Knihovny farní mizí, Vincencianské se neujímají, pro veřejné čítárny nemáme dosti hmotných prostředků, i kéž tedy rostou a kvetou knihovny křestansko-socialní. A kde možno, kéž se neomezují pouze na členy, kéž působí ve veškerém místním obecenstvu. Považme, co knihoven založí Národní Jednoty Pošumavská a Severočeská! A co studentstvo! Jizeran má ku př. již 53 venkovských knihoven, Krakonoš 46, Krakovec 38, Radbuza 49, Sázavan 42, Štítný 100, Haná 31, Odra 7, Opava 46. Co je tu založeno knihoven a co mezi nimi knih nevhodných! Katolíci, vzhůru, ruce k činu! Nenechme se zahanbiti! Dobrými knihami zachráníme Bohu mnoho duší, a četnými knihovnami rozproudí se katolický tisk literární. Nelíbí se nám a neschvalujeme toho, že různí duchovní dávají knihy školám. Dobrý učitel je s vděkem přijme a dobře s nimi bude působiti, ale po něm přijde-li liberál, nechá je prášnivěti nebo je vyhodí ven. I dávejme knihy tam, kde ponesou stále užitku a kde budou stále ceněny a kde jich dobře bude užíváno.

Drahocenný kříž věnují některé katolické obce americké papeži Lvu XIII. jako vánoční dárek, který má cenu 200.000 lir. Kříž tento jest mistrovským dílem zlatnickým. Jest šest palců vysoký, ze samého zlata a s 90 ryzími démanty. 40 drahokamů, z nichž každý váží 2 a půl karatu, jest vsazeno do prostředka kříže, 49 menších krášlí čtyři konce. Prostřední démant malebně barevný váží přes 30 karátů. Na zadní straně jsou nápisy; tak na jedné příčce: Jesus hominum Salvator (Ježíš, lidí Spasitel); na druhé: Ježíš, strážce mé duše.

Uprostřed zadní strany jest malý otvor, který lze uzavříti a do něhož se vloží část sv. kříže. Stkvostný tento dar bude podán sv. Otci ve schránce ze slonové kosti na důkaz příchylnosti k římské Stolici. L † 4.

České veřejnosti. Spolek přátel katol. škol bratrských sděluje radostně s katol. veřejností českou, že uvedení bratří křesť. škol do Prahy na jaře příštího roku se uskuteční. Vznešenou přízní Jeho Eminencí, některých vysokorodých šlechtičen a obětavou horlivostí mnohých členů a dobrodinců dosaženo toho, že pro bratry zakoupena villa se zahradou v nejbližší blízkosti Prahy, kde budou míti skromný sice prozatím, ale tichý a vhodný vlastní svůj domov. Kéž by tento malý začátek byl počátkem velké a požehnané budoucí činnosti bratří na poli českého katolického školství. Doufáme to, důvěřujíce v požehnání Boží a ve Vaši přízeň, přátelé křesťanské osvěty. Za pomoc Boží prosíme s bratřími bez přestání Boha, Marii Pannu a sv. naše zemské patrony, za přízeň Vaši žádáme zvláště nyní, kdy uvedení bratří se uskutečňuje, kdy koupě villy, zaplacení poplatků převodních, vnitřní zařízení a pod. vyčerpávají až na dno pokladnu naši. Zvláště prosíme ty, kteří jsou členy nebo nějaký dar slíbili, aby nyní pospíšili si s vyplněním. — V Praze, dne 20. listopadu 1897. Za výbor: Dr. František Kryštůfek, předseda. — Dr. František Krásl, m. kanovník. — Dr. Josef Doubrava, m. kanovník. — Prof. Josef Šauer z Augenburků. — Dr. M. Kovář, c. k. profesor. — Za dámský komitét: Kněžna Kristina ze Švarcenberků. Anna hraběnka z Thunů, roz. princezna Švarcenberková. — Princezny Lobkovicovy. — Paní A. Nováková. — Sl. Jana Krunertová.

Českému duchovenstvu k povšimnutí. Nakladatelství Edv. Beauforta v Praze vydává páně prof. Laciny »Obecnou kroniku« a zasílá tutéž katol. duchovenstvu, a jistě čítá z řad našich mnohého odběratele. S jakým taktem sobě při tom počíná, o tom podává smutné svědectví druhá stránka obálky sešitu 6. 7., kde doporučuje bombastickými frasemi Zolovu »Trilogii«: Lourdy—Řím—Paříž. Na důkaz stůjtež zde tyto věty: Zola bystrým okem prohlédl poutnické místo Lourdy. Dává ve svém díle průchod plné pravdě, v kteréžto věci jest někdy přímo bezohledným. Rozumí se, že s klerikální strany bylo s nelibostí pohlíženo na Zolovo »svobomyslné« řádění. Tím, že román »Lourdy« byl dán v Římě do klatby, dosáhl stkvělého úspěchu« atd. — Tážeme se: odpovídá toto jednání slušnosti, kterou každý, jen poněkud vzdělaný člověk zachovávati má? Jednou rukou nabízí nám pan Beaufort »Obecnou kroniku« a druhou rukou vrhá nám posměch ve tvář pravě, že právě klatba římská a nelibost klerikální strany tento román nejlépe doporučuje. Jednání takové nazvali bychom při nejmenším neslušností. — O románu samém netřeba šířiti slov. Rozumí se samo sebou, že »vyplněna zase jedna citelná mezera« v literatuře naší.

Faráři Žídek a Ježíšek v Rak. Slezsku dobyli si velikých zásluh o své krajany. Prvému zřízen z vděčnosti od českých Slezanů pomník, a o druhém píší »Noviny Těšínské« ze dne 6. listopadu t. r. mezi jiným toto: Péčí Ježíškovou zřízen byl r. 1892. Hospodářský spolek okresní ve Frýdku. Pro tento spolek rozvinul neúmornou činnosť. V neděli, ač utrmácen dopoledními službami Božími, spěchal odpoledne do hospodářských schůzí, aby je řídil a aby ohnivým slovem váhavým dodával horlivosti. Ježíšek byl až do smrti odběratelem naší »Vlasti«.

»Mother Drexell« jest známá konvertitka katolická, pocházející ze zámožné rodiny bankéře ve Filadelfii. Slečna Drexellová zasvětila celý svůj život a celé své jmění několika millionů dollarů misionářským prácem mezi černochy a hlavně Indiány. Jako jednoduchá sestra řeholní řídí práce ve prospěch ochrany Indiánů. Dne 22. října konána schůze ochranného družstva, v němž rozvrženo z peněz sestry Drexellové 50.000 lib. šterl. na podporu misií indiánských a 150 na podporu misií mezi černochy. Úctyhodnější než peněžitá oběť slečny Drexellovy jest její oběť životní. Předsudek proti barevné pleti jest u Evropanů amerických tak veliký, že »intelligentní« kruhy ze svého středu vylučují každého, kdož i jen sebe nepatrnější stopu »smíšenosti« má. Kongregace slečny Drexellovy přijímá za sestry příslušnice všech pletí a činí je účastny kultury křesťanské a evropské.

Raiffeisenovky. V Čechách povstala nová Raiffeisenovka v Milčíně. Na Těšínsku povstala první česká Raiffeisenovka ve farnosti Borovské. V čele stojí: farář Tagliaferro a nadučitel Karas. Na Moravě zřízeny v listopadu Raifeisenovky v Mohelně a v Jezeřanech. Ústřední jednota českých Raiffeisenovek na Moravě zařídila v prosinci dva jednodenní kursy, dne 2. prosince v Brně a pro

den 22. prosince v Přerově. Předsedou Ústřední jednoty jest Dr. Fr. Kyzlink, profesor bohosloví v Brně. — Ústřední jednota německých záložen systému Raiffeisenova na Moravě a ve Slezsku vydala výroční zprávu o stavu záložen těchto roku 1896. Dle ní bylo r. 1895. německých Raiffeisenovek 100; počet tento stoupl r. 1896. na 133 a koncem června 1897. na 149 s 9.790 členy, skoro výhradně ze stavu rolnického. Peněžný obrat r. 1895. obnášel 5,169.841 zl., roku 1896. stoupl na 7,702.642 zl. Koncem r. 1896. bylo vkladů 3,093.126 zl., půjček 2,920.555 zl. Jednota roku 1896. zavedla akci nákupu a prodeje hospodářských výrobků. Jen strojených hnojiv a uhlí bylo v poslední době koupeno za 58.805 zl.

Spolkový katolický život v Horních Rakousích. Mají tam 21 dělnických spolků katolických, pro něž založen byl letos zemský svaz. Spolků katolických tovaryšů jest v Horních Rakousích 22.

»Charitas«, to jest jednota dobročiných spolků německých, měla svůj výroční sjezd dne 8. a 9. listopadu v Kolíně nad Rýnem. Je to druhý sjezd této jednoty. Zastoupeno bylo 80. delegáty na 50 spolků. Účel jednoty všech těchto dobročinných spolků katol. Německa je vytčen těmito body: roční všeobecné porady společné o snahách a zařízeních dobročinných; utvoření diecésních a místních jednot dobročinných spolků; konání diecésních porad za týmže účelem; zařízení ústřední dobročinné kanceláře, jež by jak potřeby, tak všecky snahy dobročinných spolků měla v evidenci a mezi spolky zprostředkovala; vydávání zpráv a statistiky o působení katol. dobročinných spolků; vydávání spolkového věstníku; vydávání spisů jak vědeckých tak lidově poučných o způsobech křesťanské dobročinnosti; podporování historických studií o dobročinném působení církve katol. v minulých stoletích; zařízení společné veliké knihovny, obsahující díla o dobročinnosti jednající; konečně podporování všemožným způsobem všech snah dobročinných v jednotlivých spolcích.

Katolická universita ve Washingtoně. Rektor university washingtonské Msgr. Conaty mluvil v dómě filadelfickém a zmínil se o štědrosti katolíků, která již 1 million dollarů věnovala na stavbu university a 800.000 dollarů sebrala pro stolice učitelské. Však velkolepý podnik katolický vyžaduje ještě větších obětí.

Universitní kollej v Neapoli zřízena r. 1896. novým katolickým spolkem universitním v Neapoli. Kollej neapolská podobá se velmi zřízením svým kolleji Arnoštově v Praze. Z počátku se pochybovalo, že věc se podaří, neboť scházelo peněžitých prostředků. Začalo se papežským požehnáním, které bylo vřelým doporučením ke skutku tak šlechetnému. Vydány byly k tomu účelu akcie po 25 lirách, aby mohl býti hrazen náklad. Ústav zřízen právě vedle university: v paláci Carofa di S. Marcellina. Dozor vedou dva učení kněží z university. Poplatek za měsíční pensi obnáší 50 lir, kdežto v městě se platí 60 až 70 lir a více. Stanovy jsou krátké, vhodné a spočívají na největší svobodě. V jistou hodinu musí býti doma všichni. Hodina ustanovena jest společně od představených a akademiků. Stůl i modlitby jsou společné. Dne 15. listopadu t. r. otevřen ústav. Bez žádosti biskupem doporučené nepřijme se nikdo. Uznání zajisté patří vůdčím kruhům, které v tak kratinké době zřídily ústav dobročinný. Pražská kollej Arnošta z Pardubic byla vzorem při zřizování kolleje v Neapoli, což s radostí konstatujeme. Nechť kollej získá hodně příznivcův a následovníků.

Dělnická akademie, s níž sociální demokraté nadělali tolik hluku, jak pozorujeme ze zprávy »P. L.«, klesla ze svého kulturního poslání na stupeň, na jakém stojí každý jiný dělnický spolek, když má jen několik odborů pro jisté účely. Socialní demokraté pro samou agitaci, pro politiku a sháňku za mandáty, nemají mnoho času, aby se zabývali svojí akademií, a následek toho jest, že akademie živoří. Na venkově nepořádají se žádné přednášky, ale nepotřebně přednáší se v Praze. Akademie zvláště český jih jaksi zanedbává, a to snad proto, že tam má celkem jednoho člena. Ve zprávě o dělnické akademii v »P. L.« píše se pouze o čtyrech odborech, které existují: o odboru knihovním, přednáškovém, stenografickém a jazykovém. O jiných odborech neděje se zmínky. A to je ta celá »dělnická akademie«. Jak viděti, když jen poněkud některý vzdělávací spolek provádí svoji činnost, pokud se týče přednášek, četby a jistých úkolů vyučování, má tutéž důležitost, jako »dělnická akademie« prvního vzdělávacího spolku českých proletářů, jak sebe socialní demokraté často s chloubou nazývají. L. † 5.

Reichspost a Correspondenz-Blatt. Žádáme katolické české duchovenstvo v Čechách, na Moravě a jinde, aby těchto časopisů od Nového roku neodbíralo. »Reichspost« po vydání jazykových nařízení vtipkovala o českém »státním právu« a kráčela konečně po boku Schoenererianů, a hlavní spolupracovník »Correspondenz-Blattu«, Msgr. Scheicher, opustil rovněž půdu spravedlnosti oproti českému národu, i nepřijímejme jejich rozumu. Ať si ho prodávají doma.

»Niva« a »Vesna« zanikly. Jak viděti, nedaří se na Moravě ani liberalism red. Fr. Roháčka, ani liberalism prof. Fr. Dlouhého.

Červený doktor mastičkář, brožura naším družstvem vydaná, působí i za hranicemi naší říše. »Katolické Noviny« pro lid moravský v Pruském Slezsku přinášejí (roč. IV. č. 47. ze dne 20. listopadu) její obsah v dlouhém úvodním článku. Děkujeme.

Zbytečnosť v literatuře. Že si nakladatelé a překladatelé nevšímají katolické literatury, tu se nejednou stane, že překládají a vydávají věc, která dávno do češtiny převedena byla. Tak na př. se ohlašuje v »Illustrovaných románech pro lid«, vydávaných u Jos. R. Vilímka, překlad románu z dob Kristových »Ben Hur« od L. Wallace, jejž přeložil z angličiny V. Patejdl. Prospekt praví, že román byl přeložen do němčiny, turečtiny, švédštiny, frančtiny a italštiny. Však překladatel neví nebo věděti nechce, že »Ben Hur« už byl přeložen i do češtiny a překlad obstaral Alois Koudelka. Ano tento český překlad přešel z Moravy do Ameriky a zde byl znovu otištěn a přikládán k »Hlasu« jako příloha od čísla 800. a 822. v tak zvaném »Zábavníku.« Tedy co přešlo i ocean, o tom se neví v Čechách ovšem, poněvadž to vyšlo v katolické literatuře. Vydání Vilímkovo má tu přednosť, že jest illustrované a nákladnější. L. † 48.

Katolické denníky v Americe. Koncem října konala se v katolické universitě ve Washingtoně porada katolických arcibiskupů ve Spoj. Státech. Mezi jiným bylo předmětem porady založiti orgán katolíků amerických. Mají býti založeny dva anglické denníky, a to v Chicagu a Novém Yorku. Vrchním ředitelem obou listů bude jeden z arcibiskupů. Během léta provedena byla tichá agitace, při níž se přihlásilo 200.000 odběratelů.

Socialní působení katolické církve v Rakousku. Důležitého tohoto spisu, který z příkazu Lvovy společnosti vydává prof. dr. Fr. M. Schindler, sekretář této společnosti, vyšel sv. XII., který obsahuje popis diecése královéhradecké z osvědčeného péra profesora theologie dr. Ferd. Beneše, kazatele v Marianském kostele v Hradci Králové. V prvním díle zmiňuje se osvědčený spisovatel o dějinách, rozsahu a národních poměrech královéhradecké diecése, pak přechází na pole pastýřské činnosti duchovní správy, uvádí fary a kostely, jejich vznik, dějiny a rozlohu ve všech vikariatech, zmiňuje se o počtu školních tříd a příslušníků jednotlivých vyznání. Pak vypočítává mužské a ženské řeholní řády a kongregace, zmiňuje se o vnitřních a zevnějších katolických misiích. Další stať věnována jest katolickým spolkům a bratrstvům v diecési. Ve druhém díle mluví o poměru církve ke škole národní a střední, o klášterním gymnasiu v Broumově, o diecésních ústavech vyučovacích, o biskupském kněžském semináři, Borromeu, Rudolfině, o vyuč. a vychovávacích ústavech pro dívky. Třetí díl věnován jest chudinství a ošetřování nemocných, zmiňuje se o humanních ústavech, chorobincích, nemocnicích a těmto účelům věnovaných, a jmenovitě též o spolku sv. Vincence z Pauly. Ve čtvrtém díle pojednává spisovatel o působení církve při socialních a hospodářských poměrech jednotlivých tříd. Uvádí hospodářské, čtenářské a politické spolky, politické družstvo tiskové pod ochranou sv. Jana Nep., Obnovu, Adalbertinum, bisk. knihtiskárnu, katolické tovaryšské, dělnické a svatojosefské spolky pro muže a jinochy, Dědictví maličkých, Cyrillskou jednotu ku zvelebení církevního zpěvu, záložny Raiffeisenovy a občanské, církevními orgány nebo za jejich spolupůsobení založené, hmotné podporování studující mládeže stipendiemi a místními podporovacími spolky a vypočítává zásluhy katolických kněží královéhradecké diecése o řeč a literaturu. Spisu jest připojen seznam míst. Spis psán jest stručně, poutavě a kriticky a podává tak přehledný kulturní obraz této diecése. Spis vyšel z komisionářského skladu Mayera a spol. ve Vídni a uvítán bude v celém katolickém světě s povděkem, neboť pan spisovatel čerpal své zprávy asi z 30 spisů vědeckých a monografií, použil též pamětí jednotlivých far, pokud mu byly přístupny. XII. tento svazek, který doporučujeme všem kněžím a vzdělancům, stojí 2 zl. a má 237 stran velké osmerky.

Nový nepřítel »moderní« školy. »Beseda učit.« podává zprávu o XII. mezinárodním sjezdě lékařském v Moskvě, kde jednalo se též o výchově školní. Otázky dotyčné byly: vychování mládeže po stránce fysické, přetěžování mládeže ve školách, methody a výsledky observací, lékařský dozor ve školách. Rokování súčastnili se mnozí vynikající lékaři a projevili souhlas s referentem drem. Wireniem z Petrohradu, že 1. zařízení škol je většinou zdraví nepříznivé; 2. tělesný rozvoj a zdraví mládeže nejsou uspokojivé; 3. disciplina ve školách — až na školy anglické — je špatná; 4. požadavky školy překročují síly mládeže; 5. všecko to zhoubně působí na organismus, zvláště na nervy mládeže. Proto jest třeba: revidovati učebné osnovy a redukovati, zmenšiti učivo v příčině množství i objemu, v dalším se žádá péče o zdraví mládeže. Požadavky byly s nepatrnými dodatky přijaty, a ku podivu, nikdo na světě, ani pan Slaměník, ani Král, ani Stráhl, ani Mrazík, nevyčetli lékařskému kongresu, že chce »snížiti úroveň vzdělání« a »ohlupovati lid.«

Názory o mravnosti. V Berlíně zakázala policie hráti divadelní kus »Neženatí lidé«. V kuse tom jedná se o věci velice oplzlé. V Berlíně ho tedy z ohledu na mravnosť zakázali, ale ve Vídni je stále na repertoiru, a trefně uvádí jeden z listů, že mravní dekadence divadla, jak dějiny učí, kráčí ruku v ruce s politickou dekadencí toho kterého národa, eventuelně státu.

Možno-li v Bavorsku, proč ne u nás? Ligista † 59. podává v »Katolických Listech« ze dne 3. prosince t. r. zprávu, že některé tamní okresní spolky hospodářské přímo dodávají vojsku žito, brambory, oves. Podobně se to má s přímou a společnou koupí ku př. umělého hnojiva, uhlí atd. Jest pochopitelno, že jsou přímé dodávky vojsku hroznou ranou pro »třetí ruku«. Sedláci v okolí Neunburgu získali totiž jen při prodeji ovsa o 10.000 mk. více, než kdyby byli prodávali kupcům. Při objednávce hospodářských strojů dává se jim 25% provise, rovněž tak při umělých hnojivech, která se i zdarma zkouší. Bavorské hospodářské spolky snaží se dodávati vojsku přímo i maso, aby se též v tomto oboru zbavily překupníkův.

Audience papežská. Proslulý učenec francouzský Brunetière měl dlouhou srdečnou audienci u sv. Otce. Pan Brunetière prohlašuje, že sv. Otec projevil velkou radosť nad prací jeho. Učený Francouz proslul svým pojednáním »bankrot vědy«, ve kterém se postavil na stanovisko věřícího křesťana, jak jsme i ve »Vlasti« dokázali. Brunetière obcoval s nejpřednějšími katolickými muži v Římě. Jeho »La Revue des Deux Mondes« patří k nejrozšířenějším listům vědeckým.

Liga † 20.

ÚMRTÍ.

† Jan Havlů.

V Božejově u Pelhřimova, v chudičké chaloupce, narodil se 24. června 1826. Jan Havlů. Když jsem tam u nebožtíka faráře Fr. Vlasáka týden pobyl, byla mi tato chaloupka ukázána a bylo mi zároveň řečeno, že chudičký Jan Havlů jen tím způsobem mohl v Jindř. Hradci vystudovati, že dostával u dobrodinců obědy. Na hřbitově jsem viděl hrob jeho rodičů; hrobník mi vypravoval, že mu p. farář Havlů posílá za ošetřování hrobů šaty. Vědom si této chudoby, byl Jan Havlů po celý život pamětliv chudých, opuštěných a potřebných. Jakmile byla v »Čechu« nějaká sbírka oznámena, četli jste brzy slova: J. H., církevní kněz v Praze, daroval 2, 3, 5, zl. — to byl farář Jan Havlů. V tom byl důsledný a neunavný.

Velikou péči věnoval chrámům, při nichž působil; opravy chrámů uhrazoval většinou ze svého.

Ve schůzích katolických spolků bylo viděti z pražského duchovenstva nejvíce p. faráře Jana Havlů. Přišel tiše, tiše poslouchal a tiše odešel. Byl zakládajícím členem družstva Vlasť (a odebíral všecky naše časopisy), členem ředitelstva křesťanské akademie, ředitelstva sv. Prokopa, čestným členem spolku ku podporování studujících v Praze, starostou spolku Arimathejského ku pohřbívání chudých a předsedou spolku sv. Josefa ku podpoře kněží deficientů. V tomto spolku rozvinul zvláště utěšenou činnosť, v různých časopisech o něm

zprávy uveřejňuje a tak jej stále oživuje a sesiluje. Vůbec v péči o katolický spolkový život nepředčil ho z pražských farářů nikdo.

Zemřel v předvečer slavnosti chrámové sv. Mikuláše, dne 4. pros. 1897. Zvěčnělý byl čestným kanovníkem král. kollegiátní kapituly na Vyšehradě, i sloužil za něho v den pohřbu requiem vyšehradský probošt, Dr. Ant. Lenz. Pohřeb byl slavný, súčastnili se ho mimo jiné i oba vysoce postavení jeho osadníci: místodržící hrabě Coudenhove a nejvyšší zemský maršálek Jiří kníže Lobkovic.

Requiescat in pace!

Tom. Škrdle.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Sociální odbor družstva Vlasť konal dne 16. listopadu t. r. druhou schůzi ve XIV. správním roce za předsednictví dp. faráře dr. Rud. Horského. — Za místopředsedu pro budoucí rok byl zvolen p. Václ. Žižka, za jednatele p. Tom. Jiroušek a za členy výboru pp.: Václ. Průša, P. Jos. Šimon, Tom. Škrdle a Rud. Vrba. — Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Jednatel referoval, kde od poslední schůze řečnil, které nové křesťansko-sociální spolky byly v život uvedeny, kam byly pro nové spolky stanovy zaslány, a posléze uvedl, že 11 křesť.-sociálních spolků přistoupilo k družstvu za členy zakládající. — Dp. Jos. Šimon přednášel na Král. Vinohradech a referoval ve schůzi odboru o řemeslnické otázce. Nechť se — pravil — zakládají okresní jednoty řemeslnické, nákupní a prodejné, které by sloužily řemeslníkům ke cti a emancipovaly je od židů, a nechť řemeslníci dovolávají se pojišťování ve stáří a při neschopnosti ku práci. Pan referent a dr. Rud. Horský uvedli, jak se organisuje velkoprůmysl ve Vídni a v Berlíně ku škodě malého řemeslníka (v Berlíně složili na př. velkoprůmyslníci ke svým účelům 5 mil. marek), i bylo konečně usneseno, aby dp. P. Jos. Šimon sepsal a nákladem družstva Vlasť vydal o této věci brožuru, aby o tomto předmětě konal v Praze, v okolí a na venku veřejné přednášky a psal o tom v »Živnostenských Listech« a jiných časopisech. — Místopředseda p. Václ. Žižka vítal radostný hlas, že se také přece jednou ozval na říšské radě poslanec ve prospěch stavu řemeslnického, a to právě ve směru našeho křesťanského programu. Dne 18. října učinil totiž poslanec Kubík návrh na odstranění meziobchodu s řemeslnickými výrobky, kterýžto návrh však pro známou obstrukci Němců posud projednán nebyl. Řečník odůvodňoval, jaké výhody by z toho řemeslnictvu vzešly. — V poslední době rozšiřují se rouhavé články o Ježíši Kristu v tom směru, jak prý a kolika lety byl by Spasitel trestán podle rakouských zákonů pro své veřejné vystupování. Článek ten byl v Čechách konfiskován, ale když byla v tom směru na říšské radě podána od socialistů interpelace, rozšiřuje se beztrestně dále. I podá sociální odbor k návrhu p. Tom. Jirouška k poslanci dp. faráři dr. Ant. Stojanovi žádost, aby působil k tomu, by takové rouhavé články, pokud jsou zkonfiskovány (i když na říšské radě jsou předneseny), tiskem nesměly býti rozšiřovány. — K návrhu dp. Tom. Škrdle schválil odbor, aby pan Tom. Jiroušek sepsal dějiny dělnického hnutí v Čechách. Dosud žijí v Praze staří pamětníci katolického dělnického hnutí v Čechách, i jest třeba paměti jejich sebrati, aby smrtí nevešly v zapomenutí Pan Tom. Jiroušek se té práce ochotně podjal. — K častým dotazům odpovídá sociální odbor, že vysílá jen své členy na venek jako řečníky. Jsou to. pp.: dr. Rud. Horský, farář v Šárce u Prahy (zatím bude řečniti jen v Praze a v nejbližším okolí Prahy), P. Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze, Rud. Vrba, zámecký kaplan v Průhonicích u Prahy; Václ. Žižka, stříbrník v Praze, Karlovo náměstí, a Tom. Jiroušek, redaktor v Praze č. 234-I. Každý, kdož si naše řečníky přeje, vyjednávejž s nimi přímo a ne skrze odbor. Vyjednávání skrze odbor se protahuje. — Příští schůze koná se v prosinci.

ROČNÍK XIV. LEDEN 1897—98. ČÍSLO 4.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. Antonín Lenz.

(Pokračování.)

§ 4.

M. Jan Hus jest nestálý a kolísavý stran moci církevní a poslušnosti Církvi povinné.

Mistr Jan Hus věří sice s katolíky a věřil, že Kristus Pán ustanovil kněžství podle řádu Melchisedechova, ale stran hierarchie z pravomoci nejde s katolickou věrou, neboť máme četné doklady z jeho spisů, jimiž pravomoc církevní zamítá.

Základem tohoto učení Husova jest náuka jeho, kterouž přibral z Jana Viklifa. Viklif totiž tvrdil, že zákon Boží, neboli jinak zákon Písma svatého, jest dostatečný ku správě Církve.

Přijav Hus tuto Viklifovu zásadu, hájí ji také těmitéž důvody, jako Viklif. [1])

Z této náuky jde důsledně, že jest všechno zákonodárství zbytečné, nebo dokonce, jestliže by bylo Písmu sv. odporné, i nešlechetné. Jestli však tomu takto, tvrdí Hus zcela správně, že není v Církvi ani moci zákonodárné, ani soudné, ani výkonné.

Tou příčinou se M. Jan Hus zle horší na zákony církevní, zvláště na klatbu a na stavení služeb Božích, a věda, že moc zákonodárná, soudná a výkonná jest v Římském papeži soustředěna, tvrdí, že tato moc od ďábla jest vymyšlena. »Pře, kterúž já vedu,« dí, »jest proti papežovým obyčejóm a proti jeho moci, ne od Boha

¹) Hus. De sufficientia Legis Christi ad regendam Ecclesiam.

pójčené, ale od ďábla vymyšlené, neb Alexandr V. vydal jest bullu na penězích, v niež jest zapoviedal, aby nikdež v kaplách bylo kázáno slovo Božie lidu, ač jsú na to ustaveny a od papežů stvrzeny.[2]) Oba prý i papež i Zbyněk učinili proti zákonu Božiemu, kterýž prý velí kázati všude, ten zákaz.

Při panujícím zákonu Božím, jenž jest plně dostatečen ku správě lidu Božího, nemůže arci obstáti pravomoc biskupův, anebo i papeže samého. A to také učí Mistr Jan Hus, neboť on zamítá obyčej, dávati kněžím a jahnům poslání k úkonům řádu jejich a tvrdí, že toto poslání a tato pravomoc, jakož podle M. Jana Viklifa ujišťuje, obdržuje kněz a jahen přímo od Boha.

Touto z Viklifa přijatou zásadou se řídě, hájil Hus větu Viklifovu: že jest knězi a jahnovi dovoleno kázati beze všeho poslání se strany papeže nebo biskupa, ano že může a po případě že jest povinen kněz i jahen, hlásati slovo Boží i naproti zápovědi biskupa nebo papeže. Sem náleží následující zavržená věta Viklifova (XIV.): »Licet alicui diacono vel presbytero praedicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicae, sive episcopi catholici.[3]) Na to věta XIII. »Illi, qui dimittunt praedicare sive audire verbum Dei propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, et in judicio Dei traditores habebuntur«.[4]) Sem také čelí zavržená věta Husova XVIII. »Quilibet praedicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit, et illud mandatum debet exsequi, praetensa excommunicatione non obstante.[5]) Podobné učení obsahuje věta Husova XVII.

Argumentace Husova, jížto se snaží větu Viklifovu XIV. jako pravdivou Pražanům ohlásiti, jest prapodivna. On totiž dí, že všecka autorita k hlásání slova Božího, a tudíž poslání všecko že z Boha jest. Známkou však toho poslání že není ani autorita biskupská, ani papežská, ba že nejsou známkou tohoto poslání ani divy a zázraky toho, kdož by hlásal slovo Boží, ale pouze a jedině hlásání pravdy a život spravedlivý (!!) Avšak Hus zapomenul na jiné učení své, že žádný o sobě neví a tím méně o jiném, zdali by byl v stavu milosti, jakž tedy může býti život spravedlivý o sobě známkou poslání věčného Boha, a že domnělý legat Boží pravdu mluví? A nad to jest spravedlivý člověk vůbec neklamný? Hlásání pravdy že má býti známkou poslání od Boha? Vždyť právě o to jde, zdali domnělý legat pravdu mluví!

Jako jest věta Husem hájená Viklifova, tak jest i dokazování její se strany Husovy zcela Viklifické.

Viklif zle horlí na rozdělení Církve katolické v diecése a farní okresy, anoť tímto řádem se zabraňuje, aby se biskup vtíral do cizí diecése, nebo farář do cizího okresu farního, proti vůli řádného biskupa nebo faráře, předstíraje rozkaz Páně: »Jdouce do celého

---

[2]) Hus. Postilla. Ned. IV. v puostě.

[3]) »Jest volno jahnovi nebo knězi, hlásati slovo Boží bez autority apoštolské Stolice nebo katolického biskupa.«

[4]) Ti, kteří opomíjí, kázati slovo Boží, nebo je poslouchati za příčinou exkommunikace, jsou tím již vyobcováni a budou na soudu Božím za zrádce považováni.

[5]) »Kdo dospěl ku kněžství, obdržel také úřad kazatelský a musí rozkaz tento naplniti i naproti kletbě předstírané.«

světa, učte všecky národy«, aniž byl povážil, že slova ta byla řečena k apoštolům a nikoliv při ustálených řádech církevních k M. Janu Viklifovi, a aniž by byl pomyslil, jaký chaos by byl povstal při uvádění takovýchto revolučních zásad do života.

Od toho času, kdy Viklif tyto revoluční zásady vyřkl, až k té době, ve které Hus tuto moudrost Viklifovu ubohým Čecháčkům přednášel, uplynulo mu téměř 30 let, a od těch dob, kdy spisy Viklifovy začaly otvírati oči Husovy, odebralo se do věčnosti téměř 12 let. Myslím tedy, že měl Hus dosti času, aby o těchto revolučních zásadách porozjímal jako mistr svobodných umění a bakalář sv. theologie. Avšak Hus toho neučinil, ale hájil revoluční zásadu tuto netoliko na kathedře a ve spisech latinských, ale také ve spisech českých a s kazatelny způsobem takovým, že i královna Sofie se domnívala, že káže milý a zbožný kaplan její svatou a nepopíratelnou pravdu, že má býti svobodno kázati slovo Boží kdekoliv, a s ní také král a dvořané, veliká část zemanstva a obecného lidu.

Na základě, že jest zákon Boží dostatečný ku správě lidu Božího, žádá také Hus ve spojení s Viklifem, že prý se všecka snaha na to vynakládá, aby se obšírně přednášelo kanonické právo, čímž prý se zanedbávají studie Písma sv., čili zákona Božího.

Tyto církevní zákony, čelící ku správě Církve svaté, klade Jan Hus, jsa o tom s Viklifem za jedno, v protivu naproti zákonu Božímu, jelikož prý vadí člověku při šetření přikázaní Božích, a tak jsou jemu na cestě k nebesům škodlivy. Hus je proto jmenuje vynálezky lidskými opět v souhlasu s Viklifem, ano, on tvrdí dokonce, že ďábel sám jest jejich vynálezcem. [6])

Podle této své náuky, že v Církvi není pravomoci a tak také žádného oprávněného poslání se strany biskupa a papeže, rozlišuje Hus do přísna poslušnost zákonu Božímu povinnou a poslušnost církevní, a o této tvrdí, že ji kněží vynalezli.

Má-li se to však takto s poslušností církevní, tu bychom se mohli slušně do důslednosti Husovy nadíti, že vyřkne, že nemá býti praelatů posloucháno. Hus však praví, že sice jest dlužno, praelatů poslouchati, ale jenom ve věcech, kteréž neodporují zákonu Božímu, čili vlastně, které jsou v zákoně Páně obsaženy. Rozum tedy slov Husových jest ten, že zákon Boží jedině má místo v Církvi Boží, a nikoliv zákony kanonické neboli církevní, tak že není a nebylo by povinno zákonů církevních poslouchati, ale toliko zákona Božího. Ke všemu tomu nedoložil Hus tvrdě, že praelatův dlužno poslouchati ve věcech, které nejsou proti zákonu Božímu, kdo by vlastně měl právo a také povinnost rozsuzovati, které rozkazy papeže a praelatů by byly proti Písmu a které nic? Snad že kněží, nebo dokonce jedenkaždý z lidu, snad i ten nejméně k tomu uschopněný?

Podivno jest, že to M. Jan Hus těžce nesl, když mu bylo vytýkáno, že vybízel k neposlušnosti a vzdoru naproti duchovní vrchnosti, [7]) kdežto prý hledí lid k té pravé poslušnosti navésti, aby se totiž zákony protikřesťanské odstranily, a aby zákon Boží panoval, aby duchovenstvo žilo podle sv. evangelia, prosto jsouc vší nádhery, lakomství a jiných nepřístojností, aby Církev skládající se z ducho-

[6]) Hus. Defensio quorundam articulorum Joannis Viklef.
[7]) Hus. De abolendis sectis et traditionibus hominum.

venstva, ze šlechty a lidu obecného dobře byla zřízena, aby duchovenstvo nabádala ku šetření zákona Páně, lid pak a šlechta aby poslouchali.

Jakož jest patrno, horlí tuto Hus, jakoby se mu veliké bezpráví činilo tvrzením, že vede lid k neposlušnosti, ale týž Hus, jenž na toto bezpráví sobě činěné žehrá, dává sám na sobě příklad krutého vzdoru a neposlušnosti naproti nejvyšší instanci v Církvi, papeži. Na důkaz toho kladu jeho vlastní slova: »Nynější Antikristovi apoštolé, ti, ať kto věrnie chce volati lidi k večeři vedle Božieho přikázanie, ihned se osopie a nedadie volati, jedné ač kto chce po jich vóli kázati, je velebiti a hřiechóv jejich nedotýkati. A z té Antikristové pušky byli jsú kněžie s Pražským arcibiskupem, knězem Zbyňkem, buly t. j. listy s olověnú pečetí sú dobyli, jenž jest velela, aby nikdež kromě far a kromě klášteróv a jich hřbitovóv slova Božieho nekázali. A proti té bule dal mi Pán Bóh žádosť, abych se postavil, a proti jeho čtenie, tomuto té buly přikázanie neposlúchal. I kázal jsem s jeho pomocí až do kletby i stavenie služby nepravého a ještě káži i budu, dá-li jeho sv. milosť kázati . . . Prvé jsem kázal v městech i v ulicích, a nynie káži mezi ploty, podle hradu, jenž slove Kozí, mezi cestami měst a vsí. [8])

Tak napsal Hus r. 1413., tedy v době, když byl pro povážlivé bouře v Praze, které jeho konáním povstaly, přinucen město opustiti. Bylo to v době, ve kteréž doktorové fakulty theologické na učení Pražském stanovili podmínky, kterými by možno bylo, rozechvěné zemi zase mír a pokoj vrátiti. Podmínky obsahují řadu deviac a bludů Husových, a to netoliko bludy, kteréž jsou obsaženy v 30 větách jeho na sněmě Kostnickém zavržených, ale také jiné, které v Kostnici nebyly souzeny. Jméno Husovo nebylo od doktorů fakulty theologické, snad ze šetrnosti, jmenováno. Avšak Hus dobře věda, že byl tím žákovstvem, kteréž nechce míti za súdce papeže u věcech víry, i on míněn, a to v popředí, byl velice roztrpčen. Kázal tedy i psal tehdáž u velikém hněvu, avšak vyslovil zcela jasně, že neuznává nad sebou nikoho, ani arcibiskupa, ani papeže, když by něco veleli, o čemž by on se domýšlel, že by to nebylo souhlasno se zákonem Božím.

A tak opět jde na jevo, že Jan Hus velmi kolísal v náuce o povinné praelatům poslušnosti. Jednou odmítá, že by nabádal k ne poslušnosti, a po druhé vyzývá zřejmě k neposlušnosti a dává o tom na sobě pohoršlivý příklad, týž Hus, který uvádí slova Pána Ježíše, v nichžto jest obsažena zřejmě povinnosť, Církve poslouchati. On totiž dává praelatům naučení, jakoby měli v kárání provinilých pokračovati, a cituje tato slova Páně: »Zhřešil-li by pak proti tobě bratr tvůj, jdi a potresci ho mezi sebou a jím samým. Uposlechne-li tebe, získal jsi bratra svého: pakli tě neuposlechne, přijmi k tobě ještě jednoho, aby v ústech dvou aneb tří svědků stálo každé slovo. Pakli jich neuposlechne, pověz Církvi: jestliže pak ani Církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.« Mat. 18, 15 seq.

A opět Hus, který poslušnosť církevní naproti zřejmým slovům Pána Ježíše k vynálezkům lidským čítá, kolísá, neboť se omlouvá, proč se nestavil u papeže, když byl pohnán k jeho soudu. On prý

[8]) Hus. De Eccl. Cap. 17.

se nestavěl, praví, jelikož prý jest všude nepřátel mnoho i Čechóv i Němcóv, jenž prý jeho smrti hledají, nepřietel papež, súdce nepřietele, i kardinálové, jakož prý shledal v jich listech, oni prý ho píší kacieřem, nikdy neslyševše ani vidavše.« [9])

Proč Hus takovýchto omluv užívá? Proč nevyřkl zřejmě, že má jeho neposlušnost dogmatický základ, že totiž nepřiznává papeži, že by měl pravomoc nad Církví, a že tedy není on oprávněn, aby ho k soudu svému poháněl?

Z toho již, co bylo pověděno, jest patrno, že minulosť Husova se v něm potýkala s přítomností. V knězi Husovi utkvěla pevně víra z mladistvých jeho let, že jest v Církvi svatovláda, a té že sluší poslouchati, a přítomnosť, v nížto svatovlády církevní nevážil, nebo ji dokonce zapíral.

Hus na příklad neodpírá, že by Církev neměla moc, hříšníka vyobcovati, ale ihned, jda za Viklifem tvrdí, že jenom tehdáž může býti křesťan z Církve vyobcován, když byl od Boha prve pro hřích smrtelný z Církve vyloučen. »Vyobcovanie,« praví Hus, »může býti trojím obyčejem též i kletba, když Pán Bůh člověka pro hřích smrtelný vymietá z obce svaté, aby v ten čas nebyl účasten milostí a prospěchu Cierkve sv., neb v ten čas hřiechem smrtelným člověk jest oddělen od Boha i od Cierkve sv., a jest dóm prázdný, v němž ďábel přebývá.« [10]) Ale čeho Hus jednou rukou Církvi podává, to druhou odebírá, neboť on sám tvrdí, že žádný o sobě neví, leč by Bůh zjevil jemu, zdali by byl v milosti Boží postaven, nebo v nemilosti, jakž by tedy směl praelat vyobcovati nějakého člověka? Neboť neví-li člověk o sobě, zdali by byl milosti neb hněvu Božího hoden, leč by Bůh zjevil jemu, jakž by to mohl věděti o jiném? Musil by tedy praelat, chtěje nějakého člověka pro foro externo hříšného vyobcovati, vezdy na zjevení Boží čekati, chtěl-li by jej vyobcovati, aby se přesvědčil, zdali jest ve stavu hříchu smrtelného čili nic. Moc tedy praelatův, vyobcovati někoho z Církve, na základě náuky Husovy v niveč se rozpadá.

Hus sám dává stran této věci doklady. On byl vyobcován pro svůj vzdor a svoji neposlušnosť, ale stále své věrné ujišťoval, že jest sice od arcibiskupa a papeže proklet, ale nikoliv od Boha, a následovně že jest vyobcování jeho od arcibiskupa a od papeže před Bohem neplatno. Ale jakž mohl takto jistiti svým věrným, jelikož nevěděl jistotou víry, která by neklamala, že se nalézá ve stavu milosti a nikoliv ve stavu hněvu před Bohem? Tou příčinou kárá M. Jana Husa Ondřej Broda, bývalý jeho kollega na učení Pražském. Hus psal Ondřejovi z Brodu, jak se mi zdá, posměšně, aby, vidí-li toho potřebu, na Mělníce ohlásil, že ho praelati vyobcovali, a jistí, že by lid tamní neměl v tom účastenství s Brodou, aniž že by ho následoval. Ondřej z Brodu odpovídá: »Shledávám zde (totiž v těch slovech) jed a zavinulý článek Viklifův, že nikdo není vyobcován, leč byl by ho Bůh prve vyloučil. Ale prosím, kdož pak Vás ujistil a dal Vám záruku, že jste z počtu vyvolených? Kdož Vás učinil nad sv. Pavla světějším, jenž pravil, že není sobě ničeho vědom, ale v tom že není ospravedlněn? Když tedy nejste jist o svém vyvolení, jak

[9]) Postilla. Ned. II. po Trojici Boží.
[10]) Hus. Postilla. N. V. v postě.

můžete předpokládati, že nejste vyobcován?« »Venenum hic video et articulum Wicklef inclusum, hic verbis: intelligo, quod nititur dicere, non esse excommunicatum quempiam, nisi eum Deus excommunicet. Rogo, quis vos certum reddidit, quis cautionem vobis posuit de praedestinatione? Quis vos sanctiorem beato Paulo fecit, qui dixit: »Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum? Cum igitur non estis certus de vestra praedestinatione, cur ita praesumitis, non esse vos a Deo excommunicatum.« [11])

Tou měrou jest opět zjevno, že Hus v této náuce kolísal, jednak moc církevní uznávaje, ač jsa v odporu se zásadami svými, a zase ji Viklifickým učením svým podrývaje, tak že se ho mnohý uvědomělý a rozumný sedláček buďže na Krakovci, nebo na Kozím Hrádku a v okolí mohl tázati: »Mistře Jene, proč kolísáš, proč nehlásáš upřímně, čemu věříš a čemu chceš, abychom věřili my? Hle, ty jednak se zlobíš, když se o tobě povídá, že vedeš lid k neposlušnosti, ale ty sám pohoršení dáváš, nechtěje poslouchati ani arcibiskupa, ani papeże? Ty také upíráš Církvi moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a přece přijímáš mnohé zákony církevní, jako o postu, o slibech řeholních a jiné, co tedy je pravdou? Ty tvrdíš, že tě Bůh sám osvítil, abys pravdu poznal, proč tedy nemluvíš zjevně, jak sluší a patří na posla Božího? Může se tedy právem říci, že byl M. Jan Hus o tomto předmětě přesvědčen?

§ 5.

Hus byl nestálý a kolísavý v učení stran poměru předzvědění a hříchu smrtelného k důstojnostem církevním.

Ve svém spise »Učení Jana Husi« jsem dokázal, jaké učení držel M. Jan Hus o poměru předzřízení, předzvědění a hříchu smrtelného k řádům a důstojnostem církevním, a dovedl jsem, že ono nebylo a není katolické, alebrž viklifismem přibarvené, ač se poněkud, ale jen poněkud liší od náuky M. Jana Viklifa.

Avšak k tomuto přesvědčení jsem dospěl, srovnávaje učení jeho sem hledící s odpověďmi jeho na obžaloby ve sněmě Kostnickém.

Jinak se věci mají s učením M. J. Husi, jak jest ono obsaženo ve spisech jeho. Nalézáme v nich, že papež, biskup, a ovšem také kněz a jahen, je-li z počtu předzvěděných, není leč jen podle jména papežem, biskupem, knězem a jahnem. Z toho pramene vychází také tvrzení Husovo, že nikdo není povinen věřiti, že ten neb onen papež, biskup, kněz a jahen jest skutečně a v pravdě papežem, biskupem a jahnem.

Učení toto je zcela Viklifické a souvisí důsledně s fundamentální náukou Viklifovou a Husovou, že údem Církve Boží nečiní křest, ale volba Boží, čili předzřízení, neboli vyvolení k životu věčnému. [12]) Ale kdo není údem Církve, táže se Hus s Viklifem, jakž by mohl býti jejím pohlavárem, papežem, biskupem, knězem a jahnem? A opět, činí-li pouze vyvolení Páně člověka členem

[11]) Postilla. Ned. V. v postě.
[12]) Docum. Str. 518. n. 58.

Církve, jakž by se mohlo ukládati věřícím: aby věřili, že ten neb onen papež, biskup, kněz a jahen jest v pravdě biskupem, knězem a jahnem, anť neví nikdo ani o sobě, ani o jiném, zdali by byl z počtu vyvolených, leč by Bůh zjevil jemu? [13])

Na tomto základě píše Hus r. 1413. M. Křišťanovi: »K tomu chci státi: že mám papeže za náměstka Kristova v Římě, ale nedržím toho věrou. Také k tomu stojím: Je-li papež předzřízen a vede správu duchovní a následuje Krista Pána ve mravech, pak jest hlavou tak veliké bojující Církve, jak velikou spravuje, a jestliže tak podle zákona Božího řídí všechnu bojující Církev, pak jest opravdovým pohlavárem jejím pod arcihlavou Kristem Pánem.« [14])

Za touže dogmatickou příčinou žádal Hus na dokt. Stanislavovi ze Znojma, aby o papeži a o sboru kardinálů dokázal, že jsou z počtu vyvolených a že mají moc, činiti divy a zázraky, aby tak provedli důkaz, že jsou z počtu vyvolených, a pak prý má jim býti věřeno, že jsou členy Církve a důsledně pohlaváry Církve Boží. Ale jelikož prý jsou před Bohem jinak známí, tož prý jsou členy ďáblovými a předními žáky Antikristovými. [15])

Ale ku podivu! Týž M. Jan Hus, který žádal, aby domnělí před jeho očima pohlavárové Církve Boží zázraky činili k důkazu, že jsou z počtu vyvolených: týž Jan Hus tvrdí zcela opravdově, že ani volba Krista Pána nečiní údem Církve, jakož prý máme příklad na Jidášovi. Bylť prý Kristem Pánem za apoštola vyvolen, ano, byl i darem činiti zázraky opatřen, a přece nebyl z počtu vyvolených, ale synem zátraty. [16])

Podle učení Jana Husi jest tedy nevyhnutelno k tomu, aby byl ten neb onen papež, biskup, kněz anebo jahen skutečně a v pravdě biskupem, papežem, knězem a jahnem, aby byl z počtu vyvolených. Avšak M. Jan Hus ještě přidává, že, jestliže papež jest zlý, a zvláště je-li předzvěděný, pak že jest jako Jidáš majetkem ďáblovým a synem zátraty a nikoliv hlavou svaté bojující Církve, anť prý není údem jejím. [17])

Každému člověku soudnému, já ani nedím vzdělanci nebo muži intelligentnímu, jest zajisté jasno, kterak jest toto učení Husovo, z Viklifa pojaté, revoluční a podvratné, a kterak jest zjevno, jaký by nezbytně chaos musil povstati, kdyby toto nerozumné, ano nesmyslné učení se v Církvi provádělo. A Hus toto učení předkládal na universitě, zemanům, měšťanům, ano i sedláčkům na venkově, jako svatou, neomylnou pravdu Boží, která konečně musí odnésti vítězství. Než, o tom jsem psal zevrubněji ve svém spise: »Učení Jana Husi.«

Ale jakž asi M. Jan Hus důsledně této své pravdy dodržel? Ne velmi! Týž zajisté Hus, kterýž skutečnou državu důstojnosti papežské, biskupské a kněžské odřekl papežům zlým, biskupům zlým a kněžím zlým, měl také důsledně říci, že přisluhování svátostmi se strany takových papežů, kněží a jahnů jest před Bohem neplatno. A to zajisté vším právem! Neboť, není-li předzvěděný a

[13]) Hus. De Eccl. cap. 13.
[14]) Hus. De Eccl. cap. 5.
[15]) Docum. Str. 60. n. 29.
[16]) Ad scripta Stanislai de Znoyma. Cap. 3.
[17]) De Eccl. Cap. 5.

zvláště zlý papež, biskup, anebo kněz v pravdě papežem, biskupem anebo knězem, alebrž jenom podle jména; jakž by se mělo rozumně tvrditi, že jest jejich přisluhování svátostmi platné? Avšak M. Jan Hus vede sobě nedůsledně a právě opak toho tvrdí, když píše: »že v kanonech čteme, kterak nemají věrní obcovati mši sv. toho kněze, o němž vědí, že má ženinu nebo kuběnu, ale ne proto, by tu tielo Božie nebylo, ale proto, aby on slúže tak hanebně a jako Jidáš, nebral tiela Kristova nedóstojně, nehřešil tieže než Jidáš, ale aby sě nechaje k . . . y ku pokání navrátil.[18]) A opět dí, jsa svým zásadám nevěren: »že kněží zlí činí skutky mnohé, jenž bez lásky jim ku spasení neprospějí, ač jiným věrným prospějí, ne kněžským zaslúžením, ale že oni od zlých kněží dóstojně přijímají, jako křesť, slovo Božie a jiné posvátné věci.[19]) A tak i jinde učí Hus: že i hříšný kněz platně přisluhuje svátostmi.

Tou příčinou tvrdí také M. Jan Hus odpovídaje v Kostnici na žalobu Jana Protivy, bývalého kazatele v Betlémě, že nepravdou jest, že by byl jistil, že kněz ve hříchu jsoucí neposvěcuje Eucharistii platně. Protiva totiž svědčil: že Hus v domě Bernarda, plebana u sv. Michala ve větším městě Pražském, takto se vyjádřil: »Chcete znáti, pane Protivo, jak byste měl věřiti? Tedy vězte! Je-li kněz v milosti, t. j. bez hříchu smrtelného, pak slouží-li mši sv., činí, že se chléb posvěcuje a činí tělo Boží; ale je-li v nemilosti, t. j. ve hříchu smrtelném, pak neposvěcuje chleba, aniž se stává chléb tělem Božím.[20]) Hus odpovídá na tuto obžalobu třikráte: »Mentitur«. »Lže«.

V tom se musí dáti Husovi za pravdu: že takto učil, a jest tomu tak v pravdě a skutečně, ale neméně pravdou jest, že učení jeho bylo v tom zásadám jeho protivné, že kněz předzvěděný a zvláště hříšný jest pouze podle jména knězem, nikoliv však skutečně a v pravdě.

Tím však není nikoliv řečeno, že Hus po všecku dobu byl v tomto směru pravověrným. Neboť Hus učil zřejmě, že ztrácí hříšník hříchem smrtelným právo na dary Boží i řádu přirozeného, a ještě více řádu nadpřirozeného, čili na tak zvané milodary (gratias gratis datas), jako jest moc papežská, biskupská, kněžská atd., následovně tedy že ztrácí kněz hříchem smrtelným nárok na kněžství své, a že jest tedy pro hřích smrtelný pouze podle jména knězem a nikoliv v pravdě a skutečně před Bohem. Z toho však nezbytně jde, že kněz jsa ve hříchu neplatně posvěcuje. A tak jest velmi možno, že Hus jistou dobu svého života důsledněji následoval šlepějí Viklifových a tvrdil o knězi v hříchu smrtelném jsoucím, že neposvěcuje.

Pravda jest ovšem, že Hus vyřkl na kázaní svém, že dobrý i zlý kněz posvěcuje, a dobrý kněz ne více, nežli zlý, ano, známo jest, že učil, kterak rozdíl mezi službou kněze zlého a dobrého ten jest, že slouží kněz zlý »indigne« a dobrý »digne.« Avšak slovo »digne« a »indigne« nemá v náuce Husově z Viklifa přijaté toho

[18]) Adversus scripta Stephani Páleč, doctoris, »Si papa, episcopus vel praelatus est in peccato mortali, tunc non est papa, episcopus vel praelatus.

[19]) Hus. Postilla. Ned. IX. po Trojici.

[20]) Tamtéž.

[21]) Docum. Str. 174. n. 4. Dr. Ant. Lenz: Učení Jana Husi. Str. 277. seq.

rozumu, jako v Církvi katolické. U Husa znamená totiž slovo »digne« tolik, jako že dobrý kněz má moc a právo posvěcovati Eucharistie, a slovo indigne tolik: že hříšný kněz pozbyl práva posvěcovati Eucharistie, tak že i v tomto případě byl Hus ve svém učení nedůsledný a kolísavý.

Avšak jest dosti možno, že M. Jan Hus shledával tuto svoji sobě odpornou náuku za zcela s ní souzvučnou, jestliže psal a kázal, jako Viklif, s hlediště Valdenských. Valdenští totiž učili, že kněz hříšný neposvěcuje, ale že se děje, když takovýto hříšník Eucharistii rozdává, mocí Boží v ústech věrného křesťana proměna chleba a vína v tělo a krev Páně, tedy že Bůh sám v tom případě přisluhuje bezprostředně. Podobné učení předkládá také M. Jan Viklif. Píšeť zajisté Jan Hus, jako věrný žák Viklifův, takto: »že prý, když biskupové řeknú: Přijměte Ducha sv., že se ihned tak nestane, prvé, že biskup nemá té moci, aby dal Ducha sv., druhé, že ten, kdož kněžstvie přijiemá, snad jest v hřieše smrtelném, jenž vyhanie Ducha sv. a nedopouští ho v hřiešného; třetie, že již obecnie jsú biskupové v hřieších smrtelných . . . Když byl ale ten, jenž přijiemá kněžstvie, dobrý, obdržie Ducha sv., ale ne od toho biskupa, ale pro vyššieho.[22])

Jest tedy patrno, kterak je Hus v těchto věcech nejistý a kolísavý, tak že se musíme diviti, že ti učení Mistři a bakaláři se ho nedoptávali: Mistře dobrý, čemu pak vlastně učíš? Vždyť vychází z tvých řečí na jevo, že nemáš pevného přesvědčení o tom, což nám kážeš!

§ 6.

Hus jest nestálý a kolísavý v učení o vlivu předzřízení a předzvědění a hříchu smrtelného na důstojnosti občanské.

Hus jest stran učení o vlivu předzřízení, předzvědění a hříchu smrtelného na důstojnosti církevní všechen Viklifův, a tak také ohledně náuky o vlivu předzřízení, předzvědění a hříchu smrtelného na řády občanské, na panování, vladaření a na majetek vůbec.

Jakož jsem v jednom ze svých spisů[23]) dotekl, tvrdil Mistr Jan Viklif, že jest milosť Boží, a zvláště předzřízení principem, odkudž mají východ všecka práva lidská. Bez milosti Boží není podle Mistra Jana Viklifa žádné právo před Bohem, a z práva před Bohem vycházejí všecka práva lidská.

Na tomto základě, tvrdí Viklif, že měl Adam v ráji vládu neboli panování nad veškerenstvem, a z toho prý jde, že byl ve stavu milosti stvořen, jelikož stav milosti jest principem všeho práva lidského.

Ale když zhřešil, ztratil prý všechno právo na vládu a panování. Avšak když byl vrácen milosti Boží, bylo mu také vráceno právo na vládu tuto a panování.

Viklif béře toto učení svoje tak do přísna: že podle něho ani korunní princ, dokavad křtem nedosáhl milosti Boží a není-li předzřízen, nemá nižádného práva na království, nebo na kteroukoli část svého království. A tak se to má ovšem i s králem. Jestliže jest

---

[22]) Postilla. Ned. po Velikonoci.
[23]) Vzájemný poměr etc. Praha 1895.

v milosti, má před Bohem právo na království své, jestliže je ve stavu smrtelného hříchu, ztratil toto právo před Bohem.

Slyšme nyní, jak rozumuje Hus: »Každý hříšník smrtelný jest zloděj před Bohem, nebo přestoupení jednoho přikázaní tíhne po sobě přestoupení jiného přikázaní. Jsa v hříše smrtelném, béře vše, což béře proti vůli Boží, jenž chce, aby člověk, cožkoli činí, v stavu milosti činil. Bůh jest ten nejvyšší Pán, přikázal-li by, aby se někomu něco vzalo, ten, který by vzal, nekradl by. A tak synové israhelští uprosivše nádob mnoho zlatých a stříbrných, neukradli sú, ušedše s nimi bez jich vědomie, neb jim jest rozkázáno bylo od Boha, a pohané ti, *jenž sú byli v hřieše smrtelném*, *nebyli sú v pravém drženie. Neb každý*, *kdož jest v smrtelném hřieše*, *nespravedlně má*, *což má*, *a tak jinak má*, *než spravedlivý*. Ale snad bude se zdáti někomu, že to nenie tak, protož vezmi tento dóvod: že Pán Bóh každému člověku dal jest duši, tělo i vše, což má, aby jemu viernie slúžil, jeho plně přikázanie, a odřekl se jeho nepřietele ďábla, a zachová-li je, že jemu chce přidati královstvie nebeské; pakli nezachová toho, tehdy všechno ztratí; a že, kterýžkolivěk Božie přikázanie přestúpí, ihned od Krista krále odstúpnie, od jeho vojska odběhne, a ďáblu, jeho nepřieteli se přikáže a proti svému stvořiteli a králi bude, protož jest poběhlec nevěrný a zrádce svého Pána jako Jidáš . . . kterýž tehdy hodně má a držie zbožie od Pána Boha, jsa jeho nepřietel? Viem to, že kdy kto učinil tak králi, pánu menšiemu, než jest Pán Bóh, tehdy ihned odsúdie, že jest ztratil i hrdlo i zbožie, a pak nechtie téhož popřieti Pánu najvyšiemu, jenž milostivě ještě shovie pobiehlému.[24])

Hus přenáší tuto poměry pozemské a lidské na Boha, svrchovaného Pána všeho, což jest, a přenášeje bludu se dopouští, že člověk Bohu se hříchem zprotiviv, ihned ztrácí před Bohem všechno právo pozemské, právo na vládu pozemskou, na panování, na državy své, ano i na pokrm, na zdraví, déšť, sluneční světlo, i na vzduch a povětří a na veškeren majetek svůj.[25])

A tak jsou podle Jana Husi všichni ti, kdož smrtelně zhřešili, po čas, v němžto vězí ve hříchu smrtelném, zcela bezprávní před Bohem, praví to otrhánkové.

Hus však toto Viklifické učení netoliko prostému lidu veřejně za pravdu prodával, ale on také před učenými tuto náuku zastával, když hájil větu Viklifovu: »Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.«[26]) »Není pánem občanským, není praelatem, není biskupem, když jest ve hříchu smrtelném. Důvody, jichž užíval, jsou z Viklifa sebrány. On totiž tvrdí, že člověk upadá hříchem smrtelným v otroctví, slouže věcem stvořeným *naproti božskému řádu*, a tím se stává velezrádcem Boha samého; a jako se prý zrádce pozemského vladaře pro zradu zbavuje i práv občanských, i práva majetku: tak i ten, kdož smrtelně zhřešil, vypověděl Bohu poslušnosť, a proto ztrácí práva na božském právu založená, kterážto jsou: právo k důstojnosti časné a k majetku.

---

[24]) Hus. Výklad VII. přikázanie. Kap. 56. Erben I., 209.
[25]) Tamtéž.
[26]) U Viklifa se čte ve spisech: De Religione privata. Cap. 1. De Civili Dominio lib. I., 3. a I, 29.

Podle zákona občanského rozumuje Hus dále, vypadá ten, jenž se dopustil vraždy na sluhovi pána svého, nesoucím obraz jeho, z práva vladařství. Hříšník však, vypadnuv z milosti Boží, zabijí sama sebe, odděliv duši svou od Boha. jenž byl jejím životem, a zbaviv ji takto nadpřirozeného života. Hřích smrtelný jest tudíž vraždou a sebevraždou. A proto prý také Adam zhřešiv, pozbyl panství nad přírodou a uvalil na se smrt i na potomky své, ano i druhého Adama (Krista Pána) na smrt vydal. Nemá tedy hříšník práva k majetku, jelikož řád, dle něhož byl jemu darován, se nesrovnává se stavem člověka milosti zbaveného.[27]) Hus toto své nebezpečné a podvratné učení zcela apodikticky a naprostě přednáší, jakož viděti lze z toho, což bylo řečeno, ano, snaží se i Písmo sv. k svému rozumu strhnouti, aby tak věčná Pravda sama za jeho domněnky, či vlastně za Viklifovy smyšlenky mluvila.[28])

Nebezpečnosť tohoto učení shledává kancléř Pařížské university, Jan Gerson, o němž se zajisté nemůže s důvodem tvrditi, že by byl nepřítelem M. Jana Husi. Týž píše nehodnému arcibiskupovi Pražskému, Konrádovi, kterak učení, že předzvěděný nebo zlý člověk žádného vladařství a žádné pravomoci nad lidem křesťanským nepožívá, vidí se jemu býti bludným a velice nebezpečným, jemuž by se měla opříti i duchovní i světská vrchnosť, netoliko pouhými slovy, ale spíše mečem a ohněm, ježto těm, kdož se v blud ten pohřížili, ne tak rozumu se nedostává, jako smyslu pro dobro obecné.[29])

Každý soudný člověk by slušně očekával, že M. Jan Hus, který tak apodikticky a s takovým apparátem vědeckým se snaží dokázati, že ztrácí majetník pro dobu, v níž se nalézá ve stavu hříšném, všecko právo na majetek a na důstojenství, jež zaujímá; také důsledně a do přísna při něm setrvá, ale toho při Husovi není. Kolísalť i zde. Již ve svém traktátě »De decimis« tvrdí: že pán, kněz, biskup a praelat hříšný není pánem občanským, ani biskupem, ani praelatem, ale pouze podle jména, poněvadž Bůh neschvaluje takového panování, takovéto důstojnosti a úřadu, a to tou příčinou, že biskup, praelat a pán, jsouce ve hříchu smrtelném, nedrží majetku svého a důstojenství svého *hodně*.[30])

Při této nedůslednosti setrval Jan Hus i v Kostnici. Ve druhém slyšení se přečítal jemu článek sebraný ze spisu: »Adversus scripta Stephani Páleč, doctoris«. »Si papa, episcopus vel praelatus est in peccato mortali, quod tunc non est papa, episcopus vel praelatus.« Shledalo se, že článek dotčený jest skutečně i podle znění v autografu Husově. Hus tam odkazuje čtenáře k sv. Otcům, Augustinovi, Jeronýmovi, k Janu Zlatoústému a k Řehořovi, kteří prý tvrdí ještě více, že totiž takovýto člověk není ani křesťanem. Tomu tedy aby se naučil ten lhář (Páleč), že lidé takoví nejsou pro ten čas ani v pravdě, ani hodně, ale pouze dle jména papeži, biskupy a praelaty, jsouce podle pravdy sv. evangelia vskutku zloději a lotry. A něco doleji tvrdí: »Připouštíme však, že zlý papež, biskup, praelat a kněz jest přece rozdavačem svátostí, ač nehodným, skrze něhož Bůh křtí, posvěcuje, aneb jinak ku prospěchu své Církve působí.«

---

[27]) Hus. De Decimis.
[28]) O tom viz: Dr. Ant. Lenz. Učení Jana Husi. Str. 115—123.
[29]) Docum. Str. 527. n. 61.
[30]) Hus. De Decimis.

Máme tu opět před sebou větu, kterouž by každý žák sekty Valdenských byl podepsal, tak že se zde jeví jistou měrou jakýsi styk M. Jana Husi netoliko s Janem Viklifem, ale také s Valdenskými. Aspoň jest rčení Husovo netoliko Viklifické, ale také učením Valdenských.

Když byl dotčený bořivý a revoluční článek přečten, přidal k němu M. Jan Hus: »Ano, ani král není hodně králem před Bohem, je-li ve hříchu smrtelném: a to prý jde ze slov Páně skrze proroka Samuele k Saulovi řečených: »Protože jsi zavrhl řeč Hospodinovu, zavrhl tebe Hospodin, abys nebyl králem.« I. Král. 15, 23.

Slova tato vyložil na to M. Jan Hus před přivolaným králem takto: »že král jsa ve hříchu smrtelném, jest nehodně králem co do zásluhy, ač jest jím co do úřadu.

A tak máme opět před sebou neočekávanou kolísavosť Husovu; jednou tvrdí a celou spoustou důkazů osvědčuje, že člověk ve hříchu smrtelném jsoucí ztrácí všechno právo na majetek svůj, na panování a na vladařství své, a zase tvrdí, že to všecko drží, ale nehodně! Jaká to logika! Jaká to kolísavosť, jaké to přesvědčení!

(Pokračování.)

Po vánocích.

Zvučely zvonů jasné hlasy:
»Vy, dobří lidé, pokoj vám!«
v dojemné písni, v záři světla,
když na půlnoční chvěl se chrám.

Ó chvíle svatá, nevystihlá,
jež hlásáš Toho zrození,
jenž sklonil se kdys ku člověku,
by zemřel k jeho spasení.

A nejen lidmi dobré vůle
i sobíky to zachvěje,
kdykoli chudým nad Betlémem
se zlatá hvězda zastkvěje.

Vždyť *všecky* duše bez rozdílu
Syn člověka vykoupit spěl,
i katanům svým na Golgotě
v své velké lásce odpouštěl.

A koho oběť mučeníka
na dřevě kříže nehněte,
snad uklonil se před úsměvem
něžného v jeslích Dítěte . . .

L. Grossmannová-Brodská.

Soud.

Král David zased' na stolec svůj zlatý.
Byl zamyšlen . . . Nach rudý s beder splýval
a úběl sloně plál u jeho paty,
vše bylo tu, co rád vždy člověk míval
krásného,
co mysl vidí ráda.

Pln rozpaků teď rukou zraky cloní,
co chce tu Nathan, prorok Israele?
Hle, šedý kmet se mlčky před ním kloní,
plá žárem oko jeho rozechvělé,
mluví teď
na srdce ruku klada:

»Byl boháč muž, jenž stáda ovcí míval
a nuzák zas, jenž bídu zdědil s trudem;
jen jednu ovci v náručí svém zhříval,
jí skýtal, co měl na stole svém chudém,
pila s ním
a jídala chléb ráda.

Tu přišel host a pod krov schýlil hlavu,
kde boháč byl. I přijal tento hosta,
však nechtěl vzíti z tučných kusů bravu
a volů svých, jichž množství čítal do sta,
k hostině,
že škoda bylo stáda.

Vzal chuďasovi ovečku tu malou
a krví rudou sněžné rouno smáčel,
hod připravil i žalosť srdci stálou.
Sud králi sám, zda cestou práva kráčel
boháč ten,
či jaká tvá je rada?«

»Živť Hospodin, že smrť zaslouží za to,«
vzkřik' v hněvu král a máchl rukou prudce,
»vždyť vraždou je, vzít, co jinému svato,
nechť smrtí zemře za svůj zločin škůdce
na místě,
tak spravedlnosť žádá.«

»Tys soudce sám a sám jsi hoden smrti,«
teď prorok dí a k trůnu stoupá blíže.
Král v líci zbleď, ten oka blesk jej drtí
a srdce rdousí tajné viny tíže,
svědomí,
jak hrozný kotouč hada.

»Bůh pozdvihl tě k trůnu královskému
a vytrhl tě z rukou protivníků,
jak odvděčil's se za tu lásku jemu?
Tys vraždu spáchal, hřešil's místo díků,
zcizoložil's,
o pomstu volá zrada!«

Vstal z trůnu král, odhodil stkvosty zlaté,
šat z žíní vzal a v popel sklonil čelo.
Čas dlouhý želí trpce viny klaté
a postem tuhým moří hříšné tělo,
ve chrámu
tich na kolena padá.

Miloslav Javorník.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

V.

otva byl Podubanský pan farář Cyrill Seřina, vrátiv se po požehnání z kostela, svlékl kleriku, bylo zaklepáno na dvéře, a vstoupil mlynář Rákos.

»Aj, pěkně vítám!« zvolal kněz, asi pětačtyřicítiletý muž vlídného, usměvavého obličeje.

»Ráčil jste k nám ráno vzkázati, důstojný pane, ale nebyl jsem doma,« počal mlynář po obvyklém křesťanském pozdravu.

»Ano, byl jste ve městě, jak jsem slyšel; odpoledne se chceme poraditi o té nedělní schůzi, proto jsem k vám vzkázal.«

»Mám na sebe dnes hodný dopal,« řekl pan otec a vypravoval, co jej cestou potkalo.

»Tedy nový pan pastor už je zde?« řekl kněz, jsa poněkud překvapen.

»Už je, sám jsem jej přivezl. Jmenuje se Povolný — jen aby také povolným byl.«

»Však to brzy poznáme, pane otče; pokud jsem se mohl na něj poptati, zvěděl jsem, že je v celku mírný člověk. — Ale to zhatilo náš plán; můžeme býti jisti, že evangelíci nyní zvítězí.«

»To už jsem také povídal, důstojný pane; a co budeme dělati?«

»Právě o tom se chceme dnes uradit,« řekl duchovní; »půjdeme do školy. Drahovický Mečík také slíbil, že přijde.«

Za chvíli vyšli z fary a ubírali se ke škole. Bylo to jednopatrové stavení, ne sice z nejnovější doby, ale slušné a důkladně stavěné. V přízemí byly byty a v prvním poschodí třídy. Duchovní s mlynářem vešli do učebny, kde již na ně čekali řídící učitel a kovářský mistr Mečík, který byl členem školní rady za přiškolenou obec Drahovice. V druhé přiškolené obci, Olešném, byli zvoleni dva evangelíci, a také druhý člen z Poduban byl evangelického vyznání. Řídící učitel pan Hejna, jemuž bylo již hodně přes padesát let, slabé, nachýlené postavy, s hlavou skoro úplně šedivou, přívětivě uvítal příchozí a zval je, aby se posadili.

»Nový pastor tedy už je zde, jak jsem slyšel,« řekl.

»Je, je,« přisvědčil pan farář, usedaje vedle něho. »To znamená, že budou míti evangelíci tolik hlasů při schůzi jako my, a starosta, poněvadž je také evangelík, svým hlasem rozhodne pro ně.«

»Ale tomu nemůžeme připustit,« řekl Mečík.

»Milý mistře, obávám se, že nám odpor málo pomůže,« pravil řídící. »Dle zákona usnáší se školní rada většinou hlasů — a což můžeme proti tomu činiti! My sami nějaký rekurs podati nemůžeme.«

»Ale myslím si,« řekl kovář, »kdyby se napsala žádosť, a všichni katolíci, jichž je většina, ji podepsali —«

»Pak buďte jist, že by evangelíci učinili totéž,« přerušil ho mlynář. »Ale nás je většina!«

»Milý příteli, zákon neví ničehož o většině ani o menšině,« řekl učitel.

»Proto si také myslím, že bychom podobnou žádostí ničeho nepořídili,« doložil mlynář, »a zbytečně bychom působili úřadům práci.«

»A evangelíci budou ukazovat na naši nesnášelivosť,« pravil řídící; »já a tuhle pan farář jsme v evangelických listech pořád.«

»Z čehož si ovšem nesmíme nic dělat,« promluvil nyní kněz. »Pokud se týče naší záležitosti, radil bych, abychom ničeho nepodnikali, jak soudí pan řídící a tuším i pan Rákos. Víte, že mně zvláště na tom záleží, abychom sem dostali učitele katolíka, ale to je jisto, že neprorazíme, neboť znáte nynější školský zákon. My bychom nemohli ve své žádosti udati jiného důvodu, nežli že jest nás většina — ale takový důvod zákon neuznává. Konec konců by naše žádosť byla odmítnuta, a s druhé strany by se nám dostalo výsměchu. Proto myslím, abychom raději ukázali evangelíkům dobrou vůli a proti jejich požadavku nevystupovali. Že neučiníme tak jen mlčky, toť se rozumí, a když svolíte, já ve schůzi budu naše požadavky tlumočiti.«

»Já se s tím docela srovnávám,« pravil řídící, a ostatní dva členové přisvědčili také. Pohovořivše si ještě chvíli rozešli se.

Zatím, co členové z evangelické strany chystali se na prudký boj, který jim bude ve schůzi, jak se domnívali, s katolíky podstoupiti, tito byli zcela klidni, na žádný boj nepomýšlejíce. Mezi evangelíky bylo také napjetí, jak asi rázným se osvědčí ve schůzi jejich nový farář.

V neděli byl evangelický kostel téměř přeplněn. Ze zvědavosti, jak bude nový pastor kázati, přišlo i několik katolíků. Pobožnosť v evangelickém kostele počínala se až o deváté hodině, kdy služby Boží v katolickém chrámě již byly skončeny.

Když pastor vstoupil na kazatelnu, upřely se naň všecky zraky. Sotva počal mluviti, shromáždění poznali hned, že je výborný řečník. Mluvil vážně, bez mnohých řečnických okras, ale slova jeho dojímala. Promluviv o dobrodiní, jímž jest člověku pevná víra v Boha, přešel zenáhla ku ctnostem, jimiž pravý křesťan se má honositi, aby jimi svou víru dokazoval. Pan pastor mluvil zvláště o lásce k Bohu a k bližnímu, o dobré vůli a snášelivosti, cituje slova Písma: »Nevaď se s člověkem bez příčiny, když on tobě nic zlého neučinil.« (Přísl. III., 30.) »Slovo sladké rozmnožuje přátely a ukrocuje nepřátely, a jazyk milostivý v dobrém člověku rozhojňuje se.« (Sir. VI., 6.) Připomenuv podobenství Páně o milosrdném Samaritánu, jímž nás poučil Spasitel, že bližním naším jest každý člověk, pokračoval: »Vždycky mne bolestně dojímá, nejmilejší, když slyším, že jsme my evangelíci nesnášelivými, zapomínajíce v obcování s jinověrci, mezi nimiž jest nám žíti, na slova: Milujte se vespolek. Doporučuji vám lásku ku každému. Právě my, kteří honosíme se, že vyznáváme čisté evangelium, máme býti v lásce k bližnímu vzornými. Brániti se slušným způsobem proti útokům, jsou-li podnikány proti nám, jest ovšem povinnosť každého — avšak není šlechetné a bohumilé, aby kdo sám útoky činil. Mějme na paměti, že všichni jsme dítkami Otce nebeského, a že posléze pominou všecky rozdíly mezi námi, »a bude jeden ovčinec a jeden pastýř.«

Těmi slovy pan pastor ukončil; po té poděkoval svým osadníkům za vlídné přijetí, jehož se mu od nich dostalo, ujišťoval je, že přichází k nim s nejlepší vůlí a snahou, a prosil, aby i oni vždy podobnou vůli a snahu měli.

Řeč pastorova nezůstala bez dojmu, jenom že nebyl ten dojem u každého stejný. Kdo byli snášelivými, souhlasili s ní — ostatní vrtěli nespokojeně hlavami.

»Takhle předešlý dvojctihodný pán nikdy nekázal,« povídali si někteří, jdouce z kostela ku svým domovům.

»Sebrati to umí — jen co je pravda!«

»Ale to není všecko. Velká dobrota škodí. Takhle nevím, jak to v Podubanech půjde. Však se mi zdá, že se ani samotné dvojctihodné paní kázaní příliš nelíbilo; nevšimli jste si, jak sebou při některých slovech nepokojně pohnula a zarděla se?«

»Ano, také se mi tak zdálo.«

»Rozumí se, že byla paní pastorová při kázaní svého muže jako na trní, ale doma neřekla ani slova, majíc na paměti jeho včerejší výhrůžku. Však mohl poznati, co si myslí, z jejího mlčení.

Odpoledne sešli se ve škole členové školní rady. Starosta představil nejdříve ostatním členům nového pana pastora, a rokování započalo.

»Pánové,« počal starosta, »máme na programu volbu nového mladšího učitele na zdejší uprázdněné místo. Místní školní rada, jak vám známo, má sestaviti ze žadatelů terno. Poněvadž došly žádosti jen tři, nemusíme jednati o tom, koho bychom z terna vyloučili. Běží tu jen o to, koho voliti na prvním místě. Věc je tím důležitější, že mezi žadateli jsou dva katolíci a jeden evangelík. Je to syn zdejšího váženého souseda, pana Vejhory, který je také v obecním zastupitelstvu. Všichni jej osobně známe, kdežto ostatní dva nám známi nejsou. To jest ovšem důvod, abychom volili na prvním místě jeho, již proto, že je zdejší.«

Starosta domluvil. Kovář Mečík vyžádal si hned slovo a řekl: »Já ten důvod neuznávám. Předně na tom nezáleží, známe-li pana Vejhoru či ne. Známe jej ovšem — ale neznáme ho jako učitele, poněvadž vyšel teprve z ústavu, kdežto druzí dva žadatelé již vyučovali a mají od školních úřadů dobré doporučení. To tedy není důvodem, a to druhé, že je zdejší rodák, rovněž ne. Neříkám, že bychom neměli snad míti zřetel na domácího žadatele, ale jsem jist, kdyby byl zdejším rodákem jeden z těch katolíků, že byste to za důvod nepovažoval. Nechci vám tím činiti výtky, ale míním jen tolik, abyste nám pověděl upřímně tu pravou příčinu, proč nám doporučujete pana Vejhoru, a my vám potom také upřímně odpovíme.«

Starosta se trochu začervenal, a pan pastor poklepával prsty na stůl.

»Nechtěl jsem mluviti o tom, nač narážíte,« ujal se opět slova starosta, »poněvadž mluviti o náboženství jest choulostivé, jak máme toho zkušenost. Ale když si toho přejete, nemám příčiny, abych se o tom nezmínil. Jak víte, má po zákoně každé náboženství rovné právo. Avšak nám evangelíkům se po právu neděje. Je zde dvoutřídní škola, a dosud jsme měli oba učitele katolíky. Spravedlivé by bylo, aby byl jeden katolík a jeden evangelík. Proto se chápeme té příležitosti, když sem evangelík žádá, abychom si konečně také pomohli

ku spravedlnosti, již nám i zákon zabezpečuje, a nikdo nám to nemůže míti za zlé.«

»Ano, tak jest,« přisvědčovali evangelíci.

Nyní se přihlásil ke slovu pan farář Šeřina a pravil: »To, co jste nazval spravedlivým, pane starosto, jest spravedlivým jenom zdánlivě, ve skutečnosti však spravedlivým není.«

»Oho!« ozvali se evangelíci; »to jest!«

»Prosím, abyste mne nechali domluviti, pánové,« pokračoval kněz; »když se mluvilo s vaší strany, my jsme vás nevyrušovali; žádáte-li si rovného práva, přejte nám ho tedy také aspoň při této schůzi. — Já to, co jsem řekl, dokáži. Víte, že v první třídě jsou děti tři roky, ale ve druhé pět let. Mladší pan učitel učí zde druhou třídu. Pan řídící má časem také dozírati k vyučování v té třídě, kterou nevyučuje; kdybychom tedy ani nehleděli k tomu, aby při svém stáří učil v první třídě proto, že v ní jest méně hodin, a že může zbývajícího času užiti k jiným pracím, jichž mladší učitel nemá — on by vůbec druhou třídu učiti nemohl, poněvadž by pak nemohl nikdy přijíti do třídy první, poněvadž se tam vyučování dříve končí. To snad uznáte. Ale pak uvažte, že budou naše děti choditi jen tři první roky k učiteli katolickému, ale ostatních pět let k učiteli evangelickému, a to právě v těch letech, kdy rozum více se vyvíjí a pravdy náboženské lépe chápe než v letech prvních. Vidíte tedy, že my tím utrpíme.«

»Ale takhle zase trpíme my,« prohodil člen s druhé strany.

»Dokáži vám, že ne tak jako my,« pokračoval kněz. »Máme různé pobožnosti, jichž vy nemáte; těchto pobožností, na př. průvodů, má se mládež súčastniti, a správa školy, jak nařizuje zákon, vykonává dozor při tom skrze učitele našeho vyznání. Avšak my zde toho učitele míti nebudeme, neboť pan řídící je zároveň ředitelem kůru a nemůže tedy být u dětí. Kdo z vás myslí, že má slova vyvrátí, ať to učiní.«

Avšak nikdo slov těch nevyvracel, jenom to opakovali páni s druhé strany, že musí hájiti také svého a zasazovati se, aby byl mladší učitel jejich víry.

»Vy tedy mlčky uznáváte, že mám pravdu,« pokračoval duchovní; »nicméně, abyste viděli, že chceme žíti s vámi ve shodě, nevystoupíme proti vašemu požadavku, naopak, budeme svorně hlasovati s vámi. Avšak tolik žádáme a musíme žádati, aby mladší pan učitel počínal si vždy opatrně a nepronesl nikdy slov, jež by mohla náboženský cit našich dětí urážeti, dále, že se bude chovati k panu řídícímu tak, jak se k představenému sluší, což ostatně nařizuje i zákon, že se vůbec vynasnaží, aby mezi ním a panem řídícím i rodiči katolických děti byla vždy dobrá shoda. Tolik, pánové, na něm žádáme a od vás očekáváme, že uznávajíce naši dobrou vůli, kterou svým jednáním dnes osvědčujeme, také se k tomu ve svém svědomí zavážete, by se tak dělo, abychom nemusili my snad někdy své povolnosti litovati.«

»Ale dovolte, důstojný pane,« promluvil nyní pan pastor, který byl s kněze ani oká nespustil, »domníváte se opravdu, že by učitel, ať kteréhokoli vyznání, mohl se před dětmi tak zapomenouti, že by se jejich náboženství nešetrně dotýkal anebo různic vyhledával?«

»Já jenom žádám, dvojctihodný pane, aby se tak nedělo,« odpověděl kněz, »a vyslovil jsem naději, že se tak díti nebude. Ne-

mohu zatajiti, že mám smutnou zkušenosť: odebíráte-li časopis »Ohlasy z hory Moria«, které jsou ve zdejších evangelických rodinách hojně rozšířeny, pak tam naleznete dosti dopisů ze zdejší obce, v nichž jest kydána hana na mne a na pana řídícího učitele, ač k tomu nezavdáme příčiny.«

»Snad bychom tedy mohli hlasovati, pánové,« promluvil opět starosta, aby uspořil panu pastorovi nesnadnou odpověď. »Mám za svou povinnosť poděkovati pánům členům z katolické strany, že chtějí svorně hlasovati s námi.«

Terno bylo sestaveno jednohlasným usnesením, a schůze se brzy skončila.

»Co soudíte, důstojný pane, o novém pastoru?« tázal se mlynář, provázeje duchovního k faře.

»Myslím, že je z těch mírnějších,« odvětil kněz; »pozoruji, že se vyhýbá hádkám. Nevím, jak se zde zachová.«

»To jsem si také pomyslil. Dnes měl první kázaní, a už prý se ozvaly nespokojené hlasy. Kázal prý o svornosti.«

»A to se všem nelíbí? — Nu, my jsme dnes učinili tolik, že na nás více žádati nemohou, uvidíme, jak to bude působiti.«

Pan pastor prohlížel doma »Ohlasy z hory Moria« a pročítal dopisy z Poduban. Bylo jich dost, a všecky byly tak »řízné,« že čelo pana pastora čím dále, tím více se zachmuřovalo.

Po čtrnácti dnech vyšlo nové číslo, a pan pastor opět v něm nalezl dopis z Poduban. Bylo v něm dosti podrobně vypsáno jednání školní rady, uvedena řeč »známého jezovitského faráře Šeřiny,« ovšem ne celá, ale za to s jizlivými poznámkami, a ku konci stálo: Budeme tedy míti podučitele evangelíka. Páni z katolické strany udělali z nouze ctnosť, poněvadž viděli, že by jim odpor neprospěl, a hlasovali s námi. Byla to zajisté šlechetnosť, že udělali, co musili! Ovšem oznámili také své požadavky; důstojný Šeřina by bezpochyby chtěl, aby evangelický učitel, který bude (jak se budou vychloubati, jejich zásluhou) na školu nyní dosazen, modlil se s dětmi růženec a vodil je na pouti. My zase víme, že pan Vejhora bude jednati jako neohrožený evangelík a nebude prosit o dovolení důstojného Šeřinu ani jeho lokaje Hejny, který tentokráte ve schůzi moudře mlčel.«

Když si pan pastor tyto řádky přečetl, mrštil časopisem o zem. »Proto jsem kázal o svornosti — takový je výsledek, taková odměna katolíkům, kteří se zachovali skutečně velice snášelivě. Tak píší hlasatelé čistého evangelia.«

Sama paní pastorová byla nemile dojata a neosmělila se ani slovem bráti pisatele v ochranu a jej omlouvati.

»Vidíš, potom je div, že nemohu na to klidně hleděti!« řekl jí manžel. »Nemusí-li tohle v poctivém člověku vzbouřiti krev! A nemůže-li se státi, že se budou katolíci domnívati, že jsem to psal já?«

»To snad přece ne,« odporovala paní, »vždyť bývaly podobné dopisy uveřejňovány již dříve, kdy jsi zde ještě nebyl.«

»Máš pravdu — jsem tím tak rozrušen, že o tom ani neuvažuji. To podezření tedy na mne nepadne. Ale přiznám se ti, že mám již pobytu zde až po krk, ač jsem tu teprve čtrnáct dní.«

»Ale muži, upokoj se přece,« chlácholila ho paní, »vždyť za to přece nemůžeš a za jiného nebudeš odpovídati. Jen buď opatrným.«

»Dobře, dobře, mně zde opatrnost pomůže, jako mi pomohla jinde! Mohu se zachovati lidem, kteří takto jednají? Nebudu-li jim toto jednání schvalovati, budu v nich míti nepřátely.«

»Ach, je to osud!« vzdychla si paní pastorová, pomýšlejíc na minulost i na budoucnost.

Rozumí se, že dopis v »Ohlasech« způsobil mezi katolíky v Podubanech všeobecnou nevoli. Dosud se mnozí domnívali, že dopisy ty psal dřívější pastor, nyní však se ukázalo, že to musil býti někdo z občanů, a mluvilo se o tom, kdo by to asi mohl býti. Ovšem, že by to byl rád věděl i pan pastor.

Prázdniny chýlily se ku konci. V posledním týdnu oživla poněkud neveselá domácnost Povolných; syn Bohumil přijel domů.

»To je dost!« řekla paní pastorová, vítajíc syna. »Za rok dostuduješ, odejdeš za svým povoláním, a pak teprve tě zřídka kdy uhlídáme.«

»Já myslím právě naopak, maminko,« řekl syn. »Potom budu míti méně starostí a budu moci po celé prázdniny býti doma.«

»Nevím, nevím,« řekla matka, ač byla jeho slovy patrně potěšena.

I pan pastor jakoby byl synovým příchodem jaksi oživl. S ním ještě nejspíše si pohovořil a zapomínal na své trampoty. Zřídka kdy kam vyšel, ale nyní, když byl syn doma, vycházeli téměř každodenně, aby si cestou pohovořili. Pastor seznamoval při tom syna s okolím, pokud je sám již znal.

Kdysi přišli ke kříži stojícímu na křižovatce polních cest. Pastor smekl — a syn učinil podobně, ovšem, až když viděl smeknouti otce.

»Tatínku, vy smekáte před křížem?« otázal se.

»Hochu,« odvětil otec, »když vidím toto znamení naší spásy, zdá se mi, že bych byl bezbožníkem a rouhačem, kdybych před ním nesmekl.«

»Nemyslíte tedy, že by to bylo modlářství, jak se katolíkům vytýká?«

»To ovšem nemyslím.«

»Povězte mi, tatínku, co soudíte o katolické víře?« tázal se syn.

»Ty, jak se mi zdá, často o těch věcech přemýšlíš?« řekl pastor.

»Proč bych to zapíral,« odvětil Bohumil. »Rád přemýšlím o všem, co se týká náboženství.«

»Nuže, přemýšlej o tom dále, proto tě nemohu kárati. Avšak nechť smýšlíš o katolické víře jakkoli, nech to při sobě a před nikým o tom nemluv. Znáš mé postavení, víš také, jak jest matka přísnou, pokud se týče víry. A zde jsou poměry zvláště napjaté, že se až lekám budoucnosti. Nic mne tak netrápí jako náboženská nesnášelivost.«

Pastor vylíčil synovi poměry v obci, jak jsme je seznali. Bohumil jej mlčky vyslechl.

»Tak jsem si myslil,« řekl potom jaksi teskllivě, »že budu někdy působiti s vámi jako učitel — ale takto —«

»Zde na to ani nepomýšlej, hochu,« řekl otec. »Právě sem byl dosazen syn zdejšího souseda za podučitele; já bych ani nechtěl, aby ti měl postoupiti své místo. A potom — ty bys snad právě zde dobře působil, ale nezachoval bys se, jako se nezachovám já.«

Tenkrát vrátili se s procházky jaksi zamlklí. Bohumil jediný otci rozuměl a jeho litoval. Také se mu zdálo, že jest nějak přepadlý, že značně sešel za tu krátkou dobu, kdy se posledně viděli.

Ten týden jim uplynul velmi rychle, a Bohumil se opět chystal na cestu do Prahy, kde měl studovati ještě rok na učitelském ústavě. Rózloučil se srdečně s matkou a sestrou, ale zvláště tklivě s otccm, který jej doprovázel až na nádraží.

»Bůh ti žehnej, dobré dítě, a dej ti poznati světlo pravé víry,« šeptal pastor, potlačuje slzy a dívaje se za odjíždějícím vlakem.

VI.

Bohumil nebyl právě z nejmladších studentů. Jeho otec nijak se nesrovnával s těmi, kdo dávají syny záhy na studie. »Jen ať užije dětských let,« říkával; »jakmile přijde do škol, nastanou mu starosti.«

Tak šel Bohumil až po čtrnáctém roce na gymnasium a po čtyřech letech vstoupil do učitelského ústavu, poněvadž chtěl býti učitelem. Ovšem dříve projevoval chuť k otcově povolání, ale on jej důtklivě varoval, aby tak nečinil, ač matka by to byla ráda viděla. Hoch posléze od myšlénky té upustil, tím spíše, an viděl, když odrůstal, že se otec ve svém povolání cítí nešťastným. Pravou příčinu toho ovšem neznal.

Jakkoli rozmluvy mezi otcem a matkou, v nichž se tito nemohli shodnouti, byly před dětmi pokud možno tajeny, přece bystrý hoch časem zpozoroval, že mezi otcem a matkou bývají neshody, jichž příčinou jest různé mínění o náboženství. Povolný nikdy nepronesl slova, jímž by evangelické náboženství vynášel nad jiné, kdežto jeho choť jednala zcela jinak.

Malá Klárka zeptala se kdysi, proč se večer na katolickém kostele zvoní. Kdežto paní pastorová dítěti mrzutě odvětila, aby se netázalo, to že jsou »římské hlouposti,« otec odpověděl zcela klidně, že se katolíci při zvonění modlí, aby uctívali matku Boží.

Tyto různé odpovědi otce a matky utkvěly chlapci v mysli. Čím více odrůstal, tím byl pozornějším, aby mu z podobných rozmluv neušlo ani slovo. Poznal, že otec projevuje ve své řeči jakési sympathie ku katolíkům, kdežto ze slov matčiných vyzníval pravý opak. Jakkoliv oba rodiče stejně miloval, přece veliká vážnost a úcta, již k otci cítil, nedala v něm vzniknouti myšlénce, že by se otec mohl v té věci mýliti a souditi nepravě.

Rád by byl aspoň poněkud poznal katolické učení, aby mohl posouditi, zdali má pravdu otec či matka; ani mu nepřipadlo, že jeho rozum není na tyto věci ještě dosti vyspělý.

Konečně na gymnasium mohl vyhověti svému přání. Býval přítomen i vyučování náboženskému, a nikdo mu v tom nepřekážel. Vedle toho chodil ovšem v prázdných půldnech do evangelické školy, kde duchovní téhož vyznání vyučoval studenty z různých ústavů tam docházející.

Bohumil slýchal nyní dvojí náboženskou náuku a mohl obojí k sobě přirovnávati. Nebyl ještě tak dospělý, aby hloubal o náboženských pravdách, avšak postřehl hned v obojím učení jeden veliký rozdíl. Katecheta na gymnasiu ve svých výkladech nikdy se nedotckl jiných náboženských vyznání, a rovněž učebné knihy neobsahovaly žádných narážek na jinověrce. Naproti tomu v učebných knihách evangelických nebylo téměř stránky, kde by nebylo poukazováno ke »bludům« římské Církve.

Výklady katolického kněze byly pro něj něčím novým; není divu, že jim naslouchal s největší pozorností. Toužil seznati »bludy« římské Církve, aby posoudil, jsou-li tak hodny zavržení, jak slýchal. Avšak marně si namlouval, když vyslechl výklad o některém článku víry, že musí býti bludným, a že jest pravé jen to, čemu učí vyznání jeho. Právě to, že katolická náuka jinověrce nesnižovala a jich se vůbec nedotýkala, přidržujíc se samotné věci, povznášelo ji v očích snaživého mladíka nad tu, v níž byl vychován. Prospíval v ní sice dosti dobře, učil se jí, ale jeho srdce se nedotýkala.

S nemalou pozorností naslouchal též výkladům o katolických obřadech a přál si je poznati. Vešel několikrát do katolického chrámu, a co spatřil, vzbuzovalo v něm zcela jiný dojem, nežli co viděl v kostelích svého vyznání.

Během studií osvojil si Bohumil z katolického náboženství skoro takové vědomosti, jako mnohý katolík, ano, svým smýšlením byl více katolíkem, než evangelíkem. Jeho rodiče neměli ovšem o tom ani tušení — až jej otec nalezl v katolickém kostele. Když pak Bohumil chtěl s ním rozpřísti rozmluvu o náboženství, otec se tomu vyhnul. Chtěl, jako on se z opatrnosti tajil svým smýšlením, aby se tajil i syn, ano, Povolný se chtěl i před ním zdáti dobrým evangelíkem, který jenom v některých věcech dovoluje si míti odchylné mínění. Nechtěl ho v jeho smýšlení, příznivém katolické víře, posilovati, obávaje se, že by se to mohlo oběma státi osudným a způsobiti zvláště různice v rodinném kruhu, jež by pak nikdy se neskončily.

Tak přiblížil se mladému Povolnému poslední rok studií. Připravovat se s veškerou pílí k maturitní zkoušce, aby učinil rodičům radost. Těšil se již, že budou brzy zbaveni starostí a výloh, jichž vyžadovaly jeho studie, ačkoli se vždy co možná uskrovňoval a snažil se i domácím vyučováním rodičům ulehčiti. Ano, chtěl, až bude samostatným, šetřiti pro ně, a zvláště pro sestru, kterou miloval pravou bratrskou láskou.

Rok uplynul mu rychleji, nežli se nadál. Dvakrát navštívil za tu dobu svůj nový domov a když konečně přijel na prázdniny, přinášel si výborné vysvědčení.

Ku své radosti nalezl Bohumil otce dosti klidného. Rozmíšky v obci poněkud ustaly; občas objevil se sice ve známých »Ohlasech« dopis z Poduban, ale tak jaksi z nouze; dopisovateli patrně bylo líto, že nemůže psáti o něčem sensačním.

Mladý učitel pan Vejhora po celý rok nezavdal příčiny ku stížnostem, avšak poměr mezi ním a řídícím učitelem nebyl přece tak srdečným, jak bylo žádoucno. Ale jen když to bylo aspoň takové.

Bohumil se radil s otcem, do kterého okresu by měl žádati. Paní Povolná chtěla, aby byl někde na blízku; pan pastor zase radil, aby žádal na okres, kde jest několik evangelických škol, aby se mohl po čase státi na některé řídícím učitelem. To uznala konečně i paní Povolná.

Umluvili se tedy, syn napsal žádosť, a pan pastor zároveň odeslal dopis seniorovi, který byl členem okresní školní rady téhož okresu, žádaje ho, aby se za jeho syna přimluvil. Bohumil žádal za kterékoli podučitelské místo v okrese.

Asi po třech nedělích obdržel Bohumil oznámení, že jej okresní školní rada ustanovuje prozatímným podučitelem při šestitřídní obecné škole v Běrotíně, ukládajíc mu zároveň, aby své místo dnem 1. září nastoupil a své povinnosti svědomitě plnil.

»Hochu, ty máš štěstí,« řekl pastor. »Běrotín je pěkné městečko; kdybys tam po čase dostal místo učitelské, vedlo by se ti třeba lépe, než jako řídícímu učiteli ve vsi.«

Bohumil byl také potěšen, ale paní pastorová radost manžela a syna nijak nesdílela. Vyptávala se, kolik asi jest v Běrotíně evangelíků, a když slyšela, že celé město je katolické, ano, že ani v nejbližším okolí není evangelíkův, a že do nejbližšího evangelického kostela jsou asi tři hodiny cesty, dostala o syna veliký strach, aby snad mezi katolíky neodcizil se své víře.

»Takovými myšlénkami bychom se marně znepokojovali,« řekl Povolný. »Mnohému se stane, že je dosazen ještě dále od kostela, a je vůbec rád, že se mu dostalo místa. Škol čistě evangelických je málo, a evangelický učitel obyčejně žije mezi samými katolíky spokojeněji než v obci smíšené, protože tam není různic. Však toho máme zkušenost. Ostatně,« dodal, aby manželku uchlácholil, »když se tam Bohumilovi nebude líbiti, může později žádati jinam; zatím buďme rádi, že dostal místo.«

Ku konci prázdnin opustil mladý Povolný domov a ubíral se na první místo svého působení. Matka a sestra připravily mu vše, čeho bylo potřebí. Napomínaly ho, aby často psal, a paní pastorová dala mu mnohá naučení, jež se dala shrnouti v jedinou větu, aby vždy s hrdostí vyznával, že je evangelík.

Pan pastor opět syna vyprovázel, ale tentokráte až na nádraží nedošel. Chtěl se s ním rozloučiti beze svědků.

»Ve všech nesnázích měj útočiště k Bohu, milý hochu,« pravil; »v tom jest nejlepší útěcha. Více ti říci nemusím. A nyní jdi s Bohem: požehnej tě Bůh Otec, Syn a Duch Svatý.«

Otec evangelík znamenal syna svatým křížem. Ruka se mu při tom chvěla, a slzy se mu vyřinuly z očí. Vzpomněl si, jak jeho matka při odchodu z domova jej žehnávala. Potom se vracel k domovu; když se byl poněkud vzdálil od syna, ulevil své pohnutí hlasitým štkáním.

V rodině pastorově bylo nyní smutno. Pořád čekali dopis od syna. A dočkali se ho brzy. Přišel však nejen dopis, ale i peníze, které mu dali, když odcházel. Psal, že jich nepotřebuje. Něco prý měl ještě ze studií, z toho si zaplatil cestu, a ještě mu zbývá na nejnutnější vydání. Nalezl byt u řádné rodiny, má pokoj opatřený nábytkem, a proto si sám ničeho nebude kupovati; darmo by měl s tím práci, kdyby se měl stěhovati, a poškodilo by se to. Počká raději, až bude míti stálé místo. Chtěl zaplatiti domácím na měsíc napřed za byt a stravu, ale oni peněz nepřijali. Nepotřebuje jich tedy, a proto je posílá, neboť příštího měsíce již dostane služné.

Žádal rodiče, aby nechali peníze pro Klárku, na niž chtěl také pamatovati, jsa už zaopatřen. Konečně vzkazoval všem srdečný pozdrav a sliboval, že bude zase brzy psáti, jakmile se ve městě poněkud obeznámí.

»Dobrý hoch!« řekl pohnutý otec, když byl dopis přečetl. »Slibuje se o Klárku starati — nu, má dobře!«

Chtěl říci, že snad bude Klárka jeho péče potřebovati, ale nevyslovil to, aby manželku nezarmoutil.

A syn psal po několika nedělích opět. Zdomácněl již ve městě a byl spokojen. Získal si náklonost školních dítek i rodičů i doufal, že bude moci působiti na svém prvním místě delší dobu. Od dvou rodin byl žádán, aby k nim docházel soukromě, a on ovšem nemohl odříci.

Ano, Bohumil byl spokojen. Škola ho těšila, a když po vyučování dostál i svým povinnostem jako domácí učitel, vyšel si za město na procházku a večer obyčejně věnoval knihám. Byt měl slušně a pohodlně zařízený.

Jeho domácí měl hodinářský závod ve vlastním nevelkém jednopatrovém domě. V přízemí byl krám a dílna a mimo to krám s malým bytem, který hodinář pronajímal pro menší obchod. V prvním poschodí bydlil domácí se svou nečetnou rodinou; měl dva syny, z nichž jeden chodil ještě do školy; druhý byl zaměstnán v otcově závodě.

V této rodině nalezl mladý Povolný druhý domov. Za krátký čas přivykl těm hodným lidem, a oni jemu tak, jakoby se ode dávna znali. Za různých příležitostí poznal Povolný některé z předních občanův, ale jinak, věnuje se nejvíce své práci a zdržuje více doma, známostí nevyhledával.

Nikdo ani z těch, kdo se s ním znali, nevěděl, že učitel Povolný jest evangelík. Řekli jsme již, že byl v srdci více katolíkem. Ve škole modlil se s dětmi jako katolík, vodil je na služby Boží, a tak nikomu ani nepřipadlo, že by nebyl katolíkem. On zase neuznával za nutné, aby se někomu vyznal, že jím není.

Nastal podzim s mlhavými a sychravými dny. Již zřídka ukázalo se slunce, aby svými paprsky zapudilo nastávající chladno. Vydařil-li se takový den, vycházeli ještě měšťané, pokud jim čas dovoloval, na procházky, aby užili pěkné podzimní pohody.

Povolný na svých procházkách často se setkával se starou paní, již provázela asi osmnáctiletá, sličná dívka. Pozdravil je vždy, ony vlídně děkovaly, a tak stali se spolu jaksi známými, ač nikdy spolu nemluvili. Až jednou, když Povolný drže knihu v ruce k dámám se přiblížil, poněvadž šly zcela volně, stará paní jej oslovila.

»Ach, pan učitel jest pilen,« pravila s úsměvem. »Teď už je trochu chladno na čtení venku, pane učiteli.«

Povolný se usmál. »Mladý muž musí být otužilým, milostpaní. A někdy jest mi na té procházce dlouhá chvíle, brávám tedy s sebou knihu.«

»Promiňte tedy, že jsme vás vyrušily, pane učiteli; je chvalitebno, že tak chcete zužitkovati každou volnou chvíli.«

»Prosím, milostpaní; pravil jsem, že zahánim dlouhou chvíli,« řekl Povolný, »ale mohu-li si s někým pohovořiti, pak ovšem dlouhé chvíle nemám. Nebudu-li tedy obtěžovati svou přítomností, pak s radostí knihu schovám.«

»Bude nám velmi milé, pane učiteli,« řekla stará paní vlídně. »Však nás ani snad neznáte, ačkoli jsme sousedy a tak často se vídáme.«

»Skutečně nemám dosud potěšení vás znáti, milostpaní,« řekl Povolný.

»Jsem vdova po zdejším bývalém berním a jmenuji se Hejnová,« řekla paní. »Toto jest má neť Marie; příjmení máme stejné.«

Mladý muž se zdvořile uklonil. Při tom pohleděl na dívku, jež pronesši obvyklá slova zdvořilosti, s uzarděním sklopila oči. Sotva se dotkla svým pohledem mladého muže, ale jemu jakoby byl ten pohled vnikl až do duše, kde způsobil blahé zachvění.

»Vy jste tedy asi takový milovník knih, jako moje Marie,« řekla paní. »Ona čte také velmi ráda, a já, přiznávám se, také ráda poslouchám.«

»Jenom že už máme skoro vše přečteno, tetinko,« řekla dívka.

»Nu, snad si někde vypůjčíme,« mínila paní, »a ne-li, budeš čísti to, co jsme již poněkud zapomněly.«

»Směl-li bych nabídnouti ze své nevelké knihovny, milerád posloužím, slečno,« nabízel se Povolný poněkud ostýchavě.

»Jste velice laskav, pane učiteli,« řekla dívka skoro šeptem; »budeme vám povděčny.«

»Pošlu vám tedy něco ještě dnes po domácích chlapci,« řekl Povolný.

Ještě nikdy neuplynul Povolnému na procházce čas tak rychle jako tentokrát. A zdálo se, že oběma dámám také nebyla dlouhá chvíle, neboť až nastávající šero upomenulo je na návrat. Šli tedy spolu nazpět k domovu a rozloučili se před domem, kde bydlil Povolný. Paní Hejnová bydlila o jeden dům dále.

Přišed domů Povolný hned vyhledal několik knih a poslal je slečně Hejnové.

»Kde pak jste ji poznal, pane učiteli?« tázala se ho paní Michovská, jeho domácí.

»Sešli jsme se na procházce,« odpověděl Povolný.

»Toť můžete mluviti o štěstí, pane učiteli.«

»Proč o štěstí, paní domácí?«

»Protože tyto dámy s nikým nemají důvěrnějších známostí. Ne, že by se nějak úzkostlivě uzavíraly a vyhýbaly lidem; jsou ku každému vlídné, ale žijí jen sobě a dostačují samy sobě. Té staré paní se tak nedivím, ale té slečně. Ona ani nezatouží po společnosti nebo zábavě a věnuje se té paní docela, neopouštějíc jí ani na okamžení. Spolu chodí do kostela, na procházku, ano i do trhu. Paní Hejnová trpí prý občas nějakými záchvaty, a proto se bojí slečna Marie nechati ji samotnou doma, třeba jenom na chvíli.«

»Toť od ní skutečně šlechetné,« řekl Povolný.

»Každý se tomu diví, pane učiteli; slečna má rodiče, ale věru, jakoby ani domova neměla, ne snad, že by po něm netoužila, ale z lásky ku staré paní, neboť ona se nemůže vydati na delší cestu, a proto slečna, než by ji opustila, raději ani na svátky domů neodjíždí. Spokojuje se dopisy, a někdy ji také navštíví otec nebo matka, ač zřídka kdy.«

»Je zde slečna již dávno?« tázal se Povolný.

»Myslím, že asi šest let. Tenkrát byl živ ještě nebožtík pan berní. Rodiče ji sem dali, aby zde chodila do klášterní dívčí školy, a pan berní i jeho paní rádi ji vzali do bytu, aby jejímu otci ušetřili výloh, a brzy si ji zamilovali jako vlastní. Sami dítek neměli. Právě, když měla slečna Marie vystoupiti ze školy, pan berní zemřel. Slečnini rodiče sice domlouvali paní Hejnové, aby se přistěhovala k nim,

ale ona se nemůže odloučiti od hrobů svých rodičů a svého manžela a chce zde stráviti zbytek svého života; je zdejší rodačka. Slečna Marie tedy žádala rodiče, aby jí dovolili zůstati u ní. Každý vypravuje, jak láskyplně ošetřuje svou tetu a jí slouží; nikdy není mezi nimi nejmenší neshody.«

Povolný byl tímto vypravováním mile dojat. Vábil-li ho již od dnešního setkání k Marii jakýsi dosud nepoznaný, oblažující cit, stal se tento cit nyní ještě vroucnějším. Byl jaksi šťasten tím, že poznal tak ušlechtilou a něžnou bytosť. Myslil na ni po celý večer a rád by byl věděl, zdali též ona vzpomíná si na něj. Těšil se myšlénkou, že snad nyní čte jeho knihu, která ji na něj připomíná.

Povolný po celodenním vyučování cítil potřebu se projíti a vycházel tudíž každého dne, nebyla-li právě přílišná nepohoda. Paní Hejnová však za sychravých dnů nevycházela. Sešli se tedy opět až po týdnu.

Stará paní děkovala Povolnému, že jim půjčil knihy, které se jí velice líbily. »Ale budeme vás zase brzy obtěžovati, pane učiteli,« doložila, »neboť Márinka již dvě přečetla — zbývají nám již pouze dvě, a ty jsou menší.«

»Prosím, milostpaní, posloužím milerád, pokud mi stačí zásoba.«

»Máte mnoho knih, pane učiteli?« otázala se Marie nesměle.

»Mnoho právě ne, slečno, ale asi na půl roku snad vystačíme. A potom — nu, snad budu míti zase jiné,« doložil Povolný s úsměvem.

Den se již více krátil, po nedlouhé chvíli počalo se smrákati. Všichni vraceli se opět k městečku.

Povolný sešel se se starou paní a její neteří ještě několikrát. Nemluvili spolu nikdy dlouho, ale i při těch krátkých hovorech přilnuli k sobě Povolný a Marie vroucím citem. Neřekli si, že se milují, ale oběma připadalo, jakoby to jeden o druhém věděl, jakoby si úplně náleželi.

Paní Hejnová snad to tušila; chvílemi se jen mlčky usmála, doma pak často mluvívala pochvalně o mladém učiteli.

Nastala zima, a paní Hejnová nemohla si dopřávati vycházek za město. Sotva do kostela mohla jíti, aby neublížila svému chatrnému zdraví. Povolný tedy Marii zřídka kdy spatřil, obyčejně jen v neděli, kdy je potkal, any šly z kostela. Stará paní vždy se s ním zastavila, děkovala mu za knihy a žádala ho za jiné. Vyptávala se ho, chodí-li ještě na procházku, a sama se těšila jako dítě na krásné jaro.

Kromě paní Hejnové nikdo nevěděl, jaké city ovládají Povolného a Marii. Snad i paní Michovská něco tušila, avšak nikdy se o tom nezmínila, nejsouc zvyklá míchati se do cizích záležitostí.

Povolný myslil na Marii, ale myšlénky na ni nepřekážely mu v práci, naopak pobádaly ho k větší píli a horlivosti. Ona rovněž myslila na něj, byla šťastna, ale ve své skromnosti nepomýšlela na budoucnosť, těšila se, že jest jí nakloněn muž, o němž všude bylo slyšeti jen chválu, a jejž ona téměř zbožňovala.

Tak přiblížily se Vánoce, a Povolný chystal se na cestu domů. Těšil se na domov, jako snad ještě nikdy. Byl šťasten a — jak rád by se byl tím svým štěstím pochlubil doma, ale nemohl.

Mladý muž si při tom mimovolně vzdychl. Avšak nyní nechtěl se oddávati smutným myšlénkám — vždyť se tak dlouho těšil na ty svátky.

Koupil všem, otci, matce i sestře pěkné dárky, aby jim udělal radost. Vezl s sebou několik krabic, které by byl musil nechati na nádraží, kdyby se mu byla nenahodila příležitost, že se mohl do Poduban svézti.

Všichni měli radost, ale za dárky málem že se mu nedostalo domluvy, že sobě ničeho nepřeje a pro ně nelituje peněz. On však s úsměvem tvrdil, že má pro sebe ještě dosti.

Po dlouhé době byl mladý Povolný opět v evangelickém kostele, kde kázal jeho otec. Bylo mu teskno — zdálo se mu, že vyznívá ze slov otcových i v té radostné vánoční době nevýslovný bol.

Po svátcích odjížděl mladý Povolný opět s několika balíky. Kde byla jaká kniha zábavná, všecko sebral. Bude prý toho potřebovati; pro koho — to neřekl. (Pokračování.)

Katoličtí Srbové v Lužici.

Studie dějepisné, kulturní a literární.

Píše Fr. H. Žundálek.

(Pokračování.)

Školní zákon saský.

Nový školní zákon byl zaveden v Sasku pro národní školy 15. října 1874., kterýmž bylo ve školství velmi mnoho změněno[1]). Až dosud byly školy pod dozorem církevní vrchnosti, poněvadž byly jí založeny a částečně církevními prostředky vydržovány. Nový zákon však oddělil školu od církve a postavil ji pod dozor světské vrchnosti a dává zvláště školním osadám větší vliv a moc ve školských záležitostech. Zákon nenastal náhle, byl připravován již od r. 1868., kdy lid a hlavně učitelstvo žádalo za opravy a doplňky školního zákona z roku 1835. Proto navrhla vláda nový zákon roku 1869., který hleděl vyplniti různá přání. Druhá komora saského sněmu (asi jako u nás poslanecká sněmovna) nebyla však s opravami spokojena a žádala vládu roku 1870., aby předložen byl nový obšírnější zákon školský, čemuž vláda po roce vyhověla, a druhá komora pak jej přijala s některými změnami a doplňky r. 1872. První komora (asi jako panská sněmovna) nebyla se všemi návrhy spokojena, proto bylo něco změněno, v hlavní věci však dosaženo shody, načež vláda jej prohlásila 26. dubna 1873. se závazností od 15. října 1874., jak nahoře bylo podotčeno.

Jak vidno, odehrával se i v sousedním Sasku podobný proces jako v Rakousku, a to skoro v téže době, jen že u nás byla vláda více novému zákonu nakloněna, proto také jeho závaznost dříve vešla v platnost.

---

[1]) Kath. Pos. r. 1874., č. 21., 22. a 23.: »Nowy šulski zakoń«.

Poněvadž dosud v našich listech nebylo učiněno větší zmínky o saském školství, doufáme, že nebude bez zajímavosti, když tu některé zvláštnosti uvedeme, tím spíše, poněvadž se týká také našich krajanů, jejichž život a bytí tímto hodláme podrobněji zkoumati.

Nový zákon rozeznává trojí národní či »lidovou« školu: jednoduchou, střední a vyšší; ve všech se učí týmž předmětům, avšak ve střední a vyšší s větší podrobností; jest tu stupeň vzdělání, jehož sluší nabyti, vyšší, nežli ve škole jednoduché. Na vyšší lidové škole vyučuje se také cizím řečem, tak na příklad frančině nebo angličině. Proto se žádá pro střední a vyšší školu lidovou též větší počet hodin, třídy pak tu mají býti nejméně čtyři s celodenním vyučováním, kdežto jednoduchá škola má pouze dvě třídy, namnoze s polodenním vyučováním. V každé třídě jednoduché školy může býti šedesát dítek, na střední pak jich nesmí býti přes padesát a na vyšší přes čtyřicet. Z tohoto zařízení lze snadno vyrozuměti, že lze žádati od střední neb vyšší školy více než od jednoduché.

Mezi Srby jsou většinou jednoduché školy, poněvadž na vsi není možno jiných zříditi. Každé dítě jest povinno choditi do této školy 8 let jako u nás, od dokonaného šestého do čtrnáctého. Začátek školního roku jest o Velikonocích. Na žádost rodičů mohou býti do školy přijaty dítky, jež do 30. června dokončí šestý rok. Pouze z důležitých příčin jest dovoleno propustiti dítě po sedmileté docházce školní. Kdo nevyhoví podmínkám, má choditi do školy přes určitý počet let.

Tento zákon uvedl v život školy pokračovací pro mužskou mládež, což trvá ještě tři léta. Vyučuje se týdně alespoň dvě hodiny v neděli, kromě služeb Božích, neb ve všední den večer. V létě jest dovoleno přerušiti učbu, za to však v zimě dlužno vyučovati čtyři hodiny v témdni, což se osvědčilo mezi Srby, ježto jsou většinou lidem rolnickým. V těchto hodinách není dovoleno učiti náboženství, čas ten sluší věnovati jiným potřebným předmětům. Ježto však zařízení škol a jejich úprava ponechána školnímu představenstvu, které se volí z osady, může toto zvýšiti počet hodin a postarati se o učbu náboženskou.

Povinnost do této školy choditi mají hoši, kteří si odbyli školu jednoduchou. Kdo však chodil řádně do střední neb vyšší školy lidové do svého dokončeného patnáctého roku, tomu netřeba účastniti se učby na škole pokračovací. Mistři, hospodáři a páni jsou povinni svým učeníkům, dělníkům a služebníkům dopřáti času k docházce školní. Jen z důležitých důvodů lze osvoboditi od této docházky.

Jinak jest škola pokračovací právě tak zařízena jako obecná, jest pod týmž dozorem, učba se koná v týchž budovách školních, obyčejně týmž učitelem, kterýž za svoji práci dostává za hodinu týdenní 12 tolarů ročně, tedy alespoň 48 hřiven.

Tento nový druh školy našel mezi lidem hojně nepřátel, jako by nebylo potřebí, aby se mladík dále vzdělával právě tehdy, kdy toho má nejvíce potřebí. Jeť škola ta pravým dobrodiním nejen pro mládež, nýbrž i pro rodiče, ano i pro celý národ.

»Jak vážný a často rozhodný,« soudí znatel poměrů [2]), »je to

[2]) Obnova r. 1896. č. 90. a 91.: O mládeži škole odrostlé.

nyní krok pro žáka, který vyjde ze školy a vchází do veřejného života — v život praktický. Přichází nyní do světa a má býti v této přechodné době, kde nejvíce rady a poučení potřebuje, sobě sám vůdcem a soudcem. Zdali pak je to věc snadná? Může-li pak úkolu tomu dostatečně vyhověti? — Zajisté, že každý odpoví, to je věc zhola nemožná. Neb jsa nezkušený, nedovede se ještě ve světě pohybovati, a proto by se mělo o mládež tu více dbáti, než se posud dbá, aby jednou nebyla vředem a skvrnou v národě.

V této době nastává chlapci nebo dívce jakási volnost; jest to doba převratu, kde mládež bývá ponechána samotnému vedení — nepodléhá žádnému dozoru, žádné dohlídce. Touto volností přespřílišnou bývá cit mravní velice ohrožen a vězí u velikém nebezpečenství, neboť doba ta jest nejdůležitější v životě. *Jest mládež odrůstající podrostem národa; a nebude-li zdárně vedena, čeho jest se nám později od ní nadíti?*

Člověku a tím více mládeži jest třeba stálého cvičení. Ve škole nabyté zásady mají se v životě uskutečňovati a utužovati. Nyní, když mládež školu opustila a jest stržena do víru, jak snadno zapomene na ty krásné příklady, jež jí ve škole byly vštěpovány, oddá se choutkám svým a svých soudruhů, kteří mají nejškodlivější vliv na mládež dorůstající . . .!

Takovým nebezpečím pro děti škole odrostlé jsou schůzky, kde se ničemu kalému nenaučí, ano, pokazí od starších již vyškolenců. Dalším nešvarem jest kouření, které ničí mladé tělo, hra v karty, jíž se rozněcuje vášeň a nesváry, muziky a jiné zábavy, dále špatné knihy, zvláště oplzlé a milostné romány, jimiž duše dětská se naplní bujnou obrazotvorností; špatná docházka kostelní jest následkem podobného života, tak že děti dorůstají beze všeho dozoru a napomenutí, jako stromy v lese, kterých nikdo nepěstí. Proto jest zajisté důsledný závěr: »Vědouc, že mládež školu opouští, když jí nejvíce potřebuje, má škola býti ochotna vyučováním pokračovacím dále ji vésti a vzdělávati, aby věděla, že *po vykonané povinnosti ještě někdo nad ní bdí, a že je zodpovědna za své skutky.*«

Obyvatelé školního okresu, kteří mají stejné vyznání, činí školskou osadu, z níž jsou vyňati obyvatelé druhého vyznání, když si založí sami svoji školu a ji vydržují. Toto ustanovení má pro katolíky v Sasku, zvláště pro osadu Budyšínskou, velikou důležitosť. V městech jsou katolíci všude ve velké menšině; kde mají sami svoji školu, nejsou povinni přispívati na školy nekatolické, ani mají svoji vlastní osadu a jsou povinni posílati svoje dítky do katolické školy. Jen pak, chtějí-li dítky jejich nabyti většího vzdělání, mohou choditi do škol jiného vyznání, avšak i tu žádá zákon, aby byly vyučovány ve svém náboženství.

Školní rada má povinnosť obstarati vše, čeho jest potřebí, aby byla škola založena a udržována, tedy také plat učitelstva. Nestačí-li školné, uhrazují se výlohy školní přirážkou. Chudší osady mohou dostati podporu od ministerstva učby.

Paragraf 12. tohoto zákona jedná též o srbských dětech a nařizuje, aby se učily čísti německy i srbsky, aby psaly a mluvily německy jistě a lehce. Ve vyšších třídách nechť se vyučuje německy, náboženství však i tu srbsky, pokud se konají v kostele srbské služby Boží pro osadu.

Toto ustanovení jest Srbům mnohem příznivějším nežli dřívější školský zákon, kde mimo četbu a pěstění srbského jazyka všemu se vyučovalo německy, tedy také náboženství. To však bylo nemožno, poněvadž děti jazyku cizímu nerozumějí, jenom svojí mateřštinou nabudou znalosti němčiny. Z 4. oddílu § 12. vysvítá, že mají býti dítky vyučovány v prvních letech srbským jazykem. Deputace první komory praví, posuzujíc zákon: »Že školy v okresích, kde převládá srbský jazyk, mají ho hájiti, poněvadž jest mateřskou řečí dítek, rozumí se samo sebou. V místech, kde žijí pouze srbské rodiny, bude musit býti srbština alespoň v prvních letech školních vyučovacím jazykem. Avšak bude třeba i na těchto místech vynaložiti zvláštní péči, aby dítky, zvláště žáci škol pro další vzdělání, byly mocni němčiny slovem i písmem.

Co se dotýče dozoru vůbec, svěřen úkol tento státu, duchovní vrchnost jej podržela pouze na náboženství, jak již bylo svrchu praveno. Stát dohlíží ke školám školním představenstvem ve školní osadě, okresním školním inspektorem ve školním okrese a ministerstvem učby v celé zemi.

Do představenstva školního přísluší učitelé, místní dohližitel a členové školní osady, jichž nesmí býti méně než čtyři a více než dvanáct; kolik jich jest, určuje školní pořádek, který se určí pro každou školní osadu a potvrzuje okresním školním inspektorem. Je-li více přiškolených obcí, volí se po zástupci z každé, však více menších může též voliti jediného zástupce. Je-li více učitelů na škole, může jich i více býti v představenstvu školním, jak to pořad školní nakazuje. Tamtéž sluší i farář osadní, avšak nikoli jako zástupce svého vyznání, nýbrž jen tehdy, když jest školním dohližitelem; není-li jím, jest tam dohližitel školní, což není náboženství příznivo. Členové tohoto představenstva bývají voleni na tři léta zástupci vesnic po způsobu obvyklých voleb v obci té. Je-li více učitelů, volí si svého zástupce. Kde jsou katolíci v menšině a činí vlastní osadu školní, volí si také svoje představenstvo školní podle řádu, stvrzeného pro jednotlivé obce okresním inspektorem.

Školní představenstvo volí předsedu, místopředsedu a jednatele. Učitel může býti předsedou pouze tehdy, když je zvolen jako zástupce osadníků, nikoli však jako učitel svým stavem; není však zakázáno, aby byl volen farář za předsedu.

Obecní představenstvo schází se čtvrtletně a kdy je toho potřebí. Kromě mnohých povinností má též právo obsazovati místa učitelská.

Stálý dohled vede řiditel školy, kde řiditelské místo jest; kde není, tam má právo dozoru duchovní, který jest ve školním představenstvu, nezakáže-li toho vláda a nestanoví-li hned jiného místního dohližitele. Dohled na náboženství v osadě má místní farář.

Na školách srbských vyučuje se náboženství v jazyce mateřském, také dohled na učbu náboženskou ponechán byl duchovní vrchnosti novým zákonem školním z r. 1874. Od r. 1874. zaveden jest na školách těch větší katechismus Deharbův, upravený Jurijem Łusćanským, který první vydání spořádal již r. 1861.

Katechismus jest srostlý s církví katolickou a jest proto také ponejvíce první knihou tištěnou. Kdy byl první katechismus srbský vydán, není známo, ač se objevují písemné památky v tomto jazyce

teprve počátkem 16. století. O míšenském biskupu Janu VI. (1487. až 1518.) se píše, že vydal srbský katechismus, avšak nezachovalo se ni jediného výtisku. První známý katechismus pro katolické Srby pořídil Swětlik podle Petra Canisia, kdežto lutherští Srbové měli svůj již r. 1597.; lze se domnívati, že i katolíci bez něho se neobešli. Tento Canisiův katechismus byl později několikráte vydán, první objemnější byl sepsán Tecelinem Mětem, který působil mezi katolickými Srby skoro 40 let. Poněvadž však nestačil pro nové školy, byl pořízen nový roku 1845. kanovníkem Haškou, který pak byl farářem Šneidrem upraven a vydán nákladem Budyšínského děkanství. Ten však nebyl dosti obšírný, po 20 letech pak se řeč srbská značně vytříbila, proto se podjal toho úkolu Łusćanski, jak nahoře bylo připomenuto.

Diecése budyšínská a drážďanská a poměry náboženské.

V nynějším království Saském jsou dvě diecése katolické, budyšínská neb lužická a drážďanská. Správcem lužické diecése jest od r. 1567. děkan kapitoly dříve kollegiatní, později exemptní, který obyčejně dostává důstojnosť biskupskou in patribus infidelium, jak zněl starší titul, který papežem Lvem XIII. byl zrušen; prvním biskupem stal se děkan Jakub Wóski z Bärenstammu r. 1753., a vyhrazeno to všem jeho nástupcům.

V Drážďanech byl založen 19. února r. 1827. rozkazem saského krále Bedřicha Augusta s povolením papežovým pro dědičné země saské apoštolský vikariat s katolickou konsistoří, aby takto bylo postaráno o církevní a školské záležitosti saských katolíků. Když byl saský kurfiřt a později král polský, August Silný, přestoupil r. 1697. v Badenu u Vídně ke katolické církvi (jeho syn, princ Bedřich August, přijal katolickou víru v Bologni r. 1712.), byl v Drážďanech Karel Wota z tovaryšstva Ježíšova jeho zpovědníkem. Papež Klement IX. jmenoval ho r. 1708. apoštolským praefektem v Sasku. Po jeho smrti (r. 1715.) přešla duchovní pravomoc nad katolíky saskými na apoštolské praefekty misijní v půlnočním Německu, kteří měli sídlo svoje v Kolíně u Hildesheimu. Od r. 1763. byli apoštolskými vikáři v Sasku, aniž byli státem uznáni: Augustin Eggs († 1764.), P. František Herz († 1800.), Alois Schneider († 1818.), Ignác Mauermann († 1841.), jeho starší bratr Vavř. Mauermann († 1845.), Josef Dittrich († 1853.), Ludvík Forwerk († 1875.), Fr. Bernert († 1890.) a dr. Ludvík Wahl.

Státem byli uznáni apoštolští vikářové v Sasku katolickou konsistoří a vikariatním soudnictvím r. 1827. rozhodnutím krále Bedřicha Augusta.

R. 1864. měla diecése lužická 26.445, drážďanská 20.996 katolíků.

Katolíci v diecési lužické jsou usazeni v krajské direkcí budyšínské, totiž v hejtmanstvích budyšínském a lubijském, katolíci diecése drážďanské v krajských diecésích drážďanské, lipské a cvikavské.

Roku 1867. bylo v budyšínské diecési 26.241 katolíků, asi o 200 méně nežli před třemi roky, protože bylo té doby hojně katolických jinochů u vojska, tak že byli jinde čítáni. Drážďanská vzrostla značně, na 25.229 katolíků, poněvadž jsou katolíci většinou v městech, kam je příliv odjinud dosti mocný. Za to však jsou ka-

tolíci diecése lužické dosti zámožni, stálejší v sídle a kompaktní zvláště mezi Srby a okolo Ostrice.

Zajímavo jest dále stopovati rozvoj katolíků v obou saských diecésích; r. 1871. bylo v diecési budyšínské 26.980, v drážďanské 26.662 katolíků, v celém Sasku tedy 53.642.

Roku 1875. měla budyšínská diecése již 29.690 katolíků, kdežto drážďanská značně vzrostla, totiž na 43.659 katolíků, v celém Sasku tedy 73.349 katolíků, o 19.707 více než před pěti lety. Roku 1875. bylo v Sasku 2,739.987 všech obyvatel.

Od r. 1834. do 1875. se v Saském království evangelíci rozmnožili skoro jednou tolik, počet jich 1,565.170 vzrostl na 2,664.341; katolíci v tomto čase vzrostli skoro třikráte tolik, z 27.938 dostoupil r. 1875. počet jejich 73.349. Židé však se rozmnožili skoro sedmkráte za tu dobu, z 850 vzrostli na 5.360.

Podle sčítání r. 1880. bylo v budyšínské diecési 29.363 katolíků, v drážďanské pak 43.582, tedy o něco méně, nežli před pěti léty, protože tehdy bylo zaměstnáno při stavbě železnic mnoho katolických Čechů, Poláků, Slováků a Italů, kteří po ukončené práci odešli.

Církev katolická v Sasku těšila se až do r. 1876. úplné svobodě, které jí »svobodomyslní« protestanté záviděli. A proto konaly se pokusy, aby církvi té byla dána svěrací kazajka, aby se nemohla tak rozšiřovati a utěšeně rozvíjeti, avšak církev nebyla ve všem a všude tak svobodna, jak býti měla, poněvadž zvláště úřady jí připravovaly zhusta nepříjemnosti tím, že podle svého vykládaly zákony. Liberálové jí nepřáli, že se rozšiřovala, zakládala nové farní osady, stavěla nové kostely a školy. A proto již v roce 1845. byl podán návrh zákona, který uděloval státu větší práva na církev katolickou, zákon však nevešel v platnost, poněvadž se nesjednotily na něm obě komory. Roku 1876 však byl přece nový zákon církevní vydán, který jest katolické církvi nepříznivý.

»Tisíc let šlo to dobře bez tohoto zákona«, dovozuje »Katholski Posoł« r. 1876. v čís. 14., »zrovna tak dobře by to šlo dále bez něho, katolická církev jesti táž, nepřekáží nikde rozvoji zemského blaha, neruší práv a statků svých krajanů, neprotiví se nikde státním zákonům. Podle vyznání samého ministra jest v zemi náboženský mír, zatím co v sousedním Prusku roznítil se nepokoj podobnými zákony a splodil poměry v pravdě žaluplné, vzbudil truchlost a žalost v mnoha milionech poddaných a způsobil zemi nenahraditelnou škodu.«

Proti novému církevnímu zákonu mluvil zvláště princ Jiří, který, ač náleží k panovnické rodině, která vládne nad zemí většinou protestantskou, přece hájil neohroženě zájmů katolických. Dále se opíral statečně tomuto zákonu děkan a biskup Bernert, poukazuje na nejasnost zákona stran záležitostí vnitřních a zevnějších.

Byly zachovány ovšem některé věci již dříve, avšak jednotlivý řád se jim podrobil, kdežto není možno hlasovati pro zákon, který tyto věci na věčné časy ustanovuje, jak významně prohlásil princ Jiří.

Novým bylo, že, jakmile se uprázdní neb obsadí místo duchovního, má to býti vládě oznámeno, čehož dříve nebylo. U nás nikomu ani nenapadne, aby nad takovými věcmi se pozastavoval. Tak jsme se všedněli. Citelně poškozuje zájmy katolické církve ustanovení,

že všichni, kteří chtějí dostati v Sasku místo duchovního, musí studovati na gymnasiu neb universitě v Německu, nestane-li se tak, mají se kandidáti podrobiti zkoušce před zvláštním komisařem vládním. Zvláště bylo dovoleno, že chovanci lužického semináře v Praze mohou býti ustanoveni v Sasku jako duchovní. Avšak mají-li se podrobiti také zkoušce, není jasně vyjádřeno; žádá se to však. To jest veliká nerovnosť, poněvadž se nežádá zkoušek od kandidátů lékařství a práv. Těmito obtížemi mají býti mladí mužové odvráceni od studií bohosloveckých. (Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Velebitelé nové školy hlásají rovněž do světa, že nová škola vychovává nábožensky žactvo jako stará, a dovolávají se, že se v nové škole katoličtí žáci též katolickému náboženství učí. Dle zákona vyučuje se náboženství ve škole obecné jako předmětu jinému. A jako při dějepise nemusím přihlížeti k mluvnici, tak také učitel při všech ostatních předmětech nemusí se zmiňovati o Pánu Bohu, o Kristu Pánu, o poměru člověka ku svému Stvořiteli.

Příslušní úřadové církevní (představenstva židovských obcí náboženských) mají vyučování v náboženství opatřovati a k němu dohlížeti. V učebné osnově se ustanovil ministerstvem kultu a vyučování počet hodin pro náboženství na školách jednotřídních nerozdělených (celodenní vyučování mají všickni žáci) téhodně tři hodiny, jsou-li v obci farní, jsou-li mimo farní obec, téhodně dvě hodiny; na školách jednotřídních rozdělených (starší žáci chodí jen po půl dnu a mladší též jen polodenně do školy), jsou-li v obci farní, po dvou hodinách téhodně v každém oddělení, jsou-li mimo farní obec, pro všechny žáky společně dvě hodiny téhodně; na dvoutřídních školách, jsou-li v obci farní, v každé třídě dvě hodiny téhodně; jsou-li mimo farní obec, v první třídě jednu, ve druhé třídě dvě hodiny téhodně; na všech ostatních školách obecných v každé třídě dvě hodiny téhodně. [1])

Dle zemského zákona jest duchovenstvu správu vedoucímu přiřknuta remunerace za vyučování náboženství ve vyšších třídách, a to za každou týdenní hodinu vyučovací ročně 15 zlatých. Jestliže vyučování náboženské uděluje se mimo bydliště učitele náboženství, tedy k tomu propůjčeny buďte dle potřeby, hledíc při tom k odlehlosti a k jiným místním okolnostem, přiměřené povozy, anebo dány buďte náhrady za cestu. *Udělená náhrada za více hodin vy-*

---

[1]) Tak jest na Moravě; u nás, nehledíc k tomu, jsou-li školy při kostele či ne, jsou náboženství vykázány dvě hodiny týdně pro každou třídu. Red.

učování na školách 4—8 třídních byla jistě spravedlivá, neboť stará škola bývala jedno- až trojtřídní, a hlavní škola čtyřtřídní mívala již svého katechetu. Zákonitá remunerace za více vyučování stala se skutkem teprve r. 1888. a dovoz do školy, kde duchovní nebydlil, ustanoven již starým politickým zřízením školním.

V § 5. zákona ze dne 14. května 1869. čteme též toto: Nebylo-li v některém místě duchovního, který by pravidelně náboženství mohl vyučovati, může učitel s přivolením úřadu církevního přidržen býti, aby byl při tomto vyučování dítek jeho vyznání náležejících nápomocen dle nařízení od úřadů školních o tom vydaných. Z příčiny té také učitelé se zkoušejí z náboženství, aby mohli subsidiárně vyučovati náboženství.

Katoličtí žáci dle nedávného nařízení mají po celý rok obcovati službám Božím v neděli a ve svátek, od Velikonoc mají aspoň ve všední den třikráte týhodně před počátkem vyučování mši svaté obcovati, církevního průvodu v křížové dny a na sv. Marka [1]) a o Božím Těle se súčastniti a třikráte během školního roku k svaté zpovědi a k sv. přijímání jíti. Při všech těchto cvičeních a náboženských výkonech a pobožnostech mají učitelé dozírati k žákům. To vše se stalo po dlouholetém naléhání a upozorňování.

Toto vše nestačí k řádné výchově nábožensko-mravní. Dvě hodiny týhodně pro tak důležitý předmět, jako jest náboženství, jest málo, jest to již z té příčiny nedostatečný počet, poněvadž málo učitelů podporuje katechetu. Neuvádíme dokladů, aby se neřeklo, že denuncujeme. *Učebnice také nejsou dle toho.* V učebnicích staré školy byl brán slušný zřetel ke katolické víře. Vizme v I. díle pro starou školu čl. 90. Pastýřové u jeslí, čl. 91. Svatí tři králové, článek 92. Dvanáctiletý Ježíš, čl. 93. Ježíš, přítel dítek, čl. 94. Sv. Mikuláš, čl. 95. Svatý Cyrill a Method, čl. 96. Svatá Lidmila a vnuk její Václav. Modlitby.

V II. díle: čl. 4. Stvoření světa, čl. 6. Moudrost Boží, čl. 7. Pán Bůh dobrý je, čl. 9. Neděle, čl. 10. Bůh všudy přítomný, čl. 37. Církev, čl. 38. Svatý Cyrill a Methoděj, čl. 39. Svatý Václav, čl. 42. Svatý Vojtěch a Sv. Štěpán, čl. 43. Modlitby malých, čl. 44. Písně: O nejsvětější svátosti. Chorál. Jméno Maria. Prosba za dušičky.

V III. díle články: 1. Stvořitel, 2. Ze žalmu 148, 3. Mocnost Boží, 4. Píseň večerní, 5. Přísloví o Bohu, 6. Otázky, 7. Sv. Augustin, 8. Víra, 9. Rok církevní, 10. Oběť, 11. Kříž, 12. Církev, 13. Katolík, 14. Vyvolení Boží, 15. Dobrý pastýř, 16. Vzkříšení, 18. Nebe, 19. Modlitba, 20. Peruť duše, 21. Svatý Jan evangelista, 25. Anděl strážný, 26. Pocta svatých, 27. Královna svatých, 30. Modlitba za rodiče, 39. Chrám Páně, 40. Sedmero svátostí, 41. Jádro křesťanských povinností, 43. Svatý Karel Boromejský, 45. Kláštery a duchovní řády, 49. Sv. Alois na smrtelném loži, 50. Poslední věci, 104. Pronásledování křesťanů, 125. Modlitba za císaře.

Podívejme se do čítanek nové školy, a to zase do trojdílných, které jsou nejvíce rozšířeny, jak se tam cit náboženský povzbuzuje a katolická víra utvrzuje.

---

[1]) Na Moravě; u nás se má v ty dny vyučovati, a jest pouze těm žákům, kteří se pobožnosti súčastniti chtějí, nepřítomnost ve škole omluvena. Red.

I. díl: čl. 1. Milý Pán Bůh, 91. O Bohu, 92. *Veršík* o důvěře v Boha.

II. díl: čl. 1. S Pánem Bohem, 2. Modlitba ranní, 32. Pán Bůh dobrý jest; ve článku 169. »*První arcibiskup moravský*« *není ani udáno, že Cyrill a Methoděj byli apoštolé slovanští, že jsou svatými a patroni moravští!* čl. 172. Svatý Václav *psán též velmi zdrželivě*.

III. díl: čl. 1. Všemohoucímu. 2. Modlitba Páně. 3. Otázky. 115. Sv. Vojtěch (*psán velmi zdrželivě*).

Nezdá se býti pravdivo, že v moderní výchově je Bůh jen poučným pojmem a ne Bůh živý, jenž dává milost a požehnání? Není to Vykupitel a posvětitel, s nímž má člověk nejdůvěrněji obcovati; není to Bůh křesťanstva, jenž všecko řídí; je to nepřístupný, v tichém klidu nad hvězdami trůnící bůh deismu, jenž zůstavuje svět světu!

V obecných školách jest asi 98 procent katolického žactva, ale při výchově a učbě školní béře se pramálo zřetele k jeho náboženství! Není divu, že jest v odchovancích nové školy tolik nespokojenců!

V obecné škole nejsou žáci utvrzováni v mravouce katolické. Dvě hodiny týdenní nestačí, aby děti byly ve svatém náboženství tak vycvičeny, by jim to dostačovalo pro život. Nevyhnutelně třeba tu ještě úsilovné práce se strany učitelů. A tito by měli katechetu podporovati v jeho záslužné snaze, majíce na paměti, že jsou spolupracovníky Ježíše Krista, že se dělí s anděly strážnými o vznešený úřad: bdíti nad dušemi nesmrtelnými a vzdělávati je!

Od židů a protestantů nová škola nedošla pochvaly. Židé i protestanté všude, kde mohli, zřizovali si své soukromé náboženské školy, jaké bývaly před tak řečenou moderní školou. Hned poznali, že děti nenabudou vzdělání v duchu svého vyznání. Platí třebas dvojnásobně, platí ochotně, neboť vědí, že děti jejich jsou na základě svého náboženství vychovávány a vyučovány.

Vidíme již nyní ty výsledky v životě socialním a politickém. Mužové 34letí jsou všickni odchovanci nové školy. Kolik najdeme mezi nimi dobrých katolíků? Sami se za svou víru stydí, nežijí dle ní, spílají jí a tropí si z ní posměch; spolčují se s nepřátely jinověrci na snižování naší, jedině pravé svaté víry. A proč to medle vše dělají? Jedině z nedostatečného náboženského vzdělání.

Katoličtí duchovní jsou takým lidem trním v oku, zlehčují je, kde a jak mohou; spílají jim zpátečníků a tmářů, papeženců a černých! Takoví lidé mají rozum a snahu, ale pro nic dobrého! A přece jest dějinami dokázáno, že bez víry v Boha vševědoucího, všudy přítomného a nejvýš spravedlivého, nelze lidské společnosti trvati. Slavný pohan Cicero praví: »Vezmi lidem úctu k bohům, zdaž nemusí přestati také veškera věrnost a společnost lidského pokolení, jakož i nejpřednější ze všech ctností — spravedlnost?«

Soudíce dle vzrůstajících zmatků a různých klamných hesel, podrývajících autoritu Božskou i světskou, neváháme se připojiti k prozíravým mužům, že jest nejvýš třeba, aby dle naléhavé potřeby a pro blaho státu, národa a církve bylo v obecné škole dopřáno vyučování náboženství více času, aby v rozsáhlejší a prohloubenější míře s mravoukou katolickou a nikoliv rozumovou všecky učebnice, a zvláště čítanky byly znovuzřízeny v duchu katolickém, aby tak výchovu na základě katolického náboženství podporovaly.

Část třetí.

Učitelé.

Učitelé staré školy jsou jistým nedoučeným lidem za terč všelikých neslušných a hloupých vtipů. Učitelé staré školy byli přiměřeně vzděláni pro svůj úřad. A mnohý z nich posud zaujímá vynikající místo v učitelstvu nové školy, a to k nemalému prospěchu.

K učitelskému úřadu věnovali se tehdy mladíci více z povolání než nyní, kdy tak mnohému »akademikovi« se stal úřad učitelský posledním útočištěm. Do ústavu učitelského čili praeperandie byli přijímáni mladíci 25letí, fysicky i duševně zdraví, nesměli býti chromí, ani dost málo hrbatí, neb šilhaví. Musili se prokázati, že navštěvovali aspoň dvě realní třídy. Bylo se podrobiti přijímací zkoušce; též se vyžadovalo jakéhosi hudebního vzdělání. Studie na ústavě trvaly dvě léta. Vyučovací předměty byly v I. ročníku: 1. Nauka náboženská. 2. Vychovatelství. 3. Vyučovatelství, 4. Český vyučovací jazyk. 5. Německý jazyk jako druhý učební jazyk: čtení, mluvnice a pravopis, ústní a písemné pronášení myšlének. 6. Počtářství. 7. Krasopis a rychlopis 8. Země- a dějepis Rakouského mocnářství. 9. Přírodopis vzhledem k obsahu čítanek. 10. Kreslení a zeměměřictví. 11. Zpěv. 12. Hra na varhany. 13. Polní hospodářství, štěpařství a včelařství. 14. Hra na housle, 15. Tělocvik.

Ve druhém ročníku byly tytéž předměty, ovšem u větším a prohlubenějším rozsahu. Čekatelé druhého ročníku byli rozděleni na skupiny, aby hospitovali ve vyučování. Bylo jim pilně dělati poznámky.

Na Moravě byly tehdy dva ústavy, v Olomúci a v Brně. Ředitelé P. Chmelíček a Schmied získali si o moravské školství veliké zásluhy.

Ústavy byly obojazyčné čili utraquistické. Češi učili se česky i německy, Němci německy i česky. Někteří Němci se naučili tak česky, že mohli vyučovati na českých školách. Čeští kandidáti byli obyčejně způsobilí vyučovati na českých i na německých školách, zřídka se však stalo, že by byl Čech šel za učitele do německé obce.

Jednotlivé učebné předměty byly rozděleny mezi ředitele, katechetu, učitele z hlavní školy a učitele hudby, byl to obyčejně varhaník při dómě.

Velikou výhodou bylo pro čekatele, že byli vyučováni praktickými učiteli, kteří svou mnoholetou zkušeností vysvětlovali různé didaktické a paedagogické zásady, všude upozorňovali na praktický život a též se dovolávali, jak oni v tom neb onom případě si počínali. Čekatelé mívali též pokusné výstupy v ročníku před ředitelem. O takovém výstupu podávali úsudek na základě probrané methodiky. Učení bylo dosti; prázdné chvíle málo..

V letech šedesátých byl učiněn pokus s tak zvanými konvikty pro čekatele. Myšlénka byla dobrá, ale provedení se nezamlouvalo. V rozsáhlém domě bylo najato několik bytů, které se spojily. Tam bydlilo několik čekatelů, bylo to zařízení kasárnické; o stravu a prádlo bylo každému se starati. Veliká čistota a pořádek tam nebývaly. Jeden z učitelů byl inspektorem, měl tam častěji dohlížeti. V každé světnici byl dozorce. Čekatelé platili za byt málo. Zemský výbor udílel stipendia po 30 zl., na prvním místě synům učitelským.

Koncem druhého roku bylo se podrobiti každému čekateli písemné i ústní zkoušce. Při ústní zkoušce byla komise ze členů sboru učitelského, ředitele, katechety, školního rady, kanovníka scholastika a ještě z konsist. kancléře.

Zkoušky trvaly několik dnů, denně bylo zkoušeno 6—8 čekatelů. Některým byla zkouška z jistých předmětů prominuta. Zkoušky děly se slavnostně. Členové komise byli ve fracích, kněži v talárech, čekatelé rovněž svátečně oděni. Vysvědčení udílelo kandidátům způsobilosť vyučovati jako podučitelé na trojtřídné obecné, nebo hlavní škole.

Na učitelském ústavě byla přístupna knihovna studijní, jakož i universitní. Pilní čekatelé hojně užívali té příležitosti, aby ducha svého obohacovali.

Dle tehdejšího zařízení byla varhanická služba spojena s úřadem učitelským; čekatelé byli tedy řádně též připravováni. Učili se chorálnímu i sborovému zpěvu, vedle hře na varhany i nauce o harmonii a jenerálnímu basu. V ústavě byly různé hudební nástroje, hudbymilovní čekatelé měli příležitosť se přiučiti hráti na flétnu, klarinet, lesní roh, trubku, viollu, cello, basu a p. v. Velmi často se provozovaly v chrámě figurální i vokální mše. Ku poctě ředitelově pořádala se ročně školní domácí hudební a deklamatorní slavnosť. Učební síň se upravila, vypůjčené lustry se rozvěsily, hosté: ředitel, sbor učitelský se svými manželkami se uvedli, slavnosť počala. Nejlepší deklamatoři přednášeli české i německé básně, vybraní pěvci z obou ročníků zapěli několik českých i německých sborů, pak se sehrály některé klasické skladby. Neúčinkující čekatelé byli též přítomni. Učebné síně byly otevřeny od 6 hodin ráno do 9 hodin večer; každý čekatel se tam směl zdržovati. Bylo to pravé mraveniště píle, snahy a závodu! Za stoly pracovalo se literně, čekatel sedě u varhan, cvičil se v praeludování, v oknech učili se jiní na různé hudební nástroje, u tabule jiní počítali, jiní studovali na mapě zeměpisné atd. Velice často docházeli učitelé »na skok«, též ředitel denně zavítal mezi svou »chasu«. Prošel celým sálem, všude u skupin se zastavil, učinil několik žertovných poznámek a zase odešel.

Přípravná studia trvala obyčejně 6 roků: 3. a 4. třída hlavní školy, 1. až 2. třída reální školy a dvouroční běh ústavu učitelského. Poloviční stravné: byt, snídaně bez chleba, oběd, byly za čtyři až šest zlatých.

Čekatelé z druhého ročníku obyčejně vyučovali soukromě děti z hlavní školy, ředitel sám rozděloval ty hodiny.

Čekatelé měli tak přístup do zámožných, úřednických, vojenských a měšťanských rodin, a tím získali též velmi mnoho nejen na příjmech, ale i v příčině společenského života; nabývali uhlazenějších mravů, uspořádanějšího zevnějšku, ve vyučování nabyli větší prakse a cviku. Docházejíce do rodin vůbec vážených a obcujíce s mládeží, dávali na sebe bedlivý pozor, by byli svým soukromým žákům též dobrým příkladem, aby tak vzdělávajíce a vychovávajíce jiné, sami sebe zdokonalovali. A to jim bylo prospěšno. Někteří měli více příjmů než později jako podučitelé. Za zbývající peníze kupovali si knihy a hudebniny. A to bylo také dobré. Tehdy se nevydávaly takové knihy, aby jimi mohl býti mladík sveden s cesty ctnosti. Tehdejší česká kniha mohla býti bez předcházejícího schválení od

každého čtena, vycházely v té době »Spisy Boženy Němcové, Prok. Chocholouška, K. Tyla, J. Kollára, Fr. L. Čelakovského« a některých jiných. Četba takových spisů nezůstala bez účinků na mysl mladíků. Láska k českému národu plápolala v čistém, nezkaženém srdci velikým, neuhasitelným plamenem. Toto vlastenecké nadšení brali s sebou do života a působili po boku duchovních blahodárně dále.

Popatřme na studijní přípravu učitelstva nové školy. Výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 31. července 1886. čís. 6031. se určuje: Kdo do prvního ročníku ústavu učitelského vstoupiti chce, může vzdělání přípravného nabyti v některé z přípravných tříd, k tomu konci zvláště zřízených, na škole měšťanské, nebo kterýmkoli způsobem jiným. Především jde v této věci o náležitou přípravu v jazyce vyučovacím a v počtech. Vyžaduje se tedy od mladíka, který se chce věnovati úřadu učitelskému, měšťanská škola, nebo přípravné třídy. V této jsou učebné předměty: 1. Náboženství. 2. Jazyk vyučovací (čtení, cvičení v memorování a mluvení, mluvnice, pravopis). 3. Zeměpis a dějepis. 4. Počty. 5. Nauka o tvarech měřických a kreslení. 6. Přírodopis a přírodozpyt. 7. Krasopis. 8. Zpěv. 9. Hra na housle. 10. Tělocvik. Celkem 28 hodin vyučovacích týdně. Podává se ze všech předmětů méně než v měšťanské škole, což lze dokázati z učebné osnovy.

Přijetí do ústavu učitelského závisí od výsledku přijímací zkoušky. Do ročníku jednoho dovoleno jest přijati 50 až 60 žáků. Učitelskému úřadu věnují se mladíci s různým předběžným vzděláním. V ústavě učitelském mohou býti čekatelé z přípravných tříd měšťanské a realní školy, gymnasia, abiturienti středních škol, z vysokého učení, z fakulty bohoslovecké, filosofické, právnické, lékařské, z techniky, z hospodářské školy. Chovanci sešlí z různých škol neoddali se jistě všickni z povolání úřadu učitelskému. Dle naší zkušenosti učinili tak jen oni z přípravné třídy a z měšťanské školy. Ovšem, že abiturienti a akademikové nevstupují do I. ročníku, nýbrž do IV. ročníku. Tato různost v předběžném vzdělání se nedoporučuje. Na ústavě učitelském vyučuje se: 1. náboženství, 2. paedagogice se cvičením praktickým, 3. jazyku vyučovacímu, 4. zeměpisu, 5. dějepisu a nauce o ústavě vlasti, 6. mathematice a kreslení geometrickému, 7. přírodopisu, 8. přírodozpytu, 9. polnímu hospodářství, 10. krasopisu, 11. kreslení od ruky, 12. hudbě, hledíc zvláště k hudbě církevní, 13. tělocviku. Kde toho třeba, učí se i druhému jazyku zemskému. Na ústavě pro učitelky učí se ještě ženským ručním pracím. Učebná látka z jazyka vyučovacího, zeměpisu, dějepisu, mathematiky, přírodopisu, přírodozpytu jest skoro táž, jako na nižší střední škole.

Ústav má 4 ročníky. V prvém ročníku čekatel nepozoruje, že jest na odborném ústavě (kromě hudby). Žák, který byl příkladně ve 4 gymnasialních třídách, si myslí: »Tomu jsem se již učil, to již umím.« A spoléhaje na své domnělé vědění, není tak pilný jako žák z měšťanské školy, který shledává, že jest mu některé mezery vyplniti. Abiturient nebývá obyčejně se svým stavem spokojen. Učitelství neposkytuje příjemného života ani blahobytu, samá námaha, práce mnohdy nevděčná a klopotná, nervy rozrušující; při jiných oborech jest snad práce snadnější, odměna větší, zevnější úcta a vážnost okázalejší, a když to abiturient spozoruje, porovnává, že by se tak mohl míti jako advokát, který byl jeho spolužákem, nebo

soudní adjunkt B., rovněž jeho spolužák, kdyby nebyl šel k učitelství? A čím více o tom přemýšlí a přemítá, tím těžším a obtížnějším jest mu jeho úřad. Před lety byla pro takové lidi ještě naděje, že po vykonaných zkouškách se mohou státi odbornými učiteli na měšťanských školách.

V II. ročníku vyučuje se nauce o vychovávání 2 hodiny týdně. V III. ročníku v prvém pololetí vyučuje se po 3 hodinách týhodně nauce o vyučování a v druhém pololetí specielní methodice.

Specielní methodika vztahuje se k vyučování ve třídě prvé. Chovanci v III. roč. hospitují po celý rok ve cvičné škole v prvém pololetí po hodině, v II. pololetí po dvou hodinách týdně. O hospitování tom koná se týdně porada. V druhém pololetí konají čekatelé pokusy a výstupy.

Ve IV. ročníku jsou dějiny vychovatelství a vyučování, opakuje se probraná látka z II. a III. ročníku. Znalost zákonů školských. Praxe školní získává se praktickými výstupy a poradami o nich. Čekatelé hospitují po skupinách ve cvičné škole týdně 3 hodiny, kde též vystupují vyučujíce a 2 hodiny týdně hospitují všichni v jisté třídě cvičné školy, kde mívají »hlavní výstupy.« O výstupech těch jsou rovněž týhodně porady.

Nauka o polním hospodářství jest v III. a IV. ročníku po 2 hod. týdně. Ve IV ročníku vyučuje se ze všech předmětů, které jsou předepsány na obecné škole, zvláštní methodice a nastává opakování i doplňování probrané učebné látky z nižších tříd. Hudba se vztahuje ku všeobecné nauce o hudbě a zpěvu týdně po hodině v I. a v II. ročníku; zpěvu v III. a IV. ročníku po 2 hod; hře na housle v I. a II. roč. po 2 hod., v III. a IV. roč. po hodině; hře na klavír po skupinách 8—10 čekatelů v I. a II. roč. po dvou hod. a hře na varhany v III. a IV. roč. po 2. hod. týmže způsobem.

Maturitním zkouškám předsedá některý člen zemské školní rady, obyčejně zemský školní inspektor. Dějí se tak skoro jako za staré školy s tím rozdílem, že členové komise jsou kromě vyslance zemské školní rady ředitel ústavu a učitelé zaměstnaní ve IV. roč. Vysvědčení dospělosti poskytuje způsobilost dosazenu býti zatímným podučitelem (podučitelkou) nebo učitelem (učitelkou) na veřejných školách obecných.

Sbor učitelský se skládá z ředitele, z katechety, hlavních (profesorů) a cvičných (vzorných) učitelů.

Hlavními učiteli jmenováni bývají obyčejně supplenti anebo profesoři středních škol.

V Rakousku jest málo hlavních učitelů, kteří by byli seznali obecnou školu z vlastní zkušenosti. Hlavní učitelé vzdělávají učitelstvo národní jak theoreticky, tak methodicky, cviční dozírají jen k praktickým výkonům. Kdyby praktičtí národní učitelé stojící na výši požadavků doby vychovávali nám národní učitelstvo, nebylo by příčiny k obavě, že by tito odchovanci nebyli snad lépe do školství obecného zasvěceni, než jsou nyní. Knihovny užívá se též, státních i zemských stipendií jest také dostatek, jen že učitelští synové nemají přednost. Poměr mezi učitelem a žákem není tak srdečný a důvěrný jako býval. Čekatelé málo si vypomáhají soukromým vyučováním, privátních hodin je poskrovnu. Čekatelé nemají tolik příležitosti, aby vešli do styku se vzdělanějšími rodinami; jsou odkázáni

na svůj byt a na obcování mezi sebou. Největší potíž bývá o dobrý, spolehlivý byt. Zde se mladíci nejvíce mravně i tělesně kazí. V bytech se kouří, pije, hraje v karty, tam se scházejí s děvčaty a p. v. Bylo by velmi záhodno brzy zříditi při každé střední škole a při ústavech učitelských konvikty nebo semináře. Nepotřebujeme jen vzdělané učitelstvo, ale také, *a to hlavně, zbožně vychované a mravně zachovalé pěstouny pro mládež naši.* My chceme, aby děti naše byly nejen slovy poučovány, než i aby naši vychovatelé jim vzorným, dobrým příkladem svítili, tak jen splní svůj vznešený úkol!

Odchovancům staré školy bylo vštěpováno, jak mladý učitel má býti skromný, pokorný, uctivý, zdvořilý, zbožný, příkladný. Z nové školy však vycházejí nám nejvíce mladíci domýšliví, nadutí, nezdvořilí, vypínaví, nevšímaví. Mnozí myslí, že je má napřed pozdraviti správce školy, farář, předseda, obecní představený. Svými nerozvážlivým chováním dávají mnohdy veřejné pohoršení. A mohou býti jinačí? Nejsou to následky výchovy, v níž náboženství malou nebo žádnou účast nemělo?

Avšak zanechme trudných reflexí a pokračujme dále.

Ze staré školy ustanovoval děkan podučitele. K němu se bylo obrátiti. Děkani, kteří dobře věděli, které škole ve svém okresu se nedostávalo podučitele, dopsali obyčejně řediteli učitelského ústavu, a tento jim doporučil některého z abiturientů, který se mu zdál býti pro místo nejvhodnější. Tím se stávalo, že určené místo bylo ku spokojenosti obsazeno. Konsistoř vydala nově ustanovenému podučiteli dekret na tisknutém blanketě, podepsaném scholastikem a kancléřem konsistoře a opatřeném úředním razítkem. Místní duchovní správce a učitel byli o tom uvědoměni. Podučitel se přistěhoval, ubytoval se ve své světnici ve školní budově; představil se a byl srdečně a přátelsky uvítán; v rodině učitelově byl považován za člena; zde se též stravoval. S učitelem snášel strasti i radosti společně. V kostele a na kůru vypomáhal, jak mohl.

Podučitel staré školy, mající dekret, byl definitivním a dle tehdejších vojenských zákonů nebyl vzat k vojsku. Po tříleté uspokojivé službě byl připuštěn k učitelské zkoušce čili konkursu. Zkouška měla jako nyní po většině ráz praktický. Zkoušky se mohly konati pro obecné nebo pro hlavní školy s vyučovacím jazykem českým nebo německým anebo oběma. Pro školy hlavní byly požadavky větší, asi tak, jako nyní pro školy měšťanské.

Při jmenování učitele za správce školy přihlíželo se ke služebním letům, ke zvláštním zásluhám a způsobilosti. Školní okresy byly menší než nyní, jsouce omezeny na děkanství, jednotřídek bylo rovněž více než vícetřídních. Tak v okresu X. bylo 19 škol, mezi nimi 2 trojtřídní, 5 dvoutřídních a 12 jednotřídních. Jako nyní, tak i dříve bylo v první řadě přihlíženo k učitelům — uchazečům z okresu. Obecní výbor za porady s místním duchovním vykonal praesentaci. Okresní školdozorce učinil terno a zaslal podanou praesentaci konsistoři, která zaslala dokumenty praesentovaného i s jinými kompetenty zemské vládě. Praesentovaný byl obyčejně potvrzen a konsistoř odeslala dekret. Žádosti přijímal okresní školdozorce. Konkursy na uprázdněná místa byly vypsány v kurrendě se lhůtou šestinedělní. Mohl se tedy ucházeti každý, i z jiného okresu. Na lepší místa bývalo kompetentů vždy dosti, právě jako nyní. Jelikož

však se bral zřetel k služebním letům a k zásluze, přišli do terna nejstarší a nejzasloužilejší. A jestli některý kompetent se dověděl, jak jsou staří spolu kompetenti, věděl hned, má-li naději na ono místo nebo ne.

Nebylo tedy třeba, aby některý kompetent líbal ruce farské kuchařce, by našel milostivé oko u faráře nebo u děkana. Celý průběh jmenování trval obyčejně 3 měsíce. Nově jmenovaný učitel byl občany obce, kam byl dosazen, přestěhován.

Za našich dob má býti lhůta konkursu též šestinedělní, žádosti přijímá okresní školní rada téhož okresu, kde jest uprázdněno místo, žádosti došlé zašlou se místní školní radě. Tato je předloží obecnímu zastupitelstvu, aby určilo tři uchazeče pro terno, vrátí je s protokolem zase místní školní radě, která sestaví své terno, nejsouc vázána na terno obecního zastupitelstva [3]) a pošle všecka akta okresní školní radě, aby vykonala praesentaci.

Okresní školní rada může kterékoliv z kompetentů praesentovati. Zemská školní rada potvrdí praesentovaného, není-li nic protizákonného proti praesentovanému vytknouti.

Dle toho neví žádný z uchazečů, který bude jmenován. Znajíce poměry společenské, nebudeme se diviti, že mohou hned ve školní obci povstati třenice a řevnivosť mezi členy obecního zastupitelstva a místní školní radou. Každá strana hájí a doporučuje svého klienta. Mnohdy jde deputace až k zemské školní radě. Při tom však se nehledí ke stáří a zásluze, nýbrž k věcem docela jiným. Učitelstvo to ví. Následek toho jest osobní představování uchazečů. Jako ženich vyšňořený a vystrojený přijede kompetent A dnes, zítra B, pozítří snad najednou dva, tři. Obejdou celou obec, navštíví obecního starostu, radní, předsedu, místopředsedu, faráře i kaplana a m. j. Někteří představí se okresnímu hejtmanu, inspektorovi a jinde snad. Každý řídí se ve svém hovoru dle politického smýšlení těch oněch pánů; na faře ku př. jest každý z nich dobrý katolík a konservativec. Jest na snadě, že takový způsob ucházeti se nikterak nepovznáší stav učitelský.

Učitelstvo samo to cítí a proto pozdvihuje hlasu svého, by obsazování se dělo jinak, vhodněji.

Doba studií k dosažení úřadu učitelského trvá nyní 3 léta na měšťanské škole, většinou však na nižší střední, 4 léta na ústavě učitelském, tedy 7 neb osm let. Stravného se platí měsíčně na půl stravy 10—12 zlatých, za celé zaopatření 19—23 zl. Z toho možno seznati, že učitelstvo staré školy mělo tytéž studie, že však se úřadu učitelskému oddávalo více z povolání.

Také se více pěstovala pravá kollegialita, o které se méně mluvilo a psalo, mezi starým učitelstvem vládl duch křesťanské lásky a svornosti. Též obsazování uprázdněných míst dělo se jednodušeji a řídilo se ustálenými zásadami. Mladší učitel ctil šediny starého svého druha a choval se k němu s největší šetrností a uctivostí, neboť měl v té věci krásný a povzbuzující příklad u kněží. (Pokračování).

[3]) Na Moravě; v Čechách sestavuje terno místní šk. rada sama. Red.

Lom.

Vrch osamělý, skalnatý,
a na něm pustý lom,
od temene až do paty
ni květ ni keř ni strom.

Zří chmurně ve kraj daleký,
v to pestré moře lích, —
i on byl oděn před věky
do šatů zelených.

Leb holá teď a vrásčitá
od kamenníkův ran,
víc pěvci místa neskýtá, —
jen hejnu černých vran.

Ten chudý stvol a trávy žluť,
jež hubí mráz i žár,
jak šeptaly by v lomu hruď,
co urval živlů spár.

Klid všude kolem tesklivý; —
jen ve skal útesy
když zaduní to kladivy,
lom z těžka vzdychne si.

A z nitra duje větrů stesk,
kdy v mračna setmělá
se halí kraj a hromu blesk
mu bije do čela.

Vrch osamělý, skalnatý,
tak pustý jeho zjev — —
a vůkol jaro s poupaty
a skřivanů zní zpěv . . .

Tu v jeho srázném úbočí,
— z dob dětství milá zvěst! —
jak tryskly by mu do očí, —
já slzičky zřel kvést.

Mně zdálo se, ve kvítku tom,
jenž barvou krve plál,
že vyplakal ten smutný lom
své touhy, stesk i žal . . .

Ant. Bulant.

Bedřich Baraga a Bartoloměj Kopitar.

Napsal František Hiersche.

Po slovinských vlastech jmenovala se mnohokráte loni jména dvou mužů, na které mohou Slovinci býti hrdi, ježto celému světu ukázali, že i malý národek rodí veliké a slavné muže. Jsou to biskup Irenej Bedřich Baraga a Bartoloměj Kopitar. Prvnímu zbudován minulého roku v rodišti pomník, a kosti druhého převezeny z vídeňského hřbitova sv. Marxa do rodné otčiny. Zdá se mi záhodno podati krátký životopis obou, aby se i laskaví čtenáři »Vlasti« úžeji s nimi seznámili.

I.

Irenej Bedřich Baraga narodil se 29. června r. 1797. v zámku Malivasi blíže Trebuja v Dolní Krajině. V nejútlejším věku ztratil

matku a r. 1812. šel za ní i otec. Osiřelých dítek — Baraga měl dvě sestry, Amalii a Antonii — ujal se učený profesor církevních dějin a práva dr. Jiří Dolinar. Byl to šlechetný, bohabojný muž, a ačkoliv nekněz, jmenován konsistorním radou. Pod jeho ochranou a vedením studoval Bedřich dále na gymnasii lublaňském, cviče se vedle povinných předmětů v kreslení a moderních jazycích.

Po dokončeném studiu odebral se r. 1816. do Vídně na právnickou fakultu, maje v úmyslu převzíti potom otcovský statek. Než, stalo se jinak. Seznámil se zde se slavným a pobožným Redemptoristou Klementem Hofbauerem, kteréhož si vyvolil zpovědníkem. U něho ztrávil s některými svými kolegy mnohou večerní hodinku. Toto obcování se svatým knězem, jeho apoštolské působení, moudré rady a překrásný příklad přiměly Baragu k rozhodnutí, zasvětiti svůj život duchovnímu stavu. A skutečně vstoupil po Hofbauerově smrti do lublaňského semináře, přenechav zámek starší sestře Amalii, která se zatím provdala. Roku 1823. byl vysvěcen na kněze a za rok šel za kaplana do Šmartina u Kranje v Horní Krajině.

Nežli se zmíním o jeho kněžské činnosti, musím se dotknouti poněkud tehdejších poměrů ve stavu duchovním. Jak známo, vládl v oněch dobách mezi kněžími jansenism a jozefinism; tak tomu bylo i v Krajině. Duchovenstvo tímto duchem prodchnuté nestaralo se příliš o duchovní spásu duší; pobožný život zanedbáván, panovala všude vlažnost a netečnost. Tolik postačí k snadnějšímu posouzení následujícího.

V poměrech tak pro církev smutných začal Baraga, pln ducha Hofbauerova, jako kněz působiti. Jeho duchovní bratří podivně se na něho dívali vidouce, s jakým zápalem šel za svým povoláním, jak věrně plnil kněžské povinnosti, jak svatě žil. Baraga spal na prknech neb na holé slámě, vína nikdy nepil, co měl, rozdal a pokoje, klidu si vůbec nepopřál. Jednou docela i zul boty a dal je ubožákovi, nemoha mu právě nic jiného uděliti. Stalo se též, že přišel k úplně opuštěnému nemocnému; odnesl ho sám do svého bytu a staral se oň, dokud se nezotavil.

Není tudíž divno, že ho kolegové rádi neměli, že se mu smáli, ba ho i bláznem nazývali a že činili jeho působení všeliké překážky. Za to však lid měl ho ze srdce rád, vida v něm horlivého a obětivého sluhu Páně dle vůle Boží. Čím více se mu s jedné strany vysmívali, tím více k němu lnul lid. Na jeho kázaní přicházel lid z daleka, jeho zpovědnice byla jako v obležení, k nemocným ho volali i do jiných far, a Baraga pracoval neunavně.

Nepřátelům jeho se konečně podařilo vymoci jeho přesazení ze Šmartina do Metliky v Dolní Krajině blízko chorvatské hranice. Baragově horlivosti to bylo dílem vhod, neboť měl zde pro svou činnost mnohem širší pole. Metlický lid byl hrozně nevzdělán a zanedbán, proto zařídil školu a jal se v ní vyučovati. Než i tu neměl na růžích ustláno, i tady ho začali kněží brzy nenáviděti, vidouce jeho svatý zápal. V Šmartinu měl na své straně děkana z Kranja, Augustina Slugu, v něm měl aspoň trochu opory, zde však necítil s ním nikdo, zde ho pronásledovali všichni, vlastního faráře nevyjímajíc. S tímto se neshodl pro svoji křížovou cestu, kterou zavedl.

Když tedy viděl, že pro svoji nejčistší snahu a námahu je kamenem úrazu, umínil si, že opustí svou milou domovinu a drahé

krajany, pro které psal 2 knihy, a půjde do Ameriky jako misionář. Příležitost se mu naskytla po založení bratrstva sv. Leopolda pro severoamerické misie. Odešel r. 1829. a přistál roku následujícího v New-Yorku. Cincinnatský biskup Fenwick poslal ho mezi Indiány kmene Očipve.

Nejdříve bylo se mu naučiti indiánskému jazyku. To ovšem nebylo něco snadného. Již nářečí kmene Očipve je samo sebou velmi těžké, jazyk má jen 17 písmen, a slova jsou náramně dlouhá. Tak na př. sedlák se jmenuje: »bigwakamigibidjiganikewiniwag«. Této řeči se musil učiti bez mluvnice a slovníku. Dále bylo Baragovo putování velmi nesnadné; někdy procbodil unaven, roztrhán a hladov celé dny pralesy a houštinami, skoro všude jsa v nebezpečí smrti. Ale s Boží pomocí se mu přece podařilo obrátiti na víru a pokřtiti několik set Indiánů. Založil též více missionářských stanic, mezi nimi i Sant de Ste. Marie, kdež se stal po prvním Baltimorském církevním sněmě biskupem. Přítomní biskupové se totiž na sněmě dohodli, požádati papeže Pia IX. o zřízení jedenácti biskupství v Severní Americe, Sant de Ste. Marie v Michiganu byla mezi nimi. Pro toto biskupství navrhli sv. Otci misionáře Baragu. Sv. Otec tuto prosbu vyslyšel, jmenovav ho biskupem r. 1853.

Vraťme se však nazpět. Když se Baragovi práce rozmnožila, poslal mu Bůh dva pomocníky Slovince: misionáře Pirce a Smolnikara. Tento později od víry odpadl, a jal se rozšiřovati svou heresii. Baraga však postavil se mu na odpor, a aby byl úspěch větší, a aby své Indiány katolické víře zachoval, psal pro ně knihy. Jeho snaha byla korunována zdarem. To však Smolnikara rozhněvalo, tak že začal svoji zlosť rozlévati na Baragu i na Pirce: dělal jim všemožné překážky, mstil se jim a nadával. Baragu to nesmírně hnětlo, avšak přece na jeho osobní urážky nikdy neodpovídal, aniž se ve svých dopisech zmiňoval, co vše od Smolnikara jest mu vytrpěti.

Za svého pobytu v Americe vrátil se Baraga dvakráte do své staré otčiny, vždy proto, by získal nové pracovníky pro ubohé Indiány. Poprvé se to stalo r. 1836. a tehdy se odebrala s ním jeho sestra Antonie, která se v pařížském klášteře připravovala na misionářské působení; podruhé r. 1854. již jako biskup. Skutečně se mu povedlo pohnouti několik krajanů, že vlasť opustili a do Ameriky se odebrali. Mezi nimi dlužno jmenovati Ignáce Mraka, jenž se stal potom prvním Baragovým nástupcem v biskupství.

R. 1866. přesídlil se do Marquette, jelikož se ukázalo, že Sant de Ste. Marie není pro biskupské sídlo příhodným místem. Odtud odešel na druhý církevní sněm v Baltimore v témže roce konaném. Byl však již velmi sláb, ale není divu, povážíme-li, že byl skoro 70letý stařec, že biřmoval a kázal v různých jazycích i šestkráte denně, a co vytrpěl námah a útrap. Vždyť obrátil na víru a pokřtil vlastnoručně přes 25.000 pohanů. - V Baltimore ho ranila mrtvice hned první den na schodech arcibiskupského paláce. Trochu se mu sice ulevilo, tak že se mohl vrátiti domů, ale od toho času ustavičně slábl, až konečně vypustil ducha na svátek Jména Ježíšova dne 19. ledna r. 1868. Rakev s tělesnými pozůstatky neumorného sluhy Páně zazdili v biskupském kostele.

Baragu můžeme směle přičísti mezi nejvzornější kněze slovinské v tomto století. Dr. Lev Vončina sepsal jeho životopis již r. 1869;

loni vyšel ve druhém vydání, jenže nezměněn. Nyní sepisuje o něm knihu spiritual v chlapeckém semináři Josef Benkovič, aby měli Slovinci věčnou památku na jednoho ze svých nejslavnějších synů. V Americe, kde nejvíce působil, vědí o něm ovšem mnohem více nežli my zde. Proto bude velice zajímavým životopis, jejž vydá v angličině františkán P. Chrysostom Verwyst; data sbírá již 7 let. Zmiňuje se v jednom svém dopise, že v Americe uctívají Baragu jako světce, že jest ve státě Michiganu jeden okres a jedno město s jeho jménem »Baraga«. Připisují se mu též některé činy, o nichž nemožno jinak souditi, nežli že se staly na jeho přímluvu nadpřirozeným způsobem. O tom se zmiňuje též jeho sestra Antonie v dopise sestře Amalii již r. 1837. Praví taktéž, že jej měli Indiáni nesmírně rádi a že se i k ní velmi uctivě chovali, když se dověděli, že je Baragovou sestrou. Podobně jako P. Verwyst vyslovil se arcibiskup Bedřich Katzer před několika roky, řka, že chová pevnou naději, že bude Baraga dříve nebo později prohlášen za svatého. O tom svědčí i to, že jeho tělo dlouho nezpráchnivělo. Cincinnatský arcibiskup Purcell poradil zmíněnému biskupu Mrakovi, aby otevřel hrob a rakev a vzal z ní prsten s berlou, ježto se mohou ještě potřebovati. Když s dovolením obyvatel hrob otevřeli, našli tělo ještě celé, jenom seschlé. R. 1870 kostel shořel, proto musili hrob jinam přenésti, tehdy byl v rakvi samý popel.

Ku konci ještě toto: Jak již podotknuto, psal Baraga též knihy. Tak napsal pro Slovince šest slovinských modlitebních knih, asi deset indiánských, očipve-indiánskou mluvnici a slovník v angličině, dějiny a zvyky Indiánů ve frančině a němčině. Mimo to dopisoval v posledních třech jazycích do různých časopisů.

II.

Asi tři hodiny od Lublaně k severu vzdálená ves Repuje jest Kopitarovým rodištěm. Otec jeho měl půl lánu a sedm dětí. Nejraději měl Bartoloměje, jenž se mu narodil 21. srpna 1780.

Charakteristickou známkou venkovského lidu slovinského ,jest, že, má-li která rodina nějakého nadaného syna a prostředky, ráda by z něho měla kněze. Tak bylo také u Kopitarů.

Jednou se otázal otec malého Bartoloměje, jestli by rád studoval. Chlapec přisvědčiv, naléhal ustavičně na otce, aby ho poslal do školy.

Venkovských škol bylo v onom čase velmi málo, a ty ještě za mnoho nestály. Otec se rozhodl, že odveze svého miláčka raději do Lublaně. To se stalo 25. ledna 1790. Bylo sice již pozdě, neboť školy začaly 1. listopadu, to však nevadilo, aby nebyl přijat do první třídy. Učil se velmi pilně, dohonil své spolužáky a mohl s nimi koncem roku vstoupiti do druhé třídy.

Prázdniny trávil většinou u domácího faráře ve Vodicach, od nichž jsou Repuje asi půl hodiny vzdáleny. Tento si hocha velice oblíbil, a aby mu příštím rokem šlo učení snáze, připravoval ho v prázdných chvílích do druhé třídy. To mu prospělo tolik, že byl ve třetí třídě — latinské první — již mezi všemi prvním.

Pro svou pilnost byl od placení školního platu osvobozen, ano, dostával ještě ročně 50 zl. ze školního platu, který musili druzí žáci platiti. Když začal k tomu ještě slabší žáky vyučovati, mohl se živiti již sám. Nebýti toho, byl by musil ze škol vystoupiti, neboť mu zemřeli rodiče, a tu nemohl již na podporu z domova počítati.

Jeho talent jevil se ve školách čím dále, tím více. Často se stalo, že opravil při vyučování své učitele. Když upozornil jednou učitele Penzla na chybu, kterou udělal, zapsal ho tento s pochvalou do »zlaté knihy.«

R. 1799. přišel Bartoloměj Kopitar do domu barona Zikmunda Cojze vyučovat jeho synovce a zůstal tam osm let, později jako tajemník a knihovník. O tomto muži budiž zde několik slov.

Slovinský národ musí býti baronovi Zikmundovi nekonečně vděčným; bez jeho pomoci by se zajisté nebyl tak brzy ze svého spánku probudil. On především povzbuzoval a štědře podporoval mladé, nadané lidi, aby mohli pilně pracovati pro duševní rozvoj svého milého národa. Svůj mateřský jazyk miloval z plna srdce po celý svůj život. (Jeho otec byl Vlach, matka Slovinka.) U Cojze scházela se všechna tehdejší intelligence, s ním obcoval i kníže Metternich a arcivévoda Jan — byltě pokládán za nejučenějšího muže daleko široko. Zvláště vynikal v mineralogii a metallurgii. Pro jeho všestrannou činnost a zásluhy udělil mu císař František komandérský kříž řádu sv. Leopolda. Jak by býval tento muž teprve činným, kdyby byl zcela zdráv! Pro dnu nemohl ubožák celých 22 let z domu, po svých pokojích se vozil na vozíčku s psacím stolkem v předu.

Náš Kopitar přišel tedy do domu tohoto mecenáše. Dlužno říci, že to byla proň neskonalá výhoda. Seznámil se s mnohými vynikajícími buditeli národními a naučil se vlašsky, francouzsky a anglicky. To ho přimělo k rozhodnutí, státi se slavistou. Jinak by byl posvětil svůj život duchovnímu stavu, dílem citě k němu povolání, dílem, že by byl tak způsobil svým zemřelým rodičům velikou radost.

Baron Cojz ho doporučil dceři hraběte Bellegarde jako domácího učitele slovinštiny.

Zajímavo jest, proč se chtěla slovinsky naučiti. Se svojí vychovatelkou nemohly se dorozuměti s kuchařkou, Slovinkou. Tato se jednou vyjádřila v dialektu, že by bylo »lepší«, kdyby znaly slečny slovinsky. Dámy se otázaly na význam oněch slov jistého nadporučíka, jenž sám, neznaje mnoho slovinsky, duchaplně tlumočil: slečny by byly »lepší« — hezčí, kdyby znaly slovinsky. Slečny se chtěly tedy státi hezčími a proto přišly ke Cojzovi se žádostí, aby jim opatřil učitele slovinštiny.

Toto vyučování dalo Kopitarovi podnět k sepsání slovinské mluvnice, která skutečně vyšla roku 1808. Kniha získala učeného biskupa Terstského Ravnikara, jenž začal svými spisy novou dobu slovinské literatury a s Cojzem a Kopitarem vymohl vyučování slovinštiny v lublaňském semináři.

Téhož roku, kdy vydal svoji mluvnici, odešel Kopitar do Vídně studovat práva. Bydlil u Lublaňčana, dra. Kogla s Rudežem, s nímž cestoval přes Prahu a Drážďany do Výmaru ke Goethovi, a odtud

přes Norimberk a Mnichov domů. Práv se brzy nabažil; nebyl pro tento obor.

Aby si opatřil nějaké místo, napsal r. 1809. tři prosby: císaři, knížeti Trautmannsdorfovi a baronovi Elbergovi, chtěje přijíti do dvorní knihovny. Skutečně dostalo se mu za rok potom místa censora slovanských a řeckých knih a hned potom stálé služby v bibliotéce. Ač byl nejnižším úředníkem, byl poslán r. 1814. do Paříže pro ony knihy a rukopisy, které Francouzové r. 1809. odnesli. Ve dvorní knihovně zůstal do své smrti, která ho sklátila do hrobu r. 1844., stav se r. 1818. čtvrtým, r. 1827. druhým a v roce své smrti prvním jejím kustodem.

Snad by nebyla smrt Kopitara tak brzy vyrvala, kdyby nebyl ztratil své úspory, které si ukládal u jistého vídeňského advokáta. Zatím, co meškal v Římě, zemřel jeho přítel advokát, aniž zanechal nějakých poznámek o Kopitarově jmění. Tak alespoň se vyjádřila advokátova žena. Tak ztratil učenec asi 20.000 zl. stříbra.

V Římě pomáhal k papežově přání zakládati rusínský seminář a přepisoval hlaholský rukopis. Přepínaje své síly, uhnal si souchotě. Do Vídně se navrátil r. 1843., vysílen a těžce nemocen. Nemaje peněz, nemohl se řádně léčiti a tak vypustil ducha 11. srpna r. 1844. v bytě svého krajana profesora Jenka; dříve bydlil u zcela cizích lidí. Na hřbitově svatého Marxa ho pohřbili a odtud loni do Lublaně převezli. Lublaňská knihovna skoupila jeho knihy za 1400 zl. stříbra.

Nejhlavnější Kopitarovy spisy jsou:

1. Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnthen und Steiermark, vyšla v Lublani r. 1808.
2. Glagolita Clozianus. Vídeň 1836.
3. Hesychii glossographi discipulus et epiglossistes Russus in ipsa Constantipoli. Vídeň 1840.
4. Prolegomena historica. Paříž 1843.
5. Anti-Tartar.

Mimo to napsal asi 67 menších spisů, otisknutých v různých časopisech.

Kopitar byl věhlasným učencem. Čop (slov. spisovatel, znal 19 jazyků) nazval ho: »eine europäische Celebrität«, Miklošič »sagacissimus philologus, vir celeberrimus«, Hanuš »der grösste slavische Kritiker unseres Jahrhundertes«, největší pak germanista Grimm »monstrum scientiarum«. Dále byl členem 17 vědeckých spolků, mezi nimi berlínské a petrohradské akademie věd a umění. Papež Řehoř XVI. a pruský král vyznamenali ho rytířským záslužným řádem a Ferdinand I. titulem dvorního rady.

Mezi své přátele čítal Kopitar Vodnika, Goetha, Humboldta, Grimma, Wolfa a Schlegla. Dopisoval si s Rusem Vostokovem. Srbem Mišickým, Šafaříkem a zvláště s »mistrem« Dobrovským, kterému nabídl své služby již r. 1808. a pomáhal mu při spisování díla »Institutiones linguae Slavicae dialecti veteris«. Povzbuzoval Miklošiče, Metelku, Čopa, Prešerna a Vuka Karadžiče. Nebýti Kopitara, neměli by Srbové svého Vuka. Proto řekli též: »My převezeme svého Vuka do otčiny; nevezmete-li svého Kopitara do Lublaně,

vezmeme ho s sebou do Bělehradu, neboť nám je Kopitar tak drahým, jako Vuk.«

R. 1880. konána v Kopitarově rodišti slavnosť stoletých jeho narozenin. Při té příležitosti zasazena na rodném domku pamětní deska:

Tu se je rodil avg. 1780.
Jernej Kopitar.
Postavili ujegovi častilci ob stoletnici.

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše Tomáš Škrdle.

(Pokračování.)

4. Pontafel a Gorice.

V čas valné schůze Lvovy společnosti v Celovci, ve dnech 27. a 28. července, silně pršelo, ale dne 29. července, když jsem vyjel dále na jih, nebe se vyjasnilo, a pohoda trvala až do 9. srpna. Když v Čechách, na Moravě a v alpských zemích zuřily bouře a vody pustošily širé krajiny, měli jsme na jihu Rakouska stálé, jasné počasí bez kapky deště, i divili jsme se tomu, když jsme se v českých listech dočítali o těchto živelních pohromách.

V Běláku bylo mi přesedati. Na nádraží spatřil jsem katolického kněze, jehož jsem uctivě pozdravil, kterážto zdvořilosť se mi dobře vyplatila. Měl jsem projeti kus Korutan a Italie, a hle, dva slovinští kněží od Gorice, znalí italštiny, konali touž cestu. Byli to dva bratři, farář a vikář; tento znal všecky krajiny Korutan, kudy jsme projížděli, což mi ochotně vysvětloval. Pravil, že četné kraje Korutan, jež vidíme, byly dříve slovinské, ale nyní že jsou poněmčeny.

Od Trbiže (Tarvis) obracejí se již vody k Adriatickému moři. Viděl jsem vysoké poutní místo Maria Višari, s kostelem ve výši 2.200 m., kdež bydlí v létě farář a tři kaplani, viděl jsem ještě vyšší Triglav, pokrytý sněhem, patřil jsem na posněžené Karnské Alpy. Farář Aljaž vystavěl na Triglavu, na boku jeho tak zvané kredarisi ve výši asi 2.600 metrů kapli pro turisty, kteří na Triglav zavítají. Odtud je na vrch jen něco přes 290 m.

V Pontebě čekali jsme na nový vlak 4 hodiny. Rakouské území dělí od italského řeka Pontebana; rakouská část jest úhledná, čistá, italská však sešlá a neupravená; všude jest viděti nesoulad a nepořádek. Za to kostely obou pohraničních míst tvoří pravý opak: rakouský je sešlý, jako opuštěný, italský veliký, čistý, imposantní. Právě v něm zasazoval truhlář kasu pro chléb sv. Antonína.

Při obědě v rakouském hostinci mluvili jsme o našich národních zápasech v Čechách i mezi Slovinci.

Italské nádraží v Pontebě vypadá chudě, je dřevěné, ale vysoké zelené hory v pravo hned u nádraží nahrazují svojí krásou tento nedostatek.

Vlak probíhá z Ponteby k Udine asi 20 tunely. Hory v pravo, hory v levo, uprostřed řeka a podle ní vine se dráha. Divili jsme se, z čeho tu lid žije, neboť obživné půdy je tu málo, a hory mají stromů jako stařec vlasů. Nuzní obyvatelé těchto ledovců musí do světa za výživou; procházejí po Istrii, Kraňsku a Italii a nabízejí svých služeb jako cestující brusiči, kotláři a sklenáři. I podomní obchod provozují s obvyklou »armárkou.« »Armarkáři« — »Gráni« — nejsou ani u nás v Čechách vzácností.

Od Gemona v levo na horách viděti jest příbytky vlašských Slovinců, jichž je tu roztroušeno na 40.000. Jsou určeni k smrti, neboť italská vláda nevěnuje jejich mateřskému jazyku nejmenší pozornosti. Když si italský korunní princ bral černohorskou princeznu za choť, zasvitla prý vlašským Slovincům jiskra naděje, ale svit její přešel, a smrť této slovanské větve blíží se stále a stále.

Svůj slovinský jazyk, vlašskými významy valně promíšený, sami nazývají »resiánsko«, sebe »Resiány«.

Dále na západ proti Tyrolsku žije v těch nehostinných Alpách zubožený kmen vlašský s vlastním nářečím. Dle krajiny Carnia zovou se Karnjely a jsou nechvalně známi v Přímoří. Vlaši jich užívají ku kolonisaci na úkor slovanského živlu. Karnjel se brzy lichvou a úskokem domůže blahobytu — je tu na jihu místo žida a svoji roli hraje výtečně.

Čím dále k Udině, tím lepší krajina; hory ustupují do pozadí, ano, pomalu mizejí, a oku cestovatele otevírá se italský ráj: samé stromy, samá zeleň, samá réva; tu a tam objeví se louka, nebo kousek úzkého pole mezi stromovím, ověšeným révou, ale to vše zakrývá bujné stromoví. Oko Čecha, zvyklé na veliké lány polí a luk, nemůže se nasytiti touto zvláštní přírodní scenerií. V Udine (Slovinci říkají Videm) jest od roku 1572. arcibiskupství. V tehdejších pohnutých dobách měnívala se často hranice Rakouska proti Benátsku a tu časem brala se v pochybnosť i jurisdikce benátského patriarchy na půdě rakouské. Patriarchát byl proto zrušen, a zřízena dvě arcibiskupství. Pro vlašskou čásť v Udine a pro rakouskou v Gorici. Gorická nová stolice těšila se zvláštní štědrosti císařovny Marie Teresie.

V Udine přestoupili jsme do jiného vlaku, a v rakouském Cormonsu nastupují zase rakouští konduktéři a němčina. Krása krajiny se ještě zvětšuje.

V Gorici poděkoval jsem svým slovinským bratřím a sestoupil jsem v kněžském sanatoriu, zvaném »Rudolphinum«, kdež mne pan děkan Jos. Košátka, sekretář sanatoria, velice bratrsky přijal. Jsem již dlouholetým členem tohoto kněžského podpůrného spolku, i bylo mým přáním, uviděti místo, kdež i čeští kněží v zimě hledají nápravy svého porušeného zdraví.

Celý pátek věnoval jsem prohlídce Gorice. Studující technik, Slovinec, vedl mne dopoledne městem, a zastavili jsme se u rybího trhu, kdež bylo vyloženo hojně mořských i říčních ryb. Tuto specialitu, nám severním Slovanům neznámou, viděl jsem pak

i v Terstě a Rjece, kdež seká se rybí maso jako u nás hovězí. Největší rybí trh je prý v Benátkách. Potom jsme vystupovali ke klášteru Františkánů, zvanému »Kostaňjevica«, odkudž je viděti malebnou polohu celé Gorice, čítající 20.000 obyvatel. Na severu, západě a severovýchodě jest Gorice kryta horami, které zabraňují přívalu studených větrů; za to na jihu, prostém hor, vniká do ní slunce a mořský vzduch. Ale v Gorici je mnoho prachu, málo dobré vody a v okolí málo stínu, a přijde-li studená bora, proniká všecko.

V gorických zahradách rostou pomoranče, citrony, fíky, broskve, svatojanský chléb a pěstují se zde již různé druhy japanských květin. Je tu mnoho vil a zahrad, ba, celé okolí vyhlíží jako jedna zahrada, i nazývá se Gorice městem vil a městem šlechty, která zde má rozkošné letohrady.

Příchozí ze severu naplněn bývá podivem nad bujnou vegetací v Gorici, zvláště zimní dobou. Příroda se tu probouzí ze spánku často již v únoru. Zelenina dospívá skoro o celý měsíc dříve, než na př. ve Vídni.

Pan quardian přijal nás velice vlídně a doporučil nás P. Stanislavu Škrabecovi, jenž prý zná všecky slovanské jazyky a jenž sám vydává ve 2.000 exemplářích slovinský list »Cvjetje« (Květy), jež jsou určeny pro třetí řád sv. Františka a mají pro Františkány týž význam, jako pro Dominikány v Praze »Růže Dominikánská«. K mojí otázce vysvětloval mi P. Stanislav, že v Gorici vycházejí slovinské časopisy: »Soča« s přílohou »Primorec« a »Primorski list«. Tento jest časopisem ryze katolickým a těšil se veliké přízni † arcibiskupa Zorna. Nynější biskup Krčský, Dr. Mahnič, byl jako profesor bohosloví v Gorici jeho duší. Naproti tomu »Soča« se svou přílohou »Primorec« byly napomenuty veřejným okružním listem † arcibiskupa Zorna, že bude věřícím zapověděno je čísti, nepolepší-li se. Podobný osud stihl vlašský časopis »Corriere«, jehož redaktorem je židovka. Katoličtí Italové mají zde dva katolické listy: »L'Eco del Litorale« a »L'eco del Popolo«, katolickou tiskárnu a besedu.

Rád bych se byl ještě dověděl důležitých zpráv o Salesianech, synech Boscových, usedlých v Gorici, ale bratři Františkáni, odloučení od města, mnoho o nich nevěděli. Řekli mi jen tolik, že posílají goričtí Salesiani, sami to Italové, své mladší bratry na studie i do Lublaně, aby tam poznali slovinský jazyk. Také o spolku sv. Vincence ničeho mi říci nedovedli. V čele ženského spolku sv. Vincence v Gorici stojí prý hraběnka Coronini.

P. Stanislav provedl nás klášterem, kostelem a zahradou a na konec nás zavedl do podzemní hrobky, kdež odpočívá vyhaslý rod francouzských Bourbonů, mezi nimi poslední Bourbon, hrabě Chambord — Jindřich V., jenž byl zde roku 1883. k věčnému spánku uložen.

Odpoledne po obědě v kněžském sanatoriu prokázal mi pan děkan Košátka tu česť, že mne provázel po gorických chrámech a městských znamenitostech. Chrámy v jižních částech Rakouska jsou po celý den otevřeny, a lidé dlí v nich stále na modlitbách; zajde sem dělník, úředník, dívka a stařena. Všecky tyto chrámy jsou velice čisté a jsou to vůbec milé stánky Boží. V útulné kapli »Immaculata« zastává službu kostelníka z ochoty — vedle placeného kostelníka — bohatý šlechtic, baron z Italie a major našeho vojska

na odpočinku — činí to z pokory a z lásky k stánku Božímu. Milosrdní bratři provincie českorakouské mají v Gorici klášter a nemocnici s ústavem pro choromyslné. Je mezi nimi hojně Čechů a příchozí krajan kněz najde tu vlídné přijetí.

V rozsáhlé koleji Jesuitské jsou nyní kasárna pro pěchotu, kostel, kdysi majetek řádu, je nyní farním, a při něm jest ustanoveno světské kněžstvo.

Večer ztrávili jsme v hostinci, kdež jsme se přátelsky bavili různými vzpomínkami na svou vlast, od níž jsme byli tak vzdáleni.

Rudolphinum, kdež jsem přenocoval, leží asi deset minut za městem uprostřed luk, polí a zahrad. Může zde bydliti 18 nemocných kněží, jimž jest k disposici domácí kaple s třemi oltáři, koupelna, prostranná zahrada s krytou verandou, aby nemocní i za bory mohli zde pobyti na čerstvém vzduchu. V sousedním domě viděl jsem ponejprv východní cisternu, v níž se uschovává dešťová voda k pití a pro domácí potřebu; venku na polích jsou prý cisterny veliké jako malý rybník a zřizují a vydržují se na obecní útraty.

Ráz Gorice jest italský; italská irredenta slaví zde své triumphy.

Lublaňský školský spolek zřídil zde slovinskou školu, které městské zastupitelstvo v Gorici činí všemožné překážky; ostatní slovinské děti, které tam nechodí, mluví vesměs italsky. Italský hovor rozléhá se celým městem; v celém městě viděl jsem ve výkladních skříních jen dva slovinské a dva německé nápisy. Italština zde italisuje vždy více a více. Bývalé hlavní náměstí v Gorici: »Travnik« sluje nyní »Piazza grande«, okolní obce »Lučník« a »Zagrada« slují nyní Lucinico a Sagrado, a tak to půjde dále, v obcích i v církvi, neboť kde má obec Gorice nebo jednotliví Italové moc, dají prý nyní i do slovinských obcí italské kněze a poitalští je.

Zdejší kanovníci mimo probošta a faráře nemají vlastních residencí, bydlíce v soukromých bytech; jsou to většinou Slovinci, ale kanovnické prebendy obsazují jednotliví patroni, a tak prý je v nynější národnostní vřavě obava, že i sem vniknou Italové na úkor Slovinců.

Za mého pobytu v Gorici byl právě uprázdněn arcibiskupský stolec úmrtím arcibiskupa Aloisa Zorna.

Gorický kníže arcibiskup má titul Illyrského metropolity. Ten název pochodí od bývalého Illyrského království, jež byl zřídil Napoleon I. z jihoslovanských zemí za své nedlouhé vlády. Dnes patří v pravomoc metropolitovu diecése Lublaňská v Krajině, Terstská a Porečská v Istrii a Krčská na ostrovech v zálivě Kvarnerském.

V Lublani mají svůj vlastní kněžský seminář, pro tři ostatní a pro Gorici je zřízen v Gorici seminář ústřední. Pestřejší směs jazyků než zde bychom asi marně hledali v Rakousku. Jsou tu Vlaši, Furláni, Slovinci z Krajiny i z Přímoří, Chorvati z Istrie a nezbytní ovšem Čechové, kteří však nyní nacházejí nemalé potíže při vstupu. Nejsou vhod irredentě a proto štve proti nim. Přednášky jsou všecky latinské. O nějakém kursu pro výcvik v ostatních řečech není ani zmínky. Snad aby nebyli provokováni útlocitní Vlaši. Proto jest i zakázáno všem alumnům bez rozdílu čísti politické listy a belletrii vůbec.

Zesnulý kníže-arcibiskup Alois Zorn, rodilý Slovinec, těžce nesl národnostní rozmíšky a třenice ve svých diecésích a postup zednářské irredenty. Ostří irredenty obracelo se hlavně proti němu, bylať známa

všem jeho tichá, dobrotivá povaha. Zkusil mnoho. Při posledních volbách do říšské rady byl přímořskou vládou vyzván, aby mimo jiné rozhodně zakázal slovanskému kleru jakékoliv účastenství v politice. Toho ovšem učiniti nemohl a neučinil a v nerovném zápase podlehl jako mučeník. Upadl v choromyslnosť a zesnul v Pánu dne 8. července 1897. ve Vídni, kam ho odvedli do léčebního ústavu.

Gorické arcibiskupství má veliký význam pro Rakousko a jeho dynastii vůbec a pro Slovince zvláště, Kdyby se byl stal gorickým arcibiskupem porečský biskup Flapp, pak běda ubohým Slovincům! Než, nestalo se tak: do Gorice přijde Lublaňský kníže-biskup Dr. Jakub Missia, čímž jest spravedlnosti zadost učiněno. Nový metropolita má bohužel smutné vyhlídky do budoucna.

V Gorici zasedá zemský sněm pro okněžněné hrabství Gorici a Gradišku; čítá 22 poslanců, z nichž jest asi 8 Slovinců. Na říšskou radu posílá tato provincie pět zástupců. Dva jsou Slovinci: Dr. Anton Gregorčič, profesor bohosloví v Gorici, a hrabě Alfred Coronini.

Vlaši ve své bezpříkladné rozpínavosti annektují pro sebe celé jižní vápencové Alpy až k Postojně a Lublani v Krajině. Zovou je Julskými Alpami (le Alpi Giulie) dle »svého« Julia Caesara, ačkoliv je celý ten kraj na sever, východ i jih od Gorice úplně slovinský.

Z Goricka se vyváží stavební dříví, jižní ovoce a zelenina hlavně do Terstu. Víno a olej v těchto požehnaných krajích rozumějí se samy sebou. Furlánské ženy v nezbytných pantoflích a dvěma koši na ohnutém bidélci přes rameno uvidíš často v Gorici i na tržišti v Terstě.

Dráha z Gorice k Terstu vede při samém řečišti Soče, které letní dobou skoro úplně vysychá. Druhá stanice od Gorice je Gradiška s malou pevnůstkou na samém břehu Soče; v ní je nyní zemská káznice. Tuto pevnůstku obléhal kdysi náš krajan, vévoda Frýdlantský Albrecht z Valdštýna, nejsou tu tedy Češi poprvé. Touto cestou ubírali se nepochybně naši svatí věrověstcové Cyrill s Methodějem ospravedlnit se z nařčení bludařství do Říma, později nesl tu na ramenou svůj kříž slovanský opat Božetěch, tudy kráčel i svatý biskup Vojtěch a české pluky, aby nalezly hrdinnou smrť na rovinách Lombardie za slávu králů německých.

V pravo vidíme žírnou pláň furlandskou; věncoví rév pod tíží hroznů se prohýbá, fíky, vavříny a cypřiše jsou při tom neobvyklým průvodem pro oko severního hosta. Z pláně ční v pozadí vysoký zděný jehlan — věž basiliky v Ogleji (vlašsky Aquileia). Učeník sv. Petra, sv. Hermagoras, se svým diakonem Fortunatem byli věrověsty těchto krajin. Slovinci prokazují podnes vedle svatých Cyrilla a Methoděje svatému Mohoru — jak jmenují Hermagoru — zvláštní úctu a ctí ho jako svého apoštola. Z Ogleje šířilo se křesťanství dále do hor na sever a na východ i do Istrie. Bylo to tenkráte světové město o půl milionu obyvatel, ale hunský Attila je rozkotal, a dnes je tu jen malá ves. Jen starodávná basilika a mnohé římské starožitnosti svědčí o bývalé slávě.

Po levé straně už se nám vtírá neutěšený obraz vyprahlého, holého Krasu, děsivý obraz hříchů hrdé kdysi Venecie. A na pravo najednou otvírá se pohled na moře, moře jednou slovanské, jak o něm pěje básník:

Buči morje adriansko,
bilo nekdaj si slovansko,
ko po tebi hrastov brod
vozil je slovanski rod!

Na stanici Nabrezině se přesedá na odbočku k Terstu. Hle, už se před námi vynořuje Terst, ten drahokam v koruně Austrie; vystupuje povlovně od moře, a trůní nad ním starý kaštel, kdysi římský Kapitol, se staroslavným dómem sv. Justa, ochrance Terstu.

(Pokračování.)

Blahoslavený Petr Canisius a Čechy.

(Črty z Braunsbergerových B. Petri Canisii epistulae et acta, vol. I., 1541—1556.)

Píše Frà Jos. Hamršmíd.

(Pokračování.)

Ještě téhož roku začal Canisius jako nově jmenovaný bakalář v theologické škole přednášky biblické a pobyv na krátko při zakládání nové kolleje v Lovani, veřejně disputoval, vykládal na universitě i na gymnasii, v sobotu a v neděli míval kázaní ve velechrámě před posluchačstvem vzácnějším, než si mohl přáti. Přicházeli senátoři, doktoři i kněžstvo a množství jiného obecenstva. Všichni chválíce ho nadáli se hojného prospěchu z jeho řečí, vše se jim líbilo. Jenom kazatel sám si přál, aby mu též něco vytýkali.

Není divu, že se mu líbilo v městě, kde prožil tolik let svého mládí. Zřejmě to též vyznával: »Jestli povinnosť poslušnosti mne odtud nevzdálí, věnuji posvátnému Kolínu slabé tělo, i nepatrné schopnosti svého ducha. Budu se domnívati, že všechen čas, celé studium, vyučování i bdění, sama osoba moje živá i v smrti patří Kolíňanům.« Při tom ovšem skládal na své představené, jak rozhodnou o dalším pobytě: »Spokojme se, ať jsme kdekoli! Všude žijeme pro Krista svého Pána, když jsme tam z vůle představených.« Jeho přání o pobytě v Kolíně nevysvětlujeme si snad z marnivosti, že by od známých chtěl býti obdivován. Uznání, kterému se těšil, nenaplnilo jeho ducha pýchou, stále doporučoval se modlitbám těch, s kterými si dopisoval a doprošoval se modliteb a pomoci znamenitých mužů, nazývaje se slabounkou v Kristu bylinkou, která, má-li šťastně dospěti, potřebuje mnohé přímluvy a poučení zbožných a moudrých lidí.

Věru, že velice bylo třeba takové pomoci a obezřelosti v těžkém a nerovném boji o zachování katolického Kolína proti evangelisaci se strany zlutheřilého arcibiskupa Heřmana. Kněžstvo i universita pověřilo Canisia nesnadným úkolem, aby spravil papežského legáta a císaře Karla o náboženských poměrech v Kolíně. Asi následkem této relace napomenul císař 10. srpna důtklivě městský senát, aby katolickou víru zachovali. Arcibiskup, který ničeho nepomíjel, co by starému náboženství bylo na záhubu, měl se

dostaviti před císaře a papežského legáta zodpovídat se ze žaloby vznesené naň od kněžstva i vysokého učení. Jako na odpověď přičinil se ještě úsilovněji, aby novotářství upevnil, a svolávaje pány, obce a přívržence z řad kněží i z university připravoval násilný převrat. Canisius a strana katolicky věrných právem se obávali, že z toho vzejde pohroma pro katolické náboženství nejenom v Kolíně, ale že s tímto městem ztraceny budou Geldry, Jülich, Cleve i Brabant s Holandskem. Proto byl znovu vypraven za císařem do Antverp a vymohl císařský zákaz: aby arcibiskup a stavové na sjezdě o ničem se nesnášeli, co by bylo na zkázu katolického náboženství.

Tak mladý muž, posud ani ne kněz, jednal o věci tak důležité! Bystrý jeho duch prohlédal nad to ještě do budoucna, nespokojuje se pouze prostředky, jež jenom na čas mařily zámysly nepřátel katolické víry, ale jal se též dbáti, aby kladnou činností postavena byla pevná hráz proti přívalům novotářského proudu.

V dopise mohučskému arcibiskupovi Cyrillovi projevuje Canisius svůj názor, jak by již tak dlouho Německem zmítající bouře bylo lze utišiti. Míní, že by se to podařilo horlivou přičinlivostí a bdělostí biskupů. Biskupové jsou obranci křesťanské víry, strážcové obecného blaha, zachovatelé křesťanského jména. Není pro ně větší slávy a vznešenější povinnosti, než upevňovati jednotu, odstraňovati spory, zlé úmluvy jiných rušiti a kaziti záměry kacířů. Mají zaváděti a udržovati církevní kázeň a ze všech sil různé záměry a úmysly jednotlivců pravou věrou a náboženstvím sjednocovati. »Kdybychom měli takové biskupy, jako dávní časové mívali své Athanáše, Ambrože, Cyrilly, snadno a s radostí mohli bychom doufati, že Německo posud jako vichřicí a přívaly zmítané přece bez pohromy zase jednou v bezpečném přístavě zakotví!

Nikdo nepochybuje, že soudil správně. Na poućenou vydal roku 1546. latinský překlad spisů sv. Cyrilla z Alexandrije a spisy sv. Lva Velikého.

Tak asi začal Canisius svou činnost a vytrval při ní až do smrti. Modlitba mu byla základem, poslušnost pravidlem. Neunavné vyučování mládeže i dospělého studentstva, učená jednání s muži vědy, účinné rady vladařům a jejich rádcům, zřizování nových kollejí, jako ohnisek, ze kterých vyzařovala věda i mravnost, založená na neochvějném podkladu víry, neúmorné poučování nejširších vrstev lidu živým slovem, v kázaní i písmem, — toť jsou asi ony stěžeje, kam zasazoval rozhodné a požehnané své působení.

Kolínská kolej neměla posud zajištěného trvání, ano, někteří ze členů chtěli ji opustiti, jsouce v tom podporováni i od některých starších členů tovaryšstva. Sv. Ignát jal se v té příčině raditi s příznivcem kolleje Faberem, ale pro jeho nenadálou smrt svěřil rozhodnutí Canisiovi, který se ustanovil, že v Kolíně vytrvají. Biskup Nausea zval ho ovšem již tehda vlídnými slovy do Vídně. Přes to nemohl Canisius tušiti, že bude mu záhy opustiti Kolín, že ocitne se na samém jihu Evropy, až na Sicilii. Nevěda nic o dalekých cestách, na nichž rozhojní své zkušenosti, sezná vojenský mrav a poučí se i vzdělá vzorným životem řeholním v kollejích italských, zbavil se r. 1546. starostí, jež měl ještě s dědictvím po otci, dal se vysvětiti za kněze a na Sv. Ducha slavil u Matky Boží ve větším Nazaretě kněžské prvotiny. Jakého srdce a jakého smýšlení při tom byl, označuje

příteli Alvarovi: »Pros Hospodina, aby mi vznešená důstojnosť toho úřadu byla ku spáse. Prosím též bratry, kteří s tebou jsou, aby se na ten úmysl modlili.«

Byl u cíle své touhy. Tak mladý a již slynul učeností a úchvatnou výmluvností, byl spisovatelem, a též akce proti zpronevěřilému arcibiskupovi, aby zabráněno bylo neodvratnému pohoršení a spoustě náboženské, byla zdarem korunována. Odpadlý arcibiskup Heřman de Veda byl 16. dubna od papeže Pavla III. z církve vyobcován, sesazen, a jeho poddaní zproštěni povinné poslušnosti.

Za takových okolností obával se P. Claudius Jajus v Tridentě o Canisiovu pokoru. Slyšme, jak starší Jesuita dopsal mladšímu: »Petře můj, nemálo mne potěšila zpráva, že jsi slavil prvé svěceniny. Kéž jsem byl přítomen! Zajisté povznášel by se duch můj Bohu blíž a blíže, jakož i vím, že ty jsi nadšenou myslí oplýval... Dokaž, že jsi té milosti hoden, a považ, že neslušelo by se, abys, oddav se vyššímu, chtěl snaď rovnati se nižšímu; nepostupoval bys, kdybys vyšinuv se, zase klesal. Vida, že činný jsa ve veřejnosti konáš skutky vůbec ctěné, ale ne vždy bezpečné — tím spíše chci tě napomenouti. — Kdo řídí člun dle vánku pochvaly, pluje po kraji záhuby, bývá lichocením dále unášen, opouští přístav — až i sám od přístavu bývá opuštěn. — Tož Petře, jdi do sebe a dospěv vrcholu, smýšlej poníženě. Neschvaluji ani, abys prodléval stále při knize, ani abys jinými pracemi přespříliš se rozptyloval. Duše nechá se tím zaujati, a pak bouřlivým zaměstnáním hasne plamen od Boha do ní vložený, až zhasne docela. Kaž jiným, ale i sobě, cvič se v mlčení a vyslechni Boha, když k tobě mluví. Kdo stále jenom knihami se zabývá, neprospívá vždycky, člověk druhdy i bez cvičení učívá se vytrvalou modlitbou. Za vzor měj sv. Tomáše a považ, že výborně budeš učiti, když sám jsi výtečný.«

Canisius ustanovil se v říjnu r. 1546. na tom, že zůstane v Kolíně. Zatím vypravila ho universita i kněžstvo do Leydenu o přispění biskupa Jiřího Rakouského, aby utišen byl zmatek vzešlý z arcibiskupova odpadlictví. Dobře zde pořídiv, ubíral se ještě za císařem zmařit možných politických pokusů téhož Heřmana hraběte z Vedy. Upokojoval Kolínské z Geisling a koncem ledna r. 1547. i z Ulmu. Do města vjel zároveň s císařem a kardinálem Ottou Truchsessem z Waldburga. Když jej kardinál seznal, povzbuzoval ho, aby mu mladý a učený muž, jak o něm se vyslovil, byl na sněmě Tridentském k dobrému pomocen. Mimo nadání vydal se, doporučen jsa kardinálem, na sněm do Tridentu, kde záhy s radostí znamenal, že ze všech učených nikdo té přízni se netěší, jako bohoslovci Laynez a Salmeron z Tovaryšstva Ježíšova. Přišel tam však, když sněm takřka byl již na cestě do Boloně, kam po 11. březnu r. 1547. byl přestěhován. Na cestě do Italie hostila ho padovská kolej, kde velmi se potěšil, vida horlivosť, poslušnosť a bratrskou lásku členů mladého ještě Tovaryšstva. O velikonocích vypravil se s Laynezem do Boloně, kde zvěděl, že v září je očekáván v Římě. Při poradách, maje ušlechtilé písmo, býval zapisovatelem a měl účasť i při rokování theologů, od polovice června pobyl s Laynezem ve Florencii, kde byl svědkem, jak v oktávě sv. Jana asi tři tisíce lidí poslouchalo Laynezovo kázaní. Po letních vedrech vydal se do svatého města.

Již dávno toužil po Petrově skále, po tomto městě čisté víry, posvěceném mučenickou krví tolika tisíců. S rozkoší vytrval až do února r. 1548. s ostatními otci v kolleji při posvátném rozjímání a úkonech řádových. Vypravoval, jak byla mysl jeho uspořádána: »Kéž bych mohl živým slovem vylíčiti svoje štěstí, abys srozuměl celému pochodu duchovního pokroku mého a schválil mi ten blažený život. Věz, že shledav se při sněmě s tolika slavnými muži a seznav čelné otce Tovaryšstva i v důvěrném kruhu přátelském, a poznav divné mravy a způsoby krajův i obyvatelstva, nyní v radosti žiji s vybranými bratry a denně stýkám se s veledůstojným naším představeným. Jiní lidé žijí pro zisk nebo vědám a věnují jim svůj věk i práci a činí to, ne-li marně, tož s velikou námahou, úzkostí, i nebezpečenstvím. Já však si přeji, abych v tomto domě moudrosti, v dílně pokory, ve škole bohaté poslušností a jinými ctnostmi směl setrvati, i kdybych neměl k tomu závazku.«

Přijal však znova takový závazek, když po zkouškách — asi třetí probaci — přijat byl »ad communitatem vitae«. Obcování ve společnosti svatého života ho tolik bavilo, že málem by zapomněl na svou vlasť i na ostatní svět, jsa ochoten z poslušnosti jíti kamkoliv, ať do Sicilie, ať do Indie a býti tam kuchtíkem, zahradníkem, vrátným, nebo profesorem. Tak dle svědomí odpověděl sv. Ignátovi na čtyři toho druhu otázky, jež dány byly všem členům konventu římského. Dokázal však i skutkem své dobré smýšlení. Ignát poslal ho na Sicilii a učinil z theologa obecného sněmu církevního učitele rhetoriky.

S požehnáním papeže Pavla III., o které jménem všech Canisius prosil, vypravilo se na smrtelnou neděli, 18. března roku 1548., deset soudruhů koňmo do Neapole, aby odtud cestou po moři dostali se do nového bydliště. V Neapoli lekali je, že prý plavba pro nezkušené nebývá bez nebezpečí, oni však dobrou mysl brali z přesvědčení, že poslušnosť je za každé okolnosti, za živa i v smrti, s to, aby je dovedla ku Kristu. Na zelený čtvrtek vstoupili na loď a přestávše bouři, která přerušila plavbu a zahnala je do Scaley, slavili Velikou noc a posloužili při tom i lodníkům sv. svátostmi i zakusivše ještě jiných nesnází, přistali 8. dubna v Messině. Slavné vítání věstilo šťastný výsledek. Již třetí den potom mluvili před místokrálem a jeho stkvělou družinou, záhy otevřeli v kolleji školy, kde ne pro deset, ale pro třicet dosti bylo místa, a jali se kupovati knihy. Canisius vykládal denně dvě hodiny knihy k Erreniovi a jednu z řečí Ciceronových. Mimo to kázal v neděli doma i v jiných chrámech latinsky i italsky, disputoval jednou s Dominikány o moci církve slohem tak vybraným, že posluchači mu tleskali, a protivník jeho umlkl. Dobrá pověsť kolleje nemálo získala.

Tovaryšstvo dalo si mnoho práce nejenom ve školách s mládeží, kterou se všech stran jim přiváděli, ale i ve zpovědnici, v kostele a snilo o novém poli působnosti, že snad i do Řecka se dostane. Prázdné chvíle věnovali též klopotné práci v zahradě.

Canisius hojně zaméstnán, vzpomínal přece na severní kraje a psával svým druhům, že, jakkoliv nemůže býti s nimi, přece v duchu s nimi se zabývá a navštěvuje posvátná místa kolínská. Ujišťoval však, že nesleduje soukromých tužeb, ale obecné dobro, jež vyvěrá z poslušnosti. Jeho touha nebyla tajemstvím. I sv. Ignát o tom věděl, že se mu stýská, a tajemník jeho, uštědřuje Canisiovi hojně chvály, mu připomněl, že příliš vzpomíná na Germanii.

Ale i Gerard, převor Karthusián v Kolíně, velice touže po Canisiovi prosil sv. Ignáta, aby jej nebo snad i několik jiných zase poslal do Německ. Také jiní volali ho zpět. Na podobná pozvání odpověděl v listopadu roku 1548.: »Bratři, tu slabost svěřte v modlitbě Pánu Bohu! Marno jest a pošetile začíná, co děje se bez přízně nebes, bez správného důvodu a bez rozvážnosti ducha. Kristu jsme se oddali, všeho se zřekli a proto spokojme se jeho svatou vůlí, nestarejme se o návrat do vlasti, neustávejme ve studiu a nepodejme se dojmům cizího místa a cizí doby. Kristus je původ, vůdce i loď spásy, poslušnost, spolehlivý vozataj a správné pravidlo. Nikdy nezbloudíme, když ji sledujeme. Bdělá pokora, vytrvalá trpělivost a trpělivá vytrvalost otvírají nebesa.«

A přece bylo jeho pobytu v Messině již na mále. Pověřen jsa sv. Ignátem, odevzdal úřadům messinským listy Pavla III., že povyšuje se kollej na akademii, a daroval jim sv. ostatky, jež vyžádal si z Kolína. Byl svědkem slavnosti a nevídaného průvodu s ostatky sv. děvic z průvodu sv. Voršily. Všecka ta sláva dála se s takovou nábožností, že by jí i nepobožní Němci k pobožnosti byli rozohněni. Tak psal ještě 5. června z Messiny.

V září, dne 4., byl již v Římě, vykonal slavné sliby řeholní, za měsíc odbyv v Boloni na proslulém učení před Dominikány »přísné a hrozné« zkoušky, byl s Jajem a Salmeronem povýšen na doktora theologie. Nevyčkali ani doktorského diplomu a brali se do Ingolstadtu, kam je papež a sv. Ignát k žádosti Viléma IV. bavorského vyslal jako profesory vysokého učení. (Pokračování.)

Jitřní u sv. Víta.

1363.

Z kronik o císaři Karlu IV.

Píše **Fr. Leubner.**

(Pokračování.)

Na širokost země vstoupí počtem vzdutých mořských vln,
kalich Božího však hněvu překypí, jak již jest pln:
spadne oheň od Boha, je sžíře, pec jak sterá,
drak a šelma klesnou střemhlav ohně do jezera.

Padne hříšný Babylon a jasný Sion zvítězí.
V pekelnou tmu hřích upoután bude pomsty řetězy.
Anděl vyjde s třtinou zlatou, nové město změří,
s písní novou na rtech čistých vejde tam, kdo věří.

Bez slz, bez znoje a hříchu bezkonečný vzejde věk.
Země zmizí . . . Na trůn vstoupí bezposkvrnný Beránek . . .
Ježíš, hvězda jitřní, jasně věčné město zlatí,
na kolenou hymny zpívat budou Jemu svatí . . .

A kdo vjít chce do života, všecko, což má, opustiž,
stopěje mé přísně sleduj, na bedra svůj vezma kříž . . .
Miličovi v duši zní ten výzev Páně stálý,
zatím co již pěje s kůrem písně Boží chvály.

Jakby svatá čtení vzňala srdce vyšší na zápal,
bouřným tokem mnohých vod zní kůrem žalmy Božích chval.
A jak v moři rozevlaném vlna vlnu stíhá,
za doznělým veršem již se plesně nový zdvíhá:

Chvalte Hospodina s nebes, na výsostech chvalte jej,
andělé jej chvalte jeho, Trůn se chvalou rozechvěj,
chvalte slunce jej a měsíc, hvězdy, zoře, světlo, —
slovo jeho stvořilo a ve tvar světy zhnětlo.

Chvalte Hospodina země, drakové a propasti,
oheň, bouře, sníh, ledové v chvály vděčné účasti,
hory, pahrbky a drva, cedry Libanonu,
zvěř i dobytek i ptáci v rušném žití shonu.

Králové jej zemí chvalte, všichni lidé chvalte jej,
kníže, robenec i soudce Hospodinu chválu vzdej,
jinoch, dívka se starosty chvalte jeho jméno,
které na věky je věkům slávou povyšeno.

Pějte jemu píseň novou, chválu v svatých kostelech,
dcera Siona se vesel chvalou jeho v města zdech,
slavte jméno jeho sborem, v bubny, ve slavníku,
Israhel se raduj v Tvůrci, pěj mu píseň díků!

Zveselte se svatí v chvále, zradujte se v pokoji;
radosť Boží v ústech vašich a meč v rukou ku boji
na pomstu a na trest přísný v národu a lidu, —
soud popsaný učinit a shladit svatých bídu.

Chvalte Pána v jeho svatých, v moci jeho tvrdosti,
v ctnostech jeho chvalte jej a v množství jeho velkosti!
Ve zvuku jej trubném chvalte, v strunách, na varhanách,
všaký tvor slav Hospodina! Hallel, hossianah! —

Panu Tómě ze Štítného, slovútnému panoši,
zpěv ten plní srdce mladé divně sladkou rozkoší.
Srozuměl, co cizí slovo vážným smyslem praví —
dojmy se mu jasně v duši na myšlénky taví:

»Na to vzbouzí Písmo mysli: Skutky Boží znamenat,
moudrosti se Boží divit, stanovící řád a sklad,
chváliti jej v činech jeho, v pokoře a bázni
pod mocí žít všemohoucí po Zákona kázni.

Přemítal jsem — Žaltářník dí — myslí Božích ve skutcích,
a to beru rozumem: Co vyšlo, Bože, z rukou Tvých,
k chvále Tvé nás vybízí; ves obor světa celý
i stvoření nerozumné Tebe chválit velí.

Člověk bystrý, opatře zde pilně všaké stvoření
a v něm pořad úměrný, pak vyzná v srdce vznícení:
všeho krásného Bůh sám že nejkrašší jest krása!
Nade vše pak krásy výš se Jeho moudrosť hlásá.

V nevýmluvné moudrosti jak spořízen je celý svět!
S hrubé země, na níž jsme, jež obory je zemský střed,
myslí projdi vyšších nebes devaterým kruhem,
jež se trpočí a točí nad pozemským luhem, —

projdi nebem křišťálovým, které stojí bez hnutí,
před duchovným nebem staniž mysl v žasném pohnutí,
(ježto řecky Empyreum, nám plamenné slove,)
vroucí milostí v němž planou svatí zástupové,

andělských kde kůrů trůní devatery pořady,
kde jest čisté bydlo svatých bez hříchů zlé návnady,
plné nebes království již u vidění Boha,
Trojici kde všejedné zní sličných písní sloha: —

jak by Moudrosť neslavil tu duch i zvěř i živlů van
v divně hodném uložení všeho světa různých stran,
které Moudrosť spojila, jíž vůlí v tom i shoda,
co sic vzdorno: oheň, země, povětří a voda.

Citem nemluvným mé srdce s žalmy pěje Pánu česť:
Poděkujte Hospodinu, svatý, moudrý, dobrý jest,
milosrdně Syna seslal k spáse ku člověkům,
jemuž s Otcem, Duchem svatým chvála věky věkům! . . .

Ó, by povstal mistr umný, v Písmech znalý, traktátech,
pravdy žádoucí by vedl po bludů zlých vývratech,
jenž by mluvil řečí sprostných, by též neučení
více Boha poznali, div v denním světa vření!

V knihách dobrých co byl napsal po řecku a latině
Aristotel, Augustin a mistr Tóma z Aquině
slovem českým vyložit, by nelatiník chápal, —
ó, jak v myslích četnějších plál šlechetný by zápal!« —

Jako zvony tklivě slaví vigilií večery,
nad chrámem věž dvojí chví se mohutnými údery,
a pak zmlknou, — jediný zvon ku modlitbě vzývá,
důrazný hlas v šerou tiš se měkce rozeplývá: —

dvojím příbojem tak s kůru zpěvu spád a zdvih a klad
střídavě se chrámem vlnil ze žákovstva bílých řad,
a pak zlomen tichem náhlým, — klesal . . . zmlkl cele.
»Oremus!« hlas Arnoštův zněl ztichlém po kostele.

Zvučným hlasem bez záchvěvu v pevném tichu napjatém
volal k Bohu, nestihlému v milosrdí bohatém.
Po modlitbě ze žaltáře když se oči zdvihly,
od nadšení blaženého lehkou slzou jihly.

Vzpomínka se rozžehla mu v duši blaze pohnuté
na ten večer v rodné tvrze světlé síni klenuté . . .
doby slunné, vyzářené radostí jen smavou! . . .
Lítosť měkká jak mha jarní táhla šedou hlavou.

Sladkobolná lítosť náhlá za vším krásným minulým . . .
Jáhnové dva v kůru pějí hlasem družně plynulým:
»Dobrořečte Hospodinu!« — Končí jitřní bdění.
V hlas jich v nově vpadlo zvonů souzvučící znění.

V rozbouřených vlnách vzduchu zpěvné zvuky tonuly . . .
V kůru — šumem nepokojným davy již se pohnuly,
zraky všecky zamířily ku portálu chvatně,
až se dvoru císařskému rozevrou již vrátně.

Z presbyteře stkvělý průvod v ústrety jde císaři.
V středu kněží biskup Arnošt na kostelní zápraží
kráčí za křížem, skráň kloně bílou pod infulí.
V dolním kůru na dvě strany vlny hlav se vzduly.

Zlatých kápí těžký oblak již se kupí u dveří,
v půlkruhu se kol nich vlna sněžných komží rozčeří.
Od paláce nádvořím zní jásot zlatých polnic,
stín se míhá, . . . nocí rdí se zoře jasných smolnic.

Těžké vrátně kostelní se na široko otvoří:
v dvojí řadě pochodní dvůr králův středem nádvoří
spěje ku chrámu. Stráž drží těžce volnou dráhu:
diváků se tísní mrak až k chrámovému práhu.

Nadšení a živý ruch i ve chrámu již lidem hnul,
nádvořím když bouřný jásot nadšeně se rozlehnul:
»Zdráv buď císař Jeho Milosť! Zdráv buď král náš český!« —
Hřejné nadšení vše srdce vzňalo svými blesky.

Radostně vstříc králi volá lid radostně vznícený.
Karel k zářné slávě vznesl otců stolec zděděný,
jasem plane koruna, již stínil trest či vina,
nad Prahou se dnem již jasní věštba Libušina . . .

»Slavně živ a zdráv buď... zdráv!«... již jásot bouřný vyznívá.
A slyš! Tichem nastalým hlas nadšený zpěv začíná:
»Svatý Václave, vojvodo české země —«
Rozjásal se burný zpěv, až klenby chví se němě.

Ve chrámě se hlasy lámou plochým stropem trifoře,
z nádvoří však nocí mraznou letí hlas až pod zoře;
hlahol zvonů... jásot trub... chorálu vroucí slova...
hlav jak všech by korouhev se tknula Václavova.

Jak by mraky rozrážela peruť černé orlice,
jak by ze sna zavolala vojska v šerém Blaníce,
z mohutné jak hrudi lví by skalou třásly řevy, —
zachvěly tak klenbou ticha zbožné, hlasné zpěvy.

Velebně se vlní hlasy po chrámu i náhradí.
V proud jich tryskl jásot fanfár na zvýšeném pozadí,
hlahol trub a kotlů hřmění — až na divno sluchu! —
U portálu kněz se kloní u vzrušeném ruchu.

Císař Jeho Velebnosť již na práh stanul kostela,
z kadidla kde v vonném mračnu na skráních se zastkvěla
koruna mu posvátná jak u stajeném třpytu, —
z noci chmur se v den tak jasní slunce na blankytu.

Oblakem se mlžným halí, v náhle trhne záslonou...
Arnošt uvítání milé císaři dav s poklonou,
ze zlatnice třpytné podav svěcené mu vody,
kadidlem jej se ctí vítá na mše jitřní hody.

S dvorem královským se průvod znovu řadí ve chrám zpět.
Sněhy komží, zlato kápí, panstva vzácnohrdý květ,
kadidlem tu prokmitnuv, tu v dým se vonný hříže,
ku oltáři míří zpět, kam znak je vede kříže.

Blesky klenotů a roucha zlatotřpytné nádhery
bájné krásy úžasem zrak oslňují veškerý,
bité pásy, zářné zbraně drahokamy planou, —
na ústech až podiv tichne krásou nevídanou.

Mimo hroby královské se průvod na kůr ubírá,
Za kněží jde arcibiskup, o berlu se opírá,
po níž těžká pásnice jak z drahých perel vlaje,
v perličkách svit sterých svící matnou rosou hraje.

Správcí heroltů jde vztyčen v zlatočerné suknici:
hruď se pyšní v zlatohlavu černou říšskou orlicí,
s trouby zlaté v pravici mu zlatý hedbáv visí,
na němž černým krumplováním téhož erbu rysy.

V patách řada heroltů a druže mladých panoší
v rudobílých sukničkách, tvář plane sličnou rozkoší;
na hrudi lev české vlasti v purpuru se sněží,
mocné spáry chrabře vzpíná, hřívu hrdě ježí.

Na schodech již kůru stojí stráží pevné dvojřadí,
dvoru císařskému směrně dráhu volnou vyhradí:
Nejvyšší pan komorník svou zdobnou hůlkou kyne
v pravo — v levo obřadně, — dvůr za ním v před se vine.

V čele pánů — v dvoru pražském zastupují svatou Říš —
Petr, biskup florentský, hle! — s drahokamy vznáší kříž
v rukou pobožné, — v něm tají svátosti se Boží:
trn a hřeb a hrot, jímž Pán náš na smrtném sklán loži.

Rudolf saský — v pochvě třpytné na hedbávném polštáři
nese meč, jejž Bůh sám s nebe seslal Karlu císaři.
Hrdě s mečem kráčeje, teď nevzpomíná asi
na Verden a Vidukinga, na odbojné Sasy.

Barnim, kníže pomořanské, v paží vzneslém posunu
před mohutnou hrudí vznáší těžkou Říše korunu.
Obří postava, krok pádný. Nad žalm mu a pění
píseň Vikingů, roh plný, moře burácení.

Lehce žezla stříbrného tenký stvol a lepý tvar
přímo bílou pěstí tyčí z Brunšvik kníže Baltazar.
Opatrně jabko nese na třesoucí dlani
Štěpán z Bavor vévoda, kmet stříbrovlasých skrání.

V pestrých sukních, novým krojem zstříhaných a zkrájených,
z pod jichž krajů měkce splývá hermelínu hřejný sníh,
nesou páni vzácných rodů v urozené pýše
lidu na div Svátosti jich svaté římské Říše.

Král se blíží — císař Karel. Mlčí hudba, duní zvon,
vysoký jej s kůru vítá ohlas vroucích antifon:
»Aj, posílám anděla, jenž předejde tě stráží,
hlasů jeho poslouchej, co ku spáse ti káží!

Nepřítelem budu hrozným na mstu nepřátelům tvým,
a kdo tebe hořem rmoutí, metlou hněvů zarmoutím.
Mne-li budeš poslouchat, aj! zlý tě neporaní, —
já jsem Hospodin! A mně se moci světa klaní!

Utvrď se tvá ruka, budiž zvýšena tvá pravice,
spravedlnosť, soud-li zdobou tvojí vládné stolice.
Milosrdenství a pravda před tvou tváří půjdou,
rty tvé milosť Hospodina vděčně chválit budou.

Chvála Otci, Synu, Duchu...« A týmž slovem na zpěty
k žalmu slétá antifona žákům zpěvné na rety.
Blahořečí velebně a vroucně Boha vzývá,
nadšením a radostí tep srdce rozechvívá.

U stolce se královského řadí říšská hrabata.
K závěru však průvodu všech pozornosť teď upjata:
Nejvyšší pan sudí, vetchý Ondřej starší z Dubé,
postavu let starých přímí ve ctné sukni rudé.

Hle! meč nese vytržený — meč svatého Václava,
před nímž v úprk vždy se tiskla vrahů mračná záplava.
Kníže svatý, byť meč k boji sám měl vytrhnouti,
jazyku a rodu svému nedá zahynouti!

Purkrabí Jan z Vartenberka vedle pana Ondřeje
moci královské prut slavný nad hlav vzduté peřeje
žezlem vznáší. — Ruch se vzdouvá... Stráže kloní kopí,
Milosť krále pevně chrání tísně od zátopy.

»Zdráv buď císař, král náš český! Zdráva Jeho Velebnosť,
král náš přirozený!« Nadšený ples vichrem vzrosť,
vše se v rozkypění hlasů níží na koleno,
nadšeně ret vyslovuje Karla vzácné jméno.

Z mnohých očí slza tryskla u vous hustý, smáhlou líc;
se srdečnou vírou bije tisíc srdcí Karlu vstříc:
vždyť jest hlava rodné země, krví jest jim blízký,
ratolesť to vzácně vzkvetlá z Přemyslovy lísky!

Svatá, slavná Václavova koruna čtyř lilijí
ustaranou skráň mu vínkem čárných květů ovíjí,
rubín, smaragd, perla, palas pod křížem v ní planou,
rosou mží se, hoří — hvězdy zlatotřpytnou hranou.

Oddaně se před ní koří věrných Čechů kolena,
jejím leskem vítězným jsou srdce žárem vznícena,
rozpuky jak nítí v květy jas a záhřej slunný; —
věrnosti a blaha vznět dští v srdce od koruny!

Na svaté sní lebce, truchlí v hrobů zimné tišině, . . .
na skráni pak živé svitne v slunné jasu hodině —
vstříc jí bijí srdce vděčná, pějí rety plesné
a lid věrný žírných krajů na kolena klesne!

V kobce siré lev s ní dumá a dvě družné orlice, —
občas řev a tepot křídel slýchá toužná vlastice...
Zrak vykline, sdrtí spárem ruku svatokrádce
orlice a lev! Jsou stráží věrného však vládce!

Pod korunou chrámem jde, šíj mírně kloně, Karel král.
Starostí van v hnědou kštici drahně sněhu již mu svál!
Pod myslivým vážným čelem živý zrak plá v hloubi,
plné tváře, pevné rty a bradu vous mu vroubí.

V levé dlani jablko a pravou lehce na hrudi
pláště drží záponu — stkvost mistrného orudí:
v štítu stříbra tepaného hrdá tvářnosť lvova
na plamenném smaltu, kol ní gotských liter slova.

S ramen k boku těžce splývá širý plášť mu tuhých řas,
na nichž láme se a mění zlatohlavu třpytný jas;
ve střídavých polích lvem a orlem vyšívaný,
v jichž mezery květy lilií trojhroté jsou vtkány.

Pod ním sukně sněhobílá, bitým pásem spoutaná,
v němž se míhá z drahokamů spona umně zdělaná;
v látce květných zavilin a spletí ratolestí
vzpřímených se lvíčat spáry vinou zdobnou trestí.

Za kroku a pohybu kmit náramků se na rukou
Karlu mží co blýskavice jasnou nebes prolukou,
— v rouch a stkvostů drahé měně, třpytu ranní zoře
k hodu Těla Páně císař kráčí u pokoře.

Průvod končí stráž. V kůr za ním všecky míří pohledy.
Za Karlem dva kněží jdou: Jan biskup, kancléř ze Středy
v kožešinném almucí, a Štěpán, vrchní písař,
hledíce, jak vstříc vstal Arnošt, když se blíží císař.

Kanovník kněz Štěpán šeptá, nakloniv se k soudruhu:
»Viz, ctný kněže biskupe: dvě slunce v zemském okruhu!
Arnošt — drahé duše pro ráj pěstuje a rodí,
Karel — v míru vlastem lidným moudře vojevodí!«

Vzpomněl biskup Jan, co Vlach zlý Benvenuto z Imole,
zlobně klnuv císaři, pln žlučné hrozil nevole:
V necti věčně živ buď! — Orlu sov ať spílá havěť! —
myslí kancléř — Karlu věčně slavná bude paměť!

Karel vstoupil pod nebesy drahých kortén na svůj trůn.
Pod nohy mu měkký polštář panoš klade, sličný juň,
s královými znameními s obou stran se k boku
hrabata a páni řadí, — stkvělý obraz oku.

(Dokončení.)

Žena na Horácku.

Píše Vlasta Pittnerová.

Děkují-li žebráci nevěstě při čepení, mladé ženě při návštěvě, nebo hospodyni při odevzdávání věnce o dožínkách za almužnu, činí tak vždy s vyslovením téhož přání: »aby jí dal Pán Bůh syna pro radosť a dcerušku pro potěšení.«

Přinese-li vrána dcerušku dříve než syna, říká se, že jest to chůvička, za kterou bude následovati dětiček více, a přeje se rodičům, aby již se dostavil ten syn pro radosť.

A je-li dcerušek více, tu se říká, že je toho potěšení již právě dost, a čas, aby přišel syn.

Dorůstá děvče a stává se »potěšením« svému hochu—milenci. Vdá se, a ten koloběh žití, v jakém pohybovala se její matka, bába a prabába, počíná znova, stanoven zákonem odvěkým, nezměnitelným, nezlomným.

Tak řídí se vychování dívek na venkově také tím starým zákonem, kterýž káže ženě venkovské. »Modli se a pracuj, mlč a trp.«

Modliti a pracovati naučí dívku matka, život a zkušenosť učí ji trpěti a mlčeti.

Bylo mi vždy s podivem sledovati, jak u našich venkovských žen naprostá odevzdanosť do osudu jest téměř částí povahy, jak nečiní nic, aby svoje postavení zlepšila, upravila, jak považuje se jaksi za tvora podřízeného, nepatrného.

Říká-li se: »Děti mají poslouchat rodičův a žena muže,« tedy se to také plní, a dívka z poslušenství jednoho přechází do druhého, nemajíc téměř nikdy vlastní vůle.

A přece vyvinují se mnohdy charaktery vzácné, tvoří se tak ryzí životní názory, bezděčná filosofie jeví se v činech, chování a mluvě ženy venkovské, že vzdělaný člověk by k ní nemohl dospěti leč po dlouhém, krutém utrpení.

Že žena venkovská trpí a trpěti musí, na to jest již odevzdána a připravena vychováním, hleděním na jiné trpitelky. Nezřídka vzdychne si matka při narození dcerky, že bude zase o jednoho otroka více, a přece to dítě ihned k sobě vine, žehná a svým potěšením nazývá.

Říkávají matky, vytýká-li se jim, že milují více dcerky než syny, že musí tak činiti již proto, že vědí samy nejlépe, že musí ženská mnoho na světě zkusiti.

Zajímavo jest sledovati, jak pohlížejí naše horačky na těch málo legendárních a dějinných postav, jaké se uchovaly v tradici lidové a o nichž zkazky rok co rok vyprávějí se i pod doškovými střechami chaloupek i pod rozložitými krovy »gruntů« na české i moravské straně Žďárských hor. Zhaslo-li již i navždy světlo loučí a přísvit krbový, ozařující kulánové a trámové stropy udeptané, hliněné podlahy, zavládlo-li v domácnostech větší pohodlí i úhlednosť, zkazky tu zůstaly a tulí se k prostým myslím i vypravují se jak za dlouhých zimních večerů při vrčení přeslic a u peří kupícího se na stolech, tak za slunných dnů při práci venku, při pohovu nedělním, na besedách ať u kamen, ať v stínu na zahrádkách.

Nejmilejšími jsou ovšem postavy biblické, jak při zbožnosti lidu není ani jinak možno. A tu na předním místě zří horácká žena Matku Boží, Pannu Marii. Tato jest útočištěm žen při všech starostech a trápeních, zbožné modlitby v každé životní fasi a události stoupají k Matce Spasitele.

Tak žena, chystající se k hodině nejbolestnější, uléhajíc na lože, zavěsí sobě na krk růženec, kterýž pak na ňadrech po celých šest neděl nosí, tak všecky truchlivé chvíle v žití provázejí modlitbou bolestného růžence. Cítíc se požehnaného života, modlívá se nejčastěji růženec radostný, slavný pak růženec v radostných a důležitých událostech života, tak nevěsta i matka dceři k sňatku žehnající.

K Matce Boží utíká se žena rozsévajíc kol jejího svátku Navštívení (25. března) semeno hlavatice, byť i sníh popelem posypati a zmrzlou zemi horkou vodou zalévati musila, ovšem že se musí také počítati s »oktavem«, a tento protáhne se někdy až za 14 dnů po tomto svátku, kdy povětrnosť dovolí, aby símě vložilo se do země. K Matce Boží utíká se během jara i léta při všech pracích, k Matce Boží jde si na pouti postěžovat i pomodlit o zvláštní jakous milosť nebo přízeň. Mnohé ženy a mnohé matky jistí s vroucí věrou, že si své manžely a děti »vymodlily«.

Doporučují jedna druhé modliti se za přímluvu k Mateři Kristově, pravíce, že tak přímluva Marie platí u Boha jako mnohdy přímluva matky neb ženy u člověka. Dále, že Maria na zemi také bývala ženou, a tudíž ví, co ženy nejvíce soužívá a těšívá.

Podle Matky Spasitelovy jest oblíbenou světicí žen horáckých její matka, svatá Anna, babička Ježíšova; rády se k ní modlívají a pouti konají.

A do trojice svatá Alžběta, kteráž prvá Marii jako Matku Spasitelovu blahoslavila, k této obracejí se ženy také rády modlitbou.

Vzácnou a milou jest ženám památka a kronika sv. Genovefy, kterouž dávají za vzor ženám od manželů trápeným.

Ze starého zákona rády připomínají Evu, již jmenují »prachbábou«; která žena dočká se býti prababičkou, považuje to za velikou milosť a honosí se, že jest »prachbábou jako sv. Eva«.

Vypravují si, že Eva vyprosila si od Hospodina, aby děti, ku kterým jí vložil tak mocnou lásku do srdce, mohla si nositi v náručí a tuliti k ňadrům aspoň po tak dlouhý čas, jak nosila je pod srdcem. A Hospodin svolil, a proto děti do roka neběhají a spoléhají na náruč matčinu.

Rády vypravují o Sáře, Hagáře, Rebece a Racheli i Esteře, cudné Suzanně a hrdinné Juditě i Dalile. Dávají se tu ovšem příklady dětem.

Ze starých dějin překvapilo mne slyšeti o »krásné Heleně«, pro kterou se vedly v »řecké zemi« veliké války. Přívlastku »krásná« ostatně nerady užívají říkajíce, pokud se týče osob, že krásnou jest pouze Panna Maria, z věcí pak neživých že krásné jsou pouze »hvězdy Boží«.

I mezi těmito mají hvězdy Marianské; jest to mléčná dráha, již jmenují »stezkou Panny Marie«, po níž Bohorodička vodí dušičky z očistce, přímluvou svojí vysvobozené, do nebes.

Z dějin českých vědí o Libuši a jejích dvou sestrách, o Kaše, kteráž lid kašu vařiti učila. Také o bojovnici Vlastě a lstivé Šárce

vypravují; oblíbenou jest »selská« Božena, kteráž se stala vládcovou chotí. Ludmila a Drahomíra jsou všeobecně známy. O Drahomíře vyprávějí, že se propadla i s koňmi a povozem, a posud že viděti jest kdesi za Prahou propasť, kde došla tato »pohanka« trestu.

Dlouhé a dlouhé věky přeskočila tuto tradice lidová, a z dějin žen zná pověsť teprve opět Johannu, ženu krále Václava, jejíž zpověď sv. Jan Nepom. (patron Žďárských hor) zraditi nechtěje, byl umučen.

A z dějin novějších připomínají císařovnu Marii Terezii, o níž vyprávějí, že kdesi na Moravě dala si natrhati kytici kvetoucího lnu a zvěděvši, jaká to bylina, kteráž se jí byla modrým květem zalíbila, litovala toho; dala si ukázati přeslici a zkusila upřísti nit. Myslím, že tato pověsť má býti jakýmsi pendantem k činu císaře Josefa, jenž uctil stav selský oraje u Slavíkovic, kteréhož činu si taktéž připomínají. Vypravují, že tato císařovna i do bitev jezdila, jak vůbec sobě představují královny a kněžny bitev se súčastňující.

S upřímnou úctou mluvívají o »klášterních panenkách«, obdivují se upřímně a nelíčeně řeholnicím, zasvětivším život svůj Bohu; ženám zvyklým od nejútlejšího mládí žíti ve volné přírodě jest s podivem, že mohou vzácné ty panny tráviti život v klášteře uzavřeny. Zdá se jim to býti velikou obětí, a jedenkráte svěřila mi jistá stařenka, babička Vodáčková, s kterou jsme často besedujíce o celém světě si povídaly, svoji myšlenku a zároveň i pochybnosť, zdali jsou ty klášterní panenky před Bohem touže zásluhou uznávány jako kněží? Ale sama se pokárala z hlouposti a všetečnosti, rychle vzpomenuvši, že jeptišky nemohou přece sloužiti mši svatou a přisluhovati svátostmi jako kněz.

Slyšíc ode mne kdysi, že dívky nyní již i v Čechách snad lékařství studovati budou, mínila, že jeptišky již lékařkami jsou, a nemohla pochopiti, jak by ženské chtěly lékařství tak provozovati jako muži.

O učitelkách říkávaly venkovské ženy, že jest dívkám vhodno vyučovati, ana již svatá Anna vyučovala svoji dceru Marii, jak na obrazích vídati. Vyučování ženským ručním pracím ve škole vítaly s velikou radostí, říkajíce, že se beztak musily naučit šíti a plésti samy od sebe. Vzpomínávaly, jak se dříve vyšívalo, a říkaly, že zašlo to vyšívání s tím starým krojem.

Ovšem pravou ženskou prací jest našim horačkám práce v domácnosti. Za nejvzácnější a hospodyni nejpříslušnější práci pokládá se pečení chleba. Úcta, které chléb požívá, vztahuje se i k jeho přípravě, a zbožná hospodyně počínajíc nasypáním mouky do díže, znamená i tuto, i těsto při každém do ruky vzetí i pekárnu i všecky přístroje křížem. Nerada odchází od chleba a chrání se i zlého slova, hněvu a mrzutostí.

Jako zrno obilné k přípravě chleba, tak jest vzácným vlákno lnové k přípravě oděvu, a od nejútlejšího mládí učí se dívka zacházeti se lnem. Práce přadleny jest vzácnější práce švadleniny; snad cítí se tu pracovnice bližší přírodě. Plátno posud neupotřebené, nit upředená dívkou do sedmi let, či v rozličný roční a denní čas, plnily důležitý úkol při čarách a lidové léčbě.

Z nejstarších dob zajisté pozůstalo ženám opatrování ohně v domě, a bez reptání béře chudá horačka na bedra krosnu a jde k lesu opatřit paliva. To prý ženským již odjakživa patří.

Slovy, že ta neb ona práce neb starost ženským patří, odmítají uznávání svých přičinění, a že tato uznávána nejsou, zdá se jim býti také jenom patřičným, něčím, co jest ženě od věků souzeno.

Sílí-li ženu v práci a utrpení modlitba, potěšuje-li vyprávění a poslouchání příběhů, působí jí radost zpěv. Ženy horačky zpívají mnoho a rády, mají jak zbožné písně pro doby roku církevního, tak pro doby roční i pro období svého věku. Starší žena nezpívá písniček »děvčatských« a žena ve stavu požehnaném neb držící po někom smutek nezapěje píseň »světskou«. Také v pátek se nezpívá, a je-li kde v domě neb i v sousedství mrtvola, umlknou i písně dětské.

Není účelem tohoto článku — byť i bohatá látka lákala — vyprávěti o celém způsobu žití ženy na Horácku; podávám jenom v prosté té črtě malý nástin, jak pohlíží žena ta sama na život a svoje postavení.

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti“.

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal Josef Flekáček.

(Pokračování.)

Než se budeme obírati vnitřním zřízením ústavů, a než vylíčíme jejich věrný obraz života i zakladatele jejich Karla San Martina, ukážeme několik fotografických snímků ze života oněch dětí, jichž se nikdo neujal, jež vyrostly opuštěny a propadly zkáze. Z nich pak teprve vysvitne celým leskem důležitost a vznešenost lidumilných zřízení San Martinových. Podotýkáme předem, že jsou to historie *ze skutečného života*.

Obrázek první. Na ulici. Zatkli ho jako zločince, a když byl doveden na komisařství, nedovedl ani říci, kolik je mu let a jak se jmenuje jeho matka. Matka! žena můžeme spíše napsati, ano, žena, neboť nebyla matkou v krásném onom smyslu, jejž tomu slovu přisuzujeme. Jaké byly jeho upomínky na tuto ženu, jaké svazky lásky ho k ní poutaly? Lásky? Což věděl o tom citu, jenž rodí se v políbeních, úsměvech a radosti? Naučila ho alespoň jediné modlitbě, jedinému ušlechtilému slovu? Ano, zůstala mu v mysli utkvělá vzpomínka, jež vzbuzovala představu hladu, slz, ran — to vše mu tanulo na mysli, když se ho na úřadě ptali, čí je chlapec. Asi šest měsíců byl nemocen. Katolický spolek dával jeho »matce« na léky a ona je kupovala u dryáčníka, jenž vykřikoval na ulici. Sousedé z ulice se jí ptali, zdali Ludvík ještě stůně. Odpověděla na polo opilá: »Z . . . . ný kluk, pořád stůně!« Hle, smutné vzpomínky, pod jejichž dojmy všecek zbledl. A co otec? Nikdy ho nebyl poznal; řekli mu, že zemřel. — A tak vyrostl v ovzduší bolesti, zkaženosti, opuštěnosti; ani jedna ruka nevztáhla se k němu, aby ho vedla po cestě dobra a pravdy.

Kde vyrostl? Na ulici. Je to docela přirozené. Domov není pouze místo, kde se jí a spí, ale kde láska září se všech stran, kde její světlo nejčistěji plane v každém místě, kde žije anděl, ctnostmi se stkvějící: matka. Ludvík neměl domova, ani hledíme-li jen k takovému domovu, kde se pouze jí a spí. Měl tolik chleba, co by hladem nezahynul a lože bídné, horší než pes, kde jím lomcovala zima a hlad, kde do něho bušila ruka ženy, již měl nazývati matkou. Ó, vy psíci velkých pánů, vy se máte tisíckráte lépe, chrápete spokojeně na vyšívaných polštářích, nevíte, co je strach, sotva že se probudíte, mazlí se s vámi vaši páni — nikdo se neopováží, aby vás uhodil!

Ludvík měl nohy slabé a stočené; jakmile se mohl na ně postaviti, počal žíti *na ulici*. Zde alespoň je trochu vzduchu, slunce, života, lidé chodí sem a tam, mnohý naň vlídně pohlédne, ba i laskavé slovo promluví. Mnohý ovšem říká: »Ty děti jsou jako drzí vrabci; hrají si na ulici a obtěžují obecenstvo; což musí býti pořád na ulici? A kde mají býti? Mají někde dvůr, zahradu, park? Mohou si hráti doma? Zeptejte se Ludvíka. Domov — toť strach, muka, nucená ztuhlosť, nečistý vzduch, zbledlé slunce; — na ulici je život, tam mu lidé neubliží. Lépe žalář, než takový domov. V žaláři je chléb, polévka, postel: to vše je doma bájí. Domů jde se strachem, bez důvěry. Tak se Ludvík brzy spřátelil s ulicí. Bylo mu něco přes dvě léta — a žil zde tak dlouho, pokud ho nezavřeli. Bylo mu asi 11 let. Tak po dlouhých devět let byl úplně sám na sebe odkázán. Loubí, temná zákoutí ulic, dlouhé chodby velikých, málo střežených domů, místečka pod portály chrámů — vše dobře znal a věděl, kde býti přes noc, kde se skrýti před mrazem, sněhem a lijákem. Nechyběli mu i soudruhové takového života; nalezlo se několik hochů, kteří vedli takový život jako on; všichni se sdružili ke společnému způsobu takového života. Na ovocném trhu neb u hokynářských krámů nalezli zaházené kusy zkaženého ovoce, kusy plesnivého chleba, někdy vydělali i nějaký krejcar za posílku nebo vykonanou službu; také šikovně provedli krádež nebo si něco vyžebrali: to jsou prameny, jež je chránily od hladu. Někdy dostali i polévku: v hostincích, kasárnách. Proto Ludvík miloval ulici: ta ho živila, tam byl svoboden. Někdy, pravda, měl »nedorozumění« se strážníky, s hokynáři, ale z toho si mnoho nedělal; brzy se s nimi seznámil; věděl, jak se před nimi míti na pozoru nebo jak si jich různými službami získati. Při skutku se nedal přistihnouti a byl na to hrd, oklamal-li strážce veřejné bezpečnosti. Někdy se přiblížil k přízemnímu oknu příbytku, kde »matka« jeho zůstávala, ale jen z daleka; cítil, jak mu horečka probíhá tělem a prchal od neblahého toho místa, jež mu mohlo a mělo býti vším! Netrápila ho zima ani noční mráz; nalezl blíže města teplý chlév, kde mu dobromyslný rolník dovolil spáti s tou podmínkou, »*aby sám nekradl a nedovolil nikomu krásti.*« Poctivě dostál svému slovu; na slámě se pohodlně v teple vyspal. Vše zde, v chlévě, bylo milosrdnější, nežli *doma,* kde žila jeho »matka«.

Vyrůstal hubený, bledý, zmořený, špinavý, neznaje dobra, ale věda, co je zlo. Žaludek žádal čím dále tím více, hoch rostl. Jednou v noci, než usnul, hlodaje na skývě plesnivého chleba a kusu okoralého sýra, počal přemýšleti o problému práce, poněvadž slyšel za dne, jak mu mnoho lidí řeklo: »Jdi pracovat! Proč nepracuješ?« — »Zajisté,« pravil sám k sobě, »kdybych začal pracovati, pocítil bych

méně hladu; — ale co mám pracovati? Žádné řemeslo neumím. A kdybych i začal pracovati: veta po svobodě, již mi dává moje ulice. Povídají, že tuláci a zaháleči přijdou do žaláře; já však jsem chlapec, co bych mohl pracovati? Mám snad pracovati jako jeden můj známý hoch? Je mu jedenáct let, dělá deset hodin denně a je několikráte za den bit a hladu zkusí více než já. Já nejsem bit, jsem svoboden, jdu, kam se mi líbí... a tak, ubožák, upokojiv své mravní svědomí, tise usnul.

Kde zůstalo náboženství a jeho vznešené náuky? Kde zůstala představa o Bohu vševědoucím a nejvýš spravedlivém?

Druhé noci opět se zjevil před jeho duší problém práce. »Mám přece pracovati? Vede se mi již několik dní zle; nemám ani kousku bídného chleba. Což v létě, to je hej! Živím se ovocem, ale v zimě! Zítra se domluvím se soudruhy; uvidíme, co se dá dělati. Otevřenýma očima zíral do prázdna; ve fantastické noční temnotě vidí výkladní skříně uzenářů, pekařů, cukrářů a zvěřinářů. Zdá se mu, jakoby nozdry jeho rozšiřovaly se vonným a chutným výparem odtud se šířícím. Na chvíli je tím všecek opojen. Pak cítí všude velikou prázdnotu, tiskne ruce k prsoum a nehýbá se, na nic již nemyslí, jen se otřásl, jakoby smrť na něho sáhla. Potom začíná mysl jeho obírati se fantastickými věcmi a blouzniti. Vidí před sebou svou »matku« a vzpomíná si na děti rolníka, jenž mu v chlévě poskytuje přístřeší; vidí, jak se rdí zdravím, jak je matka miluje, chová, ošetřuje, jak usínají na jejím klíně, jak je ráno budí... a on? Cítí trpce a trapně, jak je sám, tak docela sám a sám; pocit zášti, závisti provívá jeho duši. Což může on činiti? Pracovati? Kde a u koho? Kdo by ho vzal do práce, jeho, špinavého, rozedraného jako lotra? Mohl býti živ pouhými almužnami? Jaký to život? Sto lidí pokorně prosí a dostane od jednoho! Ne, zde zbývá jediná cesta: krásti. Byl malý, chytrý, mrštný — bude dobrým pomocníkem některým starším! S těmi myšlénkami usnul.

Druhého dne potuloval se po náměstí a sešel se se svým kamarádem, výrostkem asi šestnáctiletým, jehož teprve nedávno znal. Rozmluva jejich byla krátká, rozhodnutí odvážlivé. Přiblížili se k výkladní skříni zlatníka, a zde sehráli komedii, jakoby se byli pohádali a dali se do křížku. Kolem nich shromáždilo se hned hodně lidí a jali se je odtrhovati; kárali dospělejšího, že se nestydí týrati menšího a slabšího. Větší, než utekl, dal Ludvíkovi ještě jednu ránu, a on padl s velikou dovedností do skříně, odkud vzal hodinky. Zdvihl se s láteřením na svého protivníka, ale za chvíli se s ním sešel v umluveném zákoutí, kde čekal. V zápětí byl okradený zlatník za ním a chytil ho. Ludvík zahodil hodinky, ale zlatník ho viděl. Svalnatá jeho pěsť chytila chlapce. Dal se do pláče a zvolal: »Mám hlad!« Zlatník se naň upřeně podíval, neřekl ani slova — a pustil ho. Byli tu však hned strážníci, měli ho, drželi ho, nemohl se ani hnouti. »Mám hlad!« opakoval jim do očí. »Najíš se ve vězení,« zněla odpověď. Vztýčil hlavu, utřel slzu a povzdychl si. Než zmizel v ponuré budově, pohlédl vroucím a dlouhým pohledem *na svou ulici;* pak se ztratil v tmavé chodbě.

A myslíte, že zde byl ponejprv a naposledy?

Nešťastný hoch, že na své životní pouti neshledal se se šlechetným knězem Karlem Martinem, že nepoznal blahých a požehnaných jeho ústavů!

Cítíte ono teplo, onu zachraňující moc, jež sálá z působení Karla San Martina?

Porovnejte život Ludvíkův se životem dítěte ústavem Martinovým zachráněného a ucítíte, jakou cenu má život takového lidumila, jakým je katolický kněz Karel San Martino.

Obrázek druhý. V žaláři. Bylo mu sotva 13 let a již byl dvakráte odsouzen pro krádež; nyní je zavřen po třetí. Jmenuje se Jan L . r., ale obecně mu říkaji »čepička«; to jméno bylo mu dáno, protože štítkem čepice poranil v obličeji svého soudruha. Tenkráte mu bylo osm let, tak vstoupil do života zla. Byl veliký, že se mohlo mysliti, že je starší; byl hubený, obličej jeho měl barvu popelavou; na čele, stáhl-li obočí, táhla se hluboká vráska, snad již znak trpkého, strastiplného života. Vlasy jeho byly černé, husté, vlnité, na vydulém hořejším rtu objevovalo se již chmýří, jež často hladila dlouhá, kostnatá, hubená ruka. Matka mu zemřela v nemocnici, zachvácena šílenstvím opilců; otec byl alkoholik, jenž v jistých periodách opíjel se až do blbosti a nevěděl, co dělá. Měl osmnáctiletou sestru, nejzpustlejšího života ... A tak celé ovzduší, příklad, dědičnost, zlé zacházení s ním — vše přispívalo k tomu, aby byl takovým, jakým právě byl, zločincem, velikým nešťastníkem. V čas zachráněn jsa, nebyl by se ničeho dopustil, nebyl by nešťastným. Kdo ho zachránil? Nikdo. Kdo ho měl ku zlému? Vlastní otec. Nyní je opět v žaláři.

Ač obírati se žalářem a jeho zjevy otupuje, nelze se přece ubrániti truchlivému dojmu, vidíme-li v žaláři dítě. V duši nastane tlačenice myšlének a porovnávání, truchlivá to filosofie, jež nutí k hořkým slzám. Skřípot těžkých dveří, cinkání klíčů je proslov truchlivého dramatu, jímž je život takového dítěte. Každá scéna je bolesť, souhrn všeho je těžká obžaloba lidské společnosti. Potom, když už je v žaláři, jej studují, pozorují, chybně na něm ledacos vykládají — když už je pozdě. Stojí před vámi z počátku bázlivě se sklopenou hlavou, je mu do pláče. Po druhé, po třetí bázlivé vzezření zmizí, pohled je drzý, z úst řine se plynná lež. Proč by mluvil pravdu? Proč by nebyl cynickým? Je to opravdu on, týž, jenž poprve byl zcela jinaký?

Potkáme se s ním po letech a vidíme v něm úplně zkáze propadlého člověka. Sejdete se s těmi, jež odchoval ústav San Martinův, a vidíte bytosti zachráněné, Bohu a dobru získané.

A přece je tolik lidí, kteří poslání San Martinovo i působení ústavů jeho buď neuznávají neb myslí, že se tím jen zlo podporuje.

Obrázek třetí. Opuštěný. Do jediného, malého, bídného okénka vlhké a tmavé sklepní světničky padal tenký paprsek slunce, jakoby se bál svítiti na takovou lidskou bídu. Když před několika dny sem vešel soudní vykonavatel, aby odevzdal úřední výměr, tuď, jsa v podobných věcech sběhlý, okamžitě sestavil inventář nábytku. Dřevěná postel, vlhkem a červy sežraná, dvě polozbořené židle, kulhavý stůl, děravé vědro na vodu, rozbitá bedna a vedle okna bídná klec, kde poskakoval kanár — odtud vycházely jediné zvuky, jež značily nevinnou radosť. Na loži vzdychala vyhublá ženština, všecka zmořená horečkou. Již měsíc byla poutána na lože; pokud se mohla jen trochu hýbati, chodila pracovat na pole. Trpěla mnoho, ale kdož by byl dal výživu jí a jejím dvěma dětem? Vždyť staršímu bylo teprve deset let. Ale nemoc, bolesti na prsou, třesení údů a to vše, to bylo sil-

nější než vůle; musila ulehnouti. Fysické bolesti nebylo ještě to největší; duševní útrapy byly horší. Viděla, že jí nezbývá než smrt; a býti sama, byla by ji uvítala s radostí, ale ona myslila na své děti, šestiletého Julia a desítiletého Karla; ti zůstanou na světě úplně sami — a smrt blížila se s neuprositelnou krutostí. Záviděla druhým dvěma dětem, které dávno před tím zemřely. Byly v ráji; nevěděly, co je strach. Ale tito dva! Ale tito, kteří měli býti docela opuštěni! Neviděla-li již nyní jejich útrapy, jak za večera se studem jdou na žebrotu, aby vyprosili nějaký krejcar? A což když přišli unaveni a nepřinesli nic? Líbali matku s větší láskou a vroucností, ale to políbení, jež bylo celou jejich rozmluvou, bodalo její duši jako hrot nože. Poznala, že nejedli — a děti neopovážily se lháti. A tak tyto tři osoby, jimž chybělo vše, chléb, léky, vzduch — vše snášely s láskou, o hladu se líbaly, nemocny jsouce se laskaly.

Nikdo si jich nevšímal, když na ulici vztahovali ruce s prosbou: »Pro naši nemocnou matku!« Místo daru slyšeli zlostné slovo, pochybování. Pak zmizeli v temné ulici a tiše plakali; myšlénka na matku sušila jejich hořké slzy. Vyšli z úkrytu a žebrali znovu a znovu.

Byli jedinou podporou nemocné matky. Jejich otec, dobrý muž, statečný dělník, zemřel před dvěma lety. Spadl s lešení. Byl obětí práce. Vdova po něm nedostala nic; ředitel stavby dokázal, že jeho vinou bylo lešení špatně zavěšeno, a ještě k tomu že byl neopatrný. Karel se na to vše dobře pamatoval. Viděl otce v nemocnici, jak má zavázanou hlavu, a umírající obličej byl k nim obrácen; Karel viděl ty oči pořád před sebou a zdálo se mu, jakoby byly chtěly říci: »Nyní musíte mysliti na matku.« Co by byl Karel za to dal, kdyby byl viděl matku zdravou, veselou!

A pokaždé, kdykoliv jeho obličej se přiblížil k rozpálenému obličeji nemocné, byl úplně na mysli sklíčený a cítil velikou beznaději; tušil, že tento nyní horečkou planoucí obličej bude brzo studený, ledový, a to na vždy. Často si vzpomínal na dny mladosti, kdy bylo lépe, kdy byl otec živ, kdy byla matka plna zdraví, kdy si hrával s rodiči a malým bratrem.

Vždyť toho kanára mu koupil otec na trhu a kanár tu dosud byl; zpíval zatím, co všichni plakali. Zdálo se mu, že již nikdy nebude lépe, že se již nikdy nebude smáti. Na ulici viděl šťastné děti, smějící se, krásně oděné, žertující — nikoliv, nezáviděl jim, on je miloval — přál si jen, aby měl tak zdravou matku jako byla jejich. Proč jeho matka byla nemocná na smrt?

Jedenkráte dal mu malý chlapec cukroví a dva krejcary. Koupil zmrzlinu a pouliční prodavač dal mu ji na papír. »Jen ji sněz,« pravil. »Chci ji donésti mamince, jež je plna horečky a má pořád žízeň.« Prodavač se naň útrpně podíval a půjčil mu skleničku, aby věc donesl. Juliovi dal cukroví, matce zmrzlinu. Chtěla, aby si alespoň kousek vzal. Vždyť byl ještě dítě! Toho večera byl šťasten, zapomněl alespoň na chvilku na vše, zapomněl, že sám již deset hodin nejedl. S radostí díval se na matku, jak jí zmrzlina ulevila v horečce a na bratra, jak si pochutnával na cukroví. — Bolesť šla svou cestou dále, bez zastávky. Z úředního nařízení přišel k nemocné i lékař, ale byla to návštěva formální. Dal dětem několik krejcarů a pomoranč. Mluvil něco o nemocnici, jako že už je na to pozdě. — Poslední chvíle se pomalu dostavovala. Prosila děti, aby jí podaly obraz Rodičky Boží.

Líbala jej, žehnala jím své děti, pak je zase líbala, vzdychala, podívala se na Julia a Karla očima, v nichž se život již lámal a hynul, a duše prchla z pozemských strastí ku krásným nebesům.

»Karle,« pravil Julius, »maminka spí?« »Ano,« pravil starší hoch a padl na chladnou mrtvolu.

Za chvíli se oba hoši octli u sousedů, dělníků. Matku měli téhož večera odvézti do umrlčí komory. Šel se ještě na ni podívati. Klekl ke drahé mrtvole a mluvil k ní přes čtvrt hodiny, jakoby byla živá. — Večer odváželi matku pryč. Vedl bratra za ruku, jako starší, ač sám potřeboval, aby se někdo nad ním smiloval.

Třetího dne stáli oba u hrobu, třásli se, ale již neplakali! Oba bratří byli z útrpnosti přijati od sousedů dělníků, kteří uposlechli prvního hnutí svého srdce. Děti brzy poznaly, že jsou břemenem. Snažily se býti užitečnými, aby zdarma nejedly ten kousek chleba, jejž dostávaly. Ale co mohli pracovati, co mohli dělati? Kam měli jíti? Julius chřadl den ode dne. Rozstonal se. Neměl obsluhy, neměl lásky. Za dva měsíce odešel za matkou. Kostnatýma, vyhublýma ručkama objímal bratra — jedinou bytost na světě, jež ho milovala — a v tomto objetí vypustil svou malou, utrpením však velikou duši.

Karel byl za několik dní vyhnán. Aby prý šel do polepšovny Slyšel sice již několikráte, že jsou tam zloději a tuláci, ale nevěděl, kde to je. Bloudil ulicemi. V jedné ruce držel obrázek Rodičky Boží, ve druhé klec s kanárkem, jenž s bidélka na bidélko poskakoval.

Chodil tak až do úplného šera. Již rozsvěceli, když ho oslovil ramenatý, vousatý chlap zpustlého zevnějšku.

Sirotek nevěděl, koho má před sebou. Ale ten, kdo ho oslovil, věděl, s kým mluví,

Za chvíli zatáhl neznámý Karla do brlohu, jejž mají všecka veliká města. Dal mu jísti a píti, uvedl ho na lože, a Karel netušil, že se ocitl ve společnosti zlodějů a vrahů, vyvrhelů lidstva, kteří dítě vychovají a učiní z něho to, čím jsou sami.

Kéž by v osudné té chvíli, kdy vyhnané dítě ocitlo se v setmělé ulici, v jedné ruce s obrazem Madonny, ve druhé s klecí a kanárkem, byl mu vyšel vstříc ten, jenž nešťastné a opuštěné sirotky shromažďoval kolem sebe ve svých ústavech, které nahrazovaly jim otce, rodinu, z nichž vyzařovalo teplo lásky a světlo, jež pochází z víry v Boha a lásky k Němu! (Pokračování.)

Vlastní dům družstva Vlasť.

Co bylo naší dávnou touhou, jest splněno. Máme vlastní domov, v němž se můžeme dle vůle ubytovati a kde můžeme dle potřeby své věci zaříditi. Byli jsme dlouho v Žižkově, odkudž bylo na všechny strany daleko, a kamž právě proto málokdo docházel; usídlili jsme se v Praze, v klášteře Dominikánů, kdež jsou velice laciné byty, ale pro naše účely málo světlé a malé, tak že jsme měli redakci zvlášť, administraci zvlášť a přes ulici v Husově třídě expedici, a konečně

v Jilské ulici naproti »Železným dveřím« byl sklad našich knih. Z administrace do expedice jest nám jíti po 108 schodech, z expedice do skladu je také daleko, čímž mnoho času ztrácíme a na zdraví, hlavně na zraku, újmu trpíme.

Nevhodné naše místo jest příčinou, že hlavní náš drobný obchod, který by měl jíti přímo od nás na odběratele, jde skrze knihkupectví, čímž mnoho procent ztrácíme. Jistá procenta má tiskárna, jiná knihkupectví, tak že ve výročních účtech jsou naše příjmy malé, ba oproti velikým vydáním nepatrné. I bylo s mnohých stran na to naléháno, abychom koupili vlastní dům a zřídili v něm vlastní tiskárnu a po případě i knihkupectví. Ale tato věc není zvláště nyní v Praze snadná, kde skoro každý dům jest mimo regulaci; mnoho domů bude tím zmenšeno o $^1/_4$, o $^1/_3$, o $^1/_2$, ba některé budou tím docela zničeny. K tomu měli jsme ohled na tiskárnu Cyrillo-Methodějskou, která začala utěšeně vzkvétati. Tu jsme nechtěli naprosto zničiti, ba ani seslabiti, a proto jsme čekali, až se upevní, zakotví, sesílí.

Byly tu i jiné důvody, obavy, pochybnosti, jakž ani není možno při korporaci čítající přes 2.000 členů, tak že sám p. jednatel, člen komise, posuzoval v poslední řádné valné hromadě humoristicky naši »permanentní komisi pro koupi domu«, která prý nic nedělala.

Celou akci uspíšil můj pobyt na jihu mezi Slovany: Tam jsem viděl pět katolických tiskáren, dvě veliká katolická knihkupectví (v Lublani a v Záhřebě) a tři katolické obchodní závody při tiskárnách (dva v Celovci, jeden v Mariboru), a všecko to kvete, prospívá. I rozhodl jsem se: koupiti dům stůj co stůj, a dům tu již jest.

Od prázdnin konala »permanentní komise pro koupi domu« několik schůzí; ve svém středu měli jsme dva zkušené členy, pp. P. Aug. Kadlce Ord. Praed. a prof. Dr. M. Kováře. Pan prof. nahlédl při každé nabídce domu do knih, všecko si tam poznamenal a dle těchto úředních dat počítal. Měli jsme ve vyjednávání dům ve Spálené ulici, ale koupil ho jiný před námi; nabízely se nám domy na Perštýně, v Palackého, ve Vodičkově, v Štěpánské a Krakovské ulici, prohlíželi jsme si je, zkoumali jsme je, ale všude byly vady, nedostatky, až jsme nalezli dům, rohák Žitné a Tůnní ulice č. 570—II., jejž jsme za vhodný uznali. Je to dům pěkný s výhodnou polohou a není drahý. Hlavní vyjednávání konali jsme v čas největších bouří v Praze. »Permanentní komise« předložila svůj elaborát výboru a valné hromadě, která se konala dne 16. prosince m. r. v 1 hod. odpoledne. Předseda, p. farář Dr. Rud. Horský, zahájil schůzi a představil shromáždění zeměpanského komisaře p. Joach. Hejla, c. kr. pol. koncipistu v Praze. Předseda ohlásil program valné hromady a probíral stav domu, jenž se má koupiti. Po něm ujal se slova zpravodaj permanentní komise, p. prof. Dr. M. Kovář, a v delší, promyšlené a důkladné řeči líčil objekt, jenž se měl zakoupiti. Pravil, že stavitel dům prozkoumal; on sám že nahlédl do knih a odtud že si opsal úřední dáta o jeho výnosu; dům že má 809·12 čtverečních metrů výměry a přes 33% volné prostory, kdežto zákon žádá nejméně 15% volné plochy. Čistý výnos domu jest po odrážce veškerých daní 3.412 zl., tak že náš dům nese 4·34%. Pan profesor ukázal i nákres domu a končil slovy, že dům ten jest pro zájmy družstva velice výhodný. K slovu se hlásili pp.: Fr. Vaněček, Aug. Kadlec Ord. Praed., Frant. Žundálek, Tomáš Škrdle a děkan a vik. sekretář Tomáš Střebský;

všickni činili buď dotazy nebo uváděli nové důvody pro koupi domu. Pan děkan Tom. Střebský doporučoval co nejdříve zříditi tiskárnu. Když předseda k jeho dotazu odpověděl, že dáme ročně tiskárně 10.000 zl. (někdy jsme dali až 15.000 zl.), odvětil, zřídíme-li si svoji tiskárnu, máme ročně 4.000 zl. v kapse a v několika letech zaplatíme výlohy vzešlé s jejím zařízením.

Veškerá debata šla klidným, přátelským chodem; nikdo se proti koupi domu neozval, i byl jednohlasně zakoupen.

Hned po valné hromadě zasedl výbor, jenž má její usnesení provésti, k rokování a usnesl se na všem, čeho jest k převzetí domu potřebí. Dva členové výboru sdělili majetníku domu ihned usnesení valné hromady.

Dne 22. prosince 1897. podepsali předseda a jednatel družstva s majetníkem domu u přítomnosti c. kr. notáře smlouvu, která se vtělí do knih, a pokladník družstva zapravil prodávajícímu ihned 42.954 zl. 63 kr.

Dne 29. prosince r. 1897. dal pokladník půlletní výpověď na 5.000 zl. jisté věřitelce, z nichž se platí $5\frac{1}{2}\%$. Dne 1. července bude družstvo tohoto břemene zbaveno.

Co nyní? V květnu přestěhujeme celý svůj závod do vlastního domu a co budeme dělati dále? Nevím, jak se valná hromada usnese a co výbor nejdříve provede, ale já bych si představoval celý postup naší akce takto: 1. nejprve zříditi v domě papírnický obchod (papír, péra, tužky, inkoust atd.) spojený s prodejem novin, našich knih a brožur; mezi hlavními a hojnými odběrateli bylo by družstvo samo; 2. tento obchod asi za rok rozšířiti na knihkupectví, při němž by ovšem papírnický obchod zůstal. Někteří myslí, zříditi také antiquariat — budiž; 3. přistoupiti konečně k zařízení tiskárny.

Nejprve musíme ovšem hleděti k tomu, aby byly finance domu v pořádku; zůstaneme dlužni 30.000 zl., ale mezi abonenty a členy máme mnohem více peněz, tak že na nich to hlavně záleží, kdy bude dluh splacen. Dostaneme-li různé větší dary, celá akce se tím jen uspíší, a budou-li okolnosti příznivy, můžeme brzy a všecko najednou zaříditi.

Z té příčiny vydala administrace družstva Vlasť v »Obnově«, »Č. Východě«, v »Míru«, »Op. Týdenníku,« v »Hlasu«, ve »Vychovateli«, »Děl. Novinách« zvláštní vyhlášku, kterou i zde uveřejňujeme, důtklivě prosíce, aby jí pokud možno bylo vyhověno. Administrace prosí a snažně žádá:

1. aby starší pp. členové, pokud možno, doplatili své vklady, a novější aby složili aspoň část jim možnou;

2. aby dlužníci za »Vlasť«, »Vychovatele« a »Děln. Noviny« snažili se zapraviti všecky své dluhy: z té příčiny budou po Novém roce všem, kdož do té doby dluhů nezaplatí, zaslány důtklivé upomínky;

3. aby si letošní pp. abonenti pospíšili se zásilkou předplatného a kdo z nich může — uctivě prosíme — aby přidal sebe menší dárek na tento dům;

4. uctivě žádáme, aby se hlásili noví členové k družstvu Vlasť. Přátelé naši nechť nám zašlou vhodné adresy z katolických kruhů občanských;

5. snažně žádáme, aby také literární přispěvatelé a spolupracovníci našich listů přispěli na účel tento nějakým dárkem ze svého honoráře;

6. kdož nám míní větší obnosy darovati, račiž to učiniti hned; my mu zaručíme zvláštní listinou úroky do smrti. Úroky obyčejně jsou menší než jest nám vypláceti, i mohli bychom i takto rychle spěti k cíli. Dosud nám tímto způsobem bylo svěřeno 9.100 zl.

Nechť každý pomní, že veškerý čistý užitek z podniků, které budou v novém spolkovém domě družstva Vlasť zařízeny, připadnou celé katolické straně, a že čistý zisk bude obrácen k jejímu sesílení a povznesení. *Tomáš Škrdle.*

Jan Křtitel de Rossi.

(Dle Settim. Relig.)

Dne 17. října 1897. konala se ve svatyni Castel Gandolfské dojemná slavnosť: odhalení desky nesmrtelnému archaeologovi Janu de Rossi. Úmysl ten pojalo již v dubnu *collegium cultorum Martyrum* sídlící v Římě, a *Lev XIII.* prostřednictvím kard. Mocenniho dovolil, by deska umístěna byla v papežské kapli v Castel Gandolfo — na blízku onoho paláce, kam laskavostí téhož papeže se uchýlil churavý de Rossi a kdež vypustil vzácnou duši svou, opakuje slova: »Všichni svatí mučeníci, orodujte za mne!«

Deska umístěna je na prvním sloupu od vchodu na pravo, ze vzácného mramoru, nesouc monogram ☧, po jehož stranách jsou vyryty A a Ω s nápisem sestaveným žákem de Rossiho, Jindřichem Stevensonem:

Johanni · Baptistae · de · Rossi
universae · antiquitatis · doctrina
celeberrimo
Christianae · archeologiae constitutori
ingenio · facundia · scriptis · immortali
vita · pie functo · XII · Cal Oct · a MDCCCXCIV
in proximis · aedibus pontificum
et · amplissimo · eruditorum · conventu
in hoc · templo · solemnibus · exsequiis
honestato
magistro optimo
Collegium · Cultorum · Martyrum
cenotaphium · posuit · a · MDCCCXCVII.

Ještě máme v paměti onen radostný den r. 1892., kdy sešli se v katakombách sv. Kallista, a to v oratoři sv. Sixta a sv. Cecilie, nejvýtečnější archaeologové se všech stran a s nimi i zástupcové evropských států na počesť *nesmrtelného* vědátora v oboru archaeologie *Jana Křt. de Rossi,* který v plné síle slavil tehda *sedmdesátý* výroční den

svých narozenin. Jej obklopovali věhlasní žáci římské školy jím založené: Armellini, Stevenson, Marucchi, Stornaiolo, Scagliosi, Wilpert, Kanzler a jiní. Zdálo se, jakoby nový život zavládl na blízku hrobů sv. mučeníků a jakoby i tito připojili se v uctění ctihodných šedin onoho, který živou věrou a hlubokou učeností objevil světu jejich památky. — A za dva roky potom, 20. září 1894., roznesla se rychle po celém světě katolickém truchlivá zvěsť, že De Rossi není již mezi živými . . .

De Rossi narodil se 22. února 1822.; jeho otec byl šl. Kamil Alois de Rossi, matka Maria Anna, rozená markýzka Bruti. Již v mládí zabýval se nejvíce studiem dějepisu, hlavně prvními dobami křesťanství. Největší záliby nacházel ve čtení životů sv. mučeníků. Dosáhnuv na universitě římské doktorátu práv, byl povolán kard. Maiem již r. 1849. mezi spisovatele basiliky Vatikánské. Ale záliba, jakou choval ku studiu tak blízkých posvátných míst, v nichž za dob pronásledování skrývali se první křesťané a v nichž četní bojovníci za víru Kristovu očekávají svého vzkříšení, záliba ta v něm neutuchla. Byl to hlavně Jesuita P. Marchi, který ho uvedl ve studium katakomb, a oba beze všeho strachu trávili často celé dny ano i noci v podzemních galeriích, jsouce každým okamžikem vydáni nebezpečí, že sesutím země zaplatí studia vlastním životem.

Štěstí přálo zvláště de Rossimu v nejdůležitějších katakombách *Kallistových* na »via Appia«, kdež nalezl hroby papežů v pověstném cubiculu, sousedícím s hrobkou sv. Cecilie. — De Rossi byl tehda ještě v nejkrásnějším věku, a jemu dostalo se i té cti, že Pius IX. mu přislíbil navštíviti katakomby Kallistovy. V den pak, ve který papež svůj slib splnil (11. května 1854.), pozval de Rossiho k tabuli ve Ville řádu Maltézského na Aventině.

Mladý archaeolog nejen že radostí plesal při výkladu posvátných hrobů papežů mučeníků, že dosáhl, po čem toužil, ale i proto, že již tenkráte viděl, jaký užitek z jeho vynálezů poplyne církvi sv., poněvadž v malbách, rytinách a nápisech katakomb jsou nezvratitelné argumenty proti protestantismu a rationalismu. Pius IX. ani nevěřil svým očím; vlastníma rukama skládal drahocenné fragmenty jednotlivých epigrafů a hluboce dojat děkoval a gratuloval de Rossimu. Snad po celý život svůj nezakusil de Rossi větší radosti než v onen den. Od té doby zvláště stal se i přítelem a rádcem Pia IX. Sv. Otec zakoupil pro něho celou vinici, která byla nad katakombami Kallistovými, a svým nákladem tisknouti dal monumentální dílo de Rossiho »*Roma Soterranea*« (podzemní Řím). V papežském paláci v Castel Gandolfo — v témž, ve kterém zbožně skonal náš nejznamenitější archaeolog — přijal ve slavné audienci Pius IX. z rukou De Rossiho zmíněné dílo, Jeho Svatosti věnované. Když papež četl slova: »*Piu Devátému, papeži, druhému Damasovi*«, zvolal: »*Jsem-li já druhým Damasem, jsem jím jen proto, že nalezl jsem ve vás svého svatého Hieronyma.*«

Lásku, jakou choval k němu Pius IX., Rossi v nemenší míře nalezl i ve *Lvu XIII.*, čehož nejlepším důkazem jsou vlastnoruční blahopřejné listy, které zaslal nynější sv. Otec de Rossimu u příležitosti šedesátého a sedmdesátého výročního dne jeho narozenin. A papežova příkladu následovali i ostatní mocnářové, vyznamenavše de Rossiho vysokými řády. Vláda německá mimo to žádala ho, aby pomáhal Mommsenovi a »von Henzenovi« při vydání slavného díla »Corpus inscriptionum latinarum«, Francie mu svěřila vydání spisů slavného Borghesiho,

veškery pak evropské časopisy byly přešťastny, mohly-li uveřejniti nějaký článek od něho. Všichni, kdož ve II. polovici našeho století vydati chtěli objemná historická díla, utíkali se k němu o pomoc, a Msgr. Baumgarten uveřejňuje, že neméně než 10.000 dopisů nalezl v pozůstalosti de Rossiho.

De Rossi zůstal však při vší své učenosti skromným, a všichni, kdož ho znali, tvrdí, že nikdy nebylo na něm pozorovati, že by talentů sobě svěřených užíval ku *své* cti a chvále, nýbrž pracoval jedině na prospěch vědy a ku cti a chvále Boží. — Jsa přísným milovníkem historické pravdy, nevyhledává ve svých spisech krásných slov, hledaných frasí — jediný obraz z katakomb, hrubý nápis mu postačí dokázati, že uctívání P. Marie, proti tvrzení Gregorovia a Smitha, zasahuje až do doby nejpozdější, že vzývati svaté a víra v očistec je pradávným zvykem.

Studie de Rossiho prospěly však nejenom historii, ale měly i nemalý účin na *literaturu* a *umění*. Literatura byla obohacena novými důkazy hluboké zbožnosti prvních křesťanů, a kardinál Wiseman v překrásném spise svém »Fabiola« nalezl ve studiích a vynálezích de Rossiho nové dokumenty, jak sám vyznává ve II. hlavě; též bar. Antonie Klische pro své povídky, P. Rondina pro spis: Agnese e Susanna, P. Savarè pro »Marcela«, kněz Oehner pro Hermetä, P. Valle předváděl mládeži sobě svěřené často slavné a dojemné děje ze života sv. mučeníků; neméně dojemné je drama »Tarsicio«, v němž zjevuje se křesťanský heroismus v utrpení prvního mučeníka pro Nejsv. Svátosť Oltářní.

Umělci docházeli do katakomb, jednak aby zobrazili podzemní labyrint, mající tři až čtyři poschodí, jednak aby v jiných basilikách (na př. sv. Vavřince fuori le mura, sv. Vavřince in Damaso) znázornili scény z katakomb. Tak i kaple ostatků« vymalována je ve slohu katakomb, jakož i podzemní krypta »dodici Apostoli« a m. j.

Kolem de Rossiho shromáždila se v brzku celá škola, a on zavdal k tomu i příčinu, že ti, kdož zabývají se studiem starobylostí, započali pěstovati i studium *prvotního křesťanského umění.* Zmínili jsme se již, že P. Marchi T. J. byl mu z počátku učitelem; později nalezl i v P. Tongiorgi, Angelini (oba z Tovaryšstva Ježíšova) horlivé žáky a nyní zanechává po sobě P. Grisara, slavného spisovatele díla »Storia dei Papi nel medio evo« a P. Bonavenia, jenž pracuje v katakombách sv. Hermeta na Via Salaria. — I mezi Barnabity nalezl de Rossi učelivé žáky, jako P. Bruzza, P. de Feis, zesnulého Saviho, P. Semeria, v jejichž konventě u sv. Karla a'Catenari konaly se konference posv. archaeologie. I v Neapoli povstala malá kolonie archaeologů vůdcovstvím Galante Asprena a prof. Stornaiolo. Mezi Passionisty vynikl zvláště P. Germano di S. Stanislao svým dílem »La casa celimontana dei ss. Martiri Giovanni e Paolo«. V Římě mimo ty vznikla na německém hřbitově škola něm. posv. archaeologie, z níž vyšli Msgr. Wilpert, Msgr. de Waal, Kirsch (prof. na univ. ve Frýburku), Kraus, Baumgarten. — Ve Francii vyznamenali se zvláště Martigny spisem »Dictionarie des antiquites cretiennes«, Duchesne, Le Blant, Geffroy, l'Hyvernat, Vigoureaux, Rohault de Fleury, Barbier de Molthaut, Delattre, Descemet, Müntz. Náš de Rossi září však mezi nimi jako nejjasnější hvězda, kolem níž kupí se všichni ostatní, kteří budou chloubou nastávajícího století. — I *bohoslovecké fakulty* uznaly potřebu zříditi *stolici posv. archaeologie;* tak

se stalo v Římě na *Propagandě* a u *Sv. Apollináře*. Na Propagandě znamenitý žák de Rossiho, prof. Armellini, právě při výkladu jistého epigrafu křesťanského byl raněn mrtvicí a v hodině skonal. Jeho nástupcem stal se věhlasný profesor Marucchi.

Na počesť třístaleté památky smrti sv. Filipa byl konán 7. a 8. května r. 1895. kongres archaeologický, jehož presidentem měl býti de Rossi; bohužel smrť nedopřála mu toho se dočkati. Na kongresu řečnili P. Calenzio, prof. Stornaiolo, Msgr. Wilpert, šl. Mich. Štěpán de Rossi, prof. Marucchi, P. Bonavenia, kard. Parocchi. — Nyní jest ohlášen nový kongres, který se má konati v dubnu r. 1898. v Ravenně.

A tak pokračuje dílo de Rossiho, jenž zůstavil první tři svazky »Roma sotteranea«, Inscriptiones christianae urbis Romae septimo saeculo antiquiores, i Musaici delle Chiese di Roma anteriorial secolo XV., Codicum latinorum bibliothecae Vaticanae Tomus X., Corpus inscriptionum latinarum, Oeuvres completes di Bartolomeo Borghesi a mnoho menších spisů.

Končíme slovy Stevensona, který líčí poslední nemoc a smrt de Rossiho. »V říjnu r. 1892. objevily se první známky nemoci, která ho měla sklátiti do hrobu. Naléhání jeho příbuzných a přátel, aby se šetřil, bylo marné. Zasvěcen úplně vědě nechtěl upustiti od studia, které stalo se mu druhou přirozeností. A tak raněn byl následujícího roku v říjnu mrtvicí na pravé straně. Všichni pamatují se ještě, jakou bolesť způsobila všechněm truchlivá ta zpráva. Silná však tělesná konstrukce zápasila dlouho s nemocí. Paměť zůstala neporušenou, ač nemocen vydal ještě před svou smrtí neocenitelné dílo: »Martirologio Geronimiano«. V tomto velmi obtížném kritickém díle pracoval spolu s Duchesne z Paříže. Ano, po celou dobu své nemoci diktoval články pro »Bullettino di Archaeologia christiana«, jejž založil a při němž působil po 30 let.

Jakmile zaslechl papež *Lev XIII.*, že de Rossi se uchýlil v létě r. 1893. do krajiny Castelgandolfské, nabídl mu několik pokojů v tamním papežském páláci. Jaká to náhoda: v témž paláci věnoval de Rossi před 27 roky Piu IX. první svazek svého »Roma sotteranea . . .« Tam na loggi učený archaeolog trávil celé odpoledne, vyhlížeje na malebné jezero a přijímaje návštěvy svých příbuzných a přátel. V pátek 14. září následujícího roku zhoršil se jeho stav; 18. září vzdali se lékaři veškeré naděje, a de Rossi přijal svaté svátosti. Ale i tu ještě byl při svých smyslech a hovořil se svou manželkou, dcerou a bratrem. V týž den zaslal mu Sv. Otec zvláštní apoštolské požehnání. Večer kolem 9 hodiny dostavil se smrtelný zápas, jemuž silná tělesná konstrukce de Rossiho podlehla až po 18 hodinách. Ve čtvrtek 20. září odpol. v půl třetí vzlétla šlechetná duše Jana Křtitele de Rossiho do nebe, aby tam přijala odměnu svých ctností.«

Mramorová deska, která zasazena byla v kapli Castel gandolfské nesmrtelnému de Rossimu, bude hlásati na vždy potomkům nejvzácnější vlastnosti jeho ducha, jakož i jak ve stínu náboženství a papežství vzrůstají velcí geniové a ctnostní mužové. Dr. *Karel Kašpar.*

HUDBA.
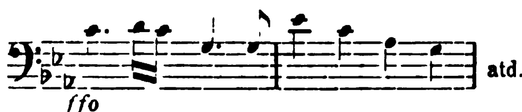
Koncertní období zimní, ač v poslední době prosincové značně bylo sevřeno panujícími mimořádnými poměry, přineslo přece mnohou zajímavou skladbu, o níž třeba se zmíniti. Jsou to hlavně: Symfonický koncert mladé hudební generace české. — Dvořákova Sv. Ludmila. — Hlahol. — Komorní spolek český. — Spolek hudebních umělců. — Populární koncerty.

Již loni měli jsme příležitosť zmíniti se o mladé české generaci hudební, která s velikým sebevědomím vystoupila na veřejnosť, stěžujíc si trpce do potíží, které se provedení skladeb jejích na veřejnosti v cestu stavějí. Zaznamenali jsme úspěch prvého vystoupení, každý pak očekával se zájmem koncert druhý, který však připravil celkem zklamání. Předně již okolnosť, že táž jména vyskytla se na programu, že nebyla oživena novými silami, ukazovala, jakoby několik hudebníků tvořilo kroužek, do něhož právě tak těžko lze vniknouti, jako do programu jiných koncertů symfonických. Druhá okolnosť, která při některých skladbách zarážela, bylo ono takřka okázalé vyhýbání se obvyklým formám hudebním. Forma hudební jest každému skladateli nezbytnou, neboť ta učí ho účinné úměrnosti a struktuře stavby hudební, ta dodává skladbě celistvosti, která spíše dojme mysl posluchačovu, nežli sebe vtipněji rozházené myšlenky hudební bez formalního spojení. Při skladatelích, kteří teprve vystupují na veřejnosť, přáli bychom si této formálnosti raději více nežli méně. Logičtější zajisté jest, vybavuje-li se dospívající umělec z pout formy, nežli má-li jim teprve přivykati. V době kvasu nalézají se doposud C. M. Hrazdira, jehož ouvertura k dramatu Zeyerovu »Neklan« svědčí o schopnosti k dramatickému líčení, K. Moor, od něhož provedena symf. báseň Polonia dle básně Mickiewiczovy »Pan Tadeusz« a F. Neumann, který vystoupil s ouvert. »Perri«. Všude ještě nalézáme dosti mlhavosti, ač probleskují paprsky jasné z mlhy té a kolorit orchestrální se zamlouvá. Nejzralejším dílem bylo Adagio ze smyčcového kvartetta od K. M. Macana. Vážný tento hudebník, slepec, který svými skladbami dobyl si již zaslouženého úspěchu, dílem tím projevil hlubokého ducha myslícího. Celá skladba jest obestřena jakýmsi bolným výrazem, s nímž marně zápasí vítězné thema věty vedlejší. Kar. Bautzký jest hotový hudebník, jenž ovládá dokonale polyfonní skladbu a dovede zkušeností svých užiti při zpracování účinných myšlének, jimž bychom jen tu a tam přáli více vzletu, než oné sousedské pohodlnosti, ve které se pohybují. Práce L. Lošťáka prozrazují mnohou znamenitou myšlénku hudební vedle myšlének všedních, potřebí by jim však bylo, aspoň dle našeho skromného úsudku, dokonalejšího formálního a polyfonního zpracování, aby nevypadaly jako pouhé silhouetty postrádající svěžího života. Jaké naděje klásti možno v nové snaživé hudebníky tyto, o tom poučí nás snad v brzku blízká budoucnost. Skladby sehrál orchestr p. Šebora.
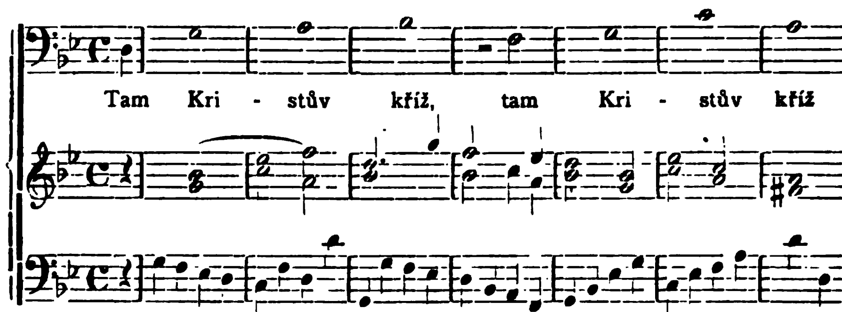
Událostí s dychtivostí očekávanou bylo provedení oratoria Dr. Antonína Dvořáka »Svatá Ludmila,« kterou Praha po celé desítiletí neslyšela. Práce Dvořákova, již zvolil pensijní spolek členů orchestru a sboru Národního divadla ku svému koncertu, byla tím vítanější, čím vzácnější jsou oratoria v naší domácí literatuře hudební. Veledíla, která Bach, Händel a Haydn vytvořili, nalezla v Dvořákovi znamenitého pokračovatele, jenž maje nejen důkladnou znalosť těchto nesmrtelných plodů ducha lidského, ale i jsa vyzbrojen znamenitými dary vlastními shůry, vytvořil dílo neobyčejné krásy plné vroucí zbožnosti a něhy, jež pracováno prostředky, jimiž hudební umění dnes vládne, zůstavuje hluboký dojem v každém posluchači.

Mistr Dvořák sílu svou soustřeďuje v mohutných sborech, které plností svou, leskem a polyfonickým zpracováním dodávají »sv. Ludmile« hluboké ceny hudební. Celé dílo skládá se ze tří dílů předvádějí nejdříve Sv. Ludmilu na Mělníce, jako pohanku, I. díl již teprve zjevení sv. Ivana přivádí ku poznání pravdy, kterou u Ivana v lesích berounských nalézá (II. díl). Celek pak korunován jest křestem Ludmily a Bořivoje na Velehradě. (III. díl).

Dvořák užívá při zpracování svého díla motivů, které působivě se v pravý čas vracejí a vzbuzují u posluchače příslušnou náladu nebo vzpomínku právě potřebnou. Chci uvésti jen motiv »nového života podle pravdy«, který tak jásavě se v prvém díle i později ozývá:

O kráse kontrapunktické práce svědčí trojzpěv v druhém díle (sv. Ivan, Ludmila, Svatava), kde na cantu firmu v bassu vystavena ostatní spletitá, ale přec jasná osnova melodická i harmonická. Stůj zde aspoň počátek tohoto velebného zpěvu:

Tyto ukázky velikolepého díla Dvořákova nechť dostačí. Hluboký duch Dvořákův jest nad jiné povolán, aby zbásnil hudebně velikolepé události ze života našich patronů sv. Václava, Vojtěcha, Methoděje atd. Doufáme, že sv. Ludmila není v tomto oboru dílem jeho posledním.

Provedení řízené kap. M. Angrem bylo pečlivé, ze solistů zvláště se vyznamenávali ušlechtilým přednesem svých zpěvů pí Klánová-Panznerová (Svatava) a p. Kliment (Ivan).

Spolek hudebních umělců, který již skorem celé století předvádí v době vánoční a velikonoční oratoria, předvedl poprve novinku skladatele německého Jindř. Hoffmana, jehož skladby cratorní, vokální i operní mají v Německu dobrou pověsť. Jindř. Hoffman (nar. 13. ledna 1842. v Berlíně) napsal světské oratorium své patrně na jedné straně pod vlivem podobných prací Schumannových, na druhé pak pod vlivem Wagnerovým. Solidní práce Hoffmanova postrádá jen místy oné velikolepé stavby polyfonní, které se při jiných podobných skladbách obdivujeme. Za to září orchestr jeho pestrými, případnými barvami a illustruje případně slova básně. Jmenujeme jen sbory furií v díle druhém, které v tom ohledu vynikají nadobyčej. Provedení připadlo tentokráte sboru a solistům německého zemského divadla. Orchestr konservatoře veden ředitelem A. Bennewitzem.

»Hlahol«, jehož řízení přešlo po resignaci zasloužilého dirigenta prof. Kličky do rukou energického a intelligentního dirigenta prof. K. Knittla, předvedl v letošním zimním svém koncertě řadu vokálních skladeb, z nichž mnohé, zvláště mužské sbory (Rozkošný: »Omšený kámen« a Křížkovský: »Odvedeného prosba«) byly kabinetní ukázky zpěvu sborového. Novinky jako Brahmsovy písně Marianské, Šubertův: Bůh v přírodě, Kličkův slavn. sbor »Buď vítán« vyznamenávající se sytým zvukem a případným výrazem, vyplňovaly pečlivý program, jenž zakončen velebným »Žalmem II. op. 78.« od Mendelsohna.

Spolek český pro komorní hudbu počal čtvrtý ročník svého působení. Tři koncerty doposud konané za spoluúčinkování »Českého kvartetta« obsahovaly ve znamenitém provedení skladby Bendla, Dvořáka, Tanějeva, Beethowena, Brahmse, Mozarta, Rubinsteina a j. Možno právem říci, že tak dokonalých koncertů komorních málo kdy lze slyšeti, obliba pak jejich patrna z přečetné návštěvy, které se těší.

45. populární koncert Umělecké Besedy nepatřil mezi nejzdařilejší. Největšímu úspěchu, a to vším právem těšila se mladistvá virtuoska na harfu sl. Kličkova, která přednesla bravurně fantasii Trnečkovu na Smetanovu Vltavu. Sl. Dandova vládne sonorním altem, pěkne vyškoleným, vadila však jejímu před-

nesu příliš jednostranná volba písní. P. G. Láska, virtuos na kontrabass ze Zvěřína, ukázal sice značnou techniku, ale neklid v přednesu kantilen vadil úspěšnému rozvinutí plného tónu. Koncert byl dosti slabě navštíven. Nedivíme se proto, že vykazují pop. koncerty dle vydané právě výr. zprávy Uměl. Besedy schodek 250 zl. 49 kr. Což nedojde záslužný podnik tento patřičného povšimnutí a podpory v kruzích povolaných?

Koncem roku minulého slavil jeden z nejstarších našich skladatelů J. Rich. Rozkošný vzácné jubileum padesátileté činnosti skladatelské. Nar. dne 22. září r. 1833. v Praze, navštěvoval gymnasium v Klementinu, studoval techniku. Značné hudební nadání jevilo se u něho již v mladistvém věku. Již v 11. roce svého věku vystoupil veřejně a v 14. roce komponoval. Z hojných písní a skladeb jeho sborových, klavírních i orchestrálních jmenujeme jen opery: Záviš z Falkenštejna, Mikuláš, Krakonoš, Svatojanské proudy, Popelka, Stoja. Skromný a zasloužilý umělec náš zasluhuje nejvřelejšího blahopřání. *Václav Müller.*

UMĚNÍ.

Výstava bratří Liebscherův. (Topičův Salon.) Úžasná plodnosť známé naší bratrské dvojice umělecké vzbuzuje nejen zasloužený obdiv, nýbrž i pochopitelnou pochybnosť, zda umělci ti při hyperprodukci své mohou vždy pečlivě dbáti přísných požadavků vážné umělecké práce. Ač nejsme z těch, kteří bratřím Liebscherům upírají naprosto a nemilosrdně všechen umělecký význam, musíme přece konstatovati, že výtvory jejich místy trpí skutečně očividnou povrchností, jež jen nevšední routinou bývá maskována. Přílišné quantum nedopustilo pohříchu, aby stkvělý talent obou umělcův neunavně je pobádal k metám stále vyšším a vyšším. Rychlé odbývání práce svedlo je k osudné manýře, z níž nedovedou se již vymaniti.

Podivuhodnou všestranností vyniká zejména Adolf Liebscher. V nižádném odvětví malby nechce býti cizincem; žádný úkol nezdá se mu býti příliš těžkým, on směle a troufale o vše možné se pokouší, nechať jest to veliká malba dekorativní, nebo obraz historický, nechať jest to krajinomalba nebo sujet národopisný, nechať jest to rozpustilý genre nebo — vážný obraz oltářní. V jeho známé »Valašské Madonně« slučuje se motiv národopisný s motivem náboženským ve šťastně zladěný souzvuk, jenž srdce našeho mile se dotýká roztomilou naivností svou, ačkoliv dominujícím akkordem není tu něha vroucího citu náboženského. Silněji již zaznívá akkord ten na novějším oltářním obraze Liebscherově, jenž se nám na výstavě praesentuje i s renaissančním oltářem, pro nějž byl malován. Madonna sedící tiskne k srdci roztomilé dítko, jež buclaté ručky své jí kol krku vine. Dobře vyjádřeno bezstarostné štěstí nevinného dítka a vážná radosť matky, do jejíhož blaha teskná předtucha se mísí... Přece však má obraz ten ještě v sobě mnoho profánního živlu, takže sotva dovede v diváku plně rozezvučeti strunu, na kterouž obraz náboženský především uhoditi má... Jest tu patrně viděti, že k zdařilému obrazu náboženskému ani jinak dovednému malíři nestačí pouhá dobrá vůle. Totéž platí o bohatěji myšleném a komponovaném návrhu k votivnímu obrazu, jenž mimo to není prost i některých vad komposičních. Zdařilá studie Madonny dle Rafaela al fresco malovaná prozrazuje, na jakých vzorech se Liebscher vzdělati chce v malíře náboženského. Oltářní obraz »Sv. Václav,« jejž umělec maloval pro měšťanskou školu na Král. Vinohradech, jest proveden velice obratně. V gotickém čtyřlistu spatřujeme (necelou) postavu světcovu na koni, an ruce své k ochraně rozestírá nad vlastí svou.

Karel Liebscher zůstává zpravidla věren krajinomalbě, kterou již po drahná léta s neunavnou pílí pěstuje. Jeho hladce a sladce malované krajinky nevzbuzují v divákovi ovšem nižádných hlubokých reflexí, nýbrž chtějí toliko zrak jeho osvěžiti na okamžik pohledem na půvabné partie krajinné, jež ve smavém klidu připadají nám jako kus ráje. Malíř-optimista nepohlíží tu na přírodu senti-

mentálně, jako na nesmírný smutný hřbitov, ozářený světlem žhoucího tělesa nad ním se vznášejícího. On nechce viděti přírodu zmítající se v divé bouři, aniž zastavuje se u teskných jednotvárných plání, když pokryty jsou rubášem sněhovým a zpola zahaleny jsou v šedavé mlhy... Jak jinak jest vám, stojíte-li před krajinami Mařákovými, Chittussi-ho nebo Zd. Braunerové! Bezděky zadumáte se před nimi a dobře cítíte, že krajiny, na něž pohlížíte, nejsou němé, nýbrž že v nich skrývají se tajemné hlubiny myšlének, do nichž vniknouti se snaží duše vaše...

Výstava Emila Uhla. (Obrazárna Krasoumné jednoty v Rudolfině.) Nalézáme tu hojné obrazy, studie a skizzy z východních zemí. Jsou to většinou obrazy krajinné, v nichž umělec snaží se vystihnouti věrně zvláštní barvitost končin orientálních v záplavě světla pod bezoblačným nebem. Zvláště učinil tak na obrovském obraze »Život na Nilu«: uprostřed valí se široký proud veletoku; s obou stran na březích vidíme jednotlivé výjevy osobitého života egyptského. Obrazem převahou krajinným jest také »Útěk do Egypta«. Nad širou pustinou schyluje se den již k večeru; kolkolem rozkládá se bezútěšná žlutavá poušť, pouze v pozadí na obzoru rýsují se ostré obrysy nízkého horstva a pylonů chrámových. A spíše jen jako štafáž zříme uprostřed rozlehlé pouště té Pannu Marii s Ježíškem na oslátku sedící a sv. Josefa vedle kráčejícího, — vesměs oděvem beduinským oděné. Obraz »Žena levity efraimského« náleží k oněm malířským produktům, v nichž štětec malířský zneužívá rád i sujetů biblických k prostituci nahého ženského těla. Který divák bude v Uhlově obraze viděti dojemnou tragoedii, jež měla býti vylíčena, když tolik nízké smyslnosti rušivě tu působí? Dr. *Ant. Podlaha.*

Vasil Vereščagin: Napoleonovo tažení na Rus a zpět. Dnem 1. ledna t. r. otevřena byla v Praze v místnostech »Rudolfina« výstava Vereščaginových děl. Celkem vystaveno 154 obrazů, skizz a kopií slavného ruského umělce. Nás nejvíce ze všech obrazů zajímá hlavní exposice výstavy: čtrnácte původních obrazů, nacházejících se ve zvláštní místnosti. Obrazy těmito naznačeno jest válečné tažení Napoleonovo do Ruska a jeho zpáteční pochod. — Na prvém obraze spatřujeme »Napoleona před Moskvou«. Napoleon uprostřed níže rozloženého vojska francouzského shlíží s pláně na cíl své výpravy, na Moskvu. Veliký válečník očekává deputaci města, aby mu odevzdala klíče bran, ale čeká marně. Moskva jest opuštěna — lidu prázdna. Napoleon se zklamal ve svých plánech. Nebude moci z Moskvy předepisovati mír. — Jiný obraz: »V Uspenské kathedrále«. Uprostřed chrámu zřízeny jsou stáje pro koně generála Guillemiota. Jakmile francouzské vojsko vtáhlo do Moskvy, zmocnilo se chrámův a rozložilo se v nich i se svými koni táborem. — Na třetím obraze spatřujeme carský Kreml v plamenech. Rusové opouštějíce Moskvu založili na všech stranách ohně, aby Moskva nestala se sídlem nepřítele. Napoleon s hrozným pohledem opouští hořící Kreml a celé město. — Další obrazy: »Plameny a záře«, »Maršál Davoust v Čudově«, »V očekávání míru«, »Návrat z Petrovského zámku«, »V Gorodni — ku předu nebo zpět?«, »Na etappě — špatné zprávy z Francie«, »Na velkém pochodu«, »Zpáteční tažení«, »Útěk«, »V době odpočinku«. Partyzáni: (»Cesta jest volná — jen pojďte!«, »Zajati — zastřeleni!«, »Hurá!«) naznačují, co dále se dělo po požáru Moskvy. Když se nemohl Napoleon dočkati nabídky k míru a jeho pokusy o uzavření míru s carem Alexandrem neměly účinku, a když i pobyt přes zimu v Moskvě požárem stal se nemožným, nastoupen zpáteční pochod francouzského vojska do střední Evropy. A toto zpáteční tažení francouzských vojsk a Napoleona podal slavný malíř svým štětcem skutečně mistrně. Je-li zobrazení Napoleona a jeho armády v Moskvě před požárem stkvostné, je ústup Napoleonův od Moskvy znázorněn ještě stkvostněji. Ohromné pláně ruské, plné sněhu, ledu a jinovatky na křovinách i na stromech, dech vojska i koní proměněný v páry, to vše připadá člověku, ne jakoby pohlížel na pobarvené plátno — ale na skutečnost. Člověku se zdá, jakoby cítil ten třeskutý mráz nepřehledných krajů říše ruské, jimiž Napoleon se svojí nešťastnou armádou k osudné Berezině se vracel. A tu věrnost ruské země, sněhu, mrazivého nádechu i sněhové vichřice, tu podati dovede štětcem jen syn ruské vlasti — a proto Vereščaginovi podařilo se, znázorniti nám i ruskou zemi v čas zimy co nejlépe; ba nedostižitelně. Obraz 10. »Ústup«, jest z celé výstavy největší a také provedením nejlepší. — Armáda Napoleonova zničena a jen její zbytky jsou na ústupu. Mráz a sníh, výpady kozáků zdecimovaly největší voj bojovníků z 500.000 asi na pátý díl. — Kdo dovede postihnouti válku tak mistrně svým štětcem se všemi jejími strastmi,

hrůzami a odporem jako Vereščagin, myslíme, že v srdci svém musí cítiti jako my — odpor proti válce. Jakkoliv jest válka vábným dějem pro různé povahy umělců-malířů, domníváme se, že i u nich, když tak věrně ji naznačí jako Vereščagin, vzbudí v každém přece jen hrůzu. A tento odpor proti válce vycítili jsme i z nejnovějších obrazů mistra Vereščagina. *Vittore Avanti.*

LITERATURA.

CHORVATSKÁ.

Primorkinje. Spjevao Rikard Katalinić-Jeretov. Zadar 1897. Z této nejnovější sbírky patrno, jak se již básníkův talent rozvil. Všechny kritiky se v tom shodují, že Katalinić pracuje velmi rychle, a proto jsou jeho některé básně slabé. Co jejich cenu však zvětšuje, jest vlastenecký duch, jenž je provívá. — »Primorkinje« věnoval básník svému zesnulému otci; jsou to verše lyrické a nejzdařilejší z nich jsou ony, jež opěvují rodnou půdu a vzpomínky k této se vížící.

Josip Milaković: **Vjetar i talasi.** Pjesne (1892/97). Sarajevo. 1897. Chorvatská literatura má dosti básníků, mezi nimiž čestné místo zaujímá Milaković. Někteří kritikové sice Milakovići vytýkají to a ono, jako na př.: jednotvárnost motivů, nejasnost a p., ale to nepadá příliš na váhu.

V posledním čase se v Chorvatsku vůbec, jak píše »Prosvjeta«, kritisují básně nesprávně. »Tento způsob jest pak příčinou, že se chválí mnohý básník, jehož báseň není ničím jiným nežli veršovaný úvodní novinářský článek. Jiní kritikové zase hledí jen na hloubku »filosofických myšlének«, jež jsou vysloveny nejabstraktnějšími slovy. Zapomínají, že není věcí lyrika, aby se vyjadřoval jako filosof a že nejkrásnější reflexe bez fantasie není básní. Zapomínají, že již Goethe úplně správně napsal: »Bilde Künstler, rede nicht!« Jiní kritikové zase zabíhají do extrému a vymýtují z básně každou myšlénku, vynášejíce čistou lyriku citů. V časopise »Hrvatska misao« se zavrhuje zase vlastenecká a milostná lyrika; i to jest úplně nesprávným. Básnická tvorba zůstane vždy táž. Vždy se bude básniti o lásce, o hvězdách, slunci, měsíci, kvítí atd. a přece bude pravý básník vždy originálním — a takovým pravým básníkem jest Milaković. V tomto svazku se nachází rhetorika, reflexe i frase, ale některé básně jsou tak krásné, že můžeme básníku blahopřáti. — Milaković rozdělil svou sbírku takto: 1. Vjetar i talasi. 2. Život i sviet. 3. Na grobu sestre Milke. 4. Silhouette. V prvém oddílu jest jen jedna delší báseň, které lze vytknouti jen některé nepravé užití básnického obrazu, jinak jest zdařilou. Nejlépe se čtenáři zamlouvají básničky věnované zesnulé básníkově sestře. Zdá se, že Milakovići se nejlépe daří básně, jež jsou provanuty přirozenou zádumčivostí, neaffektovanou melancholií. Tím není ještě řečeno, že jiné básně nejsou zdařilé! Hned druhá báseň v oddíle »Život i sviet«, jež má název »Na vrelu Bosne«, vyvěrá z pravé básnické duše. Nejlepší básní celé sbírky jest: »Sjedili smo pokraj mlina.« Tu jest plno života, plno citu, plno básnické plastiky; čtenáři se zdá, jako by viděl vlastníma očima onen starý mlýn, který mu básník popisuje. Z této básně a z několika ještě jiných jsou patrny Milakovićovy velmi krásné lyrické pointy, jež nejsou jako u jiných básníků za vlasy přitaženy; všechny čtenáře velmi mile překvapují. — Tato sbírka Milakovićových básní jest jedna z nejlepších. Milaković není nováčkem na literárním poli chorvatském, pracuje na něm již několik desítiletí. Vydal již 10 originálních prací a přeložil pro různé časopisy mnohé básně z českého Parnasu. Nyní prý připravuje k tisku českou anthologii.

Peter Kuničić spořádal básně zesnulého Stjepana Buzolića a vydal je pod názvem »**Bog, rod i sviet.**« Již název praví, co zesnulý Buzolić v básních opěvuje. Pořadatel sbírky popisuje v úvodě Buzolića jako kněze, vlastence a učitele národa. Kdo sbírku třeba jen povrchně prohlédne, přesvědčí se, že Buzolić jest především básník příležitostný. Ve všech básních jest čtenář nabádán k dětinnému odevzdání se do vůle Boží a k lásce vlasti.

Bog i Hrvatska ili ozbiljne misli za vjeru i domovinu. Hrvatskomu narodu poklanja Ivan Nepomuk Jemeršić. Zagreb 1897. Jednotlivé kapitoly knihy

již svědčí o ceně knihy na př. Bůh v osudu jednotlivých národů a Chorvatska. Dvě sestry: víra a národnosť. Lesk a velikosť národní osvěty. Národní svornosť. Jazyk jest nejlepší ozdobou národnosti a vlasti, atd. Spisovatel jedná v knize o národním hesle: Vše pro víru a vlasť — pro Boha a Chorvatsko! P. farář Jemeršić pilně sbíral látku k této knize zvláště ve slovanských literaturách a hleděl ji prodchnouti »svetom Kristovom vjerom i živim hrvatskim duhom.« Jemeršić jest oblíbeným chorvatským spisovatelem; vydal též velice cennou knihu: »Matka v práci pro Boha a Chorvatsko«.

Pedagogijska enciklopedija. Tak se nazývá dílo, které vydává chorvatské paedagogické literární družstvo. Dosud vyšly dva svazky I. knihy. Obsahují články pod písmeny A, B a C až do slova Cicero. Dílo jest určeno především chorvatskému učitelstvu na národních školách, aby mu krátkými slovy podalo vše, co obsahuje celá paedagogická literatura ve velikých foliantech.

Fr. Štingl.

ČESKÁ.

Z nové poesie české máme po ruce již více došlých prací původních i přeložených, o nichž tuto stručně se zmíníme.

Jmenujeme nejprve »Poupátka« Prokopa Zaletěla. Básničky pro děti, tedy dětinsky psané, ale požadavkům poesie nevyhovující ani obsahem ani formou. Píšeme úsudek tento přímo a upřímně, majíce jinak v úctě velice pilné a neúnavné péro autorovo.

H. Uden, basník amateur, vydal rychle za sebou tři sbírky veršů: »Sestupem«, »San Remo« a »Sad zarůstající«. Poslední, o níž dosud nebyli jsme se zmínili, má to dobrého do sebe, že v ní nikde katolický cit se neuráží — úkaz to v nynější literatuře vzácný — ano některé verše (»Vůně«) přímo dýší katolickým duchem; ale líčení, jež jiný by snad nazval propracovaností, jest mnohdy příliš rozvláčné a tedy unavující.

Jan Fr. Zítek vydal »Pomněnky« J. Vlastimila a Fr. Dobromila Kamarýta z rukopisu musea království Českého. P. Zítek nemohl v době stoletého jubilea narozenin J. Vlast. Kamarýta (nar. 21. ledna 1797. — omylem vytištěno — 1897. ve Velešíně) položiti lepší navštívenky na zapomenutý hrob svého rodáka, nežli právě nové vydání těchto kvítků, jež Vlastimil sebral a bratr jeho Dobromil asi o 200 rozmnožil, pro mládež školní a dospělejší. Jsou zde pravé perly z duševní dílny lidu a básníků, pořekadla, průpovídky, sentence, z nichž, chtěli-li bychom podati ukázky, byli bychom v rozpacích, které voliti máme. Proto opatř si je, kdo můžeš, a pouč a potěš sebe i dítky své i svěřené, otec učitel i katecheta. Obšírnější rozbor jejich přinese životopis Kamarytův rovněž z péra páně Zítkova, jenž chystán je do tisku. Budiž vydání těchto »Pomněnek« zároveň dostiučiněním za odstrčení, jehož dostalo se Kamarýtovi i jiným v »České poesii XIX. věku.«

Nakladatelství »Sborníku světové poesie« zaslalo nám předně překlad »Romancí a ballad« Ludvíka Uhlanda od Ladislava Arieta. Překlady z němčiny nebývají u nás rády vídány. Snad neprávem. Leč Uhland není poetou, jenž důstojně by se řadil po bok básníkům zlaté doby poesie německé (smí-li se o zlaté době národa ještě žijícího mluviti) a byli bychom i tyto verše u nás oželeli přese všecku svědomitost překladatelovu.

Jinak tomu je s »Goetheovým »Hermannem a Dorotheou« v překladu prof. Otmara Vaňorného v témže ročníku vyšlém. Je to rozkošná idylla napsaná hexametrem přízvučným, v němčině obvyklým a i v překladě zachovaným. Jungmann přeložil ji šestiměrem časoměrným. Které z těchto dvou druhů hexametru je pro jazyk náš přiměřenější, nechceme rozhodovati. De gustibus non est disputandum. Díme toliko, že hexametr vůbec pro nás se nehodí a hříčkou básnickou dlužno nazvati, jestliže i v nejnovější době přední naši poeti (Sv. Čech, J. Vrchlický) ho někdy užili. Zastancem přízvučného hexametru je p. prof. Král, ač již v době dávné s nezdarem pokoušeli se oň jiní. Vytýkají-li se hexametru časoměrnému hříchy proti přízvuku, tož nelíbí se nám u přízvučného poklesky — jimž nelze se vyhnouti — proti užívání diajresí a césur, jež patří k podstatě tohoto metra, činíce je plynným, lahodným, rythmickým, zpěvným, jak písním se sluší, a proti mluvnici, jež trpí zkracováním slov, jako »hospodyně« v »hospodyň«, »nebezpečí« v »nebezpeč«. Mnoho diajresí velmi nehezky hexametru sluší, a těch je v přízvučném verši nad míru. Přízvučný hexametr bude

marně ucházeti se o palmu v jazyku našem, protože přízvuk přesně na prvou slabiku je omezen. Jinak je tomu v řečích, kde přízvuk se střídá. Ostatně ani řečtina, ani latina přízvuku nedbá a přece jsou nejušlechtilejšími pěstitelkami a vzory časomíry.

Pravou ozdobou sborníku světové poesie jest »Výbor Poesie« Marie Konopnické, jejž zdařile přeložil Fr. J. Pavlišta. Věru, vzácné verše, a třeba někdy nikoli však zúmyslně poněkud narazily na náboženský cit, přece jinde v náhradu přímo jej uchvacují a povznášejí. Nejlépe však ozývá se struna naladěná na poměry sociální a tyto verše jsou stkvosty tohoto výboru. Doporučujeme jej vřele svému čtenářstvu.

»České poesie 19. věku« vyšel díl prvý. Jen práce čistě umělecké vybrala redakce pro tento díl. Vzpomněli jsme si mané, čtouce úvod její, na svatováclavský a loretánský poklad v Praze. Který z nich je cennější? Stříbra, zlata, perel a démantů má rozhodně druhý více a proto hmotně větší má cenu. Mimo korunovační klenoty vidíme mezi pokladem svatováclavským i zrezavělou, železnou a ještě jen domnělou přílbu sv. krále českého, a přece chována je jako drahý historický stkvost. Jinak redakce sborníku světové poesie. Básně nemající ceny hmotné či umělecké — podle hořejšího srovnání — pohozeny mezi staré železo, ač jsou to přece jen starobylé zbraně, jež bojovaly proti nepřátelům a kouzelné proutky, jimiž národ náš k životu byl probuzen. Doufáme, že český národ vděčněji, nežli zástupcové nynější poesie naší, zachová se k těmto památkám a bude vážiti si jich třeba jen jako neúhledného popelu nadšených buditelů svých. Karel Burian.

Dědictví Maličkých pod ochranou sv. Karla Borom. v Hradci Králové. Č. 41. za r. 1897. obsahuje tři povídky: »Slepý Josef« od Vlasty Pittnerové, »Modli se a pracuj« od Fr. Pilbauera a »Poctivý sirotek« od Jos. Pácalta. Mimo to jsou zde uveřejněny některé básničky, jež kdysi přinesl »Školník«, dobré paměti, v letech 1850.—1870. zakladatelem »Dědictví Mal.« vydávaný. Nemíníme povídky tohoto čísla podrobovati kritickému rozboru: co přijde do »Dědictví«, je vesměs četba vybraná, mládeži vhodná. Doporučujeme co nejvroucněji celé »Dědictví Mal.« péči a pozornosti svých čtenářů. Mnoho se změnilo od té doby, kdy objevil se první svazek »Dědictví«; i dětská literatura rozvětvila se ve směry a proudy, z nichž mnohé nelze schvalovati: »Dědictví« ostalo věrno svým zásadám a trvajíc na půdě katolické, přináší mladistvým čtenářům četbu dobrou, utěšenou. Vklad jednou na vždy jest 2 zl. za dítě; rodiče dostávají roční podíly, i když dítě zemře. Často vyhodíme dva, tři zlaté i více za jedinou knihu, jež má kolorovanou obálku, barevné desky, zkrátka, hezkou tvářičku, byť i pro děti nebyla a neměla zcela žádné vnitřní ceny. Pamatujme na »Dědictví«, zde za 2 zl. jednou pro vždy zaplacené dostává dítě knihy od 5. do 16. roku; za rody, jednoty, ústavy a vůbec knihovny platí se 5 zl. jednou pro vždy. Jako podíl pro německé čtenáře podány jsou v č. 41. dvě práce: povídka Julie Gintlové »der Ring des Engels« a pokračování o vynálezcích rakouských z péra † faráře Maurera. Český i německý svazek zdobí pěkné illustrace.

»Dědictví« řídí zakladatel jeho, velezasloužilý a veledůstojný Jos. Antonín Šrůtek, pap. praelát, arcijáhen atd. Přejeme ze srdce ctihodnému kmetu, aby Bůh jeho snahám žehnal, v jeho stáří ho sílil a dal se mu dočkati nejhojnějšího rozkvětu »Dědictví Maličkých«. Josef Flekáček.

Dělnický kalendář českoslovanské strany socialně-demokratické v Rakousku na rok 1898. Nákladem časopisu »Práva Lidu« v Praze. Kalendarium jest v tomto kalendáři jako v každém jiném: pro katolíky i pro protestanty. Obsah počíná básní »Pravda vítězí!« od jakéhos X. H., patrně nějaký slavný »básník« jako je občan »Bodlák« ze »Záře«, ale styděl se pod tuto »báseň podepsati. A věděl chlapík proč. Básní hemží se plno »rabů,« »rudých lesků,« neschází ani »chmury«, ani »šalby«, »dogmat«, »škůdců lidstva zavilých«, tmářů«, »robů«, neschází v ní ani »pout«, »klamných pohádek«, zotročeného lidu«, »nedostižné vidiny«, ano neschází v ní ani »škůdníků lidu«, ani »šelem na potkání vraždících«. ani »lidskosti« a »čarného Edenu« socialních demokratů.

Báseň vyznívá v tóny, že na socialní demokraty »smečka podlá hanu kydá,« jim však přece »kynou visiony« atd., a konec konců »jen Pravda stkvoucí nad lží podlou zvítězí.«

Ze 64 řádek »pravdě« věnováno jest jen řádek — sedm. Když člověk pozorně celou báseň přečte, neví skutečně, nad čím ta socialně demokratická »pravda« vítězí. Básník zkrátka, dle básně dra. Rud. Horského (Viz Děl. Nov.

roč. I, č. 1.), chtěl spáchati báseň na »pravdu« a to se mu po socialisticku »dobře« — »podařilo.«

»Kupte sněženky«, povídka od Skaunice, vyznamenává se obyčejným povídáním, kterým »šlechetné« jednání socialistů Mihule, Horáka, Beneše a jiných má lid opět nakloniti socialistům; ovšem, bude-li lid tomuto »povídání« přikládati víry a bude-li důvěřovati, že socialní demokraté jsou skutečně tak dobří občané, jak je Skaunic líčí. Podobně fantasticky jako »Pravda zvítězí« psána jest báseň »Z naší doby« od L. D. Zajímavým jest článek, v němž žid A. Berner líčí »Husity« jako komunisty a předchůdce socialních demokratů. Pro naše vlastenecké moderní husity tento kompliment socialních demokratů není nikterak lichotivým. — Nejlépe jest však v kalendáři »vyštafírována« pařížská komuna; člověk žasne nad těmi hrdiny — »lidskosti«. Že komuna pařížská vraždila, pálila, loupila a lid nevinný do kriminálů zavírala, o tom socialisti se nezmiňují. Ve článku »Pryč s internacionálou!« uznává se za národ jen proletariát a národním uvědoměním se pohrdá. Zkrátka celý kalendář zase jako minule jest chudě vypraven a nemíti několik obrázků a nepodařených rýmovaček s přehledem socialistického hnutí, nevím, kdo by se na takový »literární plod« dal chytit, aby dal za něj 35 kr. Na konec podotýkám, že mnoho »vlasteneckých« firem stkví se zde v insertech. »Sláva« jim! T. J. Jiroušek.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V rubrice této zaznamenáváme se svědomitou věrností důležité události, dotýkající se sv. Otce. Považujeme za svou povinnosť zmíniti se i o kostele sv. Jáchyma v nové čtvrti římské, řečené »Prati di Castello«, poněvadž historie tato proběhla veškerými světovými listy, nevyjímajíc ani nejmenší naše socialně-demokratické plátky; byla rozličně přetřásána, škodolibě o ní uvažováno a jako obyčejně, celé události využitkováno ku potupě církve a urážkám sv. Otce. Ježto jsme ve »Vlasti« se o té věci dosud nezmínili, učiníme tak stručně dle římských pramenů. Kněz lyonské diecése Brugidon umínil si zbudovati v nově vzniklé čtvrti římské chrám sv. Jáchyma, patrona sv. Otce Lva XIII., a to z příspěvků celého světa, a darovati jej papeži k Jeho biskupskému jubileu ke dni 18. m. února 1898. Sv. Otec byl ovšem o úmyslu Brugidonově spraven; nějakou dobu se rozmýšlel, ale že Msgr. d'Hulst a jiní se přimlouvali, aby papež své povolení udělil, stalo se tak s některými podmínkami, jež Brugidon rád a dobrovolně podepsal. Jedna z podmínek stanovila, aby celkové vydání nikterak nepřevyšovalo 500.000 lir, jakož i aby chrám zbudován byl dle plánů, jež měly býti sv. Otcem schváleny; dále, aby dary věřících k tomu účelu věnované uloženy byly v administraci svatopetrského haléře a tam zvláště spravovány. Stavba byla ukončena a po dvou slavnostních obřadech odevzdána sv. Otci; Brugidon jmenován správcem nového chrámu. Zatím roznášely se různé řeči o ohromných sumách, jichž Brugidon spotřeboval, že suma sv. Otcem určená velice překročena, že jsou veliké dluhy a různé věci jiné! Sv. Otec se o všem dověděl a ustanovil kardinála Gotti-ho, aby jako apoštolský vikář vše vyšetřil. Kardinál Gotti vše s velikou pečlivostí vyšetřil a shledal kromě různých nesprávností i to, že na nově vystavěném chrámě vázne přes milion dluhů. Sv. Otec, jak toho žádala čest katolického jména, dluhy zaplatil a co na chrámě bylo nehotového, poručil dokončiti. Brugidon povolán byl do Vatikánu; on však jednoduše vzkázal: »Do Vatikánu nepůjdu.« Po této zajisté neslušné odpovědi odebral se k Brugidon-ovi almužník sv. Otce, Msgr. Constantini, aby mu oznámil jménem papežovým, by se vzdal správy chrámu sv. Jáchyma. Brugidon na to: »až oznámím své podmínky.« Almužník zcela správně odpověděl: sv. Otci že se žádné podmínky nedávají; má-li však nějaká přání, že je ovšem může oznámiti. — Potom zaslal sv. Otec Brugidon-ovi list nikoliv jako soudce, nýbrž jako pravý otec; list je datován dne 23. ledna 1897. a končí apoštolským požehnáním, jež papež Brugidon-ovi udílí. Zároveň radil sv. Otec Brugidon-ovi, aby se vrátil do své diecése ve Francii. Brugidon neuposlechl rady sv. Otce, jíž zajisté by každý poslušný kněz rozuměl jako rozkazu. Sv. Otec tedy nařídil, aby se Brugidon v určité době do své diecése ve Francii navrátil, jinak že bude suspendován a divinis. Sv. Otec dobrotivě lhůtu onu dvakráte prodloužil. Teprve, když Brugidon po třikráte neuposlechl, stala se censura skutkem. Ná-

stupcem Brugidon-ovým byl dosazen rektor u sv. Jáchyma Msgr. Onesti, a tu Brugidon utekl se ke státním úřadům italským, zažaloval Msgr. Onestiho, že neprávem je rektorem u sv. Jáchyma a že chrám je jeho vlastnictvím. Soud první instance rozhodl pro Brugidona, že prý právo vlastnické obsahuje samo sebou právo býti správcem chrámu. (?) Msgru Onestimu nařízeno, aby v patnácti dnech kostel opustil, jinak že má Brugidon právo, zmocniti se chrámu násilím, t. j. policií a karabinníky, a ten rozsudek neměl odkládacího účinku, i kdyby se druhá strana odvolala dále. Odvolání ovšem bylo ohlášeno, ale než došlo ku projednání (12. list. 1897.), ustoupil Brugidon od dalšího procesu. Ať byl by rozsudek zněl jakkoliv, věc zajisté je neobyčejně zajímavá. Buď soudila první instance nesprávně, nebo správně, a pak nechť se nám odpoví k otázce, má-li papež jako hlava církve právo, dosaditi ku kostelu, Sobě věnovanému, správce, jak se Mu vhodným býti vidí, čili nic? Vysvítá z toho zřejmě, že papež je sub hostili dominatione constitutus, jak často Pius IX. i Lev XIII. celému světu dokazovali. — Na nově zřízeném theologicko-filosofickém učelišti v Anagni založila dobročinnosť sv. Otce Lva XIII. 20 úplně bezplatných a 40 z poloviny bezplatných míst. Našim čtenářům je známo, že postavení pomníku apostatovi Giordanu Brunovi na Campo de' fiori v Římě pokládá se všeobecně za protikatolickou demonstraci. Katolický klerus a katoličtí laikové v Italii jako odpověď na tuto zednářskou provokaci sbírali dary a zakoupili pro sv. Otce stkvostné ostensorium. Je vyšší jednoho metru a váží 23 kg; představuje oltář sv. Petra ve Vatikáně. Je celé ze zlata a stříbra a poseto drahokamy. Zástupcové celé Italie, kněží i laikové, odevzdali sv. Otci vzácný ten dar dne 13. listopadu m. r. — Den před tím přijal sv. Otec ve zvláštním slyšení pruského ministra Bülowa. Nejdříve měl slyšení Bülow, potom jeho manželka. Rozmluva jednala o nábožensko politických otázkách v Německu. O výtečném zdraví sv. Otce Lva XIII. svědčí i slyšení, jež měl ve Vatikáně známý katolický předák, markýz Bottini. Sv. Otec posadil jej vedle sebe a přes čtvrt hodiny živě s ním rozmlouval, ač unaven předešlými audiencemi, jež ráčil udíleti. Sv. Otec mluvil skoro výhradně o městě Lucce; paměť sv. Otce, Jeho živosť a čilosť je obdivuhodna. — Tyto řádky píšeme před vánočními svátky, tedy před dobou, než sv. Otec bude slaviti jubileum požehnaného Svého šedesátiletého kněžství. K nim přidáváme, že moravský sněm zaslal sv. Otci k Jeho jubileu blahopřejný pozdrav.

Literární úsudek po roce. Illustrated London News« psaly v říjnovém čísle 1896. o knězi Gasquetovi takto: »Sděluje se nám ze spolehlivého pramene, že vlp. F. A. Gasquet má býti záhy povýšen na kardinála . . . Dr. Gasquet jest jedním z nejproslulejších katolických spisovatelů. Jeho badání a jeho učenosť více vyjasnila obtížné historické problémy, které jsou spojeny s potlačením klášterů, než kteréhokoliv živoucího spisovatele. Jeho schopnosť byla zcela uznána i ve kruzích, které nijak nejsou nakloněny římsko-katolické církvi v Anglii. Po roce a po měsíci píše týž světový list o Gasquetovi takto (13. listopadu 1897.): »Listina budoucích akademiků jest beznadějná. Postačí, když učiníme zmínku o jméně F. Gasqueta (na listině budoucích členů akademie), abychom naznačili úplně nešťastnou volbu. Gasquet jest římsko-katolický kněz, který pilně pracoval na poli dějin XVI. století. Psal bez důvtipu a s předsudkem, který by charakterisoval pana d'Aubigné . . . On jest d'Aubigné bez jeho učenosti. Zajisté jest 5—600 anglikánských duchovních, kteří mají právě tolik nároků na pozornosť jako F. Gasquet atd.

Z uvedeného jest viděti, že i v anglikánských kruzích jest úsudek o výbornosti závislý na vyznání a jiných okolnostech. L † 1.

Básník Heine v závěti své praví mimo jiné: »Již čtyři roky odřekl jsem se vší filosofické hrdosti a vrhl se na náboženské ideje a city. Umírám věřící v jednoho Boha a věčného tvůrce světa, kterého prosím o milosrdenství ke své nesmrtelné duši. Želím, že jsem ve svých spisech mluvil mnohdy o svatých předmětech bez úcty jim povinné, ale byl jsem spíše stržen duchem své doby než osobními náklonnostmi.« Fr. Bulgakov v časopise Novoje Vremja 10. pros. 1892.

Kněz původce těsnopisné soustavy. Zapomenut od světa rok již spí věčný sen P. František Gába, bývalý farář ve Skrbni na Moravě, jeden z nejstarších a nejzasloužilejších pracovníků na poli těsnopisu českého, původce nové soustavy, která má býti základem těsnopisného písma pro všechny slovanské jazyky. Narozen 20. prosince r. 1829. v Miškovicích studoval na piaristském gymnasii

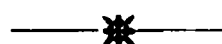
v Kroměříži. Po vykonaných theologických studiích v Olomouci byv vysvěcen, působil na několika místech; zvláště delší dobu v německé Žinklavě a ve Skrbni, kde 7. listopadu r. 1896 také zemřel. Povolaný historik českého těsnopisu, prof. J. Ot. Pražák, praví: »V historii slovanského těsnopisu zůstane B. Frant. Gábovi zajištěno navždy místo čestné«. — Při této příležitosti můžeme uvésti ještě bohoslovce Libora Šolce, který r. 1858. zaslal velmi úhledný rukopis jím upravené soustavy prof. Šimonu Bleyerovi, známému tehda učiteli stenografie. I on mnohou dobrou věcí přispěl k zbudování českého převodu. Česť budiž památce obou!

Hlavinkovu studii »O původu národní písně« posoudil mimo jiné též dr. Č. Zíbrt v 1. č. 1897. »Českého lidu«. Úsudek tedy jak osobou tak místem pozoruhodný. Chválí její »důvtipné rozvržení,« nazývá ji »dobrým poučením, příjemnou četbou« a dopřává jí »plného uznání.« — Nebyl prý by však (p. kritik) upřímný, kdyby nekonstatoval, že spisovatel neužil domácí odborné literatury, a vypočítává všecky články dra. Hostinského, úvahu Janáčkovu a svou bibliografickou práci. — Vytýká se to nedocela právem, a to z té, jak již obyčejně bývá, příčiny, že se nedosti pochopil a vystihl význam spisu. Co Hostinský vypočítává za prameny nápěvů národních písní, o všem tom více nebo méně mluví též Hlavinka, jen že mimochodem, jako o věcech vedlejších. Hlavním pramenem nápěvů jest Hlavinkovi malba srdce a přírody. V tom vidí bohatý pramen nápěvů. Mělo-li by se to znázorniti, mohlo by se říci, že Hostinský vykopal cisternu, Hlavinka studni vody čisté a chutné. Hostinský mluví se svého stanoviska jen o písni české, Bartoš jen o moravské. Hlavinka však pojal píseň v celosti, a odtud jeho širší rozhled. Třeba tu jen ukázati na písně »Lítala tě laštověnka, lítala,« nebo »Bude zima, bude mráz«, nebo »Prší, prší, len sa leje« a na jiné sem tam vtroušené poznámky, a hned se pozná, jaká se tu otvírá perspektiva, a jaké pozornosti žádají a zasluhují písně v tomto směru. — Vytýká se též spisovateli, že »skrblil slovy o významu Bartošově«. Poznámka ta jest vzhledem ke slovům v úvodě, že po Čelakovském, Kolláru a Erbenovi »nejvíce Bartoš« pojednal o věci, poněkud podivnou. Skoro by se mohlo zdáti, jako by to mohla býti — na Hlavinkových zádech — jakási náhrada za článek Hostinského v I. roč. »Českého lidu«. V tomto případě slušno snad připomněti slov spisovatelových v »Bludech« str. 15: »Ne hned každý si bere na svou myšlénku zákonitou ohradu a výsadu. Hvězdy bez závisti třpytí na blankytě, paprsky jejich vespol se pronikají; světlo každé z nich lze rozeznati, ačkoli se nehádají a neprou, oč která více svítí.« Tou zásadou spravoval se poněkud i Bartoš vůči svým předchůdcům. Pan kritik jistě uzná, že vždycky nelze voziti učeného apparátu, neb docela, kde chybí látky, nadstavovati polemikou. »Radostné cestování velkých pánů« by účelu, jaký spis Hlavinkův patrně má, zajisté nijak neprospělo. V té věci sotva se dá co předpisovati, alespoň ne, dokud folklor není monopolem. — A co znamená posléze ten výpočet odborné literatury? Znal ji spisovatel či neznal? Znal-li, nač ji vypočítávati; neznal-li, pak vše, co již před ním bylo nalezeno, — ovšem svou vinou — znova původně nalézal? — — Po slovesné stránce jest posudek celkem příznivější. Spisovatel prý »si vedl šťastně znalecky.« — Jinak jest posudek docela slušný a věcný. L † n.

Drobné zprávy z Jihoslovenska. — Slovinská žurnalistika slavila loni stoleté jubileum; neboť před sto lety, r. 1797., vyšly v Lublani prvé slovinské noviny »Lublanske Novize«. Vycházely ze začátku dvakrát týdně, později jen jednou; ku konci r. 1800. přestaly vycházeti. Slovinci byli po té 43 let bez novin, až r. 1843. »Kmetijska družba« začala vydávati »Novice«. — Spisovatel a básník Josip Stritar slavil nedávno své šedesáté narozeniny. Roku 1870. založil měsíčník »Zvon«, jenž se stal střediskem celé tehdejší slovinské belletrie. Vychází podnes, ale pod názvem »Ljubljanski Zvon«. Stritar má tu zásluhu, že jest vychovatelem většiny nynějších slovinských básníkův a povídkářův. — Týdenník »Slovenski Gospodar«, vydávaný v Mariboru, vychází již 30 let; přispěl mnoho ku probuzení a uvědomění štýrských Slovinců. Jeho redaktory byli Dr. Matija Prelog, Dr. Jos. Ulaga a kanovník Dr. Lavoslav Gregorec. Roční předplatné jest 2 zl. 50 kr. — Ve »Slovanské knihovně«, kterou vydává A. Gabršček v Gorici, vyšly ve slovinském překladě: »Povídky z cest« od Anny Řehákové a »Korutanské povídky« od G. Preissové. — 14. října 1873. vyšlo v Lublani prvé číslo »Slovenca«, katolicko-politického listu pro slovinský národ. Za tou příčinou vyšel loni téhož dne po 25 letech »Slovenec« ve slavnostním rouchu. Ze začátku vycházel »Slovenec« třikráte týdně. Od r. 1883. vychází jako denník. — V Záhřebu začal vycházeti

lékárnický časopis »Aesculap«. Vychází 10. a 25. každého měsíce o jednom archu. Předplatné jest 4 zl., list rediguje Fileus šl. Praunsberger. — Dr. A. Tresić-Pavičić začal vydávati ve Splitu nový list, čtrnáctidenník pro literaturu, vědu a politiku pod názvem: »Novi vijek«. Prvé číslo jest velmi zajímavé. Celoroční předplatné 7 zl. — V »Allgemeine National-Bibliothek« ve Vídni vyšel překlad chorvatské povídky od Aug. Šenoy »Pruský král«. V úvodě nazývá překladatel Šenou »den bedeutendsten croatischen Erzähler«; mezi jiným praví, že Šenoova povídka »Zlatarevo Zlato« jest již přeložena na český, německý, francouzský, italský, polský a slovinský jazyk. — Vrhbosanská kapitola v Sarajevě vydala svým nákladem stkvostné vydání překladu »Ben Hur«. Prvé vydání ve stkvostné úpravě je za 10 zl., druhé za 5 zl. — Ústřední jednota chorvatských zpěváckých spolků začala vydávati list »Jeka«, věnovaný hudbě a zpěvu. Redaktorem jest slovutný odborník prof. Kuhač. — Srbský literát Dragutin Brzak slavil 5. března m. r. pětadvacetileté jubileum svého literárního působení. Za těchto 25 roků napsal mnoho dramat, povídek a básní, které znárodněly. Ještě letos vydá sbírku svých básní. — 23. května m. r. byl odhalen v Bělehradě pomník zasloužilému srbskému učenci, botanikovi Dr. Josipu Pavičiću. Slavnosti se súčastnil též srbský král Alexandr I. Fr. Štingl.

Výbor Tiskové ligy konal 3. ledna t. r. čtvrtou schůzi ve druhém správním roce za předsednictví red. Tom. Škrdle. Přítomni byli pp.: K. Štella, Rud. Vrba a Fr. Vaněček. Jednatel dp. K. Štella četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. Liga chystá se vydati některé spisy, i byli pro ně vyhlédnuti spisovatelé. K návrhu dp. Rud. Vrby utuží liga obranu katolické věci a katolických osob, z kteréžto příčiny předplatila několik nepřátelských časopisů. — Výbor ligy uctivě žádá cizozemské ligisty, aby hájili v zemích, kde působí, českou národnost a starali se o to, aby aspoň katolické listy cizojazyčné psaly slušným tonem o naší národnosti. Kroky, které v té příčině učinil ligista z Antverp v belgických listech, výbor ligy radostně vítá a doporučuje je k následování. Na konci r. 1897. měla liga 32 zakl. členů a ve druhém roce 15 přispívajících údů a 60 dárců. Kéž i r. 1898. přihlásí se k lize všickni staří a mnozí noví dobrodinci. — Výbor vybízí ligisty, aby konali horlivě svoji povinnosť, stále a vytrvale do novin píšíce. — Valná hromada Tiskové ligy koná se dne 27. ledna ve 2 hodiny odpoledne, po valné hromadě Vlasti. Výbor vybízí ligisty, aby se k ní hojně dostavili. Výbor sestavil program k valné hromadě, s níž bude spojena přednáška dp. Rud. Vrby, týkající se obranné práce ligy. Výbor projednal ještě různé záležitosti, které se vymykají veřejnosti, načež předsedající schůzi uzavřel. — Jako host byl výborové schůzi přítomen vldp. kníž. arcib. vik. sekretář Fr. Frolík, farář ve Vodolce.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Zastavujeme se u »Katol. Listů«. Rozlétla se zpráva, že zaniknou, roznesly se pověsti, že mají za rok 1897. — 30.000 zl. deficitu. Ani to, ani ono pravda není, ale vyznačiti dlužno, že situace jejich byla r. 1897. dosti těžká a že tu deficit byl. Úkolem výboru družstva sv. Vojtěcha nyní jest, aby deficit byl odstraněn a aby na konci r. 1898. nastala v jejich rozpočtu rovnováha. Co v té věci výbor učinil, koná a ještě podnikne, to zde vyzrazovati nebudeme, spíše se zmíníme o tom, co jest činiti katolické straně, aby nastala koncem r. 1898. v rozpočtu »Katol. Listů« rovnováha. Každý katolík a hlavně každý kněz je odebírej; chudší katolíci spojtež se dohromady, jako to činí učitelé s »Nár. Listy«, po skupinách (4—5 jedny) je odebírajíce. Pusťte »Nár. Politiku« a »Hlas Národa« a německou »Politik« a odebírejte »Katol. Listy«! Jeden povzbuzujme druhého, stejný stejného, vyšší nižšího, představení podřízeného. Hlavně pp. vikáři starejtež se, aby jejich vikariaty »Katol. Listy« plně byly zastoupeny. Jaký jsi to katolík, kde je tvá oběť, volejme na ty, kdož se zdráhají odebírati »Katol. Listy«. Máme řady spolků křesťansko-socialních, něco katolických besed, katolicko-politických jednot, přes padesát konferencí sv. Vincence atd. atd. — vy všickni spolkové vynasnažte se »Katolické Listy« odebírati. A působte dále, ve svém okolí, ve své krajině, hlavně působme všichni na své pokrevní přátele, aby i oni »Katol. Listy« odebírali. — Katolický tisk vůbec (na př. »Germania« i »Vaterland«) málo má inserátů. Podobně je tomu také u »Katol. Listů«. Ale, katolíci, znejme svoji moc a sílu! Kupujeme zboží, pro-

dáváme své výrobky, i dbejme všude, kde dáme výdělek, aby firmy námi podporované inserovaly v »Katol. Listech«. Mnohé firmy prý se vymlouvají, že mají »Katol. Listy« poměrně málo abonentů, ale pomněme, co vyváží mnohý abonent jejich — šlechtic, farář, klášter — proti abonentu jiného listu! Kolik osob žije v klášteře, co je tu v klášteřích a na farách potřeb pro domácnosť a pro kostely, sirotčince a jiné katolické ústavy! Na tuto okolnosť poukazujme, zboží kupujíce. Vizte faráře z venkova! Šel do Prahy a dle insertů v »Katol. Listech« šel na nocleh (hotel Šebek), na oběd (k Brejškovi) a k lékaři. Všude to řekl a k dalšímu inserování »Katol. Listy« doporučoval. Zvláště pak prosíme katolickou šlechtu a vůbec katolické velkostatkáře, kapitoly a kláštery statky nadané, aby znaly svou povinnosť a v »Katol. Listech« inserovaly. V té příčině máme na srdci mnoho bolestí, ale doufáme, že výbor družstva sv. Vojtěcha soukromou cestou více vyřídí — a snaží se o to — nežli kdybychom to zde k radosti nepřátel široce rozebírali. Ale i kdybychom sebe více se přičinili a dosti příznivých výsledků dosáhli, inserátů budeme míti vždy méně než jiné listy, protože »Katol. Listy« židovských inserátů zásadně nepřijímají a liberálové (ku př. cukrovary atd.) je zásadně »Katol. Listům« nedají. Tuto mezeru musí u nás nahrazovati dobročinnosť, stálá obětivosť. Kdo máš málo, uděl i z mála, kdo máš více, jsi povinen dáti více, a dávejme každý rok, stále, až bude v listě zavedena rovnováha v příjmech a vydáních. Nikdo se neohlížej a neříkej: ten jest bohatší a ještě nedal, spíše si každý říkej: »Katol. Listy« podporuji bez ohledu na jiné a činím tak proto, že to velí má povinnosť. — Katolíci! Po dlouhé době a velikých starostech založili jsme si v Čechách první ranní denník, kéž ho udržíme, aby ti, kteří po nás přijdou, nám neklnuli!

* * *

Sv. Otec Lev XIII. Jubileum sv. Otce Lva XIII. oslaveno bylo ve všech chrámech katolického světa co nejslavněji. V Záhřebě súčastnilo se dle vyhlášky bánovy slavnostní mše sv. veškeré úřadnictvo. V Římě dovolil sv. Otec za příčinou svého diamantového jubilea, aby deputace katolických společností — asi 3000 — byly přítomny mši sv. ve chrámě sv. Petrském. Sv. Otec nesen na sedii byl živě pozdravován a udílel požehnání zvučným hlasem. Při návratu svém byl sv. Otec živě aklamován. Rakouští biskupové vydali k tomuto jubileu společný pastýřský list, jenž velebí zásluhy sv. Otce o církev v nynějších pohnutých dobách; ukazuje, kterak sv. Otec svým velkodušným srdcem a širokým rozhledem objímá všecek katolický svět, kterak všude oko jeho bdí, všude proniká jeho zrak. Není oboru života veřejného ani soukromého, jehož nebyl by sv. Otec osvětlil. Sv. Otec jest a zůstane tvrzí pravdy a spravedlnosti. Pastýřský list všech biskupů čten byl ve všech chrámech na den sv. Štěpána, a dne 1. ledna konáno bylo o Lvu XIII. v kat. chrámech kázaní. Diamantové jubileum oslavoval veškeren katolický tisk. Z našich českých katolických časopisů mimo »Vlasť« vyšel ve zvláštní krásné úpravě brněnský »Hlas«. Tamní katolicko-politická jednota oslavila papežské jubileum slavnostní schůzí dne 2. ledna. — Ve Vídni byla v den jubilea papežská nunciatura ozdobena. Nuncius Taliani přijímal ten den různá blahopřání. Jeho Veličenstvo císař a císařovna blahopřáli na nunciatuře skrze nejvyššího hofmistra; osobně se dostavili: korunní princezna vdova Štěpánka, arcivévodové Ludvík Viktor, Rainer, ministr zahr. zál. hr. Goluchowski, min. předseda baron Gautsch, ministr vyuč. hr. Latour a četní jiní státní hodnostáři a členové diplomatických sborů. Někteří evropští vladařové uctili jubileum drahocennými dary. Jeho Veličenstvo císař František Josef I. zaslal papeži krásně pracovanou kasetku s 50.000 zl. ve zlatě; královna španělská věnovala stkvostný zlatý kalich, sultán brillantový prsten, president francouzské republiky 6 váz. — Ze života sv. Otce uvádíme tato další data. O vánočních svátcích rozdal sv. Otec chudým v Římě 30.000 franků. V posledních dnech m. r. přijal sv. Otec Lev XIII. v audienci Vavřince Bottiniho, majetníka časopisu »Esare« v Toskánsku. Sv. Otec kladl důraz na vydávání, předplácení a podporování katolického tisku. Proti nevěreckým spisům a časopisům jest potřebí použiti podobné zbraně za křesťanskou víru a mrav. — Ještě něco k jubileu 60letého kněžství sv. Otce Lva XIII. Naše křesťansko-socialní spolky měly by po celý rok 1898. občas pořádati přednášky o významu sv. Otce Lva XIII., zvláště po stránce socialní. Za tou příčinou dovolujeme si obrátiti jejich pozornost na Almanah na oslavu sv. Otce Lva XIII. družstvem »Vlasť« vydaný. V tom Almanahu jest na 60 stranách: »Život sv. Otce Lva XIII.« z péra Dr. Rud. Horského, dle brněnského »Obzoru« v české řeči nejlepší to životopis Lva XIII. Dále jest tam na 15 stranách druhý článek

z péra red. Tom. Jirouška: »Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby.« Almanah se prodává jen proti hotovému zaplacení v administraci družstva Vlast (Praha č. 234-I.) za 1 zl. 50 kr., členům družstva za 1 zl. Zároveň upozorňujeme, že má družstvo Vlast na skladě rozbor papežské dělnické Encykliky: »Rerum novarum« pod názvem »Socialní otázka a církev katolická« z péra faráře Fr. Vaněčka. Stojí 5 kr. Almanahů jsme dosud prodali za příčinou papežského jubilea na 30.

Blh. Hroznata. Kongregace ritů dekretem od sv. Otce Lva XIII. podepsaným potvrdila uctívání blh. Hroznaty a prohlásila ho blahoslaveným. Blah. Hroznata narodil se r. 1160. ze staročeského šlechtického rodu. Byl synem pana Sezimy a Dobroslavy Černínové z Chudenic. Nabyl neobyčejného vzdělání a zastával četné úřady na královském dvoře. R. 1193. založil praemonstratský klášter v Teplé a praemostratek v Chotěšově. Blh. Hroznata přijal r. 1198. sám roucho řehole praemonstratů v Římě z rukou papeže Innocence III., posvěcen byl na podjáhna a v Teplé spravoval klášterní statky; od nepřátel kláštera byl jat, na hradě Kinšperku v Chebsku byl vězněn a trýzněn a ve vězení r. 1217. zemřel. Tělo jeho bylo vykoupeno, v Teplé pochováno a jako tělo světcovo uctíváno.

Úmrtí. Ve Štyském Hradci zemřel dne 3. prosince redaktor tamějšího katolického denníku »Gr. Volksblatt« P. Josef Zapletal ve věku 59 let. Zesnulý redaktor byl bojovníkem za rovnoprávnosť národní a tedy náš upřímný přítel, který zasluhuje naši vděčnou vzpomínku. Do poslední chvíle »Gr. Volksblatt« trval na stanovisku práva a dalek byl všeho nepřátelství národního, což u listů německy psaných jest vlastností jen ryze katolických listů. Mimo »Gr. Volksbl.« redigoval Zapletal ještě týdenník pro lid »Der Sonntagsbote«, který jest mezi lidem štyrským velmi rozšířen a jemu náleží zásluha, že dosud lid štyrský vzdoruje liberálnímu návalu a do parlamentu posílá muže katolické. Poučení z toho fakta jest zřejmé. Česť budiž spravedlivému muži.

Zvěčnělý farář Tóma Šmýd. »Opavský Týdenník« ze dne 22. pros. m. r. věnuje † Tom. Šmýdovi celý feuilleton, v němž se s povděkem mluví zvláště o jeho činnosti ve Slezsku. V této stati uvádějí se i všecky práce, které zvěčnělý ve »Vlasti« uveřejnil. Jsme povděčni »Op. Týdenníku«, že tak čestným způsobem poctil památku Šmýdovu.

Dr. Ant. Weltzel. »Opavský Týdenník« ze dne 8. prosince r. 1897. přináší o Weltzlovi dlouhý feuilleton, z něhož zde v krátkosti tato data přejímáme: Dne 4. listopadu zemřel ve Tvorkově, tom historicky zvučném Tvorkově, 80letý farář katolický, topograf a historik dr. Augustin Weltzel, kněz diecése Vratislavské. Ač tedy Tvorkov náleží do diecése sousední a do někdejšího knížetství Ratiborského, Weltzel zasáhl svými pracemi daleko do rakouského Slezska, ano i na Moravu nic jinak, než jako by byl chodil po stopách někdejších pánů z Tvorkova a též v šlepějích knížat (Přemyslovců) Ratiborských, kteříž obojí hluboko zasahovali v běhy dějinné na Opavsku, Těšínsku i na Moravě, ba ještě dále. A Weltzel má zásluhy o české dějepisectví mnohem větší, než historikové naši tuší. Weltzel mezi prusko-slezskými historiky daleko vynikal vzácnou vlastností, že uměl velmi dobře česky, aby stejně dovedně mohl užívati nesčetných pramenů českých i českých historických spisů. A jakou přednosť taková vlastnosť znamená, snadno uhodne ten, kdo uváží, co vykonati mohli dějepisci rakouského Slezska bez znalosti češtiny! Weltzel byl člověk neobyčejný. Narodiv se 9. dubna 1817. v Jelči u Vratislavě, poslán jest po svém vysvěcení r. 1842. do Štětína do duchovní služby, odkudž po městech Pomořanských i po Marce konal službu posádkám vojenským a katolíkům z Falcka přistěhovalým. Již tehda vynikal svými vědeckými pracemi takovou měrou, že dějepisná společnost Pomořanská učinila jej svým předsedou. Tam odtud od moře Baltického r. 1857. dostal se na faru Tvorkovskou, i zůstal tam po 40 let bez pomocníka až do své smrti. — Dr. Ant. Weltzel znal vedle češtiny i polsky, což mu studium historie velice usnadňovalo. Měl na vesnici ohromnou knihovnu, jakou se jen ještě druhý farář v pruském Slezsku, † Cyprian Lelek, blahé paměti, mohl vykázati. Weltzel korrespondoval s celou střední Evropou, ba i sám Bismark žádal od něho poučení. — Weltzel byl skromný člověk, nebažil po slávě, spokojoval se drobnou, historicko-topografickou prací; jen písek, cihly a kamení chtěl mozolně svážeti, ale při tom stal se slavným historikem. Čím byl Volný Moravě, tím Weltzel pruskému Slezsku. Vděčná mu budiž paměť.

Apoštolát laiků ve Vídni. Při výroční schůzi akademického odvětví katolického školského spolku ve Vídni mluvil cís. rada dr. Hanuš Maria Truxa o nutnosti, aby i laikové apoštolské práce se chopili a zejména o zřízení konfesionálních katolických škol pracovali. Školský spolek čítá 30.000 členů, což jest hlavní a přední zásluhou dra. Schwarce. Více než 700 laiků působí v konferencích sv. Vincence ve Vídni, bude-li však dále pokračováno, možno docíliti během let podobných výsledků, jako ve Francii, kdež od r. 1882. do r. 1897. sebráno na katolické školy 75,000.000 franků. Tato záležitost školní ležela tolik Manningovi na srdci, že na pobídku, aby postavil důstojnou kathedrálu v Londýně, odpověděl: »Ani zemí nehnu, dokud nebudu míti důkazu, že poslednímu dítěti katolickému v Londýně jest dána možnost, navštěvovati katolickou školu.« Řečník končil slovy: »Je-li možna náprava, lze ji provésti toliko cestou apoštolské součinnosti laiků s kněžstvem a řeholnictvem na poli praktického a účinného křesťanství a tak zachovati s pokladem náboženství též poklad křesťanské kultury.«

Z **Ústřední Matice školské.** Pražské dámy pořádaly v adventě hudební a uměleckou akademii, po níž měla následovati taneční zábava, ale pražské bouře ji překazily, neboť musila býti hostinská místnosť v 10 hodin zavřena. Na konci akademie přednášela sl. Seidlová »Romanci« ze starého zámku, při níž dostalo štulec katolické duchovenstvo. A brněnská »Hlídka« přináší v posledním čísle jiný zajímavý obraz z Matice školské. Bohoslovci prý darovali jistému odboru Ústřední Matice školské větší obnos, ale pokladník to ve výkazu zamlčel. Je to prý od klerikálů a tím že on pohrdá. Podobnými zjevy se katolíci věru špatně naladují pro tento jinak krásný a ušlechtilý podnik.

Mimořádná valná hromada jednoty katolického učitelstva pro království České konána byla dne 27. prosince m. r. Jednota bude míti sídlo v Praze a zřídí odbor v Hradci Králové, pro Turnov, Mladou Boleslav a Mnich. Hradiště. Předseda, řídící učitel p. K. Skultéty, byl pověřen vyjednávati s Moravany, aby i tam přijali »Vychovatele« za svůj orgán. Spolek si zřídí knihovnu, nejspíše v domě družstva Vlasť. Valná tato schůze konala se za srdečné a povznesené nálady; přítomní členové učitelé jevili pevné zásady a nadšení pro zájmy katolické. Přítomno bylo 18 učitelův a učitelek a 4 kněží. »Národní Listy« ze dne 30. prosince dělají si posměch z této valné hromady. Sjelo prý se z celých Čech a z Prahy dokonce už — 18 učitelův a učitelek a 4 kněží. Místo polemiky připomeneme »Nár. Listům« toto: Družstvo Vlasť mělo jednou ve valné hromadě 5 členů — o dva méně než bylo výborů — a hle, za 13 let má svůj dům, na nějž může složit hotově 50.000 zl., má tři vlastní časopisy, vydalo mnoho knih a brožur a pracuje čtyřmi odbory. Nemůže se něco podobného státi s jednotou českého kat. učitelstva? Doufáme a pak se zas my »Nár. Listům« vysmějeme.

Raiffeisenovky. „Sněm haličský přijal návrh, aby za příčinou 50letého jubilea panovníkova přikázáno bylo zemskému výboru 100.000 zl. na zakládání Raiffeisenových záložen. — Pro farní obvod Nebovidský se sídlem v Pečkách zřízena Raiffeisenova záložna. Velimští katolíci založili si podobnou záložnu pro sebe. Dočetli jsme se, že také v Hrádku u Sušice má býti Raiffeisenovka a rovněž i v Bydžovsku. Shledají-li naši čtenáři, že jsou naše zprávy kusé, nechť nám je laskavě doplní. — Raiffeisenův kurs, který ústřední jednota českých Raiffeisenovek na Moravě v Přerově dne 22. m. m. pořádala, vydařil se znamenitě. Účastníků bylo 78, tak že sál vyšší hospodářské školy sotva stačil. Přednášeli p. Ant. Uhlíř, úředník Cyrillo-Methodějské záložny v Brně, t. č. revisor Raiffeisenovek, a dp. Jan Holba, starosta Raiffeisenovky v Letovicích. P. Ant. Uhlíř velmi prakticky probral vedení knih a vyhotovení bilancí a ročních účtů. Dokázal, že nejen sám dobře účetnictví rozumí, ale také dovede vše názorně jiným, v účetnictví neznalým podati. Všichni účastníci vytrvali v přednáškách až do ½3. hodiny a sledovali celý průběh s velikou pozorností. Ku konci schůze poděkoval p. místopředseda ústřední jednoty p. řediteli vyšší hospodářské školy za laskavé propůjčení místností a p. profesoru Neoralovi za zásluhy o zdar schůze, jeden z pánů rolníků díky vzdal ústřední jednotě za zřízení kursu a podporu, s kterou ústřední jednota nově zřizujícím se Raiffeisenovkám pomáhá. Pan ředitel J. Adamec vyzval přítomné k vzájemné svépomoci a k zřizování osvědčených záložen Raiffeisenových, připomenuv, že by menší rolnické záložny mohly stanovy změniti a působnost svou po způsobu Raiffeisenovek v oboru hospodářském rozšířiti. Vysloveno také přání, aby ústřední jednota zas brzo v Přerově i v jiných částech Moravy podobné poučné kursy pořádala, kterémuž

přání na schůzi výboru jednota vyhověti se usnesla. Českých Raiffeisenovek na Moravě je 44.

Hospodářská družstva ve Švýcarsku. Ve Švýcarsku dle zprávy dra. Müllera jest 2.223 hospodářských družstev. Z nich jest 838 družstev pro výrobu síra, 353 družstev mlékařských, 251 pro hospodářské záležitosti, 220 pro chov dobytka, 96 vodních družstev, 39 lihovarnických družstev, 30 pekařských, 32 společenstev pro společné parní mlátičky. Všecka družstva soustředěna jsou v pěti ústředních svazcích. Obstarávají též potřebný společný nákup, společný prodej, chrání členy proti vykořisťování, pečují o odborné vzdělání členů a udávají prostředky, kterak lze náklad na hospodářství zmenšiti.

Katolické university. V Miláně bude co nejdříve zřízena katolická universita. Bude míti prozatím učitelské stolice pro apologetiku, národní hospodářství, filosofii dějin a církevní právo. — Sedmihradský katolický status znova oživil otázku založení katolické university. Počátek k založení university činí Fogarassovská jistina 300.000 zl. Nyní kombinuje se připojiti k tomu základní fondy jiných ústavů vyšších při menších biskupstvích a sloučení katolických právnických akademií. Pro universitu vyhlédnut jest sedmihradský Bělehrad.

Sjezdy německých katolíků. Řada velikolepých sjezdů německých katolíků bude rozmnožena letos o dva. První (45tý) konán bude v Crefeldu, kde přípravné práce zahájeny budou již dne 16 t. m. Ale korunou všech těchto sjezdů bude dozajista všeobecný sjezd německých katolíků v Kolíně nad Rýnem. Bude konán dne 15. srpna a spojen se slavností, pořádanou na památka položení základního kamene k velechrámu v Kolíně nad Rýnem, což stalo se právě před 600 lety.

Práce Salesiánů — jak »Przegląd powszechny« sděluje — utěšeně se rozvíjí. Kdož by byl tušil, že dílo, o kterém počal Dom. Bosco pracovati, maje v kapse 40 kr., ve kratičkém poměrně čase tak zmohutní a vzroste! Již za svého života zbudoval 250 ústavův a získal 100.000 pomocníků neboli horlivcův. Kongregace Salesiánů, jejímžto hlavním sídlem je Turin, má nyní skoro 2.000 členův a vydržuje na 400 rozličných ústavů, v nichž vychovává se okolo 300.000 mládeže. Vedle italského, francouzského, anglického, španělského a německého měsíčníku, kde nalézti lze různé zajímavé zprávy i pro nejširší kruhy, vydává se nyní také polský — »Wiadomości Salezyańskie« —, protože polský živel, pro nějž v Lambriasco u Turina i zvláštní kollej (sv. Joachima) zřízena byla, značnou měrou v kongregaci se vzmáhá.

První ústav Boskův na půdě německé. Právě dokončena přestavba části bývalého dominikánského kláštera v Muri (kant. Aargau) a přizpůsobena za ústav Boskův. Hlavní zásluhu o zřízení ústavu mají dvě zbožné katolické dámy, Marie a Agatha Frey z Muri, které sbírkami a svou obětivostí umožnily, že zase stará klášterní budova bude sloužiti blahu lidstva v duchu Církve. Obrovský klášter v Muri byl r. 1848. zavřen v »kulturním« boji a pak připraven tak dalece, že strašil svou opuštěností z daleka. (Více o tomto ústavu viz »Vlasť« r. 1897. ve článku »Po stopách Bohumilů a lidumilů«.) Ústav Boskův poskytuje výchovu theoretickou a praktickou, aby z chovanců opuštěných mohli vyrůsti zdatní řemeslníci. V ústavě bude se vyučovati řemeslu: pekařskému, krejčovskému, ševcovskému, truhlářskému, sedlářskému, zámečnickému a zahradnickému. Chovanci budou míti příležitosť též učiti se frančině a vlaštině. Od zámožnějších chovanců bude se první rok žádati 200 fr. (80 zl.), druhý rok 100 fr. (40 zl.). Po čtvrt roce bude se však chovancům dostávati části čistého zisku z jejich práce dle jejich přičinlivosti a mravnosti. Podíl na tomto čistém zisku bude postupem času stoupati. Na konci doby učebné podrobí se chovanci zkoušce kantonální. Malý městys švýcarský Muri proslul v minulosti svým klášterem a v přítomnosti proslul jako první místo na půdě německé, kde se usadili synové Boskovi.

Jak se kde vyučuje náboženství. V Čechách se vyučuje v obecných školách náboženství 2 hodiny týdně, však v Německu, Švýcarsku a Rusku 4—5 hodin týdně. My bychom potřebovali v Čechách týdně nejméně 3 hodiny, abychom mohli probrati předepsanou látku a jiným povinnostem zadost učiniti. Dvě hod. týdně naprosto nestačí. Kéž se toho ujme katechetský spolek! — Posledních exercitií súčastnilo se na Velehradě 146 učitelův a v Přerově 50 učitelek. Při první valné hromadě mor. kat. učitelského spolku, konané na Velehradě, bylo 100 účastníků — vše to je lepší než u nás v Čechách.

Katolický dělnický ruch v Bavorsku utěšeně se vzmáhá. Ústřední list katol. dělnických spolků, »Arbeiter« (Dělník) v Mnichově má na 20.000 odběratelů. Svaz katol. železničních zřízenců má přes 9.000 členů. Svaz katolických dělníků tkalcovských má ve 14 průmyslových městech, ač teprve krátkou dobu trvá, 4.000 členů.

»Svobodný myslitel« odsouzen. Před zemským soudem ve Št. Hradci konáno přelíčení se »svobodným myslitelem« drem Brunem Willem z Berlína. Tento 37letý, v Magdeburku rozený doktor filosofie, »kazatel volné náboženské obce« v Berlíně, řečnil dne 27. června m. r. ve Vídni a dne 2. července v Hradci — zde ve spolku beznáboženských a hlásal za jediné správné »náboženství radosti«. Státní zastupitelství jej dalo zatknouti a obžalovalo jej ze zločinu rušení náboženství. Tohoto byl sice zproštěn, ale uznán vinným snižování učitelů a zařízení zákonně uznaných náboženských společností a odsouzen k osmidennímu vězení.

Z lužických Srbů. Budyšínský »Katholský Posoł«, jejž dvakrát za měsíc vydává družstvo sv. Cyrilla a Methoděje v Budyšíně v Sasku, byl od Nového roku proměněn v týdenník. Srbové lužičtí se z toho právem radují. Dosavadní čtrnáctidenník dokončil právě 35. rok své pouti po vlastech srbskolužických.

Jest nám úplně lhostejno. My z našeho družstva uveřejňujeme zprávy jedině v katolických časopisech a ve svých listech. Když však bylo po mimořádné valné hromadě družstva »Vlasť«, která zakoupila družstvu vlastní dům, hodila red. »Katol. Listů« tuto zprávu na novinářskou bursu, ale umlčely ji všecky listy. Nám dostačí katolický tisk a jiné listy jsou nám lhostejny, ale uveřejňujeme to pro ty, kdož dosud se drží jistých listů také prý katolických, nebo aspoň ne protikatolických.

Prosíme za bližší označení. »Česká Stráž« ze dne 22. prosince praví: »Víme my a jiní četní také, kolikrát a kolik si dali za různé ceremonie a služby zaplatiti židé v křesťanských kostelích« ... my zas o ničem nevíme, i žádáme, aby »Česká Stráž«, když to ví, ty kostely a ty ceremonie a ty služby jmenovala, kde se staly, kým a kolik za ně bylo dáno.

Různé. J. V. císař pán věnoval obnos 1.000 zl. na svatořečení ctih. sluhy Božího Jana Nep. Tschiderera, knížete biskupa Tridentského. — Na polské gymnasium v Těšíně složili Poláci dosud 100.000 zl., což je velice šlechtí. — V severních Čechách v Grabru opanovali socialisté obecní zastupitelstvo. — Na vídeňské universitě působí křesťanský čtenářský spolek, jenž má asi 200 členů. Časopis »der Volksbibliothekar« doporučuje jej všebecné přízni německých katolíků v Rakousku. Jednot katolických tovaryšů jest v Rakousku 230, v Německu 691, ve Švýcarsku 29, v Hollandsku 8, v Sev. Americe 6; po jednom spolku mají: Belgie a města Řím, Londýn, Paříž a Stokholm. Hle, jak požehnaně rozkvetlo v 50 letech dílo Kolpingovo. — V Lucemburku zavedeno bylo do škol obecních vyučování náboženství. Z toho jest viděti, že na stromě zvrhlého liberalismu ulamuje se větev po větvi. — Katolická Jednota sv. Václavská pro Byšice a okolí rozšíří ve všech obcích svého působení po 1 ex. Týdenníku »Katol. Listů«. Táž Jednota zavedla do 5 hostinců »Děl. Noviny.« Tak je to dobře — ne z oka rmutného, ale z ruky pilné — a obětivé — naděje kvitne.

Liga † 20.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal ve čtvrtek dne 16. prosince m. r. schůzi. Přítomni byli pp.: dr. Rud. Horský, Fr. Žák, Tom. Jiroušek, Fr. Žundálek a Tom. Škrdle. Pp. děkan Václav Krupička a říd. uč. Václav Špaček písemně se omluvili. Protokol předešlé schůze byl čten a schválen. — Volba katechety dp. Jana Šmejkala za redaktora katechetické přílohy »Vychovatele« se schvaluje. — Některé spolky křesťansko-socialní, které již členské podíly a 20 knih obdržely, žádají za nové knihy; ale žádostem těm nemůže výbor vyhověti, maje veliká vydání s četnými spolky, které nově ke družstvu za členy přistupují. — Jednatel spolku pro zakládání knihoven v Slezsku, dp. dr. Ant. Kubíček, děkuje za darované knihy. Podobně činí katolicko-socialní beseda »Svornosť« v Boskovicích na

Mor. — Nově zavedené přednášky — mimo socialní — se již konají. Tak přednášeli pp.: Jos. Flekáček a Václ. Špaček v Soběslavi, Fr. Jelínek v Pouchově, Václ. Špaček na Mělníce a Václ. Roudnický ve Vraném a v Karlíně. Pan učitel Fr. Jelínek jest ochoten konati další přednášky dne 25. prosince, dne 2. února, 11. dubna, 15. května, 30. května, 29. června a kdykoliv o prázdninách. Přihlášky k těmto přednáškám přijímá družstvo. — Pp. alumni kníž. arcib. semináře v Praze odebírají 52 ex. »Vlasti« a 9 z nich přistoupilo k družstvu za členy zakládající, i vyslovuje jim výbor družstva veřejné uznání a pochvalu. — Ke kázaním, jež se mají konati k oslavě diamantové mše sv. papeže Lva XIII., doporučuje výbor kazatelům Almanah na oslavu sv. Otce Lva XIII., družstvem Vlasť vydaný. V tomto almanahu jest dle doznání brněnského »Obzoru« nejlepší v české řeči vydaný životopis sv. Otce Lva XIII. z péra dra Rud. Horského. Jest tam i Jiroušků̊v článek: »Sv. Otec Lev XIII. a socialismus naší doby.« Tato druhá práce hodí se dobře za látku k přednáškám v našich katolických spolcích, které po celý rok 1898. v čas jeho jubilea mohou se pořádati. Almanah je za 1 zl. 50 kr., pro členy družstva za 1 zl. a prodává se jen za hotové zaplacení. — K návrhu socialního odboru chce výbor věnovati pozornosť záložnám Raiffeisenovým. I vyzývá ty duchovní pány, kteří takové záložny vedou a celý jejich systém důkladně prozkoumali, aby se u výboru hlásili. Výbor jest ochoten poskytovati jim cestovné k přednáškám. Jednatel dp. Fr. Žák rozvinuje při tom myšlénku, zdaž by to možno bylo, zakládati Raiffeisenovky při spolcích křesťansko-socialních; to že by spolkům těm velice prospělo. I nechť tyto spolky o této otázce samy dále uvažují. — K návrhu p. profesora Jos. Šauera z Augenburgu uvádí výbor zase v život odbor filosoficko-paedagogický. Nemocí a odchodem dp. faráře Fr. Pohunka z Prahy činnosť tohoto odboru byla zastavena, nyní však opět se v činnosť uvádí. Hlavní osobou odboru bude p. prof. Jos. Šauer z Augenburgu, což výbor s radostí vítá. — Redaktor »Vlasti« čte řád literární sekce, jenž se přijímá. Dp. Fr. Žák při tom upozorňuje, že by mohla literární sekce ve vlastním domě otevříti a říditi veřejnou čítárnu s knihovnou, i byl k jeho návrhu tento odstavec pojat mezi prostředky, kterými sekce svého cíle dosahuje. — K návrhu red. »Vlasti« navrhne výbor valné hromadě, aby J. M. vsdp. probošt dr. Ant. Lenz byl zvolen za čestného člena družstva. — Výbor se konečně usnáší, že se bude řádná valná hromada družstva konati ve čtvrtek dne 27. ledna 1898. o 8. hod. ráno v sále Katolické Besedy. Výbor navrhuje pro XIV. rok dotace po 300 zlatých: kroužku historickému a fondu knihovnímu; po 200 zl.: literární sekci a odboru filosoficko-paedagogickému a 100 zl. spolku sv. Methoděje ve Vídni. Do výboru se navrhují všichni staří jeho členové; kdyby však některý z nich volbu přijati nemohl, postoupí v řady výboru pp.: Fr. Žundálek a v druhé řadě Václ. Roudnický. — Výbor probral ještě celou řadu různého jiného materiálu, načež p. předseda, farář dr. Rud. Horský, schůzi ukončil. V týž den odpoledne konalo družstvo mimořádnou valnou hromadu a hned po ní zasedl výbor k druhé své schůzi.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 13. prosince m. r. třetí schůzi ve XIV. správním roce za vedení místopředsedy p. Václava Žižky. Jednatel pan T. J. Jiroušek přečetl protokol, který byl schválen a probrán. V dalším jednání podával jednatel zprávu, týkající se korrespondence social. odboru a pořádání přednášek. Socialní odbor vyslal do schůzí katolických spolků řečníky, a to do Nových Ouholic u Veltrus, do Lochovic, do Žehrovic u Nov. Strašecí, do Pouchova u Hradce Králové a na Mělník. Z rozhledu po křesťansko-socialním hnutí uvedl jednatel, že založeny jsou nové katolické spolky: v Zábrdovicích u Brna, v Tuřanech u Brna a v Doubravníku na Moravě. »Obrana Práce«, katol. socialní list, přešel v majetek pap. knihtiskárny benediktinů rajhradských v Brně, čímž dalšímu rozvoji listu bude dobře poslouženo. Přípravné práce k »Dějinám křesť.-socialního hnutí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku« jednatel předkládá a oznamuje, na jakých základech celé dílo bude založeno. Místopředseda pan Václ. Žižka oznamuje, že sepsal a právě dal do tisku větší brožuru »Socialní život na základech křesťanských«, což béře se na vědomí. Brožura bude vydána nákladem spisovatele a družstva Vlasť. — Referent živnostenské otázky, dp. P. Josef Šimon, promluvil o sjezdě Zemské jednoty řemeslnických a živnostenských společenstev, kterýž se konal nedávno v Praze a jenž byl obeslán 153 delegáty. Na schůzi bylo předneseno mnoho stesků do neutěšených poměrů řemeslnictva a živnostnictva a mezi jiným stěžováno si bylo i do »Řemeslnicko-živnostenských Novin«, že prý pracují pro okresní jednoty řemeslnické a živnostenské, kdežto Zemská jednota pracuje pro širší župní jednoty. Pan referent

hájil stanovisko tohoto časopisu a pravil, že celý sjezd nevykonal nic valného a praktického. Na to pan referent sdělil, že užší kruh katolických mužů, jenž se kupí kol »Řemeslnicko-živnostenských Novin«, radil se o tom, aby zavedena byla pro maloživnostníky právní ochrana; aby byl zvolen zvláštní právní zástupce, jenž by byl ročně paušálně placen a tyto kruhy zastupoval. V Hronově že již ho mají a osvědčuje se to. Stran pojišťování maloživnostnictva a řemeslnictva že byl požádán za dobrozdání p. prof. dr. Albín Bráf a ten vypočetl, že by průměrně musil platit každý živnostník a řemeslník 19 zl. ročně; kdyby však bohatší živnostníci a řemeslníci vzali na sebe větší břemena platu, tu že by každý platil tolik, mnoho-li dává daně. Po šedesátém roce stáří dostával by pak každý 300 zl. ročně. Celá věc tedy že právě touto výší ročního příspěvku vázne. Výtržnosti poslední v Praze způsobily, pravil referent, živnostnictvu veliké škody, neboť venkov do Prahy kupovat nejde. Při tom všeobecně bylo v odboru káráno jednání »Národních Listů«, které v hojné míře zase jako dříve židovské inseráty uveřejňují. Číslo »Obnovy« ze dne 10. prosince, v němž jest celá řada židovských inserátů z »Nár. Listů« uvedena, bylo členům odboru předloženo. — Referent řemeslnické otázky, pan Václav Žižka, mluvil o tom, kterak někteří židé řemeslníky utiskují, při odvádění práce 5 procent mzdy jim strhujíce, čímž mzdu řemeslnickou hluboko stlačují. Jeho elaborát bude uveřejněn v »Řem.-živn. Novinách. — Tím byla schůze skončena. Příští schůze koná se v lednu.

Z **Historického kroužku.** Ve schůzi výborové dne 3. listopadu m. r. s pochvalou uznává p. předseda Dr. F. X. Kryštůfek výsledek schůze manifestační ze dne 27. a 28. září, i výkony řečníků i velmi četné shromáždění posluchačstva, načež stanoví se pořad a doba přednášek, z nichž konána první dne 28. listopadu dp. Dr. Ant. Podlahou »o Václavu Kozmaneciusovi a jeho historických spisech« v mezzaninu Sv. Václavské záložny. Druhá přednáška ustanovena na 6. ledna na sv. tři krále, kdy přednášel p. prof. Josef Vávra o hrabatech z Oppersdorfu, v jejichž archivě v Horním Hlohově i loni o prázdninách delší dobu pilně pracoval a mnohou neznámou podrobnost historickou na světlo vynesl. Další přednášku slíbil p. adj. Hyn. Kollmann, jež bude koncem února nebo počátkem března. S dp. Drem. Fr. Doubravou o přednášku se dohodnouti slíbil p. předseda. — Dp. red. Tom. Škrdle p. pokladníkovi odvedl za prodané Sborníky 93 zl. 44 kr. — Jednatel oznamuje, že veškery výlohy za 6. sešit Sborníku obnášejí 719 zl. 12 kr. Na uhražení výloh obdržel od dp. red. Škrdle 600 zl., ostatní vybráno na spořitelní knížky, čímž se jistina, dosti již skrovná, značně ztenčila. Sborník prodávati se bude družstvu Vlasť za poloviční cenu pro knihovny jím zakládané. — Návrh dp. Krojhera, aby se sbíraly dopisy po zesnulém P. Svobodovi, přijat tak, aby on své dopisy, jež od něho má, laskavě odevzdal do archivu Histor. kroužku a rovněž tak aby učinili i jiní, kdož nějaké dopisy u sebe chovají.

Ve výborové schůzi, svolané na 22. prosince m. r., oznamuje p. předseda J. Magn. Dr. F. X. Kryštůfek, že za zaslané Sborníky poděkovali nejdp. biskup Msgr. Ferd. Kalous, nejdp. biskup Dr. Frant. Sal. Bauer a nejdp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych, kterýžto v přípise děkovacím, v němž Histor. kroužku přeje mnoho zdaru, zasílá 20 zl. Zaplať Pán Bůh. Jeť dalších podpor naléhavá potřeba neboť veškerého jmění čítá Kroužek ani necelých 200 zl., kromě dotace 300 zl., již dostává od Vlasti. Na značné výlohy, jež Kroužek čekají vydáním Flekáčkova Průvodce po Praze, mapy Vávrovy a 7. sešitem Sborníku, jest to částka velmi nedostatečná. — Přijímá se návrh, aby se řečníkům při schůzi manifestační o sv. Václavě dala obvyklá remunerace, jako za každou jinou přednášku. Přítomný vdp. konsistorní rada V. Honejsek a vdp. arcib. notář Fr. Ekert vzdávají se jí ve prospěch Kroužku. — Za delegata do valné hromady družstva Vlasť, jež svolána bude ke konci ledna, zvolen jednatel p. Dr. M. Kovář. Příští schůze výboru ustanovena na 23. února.

ROČNÍK XIV. ÚNOR 1897—98. ČÍSLO 5.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. **Antonín Lenz.**

(Pokračování.)

§ 7.

Hus byl kolísavý v učení o vlivu smrtelného hříchu na konání lidské.

Smrtelný hřích olupuje člověka, jak Mistr Jan Hus podle Mistra Jana Viklifa učí, o všecka práva před Bohem. Je-li kněz, ztrácí právo na kněžství, je-li biskup, na biskupství, je-li papež, na papežskou důstojnost svou, je-li král, na království své, je-li majitel zboží, domů, polí, statků atd., na zboží a na dům svůj, na pole, a na statek svůj.

Avšak jedovatina smrtelného hříchu jde ještě dále. Jan Hus se totiž domnívá, že smrtelný hřích celou bytost lidskou tak zatemňuje a veškery jeho úkony tak otravuje, že jsou, byť byly o sobě i nejlepší, zlé a nešlechetné.

Hus k této své theorii strhuje také Písmo Boží. Písmo prý zřejmě dí: »Svíce těla tvého jest oko tvé. Jestli oko tvé bude sprostné, všecko tělo tvé bude tmavé. Jestliže tedy — světlo, kteréž jest v tobě, tma jest, sama tma, jak veliká bude?« Mat. 6, 22. 23.

Slovo »oko« vykládá M. Jan Hus o »úmyslu«. Je-li úmysl dobrý, také prý skutek dobrý jest. Avšak úmysl jest prý dobrý jen tenkráte, byl-li pojat ve stavu milosti Boží. Jako tedy úmysl v milosti Boží pojatý jest dobrý a tuto svou dobrou povahu přenáší na všecky kony činné i trpné, tak sice, že i »spáti« jest při lidech omilostněných skutkem dobrým; tak zase zámysl ve stavu hříšném pojatý jest zlý a přenáší tuto zlou povahu na veškery, byť i dobré výkony, porušuje jich a činí je nešlechetnými.

Hus vykládá toto učení ve svém spise »De Ecclesia«. [1]) Avšak on přednášel tuto náuku netoliko ve spisech theologických, ale také lidu na svých kázaních. Ve své postille [2]) tvrdí, že člověk dobrý nemůže činiti zlých skutků, jako zase zlý nemůže působiti skutků dobrých, ano, Jan Hus jsa puzen rigorismem svým, tvrdí, že dobrý skutek, konáme-li jej ve stavu hříšném, nám netoliko neprospívá, ale dokonce i škodí. »Vědmo jest, dí, že modlitba učiněná nehodně, jakožto ve smrtelném hříše ... netoliko není užitečná, ale jest škodlivá.« [3]) A tak prý kněz a lid hříšný čině skutek, jenž v sobě jest dobrý, hříchův přidává a tiem viece hřeší. [4])

Ale jak jen mohl Hus přijati z Viklifa nesmyslné toto učení? Či není to nerozumné, tvrditi, že na příklad hříšník, dávaje almužnu, hřeší, nebo že hřeší, když nemocné navštěvuje, zarmoucené těší a sirotků se ujímá? Kněz Stach, kterýž pamflet historie sněmu Kostnického, napsaný od kněze Royka, češtinou dosti slabou Čecháčkům přístupným učinil, mluvě o odsouzení XVI. věty Husovy, [5]) tvrdí: Kterak Hus tehdáž již na té výši vědecké byl, jako prý velicí bohoslovci Bajus, Jansenius a Paschasius Quesnellus, [6]) a že prý byl proti všemu řádu odsouzen. Ubohý Stach, ač byl profesorem pastorálky, nerozuměl ani náuce Husově, ani nadzmíněným bohoslovcům. Tito zamítali svobodnosť vůle lidské, Hus však ji všemi způsoby zastával, až za hranice pravdy. Neboť on právě proto tvrdí, že je všecko hřích, což koná člověk ve stavu smrtelného hříchu, poněvadž v něm ze zlé vůle zůstává, a tak touto zlou vůlí všecko konání své, i jinak dobré, otravuje.

Avšak Hus si odporuje velice a tak činí sebe kolísavým, tvrdě, že i dobré skutky hříšníkovy jsou zlé a nešlechetné, neboť on učí s katolickou věrou, že hříšník, chtěje dosíci odpuštění, čili chtěje býti navrácen do stavu milosti Boží, musí se k dosažení téže milosti přizpůsobiti, t. j. pokání činiti, že musí věřiti, hříchů svých želeti, pevně sobě umíniti, že nebude již Boha hněvati, z hříchů smrtelných dopodrobna se zpovídati, anoť jinak by nebylo možno, aby byl hříšník ospravedlněn. »Nekryli by hříchóv na zpovědi, vědúc, že, když z mrtvých vstaneme, budú bez jich vóle, vstanú-li zlí, všemu světu oznámení.« [7]) A opět dí, že hřiechové němí neslují proto němými, jakoby o nich nebylo mluviti, »neb i kněžie mají je lidu, jako Bóh přikázal praviti, i lidé, kteří jsú v ně upadli, mají se z nich zpoviedati, nechtějí-li na věky zatraceni býti. Zdá se mi, že lidé, kteří sě těmito hřiechy przní, mají často ďábla v sobie, jenž je němy činí, aby se z tiech hřiechóv nezpoviedali, a proto mohú slouti dobře němá ďábelstvie a němí hřieši.« [8])

V těchto všech věcech mluví Mistr Jan Hus zcela po katolicku a má pro tuto svoji víru souhlas Církve veškery, minulosť její i pří-

[1]) De Eccl. Cap. 19.
[2]) Postilla. II., 295.
[3]) Výklad. I., 290.
[4]) Tamtéž.
[5]) Zavrženou touto větou se zamítá zde vyslovená náuka Husova.
[6]) Tito domněle velicí bohoslovci upírali svobodu vůle lidské, přisuzujíce lidské vůli »libertatem a coactione«, ale nikoliv »libertatem a necessitate.
[7]) Výklad. I., 35.
[8]) Výklad. I., 94.

tomnosť, a poráží touto svojí věrou všecky své samozvané žáky, kteří svatou zpověď zamítají, jakoby neměla z Boha původu, jakož i svátosť pokání vůbec. Avšak právě tímto pravdivým učením, že jest třeba ku dosahu posvěcující milosti Boží sebe přispůsobiti, věřiti, v odpuštění doufati, hříchu litovati, dobrý úmysl míti a z hříchů se zpovídati, zabijí svoje vlastní učení, že všecko konání člověka ve stavu hříchu smrtelného jest zlé a nešlechetné, tak že i jeho nejlepší skutkové jsou hříchové. Neboť bylo-li by tomu tak: hříšník by hřešil, když svoji víru vyznává, hříchů lituje a před se béře, že nechce již Boha hněvati, a když se zpovídá. Ale jaký to odpor! Hříšník má sebe těmi všemi nadzmíněnými skutky, o nichž tvrdí Mistr Jan Hus, že jsou hříšny, připravovati, aby se z hříchů vybavil?

Dejme tomu, že by byl Mistr Jan Hus takovýmto způsobem kázal na Kozím Hrádku sedláčkům k němu se hrnoucím tuto pravdu svoji, nebo na Krakovci, a že by byl přítomen nějaký sv. víry dobře znalý katolík! Zajisté, že by ho byl as takto oslovil: Mistře Jene, slyšeli jsme od tebe, že jest to hrozné, býti a trvati ve stavu hříchu smrtelného, jelikož i ty nejlepší činy, jež koná hříšník, jsou hříchové, ale jakž tuto svoji pravdu srovnáš s jinou pravdou, kteráž je skutečně katolická, že jest nevyhnutelno k dosažení posvěcující milosti Boží dobrými skutky se připraviti? Mistře Jene, neodporuješ sobě? nekolísáš? Kdož ti může věřiti, že sám to za pravdu máš, což nám hlásáš?

§ 8.

Hus a právo spravedlivých na veškerenstvo všech věcí na světě.

Ve svém spise »Poměr« podal jsem krátký nástin učení Jana Viklifa o komunismu spravedlivých.[9])

Tento vzor M. Jana Husi učí, že všecko lidské právo jest na základě práva Božského, čili že z práva Božského, jako ze svého principu a pramene, vychází právo lidské. Tím způsobem prý jest však država lidská jen potud spravedlivá, pokud jest spravedlivá před Bohem. Avšak člověk jsa ve smrtelném hříchu, nemá před Bohem državy své spravedlivě a takto vůbec drží to, což drží, proti právu a spravedlnosti. Hříšník prý má državu svoji pouze tím způsobem, jakým existuje, ale on ze všech stran nespravedlivě existuje, a proto, ač by prý jakýmkoliv způsobem existoval, drží statek svůj ze všech stran nespravedlivě. K tomuto připojuje Viklif, že všecky skutky člověka hříšníka jsou vesměs hříšné.[10])

Viklif, jda podle této zásady, tvrdí, že nikdo nenabývá spravedlivé državy ani dědictvím, ani darem, aniž když by ji koupil, anebo zaměnil, leč by državu tu Bůh schválil.[11]) Ale toho schválení se nedostane nikomu, leč by byl ve stavu milosti Boží.[12])

Avšak jinak se věci mají, jak Viklif učí, s slověkem ve stavu milosti Boží; ten prý drží statek svůj i před lidmi i před Bohem spravedlivě.

---

9) Dr. A. Lenz: Vzájemný poměr učení Chelčického etc. Str. 105.
10) Viklif. De civ. Dominio I., kap. I.
11) Tamtéž.
12) Tamtéž.

Ano, ještě více, spravedlivý člověk má právo na veškerenstvo všech věcí vidomých. Viklif tuto svoji komunistickou zásadu vyslovuje takto: »Justus dominatur toti mundo sensibili.« Tato zásada má prý základ v Písmě sv., neboť prý dí Pán Ježíš: »Hledejte nejprv království Božího a jeho spravedlnosti, to ostatní bude přidáno vám.« Zajisté prý každý předzřízený jest přijatým synem Božím, je-li ve stavu milosti, a tím samým má právo na království všechno, a tak na každou částku toho království. Má prý se to s ním, jako s korunním princem, ten prý má také nároky na království všechno a na každou částku jeho.[13])

Důvod toho jest prý, že Bůh nedává člověku v dar ničehož, leč by daroval jemu sebe sama, následovně prý s sebou všecko, což jest k tomu přistoupilé (accessorium), neboť prý podle slov Páně (Marek, 10. 30) obdrží ten, kdož opustí časné zboží pro Krista Pána, stokráte více a životem věčným vládnouti bude.[14])

Ano, Bůh prý ani nemůže dáti panování, leč by toto směřovalo k světu celému.[15])

Toto panování není prý při všech spravedlivých stejnou měrou dokonalé, anať jest dokonalost tato rozdílná podle míry a stupně milosti posvěcující, v nížto se spravedlivý nalézá.[16])

Každý spravedlivý člověk má tedy právo na veškerenstvo všech věcí vidomých; ano, Viklif tvrdí, že každý člověk má se k tomu snažiti, aby se stal pánem všech věcí, poněvadž jest každý člověk povinen trvati ve stavu milosti Boží. Avšak toto vespolné právo spravedlivých by nemohlo trvati, leč by měli spravedliví všecky věci do spolku. »Omnis homo debet esse in gratia, et si est in gratia, est dominus mundi cum suis contentis, ergo omnis homo debet esse dominus universitatis: quod non staret cum multitudine hominum, nisi omnes illi deberent habere omnia in communi, ergo omnia debent esse communia.«[17])

Za tou příčinou prý žil Kristus Pán se svými apoštoly v komunismu, nebylo prý při sboru apoštolském soukromého jmění, ale všecko prý bylo do spolku, a také po nanebevstoupení žili prý učeníci Páně v komunismu.[18])

Viklif také určitě tvrdí, kterak by bylo mnohem lépe, když by měli lidé všechno do spolku, nežli když vévodí majetkové právo soukromé, neboť by se prý tou měrou takovéto panování do spolku spíše podobalo stavu nevinnosti v ráji a panování svatých vespolnému na nebesích.[19])

Viklif dobře věděl, že předkládá nebezpečné učení, když strhoval na zemské poměry právo nebešťanů, z nichžto z vůle Páně každý vládne královstvím podle toho, co řekne k těm, kteří budou na pravici: »Pojďte požehnaní Otce mého a vládněte královstvím, kteréž jest vám připraveno od ustanovení světa.« Vždyť pak on sobě namítá: že, jestliže mají býti všechny věci do spolku, že by se nikoli-

[13]) Tamtéž. Kap. 7.
[14]) Tamtéž.
[15]) Tamtéž. Kap. 8.
[16]) Tamtéž. Kap. 9.
[17]) Tamtéž. Kap. 14.
[18]) Tamtéž.
[19]) Tamtéž.

věk nemohlo říci, že ten, kdož sobě přisvojuje majetek, krade, jelikož by požíval dober Božích, která jsou všem spravedlivým společna.

A Viklif právem sobě tuto námitku činí, neboť je zcela ospravedlněna, a kdyby ji byl náležitě uvážil, byl by byl ušetřil svého národa od velikých pohrom, vzpour chudého lidu naproti boháčům a krveprolití. Avšak on znal odpor této své náuky se skutečným životem, přijímal soukromé majetkové právo, zapovídal krádež a přes to přese všechno hlásal právo spravedlivých na veškerenstvo všech věcí vidomých. Mistr Jan Viklif činil taktéž, ač snad dobře věděl, aneb aspoň jako Mistr věděti měl, že papež Urban V. následující větu Diviše Soulechata ze sekty Fratičellů zavrhl: »Haec benedicta, imo superbenedicta lex amoris omnem aufert proprietatem et dominium,« jakožto křivou, bludnou a kacířskou.[20])

Ale týž Viklif, ač krádež zapovídal, zase k ní vzbuzuje na základě učení o právu spravedlivých na všecky věci vidomé a tvrzením, že člověk ve stavu smrtelného hříchu nemá před Bohem práva ani na panování, ani na kterékoliv důstojenství a na majetek, a že tedy jsa ve smrtelném hříchu a užívaje svého majetku, dopouští se před Bohem zlodějství, loupeže a lotrovství.[21]) Tím dal Viklif zboží těch, o nichž lid by se domníval, že vězí ve smrtelném hříchu, lidu tomuto v plen, a dal jim tou měrou výsadu, aby na základě spravedlnosti své loupeží trestali nespravedlnosť boháčů, velmožů, praelatů, biskupů a všech zámožných plebanů.

Každý soudný člověk shledá v krátkém tomto vylíčení, že jest theorie Viklifova sem hledící nebezpečná, ale zároveň sobě odporná, nejistá a velice kolísavá.

Jak se praví, byl Mistr Jan Hus člověkem učeným, někteří také o něm vypravují, že byl neobyčejným znatelem sv. Otců, a tuť bychom věru byli oprávněni očekávati, že této zmatené náuky nepřijal, ale že ji kriticky a přísně, jakož se slušelo, rozebral; ale marné čekání! M. Jan Hus přijal všechen tento Babylonský zmatek za velikou moudrosť, ano, za neomylnou pravdu Boží, ne snad pouze částečně, ale tak právě, jak ji ve spise: »De Dominio civili« nalezl.

Tou příčinou kladu tuto Viklifovu komunistickou náuku v širším poněkud výkladu.

Mistr Jan Hus učí zřejmě, že hříšník ztrácí pro smrtelný hřích před Bohem právo na svůj majetek a na všecky dary od Boha přijaté, neboť dí: »že každý, kdož smrtelně hřeší, činí krádež; neb béře cizie (t. j. dary Boží) bez vóle toho, kdož jest Pán; béře proti vóli Božie pokrm, zdravie, déšť, slunečné světlo, povětřie, jakoby byl vierný sluha jeho, a jsa lživý a nevěrný . . . Ale hrubí lidé toho neznamenají, protož neustávají pomsty pro tu krádež; ale pro krádež tělesný, zřejmý mnoho sú nakonali práv a ustanovení ukrutných, a ta držie pevněji než Boží zákon.[22])

Ztrácí tedy člověk pro hřích smrtelný, jak M. Jan Hus učí, všechno právo na majetek svůj před Bohem, tak že je před Bohem zlodějem, když užívá soukromého majetku svého, když užívá pokrmu, nápoje nebo vzduchu, anť se zbavil smrtelným hříchem na dobro všeho práva na dary Boží.

[20]) Roku 1368.
[21]) Tamtéž. Kap. 14.
[22]) Hus. Výklad Desatera. Erben I., 208. 209.

Hus tedy ohrožuje majetkové právo rovně tak jako Viklif. Ale Hus přidává k tomu, že hřích smrtelný vylučuje každého majetníka z práva majetkového, ještě jeden nad míru nebezpečný moment, neboť on dí: »Móž býti, že by vzal člověk něco tělesného někomu, jsa v milosti Boží, a to zjevně neb skrytě, nebyl by zlodějem, protože v núzi všecky věci mají býti obecny«.[23])

Kdyby byl Hus přednášel tuto nebezpečnou náuku pouze před učenými, nebo jazykem vědeckým, tehdáž obvyklým, řečí latinskou, bylo by to snesitelné: ale Hus takto hlásal před obecným lidem, netoliko v Betlémě, ale také pod širým nebem. On hlásal na Kozím Hrádku sedláčkům, že má každý spravedlivý právo požívati všech věcí ve světě, jako sú měli apoštolé, ano, on praví zřejmě, že spravedlivého jest veškeren svět.[24]) Tím již vyslovuje M. Jan Hus, že mají spravedliví před Bohem právo na všecky věci vidomé, a tak že jsou jim všecky věci do spolku, hlásal tedy komunismus spravedlivých.

Ale Hus spojuje, jakož bylo dotčeno, s náukou, že má spravedlivý právo na všecky věci vidomé, zároveň učení, že člověk hříšný ztrácí hříchem smrtelným všechno právo na majetek svůj. Jaké to as navedení a jaké důsledky sobě z těchto Husových přednášek as ubozí sedláčkové činili? Ač Hus na velmože a bohaté měšťany filipik žádných nečinil, káraje je mírně, zvláště, byli-li z jeho strany, viděli sedláčkové předobře, rovně jako sedlák Petr Chelčický, jaký život vedou páni a zemané na hradech a měšťané bohatí v městech, zvláště v Praze, nebo se aspoň domýšleli, že se zhusta dopouštějí smrtelných hříchů. O katolické duchovenstvo se kněz M. Jan Hus štědře postaral v tomto směru, líče v řečech svých barvami nejvíce černými, jak peský život vedou. Sedláčkové vidouce a slyšíce od učeného a přísného Mistra Jana Husi toto všecko, čehož jiného se as domýšleli, nežli že oni lidé prostí a konající vůli Boží mají před Bohem netoliko právo na všecky věci vidomé, ale také zvlášť na majetek velmožův, ale zvláště na majetek biskupův, praelatův a bohatých plebanův?

Náš lid byl dobou tehdejší dosti vzdělaný i na venku. Vždyť pak znal z veliké části Písmo svaté, neboť k tomu jej vedli tehdejší tmáři, páni páteři, a proto se lid na venku od lidu v městech ve vzdělání mnoho nelišil: ale na obou stranách nebylo tolik zdravého úsudku, aby byli učenému Mistrovi dovedli ukázati, že hlásá nebezpečné učení. Odtud se právem vytýkalo Husovi, když v Praze bylo zboží kněžské ulupováno, že on jest těchto věcí učitelem.

Komunistické a podvratné kázaní Husovo na Kozím Hrádku mělo samo s sebou veliké nebezpečenství sobě připojené tím, že tam bydlili v značném množství sektáři Valdenští. Ti však tvrdlili rovně jako sedlák Petr Chelčický, že jest chudoba přikázána, a proto se jim velice zamlouval učený Mistr z Prahy, Jan Hus, že prý mají spravedlivý nárok na všecky věci vidomé do spolku, theorie to, kterou také na Táboře brzy potom v skutek uváděli.

Jako však nebyl Viklif důsledný, přednášeje revoluční učení o ztrátě práva majetkového a na panování a o právu spravedlivého na všechen svět: tak i Hus. Jedněmi ústy vypravoval spravedlivým

---

[23]) Tamtéž. Erben. I., 209.
[24]) O Svatokupectví. Kap. 4.

sedlákům a měšťákům, že mají právo na všecky vidomé věci, ale zase že to právo má platnost pouze před Bohem, a že jest proti Bohu krádeže se dopouštěti, a že spravedlivý sedláček a měšťan, chtěje použiti zásad komunismu spravedlivých, smrtelně hřeší!

Hle, jaká to nedůslednost, jaká kolísavost, jaká to nebezpečná hra, kterou se opovážil M. Jan Hus s českým lidem hráti! Mluvil M. Jan Hus z přesvědčení?

§ 9.

Nestálé a kolísavé učení o zboží církevním.

Viklif jest ve všem reformačním díle vzorem M. Jana Husi, a tak i také v náuce o zboží církevním, jen že jest Viklif v této věci resolutnější a důslednější, ovšem že pouze ohledně svých spolubratří kněží bohatými praebendami nadaných, ohledně praelatů a biskupů a nejvýše ohledně papeže.

Mělť M. Jan Viklif pro sebe tu pohodlnou vlastnost, že byl přísným na jiné, ale sobě v mnohém hověl, o čemž svatosvatě hlásal, že by to bylo proti vůli Boží a proti Písmu svatému.

Viklif horlí totiž zle na zboží duchovenské, na bohatství praelatův, biskupův a papežův, a vůbec všech kněží dotacemi obdařených, a vede proti bohatství kněží všecky jen možné důvody, zvláště však jako evangelický doktor z Písma svatého. Duchovenstvo, praví Viklif, jest prý nade všecky stavy vznešenější a proto má také býti nebesům nejbližší, a tou příčinou má býti vzdáleno všech světských záležitostí, ono nemá po světsku panovati a má také býti chudé, aby takto se podobal stav jeho stavu nevinnosti v ráji. Mistr Jan Viklif klade tato slova do úst Pána Ježíše, jakoby sám Spasitel poroučel, aby duchovenstvo majetku nemělo, světa a světských věcí zcela se stranilo a jiného života nevedlo, leč jen kontemplativní čili rozjímavý.

M. Jan Viklif přijímá tímto první část náboženského programu Valdenských, kterýmž dali v Anglii jméno Lolardů, avšak k té druhé části, kterou vyznávali Valdenští, čili Chudí Bratří Lyonští, se přiznávati nechce, aby totiž netoliko klerikové, ale i laikové chudobu vyznávali, ant prý Pán Ježíš všem bez rozdílu přikázal chudobu. Viklit však hlásá ve jménu téhož Pána Ježíše, že velmožové tohoto světa mají vládnouti a bohatstvím oplývati.[25])

K tomu, aby dokázal, že klerikové mají býti chudí, snaží se M. Jan Viklif všemi způsoby. Zvláště však vede na to Písmo Boží obojího zákona. Již prý v Starém Zákoně neměli míti podle rozkazu Božího potomci Aronovi držav (Deut. 5, 18). Pán Bůh sám praví: »Nebudou míti kněží a levitové, i všickni, kteříž z toho pokolení jsou, dílu a dědictví s ostatním lidem israelským, nebot oběti Hospodinovy i dary jeho jísti budou, a nic jiného nevezmou z vladařství bratří svých; nebot Hospodin sám jest dědictví jejich. Deut. 18, 1. 2. Podobně prý praví Bůh u Ezechiele proroka kap. 44, 25.

M. Jan Viklif hledě k těmto slovům Páně, přidává významně, že to nejsou snad slova císařova, nebo papežova, ale slova věčného Boha samého.[26])

---

[25]) Viklif. Dialogus. Cap. 1. a 2.
[26]) Tamtéž. Kap. 3., 4. a 5.

A ježto by se snad mohlo říci, že slova věčného Boha svrchu pravená se týkají pouze kněží Starého Zákona, přidává Viklif, že mají zření také k duchovenstvu Zákona Nového, neboť Kristus Pán zřejmě řekl, že nepřišel rušit Zákona, ale naplnit. Mat. 5, 17. On sám prý dal na sobě samém příklad, jehož by duchovenstvo mělo následovati. Celé Písmo Nového Zákona dává svědectví, že Kristus Pán byl chudý, nevýslovně chudý, tak že neměl, kde by hlavy položil. Mat. 8, 20. Kristus Pán odmítl také při pokušení ďábelském od sebe všecko panování a zakázal je také apoštolům svým, když řekl: »Králové národů panují nad nimi: a kteříž moc mají nad nimi, dobrodincové slovou. Ale vy ne tak: nýbrž kdo větší jest mezi vámi, budiž jako menší: a kdo předchází, jako sloužící.« Luk. 22, 27. Mat. 20, 25 seq.

Opatřiv se takto biblickým apparatem, tvrdí M. Jan Viklif, že všichni duchovní, kteří tohoto zákona Páně v chudobě duchovenstva nešetří, jsou sacerdotes Belial, kněží Belialovi, čili satanášovi, a ovšem také všichni klerikové napořád, kteří mají državy a jich se dobrovolně vzdáti nechtějí, a ti, kteří vládu nad lidem přijali, nebo přijavše ji, houževnatě držeti nepřestávají.[27])

A poněvadž Mistr Jan Viklif Písmo sv. samo ve věcech víry a mravů křesťanských za jediné pravidlo vyhlásil a sobě také zvláštní výměr o tom, co by bylo kacířství, upravil: že jest totiž kacířství blud proti Písmu neústupně držaný, rozhodl ex cathedra, že jest duchovenstvo zjevným kacířem, poněvadž se protiví Zákonu, který velí, aby nedrželi ani držav, ani panování: »Manifestum videtur,« praví Viklif, »quod clerus, qui tam pertinaciter obviat legi Dei, est manifestus haereticus«.[28]) A opět dí, že se zdá věřícím, že jest papež a všecka jeho sekta obdařena dotacemi zatvrzelým kacířem, poněvadž prý Písmu sv., kteréž nesmí býti rušeno, odporuje zatvrzele[29]) a čím prý déle otálí duchovenstvo vzdáti se všeho zboží pozemského a všeho panování, tím prý se více jeví ďábelská jeho zatvrzelosť.[30])

M. Jan Viklif horle tak do přísna, snad ani netušil, že odsuzuje sama sebe a se vyhlašuje za tvrdohlavého a zarputilého kacíře. Neboť on ty všecky texty, jimiž chtěl oloupiti duchovenstvo o všechny državy, předobře znal, a pravě o sobě, že ho Bůh osvítil, aby Písmu dobře rozuměl, musil býti ve svědomí svém přesvědčen, že se ho slova Písma sv. tak dobře týkají jako kteréhokoliv praelata, a hle! Přísný Viklif seděl na své tučné faře zcela klidně, právě tou dobou, když rozesílal po celé Anglii své Lolardy kázat proti přepychu, nepravostem a državám kněžstva, a tak i on trval zarputile v zlořečeném a ďábelském kacířství, a což jest ještě horší, on setrval v této domnělé ďáblovině až do poslední své hodiny. Umřel tedy Mistr Jan Viklif, aspoň podle svého vlastního rozsouzení, jako tvrdohlavý a zarputilý kacíř, a tím samým sebe sama do horoucího pekla odsoudil, neboť on ze svého kacířství pokání nečinil, odsoudiv ve svých knihách všecky ty, kdož majíce državy, z tohoto hříchu ďábelského pokání nečinili, ďáblu a andělům jeho.

---

[27]) Tamtéž. Kap. 5.
[28]) Tamtéž. Kap. 3.
[29]) Tamtéž. Kap. 7.
[30]) Tamtéž.

M. Jan Viklif zemřel r. 1384. na své faře v Oxfordě. V Oxfordě také studovali jednotliví Čechové a zajisté věděli, že Mistr Jan Viklif na své faře dokonal, drže svoji praebendu až do konce. I Hus musil o tom věděti, vždyť byl tak vroucím jeho ctitelem. Jakž by tedy bylo lze se domnívati, že bylo neznámo jemu, že Viklif podle svého vlastního soudu jako zatvrzelý kacíř umíral? Kterak tedy se směl Hus odvážiti a veřejně tvrditi, že by sobě přál tam býti, kde je duše Viklifova? Či snad neznal spisů Viklifových a zvláště jeho Trialogu a Dialogu? Kdož by tak mohl tvrditi, anoť jest známo, že zhusta odtud béře své klamné domněnky?

Avšak M. Jan Viklif nepřestal na tom tvrzení: že jest všecko duchovenstvo katolické od papeže až dolů k tomu nejposlednějšímu klerikovi kacířstvím zprzněno, a nepřestal na tom, že proti tomuto domnělému kacířství duchovních vášnivě psal a kázal a kázati dal, ale on štval naproti duchovenstvu krále i velmože a vyzýval, aby zabrali zboží duchovenské a tak napravili hřích svých předků, kteří kněžstvo obohatili a tak se proti zákonu Božímu těžce provinili. Ďáblem prý byli svedeni i Konstantin, kterýž Církvi dotaci opatřil, a Silvestr papež, kterýž ji přijal. Tou prý dobou, když se takto v Římě dělo, byl prý slyšán hlas: »Dnes byl jed do Církve vlit«. Viklif hrozí velmožům, jestliže nezaberou duchovenstvu statků, že se stanou účastníky hříchů svých předkův a pojedou do horoucího pekla. Neboť od těch dob prý, když Konstantin obohatil Církev, nastalo její porušení.

Na tomto základě doporučuje Viklif k nápravě Církve dvě věci: a) její oloupení o majetek a o všechny výsady, jichž tehdáž požívala, b) podřízení její pod svrchovanou správu králů a velmožů, a tudíž konfiskaci jejího svobodného života.

A jak sobě v této věci počínal M. Jan Hus? Právě tak, jako M. Jan Viklif. I při Husovi shledáváme, že staví dotaci Církve za úhlavní příčinu, že zjedovatěla. »V kteréžto dánie, dí, hlas jest slyšán, že dnes jest jed vlit v Církev Božie. I pravie oni, že ďábel to řekl: a já diem, že buď anděl Božie, nebo ďábel, vždyť jest pravdu pověděl! Neb tiem nešťastným zbožím . . . zjedovatělo a ztráveno jest nám takměř všecko křesťanstvo na duši; odtud svárové mezi papeži, mezi biskupy a mezi jinými kněžími. Psi se o kosť hryzou, vezmi kosť, a oni přestanú; nebuď zbožie, a nenalezneš k němu kniežka! Odkud svatokupectvie, odkud přielišná v kněžích pýcha nad světské, odkud jich smilstva? Jistě od toho jedu. Ale . . . kněžie, mnišie a žáci, tiť tomu nechtie rozuměti![31])

Jan Hus dává slovy těmito na jevo, že hlavní příčina zkázy církevní jest zboží duchovenské, ale že se ho klerikové dobrovolně nevzdají, vyzývá krále a velmože, aby zabavili zboží kněžské. Avšak Hus sobě nepočíná tak apodikticky a drakonicky, jako M. Jan Viklif. On nedí: že jsou králové a velmožové pod smrtelným hříchem zavázáni olupovati duchovenstvo o zboží církevní, on také nepraví, že by králové a velmožové, neuchvacujíce zboží duchovenstva, stávali se účastníky hříchu svých předků, kteří zakládali nadace, aniž dí, že by jinak, pokání nečiníce, sestoupili do horoucího pekla, ale kolísavě pouze přibližuje se k lupičským Viklifovým zásadám.

[31]) Postilla. Čtenie 14. Erben II., 81.

M. Jan Hus hájí nejprve Viklifovu větu XVI. Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesiasticis habitualiter delinquentibus. Světští páni mohou po libosti své zabaviti zboží kněžské, trvají-li kněží ve hříchu.[32]) M. Jan Hus mohl lupičskou tuto větu odůvodniti svým revolučním učením, že člověk, hřešiv smrtelně, pozbývá před Bohem práva na državu svou, neboť, jestliže toho práva se zbavuje hříšný laik, zajisté tím spíše hřísný klerik. Avšak tu by bylo bývalo předně dokázati: že dotčený kněz právě v okamžení lupu ještě ve hříchu jest, a tudíž, zdali dotčený magnát má právo uchvátiti kněžské zboží, zvlášť, ant sám za druhé nemohl sobě dáti ujištění, a to jistotou víry, ana by neklamala, že jest ve stavu milosti, že jest oprávněn držeti právem statek svůj, patronat svůj, neboť nemaje práva na statek svůj před Bohem, jakž by sobě mohl osobiti právo, uchvacovati duchovenské zboží?

Avšak M. Jan Hus opouští znenáhla tento svůj, abychom tak řekli, dogmatický základ a tvrdí, že jest volno zabavovati duchovenské zboží, když by se zboží mrtvé ruky, jak dí, příliš rozmohlo a vadilo kněžím vykonávati povinnosti své. Tuto svoji náuku odůvodňuje M. Jan Hus zásadami M. Jana Viklifa. On totiž tvrdí, že vrchní majetnictví všech věcí v království náleží králi, aniž by pozoroval, jak despotickou zásadu tímto za příkladem Viklifovým vyslovil. Kněží prý přisuzují sobě ovšem svrchované panství nad majetkem duchovenským, zovouce sebe »pány«, »pány kněžími«, »pány praelaty«, »pány probošty», »pány kanovníky«, »pány plebany«, ale to prý nerozhoduje. že by oni byli svrchovanými majetníky zboží svého.« Kněz Jan Hus vyslovuje s hrůzou, že by se království České dostalo v područí kněží, a že by král přestal býti králem a pánem v zemi, když by se zboží kněžské přespříliš rozmnožilo, což prý zvláště uvážiti dlužno, ant prý vyhlašují papeže za svrchovaného pána zboží církevního.[33])

Avšak Mistr Jan Hus jde ještě dále. On se dovolává Písma sv., aby ukázal oprávněnosť králů a velmožů k lupu duchovenského zboží. Šalomoun král prý složil nejvyššího kněze Abiathara s úřadu,[34]) a to prý více váží, nežli zabavení a odejmutí zboží časného. Ano, Pán Ježíš prý zapovídá všecko panování apoštolům a v nich dojista také kněžím. Luk. 22, 27. Mat. 20, 25 seq.

Máme tedy před sebou trojí náuku: Jan Hus dí jednou, že jest volno magnátům uchvátiti zboží duchovenské pro hřích kněží; za druhé dí, že je volno králům a velmožům je zabrati, když by se příliš rozmnožilo, byť i byli kněží sebe světějšími; za třetí hlásá, že kněží vůbec nemají práva míti držav, anebo panování. Která z těchto zásad je pravdivá? Není-liž tato podvratná Husova náuka nejenom převelice nebezpečna, ale také nanejvýš kolísavá? Co by byl as odpověděl žákům, mistrům, bakalářům, měšťanům a šlechticům, kdyby se ho byli tázali: Mistře dobrý, ty pravíš o sobě, že tě Bůh osvítil, abys pravdu poznal, mluv tedy upřímně, jako muž Boží: která

[32]) Věta ta se čte u Viklifa. Trialogus. IV., 18. 19. 37. De civ. Dominio I., 37. De Eccl. kap. 9. U Hus. Determinatio Joannis Hus. De ablatione temporalium a clericis.

[33]) De ablatione temporalium a clericis. Determinatio Joannis Hus.

[34]) III. kn. Král. 2.

z těchto tvých zásad jest pravdivá? Všechny tři nemohou býti stejným směrem pravdivé, mluv tedy, vždyť ujišťuješ, že pravdu Boží hlásáš!

Avšak M. Jan Hus jde ještě dále, kráčeje po šlepějích M. Jana Viklifa. Viklif totiž podřizoval netoliko zboží církevní svévoli králův a knížat, ale také osoby jejich, chtěje, aby králi podléhaly i ve věcech církevních. A tak činil také Hus. Odtud také zamítal všecky immunity a výsady kněží, ano, on podroboval duchovenstvo snad ještě více světskému rameni nežli praeceptor jeho M. Jan Viklif. Ve svém listě na synodě Pražské roku 1413. horlí mezi jiným, že doktoři fakulty theologické v Praze v radě své tvrdí: »že jsú někteří ze žákovstva v Čechách neposlušni svých praelatóv, vedúce na to lid, aby nectili dôstojenstvie papežského a kněžského.« M. Jan Hus však vytýká doktorům, že prý oni sami papeže neposlúchají, anť prý nedali M. Maříkovi u sebe místa, ač prý tak papež velel. Nad to prý i oni a jiní kněží nechtie poslúchati *krále českého*, *svého vrchního praelata*«. Předjal tu M. Jan Hus o 100 let dříve caesaropapát nežli dr. Martin Lutr a připravoval tak despotii králů a knížat, které před reformací nebylo a také na základě křesťanských zásad ani býti nemohlo, a tak pomáhal ukovati svobodu náboženství ve jménu svobody slova Božího. Připojuji tuto, že M. Jan Viklif ve svém spise de Officio regis za .absolutismus králů se přimlouvá, ale aby byl krále praelatem nazýval, toho se přece nedočinil, ač i on tvrdil, že má býti král sacerdos et pontifex svého království. *Mistr Jan Hus však ustanovil svémocně člověka cizoložníka*, *surovce a vražedníka duchovenstvu českému za svrchovaného praelata*, *a to naproti vlastním zásadám svým*, *že hříšný král není v pravdě a skutečně králem před Bohem*, *ale pouze dle jména!* Jest možno mysliti, že M. Jan Hus takto hlásal z přesvědčení?

(Pokračování.)

Milosrdné sestry.

—•—

Když vás tak vídám v smutné nemocnici
s tím černým závojem a s bledou lící,
já ve vás vidím anděly!
Vy radovánkám všem jste výhost daly,
by trpícím jste slzy utíraly
a s nimi trud jich sdílely!

Vy vzdaly jste se rodinného štěstí,
by jiným kříž jste pomáhaly nésti
jak Kristu Šimon z Cyreny!
Vy zřekly jste se bohatství a jmění,
i krásy své, i světa lichocení
pro úkol svatý, vznešený.

Ti nemocní a nuzní, opuštění,
jimž přítelem ve světě nikdo není,
již přístřeší by neměli,
jichž lidská společnosť se straní, štítí,
jimž v oku slza bolestná se třpytí,
zří ve vás strážné anděly!

Vždyť vás jen mají ve svém utrpení,
jim vaše služby nářek v úsměv mění,
pal tiší jejich bolesti;
vy živíte je lačné, choré, bídné,
kdy v světě není jedné ruky vlídné,
by přispěła jim v neštěstí.

Vy anděly jste trpícího lidu,
vy zažehnáte mnohých smrt a bídu
svou ryzí láskou k bližnímu;
ret mnohý žehná jemné ruce vaší,
ze mroucích rtů se mnohá prosba vznáší
za vás ke trůnu Božímu.

A vy jste šťastny ve své nemocnici,
kde obětujete se pro trpící,
jste šťastnější než královny:
když zašumí smrť kolem vaší hlavy,
jde vaše duše v stany věčné slávy
pro vínek panen čarovný!

Jan Vránek Pohořský.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

VII.

První rok zaměstnání ve školní službě uplynul mladému Povolnému jako voda. Jakkoli nerad odcházel od Marie, přece jen těšil se opět na domov, však beztoho ty prázdniny jen uletí. I jeho rodina se těšila, a zvláště se těšil pan pastor.

Mladý Povolný nepřinesl tentokráte domů žádných dárků — jenom Klárce, v podobě spořitelní knížky, na niž bylo uloženo sto padesát zlatých.

»Hochu, hochu, já ti nerozumím,« řekl otec. »Ty děláš zrovna

zázraky; aby byl kdo ušetřil něco z podučitelské služby, to jsem ještě neslyšel.«

»Tedy počítejme, tatínku,« řekl syn s úsměvem; mám měsíčně přes třicet zlatých; to je za deset měsíců přes tři sta.«

»Ovšem; právě proto nevím, jak jsi mohl uložiti sto padesát zlatých a sám také s tolika vystačiti.«

»Vždyť mám přece dvanáct zlatých měsíčně za soukromé vyučování; to je za deset měsíců sto dvacet zlatých. Přidal jsem tedy k tomu ze služného jen třicet zlatých. Vidíte tedy, že jsem neměl nedostatek, neboť za byt a stravu platím měsíčně jen dvacet zlatých a do hostince, jak víte, nechodím.«

»Inu, haněti tě za to nemohu,« usmál se otec, »že chceš ukládati Klárce věno.«

Klárku ovšem dárek těšil, ne tak svou cenou, jako že byl důkazem bratrovy lásky.

»O prázdninách nebudu ovšem platiti za stravu, a přidáme to k tomu,« řekl Bohumil.

A prázdniny utekly skutečně všem tak rychle, že se toho ani nenadáli. Nadešel školní rok, a mladý Povolný odejel opět za svým povoláním.

V prvních dnech bylo v rodině pastorově zvláště teskno. Povolný byl zamlklý a sedával buď o samotě nebo vycházel do polí. Na den Narození Panny Marie odešel ráno z domova a řekl, že se vrátí po poledni.

Nikdo se ho ani netázal, kam půjde; činíval tak dosti často o katolických svátcích, a když manželka na něj naléhala, kam jde, odpověděl jí: »Prosím tě, dopřej mi, abych se také někdy někam podíval; že nevyhledávám nic špatného, tomu snad věříš.« Od té doby se ho netázala.

Bylo krásné jitro, když pan pastor vyšel ze vsi a bral se k městečku, odkud chtěl jeti asi tři stanice — do okresního města. Před ním opodál jela bryčka, jak se mu zdálo mlynářova, a kus za bryčkou kdosi šel; pastor poznal, že je to Podubanský mladý učitel Vejhora. S tím by se byl nerad setkal; uvolnil tedy krok, aby zůstal více pozadu. Však měl na nádraží dosti času.

Kráčeje s hlavou k zemi skloněnou spatřil najednou na silnici ležeti dopis uzavřený v obálce. Adresa zněla: »Slavné redakci časopisu »Ohlasy z hory Moria« v B.« a byla psána patrně rukou mladého učitele.

»Tak, tak!« řekl Povolný. »Teď jsem se beze všeho pátrání dověděl, kdo posílá do »Ohlasů« ty štváčské dopisy.«

Přemýšlel, co má s dopisem učiniti. Aby jej otevřel, k tomu neměl práva. Třeba se nemusil obávati, že se to prozradí, nechtěl se dopustiti ničeho nečestného. Uschoval dopis do kapsy a šel dále. Na nádraží ještě chvíli čekal. Když přijel vlak, usedl do vozu, ačkoli tam vlak stál celých deset minut.

Tu přiběhl ještě mlynář Rákos; zdržel se někde ve městě a nyní měl svrchovaný čas. Rychle si koupil lístek a vstoupil do vlaku, který hned potom odjížděl dále. Když vlak zastavil ve stanici poblíž okresního města, mlynář rychle vystoupil z vozu a kvapil z nádraží. Měl ve městě vyříditi různé záležitosti a spěchal, aby nezameškal

služeb Božích. Pastor naopak šel ku městu docela volným krokem a Rákosa tudíž ani nespatřil.

Přešed přes náměstí vešel Povolný do chrámu, ač služby Boží měly počíti až za půl hodiny. Usedl v postranní lodi za lavice a počal se modliti, upíraje zraky na obraz Matky Boží na oltáři.

Chrám se plnil lidem, a právě když ozval se u sakristie zvonek, a varhany se rozezvučely, vstoupil do chrámu i mlynář Rákos. Lavice v hlavní lodi byly již obsazeny, zašel tedy do lodi postranní a tam usedl, kde bylo místo. Povolný seděl o dvě lavice blíže ku předu. Rákos však upíraje zraky k oltáři, si ho nepovšimnul. Až po mši svaté, kdy chrám se prázdnil, a osoby vedle Povolného sedící odešly, nemohl nezpozorovati muže, který samojediný zůstal v lavici a pak vystoupiv popošel k postrannímu oltáři, před nímž poklekl a počal se opět modliti.

Mlynář zíral na toho muže téměř vytřeštěnýma očima. Mámil ho nějaký přelud, — či to byl skutečně pastor Povolný, který se tu tak zbožně modlil na stupních oltáře? Rákos jakoby byl téměř zapomněl, kde jest, neviděl, že chrám už se vyprázdnil, a že v něm zůstali jen oni dva. Až když Povolný povstal od modlitby, vzpamatoval se mlynář ze svého úžasu a vystoupiv z lavice kráčel ku dveřím. Povolný šel několik kroků za ním, a vyšli skoro současně.

»Pane pastore — jste vy to skutečně — či mne klame zrak?« řekl Rákos.

»Ano, já jsem to, není to klam,« řekl Povolný. »Nenadál jsem se, že se tu spolu setkáme.«

»Já teprve ne,« odvětil mlynář. »Odpusťte, pane pastore, obyčejně nejsem zvědavým — ale tentokrát — prosím vás, jak mám tomuhle rozuměti?«

»Vojtěchu Rákose,« promluvil pastor, pohlížeje mu do očí, »neznáte mne — či mám říci, neznáš mne?«

Mlynář se naň zahleděl a pak se udeřil rukou do čela.

»I pro nebeského Boha!« zvolal — »je tohle možno? »Vy jste — pane pastore, což pak jsem pozbyl rozumu — ty jsi Josef Prchal?«

»Jsem, jsem, milý Vojtěchu, poznal jsem tě hned, jak jsme se setkali poprve — ale ty bys byl mne snad nepoznal nikdy?«

»Abych ti řekl pravdu, tvůj hlas i podoba mne někdy přece mátly, a kdybych byl uslyšel jméno Prchal, hned bych byl věděl, kdo jsi. Ale Povolný — spíše bych se byl smrti nadál!«

»Jméno jsem změnil s povolením úřadů, milý Vojtěchu; okolnosti toho vyžadovaly. Také jsem se nenadál, že se s tebou někdy v životě setkám. Jak jsi se dostal do Poduban?«

»Přiženil jsem se do mlýna; můj tchán měl v mém rodišti příbuzné, časem je navštěvoval, a tak jsem poznal svoji Rozárku. Mlýn po rodičích má sestra.«

»A rodiče?« otázal se pastor.

»Ti jsou již dávno mrtvi,« řekl mlynář. »Otec již deset let, matka sedm.«

»Vzpomněli přece někdy na mne?« tázal se Povolný.

»Vzpomínali dosti často, milý Josefe; otec pořád čekal, kdy přijdeš nebo budeš psáti — ale nedočkali jsme se. Jak pak také, když se stala s tebou taková změna!«

»A o tom jste ani neslyšeli? Vždyť to bylo v novinách.«

›Prosím tě, kdo pak tenkrát četl noviny! To není jako teď; to jsou už léta!‹

›Asi třicet,‹ poznamenal pastor.

›Můj Bože, jak to utíká! — Ale kam půjdeme? Do odjezdu vlaku zbývá ještě celá hodina; snad abychom zašli někam do hostince.‹

›Nemám pomyšlení na jídlo a na pití, milý Vojtěchu; žiji velice střídmě.‹

›Nu, na ulici přece státi nemůžeme, jen pojď, zajdeme někam, kde není příliš hlučno.‹

Za chvíli seděli spolu ve slušném hostinci, zasedli k osamělému stolu opodál ostatních hostí, aby mohli nerušeně hovořiti.

›Tohle je překvapení!‹ opakoval mlynář. ›Abych se ti vyznal, Josefe, nevím, mám-li se radovat a padnout ti kolem krku —‹

›Anebo mne udeřit ve tvář a s opovržením ode mne odejít, viď?‹ doložil pastor s trpkým úsměvem.

›Kdybys byl nepřítelem našeho náboženství, snad bych to udělal,‹ odvětil mlynář. ›Ale pozoroval jsem, že nejsi naším odpůrcem, a co jsem dnes viděl, usmiřuje mne s tebou docela. Před světem jsi ovšem evangelickým pastorem. — Ale prosím tě, jak se to vše jen mohlo státi — když přece sám nevěříš tomu, co kážeš?‹

›Milý příteli, to bych ti musil dlouho vyprávěti, a působilo by mi to trýzeň. Tu změnu v mém životě způsobila žena.‹

›Tvá nynější žena?‹

›Ano, ale tenkrát ještě mou ženou nebyla. Poznali jsme se, a já jsem nevěděl, že je evangelička. Až když jsem jí dosti přivykl a vžil jsem se v myšlénku, že bude mou ženou, zvěděl jsem, že je dcerou seniora. Více ti snad povídati nemusím.‹

›Nu, přece; psal jsi tenkrát, pamatuji-li se dobře, že budeš doktorem?‹

›Ano, to jsem psal; ale brzy jsem poznal, že se k tomu stavu nehodím. Tu jsem ovšem litoval, že jsem opustil seminář, ale bylo pozdě. Zmalomyslněl jsem a přes to, že jsem měl Emilii velice rád, oddal jsem se těžkomyslnosti. Zdálo se mi, že jsem se minul se svým životním cílem; vždyť jsem se chtěl státi knězem, učitelem lidu, vésti jej k Bohu a učit lásce k bližnímu, a po tom nepřestával jsem toužiti.‹

Mlynář nespouštěl s očí pastora, který se při vypravování až rozechvěl a musel na chvíli ustati.

›Můj nastávající tchán,‹ pokračoval Povolný, ›poznal asi, co se děje v mém nitru, a řekl mi, že bych mohl vyhověti své touze, kdybych se stal evangelickým duchovním. Mne to zpočátku zarazilo, ale pak jsem se s tou myšlénkou smířil.‹

›Tomu se přece divím,‹ přerušil ho mlynář, ›když jsi přece uznával, že jenom naše náboženství je pravé!‹

›Tenkrát jsem vlastně ani nevěděl, jak smýšlím. Můj nastávající tchán mi půjčoval evangelické knihy a mé námitky vyvracel tak, že jsem počal ve svém přesvědčení kolísati. On byl výmluvný, a ještě výmluvnější byla jeho dcera. Té náleží největší zásluha, že mne obrátili ›na pravou cestu,‹ jak se domnívali. Přičiněním svého tchána dostal jsem se, vystoupiv z církve, do evangelického semináře, a nežli jsem odtamtud vystoupil, změnil jsem na radu seniora své jméno. To mělo zabrániti mnohým nepříjemnostem, až vstoupím do veřejného

života. Protekcí svého tchána stal jsem se brzy farářem a oženil jsem se.

»Avšak, milý Vojtěchu, ani výmluvnost mého tchána a mé ženy, ani pobyt v evangelickém semináři nedovedly vykořeniti z mé duše to, co do ní vštípila zbožná matka a horliví učitelé. Býval jsem příliš dobrým katolíkem, abych mohl nahraditi ztrátu vznešené náuky katolické tím, co jsem v jakémsi opojení přijal za své místo ní. Snad bych byl z tohoto opojení nevystřízlivěl tak brzy, kdyby má žena, chtíc mne více utvrditi ve své víře, nebyla často činila potupné poznámky o katolické víře. To mne urážело, třeba že jsem se víry své zřekl, a ona docílila tím pravého opaku. Tato zášť ku katolictví značně byla na újmu vážnosti a lásce, kterou jsem k ní choval. Když konečně jsem toho nemohl snésti a napomenul jsem ji, aby se nedotýkala nešetrnými slovy toho, co mi druhdy bývalo nejsvětějším, bylo to mezi námi příčinou různic.

»A takové potupy slýchal jsem na všech stranách a musil jsem mlčeti, čítal jsem je v evangelických časopisech a nemohl jsem psáti proti tomu. A tu mi připadalo, jak slabé jsou asi základy náboženského vyznání, když musí se opírati o tupení náboženství jiného.

»Uvěříš mi, že jsem se brzy vzpamatoval, přirovnával jsem učení katolické k evangelickému a shledal jsem, jaký jest mezi nimi rozdíl. Však ti o tom nemusím povídati. A nyní ti řeknu, Vojtěchu: před světem jsem se odřekl své víry, ale v srdci nikdy, tam je zakotvena pevně. Kdykoli mohu, vejdu do katolického chrámu, jako jsi viděl dnes. Ovšem dovedeš posouditi, v jaké nebezpečí se tím vydávám — vždyť jsem evangelickým pastorem!

»Ale to nikdy nepochopíš, Vojtěchu, co to jest, žíti takovýto dvojí život, býti jiným zevně a jiným v srdci — ach, Vojtěchu, to je trýzeň, to jsou muka, která mne sklátí do hrobu, to vím jistě. Někdy jsem slýchal, když evangelík se stane katolíkem nebo katolík evangelíkem, že pak nejsou ani katolíky, ani evangelíky. U mne je to právě naopak: já jsem obojím, ale tím, čím skutečně jsem, býti nesmím, a čím nejsem, tím býti musím.«

»Hochu, to je hrozný život, hrozný trest za mé odpadlictví! Někdy se mi zdá, že musím nenáviděti svou ženu, která mne svedla, že musím jí vyrvati z náručí své děti a vrátiti je pravé církvi. A což když konám tu pobožnost v evangelickém kostele, kde jsou ty stěny tak holé, kde je tak pusto — ach, tu se mi zdá, že musím zvolati: Pojďte se mnou tam, odkud jsem bez rozvážení odešel, hledejte se mnou to, co jsem ztratil. Ale to vše učiniti nesmím. Co mohu, jest pouze to, že se nedotýkám utrhačně katolické církve a napomínám ku snášelivosti.

»Vidíš, milý Vojtěchu, takovým jsem hercem, ale špatným hercem. Býval jsem příliš upřímným člověkem, a proto se mi hra špatně daří. Mají mi za zlé, že jsem málo horlivým, ba, že se klоním ku katolíkům. Snad mají pravdu. Mé místo v Podubanech jako faráře jest už čtvrté — ale doufám, že také poslední; vytrpělť jsem už dost.

»Jedinou útěchu mám v modlitbě; modlívám se denně k Matce Boží, která jest od evangelíků nevšímána, a zvláště když se mohu pomodliti v chrámě před Marianským oltářem, tu odcházím poněkud posilněn ku svému soužení. A časem zasvitne ve mně naděje, milý

Vojtěchu, že Panna Maria vyprosí mi tu milost, abych mohl zemříti ve svaté víře, v níž jsem se zrodil.«

Povolný ukončil a přejel si rukou rozpálené čelo. Mlynář mu stiskl ruku a pravil: »Pán Bůh tě posiluj, ubohý příteli.« V očích měl slzy.

»Ba, jsem ubožák,« řekl Povolný; »bojím se každého příštího dne. Do Poduban jsem se hodil nejméně.«

»Nu, proč?« chlácholil ho Rákos; »nemusí se ti vésti zle.«

»Což pak nevíš, co se odtud píše do evangelických listů?« řekl pastor. »Ach, teď jsem na něco vzpomněl. Ale snad abychom šli na dráhu.«

Byl skutečně již čas. Jen malou chvíli, a byli by zmeškali.

Cestou ukázal Povolný Rákosovi nalezený dopis. »Znáš to písmo?« tázal se.

»To psal mladý učitel,« řekl mlynář.

»Já myslím totéž,« odvětil Povolný. »Ostatně šel Vejhora ráno přede mnou a zajisté dopis ztratil. Teď víme, kdo dopisuje do »Ohlasů.«

»To jsem já dávno hádal na jeho otce,« řekl mlynář. »Bezpochyby to dělali spolu.«

»Rád uvidím, co mi ten člověk řekne, až mu budu vraceti dopis a řeknu, že jsem jej nalezl.«

»Ty mu jej chceš vrátiti? To bych já neudělal.«

»A co mám s ním dělat? Otevříti přece ne.«

»Toť ovšem ne; ale dáti jej na poštu. Dopis svědčí redakci »Ohlasů,« ať je tam tedy odeslán, tím vyplníš jen vůli odesílatele. A pak budeme věděti nejen, že tam Vejhora píše, ale také co píše. Kdybys mu dopis vrátil, on by mohl říci, že nepsal ničeho, co by se někoho dotýkalo.«

»To máš pravdu, Vojtěchu; kdo dovede lháti pérem, dovede i ústy.«

Když vyšli z nádraží, vhodil Povolný dopis do poštovní schránky, a oba ubírali se pak k domovu.

»Ráno, když jsem odjížděl,« řekl mlynář, »neměl jsem ani tušení, jaké překvapení ve městě na mne čeká.«

»Já jsem si naopak již několikrát myslil, že se ti dám poznati,« odvětil pastor, »ale nenadál jsem se, že to učiním tak brzy. — Avšak, Vojtěchu, pro všecko na světě tě prosím, nezapomínej, že se známe jen v soukromí. Jsem zrovna šťasten, že jsi mi tak na blízku, ale jen ať o tom nikdo nezví. Viď, že toho ani své manželce nepovíš?«

»Nikomu, milý Josefe; jsi mým bratrancem a milým druhem z mládí, ale před lidmi budeš u mne vždy jenom dvojctihodným panem pastorem.«

Povolný se trpce usmál.

Když se blížili k místu, kde se dělila cesta do mlýna od silnice, Rákos se zastavil a řekl: »Právě si vzpomínám, jak jsem tě před dvěma roky svezl, když jsi šel poprvé do Poduban. Tenkrát jsem měl na tebe dopal a povídal jsem si, že jsi pálený kostelník — a ty zatím, chudáku —«

»Jsem herec, jak jsem ti řekl,« odvětil Povolný, »jen že se mi hra vždycky nevede.«

»Ale tenkrát se ti povedla, až jsem se zlobil,« řekl mlynář. — »Nu jdi s Pánem Bohem, nesuž se a doufej.«

Rozloučili se srdečně a rozešli se.

»Ubohý člověk,« opakoval si několikrát mlynář, kráčeje zvolna k domovu. — Vzpomínal na své mládí, kdy s Josefem si hrávali, jak Josef potom odešel na studie, a on těšíval se na jeho příchod. A teď? Nesměli se veřejně k sobě hlásiti. Jaké to změny!

A přece měl mlynář Povolného rád. Litoval ho pro jeho trudný život a přál si, aby mohl s ním často pohovořiti.

Pastor vyšel si nyní často do polí, a pan otec, když ho spatřil, vyšel si také, třeba jen tak po domácku oděný, bez kabátu, a opodál mlýna jako náhodou se sešli a porozpráběli.

»A prosím tě,« řekl kdysi mlynář, »co pak říkají tvoje děti, když pozorují ty neshody mezi tebou a manželkou?«

»Klárka«, odvětil Povolný, »ta bude po matce. Za to syn souhlasí se mnou. Ten se stane katolíkem, Vojtěchu, uvidíš, třeba ne hned. Už kolikrát se mnou o tom začínal řeč, ale toť víš, co mu mohu říci! Ženu to ovšem mrzí. — Ale už jsem ti chtěl několikrát ukázat poslední číslo »Ohlasů,« vzal jsem je s sebou.«

»Je tam dopis?« tázal se mlynář.

»Ještě ne, ale tuhle jsem si povšimnul listárny redakce: zde stojí: »Panu J. V. v P. Uveřejníme v čísle příštím; jak si máme vysvětliti, že jste nám poslal o téže věci dva dopisy, téměř doslovně stejné?«

»A co to má znamenati?« tázal se mlynář.

»Já tomu rozumím tak, že ten pan J. V. v P. je pan Jan Vejhora v Podubanech, který ztratil dopis pro redakci »Ohlasů« určený a ovšem nevěděl, že ten, kdo jej nalezl, poctivě jej redakci zaslal. Proto napsal týž dopis ještě jednou, a redakce obdržela tedy dva. Měl jsi, Vojtěchu, dobrou myšlénku, abychom to dali na poštu.«

»Ale ten se asi diví!«

»Možná; kdo jeho dopis nalezl a odeslal, to ovšem neví, ale nám se to může někdy hoditi. Teď jsem dychtiv, co asi v dopise bude.«

»Já také; kdy vyjde příští číslo?«

»Již pozejtří. Můžeme se zde zase sejíti, vezmu je s sebou.«

Skutečně přinesl Povolný po třech dnech nové číslo »Ohlasů.« Bylo v něm pojednáváno o obecních volbách, které se měly konati již za měsíc, a evangelíci byli horlivě vybízeni, aby svorně volili muže své strany. Že bylo v dopise několik poznámek o »klerikálech«, zvlášť o katolickém faráři a řídícím učiteli, rozumí se samo sebou.

»Vida, takhle píše mladý pan Vejhora o svém řídícím učiteli,« prohodil mlynář. »To nám prospělo, že jsme činili podmínku, aby s ním žil vždy v dobré shodě. Jsou to poctivci!«

»Ach, Vojtěchu, raději bych se viděl pod zemí,« řekl pastor. »Uvidíš, že z tohohle se něco strhne.«

»Což abys toho člověka napomenul?« pravil mlynář.

»Vejhoru? Milý brachu, k tomu nemám ani dost málo chuti. On by nemlčel, a o mně by se řeklo, že jsem tajný klerikál, — jako se mi už jinde stalo.«

»Nu, příležitě mu to tedy povím sám,« řekl Rákos.

»I to můžeš, budu tomu rád, ale jen buď opatrný,« radil pastor, podávaje Rákosovi ruku na rozloučenou. (Pokračování.)

Katoličtí Srbové v Lužici.

Studie dějepisné, kulturní a literární.

Píše František H. Žundálek.

(Pokračování a dokončení.)

Družstvo sv. Cyrilla a Methoděje.

si před šedesáti lety byl katechismus a biblické dějiny namnoze jedinou četbou v srbských domech, protože o novinách málo kdo slyšel, a skoro nikdo nečetl. Dnes však stalo se novinářstvo první velmocí na celém světě, a kdo jím vládne bystře a chytře, ten jest pánem veřejného mínění i smýšlení namnoze soukromého. Zajisté mohlo Srbům velice uškoditi, kdyby byly založeny špatné noviny. I lužičtí Srbové chopili se této zbraně a nezůstali za svými souvěrci.

Srbové potřebovaliť také dobrého přítele, který by jim dával v každé příčině spolehlivou, vzácnou radu, podle níž by se mohli řiditi bez bázně, že duše jejich jdou vstříc hrozné zkáze. Každého přítele nezbytno nejprve zkoumati, zda jest skutečně takovým, jakým se býti zdá. Dříve nežli otec připustí přítele do svého příbytku a dovolí manželce, dítkám a čeledi, aby s ním jednali, hovořili, přesvědčí se o jeho věrnosti a počestnosti, aby rodina jeho nevzala újmy na svojí cti. Tak nechť jedná také člověk, volí-li noviny. I katoličtí Srbové zkoušeli dříve svého »Katholského Posła«, avšak přesvědčili se brzo, že jest jim dobrým rádcem ve věcech jejich sv. náboženství i v záležitostech národních, jako vůbec jsou listy katolické spolehlivými přátely, které můžeme bez obavy vpustiti do svého domu, poněvadž budou naším výborným strážcem.

Roku 1862. bylo založeno towařstwo sw. Cyrilla a Methodia, které by se staralo o pobožné knihy svému národu. Bylo to právě v jubilejním roce příchodu slovanských věrověstců, tedy velice příhodná doba oslaviti památku tuto důležitým podnikem, který by trval i příští věky. Úkolem družstva bylo upevniti nábožného ducha a rozšiřovati vzdělanosť.

Z tohoto spolku radovali se nejen katoličtí Srbové, nýbrž i ostatní katoličtí Slované, zvláště Češi a Poláci. Za Čechy psal Dr. Sušil, za Poláky pak Józef Chociszewski, který takto vyjadřoval svoji radosť: »Opravdu Vaše horlivá práce, chvalitebná snaha a vzácná vytrvalosť nechť jest příkladem všem Slovanům. Ačkoli Váš malý národ se dělí řečí na dvojí větev (horno- i dolno-lužickou), ač jste pod dvěma vládami, a též u víře se lišíte, přece pracujete mocně za tak nepříznivých okolností. Nebeský Otec milerád udílí svého požehnání každé čestné práci, a taktéž Vás jistě žehná a dá Vám síly, abyste nepadli ve velkém boji, který vedete na pomezí slovanských krajův. (Katholski Posoł r. 1864., str. 9—10.)

Že takového časopisu bylo a jest pro katolické Srby nevyhnutelně třeba, není třeba dále dokazovati. Jest jich málo, žijí roztroušeni neb uprostřed protestantského přívalu, a pak: nové náuky rády se

ujímají právě mezi zbožným venkovským lidem, proto bylo potřeba vůdce, který ukazoval cestu a odrážel útoky na drahou víru. To činilo a činí družstvo, zvláště však jeho časopis »Katholski Posoł«, jenž začal roku následujícího (1863.) vycházeti.

To také bylo jistě podle přání tehdejšího sv. Otce Pia IX., který o něco později (r. 1866.) založil spolek, jehož členové by veškeren svůj čas a síly věnovali k tomu, aby spisovali a vydávali dobré knihy a podporovali dobré časopisy. Tak nechť se bojuje spojenými silami proti nepříteli sv. církve. Praví pak ve svém listě: »Těžká a vážná povinnosť naší nejvyšší apoštolské služby žádá, abychom pečovali napjatou prací, aby se provedlo, co uznáváme za prospěšné k ochraně katolické církve a zbožnosti duší nám svěřených samým Kristem Pánem.« Upozorňuje pak na škodu, kterou rozsévají nepřátelské knihy a časopisy a ji ďábelskou zlobou rozšiřují. Dále pak dovozuje:

»Proto jsme mezi jiným vyzvali muže, kteříž by opět a opět vzbuzovali pobožnosť, vzdělanosť a zdravé učení, aby za vůdcovství svého biskupa chránili naší víry písmem, poráželi svoje protivníky, aby osvěcovali světlem víry ducha a mysl nesčetných lidí a nezkušené mládeže. A dojista nejsme malou radostí naplněni, poněvadž všude povstalo velice mnoho mužů, kteří ke cti svého jména láskou ke katolické církvi a k této svaté stolici nadšeni jsouce, neustávají příhodnými spisy hrozný nával bludu rozháněti a chrániti věrnosti a spravedlnosti.«

K tomu dodává jistý srbský spisovatel: Kdo tento list sv. Otce dobře prohlédne a promyslí, nepopře, že též naše družstvo sv. Cyrilla a Methoděje k vydávání katolického časopisu a užitečných knih jest dobré, prospěšné a potřebné. Takové spolky jsou potřebou našeho času; tak tvrdí ti, kteří znají dobu a její požadavky a kteří nepohlížejí ledabylo na škodu, kterou mnozí spisovatelé církvi zasazují. Náš »Posel« pečoval vždy o to, aby osvítil temnotu, vlažnosť, nadchl a podporoval katolické smýšlení a život. A poněvadž v družstvu nepracujeme pro sebe, nýbrž pro česť Boží, pro věc naší církve a zbožnosť duší, pak lze nám tím zjevněji vysloviti žádosť, aby se nalezlo mnohem více přátel, kteříž by podporovali družstvo jako členové, zvláště však jako spisovatelé.

»Katolický Posel« zajisté probudil ze spánku mnohého vlažného katolíka, mnohého pak nadaného Srba přiměl k tomu, aby se pokusil něco sepsati.

»Katholski Posoł« nehledá nižádného peněžního prospěchu a užitku. Vždy zůstal věren svému jménu, ukazujeť je věrně, kde je toho třeba, ač snad u sousedů lutherských není rád viděn. Nehanbí se však za svoji mateřskou řeč, jak jedná mnohý krátkozraký, který se chce zalíbiti svým nepřátelům a jejich řeči se přidržuje. Miluje též slovanské národy, jež by nejraději viděl všecky shromážděny ve svaté katolické církvi. Pod ochranou sv. apoštolů slovanských, tedy i srbských, přichází »Posel« již drahně let bez bázně do vesnic srbských, aby byl přítelem a rádcem lidu.

Srbský lid si vážil velice tohoto časopisu a dával jemu i jeho redaktorům na jevo svoji nelíčenou přízeň.

»Katholski Posoł« vycházel dvakráte měsíčně; od 1. ledna 1898. jest proměněn v týdenník.

Mimo ten časopis vydalo družstvo sv. Cyrilla a Methoděje mnoho jiných, užitečných knih, z nichž jmenujeme hlavně »Život Svatých«, jejž upravil Handrij Dučman a jenž jest oblíbenou četbou srbských katolíků; dále jest klasický překlad Nového Zákona, jejž pořídili Jurij Łušćanski a Michał Hórnik, a který zaujímá v katolické literatuře srbské bez odporu přední místo. S nepatrnými prostředky podařilo se družstvu vykonati obrovské dílo, nad nímž každý upřímně žasne, komu dopřáno bylo se alespoň poněkud seznámiti s lužickými poměry.

Organisace srbského rolnictva.

Lid srbský jest většinou rolnický, proto záleží na hospodářích, aby vážné dílo, jež vloženo v jejich ruce, také vykonávali k obecné spokojenosti, aby rostlo a kvetlo. Budoucnosť Srbstva záleží tedy na rolnictvu. To nechť se stará, aby nikdo z jeho synů nezradil své vlasti a aby nižádný nevydal ani pídě půdy otcovské nepříteli. Proto napomíná známý básník Ćišinski:

Hajtuž (tedy), hospodarjo serbscy, hajće
Pola, łuki, lěsy, domy serbske,
Wašich předownikow kubło herbske (dědičný statek)!
Hruzlik (hroudy) *serbskej' zemje nepředajće*
Žadyn! Pod serbowsku khvihoj pojće!
K Serbow roli, splahej (rodu) swěrnje stojće!

Ježto zdravý rolnický stav jest základem každého národa, proto bylo potřebí, aby se věnovala také tomuto tak důležitému odvětví náležitá pozornosť, což se stávalo až do let osmdesátých celkem jen porůznu.

»Všecky cesty vedou do Říma,« tvrdí se všeobecně, avšak proto přece jest jediná nejkratší a nejrychlejší, kterou lze doraziti k cíli. Také hospodář, který se spravuje zastaralými zásadami hospodářskými, se snad uživí, však přece nemůže prospěšně těžiti ze své půdy tolik, co by půda vydala. Proto i rolník, třeba má dobrý statek, musí sbírati svůj um, jak tvrdí na slovo vzatý spisovatel, a napínati své ruce, musí býti šetrným a z mála dělati mnoho; to se mu povede, když bude odvážným, vytrvalým, ale při všem opatrným. Pak nechť jest ubezpečen, že mu z ruky pilné naděje kvitne.

První vážnější krok podal k tomu Kubaš svým článkem v Poslu: »Serbskim ratarjam« r. 1881., v němž podává srbskému hospodáři tato zdravá pravidla, chce-li býti šťastným: 1. Pros stále o Boží požehnání a poděkuj svého času za udělené dary; 2. pracuj a buď všude sám, a nespoléhej ve všem na svoji čeleď; 3. starej se o dostatek píce a hnoje; 4. pozoruj řádné rolníky ve vsi neb jinde a dobrého příkladu jich následuj; 5. veď knihu příjmů a vydání, abys věděl na konci roku, kterých vydání netřeba; 6. buď rozumně šetrným a neutrácej bezpotřebně a nerovnej se ve svém vydání těm, kteří mají více; 7. sám si odbírej nebo s jinými sousedy rolnické noviny a choď podle možnosti do hospodářských spolků.

Tehdy navrhl redaktor »Posla«, Michał Hórnik, aby se vydával srbský časopis hospodářský, kterého mezi Srby dosud nebylo a jenž by zajisté nesl dobré ovoce. To se také stalo, a tak byl založen

»Serbski Hospodaŕ«, jehož redakci vede nahoře zmíněný Kubaš. Časopis tento tiskne se pravopisem katolickým pro katolíky, pro protestanty pak evangelickým. Není ani v této záležitosti možno zjednati jednoty.

Dílo to bylo také provedeno, an ještě r. 1881. zařažen byl »Serbski Hospodaŕ«, jemuž jméno redaktora dal Michal Hórnik; od roku následujícího vychází tento časopis dvakrát měsíčně. Od té doby vede redakci dříve kaplan, pak farář njebjelčický Kubaš s malými přestávkami, od r. 1897. pak Jakub Nowak.

Základem odborného časopisu počala se zdárná organisace rolníků srbských, která utěšeně pokračuje a rozkvétá. Roku 1888. bylo založeno »Towaŕstwo serbskich burow« (rolníků), jehož hlavním úkolem jest nápomocnu býti členům ve všem, co se týče křesťanského života a čeho jest potřebí věděti rolníku, aby dobře hospodařil a tak nabyl užitku pozemského. Poněvadž srbští rolníci pracují takto společně, podařilo se jim dobyti nejednoho úspěchu, čehož by jinak nebývalo.

Volby.

Pokud se týká říšských voleb, není naděje, že by Srbové prorazili se svým kandidátem. Jeť Sasko rozděleno na 23 volebních okresů, které volí po poslanci; Lužice pak volí tři. Srbové mohou tu odevzdati na 2000 hlasů. Právo do říšského sněmu voliti má každý, kdo dokončil 25. rok věku svého bez ohledu na daň.

Ačkoli však není možno vyslati zástupce srbské národnosti na říšský sněm, přece se katoličtí Srbové podle možnosti starají, aby podporovali takového kandidáta, který by hájil spravedlivé věci křesťanské a hlasoval proti straně, která chce zničiti veškeren pořádek a zvláště práva katolické církve. Tak mají přece vliv na volbu říšského zástupce, když všichni bez výjimky svého hlasovacího práva užijí.

Avšak také na sněmě zemském bylo dlouho velmi obtížno proraziti se srbským kandidátem. Tu podporovali katoličtí Srbové svými hlasy poslance, kteří hájili katolických zájmů v Lužici, kteří zvláště hlasovali proti novému církevnímu zákonu a proti návrhu o zrušení klášterů.

Katolíci však se pilně připravovali, aby získali pro sebe alespoň jeden mandát, a to by se jim bylo také podařilo roku 1881., kdy v okrese volebním Kamjeńsko-rakečském se ucházel o poslanectví jejich kandidát, katolický Srb Michał Kokła, ovšem by se bylo tak stalo pomocí evangelických Srbů, kteří je měli v té věci podporovati, poněvadž i katolíci v jiném okrese dopomohli jejich kandidátu k vítězství.

Než, tak se nestalo. Více než 400 hlasů dali protestanti německému kandidátu, který také zvítězil proti srbskému nepatrnou většinou 113 hlasů, [1]) tak že pouze 57 hlasů by bylo dopomohlo Srbům ke stkvělému vítězství. Za to byli oni evangeličtí Srbové prohlášeni za zrádce národa, za novověké Piláty, kteří sice myjí svoje ruce, aby smyli krev nevinného, avšak nepodařilo se jim to. Nesvornosť Srbův

---

[1]) Také z této události vidíme, jak evangelíci vážně myslí se svojí národností, poněvadž volí raději Němce nežli Srba, který však je katolíkem; týž dostal 1175 hlasů, německý kandidát 1288.

ukázala i zde zlé následky. Katoličtí Srbové měli zajisté právo žádati na sněmě saském alespoň jediného zástupce, jako měli lutherští, které zastupoval Keřk.

Také v Žilavském volebním okresu propadl katolický kandidát pouze několika málo hlasy (719 proti 743), tak že byli by měli katolíci na sněmě dva svoje zástupce, takto však neměli žádného.

Teprve později prorazili katolíci se svým kandidátem Koklou, na místo zemřelého Keřka pak byl zvolen protestant Smola, tak že Srbové mají na zemském sněmě dva poslance, počet to zajisté malý, ale přece dostatečný, aby hájili onino zástupcové práv svého národa se vším důrazem, jak se také stalo.

Doslov.

Tak jsme se přesvědčili, kterak náboženství a národnost úzce souvisí a navzájem se podporují v životě veřejném a rodinném, v písemnictví i spolcích. Proto považuje každý Srb za svoji svatou povinnost hájiti svojí víry i národnosti, aby byl vzorným katolíkem a dobrým národovcem.

Končíme tuto stať výraznými slovy Jurijo Libše: Nebylo by snad nejčernějším nevděkem, kdyby dítě dobrovolně promarnilo statek svých rodičův? A což není náboženství a národnost závažnější a dražší nežli veškero bohatství tohoto světa, kteréž máme dnes a jehož již zítra pozbýváme? Nic hodnějšího a krásnějšího nezůstavili Srbům jejich předkové nad víru a národnosť; je tedy svatou povinností každého Srba, uchovati obé neporušené budoucím národům, aby jim někdy nedávali viny. Nynější čas chvátá, spěchaje ku předu, a co lze povaliti, nechť již zavčas se má na pozoru. Nuže, nechť Srbové se sestupují pevně jako zeď proti nepřátelskému návalu a postaví nepřemožitelnou hráz úlisnému cizáctvu.

Pomalu, ale stále, zvolna, ale vytrvale nechť pracují a se namáhají, neboť jenom vytrvalostí lze přemoci všecky překážky a nepřístojnosti.

Avšak veškera práce jejich byla by marna, a všecka jich slova se rozplynula větrem jako plevy, kdyby Bůh nežehnal jejich díla. Kéž tedy dobrotivý Bůh dopřeje malému, avšak pokornému a bohabojnému národu, aby se dočkal lepších časův, a nechť milostivě žehná dílo všech věrných otčincův.

Pamatujme slov, která pronesl z nejlepších vlastenců srbských básník Zesleř, a Srbové nechť se podle nich také řídí. Pak vše půjde dobrou cestou.

Co lidi od sebe liší, jest řeč, nejhlavnější poklad člověkův. Povyšujeť se jí nade všecky jiné tvory, jí nabývá schopnosti učiti se, zdokonalovati se a přebývati s jinými ve spolku. Ta řeč pak, která jest nám Bohem dána, kterou jsme ssáli s mateřským mlékem, ve které se jevil duch náš nejdříve a mluvil nejprvnější slova, která víže celé zástupy lidí k jednomu celku, ta jest nejdražším odkazem našich otcův a nejmocnějším svazkem našeho lidu. Staří Řekové a Římané zmizeli již dávno se světa, pozbyvše svojí moci a vznešenosti, avšak jejich řečem se učí podnes celá Evropa, jsouť jako památky jich vzdělanosti jiným lidem pramenem vzdělání.

Každému člověku jest jeho mateřská řeč milou. A často se stává, že ji opouštějí i její dítky a hanbí se za ni. Avšak která matka opustí kdy svoje pravé dítě, aby vzala cizí? Tážeme se též, jaký účel by toho byl? Je-li naše řeč vytvořena a zdokonalena, nemáme nižádné příčiny, abychom se za ni styděli. Stojí-li pak v dokonalosti za jinými jazyky, jest naší svatou povinností, abychom ji pilně zdokonalovali; jinak se špatně staráme o svůj lid a jsme neplodnými stromy v zemi svých otců. Opustiti mateřský jazyk nebo se zaň styděti, znamenalo by: býti nevděčným zrádcem nejkrásnějšího daru Božího, nejhlavnějšího odkazu našich otců. Protož, drazí bratří srbští, milujme svoji krásnou mateřštinu horlivě a srdečně, dle svých sil ji všemožně zdokonalujme a budujme ji spravedlivě, aby kdysi o nás řekly dítky našich dětí: »To byli věrní Srbové, hodní svých otců!«

Jitřní u sv. Víta.

1363.

Z kronik o císaři Karlu IV.

Píše **Fr. Leubner.**

(Dokončení.)

Arnošt v mešném rouchu zlatém na protější stolici
před mší ruce umývá si v pěkně ryté zlatnici,
rukavice obléká a k oltáři se staví, —
a již modlitbou a zpěvem jitřní hod se slaví.

Arcibiskup jasně zpívá pevným hlasem dojemně,
v odpověď se zpěvy sborů s kůru nesou vzájemně,
dojmem slavné veleby hruď zbožnou slastně plní, —
z kaditelnic stříbrných se vonné mraky vlní.

»Pokoj vám!« — kněz arcibiskup rámě v pozdrav rozpíná;
blažená a svatá radosť duši jemu prolíná.
Na protějším stolci císař v majestátu sedě,
na modlitbách svatých čte, v blan zdobné písmo hledě.

Končí čtení epištolní mladistvý hlas podjáhna.
Správcí kůru berlu zdobnou nad sbor pěvců povztáhna,
hradál začíná. Kol Karla panoši jsou dělní:
Milosť krále ustrojit na čtení evangelní.

Čeněk z Lipého sňal pánu králový plášť s ramenou,
na polštáře rudý hedbáv korunu pak složenou
hofmistr vzal — z Janovic pan Petr — na tu chvíli;
krále v dalmatiku jáhna obléknouti pílí.

Jeho Milosť v stříbrokvětém jáhna drahém obleku
před oltářem dřevu kříže uklání se v pokleku,
kolena i před Arnoštem nízko k zemi sklání
a kněz biskup již mu k čtení dává požehnání.

Ticho bezhlasé . . . V kůr pozor veškerý se upíná.
Jasem světel zalila se prostřed kůru skupina:
Knihu drží mladý žák a před ním císař stojí,
jemuž k boku s korunami pánů dvé se pojí.

Jeho Milosť pěstí třímá vytržený bleskný meč,
hotov, za pravdu jít Slova v čele hrdin v břitnou seč,
potřásá jím mohutně a svaté čtení zpívá;
kolem něho oblakem dým kaditelen splývá.

Ticho kolem. — Vzduch se vlní mocných zvonů údery.
Jako slunce v kruhu hvězd — hle! v jasu zářné nádhery
císař římský a král český pěje zvučným hlasem
lásky Boží div, jenž plní nebes luhy žasem.

Prostým slovem svaté čtení hlásá k lidstva blaženství,
Syn jak Boží s dědin rajských stoupil v světa hubenství,
narodiv se z Panny čisté chudě ve Betlémě,
shladit hřích, co pod ním úpí Adamovo plémě.

Stoupil v nuznou bídu země, kříže nést a potupy . . .
Císař čte, jak zaplesaly nebes jasné zástupy,
že se plní na úžas div lásky nevystihlý, —
u konečných slov mu oči rosnou vlahou zjihly.

Divů plná slova čtení dopěl císař pokorně, —
v chrámu všecko hlasu jeho naslouchalo pozorně.
Od žáka vzav knihu v pocel, Arnošt k políbení
sám ku stolci císařovu nese svaté čtení.

»Incarnatus . . .« utěšeně žáci pějí ve Kredu.
V záři světel výjev nový jeví se tu pohledu:
Arnošt s Karlem před oltářem nízko vděčným čelem
uklánějí hlavy Pánu, jenž se byl stal tělem . . .

Ofertoř se pěje v kůru, pod nímž hlava na hlavě:
Hle! — král Karel Jeho Milosť ve královské přípravě
za korunou od trůnu se vážně ku ofeře
v okruhu svých pánů pyšném presbyteří béře.

S čistým srdcem Arnošt chystá k posvátné se oběti,
při níž plody štědré země v Krev a Tělo posvětí.
K oltáři se průvod blíží s znaky krále v předu,
ofěrou jde zbožný císař s dary ku posledu.

V červáncích jak vlny sčeří bajného se jezera,
čaroleskem chví se po něm v třpytném žehu večera,
u pohnutý kruh když vod se bleskné slunce noří:
klečí král — a ku posluze panstva kruh mu dvoří.

Biskupu v dlaň dary klade císař Jeho Velebnost:
bílý chléb a stříbrnici, v níž se perlí vína stkvost,
zlato zrna dobrého, novým se rázem stkvící, —
zpětným pořadem jej průvod vede ku stolici.

Kůrem chví se zlatovzdušná dýmu clona vlnivá
z kaditelnic žhavých, — z jejich oblak plesně zaznívá:
»Svatý, Svatý, Svatý Bůh . . .« Již okamžik se blíží,
na oltář kdy v chlebné tváři Jezu Krist se sníží.

Vysoký zpěv u závrati strnul žasem ve vzduchu.
Srdce, touhou omdlévajíc v slastné bázně rozruchu,
v tichu nehlasném již Boha tajemného čeká, —
prostřed kůru císař Karel ku pokloně kleká.

Arnost skloněn šepce slova svátostné již proměny.
Nad kadidla vonný dým a nad svěc hvězdné plameny
bělí lilie z par jitra Svátosť již se noří, —
Tělu Božímu chrám celý v pokoře se koří.

Na vadnoucí květy padne rosných perel svěží chlad,
v šeru par když snící luna zlatým okem svitne v sad.
Kalich Boží krve drahé v jas a dým se noří, —
krvi Boží celý chrám se uníženě koří.

Co vše trvá na kolenou v zbožném hlavy úklonu,
divukrásný, mnohohlasný vzletný chorál ze zvonů
z vysoka se rozjásal a svatá radosť duší
jasné hlasy andělské v jich plesné dumě tuší!

Neleží zde v zimných jeslích, — sněhobílém na plátně
Bůh, jenž hvězdný vesmír stvořil, v chlebě živ jest posvátně.
Duší velebí a koří král se nebes Pánu,
s žádoucí než milostí jej přijme v srdce schránu.

Zpěvným proudem rozpěnil se volný zase hlasů splav.
Petr biskup od Arnošta pocel míru zbožně vzav,
k oltáři zpět pokořiv se, k císaři se sklání
a rtem zbožným v tvář mu tiskne míru celování.

Bůh dej vlastem, jimž on vládne, požehnání, hojnosť, mír!
Duší vrah ať spárem záští neschvátí je v zloby vír!
V míru, pokoji ať kvitnou věky v šťastném blahu,
hubenství a svár když prchne na vždy od jich prahů.

Bratří rodných svár vždyť vlasti na krev prsa rozdírá — —
Před císařem žáků dvé mu bílé plátno prostírá,
a on kleká v zbožné touze na oltářním schodu
s vděčným srdcem k těla Páně velebnému hodu.

Se ctí posvátnou a věrnou, s vážnou srdce slavností
v pokoře se hlubé klaní převelebné Svátosti.
Jak zří v chlebné postavě, skráň před ní v úctě kloně,
žádá Krista jasným okem zříti v nezásloně.

Plápolivá milosť srdce touží drahý pokrm jíst,
ale bázeň odtahuje od hodů a svatých míst:
ze Svátosti světla proud, zdroj útěchy se řine,
bázně trn však s růží lásky kolem srdce vine.

Hospodin jak nevýmluvně k synům země dobrotiv!
Zemi k spáse z darů země plodí svojí lásky div!
V noci svatých tajemství se v člověčenství zrodil,
aby bědné hříchů syny smrti osvobodil.

Nad to pokrm spasitelný ku posile života
u Večeři ustavila divuplná dobrota.
Důstojně kdo v časném žití Boha požívají,
věčný život, plnou radosť v rajském dvoře mají.

Kristu císař úctu vzdává na skloněných kolenou;
srdce — slastí nemluvnou a vděčných citů ozvěnou,
radostí a svatou touhou blaženě se chvělo:
Císař pokorně a zbožně přijal Boží Tělo.

Což to z dýmu šeré mlhy zajásalo z trifoře,
jasným hlasem zaplesalo po chrámové prostoře?
Až tam pozadím, kde chrámu prolomena stěna,
do noci se hvězdné řítí plesná hymnu zvěna.

S trifoře sbor hlasů jasných jemným vanem chví se níž,
jak by písní roztoužila zde se duchů hvězdná výš!
Burným vichrem zalehla a v odpověď se vzdula
mocná vlna zpěvu, s kůru zvučně vytrysknulá!

Jemně vane s hůry zpěv — kmit sněžných vzdušných perutí,
u vlnu se zvučnou noří v harmonickém dotknutí.
— Od stolu se Páně vrátiv císař na stolici,
zbožně modlí se, na ruce skloniv vážnou líci:

Jezu Kriste, jehož Svátosť dnes jsem přijal ve chlebě,
buď můj Bůh a buď má síla v nuzné srdce potřebě!
Varuj vratký krok a chod můj hříchův od propastí,
cestou milostí bych jistě došel rajských vlastí.

Štítem ochrany své zastiň hříšných skrání korunu!
Pokoj stůjž mně pevnou stráží při soudu a u trůnu,
spravedlnosť, milosť, pravda nad mou držte hlavou
svatou korunu a k blahu stezkou veďte pravou!

Skráň, již tíží vínek vládný, oblij rosa moudrosti!
Na obranu práv dej sílu do svalů a do kostí!
Bůh nám budiž meč a pancéř, helm a štít buď pevný,
by nám neublížil zlem syn nepravosti hněvný.

Pevné hory roubí zemi skalnou hradbou kolkolem,
temný hvozd se ozývá tam bdělých stráží hlaholem ...
zdrcen v zásek hlubinách vrah úpí stonem temně —
v hor kalichu nehnutém mně svá buď, svatá země!

Na stráních ať hrozen rév a v poli zraje plný klas!
Nad vlastí kéž nechmuří se k zhoubě smavý modrojas,
z rosy nebeské a zemské tučnosti ať zkvétá
a hubená neúrody nehladoví léta.

Bůh nám v zemi zachovej hor bohatství i ladných vod:
písek toků zlatonosných, v řekách bystrý rybí plod,
drahý kov na minci dobrou, dělným pluhům rudy
na ocel, co kypří zem a mělní tvrdé hrudy.

Pluh až do hluboké země bídu lidskou zaorá,
slza hruď ať nezrosí a živný chléb ať nekorá ...
Když však ocel na meč skuje, na hroty se hrálí,
zažene blesk mečů břitných vrahy v mračnou dáli.

V tvém však svatém dědictví, — ó, nedej, svatý Václave! —
rozběsnit se na boj prudký hrůzám smrti krvavé!
Dusot koňstva pole žírná na mlat zhoubou sdupá,
kostnice pak na nich staví žalosť hrůzou tupá.

Od prahů nám odvrať, Bože, záhubný a smrtný mor,
na křídlech jenž vichru kvačí, v náhle hubí všaký tvor.
Ruka Tvá k nám nevztahuj se s prchlou metlou hněvů,
pod mocí Tvou ať jsme živi hrůzy bez záchvěvu.

A kde tlukou srdce česká — bez hoře a bolestí
kéž je ctné vždy blaho plní smírem lásky ku štěstí.
A stesk mračný v chvíli těžké hruď-li pozabolí, —
s novým jitrem nová radosť ať jí družně stolí.

Kam až hranice jdou vlasti, — vládniž otců čistý mrav,
cizí kvas ať nevsákne se do srdcí a jasných hlav.
Vnuk čest dědů zachovej a zbožný zápal ryzí,
nestřísni a nepohas ho kal a chlad nám cizí.

S ctí a chválou rozléhej se rodný hlahol jazyka,
jehož živá síla nám již brány pravdy odmyká.
Dítě matce v náručí i nadšenýma rtoma
kazatel ať mluvou rodnou Boha slaví doma.

A duch orlích myšlének ať bez pout již a v nadšení
k zdrojům světla vylétá, co z něho v srdce pramení
pravda nemylná, co sluncem v životě nám svítí,
a hruď lidskou v bídě zemské ku dobrému nítí! — —

Arnošt biskup od oltáře žehná lidu. Kolkolem
na kolena vše se sklání. Hlasů mocným hlaholem
z kůru dolního se vznesly srdci milé zpěvy —
Císař vznesl hlavu z dum, — což ve snách zřel ty zjevy?

Povstal na svém stolci zářném: oslněných ve zracích,
oltář tone ve světlech a v dýmu hustých oblacích,
kolem stolce sbor se pestří rytířů a pánů.
Dole v kůru otvírají na východy bránu.

Hlav se vlní jako klasův. Ze tmavého pozadí
lid se stěnou nezavřenou hrne v světlé náhradí,
dvůr císařský blíže spatřit v kmitné záři smolnic.
Zpěv se znovu rozhlaholil, třeskný jásot polnic.

Dvůr se řadí ku odchodu. Císař Karel v poslechu
Vojtěchovy písně dávné cítí blahou útěchu.
›Hospodine, pomiluj nás . . .‹ Hlaholí a jásá
po chrámu i po náhradí píseň mnohohlasá.

Bouřný hlahol vážných rhytmů velebně se rozčeřil,
v nadějné by důvěře i v hroby světců udeřil . . .
Mohutně se rozlévá a hukem vod se vzdouvá,
o zdi hradu pevně bije, ozvěnou zpět couvá.

V ladné tísni se hrou zvonů valným proudem zpěvu hlas
vážně v tichu noci svatém hrad kol plní na úžas.
Mužných srdcí slavný cit a nadšení a síla
vzduly hruď, až se rtů slova na chorál se svila.

Duní zpěv, vše srdce nese hlasů plesnou bystřinou.
Od hradu se na podhradí valí noční hodinou
hromů hukotem — a letem vichru v dálku hřímá —
V klidu mrazné noci dole Praha k jitru dřímá.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

I.

Kdo se projíždí nebo prochází naší horskou vysočinou, tomu zajisté jest nápadným značný počet »samot«, jednotlivých to statků, v podáli od dědin roztroušených. Některá ta samota jest výstavnější, některá prostší, panské myslivny tu i tam liší se od ostatních samot výstavnějším zevnějškem. Selská stavení pak jsou stavěna vždy jaksi důkladně, byť i trochu těžkopádně, jakoby celé to stavení dosvědčovalo tomu, že ti, již je tam postavili, hledali v něm pouze jen nutný úkryt před nepohodami, žijíce na té své samotě jen a jenom práci. Pro ni volili bydliti zde sami, pouze uprostřed svých polí, která orosena jejich potem, skýtala výživu kolika pokolením za sebou.

Ty samoty ve Žďárských horách mají svoje dějiny, svoje tradice a jsou známějšími, než by člověk znalý zdejší kruté zimy, jarní a podzimní nepohody a léta plného lopotné práce předpokládal, věda, že nemožno obyvatelům, stýkati se s obyvateli dědin.

Ale my horáci jsme již takoví. Známe se mezi sebou všichni. Koho nezná ten, zná druhý, nebo se upamatuje, že ho znal jeho strýc či teta, kmotr nebo kmotra. Jak se tak lidé přižeňují a vdávají přes pole, tak se o těch známostech více povídá, a když o někom jenom slýcháme, již nám jest znám. Sejdeme se pak přece — ne-li v kostele, kam jsme společně přifařeni — tedy aspoň na pouti, na některé z našich horáckých poutí, buď u milostné Matky Boží v Obyčtově, neb u svatého Jana Nepomuckého na Zelené Hoře.

Tu si necháme toho a onoho ukázat a hlásíme se třeba sami. To se řekne: »A já vás, pantáto nebo panímámo, znám; jest od vás u nás přivdána ta a ta, nebo přiženěn ten a ten, a ti o vás vykládali. A já jsem ten a ten.« — A známosť je hotova.

Stačí se do nové známosti zamluvit tím, připomenou-li sobě nově seznámení, že o sobě slyšeli, že jest u nich v domě dobrá kázeň, pobožnosť, pracovitosť, neb i politují-li se za to, že slyšeli, že tu neb onde utrpěli žal ztrátou syna, špatným provdáním dcery, vyhořením, pádem dobytka, nebo strádají-li nemocemi.

A stačí si pověděti, že vzýváme stejně rádi tu vzácnou svou přímluvkyni, Matku Boží, že putujeme k ní v Obyčtovský chrám, tak viditelný na vrchole kopce po moravské straně za Žďárem či zacházíme si k ní až na Vranov, na »Čechy«, do Hlinska, nebo pro větší povzbuzení a posilnění mysli až na požehnanou Hanou do chrámů na posvátném Hostýně a Velehradě.

Tu jsme již jako svoji a povídáme si upřímně o svých starostech i poradíme si, jako bychom byli krevní přátelé.

Zvlášť obyvatelé samot rádi se druží k obyvatelům dědin a rádi povědí, že na těch samotách nejsou žádnými lesáky a že dovedou

s lidmi mluviti. Že žijí té práci prvně po pobožnosti, jest jim ovšem ke cti, a dovedou dokázati, že se také mezi lidmi nedají prodati.

Povídá se po horách o některých samotách, že vědí o zvláště účinném léku proti té neb oné nemoci, majíce před lety v rodině »pomáhačku« nebo »pomáhače« a nechodí-li pomáhat lidem, děje se to jenom proto, že na takových samotách zřídka kdy přijednávají dělníků, vše sami podělajíce, tak jak jde čas a pohoda.

O jiné samotě se zase ví, že mají v domě nějaký přemilostný obraz Panny Marie, který některý předek přinesl až z Maria Celly, konaje dalekou tuto pouť za odpuštění těžkého hříchu. Rádi ukáží ten obraz každému pro potěšení srdce. Chovají ho ve zvláštní na stěně zavěšené halmárce, netroufajíce si ho jen tak na stěnu vyvěsiti, aby vzácný obraz kouřem, prachem a muší nečistotou nebyl znesvěcen, a aby lecjaká třeba nepěkná a hříšná slova, jak v té denní klopotě člověku na jazyk přijdou, ho neurážela.

Co se dotýká léčení a chovu dobytka, také zacházívají lidé na samoty, neb se ví, že v takových samotách mívají plemena dobytka většího a menšího i drůbeže stále jedno, a dovedou s ním tak zacházet, že, povědí-li to upřímně, musí se tomu, kdo jim něco odkoupil, nebo jen pro poradu přichází, zajisté dařiti též.

Podíváme se na jednu takovou samotu, kde žila od nepaměti zbožná a pracovitá rodina. Říkalo se tam »na Martinci«; příjmení majetníkův bylo Zalák, než, jmenováni byli všeobecně »Martincové ze samoty«. Křestné jméno pak rod po rodě opětovalo se Martin.

Byli ti Zalákové či Martincové taková zvláštní rodina. Říkalo se o nich, že jsou nejraději sami pro sebe, a lidé — jak již lidé jsou — byli by jim rádi vyčetli lakomosť nebo pýchu.

Nevěděli však, jak dobře do toho, neníť to také jenom tak snadno vytýkati někomu některý ze smrtelných hříchů, jakými přece pýcha a lakomství jsou.

A ta pýcha byla přece, jak mnozí rozumnější uznali, u Martinců více taková ostýchavosť, že jsouce té samotě příliš navyklí, nedružili se s lidmi, dokud tito jich sami neoslovili. Pak ovšem zdáli se býti pyšnými.

To lakomství snad zase byla přílišná pracovitosť a šetrnosť, jíž se tento rod vyznamenával. Pracovali a přičiňovali se všichni velice, že pak málokdy přišli mezi lidi, vídali tito na nich stále stejné kožichy a beranice, burnusy a širáčky, šarky a kožíšky, kanafasky a plachytky, které se od děda na vnuka, od báby na vnučku dědily.

Ještě strůj těch ženských se trochu měnívala, jak se tak hospodyně na Martinec přivdaly; ale i tyto zdomácněvše na samotě, nepřikupovaly si žádné parády, a ve farním kostele i na poutech a jarmarkách znaly je v několika letech ženské po šatech. Také poznaly, která z dcer dědila kus šatů od matky či od tetky, či nosila něco pěkného ještě po bábě.

Nebyloť Martincových ani každé neděle v kostele vídati. Ležela samota s polnostmi k ní náležejícími v horském úžlabí tak jako vklíněna, že úvozem, který k dědině vedl, nemohli se vydati na cestu, byl-li naplněn v zimě sněhem, natož o jarním rozplouti (oblevě). I podzimní bláta činila cestu velice nepohodlnou, a často nevídali Martincovi po kolik měsíců u sebe ani človíčka, krom zašel-li k nim nějaký žebrák, jehož bída světem od prahu ku prahu honila.

Tak o tom Martinském jarmarce vydali se obyčejně, pokud bylo na polo umrzlo, s fůrou obilí dò Žďáru, tam nakúpili potřeb na zimu, pokud jich neskýtala domácnost, a Martincovi rozloučili se se známými až zase k jaru. Jen někdy v zimě jelo více povozů pro dříví v tu stranu, kde byla mezi lesy vklíněna ta samota »na Martinci,« a když projeli trochu cestu, odvážili se Martincovi do dědin, navštívit příbuzných. Stalo se to pěšky, nemívalť na samotě nikdy koňů hospodaříce vždy jenom s voly.

Neměli také mnoho příbuzných. Jen tak, že hospodyně na samotu přivdaná zatoužila po svých lidech a chtěla se na ně podívat neb vyslala děti se vzkazem.

Bylo to Martincovo plemeno takový zvláštní lid, a mnoho se o nich po horách povídalo. Byli tam vždy ve stavení ňácí výměnkáři. Nežili-li již hospodářovi rodiče, byl tu jistě hospodářův strýc nebo teta, bratr nebo sestra, a ti žili s hospodářem jako jedna rodina.

Nebylo na Martinci pamětníků, aby přisedaly ke stolu jen dvě osoby, jídalo ze společné mísy vždy více lidí, společně ruce k dílu přikládajících a k společné modlitbě poklekajících.

Bylť ten rod takový, že si zakládal na tom starém rodném stavení se špičatým štítem tak jako mnohý hrabě na svém zámku, a než by byli svolili synové a dcery, aby pro jejich oženění a provdání byl starý ten krov obtížen dluhy, raději setrvali svobodnými a přičinili se bratru nebo synovci hospodáři pokud mohli, a ten je do smrti živil a jim sloužil.

Byli i pamětníci, že ovdovělé dcery se k stáru vrátily na Martinec nechávajíce si od dědiců vypláceti a dovážeti výměnek. Nebylo to snad z nějakých hněvů, ale z touhy po domově, kde vyrostly, a na který neustaly vzpomínati ani v blahobytu, ani ve starostech.

V době, kdy se podíváme na Martinec, žije tu vícečlenná rodina. Nynější majetník blíží se již šedesátce, která mu mnohý stříbrný proužek proplétla v kudrnatý vlas, černý jako smůla, jaký mívali všichni Martincové, a mnohou vryla vrásku v široké čelo, pod nímž lesklo se dvé jasných očí jako granáty.

Žena jeho v stejném s ním stáří byla ještě statečnou panímámou. Byla rodem Hanačka; Martinec seznámil se s ní před lety o Velehradské pouti, dojel si za ní na Hanou a dovezl si ji do hor. Říkávala, že myslila, že zde na té samotě, kde viděla jenom lesy a oblaky, nezvykne. V první tuhé zdejší zimě že myslívala, že to není ani možná, aby byla taková zima na Moravě, že snad již se blíží soudný den, a ta zima že je jedno ze znamení příchod Antikrista předcházejících. Později se té zimě smávala, libujíc si, že mohla do kamen hodně naložiti. Při pečení chleba pak vždy vzpomínala, jak vytápěla na Hané pekárnu slamou a rovnala vesele štěpinky v hranici.

Měli jenom dvě děti, syna a dceru. Pán Bůh jim svěřil sice šest dítek, než, dvě zemřely v útlém věku, třetí již dospělý syn padl na vojně v Italii, a nevěděli, ani kde leží; nejstarší syn Martin, za dědice ustanovený, zemřel prý zlou hlavničkou, která se na Martinec přistěhovala odněkud z dědin a skosila tuto jedinou oběť. Však od jeho smrti oba rodiče bývali smutní až k pláči a dceru Cyrilku, po matce tak nazvanou, která měla statek děditi, střehli jako oko v hlavě. Bylo již ustanoveno, že samota na Martinci přejde sňatkem dceřiným

na jiné přijmení, a nedivme se, že to bylo hospodáři trochu líto, ač se utěšoval, že se zdejším hospodářům bude říkati vždy Martincové.

Syn Josef studoval. Dali ho na studie k naléhání učitelů a pana faráře ve Žďáře, kam chodil do školy. V době, kdy Martin zemřel, byl Josef v šesté třídě gymnasia, a otec snad by nebyl váhal vzíti ho ze studií, kdyby ostatní rodina nebyla mu jinak domlouvala.

Bylať na výměnku, byť vlastně na Martinci byli bez výměnku, svobodná hospodářova sestra Rozárka, která se nevdala nejen proto, aby ji bratr nemusil vypláceti podíl, ale i proto, že nebyla v mysli s tím poněkud spokojena, že bratr přivádí si na chudé naše hory ženu z bohatého kraje, o níž nebyla ujištěna, že povede vše tak, jak se od nepaměti na Martinci vedlo. A Rozárka byla přesvědčena, že tak zůstati musí, aby požehnání Boží od samoty neodstoupilo. Obětovala tudíž touhu po sňatku, ač věděli všichni v rodině, že se ráda vídala s mysliveckým mládencem, kterýž tu po revíru chodíval snad častěji, než bylo třeba, nezřídka si kolem Martince zacházeje, ač myslivna byla poblíže dědiny.

S hospodyní srovnala se Rozárka dobře a čím více stárly, tím více se měly rády, hlavně ana panímáma v starších letech hanáckou »strůj« trochu odložila a horácký kožíšek i kabátek nosila, též šátek na hlavu pod plachytku si po horácku »na pokosmo« uvazujíc.

Od té doby, kdy syn Jakub padl na vojně, a Martin zemřel, sblížily se ještě více, oba syny společně oplakávajíce.

Ve výměnkářském domku přes dvůr od hlavního stavení odděleném bydlila s Rozárkou druhá její sestra, která se před lety provdala do bohaté dědiny na české straně hor a nyní ovdověla a zpět na Martinec se odstěhovala, tak jako mnohá z jejích pratet, a bohatý svůj synem ji dovážený výměnek hospodáři dávala ku společnému použití. Dala si říkati od domácích Maruška, jak se jí svobodné říkávalo, a hospodářovy děti dávaly tetě Marušce skoro přednosť před tetou Rozárkou, která velmi málo o světě věděla. »Světem« jmenovalo se na Martinci vše, co se dělo v dědinách a rodinách, které trochu znali.

Rozárka neměla jim toho za zlé a obsluhovala Marušku tak jako kdysi matku; měla ji za lepší sebe. Maruška byla v jejich očích matkou dětí, panímámou, která se o statek mnoho let starala. Rozárka nepomněla, že ona sama děti bratrovy odchovala, že pracovala při živnosti více a lépe než zjednaná služka, že bratrovi vlastně podíl svůj darovala, nežádajíc si ničeho krom obživení a nějakého toho všedního klocu do práce, ana svátečních šatů po matce dosti měla, na bratrově rodině jiného, než slib křesťanského pohřbu a nějaké té »černé« mše svaté.

Mimo tyto dvě sestry, pannu a vdovu, bydlilo s nimi na výměnku ubohé stvoření, které nepatřilo sice k rodině, ale na Martinec přece.

V čase, kdy se Maruška — po muži panímáma Svojanová — provdala, byla Rozárka ještě mladá, sotva čtrnáctiletá; Martin, nynější hospodář, ještě svoboden, a panímáma nemohla stačit ku vší prác. I přijednána děvečka, chudé děvče, sirotek, které se zbožnou myslí a tichostí na Martinec hodilo.

Terina sloužila na Martinci již pět roků, a pomýšleli na to, že ji ponechají ve službě, i když se Martin po otcově smrti ohlížel po nevěstě.

Tu počala Terina nějak teskniti a stonati a nechtěla nikomu pověděti, co jí schází.

Měla se vdávati, nadcházel jí panský hajný Kučera z hájovny v lese, nejbližší soused Martincových, než holka nechtěla ani slyšet a prosila panímámu, ať jí z Martince, kde jí je tak dobře, nevyhání!

Nikdo ji nevyháněl, ale odešla sama. Vlastně ji vynesli. Zemřela, davši prve život ubohému děcku, o němž se nepřiznala, kdo mu je otcem. Zemřela, prosíc panímámu, aby to děcko na Martinci podrželi. Více neřekla, jen smutně upírala oči k lesu oknem komory, v níž ležela. Prosila, aby pozdravili hajného a vyřídili mu, že proto jenom ho nechtěla, že si zkazila s jiným svět.

Hajný Kučera plakal nad ní a chtěl si dítě vzíti. Nedali ho, že je vychovají; na Martinci se narodilo, ať se tam také uživí. Tak byli ti Martincovi lidé spravedliví. Stará panímáma mnoho se naplakala, jak se to asi stalo, že přišla dívka sirotek, její péčí a ochraně svěřená, do toho hříchu, a považovala za svou povinnosť, aby to dítě křesťansky vychovala.

Tím více přilnula k ubohému stvoření, poznavši, že je mrzáček. Ubohé děcko, o jehož otci se nevědělo, jehož matka zemřela v prvních hodinách po jeho narození, bylo hrbaté.

Martin se mračil, že panímáma děcko podržela, a přímo jí vytknul, že mu to může škoditi v ženitbě, že lidé mohou mysliti, že je děcko po cizí holce podržené snad jeho.

Ale tenkrát se panímáma velice rozhorlila. Řekla synovi: »A jářku, na tolik snad po horách rod Martincův znají, že by mohli vědět, kdyby můj syn děvčeti nevinnosť pokazil, že by si je vzít musil, a kdyby mělo jenom holé ruce a pocházelo, jářku, třeba z cigánů. Kdyby děcko tvoje bylo, nebyla by jeho matka umírala zahanbená, a mělo by jméno po tátovi.«

Martin již neodpověděl, ale na dítě nikdy laskavým okem nepohlédnul. Ani když běhalo, si ho nevšímal a oženiv se, vadíval se se svou panímámou, chovala-li někdy to ubože.

Dle zvyku v horách obdrží nemanželské dítky jmeno svatého, v jehož den se narodily. Děcko Terinino narodilo se posledního máje, i bylo nazváno Petronelou. Říkalo se mu »Petrolína«.

Vyrostlo na Martinci a v době, kdy zemřeli hospodářovi synové, byla děvou již třicetiletou, byla ku vší prací dosti schopna a také pracovitá, ač přihlouplá. Dlouho to trvalo, než co pochopila. Modlit se naučila, ale čísti a psáti ne, zapomínajíc záhy, čeho v létě ve škole pochytila. Děti z Martince nechodily do školy, jen hochy dal hospodář do města, kde byl Josef nejlepším žákem a dostal chuť ke studiím. Petrolína byla také nehezkou a vždy zamračenou, tak že se všichni divívali, jak to může být dítě sličné, veselé Teriny.

Umírajíc, doporučila panímáma synovi i nevěstě i svobodné dceři, aby Petrolínu na Martinci podrželi. Rozárka se uvolila, že si ji ponechá na výměnku, kde od bratrovy svatby s matkou bytovala. A tak zde Petrolína zůstala, a po letech se navrátivší na Martinec panímáma Svojanová měla pro mrzáka vždy dobré slovo a zastání, křikl-li na ni hospodář trochu ostřeji.

Bylť pantáta Martinec od smrti syna Martina nejen smutným, ale i hněvivým, a často byla v domě nevůle.

Sestry na výměnku se hrozívaly, že toho na Martinci asi nikdy nebývalo, a těšívaly panímámu, která říkávala, že se pantáta stává tak zamračeným jako ty lesy kolem. A k stáru teprve počínalo se jí v horách a na samotě stýskat, i říkávala švakrové Marušce, že se jí diví, jak mohla zatoužit zpět na Martinec a sem se odstěhovat.

»Ejnu, nejni přece z nás,« řekly si sestry a pochvalovaly si tu milou rodnou samotu a v ní tu výměnkářskou sedničku, kde rodiče byli zemřeli, a kde měly po nich milé památky; Petrolína byla zde také doma, aspoň říkala té sednici, kde na pekárně spala, doma, ač jinam nikam nepřišla. Cítilo snad to ubohé stvoření, že v hlavním stavení nemají ho rádi.

Ani panímámě nebyla Petrolína milou; neměla s ní trpělivosti a nerada jí čeho vysvětlovala. Děti od malička mrzáka škádlívaly a jdouce do školy a do kostela, stydívaly se za nepohlednou pastvicu, jak se Petrolíně říkalo, že od malička pásla.

A »pastvicou« zůstala, ač se naučila konati i konala všecky jiné práce.

Při pasení se modlívala na růženci po matce, jinak byla by se bála osamělá na pastvě. Pásávala i v lese, nebo Martincové měli vždy od vrchnosti kusy pastvin po pasekách zakoupeny, ovšem vyrovnávajíce se ponejvíce s myslivcem, kterýž jim je vykazoval, a to po nepatrné splátce do důchodu a rozličnými dary do hospodářství.

Hajný Kučera, kterýž na hájovně blíže Martince setrval a často s Petrolínou v lese mluvíval, pomohl jí leckdy sehnati rozběhlý, komáry a ovady zdivený dobytek. Ukázal děvčeti v lese starou, od blesku rozčeslou borovici se zavěšeným obrázkem svaté Terezie. Pověděl, že donesl ten obrázek kdysi matce její jako pouti ze Zelené Hory od Žďáru, ale že jí ho nedodal. Neviděl prý ji, a ve čtrnácti dnech po této pouti v den svatého Jana Nepomuckého konané zvěděl, že zemřela. Pověsil tedy obrázek na borovici a vždy zde otčenáškem na bývalou svou milou vzpomíná.

Petrolína říkala tomu obrázku »maminčina svatá« a chodívala se k němu modlit. To obyčejně v neděli v létě, když šla hledat hub a jahod. To bylo mimo kostel celé a jediné její potěšení.

Však i vlastní děti hospodářů na Martinci jiného neznali; synové a dcery nechodily k muzikám a nejvíce si namluvili ženichy a nevěsty na poutích nebo na svatbách v příbuzenstvu.

Nynější dědička statku, Cyrilka, děvče hezké jako z máku květ, často si stýskala, že ničeho neužije, a dávala si od tetičky Marušky vyprávět o veselích, jakých užila jako mladá panímáma a jakých užívaly její děti.

Kroutívala hezkou hlavinkou, mínila-li teta, že to byly všecko jenom marnosti, a nejlepším potěšením že je pobožná modlitba a upřímné pobývání se svými lidmi.

Ona by se byla tak ráda trochu podívala do světa a pobavila tancem a hovorem s chasou. Matka jí vždy slibovala, že někdy spolu pojedou na Velehrad na pouť a pak že navštíví na delší čas její příbuzné na Hané. Nestalo se to však nikdy.

Jak již praveno, nedrželi na samotě koňů, a v létě, kdy se pouť Velehradská koná, bylo nesnadno povoz zjednati. Panímáma, která na nohy churavěla, trpíc někdy suchým hostcem, neodvážila se jíti pěšky.

Tety by se byly již s Cyrilkou vypravily, než, těm jednalo se jenom o pobožnost, a Cyrilka by nebyla ničeho užila. K tomu rozpakovala se vždy nad ústrojem tet, které obě si chodily tak po »starosvětsku«, že nebylo divu, smávala-li se jim chasa v dědině domácí, kam ze samoty do kostela chodily. A to je přece znali, že jsou Martincovy, kde pak by jich neznali, tam bála se Cyrilka posměchu.

Teta Svojanová měla za největší — právě jen božíhodovou a pouťovou parádu — květovanou hedvábnou sukni s růžemi jako dlaň velkými v modré půdě, jupku barvy granátové a plachytku zelenou jako tráva. Tetka Rozárka se na pouti oblíkala vždy bíle, jak prý na pannu přísluší. A Cyrilka se bála, že by se jí lidé smáli. Spokojila se tedy poutěmi na Zelenou Horu a do Kláštera.

Umiňovala si v duchu, až se bude vdávati, že si ujedná se ženichem hned před svatbou, že nezůstanou na té samotě jako zahrabáni, ale že budou užívati trochu světa.

Cyrilka nepochybovala, že každý ženich k tomu svolí, a jdouc v myšlénkách ještě dále, již viděla, jak samotu na Martinci prodávají a stěhují se někam jinam, pod hory, do slunného jasného kraje, kde jest veselý kraj i lid.

Nevzpomenula, že rodiče by toho nikdy nedopustili, a tak se těšila příštímu životu vstříc, netušíc, že tento přináší každému snad více zla než dobra, více smutku než blaha, a že jenom odevzdanost ve vůli Boží a důvěra v Boha pomáhají nésti trudné osudy, jaké zde na Martinci často bouřívaly, a o jakých by mohla povídati ta stará střecha, kterou lidé pod ní zrození a vyrostlí milovali jako králové svoje hrady.

Cyrilka měla málo samotářské krve v žilách a nerozuměla lásce příbuzných k rodnému krovu. (Pokračování.)

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

5. Terst a Pula.

Dne 31. července v poledne přijel jsem do Terstu, kdež jsem vyhledal voj. kaplana Ant. Křižíka, Bechyňského rodáka, tedy jaksi mého krajana, kterýž mne laskavě doprovodil na vycházku do Miramare. Před odjezdem do Miramare prohlížel jsem si na molo Lloydovy lodi, jichž je tu plno, a čilý život v nich a okolo nich. Přicházejí sem lidi s vínem z Istrie a Dalmacie, rybářské bárky z Chioggie u Benátek, nebo řecké lodi s olejem a vínem; je tu viděti Turky i Albánce i Siciliany, ba i švédské a anglické lodi nejsou tu vzácností. Vedle koňů a částečně i oslův užívá se zde k dopravě zboží z lodí

do města a z města statných bílých volů, obyčejně po jednom do vozu zapřažených.

Parník, který nás vezl k Miramare, jest o mnoho horší nežli pražské parníky; moře jím mocně zmítalo v pravo i v levo.

Miramare se strany moře ničím zvláštním nevyniká a je daleko za Schwarzenberským zámkem v Hluboké, ale vnitřek a park okolo vyznamenávají se neobyčejnou krásou. Starý, mrzutý klíčník provázel četnou společnost komnatami Miramare, ozdobenými drahocennými obrazy a různými jinými uměleckými památkami. Je tam i kaple, ale mimo kapli neviděl jsem nikde v celém zámku ani kříže, ani sv. obrazu.

Ale poutníka, procházejícího vznešený zámek Miramare, zmocňuje se tesknost, zvláště když vidí v zámku obrazy, kterak Mexičané nabízejí císaři Maximilianovi korunu (bylo to 10. dubna 1863.), a kterak za jásotu Tersťanův ubírá se nový Mexický císař v nádherné lodi z Miramare, aby tam — zahynul kulí zrádných odbojců.

Park, který se vine mimo stranu k moři kolem zámku, je zbudován na pusté půdě Krasu a má mimo domácí stromy a květy isterské zároveň tropickou květenu a východní stromoví, jako na př. cedry z Libanonu. Čech Němeček je tu zahradníkem.

Nedaleko zámku na vysoké terase jest hostinec, kamž jsme se uchýlili, a odkudž se nám skýtal široký rozhled na moře, Terst a okolí. Moře bylo poseto rybářskými barkami, a časem se vynořil z něho delphin, jenž ryby pronásleduje; běda, padne-li do rybářských sítí — protrhá je na mnohých místech a způsobí rybářům velikou škodu. Proto rybáři, vidí-li blížiti se delphina, střílejí do něho a usmrcují ho.

V neděli ráno sloužil jsem mši sv. ve farním chrámu Páně u sv. Antonína, kdež jsem i četným věřícím Tělo Páně podával. Kostel byl hojně navštíven slovinským a italským lidem. U jiného oltáře byla sloužena ranní farní mše sv., ale nelíbil se mi při ní ani zpěv, ani hra na varhany. Po mši sv. sedl jsem si do stolice mezi lid, jenž se z většiny modlil růženec. Viděl jsem tu mnoho žen, sešlých a sedřených, pohroužených ve zbožnou modlitbu.

Snídal jsem v kavárně Comercio, kdež se odebírá mnoho českých, slovinských a vůbec slovanských časopisů. Můj duševní zákusek ke kávě byly: »Lidové Noviny«, »Národní Listy«, »Šípy«, »Zlatá Praha«, »Světozor«, »Humoristické Listy«, »Jihlavské Listy«, »Radikální Listy« — a pokrokářský — »Student«, který jsem nečtený odložil. Takto se representují Čechové v Terstě. Kdo máš slabý žaludek, raději do této kavárny na výletě do Terstu ani nechoď.

Na rybím trhu v prostranné místnosti sekají prodavači veliké ryby po řeznicku; vedle toho prodává se množství malých ryb a raků; lidu je tu plno a hluk veliký, neboť jeden prodavač překřikuje druhého.

Při východu z nádraží jižní železnice stojí v malém parku památník na pětistyletou upomínku roku 1382., kdy se Terst dobrovolně poddal vladařům Habsburským, nevěda si tenkrát rady ni pomoci proti vzrůstající moci sousedních Benátek. Ten pomník brzy po svém odhalení byl cílem pumových attentátů; urážel totiž »národní hrdosť« vlašskou. Teď jest ohrazen železnou mříží a dnem a nocí bdí nad ním nedaleko několik detektivů proti loyalním Tersťanům.

Vkročíme na široké nábřeží u moře. Bylo budováno patnáct roků (1868.—1883.) nákladem asi 14 milionů zlatých. Tu je čilý

život od rána do noci. V úzkém zálivu »kanále« kotví menší obchodní lodi hlavně z Řecka; v pozadí kanálu pne se velebné průčelí v starořeckém slohu. Je to největší terstský chrám sv. Antonína Divotvorce, či jak tu říkají »svetoga Antona novega«. Farnosť čítá na 50 tisíc věřících a je největší v celém biskupství. Na rohu při moři trůní nádherný chrám rozkolných Srbů s pestrými mosaikami světců zvenčí po stěnách a cyrillskými nápisy. Těsně při tomto kostele je »piazza del ponte rosso« — ovocný trh. Terst není tolik vlašský, jak jej malují, důkaz toho nám podává slovinský rozhovor na tomto trhu. Kdo máš pevné nervy, zajdi si tam shlédnout pestrý národní kroj terstského okolí, gorických i isterských venkovanů.

Pojďme dále podél moře. Obrovská hráz z mocných cementových balvanů vniká tu do moře. To je »molo san Carlo« a při něm kotví největší lodi Lloydovy. Lloyd je obchodní společnosť, má asi osmdesát velikých parníků (největší »Imperatrix« je 118 metrů zdélí s nosností 40 tisíc metr. centů) a nádherný palác nedaleko vystavěný nákladem půldruhého milionu zlatých. Proti »molu san Carlo« je náměstí s malým sadem; celé jeho průčelí k moři zaujímá ohromný palác terstského magistrátu.

Terst s okolím, jež čítá 16 slovinských vesnic, má svůj vlastní, a to dosti laxní městský statut, a městské zastupitelstvo je zároveň sněmem této nejmenší rakouské provincie. Ze třiceti poslanců je v městské radě pouze pět Slovinců; do říšské rady posílala »okolica« už přes 20 roků »svého Nabergoje«, šenkýře z Proseka, jak ho Vlaši potupně nazývají; ale při posledních říšských volbách vytiskli i jeho. Teď má Terst všech pět říšských poslanců Vlachů.

Dále podél moře na trojúhlém náměstí je postaven památník Maximilianovi, císaři Mexickému. V kroji admirálském hledí na moře, kyna pravicí v pozdrav proti svému Miramaru. Dejme se nyní některou strmou uličkou starého města vzhůru na kastel. Cestou mineme výstavný kostel druhdy Jesuitský; v bývalé kolleji je teď umístěna trestnice. V postranní jedné uličce nedaleko odtud je nejstarší kaplička na této půdě, zasvěcená kdysi ve 2. stol. terstským mučenicím Eufemii a Thekle; nyní je tam kalvínská modlitebna.

Na vrchu před katedrálou sv. Justa, terstského mučeníka, je malé náměstí. Jednoduché průčelí a nevzhledná nízká věž nepůsobí zvláštním dojmem. Po průčelí je zazděno mnoho náhrobků a poprsí někdejších biskupů. Je tu i poprsí terstského kdysi biskupa Aeneáše Silvia Piccolominiho, r. 1451. papežského legáta v Čechách, a později papeže Pia II.

Basilika je prastará; má pět lodí a povstala sloučením dvou sousedních chrámů. V apsidě střední lodi jsou prastaré, začernalé mosaiky s výjevy ze života sv. Justa. V přízemí věže ukazují jakési výklenky a římské sloupy ze starověkého prý bojiště, co prý tu dříve bývalo. V uzavřené jiné kapli je baptisterium z pozdních dob křesťanství, vodojem, kdy se křtívalo trojím pohroužením do vody.

Z náměstí před katedrálou vidíme celý Terst jako na dlani. Na severním úpatí kastela, kde stojíme, je staré město, od kanálu k východu a jihu město nové či čtvrť Teresiánská. Jméno má po císařovně, štědré podporovatelce tohoto města. Za Terstem na výšině bělá se vysoký obelisk u vesnice Občiny, a dále k severozápadu prostírá se rovina Furlánská s vysokou věží v Ogleji. Dále k západu

v moři na lagunách rozeznáváme městečko Grado, dnes vlašské, ač jméno jeho ukazuje na slovanský původ.

Za arsenálem c. k. rakouského Lloydu jest ústav Ospizio marino di Trieste, kamž péčí vrchního ředitele ústavu chudých v Praze, Karla Venduláka, již po dvě léta vypraveny bývají krtičnaté dítky české. [1])

Terst přijal křesťanství z Ogleje hned v dobách apoštolských. Sv. Mohor poslal z Ogleje dle starého podání do Terstu kněze Hyacinta s jedním diakonem. Za pronásledování oslaven byl Terst čtrnácti mučeníky a už v šestém století je po Istrii šest biskupství v jurisdikci patriarchy Oglejského. Maličké ty diecése byly koncem předešlého století zredukovány na dvě: v Terstě a v Poreči (Parenzo) na západním břehu Istrie.

Ještě jeden pohled na Oglej, než se rozloučíme: až sem tedy sáhala kdysi moc žezla českého — od Baltu až k Adrii! I na stolci patriarchy v Ogleji bylo jich několik naší krve a jazyka. Roku 1085. Svatobor, syn Spytihněva II., knížete českého, r. 1358. Mikuláš, syn Jana krále a r. 1387. Jan Soběslav, biskup Litomyšlský, synovec Karla IV. »Ó, časové dávní, jako noc vůkol mne ležící!« zvolal bych s Kollárem.

Terst svým zevním životem a mohutnými stavbami má ráz velkoměsta, ač čítá jen asi přes 150.000 obyvatel.

Do let padesátých ničím prý se nelišil od jiných rakouských měst, nyní je městem aspoň na venek úplně vlašským. Výročnice pádu Říma »XX. Settembre«, jmeniny a narozeniny Humbertovy oslavují se tu bez ostychu. Protest slovanského tisku v tom hluku zaniká, nepronikne skoro ani přes hranice přímořské. Bílé kvítky »margaritice« v knoflíkových dírkách a na dámských kloboucích, bělozelená barva oděvu a kravat, toť nevinný důkaz loyalního smýšlení občanstva terstského.

Místodržitel Rinaldini byl úplně ve vleku italianissimů. Bohu dík, že byl odstraněn; snad bude nový místodržitel hrabě Goëz k slovanskému lidu spravedlivější.

Terst vzrůstá úžasně, ovšem pod vládou Austrie. R. 1700. čítal asi 4.000 obyvatel, r. 1800. již 40.000, r. 1850. kolem 70.000 a dnes kolem 155.000. Je tu 32 cizích konsulů. Od roku 1857. vede do Terstu jižní železnice; průkop Suezský od r. 1869. pojící s Indií a velmi svobodný městský statut a do nedávna výsada svobodného přístavu: to jsou činitelé, jimž děkuje Terst svůj rozkvět. Vlastně měl by děkovati. Vlastizrádná irredenta v ústraní se čile připravuje, aby nezameškala těžiti z příhodného okamžiku . . .

Pro 35.000 Slovinců v městě není školy ani jediné; čtyřtřídní obecnou školu v předměstí u sv. Jakuba vydržuje slovinský školský spolek »Družba sv. Cyrilla in Metoda«, a působí tu školní sestry III. řádu sv. Františka. V okolici jsou zřizovány školy dvojjazyčné, první to krok k odnárodňování Slovinců. Magistrát vydržuje obecním nákladem vyšší gymnasium a reálku, ovšem vlašskou. Stát se už mnohokrát nabídl, že ty dvě školy převezme do své správy, ale páni nedbají. Mají tak volnou ruku. Jaký duch tu vládne, vidno

[1]) Pozn. red. Vyobrazení ústavu a celé jeho popsání přinesly »Rozhledy po lidumilství«, roč. V. č. 10.

z toho, že byl gymnasista Rascovich, syn obecního radního, odsouzen na několik týdnů do vězení pro urážku Veličenstva a velezrádné rejdy. Pro isterské Slovany je tu německé státní gymnasium, postrach všech studujících pro neslýchanou přísnosť při zkouškách z němčiny. Chudák Slovan je tu mezi Scyllou a Charybdou dvou kultur, ale rve mu jedna i druhá jeho rodný jazyk. Na německém gymnasiu vyučuje se po 2 hodiny týdně slovinčině jako nepovinnému předmětu, rovněž tak i na státním německém gymnasiu v Pule.

Slovinci mají tu dělnický spolek »Delavsko podporno društvo« o 1200 členech, mezi nimiž je i veškera slovanská intelligence terstská. Se zvláštní okázalostí slaví družstvo výročnici posvěcení svého praporu. Je přítomna ten den v plném počtu se svým praporem slavným službám Božím »u sv. Antona novega«.

Je tu i vlastenecká čtenářská beseda (čitaonica) a družstvo sokolské. To je vše.

Slovinci tu mají list »Edinost«, třikrát týdně vycházející, orgán politického družstva pro Istrii; k náboženství chová se slušně. Chorvati isterští mají tu týdenník »Naše Sloga«, menší list redakcí kněze, býv. profesora M. Mandić-e. Je to jediný list zanedbaného bohužel chorvatského živlu v Istrii. Přispěvateli jeho jsou většinou venkovští kněží. »Sloga« je známa po všech chatách Istrie a dosti oblíbena. Aby vyhověla nízké úrovni vzdělanosti svého čtenářstva, nepouští se do vysoké politiky, ale odráží čiperně drzé útoky vlašského liberálního tisku. Třetí větší orgán brání mezi vzdělanými třídami zájmy jižních Slovanů. Psán je vlašsky, jazykem klasickým. Slove »il Pensiero slavo« (druhdy il Diritto croato); škoda jen, že časem se zamotá do liberálních názorů a příliš horuje pro svatou Rus a její slovanskou bohoslužbu. Povídá se o něm, že rubly jsou toho příčinou.

Nad těmi třemi listy bystrým okem bdí terstská censura, ač židovsko-zednářský tisk zdejší těší se volnému poletu. Míchá se s urputnou drzostí sobě vlastní i do vnitřních záležitostí církevních. Útočil brutálně na biskupa Dra. Glavinu, aby krátce zakázal všecky modlitby a pobožnosti slovinské v terstských kostelích; není prý jich třeba, a vlašský sluch se jimi uráží. Hrozil jménem magistrátu, že město odepře kostelům veškeru podporu, nevyhoví-li ordinariát »vůli národa«. Biskup konečně povolil k veliké žalosti svého slovinského lidu. Zármutkem z toho a z neustálého týrání židovského tisku povážlivě ochuravěv, zřekl se biskupské hodnosti a uchýlil se do zátiší do Škednje nedaleko Terstu na svůj stateček.

Nyní je tu biskupem Ondřej Maria Sterk, umírněný Chorvat Istran, někdy kanovník-děkan při katedrále sv. Justa. I tento, ač teprve rok biskupem, zakouší hojnou měrou příkoří mocných pánů v Terstě.

Milionář Revoltella odkázal Terstu svůj palác s bohatými musejními sbírkami, odkázal mu mnoho peněz a veliké pozemky i s villou, parkem a hostincem, což vše leží na vrchu za městem.

Tam jsme si vyšli odpoledne s vlp. Antonínem Křižíkem; prohlédnuvše si park a hrobku Revoltellovu, zasedli jsme v hostinci ke sklenici piva a zahloubali jsme se ve vzpomínky z vlasti.

Vlp. Ant. Křižík prožil vojenskou službu kaplanskou v Hercegovině a nyní ji prodělává v Terstě, i má za sebou bohaté zkušenosti, jež se mnou sděloval.

Čeští vojenští kaplani nabyli různých kulturních vědomostí v Bosně, Hercegovině, v Dalmacii a v Polsku, i mohli by naše katolické písemnictví znamenitě obohatiti, kdyby své paměti uveřejňovali; kéž by tak činili! Již jsem mnohé z nich osobně k tomu povzbuzoval a nyní činím to veřejně. K večeru ubírali jsme se domů a srdečně jsme se rozloučili; byl jsem povděčen, že v tomto chladném italském a protislovanském městě nalezl jsem přítele, s nímž jsem si mohl od srdce pohovořiti.

Poznamenávám jen ještě, že sklepník na výletním místě, nejspíše zuřivý Vlach, nás drze ignoroval a mizerně obsloužil.

V pondělí ráno, dne 2. srpna, jel jsem drahou do Puly. Cesta Istrií jest nudná, zvláště v takovém úpalu červencovém, jako jsem ji konal. Holé pláně skalnatého Krasu sálají žárem, až přechází zrak, jen tu a tam spočine oko na vadnoucím křovisku, či stromku. Zalesňování sice pokračuje, ale bude to trvati sta let, nežli se napraví hřích hrabivého Benátčana. K zalesňování užívá se borovice; roste prý rychleji, a spadlé jehličí dříve utvoří prsť nežli listí tu obvyklého dubu, které snadno prudký vítr »bóra« odnáší. Vyměří se určitá plocha obecního pastviště, nasadí borovicemi, a nad tím se ustanoví hajný. Není ovšem potom divu, že mlsná ovce skočí pastýřovi do škody, ale to se tresce z míry přísně. Proto lid reptá proti zalesňování. Po několika letech — tuším po třiceti — stane se vysoký les úplně majetkem obce.

Od stanice Buzet (vlašsky Pinguente) mění se tvářnosť kraje. Namísto holého Krasu nastupují břidlicové pahrbky, nuzně obrostlé nízkým křovím dubovým. Dále od Pazina až do Puly je rovina.

V Istrii žije dle posledního sčítání lidu vedle 118 tisíc Vlachů 180 tisíc Slovanů (Chorvatů a Slovinců). Těmto údajům neuvěří nikdo místních poměrů znalý. Jsouť výrobkem většinou vlašských komisí a proto silně straní Vlachům. Vlašský živel v Istrii jest usazen jenom po městech a městečkách, venkov je slovanský. Jazykovou hranici mezi Chorvaty a isterskými Slovinci tvoří asi rovnoběžka 45° 30' sev. šířky, čili přímka vedená od nejzápadnějšího cípu poloostrova na trojmezí Istrie, Krajiny a Chorvatska, severně Rjeky. Na sever od této hranice hovoří se slovinsky, jižně chorvatsky. Slovince kolem Terstu zovou Šavriny; ti jsou národně dosti uvědomělí, a vidíme jich dosti v modrých širokých plátěnkách po kolena po ulicích terstských. Ženy jejich nosí malebný řasnatý kroj, stažený kolem boků pásem; nosí všecka břemena v okrouhlém koši na hlavě.

Chorvatské obyvatelstvo se skládá kromě starousedlého z bosenských a dalmatských přistěhovalců. Když byla totiž Istrie četnými morovými ranami v 15. a 16. století obrácena v liduprázdnou poušť, volala benátská republika ze jmenovaných krajů otužilé Chorvaty, aby se tu usídlili. Bylo jim beztoho v těch válečných dobách v sousedství Turkově nevolno. Jižní typ, tmavý vlas a jiskrné oko i živá povaha je zvláště znatelna na lidu kolem Puly, prozrazujíc dalmatský původ. Muži tu nosí veliké zlaté náušnice a odívají se oděvem z domácí vlny, na způsob valašské hůně. Mají i těsné bílé gatě a krpce jako naši Slováci.

Z tohoto chápavého lidu naskakuje Vlachům husí kůže, až se jednou probudí. A budí se očividně přičiněním svých kněží a nečetné intelligence.

Isterský Chorvat, chudobný rolník a pastýř, byl do nedávna otrokem Itala; v moci lichváře úpěl po staletí a s tupou resignací čekal smrt, vysvobození ze své bídy. Ital ho nepojmenoval jinak než »schiavo« — t. j. otrok (místo Slavo — Slovan). Klerus to byl, a katolický klerus — jinověrců tu není — jenž se jal probouzeti v šedesátých letech isterského Chorvata, v čele se svým biskupem Jiřím Dobrilou († v Terstu roku 1882.). Klerus je v čele národního hnutí podnes.

Českých kněží působí teď v Istrii 28, ač si tu nemohou jaksi přivyknouti. V pěti letech pokosila jich už Morana pět.

Jsou tu fary miniaturní, řekl bych v kapesním vydání. Jedna čítá celých 220 duší. Udržel se tu dosud starý desátek, ve hroznech a v obilí. Neumí-li kněz s tím Božím darem zacházeti, či jej výhodně zpeněžiti, bídně při něm živoří. Kněží tu působí na mnoha místech jako výpomocní učitelé. Vyučují většinou ve svém domě 3—4 hodiny denně, pokud jim cura animarum dovoluje, a mají za to půlletně 120—160 zl. odměny. Přece jakás takás pomoc, než přijde ta definitivní kongrua.

Dvacet tisíc chorvatských a slovinských dětí vyrůstá v Istrii beze školy; úřady jsou v rukou vlašských, a ty vnucují napořád vlašské školy slovanskému lidu, nebo nechávají lid bez nauky, bojíce se jeho probuzení. Jediným a posledním útočištěm jazyka je kostel. Byl tu kdysi po celé Istrii v užívání při bohoslužbě staroslovanský církevní jazyk, psaný glagolicí; na jeho místo vstoupil později jazyk moderní, či latina. Jen epištola a evangelium čte se při mši sv. ze zvláštní knihy chorvatsky. Kniha obsahuje v moderním jazyce epištoly a evangelia na celý rok, pak částky, jež se při mši sv. zpívají: Gloria, Credo, Praefatio, Oratio i Postcommunio a pak některá žehnání, známá pod jménem »Slavet«.

Dnešní buditelé chorvatští jsou Dr. Mate Laginja, advokát v Pule, a kněz Vjekoslav (Alois) Spinčić, oba říšští poslancové za venkovské obce isterské. Ostatní tři říšští poslancové isterští jsou Vlaši.

Spinčić byl profesorem na ústavě ku vzdělání učitelek v Gorici a okresním školním inspektorem. Při říšských volbách roku 1892. nařčen byl z agitování a pobuřování — zemská školní rada ho suspendovala, a to bez pense. Až za rok vyměřil mu sám císař ze své pokladny ročních tisíc zlatých . . .

Zemský sněm isterský zasedal doposud v Poreči (Parenzo), ale letos jest přenesen do Puly. Má 32 poslanců, z nich pouze 8 Slovanů. Pro stálé útoky vlašské poštvané luzy nebyl Slovanům v Poreči pobyt možný. V Pule snad bude lépe.

V Poreči má své sídlo biskup Flapp, rodem Furlán z vlašského Vidma (Udine). Smýšlením je celý Vlach a přítel a miláček liberálně-zednářského panstva. Umí dobře chorvatsky, ale pro Chorvaty srdce nemá. Pastýřský list rakouských biskupů loni na jaře nepodepsal . . .

Chorvati mají tu několik záložen, a první Raiffeisenovku zřídil advokát Matouš Trinajstić v Buzetě.

K povznesení obchodu vínem je v Pule od r. 1892. »Vinarska zadruga«, která sprostředkuje prodej vína chorvatským rolníkům, aby neupadali v plen třetí ruce.

»Družba svetoga Cirilla i Metoda za Istru« podporuje chorvatské školství; zbudovala v krátké době tři školy a mnohým poskytla při stavbě pomoci. Ku podpoře studentstva, hlavně z nemajetných tříd, je »Bratowština hrvatskih ljudi u Istri« v Kastvu.

Po této zemi jel jsem v největším vedru. Byl jsem již schvácen horkem v Terstě, cesta do Puly mi dodala a Pula sama mne dorazila. Nespal jsem celou noc, a moskyti mne tak pobodali, že jsem se druhý den ráno styděl vyjíti na ulici.

Vojenský farář, pan kanovník Úředníček, nás káral, že jedeme v této době do Puly, a měl zcela pravdu, nikomu to neradím. Do Puly se má jeti na jaře nebo na podzim.

Ale za to denní a večerní pobyt v Pule čítám k těm nejradostnějším na cestě. Pan kanovník Úředníček vymohl mi vstupní lístek do vojenského arsenálu a šel zatím naproti jiným Čechům, kteří po parníku z Iky do Puly přijeli. Byli to kněží: p. inspektor Fr. Perutka z Moravy a z Plzně profesor paedagogia Jos. Frank a katecheti Hyneš a Šimáček.

Když jsme prohlídku arsenálu a jedné válečné lodi ukončili, najal pan kanovník Úředníček, náš průvodce, dva fiakry, a jezdili jsme městem. Dělali jsme hrozné pány, nebo pořád jsme slézali a zase do kočáru vstupovali, památnosti města si prohlížejíce.

Pula je město s obyvatelstvem zpola vojenským. V arsenále a v dílnách na ostrůvku v moři spatřil jsem ohromné obrněné koráby, v museu arsenálu různé válečné trofeje, mezi jiným i velitelskou vlajku Dona Juana d'Austria z bitvy u Lepanta.

V Pule ukazují mnoho římských starožitností; amfiteátr, od okolních Slovanů zvaný »divić« (t. j. malý div světa), dle úsudků některých znalců nebyl ani dokončen. Spasné světlo křesťanství zasvitlo tu dříve, než ukončili jeho stavbu.

Slovanská intelligence má tu nákladně zařízenou »čitaonicu«. V Pule je sídlo Dra. Mat. Laginjy, hlavy to chorvatského živlu a probuzení v Istrii.

Jako je němčina armádní řečí u pozemního vojska, tak byla výhradně služební řečí námořnictva rakouského italština. Ale denní listy na konci minulého roku oznámily, že z admiralského velitelství vyšel rozkaz, aby všichni důstojníci válečného loďstva přiučili se chorvatskému jazyku. Jak se proslýchá, je nařízení toto spojeno s úmyslem, z námořnictví odstraniti italský jazyk a nahraditi jej chorvatským.

Večer jsme zasedli k večeři v zahradním hostinci a klidně jsme tam odpočívali.

Když jsme se v Ice zase všickni sešli, zaslali jsme panu faráři Úředníčkovi písemné poděkování, že nám čas věnoval a městem nás provodil.

(Pokračování.)

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. **František Horáček.** [1])

V encyklice, kterou r. 1882. sv. Otec Lev XIII. zaslal biskupům italským, povzbuzuje hlava křesťanstva se zvláštním důrazem k pěstování *věd vůbec* a *přírodních zvláště*, »poněvadž za našich časů takové se těší vážnosti; ony tolikerými slavnými vynálezy všude vzbuzují kromobyčejný obdiv, i vyžaduje přítomná doba na bohoslovci vědění nikoli všední nebo prostřední, nýbrž *výtečné* a *rozmanité*, které se zanáší nejen předměty posvátnými a filosofickými, než i rozumí vědám *přírodním* a *historickým*!« [2]) Nejeví-li se nástupce Kristův jako onen biblický hospodář, který z pokladu svého vynáší na venek »nové i staré věci« — dle toho, jak doba i poměry vyžadují? — Tak se ostatně v Církvi katolické dělo povždy! Každému dějin církevních jen poněkud znalému jest známo, co bojů již bylo podniknuto Církví proti odpůrcům, kteří jali se cloumati na pilířích věčné Pravdy! Při bližším zkoumání dějin těch bude každému zřejmo, jak různý byl za různých časů způsob útoku! Dle toho ovšem také způsob obrany se říditi musil . . . a tak zříme, kterak *apologetiku křesťanská* řídila se dle přísloví: »Paribus armis dimicandum est!« — Za našich dnů zajisté si nevzpomene žádný apologeta, aby skryt za baštami filosofie scholastické porážel nepřítele střelami z těžkých katapultů aristotelovské spekulace [3]) — z té jediné příčiny, že moderní odpůrce pevnosť obchází a z květnatého luhu obhájce vyzývá k souboji pod širým nebem, kde jsou svědky nebe a vzduch, stromy i luka, potoky a řeky, ptactvo i zvěř lesní, hvězdy, měsíc i duha — vůbec celý ensemble přírody! Malí i velcí duchové jsou povoláni k tomu, aby opatřili se zbraněmi ze zbrojnice věd přírodních, jichž zvláště náš věk má nanejvýš potřebí! Empirie! zní heslo odpůrců — empirie! budiž heslem naším! Všaktě při empirické methodě *apologetika křesťanská* může jenom získati a dobyti netušených vítězství.

---

[1]) Ke stati této použito těchto původních spisův: *Bossuet* »De la connoissance de Dieu et de soi-même« Paris 1741. édit. Alix. *Darwin* »Die Entstehung der Arten« Reclam, Leipzig. *Dr. Alexander Giesswein* »Die Hauptprobleme der Sprachwissenschaft etc. Freiburg i. B. 1892. *Herder* »Über den Ursprung der Sprache« Wien 1813. Dr. *Rudolf Kleinpaul*: »Das Stromgebiet der Sprache« Leipzig 1893. *Comte J. de Maistre:* »Les soirées de Saint — Pétersbourg« Paris, Garnier Frères. *Natur* u. *Offenbarung* Münster 1871. B. 17. Revue *des Deux Mondes* r. 1876. a 1892. Dr. Platz: »Der Mensch, Wien, Leo Waerl XI. Hellwald »Die Naturgeschichte d. Menschen« Verlag Spemann, Stuttgart 1882, a j. v.

[2]) . . . »doctrinam non vulgarem neque mediocrem, sed exquisitam et variam, quae non modo sacras, sed etiam philosophicas disciplinas complectatur, *et physicorum* sit atque *historicorum* tractatione locuples . . . quia nunc tanto sunt in pretio et tot praeclare inventis singularem ubique cient admirationem sui.«

[3]) Pro uvarování možného nedorozumění prohlašujeme, že jsme daleci toho, abychom snad scholastické filosofii upírali váhy nebo praktičnosti pro věk moderní! Nicméně každý musí uznati, že filosofie scholastická může s plnou autoritou vystoupiti pouze v *metafysice*, zvláště v *bohosloví*, ana *věda empirická*, která pouze o *indukci* se opírá, ve své jednostranné tvrdošíjnosti ani principů aprioristických, ani postulátů jakýchkoliv uznati nechce, tak že apologetovi nezbývá než sestoupiti do areny a zápasiti rovněž zbraní poznatků empirických!
Pozn. spis.

Ovšem, ne každý jest vyvolen, aby postaven byl na vysoký svícen, odkud by zářilo světlo jeho tisícům — než, kdo nemá sdíleti osud oněch zpozdilých biblických panen, které zapomněly nakoupiti oleje pro svítilny své, ten postará se aspoň o ten trošek oleje, jehož má třeba skrovná lampička jeho! *Jedna* lampička ovšem mnoho neznamená — ale aspoň *jedno sto* lampiček! a máte slušný maják, který ukáže cestu tonoucím plavcům! — To byly myšlénky, které daly podnět k této apologetické práci! Při tom tanula spisovateli na mysli překrásná slova *sv. Bernarda:* »Jsou lidé, kteří studují proto, aby *věděli* — a to je mrzká zvědavosť! Jsou jiní, kteří chtějí věděti, aby druzí *věděli o nich* — a to je nízká marnivosť. Jsou také takoví, kteří chtějí věděti, aby vědomostmi svými získali buď *peníze*, buď *slávu* — to jest mrzká ziskuchtivosť! A jiní jsou, kdož studují, aby jiným sloužili ku vzdělání — to jest *láska*! Posléze jsou také takoví, kteří *studují* pro *vzdělání vlastní* — to jest prozřetelnosť![4]) Jakkoliv člověk sám sebe mnohdy nejméně zná, můžeme říci přece s dobrým svědomím, že to byl hlavně poslední důvod, který nám vtiskl péro do ruky; posloužíme-li tím k poučení jiných, bude nám to k útěše a veliké radosti; nemyslíme, že by nás kdo podezříval ze ziskuchtivosti nebo marnivosti . . . katolický spisovatel, a — zisk a sláva — u nás? A ještě jeden důležitý důvod vybízí nás k práci, důvod ten vyjádřen je ve verši, který zdobí náhrobní kámen *Louise Veuillota,* francouzského katolického publicisty![5]) Tolik na omluvu, bude-li se komu zdáti, že svítilna naše pouze blikotá!

Odstavec první.

Duchaplný spisovatel Joseph de Maistre líčí poměr svaté Církve k profáním vědám následovně: »Náboženství naše (scil. katolické), které jest matkou každé *dobré a pravé vědy*, která vůbec ve světě jest, zajímá se nejvyšší měrou o *pokrok* vědy a jest toho daleko, aby studium věd snad zakazovalo nebo rozvoji jejich bylo na překážku! Naopak schvaluje velice, když na př. zkoumáme povahu všech činitelů, kteří hrají nějakou úlohu ve velikých oněch křečích přírodních, které nazýváme zemětřesením. Pokud se dotýká *Církve*, jež jest *v přímém spojení s Pánem*, táž nemíchá se hrubě do práce služebníků svých! Jestiť sobě dobře vědoma, že jest zde k tomu, *aby se modlila*, a nikoli, aby se *hádala*, *sama dobře vědouc*, *čeho Jí věděti třeba!* Chvalte ji či haňte, obdivujte se jí nebo se snažte ji uváděti v posměch — Církev sv. zůstává nedotknuta, a nad zříceninami města shrouceného otřesy zemskými volá v XIX. stol. rovněž jako v XII. za smilování: Račiž uchrániti, ó Pane, nás, kteří Svátosť Tvoji přijímáme: a zemi, kterou viděli jsme třásti se pro nešlechetnosť naši, upevni, aby srdce smrtelníků poznala, že pro hněv Tvůj metla taková na nás přichází, a pro milosrdenství Tvé opět odchází![6])

---

[4]) Sermo XXXII. ryna Cant. p. 608.

[5]) »l'espère en Jésus, jamais je n'ai rougi de sa foi! l'espère, qu'en le dernier jour, il ne rougira pas de moi!« — (Doufám v Ježíše, za víru v Něho nikdy jsem se nestyděl! Doufám, že o posledním dnu On nebude se styděti za mne!)

[6]) Cômte J. de Maistre »Les soirées de Saint-Pétersbourg.« Tome premier pag. 212. — Paris, Garnier frères libraires-éditeurs.

Církev zajisté, která má na starosti *spásu věřících*, zasáhá do disputů vědeckých *přímo* pouze tehda, příčí-li se některá náuka zjevené Pravdě — jinak ponechává badání učenců volnost úplnou!

Tak jest i v otázce naší! Z písma sv. dovídáme se, že Bůh přivedl k Adamovi zvířata, a tento je pojmenoval: »Stvořiv tedy Hospodin Bůh ze země všecky živočichy zemské a všecko ptactvo nebeské, přivedl je k Adamovi, aby viděl, jak by je nazval: nebo jak nazval Adam každou duši živou, tak jest jméno její. I nazval Adam jmény jejich všecka hovada a všecko ptactvo nebeské i všecka zvířata země.« (Genes. 2, 19. 20.)

Ejhle! co tu otázek namane se duchu myslícímu! *Kterak* naučil se první člověk užívati jazyka? — *Najednou* či *znenáhla?* — *Z vlastního popudu* a *z vlastní moci*, čili Tvůrce byl snad bezprostředně *učitelem* Adamovým? — Či byla snad řeč lidská dílem pouhé *náhody?* A ne-li, *kteří jsou oni činitelé*, již při vzniku řeči působili? — Jaká asi byla řeč prvního člověka? Byla jí hebrejština nebo sanskrit?

Neodvislá věda, která od vystoupení Darwinova a jeho učeníků Huxley-e a Häckela všechny učené discipliny šmahem narážeti se jala na jedno a totéž kopyto, zodpovídala také zmíněné otázky ve smyslu *transformačního evolucionismu*, ač je málo anthropologických, které by závisely na tolikero různých vlivech, jako je lidská řeč! Proto také je rozluštění záhady, o níž jednáme, velice obtížné, jednak proto, že vyžaduje ohromný dějepisný a linguistický aparát, jinak proto, že *srovnavací jazykozpyt* neukončil posud své úlohy — a kdož ví, zdali se mu to vůbec podaří! Nemáme také v úmyslu zabývati se *všemi* uvedenými otázkami, nýbrž omezíme se pouze na tu, kterou nadpis úvahy hlásá. Také nechceme nikomu vnucovati rozluštění naše jako *apodikticky* jisté, nýbrž hodláme ve čtenáři vzbuditi dvojí přesvědčení: Předně: Ta neb ona *hypothesa* o vzniku lidské řeči je jednostranná, *nelogická a odporuje křesťanské anthropologii,* a za druhé: Ta neb ona *hypothesa srovnává se s učením církevním* a opírá se o závažné důvody *empirické* i *filosofické!*

Není tak hnedle otázky, která by ve svých důsledcích byla pro apologii křesťanskou tak důležita, jako otázka naše! Nebo podaří-li se řešiti ji ve smyslu *křesťanské anthropologie,* pokud jest *dogmaticky* ustálena, bude povalena v prach ne *jedna*, nýbrž rázem *celá řada* nekřesťanských náuk. V niveč rozpadne se tvrzení o *zvířeckosti* prvních lidí, o t. z. *differenčním pochodu*, kterým člověk průběhem milionů let dospěl v kulturního tvora, v niveč rozpráší se námitky činěné *biblické anthropogonii*, jakož i tvrzení, že *řeč lidská* je výrobkem čiře *mechanickým*, postrádajícím veškerého *účelného momentu*, v niveč uvedeny budou posléze veškeré ostatní námitky podřízeného řádu. Z toho lze seznati, že naše otázka není jednoduchá karta, nýbrž hotový à tout!

Také již ve starověku zabývali se jí myslící duchové. Tak sděluje Plato, že »asi nejspíše s pravdou se srovnává mínění, dle něhož vyšší jakási *mocnosť*, a to *nadlidská*, první jména předmětům udělila, tak že nutno jest je za pravá míti«. [7])

---

[7]) Kratylus 438 C. — Srovn. Dr. Giesswein »Die Hauptprobleme der Sprachwissenschaft« pag. 141.

Nejhorlivějšími přívrženci theorie *o přímo* božském původu lidské řeči byli *talmudisté*, kteří anthropomorfismu tak holdovali, že učili, že Bůh naše prarodiče hebrejštině nejinak vyučoval, než jak se děje ve škole s malými žáčky, jimž učitel hlásky a slova *předříkává* a potom dává opakovati. *Hebrejština* totiž po drahně věků nejen od talmudistů, než také i od katolických bohoslovců byla považována za *první řeč* na zemi. [8])

Theorie pak talmudistů, t. zv. *tradiční* (lépe: *paedagogická*) také mezi katolickými bohoslovci našla své apologety. Tak vydal Süssmilch r. 1766. spis, v němž hleděl dokázati »dass der Ursprung der menschlichen Sprache göttlich sei« (Berlin 1766.). Základní věta Süssmilchovy theorie zní: »Řeč dovede vynalézti pouze duch, vládnoucí u vysokém stupni *mohutností rozumovou;* avšak rozumová činnost není možná bez řeči« — ergo: Mluvu nemá člověk *sám ze sebe*, nýbrž od nějakého vyššího ducha *mimo sebe*, kterým mohl býti toliko Tvůrce sám, aneb nějaký anděl!

Téhož mínění byli také bohoslovci a někteří filosofové ve Francii — *abbé Sicard*, jenž ve své mluvnici z r. 1799. takto se pronáší: »Il a fallu que le Créateur donnât à l'homme et *l'instrument* de la parole et *la manière* de l'employer et de s'en servir«.[9]) Také hluboký myslitel *J. de Maistre* popírá možnost, že by člověk bez *přímého přispění* Tvůrcova dovedl mluviti: »Žádná řeč nemohla býti vynalezena, ani od jednotlivce, jehož by jiní nebyli poslouchali, ani od mnohých, kteří by se nedovedli srozuměti. Člověk mluvil od počátku, *poněvadž bylo mluveno k němu!*« [10])

Bonald šel ještě dále se svým paradoxon: »Il est nécessaire que l'homme *pense sa parole* avant de parler sa pensée« — Člověk musí dříve mysliti své slovo, než vysloví svou myšlénku!« Výrokem tímto objasnil rázem celou situaci a soustředil *tradiční náuku* v této zásadní thési: ***Řeč byla dříve nežli rozum, řeč jest matkou rozumu! Bez řeči není rozumu!***

Kdyby to byli *tradičníci* tušili, že jejich výstřední theorie přivede je do sousedství — *darwinovských evolucionistů*, kteří — ovšem mutatis mutandis! — rovněž tvrdí, že *mluva zplodila rozum!* »Homo animal *rationale*, quia *orationale*« — »Člověk je tvor rozumný, protože mluví« — děl již arcimistr materialistů *Hobbes!* Ovšem, *evolucionisté* jsou daleci toho, aby doznali, že první člověk naučil se mluviti od Boha; nýbrž znenáhla, »diferenčním pochodem« zdokonalil člověk opičák zvířecí skřeky na lidskou mluvu, načež se rozbřesklo v hlavě prvočlověka první rozumné jitro. — Kterak se stalo, že duchové tak

---

[8]) »Von den Alterthümern des Josephus und den Targumim oder chaldäischen Paraphrasen des Onkelos . . . bis auf Anton (i. J. 1800) haben Christen und Juden dessen (scil. des Hebräischen) Ansprüche (scil. als Ursprache) als beinahe endgiltig entschieden betrachtet. Viz: Cardinal Wiseman »Zusammenhang zwischen Wissenschaft u. Offenbarung« pag. 13.

[9]) »Bylo třeba, aby Tvůrce udělil člověku i nástroj řeči, i sdělil mu způsob, jak by téhož užívati měl.« (Législation primitive.)

[10]) »Nulle langue n'a pu être inventée, ni par un homme, qui n'aurait pu se faire obéir, ni par plusieurs, qui n'auraient pu se faire entendre. L'homme avait parlé d'abord parce qu'on lui avait parlé.« Les soirées de S. Pétersbourg I, pag. 83.

prozíraví, jako *de Maistre*, neuznávali nebezpečí, které v sobě theorie tradiční chová? — Příčinu toho třeba hledati ve falešné domněnce, že *člověku nelze mysliti beze slov* — kteráž domněnka *zdála se býti povýšena nad veškeru pochybnosť, zvláště když učený profesor Max Müller* na universitě v Oxfordě prohlásil *totožnosť myšlénky a slova* za psychologické dogma! Ve spise »Science of Thougt« dí učenec ten s určitostí, která nižádné pochybnosti nepřipouští: »Dovolávám se základní věty jazykozpytu, kterou lze také považovati za základní větu myslovědy, totiž, že *řeč a myšlénka*, ač jinak rozpoznatelné, jsou *nerozlučny*, tak že ani nic skutečně nemyslíš, čeho bys nevyslovil, ani ničeho skutečně nemluvíš, nač bys nutně nemyslil . . . Filosofie i jazykověda, obě zjistily faktum, že *mluva je myšlénka a myšlénka je mluva*«.[11])

A přece se má věc poněkud jinak! Ovšem, nelze popříti, že *obyčejně* myslíme pomocí *slov, ani v duchu* opakujeme přiměřená slova, aniž bychom jich na venek pronesli. Psychologický pochod ten jest obdobný s opakováním nějakého oblíbeného nápěvu v hlavě; ano, mnohdy nám zní popěvek často slyšený v duši s takou houževnatostí, že se nám stává až nepříjemným — *v duši* pravíme, jelikož ústroj sluchový při tom se chová nečinně. Avšak velice se mýlí, kdo se domnívá, že *k myšlení vůbec je třeba slov a bez těchto že bychom ani nebyli schopni myšlení!* Přece nebudeme upírati rozumu *hluchoněmým*, oněm ubožákům, kteří očividně myslí, aniž by měli i představy o tom, jak zní *mluvené slovo!* Kterak tedy myslí hluchoněmý člověk? Pomocí představ, duševních obrazů (pictura mentalis), a na vyšším stupni výchovy pomocí pojmů, *přímým nazíráním* čili vnitřní *intuicí*, kterou *scholastikové* nazvali *intentio, verbum mentis!* Ano, jdeme ještě dále, tvrdíce, že *myšlení exaktní pouze* prostředkem *intuice* se daří, jelikož slova by byla při tom jenom na překážku! Tak dí *Steinthal:* »Geometrisches Denken ist sprachloses, anschauendes Denken; ein geometrischer Lehrsatz ist eine intellectuelle Anchauung«.[12])

Ostatně je celá theorie *tradicionalistů*, recte řečeno *didaktická* tak dokonalý »circulus vitiosus«, že si protivníci ani lepšího nedovedou přáti. Nižádný člověk prý nedovedl vynalézti řeči, poněvadž k tomu je potřebí rozumu; rozumování však (prý) bez řeči není možné. Tato premise stanoví tedy, že první člověk, učeň Boží, byl *bez řeči i bez rozumu!* A přece *porozuměl* tomu, čemu ho Tvůrce učil? — »Tomu ať rozumí kdo chce — však logický duch myslící pochopil by snáze kvadraturu kruhu, než tuto didaktickou theorii! Nechybíme také tvrzením, že zmíněná theorie je *v přímém odporu s písmem sv.!* Čtemeť zajisté, že Bůh stvořil člověka *k obrazu a podobenství Svému* — než, jaký by to skýtal první člověk »obraz Boží« bez rozumné duše! Tu ani akrobatika »tradicionalistů, přisuzujících Adamovi pouze

---

[11]) »I call the fundamental tenet of the Science of Language and what ought to become the fundamental tenet of the Science of Thougt, namely, that language and thougt, thoug distinguishable, are inseparable, that no ony truly speaks who does not thinks ... Both, philosophy and philologg had etablished the fact that language is thougt and thougt is language.« Science of Thougt p. 63. and 82. — Srvn. Dr. Alex. Giesswein l. c. pag. 159.

[12]) Steinthal, Abriss der Sprachwissenschaft S. 360.

»animam rationa*bilem*« — duši s rozumem pouze v zárodku klíčícím — nezpomůže, ano nade vši pochybnost jasno je, že první člověk, ač měl-li Zjevení vůbec schopen býti, od prvního počátku měl »*animam rationalem*« — duši *činně rozumnou*, a nikoliv jakousi *problematickou mohutnosť*, která teprve povolným postupem stala by se aktuální! Toť přímo učení *Darvina* a jeho stoupenců, kteří si libují v theorii milionů nicek, z nichž milionové let teprve vytvoří jedničku! — —

»A co bude z člověka, který ze společnosti lidské vyloučen, stráví svůj život mezi divou zvěří? Přivede-li se k článkovité řeči *z vlastního vnitřního popudu a z vlastní síly?* A bude-li to vůbec »*tvor rozumný?*« — tak dotazují se *tradicionalisté* přívrženců z protivného tábora s vítězným důrazem, očekávajíce, že soupeř složí zbraň a pokorně odpoví: »Nikoliv, člověk zmíněný bude hotovým zvěrem, který s vlky bude výti, s medvědy bručeti, s havrany krákati a se skotem bučeti, ale nikdy se nevyšine na stupeň mluvící a myslící bytosti.«

Avšak není ni nejmenší příčiny k takovému přiznání, ať se již dovoláváme psychologie nebo zkušenosti. Naopak lze uvésti četné příklady, kde děti, samy sobě zůstavené, vynalezly sobě zvláštní řeč, která stavbou a hláskoslovím k žádnému jinému jazyku nedala se přirovnati.

Pro zvláštnosť budiž vzpomenuto, že dle *Herodotova* sdělení již egyptský král *Psammetich* učinil zajímavý pokus s tím úmyslem, aby byla zjištěna prvotní mluva lidská, dle čehož by bylo lze posouditi, který národ je na zemi nejstarším. Na rozkaz králův svěřena byla dvě novorozeňátka jistému pastýři s tím doložením, že mají vychována býti v úplné odloučenosti od lidí, a že v jejich přítomnosti nesmí nikdy ani to nejmenší slůvko býti promluveno! Tak se také stalo; ale přes to vytvořila sobě nemluvňata ona článkovanou mluvu, první pak slovo znělo prý *bekos*, což ve frygickém jazyku znamená chléb. — Také německý císař Bedřich II. učinil prý podobný pokus s párem nemluvňat; tato však brzo zahynula.

Dále sděluje *Racine* o dvou dětech, které v lesích ve vůkolí Chalons-sur-Marne divoce vyrostly a vespolek článkovitou řečí dovedly se srozuměti.

Než, Herodotovu zprávu dlužno bráti s patřičnou dávkou ostražitosti, jelikož tento spisovatel, jak známo, libuje si u vypravování anekdot, jichž správnosť je velice pochybná; pokus Bedřicha II. se nezdařil, a pokud se týká zprávy jinak hodnověrného *Racine-a,* tu na nejmíň jest oprávněna pochybnosť, zdali zmíněné dítky ve svém cikánském dobrodružství úplně od společnosti lidské byly odloučeny. Také pověstný *Kašpar Hauser*, který druhdy od přívrženců Rousseau-a pozdraven byl jako »nelíčené evropské dítě přírody«, z mnohých příčin nemůže uveden býti za důkaz proti *tradiční theorii.*

Teprve ve druhé polovině našeho století, kdy dětské dušesloví začalo býti intensivněji pěstováno než dříve, podařilo se zachytiti několik neklamných příkladů *o samočinnosti dětské* v tvorbě mluvy lidské při vyloučení téměř veškerých cizích vlivů; ano, dovolíme sobě připomenouti přes veškeren vliv vychovacích činitelů v nejbližším sousedství duše dětské působících! Americký lékař Dr. Hun sděluje

několik případů, z nichž uvedeme následující, který přinesl lékařský věstník »Monthly Journal of psychological Medicine 1868.« pod nadpisem: »Singular, development of language in a child.« (Obzvláštní vývoj mluvy u jednoho děcka.) Je řeč o holčičce půl páta roků staré, živé letory, zdravé a chytré. Když jí byly dva roky, zpozorován u ní pojednou nedostatek mluvy (mateřské), tak že konečně nedovedla kromě »mama«, »papa« vysloviti ničeho srozumitelného. Brzo však objevilo se, že sice mluví, avšak že užívá výrazů neznámých, které sama *vynalezla;* neboť, ačkoliv dobře rozuměla tomu, co k ní jiní hovořili, neužívala přece při odpovědech slov svého okolí. Bratr její, o 18 měsíců mladší, naučil se její řeči, a oba mnoho vespolek žvatlali. Jinak mluvil hošík s matkou a čeledí anglicky, jak se tomu od chůvy byl naučil . . . avšak se sestřičkou mluvil jazykem docela jiným!

Dr. Hun přičinil se o sestavení jakéhosi slovníčku této samorostlé řeči, jejíž poklad ovšem obsahuje pouze 21 slov — avšak podivuhodná je permutační zručnost, která elementární chudobu dostatečně nahrazuje! Asi 3—4 slova upomínají sice na francouzský původ, a Dr. Hun domnívá se, že dítě si je osvojilo didaktickou cestou. Jsouť to slova *feu* (fö), kterým děcko označovalo oheň, slunce, světlo, doutník; *tout* (tu), každý, všechno; *ne pas*, nikoli; piti (franc. petit) slul její bratr; *ma* znamenalo já — ale pochybno jest, zdali je totožné s francouzským *moi*. — Ostatní slova jsou úplně *samorostlá* a vykazují podivuhodný systém *reduplikace*, která moderním jazykům jest téměř cizí: *miňo-miňo* znamenalo voda, práti, mýti, koupati, lázeň; *go-go* znamenalo mls, cukr, koláč a t. p.; vaia-vaiar — černý, mouřenín; gumigar sluje vše jedlé, maso, chléb, zelenina — také kuchař! Bratr děvčátka navrhoval pro kuchaře slovo *gna-migna* — avšak nepochodil! Malá linguistka trvala rozhodně na svém gumi-gar! *Deer* byl výraz pro bernou minci; *beer* (čti bír) — tak zněla kniha, škola; *peer* (pír) míč; *bau* voják, hudba; *odo* vyjíti, vzíti, poslati; *keh* byl název pro znečištění jakékoliv; *pa-ma* spáti, postel, polštář. — *Složeniny:* Nepa fö — není teplo; mia vaia-vaiar černý kožich; ma odo musím ven; gar odo, poslati pro koně. Boha nazývalo dítě *gaän*; za trvalého deště stávalo se, že se děti modlily, přicházejíce k oknu a prosebně volajíce: Gaän odo migno-migno, fö odo = Bože, vezmi déšť a pošli slunce!

Také syntaxe této mluvy byla soustavná a při tom samorostle rázovitá. Tak na př. slovo *odo* stojící před předmětem značí *vzíti*; stojí-li za předmětem, má význam opačný, *poslati*, *dáti*; tak *fö odo* = slunce poslati, *odo fö* = slunce poslati pryč.

Slova *papa*, *mama* také zde udržela svou internacionální hodnotu; avšak *papa-mama* znamená tolik co kostel, kříž, kněz, modlitební kniha, modliti se atp. Biskupa v plném ornátě nazývali děti vojínem — *bau*, jakoby tušily souvislost s významem »miles Christi«!

(Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Část čtvrtá.

O vlastnostech a povinnostech učitele.

Stará škola žádala, aby učitel byl tělesně i duševně zdráv, aby byl zbožný, vzorem svých žáků v řeči, jednání a ve všem životě. Učebným předmětům měl dobře rozuměti. Měl znáti předepsané učebnice dle obsahu, ovšem také školské zákony a nařízení. Neměl jen věděti, *čemu* mládež učiti, ale také, jak ji učiti má. Má býti dbalý dalšího vzdělání; má pilně čísti užitečné a dobré knihy a spisy.

Při vyučování ať činí pozorování, to ať si zapisuje. Ať se nestydí přiučiti se od jiných učitelů něčemu dobrému. Ať ochotně přijímá rady a pokyny svých představených a jich si všímá. Jestli zastává úřad obecního tajemníka, účetního, ať si osvojí potřebné vědomosti. Ať umí hráti na varhany předepsané písně dle pravidel a bez chyb.

Kurendy se sešijí do zvláštní knihy. Učitel má vůbec všecky záležitosti svého úřadu nejsvědomitěji konati. Má se na vyučování připravovati modlitbou a přemýšlením o tom, čemu bude vyučovati.

Modlitbou a rozjímáním vůle sílí, rozum se osvěcuje, vášeň se utišuje; obcujíce s Bohem, naplňují srdce svatou láskou, ozbrojují se trpělivostí a bývají potěšováni nebeskou útěchou. Učitel, který se připravil k učení studováním a modlitbou, předstupuje před žáky jako posel z vyššího světa. Jeho tvář stkvěje se svatou pozorností podobně, jako zářila tvář Mojžíšova po jeho rozmluvě s Hospodinem, a napomíná-li své žáky k dobrému, mají slova jeho zvláštní, srdce uchvacující moc, neb on netoliko ví, čemu učí, nýbrž i cítí a miluje to. *Učitelé byli proniknuti přesvědčením, že i při výchově člověk jen seje a sází, ale Pán Bůh dává zdar.* Měli vždy na mysli onu důležitou pravdu, která dnes pohříchu je ode mnohých vychovatelů nevšímána: *že Bůh je nejvyšším vychovatelem člověka*, že všecko namáhání vychovatele-člověka nevydá ovoce, nepomůže-li Bůh svou milostí. *Modlitba je nejvydatnější pomůcka vychovavací, a výchova bez modlitby nemůže zušlechťovati srdce chovanců.*

Výchova nové školy užívá modlitby měrou nejskrovnější, aby se nemohlo říci, »že se děti ve škole již ani nemodlí«, a proto se nám zdá, že nová škola se svými přečetnými a drahými pomůckami může tak málo činiti pro opravdové zušlechtění a mravní vzdělanost povahy, a že neví si rady s přibývající divokostí mládeže. Učitel byl povinen ustanovenou dobu vyučovací přesně zachovávati, vyučoval dle rozvrhu hodin, který býval jako nyní ve třídě vyvěšen. Vyučovací doby měl skutečně užiti pouze k vyučování. Užíval jen schválených učebnic, jež vydával c. k. knihosklad jako nyní. Všickni žáci

byli stejnou měrou zaměstnáni. A jelikož učitel zastupoval u žáků rodiče, měl si dáti záležeti na tom, by vedl žáky k dobrému a před zlým je láskou a vážností varoval. Denně znamenal scházející žáky do katalogu.

Obzvláště přihlížel u žáků k poslušnosti, pořádku a klidu, pilnosti, čistotě, studu, svornosti, ochotě a zdvořilosti; pilně měl na zřeteli zdraví a zevnější chování dětí. Na cestě do školy nebo ze školy měly se děti způsobně chovati. Neměl trpěti ve škole dětí se všelikou vyraženinou na těle, která byla buď nakažlivá, nebo vzbuzovala ošklivost. Ve třídě nemělo býti příliš teplo, po vyučování mělo se větrati, prach a smetí měly se stírati každého druhého dne. Aby ve škole byla kázeň a pořádek, musí učitel býti u dětí ve vážnosti. *Toho docílí svými vědomostmi a mravnými dobrými vlastnostmi, mužným, slušným a konsekventním chováním.*

Učitel nevycházej za vyučování ze třídy; nebuď ve škole roztržit, k dětem se nechovej příliš shovívavě, ale také nebuď tvrdý, buď jako milující, ale rozumný otec. Nepřehlížejž chyby, ale čiň rozdíl mezi pokleskem dětské nepozornosti a přestupkem ze zlomyslnosti. Pokud je naděje na polepšení, neužívejž tvrdých trestů. Při trestání a odměňování buď moudrý a bez strannictví spravedlivý.

Ku potrestání velikých chyb jest užívati jen prutu a u větších žáků také hůlky. Nemá se tělesně trestati bez předcházejícího oznámení u místního duchovního správce a bez jeho svolení.

K představeným buď zdvořilý a uctivý, jejich příkazy poslušně vykonej. Domníval-li by se, že jest mu křivděno, má způsobně, zdvořile a v pravý čas věc vyššímu úřadu přednésti a pak očekávati výsledku. Insubordinace skutkem a hrubými slovy se vždy přísně trestá. K rodičům buď zdvořilý a přívětivý. S domem otcovským buď ve spojení. Rodičům neposílej všeliké nemilé vzkazy po žácích nebo cizích osobách; tím povstává nedorozumění a nepřízeň k učiteli.

Učiteli, buď mírumilovný a vyhýbej se každé vádě a hádce! Školní budovu, které používáš, opatruj jako svůj vlastní majetek.

Veškeré chování učitelovo jak v domácnosti, tak u veřejnosti buď vzorné. V domácnosti učitelově panujž pořádek, čistota, mír a manželská svornost, dobrá kázeň a hospodárnost.

Ve škole, jakož i mimo školu budiž vždy čistě a slušně oděn, vůbec varuj se všeho, čím bys se státi mohl směšným a trestuhodným.

Učiteli zakázáno jest hráti v hospodách při svatbách, posvíceních a jiných veřejných tanečních zábavách. Není dovoleno, aby obchodoval s něčím nebo provozoval nějakou živnost. Zapověděno však není, aby v prázdné době dovoleným způsobem si vydělával, též manželka jeho může si zaříditi nějaký obchod mimo školní budovu.

Vizmež zase, jaké důležité povinnosti ukládá učiteli nová škola. Uvedeme pro lepší a snadnější přirovnání jen věci, které se doplnily, nebo vynikly.

Učiteli zakázáno jest všelikého zlého užívání školy a svého postavení ke škole *k rejdům politickým, národním a náboženským se zdržovati.*

Nařízení toto uvedlo již mnohého učitele do velikých nesnází, zvláště ve smíšených obcích, a to dle víry, nebo dle národnosti a jinak. Naše doba jest pohnutá, a každý, kdo jen poněkud se súčastní

života, bývá stržen do proudu, třebas při největší obezřetnosti a zdrželivosti. Jak snadně zabředne učitel do vyšetřování, leží na snadě. Učitel může býti přeložen »ze služebních příčin« pouze pro domnělé agitování při obecních volbách.

Nemá-li učitel míti účast v politických věcech, pak by bylo lépe, aby ani takových práv neměl v zákoně vytknutých. Může se státi třebas toto. Jest volba volitelů do sněmu ve venkovských obcích. V obci kolují různé kandidátní listiny. Při volbě sestaví si učitel kandidáty dle svého přesvědčení, zeptá se svého souseda, koho bude voliti, soused mu to řekne, a tu shledá učitel, že by mohl voliti jiného, spolehlivějšího a upozorní ho na to, soused poslechne, poví tu radu dále, a tak se stane, že původně určený kandidát zůstane v menšině. Tím ovšem jest uražena nejen strana, jež původního kandidáta navrhla, než i propadlý kandidát sám se rozhněvá, že se mu stala taková hanba, a, věc se oznámí jako politická agitace. Jest vyšetřování.

Obecní volby jsou vypsány. Někteří členové starého obecního zastupitelstva byli ke škole nepřízniví. Učitel svým známým navrhne za členy obec. zastupitelstva, které se voliti má, muže, o kterých jest přesvědčen, že by lépe působili pro školu i obec. Učitelův návrh se uskuteční, ale závoveň jest učitel udán pro agitace v obecních záležitostech.

Jiný příklad. Někde si pomáhají heslem: »Svůj k svému!« Učitel sedě mezi známými, vypravuje o tomto heslu. V obci jest několik židů, kteří se k české národnosti nevšímavě chovají, poukáže k tomu, že by křesťané neměli vše bráti od židů a měli podporovati křesťanského obchodníka atd. Někdo donesl tuto řeč v soukromí pronesenou židovi obchodníku, a ten ve spojení s ostatními židy oznámí, že onen učitel jest »hrozný antisemita«, a p. v. Učitel má vyšetřování.

Vůbec lidé velmi rádi žalují a se soudí. Není křesťanské lásky. Mstivosť a touha po odvetě se probouzí za každou malou utrpenou křivdu. A kdo má z toho výhodu? Více přemáhání sama sebe by neškodilo, držeti všeliké ty mrzké vášně na uzdě!

Učiteli jest zakázáno, ukládati dětem školním nějaké práce, které s kázní školní se nesrovnávají, nebo s účelem vyučování nesouvisejí.

Kdyby na př. učitel chtěl poslati žáka po vyučování s listem na poštu v místě, jedná proti tomuto příkazu.

Učitel nemá užívati školních místností ani jich dávati jiným užívati takovým způsobem, který se nesrovnává s tím, k čemu jsou zřízeny. Ve příčině opravy má se správce školy obrátiti k místní školní radě.

Dle toho správce školy nemusí dovoliti, by se ve školní místnosti konaly ku př. v prázdný den nějaké volby a p. v., neboť nesrovnává se to s účelem vyučování. A přece v některé obci není vhodnější místnosti, a obec zaplatila veškerý náklad na stavbu školy!

Učitelé mají čtvrt hodiny před početím vyučování k dětem dozírati. Děti nesmějí býti bez dozoru.

Vyučování počíná v určité době. Rodiče jdouce po svém zaměstnání, pošlou děti do školy třebas o celou hodinu dříve, než vyučování počne. Škola jest však zamknuta, učitel není povinen

dříve přijíti do školy. Děti běhají tedy před školou, jiné si zajdou jinam, dětského křiku všude v okolí školy. A což když prší, sněží, mrzne? Záleží na správci školy, vezme-li zodpovědnost tu na sebe. Lidumilnost to sice káže, ale litera zákona o tom neví. Zůstane-li žák z trestu po škole, má býti pod náležitým dozorem a ten vykonává učitel. Učitel jest tedy také trestán. Dozor na jednotřídce jest snadný, nesnadný však na školách vícetřídních. Učitelská porada stanoví způsob dozoru. Jak viděti, mají učitelé dosti povinností; usnášejí se obyčejně tak, že vykonává dozor jednotlivý v jisté době. Ve všech třídách nemůže zároveň býti, chodí tedy po chodbě a nahlédá občas do tříd.

Stalo se: V létě byla okna před vyučováním ve školní světnici v prvém poschodí otevřena. Žáci se scházeli. Dozor tu byl. Učitel procházející se po chodbě slyší najednou ve druhé třídě křik a divný lomoz. Vkročí do třídy a vidí skoro všechny žáky státi u jednoho okna. Káže, aby se odebrali na místa, a tu teprve žáci sdělují s učitelem, že jistý chlapec vylezl oknem na římsu pod oknem. Učitel se překloní a vidí skutečně na úzké římse dřepěti hocha. Pomůže mu do třídy. Hoch se díval oknem a hrál si kovovým lesklým knoflíkem, knoflík mu spadl na římsu a zůstal tam ležeti. Chlapec vyskočil bez rozmyšlení na okno, chytl se rámu a pustil se na římsu. Pomysleme, že by byl hoch spadl a poranil se, nebyl by býval potrestán učitel, který dozíral?

Jiný příklad: Učitel nechal dva »dobroděje« po škole. Kluci plakali a položili hlavy na ruce a vzlykali. Učitel zamknul třídu a odešel, ale za malou chvíli přišel zase zpět. Odemkne a vidí světnici prázdnou, dívá se pod stolice, za skříň — nikde nic. Rozumí se, že se lekl. Nahledal se dost a přemyšleje, kudy mohli utéci, odešel znepokojen domů. Nazejtří věc vyšetřil. Po odchodu učitelově z třídy pravil Josef k Františkovi: »Utecme!« Franták: »A kudy, když jsme zamknuti?« »Oknem!« zněla odpověď. »Spadneme!« namítal Franták. Josef: »Neboj se, však umíme šplhati!« Franták: »Ale po čem?« Josef: »Blízko u zadního okna jest ryna, té se chytneme a jsme hned dole. Strč knížky pod kabát! Pan učitel se podiví a bude míti strach.« Ze třídy v prvním poschodí se pustili k zemi a hned vzali nohy na ramena.

Takových a podobných událostí by se dalo napsati dost!

Zřízenci při železné dráze říkají, že stojí vždy jednou nohou v kriminále, o učiteli nové školy lze též tvrditi, že jednou nohou též stojí v disciplinárním vyšetřování.

Správce školy má právo dáti dovolenou do tří dnů;[1]) na školách jednotřídních uděluje tuto dovolenou místní školní rada. Každé dovolení budiž oznámeno okresní školní radě. Toto ustanovení béře se někde velmi přísně, tak že učitel v týdenní ferialní den, chce-li někam přes pole jíti, potřebuje dovolené. Jest tomu tak, jako by byl pod ustavičným policejním dohledem.

Správce školy odpovídá za to, aby se správně vedly úřední knihy a spisy. Třídní knihy vedou učitelé, koncem týdne zapisují do týdenníku projednanou učebnou látku.

---

[1]) V Čechách všude jen místní školní rada.

Správce školy a inspektor kontrolují, zdali v té době projednaná učebná látka se také shoduje s dobou, která jest naznačena v rozdělené učebné látce pro celý rok. Taktéž do protokolu o měsíční řádné poradě se zapíše o tom zpráva. Při každé škole má býti též školní kronika, do níž se mají zapisovati památné události, týkající se školy. Lze se domýšleti, že někdy se všelicos nemístného zapíše. Tak jsme četli v jedné kronice školní: »Roku 187 . . nestalo se nic památného, leda, že slavná obec přistavěla pro učitele ke škole krmník a pořídila nad ním kurník«. A jinde jsme četli: »V měsíci červnu r. 187 . . . strhla se hrozná bouře nad obcí H., hrom udeřil do stodoly našeho ct. pana purkmistra a zapálil ji. Jest litovati, že hrom udeřil právě do stodoly zasloužilého našeho pana purkmistra.

Správě školy jest dohlížeti ke vnitřním záležitostem školním a říditi je; zvláště jest správce povinen přihlížeti k tomu, aby řád školní bedlivě byl zachováván.

Správci školy náleží, pokud toho čas jeho dopouští, navštěvovati vyučovací hodiny svých spoluučitelův a naléhati na to, by nepořádky a zlé zvyklosti byly odstraněny. On zasílá všecka písemní úřední podání, učitelů se týkající.

Došly-li by z venku nějaké stížnosti, nebo nějaká přání, oznámí to správce školy učitelům, jichž se týče. Učitelé mají správce poslušni býti, kdyby však správcovo nařízení odporovalo zákonu nebo školnímu řádu, jest učitel povinen oznámiti to okresní skolní radě. Na vícetřídních školách bývá měsíčně řádná porada, v níž se projednávají školské věci, výnosy, nařízení vyšších úřadů školských se přečítají a vysvětlují; podává se zpráva o docházce školní, prospěchu a mravův žáků a o hospitování správce, pak se rokuje o kázni školní, o postupu při vyučování a p. v.

Trestati dítě na těle není v nižádném případě dovoleno.

Jak viděti, jest povinností hodně. Zanedbávání některé povinnosti má v zápětí disciplinární vyšetřování.

Stará škola znala také tresty pro nedbalé učitele, ale představení byli velmi zřídka nuceni, trestů užívati. Pamatujeme se pouze na jeden příklad, kdy učitel byl na jiné působiště přesazen, a to se stalo hrubým porušením honebního zákona; učitel se dopustil v neděli, v čas velkých služeb Božích, z náruživosti toho, že honil v cizím revíru.

Jestli školdozorce staré školy shledal, že učitel byl nedbalý, vytknul mu to a poznamenal si v protokolu.

Místní duchovní správce chodil pak častěji do školy, aby učitel byl dbalejší. Nepolepšil-li se, byla mu udělena důtka a pohroženo mu vyšetřováním. Po druhé byl předvolán ke školdozorci a tam mu udělena důtka s pohrůžkou, že pozbude služby. Žil-li s obcí v nesvornosti a v hádce, a dokázalo li se, že jest vinen, a zůstalo-li veškeré napomínání bez výsledku, byl přesazen na místo méně výnosné, a, jestli i tam měl nedorozumění s obcí jeho vinou vzniklé, byl sesazen. *Zakořeněné opilství a insubordinace byly trestány propuštěním z úřadu učitelského. Tytéž následky očekávaly učitele, který byl zdivočilých mravův a dokázáno-li mu bylo svůdnictví mládeže.* Ublížil-li učitel bitím žákovi na zdraví, náleželo vyšetřiti a trestati takový čin soudním úřadům.

V nové škole vyskytuje se disciplinární jednání s učiteli velmi zhusta, a skoro většina učitelstva poznala ze své zkušenosti, v čem toto spočívá.

Všeliké povinnostem odporující chování se učitelů kárá buď správce školy jako přečin služební, neb okresní rada školní ústně nebo písemně, nebo je stíhá zemská školní rada disciplinárními tresty. Tyto jsou: 1. důtka; odnětí úřadu nadučitele nebo ředitele; přesazení na místo jiné učitelské se sesazením v hodnosti, nebo bez sesazení a propuštění ze služby školní. Důtka má za výsledek, že učitel neobdrží zvýšení služného a po dobu tří let nedostane lepšího místa. Zemská školní rada není vázána postupným pořádkem v trestání.

Nejčastěji bývají učitelé ve vyšetřování pro tělesné trestání žáků. Že učiteli není dovoleno žáky tělesně trestati, vědí všickni, jak žáci, tak rodiče a jiní. Tím učitel již u lidu značně klesl, vidí v něm jen sluhu svých dětí, a nikoliv náměstka rodičův. a po nich největšího dobrodince žákův. Upříti nelze, že výchova dle katolické mravouky v době naší poklesla v katolických rodinách, ve společnosti a též i ve škole. Zapomíná se na výroky Písma svatého: »Máš-li syny, cvič je a shýbej je (k poslušnosti) z mládí jejich«. A jinde: »Neodjímej od pacholete kázně, nebo, budeš-li je mrskati metlou, neumře. Ty je metlou mrskati budeš: a duši jeho z pekla vysvobodíš. A naše přísloví dí: »Metla (to jest zasloužené trestání vůbec) vyhání děti z pekla.«

Ve staré škole se netrestalo tělesně, že žák některý nemohl věc dobře pochopiti, pěkně psáti, krásně zpívati, *nýbrž trestaly se mravní poklesky: lenost, lež, neposlušnost, vzdor a p. v.*, děti měly bázeň a varovaly se poklesků, jiné to viděly a braly si příklad. Osvědčilo se, kde jest kázeň, tam jest bázeň. A neznáme člověka, který by se chtěl bez příčiny zlobiti a někoho bíti. To by byl jedině blázen. Učitel, jako vzdělaný člověk a vychovatel, který jest pod tolikou dohlídkou a kontrolou, hledí ze vší síly a moci, by dostál zadost svým povinnostem, od vyplnění jejichž závisí jeho postup a větší služné. A nyní ve třídě jeho ne jeden, ale několik se vyskytne rozpustilých, lhavých, lenivých žáků atd., jsou, jak se říká, »všemi mastmi mazáni«. Takové děti trýzní učitele a kazí jiné spolužáky.

Dovolené disciplinární prostředky jsou: výstraha, důtka, stání v řadě lavic nebo vystoupení z lavic, zadržení ve škole pod náležitým dohledem, předvolání dítěte před konferenci učitelskou a konečně vyloučení na čas ze školy. *Uznati třeba, že to jsou snad dostačitelné prostředky pro citlivé a dobře vychované děti, ale naprosto jsou bez účinku u dětí zanedbaných, kterých jest, žel Bohu, většina!*

Stručné příklady: Učitel vyučuje, vyvinuje důležité pravidlo. Vidí žáka, který si hraje, vyvolá ho, aby odpověděl; nevěda, o čem jest řeč, odpovídá nesprávně. Učitel ho napomene. Vyučování pokračuje, napomenutý žák opět si hraje, zase jest vyvolán, neodpovídá. Učitel mu udělí důtku. Místo, aby se polepšil, šeptá, ohlíží se, směje se, dává na jevo, že chce úmyslně učitele rozzlobiti. Učitel ho opětně vyvolá, zase nic. Za trest nechá ho státi v lavici. Ale nyní svádí ještě více okolí k nepozornosti. Učitel ho postaví z lavice. Zde tropí různé komedie, šeptá všelicos do ucha, žáci se počnou smáti, hledí na něho, nikoliv na učitele. A jest konečně zadržán po škole. Jak dlouho se tam učitel s ním zavře? Stalo se, že rodiče přišli pro

něho do školy, tam učiteli nadávali a p. v. Jindy byl žák rád, že učitel ho po škole zadržel; nemusil chovati malou sestru, pleti, kopati, atd. A když takový žák jest předvolán před učitelskou konferenci, a tam mu správce vše mírně rozloží, předloží a napomene, má skloněnou hlavu, tvář rukama pokrytou a dělá, jakoby plakal; ale když odchází, směje se! Dostane špatnou známku z mravů, která se má odůvodniti a též na školních zprávách rodičům podati. Ale tu obyčejně rodiče nedávají vinu dítěti, ale učiteli! *A když místní školní rada některého zkaženého žáka na čas vyloučí, ať si nikdo nemyslí, že dojde opět do školy snad polepšen, anebo jako kajicník. I ne!* Přijde do školy horší, drzejší, odvážlivější, neboť se přesvědčil, že učitel mu nesmí nic »udělati«. Padá, nebo povznáší se tím autorita učitelova?

Znali jsme žáka, který od prvé třídy byl nejrozpustilejším. Učitel, katecheta, správce školy — všickni se přičiňovali, aby hocha aspoň na prostřední cestu uvedli. Nic na plat! Čím byl starším, tím stával se prohnanějším. Kouřil, opíjel se, kradl, toulal se, až potom začal i na žákyně křičeti divným způsobem. Bylo vyšetřování, radění, psaní a konečně i vyloučení na měsíc. Rozumí se, že rodiče byli též předvoláni. Matka tvrdila, že je chlapec hodný, otec pravil: »Čert v něm vězí«! Po měsíci došel do školy, učitel i spolužáci s ním laskavě jednali, ale brzy musil býti zase vyloučen.

Zkusili jsme, že vědomí žákův o zákazu užívati tělesných trestů ve škole činí je lehkomyslnými, drzými, neposlušnými, lenivými, hrubými, nezdvořilými. Děti nemají tolik soudnosti, rozvahy, zkušenosti, aby pochopily, že vším tím jednáním si především samy si škodí, slov dlouho v paměti neudrží, ale vzpomínka na nepříjemný tělesný pocit zdržovala mnohého dospělého člověka od všelikého zlého skutku, tím více ovšem děti.

Proto nelze se diviti, že učitel ve své horlivosti užije tohoto zakázaného prostředku, aby tak přivedl žáka na lepší cestu. Ale se zlou se potázal. Rodiče žalují. Žák je vyslýchán, svědčí proti učiteli a učitel — musí býti odsouzen.

Disciplinární jednání trvá dle okolností mnoho měsíců. Vše se děje protokolárně. Protokoly se zašlou zemské školní radě. Vyšetřovaný se domnívá, že věc již »usnula«, až jednoho dne doví se o výsledku. Zažil mnoho bezesných nocí, mnoho se trápil a přemýšlel, než zvěděl konce. Tento stav jest pro učitele a jeho rodinu velmi trapný. Vyšetřovaný jest jako v nějaké klatbě, učitelé si to povídají mezi sebou, v obci si to vykládají, ale k němu se chová vše zdrželivě, chladně; cítí, že nad ním visí Damoklův meč. Není divu, že takový muž se stane chorobným a nervosním. A obyčejně v takovém stavu, kdy chceme vše s největší rozvahou konati, nejdříve klopýtáme, ztrácíme sebedůvěru, jasné posouzení a duševní samostatnosť.

Přátelé se ho straní, známí se mu vyhýbají, manželka strastiplně vzdychá, dítky bázlivě k němu pohlížejí. Kde duševní posily má takový muž hledati? Jen u toho nejlepšího učitele, u Krista Pána, který pro nás hříšné tolik muk a trýznění vytrpěl! Jedině ve vroucí modlitbě nalezne velepotřebného klidu k dalšímu konání svých obtížných, těžkých povinností.

Nejsme proti tomu, aby se chybující učitelé nekárali, jsme pro to, a každý jiný musí přisvědčiti, aby nejpřísnější vyšetřování se dělo,

ale aby takové vyšetřování se netáhlo na 9—16 dlouhých měsíců, aby tresty nebyly tak veliké a pro budoucnost osudné, jako u málo kterého jiného stavu.

Příklad ať to vysvětlí. Učitel v 18. roce služebním dostal se nešťastnou náhodou do disciplinárního vyšetřování a odnesl důtku. Za dvě léta by byl obdržel 4. zvýšení služného. Jelikož však jeho chování nebylo v 5 posledních letech bezúhonné, neobdrží onoho zvýšení až teprve po 8 letech, neboť následky důtky trvají tři léta, a po uplynutí těch tří let jest očištěn a pak za pět let potom, jestli nebyl ve vyšetřování a učinil-li ve všem zadost, má nároky na 4. zvýšení, kdežto by jinak byl měl již páté a za rok již šesté. Tím utrpěl za dobu onu 600 zl. nebo 780 zl. peněžité škody. A za 40 let služby pak ovšem mnohem větší. Stává se ovšem, že zadržené zvýšení při osvědčeném, bezúhonném chování se k žádosti uděliti může z milosti. K tomu může se přihoditi, že v době, kdy učitel pyká trest, se mohl státi správcem vícetřídní školy, čímž by si ovšem polepšil.

Jest známo, že při jiných úřadech jsou také tresty pro různé přestupky, ale nikoliv tak veliké. Státi se může na př., že pracovitý, pilný, spořádaný učitel byl od učitelství odstraněn, aniž se byl něčím dle trestního zákona provinil. Měl své politické přesvědčení a dle něho jednal. Byl učitelem v okresu smíšeném, kde vedle Němců žili Češi. Čechové měli číselnou převahu, Němci se těšili zase podpoře. Nastaly volby do zemského sněmu. Čechové měli v tom okresu svého kandidáta, Němci též svého. Povstal zápas. Učitel jako národovec súčastnil se zjevně i tajně boje, vždyť viděl, že tak dělají advokáti, duchovní, úředníci a jiní vzdělanci.

Nebyl-li by se boje súčastnil, bylo by mu spíláno zrádců, odrodilců, zbabělců, lokajů. Češi prohráli, německý kandidát zvítězil, ale malým počtem hlasů. Poslanec dobře věděl, že také němečtí učitelé pracovali pro něho, známo mu bylo, že českému advokátu, duchovnímu, úředníku, nemůže dáti cítiti svého vítězství, ale český učitel to odnesl; na toho se mohl odvážiti. Známo jest, že političtí provinilci a odpůrcové jsou pronásledováni s velikou vytrvalostí. Tak také náš učitel byl vylíčen jako zuřivý agitátor. Dojde-li s hůry rozkaz, aby to nebo ono se vyšetřilo o člověku k porovnání lidí, majících nepatrný vliv a moc, nelze se diviti, že se dá na tom záležeti, aby snad i nejtajnější myšlénky se vyzvěděly. Tak učitel, byv usvědčen ze skutků nezákonných a učiteli nesvědčících, byl ze služby propuštěn. Štěstí bylo, že nebyl ženat a uměl německy. Čeští advokáti neměli pro něho ve svých kancelářích místa, až u německého nalezl z lidumilství přístřeší. Kdesi bylo uveřejněno, že za dobu, kdy nová škola existuje, bylo as 200 učitelů sesazeno. Kolik set učitelů se samo svého úřadu vzdalo, posud se veřejnosti neoznámilo.

Zdá se nám, že má býti národní učitel za doby naší, chce-li, aby dosloužil: slepý, hluchý a němý, bezcitný, tedy pouhý stroj, automat, bezduchá loutka. Myslí se, že škola jest dílna řemeslná, v níž jsou děti kusy dřeva, z nichž se dají bez všelikého odporu nadělati různé figury. A přece jest tomu opačně!

Aby se stala obecná škola národu tím, čím mu býti má, vyžaduje předně svobody! Řekněte, když učitel jest se všech stran tak

svázán, může vychovávati zbožně, mravně, přímé povahy? Jistý učený Říman pravil: »Jsa sám otrokem, otroky vychováš!« Mnozí svobodomyslníci, kteří zasedají v zákonodárných sborech, jsou buď ignoranti nebo pokrytci.

Není možno, aby soudný člověk při střízlivé úvaze a předcházejícím důkladném seznámení se s vadami obecného školství nenašel pravou cestu, vedoucí k nápravě, a pak otevřeně a mužně, poctivě na pravém místě k tomu neukázal. Ale mnohým poslancům po většině snad nejde tak o nápravu věci tak předůležité, jako spíše o ukojení své ctižádosti a jiných věcí. Kdo by se s takovou věcí zabýval? Školská otázka jest jim nedotykavkou! Říkávalo se, pod berlou dobře sloužiti, t. j. pod vrchností duchovní služba sice skrovná, ale jistá.

Proč v nové škole se naskytuje tolik přestupků? Dle našeho mínění jest tím vinno předně množství předpisů. Čím více zákazů, tím více přestoupení jich. Nařízení dává ministerstvo, zemská školní rada, okresní školní rada, školní inspektorové, správcové. Každý dává na jevo, že mu obecné školství na srdci leží. Příruční kniha školských zákonů a nařízení lexikálního formátu jest drobného tisku, o 440 stranách a vedle toho 15 ročníků »Vládního Věstníku«. Kdyby tak měl některý advokát podjati se zkoušky z těchto zákonů a nařízení, věru, že by mnohý »propadl«!

Jiná příčina vězí snad v tom, že představení mají málo lásky a přátelské přízně k podřízeným. Každý jedná hned podle paragrafů; kdyby předcházelo napřed v soukromí přátelské napomenutí, varování a pokynutí; tvrdíme, že by bylo nejméně o polovic méně vyšetřování. Též se klade mnoho váhy na anonymní, nepodepsaná udání. V politické příčině požívají čeští učitelé posud neodůvodněné nedůvěry se strany politických úředníků, z nichž někteří jsou představení učitelů. Jiná příčina jest snad ta, že okresy školní jsou příliš rozsáhlé, a tím mnoho učitelů jednomu inspektorovi a předsedovi okresní školní rady podřízeno. Předseda zná učitele jen dle zpráv jiných osob, o osobním seznání všech poměrů učitelů jak se strany jeho, tak i inspektora jest to při nynějším zřízení nemožno. Učitel může býti proto jednostranně posuzován. S druhé strany jest u mnohých učitelů vábivá domněnka, že inspektor i předseda okresní školní rady bydlí hodně daleko, že se o jejich přestupcích tak snadno nedozví. Nemělo by to ovšem býti, ale když přirozenost lidská již jest následkem pádu prvých našich rodičů ke zlému více nakloněna. *Za staré školy to býti nemohlo, jelikož bezprostřední představený bydlil ve farnosti a spolupůsobil s učitelem, duchovní správce znal ho, jeho poměry, znal poměry obecní, byl učiteli více přítelem než představeným, byl mu ochráncem, přímluvčím a zastancem.* Jestli učitel vyhověl tomuto prvnímu představenému, nemusil se obávati, že snad bude vyšetřován. *Učitel staré školy měl ve svém působení více volnosti a svobody, více samostatnosti, podpory a zastání.* (Pokračování.)

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal Filip Jan Konečný.

I.

Bude tomu bez mála dvě léta, kdy mne navštívil přítel, akademický malíř, a věda, že zabývám se otázkami literárně-náboženskými, ptal se mne, co soudím o slavném spisovateli ruském, hraběti Lvu Nikolajeviči Tolstém. Jelikož znal jsem do těch dob slavného romanopisce více, jak se říká z druhé ruky, než z vlastní zkušenosti, byl jsem na rozpacích, maje odpověděti svému příteli k dané otázce. Týž poznal však mé nesnáze, a nečekaje, co řeknu, pravil: »Teď na starosť dělá hrabě Tolstoj postního kazatele a buší do nás modernistův až strach. Dokud však byl mlád a měl v sobě naši sílu a bujarosť, byl jako my, ba, snad ještě horším. Kdybych s ním osobně mluvil, řekl bych mu do očí: Vyhaslá sopka lávy nechrlí!

Tato příhoda s přítelem přivedla mne k tomu, že jsem si umínil poznati Tolstého z jeho vlastních spisů, poznati ho hlavně v jeho vývoji náboženském a prozkoumati jeho názory filosoficko-náboženské, v nichž uložil své vychvalované »novokřesťanství«. Lituji jen, že nejsem mocen jazyka ruského, abych mohl studovati z originálu a nemusil čerpati z překladu. Mním však, že i v tom rouše hlavní myšlénky Tolstého jsou zcela jistě a správně podány: na slově a významu mnohdy ovšem mnoho záleží, ale ne vždy tolik, aby hlavní myšlénka nebyla průzračna. U Tolstého *opakují se hlavní myšlénky* nejen v různých spisech, nýbrž i v témže spise několikráte, tak že netřeba míti obavy právě slyšené.

Chceme-li poznati vývoj Tolstého, vývoj *celý*, nejen lidský, ale spisovatelsko-umělecký a především náboženský, jest nám sáhnouti po spise »Zpověď«, jenž jest *úvodem* ke spisu pro studii naši, nad jiné závažnému: »V čem je má víra?« Učiníme tak, a laskavý čtenář zajisté souhlasí, když úplně hraběti Tolstému slovo přenecháme.

»Byl jsem křtěn« — tak dí slavný Tolstoj [1]) — »a vychován v pravoslavné křesťanské víře. Učili mne jí od dětství i po všechnu dobu mého chlapectví a jinošství. A když ve věku osmnácti let jsem vyšel z druhého ročníku universitního, nevěřil jsem již v nic z toho, čemu mě učili.«

Kterak to bylo možným? Hrabě Tolstoj to velmi dobře vysvětluje: »Soudě podle některých upomínek, *nikdy jsem ani nevěřil do opravdy,* nýbrž měl jsem *jen důvěru* k tomu, co vyznávali přede mnou dospělí; ale důvěra tato byla velmi vrátká.« Nechybíme ani, když řekneme, že slavnému romanopisci scházel vědecký *průkaz* jeho víry, čili to, čemu se u *nás* říká: »motiva credibilitatis«. Kolik je nás,

[1]) Viz v ruské knihovně »Spisy hraběte *Lva Nikolajeviče Tolstého.* Svazek VII. Strana 125. násl.

kteří nyní upřímně a z hloubi duše věříme, kolik je nás, kteří jsme nezažili podobného procesu náboženského téměř úplně v témž čase svého života a za podobných okolností jako hrabě Tolstoj? Víra jest ovšem zvláštní dar Boží, ale to nevylučuje, nýbrž předpokládá, aby lidé též vše činili, co jest na nich. *Náboženské učebnice* na středních školách mají největší důležitosť, a nevím, jsou-li v nich motiva credibilitatis, čili to, proč mám věřiti, tak podána, aby bouřlivému mladíku vlila do duše potřebu i rozumnosť víry.

Pochybnosti a obtíže u víře dostavily se u slavného romanopisce ruského asi v jedenáctém jeho roce, tedy velmi brzo! Příčinou jich byli mladší a starší soudruhové, jakož i učení pánové, posměch z náboženství a všelijaké nevěrecké spisy (Voltaire). A nejednalo se jen o nějakou podřízenou pravdu, nýbrž *o jsoucnost Boží a význam náboženství vůbec.* Tolstoj nebyl sice již tenkráte hotový nevěrec a připouštěl, že je potřebí učiti katechismu i choditi do kostela, ale myslil, »že není třeba bráti vše to příliš do opravdy«. *Úplná* ztráta víry dostavila se *později*, až pole pro ni bylo dobře připraveno. Auktor o tom píše: »Odpadení mé od víry vzniklo ve mně taktéž, jak vznikalo a vzniká nyní v lidech našeho způsobu vzdělanosti. Vznikáť ono, jak se mi zdá, u většině případů takto: lidé žijí tak, jak všichni žijí, a všichni žijí na základě zásad, které netoliko nic nemají společného s věřením, nýbrž větším dílem jsou protivami jeho; věrouka nemá podílu v životě; v obcování s jinými lidmi nikdy se nepřihází, aby naráželi na ni, a ve vlastním životě člověku nikdy se nepřihází (?), aby měl dílo s ní; věrouka ta vyznává se kdesi tam, daleko od života a nezávisle na něm. Jestliže narážíš na ni, jest to jako na vnější zjev, jenž není spojen se životem.« Toto pozorování hraběte Tolstého jest zajisté i dnes velmi případným a správným; dnes, kdy nás odpůrcové naši ujišťují (Dr. Pippich a Podlipný a »Národní Listy« etc.), že náboženství jest věc tak posvátná, že jest hříchem tahati je do prachu politického, čili denního *života*; dnes, kdy se volá: náboženství nepatří na ulici, ale do kostela; dnes, kdy se volá: náboženství je věc *našeho* nitra a soukromá. Nikoli! Náboženství, určitěji: *věrouka* patří do každodenního praktického života našeho a ne »tam kdesi, daleko od něho«, nemá-li to vésti k odpadnutí od víry, jak hrabě Tolstoj velmi případně ukázal.

A jak učinil slavný spisovatel velmi dobré pozorování s věroukou, tak učinil podobně i dále, když pravil: »Po životě člověka, po skutcích jeho, jak nyní, tak i druhdy, nikterak nelze poznati, je-li věřícím čili nic . . . Věrouka, které mne vyučili od dětství, zmizela ve mně taktéž, jakož i v jiných, s tím toliko rozdílem, že mé odřeknutí se od věrouky velmi záhy stalo se *vědomým*, poněvadž od patnácti let jsem se jal čítati filosofické spisy. Od šestnácti let přestal jsem se modliti, přestal jsem z vlastního popudu choditi do kostela a se postiti. Nevěřil jsem v to, čemu mne vyučili ve škole, ale věřil jsem *v cosi.* V co jsem věřil, nikterak nebyl bych mohl ani říci. Věřil jsem v Boha, čili správněji, nezapíral jsem Boha, ale *jakého* Boha, nebyl bych mohl říci; nezapíral jsem ani Krista, ani jeho učení, ale *v čem* záleželo jeho učení, též nebyl bych mohl říci.«

Nelíčí i zde slavný Tolstoj v podobě své přemnohé jiné moderní lidi? Mluvte jen s odpůrci našeho katolického čili klerikálního názoru, a uvidíte, že se vám zadušují: »Bůh a Kristus ano, ale ne *dog-*

matický Kristus a dogmatický Bůh!« I *náboženství* uznávají tito lidé, ale náboženství, v němž *jejich* srdce a mozek a mnohdy i okamžitá nálada (ano i pudy!) mají rozhodující slovo! Člověk si dnes svého boha *fabrikuje* a to považuje za největší vymoženost osvěty a osobní svobody! Jen žádnou snahu »nahoru«, my se musíme koncentrovati zde na zemi, tady dole, pravil jeden modernista, když vychvaloval naše »čisté lidství«. Kam míří a odkud vyšlo čisté lidství moderní, čili humanita, prozradil slavný lékař *Rokytanský* ve Vídni, když řekl při přednášce veřejné: Diis *extinctis* successit humanitas. Když bohové *přestali*, nastala lidskosť! »V cosi« moderní svět věří, neb aspoň tvrdí, že věří; ale *co* to je, jaký to má positivní obsah vedle *lidského* dobrozdání, nesnadno říci. Tolik jest však jistým, že vše *nadpřirozené* je z moderní víry pryč a pryč! Nic není »moderním« věřícím tak protivným, jako víra hlásající ve *jméně Božím* pravdy, kterým se třeba podrobiti každému *člověku*, jenž chce *víru* míti, víru ovšem, ne ledajakou, ale *pravou*.

Kam vede a co působí tato moderní víra, odmítající vše nadpřirozené a prýštící z libovůle lidské, dobře zase ukazuje Tolstoj, když píše, že všecka jeho víra záležela ve zdokonalování. Co jest však zdokonalování člověka? »Nebyl bych mohl říci,« přiznává se Tolstoj. A kam vedlo? »Počátkem všeho bylo,« praví náš výtečník, »*mravné* zdokonalování, ale to vůbec *zaměnilo se* zdokonalováním *vůbec*, to jest přáním, abych byl *lepším nikoli před sebou samým nebo před Bohem*, ale přáním, abych byl lepším před jinými *lidmi*. A velmi brzy tato snaha, býti lepším *před lidmi*, zaměnila se (!) přáním, abych byl *silnějším* než jiní lidé, to jest slavnějším, váženějším a bohatším než jiní«. V ty konce vedla »víra v cosi« mohutného Tolstého! Kam asi povede a již zavedla ty, kteří se tomuto veleduchu ani zdaleka nepodobají? Nekončí i to jejich dušované »náboženství« ve slávě, vážnosti a bohatství, a mnohdy i jinde a mnohem níže? Písmo svaté napovídá to na jednom místě pravíc: Quorum Deus *venter* est. Jako že jejich bohem jest *nesmyslný požitek*.

Nanejvýše pozoru a uznání zasluhuje, co Tolstoj vypravuje o své železné vůli a neutuchující touze státi se *dokonalým* a pokročiti v hodnotě *mravní*, a to za okolností pro něho krajně nemilých a nepříznivých. »Ze vší duše« — tak nás ujišťuje, — »přál jsem si býti dokonalým; ale byl jsem mlád, měl jsem vášně, a byl jsem sám, docela sám, když jsem vyhledával dokonalosti. Pokaždé, když jsem se pokoušel pronášeti to, co bylo nejvroucnějším mým přáním, totiž, že chci býti *mravně* dokonalým, dostávalo se mi pohrdání a úsměškův; ale jakmile jsem se oddával mrzkým vášním, chválili a povzbuzovali mne. Ctižádosti, panovačnosti, sobeckosti, hrdosti, hněvu, msty — všeho toho si *vážili!*«

Není Tolstoj zpříma výtečným fotografem moderní vzdělanosti a osvícenosti? Nemáme i my u nás pokolení, které mravní nevinnosti mladého muže se posmívá, jí nevěří a jí si neváží? Zastaň se veřejně mravnosti, a bude zle; mluv cynicky a dojdeš souhlasu, ba i pochvaly! Není však právě v tom, že ctnosť se dnes necítí a mrzkosť že se dnes velebí, není právě v tom znamení zpustlosti a hanby moderního na »dogmatech« nezávislého světa? Nepovažuje se prostopášnosť za znamení síly a dospělosti? Nebudí nepřirozený život podiv, ano i následování? Ovšem, že budí, a Tolstoj zakusil to na sobě,

když mu, oddávajícímu se vášním, projevovali sourozenci »spokojenost!« Nemůžeme bez hlubokého pohnutí čísti v té příčině jeho upřímné doznání: »Bez úžasu, ošklivosti a lítosti srdečné nemohu si vzpomínati na tato léta. Zabíjel jsem lidi na vojně, vyzýval jsem na souboje, abych zabil; prohrával jsem v kartách, projídal jsem práci mužíků; ztrestal jsem je, šidil, klamal. Lež, krádež, smilstva všeliká, chlast, násilí, vražda . . . Nebylo zločinu, kterého bych byl nepáchal, a za vše to mne chválili, pokládali a pokládají vrstevníci moji za člověka poměrně *mravného*«.

Co dosud Tolstoj o sobě a o svých chvalořečnících i posměváčcích pověděl, dostačuje zajisté, abychom po ovoci poznali strom, po »mravním« výsledku i »zdokonalování«, kterého se chtěl dodělati věrou »v cosi« a nevěrou v *určitého* Boha. Zde jest nejlépe viděti, kam vede »kategorický imperativ« a morálka bez Boha — vede k vychovávání neřesti a ničemnosti!

Deset plných let žil Tolstoj v tomto bídném stavu, až jal se *spisovati*, a to, jak výslovně doznává, »ze ctižádosti, sobeckosti a hrdosti«. Jakým směrem nesly se spisy vytrysklé z takových zdrojů, netřeba povídati, zvláště, když hrabě Tolstoj jest upřímným dost, aby to řekl sám: »Ve spisech svých činil jsem totéž, co i v životě svém. *Aby se mi dostalo slávy a peněz*, pro které jsem psal, bylo *třeba skrývati dobré a mluviti zlé*. Tak jsem i činil. Kolikrát jsem chytře věc navlékal, abych skryl ve spisech svých pod pláštíkem lhostejnosti, ba i lehké posměvačnosti ty snahy k dobrému, které byly smyslem mého života! A dosahoval jsem toho: chválili mne.«

Zde tedy začíná bolavá kapitola spisovatelská; poněvadž však Tolstoj o tom prozrazuje více, slyšme ho, abychom znali vše a dovedli prohlédnouti v zákulisí moderních spisovatelův — třebas i u nás!«

»Když mi bylo dvacet šest let« — vykládá Tolstoj, — »přišel jsem po vojně do Petrohradu a sešel jsem se se spisovateli. Přijali mne jako *svého*, *lichotili mi*. A nežli jsem se nadál, přisvojil jsem si stavovské (!) spisovatelské názory života těch lidí, s kterými jsem se setkal, a ty již úplně *vyhladily* ze mne *všechny dřívější mé pokusy, státi se lepším*. Názory tyto *podepřely bezuzdnosť mého života theorií*, která ji *ospravedlňovala*«.

Kdyby byl Tolstoj neprozradil o názorech spisovatelů nic více, než poslední větu, byl by je zkritisoval až běda. On však není mužem, jenž zůstává na půl cestě, proto pospíchá a povídá o nich dále: »Životní názor těchto lidí, mých soudruhů podle péra, zakládal se v tom, že život vůbec víc a více se rozvíjí, a že v tom rozvoji hlavní účastenství máme *my, lidé myslitelé* (a potom prý si spisovatelé »nepodkuřují!«) a z lidí myslitelů hlavní vliv máme my — umělci, spisovatelé. Naším povoláním jest *učiti* lidi. Aby však nepřipadla na mysl nám samým tato otázka: »*Co vím a čemu mám učiti?*« — vysvětlilo (!) se to v theorii této, že toho ani není třeba (?) věděti, a že umělec a básník *bezvědomě* učí. Pokládal jsem se za zázračného umělce a básníka, a proto mi bylo velmi přirozenou věcí, abych si přisvojil tuto theorii. Já — umělec, básník – psal jsem, učil jsem, *sám nevěda čemu!* Platili mi za to, měl jsem výborné jídlo, obydlí, ženské, společnosť; *měl jsem slávu. Tedy to, čemu jsem se učil, bylo velmi dobré.*«

Prosíme laskavého čtenáře, aby nezapomněl na logiku, až si bude opakovati větu: »Tedy to, čemu jsem, se učil, bylo velmi dobré«, ponévadž podle podobných »osvědčených« theorií pracuje se na národa roli dědičné ve světle osvěty, mravnosti, národa, lidu, přítomnosti a minulosti (husitské) i jinde, ovšem s výsledky ne takovými, jak pracoval Tolstoj, jehož neobyčejný talent slavil triumfy.

Ačkoli Tolstoj psal a učil lidstvo, čemu nerozuměl, měl se dobře, ano stkvěle, a jak vyznává, považoval se *knězem* náboženství, jež vrcholilo v tom, že jest nepopíratelným *rozvoj* lidstva. A nebylo prý nikterak nepříjemným býti »knězem« této víry; ale naopak bylo to »velmi výhodné a příjemné«. Tolstoj žil delší čas tento kněžský život a nepochyboval o pravosti svého spisovatelského »náboženství«. Teprve ve druhém a třetím roce pocítil rozličné výčitky svědomí a začal pochybovati o »neomylnosti« tohoto učení, a to hlavně z té příčiny, že si různí »kněží« čili spisovatelé odporovali, vespolek nesouhlasili, a že se hádali, tupili, klamali, druh druha podváděli. Bystrý Tolstoj zpozoroval mezi svým cechem i mnoho takových jedinců, »kteří se ani nestarali, kdo máme *pravdu*, ale prostě dosahovali svých *sobeckých* účelů pomocí této naší činnosti.«

Jakmile byla otřesena »neomylnosť« ve víru spasitelův a jejich »náboženství«, jal se Tolstoj pozorněji všímati si »kněží jeho« »a přesvědčil jsem se« — doznává k hanbě svých cechmistrů, — »že *téměř všichni kněží této víry*, *spisovatelé*, *byli lidé nemravní a většinou lidé špatní*, ničemných povah — mnohem nižší, než byli lidé, s kterými jsem se potkával ve svém dřívějším toulavém a vojenském životě, — avšak lidé sebevědomí a spokojeni s sebou, jak jen mohou býti spokojeni lidé docela svatí nebo takoví, kteří ani nevědí, co jest svatosť. Lidé ti se mi zprotivili, a já sám sobě jsem se zprotivil a porozuměl jsem, že víra tato jest klam! Ale divná věc: ačkoli všechnu tuto lež jsem brzo pochopil a jí se odřekl, přece hodnosti udělené mi od těch lidí, — hodnosti umělce, básníka, učitele, — jsem se neodřekl . . . Ze sblížení s těmito lidmi odnesl jsem si novou chybu — *hrdosť*, která se rozvíjela do choroby, a bláznovské přesvědčení, že jsem povolán učiti lidi, sám nevěda čemu«. Nyní, když si na to vzpomíná náš auktor, pociťuje lítosť i stud, a nemůže ani pochopiti, jak v tom »blázinci« mohl tak dlouho žíti. Či nebylo to bláznovstvím, když lidé učili, ač nevěděli sami nic a neměli, čemu by učili? Celé jejich přesvědčení záleželo v tom, že se musí od nich mnoho *tisknouti;* čím kdo více napíše a vytisknouti dá, tím jest lepším učitelem a vyšším »knězem« lidstva, tím více vykonal pro blaho lidstva. A tisíce bylo těchto lidiček spisovatelských, povah mizerných, hlav prázdných a náruživostí plných! »A neznamenajíce, že *ničeho* nevíme, že na nejprostější otázku života — co jest dobré a co jest zlé? — nevíme odpověděti, my všichni, neposlouchajíce druh druha, my všichni *zároveň* jsme mluvili, někdy potakujíce druh druhu za tím účelem, aby i mne pochválili, někdy pak rozdrážďujíce se druh proti druhu zrovna jako v blázinci«. Tisíce dělníků sázelo jejich slova, a pošta roznášela jejich plody do celé země; pořád psali, ačkoli nic nevěděli, pořád učili, ačkoli nic neuměli, a ačkoli v sobě děsné »vacuum« čili prázdno měli, pořád nemohli všecku svou moudrosť »vyučiti« a zlobili se, že jich lidé málo poslouchají! Proč to dělali? Což skutečně byli všichni slepci nevidomými a blázny skutečnými? Ni-

koli! »Chceme co možná nejvíce dostávati peněz a pochval.« Dokud byl Tolstoj v tomto ctihodném (!) cechu spisovatelském a žurnalistickém, »nazýval *blázny* kromě sebe« všecky své soudruhy a tušil, »že rozdílu od blázince nebylo žádného«.

Vnucuje se nám zde úvaha o našich poměrech žurnalistických a spisovatelských, ale úvahu tu potlačíme, protože i u nás mnoho se píše, mnoho se tiskne, mnoho se nadává, mnoho se hanívá i chválívá atd., jak to napsal hrabě Tolstoj o své době a svých vrstevnících. Že i naši spisovatelé považují se »učiteli lidu« a veleprospěšnými členy národa Českého, jest tak jistým, jako jsou nadávky a podkuřování jistým osobám a stranám prvním a posledním cílem těchto »užitečných« výtečníků, obstarávajících na venkovských městech nechvalný úkol starých bab a klepáren. Že také náboženství chtějí reformovati, zvláště naše katolické, a to reformovati tak důkladně, že by z něho docela nic nezbylo, je z rozličných útoků a potup, jimiž potřisňují vše, co jest nám svatým, více než jasným. My všem těmto výtečníkům radíme, aby si přečetli charakteristiku, kterou o podobných výtečnících napsal geniální Tolstoj, a jsme jisti, že by z nich mnozí raději šli prodávat s *Herbenem* třebas i chmel, kdyby k tomu byly »prachy«. Národ, osvěta, vzdělanosť i lid oddechly by si a dýchaly by volně, když by s nich tolik jedovatých a nenasytných upírů spadlo: také třenic a hádek mezi námi aspoň o polovic rázem by ubylo. Dokud se však do světa bude vytrubovati, — jak učinil ve svém národním katechismu pan *Václ. Štech*, — že prý náš národ je *proto* vzdělaným, poněvadž má mnoho spisovatelů, novin a časopisů — dokud se tak do světa bude vytrubovati a u nás v Čechách tomu věřiti, dotud není naděje v nápravu, dotud budeme »výtečníkovat« dále. Co člověk musí, rád prý nedělá, — zvláště za peníze!

Šest let žil hrabě Tolstoj v tomto víru světa, až konečně zajel si do různých zemí evropských poznat jejich snahy, přání, tužby a proudy. Té doby měl už Tolstoj *jméno*, a nebylo mu těžko sblížiti se s různými evropskými učenci a předáky. Obcování s nimi utvrdilo ho v přesvědčení, že člověk má stále pracovati o svém zdokonalení čili »pokroku«. Než, co je pokrok? Oč je lepším a významnějším slovo »pokrok«, než neznámé »zdokonalování vůbec?« Tolstoj vyznává: »Tenkráte se mi zdálo, že se tím slovem vyjadřuje *cosi*«. Ale co je to »cosi«, jaký má význam, obsah a dosah? Duše se ovšem tu a tam *zachvěla*, když *prázdnotu* slova toho znamenala, ale Tolstoj zůstával zatím při »pokroku«, ač nevěděl, *co* si má vlastně mysliti a co má konati, aby vyhovoval »pokroku«. Teprve v Paříži přesvědčil prý se o vratkosti své víry v pokrok, když viděl na popravišti odletěti hlavu od bezduchého trupu, a ještě více ho o tom poučila smrť jeho bratra. »Jsa rozumným, dobrým, vážným člověkem, onemocněl v mladém věku, churavěl více než rok a bolestně zemřel, nechápaje, *proč žil*, a ještě méně chápaje, *proč umírá*.« A přece hned potom dostavila se v Tolstém opět víra v pokrok! »Vše se rozvíjí, i já se rozvíjím; ale *proč* se rozvíjím zároveň se všemi, to *vyjde* na jevo.« Tento raisonement dostačil, aby v Tolstém zviklal, co vybudovala bratrova smrť i Pařížská poprava.

Člověk je loutkou v ruce svých nálad a chtíčů, zvláště, nemá-li *nekybných* zásad nábožensko-mravních, a Tolstoj jich neměl. Když

se vrátil z ciziny na Rus, jal se »učiti« sedláky, ačkoli pořád ještě nevěděl, co je vlastně *pokrok*. Nic ho však netěšilo, ani úspěchy, kterých se dodělal, ani zdraví, kterým oplýval; nebýti rodinného života, a Tolstoj by si byl zoufal — k tomu ho vedl evropský »pokrok!« Když se konečně oženil, bral *pokrok* dosti prakticky, rozuměje slovem tím blahobyt své rodiny, ač i v tom neměl pokoje, protože ho pořád soužily myšlénky: Nač to? ‚Co potom? Vše ho omrzelo, a jakási »neodolatelná síla vlekla mne k tomu, abych nějak zbavil se života«. Myšlénky na samovraždu byly tak hroznými, že prý musil proti sobě užívati *lsti*, aby nespáchal samovraždu! A jakkoli utíkal pan hrabě od života a bál se ho, přece ještě »cosi« od něho doufal. Ah, to »cosi«, to je a bylo podivným činitelem v životě Tolstého! Všude je potká, všude: mezi spisovateli, na vojně, mezi sedláky, v rodině, chtěje žíti i umírati, všude má »cosi« a nemůže se ho zbaviti!

Psychologicky a náboženský nadmíru jest zajímavo, kterak líčí Tolstoj prázdnotu a vyprahlosť své duše od *Boha* odtržené a nevěrecké. »Duševní stav vyjadřoval se pro mne takto: *Život můj je jakýsi hloupý a špatný žert*, který si »kdosi« se mnou ztropil. Nehledě k tomu, že jsem neuznával žádného »kohosi«, který by mne byl stvořil, tento způsob myšlení, že »kdosi« se mnou si zažertoval špatně a hloupě, vyvedl mne na svět, byl mi *nejpřirozenějším* způsobem myšlení . . .!! Bezděky se mi představovalo na mysl, že tam kdesi je kdosi, jenž nyní se obveseluje, hledě na mne, kterak jsem po celých 30—40 let žil, uče se, rozvíjeje se, dospívaje tělem i duchem, a kterak nyní, úplně sesilněv rozumem a došed toho vrcholu života, s kterého se mi otvírá všechen život, kterak já hlupák stojím jako hlupák na tomto vrcholu, jasně chápaje, že ničeho v životě není, nebylo a nebude. A »jemu« jest do smíchu! . . . Dávno již se vypravovala východní bajka o poutníku na poušti přepadeném rozvzteklenou šelmou. Poutník utíkaje před šelmou, skáče do bezvodé studnice, ale na dně studnice vidí draka, jenž rozevřel tlamu, aby ho sežral. A nešťastník netroufaje si vylézti, aby nebyl zahuben od rozvzteklené šelmy, netroufaje si seskočiti ani na dno studnice, aby nebyl sežrán od draka, zachycuje se větví divokého keře, rostoucího ve skulině studnice a drží se na něm. Ruce jeho slábnou, a on cítí, že brzy bude nucen vydati se v záhubu, která z obou stran ho čeká; ale on pořád se drží a vidí, že dvě myši, jedna černá a druhá bílá, rovnoměrně obcházejí peň keře, na němž visí, a jej ohlodávají. Ejhle, keř se utrhne a spadne, a nešťastník sřítí se drakovi do tlamy! Poutník to vidí a ví, že nevyhnutelně zahyne; ale dokud visí, hledá kolem sebe a nalézá na listech keře kapky medu, dosahuje k nim jazykem a lízá je. *Tak i já držím se za větve života*, věda, že nevyhnutelně čeká drak smrti, hotov jsa roztrhati mne, a nemoha pochopiti, proč jsem upadl do této muky. A já se pokouším ssáti tento med, který dříve mne těšil; avšak tento med již mne netěší, ale bílá a černá myš dnem i nocí ohlodávají větvičku, za kterou se držím. Vidím jen draka, jemuž nemohu utéci, a myši, a nemohu odvrátiti od nich zraku. A to není bajka, nýbrž jest to pravdivá, nepopíratelná a každému pochopitelná pravda.«

Škoda, že Tolstoj v úsilí poutníkově zachrániti se před pronásledující šelmou a zachytiti se na keři před roztaženou dračí tlamou,

neviděl horoucí touhy zachrániti *život* za každou cenu; život, opakuji, nejen pohodlný a v plné síle mladosti, nýbrž i život trapný a chýlící se k smrti! Toto svědectví lidské přírody je největší praktická pravda, a všickni, kteří mu odporují, odporují samým sobě a zdravému rozumu — což jest nejhroznější kritikou jejich duchamorné a nezdravé theorie a novým důkazem, že člověk bez Boha nemá nikde pevného podkladu a jistého těžiště, nikde — ani ve svém vlastním životě! Pessimismus, nedůvěra v sebe sama, nevraživosť a omrzelosť života jsou dítkami této převrácené, bezbožecké theorie. Tolstoj přiznává se k tomu nepokrytě, když píše: »Dřívější *klam* (!) radostí života, jenž udušoval hrůzu před drakem, již mne *neklame*. (!) Mluv mi co mluv: *nemůžeš pochopiti smyslu života, nepřemýšlej,* žij, — já nemohu toho činiti, protože jsem to dříve činil příliš dlouho. Nyní nemohu neviděti dne a noci, které ubíhají a vedou mne ku *smrti*. Vidím tuto *jedinou* věc, *protože tato jediná věc jest pravda. Všechno ostatní je lež.*«

Zde již pessimismus slaví svatbu s nirvánou, a chorý nihilismus jest očividným démonem celé této theorie. Zakazuje-li pak tato theorie *přemýšleti* o životě a káže-li *jen žíti,* dává výhost lidskému rozumu a ukazuje, že hrobaři lidského rozumu jsou právě ti, kteří se ho nejvíce proti »dogmatické víře« dovolávají a o právech jeho neustále mluví i píší! (Pokračování.)

Zvukové malůvky v národní písni.

Z lidové dílny písňové.

Napsal **Alois Hlavinka.**

Ve studii »O původu národní písně« mohlo se k jednotlivým částem, aby ze spisu nebyla veliká kniha, podávati potřebných dokladů jen pošetrně, jakořka jen na ukázku, na chuť. Snažil jsem se vybírati z nich jen zvláště výrazné a případné, však i z těch bylo třeba mnoho krásných až vzácných vynechati. Tím ovšem trpí poněkud přesvědčivosť dokladův a zkracuje se bohatá jejich rozmanitosť. Tato práce má tedy aspoň v jednom směru dokonaleji provésti a tím i doplniti a nahraditi, co se tam v té obšírnosti směstnati nemohlo, a také nač nového jsem od té doby v tak bohatých skladech národních písní zase přišel.

Začínaly se mi sice už sbírati myšlenky na spis »Píseň a život«, kdež bych rád promyslil a prohlédl všecky poměry a styky národní písně se životem jak člověka o sobě, tak i rodiny a národa, ale praktická potřeba kázala, zatím se nepouštěti příliš daleko od prve jmenovaného spisu a napřed provésti tuto práci, pokud by se písničky k ní potřebné z paměti nevytratily, pokud jsou tedy ještě jako »korálky na pěti šňůrečkách navlečené«.

Z výroků ve spise tom za pravidlo uvedených nad jiné důležitějším se vidí věta, že *hlavním zdrojem nápěvů písní byly srdce a*

příroda. Na doklad výroku toho bylo uvedeno jen několik příkladů, které, třebas je přátelská laskavosť uznala za velmi případné, až frapantně ku věci přileblé, přece nekaždému zatvrdlému pochybovači budou dosti platným důkazem postavené věty, zvláště když se tím otvírá hlubší vhled do přirozené techniky národní hudby — zejména po stránce malůvek dle přírody.

Což jest také několik těch uvedených příkladů proti velikému zástupu písní, které samy se tlačily za svědkyně a přece byly odmítnuty?! Abych tedy, pomoha krásným a výrazným písničkám na světlo Boží, jednak pomohl jim též k uznání a ku přirozenému právu, jednak též abych pravidlo v základech prohloubil a rozšířil a tím upevnil, zůstanu v tomto článku při větě, že *nápěvy národní písně plynuly ze srdce a ze přírody.* Zvláště ze přírody že hojnější měrou a v rozmanitějších způsobách, než by kdo z prvního a povrchního pohledu myslil.

Nápěvem písniček se maluje srdce ve svých přerozmanitých okolnostech a náladách. Tyto malby jsou však subjektivné, poněvadž jejich original neboli archetyp, dle něhož jsou zhotoveny, má každý člověk sám svůj vlastní, ve svém nitru. Jak právě kdo co cítí ve svém srdci, tak to maluje. Však i při té volnosti jest jakési rozhraní rozdílův, a dobře bývá rozeznati malbu srdce zbožného od malůvek světských, a tu opět i jemné pruhy světla a stínu, radosti a žalu. Hlavním vodítkem bývá ovšem slovo, text.

U malůvek přírody už jest možna přesnější kontrola, neboť původní obrazy jsou mimo člověka a jsou všem známy. Přírodní obraz jest objektivný, trvalý a vždy jednaký, a malůvka má se mu přizpůsobovati. Čím znatelněji jej vystihuje, tím je zdařilejší a dokonalejší. Srdce lidské jest nám zde jakýmsi ústředím a prostředníkem mezi duchem a světem. Tam se stýká duch a smysl, svět duchový a hmotný. Duchový svět tam houstne, smyslový jemní. Svou obrazivostí může člověk smyslné věci oduševniti a duchové zesmyslniti.

Abstraktní pojmy duchové nabývají v srdci konkretnějšího tvaru. Co se v duchu děje, ozývá se v srdci a dobývá se z něho hlavně mluveným nebo zpívaným slovem. Řeč pochází ze spojené činnosti ducha a těla. Zpěv je vlastně dokonalejší mluva.

Čím lépe kdo umí pozorovati pojmy ducha, stopovati jejich působnosť a spracovati je v polosmyslné dojmy srdce, tím zřetelněji umí je též smyslně zpěvem vyjadřovati. Pravda sice, že nekaždé srdce vnímá a cítí jednak; nicméně jest i v této věci všem lidem, zvláště jsou-li příbuzni rodem a krajem, jakýsi společný obvod podobnosti, uprostřed kteréhož prostranství srdce srdci dobře rozumí. Člověk si též pomáhal tím, že dojmy a nálady srdce znázorňoval a zobrazoval něčím podobným ze přírody. Jako řeč lidská, kteráž — ovšem jen částečně — také jest onomatopoetickým napodobením přírody.

Jednotlivé dojmy, čerpané smyslem ze přírody, slévají se v nitru ve tvar jednotný, obecně platný. Člověk jest bytosť netoliko passivní, vnímavá, nýbrž i spontanní, samočinná. Napodobí-li zpěvem některý zjev přírodní, může to činiti poněkud odchylně od své zkušenosti. Maluje-li třeba někdo rachot hromu, bude mu každý rozuměti, třebas nikdy neslyšel právě a na vlas tak zahřměti. Podobnosť

jevu přírodního a napodobeného bývá tím větší, čím více malůvka obsahuje charakteristických známek a částí zjevu opravdového.

Velmi zajímá pozorovati, že *národní píseň nenapodobí toliko zvuky ze přírody*, jak se vnímají sluchem, nýbrž i že *maluje zjevy a věci, které se postřehují některým jiným smyslem*. Všecky smysly jsou jako větve jednoho kmenu. Každý smysl sám o sobě jest jen částí jednoho společného celku. Odtud pochází, že podobné smyslové dojmy, ať je dodává ten neb onen smysl, působí v duši podobnou náladu. Ba někdy se zaměňují slova. Hanák »slyší« cosi voněť, na Slovácku se řeč »počúvá,« obecní rozkazy se tam bubnují tímto začátkem: »Dává sa vám čut« atd. Když jsem nedávno dobrému znalci hudby zahrál píseň a mu vyložil, co z ní slyším a co v ní vidím, uznal to za docela správné, jen že pravil: »Uznat jak uznat, když se to ukáže, ale »uvidět« to tam, na to třeba dobrého »*čichu*«.

Nejpodobnější a nejpříbuznější ze smyslů jsou si zrak a sluch. Mluví se o jasném a temném hlase a zvuku, o tonových malbách, o harmonii barev, o barevných tonech, o zpěvavých a křiklavých barvách atd. Slepý od narození, když se ho kdosi tázal, jak si představuje červenou barvu, pravil, že si ji myslí jako zvuk vojenské trubky, polnice.

Jen nejslavnější hudební mistrové si troufali se pouštěti až do té výše svého umění, že se snažili hudbou malovati nezvukové věci a zjevy přírodní, ponejvíce zrakové, jako třeba východ nebo západ slunce a jiné. Národní píseň i do těchto výšin umělosti se vznáší, ne snad z uměleckých choutek a vědomých snah, nýbrž z pouhého přirozeného pudu a čiré snahy po pravdě. Vždyť to každý vidí, něco při tom cítí — a co cítí, zpívá. Co člověk vidí okem, *to mimovolně maluje hrdlem*, svým prvotným a přirozeným hudebním strojem. A bývají ty malůvky někdy až podivuhodně dokonalé podoby a netušené krásy. Hudba má na pomoc přerozmanité nástroje, píseň má jen hrdlo, ale za to jest jeho hlas ústrojně spojen se srdcem, pochází od srdce a umí tudy zase lépe pronikati k srdci. Kromě toho mu pomáhá slovo svým směrem a světlem.

Ne každý člověk a národ umí jednak čísti ve svém srdci a poslouchati zvuky jeho strun, a ne každý jednak rozumí přírodě. V tomto umění národ slovanský daleko nad jiné vyniká. V cizím kraji kdesi zpívají pěnkavy jako jinde, ale nikdo jich tam neposlouchá, nikdo jim nerozumí. Kdysi šel tamtudy lesem sklínkař, »Slovenstva syn verný a švarný«. Pěnkava si jako jindy prozpěvovala mu nad hlavou: »kinkar, kinkar«. Milému Slováčkovi, jenž dávno již nezaslechl rodného hlásku, poskočilo srdce radostí: »Ej, akože ty vieš, milý vtáčku, že som ja ‚sklinkár‘? — Šel dále. Jiný ptáček zase nad ním: »tinkaj, tinkaj«. — »Ej,« povídá chlapec, »rád bys, že by ti ‚cingal‘? A hned počal poskakovati a košem na hlavě potřásati. Sklínky pěkně cinkaly, a chlapec pohlídal po ptáčkovi, jak se mu to líbí, a cože tomu říká. Cinkal a pohlídal, až zakopl a upadl. — Smutně sbíraje skleněné střepy, slyší ptáčka volati, jakoby ho litoval: »titipaj, titipaj, titipaj« — a odpovídá mu: »Ach, bodaj enom »vysypal«, — ale rozbil, rozbil!«

Ne každý člověk a národ umí též jednak výrazně a dokonale zpěvem malovati nálady srdce a jevy přírodní. To vše podle rozdílnosti vloh, vnímavosti, povahy a cviku.

I. Malůvky srdce.

V národní písni, v jejím souboru, zračí se pravdivý obraz srdce lidového. Jak upřímnýma očima dítku, tak písněmi viděti lidu až na dno srdce. Vždyť plynou písně z jeho hlubin.

Jako ve všech písních pospolu se obráží povšechná povaha lidu, tak jmenovitě v nápěvu každé písně o sobě jeví se jakýsi obraz nálady srdce, z jaké píseň pošla.. Slovo jen slabým rysem naznačuje, co a jak v srdci bylo, když píseň vznikala, nápěv to maluje — ne vždy sice jednak dokonale — ale z pravidla zevrubně a mistrně.
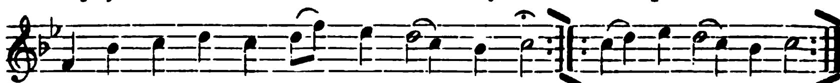
Co se děje v srdci, obráží se v písni jako v zrcadle. Podle větší nebo menší bohatosti srdce jsou i písně více nebo méně rozmanité a ku všem jeho náladám případné. Lid a národ srdce tklivého a pružné mysli vnímá hlouběji, pracuje jemněji — maluje živěji a podobněji. Zachoval-li k tomu ještě mysl prostou, ku přírodě náchylnou a citlivou, tím dokonaleji a pravdivěji umí znázorňovati svůj život nitrný. V tomto směru nezůstal všecek lid, český, moravský a slovenský na jednakém stupni, ba jsou tu velmi značné rozdíly.

Ovšem, každá píseň pochází z jakéhosi vzrušení mysli, z jakési nálady. U některých se jeví tak jasně a mocně, a má tolik životní síly, že v každém, kdo ji slyší, budí podobný vzruch. A kdo takovou píseň pozoruje bedlivěji, kdo se ji snaží proniknouti až do životních mázder, ten za nedlouho jakoby ucítí její dech a tlukot srdce.
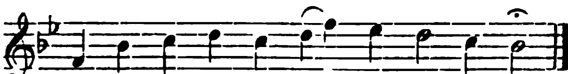
U některých, už méně dokonalých, nebývá ani té jasnosti, ani živé síly, ještě jiné bývají tak mdlé a mlhavé, že by téměř ani nebylo rozeznati radosti od žalu. Větší nebo menší dokonalost obrazu pochází odtud, jak čí srdce umělo vnímat a cítit, nebo jak hrdlo rozumělo srdci a umělo je malovati.

Nejmocnější pružinou srdce ku zpěvu jest *zbožnost*. Ta uzpůsobila srdce k mohutným a krásným výronům. Třeba tu jen připomenouti zpěvů ranních a večerních, před jídlem (na svatbě) a po jídle, než se kdo vydal z domu na cestu a za všelijakých okolností života. Jak rozmanité jsou mezi sebou — jednak jednotlivě uprostřed svého druhu, jinak i po skupinách k sobě navzájem — želavé zpěvy adventní, líbezné vánoční, žalostné a kajicné postní a radostně vítězné velikonoční! Kolik plamenův a plamínků lásky k Matce Boží a svatým vzňalo se v srdci zbožností a láskou rozníceném a vyšlehlo písněmi! I všelijaká potřeba a nouze života, vědomí své slabosti a hříšnosti vynutily z něho přemnoho vzdechů z hlubokosti své těžkosti.

Na příklad zde uvádíme jen nejkrásnější a nejvonnější květ nábožného zpěvu, oněch písní, které povznášejí a provázejí člověka až v nejvyšší končiny křesťanské dokonalosti, kde se ctnost měří silou lásky, kde srdce lidské nemá klidu, pokud nespočine v Bohu, pokud se nespojí s Bohem Kristem. Duše vzdychá a touží po »své lásce«:

Kde si, můj Je - ži - ši, lá - sko mo - je?
srd - ce mé tě hle - dá v ka - ždé do - bě:
O Je - ži - ši můj!

V úz - ko-stech a bí - dách sám pri mně stůj! (Bart. II., str. 584.)
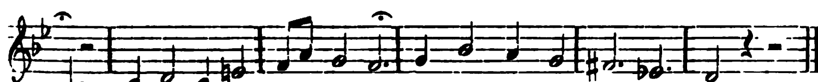
Začátkem se maluje toužebné povzdechnutí — z hlubokosti srdce. S jemnou tesknosti táže se zbožná duše po Pánu Ježíši a hledá ho s něžnou touhou a dychtivostí — volá po něm z vroucího srdce — a přítulně prosí za ochranu. — Povšimnutí zasluhuje i v nábožné písni původní slovanský rytmus.

Druhým přemocným původem a příčinou písní jest *radosť a žal* života — hlavně láska, která vede k rodinnému životu, nebo láska rodinná a příbuzenská se svými různými okolnostmi, slastmi a strastmi.

Rozmanitosť možných případů je zde ještě větší než u písně nábožné — a na vše dobře vystačuje malba srdce hrdlem. Několik příkladů, které se viděly nad jiné zdařilejšími.

Už sa sva-dba do-ko - ná - vá, už sa ro - di - na roz-chá -

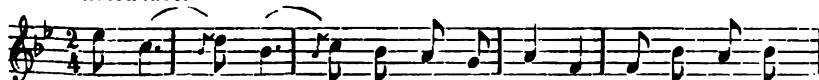
zá; ne-mo-že to ji-nač byt, mo-si-me sa ro - ze - jít.

A vy svadební tatíčku,
děkujeme vám za všecko,
nechť vám pán Bůh zaplatí
a všecí Boží svatí.
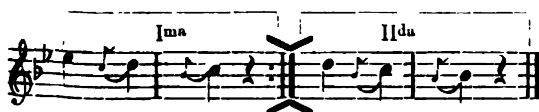
A vy mamičko svadební,
vy jste nám dobře dělali!
Nechť vám pán Bůh zaplatí
a všecí Boží svatí.
(Suš. č. 628.)

Rodina se sjela a sešla na svadbu. Rádi se viděli, dobře se měli a nazpívali se veselých písní — ale jako všeho na světě, tak i té radosti bylo jen na chvilku. — Nastává loučení. Zpěvák začíná jemně a vážně, že se svadba dokonává. Jak si připomíná, že už se rodina rozchází, měkne srdce, hlas žalem zapadá. Při slovech »nemože to jinač byt« opět nabývá mužné rozhodnosti — vždyť se pronáší pravda uznaná, obecně platná, jíž by marně bylo se příčiti, až na samém konci opět znáti vážný, trudný okamžik života.

Zdlouhavě.

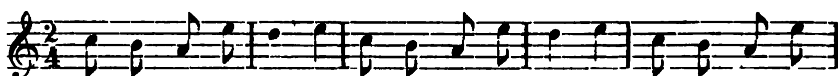

Dě - ku - jem vám, můj sta - rý ta - tí - čku, dě - ku - jem vám
že ste vy mňa po - cti - vě cho - va - li, a včil mo - sím
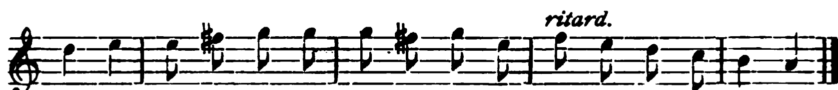

na - sto - krát,
pryč od - vás. (Bart. II, str. 230.)

Na odchodě z domu otcovského nevěsta děkuje »starému tatíčkovi« za »poctivé chování.« Ví o těch starostech, připomíná si jich v tomto vážném a dojemném okamžiku — nyní se má ubírati odtud. Srdce jí lká — jak se zračí ve štkavě uplakané notě.

Muj sy - ne - čku hez - ky, Pam-bu ti daj šče - sti, Pam-bu ti daj
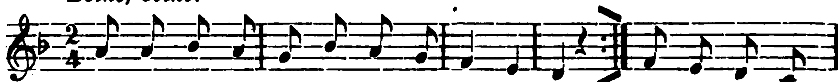

šče - sti, a - by se ti vy - da - ři - lo to tvo - je man - žel - stvi.

(Bart. II., str. 233.)

Přání vytrvalé z upřimného srdce, z celé duše. Tak by mohlo začínati každé přání, ve kterékoli okolnosti života. — Ale teď, o svadbě, nejvíce na tom záleží, aby se vydařilo manželství. Proto srdce k těm slovům přidává vroucnosti — nápěv stoupá (v 7. a 8. ťuku.) Potřeba jest vroucnějšího přání, jelikož se na mysl vtírá zpomínka a zkušenosť — snad vlastní, snad jen cizí, — že nekaždé manželství se vydaří, jak konec nápěvu jemnou chmurou nastiňuje.

Tak by mohl zpívati každý svadebník dospělejšího věku a zralejší zkušenosti — z pouhé lásky příbuzenské. Ale slova »muj synečku hezky« dávají písni zvláštního světla a významu. Zpívá tu dívka opuštěná. Neproklíná, nepřeje mu zlého, nezoufá. Přeje mu z upřimného srdce štěstí a stará se, bude-li s jinou šťasten, vydaří-li se mu to jeho manželství.

Bolně, volno.

Od - pu - sti - te veľ - ko - mo - žní pá - no - vé,
a vy - sly - šte je - dno die - vča la - ska - ve:
chu - do - bná som,

s tým-to pros - bu za - čí - nám, a - ni ot-ca, a - ni ma-tky viac ne-mám.

Mám jedine môjho Janka milého,
mne od Boha ku pomoci daného;
toho ale za vojaka dnes vzali,
šablu k boku, koňa k skoku mu dali.

Môj Janík je za vojáka nesúci,
slabé prsá divý kôň mu rozmiesi;
doma ale robiť môže pomaly,
mňa si vezme, šťastný bude môj milý.

(Slov. sp. II. 304.)
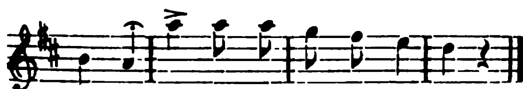
»Dievča,« jak patrno, umí prositi — slovem i notou! Napřed prosí za odpuštění a hledí si »velkomožné« pány nakloniti pěkným

titulem. Pak ťuká na jejich galantní srdce, aby došla laskavého vyslechnutí. »Dievča« prosí! — Po takové předmluvě — hlavní úvod a důvod prosby: jest chudobná a sirotek. V dalejšku obšírný výklad prosby. — I písmo sv. má pomáhati, jen že si to chytře ve svůj prospěch zmátla: tam jest Eva pomocnicí, zde jest Janek »od Boha ku pomoci dán.«

V nápěvu jeví děvče zprvu nesmělosť a ostýchavou úctu, zmínka chudoby jest pokorná, a zpomínka, že je sirotek, začíná mírným výkřikem a doznívá žalostně. — Prosba tato ať nebyla skutečně přednesena, přece byla velmi vhodně a opravdově chystána. — Celá píseň se drží v nízké poloze pokorné supliky.

Pe - kná mo - ja mi - lá a - ko roz - ma - rý - na, švar - ná má mi-

len - ka, ej a - ko fi - a - len - ka.

Něni som rozmarýn,
něni som fialka,
ale som galanka
švarného šohajka.
(Bart. II. st. 70.)

Jest prý pěkná jako rozmarin. To se mu zdá ještě málo, tím její krásy ještě nevypověděl: švarná jest jako fialenka. Ale slovo samo o sobě jest příliš slabé — proto srdce na pomoc jásá hrdlem v nejvyšších končinách, aby to zvěděl všecek svět. — Jaká v notě vroucnosť, jaká čistota — nevinnosť! Šohaj, který tak zpívá o milé, pozírá na ni jako na obrázek, — jasným okem čisté lásky.

(Pokračování.)

Valná hromada družstva Vlasť.

Družstvo Vlasť konalo letos valnou hromadu za XIII. správní rok dne 27. ledna ve velkém sále sv. Václavské záložny. Přítomni byli: 1. *a*) slečny: Helena a Malvina baronessy z Helversenů, Alb. Fortýnová, Anna Karglová, Josefa Kratochvílová a Ros. Lacinová; *b*) paní: Josefa Jiroušková, Marie Vidunová a Ros. Vintrová; 2. pánové: Fr. Ballouš, Václ. Dvorský, Jan Ebenstreit, Boh. Eichler, Ed. Fastr, Jiří Feuerstein (za kongr. Marianskou), Jos. Flekáček, G. Francl, Ant. Jakoubek, Jan Januš, Jos. Jindra, Tom. Jiroušek, Jan Havelka,

Gabr. Holub, Jos. Hovádek, Max. Gallina, Hyn. Kautský, Vil. Koleš, Václ. Kotrba, Dr. M. Kovář, Jos. Mazanec, Václ. Myslivec, M. Novák, Fr. Peroutka, J. U. Dr. Jar. Podobský, Jan Prudil, Václ. Průša, Karel Spurný, Václ. Stoklas, Václ. Špaček, Tom. Tichovský, Gustav Toužil a Václ. Žižka; 3. duchovní: A. Altmann, P. K. Burian, Václ. Černý, Emil Dlouhý-Pokorný, P. Ervin Forejt, Jos. Frydrych, Václ. Hladík, Ant. Hoffmann, Dr. Rud. Horský, P. Aug. Kadlec Ord. Praed., Václ. Pokorný, Antonín Postřihač, Václ. Roudnický, Jos. Řeháček, P. Ludvík Smola (za řád sv. Dominika), Em. Stárka, Václ. Suchánek, Tom. Škrdle, Jos. Zbejval, P. Fr. Zimmerhakl (za řád Tovaryšstva Ježíšova), P. Václ. Váchal, Fr. Vaněček, Fr. Žák, Fr. Žundálek. — Celkem 66.

Při volbách a hlavně při rokování tvořili zvláštní oposiční skupinu pp.: Emil Dlouhý-Pokorný, kaplan u sv. Jindřicha v Praze; P. Ervin Forejt, konventual na Strahově; Jos. Mazanec, učitel na odpočinku na Smíchově; Václ. Myslivec, red. v Praze, a Jos. Řeháček, kaplan v Tuklatech — ostatní stáli pevně při starém výboru družstva, tak že shromáždění poskytovalo obraz železné svornosti a jednomyslnosti.

PROGRAM.

1. Proslov předsedy, dp. faráře Dr. Rud. Horského.

Předseda vítal shromážděné členy družstva a vzpomněl vroucími slovy zemřelých členů. Shromáždění povstalo, aby jim vzdalo poslední česť. Předseda sloužil za všecky zemřelé členy mši sv.

2. Čtení protokolu poslední řádné valné hromady.

Jednatel dp. Fr. Žák, četl protokol, jenž byl bez debaty schválen.

3. Jednatelská zpráva.

Jednatel dp. Fr. Žák četl výroční zprávu za XIII. správní rok. (1896.—97.) Zní takto:

Vážené shromáždění!

Letošní 13. řádnou valnou hromadu začínáme zajisté v radostné a povznesené náladě. Ze mnohých snů, tužeb a přání, které za činnosti družstva v nás se probudily, tvoříce dlouho ovšem jen toužený obraz budoucnosti, ale obraz, který vždy znovu a znovu k činnosti pobádal, pravím: ze mnohých těchto snů, tužeb a přání jedno je vyplněno. Nebýti překážek, týkajících se stěhování, byl by Vás, veledůstojní a velectění pánové, náš předseda vítal a já podával bych zprávu svou ve vlastním domě družstva, v pevném stánku jeho, pevném, Bůh dá, na dlouhá, dlouhá a šťastná léta. Hle, úspěch, pánové, jeden z největších, sice jen zevní a charakteru družstva literárního jakoby jen nepřímo odpovídající, ve skutečnosti ale základ jeho velepevný, veleslibný, základ, který stane se zajisté novou obdobou v dějinách činnosti našeho spolku. Po velkolepém lonském literárním sjezdu letos takový úspěch věcný. Pánové, pokračujeme. Díky Bohu.

Měl bych proto aspoň letem vzpomenouti naší třináctileté práce, nadějí a zklamání, malých začátků a nevídaných úspěchů,

únavného zápolení a zase lehkých vítězství, ale obraz, kreslený i v nejhrubších rysech, musil by býti tak veliký a sytý, že vyžadoval by práce a doby, jichž příležitosť, právě se naskytující, mně nepodává. Dovolte jen, abych směl připomenouti jednu okolnosť z dob minulých; naskytujeť se mi právě příležitosť vyvrátiti ji a to na dobro.

Nazývali nás družstvem klerikálním, bojovně klerikálním, měl bych říci spíše útočně bojovným. Pravda je, že jsme bojovali, statně bojovali až do těch rozbitých tabulí v oknech, ale boj náš byl jen obranný. Bránili jsme své svatováclavské statky, a to zajisté budeme i dále činiti, ano, s dvojitými silami činiti až do posledního dechu, bránili jsme je v literatuře, ve spolcích, v přednáškách, bránili jsme je bojem proti zhoubnému tisku a více ještě rozšiřováním tisku dobrého, zakládáním knihoven, probouzením lidu v duchu sv.-Václavském a za heslem »Svůj k svému«. Zdál-li se boj někdy útokem, byla to přece vždy jen obrana. Za to my jsme byli stálým předmětem útoků.

Výsměch a bezohledná satyra hnaly na nás první útokem. Ale nezmařily nás, naopak, prospěly nám, vzdalujíce od nás na delší čas povahy kolísavé, nepevné, podléhající proudům veřejného mínění, počítající, a tříbíce přátely naše ohněm spolehlivé věrnosti a oddanosti.

Veřejné násilí nejednou volalo nás také do boje, ale byla to opětně jen obrana, která čestně a nezdolně vykonána, stala se pravým deštěm požehnání a zdrojem překvapujících mravních a hmotných úspěchů. Veliké utrpení a veliká statečnosť zasloužily si jich. Trvalou mrzutosť měli z nich jen naši nepřátelé, kteří nabyli přesvědčení, že násilí byl proti nám nejnevhodnější prostředek. Následovaly tedy útoky jiné, mnohem nebezpečnější, snažící se rozbiti svorný náš šik šířením nedůvěry k nám a projevováním vřelé sympatie všemu, co se od nás dělilo, co nám nepřálo. Nevím, zdali v této okolnosti nebo snad jen ve všestranném úspěchu družstva dlužno hledati výklad k zajímavému zjevu, ale je jisto, že najednou jako z nějaké horečky začaly povstávati nové a nové podniky, tu se na nás usmívající, tu dle upřímnosti se škaredící. A výsledek? Neutrpěli jsme valné škody. Co bylo dobrého, udrželo se. Katolická věc má z toho jen zisk a družstvo naše může si o to přičítati právem aspoň nepřímou zásluhu, že bylo příčinou nevídaného vzpružení všech těch sil, ať čistých, ať méně jasných. V nás pak není k nikomu nepřízně, v níž zájem strany šel by nad zájem svaté naší věci českokatolické: zůstali jsme vždy jen v oprávněných mezích čestné obrany, tak že není nikoho, kdo by právem nám mohl vyčítati jakéhokoliv útočení, ač mnoho je toho, co s trpkostí sice, ale mlčky jsme přijali a zapomněli.

Nemyslete si, pánové, že mluvě o samých bojích, načichl jsem moderním parlamentarismem, že známý »dvojí loket« české veřejnosti k jistým literárním podnikům nutká mne rovněž k odvetě proti liberálnímu mommsenismu a wolfismu. Vždyť toho není ani třeba. Už dávno jsme vyhráli na celé čáře. To jsem jen znovu opakoval, abych vás připravil na poslední důvod svůj, že není v nás nic, ale pranic útočně bojovného, důvod, před kterým prve uvedené zcela mizí. Ten pak zní: jsme domácími pány. A »majetníci« jsou, jak všecka zkušenosť potvrzuje, vždy konservativní, neutočící, spokojující se raději

s požíváním dobrých věcí. My toho nemáme potřebí, abychom útočili a hleděli se něčeho domoci, my teď tím spíše budeme se jen brániti. Jestliže jsme v posledních letech už tak stoupli, že dávno nepatří ani k necti ani nepřivádí v nepřízeň, když někdo stává se naším členem, věru bych se pranic nedivil, kdyby nyní pánové z jiných táborů změnili opětně svou taktiku a složili jako budoucí sloupové nového rozkvětu družstva a jako zdravá sůl »prohnilých« poměrů třeba dvě padesátky, dali se kandidovati a voliti do jeho výboru. Snad je to nyní mrzí, že tak neučinili dříve. Nu, na dobrou věc není nikdy pozdě, zvláště ne na suchu, státi se třeba jen dvoutisícinou domácího pána. Snad jich je dokonce třeba. Vy jste, pánové, sice měli »nepatrnou« schopnosť, dům koupiti, zaplatiti, různé ty podniky v život uvésti, ale kdo ví, budete-li míti také dost schopností nyní, dům svůj a své odbory a časopisy spravovati a z nich užitky bráti. Že ano? Také tak soudím, ano jsem přesvědčen, že teď teprve uvidíte divy. Teď teprve nebude o nějakém útoku ani řeči, teď nastane jen positivní práce, nová, velkolepá positivní práce, z níž přijde nové, znamenité oživení všech našich sil, rozvětvení naší činnosti ještě na mnohá jiná odvětví. Ty časy, když jsme pěšky putovávali jako žebráčkové do Žižkova, často s bázní a nejistotou, minuly. Naše nová činnosť nyní půjde drahou elektrickou, čile, mohutně, sebevědomě, a to tím více, poněvadž jsme jisti, že důvěra našich přátel k nám vzrostla.

Snad se Vám, velectěné shromáždění, zdá, že trochu zbytečně — mluvím — abych neužil neparlamentárního výrazu. Sám to uznávám, ale dopřejte mi, prosím, tu radosť. Nemohu jinak, neboť se mi zdá, jako bychom skutečně dleli pod svou vlastní střechou v čísle 570., druhé čtvrti král. hlavního města Prahy. Já už také končím, jen prosím ještě za dovolení, abych směl vykonati akt srdečné soustrasti po příkladě posmrtné vzpomínky dp. předsedy. Pravda, soustrastně a lítostivě při tom nejsem pohnut, ale od srdce jde mi to jistě, věřte, pánové, když za zesnulou právě permanentní komisi v příčině koupě domu volám »requiescat in pace« až do té doby, kdy budeme kupovati druhý činžák.

Pravil jsem, že důvěra našich přátel k nám stoupá. Nejlepší důkaz o tom je, že nám svěřují značné sumy peněz, jichž dnes jistě nikdo na zdař Bůh nevyhazuje. Dostalo se nám na darech 600 zl., 1.500 zl., 2 000 zl., dvakráte po 4.000 zl. a pardon, chtěl jsem říci ještě 10.000 zl., ale ty ještě nepřišly, přijdou snad v některém z budoucích let. Přece tedy přes 12.000 zl., nepočítaje značných darů menších jako od knížete Jana Lichtenstejna, od vdp. gen. vikáře Msgr. dr. Aloisa Frýdka, od J. M. ndp. biskupa Msgr. Ferd. Kalousa. stálého příznivce našeho a j. Nových členů přibylo 58. Čistý kapitál vzrostl na 50.000 zl., tak že dům náš až na hypotekární dluhy je zaplacen. K tomu dlužno ještě dodati, že dluhy hojně jsou spláceny, darů na dům je četně. Po krátké přestávce, připuštěné s naším souhlasem vzhledem k nutným sbírkám pro Kat. Listy, peněžní obrat je zase stkvělý. Vše svědčí, že koupě domu ukáže se jako stkvělý podnik, i co se dotýká hmotného úspěchu družstva. A jediné po této stránce byly u některých členů obavy. Již nyní dlužno je považovati za zbytečné a překonané.

Ačkoli finanční stránku družstva považujeme za velmi důležitou,

nespouštěli jsme nikterak se zřetele hlavní účel družstva, který jest literární a domáhá se probuditi a oživiti katolického ducha v národě. Důkaz toho podají referáty o jednotlivých odborech. Náš výborný historický odbor pouští o sobě sice málo reklam do světa, což ostatně svědčí jen o vědomí jeho o vlastní ceně, za to mluví tím zřejměji svými skutky. Poslední jeho velkou publikaci všichni znáte a přednášky jeho všichni zaslouženě oceňujete. Krásně zajisté mluvila i jeho representační slavnostní schůze, která k lonskému literárnímu sjezdu čestně se družila, byť i programem a uspořádáním byla menší onoho. V socialním odboru znamenitá činnosť dp. předsedy z důležitých příčin poněkud ustoupila, nikoli však činnost odboru. Mnohonásobně mluvil ústy četných řečníků na místech přečetných, prováděje praktickou organisaci strany v duchu katolickém, jsa stále živým vtělováním se toho, co theoreticky provádíme v každém literárním odboru.

V činnosti obou těchto odborů jest mnoho práce a nezištné obětivosti. Paedagogický odbor odchodem dp. Fr. Pohunka umíral, ale bohudíky neumřel. Právě vyjednává se s jedním z největších našich katolických paedagogů o to, aby odbor převzal, a mám nejlepší naději, že paedagogický odbor stane se opět důstojným konkurentem odboru historického. K jmenovaným odborům přistoupil v uplynulém právě roce odbor nový, literární, který vytkl si práci na poli, na kterém soustavné činnosti bylo už nanejvýše třeba. Krásná literatura, divadlo, literární historie a podobné odbory mají své dobré rubriky ve »Vlasti«, ale byla to práce jen nahodilá, nesoustavná; nezapíráme, že časopis »Vlasť« je ještě schopen mnohého zdokonalení, a to hlavně po stránce literární. A tak nový odbor bude jedním rázem plniti dvojí důležitý úkol, bude soustavně pracovati v literárním odboru v duchu katolickém a přispěje šťastně ku zvelebení našeho nejčelnějšího listu. Vzpomeneme-li ještě, že několik dobrých spisovatelů bylo obdařeno slušnými peněžitými dary, a to jak pro dobro kat. literatury vůbec, tak pro dobro našich listů zvlášť, že vydali jsme několik brožur, diagramů, povolili otisky článků a básní všem nám známých, založili jsme četné knihovny — mimochodem podotýkám, že tak až i do pankráckého kriminálu jsme se dostali, — že hmotně podporujeme mnohé literární a socialní podniky, že naše přednášky, o něž všemožně pečujeme, rozšířeny na rozmanité odbory; nevypočetl jsem sice ještě daleko všeho, co po stránce literární činíme, ale pravil jsem zajisté dost, aby bylo zřejmo, že jsme nezaháleli, že jsme byli hodni důvěry stále rostoucí. Jen na jednu okolnosť ještě ukáži. Ponecháním ve »Vychovateli« přílohy katechetům a spolku kat. učitelů položili jsme základ k sdružení a spojení, které může katolické věci přinésti mnoho, velmi mnoho dobrého. Však nechci slibovati a naděje buditi předem. Už jen dokládám, že všecky naše odbory jsou čilé, konají četné schůze, pracují s chutí a vytrvale. Naše listy drží se celkem statně. Přes hyperprodukci časopiseckou, která během roku až krisí »Katol. Listů« hrozila, držíme se čestně, byť jsme, jak ani jinak býti nemůže, v této záplavě trochu poklesli.

A tak zbývá mi už jen několik drobtů z drobné práce výborové. Výborových schůzí, vždy velmi čilých a prací bohatých, bylo šest. Byly na výboru žádány časté podpory různého druhu. Řídíce se pravidlem, že s dobrým svědomím lze nám odměňovati a podpo-

rovati jen zásluhy o družstvo a katolickou věc vůbec, odmítali jsme zhusta. S nepořádnými poplatníky byl velký kříž. Rozsuzovali jsme dle okolnosti a dle svědomí klouíce se vždy raději k zásadě, neodpustiti nikomu nic. Zkušeností vedeni došli jsme k tomu, že nejlepší obchodnická theorie je »z ručky do ručky«, již hledíme dle možnosti prováděti. Stejně jest to zájmem pro družstvo a zkušenosť, učitelka, jež nás vedou k tomu, že knihy dáváme jen členům. Želatinových lístků vydali jsme nových 160.000. Velký zisk z nich sice není, ale za to obchod jde stále, což není bez významu. Sbíráme knihovny po zemřelých přátelích, hlavně ovšem dobrou belletrii, již opět rozšiřujeme. Oslavili jsme Pravdu a jeho spisy propůjčili jsme k literární studii. S povděkem přijme zajisté kat. veřejnosť, že vydáme znovu Ehrenbergrovu »Čermákovu rodinu«, již po delším úsilí podařilo se nám získati. Co se dotýká přednášek, usilujeme o to, abychom získali nejen hojnosť řečníkův a činnosť jejich sorganisovali dle zdravého plánu, ale abychom jim zaopatřili přednášky ze všech odborů. Práce ta jest ovšem dosud v začátcích. Pro spolky vydáme vzorné stanovy s návodem, jak lze nejsnáze zřizovati spolky, a které zásady spolkové jsou pro naši stranu nejlepší. V novém domě klademe už počátky ku kat. knihkupectví a papírnickému obchodu. O knihovní komisi se nezmiňuji, poněvadž příslušné návrhy na reorganisaci její ve výboru přednesené a probírané odkázány byly novému odboru literárnímu. A podobných drobtů je mnoho, jimiž pro špatnou pověsť »drobtů« v české veřejnosti, ač ukázaly se velmi dobré, nechci vás, pánové, přesycovati, vždyť očekáváte od ostatních pánů referentů ještě mnohou pěknou lahůdku.

Končím poukázáním na zajisté charakteristickou a milou okolnosť našich poměrů, že z alumnů, kteří v poslední době tolik se nám odcizili, čestnou výjimku činí bohoslovci pražští, kteří nad literární libůstku, nad uměleckou modu a strannické vlivy staví všeobecný zájem katolické věci a prokazují nám opět přízeň nemalou. Budiž jim za to uznání a česť.

Před nedávnem dlel náš ctěný p. místopředseda u nohou sv. Otce, jemuž odevzdal náš almanach a Vaněčkovu brožuru o papežské dělnické encyklice. Opětně nám žehnal milovaný otec náš. Ta jeho požehnání přispěla, jak víte, družstvu našemu velmi, přišla mu nejednou v dobách zlých jako pomoc s nebe. Když tedy ve šťastném roce jeho diamantového kněžství i my konáme valnou hromadu svou s radostným povznesením nad úspěchy ve družstvu právě docílenými, zalétám v duchu též k nohám Jeho Svatosti s díky za požehnání a s nadějí, že nové toto požehnání dá zdaru činnosti naší, již s novými silami, s oživenou chutí a se zdvojenými silami nastupujeme. Zdař Bůh!

Jednatelská zpráva byla přijata s pochvalou.

4. Zpráva účetní za XIII. správní rok.

Pokladník družstva, dp. Tom. Škrdle, rozdal všem přítomným tištěnou účetní zprávu, kterou členové již dne 15. ledna s číslem »Vlasti« dostali, a přidal k tomu výklad o situaci družstva. Dp. Emil Dlouhý-Pokorný dotazoval se na různé položky administrace, domnívaje se, že jest administrace drahá. Pokladník pravil, že jest oproti

úřednictvu v administraci velice přísný; pracovní hodiny musí přesně býti dodržovány, každý musí pilně pracovati, a dodal, že musí vzdáti úřednictvu všecku chválu a česť: pracuje pilně a svědomitě. Dotazovatel porovnával práce administrační v »Lidovém Listu« s našimi a zdá se mu, že u nás pracujeme příliš draho, ale zapomenul, že »Lidový List« se posílá ponejvíce v balíčkách a naše listy nejvíce jednotlivě; zapomenul, že »Lidový List« začíná teprve druhý ročník, kdežto »Vlasť« má XIV. ročník, »Vychovatel« VIII., »Dělnické Noviny« VII., že je tu řada knih a brožur, jež prodáváme a ven zasíláme, že je tu řada knihoven, jež zakládáme, a rozsáhlá korrespondence.

Kdo chce správně posuzovati účty administrace, ať pečlivě studuje ve výroční zprávě odstavec IV.: Společná vydání. Tam najde položky, které se týkají družstva jako spolku; ale práce s těmito položkami, to jest čas tím ztrávený, pokud se netýká redaktora »Vlasti«, a vydání s tím spojené jest zařaděno většinou ve vydání administrační.

Sem patří na př. agitace o nové členy »Vlasti« a fondu pro katolické spisovatele, agitace o dary pro různé naše fondy: sem patří upomínky starých dlužníků — a to stojí ročně mnoho — zakládání knihoven, zásilka honoráře prostřednictvím pošty, rozesílka výroční zprávy členům, expedice knih a brožur, svolávání schůzí, písemné spojení s předsedou družstva, atd. atd. — To všecko jest záležitostí čistě spolkovou a ne administrace a expedice našich časopisů — ale vydání s tím spojené jest zařaděno v účty jednak administrace, jednak expedice.

Ať se podívá dp. Emil Dlouhý-Pokorný na př. mezi příjmy družstva v užším smyslu; je tam položka: Čistý užitek z I. serie (60.000) želatinových lístku 99 zl. 10 kr. Ale veškeré piplání s těmito 60.000 lístky, jejich roztřiďování dle barev, zkoumání, nejsou-li některé protrhány, pošpiněny, jejich balení a donáška na poštu a zápis peněz za ně do účetní knížky jest zařaděno jednak v účet expediční, jednak v administrační. My to neoddělujeme, neboť všecko to: příjem i vydání patří jednomu a témuž družstvu, ale přísně a přesně vzato patří z oněch 99 zl. 10 kr. nejméně 50 zl. na administrační a expediční výdej družstva jako spolku a ne jeho časopisecké administrace a expedice.

Kdo chce účty družstva kritisovati, má věděti, že naše účty se nesmějí posuzovati s hlediska jednoho roku. Vydáme knihu, vydáme brožuru. Zaplatíme tiskárně, trávíme čas expedicí, platíme známky na objednané exempláře, ale užitek z práce, čistý výtěžek, máme u brožur až za 3—7 let, u knih až za 10—15 let. Oráme, sejeme, ale klidíme později.

V účtech administrace jest zaznamenána veškera agitace o nové abonenty a práce účetní. Každý náš abonent má svůj zvláštní arch, kdež jsou jeho debita a soluta zapsána; mimo to jest pro každý časopis zvláštní účetní kniha; zvláštní účetní knížku má také každá naše brožura a kniha a všecky naše fondy. Účetní zapisuje do archu a do knih došlé peníze a odděluje od nich ty, které patří na vklady družstva, dary, brožury a knihy a rovněž i zvlášť zapisuje splacené abonentní a jiné dluhy. Tato práce jest tak rozsáhlá, že jistou část vede si pokladník družstva, jistou pí. Jos. Jiroušková, jistou p. učitel

Václ. Němeček. Změny adres v adresních arších a v těchto knihách provádí p. Tom. Jiroušek. Stopujeme pilně »Katolické Listy«, »Hlas«, »Mír« a »Opavský Týdenník«. Když je změn více, přikročí p. Tom. Jiroušek k práci. V uvedených novinách není udána pošta, i musí si ji u každé osoby, ač-li není ve velikém městě, vyhledati. Béře-li adresát všecky naše časopisy, provede změnu v arších »Vlasti«, »Vychovatele« i »Děl. Novin« i v jeho účetním archu. Podobně se děje při každém povýšení. Změna 50 adres vyžaduje při této manipulaci celodenní práci jednoho úředníka. Mimo tuto práci vyřizuje účetní došlé dotazy; abonenti pořáde nevědí, co jsou dlužni, i musí se jim stále odpovídati. Než některý abonent zaplatí, vyžádá si během času čtyři až šest účtů: pořád je ztrácí, pořád nás týrá, a my musíme pro jeho nepořádek stále odpovídati a při tom jako němí mlčeti, abychom neztratili abonenta. Účetní píše ústavům a spolkům a při úmrtí abonenta četné kvitance a probere pak každý rok upomínky jisté části abonentů. Tato práce je tak rozsáhlá, že by vyžadovala zvláštního, stálého úředníka s platem nejméně 1000 zl. My však se tomu vyhýbáme, práci účetní si všemožně rozdělujeme a co nemůžeme v zimě zmoci, na léto, kdy obchod klesá, si ponecháváme, jen aby se ušetřilo. Co však se děje, jest ve vydání zařaděno — mimo práci pokladníka, jenž má fixní plat — do platu administračního.

Ale nejvíce nás stojí psaní adres. Dali jsme je kdysi tisknouti, ale to se pro měsíčníky a čtrnáctidenníky naprosto nehodí, vyjímaje adresy z cizích zemí, hlavně z Ameriky. Dáme-li jich tisknouti málo, jsou drahé, dáme-li jich tisknouti na 2—4 roky, za rok jich třetinu nemůžeme potřebovati, neboť u jádra našich abonentů — u duchovenstva — jest stálé stěhování, povyšování, stálé změny, úmrtí. Adresy tedy píšeme měsíčně jednou pro »Vlasť«, dvakráte pro »Vychovatele«, dvakráte pro »Děl. Noviny«. Adresy píší různé osoby: dovednější a méně zkušenější, i musí je všecky p. Tom. Jos. Jiroušek před vyjitím čísla revidovati, t. j jednu po druhé zkoumati, jsou-li správně napsány, a chybné musí znovu přepisovati. Považte, co je s tím práce — a ta se musí platit.

Adresy takto připravené odevzdají se do expedice, kdež se časopisy páskují a kdež se naše adresa i známka na pásku přilepuje. Když je tato práce hotova, přikročí se k rozdělování našich novin dle abecedy pošty; každá pošta (ku př. vše, co jde na poštu do Soběslavi, tedy Soběslav s okolím) se musí spojiti v balík silným papírem spáskovaný a modrou tužkou poznačený (Soběslav, Tábor atd.). Tohle poslední je zavedeno teprve před málo lety a zvýšilo to mnoho naše vydání. »Vlasť« se veze na poštu (věci novinářskými známkami opatřené musí se dodati na hlavní poštu, co má obyčejné známky, může se dáti na filialní poštu), i musí dvě ženy v expedici pracující jíti na poštu se sluhou, musí mu pomáhati při jízdě i při skládání na poště. Je toho třeba u »Lidového Listu«?

Každý časopis náš má své zvláštní abonentní archy dle abecedy poštovních míst pečlivě sestavené; změnami adres jsou tyto archy za rok znešvařeny, i sdělávají se z pravidla za rok nové abonentní archy a staré se uschovají. Zase nová práce, jež musí býti zaplacena.

Každý rok odpadne našemu listu jistá část abonentů; ta musí býti buď zcela nebo částečně novou agitací nahrazena. Tato agitace

provádí se dle katalogu duchovenstva. Porovnáváme, jak jest ta která osoba stará, působí-li mezi Čechy nebo Němci, a zkoumáme, zdaž nám již časopis jednou nevrátila. Na venek rozešle se několik set nových čísel a z těch přijde třeba $^1/_3$, $^1/_2$ až $^2/_3$ zpět. Někdo vrátí hned první číslo, jiný až 2., 3., 4. až 5. Mezitím mu stále čísla expedujeme. Co je tu psaní marných adres, co balení, co padne na to známek — a býti to musí, neboť jinak by každý náš list v několika letech zhynul. Vezme-li tedy někdo za základ 8., 10., 15., nebo i poslední číslo našich časopisův a počítal-li by jeho administrační a expediční vydání, vyšlo by mu ovšem méně, nežli nám, ale počítal by špatně. Kdo chce o věci souditi, tohle má znáti.

Pan Tom. Jiroušek pracuje v administraci; zaklepá se a vstoupí duchovní pán nebo laik; chce založiti spolek a má toho mnoho na srdci; usedne si, vyptává se, radí se, uteče hodina, dvě a pán se poroučí; přijde abonent z venku platit svých dluhů; usedne, rád by věděl to, ono, uplyne půl hodiny a poroučí se; některý chce jíti do Křesťanské akademie, do Růžencové výrobny, do tiskárny, sem a tam, ale není v Praze znám — člen administrace jej tam doprovodí.

Dojde nás 20, 40, 50 zl.; něco se má dáti do tiskárny nebo do knihkupectví, část do Vinohrad, do fary k sv. Haštalu, do Klárova ústavu na Malé Straně, část na Vyšehrad a na Hradčany. Abonent má k nám důvěru a doúfá, že to všecko řádně obstaráme, nepomýšleje, že k tomu potřebujeme den času.

Jiní abonenti koupili by si rádi modlitební knížky, brožury, různé knihy, rámy na noviny, spolkové odznaky, šátky a ptají se, co stojí kožich, bufy na nohy a jiné maličkosti. Jiní zas by rádi dostali v Praze do učení malé hochy, do služby své známé, studenty na stravu v klášteřích, úředníky na pěkné místo — můžeme dojíti sem a tam, máme prý v Praze známosti, získáme si tím prý zásluhy. Tyto žádosti se množily v míře tak úžasné, že jsme musili proti nim ve zvláštní vyhlášce zakročiti. Co je tu ztráty času a peněz, co se jen p. Tom. Jiroušek v těchto záležitostech po Praze naběhal a naplahočil, co jiní členové administrace, a co redaktor »Vlasti«? A nevykonati to, je zle — a abonent je pro nás ztracen.

A ke všem těmto svízelům jest u Dominikánů redakce zvlášť, administrace také, i musíme denně 20—30krát běhati sem a tam. Expedice je v Husově třídě; tam se vyřizuje pošta a expedují se naše listy, knihy, brožury a knihovny.

Jdeme li z administrace do expedice, máme u Dominikánů 68 schodů, v expedici 40 a dlouhou cestu přes ulici — běda, zapomeneme-li něco v administraci — musíme zpět po 108 schodech. Všecky brožury a knihy máme v zásobě i v administraci i v expedici, ale dojde to, dojde ono, i musíme pro to putovati do Jilské ulice naproti Železným dveřím, kdež máme hlavní skladiště knih.

Tedy 68 schodů, cesta do expedice, 40 schodů, cesta do Jilské ulice, a jedná se třeba o pouhé reklamace, které jsou zdarma, nebo o brožury, při nichž je několik krejcarů užitku, nebo o knihovny, které zdarma udělujeme.

Tyto všecky vědomosti má si osvojiti ten, kdo chce pronášeti veřejně soud o drahotě naší administrace.

Pravda, platíme více nežli různé jiné závody, ale to činíme zásadně, vycházejíce z toho stanoviska, že mzda nebo plat má pracu-

jícího při nejmenším uživiti. Tak to žádá i Encyklika sv Otce a toho se domáhají všickni křesťanští socialové. Dávati někomu týdně 2—4 zl., to nikdy činiti nebudeme. Bohaté družstvo »Vlasť« nesmí se chovati ku svým dělníkům a úředníkům špinavě. A dále: závod náš jde do 14. roku, i stoupá plat všech, kdož u nás pracují. V práci administrační dává se z počátku za hodinu 10 kr., později 15, na to 18 kr., účetní má za hodinu 30 kr. V expedici jest základní plat za hodinu 10 kr., na to 12 a 15 kr.

V »Kř. Demokratu« byl specielně uveden plat pí. Josefy Jiroušková, choti p. redaktora. I ta měla z počátku za hodinu jen 10 kr., a to trvalo několik let. Když jsme viděli její přičinlivost, platili jsme jí denní plat i za svátky, pak za neděle a konečně dostala týdně 10 zl. Měli jsme zde různé pomocné pracovníky: studující z vysokých škol, žáky z měšťanských škol, gymnasisty a různé jiné osoby — i můžeme činiti porovnání a tu vyznáváme, že pí. Josefa Jiroušková patří k těm nejsvědomitějším, nejpilnějším, nejdovednějším úředníkům družstva. Do každého oboru se brzy vpraví a všecku práci provádí rychle a zručně. Pracuje denně 9 hodin, i připadne jí za hodinu práce 18½ kr. Celý její roční plat obnáší 520 zl.; kdyby tutéž práci konal muž, bude žádati nejméně 1000—1200 zl. ročně.

Sám důstojný pán Emil Dlouhý-Pokorný jest podobného názoru, neboť písemně navrhoval do administrace křesť. sociala, jenž by měl ročně 600 zl. a domovnictví, tedy okolo 800 zl., čehož v naší administraci není, neboť přes 520 zl. platu ročně nebere tu nikdo.

Při všem tom ať každý ještě pováží, že pokladník družstva koná práce nad svou povinnost: je sám často spolkovým sluhou, inkasuje v bankách, záložnách, spořitelnách a v různých jiných závodech pro družstvo peníze, donáší jim čísla našich novin, odvádí firmám peníze z venku jim zaslané a chodí již na čtrnáctý rok na poštu pro peníze i pro noviny. Skoro žádný chef závodu nechodí sám na poštu pro peníze a docela ne pro noviny, skoro každý tam posílá buď svého úředníka nebo sluhu — u nás však chodí chef závodu — Tomáš Škrdle — na poštu sám a každou tou chůzí — a děje se to již na čtrnáctý rok — ušetří spolku 50 kr., někdy až 1 zl. Jde-li z Buben ze školy přímo na poštu, zaplatí si tramway ze svého.

Když byla vyslovena věta o drahotě v administraci, žádal pokladník, aby výbor všecky platy a všecku práci v administraci a expedici prozkoumal a o nich se vyslovil, avšak když dp. Emil Forejt navrhoval, aby se zvolila komise mimo výbor, odpověděl pokladník, v tom že by spatřoval nedůvěru ku své osobě a žádal, aby tento návrh byl zamítnut. Valná hromada nepřijala ani toho ani onoho návrhu.[1])

---

[1]) Pozn. 1. Dp. Em. Dlouhý-Pokorný řekl ve valné hromadě, že stojí práce admin. a expediční přes 1.800 zl., a »Kř. Demokrat« uvádí přesně tuto číslici na 1.840 zl. Ale dle účtu, jejž má každý člen v ruce, činí práce administrační 1.349 zl. 12 kr. a expediční 325 zl. 78 kr., tedy celkem 1.674 zl. 90 kr. — 2. Dp. Emil Dlouhý-Pokorný pravil ve valné hromadě, že mu p. Václ. Kotrba chtěl expedovati číslo »Lid. Listů« za 1 zl. 50 kr., ale p. Václ. Kotrba prohlásil nám po valné hromadě, že se toto udání týká pouhého páskování a ne celé expedice, k níž patří i psaní adres — a u nás i příjem a výdej peněz. — 3. Jakmile sejde se výbor družstva, podá pokladník družstva znovu návrh, aby výbor zvolil komisi, a ta aby důkladně prozkoumala práci a platy i v administraci i v expedici. *My máme v družstvu čisté ruce a nebojíme se revise, ba přejeme si ji;* ať zvědí členové o každém krejcaru, který se u nás vydá, a ať posoudí, zdaž se správně vydává.

Předseda družstva, dp. farář Dr. Řud. Horský, vzdal úřednictvu administrace rovněž všecku chválu řka, že při každé své návštěvě nalézá je při pilné a bedlivé práci.

Dp. Emil Stárka, duch. správce na Pankráci, vyslovil pokladníku družstva veškeru důvěru; podobně učinil dp. Fr. Žundálek, kaplan v Hodkovicích, jenž mimo jiné uvedl výrok Škrdlova literárního protivníka, dp. P. Sigm. Boušky, jenž veřejně ve valné hromadě vyznal, že by pokladník družstva zasloužil si za svoji práci ne 1.000 zl., ale 2.000 zl.

Přijat byl návrh p. JUDr. Jar. Podobského na konec debaty. Dp. Emil Dlouhý-Pokorný žádal ještě za slovo, ale když mu předseda nedovolil mluviti, zvolal k většině, že ustupuje násilí, začež jej předseda volal k pořádku.

Po skončené účetní debatě povstal p. předseda a přečetl dopis p. Karla Ulricha, jenž zní:

»Nemoha se od své zodpovědné kasovní služby v dopolední době vzdáliti a bych předešel možné výtce, že vždy tíž pánové revidují roční účty družstva Vlast, sděluji písemně, že pozval jsem letos dva docela cizí, nestranné pány k revisi účtů, kteří ochotně úkol ten na se vzali, celé odpůldne tomu věnovali, a prozkoumavše každou položku, veškeré účty ve vzorném pořádku nalezli.« V Praze, dne 26. ledna 1898. Karel Ulrich, c. k. pošt. pokladník.

Výrok revisorů účtů, ve výroční zprávě uveřejněný a do účetní knihy zapsaný a vlastnoručně podepsaný, zní:

Nížepsaní jako dožádaní revisoři účtů družstva Vlast za XIII. správní rok (1896—97.) potvrzují, že veškeré účty našli ve vzorném pořádku.

V Praze, dne 11. ledna 1898.

Oldřich Koula, c. kr. pošt. asistent.	Karel Ulrich, c. kr. pošt. pokladník.	Tomáš Duda, c. kr. oficial.

Valná hromada udělila pak pokladníku absolutorium.

5. Zprávy odborů.

a) Zpráva Historického kroužku.

Zpráva Historického kroužku, kterou přečetl jednatel kroužku, gymnasialní profesor p. Dr. M. Kovář, zní:

Vysoce důstojní a velectění pánové!

Nejstkvělejším bodem letošní zprávy z Historického kroužku jest bez odporu jeho manifestační schůze ve dnech 27. a 28. září minulého roku, o níž Vlast přinesla obšírnou zprávu v 1. (říjnovém) čísle letošního ročníku (XIV.). Není tudíž třeba šíře se dnes o ní zmiňovati, jen tolik mi budiž dovoleno podotknouti, že výsledek její byl znamenitý, i co se dotýká hojné návštěvy, jakož i a to zvláště, co se tkne řečí promluvených. První den pojednal pan učitel Josef Flekáček »o historickém románě«, velmi obšírně a důkladně posvítiv na tu spoustu lží, překrucování historické pravdy, a druhý řečník, vdp. kníž. arcib. notář Fr. Ekert, podal pěkný obrázek »o stavu mužských klášterů pražských za doby katolické reformace po stránce jazykové a národnostní«.

V druhé schůzi, na den sv. Václava, jakožto první řečník podrobně promluvil vdp. konsistorní rada Václav Honejsek »o českých emigrantech v Lešně a Perně«. Druhý slavnostní řečník, pan prof. Jos. Vávra, populárně vyprávěl dle pramenů soudobých » o dobývání Prahy od Švédů r. 1648.«, a jakožto poslední řečník vystoupil dp. profesor Václav Müller a promluvou svou »o historické pravdě v operní produkci novověké« poněkud již umdlené posluchačstvo rozjařil a potěšil, že by bylo ještě déle poslouchalo řečníka tak výmluvného a věc tak zajímavou.

Byli jsme nad míru potěšeni výsledkem obou schůzí manifestačních. Dp. red. Tom. Škrdle má hlavní zásluhu, že se manifestační schůze tyto podnikly.

Valná hromada Historického kroužku dála se dne 2. února minulého roku. Volba členů výboru a jeho funkcionářů byla jednomyslná a zvoleni všichni opět, a to:

Místopředsedou J. Magn. p. prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek, jednatelem p. prof. Dr. Mat. Kovář, pokladníkem dp. Frà. Jos. Hamršmíd, knihovníkem dp. Dr. Ant. Podlaha; ostatní členové výboru jsou: vdp. Fr. Ekert, kníž. arcib. notář, vdp. Václ. Honejsek. kons. rada, dp. Dr. Ant. Soldát, dp. prof. Fr. Vacek a p. prof. Jos. Vávra; dp. red. Tomáš Škrdle jest členem výboru jakožto delegát výboru družstva Vlasť. Revisory účtů zvoleni pp. Dr. Karel L. Řehák a prof. Karel Pánek.

Výborových schůzí odbýváno 6, jež vždy počínají a končí modlitbou. Přes to, že o nich stručné podávány zprávy do »Vlasti«, je třeba některá důležitější snesení tuto uvésti. Slavná redakce »Obzoru« posílá svůj časopis zdarma za výměnu, totéž děje se i s »Časopisem musea království Českého«, i s Král. čes. společností náuk, s »Věstníkem českých profesorů«, s »Českým lidem«. Též Slavjanskému Občestvu poslán 5. sešit Sborníku.

Jednáno o vydání mapy Vávrovy, jež na Národopisné výstavě budila pozornosť, s p. knihkupcem Kytkou. Obnoveno snesení o vydávání historických brožur. Sneseno, by se dalo vyzvání do »Vlasti« a »Dělnických Novin«, aby křesťanští socialové podali některé z nejčastějších námitek socialistů proti víře a církvi katolické a jiné nepravdy historické, načež došly tři dopisy. Věc se tedy odložila, až se sejde více materiálu. Písemný návrh p. uč. Jos. Flekáčka, by se s katolického stanoviska sepsal a nákladem Kroužku vydal »Průvodce po Praze«, přijat, p. navrhovatel látku již sebranou uspořádá a vdp. farář Ekert spis přehlédne. Návrh téhož p. učitele, by se sepsaly stručné dějiny české (na způsob 1000 slov Dolenského), odkládá se.

Delší jednání a snášení týkala se zmíněné manifestační schůze, a to o době, o místě, o řečnících, o látce a jiných přípravách, ku kterému účelu zvolen zvláštní tříčlenný komitét, skládající se z pp. Škrdle, Vávry a Kováře, a ten se zase radil ve zvláštních schůzích a podával výboru zprávy.

Nejeden rozhovor byl o vydání Sborníku, jenž, jak doufám, důstojně řadí se po bok svým předchůdcům i rozsahem i obsahem. Avšak tu musím zastaviti stavidla, jsem jeho redaktorem, a tu by snadno mohl mne někdo okřiknouti v obou zemských: Samochvála — Eigenlob . . . . . . (se 6 tečkami). Náš sborník zasluhuje upozornění a rozšíření.

Na darech Kroužku dostalo se: od nejdp. biskupa Ed. J. Brynycha za dva sešity Sborníku po 20 zl., od vdp. Dra. Jana Řeháka, Mons., kapit. děkana v Litoměřicích 20 zl., a některé menší. Bylo jich letos poskrovnu. Kéž milostivý Bůh vzbudí více šlechetných dobrodinců!

V přípisech za zaslané Sborníky díky vzdávají mimo tyto jmenované dva vysoké hodnostáře i J. Em. p. kardinál, nejdp. světící biskup Msgr. Ferd. Kalous a nejdp. biskup Dr. Frant. Sal. Bauer a povzbuzují Kroužek k další, vytrvalé práci.

Přednášek bylo letos méně za příčinou schůze manifestační; s promluvami manifestačními však mnohem více. Přednáška, která měla býti 4. dubna m. r., nekonala se pro vnější překážky. Dne 28. listopadu promluvil dp. Dr. Ant. Podlaha »o Václavu Kozmaneciovi a jeho historických spisech« a 6. ledna měl přednášku pan prof. Josef Vávra »o hrabatech z Oppersdorfu«. P. adj. Hynek Kollmann slíbil přednášeti na konci února.

Ke konci nemohu nezmíniti se o bacillech a mikrobech, jež nakazily naše staré finanční zásoby, že mají již již úbytě. Kéž se najde brzy a záhy nějaký zámožný a štědrý lékař, anebo raději dva, tři, čtyři, a třeba celá kopa, kteří by úbytě ty radikálně vyhojili hojnými dary a příspěvky, za něž již napřed ze srdce voláme: Zaplať Pán Bůh!

Pro příští (7.) sešit Sborníku obracíme se se slušnou prosbou k slavnému výboru družstva Vlasť, aby naň náklad převzalo družstvo; neboť vzali jsme na sebe náklad Flekáčkova »Průvodce po Praze« a na historickou mapu Vávrovu.

Konče stručnou zprávu o Historickém kroužku, volám jeho další úspěšné činnosti: Zdař Bůh!

Zpráva pana profesora Dra. M. Kováře přijata byla s hojnou pochvalou.

b) Zpráva socialního odboru.[2])

Zprávu podával jednatel odboru, p. Tom. Jiroušek. Zní takto:

Velectěné shromáždění!

Již sedmý rok mám tu čest podávati celoroční jednatelskou zprávu jednoho z nejdůležitějších odborů družstva »Vlasť«, odboru, který dal čilý život katol. hnutí v Čechách, odboru, jehož význam a důležitost teprve v budoucnosti náležitě se ocení. Jakkoliv již po sedmé podávám výroční zprávu jednatelskou našeho odboru, přece mohu říci, že při žádné z minulých zpráv nebyl jsem tak uspokojen a tak hrdým na socialní odbor družstva Vlasť, jako v této chvíli, jako dnes.

S činností socialního odboru družstva Vlasť v sedmém roce jeho života, směle tvrdím, nemůže se měřiti co do křesťanskosocialní propagandy ani hned tak druhá spolková družina ku probuzení českého lidu v Čechách založená. Opakuji ještě jednou, jsem hrdým na působení socialního odboru družstva Vlasť a jako svědek

---

[2]) Pozn. redakce. Zprávy literární sekce a odboru filosoficko-paedagogického budou podány až v budoucí valné hromadě, neboť činnost jejich do XIII. správního roku nezasahuje.

od objevení se prvních červánků křesťanského socialismu na obzoru našem potvrzuji, má-li kdo nějaké významné zásluhy o rozvoj a život křesťansko socialní v národě českém v Čechách i na Moravě, pak je to v první řadě náš socialní odbor !

Družstvo Vlasť založilo socialní odbor v dobách, kdy v Čechách vedli o socialismu slovo jenom socialní demokraté. Socialní odbor družstva Vlasť, tato, abych tak řekl, spolková rada křesť. socialů, vidí dnes výsledek své práce, výsledek nikoliv jen uspokojující, ale překvapující, žc není místa v Čechách, kde socialní demokraté působí, aby tam také nepůsobili — mužové ducha katolického. A toho jsme chtěli založením našeho odboru docíliti a toho jsme také docílili. A dojdeme ještě dále, jak si přejeme? Doufám, že dojdeme.

Jak jsem pravil, podám dnes nejbohatší zprávu všech zpráv minulých a těší mne velice, že loňského roku neslibovali jsme takovouto činnosť nadarmo, že dostáli jsme slovu.

Socialní odbor družstva Vlasť konal od 1. října 1896 až do 27. ledna 1898 v XIV. správním roce 8 schůzí, v nichž přednášeli a vedli rozhovor mnozí z členů o užitečných společenských, dělnických, řemeslnických i rolnických záležitostech, a to pořadem tímto:

V I. schůzi dne 26. října 1896 pan Václav Žižka přednášel »O řemeslnické otázce« a dp. Rud. Vrba »O agrárním hnutí«. Ve II. schůzi dne 21 prosince 1896 redaktor T. J. Jiroušek »O dělnickém hnutí«, dp. Rud. Vrba »O katolickém hnutí mezi rolníky a o záložnách Raiffeisenových« a dp T. Škrdle, redaktor »Vlasti«, »O způsobu voleb do V. kurie«. — Ve III. schůzi dne 24. května 1897 referoval redaktor Jiroušek »O hnutí katol. dělníků«, dp. Rud. Vrba »O rolnické organisaci společenstev rolnických a jejich důležitosti« V této schůzi přijat také návrh redaktora Jirouška na vydání prohlášení proti liberálnímu směru organisace národních dělníků, kteréžto prohlášení přinesly »Katol. Listy«, »Vlasť« a »Dělnické Noviny«, a konečně přijat návrh redaktora dp. T. Škrdle o plánu veřejné, hlavně spolkové působnosti katolíků českých. Také tento plán přinesly »Katol. Listy«, »Vlasť« a »Děl. Noviny«. — Ve IV. schůzi dne 6. září 1897. přednášel dp. Rud. Vrba dále »O agrárním hnutí«, redaktor Jiroušek »O katolickém hnutí v Čechách«, p. Václav Žižka »O řemeslnické otázce« a redaktor dp. Tomáš Škrdle »O povznesení katolického hnutí v Čechách«. — V V. schůzi dne 11. října 1897. referoval redaktor Jiroušek »O rozvoji katolické organisace v Čechách«, redaktor dp. Tom. Škrdle »O historických a paedagogických přednáškách«, jakož i o zakládání záložen Raiffeisenových« a dp. Josef Šimon »O řemeslnické otázce v obchodě«, předseda dp. Rud. Horský »O velkoprůmyslu a maloprůmyslu«, pan Václav Žižka »O meziobchodě s řemeslnickými výrobky« a redaktor dp. Tomáš Škrdle »O významu dělnického katolického hnutí a o nutnosti sepsání dějin tohoto hnutí«. — V VI. schůzi dne 13. prosince 1897. přednášel dp. Josef Šimon »O sjezdě řemeslných společenstev v Praze a hlavních požadavcích řemeslníků«, p. Václav Žižka »O utiskování řemeslníků při odvádění práce« a redaktor Jiroušek »O dělnickém hnutí a jeho dějinách«. — V VII. schůzi dne 24. ledna 1898. přednášel dp. Rudolf Vrba »O sacharinu a cukrovarnictví, o mlékařství«, redaktor dp. Tom. Škrdle »O zakládání Raiffeisenových záložen«, dp. Jos. Šimon »O dani z příjmů« a redaktor Jiroušek »O katolickém hnutí«.

Od 1. října 1896. do 27. ledna 1898. konáno řečníky vyslanými socialním odborem družstva Vlasť do předměstí a na venkov celkem 46 přednášek; přednášeli ve schůzích a spolcích v následujících městech a místech tito pp.: Předseda dp. dr. Rudolf Horský v Noutonicích, řídící učitel p. Václav Špaček v Soběslavi, v Byšicích, na Král. Vinohradech, ve Zbečníku a na Mělníce, a p. učitel Josef Flekáček v Soběslavi; pan učitel Fr. Jelínek ve Slezském Předměstí u Král. Hradce, dp. Frant. Žák, redaktor »Obrany«, v Novém Strašecí, dp. Jos. Šimon na Král. Vinohradech, dp. Václav Roudnický ve Vraném nad Vltavou a v Karlíně. Dp. Rudolf Vrba přednášel v Lounech, na Mělníce, v Řeporyjích, v Plzni, v Jažlovicích, v Letovicích na Moravě a ve Vídni. Pan Václav Myslivec přednášel v Horním Jelení; p. Frant. Skořepa v Žehrovicích u Nového Strašecí. Redaktor Jiroušek přednášel ve Vídni, v Dol. Beřkovicích, v Litomyšli (dvakrát), v Poličce (dvakrát), v Dolní Dobrouči, v Kostelci n. Orlicí, v Borovnici u Chlen, na Králov. Vinohradech, v Novém Bydžově, v Nové Pace, ve Vlašími, v Jažlovicích, v Soběslavi, v N. Strašecí, v Písnici, v Jilemnici, v Mříčné u Jilemnice, v Semilech, v Rynholci, na Kladně, v Byšicích, v Černilově u Král. Hradce, v Nových Ouholicích u Veltrus, v Lochovicích u Příbrami a na Smíchově.

Socialní odbor družstva Vlasť požádán byl od 1. října 1896 až do 27. ledna 1898 o stanovy a návody k zakládání spolků katolických z mnohých míst a měst v Čechách i na Moravě, a to v Čechách: z Dol. Beřkovic, z Nymburka, z Kuřích Vod, z Bystré u Poličky, ze Semil, z Českých Budějovic, z Domažlic, z Nového Bydžova, ze Suchovršic u Úpice, z Nového Strašecí, z Byšic, z Lochovic, z Mříčné u Jilemnice, z Netolic, z Vodňan, z Vápeného Podola, z Noutonic, z Litně a z Nové Vsi u Lomnice nad Popelkou. Na Moravě: z Kelče, z Třešti, Lišně u Brna a z Přerova. Celkem z 23 míst a měst.

Z brožur byly vydány tiskem: »Nový pláč koruny České čili zrada socialních demokratů na státním právu národa českého« od T. J. Jirouška a »Červený doktor — mastičkář« od Ligy † 45, »Sabinismus, barákovství, pokrokářství a národní dělnictvo« od T. J. Jirouška a »Socialní život na základě křesťanském« od Václava Žižky, za jeho spoluvydavatelství.

Nuže, my se ze své práce radujeme a jak bychom se neradovali, když nám Bůh popřál zdraví, byl nám proti nepřátelům našim záštitou a rozhojnil stany lidu katolického, k nimž jsme kladli základy.

Kéž opět příští rok budu tak šťasten, abych mohl přijíti do řádné valné hromady s výkazem takových úspěchů socialního odboru družstva Vlasť, s jakými přišel jsem k vám dnes! Zdař Bůh našemu socialnímu odboru, aby nadále po vlasti naší působil a pracoval![3]) (Hlučná pochvala a potlesk.)

6. Dotace družstva Vlasť.

K návrhu výboru udělila valná hromada pro XIV. správní rok (od 1. října 1897. do 30. září 1898.): a) Historickému kroužku 300 zl.;

[3]) Pozn. K interpelaci p. Václ. Myslivce, kterou na to podal, vrátíme se ve zvláštní stati, v níž poměr jeho a dp. Emila Dlouhého-Pokorného k naší socialní činnosti objasníme.

b) fondu knihovnímu 300 zl.; c) odboru filosoficko-paedagogickému 200 zl.; d) literární sekci 200 zl. Spolku sv. Methoděje ve Vídni navrhoval výbor 100 zl., ale valná hromada zvýšila tuto subvenci k písemnému návrhu p. Václ. Myslivce na 150 zl.

»Křesť. Demokrat« ze dne 2. února t. r. o tom píše: »Mezi dalšími návrhy vyvolal živou debatu návrh red. Myslivce, aby podpora spolku sv. Methoděje ve Vídni, jež obstarává Čechům ve Vídni české služby Boží, zvýšena byla ze 100 zl. na 150 zl. Pro návrh Myslivcův byli: dp. Forejt, P. Aug. Kadlec (dominikán), dp. Fr. Žák, p. Novák, dp. Fr. Vaněček — proti němu dp. Škrdle, dp. Žundálek a Dr. Horský. Návrh Myslivcův byl přijat velikou většinou.«

K tomu poznamenáváme: poslední tři pánové trvali mužně na tom, na čem se jako výboři družstva usnesli; vycházeli ze zásady, že po koupi družstva nemají se subvence zvyšovati, anoť je družstvu samému upláceti 30.000 zl. dluhů.

Podporovati spolek sv. Methoděje ve Vídni není, přesně vzato, účelem družstva Vlasť, ale děje se tak přece, a to jednak pro eminentně kulturní a náboženskou důležitosť tohoto spolku, jednak i proto, že hlavně působením dp. Tom. Bláhy a † Maxm. Křesadla a dělníka p. Jana Horáka jsou naše podniky ve Vídni stále, vytrvale a upřímně podporovány. Z těchto dvou příčin uděluje družstvo Vlasť již mnoho let vídeňskému spolku peněžitou podporu a výbor družstva ve své kompetenci tuto akci i jinak, knihami a brožurami a slevou podporuje.

Všem těm, kdož horují pro vídeňské Čechy, radíme, aby sáhli i do vlastní kapsy a zasílali ročně spolku sv. Methoděje ve Vídni po 2 zl., jak to činí již po mnoho let ten, co byl proti zvýšení subvence — red. Tom. Škrdle — ve Vlasti šetří, ale sám dává.

7. Volba čestného člena.

Výbor navrhl valné hromadě, aby J. M. probošt Dr. Ant. Lenz zvolen byl za čestného člena družstva.

Předseda dp. Dr. Rud. Horský odůvodnil návrh výboru, aby J. M. vsdp. Dr. Antonín Lenz, probošt Vyšehradský, zvolen byl za čestného člena družstva Vlasť. Vylíčiv zásluhy, jakých získal si vys. důst. pan probošt Dr. Lenz o katolickou literaturu svými spisy, jichž jest hezká řada, poukázal hlavně na zápas, jaký vys. důst. p. probošt Dr. Lenz vedl proti nevěreckým spisům »selského filosofa« z Padařova v letech sedmdesátých a jak stkvěle uhájil stanovisko církve katolické. Tisíce lidí pracemi vsdp. Dr. Lenze bylo církvi katolické zachováno.

Volba byla vykonána jednohlasně za velikého nadšení.

8. Zpráva výboru o stavu spolkového domu.

Zprávu podával správce domu, dp. Tom Škrdle. Probíral finanční stav domu a upozornil, že v měsících říjnu, listopadu a prosinci docházelo družstva tak málo peněz, že jimi stěží kryl běžné potřeby družstva. Jiná léta v těchto měsících ukládalo družstvo do záložny sta a tisíce, však na konci roku 1897. neuložen ani krejcar. Ale jakmile byl koupen dům, nastal okamžitě obrat a trvá podnes. V měsíci lednu bylo již uloženo do záložny 2.400 zl. Zpravodaj uvedl, že dle usnesení výboru družstva zřídí se v novém domě již letos v červnu,

nejdéle v červenci papírnický závod: prodej papíru, tužek, inkoustu, obrázků, různých devotionalií, prodej našich časopisů, knih a brožur a prodej všech katolických časopisů. Z tohoto obchodu vyvine se asi za rok na to knihkupectví, a k tomu přibude asi za 2—3 roky tiskárna.

Zpravodaj uváděl větší dary, které družstvo po koupi domu obdrželo, a sdělil podmínky, které si dárcové vymínili.

9. Volba předsedy, nového výboru a náhradníků.

Při této volbě rozestoupilo se družstvo ponejprv za svého trvání přičiněním dp. Emila Dlouhého-Pokorného a p. Václava Myslivce ve dva tábory; oba totiž agitovali proti kandidátní listině výborem navržené pro svoji extrakandidátní listinu. Agitace musila býti prováděna dlouho, neboť jejich stoupenci skoro vesměs volili dp. Václ. Růžičku, kaplana v Chorušicích, ač se tento pán již dávno před valnou hromadou vzdal kandidatury a již delší čas dlel jako farář na jiném místě. Soudíme tak i z toho, že většina oposičních kandidátních listin byla nám zaslána dříve, než celá listina veřejně tiskem vyšla.

My jsme o ničem nevěděli, nikdo z venkova nás na tuto agitaci neupozornil, nikdo o ní v Praze nemluvil, ano, celá věc nás překvapila tím více, že pp. Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek, Emil Dlouhý-Pokorný a Václav Myslivec ještě ten týden před uveřejněním kandidátní listiny v »Křesť. Demokratu« dvakráte společně ve schůzích zasedali a svorně pracovali, a to ve výkonném komitétu křesťanské socialní strany v Čechách. Celá věc nás, pravíme, tím více překvapila, že jsme od nikoho ani z Prahy ani z venkova žádáni nebyli, abychom dp. Emila Dlouhého-Pokorného za člena výboru a p. Václ. Myslivce za náhradníka kandidovali, ano, jsme nuceni s veřejností sděliti, že při volbách do zmíněného výkonného komitétu křesť. socialní strany, jak nám bylo zajištěno, bylo ujednáno dp. Emila Dlouhého-Pokorného za výbora nevoliti, ale p. farář Dr. Rud. Horský jeho volbu prorazil, a s ním byli zvoleni dva jeho stoupenci: p. Myslivec a právník p. Mazanec — to se stalo dne 16. ledna — tedy v době, kdy se proti kandidátní listině Dr. Rud. Horským v čele navržené venku již agitovalo. Dne 19. ledna odpoledne zasedl užší sbor výkonného komitétu v bytě dp. Emila Dlouhého-Pokorného (přítomni byli mimo jiné pp.: Horský, Jiroušek, Dlouhý a jako host Myslivec) — a večer potom vyšla extrakandidátní listina vydaná dp. Emilem Dlouhým a Myslivcem proti těm, s nimiž před chvílí ve svorné práci zasedali.

Každý člen má ovšem právo voliti, koho chce, a navrhovati k volbě, koho chce, ale přátelství zabraňuje tomu, aby přítel přepadal přítele ze zadu, přítele nepřipraveného, nic netušícího. Spolkové právo tu sice porušeno nebylo, ale byla spáchána zrada na přátelství a byla zasazena rána svorné práci do budoucna.

Něčeho podobného se dopouštějí strany, které jsou v úpadku. Tak činili ku př. někteří Staročeši, když se jejich strana na radnici rozpadávala.

Oč se vlastně jednalo? Přihlédněme blíže k věci. Z výboru měl býti odstraněn zkušený katolický advokát, jenž nám často a ochotně

ve schůzích výboru radil v právnických otázkách. Po koupi domu a při zařizování různých závodů jest jeho rady ve výboru zvláště potřebí. Na místě tak velice potřebné osobnosti kandidoval do výboru sebe mladý kněz bez velkých životních zkušeností. Druhého podobného člena, jakým je p. dr. Vojt. Vrťátko, v té době, když jsme kandidátní listinu k volbě výboru sestavovali, družstvo nemělo, však takových kandidátů, jakým je dp. Emil Dlouhý-Pokorný, jest mezi členy na sta, ano, mezi členy je celá řada pánů věkem i zkušenostmi k tomu úřadu způsobilejších.

A co se p. Václ. Myslivce týče, ten je dosud příliš mlád, než aby ho výbor náhradnictvím poctíval. Má-li od Boha řečnický dar, ať ho užívá v pokoře ducha k dobru lidu a se ctí ať čeká, až mu bude nabízena. Jsou tu staří muži, ku př. p. Václ. Žižka, p. Václ. Průša a náš zasloužilý kandidát, p. Fr. Kotrč, kteří pro katolickou věc již pracovali, když p. Václ. Myslivec na světě ještě nebyl, — těm jsme povinni vzdáti čest, a p. Václ. Myslivec ať ve skromnosti čeká, až na něho dojde řada. Tak je to v pořádku po křesťansku.

Když jsme se o celé této akci v »Kř. Demokratě« dověděli, uveřejnili jsme odpověď v »Kat. Listech«.

První odpověď uveřejnili pp. Tom. Jiroušek a Tom. Škrdle, zvláštní p. Tom. Jiroušek a konečně volal členy k svornosti sám předseda, dp. farář Dr. Rud. Horský.

Pan farář Dr. Rud. Horský považuje se všeobecně za vůdce křesť. socialní strany v Čechách; p. Václ. Myslivec vybrakoval většinu jeho článků z »Děl. Novin« pro své přednášky, ano, osvojil si zcela i jeho gesta, tak že v Hradci Králové při diecésním sjezdě musil p. dr. Rud. Horský, jenž druhý den po p. Myslivcovi řečnil, měniti gesta, aby se nezdálo, že svého učně napodobuje, — a tomuto vysoce vzdělanému, staršímu muži, když pozvedá hlasu ke svornosti, odpovídá p. Václ. Myslivec veřejně, s plným podpisem v »Národní Politice« ! Kde je tu vděčnosť, kde ve straně kázeň? Co platí stáří, co práce, co učenosť atd.?

Vidouce to, ovšem i my jsme nelenili: v Praze jsme získali 18 nových členův a dobyli jsme stkvělého vítězství, ač jsme k práci měli jen několik dní.

Venkov volil naše kandidáty 91 až 93 hlasy, oposici 37 hlasy, valná hromada (přítomno bylo 66 členů) dala našim kandidátům 61 hlasů, oposici 5 hlasů. Ve valné hromadě zvoleni byli: Dr. Rud. Horský za předsedu (jednohlasně); do výboru: prof. Dr. M. Kovář (jednohlasně); Václ. Roudnický (61 hlasem, pět členů zdrželo se hlasování); Václ. Špaček (jednohlasně — volba jeho byla potleskem přijata); K. Ulrich (65 hlasy, jeden člen zdržel se hlasování); Dr. Vojt. Vrťátko (62 hlasy, čtyři zdrželi se hlasování); Fr. Žák (jednohlasně); Fr. Žundálek (64 hlasy, jeden člen hlasoval proti, jeden zdržel se hlasování). Za náhradníky: Tom. Jiroušek (jednohlasně); Jos. Frydrych (64 hlasy, 2 nehlasovali); Václ. Müller (jednohlasně) a Frant. Kotrč (jednohlasně).

Pro oposiční kandidátní listinu mluvil dp. Jos. Řeháček, proti ní dpp.: P. Karel Burian, Fr. Vaněček a velice ostře a účinně zvláště Frant. Žák, red. »Obrany« a koop. na Král. Vinohradech.

Ke skrutiniu venkovských voleb povolal předseda z většiny pp.: Fr. August. Kadlce Ord. Praed. a Václava Špačka, z oposice

dp. Emila Dlouhého-Pokorného. Osm volebních listin bylo veřejně za neplatné prohlášeno; skrutinium trvalo přes hodinu.

Pro kandidátní listinu výborem družstva navrženou volebními lístky z venkova hlasovali (aby nebyla zpráva příliš dlouhá, vynecháváme všecky titulatury): Březová Hora: Jos. Dušek; Příbram: pí. M. Holá a J. Říhánek; Svárov: M. Petráš a M. Kožíšek; Hořiněves: V. Jelínek; Záhořany: Jos. Bouchal; Přistoupim: J. Kebrle; Meziříčí: J. Jelínek a Fr. Hendrych; Neveklov: Ed. Hlaváček; Konojedy: Ant. Svoboda; Malotice: Jos. Čamra a Fr. Jelínek; Velím: František Krunert; Mělník: Jos. Bernát, Ad. Bauer a Václ. Slavík; Pleše: Fr. a Jakub Škrdle; Nový Bydžov: Fr. Matouš a spolek; Lysá nad Labem: V. Krupička a Jos. Janeček; Libochovice: Václav Oplt; Soběslav: Jos. Čáp, Fr. Havrda, Jan Koffer a spolek; Pertholtice: V. Šafránek; Půhoř: Petr Valenta; Šestovice: K. Skultéty a jednota katol. učitelstva; Chroustovice: Jan Oliva; Přepeře: Jan Tyrichtr a Fr. Podobský; Všetaty: Fr. Šrámek a Fr. Košťák; Brandýs nad Labem: Jos. Matoušek; Ústí nad Orlicí: Ant. Nývlt; Stochov: K. Procházka; Česlice: Jos. Řezníček a Fr. Vocílka; Průhonice: Rud. Vrba; Benešov: Jar. Bušek; Loučeň: St. Šťastný; Velká Jesenice: Fr. Pospíšil a spolek; Kostelec nad Orlicí: Ant. Kaška, Jos. Häusler, Al. Dvořák, Jos. Bezdíček a spolek; Rychmburk: St. Dvořák; Mar. Lázně: Vinc. Muttl; Něm. Brod: Jos. Veselý, Ant. Vančura, Fr. Rauch; Písek: Fr. Pech, Jos. Šimek, Jos. Nedvídek, Ed. Mérgl, V. Cimbulka, Jos. Rašek a Jos. Žák; Dol. Slivno: Jos. Syrový; Netolice: Václ. Šilený, Jos. Mařík, Jos. Hovorka a spolek; Sedlčany: Fr. Dressler, K. Pejša a spolek; Loukov: Jos. Němeček a Vinc. Drbohlav; Rakovník: Ant. Bulant a Fr. Bíca; Plzeň: Fr. Herold, Jan Wild, B. Köhler, Fr. Herzog, Jos. Šolle; Mnich. Hradiště: Jos. Zima, Jindř. Rotta a Jan Košek; z Moravy: Fr. Fučík, Ign. Janák, Th. Káčer, Jan Svozil; Meran: Aug. Novák; z Korutan: Fr. Štingl.[4])

Pro oposici hlasovali: *a)* spolky: v Klatovech, v Hronově, ve Zbečníku, v Mýtě, v Litomyšli, v Rokytníku, v Červeném Kostelci, ve Žďárkách, ve Velkém Dřevíči, ve Velkém Poříčí a dělnický spolek v Třebíči. Dále jednotlivci: Hronov: V. Šitina; Heřmanice: Jos. Vlček, Hořice: Ter. Dusilová; Polná: Fr. Poimon, Alf. Hornek, Ferd. Vlček; Rychmburk: Jos. Elitzer; Police: B. Krieshofer; Dolní Újezd: Josef Dubec; Úpice: Jos. Pavlásek, Coel. Lokvenc; Martinkovice: P. Vil. Rudolf; Bělá: Jos. Brož; Dobroměřice: M. Zelenková; Broumov: P. R. Fišer; Červ. Kostelec: Ant. Svatoš; Turnov: Jindř. Macoun; Zbečník: Jos. Lelek; Klatovy: Ant. Stulík a Jos. Adámek; Litomyšl: Václ. Bier, Jan Bauer, Em. Šavrda, Bedř. Pachta a Václ. Vostřel, konečně bohoslovci Královéhradečtí. I měla oposiční kand. listina z venkova pro dp. Em. Dlouhého-Pokorného 37, pro p. Václ. Myslivce 39 hlasů.[5])

10. Volné návrhy.

Volných návrhů bylo podáno písemně pět. Návrhy dp. Jana Paulyho a bohoslovce Ed. Kasala nebyly dodány ve lhůtě stanovami

[4]) Pozn. Členové z Nového Strašecí: Jos. Tichovský a Jos. Kallista ml. hlasovali pro p. Václava Myslivce, ale ne pro dp. Emila Dlouhého-Pokorného.

[5]) Pozn. Volební listiny, které v obou volebních skupinách chybějí, byly prohlášeny za neplatné.

předepsané, a proto nemohlo býti o nich rokováno. Návrh dp. Fr. Čermáka přiložen byl k jeho volební listině, a ta byla až po valné hromadě otevřena, a konečně návrhy: *a*) dp. Em. Dlouhého-Pokorného a p. Václ. Myslivce a *b*) zvláštní návrh dp. Em. Dlouhého-Pokorného příčí se stanovám družstva, i nemohly býti projednány.

Po skončeném skrutiniu ukončil předseda schůzi, provolav se shromážděním třikráte sláva: Sv. Otci Lvu XIII., Jeho Veličenstvu císaři a králi našemu a nejdůstojnějším českomoravským pp. biskupům.

11. Volba funkcionářů.

Nový výbor sešel se ještě týž den odpoledne k poradě a zvolil za místopředsedu p. Karla Ulricha, c. kr. pošt. pokladníka, a za jednatele dp. Fr. Žáka, I. koop. na Král. Vinohradech.

Hlídka národohospodářská.

Ve vřavě politických vášní hyne všecka plodná práce, které je velice potřeba, aby se socialní bídě čelilo. Jedna z nejdůležitějších záležitostí, která měla letos býti na říšské radě projednána, byla opětná smlouva mezi oběma vládami o privileje rakousko-uherské cedulové banky. Privilej akcionářů rakousko-uherské banky vypršela 31. prosince 1897. Privilej banky rakousko-uherské zakládá se na říšském zákoně ze dne 27. června r. 1876., a má se každých 10 roků obnoviti. Zákonem tím dává se bance rakousko-uherské právo, že jen ona smí vydávati desítizlatové bankovky, které mají v celém mocnářství hodnotu platební. Vyjednávání na obnovu bankovního privilegia zahájila naše vláda 3. února r. 1896. a vleklo se přes celý rok. Nyní měly úmluvy ty přijíti do říšské rady, která však pro násilnické výtržnosti Schönererovců musila býti zavřena.

Dokud byla banka rakousko-uherská jednotná, dokud nebylo nešťastného pro nás dualismu, sloužila svému úkolu všem stejnou měrou. Jiné však poměry nastaly, když říše naše byla rozdvojena na dvě samostatné polovice, na předlitavskou a uherskou, se samostatnými vládami. Tu banka rakousko-uherská zůstala společna pro obě polovice, ale užitek z ní a vládu v ní strhli na sebe Maďaři. Dokud smlouva trvá, nedá se ovšem nic měniti, když však nastává okamžik, že smlouva se má obnoviti, tu bylo povinností zástupců lidu na říšské radě, aby se zájmů svých voličů ujali. Této povinnosti učinil zadost poslanec slovinský Berks, který na říšské radě stran obnovení privilegia rakousko-uherské banky podal následující návrh:

Ohromný hospodářský rozvoj Uher za posledních 30 let má hlavní příčinu tu, že Maďaři dostávají ku svým podnikům laciných peněz, a to z rakousko-uherské banky. Maďaři chtějí nyní ve správě banky míti naprostou rovnosť (paritu), která však skutečně jest v rukou maďarských již nyní, jelikož jenerální guvernér,. hlavní tajemník a první tajemník banky jsou Maďaři.

Většina bankovních akcií jest však v rukou předlitavských příslušníků. Za to však výpůjčky na hypotéky a na směnky jsou ponejvíce uděleny maďarským příslušníkům. Kdyby se stalo Maďarům po vůli, aby správa banky vydána byla do rukou jejich, pak by se dostal první úvěrní říšský ústav do rukou těch, kteří mu jsou nejvíce dlužni. Tím však nastává celé říši nedohledné nebezpečí. Takové poměry nutně vyžadují, aby cedulová rakousko-uherská banka byla rozdělena, abychom ve svých peněžných záležitostech naprosto nezávislými byli na Uhrách. Nechť proto říšská rada se usnese, aby: vláda naše privilej s bankou rakousko-uherskou více neobnovila, za to na 2, nejvýš 3 roky ustanovila provisorium banky dle nynějších platných smluv bankovních, a v té době nechť naše vláda zřídí samostatnou státní cedulovou banku pro země na říšské radě zastoupené, a kdyby k tomu nedošlo, nechť vláda si podrží zásoby

zlata a stříbra, které v bance rakousko-uherské uloženy má, a zřídí novou akciovou cedulovou banku pro země předlitavské pod správou státní.«

Tímto návrhem mělo se naší vládě dáti na srozuměnou, aby hleděla se vyprostiti z podruží maďarského a starala se o potřeby příslušníků svých zemí.

Kterak Maďaři pro své podniky laciných peněz banky rakousko-uherské využitkují, dokazují tato čísla. Až do r. 1878. měla banka jedinký hlavní ústav ve Vídni. Téhož roku zřídil se druhý hlavní ústav v Pešti. Země koruny české nemají nic podobného. Filiálek banky bylo r. 1878. v zemích českých 9, v ostatních zemích předlitavských 18, v Uhrách 5. Roku 1893. bylo filiálek v zemích českých 16, ostatních předlitavských 34, v Uhrách 21.

Bankovních měst pobočných, které jsou podřízeny filiálkám, bylo r. 1879. v celém Předlitavsku 1 a v Uhrách také 1. R. 1895. měly země předlitavské pobočných úřadoven 64, ale Uhry 83. Tato čísla bijí přece do očí.

Nyní však všimněme si hlavní činnosti banky rakousko-uherské, to jest eskomptování směnek.

R. 1877., kdy jsme ještě dualismu neměli, půjčila banka na směnky peněz, bylo totiž eskomptováno směnek

ve Vídni	v předlitavských filiálkách
107.313 kusů v obnosu 289·4 mil. zl.	163.801 kusů na 207·2 mil. zl.
v Pešti	v uherských filiálkách
52.383 kusů na 117·8 mil. zl.	17.982 kusů na 17·2 mil. zl.

Téhož roku 1877. eskomptováno bylo v zemích českých 122.599 kusů směnek na onnos 148·3 milionů zlatých.

Všimněme si nyní, jak se poměry ty za 16 let změnily, a proberme eskompt směnek rakousko-uherské banky za r. 1894.

Vídeň eskomptovala	předlitavské filiálky
271.105 kusů na 327·3 mil. zl,	344.866 kusů na 286·4 mil. zl.
Pešť eskomptovala	uherské filiálky
177.028 kusů na 264·8 mil. zl.	496.811 směnek na 166·4 mil. zl.

V zemích českých eskomptováno v ústavech rakousko-uherské banky 188.479 směnek v obnosu 177 milionů zl.

Jak obrovský to skok během šestnácti let. Kdežto roku 1877. půjčil první říšský úvěrní ústav průmyslníkům a obchodníkům v Předlitavsku 496·6 milionů zl., z toho zemím českým 148·3 mil., a v Uhrách téhož roku 135 milionů zl., půjčila banka roku 1894. průmyslníkům a obchodníkům předlitavským 613·7, z toho českým 177 milionů zl., ale za to maďarským podnikatelům půjčeno téhož roku 431·2 milionů zl. Úvěr Maďarů v rakousko-uherské bance za 16 let se více než ztrojnásobil, úvěr zemí českých k poměru obyvatelstva dokonce klesl!

Zde máme příčinu, proč my Čechové nemáme vlastního průmyslu a obchodu, poněvadž nemáme po ruce laciných peněz z největších nádržek peněžných, z bank Ať jde náš řemeslník nebo živnostník do banky říšské, by mu eskomptovali směnku. Toho se nedožije.

Co však je nejsmutnější, že první říšský úvěrní ústav slouží hlavně židům. Důkaz jest velice lehký. (Srovnej o tom spis: »Národní sebeochrana od Rudolfa Vrby.) Guvernér banky jest Julius Kautz, viceguvernéři jsou rytíř Miller a Pavel Madarasy. Hlavní radové jsou: Bernard Rust, Karel Auspitz, Leopold Lichen, Aug. Rath, Bedřich Suess, Filip Schoeller, Rudolf Siegel, Fr. Gillming, Leopold Hutterstrasser, Adolf Wiesenburg, Albert Wodianer. Bankovní ředitelé jsou: Lieben, Wiesenburg, Zulehner, Langer, Goldeck, Meyer, Kanitz, Hellmann. Hlavní tajemník banky jest Maďar Mecenseffy. Ředitelé banky v Pešti jsou: Rust, Gillming, Gold, Kolleric, Pfeiffer, Mechwart, Deutsch, Weiss. Kdo tato jména pozorně čte, pozná, že máme před sebou skorem malou synagogu. Nechceme se zde šířiti o nejdůležitějších osobách, to jest o censorech banky rakousko-uherské, ti jsou výhradně skorem židé. Uvedeme pouze Prahu. V Praze zastávají funkci bankovních censorů pro rakousko-uherskou banku tito pánové: Bloch, Čermák, Dimer, Ellbogen, Forchheimer, Haurowitz, Janowski, Kallberg, Koenig, Kohn, Kubík, Kubynzki, Kukuk, Lederer, Novák, Oliva, Riedl, Rihl, Sobitschka, Srnec, Waldeck, Zdekauer. V tomto slavném shromáždění máme alespoň deset židů.

Úkol bankovních censorů jest předůležitý. Přijde-li do banky směnka, na které podpis bance není znám, jest úkolem censorů, podati bance dobrozdání,

zda'se tato směnka může eskomptovati, čili nic. To jest, zda se tomu neb onomu obchodníku nebo průmyslníku, který na směnce podepsán jest, může půjčiti, čili nic. Jiný důkaz, jak tento první říšský úvěrní ústav slouží hlavně židům, vidíme, kterak v přední řadě židovské firmy mají u banky otevřené účtování.

Prohlédněme si rok 1897. Za tento rok otevřely následující židovské firmy u banky rakousko-uherské své otevřené konto: Mořic Bauer, továrna na nábytek ve Vídni, Bernstein, velkoobchod ozdobným zbožím, Breisach, bankovní obchod, Hornstein a Weissmann, obilní velkoobchod, Kauders, bankovní obchod, Kohn, bursovní komisionář, Robitschek a Reis, vývozní firma; vesměs ve Vídni; Rauchwerger a Schönberg, velkoobchod dřívím v Chrzanówě; Ad. Sternberg, obilní firma, Goldhammer, obchod dřívím, Rosenthal, směnárník, Rosner, směnárník, Sprecher, velkoobchod s kožemi ve Lvově. Albert Gutwillig, osadnické zboží v Plzni. Neugröschel, komisionář v Tarnowě; Sachs ve Vídni, Blumenfeld v Krakově, Wixel ve Lvově, Maschler v Tarnově, Loewy v Chebu, Auerbach ve Stryji, Mautner v Liberci, Nagelberg v Rohatyni, Berestein, Sömmerstein v Tarnopolu, Schornstein v Tarnově. České firmy zapsány pouze dvě!

Otevřený účet v bance rakousko-uherské mají ovšem pouze takové firmy a podniky, jejichž roční obraty jdou do tisíců. Zde vidíme, kdo tedy u nás bohatne a tuční. Když tak červení socialisté ve schůzích spílají českému knězi a neustále ukazují na bohatství duchovenstva, ale o hromadění bohatství židovstva zúmyslně mlčí, zda není naší povinností, lidu všude otevírati oči?

Banka rakousko-uherská neslouží svými poklady nikdy malému muži, našemu drobnému živnostníku a rolníku. Laciné její peníze nejsou přístupny chudším třídám.

Jak veliký rozdíl panuje zde na příklad v bance francouzské. Banka francouzská eskomptovala směnek na obnos desíti až 100 franků r. 1896. úhrnem 2,050.491 kusů! Banka rakousko-uherská eskomptovala téhož roku směnek na obnos desíti až 50 zl. jen 29.105 kusů. Nyní se budou bráti u banky francouzské směnky i na pět franků! Kdo má užitek z prvního ústavu úvěrního? Hrstka akcionářů shrábne roční tučnou dividendu, a stát dostává za propůjčenou bance výsadu směšnou almužnu.

Dividenda banky rakousko-uherské je stanovena zákonem na pět procent, k čemuž se připočítává každý rok ještě superdividenda, tak že akcionáři berou z jedné akcie ročně přes 7 procent ze sta. Nejvyšší dividendu brali akcionáři r. 1847., totiž 14·66%, r. 1840. brali 14·83%, r. 1839. dostali 14.66%. Veliké žně měli také v letech 1872—1874., kde byla dividenda 10 až 11·16%. Od r. 1886. berou akcionáři střídavě 6·50 až 7·80% dividendy.

Za rok 1895. měla banka rakousko-uherská hrubého výtěžku 11,504.662 zl. Z toho obdrželi akcionáři 6,643 451 zl., úředníci 2,820.602 zl. Stát obdržel podíl na zisku, a to naše předlitavská polovice 374.790 zlatých, maďarská polovice 160.624 zl.

Ku konci podáváme přehled bankovní hotovosti ze dne 23. prosince 1897:

1. Ražených zlatých mincí a zlata neraženého, jedno kilo za 1.638 zl., měla banka v obnosu	364,749.566 zl.
2. Směnky na zlato do cizozemska	19,886.381 »
3. Mince stříbrné	123,342.499 »
4. Eskomptované směnky a varranty	174,865.979 »
5. Lombardy	26,174.510 »
6. Státní dluh ve správě banky	76,092.545 »
7. Půjčky na hypotéku	137,862 484 »

Mimo to menší obnosy cenných papírů různých bankovních fondů.

Na toto aktivní jmění měla banka v oběhu pasivní jmění, a to za 670,291.710 bankovek a za 133.517 600 zástavních listů. Nejvyšší obnos, do kterého smí banka tisknouti bankovky, jest 871,840.000 zl.

Přirovnáme-li ostatní světové banky a jejich majetek, vykazuje 23. prosince 1879 říšská banka německá:
Kovové mince 888 milionů marek, 1131 bankovek, 662 směnek.

Banka anglická v Londýně:
Mincí 30·78 milionů liber št., bankovek 27·54, směnek 31·27.

Banka francouzská v Paříži:
3.175 milionů franků, 3 689 bankovek, 795 směnek.

Z celého pojednání chtěli jsme čtenářům dokázati jen tolik, že by pro český národ byla samostatná úvěrní cedulová banka mnohem důležitější než deset jazykových nařízení. Pereme se o drobty, a žaludek nám při tom kručí. Kdybychom byli hospodářsky silni, mohli bychom si poručiti, a nebylo by nám třeba chodit žebrat do Vídně. Naši vůdcové mají hlavně na zřeteli míti hmotný blahobyt našeho lidu a na jeho základě můžeme teprve stavěti budovy ideálních statků. *Rudolf Vrba.*

—II•O O•II—

HUDBA.

—•—

Z Národního divadla. V předešlém čísle podali jsme stručný přehled všech důležitějších událostí v síni koncertní. Ani opera naše v čase tomto nezahálela. Bylť jednak znamenitý počet oper buď nově nastudován a na repertoir uveden, jednak uslyšeli jsme i novinky, a to původní.

Na jevišti vystřídali se všichni přední skladatelé naši. K Bendl zastoupen byl »Starým Ženichem« (26. října 1797.), touto prací, kypící zdravým humorem a plynnou melodikou. Dr. Ant. Dvořáka opera »Dimitrij«, kterou mistr třikřáte s velikou pílí přepracoval, neminula se ani tentokráte v novém obsazení (9. listopadu 1897. Xenie sl. Dvořákova) s úspěchem, ač bychom vždy raději se vrátili k prvému onomu v r. tuším 1882. poprvé provedenému znění Dimitrije, proti němuž, byť i nynější zpracování nabylo sice dramatické úsečnosti a pravdivosti, přece zůstává pozadu vřelou Dvořákovi vlastní melodikou. Třetí dílo, nově ve scénu uvedené, byla Smetanova slavnostní opera »Libuše«, v níž paní Maturová v titulní úloze podala znamenitý výkon. Tato v pravdě nejlepší práce Smetanova, jež vytryskla z českého pramene a napojena byla rosou písně české, dobyla i nyní neobyčejného, v pravdě zaslouženého úspěchu. Provedení této práce, jež chystá také vídeňská dvorní opera, bylo pečlivé.

Avšak obraťme se k novým pracem, které poprvé provedeny byly na jevišti našem.

Jest to nejprve Šárka, zpěvohra o 3 jednáních. Slova napsala Anežka Schulzová. Hudbu složil Zdenko Fibich, která poprvé v úterý dne 28. prosince m. r. byla provedena. Fibich jest neobyčejně plodným skladatelem. Skorem každoročně slyšeli jsme novou jeho práci dramatickou, nehledíc ani k velikému počtu klavírních a komorních děl, jež zároveň povstala. Dlouhou dobu pohyboval se Fibich v čarovném okruží Wagnera, ne však ve špatném smyslu. Individuální talent Fibichův jeví se i v těchto pracích; není to otrocké napodobení ale silné přilnutí k zásadám reformy Wagnerovské. Cesta tato měla pro Fibicha jednu vadu, že ho totiž příliš odcizovala domácí půdě; cizí látky, které Fibich zpracoval, nerozechvěly ani v nejmenším strunu národní a nezanechaly v nás, byť bychom při tom umění mistra Fibicha se obdivovali, dojem blízkosti a domáckosti jako díla Smetanova a Dvořákova. Tak tomu bylo s Messinskou nevěstou, prvním dílem, kterým Fibich ovládl úplně prostředky hudebního dramatu, tak tomu bylo v »Bouři« i »Hedy«. Teprve poslední operou vkročil Fibich opět na půdu domácí. Text zpracován jest dle známé pověsti české o dívčí válce, ač libretistka příliš pozměnila starobylá podání. Přetvořivši tradicionelní nenávisť Šárčinu v lásku k Ctiradovi, hleděla tím nabyti nové pohnutky pro zakončení tragické opery, ačkoliv tím mnohé charaktery dramaticky oslabila. Tento text podával Fibichovi dostatek příležitosti, aby přiblížil se hudbě národní a z ní jako Smetana a Dvořák s úspěchem čerpal. Scény lidové, sbory dívčí, vroucí zpěvy Ctirada a Šárky zrovna vybízely k podobnému počínání.

Nechceme tím říci, že by snad byl Fibich úplně své individuality se vzdal a hledal nové cesty. Tvůrčí síla Fibichova jest stejná, ale pramen, který je oživuje, jest domácí, z něhož vyplývá pak onen vroucí tón, jenž celkem prochvívá. Nedostává se nám místa, abychom toto tvrzení své obšírně odůvodnili, ale stůjž zde aspoň za příklad vroucí zpěv Ctiradův z úchvatného duetta ve druhém jednání, v němž celé dílo Fibichovo vrcholí:

Andante assai sostenuto quasi Adagio.

Viz tu krás - nou noc, tak pl - ná ně - hy

pp

jest! To na-ší lá - sky, to na-ší lá - - -

f *rit.*

fo *rit.*

atd.

Mnoho krásných míst podobných bylo by možno jmenovati. Tak na př. zpěv Přemyslův a prosba Vlastina v 1. jednání, zpěvy děv v 2. jednání, pak veliký dvojzpěv Šárky a Ctirada atd. Fibich učinil znamenitý krok ku předu na dráze svého umění, výraz dramatický, orchestrální zabarvení ovládá úplně a dosahuje jimi velikého účinku. Provedení díla tohoto bylo velmi pečlivé. — Na této práci Fibichově zatím přestáváme, ponechávajíce si ostatní novinky na příště.

Ani nynější saisona nebyla ušetřena hlízy, která se tak hluboko u nás zakořenila, že těžko ji vyhladiti, i když si toho třeba rozhodující osobnosti přejí. Myslíme tím operetu, která se i nyní tu a tam vyskytne. Slova, která napsal ředitel Národního divadla, Fr. A. Šubert, v brožuře, kterou každoročně vydává, »Č t r n á c t ý r o k N á r o d n í h o d i v a d l a«, nemůžeme zamlčeti, protože jsou dostiučiněním našemu názoru, který jsme již častokráte na tomto místě hájili: »Nové proudy — spodní, — které do Národního divadla se podryly, připlavily do něho operetu a kal nejhrubší frašky. Zdali uplynulým rokem bylo již ukončeno uvádění těchto Národní divadlo ponižujících her na jeviště, není dosud jisto. Mohlo by tak býti. Bylyť již odsuzovány skoro všeobecně a peněžního zisku nepřinesly (mimo jednu) také. Bohužel, dosavadní pokusy, učiněné k odstranění hrubé, sprosté frašky nedočkaly se ani ve výboru Družstva (!) ani ve valné hromadě žádoucího úspěchu (!) — ačkoliv dnes snad již každý věděti může, že hrubá, sprostá fraška, ať cizí či domácí, není pro jeviště toho druhu, jakým jest Národní divadlo, n i c. n e ž p r á v ě k a l. Ten do Národního divadla n i k d y p ř í s t u p u m í t i n e m ě l, a byl-li tam tím či oním úsilím uveden, má býti z Národního divadla n a v ž d y v y m e t e n, a stoka, kterou vnikl, uzavřena«.

Jsme tomu povděčni, že tato slova vyšla z divadla samého; byly by to divné poměry, kdyby spojenému úsilí se nepodařilo s p o d n í p r o u d y v divadle přemoci. Dobrá vůle a pevná ruka ponesou zdárné ovoce. *Václav Müller.*

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Nouvelle collection de romans honnêtes. Sbírku tuto začala vydávati známá nakladatelská firma A. Mame et fils v Toursu. Dosud vydané svazky odpovídají uvedenému nadpisu sbírky, jsou to nezávadné, ano křesťanské romány.

Sv. 1. René Bazin: Stéphanette. 2. tisíc. Něžná a okouzlující; obě tato epitheta platí o knize i o hrdince knihy. Osnova románu jest velmi jednoduchá, ale všecky osoby dýší životní pravdivostí. Řekli bychom, že historie Štěpánčina není vymyšlená, že se skutečně stala, že ty osoby žily. Zajisté že i v životě vyskytne se taková Štěpánka, tak milá, zbožná, utrpení přijímající s resignací a v štěstí tak mírná; vyskytne se snad zřídka, ale Bohu díky přece.

Sv. 2. Marcel Luguet: Coeurs naïfs. 2. tisíc. Jsou to dvě dětská srdce, která takovými zůstala. Engilbert, syn hraběte Huguesa, a jeho sestřenka Gisella, pospolu vychováni byvše, lnou k sobě náklonností mocnou a tichou. Mají jen jediný sen, aby nikdy se nerozloučili, aby na vždy mohli spolu zůstati. Autor nevyhledává effektních, nemožných situací, také prostinký děj jest mu věcí vedlejší; jest především psychologem, který do nejjemnějších podrobností líčí city srdce a každý záchvěv tiché oddanosti. Život na venkově, pobyt na březích mořských, salon staré markýzy jsou pozadím, z něhož vystupují obrazy jeho hrdin, ač smíme-li ta »dětinně prostá srdce« jménem tím nazvati.

Sv. 3. Charles de Vitis: Le roman de l' Ouvrière. Není to román v obvyklém slova smyslu, ale přece neobyčejně jímavý. Autor vede nás do dílny, do příbytku chudé dělnice, šičky, ukazuje nám, veda nás ulicí, smutnou bídu fysickou a ještě smutnější úkazy bídy mravní. Zná důkladně stinné stránky velikého města, zná nebezpečenství, s nimiž zápasiti musí ty chudé ženy, které bojují statně proti bídě, až i hynou. Zná ty ještě větší úzkosti mladé dívky, která voliti musí mezi prací a hanbou nebo hledati útočiště ve vlnách Seiny. To vše nám autor líčí, ale ukazuje nám také charitu, která, ač velmi zřídka, přichází přece ku pomoci; nikoliv charitu úřední, která není láskou; nikoliv charitu v rukavičkách, která bojí se dotknouti ubožáka, ale charitu křesťanskou, která navštěvuje chuďasa, jej podporuje, těší, k němu se sklání.

Všecky svazky jsou illustrovány; pro čísla následující napsali díla: Charles Toudouse, Pierre, Maël, Champol a j. Vojtěch Kameš.

SLOVINSKÁ.

Povesti. Spisal dr. Ivan Tavčar. I. zvezek. V Lubljani. Str. 354. — Známý slovinský vlastenec, dr. Ivan Tavčar, jenž jest politickou osobou prvého řádu, začal vydávati »v podzimu svého života«, jak sám praví, své sebrané spisy. Před sebou máme prvý svazek, který vyšel u Němce Bamberga v Lublani, poněvadž prý lublaňská »Narodna tiskarna« nemá dosti strojů, ani sazečů, ani písmen. Již několikráte bylo vysloveno přání v některých časopisech, aby Slovinci v Lublani měli takovou tiskárnu, jež by mohla přijímati a tisknouti všechny domácí práce; již několikráte byla taková nedbalost národní strany kárána, ale dosud se nic nezměnilo. Němec tiskne sebrané spisy prvých slovinských básníkův a spisovatelův a rozmnožuje své bohatství slovinskými penězi. — V I. svazku Tavčarových sebraných spisů jest pět nezralých, ve studentských letech napsaných romanticko-ideálních a sentimentálně-deklamatorních novell a pak dvanácte obrazů z venkovského života. V některých jest jádro dobré, avšak zamotané v nestravitelných myšlénkách, v jiných jest zase předmět triviální, k tomu jest přidáno trochu romantiky, několik neštěstí — a novella jest hotova. Tovčar není realistou v pravém slova smyslu; neboť nepopisuje život tak, jakým je, nýbrž tak, jak čtenáře zajímá, to jest, spisovatel hledí dělati — efekt. Nemravným spisovatelem pan Tavčar není; tím se liší od moderního směru, poněvadž nemravných věcí nepopisuje s takovou pochoutkou, jak to vidíme u dekadentů. Ale jasně se též nikde nevyjadřuje; některé spisy jsou takové, že jest v nich pěkné mravní naučení, avšak spisovatel je podává tak, že čtenář neví, míní-li to spisovatel vážně, či jen žertem. Jinak se p. Tavčarovi nedá upříti pěkný sloh, krásný a bohatý jazyk; popisy jsou živé a zajímavé. — Sebrané spisy Tavčarovy

budou obsahovati 5 anebo 6 svazků, každý o 20 tiskových arších. Prvý svazek je za 1 zl. 20 kr.

Poezije, zložil Zamejski, izdala Slovanska knjižnica v Gorici 1897. Cena 36 kr. Str. 128. — P. Zamejski, žijící mezi furlandskými Slovinci v Italii, nemá tak hladkých veršů jako slovinský básník Medved; nevyslovuje svých křesťanských myšlének s takovou rozhodnou jasností, jako Aškerc svou moderní pohanskou svobodomyslnosť; epikem není a též jím ani nechce býti; Gregoričovy jako křišťál čisté dikce též nemá — ale proto přece se může říci, že obohatil těmito básněmi slovinské písemnictví. Náš básník jest duch, jenž má dosti vzletu, ale úzký obzor. Hlavní cit, jenž provívá jeho básně, jest smutek, zádumčivosť. Řekneme-li ještě, že Zamejski jest nadšen pro Slovinsko, velemoc Slovanů a že tu a tam se dotýká lásky, opěvuje krásnou přírodu, načrtli jsme asi celý obsah jeho ideí v této sbírce. Oddíl »Razpršeno listje« jest nejlepší částí celé sbírky. Celkem se básně čtou velmi hladce. — Tolik o básních nadšeného ochránce a přítele utiskovaných benátských Slovanů. Původ básní lze hledati spíše ve vroucí lásce ku právu a pravdě, nežli v přirozeném nadání.

Salonska knjižnica. Izdaja in ureja Andrej Gabrščček. I. zvezek. »O te ženske!« Novele in črtice. Spisal Fran Govékar. V Gorici 1897. Cena 1 zl. 10 kr. — »Salonska knijžnica« jest nový slovinský podnik. Nakladatel pan Gabrščček v Gorici jej omlouvá slovy, že slovinská intelligence musí poznati aspoň přední spisovatele všech kulturních národů, zvláště ty, kteří svými pracemi vzbudili nový literární směr. Knihovna bude přinášeti původní spisy a překlady, jež nejsou pro širší obecenstvo. Prvá kniha přináší sbírku původních novelek mladého spisovatele Fr. Govékara, jenž jest bojovníkem tak zvaného »nového směru« ve slovinské belletrii. Názvy jednotlivých novel jsou: Dr. Arnad, Te punice! te punice!; Danica; Institutka; V mraku; Pavlina; O te ženske! . . . Gevekarovým ctitelem a přívržencem jest též slovinský básník, kněz A. Aškerc, než to není ještě důkazem, že jest tato sbírka úplně bezvadnou. — V druhé knize této knihovny vyjdou dvě dramata a životopis H. Ibsena; ve třetí bude uveřejněna Shakespearova veselohra: »Veselé ženy windsorské«. Fr. Štingl.

ITALSKÁ.

Gli Slavi ed i Papi pel Sac. Giovanni Markovič, dott. di Teol. Zagabria, 1897—98. Stran XLIV—1046. Objemný spis kanovníka Dra. Jana Markoviče v Záhřebě ve dvou dílech vydaný — »Slovanstvo a papežové« nesmí ujíti naší pozornosti. Nemůžeme se o něm zde jinak zmíniti nežli stručně, ale jsme jisti, že to dostačí, aby si díla toho naši vlct. čtenáři povšimli, a kdo by se jím chtěl zabývati důkladněji, ví, kde je nalézti.

Papežové římští považovali vždy za důležitý úkol svého povolání přičiniti se o jednotu u víře a sloučiti v jeden ovčinec i bratry odloučené. Nikdy neustali v této snaze, nedbajíce nesnází, zklamání, projevů různého nepřátelství. Tak jest tomu i nyní, jak známo ze snah, prací a encyklik osvíceného Lva XIII. Markovič vypočítává, že je sto milionů slovanských rozkolníků: osmdesát v Rusku, deset v Rakousko-Uhersku a na Balkáně, ostatek tvoří Řekové, Rumuni a frakce menších národností. Autor se zabývá obšírně slovinskými dějinami, líčí stěhování slovanských národů, jak vznikli Bulhaři, Chorvati, Srbové, Slováci a Slovinci, Čechové, Poláci, a nejvíce se rozepisuje o Rusích; podrobně uvádí, kdy a jak bylo těmto národům hlásáno křesťanství. Stkvěle dokazuje Markovič z liturgických knih rozkolníků — zvláště ruských — že Rusové uznávají a vyznávají Petrův primát i jeho nástupce, římského papeže, slovy tak slavnými a rozhodnými, že toto starobylé učení církve ani nemůže býti v samých knihách církve římsko-katolické lépe a výrazněji uznáváno a vyznáváno. Sv. Cyrillu a Metoději věnována je obšírná stať a kriticky probrána literatura k nim se nesoucí (str. 94.—159.); vysvětlována historie ruské církve, její hierarchie, ustanovení moskevského patriarchátu roku 1589., zvolení sv. synodu (str. 259.—289.) a pojednává o krutých zákonech, jež chrání orthodoxii a všude ji protežují na úkor katolicismu. Autor promlouvá důkladně o spisovatelích, kteří jsouce plni horlivosti a zanícení pro sloučení a jednotu, snaží se uváděti co možno nejmenší dogmatické rozdíly nauk mezi oběma církvemi a dokazovati, že ještě ty rozdíly jsou zdánlivé, bez vnitřní podstaty; takové počínání ovšem věci neposlouží, a autor je též odsuzuje. Tak zde uvádí jména: Lev Allacci (ve stol. XVII.), Řek Mikuláš Komnen Papadopoli a v nové době Pitzipios, ruský Jesuita Gagarin, Kirejewski, Solovjev, Michel.

Druhý díl spisu obsahuje pravou rozsáhlou výstavu všech styků, jež kdy měli římští papežové se slovanskými národy. Tento díl, všude jasně a přesvědčivě dokládán, teprve zcela odpovídá názvu knihy: »Slovanstvo a papežové«, ovšem bez první části nebylo by celé dílo tak důkladné a podrobné, jakým právě jest. V desíti kapitolách pojednává se o Rusku, ve třech o Srbsku, dvou o Černé Hoře, ostatních o Bulharsku a jiných. Markovičova kniha je pravým zrcadlem otcovských snah a různých péčí, jež jevili papežové pro žádoucí jednotu a pro blaho katolíků v zemích slovanských žijících. Přáli bychom si z ní míti alespoň nejdůležitější a nejzajímavější stati přeloženy. J. Flekáček.

NĚMECKÁ.

Katolická církev naší doby a její služebníci slovem i obrazem. Tak bude se jmenovati velezajímavé a důležité dílo, psané pro všecky národy a díly světa, jež zatím bude vycházeti německy, francouzsky a anglicky v Berlíně, ve všeobecném nakladatelském ústavě (Allgemeine Verlagsanstalt). Hlavní zásluhy o vydávání má Lvův spolek (Leo-Gesellschaft) ve Vídni. Po prvém svazku »Řím« následovati budou ještě dva, z nichž druhý bude pojednávati o dnešním životě duchovenstva a o poměrech církve sv. v těch zemích, ve kterém jazyku je právě vydání onoho dílu. Třetí svazek představí nám ve vší stručnosti veškeré evropské, asijské, africké, americké a australské duchovenstvo. První, v sobě zakončený svazek: »Řím«, vrchní hlava a správa veškeré církve, obsahuje 720 textových stran se 60 tabulovými obrazy a s 1100 illustracemi, z nichž mnohé zaujímají celou stranu, jiné opět mezi textem se pěkně vyjímají; obsahuje XV oddílů. Pojednání o papeži a církvi z péra Salvatora Brandiho. T. J., redaktora časopisu »Civiltà Cattolica« v Římě, uvádí v celek. K tomu se řadí důkladný životopis Lva XIII., jejž sepsal Msgr. Ch. de T'Serclas a jenž překvapí i toho, kdo se domnívá, že dopodrobna zná život Joachima Pecciho. První sešit obsahuje již velikou část těchto životopisných studií. Neméně než bohatý text poutá nás v tomto sešitě hojnosť obrazů. Vedle celkového pohledu na papežovo rodiště Carpineto, potkáváme se tu s jednotlivými pohledy na budovy, ulice, typy lidu, charakterickými prostory z »Palazza Pecci«, hlavně pak pravou něhou poutají nás obrazy otce a matky, dědečka a babičky Lva XIII., jenž rodem po matce, či »po přeslici« jest potomkem slavných lidových tribunů Rienzi. Životopis Lva XIII. pojednává dále o encyklikách papežových, jeho vztazích k odštěpeným církvím, o rozšíření hierarchie, o rostoucím vlivu papežství, o papeži básníku a podporovateli vědy a umění atd. Cena 30 marek (každý sešit po 1 marce) jest poměrně velmi mírná. Veliké podobizny papežovy v barevném tisku, dle malby Ugoliniho, jemužto sv. Otec k malbě seděl, dostane se každému předplatiteli tohoto velkolepého díla darem jako přílohy.

Josef Šeřík Vitínský.

Die moderne Moral und ihre Grundprincipien. Kritisch beleuchtet von Dr. C. Didio. Freiburg in Br. 1896. — Přítomná zajímavá a časově důležitá studie jest jen výňatkem z větší práce »O éthickém důkazu jsoucnosti Boží«. Pan auktor má zde zřetel ve své kritice jen k těm morálním systémům, které podaly nové myšlénky a výklady o otázce mravní, a po té chce také vyvrátiti liberální saekularisovanou moderní éthiku vůbec, pokud ovšem stýká se s oněmi systémy. Vyloživ Dr. Didio hned v předmluvě hlavní zásady katolického názoru éthického — při čemž se nám nechce líbiti, že pan auktor vyhlašuje postulátem citovým a ne také rozumovým vyrovnání mezi zásluhou a náhodou, úplnou blaženosť za zásluhu, jakož i jistou pomoc slabému a odpuštění litujícímu, — podává ihned historický vývoj moderní saekularisované i. e. od Boha odtržené a na všem positivně náboženském nezávislé moderní éthiky, jakož i smutné výsledky, kterých se tato morálka až dosud ve společnosti lidské dodělala. V novější době povstalo proti ní právě pro její neblahé následky nejvíce ve Francii dosti mocné literární hnutí za vedení Brunetièrova, Desjardinsova a de Vogüéova, jež sice ku křesťanství se hlásí a jakousi reakci zavésti usiluje, ale samo na positivním věřícím křesťanském stanovisku netrvá. Hlavní oporou a pěstitelkou emancipované éthiky jest matka Germanie. V pojednání tom vytýkáme panu auktorovi, že nenačrtl ani zdaleka děsný obraz mravní spousty, které se moderní saekularisovaná éthika dodělala v krátké době; tento praktický důkaz byl by býval lepším než všecky theoretické!

Mezi moderními systémy éthickými, ovšem saekularisovanými, přední asi místo má eudaemonismus čili utilitarismus, jenž asi v tom vrcholí, že zná a připouští jen »bonum jucundum«, tedy to, co jakousi slasť a příjemnosť působí. Mravy, abych tak řekl povaha člověkova, není prý vlastně nic jiného, než přizpůsobený pud po příjemnu. Objektivního a na nás nezávislého zákona mravního eudaemonisté neznají. Člověk neřídí se dle nich svobodnou vůlí, ale následuje vždy silnějšího pudu svého. Autor přítomné studie vyvrací nauku eudaemonickou již tím, že nemůže eudaemonismus zodpověděti nepopíratelná naše mravní »data et facta« a že je proto překrucuje. Že to v eudaemonismu hned od počátku vřelo, viděti z toho, že v něm povstaly dva směry, z nichž jeden musil již ustoupiti, totiž individuelní eudaemonismus socialnímu, ač v praxi proti theorii individualismus se drží a hedonismus životním pravidlem mnohým se stává. Jeremy Bentham považuje se tohoto systému otcem, a John Stuart Mill, jakož i Benecke hlavním zastancem. Pan auktor polemisuje s principem eudaemonickým a snaží se ho zvrátiti i po stránce objektivní i po stránce subjektivní. Ten dojem práce jeho na mne ihned učinila, že »bolavé rány« eudaemonismu odkryl a všecko učené vykrucování jasně odrazil, aby principielní nehotovosť a neodůvodněnosť eudaemonismu byla patrna.

Ve třetí hlavě zabývá se auktor francouzským positivismem a darwinismem, při čemž zvláštní pozornosť věnuje i u nás zavedenému Spencerovi, drže se ve své kritice hlavně vývodů Kathreinových, a pokud jde specielně o darwinismus, užívaje zbraní Gutberletových.

Wundtova theorie o kulturním pokroku či snad lépe o »pokrokové kultuře« také není jednolita a ve svém principu jasně upravena, což auktor důrazně vytýká. Není také pravda, že kultura je normou mravnosti, ale naopak: mravnosť jest a zůstane řídidlem kultury! Ne všechno, co pomáhá kultuře — umění, vědy etc. — pomáhá také mravnosti.

Nejvíce těšili jsme se na hlavu pátou, v níž pan auktor kritisuje éthiku Kantovu, z níž podává stručně a jasně hlavní rysy a odůvodnění. Koho věc zajímá, najde zde jistě pěkný přehled nauky Kantovy. Auktor hledí po té usvědčiti Kanta z nesrovnalosti, z nedůslednosti a ze zřejmých protiv, což se mu daří nad očekávání dobře. Zvláště zle daří se při tom Kantovu »kategorickému imperativu«, jenž jest neschopným »vysvětliti obsah řádu mravního«.

Auktor uvádí nás na konec do pesimistického arsenálu Hartmannova, jenž prý po stránce filosofické daleko vyniká nad Schoppenhauera, který se zove otcem pesimismu. Ani Hartmann nedovede vysvětliti a odůvodniti mravnosti, ale spíše namnoze odpírá nepopíratelným faktům mravnostním a je ignoruje, ač zase jinde činí velmi mnohá a trefná pozorování a analyse. Auktor snaží se ukázati podrobnosti a rozdílnosti mezi Schoppenhauerem a Hartmannem, a zároveň vyvrátiti toho i onoho, při čemž daří se mu asi nejlépe, když bojuje proti Hartmannovu determinismu. Na konci přichází Dr. Didio k poznání, že křesťanská éthika v divém boji, který proti ní byl podniknut, přece jen vrch podržela a že přese všechny obtíže jest a bude morálkou nejen přítomného, ale i budoucího lidstva, k čemuž ovšem všechnu naději skýtá jí úplný nezdar a děsná spousta »mravní vymoženosti« odkřesťanštělé moderní éthiky, jež bezmála již ani neví, je-li jaký mravní zákon přirozený, odkud rodí se povinnosť, máme-li svobodnou vůli, jaký je poslední náš cíl, co souditi o náruživostech atd.

Filip Jan Konečný.

ČESKÁ.

Vzdělavací knihovna katolická. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha. Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních. Napsal F. Duilhé de Saint-Projet, kanovník a rektor katolické university v Toulouse. Čtvrté vydání se svolením spisovatelovým přeložil Dr. Ant. Podlaha. (Svazek 1.—9.) Poslední desítiletí byla svědkem ústupu rationalismu před naturalismem. Hrdá rationalistická filosofie, jež v nerozumné pýše odmítala spojeneckou a jedině záchrannou ruku křesťanské filosofie, přinucena zříci se svých posic před vítěznými prapory věd přírodních. Obratem tím nastala změna o úkolu apologetově. Dříve bylo hlavní povinností obránců víry křesťanské odrážeti útoky podnikané rationalisty na základě historické kritiky, rationalistické exegese a filologie a směřující k »odkřesťanění duší«.

Rationalismus nemohl se dotknouti podstatného rázu člověka, základu mravního řádu, existence duchového principu, totiž duše lidské. Vítězstvím na-

turalismu a materialismu vzrostlo nebezpečí, neboť tito, opírajíce se o vědy přírodní, prohlašují za novinu v nazírání člověka: »jelikož člověk a zvíře jsou jedné a téže přirozenosti, musí býti také určení obou totožné«. Tu již není cílem nevěry odkřesťanění duší, ale to jest, jak kdosi velmi trefně pověděl, »odčlověčení duší lidských«. Z toho patrna též cena a význam znamenitého díla Duilhéova »Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních« pro naši dobu. Nevěra, jež zmocnila se tak četných pracoven a učitelských stolic, representantů vědy, a jež nabývá mezi lidem vždy širší a širší půdy, dovolává se k závěrům svých theorií bludné přírodní vědy. Duilhé de Saint-Projet vešel do tábora nepřátel, zmocnil se jejich zbraní a touto vlastní jejich zbraní na hlavu je porazil. Bohaté kořisti vědeckých výzkumů, s nejsvědomitější akribií autorovou ohledaných užil Duilhé k tomu, by před čtenářem »Apologie« rozvinul nádherný a uchvacující obraz vzájemného souladu víry a vědy v řešení problému kosmologického, biologického a anthropologického.

Základ k velikolepé budově svého díla položil autor, vymeziv obor práv a vytknuv hranice autority vědy empirické filosofie a theologie. Na půdě takto připravené osvětluje se stanoviska víry a vědy původ a utvoření se hmotného všehomíra, počátek a rozvoj života, původ, přirozenosť, dějiny a určení člověka.

V práci řídí se určitým a logickým postupem, klada nejprve »zajištěné, nezměnitelné, úplně dokázané pravdy« jak s hlediska víry tak vědy, potom »mínění, jež nejsou absolutně jista, ale jež pozůstavena býti mohou volnému bádání i volné diskusi« a na konec »tvrzení dojista odporující zároveň skutečné pravdě, učení církve i učení vědy, víře i vědě.«

Vynikající učenec francouzský dal svému dílu stkvostný tvar, neboť i sloh a mluva »Apologie« přesvědčivostí a důkazností jímají rozum a vřelou srdečností nakloňují si vůli čtenářovu.

Tento nejstručnější náčrt »Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních« aspoň z daleka a z nepatrné části dává tušiti, proč dílo Duilhéovo vyvolalo rozruch ve vědeckém světě a proč došlo nejvyššího uznání a pochvaly velikého příznivce věd přírodních, sv. Otce Lva XIII.

Jest proto díkem povinna česká intelligence, ať katolická ať atheistická, pořadatelům »Vzdělavací knihovny katolické« Dr. Tumpachovi a Dr. Podlahovi, kteří nám podali perlu literatury francouzské v českém rouchu mistrným a vzorným překladem Dr. Antonína Podlahy. Václav Roudnický.

Zábavy večerní, sbírka zábavného a poučného čtení pro lid, přinesly ve 4. čísle XVIII. ročníku povídku: »Řička«, již z francouzského přeložila Johanna Kuffnerová. Jest to historie sirotka Jiřiny (t. j. Řičky) Dastové, která po ztrátě matky celým srdcem přilnula k svému dobrému otci, tak jako tento celou svou bytostí lpěl na své Řičce; že tato přespřílišná láska u Řičky mnohé výhonky a výstřelky, jež bude třeba časem odstraniti, v zápětí míti bude, bylo lze při povaze dívčině předvídati. a skutečně se tak také stalo. Dokud byl otec živ, jenž miláčku svému nic nemohl odepříti, bylo s Řičkou dobře; když však ho ztratila a odebrati se musila do Nizzy k svému poručníku Clapièresovi a jeho matce, začala její utrpení, jichž hlavní příčinou bylo pochybené vychování v domě otcovském. Teprve v klášteře zcela se proměnila a když odtud po sedmi letech jako učitelka ke svým přátelům do Nizzy se vrátila, nebyla ani k poznání, takže služka Marjánka, která ji dříve nazývala ďáblem posedlou, tvrdila nyní, že jest — anděl s nebe! Než, i nyní byla přinucena Nizzu opustiti, když starý poručník její po návratu z cesty po Italii nabídl se jí za — manžela. Vrátila se opět do kláštera, kde nějaký čas vyučovala a odkud navštěvovala známou a dobrou rodinu Botrelovu, jež jí mnoho dobrého prokázala. V den, kdy loučila se s rodinou touto, majíc nastoupiti kdesi na venkově místo domácí učitelky, nabídl jí Marcel Botrel svoji ruku, kteréžto nabídnutí ona ochotně přijala, poněvadž již dávno k šlechetnému mladíku tomuto cítila náklonnosť. — Doporučujíce tuto poutavou historii, sdělujeme, že cena tohoto 4. čísla jest 45 kr. (154 str.)

Prok. Zaletěl.

Národní sebeochrana. Úvahy o hmotném a mravním úpadku národa českého. Podává Rudolf Vrba. V Praze 1898, nákl. spis. V komisi Cyr.-Method. knihkupectví. Stran 398, cena 2 zl. 20 kr. — Kdo zná lépe moře: kdo se po něm pouze plavil a s paluby se díval dolů, nebo kdo nořil se jako odvážný potápěč hluboko pod jeho vlny, poznal hrozné jeho propasti, děsné hlubiny, záhubné víry, útesy a skaliny, kdo nejen viděl, ale pozoroval obludy mořské

a řádění jejich v oku nedozírných hlubinách? A kdo zná lépe společenský život: kdo se naň dívá pouze oknem, procházkou po ulici, při koncertech, v divadle, v sousedské konversaci, nebo tak jen ostávaje na povrchu, či kdo badá, zpytuje, pozoruje, nespokojí se ostati na povrchu, spouští se šíř a šíře, hlouběji až ke kořenům, příčinám jednotlivých či hromadných úkazů? Přečetli jsme spis Vrbův s velikým zájmem a pozorností a nejraději přirovnáváme pilného spisovatele k odvážnému potapěči, jenž noří se hluboko do propastí společenského života a zde nám osvětluje jeho hlubiny s důkladností, zkušeností a odbornou znalostí, jíž mu málo kdo je roveň. Zde obral si za předmět židovskou otázku. Probírá ji v osmnácti kapitolách a odhaluje věci a poměry, o nichž zajisté málo kdo ví, neboť u nás není zvykem vydávati knihy, jdoucí tak do hloubky. Příčiny toho jsou různé, jednak nedostatečná znalosť předmětu, ještě více však bázeň, mluviti bezohledně pravdu. Rudolf Vrba jako spisovatel má dvě převzácné vlastnosti. První je neobyčejně důkladná znalosť předmětu, o němž se rozepisuje. Ovládá látku mistrně, zná ji v celku i v detailech, do šířky i hloubky; co píše, hned dokazuje: zde to máte, tady jsou číslice, tady jména osob, zde jména měst a vesnic; ne aby řekl: stalo se to v N. a osoby jmenoval X, Y, Z. Co píše, co mluví, provází ihned důkazem, pravdou, příkladem ze života. A druhá převzácná vlastnosť jeho je přímá bezohlednost, řekl bych skoro drsnosť, ona drsnosť, jež provází každou pravdu, jak trefně dí Viktor Hugo. Vrba nebere rukavičky; řekne vám to s takovou bezohledností, že na prvý pohled zaráží, ale pak ji shledáte nejen oprávněnou, ale přímo roztomilou, tak vhodnou k látce, o níž píše, že věru si jinou formu slohovou mnohde ani nelze mysliti. Tvrdíme směle, že nic nepořídí, kdo se židovskou otázkou zabývá, kdo si nepročte, neprostuduje Vrbovu knihu. Sneseno v ní tolik vzácného materiálu, tolik příkladů a dokladů, že byste marně hledali knihy podobné. Rozepisuje se o starém židovském státě, uvádí statistiku židů, finanční a tiskové jejich mocnosti; ukazuje k úpadku rolnictví dovozováním, že veškeren obchod obilím, chmelem, dobytkem, veškeren cukrovarnický, pivovarský a mlynářský průmysl je v rukou židů, právě tak jako textilní průmysl, střižné obchody, krejčovské, obuvnické a koželužské, truhlářské a zlatnické řemeslo. Židé vůbec provozováním velkoprůmyslu zničili malé řemeslo. Zajímavě a věcně pravdivě píše se tu o kořalečním moru, obchodu, emancipaci židů, socialní demokracii, o příčinách vyloučení židů z křesťanské společnosti, o jejich světovládě, našich vlastencích a židech, drahách ve službách židovstva, o otroctví křesťanské ženy atd. atd. Nemůžeme v mezích stručného posudku rozepsati se o Vrbově knize tak, jak by toho zasloužila. Přečtěte si jednotlivé kapitoly — na př. »O otroctví křesťanské ženy« a užasnete; zvolte kapitolu jinou, čtěte, uvažujte o ní a užasnete též. Otevrou se vám oči, pochopíte, porozumíte mnohému, o čem jste dříve neměli ani zdání, co jste snad slyšeli jen jako všeobecnou, málo znamenající frázi. Rádi říkáme, že se katolický duch probouzí: pokládáme Vrbův spis za mohutný prostředek, za působivou pomůcku ku probuzení katolického ducha ve vrstvách našeho lidu i v jednotlivcích. Proto jednotlivci i naše katol. jednoty by měli míti »Národní sebeochranu«, a to nejen míti, ale z ní předčítati, po přečtení uvažovati, rozhovořiti se o tom, co právě bylo čteno. Nic neprospívá chváliti dobrou knihu, když se při tom nerozšiřuje, nic neprospívá rozšiřovati, když se nečte. Chvála je po zásluze, ale zároveň jí sluší rozuměti jako důraznému volání: »Kupujte, rozšiřujte, čtěte »Národní sebeochranu« od Rudolfa Vrby! A kde by byla po ruce výmluva: náš spolek je chudý, teprve začal, máme různá vydání atd., pryč s takovou omluvou, ta je pouze pohodlností, ničím jiným! Když je spolková schůze, nejde-li věc jinak, když je dobrá nálada — ať někdo vezme klobouk a prohlásí: Přátelé, dejte každý něco, koupíme si za to výborný Vrbův spis! A uvidíte, krejcary budou lítati do klobouku, a za tři dny máte knihu doma. Kde je kolikráte na pivo, doutník atd., tam ať je též na knihu — ač pochybujeme, že by pokladna spolková byla tak chudá, že by nedovolovala vydati 2 zl. 20 kr. Ale budiž! Konáme sbírky takovou cestou na všelicos, proč bychom tuto praxi nezavedli, i když se jedná o dobrý katolický spis? Rudolf Vrba je spisovatel velečinný, jenž stále studuje, stále badá, pozoruje; přejeme mu hojně zdraví a zdaru, těšíce se, že velevýznamný tento spis není jeho posledním dílem literárním. Jan Hejný.

Čarovná noc. Vánoční hra ve třech jednáních. Napsal Josef Flekáček. Zpěvy a průvod složil K. Knorr. V Praze, Cyrillomethodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba 1897. Naše literatura není příliš bohata na tyto poëtické, povznášející hry, představující nám onen velebný, svatý děj lásky Boží

k nám, jež Slovo tělem činí, aby přebývalo mezi námi. Proto s radostí třeba uvítati každý nový pokus na tomto poli. Mimo hry Majerovy a Zelinkovo »Narození Páně« v poslední době málokterá hra se objevila na programu vánočních her dětských a přece jest jich spotřeba veliká.

Čarovná noc, — řekli bychom raději Svatá noc, — ponechávajíce čáry a kouzla pohádce národní — patří k větším pracím toho druhu. Jest to dramatická práce o třech dějstvích s jednou proměnou, vyžadující několik hodin k provedení. Prostinký děj, jehož historickým pozadím jest narození Páně, spřádá se kolem postavy šlechetného, zbožného a lidumilného pastýře Magdala, který připraviv se dobročinností svou o celé jmění, vyprošuje ještě na lakotném věřiteli svém Zofarovi chlév, aby mohl popřáti útulek P. Marii a sv. Josefu, netuše, že hostí Spasitele, Syna Božího. Charaktery kresleny jsou celkem případně, jen úplně nesouhlasíme s některými, příliš básnickými rčeními v ústech dítek nebo prostých pastýřů, které jejich povaze neodpovídají.

Obtíže bude působiti při provedení jednak přílišná délka, jednak složitosť divadelního aparátu. Scéna s Herodem a sestrou jeho Salome jest sice dramaticky účinná episoda, ale zůstává přece jen episodou a mohla by snadno odpadnouti. Tím by také ubylo úloh, jichž v této hře jest dosti a dosti.

Co se hudební stránky týče, jest hudba Knorrova lehká, zpěvná a dětem celkem přiměřená. Úzkostlivé šetření zpěvnosti a snadnosti svedly někdy pana skladatele k částečné jednotvárnosti, jak ve frási melodické tak i v rhytmu. Skladatel nevybočuje skorem nikdy z tónin nejpříbuznějších, vede hlasy v nejsnadnějších intervalech, ale právě ono neustálé střídání tercie a sexty působí někdy jednotvárně. V průvodu přáli bychom si přece více rozmanitosti. Skladatel sice měl na mysli opět podporu zpěvu, avšak ta nemusí býti pouhým harmonisováním nápěvu, nýbrž spíše doplněním a oživením zpěvního hlasu! Mnohá zpěvná čísla znějí velmi pěkně. Tak zbožná modlitba dítek (D dur), zpěv andělů v prvém jednání, zpěv dítek v 6. výstupu 2. jednání. Závěrečný chvalozpěv jest skutečně velmi pěkný.

Dobře užil také skladatel písně vánoční »Narodil se Kristus Pán« při zvěstování andělském, které melodramaticky provádí. Při budoucím snad vydání bude dobře dbáti ve zpěvech co nejpečlivěji české deklamace textu. Některé chyby v notovém tisku (na př. na str. 22. předposlední takt atd.) opraví si velmi snadno každý sám.

Ostatně všechno, co jsme upřímně vytkli, neubírá práci této nikterak ceny a s radostí sáhnou k ní všichni, kterým jest pořádati hry vánoční.

V. Müller.

Tomáše V. Bílka Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova. Oceňuje Dr. Jakub Hodr, profesor církevních dějin v Brně. Otištěno z Hlídky 1897. Tiskem benediktinské knihtiskárny. Nákladem vlastním. Cena 15 kr. Podobně jako † P. Josef Svoboda rozebral knihu Tom. V. Bílka o reformaci katolické v král. Českém po bitvě bělohorské (nákladem Historického kroužku v Praze 1893.), učinil Dr. Jak. Hodr s dějinami řádu Tovaryšstva Ježíšova od téhož spisovatele. Tom. V. Bílek dokládá sice v předmluvě této knihy, že chce seznámiti český lid s řádem jesuitským, jak jej věrně po pravdě líčí neklamný dějepis; než Dr. H. usvědčuje spisovatele, že nečerpal z nestranných děl; mezi prameny Bílkových dějin čteme sice jména známých protivníků Jesuitů, marně však hledáme díla, kde se líčí dějiny Tovaryšstva příznivě. Bílek nádepsal dílo své heslem »sine ira et studio«, vskutku však při spisování díla svého neměl jiného účelu, »než přispěti k poučení lidu českého, aby poznal hlavní původce duševní a hmotné zkázy a záhuby národů.« Proto uvádí a překládá mnohé citáty skutečných a domnělých Jesuitů, jež Dr. H. s vědeckou přesností uvádí v patřičnou míru. Na ukázku z díla Bílkova stůj zde: Liberi arbitrii cum gratiae donis, divina praescientia, providentia, praedestinatione et reprobatione concordia znamená prý v našem jazyku: svobodný názor o darech milosti Boží. Známý kardinál Bellarmin kanonisován za svatého, moralista Gury se dle Bílka vlastně jmenuje Gurg čili Gusy. Mimo to se musíme diviti, že v díle Bílkově se uvádějí mezi členy řádu jesuitského mužové, kteří nikdy do Tovaryšstva přijati nebyli, jakož libovolnosti, neurčitosti, ba i převrácenosti, kterou se citují církevní spisovatelé. Velmi nešetrně dotýká se dílo Bílkovo mnohých církevních ustanovení. Dr. H. získal si pravdivým oceněním a svým důkladným vědeckým rozborem zásluhy nemalé, a dílo jeho budiž všem přátelům nestranných dějin nejvíce doporučeno. Výtěžek věnuje se fondu »Hlasu«. Dr. Rud. Zháněl.

Zdař Bůh! Obrázkový kalendář pro všechny příslušníky a přátele hornictví a hutnictví. Nákladem J. Steinbrennera, knihtiskaře ve Vimperku. Cena 50 kr. Kalendarium pouze pro katolíky. Obsah bohatý, čtení pěkné, bezvadné a mnoho obrázků. Na 100 stránkách jest hojnosť odborného čtení. Z obsahu uvádíme: »Zlatodolství v Transvaalu. Obrovský balvan zlata. Nepravé hornické světlo (Povídka). Hornická píseň. Životopisy Konráda Büttgenbacha (vynálezce ochranné klece) a M. Müselera, (vynálezce svítilny). Významnější roční zprávy z hornictví a hutnictví. Sv. patronové belgických horníků. Po sedm dní v zasypaném dole. (Příběh z hornického života.) Největší amonity na světě. Rok 1898. v historii hornictví. K dějinám slévání železa. Báňská a lesnická škola v Šťávnici. Střílení skal u Železných vrat (v Uhrách). Annaberg v Sasku. Dynamit. A konečně humoresky »Po šichtě«. — Kalendář tento může směle vzíti do ruky každý, koho hornictví a hutnictví zajímá, a nemusí se ani obávati doporučiti jej dále. Také není škoda peněz, které se za tuto domácí knihu vydají; čtenář získá na vědomostech, a kdo je přítelem horníků, nebude času věnovaného ke čtení kalendáře tohoto litovati. Doporučujeme katolickým horníkům a jich příznivcům kalendář »Zdař Bůh« z vlastního poznání co nejlépe.

T. J. Jiroušek.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Dne 23. prosince před slavností narození Páně přijal sv. Otec sbor kardinálů a kardinál-děkan Oreglia přednesl Mu blahopřání. Sv. Otec odpověděl dlouhou řečí, v níž dotkl se klidným a důstojným způsobem římské otázky v Italii, známé bolestné roztržky mezi státem a církví. — Zmínili jsme se již o rusínské koleji, zřízené v Římě štědrostí sv. Otce a J. V. císaře rakouského. Dne 19. prosince byla kolej slavnostním způsobem otevřena. Čtyři dni před tím, dne 15. prosince, vydal Lev XIII. tak řečené Motu proprio, t. j. nařízení, dotýkající se právních, vychovatelských i vyučovatelských poměrů koleje. Rakouský vyslanec v Římě daroval sem stkvostný kulečník. Dne 8. prosince vydal sv. Otec obšírnou encykliku kanadským biskupům. Jedná nejvíce o školských zákonech v Manitobě, vydaných před sedmi lety. Zákony ty, veskrze liberální, brání mládeži, aby byla vychovávána a vyučována na obecných školách v duchu katolickém. Sv. Otec želí, že tyto zákony byly vydány, dovozuje, že základní zákony veškerého vychovávání a vyučování nemohou býti odděleny od zásad křesťansko-katolických; žádá, aby zákony ty byly změněny a nestane-li se tak, nabádá katolíky, aby vlastní obětivostí a štědrostí zřizovali si školy pro sebe a opatřili je učiteli, kteří by co do vědomostí ničím nezadali oproti učitelům na beznáboženských školách státních. — Vyzvání sv. Otce k Anglii, aby se vrátila k bývalé jednotě u víře, nezůstalo hlasem volajícího. Denně lze znamenati značný počet konvertitů. V poslední době vznikl následkem snahy papežovy předůležitý ústav: Bedova kolej, připojená k anglické koleji na Vian. Monserrato. Bedova kolej bude studijním asylem anglických konvertitů, zvláště, byli-li dříve pastory a touží-li státi se katolickými kněži. Již nyní čítá devět alumnů, kteří byli nedávno představeni sv. Otci. Papež je přijal s upřímnou vroucností; nabádal je, aby se věnovali pilně studiím, aby s výsledkem mohli pracovati o apoštolském díle v Anglii, vlasti své: navraceti své krajany ke staré jednotě sv. víry. Dne 1. ledna t. r. dokončil sv. Otec šedesátý rok Svého kněžství. Slavnosť byla dojemná a imposantní. Zástupcové celého světa shromážděni byli ve Vatikáně, aby obcovali diamantové mši sv., již sloužil dojatý, věkem i zásluhami požehnaný sv. Otec Lev XIII. Odpoledne bylo ve chrámě sv. Petra slavné »Te Deum« u přítomnosti desíti tisíc lidí. Sv. Otec byl uvítán nezměrným jásotem, o němž nemá tušení a nemůže míti představy, kdo to neviděl a neslyšel. Ve všech chrámech katolického světa konaly se toho dne slavné bohoslužby. Vzezření, hlas, držení těla sv. Otce svědčily o výborném zdraví. U příležitosti převzácné té slavnosti dostalo se sv. Otci hojně darů. Mimo dary Jeho Veličenstva našeho císaře pána, presidenta Felixe Faure a tureckého sultána, o nichž jsme se již zmínili, zaslala sv. Otci španělská královna vladařka 100.000 fr. ve zlatě, německý císař 50.000 marek ve zlatě, vévoda Norfolk 200.000 fr., rakouský episkopat 100.000 zl., kníže primas uherský 100.000 zl., královna Viktorie překrásný zlatý kalich, ruský car nádherný prsten a carová zlatou skříni na sv.

ostatky, posázenou rubíny a démanty, spolek dam Sacre Coeur růženec; dary různých náboženských společností, klášterů a jednotlivých kněží obnášejí daleko přes milion franků. Zmínili jsme se již, že italští katolíci darovali sv. Otci nádhernou monstranci umělecké práce, posázenou drahokamy, jako odpověď na postavení pomníku Giordana Bruna v Římě. Sv. Otec daroval monstranci tu chrámu sv. Petra a poslal v té příčině přípis Jeho Eminenci státnímu sekretáři, kardinálu Rampollovi, arcikněži vatikánské basiliky. Sv. Otec výslovně praví, že »trvalá tato upomínka na věrnosť a víru tisíce synů Italie nemůže býti lépe nikde jinde umístěna, než na významuplném oltáři sv. Petra.« V Rakousku zasedají nyní zemské sněmy; také mnohé z těchto korporací zaslaly sv. Otci blahopřání; tak na př. sněm moravský, krajinský, solnohradský, tyrolský, dále městská rada v Lublani a Katolická strana národní na Moravě. Za to sněm Istrijský, jehož většina sestává z italinisimů, odepřel blahopřáti papeži k Jeho jubileu. — »Noviny Těšínské« ve Slezsku přinášejí v č. 10. ze dne 5. února t. r. feuilleton: Lev XIII., přítel dělníků. — Jeho Svatosť udělil o vánocích římským chudým 17.000 lir a 3000 lir chudým kněžím. Podotknouti sluší, že sv. Otec v r. 1897. mimo nesčetné dobročinné skutky obdařil i věnem 115 chudých nevěst. — V Cetyni staví se katolický chrám Páně. Svatý Otec, jakmile o tom zvěděl, zaslal tam ihned 10.000 lir podpory. — Dne 18. ledna přijal sv. Otec 400 římských patriciů v sále konsistorialním a měl k nim řeč, ve které holdování jejich slavil jako osvědčení nehynoucí aliance s městem Římem, jež má ráz sv. místa. Sv. Otec odmítl obvinění, jež věrnosť tuto nazývá pro vlasť neblahou a pravil, že národ nebude míti dříve spásy, dokud se nevymaní z vlivu sektářů. — Ve výroční den své volby za papeže, dne 20. února, bude sv. Otec sloužiti mši sv. u přítomnosti italských poutníků ve velechrámě sv. Petra. — Sv. Otec je domácím pánem v Paříži Byl mu soudně přiřknut palác před několika roky mu testamentárně odkázaný. — Jak soudí liberální tisk o sv. Otci, toho důkaz podáme z badenského Staatsanzeigru. Praví: papež je církevní kníže, na nějž může býti hrdým každý katolík, jehož jméno zůstane v dějinách církve zapsáno písmem nehynoucím — Bůh žehnej zdravím a dlouhým životem našeho osvíceného Lva XIII., otce křesťanstva, jemuž i nekatolíci nemohou upříti uznání a obdiv!

Valná hromada Tiskové ligy konána byla 27. ledna t. r. Dr. Rud. Horský představil zeměpanského komisaře, pana Müllera. Dp. K. Štella podává zprávu jednatelskou o spolkové činnosti ve druhém správním roce. Připomíná, že nejlépe osvědčila se liga dopisovateli z ciziny, kdežto činnosť domácích členů nebývala vždy tak patrna, čehož některé důvody udává. Potřeba organisace stále trvá, a budou tedy členové ve své dosavadní činnosti pokračovati vytrvale dále. — K jednatelské zprávě připomíná dp. Fr. Žák, že by si mělo býti více všímáno také katolických literatur cizích a o nich častěji u nás referováno a z nich čerpáno. Týž dp. řečník žádá, aby se jednou vyvrácené lži uveřejnily ve zvláštních brožurách, jako důkazy prolhanosti tisku nám nepřátelského. K tomu by se hodila »Slova Pravdy« a spolek sám bude dle potřeby takové brožury vydávati. Ze zprávy pokladníkovy sdělujeme: Spolek přijal 1417·73 zl., vydáno 215·20 zlatých, zbývá tedy jmění spolkového 1202·53 zlatých. Po návrhu dp. Fr. Žáka dává valná hromada panu pokladníkovi, Tom. Škrdlemu, absolutorium. Mezi volnými návrhy žádá dp. Václav Roudnický, aby si bylo více všímáno protestantských lístků. Jeden člen poukazuje k tomu, že vlastně naše intelligence žije z německého protestantismu, jelikož její orgány, hlavně »Čas« a »Naše Doba«, duchem německo-protestantským jsou prodchnuty. Neuznává se však za vhodné soustavně s protestanty polemisovati, nýbrž jen časem přehledy o činnosti a snahách protestantismu podávati. Dp. Frant. Žundálek navrhuje, aby ligistovi z Antwerp a z Říma valnou hromadou vysloveno bylo vděčné uznání za horlivou činnosť dopisovatelskou. Dp. dr. Rudolf Horský přednese na příslušném místě žádosť, aby zřízeny byly v jednotlivých biskupstvích informační kanceláře, k nimž by spolek se o potřebné zprávy mohl obraceti. Páni ligisté vybízejí se, aby ze svého okolí zasílali drobné zprávy, jako činí horlivý ligista † 4; na to se i v instrukcích, které co nejdříve budou členům rozeslány, zvláště upozorňuje. — Na to vykonány byly volby výboru a zvoleni: za předsedu dp. dr. Rudolf Horský, do výboru dp.: Tom. Škrdle, K. Štella, Frant. Vaněček a R. Vrba. Za náhradníky pp. Josef Frydrych a Fr. Žundálek. — Následovala zajímavá přednáška dp. R. Vrby o časopisech, které u nás náboženství podrývají a ničí. Poukazuje na podobné zjevy před velikou revolucí. Dělníci při jízdě na drahách, ve veřejných místnostech, kde jen možno, propagují nevěrecké učení svých časopisů. Zvláštní methoda je v tom, že jsou jisté listy k tomu vydávány,

aby kněžstvo tupily a o všechnu důvěru mezi lidem připravily. Jest v tom vědomá činnosť židovstva a zednářstva, zdemoralisovat lid a tak náboženství zničit. Bohužel i liberální učitelstvo takové listy si udržuje. Mravní zkáza, tiskem způsobená, může jen dobrým tiskem býti překažena. Jest tedy svatou povinností každého katolíka o dobrou četbu se starati, katolický tisk podporovati a rozšiřovati. Musíme státi na stráži, lid všemožným způsobem před záhubou brániti; jen tak vyplníme svou povinnosť a nebudeme vinni časnou a věčnou zkázou svěřeného lidu. — Po valné hromadě konal ihned výbor poradu a zvolil dp. Tom. Škrdle za místopředsedu a dp. K. Štellu za jednatele.

Paběrky z jihoslovanských časopisů.

Svobodní zednáři v Chorvatsku. Katolický list »Magyar Allam« přinesl z framasonského kalendáře na r. 1895. vydaného v Lipsku soupis všech zednářských loží v Uhrách a Chorvatsku. Dle toho jsou v Chorvatsku již tři taková pekelná hnízda; každá se svým »velikým mistrem«. V Zemunu »Stella orientalis«; v Sisku »Zur Nächstenliebe« a v bílém Záhřebu »Hrvatska vila«; ve Varaždínu jest prý také tajná lože. Prvým »velikým mistrem« jest Isidor Neumann, obchodník v Bělehradě, druhým Emil Malinarić, nadinženýr a třetí na neštěstí — Dalmatinec, Spiridion Brusina, král. universitní profesor a akademik. Tajemníkem jest dr. Bojničić, kr. zem. archivář. Poněvadž se od nějakého času také chorvatské listy touto zlobnou a nebezpečnou sektou zaměstnávají, není divu, že se též chorvatští framasoni začali brániti. Jakýsi »starý svobodný zednář« v Záhřebu vydal brožuru, v níž se snaží svobodné zednářství líčiti ve světle nejpříznivějším. V posledním čase zdá se, jakoby se v Chorvatsku začínal vzduch jaksi čistiti. Je známo, že se strana práva rozdělila a že vycházejí dva listy: »Hrvatsko pravo« a »Hrvatska domovina«. Na jedné straně zůstal dr. Frank a málo jiných; na druhé Folnegović s většinou. Když byl Folnegović prozrazen, že jest zednářem, odstranili ho. Vliv a redakce listu přišla do jiných rukou a hledí prý se k tomu, aby se »Hrvatska domovina« vystříhala proticírkevního ducha, ježto jest ve výboru několik vlivuplných kněží a jiných vážených osobností. Proto se pozoruje, že se nynější duch tohoto listu nelíbí některým předplatitelům a že jej proto mnohý vrátil. Třeba však věděti, že v Chorvatsku a zvláště v Záhřebu jest mnoho židů a všichni ti — počtem asi 400 — list vrátili. Židé by rádi podporovali indiferentismus a vlažnosť ve víře, neboť »spí-li hospodář, snadno nepříteli naseti koukole«. V čí rukou jest v Chorvatsku vláda? Z pronásledování nejlepších kněží a katechetů a z překážek, jež se kladou církevním pohlavárům, je patrno, že, není-li právě framasonskou, tož jest aspoň služkou zednářův a plna jejich ducha. Třeba se vskutku probuditi, aby potom nebylo pozdě.

Záhřeb či Sarajevo? Německý oposiční list »Agramer Tagblatt« uveřejnil nedávno podivnou zprávu, že nynější správce Bosny, Kallay, zamýšlí založiti v Sarajevu medicinskou fakultu, poněvadž ta fakulta jest prý nejen potřebna pro slovanský jih, nýbrž i proto, že chce hlavní město Bosny, Sarajevo, dle možnosti učiniti novým střediskem jihoslovanských zemí. Nepřátelé Chorvatů jsou sice vždy připraveni dle hesla »divide et impera« škoditi a není tudíž nemožno, že by se mohlo něco podobného učiniti. Jest však otázkou, byl-li by takový podnik s to, aby Sarajevo učinil střediskem duševního a politického života jižních Slovanů. V posledním čase se začalo v některých chorvatských kruzích v Dalmacii o tom pochybovati, že by Chorvatsko v dnešních smutných poměrech mohlo býti s to, aby na dále bylo v čele celého chorvatského národa a sjednotilo jej; ačkoliv jsou vskutku politické poměry chorvatské smutné, přece se proto nesmí zoufati a opouštěti pravý tábor, ze kterého přece může jen spása přijíti. Dalmatští Chorvati nejednají dobře, jestliže se zmiňují o Sarajevu jako středisku celého Chorvatska místo Záhřebu; vždyť jest jim zajisté známo, jak se za nynější administrace Bosny jedná se Slovany a zvláště s Chorvaty. Kromě toho: situace Bosny a Hercegoviny není ještě ustálena, a proto se nemůže s těmito zeměmi učiniti politický svazek. Za to mají Chorvati státní základní zákon, dle kterého Dalmacie náleží ku království chorvatskému a má se s ním sdružiti. Tohoto zákona mají se Chorvati držeti a žádati, aby se stal skutkem. Jakmile se to stane, potom teprve mohou působiti na své sousedy v Bosně a Hercegovině, aby se k nim připojili. Mimo to má Záhřeb nejvíce chorvatské intelligence, Záhřeb jest historicky posvěcené město

Chorvatska a proto byl a jest pokládán vždy za středisko chorvatského kulturního života a dá-li Bůh, zůstane i v budoucnosti i přes všechen stkvělý rozvoj jiných měst na slovanském jihu, zvláště Sarajeva, neboť Záhřeb má již nyní všechny podmínky, aby mohl býti vůdcem kulturního života na slovanském jihu. Dostane též v krátkém čase medicinskou fakultu, která snad má Záhřebu odníti vůdcovství? Národ chorvatský již sebral hezkou sumu k tomu účelu; čeho se nedostává, to dodá země. Tedy Záhřeb a ne Sarajevo, jest heslem každého vlasteneckého Chorvata; Záhřeb jest a musí zůstati metropolí celého Chorvatska.

*

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. V denním tisku ozývá se často heslo: »Svůj k svému«. Budiž i nám dovoleno k této myšlénce promluviti. V Praze a v blízkém okolí máme hojně klášterů, tři kanovnické kapitoly; jsou tu katolické fary a síla duchovenstva, jako kaplani, katecheti, duchovní správcové, universitní profesoři. K četným již tuto jmenovaným katolickým domům a osobám druží se k. a. seminář, domy katolické šlechty, palác knížete arcibiskupa, domy věrných katolíků, katolické sirotčince a domy katolických korporací, jako Růžencové výrobny, družstva Arnošta z Pardubic, družstva Vlasť a nejnověji dům českých Školních bratří. Tyto všecky osobnosti, stavy a korporace potřebují pro sebe mnoho řemeslníkův a živnostníků. Mějme na mysli, že i venkovské duchovenstvo, hlavně z arcidiecése Pražské a z širšího okolí Prahy, obstarává různé potřeby pro domácnosť v Praze — i jakou bychom to tvořili moc, kdybychom podporovali své lidi, řemeslníky, živnostníky a umělce, kteří jsou dobrými katolíky, kteří se hlásí k naší straně, v katolických spolcích působí a pro katolické zájmy něco obětují. Něco se v té věci děje: kdo z těchto řemeslníkův a živnostníků inseruje v »Katol. Listech«, dostává z pravidla i práci; dostávají od nás práci různí členové Marianské kongregace a jiní notoričtí katolíci, ale vadí nám, že svých lidí celkem dobře neznáme a že oni se nedávají poznati nám. Z té příčiny bylo by nutno uveřejňovati adresář našich mužů, s udáním jejich řemesla a živnosti, a tento adresář častěji v různých katolických listech obnovovati. Tím by se ukazovala cesta, kam jest nám s objednávkami se obraceti, tím by se sílila strana katolická, neboť naši řemeslníci a živnostníci od nás dostatečně podporovaní pracovali by zase navzájem s chutí a radostí v katolických spolcích a pro zájmy katolické. Vidí-li katolické řemeslnictvo a živnostenstvo, že kněz nebo šlechtic vstupuje do židovského obchodu, nebo do obchodu nepřítele církve, to ho roztrpčuje. Vypravoval nám vážený farář, že kupoval dlouhý čas nábytek u — Irwingiana. Nevěděl to a nyní ho to velice mrzí. Nabyli jsme mnozí zkušenosti, že krejčí kupují z většiny u židův a že mají na metru látky 1 zl. provise. I kupujeme si látky sami u křesťana a koupenou látku dodáme krejčímu k zpracování. Kéž by nás bylo mnoho, kéž bychom tak jednali všickni. V domě družstva Vlasť dáme práce výhradně jen dobrým katolíkům. První, jenž u nás práci dostal, jest kamnář. Je členem kongregace Marianské, několikaletým odběratelem »Vlasti«, i dostalo se mu odměny, práce v našem domě. — Ovšem, jsou i mezi »našimi« řemeslníky a živnostníky plevy, kteří buď špatnou práci dodávají nebo cenníky příliš zvyšují — ale tady jest snadná odpomoc — dokáže-li se jejich nesolidnosť, budou v katolickém adresáři vynecháni. — Přátelé, není nás k práci mnoho, ale je nás oproti nepřátelům potřebí mnoho, a proto každý svým grošem dobře hospodařme ku prospěchu svých a své strany. Běda, kdo vědomě nebo nevědomě podporuje nepřítele svého stavu nebo katolického náboženství!

* * *

»Šípy« a naše strana. Pověstné »Šípy« živí se většinou tupením katolické strany a hlavně katolického duchovenstva. Sprostota jejich převyšuje často všecky meze. Uvedeme dva příklady. V jednom čísle vymalovaly dva žebráky: socialního demokrata a starého katolického kněze s nadpisem: Konkurenti. Mínily tím v posměch uvésti sbírky na »Katolické Listy«. Ale strkati katolické duchovenstvo a »Katol. Listy« na roveň socialním demokratům, to dovedou jen sprosté »Šípy«. Katolické duchovenstvo a »Katol. Listy« v lásce k národu nikým předčíti se nedají, a co se týká blaha lidu, stojí vysoko nad patrony »Šípů«, nad »Nár. Listy«, kterým, aby mohly existovati, musí do žlabu sypati i židé, a za to ony musí zase krýti židy. Na stupni mnohem vyšším stojí »Katol.

Listy«, — ty židovské inseráty zásadně a naprosto zamítají, starajíce se výhradně o blaho křesťanského lidu. A jestliže konají »Katol. Listy«, které se pro blaho lidu zbavují pramene, z něhož tuční česká, patentovaná svobodomyslnosť, v náhradu mezi svými — kněžstvem a vůbec věrnými katolíky — ve svůj prospěch sbírky, to není zajisté nic nečestného. Strkati pak tento čin na roveň socialním demokratům, kteří zapřeli státní právo české, jest surovosť, které jsou schopny jen »Šípy«. Ostatně pánům od »Šípů« radíme, aby si otevřeli starší ročníky »Národních Listů«, a tam uvidí, že tento orgán byl největším fedrovatelem české socialní demokracie. Řeči Körbrovy na př. s pochoutkou uveřejňoval. Ovšem, tehdy to šlo »Nár. Listům« do krámu — socialní demokracie bila výhradně do velikých pánův a do náboženství. Když pak pomocí »Nár. Listů« sesílila, vrhla se i na národnosť a proti Mladočechům. Tedy pánové od »Šípů«, jste-li vy děti »Národních Listů«, jsou socialní demokraté vaši nevlastní bratří, ale jste podařeni oba, jen co je pravda. Až na národnosť jako byste jeden druhému s oka vypadl. Ve své bujnosti pustily se »Šípy« i do našeho družstva: vymalovaly náš dům a v něm několik kněží, jak z něho radostně koukají do světa, a dole psaly, že, čím více družstvo bohatne, tím tenčí jest jeho orgán »Vlasť«. Ale výbor družstva zaslal jim opravu a pohrozil jim soudem, nebude-li uveřejněna. Oprava v 7. čísle »Šípů« ze dne 29. ledna t. r. uveřejněná zní: »Není pravda, že, pokud klerikální družstvo Vlasť nemělo ještě prachy, vydávalo časopis svůj (»Vlasť«) ve tlustém formátě, nyní však — když se slavné družstvo zmohlo na třípatrový činžák, že podává svým chudým přispívatelům pp. kaplanům — »duševní krmi« v dávkách stále menších, což je patrno z nyní vycházejících, nápadně se seschnuvších sešitů »Vlasti«. Naopak je pravda, že sešity »Vlasti« od r. 1884 až do r. 1897. zvětšeny byly ze 4. archů na 6, někdy až na 7 archů tisku. Dále není pravda, že dům Vlasti jest třípatrový.« Tato oprava budila v Praze sensaci, neboť podobně se na »Šípy« ještě nikdo neodvážil. Smlsnou-li si na družstvu po druhé, dostanou opravu zas, a dostane ji i každý jiný, kdož družstvu ublíží.

»Harmonia« se nazývá nový časopis, vydávaný od biskupa athenského, mgr. De Angelis. List tento stopuje dílo smíření církve východní s církví katolickou, oblíbenou to myšlénku sv. Otce Lva XIII. Časopis vychází toliko 2 léta a přece se může vykázati znamenitým výsledkem, že rozprášil předsudky proti katolické církvi ve mnohých hlavách. Články »Harmonie« byly čítány od nejpřednějších osob z intelligentního světa. Jeden universitní profesor, jenž »Harmonií« byl získán katolické církvi, stojí nyní sám v čele listu. Druhý universitní profesor mathematiky studuje v Cařihradě na kněze. Usneseno nyní, vybrati nejlepší a nejpůsobivější články z »Harmonie« a ve zvláštních otiscích je šířiti mezi intelligencí — zdarma. Podnik Unie spoléhá na podporu v kruzích nejširších. Vidíme na »Harmonii«, co zmůže tisk.

Stkvostné dílo, jediné na světě, vyšlo ve Francii: La vie de notre Seigneur Jésus Christ — Život Pána našeho Ježíše Krista dle čtyř evangelií, obsahuje 365 akvarelů Tissotových a mimo to množství jiných obrazů. Tištěno jest díla toho 1000 výtisků po 1500 francích, prvních 20 výtisků je tištěno na japonském papíře a stojí výtisk 5000 fr.

Spolek křesťanských spisovatelů utvořil se právě ve Vídni, kde dosud dominoval spolek »Concordia«, který jest veden rukou židovskou. O spolek má zásluhu pan Berg, redaktor »Kikiriki«. Již mnoho let bylo pracováno o založení křesťanského spolku, ale půda byla ještě nepřipravena, neboť spisovatelé sami neměli dosti síly postaviti se proti proudu židovsko-liberálnímu. »Concordia« měla taký vliv, že většina žurnalistů stála pod jejím komandem. Od té doby, co křesťanské hnutí ve Vídni se vzmohlo, také kroužek spisovatelů křesťanských se rozšířil. Hrozby »Concordie« pozbyly své hrůzy. Před lety žádný umělec a spisovatel se neodvážil působiti při některém koncertě neb zábavě ve prospěch spolku, o němž pracoval Berg, vše bylo kolem »Concordie«, i ministři a nejvyšší úřadníci s chloubou měli účasť na plesu židovsko-liberálního spolku, který dělal veřejné mínění nejen pro Vídeň, nýbrž pro celé Rakousko. Vadne sláva »Concordie« a vstoupá vážnosť spolku spisovatelského, který pracuje pro křesťanský lid. Změna ve Vídni jest povzbuzující pro nás, kde také hrdinného zapření potřebuje muž, veřejně hlásící se k praporu křesťanskému.

Tisková liga v Korutansku. Kněží diecése Krcké v Korutanech zamýšlejí založiti též tiskovou ligu, a to dle našeho českého vzoru. To však rozkohoutilo jakýsi liberální list vídeňský do té míry, že již nyní zuří proti tomuto spolku.

Dotyčný list s jakýmsi šibeničním humorem totiž volá: »Tedy jen rychle do práce, denuncujte a veďte procesy.« — »Kärnthner Zeitung« však k tomu odpovídá: »Nelžete, neštvete, nepomlouvejte, a nemáte se čeho báti!« (L. † 8.)

»Slavie«, lit. řečnický spolek, se již vybarvil. Zprvu, kdy lákal do středu svého české studentstvo a kdy české veřejnosti sliboval, že bude úplně politicky bezbarvým, přihlížeje jedině ke studiu, česká veřejnost také přijala ujištění to s povděkem, neboť jest si přáti, aby studentstvo nevměšovalo se do víru politického života a aby raději připravovalo se zdatně studiem k pozdější plodné činnosti. Ale »Slavie« se vybarvila a »Právo Lidu« jásá! Byliť při posledních volbách na základě zastoupení menšin do výboru zvoleni i tři socialisté. Tím ovšem si spolek nezíská sympatií v kruzích obecenstva!

Růžencová výrobna. Známý církevní hodnostář, jenž si nepřeje jmenován býti, poslal ústavu pro zmrzačelé sirotky »Růžencová výrobna v Praze 296—I.« darem 100 zl. — Do téhož ústavu zavítal též J. J. Jan dědičný princ Schwarzenberg. Prohlédnuv si celé zařízení ústavu, dle něhož chce šlechta ve Vídni postaviti ještě letos velikolepý asyl pro mrzáčky a sirotky bez rozdílu náboženství a národnosti, jako slavnostní dar k jubileu Jeho Veličenstva, vyslovil se velmi lichotivě o celém vedení a daroval do pokladny ústavu 30 zl. — Dovolujeme si katolickému duchovenstvu a vůbec obecenstvu doporučiti závod ústavu »Růžencová výrobna v Praze«, Konviktská ul. č. 12., kdež chovanky zhotovují růžence všeho druhu za ceny tovární, škapulíře atd., kostelní roucha a prádlo bohoslužebné, vyšívání hedvábím jakož i zlatem, antipendia, korouhve, koberce, vyšívané obrazy a rámce, kostelní květiny, ozdoby na svícny, jeskyně Lourdské, vůbec všechny předměty v obor ten spadající. Též se porušené a staré paramenty levně opravují. Dále veškeré ruční práce, jako záclony, lambrequiny, krajky, pokrývky, vložky pletené, šátky atd. Práce jest solidní, vkusná a levná, výnos připadá ústavu chudých zmrzačelých sirotků. Redakce »Vlasti« tento ústav co nejvroucněji a nejsrdečněji doporučuje.

Raiffeisenovky se utěšeně vzmáhají a rozšiřují v Čechách i na Moravě. S radostí pozorujeme jejich vývoj a budeme jim věnovati stálou pozornosť. Na Moravě Ústřední jednota Raiffeisenovek uzavřela výhodnou smlouvu stran dodávky umělých hnojiv pro všecky Raiffeisenovky. Dodávka hospodářských strojů za ceny značně snížené ujednána bude co nejdříve. V rak. Slezsku hodlají po způsobu moravském zaříditi v Opavě Raiffeisenovský kurs, kteroužto myšlénku »Op. Týdenník« radostně vítá. — Ačkoliv již mnoho ve prospěch záložen těch psáno bylo, nebude snad zbytečno ku povzbuzení poukázati na první záložnu na Moravě v Bělotíně. Bělotín, farnost německá v severovýchodní Moravě, má s přifařenými obcemi asi 2400 duší. Tam r. 1887. dnem 1. března založena byla Raiffeisenova záložna. Ačkoli stáli v čele mužové pro blaho svých spoluobčanů zanícení, nezištní, netěšila se z počátku, jak to na venkově bývá, valné přízni. Trvalo to jen krátký čas. Účelu, povzbuditi smysl pro spořivosť, dosáhla hned v prvním roce měrou hojnou. Dítky a sloužící závodili ve vkládání svých úspor, tak že v prvním roce služných několik set měla uloženo. Záložna každým rokem vzkvétala, mnoho dobrého členům přinesla a nyní po 10 letech vydala přehled své činnosti, z něhož následující vyjímáme: R. 1887 bylo 84, r. 1896. již 236 členů. Závodní podíl obnáší 10 zl. Vkladatelů bylo r. 1887. 83, s vkladem 19.692 zl. 56 kr., r. 1896. 458 s vkladem 106.502 zl. 34 kr. Vypůjčeno bylo roku 1887. 11.442 zl. od 68 stran, r. 1896. 110.896 zl. 79 kr. od 191 stran. Obrat peněžní obnášel r. 1887. 78.413 zl. 53 kr., r. 1896 404.977 zl. 27 kr., největší obrat byl r. 1895. 416.597 zl. 25 kr. Výlohy spojené se založením spolku jakož i s remunerací účetnímu obnášely r. 1887. 147 zl. 18 kr., r. 1896. 546 zl. 59 kr. Čistý výnos v prvním roce byl 53 zl. 25 kr., r. 1896. 731 zl. 96 kr. Reservní fond obnáší 4.110 zl. 50 kr. Vklady se úrokují 4 proc., půjčky na hypotheku 4¾ proc., na dlužní list 5 proc. Říká se, že číslice mluví. Nuže, tyto číslice dokazují užitek záložen těch pro venkov; neboť peníze zůstávají v obci, byť bychom nepřihlíželi k jiným okolnostem, jako ztráta času docházením do záložen městských a jiné s tím spojené výdaje a útraty vlastní. Mimo to utvořil se nyní v Bělotíně odbor, který jest v úzkém spojení se záložnou a který sprostředkuje nakupování umělého hnojiva, uhlí a jiných potřeb ve velkém, tak že obyvatelé mnohem laciněji vše dostávají, než kdyby jednotlivec sám si potřeby ty opatřoval. Proto nelekej se nikdo obtíží a obětí, komu blaho spoluobčanů na srdci leží, a přičiň se o založení takové záložny. Čím chudší obec, tím potřebnější záložna, která tak mocně k blahobytu národnímu pomáhá, probouzejíc spořivosť. Zkušenosť učí, že v obcích chudých málo se spoří, a že přemnozí peníze své ukládají v kořalce u žida.

Slavnosť jazyků v Propagandě. Bylo do r. 1870 dávným obyčejem, že na den Zjevení Páně byla v Propagandě v Římě, kdež vychovávají se misionáři, zvláštní slavnosť jazyků, t. j. akademie, při níž přednášeny byly řeči ve všech jazycích chovanci Propagandy. Po zabrání Říma slavnosti tyto se již nekonávaly, až zase letos na oslavu jubilea sv. Otce Lva XIII. Všecky řeči pronesené oslavovaly sv. Otce a jeho apoštolskou činnosť. Promluveny byly řeči v jazyku latinském, hebrejském, chaldejském, syrském, arabském, armenském, koptickém, čínském, malabarském, indickém, perském, tureckém, zulukaferském. Po té následovaly řeči v jazycích evropských, staro- a novořeckém, latinském, vlašském, francouzském, anglickém, německém, polském, portugalském, českém, keltickém, holandském, švédském, maďarském, rumunském a provedeny byly hudební kusy.

Konvertité ve Spojených Státech. Dle doznání kardinála Gibbonse minulého roku událo se 30.000 návratů do lůna katolické církve. Mezi konvertity vynikají hlavně sl. Marion L'Gurney-ova, zakladatelka náboženské kongregace protestantské, pí. Arnoldová, člen téže kongregace, a rektor téže kongregace p. Adams.

Advokáti sevilští dali vzorný příklad svého katolického ducha. Podali komoře právníků španělských pamětní spis, v němž žádají, aby zvolena byla neposkvrněná Panna Maria za ochráňkyni jejich sboru, a aby ustanovena byla slavnosť, při níž by svou úctu a oddanost Královně nebes před celým světem dokazovali. Tak jednají španělští advokáti.

Světová velmoc alliance israele. Nejpádnější důkaz všesvětového svazu židovského ve spolku alliance israele podává případ žida Dreyfusa. Vezměme dnes do rukou kterýkoliv list židovský, jako »Neue Freie«, »Prager Tagblatt«, najdeme v nich již po celý měsíc stálé telegramy a rubriky o »procesu Dreyfusově«. Nyní se našel Zola, který za židovské peníze stůj co stůj chce žida Dreyfusa vysvoboditi. Pro jedinkého žida zrádce a špehouna celá Francie jest do dna rozbouřena, a zahraničné noviny mají stálou rubriku. Když v Armenii zavražděno bylo již kolem 200.000 lidí, o tom ani muk. Když v uzavřeném území Čechové ztýráni, o tom ani slova. Ale jeden žid špehoun platí víc než na tisíce zavražděných křesťanů. Ano, křesťanští národové mohou se za vlastní korrupci a poddanství židům do duše zastyděti, zde se mstí strašně všeobecné odpadlictví od víry. Žid Dreyfus dokazuje všemohoucnosť židovstva a prodajnosť křesťanstva. (Srovnej: Rud. Vrba »Národní Sebeochrana.«)

Sjezd slovanských žurnalistů z Rakouska. Při výstavě architektury a inženýrství, která bude letos v létě v Praze, bude v červnu uspořádán sjezd zástupců slovanských časopisů v Rakousku. Dostaví se k němu četní žurnalisté z Haliče, Slovenska, Krajiny, Chorvatska, Dalmacie, Přímoří a z Vídně. Výbor spolku českých žurnalistů koná již ke sjezdu pilné přípravy.

Kolonie socialistů. My smrtelníci v Čechách, kteří dychtivě sledujeme plány červených občanů, ani nevíme, že v daleké Americe chtěli se zase přiblížiti k ideálnímu státu socialistů. Stalo se to v prosinci r. 1895. v Paraguay. Dvě stě australských komunistů najalo si loď a plni růžových nadějí o budoucím blahu ve státu, o němž se tolik píše a psalo, objevili se znenadání na panenském pobřeží paraguajském. Republika přijala je vlídně, neboť v končinách těch je veliký nedostatek obyvatelstva. R. 1857. čítalo se v Paraguayi 1 mil. 337.931 obyvatel, dnes je tam o málo více než 480.000, tedy mnohem méně než polovice, a to na prostoře 253.100 čtverečních kilometrů. Založili zde stát, zvaný »Nová Australie«, a hned v lednu r. 1896. přijela nová loď s 296 bratry sociny. Hlavou znamenitého tohoto státu, dle ryzích socinských zásad založeného, byl jakýsi p. Lane. Tento suverén počínal si brzy jako pravý tyran, a všechny možné lidské nectnosti objevily se v ideálním »státě«, tak že občané jeho horempádem z toho vytouženého blaha utíkali; 346 se jich vrátilo do vlasti; mnozí na cestě zemřeli. Lane zůstal s málo zbylými sám a založil na troskách »Nové Australie« »Colonii Cosma«. Tak tomu bude s každým »státem« budoucnosti, založeným na zbrklých zásadách socialistů. Inu ovšem! Socinům se daří nejlépe za »redaktorskými« stolci mezi hodně hloupými lidmi. Máť pravý socin se židem mezi mnohým jiným i to společné, že se oba každé opravdové práci vyhýbají. Žid, než aby kopal, bude vždy raději státi za pultem v obchodě, právě tak, jako je pravému socínu milejším, dělat »redaktora«, než být opravdu »pracujícím« člověkem, třeba by redaktorství a spisovatelství rozuměl jako koza petrželi. (L. † 22.)

Zola a naše veřejnosť. Když vydal Zola své pověstné Lourdy a Řím, —sily jeho spisy rychle i do češtiny býti přeloženy. Vydal je knihkupec pan

Beaufort. Rádi bychom věděli, co tomu říká nyní antisemita Beaufort, když vidí, jak jeho miláček obhajuje žida Dreyfusa!

Ruský slavný lékař Sacharyn, profesor při universitě moskevské, který vychoval nynější ruský lékařský svět, jenž byl osobním lékařem cara Alexandra III. a předních ruských knížecích rodin, byl podobně jako neméně slavný francouzský lékař a chemik Pasteur zbožným křesťanem. Loni daroval ministru kultu a vyučování 500.000 rublů na zřízení konfesionálních škol.

Dr. Péan. V Paříži zemřel slavný francouzský chirurg dr. Julius Emil Péan. Zprávu o úmrtí jeho přinesly všecky liberální listy, ale zamlčely, že dr. Péan jako jeho slavný krajan Pasteur byl horlivým katolíkem. Katolické listy francouzské přinášejí o dru. Péanovi a jeho úmrtí zajímavé zprávy. Dr. Péan narodil se r. 1830. jako syn rolníkův v Châteaudun. V 18. roce přišel do Paříže na studie medicinské. Klopotně se živil soukromým vyučováním. Vystudovav lékařství, oddal se praksi, od r. 1865. byl lékařem v nemocnici sester Augustinských, tam r. 1867. provedl operaci sliznice, již před tím nikdo provésti si netroufal. Operace jeho budily úžas v lékařských kruzích. Péan jest též vynálezcem důležitých chirurgických nástrojů. Chudé léčil zdarma a ještě je podaroval. Když dle francouzských předpisů dosáhnuv 60 let, musil se prakse v nemocnici vzdáti, založil soukromou nemocnici nákladem 100.000 fr. Byl členem akademie, rytířem čestné legie, na mezinárodních sjezdech lékařských zaujímal vždy čestná místa. Nedávno dr. Péan onemocněl. Když se mu přitížilo, pravil: »Jsem ztracen. Nezbývá mi než čtvrt hodiny. Rychle zapřáhněte a jeďte pro kněze. Chci zemříti ve víře otců svých. Pospěšte si a zavolejte mi sem děti.« Svaté svátosti přijal nemocný při plném vědomí. Přítomno bylo šest lékařů. U přítomnosti rodiny, lékařů, ošetřujících sester a zpovědníků modlil se nemocný modlitby umírajících. Potom rozloučil se s rodinou, pravě mezi jiným: »Ať byla jakákoliv cesta životem, když člověk dokonal život v poctivosti a v povinnosti, umírá s vroucím přesvědčením, že opět se svými se shledá.« Za několik minut potom znamenitý chirurg skonal.

Různé. Dolnorakouský sněm se usnesl, aby zavedeno bylo na vyšších realkách vyučování náboženství. — V Rusku bude zavedena všeobecná povinná docházka školní. — Na Moravě začaly vycházeti tři nové katolické časopisy: Ostravsko-Přívozské Noviny (dříve Zájmy dělnictva). Týdenník k hájení katolického lidu na Ostravsku a sousedních krajích. Selské Hlasy. Časopis věnovaný potřebám našeho rolnictva a lidu výrobního. Red. Jos. Šamalík, rolník. Věstník volného sdružení nepolitických spolků katolických diecése Olomoucké. Správce listu: Jos. M. Kadlčák, naducitel ve Frýdlantě n./Ostravicí. — La Croix. Týdenní vydání francouzského »Kříže« tiskne se v 505.000 exemplářích. Denník La Croix (»Kříž«) ve 200.000 exemplářích, »Laboureur« ve 550.000 exemplářích, a zábavný list »Pélérin« ve 160.000 exemplářích. — Křesťanský pondělní list bude vycházeti ve Vídni pod jménem »Echo«; dosud byly pondělní listy úplně v rukou židovských. — Císař Vilém nastoupí dávno předsevzatou cestu do Palestiny v polovici dubna a navštíví sv. Otce papeže Lva XIII. ve Vatikáně. — Jubileum pražské university. Dne 7. dubna bude tomu 550 let, co císař Karel IV. založil pražskou universitu. — Socialistický tisk. Berlínský socialistický denník vynesl minulého roku čistých 50.000 marek čili 30.000 zl. po odečtení vysokých platů redaktorských a jiných značných vydání. Z toho vidno, jak stoupenci svůj tisk podporují. — U nás bude to ještě dlouho trvati, nežli katolíci budou bráti pouze katolické listy. Liga † 20.

ÚMRTÍ.

Probošt hr. Pötting-Persing.

Truchlivá zpráva telegrafická došla z Olomouce. Kapitolní probošt věrné kapitoly kathedrální v Olomouci, Emanuel hr. Pötting-Persing zesnul. Jak olomoucké listy oznamují, byl p. probošt v poslední době churav. Nikdo však netušil, že choroba skončí tak žalostně pro celou arcidiecési, pro celý český národ.

S hr. Em. Pöttingem odchází nám vzorný kněz, upřímný vlastenec, obětivý mecenáš, vznešený šlechtic rodem i duchem. Hrabě Pötting vždy věrně hlásil se k národu našemu i v dobách těžkých a pomník nad kov trvalejší postavil si založením »Pöttingea« v Olomouci, ústavu pro výchovu českých dívek. Budiž mu vděčná i věčná paměť mezi námi. — Zesnulý Emanuel hr. Pötting-Persing narodil se v Budišově na Moravě r. 1820., na kněze vysvěcen byl r. 1843., nesídelním kanovníkem věrné kapitoly Olomoucké stal se r. 1845., proboštem zvolen byl r. 1880. Zesnulý studoval bohosloví v Brně, kdež byl r. 1843. na kněze vysvěcen. Působil jako kooperator v Komárově a Vel. Meziříčí; r. 1848. přestoupil do Olomoucké arcidiecése, byl kooperatorem v Dolanech, pak farářem ve Slavičíně a ve Švábenicích, kdež působil čtrnáct let; r. 1868. stal se sídelním kanovníkem v Olomouci.

P. Petr Špička, O. Cr.

Dne 7. února o 3. hod. odpol. zesnul v Pánu P. Petr Špička, kněz deficient, jenž delší dobu trávil za příčinou léčení v Praze. Šlechetný ideální tento kněz začal mnohoslibně pracovati na poli literatury českých dějin, v čemž mu byl vůdcem nezapomenutelný P. Jos. Svoboda z Tov. Jež. Pod jeho vedením zpracoval několik historických kritických pojednání o Komenském, jeho době a přátelích jeho. Bohužel nemoc zabránila mu, aby bohatou hřivnu svou upotřebil pro církev, kterou tak něžně a vroucně miloval. P. Špička byl v době zdraví svého oblíbeným kazatelem u sv. Petra, jeho mírnost ho činila miláčkem všech známých. Při duchovním svém životě, který přesně vedl, nikdy nezapomínal na veřejný náš život, který pilně stopoval. Plícní neduh, který jej po pět let trápil, a jejž s příkladnou trpělivostí snášel, urychlen byl opětným chrlením krve, jemuž podlehl. Ještě v pondělí odpoledne o půl 2. hodině pomodlil se své denní officium, jak vždy svědomitě konával. Jeho kniha rozjímavá poškrtaná tužkou, jest důkazem jeho vnitrného života. Zesnulý narodil se v šumavské obci Rosedlech 15. března r. 1861., profesi složil r. 1884. a na kněze posvěcen byl 5. července r. 1885. Místa jeho působení, Königsberg, fara sv. Petra a fara dobřichovická, dosud jej chovají v milé památce. Zvěčnělý byl zakládajícím členem našeho družstva, fondu pro kat. spisovatele a patřil vždy k věrným přátelům našim.

Requiescant in pace!

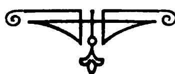
Apoštolské požehnání sv. Otce Lva XIII. družstvu Vlasť a redakcím „Vlasti“ a „Dělnických Novin“.

Redakce „Vlasti“ a „Děl. Novin“ zaslaly Jeho Eminenci ndp. kardinálovi, státnímu sekretáři Rampollovi, po dvou exemplářích to číslo „Vlasti“ a „Děl. Novin“, v nichž bylo oslavováno diamantové jubileum sv. Otce Lva XIII. Jeden exemplář každého časopisu byl určen pro sv. Otce a jeden pro Jeho Eminenci státního sekretáře; k tomu přiložily obě redakce zvláštní dopis p. učitelem Jos. Flekáčkem do vlaštiny přeložený, v němž se podává obsah jubilejní básně ve „Vlasti“ a „Dělnických Novinách“ uveřejněné. Jeho Eminencí ndp. František de Paula hr. Schoenborn, kardinál kníže-arcibiskup, zaslal družstvu Vlasť přípis, v němž s radostí oznamuje, že sv. Otec ráčil družstvu Vlasť a jeho časopisům uděliti Apoštolské požehnání.

ROČNÍK XIV. BŘEZEN 1897—98. ČÍSLO 6.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. Antonín Lenz.

(Pokračování.)

§ 10.

Kolísavosť Husova stran učení o papeži.

Mistr Jan Viklif učí ve svých spisech na mnohých místech, že Církev Páně nemá viditelné hlavy, alebrž hlavou Církve jedinou a výlučnou, a to neviditelnou že jest Kristus Pán. A tuto svoji náuku opakuje nejednou, ale několikráte. [1])

Podobně tvrdí i M. Jan Hus ve spisech svých. (Ad scripta Stanislai de Znojma Cap. 4. A. 5. De Ecclesia Cap. 4.) a jinde dokazuje, že Kristus Pán neustanovil sv. Petra za hlavu církve, a to obšírným apparatem biblickým, po způsobu M. Jana Viklifa upotřebeným. Tak na př. tvrdí M. Jan Hus: že Kristus Pán slovy: »Pas ovce mé« neustanovil sv. Petra za pastýře a za hlavu celé Církve, alebrž pouze, aby byl pastýřem toho křesťanského stáda, které pásl životem příkladným a slovem spásy. [2])

Nebyl-li však sv. Petr ustanoven za viditelnou hlavu Církve, nemá také v Církvi nástupce v tom úřadě, a tudíž není papež viditelnou hlavou Církve. [3])

Ale Hus měl před očima moc papežskou a také věděl, že ji národové uznávají. A proto naléhala naň otázka: Odkud a kdy vzalo

[1]) Viklif. De Ecclesia. Cap. 1. et alibi.
[2]) Ad scripta Stephani Páleč, doctoris.
[3]) Ad scripta Stanislai. Cap. 3. De Eccl. Cap. 13. Viz Dr. A. Lenz. Učení Jana Husa. Str. 41. seq.

papežství původ? M. Jan Hus tvrdí, že mezi biskupy a papežem nebylo až do císaře Konstantina rozdílu, teprve prý on ustanovil, aby měl Římský biskup vrch nad stolicemi v Alexandrii, v Antiochii, v Jerusalémě a Konstantinopoli.[4]) Neměla tedy podle Jana Husi Církev Kristova po 300 let papeže, a i podle Viklifa, po 300 let nebylo ho v Církvi, a ta byla prý sborem vyvolených. Oba, i Viklif i Hus tvrdí, že papeže není v Církvi třeba, a že po těch tři sta let až do Konstantina byla Církev lépe opatřena a řízena nežli napotom pod papežem.

Než, Jan Hus jde ještě dále krok za krokem podle M. Jana Viklifa. Píšeť r. 1413. takto M. Křišťanovi z Prachatic.[5]) »Hus (auca) prý musí své peruti zdvihnouti naproti perutím Vehemot a naproti ocasu, který vezdy kryje ohavnosť zpuštění šelmy Antikristovy. Bůh prý zahubí hlavu a ocas, t. j. papeže a jeho proroky: mistry, doktory a juristy, kteří přikrývají falešným jménem svatosti ohavnosť zpuštění šelmy... Jest prý ohavnosť šelmy větší, nežli ženky, kteráž jest ochotná k tomu, aby jí bylo od každého přicházejícího klaněno, sedíť prý ona na místě důstojném, jakoby byla bohem, jsouc vždy hotova, prodati komukoliv věci duchovní, ano prodává i co jí nenáleží. Běda mně tedy, přidává M. Jan Hus, kdybych v tomto zpuštění nekázal, nad ním nenaříkal a o něm nepsal.«

Dávaje M. Jan Hus papeži titul Antikrista, kterýž sedí na místě sv., jakoby byl bohem, nemluvíval i jinak o něm příliš zdvořile a uhlazeně. On popisuje, že pohnal arcibiskupa Zbyňka před papeže, a tak že přišla pře jeho před nynějšího papeže (Jana XXIII.), před nímž stáli sú mistři, moji poručníci, a při sú vedli, a chtěli sú mně i se pod ohněm zavázati, aby se někdo položil: a nižádný se nepostavil. A papež tento nedal slyšení, na něhož sú na súdě volali, jemu řkúc: Daj slyšení, jakož máš učiniti i pohanu i židu i kacíři, — i by ďábel k tobě přišel a žádal slyšení. A on vždy jest hlavu odvrátil a porúčel jest vždy kardinálóm. A oni sberúce koně krásné, koflíky stříbrné a prsteny drahé od mých protivníkuov, i zbavovali sú se súduov. A papež opět jiným poručil, a opět se též stalo... Potom opět papež k sobě přivolal tu při, řka, že chce sám súdce býti, a řka: »Již každý té pře jest požil, a já nic. Potom opět voláno naň, aby dal slyšení, a on nechtěl jest: neb jest hledal žlutých rytieřóv, a *hus* jich neměla, aniž by jich poslati jemu chtěla.«[6])

Tu bychom právem očekávati mohli, že, když M. Jan Hus papeže za hlavu Církve neuznává, když praví, že papežství jest původem svým z císaře Konstantina a nikoliv z Boha, ano, když jinde dí, že moc papežova je z ďábla, a Římská Církev že jest synagogou satanášovou, řku: právem že bychom očekávati mohli, že při tomto učení zůstávaje, povrhne na dobro papežem a zůstane při tom, že jest papež Antikristem, jemuž Bůh odjímá všechnu správu, byť i jen některé Církve částečné.

Ale Hus se najednou na polo vrací, a to v dopise k tomutéž Křišťanovi, neboť se vyslovuje takto: Tomu chci státi, že mám papeže za náměstka Kristova v Církvi Římské, ale pro mne to není věrou.

---

[4]) Hus de Eccl. Cap. 5.
[5]) Docum. Str. 54. n. 26.
[6]) Hus. Naproti knězi Kuchmistrovi.

Taktéž stojím tomu, že papež, jestliže jest z počtu vyvolených, a koná-li svůj úřad pastýřský vedle příkladu Páně, jest hlavou takové částky Církve Kristovy, jakou řídí, a jestliže spravuje podle zákona Páně celou Církev, jest pravým pohlavárem jejím pod arcihlavou Ježíšem Kristem. Jestliže však žije odporně Kristu, jest zlodějem a lotrem, kterýž vchází odjinud, jest vlkem trhavým a pokrytcem a přede všemi Antikristem.[7])

Tou měrou máme před sebou rozmanité učení o papeži. Hus totiž učí, že Kristus Pán neustanovil sv. Petra za hlavu Církve, že tedy není papežství božského původu, ale že pochází z císaře Konstantina, Církev Římská že jest synagogou satanášovou, papež sám že jest apokalyptickou šelmou, kteráž sedí v chrámě jakoby byla Bohem, že jest papež Antikristem, je-li z počtu předvěděných, a v tom případě že jest zlodějem a lotrem, zvláště žije-li nešlechetně!

Avšak ejhle — jaká změna! Týž Hus, který tvrdil, že papežství není z Boha, ale že moc jeho jest spíše z ďábla, že Církev může býti Církví Kristovou, aniž by měla papeže, že skutečně tři sta let bez něho trvala, týž Hus, kterýž jmenuje papeže šelmou a Antikristem, najednou zcela něco jiného vypovídá. V odpovědi své na článek XVIII., kterýž byl jemu od komisarů ze sebraných kusův naproti Štěpánovi Pálčovi předložen, a kterýž zní: Dignitas papalis a Caesare in Romanis habet ortum,«[8]) odpovídá M. Jan Hus podle pravdy, že v tomto znění není této věty v jeho spise; neboť tam se čte v této formě: »Papalis dignitas a Caesare inolcvit.[9]) Avšak vězme, jak Hus svoji víru vykládá: »Pravda jest, dí, že důstojnost papežská má původ z výsady císaře Konstantina (ut patet 96. D. Const. et post a Foca) ohledně světského panování, ohledně vyvýšení nad biskupy a podřízení jiných Církví. Nicejská synoda prý dala Římskému veleknězi tu výsadu, aby vynikal také nad jinými biskupy jako kníže, jako vyniká císař nad krále. Přes to však přese všecko důstojnosť papežská pochází bezprostředně od Pána Ježíše Krista. »Isto tamen non obstante dignitas papalis habet ortum a Domino Jesu Christo.«

M. Jan Hus, jakož bylo řečeno, ohlásil všemu světu, že hlásal pravdu Boží. Co jest tedy pravdou Husovou o papeži? Jest papež Antikristem, apokalyptickou šelmou, pochází moc jeho z ďábla, jest papežství původem svým z lidí, nebo z Boha? Co jest pravdou Husovou? Lze tedy říci o něm, že kolísal stran učení o papežství? Možno říci, že byl o té své pravdě přesvědčen?

§ 11.

Učení Husovo o odpustcích jest kolísavé.

V učení o odpustcích jest M. Jan Hus opět všechen Viklifův. Viklif totiž tvrdí, že kněží vůbec nemají moci, hříchy kajícníkům odpouštěti. On sice rozděluje moc, odpouštěti hříchy, na svémocnou,

---

[7]) Doc. Str. 60 n. 29.

[8]) Docum. Str. 211. Důstojnosť papežská má původ u Římanů z císaře.

[9]) Že má věta opravená tentýž význam do sebe, leží na bíledni, a z toho zajisté jde, mnoholi as ceny do sebe mají zprávy, že prý byly věty Husovi předložené překroucené. Hus sám věru úzkostlivě o to pečoval, aby každou větu na pravou míru uvedl.

podsvémocnou a služebnou,[10]) a přikládá tu prvou Bohu, druhou člověku Kristu, a třetí knězi, a to s tou výhradou, že jen kněz, a nikdo jiný, má tu moc, rozvolniti hříchy, ale dává této moci takový význam, že ta domnělá Viklifická moc směřující k odpuštění hříchů není vlastně žádnou k účelu tomu zřízenou mocí, ale pouze zmocněním ku prohlášení, že jsou hříšníkovi hříchy odpuštěny.[11])

A proto také varuje Viklif, aby nikdo z kněží se neodvažoval tvrditi o sobě, že by měl moc, odpouštěti v pravdě hříchy, alebrž pouze a jedině prohlašovati, že jsou hříšníkovi od Boha odpuštěny, tak že se věru musíme diviti, proč vlastně tak důmyslný filosof, jako byl M. Jan Viklif, přisuzoval tuto služebnou moc pouze kněžím, řádně vysvěceným, a ne také laikům, pakli jim nebylo neznámo, čeho žádá na nás Bůh jako podmínku k odpuštění. Neméně divno jest, jak mohl Viklif, který se evangelickým doktorem nazýval, svým Lolardům takovouto definici o moci klíčů zvěstovati, anoť o takovéto moci není v Písmě ani stopy. Kristus Pán zajisté neřekl: »Přijměte Ducha svatého: kterýmž ohlásíte odpuštění hříchů, budou jim ohlášeny,« ale: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějí se jim (Jan 20, 23.) Kristus Pán také posílá apoštoly tak, jakož byl on poslán, ale on nebyl poslán, aby ohlašoval pouze, že jsou hříchy odpuštěny, ale aby je v pravdě odpouštěl, jakož Viklif sám připouští;[12]) musíme tedy podle pravdy říci, že evangelický doktor Viklif zde až hanba protievangelicky vykládal slova Páně.

Hus však přijal i zde M. Jana Viklifa jako páté evangelium a rozumuje zcela podle něho o moci, hříchy odpouštěti, a rozděluje právě jako Viklif moc klíčů do svémocné (authenticam), podsvémocné (subauthenticam) a do služebné (ministerialem), a tvrdí jako poslušný Viklifův žák, že kněz má pouze moc, prohlašovati, komu by bylo odpuštěno, ale nikolivěk skutečně a v pravdě odpouštěti hříchy, a vyhlašuje, že lhou ti kněží, kdož sobě tuto moc přisuzují.

Viklif mohl na tomto již základě odpírati papeži i biskupům všechnu moc, udělovati odpustky, neboť moc tato předpokládá, že Kristus Pán dal apoštolům a jejich v tom nástupcům moc, skutečně a v pravdě odpouštěti hříchy těm, kdož by se přizpůsobili.

Viklif zamítá všechny základy, na nichž spoléhají indulgence. Oni prý učí, t. j. sekta papežova a sekty řeholí katolických, že jsou jisté přebytečné zásluhy svatých a neskonalé zásluhy Páně, nad tu míru, jakouž mají v požívání nebeských radostí, a to prý nazývají pokladem Církve svaté.[13])

Papež prý jako náměstek Kristův má plnou moc z tohoto pokladu rozdělovati věřícím, a to podle vůle jeho více nebo méně, a ten poklad jest prý nevyčerpatelný.[14])

Za třetí prý učí, že papež, když uděluje odpustky z tohoto pokladu, zaměňuje prý zásluhu světcovou se zásluhou kajícníkovou, aby obdržel odpuštění, a pak uděluje papež anebo biskup více anebo méně odpustků.[15])

---

[10]) In potestatem authenticam, subauthenticam et ministerialem.
[11]) Viklif. De civili Dominio I. 38.
[12]) Tamtéž.
[13]) Viklif de Eccl. Cap. 23.
[14]) Tamtéž.
[15]) Tamtéž.

Že Viklif zde pravdu a lež spojuje v jedno, a tak katolické učení té doby a ovšem i nynější, znetvořuje, každý jen poněkud své víry znalý katolík na první pohled poznává. Neumím říci: jestli Viklif byl skutečně tak velikým ignorantem, jakož tuto na jevo dává, nebo zdali byl k tomu sveden zlostnickou povahou svou, avšak on podvrhuje toto své znetvořené učení velikému scholastikovi sv. Tomáši Aquinskému[16]) a neostýchá se, citovati i slova jeho, z nichž zde na jevo falešný a nicotný výklad toho evangelického vykladače. Podle toho bylo jemu prasnadno, svých Lolardův, kněží a laiků, přesvědčiti, že bloudí sekta papežova, ale Viklif že svatou pravdu ohlašuje.

Ale, aby vyvrátil učení katolické o odpustcích až do kořene, tvrdí: že Bůh nemůže nikomu odpustiti hříchů bez zadostučinění, a proto že také jest nemožno, aby někomu dal moc odpustků udělovati, aniž by tušil, že odpustky mají ten účel, aby kající mysl věřících rozmohly, a že nedávají výsady, aby věřící nečinil za své hříchy zadostučinění. Také prý není žádného pokladu církevního ze zásluh svatých a světic Božích, anit prý jsou za své zásluhy plně odměněni, a tak nezbývá nic nadbytečného.[17]) Tak píše Viklif, aniž tušil, že v textě sv. Tomáše, jejž uvádí, jest obsaženo silné vyvrácení rozumu a výkladu jeho.

Podobně jako Viklif, učí také Hus, že nemá papež té moci, udělovati odpustků, a dovozuje především, že udělovati odpustky za příčinou příspěvků peněžných jest svatokupectvím.

Při té příležitosti vrhá na ty duchovní, kteří odpustky papežské schvalovali, síru a oheň, a tím také uvádí na sebe, že byla odůvodněna naň žaloba, že způsobil v Praze vzpouru, a věru, že byl M. Jan Hus příčinou velmi mnohých sběhů. Slyšme jenom, jak volal lid, aby byl rozsudím nad papežskými odpustky: »Již ti ludaři světa, falešní kněžie, (nekážť), aby lidé činili hodné pokání, hřiechóv nechajiece najprvé z úmyslu a želejiěce jich srdečně a majiece vóli plnú, aby již se nedopúštěli a činiece skutky hodné, jakož jsem řekl, ale kážie, že ktož dá penieze, ten odpuštěnie hřiechóv má, a přijiemají k tomu, aby ne tak holá lež byla, a zjevné svatokupectvie a lakomstvie, řkúce, že to dávají těm, kteří se ústy zpoviedajie a v srdci skrúšenie mají; neb to jest tak, že ktož srdečně hřiechóv želejí a Bohu se jich a potom knězi zpoviedajie, že pán Bóh jim hřiechy odpustí, ale kde jest dostiučiněnie za hřiechy?[18])

Jest tedy na jisto postaveno, že M. Jan Hus zamítal odpustky s podmínkou almužen.

Ale Hus šel za příkladem M. Jana Viklifa ještě dál a upíral papeži a biskupům vůbec, že by měli moc, odpustků udělovati, a tím zasáhl hruběji na pole dogmatických svých bludů, neboť víra v odpustky byla tehdáž v Církvi obecna, jako jest i nyní obecna, ač tehdáž ještě nebyla zřejmě sněmem ekumenickým anebo papežem slavně vyhlášena.

Hus se snaží tento svůj blud dokázati hojným apparatem, čerpaným z miláčka svého M. Jana Viklifa. Vybírát svoji zbraň, jížto

---

[16]) S. Thomas. In IV. Scnt. D. 20 q. 3.
[17]) Viklif. De Eccl. c. 23.
[18]) Hus. Postilla. II., 151. Viz Dr. A. Lenz. Učení M. Jana Husi. P. 155.

tepe katolickou Církev, z traktátu Viklifova de Ecclesia Cap. 23., z traktátu »de Absolutione a poena et a culpa,« a z Dialogu. On zavrhuje víru v odpustky, dovolávaje se Písma sv., čili vlastně svého výkladu v Písmě sv. obsažených textů a sofistických důvodů, jako že papež neví v době, když svoje »Indulgemus« vyslovuje, zdali ten, jemuž odpustky dává, jest přizpůsoben čili nic, nic nevěda, že tím poráží také sebe a své učení, podle kterého on prohlašoval svým kajicníkům, že jsou jim hříchové odpuštěny, či snad věděl, že jsou oni přizpůsobeni, nebo z počtu vyvolených? Než, o těch mělkých důvodech Husových jsem šíře promluvil ve svém spise »Učení Jana Husi«.

V nižádném však traktátě Husově nejeví se M. Jan Viklif tak věrně jako v traktátě jeho naproti odpustkům. M. Jan Viklif vypouštěl své blesky naproti moci papežské zvláště tou dobou, když byla křižácká bulla papeže Urbana VI. naproti vzdoropapeži Klementu VII. v Londýně v říjnu 1382 ohlášena, a zároveň odpustky slíbeny všem těm, kdož by buď osobním účastenstvím, anebo penězi chtěli ke křížové té válce přispívati. M. Jan Viklif, ač již smrti blízek, vede sobě krutě i naproti té válce, kterouž měl biskup Spenser naproti přívržencům Klimentovým ve Flandersku vésti, i naproti papeži Urbanovi VI., ač vinu té války svaluje na ďábelskou sektu mnichů žebravých. I volá naproti papežům císaře a krále a vyzývá je, aby zabrali dotací papežskou, neboť ta že je příčinou sporů v Církvi, a kdyby prý některá vláda se snažila, některého z těch dvou papežů dosaditi, pracovala by prý v zájmu samého ďábla (in causa diaboli contra Christum) naproti věci Kristově.[19])

Zjevnou ohavností prý jest a zjevnou lží, že Bůh dává v této ďábelské při někomu odpustky, nebo jiné ovoce duchovní, ant by prý jinak Kristus Pán sám podporoval hřích a stal se tím největším hříšníkem. Odpustky jsou, jak Viklif tvrdí, nicotné i za příčinou války křížové, i samy o sobě, ant neví papež, zdali ten, jemuž je dává, má odpustění hříchů, aniž je-li z počtu vyvolených.[20]) Jsou prý tedy sliby stran odpustků satanskými lžemi.[21])

Měl tedy M. Jan Hus před sebou hojnou zbrojírnu ve spisech M. Jana Viklifa, a také jak se mu zdálo, příhodný čas, aby naproti odpustkům do pole vytáhl. Jan XXIII. ohlásil křížovou bullu naproti králi Napůlskému, čili vlastně naproti Řehořovi XII. rovněž jako Urban VI. naproti Klimentovi, a tak sobě umínil, aby i v této věci byl českým Viklifem, jakož se jím býti již osvědčil ve svých kázaních a zvláště obranou vět Viklifových.

M. Jan Viklif se neuspokojil tím, že brojil naproti odpustkům v kruhu učených mužů jazykem latinským, ale on zanášel spory ty do lidu, jakož i jinak činil svými Lolardy, řečí anglickou. Tou cestou kráčel také M. Jan Hus, broje proti odpustkům netoliko jazykem učených, ale také na kazatelně a pod širým nebem řečí českou.

Avšak týž M. Jan Hus, kterýž odsoudil odpustky vůbec a netoliko ty, jež byly udělovány za podmínkou peněžitých příspěvků k válce křížové, a i podle Viklifa odpíral, že by měl papež tu moc

[19]) Viklif. »De Dissensione paparum.«
[20]) Tamtéž.
[21]) Viklif. Cruciata.

odpustkův udělovati: není v této své za velikého hluku ohlašované pravdě stálý, ale kolísá valně v odpovědi, kterouž dal komisarům v této příčině na sněmě Kostnickém.

Hus odpovídá totiž takto: že se přiznává, že odporoval bullám křížovým, avšak s tou protestací a tím vyhrazením, že on nestojí ke straně Řehořově, aniž ke straně Ladislavově, a že má na mysli čest Boží, spásu lidu a prospěch království Českého. Zdálo prý se mu býti proti řádu povinné lásky, vésti válku proti lidem u veliké části nevinným. Nad to prý sobě děkan Václav Niem velmi nenáležitě počínal, neboť prý 1. doručil kazatelům k ohlášení články, o nichžto sám Páleč vyznal, že obsahují bludy, jež hmatati lze. 2. Pronajal prý Tiem archidiakonaty, dekanaty a kostely za jistou částku peněz, jako se pronajímají domy a hospody, a to kněžím nevědomcům a nešlechetníkům, již prý natropili mnoho pohoršení, a lid tak sami obtěžovali, aby smluvených peněz odvésti a také něco získati mohli. To prý jsou ty příčiny, proč on se proti těmto zlořádům opřel. [22])

Pravda ovšem jest, že nemůže nikdo po právu a spravedlnosti schvalovati zlořádů, které se děly, a M. Jan Hus zajisté nebyl svého času ten jediný, kterýž je zamítal. Ale nižádný moudrý a soudný člověk nemohl by schvalovati způsobu, jakým Mistr Jan Hus proti křížovým bullám brojil po latinsku a po česku, a i lid za rozhodčí ve věcech církevních a za soudce volal.

Na to Mistr Jan Hus neodpověděl plně na obžalobu, on nevyslovil uznání, že Kristus Pán dal Církvi tu moc, odpustků udělovati, a že není proti pravdě, za to míti, že má Církev moc, odpustky udělovati, a že není proti zákonu Božímu, odpustky udělovati za podmínkou příspěvků peněžných anebo almužen.

Čemu tedy vlastně věřil M. Jan Hus stran odpustků? Proč nepřiznal, jaká by byla náuka jeho? Vždyť by se bylo tak slušelo na tak věhlasného Mistra, aby pravdu svoji i před komisary upřímně vyznal, když byl v Kostnici vyslýchán! Lze tedy říci, že byl o své pravdě přesvědčen?

§. 12.

Nestálé učení M. Jana Husi stran 45 článků Viklifových.

Jedna z těch nejbolavějších stránek života a konání M. Jana Husi jest jeho trvalý spor o 45 kusech Viklifových.

Já jsem r. 1896. vydal spis: »Apologie sněmu Kostnického v příčině odsouzení vět Viklifových«, maje za to, že je povinností každého katolíka a zvláště kněze, brániti katolickou Církev a sv. víru naproti nájezdům netoliko jinověrcův, ale i liberalistických katolíků, pokud síla stačí.

V odsouzení vět Viklifových a Husových jest sněm Kostnický ekumenický, poněvadž byl v těchto věroučných věcech od papeže Martina V. potvrzen.

Známo však jest, že se Církvi katolické a její křesťanské osvětě se všech stran odpor klade, a že jsou nepřátelé její v tom boji vynalézaví.

---

[22]) Doc. Str. 222. n. 40.

I odsouzení vět Viklifových stalo se předmětem odporu a žalob naproti Církvi katolické čili přímo naproti sněmu Kostnickému, že prý sobě v odsouzení jejich lehkomyslně počínal.

Sebrané věty Viklifovy staly se v Čechách ohniskem, z něhož vypukl požár pro vlasť naši zkázonosný. Znáti tedy věty tyto a věděti na jisto, zdali se nalézají ve spisech Viklifových, jest zajisté již pro historika důležito, více pro křesťana a především pro katolického theologa.

Tou příčinou jsem se odhodlal, pátrati, zdali dotčené věty Viklifovy skutečně jsou ve spisech jeho. K tomu účelu jsem přečetl 35 spisův Viklifových a provedl důkaz, že sebrané věty Viklifovy jsou skutečně Viklifovými.

Mezi těmi větami Viklifovými. jsou mnohé, k nimžto se také Hus přiznával. Hus učil na př., že Kristus Pán poslouchal ďábla, právě jako Viklif (věta VI.). Hus učil spolu s Viklifem (věta X.), že jest dotace kněží proti písmu, on učil s Viklifem (XI.), že nesmí nižádný praelat vyobcovati někoho, leč by on byl prve od Boha pro hřích smrtelný vyobcován. Hus učil s Viklifem (XIV.), že volno kázati knězi a diakonovi beze vší autorisace papežské nebo biskupské, on učil, že ztrácí pán pro hřích smrtelný právo na své panování, a biskup a kněz na biskupství a kněžství právě jako Viklif. (XV.) Hus učil spolu s Viklifem (XVI.), že mohou velmožové po své libosti zboží duchovních zabrati, žijí-li tito ve stavu hříchu smrtelného; on učil zase s Viklifem (XVII.), že jest volno lidu, aby káral hříšné vrchní své. Hus tvrdil spolu s Viklifem (XVIII.), že jsou desátky pouhými almužnami, a že smějí farníci odepříti jich hříšným praelatům, on učil spolu s Viklifem, že jest proti řádu Kristovu, obohacovati duchovenstvo (XXXII.). Viklifova náuka, že modlitby za jednotlivé osoby konané od praelatů nebo od mnichů neprospějí těmže osobám více nežli obecné (XIX.) jest také Husova, neboť on hledě k obcování svatých k zásluhám vespolným ukazuje a nikoliv k modlibám kněží zvlášť. Podobně jest Viklifova věta (XXXIII.), že Konstantin císař a papež zhřešili, Církev obohativše, dojista také větou Husovou. Jako zove Viklif Římskou Církev synagogou satanášovou (XXXVII.), tak činí také Hus, a jako zavrhuje Viklif způsob volení papeže (XXXIX.), tak činí také Hus, a jako nechce míti Viklif, aby měla Římská Církev přednostenství mezi všemi církvemi (XLI.), tak tomu odpírá také Hus. Viklif zamítá moc Církve, odpustky udělovati (XLII.), a podobně také Hus.

Zkrátka, na základě spisů Husových lze dokázati, že Hus drží buď doslovně náuku Viklifovu, jak ji ohlašuje 45 zavržených vět jeho, nebo aspoň že podstatou se oba tito deformátorové vespolně snášejí, ač Jan Hus, jsa povahy mírnější, zde onde drsnotu učení Viklifova zmírňuje.

Předeslavše tento těsný poměr Husův ku 45 článkům Viklifovým, vizme nyní, jak se k nim M. Jan Hus choval. Když se jednalo r. 1403. o jejich zátratu, odporoval Hus se svými přívrženci, ale nikoliv tou příčinou, že by ty věty sebrané nebyly bludny [23]) a tak zátraty nehodny, ale vytáčkou právě takovou, jaké užili Jansenisté, když bylo pět vět Jansenových od biskupů francouzských a od sv.

[23]) Jenom Stanislav ze Znojma hájil přímo pravdivosť jejich

Stolice zavrženo, že prý dotčené věty nejsou Viklifovými, ale Hübnerovými, ačkoliv jich sebral Hübner pouze 21., a to posledních. Vzdor Viklifistů byl, jak známo, marný, věty sebrané byly zakázány třemi ostatními národy na universitě.

Když se r. 1408. nanovo jednalo o odsouzení těchto vět, neodvážil se, ani Hus ani jeho přátelé tvrditi, že věty sebrané nejsou Viklifovými, ale kladli odpor naproti tomu, aby byly úhrnkem, čili jak se po theologicku říká »in globo« zavrženy, a to za tou příčinou, že prý mnohé ve významu dobrém nejsou křivy. Uznal tedy Hus se svými přívrženci, že jsou aspoň některé pohoršlivé a nebezpečné, neboť douštějí-li význam i bludný, jakž by bylo možno je schváliti? Avšak Hus a jeho přátelé věděli o těch větách více, neboť oni přidali zákaz, aby žádný úd českého národa na universitě neopovážil se držeti nebo hájiti, který z oněch článků ve významu jejich kacířském anebo pohoršlivém. Hus také dobře věděl, že ty sebrané věci se nalézají ponejvíce ve třech spisech Viklifových: v Trialogu, Dialogu a De Eucharistia, a proto vydává se svými přátely dekret, snad aby králi Václavovi poněkud ukázal, že mu jde do opravdy o vykořenění kacířství, aby nižádný bakalář nesměl míti čtení o některých z těch tří dotčených traktátů. Ale proč ten starostlivý Hus nezakázal také mistrům, míti čtení o dotčených třech spisech, neboť bylo-li nebezpečné, dopustiti bakalářům vykládati Trialog, Dialog anebo spis de Eucharistia, jakž mohl za to státi, že bude výklad mistrů bezpečnější? Či neznal dekretu arcibiskupa Arundela z r. 1396., kterýž zapověděl mistrům vůbec, přednášeti o věcech theologických? Bylo-li nebezpečné dáti bakalářům podvratné knihy Viklifovy do rukou, proč doporoučel M. Jan Hus četbu jejich ovšem i žákovstvu? Proč i on přednášel o článcích Viklifových, a to v jejich významu revolučním, a i k lidu o nich mluvíval a je schvaloval? Patrně šlo M. Janu Husovi o to, aby rejdy Viklifické na universitě neutichly, ale aby konaly dále zhoubné dílo své.

O Husovi se věru naplnilo, co tvrdil r. 1411. Angličan Stokes o četbě Viklifových knih. On jistil totiž, že kdokoliv by se zabral v studování knih Viklifových, na konec se zaplete v kacířství,[24]) byť i byl jinak sebe pevnější u víře. Mělť Hus zajisté sám sobě zakázati další čtení knih Viklifových, vždyť již v nich všechen žil. Byl tehdáž již všechen Viklifův, a ne teprv tou dobou, když se dostaly do Prahy (r. 1411.) buly křížové Jana XXIII. Avšak, proč zakrýval pravé smýšlení své?

R. 1403. tvrdí, že sebrané věty nejsou Viklifovy, r. 1408. neodpírá, že by byly Viklifovy, ale nechce, aby byly úhrnkem zavrženy, a přece zapovídá bakalářům o nich přednášky činiti! Hle, jaká to nedůslednosť a jaká kolísavosť!

A tuto kolísavosť přenáší Hus také do Kostnice. Díť zajisté ku svědectví Jana Peklovu, jenž svědčil, že tvrdil o 45 článcích Viklifových, že jsou všechny pravdivé kromě článku o těle Božím, odmítá Hus tuto výpověď jednoduchým: Není pravda, neboť ne všecky kusy, jež přičítají Viklifovi, jsou skutečně jeho, nýbrž spíše Janem Hübnerem vymyšleny, a proto prý již M. Mikuláš Litomyšlský jej těmito slovy odbyl a pokáral: »Ty jsi křivě, nešlechetně a vadně

---

[24]) Docum. Str. 447. n. 44.

sebral články z nich, které tam nestojí.« On prý, Hus, doložil: že tací podvodníci spíše by měli býti upáleni, nežli jiní, jako Berlín a Vlaskám, jež upálili touž dobou pro falšování šafránu. Uznává prý, že některé kusy jsou ve významu dobrém pravdivy, a proto že nechtěl souhlasiti, aby všecky byly zavrženy, boje se slov: Běda, běda, kteří říkáte dobrému zlé. Avšak toho prý nedí: že by všecky ty články byly pravdivy, neboť prý jsou některé kusy Hübnerovy skutečně křivy![25])

Hle, jaká to kolísavosť a jaká neupřímnosť! Ještě v Kostnici odmítá, že by články sebrané byly Viklifovy, ten M. Jan Hus, kterýž celé texty doslovně vypisuje z knih Viklifových, jako de Ecclesia, ze spisu Dialogus, De Christo et ejus adversario Antichristo, De Simonia, De civili Dominio, De potestate papae, ze spisu Triagolus, De Compositione Hominis atd. Hle, jaká to kolísavost a neupřímnosť Husova, muže to, kterýž o sobě tvrdil, že ho Bůh sám bezprostředně osvěcuje!

Kdyby byli přátelé Husovi poněkud hlouběji rozjímali o milovaném mistru svém, není možná, aby byli neodsoudili takovéhoto neupřímného a kolísavého jednání! Vždyť musili v pravdě stojíce říci: Ale Mistře Jene, vždyť ve tvých knihách jsou všecky deviace tvé, a všecky bludy 45 vět Viklifových, mimo skrovné výjimky, proč tedy nemluvíš, jak to v pravdě s tebou jest? (Pokračování.)

[25]) Doc. Str. 178. 179.

Slunéčko nad řekou.

Hle, slunce nad řekou tak jasně plápolá,
zde zlatí hladinu, tam vznikne v rákosí,
paprsky duhové rozsévá dokola
i drobnou pomněnku na břehu *porosí.*

Když zvolna zapadá za štíty dálných hor,
tu vlnky průhledné naposled zulíbá,
růžovým odleskem obejme *všaký tvor*,
než hvězda večerní jej v spánek zkolíbá.

I po tvém západu, slunéčko zářivé,
jest pára nad řekou tak teple prohřáta,
jak v duši věřící vědomí blaživé
nad Boží milostí, jež tak jest bohata.

L. Grossmannová-Brodská.

Růže a trní.

Hle, všude kvetou růže,
vzduch plní vůní svojí,
ó, proč k těm stkvostným květům
se také trní pojí?

Jen upokoj se srdce,
nes klidně žalů jarmo;
když Bůh ti trní určil,
po růžích saháš darmo. —

I kdysi na Golgotě,
když nebesa se tměla,
jen trní, ostré trní
měl Kristus kolem čela.

L. Grossmannová-Brodská.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

VIII.

Pan otec byl po rozmluvě s pastorem roztrpčen. Nemálo ho zlobily ty dopisy v evangelickém časopise, které tak porušovaly dobrou shodu v obci. Zlobil se i proto, že ubohý Povolný byl tím tak soužen.

Po několika dnech viděl mlynář jíti podle mlýna mladého učitele. Byl rád, že se mu tak naskytla příležitost, aby s ním promluvil, a proto vyšel zahradou do polí, aby se s ním setkal. Pozdravili se, a Vejhora se dal do řeči sám, tak ze zdvořilosti. Mlynář odpovídal, jak se říká, na půl slova. Rád by byl začal o tom, co mu leželo na srdci, a nevěděl, jak do toho.

»Vy jste dnes nějak rozmrzelý, pane mlynáři,« řekl Vejhora.

»I jak pak bych nebyl! Četl jste poslední číslo »Ohlasů«?

»Je tam zase něco?« otázal se Vejhora jako lhostejně.

»Abyste vy to nevěděl, pane učiteli, když to vím já!« řekl mlynář. »Já jsem se vás právě chtěl zeptat, nevíte-li, kdo to tam dopisuje. Takhle u nás nebude jakživ pokoj. Jestli pak také my katolíci píšeme něco o evangelících? A náš pan farář i pan řídící jsou v »Ohlasech« tupeni pořád, ač nikomu stébla v cestu nepoloží. Tohle je přece hanba!«

»Nu,« řekl Vejhora, snaže se býti klidným, »ten dopisovatel nemusí býti právě odtud, může býti třeba z okolí, jen když zná zdejší poměry.«

Taková řeč Rákosa rozehřívala. »Toť se ví, on se bude starat někdo o nás! Každý má svého dost. Tohle mi nepovídejte! Víte,

pane učiteli, jsme tu tak sami, a já vám řeknu pravdu do očí. Nikdo jiný v tom vašem listě našeho kněze a učitele nehanobí než vy, a já vám radím, abyste toho nechal.«

»Pane mlynáři,« řekl Vejhora, rychle se vzpamatovav, »jak mi můžete tohle říci?«

»To vám mohu říci, protože je to pravda.«

»Tohle je podezřívání! Což kdybych na vás chtěl důkazy?«

»Tedy vám je povím. Před časem ztratil jste dopis, určený redakci »Ohlasů«. Ten, kdo jej nalezl, neotevřel ho, ale dal jej na poštu, což jste vy ovšem nevěděl. Napsal jste tedy dopis ještě jednou, a tak jej dostala redakce dvakrát, a to vám pak oznamovala. To asi dobře víte. Písmo na adrese bylo vaše. Co tomu říkáte? Můžete zapříti, že jste nešel dne 8. září do města a dopis neztratil?«

Než mohl překvapený Vejhora vykoktati nějakou výmluvu, mlynář pokračoval: »Vy jako učitel měl byste se přičiňovati, aby v obci byla svornost, a ne působiti různice. A takhle píšete o řídícím učiteli, svém představeném? Nevíte, co vám nařizuje zákon, jak se máte k němu chovati?«

»O tom vy mne nebudete poučovat!« vyjel si Vejhora.

»Co — vy se budete ještě na mne kasat? I millione, tohle by byl pořádek! Dejte pozor, aby vás nepoučil někdo jiný, a to tak, že by vás to mrzelo. Kdybyste ještě při tom všem si nehrál na hrdinu, mlčel bych — ale takto mlčet nebudu. Povím při nejbližší příležitosti panu řídícímu, jakého má pana kollegu, a on asi bude vědět, kde si má stěžovati, opovážíte-li se ještě jednou ho tupit. Děláte pěknou čest té vaší straně, která se zaručila, že nás evangelický učitel nebude urážet. Aspoň máme pro budoucnost výstrahu. Můžete jim to povědít!«

Rozhorlený mlynář odešel do mlýna, Vejhory si dále nevšímaje; ten všecek zahanben odcházel ku vsi.

Od té doby se již v »Ohlasech« žádný dopis z Poduban neobjevil, ač byl všeobecně očekáván, aspoň po volbách, které skončily opět prospěšně pro evangelíky. V obecním zastupitelstvu získali o jeden hlas více, a ve školní radě zůstal poměr týž jako dosud.

Nejvíce to mrzelo mlynáře. Měl na mysli, že mladý učitel nyní vykoná zkoušky a bude potom žádati, aby se mu místa dostalo definitivně; to znamenalo, jak se Rákos domníval, že bude mít řídící učitel také definitivní soužení, neboť že by se Vejhora změnil a stal se snášelivějším, toho nemohl nikdo očekávati. A teď, když měli evangelíci ve školní radě většinu, bylo jisto, že mu k ustanovení dopomohou.

Avšak ono by se tak bylo stalo, i kdyby byli většiny neměli. Po vypršení konkursní lhůty oznámila totiž okresní školní rada, že se přihlásil o místo jediný žadatel, totiž posavadní podučitel Jan Vejhora, a zároveň vybízela místní školní radu, aby oznámila, namítá-li něco proti jeho presentaci. Byla tedy zase svolána schůze.

Rákos tenkrát radil panu faráři i panu Hejnovi, aby ničeho proti mladému učiteli nenamítali a uchránili se tak výtek, jakoby měli k němu osobní nechuť. Chtěl tak učiniti sám.

Starosta přečetl přípis okresní školní rady a řekl: »Já myslím, že pánové z obojí strany jsou přesvědčeni, že pan Vejhora plnil své povinnosti svědomitě a řádně vyučoval, a že tedy nemáme příčiny

něco namítati, aby nebyl ustanoven — naopak, můžeme si jen přáti, aby se tak stalo.«

»Pokud se týče jeho činnosti ve škole,« ujal se slova Rákos, »nejsme zákonem povoláni, abychom ji posuzovali; ani proti vašim slovům, starosto, ničeho nenamítáme. Ale jedná se tu ještě o jiné věci, totiž o to, jak si počíná učitel v občanském životě. A tu pana učitele Vejhoru chváliti nemohu.«

»A co můžete o něm říci?« ozvali se evangeličtí členové.

»Je vám známo,« pokračoval mlynář, »že v jistém časopise byly uveřejňovány dopisy ze zdejší obce, v nichž byli tupeni dva nejváženější mužové z naší strany. Tyto dopisy budily nevoli i mezi poctivými a mírumilovnými evangelíky, a já vás mohu ujistiti, pánové, že pisatelem těch dopisů byl pan učitel Vejhora.«

»Jak to můžete říci? Máte důkazy?« ozvalo se několik hlasů a starosta dodal s úřední vážností: »To není šlechetné, pane mlynáři, když pomlouváte někoho nepřítomného, který se nemůže hájit, a já tomu nepřipustím.«

»Já zase si nedám od vás líbiti výtku, že pomlouvám. Vy mi ovšem můžete odejmouti slovo, ale to bude násilí, a my budeme věděti, kam se máme obrátit. My jsme vyzváni, abychom oznámili námitky proti ustanovení pana Vejhory, a já tedy mám právo je jménem naší strany přednésti.«

»Ale jedná se o důkazy, když takové námitky podáváte,« řekl starosta.

»Důkazy jsem pověděl panu Vejhorovi do očí, a on jich nepopřel,« odvětil mlynář. »Chcete-li, on vám je poví. Kdybych jich neměl, tedy bych o tom nemluvil. Také jsem mu pohrozil, že toho trpěti nebudeme, a od té doby dopisovati přestal. To jest nejlepším důkazem, že to byl on. Já nevím, zdali někdo z vás jeho jednání schvaluje. Vzpomeňte, jaké podmínky jsme vám oznámili, když se jednalo o to, aby sem byl pan Vejhora dosazen! Aby se choval k panu řídícímu tak, jak jest jeho povinností. Vy jste ty podmínky přijali, a jak je splnil pan Vejhora? My bychom tedy námitky proti jeho ustanovení měli, ale nepodáme jich, abyste viděli, že chceme žíti s vámi v dobré shodě. Ale to prohlašujeme se vším důrazem, že něčeho podobného více trpěti nebudeme, a mělo-li by se to opakovati, že budeme žádati, aby sem byl dosazen učitel jiný.«

»Toť se rozumí, že katolík,« prohodil jeden z evangelíků.

»O to se zatím nejedná,« odvětil Rákos. »Třeba evangelík, ale snášelivý, který by nás neurážel.«

»Je to ku podivu, že sem došla jenom jediná žádost,« poznamenal Mečíř.

»Nu, ono se již soudívá, že místo dostane asi domácí žadatel,« odvětil starosta.

»To bych právě nemyslil,« namítal mlynář. »Jinde také je domácí žadatel, a přece žádají i jiní. Ale naše obec jest, bohužel, rozhlášena pro svou nesvornost, a v takové obci má učitel těžké postavení; co by tedy sem koho vábilo! Vždyť je známo, co zde již tuhle náš pan řídící zkusil.«

»Inu, je tohle smutné!« řekl Mečíř, a členové z jeho strany mu přisvědčovali.

Tentokrát loučili se evangeličtí členové se svým farářem jaksi chladně. Zazlívali mu, že se nezastal mladého učitele a vůbec po celou schůzi ani nepromluvil. Jeho to ovšem neušlo, a zase si v duchu opakoval, že je špatným hercem.

Ještě že měl teď někoho, komu si mohl časem postesknouti, totiž bratrance mlynáře. A právě se blížily Velikonoce, těšil se tedy zase na syna. A syn jej opravdu potěšil, a když odjížděl, zase již počítal, že za čtvrt roku budou prázdniny.

Jenom otcovo soužení kalilo šťastný život mladého Povolného. Ano, byl šťasten, neboť miloval Marii touž vroucí, čistou láskou, jako ona jeho. Neřekli si to, ale cítili to oba. K soukromé rozmluvě dosud se jim nenaskytla příležitosť. Nescházeli se také často, zvláště v zimě se zřídka kdy spatřili. Až když nastalo jaro, a paní Hejnová dopřávala si opět procházky, sešli se někdy za městem. Ovšem, nebyli nikdy sami, a jejich rozmluva nedotýkala se nikdy věcí osobních. Ale oni po jiném ani netoužili, byli spokojeni tím, co měli.

Nepověděli si dosud ničehož o svých rodinných poměrech, nechtíce jeden na druhém vyzvídati, jim stačilo, že znali sebe.

Byl krásný jarní den na počátku května, když se Povolný opět po delší době sešel za městem s paní Hejnovou a Marií.

»Již jsme se dlouho neviděli, pane učiteli,« řekla stará paní, podávajíc mu s vlídným úsměvem ruku. »To stáří, to stáří! Celých čtrnáct dní bylo mi jaksi nevolno.«

»Slyšel jsem, milostpaní, ale nyní, bohudík, jest vám již opět lépe?«

»Dnes se cítím poněkud silnější, a proto jsem již nemohla odolati touze, abych si nevyšla do Boží přírody, když je tak krásný den.«

»Ačkoli jsem tetince radila, aby odložila vycházku až na zítřek,« vmísila se do hovoru Marie.

»Ach, ty dobré dítě, máš o mne takovou starosť, že bych musila stále seděti v poduškách, kdybych ti měla býti po vůli,« usmála se stará paní, jsouc blažena pečlivou láskou své hodné neteře.

»Já bych skoro souhlasil se slečnou,« řekl Povolný; »aspoň by bylo dobře, milostpaní, kdybyste se brzy vrátily. Chůze přece jen unavuje, a vzduch k večeru bývá ještě chladný.«

»Musím vás tedy uposlechnouti,« řekla paní Hejnová; »kdybych nebyla tak stále při vás,« dodala žertovně, »myslila bych, že jste se proti mně umluvili.«

Po malé chvíli pocítila stará paní skutečně slabosť; všichni vydali se na zpáteční cestu. Náhle paní Hejnová zbledla, zapotácela se, mrákoty ji obestřely, a byla by klesla k zemi, kdyby ji byl Povolný nezachytil do náručí.

»Můj Bože — tetičko!« bědovala dívka.

»Upokojte se, slečno,« řekl Povolný, »a smočte tamto ve studánce šátek. Snad je to jen okamžitá slabosť, a Bůh dá, že bude tetince brzy lépe.«

Marie odběhla a vrátila se po malé chvíli. Povolnému podařilo se starou paní přivésti k vědomí. Posadil ji na trávník, a Marie všecka ustrašena usedla vedle ní.

Za chvíli prohlásila paní Hejnová, že snad již bude moci jíti. Povolný ji zvedl, a ona, opírajíc se o něho a s druhé strany o Marii kráčela zvolna k městu. Nicméně byla nucena chvílemi se zastavo-

vati, neboť mdloby se o ni pokoušely neustále. Povolný se obával, že takto dlouho nedojde domů a příliš se unaví, a nabízel se, že dojde do města a obstará nějaký povoz. Stará paní však odporovala.

V tom ozvalo se opodál na silnici hrčení kočáru.

»To jede pan doktor Skalský,« řekl Povolný ohlédnuv se; »jako na zavolání; sečkejte zde, slečno, já pospíším k silnici, než nám ujede.«

Posadiv opět churavou paní, pospíchal k silnici a došel tam právě, když se povoz přiblížil k cestě.

»Pane doktore,« prosil, »buďte tak laskav a dovezte domů paní Hejnovou; přepadla ji slabosť, a nemůže jíti.«

»Paní Hejnová? Tak, tak!« řekl doktor. »Kdo pak jí poradil, aby už dnes vyšla z domu?«

Doktor poručil zajeti na cestu, kde paní Hejnová odpočívala. Tam vystoupil z kočáru a pomohl s Povolným churavé paní do povozu. Pak vybídl Marii, aby se posadila vedle ní, a sám s Povolným usedl proti nim. Cestou paní Hejnovou stále pozoroval a při tom se starostlivě tvářil.

Za nedlouhou chvíli zastavil se doktorův kočár před domem, kde bydlila paní Hejnová. Marie spěchala napřed do bytu, a lékař s Povolným dovedli nemocnou paní do příbytku, kde v okamžení Marie vše připravila, aby nemocná mohla ulehnouti.

Povolný byl u nich poprvé. Byt byl nevelký, ale útulný a pěkně zařízený. Povolný nemohl se ovšem v této chvíli zdržovati. Rozloučiv se s nemocnou, přeje jí brzkého pozdravení, a s Marií, která mu slzíc děkovala za přispění, odešel. Doktor zůstal u nemocné.

Po dvou dnech jej Povolný potkal, an právě vycházel z domu.

»Jak je paní Hejnové, pane doktore?« tázal se.

Doktor pokrčil ramenoma. »Proti věku není léku, milý příteli.«

»Není tedy žádné naděje?«

»Klamal bych vás, kdybych řekl, že jest; a dlouho to asi trvati nebude.«

Povolný se upřímně rmoutil, byltʼ tak přivykl té dobré paní, která byla vždy k němu laskavou, a rmoutil se i proto, že věděl, jak ji Marie miluje a jak bude pro ni truchliti. Před večerem nemohl odolati touze, aby zvěděl, jak se paní Hejnové vede. Vešel do domu a zaklepal slabě na dvéře jejího bytu.

Marie přišla mu otevřít. »Ach, to jste vy, pane učiteli?« pravila zardívajíc se.

»Jak jest paní tetince?« ptal se Povolný.

»Nevím, co mám soudit o její nemoci; pan doktor nic neříká, a ona sama si na žádné bolesti nestěžuje. Před chvílí usnula.«

»Nuže, nesmíme ji vyrušovati. Doufejte, že bude lépe, slečno.«

Marie mu pohnuta podala ruku, kterou on vřele stiskl a odešel.

Příštího dne dala se paní Hejnová zaopatřiti. K večeru pak přišel k Povolnému chlapec z domu, kde bydlila, se vzkazem, že paní Hejnová ho prosí, aby ji navštívil. Povolný šel ihned.

Marie ho uvítala tichým pláčem, a on sám násilně zdržoval slzy, nemoha promluviti.

Dívka doprovodivši jej k lůžku nemocné, vrátila se do přední světničky a zavřela za sebou dvéře. Patrně chtěla nemocná býti s ním o samotě.

Paní Hejnová byla klidna; její vzezření nikterak nesvědčilo o smrtelné nemoci.

»Vítám vás, pane učiteli,« řekla s obvyklým laskavým úsměvem, kynouc mu, aby se posadil. »Jak jste hodný, že jste sem včera přišel. Však jsem domlouvala Márince, když mi to řekla, proč mne nezbudila.«

»Tomu bych byl nepřipustil, milostpaní,« řekl Povolný; »spánek vás zajisté posilnil.«

»Snad — na cestu do věčnosti. — Už nebudeme se spolu procházeti. Viďte, že vzpomenete někdy na mne modlitbou?«

»Vzpomenu — vzpomínám již teď, milostpaní, modlím se, abyste se brzy uzdravila.«

»Zajisté nebudu již dlouho stonati,« řekla nemocná, a slabý úsměv přelétl její tvář. »A ještě o něco jsem vás chtěla prositi: vím, že jste Marii nakloněn — můžete mi slíbiti, že na ni nezapomenete?«

»Nikdy, milostpaní; jest mi příliš drahou, abych mohl na ni někdy zapomenouti.«

»Myslila jsem, že vás uvidím spolu šťastny,« řekla nemocná — »nu, děj se vůle Boží.«

Zdálo se, že jsou síly její tím krátkým hovorem vyčerpány. Umlkla a namáhavěji oddychovala. Povolný se zvedl k odchodu. »Smím přijíti zítra zase?« tázal se. Ona se jen usmála.

»Na shledanou tedy, milostpaní.«

Nemocná mu podala ruku, kterou mladý muž políbil. — »V nebesích, dá Pán Bůh,« zašeptala ještě.

Povolný odcházel, maje slzy v očích. Marie naň pohleděla a přemožena bolem přivinula se k němu.

»Drahá Marie,« pravil mladý muž, líbaje ji na čelo, »ona mi vás odkázala. Poručte vše Bohu a buďte silna.«

Ráno zvonili paní Hejnové umíráčkem. Povolný odcházel smutně do školy.

Když odpoledne přišel k Marii, zemřelá již odpočívala v rakvi. Marie s pomocí domácích obstarala vše, čeho bylo zapotřebí k pohřbu. Oba poklekli u rakve a slzíce pomodlili se za zemřelou.

»Ještě v poslední chvíli pamatovala na vás,« řekla Marie plačíc. »Uložila mi, abych vyřídila její pozdrav svým rodičům a vám.«

Povolný byl v hloubi duše pohnut. Přišel ještě ráno před pohřbem, aby zesnulou ještě jednou viděl. Pohřeb konal se po deváté hodině, kdy Povolný ještě vyučoval. Nicméně po vyučování spěchal na hřbitov a pomodlil se u hrobu své zesnulé přítelkyně.

Rád by byl promluvil s Marií, ale v té chvíli nezdálo se mu to vhodným. Bylať nyní zajisté zaměstnána příbuznými a mnohými starostmi.

Ale když se odpoledne vrátil domů, dověděl se od paní Michovské, že Marie se svými rodiči již odjela. Chtěli-li dojeti téhož večera domů, musili odjeti odpoledním vlakem. Do druhého dne nechtěli se zdržeti.

»A nic mi nevzkázala?« tázal se Povolný, jsa touto zprávou smutně dojat.

»Byla zde,« řekla paní Michovská; »přinesla vám tuto knihy a žádala mne, abych vám řekla, byste jí odpustil, že v těch starostech docela zapomněla, že máte odpoledne vyučování, a že se nebude moci s vámi rozloučit a za vše vám poděkovati.

»A kam odjela, kde jest její domov?«

»To nevím,« řekla paní Michovská překvapena. »Ona mi to neřekla, a já jsem se jí netázala. Ale což vy to nevíte, pane učiteli? Vždyť byl jste jim tak důvěrným přítelem.«

»Nikdy jsme spolu nemluvili o svých rodinných poměrech,« řekl Povolný. »Ovšem, kdybychom byli mohli spolu ještě dnes promluviti, byl bych se jí na to otázal.«

»To je přece ku podivu,« řekla paní Michovská. »Ostatně se toho dovíte; vždyť slečna řekla, že vám poděkuje písemně, když nemohla tak učinit ústně.«

Tím byl Povolný upokojen; těšil se na Mariin dopis, který zajisté dojde v nejbližších dnech.

Avšak míjel den po dni, a dopis nepřicházel — uplynuly i týdny. Povolný nevěděl, jak si to má vysvětliti.

Psala Marie — a dopis ho snad nedošel? To ovšem bylo možno, a pak mohla ona jej míti v podobném podezření, jaké vznikalo v něm o ní, že totiž na něj zapomíná. Ale to by ona mysliti nemohla, vždyť ho zná, ví, že by toho nebyl schopen. Což by si nemohla spíše pomysliti, že se dopis ztratil, a nemohla psáti ještě jednou?

Ale on ji také znal, a přece, když nic nepřicházelo, počal znenáhla dávati za pravdu pořekadlu: Sejde s očí, sejde z mysli. — Ale byla by toho Marie schopna? Tak brzy by naň zapomněla? Což je-li snad nemocna? Jak rád by byl psal, jen kdyby byl věděl, kam.

Ale tu nalezl stopu. Paní Michovská mu řekla, že Mariin otec jest učitelem. Povolný hledal v seznamu učitelstva a nalezl, že učitelů toho jména jest několik; jeden z nich byl zaznamenán jako řídící v Podubanech.

»Ten to zajisté není,« myslil si Povolný; »nezbývá mi, než abych se poptával po těch ostatních — ale kde a koho?«

IX.

Mladý Povolný přijel opět na prázdniny, ale ne tak vesel jako jindy. Myšlénka na Marii, pochybnosti, proč asi se k němu nehlásí, zaměstnávaly jej docela. Obával se, že rodiče na něm zpozorují tesklivosť, zvlášť otec, a budou se ho vyptávati na její příčiny.

Avšak on na Marii zapomenouti nemohl. Přemýšlel, jak by se mohl dopátrati jejího domova. Věc ta nebyla ostatně těžká. Mohl jen se podívati do všech těch míst, kde působili učitelé Hejnové, a dojista by ji někde nalezl. Jiného způsobu nevěděl, a proto se počal tou myšlénkou obírati, až uzrála v pevný úmysl.

Ano, bude o prázdninách cestovati; rodičům ovšem neřekne, za jakým účelem.

S takovým úmyslem tedy přijel domů. Ale když viděl, jak se všichni těší z jeho příchodu, jak sklíčený otec okřívá jeho přítomností, počal se jeho již pevný úmysl viklati. Což mohl opustiti ty, kteří mu byli tak drahými a těšili se naň po celý rok? Nyní se nemohl k tomu odhodlati. Přemáhal se, nutil se k veselosti a jen když byl o samotě, oddával se trudným myšlénkám. A samotu vyhledával rád. Vzal knihu a vyšel do zahrady, jakoby tam chtěl čísti, ale myšlénky jeho dlely docela jinde.

K zahradě jejich přiléhala zahrada školní; byly rozděleny tyčkovým plotem, v němž namnoze byly již mezery, tak že bylo možno tu a tam přejíti z jedné zahrady do druhé, což ovšem nikdy se nestalo.

Povolný, sedaje obyčejně v besídce, nikdy si nevšímal, co se děje v sousední zahradě. Až jednoho dne, jda právě po pěšině vedle plotu, obrostlého místy křovinami, zaslechl tiché, volné kroky blízko plotu na druhé straně. Zastavil se a pohleděl přes plot do druhé zahrady. Spatřil dívku, která kráčejíc volně s hlavou k zemi skloněnou, právě se od něho vzdalovala. Patrně v zamyšlení ani neslyšela jeho kroků.

Mladému muži mocně zabušilo srdce. Ne, nemýlil se — byla to Marie Byla prostovlasá, jen po domácku oděná, jak ji Povolný viděl, když navštívil její nemocnou tetu; poznal ji na první pohled.

Stanul na témž místě, odkud ji spatřil, čekaje, půjde-li Marie zase zpět. O několik kroků dále vedle křoví scházelo v plotě několik tyček. Povolný popošel až ku keři, jenž ho zrakům dívčiným ukrýval. Za chvíli slyšel, že Marie se vrací a blíží se opět k němu.

Za okamžik stáli proti sobě. Marie byla tak překvapena, že spatřivši jej o krok ucouvla.

»Marie!« zvolal mladý muž; dvěma kroky byl u ní a uchopil ji za obě ruce. »Marie, vy jste zde?«

»Ano,« odpověděla, »vždyť je zde můj domov. Vy jste o tom nevěděl?«

»Nevěděl — vždyť jsme nikdy nemluvili o svém domově.«

»Ano, máte pravdu,« odpověděla, a smutný přízvuk, jakým pronesla tato slova, mladého muže zarazil. Teprve nyní si povšimnul, že dívka jest bledá a přepadlá, jak jí ještě nikdy neviděl.

»Co se vám stalo, Marie?« tázal se starostlivě; »jste snad churava?« — Dívka zavrtěla hlavou a sklopila oči.

»Marie, vzpomínám na vás neustále,« pokračoval mladý muž a dodal s jemnou výčitkou: »Ani jsem vás nespatřil, když jste odjížděla z Bořetína.«

»Promiňte, byla jsem příliš sklíčena ztrátou své dobré tety a nepomyslila jsem v té chvíli, že budete odpoledne ve škole. Snad vám to paní Michovská řekla?«

»Ano, řekla mi to, ale pravila také, že mi oznámíte dopisem, kde jest váš domov, ale až do svého odjezdu z Bořetína jsem na dopis marně čekal.«

»Odpusťte mi, že jsem se stala takovou nevděčnicí,« řekla dívka. »Vím, jak mnoho jste učinil pro mne a pro moji dobrou tetu, ale věřte, že nikdy na to nezapomenu a že vám budu vděčnou.«

»Ach, nemluvte tak, drahá Marie. Vždyť to skutečně nezasluhuje zmínky, a každý jiný byl by na mém místě jednal podobně. Pro tu příčinu jsem vašeho dopisu neočekával. Avšak domníval jsem se — ne, nyní vám nemohu déle tajiti, co jsem vám dosud neřekl: miluji vás, drahá Marie, a jakkoli vám to vyznávám až nyní, přece domníval jsem se, že jste to sama poznala, jako já jsem soudil, že i vy jste mi nakloněna a nedovedla byste tak brzy na mne zapomenouti. Či jsem se klamal?«

»Pane Povolný,« řekla dívka, »prosím vás, nevzpomínejte toho, hleďte na vše zapomenouti.«

»Ale proč, Marie, proč? Což jsem vám něčím ublížil? Či jsem se opravdu klamal domnívaje se, že vám nejsem lhostejným? Ach, jen mi odpovězte — snad aspoň té odpovědi zasloužil jsem od vás za to, co jsem vytrpěl po tu dobu, kdy jsem byl od vás odloučen.«

»Nuže, pane Povolný, neklamal jste se,« odvětila Marie, »avšak opakuji vám, zapomeňte na to. Povím vám vše. Jak jste se zmínil, nemluvili jsme nikdy o našich rodinných poměrech. Když jsem přijela domů, myslila jsem pouze na bolestnou ztrátu, jež mne stihla úmrtím mé tety. Toho mi zajisté nezazlíte. Když jsem se poněkud upokojila, bylo mou první myšlénkou, že vám budu psáti, ale k tomu již nedošlo. Právě se mne otec otázal, neznám-li pana učitele Povolného v Bořetíně. Mne ovšem ta otázka překvapila, i tázala jsem se otce, odkud vás zná? Odpověděl mi, že jste syn zdejšího evangelického faráře. On věděl, že má syna učitelem, ale nevěděl, kde působí, až mu to krátce před tím pověděl zdejší pan Rákos.

»Nemohu vám pověděti, jak mi v té chvíli bylo; málem byla bych klesla; péro, jež jsem držela v ruce, chtíc vám psáti, mi vypadlo. Otec to zpozoroval, neboť se mne tázal, co se mi stalo. Dnes věru nevím, jak jsem se tenkrát vymluvila. V tom rozčilení jsem psáti nemohla. Za chvíli jsem vyšla sem a přemýšlela, a tu jsem uznala, že bude lépe, když vůbec zprávy o sobě dávati nebudu, abyste — spíše na mne zapomněl. Neboť, pane Povolný, uznejte, kam by vedla další naše známosť: já jsem dcera katolického učitele, a vy jste syn evangelického faráře!«

»Tedy proto se mne odříkáte, že jsem jiného náboženství!« řekl bolestně Povolný. »Marie, toho jsem od vás neočekával. Či pozorovala jste někdy, že bych byl náboženským nesnášelivcem? Zavdal jsem vám k tomu příčinu? Zasluhuji toho? Je snad mou vinou, že jsem se narodil jako syn evangelického faráře, a můžete za to vy, že jste dcerou katolického učitele? Přiznávám se, že jsem někdy přemýšlel o tom, že se různíme vyznáním náboženským, ale toho jsem se nenadál, že by nás mohlo děliti. Vždyť víte, jak žiji — a přes to mnou opovrhujete — vše to vám nestačuje?«

Marie hlasitě zaštkala. »Já zas musím vám říci, že jsem se nenadála, že budete někdy ke mně takto mluviti. Což vyznívá z mých slov nějaké opovrhování? Naopak, vážím si vás a ctím vás, a to bych činila také, kdybyste ani jako evangelík po katolicku nežil. Vždyť přece jest každého povinností, aby ctil přesvědčení svého bližního. Avšak úcta s vážností — a láska, toť veliký rozdíl, to uznáte.«

»Pak musím říci, že jste milovala ve mně jen to, že jsem zdánlivě byl katolíkem,« řekl mladý muž.

»Ani tak si má slova nevykládejte. Poněvadž jsem se domnívala, že jste katolík, nebyla jsem si vědoma překážky, proč bych vás nemohla milovati tak, jak jen dívka může milovati. Ale kdybych byla věděla, že nejste našeho náboženství, pak zajisté již toto vědomí nebylo by dalo v mém srdci vzniknouti citu, jejž nyní chtíc nechtíc musím potlačiti, ač úctu a vážnosť budu k vám chovati vždy. Uvažte jen, co jest cílem lásky mezi mužem a ženou: je to manželství.«

»Odpusťte mi, že jsem nedobře rozuměl vašim slovům, drahá Marie,« řekl Povolný. »Ale nyní snad rozumím dobře: domníváte se, že jako manželé různého náboženství nebyli bychom šťastni? Avšak to jest klam, věřte mi.«

»O tom, pane Povolný, nemáme ani nejmenší zkušenosti. Avšak já ani to netvrdím. Naopak, při vaší povaze a při náklonnosti, kterou chováte k našemu náboženství, jsem jista, že by to našemu štěstí nebránilo. Avšak opakuji opět, uvažte naše rodinné poměry. Nemluvím o svých rodičích. Snad by dali svolení k našemu sňatku, třeba s těžkým srdcem — ale což vaši rodiče, pane Povolný?«

»Můj otec,« řekl mladý muž pevně, »ač jest evangelickým duchovním —«

»Vím, co chcete říci,« přerušila ho Marie, »váš pan otec je šlechetný muž, mírumilovný a snášelivý, snad by tedy také svolil — ale mohl byste, pane Povolný, žádati od něho té oběti? Pravím, že by to byla od něho oběť. Otec mi vypravoval, že u některých nesnášelivců z vaší strany nepožívá žádné lásky, neboť mu zazlívají, že se kloní ku katolíkům. Čeho by zakusil potom, až by svolil k vašemu sňatku s dcerou učitele, jejž oni pro jeho náboženství ve svých novinách tupí?«

Mladý muž, pohlížeje k zemi, neodpovídal.

»A pak,« pokračovala Marie, »nemáte jen otce, máte také matku. Než, nebudu o tom dále mluviti, vy to zajisté uznáváte.«

»Uznávám, drahá Marie, ale zdá se mi, že bych z lásky k vám přemohl všecky překážky.«

»To se vám jenom zdá. Avšak bylo by potom štěstí naše opravdu štěstím, když by bylo dobyto tak draze, za cenu lásky rodičů, za cenu jejich spokojenosti? Ó, věřte že by to štěstím nebylo. Vidíte tedy, pane Povolný, že není nám pomoci — musíme zapomenouti. Hledejte posily v modlitbě jako já — Bůh vám přispěje. S Bohem, pane Povolný!«

»Marie, neodcházejte ještě — jen okamžiku mi ještě popřejte,« řekl mladý muž.

Než mohla Marie odpověditi, ozvaly se na blízku kroky. Starý učitel, její otec, k nim přicházel. Marie zůstala klidnou, a rovněž Povolného neuvedl jeho příchod v rozpaky.

»Jsem učitel Povolný,« představil se, pozdraviv učitele. »Se slečnou dcerou seznámili jsme se v Bořetíně.«

Pan Hejna pokynul hlavou. »Já vás již znám, pane Povolný, neboť jsem vás zde v Podubanech již několikrát viděl. Tušil jsem, jaký jest poměr mezi vámi a mou dcerou, ale slova, jež jsem zaslechl, když jsem sem přicházel, teprve moje tušení potvrdila. Nyní bych já rád s vámi promluvil, pane Povolný, nebude-li vám to proti mysli.«

»Prosím,« svoloval mladý muž, ana zatím Marie, davši mu s Bohem, odcházela.

»Libo-li, půjdeme do mého bytu anebo zůstaneme zde — jak si přejete.«

»Prosil bych tedy, abychom zde zůstali,« řekl Povolný. »Mohlo by se státi, že by mne od nás někdo hledal.«

»Budiž, zajděme tuto do besídky.«

Když se posadili, řekl Mariin otec: »Mluvím s vámi poprvé, pane Povolný, ale dostalo se mi o vás dobrých zpráv. Tím nepravím, že jsem se snad z nějakého úmyslu na vás vyptával.«

»Smím se tázati, od koho máte ty zprávy o mně?« otázal se Povolný.

»Nemám příčiny, proč bych vám to tajil. Zde vás asi málo kdo zná, odtud tedy zpráv těch nemám. Když jsme jeli mé švakrové do Bořetína na pohřeb, sešli jsme se v druhé stanici před Bořetínem s doktorem, který moji švakrovou léčil. Nyní nevzpomenu na jeho jméno. On totiž vstoupil do téhož vozu, kde jsme seděli, a tak jsme jeli spolu.«

»To byl pan doktor Skalský,« řekl Povolný.

»Ano, máte pravdu. Dali jsme se spolu do řeči, on totiž tušil, že jedeme na pohřeb; vypravoval nám o nemoci mé švakrové, zmínil se, že byla na procházce s Marií a s vámi, kde ji přepadly mdloby — však je vám to známo. Nemůžete se diviti, že jsem se vyptával, jaký jest poměr mezi vámi a mou dcerou. Doktor nemohl mi říci nic určitého, jen tolik věděl, že dosti často jste se scházeli, ovšem byla vždy přítomna moje švakrová, od níž se Marie nikdy nevzdálila. Při tom se doktor rozhovořil o vás a velice vás chválil.«

»Když vyslovil vaše jméno, hned jsem vzpomněl na vašeho pana otce, i tázal jsem se doktora, jste-li evangelík; on však tvrdil, že jste katolík. Nicméně když jsem přijel domů a sešel jsem se s mlynářem Rákosem, který jest mým dobrým přítelem, ptal jsem se ho, neví-li, kde je syn zdejšího pana pastora učitelem. On mi řekl, že v Bořetíně. To mne překvapilo; povídal jsem mu, že jistý pan Povolný v Bořetíně jest, ale ten že je katolík. Mlynář se nějak zarazil a pak řekl: »Ne, on je zajisté evangelík, ale bezpochyby žije svorně s katolíky; možná, když tam není evangelíků, že žije jako katolík. Ale nikomu o tom nepovídejte, jeho souvěrci by mu proto zazlívali a jeho otci ještě více.« Divil jsem se, že má mlynář o vás tak podrobné zprávy, ale nevyptával jsem se ho na to, a co mi pověděl, také jsem nikomu neřekl a neřeknu.«

Povolný byl zmínkou o mlynáři, jehož dosud ani neznal, velice překvapen.

»Marii jsem se nezmínil,« pokračoval řídící, »že jsem s doktorem o vás a o ní mluvil. Až po několika dnech jsem učinil o vás jen tak jako bez úmyslu zmínku a hned jsem zpozoroval, jak ji to zdrtilo, když jsem řekl, že jste syn zdejšího pana pastora. Patrně o tom neměla ani tušení. Já jsem již věděl dosti. A nyní k vám promluvím upřímné slovo, pane Povolný. Snad víte, že jsem vyhlášen za zarytého klerikála ve vašich listech; co tím »klerikálem« myslí, to vlastně dobře nevím; ale chtějí-li tím říci, že se snažím být upřímným katolíkem, který se ku svému náboženství s hrdostí hlásí, pak mají pravdu. Ale toto mé náboženské přesvědčení mi nijak nepřekáží, abych si nevážil poctivého jinověrce; vždyť mi právě to moje náboženství přikazuje, abych miloval bližního jako sebe, a učí mne, že tím bližním jest každý člověk. Já si tedy vážím i vašeho pana otce a vážím si i vás — ano, přijímáte-li mé přátelství, rád budu vaším přítelem — ale nebudu nikdy vaším tchánem, protože moje dcera se nestane vaší ženou. Chcete-li znáti důvody, jež mne k tomu nutí, milerád vám je povím.«

»Děkuji vám za vaši upřímnosť, pane řídící,« řekl mladý muž, »a vašeho přátelství budu si velice vážiti. Vaše důvody bych také vyslechl, ale domnívám se, že je znám; jsou asi tytéž, jež mi pověděla slečna Marie. Byl jsem její láskou šťasten, a snad to mé štěstí bylo příčinou, že jsem si nepřipustil myšlénky o tom, co by je mohlo

zničiti. Avšak slečna Marie přemýšlela zajisté mnoho o našem poměru, a důvody, jež jsem dnes od ní slyšel, jsou tak závažné, že vy byste zajisté závažnějších uvésti nemohl, — a já sám je uznávám. Ale právě proto, že jsou tak oprávněny, — jest jisto, že budu na vždy nešťasten, a myslím, že vaše dcera také. Neboť jsem přesvědčen, že při všech svých důvodech mne miluje a na mne nezapomene, jako já nezapomenu na ni.«

»Vidíte, pane Povolný,« řekl starý učitel, »tohle jsou první slova, která se mi od vás nelíbí. Kdyby je pronesla moje dcera, pomyslil bych si: ženská je ženská. Ale vy jste muž, a muž má býti zmužilým a ne zženštilým. Mluvíte o neštěstí, že nedovedete zapomenouti a tak dále. Ale vy naopak máte míti tolik síly, abyste zapomenouti a odříkati se dovedl, a sebedůvěru, že to dovedete.«

»Dovolte, pane řídící, abych vám na to odpověděl. Připusťme, že bych měl tolik síly a sebedůvěry, jak žádáte, ale povězte mi, proč bych já se k té síle a sebedůvěře nutil? Kde máte zase vy důvody pro to? Ovšem já je znám, sám jsem řekl, že je uznávám, že jsou oprávěny — ale stejně jsou oprávěny důvody, jež my máme pro svou lásku. Poznali jsme se, jsme přesvědčeni, že bychom se vzájemně činili šťastnými, a že žádný z nás by nebyl šťasten s osobou jinou. Prosím, řekněte mi, nemáme-li důvodů pro svou lásku, nejsou-li oprávěny? Zajisté jsou, a to tak, že ani vy, ani moji rodiče jich nevyvrátí. A dovedete-li to, nuže já poslouchám a pak se vaší dcery odřeknu.«

»Aj, příteli,« pravil s úsměvem starý učitel, »nevěděl jsem, že umíte takhle filosofovat. Ovšem, studoval jste více než já, já jsem ještě ze staré školy, ale já vám celou vaši filosofii zvrátím několika slovy.«

»Nuže, učiňte tak.«

»Cti otce svého a matku svou — děti, buďte poslušny svých rodičů — to je zase moje filosofie, pane učiteli; co tomu řeknete?«

»Že se k naší věci ani dost málo nehodí, pane řídící. Skláním se před Božským rozkazem, jenž velí dětem plniti vůli rodičů, a vždy jsem se snažil jednati dle něho. Ale zde, prosím, není to vůle rodičů. Vy mi řeknete: Kdybys byl z katolické rodiny, hned bych svolil, aby má dcera byla tvou ženou — ale takto svoliti nemohu, i kdybych chtěl. A moji rodiče řeknou: Kdyby Marie byla evangeličkou, my bychom ti nebránili, ale takto brániti musíme. Vidíte tedy, pane řídící, že tu není vůle rodičů, ale jsou tu okolnosti, poměry, jimiž jest vaše vůle vázána, a proto se sem čtvrté Boží přikázání dobře nehodí. A povězte mi důvod pro to, že my, totiž já a Marie, máme býti nešťastni, poněvadž Luther a Kalvín před staletími chtěli reformovati církev?«

»Milý příteli,« řekl Mariin otec, »nyní zase já uznávám vaše důvody, ale co vám to prospěje! Sám jste se zmínil o poměrech. Kde rozkazuje neúprosná skutečnost, tam přestává všecka logika. Je to osud, že jste se s Marií poznali.«

»Dovolte, pane řídící, já neuznávám žádného osudu. Zvykl jsem si vše, co se děje, považovati za Boží řízení! Že jsem Marii poznal, stalo se Božím řízením, a Bůh zajisté nechce, abychom byli nešťastni — leč bychom Ho hříchem rozhněvali. Proto také se naděje ve své štěstí nevzdávám.«

»Můžete míti pravdu, pane Povolný, ale jen mi povězte, jak by se mohl váš sňatek s Marií státi možným?«

»To ovšem sám nemohu říci; ale prosím, abyste mne ještě chvíli vyslechl.«

Mladý muž vypravoval nyní, jak se seznámil s Marií a paní Hejnovou, která se k němu chovala jako laskavá matka. »Než umřela,« pravil pohnut, »přála si se mnou mluviti; musil jsem jí slíbiti, že na Marii nezapomenu. Slíbil jsem jí to. Nuže, rozsuďte sám: mám splniti přání vaše a na Marii zapomenouti — anebo spíše přání osoby umírající a nezapomenouti?«

Pan Hejna byl pohnut. »Pane Povolný,« pravil, »opakuji, že vám chci býti přítelem; ale uznejte nutnosť poměrů, o nichž jste se sám zmínil. Moje příbuzná neznala těchto poměrů, ona tedy nevěděla, čeho žádá. Tolik mohu odpověděti na vaši otázku. Jsem vám povděčen za vše, co jste učinil pro mou příbuznou, budu vám vděčným vždy, ale toho jediného nežádejte — uznejte, že to není možno.«

»Ani kdybych se stal katolíkem?« otázal se mladý muž.

»Pane učiteli,« řekl vážně pan Hejna, »ač mne nazývají klerikálem, varuji vás, abyste nepřestupoval na jinou víru, když by u vás byla pohnutkou k tomu jenom láska k ženě. To zůstaňte raději evangelíkem. A nepomýšlejte na sňatek proti vůli svých rodičů. Seznal jsem ve vás zbožného člověka, víte tedy, že požehnání otcovo staví domy synům, ale kletba matčina z kořene je vyvrací.«

»Buďte jist, pane řídící, že na vaše slova nezapomenu. A nyní dovolte, abych již odešel. Smím-li prositi, pozdravte ode mne Marii.«

»Rád tak učiním; a vy mi slibte, že se s ní nebudete scházeti.«

»Slibuji — a dostojím slovu.«

Podali si ruce a rozešli se. Povolný přecházel ještě chvíli po zahradě a pak vešel do domu. Nikdo nevěděl, kde tak dlouho byl, neboť nikdo za tu dobu nevešel do zahrady. Pan pastor byl právě zabrán do nějaké práce.

Mladý Povolný se za chvíli poněkud uklidnil. Vzpomínal na tu dobu, kdy o Marii nevěděl, a uznal, že tato jistota jest přece lepší nežli dřívější nejistota. Nyní již nemusil po Marii pátrati, nalezl ji, ale proto ji nalezl, aby ji zase ztratil — a to snad na vždy.

Přemýšlel, jaký bude nyní jeho život — bez radosti, plný odříkání. Mohl snad na Marii zapomenouti? To ani nechtěl. Znal sice již její ušlechtilou mysl a čisté srdce, ale nyní k ní cítil ještě větší úctu pro její statečnosť a oddanosť k rodičům. A přece ho milovala, byl o tom přesvědčen. Vždyť i to bylo důkazem lásky, že také ze šetrnosti k jeho nešťastnému otci zříkala se vlastního štěstí. Musil ji nyní milovati tím více, třeba se lásce té stavěly v cestu překážky, jak se zdálo, nepřekonatelné.

»Slibu, který jsem tobě dal, šlechetná ženo,« pravil sám k sobě, »dostojím. A jako pevně věřím, že tě Bůh přijal do věčné slávy, tak jsem i jist, že vyprosíš u Boha štěstí své Marii, která tě tak milovala a žila v nejkrásnější době života jenom tobě. Já nezapomenu.«

(Pokračování.)

Motýl na dětském hrobě.

Na dětském hrobě plném lilií
se pestrý motýl v slunci hřál.
»Co tady chceš, ty, pestrý motýle,
kde v hrobě spí mé dítě spanilé,
kde slzy roní mateřský můj žal?«

A motýl zamáv' křídlem ve vzduchu,
se slunné výše matce děl:
»Já červem byl, než křídla dostal jsem,
tvé dítě s křídly opustilo zem —
či chtěla bys je zpátky bez křídel?«

(Z Lydie Huntley Sigourney přeložil *J. Vránek Pohořský*.)

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. **František Horáček.**

(Pokračování.)

Ještě podivuhodnější obraz skýtá chlapec, tvůrce mluvy samorostlé, o němž sděluje *Gabelentz*. Hošík počínal sobě u stavbě mluvy jako semité; neboť ***podstatným živlem*** mluvy byly mu pouze ***souhlásky***, které byly nezměnitelné! Naopak *samohlásky* byly podrobeny četným změnám, které však děly se ***soustavně a s plným vědomím účelnosti!*** Ale zmíněná soustava je tak *orginelní*, že — aspoň pokud se dotýká jazyků indoevrovských — nenalézáme podobného příkladu! Slovný kořen totiž dostal samohlásky dle přesné jakési stupnice! Čím menší předmět, tím vyšší samohláska, čím větší předmět, tím hlubší samohláska. Tak na př. obyčejná stolice se jmenovala *lakeil;* objemná lenoška dědečkova slula *lukul*, miniaturní stolička pro hrací pannu jmenovala se *likill.* Kořen *m-m* sloužil k pojmenování všech ***okrouhlých*** věcí. Měsíc a talíř sluly ***mem***, veliká mísa ***mom*** neb ***mum***, jedna hvězda ***mim***, nebe plné hvězd ***mim-mim-mim-mim.*** Když jednou uzřel otce ve velikém cestovním kožichu, neříkal mu ***papa***, nýbrž přesně dle svrchu jmenované stupnice ***pupu.*** [1])

Mnohý čtenář snad si pomyslí, že na těchto příkladech není nic neobyčejného, any všechny děti bez rozdílu za dob prvního vývoje žvatlají slova, která samy vynalezly, a jimž jen rodiče a chůva rozumějí. Než, zde slušno patřičně rozeznávati! Slova dítek žvatlajících

---

[1]) Giesswein »Die Hauptprobleme der Sprachwissenschaft« Freiburg, Herder 1892. pag. 198.

nejsou leč *zkomolené napodobeniny* mluvy, kterou od dospělých slyší, a *onomatopoické* výrazy, kterými děcko »podělává« po zvučících předmětech a zvířatech. O nějaké syntaxi není při tom ani řeči, a kromě toho s rostoucí ohebností jazyka zříká se dítě volně svého bizarního slovníku ve prospěch správné mateřské mluvy, kdežto děti, o nichž *Dr. Hun* a *Gabelentz* se zmiňují, od své *samorostlé mluvy*, které ani *soustavná důslednosť*, ani jakási *syntaxe* upříti se nedá, jen stěží se odvracují!

Hippolyte Taine, slavný publicista francouzský, jenž vynikal zvláště značným pozorovacím talentem, bedlivě si všímal dušeslovného vývoje svých dítek; shrnul pak výsledky svého badání v následujícím: »Dítě křičí a užívá svého *hláskového ústrojí* na počátku pouze *reflektoricky*, odpovídajíc na podráždění svého sensoria přiměřeným výkřikem. Samočinně, a poněvadž v tom nalézá své *vyražení*, cvičí *hláskový orgán*, rovněž jako své údy, a přechází znenáhla od hlásek článkovaných k tonům článkovaným. Modulační rozmanitosť jeho hlasu vydává svědectví jednak o jemnosti jeho pociťování, jednak o jemnosti výrazu, které jest schopno. Tato jemnosť jest právě příčinou, že děcko schopno tvořiti *všeobecné pojmy*, ovšem že *rozumu* při tom náleží hlavní úkol, neboť bez rozumu žádný tvor se nevyšine *k abstraktnímu myšlení*, byť i jinak jeho hlasové ústrojí bylo sebe dokonalejší. My jsme děcku pouze nápomocni zachycovati všeobecné pojmy, když mu předříkáváme slova. Však dítě s našimi slovy spojuje často pojmy docela jiné, než my — jindy opět vynalézá samo netoliko smysl slova, nýbrž také slovo samé. A tak se děje, že v duši dítěte *jeden slovník* vystřídá *druhý*, jelikož staré výrazy bývají zapomenuty a nahrazeny novými. *Totéž slovo* má u děcka posloupně *různý význam*.

Celkem učí se děcko hotové řeči tak, jako pravý *hudebník kontrapunktu*, a jako pravý *básník s prosodií* se seznamuje; jako *geniální duch*, jenž se dovede formě, kterou kus za kusem jiný *genius* byl sestavil, *přizpůsobiti*; *nebýti této, nenalezl by dětský genius formu stejnou nebo nanejmíň podobnou.*[2])

Tím tuším jest námitka ***tracidionalistů,*** jakoby člověk sám ze sebe, bez nějakého učitele vůbec k řeči byl nedospěl, uvedena na pravou míru! Mohli bychom napsati ještě jiné důvody, psáti theorii tradiční, (didaktické) důvody čerpané z grammatické stavby nekulturních jazyků, které všechny vykazují prvotní *fakturu lidskou* — avšak tím bychom vybočili daleko z rámce své úvahy. Kromě toho někteří Otcové církevní sami proti *tradičníkům* se obrátili, zejména sv. *Řehoř Nyssenský* a sv. *Basil Veliký*. Ariův přívrženec *Eunomius* byl takým obhajcem *tradicionalismu*, že sv. Basilia kacířstvím viniti se odvážil, a to proto, poněvadž tento učitel církevní tvrdil, *že člověk sice od Boha dostal mohutnosť řeči*, že však tutéž *provozuje svobodně dle potřeby*, kdežto *Eunomius* tvrdil, že *jména bytostí jsou od Boha stvořena*. *Sv. Řehoř* hájí učitele svého následovně: »Eunomius viní našeho učitele, že prý Prozřetelnosť Boží popírá, nechtěje uznati, že věci obdržely svoje jména od Boha, jelikož Bůh kamení i bejlí, polní trávu i símě její, stromoví atd. *pojmenoval*, *dříve než člověka stvořil*, a to tehdy, když slovem svým látce stvořené určitou podobu přisuzovati

---

[2]) »Der Verstand«. Autor. deutsche Ausgabe I. p. 283.

se jal. Nepřestává-li (Eunomius) trvati *na písmeně*, stojí docela na stanovisku židovském, nevěda ještě, že křesťan není učeníkem písmene, nýbrž Ducha! ... Eunomius připisuje původ mluvy, záležející ze jmen, sloves a spojek, Bohu jako něco velikého, nedbaje toho, že o Bohu nikde není řečeno, jakoby vše naše konání *do podrobna* prováděl, ačkoli přirozenosti naší *schopnosť* ku práci vštípil. Tvůrce jest dárcem této schopnosti, nicméně jsme to my, kteří stavíme dům, hotovíme meč, pluh a jiné životní potřeby. Rovněž tak i *schopnosť mluvy* (λόγου δύναμις) jest sice dílem toho, který přirozenosť naši tak přizpůsobil; avšak vynález *jednotlivých slov* (ἡ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον ῥημάτων εὕρησις) pochodí od nás. Jest to dětinství a židovská nejapnosť, daleko vzdálená křesťanské velkodušnosti, domýšlí-li se kdo, že veliký, nejvyšší a veškeré jméno i veškeren pojem přesahující ***Bůh***, který pouhou vůlí svou vládne vesmírem, posadil se na stolec učitelský a nalézal zalíbení v tvoření slov! ... Z Boží vůle povstala ***věc***, nikoli ***jméno!*** Každá jsoucí bytosť jest dílo tvůrčí moci, avšak značky hláskové, jimiž mluva jednotlivé věci k lepšímu porozumění přivádí, jsou dílem a vynálezem *mohutnosti rozumové* (ταῦτα τῆς λογικῆς δυναμέως ἔργα τε καὶ εὑρήματα); tato *mohutnosť* však sama jest jako příroda *dílem Božím*. (Libri XII. contra Eunom.) K tomu dokládá *Eckstein*: »Z toho pochodí, že první člověk sice od Boha byl *inspirován*, avšak ne tak, jako by mu *slovné kořeny* beze vší jeho činnosti byly sděleny, a jakoby mluvnici a syntaxi byl vyučován!« [3])

Názor tento jest v úplném souhlasu s učením *sv. Tomáše Akvinského*, jenž stručně a řízně definuje: »Vox est quoddam *naturale*, nomen autem et verbum significant ex institutione humana, quae advenit rei naturali, sicut materiae, ut forma lecti ligno.« — Hlas lidský má se ke skutečné mluvě tak, jako dřevo k lůžku, které z něho bývá *uměle* vyráběno. Bůh dal dřevu růsti, člověk umělýma rukama hotoví nábytek — mluva lidská umění lidského ducha!

Různé námitky biblistů, na př. kterak lze vysvětliti, že Bůh hnedle po stvoření Adama k tomuto mluvil, jakož i opět Adam záhy s Evou mluvil, od slavných exegetů byly již vyvráceny, a nemůžeme se déle při nich zdržovati; končíme odstavec tento výrokem jistého, slavného apologety: »Málo sice chvály docházejí bohoslovci oni, kteří *mluvu lidskou přímo* od Boha odvozují. Vinu toho nesou snad bohoslovci ti stejnou měrou jako jejich protivníci, ani nedovedou formu biblického vypravování odlišiti od hluboce psychologického obsahu. Bůh zajisté nevštípil člověku mluvu přímo — avšak dal mu rozum a s tímto zároveň *mohutnost řeči!* Bůh neučil člověka *slabikovati* jako matka své dítě, ale dal mu brzy *příležitost*, aby se ve schopnosti jazykové cvičil. Nebo co jiného kryje se pod názorným vypravováním, že Bůh přivedl zvířata k Adamovi, aby je pojmenoval, ne-li zařízení Boží, aby člověka k užívání mohutnosti jazykové přiměl?« [4])

Odstavec druhý.

Les extrêmes se touchent! — Protivy se dotýkají! — Starý tento výrok má sotva kde jinde větší platnosť, nežli v otázce naší,

---

[3]) Eckstein: »Geschichtliches über die Askesis der alten heidnischen Welt«. Freib. 1862. pag. 92. — *Veith:* »Die Anfänge der Menschenwelt« 1865. pag. 139.
[4]) Apologie des Christenthums 1887. — Giesswein l. c. p. 209.

týkající se původu lidské řeči! O jednom extrému jsme se zmínili v předchozím odstavci, kdež byla řeč o *tradičnících*, posílajících prvního člověka se slabikářem do školy Božské — na stanovisku přímo opačném trvají *materialisté* a *naturatisté* všech věků, neuznávající nižádného *kvalitativního* rozdílu mezi člověkem a zvířetem! »Vědátoři« tito, které chceme nazvati společným jménem *evolucionistů*, odvažují se tvrditi, že prvotní mluvou lidskou byla *mluva zvířecí*, asi taková, jakou do dneška slýchati lze u dokonalejších opic; po nesčíslných tisíciletích mluva prvotně opičí za přerozmanitých účinů se vyvinula, čili jak zní učený terminus »differencovala«, až dosáhla takého stupně dokonalosti, že dala sama také vznik lidskému *rozumu!* Živly oné prvotné mluvy však — tak zní učení evolucionistů — osvojil sobě *člověk-op* cestou *imitační*, napodobuje nejen různé hlasy v přírodě se ozývající, než také zvuky svého vlastního živočišného mechanismu!

Pokud se přírodních hlasů dotýká, tu byla zvířata učiteli prvočlověka, jsouce nad něho v různých dovednostech způsobilejšími.

Tak již učil *Demokrit*, že pokolení lidské je v nejdůležitějších věcech učeníkem živočichův! Od pavouka naučil se prý člověk tkalcovině a krejčířství, od vlaštovek umění stavitelskému, od zvířat, která pudem jsouce hnána dovedou najíti léčivých bylin pro svůj neduh, naučil se člověk umění lékařskému, od labuti a slavíka naučil se zpěvu, který byl ouverturou lidské mluvy! Neboť z počátků náš praotec prý *zpíval* — *mluva* se vyvinula později! A tak jest tato dílem čiře *empirickým*, při čemž dlužno dle evolucionistů slovo *empirický* bráti ve smyslu *absolutním* t. j. že člověk došel zkusmo během věků netoliko *mluvy článkované*, nýbrž že sama *mohutnost* řeči jeho je dílem *pouhé náhody a empirie!* Nejinak prý než *u zvěře*, jež hlasy soudruhů svých mnohdy dovede napodobiti (theorie onomatopoëtická, také wau-wau-theorie) a jež pro různé pocity své má ustálené zvuky, oněm pocitům přiměřené; nejinak bylo i u člověka. Již starý *Lukrecius* pěl:

Variaeque volucres . . . longe alias alio faciunt tempore voces.
Et partim mutant cum tempestatibus una raucissimos cantus.
Et mutae pecudes et denique secla ferarum
Dissimiles suerunt voces variaque ciere
Quum metus aut dolor et aut cum jam gaudia gliscunt. [5])

Rovněž bylo prý i u lidí, dí básník, a pošetilé prý je počínání, chce-li kdo jinak vysvětlovati vznik *řeči lidské.*

Proinde putare aliquem tum nomina distribuisse
Rebus, et inde homines didicisse vocabula prima,
Desipere est: nam cur hic posset cuncta notare
Vocibus, et varios sonitus emittere linguae,
Tempore eodem alii facere id non quisse putentur? [6])

---

[5]) Rozliční ptáci za různého počasí vydávají měnivé hlasy a za náhlé bouře rázem ječící skřeky. Zvěř taktéž němá a stáda šelem vydávají přerozdílné zvuky, dle toho, jestli jim kyne bázeň, bolesť, nebo rozkoš.

[6]) Proto zpozdilé jest mínění, jakoby snad někdo byl věcem jména přidělil, odkud lidé prvním slovům se naučili: neboť byl-li jeden člověk s to, aby všecky věci slovy pojmenoval, jazykem přerůzné vyluzuje zvuky, proč by téhož stejným časem také jiní byli nedovedli?

Také »převýborný«, povždy povrchní *Epikur* je toho mínění, že člověk osvojil si mluvu čistě *mechanicky*, odpovídaje na podráždění svých smyslů různými zvuky, rovněž tak, jak činí při kašlání, kýchnutí, zívnutí atp. Mluva lidská je prý z počátku činnosť pouze *mechanicky reflektorická* bez součinnosti jakéhokoliv psychického činitele. Háj šumí, potok bublá, slavík zpívá, ovce bečí, vůl bučí, — člověk mluví! *Jeden a týž jest základ* všech těchto činností, *základ fysický!* Tak učili *materialisté* starověku.

Věru, jestli kde vůbec, tedy zajisté zde platí přísloví starého *Ben Akiby:* Schon alles da gewesen! Všimněme si trochu theorie moderních materialistů a evolucionistů! *Steinthal a Wundt* učí, že mluva lidská není nic jiného než »Umsatz der Kräfte« — »přeměna sil« — »Reflektorische Nerventhätigkeit« — »reflektorická činnosť nervů.« — Steinthal dokazuje názor svůj takto: »Řeč je *vybavovací činnosť!* Jako pružné těleso uvedeno byvši ve chvění, počne zníti, a činností touto přijatý náraz vůkolí svému sdělujíc pomalu v klid přechází: tak člověk, byv podrážděn různými představami a pocity, dává těmto vyznívati mluvou, aby se zbavil náplně nitra svého!« A aby mu bylo *dobře* rozuměno, dokládá: »Nemluvíme zde nikterak v metaforách, pohybujeme se na půdě přesného vědění o silách fysikálních.[7])

Slavený filolog ***Bleek*** tvrdí, že prvotnými slovy byla ***citoslovce***, a to víceslabičná! První mluva byla pouze zvířecí, jakož prý nelze upříti, že také u zvířat jest jakýsi druh řeči. A jako zvířatům vyššího řádu přisouditi dlužno *jakýsi druh myšlení* nad pouhý instinkt vynikajícího, tak prý jest jisto, že na periodu *citoslovné mluvy* následovala perioda *myšlénkové mluvy*, avšak pouze zvířecí. Teprve s probuzením *sebevědomí* a *tvořením pojmů* zrodila se lidská mluva, a s tou teprve počal *člověk* své bytí!« (Über den Ursprung der Sprache. 1868. Weimar.) Známý filolog *Schleicher* dí: »*Dělá-li řeč teprve člověka*, tedy zřejmě *praotcové naši nebyli lidmi*, ani se jimi stali teprve po vývoji mluvy.« (Srov. Carneri Sittlichkeit des Darwinismus Wien 1871. pag. 42.)

A tak i jiní, kdož hlavně z mody jakési a nechuti proti zjevené pravdě darwinistům sedli na vějičku.[8])

Také zde se shledáváme se známými hesly »boj o život«, přizpůsobení »se poměrům okolí«, »differencování«, »princip selekční« atd., a také zde volají darwinisté na pomoc tisíce, ano miliony let.« »Dieser Sprachprocess kann nur ein allmäliger gewesen sein« — dí *Carneri*, »hat viele, viele Jahrtausende in Anspruch genommen, und höchst wahrscheinlich ist es, dass schon vor dem Auftreten der eigentlichen Sprache eine durch den *Kampf ums Dasein*«, durch »*Zuchtwahl*« und »Klimatische Verhältnisse« u. s. f. bedingte Verzweigung der ursprünglich *Einen Art* (scil. *mluvy*. Pozn. spis.) stattgefunden habe, was spätere Verzweigungen nicht ausschliesst.« (Carneri Sittlichkeit des Darwinismus pag. 42.) — Darwin líčí se známou »důkladností«, jak se z opičích skřeků pojednou vyklubala mluva lidská. »Poněvadž opové jistě (sic!) mnohému rozumějí, co k nim

---

[7]) Steinthal: Abriss der Sprachwissenschaft I. p. 361. — Srovn. Dr. Alexander Giesswein l. c. pag. 144.

[8]) Viz: Vosen »Das Christenthum und die Einsprüche seiner Gegner«. Freiburg i. B. 1881. pag. 188 sqq.

lidé hovoří, a jelikož jsou zvyklí při blížícím se nebezpečí vydávati varovné zvuky, aby své druhy upozornili, není neoprávněna domněnka, že kdysi některé zvíře opičího rodu, které *zvláštním důmyslem* nad jiné vynikalo, jalo se pomýšleti, jak *napodobiti hlasy dravcův*, aby soudruhy své poučilo, *od kterého zvířete* jim nástraha hrozí, což bylo *prvním krokem k utvoření mluvy!*[9])

Neupomíná-liž tato genese lidské mluvy na mythus o zrození Minervy, která pojednou vyskočila z hlavy otce Joviše v plné parádní uniformě? A netuší-li darwinisté, že podobný »deus ex machina«, kterého se jejich mistr dovolává, stojí v přímém odporu se základní větou *evolucionismu*, dle níž každá, sebe menší odchylka od posavadního typu potřebovala tisíce let? Avšak u vzniku lidské mluvy bylo tomu jinak! *Tu pojednou »napadlo«* opici křičeti jinak, nežli jak jí od přírody zobák narostl — jak lid hovoří — asi jako pojednou onomu holubu, jenž ve své bujnosti nevěděl, které šelmovství by ještě mohl provésti, napadlo metati kozelce, kteráž akrobatika se tak velice zalíbila, že se u něho stala typickou vlastností, kterou zdědili jeho potomkové, které holubáři »purclíky (z něm. Purzeltaube — holub přemetavý) nazývají! Tak do slova filosofuje Darwin![10])

Darwinův horlivý stoupenec *Carneri* dovozuje však, že nelze naprosto označiti onen bod, kdy mluva zvířecí přešla v jazyk lidský: »Bod onen, kdy se ona změna stala, přirovnali bychom spíše k bodu mathematickému, jehož smyslem postřehnouti nelze, rovněž jako neslyšíme trávu růsti... Snad že již řeč drahně časů existovala a s ní člověk, aniž o tom (scil. o řeči) měl vůbec jaké vědomí! (sic!) S mluvou zrodilo se *sebevědomí,* a s tímto teprve vyronil se *lidský duch* na povrch![11]) A tomu se říká filosofie!

Než, přijde ještě rozkošnější nuance! Kdežto předchozí filosof mluví o »mathematickém bodu«, kterým označuje neznatelnou hranici mezi opičí a lidskou mluvou, podařilo prý se jistému generálovi v Americe, Taidherbovi, objeviti druh opic, jichž mluva prý je *zřejmým přechodem* od mluvy zvířecí k lidské! Tento vzácný druh, který věru jest hoden vycpání pro věčnou památku, jmenuje se *Cebus Azarae!*

Jaké víry zasluhují podobné dobrodružné zprávy, nejlépe seznati lze z případu, jenž se sběhl v posledním pětiletí. Američan *Garner* podnikl totiž výpravu do prasídel gorilly, opa při africké řece Gabunu, za tím účelem, aby z bezpečného úkrytu — dal si Garner zrobiti železnou klec, do níž se v pralese schoval — studoval mluvu zmíněného opa, který pro svou »velikou podobnosť« s člověkem (sic!) od přírodozpytců byl nazván »Anthropopithecus Gorilla«. Garner psal do Ameriky tak překvapující zprávy, že se šikovné reklamě podařilo obecenstvu malovati straku na vrbě, jakoby neohrožený badatel již byl sestavil úplnou *opičí mluvnici*, která zjedná konečný triumf hypothesi darwinovské! A medle, co to bylo? Žurnalistická kachna! Krátce potom přišel totiž do Paříže africký misionář *P. Bulion*, který v »Jardin des Plantes« konal veřejné přednášky pro lid. Misionář ten zmínil se při tom také o americkém dobrodruhu, který přišel do Afriky studovat opičí mluvu, a doložil, že

---

9) Abstammung des Menschen I. p. 48.
10) »Die Entstehung der Arten«. Kap. IX.
11) Carneri l. c. pag. 42.

Garner *ani v pralese nebyl, ani gorilly na svobodě neviděl*, **nýbrž svou knihu, která tolik hluku způsobila, docela pohodlně napsal na misionářské stanici Fernandez. Otec Bulion, přišed švindlu na stopu,** ukázal Garnerovi dvéře!

Také záhada týkající se vzniku lidské mluvy nalezla své nedobrovolné romanopisce! Mezi těmi vyniká *Dr. Rudolf Kleinpaul*, v jehož obsažném, problemům jazykozpytným věnovaném díle, vedle četných, vědecky vzácných dat, jest také následující »romanetto«, které suchopárnou Darwinovu, Häckelovu a j. theorii přiodívá květy bujné fantasie! Ony květy nejsou právě líbezné a libovonné ještě méně! Než, vizme a slyšme! »*Le reveil du lion!*« Procitnutí lva! — Těmito pyšnými jmény označuje Kleinpaul »dobré jitro« člověka-opa, jenž noc přespal na nějakém stromě nebo v brlohu lesním. Vyspal se znamenitě! Nyní počíná se probouzeti, poněvadž ranní slunko ho píchá do očí. Náš hrdina se zvedá v polosnění, opře se o huňatý loket, rovněž jako byl loket jeho prastrýce opa, mžourá pitomě do slunného vzduchu, mne si oči, protáhne si údy jako kočka — otevře — sit venia verbo! — hubu a udělá: *hiauah! Zívnutí!* Ejhle, toť první lexikální poklad, jehož authentický původ posud lze zříti v řeckém slovese »ἑάσυαι« a v lat. hiatus! — Že nikoli? Co tomu říká mythologie? Aristoteles vypravuje, že *Prometheus* své lidské soše, kterou byl přeumělým dlátem z mramoru vytesal, strčil pod nos zapálený hořák, který umělec onen ukradl v božské dvoraně na Olympu, sedaje mezi bohy pohostinu; chtěl soše sděliti jiskru života, což se mu také podařilo! Socha skutečně oživla, dadouc první známku života na jevo notným *kýchnutím*! — Mythus tento obsahuje starou pravdu — dí Kleinpaul — že první *citoslovce* lidské mluvy (neboť prvními částkami řeči byla prý citoslovce) znělo »hiauah« ve spojení s upřímným kýchnutím. A poněvadž to tak libě zní, neměl člověk-op na jednom kýchnutí dosti, nýbrž prodělal celou škálu zívání, provázeje svůj koncert notným kýcháním, třeba že nebylo souseda, který by mu k tomu gratuloval: Prosit! Ať slouží ke zdraví! A tak se stalo první citoslovce (vlastně pseudo-citoslovce, jelikož zvuk, který při kýchnutí povstává, jest úkonem čiře fysiologickým jako kašel, atd. Pozn. spis.) ***slovným kořenem***, z něhož vypučelo množství výhonků! Kořen tento *pn* vyskytuje se v řeckém πνεῖν (také φνεῖν); srov. staroněmec. fnëhan, bavor. pfnüschen, naše fňukat, šňupat, holand. fniezen, angl. sneeze atd.

Než, ohlédněme se po našem hrdinovi. Člověk-op má žízeň! Kleinpaul k tomu poznamenává potutelně: Také kulturní člověk má po noci obyčejně žízeň — odtud stalo se obyčejem k ranní kávě píti sklenici vody. — Tedy proč by neměl *Pithekanthropos* žízeň? Má — kdož ví, co včera nesnědl k večeři! Chce píti! Ale hoj! Posud není ani ona číše vynalezena, kterou Diogenes později zahodil — ba ani čerpati vodu pomocí dlaně náš hrdina ještě neumí — ale co! Nouze naučila Dalibora housti, a člověka-opa ukájeti žízeň! Položí se na břicho, nachýlí hlavu k potoku nebo studánce, vyplázne jazyk a *chlemtá* vodu jako pes, při čemž povstává známý zvuk jako při srkání vody. Zvuk tento zplodil nový kořen *lp*, který nalezne s obměnami v hebrejském lakak לָקַק, lat. lambere, řec. λεπτεῖν,

naše lapat, hlemtat, staroněm. laffen, franc. lapper, italsky lappare. *L* je značka vody tekoucí, *p* znamená uzavření vody rtoma!

Fuj! Pfui! Citoslovce toto čítá se taktéž mezi první lexikální vymoženosti Pithekanthropa! Moderní řeči mu sice podkládají odiosní význam, kulturní člověk citoslovce zmíněného užívá pouze tehdáž, chce-li důrazně protestovati proti neslušné impertinenci! Známo jest, kterak osvědčený parlamentární bojovník Msgr. Greuter za jedné debaty v říšské sněmovně na insinuace pseudoliberálů vyhrkl elementárním *Pfui!* Po něm opičili se r. 1889. kníže Bismark, zaslechl totéž citoslovce ze řad svých protivníků, což ho tak rozhorlilo, že zahřměl jako rozhněvaný Joviš: »Wer mir zuruft: »Pfui, den nenne ich unverschämt. Ich betrachte diesen Ruf als einen allgemeinen Ausdruck des Hasses! . . .«[12]) A přece je etymologie tohoto slova úplně nevinná! Kořen *pf* povstal z reflektorické činnosti rtů člověka prvotního, chtějícího *odfouknouti* něco nepříjemného, hlavně nemilý zápach. Na to poukazují slovesa lat. putere (foetere), řec. πύειν; také spuere, plvati (rus. splnuť), franc. citoslov. pouah, angl. pugh, pooh zdají se býti stejného původu. V zápase s nepříjemnostmi se partitura Antropopitheka rozhojnila o mnohé jiné zvuky jakož i posuňky, kteréž až do dneška u lidí shledáváme.

Brr! otřese se nemocný při užívání hořkého léku. *Au!* volá děcko také *ouve!* narazí-li se nebo způsobí-li si náhlou jakoukoli bolesť.

Slzy prolévá člověk (také jistá zvířata, sloni a jeleni hlavně), jakoby chtěl odplaviti tížící hoře; skřípe zuby, jakoby chtěl nepřítele svého rozkousati, pěstí udeří na stůl, jakoby chtěl něco protivného roztlouci. Než, vraťme se zpět k prvočlověku v jeho denním pořádku! Ukojiv žízeň, pocítil náš hrdina hlad; proto chystá se k lovu, kterým z větší části své životní potřeby opatřuje. Střelami v toulu a kamennou sekerou v ruce číhá na rašelinového vepře (Torfschwein), kterého úderem zbraně své zkolí. Krev zvířete crčí potokem! Člověk hltavě loká teplou tekutinu, při čemž v hrdle jeho ozývá se hlasné glo! glo! glo! Ejhle původ známé písně:

»Glo glo glo glo glo glo gloria,
Jak se to pivečko dopívá!«

Pak se pustí do masa! (Škoda, že ještě neumí dělati jaternice!) Tu to dělá: Klik, klak — jak hladovec mlaská, chňapá, souká, hňácá — hapt, schnappt, kauscht, schmatzt, kratschtrülpst! *Šnaps* z toho celého koncertu se zachovalo nejen ve formě slovesné, nýbrž povýšeno také na důstojnosť substantiva. Z klik! klak! udrželo se dánské ***klukke***, něm. ***schlucken*** — čes. polknouti, škytavka, lužic. klukaš, české žbluňk!... Pithekanthropos pojídá časem také kobylky, ovšem bez noh, které utrhuje a odhazuje. Než, stává se přece, že ve své hltavosti omylem také nějakou tu kobylí nožku polkne, která mu zapadne do »koláčové dírky!« Lze se domysliti, s jakým obohacením »mluvy!« Brekekex, kpex — zní to řecky!

Il crache — dí Francouz! Kucká se! říkáme my a ve vážných případech zakuckání ordinujeme spěšně: »Dejte mu herdu do zad!«

(Pokračování.)

[12]) Rudolf Kleinpaul l. c. p. 72.

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Část pátá.

O dalším vzdělání a působení učitelů na školách obecných.

Stará škola neznala úředních měsíčních porad, řádných ani mimořádných, ani okresní učitelské a zemské porady. Dle toho by se dalo souditi, že tehdejší učitelstvo zůstávalo nevšímámo a úmyslně udržováno na témže stupni vzdělání, s jakým opustilo učitelský ústav, že tedy zakrnělo. Kdo by tak soudil, ubližoval by mu. Kdo zná důkladněji dějiny Rakouska od r. 1848., musí přiznati, že vedle duchovních stáli učitelé na venkově po boku lidu, že lidu předčítali »Noviny«. Učitelé znali tedy ruch v národě a nebyli od představených svých ani umlčováni ani pronásledováni. *Jak kněz, učitelův představený, tak učitel vyšli z lidu, oběma bylo Bohem usouzeno mezi lidem pracovati, oba pracovali svorně na témže záhoně, prohlubovali touže brázdu na národním poli.* Kněží dávali učitelům knihy, časopisy, aby v nich čítali a studovali, *kněží vzbuzovali a udržovali v učitelích ideální lásku k vlasti a národu, která nehledá vlastního zisku ani vlastní slávy, která netlačí se do předu, ale zůstává skryta.*

Kněz jako dříve tak i nyní vyniká větší, hlubší a širší vzdělaností. Učitel to uznával a také to cítil, dal se rád a ochotně poučiti. *V té době nebyla všelikými listy, literárními plody a řečmi Božská i lidská autorita tak otřesena jako nyní, víra nepodkopávala se u lidu takým zlovolným způsobem, jako je tomu za dnů našich.* Kněz i učitel byli váženi a ctěni, slovo jejich mělo patřičnou váhu, lid se spravoval jejich radou. *A rady ty byly dobré, osvědčené, směřovaly k dobru lidu a blahu vlasti.* Vášně srdce lidského byly držány na uzdě. Spolupůsobení těchto dvou vznešených stavů bylo požehnané.

V příčině paedagogické a didaktické mohl se učitel vzdělávati odbornými časopisy: »Školníkem«, »Učitelskými Listy,« »Pěstounem«, a zvláště »Školou a Životem se Štěpnicí«. »Škola a Život« byl výtečný učitelský list a jest toho velice litovati, že netečností a nevšímavostí učitelstva nové školy vzal za své. Učitelské listy tehdejší doby přinášely hojně methodických článků, které též nezůstaly bez úspěchu. V nynějších listech darmo se ohlížíme po nich.

Za to tím více se pěstuje osobní polemika, podezírání a zostuzování jednotlivých osob z učitelstva, a proto se autorita, úcta a vážnosť nevzbuzuje a nevzmáhá, nýbrž potlačuje a stále jí ubývá. Učitelské jednoty za staré školy nebyly tak četné jako nyní, ale účel měly týž, a snaha jejich byla velmi chvályhodná. Účastenství ve schůzích bylo četné, rokování čilé, nejvíce se probíraly otázky z methodiky, paedagogiky a didaktiky. Nyní věci ty ustupují skoro

napořád do pozadí a hmotné zlepšení, právní poměry, vyslovení nedůvěry, nelibosti, a p. v. bývá hlavním předmětem rokování. Okresní školdozorce svolal ročně jednou nebo dvakráte učitelstvo svého okresu k společné poradě nebo konferenci a předsedal poradě. Jiných funkcionářů nebylo, diéty se nevyplácely. Pravili jsme již, že školní okresy nebyly tak rozsáhlé jako nyní. V tehdejším našem okrese nás bylo 28 učitelů a mezi nimi 9 podučitelů. Shromaždiště bylo v obci asi uprostřed okresu, i nejvzdálenější účastníci měli asi 2—2$^1/_2$ hodiny cesty, nyní mají někde 6—8 hodin.

Školdozorce určil otázky k rozhovoru; bývaly obyčejně tři: jedna z didaktiky, druhá z paedagogiky, třetí z methodiky. Některá themata buďtež příkladem: 1. O citu náboženském jako základu mravnosti a kořenu vší ctnosti. 2. Katolický učitel sám v sobě, ve škole a v chrámě Páně. 3. O nestrannosti učitelově. 4. O školních odměnách. 5. Psaní dle taktu. 6. Kterak čítanky slouží při opakování náboženství. 7. O cvičení řeči v 1. třídě školy obecné. 8. Výklad článku 44. v II. čít. »Milosrdný bratr«. 9 O hrách dětských. 10. O prospěšném vyučování. 11. O paměti se zvláštním zřetelem na vychovávání a vyučování mládeže. 12. O včelařství. 13. Něco z přírodopisu. 14. O počítadle atd. Porady se účastnili učitelé a mnozí duchovní ze školního okresu. Některý člen porady referoval a pak nastal rozhovor o věci. Též učitelé vypověděli všelicos ze své zkušenosti. Porady takové trvaly 3—4 hodiny a bývaly ve školní budově. *Porady ty měly ráz přátelských schůzí, učitelstvo si srdečně a bez obavy vypovědělo o svých pracích, snahách. Duchovenstvo pak dle možnosti snahy ty podporovalo.*

Nyní se konají porady učitelské pro veškeré okr. hejtmanství v měsíci květnu. [1]) Sejde a sjede se do jednoho místa i přes 200 učitelů a učitelek. Účastníci jsou obyčejně dlouhou cestou unaveni. Všickni se shromáždí v jedné síni. Vzduch bývá brzy těžký a nesnesitelný. Jest nedostatek pohodlného místa, mnozí musí státi po celou poradu. Formality trvají dlouho, nejdéle pak různé volby, které jinak pro školní prospěch nemají docela žádného významu. Okresní školní inspektor referuje, co spozoroval při svých visitacích a inspekcích. Dává pokyny. Pak sleduje jedna, dvě přednášky o thematě, které se valně neliší od těch, jež jsme již za příklad uvedli. Pro unavenosť buďto není o věci rozhovoru nebo velmi mdlý, krátký; všichni touží po ukončení. Ostatně každý ví, že otevřené, upřímné slovo je zde nemožné, a proto každý raději mlčí, aby na sebe okresního inspektora nepopudil, kdyby něco řekl, co by se mu nelíbilo nebo bylo proti jeho názoru, jenž nebývá vždy nejlepší a nejsprávnější. U okresních školních inspektorů namnoze velice platí ono pověstné »sic volo, sic jubeo.« Po skončené poradě každý účastník spěchá zase domů, ten na dráhu, onen k svému povozu, jiný zase pěšky. Nenásleduje přátelský rozhovor, bližší seznámení, každý se chová k druhému cize, odměřeně, ani dobří staří známí nemohou si krátce pohovořiti. Obyčejně nebývá také vzájemné důvěry. Kdyby taková porada měla míti ku prospěchu školy výsledek, jak toho zákon očekával, musila by trvati dva nebo tři dni. Každý účastník

[1]) Na Moravě; v Čechách bývají okresní učitelské porady obyčejně ku konci nebo na začátku školního roku.

dostává diet denních 1 zl. 50 kr. a cestné na úhradu povozného za 8 km (1 míle) sem i tam 1 zl. Výlohy tyto platí země. Také účastníci, vyslaní z okresní učitelské porady do zemské učitelské konference, dostávají denní diety 3 zl. a povozné za 8 km 1 zl. Náklad jest tedy značný, a výsledek zcela žádný. Mnohý účastník ani neslyší, co kdo přednáší, ani neví, o čem hlasuje, a dané otázky k rokování se promrskávají, jakž ani jinak nemůže býti.

Pro každý okres jest okresní učitelská knihovna. Spravuje ji knihovní výbor, zvolený okr. učit. konferencí.. Knihovny používají učitelé. Jelikož okresy jsou veliké a vydávání i zasílání knih vyžaduje mnohého psaní a mnohdy žádanou knihu hned nelze si vypůjčiti, poněvadž jest zapůjčena, a lhůta, kdy se má vrátit, určena není, stává se, že knihovny bývá jen poskrovnu užíváno. Také učitelské jednoty a jednotlivé školy mají knihovny, které členům bývají přístupnější a proto se jich více užívá.

Za staré školy byly knihovny jen při školách, nebyly bohaté a veliké, ale dobré základy položeny byly. Někde dával místní duchovní pro učitelskou knihovnu různé knihy a časopisy, také i pro mládež. Spisy F. St. Kodyma, Kniha přírody, Mošnerova Pěstounka, Komenského Didaktika, Kronika práce, Palackého Dějiny byly četně rozšířeny ve školních knihovnách pro učitele.

Učitelské časopisy byly odbírány nejen od učitelů, nýbrž také od duchovních; také oba stavy literárně do nich přispívaly. Učitel dával své články ku přečtení duchovnímu a ten zase učiteli, a tak z přátelských styků a rozhovorů měla škola jen užitek. Mimo to vše byla ve škole pěstována hudba. Hudba jest mezinárodní umění. Hudbu miluje každý, kdo má jen trochu citu v srdci. Po škole se cvičilo hudbě. Napřed malí žáci, zpěváci, pak houslisté, večer odrostlí hudebníci. Od doby nové školy klesá hudbymilovnosť lidu. Učitel vyučoval buď zdarma nebo za tak malý, nepatrný příspěvek, že se tomu diviti lze, jak malou odměnou byl spokojen. Tehdejší učitelé již nešumařili, ale věnovali veškerou snahu hudbě chrámové. Jest pravda, že tehdy ještě »intráda« byla v oblibě a že bubny, trouby a rohy až příliš se ozývaly, ale již se zaváděly vokální a chorální mše a též »figurální« méně hřmotné mše se prováděly. Učitel měl vždy své jisté zpěváky a hudebníky. Ke zkouškám dostavilo se mnoho obecenstva. Hudebníci byli ze všech stavů: duchovního, úřednického, obchodního, měšťanského, rolnického, řemeslnického. *Hudba byla příjemným pojidlem všech občanů se školou.*

Kaplan po kázaní přichvátal na kůr a postavil se mezi zpěváky, důchodní stál již s houslemi za svým pultem, kupec již pěstoval svou flétnu, kožešník kalafunoval smyčec, všickni obraceli zrak po učiteli za varhanami sedícím, až dá znamení k početí. Učitelé byli zváni s duchovními do vybraných společností, kde hostitel se svými hostmi pěstoval hudbu. Hudba utišuje a potěšuje mysl lidskou. Učitelé, ačkoliv měli mnohé trampoty se žáky jako nyní, přece bývali veselejší a klidnější mysli, o nervosních chorobách nebylo slyšeti. A když v 60 letech povstávaly pěvecké jednoty, tu učitelé všude byli mezi zakladateli. Že zpěvácké spolky mnoho přispěly k probuzení vlasteneckého citu, a že zpěvem též se lid ušlechťoval, nelze upříti. A i tu duchovní kráčel učiteli po boku, *vždyť kněz s učitelem bývali duší takového spolku.*

»Besedám« obcovali všickni vynikající občané z celého okolí se svými rodinami. Při »besedě« se deklamovalo, zpívalo a naposledy tančilo. Deklamovaly se básně vlasteneckého, politického i humoristického obsahu.

Pak se zařizovaly čtenářské spolky, kde opět nalézáme kněze s učitelem při svorné a pro lid užitečné práci. Povstaly ochotnické divadelní spolky, tu byli učitelé zase činni. Místy se utvořily různé záložny, v nichž zase možno nalézti zástupce obou stavů.

Vidíme z tohoto stručného náčrtu, jak učitel ve staré škole všude kráčel s duchovním, duchovní byl jeho spolupracovníkem a zase jinde učitel věrným jeho dělníkem, oba měli na zřeteli jen dobro svého okolí, oba byli vlastenci nejčistšího zrna. Učitel měl dosti příležitosti se vzdělávati jak ve svém povolání, tak i v jiných oborech, které těsně souvisely s jeho tehdejším úřadem.

Ještě jinak bylo ve staré škole postaráno, aby učitel byl nabádán vykonávati své vychovatelské povinnosti. Učitelství v každé době vyžaduje tolik námahy, tolik obětí, že pouhá věda nevrlosti neubrání. Máť učitelovo srdce býti nevyvážitelným zdrojem nebeských lahůdek, naučení, napomenutí a návodů pro dítky jemu svěřené; z jeho živé lásky a víry mají také plameny vycházeti, jimiž rozněcována býti mají srdéčka maličkých. K tomu musí se učitel sám rozjímáním věčných pravd a zápalnou láskou Ježíše Krista, Pána našeho, rozehřáti, chce-li posvátný oheň víry, naděje a lásky přenésti v ňádra svých svěřenců. Kdo nějaké ctnosti chce vychovati, musí sám býti ctnostným. *Učitelova povinnosť byla a jest, aby žáky vychovával též nábožensky, tedy zbožně*; aby učitelé byli posilněni a více proti všelikému pokušení od světa i ďábla obrněni, konány v každé diecési duchovní cvičení čili exercitie. Nemívali jen katoličtí učitelé tato cvičení, než i protestantští učitelé v Německu. V olomúcké arcidiecési děly se napřed v knížecím arcibiskupském alumnátě, později v chlapeckém semeništi v Kroměříži na útraty arcibiskupovy Trvaly 5 dní. Skládaly se v mlčení, z duchovních řečí, zvláště pro učitelský stav vybraných, z pobožností, ze svátosti pokání a svatého přijímání. Nebylo závazné účastniti se těchto duchovních cvičení. Víra se exercitiemi posilnila, nábožná mysl zotavila, ochotnosť k dalšímu věrnému plnění těžkých povinností obnovila. Každý účastník spěchal na duši okřálý, smířen s Pánem Bohem ke svým milým.

Taková cvičení nebyla nikomu nápadna, poněvadž všickni to považovali za vhodné a spasitelné zřízení ku mravnému povznesení učitelů a také žáků, neboť čím hlouběji všeliké pravdy a učení naší svaté víry vnikají do srdce a mysli, tím věrněji se jimi řídíme ve všech poměrech života pozemského, tím přesněji jich dbáme a také se snažíme, by naši chovanci takovými zásadami se spravovali.

Soudíme, že exercitie nebyly ku škodě škole, ani učitelstvu, ani lidu.

V nejnovější době zařizuje misijní spolek »Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje« duchovní cvičení na posvátném Velehradě. Účastníci bydlí v bývalém zámku. Pobožnosti a rozjímání konají se v chrámu Páně. Na stravu se ustanovuje mírný poplatek. Účastníků bývá každoročně dosti. Svobodomyslníkům jsou však tato cvičení trnem v oku. Každoročně bývají účastníci v listech liberálů tupeni, haněni, špiněni a podezříváni. *Nejsmutnější při tom jest, že také jisté učitelské časo-*

pisy se tak hluboce snižují a uveřejňují takové hanlivé, urážlivé zprávy. Pisatelé jistě nevědí, že i nová škola vyžaduje na učiteli, aby mládež v nábožnosti vychovával. Tím tupením a hyzděním právě se druhým učitelům škodí, neboť se podezřívají, že své vychovatelské povinnosti nedostatečně vykonávají. Že by učitel nepotřeboval poučení a povzbuzení v náboženství vzhledem ku svým povinnostem k Bohu a ke svým svěřencům ve příčině výchovy, toho nikdo neupře, kdo jest jen poněkud do života školského zasvěcen.

Dále se dává tím na jevo, že učitelstvo národní jest ve vleku liberálů, kteří jsou tajní a zjevní nepřátelé náboženství katolického a všeho toho, co se svatou věrou katolickou souvisí. A katolický učitel, který proti svému náboženství brojí, druhé učitele katolíky pro jejich katolické smýšlení tupí, jedná proti státním školským zákonům a nehodí se dle našeho soudu za vychovatele katolické mládeže, poněvadž nemůže vychovávati ani mravně ani nábožensky. Mravy vyplývají z věrouky. Mládež katolická musí vychována býti tedy dle zásad katolické mravouky, a nikoliv dle mravouky rozumové. A kdyby národní učitel byl sebe větším učencem, jak ve skutečnosti není, a neměl živé víry většiny svých žáků a mravních zásad, vyplývajících z víry, *vždy vychovává mládež nedostatečně!*

Část šestá.

Návštěva školní.

Ve staré škole byla návštěva školní povinna právě jako v nové. Za staré školy trvala od počátku šestého roku až do ukončení dvanáctého, byla tedy šestiletá. Dítko, které teprve během školního roku dosáhlo šesti let a vstoupilo počátkem příštího školního roku, chodilo do školy úplných šest roků, tedy přes dvanáctý rok věku svého. Zápis žáků byl o prázdninách. Učitel a místní školdozorce měli choditi po rodinách a zapisovati všechny děti školou povinné. Vyhotovený zápis byl porovnán s křestní matrikou.

Obyčejně chodíval učitel po zápisu sám. A jelikož místní duchovní správce ročně podával popis své farnosti dle obyvatelstva. vykonával učitel při zápisu i tuto službu, sepsal totiž rodiny, které se během roku nově v obci usídlily. Aby jaksi za práci tuto byl odměněn, dostávalo se mu dle starobylého zvyku různých darů: vajec, stravy, mouky, mastného a p. v. Zápis konal se místy až do r. 1869., někde se nekonal. Zápis tento nesmí se zaměňovati s koledováním, které vzalo do r. 1848. za své.

Zápis žáků byl dobrý prostředek vzájemného poznání učitele s rodiči. Učitel měl příležitost poznati domácnost žáků, ale také celé zřízení rodiny, poznal také přání rodičův a obdržel též různé pokyny o povaze, vadách, dobrých vlastnostech dětí. Pěstovala se vzájemnost mezi rodinou a školou.

Nyní má vykonati zápis ten místní školní rada. Všude se neprovádí, poněvadž je drahý. Ve větší osadě platí obec za provedený zápis 100—200 zl. odměny.

V době vyučování měli všickni žáci býti ve škole. Učitel denně žáky vyvolával, zameškaná návštěva školní udávala se měsíčně okresnímu soudu. Potrestaní platili jednou tak velký školní plat za tu

dobu, kdy svých dětí neposílali do školy; polovice pokuty patřila učiteli, druhá polovice se odvedla do chudinské pokladny. Chudobní trestáni vězením. Rozumí se, že pokáraní byli vždy jako nyní nevrlí na učitele.

Žákům bylo zakázáno v čase vyučování pásti dobytek, stavěti kuželky, konati obsilky, pomáhati při polní práci a p. v. Když žák učinil zadost svým povinnostem ve příčině školní návštěvy, dostal vysvědčení na propuštěnou. Mistr nesměl přijati na řemeslo hocha bez vysvědčení propouštěcího, jinak byl pokutován.

Od 12—15 roků, tedy po 3 léta, byla mládež povinna navštěvovati opakovací hodinu v neděli po 2 hodiny po celý školní rok. V opakovací hodině sc neopakovalo jen, čemu se v obecné škole učilo, ale v učení se pokračovalo. Vyučovalo se písemnostem, polnímu hospodářství, v městech a městysech technologii, živnostenským počtům, o zákonech, o právech a povinnostech občanů. Dívky byly poučovány o domácím hospodářství, a p. v. Na školách jednotřídních měli vyučování jednu neděli hoši, druhou dívky. Na dvoutřídní škole vyučoval učitel každou neděli dívky, podučitel hochy. Po vyučování byli žáci i žákyně vedeni učiteli do kostela k odpoledním službám Božím. V kostele bývalo každému vykázáno místo. Žáci stávali před oltářem, za nimi před lavicemi žáci z opakovací hodiny, dospělá mládež stála též od sebe dle pohlaví rozdělena, hospodáři sedávali v »mužských« lavicích, hospodyně v »ženských«. V kostele a při průvodech dohlížel k mládeži obcí placený dozorce.

Od návštěvy opakovací hodiny byli osvobozeni:

Studující reálných škol a gymnasisté; hoši a dívky vyšších stavů, kteří doma požívají soukromého vyučování.

Učňové každého řemesla byli povinni po celou dobu učení navštěvovati opakovací hodinu. Než byl učeň vypovězen, bylo mu předložiti vysvědčení z opakovací hodiny. Měl-li několik zameškaných hodin, musil je dříve nahraditi, než byl vyhlášen za tovaryše. Kdo vysvědčení nedonesl, nebyl vypověděn. Proto učňové navštěvovali tedy pilně školu opakovací, mravně se chovali, bedlivě se učili. Viděli, že cechmistři to míní vážně a opravdově. To vše bylo pro lid velmi dobře. Mladý dorost od 12—16 let byl pořád pod dozorem, a to nejen domu otcovského a mistra, ale také školy a církve. Vyšel z výchovy, kdy již měl více zkušenosti o praktickém životě, stal se rozvážlivější a rozumnější. Krásným ctnostem: čistotě, střídmosti, pracovitosti, uctivosti, šetrnosti, zbožnosti, tak přivykl, že již se od něho neodloučily. Ovšem, všickni se nestali anděly, ale přece nebyli tak mravně zkaženými, jako je bohužel nyní velká část mládeže.

Upozorňujeme jen na nejobyčejnější všední věci. Úmyslné zanedbání služeb Božích v neděli a ve svátek, sv. zpovědi a přijímání nejsvětější Svátosti oltářní v čas velikonoční. Znesvěcování svátečního dne nestřídným pitím, rvaním, robotní prací. Hra o peníze. Nespolehlivost v práci. Lež. Urážení Pána Boha klením. Na cti utrhání bližnímu. Neposlušnost k rodičům a chlebodárcům. Mstivost. Žhářství. Krádež, smilstvo atd. Věřte, že bychom mohli o každém tomto hříchu pověděti mnoho a mnoho příkladů. Je pravda, že za staré školy byly též takové hříchy, *ale u mládeže svobodné byly výjimkami! Dnes již to bude pravidlem.* To jsou tak vážné věci, že by se o nich mělo všeobecně uvažovati a přemýšleti, kterak nejvýhodněji proti

tomu pracovati; neučiní-li se tomu v krátké době přítrž, dožijeme se do padesátého roku hrozných konců!

Vyučování dělo se celodenně a polodenně. Tento způsob řídil se počtem žactva. Na jednoho učitele čítalo se 80 žáků pro celodenní vyučování.

Byl-li počet žáků přes 100, měli se žáci roztříditi na dvě třídy a měl býti dosazen podučitel, bylo-li žáků přes 200, měli býti žáci ve 3 třídách rozděleni a učiteli měli se dáti dva podučitelé. Při polodenním vyučování měl učitel vyučovati dvakrát tolik žáků, totiž oddělení mladších žáků mohlo čítati 80 žáků, a oddělení starších též tolik, poněvadž se každé oddělení vyučovalo ve zvláštní době.

Dle místních poměrů byl počátek vyučování různě ustanoven.

V nové škole počíná povinnost školní dokonaným šestým rokem životním a trvá do skončeného čtrnáctého roku životního. Trvá tedy osm roků.

Žáci přijímají se toliko na začátku školního roku, leč by rodiče někam se přestěhovali.

Chodí-li všickni žáci skutečně osm roků do školy? Příklad: Frant. Bezděk narodil se 10. ledna 1880., jest 10. ledna 1886. šest let stár. Počátek roku jest 1. dne m. září, ve školním roce 1885.—6. Nepřijme se, nemá dokonaný šestý rok věku, nemusil by se vzíti ani, kdyby se narodil 20. září 1880, to závisí od počtu žáků s dokončeným šestým rokem a od prostrannosti třídy. Jest mu tedy čekati 9 měsíců do přijetí. Počne navštěvovati školu 1. září 1886, kdy mu jest šest a tři čtvrti roku.

Abychom sledovati mohli příklad dále, všimněmež si dalšího zákonitého nařízení: Na školách obecných mají se dětem na venkově a dětem nemajetných obyvatel po městech a městečkách po skončené šestileté docházce do školy z důvodů podstatných povoliti jisté úlevy v míře pravidelného chození do školy, a to k žádosti rodičů neb jejich zástupců. Úlevy tyto mají záležeti v omezení vyučování v jednotlivých dnech v témdni, nebo polodenní, nebo na jistou část roku.

Úlevy tyto buďte poskytnuty také dětem celých obcí školských na venkově, bude-li za to požádáno od zastupitelstva veškerých přiškolených obcí na základě usnesení výborův obecních. A konečně ještě toto: Na konci školního roku může žákům, kteří čtrnáctého roku životního ještě sice nedokonali, avšak jej dokonají v půlročí nejblíže následujícím, kteří také úplně sobě osvojili předměty školy obecné, povoleno býti propuštění ze školy z příčin podstatných, a to od okresního dozorstva školního. Úleva v návštěvě školní se poskytuje: 1. Žák navštěvuje školní vyučování v měsících listopadu, prosinci, lednu, únoru a březnu. Nenavštěvuje tedy školu vůbec v měsících: dubnu, květnu, červnu a červenci, září a říjnu; tedy pět a půl měsíce zůstává bez vyučování a kázně školní. 2. Čtyřdenní návštěva školní v témdni (celodenně nebo polodenně dle zařízení školy) po trojí zimní p ololetí (přes 14. rok věku, tedy ještě v devátém stupni věku započaté školní povinnosti); úplné zproštění v půlrocích letních. 3. Trojdenní návštěva školní v témdni po celý 7. a 8. školní rok. 4. Polodenní návštěva školní po celý 7. a 8. školní rok, mají-li ostatní žáci vyučování celodenní. 5. Pravidelná návštěva po celý 7. rok školní; téhodně trojhodinné vyučování

v zimě v 8. roce školním. Nejčastěji žádá se úleva v návštěvě školní, jak v 1. záhlaví uvedeno.

František Bezděk jest synek nezámožných rodičů, rodiče zadají po 12. roku věku jeho za úlevu v náštěvě školy a obdrží ji, a konečně podají za propuštění ze školy před dokonaným 14. rokem. Jak dlouho navštěvoval Fr. Bezděk školu?

Čítejme: od šesti a tří čtvrtí roku do 12 let chodil pět a čtvrt roku, v třináctém roce navštěvoval 5 měsíců (půl roku) a ve 14. roce může býti propuštěn, aniž v 8. školním roce jen jednou býval ve škole, poněvadž dosáhne v prvém pololetí 1893.—94. čtrnácti roků, navštěvoval celkem pět a tři čtvrti léta školu! Přihoditi se to může.

A dejme tomu, že by Fr. Bezděk navštěvoval školu, nemaje úlevy, až do ukončeného 14. roku věku svého: tedy jest to přece jen sedm a čtvrt roku a při úlevě šest a čtvrt roku. Věc odpovídá zcela zákonu.

Školní návštěva není ani v nové škole pravidelná, obnášíť nejméně 10%, a počítáme-li, že školní rok má průměrně 190 vyučovacích dnů, činí to 19 dní ročně nebo 152 dní za osm školních roků ciii tři čtvrti roku.

Dle nejnovějších úředních dat mělo na Moravě právo na úlevu školní 1790 obcí, z těch užilo 1180 školních obcí toho práva pro žáky 13- a 14leté, úhrnem pro 102.822 dětí. V 653 obcích, v nichž lze jednotlivým žákům úlevy v návštěvě školy poskytnouti, bylo »úleváků« 11.654. Počet dětí, navštěvujících veřejnou obecnou a měšťanskou školu, činí asi 387.215, obnáší tedy poskytnutá úleva v návštěvě školní 58½% ze žáků 13- a 14letých!

A přes to, že tolik úlevy školní bylo dáno, přece ještě musili býti rodiče neb poručníci trestáni, že posílají děti špatně do školy. Zaznamenáno jest celkem za jeden rok 15.937 případů, z nichž připadlo 9833 na trestání vězením a 6054 pokutováno penězi, 3679 zl. 37 kr.

Se strany přátel pravé vzdělanosti a pokroku v mravech a vědění ozývají se vážné hlasy, že úleva v návštěvě školní není prospěchem obecné školy, mládeže i lidu. Uvádějí se asi tyto důvody:

Školáci »úleváci« od měsíce dubna do měsíce listopadu, tedy celkem sedm měsíců, ve škole se vůbec ani jednou neukáží, mnozí nejdou ani k velikonoční sv. zpovědi, nechodí ani ve svátek a v neděli do chrámu Páně na služby Boží. Cítíce se volni, provádějí z bujnosti a lehkomyslnosti, mnohdy též ze zlomyslnosti, různé škody na poli, v lese, v zahradách a j. v. Jsouce napomínáni, tropí si z toho posměch. Účastní se směle všelikých veřejných zábav pro dospělé: tance, muzik, kouření, pití lihovin a j. v. Stávají se tím hrubými, vyzývavými, neuctivými, drzými, opovážlivými, nevšímavými, ano provádějí beze všeho studu a ostýchavosti polní, lesní pych, stávají se vůbec podařenými učni socialních demokratů, komunistů a nihilistů! Jsouť ovšem mezi nimi hodní, mravní, ctnostní hoši, ale toť výjimky věru velmi řídké.

Jest smutná pravda, že náš lid během 50 let velice zchudl; málo, velice málo jest nerozkouskovaných rolnických usedlostí. Veliké závody potřebují mnoho dělníků. Na venkově jsou to zvláště židovští cukrovarníci, kteří si najali mnoho velkostatků pro pěstování cukrovky. Rodiče žáků 13—14letých posílají je na »panské«, to jest

na výdělek, a to hned z jara. Děti si vydělají denně 30—45 kr., týdně 1 zl. 80 kr. až 2 zl. 70 kr. Rodičům je to milé a dětem též. Na takové »nádence« jsou všelicí lidé, sehnaní z celého okolí, až z Uher. Jsou tu mladí, dospělí, staří, chlapci, muži, dívky, ženy, svobodní, ženatí, ba i cikáni. Na sta jich pracuje v řadách vedle sebe, mužští vedle ženských, jak se komu líbí. Před nimi stojí dozorce. Divák nebo pozorovatel dlouho u nich nevydrží, má-li stud v těle. Tam se pěstuje holý realismus a materialismus! Tam je hrob studu, počestných mravův a víry! Kdo to neviděl a neslyšel, neuvěří, jak pracující lid klesá hloub a hloub v mravech. A v takové a tomu podobné »škole« dlí tolik měsíců!

S jakým duchem, s jakou čistou myslí, s jakým nevinným srdcem zasedne v zimě ve škole? S jakou pozorností sleduje výklad katechismu a jiného předmětu?

Jest známo, že práce tělesná otužuje a sílí tělo. »Úleváci«, jak hoši tak dívky, jsou statní a vyvinutí. Hoch ve škole pokukuje již se zálibou po dívkách, které také na chlapce mrkají. Pohlavní pud se musí probuditi před časem, vždyť po tolik měsíců dleli mezi nevázanou čeládkou, která právě v přítomnosti jejich nejnestoudnější věci se zvláštní zálibou vykládala.

Není snad učitele, který, maje příležitost »úleváky« vyučovati, by ze své zkušenosti nedovedl vypravovati »podivuhodné věci« o jejich mravnosti. Snad každý z těch učitelů zachytil několik psaníček, které by byly velevítanou pomůckou jistým českým spisovatelům »pikantních« povídek. Takoví úleváci donášejí do školy tabák, dýmky, doutníky, ba i skleničku s kořalkou; nekouří sice, ani nepijí, ale ukazují druhým žákům, aby učitele drážďili. Učitel jest proti nim fakticky bezbranný! Chce-li s nimi žíti v dobrotě a nechce-li, by u mladších ztratil na vážnosti, musí s nimi jednati jako »s máslem«. Jednou kázal učitel »úleváku«, který v lavici znepokojoval, aby vyšel z lavice a stál venku. Žák nešel a protivil se, tloukl pěstí kolem sebe a klnul jako starý husar!

Jak je tomu s mravy u většiny takových žáků, tak jest tomu i s věděním a učením. Prosím Vás, když 13—14letý hoch po celých 7 měsíců žádné knihy ani péra ani tužky do ruky nevezme, každodenně vidí jen samou hrubost a slyší rozmluvy o praobyčejných věcech pronášeti slovy hrubými, pak musí zdivočeti, sesurověti a z vědomí se mu vytratí všeliké představy o školním učení. Dojmy přítomnosti působí tak mocně na jeho duši, že se bez odporu poddá; pokušení jest veliké. Kdo by nám nechtěl věřiti, ať čítá referáty ze soudní síně.

Liberálové se chlubí před světem, že oni pomohli lidu k větší vzdělanosti, protože je mládež nucena po osm roků choditi do školy! Jak to s tou osmiletou návštěvou vyhlíží, stručně a nestranně jsme ukázali.

Dle § 75. říšského zákona ze dne 14. května 1869. trvá návštěva školní v Bukovině od ukončeného 7. roku do 13. roku, tedy je šestiletá, v Dalmácii jest šestiletá (6—12 let), v Haliči šestiletá (6—12 let), v Gorici a Gradišce 5—8letá, v Istrii šestiletá, v Krajině šestiletá. Jest dovoleno obcím, společenstvům pořiditi zvláštní učebné kursy pro mládež obecné škole odrostlou pro obé pohlaví, ale takové učebné běhy stojí mnoho peněz. Z příčiny té se málo pořizují; jsouť to

hlavně pokračovací průmyslové školy pro učně a pokračovací běhy hospodářské pro mládež rolnickou. Oboje trvají ročně po 5—7 měsíců. Jsou vydány zevrubné učebné osnovy, jež se mají přiměřeně upraviti pro to neb ono místo. Jestli takové učebné osnovy nejsou vyššími úřady schváleny, nedostane se jim peněžité podpory. Tak všude jest byrokratické řízení na závadu rozkvětu samovolnému.

Pokračovacích průmyslových škol bylo na Moravě r. 1895. celkem 70, pak 14 specialních učebných běhů směru živnostenského a 32 specialních běhů učebných směru hospodářského a 8 pokračovacích běhů pro dívky, z těchto 4 v městských a 4 ve venkovských okresích. Úhrnem 124 kursů. A jelikož na Moravě máme 81 měst, 199 městysů, úhrnem 280 větších a lidnatějších obcí, vyplývá z toho, že ani v takových osadách všude pro škole odrostlou mládež specialní běhy nejsou zřízeny.

R. 1863. bylo s obecnými školami, jichž tehdy bylo 1716, spojeno 1600 opakovacích nedělních škol. Žák, který dokonal svou školní povinnosť, obdrží vysvědčení propouštěcí. Při tom se béře v úvahu, zdali umí náboženství, čísti, počítati a psáti tak, jak toho vyžaduje ten neb onen druh školy. Čím tedy ménětřídní škola, tím menší jest též požadavek. Jsou to tytéž požadavky, jako měla stará škola!

Nebylo-li by se nadíti, že by některé dítě za příčinou povahy své duševní nebo tělesné po dokonané povinnosti školní, jakož prokázáno, došlo účelu školy obecné, dá se mu vysvědčení na odchodnou. Ješt známo, že všechny děti nejsou stejnými dary od Pána Boha nadány. Též jest dokázáno, že děti kořalečníků velmi těžce chápou, také takové, které bývají hned od nejútlejšího věku kořalkou napájeny a krmeny.

Proti moru kořalečnímu se marně duchovenstvem a též učitelstvem bojuje; hřích ten se zakořeňuje více a více. V některých krajích nadrobí se na mísu chleba a poleje se kořalkou, pak se to jí lžicí jako polévka. Nebo se dítěti dá krajíc chleba politý kořalkou ku snídani. Nemluvňátku se strčí do ručičky kousek chleba namočený v kořalce, a dítko dychtivě na chlebě ssaje.

Za dob staré školy dbali rodiče více o své děti jak tělesně, tak i duševně. Nebylo tolik chudoby, ale také ne rozmazlenosti, zbytečných a drahých potřeb a marnivosti. Matka bývala s dětmi doma, otec po práci nevysedával v hospodě, večerní modlitba konána společně; matka, držíc nejmladší dítko na klíně, měla okolo sebe klečeti druhé děti, i to nejmenší mívalo ručičky sepjaté. Matka byla prvním učitelem svých dítek. Děti velmi rády se dotazují. Co je to, k čemu, proč, z čeho, odkud, kdy, kde, jak? Matka ke všemu trpělivě a laskavě odpovídala, vysvětlovala, poučovala, varovala, napomínala, pobízela, vypravovala příběhy z písma svatého, ze života Svatých, pohádky, zpívala. Tak se rozum dětský vyvíjel a pěstil, děti byly připravovány pro školní učbu a výchovu. Skoro každý »prváček« uměl dělati správně znamení sv. kříže, bezvadně se modlil »Otče náš«, »Zdrávas Maria«, »Anděl Páně«, »Anděle Boží« a j. v., uměl počítati z paměti, věděl, jak se jmenuje, čí jest, kde bydlí, čím jest jeho otec a p. v. Každý starší všímavý učitel pozoruje tu jak duševní tak tělesnou degeneraci našeho lidu. Dítky přicházejí do školy jako »nádoby prázdné«, skutečně duševně nevidoucí, neslyšící, šlechetně necítící. Sobeckosť, chtivosť, pýcha však již z nich vykukují.

Přípravná cvičení ku čtení a psaní se prodlužují až na osm až deset neděl. Dítko neví na př., jak se jmenuje! Neumí dělati kříže, neví, kde je pravá, levá strana, neukáže jeden prst atd. atd. Vůbec lze takové dítko přirovnati k záhonku zahradnímu, který jest porostlý různým bejlím. Vychovatel musí teprve bejlí vypleti, pak zkypřiti půdu a zasévati dobrá seménka.

Ke konci upozorňujeme ještě na jednu věc. 13—14letí žáci jsou v nejvyšší třídě v II. oddělení. Dejme tomu, že v takové třídě jest 80 žáků, z nichž jest 50—60 »úleváků«. Po prvním dnu měsíce dubna již školu nenavštěvují, tedy zbývá v té třídě 20—30 žáků. Učiteli se ovšem značně uleví. Ale pro zbylé žáky jest to veliké pokušení, aby navštěvovali pravidelně školu. Příklad jest příliš lákavý, a žák používá každé i sebe menší příčiny, aby do školy nechodil. Třída zdá se mu prázdnou, opuštěnou, dozor jest bedlivější, pozornosť musí býti upjatější, pilnosť větší; to vše vzbuzuje v něm tichou nechuť: »Sluníčko venku tak krásně svítí, skřivánci tak pěkně prozpěvují, kvítka tak líbezně kvetou, travička se tak zelená, motýlkové tak hbitě vzduchem poletují, broučkové tak hlasitě bzučí, Josef po trávníku s druhými se prohání, a já mám tiše seděti ve škole!« Tak si myslí František a místo do školy vyběhne za zahradu. Školu pustil z mysli. Zítra se vymluví panu učitelovi, že ho bolela hlava, že musil chovati, nebo že hlídal dům, »jejich byli v řepě« a p. v.

Někdy se stává, že místo 20—30 žáků má ve třídě 5—10, a to tím méně, čím bližší jest doba konce školního roku.

Věc má však ještě jinou stránku, a to finanční, učitel jest ustanoven pro 80 žáků, kteří po celý rok školu navštěvovati mají. A učitel neučí zadarmo! Jinde jest třeba třída přeplněna, a tam má učitel ve skutečnosti za letních měsíců také málo žáků. »Úleváci« platí školní plat, jako by chodili po celý rok do školy; nepožívají úlevy v placení školného. (Pokračování.)

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal **Filip Jan Konečný.**

(Pokračování.)

Ničemnosť a mrzkosť celé této theorie se všemi děsnými důsledky jasně poznal i velebystrý Tolstoj, proto hledal v knihách a vědách pomoci a poučení proti ní. Výsledek zpytby a hledání byl však velmi málo potěšitelným, jelikož vede jen k poznání a jistotě, že »*nesmyslnosť života* jest jediným nepochybným věděním, dostupným člověku«. Celá věda, ovšem od Boha odtržená a proti Jeho učení namířená, nedovede odpověděti k nejjednodušší a nejdůležitější otázce, kterou si každý člověk musí dáti a zodpověděti: »Nač jest mi žíti, nač si čehokoli přáti, nač cokoli dělati?« Ani empirické,

ani spekulativní vědy, v jich popředí různé soustavy filosofické a náboženské (mimo katolicism), nedovedly dáti řádnou odpověď našemu tazateli, tak že na konci dlouhé své zpytby došel k přesvědčení: »Šťasten, kdo se nenarodil, — smrť jest lepší nežli život; nutno zbaviti se ho.« Vůdci k tomuto nešťastnému závěru byli Tolstému: Sokrates, Šalomoun, Buddha a Schoppenhauer. Auktor uvádí nám jejich význačné pessimistické výroky docela jasně s příchutí *svou*, a nic nezdá se ohlížeti po životě jejich, dotvrzoval-li jejich nauky či byl-li jí na odpor. Zvláště u Schoppenhauera nás zaráží tento způsob Tolstého zpytby, protože bylo a jest všeobecně známo o německém misanthropu, že *životní jeho praxe* nikterak nebyla tak zádumčiva a neradostna, jak hlásala jeho pessimisticko-misanthropická *theorie.*[1]) Do stavu manželského — aspoň něco na ukázku — Schoppenhauer sice nevstoupil, to mu však nikterak nebránilo požívati rozkoší tělesných a zploditi nemanželského syna. Zdaž i naši pessimističtí básníci při všem tom nářku na ničemnosť světa neužívají ho do poslední kapky a nepíší konečně i své pessimistické verše, aby si osladili a zpříjemnili život? Tak bývalo, je a bude, protože *pravda* i zde příliš jest patrna a hlásí se v nás neúprosně ku svému právu.

Pessimistické a misanthropické názory o životě — jakkoli je Tolstoj vyhledával a hltal — neuspokojily na dlouho ducha jeho, a obavy i pochybnosti o správnosti jich vynořily se brzo na povrchu zmítané jeho duše. »Někde jsem se zmýlil. Tu »cosi není v pořádku«, rozumoval sám s sebou a jal se hledati *nesprávnosť* svých poznatků, ač »největší filosofové« prý mu potvrzovali, že hledal a přemítal o marnivosti života správně. Náklonnosť Tolstého k samovraždě byla již před tím veliká; filosofové svými naukami ji ještě více sesílili, a přece »všechny tyto závěrky nemohly mne přesvědčiti tak, abych učinil, co vycházelo z mých úsudků, to jest, abych usmrtil sebe. Rozum pracoval, ale pracovalo ještě také »cosi« jiného, co nemohu nazvati jinak, než *vědomím* života. Pracovala ještě ta síla, která mě nutkala obraceti pozornosť na *ono* a nikoli na *toto, a tato síla vyvedla mne z mého zoufalého postavení* a dala rozumu docela jiný směr.« A kterak se stal tento div divoucí? Tak, že »síla« obrátila pozornosť Tolstého na milliardy lidstva jednoduchého, »nerozumného«, pod ním a jeho filosofy hluboko stojícího a nechápajícího tajemství života. Tolstoj pohlížel na tyto lidi jako »jen na jakási hovada« — a přece v nich a z nich stala se mu spása! Později divil se, kterak mohl přehlédnouti tyto milliardy lidí kolem sebe, které representovaly »život člověčenstva«, ukazujíce, že lidstvo má jakési tušení o smyslu života, a že jest směšným míti o životě taký názor, jaký měl Schoppenhauer a jemu podobní filosofové. Tážeme-li se, jak se konečně Tolstoj »obrátil«, odpovídá nám: »Ale buď následkem jakési podivné fysické lásky ke skutečnému pracujícímu lidu, která mne přiměla pochopiti jej a shledati, že on není tak hloupým, jak my (učení a intelligentní) si myslíme, buď následkem upřímnosti svého přesvědčení o tom, že ničeho nemohu věděti kromě toho, že *nejlepší* věc, kterou mohu učiniti, jest *se oběsiti* — cítil jsem, že, chci-li žíti a chápati smysl života, *jest mně třeba hledati tento smysl života nikoliv u těch, kteří*

[1]) Život jest to,« tak učí mimo jiné Schoppenhauer, — »čeho by nemělo býti, totiž zlo, a přechod v nicotu jest jediné blaho života.«

pozbyli smyslu života a chtějí sebe zavražditi, nýbrž u těch milliard odžilých a živých lidí, kteří činí a na sobě nesou život náš.« Poznání těchto věcí bylo pro Tolstého přímo krutým, jelikož tak hrozně příčilo se dosavadnímu jeho názoru, ukazujíc, že »usmrcovati se« jest zlo, a že »smysl života« záleží v tom, proti čemu vzpíraly se všecky útroby Tolstého, nejvíc prý rozum, jenž mu povídal, že »rozumové vědění v osobě učencův a mudrcův popírá smysl života, ale ohromné massy lidí, veškeré člověčenstvo — uznává tento smysl v *nerozumném vědění.* A toto *nerozumné vědění* jest *víra*, kterou jsem nemohl nezamítnouti. *Jest to Bůh:* jeden a tři (!!) zároveň, jest to stvoření světa v šesti dnech, čerti a andělé a všechno to, *čeho já nemohu připustiti, dokud jsem se nezbláznil.* Postavení mé bylo *hrozné.* Věděl jsem, že ničeho nenajdu na cestě rozumného (!?) vědění kromě popírání života, tam však ve *víře* — ničeho, kromě popírání rozumu, které jest nemožnějším, než popírání života. Podle rozumného vědění vycházelo na jevo, že život jest zlo, a lidé to vědí; — na lidech závisí nežití, a oni žili a žijí, a já sám jsem žil, ačkoli jsem věděl (?) už dávno, že život jest nesmyslný a že jest zlo. Podle víry vycházelo (podle *jaké* víry?), že, abych pochopil smysl života, jest *mně třeba odříci se rozumu*, právě toho rozumu, pro který jest potřebným smysl života.«

Neukazuje zde Tolstoj, že si v této veledůležité chvíli připravil strašlivý duševní boj svou vlastní vinou — svou náboženskou neznalostí? Kde pak učí »víra«, že se musíme zříci »rozumu«, chceme-li věřiti? To povídají o víře její největší nepřátelé. Kde učí víra (ovšem víra Kristova), že *jeden* jest Bůh a »*zároveň tři*«? Tolstoj udělal to zde jako děti, když si *udělají* strašidla a pak se jich bojí a proti nim pomoci hledají. Tolstoj nadělal si zde »víry« strašlivé, pak se jí polekal a na ni naříkal. Zvláštním je, že »rozum«, který mu nic nevysvětlil ve smyslu života, leč aby se zavraždil, zvláštním je, že právě týž »rozum« vede se proti víře — jež mu otevřela smysl života — vede se rozum do boje jako blýskavá, zářící zbraň, kterou se nešťastník sám proti sobě ohání, nevěda, že se zbytečně trápí a souží!

Tolstoj cítil, že blíží se katastrofa, v níž musí zvítěziti buď rozum anebo víra, poněvadž protivy jeho života přiostřily se tak, že nebylo vyhnutí, že ku srážce musilo přijíti. Kdyby byl lépe se díval sám na sebe, byl by poznal, že boj mezi rozumem a věrou už sveden byl, a výsledek jeho že byl pro vědu i pro rozum velice smutným. Ale Tolstoj pořád ještě velebil »rozum« a viděl ve víře »nerozum«, i když ani k nejpřednějším pravdám víry kloudně odpověděti neuměl, ba ani *v tom* jasna neměl, co *věrou* vůbec sluší rozuměti, nemáme-li se domnívati, že celá jeho víra záležela v negaci rozumu, což jest zajisté velmi málo. A zdá se, že tomu bylo tak. Dlouhé povídání Tolstého o rozumu a vědě, stálé opakování o nerozumnosti víry a trapné líčení rozervanosti duše, která nechtěla se zříci rozumu a nalézala ve víře uspokojení pro své otázky a tužby, nasvědčují tomu, i kdyby Tolstoj sám se nepřiznával. Či bylo vše, co nazýval Tostoj rozumným, skutečně rozumným a ne také někdy nerozumným? Slyším-li odpověď (str. 163), opírající se o *Decarta*, velmi o té rozumnosti pochybuji. Přísná rozumná věda začíná prý »skutečně« *od úplné pochybnosti o všem*, odmítá každé vědění, jež předpokládá víru, a staví všechno znova na zákonech zkušenosti a rozumu — a nemůže dáti

jinou odpověď na otázku *života* než tutéž, kterou jsem i já dostal — *odpověď neurčitou*. Slyším-li tuto odpověď a hledám-li marně *rozumnou* nebo *zkušenosti* každodenní odpovídající odpověď o smyslu života, slyším-li *tuto* odpověď, zdá se mi, že to »s rozumným a nerozumným«, »s přísně vědeckým a nevědeckým«, ano i s věrou Tolstého vyhlíží dosti bledě. To že jest »přísná věda«, na rozumu a zkušenosti založená, když se konec konců přizná, že *neznalosť* o smyslu *života* jest jejím *výsledkem*? Což kdybych chtěl býti i já trochu decartismem načichlý a řekl: Nesmí-li se v »přísné vědě« nic věřiti a musí-li se od *úplné* pochybnosti vycházeti, jest třeba i o *této zásadě* Decartově podobně smýšleti — tedy *úplně pochybovati*! Či neplatí o vynálezci, co káže on svým odpůrcům? Má snad Decart patent neomylnosti na tento svůj výrobek? On ovšem utíká se k rozumu a ke zkušenosti; ale *co* dlužno i o této jeho operaci souditi, když jejím výsledkem (tedy výsledkem »přísné vědy«!) jest *neznalost života*? Odpovídá *tento* výsledek zdravému rozumu a zkušenosti? Což nepřivedl právě tento výsledek vědy a filosofie Tolstého již jednou k tomu, *že* se od učenců a spisovatelů s odporem a zoufalstvím odvrátil a k nevědomému lidu, jenž má »nevědecké« tušení o smyslu života, s radostí přilnul, lituje, že tak už *dříve* neudělal a divě se, jak to vůbec *mohl* neudělati a v tom učeném »blázinci« — vlastní jeho terminus technicus! — tolik let prožíti? Neměl, táži se, Tolstoj i zde všecku příčinu — když mu totiž »přísná věda« Cartesiova nijaké odpovědi dáti nemohla o smyslu života — neměl i zde všecku příčinu poslati takovou zásadu — do blázince? Pro *praktický život lidský* tato zásada i její výsledek se jistě nehodí — toho nejlepším důkazem je právě Tolstoj a velikolepý jeho boj v rozervané a nespokojené duši. Fixní idea o nerozumnosti víry, kterou má Tolstoj po příkladě mnoha jiných, buď obviňuje z »nerozumnosti« rozum lidský, upírajíc mu schopnosť poznati pravdy věroučné, nebo obviňuje z nerozumnosti čili z nepoznatelnosti pravdy náboženské. Obojí jest však bludno a nerozumno! Kdo totiž dělá »rozum« takovým pánem a velemocným činitelem, jako tito pánové, měl by mu důsledně připisovati schopnosť poznati nejen pravdy přirozené, všelijakými nástroji a pokusy s povrchu zemského vytažené, ale měl by mu připustiti zároveň i schopnosť, poznati pravdy *nadsmyslné* čili takové, kterých experimenty a instrumenty ani optickými, ani fysickými, vůbec žádnými mechanikami vystihnouti nemožno. Kdyby zajisté rozum náš neměl v sobě vlastní sílu a moc poznavací, nic by mu neprospěly všecky pokusy a instrumenty, které mu poznání pravdy jen *usnadňují*, ale *nedělají*. Pravda jest a zůstane vždy předmětem nadsmyslným, ovšem ve věcech obsaženým a z nich rozumem vybraným čili pochopeným. I přirozené pravdy, které konstatujeme instrumenty a pokusy mechanickými, i tyto fysické čili přirozené pravdy jsou a zůstanou *nehmotnými* a ve svých nejhlubších a nejvlastnějších útrobách duševními, tedy předmětem *rozumu* a ne instrumentů! Kdo upře rozumu sílu a moc poznavací vnitrnou (z rozumu přirozeně vycházející), upře mu vše, tedy i takové pravdy, kterých se rozum pomocí instrumentův a pokusů dodělává, jelikož všecky pomůcky ty nedodělají se žádného praktického výsledku u vyhledávání pravdy, nejsou-li řízeny a vedeny rozumem, jenž jich obratně upotřebuje a snáze pravdy dostupuje. Nejlepší nástroj v rukou nevědomce a nerozumy nic neplatí a ničeho

zdárného nezpůsobí; nejlepší experimenty nepřivedou rozum *nechápavý* a slabý k poznání nauky čili pravdy, pro kterou byly konány. Rozumu *musí* se tedy připustiti *vnitřní* vrozená poznavací síla čili mohutnosť, má-li se mluviti o vědě a experimentálním a mechanickém poznání. Je-li však rozum obdařen přirozenou silou a schopností poznávati *pravdu*, fysickou, dějepisnou, éthickou atd., proč by neměl míti schopnosti té, když jde o pravdu *náboženskou?* Což necítíme v sobě mocnou touhu poznati pravdy nadsmyslné a náboženské? Má býti tato přirozená touha v nás na plano? Není právě Tolstoj makavým důkazem přirozené touhy rozumu po pravdě nadsmyslné náboženské? *A pravdy* tyto, že jsou nepoznatelny, *že v sobě*, tedy ne ve své pravdivosti mají zásadu poznatelnosti? Kdo to může říci? Nikdo, zvláště ne *empirista*, poněvadž dle vlastního doznání nic o nich ze *svého neví*; vše jest mimo jeho obor a daleko nad ním. Je-li však tomu tak, — *neví*-li totiž empirista ze *své* vědy o pravdách nadsmyslných a neempirických ničeho, *kterak může »vědecky« o pravdách nadsmyslných něco tvrditi nebo upírati?* Co tedy znamená, když takový »vědec« mluví o »nerozumém« věření? Nepodobá se náš filosof slepému, mluvícímu o barvách, a hluchému, kritisujícímu zvučné melodie? Již tento negativní důkaz, vedoucí každého empiristu do sporu se *svým* vlastním principem a obsahující v sobě strašlivé argumentum ad hominem může dostačiti, aby opatrněji a skromněji vedli sobě páni vědcové, mluvíce o slepé a *nerozumné* víře! Avšak ještě větších chyb dopouštějí se neprozíraví odpůrcové naši, a doufáme, že zvláště Tolstého musilo by zajímati a k vážným úvahám o smyslu života vésti, kdyby si byl ujasnil, na čem a na kom zakládá se vlastně křesťanská víra a její nauka o smyslu života. Kdo *věří* a *rozličnými i vnitřními důvody jest v přesvědčení, že víra jeho obsahuje moudrosť a pravdu a vědění vševědoucího a neklamného Boha*, kdo tedy víru svou opírá o vědění a pravdomluvnosť Boží, musí říci, *že žádná věda neskýtá mu tolik jistoty a bezpečnosti v poznání pravdy, jako právě víra.* On proto srovnává pravdu ku pravdě, dělá závěrky, zkouší a třídí nejisté na jistém a vyloženém, vyvrací námitky, hledá podobenství a příklady a přirovnání, čímž vniká u vniterný obsah dotyčné pravdy: co jinde jsou experimenty, to zde zastupuje srovnávání, námitky, vyvrácení podobenství a jiná *zevnější kriteria*, dosvědčující hodnověrnosť a pravdivosť věci. Toto studium ovšem náramně obsáhlé, zajímavé, ale i těžké a pro duši naši blahonosné, zanedbávají laici naši téměř úplně, a proto je jejich »víra« pořád ve vzduchu a bez solidního podkladu. Neznajíce oblasti víry, ani jejích základů, ani pramenů, ani vlastností, ani předností, ani důkazův a mnohdy a priori zaujati jsouce proti všemu, co z víry jest a k víře vede, osvojují si názory a činívají výroky o víře, kteréž ukazují v hlavě původců svých strašlivé trhliny a propasti. Ať si páni odpůrcové jednou pro vždy dají říci, že bludno a *historickým* průkazům jest protivno domnívati se, *že víra naše* (myslím zde katolicism) jest *slepá* a o důvody rozumové nepodepřená. »*Vím*, komu jsem uvěřil.« volal již před mnohými sty lety Apoštol, a snažil se také dle toho v listech svých vždy *důvody* uvésti pro své učení neboli víru. A *sv. Petr* již *svého* času ukládal věřícím, aby byli *vždy* připraveni *obhajovati* své víry. Jest ovšem pravdivo, že víra *naše* nezakládá se na přesvědčujících slovech moudrosti lidské, ale také

jimi nepohrdá, jak viděti u sv. Pavla, jenž se dovolával starodávných spisovatelův a básníků, když mu se starými pohany činiti bylo. Ukázavše, že víra naše o tom neb onom předmětě plyne ze zjevení Božího, hledíme nejen podati *historický* vývoj této pravdy, nýbrž i *rozumový* čili filosofický, hledajíce proto důvody spekulativní, ethické, filosofické; vybírajíce vhodné analogie, příklady podobenství; dělajíce a vracejíce námitky, zkoumajíce důsledky a poměr k jiným *jistým* pravdám. Naše víra nejen tedy nezavrhuje náš lidský rozum, ale naopak předpokládá jej, a žádá od něho velikou námahu a práci. Vezměme na příklad článek víry o jsoucnosti Boží a přečtěme si o něm, co napsal o tom před mnohými stoletími *sv. Tomáš Aquinský* ve své bohovědecké Summě! Kdo smí říci, že tam z každého řádku neblýská lidský rozum a nemluví nejvyšší filosofie, jak ji vypěstovali starověcí výtečníci, v jich popředí *Aristoteles?* Čtěte si k tomu výklady moderních katolických učenců, na př. Dra *Česlava Schneidra* spis »Natur, Vernunft Gott«, — a uvidíte, pracuje-li v nich rozum, filosofie a moderní (*přírodo*)věda! Pravil-li *Baco Verulamský*, že jen slabé ochutnání (přičichnutí) filosofie vede snad k atheismu, ale ne hluboká a pravá věda, pravím též já, že neznalosť víry a všeho toho v ní, čemu my katolíci říkáme »motiva credibilitatis et credenditatis«, vede k mizernému názoru o »slepé a nerozumné« víře, nikoli však hluboké studium jednotlivých věroučných pravd. Ani jediného článku víry nemáme, jehož bychom nedovedli obhájiti a rozumně (neříkám: rozumově!) vysvětliti: i že mu můžeme i že mu musíme věřiti, nepředpojatému muži dokážeme. Kde dělá se rozum lidským »všemohoucím«, a kde ani jsoucnosť Boží ani pravda objektivní a na lidech nezávislá nic neplatí, tam ovšem nesnadno dokazovati. a to nejen nám, ale každému. Kdo je však tím vinen a kde hledati příčinu toho neúspěchu?

O všech těchto věcech, na nichž víra se zakládá a svou hodnověrnosť má, nemají moderní odpůrcové naši ani tušení. Celá jejich práce bývá v tom, že přečtou si několik filosofů s tendencí racionalisticko-náboženskou, ohřívají jejich bludné názory a opakují námitky, které z naší strany byly již stokráte vyvráceny. Při tom ovšem prohlašují páni odpůrcové sebevědomě, že tak hlásá věda i kritika, a my že máme pavědu a nekritičnosť. Jediný příklad s *Renanem* dostačiž! Tento muž nadělal v moderním vědeckém světě mnoho hluku a prachu svou kritikou biblických zpráv a svými »náboženskými« spisy. Díla jeho velebena jako výsledky nejlepší kritiky a vědy. A hle! *P. Denifle* při vhodné příležitosti řekl mu do očí, že nedovede starých rukopisů ani kloudně přečísti, neřkuli jich řádně a věcně dle kritických pravidel probrati. A Renan? Přesvědčen byl o nedostatečnosti své a o správnosti námitky Deniflovy tak velice, že chystanou práci . . .! Ale to jest snad jen literární episoda, která se skutečnému vědci může přihoditi: nikdo nevyniká ve všem. Dobře, ale, co jest nám říci, čteme-li o Renanovi u *Edvarda Roda*,[2]) že člověk, jenž jako kluk odpovídal na nejpřednější otázku celého lidstva »Co je pravda, a co je zlo a dobro« lehkomyslným cynismem »dobro je dobro a zlo je zlo«;

---

[2]) Eduard Rod: Mravní názory naší doby. Přeložili Fr. V. Krejčí a Jindř. Vodák. Sešit první. V Chrudimi 1894.

jenž prohlásil, že prý určitě nevíme, ani »je-li to *něco*« (totiž *dobro)*, jenž se posmíval střídmosti (!), která prý chce umravňovati svět, zapovídajíc lidem radosti života a slibujíc jim ráj, »jejž nedostanou«, jenž dovozuje svému žáku, (!!) že, ač třeba se rozhodnouti ve smyslu nejctnostnějším, »to neznamená ještě, že by *ctnost* byla něco *skutečného*«, jenž píše o »božské nevědomosti Ježíšově,« jenž hřích vyhlašuje maličkostí a člověka velebí (ovšem *člověka* s přítěží *hříchu!)*[3]) a svatým vyhlašuje, *ať věří cokoli nebo nic*, (Renan dí, »že lze býti svatým,« ať je jakákoli víra, kterou člověk vyznává, a i když žádné nevyznává!), jenž dí, že Pán Ježíš poskytuje co možná nejnápadnější podobné (!!) rysy s ním (totiž s Renanem!), a že »jeho« (totiž Kristova) theologie nepřipomíná v ničem theologii křesťanskou, ale chce pouze »ryzí bohoslužbu, náboženství bez kněze a bez vnějších obřadů, spočívající na citech (?) srdce, na napodobení Boha«, čímž konec konců založil náboženství, jež se tak asi vyrovná náboženství Renanovu (Viz u Roda str. 22.), ale daleko je za Markem Aureliem, tak daleko, jako »*císař filosof od neučeného tesaře*«; — co jest nám říci, že tento člověk Renan, jenž dobru, zlu, ctnosti, hříchu, Kristu i lidstvu se posmíval,[4]) sv. Františka Assisského bláznem, Kalvína světcem a Krista nevědomcem prohlásil, co jest nám říci, že tento člověk byl a jest vědcem, kritikem a vůdcem tak mnohých modernistů, dovolávajících se proti »dogmatům« náboženství a křesťanství? A čím nad Renana vynikají jiní výtečníci moderního světa? Oč je lepším Strauss, Hartmann Schoppenhauer, abychom našich domácích výborníků nepřipomínali? Nemá tato »věda« na svém čele Kainovo znamení? A přece se jí tolik lidí vzdělaných a inteligentních drží a proti nám ohání, jakoby z ocele byla a bez poskvrny, jakoby skuta byla v ohni vší moudrosti, neomylnosti a nejpokročilejší vědy! Říkává se: chce-li Bůh koho potrestati, raní ho slepotou. Co však říci, když slepotou raněný myslí, že jest obestřen září sluneční — modernisté říkají osvětou, pokrokem, vzdělaností a vědou, — a že ti, kdož slepotou zraněni nebyli, jsou úplně ve tmě a ničeho nevidí — moderna říká tomu: reakce, tmářství, klerikalismus, ultramontánství a jesuitství, — co tomu říci? Není to největší trest, kterým Bůh svět ztrestati mohl? (Pokračování.)

[3]) Viz u Roda na str. 20: »Ach, jak *dobrý* je člověk, pánové!... Hřích? Můj Bože, myslím, že jej shladím. Co jsou ty *malé* skvrny, jež třísní bílý šat lidstva? Lidstvo třeba posuzovati jen úhrnem obětivosti... Nedopatření (!), jimž propadne v chápání věčné pravdy, nemají významu.«

[4]) Rod na str. 15, kdež se píše, »že všechno to je tak povznesené..., že *obecný dav* nedovede k tomu dojíti.«

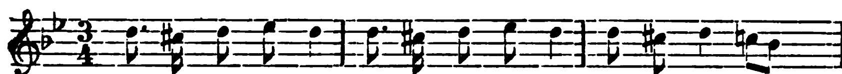

Zvukové malůvky v národní písni.
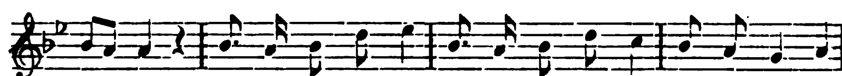
Z lidové dílny písňové.

Napsal Alois Hlavinka.

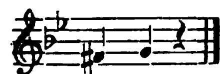
(Pokračování.)

Já tu ne - bu - du, vě - ru ne - bu - du, ne - bu - du tu

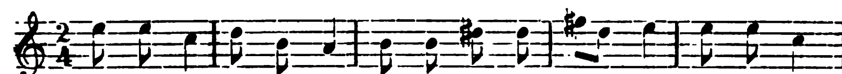

slou - žit: při - jde má mi - lá, hol - ka roz - mi - lá, bu - de po mně

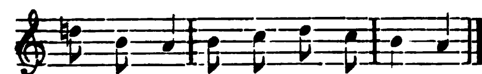

tou - žit. (Erb. č. 192.)

Je mu smutno, je ho teskno. Nezůstane tu, nebude tu sloužit. Je k tomu odhodlán pevně, uplakaně, vzdorně. — Ve druhé části písně se nápěv zpomínkou poněkud zjasňuje, na konec upadá v touhu.

Po - šlu ti psa - ní - čko, má zla - tá A - ni - čko, a - by - si
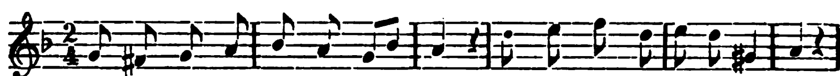

vě - dě - la, že si mé sr - de - čko.
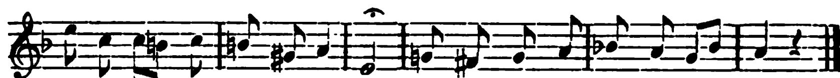
Vyhlídaj Aničko,
na Mezřickém mostě,
pošlu ti psaníčko
po rybárskej poště.

Nejedna rybinka
dolů vodú přešla,
neviděla sem jí,
co by psaní nesla.
(Suš. č. 408.)

Nastane jim rozloučení — ale ještě nehned. Ještě je nápěv veselý, ještě myslím ani srdce neví, co je loučení, — že je to těžká věc. Zatím ještě se domnívá, že psaníčko všecko spraví. — Možná však také, že je zpěvákovi docela jinak u srdce, než jak zpívá, že se přemáhá, že se jen dělá veselým, aby ji rozveselil — snad i jemu ústa zpívají, oči se smějí, ale od srdečka slzy se lejí.

Šo-haj, šo-haj čer-no-o-ký, ne-mo-ža ťa za-bu-dnu-ti;
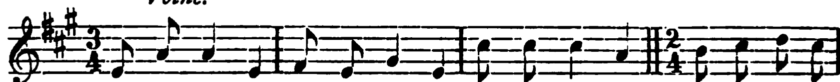

a-ni ťa já ne-za-bu-du, po-kud-kol-věk ži-va bu-du.

Ješče jednú na rozchodnú
vinšuju ti takú věrnú,
jako sem já tobě była,
vinšuju ti, duša moja.
(Suš. č. 486.)
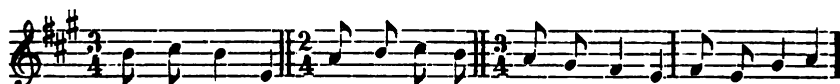
Přestal k nim chodit. Ona toho želí, však se nehněvá, ba přeje mu štěstí. — Jak by zapomněla? I kdyby ráda, — nemůže. Ty jeho černé oči ji jako jiskérky hřejí a svítí v srdci a nepřestanou — tak aspoň myslí — hřáti a svítit, »pokudkoli živa bude«. — Nápěv jest jasným zrcadlem srdce prochvělého slastným žalem: žalem o »šohaje černookého«, — slastí, že přece ráda naň myslívá. Snad se vrátí. Konec nápěvu ke slovům »pokudkolvěk živa budu« zvěstuje, že by život bez něho byl trudný, smutný.

Píseň z truchlé, balladické nálady:

Volně.

Bo-la je-dna sta-rá vdo-va, bo-la je-dna sta-rá vdo-va,
A tú ô-smu Ka-ta-rie-nu, a tu ô-smu Ka-ta-rie-nu,

se-dem sy-nov vy-cho-va-la, se-dem sy-nov vy-cho-va-la.
do dvo-ra ju slú-žit da-la, do dvo-ra ju slú-žit da-la.

Nedaj ma tam, stará mati,
bo tam l'udia všelijací.
(Slov. sp. II. 476.)

Matka přec ji tam dala na službu. »Mladý herceg« si ji zamiloval.

Mladý herceg strojí vojnu
a lúčí sa s Katkú strojnú:

»Zdráva buď, moja dušička,
nezabývaj na mužíčka.«

Všetci páni z vojny idú,
mladý herceg smutný ide:

všetkým kone poskakujú,
jeho smutne vykročujú.

»Otvor mamuš, otvor bránu,
nach uvidím Katarienu,

či so synom či so dcérú.«
‚Ni so synom, ni so dcérú,‘
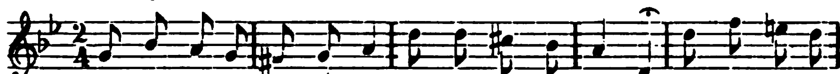
‚lež na kusy posekanú,
v šírom poli zahrabanú.‘

Mladý herceg nič nemeškal,
len do ruky dva nože bral;
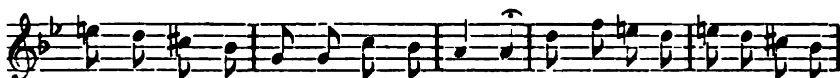
jedným nožom jamu kopal
a druhým si srdce preklal.

»Nach tu leží telo s telom
a tri duše s Pánom Bohom.«

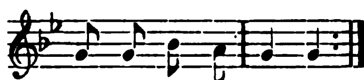
Andante

Ach Bo - že môj, Pa - ne môj, čo mám hrie-šna ro - biť? Po- hne - val sa

ten moj mi - lý, pre - stal ku mne cho-diť, po-hne-val sa ten môj mi-lý,
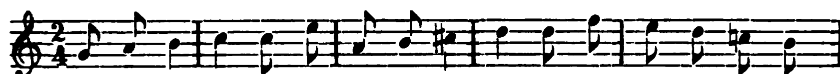

pre - stal ku mne cho - diť.

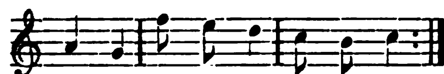
To by tak zle nebolo,
ale sa oženil,

[a tu našu vernú lásku
do konca už zmenil.]
(Slov. sp. I. 111.)

Zvoláním »Ach Bože můj, Pane můj«, ještě dosti klidným, probouzí se vědomí trapné pochybnosti a rozželeného srdce. — Konec 4. ťuku líčí mysl »hluboce« ponořenou v přemýšlení. Však velký bol a žal nedává mysli klidu a chvíle na přemýšlení. Ze stupňovaného nápěvu (v 1., 3. a 5. ťuku) lze viděti, jak svírá srdce víc a více, že výkřik bolesti vyšlehuje výš a výše.

Joj - da - na, joj - da - na, ne - pů-jdu za Já - na, rad - ši po Ju-

ří - čka, má čer - ve - né lí - čka.

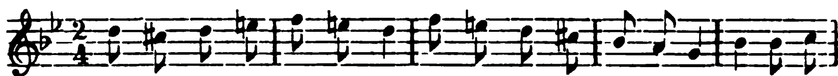
Jojdana, jojdana,
nepůjdu za Jána,

radši za Mikulku,
má tenkú košulku.
(Suš. č. 295.)

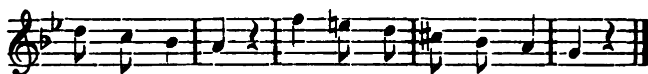
Je snad hezká, snad i bohatá, když si tak troufá vybírati. Nebojí se, že zůstane, že se nevdá. — Snad nemá dosti jemného srdce,

že si s čímsi srdcem tak zahrává. — Snad »Jána« — přec jen milého — jen tak škádlí. — Snad jí ta slova napadla jen tak mimoděk v rozmarné chvíli, k veselému kousku tanečnímu, a srdce ani neví, co ústa zpívají.

Zvolna.

Pri Preš-por-ku ver-bu-jú, tam som sa dal na voj-nu, ver-bu-jú
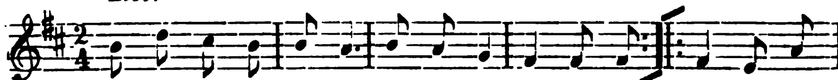

kaž-do-den-ne, dal som sa do-bro-vol-ne.

Pekný biely kabát mám,
šablu k boku pripínam,
pantalier povýšený,
to je mé potešení.

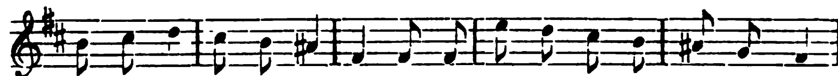
Keď mu šablu podala,
žalostne zaplakala:
»ach bodaj som ťa bola
ach nikdy nepoznala!«
(Slov. sp. II. č. 7.)

Když se na vojnu »verbovalo«, bývalo v hospodě veselo. Náš zpěvák to zvesela vykládá. »Dal se na vojnu« — ale již ho to rozcházi: udělal dobře? — co ho tam čeká? — komu tím způsobil žal? — — Nerad by se poddal trudným myšlenkám; opět si představuje veselé verbování: nápěv opět se vyjasňuje. — Však ne nadlouho. Při slovech, že »se dal dobrovolně«, srdce již jasně mluví, že toho »banuje« — a tím více, že snad ještě kdosi s ním.
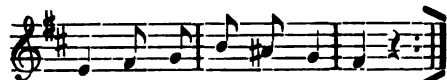
Živo.

Na-čo si sa, mi-lý, v so-bo-tu zver-bo-vau,
ej na-čo-že si-sa ša-bli-čke zra-do-vau,
čer-ve-ným

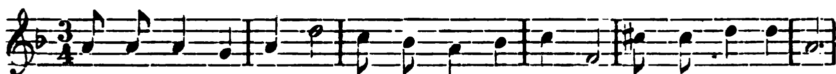
čiž-mi-čkám bie-lej ko-šie-le-čke, ej na-ro-biu si žia-lu

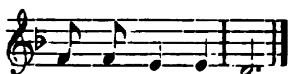

ej svo-jej fra-je-re-čke. (Slov. sp. II. 441.)

Šuhaj vzal sám na vojnu, »zverboval sa«. Dívča mu to zprvu povolně a klidně, jen tak jako z vesela vytýká. Čím více však načítává té vojenské dobroty a krásy, tím více ji to rozchází. V 5. a 6. ťuku žal se prohlubuje a stoupá: srdce se svírá, hlas se chvěje, slzy

se derou v oči. Brání se jim. — Nastává krise:
Ubrání se slzám? Šablička, červené čižmičky a bílá košilečka jest mu snad milejší než ona?! — A kde bude od ní, až to všecko bude míti na sobě?! — Ubrání se? Neubrání. — »Ej narobiu si žialu« — — již se k němu přiznává, a nápěv maluje táhlý pláč a mohutný nářek, jenž jest opět obrazem a ozvěnou vniterného bolu.

Jako polní kvítí
ve dně v noci svítí,
a pak uvadne,
do vode spadne.

A tak te děvečko
v růžovým věnečko,
také ovadneš,
do vode spadneš.
(Suš. č. 341.)

Jest to píseň staršího člověka. Nábožná mysl a moudrost života vystupuje v popředí. Srdce je chladnější; už se tak nevznímá popisem krásy, neb na ni pozírá zrakem klidným. Moudrá rada — pádná slova ve 3. a 4. tuku. — Zvláštní a nejvzácnější krásy se pozbývá hříchem. Tento moment se maluje v 5. a 6. tuku. — Konec je truchlý a vážný. Vyplač potoky slz, hledej ji kraj světa, až za mořem — nedopláčeš, nedohledáš se krásy panenské.

Velmi pomalu, zádumčivo.
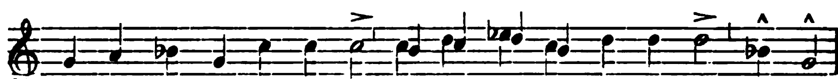

Zakášaj, zakášaj,
zakašajže rezko,
že sa ti uhybne
pri kose kosisko.

Kebych ja vedela
kde môj mily pije,
vera bých mu niesla
štyri pivonie.
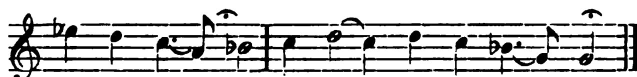
Štyri pivonie
a piaty tulipán,
že by mi narástol
do rána veľký pán.
(Slov. sp. II. 359.)

Jak v textě tak v nápěvu se líčí v jemnou touhu rozkvetlá mysl dívčina. Rosy by mu donesla — jak vzácný dar! Vzácný dar

však jen osobě milé a vzácné. — Jak jemně poeticky jeví se tu nálada srdce i pouhým slovem, a nápěv mistrně ji doličuje. — Redakce »Slovenských spevov« píše: »Zvláštne krásny nápev. Zádumčivá, originálna »trávnica«.

Pod na - ší - ma o - kna - ma, pod na - ší - ma o - kna - ma roz - ma-

rýn pro - kví - tá, roz - ma - rýn pro - kví - tá.

Pod našíma oknama
rozmarýn prokvítá;
chodívá k nám šohajko,
ode mňa ho pýtá.

Nepýtaj ho ode mňa,
ode mňa od saméj;
lež ho pýtaj od otca,
od mamičky mojéj.

Já mám takých rodičů,
co m'a rádi majú,
prídi ku nám šohajko,
oni m'a ti dajú.
(Bart. II. st. 117.)
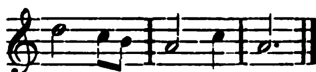
Text písně mluví zde sám velmi zřetelně. Jak těsně souvisí slovo se zvukem, viděti nad mnohé jiné jasněji v této písni, neboť nápěv by právě bez těchto slov velmi tratil významu a krásy. — Ze slova i z noty vane nelíčená něha a dětinná nevinnost.

Či's ne - byl do - ma, či's kr - mil ko - ňa, či ti ma - ci - čka ne-

da - la? a - le - bo ci in - ša, ta dzě - vu - cha mil - ša ce - ste - čku

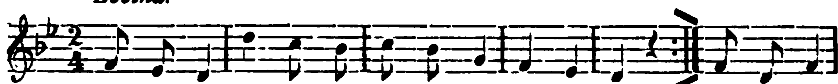

za - stu - po - va - la. (Suš. č. 240.)

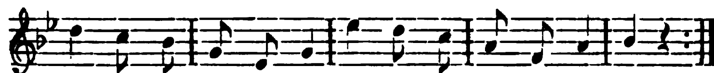
Nebyl u nich. — Proč ale?

Nebyl doma, či krmil koně? To by ještě nic nebylo. — Nedala mu matička? To by již bylo cosi, aby se srdce znepokojovalo. — Či snad jiná mu zastupovala cestu?! To už by bylo zle, velmi zle! — Ta dzěvucha milša!« — Žárlivosť stoupá a zdouvá srdce. — Nápěv to výrazně maluje, zvláště stupňováním (v 1., 5. a 9. ťuku.)

Zvolna.

Čo-že tak ža-lost-ne sl-zy ro-níš, mi-lá?
Čo sa po-no-su-ješ, ho-lu-bien-ka si-vá? A zdaj mo-

ja vi-na je to-mu prí-či-na, du-ša mo-ja?

Nie moja, nie tvoja, ale mati moja
lásku nám závidí, nedá nám pokoja,
vždy nás rozlučuje, zomriet nám vinšuje, duša moja!
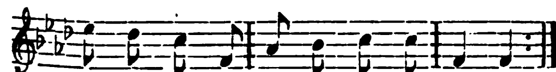
Veď je to pekná vec, keď nás láska viaže,
ved nám to pan farár vel'mi často káže.
Pred oltár pôjdeme a svoji budeme, duša moja!
(Slov. sp. II. 524)

Ona pláče, on neví proč?! — Nápěv maluje z počátku jemný soucit. — Tu mu náhle napadá, že snad je sám tomu příčina?! — Srdce měkne — nápěv ještě více jemní.

Adagio.

Po-vedz-že mi, po-vedz, ze-le-ný bo-ro-vec, či môj

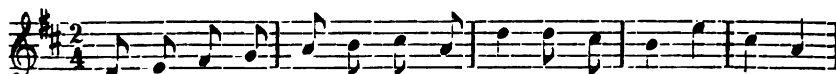

mi-lý prí-de na ve-čer od o-viec?

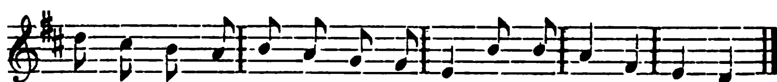
Príde mi on, príde
na vrannom koníčku,
priviažem koníčka
o našu jedličku.

Tá naša jedlička
pekne narastená,
jak vo dne tak v noci
vždycky je zelená.
(Slov. sp. I. 470.)

Jest u ovec na salaši — tam daleko — již od kolika neděl — a neviděli se. Snad přijde dnes? — Touha trudná, až truchlivá. — V tom padá do srdce paprsek naděje — počíná se těšiti a tušiti, že přijde — a tím paprskem hned se zjasňuje i nápěv.

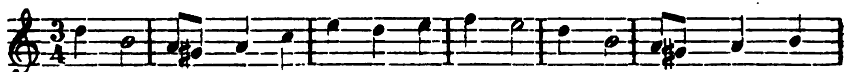

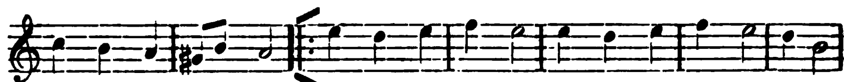
Má mi-lá mně ve-po-vi-dá, já hí ve-po-vím spí-še;
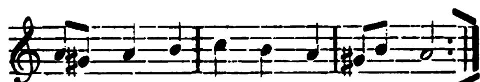

Napsala mně cedolenko
aj stříbrem zlatem psanó,
diamantem protkávanó,
abych chodil za ňó.
(Suš. č. 339.)

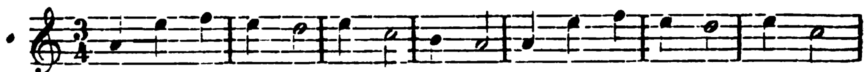
Vypovídá mu. — Jiný by truchlil, naříkal, jiný by vyhrožoval, jiný zuřil, — jak by kterému kázalo srdce, nesla povaha. Tento nic si z toho nedělá, jest veselý jako prvé, — jen o to mu jde, aby hanba trpné výpovědi nebyla na něm. Snad jest i trochu lehkomyslný, snad po chvíli teprve, až ho to rozejde, změkne mu srdce, snad je šohaj švarný a má štěstí u děvčat — troufá si. — — Snad je to všecko jen tak na oko, aby se »děvče černovoký« leklo a nevypovídalo. Snad se mu ty černé oči již hlouběji zahleděly do srdce, nežli sám myslí. — To stříbro a zlato, je-li pak též pravé? I ty diamanty jsou jaksi podezřelé, velmi podezřelé.

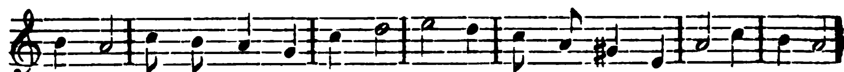

Nápěv písně byl původně pouhým tancem. Skladatelka slovné části dobře vypozorovala jeho náladu a vycítila jeho duši — zármutek a vzdornou hrdosť — a oděla ji příhodným slovem.

Milovalach cě z upřimnosci,
podezřelach cě v něpravosci;
pomni synku, pomni na to,
že cě pan Bůh stresce za to.
(Suš. č. 255.)

Měla ho ráda z upřímnosti, ale jej podezřela z nepravosti — snad z neupřímnosti, z nevěrnosti? — Nevytýká mu to zrovna a prudce, nýbrž mírně, šetrně, podmínečně: jsi-li zlý, naprav se, neb jsem si umínila, abych tě zanechala. — Nápěv napřed mírný a vlídný — při slovech o opuštění nabývá přesné opravdivosti až strohé vážnosti. Vše jde doopravdy — jak upřímnost, tak výpověď, tak hrozba Bohem, že ho stresce — a vše pochází ze srdce něžného, dobrého, ctnostného.

(Pokračování.)

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti“.

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal Josef Flekáček.

(Pokračování.)

Ústav poskytuje dětem veškeré pohodlí. Jsou zde rozsáhlé, vzdušné a prostranné dílny, kde pracují obuvníci, truhláři, rytci, typografové; vedle dílen mají svá obydlí dílovedoucí, t. j. mistři, kteří chovance učí řemeslu a za po řádek v dílně jsou zodpovědni. Veliký dvůr podoby obdélníka vrouben je kolem stinným stromovím, a užívá se ho jako místa k různým prostocvikům a tělocvičným hrám; zde oddávají se chovanci pod širým nebem ve volné prostoře bujné veselosti, a kdo je tu kdy viděl, věru že by neřekl, že jsou to z bídných nejbídnější. Mimo tento veliký dvůr jsou zde ještě dva menší, též stromovím porostlé, kde hrají si osiřelé dívky; je-li však počasí nepříznivé, jsou tu dvě dlouhé, kryté, volné místnosti, podobné našemu sklennému bazaru na Příkopě, kde chovanci provádějí různé hry na zotavenou. V pěti místnostech jsou třídy, kde se chovanci učí obyčejným učebným předmětům, předepsaným obecné škole; náboženství a náboženským cvičením však věnována zde větší péče, nežli na školách státních. Ředitel, kněz Karel San Martino, obývá skrovný pokojík, hned vedle jeho bytu jsou tři místnosti administrační. V přízemí je prostranný chrám Páně se sakristií a velikým kůrem, kde jsou chovanci denně přítomni mši sv., večerní pobožnosti, kde přijímají sv. svátosti; zde též časem při slavných příležitostech odrostlejší provádějí slavné figurální mše; orkestr i hlasy obsazeny jsou výhradně buď dosavadními, buď bývalými chovanci, kteří se v ústavě v hudbě vycvičili. V takových dnech bývá do kostela »dětí Prozřetelnosti« veliký nával, a mnohý zámožnější, dojat jsa vznešenou

pobožností, obmyslí při té příležitosti darem opuštěné sirotky. Veliký sál proti vchodu do ústavu slouží jednak za shromaždiště všem chovancům při zvláštních příležitostech, jednak vyučuje se zde hudbě, a může se říci, že skoro každý, do ústavu přijatý, má hudební nadání; právem považuje kněz Karel San Martino hudbu za veliký a vzácný prostředek vychovatelský, a proto ho hojně užívá. Vedle tříd a krytých místností na tělocvik a hry je podlouhlá a pohodlná jídelna. Chovanci ústavu San Martinova vesměs vyhlížejí dobře, mají zdravou barvu, veselý pohled, liší se tedy od mnohých svých soudruhů velmi podstatně — jeť obecně známo, že děti, hromadně vychovávané v internátech, vypadají chorobně, že jsou pleti prosvitavě žlutavé, je viděti na nich, že jsou chudokrevné; červené líce je pravou vzácností.

Martino velmi dbá toho, aby jeho chovanci mimo učení i hojně se pohybovali a pracovali, pak jim chutná jíst i spát, a nemohou se státi chudokrevnými a následkem toho později obětí neúprosné tuberkulosy. Ježto by pouhé prostocviky a tělocvičné hry nestačily, zaměstnáni jsou chovanci pod vedením a dozorem zkušeného zahradníka v zahradě. Sázejí, ryjí, okopávají a zalévají zde, sbírají housenky, česají ovoce, ošetřují květiny, stromy, keře i záhony, a to jim poskytuje dosti práce do pozdního podzimu. Zde mají též dosti příležitosti pozorovati Boží přírodu, učiti se přírodopisu na dílech Božích, ne z mrtvé knihy, ze zaprášených herbářů a vyschlých škatulek; mají tu školku i oddělení důležitých hospodářských a průmyslových rostlin, tak že — ač obyvatelé velikého města — mají příležitosť poznati a pozorovati to, co měšťáci málokdy vidí a čemu nerozumějí, přijdou-li někdy na venkov. Chovanec ústavu San Martinova vchází do světa, do praktického života, úplně ostřílený, abychom populárního toho významu užili: je dobrý křesťan a katolík, neboť od okamžiku, kdy přijat byl do ústavu, veden jest k Bohu a vychováván na neomylných základech sv. náboženství katolického; umí všecky předměty, jimž učí se na školách jiných, je vzdělán hudebně a neštítí se i práce tělesné, poněvadž ji umí a byl k ní veden. A to má pro život nesmírnou cenu, neboť vidíme to zde, na našich českých dětech, že na př. mnohá dívka, jež byla ve třech třídách měšťanské školy, považuje se již za Bůh ví jak vzdělanou a za obyčejnou práci se stydí, jakoby se pro ni nehodila. Chovanci ústavu nosí pracovní stejnokroj: volné kalhoty, zapjatý kabátec a pohodlné střevíce; dlouhých vlasů míti nesmějí, jsou, jak říkáme, »na polovic« ostříháni. Z dílny rytců vycházejí namnoze dovední umělci; typografové jsou hledaní, a přední firmy milánské berou vyučence odtud; truhláři, obuvníci a krejčí vycházejí odtud do celé Italie a ne jeden z nich dodělá se zajisté samostatného postavení a vlastního závodu — s vděkem bude vzpomínati na katolickou dobročinnosť, bez níž byl by ztracen býval. Zvláště tklivý je pohled na chovance, jichž vychování bylo roku 1894 v ústavě ukončeno, a kteří zde meškali od začátku jeho založení, od r. 1885. Jsou v ústavu dozorci a učí jiné, menší, nedávno přijaté dítky — při tom však jsou živi z vlastního výdělku, pracujíce v dílnách jako pomocníci. Mnohý z nich, přijat jako slabounký, opuštěný chlapeček, má nyní již slušné kníry, a nikterak se mu nechce milený mu ústav opustiti, ač by se již nikde o živobytí strachovati nemusil.

Leč péče šlechetného zakladatele ústavu nepřestala na tom, zabezpečiti budoucnosť některým přijatým chovancům pouze na základě tom, že se vyučili řemeslu. Byliť přijati mnozí, kteří ukázali krásné nadání ke studiím. San Martino nebyl přítelem frase, že toho neb onoho je »na řemeslo škoda«, nebo že k řemeslu dostačí i slabě nadaný, ale uznával, a to zajisté právem, že mnohý zcela patrně jevil, že by z něho byl lepší student nežli švec nebo truhlář, právě tak, jako zase jiný jevil docela zřejmě, že z něho bude dobrý krejčí, ale student ne. Dobrý kněz nerozmýšlel se dlouho: když ústav trval sedm roků, r. 1892. založil v ústavu studijní odbor, jak pravil též proto, aby, dá-li Bůh, ze studujících vznikli noví učitelé, profesoři, kněží atd., kteří by byli následovníky a pokračovateli jeho v pracích na ústavě, až pro stáří se nebude moci ústavu již věnovati, nebo kdyby ho Bůh uprostřed práce samé k sobě povolal. Nejnadanější chovanci ústavu tedy studují a opravňují k nejlepším nadějím. Navštěvují gymnasium, a ústav jim poskytuje vše, čeho k životu a studiím potřebují.

Pravili jsme, že se objevilo tolik opuštěných dětí, že je ústav všechny přijati nemohl. Ale i tu se o ně postaral San Martino a to tak, že byly odevzdány na vychování jinam. Tak na př. roku 1885. až 1894. odevzdal ústav 63 dítky dobrým a osvědčeným rodinám; 56 dětí dal příbuzným toliko na čas, pokud se buď porušené mravy dětí nenapraví, nebo místo v ústavě neuprázdní, 23 děti odevzdány byly příbuzným rodičů k úplnému vychování; tři hoši posláni na venkov rolníkům, poněvadž jevili zvláštní chuť a píli ku pracím zemědělským; o 24 dětech se ústav přesvědčil, že úplně opuštěny nejsou; 36 dětí byl ústav nucen vyloučiti, poněvadž by všecky jiné kazily — konečně v letech 1885.—1894. zemřelo v ústavě šest dětí, což je zajisté velmi nízký počet úmrtnosti.

Snadně se napíše: tolik a tolik dítek odevzdáno příbuzným atd., ale provedení nebylo tak snadné. Co tu bylo často psaní sem a tam, dlouhého vyjednávání, dorozumívání atd., než se to »odevzdání« stalo skutkem! A při tom převzal ústav protektorát nad takovými externisty, dozíral k nim, přesvědčoval se o nich, jak se jim vede, jsou-li v dobrých rukou, jak se chovají, a přispíval peněžitě k jejich vychovávání. Daliť tedy tito externisté hodně práce, jak jejich umístění, tak míti je v opatrnosti, i když šťastně umístěni byli.

Ústav přijímá děti od 6—14 let, jsou-li zdravé, nestižené totiž chronickým nebo nezhojitelným neduhem. Při tom však se vyžaduje, aby existovala nějaká vhodná osoba, jež by se zaručila, že je přijme zpět, kdyby pro nějakou podstatnou příčinu byly z ústavu propuštěny; z ústavu odcházejí po dokonaném osmnáctém roce věku, nebo i dříve, jsou-li způsobilé, aby si vezdejší chléb svůj vydělali; jinak se propouštějí jen pro hrubé, mravnosť a povahu ostatních chovanců porušující poklesky. Výdělek chovanců, pokud pracují v ústavě, patří z polovice jim, z polovice ústavu. Jinak vydržuje se ústav příspěvky dobrodinců, legáty, dary a příspěvky členů (zakládajících 300 lir jednou pro vždy, neb ve třech ročních lhůtách po 100 lirách) a jiných, kteří platí denně 5 centesimů, nebo jeden centesimo alespoň po celý rok.

Dobrodinců má ústav dosti; veliká část jich patří k duchovenstvu katolickému. Kdo ústav jen jednou viděl a poznal, a je-li jen trochu zámožný, neodolá, aby mu příspěvek nevěnoval.

Sotva že nastoupil J. E. kardinál Ferrari roku 1894. na stolec arcibiskupský v Miláně, hned měl příležitosť seznámiti se s ústavem »dětí Prozřetelnosti«. Pokřtil zde v sobotu, dne 17. listopadu r. 1894., ony dvě osiřelé, dosud nepokřtěné dívky, jimž královna při své návštěvě slíbila býti kmotrou. Při vznešeném církevním výkonu zastupovala ji markýza Belgiojoso; královna darovala jim spořitelní knížky a uvolila se zaplatiti veškeré výlohy po celou dobu jejich pobytu v ústavě a postarati se o ně, až odtud vyjdou. Jeho Eminencí prohlédl celý ústav s velikým zájmem a napsal do pamětní knihy tato slova: »Velmi jsem potěšen, že jsem navštívil zbožný ústav u příležitosti udělení svátosti sv. křtu dvěma dívkám, jimž se vzácnou blahosklonností byla kmotrou Její Veličenstvo královna. Prosím Boha, aby blahodárnému ústavu požehnal, aby žehnal jeho velikodušným dobrodincům, chlapcům i dívkám, kteří zde nalézají křesťanského vychování.« — Od chvíle té byl i J. E. kard. Ferrari velikým dobrodincem ústavu.

Blahodárné dílo San Martinovo neslo však ovoce ještě mimo Milán. V pondělí dne 5. října r. 1896. konal se v Teatro Scalvini ve Florencii prvý sjezd pro blaho opuštěné mládeže, a hlavní slovo zde měl šlechetný lidumil a kněz Karel San Martino. Kladl kongresu na srdce, že je nejen věcí katolické soukromé charity, ale přímou povinností státu, starati se o mládež zanedbanou a opuštěnou. Uváděl ze svého bohatého pozorovaní a ze svých přehojných zkušeností takové příklady a doklady, že vzbudil bouři největšího souhlasu a těšil se vůbec pozornosti celého sjezdu jako první osoba. Výmluvností svou uchvátil celé shromáždění k frenetickému potlesku, a učiněno usnesení, aby dle vzoru »Ústavu Prozřetelnosti« zakládány byly ústavy po celé Italii. (Dokončení.)

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování.)

II.

Bylo léto, plné léto, jaké se nám tu na horách rozvíjí na krátko sice, ale v plném jasu. Takové léto, ve kterém se nám zdá, že, klesne-li soumrak na hory, jenom jaksi nám jej vystřídá noc téměř jasná, kteréž stíny nejsou tmavými, ale jenom šerými, noc plná svitu luny a hvězd, jichž lesk ustoupí záhy rannímu úsvitu. A nejsou tichy ty noci na horách, lesy zdají se býti sice pohříženy v dřímotu, a lehce lehounce jen pozachvívá vítr větvemi, šplouná vlnami rybníků, čeří běh potoků. Ale v lesích jest živo, drobní noční dravci vycházejí na lup, noční ptáci veslují vzduchem

mohutnými svými perutěmi, a houkání jejich rozléhá se tišinou. Suché větve chrastí pod kroky srnců i krále lesů jelena, vycházejících na pastvu.

Ani v polích není ticho, zurčení pramének, sykot hmyzu, čeření obilí, vše pojí se v souzvuk, v melodii tak sladkou, že člověku ji chápajícímu šíří se ňádra i srdce.

A tomu, kterýž probdívá noc v žalu a utrpení, zalehne ten souzvuk letní noci snad ještě žalněji v duši a rozpoutá ještě více struny bolesti.

V samotě na Martinci ulehli všichni večerem ku spánku.

Jsou ve stavení sami domácí, jen čeledín Petr, kteréhož přijal hospodář po úmrtí Martinově, jest cizím. Dlí však na samotě již čtvrtý rok, zvykli mu všichni a jsou s ním spokojeni.

Nedbalo se na Martinci nikdy, která práce hodí se pro muže či pro ženy, nevázali se časem, pracováno třeba při měsíčku, a pomohli-li mužští při práci se lnem a o zelí a řípě, sekly ženské ve žních hrabicemi a při vázání chopily se roubíků.

Petr zvykl si na ten řád a byl záhy jako doma. Nevycházel ani z počátku mnoho do dědiny, nedbal o schůzky a skamarádil se se starým hajným Kučerou, k němuž docházel do hájovny.

Hajný byl vdovcem. Ženil se pozdě, a když mu žena po roce umřela, nedbal o druhou svatbu. Říkal, že svoje potěšení nedostal, a to, co dostal, že zase ztratil. Hospodařil se starou jakousi tetkou. Petr se hodil k němu, byli oba nemluvové a vydrželi beze slova sedět pohromadě a kouřit.

Stará tetka Kučerová, které říkali na Martinci »hajná«, smávala se těm dvěma mužským, že prý mají jazyky jenom pro kouření.

Petr přišel večer z hájovny, obešel stavení a ulehnul v maštali.

Bylo na Martinci tak ticho, tichounko. Měsíc ozařoval okna a stlal bílé pruhy svojí záře po podlaze a nábytku.

Ve veliké světnici, kde spal na společném loži pantáta se ženou, povstala tato s lože, sesunuvši se tichounce, aby manžela neprobudila. Oděna je v košili a krátkou modračku, na hlavě má uvázaný pestrý šátek. Šňůry granátů, na nichž zavěšena stříbrná medailka s obrazem Matky Boží, otočeny jsou kolem krku. Spadají až na ňádra, před málo ještě lety udržovaly se pěkně pod lalouškem, nyní od smrti synovy zhubnula statečná jindy panímáma znatelně.

Povstavši přiblížila se k oknu, kterýmž přehlédla kus planiny, za níž zvedal se les, a pokleknouc vroucně se modlila.

Měla kolem rukou otočený růženec, s nímž denně uléhala, a nyní políbila křížek a propouštěla kuličky jeho mezi upracovanými prsty, pološeptem spojujíc slova vroucí modlitby, při kteréž jí slzy kanuly po tvářích.

Snad chřestot růžence probudil sedláka, snad nespal tvrdě, obrátil se na bok a zavolal ztajeným hlasem, by nevzbudil dceru, vedle ve přístěnku spící: »Ty, panímámo!«

»Taky nespíš?« vzdychla otázkou panímáma.

»Ba ne. V takovéhle noci ten měsíc nedá člověku spáti. Nekleč tam u okna, pojď si aspoň lehnout, ať tomu tělu odpočineš. Jseš taky udřená za celej den,« zahovořil Martinec.

»V posteli je mi ještě hůř. Pořádem musím hlídat na to okno, jako tenkrát — víš pantáto. Pořádem čekám, kdy zabřinčí sklí a

u okna se postaví černý stín — ó ty můj Bože, zrovna se mně zatmívá v očích, když si vzpomenu. A to se člověku nejlepší modlitbou odlehčí. Ten bolestnej růženec — to je moje potěcha. To pomyšlení, jak Matička Boží pro svého Syna trpěla — a byl to přece Spasitel světa, mně dá vždycky zasejc trochu síly. S tím bolestným růžencem si jí nejlíp požaluju. Rozárka a Maruška to taky říkajou,« pravila panímáma.

»Že vy ženský nemůžete o ničem mlčet. Co je pochováno, to je pochováno. Slyšíš, panímámo, mlčet máte, ať Cyrilka a Josef nezvijou, jaky to trápení ukrejváme tolik let. A nejen trápení, i haňbu a hřích.« Sedlák spustiv nohy s postele, opřel ruce o kolena a zavzlykal.

»Nemluvíme o tom nikdá, jenom se v trápení utěšujeme. Rozárka umí tak krásně z postily a ze svatýho písma vykládat o potěšení v zármutku, že mi to někdy i kostel nahradí. Maruška taky ledacos zkusila a viděla, jak lidi zkusili, tak taky dovede to trochu rozmluvit. Jen se tak povídá o tom zármutku, jak je na světě. To děvče se k tomu usměje a chce radějác slyšet o poutích, tanci, svatbách a těch vyraženích. A s tím poutem na Velehrad mně pořádem trápí,« panímáma usedla na lavičku u okna a promlouvala tak volně, že bylo znáti, jak je ráda, že nebdí sama v té noční chvíli, která byla pro ni tak bezútěšnou.

»Tak s ňou jeď. Zjednám vám; pěšky bych tě nepustil. Podívej se k svejm lidem, navštiv bratra, navštiv sestry. Přijdeš na jiny myšlenky,« navrhoval pantáta.

»Ba ne, pantáto zlatej. Nechcu do svýho kraje; zvykla jsem tady a zasesklo by se mi třeba i jenom v pár dnech. A pak ten domov bez rodičů už nejni jak bejval. Darmo bych chudáky nebožtíky rodiče, Pán Bůh jim tam odpusť, vzpomínáním a lítostou v hrobě zdvihala. Všecko by tam na mne padalo. A co se svejma lidma? O čem je povídat? O tom našem trápení? To bych nepovídala a tím vopakováním těch postavenejch lží darmo hříchů na dušu přidělávat.« Panímána zkormouceně pohlížela do okna.

»Už ty hříchy poneseme za to naše nešťastny dítě, aby mu Pán Bůh na věčnosti ulehčit ráčil,« řekl Martinec.

Chvíli bylo ticho. Tu zaštkala panímáma a pantáta pozvednuv hlavu řekl: »Nech pláču, panímámo, a pojď si ulehnout, pojď. Zejtra je zasejc den, zase práca a brzy tě potěší Josef, dojede na prázdniny. Bude ho plny stavení, těším se na něj.« Pantátovi přeletěl osmahlou tváří zásvit veselosti.

»Kdy pak mu povíme?« tázala se panímáma. Těžce, pomalu drala se jí ta otázka z úst.

»Až před primicijou,« řekl pantáta. A zase přeletěl zásvit radosti pochmurnou jeho tváří. »Vidíš, panímámo,« pokračoval, »včil jsu tomu rád, že jsem Josefa ze študije do tej selsky dřiny nestrhnul. Bude slouhou Páně a obětuje za nás, svý rodiče, a celou přízeň nejupřímnější modlitbu. A tady na Martincu bude snad jinýmu rodu lepší štěstí sloužit než Zalákovejm Martinci ale zůstanou, a zůstane zde ta pravá selská, horácká krev.«

Pantáta Zalák byl na tu selskou krev vždy jak náleží pyšným, nu, tak pyšným, jako všichni Martincové na to svoje staré hnízdo.

»To jsem snad já to neštěstí sem na samotu donesla, že jsem zde tak po ty naší Hané tesklívala a Bože mne netrestej, pro trochu zimy a větru se obávala příchodu Hancikristova,« zanaříkala panímáma.

»Ty ne, ty dušo upřímná, to by bylo moc trestu za to nepatrny provinění. Je-li to trest Boží, je za jiné. Ale jářku, nač hledat Boží trest tam a v tom, co lidi zavinili, hřešíce proti Božímu přikázání? Nemluvme o tom, panímámo! Starejme se radějác, abysme sem dostali hodnýho člověka za zeťa, pořádnýho pantátu pro dceru,« pravil pantáta.

»Je ještě čas, pantáto. Cyrilka je mladá, ještě jí nejni vosmnáct, je to ještě takovej blázinek, někdy aby člověk na ňu skoro vzal metlu. Až po primiciji, pak až budeme říkat synovi: náš panáček, aby mohl sám sestřičce štolu ovinout kolem rukou. Ta radosť, dá-li se mně ji Pán Bůh dočkat, mně pak snad dá zapomenout na to všecko trápení! Jen huž včil o tějch vagacích, až náš pan majstr dojede, se s ním potěším.« Přes panímáminu tvář také přeběhnul takový zásvit radosti.

»Tetka Rozára ta bude taky na kraju v ráji, až tu bude mět nastávajícího panáčka. Ten se jí zase navynakládá z písma svatýho, o svatejch mučenících. Sám se kolikrát divím, že takovej učenej, študýrovanej člověk má trpělivosť s takovou sprostou ženskou se vobírat,« řekl pantáta.

»Ba právě, proto z něj bude kněz podlevá srdca Božího, že má tu svatou trpělivosť a poučuje nevědomý a sprostý. Však on náš pan majstr i s tetkou Maruškou, která zasejc míň o pobožnosti ví a zná, po cely hodiny vykládá a hovoří, ba i ty pastvice, ty Petrolíny, si všimne. S Cyrilkou si zasejc zaštveračijou. A do hájovny dojde, nic se za ty chudy sousedi naše nestydí. Včera se hajná ptala, jestli už mu přináleží líbat ruku, loni že se jí toho pořádem ubraňoval,« panímáma již se rozhovořila radostným názvukem, těšíc se na milého syna.

»Ty hajnýho lidi nemám nikdá rád, ale co platno, na ty samotě v sousedstvu už jich musí člověk snést,« řekl pantáta temně. »A potom —,« vzdychnul.

»Pantáto, lehni si a usni si ještě. Já vyjdu, nebude daleko do dne, dám tomu malýmu zvířectvu, musím si schystat ňáky ty kuřátka a kačky, abych měla, až nám pan majstr přijede,« pravila panímáma a sejmouc s bidla nad kamny delší kanafasku a plátěný lajblík, oblékala se. Pak vyšla ven a klapot pantoflí po síni věštil, že ubírá se do šupny, kde měla mladou drůbež.

Za chvíli klaply druhé dvéře, a na dvoře ozval se trochu šápavý krok; vstalať také Rozárka a v úsvitu spěchala k hlavnímu stavení, by opatřila krmnou drůbež. Činila tak po řadu let, od mládí.

»Co pak dnes už vzhůru?« podivila se, spatříc švakrovou, která v rozličných posadách a budlinách menší i větší opeřence zrním a míchanicou podělovala. Teprve dodala: »Dej vám Pán Bůh šťastny dobrýtro!«

»Dej to Pán Bůh, tobě taky. Nemohla jsem spát, však víš, blíží se svaty Máří Majdaleny, a to je nešťastnej den, člověk ho cejtí v těle i v duši, do ty modlitby se tlačí a srdce stiskuje,« vzdychla panímáma. Tykala Rozárce jakožto svobodnici.

»Ba věru, půjdeme zasejc letos všecky k svaty zpovědi, ku správě Boží: i Cyrilka i Petr i pastvica,« řekla Rozárka.

Povzdychla a počala zpívati: »Minula noční hodina.«

Panímáma přizvukovala.

Šeřilo se, měsíc zašel a bylo skorem temněji než v noci.

Čeledín Petr vstal a poklízel voly.

Obě ženy zašly do kravína, a po chvíli došla za nimi i panímáma Maruška, která v domě bratrově se činila, seč byla. Byla ještě statná a silná, pravá to horačka. Černé, kudrnaté vlasy málo jen prošedlé draly se jí zpod tmavého šátku na vysoké čelo, a oči jiskřily jí jasněji než Rozárce, která mnoho plakávala.

»Což jste dnes tak brzy vstala?« ptala se švakrové. »Já jsem se zbudila přede dnem, zaklímala jsem si na zahrádce včera odpoledne a pak jsem nedospala. A vy jste již šukala po žundru.«

»I šla jsem k tomu zvířectvu, to víte, čím víc to člověk krmí, tím víc to roste. Aby měl ten hoch či jako náš majstr něco k zakousnutí, až přijede,« řekla hospodyně.

»Pravda, tak v tejdnu ho tu máme na to vagací. Přijede. To bude radosť,« těšila se Maruška a jaksi zamyšleně dodávala: »Ejnu, budete to mět pěknou zásluhu před Pánem Bohem, že jste mu dítě a včilka jářku jedinýho syna vobětovala. Já se mrzím, co na hlavě vlasů mám, že jsem na to nepřišla, dát z mejch čtyrech Svojanů některýho na tu študiju. Ale kde pak ti a knížky! Koňa a bič, rádlo a vůz! No, jsou hezky usazeni a můžou třeba svejm dětem vejš nad ten selskej chomout pomoct.«

»Však se Josef — jako pan majstr! tenkrát lekl, když pantáta myslel, aby zůstal doma ze študijí, když před šesti lety přijel na to vagací a slyšel, že Petr umřel, a že on bude na Martincu sedlačit,« vzpomněla Rozárka.

»Dobře, že jsme to tenkrát pantátovi rozmluvily. Ten hoch je má celá radosť, věřte mi, upřímny švagřičkovy, že mu víc přeju snad nežlivá Cyrilce. Co myslíš, Rozárko, není to hřích?« tázala se hospodyně.

»Ale kde! To už je to mateřský srdce tak stvořený. Dcera dostane muža, bude s ním a se svejma dětma víc za jedno, nežlivá s rodičema kdy bejvala, a ten syn, ten vám matce bude do smrti pro největší radosť a česť a po smrti za vás u Božího voltářa orodovat bude,« vykládala Rozárka.

»A my všecky toho součastny budeme,« svědčila Maruška, těšíc se v duchu, jak bude o prázdninách svému miláčku podstrkovat dvacetníky i zlatníky. Josef nebyl útrata a dárky tetiny schovával si na knihy. Rodiče dali mu dosti a divili se věru, že jej těší kupovat a uschovávat knížky, o nichž však myslili, že jsou vesměs zbožného obsahu.

Jak by se byli zalekli, vědouce, že mnohé z knih jsou romány, jednající o věcech, kterých by se byli hrozili, které by prosté jich mysli nikdy nebyly chápaly. Dobře, že byly sepsány v řeči cizí.

Den se více a více budil, slunce vzešlo na obzor, a po krásné noci zastkvělo se krásné jitro.

Taková z šeda do fialova se měnící lehounká mlha valila se po horách, zdálo se, jakoby jí stromy setřásaly se svých větví, jichž temné jehličí a zase jemná zeleň buků a bříz vystupovala z mlhy jako

útvary ze skla, lesklého a svitavého. Tak si zahrávaly sluneční paprsky plnou nádherou v té mlze, v tom ranním vzduchu, v tom ovzduší jitra.

A ve dvorci na Martinci chápaly se kolikeré pilné ruce práce, z úst starších žen zněla nábožná píseň, a v kuchyni Cyrilka roztápějíc, zpívala si veselou. Patřilo to tak k sobě, to mládí a ta píseň, ten praskot a ty jiskry ohně.

Petr si při poklízení hvízdal.

Ku snídaní sešli se všichni ve velké světnici a pozdravivše se a pomodlivše, jedli ze společné mísy mléčnou polévku.

Hospodář byl zamlklý.

»Jářku, pantáto, špatně jsi se ňáko vyspal,« oslovila jej Maruška.

»A ba,« odpověděl. Položil záhy lžíci a vyšel ven.

»Švagřičková, nechcu vás lekat, ale pantáta se mi nelíbí,« řekla Maruška.

»To už s ním jináč nebude, milá švagřičková,« odpověděla hospodyně. »Špatně spal a nechutná mu jest. To víte — —« položila také lžíci a šla za pantátou.

Ostatní dojedli již mlčky, Petrolína zůstala u stolu poslední a přitáhnuvši si mísu dojídala.

»Pastvica se poživí,« usmál se Petr odcházeje.

»Jen ať se živí, je mu přáno,« řekla panímáma. Petrolíně se říkalo jako svobodným vůbec »ono«, ač již stárla.

Rozešli se všichni po práci. Petrolína hnala krávy do lesa, Cyrilka s oběma tetami šla okopávat řepu. Tak se na Martinci vždy vše jen domácími lidmi podělalo.

Tety nedbaly jedna ani druhá, že stáří jim již ohýbá páteř, a přičiňovaly se, seč byly. Že nebylo cizích lidí přijednáno, mohly si vylehčit dle vůle. Cyrilka zpívala, až se od lesů odráželo.

»Že tě to nemrzí, pořádem vykřikovat,« zabručela Rozárka.

»Ale tetičko, co pak mám dělat? Vidíte, když se tak rozhlídnu a vidím, jak je tak krásně, tu mi to v srdci zrovna hraje a jináč mi to nedá; já si musím zazpívat. Přece nebudu a nemůžu vykládat, že se mně líbí ta rosa, to zelení, ty lesy, jak slunce svítí, jak na mezách to kvítí květe a jak to tu všecko bzučí a zvučí. Tak si zazpívám a mám radosť,« řekla Cyrilka, a již jí zase zvonila ode rtů písnička veselého nápěvu.

»Když musíš zpívat, zpívej pobožny písničky, zejskáš pro dušu,« řekla Rozárka.

»Ty zpíváme doma při pobožnosti a v kostele. To by ta práca nešla tak od ruky, kdybych zpívala pomalou notou, to by mně šla motyka v ruce tak pomalu, jako poutníci o procesí, a při vesely písničce jde mi jako do skoku,« smála se Cyrilka.

»Ty máš řeči, ty! Já nevím, holka, kde se to v tobě béře, jakobys ani z Martinců nebyla, jseš jako do větru,« plísnila Rozárka Cyrilku, ač do opravdy nemyslila, hubovala přece děvče dosti často.

»I nech ju, to jsou tak mlady lidi všecky,« usmála se Maruška. »Náš Hanes, co se na mlejn přiženil, no, ženili jsme ho brzo, pravda, aby ušel hasentu, ten byl taky takovej pudívítr. Měl už vejhlášky, a tu se ho jednou nemůžu dovolat, chcela jsem mu, ani už nevím co. Někdo povídá, že je prej v stodole. Jdu tam, a on tu má na mlatě rozházenou slámu a dělá na ní kotrmelce! Já spráskla ruce

a nevěděla jsem, mám-li vzít jméno Boží nadarmo, nebo, Bože mně hříchy odpusť, snad zaklet. To jak jsem pomyslila, esli snad neblázní, a zasejc hned že rozvejruje. A on tu: A maminko prej se nezlobte, až budu pantátou, ženáčem, tak už nesmím si udělat pak ani kotrmelec a tak prej to chcu eště hužít. Já tenkrát ho cíhla po zádech, až mi ruka brněla, a věru, že jsem měla strach, jak to bude s tím ženěním. Ale se svatbou z něj spadlo všecko, a dělal dycky moudrýho. Nezarmoutil nás rodiče, ani ženu,« vyprávěla Maruška.

Cyrilka se smála, až se ohýbala.

»Tohle strejčkovi mlynářovi povím, až tam přijdu. Zeptám se ho, estli ještě umí dělat kotrmelce,« smála se. Říkala bratranci mnohem staršímu »strejček«.

»Ten se zasměje,« řekla Maruška a usmála se při pomyšlení na syna, od něhož měla již kolik vnuků.

Rozárka pracovala zatím již opodál; nerada poslouchala těch marných řečí a měla srdce sklíčeno bolestnou vzpomínkou.

Bylť pozítří, v den sv. Máří Magdaleny, úmrtní den jejího synovce Martina, kteréhož smrť skosila tak náhle . . .

Omlouvala sestru a neteř v duchu, že tato byla tehdy ještě příliš mladou a ona že nebydlila ještě opětně na Martinci, tak že jen vzkazem a pozdějším vyprávěním zvěděla bolestnou tu událosť.

Jí, Rozárce, bylo ovšem jináče. Podnes ji tížilo v duši reptání, které tehdy proti Božské vůli pronesla, že smrti nepropadla raději ona, stará dívka, zde již tak málo prospěšná, místo toho mladého života.

»Což pak jsi, svatý patrone náš, za nás v nebi orodovat zapomněl?« zvolala tehdy, pozvedajíc ruce ku štítu stavení, kde v malém výklenku, na plechu malován, byl umístěn obraz svatého Martina, dle něhož samota měla jméno.

Dlouho se pak ostýchala pohlédnouti na ten obraz; zdálo se jí vždy, že se svatý Martin na ni mračí.

V ten den šli vždy všickni z domu k správě Boží, jak se činívá, zemřel-li v některé zbožné rodině někdo nezaopatřen.

A Martin, kterého v neděli ještě lidé viděli v kostele, byl ve čtvrtek téhož týdne mrtvolou, a lidé věru že uvěřili zarmouceným rodičům, že nenapadlo jim ihned volati lékaře pro trochu choroby u mladého, silného člověka, a pak že bylo pozdě. Bylo dosti pamětníků, že zlá hlavnička tak rychle svoje oběti odklízí, a že nikdo jiný na Martinci nezastonal, domnívali se lidé, že Martin dostal hlavničku asi ze slunečního úpalu. Pamatovali takové případy.

Chválili velice Martincovy, že mají synovu památku tak v úctě.

Dnes bylo Cyrilce tak do zpěvu, že věru ani nevzpomenula, že by byl čas ku svačině; a když po deváté hodině otec sám na pole dopolední svačinu, chléb a rozmíchaný tvaroh přinášel, tu se sama divila, že ještě nepocítila hladu, a nerozběhla se pro svačinu.

Pantáta se jí usmál, když to vyprávěla, kousajíc při tom do notného krajíce, a vybízel sestry, ať se prací nenamáhají.

»Nechte toho v tom horku. Ty, Maruško, už ani nemáš toho hřbetu vohýbat, však ti táhne sedmdesátka, jsi starší než my,« pravil k panímámě Stojanové. (Pokračování.)

Literární sekce družstva Vlasť.

Úvod.

Každý spolek má doby vývoje, rozkvětu, slávy, pak klesá, upadá v zapomenutí, stárne, a zraky jeho přátel obracejí se zase ke spolkům nově vznikajícím. To všecko jsme prožili i ve družstvu Vlasť. Do osmého roku jsme stoupali, a pak se další vývoj náš zadržel. Příčiny toho jsou různé. Zemřel nám básník Vojtěch Pakosta, zesnul Karel Konrád, na věčnosť se odebral nezapomenutelný náš P. Josef Svoboda Tov. Jež. František Pohunek dal se na cestu paedagogickou a řídil několik let »Vychovatele«, Dr. Rudolf Horský věnoval se celou duší křesťanskému socialismu a »Děl. Novinám«, Filip Konečný odešel z Prahy, Alois Hlavinka se na několik let odmlčel, František Žák převzal redakci »Obrany«, mnozí katoličtí básníci se k »Vlasti« buď neznali, buď se od ní odvrátili, podobně učinila frakce katechetů; doznali jsme různých změn, různých útoků, což nejvíce ovšem pociťoval časopis »Vlasť«. Nemocí Františka Pohunka klesl odbor filosoficko-paedagogický, knihovní komise přestala pracovati, socialní odbor nekonal po delší dobu schůzí. Že se nestala koupě domu hned skutkem, stalo se předmětem různých dobrých i špatných vtipů, a mnohý vzal si to za záminku k nevhodným poznámkám a úvahám. Velkolepý literární sjezd družstva ovšem ukázal, že je ve družstvu značná životní síla, jež čeká jen na nové a nové probuzení. To stalo se r. 1897.

Okolo »Vychovatele« seskupily se spolky katolických učitelův a katechetů, prof. Josef Šauer z Augenburku pozvedl proprio motu odbor filosoficko-paedagogický, odbor socialní vede si čile, kroužek historický uspořádal manifestační schůzi a vydal objemný Historický Sborník a vydá ještě letos Katolického průvodce po Praze. Družstvo si koupilo dům, obdrželo hned potom velikolepé peněžité dary a k odborům: 1. historickému, 2. socialnímu, 3. filosoficko-paedagogickému připojilo 4. literární sekci, tak že naše družstvo tvoří nyní svým celkem a svými odbory v miniatuře již jakousi akademii s různými sekcemi, které dostávají od družstva pro své účely pravidelné roční dotace.

Pojednání.

Nejvíce starostí nám působila literární sekce. Právě ona úmrtí a rychlé rozptýlení mnohých sil ve družstvu v různé směry znesnadňovaly její vznik. Již jí byla před lety povolena dotace, již byl zvolen muž, jenž ji měl zříditi, ale nezřídil jí, nevěda, kde a odkud k ní volati síly, údy a co hlavního: pracovníky. Neboť často našlo by se členů dosti, ale pracovníků málo; těch je nejvíce třeba. Ale ve šťastném pro nás roce 1897. byla i tato sekce v život uvedena. Sestaviv její řád, předložil jsem jej nejprve předsedovi družstva, aby si jej prostudoval, a pak jsem jej přednesl ve výborové schůzi družstva, kdež byl s některými změnami přijat. Zní takto:

1. Účelem Literární sekce jest zvelebovati časopis »Vlasť«, hájiti víru a mravnosť v literatuře a obírati se vůbec literaturou domácí a cizí k prospěchu členů literární sekce a katolické věci vůbec.

2. Prostředky k tomu jsou: schůze výboru, schůze širšího odboru, dopisy a zprávy venkovských členů, veřejné přednášky, vydávání knih a brožur a roční dotace družstva Vlasť.

3. Výbor má nejvíce devět členů (místopředsedu a jednatele a sedm členů), může však s činností začíti, jakmile se přihlásí a přijati budou tři členové výboru. Starosta družstva jest zároveň předsedou sekce.

4. Výbor družstva Vlasť jest zastoupen v Literární sekci jedním členem a může řád změniti, ba, sekci docela zrušiti, kdyby svému úkolu nevyhovovala.

5. Horliví, pilní a vytrvalí venkovští spolupracovníci mohou býti jmenováni dopisujícími členy Literární sekce.

Jakými cestami půjde tato literární sekce?

Předním jejím úkolem bude nahraditi »Vlasti« síly, které jí úmrtím, rozptýlením a jiným způsobem ubyly. O to bude míti sekce stálou péči. Jedno se již provedlo: jednatel sekce bude ve »Vlasti« uveřejňovati pravidelné referáty o české poesii, a p. prof. Václ. Müller bude psáti o německé literatuře.

Druhým jejím úkolem bude probírati kriticky veškerá díla jednotlivých vynikajících spisovatelů, jako je na př. Jirásek, Schulz, zemřelý Svátek, nebo různí dramatičtí spisovatelé (Kolár, Stroupežnický a jiní). To je práce na delší dobu, některá docela na více let, i uvidíme její ovoce později.

Literární sekce bude stopovati běh nynější literatury, její směry, odstíny a bude dobré knihy a směry doporučovati, špatné odsuzovati; nestačí-li pro to místo ve »Vlasti«, dají se posudky do jiných katolických časopisů. Při tom ovšem budou členové sekce sami sebe vzdělávati, názory své tříbiti a k práci se povzbuzovati.

Časem vydáme vhodné knihy a časové brožury.

K této veliké a všestranné práci síly výboru Literární sekce ovšem nestačí, i jest žádoucno, aby veškeří členové družstva a čtenáři »Vlasti« spolupůsobili; čtou to a ono, přemýšlí o tom a onom, zdá se jim leccos pro sekci vhodným a prospěšným, i mohou s námi o to se sděliti, návrhy zaslati a písemně odůvodniti, co kde četli závadného neb chvalitebného, o tom zprávu podati; dotazy činiti atd. Literární sekce i cizích literatur bude si pilně všímati. Ve svých schůzích bude pojednávati o důležitějších zjevech a směrech v písemnictví a o tom, co se jeho dotýká, i vytkne ke všem úkazům takovým své stanovisko, aby naši přátelé a stoupenci mohli ho následovati.

V redakci »Vlasti« máme na 40 časopisů, i můžeme některé z nich vytrvalým a svědomitým literátům na venek zasílati, nebo některé nové jim předplatiti. Hlavní časopisy rozdělí sobě členové sekce mezi sebe, slovanské listy zasílají se jednomu pánu na venek.

Ať je živo mezi námi, ať se mladé síly cvičí; ať se prohlubuje vzdělání a cvičí se obratnosť v péře, bude potřeba nových, svěžích, životem dosud neunavených bojovníků.

Toť jest tak v některých rysech naznačen úkol Literární sekce při družstvu Vlasť; zkušenosť a potřeba její program zajisté ještě rozšíří, aby vyhověla všem literárním potřebám katolické strany.

Literární sekce konala dosud čtyři schůze, každý měsíc jednu.

Tomáš Škrdle.

Socialní fond družstva Vlasť, jeho vznik a účel.

Píše Tom. Škrdle.

V poslední valné hromadě družstva Vlasť ze dne 27. ledna r. 1898. tázal se p. Václ. Myslivec nejen za svoji osobu, ale jménem všech kněží a laiků, kteří s ním již o tom mluvili, jakým právem může si dáti socialní odbor Vlasti do novin prohlášení, že jen určité řečníky na venek posílá a jim cestu hradí. Jak k tomu přijde venkov, který pro socialní odbor Vlasti sbíral a zasílal příspěvky, a nyní, když chtějí míti jiného řečníka, než toho, jehož Vlasť vysílá, musí si ho platit znovu?

V tomto článku neodpovídám p. Václ. Myslivcovi; — docela ne, nýbrž těm spolkům na venkově, které jsou členy Vlasti, a odpovídám vůbec jen proto, aby bylo ve věci jasno, a neopakovaly se z neznalosti věci události poslední valné hromady.

Na prahu socialní činnosti ve družstvu Vlasť stáli jsme z nynějších činitelů dva: p. Tom. Jiroušek a já. Z počátku nebylo mezi námi ještě ani pp.: Dr. Horského, ani R. Vrby, ani V. Žižky, ani P. Jos. Šimona. Se svolením výboru družstva Vlasť a † p. Václava Kotrby, vlastníka »Čecha«, vydávali jsme při »Čechu« vždy za čtrnácte dní: »Nedělní dělnickou přílohu Čecha.« Pan Tom. Jiroušek zasvěcoval mne do hnutí socialních demokratův a já jemu ukazoval obrazy z oboru chudinství, čímž jsme se vzájemně ve psaní do přílohy doplňovali, hledíce k tomu, abychom co nejvíce sil, hlavně kněží, do těchto otázek zasvěcovali.[1])

Venku, v Pražské arcidiecési, založil první Jednotu sv. Josefa, jednotu jinochův a mužů, Dom. Brázda, kaplan v Cerhovicích. A tento pán dal počátek k socialnímu fondu ve družstvu Vlasť a složil k tomu účelu 5 zl.

Ale účel fondu tohoto nebyl, aby se pořádaly přednášky na venkově, ba skládané peníze nenesly ani tohoto jména. Účel fondu byl: sbírati příspěvky na »Děl. Noviny«, jež jsme s obavou zakládali, domnívajíce se, že budou míti hned první rok deficit — sbírky měly tento deficit hraditi.

»Děl. Noviny« vyšly dne 1. září 1891., ale sbírky vynesly již do 19. září 1891. — 1.250 zl., i napsal jsem v 38. čísle »Nědělní dělnické přílohy Čecha« toho roku takto: »Sbírky na »Děl. Noviny« nechť neochabují. Zdá se, že jich »Děl. Noviny« nebudou potřebovati, ale bude jich potřebí jinde. Při novinách nemůžeme zůstati, my musíme se i dále organisovati, a všude, kde se druží kolem našeho listu větší počet čtenářů, musíme katolické dělnické, jinošské nebo tovaryšské spolky zakládati. K tomu bude ovšem peněz potřebí; 1.250 zl. již tu jest a další nechť se splácejí, aby mělo družstvo Vlasť silný socialní fond, jenž by sloužil těmto účelům, a jenž by někdy, kdyby snad se »Děl. Novinám« špatně vedlo, kryl jejich deficit. Na to budeme pamatovati a proto bude slušná část těchto peněz uschována v reservě.«

---

[1]) Pozn. Viz o tom obšírné pojednání ve »Vlasti« roč. XI., čís. 6. a 7.

Veškeré peníze za tímto účelem sebrané byly kvitovány v »Nedělní dělnické příloze Čecha« až do r. 1893. inclusive pod rubrikou: »Sbírky na vydávání Děl. Novin«. Podobně i v »Děl. Novinách« setkáváme se r. 1891., 1892. až do dne 1. února 1893. s kvitováním sbírek, které dostoupily výše 2.245 zl. 86 kr. jako sbírek na vydávání »Děl. Novin«, za kterým účelem byly také skládány. Teprve dnem 1. února změnil jsem tuto rubriku v název: Socialní fond »Děl. Novin« a konečně byly sbírky krátce kvitovány na »Socialní fond«.

Vedle »Dělnických Novin«, socialního fondu pracoval při našem družstvu již od 25. června r. 1891. socialní odbor, a když jsme viděli, že sebraných peněz pro »Děl. Noviny« nepotřebujeme, užili jsme jich jednak k přednáškám na venkově pořádaným a jednak k jiným socialním účelům. Tak dostaly z něho podporu na př. »Zájmy dělnictva« v Mor. Ostravě (100 zl.), »Hornické Listy« v Příbrami (150 zl.), R. Vrba na »Jahrbücher der Nationaloekonomie,« Katol. dělnické komité na Národopisné výstavě (100 zl.), a z počátku jsme platili z tohoto fondu i noviny, jichž redakce »Děl. Novin« pro své účely potřebovala.

Nejsem řečník a proto jsem na venek nejezdil; jezdili jiní, a já pracoval pouze doma v socialním odboru a spravoval jsem socialní fond a vyplácel z něho dle usnesení výboru cestovné.

U nás se ponechává každé osobě, které jest svěřena buď redakce nebo jiná činnost, pokud lze největší volnost a svoboda. Žádáme však přísně, abychom byli svorni v zásadách. Tak tomu bylo i s našimi socialními řečníky. Vycházeli ven jako vyslanci Vlasti a měli na zřeteli mimo svoji přednášku družstvo Vlasť. Často jsem je žádal a prosil, aby získali družstvu nové členy, »Děl. Novinám«, »Vlasti« a »Vychovateli« nové abonenty, knihám a brožurám odběratele. Za řečníky se vybírali upřímní přátelé Vlasti, kteří by — když už nic jiného — aspoň zájmů družstva hájili proti těm, kteří k nám nedůvěrou byli naplněni.

Poněvadž naši řečníci žádáni byli někdy za přednášky od spolků, které ani jednoho exempláře »Děl. Novin« neodebíraly, nebo které jiné katolické socialní časopisy v hojné míře odebíraly, ale »Děl. Noviny« ignorovaly, usnesl se výbor družstva k návrhu p. faráře Dr. Rud. Horského, že se budou konati přednášky jen tam, kde se aspoň v místě pět exempl. »Děl. Novin« odebírá, a bylo-li o řečníky mnoho žádostí a všem nemohlo býti vyhověno, posláni byli řečníci z pravidla tam, kde družstvo Vlasť nejvíce bylo podporováno. Zároveň se usnesl výbor, že bude platiti řečníkům toliko cestovné, strana pak, která řečníky volá, že je pohostí.

Celá tedy socialní činnost vycházela z družstva a vracela se zase k družstvu, a aby nikdy od ideí družstva nemohla odbočiti, jest každý starosta družstva zároveň předsedou socialního odboru a mimo to zasedá v odboru ještě zvláštní zástupce družstva a valná hromada ponechala si právo socialní odbor zrušiti, kdyby svému účelu nevyhovoval.

Na přednášky jsme věnovali většinou jen úroky; kapitál jest ponecháván jako reservní fond pro »Děl. Noviny«. Mimo to, že byli na venek vysíláni řečníci družstvu oddaní, usnesli jsme se, že mladých řečníků na venek vysílati nebudeme. Na venek ať jdou zkušení muži.

Ve schůzích je poslouchávají staří pp. vikáři, učitelé a jiní úředníci, i hleděli jsme z pravidla k tomu, aby naši řečníci byli vážní, zkušení a věci znalí mužové, kteří by dovedli na dané otázky odpověděti a kteří by se nebáli s nepřátely v zápas vejíti.

V poslední době stal se oblíbeným a hledaným řečníkem p. Václ. Myslivec, hlavně po diecésním sjezdě v Hradci Králové. Různé spolky ho od nás žádaly, a my (buď p. dr. R. Horský nebo p. Tom. Jiroušek nebo podepsaný) důsledně jsme odepisovali, že v našem řečnickém svazu není, aby si mu přímo psaly a s ním přímo vyjednávaly. Kdekoliv jsem odpovídal, nikde jsem se p. Václ. Myslivce nešetrně nedotýkal, nikde jsem před ním tazatele nezrazoval, psal jsem vždy a krátce tak, jak to zde uvádím. A odtud povstal spor, jenž ve valné hromadě propukl a jenž proti nám některé členy na venku pobouřil. Je třeba poznamenati, že se p. Václ. Myslivec do našeho řečnického svazu nikdy nehlásil.

Pro pokoj ve straně jsme o celé věci veřejně nepsali, a velice nerad píši o ní i nyní, ale nelze jinak, a proto ať je jasno.

Mějme toto na mysli: řečníci z »Vlasti« vyslaní musí býti nakloněni našemu družstvu, musí pracovati zásadně v jeho ideích, mají mu získati členy, abonenty, vyvraceti předsudky proti němu atd., jak jsem to již výše vypsal.

K této práci volal jsem již r. 1894. i dp. Emila Dlouhého. K mému návrhu byl zvolen za člena socialního odboru, ale nikdy se do schůze nedostavil. [*])

Dp. Emila Dlouhého velmi jsem si vážil a mnoho si od něho pro veřejný katolický život sliboval a proto, když jsem založil Tiskovou ligu, volal jsem ho do našeho kruhu zas a navrhl jsem ho za místopředsedu, sám zůstávaje v pozadí. Byl přijat i do řečnického svazu družstva Vlasť a řečnil jako vyslanec družstva na několika místech. Mimo to psal jako ligista do »Katol. Listů« a do »Děl. Novin.«

Nejsme v užším kruhu Vlasti všichni stejní a nesnažíme se, aby šlo všecko dle jednoho komanda, ale v principielních zásadách, jak jsem již pravil, jsme všichni za jedno. Ale dp. Emil Dlouhý-Pokorný pozoroval — a my také — že se od nás daleko rozchází. Zdáli jsme se mu býti zpátečníky a šosáky, a on chtěl dále a dále. Nerozcházeli jsme se v maličkostech, ve vedlejších věcech, ale v některých zásadách a v taktickém postupu. Když jsme si tyto názory počali vyměňovati, dp. Emil Dlouhý-Pokorný od nás odešel, z ligy vystoupil a začal pracovati samostatně. Začal vydávati »Lidový List« a maje po ruce hmotné prostředky, zaopatřil hmotně p. Vacl. Myslivce a stal se jeho socialním učitelem. Pro »Lidový List« mělo býti zřízeno zvláštní družstvo, a když se to — příčiny neznám — nezdařilo, přidán byl k »Lidovému Listu« »Křesťanský Demokrat«; zřízen byl kruh mladých jinochů k pěstování socialní otázky, a celá ta malá strana fedrovala »Nový Život« a účastnila se jeho sjezdu v Praze, čímž nám dala na jevo zřejmé nepřátelství, neboť je známo, že »Nový Život« jest v zásadním rozporu s »Vlastí.«

---

*) Pozn. Protokol socialního odboru z 1. března r. 1894. zní: Dp. Škrdle navrhuje ... dp. Emila Dlouhého, kaplana u sv. Jindřicha, a p. Fr. Kotrče za přísedící členy (t. j. za členy výboru v socialním odboru).

Ze všeho toho jest patrno, že se tu tvořil nový, zvláštní socialní útvar, v jehož čele stál dp. Emil Dlouhý-Pokorný a jehož největším fedrovatelem na venku byl p. Václ. Myslivec.

Mladá strana měla listy, řečníky, byla velice činná a přičinlivá; dp. Em. Dlouhý-Pokorný platil si cesty ze svého, ale pro p. Václava Myslivce fondu nebylo [3]) — ten jsme měli dáti my z »Vlasti« a to učiniti jsme odepřeli.

S učitelem p. Václ. Myslivce rozcházeli jsme se v různých otázkách zásadně, p. Václ. Myslivec pak fedroval na venku jeho a své podniky, jeho a své účely, jeho a své zásady a ne ty, jaké má fedrovati řečník »Vlasti«. K tomu jsme přispívati nemohli a dosti jest, když jsme my starší a zkušenější křesťanští socialové k celé věci vůbec mlčeli.

Počínal by si jiný spolek jinak, a počínal si dp. Emil Dlouhý-Pokorný v ženském socialním spolku jinak, když se tam stal duchovním rádcem?

Pan Tom. Jiroušek v »Děl. Novinách« ze dne 16. února t. r. dobře podotkl, že socialní fond družstva není fond strany, nýbrž fond družstva Vlasť určený pro »Děl. Noviny« a vůbec pro socialní účely družstva, a proto kdo nemíní v ideách družstva a pro účely družstva pracovati, na tento fond nároků nemá a musí se starati, aby si zřídil fond svůj, podobný našemu.

Ku konci ještě toto. V našem národě není stálosti a vděčnosti, a proto také nic velikého provésti nemůžeme. Sotva že kdo několik roků v jistém oboru veřejně pracuje, již se najdou lidé, kteří jej z práce strhují, a jak se říká, klacky pod nohy mu házejí a z činnosti jej odstraňují. Dr. Lad. Rieger pracoval 50 let nezištně pro národ, ale národ jej z vděčnosti smetl s veřejné činnosti; to se opakuje v miniatuře i v našem družstvu.

Vizte na př. v krátkosti, co jsme provedli v družstvu za 7 let v socialní otázce, a jaká nás za to stihla při valné hromadě odměna.

Založivši knihovní fond k zakládání katol. knihoven, dalo družstvo prvních 50 knih Jednotě katol. tovaryšů ve Val. Meziříčí a darovalo po 50 knihách dále: křesť. socialním spolkům: v Hradci Králové, v Čerhovicích, v Mýtě u Zbirova, v Příbrami, v Mor. Ostravě, na Kladně, v Plzni, Jindř. Hradci a v Brušperku na Moravě a od 11. správního roku daruje knihy výhradně křesť. socialním spolkům. Spolek stane se zakládajícím členem Vlasti, upíše 50 zl. splatných ve 25 letech, splatí hotově 2 zl. a dostane mimo členské podíly v ceně asi 10 zl. darem ještě na 20 knih. Tyto knihy mají z pravidla cenu 30 zl., někdy, dáme-li všecky ročníky »Vlasti«, i 60 zl. Spolek splatí 2 zl., a nás stojí jen poštovné přes 1 zl., a počítáme-li práci s tím spojenou a donášku na poštu, můžeme si páčiti vydání na 1 zl. 50 kr.

Družstvo vydalo pro socialní účely hojně brožur. Jsou to: »Kdy jest člověk nejnešťastnějším«, »Majisté«, »Socialismus a sedláci« — již rozebrané —; dále: »Návod ku vzdělání člověka«, »Socialní otázka a církev katolická«, »Hříchy socialních demokratů«, »Červený doktor

[3]) Pozn. Ve druhé polovici roku 1897. jisté katolické sdružení chtělo p. Václ. Myslivce hmotně zaopatřiti, aby se mohl cele přednáškám věnovati, on však té nabídky nepřijal.

mastičkář«, »Španělská inkvisice a její hrůzy«, »Nový pláč koruny české«, »Sabinismus, barákovství, pokrokářství a národní dělnictvo«, a konečně: »Píseň práce«. Brožury naše jsou laciné a vydáváme je s nepatrným užitkem, tedy pro dobro své strany. Až bude míti družstvo svou tiskárnu, vydá jich ještě celou řadu.

Mimo to píše p. Tom. Jos. Jiroušek dějiny dělnického hnutí katolického v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Mimo tyto brožury podporuje družstvo Vlasť již od počátku »Slova pravdy«, kupujíc každého čísla 125 ex., podporovalo hmotně »Zájmy dělnictva« a »Hornické Listy«, kteréžto p. Tom. Jiroušek nyní rediguje.

Družstvo Vlasť se súčastnilo svými zástupci prvního sjezdu praesesů Jednot katolických tovaryšů, a když zde k slovu p. Tom. Jirouška byl přijat návrh, aby se zaslala sv. Otci adresa díků českoslovanského dělnictva za jeho encykliku: »Rerum novarum«, uvolilo se družstvo Vlasť celou tuto akci provésti a zaplatiti výlohy tím vzešlé. Sv. Otci byla zaslána adresa s 12.000 dělnickými podpisy, čímž sláva českého katolického jména nabyla u sv. Stolice nového lesku. Člen družstva, p. K. Ulrich, vezl do Říma dělnickou adresu na své útraty.

Družstvo Vlasť založilo v Čechách první křesťansko-socialní časopis a před ním »Nedělní dělnickou přílohu Čecha«, jež vycházela tři roky, na niž družstvo 300 zl. ročně věnovalo a kterou jsem řídil po celý čas zdarma.

Okolo této přílohy kupilo se přes 20 křesťansko-socialních spisovatelů, a čtyři z nich dostávali mimo obvyklý honorář po 25 zl. ročně, aby si mohli zaopatřiti něco socialních knih a časopisů.

Družstvo Vlasť začalo konati první veřejné socialní schůze v Praze, a jeho řečníci rozjeli se do Čech a Moravy a vykonali do dneška hojně přednášek.

Z družstva Vlasť vyšla myšlénka, pořádati sjezd československého dělnictva v Litomyšli a r. 1896. přidalo k literárnímu sjezdu třetí den, věnovaný výhradně socialním otázkám.

Členové družstva měli osobní účasť při zakládání Politického klubu katol. dělnictva v král. Českém.

Družstvo Vlasť rozšířilo svůj socialní program i na řemeslníky, živnostníky a rolníky.

Mimo v Děl. Novinách všímá si socialní otázky i ve »Vlasti«, kdež socialní činnosť družstva všemožně fedruje, kdež i několik socialních článků bylo uveřejněno, a kdež jsme otevřeli s R. Vrbou zvláštní a stálou »Národohospodářskou hlídku«. Ve valných hromadách pak podává se přítomnému členstvu celkový obraz socialní roční činnosti, jenž bývá velice sympaticky vyslechnut a jenž bývá v úplném znění uveřejněn ve »Vlasti« a v »Děl. Novinách«.

A hledíc k pracím v samém socialním odboru, tu se vzájemně vzděláváme, názory své opravujeme, zlepšujeme, a výsledek svých porad s veřejností sdělujeme.

Připomínám ještě, že Dr. Rud. Horský vešel na katolickém sjezdě v Bamberku ve spojení s křesťanskými socialisty a ve Vídni s předáky křesťanských socialů.

My jsme zkrátka probouzeli a organisovali vedle starších Jednot katolických tovaryšů lid na základech křesťansko-socialních a udávali směry a cesty k činnosti. My jsme upozorňovali kněžstvo na ne-

bezpečí, jaké církvi a náboženství hrozí z nevěreckého tisku socialní demokracie, my jsme hájili kněžstvo a katolický lid, my hájili církev a náboženství nejen ve svých listech, nýbrž i v »Čechu«, »Kat. Listech«, v »Hlasu« a hlavně v »Míru« na Moravě; my jsme pracovali doma nezištně a naši řečníci nedostali od nás mimo holé cestovné ani krejcaru náhrady za svoje přednášky a spojené s tím namáhání, zkrátka my jsme v družstvu ze vší své činnosti nejvíce obětí přinesli otázce křesťansko-socialní — a co za to žádáme — je klid a pokoj k další práci. My všichni ve výboru družstvu toužíme po svornosti; já jsem již prací znaven a toužím po klidu, abych mohl se věnovati, dá-li Bůh, provádění dalších plánů.

Peníze se nám se všech stran sypou, máme před očima knihkupectví a tiskárnu — velikou práci musíme vykonati, i potřebujeme k tomu klidu, jehož bez svornosti se nedočkáme, proto nesmějí se opakovati scény jako při poslední valné hromadě. Za veliký vykonaný kus práce v oboru katolické organisace zasluhujeme ne-li kousek uznání, alespoň tolik, aby nás nechali na pokoji, komu, ať již pro kteroukoli příčinu, nejsme — sympatickými.

Z Národního divadla.

Divadelní novinky v poslední době náležely Vrchlickému: původní tragedií »Láska a smrť«, veselohrou »Král a ptáčník« a překladem Alarconovy veselohry »Lež na lež«. Romantická tragedie »Láska a smrť« odehrává se ve Španělsku, na vášnivé jižní půdě, v Toledu, kde jako někdy ve Veroně Montek zlý a Kapulet, rodina Castrů s rodinou Larů »čas drahný krutými stíhají se hněvy, že zákon sám jim pleva jen a smeť«. Čeledi jejich se vzájemně pobíjejí, toledské ulice zrudly krví Castrů a Larů — ze žárlivosti, že Castrové mají býti strážci a vychovateli mladého krále, jak určila závěť velikého Sanchy. V prvém dějství vnikne Alvaro Lara, hlava rodu Larů, do kathedraly a zabije Gutiera Castra, hlavu rodu Castra a poručníka nezletilého Alfonsa VIII. Ve druhém dějství vidíme stihaného vraha v klášteře Esteban Gormez, kdež našel asyl. Zde žije též sličná dona Mariquita, dcera zavražděného Gutiera, již sem rodiče dali, aby nemusila patřiti na kruté vzbouření, jež zmítá Toledem. Opat Fray Domingo líčen je tu jako pánovitý intrikán: sám praví o sobě, že se nitky v ruce jeho sbíhají, že záleží na něm, jak oko zatáhne. A tu stojíme před záhadou: buď klášter s právem asylu Alvara vydati nemusil, neb ho jako státního zločince musil vydati, a tu opat zajisté nebyl by tak učinil za slib kardinálského klobouku nebo řetěz a pečeť prvního kancléře v království. Než byl vydán, uzřel Alvaro ku svému překvapení v klášteře Mariquitu, již byl pouze jednou jako »krásnou neznámou« spatřil u rozvodněné bystřiny v horách a před loupežníky ji ochránil. Oba zahoří k sobě láskou hned při prvním spatření — v klášteře vidí se podruhé, a tu Mariquita ještě neví, že Alvaro je vrah jejího otce. I když se to však doví, ne-

ustane ve své lásce k němu, což je podstatou tragického živlu hry a příčinou katastrofy. Dva jeho bratří i Don Mendo zhynou mečem katovým; Alvaro má před veškerým lidem ve přítomnosti šlechty a kněžstva i Gutierovy rodiny odprositi zavražděného, nejstarší jeho potomek dotkne se mečem šíje vrahovy, a on pak má v boji s Maury dovršiti svoje pokání. Váhá tak učiniti, smrť byla by mu milejší — ale ku prosbě Mariquity tak učiní, což je předmětem čtvrtého jednání, jež končí přípovědí Mariquity Donu Guzmanovi v manželství, ač tato dozná před ním i matkou, že miluje Alvara. V pátém aktu, jehož děj hraje právě po sňatku Mariquitině, při svatební hostině, vtrhne Don Alvaro se svými přívrženci do města, způsobí vzbouření, vejde do komnaty Mariquitiny, kde ji i sebe probodne. Jakýsi španělský »Romeo a Julie« tedy s tragickým koncem zoufajících si milenců. — Lásku zcela jiného druhu líčí veselohra »Král a ptáčník«. Děj odehrává se sice za krále Artuše, to však nevadí, abychom dobře neviděli satyru na nynější ženy, jež se málo od té doby změnily. Král Artuš se svými rytíři »okrouhlého stolu« mohutně zasáhl v literaturu románských a germánských národů: vzpomeňme jen Wolframova »Parcivala«, jejž Němci tak vysoko kladou, na Titurela, daleko již za ním stojícího, na epopeji smyslné rozkoše, »Tristana a Isoldu« od Gottfrieda ze Strasburku, Iweina od Hartmana z Aue a jiné napodobeniny těchto z dob, kdy kvetlo rytířské epos a rytířský román. Králem je Artuš, ptáčníkem Perper; oba jsou klamáni, Artuš chotí svou Ginevrou, Perper Dunou. Mordred je sice příbuzný Artušův, ale svádí mu ženu Ginevru. Ptáčník Perper v lese je toho svědkem a dostane zlatý náramek a dukáty, aby mlčel. Rytíř Morbut z družiny Artušovy chodí přestrojen za kuchtíka, zatím však klame ptáčníka se ženou jeho Dunou, ač už proto dostal na hřbet. Morbut se ptáčníkovi pomstí: když přijde do hradu, dá ho lapiti, že je zloděj — najdou u něho zlaťáky i náramek královnin. Dostal se do vězení, z něhož ho královna vysvobodí; zatím domnívá se Morbut bezpečným a odejde k nevěrné Duně; ale ptáčník ho zavře prostě do prasečího chlívku, kamž zcela právem patřil. Král Artuš doví se od své choti o úkladech, jež jí strojil Mordred, a celá hra smírem končí. Nemá tedy líčeň doby Artušovy v této hře nic společného s jeho rytíři, kteří se ubírali konat hrdinných činův a zažit dobrodružství, neboť jejich povinností bylo chrániti a hájiti ženy, vysvoboditi zakleté, mařiti úklady zlomyslných, krotiti obry a potměšilé trpaslíky. Spíše bychom řekli, že ovzduší veselohry a jeho postav je silně přibarveno dle figur různých Boccaciovských messerův a madon, kteří své drahé polovice chytře a tajně, nebo někde zcela zřejmě a zjevně klamají. Netřeba se tedy tím tajiti, že by nám veselohra z českého života a s jinou tendencí z tak mistrovského péra mnohem byla milejší. — Novinka starého původu byla čtyřaktová komedie »Lež na lež« od Juana Ruize de Alarcon v překladě Jaroslava Vrchlického. Píšeme: starého původu, což je zajisté pravda, považíme-li, že psána v dobách pobělohorských, žilť autor její v letech 1550.—1639. On, Alarcon, tvůrce charakterních veseloher — comedias de costumbres — s Tirsem de Molino předstižen byl toliko velikány Lopem de Vega a Calderonem, maje tedy veliký význam nejen ve španělské, ale světové literatuře. Na lhářích a lhaní osnována mnohá pěkná veselohra, tak na př. Molièrův »Menteur« a Goldoniho »Il Bugiardo«. Obě veselohry jsou jen kopií vzoru Alarconova; Menteur lepší, Bugiardo slabší. Goldoniho Lelius Bisognosi na př. je na vlas podoben svému španělskému

kollegovi — lháři Garciovi. Otec chce syna oženiti, ten mu namluví, že už je ženat, z toho zápletky, nepříjemnosti, jedna lež logicky rodí druhou; jako v »Bugiardu«. Lelius, jeho sluha Harlekýn, otec Pantalon, komorná Kolumbina atd. jsou zcela specielní typy vlašské veselohry, tak ve »Lži na lež« Don Garcia, Tristan typy ryze španělské; ve hře Alarconově vyzvání na souboj, v Goldonim maléry ostýchavého milovníka, jenž té rozhodnosti nemá, ale před nímž lhář Lelius u Rozaury a Blaženy svým lhaním vítězí. V těch starých, klasických kusech byl mnohý rys dobrého humoru, jehož naše doba nezná. Modernismus bude míti čím dále, tím více tragiky než humoru. — S velikým napjetím očekáváno Jiráskovo drama »Emigrant«. Již pouhé to slovo vyvolává v duši naší celou řadu představ z doby nanejvýš pohnuté, z doby, ve které se katolíkům jaksi tradicionelně již křivdí; vše nekatolické líčí se krásně, vše katolické černě; nekatolíci jsou charaktery, katolíci bídáci. Okolnosť ta, jakož i, že v dramatě vystupuje kněz, zvýšila zájmy všech. Jiráskův »Emigrant« není žádná vynikající česká osoba, žádný muž zvučného jména: prostý měšťan Jan Pešek. Nevadí zcela nic, že se zklamal, kdo čekal nějaké sensační velikotvárné historické drama. Jsme s hlediska katolického p. autorovi velice povděčni, že na emigraci správně posvítil. Zachytil věrně, s životní pravdivostí obraz náboženské rozervanosti v části naší vlasti — ve východních a severovýchodních Čechách — kde vždy vřely náboženské nepokoje. Okázal, jak český emigrant nebyl vlastenec, jak pracoval pro Prušáky; líčil je jako osvoboditele vlasti — přišli, a ukázali, co umějí. Pešek vrátil se po kolika letech do Police. Sám písmák, evangelík, měl ženu i dceru katoličku. Dlouholetý pobyt v Prusku živil v něm jen zlosť a pomstu proti Benediktinům, polické vrchnosti. Přichází se mstít, a Benediktin, P. Bonaventura, český vlastenec tělem i duší, ušlechtilý muž, napomíná ho, aby se chránil ublížiti těžce zkoušené vlasti. Lid vidí, jak se změnou náboženství pracoval pruskému Bedřichovi do rukou, jak Prušáci řádili, drancovali, násilně oblékali mladé muže do vojenských kabátů, málem i ženicha Peškovy dcery byli by uloupili; chytili vnuka vysloužilce Kudrny a jeho, staříka šedivého, prokláli bodákem: jaký tedy div, že Peška *považují za zrádce*. Vida celý ten rozpor, vrací se emigrant Pešek do vyhnanství, vzdává se svého plánu, hnáti s ostatními bratry útokem na klášter — aby své dceři nekazil štěstí, aby si mohla vzíti syna Březinova. Veškeré osoby kresleny jsou výborně, a emigrant, jak ze stručného tohoto náčrtku patrno, není líčen jako mučeník pro »právo a pravdu«, nýbrž zcela dle pravdy, což nás naplňuje nemalým zadostučiněním. — Velice zdařilý byl jednoaktový obrázek »Pro dítě« od Funteka. Čtenářům »Vlasti« není jméno Funtekovo neznámo; bylať »Vlast« tušíme, jediným českým listem, jež časem o jeho pracích referovala a uveřejnila překlad pěkných jeho »Světélek«. — Reprisám »Orfea v Podsvětí« a »Lumpacivagabunda« se i ve veselé době masopustní jen divíme. — O baletu »Fandango« přenecháváme slovo našemu referentu hudebnímu.

Josef Flekáček.

Hlídka národohospodářská.

Množí se na všech stranách neklamné známky, že se blížíme vážným a nebezpečným dobám společenských převratů. Kapitál a bohatství hromadí se v rukou několika málo jednotlivců, široké vrstvy lidu však chudnou a padají jako zralé ovoce do klína mezinárodní socialní demokracie. Socialistické hnutí mezi venkovským lidem budí všeobecnou pozornosť.

Čteme-li statistické zprávy o výsledku sklizně v Uhrách a obchodní bilanci uherskou, tuť bychom myslili, že Maďaři v blahobytu tonou. Statistika bez odporu dokazuje ohromný vzrůst zemědělství v Uhrách.

R. 1871. leželo v Maďarsku 2,297.000 hektarův orné půdy ladem, to jest 23 proc. veškeré orné půdy; r. 1894. bylo pouze 1,724.000 hektarů ladem, tedy jen 14·2 proc.

R. 1871. bylo v Uhrách oseto 1,883.000 hektarů pšenicí, 1,274.000 hekt. žitem, 868.000 hekt. ječmenem a 972.000 hekt. ovsem. R. 1894. bylo oseto 3,204.000 hektarů pšenicí, 1,110 000 hekt. žitem, 1,056.000 hekt. ječmenem a 985.000 hekt. ovsem. R. 1874. sklizeno v Uhrách 15,818.952 hektolitrů pšenice a r. 1894. páčila se pšeniční sklizeň na 49,989.485 hl.

Sklizeň r. 1896. v Uhrách jevila se takto: pšenice 50·7 milionů hektolitrů, žita 20·3 mil. hl., ječmene 17 mil. hl. a ovsa 20·5 mil. hl. Maďaři prodali téhož roku do ciziny 8·3 mil. hl. pšenice, 3·8 mil. hl. žita, 8·1 mil. hl. ječmene a 7,187.159 metr. centů mouky. Za hranice prodali téhož roku 185.525 volů. 22.349 krav, 259.861 ovcí a 38.964 koní. Z toho všeho vývozu jde alespoň 80 proc. k nám, ostatní nepatrná část 20 proc. za hranice mimorakouské. Tato čísla zdají se nám namlouvati, že Maďaři mají doma všeho hojnosť.

Přihlédneme-li však k věci blíže, poznáme pravý opak. Pozemkový majetek v Uhrách není tak stižen dluhy jako u nás. Dle zpráv statistických vázne na pozemcích v Uhrách pouze 500 milionů zl. hypotečních dluhů, kdežto rolnictvo v Čechách, vyjma velkostatkáře, dluhuje přes 800 mil. zl. Za takových okolností dalo by se očekávati, že uherské rolnictvo pracuje za mnohem lepších podmínek nežli naše. Odkud tedy to všeobecné socialistické hnutí mezi rolnictvem v Uhrách a mezi zemědělskou chasou? Zde musí býti příčina všeobecná, hluboko tkvějící. A tou jest bezmezná moc židů, kteří mají v nájmu skorem veškeré státní pozemky. Třeba tu připomenouti, že vláda spravuje v Maďarsku také pozemkový majetek náboženského a studijního fondu, tedy majetek původně církevní. Židovští nájemci těchto obrovských pozemků mají půdu najatou od státu skorem zadarmo. Kdo dostane v Maďarii do nájmu dvory studijních a veřejných fondův aneb dvory církevních vysokých hodnostářů, ten může předem říci, že vyhrál veliké terno. Státní pozemky v Uhrách měří 2,786.400 jiter, církevní statky měří 2,270.340 jiter.

Dále pronajímá maďarská šlechta své dvory hlavně židům. Fideikomisní statky v Maďarsku měří 2,349.970 jiter. Tak ku př. kníže Esterházy má fideikomisní statky ve výměře 408.000 jiter. Největší dvůr, Kapovar, měří 17.000 jiter. Statky jsou vesměs pronajaty od r. 1861. akciové společnosti, jejímž ředitelem je baron Max Berg, patrně žid Nájmu platí za Kapovar 88.350 zl. a daní 24.000 zl., což činí 112.350 zl. Tato židovská společnosť platí tedy nájmu a daní za jitro 6 zl. 50 kr., u nás v Čechách však se platí nájmu a daní za jitro dobré půdy přes 30 zl.! Při tom dřou židovští pachtýři zemědělskou čeládku bez nože a bez krve. Ubozí Slováci krmí se stravou jako dobytek a ostatní dorazí kořalka. Půda je tedy skorem zadarmo, dělník se nasytí denně za 10 krejcarů a pak nemá takový nájemce žid zbohatnouti a skupovati statky a dvory! Koupí, kde se co jen koupit dá. Dle statistiky z r. 1890. byl majetek pozemkový v Uhrách rozdělen následovně: 231 osob mělo 4 miliony jiter, 5.195 osob mělo 14½ milionů jiter, 13.748 osob mělo 6½ milionů jiter, 118.981 osob mělo 6½ milionů jiter a konečně 2,348.110 osob mělo 15,027.889 jiter. V tomto čísle jsou domkáři, kteří nemají více než po pěti jitrech půdy; jest jich 1,440.000. Jest tedy v Maďarsku 100.000 rolníků, kteří mají po 60 jitrech, 14.000 statkářů, kteří mají po 600 jitrech a 5.426 velkostatkářů. Z těchto čísel vidíme, že v Maďarsku jest poměrně málo selských statků prostřední velikosti, a proto zde má agrární socialismus úrodné pole. Aby lid, židovskou lichvou a kořalkou vyssátý a demoralisovaný, se proti židům a jejich nahromaděnému bohatství nesrocoval, proto se mu slibuje dělení církevní a šlechtické půdy.

Církevní majetek dává na pospas neustále přední židovský list »Pester Lloyd«, socialistické listy pak majetek šlechticů.

Zprávy z Maďarska zní velmi povážlivě. V komitátě szabolcském i v noci se socialisté tajně scházejí. Nejhůře řádí lidé tito v obci Kis-Varda, kde je obyvatelstvo štváčskými články socialistického listu »Földmüvelö« úplně zfanatisováno. V obci Karas srotili se socialisté a chtěli násilím vysvoboditi uvězněné soudruhy. Četníci vyzývali lid, aby se rozešel. Jedna žena vyřítila se proti bajonetu četníkovu a chtěla mu zbraň vyrvati. Četník však vrazil ženě bodák do prsou; ona hned sklesla mrtva. V obci Mandok táhnou ženy po ulicích, volajíce: »Pryč s vojskem! Pryč s četníky!« Paní Kardošová vyzvána od četníků, by se vzdálila, postavila se na odpor a byla usmrcena bodáky. V obci Szekely mají sedláci v noci časté schůze. Některé protokoly dostaly se četnictvu do rukou. Sedláci žádají rozdělení půdy, odstranění četníkův a kněží, odstranění civilního sňatku. V téže obci odřekli čeledínové práci nájemci dvora, Friedovi, patrně židu, poněvadž — šli do socialistické schůze.

Socialisté chtějí uspořádati v březnu veliký sjezd v Szent-Mikloši. Již se přihlásilo ku sjezdu 260 obcí.

Redaktor socialistického listu »Földmüvelö« jest Štěpán Parkonyi a hlavním agitátorem ideálních anarchistů jest Dr. Eugen Schmitt. Socialisté v obci Anarcs žádají, aby velkostatkáři a nájemci dvorů dali za práci polovinu sklizně z polí, dělnictvu přenechaných, a ne jako dosud jen třetinu. Žádají za odstranění lichvy, na nich páchané, že musí odváděti vejce, slepice a podobné dávky; aby se přespolním dělníkům nedávala žádná práce ani povoznické výdělky, nýbrž pouze domácím; aby se přísně dodržovalo svěcení neděl a svátků; žádají zavedení stupňové daně a odstranění dosavadní roboty. V obci Bacs-Almaš prohlásilo 20. února shromážděné zemědělské dělnictvo, že bude jen tenkráte ve žních pracovati, jestliže za posečení jednoho jitra dostanou 80 kg. pšenice mzdy, a ne jako dosud 42 kg. Za posečení jitra ovsa žádají 5 zl.

»Budapesti Hirlap« uveřejnil obsah socialistického letáku: Žádáme za odstranění nuceného občanského sňatku. Všeobecné volební právo od 16ti let. Obyvatelé jedné obce smějí přijímati práci pouze na pozemcích své obce. Lidu mají se vyhraditi obecná pastviště. Stát má převzíti všecky záložny a penězi v nich nahromaděnými ať zaplatí všecky pozemkové dluhy. Jedná-li se o prodej aneb koupi věci v ceně menší než 1.000 zl., nemá advokát dostati žádného palmare. Zápověď sloužiti u židů, židům ať slouží židovky, katolíkům katoličky, helvitům helvitky. Odstranění četnictva. Služné čeledína má býti 12 q obilí, 3 q pšenice, 2 jitra pozemků, přezimování jedné krávy, pastvinu pro jedno prase, slanina z jednoročního vepře, 1 q zeleniny, 52 kg. soli, 60 zl. hotových peněz, naturální byt, palivo a sláma. Obecní písaři (notáři), kteří mají stálé služné, mají sloužiti lidu zdarma. »Pester Lloyd« přináší doklad o tom, jak lid jest přímo poblázněn socialistickými agitátory.

Do obce Hodmezö-Vasárhely přijel inženýr, který dal starostovi oznámiti, že potřebuje dělníky k jisté práci. I do sousedních obcí poslal. Nepřišel však nikdo. Inženýr se ptal staršího rolníka, proč nikdo ani za dobrý plat nechce jíti do práce. Rolník odvětil: »Nač máme choditi do práce, dva měsíce to ještě vydržíme a za dva měsíce budeme se dělit. Statky hraběte Karolyiho se nám rozdělí, a každý z nás obdrží 100 jiter.« — »Ale co zbude hraběti?« ptal se inženýr. — »Tomu zbude 85 jiter.« — »A z čeho bude hrabě živ?« — Tu se rolník dopálil a pravil: »Což můžeme za to, že naň více nezbude? Měl statkův až podnes dost.« — Za chvíli přišel jiný člověk, který žádal inženýra, aby zavedl v jeho domě elektrické osvětlení. »Kde je váš dům?« — »Dosud nemám, ale budu stavět, jakmile za 2 měsíce dostaneme 100 jiter z karolyiských statků.« Inženýr odjel vida, že je lid úplně na rozumu popletený.

To jsou důkazy, kam až věci v Maďarsku dozrály. Řáděním židův a nevěrcův jest lid ochuzen a znemravněn.

Za r. 1896. bylo 11.824 civilních sňatků bez kněze. K židovské víře přistoupilo 137 křesťanů! Za týž rok dalo se 3.990 lidí prohlásiti za bezkonfesijní a to 1.540 bývalých kalvinistů, 923 katolíků, 775 luteránů, 717 rozkolníků, 27 řeckouniátů a 28 židů! Zde máme mathematicky dokázáno, že židé trvají nejhouževnatěji ve své víře. Přeměňují svá jména za poplatek 50 krejcarů na jména maďarská, jen aby vše do své moci dostali.

R. 1897. dalo si v Uhrách přeměniti jméno 1.841 osob; z těch bylo 990 židů!

Maďarský žid jest naprostým pánem všeho skorem majetku v Maďarii. Ohromné pešťské mlýny, které tak hrozně poškozují náš mlynářský průmysl a naše rolnictvo, jsou v jejich rukou.

Jsou to následující: Concordia, akciová společnosť, parní mlýn. Ředitelé: Csanyö, Adler, Deutsch, Freund, Svab, Isidor Schrecker. Akciový kapitál 1,250.000 zl. Čistý zisk za rok 1895. byl 675.700 zl. Alžbětínská společnosť, parní mlýn. Ředitelé: Mořic Adler, Louis Baumgartner, Matěj Bock, Sigm. Kohner, Bedř. Herzfeld, Jakob Simon, Emerich Sonnenberg. Závodní kapitál 1,350.000 zl. Čisté příjmy za r. 1895. obnášely 236.389 zl. Louisova akciová společnosť. Parní mlýn. Ředitelé: Ullmann, Beimel, Haas, Neumann, Strasser, Wahrmann. Akciový kapitál 1,400.000 zl. Výtěžek mlýnu za r. 1895. byl 548.385 zl. Takových ohromných akciových mlýnů jest v Pešti 9; jsou úplně v rukou židů. Hrubý výdělek těchto mlýnů činil r. 1895. sumu 3,299.000 zl. Z toho by mohlo existovati alespoň 1600 menších samostatných mlýnů.

Příčiny agrárního socialismu v Uhrách hledati třeba tedy v bezohledném vykořisťování zemědělské chasy a nádenictva se strany židovských nájemců dvorův a okrádání rolnictva od obilních obchodníků, nejvíce židovských.

K tomu přidejme též všeobecnou, soukromou a veřejnou demoralisaci, nepoctivosť, veřejné krádeže a úplatky úřadnictva a máme nejúrodnější půdu pro socialistickou propagandu.

Je to táž ošemetná hra jako u nás. Aby židé nepřišli o svůj lup, štvou lid proti kněžím a šlechtě. Že však socialistickým agitátorům se nejedná o záchranu rolnictva, to jest nad slunce jasno z jednání socialní demokracie. Městský proletariát sám není s to, aby způsobil revoluci, k tomu je příliš sláb. Až se k městskému proletariátu přidá také venkov, pak nastane teprve násilný převrat. A toho chce socialní demokracie dosíci úplným zničením rolnictva. Zde jsou důkazy. Na sjezdě ve Vratislavi pravil Bebel: »My nemůžeme říci rolnictvu, že chceme rolnický stav zachovati, to by odporovalo programu socialní demokracie.« Agitátor Max Schippel pravil: »My musíme sedlákům hlásati, že dokud budou lpíti na tom kousku vlastní hroudy, že je nečeká žádná lepší budoucnosť, nýbrž tenkrát nastane obrat, až nebudou rolníci nic míti.« Vůdce Kaucký praví: »Nemáme příčiny, abychom se přičiňovali o zachování rolnického stavu.« Šturc řekl v Kutné Hoře: »My nemáme příčiny zapírati, že se budeme domáhati dělení pozemků, my jsme komunisté.« Vůdce socialista Rieger pravil v Č. Budějovicích: »Jako socialní demokraté musíme podporovati velkokapitál« (rozuměj židovský). Obč. Berner v Mor. Ostravě pravil: »Jako socialní demokrat budu podporovati velkokapitál, který vede k soustředění výroby, kdežto řemeslníci a rolníci musí býti zničeni.«

Tyto ukázky stačí, abychom poznali, kam spějeme. Dělnictvo jest z ohromné části vlasti a církvi ztraceno, ztratíme-li i rolnictvo, zmizíme s povrchu země. *Rudolf Vrba.*

LITERATURA.

RUSKÁ.

P. F. Kaptěrev, Duševnyja svojstva ženščin. Petrohrad 1895. Kaptěrev požívá dobrého jména jako paedagogický psycholog. Přítomná jeho kniha obsahuje pět přednášek. Autor dí, že žena tím více bude přibližovati se muži, ztrácejíc z vlastního ženského typu, čím více se bude zabývati vědou a účastniti se veřejného života. V duši ženině odráží se skutečnosť méně v ideách, více v citech. Kde je žena svobodnější, kde život veřejný více na ni působí, tam je hříšnější a zkaženější, než kde je uzavřena na rodinný kruh. Účel ženy, býti matkou, má za následek, že svému tělu, zdraví, zevnějšku věnuje více pozornosti než muž; proto vůbec prý více dbá na zevnějšek, a odtud prý i její schopnosť obchodnická a divadelní. Z téhož důvodu mateřství má prý zvláštní potřebu »milovati«. Je prý vůbec proto nádobou lásky, láskou je každý její atom buď proniknut nebo aspoň k ní uzpůsoben. Odtud též prý má žena vědomí

závislosti na okolí a hlubší cit náboženský. Cit závislosti na milovaném člověku snadno přenáší prý totiž na předměty náboženské. Autor přičítá ženě zvláštní schopnosť k posuzování a vnímání povah, živosť, účelnosť a mnohostrannosť myšlení, nikoli však ve věcech odtažitých, při všem však značný subjektivism. Duše ženina je doplněním duše mužovy, žena je typ zvláštní, muži rovnoprávný. Vlastnosti ženy jsou s to, aby vyrovnaly socialní protivy, zvláště aby materialistický směr osvětou zduchověly, zvýšily mravnosť socialní a osobní, porazily moderní pessimism a militarism. Autor je pro lepší specielní a vyšší ženské vzdělání, ale v duchu ženské individuality a účelnosti životní. Jsou-li tyto a ostatní vývody spisovately všecky pravdivy, důsledny a blahodárny, nerozsuzujeme; ovšem ale rádi konstatujeme, že celkové pojímání ženské otázky je dobré.

Fr. Žák.

FLÁMSKÁ.

De Nederlandsche spraakgeluiden. (Nizozemské výslovnosti.) Sepsali Johan Kesler, učitel, a Maurits Josson, advokát. (Castaigne-Brussel.) Jazyk nizozemský, t. j. flámština s holandštinou, jest na rozličných místech různě vyslovován, a to netoliko některé hlásky, leč i přízvuky a způsob psaní. Mnozí spisovatelé belgičtí píší ku př. dlouhé »á« všude »ae«, kdežto jiní se spisovateli holandskými píší »aa«; mnozí vyslovují »h«, jiní ho nevyslovují, ač správně dlužno vyslovovati »h« všude; »j« vyslovují mnozí »ž«, jiní »j«, což jest rozhodně správně v jazyku nizozemském atd. O přízvuku pomlčíme, jelikož to patří zde již k důkladné znalosti jazyka. Spisem tímto vyplněna mezera v tomto oboru. Ještě něco. Tvrdé »ł« nemají pouze Poláci, Rusové, Srbo-Chorvátė (píší místo něho »o«), Slováci (píší místo něho »u«), leč i Flamingové! Tak »oltář« flámsky »altaar« píše a vyslovuje se též »outaar«; »rodiče« = »ouders«, »zlato« = goud, »dřevo« = »hout« atd.

»Ons leven« (Náš život) jest časopis, jejž vydávají studující na katolické universitě v Lováni již po desátý rok. Příspěvky tam zasílají nejslovutnější spisovatelé belgičtí.

De Herfstrozen. Podzimní růže (v nichž jsou též básně Jarní růže a Letní růže) jsou velmi krásné povídky a básně z péra slovutné slečny spisovatelky Marie E. Belpaire. An pisatel těchto řádků jest spisovatelkou autorisován veškeré její spisy překládati, pomlčuje na tomto místě o jejich obsahu. Sloh a líčení podobá se Conscienceovi, tak asi jako se podobá Němcová Erbenovi.

»Het Huisgezin« (Domácnosť). Tento v duchu národním a katolickém v pravdě krásný obrázkový časopis vychází od neděle dne 12. prosince v Bruselu (Warmoesberg, čís. 12). Jest to tedy první ročník. V článku »Eene omwenteling op handen in Bohemen« (Brzká revoluce v Čechách) na stránce 4. v čísle 1. píše »Het Huisgezin« mezi jiným: »In Bohemen staat eene omwenteling voor de deur . . . Het Boheemsche of Tchekenras wordt sedert lang verdrukt door het Duitsche, vooral op taalgebied. Nu had graaf Badeni over eenige maanden de gelijkheid en vrijheid der talen in Bohemen uitgeroepen . . . In Bohemen zijn $^2/_3$ Tcheken, $^1/_3$ Duitschers, maar de Duitschers beweren een volk van hoogere ontwikkeling, van grooter beschaving te zijn dan de Tcheken. Zij hebben krachtens hunne hoogere waarde van beschaving recht op aleenheerschappij op taal — en politiek gebied . . .« (V Čechách stojí povstání přede dveřmi . . . Bohémské čili české plémě jest již od dávna utiskováno německým (plemenem) zvláště na poli jazykovém. Tu prohlásil hrabě Badeni před několika měsíci rovnosť a svobodu řečí v Čechách . . . V Čechách jsou $^2/_3$ Čechů, $^1/_3$ Němců, ale Němci tvrdí, že jsou národem vyššího vývoje, větší schopnosti než Češi. Oni mají mocí jich vyšší ceny (co do) schopnosti právo na samopanování na jazykovém i politickém poli.) A dále: »Men zou zich in België wanen-niet waar beste lezer? De Vlamingen, groote meerderheid, hebben ook de gelijkheid in volle vrijhijd hunner taal nog niet en de franschgezinde Belgen aanschouwen zich ook dikwijls als van »beschaafder« dan de domme vlamingen, de paarden of in God geloovende ploegen.« (Člověk by myslil, že je v Belgii, není-liž pravda, nejlepší čtenáři? Flamingové, veliká většina, nemají též ještě rovnosť v plné svobodě svého jazyka a francouzsky smýšlející Belgové považují se též často za »schopnější« než (jsou) ti hloupí Flamingové, ti koně

aneb v Boha věřící plouhové.) »Plouh« jest přezdívka pro selské lidi zde v Belgii. »Het Huisgezin« vysmívá se dále německé schopnosti a uvádí, jakých sprostot se Němci vůči Čechům dopustili a dopouštějí. Vyobrazení p. Wolfa, poslance, se skřipcem na nose, rozčechranými vlasy, neuspořádaným knírem a malou kozí bradou, vzbuzuje divný dojem. Pro nedostatek místa nelze mi o dalších projevech lásky Belgů k nám Čechům zde se zmiňovati.

Josef Šeřík-Vitínský.

ITALSKÁ.

Bessarione. Lonského roku začal vycházeti v Římě časopis »Bessarione«, nazvaný podle znamenitého podporovatele sjednocení církve východní se západní. Týž úkol má nově založený list. Pro Řeky vydává se též jazykem řeckým. List tento druží se tedy po bok chorvatskému »Balkanu«, který pro východní Slovany se tiskne též cyrillicí.

V minulém ročníku rezebírá se nejprve otázka, zda jest nutno, jednati o jednotě obou církví; řeší se pak tato záležitosť, že jest nezbytně potřebno pracovati k tomu konci, poněvadž nevěra všude pozdvihuje hrozivě svoji hlavu. Ve článku »Le Chiese orientali« dokazuje pisatel, že východní církve nemají známek církve pravé. Dále tu nacházíme pěkně psaný životopis kardinála Bessariona, zajímavou studii o rusínské církvi, důkladný článek o jednotě víry a obcování.

Panna Maria jest mocnou oporou naděje jednoty rozkolných bratří, o tom jedná též vzletný článek tohoto časopisu. »Římský papež prostředníkem míru v mezinárodních roztržkách«, tak nadepsána jiná stať, která poukazuje na jediného muže, jenž může polehčiti národům v jejich vojenských obtížích. Zdá se nám však, že do časopisu tohoto se méně hodí, poněvadž nevyhovuje přímo vlastnímu účelu časopisu.

Že katakomby jsou jasným důkazem pravosti církve katolické, o tom svědčí další studie: »Il dogma cattolico nei monumenti delle romane catacombe«.

V sešitě 3. uveřejněn jest okružní list sv. Otce Lva XIII. o jednotě církve a jiná rozhodnutí, dotýkající se této záležitosti. Jiné důležitější články jsou: »Potřeba úplné formy hierarchické v pravé církvi Kristově«, »Církev v písmě sv. a v podání Otců«, kterážto studie se chválí jako velice cenná,

Z ostatních prací třeba zvláště vytknouti: »Jednota církve v nejstarším perském podání«. Táž poukazuje na církevního spisovatele Afraatu z konce 3. věku, jenž ve svých spisech výslovně hovoří o jednotě církve, o sv. Petru jako hlavě církve. Dále jsou tu hlavně: »Benediktini a východ,« »První kněží v Jerusalemě«, »Posvátné hovory sv. Otců«. »Východní památky v Římě« jest práce kulturní, velice pečlivě sestavená, která dává svědectví, že východ byl hlavou veškeré církve, se staroslavným Římem úzce spojen.

Od 3. čísla tohoto listu vychází též příloha o písemnictví východním, které má spojitost s jednotou obou církví.

Časopis »Bessarione« vychází měsíčně jednou a ročně předplací se naň 5 lir (něco přes 2 zl.), což není jistě mnoho. Adressa zní: Řím, Piazza Ss. Apostoli 51.

Doporučujeme tento list přízni všech čtenářů, kteří jsou mocni jazyka italského, poněvadž podpory té zasluhuje. Mluva není obtížná a jest snadno srozumitelna zvláště těm, kdo umějí latinsky. Bylo by záhodno, aby také u nás se bral větší zřetel k otázce východní; vždyť se tu jedná též o naše vlastní bratry, kteří dosud v rozkolu žijí. Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda působí v té věci na Moravě velice blahodárně. Fr. H. Žundálek.

LUŽICKO-SRBSKÁ.

»Katholski Posol«, časopis pro lid. Vychází za 14 dní nákladem družstva sv. Cyrilla a Methoda v Budyšíně. Redaktor Jakub Skala. Ročně 2 hřivny 30 penízků (feniků). Ročník 35., rok 1897. V Budyšíně. Malý počet horno-lužických katolíků má také vlastní list a vlastní literaturu, psanou zvláštním pravopisem, upravenou frakturou. Časopis jmenovaný zasluhuje též naší pozornosti měrou nemalou: jednak po stránce náboženské, jednak národní.

Minulý ročník vyznačuje se rozmanitým, dobře voleným obsahem. Jsou tu věci poučné, zábavné, též i politické, dopisy z katolických osad, tak že nám

»posel« podává alespoň stručný obraz — řekli bychom fotografii — poměrů srbských katolíků.

V prvních dvou číslech se dokončuje popis pouti do sv. země již z předešlého ročníku. Životopis dra. práv Otty Angera, bývalého protestanta, později výborného katolíka, řečníka a spisovatele, podán jest mistrně v čís. 3. Vlastní pílí dopracoval se pravého poznání, že jedině církev katolická jest pravou nástupkyní Kristovou.

V dalších číslech máme cestopisné obrazy z Francie, různé pokyny srbským rodičům, stručný popis ženského kláštera Chotěšova u Plzně, kde jest též několik srbských řeholnic, dále rady pro budoucnosť. Důkladně jest popsáno zlaté jubileum matice srbské o velikonocích minulého roku. Také tu udán souhrn všech klášterů zbořených v Sasku, statistika budyšínské diecése, dále úprava oken a zahrádek, poměry katolíků v Siamu, popisují se tu dějiny poutního místa u Efesu, kde Panna Maria bydlila, pak se tu jedná o sv. Antonínu, o katolících v Islandě a Dánsku, o povodni v Lužici, o hlavní schůzi studující mládeže, o nápěvu srbských kostelních písní, o sv. Petru Kanisiovi, o pověře, o jubileu krále saského Alberta příštím rokem, o schůzi družstva sv. Cyrilla a Methoda a o jiných důležitých časových otázkách.

Zábavné články jsou: Pan farář od polské spisovatelky Melanie Parczewské, přítelkyně lužických Srbů, Magnifikat, Chudá holka, Svatý večer, překlad z Kosmákova Kukátka a j. v.

Časopis tento doporučujeme přízni všech našich katolíků. Kdo splatí 2 hř. 30 fen., stane se členem tovaryšstva sv. Cyrilla a Methoděje a dostává časopis zdarma. Adresa: Jakub Skala, kanovník farář v Budyšíně (Bautzen in Sachsen).

»Lužica«, měsíčník pro zábavu a poučení. Redaktoři: Mikuláš Andricki a dr. phil. Arnošt Muka. Nákladem kanovníka Jakuba Herrmanna, faráře ve Wotrově. Ročník 16., rok 1897. Cena 2 zl. Vyniká elegantní úpravou, dobrými příspěvky, ryzím jazykem a správným, analogickým pravopisem, který každému Čechu snadno jest přístupen. Básněmi přispěli do něho přední básníci srbští: Jakub Bart Čišinski, katolický kněz, a Jan Wałtar, kromě toho Radyserb, K. A. Fiedler a Dolno-Lužičan M. Rězo. Také jsou tu překlady, a to čelného rusínského básníka Ševčenka »Topol« a srbská národní: »Smrt matky Jugovićů«.

Nejvíce je tu statí poučných. Tak na př.: U staré zpěvačky od A. Černého (dle češtiny), o Serbowce, literární studie o Radyserbowě »Wobradźeńce«, o jubileu matičním, o srbských nářečích, o srbském slovese (obé od M. Handrika), na pomezí slovanském od Ed. Jelínka a j. Čteme tu životopisy Adama Asnyka, Edvarda Jelínka (s podobiznou), Boleslava Prusa a Kornela Ujejského. Zábavnými články jsou: Kosmákova »Dobrá rada nebo Jan a Marie« a Jakubova »Naša mamika«.

Jak katolické kněžstvo stará se o národní zájmy lužicko-srbského národa, vidíme zvláště na tomto vědeckém časopise, který jest pro obě vyznání náboženská, jak pro katolíky, tak pro evangelíky. Redaktor Mik. Andricki jest katolický kněz; obětivý nakladatel jest též katolický farář, J. Herrmann, který více set zlatých přidává na tento podnik ze svého. K hlavním přispěvatelům básnickým náleží katolický katecheta Jakub Čišinski, který svými básněmi časopis opravdu zdobí. Vedle toho pracuje katolické duchovenstvo srbské neunavně o zdokonalení tohoto listu, všichni úplně zdarma.

Nuže, zmlkněte již jedenkráte utrhačné jazyky, jakoby katolické kněžstvo se stavělo proti národním snahám. Katolické kněžstvo snahy tyto podporuje ze všech sil, mravně i hmotně. Dějiny nás o tom poučují.

»Serbske Nowiny«, týdenník, ročně 4 hř. 60 pen., redaktor Marko Smoleř. V Budyšíně 1897. List tento jest ze všech lužických nejvíce čteným. Je hmotně zabezpečen nejen odběrateli, nýbrž i inserenty. Přináší polilický přehled světový, zprávy domácí, dopisy ze srbských osad, též povídky; přáli bychom si však, aby byl u každé udán autor, a je-li přeložena, tedy ze kterého jazyka. Pozdější literární historik bude míti obtížnou práci. Též jsou tu různé zajímavé zprávy z celého světa. Jest litovati, že nejrozšířenější časopis tento psán jest pravopisem upraveným dle německého. Byl by již jednou čas, aby se pomýšlelo vážně na pravopisnou jednotu v písemnictví tohoto malého národa. Kdežto katolíci v té věci již učinili dříve krok ku předu, upravivše podle Hórnikových návrhů svoji frakturu, trvají protestanté stále na starém stupni a nechtějí upustiti od nesprávného, zastaralého pravopisu svého. Bude třeba ještě mnoho práce a pobídek, nežli dojde k želané jednotě. Frant. Hanuš Žundálek.

NĚMECKÁ.

»Reformation oder Revolution? Für Katholiken und Protestanten bearbeitet von Joh. Diefenbach, Inspektor an der Deutsch-Ordenskirche zu Frankfurt am Main.« Ve spisku tomto pojednává učený spisovatel, nutkán jsa ustavičnými nadávkami hrdiny evangelického svazu v Krefeldu a »protestujícími výlevy« pánův ze spolku Gustava Adolfa, tak mnoho přetřásanou otázku a ukazuje výtečným sestavením bohaté látky z původních pramenů, že toliko slova revoluce se hodí nejlépe pro řádění v XVI. století, že skutečně mnozí predikanti onoho nového učení, ku př. na selské válce stálého podílu měli a smrtí pykati musili; výpovědmi reformátorů samých dokazuje spisovatel, že tito sami ovoce svého učení želeli. Ba, ani pojmenování »jed,« pro učení Lutherovo není novým, jak citáty dosvědčují. Spisek ten doporučujeme vřele každému, zvláště »učencům«, kteříž naši sv. církev hanobí. Josef Šeřík Vitínský.

Der Grundgedanke der Cartesianischen Philosophie. Aus den Quellen dargestellt. Von Prof. Dr. Otten. Freiburg in Br. 1896. M. 3·60. Prof. Otten podává v této dosti drahé monografii ku třístoleté památce narozenin Cartesiových základní myšlénku z filosofie oslavencovy. V pěti prvých paragrafech promlouvá povšechně o Cartesiově theorii, v posledních zabývá se hlavně jeho názory o jsoucnosti Boží a vůbec jeho naukou o Bohu.

Ze všech osmi paragrafů zamlouvá se nám svou přehledností a jasností nejlépe § první, v němž se pojednává o Cartesiově pochybovačství. Všecko zdálo se Cartesiovi státi na nejistých nohou, co před ním filosofově a vědcové vybádali. Z té příčiny jal se proti tomu brojiti, o tom pochybovati, a to, jak sám doznává, i tehdy, když měl i slabé důvody. Jeho subjektivní zdání bylo tedy východiskem ano i koncem veškeré reformní akce. Cartesius vyciťoval slabé stránky subjektivismu, proto snažil se systému svému dáti nátěr objektivity, což se mu však nedařilo. V theorii horlil silně proti smyslům a jejich pravdivosti v poznávání, — mnozí vyhlásili ho proto otcem racionalismu, — v praxi však nebyl tak zlým, připomíná jeho nedůslednosti dr. Otten. Methodicky pochybovati nenaučil svět teprve Cartesius; i pohrdaní scholastikové dobře se v té věci vyznali. — Cartesius rozšířil způsob ten na četnější předměty. Účin starších francouzských skeptiků jest u Cartesia patrným.

»Cogito, ergo sum!« má býti nejlepším kriteriem pravdy jasně a jistě poznané. Vynálezce dospěl prý k němu, až se zbavil všeho nejistého. Není však i toto kriterium na konec také »nejistým«? Mnozí v něm viděli čirý subjektivismus a upírali mu proto objektivní hodnotu. Cartesius hleděl ovšem kriterium své zbaviti této závažné výčitky a proto snažil se opentliti je objektivitou. Dr. Otten cituje v tom smysle z auktora několik příznivých vět, trvá však přece na tom, že Cartesius »obětoval pravdu objektivní« (str. 13), ač nechtěl a neustále proti tomu se bránil. Jeho kriterium nemá vlastností, které musí míti nejvyšší kriterium pravdy, je tedy dle své povahy nedostatečným a pochybeným, což vyciťoval jeho vynálezce, když se omlouval, proč dosud nedokázal nesmrtelnosti duše lidské (Synopsis medit). Cartesius hájil svého kriteria i tím, že tvrdil jak ontologisté »Deus est primum cognitum« a nejen to, ale i »In Deo omnia certe cognoscuntur!«

Zajímavým jest třetí pojednání, v němž vysvětluje se Cartesiova nauka »o přirozeném světle« na rozdíl od »přirozeného pudu«, při čemž ukazuje se k tomu, kterak neopatrně a nejasně Cartesius mluvil, když nabádal, abychom jen dotud měli důvěru ve »světlo přirozené«, dokud nezjevil by nám Bůh o něčem něco jinak, než učí »přirozené světlo«, jelikož se zdá, že Cartesius považoval možným nejen věřiti věci nadrozumové, ale i protirozumové, čímž zanášel do zjevení Boží absurdity a kladl víru a myšlení ve vzájemnou protivu. Cartesius ovšem horlí pro zjevení Boží, ale tak nešťastně, že dělá je rozhodující normou i našeho poznání rozumového (ve světle přirozeném), a nejen normou, ale dokonce i základem, a poroučí opustiti »přirozené světlo«, kdyby Bůh jinak zjevil, ať jest poznání naše přirozené jakkoli jasné a přesvědčivé! (Str. 30.)

Největší píli vynaložil auktor na šesté pojednání, rozebíraje, odůvodňuje a vyvraceje základní Cartesiův princip »Cogito, ergo sum«. Nevím, čí vinou, ale nebyl jsem pojednáním tím nikterak uspokojen, jelikož ani historicko-geneticky, ani literárně, ani filosoficky nebylo mi dáno jasného uvedení a rozhledu ve věci. Připouštím ovšem, že se tak státi mohlo i mou vinou. Z nahromaděných citátů doufal jsem poznati celý ponenáhlý vývoj se všemi dobrými i zlými důsledky, tedy jakousi historii, obranu a polemiku zmíněného principu,

doufal jsem poznati, ale nepoznal jsem. Zdá se mi proto, že Dr. Otten neměl jasného středobodu v tomto svém pojednání, a že snůška citátů z Cartesia věc více zahalila než objasnila. Po stránce filosofické dala mi Ziglianova učebnice více než tato jubilejní Ottenova »odborná« brožura.

Cartesiovy nauky o jsoucnosti Boží a o Bohu vůbec nepodáváme zde rozboru žádného jednak proto, že jeho »důkazy jsoucnosti Boží« i jejich nedostatky jsou dosti známy, jednak proto, že by nás vedlo daleko. Upozorníme jen na některé zvláštnosti — Cartesius — ač o Bohu mluvil, jsoucna jeho dokazoval ano i principem lidského poznání, — Cartesius byl veřejně nařčen s kazatelny z atheismu. Neprávem! Ať dokazoval jsoucnosti Boží jakkoli, přece ji dokazoval a byl o ní přesvědčen, vyhlašuje ji »pravou, nám vrozenou, prvou a nejlepší idejí«. Vězela chyba jeho právě v tom, že mluvil o ideji? Nevězela, poněvadž dle Cartesia odpovídá této naší ideji skutečná realita mimo nás. Cartesius zasloužil si tedy v této věci ne hany, ale chvály, ač, jak tvrdí o něm (str. 95) Dr. Otten, silně kloní se svým »bezprostředním poznáváním« Boha k ontologistům a nepřináší tedy pro svůj předmět původu věcného.

V učení o Bohu nepodává nám auktor celého systému Cartesiova, nýbrž některé jeho hlavní rysy. Nejvíce nám bylo nápadným, kterak Cartesius pouštěl se do otázek, v nichž i bohoslovci nemohou se srovnati, na př. do otázky o přesvědčení Božím a o svobodě lidské vůle. Filip Jan Konečný.

ČESKÁ.

Nápadníci trůnu. Historická činohra o 5 jednáních od Henrika Ibsena. Přeložil Jaroslav Vrchlický. Světové knihovny č. 11—13. Děj dramatu spadá do prvé polovice XIII. století. Norsko nedávno zcelené trpí neustálými změnami trůnu, žárlivostí a nepřátelstvím jednotlivých kmenů. Prvé jednání líčí nápadníky trůnu, k nimž přibývá Hakon Hakonsson, když matka jeho podstoupila zkoušku ohněm, že on skutečně jest synem královským. Hakon je zvolen, a první jeho skutek jest, že odpuzuje matku svou, poněvadž král nesmí míti u sebe nikoho, koho miluje. Je to výsledek intrik, právě jako zasnoubení s Margretou, dcerou Jarla Skule, nejvážnějšího protikandidáta trůnu, jemuž nový král ponechal pečeť královskou a s ní rozhodný vliv na vládu. Ale Jarl Skule je podněcován intrikami biskupa Mikuláše, jenž nerad vidí, kterak roste moc královská; nenávidí každou vynikající hlavu, jeho cílem jest viděti Norsko rozervané, s řadou slabých a navzájem se potírajících náčelníků. Jarl Skule vzdoruje králi a je za to zbaven královské pečeti. Nový kancléř, kněz Ivas Bodde, vzdává se nabízeného úřadu, aby nebyl příčinou sporu mezi králem a prvním šlechticem v zemi. V celý děj vpletena jest v pravdě ďábelská intrika biskupa Mikuláše, jenž dovede vzbuditi v Jarlu Skulovi novou pochybnosť o královském původu Hakonově a přímo hadí chytrostí zdržuje a zas popouzí králova tchána, až se rozhodne k činu. Není-li Hakon synem královským, pak srazí mu s hlavy korunu, a bude-li příliš pevně seděti, »pak ve jménu Boha nebo Satana srazím mu s korunou i hlavu.«

Později jmenoval král Jarla Skula vévodou, zvětšil jeho úděl, ale nebylo klidu. Skule i s biskupem Mikulášem upadli v nemilosť. A v této nemilosti Mikuláš umírá. Byl zaopatřen a ví, že mu zbývá jen několik hodin života. Strach před trestem na věčnosti a touha po rozeštvání Norska bojují v jeho duši. Slíbil při králově svatbě Skulovi dokument o původu královĕ. Nemá ho dosud, ale v poslední chvíli přinese mu ho matka králova, sama nevědouc, co nese. Po chvíli přijde vévoda Skule a po něm král, nevědouce jeden o druhém. Starý intrikán v poslední chvíli života rozdmychává svár. Poněvadž Skule chce proti králi vystoupiti jen tehdy, když by se dokázalo, že Hakon není synem královským, dává biskup spáliti psaní kněze Tronda, jež obsahovalo jistotu. Vévoda Skule jest odsouzen k věčné pochybnosti. Ale i v tom rozhodne se ke skutku. Žádá marně Hakona, aby se s ním rozdělil o říši, nebo aby vládli střídavě. Král odhalí před ním životní úkol svůj — spojiti různé kmeny říše v jeden národ. Skule nepochopuje myšlénky tak dalekosáhlé a odchází, aby se svými many odjel do Nidaru a tam se prohlásil za krále. Byl korunován, v bitvě zvítězil nad Hakonem, ale proto přece není spokojen. Vždy více zmocňuje se ho přesvědčení, že Hakon je v právu, a myšlénka národní jednoty norské působí na něho mocí vždy větší. Nebudeme rozebírati celý děj, plný krvavých a hrozných episod.

Myšlénka dramatu jest sympathická. Je v ní cosi velikého, co i Skule, který jí nepochopuje, uznává. A jaké jsou to osoby, jež jsou kol ní skupeny!

Hakon, kterého zrovna vidíme, jak roste ve velikého krále, Skule, jenž staví se proti ní sice, ale jest veliký svými boji s pochybnostmi, poznáním sebe a koncem života! Ohnivý a otce slepě milující Petr — a zase mírná Margreta, jež v Hakonovi miluje manžela a ctí krále. Na obě strany zápasící vrženo hojně světla — tma zůstala na tom, jenž stál uprostřed, jenž nechtěl ani vítězství Hakona ani Skula, na tom, jenž toužil, aby byl v Norsku stálý boj a svár a také stálá slabosť. A tato hanebná postava, ďábel v lidské podobě, jest — biskup, katolický biskup Mikuláš! Je to intrikán, jakému není rovno. Proto nelze nám mlčeti, že spisovatel právě k vylíčení takové postavy vybral si katolického biskupa. Aby rozeštval krále se Skulem, popouzí jejich stranníky Vegarda Vaeradala a Ondřeje Skjaldarbanda, zruší proto i zpovědní tajemství o hříšné lásce Skula s Ondřejovou chotí. Jak umí bodati Skula do duše vzbuzováním pochybností o Hakonovi! Rozčilí ho, ale nikdy mu nepodá jistoty. Druhé jednání jest obrazem, jak obratným byl Mikuláš svůdcem. A ve třetím má duši na jazyku a jak jedná, jak si zahrává s vévodou Skulem. V posledním okamžiku se raduje, že svým jednáním rozkýval Norsko do sporů na věčné časy — perpetuum mobile. V jeho duši není po vlastenectví ani stopy. Ale v jeho duši není víry, není náboženských vědomostí (nebo jich nemá Ibsen?), není mravnosti. Když popouzí Skula ke vzdoru, praví: »Vzpomeňte si, že prvý veliký čin na světě vykonán byl jedním, kdo se vztyčil proti mohutné říši.« Jarl Skule: »Kým?« Biskup Mikuláš: »Andělem, který se pozvedl proti světlu!« Jarl Skule: »A který byl svržen do nejhlubší propasti.« — Biskup Mikuláš: »A tam říši založil a králem se stal, mocným králem — mocnějším než kterýkoli z desetitisíců — Jarlů tam nahoře.« Takové názory o ďáblu vkládá Ibsen do úst kat. biskupu! A jak posměšně mluví o modlitbách mnichů v poslední hodince. To vzbuzuje přímo ošklivosť. Jeho náboženské vědomosti jsou velice skrovné. Několik minut před smrtí ptá se svého kaplana: »Viljame! Když jsem dostal poslední pomazání(!), byly mi přece všecky hříchy odpuštěny? Sira Viljam: »Všecky hříchy od Vašeho narození až k hodině pomazání.« Biskup Mikuláš: »Ne dále? Ne docela až k mé smrti?(!!)« Sira Viljam: »Vy přece nebudete hřešiti v dnešní noci, pane!« . . . . »Nech modliti se . . . ještě sedm modliteb za to, čím se prohřeším (!) dnes v noci,« žádá ho po té biskup! A o zpovědi řekl krátce před tím: »Kněží tam uvnitř mi řekli, že budou mi všecky hříchy prominuty — inu to snad může být pravda, ale je to pranic nestojí slíbiti to, neboť proti nim jsem se neprohřešil« . . . Podobně se to má s jeho mravností. Že jest v podezření, že prozradil zpovědní tajemství, o tom jsem se již zmínil . . . Na smrtelné posteli praví veřejně: »Krásné ženy — já bych je mohl hltati i nyní ještě žhavým pohledem. Je mi 80 let a ještě dosud prahnu po tom, zabíjeti muže a objímati ženy.« Že tak nejednal, stalo se proto, že byl zbabělý a mrzák. Jaký, to se naznačuje jeho diskantovým, ženským hlasem. Jak by byl jednal, kdyby byl mohl, patrno z jeho slov: »Syn (jenž k vlastní záchraně shodil otce a matku do vody) měl právo. On měl chuť a sílu k životu — jdi za svým chtíčem a užij svých prostředků, to právo má každý . . . Všecko, co vám prospěti může, jest dobré — všecko, co vám hloží v cestu staví, jest zlé!!« Krátce: Ibsen vylíčil biskupa Mikuláše tak, že se nedivíme, setkáme-li se ním v posledním jednání jako s ďáblem. Ibsenovi se podařilo utvořiti netvora — a to dokonalého ve svém oboru — ale tážeme se, proč učiněna církvi katolické taková pohana, že jí byla přidělena kreatura bez víry a mravnosti, bez lásky k Bohu a plná nenávisti k lidem? A konečně Ibsen se na vše dívá protestantskými brejlemi, a proto místy ta nevědomosť — ale proč my, čeští katolíci, máme patřiti na dílo, kde katolický biskup hraje tak darebáckou úlohu? Drama ovšem jinak je krásné, ale kal z krásné nádoby páchne stejně a je stejně kalem! Udělá-li nám »Světová knihovna« ještě jednou podobný dar, nebude, než provésti z toho důsledky. Fr. Kroiher.

Čechy nenáležely nikdy diecési k Řeznu. Kritický rozbor staročeských církevních dějin a jejich pramenů. Sepsal Dr. Frant. Kryštůfek, kanovník kr. kollegiatní kapitoly u Všech Svatých a c. k. universitní profesor. V Praze. Tiskem a v komisi kníž. arcib. knihtiskárny. 1897. České dějiny doznaly vědeckou kritikou v mnohých statích nemalé změny, a můžeme říci s radostí, že na prospěch katolické pravdy. Poukazujeme jen na historickou lež, k nám z Německa importovanou a po dlouhou řadu let hýčkanou, jako by totiž čeští evangelíci byli bývali nadšení vlastenci, ideální křesťané, — katolíci pak nesnášeliví, zabedněnci a p. Této lži, dík kritickému badání, nevěří dnes nikdo, kdo vážně historií se zabývá.

Dnes je nám ukázati na práci, kteráž nejstarší naši církevní historii staví na zcela nový základ; jest to práce, kterouž slovútný náš církevní historik v lonském »Časopise katolického duchovenstva« uveřejnil a nyní souborně upravil české veřejnosti. Podává tu důkaz, že Čechy diecési k Řeznu nenáležely nikdy.

Kdo zná literaturu sem patřící, domyslí se, jaký as spisek tento způsobí rozruch mezi historiky, vždyť názor o příslušnosti Čech k Řeznu pokládán za ustálený a přecházel s generace na generaci, z knihy do knihy. Hlavně naše německé krajany tato publikace nemile překvapí; vždyť je u nich oblíbena theorie, že veškera »kultura« přišla k nám z Němec, a první článek z řetězu »těchto dobrodiní« jest horlivosť, s jakou o pokřesťanění našich předků pečovali naši sousedé němečtí.

Již Gelasius Dobner otřásl starou theorií o příslušnosti Čech k Řeznu. A učený spisovatel přítomného spisku ve svých »Církevních dějinách« (II. č. 1. str. 411 a n.) nepokrytě své přesvědčení projevil, že Čechy církevně k Řeznu nikdy nenáležely, a že sv. Wolfgang při zřízení biskupství v Čechách neměl nižádného účastenství. Tato pak práce jest pouze hlubší odůvodnění a upevnění názoru tam proneseného.

A z kterého že svědectví odvozují příslušnosť Čech k Řezenské diecési? Ze dvou cizozemských pramenů — Gumpolda, biskupa Mantovského, a Othlona, mnicha řezenského; jejich výpovědi braly se za bernou minci; dle nich v knihách vypravováno, že Čechy příslušely k Řezenské diecési a teprve roku 943., kdy spolupůsobením a svolením sv. Wolfganga v Praze zřízeno biskupství, od Řezna se odtrhly.

Vdp. kanovník Kryštůfek v přítomné práci krok za krokem, řízně a dle našeho soudu i úspěšně poráží zastaralou, na vratkých důvodech spočívající theorii:

Hned v § 2. uvádí na pravou míru zprávu falckých análů ab anno 845. (Pertz Monum. Germ. I. 364) o pokřtění 14 lechů r. 845., kterouž bavorský dějepisec Aventinus († 1534) a solnohradský Hundius ze 16. století za účelem u Němcův oblíbeným, aby totiž dokázali příslušnosť Čech k Řeznu, vyšňořili libovolně, zcela nekriticky doplnivše, že toto pokřtění dálo se v Ř e z n ě, ač starší spisovatelé nic podobného netvrdí.

A přece německým historikům jest tato zkomolená zpráva událostí nesmírně důležitou. Tak píše Frind: Kirchengeschichte Böhmens Prag 1861. sv. I. str. 4.: Dass der erzählte Taufakt zu Regensburg für bedeutungsvoller galt, als die nachherige Taufe Bořivojs. Von hier an zählten die kirchlichen Oberen unser Land und zählten unser Vorfahren sich selbst ohne Unterbrechung zur bischöflichen Diöcese Regensburg. Jakou váhu má toto tvrzení, dovtípí se každý čtenář sám. Další kapitoly (4, 5, 6) jsou vlastně dějinami pokřesťanění naší vlasti; vdp. autor líčí zevrubně zavedení křesťanství do Čech, podrobuje vědecké kritice veškeré prameny sem náležející. Vypravuje s vlasteneckým zápalem a s historickou věrností. I neváháme vyznati, že své přesvědčení vědecké projevuje s neobvyklou otevřeností a upřímností, kteráž zasluhuje veškeré chvály.

Našim čtenářům zajisté jest dobře známo, s jakou houževnatostí němečtí historikové dosvědčovali, že křesťanství přišlo k nám z Němec, že za tou příčinou umlčovali a dosud umlčují působení Soluňských bratří, našich apoštolů Konstantina a Methoděje, ba i jejich existenci uváděli v pochybnosť. Proč? Odpověď je na snadě. Aby patrno bylo, že za veškerou vzdělanosť děkujeme Němcům a bychom prioritě jejich se nevzpírali.

Vdp. spisovatel jasně a přesvědčivě doličuje, že učení Kristovo přišlo k nám z východu, a původní křesťanství Čechů že bylo řecko-slovanské. (Týž vědecký důkaz nalézáme i ve výborném spise vdp. Dr. Frant. Krásla: »Sv. Prokop«.)

Velmi účinně poukazuje vdp. autor na doklad, že slovanská liturgie jest v Čechách původní, k názvosloví církevnímu, jež jest vesměs slovanské, shodující se vesměs s terminologií v nejstarších knihách slovansko-církevních. Slovinci, kteří přijali víru Kristovu od duchovních německých, zachovali podnes i názvosloví německé, mu nápodobné (p. 23).

Slovanská liturgie udržovala se v Čechách (§ 7.). Na Budči založena Spytihněvem liturgie latinská, ale nevystupovala na půdě české nepřátelsky s obřadem slovanským a Slované stávali se dobrovolně latinskými duchovními (str. 32). Vratislav I. (903.—921.) náležel k obřadu slovanskému, měl při dvoře biskupa notáře obřadu slovanského, a slovanští biskupové působili zdárně v zemích českých a na Moravě.

Trefně vysvětluje vdp. spisovatel, proč Drahomíř u potomků byla vyhlášena za pronásledovatelku křesťanství a za pohanku vykřičena. Radislav totiž, otec Slavníkův, děd sv. Vojtěcha, byl dvakráte ženat. První manželka jeho (matka sv. Vojtěcha) byla Adilberta, [1] bavorská princezna, kteráž do Čech přivedla bavorské kněze a latinskou liturgii. Ty Drahomíř jako stoupence Arnulfovy a Radislavovy vyhnala a proto byla rozhlášena za pohanku v různých legendách.

Svému účelu přiměřeně popírá vdp. autor, že by sv. Václav (p. 45) mírem s Jindřichem I. r. 928. opětně poslušenství Řezenského biskupství podstoupil a dokazuje, že tomu tak nebylo. Tak na př. sv. Václava pochoval kněz slovanského obřadu Pavel, dříve kaplan sv. Ludmily. Svatořečení sv. Václava stalo se slovanským biskupem (str. 49). Proto Němci předního našeho světce a dědice České země po delší dobu ani za svatého neměli, jak vdp. autor několika příklady dokazuje (str. 49). Ba Němci, nevyjímaje ani nejvyšší církevní hodnostáře, nehrubě s úctou měli se k památce sv. Ludmily patrně jen z té příčiny, že byla slovanským biskupem za svatou vyhlášena (str. 51).

Vše, co dosud pověděno, dokazuje, že až do konce 10. století většina našich předků přiznávala se k ritu slovanskému, a nepředpojatý rozum sám dí, že tu působili biskupové téhož obřadu, jenž světil slovanské kněze; němečtí biskupové zajisté nebyli by světili kněze obřadu slovanského. Nelze tedy mluviti o příslušenství Čech k Řezenské diecési. Již z toho důvodu nemůžeme důvěřovati Gumpoldovi, kterýž v životopise sv. Václava praví, že celé Čechy k diecési sv. Wolfganga, biskupa Řezenského, příslušely.

Než náš vdp. spisovatel z důvodů, z veliké části přesvědčujících, dokazuje, že Gumpold jest svědek úplně nespolehlivý, českých dějin a poměrů úplně neznalý, nelze mu tudíž v této otázce přikládati víry. (§ 9.)

Stať tato jest zvláště zajímavá a v práci p. autora nejzávažnější. Zasluhuje proto velmi bedlivého uvážení.

Pro účel, jejž si přední náš církevní historik vytknul, jest nemalé důležitosti zpráva, že Adalbert, arcibiskup Magdeburský, na Libici biřmoval sv. Vojtěcha a jiné chlapce (§ 10.), což by zajisté nebyl směl učiniti, kdyby Čechy k Řezenskému biskupství byly příslušely.

Když pak bylo r. 973. založeno v Praze biskupství, neměl sv. Wolfgang, biskup Řezenský, v tomto úkonu pražádného účastenství, což vdp. spisovatel v § 11. historickými důvody dosvědčuje. Tím též tvrzení mnicha řezenského Othlona, u něhož nalézáme tuto zprávu v životopise sv. Wolfganga, na pravou uvádí míru. Neníť ani Othlon svědkem věrohodným a nemůže jím býti, nemaje o poměrech a dějinách českých ani vědomostí, ani porozumění.

Když zřízen biskupský stolec v Praze, a Dětmar Sasík v Čechách biskupoval, trval na Moravě biskup, kterýž r. 976. vedle biskupa Pražského zasedával na sněmě mohučském. (§ 12.)

Slovanský obřad trval v Čechách a na Moravě skoro až do 11. století: kníže Vratislav II. žádal na papeži Řehoři VII. ve jménu veškerého národa, aby dovolil užívati slovanské liturgie (§ 13.), kníže Oldřich vida, kterak slovanský obřad přízni lidu se těší, založil r. 1032. slovanský klášter v Sázavě, jehož opatem stal se sv. Prokop; nebyl by slovanského kláštera zakládal, kdyby národ nebyl k této straně lnul, a on sám nemohl ho domorodými slovanskými mnichy zalidniti (str. 81.).

Na Vyšehradě byla ještě v 11. století slavná slovanská škola, kteréž žákem byl sv. Prokop a spolu slovanská kapitola (viz Dr. Krásla sv. Prokop); mezi slovanskými biskupy jmenuje se Vrécer, jenž spravoval církev na Moravě a jenž měl nástupce, třeba jich přesně dokázati nemůžeme.

Teprve sv. Vojtěch spojil oboje biskupství, jak dokázáno, str. 79.

Jestliže v Čechách a na Moravě byli slovanští kněží, byla tu i slovanská škola a slovanští biskupové, kteří by kněze světili. Němečtí biskupové nebyli by tak činili, aspoň neznáme jediného případu. — Ze všeho toho plyne závěr:

Slovanský obřad se slovanskými kněži a biskupy trval v Čechách a na Moravě až do století 11. Za Spytihněva přistoupil k němu latinský obřad, kterýž zejména po zřízení latinského biskupství v Praze nabyl vrchu.

Čechy nikdy nenáležely k Řeznu. Pražské biskupství bylo zařízeno přímým vyjednáváním českého dvora s papežem Janem XIII. a císařem Otou I. Sv. Wolfgang v tomto úkonu neměl účasti žádné.

---

[1]) Druhá manželka slula Střezislava, s kterou měl Radislav na Libici šest synů. Proto nazývá se Radim (Gaudentius) »po otci« pokrevní bratr sv. Vojtěcha. 28. Prameny P. 296.

Každému známo, že vdp. profesor Dr. Kryštůfek touto publikací razí nejstarším našim církevním dějinám novou cestu, že objasňuje jí temné stránky naší minulosti. Že mnozí historikové, zejména Němci, houževnatě hájiti budou zastaralé své stanovisko a vdp. spisovatele zasypou hojnou polemikou, nebude divu. Zvětralé chloubě Němců, jakoby od nich vše, co kulturního, bylo k nám přišlo, zasazena byla smrtelná rána. My pak s povděkem a s radostí vítáme tuto zajímavou a záslužnou práci, přejíce z duše upřímné dalším pracím vdp. spisovatele mnoho zdaru. Prof. Jos. Havránek.

Julius Zeyer: V soumraku bohů. Kronika. Praha. Ottova Salonní bibliotéka. Cena 1 zl. Zeyer má své určité místo v naší literatuře. Vytýká se mu mnoho, ale trží i mnoho chvály — vždy podle toho, co který pozorovatel v literatuře krásné hledá. Hledá-li tam poesii, u Zeyera je to právě poesie, která mu velí s různých světa stran shledávati obrazy minulosti a přetvořené, natřené leskem jejím podávati čtenářům. Chce-li kdo, aby tato poesie měla jistý cíl a nebyla jen motýlem, těkajícím s květu na květ, chce-li tedy jakousi hlavní myšlénku, centrum. nebo spíše bod, kam by jednotlivé čáry obrazu v perspektivě své mířily — říkají tomu i tendence — u Zeyera máte i tento bod.

Chce-li kdo důslednosť povah, seřadění děje i rozmanité i postupné — Zeyer i v té věci málo komu zadá. A přece cítíte, že tyto jeho postavy a děje nejsou z našeho prostředí, že jsou vám, nepravím: cizí, ale jaksi vzdálené, vyšší...

V práci této předvádí Zeyer mnoho hrdin ze starých norsko-islandských pověstí — či ság. Máte tu povahy bojovné, hrdinské, zákeřnické. Máte tu ženy tiché i vášnivé. Rodinný život, dobrodružství. sněmy, zákonné zvyky — vše z doby. kdy soumrak bohův ustupoval světlu Kristovu.

Bodem, kam rysy a děje jednotlivé míří, je právě vítězství tohoto světla nad oním soumrakem. V soumraku bohů je vám broditi se krví, pozorovati záští a žárlivosť žen, jejich smyslnou lásku k mužům — krátce člověka, v boji proti člověku, při tom nespokojeného a spokojenosť bližních rušícího.

Jakmile světlo Kristovo zasílá prvé paprsky do noci severu, přestává krevní msta, pronásledovaní s pronásledujícími klesají si v objetí.

Najednou to ovšem není — soumrak ustupuje jenom znenáhla — avšak cítíte, že se jasní, a učíte se vážiti si toho slunce, které mračna proniká.

To je právě hlavní bod Zeyerovy práce. Kdo tu hrdinou? Kde červená nit děje? Ba, je červená — krví prolévanou, ale bělá světlem víry. Je tu mnoho dějů, souvislých někdy ne tak jedincem-hrdinou, ale ideou obsahu. Je tu mnoho hrdin a hrdinných žen, ale všecky tvoří oživované skupiny jednou silou: silou pomsty krevní — a pomsty odpuštění.

Netušíte příbuzenství Zeyerovo se spisovateli — »realisty«, kteří s téže strany hledí na křesťanství? Čtěte Tolstého »V čem je má víra« atd., ale jaký to rozdíl! Zeyer řadí epicky klidně fakta z dob polomythických — a dedukci si udělej každý sám. Tolstoj (a jiní) rozbírají rány moderní doby, rány srdce svého lancettou analysy, a když nevědí léku jiného na ně, pak hledají balsámu odpuštění. Nevím, komu se co lépe zamlouvá — ale Zeyerův způsob je jaksi přesvědčivější, konejšivější. Filip Šubrt.

Svatý Antonín Toulonský a Chléb chudých. Vypravuje očitý svědek. Autorisovaný překlad Frant. Žáka, kooperatora. Nákladem Cyr.-Method. knihkupectví v Praze. 1897. Cena 60 kr. Ve dvaceti statích — kromě několika dopisů v předu a doslovu o velikých ostatcích sv. Antonína Pad. ve Francii a pouti Cugesské — vylíčen podrobně podivný vznik tohoto díla v zákramí ulice Lafayettovy 41 v Touloně a jeho neméně obdivuhodné rozšíření po celém světě (i u nás, zvláště mezi šlechtou viděti skoro všude pokladničku sv. Antonína, jež často dosti veliké sumy vykazuje; víme to z vlastního přesvědčení) a není také divu, když světec tak očividně a tak rychle těm, kteří chlebem na chudé pamatují, vrací a dává to, oč k němu útočiště své vzali. Pročtěte celou tu knihu (186 str.), sečtěte všecky ty nejrozmanitější, v ní uvedené případy a musíte vyznati: »Není skutečně věci, o niž by nebyl sv. Antonín žádán; a on odpovídá všem, uzdravuje, těší, obrací, ulehčuje duším, usmiřuje srdce, zastavuje pronásledování, odstraňuje překážky, urovnává spletené záležitosti, nutí k zaplacení dluhů, provádí neuvěřitelné restituce, získává pěkná místa, vnuká a určuje povolání, obstarává neočekávaná povýšení, zaručuje úspěch při zkouškách atd. atd.« Nezastavuj se nikdo nad tím, jakoby to snad bylo přehnáno a nadsazeno — nikoli; ku všemu nejeden uveden jest patrný doklad. A což to školské a misijní dílo sv. Antonína! Nemůžeme spis tento každému dosti doporučiti. Prok. Zaletěl.

Život dle náboženství. Příručná knížka pokynův a modliteb, hlavně pro vzdělanější kruhy mužské. Vydal Tilm. Pesch S. J. Dle 7. vydání něm. na jazyk český převedl P. Placidus X. Buchta, benediktin rajhradský. V Olomouci 1898. Jméno filosofa Tilmana Pesche jest v katolickém světě velmi dobře známo. Po modlitební knize poučné z takového péra rád sáhne každý moderně vzdělaný muž, a právě pro něho jest psána. V tom smyslu jsme panu překladateli zavázáni srdečnými díky a přejeme mu, aby jeho práce dočkala se u nás takového odbytu, jakého se dočkal v Němcích originál páně Peschův.

Život dle náboženství! Je to dnes vůbec ještě vzdělanému člověku možno? Není zde tisícerá smutná zkušenosť — svůdkyní? Mnohdy ano, ale vždy a všude dosud přece ještě ne! Kdo máš tolik odvahy a mravní síly, že se ani dnes života náboženského nevzdáváš, sáhni po této knížce, a najdeš v ní vše, co jako dobrý a vzdělaný křesťan katolický věděti, věřiti a činiti máš. Uvaž o všem klidně a ve světle rozumu i svědomí svého; tedy ne otrocky a závisle na pověstném »profanum vulgus«, k němuž — s dovolením, — dnes už počítáme bez mála celou intelligenci, která, čím jest u věcech náboženských nevědomější a nesvědomitější, stává se drzejší a odvážlivější.

Co chce P. Pesch touto knížkou? Chce vzdělaného muže naučiti se opět modliti? Ano, ale na základě důkladného předběžného poznání nejdůležitějších pravd nábožensko-mravních, které kratince a velmi účinně pořadem celé věrouky, apologetiky a mravouky předvádí, maje stálý zřetel k moderním bludům a k církevnímu životu zbožného katolíka. Vydaná knížka je z té příčiny malou zbrojnicí katolického laika a poslouží jak jeho víře, tak jeho mravům. Ani nemám slov, kterými bych knížku tuto našim vzdělaným mužům doporučil! Kéž putuje z ruky do ruky a stane se majetkem všech po pravdě toužících; po pravdě, dím, náboženské a mravní, tedy po pravdě nejdůležitější a nejpraktičtější. Na ten čas lepší obrany své víry v této formě v Čechách nemáme. Páni učitelé, gymnasijní profesoři, universitní studenti a vůbec všichni, kteří se k nám hlásí, nechť si tuto modlitební a náboženskou knížečku opatří, pilně v ní čítají, opravdově uvažují a nestranně všecko posuzují. Výsledek bude z toho veliký a právě tam patrný, kde si toho všichni nejvíce přejeme. Filip Jan Konečný.

Princezna. Cenou poctěná povídka Žofie Urbanowské. Z polštiny přeložil V. T. Kamejský. V Praze 1897. Tiskem a nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. Cena 1 zl. 20 kr. Odběratelé a čtenáři »Zábav večerních«, v nichž práce tato vyšla, budou za ni zajisté vděčnými. Šlechtická rodina Oreckých octne se na pokraji záhuby, o čemž zvěděvši jediná dceruška Helena, kteráž posud nepoznala než — blahobytu, rozhodne se, že rodiče své zachrání. Vstoupí do služby u rodiny Radličovy ve Varšavě, kdež mnoho a mnoho jest jí vytrpěti. Než, láska k rodičům přemáhá všecky obtíže a výsledkem toho jest stkvělé vítězství, jehož se Helenka-»princezna« dodělá jak nad sebou tak nad dlužníky svého otce i nad neurvalým Němcem Ofmanem, jenž již se nemůže dočkati chvíle, kdy statek Oreckých bude zváti svým! Bohužel, že tak, jako Helenka, vychovávány jsou mnohé dítky šlechtické, ale kolik se jich najde, stihne-li je podobný osud, aby se tak zachovaly jako Helena? — Doporučujeme rádi pěknou tuto práci. Prok. Zaletěl.

Hlasy katolického spolku tiskového dospěly právě k číslu 5.—6., z nichž první obsahuje dogmatickou úvahu: »Bůh Stvořitel — Bůh Soudce«, kde dp. spisovatel P. Vavř. Wintera hned z počátku dobře píše: »Není v katolické theologii oboru vážnějšího, lidskému rozumu záhadnějšího a proto nesnadnějšího než učení o poměru Božské vševědoucnosti k Jeho spravedlnosti. Nauka praedestinační a o milosti, jež vykazuje ohromnou literaturu, pokusů na tisíce, nauka tato nedospěla dále než k doznání nedostatku rozumu lidského a nevyzpytatelnosti soudů Božích, jimžto v hrůzyplném mlčení pouze kořiti se jest (sv. Bonaventura). Víme sice, kterak praedestinace v katolickém smyslu pojímána býti musí, víme, co církev v té věci zamítla a co chová, ale celá věc je a zůstane — tajemstvím víry.« Proto také nerozbírá dp. spisovatel pojem předurčení spravedlivých a zavržených, do které míry jest podmínečné a s milostí Boží v souladě, je-li negativní či positivní atd., nýbrž obral si za úkol, odpověděti k otázce, proč Bůh stvořuje zavržence, a dokázati, že existence jejich jest oprávněna, což, rozděliv si důkaz na 3 části, a to: I. Existence zatracenců

není proti moudrosti Boží. II. Existence zatracenců není proti spravedlnosti Boží. III. Existence zatracenců není proti milosrdenství Božímu — dosti šťastně a přesvědčivě provedl, ač myslíme, že pro lid tato úvaha přece jen jest těžká a nezáživná. Latinské citáty v textu měly nahrazeny býti českými, což platí i o některých významech, které obyčejným čtenářům, pro něž snad »Hlasy« v první řadě vydávány jsou, zůstanou nesrozumitelnými. — Čís. 6. obsahuje dva obrázky ze života nadepsané: »Z ovzduší doby« od Frant. J. Košťála. Oba, totiž: »Svaté ctít — škoda, ctižádostivce slavit — moda«, i »Církev nic, obřady nic — já držím na muziku«, jsou časové. Prokop Zaletěl.

Giacomo Meyerbeer a křesťanství. Uvažuje Václav Müller. Cena 30 kr. V Praze 1898. Cyrillo-Method. knihtiskárna a nakladatelství. Zkušený odborník a kritik, prof. V. Müller, dovozuje v tomto spisku na základě studií děl Meyerbeerových i libret k nim, že Jakub Meyrbeer nedovedl v sobě zapříti přívržence mosaismu, a že opery jeho vypočítány jsou na potupu křesťanstva vůbec a katolicismu zvláště. Nemohl se vymaniti z povahy národa, kterému náležel; měnil barvu dle své potřeby a prospěchu; vážná umělecká snaha nebyla mu ničím, úspěch vším; pro vnější efekt byl hotov zadati i zásady esthétické.

Spisovatel rozebírá »Roberta ďábla« a ukazuje, co v ději nahromaděno nepřirozeností a nemožností, a jak zde zlehčen katolický středověk jako směsice pověry, pitek, hry a ničemností, jak vržena ve tvář křesťanským řádům urážka, jako by místo ctnosti sloužily jen neřestem a neznaly jiné rozkoše než pití, hru a smyslnosť; právem dí, že v krásné a nádherné výpravě vrhá se tu jed historické lži v srdce diváka. Totéž platí i o »Hugenotech«, jichž děj tendenčně zpracován na úkor církve katolické. Katolicismus líčen jako původce náboženského fanatismu, a jedna historická lež hromadí se na druhou, jen aby katolíci vyhlíželi co nejbůře. Tak je tomu i v »Proroku«, kde mnohé scény jsou velikými urážkami křesťanství; taktéž »Afričanka« hemží se historickými lžemi. Spisovatel podobně dovozuje, že celá »Afričanka« psána je na potupu církve katolické; zde se otřepané fráze o zatemnělém středověku předvádějí na jevišti a vrhají do širokých vrstev, které se historií nezabývají.

Opery Meyerbeerovy jsou i u nás velice oblíbeny a dávají se s oslňující výpravou. Jsme p. prof. Müllerovi za jeho spisek velice povděčni, neboť pokud nám známo, jest on první, jenž upozornil v nich na věci, jichž jsme si dosud buď docela nic nepovšimli, neb jen velmi málo.

Přáli bychom si, aby spis prof. Müllera měl i jistý praktický účinek: jednak aby se provozování těchto Meyerbeerových oper omezilo, jednak aby i naše vlastenecké slečinky přestaly u piana líbezně prozpěvovati ty různé Gnádnarie z Roberta a jiné výňatky z Hugenotů, Proroka a Afričanky; pěstuje se tím bez toho spíše cizáctví nežli umění. Umění je kosmopolitické jen do té míry, pokud není tak bezpříkladně tendenční, jako dokázal profesor Müller o operách Meyerbeerových. A proti takové tendenci nechť katolíci také zaujmou své stanovisko. Mělo se tak státi už dávno. [1]) Jan Hejný.

Boj o volební mandát. Obrázek z politického bojiště od Václava Kosmáka. V Brně 1897. Brněnská »Zábavní bibliotéka« proměněna byla ku konci minulého

[1]) »Dalibor« píše v č. 17., roč. XX. ze dne 19. února t. r. o našem hudebním referentu takto: Václav Müller, Giac. Meyerbeer a křestanství. V Praze, Cyrillomethodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 30 kr. Stran 66. Jak titul sám napovídá, jest spisek tento tendenční; na základě příslušné literatury, jíž spisovatel prozrazuje rozsáhlou znalosť, dokazuje, že opery Meyerbeerovy, aspoň hlavní, oplývají hrubými omyly, ba úmyslnými nesprávnostmi historickými, jež vesměs mají tendenci, církev katolickou a její obřady zlehčovati a jejím vyznavačům křivditi, a že tudíž nelze schvalovati provozování oper těchto na jevištích před obecenstvem křesťanským vůbec a katolickým zvláště. Jak patrno, týká se věc hlavně librett, za něž spisovatel činí komponistu zodpovědným, ježto prý librettista ve všem říditi se musil přáním Meyerbeerovým, jemuž za každou cenu šlo jen o vnější effekt. Otázka tedy není vlastně hudební, a proto nehodláme se o ní šíře rozepisovati, obmezujíce se pouze upozorněním na spisek ten, jehož četba poskytne opernímu obecenstvu dosti nábady a poučení. Ventilování této otázky u Francouzův, Němcův a nyní též u nás je zjevem symptomatickým a novým svědectvím, jak hvězda Meyerbeerova stále bledne, o čemž mezi hudebníky úsudek dávno jest ustálen. — Frant. Pich.

roku v »Knihovnu našeho lidu«, v níž vydavatelstvo více přihlížeti hodlá k poučení lidovému. Za 60 tiskových archů předplácí se celoročně jen dva zlaté. Úprava jest slušná a cena tedy velice levná. Počátek tohoto nového lidového čtení učiněn velice zajímavým spisem páně Kosmákovým, tedy šťastně, jak už jméno autorovo za to ručí.

V prostinkém úvodě seznává čtenář, jak vyhlížely první naše volby, při nichž všichni národovci byli jedna duše a jedno srdce, nemajíce na mysli než prospěch a blaho milé vlasti. To však netrvalo dlouho a zlopověstné různice a třenice mezi soukmenovci začaly na celé čáře. O jedno místo ucházejí se najednou tři i čtyři kandidáti, sloužíce osobním a stranickým choutkám více než celému národu. Těmto výtečníkům, a právě v našich časech kvete jim pšenice, nejedná se tak o národní celek jako o vítězství strany, k níž se hlásí, a to často z ohledů velice prospěchářských a osobnostních. Touha po slávě a titulatuře vehnala již mnohého takového národního dobrodince do volebního boje o mandát poslanecký, — a strany vedoucí ho nejen neodkoply, ale podporovaly a za svého přijaly! Jak vyhlíží při takové »volbě« skutečné mínění národa, jakých užívá se znemravňujících prostředkův a nectných taktik, aby se jen ten aneb onen straník stal poslancem, ukazuje v přítomném spisku vdp. Kosmák velmi názorně a pravdivě. Skutečná cena spisku jeho jest však také právě v tom, a my jsme přesvědčeni, že Kosmákův »Boj o mandát« nejen se bude rád čísti, — vždyť je také dle toho psán — ale bude i poučovati a mravně povznášeti voliče, čehož jest dnes nanejvýše třeba, má-li se ničemným strannickostem a násilnostem volebním učiniti přítrž. Že s naší katolické strany otevírají se v tom směru voličům oči, a že to činí právě nevyrovnatelný kukátkář, slouží nejen jemu, ale i nám všem, kteří s ním souhlasíme a mu za to děkujeme, opravdu ke cti.

Bude-li »Knihovna našeho lidu« tak zdárně plniti svůj nový úkol, stane se vzácnou a hledanou, čehož jí dle mnohoslibného počátku z plna srdce přejeme. Filip Jan Konečný.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V měsíci lednu přijal Jeho Svatosť papež Lev XIII. římskou šlechtu, již představil kníže Marcantonio Colonna, jenž vzdal výmluvnými slovy vzletný hold nejvyšší viditelné hlavě křesťanstva. Sv. Otec děkoval a odpověděl delší řečí, v níž nazval »arcilhářským pokřikem« (grido bugiardo) tvrzení zednářsko-židovské, že, kdo je věren papeži, nemůže býti dobrým synem vlasti, že, kdo zachovává věrnosť papeži, stává se věrolomným vlasti (chi serba fede al Pontefice, la rompe colla patria, doslovně). S důmyslností a moudrostí Sobě vlastní vyvrátil slavný Lev XIII. tuto sofistiku, a každé slovo jeho, v této pro Italii tak velice choulostivé záležitosti, vzbudilo největší pozornosť nejen na poloostrově, ale v celém katolickém světě. Zednářsko liberální žurnály římské a italské zůstaly velice zaraženy a buď věc zamlčely, nebo se o ní zmínily s obvyklými frázemi, jež při každé příležitosti musí vyrukovati, aby hájily věc, která se naprosto hájiti nedá. — Slavnosť, jež konala se ku poctě démantové mše Jeho Svatosti papeže a na památku Jeho dvacítiletého pontifikátu v propagandě, byla stkvělým důkazem, že církev svatá je povolána Božským svým zakladatelem k tomu, aby učila všecky národy. Byl to velikolepý projev, jejž učinili v různých jazycích příslušníci různých národů, sloučeni jednotou v Ježíši Kristu. Po italském proslovu následovaly básně, hymny, projevy, řeči a recitace v těchto jazycích: hebrejsky, chaldejsky, syrsky, arménsky, kopticky, čínsky, v nářečí malabarském, v řeči hindostanské, perské, turecké, zulukaferské, v staré a nové řečtině, latině, italštině, frančině, angličině a němčině, v nářečí skotsko-celtickém, irském, v jazyce portugalském, španělském, polském, českém, ruském, chorvatském, holandském, uherském, rumunském a v nářečí albánském. Jen dle této ukázky může si každý představiti velikolepost propagandy. Tato polyglotní akademie v kolleji Urbanově byla přečetně navštívena výkvětem římského obecenstva, šlechty, duchovenstva, laiků a cizinců. Dne 6. února měly veškeré katolické spolky v Římě slavnostní shromáždění ku poctě diamantové mše sv. Otce a na paměť dvacátého výročí Jeho slavného panování. Ústřední tajemník katolických těchto sdružení, profesor Prinzivalli, četl, co každý ze

spolků míní učiniti ku poctě neobyčejné a pro katolický svět tak velevýznamné slavnosti. Projevy spolků těch jsou trojího druhu: a) náboženské, b) dobročinné, c) akademické. Náboženské záleží ze slavných mší sv., triduí, společného přistupování ke stolu Páně, modliteb za sv. Otce atd. Dobročinné: katolické spolky otevrou dvě nové chudinské kuchyně v Římě, vystrojily oběd 400 chudým, farního okrsku Santa Maria in Capella, třem dělnickým dívkám dána výpomoc po 50 lirách, rozděleny stříbrné medalie na povzbuzení těm, kteří se vyznamenávají horlivou činností v katolických spolcích; otevřeny školy, zřízena bezplatná místa v obecních kuchyních, dělníkům práce neschopným nebo nemocným rozděleny poukázky na obědy, odměny chovancům večerních škol, starcům rozdán chléb, peníze, maso a víno, v zastavárnách zaplaceny úroky chudým, jejichž zástavy měly propadnouti, rozdány náboženské spisy, podobizny a obrazy sv. Otce a pod. Projevy rázu akademického záležely v řečích o životě a významu sv. Otce, v hudebních a pěveckých koncertech, osvětleních atd.

Dne 2. března, kdy připadá výroční den narození sv. Otce, přijal kardinály, biskupy, praelaty a komoří, jejichž jménem přednesl sv. Otci blahopřání děkan sboru, kardinál Oreglia.

Den korunovace sv. Otce oslaven byl dne 3. března Církevní slavnosť konala se v Sixtinské kapli za přítomnosti sv. Otce, kardinálů, biskupů, diplomatického sboru, praelatů a četných cizinců ze Švýcar, Německa a Mexika. Pontifikalní mši sv. celebroval kard. Ser. Vanutelli, po níž zaintonoval silným hlasem sv. Otec »Te Deum« a udělil na konci papežské požehnání.

Sv. Otec prožil slavné dny památných Svých jubileí v dobrém a pevném zdraví; přijal poutníky, cizince, udílel veliká slyšení, promluvil delší řeči — obdivuhodný to obraz kmeta velevzácného stáří a ducha, Jímž Bůh stolec sv. Petra ozdobil: kéž Ho dlouho a dlouho zachová.

Šedesátileté jubileum Jeho Svatosti nadchlo celý katolický svět; všude vidíme naprostou oddanosť, lásku a věrnosť katolických národů, jež pohlížejí k Jeho Svatosti tak jako k svému otci. Není v Evropě, ba ani v celém světě národa, odkudž by k Římu nenesl se hlas, velebící a oslavující sv. Otce, jenž, jsa otcem všech, lne ke všem národům stejnou láskou a dobrotivostí. A nadšení ono, jež vytrysklo ze srdcí katolických, zračilo se ve všem; nebylo u toho kterého národa listu, jenž by nevelebil věhlas sv. Otce. Pokud jde o národy rakouské, tu dlužno první místo přiřknouti časopisu »Illustrowany Tygodnik«, který ve třetím svém čísle přinesl o sv. Otci tak nadšený článek, jak dovede jen péro, do něhož mluví naprostá oddanosť, nezlomná věrnosť a dětinská láska k Jeho Svatosti. I čteme tam mimo jiné: »Stojí před námi v osobě Lva XIII. veliký politik; ve filosofii hluboký myslitel; v otázkách socialních veliký sociolog; v literatuře znamenitý spisovatel, nadaný poeta, vládnoucí klasickou latinou jako pravý Říman a v umění nadšený velebitel krásna.« V českých illustrovaných listech shledali jsme pramálo obrazů, vztahujících se k sv. Otci. Polský časopis však přináší několik obrazů sv. Otce z různých dob Jeho života, snímky Jeho rukopisu, ukázku Jeho epigramů a mimo to dvoustranný zdařilý obraz sv. Otce, sedícího na trůně. Pokládáme za svoji povinnosť upozorniti na tento projev úcty polského illustrovaného časopisu.

Z rakouských zemských sněmů, které v lednu a v únoru t. r. zasedaly, sv. Otci blahopřály: Vorarlberský, Tyrolský, Solnohradský, Horno- a Dolno-Rakouský, Moravský, Krajinský, Dalmatský, Chorvatský a Istrijský, o němž jsme minule dle časopisů mylně referovali, že blahopřáti odepřel. Negratulovaly sněmy: Český, Slezský, Bukovinský, Štyrský, Korutanský a Terstský. Sněm Gorický nezasedal. Také sněm Bukovinský se nepočítá, protože je převahou řecký. Ze sněmu českého zaslal holdovací adresu konservativní velkostatek v čele s nejvyšším maršálkem zemským Jiřím knížetem Lobkovicem. V Uhrách vzpomenula si sv. Otce z parlamentarních stran jenom lidová strana. Sv. Otci blahopřály také městské rady ve Lvově a ve Vídni. Krakov konal papežskou slavnosť v sále tělocvičny. Súčastnila se jí celá řada vynikajících osobností všech kruhů společenských. U nás konečně oslavil jeho jubileum důstojným způsobem Lidový spolek v Praze.

•

»Naše Domácnosť«, illustr. rodinný list pro zábavu a poučení, vychází se 6 přílohami, a to vychovatelskou pro mládež, humoristickou »Diblík«, hospodářskou, románovou a sportovou (všeho druhu) a s číslem 4. též s přílohou »Kronika«, v níž bude přehled událostí v souvislosti s příčinami a důslednostmi (jež přijde vhod i čtenáři mnoha denních listů). Roční předplatné 1 zl. 10 kr. (s příl. »Sport« a »Kronika« 2 zl.) ve Žďáře u Polné. V sešitech (velký čtverec)

10krát za rok přináší vše, co zajímá kde koho. Program rozsáhlý, výborně sestavený, podnik zajímavý, vedený rukou zkušenou, obsah bohatý a velmi pečlivě volený, poutavý a cenný, v každém případě našim rodinám a domácnostem vyhovující. Redaktorem jest V. A. Černý (Březinka, p. Bělá u Bezděze). — Každý sešit zdobí podobizna s autografem: V 1. čís. † V. Beneše-Třebízského, ve 2. Karol. Světlé a ve 3. čísle bude Frant. Pravda. K podobiznám druží se vylíčení působení a významu dotyčných osob.

Der Volksbibliothekar. Praktischer Handweiser für Errichtung und Erhaltung von Familien-, Volks- und Schülerbibliotheken. Vydavatel a redaktor Ant. Brousil v Rabitz u Vimperku. Stojí ročně 1 zl. Probírajíce ve volné chvíli listy tohoto časopisu, nemůžeme jinak než jej vřele doporučiti všem kněžím, kteří v německých krajinách působí. Obsah tohoto časopisu jest velice poučný.

Srdečné děkujeme. Brněnský »Obzor« přináší v 2. čís. ze dne 20. ledna t. r. otisk našeho článku: Vlastní dům družstva Vlasť. Brněnský »Obzor« jest na Moravě i v Čechách velice rozšířen, i prospěl tím našemu družstvu velice. Upřímně mu tedy děkujeme.

Stavba chrámu sv. Víta na hradě Pražském a cizina. Ve druhém čísle časopisu »Die Baukunst«, který vydávají R. Boormann a R. Granl nákladem W. Speemanna v Berlíně, popisuje perlu našich chrámů v matičce Praze prof. dr. Jos. Neuwirth. Celý tento sešit jest věnován mistrovskému dílu našeho umění stavitelského a ozdoben třemi obrazy chrámu sv. Víta, a to pohledem na chrám po ukončení stavby, pohledem na vnitřek kaple sv.-Vladislavské, pohledem na chor a konečně pohledem na stavbu samu. (L. † 28.)

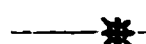

Paběrky z jihoslovanských časopisů.

Bosenský jazyk. Jak známo, jmenují nynější úřadové v Bosně jazyk bosenského obyvatelstva »bosenský« anebo též »zemský« jazyk. Každému, kdo zná poměry v zemi a způsob vlády v ní, není to nic divného. Jazyk obyvatelstva bosenského se nesmí jmenovati ani chorvatským, ani srbským, ani chorvatsko-srbským, proto se raději ten jazyk nazývá »zemský« anebo »bosenský«. Podivno, že prof. Jagić sám se vyjádřil, že název »bosenský« jest úplně správný, ježto se již v 17. století užíval mezi spisovateli, kteří v Bosně působili. Než, zdali pak jest též pravda, že spisovatelé z Bosny užívali toho názvu ve svých dílech? Náhled p. Jagićův není správným. První bosenští spisovatelé, totiž P. Kanižić († 1597) a J. Bandulović (1613) jmenovali svůj jazyk slovinský; S. Matijević a někdy Kačić bosanský; M. Randić (1683) slovinsko-bosanský; M. Divković († 1631) užívá někdy názvu bosanský, avšak též srbský a slovinský; P. Posilović »illyrský« anebo »slovinský« (1647); St. Margetić »bosenský« anebo »illyrský« (1768); M. Pavić illyrský anebo dalmatinský (1768). Ze slovanských spisovatelů jmenuje svůj jazyk J. Jarličić bosenský a P. Katančić illyrský s výslovností bosenskou. Z toho jde na jevo, že názvu »bosenský« užívali pouze dva spisovatelé, ostatní pak názvu slovinský a tím též jasně dokázali, ku kterému národu náležejí. Ti mužové pěstovali slovanskou myšlénku již tehdy ve větší míře, než jest to dnes v Bosně dovoleno. Všechno obyvatelstvo mluví jedním a týmž jazykem, který můžeme jmenovati chorvatským anebo srbským, anebo, chce-li kdo, též chorvatsko-srbským.

»Leonova družba« v Lublani. Slovinci nejsou veliký národ, ale národ od nich požaduje velikých obětí. V posledních letech bylo založeno na Slovinsku tolik spolků, tolik časopisů, že se každý již bál, že nový spolek, nový časopis nebude moci existovati. A přece se založil, a to s úspěchem, nový vědecký spolek a jeho orgán. Jest to »Leonova družba« a »Katoliški Obzornik«. Účel spolku jest »povzbuzovati a sjednocovati křesťansky myslící učence na Slovinsku k vědeckému působení; hmotně podporovati vědecké podniky; připravovati k vědecké práci mladé spisovatele; starati se o hmotnou podporu a vědecké vzdělání a křesťanský život slovinských akademiků«. Cizí duch ničil dlouho v katolících každou myšlénku o křesťanství, myšlénku o vědě. Kdo chtěl býti vzdělaným, musil bez svobody, bez přemýšlení opovrhovati zjevením, styděti se za Krista, s rozhořčením mluviti »o latinisatořích a romanismu«.

Musil bezděky, proti své vůli, souhlasiti se vším, co jiní nazývali vědou. Když Evropu zaplavil racionalismus, musil býti racionalistou; když se objevil na povrchu darvinismus, musil býti darvinistou; nyní, když vládne rozumový nihilismus, musí býti nihilistou. Toto duchovní otroctví by mohlo u soudného muže vzbuditi leda jen útrpný úsměv, kdyby nebylo pro národ zhoubným. Proto není divu, že katoličtí mužové dlouho přemýšleli, jak pomoci, jak se osvoboditi od tohoto hanebného otroctví. Jednotlivec jest slabým; nutno bylo hledati pomoci ve spolku s jinými. Za takových okolností založena ve Vídni »Leogesellschaft«. Sotva byla založena, poznali katoličtí Slovinci, že by bylo takového spolku třeba i na Slovinsku. Potřebovali vědeckého spolku, jenž by pěstoval filosofii i jiné vědy, podporoval vědeckou práci a tak zatarasil cestu vědeckému šarlatánství. Myšlénka o takovém spolku se vždy od té doby objevovala a přetřásala ve slovinských časopisech, až se uskutečnila. »Leonova družba« v Lublani má odbory pro bohosloví, filosofii, socialní otázku, belletrii, právo, historii a přírodozpyt. Členové spolku jsou: řádní, kteří dokončili studie na vysokých školách anebo kteří se vyznamenali ve vědecké práci. Platí 10 korun ročně, a jsou povinni podporovati spolkový účel vědeckými spisy a přednáškami. Zakládající členové jsou všichni, kteří jednou pro vždy zaplatí 100 korun. Podporující členové platí 4 koruny ročně. — Spolek spravuje výbor, jehož předsedou jest prelát Dr. Jan Kulavic; místopředsedou Dr. J. E. Krek; tajemníkem Dr. Aleš Ušeničník. Fr. Štingl.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Učitelské časopisy vystupují proti katolicismu vždy výbojněji a výbojněji. Jedny z nich bojují proti nám pod rouškou klerikalismu (ku př.: »Posel z Budče« a »Učitelské Noviny«), jiné napadají přímo náboženství (k těm patří »Školský Obzor,« »Český učitel« a »Česká Škola«) a různé z nich koketují také se socialní demokracií. Tyto zjevy jsou velice povážlivé, proto že živí v mladší generaci učitelské zášť proti církvi a katolickému náboženství a proti osobám, které ve škole působí. Proti tomuto proudu i my nejsme nečinni. Tak katecheti jsou seřaděni v Katechetském spolku a vydávají si při »Vychovateli« zvláštní svoji přílohu. Jejich petice k zemskému sněmu došla bedlivého povšimnutí; bude sice až budoucího roku projednána, ale docílila přece již nyní aspoň tolik, že byl zlomen odpor zemského výboru proti katechetům v tom směru, že se má těm nejchudším z nich udělovati subvence a že zemská školní rada může jim od případu k případu snížiti počet týdenních hodin. Spolek katechetský vystoupil dne 5. března veřejně přednáškou p. ředitele Dr. Frant. Xav. Blandy. Přednáška byla velice četně navštívena, přinesla spolku česť a zajistila mu i pro budoucnosť sympatie širokého obecenstva. Druhým činitelem je Jednota katolického učitelstva v království Českém. Tady je posice mnohem těžší než u spolku katechetů. Terrorismus proti členům Jednoty je tak veliký, že mu již mnozí podlehli a ze spolku vystoupili. Ale spolek nezahyne. V jeho čele stojí mužové, kteří se liberárních svých kollegů nebojí a jim neustoupí. Dne 9. března zadal spolek stanovy pro své odbory, a jakmile budou stanovy schváleny, zřídí se odbory pro krajinu královéhradeckou a mnichovohradišťskou. Spolek musí vystoupiti několikráte na veřejnosť imposantními schůzemi, veřejnosť ho musí poznati, a nastane v jeho prospěch veliký obrat. I tento spolek má při »Vychovateli« Učitelskou přílohu, kterou odebírají také moravští katoličti učitelé a učitelky. Mimo tyto přílohy slouží katolickým učitelům a učitelkám celý »Vychovatel,« jenž svými břitkými články a dovednými lokálkami obratně odráží útoky liberálního časopisectva učitelského, a to nejen českého, ale i německého. Obrany na poli paedagogickém uchopila se i Tisková liga. Tak ku př. tři ligisti bojují proti liberálním časopisům učitelským v »Katol. Listech«, jeden soustavně odráží útoky všech českých časopisů učitelských v olomouckém »Míru« a jeden v »Hlasu.« Obranného boje súčastňují se dva nejvýtečnější učitelští harcovníci. — Naše akce proti liberálním časopisům učitelským jest tedy mnohoslibná, ale na tom zůstati nesmíme: my musíme půjčovati učitelům a učitelkám co nejvíce katolických časopisů a knih, aby nás poznali sami, my musíme je nabádati, aby katolické časopisy hojně i sami si předpláceli, za členy k Jednotě katol. učitelstva přistupovali a pro školu konfesionalní se připravovali.

Církevní slavnosti na konci století. Ústřední výbor pro církevní slavnosti na konci století XIX., v jehož čele jest kard. Jakobini, vydal provolání, v němž vyličuje, jaká bude církevní oslava koncem století. Jako přípravné prostředky doporučují se: slovo Boží, společná modlitba a pouti. Proto všude mají se konati misie a duchovní cvičení v posledních třech letech století. Ve všech diecésích dle ustanovení biskupova mají se konati společné modlitby za dar setrvání národů ve víře a v pokoji, za blaho sv. Církve, sv. Otce, všech národův a rodin. Modlitby tyto mají se spojiti s klaněním a přijímáním Nejsv. Svátosti. Pouti se doporučují r. 1898. do Lurd, r. 1899. do Palestýny, r. 1900. do Loreta a odtud r. 1900. a 1901. do Říma. Slavnosti navrhují se: na konci století buďtež všude stavěny pamětní kříže s nápisem: »Anno 1900. — Jesus Christus — Deus Homo — Vivit, Regnat, Imperat.« = »R. 1900. — Ježíš Kristus — Bůh-Člověk — Žije, Kraluje, Vládne.« — Ve všech biskupských chrámech má se konati čtyřicetihodinná pobožnosť k uctění Nejsv. Svátosti od večera 30. prosince 1900. do rána 1. ledna r. 1901. Věřící ať bdí na modlitbách před Nejsv. Svátostí, na kopcích a pahorcích ať planou ohně. Hlavní a největší slavnosť bude v Římě. 1. ledna 1901. bude sv. Otec sloužiti u sv. Petra mši svatou a do 6. ledna přijímati bude hold věřících, všude konati se budou sbírky petrského halíře. — Sekretářem pro země české jest v ústředním výboru msgr. Dr. Frant. Zapletal, viceředitel české koleje v Římě, v předsednictvu pro Rakousko jsou: Dr. Hagenauer, Arnošt hr. Sylva-Taroucca a kn. Karel Clary-Aldringen.

Jubileum biskupa Jiřího Strossmayera. Slavný biskup Ďakovský slavil dne 16. února t. r. své 60leté kněžské jubileum. Za té příležitosti napsal záhřebský »Obzor«: »V chorvatských dějinách tohoto věku dnešní den je nejšťastnější a nejvíc vynikající. V ten den, kdy se narodil Josef Jiří Strossmayer, vzplála Chorvatsku zář nového dne, zajásalo nové slunce. Biskup Strossmayer je náhrada Chorvatsku za všecka muka, kterým bylo vydáno, za všecky křivdy, které trpí. Bez biskupa Strossmayera Chorvatsko bylo by podlehlo. V ten den, kdy uzřel Boží světlo, nad jeho kolébkou vznášel se anděl svobody a osvěty, nad Chorvatskem vznášel se anděl práva a pravdy. Že Chorvatsko nepodlehlo, že žije, že kráčí v před, že směle hledí do budoucnosti, to vše je veliká zásluha biskupa Strossmayera. Jeho jméno je Chorvatsku symbolem práva, naděje a světla!« Největší oslava děla se v samém Ďakově. Biskup Strossmayer sloužil pontifikální mši svatou. Po evangeliu předčítáno bylo papežské breve, kterým se uděluje jubilantovi pallium. Po tom měl biskup k lidu kázaní a po skončené bohoslužbě přijímal v residenci deputace. V Záhřebě sloužil slavnostní mši sv. opat Suk za přítomnosti arcibiskupa dr. Jiřího Posiloviče, biskupa seňského dr. Ant. Mauroviče a četných hodnostářů duchovních a světských. O 11. hodině konala se slavnostní schůze Jihoslovanské akademie, jíž byla přítomna chorvatská elita a oba zmínění biskupové. — V Sarajevě nařídil biskup dr. Jos. Stadler, aby kněžstvo podle možnosti obětovalo za jubilanta mši sv. a konalo za něho po mši sv. modlitby. Z těch, kdo jubilantu blahopřáli, sluší na prvním místě uvésti sv. Otce Lva XIII. Jménem záhřebské university zaslal mu zdravici dr. Jiří Dočkal, jménem pražské rektor dr. Eugen Kadeřávek. Universitní mládež chorvatská sestavila mu zvláštní adresu a městská rada pražská blahopřání. — Biskup Strossmayer daroval: Jihoslovanské akademii věd a umění v Záhřebě 78.000 zl., záhřebské universitě 50.000 zl., dívčímu ústavu Milosrdných sester v Ďakově 40.000 zl., chlapeckému semináři v Ďakově 70.000 zl., semináři pro bosenské kleriky 40.000 zl., také stavbu svého biskupského chrámu provedl s velikým nákladem. Větší obnosy daroval Matici dalmatské v Zadru, slovinské v Lublani, učené společnosti v Bělehradě. V 15. sloletí založen byl v Římě ústav sv. Jeronyma pro národ chorvatský, kterýžto důležitý ústav byl by však zanikl, kdyby Strossmayer nebyl na tento účel věnoval 20.000 zl. Ohromné sumy peněz stála ho obrazárna v Záhřebě ve vlastním domě umístěná. I radujeme se také my s ostatními časopisy českými, že Bůh popřál tomuto kmetu dočkati se vzácné slavnosti 60letého kněžství a připojujeme k nim pro biskupa jubilanta i své nejsrdečnější a nejuctivější blahopřání.

Dr. Antonín Jeglič, nově jmenovaný kníže-biskup lublaňský po biskupu Missiovi, byl světícím biskupem v Sarajevě, kdež si získal zásluhy o vychovatelství. Napsal paedagogiku pro sarajevský ústav učitelek, který jest řízen kongregací dcer Božské lásky. Jest upřímný Slovan rodem i smýšlením; málo účastnil se politiky, za to více prací charitativních. Biskup Jeglič jest důvěrník arcibiskupa Stadlera, jehož odchovancem jest, a rodem jest z Krajiny.

»Olomoucký Pozor« přináší v č 26. ze dne 3. března t. r. opravu dle § 19. zákona o tisku a příslušné novely, kterouž do slova zde otiskujeme: »P. Tomáš Škrdle zaslal nám následující opravu: Není pravda, že jsem měl neshodu s kardinálem Schwarzenbergem, naopak jest pravda, že jsem se těšil jeho přízni po celý čas svého kněžství až do smrti jeho. V Praze, dne 28. února 1898. Tomáš Škrdle.« Doporučujeme tuto praxi k následování, neboť od té doby, co redaktor t. l. zasílá důsledně všem časopisům úřední opravy, nápadně ho »ignorují«. Dříve byl trhán týden co týden ve třech, pěti novinách, nyní se o něho zavadí tak čtvrtletně jednou. Samy hrdé »Nár. Listy« podvázaly si v té příčině svá křídla.

Dr. Karel May, známý spisovatel cestopisných románův a vzorný katolík, meškal letos v Praze a ve Vídni. Přijat byl v audienci u arcivévody Otty, a spolek katolických mužů ve Vídni uspořádal mu na počesť čestný večer.

Chvála rektora české university v pokrokářském listě. Bylo velice nápadno a činilo to dobrý dojem, že česká akademická mládež zachovala v bouřlivých pražských dobách rozvahu a klid. Pokrokářské »Labské Proudy« referují často o činnosti a o schůzích českého studentstva z vysokých škol a tu v jednom čísle přinášejí zprávu, nad níž jsme se pozastavili. Píší velmi pochvalně o rektoru Dr. Kadeřávkovi a dávají ránu Dr. Jaromíru Čelakovskému. Nás tato pochvala rektora — kněze — velice těší, ale dle nových informací z nejkompetentnějších míst prohlašujeme, že »Labské Proudy« p. prof. Dr. J. Čelakovskému křivdí, neboť smýšlí se studentstvem dobře.

Zola byl odsouzen na rok do žaláře a k náhradě 300 fr. útrat. Nad tím pláče celý israel, neboť Zola právě engažoval se pro žida Dreyfusa. Uherští zednáři pro hmotnou bídu v zemi nemají citu, ale za to pro Zolu sebrali přes 30.000 zl. Madridští republikáni zaslali Zolovi list, v němž velebí Zolu, židy a Maury a tupí církev a Španělsko. Za to různé jiné listy a osoby odhalují nepěkné stránky Zolovy. Tak »Lidové Noviny« z Brna píší, že Zola v čas poslední války, když byl státním úředníkem, žádal vždy dále a dále za místo k španělským hranicím, jen aby nemusil viděti nepřítele. — Lépe, než celá soudní řízení, objasňuje proces Zolův výrok známého francouzského spisovatele Huysmansa a Coppéea. Huysmans píše o Zolovi: Vždy holdoval penězům a proto vystoupil v zájmu židů. Jeho kdysi antiklerikalismus se proměnil v bezpříkladnou zášť, když jeho kniha o Lourdech se ocitla na seznamu knih zapověděných. Zola totiž doufal, že svou knihou se dostane do rodin katolických a že si jí podmaní katolické knihkupce a obecenstvo. Všecky jeho rozpočty zmařil římský index. Marnivosť a baživosť vždy vedly Zolu, který na mne činil dojem zaslepeného člověka.« Toť jeden svědek závažný. Druhý však jest ještě otevřenější. Frant. Coppée praví, že ho nedávno navštívil Zola, aby si získal mravní podporu jeho. Poctivý Coppée, jakmile poznal úmysl příchodu Zolova, přerušil ho a řekl: »Dost, pane, dost! Vím, co chcete. Ta banda (t. j. Dreyfusovci) již byla u mne.« — Nebude nezajímavo uvésti čtenářům na paměť tuto reminiscenci: Dne 31. října 1888. konalo se v Londýně přelíčení proti vydavateli Vizettellymu, jenž obviněn byl, že vydal v anglickém překladě Zolův román La Terre (Země). Státní zástupce mluvil k porotě takto: »Předkládáme vám knihu, která jest oplzlá od začátku až do konce. Nevěřím, že by se kde nalezlo takové množství bestialní oplzlosti uzavřené mezi dvěma deskami svazku. Není ani věty, jež by svědčila o nadání literárním nebo o vznešeném smýšlení, není ani jediného výjevu, jenž by prost byl nepravosti nebo oplzlých výrazův.« Advokát obžalovaného přiznal, že jeho klient je vinen přestupkem proti mravopočestnosti, že však chce chybu napraviti tím, že knihu potlačí. Vizetelly odsouzen byl k pokutě 2.500 korun a ku kauci 5.000 korun, že budoucně bude se dobře chovati. Kniha Zolova z Anglie zmizela. — U nás ovšem někteří nakladatelé nemají nic pilnějšího, než Zolovy spisy barnumskou reklamou doporučovati, a to i po jeho odsouzení, jak to činí bílými plakáty firma páně Vilímkova.

Odpadlík Masaryk a francouzští odpadlíci. Vrána k vráně sedá, odpadlík odpadlíka hledá, mohlo by se říci o Masarykovi a jeho »Naší době«. V posledním (5.) sešitě vidí orgán Masarykův ve Francii »vážnější hnutí, které vyšlo ze středu (sic) samého katolického kněžstva« za účelem »obnovení národního života na základě evangelia«. Víc než 20 kněží z církve římské prý vystoupilo a ještě prý mají mnoho přívrženců, doufají prý ve veliký obrat, který umožní v církvi zůstati a evangelium svobodně zvěstovati. Co tedy Masaryk se špatně tajenou škodolibostí napovídá, má se ve skutečnosti takto: Skupina odpadlých kněží za předsednictví protestantského pastora Picarda podporovaná protestanty

chce zařídit novou sektu, zvanou »reforma evangelická«. Je to čirý protestantismus. Mají měsíčník, v němž, jak praví, obracejí se jen na špatné kněze a vyzývají je k odpadlictví. Tento měsíčník však kněží houfně posílají redakci katolického listu »La Croix« na důkaz, že špatných kněží není tolik, jak se protestantští zaprodanci chlubí. Nová sekta zavrhuje úctu marianskou, uctívání svatých, zavrhuje odpustky, trpí jen modlitbu za zemřelé a tvrdí, že mše sv. je méně cenná než protestantské lámání chleba. Jejich list řízen je knězem, který už dvakráte odpadl. Katolické listy francouzské nepřikládají »evangelickým katolíkům« velikého významu, Masarykova »Naše doba«, poněvadž sama je útočištěm všech odpadlíků, vidí v nich »vážnější hnutí«. Zapomíná, že zrádný Jidáš nahrazen byl apoštolem sv. Matějem. (Hlas 26. února 1898.)

Čítárna katolická v Praze. Výbor Katolického lidového spolku pro království České vyplnil dávné přání obecenstva katolického a zřídil veřejnou čítárnu, při níž bude i půjčovna knih. Místnosť jest najata v přízemí paláce šlechtičen v Eliščině třídě, což bude vyžadovati nákladu 500 zl. Otevřena bude během dubna. Příznivci ruchu katolického v Praze se žádají za laskavé příspěvky, které přijímá p. Václav Kotrba, maj. knihtiskárny, nebo členové výboru lidového spolku: P. Josef Šimon, kaplan u sv. Petra, p. Jos. Šindler, úředník Hypoteční banky, p. M. Mazanec, maj. domu na Smíchově, dp. Fr. Žák, kaplan na Král. Vinohradech, p. V. Václ. Dvorský, holič v Eliščině třídě. Vítáme tento podnik s upřímnou radostí a doporučujeme jej všeobecné přízni pražských a předměstských katolíků. Dle rozhodnutí dp. předsedy bude tam družstvo Vlasť zdarma dávati všecky své časopisy, a výbor, doufáme, udělí »Kat. čítárně« všecky knihy a brožury družstvem Vlasť vydané.

Literární nestydatosť p. Jar. Vrchlického. »Dělnické Noviny« píší o p. Jar. Vrchlickém toto: »I ty, Brute? Když občan Špera od »Červánků«, nebo občan Vondřich od »Spravedlnosti« napíše něco proti katolicismu a jeho zřízením, čeho by nikdy dokázati nemohl, pomyslíme si: Vždyť jsou to Špera a Vondřich, kteří svou »vědu« studovali na zvláštních »universitách«, ale když něco takového dovolí si napsati čestný doktor a skutečný universitní profesor, toť již věru každého rozumného člověka zaráží. Pan Jar. Vrchlický vydal knihu básní, nadepsanou »Napadlo rosy«, a v té má báseň »To, prosím, nedovolí předpisy«. Báseň tuto s velikým gustem otiskuje v čísle 37. socialistické »Právo Lidu«. Však se mu také tato báseň hodí do krámu. Básník vypravuje, že byl svědkem trapné scény. Šel procházkou k Petřínu kolem kláštera Milosrdných sester a tam viděl kleslého muže; byl vysílen a zazvonil u fortny a prosil za nocleh, byl však odbyt slovy: »zpět, cháme, odtud!« Kolem něho seskupili se lidé a rokovali, co s ubožákem, a mínili, že by nejlépe bylo dopraviti ho na ochrannou stanici, když se tu zastavil u nich pán v bohatém kožichu a dověděv se, co se děje, zazvonil u fortny a žádal vrátného, aby nemocný a snad již umírající tento muž byl do kláštera vzat, avšak vrátný to odepřel, že tak učiniti nesmí. Pán dal zavolati představenou kláštera, ta přišla a praví pánovi, jenž byl Excelencí, že člověka toho do kláštera vzíti nemůže a dokládá: »zde ženský klášter jest — a to je muž, jak ráda bych — však nemůže to být, to, prosím, nedovolí předpisy.« Muž omdlévá, umírá, ale nic naplat, není vpuštěn. Pán rozmrzelý odešel, rozešlo se i množství lidu, básník také odešel a divil se, jak možno nechat umřít člověka na dlažbě, v nemoci, hladu, zimě, že náhodou je mužem a ne ženou. Toť krátký obsah celé dlouhé básně. Každý by věru čekal, že ten konec dopadne jinak, že cituplný básník, který takového přísného mravokárce dělá, sám se ujme nešťastníka, ale nestalo se tak; básník se jen diví, jak ti druzí lidé mohou býti tak necitelní a nechati člověka umírati v hladu a zimě, básník sám ovšem za povolána se nepokládá, aby to, co na jiných chce, sám plnil. Patrně to patří k »licentia poetica — dovolenostem básnickým«. Nechme však básníkova jednání a všimněme si obsahu básně. Jest líčení zde podané pravdivé? Nikoliv! Jest možné? Nikoliv! Pan Vrchlický jmenuje zde výslovně klášter Milosrdných sester pod Petřínem. Znám klášter ten, vždyť jsem tam přisluhoval delší dobu. Klášter Milosrdných sester pod Petřínem jest filiálkou všeobecné nemocnice pražské, a jsou v něm ošetřovány nejen ženy, ale i mužové; jest tedy naprosto vyloučeno, že by muž a zvláště muž umírající tam přístřeší nenalezl. To ví celá Praha a celé Čechy, jen pan Vrchlický toho neví. Podivná věc, že toho neví, vždyť pan Vrchlický nosil svého času kleriku [1]) a jako klerik snad v chrámě

[1]) Pozn. red. . . . a od katolického kněze, svého strýce, jenž dosud žije, byl vychován.

kláštera onoho akolytoval a seznal z vlastního názoru celé zřízení kláštera a jestli ho neseznal jako klerik, měl se dříve informovati jako universitní profesor, zdali něco takového jest vůbec možno, co ve své smyšlence vylíčil. Čeho chtěl pan Vrchlický svou básní dosíci? chtěl snad v nepěkné světlo uvésti Milosrdné sestry? Pak v jeho sbírku básní, kterou nadepsal »Napadlo rosy«, upadlo notný kus bláta. Chce-li však o milosrdných sestrách psáti, povím mu skutečnou událosť od sestaralé milosrdné sestry mi vypravovanou. Jakýs liberál, kdykoliv milosrdnou sestru potkal, z nenávisti odplivl, ano, jednou naplil i na ni. I stalo se, že onemocněl a byv opuštěn, došel ošetření v klášteře Milosrdných sester. Stařičká sestra jej obsluhovala s andělskou trpělivostí a láskou, a tu on, jedenkráte uchopiv její ruku, zlíbal ji vroucně a užaslé jeptišce řekl: »Víte to, že já jsem onen bídník, který jednou na vás naplil?« Tato skutečná událosť bude panu Vrchlickému vděčnou látkou k básni, neskonale vděčnější, než jeho vymyšlená, a byla by to veliká, jak on říká »ironie«, já však pravím zvláštní řízení Boží, kdyby snad to právě byla Milosrdná sestra, která i jemu k smrti doslouží. [1])

Velmi nás těší. »Dělnické Noviny«, roč. VII. č. 13. ze dne 1. března t. r. uvádějí časopisy, které z nich články vybírají. Tak na př. na konci minulého roku podaly z »Dělnických Novin« svým čtenářům několik článků »Katolické Noviny«, v Pr. Slezsku vycházející, orgán tamních Čechů. V posledních třech měsících přinesly z »Dělnických Novin« překlady: »Hrvatsky Radnicki Glas« (Chorvátský dělnický hlas) »Je-li opravdana borba proti židovstvu« (tři články), které v »Dělnických Listech« minulého roku napsal dr. Rud. Horský pod názvem »Židovstvo a socialní demokracie«. Slovinský křesť. socialní list »Glasnik« (Hlasatel) přinesl v měsíci lednu a únoru několik překladů článků nadepsaných »Kako rešuje rudeči bratec dělavsko v prašenje?« (Jak řeší rudý bratr dělnickou otázku), které pod názvem »Dělnické komory« v »Děl. Nov.« roku 1893. podal Tom. Jos. Jiroušek. Nejnověji vídeňská »Freiheit«, ústřední orgán křesť. socialní dělnické strany v Rakousku, ze dne 15. února t. r. přináší v překladě článek »Wegen eines Juden« z péra Šelbického, který v tomto roce pod názvem »Pro jednoho žida« v »Děl. Novinách« napsal dr. Rud. Horský. I jest viděti, jak křesť. socialové němečtí, chorvatští a slovinští oceňují význam článků našich »Dělnických Novin« a jak se jim jejich směr, jadrnosť a původnosť zamlouvá. Nás tento zjev těší, že i za hranicemi naší vlasti platí naše názory v socialních a dělnických otázkách za pozoruhodné a důležité. Také »Lidový List« a »Křesťanský Demokrat« ve mnohých článcích dovolávají se projevův a článků »Dělnických Novin« tak, že mnohý článek bývá hlavně odůvodněn tím, co »Dělnické Noviny« přinesly ve svých sloupcích. Nuže, křesťansko-socialně smýšlející dělnictvo česko-slovanské může býti hrdým na svůj orgán, jakým jsou »Dělnické Noviny«, jichž všímají si i křesť. socialové jiných národností v Rakousku. A na konec podotýkáme, že »Dělnické Noviny« hluboko zapustily kořeny své v masy katol. lidu a svým obsahem pojišťují si trvalou budoucnosť. Tolik oznamujeme zajisté k uspokojení i radosti našich příznivců a přátel.

Není nad důslednosť. »Právo Lidu« ze dne 10. února píše: »Tak je to stále: páni se baví a ubohý dělník zaplatí útraty té zábavy.« Zatím však »Pr. L.« v lokální části doporučuje »Variété« (ze dne 6. února), chválí řadu »pěkných čísel«, ba i »výcvik ušlechtilých koní« atd., přináší inserty o Variété a zprávy z Národního divadla i programy. Jsme žádostivi, jestli ten »ubohý dělník« »Pr. L.« citovaný platí také útraty těchto zábav »pánům«, kteří chodí do Variété, když je tak »Pr. L.« doporučuje, nebo útraty »velikolepé maškarní merendy«, »elitního věnečku«, »velikého slavnostního plesu« atd. (viz inserty »Pr. L.«

---

[1]) Pozn. red. Redaktor t. l. slouží každou neděli a svátek mši sv. v klášteře Milosrdných sester v Karlíně. Do tohoto kláštera dochází exemplář »Děl. Novin« pro konferenci sv. Vincence, která zde koná schůzi. Velebné sestry článek »I ty Brute« četly, a tu přišla dne 5. března t. r. velebná matka k redaktoru tohoto listu a pravila: »Do nemocnice Milosrdných sester pod Petřínem přijímají se muži a ženy. Přišel tam i mladík, těžce nemocný, chrlil krev. Když se Milosrdná sestra k lůžku jeho blížila, odháněl ji rukou a obracel obličej ke zdi. To činil dlouho, ale blížila se smrť, a sestry ho nechtěly opustit; i přiznal se, že jim často pod Petřínem vytloukal okna a proto že se nemůže studem na ně podívati. Myslil, že mu nemohou ani odpustiti. A když jej velebné sestry ujišťovaly, že je mu od nich odpuštěno, zaštkal, že musí umříti na místě, jehož okna kamením vytloukal.

ze dne 6. února). Ve sloupcích je samé nezaměstnané dělnictvo, bída, hlad, v insertech »elitní věneček«, velikolepá maškarní merenda«, »veliký slavnostní ples« atd. Jak se to rýmuje? (L. † 69.)

»Radikální Listy« a »Vlasť«. »Radikální Listy« přinesly feuilleton o »Novém Životě« a v něm se otřely o »Vlast« tímto způsobem: Hrubá a neotesaná marka »Vlasti« nedovede získati nových proselytů. Jak jsou »Rad. Listy« naivní a hloupé! Píší tak v době, kdy družstvo Vlasť uveřejňuje celou řadu nových členův a dárcův z kruhův laických.

Johanneum, katolická útulna pro učně v Praze, založeno bylo r. 1887. od tehdejšího předsedy jednoty katolických tovaryšův a dosud ředitele Johannea P. Jana L. Vlka. Začalo se odpoledními přednáškami pro učně, jichž ihned se přihlásilo 150. Roku 1888. koupil »Johanneu« Arnošt hr. Sylva-Taroucca prostranný dům v Salmovské ulici (č. 8.-II.). Dne 30. prosince 1888. byla útulna slavnostně otevřena. Počet chovanců rostl mimo nadání. Roku 1889. bylo jich 19, koncem téhož roku již 74, koncem r. 1892. bylo 146 chovanců. Téhož roku bylo přistavěno nové křídlo (nákl. 34.000 zl.), koncem roku 1897. bylo chovanců 170. V budoucím ročníku »Vlasti« přineseme o Johanneu delší článek.

Zemské jubilejní fondy císaře a krále Františka Josefa I. Jeden z těchto fondů určen jest k podpoře malých živnostníků, druhý k podpoře malých výrobců zemědělských. Stanovy, vypracované zemským výborem, čítají po 28 paragrafech a přiléhají úplně k organisačnímu plánu, který svého času byl sněmem schválen, a odpovídají také v celku názorům, které vyslovili znalci v anketě k účelu dobrozdání podané, s výjimkou německého požadavku za národní rozdělení obou fondů. Působení obou fondů povolováním úvěru, prostředkováním zápůjček, nebo větších dodávek, reeskomptováním směnek, má se však díti jenom na prospěch společenstev, nikoli jednotlivcův, ač v poslední době množí se petice, které žádají, aby sněm působnosť obou fondův i v tomto směru rozšířil.

Ústav pro bezplatné sprostředkování práce a služby v Praze zřízen byl od 1. března t. r. při vrchním ředitelstvu ústavu chudinského ve »Staré rychtě« na rohu ulice Rytířské a na Můstku. Ústav tento jest ústavem veřejným a dobročinným. Ústav zaopatřovati bude bezplatně práci a službu jak v Praze a v předměstích, tak na venkově a v zemích sousedních, zejména slovanských, s nimiž bude ve spojení. Osobám, jimž obstarána bude služba mimo Prahu, usnadní se doprava na venkov tím, že dostane se jim zaopatření na cestě v okresních stravovnách. Kancelář ústavu rozdělena jest na dvě oddělení: mužské a ženské a opatřuje práci pro osoby obojího pohlaví. Co tuto pražská obec koná, jest dobré, ale není úplné. Je to péče o tělo bez starosti o duši. Ale i duše lidstva, hlavně chudiny, churaví a proto naším vzorem a ideálem jsou spolky sv. Vincence, které sytí tělo a při tom léčí duši.

Raiffeisenovky. Jest známo, že jsme si vzali v socialním odboru družstva Vlasť za úkol, pečovati mezi jiným také o Raiffeisenovky. Za řečníka o tomto předmětu přihlásil se nám dp. Fr. Teplý, kaplan v Milčíně. Mimo jiná místa řečnil dne 28. února o Raiffeisenovkách ve Vysokém Chlumci za velikého účastenství lidu a dne 16. března řeční v Noutonicích. — Slezská vláda podporuje všemožně hnutí ve prospěch Raiffeisenovek. V poslední době rozeslala poučení o nich všem farním úřadům, správám škol a obecním představenstvům. Vláda vyzývá rolnictvo, aby zakládalo rolnické spolky. Ve Slezsku jest 64 Raiffeisenových záložen a mezi nimi jen 4 české. Čtvrtá česká založena byla 20. února v Komárově. — Raiffeisenovský kurs v Opavě konán byl dne 10. března v místnostech Čtenářského spolku. Mluveno bylo: O vedení knih a účetnictví, o zařizování Raiffeisenovek vůbec a pro Slezsko zvlášť. — Brněnský »Hlas« věnuje Raiffeisenovkám stálou péči. Úvodní články o nich přináší v č. 35., 44. a 48. a mimo to různé vhodné lokálky. Když se letos na moravském sněmě jednalo o podporu pro Raiffeisenovky, povstal proti nim advokát Dr. Perek, ale dostal na to říznou odpověď v »Hlasu« a v »České Stráži«. — Velice vřele ujímá se Raiffeisenovek i Masarykova »Naše Doba« v seš. 5.

Svobodný myslitel Dr. Bruno Wille, jenž nedávno odpykal si trest pro urážku církve ve Štýrském Hradci, byl z Rakouska vypověděn a musil území rakouské během 24 hodin opustiti.

Různé. Na dolnorakouském sněmě podali antisemité návrh zákona, dle něhož místní farář má býti všude členem místní školní rady. Kde jest více far,

má býti členem místní školní rady nejstarší farář. Návrh byl přijat. — Za to na sněmě korutanském, kteréžto země sluje Hochburg des Liberalismus, nepřipustila liberální většina do vyšších reálek vyučování náboženství. — Co všecko pohoršuje naše liberály! Ve Slezsku jest veliký národní zápas; každého člověka a síly jest k obraně potřebí a katolické duchovenstvo činí pro národ, seč jest, ale Slezsko má mimo Němce ještě jednoho hrozného nepřítele: »Vedle Němců (píše »Česká Stráž«, č. 8., roč. IX.) zdržují duchovní vývoj slezského lidu — misie řádu Redemptoristů. Bude-li se takto Slezsko obrozovat, daleko to nepřivede.« A »Rad. Listy« zase pohoršilo, že katolický farář zvolen byl za předsedu vodního družstva! Národ hmotně hyne, ale chce-li mu pomoci kněz, to pokrokáře pohoršuje. Raději nic, raději záhubu všeho, jen ne nic přijati z ruky církve a kněze! Ale, Bohu díky, poměry jsou mocnější nežli naši pokrokáři. — Fr. Zákrejsovi nelíbí se zase Jiráskův »Emigrant«, jenž je líčen bez urážky katolicismu, protože prý — to, prosím, povídá stálý referent »Osvěty« — »jsme už uvyklí představovati si českého emigranta jináče«. — Mrtvá ruka. Biskup Schuster z Vácova v Uhrách věnoval 20.000 zl. městské nemocnici (které již dříve 100.000 zl. daroval) a 20.000 zl. městskému sirotčinci (jenž od něho již dříve 80.000 zl. obdržel). — Růžencová výrobna v »Rozhledech po lidumilství«. V 2. č. VI. roč. »Rozhledů po lidumilství« jest popsán známý náš ústav Růžencová výrobna s podobiznami Malviny baronessy z Helversenů (stoček jsme půjčili z »Vlasti«) a všech chovanek mrzáčků v čele s předsedou Fr. Aug. Kadlcem, Ord. Praed. a sl. Ros. Lacinovou, vychovatelkou. Děkujeme »Rozhledům po lidumilství,« že tento krásný ústav uvádí v širší veřejnosť. — Trest za potupu sv. Jana Nep. Známý Dr. Živný, jenž pro svou řeč o sv. Janu Nep. na tak zvaném Cyrillo-Methodějském táboře byl svého času odsouzen do vězení na tři dny, podal zmateční stížnosť. Stížnosť ta byla nejen zamítnuta, nýbrž nad to zvýšen byl Dr. Živnému trest ze 3 na 14 dní. — Nový ministerský předseda, p. hrabě Fr. Thun, daroval na stavbu chrámu sv. Víta v Praze 10.000 zl. — Marianská kongregace pro učitele založena byla ve Vídni. V nynější době, kdy v učitelstvu vídeňském množí se podvratné živly, prázdné všeho náboženství i vlastenectví, sdružuje se učitelstvo katolické, aby čelilo této morové ráně (»Vych.«). — Lombardští biskupové napomínají ve společném pastýřském listě své kněžstvo, aby lid v celé zemi o tom poučili, které časopisy má čísti a kterých se vystříhati. — Universita v Lublani. Při poslední schůzi krajinského sněmu usneseno bylo založiti universitu v Lublani, která by se jmenovala universita Františka Josefa I. Sněm povolil na to 250.000 zl., kteráž suma se bude vypláceti v ročních lhůtách po 20.000 zl. Liga † 20.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 14. m. m. o 3. hod. odpolední 5. schůzi v XIV. správním roce za řízení předsedy dp. faráře dr. Rud. Horského.

Národohospodářský spisovatel dp. Rud. Vrba referoval o posledních dělnických bouřích v Italii, kde lid následkem drahoty chleba a obilí bouřil se na ulicích a drancoval pekařské krámy. Poukázal, že naše doba se starověkem a středověkem nemůže se ani porovnati, co se existence lidu týče. Tehdáž když vypukl někde nedostatek, neúroda a hlad, bylo zařízení takové, že dostávalo se chudému lidu chleba a mouky i zdarma. Naše osvícená nová doba člověku hladovému v čas neúrody a drahoty zadarmo nic nedá, a proto objevují se takové bouře nejen v Italii, ale i jinde. Řečník nesdílí zároveň názory socialních demokratů a mnohých idealistův, aby pekárny a mlýny byly sestátněny, ale jest pro dozor nad výrobou pečiva a zavedení mírných cen výrobků pekařských i mlynářských.

V debatu o této záležitosti zasáhli p. Žižka, dp. Tom. Škrdle a předseda dp. dr. Rudolf Horský. Úvahy čelily hlavně k zdravotnické stránce pekařství a mlynářství; a byly to zajímavé ukázky z těchto oborů. O zdravotnictví dělníků pekařských promluvil jednatel odboru p. Tom. Jiroušek a doznal, že mnozí pekařští dělníci svým nezřízeným životem po hostincích a j. sami si často zdraví podkopávají.

Pan Václ. Žižka přednášel o programu, který již r. 1890. v jedné poradě s námi sděloval. Byly to závažné myšlénky o organisaci dělníků a o uspořádání společenského řádu k zlepšení postavení výrobních tříd. Tresť této přednášky přinesou svým časem »Dělnické Noviny«.

Jednatel p. Tom. Jiroušek referoval o účelu socialního odboru družstva Vlasť. Tato přednáška vyšla jako článek ve »Spolkových Listech«. Po této přednášce rozproudila se čilá debata o zprávě »Křesťanského demokrata« v č. 3., týkající se valné hromady družstva Vlasť a socialního odboru. V tomto rozhovoru měli účastenství: dp. dr. Rud. Horský, dp. Tom. Škrdle, dp. Rud. Vrba, dp. Jos. Šimon, p. Václav Žižka a p. T. Jiroušek. Výsledek tohoto rozhovoru byl, že dp. dr. Rudolf Horský navrhl, aby se veřejně v »Katolických Listech« i jiných časopisech prohlásilo, že socialní odbor s politováním pozoruje, jak jistá strana nerozvážně proti socialnímu odboru a některým jeho členům vystupuje a pro sebe pracuje, kde může. Socialní odbor dlouho mlčel, ale více mlčeti nebude Nebude-li pokoj a stará jednota a svornosť, odhodlán jest socialní odbor v zájmu pokoje a klidu vystoupiti způsobem co nejrozhodnějším proti všem, kdož by nedali pokoje a sváry sili dál a dále.

Návrh tento se přijímá a jednateli se ukládá, uvésti tento návrh ve zprávě o schůzi odboru v »Katol. Listech«.

Dále dp. Jos. Šimon referoval o hnutí řemeslného živnostenstva. Poukazoval na nedostatek pravého spolkového života v odborech řemeslných živnostníků; schůze nejsou dosti navštěvovány, přednášečů jest málo, a kteří jsou na pohotově přednášeti, zvláště z kruhů velkoživnostenských, malořemeslným živnostem a jejich zájmům nerozumějí, a malořemeslníci nemají k nim důvěry. Dnes je v řemeslnictvu již taková chabosť, že se ani k zemskému sněmu dostatečně neobrací o pomoc a obhájení.

Zajímavou a duchaplnou řečí zasáhl do hovoru dp. dr. R. Horský. Líčil, jakými přátely řemeslnictva jsou socialní demokraté. Citoval zároveň, co napsal ohledně řemeslnictva a velkokapitálu socialní demokrat a žid Bernstein v social. revui »Die Neue Zeit« v posledních dnech. Bernstein se totiž vyjádřil, že by si nepřál, aby socialní demokraté někdy zvítězili — »a kdyby zvítězili, bez kapitalismu by se nikdy neobešli. Neboť kdyby toho nebylo, totiž kapitalismu, udělala by celá socialní demokracie i v socialním státě brzy krach«.

Jednatel p. Tom. Jiroušek praví, že řemeslnictvu nikterak se nediví, že k přednášečům a řečníkům i referentům od obchodních a živnostenských komor nemá důvěry. Tito pánové mají více zřetele k velkotovárníkům, nežli k řemeslníkům, a prodchnuti jsou duchem liberalismu, který řemeslnictvo uvrhl ve zkázu a záhubu. Řečník diví se, že liberální praktikáři a odborníci, kolem obchodních a živnostenských komor obletující, mají tu odvahu psáti ještě pro řemeslnictvo své úvahy o zvelebení stavu řemeslnického.

Dp. dr. Rud. Horský navrhuje, aby se socialním odborem konaly občas v Praze pro dělníky, řemeslníky i rolníky poučné přednášky, jimiž by se lid vzdělával. K tomuto návrhu podotýká dp. Tom. Škrdle, že takovéto přednášky socialní odbor hned na počátku své činnosti a pak po všechny neděle v měsíci květnu r. 1895. v Praze již pořádal, a že se tehdáž dobře dařily a měly hojně návštěvníků.

Za návrh přimlouvá se také dp. Josef Šimon.

Návrh se přijímá a odboru se ukládá jeho provedení. O řečníky a o přednášky a o místo ke schůzím starati se bude socialní odbor.

Po přijetí uvedeného návrhu schůze skončena.

Dne 28. února konal socialní odbor družstva Vlasť 6. schůzi ve XIV. správním roce. Schůzi řídil místopředseda p. Václav Žižka.

Na počátku schůze znázorňoval dp. Tom. Škrdle přítomným, jak se posílají redakcím úřední opravy bez notáře, t. j. beze všech výloh. Posílal právě dvě úřední opravy časopisům a vzav si dva z přítomných pánů za svědky, přečetl jim opravy, před nimi vložil je do obálky, před nimi obálky zapečetil a zavedl s nimi protokol, v němž potvrdili vše, co jsme tuto uvedli, že totiž před nimi byly vloženy úřední opravy do obálky a že před nimi obálky byly zapečetěny.

Po přečtení protokolu jednatelem p. T. J. Jirouškem ujal se slova dp. Tom. Škrdle a oznamoval, že s pořádáním přednášek v Praze, jak socialní odbor v minulé schůzi se usnesl, musí se ještě počkati, poněvadž jsou místnosti v záložně sv.-Václavské na všecky neděle postní zadány. Vyjádření toto vzalo se na vědomí.

Odpověď na dopis z Bezna v »Lidovém Listě« (v čís. 11. roč II.) ponechává se výboru družstva Vlasť, poněvadž se v tomto případě socialní odbor řídil dle usnesení výboru družstva.

Dp. Rudolf Vrba přednášel o socialně-demokratickém hnutí na venkově, zvláště v Uhrách. Přednáška byla velice zajímavá, a obsah její jest uveřejněn v březnovém čísle »Vlasti«.

Dp. Jos. Šimon podal a odůvodnil více návrhů, týkajících se divadla, katolické čítárny a výboru družstva Vlasť. Dále referoval o posledních zjevech ve hnutí a otázce českých živnostníků. Na konec vyslovil přání, aby, kdo může a má příležitosť, všímal si i hnutí národního dělnictva a do schůzí touto stranou pořádaných neopomenul jíti a tam řečniti, ovšem ve směru křesťansko-socialním. Pro katolickou čítárnu žádal řečník přímluvu u výboru družstva, což mu bylo také dp. Tom. Škrdlem přislíbeno.

Dále ještě uvažováno o důležitosti školství řemeslnického, a k návrhu dp. Šimona bude se i v příští schůzi o pokroku řemeslnického školství mluviti a zkušenosti mnohé předváděti k veřejné diskusi.

Jelikož návrhů jiných dále nebylo, a čas pokročil, odložen referát jednatele »O vzniku, základech a rozvoji národně-socialní strany dělnické« na příště a schůze skončena. Žádosti o řečníky přišly tři: z Nového Strašecí, z Nové Paky a ze Záhřebu na Moravě. Všem se vyhoví. Vzorky stanov byly zaslány do Cuclavi a do Luhačovic. Žadatelé za stanovy a různé jiné pokyny se žádají, aby výlohy s tím spojené předem zapravovali.

Z Historického kroužku. Ve výborové schůzi dne 23. února byli přítomni P. T. dr. F. X. Kryštůfek, Dr. A. Soldát, Frà J. Hamršmíd, Dr. M. Kovář. Nepřítomnosť svou omluvil prof. J. Vávra. Schůze počala modlitbou. Protokol v minulé schůzi čtený se schvaluje. Frà Hamršmíd oznamuje, že dal honorář, jak sneseno bylo ve schůzi minulé, p. prof. Vávrovi a p. učiteli Flekáčkovi. Jmění spolkové od předešlé schůze vzrostlo o 200 zl. Příští přednášku bude míti p. adjunkt Hynek Kollmann dne 13. března o 5. hod. v mezzanině sv.-Václavské záložny »O základech katolické reformace od r. 1627«. Jednatel Dr. Kovář oznamuje, že slavný zemský výbor království Českého zaslal Kroužku XVI. svazek Archivu českého, za kterýžto dar vzdají se jménem výboru písemné díky. Ruské »Slavjanskoje Obščestvo« (předseda hr. Ignatěv a sekretář B. Aristov) žádá za poslední sešit Sborníku. Žádosti té se vyhoví. Schůze ukončena modlitbou.

Ve prospěch dómu sv. Víta.

Velebně panuje nad král. hlav. městem Prahou, důstojně vznášeje se nad mohutným hradem královským, na všecky strany do dálných končin vlasti naší pozíraje a jim požehnání zasílaje, ctihodný náš chrám metropolitní sv. Víta, který bez odporu náleží mezi nejpamátnější budovy celé země a, hledí-li se k posvátným stavbám, zaujímá nejpřednější místo mezi všemi chrámy země české, v každém ohledu v plné míře hoden pozornosti, obdivu a svrchované úcty.

Předně, pokud se týká stránky umělecké, ani laik k chrámu velikolepému nemůže povznésti zraku, aby netušil, že naskytuje se mu dílo umělecké nejvyšší ceny, znalcové pak všichni jednomyslně snášejí se v úsudku, že chrám náš svatovítský, arcidílo mistrů Matyáše z Arrasu a Petra Parléře, náleží mezi nejznamenitější pomníky doby rozkvětu umění stavitelského slohu gotického netoliko v Čechách, nýbrž v Evropě vůbec.

Také pokud týká se dějin vlasti naší, chrám sv. Víta sloučen jest s nesčíslnými vzpomínkami na události největší váhy, obzvláště, když spojeny byly s výkony náboženskými. V chrámě sv. Víta, jenž od r. 973. byl chrámem biskupským a od r. 1344. jest chrámem arcibiskupským, národ náš za zvuků velebného zpěvu ambrosianského nadšeně vzdával Bohu díky za stkvělé úspěchy ve prospěch vlasti dosažené nebo v pokoře a důvěře vznášel vroucí prosby k Nejvyššímu za odvrácení skutečné tísně nebo hrozícího nebezpečenství. Před hlavním oltářem chrámu toho o slavnosti korunovační král i národ navzájem ali si nejzávaznější přísahy.

V chrámě sv. Víta odpočívají někteří z nejslavnějších knížat a králů našich, jichž jména dosud ozývají se s pochvalou i úctou v ústech vděčného potomstva oněch, kteří byli svědky slavného jejich panování. Ve svatyni té velebné odpočívají také někteří svatí patronové země české, jmenovitě pak přední patron, sám zakladatel původního románského kostelíčka sv. Víta, vnuk první křesťanské kněžny sv. Ludmily, Svatý Václav, o němž věrní Čechové ode dávna věří, že lidu svého v žádné tísni neopouští, pročež ve zbožné důvěře modlí se k němu, »aby nedal zahynouti jim, ni budoucím«.

Bohužel, že tato ctihodná, posvátná budova téměř hned od samého počátku přečasto snášeti musila osudů nepřízně. Nedospělať ani k dokončení, nýbrž zůstávala po věky dílem sice mistrovským, ale nedohotoveným, ano požár r. 1541. zničil úplně některé části již dokončené. I dále napotom po celá tři staletí o velebnou svatyni naši pokoušela se zhouba, působením času, povětrnosti, nejčastěji pak rukou nesvědomitých anebo nevědomých kazisvětů. S hrůzou a zděšením připomínají si svědkové starší, že uprostřed století nynějšího některé části chrámu sv. Víta do té míry byly chatrné a sešlé, že již již bylo se obávati sesutí.

Tu právě, Bohu díky ještě v čas, přičiněním některých mužů šlechetných blahé paměti, především však horlivostí nadšeného kanovníka Václava Pešiny rytíře z Čechorodu a duchem mu spřízněného hrab. Františka Thuna z Hohensteina, v život byla povolána jednota naše, »Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě pražském«, kteráž další zhoubě učinila přítrž a jala se pečovati úsilovně o zachování, opravení a dokončení posvátného arcichrámu našeho.

Přemohši četné rozmanité překážky těžké, Jednota svatovítská přistoupila k dílu samému r. 1862. a hle! práce její doznávajíc patrného požehnání Božího, za obětovného přispění všech zdárných synů vlasti naší, pro všecko vznešené nadšených, obzvláště pak za vydatné podpory nejjasnějšího rodu císařského a královského, rovněž i země a říše, dařila se utěšeně řízením velezasloužilých mistrů našich domácích, blahé paměti Josefa Krannera a nynějšího stavitele Josefa Mockera, tak, že nyní Jednota naše s plným uspokojením poukázati může k úspěchům již dosaženým.

Vysoký kůr již dávno stkví se v důkladné opravě téměř dokončený, o dvou pak druhých hlavních částech chrámu, totiž o lodi křížové a dlouhé, od několika let pracuje se s takovým úsilím, že již nyní obě západní věže průčelní, před nedávnem dokončené, Pražanům a všem venkovanům k matičce Praze putujícím, podávají výmluvný důkaz, že, o čem ještě otcové naši téměř ani sníti si nedovolovali, totiž důstojné dostavění posvátného chrámu metropolitního, stane se skutkem v době již nepříliš vzdálené tak, že naplní se, zač tisícové zbožných krajanů vroucně se modlí, aby jim Prozřetelnosť Boží dopřála štěstí, aby pobožnosť svou vykonati mohli v dostavěném chrámě sv. Víta.

Zajisté tudíž přičiněním Jednoty Svatovítské a podporovatelů jejích již velmi mnoho bylo vykonáno; avšak těžkým a osudným omylem bylo by domnění, že k dosažení cíle konečného již není zapotřebí velikého namáhání, a že Jednota naše prostředky hmotnými tak hojně jest opatřena, že může se obejíti bez další obětovnosti vlastenecké. Věci mají se spíše naopak; nikdy zajisté velikolepé dílo posvátné nemělo zapotřebí hojnější podpory hmotné, než právě v době nynější, kdež o dostavění chrámu sv. Víta, mají-li naplniti se přání nás všech nejvroucnější, abychom se dočkali dokončení jeho, pracuje se v rozměrech mnohem širších a s úsilím ještě větším, než v letech předešlých.

Již ve výroční zprávě za rok 1895. podávané ve valném shromáždění Jednoty naší dne 6. června r. 1896. poukazovalo se k tomu, že, poněvadž náklad na stavbu každým rokem značně vzrůstá, »dosti brzy nastati mohou poměry, že všecka hotovosť i všecky zasoby peněžní úplně budou vyčerpány, a nestane-li se dříve náležité opatření, objevila by se nemilá potřeba, v dalším postupu stavby šetřiti jistých mezí, zajisté nikomu nevítaných.«

K těmto okolnostem přihlížejíc ředitelstvo Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta na hradě pražském neotálí vykonati naléhavou povinnosť, tímto provoláním obracejíc se ke všem vrstvám obyvatelstva království Českého, vzývajíc zbožnou a vlasteneckou obětivosť, aby každý, seč je, položil na oltář příspěvek svůj za tím účelem, aby v pracích, k dobudování chrámu sv. Víta směřujících, nemusil nastati neslavný průtah, nýbrž aby se v nich dle potřeby pokračovati mohlo měrou dosavadní, a tak dosáhl se konečný cíl a naplnilo se přání všech synů země České zbožných, vlasteneckých a umění milovných.

Nadšení oněch, kteříž za okolností nejtrudnějších s prvními zakladateli Jednoty naší zahájili posvátné dílo, budiž nám nyní vůdčí hvězdou, abychom kráčejíce za jejich vznešeným příkladem, znásobenou obětovností dovršili dílo věkopamátné.

Dobudováním chrámu sv. Víta doba naše podá stkvělý důkaz, že v hrudi naší nevyhasl svatý zápal pro nejvznešenější poklady člověčenstva, nýbrž že pokud týká se zbožnosti, pravé lásky k vlasti a národu a vřelé úcty k drahým památkám dějepisným a uměleckým, nestojíme níže, než ctihodní předchůdcové naši, kteříž položili první příspěvky své, s radostí vyhovujíce vyzvání zakladatelů Jednoty naší, jdouce poslušně za nadšenými slovy, jimiž tehdejší arcipastýř náš, nezapomenutelný J. Em. kardinál kníže arcibiskup Bedřich ze Schwarzenbergů horlivosť pro dostavění chrámu sv. Víta všem věřícím tak dojemně na srdce kladl. I my nyní zachovejme se tak a neochabujme ve vlastenecké a zbožné obětovnosti, jak káže nám srdce naše a jak šlechetně vyzývá nás důstojný nástupce onoho arcipastýře, nynější Nejdůstojnější náš pan arcibiskup J. Em. František de Paula, kardinál ze Schönbornů, jenž pastýřský list, vydaný o významné slavnosti 900leté památky mučenické smrti druhého biskupa pražského sv. Vojtěcha, zakončil dojemnou prosbou: »Jubileum sv. Vojtěcha roznítiž v srdcích vašich horlivosť pro dostavění ctihodného velechrámu, jenž jest slavné místo odpočinku patronů našich.«

Ředitelstvo Jednoty Svatovítské oddává se pevné naději, že toto provolání jeho netoliko nezůstane hlasem volajícího na poušti, nýbrž najde ohlasu živého v srdci každého upřímného syna vlasti české.

»Viribus unitis«, jak zní významné heslo Nejjasnějšího císaře a krále našeho Františka Josefa I., jenž, jako i slavné paměti předchůdce Jeho Ferdinand Dobrotivý, po všecky časy náleží k nejštědřejším podporovatelům Jednoty naší — spojenými silami v památném roce jubilejním 50letého slavného panování Jeho Veličenstva, jejž Jednota Svatovítská usnesla se oslaviti dokončením krovu svatyně, přistupme tudíž všichni jako věrní synové vlasti k oltáři obětnímu a položme naň, kolik kdo můžeme, byť i jen skrovný groš vdoví, ve prospěch dostavění staroslavného arcichrámu našeho, aby konečně dovršeno bylo dílo velebné, nejposvátnější odkaz velikého krále našeho, Otce vlasti, císaře Karla IV.

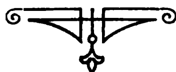
Z ředitelství Jednoty pro dostavění hlavního chrámu sv. Víta na Hradě pražském.

Poznámka. Přihlášky za členy, rovněž i všecky příspěvky a dary laskavě přijímají kancelář Jednoty Svatovítské (Řetězová ul. č. 223), Ústřední kancelář předsedy Jednoty, Jeho Excellence Františka hraběte Thuna z Hohensteina, nalézá se na Malé Straně, Thunská ul. č. 193, Vysocedůst. pan kanovník strážce Th. Dr. Frant. Krásl, hlavní pokladna vysocedůst. kníž. arcib. konsistoře (na Hradčanech), c. k. dvorní dodavatel p. Jan Stüdl (Malostranské nám. č. 2.), hlavní pokladník České spořitelny p. Otak. Mensi a hlavní pokladník České spořitelny ve výsl. pan Alex. Baudiš (Kampa číslo 8.).

ROČNÍK XIV. DUBEN 1897—98. ČÍSLO 7.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. Antonín Lenz.

(Pokračování.)

§ 13.

Nestálé a kolísavé učení Husovo stran výměru o Církvi.

Bylo po druhém veřejném slyšení Husově na sněmě Kostnickém. Před třetím slyšením na sboru těšil se Hus tou blahou nadějí, že nebude zavrženo jeho učení o Církvi, o předzřízených a předzvěděných údech jejích a o zlých praelatech, anať by prý tím odsouzením byla také odsouzena nauka sv. Augustina.

A jaké bylo učení Husovo o Církvi? Popisuje ji na místech četných. Ve svém spise »Jádro učení křesťanského« praví: »Církev sv. obecná jest sbor všech vyvolených k spasení, a ta se na věky od Boha neodlúčí. Církev sv. na tré se dělí, tak že jedna strana slove Církev sv. zvítězila, a ta jest sbor svatých všech s Kristem v nebeské radosti . . . Druhá strana slove Církev sv. odpočívajících anebo spících, a jest sbor všech blahoslavených v očistci, jenž slovú proto odpočívající anebo spící, že již sobě blahoslavenství *nezasluhují*, ale čekají, aby pomocí svatých, jenž jsú živi, osvobozeni byli. Třetí straňa slove Církev sv. rytěřující neb bojující, jenž jsú živi v světě a bojují proti ďáblu, proti světu, a proti tělu a tak i proti hřiechu.« Úhlavní moment této definice leží především v tom, *že i bojující Církev jest sborem pouze vyvolených.*

Nade všecko vykládá Hus to své učení ve svém spise »De Ecclesia«. On tam dí: »*Ecclesia militans est numerus praedestinatorum,*

dum hic viat in patriam.« [1]) Této své Církvi připisuje Hus vlastnosti podle znění katolické, ale podle pojmu haeretické. On dí totiž, že tato Církev jest jedna jednotou předzřízení a blahoslavenství, kteréž je očekává, svatá, poněvadž jest sborem vyvolených svatých, obecná nebo katolická; ježto jest na celém světě rozšířena a údy své čítá netoliko v římské Církvi, ale i v řecké a všude, kde jsou předzřízenci, kde byli a kde budou. [2])

Hlava této Církve jest jedině a výlučně Kristus Pán, [3]) a její údové jsou pouze a výlučně předzřízení. [4])

Může se tvrditi, že tato náuka Husova, z Viklifa přijatá, jest učením sv. Augustina?

M. Jan čerpal své vědomosti o náuce sv. Augustina ze spisů Viklifových a přijal ji tak, jak ji Viklif vykládal, a proto hledě na výroky sv. Augustina očima Viklifovýma klamně se domníval, že se učení sv. Augustina s Viklifovou haeresií kryje, kdežto jest učení sv. Augustina o Církvi podstatou svojí jiné nežli učení Husovo, z Viklifa přibrané.

Důkazy toho jsou na snadě. Jest ovšem pravda, že mluví sv. Augustin často o Církvi, pokud jest ona sborem všech vyvolených, ale pak má vezdy zřetel k Církvi, jaká bude na konci věků. O té Církvi lze podle pravdy říci, že byla již v Starém zákoně, a že počínajíc od Abela spravedlivého přijme v sebe i toho posledního spravedlivého, jehož oči uzří na konci zříceniny světové. O této Církvi lze také říci, že ještě není všechna, ale že bude při skonání světa. O této Církvi mluví sv. Augustin nejednou a v tom se nijakž neliší od katolické víry. I nyní lze se svatým Augustinem takto věřiti, mluviti i psáti. Vzhledem k této Církvi, jaká bude při skonání, jsouc oddělena od pekelníků na věky, srovnává sv. Augustin předzřízené s pšenicí a předzvěděné s plevami.

Avšak svatý Augustin není Viklifem ani Husem stran učení o Církvi, kteráž putuje k branám věčným. Neboť kdežto M. Jan Hus podle Viklifa tvrdí, že i Církev bojující jest sborem vyvolených pouze, a že ta Církev jest očím nedostižitelna, jelikož údové její jsou neviditelní, ježto nikdo neví o sobě, zdali by byl z počtu vyvolených, a ještě méně o jiném, tak že v tu Církev pouze věříme: učí svatý Augustin zřejmě, že jest bojující Církev viditelna. »Církev jest, praví světec, všemu světu viditelna (Ecclesia toto orbe est visibilis), jestiť městem na vysoké hoře postaveným, kteréž žádnou měrou nemůže býti ukryto. Ona jest Církev svatá, Církev jedna, Církev pravá, Církev katolická, kteráž bojuje naproti všem kacířstvím, kterážto bojovati může, ale nemůže býti nikdy vybojována. Z ní vyšla všecka kacířstva, byvše jako stelivo nepotřebné od keře odtržena, ona však zůstává v kořenu svém, ve vinném kři svém, v lásce své. Brány pekelné nepřemohou jí. [5]) Církev nebude přemožena, ani vykořeněna, aniž

[1]) Hus. De Ecclesia. Cap. 1.
[2]) De Eccl. Cap. 2.
[3]) Jádro učení křesťanského. Ad scripta Stanislai de Znojma. Cap. 4. et 5. De Eccl. Cap. 4., 7. et 9.
[4]) Viz Dr. A. Lenz. Str. 30 seq.
[5]) In ps. 61. n. 6.

ustoupí pokušením, dokudž nebude konec světa.[6]) A tato Církev jest, jak sv. Augustin dí,[7]) právě ta bojující Církev.

Sluší zde položiti na váhu, že sv. Augustin mluví o Církvi bojující, existující dávno po Konstantinovi, tedy v době, když byla do ní pro dotaci, jak Viklif a po něm Hus učí, jedovatina vlita, a o té Církvi pravil, že jest jedna, pravá, svatá, katolická Církev, kteráž vybojována býti nemůže, ani zahynouti. Husovo a Viklifovo učení o Církvi není tedy učením prvního theologa Církve Boží, sv. Augustina.

Sv. Augustin míní zde tu Církev, kterouž Kristus Pán na zemi založiti slíbil: »Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám Církev svou«, a kterouž také založil, neboť on učí, že ustanovil Kristus nejenom Církev, ale také primat v ní, čili viditelnou hlavu Církve, a touto hlavou že byl sv. Petr učiněn, a v něm jeho nástupce v primatě, Římský papež. Dále učí sv. Augustin, že byl primat vezdy při Římské Církvi částečné. Odtud dí: »že nebylo třeba, aby se obával Caecilian, biskup v Carthagu, množství nepřátel, když se viděl býti spojen s Římskou Církví, v nížto vezdy se stkvěl primat apoštolské Stolice (in qua semper apostolicae cathedrae viguit principatus).[8])

Sv. Augustin uznává tedy svrchovanou, Kristem Pánem ustanovenou pravomoc v Církvi, kteráž příslušela sv. Petrovi, a v něm jeho nástupcům v primatě, ale ještě více, sv. Augustin uznával v papeži Římském svrchovanou a rozhodčí moc u věcech víry. On zajisté dí: »že ve věcech Pelagiových usnesení dvou sněmů bylo do Říma posláno. Odtud také že došla odpověď, pře tedy že je zakončena, a kýž by také, touží, vzal za své i blud. (»Iam vero de hac causa (Pelagianorum) duo concilia missa sunt ad sedem apostolicam. Inde etiam rescripta venerunt. Causa finita est: utinam aliquando finiatur et error.«[9])

Z toho ze všeho vychází na jevo, že sv. Augustin nevěřil ani s Viklifem ani s Husem, že by byla bojující Církev sborem pouze předzřízených, neboť on učí zřejmě, že jest Církev Páně viditelna, že má Bohem zřízenou svatovládu i z posvěcení i z pravomoci, jejímžto vrcholem jest primat, a tomuto primatu vyhrazuje světec finální rozhodování u věcech víry a mravů křesťanských.

Marně se tudíž těšil M. Jan Hus a kojil tou nadějí, že sněm Kostnický nezatratí jeho učení, náuky prý Augustinovy,[10]) neboť se nesnášelo jeho učení žádnou měrou se sv. Augustinem.

Praví se s jisté strany, že prý byl Hus znalcem ss. Otců, a zejména spisů sv. Augustina. Já však mám tu důvěru v M. Jana Husa, že, kdyby byl sv. Augustina znal z jeho spisů, a ne tak, jak mu ho podával M. Jan Viklif podle svých zámyslů vyloženého, nikdy by se byl nekojil tou nadějí, že v něm neodsoudí sněm sv. Augustina. Hus se také v tom klamal, že činil v té své naději zmínku o učení sv. Augustina stran předzřízení, neboť o předzřízení o sobě není v sebraných větách Husových ani stopy, aniž vynášel sněm rozsudku svého stran předzřízení. Že nebyl sv. Augustin s učením Viklifovým a Husovým

[6]) Tamtéž.
[7]) Libro de Fide et Symbolo n. 21.
[8]) Ep. 43. n. 7.
[9]) Lib. II. De opere imperf. c. 103.
[10]) V dopise: »Amicis suis Constantiae commorantibus, dne 5. června 1415. Doc. Str. 104. n. 63.

za jedno o zlých praelatech, o tom se mohl Hus přesvědčiti ze spisů Augustinových naproti Donatistům.

V dopise svém ze dne 6. června 1415. píše Hus,[11]) že mu bude odpovídati nazejtří, a zdali by chtěl vyznati, zdali jest jeden každý ze spisů jeho sebraný článek bludný, a zdali by ho chtěl odpřisáhnouti a opak jeho kázati, a jestliže by chtěl vyznati, že učil skutečně těm kusům, jež jsou svědectvími prokázány, a jich odpřisáhnouti, a tu prý za pomoci Boží odpoví: »Já, Jan Hus, v naději Kristův služebník, nechci říci: že by byl každý článek sebraný ze spisů mých bludný, abych tím nezatratil učení svatých učitelův, a zejména sv. Augustina. Za druhé nechci vyznati, že jsem držel články, z nichž bylo na mne křivě žalováno. Za třetí nechci odpřisáhnouti, abych se nedopustil křivé přísahy.«

A sedmého června 1415., tedy bezprostředně před třetím slyšením na sněmě, píše Hus svým přátelům v Kostnici,[12]) že sobě žádá, aby ho věřící neměli po smrti za tvrdošijného kacíře, kdežto prý *on touží zemříti za zákon Boží.* On prý se podvolil podrobiti se naučení, odvolání i trestu, jestli by byl učil něco pravdě odporného.

Ve třetím slyšení měl Hus hojnou příležitost, aby, kde skutečně byl v odporu s katolickým učením, to také vyznal a ty odpory a bludy odvolal. Bylať mu předčítána dlouhá řada článků, sebraných ze spisů jeho, a zjištěno, které a jakou měrou by byly přesně i podle formy i podle obsahu v traktátech jeho obsaženy, a Hus mohl tedy učiniti, jak a pokud jemu svědomí velelo.

Ku konci třetího slyšení napomínal také Alliacký laskavě Mistra Jana Husa, aby se podrobil sněmovnímu nálezu, pravě, že mluví k němu ne jako soudce, ale jako rádce, a doložil: »Chceš-li se dáti do milosti sboru a od něho naučen býti, tedy věz, že nález bez mála šedesáti doktorů jest: *a*) abys uznal blud svůj, který se jeví v článcích přečtených, *b*) abys se odřekl článků těch a jich více netvrdil a nerozšiřoval, *c*) abys je veřejně odvolal a se *d*) zavázal, pravý opak jejich držeti a hlásati.

Odpověď, kterouž Hus na ta slova kardinálova dal, směřuje jednak k článkům ze spisů jeho de Ecclesia, naproti Pálčovi a naproti Stanislavovi ze Znojma sebraným, a pak k bludům, z nichž byl svědectvím svědkův obviňován. Co se dotýká prvých a jež Hus uznal za své, chce prý, aby byl lépe naučen, a pak že je hotov, ochotně a pokorně odvolati. Co se však dotýká druhých, prosí pro Boha, aby ho nenutili odpřisáhati článkův, kterým ani nevěřil, ani neučil, a z nichž ho stíhají svědkové křiví, anť prý toho nemůže učiniti pro spásu duše své.

Král Sigmund opět a opět mu domlouval, aby odpřisáhl bludů a odvolal všecky články, k nimž se znal, ale i ty, jež jsou byly svědky dosvědčeny, avšak marně! On stále opakoval, že se chce podrobiti naučení sboru a že se chce podvoliti naučení, nápravě a nálezu sboru, jakož prý byl vždy odhodlán. I hrozba Sigmundova, že bude s ním podle zákona naloženo, byla marna.

Kardinál Zabarella řekl Husovi, že mu bude předložena formule přísahy, sepsaná slovy mírnými, a pak aby se rozhodl.

---

[11]) Docum. Str. 105. n. 64.
[12]) Amicis suis Constantiae commorantibus. Doc. Str. 106 n. 65.

Ještě v týž den třetího slyšení stěžuje sobě Hus [13]) na Sigmunda, že mu glejtu nedodržuje, nepochybně as proto, že Sigmund hrozil, že bude s ním po zákonu naloženo, a přidává, že mu Sigmund sám skrze Lefla vzkázal, že mu zjedná ještě jedno slyšení, a jestliže by se nechtěl podříditi sněmu, že prý ho dá bez úrazu nazpět dopraviti. Avšak tato zpráva Husova odporuje slovům Sigmundovým, že bude právo na něm vykonáno, bude-li zatvrzelý.

Že se hrozba Sigmundova minula cílem, dokazuje dopis Husův ku všemu lidu českému ze dne 10. června 1415. [14]) On se tam loučí se všemi stavy a praví mezi jiným: »Prosím vás, abyste pravdu Boží, kterúž sem Vám z Božieho zákona a řečí svatých psal a kázal, drželi... Psal jsem tento list vám v žaláři v okovách, čekaje odsúzenie, maje plnú naději v Boha, abych pravdy Božie neustupoval, a bludóv, kteréž sú na mne křiví svědkové svědčili, abych se neodpřisáhal.«

Myslít Hus, jak v dopise lze viděti, že jest smrt jeho blízká, avšak klamal se. Spíše bylo právě teď všecko možné od koncilu a od jednotlivých členů vynaloženo, aby nemusil býti podle tehdejšího práva odsouzen a smrtí kacíře zemříti. Mezi těmi však, kdož nad jiné o jeho zachránění usilovali, vyniká neznámý příznivec, jejž Hus Otcem nazývá. Tento příznivec navrhl Husovi velmi mírnou formuli, dle nížto měl odvolati bludy. [15]) Obsah té formule byl, že se Hus všeho odříká, což se jemu buď křivě podkládá, nebo což bylo podle pravdy ze spisů jeho sebráno, a že se podrobuje nápravě a nálezu koncilu. Hus však odpověděl záporně dotýkaje, že by musil mnohých pravd odpřisáhnouti, které oni (členové sněmu) pohoršlivými zovou, a že by se dopustil křivé přísahy, když by vyznal, že držel bludy, které mu nikdy na mysl nevstoupily, a tu že by *dal pohoršení lidu,* kterému kázal, a jestliže se Eleazar nechtěl lživě vyznati, že by byl masa vepřového požíval, tím méně prý on volí přestoupiti Zákon Páně pro strach trestu, jsa knězem ač nehodným zákona Nového. Lépe prý jest mu umříti, nežli upadnouti v ruce Páně a octnouti se v ohni pekelném. Ku Kristu Pánu prý se odvolal, soudci to neklamnému a spravedlivému, jenž nerozhoduje podle křivého svědectví, a proto sobě žádá k soudu jeho státi. [16])

Ač odpověď Husova byla naprosto odmítava, neustal dobromyslný Otec (nepochybně jeden z kardinálů) naléhati, aby Hus odvolal. Za jedno prý toho není, že by se měl odpřisáhnutím zříci pravdy, a bylo-li by tu nějaké viny, ta že by padla na soudce jeho, aniž by prý se dopustil přísahy křivé, kteréž i kdyby bylo, soudcům by přičtena býti musila, a pak, byť i byl pobloudil, kacířem by slouti nesměl, pokud by nebyl tvrdošijný. Konečně napomíná Otec Husa, aby příliš nespoléhal na moudrosť svou a zase se vrátil k Matce Církvi. [17])

Těch věcí, odpovídá Hus ve svém listě, žádal prý na něm také sněm, ale on prý nemůže a nechce se odpřisáhnouti, ježto by se takto mnohých pravd odřekl, křivě přísahal a tím *lidu pohoršení dal* a tak hoden byl pekelného ohně. Unikl by prý trestu časnému,

[13]) Amicis Bohemis. Doc. Str. 115. n. 70.
[14]) Doc. Str. 115. n. 71.
[15]) Tamtéž. Str. 118, 119. n. 72 a 73.
[16]) Tamtéž. Str. 121. n. 75.
[17]) Tamtéž. Str. 122. n. 76.

nikoli však věčnému, a proto se prý chce říditi příkladem starce Eleazara, matky Makkabejské a sedmera jejích synů.

Dobromyslný Otec nevyřídil tedy ničehož. I dávný přítel Husův, a na sněmě pro svou hlubokou učenosť nebezpečný jeho nepřítel, dr. Štěpán Páleč, se marně snažil, aby ho Církvi navrátil. A tak i jiní marně naň usilovali, přimlouvajíce jemu, že může a také že jest povinen odvolati, a že tím nijakž neobtíží svědomí svému. Než, snahy ty veškery byly marny. — Oni všichni, píše Hus věrným Čechům, nemohli prý uniknouti, když jim odvětil, kterak by sobě počínali, když by bylo žádáno na nich, aby odpřisáhli blud, kterého nikdy nedrželi, vědouce, že by tím poskvrnili svědomí svého, skládajíce přísahu, že drželi blud? A když prý tvrdili, že takového smyslu v přísaze není, jaký on jí podkládá, tu prý jim odpověděl: »Dobře, odpřisáhnu tedy bludy, které *svědčili* na mne, že jsem jich nedržel, a že jich také hlásati nebudu. Ale tím prý se neuspokojili.[18])

Ovšem že se neuspokojili, ale také nemohli, any kromě těchto bludův žalovaly na Husa také jeho spisy a bludy odtud sebrané. Podle pravdy však nechtěl se Hus zříci svých křivých domněnek.

Učiněno tedy všecko, což bylo možno, aby byl M. Jan Hus zachráněn, přičinili se k tomu: sněm, jednotliví členové sněmu i kardinálové, ale všecko marně.

Konečně byly Husovi předloženy sebrané věty z jeho spisů, počtem 30, o kterých on sám vydává svědectví, že jsou jeho, aby na ně odpověděl, jakož i na svědectví proti němu činěná, o nichž bylo míněno, že jsou dostatečně odůvodněna. Hus svědectví tato zkrátka odbývá, jednoduchým totiž: »Není pravda«, ač se mnohá z nich zakládala na pravdě. Není prý pravda, že byl přívržencem a následovníkem bludů Viklifových, ač všechna jeho tak zvaná reformace nic jiného není, než čirý viklifismus;[19]) on dí, že není pravda, že by byl tvrdošijně hájil bludů Viklifových, ačkoliv tak činil i v řečech i ve spisech svých; on upírá, že vinou jeho se stala vzpoura v Praze, ač jest jisto, že pro jeho vášnivé řeči naproti odpustkovým bullám papeže Jana XXIII. povstalo strašné jitření v městě, tak že byl přinucen z Prahy se odebrati; on tvrdí býti nepravdou, že by byl učil, že odpustky nic neprospívají, ačkoliv z jeho spisův i českých i latinských něco zcela jiného na světlo vychází; on tvrdí, že neučil, že by byla Církev Římská synagogou satanášovou, ač se k tomu sám přiznal; on praví býti nepravdou, že rozséval bludy, jimiž učiněna jest roztržka mezi lidem a duchovenstvem v Praze, mezi mistry a žáky, ačkoliv ji sám na své oči viděl a ačkoliv sám vyznal, že rozkol jím učiněný nemůže býti zažehnán;[20]) on tvrdí, že jest nepravda, že by byl kletby nedbal, ačkoliv se chlubil ve spisech a listech svých, že nechce poslouchati ani arcibiskupa, ani papeže, a že jest volno kázati naproti zápovědi papežově a nic se neohlížeti na kletby jeho!

Neleží-li v tomto zapírání důkaz, že Hus pochybovati začal, že snad jeho zásady na pravdě nespoléhají? A jestliže byl tak pevně přesvědčen, že mluvil a psal pravdu, proč ji tuto zapírá?

---

[18]) Tamtéž. Str. 135. n. 84.

[19]) Zde zapomíná Hus zapíraje Viklifa, v němž všechen vězel, že takto nečinili mučeníci svatí, neboť ti víru svoji vyznávali, nezapírajíce, jakž to činí zde M. Jan Hus.

[20]) Docum. Str. 62. n. 30.

Bylo arci také předloženo Husovi několik obžalob, které neměly nepochybného podkladu, aspoň *pro poslední dobu života Husova.* Sem náleží obžaloba stran učení o přepodstatnění, stran přisluhovatele svátostmi ve smrtelném hříchu jsoucího, a jiné, jež nemají dogmatické povahy. Avšak odpověď Husova, že tak nikdy neučil, jest nepravdivá, jelikož odporuje celé jeho soustavě, a nad to nespravedliva, jelikož uvedla svědky v pověsť, že falešně svědčili, a podezřívá sněm, že na základě těch svědků Husa odsoudil, čehož nebylo.

K některým větám sobě předloženým přidává však Hus uzávorkované přídavky, a ty dokazují, že dobou mezi 18.—20. červnem 1415. sám s sebou byl na sporu, zdali by byly jeho fundamentální věty o Církvi, ne ze sv. Augustina, ale z Viklifa přijaté, pravdivé čili nic, anebo že Hus stran pravdivosti těchto vět kolísal.

O výměru Církve podle pojmu Husova jedná I. a VI. věta zavržená. Prvá dí: »Unica est sancta universalis Ecclesia, quae est praedestinatorum universitas.[21]) Se závorkou Husovou zní však dotčená věta: »Unica es sancta universalis Ecclesia, (propriissime dicta secundum Augustinum,[22]) quae est praedestinatorum universitas.

Věta VI. zní: »Sumendo Ecclesiam pro convocatione praedestinatorum, sive sint in gratia sive non secundum praesentem justitiam, hoc modo Ecclesia est articulus Fidei.«

Hus přidává: Est sententia b. Augustini super Joann, super Enchiridion, super psalterium, St. doctrina Christiana.[23])

Že M. Jan Hus odstupuje od svého učení uzávorkovanou větou k prvnímu článku přidanou, jest na bíle dni, neboť on hlásal i ve svých spisech i ve svých epištolách, že jest i ta *rytěřující Církev* sborem pouze předzřízených; závorkou svojí však vysvětluje, že jen ta Církev podle jeho mínění jest sborem pouze předzřízených, kterážto bude za dnů věčnosti, a to podle sv. Augustina. Vrací se tedy M. Ja Hus poznámkou svojí k náuce církevní, neboť i ta hlásá, že ta na konec věkův v nebi shromážděná Církev bude sborem pouze vyvolených. Větou VI. a poukázáním ke spisům sv. Augustina stvrzuje Hus pouze, že se vrací k učení katolickému o Církvi.

Tento Husův návrat zračí se ještě více závěrkami ku větě III. a V., neboť v těch ujišťuje, že sice nejsou předzvědění údy Církve, ale té pouze, která bude za dnů věčnosti, a že předzřízený nikdy nevypadá z Církve, byť i smrtelně zhřešil, ale pouze směrem k té Církvi, kterážto nejvlastněji Církví slove, t. j. Církev, jaká bude u Boha za dnů věčnosti. Závěrkou svojí vypovídá tudíž M. Jan Hus pouze učení katolické, že, kdo jest od věčnosti k životu věčnému předzřízen, nemůže býti nepředzřízen, a kdo jest předzvěděn k věčné zátratě pro hříchy své, nemůže býti zároveň nepředzvěděn.[24])

---

[21]) Jedna jest svatá obecná Církev, kteráž jest veškerenstvo všech předzřízených.

[22]) »ve smyslu nejvlastnějším podle sv. Augustina«.

[23]) Béře-li se Církev za sbor předzřízených, ať jsou v milosti podle přítomné spravedlnosti čili nic, na ten způsob jest Církev článkem víry. (Jest to učení sv. Augustina etc.)

[24]) Věta III. »Předzvědění nejsou údy Církve (katolické ve smyslu nejvlastnějším), poněvadž nižádná částka od ní na konec nevypadá.«
Věta V. »Byť se předzvěděný někdy nalézal v milosti podle přítomné spravedlnosti, přece není částkou Církve (katolické nejvlastněji tak zvané) a před-

A ještě více jde na jevo odstoupení M. Jana Husa od jeho bývalého učení, a jeho podle naděje návrat k Církvi katolické z přídavků ku článkům VII., IX. a XXVIII., v nichž Jan Hus své ve spisech a epištolách svých projevené učení o hlavě Církve tak modifikoval, že by je i papež i biskup i kněz, ano každý soudný katolík bez úrazu své víry mohl podepsati. On totiž ve větě VII. tvrdí, že sv. Petr nebyl ustanoven hlavou Církve katolické, ale jenom směrem k té, kteráž se béře v tom nejvlastnějším smyslu, t. j. *té Církve, kteráž bude po dnech skonání, a v tom věru není nic kacířského.* V IX. větě opravuje Hus závorkou svojí své zjevné učení, že papežství má svůj původ z císaře Konstantina v tom rozumu, že prý to má býti vykládáno *o panování světském.* A podobně opravuje i větu XXVIII., že apoštolé a věrní kněží Páně spravovali Církev ve věcech ku spáse potřebných dříve již, než bylo zavedeno papežství, (Hus přičiňuje totiž »co do panování časného a přednostenství«) a tak by činili až do konce světa, kdyby nebylo papeže, jakož jest velemožno.

Zcela zajisté jiné věci čteme o tomto předmětě ve spisech Husových a epištolách jeho, neboť z těch jde na jevo, že prý Kristus Pán neustanovil sv. Petra za viditelnou hlavu Církve, a čteme tam i důvody z Viklifa vzaté, za kterými Hus naprosto zamítá, že by byl Kristus Pán sv. Petra hlavou Církve ustanovil. — Čteme tam zřejmě, že papežství není z Boha, ale z císaře, a moc papežská že nemá původu v Bohu, ale v ďáblu.

Věru Hus ve větách nadzmíněných (jiných [11, 12, 13, 20, 24] pomíjíme), tak podstatně mění svoje Viklifické učení o Církvi, že se zdá, jakoby to byl nějaký jiný Hus, kterýž k dotčeným 30 větám své poznámky činil, nežli ten, kterýž kázával v Betlémě. Při nejmenším se tedy musí říci, že M. Jan Hus tuto kolísal mezi učením Církve katolické a náukou Viklifickou.

Ku konci dotčených třiceti vět a článků obžalobných připojuje Hus tato slova:

»A já Jan Hus, v naději vezdy sluha Boží, napsal jsem odpovědi na články tyto podle svého svědomí, jakož budu musiti účty klásti všemohoucímu Hospodinu.«

A opět dí:

»Nyní mi nastává buď odvolati a odpřisáhnouti a pokání se podrobiti, anebo spálenu býti. Otec, Syn a Duch sv., jeden Bůh, v něhož věřím i doufám, dá mi, prostřednictvím svatých a spravedlivých lidí, ducha rady a síly, abych mohl uniknouti léčkám satanášovým a setrvati v milosti jeho až do konce.« [25])

Tak napsal Hus 18. června 1415. Zdá se tedy, že na týž den, jakož z poznámek na jevo jde, klonil se M. Jan Hus více k náuce katolické, nežli k Viklifické.

Kýž by byl popřál tomuto hnutí větší pozornosť svou, snad by se byl smířil s Církví, ku které se zase blížil! Avšak za nedlouho stal se s ním opět rozhodný obrat.

Kdežto ještě 18. června 1415. kolísal, má-li odvolati anebo při Viklifické pravdě setrvati, nebo má-li Viklifovy bludy zavrhnouti a

---

zřízený trvá býti údem Církve, a byť i někdy vypadl z milosti přistoupilé, nikoliv nevypadá z milosti předzřízení.«

[25]) Docum. Str. 225 seq. A. B.

ku katolické pravdě se vrátiti, shledáváme, že již 21. června byl naprosto odhodlán setrvati při své pravdě, čili při pravdě Viklifické. Píšeť zajisté již 21. června 1415. Havlíkovi, kazateli Betlémskému [26]) a v dopise prudce útočí na sněm, že dovolávaje se obyčeje církevního zakázal kalich laikům. »Hle, jaká to zloba, píše, on (sněm) zakazuje učení Kristovo jako kacířství!«

Ještě prudčeji doléhá na sněm ve svém dopise na věrné Čechy ze dne 24. června 1415., [27]) kdež horlí na to, že jsou spisy jeho ku spálení odsoudili, a na to se sarkasticky takto pronáší o papeži: »Znamenajte, že sú svú hlavu (Jana XXIII.) za kacíře potupili. Nu, odpovězte kazatelé, jenž kážete, že papež jest bóh pozemský, že nemóž hřešiti, [28]) že nemóž svatokupčiti, jakož pravie juristi, že papež jest hlava všie Cierkve svaté, již velmi dobře spravuje, že on jest srdce Cierkve svatej, již živí duchovně, že on jest studnice, z niež teče všecka moc a dobrota, že on jest slunce Cierkve svaté, a že on jest útočiště bez nedostatku, k niemuž každý křesťan se musí utíkati. Aj, již jest ta hlava sťata, buoh zemský svázán již jest, v hřieších ohlášen, již jest studnice přeschla, slunce zatměno, srdce vytrženo, a útočiště z Konstance uteklo a již zavřeno, aby nižádný k niemu se neutiekal . . .« A na konec dí: že se zlosť, ohavnosť a hanba Antikristova oznámila na papeži i na jiných ve sboru.«

Dva dni na to dne 26. června 1415. [29]) píše poznovu věrnému lidu českému, možná-li, ještě u větším hněvu a nenávisti naproti sboru Kostnickému, žehraje na odsouzení svých spisů: »Sbor pyšný, dí, lakomý a vší ohavnosti plný, potupil jest knihy mé české, jichž jest ani slyšal ani viděl, a byť je slyšal, tehdy by jim nerozumiel, neb ve sboru byli sú Vlaši, Francúsi, Engliši, Ispani i Němci i jiných jazykóv; jedne, ač by jim co rozuměl Jan, biskup Litomyšlský, jenž jest tu byl, a jiní Čechové nabádači s kapitulú Pražskú a Vyšehradskú, [30]) od nichž pošlo jest pohaněnie pravdy Božie, a našie země českej, již já mám v naději Božie za zemi najlepšie viery . . . O byste viděli ten sbor, jenž se nazývá sborem najsvětějším, a jenž nemóž poblúditi, jistě spatřili byste ohavnosť převelikú!«

Neméně prudká nenávisť Husova naproti sboru Konstantskému se jeví v dopise ku věrným Čechům ze dne 27. června 1415., [31]) kdež píše o velikých nátiscích, jež trpěli sú svatí starozákonní, zvláště ti, jenž sú kněžskú zlosť trestali a proti ní kázali, a že by *divná věc byla, aby nyní on neutrpěl, bude-li státi skutečně proti zlosti, zvláště kněžskej,* jenž sebe nedá dotknúti, a proto že je rád, že musili knihy jeho čísti, v nichž jest zlosť jejich otevřena, a to že ví, že je pilněji přečetli nežli svaté čtenie, chciece bludy naleznúti.«

Konečný však a neodvolatelný úmysl, neodvolati, ohlašuje Mistr Jan Hus ve svém dopise, jejž zaslal týmž dnem (27. června) universitě

---

[26]) Tamtéž. Str. 128. n. 80.
[27]) Tamtéž. Str. 131. n. 83.
[28]) Zdali někdo z kněží doby Husovy takto tvrdil, neumím říci. Hus viní tuto aspoň jistou částku kazatelův, aniž jmenuje osobu určitou. Soudný kněz neučil takto nižádný, tím méně theolog, dobře však vyslovil tuto příhanu na katolíky, že by toto bláznivé učení drželi, Viklif, a z Viklifa ji přibral M. Jan Hus.
[29]) Doc. Str. 137. n. 85.
[30]) Patrné to doporučení věrným Čechóm, jak by měli s oběma kapitolami naložiti. Táborové vykonali zvláště ohledně Vyšehradu toto pokynutí svědomitě.
[31]) Docum. Str. 140. n. 86.

Pražské,[32]) snad pro hněv svůj, aspoň částečně, že spálili jeho knihy. On píše členům university, aby stáli *pevně k poznané pravdě, která vítězí nade vším a trvá na věky,*[33]) a na to jim dává na vědomost svůj úmysl: »Věztež, že jsem žádného článku neodvolal, aniž se odpřisáhl. Sbor chtěl, abych odvolal sborně i jednotlivě všecky články z mých spisů sebrané; avšak já odepřel, leč by křivosť jeho se dokázala z Písma; já však, že odmítám všechen *křivý smysl,* jenž by byl při některém článku,[34]) a podrobuji jej nápravě Kristově, jenž zná můj upřímný úmysl a nevykládá slov mých křivě (!!) Odtud také napomíná dotčených členů, aby *nedržali křivého smyslu,* jestliže by takový v jeho spisech shledali.

Ustanoviv se M. Jan Hus takto, věděl předobře, že naň smrť čeká podle stávajících zákonův, a proto se loučí se všemi, kdož mu v Čechách příznivi byli. Děkuje baronům, rytířům, králi Václavovi a své milostivé panovnici Královně za všecku přízeň a za všecku snahu k jeho vysvobození, děkuje také králi Sigmundovi za všecko dobré, jež prokázal jemu, děkuje pánům Čechům i pánům Polákům, kteřížto stále a neohroženě k pravdě se přiznávali a o jeho vysvobození usilovali.[35]) *Královnu zvláště prosí, aby byla stálá v pravdě.*[36])

Přese všecky tyto Husovy odpory neodříkali se kardinálové veškery naděje, že si snad Hus přece dá říci a že se k odvolání nakloní. Vždyť znali zajisté poznámky jeho ku třiceti článkům, že tedy kolísá a není přesvědčen o své pravdě.

Tou příčinou veleli, aby byl k nim dne 5. července 1415. přiveden, jakož i k doktorům a praelatům všech národů.

I snažili se, jak mohli a uměli, aby M. Jana Husa zachránili, ale on se nedal nijakž k tomu pohnouti.

Aby mu odvolání ulehčili, a aby, jak pravil, nemusil svého svědomí obtěžovati, žádali pouze na něm:

a) aby odpřisáhl články, které byly podle pravdy a doslovně z jeho spisů vyňaty;

b) pokud se týká svědectví svědků, jež praví býti křivými, aby pouze vyznal, že těch článků nedržel, ani nekázal, a kdyby tak byl učinil, že by byl nedobře jednal, a že je za bludné má a přísahá, jich nedržeti.

Hus však nechtěl odvolati ani v tomto způsobu. Zikmund sám, jemuž se líbilo mírné zápolení Otcův s M. Janem Husem, ničehož se své strany nezameškal, aby odvrátil smutný osud již naň se valící. Poslalť k němu téhož dne zvláštní posly, mezi nimiž byli důvěrní přátelé jeho Jan z Chlumu a Václav z Dubé, a mnoho praelatův. Když vešli do kláštera Bosákův, oslovil ho Jan z Chlumu takto: »Mistře Jene, jsme lidé neučení (laici), a neumíme tobě raditi, viz tedy sám! Myslíš-li, že jsi ve svědomí svém tím vinen, což tobě

[32]) Tamtéž. Str. 142. n. 87.
[33]) Pravda Viklifická trvala v Čechách na krátko, neboť Hus neměl žádného žáka věrného.
[34]) To opět dokazuje, že Hus ani v posledních dobách svých nebyl jist o své čili vlastně Viklifické pravdě.
[35]) Doc. Str. 147. n. 91. ze dne 29. června 1415. Doc. Str. 126. n. 79.
[36]) Tamtéž. Str. 144. n. 89.

přičítají, neostýchej se naučení přijati a odvolati; jsi-li však sobě vědom, že tím nejsi vinen, což tobě přikládají, nečiň ničeho proti svému svědomí, a stůj k poznané pravdě.« Hus odvětil se slzami v očích: »Bůh mi svědek, že kdybych věděl, že jsem něco napsal, anebo kázal proti Zákonu Božímu, anebo proti sv. Matce Církvi, chtěl bych veškeren blud odvolati; já vezdy žádám, aby mi ukázány byly lepší a pravdě podobnější důvody z Písma, než jak jsem já učil.« Na to odpověděl jeden z deputovaných: »Chceš snad býti moudřejším, nežli celý sněm?« Hus odvětil: »Nikoliv; ale prosím, aby i ten nejposlednější ze sněmu vydatnějším Písmem mne naučil, a hotov jsem odvolati.«

Tento výsledek mělo veškero namáhání sněmu, kardinálův a jiných praelatův, aby se Hus s Církví katolickou smířil. Hus stál zase na své, čili vlastně Viklifické pravdě, kterouž dne osmnáctého poznámkami svými ku třiceti větám odsoudil. Navrátilť se opět k rozhodnému odporu naproti autoritě církevní, jakož bylo prvé. Rozcházelť se od Církve v základních článcích víry, ano, v zásadách a principiích v Církvi katolické vezdy hlásaných a naproti kacířům všech věků hájených, pohrdl autoritou katolické Církve a naklonil se k subjektivismu Viklifovu, konkretně k jeho bludnému výkladu Písma o fundamentalních zásadách sv. víry křesťanské.

Vůči úsilovným snahám krále Sigmunda, kardinálů i praelatů k zachránění Jana Husi při životě čelících, nemají zajisté pravdy do sebe ti, kdož namlouvají lidu, že Hus byl sněmem Kostnickým nespravedlivě odsouzen, anebo, že sněm spáchal na něm justiční vraždu. Bylo zajisté od sněmu šetřeno všech ohrad právních a všech forem, jak sám Palacký, ač nikoliv nestraní katolické Církvi, uznává. *Ti lidé tedy, kteří hlásají, že M. Jan Hus byl nevinně odsouzen, jednají nesvědomitě a páchají vraždu na pravdě historické.*

Naproti těm, kteří praví, že nepřátelé Husovi majíce přístup bez všeliké nesnáze k sněmovníkům podjali mysli jejich naproti nebezpečnému nepříteli hierarchie, Husovi: jen tolik podotýkám, že ti, kdož Husa soudili, a ti, kdož jako komisaři ho vyslýchali, znali učení jeho rovnou měrou, jako domnělí jeho nepřátelé neb i skuteční. Vždyť pře Husova nebyla od včerejška, trvalať mnoho let. Hus sám v dopise svém z r. 1412. tvrdí, že tu svoji pravdu 12 let Pražanům přednášel, a od r. 1408. byly pře Husovy po celém katolickém světě znenáhla známy, zvláště však od r. 1411., 1412. a 1413. V katolickém světě se vědělo, že Husovo učení jest totožno s učením Viklifovým, o němž bylo povědomo, že je odsoudily dvě synody Londýnské r. 1382. a 1396., a synoda Římská r. 1413. To všecko znali theologové na sněmě Kostnickém přítomní, a nad to ležely latinské spisy Husovy před nimi, de Ecclesia, Adversus scripta Stephani Páleč, a Stanislai doctoris. Ve spisech těch jest obsažena všechna deviace Husova, jak ji máme před sebou v třiceti větách zavržených. Husovy české spisy nebyly arci všem sněmovníkům přístupny, ale Páleč je dojista znal, a Jan biskup Litomyšlský a jiní Čechové, a ti všichni věděli, že i v nich jest viklifismus obsažen. Zdá se mi tedy, že není na pravdě tvrditi, že nepřátelé Husovi zaujali nebo podjali mysli sněmovníků. Slavný Gerson nebyl zajisté zásadný Husův nepřítel, ač byl nepřítel jeho náuky, socialitu církevní i občanskou podrývající.

Majíce theologové spisy Husovy před sebou, měli zároveň zřejmý důkaz, jak učil, a že nebyl nic více leč jen Viklif II., ale u vydání poněkud mírnějším.

Avšak v třiceti zavržených větách Husových není obsažena všecka Husova náuka. Jeho latinské i české spisy obsahují mnohem více deviací. (Pokračování.)

Králevic Valdemar.

ír světa strhl v klín svůj Valdemara,
boj lákal jej a vavřínu list tmavý,
jen o turnaji snila mysl jará,
o tučném kvasu rozmar bujné hlavy.

Sta zlatých růží získal se ctí v boji,
sta něžných srdcí láskou k němu vzplálo,
pil pohár rozkoší za duši svoji
a žíznil přec, vždy víc si srdce přálo.

Tu s hrůzou vzpomněl jednou na den smrti,
že přetrhne nit pozemských všech slastí;
ta myšlénka jak balvan srdce drtí,
ba nedá se on s cesty pravé zmásti.

Třpyt světa strh' se srdce cetky plané,
vždyť propasť zřel, kam spěla vášeň slepá,
bos, v popelu a žíni v Loccum stane
před klášterem a na bránu tam klepá.

Byl přijat s láskou v náruč zbožných mnichů
jak ovce zbloudilá, již pastýř dobrý vítá,
i modlil se, prsť rýčem kypřil v tichu
a šťasten byl, že duši nově svítá . . .

Zvěsť létla o tom v Dánsko okřídlená,
že králevic trůn vyměnil za žíni;
hned zaržál kůň a stříkla z nozder pěna,
král tryskem hnal se do Loccum ze síní.

»Král dánský jsem, zpět syna svého žádám«
vzkřik' rozhněván a v bránu mečem buší.
»Co chcete zaň, vše zaplatím a dám,
jen pusťte jej a nevězněte duši!«

Kmet objevil se v bráně stříbrovlasý
jak holub sivý k zemi schýlen věkem:
»Ty slepý jsi, však syn tvůj zří cíl spásy«,
děl v odpověď. Žal chvěl se v hlasu měkkém.

»Že Valdemar, náš bratr zřek' se světa,
to za zásluhu nečítej nám, králi,
nechť volí sám, vždyť má již mužná léta,
a chce-li hřích zas, nechť se vzdálí.«

Vlas bělostný se kmitl naposledy
a v záři slunce zaplál žhavým zlatem.
Jen okamžik, a již tu stál mnich bledý
s tím hrubým provazem a chmurným šatem.

Zrak zastínil si náhle tvrdou dlaní,
vždyť na kolenou vidí otce — krále.
»Pojď, dítě mé, pryč odtud. Co ti brání?
Trůn svůj ti dám, ty vládnout budeš dále.«

Mnich zachvěl se. I teď má zápasiti?
»Chci jíti tam, kde moře v dýny[1]) bije,
však musíš jednu věc dřív odstraniti,
jež věsí se mi na paty jak zmije.«

»Vše učiním, jen opusť toto místo!«
vzkřik' prudce král a naděj blýskla zrakem.
»Nuž odstraň smrt a vítězství tvé jisto«
syn odvětil, a tvář se stáhla mrakem.

»Toť nemožnosť.« — Král smutně hlavu věsí.
»Pak neuzří mne více vlasť má rodná,
žal přinesla by smrt, jež mne tak děsí,
až pohár slastí vyprázdnil bych do dna.« —

* * *

Rok Valdemar žil modlitbám a postu,
až přišel čas, by zvolil lepší místa.
Vzal poklady svých ctností, věčných stkvostů
a do nebe se vznesla duše čistá . . .

Milcslav Javorník.

[1]) Pobřežní písčité náspy.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

X.

Zatím, co Povolný rozmlouval s Mariiným otcem, tato měla podobnou rozmluvu s matkou. Před Povolným se ovšem přemáhala a sebrala všecky síly, aby vyslovila, pokud možná, klidně to, co vysloviti musila. Ale tím byly také její síly vyčerpány. Vrátivši se domů, vrhla se matce s hlasitým pláčem do náručí.

»Ach, maminko, proč jsem tak nešťastná! Povězte mi, zdali jsem vás někdy čím rozhněvala! Vždyť jste mi nikdy ničeho nevytýkali. A tetička říkala, že jsem jí nepohněvala ani jediným slovem. S jinými lidmi jsem se téměř nestýkala: zač mám tedy tolik trpěti?«

Paní Hejnová objala dceru a řekla konejšivým hlasem: »Ale dítě, upokoj se přece. Vždyť není to neštěstí tak veliké, jak ty je spatřuješ. Každý by ti řekl, abys na Povolného zapomněla — vždyť je na světě tolik mužských.«

»Ale, vždyť se o to přece nejedná, maminko, abych musila míti nějakou známosť. Kdybych byla nepoznala jeho, nebyla bych po nikom zatoužila. Což mohu za to, že jsme se poznali? Ach, kdyby to tetička viděla! Ta si nepomyslila, co se stane po její smrti; ona mu tolik přála!«

»Ale nemysli již na to, dítě; tetička nevěděla, jaký jest mezi vámi rozdíl.«

»Jaký pak rozdíl! Rozdíl jest mezi našimi rodiči, a ne mezi námi. Tetička ho znala dobře jako já, a když umírala, napomínala mne, abych mu byla věrnou, a přála nám, abychom byli šťastni.«

»Šetři přece otce, dítě, vždyť víš, jaké má soužení. Jsi naše poslední dítě, snad se nedočkáme na tobě, že bys byla neposlušnou. Chceš-li zůstati Povolnému věrnou, v tom ti nikdo nebude bråniti, a my tě k žádnému sňatku nutit nebudeme. Jenom se již upokoj, vždyť mi rozrýváš srdce. Tak mi to připadá, jakobys naříkala na nás, a my přece za to nemůžeme, že je pastorovým synem.«

Marie se utišila; vše chtěla trpěti — jen rodičům nechtěla působiti zármutek.

Pokud trvaly prázdniny, střežila se vejíti do zahrady, aby se snad opět nesešla s Bohumilem. Otec jí toho sice nezakázal, ale ona věděla, že se to státi nesmí. Mladý Povolný sice někdy do zahrady vešel, ale obyčejně byl v besídce, která byla od plotu dosti vzdálena.

Zapomenouti na Marii sice nechtěl, ale také nechtěl stále jenom na ni mysliti; nechtěl se státi snílkem, věda, že by mu to překáželo v práci. Měl nyní na starosti zkoušky, na něž se připravoval. Avšak ty mu vlastně žádných starostí nepůsobily. Obíral se stále knihami, studoval pilně a byl tedy náležitě připraven. To opakování známých věcí jej nudilo. Přál si, aby se naskytlo něco, co by více zaujalo jeho

ducha, aby nemohl stále mysliti na Marii. Ale nic podobného se nedostavovalo, nic jej nerušilo z jeho trudného přemítání.

Změna v jeho chování ovšem neušla otci, který ho nejednou pozoroval se zachmuřeným čelem. Pomyslil si, co by mohlo býti příčinou té změny. Divilť se beztoho, že Bohumil dosud nepocítil náklonnosti k některé dívce. »Jen aby volil šťastně,« myslil si, »aby zamiloval si dívku, která by ho byla hodna.«

Pan pastor s povzdechem vzpomněl na své mládí. »Jenom netresci, Bože, mé dítě za mou vinu,« vzdychl při tom.

Rád by byl se synem promluvil, ale neměl k tomu příležitosti. Bohumil nejevil veliké chuti k vycházkám, a pastor sám zdržoval se raději doma. V poslední době se jaksi nerad setkával s lidmi.

Když jednoho dne paní pastorová odešla s dcerou do města, Povolný vyšel za synem do zahrady; nalezl jej sedícího u knihy, ale zraky jeho hleděly do prázdna, myšlénky patrně bloudily jinde. Ani nepozoroval, že se otec blíží.

»Aj, já myslil, že pilně studuješ,« řekl pastor, »ale jak vidím, kniha tě nezajímá.«

»Už bych si přál, aby zkoušky nastaly,« promluvil syn vyrušiv se; »myslím, že jsem dobře připraven, a marně na to myslím.«

»Z práce jsem tě tedy nevyrušil,« řekl s úsměvem otec; »snad jen z nějakých myšlének, jak se zdá, neveselých.«

Bohumil se při otcových slovech poněkud zarděl.

»Hochu, tebe něco souží,« promluvil pastor, čekaje marně na odpověď. »Doufám, že se mi s tím svěříš — či domníváš se, že nezasluhuji tvé důvěry?«

»Tatínku, víte zajisté, jak vás ctím,« řekl syn. »Kdyby to bylo něco jiného, již bych vám to byl pověděl. Ale mé soužení je toho druhu, že se jím člověk nejraději tají i před těmi, kdo jsou mu nejbližší; a také si myslím, nač bych takovým sdělením zarmucoval ještě vás, když mi nemůžete pomoci, jako nemůže vůbec nikdo.«

»Hochu, z tebe mluví malomyslnosť. Což nemáš ani důvěry v Boha, že ti pomůže?«

»Nikoliv, otče. Bůh může pomoci a snad i pomůže, ale lidé nikoli. Nač tedy o tom mluviti?«

»Nezapomínej, hochu, že sdělený zármutek jest poloviční zármutek. Kdybys ty pozoroval u mne zádumčivosť, dojista bys se mne tázal po příčině, chtěl bys mne těšiti; a já, milý hochu, mám týž úmysl, když tě tak vidím. Považ, celý rok se těším na ty prázdniny — jen proto, že budeš doma.«

»Já nevím, tatínku — snad by bylo přece lépe, kdybychom o tom nemluvili. Vím, že vás tím jen zarmoutím. A pamatujte se, že jste se mnou o jisté věci ani rozmlouvati nechtěl.«

»O které věci?« tázal se pastor.

»O náboženství; a to, co mne nyní souží, s tím jaksi souvisí.«

Pastor se zamyslil. »Ano,« pravil pak, »žádal jsem tě, abys o tom raději nepřemítal. Ale když ti to tak leží na srdci, pak není vyhnutí — promluvíme tedy o tom.«

»Nuže, povězte mi upřímně, otče, považujete náboženství evangelické za pravé?«

»Hochu, to je těžká otázka pro mne. Víš přece — znáš mé postavení —«

»Ovšem, drahý otče; vaše odpověď jest mi dosti zřetelnou, ale já bych přece rád slyšel, kdybyste se vyslovil určitě. Na tom docela nezáleží, čím jste; mluvíte přece se svým synem, který vás nezradí.«

»To ovšem; ale dříve ty mi pověz, proč se na to tážeš, proč právě nyní ta věc tak tě tíží? Má to zajisté svou příčinu.«

»Dovíte se všeho, tatínku, svěřím se vám, když si toho přejete. Ale táži se hlavně proto, že já náboženství evangelické za pravé nepovažuji.«

»Pravíš to s plným přesvědčením?«

»S plným přesvědčením, otče; poznal jsem víru katolickou, a tu uznávám za pravou.«

»Nuže, když si toho přeješ, odpovím ti, že i já považuji učení katolické za pravé.«

»A přece tedy, otče, i při svém přesvědčení žijeme mimo církev katolickou a veřejně se hlásíme k bludům.«

»Bohužel, synu, ale uznáváš, že jest nemožno, abychom se bludů těch odřekli. Příčiny zajisté znáš a nežádáš si, abychom o nich mluvili. Bylo by to trapné pro nás oba. — Ale slíbil jsi mi pověděti, co tě nyní tak souží.«

»Ještě mi řekněte, otče, co soudíte o smíšeném manželství, kde jest muž jiné víry nežli žena.«

»Soudím, že to nemusí býti překážkou manželského štěstí, když obě strany si počínají mírně, a jedna ctí přesvědčení druhé. Ovšem, je tu třeba veliké lásky, veliké shovívavosti — a snad i při tom udá se někdy neshoda.«

»Nuže, tatínku, kdybych chtěl vejíti v takový sňatek, a byly by tu všecky ty podmínky, o kterých jste mluvil, řekněte mi, svolil byste k takovému sňatku?«

»Hochu, proč se mne tážeš? Z toho, co jsem ti před chvilkou pověděl, můžeš posouditi, zdali bych svolil. Ale uvaž, že bych tu nerozhodoval sám — uvaž poměry, ve kterých žijeme.«

»Ach, ano, ty nešťastné poměry!« vzdychl Bohumil.

»Jenom neklesej na mysli,« řekl otec. »Nyní již vím, o čem stále přemýšlíš, co tě tak souží. Nuže, pověz mi, která je to dívka, již jsi si zamiloval. Znám ji, či neznám?«

»To ani nevím, tatínku; je to dcera zdejšího řídícího učitele.«

»Hejnová?« řekl pastor a zamyslil se.

»Znáte ji, tatínku?«

»Jen tak od vidění, ale slyšel jsem o ní chválu. Poznal jsi ji tuším v Bořetíně?«

»Ano,« přisvědčil Bohumil a vypravoval otci o své známosti s Marií. Pastor jej pozorně vyslechl.

»Hochu,« řekl potom stísněným hlasem, »vím, jak ti asi jest. Marie je zajisté hodna tvé lásky. Ale nám oběma je souzeno trpěti. Já o sobě mohu říci, že nemohu si činiti naděje na vysvobození z toho utrpení — to ukončí se jen mou smrtí. Ale ty, hochu, jak doufám, budeš šťasten, byť i ne hned. Jenom buď trpěliv — a ona ať je trpěliva také. Vědí o tom její rodiče?«

Bohumil vypravoval otci o své rozmluvě s Mariiným otcem.

»Ano, tak jsem si ho představoval,« řekl pastor, »on je řádný muž. Poznal jsi tedy, že ani on, ani já nejsme proti vaší lásce, ale poměry brání vašemu štěstí. To ti musí zatím stačiti, ubohý hochu.«

Povolný se na chvíli zamlčel a pak pokračoval: »Myslím si, že by Hejnovi k vašemu sňatku svolili, kdybychom tak učinili my. A kdybys ty na tom trval, já bych se vynasnažil, abych k tomu pohnul matku. Ale jaké by to mělo pro nás následky, snad se domyslíš. Jsem nešťasten, a mé utrpení by se jen rozmnožilo. Nechtěj tomu, hochu, ty máš více síly, abys něco snesl, než já — a mně tak připadá někdy, že těch let mého života už nebude mnoho.«

»Tatínku,« řekl Bohumil, »Marie mi vyložila, že by vaše svolení bylo velikou obětí, a já bych byl nehodným synem, kdybych té oběti od vás žádal. Nikoli, nežádám jí, dovedu se odříkati. Ale, prosím vás, neoddávejte se tak smutným myšlénkám — nezmiňujte se o tom, že bych vás mohl ztratiti. Vše vám rád učiním k vůli, jenom se zbavte těch myšlének a šetřete se pro nás.«

Pastor smutně pohlížel k zemi. »Hochu,« pravil, »jak Bůh učiní, tak bude nejlépe; vytrpěl jsem již mnoho.«

Otcova slova povzbudila Bohumila, aby snášel svůj osud s trpělivostí a zmužilostí. Zajisté měl otec pravdu, že přátelství Mariina otce může mu zatím stačiti jako důkaz, že se někdy jeho touha splní.

Mladý Povolný odkládal znenáhla svoji zasmušilosť a vynasnažoval se, aby i otec stal se veselejším. Vybízel jej opět k vycházkám, a jeho úsilí nezůstalo bez výsledku. Synova spokojenosť činila spokojeným i otce.

Když se tak poprvé jako náhodou setkali s Rákosem, Bohumil byl překvapen důvěrností, s jakou jeho otec s mlynářem rozmlouval. Povolný pověděl synovi, že jsou bratranci, že se dlouhá léta neviděli, až nyní zde se opět sešli a poznali. »Ale nikdo o tom nemá tušení, Bohumile,« doložil, »ani matka ne.«

Syn porozuměl, a otcovo tajemství bylo i tajemstvím jeho.

Jak rychle uplynul mladému Povolnému zbytek prázdnin! Když blížila se doba, kdy měl odjeti, bylo mu teskno — teskněji než jindy. Byť nemohl s Marií mluviti, ano, byť ji od poslední rozmluvy ani nespatřil, přece již vědomí, že jest mu na blízku, činilo mu pobyt doma ještě milejším. A nyní měl se odebrati opět odtud. Avšak nebylo lze jinak, a on umínil si, že bude zmužilým.

V posledních dnech zašel i ke mlýnu, aby se setkal se strýcem Rákosem. Chtěl se s ním rozloučiti.

»Nu, snad se ještě uvidíme,« řekl mlynář. »Máte snad nějaké věci, které s sebou povezete, večer si to pošlete do mlýna — anebo ráno, a já vás svezu. Mám jeti o nějaký den do města dříve nebo později.«

Ráno v den odjezdu doprovázel pastor syna ke mlýnu, kde se rozloučili. Když se vracel, setkal se pode vsí s Marií. Jeho zrak spočinul se zalíbením na uzardělém obličeji sličné dívky, s kterou se dosud neměl příležitosť setkati, vídal ji někdy jenom v zahradě, ale byli vždy od sebe dosti vzdáleni.

»Jdete do města, slečno?« řekl pastor, když se pozdravili.

»Ano, pane faráři,« odpověděla.

»Tedy nepospíchejte příliš; za chvíli pojede Bohumil s mlynářem, můžete se svézti. A Bohumil bude zajisté rád, když při svém odjezdu bude vám moci dáti s Bohem — či si ani toho nepřejete?«

Marie zarděla se jako růže. »On sám snad by si toho nepřál, pane faráři, vždyť slíbil otci —«

»Že se nebudete scházeti,« přerušil ji pastor; »ale tohle nebude zúmyslné setkání, slečno, tím se nijak neprohřešíte.«

Marie pro rozpaky nemohla nalézti odpovědi. Pastor se usmál.

»Milé dítě,« pravil, »buďte dobré mysli. Lidské osudy řídí Bůh, a u něho není nic nemožného. Či nedoufáte?«

»Ó, doufám, pane faráři,« řekla Marie, jsouc pohnuta jeho slovy.

Pozdravili se opět, a Povolný ubíral se k domovu. Za chvíli se ohlédl, a zdálo se mu, že Marie zúmyslně pospíchá. Ze mlýna právě vyjížděla bryčka. Marie byla dobře o čtvrt hodiny cesty napřed. Povoz dostihl ji už nedaleko města, a mlynář zastavil.

»Je-li libo, slečno, přisedněte si,« pobízel dívku.

»Děkuji, pane mlynáři, již by to nestálo za to,« odvětila Marie; »až setkáme-li se na zpáteční cestě, když budete tak laskav.«

Povolný sestoupil s povozu. »Odjíždím do Bořetína, Marie,« pravil.

»Vím,« odvětila, »setkala jsem se s vaším otcem. Pozdravte ode mne paní Michovskou a mé bývalé domácí. S jiným, jak víte, jsem se blíže neznala.«

»Nikdy tam nepřijedete?«

»Sotva; je to tak vzdáleno — ač ráda bych se někdy pomodlila na hrobě své drahé tety.«

»Budu o něj pečovati místo vás, Marie.«

»Děkuji vám,« odvětila Marie tichým hlasem. »Buďte šťasten.«

»Ve vzpomínkách na vás,« doložil Povolný a rozloučiv se s Marií vsedl opět do bryčky.

Jízda vlakem trvala mu tentokrát velice dlouho. Vzpomínal, jak jindy rád se vracíval do Bořetína, třeba mu byl i doma pobyt milý. Nyní ho tam nic nevábilo.

Přece však byl mile dojat vlídným přijetím, jehož se mu dostalo v rodině Michovských. Ti byli ovšem překvapeni, když jim pověděl, kde se s Marií shledal. Ostatně se jim však s ničím nesvěřil. Když si poněkud urovnal své věci, vyšel z domu a zaměřil ku hřbitovu.

Hrob paní Hejnové byl pěkně upraven; patrně se byla Marie před svým odjezdem o to postarala. Povolný se u hrobu zbožně pomodlil.

Docházel na hřbitov dosti často a vždy nabyl v modlitbě útěchy a posily. Zdálo se mu, jakoby dosud slyšel laskavá slova zesnulé paní: »Přeji vám, abyste byli spolu šťastni.« Pracoval s chutí a láskou ku svému povolání jako jindy, a tak mu čas míjel dosti rychle. Nežli se nadál, přiblížila se doba zkoušek. Obdržev dovolenou odejel a vrátil se s výborným vysvědčením.

Povolný netoužil po jiném místě; domníval se, i kdyby snad jinde hmotně něčeho získal, že by nebyl tak spokojen jako v Bořetíně; zdálo se mu, že by se nemohl odloučiti od některých míst, jež mu takořka přirostla k srdci. Byla to místa, kde druhdy se scházíval s Marií a její tetou. Nyní se tam procházíval samoten, vzpomínal, jak spolu rozmlouvali, neboť mnohá slova dobré paní i její neteře utkvěla mu v paměti navždy. Byl to jakýsi bol, jenž prochvíval při těch vzpomínkách jeho duši, ale i v tom bolu bylo jakési blaho, a on by byl zajisté jinde po těchto milých místech zatoužil.

V té době byl vypsán konkurs. Povolný podal tedy žádosť, aby byl na svém posavadním místě ustanoven; a žádosť ta měla

za následek všeobecné překvapení. Bylo k ní ovšem přiloženo vysvědčení, na němž bylo psáno, že učitel pan Povolný jest náboženství evangelického. Mnozí tomu nechtěli ani věřiti, a sám starosta se ho tázal, nebylo-li to snad na jeho vysvědčení napsáno omylem. Povolný ovšem potvrdil, že je to správné.

Způsobilo to všeobecné podivení, ale na jeho žádosť nemělo to žádného vlivu. Byl ve městě oblíben, naklonil si dítky i rodiče svým svědomitým působením a byl tedy mezi žadateli zvolen na prvním místě.

Domů psával Povolný často, těšíval se na dobu, kdy zase přijede a na sestru stále pamatoval svými úsporami. Litoval jen, že nemůže ve svých dopisech zmíniti se o Marii, neboť matka nesměla o jeho lásce k ní věděti.

Tak minula zima, a vrátilo se přívětivé jaro se svými krásami. Povolný žil ve svých vzpomínkách na uplynulé doby a na domov.

Ku konci května obdržel opět od rodičů dopis. Tentokráte byly však v obálce dopisy dva, oba psané otcovou rukou, neboť obyčejně psával on, ale jeden dopis byl patrně psán a přiložen bez vědomí matky a dcery.

»Milý synu,« psal pastor, »počítám již neděle, kdy přijedeš na prázdniny. Nemohu se té doby ani dočkati. Připadám si opuštěn a osamocen, a zmocňuje se mne zase obava před budoucností.

Zdá se, že se v Podubanech připravuje něco proti mně. Je tu několik lidí, kteří jsou se mnou naprosto nespokojeni a nejraději by mne dostali odtud. Jsem jim málo horlivým, že nepodporuji různice, ale hledím je naopak odkliditi. Zvláště mi zazlívají, že důvěrně obcuji se strýcem Rákosem, který je jim solí v očích, že jest horlivým katolíkem. Původci tohoto brojení proti mně jsou oba Vejhorové, mladý i starý; k nim se připojil starosta a snad ještě někdo. Není jich mnoho, ale jsou nebezpečni, protože jsou zámožní a mají v obci veliký vliv. V odporu proti mně počínají si dosti okázale. Již několik neděl nechodí na mé kázaní, ale dojíždějí dvě hodiny cesty do sousedního kostela.

Vypravoval jsem Ti, že Vejhora psal dopisy do »Ohlasů«, že jsem nalezl jeho dopis, a tím že se to prozradilo. Strýc Rákos mu potom řádně domluvil, a on toho nechal. Ale o tom se Vejhorové nějak dověděli. Buď se toho pouze domyslili, že se Rákos dověděl o tom ode mne, anebo mne tenkrát někdo viděl, že jsem šel za Vejhorou do města a že jsem tedy já dopis nalezl a redakci zaslal. Jednal jsem tak ovšem správně, ale oni v tom shledávají jiný úmysl, totiž že jsem chtěl vypátrati pisatele — v čemž ostatně se nemýlí — ale oni asi se domnívají, že jsem dříve dopis otevřel.

Všecky tyto zprávy mám, milý Bohumile — zajisté se podivíš — od Marie. Přál jsem si blíže ji poznati a poprvé jsem s ní mluvil, když jsi po prázdninách odtud odjížděl. Po nějaké době jsme se sešli v zahradě, a již nám připadalo, že si nejsme cizími. Teď na jaře viděli jsme se tak již několikrát, a tu mi vypravovala, co Ti zde píši. Do školy leckdo přijde, a tak se dovědí, co se děje ve vsi. Rákos ví málo co, ač také posledně mi řekl, že bude dobře, když se nebudeme tak často scházeti. — Také mi pověděla Marie, že se její otec mladého Vejhory přímo obává. V poslední době chová se vůči

němu Vejhora jaksi hrdě, a zdá se, jakoby něco obmýšlel, z čeho může pojíti hodná různice.

Vidíš, to je vděk za mou poctivou snahu. Třeba že jsem v srdci katolíkem, tak opatrným jsem přece, že veřejně toho neukazuji a jsem před světem evangelíkem. Ale že doporučuji snášelivosť, proto je zle. Ku cti evangelíků musím říci, že nejsou všichni takoví, ano, je těch nesnášelivců menšina, ale co platno, když mají moc! Uvěříš mi, že jsem všecek rozrušen a v rozechvění očekávám, co se stane. Postěžovati si nemám komu.

Ještě několik slov o Marii. Synu, nemohl jsi voliti šťastněji; Marie je čistá, šlechetná bytosť, jakých je málo. Budeš s ní šťasten, milý Bohumile. Vím, že trpíš, ale pomysli, že vinu toho nesu poněkud i já — ale vždyť mne miluješ, snášej to tedy z lásky ke mně. Ale doufám, že mi Bůh popřeje té milosti, abych vše napravil, vše usmířil. Pak budeš šťasten s Marií. Myslím, že jsem ji za těch několik rozmluv dobře poznal. Nikdo ovšem nemá o tom tušení. — Těším se na Tebe; přijeď hned, jak budeš moci. Pozdravuje Tě a v duchu líbá Tvůj upřímný otec.«

XI.

Otcův dopis Povolného velice dojal. Jakkoli podával mu velice potěšitelné zprávy o Marii, přece mocnější byla obava, již po jeho přečtení pocítil. Vždyť pozoroval posledně doma na otci, jak vůčihledě stárne a se tratí. Chvílemi jevil se v jeho obličeji jakýsi strach, jejž snažil se sice utajiti, ale jehož před synem nezakryl. Nebylo pochybnosti, že by lidská zloba mohla zasaditi sklíčenému muži smrtící ránu.

Některým slovům v otcově dopise Povolný neporozuměl. Co myslil otec tím, že on trpí také jeho vinou? Avšak nyní o tom nepřemýšlel: starosť o otce zaujala celou jeho mysl. Odepsal domů ihned, a poněvadž tušil, že asi otec bude očekávati jeho odpověď a sám bezpochyby dopis otevře, napsal také dopisy dva, z nichž jeden určen byl pouze otci. Vynasnažil se, aby otce upokojil a zapudil jeho obavy. Nicméně dobře tušil, že se mu to nepodaří. Proto s nemenší dychtivostí než otec očekával dobu prázdnin.

Minulo několik neděl. Pastor byl čím dále, tím neklidnějším. Bylť se za tu dobu přesvědčil, že výstraha, kterou mu Marie dala, nebyla bezdůvodná. Jak starosta, tak oba Vejhorové chovali se k němu chladně a odměřeně.

Za pěkného letního jitra pastor posnídav vyšel si do zahrady. Procházel se mezi záhony, pozoruje ranní rosou občerstvené květiny, jež jakoby vesele pohlížely do světa. Na stromech mezi listím bylo viděti hojnosť ovoce, které téměř očividně vzrůstalo, a rannější druhy již ztrácely zelenou barvu, která se měnila v červeň různých odstínů. V celé přírodě jevil se čilý život.

Ale to vše bylo jenom na čas. Nastane jeseň, přijde i zima, a veta bude po tom životě — nezůstaví po sobě ani stopy.

Pastorovi připadalo, že i on podobá se stromu, jenž má v blízké již jeseni odevzdati ovoce a pak — pak přikvapí i na něj ten chladný mráz, který zničí jeho život. Bude konec všemu.

Ovoce! Pastor se při té myšlénce trpce usmál. Kde bylo to ovoce jeho života, kde výsledky jeho snah a činnosti? Neporozumění, neuznalosť, nesváry — to bylo to ovoce, proto se pachtil a namáhal. Teď v jeseni svého života cítil pastor, že se podobá stromu, vsazenému do půdy, do níž se nehodil, která mu nesvědčila. Takový strom nejen že nenese dobré ovoce, ale také předčasně hyne.

Z těchto trudných myšlének byl náhle Povolný vyrušen; dcera mu přišla oznámit, že pan řídící přeje si s ním mluviti. Zajisté přivádělo ho do fary něco důležitého.

Paní pastorová uvedla jej zatím do pokoje a rozpřádala s ním hovor. Ale on jí odpovídal nějak zmateně a nesouvisle, jsa patrně v mysli něčím pobouřen. Pastor vstoupiv přivítal jej a podal mu ruku. Paní zůstala v pokoji — patrně by byla ráda zvěděla, o čem bude řeč?

»Dvojctihodný pane,« počal učitel, »přiznávám se, že sem nerad přicházím, ale není jiné pomoci. Jdu si stěžovat na pana Vejhoru a žádat vás, abyste ho napomenul, nemá-li míti věc nemilých následků.«

»Co pak se stalo?« otázal se Povolný patrně se uleknuv.

»Když služka včera po vyučování poklízela, nalezla ve druhé třídě kříž, který visí obyčejně na stěně, zastrčený za skříní. Vzala jej a pověsila na obvyklé místo. Když mi to pověděla, tušil jsem hned, že se to nestalo bez úmyslu. Proto jsem teď ráno vešel hned do třídy. Viděl jsem, že byl kříž opět se stěny sňat a zastrčen za skříň. Ptal jsem se pana Vejhory, kdo to udělal. Odpověděl mi, že on, a zároveň řekl, že kříž ve své třídě míti nebude. Nařídil jsem mu, aby jej pověsil, ale on to rozhodně odepřel.«

»Ale dovolte, pane řídící,« ozvala se paní pastorová, »toť se vám skutečně divím, že přicházíte žádat mého muže, který jest farářem reformované církve, aby snad se zasazoval o to, by ve škole byl kříž?«

»Dvojctihodná paní,« řekl učitel, »něco takového by mi ani nepřipadlo na mysl. Prosím, abyste mne vyslechli. Když mi tedy pan Vejhora odepřel poslušnosť, oznámil jsem našemu panu faráři, co se stalo. On přišel do školy a šetrně panu Vejhorovi domlouval, žádaje ho, aby kříž pověsil. On však nejenom že to znovu odepřel, ale hrubě odpověděl, že pan farář není jeho představeným, aby ho napomínal, a poněvadž není právě náboženská hodina, že nemá ve škole co dělati.«

»Tohle jsou smutné věci!« zvolal pastor.

»Kdyby zde byl starosta katolík,« pokračoval učitel, »věděli bychom, kam se obrátit, ale takhle bychom špatně pochodili. Ale věc takto zůstati nemůže a nezůstane. Radili jsme se s panem farářem, a on byl toho mínění, abych vás požádal jako duchovního představeného pana Vejhory, byste ho napomenul, aby uposlechl a kříž pověsil. Uposlechne-li, bude dobře. Ne-li, budou katolické děti z druhé třídy hned poslány domů, a pan farář ještě s jedním členem školní rady bez prodlení se vydají na cestu do okresního města, přednesou panu okresnímu hejtmanu stížnosť na pana Vejhoru a požádají ho, aby byla neodkladně věc vyřízena. — Já tedy, dvojctihodná paní, nežádám pana manžela, aby nám pomohl dáti do školy kříž, neboť my ku svému právu si pomůžeme sami — jdu ho jen požádat, aby pana Vejhoru napomenul, by takovým nerozumným odporem neuvaloval na sebe trest. Neučiní-li tak dvojctihodný pán — my mu

proto zazlívati nebudeme. Snad to bude konečně pro nás ještě lépe, neboť okresní školní rada pak se postará, aby zde přece jednou nastal pokoj. — A nyní čekám, pane faráři, na vaše rozhodnutí.«

»Pane řídící,« odvětil Povolný, »snad víte, jaké mám zde postavení. Že jste se obrátili na mne, to myslím, jest oprávěno. Já bych také ani chvíli neodkládal, a panu Vejhorovi bych domluvil, kdybych věděl, že mne uposlechne. Ale to je velice pochybno. Abych vám upřímně řekl, já se Vejhory i jeho otce a starosty bojím. Myslím si, že to neučinil ze své vůle, ale spíše z jejich návodu; a jestli tomu tak, potom jsem jist, že mne neuposlechne, a já si jeho stranu zbytečně proti sobě popudím.«

»Uznávám, že máte pravdu, pane pastore, a nemám vám za zlé, ani se příliš nedivím. Mohu tedy odejíti; promiňte, že jsem zbytečně vás obtěžoval. Učinil jsem pouze, co jsme s panem farářem uznali za prospěšné pro pana Vejhoru.«

»Ale pro Pána Boha, co myslí ten člověk!« řekla nyní paní pastorová. »Což by se nedala přece ta věc nějak v dobrém vyrovnati?«

»Řekl jsem své mínění,« odvětil učitel; »nevím o jiné pomoci než domluvu dvojctihodného pána.«

»Poraď nám sama, Emilko,« řekl pastor; »říkává se, že ženské v podobných případech nejspíše vědí pomoc. Já o své vůli nepodniknu ničeho.«

»Nu, když o tom přemýšlím,« odvětila paní pastorová, »skoro bych se přidávala k panu řídícímu. Snad by si dal pan Vejhora říci, kdybys s ním promluvil. Snad tedy abys tam došel.«

»Já do školy nepůjdu,« řekl pastor. »Pan Vejhora by mne mohl odbyti, že nemám ve škole co dělati, když není náboženská hodina — jako odbyl katolického pana faráře. Chce-li, ať přijde sem, poněvadž se jedná o něj a ne o mne. Nepřijde-li, bude naše jednání tím dřív ukončeno.«

»Račte mu tedy vzkázati, aby sem přišel,« pravil pan Hejna odcházeje, »já bych mu to nerad vyřizoval. Pan farář ještě počká, až jaký výsledek bude míti vaše domluva.«

Pan Hejna odešel a hned za ním odebrala se do školy Klárka požádat mladého učitele, aby přišel na chvíli k jejímu otci. Vejhora přišel ihned.

»Pane učiteli,« počal pastor, »vzkázal jsem pro vás, abych vás dobrou radou uchránil snad nemilých věcí. Zvěděl jsem, že jste odstranil ve své třídě se stěny kříž.«

»Ano, to jsem učinil a nepřipustím, aby byl opět pověšen. Doufám, dvojctihodný pane, že to schvalujete?« Vejhora se při těch slovech podíval na pastora jaksi vyzývavě.

»Počkejte, pane učiteli, zde docela nezáleží na tom, zdali já to schvaluji či ne, ale běží o to, zdali to, co jste učinil, schválí školní úřady. Katolíci jsou tím pobouřeni a chystají se k rozhodným krokům.«

»Ať se chystají, já jsem jednal správně. Ve škole má býti náboženská rovnoprávnost, ale u nás jsou obě třídy upraveny tak, jakoby byly úplně katolické.«

»Máte pravdu; avšak náboženská rovnoprávnost nezáleží v tom, aby se některé náboženské vyznání urážeło. A odstraněním kříže musí býti katolíci uraženi, to snad uznáte,«

»My zase musíme býti uraženi, když tam kříž jest,« odpovídal Vejhora.

»To bych právě nemyslil; evangelické děti si nemusí kříže všímati, nikdo jich k tomu nenutí. — Ale já vám opakuji, pane učiteli, že jsem nechtěl vás kárati, ani vésti debatu o tom, jednal-li jste správně či ne; chtěl jsem vás jen varovati, abyste upustil od svého odporu, jejž úřady školní najisto neschválí, a neuvaloval na sebe trest.«

»Já se, dvojctihodný pane, žádného trestu nelekám. Nejednal jsem o své vůli, ale po úradě předních občanů z naší strany. Nás evangelíky to uráží, že škola, ač má býti nábožensky rovnoprávnou, jest vlastně katolickou i tam, kde jest značně evangelíků, jakkoliv evangelíci na ni platí jako katolíci, ano, zde na př. platí evangelíci více než katolíci, poněvadž, ač jest jich méně, mají větší usedlosti. Proto svolal pan starosta evangelické členy místní školní rady a obecního zastupitelstva, a všichni se usnesli: poněvadž má ve škole každé náboženství rovné právo, ať zůstane kříž v první třídě, kde vyučuje učitel katolický; ze druhé, kde vyučuje evangelík, se kříž odstraní a dá se tam místo něho kalich. To se stane, abychom neměli my evangelíci tu náboženskou rovnoprávnosť jenom na papíře, a školní úřady nám v tom nemohou bránit, poněvadž se držíme zákona. Je to správné, dvojctihodný pane, či není?«

»Já vám zase opakuji, pane učiteli, že není účelem naší rozmluvy přít se o to, co je správné a co ne. Kdyby mne byli pánové také k té poradě zavolali, byl bych jim pověděl, že si mohou dáti kalich ne do jedné třídy, ale do obou, ale pro děti katolické že musí dáti kříž také do obou. Tak rozumím já té náboženské rovnoprávnosti v zákoně, pane učiteli. Mne ovšem pánové k poradě o tak důležité věci, která se dotýká pouze náboženství, nepozvali.«

»Neměli-li k vám důvěry, dvojctihodný pane,« řekl mladý učitel se zvláštním přízvukem, »tedy za to nemohu já. Ostatně váš hovor se mnou, v němž s patrnou horlivostí hájíte stanovisko našich odpůrců, jest nejlepším důkazem, že jejich nedůvěra měla své příčiny.«

»Pane Vejhoro,« řekl pastor povýšeným hlasem, »nekáral jsem vás pro vaše jednání, ale chtěl jsem vám dáti přátelskými slovy dobrou radu, a to jsem učinil. Vy jí teď uposlechnouti můžete a nemusíte — toť vaší věcí. Ale když jsem já nekáral vás, tím méně budete kárati vy mne! K tomu jste příliš mladým a nezkušeným, a já jsem vaším duchovním představeným. Styďte se, že na to zapomínáte; nyní jsme domluvili — jednejte dále po své vůli.«

Pastor povstal, a Vejhora vypraviv ze sebe cosi jako pozdrav, rozzloben odcházel. Když vešel do školy, řídící učitel ho očekával na chodbě.

»Táži se vás posledně, pane učiteli,« oslovil jej »chcete-li dáti kříž na místo kde má býti?«

»Nedám — a nikdo mne k tomu nedonutí,« odvětil mladý učitel zlostně.

»Dobře; nyní vyčkáte zde malou chvíli, nežli se vrátím z vaší třídy. Pak můžete tam vejíti.«

Řídící učitel vešel do třídy a vybídl katolické děti, aby odešly domů a zůstaly doma, dokud se jim neoznámí, že mají přijíti.

»Co tohle znamená?« tázal se mladý učitel, když děti odešly

»To znamená, že děti katolických rodičů tak dlouho nesúčastní se vyučování, pokud nebude zneuctěný kříž na svém místě. — A nyní můžete jíti do školy — je čas k vyučování.«

Řídící odešel do své třídy, a Marie spěchala oznámit panu faráři, jaký výsledek mělo u mladého učitele pastorovo napomenutí.

Pan farář tušil, že to asi tak dopadne, a byl proto na cestu připraven. Bez prodlení vzal klobouk a pospíchal ke mlýnu. Po malé chvíli odjížděl s mlynářem ke městu. Byl nejvyšší čas, aby nezameškali vlak.

Pastor přecházel po odchodu Vejhorově po pokoji, jsa nemálo rozčilen.

»Jsem rád, že jsi byla přítomna té rozmluvě,« řekl po chvíli k manželce. »Ta věc může míti pro nás smutné následky, — ale až se dostaví, pak mi povíš, zdali jsem je svým jednáním zavinil.«

Za chvíli vyšel Povolný z domu. Chodil až do poledne v polích, hleděl zapuditi ty trapné myšlénky, které ho téměř užíraly, ale nepodařilo se mu to. Po celý den nevzal ničehož do úst, a když večer ulehl, marně se snažil usnouti.

Pan farář s Rákosem vrátili se poledním vlakem. Ještě téhož dne k večeru dostavil se do školy úřední posel, aby odevzdal dopis, jehož přijetí měl řídící učitel stvrditi podpisem. Jakmile posel odešel, řídící dychtivě otevřel obal, do něhož byly vloženy dva úřední dopisy.

»Jeden zněl: »Správě školy v Podubanech! Na stížnost zde podanou nařizujeme, aby v obou učebnách na vhodném místě před žáky umístěn byl kříž. Kdyby s kterékoli strany bylo tomu překáženo, budiž nám oznámeno od správy školní, kterou činíme z toho zodpovědnou. — C. k. okresní školní rada v N.«

Na druhém půlarchu bylo napsáno. »Panu Janu Vejhorovi, podučiteli v Podubanech! Následkem stížnosti zde podané, v níž jste obviněn, že jste hrubě porušil své povinnosti, zavádí se s vámi disciplinární řízení. Další bude Vám oznámeno. C. k. okresní školní rada v N.«

Ze školy pospíchal úřední posel k panu starostovi, který potvrdil taktéž svým podpisem, že obdržel tento dopis: »Místní školní radě v Podubanech! Současně oznamujeme správě školy, že v obou učebnách má býti umístěn kříž, a nikým nesmí tomu býti zabraňováno.

Zároveň vybízíme pana předsedu, aby svolal na den . . . schůzi místní školní rady, k níž má všecky členy řádně obeslati jakož i podučitele pana J. Vejhoru, s nímž je zavedeno pro porušení povinností na základě stížnosti sem podané disciplinární řízení. Ke schůzi dostaví se také pan cís. král. okresní školní inspektor. — C. k. okresní školní rada v N.«

Starosta, sotva dopis přečetl, běžel k Vejhorovům. Ti se ovšem takového nadělení nenadáli, a mladý zbledl leknutím jako stěna.

»Nic se nebojte,« dodával mu starosta zmužilosti — »ještě jsme tu my — a my vás nedáme! Tohle by byl pěkný pořádek! Nač pak by byly zákony!«

Ale mladého pana učitele ta slova pranic nepovzbudila ku statečnosti. Ještě ráno důvěřoval příliš výkladu zákona, jejž mu podával »osvícený« starosta se svými stranníky, a proto se choval nešetrně jak k řídícímu a knězi, tak i k pastorovi. Ale když zvěděl, že farář s Rákosem jeli k okresnímu hejtmanu, hrklo v něm přece, a nyní

počal s chladnější myslí přemýšleti o výkladu zákona, jak mu rozuměl pastor. A výsledkem tohoto přemýšlení páně Vejhorova byla oprávněná obava, že celá věc může pro něj špatně skončiti.

Ráno dostavil se do školy všecek sklíčen. Řídící učitel podal mu mlčky oba dopisy a jemu určený mu ponechal. Kříž byl opět na stěně, děti se dostavily do školy, a nastalo zase pravidelné vyučování. Ale za mnoho nestálo; pan Vejhora byl nějak roztržitý a chvílemi se tak zamyslil, že děti s úžasem se naň dívaly. Zdálo se, jakoby docela zapomínal, kde jest.

Dobře ještě, že se blížily prázdniny. Tentokrát těšili se na ně všichni, kdo měli ve škole co činiti, více než jindy.

V celé vsi byl neobyčejný ruch. Mezi katolíky podepisovala se jakási žádosť, a evangelíci se umlouvali, jak by pomohli obžalovanému panu Vejhorovi. Schůze byla ustanovena na odpoledne v první neděli o prázdninách.

Mladý Povolný o tom, co se v poslední době v Podubanech sběhlo, nevěděl. Otec mu již o tom nepsal, umíniv si, že mu to poví, až přijede, a do prázdnin zbývalo již jenom několik dní.

Zatím také starý Vejhora se starostou podnikli nějakou důležitou cestu. Ráno odjeli z domova a vrátili se až večer. Nikdo však nevěděl, kde byli.

Konečně nadešel první den prázdnin, a téhož dne slíbil mladý Povolný přijeti domů. Psal, kterým vlakem přijede, a otec mu šel do města naproti. Avšak až na nádraží nedošel. Šel příliš zvolna, neboť cítil se nějak slabým, kdežto syn naopak co možná pospíchal. Tím se stalo, že se sešli před městem.

Pozdravili se, políbili, a Bohumil nemohl v první chvíli pronésti ani slova. Tak ho zarazil pohled na otce, který od té doby, kdy se neviděli, velice sešel.

Kráčeli zvolna k domovu, a pastor cestou vypravoval, co se právě v Podubanech děje. »Najisto očekávám, že bude Vejhora přeložen,« pravil. »Pak zde bude snad trochu pokoj, ale já pokoje mít nebudu, to vím. Teď rozvažuji, jak bych lépe učinil, totiž mám-li jíti v neděli do té schůze, či mám-li raději zůstati doma. Hájiti toho člověka nemohu a škoditi mu nechci.«

»Já myslím, tatínku,« řekl syn po krátkém přemýšlení, »abyste přece raději šel. Kdybyste se schůzi vyhnul, popudil byste si tu stranu ještě více. A raději proneste nějaké slovo k Vejhorově omluvě.«

»Nu, půjdu tedy, když myslíš; matka mi také tak radí.«

»Jen kdybyste se tím tak nesoužil, tatínku. Nemyslete neustále na to.«

»Hochu, mám tušení, že mne stihne nějaké neštěstí. Já těm lidem nevěřím a obávám se jich. Horší je lidské spiknutí než Boží dopuštění, říká se, a já mám o tom smutné zkušenosti.«

»Myslím, že se marně znepokojujete,« řekl syn. — »A co dělá strýc mlynář?« otázal se, aby přivedl otce na jiné myšlénky.

»Nu, žije spokojeně jako vždy,« odvětil otec »Nyní se tak často nescházíme; ty se ovšem nemusíš na nic ohlížeti a můžeš ho navštívit. On bude mít radosť.«

»Což by bylo o to,« mínil Bohumil, »ale je mi při tom tak divně, že se nesmím před lidmi k němu hlásiti jako k příbuznému. I k tetě bych se musil míti jako cizí.«

»Toť ovšem pravda; nu, snad nadejde doba, kdy se nebudeme musit takto tajiti.«

»A což Marie, tatínku?« otázal se syn.

»Však už jsem se v duchu divil, že se o ní nezmiňuješ. Už jsem s ní také dosti dlouho nemluvil. Vídám ji někdy v zahradě, bývá zamyšlena — nu, vím, na koho asi myslí. Jinak zdá se mi, že je dosti klidna.«

Tak za hovoru došli domů. Matka i sestra Bohumila radostně vítaly. Jemu neušlo, že matka je také poněkud vážnější než jindy. Jen Klárka byla zcela bezstarostně živa. Hned dala se do veselého hovoru s bratrem, jehož nazývala v žertu svým finančním ministrem.

»Jenom se nesměj,« řekl bratr. »Podívej se, už tu máš přes pět stovek.« S těmi slovy jí podal spořitelní knížku.

»Pán Bůh ti to zaplať, slavné ministerstvo,« odpovídala Klárka. »Jestli se s tím věnem šťastně provdám, pozvu tě na svatbu.«

»To bude od tebe hezká věc; už se těším.«

»A nebudeš-li do té doby sám ženat, půjdeš mi za mládence.«

»Teď se těším ještě víc — jen aby to bylo raději brzo, abych se ti dřív neoženil.«

Pastor se mlčky usmíval. Ty děti byly jeho jedinou radostí.

»Ale už bys měl také pamatovati na sebe, Bohumile,« pravil. »Či myslíš, že sám nebudeš nikdy ničeho potřebovati?«

»Myslím si, tatínku, abych šetřil pro sebe — na to že mám ještě dosti času,« řekl mladý muž a přistoupiv k oknu, zadíval se do zahrady — ne do jejich, ale do školní, kde mezi křovinami zahlédl právě dívčí postavu. (Pokračování.)

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. **František Horáček**.

(Pokračování.)

A však náš pithekanthrop není pořáde prosaickým! Dovede ze svých prsou vylouditi také lyrické zvuky a to tehda, kdy spatří lesní ženu. (Holzweibchen = dřevoženka?) Tu začne docela i zpívati! Nejsou to sice Hálkovy »Večerní písně«, ani slohy z Heineových »Buch der Lieder«, nýbrž zpívá asi jako gibbon opice, která při východu slunce jako socha Memnonova najde v sobě hudební nadání. Ha! ha! ha! ha! — tak zní ten zpěv — není to sice ani zvláště původní, ani líbezné — ale zpěv je to prý přece! K tomu přistoupí ještě ta vědecky důležitá okolnosť, že sám Darwin tvrdí, že člověk dříve zpíval, než mluvil. Jeden druh opičí, který sídlí na poloostrovu Malajském a ostrovech Sundajských a který se jmenuje Hulock (Hylobates Hulock), zpívá docela ve zlosti »ra, ra, ra!« a je-li v dobré míře »vau, vau, vau!« Ano, někdy prozpívá celou chromatickou stupnici nahoru i zpět, při čemž začíná základním tónem. *E. Brehm* byl »zpěvem« jednoho Hulocka, kterého slyšel v londýn-

ském zvěřinci, tak unesen, že o tom napsal: »Ich darf behaupten, dass ich niemals die Stimme eines Säugethieres, den Menschen (sic!) ausgenommen, gehört habe, welche volltönender und wohllautender mir in das Ohr geklungen hätte als die des gedachten Langarmen. Zuerst war ich erstaunt, später *entzückt* (!) von diesen aus tiefster Brust hervorkommenden, mit vollster Kraft ausgestossenen und durchaus nicht unangenehmen Tönen, welche sich vielleicht durch die Silben hu, hu, hu einigermassen wiedergeben lassen.«

Jiný druh téže čeledi »zpívá« v tomto pořádku: ua, ua, ua — druhý takt spěšněji; třetí takt uua, uua, uua, uua; čtvrtý wa etc., pátý vá etc., celý sbor vpadne potom předzpěvákovi hlučným vá do noty.[1]) — Schází pouze jistý dlouhoušák se svým sonorním »iá« — ten by je bezpochyby všechny překřičel! Rovněž tak asi hučel náš hrdina své vyznání lásky!

Zdali byl vyslyšen, čili mu »dřevoženka« vyškrábala oči, — toho jsme se nedočetli. Nepoměrně vkusněji vede sobě Kleinpaul v oné části svého díla, kde se snaží ukázati, kterak pithekanthrop obohacoval mluvu svoji *napodobením hlasů v přírodě!* Část tato obsahuje mnohá data, která anthropolog křesťanský bez váhání může podepsati, aniž by ovšem souhlasil s principem evolučním.

Prvočlověk (míníme pod tím názvem onu species, kterou darwinisté jmenovali »Homo primigenius«, kteréhož »primigenia« postavili mezi »homo alalus« a »homo sapiens.« Pozn. spis.) vynikal velikou bystrostí smyslů. Zvláště jeho sluch byl tak přejemný, že rozeznával v přírodě zvuky, jichž my, kulturníci, buď vůbec nepostřehujeme, nebo rozeznati nedovedeme. A tak celá příroda hrála před »primigeniem« jako obrovský *Denisdor,* který druhdy vynalezl náš geniální *Diviš*, hudební to nástroj, v němž struny, píšťaly, trouby, trubky, cimbály, zvonky atd. provozovaly pravou »tureckou« muziku. Hrom rachotí a duní, zefír vane; vítr věje, vichor hučí, Meluzina skučí, oheň praská a plápolá, voda crčí, zurčí, mumlá, bublá, ječí, syčí . . . udiven naslouchal prvočlověk těmto zvukům jako Plato harmonii nebeských sfér.

»Ó, věčná hudbo!« dí Kleinpaul s pathosem. »Duch světa jest to, jenž k nám mluví tvými hlasy! Jako druhdy slavný Humboldt putujeme palčivými údolími amerických *And,* naslouchajíce hukotu horských vodopádů; jako prorok Eliáš stojíme na výsosti Horebu pod širým nebem, naslouchajíce velikolepým projevům Hospodina. Pán šel kolem . . . a veliký, silný vichor, jenž lámal skály a rozmetal hory, šel před Pánem; po vichru zemětřesení a po tomto praskající oheň — naposled přiletěl jemný vánek — tu Eliáš zahalil obličej svůj . . .[2]) Každý předmět má svůj zvláštní hlas a provozuje svoji hudbu! Úkaz tento je podnětem hudby *t. zv. programní*, která prostředkem tonů znázorňuje nálady a scény přírodní tak, jako umění malířské pomocí barev.

Jak mistrně líčí na př. *Haydn* přírodu ve své nesmrtelné komposici »*Čtvero ročních časů*«*!* Geniální duch arcimistrův stopoval hlasy v přírodě divuplně zostřeným sluchem, zachytil a uchopil duši přírody a uväznil ji tak, že se ozvati musí na jeho povel. Není jediného hnutí přírodního, pro které by neměl nějaký hudební symbol: »Me-

[1]) Brehms Thierleben I. Band pag. 98.
[2]) L. c. pag. 24.

luzina, která s vlky vyje, les sténající pod návalem bouře, jemný jas podzimku, tiché předení léta, rozsévání obilí, vlající žito, křepelčino volání, žabí skřehot, bzučení včel — pro vše vynalézá duch mistra *hudební symboly*, šťastné barvy a figury zvukové. Haydnova »bouře« se svými rudými zážehy pozounových akkordův a burácejícím hromem bubnů, přerývaným úzkostlivými výkřiky vesničanů, jest pravá bouře, elementární zjev přírodní, který kosti probíhá . . .«

»Hudba duše dříme v mých strunách« — nápis tento, který lze čísti na pianu rumunské královny, vystihuje nejlépe poměr člověka k přírodní hudbě. Příroda zpívá — člověk opakuje! Jest to, abychom se určitěji vyjádřili, jakýsi druh *echolalie*, instinktivní napodobení hudby přírodní . . .

»Nedaleko Théb, egyptského města mrtvých, lze zříti dvě sedící sochy egyptských faraonů z 18. dynastie z r. 1500. před Kr. Jsou tak obrovské, že ční do výše 20 metrů nad úroveň okolí. Před 2000 lety jeden z těchto monolithů se při zemětřesení přerazil; císař Septimius Severus dal sřícenou polovici sochy opět vztyčiti na zbylý podstavec. Od té doby datuje se pozoruhodný zjev, že při východu slunce socha (Memnonova zvaná) — »zpívá«, t. j. vydává zřetelný zvonivý tón, upomínající na zvuk struny praskající . . . Obr Memnon měl by postaven býti před říší zvuků jako *symbol lidské mluvy a původu jejího*. Memnonem tímto není nikdo jiný než člověk (rozum. homo primigenius), jenž tisíceronásobné zjevy přírodní pojal jako nějakou hudbu nebeskou, jako harmonii sfér, jenž věčnému koncertu tomu pozorně naslouchá a — pro sebe doma popěvek pohvizduje. Tak se naučil člověk mluviti! *Vox repercussa naturae* — ozvěna přírody — tak zvali již staří Římané mluvu lidskou a potomci jejich, Italiani mají přísloví: »Gli Uomini si conoscono al parlare, e le Campane al sonare« — Člověk mluví jako zvon zvučí. Tak asi Kleinpaul.[3])

Ukážeme později, jak poměrně jest přírodní partitura nedostatečná a jednostranná; to uznávají empirikové ostatně sami a odvolávají se na hlasy — *zvířat*, z nichž člověk čerpal elementy pro svou abecedu i svůj slovník. »Nemůžeme sobě ani představiti, jak mocný byl *pud imitační* u prvočlověka.« Z pudu toho zachoval kulturní člověk pouze trosky. Pouze někteří jednotlivci stanou se virtuosy. Takým virtuosem byl jistý »Lumpacivagabundus«, zvaný Mistviecherl, jenž před několika lety o lipském trhu umění svoje provozoval. »Nu wolln mer emal auf den Lindenauer Viehmarkt gehn! — Muh, muh, muh! Mäh, mä, bä, bä! Quiek, quiek, grunn, grunn, gröll, gröll! Brumm, brumm! . . . Wolln mer emal den Nachtwächter im Dorfe mit seinem Phylax machen! — Hau, hau! Tut, tut! — Wolln mer emal die Vögelchen singen hören! Tilirili, tilirili, tirili, tiritirliri! Sisi, sideriti, pipi! Putpurlut, bückwerwück! Züküht, tandaradei! Zschizschigäck, güpp, güpp, radarasukduk! — Wolln mer emal mit der Eisenbahn fahren! Radadabumtsching, radadabumtsching, immer langsam voran, bis sie stehn bleibt. — Wolln mer emal mit dem Frachtwagen fahren! Ach, das geht ratsch, ratsch, kriesch, kriesch... den müssen mer schmieren! Her mit dem Paudel, der unter der Achse baumelt! Quid est vita humana? Was ist menschlich Lebben!

[3]) L. c. pag. 37.

Menschlich Lebben is Fischblase, tritt mit Fuss drauf, pietsch, weg is es — menschlich Lebben is Teerpaudel am Wagen geht schlicker un schlacker, schlicker un schlacker, bums! — liegt auf der Erde . . .«[4])

Podobným virtuosem byl Philibert, onomatopoët u dvora Ludvíka XIV. Syčení a prskání raket, víření bubnů, hlas varhan, hrany zvonů, cinkání rolniček — vše dovedl napodobiti s neuvěřitelnou věrností. Jiní opět byli nedostižnými mistry v napodobování všech řemeslných nástrojů, které v dílně kovářské a zámečnické, u truhláře, soustružníka, ve mlýně atd. nalézáme.

Podivné jest, že se nalezli učenci, kteří hlavně od zvuků, s kterými *lidská práce* spojena jest, od t. zv. »clamor concomitans« původ lidské mluvy odvozují V čele těchto učenců není žádný nepatrnější než *Max Müller!* Od těch dob zajisté, kdy slavný linguista tento učinil lapidární výrok: »Řeč jest Rubikon, kterého žádné zvíře nepřekročí,« stala se s ním veliká změna, an v posledním čase nepokrytě se hlásí k darwinovskému evolucionismu! A proč tak činí slavný ten jazykozpytec? Z pouhé mody! Poslyšme jeho argumentaci! »Avšak míníme-li řešiti problém o původu rozumu *v témže duchu,* jako *evolucionista* činí vzhledem na *původ přírody,* nesmíme se dáti odstrašiti otázkou (we must not shrink from the question), nebyl-li snad kdysi čas, kdy *řeč* a následkem toho *rozum* ještě neexistovaly. Neboť, je-li naše první věta pravdivá, jsou-li *mluva a rozum totožnými* . . . a za druhé nemůžeme-li pochybovati o tom, že mluva (lidská) má historický počátek a že se nám presentuje jako dílo člověka (primigenius?) kráčejícího ku předu množstvím tisíciletí, nemůžeme se ubrániti přesvědčení, že od těch dob, kdy první základní kámen ke chrámu mluvy byl položen, uplynulo mnoho tisíciletí, a že před touto epochou byla doba, *kdy člověk byl bez mluvy a důsledně bez rozumu!*« (And that before that time man was without language; and therefore without raison. Science of Thought p. 85.)

Věru vůči podobným zjevům nelze ubrániti se trudným myšlénkám a nezvolati se slovy Písma sv.: »Quomodo cecidisti Lucifer, qui oriebaris mane!«

Max Müller tedy překlenul známý Rubikon. Avšak všimněme si poněkud tohoto mostu, který slavný linguista pokusil se vésti od pithekanthropa k člověku! Jak vratké jsou již základy! Samá hypothesa — systém jehel, z nichž jedna spočívá na špici druhé, jak duchaplně jeden moderní apologet tento způsob argumentace pojmenoval. »Míníme-li řešiti . . . nebyl-li snad . . . je-li naše první věta pravdivá . . . jsou-li mluva . . . nemůžeme-li pochybovati . . .« ejhle, toť jsou pilíře onoho mostu, který vede přes Rubikon. A mostnice? »Clamor concomitans!«

Podívejme se blíže pouze na jeden příklad!

Kořen *mar,* který je společný jazykům indogermanským i semitským (hebrej. mârâ, něm. reiben, srov. čes. drbati) povstal ze zvuku, kterým doprovázeno bylo dílo prvočlověka, troucího jeden kus dřeva o druhý, aby roznítil oheň aneb brousícího kámen o kámen, chtěje sobě *zrobiti zbraň* neb jiné *domácí náčiní.* Z počátku opakoval

[4]) L. c. pag. 100 sqq.

člověk mechanicky zvuk ten beze všeho účelu. Však brzy pomyslil otec, aby slova »mar« použil jako výraz svého úmyslu: »Jdu, chci brousit kameny.« Později docela pomyslil si, aby upotřebil zvuku toho jako *imperativu,* kterým *čeledi* své rozkázal, aby se účastnila jeho práce. Opět později znamenalo »mar« netoliko kameny brousiti, nýbrž také surový materiál z lomu do chýše dopraviti atd.

Ale jak zabrániti nedorozumění a babylonskému zmatku, který z toho nutně následovati musil? Nebezpečí toho byl si prvočlověk dobře *vědom,* a proto mu bylo pomýšleti na nový prostředek rozlišování. Tím jevil se býti *přízvuk* a různý *tón hlasu,* jak na př. jazyk čínský ukazuje, jehož jednoslabičná slova *proměnlivým tónem a měnícím se přízvukem* (Nepochybně je zde míněn přízvuk větový, ana jednoslabičná slova pouze jednoho přízvuku jsou schopna. Pozn. spis.) slouží k znázornění nejrůznějších představ.« (Srov. Giesswein l. c. pag. 170.) Nedávno četli jsme, kterak jistý anglický misionář v potu tváři učil se čínskému jazyku, a to v samé říši středu. Po čtyřletém pilném studiu odvážil se na kazatelnu, aby hlásal slovo Boží čínským »copařům« v jich mateřštině. K veliké jeho radosti naslouchali Číňané velmi pozorně slovům jeho tak, že si v duchu gratuloval ke svému pokroku v čínštině. Na cestě z kostela otázal se několika posluchačů, jak se jim jeho kázaní líbilo. »Znamenitě,« zněla odpověď, »a co nás nejvíce těšilo, — že *anglická řeč* vaše je tak nápadně podobna naší mateřštině.« Tableau! Číňané byli toho mínění, že misionář kázal anglicky! Ovšem, jednoslabičné řeči jsou veleobtížné.

Mluva t. zvaná »divochů«, která většinou záleží ze slov jednoslabičných, skýtá pro své hrdelní a mlaskavé zvuky jakož i pro svou měnící se intonaci tolik obtíží a překážek pro výslovnosť a pravopis, že se u všech misionářů potkává se stereotypním steskem, kterak těžko jest mluvě toho neb onoho divokého kmene porozuměti a se naučiti. Tak na př. *P. Rasles,* který po deset let se zdržoval mezi Abenaky v sev. Americe (Abenaki, také Wapanachki, indianský, nyní sotva několik hlav čítající čeleď kmene Algonkinů na ostrovech Nové Skotsko a Nové Brunšvicko se zdržující. Srov. Hellwald »Naturgeschichte des Menschen I. p. 306.), stěžuje si, že při vší pozornosti podařilo se mu sotva polovinu slov mluvy *Abenaků* zachytiti a opakovati, při čemž se mu rudokožci notně vysmáli; *P. Chaumont* naříká stejně na mluvu Huronů (kmen indianský východně od jezera Ontario sídlící; čistokrevných Huronů není nyní více než 400 hlav — ostatní jsou pomíšeni a mluví francouzským nářečím (patois), mezi nimiž ne méně než 50 let působil; de la *Gondamine* praví o jednom malém nárůdku při řece *Amazonu*: »Jedna část jejich slov nemůže pod žádnou podmínkou býti napsána. Neboť bylo by k tomu nutno upotřebiti 9—10 slabik, kde tuzemci vyslovují sotva 3![5]) *La Loubère* dí o jazyku siamském, že mezi 10 slovy ústy evropskými pronesenými snad nebude ani jediného, jemuž by domorodci porozuměli.

A nyní přirovnejme tyto obtíže k hypothesám synergastiků! Dejme tomu, že v hlavě rodiny povstal jako nějaký deus ex machina šťastný nápad povýšiti »clamor concomitans« na »clamor significans« t. j. ze zvuků, kterými dílo prvočlověka bylo doprovázeno, učiniti slova

[5]) Herder »Propyläen der Geschichte der Menschheit.« Wien 1813. pag. 23.

k označení práce samé, jakož i různých okolností s ní souvisících, tedy jinými slovy raziti *běžnou minci* za příčinou pospolitého obcování — kterak pak se stalo, že údové rodiny tomu porozuměli, když byli *tvorové nerozumní*, jak Max. Müller předpokládá? K tomu sluší ještě jednoho připomenouti: čeledí podobných, od sebe na vzájem neodvislých, bylo ve světě nesčetné množství, ani evolucionisté původ pokolení lidského z *jednoho* páru popírají; nuže, ptáme se dále, kterak pak se stalo, že zmíněná *běžná mince*, která sotva za bernou uznávána byla od *rodiny jedné*, nabyla platnosti u *celých národů?* Či snad byl onen různý *přízvuk*, který jednotlivým slovům dodával barvitosti neustále se měnící dle různosti předmětů, které měly označeny býti, u všech pithekanthropů *totožný,* zakládaje se na t. z. »cri des sentiments« — (výkřik citoslovný), jak již v minulém století *Condillac* tvrditi se odvážil, což po něm *Rénan* a synergasté opakovali? Ale což byl by tento »cri des s.« jiného, nežli *pud,* tedy opět živel bezrozumný?! ... A tak jeví se *nauka synergastů* jako hotové *histeron-proteron,* ana přisuzuje pithekanthropu duševní akty, jichž je schopen pouze *rozumný tvor!* Jiné nesrovnalosti nauky *Müllerovy* připomeneme ještě později při kritice evolucionismu jazykového vůbec — prozatím zmíníme se krátce o theorii, kterak mluvě lidské dává se zroditi z pudu!

Nativisté — tak slují stoupenci nauky této — odvozují původ mluvy přímo od *vrozeného pudu,* který nutí člověka mluviti jako ptáka zpívati. Ostatně prý člověk z prvopočátku také zpíval, jak výše bylo ukázáno. První, který myšlénku o *pudovém vzniku* mluvy lidské soustavně hájiti se jal, byl abbé *Condillac,* který vyslovil tuto hypothesu: »Pomysleme sobě, že v nějaké pustině setkají se pojednou dvě děti, které o nějakém prostředku dorozumění se nemají ani ponětí, jelikož se nenaučily ani jazyka ani posuňků užívati k vyjádření svých pocitů. Co medle nastane? Děti budou zvědavě pohlížeti jedno na druhé a dříve než by se kdo nadál, budou obě ty bytosti v nejživějším — ať díme rapportu, záležejícím v *citoslovcích, posuňcích* a zárodcích slovných; z těchto zevních symbolů jich vnitřního života zrodí se *myšlénky* a *rozum!* Častým opakováním (darwinism in spe! Pozn. spis.) se znamení ona ustálí tak, že co děti dříve činily samy od sebe, dělají nyní s rozvahou, rozumně! Potřeba nových značek má za následek, že duše rozepne peruti svoje a navzájem pracuje na zdokonalení mluvy. A kterak docíleno bude shody a jednotnosti u významu slov? — Zákonem ať díme moderně — *fysiologickým,* an každý člověk puzena se cítil *s těmiže symboly tytéž představy* spojovati a naopak.« [6]) Témuž názoru hoví také *Humboldt:* »Die Worte entquellen freiwillig, ohne Noth und Absicht der Brust ... denn der Mensch als Thiergattung ist ein *singendes Geschöpf;* aber Gedanken mit Tönen verbindend ... Die Sprache muss zwar meiner vollen Überzeugung nach als unmittelbar in den Menschen gelegt angesehen werden, denn als *Werk seines Verstandes* in der Klarheit des Bewusstseins ist sie durchaus *unerklärbar.* (??) Man könnte dabei an den Naturinstinkt der Thiere erinnern und die Sprache einen intellectuellen der Vernunft nennen. [7]) »Intellektueller Instinkt« je

[6]) »Essai sur l'origine des connaissances humaines.«

[7]) Abhandlung über die Sprachwiss. S. Pott, W. o. Humboldt über die Sprachwiss. S. XXXIX.

výměr, který trpí zásadní vadou, jíž se říká »contradictio in adjecto«, z čehož plyne vratkost domněnky Humboldtovy!

Až potud byla úvaha naše rázu ať díme historického. Pro sumární ocenění přerůzných názorů o původu mluvy lidské dovolíme si předložiti *krátký přehled* oněch theorií, o nichž byla shora řeč! Pustíme-li se zřetele theorii *didaktickou,* kterou jsme již kriticky rozebrali, zbudou nám tyto hypothesy: *empirická* (imitační, onomatopoická), *synergastická, nativistická* a *citoslovná* (vau-vau-theorie), které jsou vesměs *evoluční* ve smyslu *darwinovském*! Připomenouti dlužno, že mezi jednotlivými hypothesami oněmi mnohdy těžko jest vésti hraniční čáru, ana jedna v druhou přechází. To pochodí odtud, že mnozí vědátoři v doloze mluví jinak nežli v úvodu, nebo že ohradí mínění své tolikerými připouštěcími spojkami, jakož i podmíněnými, že povstává podezření, jakoby rádi chtěli usednouti na dvou židlicích zároveň, aneb že konečně mínění své jako plášť po větru otáčejí!

*Neklamným šiboletem, kterým se ukáže, do kterého tábora kdo patří, jest otázka: Co měl člověk dříve — **zda rozum čili řeč?*** Tu však zříti lze, kterak veškeré vytčené theorie (didaktickou vyjímaje), souhlasí v tom, ***že člověk dříve mluvil bezúčelně, automaticky, načež pronesené slovo dalo rozbřesknouti jiskře rozumu!***

Důsledky toho jsou na bíledni! Je-li tomu tak, není žádného *kvalitativního rozdílu* mezi *řečí lidskou* a *hlasy zvířat,* nýbrž rozdíl ten je pouze graduelní; člověk prvotní — primigenius mluvil ještě »po zvířecku«, a teprve diferenčním pochodem zdokonalil mluvu svou, a tímtéž také mohutnost rozumovou! Člověk tedy nevyšel z ruky Tvůrce jako ens rationale — ***bytost rozumná«,*** nýbrž pouze jako »ens rationabile — bytost ***rozumu schopná«.*** (Srov. Rousseauova »Refléxion en puissance! Pozn. spis.)

To páchne silně po darwinovsku čili lépe řečeno po häckelovsku, bylť to známý *Häckel,* jenž se snažil původ mluvy lidské ve smyslu evolučním soustavně dokázati. Také zde se shledáváme se starými známými ingrediencemi evoluční kuchyně jako jsou: Činnost reflektorická, mimikri čili pud napodobovací, časté opakování nahodilého aktu, který dá vznik mohutnosti habituelní, přirozený výběr čili princip selekční — ano, ani boj o život mezi krvežíznivými slovíčky a formami mluvnickými neschází! A tak i v této otázce platí okřídlený výrok učeného Tillemana Pesche S. J.: »Opět viděti lze, kterak pod kámen selekční theorie (jeden z činitelův evoluce. Pozn. spis.) zalézají všichni zapřibozi a téměř všichni filosofové, přírodozpytci a — socialní demokraté; bratrsky se tam slezli, aby unikli dennímu světlu věčné Pravdy!« [8])

Proto také v kritickém rozboru našem hodláme čeliti proti uvedeným theoriím (vyjma didaktickou) najednou, abychom se jich zprostili, jak lid náš říká, jedním vrzem! (Pokračování.)

---

[8]) Die grossen Welträthsel Freiburg i. B. 1892. I. B. pag. 339.

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

(Pokračování.)

6. Ika, Opatie, Lovran, Rjeka a Trsat.

Dne 3. srpna vyplul jsem po parníku z Puly a jeli jsme Quarnerským mořem do Iky. Byla to první moje delší cesta po moři, ale brzy mne unavila, neboť levé břehy Istrie a pravé ostrova Cresu jsou holé skály Krasu, jakých jsem již dosti viděl po cestě z Terstu do Puly.

Kapitán lodi, rozený Chorvat, vysvětloval mi ochotně zajímavosti moře i okolních krajin, a tak nám cesta ubíhala vždy blíže a blíže k toužené Ice.

Parník se zastavil u města Cresu, Labina a Moštěnice; v Cresu přisedly k nám sestry sv. Vincence, jež konaly poutní výlet na posvátný Trsat, a biskup, jedoucí do Benátek na Eucharistický kongres. Představil jsem se mu, políbil jsem mu biskupský prsten, a hovořili jsme o cíli své cesty. Když jsme dospěli do Lovrana, sedl jsem do barky, a svalnatý Chorvat vezl mne do Iky, řka, že je tam mnoho »popů«.

Ika leží velice malebně pod samým hřbetem Učky gory (Monte Maggiore), jež tu široko se rozkládá a vysoko vypíná. Sanatorium jest dvoupatrový dům, jenž stojí vysoko na skalním ostrohu, s něhož jest rozkošný pohled na Quarnero. Obsahuje osmnácte potřebným nábytkem opatřených pokojů, byt pro sestry sv. Vincence, kuchyni a jídelnu. Kněží zde mají domácí kapli zásobenou pěkným bohoslužebným rouchem a čistým prádlem. Na širokém prostranství pod villou nad skalním ostrohem založen jest zvláštní park, v němž rostou olivy, fíky, palmy, cypřiše, citrony a pomeranče, stromy bambusové, smrkové, víno a j.

Pod parkem jest v moři obloukovité molo, uprostřed něhož koupají se kněží, kteří v sanatoriu přebývají. Zvěčnělý prof. Karel Konrád, jenž v VI. roč. »Vlasti« Iku popisoval, praví, že má Ika teplejší a stálejší ponebí než Opatije, poněvadž ji Učka gora úplně uzavírá a chrání proti studené a zhoubné boře.

V Ice pobyl jsem 5 dní; v té době v Čechách a v různých rakouských zemích řádily děsné bouře a silné lijavce a rozvodněné řeky pustošily krajiny, trhaly mosty a bořily domy, ale v Ice neměli jsme o tom ani potuchy. Zde bylo nejkrásnější počasí od rána do večera, den co den až do 9. srpna. Bylo tak teplo, že nám tekly s tváří potůčky potu, a žízeň nás trápila tak, že ji víno a voda z cisterny nedovedly uhasiti.

Strava je v sanatoriu dobrá a laciná. Sestry sv. Vincence zasluhují vší chvály: v celém domě jest vzorný pořádek, tak že návštěvník sanatoria, odcházeje odtud, zachová v srdci svém vděčnou vzpomínku na spolek, jenž dům vydržuje a na sestry, jež v něm konají domácí správu.

Mezi hosty sanatoria jest nejvíce kněží Čechů a jeden z nich, kníž. arcib. vikář Jan Brichta z Manětína, dokonal tam letos v březnu život — tam v Ice, v cizině, daleko od své domoviny.

Za mého pobytu bylo v Ice dosti veselo; za dne jsme se koupali, nebo jsme konali vycházky nebo leccos pracovali, večer pak po večeři sestupují se hosté v kroužky a živě se hovoří. Chorvati i Češi často si zazpívali, a maďarský alumnus vyluzoval na molo z flétny smutné melodie.

Z parku u terasy pohlíželi jsme večer za soumraku na čarokrásné Quarnero, na osvětlenou Rjeku a její maják a na tmavý ostrov Cres a Krk a dýchali jsme osvěžující mořský vzduch. V devět hodin šli jsme dle domácího řádu do svých bytů, a v celém domě nastává noční klid.

Druhý den doprovodil mne p. farář Bernard Dolák a p. katecheta z Plzně, Josef Štětka — do Opatie, asi hodinu vzdálené, aby mi tuto rakouskou Nizzu ukázali. Za tuto laskavost jsem jim velice povděčen.

Opatije sestává asi ze sta vill, z nichž některé vynikají zvláštní zevní krásou a vnitřní nádherou. Tropická květena jihu a jehličnaté stromy severu, balsamový vzduch vavřínových hájů se sílící vůní našich jehličnatých lesů pojí se tu krásným souladem. Tak velebí zvěčnělý K. Konrád Opatiji. Opatije má průměrnou zimní temperaturu 9·55° C., Gorice 8·1°, Meran 6·36. Opatije jest tedy v zimě z našich lázeňských míst nejteplejší. V moři se lze koupati od dubna do listopadu.

Když jsme si v Opatiji všecko prohledli, zašli jsme do hotelu, abychom se čerstvým pivem posilnili. Čerstvé pivo v létě na jihu jest pro českého touristu tím nejmilejším, čeho se mu dostati může. Při tom jsme si libovali, že jsme viděli na veřejných nápisech všude v prvé řadě chorvatský nápis, za ním německý a na konci vlašský. Opatije tvoří s blízkým Voloskem jednu katastrální obec, v níž Chorvati dobyli při obecních volbách většiny, a tím nabyl chorvatský jazyk právem dominujícího místa.

Před odjezdem parníku do Iky naslouchali jsme lázeňské hudbě; kapelník je Čech a s ním skoro celá kapela. Kdež by Češi nebyli? Mezi Opatijí a Ikou jest jeden Čech hostinským.

Dne 5. srpna odpoledne ukazoval mi p. farář Bernard Dolák Lovran. Znalci praví, že krajina od Opatije k Lovranu, v jejímž středu leží Ika, považuje se za nejkrásnější partii Rakouska. Kolem silnice v pravo a v levo roste réva a východní stromy a jižní květena. Obecní zastupitelstvo Lovranu jest italské, jest tu i trojtřídní italská škola a vedle ní jednotřídní chorvatská, ale místní kaplan, upřímný Chorvat, učí v obou školách náboženství pouze chorvatsky. V chrámu Páně jest chorvatská křížová cesta, a služby Boží se zde konají chorvatsky. Byli jsme zvědavi slyšeti chorvatskou mši svatou, i vydali jsme se v neděli dne 8. srpna čtyři kněží ze sanatoria na »velkou« do Lovrana. Co u nás kněz při mši sv. zpívá, to se zpívá v Lovranu chorvatsky, co se kněz potichu modlí, modlí se tu latinsky. Ku př. Dominus vobiscum zpívá: Gospodin s vami. Ale Asperges me bylo latinské. Pan vikář na Trsatu nám řekl, že je to abusus, který se trpí tak dlouho, dokud nebude všude zaveden glagolský missál z Říma povolený.

Obecný lid zde umí obě řeči, chorvatskou a italskou, ale chorvatskou má za sprostší a proto mluví raději italsky. Velebná sestra ze sanatoria mi řekla, že jim děti, byvše chorvatsky osloveny, nechtěly ani odpověděti. Farář kloní se více k Italům než k Chorvatům, ač je rodilý Chorvat, ale činí prý daleko široko výjimku.

Dne 6. srpna, v pátek před tím, vydali jsme se čtyři kněží ze sanatoria, pp. Elitzer, Jos. Štětka a Jos. Vaněček po parníku do Rjeky (Fiume).

Rjeka má asi 28.000 obyvatel a prostírá své úhledné a prostranné ulice při ústí Rječiny (Fiumara). Je tu hojně škol všeho druhu: vlašských, maďarských a chorvatských a c. kr. námořní akademie již r. 1857. založená. Po moři dopravuje se nejvíce káva, tabák, olej, víno, obilí, rýže, palivo a vyváží se mouka, minerální vody, sušené ovoce, měkké dříví a j. věci Chrámy zde mají katolíci, nesjednocení Řekové a Srbové. Ráz města jest italský jak stavbou domů tak i řečí lidu. Jako kdysi u nás řemeslníci měli na domech německé tabulky, tak je tomu zde s vlaštinou. Chorvati mají ve Rjece velkolepou čitaonici, pro niž zakoupili již r. 1889. za 100.000 zl. vlastní dům. Čítá nyní na 200 členů (člen platí ročně 30 zl.) a její zábavy jsou z nejelegantnějších ve Rjece. Čitaonica má mnoho úpravných síní, velkolepý sál a vůbec takové zařízení, že jsem něco podobného v Čechách neviděl. Když jsme se z Iky ubírali do Záhřebu, důkladně jsme si ji prohlédli a noviny v ní pročítali. Aby chorvatští vlastenci aspoň poněkud bránili nepřirozenému stavu s vlaštinou ve Rjece, vystavili bohatí Rječané za mostem v Sušáku, tedy již na území chorvatském, mnoho činžovních domů a hotelů s nápisy ovšem chorvatskými. Zde jest umístěno také chorvatské gymnasium velice četně navštěvované.

Ze Rjeky vydali jsme se povozem na posvátný Trsat, chorvatskou Svatou Horu. Pan quardian, jemuž jsem se představil, dal nám za průvodce p. vikáře P. Mariana, jenž nás vedl nejprve na místo, kamž byl přenesen domek sv. Rodiny z Nazareta. Domek se tu objevil v neděli 10. května 1291. Kníže Mikuláš Frankopan, jenž zde obýval starý hrad, vyslal do Nazareta učence, zdaž tam dům sv. Rodiny zmizel, a aby změřili půdu, na které stál. Po čtyřech měsících vrátili se jeho poslové a zjistili, že Trsatský domek jest pravý dům sv. Rodiny. V Trsatu zůstal domek 3 roky a 10 měsíců, načež zase zázračně zmizel a jest nyní v Loretě v Italii.

Ale Chorvati želeli sv. domku a putovali často do Loreta a putují tam podnes.

Místo, kde stál sv. domek, zůstalo Chorvatům posvátným. Kníže Martin Frankopan vystavěl zde kostel, který časem rozšiřoval. Presbytář stojí na místě, kde byl sv. domek a je týchž rozměrů, jaké měl sám domek Matky Boží. Chrám Trsatské Matky Boží (Majka milosti) byl dokončen r. 1453., i byli sem povoláni Františkáni z Bosny a žijí zde dosud, sloužíce věrně Bohu i svému národu.

Pan vikář prováděl nás prostrannou zahradou, potom nás vyvedl na zahradní terasu; je to nejvyšší místo Rjeky, odkud jest překrásný rozhled na Quarnerské moře, různé ostrovy, hory a města.

V sakristii ukázal nám p. vikář glagolský missál, před třemi roky sv. Otcem Lvem XIII. vydaný a aprobovaný. Četl nám z něho něco, něco i potichu zazpíval.

Mniši kláštera užívají sice latinského missálu, ale pro světské kněze z diecése Krčské a pro Františkány III. řádu t. zv. illyrské, kteří mají na quarnerských ostrovech několik klášterů, je na Trsatu nový missál glagolský.

Staroslovanský jazyk v katolické bohoslužbě psaný glagolským písmem je v užívání po Dalmacii a na ostrovech quarnerských. V seminářích se mu však nevyučuje, ani není žádná zkouška předepsána jako z obřadu latinského.

Lid si brání glagolici sám i proti samým kněžím, kdyby snad chtěli zaváděti pohodlnější latinu, nejsouce znalí písma glagolského. Dosti bouřlivý případ takové oposice udál se počátkem tohoto století v městě Velo selo (Lussin grande) na ostrově Krku proti faráři Fedrigovi, když se pokusil jazyk staroslovanský vyměňovati za latinu. Lid a staré jeho právo po mnoholetém úsilí zůstaly vítězem a farář byl nucen fary se zříci.

V předešlém století byly sice v Dalmacii dva semináře pro glagolaše, jeden v Zadru a druhý nedaleko Omiše ve splitské diecési. Ale tento brzy zaniknul, a zaderský dal zavříti arcibiskup Josef Novák, rodem Čech, r. 1827.

Pan vikář vzpomínal dvou českých kněží, kteří také Trsat navštívili: jsou to již zvěčnělí Vojt. Pakosta a K. Konrád, kterýžto byl na Trsatu třikráte.

Koupivše si v sakristii pro své známé různé devotionalie, zašli jsme ještě jednou na posvátné místo a zahrnuli jsme zde v modlitby své rodiče, bratry a sestry, dobrodince a známé, načež po obědě ve Rjece zavezl nás parník do Iky k našemu sanatoriu.

Rjeka nadělala na konci minulého roku jednak neštěstím, jež se tam v moři událo, jednak demonstrací proti Maďarům v novinách mnoho hluku, i promluvíme si krátce o jejím poměru k Uhrám a k Chorvatsku.

Rjeka náleží dle vyrovnání uhersko-chorvatského administrativně k Chorvatsku a má vysílati do chorvatského sněmu dva poslance, ale volby do sněmu se tu nekonají, a do Záhřebu nikdo nechodí: nepřáli tomu ani Maďaři ani Vlaši, kteří Rjeku ovládají. Jeví se na jihu Rakouska ten podivuhodný úkaz, že se všude, kde se o Slovany jedná, spojují k společné práci proti nim Vlaši, Němci a Maďaři. Jsou-li proti Slovanům Němci slabí, podporují Vlachy, podobně činí i Maďaři a tak vespolek všickni naše bratry utiskují.

Maďaři chtěli udělati z Rjeky své obchodní město, které by konkurovalo s rakouským Terstem; chtěli urvati pro sebe kus moře, chtěli míti svůj maďarský přístav, v něm své lodi, chtěli si zabezpečiti hospodářskou samostatnost na moři, a proto samostatnost Rjeky proti Chorvatům podporovali. Italské obyvatelstvo postavilo se na stranu Uher, očekávajíc, že tímto způsobem uhájí své samostatnosti; dalo se zlákati nesčetnými hmotnými výhodami, jimiž Uhry Rjeku zahrnovaly, ale na konec r. 1897. ukázalo se, že se Rječané zklamali. Vydáním uherského zákona o správním soudu v Budapešti propukl spor plnou silou. Rjeka byla podřízena správnímu soudu v Budapešti a její samostatnost byla tím pochována. Rjeka stala se uherskou stolicí jako kterákoli jiná. Proti tomu se Italové ve Rjece bouřili, popírajíce uherskému říšskému sněmu právo rozhodovati o Rjece beze slyšení Rjeky. Obecní zastupitelstvo rjecké vzdalo se

s purkmistrem Mayländrem v čele svých hodností. Uherská vláda hodlala svolati anketu, která by spor urovnala, ale pozvaní zástupci Rjeky účastenství v anketě odmítli. Zatím spravoval záležitosti ve Rjece vládní komisař. Při nových volbách byl zvolen za starostu Rjeky zase Mayländer a byv otázán vládním komisařem, přijímá-li hodnosť, přisvědčil Mayländer, ale prohlásil, že zástupcové města nemohou přísahati věrnosť novým zákonům, poněvadž nebyli tázáni, mají-li býti tyto zákony zavedeny. Zástupce guvernerův přerušil schůzi a opustil síň.

Guvernerem Rjeky jmenovala vláda hr. Lad. Szaparya a nařízením ministerstva vnitra přenesena byla na něho veškerá působnosť obecního zastupitelstva. Zároveň stal se předsedou tamějšího námořního úřadu.

Ve Rjece nastaly bouřlivé demonstrace proti Uhrám. Odpověď přišla bez prodlení: uherský předseda ministerstva bar. Banffy nařídil, aby četné zákony, které dosud ve Rjece nevstoupily v platnosť, byly tam zavedeny. Jsou to zejmena zákony o správních výborech, o správním soudu, obecném školství, o zdravotnictví a j.

Uherská vláda provedla tedy, co chtěla; těžká její ruka padla na Rjeku a ta musí povoliti násilí, ne-li hned, později jistě.

»Hlas Naroda« píše, že Italové a Chorvati zapomenuli starých sporův a chystají se k společnému odporu, ale co zmohou?

(Dokončení.)

Legenda velikonoční.

Od Fr. Leubnera.

V ráj světlý Kristus vešel pod praporem,
co porosil jej vlastní krve vlahou;
a za hvězdou jak záře — nebes dvorem
jdou duše svaté za ním světlou drahou.

Když předpeklí se brány uzavřely,
a Svatí Bohu unížili hlavy, —
kdo proti Pánu chmurnou skrání čelí,
děs hrozný čí to vane od postavy?

Zjev mračný všecek na Satana svědčí,
jenž noc jak tmavá vyvstal z pekla hloubi,
by Hospodinu protivil se řečí,
v níž s rouháním a vzdorem bol se snoubí:

»By žhavou slzu zrak měl ďábla suchý,
by hořké slzy sladkou těchou byly, —
oj, zaplakal bych v prostor světů hluchý,
že více zvůle dal jsi nám než síly.

Neb síly není-li, je vůle kleta,
je kleta ve okovech cizí moci.
Přec proti Tobě vzdor má ďáblů četa,
při vedou s Tebou temní pekla soci:

Proč nedal's moci nad člověka Synem?
Ač tělo z těla jest a tělo hřeší,
ni sen mu neotráven hříchů blínem, —
to bouří pekla vztek, co nebe těší.

Proč nad jediným odňal jsi nám vládu,
Syn Mariin proč nebyl k hříchu sveden?
Vždyť každou duši od Evina pádu
dal's na svod nám — a zavřel lidstvu Eden!

On hojil tělo, z moci naší chvátil,
jež já jsem zranit směl jak druhdy Joba;
když lotru na kříži se život krátil,
proč duši v ráj směl vést jak vítěz roba?

Proč marný byl náš všechen odboj vzteklý,
když duše vzlétla s Kalvarského kříže,
a bouří zabouřila na předpeklí:
»Vstříc brány rozevři, ó pekel kníže!«

Sten umlkl i nářek pekelníků
a peklo třáslo se — bran pukly svory,
my ulétali ve zmateném šiku —
a Kristus vedl jatých vězňů sbory.

Tu poznal jsem a zachvěl jsem se v strachu,
má bázeň s rostoucí se vírou množí:
Jenž umřel na kříži své krve v nachu,
Syn Mariin že mocný Syn je Boží.

Nic jazyk odvážný však neoblomí,
ni světlý anděl jemu neodolá!
Ať bleskem svým mi vzdorné údy chromí,
ret výtkou k Bohu Hospodinu volá:

Ach, křivda, Bože, křivda se nám stala,
nic její hlasný výkřik neohluší.
Co upevněno jako horská skála
je věky mezi námi, Syn Tvůj ruší!

Slyš, Pane, náhrady si peklo žádá!
Nech spásy kříž nám vyrvat z oné půdy,
kde naše byla přemožena vláda,
ať vrhneme jej v pekla plápol rudý!

Dej vzpomínka by zhasla bez paměti
na chvíli onu skalné na Golgotě,
když Kristus krví kříž a skálu světí,
dí »Dokonáno!« zmírá v katů rotě.« —

I rozhněval se Bůh ... Jak soudný den by
byl rozhořel se k andělskému hlasu,
jak ssuly by se na zem nebes klenby,
jak dnů by konec byl a konec časů ...

I andělé i na tvář klesli svatí.
Vstal Ježíš Kristus jako zora denní,
když po noci kraj smutný v úsměv zlatí,
a rámě rozpjal kříže na znamení.

»Co bude člověk slzy s očí stírat,
a v touze srdce těchu čekat spasnou,
co v oběť lidstvu srdce budou zmírat,
ač nevděk se jim zrouhá zlobou hlasnou,

jim těchou kříž můj věčně bude plátí!«
děl hlasem slavným Kristus vítězivě.
Jal prapor hvězdný nad hlavou mu vláti,
ran jízvy plály jasem oslnivě.

Pych pekla poklesl i vzdory zpurné
od blesků kříže, slovy věstných retů.
Chvěl Satan se a zavřev zraky chmurné,
zpět bleskem padal do svých temných světů.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování.)

Ještě mi tři léta chybijou. Vždyť jsem se tak mladá vdávala a ani jsem na těch našejch polách neodpracovala tolik, kolik by si byli nebožtíci rodiče, Pán Bůh jim tam odpusť, ode mne zasloužili. Tak mi toho, pantáto přej! Já jsem tu zasejc zmládla, jsu zasejc Martincová Maruška z Martinca a jsu tu i v tom stáří ráda na světě,« usmála se panímáma Maruška, a úsměv věru vlídné její líce ozdobil skoro přídechem mládí.

»Jak se ti chce. Ale, jářku, kdybysme byli v dědině, už by lidi řekli, že tě nechám dřít ještě za to, že mi dáváš vejměnek,« řekl pantáta.

»Lidi možná, ale tu nás vidí leda lesní zvěř a ta nás nepomluví,« řekla Maruška, a Cyrilce to bylo tak k smíchu, že si zavejskla.

»Divousi, ty jsi za chlapca,« řekl pantáta, ale usmál se.

»Kdybych byla chlapcem, měli byste tatínku erbovníka, nemusila bych se vdávat — či jo, to bych se zasejc musila asi ženit,« rozesmála se Cyrilka, a všichni se smáli s ní i Rozárka, ač jí hrozila.

Ten pěkně započatý den měl však skončiti na Martinci smutně.

III.

Bylo již k večeru, an se tu skalnatým úvozem od dědiny k Martinci bral mladý muž. Byl oděn městským šatem, kterýž štíhlému tělu jeho pěkně slušel, lehký slaměný klobouk pokrýval kadeřící se černé vlasy a stínil trochu pobledlý obličej, v němž se černé oči nejistě, těkavě rozhlížely.

Mladý muž došel na planinu mírného svahu, odkudž se vyjíždělo z Martince do úvozu. Bylo to hezké místečko. Tu a tam vyrůstal zakrnělý smrček, hlohové a šípkové křoví a ze sousedství lesního zaběhlo sem jahodí a borůvčí. Sem a tam vylézal balvan ze země, větší, menší, černé čedičové skaliny rozhozeny byly po planině jako stádo. Však Martincovy děti vždy připomínaly si pohádky o zkamenělém stádě a říkaly, že u nich mají také takové zkamenělé stádo. Určovaly a naznačovaly, které kameny jsou ovce, berani, jehňata, kozy, vybraly ležícího pastýře a psa, ukazovaly si kulatý kámen jako zkamenělý bochník chleba a vyprávěly, že ten pastýř jsa líným neposlušné stádo dohromady sháněti, bochníkem chleba po dobytčatech házel a za trest i se stádem zkameněl.

U velikého plochého balvanu stál železný kříž, před mnoha léty jedním z předků Zalákových postavený, na památku a poděkování, že v době nakažlivé nemoci na Martinci zůstali ušetřeni.

U tohoto kříže modlívali se členové Martincovy rodiny společně i jednotlivě a rozsvěcovali zde krom každého pátku i jindy v památné dny lampu. Svítilo v červeném skleněném kalíšku světélko vždy tak mile, a dcery na Martinci zavěšovaly rády na kříž věnce.

Kdo stál u kříže, mohl viděti až dolů do úvozu.

Stála tam v tuto chvíli pastvica Petrolína, bylať právě přihnala dobytek a šla zavěsit na kříž věnec z jeleního skoku a lesních květin, který byla na pastvě uvila. Pohlédnuvši do úvozu poznala chodce, a poněvadž na planinu vycházel, přispěchala již do kuchyně.

»Panímámo!« zavolala, a když panímáma se jí hnedle neozvala, vešla do světnice, kde právě usedly Maruška s Rozárkou s pole se vrátivší.

»Panímámy, tetičko,« zavolala Petrolína znovu, druhým zvoláním k Rozárce se obracejíc, zvala tuto tak jako děti hospodářovy.

»Copak?« ozvala se Rozárka.

»Někdo sem jde,« smála se Petrolína.

»To je ti k smíchu? Ať přijde,« řekla panímáma trochu nevrle.

»Ale je to náš Pe— je to náš pan majstr,« rozesmála se Petrolína.

»Cože?« zvolaly všecky tři ženské a vyběhly ven, na záprseň. A otevřenými vraty bylo viděti mladého muže, stojícího u kříže a utírajícího si pot s čela.

»Šel se prve pomodlit,« řekla Maruška.

V tom přicházel od lesa Martinec a s podivením zahleděl se na syna, kterého čekali teprve asi v týdnu.

Již spěchal k němu a objímal jinocha. Matka a tety také doběhly a vítaly společného všem miláčka.

»Ale ještě jsme vás nečekaly,« pravila panímáma, říkalať synovi jako všichni ostatní ode dne jeho vstoupení do semináře »vy«.

»Jen již pojďte dále,« brala Rozárka synovce za ruku.

»Přijel jsem v noci, jel jsem do Žďáru dostavníkem, tam jsem se pozdržel a pak jsem šel pěšky, stavěl jsem se v dědině, u strejčka ve mlýně a poprosil jsem ho, aby mi dovezl v pondělí o trhu kufr. Do mlýna snad pro tento bude moci Petr zajet,« pravil bohoslovec Josef, již usedaje ve světnici za čistě vydrhnutý stůl, kam matka již kladla bochník chleba a na talíři kus másla, pobízejíc, aby si krájel a mazal.

»Copak vám honem schystám! Budete chtít vajčka nebo kafaty?« ptala se syna.

»Zaplať Pán Bůh, maminko, obědval jsem ve mlýně, a tetička mne také bez svačiny nepustila. Až později,« řekl Josef.

»Což pak jste ani nepsali, ani nezmínili, což máte letos dříve prázdno?« ptal se otec.

»Nikoliv, já jsem dříve odešel,« řekl Josef jaksi nejistě.

»Snad nestůněte?« lekla se teta Maruška.

»Vypadám špatně, viďte tetičko, vy to hned na mně znáte,« usmál se Josef na otcovu sestru.

»Moc jste se asi učili, trmáceli jste si tu kudrnatou hlavičku, musíte si hodně odpočnout, hodně se u nás doma pomazlit,« mazlila se Rozárka se synovcem.

»Trápil jsem se,« řekl tento.

»Proč?« Otec se skoro zasmál. »Vy se máte proč trápit? Co vám může scházet? Slyšeli jste snad něco, co by vás mrzelo? — A jak jste to oblečen, proč nepřijeli jste v klerice jako loni a předloni?«

»Nebudu ji již nosit,« řekl Josef a povstav ze zástolí přecházel po světnici. Bledý prve obličej zarděl se mu do temna a tmavé oči počaly mu jiskřiti.

»Jak to?« zvolali všichni.

»Mám vám to říci dnes neb zítra, nebo po několika dnech, řeknu vám to ihned. Vystoupil jsem ze semináře, totiž chci vystoupit, a jakmile jsem svoje rozhodnutí pateru rektorovi oznámil, nebránil mi, abych odešel. Mám prý se však mezi prázdninami rozmysliti, zda snad přece setrvám. Myslí asi pater rektor, že mne budete přemlouvat a přemluvíte. Proto vám všem pravím předem, že jest můj úmysl pevný. Nehleďte na mne tak přísně, tatínku, a vy, maminko, neplačte, tu není nic k pláči. Či byste raději nade mnou plakala v rakvi jako nad Martinem?« Josef se namáhal, aby zůstal klidným, než bouřně se dmoucí hruď a tvář brzy blednoucí, brzy planoucí svědčily o velikém pohnutí.

»Josefe«! vzkřikl pantáta.

»Tatínku, máte již jenom jediného syna, jenom mne, proč mne nutíte ku stavu, kde myslím, že nebudu šťasten? Vždyť jsme bohatí, a můžete mne nechat vystudovat. Chtěl bych se státi profesorem přírodních věd, chtěl bych cestovat, seznat svět, seznat lidi, tak jako je znám doposud jenom z knih. Jsem dítětem přírody, vždyť jsem vyrostl zde v těch lesích a zkoumati přírodu a její síly, nechť stane se mým životním úkolem a snahou.« Josef hovořil již klidněji, patře oknem ven k lesu, kde počaly se již rozkládati večerní stíny. Neměl přece síly pohlednouti do těch čtverých očí, které se tu na něho upíraly s výrazem bolestného překvapení.

Nikdo neodpovídal, a Josef po chvilce pokračoval: »Dočkáte se na mně, tatínku, lepší radosti, necháte-li mne jíti cestou, kterou jíti chci, než abych šel touto proti vaší vůli, abyste na mne vzpomínali, nevědouce, kde vlastně jsem. Tak se vám neodcizím, ano možno, že se rozhodnu tráviti větší část roku zde na Martinci, zde v tichu blízek přírodě i vám. Miluji tak venkovský život, že neváhal bych pracovati s vámi. Ó, jak rád bych oral, jak rád přiložil ruce k té práci, která nás víže co nejúžeji s přírodou, s tou zemí, z které klíčí a pučí vše, co jest kolem nás — —«

»Josefe, Josefe, jak to mluvíte?« zalkala matka. »Takovy slova mám já slyšeti od vás, vy moje dítě nejmilejší! Tak mně ubohou matku chcete zarmoutit a ponížit před světem i před Pánem Bohem, kterýmu jsem vás obětovat chtěla od vaší maličkosti, když jste se začal chápat knih a učení. Jak se to mohlo stát, že vy, člověk na školách cvičenej, byste mohl od Pána Boha odpadnout a chtěl snad sedlačitráděj ác nežlivá stát u oltářa Božího? A co my smutni rodiče jsme vám eště zamlčeli —«

Panímáma umlkla; pantáta vztáhl proti ní ruku a pravil: »Včil mlč, panímámo, včil není k tomu čas, abys povídala synovi, proč myslíme my rodiče, že jsme povinni jej obětovat stavu duchovnímu, byť jsme i pozbyli dědica erbovníka a ten náš majtek, ta hrouda, zděděná, na který se toliknáct pokolení přičinilo za pilný práce a důvěry v Boha, přešel do jinejch ruk a na jiný jméno. Včil mu toho nepovíme, až za pár dní, až se podívá a tou svou pozměněnou myslí sezná, jaká je zde práce o té hroudě a jak nechá se ta příroda nutit k tomu, aby nám vydala ten chleba, kterej nazýváme darem Božím a za kterej se denně, ze dne na den modlíme. Pak mu povíme, co zvědět má a zatím ať pozoruje. Ať ju zpytuje tu svou přírodu, ať vzpomíná, ať se nás vyptává a pak ať rozhoduje.« Pantáta umlknul, žena i sestry jeho seděly tu v němém ustrnutí, tak nebyly slyšely posud nikdy hovořiti pantátu.

»Pantáta mluví jako pismák,« zašeptala Rozárka.

»Jako bych nebožtíka otca, Pán Bůh mu tam odpust, slyšela,« řekla panímáma Svojanová.

Pantáta zatím vyšel ven. Na záprsni narazil na zpívající Cyrilku. Bylať zaběhla s pole na chvilku do hájovny a teprve vracejíc se slyšela od Petrolíny, že jest bratr doma.

S veselou brala se jej pozdravit a věru, že její příchod byl všem ve světnici vítaným.

Cyrilka švitořila, obskakovala bratra, divíc se, že je nějak zasmušilým.

»To jste asi museli se moc učit, a je vám z toho hlava těžkou, viďte, Josefe?« pravila. »Já nevím, jak se tak můžou lidi učit, já bych si nic nepamatovala. Leda ty písničky, ty si pamatuju, ale ty jiné věci a což teprve tu latinu! Ale musí to bejt něco, moci mluvit se samým Pánem Bohem latinsky.«

Ač podobný výrok Josef hnedle za dětství často slýchal i opakoval, přece dojal jej nemile z úst prosté sestry.

»Přestaň, Cyrilo,« okřikla ji matka. »Pan majstr nejní dobře zdravej a přijel proto dřívejc na prázdniny. Jdi radějác poklidit jeho sedničku, nebo ty Rozárko, my se s Cyrilou a se švagřičkovou podíváme do chlíva.«

Rozárka se zvedla a šla do světničky, kterou měl od několika roků Josef pro sebe. Byla to vlastně komora v podkroví, kterou mu zřídili a dojel-li v zimě někdy domů, nocoval ve veliké světnici neb přístěnku, tam nahoře, kam se po pavláčce jako k sýpkám šlo, bylo příliš zima.

Byla to milá sednička k pobytu. Trámové hnědé stěny s bílými vápnovými pruhy mezi spojením trámů se tak pěkně leskly a deskový strop byl jako hlazený. Malé okno objímalo svým rámcem krásný rozhled na hory. Vystlaná postel, malý stůl, veliká jarmara a několik truhlic byl všechen nábytek, bylo také v sedničce málo místa procházeti se. Na visuté lištně bylo trochu ozdobného nádobí a na staré neupotřebované více polici měl Josef srovnanou sbírku nerostů, kterouž si byl jako gymnasista založil. I několik vycpaných ptákův a menších zvířat tu měl, jak je byl časem od hajného Kučery obdržel. Také kocourka, kterého měl jako hoch a kterého mu pes zakousnul, vycpal tehdy hajný Josefovi a tento rád ještě nyní ohlednul se od knih po svém černouškovi, který tu seděl jako živý.

Rozárka rychle zametla, otřela prach a převlékla cejchy. Slzy jí kanuly s očí a ruce se jí třásly při pomyšlení, jaká to bude nyní trampota v domě.

Otevřela okno a pohlednuvši k lesu, vzdychla: »Ty děti, ty děti! Ti hoši! Ti hoši! Ten Josef! Ten Martin!«

A šedou hlavou kývala.

Navrátivši se dolů zvala »pana majstra,« aby si šel do svého. »Zde je horko a moc much, tam máte chládeček. Nějakou večeřu vám tam donesu. Dítě drahy, jaký vy nám to připravujete zármutek,« vzdychla.

Josef neodpověděl a ubíral se nahoru.

Vstoupiv do sedničky stanul jako mile překvapen, jakoby teprve zde jej ovanula ta milá vůně domova.

Odhodil svrchník i kabát i klobouk na jednu z malovaných truhel, jejíž pestré květy na modré půdě jej jako hocha vždy těšívaly a prohrábnuv rukou kadeřavé vlasy, přistoupil k oknu.

Ano, to byla ta vůně domova, jak po ní toužíval. Snášela se k němu z těch lesů dechem jehličí a mechu, cítil voněti hlínu polí, zrající obilí, trávu luk, mateřídoušku na mezích, opojný dech kvetoucího máku.

Cítil z otevřených chlévů horký dech dobytka, žvýkajícího zelenou píci, cítil vůni mléka, které právě Cyrilka s tetou Maruškou odnášela do sklepa, cítil i vůni vody, kterou čeledín Petr pumpoval.

S rozličnými vůněmi a zápachy mísily se zvuky. Slyšel řinčení řetězů dobytka z chlévů, skřipot pumpy, řinutí vody a šplíchot její v putnách, nesouvislý zpěv Petrolíny, zavírající právě husy, gagotání těchto, zapípnutí kuřat usedlých na starém rozložitém bezu u pumpy; každý jednotlivý zvuk pronikal Josefovi až do duše.

»Domov?« tázal se sám sebe. »Povolání? Zakotvil mi ten domov tak v duši, že vábí mne ta příroda v něm k badání či ku práci? Ano, pracovat, rukama pracovat chci a při tom pozorovat, badat, určovat, ale chci býti volným, nepoután slibem, povoláním, nevázán povinnostmi, které žádají člověka celého. Chci pracovat, chci žít, žít dle svojí vůle, nikoliv dle pravidel, jako — jako tolik jiných —«

V tom vešla Rozárka přinášejíc chléb, máslo, několik vařených vajec a čerstvě nadojené mléko.

»Zde je večeřa,« pravila. »Pojezte, Josefe, panímáma chcela vám něco schystat, ale je celá pryč, nohy se pod ňou třísou. Co jste to jenom si pomyslili?«

Stará panna postavila se před mladého muže, kterýž skoro mechanicky si ukrojil chléb a počal jísti. Rozárka sepjala ruce a pohlížela na synovce tak starostlivě, tak mateřsky věrně, v těch očích jevil se takový žal, že Josef před pohledem staré dívky maně sklopil hlavu.

Nehleděl na tetu, než cítil, že pláče, slyšel její povzdechy, zavzlyknutí, a vlhko jakési jakoby letělo, sdílelo se s její očí k němu.

Pozvednul hlavu a jedním pohledem prohlednul to udřené tělo otcovy sestry. Žíly na krku, sehnutá záda, vysedlé boky a žilnaté ruce se zašpičatělými lokty svědčily o těžké, dlouholeté práci. Svraštělé tváře a prošedlé vlasy i zhaslý lesk očí pak vyprávěly o starostech sdílených s rodiči i bratrem hospodářem.

V duchu viděl se Josef chlapcem, bujným jako hříbě a skotačením týrajícím tetu Rozárku, již tehdy stárnoucí. Viděl ji pracovati za sebe, nechtělo-li se mu někdy zvedati motyku a uběhl-li raději v les, než by se dle otcova příkazu oháněl hráběmi.

Viděl, jak dobrá teta »kradluje« a v zástěře mu vynáší zrní pro jeho holuby, řípu pro králíky, aby jenom pantáta nehuboval, že ten hoch mnoho toho rozcuchá s tou svojí pernatou a čtyřnohou havětí. Viděl, jak mu trpí ve výměnku pod svojí postelí ježka a mořské svinky, která zvířata mu matka ze sednice vyhodila.

A vidí v duchu tetu Rozárku skloněnou nad malovanou truhlou ve výměnku, kde měla pro něho schovanou vždy nějakou mlsku. Vidí ji otevírati přítruhlí, kde v staré bibli a Nebeklíči měla množství svatých obrázků. Půjčovala mu je k hraní za deštivých a zimních nedělních odpůldnův a slibovala mu, že budou všecky jeho, až bude někdy — panáčkem . . .

Neodolal, musil promluviti na tu starou věrnou duši.

»Vám se, tetičko, na Martinci vždycky tak líbilo, že jste se nechtěla odsud ani vdát, ani odsud odejít,« řekl maně.

»Co pak se mnou je to něco tak vobyčejnýho, já už sem patřím tak jako ty kamení u našeho kříža, to zkameněly stádo, jak jsme tomu říkaly. Ale když vy, člověk študovanej, byste se sem chtěli vrátit, i když byste se ještě dřívejc stali tím učeným světským pánem, to mně nejde na mysel. K tomu pobejvání na samotě ne-

myslím, že bylo by potřeba toliknáct škol, že nebylo by nuceným (nutným) znát latinskou a heberejskou řeč a rozumět svatýmu písmu. Slyšela jsem od vás, Josefe, nastokrát, že jste říkali profesoři těm pánům, co vás ve školách cvičili a včil jste řekli, že byste chceli se tím profesorem stát a pak zde s náma na Martincu pobejvat a vorat i pracovat v hlíně a s odpuštěním, v hnoju, těmahle rukama, ktery mohli pozdvihovat Tělo Páně v nejsvětější svátosti.« Rozárka se zajikla.

»Tetičko, vy tomu nerozumíte, jak to myslím,« pravil Josef.

»Možná, dítě; jenom tomu rozumím, že jste se chytli světa a že hodláte rodiče zarmoutit a svou dušu si vobtížit, když nedodržíte, čeho jste Pánu Bohu slíbili,« Rozárka jaksi osměleněji hovořila.

Josef odstrčil jídlo a pravil: »Nesliboval jsem posud nic, tetičko; vstoupiti do semináře není slibem vížícím. Co jsem přišel do škol, vždy jste mi říkali všichni, že budu panáčkem, nebylo by mi snad ani napadlo, že mohu být něčím jiným. Když zemřel Martin, a tatínek mne chtěl ponechat u hospodářství, tu jsem se toho bál — bál jsem se o své knihy, o své učení. — Ale nyní v samotě semináře navykl jsem si přemýšleti a domyslil jsem si, že jako tenkrát by mne byl chtěl otec obětovat tomu, aby na rodném statku zůstalo naše jméno — z pýchy, z té selské pýchy, — chce mne nyní znovu obětovat z téže pýchy, že jediného syna ponechal na kněžství.«

Rozárka se povztyčila a vztáhla tu upracovanou ruku, na níž se v šeru mozoly leskly jako kroužky ze zatmělého kovu proti mladému muži. Volným, vážným názvukem hlasu řekla: »Ne tak, dítě drahy, z pejchy Martinců neusvědčujte, není toho v každým rodě, aby byli zachovali po toliknáct let. Když vás pantáta chce doma nechat, všechny jsme mu toho rozmlouvaly, ať vám přeje lepšího živobytí a vzácnýho stavu kněžskýho. Co se podotejče toho jmena našeho rodu, zvostanou Martinci na Martincu, kdyby třeba hospodář až z cizí země byl. A že by jsme celej rod, celá přízeň na vás jako na panáčka byli pyšni, to nejní nepravá pejcha.«

»Tetičko, já vím, vy mně všecky budete přemlouvat a já —«

»Vy přijdete k rozumu. No, Josef, já jsu proti vám sprostá vosoba a s tím svým ženským a k tomu ještě děvčatským rozumem jsem nikdá moc se nedomyslila, ale na tolik se domyslím, že až zkusíte tu práci, jaká je, tak naznáte, že to už nejní pro vás, a že by vás do toho byla škoda.« Rozárka se maně usmála a vzala synovce za ruku, jejíž jemné bílé prsty leskly se v její upracované dlani jako mramorové. »Tak tuhle ta ruka se chce chopit motyky a kosy, chce vést rádlo — no proč ne. Já vím, Josef, že znáte v kolika řečích povědit, jak se motyka a kosa, rádlo a orání jmenujou — ale zacházet s tím sotva dovedete.« Rozárka se usmála tak vlídně na bratrova syna, jako vždy jindy a nečekajíc odpovědi, s krátkým: »Dej vám Pán Bůh dobrou noc,« odešla.

Josef se odstrojil a ulehnul; než nemohl usnouti. Co se mu zdálo tak lehkým a snadným, změniti svoje povolání, při bližším popatření vidělo se mu býti těžkým. Myslil, že příbuzní budou ho přemlouvati s pláčem, že otec mu vyčte náklad na studie; chování otcovo ho však zarazilo. To byl muž z lidu, tak pevný jako ze žuly, stojící svou prací, svou zbožností i rodinnou hrdostí.

Tak nějak cítil ten odlesk otcovy pýchy v sobě, cítil tu sílu svého rodu, která zde na samotě odolávala živelným bouřím. Zda odolá i on bouři ve svém nitru? Cítil se nejen synem své rodiny, těch Martinců v sebe uzavřených, ale i synem hor a řekl si, že ho ta síla ducha nezklame.

Napadla mu matčina slova, že rodiče chtějí mu něco sdělit, čeho před ním doposud zamlčovali. Mínil, že ho snad zaslíbila matka v dětství, jak zhusta se stává; než myšlénka, že po bratrově smrti ho chtěl otec vzíti ze škol, toto mínění zapudila. Ten otcův divný, vážný klid jej více zarážel, než matčino hoře, tetina prostá, rozumná slova, ne přemlouvání, ale ta jistota z nich mluvící, že nesetrvá v tom novém úmyslu, jej překvapila a maně se tázal, zda teta snad tušila, s jakou domů dojde, že měla hnedle takových řečí pohotově.

Vztáhl ruce na červené peřině před sebe.

Ano, byly běloučké, měkké, nezvyklé práci.

»Však zvyknou,« řekl si a vynořil se mu v duši obrázek z mladších let.

Přijel tehdy na prázdniny jako žák páté gymnasijní třídy. Začínaly právě žně, a bratr jeho Martin pracoval s otcem v poli. Nepřijednali sekáče, byli jisti, že budou sami hotovi. Chvílemi došel pomoci hajný, kterémuž také oni pomáhali. Teta Rozárka sekla také, zacházela s ouhrabečnicí jako s travní kosou rychle a dovedně, strniště zůstávalo po ní, jako když je břitvou zarovná. Teta Svojanová nebyla tehdy ještě na Martinci. Až po Martinově smrti rozhodla se přistěhovati.

Studentík Josef pobíhal po mezi, trhaje květiny, hleděl, jak všichni pracují, jak matka a Petrolína odebírají, spěchajíce, by stačily za třemi sekáči, bylať jařica letos dlouhého stébla. Žita na Martinci neseli, vyleželyť ho příliš sněhy v té horské výši. Cyrilka pobíhala také kolem. Obědu hospodyně nevařila, za pilné práce spokojili se mlékem, chlebem a tvarohem, až večer upraven důkladný oběd.

Matka posílala právě Cyrilku, ať doběhne dát kuřatům a kačenám, kterým se přes tu chvíli sypalo. A on, Josef, běžel se sestřičkou. Nedoběhl, bylo mu horko; usedl pod strom, pod starý kaštan, který stínil kříž na planině před Martincem, či jak říkali domácí »u zkamenělého stáda.« Tak se natáhl do stínu, až jej obešla dřímota. Usnul v slastném pocitu, že všichni musí něco pracovati, i ta malá, ještě o čtyři léta jeho mladší Cyrilka, jen on, student, že pracovati nemusí.

Tak cítil tu tehdejší náladu. Cítil, jak ho vzbudily těžké kroky. Byl to bratr, kterýž se za poledne bral popravit dobytek. Otec s matkou byli ho předešli, Martin chtěl ještě kus jařice srazit před poledním odpočinkem.

»To se ti to zahálí,« řekl k Josefovi, ale usmál se dobrotivě. Měltť jako všichni Josefa velice rád.

»Já smím, jsem student,« řekl Josef mazlivě.

»A já jsu sedlák,« řekl Martin. »No za to budu Martincem, a ty zůstaneš jenom Zalákem.«

Tak mu zní ta slova v duši, tehdy jim neporozuměl, ale dnes, dnes je cítí, cítí, že bude také Martincem. Zdali to dovede? Teta Rozárka pochybovala . . .

Temno se prostíralo v koutech sedničky, temno vnikalo jaksi oknem. Venku bylo ticho. Josef vstal a přistoupil k oknu. Zaplanulo mu do očí krvavě rudé světlo. Ach, to byla lampička rozsvícena u kříže u kamenného stáda, ač nebyl dnes pátek, aniž předvečer velikého svátku, aniž někoho z rodiny den úmrtní, v jakéž dny se tam rozsvěcovalo.

Josefovi ihned napadlo, že to světlo asi tam rozsvítila matka — a to jistě k vůli němu, za změnu jeho úmyslu . . . tak to cítil, že tato domněnka jest pravdivou, že mu až hlava se zatočila.

Bylo mu horko, dusno. Přemlouval se, že sednička nebyla snad dlouho větrána, i hodiv na sebe kus šatu, vyšel na pavláčku.

Stanul. Dýchal svěží noční vzduch plnými plicemi.

Ale to rudé světélko u kříže jako když ho volá, láká; sešel se schodů, prošel žundrem a vyšel vraty jen přivřenými na planinu, mezi balvany. Bral se ke kříži.

IV.

Zaleknul se, vidá u kříže schoulenou postavu. Bělavé rukávy, jen krátké v polotemnu na vztažených ke kříži rukou rozeznatelné, poučily ho, že modlící se zde osoba jest žena.

Myslil, že to bude matka. Než odlesk červené lampičky padající nad čelem na šedavé kučery, že vypadaly, jakoby byly zality krví, poučil jej, že tu klečí teta Maruška.

Teta, jemu vždy tak nakloněná, nebyla na něho dnešního večera mimo uvítání posud promluvila. Mysle při svém rozhodování, v těch všech pochybách na příbuzné, mínil vždy, že tato teta bude nejvíce plakati a ho zapřisáhati, aby zůstal v semináři.

Ona nepromluvila, nyní však shledal, že bude asi mluviti k němu tak, jako jistě se za něho zde modlila.

Ohledla se a poznala ho při svitu hvězd. Odlesk lampičky od kříže padal Josefovi na prsa, tak, jakoby tam měl přímo u srdce krvavou ránu.

Vdova povztyčila se u kříže, políbila nohy Kristovy a usedla na klekátko. Nyní shora jen mírným, příjemným, zarůžovatělým svitem ozařovala lampička její tvář i šedé kudrny, s nichž se byl šátek svezl na záda.

»Svědomí vám nedá spát?« otázala se.

»Svědomí?« opáčil Josef. »Ne, tetičko, moje svědomí jest klidné; pravda, rozčilení mi nedá spáti i dusno. Sednička moje nebyla asi dlouho větrána, a i ten vzduch, jenž přichází zvenčí, jest dusný.«

»Rozčilení?« opáčila zase teta. »My selští lidé se asi nerozčilujeme, nemá-li někdo z nás spánku, bývá to od starostí, od lítosti a i od zlýho svědomí, je-li si člověk vědom hříchu nebo toho, že někoho zarmoutil.«

»Vím, tetičko, že vás všecky zarmucuji, ale věřte, že by se mohlo státi, že byste byli nade mnou více zarmouceni, kdybych setrval a byl pak nešťasten,« řekl Josef měkce.

»A jak to víte, že byste byl nešťastnej? Co by vás učinilo nešťastnýho? Vyložte mně to. Však jste cvičenej a máte dar řeči, byl byste jistě jako panáček dobrým kazatelem. Povězte mně to.« Stará žena pohlížela upřeně na Josefa.

Zvyknuv šeři noční pozoroval, jak se jiskří tetiny černé oči zpod 'obočí, a jak výmluvná otázka v pohledu jejím utkvívá. Neodpověděl.

»Nu, povězte mi to! A nestůjte, sedněte zde třeba na některou tu zkamenělou vovcu,« pravila teta, ukazujíc na roztroušené balvany. »Padá na vás to světlo a od toho červenýho sklí to vypadá, jako byste byl zkrvácen, jako byste měli ránu v prsou. A věřte, že by vám bylo lepší, abyste měli sám takovou ránu v prsou, než abyste zasadili tu ránu rodičům do srdce.«

»Ale, tetičko, však nejsem první ani poslední, kdo sejde s kněžství před vysvěcením. Mnohý páter Vyklouz, jak se říká, stal se řádnějším člověkem, nežli by byl býval jako nedostatečný kněz.« Josef se opravdu posadil na balvan, na jednu z »ovec« a opřel hlavu o ruku, loket o koleno.

»Není tu jenom o to, že byste se nestal knězem, ale je tu o to, že byste se nestal taky ničím jiným. Chcete a nevíte sám co. Chcete bejt pánem tím profesorem, jak říkáte, a chcete bejt při tom sedlákem. Víte, Josef, sedlák taky musí něco rozumět. Musí znát tu hroudu, tu hlínu, říká se, že pořádnej sedlák z kousku hlíny, jak se na dřevák přilípne, pozná, z jakýho je pola. Musí umět zpytovat — no, vy byste řekli snad prej tu přírodu — my řekneme mračna a červánky, větry a časy. K sedlákovi mluví i ten žmen suchýho strniska i ten pejř i ten klas a stoklas na jeho poli, tomu vy učení páni nerozumíte, vy musíte teprvá zpytovat a to zpytujete jenom, abyste věděli, kdežto sedlák už snad od časů, kdy Adam z ráju vyhnaný se motyky chopil, rozumí si s tou hroudou, proto že dovede z ní vydobejt chleba.« Vdova hovořila volně, vážně a Josefa překvapovala znovu její podoba s otcem nyní i ve způsobu mluvy se jevící.

»Tohle všecko nám říkávali nebožtík otec, Pán Bůh jim tam odpusť. Byli písmákem a stary léta, co seděli na vejměnku na posteli, měli to suchy dření v kostech, cely pročtli. Vy jich nepamatujete, nebyl jste na světě, když umřeli, já sama byla teprv pár let vdaná. Umírali jako svatej — Bože mi odpusť, že se tak přirovnat vopovažuju. A kladli nám dětem na srdce tu lásku k ty selsky práci, k selskýmu stavu a k selsky cti. Litovali, že měli jen toho jednoho syna, pantátu, že nemohli druhýho dát na tu študiju. Dávno si v našem rodě přáli, aby byl jeden syn z Martincu knězem, slouhou Páně, ale nechtěli erbovníka strhovat z dědictva. Došlo na to přece, a že dávno tak bejt mělo, to ukázal sám osud, když oba vaši bratři umřeli, a dcera má statek podědit.« Panímáma Stojanová mluvila tak klidně, jakoby vypravovala něco Cyrilce o tom světě.«

»A proto já mám být knězem, že si toho již děd i pradědové snad přávali? Tu bych mohl také ukázat na osud, že právě ani oba moji bratři zemřeli, jsem osudem za nástupce vyvolen, že mám býti Martincem a ne jenom — Zalákem,« dodal v dojmu minulé vzpomínky.

»Právě to jest osud, že má zde vymřít to jméno Zalák, a jiný pokolení že zde snad bude šťastnější. Vyslechníte mne, Josef, nebudu vás přemlouvat, ale jenom vám něco povím o tym našem rodě, jak to tak přijde, že na tom našem dědičnym statku tak visíme. Jako tuhle já, vrátila jsem se po toliknácti letech a Rozára se radějác nevdala, aby odsud a jiny zvyky přijmout nemusela. A taky neradí jednajou Martinci od nepaměti cizí lidi do práce, jsme tak sami pro sebe, nedělalo to nikdá dobrotu, byla-li zde jenom i děvečka i čeledín

z cizejch. Je ten náš rod v bázni Boží zachovalej a nemusíme se kát snad z těžkejch, smrtelnejch hříchův, ale koleno po kolenu má dycky něco, o čem se před cizejma lidma nemluví, co se nesvěří ani zeťům, ani nevěstám, leda až taky s sebou zakusijou toho dědičnýho neštěstí.« Maruška přejela rukou čelo, jakoby chtěla zahladit vyvstalé na něm vrásky, které tak ho zbrázdily jako čelo otce Josefova.

»Tetičko!« zvolal bohoslovec udiven.

»Divíte se? Věřím. Nepovídajou se takovy věci dětem. Mně svěřili ty historie rodu našeho nebožtík otec, Pán Bůh ho tam oslav, však byli člověk spravedlivej, a já jsem tu k tomu, abych to svěřila vám. Pantáta bude vám mět sám o sobě o svým neštěstí svýho kolena rodu co povědít —« stará žena se zajikla.

»Co uslyším?« lekal se Josef.

»Špatnýho, zlýho nic; ale moc smutnýho. »Věci, ktery se nepovídajou cizím, ktery se tajijou a ktery vyvolávajou moc a moc modlení, aby se ulehčilo těm duším v očistcu, ktery snad ještě trpijou, protože, jak jest v bibli psáno, tisícové let jsou Hospodinu dnem jediným a nikdo nevyzkoumá a nevyzpytuje ubíhání a trvání dnů věčností.« Marušce svezl se šátek úplně a rozvlněné kučery dodávaly jí divné, ale tak vážné podoby, že bylo Josefovi jakoby zřel před sebou věštkyni.

»Mluvte, tetičko,« pravil. »Neusnul bych po tom, co jste mi řekla, a vy asi také byste dnes již nespala. Taková krásná noc — moje první noc opětně doma, a mluvte, ať zvím něco o tom domově, který tak miluji.«

»Jen ho mějte rád ten domov a obětujte za něj oběť svatou, až k tomu budete posvěcen! Poslyšte! V tom našem rodě je dědičny neštěstí, že z každýho kolena zajde někdo zlou, násilnou smrtí. Nechceli Martincové, aby se mluvilo o tom kdy po horách a tak radějác si nechali říkat pyšnejch a sami přiznávali, že jsou nejradějác sami pro sebe. Povídá se to tak, že prej před mnohejma lety, pokud se ještě na polích leda hákem voralo, voly do jochů zapříhali a sedlák při voráni palicu sebou nosil a hroudy rozbíjel, přišel jednou na tuhle samotu žebrák. Na Martincu se žebrák nikdá s prázdnou nepustil a nepustí, tomu hospodáři se čekala ale tu noc žena do kouta, a on dal tomu žebráku almužnu a posílal ho, ať jde pryč. Dycky se na Martincu každýmu žebrákovi, kterej sem dojde — a kterej dojde až tak daleko, nedělá to z radovánky, ale jistě z bídy, nabídlo, ať zůstane přes noc. Ten jistej žebrák ale i prosil toho pantátu, ať ho nechá přes noc, pantáta se rozzlobil a vyháněl ho, i psa po něm poslal. A žebrák šel, pustil se lesem, přišla bouřka, taková, jaká tu v horách bejvá, když se zdá, že bije hrom z oblaků do země a ze země do oblaků — Pán Bůh s náma a zly pryč. — Ten žebrák zabloudil a vrátil se dokola zpátky a tady u vrat prej ho ráno našli od toho uděšení dokonávajícího. A to prej vyslovil tu kletbu, aby taky z toho rodu někdo dycky zhynul zlou smrtí.«

Stařena se zamlčela a Josef napjatě poslouchaje, kynul jí, ať mluví dále.

V tom ozval se od lesa temný zvuk.

»Hejkali,« řekla teta. »Jak se musel ten starej žebrák poděsit, když tak okolo něj houkali a křičeli. Posuď nevěřijou některy lidi,

že jsou to sovy a majou je za strašidla. Taky se tu k vůli nim cizá čeládka bávala.«

»Povídejte dále,« vybízel Josef.

»Lekli se na Martincu, kde se tu noc narodil syn, tuze ty kletby a hleděli ju usmiřit. Před svátky vycházel sám hospodář na všecky cesty a hledal žebráky, sváděl je na Martinec a podržel stravou a noclehem na všecky dny. Na štít nechal vymalovat ten obraz svatýho Martina, pro příklad, jak ten se smiloval nad žebrákem, a tak se udrželo to jmeno na ty samotě, prvejc prej se tu jenom »na samotě« říkávalo. A ta kletba přece se začla vyplňovat. Ten samej pantáta umřel zabitej od hromu, jeho syn, co se tu smutny paměti noc narodil, jako mladej hospodář nedlouho po svatbě byl pošlapán od bejka, a syn po něm se utopil, když se dočkal po kolika dcerách dědica, ani si ho pro radosť nevychoval. Po kolik pokolení se to pamatovalo, povídalo, do svatýho písma, jak jsou zapsány narození, svatby a úmrtí se to nepsalo. Prohlíželi jste kolikrát tu starou knihu, majou ju Martinci ve vážnosti, to kování je z dobrýho stříbra, a pravy česky granáty jsou v něm vsazeny. Bejvala drahota a hlad, že lidi došky ze střechy mlátili, aby ňákýho kolikrát znovu vzklíčenýho zrníčka dobyli, ale Martinci neprodali to kování z ty knihy i když ženám a dcerám porty od šněrovaček a fěrtochů párali a prodávali. Vemte ju zasejc, Josef, do ruky tu knihu a čtite o tějch svejch prachdědách a prachstrejcích a kde dočtete, že: zemřel v Pánu ten a ten den, víte, že zemřel klidně; ale kde je zapsáno: zemřel z Božího dopuštění ten a ten den, — tak víte, že ta smrť byla zlou, že stalo se tu něco, co se nepovídá.«

Maruška umlkla a tiskla ruce přes prsa, jakoby ji mrazilo. I Josef se zachvěl jako omrazem.

Chvíli nemluvili.

Od lesa znovu se ozvalo houkání výrů.

»Tetičko, nyní mi povězte, co stalo se za vaší paměti,« pravil Josef důtklivě.

»Za mojí paměti vám povím tolik, že mýho otca bratr zakoukal se do děvčete, který pro něj nebylo, přišlo sem na Martinec z přízně, byla to vnučka otcovy sestry, zahanbila se jí dcera, a po smrti té své matky i báby byla tam v té dědině za postrkovadlo. Nesměl ju chcet tu holku ten váš prachstrejc, už skrzevá tu blízkou přízeň ne, a pak ať z přízně — přece takový dítě nikdá nic dobrýho do rodu nedonese. A tak se ty dva mlady lidi spolu utopili, tam v rybníku pod loukama. Řeklo se po lidech, že umřely na černy neštovice, byly tenkrát v dědině a o dva dni pozdějác byl pochován chasník po tom děvčeti. A ty dva dni ho měli ten ubohej jeho otec, můj děda, na vočích ve sklípku a cely dva dni se u něj modlili. A můj otec, byl mladší syn, snad by, kdyby nebylo bejvalo kolik zlejch let za sebou, ho byli přece na tu študiju vypravili, nic se neradoval, že podědí Martinec. Dyť mu třeba ještě vejrostkovi svěřil u bratrovy mrtvoly náš děda tu našu kletbu a on zvěděl, že musí s dědictvím vzít na sebe i tu dědičnou lež a lhát dál, aby nemohlo se mluvit o neštěstí jako o hanbě.« Maruška zavzlykala.

»To vám dědoušek vypravoval?« tázal se Josef, jen aby něco řekl, zdálo se mu, že má hrdlo staženo v křeči a chtěl promluvit.

»Až na smrtelný posteli,« svědčila teta, »vašemu otci pak před ženěním. A moc let přešlo, nežlivá to můj bratr řekl svy ženě. Kdy ji to svěřil, uslyšíte od rodičů samotnejch.«

»Ale za vaší paměti, v pokolení rodu našeho, s kterém vy jste vyrostla, tetičko, zda stalo se také nějaké neštěstí?« tázal se Josef dále.

»Řekla bych, ať vám to svěří váš otec, ale chudák pantáta toho bude mět dost k povědění. Stalo se, stalo. Již jsem řekla, že by si byl přál dát syna na študiju, ale nechtěl mýho bratra zkrátit na dědictvu. Byl váš otec sedmej syn naší rodiny, šest jich přišlo před ním — přišlo a odešlo — ale jak! Nebožce matce život ukrátilo těch šest synů. My dvě děvčata jsme vyrostly, jak říkaly, jako ty koťata, sotva prej o nás zvěděly. Ale ti synové! První dva byli dvojčata, přišli na svět mrtví. To byla lítosť. Dycky matka říkaly, že nemohly po kolik neděl ani oči vosušit. Třetí syn, co přišel po mně, byl mrzák, nepohledný, ruku levou měl jen pahejl od ramena, nohy obě chromý a v obličeji podoben Bůh ví komu. O toho sotva že mohli rodiče plakat, dyž umřel, bylo mu pět let a ještě nechodil. Čtvrtej byl hluchej a němej do třech let, jen jedl a pil, křičel jako zvíře — Bože mne netrestej, já jsem se ho bávala, jak byl vlastní bratr. Pátej dorostl do osmi let, pak se utopil při koupáni. Šestej byl divnej mrzák, mráz mne vobchází, dyž si vzpomenu. Měl ten zajčí pysk, ale až hrůza podívat, celou hubu jakou má polní zajc i ty zuby, snad se chudák matka zhlídly na tom zvířeti. Taky byl zlej, a ten rok co se ten bratr utopil, z rozvejry se honil po lesí, spadl se skály a zabil se. Tak jsem byla pořádem sama. Až se narodil váš tatík; byl to třetí Martin z těch sedmi synů a ten nám vostal. A po něm za čtyři léta přišla Rozára.« Stařena umlkla.

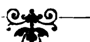
»A dále, tetičko?« Bohoslovec naklonil se k tetě.

»Co dále, to vám povijou vaši rodiče. Včil si jdíte lehnout, Josef, šak jste ujítej. To jsem vám chcela povědít. Budou toho mět dost k povídání. Včil víte, jakej je náš rod, co nás táhne ze světa na Martinec zpátky. Je to neštěstí a někdy taky hřích, tak jako u toho mýho strejca. Každej hřích bejvá trestán a v našem rodě jsou ty Boží tresty hrozny. Proto tím víc důvěřujeme v Pána Boha a jeho milosť, proto jsme nejradějác sami pro sebe a proto jsme se všichni těšili, že jeden z našeho rodu bude stát u oltáře Božího a prositi za nás tím mocným slovem modlitby.«

Vdova pozvedla se opět na klekátku a poklekla sepjavši ruce. Sklonila hlavu a červená záře od lampičky rozlévala se jí nyní po celém temeni, nikoliv více jako rána krvavá, ale jako svatozáře.

Tak aspoň připadalo to Josefovi.

Povstal a mimoděk sepjal ruce. (Pokračování.)

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal Filip Jan Konečný.

(Pokračování.)

ak zle že na světě není, nenamítej. Hrabě Tolstoj zná zajisté velmi dobře moderní svět (a konečně já i ty a mnozí jiní máme také oči), a vyznává to ve své »Zpovědi« neustále, téměř k omrzení. Není-li ti dosti na Tolstého zprávě o spisovatelích, slyš ho, když (na straně 163. českého překladu) znova praví, že moderní věda a *filosofie o smyslu života* lidského »ničeho nepopírá (?), nýbrž jen odpovídá, *že otázky této nemůže řešiti,* že pro ni řešení zůstává neurčitým.« A čti dále, abys poznal, kterak Tolstoj nitru svému ulevuje, když o moderní vědě a o žádoucí své víře rozumuje: »Pochopiv tuto věc — že totiž moderní věda a filosofie nemají odpovědi na otázku o smyslu života — pochopil jsem, že nebylo možno hledati v rozumném (?) vědění odpovědi k mé otázce, a že odpověď, kterou dává rozumné (?) vědění, toliko ukazuje na to, že odpověď mohu dostati jen tehdy, když dám otázku jinak; [1]) jen tehdy, když do úsudku bude položena otázka o poměru konečného k nekonečnému. Pochopil jsem i to, že, jakkoliv odpovědi, jež dává víra, jsou nerozumné a nestvůrné (!!), mají tu přednosť — bezpochyby proto, že jsou nerozumny a nestvůrny! — že uvádějí do každé odpovědi poměr konečného k nekonečnému, bez kterého nemůže býti odpovědi.« (Ačkoli nepřipouštím Tolstému, že *v každé* odpovědi víry jest hlas o poměru konečného k nekonečnému, přece mne těší, že uznává *odpověď* víry; podivuji se jen, že Tolstoj nepotřebuje ve slovech svých *chvály*, kterou vzdává *rozumnosti* víry, když si všude víra tak dobře vede a vědu i filosofii svými nestvůrnými« odpověďmi zastiňuje!)

Nyní přistupuje hrabě Tolstoj k tomu, aby nám ukázku dal z nerozumných a nestvůrných odpovědí víry. Vykládáť: »Jakkoli bych dal otázku: jak mám žíti, — jest odpověď: podle zákona Božího. Co vyjde ze skutečnosti mého života? — Věčné muky nebo věčná blaženosť. Jaký jest smysl, jenž se neničí smrtí? — Spojení s nekonečným bohem, rájem.«

Tyto odpovědi, jež víra skýtá, přivedly prý Tolstého k poznání a přesvědčení, že veškeré žijící lidstvo má ještě jiné jakési vědění »nerozumné« — *víru, která dává možnost žíti.* Nestojí ti zde, čtenáři, rozum? Věda nemá odpovědi o smyslu života a káže Tolstému se zastřeliti; víra mu odpověď dává a s ní i možnosť žíti, on však pořád víru tupí a vědu rozumností obestírá! Mám zase opakovati větu: »Koho Bůh trestá, raní ho slepotou«? Jak konečně vyhlíží vyhlašovaná Tolstého »věda«, která na všechny strany do světa hlásá »rozumný, rozumná, rozumné«, jak »věda« ta vyhlíží, uvidíme,

[1]) Myslíme, že toho není třeba, jelikož otázka Tolstého: »Jaký jest smysl lidského života?« jest velmi dobře a jasně položena.

až z jejích *neznalostí* ukázky předvedeme o jednotlivých pravdách víry, která se vyhlašuje nerozumnou a nestvůrnou. Zatím jen podotýkáme, že rozum skrčil se ve »vědeckých« názorech těch na minimum a jeho nestvůry rozličné vzrostly na maximum. Důkaz, jak slíbeno, podáme, až »vědecké« názory ty z Tolstého knih předvedeme. Zde jen na to upozorňujeme, že »víra«, která dala odpověď Tolstému na otázku o smyslu lidského života, nikterak není tím, co my katolíci ve víře máme, totiž něčím božským, nám do duše vlitým, za tou příčinou, abychom v sobě *sílu* měli vše za pravdu míti, co Bůh zjevil, — nikterak není (»víra« Tolstého) neomylným *učením* nám k věření předloženým, ale že jest čímsi »mlhavým a kmitavým, zcela neurčitým a nejistým«. Slyšme, jak se autor táže: »Co jest víra tato?« A odpovídá: »I porozuměl jsem, že víra není pouze objevením věcí neviditelných[1]) atd., že není zjevením (toto jest jen opsáním jednoho z příznaků víry), že není poměrem člověka k bohu (třeba vymeziti víru a potom boha, ale nikoli bohem vymezovati víru), že není pouze potahováním toho, co řekli člověku — jak nejčastěji se rozumí víře — víra jest známosť smyslu života lidského, následkem které člověk neničí sebe, nýbrž žije. Víra jest síla života. Jestliže člověk žije, tedy jistě v něco věří. Kdyby nevěřil, že jest třeba pro něco žíti, tedy by nežil. Nevidí-li a nepochopuje-li zdánlivé nekonečnosti, věří v toto konečné; pochopuje-li zdánlivosť konečného, nucen jest věřiti v nekonečné. Bez víry nelze žíti.« Tak vyhlíží fotografie »víry« Tolstého! Co jest v ní určitého a jasného? Zase jakési »cosi«, které na nás pozemčany »odkudsi« se dívá, nám »jakousi« možnosť života dává a tím naší záchranou se stává. Kdo však z nás, kteří jsme si neschovali rozum pod čepici, kdo se z nás spokojí tak neúplným, nejasným a prázdným výkladem víry? To že utišuje žízeň našeho ducha po poznání pravdy o smyslu a možnosti života? *S touto* věrou Tolstého nemůže se skutečně rozum lidský spokojiti, *tuto* víru musí rozum lidský nerozumnou zváti, a nemá-li jiné záchrany, sám nad sebou a nad nešťastným člověčenstvem zoufati. Na štěstí není tak zle. Víra, která nás doprovází na cestách života, jest *jasné světlo, vycházející ze vševědoucnosti Boží* a ozařující všecky stezky otázek všech, tedy i těch, v nichž věda mlčí a rady si neví. Věroučné mlhavo a nejasno nás nezachrání a důkladně nepoučí o smyslu života lidského; jen jasno a určito, které ze všech konců víry naší šlehati musí, jen *takové* jasno věrecké pomůže nám!

Když Tolstoj přesvědčil se o nutnosti víry, jal se studovati — vypráví to sám, — i buddhismus i mohamedanismus a hlavně křesťanství dle knih i dle lidí, kteří a které hlásali učení ta. Každou víru byl náš autor ochoten přijati, nebude-li víra ta na něm žádati »přímého popírání rozumu«. To jest zajisté veliká oběť na rozumu lidském, ale zdaž také potřebná a člověku v pravdě užitečná? Sotva! Hrabě Tolstoj nedocházel, — abychom hned příkladem odpověděli, — *uspokojení* ve své rozkušené duši, ačkoli vyptával se pravoslavných bohoslovců, řeholníků, starcův i nových křesťanův, a nejen že nedocházel uspokojení své mysli, ale spíše naopak, »čím podrobněji vykládali mně své věroučení, tím jasněji jsem viděl jejich zablouzení

[1]) Však my katolíci a vůbec křesťané *toho* netvrdíme *výlučně*.

i *ztrátu té naděje své,* že najdu v jejich víře vysvětlení smyslu života.«

Proti tomu zdá se býti, co Tolstoj praví dále, vykládaje, co ho zdržovalo od víry těchto lidí. Dle předchozího soudil by čtenář, že hlavní příčinou zdržování toho bylo »nerozumné a nestvůrné« u víře; ale není tomu tak, jelikož Tolstoj tvrdí: »Že ve výkladu svého věroučení přiměšovali ku křesťanským pravdám, které vždy mně byly blízkými, ještě mnoho nepotřebných a nerozumných věcí — *to neodpudilo mne*; nýbrž mne odpudilo to, že *život těchto lidí byl týž jako můj,* s tím toliko rozdílem, že nesouhlasil s těmi zásadami, které vykládali ve svém věroučení. Jasně jsem prohlédal, že klamou sebe a že nemají taktéž jako já jiného smyslu života než ten, aby žili, dokud se žije, a brali všechno, co může vzíti ruka.« Z celého dlouhého a rozvláčného povídání Tolstého vysvítá konečně asi tolik: Slavnému spisovateli *nešlo o theoretický problém víry* čili věroučení — na tom poli si se svou vědou a filosofií docela zoufal, — ale hlavně *o praktickou* stránku víry, a to tak, aby mu víra ta pomáhala *zde na zemi* žíti; o životě posmrtném a o tom, co *bude* na onom světě, nedočítáme se dosud ve »Zpovědi« ničeho. Tolstoj vyjadřuje to slovy: »Žádné *úvahy* nemohly mne přesvědčiti o pravdivosti jejich víry. Jen takové *skutky,* které by dokazovaly, že mají smysl života takový, při kterém hrozná mně chudoba, nemoc, smrt by nebyla jim hroznou, byly by mne mohly přesvědčiti.« Těchto skutků nemohl však slavný romanopisec nikde nalézti ve třídách lidí jemu blízkých a náboženství pravoslavné úředně vyznávajících: bohoslovci, spisovatelé, učenci i klášterníci neměli této signatury. To vedlo pana hraběte k tomu, že se obrátil a hledal poučení u mužíků, rozkolníkův a lidí chudičkých. A skutečně vzešlo prý mu *mezi nimi* světlo, ačkoli mnoho našel ve víře jejich odporných a nerozumných pověr; pověry ty byly však »tou měrou *svázány s jejich životem,* že nebylo možno sobě představiti jejich života bez těchto pověr, — ony byly nezbytnou podmínkou tohoto života. Všechen život věřících z našeho kruhu byl v odporu s jejich věrou, ale všechen život lidí věřících a pracujících byl potvrzením toho smyslu života, který dávala známosť víry. I jal jsem se zkoumati život a věření těchto lidí, a čím více jsem zkoumal, tím více jsem se přesvědčoval, *že oni mají pravou víru*, a že ona jediná dává jim smysl a možnosť života . . . I oblíbil jsem si tyto lidi. Čím více jsem vnikal v jejich život, v život živých lidí a v život zemřelých lidí, o kterých jsem čítal a slýchal, tím více jsem je miloval, a tím snáze mně samému připadalo žíti. *Žil jsem tak asi dvě léta, a se mnou udál se převrat, který dávno se připravoval ve mně* a jehož zárodky byly vždy ve mně.[3]) Se mnou se událo to, že život našeho kruhu — bohatých a učených — nejen se mně zprotivil, nýbrž že pozbyl všeho smyslu. Všechny naše skutky, úsudky, vědy, umění — všechno to vystoupilo přede mnou v novém významu. Srozuměl jsem, že všecko to jest pouhé mazlení, že nelze v tom hledati smyslu. Život pak všeho pracujícího lidu, všeho člověčenstva tvořícího život, vystoupil přede mnou ve svém

---

[3]) Dle tohoto doznání pravdu má *Rod,* když béře Tolstého v ochranu proti těm, kteří mu vytýkali jakýsi násilný převrat života. Rod tvrdí, že život Tolstého vyvíjel se logicky — a Tolstoj přiznávaje se k »zárodkům«, potvrzuje to.

pravém významu. Srozuměl jsem, že to je život sám, a že smysl přičítaný tomuto životu je pravda, a přijal jsem jej.«

Vzpomínáme zde *sv. Augustina,* jehož obrácení na víru křesťanskou a zavržení pohanského života stalo se za příznaků ne úplně nepodobných »obrácení« Tolstého. Život plný požitku, slávy a kariery otevíral se mladému Hipponskému veleduchu, a nezkrocená jeho síla životní vrhala se sem i tam, aby nabírala z kalíšků otravných. Konečně zprotivilo se vše to světačení velikému geniovi, a on, přemýšleje o všem tom, táže se zděšeně a bolestně svého přítele: »Quid hoc est? Surgunt indocti et coelum rapiunt; nos autem barbati *volutamur in carne et sanguine!* Neučení na sebe nebe strhují a andělsky žijí; my pak učenci a vzdělanci povalujeme se v žádostivostech tělesných?! — Je z toho viděti, že *přirozenou* pohnutkou obrátiti se k novému životu byl odedávna všem velikým duchům *znechucený život* smyslný, v němž náruživosti dovedly je sice rozdrážditi a tělesně unaviti, ale ne ducha a srdce jejich konečně upokojiti, povznésti a polepšiti. Mezi sv. Augustinem a hrabětem Tolstým jest a zůstane i v tom »obrácení« ovšem veliký rozdíl, pokud máme na zřeteli právě často jmenovanou »víru«, na jejímž theoretickém učení Tolstému tak málo záleží, kdežto Augustinovi vším bylo (i také *vodítkem života!*), ale přece vykazuje v »obrácení« tom stejnou jaksi *podobu* přirozená pohnutka obratu v životě jejich a bude ji vykazovati i dále, poněvadž zakládá se na přirozenosti lidské, jež v sobě cítí snahu nejen po náruživostech, ale i po dobrém a vznešeném.

Působil-li na Tolstého prostý a upřímný život mužíků, jak by byl na něho působil život našich katolických *světců?* Tolstému jest známkou pravé víry »nebáti se chudoby«. *Sv. František Assisský* své jmění rozdal, chudobným se stal a z almužny své chudé poděloval. Tolstému je známkou pravé víry »nebáti se nemoci« a »hrozné smrti«. *Sv. Jan z Boha* učinil životní úlohou sobě a svým řeholním spolubratřím obětovati zdravý život nemocným a umírajícím spolubližním! Tolstému je známkou pravé víry »nebáti se útrap«. *Sv. Dominik* opustiv hraběcí komnaty, rozdav majetek, chtěl jíti za otroka mezi mohamedány, aby osvobodil ze zajetí syna jedné vdovy. Šestnáct let pracoval tento apoštol mezi Albigenskými, a když se ho kdysi tázali, co by dělal, kdyby ho odpůrcové jeho zajali, odpověděl: »Prosil bych, aby mne pomalu umučili, když by mne již umučiti chtěli!« Jindy se ho tázali, kam raději jde, zda do města, v němž ho slavně a jako světce vítají, či do osady, v níž mu posměch a zneuznání vstříc všickni přinášejí? Světec odpověděl: »Ne do slávy, ale do opovržení! A co by asi řekl Tolstoj, kdyby viděl věřiti nejen mužíky pověrčivé a nevzdělané, nýbrž i boháče a muže veleučené spravovati život svůj věrou v Boha? Pomysleme si, že by měl náš romanopisec před sebou genialního světce, mudrce a theologa, Tomáše z Akvína atd. Co by pak mluvil snaživý Rus? O kráse a vznešenosti života *nadpřirozeného* zde ani nemluvíme, poněvadž bychom se s Tolstým o něm nedomluvili, ač život nadpřirozený jest *korunou* života lidského.

Hlavní tedy snahou Tolstého jest a bylo: »chci žíti dle pravého smyslu života lidského.« V čem však záleží pravosť a smysl života našeho? Již pohan *Aristoteles* k tomu ukázal, když tvrdil, že nežije

jako člověk důstojně, kdo se nad smyslný tento svět až k prvé všech věcí příčině nepovznese. Byla schopna takového povznesení nově nabytá víra Tolstého? Nevzdělanost, hrubost a pověrčivost byly jejími ostrými příznaky, to výslovně přiznal šťastný její majetník. Po té ovšem nesmíme se pokusiti o důkaz, jelikož nevzdělanost a pověrčivost jsou jistě špatnými a neschopnými člověka »povznésti«. Nás proto tím více překvapuje, že nespokojenému romanopisci byly dosti dobrými a účinnými, smíme-li slov těch o něm užiti. Víra, kterou našel u mužíkův, a která mu umožnila žíti, vyžadovala ostatně od něho mnoho, snad více, než by byla žádala víra osvícená, pravá, vší pověrčivosti a hrubosti prostá. Kdo se o tom chceš přesvědčiti, slyš ho, když líčí děsný boj zarmoucené své duše, hledající kotvu života — Boha, slyš ho, můžeš-li bez pohnutí a uznání! »Během celého tohoto roku,« — tak vypráví, — »kdy jsem téměř každou chvíli se tázal sama sebe: nemám-li skončiti smyčkou nebo kulí? — po všechnu tu dobu, zároveň s těmi postupy myšlenek a pozorování, o kterých jsem mluvil, srdce mé se trápilo trapným citem. Cit tento nemohu nazvati jinak než *hledáním boha*. Pravím, že toto hledání boha bylo nikoli úvahou, nýbrž citem, protože toto hledání nevyplývalo z mého postupu myšlenek, — ba, ono jim přímo odporovalo, — nýbrž vyplývalo ze srdce. To byl cit bázně, osiřelosti, osamocení uprostřed všeho cizího a naděje na »cizí« pomoc. Nehledě na to, že jsem byl úplně přesvědčen o nemožnosti dokázati jsoucnost boží — Kant mi dokázal, a já jsem úplně ho pochopil, že dokázati toho nelze, — přece jsem hledal boha, doufal jsem, že ho najdu, a obracel jsem se podle starého zvyku s prosbou k tomu, co jsem hledal a nenacházel. Brzo jsem si opakoval v mysli důvody Kantovy a Schoppenhauerovy o nemožnosti dokázati jsoucnost boží, brzo jsem začínal zkoušeti správnost těchto důvodův a vyvraceti je. Příčina, pravil jsem sám sobě, není taková kategorie myšlení jako prostor a čas. A jestliže já jsem, tedy jest toho příčina a příčina příčin. A tato příčina jest, co nazývají bohem. I zastavoval jsem se u této myšlenky — (ovšem, vždyť je zcela správna, ať si povídá Kant a jeho kategorie cokoli jiného!) — a snažil jsem se ze všech sil poznati přítomnost[4]) této myšlenky. A jakmile jen jsem seznával, že *jest* síla, v jejíž moci se nacházím, hned jsem cítil možnost života. Ale, tázal jsem se sama sebe: *Co* jest tato příčina, tato síla? Jak mám mysliti o ní, jak se mám chovati k tomu, co nazývám bohem? A jen známé mi odpovědi připadaly mi na mysl: »On jest tvůrce, opatrovník.« Odpovědi tyto mne neuspokojovaly (Proč?), a cítil jsem, že hyne ve mně to, čeho jest mně potřeba k životu. (Nevíme věru, *proč?*) Připadala na mne hrůza, i jal jsem se modliti k tomu, jehož jsem hledal, aby pomohl mně. A čím více jsem se modlil, tím více jsem seznával, že on mne nevyslyší (Protože nešel hned na zavolání?), že není nikoho takového (Toť věru špatný důkaz!), k němuž by možno bylo se obraceti. A se zoufalostí v srdci nad tím, že není a není boha,[5]) pravil jsem: »Pane, smiluj se, za-

[4]) To snad nebylo potřebí. Nejedná se především o přítomnosti Boží, nýbrž o *jsoucnosti* Boží. *Je-li* Bůh, *je* zajisté *kdesi;* a je-li pravý *Bůh,* je zajisté všude, tedy i zde i tam i onde, přítomnost jeho jest nutna.

[5]) Vždyť až dosud nepodal auktor ani jedinkého důkazečku o nejsoucnosti Boží, mimo urážku a nelogický závěr: Poněvadž mne Bůh nevyslyšel, když jsem

chraň mne! Pane, pouč mne, bože můj!« Avšak nikdo si mne nevšímal, a já jsem cítil, že život můj se zastavuje. Avšak opět a opět s různých stran docházel jsem téhož uznání, že bez všelikého původu, příčiny a smyslu jsem nemohl přijíti na svět, že nemohu býti nějakým ptáčetem vypadlým z hnízda, jakým jsem se cítil . . . Nemohu zatajiti sobě, že s láskou zrodil mne kdosi. Kdo pak je tento »kdosi«? — Opět bůh. On zná a vidí moje hledání, mou zoufalosť, můj boj. »On *jest*,« pravil jsem sám sobě. A sotva jsem na okamžik uznal tuto věc, hned se život ve mné probouzel, a já jsem cítil i radosť i možnosť života. Ale opět od uznání jsoucnosti boha přecházel jsem k vyhledávání poměru k němu, a opět se mně představoval tento bůh, náš tvůrce ve třech osobách, jenž poslal Syna vykupitele. A opět tento bůh oddělený od světa, ode mne, jako ledová kra (Proč? I *k tomu* vede pantheistický racionalismus?) tál, tál před mýma očima, a opět ničeho nezůstávalo, a opět vysýchal pramen života, připadala na mne zoufalosť, a já jsem cítil, že mně nezbývá ničeho než usmrtiti se. A což bylo nejhoršího, cítil jsem, že ani toho nemohu učiniti. Ne dvakrát, ne třikrát, ale desetkrát, stokrát upadal jsem do téhož stavu brzo radosti a naděje, brzo zase zoufalosti a seznání, že nemohu žíti.«

Myslíme, že z tohoto živého a obšírného líčení Tolstého vyzírá stará pravda *sv. Jana z Damašku* pravícího, že tušení o Bohu a jeho jsoucnu jest do srdce lidského vštípeno — notitia existentiae Dei est cordibus nostris *implantata, inseminata* — a že, ač jen tušení o jsoucnu Božím v duši lidské máme, přece tak mocným jest, že se ho nikterak na dobro zbaviti nemůžeme, abychom se své přirozenosti nezbavili. Toto tušení jsoucnosti Boží, nám vrozené a *vštípené,* není již samo v sobě *vědeckým* důkazem, ale skýtá velmi silný *základ* k vědeckému psychologickému důkazu o jsoucnosti Boží; k důkazu, jejž si třeba učiniti a na vědeckou míru uvésti, což dnes, po tolikerých *předchozích* výtečných pracích věru není těžko. Můžeme důkaz ten podati asi tak: Cokoli jest nerozlučně spojeno s přirozeností lidskou a do ní jako zárodek živoucí (k životu se hlásící) vloženo, nemůže býti nepravdivo a neskutečno, není-li i sama přirozenosť lidská nepravdivá a neskutečná. Kdo však může pochybovati o pravdě a skutečnosti přirozenosti lidské? Jen ten, kdo by člověkem na dále býti nechtěl.

Kdo tedy může pochybovati i o pravdě a skutečnosti vštípeného tušení lidského o jsoucnosti Boží? Dokazuje-li vštípená touha »*věděti*« a nové věci *poznávati*« skutečnosť a opravdivosť rozumu, čili že rozum *jest,* proč nemá dokazovati vštípená a stálá touha po Bohu, že také *Bůh jest?* Odkud také vzalo se ve *všech* lidech a po *všechny* věky a *všude* nezdolné toto tušení o svrchovaném Bohu? Co domněnek všelijakých již padlo a bylo otřeseno za dobu několika století; které však století setřelo a povalilo v duši lidské touhu a tušení o tom, že *Bůh jest?* A *jaké* činěny v té věci útoky, jaké úsměšky, jaká hanobení od osvícenců a filosofů! Kdyby pravda — že Bůh jest — nebyla bytnou částí lidské přirozenosti, byla by již dávno tatam, byla by zničena. Kamenné a kovové pomníky zničil čas; tušení a přiroze-

---

k němu volal, není Boha. — Mnoho je zde na světě pánů nechtějících slyšeti ubožákův a provinilcův. Nebyl druhdy i Tolstoj mezi nimi?

ného přesvědčení lidstva o jsoucnu Božím podnes nezničil v duši lidské ani čas, ani věda, ani posměch, ani pronásledování. Je pravda, že zub času a vychvalovaná »věda«, jakož i badání zatemnily srdcím lidským vštípenou víru v Boha, ale jen tehdy a tam ji zatemnily, kdy a kde popletl a pokazil se zdravý rozum lidský a kde zfalšována přirozenosť lidská! Jakmile setřásli lidé se sebe tento nanesený štěrk bludů, zase v nich vždy živě vzplála a plane přirozená touha a přesvědčení o jsoucnosti Boží, a všecky vědy i nadávky ukazují se nedostatečnými, aby utlumily přesvědčení to. Trvá-li však jen *pravda* ve všech proměnách, záhadách, svízelích a převratech lidského života, musí také i tušení a vštípené nám přesvědčení o jsoucnosti Boží jen proto trvati, že *pravda* jest jeho zdrojem, udržovatelem a cílem. Kdo popírá objektivní pravdu tohoto lidského tušení a přirozeného přesvědčení, nikterak nevysvětlí, *odkud* vzalo se v lidské přirozenosti tušení tak pevné a mocné, že všechny věky, všecky zbraně a vychvalované vědy nemohou jím otřásti a ho tak zasypati štěrkem pochybností a netečnosti, aby znova nevzplálo a v duši lidské nezahořelo? Či snad šálí se lidstvo a falšuje svou přirozenosť? Kdyby na chvilku přesvědčení to bylo, aneb kdyby jen někteří tak tušili (kněží etc.), snad bys mohl říci; ale, kterak vyložiti, že *všickni, všudy* a *vždycky*? Jmenuj mi na světě jedinou *lež,* kterou by byli všickni lidé, všude a vždycky drželi! Není a nebylo žádné. Proč tedy všickni, vždy a všudy byli a jsou jisti jsoucností Boží? Lidé umírají a s nimi *osobní* názory jejich; proč pak v lidstvu nevymírá vštípené tušení a přirozené přesvědčení o jsoucnosti Boží? Poněvadž vštípené tušení to *není osobním* čili *subjektivním* majetkem lidstva, nýbrž pravdou od něho nezávislou a samostatnou, tedy *objektivní* čili *předmětnou.* Uvaž dále i to! Nechce se člověk aspoň mnohý a mnohdy zbaviti myšlenky sobě vrozené o jsoucnosti Boží? Nepracuje proti ní vším možným i delší čas svého života? A zbavuje se jí nadobro? A jest *tím* (zbavením nebo lépe: zapomenutím) šťasten a spokojen ve své duši? Či cítí její stálý protest a výčitky? Tolstoj pověděl nám to za ostatní podobné bojovníky, když mluvil o zastřelení a oběšení. Divíme se, že, ač bylo v jeho duši vštípené tušení o jsoucnosti Boží tak mocným, nehleděl si učiniti *řádný* důkaz k němu, nebo — abychom mu větou touto neublížili — nedovedl si sestrojiti důkazu řádnějšího, než byly důkazy a zvláště námitky, které podává. Filosofie a věda jeho — ač se jich pořád dovolává — věru věnec slávy a vítězství si z boje toho neodnesly. Od začátku až do konce bojuje v Tolstém za tuto prvou pravdu — jest nad námi Bůh — cit a přirozené tušení. Věda a filosofie Tolstého je však ve službách odporné neznalosti a spletenosti, čímž stojí také i *proti* veliké a (na cit a mocnou přirozenosť) bohaté duši jeho. Nebýti této zvláště mocné přirozenosti — nebyl by Tolstoj ani tam, kde je se svou nejasnou reformou a činností náboženskou, ano, on by *vůbec* nebyl, kdyby se byl své vražedné vědě a filosofii i na dále svěřil.

Vysvítá však i z velikolepého líčení Tolstého, že člověk, jakmile ujasní si neb aspoň vycítí, že *jest nad ním Bůh,* ihned se táže, jaký »poměr« jest mezi ním a Bohem, čili: ihned zkoumá sebe i Boha, ihned své povinnosti cítí a moci Boží se koří. To jest však podkladem *náboženství.* Nikdo rozumný a důsledný nemůže se vyhnouti této zpytbě, nechce-li násilně potlačovati hnutí srdce a hlavy své: Kdo

zpronevěřil se sám sobě, může se zpronevěřiti Bohu a zamítnouti poměr, který mezi sebou a Bohem cítí, tuší a poznává. Je tedy příčinou atheismu lidského a zamítání náboženství zpronevěra proti povinnosti lidské, zpronevěra proti rozumu, vůli a důslednosti. Atheismus měl a má vždy spíše kořeny v nestálé a nedokonalé *vůli* lidské než v rozumu, vědecké důslednosti a *v pravé lidské přirozenosti*.

Kterak představiti a vyložiti si poměr svůj k Bohu (náboženství)? Toť ovšem náležitost velice vážná a za nynějších poměrů nám pouhým lidem — beze zvláštní pomoci — věru obtížnější a nemožnější, než bývala druhdy. Nevěrecká a bezbožecká moderní věda, výchova i způsob života stěžují úlohu tu nesmírně, a přece *musí* býti provedena. Jak se daří v práci té modernímu člověku, ukazuje hrabě Tolstoj sám na sobě ve spise: »V čem je má víra?« a *zde* při svém přemýšlení v lese, z kteréhož přemýšlení vybíráme námitku, jež se Tolstému postavila v ústrety hned při otázce o jsoucnosti Boží, tedy při otázce kardinální, bez níž o nějakém »poměru« mezi Bohem a člověkem čili o náboženství nemůže býti řeči. Slyšme to »přemýšlení«, abychom viděli, že i slavní mužové mívají někdy ve velikých věcech malé myšlenky! »Dobrá, není žádného Boha« — tak namlouval sám sobě proti sobě a proti přirozenému svému tušení a přesvědčení hrabě Tolstoj — není takového boha, jenž by byl nikoli mou představou, nýbrž skutečností takovou, jakou je můj život — není takového. A nic, nijaké zázraky nemohou dokázati takového boha, protože *zázraky* budou mou *představou,* ba ještě nerozumnou.« Čtenář vidí, že věda i filosofie Tolstého vytvořivši v tmavém lese po tichém a klidném přemýšlení *tento* důvod proti jsoucnu Božímu, je velmi bledá a slabá. Oč jednalo se? O to, aby se dokázalo, že Boha není. A jak to provedla »věda«? Místo aby podala *předchozí* důkaz a *pak* soudila »*tedy* (na základě provedeného důkazu) není Boha, nechala důkaz býti důkazem, a vložila čili vpašovala do důsledku »*není* Boha«!

A Tolstoj se *takové* vědě klaněl, takovou filosofií lámal si hlavu, pro takovou vědu a filosofii chtěl se oběsiti! Přečti si, laskavý čtenáři, ještě jednou »důkaz« o nejsoucnosti Boží a poznáš, že zde spáchal a přehlížel Tolstoj chyby, kterých školák spáchati nesmí, aby nedostal na vysvědčení nedostatečně z logiky. Jako zde, tak počínal si Tolstoj dále, když pravil, že prý nic nedokáže jsoucnosti Boží, nic — »ani zázraky«. My bychom ovšem k tomu »nic« udělali notný otazník a vykřičník volajíce: Celé tvorstvo, jeho i náš původ a cíl, souměrnosť *dokazují* jsoucně tvůrce na nejvýše intelligentního, věčného a všemohoucího; ale když náš milý hrabě volá tak sebevědomě, necháme ho volati a tážeme se ustrnulého čtenáře, pamatujícího slov hraběcích, že prý i zázraky nemohou dokázati jsoucnosti Boží, tážeme se milého čtenáře, co říká Tolstému dokazujícímu toho slovy, »protože zázraky budou mou *představou,* ba ještě nerozumnou.« To že jest »zázrak?« Lidská *představa,* zvláště je-li nerozumna, nedokáže ovšem jsoucnosti Boží (jelikož »nerozumná« představa *nedokáže vůbec nic*) — ale to, z čeho dlužno představy odvozovati — tedy veškerý svět se svými změnami, stálými zákony, s životem i smrtí, — ale to jistě dokazuje, že »kdosi kdesi« jest, z jehož moci vše pošlo a jest zachováváno. Dovedu-li z knih Tolstého poznati jeho talent a hloubku duše i citu; dovedu-li z jeho líčení poznati radosť i žalosť, spokojenosť i nudu, a tím i do jisté míry Tolstého jako člověka a spisovatele, tedy nejen

jeho jsoucnosť, nýbrž i povahu, proč bych z knihy přírody a jejích velikolepých kapitol nedovedl poznati Tvůrce aspoň potud, abych věděl, že *skutečně existuje* čili *jest? Či jest snazším rozumu a oku lidskému spatřiti menšího a přehlednouti většího?* Odpovídaje pak přímo »zázrakům« Tolstého, připomínám slov, která kdysi byla proslovena: Nikdo by nevěřil tak úžasně v jsoucnosť Boží jako ten, jenž upíraje zázrak, najednou by zázrak před sebou viděl! *Aristoteles* a *Plato* poznali jsoucnosť Boží rozumem svým bez zázraků, a po nich mohou to dovésti také jiní, jen kdyby *správně* mysliti dovedli a své přirozenosti (sobě samým) věřiti chtěli! Do omrzení a abych nezvratně dokázal, že »věda i filosofie« Tolstého byly »sestry klepny«, jimž chybí nejobyčejnější požadavek, který máme k vědě a k filosofii, promluvím o tom, kterak Tolstoj rozumoval dále o jsoucnosti Boží po uvedeném »důkaze«. (Pokračování.)

Zvukové malůvky v národní písni.

Z lidové dílny písňové.

Napsal Alois Hlavinka.

(Pokračování.)

II. Malůvky přírody.

Onomatopoická malůvka zvuku přírodního jest v *řeči* byť ne jedinou, přece důležitou činitelkou. I řeč má své zvukové malůvky. Jsou to ozvěny přírody. Jest-li přírodní zvuk jasný, plný, jednotný, i malůvka jeho ve zvučce bývá jasná a jednotná. Takové zvuky dávají duchu nejpříhodnější látku a příčinu k označení předmětu. Jsou velmi snadno pochopitelny. [1]) Těmito prvky řeči mohou se lidé zcela různého jazyka z nouze jakž takž dorozuměti.

Tyto zvučky jsou nejsnáze a nejplněji provedené malůvky zvuků přírodních, poněvadž jejich original jest přírodou v plné platnosti dán.

Ale jsou zvuky přírodní, které nemají té jasnosti, plnosti a jednoty, že by je člověk mohl určitě a jasně vystihnouti. Někdy ani nemá ve svém mluvčím ústrojí dosti přiměrných zvuků tomu, co by rád ze přírody napodobil. Pročež ani malůvky nebývají tak plně provedeny, nýbrž jen jako v obrysu, nástinu, symbolu, silhouetě, podobizně podle větší nebo menší podobnosti.

Ale za to jsou se strany člověka umělejší. Člověk je ze přírody vnímá a teprve po svém upravuje. Obrazivostí a rozumem vybírá z přírodního zvuku nejnápadnější znak a vyhledává ze svých mluvicích prostředků nejvýraznější zvučku. Ovšem tu nikdy nebývá na-

---

[1]) V. A. Hlavinka, »*Řeč — národní obrazárna*« v »Obzoru«, Brno 1885. str. 133 nn.

prosté přiměrnosti a shody, jelikož tu přechází přirozený zvuk ve článkovaný, někdy dokonce neústrojný v ústrojný.

Když ve přírodě nebývá někdy přesné určitosti, tím méně jí bývá v její mluvené malůvce. Dopadne-li částečka vody, záleží na tom, jakou resonanci najde,[2]) a odtud i jméno. Slovan v tom slyší kap, (kvap, krap, krop, krup), Říman gut nebo stil, Řek stal, národové germanští trop, drop a jiní jiné. Zde se již nepronáší zvuk přírodní v plné platnosti, nýbrž jen po částečné podobě, tedy hláskou a slovem, které působí dojem více nebo méně podobný zvuku přírodnímu.

Jest to sice ještě zvukoznačka, však již umělá, subjektivně zpracovaná. Zakládá se na fysiologické platnosti hlásek. Ze souhlásek některé značí rachot, ruch, jiné ticho, klid, jiné a jiné opět něco jiného a jiného. I v samohláskách jest rozdíl. Mluvčí ústroj jest jako fujara, z níž prodlužováním jdou hlásky i e a o u. Jako vznikem tak významem jsou si nejdále i u.

Zvučky a představy jsou v ústrojné spojitosti. Představy, jaké člověk a národ dle svého ducha, povahy, obrazivosti, podnebí, kraje a všeličeho jiného jemu vlastního a zvláštního do hlásek, zvuček a slov jako duši vdechli, trvají v nich, a jako těla a duše, tak ani jich nelze od sebe loučiti. Tato životná síla a duše hlásek a zvuček poskytuje člověku možnosti přenášeti dojmy sluchové na dojmy zraku a ostatních smyslů. Zvuková metafora.

Některé dojmy příliš mocně působí v ten onen smysl, že se člověk ani nemůže v tom obejíti beze slova, ba slovo se mu samo tvoří a vbízí. Ze zkušenosti a zásoby jednoho smyslu hradí se pak potřeba a nedostatek u jiného. I tato stať vypůjčenými slovy z oboru jiného smyslu to hojně a platně dosvědčuje. Kdož by tu kdy všecky případy, druhy a možnosti smyslových vztahů, spojek a malůvek vystopoval?! Když se však ukáže a pozná několik případů nade vši pochybnosť jasných a výmluvných, třeba uznati, že i ty, které by se zdály jen z náhody, pocházejí ze vrozené snahy po přirozené pravdě.

Ještě jiný, třetí způsob tvorby slov jest obdoba, analogie, totiž poznačovati podobné představy podobnými hláskami a zvučkami, jako dlabati, drabati atd.

Byla-li u druhého, symbolického způsobu značná volnosť, zde jest ještě větší — a podoba s originalem menší. Už to začasto nebývají malůvky dle originalu, nýbrž kopie dle kopie. A v tom právě už jest možnosť a bývá začátek neurčitosti, nedokonalosti, úpadku.

Někdy se brávalo jméno věci nikoli po zvuku, nýbrž po nějaké jiné vlastnosti: po barvě, pohybu, vzhledu atd., neboť jazyk ve svém neustálém rozvoji potřeboval slov o věcech, které žádného zvuku nedávají. To však, že nezvučné, nespadá zatím v obor zvukových malůvek v řeči.

Zvučka a slovo na prvním, onomatopoickém stupni bývá — obrazem, na druhém, symbolickém stupni — podobiznou, na třetím analogickém stupni — značkou představy.

Některé staré kmeny s vyjádřenou zvukodobkou zachovaly ji. Dvéře vrzají: sanskritský kmen dvar, latinsky for-es, řecky θύρ-α,

---

[2]) V. A. Hlavinka: »*Vodní hudba*«, Brn. Obzor 1894.

goticky daúr, staroněmecky tor, slovansky dvír, dvor (aula), otvírati, zatvárati. U jiných nebyla onomatopoeia jasná, i rozlišily se, a u kterých jí ani nebylo, tím snáze a více.
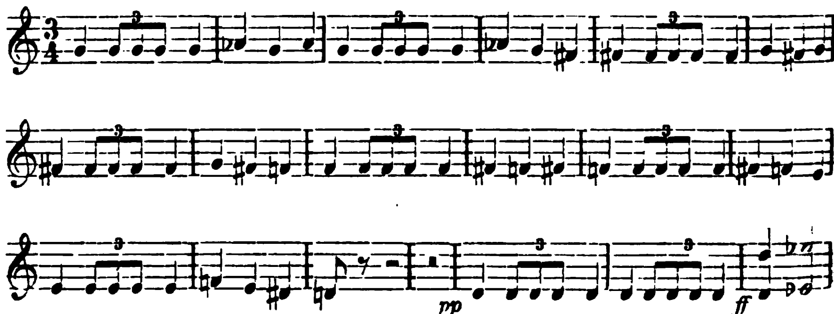
Čím lépe který národ ve své řeči uměl pozorovati a cítiti zvuky přírodní, tím zvučnější si činil a zachovával řeč. Čím dále od původu, tím více tato vůně a síla zvětrává, neboť souvislosť jazyka s přírodou slábne a hyne. Stará latina byla zvučnější než mladé její pokolení, stará čeština a zachovalá slovenština jest mnohem plnější a zvonivější a tím i pravdivější, protože přirozenější než nynější mladá, nová.

Těmito slovy nikterak nebylo řečeno, jakoby lidská řeč byla původu pouze fysiologického, pouhým výmyslem lidským. Na tak plytký výklad má příliš mnoho temných a hlubokých záhad, z nichž aspoň tolik jest jisto, že řeč jest člověku vrozena, že jest božská a lidská, že jest dílo nutnosti a svobody, dílo ducha a přírody, dar a úkol. Zde nám byla řeč jen o některé technické stránce řeči, pokud člověk jazykem otiskoval a maloval přírodu.

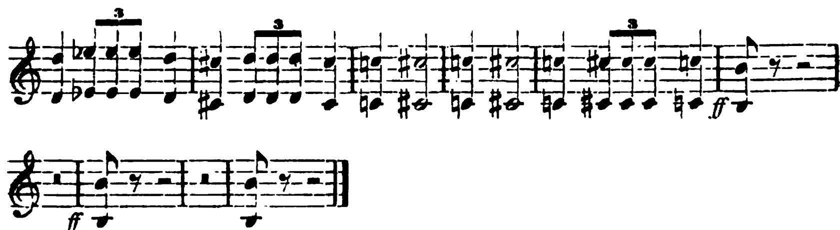
Plnějším a výraznějším způsobem řeči jest — *zpěv*. Řeč nejvíce zasahuje v obor hudby tím, že »mezi činiteli toho, co nazýváme národním rázem hudby, na prvním místě stojí rhythmus z mluveného slova do hudby bezděčně přenášený. Obvyklý rhythmus jednotlivého slova, jež v češtině má přízvuk na první slabice, v němčině však valnou většinou na druhé, patrně má rozhodující vliv na rhythmus začátků písňových. Česká píseň začíná, až na několik výjimek, těžkou dobou, v německé rozhodně převládá předtaktí. Také okolnosť, že v češtině nekryje se vždy délka s přízvukem, způsobila velikou rozmanitost rhytmickou v nápěvech lidových.« [3])

Co se pravilo o malůvkách přírodních zvuků v řeči, ještě více platí o písni, jmenovitě lidové, poněvadž lid, jenž si ty písně skládá, neustále a odevšad jest obendán přírodou a sterými vlákny je s ní spřaden.

Prvotné hrubé a prosté prvky zpěvu jsou ze přírody. Čím skrovnější bývá rozličnosť jejích zvuků, tím jednotvárnější bývá i zpěv, ačkoli člověk při své samočinné vynalézavosti nepotřebuje zvuky jen a jediné po přírodě opakovati, reprodukovati. Zajisté však rozmanitosť zvuková zůstává v začátcích, pokud jí slovo ještě nedává podnětu, života a významu. — Jen tak ukázkou píseň australských černochů, korróberri:

[3]) O. Hostinský »O naší světské písni lidové« v Č. Lidu I. st. 163.

Místo slov jsou pohyby, vášnivé až zběsilé, tempo nad pomysl spěšné, rytmus velmi přesný, intonace docela čistá, oktávy žen a dětí naprosto přesné a čisté. Jak mohutní zpěv z nejtiššího piana v nejzuřivější fortissimo, tou měrou se zrychluje tempo, a končí náhle, jak by uťal. — Tento korróberri se poslouchá jako bzukot hmyzu, ve fortissimu jako šumot vody a větru. — Mají však i jiné, rozmanitější korróberri a žalozpěvy.

U vzdělanějších národů ozývají se prosté malůvky přírody z rozličných podobin mluvy zvířecí a z písniček již skoro jen dětských. V jiných písničkách maluje se přírodní zvuk jen úvodem nebo průvodem nebo na konci a beze slov, jako: komáří bzukot v písni: »Komaři se ženili« (Bart. II. st. 337,) nebo dudy: »Dú valaši, dú« (srvn. »Dú kravičky, dú« (Suš. st. 724.). V některých jiných už ani potom není touchy: »Co tak mocně zvunčelo« (Bart. II. st. 336) atd.

Prostě onomatopoický, čistě zvukodobný způsob jest nejnižší — protože nejneumělejší — stupeň zpěvu. Jak jej člověk bere ze přírody v celosti a hotovosti, tak jej dává. Takovýchto zvuků jest ve přírodě poměrně málo, a daleko nestačí vyhověti potřebě a utišiti touhu a snahu po rozmanitosti a pravdě.

Ale člověk není pouhým nástrojem přírody, nýbrž jejím pánem, třebas nikoli neobmezeným. Člověk jest silný s přírodou, slabý bez ní a proti ní. Zkoumá a poznává její hmotu a sílu, dobývá jich, slučuje, loučí — zpracovává. V tom jest jeho — po této stránce důstojnosť a dokonalosť.

Tak jest i ve zpěvu. Člověk bere ze zvukových prvků a nezvučných dojmů přírodních podněty a příčiny vzorné, aby je svými vlastními mohutnostmi zpracoval. Takto vznikají písně přirozeně pravdivé, písně nejhlubšího obsahu hudebního a tím i nejmocnější působnosti a nejpůvabnější krásy. Slovo dává nápěvu určitého směru a silnějšího výrazu Jak mocně podporují malbu bouřky slova: »Hromy bijú, búrijú sa nebesa!« (Bart. II. 301.)

Nižším druhem této práce jsou zpracované podobky přírodních zvuků, vrcholem dokonalosti jsou zvukové podobky jevů nezvukových ve přírodě, po přednosti zrakových. Jsou-li již ve slovech uloženy drobty a kusy lidové hudby a filosofie, tím více, daleko lahodnějších a vtipnějších, až elementarně silných jest jich v lidovém zpěvu. Přirozená pravda jest pevnou kostrou písně. Nesmí však nikdy, má-li býti krásnou, tvrdě z ní vyčnívati a trčeti, nýbrž má býti obie obendána krásnou čarou melodie. Pravda pak sama ze svého poloskryta jemnou lahodou a nenásilnou působností obrací na se pozornosť a domáhá se niterného souhlasu a vnějšího uznání.

Na tomto nejvyšším stupni dokonalosti trvají též malůvky, jimiž se šťastně a zdárně znázorňuje srdce, jeho ruch a život, buďto napodobením přírody, nebo, kde té nestačí, stanovením vlastních příbuzných malůvek. Může-li se »hudba v duši« ozývati pouhým slovem, tím zajisté mocněji a rozmanitěji může zaznívati zpěvem.

Práce jest člověku živlem. Na tyto symbolicko-metaforické malůvky přírody a srdce člověk napíná a nakládá všecko své umění. A napíná je rád, poněvadž se tím vznáší a blíží trojímu idealu: pravdě, kráse, dobru.

Jest-li první, prostě zvukodobný způsob zpěvu jako přípravou pravé písně, druhý způsob jejím vrcholem dokonalosti, jest třetí, obdobný — jakoťka od přírody emancipovaný — způsob jejím úpadkem. Nedrží se již v té výši dokonalosti, zeje z ní prázdnota, lichost, neshoda, nepravda.

Spojitosť písně s přírodou na tomto stupni ochabla, neb docela zmizela. Jesti to částečná neb úplná emancipace nápěvu od slova — buďto dvojí chladný, poloviční život vedle sebe, neb hotové divortium. Píseň, v níž slovo a nápěv nejsou ústrojně srostlé, sloučené, splynulé, už není dílem uměleckým, dokonalým, nýbrž jen výrobkem řemeslné zručnosti a technické kombinace — začasto dutým duchamorem, ne-li dokonce raffinovaným dráždidlem náruživosti.

Na prvním stupni člověk jest — nástrojem, otrokem přírody, na druhém — jejím pánem nebo spíše hospodářem, jenž bere z jejích zásob, ale čeho z ní potřebuje, teprve si po svém upraví, na třetím — bez ní, marnotratníkem. A padne-li kdy píseň až na nejnižší stupeň, proti přírodě, může tak učiniti jen píseň lidu na duchu tupého a v srdci zchátralého.

I píseň, jako řeč, poznenáhla potrácí svou přírodní sílu a výraznosť, přirozenou zvučnosť a pravdivosť — zvukovou a ještě více nezvukovou. Čím lépe si lid zachoval jazyk, tím zachovalejší jest i jeho zpěv a naopak.

Národ, který — z jakýchkoli příčin a důvodů — přestával cítiti původní živici svého jazyka, tím méně ji mohl déle číti ve svém zpěvu. Bez těchto vlastností bývá jazyk skoro pouhým navyklým dorozumívacím prostředkem, a zpěv — s této strany — pouze libovolnou změnou a hračkou zvuků. Přirozená plnosť, věrnosť a pravdivosť jest pel písně velmi jemný a nedůtklivý, vůně líbezná a pronikavá, ale — prchavá.

Jak se tu má k sobě zvučnosť a pravdivosť jazyka českého v království, na Moravě a na Slovensku, v takém poměru k sobě jsou i písně. Nejvíce, nejpůvodnějších a nejrázovitějších jest — jak se samo rozumí — posud v písni slovenské. V moravské se zachovaly ještě krásné a dosti hojné ukázky, jmenovitě v krajích od slovácké strany. V české písni — ut ingenue fatear, ani jsem jich nehledal. Ta jest posud nejlépe prozkoumána, a když jich tam nenašel ani Erben, ani Hostinský, ani kdo jiný, sotva tam ještě co takového bude. Vždyť prý Čechy jsou »střízlivější celkem a modernější«, nežli Morava.

Však ani v české písni všecky druhy a způsoby malůvek nevyhynuly docela. Ještě tam jsou, jen že pořídku a nedosti jasné. Třeba hned v písni »Horo, horo, vysoká jsi« maluje se hora, vzdálená panenka, vadnoucí láska. Podobné malůvky však nepíchají
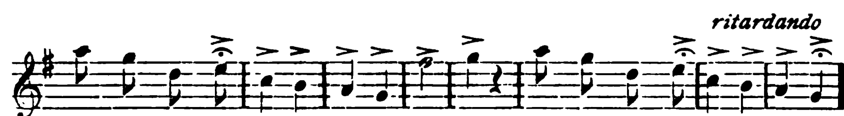
samy v oči, a uvidí je tam, jen kdo má již odjinud zbystřelý zrak. Takových silných a výrazných, jako slovenské. nebo některé moravské, ovšem by tam asi marně kdo hledal. A právě jen ty mohou vzbuditi pozornosť a vésti na stopu jiných. U mne alespoň to byla moravská »Lítala tě laštověnka«, a v té opět nápěv ke slovům: »černé země týkala«.

A) Malby jevů přírodních — nezvukových.

Maluje se východ slunce.

Už je slún-ko z téj ho-ry ven, už je slún-ko z téj ho-ry ven,

stá-vaj mi-lá, už bu-de deň, ej, ej, stá-vaj mi-lá, už bu-de deň.

Stávaj hore frajírečko,
krvácí mně mé srdečko.
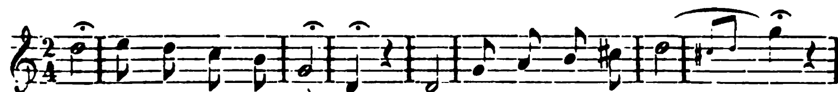
Co mně milý, za dar necháš,
dyž sa se mnú rozlúčit máš?

Zanechám ti strom zelený,
pod okénkem zasaděný.
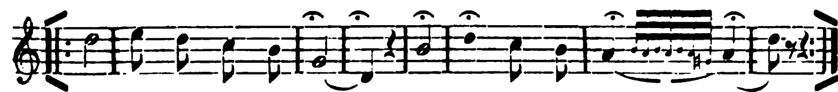
Pokeré na strom pohlédneš,
dycky si na mňa zpomeneš.
(Bart. II. st. 202.)

Mohutně a velebně líčí nápěv nádhernou krásu ranního slunce v královských barvách zlaté a nachové. — Paprsky šlehají vzhůru po nebeské báni. Samý jas a vzlet. — Zpěvák jest úplně zaujat velikolepým zjevem přírodním a opět a opět se vrací ku hlavnímu motivu. — Při slovech »už bude deň« padají těžké chmury a vlhké mlhoviny. Obě tyto protivy navzájem si dodávají významu a síly. — Píseň pochází ze srdce brzkým loučením rozechvělého.

Čtyry písně *o západu slunce.*

Sa-daj, sln-ko, sa-daj za vrch ja-vo-ro-vý,

po-vedz do-brý ve-čer môj-mu šu-ha-jo-vi.
(Slov. sp. II. č. 191.)

Z počátku se líčí, jak slunko zapadá »sedá«, dále jak »vrch javorový« se zvedá. Zvuky toho dojmu se opakují k jiným slovům, posléze se klokotavě maluje radostné ťukání srdce při zpomínce šuhaje. — Nad obrázkem se prostírá nálada vonného a slunného zátiší pastevčího. Při 7. a 8. ťuku a na konci nelze nezpomněti Rossiniho ve »Vilému Tellu«. Píseň tato i Rossini líčili pravdivě — a podobně. Pravda bývá prostá. Na jiný výklad této příbuznosti sotva tu lze pomýšleti. Tato podoba zajisté velmi ctí oba, jak skladatele opery, tak skladatelku písně.

Sa - daj, sln - ce, sa - daj za ker ma - li - no - vý, po - vedz do - brý ve - čer ej, môj - mu fra - je - ro - vi.

Sadaj, slunce, sadaj, za horu zelenú,
a ak si nesadnes, ej stiahnem ťa za nohu.
(Slov. sp. II. č. 190.)

Allegro *Andante* *Allegro*

Sa - daj, sln - ko, sa - daj za ker ma - li - no - vý, po - vedz

Andante

do - brý ve - čer môj - mu šu - ha - jo - vi.

Sadaj, slnko, sadaj za horu zelenú,
a jak si nesadnes, stiahnem ťa za nohu.
Sväty Mikulášu, žehnej cestu našu,
lebo my ideme k svätému sobášu.
(Slov. sp. d. I. č. 560.)

Co dále ve »Slov. spevoch«, jest nemístná dohrávka, která jen potud se sem hodila, že též začínala slovem »sadaj«.

Volně.

Hej, za - pa - daj sl - nie-čko za ho - ry za do - ly ne - po-vedz ža- dne - mu, že ma srd - ce bo - lí.

Hej, bolí ma hlavička,
srdca polovička,
pre teba, šuhajko,
sivá holubička.

Už slniečko zašlo
za hory, za doly,
a mňa moje srdce
čo deň väčmi bolí.
(Slov. sp. d. II. č. 204.)

Z této shody čtvera odlehlých nápěvů — byť i nebylo dokladů jiných — zajisté lze větším právem souditi, že pocházejí ze vrozeného pudu po shodě nápěvu s přírodou — po pravdě — nežli snad jen z pouhé náhody. Přírodní jev se líčí v principu podobně — ale jak jinak vždy k tomu srdce *hrálo!* — —

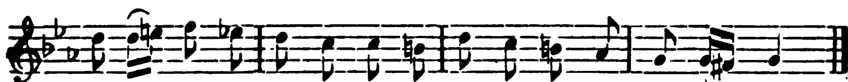
———

Měsíc vysoko.

Velmi zvolna.

Keď som i - šol od ma - mi - lej, bol me - sia - čik vy - so - ko,
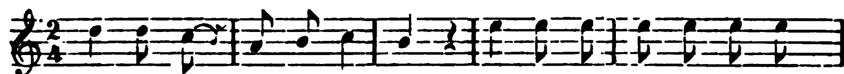

o - na za mnou po - ze - ra - la, či som ja už ďa - le - ko.
(Slov. sp. d. II. č. 49.)

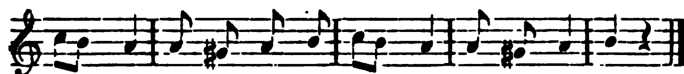
Zprvu se maluje křepká chůze šuhajova a rytmus ten zůstává po celou píseň. Při zpomínce, že »bol mesiačik vysoko« zdvihá se nápěv, — ba snad by se v té třpytivé zbarvenosti tonů (zvláště ve 3. a 4. taktu) mohla hledati zvuková líceň stříbrně kmitavé, kouzelně tajemné noci měsíčné.

———

Měsíc v ohradě — šuhaj obraděný.

Ej a - ký je ten me - siac, ej a - ký je ten me-siac

pe - kne jo - hra - de - ný, pe - kne jo - hra - de - ný.

Ej aký je ten šuhaj
pekný jobradený. (Slov. sp. II. č. 206.)

První tři takty zaujímá zpěvné předvětí; ve 4. a 5. se líčí, jak měsíc pluje vysoko po obloze neustále dál a dále; pak se malují mráčky jako spodní ohrada měsíce. — Přeroztomile realistickou naivností lidovou se to přirovnává k obraděnému šohaji, a v nápěvu se

maluje, »aký je ten šuhaj pekný jobradený.« — První sloha jest patrně jen úvodem ke druhé, aby ku hlavní myšlence již předkem byl uchystán obrázek a rým. Kdyby zpěvačce bylo více záleželo na ohraděném měsíci než na obraděném šuhajovi, zajisté by mu byla ohradu i svrchu domalovala. Na obraděného šuhaje však jí obrázek docela stačil [notový příklad] Ovšem tu a všude jinde nepomýšlela dívka na obrázek notami vysázený, nýbrž co viděla, malovala živým hlasem, jako by šuhaje hladila kolem brady. Všimnouti si tu třeba spojky [notový příklad]

Vysoko zornička.

Volně.

Vy - so - ko zor - ni - čka, do - brú noc, A - ni - čka! E - šte vyš - šie ne- be, Pán Boh daj aj te - be.

Dobrú noc, dobrú noc,
ale nie každému,
len tomu dievčatku,
čo ja chodím k nemu. (Slov. sp. d. II. č. 41.)

Večernice vysoko — (maluje se), — už je hodně na večer, proto »dobrú noc!« — Ona odpovídá: »Ešte vyššie nebe« — nápěv při těch slovech sice nestoupá, jak by snad měl, za to však při zpomínce Boha, náhle o kvintu se vznáší — a citu se vyhovuje. Kdyby konec zněl: [notový příklad] nebylo by té lahodné shody slova s notou.

Idú hviezdy.

Mírně. *ritard.*

I - dú hvie-zdy od Du - na - ja, i - dú hvie-zdy od Du - na - ja:

a tempo

je - dna ja - sná, dru - há tma - vá, je - dna ja - sná, dru - há tma - vá.

(Slov. sp. d. II. č. 707.)

Zpěvák znenáhla zvedá zrak po hvězdnaté obloze

Ucítiv pevnou postať náhle jej vysoko k zenithu vznáší

a hned zase jako na pevný zorný bod spouští (ve 3. ťuku).

Do toho prostoru se zahleděv, líčí jej skřivánčí výmluvností. Samý ruch a třpyt — »idú hviezdy«. Hvězda vedle hvězdy, jedna dominantně jasná a nádherně sršivá, jiné kolem ní jako by očka

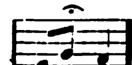
skromně klopily neb ospale víčka zvedaly — Uviděl

všecky? Žádné, ani jedné tam nevynechal? Vrací se znova k zenithu:

vynechal! Sebrav je do počtu spouští se k zornému bodu
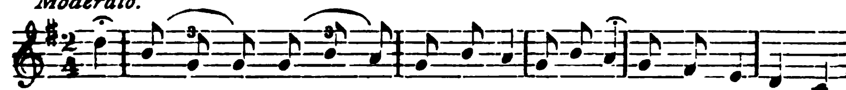
Teď teprve poshledával a spočítal všecky, hvězda vedle hvězdy

Těžko bylo hvězdy spočítati a popsati, těžko jest i popis zazpívati. — Zatím, co by zpěvák (v 6. ťuku) ještě se rád rozhlédl po nebeské báni, padlo slovo (v 7. ťuku) »druhá tmavá«. — Leká se jí, spěchá zrakem od ní. Rychle se opět vznáší, aby znikl střízlivé skutečnosti a ještě chvilenku si zahýřil »u jasné hvězdy« — však marně — neuprosná tíha jej strhuje do trudné všednosti. »Druhá tmavá!« — Co mu věstí, co mu nese?! — Co již zkusil, co cítí, co tuší! — Peruť chabne. Padá v temnou propasť trudu. — »Tmavá!«
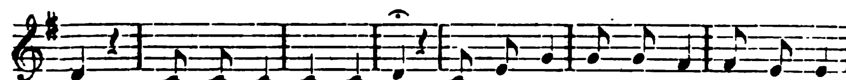

Větříček pofukuje.

Moderato.

Hej, po - fu - kuj, po - vie - vaj ve - trí - čok vo-ňa-vý, po - rá - ňaj, po-zrá-

žaj ro - si - čku pred na - mi, po - rá - ňaj, po - zrá - žaj ro - si - čku

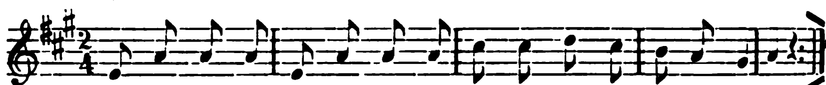
Riten.

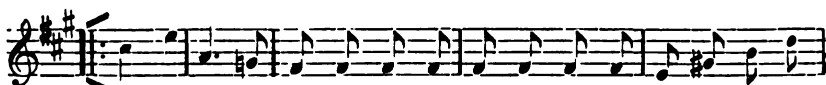

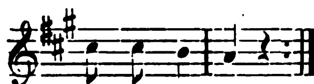
pred na - mi. (Slov. sp. d. I. č. 556.)

Mírný, líbezný vánek — laškuje listím, nese vůni z luk a strání, (zpěvák ji vdechuje v 3. a 4. ťuku dlouhým douškem) — pak sráží s trávy a květů rosičku před nimi, aby se neurosily.

Voda teče — nese milého.

(Slov. sp. d. I. č. 284.)

Hned z počátku se tlačí v popředí dojem běhuté vody. Tento hybný rytmus zůstává po celou píseň. — Voda vzala milého. V 8. a 9. ťuku jej nese, a v posledních třech točí se mlýnské kolo. — Píseň jest patrně žertovná, »škoda« jen pomyšlená. Vzala ho voda, však ho nezanese daleko, »zastaví se na kolese«. Doopravdy by jistě zněla zcela jinak, slovem i nápěvem. (Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Část sedmá.

Služné učitelů.

lexander Josef svobodný pán Helfert vypravuje ve svých vzpomínkách, že r. 1848., kdy dlel jako správce ministerstva bohocty a vyučování při říšském sněmě v Kroměříži, představila se mu četná deputace učitelů obecných škol z venkova a podala mu žádost za zlepšení hmotného postavení venkovského učitelstva. K tomu dokládá, že deputace nevyhlížela dle toho, jako by hmotně podpory potřebovala, neboť učitelé byli velmi slušně oděni, a jejich zevnějšek nikterak nesvědčil o nějaké nouzi nebo nedostatku. Přes to

však vypracoval návrh na zlepšení platu národnímu učitelstvu, dle něhož úhrnkový součet byl tak značný, že ani ministerská rada ani císař pán vzhledem k tehdejším poměrům návrh v úplném znění neschválili.

V letech 1856.—1869. byla kongrua ustanovena pro učitele obecných škol 210 zl. konvenční mince, čili jak se říkalo také stříbra nebo 500 zlatých vídeňského čísla čili šajnů, pro podučitele pak 120 zl. konv. m. Oba měli byt naturální ve školní budově. Učiteli patřil byt na venkově: 2 světnice, kuchyně, komora, sklep, dřevník, chlév, krmník, záchod, kurník, dvůr, zahrada při domě a studně a i stodola, když nebylo obecní. Služné se skládalo ze tří částek: z pozemků, z dávek naturalií a z peněz.

Podučitel byl placen od učitele. Bývalo zvykem, že si učitel za stravu podučitelovu ponechal 80 zl. a podučiteli dával 40 zl., z kterých si měl jednati oděv, prádlo, knihy a j. v.

Obyčejně měl právo na bezplatné pasení dvou krav na obecním pastvisku.

Učitel tehdy byl více připoután k lidu, byl od něho více vážen, ctěn a bylo skoro všude učiteli přáno. Grunty nebyly rozkouskovány, rolníci byli tehdy ještě zámožni, a leckterý vyváděl tak, jak zvěčnělý spisovatel Vít. Hálek mistrně vylíčil v povaze sedláka Doliny.

Leckde se zachovaly různé dávky ze starých časů, které nebyly povinností, ale přece tradicionelně se udržovaly. Na př. v některé osadě dal každý rolník učiteli kus pole s putnou vysázenými zemáky užívati na rok, když měl dítě první rok ve škole. Záhon byl obdělán, vysázen a užitek na podzim učiteli odvezen. V takové obci míval učitel i přes 500 měchů zemáků. Jinde dával každý rolník během roku učiteli 2—4 pecny chleba. Pecen byl veliký a pěkně upečen, chléb chutný. O výročních svátcích dávali rolníci učiteli po velikém koláči. Každá hospodyně posílala do školy »zabijačky«: jaternice, jelita, maso, sádlo. Na každé svatbě byli duchovní a učitelé zváni »za stoly«. Z obecních pozemků byly učiteli dány do nájmu za velmi nízkou cenu, aby se neřeklo, »že neplatí ničehož«. Kde se dařilo ovoce a víno, dostával učitel od každého majetníka veliký koš vybraného, krásného, neporušeného ovoce a největších hroznů. Některý učitel nalisoval si z darovaných hroznů 2—3 vědra vína. Byla-li pálena slivovice, byla do školy poslána láhev na »košt«. Hospodář, když stáčel víno, nezapomněl poslati do školy »kubaňu« s vínem. V takovéto všímavosti a pozorlivosti neviděli občané žádného snižování, a učitelstvo nevidělo v tom nic »žebráckého« a urážejícího. Učitelé staré školy neznali hladu a nouze o vezdejší chlebíček. Jest známo, že synové učitelovi byli dáváni na nákladná studia a dcery se provdávaly s hezkým věnem do »teplých« míst a nemusily se státi učitelkami, aby na stáří »byly zaopatřeny«.

Fasse byla listina, ve které se učinilo právní přiznání o příjmech učitelových té oné školy.

Zásady, kterými se úřady školní při sestavování fassí řídily, byly asi tyto: Z pozemků brán nejmenší čistý výnos. Sypané obilí ceněno v nejnižší ceně předcházejících 5 roků. Počet žáků vzat byl průměrně pětiletý a k tomu se srážkou ještě 10% na chudobné rodiče. Za chudého považován byl ten, který dostával podporu z chudinské pokladnice, nebo by obdržel, kdyby mohla se poskytnouti podpora.

Takoví osvobození rodiče byli však povinni školní plat učiteli různým způsobem odpracovati; tedy na př. sázeli mu zemáky, kopali, prali a p. v. Školní plat platili rodiče, kteří měli přes 3 děti školou povinné, jen ze 3 dětí, z ostatních byli osvobozeni. Do fasse při farní škole vzata byla též služba varhanická, která bývala spojena s úřadem učitelským, a štola, to jest příjmy, vyplývající z funkce choralisty při pohřbech. Někteří patronové chrámů zajistili varhaníkům za hraní varhan a řízení chrámové hudby větší příjmy, než jim nesla služba učitelská. Skoro všude v místech, kde sídlil patron a měl pivovar, dostával též pivo, a to od 4—14 sudů ročně! Bral se tedy slušný ohled na vyprahlé hrdlo učitelovo při tak mnoho mluvení a zpívání. Učitel byl také povinen dáti třídy čistiti (vyméstí); dle zákona mělo se to díti přes den.

»Uličky« ve třídách se zametaly třebas denně, dělávaly to obyčejně žákyně; celé světnice se vymetaly dvakráte týdně. Za toto čištění dostal učitel ročně na jednu třídu 12 zl. kon. m. čili 12 zl. 60 kr. r. č. Na otop obdržel pro jednu třídu 6 sáhů dříví, pro dvě 12 sáhů. Tím dřívím otápěl byt svůj a podučitelův. Někde kromě toho obdržel učitel jako varhaník též dříví, které, když ho nespotřeboval, prodal, anebo si hned peníze v důchodě zaň vybral.

Z řečeného vysvítá, že učitelé měli nejmenší plat 210 zl., a to při školách filiálních, kde nebylo chrámů, far. Čím větší byla farnost, tím více vynášela též štola a tím větší byly také příjmy od kostela. Takové školy byly také nejlepší. Řekli jsme, že ve fassi byl udán průměrný počet žáků; jestli ten počet žáků klesl různými snad příčinami, hradila obec učiteli nedostávající se školní plat z obecní pokladnice, pakli však žáků přibývalo, přebytek školného patřil učiteli. Obec vybírala školné a jiné sypané obilí. Peníze odváděly se učiteli čtvrtletně, sypané obilí se mu odměřilo při »sýpce« o svatém Martinu. Špatné, zadní obilí se nepřijímalo, míra byla vrchovatá a vše se mu dovezlo až do školy. Obec měla za povinnost dovoz, řezání a štípání dříví.

Podáváme výtahy z fassí filiální, lokální a farní školy a připojíme některé poznámky.

I. Příjmy učitelovy filiální školy z r. 1856.:

1. Pole a zahrádka při škole na 532 □°	2 zl.
2. Sypané obilí: 6 měřic pšenice po 4 zl.	24 »
6 měřic žita po 3 zl.	18 »
3. Místo sýpky od 95 domkářů roční příplatek po 12 kr. .	19 »
4. Z obecní pokladny doplatek	61 »
5. Školní plat za 44 dětí po 2 zl. ročně	88 »
Úhrnem . . .	212 zl.

II. Příjmy učitelovy na jiné filiální škole:

1. Školné za 80 dětí	127 zl.	$17^1/_2$ kr.
2. Z obecní pokladny	50 »	$4^4/_8$ »
3. 4 sáhy dřeva	17 »	$32^1/_2$ »
4. Pozemek na 1 jitro 442 □°	10 »	35 »
5. Louka na 668 □°	3 »	— »
6. Zahrada na 773 □°	2 »	— »
Úhrnem . . .	210 zl.	$29^1/_2$ kr.

III. Příjmy učitelovy lokální školy:

1. Pole na 800 □° veliké	4 zl.	— kr.
2. Zahrada na 230 □°	1 »	— »
3. Sypané obilí: 8 měřic rži (žita) po 3 zl.	24 »	— »
4. 6 měřic pšenice po 4 zl.	24 »	— »
5. Školné za 58 dětí	60 »	— »
6. Štola	5 »	— »
7. Z kostelní pokladny	1 »	12 »
8. Z obecní pokladny	90 »	48 »
Úhrnem	210 zl.	— kr.

IV. Příjmy učitelovy při farní škole dvoutřídní:

Od patrona kostelního (panství) 4 1/2 měřice pšenice	7 zl.	12 kr.
10 měřic žita	12 »	— »
4 měřice stravy: hrachu, čočky, prosné kaše	4 »	48 »
4 sudy piva	34 »	8 »
na hotovosti	8 »	43 »
Obec dávala 12 měřic žita	14 »	36 »
a 6 měřic pšenice	10 »	30 »
školní plat	190 »	24 »
na hotovosti od domkářů	4 »	48 »
štola	30 »	27 »
od kostela	2 »	31 »
za varhanictví přifařených dvou obcí na hotovosti	12 »	17 »
sypané obilí 6 měřic žita	7 »	18 »
a 3 měřice pšenice	5 »	15 »
Úhrnem	344 zl.	45 kr.
Z toho vydání podučiteli	120 »	— »
Zbývá	224 zl.	45 kr.

Učitel byl povinen dávati podučiteli celoroční stravu v ceně 80 zl., tak že služné podučitelovo bylo na penězích 40 zl., někde obce přidaly podučiteli 30—60 zl., tak že míval 150—180 zl.; toto zvýšení bylo však dobrovolné a osobní.

Farní školy byly dříve zřízeny, učitelé měli všeliké příplatky, vyplývající z různých zádušních nadání při chrámech. Tak na př. v jisté obci bylo týdně fundační requiem, z čehož učitel dostal za hraní na varhany 35 kr., jinde založil jistý vychovatel na zlepšení učitelových příjmů nadaci, která vynášela ročně 100 zl., jinde přispíval velkostatkář na studie synů učitelových značnou měrou.

Štola byla všude několikrát větší, než jak bylo udáno ve fassi. Řídilo se to počtem obyvatelstva. Pokud víme, sdělujeme, že za hraní na varhany při mši svaté při sňatku se brávalo 75 kr. až 1 zl., byla-li mše figurální; vokální, 5—8 zl.; od pohřbu dětského zl. 1·50 až 3 zl., od pohřbu dospělého 1 zl. 75 kr. až 5 zl., mimo zpěváky a případně hudebníky. V menších obcích zastávali učitelé úřad obecních tajemníkův; odměna byla buď v sypaném obilí nebo v penězích a obnášela asi 40—100 zl. Když se pastviska, lesy a podobné pozemky obecní počaly děliti mezi jednotlivé usedlé, přišel obyčejně též dílec ke škole. Místy obnášel takový dílec 3—7 měřic. Uvažme

dále, že maso, oděv a jiné potřeby nebyly tak drahé jako nyní, na př. libra masa stála 16 kr., nyní 30—34 kr., pár bot 3—4 zl., nyní 7—12 zl., zimník 14—20 zl., nyní 30—46 zl., klobouk 1 zl. 20 kr. až 2 zl., nyní 2 zl. 50 kr. až 6 zl. atd.

Místy činil vedlejší příjem učitele více než služné! V městysech a v městech patřilo jaksi k dobrému tónu, by každá zámožnější rodina nechala své děti učiti »extra« ve škole po vyučování nebo v domě otcovském. Za »extra« platilo se měsíčně za dítko 1 zl., kolik dětí, tolik zlatých měsíčně. Chodil-li učitel do domu, platilo se za hodiny 3—6 zl. měsíčně, za hudební hodiny na klavír 6—10 zl.; obyčejně býval svobodný učitel často častován, ke svým jmeninám, k Novému roku dostával vázané, někdy látku na oděv, jindy kus plátna na košile, tucet kapesníků, prsten a p. v. Na odlehlých vesnicích ovšem takových vedlejších příjmů učitel neměl, ale kojil se nadějí, že dle stáří dojde také na něho řada, aby po 10—15 letech přišel na farní školu. Proto závisti mezi učitelstvem nebylo, každý věděl, že napřed, v mladých letech, třeba býti skromným, pilným a snaživým, pak teprve lze očekávati polepšení svého postavení.

Porovnáme-li služné tehdejších úředníků a farářů s nynějším, uvidíme, že bylo malé a nedostatečné, na př. služné lokalisty 300 zl., farářovo 400 zl., profesorovo 600 zl. atd. Služné tehdejší bylo přiměřeno poměrům veškerého společenského žití. A dále třeba uvážiti, že všechny veřejné stavy, ať jsou placeny z fondů obecních, zemských, říšských, jsou vždy nejméně placeny u porovnání se soukromými úředníky. Fary, které byly zřízeny za dávných časů, měly mnoho pozemků, jichž výnos velmi nízko vypočítán; fary v nové době zřízené již té výhody nemají; do příjmů farářových vpočítáno kde co, aby jen z fondů nejméně se přispívalo. Hmotné postavení farářovo bylo právě takové jako učitelovo; rozdíl byl ten, že učitel měl na starosti obyčejně četnou rodinu.

Učitel měl svou domácnost zařízenou dle svých poměrů; nevědomky snad řídil se zásadou Benj. Franklina: »Kupuj jen věci, kterých skutečně potřebuješ a bez nichž se neobejdeš.« Zbytečností, luxusu, nádhery v bytě učitelově nebylo, ale také nebylo dluhů! Nepravíme, že učitelovo služné bylo tehdy stkvělé, velké, ale jednu výhodu mělo: učitel se svou rodinou měl dosti chleba! Nyní v mnohé rodině učitelově schází i ten!

Na dědině i v městysi choval si učitel krávy, vepře, drůbež. Měl v domě vše nejpotřebnější. Velikých starostí si nepřipouštěl, býval klidné a veselé mysli, z celého zevnějšku jeho to vyzíralo. Labužníkem býti nemohl, ale jeho domácnost mu poskytovala zdravých pokrmů. V zahradě měl zeleninu, často i chřest (špargl), ovoce, včelín, měl nezfalšované mléko, sýr, máslo, čerstvá vejce, v zimě chutné uzené maso. O otop se nestaral. Na nějaké ty knihy a časopisy si vždy vydělal. Školní plat a příspěvky na penězích od obcí měli obecní starostové vypláceti učiteli po určené uplynulé době. To byla však skoro vždy ta nejslabší stránka. Učitelé nebývali po většině pořádně vypláceni. Mnohý míval své požadavky za obcí i za několik let. Žaloval-li úředně, věc se obyčejně zhoršila, vzdor »hlavy obce« se probudil. *V té příčině toužilo učitelstvo po změně.*

Učitel staré školy obyčejně neodcházel na odpočinek, sloužil do smrti. Stal-li se k vyučování neschopným, byl mu dán »provisor«,

kterému přináležely $^{3}/_{4}$ učitelova služného. Onemocněl-li učitel déle trvající chorobou, vyučoval za něho dosazený podučitel, který byl placen z přebytku kongruy a z fondu školního. V jistých případech bylo dovoleno, aby učitel postoupil své místo jinému učiteli. Zemřel-li učitel, který nejméně tři léta jako takový sloužil, měla vdova a sirotci nároky na podporu z obecní pokladnice nebo ze školního fondu. Vdovina podpora činila denně 6—8 kr. konv. m. (10—14 kr.), děti dostávaly do 15 let denně 5 kr. r. č. podpory.

Avšak věc tato nebývala vždy ukončena hladce. Některá obec se zdráhala vdově a dítkám po učiteli zákonitou podporu vypláceti, povstaly stížnosti a rekursy. Přátelství, jak obyčejně, sahá až po kapsu; jakmile se žádají peníze, jest po přátelství. Tak to bylo i při vyplácení podpory. Za živobytí učitelova byla manželka jeho též vážena a ctěna; po smrti učitele viděl obecní výbor v ní již břímě, poněvadž se jí mělo z obecní pokladny ročně nejvýše 51 zl. 10 kr. r. č. vypláceti jako podpory. V tehdejší době neznali ve venkovských obcích »obecní přirážky«, vydání kryly obecní příjmy; obyčejně se hospodařilo tak, aby »nula od nuly pošla«, to jest, aby přebytku ani schodku nebylo. A když obci najednou v řádném vydání 51 zl. 10 kr. přirostlo, musil »obecní hospodář« více počítati a přemýšleti, by schodek nepovstal. (Pokračování.)

Blahoslavený Petr Canisius a Čechy.

(Črty z Braunsbergerových B. Petri Canisii epistulae et acta, vol. I., 1541—1556.)

Píše Frà Jos. Hamršmíd.

(Pokračování.)

Pobyt v Ingolstadtě.

Svatý Ignác oznámil kdysi v září r. 1549. Vilémovi IV. bavorskému, že z rozkazu papeže Pavla III. ubírají se tři členové Tovaryšstva do jeho zemí, a to Salmeron a Canisius k trvalejšímu, Claudius Jaius jenom ku kratšímu pobytu, aby svým životem i příkladem, pracemi povolání kněžského a naukou založenou na Ježíši Kristu, přičinili se o nápravu mravů, jakož i že by vévodovi bylo zásluhou, kdyby s jejich pomocí zřídil seminář, ze kterého by vycházeli dělníci na role evangelia.

Nově povýšení doktoři dostali se z Bologny za pět dní do Tridentu. Navštívivše několik biskupů, kteří po sněmě tam ještě meškali, brali se dále přes Augsburg a Mnichov a dorazili 13. listopadu do Ingolstadtu. Cestou vítal je v Dilingách kardinál augsburský, v Mnichově pak sám vévoda Vilém s kancléřem Eckem se zvláštním doporučením universitě ingolstadtské. Zde je pozdravili v zatímném bytě všichni profesoři a doktoři a vroucně je uvítali. Canisius děkoval latinsky výmluvnými slovy. Druhého dne provodili je z hostinského

domu do staré akademie a dali jim pohodlný, vším — i knihami — opatřený byt. Přátelských těch služeb akademie nikdy nelitovala, ano dosvědčila později, že přibylí profesoři theologie si vedou nade všecko očekávání. Po tomto ujištění slíbil kancléř Eck, že vévoda pro ně založí novou kollej.

Canisius začal dne 26. listopadu výklad čtvrté knihy sentencí Petra Lombarda. Jeho rukopis bohosloveckých výkladů z r. 1550. počíná pravým hymnem o Ježíši Kristu. Je v něm sneseno padesát výňatků z Písma sv. a svědčí jak o dokonalé znalosti, tak o vroucí lásce k Spasiteli. »Ježíš Kristus alpha a omega, počátek a konec, Syn Boží a syn člověka, Vykupitel světa, nebes i země král, pán panujících, král králů!... Jemu, jenž s to jest, aby uchoval nás hříchu a beze skvrny postavil v jásotu před oslavenou svoji tvář, samému Bohu, Spasiteli našemu buď sláva a velebení, moc i vláda nyní i po všecky věky«! Kristu Pánu posvětil svou učitelskou práci na půdě střední Evropy slovy tak vroucími. A přece neznalost a zášti jmenovalo ho »Jesuwider« a Wigand neostýchal se a napsal o něm: »Er kennet Christum nicht; das ist gewisslich wahr.«

Z počátku bylo novým profesorům, kteří byli zvyklí četnému posluchačstvu v učebnách i kolem kazatelny, dosti smutno. Apoštolský nuncius Alois Lipoman viděl v měsíci březnu tu universitní fakultu, která, jako všude jinde po náboženské deformaci, byla v hrozném úpadku, a prohlásil přímo, že ti tři jesuitští profesoři a jeden Dominikán tam maří čas. Měliť třináct posluchačů, z těch jest deset neschopných, kteří chodí do přednášek jen k rozkazu a z přinucení. Bez německého jazyka, jenom latinou, to prý nejde. Dosti by bylo, zůstane-li tam Canisius sám a vyučuje, káže a zpovídá.

Profesoři dali si práci, aby posluchači jim rozuměli, přes to ubývalo posluchačů, které z počátku přivábila pouhá zvědavosť. Ti, kteří zůstali, byli toho druhu, že profesoři sotva doufali, prospějí-li jejich nauky čtyřem nebo pěti.

Do Ingolstadtu přicházeli z rozličných končin Němec zvláště studující práva, přinášejíce různé náboženské názory a novoty. Zbožnosť mezi Němci vůbec ochabla, neměli záliby ve chrámech a službách Božích, a stále šířící se lutheranismus byl kostelním slavnostem na újmu. Proto přicházel na mši sv. z počátku jeden nebo dva. Studující chodili do kostela málo kdy a ničím nejevili, že by se jim katolické náboženství nějak líbilo. V kapli Tovaryšstva u filosofické fakulty dávali otcové na jedinou mši sv. sezváněti dvěma zvony, ale lidé nepřicházeli skoro ani za peníz. — Nedostatek kněžstva byl citelný, protože Němci kněze a řeholníky měli v nenávisti, i nebylo, kdo by lámal chléb slova Božího lačným a hynoucím. Jenom o svátečních dnech bývalo chladné jakési kázaní. Když Jesuité začali nabádati k sv. zpovědi, stěžoval si jeden z městských farářů, že profesoři theologie zasahují do duchovní správy na škodu jeho kooperatorů. — Katolíci zcela bez překážky čítali kacířské knihy, nikdo jim v tom nebránil, nikdo jich netrestal. — Společenským poměrům v Německu nezvyklým zdálo se, že mírnosť a zdrželivosť v jídle a pití nikde není horším psancem než v Německu. Katolíci znali čtyřicetidenní půst dle jména, ale nepostili se nikdy, ani v semináři. Často hodovali na znamení přátelství a nad kvas nebylo od starodávna úctyhodnějšího zvyku. Vzácno bylo, měl-li kdo čistou víru a nebylo nepatrnou zá-

sluhou, když si ji zachoval. Vždyť sám Canisius skoro se neodvažoval mluviti o křesťanské dokonalosti a o evangelických radách, aby těm »maličkým« Krista Pána více neuškodil než prospěl. »Prosím vás,« tázal se, »jak z těchto kamenů uděláme lidi, a jak získali bychom z Němců členy pro Tovaryšstvo? Hrozíť se řeholních slibů a evangelických rad, zbavivše se prostoty a víry.«

Přes to byli ti, kteří jména katolického nezavrhli, spokojeni s novými dělníky evangelické práce, chválili jejich učenosť, spořádaný život, obdivovali jejich střídmosť a nezištnosť. Když návštěva mše sv. poněkud se zlepšila, ba, když o sv. Duchu roku 1550. šlo deset akademiků k sv. přijímání, byl to úspěch, vzbuzující pozornosť i naději.

Neutěšené tyto poměry stíženy byly novou ranou, když v březnu r. 1550. zemřeli oba příznivci Tovaryšstva, vévoda Vilém IV. i kancléř jeho Leonard Eck, který skoro třicet let byl patronem ingolstadtské akademie. Spoléhajíc na nevyhnutelnou potřebu kolleje, měla-li fakulta theologická obstáti, nevzdalo se Tovaryšstvo při vší sklíčenosti naděje, že pro ně nová kollej přece bude založena. Theologické fakultě bylo třeba posluchačů, kterých při nedostatku předběžného vzdělání i bez zřetele na rozervanou a proti náboženství zaujatou dobu se nedostávalo. Studium vůbec, i pokud se dotýká ostatních oborů, netěšilo se přízni.

Přátelskou službu prokázal kollegům prokurator akademie, lékař Jan Agricola, přimlouvaje se za theology u tajemníka Alberta V., aby jim všem dán byl roční plat asi 300 zl. — Dovozoval, že tito tři noví profesoři nejsou co do učenosti za proslulým učencem Janem Eckem, jsouce pravou ozdobou university. Jiní theologové buď prý nepřednášejí rádi, hovíce raději prázdninám, buď oblibují si lepší obročí.

Albert V. z obavy, aby neztratil tak osvědčených sil, dožadoval se při papeži Juliovi III., aby učitelové ti z Ingolstadtu nebyli odvoláni, že prý se již chystá k tomu, aby pro ně zřídil novou kollej. Svítala tedy přece naděje, že práce při mladé generaci bude vděčnější, a profesoři nemeškali též se své strany přednésti rádci vévodově, Stockhammerovi, své důvody, proč chtějí kollej. Splnění jejich touhy nebylo však ještě blízké.

Během roku ujali se místa Salmeronova a Jaiova jiní otcové, pro které pozůstalý Canisius v říjnu r. 1550. byl ustanoven za praefekta, maje za rádce Mikuláše Gaudana. Na družebnou neděli začal v jednom z farních kostelů poprve německy kázati. Díky Bohu, skončil ten pokus tak dobře, že ho žádali, aby pokračoval.

Mimo učitelské povinnosti kázával o svátcích latinsky a snažil se zavésti disputace, které však již za krátko vázly. Svojí neunavnosti získalo si Tovaryšstvo za prvý rok více přízně, než bylo v Kolíně a v Lovani. R. 1551. přistoupilo k stolu Páně již přes 50 účastníků, mezi nimi též někteří profesoři. Ovoce práce přece nebylo tak patrné, aby dostačilo jejich horlivosti a snaživé mysli, a proto se modlili za dar trpělivosti a píle, by při trudné žni vytrvali.

Canisiovi přibyly nové starosti, když 18. října 1550. všemi hlasy senátu zvolen byl za rektora university. Universitní statut nepřipouštěl sice řeholníků k tomu úřadu, překážka však nebyla taková, aby sbor nemohl od ní uděliti dispense. Rektor ve své důstojnosti měl i rouchem

lišiti se od druhých a měl svým nákladem si pořiditi plášť s obrubou na tři prsty širokou. Zkušený bratr radil rektorovi, aby příliš nenaléhal na reformu akademie, aby snad proti Tovaryšstvu nevznikla hned v počátcích nelibosť a bouře; až budou míti kollej, pak že opravy snáze dají se provésti. Rektor vedl si dosti rozhodně, netrpěl ani neodpouštěl hned poklesků v akademiků.

Z povinnosti úřadu rektorského zapisoval jinochy do universitní matriky, nutil dlužníky k placení, vyslýchal stesky a žaloby občanů i žen, přicházejících si stěžovat do nezdárných scholárů, dával opilé studenty lapati, přerušoval noční toulky, plísnil a dával zavírati provinilé. Při hostinách, schůzích, promocích míval rektor první místo. Tak trochu rozmarně rozepsal se sám rektor o své práci. Na nějaké opravy nedalo se při pololetním rektorování ani pomýšleti, i kdyby se z devadesáti čtyř studujících, jež zapsal, nebyl žádný potloukal se zbraní po městě a netropil hluku a zmatku. Také páni profesoři nebyli bez vady. Právnická fakulta o čtyřech profesorech, majíc studenty po většině lutherské, zavinila, že všecka akademie byla z toho směru podezřívána. Z toho nesvár mezi fakultami.

Učené hlavy fakulty lékařské rozezlilo zcela nevinné prasátko, které jakýsi opat poslal jednomu z profesorů mediciny za vyléčení. »Náhodou« dopravili je na nesprávnou adresu, do domu jiného medika. V universitní radě vytýkal pak prvý druhému, že mu dar lstivě zadržel. Ten bránil se statečně, řka, že v hrdlo lže — a tak hašteřili se spolu. Rada uvažujíc, že oba, jsouce členy sboru, nemají hádky prodlužovati, konejšila je, že ze všeho srozuměli, jak to obviňování vzájemné nevyšlo prý ze zlého úmyslu, ale spíše z hrozné zlosti a vzteku nad vzetím prasete. Strany daly si říci, uznaly, že vinily se navzájem a rukou dáním se smířily. Rada zpečetila mír hrozbou, že by platil dvacet zl. pokuty, kdo by ještě druhému ublížil. Dodatkem uložili asi za měsíc druhému, aby do osmi dnů dal náhradu. — Páni nepříliš četní měli již dosti sporů a proto bránili se, když akademii byl za rektora doporučován známý neposeda, Ferdinandem I. věnčený básník Kašpar Brusch († 1559.) ze Slavkova v Čechách, že prý jest hašteřivý a vždy býval nepřítelem jejich akademie.

Toho času, když sbor odmítl tohoto nestřídmého, zákupného básníka, trestal též jednoho z magistrů zdrželivostí od vína a toulek právě v nejlákavější chvíli, na masopustní dny r. 1551. Po přání městské rady zakazováno bylo studujícím, ať žádný v maškaře nenosí zbraně a po šesté hodině večerní se netoulá. Masopust byl prý nad jiná léta klidnější, ale v dubnu dálo se vyšetřování pro rozpustilosti, neopatrné zacházení krátkou zbraní, střelbu, barbarský povyk a troubení na rohy a skončilo nemilým karcerem a vyloučením z ústavu.

Letní pololetí začalo slušným vyzváním rektora, že prázdniny minuly, a všichni páni profesoři budou v přerušených lekcích pokračovati, proto aby studující splnili, čím jsou povinni, a bedlivě při přednáškách naslouchali.

Při té obvyklé rektorské práci nespustil Canisius zcela s mysli starosť o reformu náboženského života. Tak s dobrým výsledkem u profesorů naléhal, aby dbáno bylo zákazu kacířských knih, varoval i knihkupce předem, aby jich do Ingolstadtu nedováželi. Ve studentské kolleji přičiněním rektora, oddaného Jesuitům, byl zaveden

půst a lepší pořádek. — Kněží a někteří kanovníci naučili se od nich recitaci breviře, oblíbivše si breviř římský z roku 1535. — Canisius věda, že zastaralých zlořádů na akademii by za půl léta neodstranil, ano, že rektor nemá ani tolik moci, aby se mu opravné úmysly zdařily, ježto studentstvo by jich nepřijalo klidně a bez bouře, jednal o některých kusech s kancléřem university Mořicem z Huttenu, biskupem eichštedtským. Činil, seč byly jeho síly. Zásadu, aby učitel pěstoval styk s domovem a s rodiči chovanců, prováděl rektor i při akademických občanech, kterým při tehdejší nedostatečné přípravě pro universitní studia jistě to nebylo na škodu. Domlouval, napomínal, hrozil, trestal způsobem i nyní obvyklým a spojoval laskavosť se spravedlivostí. Z pravé lásky ukládal karcer, kde jiní osvobozovali, jiní chlácholili pohněvaného, rektor však trestal a káral nešlechetnosť, kde nevčasné odpouštění a promíjení plynulo spíše ze slabosti než z pravé lásky.

Jeho zásady hlásal roku 1552. i senát a prováděl i po jeho odchodu. Oznamoval špatný prospěch rodičům, zřejmě se vyslovil, že jest lépe, když bude míti akademie třeba jenom málo čackých lidí a chovanců při gymnasii, než aby ústavy ty byly zaplavovány ničemnými lidmi. Stanoven byl postup trestů: napomenutí rektora, ohlášení rodičům nebo představeným, ano dopis od senátu o špatném prospěchu do domoviny.

O několik let později, když Canisius nabyl nových zkušeností ve Vídni, dbali též ve vrchní správě university jeho rady.

Na sv. Jiří 1551. zvolen byl nový rektor. (Pokračování.)

Václav Kosmák.

Václav Kosmák zemřel dne 15. března t. r. v Prostoměřicích u Znojma. Narodil se r. 1843. v Martinkově, okresu moravsko-budějovickém, a vystudoval gymnasium v Jihlavě; bohosloví v Brně. Na kněze vysvěcen byl r. 1866. Byl kaplanem v Moutnicích, farářem ve Tvarožné u Brna a posléze děkanem v Prostoměřicích, kdež těžká a trapná nemoc učinila konec jeho životu.

Kosmák byl již v bohosloví literárně činným. Brněnští bohoslovci vydávali r. 1861. časopis »Jaro« a po 14. čísle proměnili je v »Concordii«, jejímž nástupcem jest nynější »Museum«. Středem horlivých pracovníků byli tehdy Vl. Šťastný a nyní již zesnulý Jos. Klíma. Hned po těchto nejvíce činným v »Concordii« byl Václav

Kosmák. Přispíval tam básněmi buď původními nebo přeloženými a napsal tam prosou obrázek ze vsi. Msgr. Vl. Šťastný v pohrobní řeči mezi jiným pravil: »Kosmák seděl s námi u nohou mistra našeho Sušila. Sušil to byl, jenž u nadaného bohoslovce vznítil nadšený zápal pro církev a vlast, jimž srdce jeho stejně náleželo. V tom spočívá ten ethický moment, to jádro věčné ceny v krásných a slovných spisech Kosmákových.«

Jako mladý kněz započal svou literární činnost r. 1870. v »Hlasu«, jehož feuilletonistou zůstal až do nejposlednější doby, dokud mu zdraví psáti dovolovalo. Zde pod čarou bylo kukátkářovo divadlo, na kterém v pestré směsici vystupovaly jeho typické, klasicky líčené postavy vážné i veselé, dojemné i směšné, ale vždy pravdivé v čarovných obrazech ze života lidu, z něhož sám vyšel, jehož život a duši tak dopodrobna znal a jejž vroucí láskou miloval.

Přítel zesnulého napsal o něm do »Katol. Listů«: »Bystrosť ducha jeho byla veliká. Pronikal zrovna útroby člověka, s nímž se setkal a s kterým mu bylo činiti. Z vypravování na pohled nepatrného uchopil se jedné myšlénky a tu prováděl důsledně do podrobností. Měl před sebou určitý cíl; každá má účel pobaviti a zušlechtiti. Uchopiv se myšlenky, rozvinoval ji v šíř — dělal plán — stavivo poskytovala mu jeho veliká paměť a pronikavosť ducha, jemná mysl, nakloněná vždy jen k dobrému. Tvořil, stavěl — lidé kolikráte se divili, jak rozvinul děj na pohled nepatrný.«

Časopis »Hlas« ve svých posmrtných vzpomínkách uvádí, kterak venkovské hospodyně čítaly kukátka i při vaření obědu, a kterak se večer celá rodina shromažďovala, a také čeleď schválně doma zůstávala, jen aby čtení kukátek přítomna býti mohla.

Lid odložil staré kroniky, naleznuv v »kukátkách« novou četbu, zábavnou a ušlechtilou, duchu jeho přiměřenou, psanou slohem prostým, ale dojímavým.

A když jeho »kukátka« vydalo v pěti svazcích Cyrillo-Meth. dědictví a něco z nich i v kalendáři »Moravanu« bylo uveřejněno, rozšířila se po celé zemi, a Kosmák stal se nejpopulárnější osobou na Moravě.

»Hlas« vypravuje, že býval dáván starý kalendář »Moravan«, když přišel jiný, do pense. Ale bylo-li v něm něco od kukátkáře, ty části kalendáře byly odděleny a uschovány. Po čase vždy znovu k nim se sáhlo.

Jest zajisté pochopitelno, že, kdo četl Kosmákovy spisy, přál si jej osobně poznati, a to tím více, když lid v »Moravanu« z jeho podobizny seznal, že je to »panáček«. Tož tedy toto jest ten kukátkář, panáček, a tak píše? Kde prý má tu almárku s obrázky, »panáček« prý přece nebude chodit s kukátkem?

Ale i vzdělanci, zvláště spolubratři kněží, rádi s ním obcovali. Z počátku prý tvářival se velice vážně, ba i hněvivě, ale když přišla jeho hodina, rozesmál celou společnosť. »Hlas« vypravuje, že měl Kosmák kdysi řečniti na schůzi Katolicko-politické jednoty. Sotva se to po okolí rozhlásilo, hned se mnoho účastníků hotovilo ke schůzi. A sešlo se tolik lidu, že prostranný sál pro ně nestačil. Mnozí stáli na chodbě a kde jen mohli, jen aby dobře kukátkáře viděli. Jakou potom měl každý česť, komu popřáno bylo po schůzi aspoň několik slov s Kosmákem promluviti. »Ja, ja, kdo by se toho od něho nadál,«

vypravovával stařík; »ani tak na to nevypadá, jak umí psáti,« a vypravoval pak, jak kukátkáře poznal a s ním hovořil.

V naší redakci máme »Hlas« hned od počátku, rovněž i dědictví Cyrillo-Methodějské sem dostáváme (jeť družstvo Vlasť jeho členem), i znali jsme Kosmáka již dávno z jeho kukátek a s námi četní jiní Čechové, ale nejvíce vnikly jeho spisy do Čech, když je firma p. Em. Šolce v Telči ve vkusné úpravě vydávala a když je v českých listech hojně inserovala. Samo družstvo naše vedle spisů Pravdových i všecky knihy Kosmákovy pro venkovské knihovny často zakupovalo a tím je po Čechách rozšiřovalo.

Pravou sensaci působil v Čechách Kosmákův »Chrt«, o němž se povídá, že byl mířen na jistého pražského spisovatele. Stejnou cenu má jeho »Slečna a paní Eugenie«, »Rodina Chlubilova« a »Sláva a úpadek pana Jana Kroutila, pololáníka v Drnkalově«, ať o jiných pomlčíme.

»Světozor« ze dne 18. března t. r. praví, že Václav Kosmák nebyl literát vysokých uměleckých ambicí, ani zvláštní umělecké síly; ale ať nám jmenuje druhého českého novelistu a romanopisce, jehož spisy by tak uchvacovaly a vzdělávaly čtenáře, jako tyto a mnohé jiné povídky Kosmákovy! Člověk je nejen se zálibou čte, ale obsah jejich i dlouhá léta si pamatuje. V tom mají Fr. Pravda, Václav Kosmák a částečně Božena Němcová a Ehrenberger zvláštní literární význam v české povídkové literatuře, že se líbí, působí na rozum i na srdce, že vzdělávají a ušlechťují.

Prof. Bílý vyslovuje se o kukátkáři v díle: »Die oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort u. Bild« ve svazku Mähren u. Schlesien v tento smysl: »Kosmák jest Homerem lidu moravského. Nepřekonaný v charakteristice, pln humoru stále znova z jeho duše se řinoucího, nešetře nikde metly satyrické, na jevo dává jemný smysl pro poesii. Dovedeť on všechny stránky ze života lidu moravského, smutné i světlé, v ladném souhlasu podati, že při tom snadno menší chyby v komposici přehledneme.«

A věrný jeho přítel, Petr Kopal, píše o něm v »Katol. Listech« ze dne 16. března t. r. těmito slovy: »Kosmák svým, nad pomýšlení vnímavým citem naslouchal čarovné hudbě v srdci moravského lidu. Kosmák jako nikdo jiný uměl paprsky z něho zářící zachycovati — v pravém slova rozumu fotografovati. Všecky jeho spisy, i ty, jež na sobě nesou ráz spěchu, jsou fonogramy ze života našeho lidu. Proto spisy jeho podrží cenu svou vždy. — Dějepisci podávají obrazy minulých dob, Kosmák zachytil českou duši, jež z každé jeho řádky vyzírá na čtenáře a rozehřívá ho, vštěpujíc mu do srdce nejněžnější lásku k vlasti tolik utlačované. Z jeho duše ozýval se všechen útisk našeho lidu, kterak řeč jeho ve školách a úřadech způsobem nejnemotornějším byla utlačována. A útisk ten Kosmák svým pérem uměl do patřičného světla stavěti. Kosmák ty nejrůznější poněmčovatele postavil na pranýř směšnosti, tak že dnes mnohý byrokrat bezděčně se táže, kterak bylo možná český lid tolik převráceně, tolik nemotorně, tolik hloupě poněmčovati. Kosmák poněmčovací školy prošel sám, on zakusil celý germanisační systém, a duch jeho v něm nejen že nezakrněl, jako mnoha jiných, nýbrž vyšel z něho jako mstitel. — To jest přední stránkou jeho spisův. Ale Kosmák dal ještě národu svému neocenitelné kukátko. — Kosmák svým nevy-

čerpatelným vtipem bičoval opičení se mnohých měšťákův a občánků po cizích velkoměstských mravech na úkor mravu a kroje národního. Jeho snahou bylo, aby moravský lid zůstal věren sobě. Kosmák věděl, že národní kroj a mrav jest národnosti štítem, jest jako drahocennou skříní, v níž chovají se všecky naše poklady. Odkládati národní kroj je tolik, jako odciziti, odnárodniti se. A proto Kosmák titěrné figury, pohrdající národním krojem, důsledně i mravem a konečně i věrou, svým vtipem nemilosrdně šlehal. Jeho vtip při vší břitkosti měl do sebe něco milého, občerstvujícího, tak že ten, koho šlehl, jednou rukou se ohmatával a druhou rukou utíral si slzy smíchu a mnohý potrefený zvolal: dobře má ten kukátkář, zasloužil jsem si toho! Z jeho vtipů prosvítalo vždy dobré, upřímné české srdce, jež chce hojit, ale ne urážet. — Kosmák měl vzdělání universální, jež ale jeho prostonárodnímu psaní nebylo ani dost málo na újmu. Z jeho spisů nečpěla noční lampička, on nehromadil citáty pro obdiv, aby se snad řeklo: vida, jak je také učený. Té ješitnosti Kosmák neznal, on jí přímo pohrdal.«

A Msgr. Vl. Šťastný líčí nad rovem zesnulého jeho význam v katolickém písemnictví, pravě: »Kosmák zůstane i po smrti učitelem a dobrodincem lidu svého a tuto zásluhu uzná a splatí mu Bůh životem věčným.«

Kosmák byl již delší čas churav. Z choroby své léčil se před lety v Luhačovicích a v posledních dvou letech v Karlových Varech. Letos z jara chtěl jeti do Gmundenu a na podzim zase do Karlových Varů. Při tom přál si ještě dopsati, co rozepsal. Průběh jeho smrtelné choroby byl velmi bolestný. Jeho ošetřovatelé často ho slyšeli kázati nebo o thematech kazatelských rozjímati.

Zesnul dne 15. března a byl slavně pochován 18. března t. r. za ohromného účastenství lidu, duchovenstva (66 kněží), zástupcův učitelstva, bývalých farníků, měst a spolků, jejichž čestným členem býval.

Z Čech se dostavili k pohřbu věrný jeho přítel, kníž. arcib. notář Petr Kopal, a majetník Cyrillo-Meth. tiskárny, Václ. Kotrba. Oba chválili německé jeho osadníky, kteří ho vroucně milovali.

Pohřební obřady započal kanovník Leonh. Knopp ze Šatavy v průvodu 66 kněží. Slavné requiem sloužil kanovník Msgr. Dr. Jos. Pospíšil, smuteční kázaní vykonal děkan Ant. Weber a nad hrobem promluvil redaktor »Obzoru« a kons. rada Msgr. Vl. Šťastný. Pohřeb byl konán za velikého deště.

Odpočívej v pokoji!

Hlídka národohospodářská.

Dnes není již nikoho tajno, že střední stav všude mizí. Každým rokem ubývá těch, kteří měli nějaký svůj majetek a žili samostatně.

Již není daleko doba, že řemesla naprosto vyhynou, podlehnouce úplně nadvládě továrny a strojů. Dle sčítání v Německu r. 1895. klesl počet samostatných maloživností od r. 1882. o 104.877; za to počet závodů, které zaměstnávají od 50—200 dělníků, stoupl o 7.529, velkozávodů však, ve kterých pracuje přes 200 dělníků, přibylo 1.452. Dělnictva průmyslového přibylo o 1,431.096.

Těmito suchými číslicemi je jasně dokázáno, že kapitál si podmaňuje padlé řemeslníky a rolníky, že je zařaďuje do svých továren.

U nás se sčítání děje vždy po desíti letech a naše sčítací archy mají tu vadu, že neliší řemeslnou živnosť od továrny. Nicméně však dá se i u nás číselně dokázati děsný úpadek řemesel.

V celém Předlitavsku bylo napočítáno

osob roku	1869.	1880.	1890.
s povoláním	11,173.082	10,736.687	13,569.287
bez povolání	9,221.898	11,407.557	10,326.126
	20,394.980	22,144.244	23,895.413

Osoby s povoláním jsou takové, které se přihlásily, že si vydělávají chléb, osoby bez povolání jsou ty, které jsou živeny od jiných.

Všimněme si nyní, jak jsou skupiny povolání rozděleny.

V zemědělství bylo zaměsnáno osob: r. 1869. 7,506.395; r. 1880. 6,161.246; r. 1890. 8,469.223.

V průmyslu a řemesle bylo zaměstnáno: roku 1869. 2,198.816; r. 1880. 2,281.061; r. 1890. 2,880.897.

V obchodě a v podnicích dopravných r. 1869. 576.486; r. 1880. 549.651; r. 1890. 845.073; v povolání úřednickém a svobodném r. 1869. 891.385; r. 1880. 862.130; r. 1890. 1,374.094.

Tato čísla objasňují, jak za dvacet let socialní složení obyvatelstva našeho soustátí se změnilo. Nejlépe to poznáme na následujících číslech. Z tisíce osob zaměstnaných náleželo:

	r. 1869.	r. 1880.	r. 1890.
stavu rolnickému	671·8	625·2	624·1
průmyslu	196·8	231·5	212·3
obchodu a dopravě	51·6	55·8	62·3
úřednictvu a svobodnému povolání	79·8	87·5	101·3

Zde vidíme, že r. 1869. náleželo mezi tisíc osob, které se nějakou prací živily, 671·8 osob stavu rolnickému a o 20 let později jen 624 osob. Rolnictva tedy valně ubylo. Za to vzrostl průmysl o 16 osob, obchod a doprava o 11, úřednictvo, učitelstvo, lékaři, advokáti, duchovní, aktivní vojsko o 21 osob.

R. 1869. tvořilo v zemích předlitavských rolnictvo 67·18 procent všeho obyvatelstva, o 20 let později již jen 62·41 procent. Zde máme důkaz, jak veliké masy ročně se vytrácejí z rolnického stavu a sesilují hlavně armádu průmyslového proletariátu.

Velmi zajímavá jsou následující čísla. Z deseti tisíc osob zaměstnaných patřilo

		v Čechách	na Moravě	ve Slezsku
stavu rolnickému:				
r. 1869.	osob:	5.444	6.143	5.539
» 1880.	»	4.144	4.828	4.933
» 1890.	»	4.685	5.621	4.789
průmyslu:				
r. 1869.	osob:	3.162	2.577	3.200
» 1880.	»	3.458	2.727	3.332
» 1890.	»	3.477	2.762	3.631
obchodu a dopravě:				
r. 1869.	osob:	483	438	373
» 1880.	»	573	410	376
» 1890.	«	658	509	508
úřednictvu a svobodným povoláním:				
r. 1869.	osob:	911	842	888
» 1880.	»	846	881	784
» 1890.	»	1.180	1.108	1.072

Jak ubývá čeládky hlavně zemědělské, vidíme na číslicích těchto. Bylo napočítáno

	r. 1869.	r. 1890.
osob zaměstnaných:	11,173.082	13,569.287
osob příslušných:	8,404.063	9,869.849
osob služebných:	817.835	456.277

Kdežto r. 1869. bylo v domácnostech zaměstnáno 817.835 osob, ubylo těchto služebných za 20 let o 361.558!

Poněvadž ze zkušenosti víme, že služebná děvčata a služebné osoby vůbec hrnou se do měst, kde každý židovský posluha musí míti na vyprání židovské špíny křesťanskou služku, poznáme z toho, že počet služebných na venkově se nesmírně zmenšil. Poznáváme také z toho, že blahobyt v rodinách valně klesl, ježto počet v domácnostech sloužících osob za 20 let se tak ztenčil, že jest málo rodin, které si mohou k obsluze dopřáti služebných.

V zemích předlitavských bylo obyvatelstvo roztříděno takto:

osob:	pracujících	příslušných	služebných
Ve stavu rolnickém bylo:			
r. 1880.	6,161.246	5,703.150	335.268
r. 1890.	8,469.223	4,846.240	35.916
V průmyslu:			
r. 1880.	2,281.061	2,604.049	161.113
r. 1890.	2,880.897	3,134.356	140.257
V obchodě a dopravě:			
r. 1880.	549.651	791.412	92.755
r. 1890.	845.073	1,142.142	128.098
V úřednictvu a svobod. povoláních:			
r. 1880.	862.130	770.962	180.545
r. 1890.	1,374.094	774.111	152.006

Tato čísla podávají přesmutný obraz, jak se ze stavu rolnického přesunuje služebný lid do průmyslu a obchodu. R. 1880. uživilo zemědělství 505 pracujících osob: 468 osob příslušných, žen a dětí a 27 služebných. Deset let později však měli 634 hospodáři pouze tři služebné osoby.

Důležito jest roztřídění osob, které mají samostatný chléb a které žijí z práce, konané u cizího. Zde opětně vidíme, že následkem zadlužení půdy a svobody řemesel mnoho samostatných existencí za 20 let zaniklo, za to však přibylo dělníků, kteří se živiti musí prací konanou pro jiného.

Dle sčítání r. 1890. bylo v celém Předlitavsku napočteno samostatně se živících 3,842.640 osob, 539.177 osob se stálým služným, 8,084.814 dělníků u cizího pracujících a 1,102.656 nádeníků z nejisté práce žijících. Srovnejme nyní čísla z dřívějšího sčítání lidu. Dle toho bylo napočteno ve stavu rolnickém:

	r. 1869.	r. 1880.	r. 1890.
samostatných:	1,852.890	2,366.740	2,006 764
úředníků hospodářských:	29.570	56.216	22.432
dělníků a nádeníků:	5,623.435	4,620.889	6,440.027
V průmyslu:			
samostatných:	399.619	580.750	597.847
úředníků:	23.511	55.857	39.316
dělníků:	1,775.686	1,644.454	2.243.734
V obchodu a dopravě:			
samostatných:	231.111	319.390	314.577
úředníků:	46.179	68.181	106.343
dělníků:	299.196	162.080	424.153

Když sečteme všecky tyto třídy a porovnáme je, dostaneme tento smutný obraz:

	r. 1869.	r. 1880.	r. 1890.
samostatných existencí:	2,483.620	3,266.880	2,919.188
osob se stálým služným:	99.260	180.254	168.091
dělníků:	7,698.817	6,427.423	9,107.911

V oboru zemědělství, průmyslu a obchodu přibylo za 20 let pouze 435.568 samostatných existencí, za to však přibylo dělníků, tedy prací u cizího se živících, 1,409.094 osob.

Zajímavo je též porovnati, jak ubývá stav rolnický v našich zemích na útraty průmyslu a obchodu.

Z deseti tisíc obyvatel zaměstnávalo se hospodářstvím osob: v Čechách: r. 1869. 540; r. 1890. 504. — Na Moravě: r. 1869. 632; r. 1890. 675. — Ve Slezsku: r. 1869. 674; r. 1890. 500.

Během dvaceti let ubylo v Čechách mezi deseti tisíci obyvateli 36 rolníků, na Moravě 43 přibylo, ve Slezsku 174 ubylo. R. 1869. žilo tedy mezi deseti tisíci

obyvateli v Čechách samostatných rolníků 540, o dvacet let později žilo jich pouze 504.

Nyní si všimněme ostatních čísel, značících samostatné a nesamostatné existence, prací u cizího se živící.

V zemědělství napočteno bylo:

		v Čechách	Moravě	Slezsku
samostatných hospodářů:	r. 1869.:	275.953	126.228	34.503
	r. 1890.:	292.945	152.592	30.152
pracujících osob:	r. 1869.:	1,198.359	544.253	113.306
	r. 1890.:	1,150.507	553.324	126.581
V průmyslu napočteno				
samostatných existencí:	r. 1869.:	130.590	50.090	13.053
	r. 1890.:	188.994	61.577	16.752
nesamostatných dělníků:	r. 1869.:	725.968	231.148	72.320
	r. 1890.:	884.683	285.259	102.076
V obchodě a dopravě:				
samostatných podnikatelů:	r. 1869.:	62.935	22.967	4.922
	r. 1890.:	78.097	24.629	6.003
nesamostatných dělníků:	r. 1869.:	67.824	24.867	5.043
	r. 1890.:	122.310	39.286	10.611

Tyto číslice nám dávají nezvratný důkaz, že za dvacet let přibylo úžasně mnoho lidí, kteří ve svém živobytí závisí na milosti a libovůli jiného, že tedy lidská společnosť rychlým pochodem se rozdělila na dva tábory, na hlouček kapitalistův a na miliony proletariátu.

Netřeba se zde o tom šířiti, proč tolik rolníků mizí s povrchu země. O tom, proč stav řemeslný žije v tak zbědovaných poměrech, dalo by se mnoho psáti. (Číselný úbytek řemesel ve vlastech česko-slovanských vypočten jest ve spise: »Národní sebeochrana« od Rud. Vrby.) Proč řemesla za tak málo let vyhynula a proč tak živoří? Hlavní příčinou toho jest, že řemeslníci nejsou zorganisováni, že nepracují svornými silami, a proto nemůže jeden sám o sobě proti stroji a páře továrníků bojovati. Zde by řemeslníci musili opětně spojenými silami začíti boj a zařizovati si společenské dílny a tržnice. To jest jediná cesta, jíž by se řemeslo dalo ještě zachrániti. K zařizování společenských dílen a tržnic jest však potřebí peněz, kterých jednotlivý řemeslník nemá, a kterých nikdo pouze jemu nepůjčí.

Vizme, jak pracují průmyslníci. Jest až báječno čísti, kterak některé továrny a obchody jsou jen na písku. Obrovské továrny pracují a majetník továrny jest zadlužen až po uši. Zde příklad: Začátkem března letošního roku (1898) přinesly noviny zprávu o platební neschopnosti ohromné židovské tiskárny na kartouny Winternitze a Friedmanna v Králové Dvoře. Tito dva židé dluhují 1,300.000 zl. továrníku Matauschovi v Bensenu, dále firmám Borkenstein 19.000 zl., Rowland a spol. 34.385 zl., Richtrovi ve Warnsdorfě 11.000 zl., Landesbergrovi ve Frýdlandě 27.000 zl., Limburgrovi v Lipsku 12.580 zl., augšpurským plynárnám 11.845 zl., bratřím Jerusalemům ve Vídni 12.400 zl., Fr. Preidlovi 15.378 zl., Goldschmidtovi 20.700 zl., bělohradské akciové tkalcovně 64.800 zl., Marbachovi 28.910 zl, Riedlovi 42.592 zl., tannvaldské přádelně 21.595 zl., Schenkovi 17.758 zl., Mautnerovi 19.000 zl., Grabovi 19.552 zl., Hellmannovi 52.000 zl., Mořici Zweigovi 45.000 zl., Schnablovi 26.600 zl. Sečteme-li všecky tyto dluhy, máme slušnou sumu 1,803.500 zl. dluhů. Před pěti lety byli tito dva židé pouze Matauschovi dlužni přes dva miliony zl.!

Kam zmizely tyto peníze? Inu nikam jinam, než v kapsách žida Winternitze a Friedmanna, kteří takovýmto zločinným, ale u nás beztrestným způsobem zbohatnou. Takový »umělecký« kousek náš řemeslník dokázati nemůže, již proto, že mu nikdo nečeká! Továrníci mají však v bankách obrovský úvěr a dávají si navzájem obrovské masy zboží na dluh, důvěřujíce jeden druhému. Nápadno je, že továrník Matausch ztratí 600.000 zl., kdežto ostatní dlužníci, skorem samí židé, dostanou prý dluhy časem zaplaceny. Zde vidíme pověstný talmud v praxi, který praví: Jest-li žid dlužen židovi a křesťanu, dluh žida musí míti přednosť.

Řemeslníci musí zahynouti, poněvadž nikde nenajdou úvěru. Není peněz? Peněz je až strach. Projděme si statistiku záložen. Koncem r. 1895. bylo v Čechách 158, na Moravě 62, ve Slezsku 22 záložen Delitzschových. Do tohoto počtu záložny Raiffeisenovy nepatří. Roku 1895. bylo v Čechách nově uloženo 117,262.735 zl.,

na Moravě 23,397.209 zl., ve Slezsku 8,112.168 zl., vybráno však téhož roku v Čechách 118,184.092 zl., na Moravě 22,507.890 zl., ve Slezsku 7,515.727 zl.

R. 1895. bylo v Čechách více uloženo než vybráno 1,186.547 zl., na Moravě 1,218.505 zl., ve Slezsku 687.529 zl.

R. 1895. za to v Čechách více vybráno než uloženo o 921.814 zl., na Moravě více uloženo o 889.319 zl., ve Slezsku více uloženo o 596.441 zl. Snižováním úrokové míry z vkladů vybírají si kapitalisté své vklady ze záložen, kde se jim dává jen 3½ procenta, a kupují za ty peníze buď akcie, neb státní dluhopisy, právě tak, jak to činí záložny samy. Proto u mnohých záložen pozorujeme více výběrů než vkladů. Majetníci vkladů dostali r. 1895. vyplaceno od záložen těch v Čechách 17,754.979 zl., na Moravě 4,050.699 zl., ve Slezsku 1,281.087 zl. úroků, a to ze vkladů, které koncem téhož roku v řečených záložnách činily v Čechách sumu 483,509.266 zl., na Moravě 107,736.241 zl., ve Slezsku 34,617.777 zl.

Za pět let, to jest od r. 1891., vzrostly vklady v Čechách o 85,551.355 zl., na Moravě o 23,368.451 zl., ve Slezsku o 9,543.156 zl. Koncem roku 1895. bylo v rukou vkladatelů vkladních knížek 795.508 v Čechách, 196.926 na Moravě a 72.182 ve Slezsku. Vkladní knížky, ve kterých je zapsán vklad do pěti set zl., tvoří 75% všech vkladních knížek. Co činí záložny s těmi sumami, aby mohly vyplácet vkladatelům úroky? Půjčují na domy a na pozemky, na tovární podniky a dají si dluh ten do knih vtělit. Tyto hypotekární půjčky tvoří 60 procent všech spořitelních obratů.

Proč hynou u nás samostatné existence? Poněvadž nemá dnes nikdo důvěry, aby mohl jíti a vypůjčiti si tam, kde je peněz nazbyt. Každý by rád rychle a snadně zbohatl, jako Winternitz a Friedmann. Kdyby lidé byli poctivější, mravnější a měli náboženství, byla by větší důvěra, nehledal by každý v druhém zloděje, nedělaly by se dluhy s úmyslem, nikdy nezaplatit a druhého okrást. Proto jsou výroky, že náboženství a socialní otázka nesouvisí dohromady, výrony prázdných mozků.

Proč hynou u nás samostatné existence? Protože všecko se dnes béře na dluh, což jest jistou zkázou řemeslníka a živnostníka.

Tajemník českého vývozního spolku, Stiller, uveřejnil právě v Národohospodářském Obzoru pozoruhodný článek, kde líčí následky kupování na dluh.

Kdo na dluh kupuje, kupuje draho a kdo je nucen prodávati na dluh, musí prodávati draho. Francouzové mají proto pořekadlo: »platit dluhy znamená obohacovati se.« Proč hynou u nás samostatné existence? Poněvadž kupujeme přese všechno kázaní hesla: »Svůj k svému« přece jen u židů a Němců; domácího člověka nepodporujeme, máme po ruce kritiku, že jeho výrobek je špatný a drahý.

Kdybychom kupovali jen od svých lidí, byli bychom bohatí, jako jiní národové. Jistý obchodník v Liberci pravil panu Stillerovi: »My od vás (Čechů) kupovati nebudeme, ale vy od nás kupovati musíte. U vás jsou kořeny podťaty, poněvadž u vás nikdo neodvislosti neoceňuje a důvěry není. Vy jste lokajský národ.«

Proč hynou u nás samostatné existence? Poněvadž u nás je móda, že, sotva kdo se čeho dopracuje, začíná dělati ohromného pána, fouňu, a brzy jsou jeho výdaje životní větší než příjmy. Pan Stiller píše: Ten, kdo navštívil Orient, jeho veliké obchody a seznal tamější lid, shledal, že tam jsou praví kupci. Mnohý z nich neumí psát a má ohromné jmění. Viděl jsem platit za odebrané zboží 2 až 300.000 franků hotově od Tatarů, kteří, jakmile byli se svým placením hotovi, vzali na záda opětně svůj ranec. V hotelích si brali společnou světnici pro pět neb šest osob, jedli chléb s cibulí jako dříve, když neměli nic.

Proč u nás samostatné existence hynou? Protože jeden druhého ničí, ubíjí, aby, jak myslí, odstranil a zabil konkurenta, doufaje, že bude sám rychleji bohatším. Čím však vítězí židé nad námi? Svou solidaritou, jeden za všechny, všichni za jednoho, nikdy žid žida neudá finančním úřadům, nikdy ho nezničí konkurencí. U nás však klesla láska k bližnímu a spravedlnosť k němu na stupeň zvířecí, znič, kde koho můžeš. A naši vůdcové? Máme zkrachovaných novinářských ničemů až dost, zkrachovaného učeného proletariátu až strach, máme politiků, advokátů a »vůdců« hojnosť. Ale zámožných rolníků, poctivých řemeslníků, obchodníků a průmysníků hrozně málo. Jsme opravdu národem duševně a hmotně zbankrotilým, což se žádnou »národnostní« politikou zakřiďovati a zažehnati nedá. *Rud. Vrba.*

LITERATURA.

SLOVINSKÁ.

Knihy »Slovinské Matice« za rok 1896. — Loni vydala »Slov. Matice« pro své členy pět knih.

Zgodovina slovenskega slovstva. III. zvezek. Bleiweisova doba od 1848. do 1870. leta. Spisal dr. Karol Glaser. — Slovinci dlouho musili čekati na spisovatele, který by jim sepsal historii literatury, konečně ho našli v profesorovi dr. Glaserovi. Tři svazky dějin slovinského písemnictví jsou plod víceletého jeho studia. Mnoho se o této knize psalo a mnoho se jí vytýkalo, než přes to přece zůstanou Glaserovy dějiny literatury dílem veliké ceny. — »Bleiweisova doba« (od r. 1848.—1870.), kterou nám spisovatel v tomto III. svazku popisuje, jest zajímavou, majíc pro slovinské písemnictví velikou důležitosť. Celý národní život se v té době obrodil. Svobodomyslné názory vnikly do nejchudší chýše; lid se začal učiti a samostatně mysliti. Písemnictví se rozšířilo na všechny obory, počet spisovatelů rostl den ode dne. Spisovatelé se sjednotili k společnému působení. zakládajíce orgány a literární spolky. Následkem svobody tisku r. 1848. začalo vycházeti v různých městech slovinského území více slovinských novin a časopisů. — Uspořádání tohoto svazku jest vidno z přehledu; po krátkém historickém úvodě se líčí rozvoj slovinského živlu v různých směrech, které jsou závislé na historických událostech. Spisovatelé se popisují v různých skupinách dle vynikajících osob a jejich orgánů. Takové osobnosti jsou Jan Bleiweis a L. Geran v Kraňsku; k těmto se druží spisovatelé v Přímoří s O. Marušičem v čele; na severní straně sdružuje A. Slomšek kněze a Dav. Trstenjak spisovatele laiky okolo sebe. To jsou první bojovníci, představující vlastně politické nebo vychovávací písemnictví. Tito spisovatelé razili totiž cestu spisovatelům, kteří byli jen literáti, a tyto sjednotil okolo sebe — A. Janežič. Nejznamenitějším ze všech jest však Jan Bleiweis a proto se jmenuje tato doba Bleiweisova.

Slovenska zemlja. II. del. Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Přírodopisný, statistický, kulturní a historický popis. Napsal S. Rutar, gymn. profesor. — V úvodě se spisovatel omlouvá, proč čítá Terst a Istrii k slovinským krajům, ač dle počtu obyvatelstva nejsou úplně slovinské. »Přijal jsem do této sbírky Terst a Istrii, myslím však, že právem« — praví spisovatel. — Dějiny a jazykosloví dokazují, že Chorvati a Srbové v témž čase jako Slovinci přišli do nynějších sídel a zasedli je jako celistvá a jednotná národní skupina. Jihoslovanská plemena odloučila se od sebe teprve později a odcizila se navzájem. A právě v Istrii se jasně objevují někdejší poměry; v Istrii - to jest snad nejkrásnější příklad slovanské vzájemnosti — ještě dnes žijí obě národnosti v ideální svornosti. — Spis p. Rutarův jest pečlivě sestaven dle německých a italských pramenův a vládních statistických údajů. V tomto svazku se popisuje poloha, hranice, velikosť a význam Terstu a Istrie; dále obyvatelstvo, podnebí, zemědělství, průmysl a obchod.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. II. snopič. — V přítomném svazku jest pokračování epických národních písní slovinských, a to od čísla 127 - 358. Do tohoto monumentálního díla »Slovinské národní písně«, jež bude obsahovati okolo 60 tiskových archů, byly pojaty všechny dosud zapsané, pořadateli přístupné národní písně, které jsou nade vši pochybnosť národním majetkem anebo aspoň takové, jež duševní ceny národa nesnižují. Pod črtou jsou kritické poznámky, v nichž jsou zevrubně označeny všechny varianty jiného pramene.

Letopis Slovenske Matice za l. 1896. Uredil Anton Bartel. — Jako každého roku, jest i letos »Letopis« různého obsahu a zajímavý; jsou tu většinou vědecká pojednání. V tomto svazku ukončují se »Slovinské národní pověry a obyčeje«, které více let s velikým namáháním sbíral † Ivan Navratil. Pozoruhodný jest též spis dr. M. Murka: »Národopisná výstava česko-slovanská v Praze r. 1895«. Spis přichází sice »post festum«, jinak však jest velmi zajímavý a poučný. Dr. K. Štrekelj uveřejnil tu »Příspěvek k poznávání cizích slov ve slovinštině«; dr. K. Glaser pojednává »o rgvedskih slavospevih«, a prof. Perušek podává tu jako každého roku »slovinskou bibliografii«. Črty od Eug. Laha

a J. Majcigera budou též zajisté každému čtenáři vhod. Ku konci čteme zde spolkový letopis a seznam členů.

Knezova knjižnica. Anton Funtek: Smrt; Fran Govékar: Ljubezen in rodoljubje. Povest. III. zvezek. — Zesnulý vlastenec slovinský, Anton Knez, ustanovil v poslední vůli »Slovinskou Matici« za svého hlavního dědice pod tou podmínkou, že se úroků jeho fondu upotřebí k vydávání knih, které mají býti psány »v přísně národním duchu a na základě katolické víry, ale v svobodomyslném smyslu«. Slov. Matice vydává proto nyní zábavní knihovnu, jež má název zesnulého Kneza. Letos vyšel 3. svazek této knihovny s obsahem: »Smrť«, epicko-lyrická báseň od A. Funteka a »Láska a vlastenectví« od Fr. Govékara. — »Smrť« jest cyklus 34 básní s prologem a epilogem: Forma i obsah básní prozrazují básníka dovedného, plného myšlenek a citů. Funtek vypravuje v tomto cyklu, jak se všechno musí poddati neúprosné smrti — následku dědičného hříchu. Ač jsou některé básně velmi zdařilé, tak že by se jimi mohla honositi i jiná větší světová literatura, přece nemůže se říci, že by byl básník tentokráte všude zůstal na té výši, jež se mohla od něho očekávati. — Druhá práce v tomto svazku jest od Fr. Govékara, jehož první větší povídka »V krvi« uveřejněná v »Ljubljanskem zvonu« vzbudila mnoho boje a šarvátek mezi literárními kritiky. V povídce »Láska a vlastenectví« chtěl Govékar zesnulého A. Kneza, zakladatele této knihovny, idealisovati, ale nezdařilo se mu to, aspoň ne tak, jak toho vyžadují katolické názory. Jméno A. Kneza proměnil spisovatel v Josipa Kresa. Obsah povídky jest tento: Jos. Kres, bohatý obchodník a slovutný vlastenec, dopomohl svému příteli Dolžanu k mandátu. Seznámil se též s Dolžanovou sestřenicí, dcerou bohatého terstského bankéře, a zasnoubil se s ní. Dolžan však zrušil slib pracovati jako poslanec ku prospěchu svého národa a touto svou necharakterností způsobil Kresovi mnoho hanby. Oklamaný lid vyčítal Kresovi sobecké úmysly, jako by Kres Dolžanu dopomohl k mandátu jen proto, aby tento mu zase z vděčnosti získal bohatou a krásnou Melanii. Uražený Kres zřekne se Melanie a přijme vyzvání k souboji se setníkem Braunseisem, který již dlouho se ucházel o Melanii a její peníze. Kres, jenž v poslední vůli odkázal většinu svého jmění literárnímu spolku, byl v souboji smrtelně raněn a za nedlouho potom zemřel. Po Kresově smrti odjela Melanie do Terstu s pevným úmyslem zůstati na věky věrnou Josefu Kresovi. — Toť krátký obsah povídky, jejíž děj se koná v Táboru, to jest v Lublani. — Spisovatel sice vyhověl prvému přání zakladatelovu, jenž vyžaduje »přísně národního ducha«, nijak však nevyhověl přání, že knihy mají býti psány na základě katolické víry. Ovšem, že je dodáno ale »v svobodomyslném smyslu«, a p. Govékar psal svou povídku v tak svobodomyslném duchu, že mu při tom úplně zmizel základ katolické víry. Povídka jest psána na nekřesťanském základě, popis lásky jest mnohdy pohoršující; pohoršující jest i to, co spisovatel napsal o souboji.

Fr. Štingl.

ČESKÁ.

Katolické písemnictví.

Nemáme ve »Vlasti« místa na dlouhé úvahy a referáty, i budeme pod tímto titulem podávati kratičké posudky katolických knih a časopisů.

* * *

Pobloudilci. Obraz z našeho života. Napsal Václ. Špaček. Večerní zábavy roč. XIX. č. 1. Řídící učitel p. Václ. Špaček píše pěkně a ušlechtile. Nemiluje dlouhých period, úvah a roztahování děje. Všecko plyne přirozeně, jak mluvou, tak dějem. Jeho povídky zahřívají srdce láskou k Bohu, víře a k ctnosti. Líčí zde na jedné straně působení několika socialních demokratů, na druhé působení farářů a učitelů. Středem, hrdinou povídky a celého děje jest Dr. Radota, zbožný a lidumilný lékař z Radochova.

Tři povídky Fr. Valouška. Nákladem dědictví Cyrillo-Methodějského na r. 1897. Cena 1 zl. 20 kr. První povídka: Z kláštera a vězení nás ne zcela uspokojila. Je v ní mnoho reflexí a málo děje, ač jádro vypravování jest krásné. Rouhavá, divoká, zpustlá dívka přijde do vězení. Její cynické chování vzbuzuje hrůzu. Sestra Vincencie se jí obětuje, aby ji přivedla na pravou cestu. Po dlouhém namáhání se jí to podaří, ale za velkou oběť — divoká Rega ji mocně

udeří — a sestra, její teta, zemře. Rega se obrátí a po vypršení trestu ve vězení vstoupí do kláštera. Křesťanská láska k bližnímu slaví tu vítězství. — Dvě cesty, povídka z pohorské vesnice. Farář stařec pln lásky k své osadě — Dobšíkův Tomeš, hospodář na starobylém statku, věrném katolické víře. Děj se odehrává v Hrobčicích, kde je dvojí víra. Farář i Tomeš Dobšík mají velikou naději v ctnostného, dobrého Dobšíkova syna Václava. Václav se vrací z vojny a intrikami padne do evangelické rodiny Hulečkovy, zamiluje se do jejich dcery Katky, zapře víru a stane se evangelíkem. Zármutek farářův a starého Dobšíka Tomše spisovatel vylíčil mistrně. V den sňatku odpadlého Václava přistupuje Tomeš Dobšík k stolu Páně. Celá katolická osada pohlíží naň s účastí a bolem; v noci Dobšík Tomeš umírá v polích u rodinného kříže — puklo mu srdce. Děj povídky stává se vždy tragičtějším — Václav pustne, klesá hloub a hloub, ale někdo naň stále myslí a za něho se modlí — je to stařičký farář. Když Václav, ztrativ ženu, jest v největším zoufalství, bere jej stařičký farář za ruku, dává mu své úspory a klade na duši jeho balsám víry, kterou Václav před tím zapřel. Líčení povídky jest živé, od začátku až do konce poutavé. Zvláště druhá její část jest velice zdařilá. — Kam spějeme. Ze života socialního. Mladý hrabě Viktor změnil zcela poměry na svém panství. Založil zde závody železářské a otevřel uhelné doly. Lid dostal práci, zbujněl, i prodal hraběti své statky. Hrabě vládl se svým úřednictvem zcela liberálně. Platil lidu mzdu a pak si mohl lid dělati co chtěl. Sám na víru nedbal, se židovkou se oženil, jen jmění hrabal. V dělnictvu jeho začalo to kvasit, i seřadilo se ve stranu socialně-demokratickou a potíralo mocně malou stranu křesťansko-socialní, jejíž hlavou byl bratr Viktorův, hr. Emil a místní kaplan. Socialistickými agenty štvané dělnictvo socialně-demokratické se vzbouřilo, zničilo zámek, faru, kostel a rozprášilo zbytky strany křesťansko-socialní. To je první část povídky. Spisovatel chtěl vylíčiti následky liberálního, sobeckého vykořisťování dělnictva. Dělnictvo se zmocnilo celého hraběcího a okolního majetku a zřídilo si socialní stát. Ale vedlo-li se mu dříve špatně, bylo nyní ještě hůře. Spisovatel líčí nepořádky v socialním státě, nepraktičnosť jeho zařízení, zmatky a konečnou bídu, do níž celý socialní stát a každý jednotlivec zabředl. Když se věci schylovaly k nejhoršímu, vzbouřil demagog Singer dělnictvo, uchopil se sám vlády, aby zavedl pořádek. A zavedl ho: kdo se mu protivil, dal ho — zabiti. Socialní stát se rozpadává a tu si hlouček věrných katolíků vzpomíná na hr. Emila, posílá pro něj, ten se vrací a na ssutinách socialního státu zbuduje novou křesťanskou obec. Postaví kostel, nemocnici, školy, obnoví se závody, lid je šťasten a hrabě, když zemře, dá se vložiti v hrob mezi svůj lid a syn pracuje v šlepějích jeho. Mezi různými padouchy, kteří osnovali bouři proti hraběti Viktoru a kteří budovali a řídili socialní stát, byl šlechetný jinoch Václav. Ztratil víru a uvěřil socialním heslům a vůdcům, ale zklamán upadl v trudnomyslnosť a rozum jeho vyjasnil se až tehdy, když byla zbudována nová křesťanská obec. Procitl jako ze sna, ohlížel se kolem a vida krásné výsledky křesťanského řádu a víry, vrací se k Bohu. Spisovatel praví v úvodě, že tato povídka není pouhým výplodem fantasie, ale výsledkem theoretického studia, zkušenosti — a pravého přesvědčení. Je to velice zdařilá práce a vůdcové křesť.-socialního hnutí ať ji dají čísti těm, které vedou. Tomáš Škrdle.

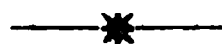

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. U příležitosti Své démantové mše sv. posvětil sv. Otec též několik praporů, jež za tím účelem přinesly do Říma spolky z různých končin Italie. — Veliký hluk mezi liberály učinila audience šedesáti katolických studujících university římské, kteří osvědčili synovskou úctu a oddanosť Jeho Svatosti papeži Lvu XIII. Veřejný tisk vrhl se na ně s celou zuřivostí a nazval uctivý jejich projev »nestydatou protinárodní manifestací.« Na tom nebylo dosti. Zednáři a protikatoličtí studenti sešli se na Campo fiori, kde, jak známo, stojí demonstrační pomník Giordana Bruna, a protestovali proti tomuto slyšení katolických studentů. Tak vyhlíží »akademická svoboda« do opravdy. Na rozích byly nalepeny plakáty, kdež katoličtí studenti nazváni »nehodnými, aby se zvali syny Italie, poněvadž se prostitují kněžskému tmářství« (rozuměj: katolickému náboženství) a odříkají se nejvyšších ideálů vědy a pravdy; a na konec svo-

lána na ½11. hod. dopolední do atria university veliká schůze. Na jiném plakátě bylo oznámeno, že se z university ponese věnec, jímž se ověnčí pomník Giordana Bruna. Kroužek universitních katolických posluchačů v Římě nelenil a vydal též důstojné provolání, jímž hájil svou katolickou svobodu. Vše, co se dělo, je nad míru charakteristické, jaký je stav sv. Otce v Římě, jaké svobodě se zde těší, a jak je pravda, že pronásledování křesťanů dávno přestalo. Universitní profesoři zastavili přednášky, na universitním nádvoří pálili studenti katolické listy a časopisy, a jeden universitán zahrál komedii, prosil totiž genia vlasti, aby odpustil tu hroznou urážku, kterou Italii způsobili katoličtí studenti, že se opovážili súčastniti oslavy démantové mše papežovy. Když proneseny různé řeči proti sv. Otci a katolíkům, ozývaly se výkřiky: Na Campo de' fiori! — Na ulici učiněna sice policejní opatření, ale katolické listy praví, že to byla nastrojená komedie. Na Campo de' fiori teprve rozpoutaly se vášně. Zněly tyto výkřiky: »Sláva Giordanu Brunovi! Pryč s papežem! Pryč s Jesuity! Pryč s klerikály! Sláva Zolovi! Že se též Zolovi volala »sláva«, to je důkazem, že tu byli asi ve slušném počtu zastoupeni synové israelští. Průvod vrátil se na universitu za hlasitého hulákání, a rektor Meucci jej přivítal, jako by se vracel z nějakého vítězství. Zvláště freneticky rektorovi tleskali, když prohlásil, že požádal, aby vojsko vyklidilo ulici, kde je universita. Napíše-li někdo, že sv. Otec je vězněm ve Vatikáně, strhne se z toho surový posměch po celém židovsko-zednářském tisku. Události zde líčené nejlépe illustrují svobodu sv. Otce a katolíků. Člověk by tomu nevěřil, že jsou takové věci možny v době největší »svobody«. Šedesát studujících — katolíků — když dají výraz svému katolickému přesvědčení, povalí Italii. Události ty jsou hodny, aby je historie zaznamenala. — Den 20. února, 2. a 3. března byly slavnými pro sv. Otce Lva XIII. Dnem 20. února vstupuje Jeho Svatosť do 21. roku Svého požehnaného pontifikátu, dne 2. března byly 88. Jeho narozeniny, dne 3. téhož měsíce výroční památka Jeho korunovace. Papež přijal blahopřání sv. sboru kardinálů, proslovené J. E. kard. Oregliou a odpověděl k němu delší řečí, v níž dotkl se i událostí, o nichž jsme se právě zmínili. Sv. Otec prohlásil, že náboženské projevy úcty a lásky k papeži vždy nesou se výše, nežli pouze k osobě papežově. Ctíce papeže, vzdáváme i úctu nadlidské instituci, již představuje. První kořen mravní a socialní kalamity naší doby jest úpadek náboženství. Každá poctivá duše, každé srdce, starostlivé o vlastní i obecné blaho, s požehnáním uvítá znovuvzkříšení katolického ducha jako zásvit a záruku budoucí blaženosti. Dne 3. března přijal sv. Otec poutníky z Mexika, Švýcar, Elsas a Bavorska, celkem přes 300 osob. Svatý Otec kolikráte již vyslovil, jak Mu na srdci leží rozvoj katolického tisku. O tom družstvo i časopis »Vlasť« má samo několik důkazů, oblaženo byvši nejednou apoštolským požehnáním sv. Otce Lva XIII. V Italii jsou hlavní katol. listy »Osservatore cattolico« v Miláně a »Italia Reale« v Turině. Oběma redaktorům a členům redakce zaslal sv. Otec breve plné chvály a povzbuzení.

Sv. Otec je úplně zdráv. V poslední době súčastnil se několika konsistoří, jež trvaly přes dvě hodiny, a byl úplně svěží bez únavy. Obdivuhodný kmet sleduje s mladistvou pružností ducha veškeré politické události světové a socialní, a jak tvrdí nejbližší okolí Jeho Svatosti, jest úsudek jeho překvapující svou správností a bystroduchostí.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. V článcích tuto uveřejňovaných máme na mysli upozorňovati naši stranu na svoje potřeby, práci, na nebezpečí, jež nám hrozí, a na mezery, které máme vyplniti. Dnes se zmíníme o hnutí v »národním« dělnictvu. Národní (liberální, husitské) dělnictvo organisoval již Barák r. 1872. a r. 1880., ale jeho práce se nezdařila. Po druhé jal se organisovati »národní« dělnictvo Dr. Jul. Grégr r. 1890. Ale časopisy: »Naše Obrana«, »Duch Času«, »Naše Heslo« a »Nové Heslo« zanikly jeden po druhém. Třetí pokus učinili Mladočeši r. 1897., když čeští poslanci socialně-demokratičtí vyslovili se na říšské radě proti českému státnímu právu a když Mladočeši při volbách do V. kurie poznali, že jejich vyhejčkané děti — socialní demokraté — staví se šmahem proti nim. Tyto volby do V. kurie a ono prohlášení říšských socialně-demokratických poslanců českých hnulo celým národem, a proto nalezla nová dělnická národní strana všude vřelé sympatie. Jejich vývoj podporují strany radikální, mladočeská, staročeská a na Moravě i ve Slezsku je fedrují i konservativní časopisy. Touto

neobyčejnou přízní nová strana velice mohutní, zakládajíc spolek za spolkem a vládnouc již četnými časopisy. My kolem družstva Vlasť toto hnutí bedlivě pozorujeme a výsledek našeho pozorování jest: Národní dělnictvo mimo národnosť jest úplně podobno straně dělnické, socialně-demokratické. V ohledu náboženském se jí úplně vyrovná. A proto pozvedáme hlasu: Katolíci, ať jste kdekoliv, na toto hnutí krejcarem nepřispívejte a jeho rozvoje se nesúčastňujte. Kdo si neváží víry, není naší podpory hoden. Zároveň upozorňujeme konservativní tisk, aby se choval k tomuto hnutí pasivně. Máme své křesťansko-socialní spolky a těch je v Čechách, na Moravě a ve Slezsku na 300 — těm se věnujme, těm se obětujme.

* * *

Karel Kellner, kapitulní děkan ve Staré Boleslavi, zemřel v březnu t. r. Zvěčnělý působil v Jednotě katolických tovaryšů v Praze jako předseda od r. 1854.—1869., tedy celých 15 let. Jednotě věnoval svůj prázdný čas a skoro veškeré své hmotné úspory. V Jednotě zavedl, anoť tenkráte nebylo ještě pokračovacích a průmyslových škol, vyučování náboženství, kreslení, něm. pravopisu, arithmetice, zpěvu, modelování, přírodopisu, technologii a geometrii. Vyučovali zde výteční učitelové, kteří to činili z pravidla bezplatně nejen z lásky k věci samé, ale zvláště z lásky k jeho osobě. Za něho obdržela Jednota r. 1857. vzácný prapor od císařovny Marie Anny v ceně 800 zl., který dosud nošen bývá při slavných průvodech.

Hrabě de Mun uveden byl 10. března t. r. do francouzské Akademie. Křeslo, jež zaujal, bylo uprázdněno úmrtím Jul. Simona, o jehož činnosti a konversi nový člen Akademie měl chvalořeč. — Chvalořeč na hraběte de Muna měl zase hrabě d'Haussonville. Ve své řeči vpadl ihned in medias res. — Vy jste se, pravil, r. 1871. vrátil ze zajetí jako důstojník nešťastné francouzské armády. Vy jste cítil ve svém srdci všecky fase toho osudného boje až ke kapitulaci Paříže. A tu k největšímu úžasu shledal jste Paříž v rukou komuny, jejíž přívrženci prolévali krev svých spoluobčanů. Ke všem hrůzám války přidalo se ještě i toto. A tu v boji proti komuně náhoda — je-li na světě vůbec jaké — svedla vás s pokorným bratrem jedné řehole, jakých tehdy v Paříži mnoho konalo skutky křesťanského milosrdenství. Činnosť jejich neokazuje se honosivě ve veřejnosti, nýbrž skrytě ve skutcích křesťanské lásky. Bratr ten — Augustin Cochin — uvedl vás do společnosti dělníků, kterouž byl již před válkou založil. Své schůze konali ve čtvrti montparnasské, v níž se pravidelně v neděli večer scházeli. Tehdy bratr Augustin Cochin pravil o těch dělnících: Lid tento je dobrý, lid ten je více svedený, nežli vinný a je mnohem snáze k napravení, nežli by se komu zdálo. Je však zapotřebí, aby se k němu šlo a promluvilo k němu ze srdce k srdci. Tomu lidu musí se podávati pomocné rámě a nikoliv od něho se odvraceti. V tom smyslu mluvil tehdy k vám onen bratr, jenž pravil: Což mohu já dokázati, když jsem sám! Kdybyste chtěl jíti se mnou, kdybyste našemu spolku mezi svými známými získal trochu přátel, my bychom vydobyli Francii a pak bychom ji položili k nohám našeho Boha. — Tato dojemná slova prostého bratra padla ve vás na zem dobrou. Ona ve vás rozehřála víru vašeho mládí a novou důvěru v budoucnosť v těch strastných časích. Tehdy jste v malé světničce ve společnosti onoho bratra a tří dělníků slavnostně složil přísahu, život svůj zasvětiti dvěma nerozlučným věcem: věci církve a věci lidu. A přísahu tu jste dodržel. Vy jste se stal apoštolem církve mezi dělnickým lidem. Vaše plamenná výmluvnosť od té chvíle platila tomuto lidu. Nyní je tomu již 27 roků a můžete směle pohlížeti na výsledek svých prací. Třináctce plných let sloužil jste francouzské armádě, nyní již skoro 30 let sloužíte věci dělnického lidu jakožto hrdina víry (Champion de la foi). Nyní řečník vypočítává všecka jeho tažení jakožto bojovníka za víru po vší Francii, počínaje od Bretaně, vzpomíná jeho stkvělých řečí k obraně církve v parlamentě, jež vzbudily souhlas v celé Francii. A dostalo-li se vám cti zasedati ve středu našem, tož vás na křeslo zde pozvedl hlas toho lidu, v jehož prospěch jste svůj život obětoval.

Tisková liga. Výtečný dopisovatel ligista z Lašska na Moravě píše v »Kat. Listech« ze dne 26 března t. r. takto: »S potěšením sledujeme zprávy pp. ligistů z celého světa pilně zasílané. »Kat. Listy«, vlastně Tisková liga, zasluhuje plného uznání: zorganisovala zpravodajství, jakého nemá žádný jiný český list. Z dopisů ligistů čerpáme znamenité zprávy o ruchu katolickém a nabýváme poučení o současných poměrech dalekých zemí. Všecky slovanské a přečetné cizí země takto dobře jsou zastoupeny. Jenom ubohý siroteček slovanské rodiny, nám

Čechům nejbližší a zajisté i nejmilejší, bratr Slovák zůstal dosud nepovšimnut. A přece potřebno i užitečno jest, aby i to nešťastné Slovensko pojato bylo do Tiskové ligy a věnována mu příslušná péče.« — Odpovídáme: Redaktor t. l. zasedá v redakční komisi »Kat. Listů« a právě práce, o níž jest tuto řeč, byla mu svěřena. I hledal pro »Katol. Listy« zpravodaje ve všech rakouských a v různých cizích zemích a přihlížel především k slovanským pobratimům. Psal mimo jiné do Hercegoviny, do Chorvatska a Slavonie, do Bukoviny, do Lvova, do Pruského Slezska, a několikráte na Slovensko, ale nikdo z těchto zemí nechtěl se uvázati ve zpravodajství pro »Katol. Listy«. Zvláště Slovensko leží nám na srdci a rádi bychom odtud měli zprávy v »Kat. Listech«, i račtež nám poraditi, kam a ke komu se máme obrátiti, kdo by to mohl převzíti.

Výbor Jednoty katolického učitelstva v království Českém konal 20. března t. r. v redakci »Vlasti« schůzi, kterou řídil předseda, p. K. Skultéty, řídící učitel v Šestovicích. Za jednatele byl zvolen p. Václav Špinka, učitel ve Velimi Výbor zadal k c. k. místodržitelství ku schválení změněné stanovy, a jakmile budou potvrzeny, zřídí odbor v Hradci Králové. Jeho Milosti ndp. Eduardu Janu Nep. Brynychovi, biskupu v Hradci Králové, zaslal výbor k jeho jmeninám ex post blahopřání podepsané všemi přítomnými účastníky schůze. — Bude-li konán v Praze katolický sjezd, přeje si výbor, aby jeden půlden, neb aspoň večer byl na něm věnován výhradně záležitostem Jednoty katolického učitelstva. — Na oslavu padesátiletého jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. zřídí výbor při spolku podpůrný fond pro členy v čas nemoci a úmrtí. Návrh k tomu podal p. řídící učitel Václav Špaček. Výbor projednal celý řád, ale uveřejní jej, až budou změněné stanovy schváleny. — Za člena Jednoty přistoupil p. Václav Franc, starosta obce v Šestovicích. Doporučujeme Jednotu katolických učitelů všeobecné přízni duchovenstva a katolického učitelstva.

Schůze výboru Dědictví sv. Prokopa konala se dne 22. března t. r. o 5. hod. odpol. v k. a. semináři za předsednictví gen. vikáře msgr. dr. Fr. Hrádka u přítomnosti téměř všech členů. Pan předseda zahájil schůzi vřelou vzpomínkou, věnovanou zvěčnělému starostovi dr. Kl. Borovému a členu výboru kanovníku J. Havlů, což bylo s vřelým účastenstvím přijato, neboť členové vyslechli tklivá slova, zasloužilým mužům těm věnovaná, stojíce. Po přečtení protokolu o schůzi předešlé podával jednatel kan. dr Fr. Krásl některé zprávy Dědictví se týkající a učinil ke konci návrh, aby Dědictví jedinký katolický denník český »Katolické Listy« podporovalo, který návrh byl, když pan pokl. msgr. dr. Doubrava svou zprávu přednesl, příznivě vyřízen. Za podílnou knihu na rok 1898. ustanoveno dílo dr. Fr. Krásla a prof. J. Ježka: »Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter a úcta u lidu«. Tím bude poskytnut čtenářům opět kriticky probraný životopis sv. patrona a proslaveného biskupa této země. Kéž se můžeme brzy vykázati kriticky probranými životopisy všech sv. patronů našich! Z výboru dle stanov odstoupili pp. msgr. Ferd. Lehner, kanovník Fr. Brusák, farář dr. K. Vondruška a P. Ivan Wagner, knihovník na Strahově. Tito pánové byli však jednomyslně do výboru na čtyři léta opětně zvoleni. Jelikož úmrtím preláta scholastika dr. Klem. Borového uprázdnilo se ve výboru místo předsedy, byl za starostu aklamací zvolen dosavadní místopředseda gen. vikář dr. Fr. Hrádek, za místostarostu dosavadní jednatel kanovník dr. Krásl, za jednatele dosavadní pokladník kan. dr. Jos. Doubrava. Všichni tři přislíbili, že čestné úřady ty přijímají a že dle nejlepších sil svých o rozkvět Dědictví sv. Prokopa pracovati budou. Pan gen. vikář poděkoval mimo to p. kan. dru. Kráslovi a p. kan. dru. Doubravovi za platné služby, které dlouholetým nezištným úřadováním Dědictví prokázali; sám pak pronesl přání, aby u večer svého života viděl, jak blahodárný ústav Dědictví sv. Prokopa ještě více prospívá a mezi kněžstvem naším se vzmáhá než dosud. Do výboru byli potom nově zvoleni pp. Josef Farský, ředitel k. a. semináře, jemuž svěřen úřad pokladníka, a univ. prof. dr. Jan Sýkora. Ku konci navrhoval p. kan. dr. Krásl, aby četné a cenné knihy, jež se ve skladišti Dědictví nalézají, byly za velice levnou cenu prodávány, by tak mezi kněžstvem a lidem se rozšířily, což by bylo na oko na škodu, ale ve skutečnosti ve velký prospěch Dědictví sv. Prokopa. I návrh ten byl jednomyslně přijat a uloženo p. řediteli k. a. semináře Jos. Farskému a p. provisorovi téhož semináře Ed. Šittlerovi, aby nejblíže v příští schůzi výborové podali zprávu, které knihy by za levnou cenu se měly prodávati.

Úspěchy Katechetského spolku v Praze. Tento spolek zařídil letos v postě tři přednášky, které se zdařily stkvěle. Řečnili pp.: ředitel Dr. Fr. Xav. Blanda,

prof. Jos. Šauer z Augenburgu a prof. Václ. Černý. Velký sál sv. Václavské záložny byl povždy posluchači nabit. Ale mnohem většího úspěchu docílil spolek svojí peticí na sněm království Českého. Sněm se usnesl: 1. že sl. zemský výbor v nejblíže příštím zasedání sněmovním má na základě petic našich podati zprávu a návrhy na změnu zákona katechetského ze dne 14. prosince 1888. 2. že v případech, když o to bude c. k. zemskou školní radou žádáno, má svolení své dávati k udílení osobních přídavků ke slušnému týmž způsobem, jak to po vydání zákona ze dne 14. prosince činil. 3. že má dávati své svolení ke snížení povinnosti vyučovací katechetů na 22 hodin týdenních, exhortu dvěma hodinami v to počítaje, když o to v zájmu vyučování od c. kr. zemské školní rady bude žádáno. Největší zásluhy o toto usnesení získal si metropolitní kanovník Dr. Fr. Krásl. Přejeme spolku a jeho výboru na další dráze jejich působení všeho zdaru, a bylo by záslužno, aby se v něm soustřeďovali všickni čeští pp. katecheté dobré vůle.

Katolická čítárna v Praze bude již brzy otevřena. J. Em. ndp. kardinál Fr. de Paula hrabě Schoenborn kníže arcibiskup daroval jí 100 zl. Sbírky se uveřejňují v »Kat. Listech«. Tomuto šlechetnému dílu z plna srdce přejeme a všemožné podpoře je doporučujeme. Dary (knihy, časopisy i peníze) přijímají pp.: Václ. Kotrba, Cyrillo-Meth. tiskárna, Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra, a Václ. Dvorský, holič v Eliščině třídě.

Křesťanský demokratismus. Belgičtí biskupové zakazují svým kněžím míti účastenství ve hnutí křesťanských demokratů. Původce strany křestansko-demokratické farář Daens vedl svoji stranu po bludných cestách a činil křesťanským socialům velikých obtíží. Když pak farář Daens neuposlechl svého biskupa, aby svojí stranou působil společně s křesťanskými socialy a octl se s ním v příčině té i ve sporu, vystoupili společně všickni belgičtí biskupové a vydali ku kněžstvu zákaz, účastniti se spolků a schůzí křesťanských demokratů. Farář Daens odvolal se k papeži, ale ten jeho odvolání zamítl. — Belgický dopisovatel »Vorwärtsu« mluví o tak zvaných křesťanských demokratech s patrnou sympatií a belgický dopisovatel »Katolických Listů« dokládá, že v obci Aalst liberálové, socialisté a křesťanští demokraté budou tvořiti o příštích volbách jednu jedinou listinu. A »Dělnické Noviny«, z nichž tyto zprávy vyjímáme, dokládají: Téměř po celé Belgii táhnou křesťanští demokraté za jeden provaz se socialisty a liberály a mají ještě toliko jednoho nepřítele: katolickou stranu.

Ovoce rychle zraje. Kde schází víra, ztrácí se i láska k vlasti. Toho důkaz máme na socialních demokratech. Zapírali dlouho víru a zapřeli konečně i vlasť a státní právo české. V březnovém čísle »Sokola« čteme zdrcující článek o národních poměrech v uzavíraném území. Pisatel hořekuje nad chladností, ba otupělostí mnohých našinců k národní myšlence. A podobný proces odehrává se i v srdci intelligence. Prozatím vyšlehl z jednoho srdce, z básníka J. S. Machara, jenž má ve 4. čísle »Naší Doby« feuilleton proti vlastenectví, kdež píše: »Ne, nejsem vlastencem, nemiluji svou vlasť, ji nemám, neznám, nevím proč milovat, jsem Čechem, jak bych mohl býti Němcem, Řekem, cikánem a negrem;« a dále: »vím, že bych stejně miloval kraj jiný, kdybych byl jinde mladosť svoji prožil. A toť má vlasť. Nic víc.« My katolíci, myjeme si ruce; my těmito proudy nejsme vinni. Tím je vinno celé české písemnictví a hlavně žurnalistika. Dokud někdo nehlesne proti vlasti, nikdo ho nezakřikne, byť i zuřil proti víře. Ale nemesis trestá národ za tuto lehkomyslnosť jeho literárních zástupců: s nevěrou snoubí se neúcta k vlasti. A myslíte, čtenářové »Vlasti«, že se česká žurnalistika z tohoto zla něčemu přiučila? Zhola ničemu: »národní« dělnictvo jest stejných zásad náboženských jako socialně-demokratické, ale hájí vlasť, a proto může bíti do náboženství jak chce: staro- i mladočeská žurnalistika je fedruje jen což a mimo náš tábor neuslyšeli jsme dosud nikde proti tomu kárného hlasu. Ale nemesis dostaví se i zde, neboť kde není víry, není i pravé lásky k vlasti.

»Čas« opravuje. Redaktor t. l. zaslal redakci »Času« opravu dle §. 19. zákona o tisku, jež zní: »Není pravda, že mně socialní hnutí bylo jen léčkou na dělnictvo; není pravda, že ve skutečnosti držel jsem jen to hnutí na uzdě, aby nepůsobilo rozpaků vysoké šlechtě a vysoké hierarchii; není pravda, že nezůstanu a nemohu zůstati vůdcem křesťansko-socialního hnutí, neboť nikdy jsem vůdcem křesťansko-socialního hnutí nebyl, a konečně není pravda, že už dávno mám zájmy jiné než demokratické, neboť podobných zájmů nikdy jsem neměl.« — Tato oprava byla uveřejněna ve 12. čísle »Času« ze dne 19. března t. r.

Raiffeisenský kurs v Opavě. Ve čtvrtek 10. března uspořádán byl v Opavě v místnostech besedních přičiněním Ant. Ministra, faráře z Hlavnice, Raiffeisenský kurs. Kursu súčastnilo se 64 účastníků, hlavně z Opavska, ponejvíce z řad duchovenstva a učitelstva. Kurs zahájil farář Ministr, načež revisor jednoty spolků záloženských Uhlíř z Brna obšírně a podrobně pojednal o zařízení knih pro vedení záležitostí záloženských a vysvětlil jasně i názorně celou účtovací soustavu těchto peněžných svépomocných ústavů. Výklad jeho trval 4 hodiny a poskytl zajisté všem účastníkům jasného názoru o dosti nesnadném úkole správného a svědomitého vedení záloženských knih. Dodatky a vysvětlení o zakládání záložen podal kaplan Holba z Letovic, místopředseda jednoty zálož. spolků na Moravě, načež doslovem faráře Ministra kurs byl ukončen. Výsledek jeho byl dobrý a doufáme, že přispěje velice k hojnému zakládání nových těchto spolků.

Raiffeisenovy záložny v Haliči a Bukovině. Na haličském sněmě navrhl poslanec Wachnianin, aby na oslavu panovnického jubilea věnovala země fond 100.000 zl. na zakládání lidových záložen Raiffeisenových. První záložna Raiffeisenova v Bukovině založena v obci Krasna, které se dostalo zemské podpory 300 zl. Zároveň povolil Bukovinský sněm obnos 2000 zl. na zakládání těchto záložen pod tou podmínkou, že se podrobí dohledu zemskému. Sněm zmocnil obce, aby do záložen Raiffeisenových ukládaly chudinské fondy.

Různé. Stanovy katolického spolku učitelského na Moravě byly schváleny, a ustavující valná hromada konána byla v úterý velikonoční. — Zola osvobozen. Dne 2. dubna t. r. zrušil kasační soud pařížský rozsudek poroty dle kteréhož byl Zola odsouzen na rok do vězení a k pokutě 3000 fr. Zrušující rozsudek motivován byl tím, že uražen nebyl ministr války, nýbrž vojenský soud, kterýž měl Zolu žalovati. — Při Jednotě katolických tovaryšů v Praze povstalo Ochranné družstvo řemeslníků a živnostníků, které si obralo za úkol hájiti zájmy svého stavu. Myšlenku družstva obrodil a v praktické koleje uvedl předseda Jednoty, kanovník Dr. Jos. Burian. — Ministerského schválení dostalo se spisu, vydanému nákladem B. Stýbla v Praze: Šauer, obecné vychovatelství. Toto dílo se schvaluje pro ústavy ku vzdělání učitelů a učitelek — Dobrodinec, jenž jmenován býti nechce, daroval českým školním bratrům 1000 zl. prostřednictvím gen. vikáře Msgr. Dr. Fr. Hrádka. — Polský kostel ve Vídni. J. Veličenstvo daroval Polákům gardový kostel na Rennwegu ve Vídni. Přestavba stála 60.000 zl. a uhradí se loterií. — Péčí Jeho Excell. ndp. biskupa Emanuele Schoebla dostavuje se právě v Litoměřicích ústav pro hluchoněmé dítky. Ústav bude státi na 50.000 zl. a jest zařízen pro tři třídy, aby tak většímu počtu dítek dostalo se vychování. — Koadjutorem biskupa Strossmayera stal se jeho stoupenec, kanovník Voršák. — Lvův hospic v Berlíně zakládají katolické spolky dělnické. V útulku tom soustředitl se mají všechny důležité podniky na povznesení blaha dělnictva v hlavním městě Německa, jakož i v celé zemi. Liga † 20.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal dne 17. března t. r. druhou schůzi ve XIV. roce a započal ji modlitbou. Předseda dp. R. Horský uvítal dva nové členy výboru, dpp. Václ. Roudnického a Fr. Žundálka a pravil k nim, že naše družstvo stojí pevně na zásadách katolických a nikdy od nich neustoupí. Když se stal Pius IX. papežem, řekl: dnes počíná mé pronásledování. Podobně můžete říci i vy, naši noví členové výboru, že od té doby, co jste se stali výbory Vlasti, začíná i vaše pronásledování. Starší členové povstali a podávajíce jim ruce, srdečně je ve svůj kruh vítali. Potom vzpomenul p. předseda odstupujících členů výboru, vdp. děkana Václ. Krupičky a dp. faráře Václ. Růžičky a děkoval jim za vše dobré, co pro družstvo vykonali.

Pak vzpomněl předseda úmrtí vynikajícího Moravana, vdp. Václ. Kosmáka a on i dp. Fr. Žundálek velebili jeho zásluhy o české písemnictví. Dp. Fr. Žundálek, rodem Moravan, byl splnomocněn, aby tyto city tlumočil v moravském »Hlasu«. Předseda zároveň prohlásil, že za něho bude sloužiti mši sv. a vybízí všecky kněze, členy Vlasti, aby podobně učinili.

Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Správce spolkového domu, dp. Tom. Škrdle ohlásil, že se družstvo dne 4. května do svého domu přestěhuje a podával pak zevrubnou zprávu o finančním stavu. Doufá, že bude družstvu možno mimo všecky potřebné platy a anuitní splátky zaplatiti ještě na 10.000 zl. kapitálu. Dne 1. července zaplatí družstvo 5000 zl., z nichž platí 5 a půl proc. úroků a na konci občanského roku, nebo dříve, zaplatí druhých 5000 zl. Při tom připomínáme, že 44.345 zl. bylo splaceno hned při koupi domu.

Výbor povolil potřebný obnos na opravu spolkového bytu, expedice a papírnického závodu a dá ihned, jakmile se tam družstvo přestěhuje, i zevně nejnutnější opravy domu provésti. Pp. prof. Dr. M. Kovář, Tom. Škrdle a Fr. Žák tvořiti budou stálou domovní komisi a povoluje se jim činiti vydání do 100 zl.; vydání nad 100 zl. povoluje výbor; vydání do 20 zl. správce domu.

Čestnému členu družstva J. M. ndp. biskupu Eduardu Janu Nep. Brynychovi zasílá výbor k jeho jmeninám blahopřání, podepsané všemi členy výboru a členy adminisrace; zakládajícímu členu družstva, ministerskému předsedovi p. hr. Fr. Thunovi. zašle předseda jménem výboru telegrafické blahopřání k jeho povýšení a J. M. vsdp. proboštu dru Ant. Lenzovi oznámí budoucí týden zvláštní deputace jeho zvolení za čestného člena.

Administrator družstva, dp. Tom. Škrdle, žádal, aby výbor prozkoumal platy v administraci a expedici, avšak dp. předseda dr. Rud. Horský opřel se tomu návrhu řka, že by se tím navrhovateli i revisorům účtů projevila nedůvěra a žádal, aby se návrh zamítl. Při tom poukázal, že každý člen má právo c celé věci sám se přesvědčiti; ať tedy každý, kdo s věcí není spokojen, osobně se o ní přesvědčí v administraci a v expedici. Škrdlův návrh byl jednohlasně zamítnut a k návrhu dp. Fr. Žundálka vyslovil mu výbor naopak veškeru důvěru.

Jelikož se obor spolkové činnosti stále zvětšuje, ustanovil výbor spolkového sluhu.

Oproti dopisu z Bezna, proti socialnímu odboru v »Lidovém Listě« uveřejněnému, prohlašuje výbor, že si socialní odbor počínal v té věci korrektně, jednaje zcela dle usnesení výboru.

Dp. faráři Al. Hlavinkovi povoluje výbor otisk jeho práce, právě ve »Vlasti« uveřejňované a dp. katechetovi Em. Žákovi povoluje se otisk jeho exhort z »Vychovatele«.

Za darovanné knihy děkují spolky: v Kojetíně, v Dolní Dobrouči, v Tuřanech a za dar 150 zl. děkuje vdp. prelát dr. Ant. Horný, předseda Jednoty sv. Methoděje ve Vídni.

Čitalňja ruského semináře ve Lvově a Čitalnia akademická ve Lvově žádají zdarma »Vlasť«. Povoluje se. Předseda Arnošta z Pardubic, dp. farář dr. K. Vondruška, žádá pro tento spolek zdarma »Vlasť«, »Vychovatele« a »Děl. Noviny«. Povoluje se jednohlasně. Přání některých členů, aby mohli zajíti někdy do čítárny Arnošta z Pardubic a čerpati tam z katolických časopisů zprávy pro své literární účely, sdělí předseda družstva dp. faráři dru K. Vondruškovi. K žádosti ctih. p. Ludvíka Pinkavy, bohoslovce v Olomouci, udělují se tamní Českoslovanské knihovně všecky ročníky »Vlasti«, Vychovatele« a novější roč. »Děl. Novin« a všecky knihy a brožury družstva. Podobného daru dostane se také katolické čítárně v Praze s tím dodatkem, že se jí budou udíleti též běžná čísla »Vlasti«, »Vychovatele« a »Děl. Novin«. Ostatní žádosti za knihy se zamítají.

Nyní v čase jarním a pak později letním usnáší se výbor, aby se konaly na venku hojné přednášky. Po svátcích velikonočních hodlá p. předseda (Šárka u sv. Matěje, p. Bubenč u Prahy) započíti obvyklé své vyjížďky na venek. V okolí Hodkovic bude přednášeti dp. Fr. Žundálek. Pan Tom. Jiroušek již jest zadán na různá místa a p. řídící Václ. Špaček (Košátky, p. Vrutice Kropáčova) jest ochoten také častěji ve spolcích přednášeti. Mimo pp. učitele Fr. Jelínka (Malotice u Kouřimi), Josefa Flekáčka (Žižkov u Prahy), dp. P. Jos. Šimona (u sv. Petra v Praze), dp. Rud. Vrbu (Průhonice u Prahy) a dp. Frant. Teplého (Milčín — řeční výhradně o Raiffeisenovkách) doufá výbor, že získá i jiné řečníky a výbor ukládá zvláště socialnímu odboru, aby měl přednáškovou činnosť stále na mysli a všemožně ji pěstoval. Žadatelé o řečníky nechť jim píší přímo a ať si s nimi vše sami vyjednají.

Debata o socialní situaci v katolické straně zaujala valnou část schůze. Mimo to byly ještě různé jiné předměty projednávány, ale jelikož panuje ve výboru naprostá svornosť a jednomyslnosť, bylo vše hladce projednáno a vše jednohlasně přijato. Zdař Bůh další činnosti družstva!

Z Historického kroužku. Po přednášce pana adjunkta Hynka Kollmanna, v neděli 13. března, sešli se členové Kroužku k valné hromadě a jednomyslně akklamací zvolen jest místopředsedou Th. Dr. Frant. X. Kryštůfek, kanovník a c. k. univ. profesor; do výboru pak: Frant. Ekert, kn. arcib. notář, farář u Panny Marie Sněžné; Frà Jos. Hamršmíd, kaplan u P. Marie Vítězné; Václ. Honejsek, kons. rada, farář u sv. Haštala; Dr. Mat. Kovář, c. k. profesor; Dr. Ant. Podlaha, praefekt akad. hrab. Straky; Dr. Kar. L. Řehák, farář u sv. Ducha; Dr. Anton. Soldát, vicerektor kn. arcib. semináře; Jos. Vávra, c. k. profesor; jako delegát družstva Vlasť zůstává ve výboru Tom. Škrdle, redaktor. Za revisory účtů zvoleni: Karel Pánek, c. k. profesor, P. Václ. Váchal, novicmistr. Ve schůzi výborové ustavil se výbor takto: jednatelem zvolen Dr. M. Kovář, pokladníkem Frà J. Hamršmíd, knihovníkem Dr. A. Podlaha.

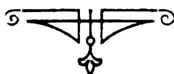
Literární sekce družstva Vlasť konala 4. dubna t. r. v redakci »Vlasti« pátou schůzi. Přítomni byli pp.: P. Karel Burian, Jos. Flekáček, Tom. Jiroušek, Václ. Müller, Václ. Roudnický, Tom. Škrdle, Fr. Žák a jako host p. Václav Kotrba. — Jednatel dp. P. Karel Burian Ord. Cr. četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Dp. prof. Václ. Müller referoval o Laichterových nejlepších spisech poučných a rozvinoval svůj plán o dějinách literatury se stanoviska katolického. Sekce se usnesla, že se budou konati zatím k tomuto dílu přípravné práce. Pan prof. Václav Müller zvolen byl za pořadatele této zatímné práce; členové sekce sdělí mu adresy vhodných k tomu osob, a on jim bude práci, část po části, přidělovati. Pan učitel Josef Flekáček poukázal na Sudermannova Jana Křtitele. Kniha se zakoupí a p. učitel o této práci ve »Vlasti« promluví, při čemž použije rozboru celé knihy, jak jej přináší poslední číslo polského Przeglądu Powszechnego. Pan Tom. Jiroušek sestavil spisek, jednající o tom, jak studentstvo zasahovalo od r. 1876. až 1897. do hnutí dělnického. Pan Tom. Jiroušek práci svoji v budoucí schůzi sekce přečte a sekce určí, kde má býti uveřejněna. Sekce zakoupí pro své účely cenné literární dílo: Geschichte der Weltgeschichte. Pan Václ. Kotrba doporučoval přízni sekce nový svůj podnik: »Ludmila« a pravil, že vypíše cenu na historický román, a žádal, aby sekce vyslala do poroty, jež o ceně rozhodne, jednoho svého člena. Za porotce byl zvolen p. učitel Jos. Flekáček. Dále vypíše p. Václ. Kotrba cenu na modlitby pro lid a žádal rovněž jednoho porotce z řad našich. Sekce zvolila do této poroty dp. Karla Štellu, duch. správce v Řepích. Budoucí schůze sekce koná se 9. května, již ve vlastním domě spolkovém.

Další zprávy z družstva Vlasť. Na blahopřejný telegram, který zaslali předseda a jednatel družstva ministerskému předsedovi, p. hr. Fr. Thunovi, zakládajícímu členu družstva, došla z Vídně česky tato odpověď: »Nejsrdečnější dík ctěnému družstvu za laskavé blahopřání.« Předseda ministerstva Thun. — Dne 24. března dostavila se k Jeho Mil. vys. důst. p. proboštovi dr. Ant. Lenzovi deputace výboru družstva Vlasť, aby mu oficielně oznámila jeho volbu za čestného člena družstva. V deputaci byli pp. Tom. Jiroušek, red. »Děl. Novin«, a Tom. Škrdle, red. »Vlasti«, kterýžto oslovil Jeho Milosť takto: »Družstvo Vlasť zvolilo Vaši Milosť za čestného člena proto, aby uctilo Vaše vědecké, blahodárné působení, aby Vám poděkovalo za to, že tak statečně hájíte církev a katolickou pravdu a aby Vám poděkovalo za lásku, jakou jevíte k našemu družstvu. I račiž Vaše Milosť tuto volbu laskavě přijati.« J. M. vys. důst. p. probošt přijal deputaci co nejvlídněji a v odpovědi své kladl na to důraz, že byl vždy přítelem družstva, které tak mnoho dobrého ve směru katolickém, v literatuře i v životě nám přineslo, a že nikdy přítelem jeho býti nepřestane. Projevil nemalou radosť, že těšiti se může, jak pravil, z vyznamenání, jaké družstvo katolickým mužům zřídka uděluje, a vyjádřil zároveň své potěšení nad rozvojem družstva, které dle jeho slov vyplnilo mezeru v naší literatuře i v organisaci katolické neočekávaně a šťastně, což družstvu slouží ke cti. Po té J. M. s deputací ještě déle přátelsky hovořil a co nejlaskavěji ji propustil.

ROČNÍK XIV. KVĚTEN 1897—98. ČÍSLO 8.

VLASŤ.

Jest pravdou nepochybnou, že umřel Mistr Jan Hus za své přesvědčení a že jest mučeníkem za pravdu?

Píše Dr. Ant. Lenz.

(Pokračování a dokončení.)

§. 14.

Které as příčiny byly rozhodné, že Hus setrval v odporu svém naproti koncilu Kostnickému? Bylo to přesvědčení o pravdivosti učení jeho, čili, jak on tvrdil, o pravdě jeho, čili jiné ohledy?

Béřeme-li zřetel na změnu, která se patrně děla v Husovi, když uzávorkovanými větami učení Viklifovo i své vlastní na hlavu porážel, žasneme nad změnou, která se s ním stala od 21. června 1415., a bezděky se ohlížíme po příčině, kteráž ho na konec pohnula neodvolati a setrvati v bludných svých zásadách.

M. Jan Hus nevyřkl těch psychologických příčin, ale dal je na jevo aspoň nepřímo tím, když stále odpovídal, *že by odvoláním svým dal lidu českému pohoršení,* a čeho nedotekl, to jest také v odpovědi této obsaženo, že by byl *před celým národem českým zahanben.* A to jest, jak se mi zdá, ta nejhlubší psychologická příčina, proč, ač ještě 18. června kolísal, na konec v odporu setrval, a že ho nehnalo tak jeho přesvědčení o pravdě Viklifově na smrť, jako to děsné zahanbení před českým národem, když by byl vyznal, že v Betlémě a na Kozím Hrádku a na Krakovci i na kathedře bludy hlásal. Dím tedy: *Hus neumíral za svou pravdu, za své přesvědčení, recte za pravdu Viklifovu, ale bázeň před zahanbením hnala jej na tragickou jeho smrť.*

Byloť již dotčeno, že M. Jan Hus svoje učení, svoji pravdu za pravdu věčného Boha prohlašoval, a to ve spisech svých latinských

i českých, ve svých epištolách a v akademických přednáškách. Takto také jistil Hus ve svých listech bezprostředně před svým odjezdem do Kostnice, a teď měl před celým světem, před sborem z celého okršku katolického se shluklým vyznati: *»Já M. Jan Hus, oslavovaný mistr na školách Pražských a kazatel Betlémský, kterýž jsem Viklifovu náuku za pravdu Boží národu svému ohlašoval, jsem velice pobloudil, neboť domnělá Viklifická pravda jest se všech stran nepravdou!*

Ten zajisté smysl měla do sebe i ta nejmírnější forma odvolání, kteráž Janu Husovi naposledy od Otců byla nabízena. To věru nebylo maličkostí pro Jana Husa, miláčka studentstva, mladých mistrů, měšťanů, šlechty, dvořenínů královských, ano i krále a královny.

Nad to což tu bylo věcí, které by byl měl Jan Hus odvolati, neboť ač ve všech bludech Viklifa nenásledoval, jest těch, jimiž se od pravdy katolické odchýlil, veliké množství. On by byl musil odvolati, což svatosvatě tvrdil, že Cierkev rytěřující jest sborem vyvolených pouze; musil by byl vyznati, že jest nepravdou tvrditi, že předzvěděný nemůže býti údem Církve, byť byl sebe světějším; musil by byl vyznati, že bloudil, že by ten vypadal z Církve, kdož hřešil smrtelně; musil by byl vyznati, že bloudil tvrdě, že Kristus Pán neustanovil Petra za hlavu Církve, jakož i jeho nástupce v episkopatu; musil by byl vyznati, že bloudil tvrdě, že Církev Boží neměla po 300 let žádné viditelné hlavy, papeže že nebylo v prvních časech Církve, papežská důstojnosť že povstala teprv z císaře Konstantina, a že moc papežská dokonce z ďábla jest; musil by byl vyznati, že lež pověděl, když podle Viklifa tvrdil, že přestává papež býti náměstkem Kristovým anebo Petrovým, když nežije podle zákona Páně; musil by byl prohlásiti, že bloudil tvrdě, že jest volno knězi a jahnovi beze všeho poslání, ano i proti zákazu papeže a biskupa kázati; musil by byl vyznati, že bloudil tvrdě, že není v Církvi katolické z vůle Páně svatovlády, kteráž záleží z papeže, biskupů, kněží a jahnů, že není pravomoci, které by Církev povšechna byla podřízena, a jednotliví věřící; musil by byl vyznati, že se velikého bezpráví dopustil, když Římskou Církev nazval »podle líčení svého« synagogou satanášovou, a mnohé jiné bludy byl by musil vyznati, jichž se dopustil naproti učení o Církvi a o socialitě občanské i Církevní; musil by byl vyznati, že naproti všemu řádu po dlouhou řadu let bránil 45 kusů Viklifových, ač zjevno jest, že jsou bludné a že se nalézají ve spisech Viklifových. Ó, jaké zahanbení čekalo naň, jestli by byl odvolal!

Jaké zahanbení by ho bylo stihlo, když by byl odvolal, a před kým? Před těmi, jimžto se ohlašoval jako hlasatel Zákona Božího a pravdy Boží a jako obrance její naproti Antikristovi a jeho prorokům, to jest naproti papeži a biskupům a naproti celému duchovenstvu katolickému!

Ó, jaké to zahanbení čekalo naň, kdyby byl odvolal! A před kým? Před jeho příznivcem králem Václavem, před královnou Žofií, kterouž nazval svojí dobrotivou královnou a panovnicí, která se zaň, jakožto za svého zbožného a věrného kaplana, jenž pravdu Boží hlásá, tak vřele u papeže a u sboru kardinálů přimlouvala!

Ó, jaké zahanbení čekalo naň, kdyby byl odvolal! A před kým? Přede všemi velmoži, kteří zaň u papeže prosili, aby se nemusil dostaviti do Říma, a se vynasnažovali o jeho vysvobození, neboť by

byl musil vyznati, že bloudil, přikládaje jim moc trestnou nad duchovenstvem i v přečinech církevních!

Ó, jaké zahanbení čekalo naň, jestli by byl odvolal! A před kým? Před celým národem, jemuž namlouval, že mají býti kněží o zboží církevní oloupeni, kdyby v hříchu trvali, ano, že jest proti Zákonu Páně, mají-li obročí, a teď měl vyznati po tolikerém bezpráví, páchaném naproti zboží duchovenskému, že Viklifický blud přednášel!

Ó, jaké to zahanbení čekalo naň, jestli by odvolal! A před kým? Před celým národem, jemuž hlásal, že člověk ztrácí pro hřích smrtelný všechno právo na své důstojenství, na své panování, na své statky, na své zboží a na svůj majetek, jemuž hlásal, že člověk spravedlivý navzájem má právo před Bohem na veškerenstvo všech věcí, před tím národem měl vyznati, že přednášel jemu učení nebezpečné, bořivé, podvratné, revoluční!

Ó, jaké to zahanbení čekalo naň, byl-li by odvolal! A před kým? Před tváří národa českého, který rozeštval a rozdvojil svými spisy, svými epištolami a svými řečmi! Tomuto rozeštvanému a rozdvojenému národu měl M. Jan Hus říci: Národe! Učení, které jsem z Viklifa sebral a tobě za pravdu Boží hlásal, jest bludné, prosím tě z hloubi srdce svého za slitování a za odpuštění! Ó, jaké by to bylo zahanbení, když by byla královna slyšela, a král slyšel, a všechno dvořanínstvo, když by se byli dověděli zemané a měšťané a všechen národ, že M. Jan Hus tu Viklifickou a svoji pravdu odvolal, a tak vyznal, že jim lhal!

Hus pravil ovšem, že jest větší zahanbení na hranici jíti, nežli odvolati, když ho dr. Páleč vybízel, aby odvolal; ale že bylo proň snesitelnější, jíti na smrť, nežli vyznati před králem, před královnou, ano, před celým národem, že hlásal v Čechách na místo pravdy Boží lež, on, který tolikráte ujišťoval, že pravdu hlásá, lze věru až příliš snadno pochopiti!

Hus volil tedy raděj smrť, aby, jak pravil, nedal těm, kdož jeho spisy četli anebo kázaní slyšeli, *pohoršení* odvoláním těch zásad, které jim jako pravdu Boží přednášel.

Já uváživ toto všecko, což jsem ze spisů Husových, z jeho epištol, z jeho odpovědi na žaloby svědků, a především z uzávorkovaných poznámek k některým z třiceti jeho zavržených kusů seznal, nemohu se nijakž ubrániti tomu, abych nevyslovil, že tomu žádnou měrou víry nedávám, že by byl Hus položil života svého za domnělou pravdu Viklifovu, čili jak se obyčejně říká, za své přesvědčení. Myslím spíše, že hnala Husa na smrť bývalá sláva jeho v Čechách, a naproti tomu odůvodněná bázeň před neskonalým zahanbením přede všemi těmi, kteřížto ho za hlasatele pravdy Boží drželi. Věru, já neváhám tvrditi, že k tomu, aby se M. Jan Hus byl odhodlal, odvolati a vyznati, že lhal lidu českému, náležela heroická pokora, heroické sebezapření, takřka zničení sebe sama před národem českým, kterýž ho tak vysoko cenil a jemu věřil. Bohužel, Hus té pokory neměl, v něm burácela ctižádosť nezřízená a pýcha života.

Odhodlal se Hus neodvolati a v té odhodlanosti také setrval, až na hranici. Co se v posledním okamžení v jeho duši dělo, není než jediné Bohu povědomo, a já nechci nedoufati, že ho v posledním okamžení Matka Boží zachránila, neboť ji uctíval zajisté.

Než, kéž by byl M. Jan Hus v pravém čase uvážil, že pravá velikosť ducha se objevuje právě vyznáním, že jsme pobloudili, když jsme se od pravdy odchýlili, neboť bludu může na konec každý podlehnouti, leč by Bůh darem svým člověka chránil. Hus by byl na velikosti své nepotratil, a zásluha jeho o český národ by se byla neztenčila, když by byl cizácké bludy Viklifovy zamítnul a do lůna Církve Boží se byl vrátil. Tím by byl své vlasti lépe posloužil, nežli jda smrti neohroženě vstříc.

Co se po Husově smrti u nás dálo, nelze nikomu bez bolestí a lítostí nad ubohou vlastí naší čísti.

§. 15.

Lze M. Jana Husa právem zváti mučeníkem za pravdu?

Hus volil, jakož bylo řečeno, přese všecko namáhání theologů, kardinálů a sněmu, raději smrť, nežli by byl odvolal Viklifovy bludy, neboť jiných se nedočinil.

Musili tedy soudcové, ač neradi, vynésti rozsudek, že drží tvrdošijně bludy od Církve zavržené a tudíž že je kacířem.

Kacířství bylo tehdáž netoliko zločinem in foro Ecclesiae, ale také in foro civili. Po rozsudku církevním byl M. Jan Hus podle tehdáž stávajícího práva občanského rameni světskému vydán, a od toho vyřknut nad ním nález smrti upálením.

Avšak sluší věděti, že byl Mistr Jan Hus za kacíře odsouzen *na základě 30 vět správně sebraných ze spisův jeho* »De Ecclesia«, »Adversus scripta Stephani Pálecz a Stanislai de Znoyma doctoris« a ***nikoliv*** na základě svědectví a výpovědí svědků v Čechách.

Známo jest však, že Hus již v Čechách stále tvrdil, že je za tou příčinou pronásledován, poněvadž kázal nepravosti a neřesti kněží. Hus byl v tom od svého bývalého kollegy, Ondřeje z Brodu, ze lži kárán, ant ani Milič ani Štěkna nebyli vyobcováni aniž pronásledováni proto, že kárali hříchy kněží; avšak Hus přes to všecko neustal jistiti, že jest pronásledován *jen proto, poněvadž káral neřesti kněžské*, a to i ve spisech i v kázaních, i v listech, kteréž psal v Čechách, anebo jež posílal svým věrným do Čech.

Ti tedy, kteří i dnes po pěti stech letech tvrdí, že Hus byl nespravedlivě odsouzen a že se stal mučeníkem za pravdu, mají pro sebe *svědectví M. Jana Husa samého a jeho dobrých přátel ze šlechty tehdejší,* kteříž nejednou se vyslovili a také psali, že prý byl M. Jan Hus muž dobrý, že Zákonu Božímu v pravdě učil, a že byl odsouzen na křivá udání svědků, [1]) aniž byl usvědčen, ano, ti, kteří dnes ohlašují katolickému národu našemu M. Jana Husa jako mučeníka za pravdu, mají pro sebe dvoustaletou tradici převážné většiny českého lidu, kterýž byv sveden *nepravdivým líčením procesu Husova* a přilákán stálým opakováním, že byl oblíbený kazatel Betlémský beze vší viny, beze všeho bludu a kacířství odsouzen, na smrť veden a upálen za Zákon Boží, jakž sám v poslední chvíli ujišťoval, za víru Kristovu, a to pro svou horlivost za nápravu kněží!

---

[1]) To jest ta první a základná lež, »principale mendacium«, podle které lži se téměř 500 let již papouškuje.

Vždyť psali jsou králi Zikmundovi, toužíce, aby byl Hus svobodě vrácen, páni baroni počtem 250, tvrdíce, že jest Hus bez viny, že nekázal nic bludného, ani zlého, nežli pravdu a Zákon Boží podle čtenie Božieho.[2]) A ihned po tragickém konci M. Jana Husa píší opět magnati čeští počtem 450 sněmu Kostnickému, »že byl Hus odsouzen, aniž by se byl přiznal, a aniž by byl usvědčen o bludech a kacieřstviech, a tudíž nespravedlivě *na žalobu nepřátel* a na příhanu českého královstvie a markrabstvie moravského. Oni prý nikdy neslyšeli, aniž sami vyrozuměli i po dlouhém a pilném snažení, že by byl Hus učil *bludům a kacieřstviem,*[3]) *on prý byl muž dobrý, spravedlivý a učil podle evangelia a ss. doktorů.*

K tomuto svědectví pánů baronů lze ovšem přidati, že as sotva dopodrobna znali učení Husovo a jeho podvratné zásady, jakož i propasť mezi náukou Husovou, z Viklifa přijatou a věrou katolickou, aniť by snad byli jinak svoji obranu zařídili. Pravím jenom *snad*, neboť dotčení páni milovali v Husovi také zájem svůj, jelikož jim dal Hus o své moci v područí i duchovenstvo i obročí jeho.

Možno jest si tedy dobře vyložiti, že šlechta byla Husovi u veliké většině přízniva, netoliko proto, že jí podmanil duchovenstvo a že jí dal statky duchovenské v plen, ale také že je vymaňoval z autority církevní vůbec, když dal rozhodčí moc u věcech víry do Písma a odebíral ji, co na něm bylo, Církvi vyučující.

Ale jako možno říci, že neznala šlechta bořivé povahy učení Husova, a že byl v tom neznalý lid český: tak také nechtěli Čechové zváni býti kacíři, neboť se domnívali, jakož jim také Hus vysvědčení dal, *že jsou lidem té nejlepší víry, že věří po katolicku,* a proto také 15 let vedli krutou válku, aby sňali s národa českého pověsť, že by byl národem kacířů: »ale že »*jsú Čechové věrní synové Církve Boží.*«

Pochopujeme tedy, že lid a šlechta tehdejších časů myslili, že byl Hus mučeníkem za pravdu Boží, pokud totiž se domýšleli, že hlásal Hus pravdu Boží, a že stran učení o víře nebylo mezi ním a katolickou náukou nižádného rozdílu.

Hus sám se své strany tak se choval, že lid se domýšlel, že Hus hlásá pravdu, zvláště ant před svým odjezdem do Kostnice vyzval zvláštní intimací všecky, aby vystoupili na dvoře arcibiskupově a jemu ukázali, jaké od něho slyšali kacířství.[4]) Ano, Hus vyzval všecky, kdož by naň věděli něco bludného a kacířského, aby se chystali do Kostnice. Jakž tedy mohl se lid nadáti, že by milovaný kazatel Betlémský byl kázával bludy?

Nad to Hus žádal krále i královnu, aby mu ráčili dáti spravedlivé svědomie, že se žádný proti němu nepostavil, ač se dělo k tomu vyzvánie.« Ano, Hus dokonce praví v intimaci ku králi a královně, že »bude-li naň kacieřstvie dovedeno, neodmlúvá jako kacieř umřieti,« ač prý »ufá milému Bohu, že lidem utrhavým, pravdy protivníkóm, nepřipustie, nad pravdú svítěziti.«[5])

---

[2]) Barones Bohemi numero 250 apud regem Sigismundum querentes de M. J. Hus custodia rogant, ut in libertatem vindicetur. Pragae. 12. Maji 1415. Docum. Str. 550. n. 74.

[3]) Litterae Baronum et Militarium Regni Bohemiae et Moraviae etc. die 2. Sept. 1415. Docum. 580. n. 85.

[4]) Doc. Str. 67. n. 34. V Praze, 26. srpna 1414.

[5]) Doc. Str. 68. n. 35.

Takové vysvědčení, jakož sobě žádal Hus na králi, dali také baroni králi Sigmundovi, dokládajíce, že ani arcibiskup Konrád naň žádného kacieřstvie nevie.[6])

Hus sobě také vyprosil od inquisitora papežského Mikuláše, biskupa Nazaretského, vysvědčení, že nebylo od něho v rozmluvách s Husem žádné kacířství shledáno.[7])

Ano, Hus ujišťuje Pražany v dopise, jsa již na odchodu do Kostnice, že jim kázal slovo Boží bez bludu a bez kacířství, aby tedy, jestli prý ho odsúdie na smrť, nelekali sě, že by byl pro některé kacieřstvie odsúzen.[8])

Jest tedy pochopitelno, že přívrženci Husovi se po takovémto ujišťování domýšleli, že Husa v Kostnici *odsoudili ne pro bludy, ale na falešná svědectví nepřátel jeho*, na něž také v dotčeném dopise vzpomíná, a proto pravili o něm a jistili, že byl *mučeníkem za pravdu Boží*.

Současníci Husovi měli tedy aspoň zdánlivý důvod pro domnělé učení o mučenictví jeho za pravdu Boží.

Ale ti, kteříž se napotom vydávali za jeho žáky, neměli ani stínu pravdy do sebe, když hlásali, že byl Hus mučeníkem za pravdu Boží.

Vůči těmto velebitelům dlužno dáti nejprve výměr o tom, »kdo vlastně může slouti mučeníkem v pravdě a skutečně.« Jest zajisté každému vzdělanci znám výrok: »Causa facit martyrem, non martyrium.« Sv. Augustin vykládaje slova Páně v horské řeči[9]) pravená: »Blahoslavení, kteří protivenství trpí,« dí: »Přidáno jest: *Pro spravedlnost*. Kde však není zdravé víry, tam nemůže býti spravedlnost, ježto spravedlivý z víry žije. Rozkolníci nemohou sobě z této odměny ničeho slibovati, neboť kde není lásky, tam také není spravedlnosti. Láska zajisté ku bližnímu nečiní zlého, kteréž kdyby měli, netrhali by těla Páně, kterýmž jest Církev Boží.« A tak podle slov sv. Augustina, jejž M. Jan Hus vysoko cenil, nemůže on slouti mučeníkem za pravdu, neboť učinil rozkol, zamítaje viditelnou hlavu Církve a nad to i kacířem, neboť učil bludům, jež týž světec odsuzoval, a kteréž zavrhla Církev veškera.

Žádný věrný katolík nemůže jako katolík tvrditi, že byl Hus mučeníkem za pravdu, neboť bludy hlásal, a ač kolísal, přece na konec v nich tvrdošijně zůstával, ale žádný katolík pro foro Dei ho neodsuzuje, nebot nikdo neví, zdali v poslední době nebyl Církvi Boží vrácen. Nečiní takto věrný katolík a tím méně katolický kněz, neboť byl Hus členem katolického duchovenstva, nežli se jemu odcizil, a ač ho hrdosť zatvrdila, kterouž má se všemi haeresiarchy společnou, vyniká přece nade všemi, jelikož coelibatu neporušil, neboť nikdo v té věci proti němu svědectví nevydával.

Abych ukázal, že ti pozdější velebitelé na své vlastní odsouzení tvrdili, že Hus byl mučeníkem za pravdu Boží, nepodám výměru, jakýž dává katolická Církev o mučenictví, ale přihlédnu v této věci k Amosovi Komenskému, jehož vynášejí všichni ti do nebe, kteří českému lidu katolickému vtírají, že byl Hus mučeníkem za pravdu Boží. Amos Komenský dí: »Přináležejí k mučenictví nejen muka,

[6]) Doc. Barones regni Bohemiae Sigismundo regi. Pragae, 7. Oct. 1414.
[7]) Doc. Str. 241. Relatio Mladenovič.
[8]) Doc. Str. 71. n. 37.
[9]) S. Augustinus. Lib. I.

jakkoli by ta veliká byla, ale více nevina a pře Boží, aby se to pro víru a svědomí stalo. Sice, když kdo pro zlé činy anebo neústupné bludy trpí, není mučeníkem: kdo pak trpí pro učení to, kteréž v Písmě sv. základ má a člověka o spasení mocně ujišťuje, ten mučeníkem jest, buď že trapiči jeho tomu rozumějí, neb ne.« [10])

V této definici Amosově dlužno uvážiti dva momenty: předně, že ten pouze právem slouti může mučeníkem, kdož podstoupil mučenictví za učení, které má základ v Písmě sv.; za druhé, že ono učení musí býti povahy takové, aby ujišťovalo člověka mocně o jeho spasení, a odtud tedy že ten, kdož trpí smrt za učení, které nemá v Písmě sv. základu, a tak za bludy neústupně, není mučeníkem, aniž kdo by vyznával učení, které o spasení člověka mocně neujišťuje.

Vizme nyní, jak se mají věci M. Jana Husa. Komenský vylučuje z Písma sv. všecky deuterokanonické knihy St. Z.; Hus však přijímá všechen kanon Písma sv., jak nám jej dochovala tradice Boží. Patrno tedy, že Hus již v této fundamentální věci s hlediště Amosova bloudil. Hus přijímal svátost sedmeru, Amos však jen dvě, a to dosti zkomolené. Bloudil tedy opět Hus s hlediště Amosa Komenského. Hus věřil o velebné svátosti, že jest Kristus Pán přítomen v Eucharistii po posvěcení v způsobách chleba a vína skutečně, v pravdě a podstatně *přepodstatněním* podle Božství i podle člověčenství; Amos však učil, že jest v Eucharistii přítomen pouze *mocně a duchovně*. A tak bloudil Hus opět s hlediště Komenského. Jan Hus učil, že se děje ospravedlnění člověka přenosem jeho ze stavu hříchu do stavu svatosti a spravedlnosti, tedy vniternou obnovou; Amos však tvrdil, že se hříšníkovi ospravedlněním hříchy neodpouštějí, ale pouze spravedlností Kristovou přikrývají. Hle tedy! Hus zase bloudil s hlediště Komenského. Amos tvrdí, že se děje ospravedlnění člověka pouze věrou, právě tak, jakož učil vzor jeho, Luther, a přidává, že ten, kdož tohoto učení nepřijímá, není evangelíkem; avšak Hus učil, že *víra sama o sobě neospravedlňuje*, ale že třeba i litovati, úmysl míti více nehřešiti; on tedy s hlediště Komenského bloudil, právě v té nejhlavnější věci, a proto nebyl ani evangelíkem! Ó, toho nebohého Husa! Hle, on učil o sobě, že hlásá evangelium, nazýval také duchovenstvo sobě příznivé duchovenstvem evangelickým, a hle, on sám nebyl podle Amosa evangelíkem! Jaká to pohroma! *Ale jakýmto právem tvrdil Amos, že byl on, a že byli jeho věrní Bratří věrnými žáky Husovými?* Nebyla v tom úžasná, já dím, jen neupřímnost? Hus také nikde neučí, že by věděl člověk o sobě, zdali jest v milosti Boží, čili nic, leč by mu Bůh zjevil, a proto nebylo jeho učením, že by mohl anebo musil býti hříšník ujištěn o svém ospravedlnění, jakož Amos učí, on tedy s hlediště Komenského bloudil, jakž by tedy se smělo říci, že za pravdu položil svého života, a že byl Amos a čeští Bratří jeho věrnými žáky?

Ale ještě více! Hus netoliko věřil, že jest Kristus Pán v Eucharistii v pravdě, skutečně a podstatně přítomen, alebrž on také s obecnou Církví věřil, že jest mše svatá skutečnou a opravdivou obětí, on také mši svatou sloužíval a nedal si v tom brániti ani v Kostnici, ačkoliv byl v klatbě, on ctil Matku Boží úctou náboženskou, ctil svaté a světice Boží, věřil v očistec, v přímluvy svatých,

[10]) Komenský. Praxis pietatis. Kap. 42. str. 315. Berlín 1754.

a že se máme za věrné duše v očistci modliti; ale toto všecko bylo v očích Komenského zlořečené modlářství. Hle tedy, jak hrozné bludy lpěly na Husovi s hlediště Komenského! Ale což je před obličejem Komenského ještě děsnější, nebohý M. Jan Hus setrval tvrdošijně až do konce v těchto hrozných, ač jen domnělých bludech, podle definice Amosa Komenského byl tedy M. Jan Hus, drže zarputile bludy, kacířem. Ale jak se toto všecko srovnává s výrokem Komenského, že Jan Hus byl mučeníkem za pravdu, a Bratří že byli věrnými žáky jeho?

Ale řekne se, že Jan Hus neumíral za články nadzmíněné, ale za ty, jimiž se lišil od víry katolické. Než i těch všech nepřijímal Amos Komenský. Tak zamítal Hus pravomoc Církvi danou, moc Církve zákonodárnou, soudnou a výkonnou, tvrdil také podle této své náuky, že smí každý kněz a jahen beze vší autorisace papežské nebo biskupské kdekoliv kázati, anebo náboženské úkony svého řádu vykonávati: avšak takovýto chaos a takovouto anarchii zavrhoval Amos z celé duše a všichni biskupové Jednoty, a Jednota sama, a to, jak určitě praví, na základě Písma.[11]) Hus tedy bloudil a, jelikož setrval v tom bludu neústupně, jest s hlediště Komenského a Jednoty kacířem. Ale jakž potom bude pravdou, že byl Hus mučeníkem za pravdu, a že byli Bratří věrnými žáky jeho? Amos tvrdil, že má býti Církve (arci té Bratrské) posloucháno, ale Hus zove poslušnosť církevní vynálezkem církevním, kterýž nemá v Písmě základu, zda tedy nebloudil Hus s hlediště Komenského, a zda nebyl kacířem? Jakž tedy lze ho nazývati mučeníkem za pravdu Boží? Hus hlásal jako pravdu Boží, že majetník ztrácí hříchem smrtelným právo své na majetek, pán na panování, a kněz a biskup na důstojenství, avšak Amos Komenský k takovémuto učení nestál; bloudil tedy Hus s hlediště jeho, a trvaje na svém neústupně, byl kacířem, ale jakým tedy právem zval Komenský M. Jana Husa mučeníkem za pravdu Boží?

Amos Komenský vyhlásil v úvodu ku konfesi Amsterodámské, že konfese Českých Bratří z r. 1535. jest jádrem všech Písem, a on že jest hotov, jsa nad hrobem, umříti za pravdy tam obsažené. Avšak konfese tato odporuje ve věcech fundamentálních náuce Husově, následovně svědčí i ona, že Hus bloudil a v bludech proti Písmu setrval, a že tedy byl tvrdošijným kacířem; ale kterak mohl a směl Amos tvrditi, že jest Hus mučeníkem za pravdu Boží?

Měli-li současníci Husovi aspoň zdánlivý důvod tvrditi, že Hus šel na smrť za pravdu Boží, nebylo ho při nich za krátko. Kališníci nepodrželi učení Husova, čili jeho pravd. Sám Komenský vytýká Kališníkům v historii o protivenstvích Církve České, kteráž byla autoritou jeho vydána, hrozné věci: že prý jsou byli rotou lidí, kteří M. Jana Husa opustili, a to jim vytýká podle pravdy, neboť se odvrátili od četných zásad Husových. Jakž tedy směli po právu tvrditi, že byl Hus mučeníkem za pravdu, aniť zamítali zásady Viklifické aspoň u veliké části, za něž M. Jan Hus života svého položil?

A co máme říci o Petru Chelčickém a o jeho polobratřích Táborech? I Petr Chelčický i Táborové tvrdili, že M. Jan Hus, *svaté* paměti, byl mučeníkem za pravdu Boží. Ale kamž se Chelčický odchýlil od M. Jana Husa! On pro.. Husovi tvrdil, že jsou svátosti

[11]) Praxis pietatis. Str. 186. n. 2.

jenom čtyři, zapíral, že by křest dával dítkám milosť Boží, učil, že jest učení o přepodstatnění strašným bludem, že jsou katolíci klanějící se Kristu Pánu v Eucharistii modláři; Chelčický učil naproti Husovi, že ctíti Rodičku Boží a svaté, jako Hus činil, jest tolik, jako páchati modlářství; Chelčický zamítal, že by moc světská z Boha byla, kdežto Hus s Viklifem učí, že zastupuje král Boha na zemi; Chelčický nechce míti panování křesťanů nad křesťany, aniž zákonů Kainitů, neboli zákonů rathúských, kdežto Hus proti všemu tomu nic nenamítal, právě naopak, on králům a velmožům tohoto světa nadbíhal; Chelčický zapovídá válku jako dílo satanské, Jan Hus však válku za víru dovoluje, a proto o něm tvrdí Chelčický, že »veškeren lid sšibalil a k mordu připravil . . .« [12]) atd. A přes to přese všechno tvrdil Chelčický, že M. Jan Hus jest mučeníkem za pravdu! Jaký to odpor, jaká to logika!

A jako vyhlásil Chelčický Husa za mučeníka za pravdu Boží, tak to činili také na Táboře, ač v četných věcech jemu odporovali, jdouce přísněji za Janem Viklifem, nežli M. Jan Hus, zhusta jako Petr Chelčický.

Všecky tyto sekty dávaly až k bitvě na Bílé Hoře této své domněnce, že M. Jan Hus za pravdu umíral, výraz tím, že ho v kalendářích vřadily mezi svaté a v liturgiích ctily a velebily jako mučeníka za pravdu, nic netušíce, že, umíral-li M. Jan Hus za pravdu Boží, u nich pravdy není: a všecky tyto sekty o sobě zvěstovaly, že při nich jest pravda Páně, jakž tedy mohla zároveň o těchže věcích a v témže směru při Husovi býti?

Jest tedy patrno, že sekty o Husovi nepravdu vypovídaly a tak lid šálily.

Jestliže však tvrdili Kališníci, Petr Chelčický, Bratří, Táborové a Amos Komenský na licho, že Hus jako mučeník za pravdu umíral, aniť zamítají zhusta ty zásady, za něž Hus života svého položil; jakouž by mohlo míti váhu tvrzení pastorů helvetského a augsburského vyznání, nebo sekty tak zvané českobratrské, že M. Jan Hus umíral za pravdu Boží? Vždyť s Husem nejdou ani ve směru dogmatickém, ani v učení o mravech, ani v kázni. Všecky ty sekty praví o sobě, že mají čisté evangelium, ač sobě odporují v četných věcech. Za jakou tedy pravdu umíral Hus? Snad za helvetskou, nebo augsburskou, nebo českobratrskou? Náuka Husova, jak ji máme před sebou, zamítá určitě i domnělou pravdu helvetskou i augsburskou i českobratrskou. Hlásají-li však pastorové, že jest Hus mučeníkem za pravdu Boží, sami se odsuzují, neboť oni sami té jeho domnělé pravdy nevyznávají. Tou měrou bude snad dovoleno říci, že se od sektářů jména nebohého M. Jana Husi nesvědomitě užívá k účelům nekalým, k tomu, aby se katolická Církev zostudila, duchovenstvo katolické zlehčilo, aby se strojila nenávisť naproti všemu, což jest katolického, aby se národ beztoho již politicky rozdělený, i v náboženském ohledu rozrušil a rozeštval. Jméno Husovo již dosti hrůz v národě našem způsobilo. Věru ti, kdož ho jako hesla k strannickým účelům užívají, měli by ukázati, že mají trochu lásky k našemu národu, a nechati M. Jana Husa po tragickém jeho konci na pokoji.

---

[12]) Chelčický naproti M. Janovi.

Mužům liberalistickým, kteříž na autoritu ani Boha ani lidí nic nedají, a těm, kdož v liberalismu tak daleko dospěli, že ani Boha nepokládají, a přece sobě odporni jsouce vyhlašují, že M. Jan Hus za pravdu Boží umíral, což mohu odvětiti, leč jen to, co napsal M. Jan Hus ve svém spise Výklad Viery? Erben I., 39.

Končím tedy, že nepravdu pověděli všichni ti, kdož tvrdili, že M. Jan Hus jest mučeníkem za pravdu Boží. Nepravdu hlásala husitská šlechta a Kališníci, nepravdu hlásali Chelčický a Čeští Bratří i Táborové, nepravdu hlásal Amos Komenský, nepravdu hlásala a hlásá sekta Helvetů, Lutheranů a tak zvaných Bratří Českých, nepravdu hlásají liberalové ve všech odstínech, že Hus položil svého života za pravdu Boží, neboť srovnání učení jejich a náuky Husovy ukazují nám pravý opak toho, což tvrdili.

Zůstává tedy, že Hus neumíral za pravdu Boží, neboť Hus trval na konec tvrdošijně na zásadách, kteréž jsou odporny netoliko víře katolické, ale i rozumu, ale on také nepoložil svého života za přesvědčení své, neboť v něm velice kolísal, alebrž šel na smrť pro bázeň, aby nepohoršil věrných svých a nebyl nevýslovně zahanben před těmi, jimž tolikráte pravdu Viklifovu, pravdu to přijatou, za pravdu věčného Boha vyhlašoval, zkrátka, M. Jan Hus volil sobě raději smrť tělesnou, nežli smrť duchovní, jak dí úsečně Palacký.

* * *

Domnívám se, a jak myslím s důvodem, že Palacký téměř nechtěje k témuž výsledku dospěl, jak jsem jej právě naznačil. On píše zajisté ve svých dějinách národa českého takto: »Sbor (kostnický) neměl-li jemu přisvěDčiti, dáti se od něho mistrovati, musil konečně přikročiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové Církve.[13]) Avšak ani Hus nemohl pohříchu zachovati se jinak, nechtěl-li zraditi sebe sám i svědomí svého. Jako původce a zakladatel protestantismu, jako křísitel zásady o právu osobního přesvědčení ve věcech víry byl by odvoláním zmařil sebe v duchovním ohledu naprosto. »*Nemaje voliti nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si záhubu těla*«.[14]) A tak je tomu skutečně. Kdyby byl Jan Hus odvolal, byl by se byl u svých příznivců zmařil duchovně, a duchovní smrť byla před obličejem jeho děsnější nežli tělesná.

Dějepisec náš Palacký přidává k dotčenému výroku tato slova: »Jím pak (Husem) počal se nový věk v dějinách křesťanských, kdež náboženství a víra, přestavše se zakládati na pouhé autoritě hierarchické, staly se pokladem duší a myslí svobodných, a kde přesvědčení lidské i svědomí mělo ne tak vnějším návodem, jako raději vnitřní potřebou a snahou dle Písma a rozumu vzdělávati se.«[15])

Palacký nenapsal tato slova jako historik, nýbrž jako protestant a velebí tuto princip všech těch, kdož téměř od počátku Církve Boží Písma se dovolávajíce, Církev katolickou z bludu vinili. Palacký vyslovuje výrokem svým stereotypnou domněnku protestantismu, jakoby katolíci věříce na konec výkladu Písem a tradice Církve vyučující slepě

---

[13]) t. j. vyhlásiti ho za kacíře.
[14]) Palacký. Dějiny III. k. 11., str. 226—227.
[15]) Dějiny III. kn. XI. Str. 234 seq.

věřili, čemuž tak není. Při katolících jest právě »rationale obsequium fidei«, neboť katolík věří Církvi na základě rozumových důkazův o jsoucnosti a bytnosti Boží, o jistotě, že se Bůh zjevil a zjevení své zázraky a proroctvím osvědčil a stvrdil, na základě důkazů, že jest Kristus Pán zaslíbený Vykupitel, Bůh-člověk v jedné, a to Božské Osobě, a že Církev zřídil a jí zaslíbil, že zůstává na věky s ní, na základě toho, že jest Církev z Boží vůle a moci u věcech víry a mravů neklamna, a v nejvyšší instanci že jest nástupce sv. Petra v témže směru, když u víře rozhoduje a věřící ku věření zavazuje, neomylný. To, prosím, jest dosti dlouhá cesta rozumová, ač víra jako ctnosť Božská není pouhou funkcí rozumovou, ale jest darem Božím (virtus infusa). Trvám tedy, že podrobení se Církvi jest při katolíkovi v pravdě »rationabile obsequium fidei«, a *že jest zásada katolická zajisté neskonale rozumnější nežli zásada protestantismu, podle níž nevěří protestant u výkladu Písma nikomu, leč jen toliko sám sobě, byť byl i sebe nevědomější člověk.*

Já se neostýchám říci, že zásada protestantismu jest anarchistická a že otevírá bránu všem možným bludům, až i náboženskému nihilismu, a činí doprosta nemožným ustavení kterékoliv konfese, a následkem toho ustavení církevních sborů. Musím, přihlížeje k zásadám protestantismu, vyznati, že ti pastorové, ať již helvetského, lutherského, nebo kteréhokoliv vyznání, kteří, dovolávajíce se *svého* výkladu Písma, nechtěli a nechtějí se říditi u vyučování *konfesí*, nebo nechtějí míti *za pravidlo* ani *symbolum Athanašské*, ba ani ne *symbolum apoštolské*, podle zásad protestantských důsledně tak činí. Na základě protestantského principu, že je Písmo výlučným pramenem náboženství, není žádného vniterného nezbytí, aby povstal náboženský sbor neboli societa náboženská, neboť každý křesťan, maje po ruce bibli, jest sobě dostatečen a není povinen podříditi svůj názor náboženský byť i tomu nejučenějšímu z učených, aneb i celým sborům vynikajících znatelů Písma. Vždyť má právo i povinnosť, Písmo znáti, a na jeho základě a podle svého soukromého výkladu rozhodovati, čemu by měl věřiti, nebo čemu by chtěl věřiti. *Protestantský princip jest zárodkem rozkladu a atomisování křesťanské society.* Bez autority u věcech správy, kázně a víry není možna societa náboženská. M. Jan Hus zamítal všecku pravomoc svatovlády v Církvi, a v nejvyšší instanci u věcech víry papeže římského; ale žáci jeho vidouce, kam na základě Písma věci dospívají, strhli na se autoritu papežovu a rozhodovali, čemu má býti věřeno. Ne princip Husem hlásaný působil k ustrojení kališnictví a k jeho vývoji, alebrž moc světská. A tak se dělo také za času Martina Luthra. Rozkladný princip Lutherův byl by byl brzy smeten anarchií. Ale magnati se protestantismu na svůj prospěch ujali a ustavili superintendenty a pastory. Nad to Písmo ani nemůže býti jediným zdrojem náboženství křesťanského, neboť bychom marně tam hledali nějaké ujištění o tom, které knihy náležejí ku knihám bohoduchým, spíše tam shledáváme výrok, že v Písmě není všecko zaznamenáno, čemu Kristus Pán učil a co konal. Není tedy nic v tom velikého, že M. Jan Hus Písmo sv. za výlučný pramen křesťanského náboženství považuje, anť nezanechal svým žákům žádného klíče k otevření sedmera pečetí tajemství Písma svatého, aniž učinil opatření, aby se na takovém základě náboženská societa nedrobila, což tím spíše učiniti měl, anť ve svém spise: »De Antichristo et membrorum ejus anatomia« kap. 43 zřejmě učí: že Kristus Pán sjednocuje, Antikrist však rozpty-

luje. Než, dosti na tom. Kam vede vychvalovaný princip protestantský, tomu nás učí dějiny rozkladu protestantismu, o němž Hartmann [16]) velmi dobře pojednal.

Přídavek.

Třicet vět Husových na sněmě Kostnickém zavržených s poznámkami jeho. [17])

propriissime dicta secundum Augustinum

1. Unica est sancta universalis, quae est praedestinatorum universitas.

praescitum quoad finalem adhaerentiam

2. Paulus numquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus, actibus ecclesiae malignantium consimiles.

catholicae propriissime dictae

3. Praesciti non sunt partes Ecclesiae, quum nulla pars ab ea finaliter excidit, eo quod praedestinationis charitas, quae ipsam ligat, non excidit.

concretive
copulatim

4. Duae naturae, divinitas et humanitas unus sunt Christus.

5. Praescitus, etsi aliquando sit in gratia secundum praesentem

catholicae propriissime dictae

justitiam, tamen numquam est pars sanctae Ecclesiae, et praedestinatus semper manet membrum Ecclesiae, licet aliquando excidit a gratia adventitia, sed non a gratia praedestinationis.

est sententia B. Augustini . . .

6. Sumendo Ecclesiam pro convocatione praedestinatorum, sive sint in gratia, sive non secundum praesentem justitiam, isto modo Ecclesia est articulus fidei.

universalis propriissime dictae

7. Petrus non fuit, nec est Caput sanctae Ecclesiae catholicae.

8. Sacerdotes quomodolibet criminose viventes sacerdotii polluunt

et Deut. 32. generatio perversa et infideles filii

potestatem, et sicut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis Ecclesiae, de Clavibus, officiis et sacris rebus Ecclesiae, caerimoniis censuris, moribus veneratione reliquiarum, indulgentiis et ordinibus.

9. Papalis dignitas a Caesare inolevit, et papae praefectio et institutio a Caesaris potentia emanavit.

Quoad dominationem in temporalibus et ornatum imperialem et praefecturam super quatuor ecclesias.

speciali quia Eccles. 9. dicitur: Nemo scit, an gratia . . .

10. Nullus sine revelatione assereret rationabiliter de se vel de alio, quod est caput ecclesiae particularis sanctae, nec Romanus pontifex caput Romanae ecclesiae.

11. Non oporteret credere, quod iste quicumque Romanus pon-

secundum vitae meritum perseverans

tifex sit caput cujuscumque particularis ecclesiae sanctae, nisi Deus eum praedestinaverit.

---

[16]) Hartmann »Die Selbstzersetzung des Christenthums. Berlin 1874.

[17]) Doc. Str. 225. n. 10. A.

officio et merito

12. Nemo gerit vicem Christi vel Petri, nisi sequatur eum in
sub alia conditione
moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem, quia ad illud officium vicarium re-
de congruentia
quiritur et morum conformitas, et instituentis auctoritas.

officio et merito

13. Papa non est manifestus et verus successor principis apostolorum Petri, si vivit moribus contrariis Petro. Et si quaerit avaritiam, tunc est vicarius Judae Scharioth. Et pari evidentia cardinales non sunt manifesti et veri successores collegii aliorum apostolorum Christi, nisi vixerint more apostolorum, servantes mandata et consilia Domini Jesu Christi.

14. Doctores ponentes, quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus, si corrigi noluerit, saeculari judicio est tradendus, pro certo sequuntur in hoc pontifices, scribas et Pharisaeos, qui Christum non volentem eis obedire in omnibus dicentes: »Nobis non licet inter-
ibi relatio est illorum,
ficere quemquam: ipsum saeculari judicio tradiderunt et quod tales
qui Christum Pilato tradiderunt, ut patet ibidem.
sunt graviores homicidae quam Pilatus.

Ibi dixi de doctoribus Pragensibus octo, qui scripserunt, quod qui non obedierit eorum dictamini, quod brachio saeculari est tradendus.

15. Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum, praeter expressam auctoritatem scripturae.

Ista descriptio est obedientiae, quae distinguitur contra obedientiam legis Christi explicitam, ut patet ibi, ubi iste articulus est receptus; sed absit, quod omnis obedientia legis Dei sit hujusmodi, quae dicitur etiam uno modo obedientia Ecclesiae.

16. Divisio immediata humanorum operum est, quod sunt vel virtuosa, vel vitiosa. Quia si homo est vitiosus et agit quidquam, tunc agit vitiose; et si est virtuosus et agit quidquam, tunc agit virtuose, quia sicut vitium, quod crimen dicitur sive mortale peccatum, inficit universaliter actus hominis, sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuose.

17. Sacerdos Christi, vivens secundum legem ejus, habens scripturae notitiam et affectum ad aedificandum populum, debet praedicare
injuriosa et illicita ex malitia fulminata
non obstante praetensa excommunicatione; et infra: Quodsi papa vel alius praepositus mandat sacerdoti sic disposito, non debet subditus obedire.

Istud dictum est multorum sanctorum, Augustini, Gregorii

18. Quilibet praedicantis officium de mandato accipit, qui ad
Isidori etc.
sacerdotium accedit et illud mandatum debet exsequi praetensa ex-
injuriosa et illicita ex malitia fulminata.
communicatione non obstante.

heu saepe fit per abusum illarum censurarum, quae possunt fieri et fiunt saepe licite.

19. Per censuras ecclesiasticas excommunicationis, suspensionis, interdicti, ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi subpeditat,

avaritiam multiplicat, per malitiam protegit, et viam praeparat Antichristo. Signum autem evidens est, quod ab Antichristo procedunt tales censurae, quas vocant in suis processibus fulminationes, quibus clerus procedit principalissime contra illos, qui denudant nequitiam Antichristi, qui clerum maxime pro se usurpavit.

20. Si papa est malus et praesertim, si est praescitus, tunc ut

secundum vitae

Judas apostolus est diabolus, fur et filius perditionis, et non est caput

meritum perseverans finaliter.

sanctae militantis Ecclesiae, cum nec sit membrum ejus, [18]) quia gratia praedestinationis est vinculum, quo corpus Ecclesiae et quodlibet ejus membrum jungitur ipsi capiti insolubiliter.

quia non secundum officium et vitae meritum sed solum secundum officium.

21. Papa vel praelatus malus et praescitus aequivoce (est) pastor et vere fur et latro.

quia solus Deus est sanctissimus

22. Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium, quia alias rex etiam deberet dici sanctissimus secundum officium et tortores et praecones dicerentur sancti imo etiam et diabolus, cum sit officiarius Dei.

23. Si papa vivit Christo contrarie, etiamsi ascenderet per ritam et legitimam electionem secundum constitutionem humanam vulgatam,

quia se per superbiam supra Christum elevaret

tamen aliunde ascenderet, quam per Christum, dato etiam, quod intraret per electionem principaliter a Deo factam; nam Judas Scharioth jure et legitime est electus a Deo Christo Jesu ad episcopatum,

quia non ambulat per humile ostium scil Christum, qui dicit: Ego sum ostium, per me si quis intraverit salvabitur.

et tamen ascendit aliunde in ovile ovium.

Istud dixi disputative, exspectans majorem informationem.

24. Condemnatio 45 articulorum Wiclef per doctores facta est irrationabilis et iniqua, et male ficta est causa per eos allegata, videlicet, quod nullus ex eis est catholicus, sed quilibet eorum aut est haereticus, aut erroneus, aut scandalosus.

25. Non eo ipso, quod electores vel major pars eorum consen-

patet instantia in Agnete, quae ab Ecclesia aestimabatur legitimus papa

serit secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona legitime est electa, vel quod eo ipso est verus et manifestus

officio et vitae merito.

successor vel vicarius Petri apostoli, vel alterius apostoli in officio ecclesiastico; unde sive electores bene vel male elegerunt, operibus electi debemus credere, nam eo ipso, quo quis copiosius operatur meritorie ad profectum Ecclesiae, habet a Deo ad hoc copiosius potestatem.

26. Non est scintilla apparentiae, quod oportet esse unum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum Ecclesia mili-

[18]) V přesnějším vydání thesí Husových, jak se čtou v Enchiridiu Denzingrově, sáhá až dotud věta dvacátá, a druhá část dotčeného kusu: »Gratia etc.« jest větou 21, a následující 22 atd., tak že jest třicet vět Husových.

tante conversetur; [19]) patet, quia stat, ecclesiam pro magno tempore esse sine papa, ut jam stat post condemnationem Joannis XXIII.

ut sine Agnete et Joann. XXIII. et aliis, qui fuerunt haeretici vel aliter criminosi.

27. Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos veraces discipulos, sparsos per orbem terrarum melius suam Ecclesiam regularet.

28. Apostoli et fideles sacerdotes Domini strenue in necessariis
quoad temporalem dominationem
ad salutem regularunt Ecclesiam, antequam papae officium foret
et praefecturam
introductum. Sic facerent deficiente per summe possibile papa usque ad diem judicii.

29. Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali.

Secundum officium et vitae meritum, ut sancti sententiant Ozeae 8. Ipsi regnaverunt, et non ex me principes exstiterunt, et ego non cognovi. Illud adducunt communiter Sancti, Gregorius Bernardus etc.

Óda velikonoční.*)

staltě z mrtvých Pán, z duše zaplesejme!
Otci líbezné zpěvy zvučně pějme,
z hloubi vzácný dík Synu plesně vzdejme,
úctu a chválu!

Písně souladné zněte tóny vroucí!
Plápolem Mu plaň naše láska žhoucí,
v nitru srdcí nám k Němu výš se dmoucí,
Králi to králů.

Slavně vítěz vstal z hrobu skalnatého,
v němžto pohřben Syn Boha, Otce tvého.
Anděl ostříhá rovu Tvůrce svého,
Krista to Pána.

Tré jde žen tam ctných pomazat Ho mastí;
bolně tísní dnes hluboké je strasti,
kvapně kráčí blíž, plny jindy slasti,
v úsvitu rána.

---

[19]) Až dotud ze spisu Husova naproti Stanislavovi. Cap. 5. Ostatní přidává nepochybně Hus.

*) Báseň tato, ač složena antickým rozměrem *časoměrným* (slohou *sapfickou:* –́ ∪ | –́ – | –́ ^ ∪ ∪ | –́ ∪ | –́ ∪ 4. verš adonický: –́ ∪ ∪ | –́ –̆), přece je veskrze *zrýmovaná* (aaab, cccb atd.) a až na nepatrné licence i *přízvučná*. Red.

Zvěst se roznáší okolím, že z rána
vstalť, a prázden hrob, že tu Krista Pána
již není; vstal jest, ač i stráž Mu dána,
hrob Jeho stříci.

Kdož tu truchlil dřív, veselí se, jásá,
z hloubi utrob svých přeradostně hlásá:
»Vzkříšením všem nám kyne jasně spása.«
Vzbuďte se spící!

Vesny bujné vlá jas a slast a kvítí,
křů i růží květ k blahu již se nítí,
z háje ptáčat ples k sluchu sladce zní ti:
příroda vstává.

Slast i jásání, veselí se spasné
šíře vzdouvá nám v jara chvíli jasné,
slunce v záři stkví se milé a krásné.
Buď Bohu sláva!

Věř, že spása dnes z rovu temna vstává.
Pán že vstal, tím nám sil i víry dává.
Nám že pohrobná zaručí se sláva,
pějme si vděčně.

Chvála zazvuč dnes Synu vzkříšenému,
Otci hlasná čest, Bohu laskavému,
sláva zvučná též Duchu přesvatému
od věku věčně!

Náš Ti vroucí dík zni, Ty Tvůrce spásy!
V lásce s úctou Tvůj k Tobě tvor se hlásí,
Dárce přeštědrý blaha, dobra, krásy!
Z Tvé to jde říše.

V přízni slyš zpěv náš, Tvoji lásku ctící.
Nás vždy, velmocný Pane, doufající
dař milostí Svou a s libou zři lící
s blankytu výše!

V srdce vstoupá nám blaho slasti Páně:
míru rozkoš zří s oka nám i skráně.
Mocně toužím výš v jas a lesky báně,
k světlu a záři.

»Skytni s výšin Svých toho světla slasti!«
můj se povznáší k jasu trůnu hlas Ti.
»Syp je ze Své nám, bohaté to vlasti,
v srdce i tváři!

Světlo Tvé nám svěť, Pane, ve tmě zdejší!
Ochraňuj nás Tvá ruka nejsvětější!
Láska všem nám plaň, Bože nejmilejší,
z ráje vždy Tvého!

Štíte bezpečný, jediný a spasný,
všech milostí sám zdroji povždy jasný,
lej Ty věčný nám blahobyt, zde časný
ze zdroje svého!«

Dr. *M. Kovář.*

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Pokračování.)

XII.

Přiblížila se očekávaná neděle. Po třetí hodině odpoledne zastavil se před školou kočár, z něhož vystoupil jakýsi pán s brejlemi; maje v ruce balíček listin vešel do školy. Podubany vídaly toho pána zpravidla jednou v roce; byl to okresní školní inspektor, před tím profesor na reálce v krajském městě.

Pan řídící Hejna vyšel mu vstříc a uvedl jej do školní světnice, kde se obyčejně konaly schůze. Brzy potom přišel Mečík, po něm pak pan farář s mlynářem.

»Nu, je čas, abych už také šel,« řekl pan pastor.

»Jak pak to může dlouho trvati?« otázal se syn.

»Myslím asi dvě hodiny — déle snad ne.«

»Tedy šťastné pořízení, tatínku; jenom se tam nerozčilujte,« řekl syn. »Já si zatím trochu vyjdu. Asi za dvě hodiny se vrátím.«

Vyšli z domu a venku se rozešli. Pastor zaměřil ke škole, a jeho syn dal se přes ves do polí.

Ve škole, když Povolný tam vešel, byli již všichni členové kromě domácích z evangelické strany. Ti přišli až v určenou dobu, o půl čtvrté.

»Snad jsou již všichni pánové zde,« počal pan inspektor, »a můžeme začíti. Ale kde pak je pan učitel?«

»Oznamuji, pane inspektore, že nemůže přijíti,« řekl starosta. »Žil v poslední době v neustálém rozechvění a bezpochyby, že se z toho rozstůně. Není to snad pouhá výmluva — právě jsem u něho byl.«

»Toho jsem neočekával, že má tak málo zmužilosti,« řekl pan inspektor. »Nyní je tedy rozechvěn, ale když se někdo jiný rozčiluje jeho vinou, z toho si nic nedělá. Ale je to chyba, že zde není; on se má právě hájiti proti obžalobě naň podané.«

»My víme, jak se věc udála, a můžeme ho také hájiti,« ozval se člen, který přišel se starostou.

»Nu, dobrá; ostatně vám zašleme opis protokolu, a vy, pane starosto, mu jej doručíte a jeho obhájení můžete připojiti — ovšem, až bude zdráv. Doufejme, že jeho nemoc nebude dlouho trvati.«

Pan inspektor se při těch slovech poněkud usmál a pak pokračoval: »Ještě dodávám, že před několika dny došla k okresní školní radě žádost podepsaná ode všech katolických rodičů zdejší školní obce, aby pan Vejhora, poněvadž nechová se jako učitel s náležitou šetrností k jejich náboženství, byl odtud přeložen.«

»Pak budeme my žádati, aby sem byl dosazen opět evangelík,« ozval se předešlý člen. »My se nedáme takto odstrkovati.«

»Záleží na tom, bude-li sem právě evangelík žádati, když by byl pan Vejhora přeložen,« odvětil pan inspektor, »což také záleží na výsledku tohoto vyšetřování. — Tedy začneme: dva členové zdejší místní školní rady, totiž pan farář a pan Rákos, přednesli okresní školní radě stížnost na pana učitele Vejhoru, a to, jak se vyslovili, i za souhlasu pana řídícího učitele a člena pana Mečíka. Hlavně pak udávají: že pan Vejhora nechová se ke svému nadřízenému panu řídícímu tak, jak dle zákona jest povinen, totiž chová se k němu, nejmírněji řečeno, nevšímavě jak v soukromí, tak i před žactvem; dále, že projevuje dosti patrným způsobem nešetrnost ku katolickému náboženství, což dokázal zvláště odstraněním kříže, jejž sňal se stěny a odložil za skříň; tím ovšem urazil náboženský cit všech zdejších katolíků a způsobil pohoršení; konečně, že nedbal napomenutí ani pana řídícího, ani pana faráře a nejen že kříž neumístil na náležitém místě, ale vyslovil se, že si nedá poručiti, a odvětil hrubě panu faráři, že nemá ve škole co dělati, ač byl pan farář oprávněn v té věci zakročiti a jest mimo to i členem učitelského sboru a místní školní rady. — Trváte při své stížnosti, pánové?«

Všichni katoličtí členové přisvědčili, a pan inspektor počal psáti protokol, v němž uvedl především obsah stížnosti. Když dopsal, ujal se opět slova: »Toto jednání jest protizákonné; pan učitel by měl zde býti, aby se obhájil. Poněvadž zde není, žádám, kdo z přítomných pánů chce uvésti něco k jeho obhájení, aby tak učinil.«

»Prosím tedy,« řekl starosta, »aby bylo dáno do protokolu, že pan učitel Vejhora neodstranil kříž o své vůli, nýbrž z našeho usnesení.«

»Z jakého usnesení, pane starosto? Bylo to usnesení místní školní rady?«

»To ne, ale bylo to usnesení všech členů místní školní rady a obecního zastupitelstva z naší strany, a my máme většinu. Poněvadž nám zákon zaručuje ve škole náboženskou rovnoprávnost, ale nám se jí ve škole nedostává, usnesli jsme se, že má býti kříž z jedné třídy odstraněn, a vybídli jsme pana Vejhoru, aby tak učinil.«

»O jaké straně to mluvíte, pane starosto?«

»O nás evangelících.«

»Už rozumím, ale divím se vám, že můžete takto mluviti. Ať skutečně máte tak malou znalost zákona, nebo ji jen předstíráte, je to stejně smutné. Já vám to tedy vysvětlím. Předně nejste proto, že jste evangelíci, ještě žádnou stranou, kterou by zákon jako úřední orgán uznával. — Za druhé: několik členů místní školní rady

s několika členy obecního zastupitelstva není žádným sborem, jenž by se mohl platně usnášeti a zvláště ne o školských věcech. O těch rozhoduje místní školní rada ve schůzích řádně svolaných. Konečně jednáte vy vždy jen se správou školy anebo jejím prostřednictvím s jednotlivými učiteli. Divím se, že vám to vše není známo, vždyť jste snad starostou již několik let. Chcete-li, já vám to do protokolu napíši, ale pak se vám dostane napomenutí a poučení, jak máte svolávati schůze a kdy se můžete o něčem usnášeti.«

»A jak se tedy máme dovolávati rovného práva pro své náboženství?«

»Vždyť je máte, či ne?«

»Jak pak je máme, když je ve škole kříž! A my se kříži neklaníme.«

»To vás nesmí urážet. Vždyť vaše děti nikdo nenutí, aby kříž uctívaly. Kříž jest odznakem katolického náboženství, a proto mají katolíci právo žádati, aby kříž ve škole byl. A poněvadž vy podobných odznaků nemáte —«

»My máme kalich!« ozvaly se hlasy.

»Nu, tedy si tam dejte kalich, a také vám ho nesmí nikdo odstranit — či byste byli, vy ostatní pánové, proti tomu?«

»I pro nás tam může býti třeba deset kalichů!« řekl mlynář; »to by nás nepohoršilo.«

»Nuže tedy — čeho si můžete ještě přáti?« obrátil se inspektor k evangelíkům.

»S modlitbou je to také tak,« ozval se člen starostovy strany. »Ve škole se odříkávají katolické modlitby.«

»Ale vaše děti jich říkati nemusí.«

»A my bychom mohli žádati, aby naše děti se modlily po evangelicku,« řekl starosta, »a kdo by nám v tom mohl brániti?«

»Inu, žádný; a katolíci mohou žádati, aby se jejich děti modlily po katolicku, a také jim v tom nikdo nemůže bránit. Ano, svého může ve škole každý žádat, ale ne jinému překážeti — to je rovnoprávnost.«

»Ale pak aby se učitel modlil s dětmi dvakrát?« ozval se Mečík.

»A kdyby tu bylo několik židů, tedy docela třikrát,« doložil Rákos.

»Možná,« řekl pan inspektor; »o tom by musily úřady rozhodnout. Zákon zaručuje náboženskou rovnoprávnost.«

»To aby pak ten učitel všecky ty modlitby uměl,« prohodil zase Mečík.

»Proto by bylo dobře,« vysvětloval mlynář, »kdyby byl v nynější době každý učitel aspoň trojího náboženství.«

»Vidíte, tohle je pravda! Je to učenost v tom nynějším světě! Račte to už, pane inspektore, nějak skoncovat — sice na mou kuši, potrvá-li to ještě chvíli, já z toho náramně zmoudřím,« dokládal Mečík.

Katolíci se dali do smíchu, a starosta řekl: »Vám se to směje, když máte ve školách svoje, a my ne a musíme na ně platit!«

»Ale vždyť to tam můžete mít, vždyť vám to tuhle pan inspektor povídá, jenom si o to zadejte,« chlácholil ho Mečík.

»Tedy abychom pokračovali, pánové,« řekl inspektor; »bylo nutno, abych vám vysvětlil, jak se má rozuměti té náboženské rovnoprávnosti v zákoně. A nyní se vraťme k panu Vejhorovi. Přejete-li

si, pane starosto, abych tu vaši omluvu do protokolu zapsal, tedy to učiním, ale upozorňuji vás, že mu tím nijak neprospějete. On měl vědět, že takové usnesení nebylo právoplatné, a neměl tedy dle něho jednati.«

Starosta se nyní rozmýšlel, a slova ujal se pastor.

»Myslím, že by se dalo přece uvésti něco na omluvu pana Vejhory. Vy jste nám zde naznačil, pane inspektore, jak se má rozuměti náboženské rovnoprávnosti, o níž se školský zákon zmiňuje. Jste dojista přesvědčen, že pan Vejhora takto zákonu nerozuměl.«

»To připouštím, pane faráři, ale upozorňuji, že neznalosť zákona rovněž neomlouvá.«

»Ovšem, to jest mi známo, ale já nepravím, že by byl pan Vejhora zákona neznal, nýbrž že si jej nesprávně vykládal. A to myslím, může býti omlouvou, a to proto, že zákon sám jest nejasný, a každý si jej tedy vykládá jinak. Dosud se mnozí domnívají, že by neměly býti ve školách odznaky žádného náboženství, to že je ta rovnoprávnosť; vy nám zase pravíte, že tam mají býti odznaky každého náboženství — to že znamená rovné právo. Ale promiňte, pane inspektore, když řeknu, při vší své úctě k vaší osobě — kdo pak nám za to ručí, že ten váš výklad je správný? Kdo ví, zdali jej jiný inspektor zase nevykládá jinak! Kdo pak z vás má potom pravdu? Zde vám kdosi žertovně připomenul, že by dle vašeho výkladu musil učitel konati dvojí i trojí modlitbu — ale jest vám zajisté známo, že ve velkých městech mohou se vyskytnouti v téže škole děti ještě jiných vyznání, a pak by se mohlo žádati, aby se modlil čtyřikrát a pětkrát, aby to bylo rovnoprávné. Někdo jiný by zase myslil, že rovnoprávnosť vyžaduje, aby byl učitel každého toho náboženství dobře znalý, třetí by chtěl, aby učitel každé z těch náboženství považoval za pravé, a poněvadž je to nemožné, nalezl by se snad někdo čtvrtý, kdo by žádal, aby byl v každé škole pro děti každého vyznání zvláštní učitel — pak teprve že bude škola co do náboženství rovnoprávnou. To, prosím, dalo by se vše ze zákona vyvozovati, ať je to rozumné či ne. Já myslím, pokud ten zákon potrvá, že potrvají také neshody a zmatky.«

»Ale, vy, pane faráři, kritisujete zákon a odchylujete se od naší věci.«

»Nikoli; já vám jen dokazuji, pane inspektore, že to není žádný div, když učitel, který je teprve tři roky ve službě, vykládá si zákon tak, jak si jej vykládají i osoby mnohem starší a zkušenější, a pak dle toho jedná. A poněvadž tu zaviňuje mnoho nejasnosť zákona samého, myslím, že je to pro pana Vejhoru omluvou, a prosím, aby to bylo dáno do protokolu.«

»Nu, jestli pánové s tím souhlasí —« řekl inspektor.

Evangelíci souhlasili, a rovněž ani katolíci tomu neodporovali. Pan inspektor to napsal, a schůze se skončila.

»V nejbližších dnech budete vybídnuti, pánové,« dodal ještě, »abyste opatřili místnosť pro třetí třídu, která bude počátkem školního roku zde otevřena. Nynější poměry nemohou déle trvati, dětí jest už dvě stě.«

»Jaká pomoc,« řekl starosta; »zatím pro ni místnosť najmeme, a z jara se musí třída přistavěti.«

»Tak Pán Bůh rač opatrovati, pane inspektore,« loučil se Mečík, »a děkuji za poučení. Teď aspoň vím, jaký má býti nábožensky rovnoprávný učitel — posud jsem to nevěděl.«

Rozcházeli se, a pan pastor se vracel domů dosti spokojen. Očekával, že bude schůze bouřlivější. Avšak domníval-li se, že se Vejhorově straně zavděčil, byl na omylu. Oni by byli raději slyšeli, kdyby byl učitelovo jednání schvaloval a hájil a ne omlouval.

Starosta hned pospíchal k Vejhorovům, aby tam podal zprávu o schůzi a zvláště o tom, jak mluvil pastor. Ale nepřišel ve vhodné době, neboť shledal ve statku sklíčenosť a zmatek.

Co řekl starosta ve schůzi o duševním stavu mladého učitele, nebylo pouhou výmluvou. Trapná situace, do níž zabředl návodem několika nesnášelivců, působila naň tak, že si chvílemi počínal jako rozumu zbavený. Zatím, co se konala schůze, starý Vejhora zašel k sousedovi; panímáma jen tak na chvíli vyšla ven, a když se vrátila, syna ve světnici nebylo. Hledala ho po celém statku, ale nenalezla. Všecka úzkostliva vyšla ze statku a tázala se dětí tam si hrajících, zdali ho neviděly. Pověděly jí, že běžel někam k lesu. Byl bez klobouku a tak prý si divně počínal, že se ho děti až bály.

Vejhorová hned poslala jednoho z chlapců, aby doběhl pro čeledína, který zašel na chvíli ku svým rodičům ve vsi, a druhého do hospody pro pantátu. Ten však v hospodě nebyl. Za to druhý chlapec přivedl čeledína, který se hned pustil za uprchlým. Zatím ovšem uplynula hodná chvíle.

Sotva čeledín odkvapil, přišel Vejhora od souseda. Věděl, že už je po schůzi, a rád by byl od starosty slyšel, jak se o synovi rozhodlo. Ale když doma uslyšel, co se stalo, nemálo se zarazil. Nebylo divu, že ani neslyšel, co mu povídá starosta, který za malou chvíli přišel, aby se pochlubil, jak jeho syna hájil. Vida však, že má málo pozorné posluchače, odešel.

Vejhora přecházel po světnici. Když se nemohli nikoho dočkati, řekl, že půjde za čeledínem. Šel přes zahradu za humna, a Vejhorová vyšla za ním.

V tom však už proti nim syn s čeledínem přicházel, ale v jakém stavu! Obličej měl zardělý, vlasy rozcuchané, oděv v nepořádku, a z rány na krku krvácel.

»Pro Boha, dítě, jak to vyhlížíš?« hrozila se Vejhorová. »Co se ti stalo?«

»Drahá panímámo,« řekl čeledín, »vždyť už visel na stromě! Já jsem už přišel pozdě, ale syn dvojctihodného pána se k tomu nahodil a ještě v čas ho uřízl. Však tamhle jde, šel s námi až sem. Ale měli jsme s ním práci! Už jsme myslili, že ho nevzkřísíme. A potom nám pořád chtěl utíkat — až teď se trochu utišil.«

»I pro rány Spasitelovy — mé dítě sebevrahem!« bědovala Vejhorová. »Dítě, toho jsme se na tobě dočkali!«

Plačíc odváděla syna s mužem domů — za stálých manželových domluv a proseb.

Zatím i mladý Povolný přišel domů.

»Nu, ty přicházíš pěkně za dvě hodiny!« řekl otec; »já myslil, jak budeš zvědav, jak dopadla schůze.«

»Ale tatínku — nevíte, co se stalo. Vždyť vidíte, že se ještě třesu. Jakživ jsem neviděl oběšence — to je hrůza!«

»Co to mluvíš, hochu?« lekala se paní pastorová.

»Mladý Vejhora se věšel, a já jsem ho uřízl. To mi sám Pán Bůh dal tu myšlénku, abych šel k lesu.«

»A je živ?« tázal se pastor.

»Inu, je, — ale jakživ na to nezapomenu.«

»Takhle to dopadá!« řekl pastor. »Nejdříve hrdost, nerozvážné kousky, a potom takovýhle konec. — Tak přece vypravuj, hochu!«

»A co bych vám vypravoval! Vracel jsem se domů podle lesa. Tu vidím běžeti k lesu prostovlasého mladíka. Byl jsem od něho dosti vzdálen, a proto jsem ho nepoznal. Nežli jsem si ho mohl blíže prohlédnouti, zmizel mi v lese. Pospíchal jsem za ním, ale že jsem byl od něho dosti daleko, a les je veliký, trvalo to chvíli, nežli jsem ho nalezl. Visel na stromě — poznal jsem Vejhoru. První, co jsem učinil, bylo, že jsem volal o pomoc, jak jsem nejsilněji mohl. Hned jsem zlomil větev, na níž visel, abych mu mohl snáze přeříznouti na krku provaz, který byl pevně zatažen. Při tom jsem ho trochu řízl na krku. Ach, ten vyhlížel! — V tom přiběhl Vejhorův čeledín, který ho hledal a uslyšel moje volání. Ovšem jsem tomu byl rád. Honem jsme dělali, co se v podobném případě má činiti, jak jsem kdesi četl, a šťastně jsme ho přivedli k vědomí. — Z počátku nevěděl, co se s ním dělo, a když se trochu vzpamatoval, počal nás plísniti, proč jsme ho nenechali viset. Darmo jsem mu domlouval. Počínal si jako pravý zoufalec, pořád opakoval, že bude vyhnán ze služby a že toho nesnese.«

»Vida, vida — křížem pohrdal,« řekl pan pastor zapomenuv, že není se synem samoten.

»Stěží jsme ho dovedli domů,« pokračoval Bohumil. »Pořád nám chtěl utíkat. Došel jsem s nimi až k jejich zahradě. U Vejhorů jsem nebyl.«

»Neviděl vás nikdo?«

»Myslím, že starosta, neboť stál na zahradě.«

»Nic platno, hochu,« řekl pastor, »povinnosť mi velí, abych tam šel. Chceš-li, pojď se mnou.«

Za chvíli vyšli z domu a brali se po humnech k Vejhorovům. Přešli zahradu a vešli do statku.

»Pozdrav vás Pán Bůh a potěš,« řekl pastor, podávaje ruku Vejhorovi, který všecek rozechvělý přecházel po dvoře.

»Dej Pán Bůh, dvojctihodný pane! Ach, tohohle jsem se nenadál!«

»Doufejte, sousede, že bude zase dobře,« odpovídal pastor, kráčeje do stavení. V tom vyšla Vejhorová.

»Ach, dvojctihodný pane! Pane učiteli, jak vám máme děkovati! Pán Bůh vám tisíckrát odplať, že jste mu zachránil život!«

»Spatřujte v tom řízení Boží, milá matko. Mohu s ním mluviti?« tázal se pastor.

»Zajisté, dvojctihodný pane. Je dosti klidný, ale zmalomyslněl.«

»Není divu; nechte nás chvíli o samotě.«

Mladý Vejhora ležel na posteli. Pastor mu podal mlčky ruku a posadil se na židli vedle postele. — Zatím Vejhorovi uvedli mladého Povolného do druhé světnice, kde jim musil opět vypravovati, jak jejich syna nalezl. Vejhorová při tom hlasitě plakala.

Pastor strávil u mladého Vejhory celou hodinu. Pak vešel do druhé světnice.

»Upokojte se,« pravil, »doufám, že se vzdá zoufalých myšlenek. Jen mu ničeho nepřipomínejte a dbejte také, aby se to nerozneslo. Jakmile obdrží starosta opis protokolu, ať udá syn něco k svému ospravedlnění, — mnoho ovšem toho nebude; poradil jsem mu, aby zároveň podal žádosť, aby byl odtud přeložen na jiné místo — jiného nyní ani nezbývá. Tím, myslím, bude celé vyšetřování také skončeno, a následků žádných míti nebude. Konečně můžeme se ještě obrátiti k okresní školní radě se žádostí. A tuze se ani té věci před ním nedotýkejte. Jinde může býti spokojeně živ — zde nikoli.«

»Bylo to beztoho neštěstím pro něj, že se sem dostal,« vzdychla Vejhorová.

Pastor vešel ještě jednou s ostatními do světnice.

»Dvojctihodný pane,« řekl mladý Vejhora, »děkuji vám ještě jednou za útěchu — a prosím vás za odpuštění.«

»A já taktéž, dvojctihodný pane,« řekl jeho otec. »Smýšlel jsem o vás křivě — ale nyní jsem vás poznal. Máte zde nepřátely — ale ty jsou teď i nepřátely mými.«

»Nemluvme o tom, sousede,« řekl pastor. »Pán Bůh vás opatruj. Kdybyste potřebovali mé rady, jen přijďte, rád vám posloužím.«

Za stálých díků Vejhorových a jeho manželky odcházel pastor ze statku.

»Vidíš,« pravil cestou k synovi, »jak se lidé mění! Dnes ráno ještě byli mými nepřátely.«

»A snad vás časem i ostatní poznají a obrátí se,« řekl syn.

»Nevím, hochu, nevím a nedoufám; toť by se stal zázrak. Ale děkuji Pánu Bohu za ten dnešní den; už dávno, ani nepamatuji, neulehl jsem s takovým klidem, jako ulehnu dnes.«

XIII.

Ten klid páně pastorův trval celý týden. Potom vyšlo nové číslo »Ohlasů z hory Moria«, v němž mezi jinými nalezl i tuto zprávu:

»*Smutné poměry.* Píše se nám z Poduban: Před týdnem spáchal zdejší evangelický učitel, syn váženého občana pan J. V. pokus sebevraždy v návalu rozčilení způsobeného tím, že s ním bylo zavedeno na základě bídné denunciace se strany známých klerikálů faráře Šefiny, řídícího Hejny a mlynáře Rákosa disciplinární vyšetřování. A co zavinil tento mladý muž, který je znám jako svědomitý a pilný učitel? Netajil se svým náboženským přesvědčením, ale zjevně se ku svému náboženství hlásil a domáhal se toho, aby se evangelíkům dostávalo ve škole rovného práva; toť celé jeho »provinění«. A potom prý máme bezkonfesijní školu! Nejsmutnější při tom jest, že ani evangelický farář pan J. P., jemuž zdá se nějak záležeti na přízni jmenovaných klerikálů, nemá v této aféře čisté ruce.«

»Výborně!« řekl pastor. »Tu máš, hochu, a přečti si to. Ale tentokráte jim odpovím.«

Sedl a psal: »Slavná a pravdymilovná redakce! Do Vaší zprávy z Poduban vloudil se malý omyl. Já totiž mám v té věci ruce docela čisté, a poznámka ta může se týkati jen mého syna. On totiž nešťastného zoufalce, když jej nalezl pověšeného, uřízl, a při tom si

potřísnil ruce jeho krví. — Pobloudilý mladík, který nyní svého činu lituje, bude asi slavné redakci a jejímu dopisovateli nemálo povděčen, že oznamují jeho hanbu širší veřejnosti; dosud byla totiž celá ta věc tajemstvím několika osob. Já pak ujišťuji slavnou redakci, že více mi záleží na přízni poctivců, ať jsou kteréhokoli vyznání, než na přízni lhářů a utrhačů — také kteréhokoli vyznání. — Doporučuje slavné redakci k bedlivému rozjímání přikázaní Páně: Nepromluvíš křivého svědectví proti bližnímu svému, znamenám se v obvyklé úctě

J. Povolný, farář evang. ref. církve v Podubanech.

A když přestal pan pastor obírati se v mysli touto věcí, byla oznámena nová schůze školní rady. Mělo se jednati o místnosti pro novou třídu.

Povolný přemýšlel; tušil, že dojde zase ke sporům — ne snad o tu místnost, ale o nového učitele, vlastně teď o dva — bude-li Vejhora přeložen, což bylo téměř jisto.

Posléze se pastor na něčem ustálil. »Toť jediný prostředek, jímž může býti zjednán ve škole i v obci pokoj,« řekl sám k sobě. Přijmou-li můj návrh, dobře; ne-li, dokáží tím, že si přejí, aby různice trvaly dále.«

V neděli odcházel do školy s jakousi obavou; ale jsa přesvědčen, že jeho návrh čelí jen k dobru obce, byl odhodlán jej podati.

Skutečně také o místnosti pro třetí třídu dlouho se nerokovalo; starosta byl již vyjednával o pronajmutí prostranné světnice v jedné chalupě, jež měla zatím sloužiti za učebnu, nežli se vykoná přístavba ku školní budově.

Potom bylo jednáno o volných návrzích. Přihlásil se ke slovu jeden z evangelíků a řekl: »Bude dobře, když my evangelíci při této změně zasadíme se o to, aby se dostalo konečně našemu náboženství rovného práva. Pan inspektor nám vyložil, jak se má rovnoprávnosti rozuměti. Nemůžeme totiž ničemu brániti, co si katolická církev do škol zavádí, ale můžeme i my ve škole zaříditi, co uznáme za dobré. Proto činím návrh, aby ve všech třídách vedle kříže umístěn byl i kalich, dále, aby se s evangelickými dětmi konala modlitba po způsobě evangelickém. A jsou-li páni členové z katolické strany skutečně v náboženských věcech snášelivými, jak nás často ujišťovali, zajisté nebudou našim požadavkům klásti odpor.«

»Ale tím byste žádali, aby všichni učitelé byli evangelíci,« namítal pan farář.

»O tom jsme nemluvili; dle zákona mohl by se k nám dostati také žid, a my bychom tomu nemohli zabránit. Ale ať jest to kdokoli, to žádati můžeme, aby se modlil s našimi dětmi po našem způsobě, a to také žádati budeme. Tak nám pan inspektor zákon vyložil.«

»Avšak,« řekl pan farář, »potom by se nemohl modliti naši modlitbu Zdrávas Maria.«

»To také s našimi dětmi nesmí; s katolickými ať se modlí jakkoli, na tom nám nezáleží, ale s našimi se bude modliti po evangelicku.«

»A což náboženské přesvědčení učitele?«

»Na tom zákonu nezáleží, pane faráři, a nám na něm také nemusí záležeti. Tu se jedná jen o vyznání dětí. Vy zase můžete žádati, aby se s vašimi dětmi modlil po katolicku, ať je kteréhokoli vyznání.«

»Pane Hrabáku,« řekl kněz, »vy nemůžete upříti, že činíte tento návrh navzdor nám katolíkům.«

»Vždyť my vám v ničem nepřekážíme — žádáme jen pro sebe svého. A řekněte mi, pane faráři, je-li náš požadavek nezákonný?«

»Bohužel,« pravil kněz, »že zákon něco vyslovil, řekl bych, jakési heslo, ale nemyslilo se při tom, jakým způsobem by se mělo prováděti. Proto také, když zákon je takový, musí místo neústupných požadavků nastoupiti dobrá vůle, která takové nesrovnalosti vyrovnává, a bez té dobré vůle, milí pánové, se nedostaneme nikam, než do nových a nových sporů. Když jsme měli oba učitele katolíky, modlili se s dětmi po katolicku. Při tom vaše děti nedělaly kříž a neříkaly Zdrávas Maria; nikdo jich k tomu nenutil, a tím vám snad přece bylo vyhověno.«

»Nebylo; s našimi dětmi neříkal se celý Otčenáš, my připojujeme slova: »neboť Tvé jest království, Tvá jest moc i sláva. Amen.« To naše děti neříkaly, protože to neříkaly vaše; za to musily vyslechnouti vaše Zdrávas Maria.«

»Ale, prosím vás, snad přece nebudete žádat, aby se učitel s dětmi skutečně modlil dvakrát, a aby snad modlitba jedněch neurážela sluch druhých, aby děti jednoho vyznání zatím čekaly někde venku? Opakuji, že takové návrhy činíte našemu náboženství navzdor, a varuji vás od toho.«

»Už jsem řekl, že se držíme zákona, a žádám, aby se o mém návrhu hlasovalo.«

Starosta nejprve dal hlasovati o tom, mají-li se dáti do tříd kalichy.

»To nás urážeti nebude, k tomu svolujeme,« řekl pan farář, a první návrh byl přijat.

»Druhý návrh jest, aby se konala s dětmi modlitba dvojí — dle jejich vyznání,« oznamoval starosta; »kdo souhlasí, ať pozvedne ruku.«

Nastal všeobecný úžas, neboť zvedly se toliko tři ruce. Oči všech upřely se na pastora, který nehlasoval.

»Pánové,« pravil povstav, »prosím, abyste mi popřáli pozornosti a nevyrušovali mne. Druhý návrh není dosud odhlasován, a já si dovolím podati návrh nový. Žijeme pospolu občané dvojího vyznání, ale všichni chceme spěti k jednomu cíli, a tím jest Ježíš Kristus. Není důstojno jeho vyznavačů, aby se svářili mezi sebou. Snahou naší má býti, domoci se pokoje, a ne různic. Ocitli jsme se před nesnadnou otázkou, jak opatřiti rovné právo obojímu náboženství ve škole. Ale vidíte, tak mi někdy připadá: kdyby se vyskytl člověk, jenž by řekl: Nač stavěti pro každé vyznání jiné kostely? Vystavme pro všecky vyznání jeden — a v tom ať má každé vyznání stejné právo — kdyby se takový člověk vyskytl, pravím, zajisté by o něm každý rozumný člověk řekl, že žádá něco pošetilého. Možná, že by si ten člověk vymyslil jakousi logiku, kterou by dokazoval, že jeho návrh jest nejenom rozumný, ale i lidstvu velice prospěšný. Avšak jsem jist, že by každý z vás i při vší jeho logice považoval jej za pošetilce.

»Ale je to přepodivná věc; co zdálo by se býti pošetilým v kostele, to má býti rozumným ve škole, ač v téže věci kostel a škola se zcela shodují — v obou se člověk vede k Bohu, v obou se hlásá

slovo Boží — tam velkým, zde malým. Ptám se: když se neuznává takové rovné právo možným v kostele, jak se může uznávati ve škole? Řekne se, že zákon tak praví. Ovšem; ale, přátelé, slyšeli jste již, že se někde ten zákon, pokud se týče rovnoprávnosti v náboženství, provedl? Já myslím, že ne — a proč? Poněvadž ho prostě provésti nelze. Obyčejně se přihlíží ku většině dětí, z toho pouhého důvodu, že menšina ustoupiti musí většině. A náš případ nejjasněji ukazuje, k jakým sporům to vede, když někdo toho zákona houževnatě se přidržuje. Budeme-li takto jednati, přátelé, bude veta po svornosti, a jsou-li mezi vámi lidé dobré vůle, a doufám, že jsou — kdo si toho může přáti a to schvalovati?

»Poněvadž tedy jest patrno, že na základě tohoto zákona nelze docíliti ani svornosti, ani toho, aby děti obojího vyznání vychovávány byly dle svého náboženství, činím tento návrh: při rozšíření zdejší školy budiž škola rozdělena ve dvě, totiž ve školu evangelickou a ve školu katolickou. Jen tak docílíme rovného práva a svornosti.«

»Tak?« zvolal starosta, »to je ten váš návrh, dvojctihodný pane? Tak hájíte naše zájmy? Máme my snad vydržovati obecnou školu pro katolíky a vedle toho ještě svou? Máme těch břemen ještě málo? A to navrhujete vy, evangelický farář? Stydět byste se mohl!«

»Pronesete-li ještě podobné slovo,« řekl pastor, »odejdu ze schůze. Mám zde dosti svědků, že jste mne urazil a nedal mi domluviti. Nemám příčiny styděti se za něco, o čem vím, že jest jedinou pomocí k odklizení neblahých poměrův. Když jsem však chtěl svůj návrh odůvodniti, vy jste mne přerušil. Nyní se vás táži, mám-li dále mluviti či odejíti. Vnucovati návrh svůj nebudu.«

»Inu — pro mne!« řekl starosta.

»Nemyslím,« pokračoval pastor, »aby katolíci měli školu obecnou a my soukromou, ani naopak: činím návrh, aby byli úřadové požádáni, by zde byly zřízeny dvě školy obecné, obě aby jako takové byly vydržovány zemí, okresem a obcí — tak budou míti obě strany zaručeno rovné právo.«

»Já myslím, že je to jediný způsob, kterým si pomůžeme od různic,« řekl mlynář, »a proto s návrhem pana pastora souhlasím.«

»Já rovněž,« přisvědčil pan farář. Katolíci souhlasili všichni.

»Ale my nesouhlasíme!« zvolal Hrabák. »Budeme snad k vůli někomu stavěti ještě jednu školu?«

»Ano, k vůli svým dětem,« řekl klidně pastor. »Jednu třídu stavěti musíte stejně; což pravím, že by obě školy nemohly býti v jedné budově?«

»To by zase byli katolíci ve výhodě,« odvětil Hrabák; »měli by dvoutřídní školu, a my jednotřídní.«

»Dětí školou povinných je dvě stě,« řekl pastor; »z těch je katolických sto deset a evangelických devadesát. Bude tedy jak pro katolické, tak pro evangelické potřebí školy dvoutřídní, poněvadž v jedné třídě má býti jen osmdesát žáků. Obě třídy můžete přistavěti k nynější budově, a chcete-li, můžete zříditi pro každou školu zvláštní vchod. Zahrada je dosti veliká, může se rozděliti. Tělocvična a školní pomůcky mohou sloužiti při dobré shodě učitelův oběma školám. Po čase zajisté přibude dětí, že by bylo třeba třídy čtvrté — nuže, ať jest o několik let dříve.«

»To budou větší výlohy, nyní by stačily tři,« namítal Hrabák.

»Ovšem, ale zadarmo nic není; za ty výlohy budete míti rovné právo a vychování náboženské pro své děti. Jestli však pro toto vychování nechcete přinésti žádných obětí, pak musili bychom se domnívati, že tu touhu po něm jen předstíráte a přejete si různic.«

»Pokud mne se týče,« ozval se jeden z evangelíků, »já rád ten groš obětuji, když budou mé děti vyučovány ve svém náboženství. Já se přidávám k dvojctihodnému pánovi.«

Tak nehlasovali pro pastorův návrh pouze dva evangelíci, jichž ovšem se přidržel i starosta.

Ještě byl přijat touž většinou pastorův návrh, aby žádost o rozdělení školy byla vypracována v nejbližší době, a pak byla schůze skončena. Povolný odcházel spokojen domů.

Rozumí se, že se nyní v Podubanech o jiném nemluvilo, než o rozdělení školy. Věc měla jak obyčejně své příznivce i odpůrce, ale těchto bylo daleko méně, a mnozí navrhovali, aby se podala školním úřadům žádost podepsaná od rodičův, aby škola byla rozdělena.

Po několika dnech přišel k Povolnému starý Vejhora, aby se s ním poradil, jakou omluvu by měl syn k protokolu přiložiti. Pastor už byl o tom přemýšlel. Napsal, co uznal za dobré, a odevzdal Vejhorovi, aby omluvu vlastní rukou napsal a k protokolu přiložil.

Vejhora vypravoval, že syn zároveň odešle žádost za přeložení na jiné místo. Byl by prý přišel k dvojctihodnému pánovi sám, ale teď prý mu leží v hlavě, čeho se dopustil, a nechce pro hanbu ani vyjíti z domu. Také se zmínil Vejhora, že přestal odebírati »Ohlasy«, když se v nich hanba jeho syna tak rozhlašovala.

»A o kom myslíte, že to psal?« tázal se pastor.

»Jiný asi ne, nežli starosta,« odvětil Vejhora. »Kromě vaší a naší rodiny, dvojctihodný pane, o tom nikdo nevěděl, a vy jste to zajisté nikomu neřekli. Ale starosta byl na zahradě, když váš pan syn a čeledín přiváděli mého syna domů. Starostova zahrada sousedí s naší, a on mohl dobře slyšeti, co se na dvoře mluvilo. Čeládku máme spolehlivou, slíbila mi mlčenlivost. Buď napsal to tedy někdo, komu to starosta pověděl, anebo spíše on sám. Tak zaslepuje nenávist člověka: chtěl potupiti vás, dvojctihodný pane, a zatím potupil mnohem více nás.«

Starosta dobře pozoroval, že Vejhorovi chovají se k němu chladně, a proto k nim opis protokolu již ani sám nepřinesl, ale dal jej doručiti obecním poslem. Vejhora i syn si jej přečetli a zase starostovi vrátili. Ospravedlnění odeslal mladý Vejhora okresní školní radě sám se svou žádostí. Nechtěli, aby to starosta četl, poněvadž to bylo spíše jakousi prosbou než ospravedlněním.

Pastor Povolný byl od poslední schůze byť ne veselý, přece aspoň mnohem klidnější. Téměř denně hovořil o tom se synem, jaký bude v obci pokoj, až se škola rozdělí. Kdyby svolení bylo odepřeno, chtěl raditi, aby se podala žádost k vyšší instanci.

»Bude-li toho docíleno,« mínil syn, »to si pan řídící Hejna trochu oddychne.«

»Myslíš, že bude míti snadnější vyučování při tak málo dětech? Ovšem; ale on asi dlouho již vyučovati nebude. Pomýšlí už, jak se mi zdá, na pensi. Jenom prý by poslední dceru ještě rád zaopatřil, dokud je ve službě, tak mi aspoň povídal Rákos.«

Bohumilovi zabušilo srdce; sklonil hlavu a vzdychl.

»Nu neboj se — on ji asi jinak nezaopatří nežli s tvou pomocí,« usmál se pastor. »Jest nejmladší z dětí a tudíž, jak obyčejně bývá, jejich miláčkem, čehož ostatně úplně zasluhuje; proto jí nebudou k žádnému sňatku nutit.«

»Tomu všemu věřím,« vzdychl syn, »ale při tom nevím, jak by bylo možno, aby —«

»Ale hochu, vždyť nevíš, co Pán Bůh dá,« řekl pastor — »jen doufej.«

Teď se panu pastorovi synův sňatek nezdál tak nemožným, jako před rokem. Až bude odstraněno vše, co jest příčinou různic mezi katolíky a evangelíky, snad by tito ani mu příliš nezazlívali, kdyby svolil ku sňatku svého syna s Marií, když by každý z nich zůstal při svém náboženství. Konečně už by byl pan pastor pro to synovo štěstí rád něco vytrpěl. A snad by se i jeho paní dala oblomiti.

Při takových myšlénkách pastor povzbuzoval syna, aby byl dobré mysli.

A podobně bylo ve škole. Pan Hejna nyní často se zmínil o snášelivosti a rozšafnosti pastorově, a paní Hejnová těšívala dceru, že za takových poměrů nemusí se vzdávati naděje na své štěstí.

»Já bych proti tomu nebyl,« řekl kdysi pan Hejna manželce. »Mladý Povolný je řádný člověk, myslím, že by se s Marií dobře snášeli, i když by zůstal evangelíkem. A pan pastor, když by se obával, že by zde měl proto nepřízeň, mohl by se odstěhovati jinam. Tam by se ani nevědělo, s kým se jeho syn oženil, a měli by pokoj. To jen tak povídám, a ne, že by mne to zvláště těšilo. Ale když oba jinak nedají, co dělat. Myslím, ze mladý Povolný vyžádá si svolení od rodičů a pak se bude o Marii ucházeti.«

Paní Hejnová si povzdychla. Také se z toho netěšila, ale když Marie v tom viděla své štěstí, co bylo dělati! Smýšlela právě tak, jako její manžel.

Asi po čtrnácti dnech přišel k Povolným mladý Vejhora. Byl rozveselen. Obdržel právě zprávu, že jest přeložen na jinou školu. Zároveň dánó mu na srozuměnou, že jest vyšetřování s ním skončeno, a připojeno důtklivé napomenutí, aby na novém místě uvaroval se všeho, co by mohlo zavdati příčiny k opětným stížnostem.

»Nu, vidíte, jak se to rychle vyřídilo,« řekl potěšený pastor. »Přeji vám, abyste byl na novém místě šťasten.«

»A já vám, dvojctihodný pane, co nejsrdečněji děkuji,« řekl mladý muž pohnutým hlasem. »A odpusťte mi, byl jsem sveden, ač tím nechci svou vinu omlouvati. — A jak mám děkovati vám, drahý příteli?« obrátil se k mladému Povolnému. »Vy jste mi zachránil život; bez vaší pomoci byl bych se stal sebevrahem.«

Pastor i jeho syn odmítli díky mladého muže a domlouvali mu, aby nevzpomínal na to, co se stalo.

On se dlouho nezdržel a pospíchal do školy, aby panu Hejnovi pověděl, že po prázdninách již v Podubanech vyučovati nebude — aby jej odprosil za vše, čím jej byl soužil. Pan Hejna byl tím všecek blažen a loučil se s ním jako se synem.

I paní pastorová byla toho dne neobyčejně potěšena a k manželu oplývala laskavostí. Myslila si, že jeho jednání, jež nazývala

často nerozvážným, bývá naopak správné a prozřetelné. A kdyby ani toho nebyla uznávala, to přece viděla, že umí odpouštěti nepřátelům a hledí každému dobře činiti; a to jej v jejích očích povznášelo.

Snad přece budou Podubany jejich posledním místem, na němž konečně budou spokojeni. Pravda, mají tu ještě několik nepřátel, a dosti mocných, ale přátel zajisté je už více. A kdo ví, zdali ti nepřátelé také časem se nezmění, anebo nepozbudou moci.

A nejvíce těšil se snad z toho obratu syn Bohumil. Tak radostných prázdnin ještě neměl, ač jejich začátek mnoho dobrého nesliboval. Jak se často sešli u mlýna s Rákosem, a jindy s panem Hejnou, když přišel náhodou do zahrady zároveň s nimi, hovor jejich býval srdečný a nenucený, o Marii se však nikdo z nich nikdy nezmínil. Mladý Povolný spatřil ji několikrát jen z povzdálí, neboť se nikdy k jejich zahradě nepřiblížila.

Bylo to pro něj trapné, a časem zmocňovala se ho netrpělivosť, kterou jen stěží v sobě potlačoval. Když viděl tu vzájemnou shodu obou otců, domníval se, že již nemusí déle tlumiti svou touhu, a tázal se otce, nemohl-li by přece již promluviti s matkou.

»Hochu, vyčkej ještě nějaký čas,« řekl pastor. »Říkává se, že kvap je zlý rádce. Čím déle budeš čekati, tím jistějším bude dobrý výsledek.«

Syn ovšem si myslil, že nijak nekvapí a že je trpělivým až dost. Zatím uposlechl otce, ale připravoval se na rozhodný krok. Pozoroval, že i Klárka několikrát rozmlouvala s Marií a k ní jaksi přilnula. To mu bylo velice vítáno. Za vhodné příležitosti se Klárce svěřil.

Tato byla nemálo překvapena, neboť jí ani zdaleka něco takového nepřipadlo na mysl. Nikdy neviděla bratra s Marií mluviti.

»Milý Bohumile,« pravila, »vím, že bys byl s ní šťasten — ale nevím, co tomu řekne matka.«

»To jest jediné, proč se dosud se vším tajím, a proč také otec mi tak radí. Ale myslím si, Klárko že stále to takhle trvati nemůže. Svěřil jsem se ti, abys se na to připravila a pomohla mi s otcem překonati matčin odpor.«

»Ve mně budeš míť, milý Bohumile, výmluvného zastance,« usmála se Klárka. »Vidíš, já jsem tušila, že se dřív oženíš a za mládence mi nepůjdeš.«

»Vždyť to ještě není, milá Klárko,« usmál se bratr.

»Ale bude to, uvidíš, — musí to býti, když mne budeš míti ku pomoci,« řekla dívka a bratra upřímně políbila. (Dokončení.)

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal **Filip Jan Konečný.**

(Pokračování.)

olstoj píše: »Ale *pojem* můj o Bohu, o tom, kterého hledám? — Odkud se vzal pojem ten? A opět s touto myšlenkou ve mně se vzbudily radostné vlny života. Všechno kolem mne ožilo, nabylo smyslu. Ale radosť má netrvala dlouho. Rozum (?) konal dále svou práci: »*Pojem boha není bůh.*« To jest ovšem pravda, že »pojem« o věci neb o osobě není ta věc ani osoba ve skutečnosti (in se) — na př. můj pojem o Tolstém není *skutečný* a mimo mne ve skutečnosti jestující hrabě Tolstoj, ale přece skýtá mi můj pojem *jakýsi obraz* a jakési značky, z nichž poznávám hraběte skutečného aspoň *poněkud,* zvláště, že skutečně *jest!* Tak má se věc i s »pojmem« o Bohu! Tolik mně můj pojem o Bohu zajisté praví, že poznávám jsoucnosť Boží a některé zvláště význačné vlastnosti Boží, poznávám jistě, třeba všeobecně. Proč? Poněvadž můj pojem byl vzbuzen a utvořen z dojmů, které povstaly působením zvenčí, tedy předměty a věcmi, které mně jsoucno a vlastnosti Boží *svou* jsoucností a *svými* vlastnostmi buď přímo nebo nepřímo hlásaly. Že Tolstého »pojem« nedokazoval jsoucnosti Boží, nedivíme se, poněvadž Tolstův názor o »pojmu« jest zcela špatný a nesprávný. Píšeť: »Pojem jest to, co vzniká ve mně snad *mou libovůlí?* Či *zevnější působivou skutečností?* Pojem o Bohu jest to, co mohu vzbuditi a nevzbuditi v sobě (užívám-li svých smyslův a zdravého rozumu *nikoli,* protože ty mně ze zevnějších stvořených věcí představu i pojem o Bohu *vnucují,* představu a pojem takový, jaký se *v nich* obráží, a jehož já překrucovati nemám!) To není, co hledám. Hledám to, bez čeho by nemohl býti život.« Čtenář vidí celou mělkosť filosofie Tolstého a diví se, že taková »věda« mohla se tak velice ujati v duši jeho. *Cartesiovo* »Cogito, ergo sum«, »myslím a proto jsem,« slaví zde v Tolstém neutěšené vítězství, »kolem něhož všecko začalo umírati.« Kdo tak filosofuje, nedodělá se nikdy lepšího konce a vždy bude na moři nejistoty bez vesla a v děravé loďce jako Tolstoj, jenž při nejlepší vůli se stále topí a topí! Po takových »vědeckých« vymoženostech je nám divným, slyšíme-li Tolstého volati znova a znova po Bohu, slyšíme-li vyslovovati životní touhu »spojiti se s Bohem, spojiti se s Bohem!« [1]) A poněvadž Tolstoj jen v této myšlence nalézal možnosť života, přidržel se jí, zavrhl pohodlí, které mu rod a vzdělání a bohatství skýtalo, *a jal se žíti po způsobě lidí prostých a neučených, ale upřímně věřících, a snažil se vše plniti i věřiti, co věřili a plnili oni!* »Přijal jsem všecko (str. 178.), chodil jsem ke službám božím, modlil jsem se ráno i večer, postil jsem se, připra-

---

[1]) *Tomu* se věru *všickni* divíme; všickni, ať stojíme v řadách Tolstojových nebo *proti* nim!

voval jsem se k večeři Páně, a z počátku můj rozum neprotivil se ničemu. Totiž, co se mně dříve zdálo nemožným, nevzbuzovalo ve mně nyní odporu.«

Tento obrat v životě Tolstého zůstává čtenáři, majícímu na zřeteli filosofii a vychvalovaný rozum, úplně nevysvětleným; s psychologického stanoviska je snad možno »jaksi« vyložiti tuto záhadnou změnu tím, že v duši hraběte neustále vynořovaly se představy o nemožnosti života »bez víry«, a zároveň s nimi bujelo přání »dále žíti.« Touha po životě vystupuje u Tolstého při veškeré negaci a nechuti k životu »modernímu« neustále, a jest — jak jsme slyšeli — tak mocna, že hrabě Tolstoj odhodlal se přijati »víru,« jež mu touhu tu umožňovala, i když »víra« byla nerozumná a strašidelná. Kam »víra« vedla a co obsahovala, neslyšeli jsme dosud, mimo několik dosti všeobecných a nepěkných frází. A přece *dostačila* (!) Tolstému, aby se změnil a slavnostně i *o dogmatech* prohlásil: »Dříve sám život zdál se mně býti plný smyslu, a víra se mně zdála libovolným tvrzením jakýchsi (!) dogmat, mně docela nepotřebných, nerozumných a nesvázaných se životem.[2]) Otázal jsem se tehdy sama sebe, jaký smysl mají tato dogmata, a přesvědčiv se (?), že ho nemají, zamítl jsem je. Nyní však jsem jistě věděl (?), že život můj nemá a nemůže míti nijakého smyslu, a dogmata víry netoliko se mi nezdála nepotřebnými, nýbrž nepochybnou zkušeností nabyl jsem přesvědčení (již zase?), že jen (!!) tato dogmata dávají smysl života. Dříve hleděl jsem na ně jako na docela nepotřebnou čmáraninu, nyní však, jestliže jsem jich nechápal (!), aspoň jsem věděl (?), že jest v nich smysl, a pravil jsem sobě, že jest třeba učiti se je chápati. Uvažoval jsem takto: Pravil jsem sobě: známosť víry vytéká jako veškeré člověčenstvo se svým rozumem z tajemného původu. Tímto původem jest bůh, původ i těla lidského i jeho rozumu. Jakož posloupně od boha došlo do mne mé tělo, tak došel do mne můj rozum i můj pojem o životě, a proto všechny stupně tohoto rozvoje pojmu o životě nemohou (?) býti nepravdivými (A což byl-li *zkažen* pojem o životě právě těmi, skrze něž ho »bůh« nám dával?!). Všechno to, več pravdivě (?!) věří lidé, *nezbytně jest pravda* (?!); ona může se rozličně vyjadřovati, avšak nepravdou býti nemůže, a proto, jestliže se mi zdá nepravdou, to znamená jen, že já jí nepochopuji.«

Tento názor o pravdivosti víry opustil Tolstého velmi brzy, jak ihned uslyšíme. Zde jen podotýkáme, že se nikterak nedivíme, když tak banální mudrování nedovedlo hraběcího romanopisce ani úplně uspokojiti i tehdy, kdy mu oddán byl a kdy myslil, že má »víru« i v nerozumná a »nestvůrná« *dogmata*. Vyznává: »Avšak úvahy tyto, které mně ospravedlňovaly podivnosť obřadné stránky víry, byly přece nedostatečny k tomu, abych já sám v nejdůležitější pro mne věci života, *ve víře,* dovolil sobě konati skutky, o nichž bych pochyboval. Toužil jsem ze všech sil duše, abych mohl slíti se s lidem, *vyplňuje* (?) obřadovou stránku jeho víry, avšak nemohl jsem toho učiniti. Cítil jsem, že bych lhal, že bych se posmíval tomu, co jest

[2]) Téměř všickni moderní odpůrcové naši tak mluvívají pravíce, že »víru a náboženství« dlužno člověku připustiti, že však dogma dlužno z toho vyloučiti. Říci těm lidem: Dogma jest *božská* pravda, po lidsku co nejpraecisněji vyjádřená, znamenalo by nasypati jim na hlavu řeřavého uhlí!

mi svaté, kdybych to činil. Ale tu mi přišly na pomoc bohoslovné naše ruské nové spisy.«

Jak dlouho mu tyto spisy skýtaly pomoc, vysvítá z přiznání, že tehdy *neviděl* »sofismatu«, které se skrývalo v dokazování oněch ruských bohoslovných spisů, a že se snažil pokud možno, *rozumně* vysvětlovati ty věci církevní, »na které jsem narážel«. Ukázku toho »rozumného« vysvětlování a snažení dává nám, když píše: »Přítomen jsa při službách božích, vnikal jsem do každého slova a přidával jsem jim smysl, kde jsem mohl. Ve hlavní mši nejdůležitější slova pro mne byla: »pomilujme druh druha se svorností.« Další slova »a spolu vyznáváme otce i syna i ducha svatého«, — jsem vypouštěl, protože jsem jich nemohl pochopiti. Kde tedy stačil racionalism, »věřil« a slil se Tolstoj s náboženstvím svého lidu; kde však začalo se tajemství, vynechal je Tolstoj a opustil »víru« svého lidu. Je z toho viděti, že celá »víra« jeho, o níž nám toho tolik napovídal a napsal, konec konců nebyla ničím jiným, než jakýms takýms praktickým surrogatem nevěreckého racionalismu. *Tolstoj byl právě největším nevěrcem, když nejvíce věřil!* Rádi ovšem přiznáváme, že na počátku nevěreckého zápalu »nevědomky« tajil před sebou »odpory a nejasnosti věrouky, ale co bylo později, kdy téměř dvě třetiny všech bohoslužeb — buď docela neměly vysvětlení, buď jsem cítil, že *lhu* dávaje jim vysvětlení, a tím uplně ruším svůj poměr k bohu, ztráceje každou *možnosť* víry. Téhož pocitu jsem doznal, světě hlavní svátky. Pomni na den sobotní, to jest posvětiti jeden den na obrácení se k bohu, bylo mně srozumitelno. Avšak hlavní svátek byl upomínkou na událosť *vzkříšení,* [3]) *jehož skutečnosti nemohl jsem si představiti, ani pochopiti.* A tímto jménem vzkříšení nazýval se den, jejž každý týden světíme. A v těchto dnech konalo se tajemství večeře Páně, které mně bylo docela nepochopitelno. Ostatních všech dvanácte svátků kromě Vánoc — což tam se nesvětí *zázračné* narození Páně z Marie *Panny?* — byly upomínky na zázraky, na to, o čem jsem se snažil nemysliti, abych jich nepopíral: Vstoupení na nebesa, Letnice, Zjevení Páně, Pomoc Bohorodičky atd. Světě tyto svátky a shledávaje, že přikládá se důležitosť právě tomu, co má pro mne nejmenší důležitosť, buď jsem *vymýšlel* vysvětlení, která mne uspokojovala, nebo jsem *přimhouřil oči,* abych neviděl toho, co mne pohoršuje. Nejsilněji se projevoval tento stav, když jsem se účastnil nejobyčejnějších tajemství, která se pokládají za nejdůležitější: křtu a přijímání. Tu jsem nejen narážel na výkony nikoli snad nepochopitelné, nýbrž úplně pochopitelné: výkony tyto zdály se mně *pohoršlivými* a já jsem se ocitoval v dilematě — buď lháti nebo zamítnouti. Nikdy nezapomenu trapného pocitu, kterého jsem doznal toho dne, kdy jsem byl poprvé po mnohých letech u přijímání. Obřady, zpověď, pokání — všechno toto bylo mně srozumitelné a vzbuzovalo ve mně radostné seznání, že smysl života se mně odhaluje. Přijímání samo jsem si vysvětloval jako *výkon,* který se koná *na památku* Krista Pána — je viděti, že Tolstoj četl protestantské knihy! — a znamená očištění od hříchů (kde *to* vzal?) a plné přijetí učení Kristova. (!!) Jestliže toto vysvětlení bylo umělé (i nebylo, protože . . .!), nepozoroval jsem jeho umělosti. S takovou

[3]) Neděle se nazývá rusky »voskreseňje« t. j. vzkříšení.

radostí jsem vynášel na jevo všechen neřád své duše, snižuje a pokořuje se před duchovním, prostým a ostýchavým knězem, kaje se ze svých neřestí, s takovou radostí sléval jsem se v myšlenkách s pokorou otců, kteří psali modlitby pokání, s takovou radostí jsem se sjednocoval se všemi, kdož věřili a věří, že jsem ani necítil umělosti svého vysvětlení. Avšak když jsem došel k carské bráně — dvojkřídelná brána před oltářem a když kněz mi přikazoval, že věřím, že to, co budu požívati, jest pravé tělo a krev, bodlo mne do srdce; to nebyla falešná nota, to byla ukrutná žádosť kohosi, který patrně nikdy ani nevěděl, co jest víra ... Pokořil jsem se, požil jsem tuto krev a tělo bez posměvačných citů, avšak rána již mně byla zasazena. A věda napřed, co mne čeká, nemohl jsem již jíti podruhé.«

Podivným jest, že Tolstoj, jenž dopodrobna všechno kolem sebe pozoroval, neviděl, že jeho vlastní »víra« neopírá se ani o auktoritu božskou, ani rozumovou, ale že celá záleží v jakémsi »nerozumném« cítění a chtění po životě; podivným jest, že tento Tolstoj, ač jeho víra rovnala se nule, odvážil se jiným vyčítati neznalosť víry a mysliti, že jedná dobře! Kdyby se byl tázal sám sebe, v čem záleží jeho víra a oč se opírá, byl by se zděsil svého egoismu a pánbičkování! Co u každého člověka, jenž chce *věřiti,* předpokládá lidstvo (i nevěrecké, je-li jaké), jest, že pro *auktoritu Boží* přijímá za pravdu ten neb onen věroučný článek; tedy ani cit, ani rozum lidský samy o sobě nedostačují, i když se k součinnosti u víře vyžadují. Tolstoj zavrhl však úplně auktoritu Boží a opřev se o *svůj* rozům a cit, falšoval sám sobě význam slov »víra a věřiti«, zaměniv je za jakési citlivůstkářství a rozumářství, které se neštítilo i »nerozumnému« učení »věřiti«, aby touze svého velitele vyhovělo! Nedovedeme pochopiti, jak mohl vzdělaný a *duševně zdravý* člověk při takových zásadách konati bohoslužebné obřady, ano i svátosti přijímati a při tom se nezblázniti. O víře nemá ani pojmu, jsoucnosť Boží nepřipouští, v tajemství nevěří, modlitbám dává jiný smysl než církev, a přece se dere do kostela a k oltáři. Co to jest? Snad mocný »pud« duše ke »komusi«? A *to* dostačí muži intelligentnímu? Mohl býti Tolstoj tak krátkozrakým, aby nicotu své »víry« neviděl? Mohl, jelikož vypráví: »Právě taktéž (jak přijímal a vykládal si svátosti!) vykonával jsem dále obřady církevní a pořád ještě jsem *věřil,* že v této *věrouce,* které následuji, *jest pravda,* a se mnou se udála věc, jež nyní jest mně jasnou, tenkráte však zdála se mi podivnou.« Mluvte s člověkem, jenž sice Boha vyciťuje, ale rozumem a »filosofií« ho popírá; mluvte s člověkem, jenž nejpřednějším tajům přijaté víry nevěří, a při tom přece hlásá, že jeho »věrouka« má *pravdu!* Ne! Nečetl jsem dosud nikde tak mizerného výkladu o víře a tak lehkomyslného pojednání o náboženské pravdě. Hraběte Tolstého vyhlásili literáti velikým a geniálním; v románech snad vším právem (a o tom nesoudím), ale ve tvorbě a studiu náboženském Tolstoj rozhodně není ani velikým, ani geniálním. Jeho výklady jsou beze všech zvláštních myšlenek a jasných představ; pořád opakuje a čím více o své »víře« vám toho napovídá, tím méně víte. Sám nemůže s místa a pořád souží se jednou věcí, unavuje neustálým opakováním a naříkáním, zoufáním i nadějí a někdy i vychloubáním (s tou »pravdou ve věrouce!«). Jedno je vám z celé té motaniny jasno: »náboženský« vývoj Tolstého ukazuje rozervané, světáctvím přesycené a zničené nitro,

v němž zvláštní a mocný zvedá se — nevím, mám-li říci — pud nebo cit po smyslu života lidského, jejž hledá auktor v připojení k »bohu« (jehož upírá) pomocí »víry« rozumu odporující a jako strašidlo vyhlížející. Vedle toho vidíte, *že racionalismus*, jenž Tolstého k smrti utýral, drží ho v železných rukou, i když utýraný hrabě — »náboženství a víře« se oddal. Všechny snahy zbaviti se otrockých okovů racionalistických jsou marny; nešťastník z nich ani nechce a v nich si libuje, ač rozum i vědu mnohými slovy zatracuje. To opakuje se pořád a pořád, a všechno vaše očekávání, že již *teď* přece snad některé oko racionalistické povolí, když auktor na novo se snaží poznati víru svého lidu a jme se vám snahu tu tklivě vypisovati, všecko to očekávání se zase zmaří, a vy jste s auktorem tam, kde jste byli před tím — v žaláři racionalistickém! Slyšte aspoň ještě jednu a poslední scénu!

Hrabě Tolstoj nám před chvilkou napověděl, že se s ním po jeho obrácení, když na modlitby časně chodíval a sv. svátosti přijímal, stala »změna«, které ani nepoznával a nepozoroval. Přihodilo se to takto: »Poslouchal jsem rozmluvu mužíka, stranníka neznalého písma, o bohu, o víře, o životě, o spasení, a známosť víry se u mně objevovala. [4]) Sbližoval jsem se s lidem, poslouchaje úsudky jeho o životě — a nedbaje jeho hluboké víry opírající se o auktoritu Boží!! o víře, a pořád víc a více chápal jsem pravdu (kterou a jakou?!). Tak se dělo se mnou i za četby Životů mučeníků a Legend o Svatých; tyto staly se mou oblíbenou četbou. Vyjímaje *zázraky*, na které jsem patřil jako *na bajku* vyjádřující myšlenku, četba tato odhalovala (!!) mně smysl života ... Avšak jakmile jsem se setkal s učenými věřícími nebo vzal jejich knihy, jakási pochybnosť o sobě, nespokojenosť, rozhořčenosť spolu vznikala ve mně, a já cítil, že čím více vnikám v jejich řeči, tím více že se vzdaluji od pravdy a kráčím ku propasti.« Kolikrát jsem *záviděl* mužíkům jejich *neznalosť* písma a *neučenosť*. Z těch dogmat víry, z kterých mně vyplývaly zjevné nesmysly, jim nevyplývalo nic nepravdivého; oni je mohli přijímati a mohli věřiti v pravdu — v tu pravdu, ve kterou i já věřil (Z koho si zde vlastně dělá Tolstoj blázna — ze sebe nebo ze svých čtenářů?!). Toliko mně nešťastnému bylo patrno, že pravda přetenkými nitkami je spletena s nepravdou, a že já nemohu jí přijati v takové podobě. Tak jsem žil asi tři léta ... když jsem něco nechápal, říkal jsem sobě: »já jsem vinen, já jsem špatný. [5]) Muka a srážky soužily prý nešťastného hraběte ve dne v noci, a čím více vnikal ve smysl a v obsah víry mužíků, tím hroznějšími a většími stávaly se i muka i srážky. Tolstoj těšíval se při nich tím, že prý »neumí« pochopovati, a myslil, že nejlépe učiní, když nesrovnalosti ty sám sobě zastře, po případě »když selhu před sebou samým!«

Ač stál náš výtečník na takové »víře«, přece považoval se dostatečným k posuzování a odsuzování celého pravoslaví; k odsuzování nejen v té neb oné pravdě věroučné, nýbrž v odsuzování — *u víře celé*. Člověk skutečně trne, vida *tuto* činnosť Tolstého, a táže

[4]) Podivuje-li se laskavý čtenář, kterak »neznalý« mužík mohl objeviti »známosť« víry učenému hraběti, podivujeme se i my s ním.

[5]) Co má osobní »špatnosť« činiti s nevěděním? I špatný člověk někdy z náboženství *mnoho ví*. Nevědomosť je věc mozku a ne mravů!

se, bylo-li možno, aby rozumný muž, jehož »víra« *tak* vyhlížela, jak *svou* popsal Tolstoj, odvážil se něčeho podobného? Ano, náš hrabě se toho odvážil, a to slovy, která, kdyby tak drze řečena nebyla, budila by útrpnosť. »Nehledě na tyto pochybnosti a muka ještě jsem se přidržoval pravoslaví. A vyskytly se otázky života, které bylo třeba rozřešiti, a tu v rozřešení těchto otázek církví — *proti samým základům té víry, skrze kterou jsem žil*[6]) — dokonce přimělo mne odříci se možnosti obcovati s pravoslavím.«

Nepíšeme na obranu pravoslavné víry; tolik však vyznáváme, že nás pohoršuje, slyšíme-li Tolstého, *jak* vyčítá chyby *víře* pravoslavné, poněvadž se základně nesrovnává s »věrou« jeho. Se vším na světě může snad odvážiti se Tolstoj na veřejnosť, ale ne se svou »věrou«, protože ji sám zničil a zhanobil, když jí krásy a vlastnosti přiřkl, které obsahují slova: nerozumná, strašidelná, nestvůrná, neznalosť, nevědomosť, neučenosť atd. A ve jmenu *té* »víry« bojuje a odsuzuje Tolstoj pravoslaví!! Okázalá jeho rozhořčenosť, že prý pravoslaví vyhlašuje *kacíři* všecky katolíky, protestanty a vůbec jinak věřící, a že »se chová nepřátelsky ke všem«, nikterak nás nezískává, poněvadž *důvody,* které Tolstoj proti tomu označuje, jsou zcela špatné a ukazují, že Tolstému schází vše, čeho žádný věřící nesmí býti prost, chce-li *důsledně* jednati. Věří-li totiž pravoslaví *ve svou pravověrnosť,* nemůže *rozumně* jednati jinak, než odmítnouti a zavrhnouti všecky víry, které se s ním nesrovnávají a jinak věří. Proč pak vysokorodý pan *kritik* odstoupil a tak *přísně odsoudil pravoslavnou církev,* se nesrovnávající se zásadami »víry,« kteréž on se přidržel, je-li »odsuzování víry« nesnášelivým? To není chování nepřátelské k milionům vyznavačů církve pravoslavné, vlastně *k učení* jejich pravoslavnému? Kterak se tedy mohl hrabě Tolstoj *po této své akci* odvážiti na hanbu pravoslavné víry napsati, že tvrzení »já jsem v pravdě, ty jsi v nepravdě« jest *nejkrutější* slovo, jež může člověk člověku říci?! Kterak se toho mohl Tolstoj odvážiti, když *zavrhl* pravoslaví *pro víru, kterou sám sobě* musil *vylhávati!* Tolstoj může zavrhnouti celé pravoslaví — to jest dobře; pravoslaví nesmí však nikoho zakřiknouti, ani výhradně sobě přiřknouti pravdu, nemá-li vysloviti »nejkrutějšího« slova, jež kdy vyšlo z lidských úst! Pravda, milý Tolstoji, jest jenom *jedna,* a slyš, i pravda *náboženská* jest jenom jedna, *a každá víra,* která jest *přesvědčena,* že obsahuje *slovo Boha neomylného a pravdivého, musí vše zavrhovati, co s ní nesouhlasí.* To není »nejkrutějším«, ba ani ne krutým, to jest rozumným a *důsledným; opak* toho je buď doznáním, že »víra« zmíněná sama sobě více nevěří a o tom pochybuje, že Boží pravdu obsahuje, nebo, věříc to, chybně, nerozumně a nedůsledně si vede, když odchylnému učení vedle sebe nebo proti sobě popřává místa, nezatracujíc ho jako blud a nepravdu. Říci, že proto »nemůže se nechovati nepřátelsky *k lidem,*« jest spáchati nový rozumový kotrmelec, poněvadž nejedná se zde *o lidi* v prvé řadě, ale o *učení:* i dobří a osobně velmi ctihodní *lidé* mohou míti bludné *učení* a názory, které třeba opraviti, respective zavrhnouti, ale to nikterak nevadí, abys uznal všecky jiné dobré vlastnosti lidí těch. Již *sv. Augustin* propověděl: Milujte lidi,

[6]) totiž skrze »víru« mužíků, kterouž označil jako *nevědomosť* a *neučenosť* a *neznalosť!!*

ale ničte jejich chyby! Tolerance dogmatické ve slově a pravdě Božské není; tolerance osobní jest nutna a zcela na místě. Násilím se pravda nikomu ani do hlavy, ani do srdce nevbije, o tom jsme všickni přesvědčeni. Proto však nejen smíme, ale i musíme pravdy božské hájiti a ji rozšiřovati, a to hlavně tím, že vše, co se jí protiví, bludným a nepravdivým, po případě i kacířským vyhlásíme, tedy i na konec »víru« hraběte Tolstého, — k čemuž nám její prokázaná nerozumnosť, neznalosť a strašidelnosť všecko právo dává. Všecko povídání o »pohoršení,« které prý se dává »nám vzdělaným lidem, kteří jsme žili v zemích, kde se vyznávají různé víry« náboženským pevným přesvědčením, všecko takové povídání nezmění na věci ničeho a nezíská sympathií našich, jelikož nám známo ze sterých zkušeností, že vzdělaní páni, kteří nejvíce horlívají proti náboženské nesnášelivosti, jsou sami až hrůza netrpělivými a pokud o jejich názory jde, netolerantními, zasypávajíce jinak smýšlející potupnými jmény a sprostými nadávkami. Celá jejich vychvalovaná tolerance čili náboženská snášelivosť záleží v tom, že by *nám* rádi zacpali svědomí, ubili *naše* přesvědčení a roztáhli při tom i do nás *svou* prázdnotu a nevěru! Ano, panská tolerance jest široká plachta sprosté nevěry a praktické bezbožnosti! Páni nejen nejsou tolerantními vůči našemu učení, páni nejsou též tolerantními vůči *osobám* jinak smýšlejícím, a nejen to, ale páni jsou to právě (zvláště žurnalisté), kteří bijí a na pranýř hanby i národního opovržení staví i *jednotlivce* jinak smýšlející. Dokladů máme k tomu právě u nás v Čechách a právě z novější doby tolik, že netřeba žádného klasobraní. Zakázati »Šípům«, »Národním Listům«, »Českému Listu«, »Podvysockým Listům«, »Ruchu«, »Lidu« etc. špiniti osoby jinak smýšlející a věřící, než se jim líbí, zakázati vylévati špínu a hanu, — a co by v těch listech zbylo pikantního, táhnoucího, rozhodného a uvědomělého? Až tam jsme zašli, až tak jsme ve veřejném životě poklesli! Tolstoj se přiznal, že si kdysi ve své víře musil lháti; tito lidé »vzdělanci«, musí nejen sobě, nýbrž i čtenářstvu nalhávati, a při tom se domýšlejí, že slouží národu, osvětě, vědě, svobodě a pravdě! V celém učení o jediné a jednotné náboženské pravdě má Tolstoj názor tak banální, že jej přirovnává k následujícímu: »Nedostalo se mně žádného vysvětlení kromě téhož vysvětlení, dle něhož sumští husaři se domýšlejí, že první pluk na světě jsou sumští husaři a žlutí huláni se domýšlejí, že prvním plukem na světě jsou žlutí huláni.« Nevíme, proč nedostalo se Tolstému lepšího vysvětlení, — někteří lidé nezasluhují ani takového vysvětlení. »Duchovní osoby nejrůznějších vyznání« — pokračuje autor ve svém povídání, — nejlepší představitelé z nich *(s kým* mluvil Tolstoj z tábora *katolického?*) ničeho mně neřekli, kromě toho, že *věří,* že mají pravdu (tedy *přesvědčeni* nebyli?) a druzí že bloudí, a že všechno, co sami mohou činiti, jest, modliti se za ně. Jezdil jsem k archimandritům, archijerejům, starcům, přísným řeholníkům a vyptával jsem se, a nikdo se nepokusil (?) vysvětliti mně toto pohoršení. Jeden toliko z nich vysvětlil mně všechno, ale vysvětlil všechno tak, že již více nikoho jsem se nevyptával.« Já bych se pana hraběte na jeho vyptávání byl otázal, co se mu zdá o Kristu, kým Ho považuje, a byl bych mu poukázal, že Kristus-*Bůh* — tedy jediná a neomylná *pravda,* — *tak* učil a *církev svou* zvláštním přispěním neomylného *Ducha svatého*

ujistil, *aby celou pravdu Boží v celé čistotě zachovala a zvěstovala*. Na této božské působnosti Ducha svatého zakládá se naše přesvědčení o pravdě náboženského učení i o bludnosti všeho, cožkoliv a jakkoli proti němu jest. Stává-li se, že lidé, třebas i »vzdělaní«, nacházejí v pravdě Bohem zjevené, zaručené a vysvětlované »pohoršení«, stává se tak jejich vinou a jest jejich povinností, aby se z pohoršení toho vyprostili. Co však vidí Tolstoj v požehnaném Kristu? Ve svém »Stručném výkladu evangelií« povídá to nezpůsobem tak sprosťácky blasfemickým, že jsme nic podobného nečetli jinde, vyjma jízlivé hanebnosti starožidovské. Kdo tak Krista Pána zhanobí, že mu i »nemanželský« původ vyčte, nemůže ve křesťanské nauce, zvláště pokud se o Krista-*Boha* opírá, nic jiného nalézti než »pohoršení« a nesmysly, jak už dávno bylo prorokováno ústy Spasitelovými: Gentibus stultitia, Judaeis autem scandalum: *Pohanům* to bude bláznovstvím, *židům* pak pohoršením.« Hrabě Tolstoj dospěl tedy ve své »víře« až v ty konce, že se spřáhl se židy: »*Judaeis* scandalum!«

Náš čtenář jest nyní asi zvědav, co moudrého a zvláštního pověděl onen přešťastný smrtelník, jenž nešťastnému hraběti pochybnosti jeho tak »vysvětlil,« že od něho nešel už o poučenou k nikomu. »Mluvil jsem o tom,« — vykládá Tolstoj — »že pro každého nevěřícího, který se obrací na víru (a třeba obrátiti na víru všechno naše mladé pokolení), *tato* otázka jest *prvou:* Proč pravda není v luteránství (poněvadž Kristus-*Bůh* luteránství ani nezaložil ani Ducha svatého luteránství neslíbil u poznávání *Své* pravdy!), není v katolictví (zatím toho pomíjím mlčením), nýbrž v pravoslaví? Učí se v gymnasiu[7]) a nemůže nevěděti, jakož toho neví mužík, že protestant a katolík právě taktéž tvrdí jedinou pravdivosť své víry. Historické důkazy, (ty jsou u nás katolíků na místě posledním!) které vybírá každé vyznání na svůj prospěch, jsou nedostatečny.« [8]) Po té snažil se Tolstoj dokázati svému »soubesedníkovi«, že by vzdělaný muž mohl z »výsoty« (co je to?) víry nejhlavnější vybrati a se dorozuměti se staroobřadníky, protestanty ano i katolíky. »Soubesedník můj souhlasil s myšlenkou onou, avšak pravil mně, že takové *ústupky způsobují reptání proti duchovní moci* na to, že ona odstupuje od víry předkův a že působí rozkol, *povoláním však duchovní moci prý jest zachovati ve veškeré čistotě řecko-ruskou víru pravoslavnou, odevzdanou jí od předků!*« (Pokračování.)

---

[7]) Theologické resp. náboženské vzdělání gymnasijní jest věru — jak se nyní praktikuje, — ne dostatečné, aby stačilo tak obtížný »problém« řešiti, jak obtížnou se stala »otázka náboženská«.

[8]) Tolstoj tedy »z gymnasia« se naučil, že *pravosť* víry dokazuje se hlavně (a snad jediné) »historicky«? Litujeme ho. Historie vnáší do těch věcí jen *částečné* zevnější a *časové* světlo. Podstata věcí jest jinde.

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. František Horáček.

(Pokračování.)

Odstavec třetí.

Každému, kdo jen poněkud sleduje dějiny přírodních věd, známo jest, kolik porážek již utrpěla *anthropologie darwinovská* od učenců první třídy, kteří ni v nejmenším nemohou podezříváni býti z choutek »reakcionářských«! A přece *darwinismus* nevyhynul, nýbrž vesele bují dále zvláště v hlavách mladší generace, podoben jsa mythické hydře stohlavé!

Proto také *apologetika křesťanská* opět a opět musí podstupovati boj s urputným odpůrcem! »Musíš to říci třikráte,« — odpovídá Mefistofeles na Faustovo »Vejděte!«[1]) A proto doufáme, že se nepodjímáme díla zbytečného, chtějíce kriticky rozebrati *evoluční theorii*, pokud se mluvy lidské dotýká, byť bychom i — pro zaokrouhlenosť — viděli se nucenými opakovati zde onde věci snad mnohým čtenářům povědomé!

Tu pak díme: *Evoluční pochod mluvy ve smyslu darwinovském je odsouzen tribunálem každé vědy, která se zabývá mluvou lidskou; svědčíť proti němu:*

1. ***Přírodopis.*** Je-li mluva výrobkem naprosto *fysiologickým* bez zasáhání kterékoliv mocnosti duševní, tu nastává otázka: Proč má řeč *jediný člověk* a nikoli též ***zvířata?*** K tomuto odpovídá apodikticky *Benjamin Vetter,* žák Häckelův: »Řeč je výslednice ***přímého chodu*** lidského, který má v zápětí tyto momenty: a) Paže a ruce, které dříve čtvernožci — či spíše »čtverorukáči« (quadrumanus) byly oporou, byly nyní této roboty zproštěny a cvičily se v různých umělostech; to je perioda *prvních vynálezů*! Práce pak byla spojena s různými *zvuky, pravzory to sloves!* (Synergastická theorie!) b) Přímý chod byl spojen se *svobodným hledem* — dominium zraku a možnost dozoru byly toho následkem. c) Uvolnění prsou umožnilo člověku *regulování vzdušného proudu* z plic vydechnutého, čímž docíleno i rozmanitého *rhytmu* i *modulace* hlasu.«[2])

Všechno by bylo v pořádku — *evolucionisté* zapomínají pouze na jedno: na to totiž, že je mnoho zvířat, která mají přímý chod a volná prsa, na př. klokani australští, kteří zakrnělých noh předních k chodu ani užívati nemohou, a mnoho čeledí opičích! Také ptáci požadavku onomu vyhovují, a jest známo, jak rádi *evolucionisté* právě k nim ukazují, jelikož jednotlivci docela i slova liská »papouškovati« dovedou. — Kleinpaul sám dovolává se papouška, jenž v Londýně spadnul do řeky Temže a v nebezpečí utonutí se jal křičeti v pravdě po anglicku: »Tisíc liber tomu, kdo mne vytáhne z louže!« — než,

---

[1]) I. Theil. 5. Band, Cottasche Buchhdl. pag. 39.

[2]) Dr. Benj. Vetter: »Die moderne Weltanschauung und der Mensch.« Jena 1894. pag. 84.

to bude asi pouhá anekdota, neboť přes všechny četné pokusy, v té příčině podniknuté, nepodařilo se ani jednou, kterékoliv zvíře naučiti *sebevědomé* mluvě, neboť *mechanické* opakování některých slov, jak shledáváme u špačků a papoušků, není *mluva*, nýbrž dressurou podmíněné *vyrážení zvuků* mluvě podobných, beze všeho *pojmového obsahu!* A přece není mezi *hlasovým orgánem* člověka a ssavce tak velikého rozdílu! Ano, mezi ohryzkem lidským a opičím je prý podobnosť nanejvýš překvapující![3]) Vůči této, od moderní fysiologie konstatované okolnosti nevědí sobě evolucionisté jiné rady, než že se vymlouvají na rozdíly patra, jazyka, rtův a ústní dutiny u člověka a zvířete — než, tu jim zakročil v cestu sám *M. Müller* tvrzením, že mluva lidská by dobře pořízena býti mohla z *pouhých samohlásek*, k jejichž vytvoření ohryzek s hlasivkami úplně postačí;[4]) že pak dutiny ústní, jazyka a rtů není absolutně třeba k mluvě souhláskové, toho důkazem jsou břichomluvci! Konečně není člověk omezen na jedinou mluvu ústní; jest známo, že hluchoněmé děti, sejdou-li se, velmi brzo dovedou se srozuměti, třebas že svazy jazyka jejich jsou spoutány! — Tolik jisto jest: Žádné zvíře nelze přiučiti *mluvě metaforické*, kterou jest mluva lidská, tak že sám *Émile Blanchard*, jenž jinak by rád evolucionistům pomohl, vyznává s resignací: »Il semble que par une volonté suprême un obstacle insurmontable se trouve mis à toute communication entre les hommes et les bêtes.«[5]) — Proti evolučnímu pochodu řeči lidské svědčí dále:

2. *Jazykozpyt.* Evoluční pochod záleží v tom, že organism, který v prvních počátcích byl chudý a nepatrný, po věcích vzroste, zbohatne a se zdokonalí pomocí hypothetických okolností a vlivů, jež dovede pravověrný evolucionista tak přitáhnouti za vlasy, že se mu podaří udělati — z komára — velblouda! Když přírodozpytec *Oken*, předchůdce Darwinův, byl tázán, jak lze vysvětliti původ řeči, odvětil resolutně: »Řeč vyrostla z člověka, a člověk z moře!« — Tedy vzrůst, organický pokrok, záležející i v stoupajícím *bohatství forem* i *zvýšeném žilobití* životním, je hlavní známka evoluce! Nuže, a co platí o vývoji řeči? — Nastojte! *linguistika* dokazuje, že u vývoji řeči lze pozorovati *princip opačný, evolucionismu protivný,* ano nade vši pochybnost jest zjištěno, že *moderní jazykové* podobají se *odumírajícímu stromu,* na němž vedle jednotlivých haluzí, jimiž životní míza posud probíhá, pozorovati lze uschlé větve a ratolesti, které již vzkřísiti nelze, a které jsou posud svědky bývalého bujarého života, kterým kmen jazykový kdysi oplýval! Jazykové tedy *degenerují*, ztrácejíce nejen na pokladu *tvaroslovném* a *slovokladném* (skladebném), než také na schopnosti *slovotvorné* vůbec! Srovnejme pouze na př. italštinu a frančtinu se starou latinou! Deklinace vyhynula zde úplně, a formy slovesné doznaly značného zkrácení![6]) A co je

---

[3]) Revue des Deux Mondes 1876. »Le larynx de ces animaux (ssavců!) est construit sur le même plan que celui de l'homme; chez le singe la ressemblance est extrême.« (Émil Blanchard »La voix chez l'homme et chez les animaux.«)

[4]) »Rien n'empêcherait, dit le célèbre linguiste d'Oxford M. Müller que le language se composât entièrement de voyelles. Revue d. D. M. 1876. pag. 90.

[5]) Zdá se, jakoby vůlí Nejvyššího položena byla nepřemožitelná překážka v obcování lidí a zvířat.« Revue d. D. M. l. c. pag. 79.

[6]) Srov. lat. fuissem s franc. jednoslab. fusse, habuero s itals. avrò, lat. vendidimus s franc. vendîmes, lat. facit s ital. fa atd.

vyhynulých forem v naší milé mateřštině! Kde je dual, který trval v užívání — i při formách slovesných — až do druhé poloviny 16. stol.? Kdo praví dnes: »Ó má milá syny, vy sta mé starosti podpora«? Aneb: »Spě svoji ruce krásně, vznesši svoji oči jasně«?

Aorist vyhynul v ruštině, polštině a slovinštině; v češtině udržely se pouze formy »bych, bys, by« atd., kterých se užívá jako optativu.

Kde lze čísti dnes nedokonalé formy minulého času: volajách, -áše, -áše atd.? Kde je doplňkový přechodník: »Mnieš se *kúpě* u Vltavie«?

Avšak ještě zajímavější jest nepopíratelný úkaz, že jazykové ztrácejí na své ***slovotvorné síle!*** Vzpomeňme si jen, jaká je to práce, než se podaří pro nějaký nový předmět nebo pojem nalézti případné slovo, které by neuráželo ducha jazyka! Vzpomeňme si netvorných výrobků, jimiž přemrštění brusiči chtěli nahraditi názvy cizí! Nejvíce příkladů skýtá mluva německá, kterou výstřední chauvinisté chtěli očistiti ode všech slov latinského a francouzského původu, kterými prý němčina jest »verwälscht«! Příkladové tito jsou tak nešikovně sestrojeni, že mimoděk musí působiti komicky! Nebo, kdo by se nesmál, zní-li na př.: Nos — Schnauber (také Gesichtsercker), příroda — Zeugemutter, smyčcový kvartet — Streichgetön, bubeník — Fellrassler, ozvěna — Thalmund, šňupavý tabák — Nasenstaubkraut, cylindr — Angströhre a t. p. novotvary, které od brusičů německých docela opravdově byly navrhovány v náhradu za slova: Nase, Natur, Quartett, Tambour atd.!? Ani jména Säckelwart, Drahtnachricht, Schriftleitung nejsou šťastně volena, a kdož ví, budou-li míti delší trvání než český »silnoslabinec«, kterým náš Amerling přeložil cizí »fortepiano«! A nyní přirovnejme k tomu elegantní stavbu jazyka řeckého neb latinského! Jest tomu již 3000 let, kdy básník řecký nazval zemi »*fysizoos*« (životvorná) a Hesiod »*feresbios*« (živonosná)! Euripides ji jmenuje »*filematos*« (krvechtivá). Kdo poradil starým Latiníkům, aby dali horečce příjmení »*purificatrix*« (očistná) neb »*expiatrix*« (smiřující)? Odkud vzal onen staroitalský lid tak elegantní významy za dob, kdy ještě málo kdo uměl psáti, a kdy diktátoři bývali povoláváni přímo od pluhu? Jak krásné je slovo kosmos — svět; řecké »***kosmos***« znamená ***krásu*** — krásný pak jest ***pořádek***, který vládne ve světě! Z téže příčiny Latiníci dali světu jméno »***mundus***« (čistý). A přes veškero bohatství formálné jaká stručnost panuje v staré řečtině! Moderní jazyk musí mnohdy užíti dvojnásobně tolik slov, kolik jich lze načísti v řeckém textě! [7])

De Maistre uvádí mnoho jiných příkladů, na nichž zříti lze stopy t. zv. síly *onomaturgické* (slovotvorné), jež starověku byla vlastní, a dospívá toho důsledku, že příkladové oni jsou trosky dřívějších řečí,

---

[7]) Na př. Jediné slovo »Επευφήμησαν« stěží lze málo slovy přeložiti! Doslova, majíce zření ke *všem* momentům v něm obsaženým, zněl by překlad asi: »Na to odpověděli s příznivým souhlasem.« Ve frančtině asi: »Ils lui surbienacclamèrent.« (Poslední slovo je libovolný neologism, pochodící od Maistrea. Pozn. spis.) Podobně: »Ζαφλεγέες τελεθοῦσιν«, Ilias 21. 465.) »Στίλπναι δ'ἀπεπίπτον ἔερσαι.« (Tamtéž 14. 351.) »Θείη δὲ μιν ἀμφέχυτ' ὀμφή.« (Tamt. 2. 41.) Srov. De Maistre l. c. p. 93.

které byly zapomenuty![8]) Starým filosofům nebyla tato *slovotvorná* schopnost nikterak neznáma, zmiňují se o ní s velikým nadšením a chválou. Tak dí *Plato:* »Každý rozumný člověk povinen jest vděčností starověku za tak veliký počet slov šťastných a přiro‹ených! (Ὡς εἶ καὶ κατὰ φύσιν κείμενα. De Legg. VII.) *Seneka* rovněž obdivuje se tomuto talentu předků, kteří dovedli pojmenovati věci »efficacissimis verbis«! (Epist. mor. 81.)

Odtud také vysvětliti lze ten úkaz, že geniální básníci snaží se mluviti řečí lidovou! Tak si počíná *Corneille*, líče sen Athalie, *Fénelon* v popise pekla (Télémaque fils d' Ulysse) a *Bossuet* v pohřební řeči nad tělem velikého knížete a vojevůdce Condé!

Avšak tu se ozve někdo: »A co souditi lze o *mluvě divochů* afrických, australských a amerických, která spíše se podobá vytí vlků a vřískání opic, než řeči lidské?« Ano — »*podobá*«! Nebroušený nebo zanedbaný diamant »podobá« se také oblázku, a přece zůstává drahokamem! *Anthropologie darwinovská také v této věci tak porušila veřejné mínění,* že většina lidí, ať vzdělaných či nevzdělaných, by nejraději zavřela kanibaly a křováky do jedné klece s hyenami a gorilami! Jsou ovšem mezi nimi pravé šelmy v lidské podobě, jsou matky, které *psy kojí* a *vlastní děti* zabíjejí k snědku, jsou národové *zvrhlí*, *zpustlí,* přímo *zhovadilí,* kterým na čele lpíti zříme kletbu Hospodina — avšak vedle sporých zbytků bohoslužby nacházíme u nich živého svědka věků lepších, a svědkem tím jest jejich *řeč!* »Kdyby bohatosť forem slovesných« — dí osvědčený ethnograf *Peschel* — »rozhodovala o důstojnosti jazyka, tu bychom vlastně my Evropané musili se závistí pohlížeti na ony kostlivce, kteří sídlí na King George Sundu, jichž řeč má *více pádů než latina*, a kromě jednotného a množného také číslo *dvojné!* Sloveso, které vyrovná se tvary časovými latinskému, vykazuje rovněž dvojné číslo, rodové přípony pro třetí osobu, a vedle formy činné a trpné ještě zvratnou, končící a trvací. Z ohledu na schopnosť jazykotvornou musí tedy před vynalézavým Australcem pevniny ustoupiti do pozadí nejen obyvatelé australských ostrovů, než i tak starožitný kulturní národ, jako Číňané.«[9]) Co pak se libozvuku dotýká, praví sám známý *Hellwald:* »Zvuk mluvy australské není (poněvadž přízvuk větším dílem na předposlední slabice spočívá) pro evropské ucho nepříjemný, a časté užívání samohlásek dělá ji téměř *melodickou.*«[10])

Nářečí obyvatel australských ostrovů řadí se k základní větvi *malajské,* která považuje se za jednu z *řečí prvotních.* »Nářečí obyvatel *Polynesie,*« dí Bedřich Müller, »jsou odnože některé řeči prvotní, která nyní není a která se rozpoltila na 3—4 větve, dříve než stavba její byla dovršena. Pravdě se podobá, že zmíněná *prvotní řeč* v příčině mluvnického vývoje nepřekročila stadium *proměny kořenové* (Wurzelvariation). Po stránce svého vývoje tvoří zmíněné větve stupnici, kdež nejníže nalézáme uvedená nářečí australských ostrovanů! Praví se o nich, že jsou *krásná,* avšak pro množství

---

[8]) »Ces mots et d'autres encore ... qui tiennent à toute la métaphysique orientale sont des débris évidents de langues plus anciennes détruites ou oubliées.« L. c. p. 86.

[9]) Hellwald: »Naturgeschichte des Menschen.« Stuttgart. Verlag von W. Spemann I. Band pag. 51.

[10]) Hellwald o. c. p. 51

samohlásek jednotvárná a také drsná« (?)[11]) Nářečí kmene *Viti* a *Maori* jsou na *nejvýš libozvučná!* — Přejděme k »divochům« americkým! *Alexander Humboldt* napočítal více než 200 řečí mezi nárůdky nejvýše s 80.000 duší a dí· »Plusieurs idiomes qui n'appartiennent aujourd' hui qu' à des peuples barbares, semblent être les débris de langues *riches*, *flexibles* et annoncant une culture avancée.« — »Mnohá nářečí dnešních národů *barbarských* (toť případné pojmenování: »barbarský«, a nikoli »divoký«. Pozn. spis.) zdají se býti troskami *bohatých, ohebných* jazyků, které jsou známkou pokročilé vzdělanosti.« [12])

K čeledi lidské na nejnižším stupni vzdělání patří obyvatelé *Ohnivé země,* t. zv. *Pešereh*, kteří čítají pouze na 4000 duší. *Darwin* pravil o nich, že se podobají postavám ďáblů, kteří v opeře »Čarostřelec« křepčí po jevišti, a že je nesnadno pokládati je za bytosti k nám stejnorodé a obyvatele jednoho a téhož světa! Jistý německý mořeplavec o nich docela dí: »Solch ein hässliches, fressgieriges und jeder Civilisation bares Volk habe ich noch nie gesehen... *Menschen sind sie überhaupt* nicht und werden's im Leben wohl nicht mehr werden, obgleich man schon sehr oft bemüht war, sie zu solchen zu machen.« (Schwäbischer Merkur ddto 8. April 1880.) Nuže, není-li s podivením, že řeč tohoto kmene je libozvučná a bohatá, že mluvnickou stavbou může se měřiti s kteroukoliv řečí kulturní? Sám *Vlach Giacomo Bovi* praví o mluvě kmene *Pešereh,* že má slova líbezná (parole dolci, piacevoli, piene di vocali) a že oplývá samohláskami. Katoličtí misionáři studovali mluvu tuto podrobněji a sestavili slovník, čítající neméně než 32.430 slov, kterýž poklad slovesný dovedeme tím spíše oceniti, uvážíme-li, že *Shakespearovi* byla po ruce zásoba pouze 15.000 slov k vytvoření jeho nesmrtelných dramat![13]) — Slovesné formy mluvy *hotentottské* přirovnávají jazykozpytci k časování *sanskritskému* a *řeckému* a praví o nich, že je v nich taková rozmanitosť, že veškeré sebe jemnější odstíny pochybnosti, tušení, doufání, přání a t. p. vyjádřiti lze! A abychom ještě něco řekli ku chvále nářečí *amerických,* podotýkáme, že jeden starý misionář tak byl okouzlen podivuhodnou stavbou *idiomů brasilských*, že až dithyrambicky zvolal: »Kde jest člověk, jenž by pro seznání těchto dialektů váhal se přeplaviti přes Atlantický oceán, podoben oněm starým Římanům, kteří loděmi svými brázdili vlny Jonského moře, jediné proto, aby na hellenské půdě samé mohli lépe okusiti krás jazyka řeckého?«

Schválně jsme uvedli za příklad jazyky národů, kteří náležejí k nejníže stojícím raçám lidským, a k nimž se zálibou poukazováno od *evolucionistů* jako k prostředníkům mezi rody »homo alalus« a »homo sapiens«! Může-li kdo rozumně mysliti, že jazykové tito, proti nimž »volapük« faráře Schleyera, znamenitého linguisty, je hračkou pouhou, jsou produktem plemen polozvířecích? Nikoli — nýbrž pravdou zůstává, co již geniální *Humboldt* tušil, že řeči ony jsou ***trosky kultury dřívější!***

---

[11]) Hellwald l. c. p. 160.

[12]) »Monuments des peuples indigènes d'Amérique.« Paris 1816. Srov. Maistre l. c. pag. 84.

[13]) Dr. Giesswein i. c. pag. 182.

Mohlo by se sice někomu zdáti, že *tendence mluvy lidské*, která od soustavy t. zv. *isolující* (srov. čínský jazyk) kráčí k *agglutinující* (srov. maďarština) a od té k *flexivní*, je *totožna s principem evolučním!* Avšak nebylo by mínění mylnějšího nad toto! Přednosť jedné soustavy před druhou, pokud se způsobilosti k vyjádření myšlenek dotýká, patří mezi linguistické báchorky. »Die Annahme,« dí Dr. Giesswein, »dass Flexionssprachen ein vollkommeneres Vehikel des Gedankes seien als agglutinirende, diese wieder den isolirenden im Range vorangehen, ist deshalb ganz unbegründet und unhaltbar ... In Bezug auf Leistungsfähigkeit gibt es ... zwischen Sprache und Sprache nicht einmal einen graduellen Unterschied. *Die Sprache wird zu dem, was man daraus macht!*« (L. c. p. 194. Srov. Winkler »Das Uraltaische und seine Gruppen.« Berlin 1885.)

Již kardinál ***Wiseman*** vystoupil proti theorii evoluční: »Až posud zkušenosť, opírající se o více tisíciletí, neposkytuje ni jediného případu *spontanního vývoje* některého jazyka! V kterékoliv periodě s nějakým jazykem se potkáme, najdeme týž v podstatných, charakteristických částech *hotový;* snad že může býti více uhlazen, může býti i rozhojněn: avšak jeho specifický charakter, jeho životní princip, jeho duše — smím-li tak říci — jest úplně *vyvinuta* a nepřipouští žádných *změn*. (Ve smyslu *transformačním*.) Stane-li se přece jaká proměna, stane se *pojednou!* Jako Fénix, báječný pták, *tak vstane nová řeč z popela staré!*« (»Zusammenhang zwischen Wissensch. u. Offenb.« Regensburg 1866, pag. 64.) — Slavný *Humboldt* píše ve svém dopise učenému orientalistovi Abelu-Rémusatovi: »Na formy mluvnické nepohlížím jako na *plody pokroku*, který duch jazyka snad činí v rozebírání myšlenky, nýbrž spíše jako na výsledek způsobu, dle něhož ten který národ na řeč svou pohlíží a s ní zachází.... Jsem úplně přesvědčen o tom, že onu v pravdě božskou moc, která je podkladem vloh lidských, tohoto *tvůrčího ducha* národů, nesmíme zneuznávati, zvláště ne *za doby pravěku*, kdy všechny idee a docela i síly duše od *nových dojmů* dostávaly odvážnější vzlet ... Wiseman l. c. p. 70. — Toť také názor Herderův!

3. Mluva lidská jest ***výrobkem pudovým***, tvrdí ***nativisté***. Tvrzení toto mohlo by na nejvýš platiti o oněch *citoslovcích*, která člověk mimoděk vykřikuje v nějakém afektu. To jsou ony »cris de nature«, jichž se Condillac a Rousseau dovolávají! Avšak kolik je těchto výkřiků? Původních pouze *dvanáct*, a to, pokud se dotýká naší mateřštiny:

1. Výraz bolu: ó, ou, ouvé!
2. výraz radosti: ah, aj, ha! hej! hi! hihi! chacha!
3. výraz bázně: hu!
4. výraz nelibosti a opovržení: fuj! br!
5. výraz posměchu: haha! hoho!
6. výraz obdivu: oh, ó jé! jejé!
7. výraz překvapení: hoj! aj! ajaj! hlele!
8. výraz povzbuzení! nu! nuže! hr! hurá! hop! hý! hot! čehy! pr!
9. výraz varování: vari!
10. výraz zavolání! hola! hej! hé!
11. výraz pro zachování tichosti: pst!
12. výraz lhostejnosti: pá! nonó!

Ostatní, která ještě mezi citoslovce vřaděna bývají, jsou buď slova *onomatopoëtická* nebo věty *eliptické*, na př. pif, paf, puf; jemine! atd.

Jak lze viděti z tohoto přehledu, který v podstatě je úplný, je *instinktivní slovník* lidský příliš chudobný, než aby z něho mohla vystavěna býti celá obrovská budova mluvy *metaforické*! Člověk má ovšem *také* mluvu zvířecí« (pudem diktovanou), dí *Herder*, maje na mysli uvedená citoslovce! Avšak slavně protestuje proti možnosti, že by z těchto čiře živočišných hlasů mohla kdy postati *mluva lidská*, jak jí povšechně rozuměti třeba! »Ich kann meine Verwunderung nicht bergen,« dí Herder, »dass Philosophen, das ist Leute, die deutliche Begriffe suchen, je haben auf den Gedanken kommen können, aus *diesem Geschrei* der Empfindungen (scil. citoslovce. Pozn. spis.) den Ursprung der menschlichen Sprache völlig zu erklären.«[14])

Proti vzniku lidské mluvy cestou pudovou svědčí již ta okolnost, že *rozsah pudu* lidského je *velice nepatrný*, ano, směle tvrditi dovoleno, že zvířata, která jsou v příčině organické nesmírně hluboko pod člověkem, vynikají mnohostrannějším a jemnějším pudem nežli pán přírody! Pro důkaz netřeba jíti daleko! Přirovnejme pouze mládě kterékoliv k novorozenci matky lidské! Je-li v celé přírodě červíka, který by byl tak malomocný, tak — rceme přímo — nešikovný, tak na milosť a nemilosť svého okolí odkázaný, jako novorozené dítě? Kuřátko proklubá samo věznící je vaječnou skořápku, a málo jen hodin uplyne, a již zobe samo zrní, kdežto nemluvně musí býti po drahnou dobu krmeno od svých pěstounů! Již *Aristoteles* stanovil zoologickou zásadu, kterou později *Reimarus* po něm opakoval: »*Jemnosť* živočišného pudu je v *nepřímém* poměru s *rozsahem* téhož! Čím bystřejší instinkt, tím méně je dovedností, na které se vztahuje!« Pavouk přede tkanivo jako Penelope — ale kromě toho nedovede nic; včela sbírá sladký pel a staví šestihranné buňky jako nějaký architekt; ale vedle těchto buněk nejeví toto tak »chytré« zvířátko pražádného zájmu pro jiné věci!

Rozsah smyslů lidských naproti tomu převyšuje *rozmanitostí* svou dominium kteréhokoliv jiného živočicha, maje za předmět *vesmír celý!* Proto také nezná člověk *nižádného uměleckého pudu*, tedy: také žádného *pudu slovního,* který by zde spadal do téže kategorie, jako na př. pudem vnuknutý ptačí zpěv atp.! Včela bzučí při své práci; pták zpívá, hnízdo stavě — ale *jak mluví člověk od přírody?* Nikterak — vyjímáme-li zaplakání novorozence, kterým pozdravuje svět!

(Pokračování.)

[14]) »Die Propyläen der Menschheit« pag. 30.

Mezi Jihoslovany.

Výletní črty.

Píše **Tomáš Škrdle.**

(Dokončení.)

Dne 9. srpna rozloučili jsme se s Ikou. Den před tím vypili jsme po večeři dle tamního zvyku na rozloučenou dvě láhve výtečného vína »refosco«, jež se v Ice prodává. V noci nastala bouře, vzduch se ochladil, i vydali jsme se časně ráno na rozbouřené moře, jež naším parníkem nemilosrdně zmítalo.

Jeli jsme tři: Kaplan Josef Elitzer, já a profesor a katecheta Renkěvić, Chorvát, jenž nás ochotně s krajinou seznamoval.

Na cestě nám vypravoval, jak málokterý Chorvát zabývá se hostinstvím; provozují je u nich buď Němci nebo židé; — Chorváti k tomu prý způsobilosti nemají.

Minuvše Bakarský záliv, při němž jest námořní škola, projížděli jsme různé tunely a vysoké hory, ale porostlé bujným stromovím, tedy jiné, poetičtější a krásnější, nežli je holý a smutný Kras.

Mluvilo se o tom a onom, a počal hovor i o Holečkových článcích v »Nár. Listech« uveřejňovaných, jejichž tenor jest, aby se Srbové a Chorvati spojili a vyhodili z národní práce katolické duchovenstvo.

Holeček, jehož články budily v Chorvatsku bouři nevole, si myslí, že by to mohlo býti jako v Čechách, kde mladočeská strana vliv kněžstva v národě podlomila a z národní činnosti jej většinou vytlačila; něco podobného snažili se provésti Mladoslovinci. Všímal jsem si této věci bedlivě a myslím, že to jednou bude též v Chorvatsku, a to nejspíše, až šlechetný biskup Strossmayer zavře oči.

V Chorvatsku jsou děsné poměry. Bán a maďaronská majorita chorvatského sněmu provádějí v zemi hrůzovládu; kdokoliv jest od státu placen, byť byl třeba jenom hajný, nebo cestař, a hlasoval by pro oposičního kandidáta, jest úřadu zbaven a je ztracen.

Český lékař v Chorvatsku usazený vypravuje v »Katolických Listech« ze dne 1. října 1897.: »Když bylo před volbami, pravil ke mně úředník: Vy voliti musíte, chcete-li se státi jednou okresním lékařem; vy se ani nesmíte volby vzdáti, musíte působiti na lid, aby volil vládního kandidáta.« Stejný nátlak vede se i na obecní starosty. Volební řeči vládních kandidátů před sedláky vyznívají pravidelně: »Já jsem s jeho jasností bánem osobně znám, je to moc hodný, velkomožný pán; co budete chtíti, vám udělá. Vím, že byste rádi měli silnici, dostanete ji; přejete-li si železnici, máte ji míti. Velkomožný pán udělá mi k vůli všecko.« Týž nátlak vede se i na učitele. Běda tomu, na nějž by se proneslo, že buď vůbec nevolil, anebo že nevolil vládně. A jen tomuto bezpříkladnému nátlaku lze děkovati, že má chorvatský sněm maďarskou většinu.

Vyrovnáním uhersko-chorvatským uhájili si Chorvati dosti samostatnosti a národních práv: mají svou vládu, justičního chefa, chefa

pro vyučování atd. a jazyka chorvatského užívá zemská vláda i obě strany ve sněmu; ba, do sněmu, úřadů a listin uveden byl chorvatský jazyk již r. 1847. místo latiny, tak že slavila chorvatština r. 1897. 50leté jubileum svého trvání v těchto oborech.

U nás jsme tomu zvyklí, že bojuje na sněmích Čech nebo Slovinec s Němcem, Rumun s Maďarem, v Záhřebě však bojuje na sněmě Chorvat s Chorvatem a bojuje-li se Srbem, děje se to zase jednou a touž řečí, neboť srbština se liší od chorvatštiny jedině tím, že se píše azbukou a chorvatština latinkou. To zvláště bolestně dojímá srdce cizincovo, vstoupí-li do sněmovny Záhřebské.

Kdyby měli Chorvaté své, národní, vlastenecké majority, byli by šťastni, ale majorita jejich sněmu jest maďarská, do Pešti do říšského sněmu vysílá samé maďarony, a tím jest národní život chorvatský ohrožen.

A na tohle se dívá ohnivé katolické kněžstvo chorvatského jihu! Ať jsem mluvil s řeholníkem, nebo světským chorvatským knězem, oči jejich plály vždy ohněm hněvu, kdykoliv mluvili o trudných poměrech své vlasti. A oni nejen že pro vlasť horují, ale i přikládají ruce k dílu: podporují národní tisk a zakládají pilně národní čitalnice. Jako u nás v letech padesátých a šedesátých zakládalo kněžstvo Čtenářské besedy, tak zakládá chorvatský klerus své čitalnice.

Ale tady je zároveň i zárodek smrti v činnosti chorvatského duchovenstva. Liberálové čeští zliberalisovali Čtenářské besedy a kněze odtud vyhnali, katolické knihy z biblioték kněžstvem založených vyhodili a svými je nahradili, liberálové slovinští v Lublani zavřeli kněžstvu velikolepý Národní dům, zavřeli mu přístup do obecního zastupitelstva — a podobně se stane i v Chorvatsku, poněvadž se tam veškerý spolkový život zřizuje na půdě pouze národní a ne katolicko-národní.

Chorvatské kněžstvo pozoruje, že se maďarská vláda snaží zavésti i v Chorvatsku civilní sňatek a jiné zednářské instituce, i vzchopilo se při lonských volbách vší silou a prorazilo 29 oposičních kandidátů a utvořilo stranu byť ne formálně, tož přece věcně katolickou, jak mně bylo od poslance-kněze tvrzeno, ale i tato pouta nejsou pro budoucnosť dosti silná, poněvadž ostatní spolkový život není pevně založen na půdě katolicko-národní.

Abych ještě o Holečkově idei pohovořil, táži se ho veřejně: byl ve sněmě chorvatském? Horuje pro sblížení Srbů a Chorvatů, i táži se ho, kde viděl seděti ve sněmě srbské popy a kde katolické duchovní? Pět katolických duchovních sedí ve straně oposiční a jen dva ve straně maďaronské, kdežto srbští popi všickni táhnou s vládní stranou maďaronskou. Táži se ho: jak by to dopadlo se Srby a Chorvaty, kdyby se spojili a katolické kněžstvo ze sebe vyloučili? Kam by tíhli Srbové? K maďaronům! A komu by to prospělo? Národu chorvatskému? Nikoliv: Maďarii a liberalismu!

Holeček v dopise z Dalmacie [1]) velebí kněze glagoláše, t. j. přívržence glagolštiny; lid prý je má ve veliké úctě, cítí, že jsou mu blíže než latináři; glagolašství jejich jest mu důkazem, že v srdci svém

[1]) »Národní Listy«, 3. listopadu 1897.

nenosí jen zájmy Církve, nýbrž i svého národa. Kněz latinář jest prý vtělením kastovního egoismu. Mezi ním a národem vždy bude mezera.

Docela jinak píše o věci v Chorvatsku usazený český lékař ve zmíněných již »Kat. Listech«. Praví: »U veliké závislosti — na vládě — jest ubohý ženatý pop. Víte, proč biskup Strossmayer jest u veliké nenávisti maďaronů? Protože jeho kněžstvo je vlastenecké, protože tam, kde je katolický kněz, nepronikne vládní kandidát.

Avšak pop ve své chudobě, obdařený ženou a dětmi, jest politování hodným nevolníkem. Přál bych vám viděti ten jeho talár, sešívaný, záplatovaný, mastnými skvrnami posetý, v němž chodí deset i více let, a budete míti obraz jeho chudoby. Naproti tomu nejchudší katolický farář vypadá jako aristokrat, a lid vůbec ke katolickému knězi má mnohem větší úctu a nechce o pravoslavné mši ani slyšeti. Zde máte vysvětlení záhady, proč slovanský lid nechce o zeslovanění mše ani slyšeti, protože mu zeslovanění je totožným s odnárodněním. Zdá se to býti contradictio in terminis, ale je tomu tak. Slovanská mše je mu tolik jako popská mše, a co se jménem pop souvisí, to mu znamená otroctví.

Nechceme se plésti do poměrů glagolášů a latinářů, chceme pouze proti p. Holečkovi, jehož nepřízeň ke katolické církvi je známa, konstatovati, že jest na omylu, tvrdí-li, že latina odcizuje kněze lidu. Hlas Čecha-lékaře v Chorvatsku usazeného více váží než hlas cestovatele, jenž se dívá na katolickou církev zamženými brýlemi.

V Záhřebě prohlédli jsme si národní divadlo, pomník bana Jelačiče, universitu, nové budovy pro gymnasium a realku, kathedrálu, Strossmayerovu obrazárnu a byli jsme přítomni sněmovnímu zasedání. Záhřeb není zvláštní, ale útulné a příjemné město, veliké asi jako České Budějovice.

Nebudu vypisovati jednotlivostí a podrobností, jež jsem v Záhřebě viděl; nejsem toho přítelem u jiných, nebudu to tedy dělati sám, ale někam čtenáře zavedu přece, a to do katolického knihkupectví. Jest ve vlastním domě, jenž patří zvláštnímu akciovému družstvu. Toto družstvo působí tu již od r. 1872., a jeho členem jest i biskup Strossmayer. Dům stál 150.000 zl. V knihkupectví jsou zaměstnáni tři jinoši a jedna dívka, z čehož soudím na čilý obchod. Krám jest veliký, větší než naše knihkupectví Cyrillo Methodějské, a jest vkusně zařízen.

Z knihkupectví vstoupili jsme do pisárny, odkudž nás vedl faktor závodu do tiskárny. Zde se tiskne katolický denník »Obzor« (2500 ab.), »Wienac« (1100 ab.) a »Prijatelj naroda.«

»Obzor« má čtyři redaktory, zažil od r. 1882. 800 konfiskací a zaplatil již přes 35.000 zl. pokuty. Hlavním jeho redaktorem jest vládou sesazený gymn. profesor, jemuž jsem se představil. Jest také poslancem na zemském sněmě a právě se chystal jíti do sněmovní schůze.

Tiskárna, která pracuje i pro Jihoslovanskou akademii věd, a kamž dává své knihy do tisku i družba sv. Jeronyma, má 5 strojů a 26 dospělých sazečů mimo chlapce učeníky.

V domě jest veliký sál, kamž se schází výbor akciového družstva ke schůzím a oposice na sněmě k poradám.

Tiskárna kupuje své stroje z Čech od Křižíka a z Českomoravské továrny.

Z tohoto domu ubírali jsme se nahoru ke kathedrále, abychom seznali poměry »Katoličkeho Listu«, jenž má redakci v kněžském semináři. Redaktorem jest Štěpán Korenič, praebendář na dómu — vládou sesazený katecheta.

»Katolički List« jest časopis politický, vychází jednou týdně a má 750 abonentů. Redaktor má v semináři zdarma byt, asi 240 zl. roční remunerace za svoji práci a k ruce má sluhu. Podobný list má prý na jihu každá diecése.

V semináři přijal nás Dr. Ante Bauer, professor bohosloví a zemský poslanec, jenž nepřítomného redaktora zastupoval. Jest mimořádným professorem bohoslovecké fakulty, ale že je s oposicí, nepostoupí již výše.

Arcibiskup Posilovič jest prý velice hodný pán, ale málo energický. Avšak když byl po lonských bouřlivých volbách k císaři volán, aby mu podal zprávu o situaci, kněžstva svého se zastal a všecky přehnané zprávy uvedl na pravou míru. Tak mi bylo řečeno na mnohých místech.

Záhřebská kapitula čítá 24 kanovníků, a kurialní domy vůbec tvoří celé malé město, dvě dlouhé ulice.

Rád bych si byl ještě prohlédl závod družby sv. Jeronyma, ale již nebylo času, večer se blížil, a týž den jel jsem domů. Pobyt můj v Záhřebě trval jen jediný den, ale díky obětivému vůdci a znateli Záhřeba, viděl jsem toho hodně.

Průvodce náš p. katecheta Renkěvić koupil nám na památku po exempláru chorvatských písní a třetí exemplár koupil pro p. prof. Franka z Plzně, jehož zálibu ku zpěvu v Ice seznal.

V 8 hodin večer vyjel jsem z hotelu. Zapravil jsem si řádně byt, ale za živého hovoru zapomenul jsem zapraviti večeři, i dal jsem peníze kočímu, jenž mne z hotelu vezl na nádraží, aby večeři doplatil. Učinil-li tak, nevím. V 9 hodin vyjel jsem ze Záhřeba a jel jsem celou noc, druhý den celý — mimo zastávku tří hodin ve Vídni — a potom zase až do půl noci, až jsem se octnul zase v té kouřem prosycené Praze, což vždy uvaluje na duši moji smutek, kdykoliv se ze zdravého venkovského vzduchu do Prahy vracím.

Závěr.

Pobyl jsem na cestách 3½ neděle. Tato dlouhá doba mi jaksi lichotila, ale když jsem v Ice ve kněžském sanatoriu poslouchal své spolubratry krajany, pomyslil jsem si: »Tomši, mlč, jsi v cestování velmi pozadu.« Moji druzi viděli Francii, Německo, Italii a Rakousko procestovali kříž na kříž, ten více, ten méně — a já — nu, jsem velmi pozadu a musím to hledět napraviti.

Každý rok kousek země projíti, to je radost, to osvěžuje mysl, vzdělává ducha, otužuje zdraví. Dá-li Bůh, rád bych si letos zajel na Slovensko.

Dvě smutné věci jsem všude zpozoroval: opovržení Slovany a ještě větší katolickým tiskem. Jdi kde chceš a kam chceš, všude vidíš, kterak jsou Slované tlačeni ke zdi, a jdi do kavárny a do hostince kam chceš, všude vidíš samý liberální tisk a najdeš-li něco katolického, jakobys viděl bílou vránu. Jedeš-li v noci vlakem, tu ráno, sotva že se probouzíš, nabízejí ti »Neue Freie Presse«, ba, na jedné

stanici mi je dívka docela hodila do vlaku, já však tuto židovinu mrštil zpět.

Ale jedna věc mne potěšila: viděl jsem pět katolických domů, pět katolických knihkupectví, pět katolických tiskáren, a ty všecky jsou dobře situovány a výborně působí.

O čem jsem snil, co jsem si toužebné přál, to jsem viděl vlastníma očima, to jsem si důkladně prohlížel, to jsem studoval, a budu-li moci z toho i u nás něco provésti, budu šťasten, a to bude nejlepší odměnou mé cesty.

Ku konci ještě toto: své cestopisné črty, mimo tuto partii o Záhřebě, zaslal jsem část po části českým kněžím na jihu usazeným a to část korutanskou p. faráři Fr. Štinglovi, štýrskou p. kaplanu Fr. Hurtovi, krajinskou p. faráři Fr. Hiersche-ovi, a isterskou p. faráři Ant. Nedvědovi, aby je prohlédli, opravili a doplnili. Všem těmto pánům za jejich ochotu a laskavosť, s kterou mé prosbě vyhověli, vzdávám tuto veřejné díky.

Zvukové malůvky v národní písni.

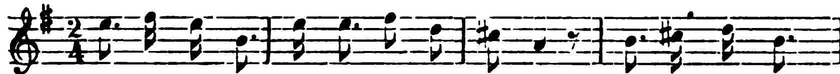
Z lidové dílny písňové.

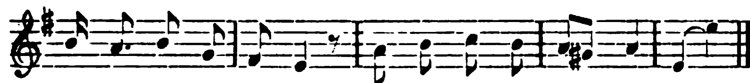
Napsal Alois Hlavinka.

(Pokračování.)

Vyletěl pták.

Andante.

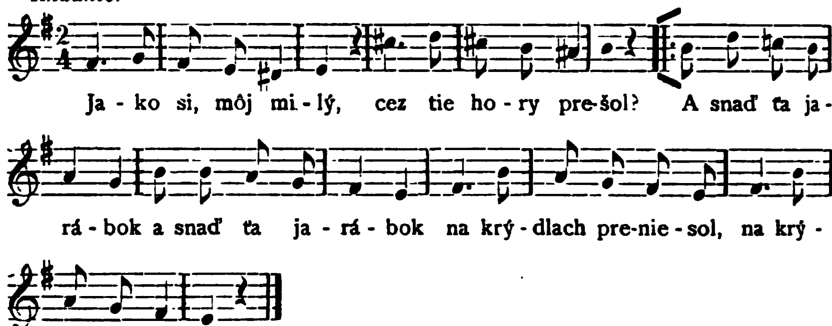
Vyletel vták hore nad oblaky,
mal on oči nado všetky vtáky,
nado všetko stvorenie.

Vyletel vták hore nad oblaky
zaspieval on nade všetky vtáky,
nado všetko stvorenie.
(Slov. sp. d. I. č. 90.)

Vyletěl pták — nápěv se vznáší. Prý nad oblaky — ale nápěv tomu nedosti vyhovuje. Zpěvák cítí tuto neshodu — až na samém konci přídankem napravuje chybu mocným vzletem. — Zajímavé jsou varianty u Sušila (č. 182) a u Bartoše (I. 91, II. 70 z nichž jest nejzdařilejší b.)

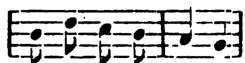
Jeřábek přenáší na křídlech.

Andante.

(Slov. sp. I. d. č. 89.)

V 1—3 ťuku otázka, ve 4—6 »přes hory«. V tomto začátku, jako v operní ouvertuře, lehkým nástinem se ohlašuje hlavní myšlenka písně. — Hlavním, několikrát opakovaným motivem písně jest obrázek

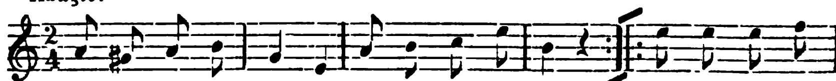

jakože: jeřábek vezme »milého« na křídla, náhle se s ním vznese, přeletí hory a opět znenáhla se spouští. K této poloze přirovnati dlužno i nižší snad proto, že jeřábek pořád níže se snáší, aby milého bez úrazu mohl spustit.

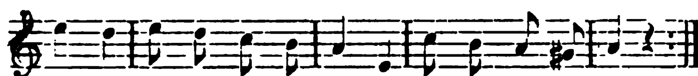
Vedle tohoto obrazu ve velkém zračí se zde kus theorie ptačího letu. Pták několikerým prudkým máchnutím křídel se vznese, pak s rozepjatýma křídloma a vějířovým ocasem jakoby ve vzduchu visel, oddychuje, přece však přirozenou váhou docela znenáhla šikmo dolů po vzduchu se klouzá, opět rozmachem křídel se vznáší, buďto značně nebo jen nepatrně výše, než oč před tím byl sklouznul, dle toho, kam by rád, či do výšky či do dálky, tak že let jeho se podobá v samá kolínka zlámanému prutu, buďto skoro kolmo do výšky vztyčenému nebo s nepatrným zdvihem na pozdél položenému, a skládá se ze samých článků: ╱‾‾╲. — A takový jeden článek ptačího letu zobrazuje se vytrvale motivem písně. — Na této theorii ptačího letu budují se některé novodobé výzkumy větroplavecké. — Takto nelítají sice ptáci ani vždy ani všichni, ale zajisté nejvytrvalejší letouni. Lítá-li tak i jeřáb? — Věděla-li skladatelka písně, že maluje? — Snad věděla, ani nevědouc, že ví. Dle všeho měla ptáka v letu dobře vypozorovaného. — Co se učenci napozorovali a nazpytovali ptačího letu, aby se naučili od ptáků lítati, — a slovenská dívka již dávno to věděla a písničkou pověděla.

Brána vysoká — divoká husa přes ni.

Adagio.

Tá zvo - len - ská brá - na pe - kná vy - so - ká; pre - le - te - la

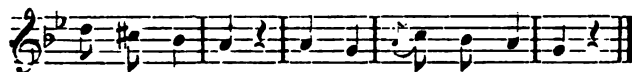
cez ňu, pre - le - te - la cez ňu hú - ska di - vo - ká. (Slov. sp. I. č. 494.)

Brána vysoká — maluje se. — Húska divoká ji přeletěla — maluje se.

Kříž na vršku.

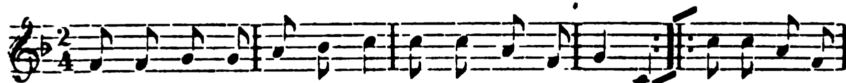
Na troch vrš-koch sto - jí kríž, na troch vrš-koch sto - jí kríž, pod ňom

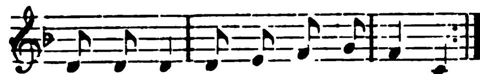
je do - li - na, pod ňom je do - li - na. (Slov. sp. II. č. 631.)

V první polovici písně strmí kříž na vršku; ve druhé se maluje dolina pod ním. — Nad krajem se klene obloha chmurně zasmušilá. Co kříž znamená, co připomíná? Kdo jej tam postavil a proč? — Škoda, že jest písně jen tato sloha, patrně jen začátek. Dalejškem písně by se hudební malůvka ozřejmila.

Skok s mostu.

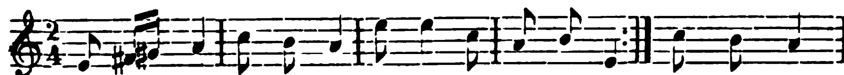
Ej tak som si po - my - slel na zvo - len-skom mo-ste: ej ho-dím sa

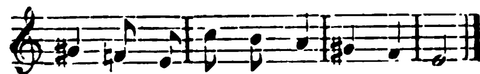
do vo - dy, ne - bu-dem v á - re - šte. (Slov. sp. I. č. 456.)

Hledí s mosta do vody. Teprve přemýšlí, nemá-li do ní skočit, (aby ušel areštu), a nápěvem již maluje, jaké by to bylo.

Panenky popadaly z člůna.

No - vi - na, no - vi - na, co to za no - vi - na? Ho - don - ské

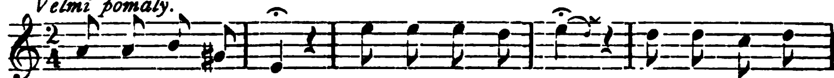

pa - nen - ky po - pa - da - ly z člu-na. (Suš. st. 126.)

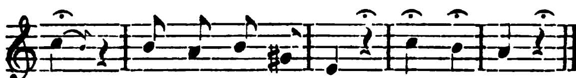
V přední části se budí pozornosť — jak případně a účinně — slovem, rytmem i nápěvem! Kdož by hned nenechal všeho a neposlouchal? — Druhá část má samý pochop a spád dolů — vždyť panenky padají do vody.

Třísky padají.

Velmi pomaly.

Nad Br - ni - cia - mi du - by rú - ba - jú, a do Siel - ni -

ce trie - sky pa - da - jú, pa - da - jú.

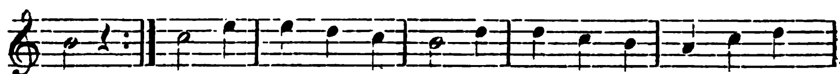
Nasbieraj, milá,
a naklaď ohňa
oper košielku,
vyhlaď ju do dňa
bieleho.

Ona oprala
i vyhladila,
v nedel'u ráno
obliecť mu dala:
obliekol.
(Slov. sp. II. č. 347.)

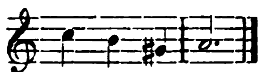
Máj se zdvihá.

Na to roz - ló - če - ní mé - mu po - tě - še - ní po - sta - vím pod o - knem

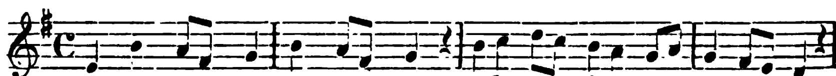
máj, a - be vě - dě - li fa - leš - ní le - di, že já už
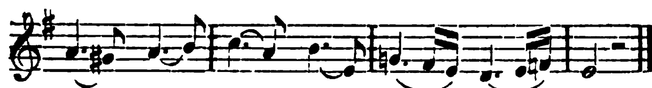

ne - cho-dím k vám. (Suš. st. 276.)

V noci na první květen a za jiných příležitostí stavívala chasa máj, někde každý své nějaký menší, jinde všichni jeden veliký společný. Z nápěvu čísti, jak bývalo těžko jej zvedati.

Král zavolal — starosť.
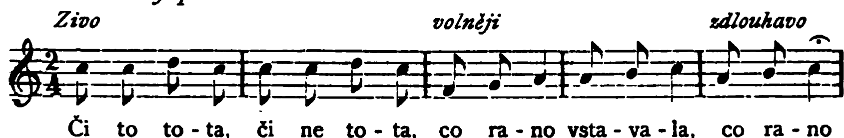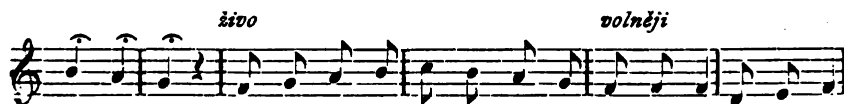

Kral na voj - nu za - vo - lal, kral na voj - nu za - vo - lal,
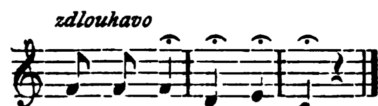

Král na vojnu zavolal — zlá novina! Ve 3. a 4. ťuku si ji zpěvák rozvažuje: ať sám musí na vojnu, ať mu vezmou syna, ať ho doma najdou trampoty válečné, ať jen nové platy — — pořád zle, velmi zle. Jak se nestarati? A stará se, stará, ba z posledka písně viděti sedláčka skládati tvář v zasmušilé vrásky a poškrabovati se za uchem.

Nevyspalá.

Napřed jí bylo málo tance, potom jí chybělo spánku. Kamarádka, bystrá a vyspalá, posmívá se jí. Maluje, jak ráno vstávala, že z těžka, že jí hlava klesala. Pozírala do okénka, opravdu-li se již tak šeří, že čas je vstávati? I duševní nálada ospalé se tím dobře maluje. — Protivou bystré vyspalé sesiluje se dojem.

Z poza hory slunce vychází. — Bart. I. č. 230.
Už to sluněčko zašlo. — Bart. I. č. 240.
Zachoď slunce. — Bart. II. č. 127.
Sluněčko zachází. — Suš. str. 332, 560.
Dennice vyšla. — Suš. č. 204.
Vyletěla holuběnka. — Suš. str. 397.
Vyletěl holoubek. — Suš. č. 556.
Pták letí vysoko. — Suš. 232. 601.
Pohled k nebi. — Suš. 415.
Volá ku hvězdám, odpověď od nich. — Suš. 413.
Roj letí a sedá. — Suš. 116.
Koně nesou hlavy »jak páni«. — Bart. II. č. 91.
Dennice vzhůru, kořen dolů. — Suš. č 72.
Měsíc svítí dolů. — Suš. 466. a.
Rosa padá. — Suš. 459.

Po vodě plyne. — Suš. 183. 494.
Hluboká studně. — Suš. 460.
Těžký kámen. — Bart. 385.
Slova tíží srdce. — Suš. 344.
Lístek se liboce. — Suš. 353. b. Brt. 852. A mnoho jiných.

Takových drobných a drobnějších malůvek hojně se nachází posud i v písni české, ale právě, že jsou malé a nejasné, zdají se tam býti náhodou.

B) Malby jevů přírodních — zvukových.

»*Hromy bijú.*«

Vážně.

Hro-my bi - jú bú - ri - jú sa ne - be - sa, o - te - vri ně,
mo - ja mi - lá, le - je sa, o - te - vri ně, mo - ja mi - lá,
nech já vím, ja nech já k vám po - da - re - mně ne - cho - dím.

(Bart. II. 301.)

V nápěvu se obráží mocný dojem velebného až drtivého zjevu přírodního — bouře. Však ani v srdci není klidu: zmítá jím trapná nejistota: »nech já vím,« a to tím více, že sám jest vinen, neboť ve 3. sloce padá výtka: »falešníku!« — I slovná část dojem mocně podporuje, zvláště slova »bijú, búrijú.« Bezprostředný postup těchto hlásek dobře illustruje nejen blesk shora dolů, nýbrž i hrom, zprvu jasný, pak temně dunivý.

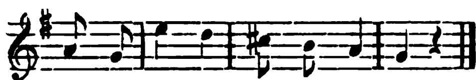
Kromě těchto a podobných zvuků přírody (»Zahučaly hory« — »Vietor fúka« atd.) také lze sem počítati hlahol zvonů a zvonků, podobky hudby, troubení a bubnování, lidského zpěvu, řeči, smíchu, pláče, chůze atd.

I napodobení hudebního nástroje sem spadá. V Erbenově sbírce jest asi desetina písní s ozvěnou dudáckou, buď v celosti nebo jen v drobnějších motivech. (O. Hostinský, Český Lid« 1891. st. 164.) Ovšem na nejnižším stupni tohoto druhu tvorby jsou písně, při nichžto se pouze dalo slovo k hudební části již hotové a v celosti odjinud vzaté. I zde však bývají rozličné stupně dokonalosti, podle větší nebo menší »utrefenosti«, nitrné shody slova s notou.

Kostelní zvonek.

Allegretto.

Šiel bych do ko - sto - la, a - le po - zde zvo - nia, na - pro - ti o -

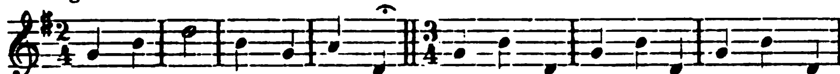

blô-čkom ru - ži - čka mi vo - nia. (Slov. sp. d. I. č. 557.)

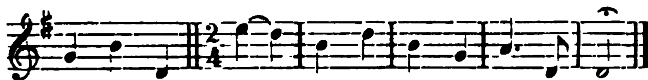
Šuhaj stojí v neděli před »hrubou« nedaleko kostela. Zvonek svolává na kázaní. Uviděl »ružičku«. Zavoněla mu. Zatím co na ni hledí, svědomí mu zvonkem pořád do ucha »cingá«. Rytmus písně jest dle zvonka, a zvuk jeho zvláště jasně zní z ťuku 3. a 4.

Krávy se zvoncem. Každý zvonec jinak zní.

Allegretto. *Moderato.*

Hoj-že hoj, kra - vy mo - je: pon-du - la, br - nu - ša, si - va - ňa,
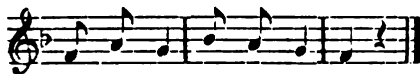

ba - bu - ša; hoj - že hoj, kra - vy mo - je, hoj! (Slov. sp. d. I. č. 74.)

Volně, zádumčivo.

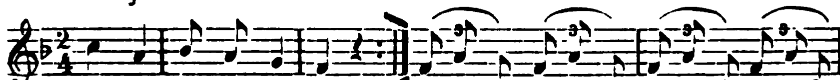

Kde sú kra - vy mo - je? Čer - nu - ša, Be - lu - ša, Stra - ku - ša,

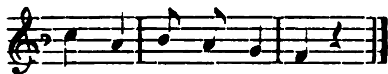

Ro - hu - ša, kra - vy mo - je.

Táž jinak.

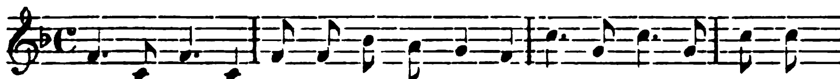
Kde sú kra - vy mo - je? Čer-nu-ša, Be-lu-ša, Stra-ku-ša, Ro-hu-ša,
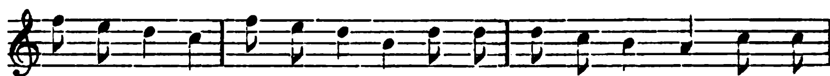

kde sú kra - vy mo - je. (Slov. sp. d. II. č. 142.)

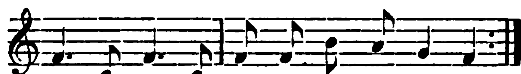
O písni s textem těchto dvou posledních praví Kollár, že jest »gedna z nayutěšenegšjch melodij slovenských.« (Zpiev. I. st. 323.) Myslil-li jednu z nich, a kterou, ovšem nelze jen tak snadno rozhodnouti.

Ovčí zvonky.

Čier - na vl - na na bie-lom ba - ran - ci, kam - že i - deš, ku - če -
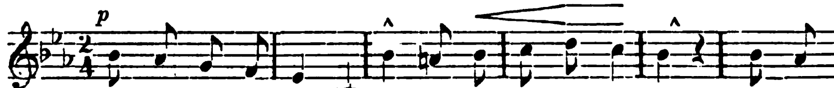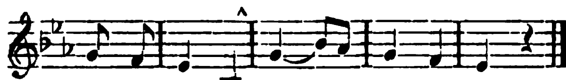

Idem, idem na ďalekú cestu,
hen do Brna pre mladú nevestu,
ale, vravia, že mi ju nedadia;
dadia, dadia, ešte odprevadia. (Slov. sp. d. I. č. 220.)

Píseň jest ve slově i v notě samá veselosť, samý žert: »čierna vlna na bielom beranci, čierna vlna na bielej kozičke!« — Zpěváku jest beránek a zvonek tak v jedno splynulou představou, že, jakmile pomyslí na beránka, slyší ho zároveň i zvonit. — V písni, jak se obyčejně slýchá, již se otřela a vytratila tato původní významná vlastnosť.

Kostelní zpěv.

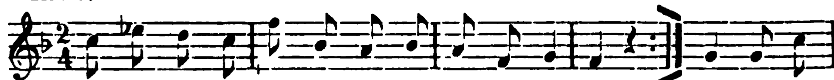

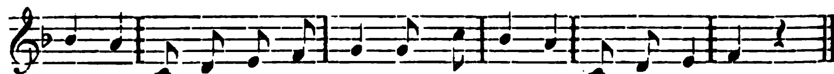
(Bart. II. str. 99.)

Hudba i zpěv kostelní neozývaly se jen z písně čistě nábožné, nýbrž i ze světské, zvláště když k tomu působila zpomínka něčeho svatého. Jest to, jakož i jinde, jediná ukázka za mnohé.

Muzika taneční.

Rezko.

(Slov. sp. II. č. 201.)

Taneční hudba bývala někde, zvláště když ubývalo jiným původním pramenům síly a hojnosti, důležitou činitelkou při vzniku písní.

Tato píseň byla původně pouhým tancem. Pěkná melodie a čilý život nitrný mocně ťukaly na srdce, aby je někdo oživil a doplnil slovem. Stalo se — a s jemným porozuměním a úplným zdarem.

Rytmem písně se maluje tanec, nápěvem muzika. První čtyry ťuky hrají všecky nástroje společně, cimbál vyniká, v 5. a 6. zaznívají housle, v 7. přejímá melodii basista. V ostatním se to opakuje. — Ne vždy se však podařila úplná shoda slova s notou. V I. díle č. 149. »Slov. spev.« jest k tomuto nápěvu tento text:
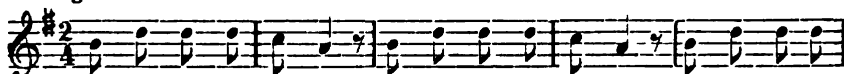
[Plače dievča] na doline,
[ej, sobrali ho na zeline.]

[Keby vedel,] čo mu vzali,
[ej, pekný ručník vyšívaný.]

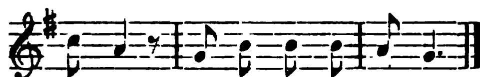
První text jest dojista k nápěvu případnější, původní. Zpěvák druhého textu cítil nesrovnalosť lehkého nápěvu a vážného, těžkého obsahu — »plače dievča« — a proto, neuměje nápěvu změniti a přizpůsobiti slovu, alespoň jej volněji zpíval. Tam se žádá »rezko«, zde výslovně »andante«. Netřeba vykládati, který pohyb písni lépe svědčí, kterého tempa sama si žádá.

Tambor.

Allegretto.

Tam-bor tam-bo-ru-je, šu-haj ma-ší-ru-je, švár-no diev-ča
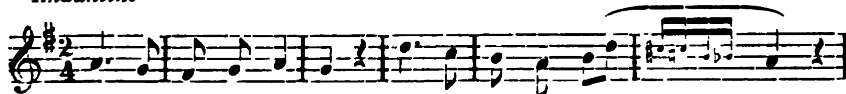

pla-če rú-čky za-la-mu-je. (Slov. sp. d. I. č. 388.)

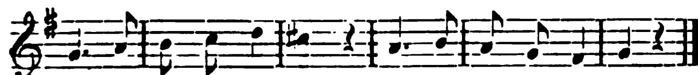
Krom taneční, hotové i cizí hudby nemálo působily v národní píseň vojenské pochody. Zde příklad, že ani jednotvárný zvuk vojenského bubnování neostal bez ozvěny. Zvuk ten tak opanoval, že zahlušuje i pláč. Jen truchlivějším zakončením se vyhovuje té pohledávce. — Podobně se napodobí poštovská trubka v písni »Jede Hořovskej pan hrabě« (Erben 196.) nebo pastuchovo troubení (u Sušila 717.) »Děvčata, vyžeňte telata« a jinde jiné.

Ženská rozmluva.

Andantino

Tye na-še fra-jer-ky je-dna dru-hej vra - via:

kde je moj, kde je tvoj? kde sa dl-ho ba-via?

Ako je to pekne,
ked si dve spievaju,
ked si jedna druhej
hlasu dodavaju. (Slov. sp. d. I. č. 141.)

Zvláštního povšimnutí zasluhuje 6. ťuk svou malůvkou ženské štěbetnosti.

Pověsť — »ludia vravia.«

Recitativo.

Ej pi - jú chlap-ci pi - jú v ka-men - nej pi - vni - ci, všet - ko

lu - dia vra - via, že sú to zboj - ní - ci, všet-ko lu - dia vra - via,

že sú to zboj - ní - ci. (Slov. sp. II. č. 306.)

Nad písní se rozprostírá šerá peruť tajemnosti. — V kamenné pivnici »pijú chlapci, pijú,« švarní, stateční. Co jsou zač a odkud? Nikdo jich nezná, a byť i znal, nezradí. — Jsou to zbojníci, hádá ten a onen, po chvíli tak praví všichni, — napřed jen z temna ticha, do ucha, pak hlasitěji a směleji. — Mistrná malůvka, jak lidová pověsť vzniká a dále se nese.

Nářek.

Du-ho - pol, Du-ho - pol, Du-ho-pol - ská rie - ka, nie je-dno dzievčatko

za te-bou, šu-haj-ko, na - rie - ka. (Slov. sp. d. II. č. 195.)

Duhopol — žalostná zpomínka! — Sotva jí na mysl přijde, už pláče, naříká (v celé druhé polovici písně). — A mnoho jiných.

Někdy však, snad i v některé starší písni, bývá mezi slovem a nápěvem pravý opak, ostrý spor: dolina se maluje vysoko, hora nízko. To se přihází tam, kde přírodní obrázek jest věcí vedlejší a nemá s myšlenkou niterného vztahu a pevného svazu, nebo kde se již vytratilo vědomí přesné shody slova s nápěvem. Někde toho vědomí snad nikdy ani nebylo, pročež písničky se nerodívaly všude jednak dokonalé. I zvuky přírodní a jinaké neumívali všude jednak dokonale pozorovati a zpěvem napodobovati. (Dokončení.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Druhá *touha učitelstva obecných škol* byla, aby vdovy a sirotci po učitelích lépe byli zaopatřeni. Učitelstvo samo zakládalo si soukromé pensijní fondy, platilo ročně jistý příspěvek, by pojištěná vdova dostávala odtud 30, 50 až 80 zl. ročně podpory, tak že by měla 80—130 zl. pense.

Hlásati, že duchovenstvo se o zlepšení služného a pense stavu učitelského na obecných školách nestaralo, svědčí buď o neveliké znalosti tehdejších poměrů, buď o zlomyslnosti, aby duchovenstvo v očích učitelstva vylíčeno bylo jako starý nepříznivec stavu učitelského. Při zakládání fassí pracovali duchovní správcové jako členové komise, by naturální dávky byly, pokud bylo lze, v ceně nejnižší vzaty; kde duchovní našel podpory v zeměpanském úředníku, tam zněla kongrua sice na 210 zl., ale ve skutečnosti přesahovala ji značnou měrou. A když obilí v ceně postoupilo, některé obce žádaly, že učitelům místo sypaného obilí dávati budou onu částku peněz, v jaké bylo obilí počítáno. Rozumí se, že duchovenstvo k tomu nepřivolilo.

Vyšetření služného bylo věcí politických úřadů.

Říšským zákonem školním ze dne 14. května 1869., kdy v říšské radě poslancové z Čech a z Moravy nezasedali, za ministra vyučování Hasnera, změnilo se rázem obecné školství. Obhajcem nových školních zákonů byl na říšské radě vídeňský advokát a velký liberál dr. Mühlfeld, předlohu vypracoval snad dvorní rada Beer, dle vzoru jistého německého království. Proti novým školním zákonům povstala veliká strana, národ Český vzpěčoval se jimi říditi, povstalo pokutování, až konečně odpor zlomen. Že učitelstvo stálo mezi dvěma ohni, že utrpělo na vážnosti, že bylo vysmíváno, haněno, tupeno jako »vládní sluhové« a p. v., netřeba šíře vyličovati. Učitelé, kteří dobu onu přežili, neradi na ni vzpomínají. Politický boj považován byl jako proti učitelům. Učitelé, řídící se novými zákony a jednající dle nich, byli stavěni veřejně na pranýř, jako nyní děje se těm, kteří jsou věrní katolíci. České novinářstvo a lid byl tehdy smýšlení venkoncem konservativního. O Mladočeších a lidovcích a j. liberálních stranách, katolické víře nepřátelských, nebylo potuchy.

V § 55. se praví o příjmech učitelských: Nejmenší plat vyměřen buď tak, aby učitel a podučitel, jsa prost všelikého překážejícího mu vedlejšího zaměstnání, mohl se ze vší síly povolání svému oddávati, učitel pak aby mohl také rodinu svou dle poměrů místních vyživovati. Učitelé obdrží služební příjem přímo od úřadu školního, a nedopouští se, aby si školní plat sami vybírali. Aby učitelé příjmy své v pravý čas a ku spokojenosti své dostávali, k tomu přihlížeti a ve příčině toho rozhodovati mají úřadové školní. Učitelé definitivně zřízení a podučitelé, kteří mají vysvědčení způsobilosti učitelské, též vdovy a sirotci jejich, mají právo k pensi, a v této

příčině vztahuje se k nim vůbec všeliké nařízení, týkající se úředníků státních, při čemž se bude také počítati čas, jejž někdo po odbyté zkoušce způsobilosti učitelské strávil v zatímném postavení na některé škole veřejné.

Na uhrazení výloh na pense zřídí se v královstvích a zemích přičiněním učitelův, obcí a země fondy pensijní, jimž se přikáží příhodné důchody, jež spravovati budou školní úřadové zemští.

Dle zemského zákona pro Moravu ze dne 24. ledna 1870., který nabyl platnosti 1. září 1870., byly veškeré školní obce rozděleny na tři třídy.

Služné učitelovo v I. třídě (nejvyšší) obnášelo 600 zl., v II. třídě 500 zl., v III. třídě 400 zl.; na měšťanské škole 600—800 zl.; funkční příplatek naučitelům v I. a II. třídě služného 200 zl., v III. třídě 100 zl.; ředitelům v I. a II. třídě 300 zl., v III. třídě 200 zl. Příplatek stáří 10% služného. Podučitel dostával služného 60%, kolik měl učitel té oné třídy, tedy v I. třídě 360 zl., v II. třídě 300 zl., v III. třídě 240 zl. Učitelky dostávaly 80% služného jako učitelé.

Dle zemského zákona pro Čechy ze dne 21. ledna 1870. byly 4 třídy služného: I. třída, nejvyšší, 600 zl., II. tř. 500 zl., III. tř. 400 zl., IV. tř. 300 zl., na škole měšťanské 600 zl.; funkční příplatek naučitelům v I. a II. třídě 200 zl., v III. třídě 100 zl. a ve IV. třídě 50 zl., ředitelům 300 zl. v I. a II. třídě, v III. třídě 200 zl., ve IV. tř. 100 zl. Příplatek stáří obnášel 10% služného. Podučitel dostával 70% nejmenšího služného učitelského v té obci.

Naturální dávky přestaly, obce při vyměřování nového služného r. 1871. pro učitele skoro všechny pozemky dříve učiteli k užívání dané vzaly a musily jen ty ponechati, které byly škole v pozemkové knize pojištěny. Z těchto pozemků se vycenil na základě katastrálního čistého výtěžku z každé parcely příjem a odčítal se od služného. Školné se platí dle poměrů obcí, ve kterých se nalézají, jsouce rozděleny ve tři třídy: v I. třídě 12 kr., v II. třídě 8 kr. a ve III. třídě 4 kr. se platí týdně školného od každého do školy chodícího dítka, školní rok 48 týdnů, nebo ročně v I. tř. 5 zl. 76 kr., v II. tř. 3 zl. 84 kr. a v III. tř. 1 zl. 92 kr. V Čechách: v I. tř. 12 kr., v II. tř. 10 kr., v III. tř. 6 kr. a ve IV. tř. 4 kr. týdně, prázdniny v to počítajíc (§ 16. zák. ze dne 24. února 1873.).

Dle zákona má každá školní obec vydržovati svou školu ze svých prostředků, a kdyby tím byla přetížena, teprve země opatří nedoplatek. K zapravování platů učitelů směla vybírati obec ve svém obvodu, kdy scházely sumy na zapravení příjmů učitelských, až do 8% řádné přímé daně v obcích školního obvodu předepsané.

Dle toho vypočítalo se služné ku př. na škole jednotřídní v II. třídě platební.

Roční školní plat od průměrně 118 žáků po 1 zl. 92 kr.	226	zl.	56	kr.
8% školní přirážky na přímou daň 2422 zl. 69 kr.	193	»	82	»
velkostatek 8% ze 407 zl. 47 kr.	32	»	60	»
z užívání zahrádky	1	»	75	»
doplatek ze zemského škol. fondu	45	»	27	»
Úhrnem . . .	500	zl.	00	kr.

Dotčená obec odvedla ročně do berního úřadu jako okresní školní pokladny 452 zl. 98 kr., čili dle zákona tři měsíce napřed

113 zl. 24 kr. A jelikož učitel dostává služné vždy na měsíc napřed, stávalo se zhusta, že i přes zákon bývala okresní školní pokladnice prázdna a učitelé v mnohých okresích nedostávali služné napřed na měsíc, nýbrž teprve za 2—3 měsíce. Následek toho byl, že mnozí učitelé zabředli do dluhů, brali na úvěr u křesťanů i židů vše, čehož potřebovali. Mnohý žid se chlubíval: »Já pana učitele vydržuji.« Někteří učitelé ve svých nesnázích uvízli i v rukou lichvářských. Nyní se věc ovšem zlepšila, ale úřadové s největší přísností musí ty platy vymáhati. A když se školní přirážka, i školné exekučně vymáhá, tu tak mnohé klení platí škole, chrámu dítek!

Učitelé, kteří nepřetržitě působili po pět let v definitivní službě při některé veřejné škole obecné a s náležitým prospěchem, dostanou příplatek pro stáří, a to 10% platu ročního té obce, ve které úřadují v ten den, kdy dokonají pátý rok služby.

Při provádění zákona o služném učitelů dostával učitel ten prvý příplatek, který sloužil 15 let definitivně, ostatním se čítala od vyhlášení zákona.

V době té bylo na Moravě 1320 obecných škol, z nichž bylo v I. třídě 132 se služným 600 zl., v II. třídě 924 s 500 zl. služného a 363 s 400 zl. služného.

Školy III. třídy služného byly v malých obcích, od městysů i měst vzdálených, bez dobrých cest a dráhy.

Známo, že v takových dědinách obyčejně bývá všeliké zboží nejšpatnější jakosti dražší, než nejlepší jakosti v městech. Učitel jsa poukázán jen na 400 zl., pociťoval většího nedostatku než při kongrui 210 zl., poněvadž tehdy měl pozemky, obilí, a tím byl chráněn aspoň před nedostatkem chleba.

Pravda, že učitel na takových školách byl »nucený« vegetarian, masa sotva za 14 dní jednou požívaje. Nebožtík školní rada a Telecký děkan, P. Těšík, uveřejňoval o »nervu rerum« stavu učitelského pozoruhodné články v »Moravské Orlici«.

Učitel má nároky na pensi. Doba služby jest mu vyměřena na 40 let. Dle zdravotní statistiky dožije se průměrně učitel 35—38 let svého věku, málo tedy jest těch, kteří požívati budou úplného svého výslužného. Pense jest vypočítána: od počátku jedenáctého až do konce patnáctého roku služebního třetina vpočítatelného platu ročního, od 15—20 let na $^4/_8$ služného; 20—25 let na $^5/_8$ služného; 25—30 let na $^6/_8$ služného; 30—35 let na $^7/_8$ služného, od 35—40 let na celý vpočítatelný plat roční. Na pense se dávají však učitelé po bezúhonné konané službě pro příliš pokročilé stáří, těžké tělesné nebo duševní vady.

Vdovy a sirotci členů stavu učitelského mají jen tehdy právo na zaopatření, kdyby zemřelý byl měl právo na pensi. Vdova učitelova, který v čas své smrti ještě nebyl dokonal desátého roku vpočítatelné služby, dostane odbytného čtvrtinu posledního ročního služného. Dokonal-li manžel desátý rok služby, obdrží vdova pense třetinu pense služného, jaké měl manžel.

Při vyměřování přídavků na vychování dětí hledí se, aby pense vdovy se všemi přídavky na vychování nepřesahovala polovice počítatelného ročního platu, jehož zemřelý manžel a otec posledně požíval. Přídavek na vychování dítka přestane, jakmile dokoná 20. rok věku svého, nebo toho dne, kterého dojde ještě dříve zaopatření.

Všichni učitelé, kteří složivše zkoušku způsobilosti učitelské, dostanou nějaké místo služebné, jsou povinni, odváděti pokladnici pensijní deset procent prvního platu ročního, který dostali, a rovněž tolik z každého zvýšení platu, příplatku stáří a funkčního, kteréžo se jim později dostane, mimo to však každoročně dvě procenta svých ročních příjmův. K fondu pensijnímu vedle toho přispívá země a jiné menší příspěvky odjinud. Učitel přispívá na své výslužné jako definitivní podučitel ze 400 zl. 10% = 40 zl., 2% = 4 zl., úhrnem prvý rok 44 zl., pak ročně vždy 4 zl., stane-li se učitelem s 550 zl., odvádí prvý rok 10% ze zvýšeného služného 150 zl. = 15 zl. a 2% = 5·50 zl., úhrnem 20 zl. 50 kr., pak 5 zl. 50 kr., je-li jmenován řídícím se služným 550 zl., funkční přídavek 100 zl. a příplatek stáří 50 zl., úhrnem 700 zl., platí ze zvýšených 150 zl. 10% = 15 zl., 2% ze 700 zl. činí 14 zl., pospolu 29 zl., pak ročně 14 zl. Přesahuje-li příjem jeho 600 zl., vyměří se mu daň z příjmů, platí jmenovací taxe při každém povýšení, platí kolky. To vše činí 20—50 zl. ročně průměrně. Jiní úředníci mají též právo na pensi, ale sami na ni nepřiplácejí.

Vedlejší zaměstnání učitelů nemá býti na úkor vážnosti stavu učitelského, vyučování poškolní jest zapověděno. Služba ředitele kůru a varhaníka není zapověděna. Každý vedlejší příjem buď z vyučování hudby neb literního, nebo účetnictví v záložně a p. podléhá dani z příjmů. Každoročně jest mu »přiznání« k příjmům dodáno s poukázáním na tresty, kdyby vše svědomitě nevypsal. Aby snad někdy nevinně se nezapletl, raději se vzdává všelikého vedlejšího zaměstnání. Nestává se to z nedbalosti, lenivé nečinnosti, ale ze snahy, aby mu nikdo neměl co vytýkati. Vždyť i žádosť žáků, aby jim objednal knížky, časopisy pro mládež se hodící, odmítá, aby nebyl trestán snad pro nedovolenou kolportáž. Při takových poměrech není divu, že někteří učitelé přicházejí na různé scestí.

Za několik let ukázalo se, že služné učitelů na Moravě jest nedostatečné. R. 1884 udělen zákonem správcům škol jednotřídních příplatek úřední, kdy jest více než 40 žáků dle tříletého průměru 50 zl., nadučitelům 2—4 třídních škol zmenšen ze 200 zl. na 100 zl., nadučitelům 5— a vícetřídním ponecháno 200 zl. Uvážíme-li však, že tehdy bylo 1141 správců škol na jednotřídních a nadučitelů 2—4 třídních škol 767, kterým se při novém jmenování 200 zl. úředního příplatku dostati nemělo, nýbrž jen 100 zl., shledáme, že úřední příplatek při správcích jednotřídek činil 57.050 zl., ušetřeno však na úředních příplatcích nadučitelů 2—4 třídních škol budoucně 76.600 zl.; po uhrazení příplatků úředních správcům jednotřídek zbývalo jestě 19.650 zl. *Zvětšeno tedy služné jedněm na útraty druhých.* Dle téhož zákona jsou literní učitelky postaveny na roveň platy učitelům. Zákonem zemským pro Moravu ze dne 10. května 1887. zrušena třetí třída platů učitelův, definitivní podučitelé i podučitelky dostávají v I. třídě platební 400 zl., v II. třídě 360 zl. Zemským zákonem ze dne 12. března 1890. propůjčeny učitelům aktivní příplatky po 50 zl., a to dva, první při udělení čtvrté kvinkvenálky (při 20letém přiměřeném prospěchu) a druhý při šestém příplatku stáří.

Že toto všeliké upravování a »zlepšování« služného učitelů na obecných školách bylo poměrům časovým nevyhovující, přikročeno

opět po krátké době k úpravě platu učitelského. Přikročeno ke zřízení personálního statutu. Zákonem zemským ze dne 25. dubna 1894. ustanoveny tři kategorie pro služné.

Prvá kategorie obsahuje ředitele a ředitelky škol měšťanských. učitele a učitelky škol měšťanských.

Druhá: nadučitele, nadučitelky, učitele a učitelky škol obecných.

Třetí: definitivní podučitele, podučitelky na školách obecných.

V první kategorii učitelů stanoví se tři stupně služného, a to:

I. stupeň 800 zl., počet učitelů vřaděných $^3/_6$;
II. » 850 zl., » » » $^2/_6$;
III. » 950 zl., » » » $^1/_6$;

V druhé kategorii jsou čtyři stupně:

I. stupeň 550 zl., počet učitelů vřaděných $^1/_6$;
II. » 600 zl., » » » $^2/_6$:
III. » 650 zl., » » » $^2/_6$;
IV. » 750 zl., » » » $^1/_6$;

Třetí kategorie má dva stupně:

I. stupeň 400 zl., počet podučitelů vřaděných $^4/_6$;
II. » 450 zl., » » » $^2/_6$;

Prozatímní podučitelé a podučitelky dostávají remuneraci 360 zl.

Katecheti stále dosazení mají 950 zl., příplatek stáří obnáší pro měšťanské školy 80 zl., pro obecné 50 zl., tedy nikoliv 10% jako dříve. Učitel nebo učitelka, jsouce jmenováni z obecné školy na měšťanskou, jsou vřaděni s 800 zlatými do prvé kategorie na místo poslední, tak že se ani nedočkají zvýšeného služného 950 zl. Úprava tato také neuspokojila učitelstvo, již r. 1897. docházely sněmu zemského odůvodněné žádosti od učitelstva za zlepšení služného.

Vizme, oč se zvýšil náklad na služné učitelů tímto zákonem. Roku 1893. vyžadovalo se služného pro všechny učitele 3,217.863 zl. 39½ kr. (nejsou v to počítány ind. učitelky a učitelé náboženství). R. 1895., kdy nový zákon nabyl platnosti, činilo vydání na služné učitelů 3,436.004 zl. 74½ kr., činil tedy schodek 218.141 zl. 35 kr., který se hradí od roku 1895. místo 8% školní přirážkou ve všech obcích 10%, přibylo tedy 2%.

Většina podučitelů má ročně 400 zl., učitelů 550—650 zl., učitelů na měšťanských školách 800—850 zl.

Uvažujme o věci té stručně. Mimo správce školy nemá z učitelů žádný zákonitého nároku na naturální byt nebo příbytečné. Všechny skoro školní budovy byly buď přestavěny, nebo znova stavěny. Ve všech školách však není bytu pro podučitele, tím méně pro učitele. Podučitel si tedy byt platí, z malé světnice činí nájemné ročně 40 až 70 zl., otop 14—24 zl., od správce školy jest neodvislý, nemusí se stravovati u něho, stravuje se tedy v hostinci, na stravu vydá nejméně 250—280 zl., oděv, obuv, prádlo, obsluha, knihy a j. stojí při největší spořivosti 400—470 zl.

Učitel bývá ženat a má rodinu. Bytné 100—180 zl., otop 60—80 zl., strava 450—750 zl., oděv, obuv, prádlo a jiné; to vše převyšuje jeho služné. A nyní má děti své vychovávati za užitečné členy lidské společnosti; studia jsou nákladná a dlouhá; učení nějakému řemeslu vyžaduje též vydání, mistři chtějí za vyučení, za stravu, byt, jistý plat.

Jest pravda, že učitel jako varhaník má vedlejší příjmy, ale varhaníkem bývá jen jeden, obyčejně správce školy. Posud není služné učitelů upraveno tak, aby mohl se učitel ze vší síly věnovati svému povolání a aby mohl také svou rodinu dle místních poměrů vyživovati. Za našich dob, kdy jest s blízkými i vzdálenými městy rychlé spojení, jest v městě výhodnější žíti, než na venkově. Možno se přesvědčiti, že ceny nejpotřebnějších potravin jsou týtéž v městě sídelním, hlavním, jako na dědině, že o ně tam není potíž, na dědině však ano. Nádhera v úpravě příbytku, v oděvu a jiných věcech jest tak dobře rozšířena v městech, jako na dědinách. Před 30 až 40 lety neměli u sedláka záslon, koberců, pohovky, klavíru, garnitur a p. v., dnes vše to lze najíti, a aby svou zámožnosť ještě více jevili, mají pokoje hojně vykrášleny zlatou bronzí. Jelikož se všude za našich dob jen dle zevnějšku posuzuje, zdali učitel není stržen též do proudu toho? Rádi bychom viděli toho, kdo by odolal, maje rodinu. Každý jest synem své doby! Před 30—40 lety se šetřilo, rodiče schraňovali pro děti pozemky, domy, solidní obchody, dnes se pozemky kouskují, domy se prodávají, obchody se postupují všelijakým obchodníkům. Vše touží jen po zábavě hlučné, veselé a drahé. Každá osada má nazbyt politických i nepolitických spolků, potřebných i zbytečných. Všemu se nelze vyhnouti. Kdo by se všemu vyhýbal, jest brzy vykřičen za podivína, za zpátečníka, za tmáře, samotáře, černohlída atd. Učitel byl postaven v popředí, tím všechny stavy a lid si učitele všímají a očekávají od něho, aby také pro společnosť přinášel takové různé oběti, jako členové jiných stavů, *kteří mají dostatek příjmů.* Srovnáme jen na příklad úředníky polního hospodářství s učiteli. Studia obou stavů jsou stejná. Příruči má hned po vyjití z hospodářské školy 500—600 zl., byt, otop, světlo a místy novoroční dar; podučitel 360—400 zl.; správce hospodářský má deputát: všeliké obilí, mléko, dříví, byt, rozsáhlou zahradu, máslo a 800—1000 zl. a ještě místy novoroční dar; na dvoře chová si stáda drůbeže, vykrmí si několik vepřů zadním zrním. Slouží jen jedné osobě, kterou zná a o níž ví, čeho si přeje. A jestli takový úředník má děti ve studiích, dostává značnou podporu k jejich vydržování, ročně 200—300 zl. na jedno. Učitelovy děti nemají při udělování různých stipendií žádných předností ani ohledů, výnosnější stipendia dříve se udělí synům profesorů, doktorů a j., poněvadž otcové jsou snad tomu neb onomu známi. Mnozí ze zemských poslanců uznávají potřebu, by služné učitelů se zvýšilo, ale důvěrně říkají: »Když jest vás mnoho; finance zemské by byly velice obtíženy.« Největší list český varoval r. 1897. zjevně učitelstvo, by nepodávalo petice k sněmu o zvýšení služného, až prý nějakým zázračným způsobem se zemské finance zlepší, pak se může k řešení otázky přikročiti. — Zatím tedy konejte jen dále služby věrných a oddaných sluhů strany liberální a čekejte na ten »zázrak«!

Část osmá.

O příčině rozmnožení tříd a tím i učitelů.

R. 1863. bylo na Moravě 1716 obecných škol, které navštěvovalo 235.473 dětí. Z učitelských osob bylo 1544 učitelů, 698 podučitelů a 25 učitelek, úhrnem 2267. Na jednoho učitele počítalo se průměrně 104 dětí.

R. 1865. bylo v Čechách 3808 obecných škol, které navštěvovalo 544.831 dětí. Učitelstva bylo 6056 a to 3356 učitelů, 2621 podučitelů, 60 učitelek a 19 podučitelek. Industriální učitelky jak na Moravě tak v Čechách zde počítány nejsou, ačkoliv jich tehdy bylo asi 200. Na jednoho učitele bylo průměrně 89 žáků.

Stav školství roku 1870., tedy na počátku nové školy, jevil se takto na Moravě: Počet obecných škol 1821, počet žactva 254.240, počet učitelů 2656 a 109 učitelek, úhrnem 2765; jednomu učiteli bylo průměrně vyučovati 92 žáky.

Od r. 1863. do r. 1870. přibylo úhrnem 105 škol, 18.767 žáků a 498 učitelů, nebo ročně průměrně 15 škol, 2681 žáků a 91 učitelů.

R. 1895., tedy po 26 letech, jest na Moravě 2434 obecných i měšťanských škol; počet žactva 387.215, počet učitelstva 5577, mezi tímto číslem 4801 učitelů a 776 učitelek. Průměrně jest jedné učitelské osobě vyučovati 69 žáků.

Od roku 1870. do roku 1895. přibylo 613 škol, 132.975 žáků, 2921 učitelů, nebo průměrně přibývalo ročně 24 škol, 5319 žáků a 117 učitelů. Roku 1863. bylo na Moravě 2267 tříd, r. 1895. pak byl počet tříd asi 5421, přibylo tedy během 32 let 3154 tříd čili 239%.

Rozšiřování tříd při školách má tu příčinu, že volné stěhování se osob není omezeno, že každý státní občan může se zdržovati v každém místě a bydliti a vejíti v sňatek manželský jest plnoletým bez zákonité překážky dovoleno. (1867. a 1868.)

Těmi zákony se mnohé poměry ve společnosti lidské změnily a mnohé povstaly.

Rodiny chudé, nebo svou vinou na mizině, vyhledávají si obce, kde se nějaký průmysl provozuje, kde se usídlí a nádenickou prací se živí, nebo jsou to řemeslníci, kteří se zase usadí v lidnatějších obcích, by se tam snadněji uživili.

Jedná-li se o sňatek manželský, netřeba se prokázati, čím se manželé dle svých poměrů na jisto mohou uživiti. Tak se konají manželské sňatky čeledína, který v 23. roce věku svého k vojsku odveden nebyl, nebo tříletou službu vojenskou vykonal, se služebnou. Ženich i nevěsta nemají movitého ani nemovitého majetku. Spoléhají jediné na své zdravé ruce Řemeslnický pomocník pořídí si podobně svou domácnosť, vyvoliv si též obyčejně ze služebných svou družku. Proti tomu nelze ničehož namítati, ba, třeba to chváliti, neboť stav manželský jest svátosť, ale věc má svou stinnou stránku. Jest povědomo, že rodina jest základem obcí. Rodina, v níž je dobrý mrav a křesťanský život, jest výbornou štěpnicí pro pokolení lidské.

Ale žel Bohu, že podobných rodin mezi dělným lidem pořídku nalézáme. Kterýsi statistik praví, že chudina jest nejvíce požehnána dětmi. Matka i otec od rána do večera shánějí se po výdělku, děti jsou bez všeho dozoru, bez mravní a náboženské výchovy. Ve škole dlí jen 4—6 hodin denně, ale 8—10 hodin jsou ponechány sobě. Obce, které vynikají průmyslem, jsou sídlem velkostatkáře, mají jednou, dvakrát, třikrát tolik tříd jako před 30 lety. Některé obce byly nuceny školy dle pohlaví rozděliti a při každé zříditi ještě pobočky.

Množství tříd nesvědčí nikterak o rozkvětu školství, nýbrž jest jediné následkem daných zákonův o volném usídlení a snadného sňatku manželského. Stav manželský jest jistě pro církev, národ i stát

veledůležit, proto by bylo záhodno, aby každý, kdo do stavu manželského vstoupiti míní, se prokázal, zdali má k tomu také skutečně potřebné vlastnosti, aby společnost lidská byla jista před degenerací v každém ohledě. Jestli však mezi státníky převládá mínění, že ten stát jest mocnější, který má více obyvatelstva, není naděje, aby se věc změnila.

Část devátá.

Náklad na školy obecné.

Za dob staré školy vydržovaly obce své školy samy. Nyní, jak řečeno na jiném místě, přispívá také země. Obce samy uhrazují však potřebný náklad na věcné potřeby školní, v Čechách také okresy přispívají. — Dle úřední zprávy činil náklad na školství obecné na Moravě r. 1894.:

1.	Služné učitelů	2,770.474 zl.	46	kr.
2.	Příplatky pro stáří	381.610 »	40	»
3.	Funkční příplatky	247.855 »	86	»
4.	Aktivní příplatky	36.064 »	$2^1/_2$	»
5.	Služné učitelům náboženství	69.927 »	$69^1/_2$	»
6.	Remunerace industriálním učitelkám . . .	167.066 »	$56^1/_2$	»
7.	Mimořádné remunerace	8.282 »	63	»
8.	Náhrady za cesty při vyučování náboženství mimo bydliště učitele	62.039 »	30	»
9.	Dotace pro okresní knihovny učitelské . .	3.000 »	—	»
10.	Výlohy pro okresní učitelské konference .	15.936 »	57	»
11.	Pense pro učitele	302.064 »	55	»
12.	Pense pro vdovy po učitelích	150.770 »	$87^1/_2$	»
13.	Pense sirotkům učitelským	20.595 »	$68^1/_2$	»
14.	Odbytné a kvartály, útraty úmrtní, nemocí a pohřbů	2.983 »	32	»
15.	Výlohy správní (pensijní fond)	219 »	60	»
16.	Výlohy kancelářské okresních školních rad	480 »	$23^1/_2$	»
17.	Podpory aktivním učitelům ve případech nezaviněné nouze	2.000 »	—	»
18.	Útraty přesídlení učitelů z příčin služebních	140 »	—	»
	Úhrnem .	4,241.511 zl.	77	kr.

R. 1895. obnášelo toto vydání 4,787.373 zl. 31 kr. Oproti roku 1894. přibylo většího nákladu na školství o 545.861 zl. 54 kr., a to z té příčiny, že r. 1895. vešel zákon o úpravě služného učitelů v platnost. Jinak přirůstá nákladu ročně průměrně 150.000 zl.

K tomu však ještě sluší připočísti náklad obcí na zaopatřování věcných potřeb, a tu lze počítati průměrně 100 zl. na jednu třídu. Máme-li asi 5421 tříd, činí náklad ten při nejmenším 542.100 zl. a k tomu ještě platí obce školní plat za chudé, které místní školní rada osvobozuje. Čítáme-li jen 15% osvobození při průměrném platu školním z dítka 3 zl. 84 kr., činí to ročně 209.187 zl. 20 kr.; jest tedy asi veškerý náklad na školství obecné ročně na Moravě 5,538.660 zl. 51 kr., tedy přes $5^1/_2$ milionu zlatých! Celoroční vyučování jednoho žáka vyžaduje nákladu asi 14 zl. 30 kr.

Počítejme dále, zač jsou učebnice, písanky, kreslicí sešity a podobné věci, a shledáme, že 20 zl. ročně jest dosti málo pro rodinu,

mající 2—3 žáky. Učebnice se při každém novém vydání mění, sazba a papír špatný, kniha nevydrží ani rok — jsou z ní hadry. *Vůbec se přihlíží k tomu, aby učení v obecné škole bylo drahé.*

Skoro všechny obce jsou zadluženy, odkud zvýšený náklad hraditi? Přímé daně jsou vysoko vyšroubovány, přirážky zemské, okresní, školní, obecní stoupají, lid pracuje jen na tyto povinnosti, nejméně zbývá jemu samému. Kdo není slepý, vidí, že vše jest na šikmé ploše. Kdy se to zastaví a jaký bude konec?

Nemusí býti nikdo nadán duchem prorockým, aby neuhodl, že obecné školství přejde svého času do rukou jiných, než jest nyní. Jako dříve školy otců z Tovaryšstva Ježíšova a otců Piaristů byly proslulé a hledané, tak také nyní začínají si klestiti cestu školy bratří katolických škol. Školní bratří katoličtí vyučují děti zdarma. Nežádají služného ani výslužného. Žijí dle řeholních pravidel a věnují se zcela svému povolání. Zakladatelem řádu bratří křesťanských škol jest Jan Kř. de la Salle.

Účelem řádu toho je, aby děti křesťanské vyučoval zdarma. Členové řádu bratří křesťanských škol skládají sliby: čistoty, chudoby, poslušenství, setrvání v řádě a vyučování dětí zdarma. Vespolek jsou bratří. Kněží nejsou. Ke stavu svému se připravují důkladně. Učitelské zkoušky činí na veřejných ústavech. Skládají slavné sliby teprve, když jim jest 28 let, a trvají v řádě po 8 let.

Děti vychovávají křesťansky a vyučují je v témže duchu křesťanském. Za své práce nepřijímají ani od žákův, ani od rodičův žádných darů. Bratří vynikají ctnostmi, které v době naší v životě bývají nepovšimnuty: pokorou, horlivostí ve svém povolání, zbožností, obětivostí a stálostí. Školy jejich jsou ústavy vychovávacími, vyučování v nich je vyučování vychovávací. (Pokračování.)

Ne slova planá!

Ne slova planá, skutky, činy platí,
zvuk prázdných slov se bez ozvěny tratí,
nám pomůže jen práce vykonaná,
ne slova planá!

Již dosti slov o lásce k vlasti naší,
již dosti slov; vy chlubní mecenáši,
chce vaši podporu vlasť utýraná,
ne slova planá!

Jsou slova laciná, čin rozhoduje,
kdo rázně jedná, úcty zasluhuje:
vždy mluvky chvastavé jen stíhá hana
za slova planá!

Jan Vránek Pohořský.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování)

Hluboce ho dojímalo i překvapovalo tetino vyprávění. Tato odevzdanost ve vůli Boží, přijímající rány osudu jako trest za viny předků měla v sobě něco tak hluboce, tak biblicky dojemného. Toho nečetl Josef ani ve spisech ruských a francouzských spisovatelů, toho nepodal Tolstoj o jádru selského lidu, co slyšel zde prostými slovy z úst tetiných.

Úcta, která nutila ho sepjati ruce a aspoň posunem tímto připojiti se k tetině modlitbě, nutila ho skloniti i hlavu před tou silou duševní tolikera pokolení, které tajilo i neštěstí i poklesky členů svých rodin, ne z pýchy, ale z lásky.

Ano, Josef to cítil, že to byla láska, která pojívala vždy členy jeho rodiny, láska rodinná, kterouž přenášeli i na rodné místo, na dědičný statek, na ty hory, kde vydobývali sobě od přírody kus chleba, tak jak ho podala tato pilným rukám. Cítil velikost spočívající ve vlastním přičinění a píli, cítil rozvoj a rozklad, jaký šel v rodině jeho v malém, jak chodívá v obcích a státech ve velkém.

A této lásce, této velikosti měl obětovati sebe?

Cítil se v této chvíli Martincem a cítil hrdost na svoji rodinu. Cítil lásku, která jej vedla sem zpět, a cítil, že to, čím byl u něho pud po vědění, byla v rodině jeho láska k práci. Země a ruka, to bylo to, čím stála rodina ta připoutána k osamělé hroudě, a mocná víra v Boha Stvořitele a Zachovatele, pokorné podrobení se Bohu trestajícímu, to bylo její silou . . .

Panímáma Stojanová vstala a nepromluvivši již na synovce, odebrala se do výměnkářského domku.

Josef osamotněv opřel se o kříž.

Bylo již po půlnoci, kohoutí zpěv ozval se z kurníku.

Josef poznal ten hlas, domácí kokeš z kolikátého již pokolení tak pěkně odzpěvoval vždy hodiny.

»Hodina duchů«, usmál se, a v tom mu napadlo, jakoby táhli zde duchové zesnulých předků, i těch usnuvších v Pánu i těch zemřevších z Božího dopuštění. Jak dojala jej neuvědomělá poesie těchto označení!

Stál zadumán, drahnou, dlouhou chvíli. Opětný kohoutí zpěv jej vyrušil.

Bylo mu, jakoby se mu zjevil před očima jeden z obrázků tetky Rozárky, představující svatého Petra s klíči v rukou a s kohoutem u nohou. Obrázek tento se mu jako chlapci velice líbíval. Bylo mu, jakoby slyšel hlas pravící: »Prve než kohout zazpívá, třikráte mne zapřeš!«

Klesl na kolena před křížem. »Vždyť já tě nezapírám!« zvolal a vztáhnul ruce ke kříži.

Divné city vlnily se mu rozbouřenou hrudí. Dlouho, dlouho klečel; posléze vstal a ubíral se tiše do stavení.

Měsíc zatím stanul nade dvorem, a bělavé jeho světlo oblévalo vše stříbrnou září.

Josef pohlédl maně k oknu velké sednice vedoucímu na zápraseň. Bylo jasně osvětleno. Na okenném prkénku zpozoroval Josef v měsíčné záři položenou hlavu své matky. Byla zde asi klečela u okna nemohouc spáti, až přemožena únavou a bolem, znenadání usnula. Zahleděl se na tu hlavu Jak byl prošedlý ten hladce sčesaný vlas!

Pamatoval se, jak mu bývalo vždy divno, viděl-li matku se česati, že ona má vlas hladký a ne kadeřavý, jako všichni ostatní na Martinci.

Dnes jej pohled na ten prošedlý vlas bolestně dojal; bylť se z něho vysmekl rohový hřeben, tak že sporé praménky vlasů spadaly stařeně na vyhublý krk, na kterém leskly a třpytily se granáty jako ohnivé slzy. Josefovi se zdálo, že ve vráskách obličeje třpytí se v měsíčné záři také slzy zde utkvělé, slzy, které matka pro něho zaplakala.

Byl by chtěl zlíbati drahou hlavu, byl by chtěl matku odprositi, ujistiti — zač? čím? — otázal se sám sebe a tiše, tichounce vplížil se do své sedničky.

I sem vniknul měsíc a bylo tu jasno.

Josef ulehnul, a v měsíčné záři šly mu divné představy před očima, před vnitřním zrakem.

Viděl žebráka, který metaje kletbu na krov nehostinného statku, odchází v temný les, kde čeká na něho v bouři záhuba a smrt. Viděl táhnouti divný, divný stín nad rodnou střechou, stín smutku, stín kletby.

A viděl zubožené mrtvoly, zachvácené nešťastnou náhodou, samobijce, mrzáky — — — ty oběti kletby.

Viděl žalující, zoufající zpola matky nad dětmi mrtvými i živými, viděl otce v pláči a přece s hrdými, zasmušilými čely, poukazující na rodinnou česť ... viděl je klásti zpracované dlaně na ústa svých dětí, by naznačili jim, že o tom a tom nutno mlčeti.

A viděl na smrtelných ložích starce a stařeny se strhanými již zraky, vyprávějící dětem o rodinné kletbě.

Představy přešly v sen, a Josef spal neklidným spánkem.

Špatně spal doma první noci!

Když Josef procitnul, bylo vše na Martinci již v plné práci.

Točila se mu hlava, na prsou ho pálilo, byl jako rozlámán.

»Snad jsem nastydnul v noci u kříže,« řekl si, obleknul se a sešel dolů.

Uhlídal prvně matku. Otáčela se kolem válu, dělala chléb.

Venku v síni praskal oheň v pekárně, otáčela se tam Rozárka.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro; jak pak jste se vyspali?« zavolala matka na syna a hnedle volala na švakrovou: »Rozárko, pojď dát panu majstrovi snídaňu, mám ten Boží dar v rukou.«

Rozárka vešla a vzala z trouby hrneček s kávou, s police chléb a na talířku kousek másla.

Josef počal snídati a pohlížel po straně na matku i tetu. Byla na obou znáti únava probdělé noci. Matka vypadala tak ustárle, až Josefa do srdce ten pohled bodal.

Pomyslil: jak musilo býti té prosté duši, když uslyšela těch podivných věcí rodinného tajemství, jí, která se teprve musila vžít do té samoty, do těch hor, přišedši ze slunného bohatého kraje, z úsměvné Hané, kde byla vyrostla?

»Jak vy jste spala, maminko?« tázal se v odpověď.

»Co pak já, starej člověk má už málo spaní. Tak ta noc uběhne, trochu jsem dřímala, trochu se modlila, ráno bych byla zaspala, švakříčková Maruška už měla s děvčaty napolo poklízeno, když jsem vstávala,« odpověděla panímáma, kulatíc bochníky a kladouc je na vokříny.

»Je to na vás mnoho, všecka ta práce, vy i tetičky již stárnete, Cyrilka a Petrolína jsou pak ještě sláby. Měla byste si zjednat děvečky«, řekl Josef.

»Sem na Martinec? To nebude, pokud býti nemusí! Jsme rádi, že jsme sami,« odpověděla matka, a Josef poprvé, co živ, postřehl v její tváři tvrdý pohled.

»Kde je tatínek?« tázal se.

»Někde venku, kouká asi na tu Boží ourodu. Troufám, že letos na kolik dní před Proměněním Krista Pána začneme klást jařicu. Jdíte se za ním podívat. Petr vovorává jabka. Cyrila s Maruškou a s pastvicou jsou na řepě jako včera,« panímáma mluvila volně, nepohlížejíc na syna.

Josef cítil, že jej počíná více boleti hlava; vzal klobouk a vyšel ven.

V.

Tak bylo živo na tom prostranném dvoře na Martinci.

Drůbež popelila se a pobíhala; holubi přeletovali, krásný stavák nadýmal se na střeše. V louži u pumpy, vyhloubené to kotlině ve skále, která táhla se po dvoře až k základům stavení, tvoříc šíje a budliny ve sklepích, brouzdaly se kachny, husy odtáhly na rybníček.

Pod záprsní v boudě ležel černý Bosák, s bílými prackami, schoval se před vystupujícím sluníčkem. Vida bývalého svého kamaráda, krátce zavrčel, pak jako mazlivě a slabě zaštěkal.

»Ty Bosáku, ty,« řekl Josef a usmál se na tu němou tvář.

Byl by se chtěl usmívat na všecko, těšilo ho to doma, a sny o rolnické práci se mu vracely.

Vyšel ze vrat.

Octnul se na planince a zachvěl se, když na kříž pohlédnul. Červená lampička byla vyhaslá, a slunce svítící plným jasem proměňovalo svými paprsky červené sklo v nádhernou hvězdu.

U nohou Kristových visel věnec, kterýž tam byla včera Petrolína zavěsila

Josef si jaksi oddechnul, vida, že není u zkamenělého stáda nikoho. Byl by se pranic nedivil, kdyby byl zhlédnul u kříže povstávati svoji tetu Marušku v rouchu Sibylly.

Usmál se, pravě sám k sobě: »Ten horský vzduch je věru samá pohádka, kráčím zde mezi balvany, které byly nám dětem pohádkou zkamenělou, a již mám v duchu pohádky nové a nové — vlastně staré, prastaré. Při denním světle by to tetino vyprávění snad tak

nebylo na mne účinkovalo, snad bych byl viděl a nalezl v něm také pohádku.«

Řekl si to, ale nevěřil tomu — dojem noční rozmluvy s tetou nedovedl přemoci.

Šel mezi zkamenělým stádem a pozoroval kameny. Hle, zde ten malý bělavý balvánek u většího šedého, v tom viděl jako hoch vždy jehňátko u ovce a ve hře se sestřičkou Cyrilkou představuje řezníka, kupoval je vždy na poprvé a chtíval je dráže platiti než velké ovce, to za to, že bylo bělavé.

A zde ten kulatý, černý kámen, toť ten zkamenělý bochník chleba, deštěm do hladka ometený, tak tu ležel v sporé trávce, jakoby do věnečku rostl kolem něho divoký česnek, svoje fialové, smutné květy na bezlistných lodyhách ukláněje.

Příjemná vůně tu kolem zavívala.

Podle větších balvanů kvetla zde mateřídouška, a Josef shýbnuv se utrhl jí do hrstí a mna ji mezi prsty, těšil se její vůní.

Pustil se úvozem k polím.

Na hodný kus zapestřily se mu mezi zelení řípy pestré šaty zde pracujících žen.

Ptal se sám sebe, jak asi pohledne na tetu, která mu připadala v noci jako věštkyně, jako žena biblická, až ji uzří v práci.

Překvapen se zastavil. Ano, ta myšlenka se mu ozvala nyní přesvědčivou silou, že tak si jeho, studovaného člověka nemohou jeho příbuzní představit u sprosté práce.

Již se jim nedivil. Jak on seznal tetu dnešní noci za celý život poprvé, tak pohlíželi k němu, byť i v jiném smyslu jeho lidé od mládí a zřeli v něm, kněžskému stavu věnovanému, jaksi bytost vyšší.

Kráčel nyní rychleji, aby došel dříve k řepništi.

»Pomáhej Pán Bůh,« zavolal.

»Dej to Pán Bůh,« odpověděly všecky, a Cyrilka dodala obvyklým žertem: »Pojďte pomoct.«

»Dobře, pomohu vám, dej sem motyku,« pravil Josef a vztáhnul ruku po motyce, o kterou se Cyrilka opřela, jasnýma očima na bratra pohlížejíc.

Smála se a podala mu svoji lehkou motyčku.

»Tak, a tetička mi ukáže, jak mám pracovat,« pravil Josef a postavil se podle panímámy Stojanové.

Tato se vztyčila a řekla s úsměvem: »To snad dovedete, dejte jenom pozor, abyste nepřekopl kořínek, nezahrnul mačinku a nepolámal lupení.«

Josef se sehnul a zakopnul do půdy. Řepa byla, jak v horách obyčejem, střídavě v řádkách sázena, a jak Josef dotknul se motykou hlíny, nakypřelé předcházejícími dešti, počala se tato hrnouti na spodní lupení okolních sazenic.

»Dejte pozor, rozšlapáváte pozadu řepu,« volala Cyrilka a se smíchem dodala: »Jo, holečku, mezi řepu musí člověk pěkně bosko.«

»Abych se zul,« řekl Josef zardívaje se.

Šel k mezi, usednul a zul boty i ponožky. Pak šel znovu k práci.

Špatně se mu šlo po poli. Sypká hlína zadírala se mu mezi prsty, lepila se na chodidla a věru, že nejistě zvedal nohy, aby nepošlapal lupeny.

Počal znovu kopati. Konával práci tuto někdy jako hoch, než, nyní nechtěla se mu dařiti. Viděl, že špatně pracuje, zahrnoval mačinky sazenic, lupeny ještě něžné praskaly a lámaly se, a teta Maruška svojí motyčkou po něm musila opravovat, Cyrilka sehnuvši se odhrnovala pak hlínu rukama stále se smějíc.

Petrolína pracovala mlčky, nešlo jí do nechytré její hlavy, proč pan majstr tuhle práci dělá, a bylo jí divno, že takový pán se zouvá a je bos. Dlouho to trvalo, než si zvykla, že »náš Pepíček« je něčím jiným, že se mu říká: »náš študent« a když se jí nařídilo, že bude říkati: »náš pan majstr«, tu byla na to všecka pyšná, vzpomínajíc, jak »Pepíčka« chovávala a s ním si hrávala.

Josef pojednou zlehka vykřiknul. Poohlédnuv, jak teta a Petrolína vlastně si počínají, zakopnul si motykou do palce, a již se mu řinula krev po bílé noze.

»Vidíte, vidíte, dejte Cyrilce motyku a jdíte si na mezu,« nabádala Maruška a rychle strhnuvši zástěru, stírala touto hlínu s Josefových nohou a na raněný prst otáčela na rychlo utržené porosené řepné lupeny.

»To jsem si to vyvedl,« řekl Josef.

»Jen se obujte a choďte si po polích špacírem. To je pro vás. Takovej študovanej člověk už ledacos uvidí, co ho zabaví a co ve městě nevídá. Jdíte za pantátou, však se s ním sejdete, nebo si jdíte do lesa, do chládečku,« řekla tím svým mírným způsobem a pohlížela synovci dobrotivě do zpoceného obličeje.

Josef se skoro trochu styděl.

Jakmile přestal mu palec krváceti, obul se a ubíral se po mezi k lesu. Palec jej pálil, i vzpomenul, jak často někdo z domácích se lecjaks při práci poranil, jak mívala teta Rozárka vždy pohotově nějakou masť, kterou dle dávných zkušeností na Martinci připravovala z bylin nasbíraných na mezích a v lese, v té »Boží apatyce«, jak říkávala snad již prabába Martinců, a domácího másla. Lekl-li se někdo při poranění, uvařilo se zděšence, nebo lipového květu pro vypocení, a šel zase po práci. Josef jako mladý studentík usmíval se tetině »apatyce« a »meducínám«, nyní pak, co chtěl žíti na venkově, znovu viděl v tomto lékaření vztah a přilnutí venkovského lidu k přírodě.

Řekl si v duchu, že, požádá-li tetu za nějakou masť, způsobí jí radosť, byť i též trochu starosti. Hodlal tak učiniti, až se navrátí s otcem.

Šel dále k lesu a tam usednuv na příkopu pohlížel, odkud asi se mu objeví statečná otcova postava.

A hle, tu přicházel otec taktéž k lesu.

»Dobré jitro, tatínku,« pozdravil Josef.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro,« odvětil otec a dodal: »Hledáte chládeček?«

»Chtěl jsem pomoct při řepě, ale nešlo to,« řekl Josef usmívaje se; věděl, že Cyrilka o tom nesmlčí, a tudíž raději sám se chtěl svým nezdarem pochlubit.

»Věřím,« řekl Martinec. A usednuv podle syna, počal vyprávěti o tom, jak stojí obilí, jak očekává úrodu, jak stojí leny, jak podrůstá otava na lukách, jak slibují letos brambory dobrou úrodu.

Mluvil o všem, jenom ne o tom, o čem Josef očekával slyšeti: o svém rozhodnutí.

Nechtěl se tázati otce, jak přemýšlel o tom, nechtěl se ptáti, co mu chce sdělit z rodinných tradicí, odpovídal tudíž jednoslabičně, tak že hovor chvílemi i váznul.

»Dej vám Pán Bůh dobrytro,« ozval se hřmotný hlas. Byl to dávnoletý soused, hajný Kučera. Hajný hodil se na tu samotu do lesů, do sousedství Martincových. Byl takový zasmušilý nemluva, do práce dříč a za kus panského chleba dával, jak se říká, tělo i duši.

Josef vstal a podával hajnému ruku.

»I pěkně vítám, pane majstr, to se letos brzy navrátili. Podívejme se, jakej je z toho našeho Pepíčka pán, zase o kus silnější a větší; ejnu, přibejvá jich na těle tak jako na duchu. Tak už ty poslední vagací přišli užit na Martinec, na přes rok, dá-li nám toho Pán Bůh dočkat, budeme jich vítat už jako panáčka.« Hajný se zalíbením jinocha si prohlížel.

Josef se po té řeči zarděl až po kudrnaté vlasy. Nevěděl, co má odpověděti, i tázal se hajného, zda byl i se svou hospodyní stále zdráv.

»Bohu děkujíc, ano,« odpověděl hajný. »Tak trochu někdy něco nedolíhalo, ale co pak dělat, když už jsme stary košatiny. Tetka je tak zvyklá se mazat a nakuřovat, že bych si myslil, že jí něco do opravdy schází, kdyby nenaříkala. Jazyk — ten jí svrbí pořádem, já nenadělám řečí, a to ji nejvíc mrzí.«

»Ale dneska jste, střejčku, přece od řeči,« usmál se Josef.

»To samou radostí, že jich vidím, pane majstr. To vijou od malička, že jim přeju, že bych vlastního syna nemohl mět radějác. A co pak tetka! Ta už si letos nedá vzít, aby jim nelíbala ruce,« hajný zabafal vesele z krátké dýmky.

»Těším se na tetku hajnou,« pronesl Josef jaksi stísněně.

»Ta jim toho napovídá. Co se jí za celej rok zdálo, kdy o Panence Marji a o svatejch, to si pamatuje a bude jim toho vykládat. Ona má pořádem takovy sny. Pak jich bude zasejc znovu odprošovat, že jim jednou, když byli ještě kluk, řekla, že jsou »luciper«. To ju posavád mrzí,« usmíval se hajný.

»Ještě to nezapomněla,« usmál se Josef a pohlížeje na otce po oku, řekl k hajnému: »Ale strejčku, proč mi říkáte »oni«, již jsem vám loni i předloni řekl, ať toho nečiníte.«

»To by bylo,« kasal se hajný. »Jak přišli do semináře a oblíkli kleriku, dali jim i rodiče tu česť a říkají jim »vy«, no — a jak já mám říkat? Vy jsem říkal Jakubovi a Martinovi, Pán Bůh jim sám odpusť, i Cyrilce tak říkám od té doby, co byla u svatýho biřmování, a oni budou knězem, tak jim ta česť přináleží. Vy jsem jim říkal, když byli študentem. Ale škoda řeči o těch věcech, my taky víme, co se patří, třeba jsme byli jenom na lesích.«

Řekl-li hajný: »škoda řeči«, to značilo, že má vůbec řečí dost, a zajisté že přestal mluvit. Tak i dnes, pozval ještě Josefa, aby jich brzy v hájovně navštívil, a urovnav pušku, kráčel hlouběji do lesa.

»No, včil nedostane hajná z hajného za tři dny ani deset slov, nadělal opravdu s vámi moc řečí,« řekl Martinec pohlížeje za hajným.

»Věru,« usmál se Josef.

Martinec počal znovu mluviti, na kterých místech v lese budou míti letos od myslivce přiděleno vysíkati paseky a hrabati chmour, jak a kdy se pustí do práce.

Netázal se syna na průběh studií jako jindy, vyprávěl jen a jen o tom hospodářství.

Josef pojal rychle myšlenku, že snad otec by se smířil s jeho rozhodnutím, že snad přece bude míti raději po sobě za nástupce syna, než zetě.

Ale hnedle ji vypustil, rozpomenuv se na otcova slova, včerejšího večera pronesená.

Ano, tak to otec mínil, chtěl, ať sezná všecky starosti a klopoty venkovského života, a ať dá přednost pohodlí a blahobytu, který jej v jeho postavení očekával.

Řekl si Josef v duchu, že odolá zajisté, a vzpomínal na velikého myslitele, kterýž se uchýlil v samotu venkova a našel tam klid a mír a nejvznešenějšího povznesení mysli. Hrabě Lev Nikolajevič Tolstoj zaujal tak mysl mladého blouznivce, že myslil, že dovede tak vžíti se na venkově jako on, a to tím více, an sám jest dítětem lidu.

Jak šířila se mu prsa, jak se cítil znovu hrdým, horákem, Martincem. Ó, jak chápal tu pýchu svého rodu!

Nedalo mu to a musil promluviti o tom, co mu srdcem zmítalo.

»Poslyšte tatínku,« pravil, nedbaje, že otec se cosi táže, »víte, nač jsem pomyslil, vida tetu Marušku pracovati na poli?«

»Asi na to, že tu prácu, jak je snadnou, kdo ju stále nedělá, nedovede,« usmál se otec.

Josef se trochu začervenal, než, nechtěl se vraceti myšlenkou k něčemu jinému i pravil: »Ty rodinné vzpomínky naše uvádějí mi na mysl staroslovanské rodinné zařízení, zvané *zádruhou*, kdy vládla celá rodina společně jměním, společně pracujíc. Tak se stávalo, že vdova nezůstala opuštěnou, vracejíc se i se svými sirotky buď do rodného domu, neb trvajíc v rodině manželově, majíc tu práva i povinnosti jako prve. Neprovdané dívky, svobodní muži i vdovci měli útulek, domov, nebyli bez obsluhy, pracovali dále ve společný i soukromý prospěch. Shledávám stopy takovéhoto zařízení v naší rodině. Návrat tety Marušky pod rodný krov, sám sebou velice jímající, jest opětováním událostí dřívějších, jakož i neprovdání tety Rozárky. Pokolení vymírala, ale duch rodinný zůstal týž. Vím z vyprávění tety Marušky, že prastrýc přijal sem na Martinec nemanželské dítě po dceři své sestry, které by v rodině, kam jmenem svým patřilo, bylo nerado strpěno. A týž případ skorem opětoval se, ana nebožka babička dítě cizí, pod střechou Martince zrozené, přijala jako za přináležející tomuto domu, což jest důkazem, že dle rodinných tradicí náležela čeládka k rodině hospodářově. Pravím, krásné toto rodinné zařízení nacházím v rodinných tradicích, zajisté, že i zde kdysi byla zádruha.«

»Pěkně jste to pověděli,« pravil otec vážně. »Něco podobného povídal mi kdysi i jeden z velebných pánů ve Žďáře; byl zde jednou procházkou, a tuze ho zajímalo, jak je zde náš rod dlouho, stále skoro na jméně erbovníka Martina Zaláka. Ale také mi povídal, že taková zádruha se podrobovala vůli nejstaršího v rodině, a to na Martincu taky pozůstalo, že co pantáta poručí, to platí, žena poslouchá muža a děti rodiče.«

Pronikavým pohledem černých očí utkvěl Martinec na synovi, a tento sklonil hlavu.

Neměl slov, rozuměl otci, i povstal a obrátil se k lesu.

Takový milý chlad zavanul mu vstříc, vůně pryskyřice a vlhký dech mechu šířily mu zrovna prsa i pokročil mezi stromy.

»Půjdete do lesa?« tázal se otec.

»Abych se podíval k hajným,« řekl Josef maně, ač mu to před chvílí ještě nebylo napadlo. Než, otcova společnost jej jaksi tísnila, tížilo jej to, o čem se nemluvilo, nesnesl dobře otcova pohledu. Věděl, že otec k hajným nechodívá, že rodinu tu, ač vždy udržovali dobré sousedství, nemá rád. Říkával, že se mu protiví Kučerovo škarohlídství i živavosť jeho tetky. Čeledína Petra přijal sice na doporučení hajného, ale i tohoto neměl mnoho rád, byť i bez něho nemohl býti. Ještě že Petr tak záhy zvyknul a se vpravil do všech zvyků na Martinci. Také, jak se Cyrilka smávala, hodil se tam i jménem, k té Petrolíně.

Otec kynul hlavou a pustil se po mezi k řepništi.

Josef vkročil na lesní stezku.

Jak pěkně se mu tu kráčelo! Ten ševel lesa, na který vzpomínal po všecka léta svých studií, tak vlídně jej zde ovíval, a zdálo se mu, že vše jej zde vítá.

Kráčel chvíli pod vysokými stromy, pohlížeje do výše, kde tak vysoko nad jeho hlavou modrala se obloha. Míval tento pohled jako hoch vždy tak rád!

Vyšel na malou paseku, kde mezi drobnými keříky vypínala se nad balvanem jako kamenný stůl zde ležícím ohromná od blesku rozčeslá borovice, na niž byl hajný pověsil obrázek svaté Terezie. Tu se modlívala »pastvica« z Martince; Josef ji tu často škádlíval. Tato paseka bývala jeho častým cílem, rostlyť tu červené i černé jahody, maliny a lískové křoví skýtalo hojně oříšků. Později líbila se mu pro svou malebnosť, a několikráte si ji nakreslil.

Stanul před borovicí. Obrázek sv. Terezie v černém rámu na skle malovaný, zavěšen pod stříškou ze stromové kůry, byl dosti zachován, ač tu visel již déle než třicet let.

»Maminčina svatá,« usmál se Josef v pomnění, že Petronila obrázku tak říká.

Tázal se jednou hajného, proč tam obrázek zavěsil. Tento mu řekl: »Na památku na svou milou.« Zablesknul však tak podivně očima, že se Josef již netázal.

Zahleděl se na obrázek. Svatá Terezie byla tu neuměle vyobrazena v řeholním tmavém hávu s křížem v rukou mezi růžemi. Josef usednul na balvan a hleděl si představit, jak zde asi hajný sedával se svou milou. Nechtělo mu skorem do hlavy, že hajný mohl vypadati někdy také mladě a svěže, že mohla Petrolínina matka vypadati hezčeji než hrbatá, nehezká, přihlouplá pastvica.

»Tak měl strejček hajný milou,« řekl si, a bylo mu to k smíchu.

»A já jsem neměl nikdy milou,« řekl si zase a protáhnul své bílé ruce nad hlavou. Vzpomněl si, že se mu nikdy, ani jako studentíkovi nelíbilo zvláště žádné děvče, a že nechápal, jak soudruhové se bláznili za děvčaty. On raději hovořil vážně zprvu o učení, později o literatuře a našel vždy několik stejně smýšlejících, s nimiž si roz-

uměl. V semináři nedal se nikdy přivábiti ani ke hře v šachy, karty, na kulečníku, nepoutala jej ani zábava; žil jen studiím a knihám.

Divil se, jak mu nyní taková hloupost mohla napadnout.

Raději se sebral a bral se po úzké cestičce k hájovně. Na kus od balvanu pod borovicí prýštila se studánka. Josef se zastavil, pokleknul a pil z dlaní. Usmál se při vzpomínce na chlapecký kousek, který zde jednou provedl. Teklť od studánky potůček až k blízké hájovně, kde spadal do kbelu, vyhloubeného z pařezu, [illegible] měli hájenští pitnou vodu. Josef zahradil odtok studánky zídkou z kamení a hlíny, a v hájovně neměli pojednou vody. Byl poplach, a hajný notně proklínal uličníka, který to asi udělal. Josef se neprozradil a dnes mu napadlo, že to někdy hajnému přece poví.

Šel dále a za skupinou několika stromů vešel na druhou paseku, kde bylo hajného pole ohrazeno tyčkovým plotem na ochranu proti zvěři, a kde stála hájovna.

Šel podle potůčku a stanul za zahrádkou hájovny, kde se stkvěla vysoká višně, osypaná svými plody, blyštícími se v slunci jako granáty. Teprve dozrávaly, a hajný rok co rok nechával je na stromě, až dojel »Pepíček« — později »študent« — pak »pan majstr« z Martince na prázdniny.

Josef se usmál. V náhlém nápadu přeskočil plot, odhodil kabát a klobouk, zul se a již byl na stromě. Počal trhati višně a schválně třásl a klátil větvemi, až vyběhla tetka Kučerova, či jak ji na Martinci říkali, hajná.

Zahlédla ho na stromě a již spustila.

»I ty jeden darebáku, zloději ukradenej, táhneš mi s ty višně! Pro tebe nejsou, podívejme, nějaký zmetek si tu na ně vleze. Hned mi jdi dol', však já tě poznám, dol' se hejbej, povídám. Já ti dám, mně neutečeš!«

Josef skočil, a místo, aby, jak hajná od vetřelce asi očekávala, pádil ku plotu, stanul směje se před rozezlenou stařenou.

»Tak mne vyplaťte, tetičko,« zvolal a krčil se, jakoby se chtěl ranám uhnouti.

»S ty můj Ježíši Kriste, to je on — pan majstr. Poníženě vítám, poníženě ruku líbám — tohle jsem se lekla.« A již se Josefovi po ruce hnala a znovu hovořila: »Ráčej mě vodpustit, pane majstr, já jsem vopravdu myslila, že to je někdo z dědiny, a myslím si, kdo se tu vopovážil na višňu, která je jenom pro našeho drahýho nastávajícího panáčka vopatrovaná. Tomu bych jich byla nasolila.«

»Tak, jak se máte tetko?« ptal se Josef, obouvaje se a sbíraje kabát a klobouk.

»Ejnu, po vůli Boží, tak jak to stary tělo slouží. Ještě jednou poníženě vítám a libijou špacírovat. Do velky čistoty nepřijdou. kdo pak se nadál tak vzácný návštěvy. Ale všecko je, jak bejvalo. To mám radosť, dyž voni se za nás chudy a sprosty lidi nestydijou a přijdou k nám na besedu.« Hajná si utírala oči.

»A přes plot jsem přišel, tetičko, a zrovna jsem kradloval,« smál se Josef. Všecky vážné myšlenky rázem mu uprchly, a cítil se studentem, jako býval o prázdninách.

Vešel do síňky, kde se motala kuřata, káčata a housata, králíci a ochočená straka, pohladil kočku, troucí se mu o nohy a stanul v čisté světničce.

Bylo tu hezky, čisto a útulno.

Usednul na vydrhnutou lavici a rozhlížel se. Zase ovanula ho vůně mládí svou svěžestí, a vesele se usmíval na hajnou, která stále repetila, pobíhajíc sem a tam.

Snesla na stůl, co dům skýtal: smetanu, máslo, chléb, med, na talíři višní, na druhém malin a jen se omlouvala, že toho má tak málo. Pobízela o překot.

»Až zastřelí strejček veverku, to ji, tetka, ale usmažíte, že ano?« pravil Josef, okoušeje od snesených jídel, aby hajnou nezarmoutil.

»I Božičku, jak pak ne! Jen když se nelibijou mejch sprostejch ruk štítit. Tak ještě neráčili na veverky zapomenout. A raků jim hajnej taky nachytá, ještě dnes večír ho poženu do potoka. Můj drahej panáčku, já s nich nemůžu voči spustit, voni rostou do krásy. To bude velebníček, to bude na nich podivaná u voltářu a na ty kazatelnici! Každej den se za nich modlím, Bože, Bože, jaky to radosti já sprostá vosoba budu taky s jejich nejmilejšíma rodičına oučastna,« hajná si utírala slzy.

Josef se náhle zasmušil.

Slova ta dojala ho nemile. Pomyslil, co řeknou asi hajných, co všichni lidé v dědině a okolí, až se rozhlásí, že on Josef, pan majstr z Martince, vystoupil ze semináře!

Jak budou ti všichni lidé jeho rodičů litovat!

Pohlédnuv na hodinky shledal, že se blíží k polednímu. I měl se k odchodu.

Hajná prosila, ať je zase navštíví, ač věděla, že bude zase chodívat k nim denně, maje zde od chlapectví téměř druhý domov.

A přece od té doby, co vstoupil do semináře, denně za čest návštěvy mu děkovala, této se denně divila a snášela, kde co měla.

Až se panímáma Martincová někdy zlobila, že se Josef nají v hájovně a doma pak nedbá.

Ale hajné toho nevytkla a často se smávala, jak bude Josef chodit do hájovny na smažené veverky, kterýchž zvířat by se sice štítila jísti, ale synovi na pochoutku ovšem přála. S hajnou vždy ráda hovořila.

Josef se rozloučil s tetkou, marně bráně, aby mu ruce nelíbala. Natrhané višně musil vzíti do kapes a slíbiti, že si jich podruhé natrhá sám, co bude chtít. A skoro smuten šel k domovu.

VI.

Josef zašel doma do svoji sedničky zapomenuv, že chtěl tetu Rozárku požádati za nějakou mast na raněnou nohu. Však rány již skoro ani necítil.

Usednul, vysvléknuv se z kabátu, a rozhlédnul se po svoji sedničce, kterou byla zatím Rozárka uklidila. Bylo tu jako jindy tak pěkně, i žlutavé věnečky ze vstavače a zelené z jeleního skoku visely na rozích obrázků a mezi nimi, Bůh ví, kdy nabrala Rozárka při té práci s pečením chleba času, aby odskočila je uvinout. Bylo arci k lesu jen pár kroků, a vstavače rostlo u kamenného stáda dosti. A pro Josefa dokázala Rozárka všeho. Vůně mateřídoušky, vinoucí se od postele, oznamovala Josefovi, že teta asi již natrhala opět čerstvé a přidala do slamníku. Říkala vždy, že tato vůně posiluje paměť.

Bylo mu velice milo.

Jak hezké chvilky zde trávíval! Když, jak byl v sedmé a osmé gymnasialné třídě, obědvával zde sám, zařídila to tak panímáma, uznávajíc, že veliké horko v sednici i mouchy, jimž nebylo se lze ubránit, obtěžují studenta, kterýž se jí zdál býti bledším a slabším. Co ho měla, jedináčka, měla o něho stále starosť. A pak se to jaksi lépe podalo, ustrojila-li miláčkovi něco »chytřejšího« a jedl-li to sám. Panímáma nebyla nepřejícnou k nikomu, než, pantátovi nebylo kuře neb holoubě ve všední den ani milým pojeděním, všelijakým pak smažínkám, koulím a Božím milostem se vysmíval, maje nejraději pořádnou horáckou buchtu, velikou jako cihla, a vdolek.

Panímáma na té samotě by byla, jak říkala, to »parádní« pečivo, jak se tak ku svatbám a do koutů připravuje a posílá, málem zapomněla ustrojit, až pro syna studenta jí zase napadalo, co se může pěkného a chytrého z toho těsta udělat.

Dnes Josef, ač byl v hájovně, přece něco pojedl a těšil se na prvý domácí oběd. Již je viděl, ty matčiny smažínky, jak mu jich matka donese plný talíř, aby měl i v ostatní denní době čeho »vykusovat«, jak říkala.

Tu ozval se však na pavláčce lehký, spěšný krok, a do dveří vběhla Cyrilka.

»Pane majstr, máte prej jít dol' k obědu, pantáta povídali, že budete letos jest s náma,« vyřizovala, a v očích i lících jejích jevil se takový údiv, že její obličej pozbyl nadobro úsměvného svého výrazu.

Bylť dole pantáta, když panímáma stavěla na stůl dvě mísy, do nichž vylévala polévku, náhle řekl: »Josef bude jídat letos s námi, to, co my, chce-li zkusit to selské živobytí, ať ho zkusí nadobro.«

»Pantáto!« ozvalo se v úžasu z trojich úst, Maruška i Rozárka zvolaly tak zároveň s panímámou.

»Již jsem řekl. A slyšíš, panímámo, vonělo ti to tam v kuchyni smažínkami i jako po pečené kachně. Jářku, máme dnes k obědu bílou polívku, a co's jiného navařila, na stůl nepřijde, co nebylo na stůl chystáno. Cyrilko, jdi a řekni Josefovi, ať jde dol' k obědu.«

Zaražená Cyrilka odběhla a vyřídila.

Josef se rovněž zarazil, ale šel ihned se sestrou dolů.

Panímáma byla již vylila na mísy mléčnou polévku s drobením, a všichni usedli kolem stolu. Pantáta se pomodlil a sáhnul po lžíci. Jedl se ženou a sestrami z jedné mísy, z druhé jedli Cyrilka, Petr a Petrolína. Josef usedl vedle Cyrilky a chystal se jísti s ní a čeledí z této mísy na dolním konci stolu.

»Ale panímámo, já donesu panu majstrovi talíř,« nabízela Rozárka.

»Netřeba, tetičko, vždyť já z mísy jísti nezapomněl,« řekl Josef rychle a již nabíral na lžíci.

Jedl, měl-li prve chuť na jídlo, zašla mu docela. Toho od otce neočekával. Cítil v tomto jednání tvrdosť, výsměch, třáslo se mu téměř srdce, a div mu slzy z očí nevyhrkly. Nejprudší výčitky z úst otcových nebyly by jej tak dojaly, jako toto jednání.

Pojeděna polívka. Tety i matka odložily záhy lžíce pohlížejíce na Josefa smutně, ale vyčítavě. Proti vůli pantátově nebylo odmluvy, znaly ho všecky a nechtěly rozpoutati rodinnou bouři, vědouce, že

by zde starý sedlák nevážil slov a zajisté by k smrti ublížil synově jemné duši.

Panímáma s Rozárkou odešly do kuchyně a donesly dvě mísy cezených nudlí, sypaných domácím mrkvovým perníkem, který hospodyně v horách dělají.

Postavily mísy na stůl, a panímáma odešla znovu do kuchyně. Přišlo jí líto, že má syn, pro kterého nejlepší sousta chystávala, jísti nyní z vejražky; i nemohla na to hledět.

Nenadělalo se na Martinci při jídle nikdy mnoho hovoru, ale dnes neozval se nikdo ani slovíčkem. Cyrilka byla zaražena, Petr jedl jako obyčejně mlčky, ač zpočátku ostýchavě, nepohlížeje na Josefa, proti němu sedícího. Za to Petrolína vyboulila své veliké oči a zvědavě pohlížela za každou lžicí jídla, kterou dal Josef do úst. Usmívajíc se do široka rozevřenými ústy, odnášela pak mísu do kuchyně, divíc se, že zbylo jí k svačině více než jindy, ač jedli dnes čtyři místo tří

Po obědě odešly ženské k dojení, a Josef, nechtěje dáti znáti na sobě nějakého vzdoru, usedl k oknu.

Dal se s otcem, kterýž si u druhého okna usedl, do ledabylého hovoru; než, slyšená a mluvená slova táhla mu myslí jenom tak jako z dáli do dáli.

Nepohlédnul na otce, děsil se tvrdého výrazu v jeho očích.

Po chvíli došla teta Maruška do sednice. Za ní přišla panímáma a otírala stůl.

»Jářku, panímámo, doneste přece našejm mužskejm něco na zub. Šak se jim asi po obědě už trochu slehlo,« vybízela Maruška jako žertovně, ale hlas se jí třásl.

Stávalo se často, že donesla po obědě panímáma pantátovi něco »na dojeděnou« na zub, jak říkávala, obyčejně nějakou drobnou drůbež, kuřátko neb holoubátko, nějakou smaženou rybičku. Stává se tak skoro všude, a děti na Martinci se těšívávaly, že dostávaly od otce také olíznout. Co studentovi panímáma něco lepšího vařívala, oddělovala vždy také pro pantátu, a tento shledával to zcela v pořádku.

»I mám tam něco,« odvětila panímáma s vděčným pohledem na švagrovou.

»Jen nech, panímámo, šak nejsou žně, a nejsu upracován,« řekl pantáta a odfouknuv kouř, (bylť si zapálil jako vždy prve dýmku) dodal: »Má-li kdo hladu a chutě, ať jí; já nebudu.«

Hlas jeho zněl tak tvrdě, jako když kámen na kámen dopadá.

Josef beze slova vyšel ven. Šel nahoru do svoji sedničky a div se nerozesmál, vida, že na stole stojí talíř smažených božích milostí, matka nemohla přenésti toho přes srdce, aby mu milou lahůdku nedonesla.

»Nyní budu buď vzdorovat a nejíst, neb za otcovými zády mi bude matka podstrojovat — to je pěkná situace,« řekl si Josef trpce. »Nebylo by mi věru napadlo, že k takovému něčemu dojde, při rozhodnutí týkajícího se celého žití má dojíti k takovým malichernostem. A přec i to jest na uváženou, musím dokázati otci, že vidím i v tom čeledínu a té pastvici lidi sobě rovné, již se mnou pracujíce, o můj majetek se starají. Ale ta strava! Jak jest to možným, že jsou ti lidé při tom tak silni, a že jim to tak chutná?

Zamyslil se a téměř nepostřehl, že se zlehounka otvírají dvéře a jimi vstupuje — vlastně se vsunuje — postava matčina.

»Pro Boha, pane majstr, jak pak vám je? Netrapte se, prosím vás, a mne, upřímnou matku, nezarmucujte. Ten náš pantáta! Takhle on vás trestá! Až mně to srdce rozrejvá. Prosím vás, pane majstr, jezte ty smažinky, posložte si,« pravila panímáma k synovi.

»Ale maminko, snad bych si z toho něčeho nedělal. Vždyť jsem chtíval vždy s vámi jíst a pobývat, a sama jste to tak zařídila, že jsem zůstal zde. Prosím vás také, maminko moje upřímná, neříkejte mi více »vy« a »pane majstr«, víte že —« Josef se zarazil a přiskočil k matce. Zapotácela se panímáma tak, že musila usednouti na lože. Jednou rukou chytila se u srdce, druhou za hlavu.

Takového účinku svých slov se Josef nenadál.

»Maminko,« řekl bolestně.

»Dítě drahy, co pak se mnou kusa outrpnosti nemáte?« zalkala matka. »Jenom si tohle rozmyslíte a vy svým študovaným rozumem, podlévá světa i moudrosti jak v knihách stojí, toho si rozmyslit dovedete, jak se mnou bude, až se zřeknete svýho povolání. A zároveň i nás, svejch rodičů. Pantáta by vás víc za syna neznal, řekl mi dnes v noci, že by radějác — Pán Bůh mu ty zlostny slova za hřích nevykládej — Martinec zapálil a pola metlicou a kopřivama zarůst nechal, nežlivá by připustil, abyste vy po něm zde sedlačili.«

»Však já bych se, maminko, nikde na světě neztratil,« řekl Josef temně.

»Ó, toho já jsu svědoma. Ale dítě drahy, já jsu proti vám sprostá vosoba, ale prosím vás, vyslechníte mě. Nepovím vám toho, čeho se k svýmu zármutku ještě dovíte, ale jen tak něco o sobě. Vidíte, já jsu z ty Hany, z hodny familije, neměli jsme nikdá v cely přízni žádnýho špatnýho člověka, ale tak si zakládat na rodu jako Martinci, to jsem ještě neslyšela — až tady. Jsou ti horáci přece jinší lid, tvrdí a nepodajní, jak ty skále zde. Musí přijít huž velikánská bouřka, která s nima votřese. A tak jsem tu byla ten první čas jako prodaná. Nic jsem pleše do ruky vzít nehuměla, ba, pojmenovat jsem některy věci neznala, že tu jináč říkali, nežlivá jsem byla po našemu zvyklá. A toho vokolí jsem se bála. Ty lesy mě zrovna strašily. Smáli se mně všici a smijou posavádem, že jsem ten první rok myslila, že ta hrozná zejma huž snad je znamením, že se blíží Hancikrist. Ale jak mi bylo, ví jen Pán Bůh a Panenka Marijá. K ty jsem se se svou ouzkostí hutíkala a celou svou důvěru na ňu jsem stavěla. A tak mně ten stesk pomály, pomálinky přecházel. A jak ty děti přicházely a rostly, bylo se mnou pořádem lepčí.«

Panímáma se zamlčela a pohlížela na Josefa tak smutně a vroucně, jakoby čekala od něho slovo povzbuzující, utěšující. Josef mlčel.

Panímáma pokračovala: »Měli jsme ty dva hoši Martina a Jakuba. Byl zde dědic, erbovník — pantáta byl spokojen. A já jsem si přála děvče, abych měla něco pro potěšení. Myslívala jsem si, jak bych se někdy těšila, kdybych vdala dceru zpátky dom' do svýho kraje, kde by se nemusela bát lesů. Místo děvčete jste přišel vy, ale měla jsem z vás přece velikou radosť. Taky jsem vás nechala pokřtít po svým nebožtíku otci, Pán Bůh mu tam vodpusť. A měla jsem vás dycky tak v lásce, že když po čtyřech letech přišla Cyrilka, ani vás z mýho srdca nezatlačila. Já jsem si nikdá nežalovala, než Pa-

nence Mariji, ale co jsem tu na Martincu překousla, to vím jenom já. Ve všem jinej řád a zvyk, jakoby na celým světě jinej neznal, co je spravedlivýho, jenom Martinci. Ta pejcha! Za tu jenom Pán Bůh to plemeno trestá, že musijou zamlčovat a tajit před světem, co je nedobrýho —«

Panímáma prudce zavzlykla, a Josef sklonil hlavu. Jak jinak matka pojímala rodinné tajemství než teta. A jak jej bolelo z úst matky vyznání, že ona zde na té jeho drahé rodné hroudě nezapustila kořenů, že nepřilnula k tomu rodu a jeho tradicím.

»Upokojte se, maminko,« pravil, jenom aby něco řekl.

»Upokojím se, synáčku, upokojím. Jenom vám ještě tolik povědit chcu, že jsem doufávala, že zde v horách nehumřu, že někdy k vám někam na fáru se vodstěhuju a na stary kolena alespoň rok před smrtí u vás Pánu Bohu sloužit budu. Ty radosti, moct bejt denně na mši svaty, kterou vy byste byl Pánu Bohu vobětoval! — No, nezasloužila jsem si teda toho. Když přišla zpráva, že Jakuba víckrát nehuvidíme, tu mně to mohlo srdce hutrhnout a nemohla jsem se za něj bez pláču pomodlit, tak jak jsem se modlívala za ty dva maly handělíčky, co byli mezi váma a Jakubem, co si Pán Bůh k sobě vzal, eště, než my mateřsky srdce zarmoutit mohli. A to jsem se těšila, že aspoň vy nepřijdete do nebezpečí, že vás nebudu voplakávat. A když jsme přišli o Martina — — synáčku drahej, slitujte se nade mnou, pro Boha vás prosím! Až toho uslyšíte, jak jsu k vůli Martinovi lhářkou před celým světem, tak se rozpomeňte na mne ubohou matku, že chcete, abych byla k vůli vám lhářkou před Pánem Bohem, kterýmu jsem vás zaslíbila, ne jako když jste šli na škole z radosti a pejchy mateřsky, ale podruhy při Martinově smrti — — za bratra vašeho, za celej náš rod, za jeho hříchy — — —«

Josef musil matku zachytit, chtěla se mu vrhnout k nohám. Usadil ji znovu na postel a sám k ní pokleknul. Hladil jí ruce do tvrda upracované, vyhublé, s vyvstalými modrými žilami. Pídil se po slovech, jakými by matku potěšil: nenacházel jich.

»Maminko,« pravil posléze, »tak jako jste vy zde na Martinci nemohla zdomácnět, tak já nezvyknu jinde.«

»To si jenom myslíte. Vy jako kněz Páně máte svůj pravej domov v Božím kostele, a Pán Bůh je s náma lidma hřiešnejma všade doma. Já jsem zde zvykla přeci, až ve velkým neštěstí se mně tu však lehčejác zdomácnělo, nežlivá když šlo to živobytí od léta do zimy tak podlévá vůle Boží dost snadno. Nebudu vás včil přemlouvat, co si můžete a smíte vzít na svědomí, toho znáte lepší nežlivá já, sprostá vosoba. Ale tolik vám řeknu, že, když mě srdce přece neutrhlo tolik ty žalosti při smrti mejch druhejch dětí, utrhne mi ho ta žalosť, až budu vědět, že vy jste se vodřeknul voltářa Božího.«

A panímáma vrávorala ze světničky.

Josef zastřel si oči rukama a vrhl se na lože.

Tak matky posud neznal! Teprve nyní těmi prostými slovy objevilo se mu její nitro. Bez věcného vyprávění seznal, že matce tu bylo asi vždy teskno, že slunný její kraj v ní zanechal touhu i po troše toho slunečného jasu v nitru duše. A toho na Martinci nebylo. Členové rodiny měli se sice vždy rádi, ale byla to také pýcha, která je pojila. Poznal, že ten jas v duši svou z chvílí mládí vábila matka zpět jenom modlitbou, tou neomezenou důvěrou v Boha, tím spo-

jením přání svých s vůli Boží, tak že svojí vůle, podřízené ve věcech vnějších rodině, již neznala.

Sklonil svou duši před velikostí duše matčiny.

Jaký to rozdíl mezi těmi dvěmi ženami, matkou a tetou! Tato přísná pro rodinnou čest, a ona, obětující svůj život rodině, do kteréž přišla a jíž se podrobiti musila i v nejmenší upomínce ze svého mládí. Odvyklať i mluviti svým nářečím a někdy jenom vzpomněla: to neb ono děláme, jmenujeme u nás *na Hané* tak nebo tak. Neřekla nikdy: u nás *doma,* tak přijala ten domov svého manžela za svůj. A k těm dvěma ženám se pojila upomínkou z nejútlejšího Josefova mládí žena třetí: Rozárka, která věnovala domovu celý život ku práci o společné jmění a pro pýchu rodinnou, aby zůstalo vše, jak bývalo, aby nová hospodyně ničeho nového nezavedla, vzdala se domova vlastního, rodiny vlastní.

»Jaký to rod! Jaký to lid!« řekl si Josef a maně si představil matku u sebe, bělovlasou stařenku, někde na faře, šťastnou, usmívavou.

Nepamatoval se na svoji babičku. Jen o ní slýchal vyprávět, a o tom, že doporučovala, by Petrolína zůstala na Martinci. Líbívala se mu tato její snaha, by dostalo se postrčenému děcku domova.

»A mne zde nechtějí!« řekl si Josef pojednou, tak jako bleskem projela mu tato myšlenka hlavou, a div že nezaplakal.

Vzchopil se a vyšel. Šel do lesa. Šel rychle, téměř běžel.

Ohlédnuv se, viděl, že Petr jde s dobytkem opět na bramboříště, a na řepništi uzřel opět kmitati se pestré sukně žen.

Pracovaly; pracoval kde kdo na Martinci. Byl-li učiněn i něčím rozruch v rodině, v práci nesmělo nastati přerušení, k této se vraceli všichni, zajisté, že se s ní těšili. Jen on zahálel, pro něho nebylo práce. Chtěl to přece zkusiti.

Obrátil se a zamířil za Petrem. Tento vedl voly, byltě rádlo nechal přes poledne na poli. Došel k bramboříšti a pomalu zapřáhal.

»Pomáhej Pán Bůh,« řekl Josef.

»Dej to Pán Bůh a Pán Bůh rač ty práce požehnat,« řekl Petr a vjel do brázdy.

»Tak co, Petře, nechte mne zkusit, zdali jsem nezapomněl ještě orat,« pravil Josef.

»To tak, pro potvoru,« [1]) odpověděl Petr.

»No proč?« zarazil se Josef.

»Dajou si pokoj, polámat stromky, [2]) ne?« Petr zamručel.

»Aspoň to zkusím,« Josef nepopouštěl.

»Jdou si lehnout do chládku a nezdržujou člověka,« zamručel Petr již nevlídně, a Josef stál tu jako zahanben.

V tom docházela teta Rozárka s motyčkou v ruce a velikou trávnicou pod paží.

»Kam jdete, tetičko?« tázal se Josef.

»Kam bych šla? Po práci. Budu opravovat konce brázd a seberu tak tu vyvoranou trávu, nebude-li to chcet dobytek, přibyde do hnoja,« řekla teta, a Josef představiv si, že bude ta stárnoucí žena to sedřené tělo v úpalu slunečním po celé odpolední shýbat a plahočit

---

[1]) pokažení.
[2]) nať.

se pak o kus špatné trávy, zachvěl se a jaksi se mu zdálo, že se ta práce pro starou ženu nehodí.

Teta svlékla svrchní sukni, podkasala fěrtoch a pokřižovavši se zašeptla: »Pán Bůh račiž té práce požehnat,« i pustila se do práce. Jen se kmitala motyčka v hbitých rukou, a teta přestupovala z brázdy na brázdu, sebírajíc bodláky a trávu do fěrtochu a z tohoto vysýpala ji opět na rozestřenou na mezi trávnicu.

»Chtěl jsem zkusit, zda dovedu ještě orat, a Petr mne nechce nechat,« podotknul Josef.

»To věřím,« usmála se Rozárka.

Petr se ohlédnul a kývnul hlavou. Byl to tak jeho způsob, nerad mnoho mluvil, jen tak někdy, a to nejvíce s hajným. Však jsem již pověděla, že toho hovoru těchto dvou kamarádů nebylo tak mnoho. Petr šel již také čtvrtému křížku vstříc, pocházel ze statku, který získal žid, a říkal, že se na podruží nikdy ženit nebude, raději že setrvá na službách. Na Martinec byl jako stvořen.

Josef postál chvíli na mezi, pak šel se skloněnou hlavou zpět k lesu. Maně zašel až k hájovně. Hajná ho přivítala plna radosti, snášela, šukala, povídajíc nepřetržitým proudem.

»Musím jim taky povědit, zlatej pane majstr, že jsem skoro myslila, že jich dřívějc letos uvidíme. Zdálo se mně o jejich patronu, svatým Josefu, na kolik nocí poposobě. Ó, drahej pane majstr, prosím jich poníženě, až se budou k svýmu svatýmu patronu modlit, vodporučijou mne jeho přímluvě.« A než mohl Josef zabránit, políbila mu stařena ruku.

Josef znal ode dávna tyto sny tetky Kučerovy o svatých a světicích a přál prosté, zbožné ženě potěšení, že mohla je vyprávěti.

Hajný došel po chvíli, a tetka postřehla plna radosti, že nese nějaký uzlík.

Přinášel trochu mladých hřibků, a hajná spěchala je usmažit s vejci, všecka blažena, že milému hostu podá pochoutku, kterou ve městě nemíval.

Odběhla do kuchynky, a hajný s Josefem osaměli.

»Tak co, pane majstr, jak se jim líbí na horách?« nutil se hajný do řeči. »A na Martincu?«

»Tak, že bych nechtěl odsud více odejít,« odvětil Josef s povzdechem.

»To by tak hrálo. Ano, někde při faře, to ano, ale zde — ty časy už přešly, co bejvaly kaple a poustevny po lesech! Taky jsme zde na Žďárskejch horách mejvali kolik poustevníků. Na Sklenným, blíž Fryšavy bejval poustevník, bejval prej mysliveckým mládencem, střelil jednou po pytlákovi a zastřelil ho. Nebyl arci ani trestán, tenkrát prošlo pánům všecko, ale svědomí mu nedalo pokoje, udělal prej to z pomsty, že chceli s tím jistým jedno děvče. A tak se dal na poušť. Chodili k němu lidi na modlení, nosili mu tak všelicos od stravy, a rozdával psaný modlitbičky a písničky. Sám jsem měl dlouho modlitbičku k svatýmu Hubertu, patronu myslivosti; nevím, kam mně přišla. Umřel moc starej ten poustevník. Jednou z jara, když roztály sněhy, a lidi k němu šli, našli ho mrtvýho. Už musel v zejmě umřít, byl prej poloshnilej a s velkou maškrtností (ošklivením) ho donesli do hrobu, kterej si sám na zahrádce vykopal. Rok co rok ho vopravoval, kříž při něm postavil a březu zasadil. Ten

kříž tam nějakej čas stál, pak shnil, a poustevna se rozpadla, už bych to místo sám nenašel.« Hajný se rozpovídal.

V tom donesla hajná na talíři usmažené hřibky, a Josef musil jísti. Pojedl v hájovně vždy bez váhání, aby ty lidi nezarmoutil, a věda, že matka hajné již nahradí toto pohosťování.

Dnes jedl s chutí po skrovném obědě. Bylo mu u hajných tak lehko a volno, cítil, že jej ti lidé mají rádi.

Ach, vždyť bylo v tomto domově krásně jako v pohádce, jak si byl již jednou řekl.

Pojedl a pravil: »To se zde namlsám.«

»Co by neříkali,« odpírala hajná. A pohlédnuvši na Kučeru, pravila: »Náš jim tu něco vykládal, kde pak se u něj vzalo!«

»I strejček hajný je dnes od řeči,« pravil Josef.

»To jenom radostou, že jich zasejc vidím, drahej pane majstr,« řekl hajný, a zvětralým jeho obličejem přelétlo cosi jako úsměv. Mrknul na Josefa a dodal: »Za to naše tetka radostou zasejc ztratila řeč.«

»I vy jeden, vy promluvíte vopravdu jenom člověku na potvoru. Však vzácnej pan majstr vás už znajou a nedbajou na ty vaše řeči,« trochu se zamrzela hajná.

Josef se zamyslil a po chvíli řekl: »Co pak byste tak říkali, strejčku a tetičko, kdybych chtěl být zase jenom Josefem z Martince a místo kleriky nosil župku a dřeváky jako sedlák? Kdybych chtěl být sedlákem?«

»Pro umučení Krista Pána! To by byla panímáminá smrť!« rozkřikla se hajná.

»To by ale zasloužili, aby do nich hrom z čista jasna udeřil!« zvolal hajný.

»Ale hajnej!« napomínala tetka a slzy jí vyhrkly z očí.

»Řekl jsem: kdybych chtěl,« rozpačitě pravil Josef.

»Ani špásovat nemajou; vodpustijou, ale kdyby někdo jinej něco takovýho vo nich řekl, dala bych mu po hubě, Panenka Marja jich uvaruj i takovy myšlénky,« pravila hajná.

Josef ji chlácholil a měl se k odchodu. Hajný, přehodiv pušku přes rameno, pravil, že jej doprovodí.

Hajná poníženě poděkovala za česť návštěvy, zvala Josefa na zítřek a všecka šťastná se usmívala všemi vráskami starého obličeje.

Hajný šel zprvu mlčky podle Josefa, a tomuto také nebylo do řeči.

Došli až k borovici, kde visel obrázek svaté Terezie.

Hajný stanul a položiv ruku Josefovi na rameno, pravil: »Pane majstr, kdyby jim zalehly někdy ňáky zlý větry do duše, že by jim přišel takovej oumysel, jak prve vyslovili, tak jim zde, na tomhle místě něco povím — něco smutnýho, tak že by jich víckrát nenapadlo spěchat zpátky s ty cesty, kterou jim rodiče pro život připravili. Myslil jsem, že to vezmu do hrobu, ale —« hajný se zamlčel.

»Tak mi toho povězte, strejčku, hned, chci slyšet něco více o tom životě, který má býti pro mne pohodlným a který by mi mohl býti krušnějším, než kdo myslit může.«

A Josef usednul na balvan pod borovici. (Pokračování.)

LITERATURA.

ANGLICKÁ.

Hall Caine: »The Christian«. Katolický člověk by se na první pohled zaradoval, čta tento titul knihy. Mohl by se domnívati, že je to něco podobného Chateaubriandovým »Mučeníkům«, Wisemanově »Fabiole«, nebo alespoň »Chýši strýce Toma« Becher-Stowerové. Čtěte anglické listy a dovíte se, v jak ohromném počtu se rozšířil »Křesťan«, jenž vyšel loni v létě. Mluví se o mnohých tisících. Bohužel, že zde titul — jako mnohde jinde — úplně klame. Poslyšme stručný děj anglickou kritikou tolik vychvalovaného spisu. — John Storm, jinoch vznešeného anglického rodu, jat touhou povzbuzovati lid k životu v pravdě křesťanskému, odříká se oteckého dědictví a odchází do Londýna, kdež stane se anglikánským knězem. S ním cestuje as dvacetileté děvče, sirotek, Glory Quaykle-ová, jemu doporučená, jež chce se věnovati službě nemocných, zatím však jej znenáhla okouzluje. Anglikánský kněz káže mravouku, ale nic neprospívá jeho horlivost; lid je proti němu popuzen, proto odchází do přísného kláštera, podobného Trapistskému. Glory nechá zatím služby v nemocnici, a podporována penězi jakéhos Drake-ho, oddá se kluzkému životu zpěvačky v šantánu a divadle, kdež brzy nalézá dosti obdivovatelů. Stormovi se však ani v klášteře nelíbí: vystoupí odtud a hledá Glory, ztracenou ovečku, aby ji získal dobru. To však nejde tak snadně; nechce nechati veselého života ani tehdy, když si ji chce vzíti. Storm koná nyní misie na ulicích londýnských, napomíná, káže a hřímá, a kam přijde, hrne se kolem něho lid. Tu jednou jede kolem kočár, a v něm sedí — Glory s Drakem a s jinými mladíky, plna veselí a žertů. V návalu zlosti odebere se k ní ještě téhož večera, aby ji vytrhl z takového života — ale co se stane, o tom raději pomlčíme. — —. Za nedlouho je Storm poraněn, Glory ho ošetřuje, a on si ji vezme za manželku. A tak ubohý člověk nedostál žádnému ze svých úkolů: klamal sám sebe, klamal lid, klamal Glory — úplně ztracená existence. — Co chtěl anglický romanciér svou povídkou? Ptáme se vším právem: proč ji nazval »Křesťan«? Co má znamenati tento titul, a kde jeho souvislost s dějem, zde stručně líčeným? Kdyby byl Hall Caine práci svou nadepsal »Pobloudilec« nebo »Fanatik«, nebo tak podobně, tisíckráte byl by název více oprávněný nežli »Křesťan«. Měl na mysli pouze příslušníky církve anglikánské? Pak neměl dílo nazývati »Křesťan«, aby se nikdo nemátl. Či mířeno na akatolíky, ale trefeni mají býti katolíci? Kniha psána je duchem protikřesťanským. Nalezla-li obliby a tak velikého rozšíření, je toho zásluhou pouze sloh, doba, výstřední moda, nikoliv věc; zvrhlé gusto velikého davu, neboť stultorum infinitus est numerus. Na konec něco zajímavého. Spisovatel mešká nyní v Římě, a jako »Křesťanem« chtěl vylíčiti život londýnský, tak prý nyní studuje k románu ze života římského. Budiž! Chce-li, najde tam dosti ctihodných, znamenitých, učených a lidumilných kněží; může si vybrati. Nebo bude to druhý Zola? Brzy se to ukáže. Máme pevné přesvědčení, že takový literární směr, jaký nyní namnoze v belletrii zavládl, se neudrží a udržeti nemůže. I u nás má dosti epigonů, a ještě se nosí dříví do lesa překládáním. Nedivili bychom se pranic, kdyby se signalisoval překlad »Křesťana« ještě dříve, než vyjde číslo »Vlasti«, do něhož jsou tyto řádky psány. Josef Flekáček.

RUSKÁ.

S. Elpatěvskij: Gektor. Zajímavý psychologický obrázek. Řekli bychom, že je výsledek moderního liberalismu, snoubivšího se s tvrdou ruskou duší. Hektor je pes v rodině sibiřského úředníka, veselý, věrný, který miluje zvláště dcerušku Zinu. Veselý Hektor sedává večer u kamen a je smuten. Hře nedá se získati; ba viděla, zdá se jí, v oku jeho slzy. Patrně pláče. Patrně Hektor »iz čelověkov«, v kterémžto mínění utvrzuje Zinu kuchařka Aksiňja. Ale proč pláče? — — Žil v chudé děrevně junoša, přišedší z daleka. Chodil na dříví, pracoval přes den — večer chodil na procházku s nerozlučným svým druhem: Hektorem. Pak usedl ke kamnům a Hektor s ním. Byli tu šťastni. Uplynula jistá doba, opět seděl junoša v lese, dumal, dumal a přesvědčil se, že nedosáhne, po čem toužil, že je klamán, svět že je temný, temný — a junoša přestane žíti.

Hektor dostal se do rodiny uvedeného úředníka. Hle, proč večer sedává u kamen a pláče! Mimo to líčí nám spisovatel Zinu, gymnasistku, jak učí se svým úkolům, sedíc pěkně vedle Hektora, s kterým ovšem tu a tam dovádí. Jsou to rozkošné scény. Neméně krásné jsou rozhovory s kuchařkou, nebo zase různé ty ideály malé horké hlavičky. Povídka má značnou uměleckou cenu. Fr. Žák.

CHORVATSKÁ.

Balkan jedinstvu i bratskoj slogi (svornosti). Vydává Dr. Alexander šlechtic Bresztyenszky. Ročník II., svazek I. 1897. Záhřeb, nákladem Antonína Scholze. Cena 70 kr. Loni založen byl důležitý podnik, jejž sv. Otec Lev XIII. podporuje ze všech sil. Jedná se o jednotu církve východní se západní. Proto vydává chorvatský učenec dr. Bresztyenszky rozhledy dvakráte za rok, aby toto velkolepé dílo utěšeně pokračovalo. O prvním ročníku těchto rozhledů měli jsme příležitosť podati zprávu v minulém ročníku »Vlasti« (str. 83. a 579.).

Dr. Bonaventura dokončuje v prvém svazku letošního roku svoji důkladnou studii: »Zdali papež není nástupcem sv. Petra«. Uvádí pak nejprve všeobecný důkaz, dále svědectví I.—IV. věku, potom oceňuje různé výroky, tak z písma sv. a list sv. Petra z Babylona. V posledním díle svého výborného článku dokazuje pak z dějin, že apoštolské následnictví římských papežů nebylo přerušeno. Spisovatel pak ke konci podotýká, že touto prací vyhověl vroucí tužbě srdce svého a končí studii prosbou k Panně Marii: »Prosím pak přečistou Pannu Marii, aby Božské srdce Ježíšovo se smilovalo nade všemi, aby jim osvítilo rozum a probudilo vůli, aby poznali pravdu, poznajíce ji přijali a podle toho zařídili kroky svého života. Ó, kéž by se sjednotili všichni v církvi založené na sv. Petru, v království, ve kterém vládne sv. Petr, ve stádě, které pase sv. Petr«. [1])

Po té následuje »Bratrský rozhovor o řeckém rozkolu« od Palunka jako rozmluva, která jest výslovným vyzváním východních rozkolníkův, aby se sjednotili. Spisovatel jedná tu o slově »filioque« (i ze Syna, totiž o původu Ducha sv., že vychází od věčnosti nejen z Boha Otce nýbrž i Syna). Stať tato napsána jest podle nejlepších pramenů.

Jiným kamenem úrazu jest neposkvrněné početí Panny Marie, kterého rozkolníci neuznávají. »Balkan« však dovozuje tuto pravdu křesťanskou, poněvadž se nepříčí ani písmu sv. ani podání sv. otcův, a proto není nauka tato novotou církve západní, neboť pravoslavní věří v ni alespoň implicite (ne jako zvláštnímu článku víry, nýbrž protože jest nauka tato obsažena v jiných pravdách).

Že věroučné spisy pravoslavné nejsou spolehlivy, dokazuje rozbor pravoslavného dogmatického bohosloví metropolity moskevského Makarija, které tu podrobeno zasloužené kritice.

Z největších přívrženců jednoty obou církví byl též Řek, pozdější kardinál Bessarion, který pro své přesvědčení mnoho od svých souvěrcův zkusil; potom odešel do Říma ke stolici papežské, které prokázal v těch věcech veliké služby. Jaký div, že svědectví jeho padá na váhu. I uveřejňuje časopis tento několik dopisů protopresbytera Eusebia Bessarionovi. Bylo by si však přáti, aby tam byla udána také data listů těch, poněvadž jinak nemožno se o ně pevně opírati.

»Balkan« všímá si pilně spisů vydávaných i jinými jazyky a jednajících o jednotě obou církví, tak o novém italském »Bessarione«, o knize vydané nákladem propagandy o prvenství sv. Petra, v církvi chaldejské, dále uvádí list chaldejského kněze Ibrahima o východu Ducha sv., podává zprávu o chorvatském spise »Faran i Vatika« od Andrije Vukičeviće a o Baurově knize »Důkazy proti východní církvi«. Frant. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Liberalismus. Socialismus, Anarchismus. Geschichtlichsociale Skizze. Deutsch von Adolf Šelbický. Členové knihovního spolku sv. Pavla se sídlem ve Warnsdorfě (»St. Paulus-Bücherverein mit dem Sitze in Warnsdorf) obdrželi za r. 1897. mimo četné jiné knihy i tuto brožuru (24 str.), která jest spracována dle stejnojmenné řeči Dra. Rud. Horského, jižto měl na sjezdě katolíků v Brně (»Nach der

[1]) Důkladnou studii tuto přineseme podle možnosti katolickému čtenářstvu v rouše českém, protože toho nejvíce zasluhuje. Pozn. ref.

gleichnamigen Rede des Dr. Rud. Horský am Katholikentage zu Brünn«). I těší nás opravdu nemálo, že vp. Šelbický překladem tímto přístupnou ji učinil i našim německým sousedům, začež mu jistě mnozí, najmě duchovní, na niž je zvláště k hojnému rozšíření upozorňujeme, vděčnými budou. Pokud obsahu se týká, myslíme, že již jméno p. Dra. Horského jest nejlepší zárukou výborné práce. Velmi jasně a přesvědčivě ukázáno, že semenem onoho jedovatého stromu, jehož plody celé masy se otravují, jest — atheismus, z něhož vyrostl liberalismus, kterého květem jest socialní demokracie a ovocem — anarchismus! Jak důsledně jedno z druhého plynulo, vidno ze zmínky o reformatorech, rationalistech a materialistech, z nichž první odtrhli lidstvo od autority církve, druzí od autority Písma sv., třetí pak od autority Boha samého — a na ssutinách těchto povstal pak lžiprorok — liberalismus se svým květem a plodem: socialní demokracií a anarchismem, kteréžto dítky důsledně a až do krajností provádějí, co od svého tatíka byly slýchaly! Doporučujeme co nejvřeleji. Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Soustava učení M. Jana Viklifa na základě pramenů. Praha 1898. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Napsal Dr. Ant. Lenz, probošt královské kapitoly na Vyšehradě, domácí praelat Jeho Svatosti papeže Lva XIII. Stran 234. Cena 1 zl. 50 kr. Před čtvrt stoletím napsal vys. d. pan spisovatel klasické dílo obranné: »Učení Jana Husi a jeho odsouzení na sněmě Konstanském.« Celé dílo hledělo k důkazu, že jest marno naléhati na Vatikán, aby dal revidovati proces Husův na sněmě Kostnickém, jak v tehdejších letech bylo žádáno, ant' by na základě českých i latinských spisů Husových a na základě jeho dopisův a celého konání jeho, celé namáhavé revise žádný jiný výsledek býti nemohl, leč jen, že M. Jan Hus ve věcech náboženských bloudil a na konec ve svých bludech neústupně setrval. Bylo ovšem tehdáž již žádoucno, aby poměr náuky Husovy k učení Viklifovu náležitě a dopodrobna byl vyložen, neboť se tou dobou vědělo, a ani Palacký toho netajil, že byl Hus ve své revoluční reformě na Viklifovi závislý, vždyť Hus toho nezapíral ani v Čechách, ani v Kostnici, ale dopodrobna nikdo nevylíčil těsného spojení Husova učení s náukou Viklifovou. A přece byla toho naléhavá potřeba, neboť právě učení Viklifovo a děsné jeho dokazování, že všecky řehole, všecka ústava Církve, všechna pravomoc, všecky řády a obřady Církevní, všecky kolleje, akademie a university a vůbec všecko zařízení katolické Církve, že má svůj původ z ďábla, a právě toto učení Viklifovo, jež přijal Hus, a přijali stoupenci jeho Mistři, bakaláři a žákovstvo, bylo zdrojem strašné a neuprositelné revoluce husitské, čili správněji řečeno Viklifické. Děsná, ano ďábelská Viklifova nenávisť přelévala se do našeho dobrého lidu, cizácká zášť do milé a drahé naší vlasti. Bohužel, naši historikové nám o tomto zdroji krutosti válek husitských téměř ničehož nepovídají, ukazujíce stále a stereotypně k porušené katolické Církvi; a v té porušenosti že hlavně ležela příčina povstalé reformy. Ale zdali byla ta kacířskou, jak ji předkládal Hus, k tomu nedostává se nám odpovědi. Viklifické podvratné a naskrze revoluční učení podrobilo sobě nejprve tak zvanou intelligenci, a tou se bralo proudem v lid. Jaké pověrečné, až modlářské úcty požíval anglický pseudoreformator v Čechách, toho máme důkazy. Jak jest známo, byl M. Příbram obviňován, že kacéřuje Viklifa. Naproti tomuto obviňování napsal dotčený Mistr apologii[1]) a v té se dovolává, že byly před mnohými lety Viklifovy kusy zavrženy od universit Oxfordské, Pařížské, ano i od Římské kurie, i národ český prý je zatratil r. 1408., a na schůzi dotčené že byl i M. Jan Hus se šedesáti Mistry přítomen. Jestliže tedy on, Příbram, kacéřuje Viklifa, činí takto ve spolku se znamenitými muži, a zejména s mučeníkem Janem Husem. On prý, Příbram, s těmito muži vyznává, že učení Viklifova nechce následovati, pokud jest ono bludné. Viklif, dí dále M. Příbram, není naším Otcem, aniž byl Čechem, a proto není závazku, věřiti jemu. Nyní prý, svědčí týž Příbram, chtějí mnozí na všecky kusy Viklifovy, jako na V. evangelium, přísahati, a usilují, aby nikomu nebylo lze jinak smýšleti, než jak smýšlel Viklif, jakoby byl neomylný, a jakoby dlužno bylo, podřizovati se slovům jeho, jakoby byla kanonická. Tak se šíří M. Příbram a jest nám svědkem na to, jak veliký účin měl neblahý Viklif na bývalé Mistry učení Pražského a jejich prostřednictvím na svedený náš lid. M. Příbram však zapomíná, že sice Jan Hus r. 1408. zatratil kusy Viklifovy, ale způsobem takovým, že mohly

---

[1]) Die Geschichtschreiber der hussitischen Bewegung. II. 138.

i na dále býti hlásány v rozumu jich dobrém. (!!!) M. Příbram zapomenul dále, že Husovy spisy, nejenom latinské, ale i české, jsou plné Viklifismu, že Hus zamítaje na oko kusy Viklifovy v theorii, skutečně v nich žil, a jimi se v životě řídil. Spíše měl M. Příbram vyznati, a to je svatou pravdou, že se odloučil později od nerozumů Viklifových a tou měrou také od Husa. A to právě mu bylo na schůzi husitské r. 1429. v Praze vytýkáno, že prý kaceřováním Viklifa kaceřuje také M. Jana Husa a viní ho z kacířství, a tím také český národ, který za ním šel, a tak bezděky přiznává, že byl Hus právem jako kacíř odsouzen a upálen; a že právem bylo proti království Českému stanoveno křížácké tažení. [2])

Mělo-li tedy Viklifovo učení tak mocný účin na bývalou naši intelligenci a konečně na náš lid, jest zajisté velice důležito, náuku Viklifovu dopodrobna znáti a poměr její k učení Jana Husa. Nějaké sporé úryvky jsme ovšem měli po ruce, ale těmi nebylo nikomu poslouženo, nejméně theologovi a historikovi. R. 1884. vydal prof. dr. Loserth obsáhlou knihu »Hus und Viklif« a přirovnává v ní náuku Husovu k učení Viklifovu způsobem drastickým, citováním totiž textu Viklifova a Husova a kladením obou textů vedle sebe, z čehož by vycházelo na jevo, že Husova reformace jest doslovně opsána z Viklifa, a že tedy není v Husovi ani za mák samostatnosti. Tímto zápolením snížil dr. Loserth po mém soudě M. Jana Husa přese všecku míru, neboť ač reformace Husova, pokud jest kacířská, jest od počátku až do konce majetkem Viklifovým, přece by bylo proti pravdě tvrditi, že Hus následoval Viklifa veskrze. Jsou zajisté dosti četné Viklifovy kusy, jichž Hus nenásledoval. Nad to ve spise Loserthově není ani učení Viklifovo plně podáno, ani učení Jana Husi, to druhé již proto ne, že dr. Loserth není znalý češtiny. A přece jest veležádoucno, abychom znali netoliko učení Husovo, ale také pravzor jeho, učení Viklifovo. V ten nesnadný úkol se uvázal vysd. Dr. A. Lenz spisem svým, když byl, jak v úvodě píše, 35 spisů Viklifových přečetl. V úvodě samém podává nejdůležitější data jeho života a přirovnává jej k životu a k osudům M. Jana Husi, mluví o veliké úctě, jakou chovají protestanté k Viklifovi, kladouce ho k nejpřednějším předchůdcům reformace, ovšem té německé, a tvrdíce, že kdyby za dob jeho praelati angličtí nebyli reformě Viklifově vzdorovali, t. j. kdyby se byli stali zrádci na víře své a kdyby se byli dali až do naha oloupiti na základě téže Viklifovy reformy, byla by prý gloriola reformace zůstala na hlavě M. Jana Viklifa, a nikoliv že by se byla nepřenesla na hlavu Luterovu, Kalvinovu, Husovu nebo Jeronýmovu. Protestanté němečtí tonouce v této úctě, Viklifovi prokazované, toužili před lety, aby se výroční den úmrtí Viklifova († 31. pros. 1384.), dne 31. prosince 1884. jako pětistaletá památka smrti jeho od Němcův a Angličanův okázale slavila, a tak se postavil slavný pomník duchu germanskému. [3]) Bohužel toho revolučního ducha germanského pojal v sebe věrný Čech M. Jan Hus, a jak duch tento germanský v českých vlastech hospodařil, jest v letopisech našich krvavým písmem napsáno. Po úvodě líčí p. spisovatel náuku Viklifovu a deviace jeho dopodrobna. Nejprve píše o bludné noetice jeho, o poznávání pravd náboženských silou rozumovou, o Bohu, o Písmu jako o jediném pramenu křesťanského náboženství; vypisuje, jak děsně líčí Viklif stav Církve a duchovenstva své doby, naznačuje bludy jeho stran učení o předzřízení a předzvědění a jeho rouhavou náuku o původu hříchu. Potom přechází p. autor k líčení učení Viklifova o Církvi, jako o sboru všech těch, kdož jsou ku spáse předurčeni, a vypisuje bezměrnou nenávisť Viklifovu k Církvi, k řeholím a naproti všemu, což bylo v Církvi během časů zařízeno, i naproti uměleckým a vědeckým ústavům jejím, i naproti velikolepým pomníkům umění, nádherným velechrámům, obrazům a sochám. Po vylíčení děsné této Viklifovy nenávisti šíří se p. autor

[2]) Höfler. Tamtéž. 593.

[3]) Protestanté slaví reformatory německé, ale němečtí katolíci nikoliv. Jenom čeští katolíci aspoň u veliké části v tom potupují víru matky své, že oslavují muže, kteří do naší vlasti cizáckou, podvratnou a bezhlavou revoluci náboženskou zavedli, a právě těm mužům pomníky stavěti se chystají, kteří jsou morální příčinou zpustošení vlasti naší a neskonalých běd, uvalených na národ náš. Za to však jsou neunavni v ničení památek katolických dob. Škoda, přeškoda, že nekázával Hus Viklifových bludů v kostele u sv. Václava, zajisté že by ho jistá strana až do těch hrdel hájila. — Prosím: Je Praha katolická, anebo Viklifická, je národ náš katolický, anebo sebrankou sektářů, jichž naplodila kacířská revoluce Husova do nesmírna?

o názorech Viklifa politických, o bludech jeho socialních, o bludech jeho stran majetkového práva, o jeho komunismu spravedlivých lidí, o jeho kosmologických, anthropologických, christologických, soteriologických bludech a o svátostech, a i o bludech eschatologických. Na konec píše p. autor o styku Viklifově s Valdenskými a přirovnává náuku Viklifovu k učení Husovu. Toť jest krátký obsah spisu vys. důst. pana probošta dokt. Ant. Lenze. Material jest v něm převeliký, všechny však stati jsou náležitě uspořádány, logicky a vědecky provedeny, všechny výroky na základě pramenů a slov Viklifových odůvodněny, tak že každý, komu na tom záleží, aby seznal pravzor reformace Husovy, Viklifa, tohoto démona české vlasti, dotčený spis vděčně přečte. Sloh jest, jakož při spisovateli zvykem jest, nad obyčej jasný. Dr. —a—

Radosti života. Napsal sir John Lubbock. Přeložil Jan Váňa. Dva díly v nádherné obálce a pěkné vnitřní úpravě za 1 zl. 80 kr. V Praze u Vilímka 1897.

Jaký je náš úsudek o spise Lubbockově? Celkem příznivý, poněvadž v »Radostech života« skutečně na mnohých místech podávají se zlatá zrnka pravdy; poněvadž auktor pojímá své věci vážně, pojednává o nich klidně, s patrnou vroucností a důstojností. Vše jde ráz na ráz. Suchopárných úvah a filosofických záhad nesrozumitelně vyjádřených zde nemáš, za to najdeš výroky a zkušenosti nejlepších mužův i žen, výroky potvrzené zkušeností a roztomilé svou pádnou řízností. Sir Lubbock jmenuje při tom vždy auktora, nepovídá však, z kterého co vzal do svého díla, ani z kterého místa, což spisu, jenž chce býti populárním, není ovšem na závadu. Že auktor uvádí své rodné výtečníky s velikou zálibou, ač u nás jsou většinou neznámí, nemůžeme vytýkati: každý spisovatel má především hleděti, aby psal pro svůj národ, když píše v jeho řeči. Ze starých výtečníků latinských a řeckých jsou tu však ukázky také. Na jednom nebo na dvou místech přidal pan Jan Váňa aspoň něco českého (Komenského a Boženu Němcovou), cítě, že Čech v knize Lubbockově bude cizincem.

V jednotlivostech chválíme a vytýkáme z mnohého zde aspoň toto: V kapitole první dokazuje pan auktor velice pěkně, že »jsme povinni býti šťastnými«. Za našich škrobených časů pesimistických má tato kapitola jistě svou váhu, ač indirektně dává notný políček svedenému, nemyslícímu intelligentnímu davu již právě tím, že mu takové očividné a přirozené pravdy dokazovati musí. V tom smysle rád vidí křesťanský apologeta pojednání Lubbockovo a s uspokojením čte mnohé trefné výroky slavných mužů, jakož i případné názory auktorovy. Tak příkladem velice se líbí výrok Lubbockův (str. 3.): »žíti, znamená žíti dobře, nikoli jen živořiti«, žíti znamená však také i mysliti a dle toho jednati! Krásný svět, jejž všemohoucí nám stvořil plný půvabu a krásy, ukazuje, že život je skutečně »odkaz překrásný«, že by však Ruskin měl pravdu (na str. 5.), když vytýká »Svatým«, že prý si krásy velebného světa »ani nevšímají«, dovolujeme si již pro jediného svatého Františka Assiského rozhodně odporovati. Což nebylo právě tomuto světci — tuším i u nás — vytýkáno, že je přílišným milovníkem přírody, že je naturalistou? Kdyby sir Lubbock znal blahoslaveného Jindřicha Susa, mystika středověkého, nebo sv. Jana z Kříže, bosáka karmelitského, nebo sv. Růženu Limskou atd., nebyl by jistě Ruskinovi věřil, když světcům nevšímavost k přírodě vyčítal. Kdo zná kousek katolické askese a mystiky, ví, že nejkrásnější přirovnání a nejúčinnější příklady brávají se právě z přírody. Také nejsvětější ze všech svatých — požehnaný Kristus — pořád a pořád užívá obrazů z přírody.

K těžké otázce — odkud vzalo se zlo, a jak se můžeme ubrániti jemu, — odpovídá Lubbock asi v ten smysl, že člověk (nikoli Bůh) způsobuje si zlo po většině sám a vlastní vinou, v čemž jest ovšem veliký kus pravdy, ale ne pravda celá, poněvadž přemnozí jsou činitelé, kterými naše štěstí podmíněno, živeno, zveličováno i zmenšováno i zničováno bývá, nejsme-li ovšem na tak závratné výši duchovní dokonalosti jako sv. Bernard, jehož auktor uvádí, když praví: »mně nic nemůže škoditi, kromě mne samého«. To však platí o škodě mravní a nikoli fysické a hmotné: naše mravní velikosť (nehříšnosť) může totiž obstáti i uprostřed největší bídy časné a hmotné. V tom smysle jsme také »svého štěstí strůjci« úplnými, ale jen v tom smysle. Velmi dobře upozorňuje auktor, že klidný život náš nevyžaduje, aby se vše dálo dle vůle naší, a velice dobře radí, abychom si vytrvale hleděli svého a méně pohlíželi za cizím. Cítiti s jinými, jest ovšem velmi třeba, ale nesmíš při tom pozbyti citu pro sebe. Rovněž vtipně mluví se o potřebě zla a o zdánlivém zlu, jež spíše zveličuje nežli umenšuje naše blaho. Zlo zdá prý se podmíněno svobodou jednání; kdyby nebylo svobody, nebylo by zla? Bůh tedy, jenž zla

konati ani utrpěti nemůže, nemá svobody? O kterém opět zlu mluví auktor, když s Epiktetem (str. 11.) tak smýšlí o původě a povstávání zla? Jak se s tím rýmuje výrok (str. 12): »Nejsme-li svými pány, jsme aspoň svými tvůrci«. Že častokráte všelijaké domácí maličkosti dovedou zakaliti naše štěstí, je svatá pravda, a že sami způsobujeme si mnoho nepříjemného svou umíněností, nedovedností a lehkovážností, nikdo neupírá. Nemůžeme stopovati, chváliti, opravovati a rozebírati všecko. Jen ke dvěma posledním kapitolám na chvilku přihledneme: k náboženství a k určení člověka.

O náboženství vyznává auktor, že je zdrojem, »z něhož valná část lidstva čerpá nejen útěchu v zármutku a trápení, ale i nejčistší štěstí na zemi« (II. 128). Auktor rozeznává náboženství srdce (= praktické) a náboženství hlavy (= theoretické, vědecké) a je přesvědčen, že náboženství nemá vésti k hádkám a vášnivému dokazování nebo dokonce k pronásledování, jež předpokládá »řevnivé, ukrutné a nespravedlivé Božství«. Sir Lubbock je přesvědčen, »že, jestli jsme poctivě usilovali poznati pravdu, není třeba brániti se výsledkům, neboť by to bylo znamením, že pochybujeme o dobrotě Boží«. Zdá se, že Lubbockovi na objektivní pravdě náboženské buď nezáleží, nebo že ji považuje za nemožnou a našemu pozemskému snažení nedostupnou. Kterak může auktor bolesť naši, že jsme nepoznali objektivní náboženské pravdy, vésti do sporu s dobrotou Boží, nedovedeme pochopiti. Tvrdí-li pak znova, »že naší nejprvnější povinností je, učiniti si co nejvyšší představu o Bohu«, dlužno ho upozorniti, že tato naše představa musí obsahovati objektivní pravdu, jinak zůstává nám povinnosť, hledati a zkoumati dále. Hledí-li dále sir Lubbock odbyti věc »bohosloveckými pochybnostmi a obtížemi«, myslí-li, že jen svědomí o své vrozené síle bývá nám beze vší víry a milosti Boží dostatečným vůdcem ve všech otázkách náboženských a mravních, zapomíná celého nadpřirozeného zjevení Božího a nedbá všech prostředků, jež nám zjednal Kristus, a ukazuje, že je čirým racionalistou, s nímž žádný věřící křesťan souhlasiti nebude a nemůže. Tvrdí-li sir Lubbock, že »v kázaní na Hoře je velmi málo bohosloví, právě jako v prvních třech evangeliích« a povídá-li, že »bohosloví je věda velice nejasná«, a míní-li (II. 131.), »že »pravého křesťanství nacházíme u některých pohanských filosofů více, než u některých křesťanských bohoslovců«, a myslí-li konečně, že »náboženstva nejsou vystavěna na dogmatech, ale dogmata spíše náboženstva liší a dělí«: tvrdí a míní věci, které již před ním i po něm byly proneseny od četných racionalistův a naturalistů, kteří (jako Sir Lubbock) i Krista Bohočlověka nemohli potřebovati do svého systému, a tím zbavili nás povinnosti, (věřící lidi v Kristovo božství) dále se názory jich zabývati. Kdo jest přesvědčen, že Bůh jest tak malicherným, že lidem nemůže dáti pravdy a prostředky, jež nevzrostly z lidské přirozenosti a jež přesahují lidské hlavy, kdo jest o tom přesvědčen a vidí v člověku takového velikána, v Bohu však jen na lidech závislého trpaslíka, měj si své přesvědčení, jehož mu nebéřeme, jako si svého opačného přesvědčení náboženského rovněž bráti nedáme. Siru Lubbockovi však radíme, aby zevrubně uvažoval, co proti své theorii řekl, když na stránce 138. napsal: »Dobře jednat, toť jest žebřík, vedoucí do nebe, ačkoli pravá víra nám nepomáhá, abychom žebřík ten dovedli najít a po něm vystupovat.«

Jako všichni naši nekřesťanští odpůrcové z tábora racionalistického ukazují veliké neznalosti, jakmile o věcech našich začnou mudrovati, tak i sir John Lubbock. Budiž mi dovoleno dáti aspoň toto na ukázku (II. 140): »Považovat mučenictví za zásluhu, jest zajisté nesprávné, neboť se stanoviska mučeníků bylo výsadou, milostí«. Sir Lubbock myslí, že »milost« ničí zásluhu a že činí lidské spolupůsobení nemožným. Neučíme tak, ale naopak, a pan kritik prozrazuje neznalosť. Rovněž ukazuje svou neznalosť, když píše: »Je pravda, že ti, kteří považují všechny odchylující se ve víře za oběti věčného zatracení (!), zdají se míti jakési logické oprávnění, aby se pronásledovali až k smrti.« Nás katolíky z podobného viniti, pravda a skutečnosť nemůže. Vzdělání lidské povzneslo prý náboženství k vyšším a čistším představám o božské moci (II. 143.) Škoda jen, že »čisté tyto představy« právě u vzdělaných modernistů proměnily se v nevěru a že nedovedou jich povznésti nad pozemskou hroudu!

V kapitole třinácté (poslední) pojednává auktor: »o určení člověka«. Těšili jsme se, že zde najdeme filosofickou zbrojnici na nejdůležitější věci, až auktor objasní cíl náš pozemský i záhrobní, ale zklamali jsme se. Ze všech kapitol jeví se nám právě tato poslední nejslabší. Účelem života pozemského zdá se býti dle auktorova celého spisu »Radosti života«, tedy jakýsi hedo-

nismus (rozkoš). Života záhrobního auktor sice neupírá, ale také velikého přesvědčení o nesmrtelnosti duše, o nesmrtelnosti »osobité« nemá, a vykládá o jakémsi stavu, jenž buď podobá se spánku nebo jest přechodem na jiný svět, kdež kyne nám mnoho dosud nepoznaných radostí a slastí. Totě celá filosofie Lubbockova o »určení člověka«! Z pojednání celého vyzírá jakási bázeň před »nebem«, béře-li se slovo to v našem křesťanském smyslu. Ostatních věcí, o nichž víra Kristova mluví, sir Lubbock si nevšímá a docela »přirozeným vývodem z podobenství sv. Pavla« (že zrnko pšeničné žije v rostlině i roku následujícího) vykládá, že »náš život má trvání v životě našich dítek« (II. 167.) Co bude však s nesmrtelností oněch lidských nešťastníků, kteří dítek neměli? Jak bude existovati jejich duše dle této biblistiky? Pokrčte rameny a věřte, že smrt i věčnosť zlem není. Filip Jan Konečný.

Poesie. Heyduk Adolf: »Sekerník.« Kresba z Povltaví. Pootavský slavík zaletěl si tentokráte do Povltaví, aby zapěl nám se stejnou silou, něhou i vroucností o bodrém a poctivém sekerníku Vraném (otisk z »Osvěty« r. 1893.) jako kdysi o »Dřevorubci«, »Běle« a ještě dříve o »Dědově odkazu«. Že básník píseň svou si nastudoval, ukazuje mimo vše ostatní zvláště také terminologie řemesla mlynářského a živnosti vorařské. Jen litujeme, že nebyly k těmto širšímu čtenářstvu méně známým rčením podány přiměřené vysvětlivky. Jinak vyrovná se »Sekerník« všem dřívějším povídkám Heydukovým.

Leger Karel: »Chvilku zas doma.« Kus románu a satiry. Po Karlu Legerovi, tomto šťastném povídkáři veršem, zastesklo se nám vždycky, kdykoli se odmlčel. Jsa nyní zase »chvilku doma«, pobavil nás v pravdě zdravou satirou. Studující práv hlásá na čistém, prostém venkově novomodní idee a zásady, ale s nezdarem, protože jsa blaseovaný, morálně zvrhlý i přepjatý, zapomíná, že by měl s reformou začíti u sebe. Legerova satira je báseň obsahující mnohou trpkou pravdu.

Jos. V. Sládek obohatil »Sborník světové poesie« překlady již šesti dramat Shakespearových. Jsou to: Zkrocení zlé ženy, Makbeth, Sen noci Svatojanské, Julius Caesar, Kupec Benátský a »Jak se vám líbí«. Jen výborný znalec jazyka mateřského i anglického a zároveň básník, jako je Sládek, byl s to, aby tyto nesmrtelné hry tak znamenitě přeložil.

Dr. Rud. Dvořák a Jar. Vrchlický vydali v témže sborníku překlad prvých šesti knih prvého dílu staročínské sbírky básní, řečené Ši-Kingu = kniha zpěvů. Vrchlický přeložil nám již největší díla kulturních národů, jejich epopeje a zpěvy národní, jako z francouzštiny, italštiny, španělštiny, angličiny, a zvláště tím stal se známým i daleko za hranicemi. Kde však byl mu jazyk neznám, našel si společníka, a tak překládal s Brábkem z maďarštiny a s Dvořákem vydal kus poesie čínské. Tato právě přeložená ukázka písní čínských obsahuje básně, sahající původem svým do nejstarších dob před Kristem (až 1700.). Dvořák nazývá Ši-Kingu »anthologií staročínské poesie světské i náboženské«. Byť tyto zpěvy, jako téměř vše čínské, nebyly přiměřeny ani naší povaze a našemu vkusu, ani obyčejům našim, přece obohacena byla tímto překladem literatura naše na poli dosud úhorem ležícím. Milovníci exotických kvítků poetických rádi tedy sáhnou k této »Knize písní«, aby se z úvodu Dvořákova k ní poučili o staročínské poesii a pobavili ukázkami, jež se známou obratností Vrchlický veršem podal. Měl věru pernou práci, povážíme-li, že čínština hojně a ráda přeje rýmům, jež plynou jí hladce a snadně, ale překladateli působí nesmírné obtíže. Vrchlický překonal všecky. Karel Burian.

Na úsvitě. Obrazy z dob chorvatského obrození. Napsal Xaver Fandar-Gjalski. Přeložil Josef Paulík. Ottova laciná knihovna. Cena 80 kr. — Spisovatel dal své práci skromné jméno: obrazy. Ostatně — proč »skromné«? Vždyť obrazy mohou míti daleko vyšší cenu, nežli román nebo novella. Obrazy tyto se nám líbí nehledě k vlastní umělecké ceně, a to již svou látkou. Takových je nám právě třeba. Prohlížíte je — a vzpomínáte na obrození naše, české, prohlížíte je a vzdychnete: »To byly doby určitého ideálního snažení — ale dnes? Kde je co určitého? Chaos. Vykrystalisuje se z toho něco? Jistě! Posud vždy chaos předcházel nové stvoření. Jaké? To není v naší moci, aspoň ne úplně — a také o tom nevíme. Hádáme!«

Obrazy Gjalského podávají vám postupné fase chorvatského obrození. Byla doba, kdy Chorvaté a Maďaři svorně dřímali. Latina panovala v úřadech i sněmech. Maďaři začali se buditi a chtěli emancipaci od Vídně. Tolikéž

Chorvaté. Ale Maďaři chtěli místo latiny míti svou řeč řečí státní. Mezi Chorvaty povstali mnozí, kteří pravili: »I naše řeč je krásná, třeba jí pomoci z chalup do kanceláří a sněmu. Třeba vzbuditi národ.« Jak? Knížkami a — novinami. Maďaři bránili hlavně novinám. Vídeň pomohla, po dlouhém úsilí dosáhlo se povolení na noviny — prvé číslo vyšlo — a obrazy končí.

V obrazech těch vynikají zvláště některé postavy: chudí seminaristé, staří kněží, bohatí preláti — studenti, úředníci, šlechtici. Vše se zajímá o tu jedinou věc: budou i chorvatské noviny? A vše, co této myšlence přeje, je plno obětivosti. Nejvíce však »obětoval« — Ivan Kotromanič. Co? Opustil pro služby vlastenecké svou lásku — lásku k provdané Magdě.

To víte, něco moderně-romantického musí býti. Láska »jen tak« — svobodného k svobodné, to by nic nebylo. Třeba k tomu aspoň parfumu francouzských komedií. Nu, jen když tedy tu »lásku« obětoval! Je před vámi očištěn, ba, je i hrdinou! Co na tom, že seminarista i student chodí otrhaní, hladoví, jen aby mohli obětovati poslední groš! Co je poslední groš proti krásné Magdě? — Ale to jen mimochodem!

Obrázky přece jen se vám zalíbí. Jak malé touhy — a jak velký cíl! Jen noviny — a probudíme milliony lidí. A dnes? Jak velké touhy — a cíl? Chceme všecko — a nevíme proč a nač! Filip Šubrt.

Obzor. List pro poučení a zábavu. Redaktor Vladimír Šťastný. XX. ročník. V Brně, 1897. Tiskem papežské knihtiskárny Benediktinů Rajhradských. Celoroční předplatné 2 zl. — Zábavně poučným časopisům se na Moravě nikdy valně nedařilo. Zanikla »Koleda« i »Zora«, a nedávno přestala vycházeti »Vesna« a »Niva«. Tím významnějším a pozoruhodnějším úkazem jest, že »Obzor« mohl r. 1897. slaviti své dvacetileté trvání jubilejním ročníkem. V úvahách a pojednáních zastoupen jest dějepis články Frant. J. Rypáčka a Fr. Snopka, životopis pracemi Frant. Janovského, Bohumila Simonidesa, Bohumila Šťastného, redaktora Vladimíra Šťastného, Frant. Perky, jenž napsal »Kneippův krátký životopis a význam«, místopis článkem »Lopeník« od A. Doufalíka. Frant. Bartoš ve svých »Ukázkách našeho nynějšího jazyka spisovného« poukazuje na jazykovou anarchii, jež u nás čím dále tím více se rozmáhá, a jako bedlivý strážce jazykové čistoty uvádí nejrozšířenější nešvary hlavně z listů politických. Z oboru filosofie čteme tu práci Dra. Jos. Pospíšila; z vychovatelství pojednání Jana Funtíčka. Martin Medňanský podává přehled rumunské literatury, a Frant. Šilhavý píše »O knihách a knižnicích pro lid.« Básněmi přispělo do tohoto ročníku vedle redaktora jedenadvacet spisovatelů. V zábavné části především třeba uvésti historickou povídku Frant. Valouška z počátku říše Velko-Moravské »Rostislav a Privina«, a našeho milého † kukátkáře Václava Kosmáka »Kus komedie života«, »Na lehčím chlebě.« Mimo ty jsou tu povídky Jana V. z Finberka, Petra Finka, Ludv. Grossmannové-Brodské a Viléma Náprstka; z oboru národopisu a kulturní historie čteme dvě práce Čeňka Kramoliše »Jak naši předkové krádež trestávali« a »Drobty z Valašska.« V »Besedě« otištěny jsou četné kratší články, týkající se událostí více časových, a v »Obzoru literárním« posouzena dlouhá řada děl a publikací literárních. Již z toho, co dosud uvedeno, patrna jest bohatosť a pestrosť obsahu, k čemuž sluší dodati, že jest to obsah veskrze cenný a dokonalý.— Obzor zasluhuje nejúčinnější podpory a největšího rozšíření, čehož mu z plna srdce přejeme. Fr. Šilhavý.

Světová knihovna. Nejlacinější vydání znamenitých knih domácího i cizího písemnictví. Rediguje J. Kvapil. Když vyšlo několik svazků Světové knihovny, vítali jsme je s povděkem, ale zklamali jsme se. Již jsme upozornili na »Nápadníky trůnu«, nyní jsme nuceni tázati se, jak se hodí do l a c i n é h o, t e d y l i d o v é h o v y d á n í Prévostova »Manon Lescaut« a Mussetovy »Novelly a povídky«. Maupassant ovšem div že nekleká na kolena před tou neobyčejnou dívkou, jež při prvním nedostatku opouští milence a prodává se jiným, ale v srdci zůstává přece věrna svému rytíři, ano, jest tak pozorna, že, když mu uteče k bohatému hejskovi, pošle mu za sebe náhradu, aby se potěšil. Nám se však zdá, že taková věc málo přispěje ku vzdělání lidu, a proto litujeme, že nebylo nalezeno pro Světovou knihovnu knihy mravně lepší a cennější. Podobně má se věc s Mussetovými Novellami. Nemůže býti pochybnosti o tom, jak málo se hodí širokým vrstvám čtenářů líčení muže, jenž najednou miluje a svádí dvě ženy, vdanou a vdovu, zámožnou a chudou a neví, kterou vlastně miluje. A ten tón, jakým se vypravování nese! V druhé povídce je plno vtipů o duchovenstvu, a často zrovna za vlasy přitažených.

Nechceme popírati, že ve Světové knihovně vyšla čísla, za něž každý přítel četby a zvláště laciné četby bude vděčen. Ale jsou tam čísla, jež by měla vycházeti nákladem firem, jež rády vydávají takové pikantnosti; toho, tušíme, firma J. Ottova nepotřebuje. Frant. Jan Kroiher.

Chudým dětem. Ročenka Dobročinného komitétu damského v Brně na prospěch chudých dětí českých škol brněnských. Ročník IV. V Brně, r. 1897. Mimo předmluvu obsahuje tento ročník devět básní a článků prosou; všecky tyto práce protkány jsou zlatou nití lásky a obětivosti k bližnímu. Po předmluvě následuje vlastenecká úvodní báseň Vlad. Šťastného »Maticím našim«; ostatní pak veršované práce střídají se s články prosaickými. Jsou to »Bité děti« a »Děti dětem« Jana Žeranovského, »Sen a skutečnosť« a »Modlitba s povzbuzením« Jana Nečasa, proslov Elišky Krásnohorské »Na prospěch pomníku Františka Palackého« a Jaroslava Tichého roztomilé básničky »Dětská mysl«, »Vlasti« a »Sirota.« Z části prosaické sluší především uvésti článek prof. Frant. J. Rypáčka »Jubileum největšího Čecha tohoto století«, jímž po zásluze oceňuje činnosť Frant. Palackého a důležitosť i význam jeho »Dějin«. Prof. Vinc. Vávra napsal »Podklad k povídce Boženy Němcové »Chudí lidé«, Ludm. Grossmannová-Brodská věnovala vzpomínku první zakladatelce ročenky »Chudým dětem«, šlechetné paní Anně Hübnerové, výborný znalec lidu na Valašsku Mat. Václavek podal z oboru lidovědy příspěvek »Z jarních zábav mládeže valašské« a Sofie Podlipská črtu ze skutečnosti »Obyčejné matky«; byla to asi jedna z posledních jejích prací, zemřelať brzy po vyjíti ročenky »Chudým dětem.« Z ostatních prací sluší uvésti Aloisa Mrštíka »Štěstí«, Adély Koenigové-Svobodové »Účel životní« a působivé »Tři obrázky ze skutečnosti« od Alb. Mrázka. Neméně zajímavým čtením jest na konci knihy zpráva o činnosti dobročinného komitétu dám v Brně v období 1896—1897. Kdo výroční zprávu tu přečetl, musí býti naplněn úctou k dobročinnému komitétu a jeho výboru, za jedenadvacet let činnosti spolkové vzrostly řady jeho opatrovanců již do tisíců a tisícův. — Dílko to zasluhuje nejúčinnější podpory a všeobecného rozšíření.

Fr. Šilhavý.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V březnu přijal sv. Otec Mexické poutníky, počtem přes sto, náležející k nejvznešenějším rodům země. Vedli je biskupové z Chilapa, Puebly a Tamanlipas; mezi nimi byl i generální mexický konsul a 28 alumnů se svým rektorem; k nim přidali se někteří Američané z Argentiny a Bolivie. Mnoho z nich cestuje do sv. Země a přišli se poklonit náměstku Kristovu a přijat jeho požehnání. Biskup z Chilapy, Msgr. Ibarra y Gonzales, četl latinskou adressu, k níž Jeho Svatosť rovněž latinsky velmi milostivě odpověděl a dle Svého způsobu potom s jednotlivými účastníky daleké pouti té rozprávěl. Mexičané odevzdali papeži slušný svatopetrský haléř, znajíce, jak sv. Otec Lev XIII. rozsáhle a štědře podporuje školy, ústavy, nemocnice, misie, vědy a umění. Dne 17. března o ½1 odpoledne přijal sv. Otec Lev XIII. korunního prince švédského, Oskara Gustava Adolfa. Princ přijat byl papežským dvorem s poctami příslušícími osobám královským; švýcarská garda provodila jej k soukromým komnatám Jeho Svatosti, kdež jej Lev XIII. očekával. Potom navštívil princ J. E. státního sekretáře kardinála Rampollu, jenž mu návštěvu v »Grand Hotelu« oplatil. Dne 19. března prohlížel princ podrobně slavná vatikánská musea. Týž princ byl též přítomen veřejné konsistoři, v níž jmenováni byli čtyři noví kardinálové: arcibiskup z Compostelly, Lyonu, Rennesu a Rouenu. Druhá konsistoř byla soukromá; obě trvaly několik hodin, a sv. Otec setrval v nich do konce bez únavy, což svědčí o výtečném Jeho zdraví. Posledního března přijal sv. Otec ve slyšení 200 uherských poutníků, jež vedl Msgr. König. K nim přidružil se rakousko-uherský vyslanec při sv. Stolici, 30 Američanů a mnoho jiných cizinců právě v Římě meškajících. V 8 hodin ráno byli přítomni mši sv., již sloužil sv. Otec; po ní sloužil mši sv., řečenou »díkůvzdání« (la Messa di ringraziamento). sekretář Jeho Svatosti; sv. Otec přes celou tuto mši sv. klečel; pak, oděn papežskou štolou, udílel apoštolské požehnání. K latinské adrese odpověděl rovněž latinsky; potom líbali poutníci papeži prsten. Vznešený apoštol míru Lev XIII. snažil se zabrániti výbuchu války španělsko-americké s veškerou horlivostí,

o tom psaly veškeré politické listy světa. Čerpáme zprávy pro tuto rubriku z přímých římských pramenů a neopomeneme se i o této akci osvíceného Lva XIII. zmíniti.

Výbor Tiskové ligy konal 14. dubna t. r. druhou schůzi. Přítomni byli: předseda dr. Rud. Horský, jednatel K. Štella, členové výboru: Tom. Škrdle, Fr. Vaněček a náhradníci Jos. Frydrych a Fr. Žundálek a jako host redaktor Tom. Jiroušek. Jednatel četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Dopisujícím členům Tiskové ligy rozeslány byly tištěné instrukce; kdož by jich byl snad omylem neobdržel, račiž je reklamovati, ochotně mu je zašleme. Dva ligisté na tyto instrukce již odpověděli a dle nich se říditi přislíbili. — Ředitel Tiskové kanceláře podával na to zprávu o stavu ligy. Chválil činnosť ligistů zahraničních, zejména ligisty z Krajiny a ze Saska. Stejně vytrvale píší ligisté z Antverp, z Říma a z Lašska na Moravě. Z moravských ligistů přestali psáti všickni až na jednoho, jenž pilně v »Hlasu« referuje. Ale náhradou za to píší pravidelně z Čech dva ligisté do »Míru« a jeden do »Hlasu« i do »Katol. Listů«. Z Antverp ligista bude psáti mimo »Katol. Listy« i do »Hlasu«. Po jednom ligistovi píší do »Čes. Východu«, »Vychovatele«, »Děl. Novin« a do »Vlasti.« Z českých ligistů někteří úplně psáti přestali, jiní píší nedbale a jen malý hlouček vytrval. Z těchto pročítá jeden všecky jihoslovanské časopisy, druhý probírá řadu socialistických a pokrokářských novin a třetí pročítá řadu venkovských listů a v paběrcích o nich referuje. Různým napadeným katolíkům byly napsány Tiskovou kanceláří opravy, a byla jim i právní pomoc poskytnuta. Referent končil slovy: Co se děje, nevyhovuje nikterak našim ideálům, ale pracuje se přece a vytrvale a pracuje se pilněji a lépe než dříve. Tím byla schůze skončena.

Literární zprávy z Bosny za rok 1897.

V stručném přehledu literární činnosti bosensko-hercegovské, který jsem v únorovém sešitě »Vlasti« roku minulého podal, nastínil jsem rozvoj duševních snah pobratimského národa v okupovaných zemích na poli literárním v době od 1878 do 1897. Zvláštní socialní poměry těchto zemí, kotvící v různosti náboženské a z toho vyplývajícím i přesvědčení národním, jež tříští se v zásadě do tří protivných směrů: srbského, chorvatského a výlučně bosenského, nepřispívají ovšem k žádoucímu zdaru vlastní domácí literatury. Celá řada bosensko-hercegovských rodáků pracuje ještě pod vlajkou srbského přesvědčení a plody ducha svého uvádí na veřejnosť prostřednictvím bělehradských nakladatelů, jiní opět lnou k Záhřebu, a teprve zbytek duševních pracovníků, užším patriotismem pobádaných, přispívá k volnému rozmachu vlastní bosenské literatury. Přehled literární činnosti bosenské vykazuje za rok 1897. nepopíratelný pokrok již v tom směru, pokud přihlížíme k obsahové prohloubenosti dvou časopisů, které založeny byly k tomu účelu, aby pěstovaly vážnou a zábavnou literaturu v duchu zájmů bosensko-hercegovských. — Máme na zřeteli: »Glasnik« musea zemského a illustrovaný časopis »Nadu«, oba v Sarajevu vycházející.

»Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini«. IX. 1897. Uredio Kosta Hörmann. Zemaljska štamparija u Sarajevu. Před námi leží lonský ročník, obsahující čtyři objemné svazky tohoto cenného časopisu. Glasnik založen byl počátkem roku 1889: aby slovem sledoval vědecké objevy zemí zabraných, pokud se týče starobylých památek z doby předhistorické, římské a starověké, a zároveň podával zachované folkloristické zkazky, jakých se dosud hojně mezi národem udrželo. K tomu pojí se zajímavé rozpravy z oboru přírodovědeckého se zvláštním zřetelem na zjevy bosensko-hercegovské. Celkový obsah Glasniku jest dle toho rozvržen na tři oddíly, a to: I. Arheologija i povijest. II. Nauka o narodu a III. Nauka o prirodi. — Listujeme-li objemné ročníky Glasnika, shledáváme se tu často se zvučným jménem toho kterého českého učence, jenž náleží v řady jeho spolupracovníků. Uvádím jen prof. Dra. J. N. Woldřicha, prof. Dra. Konst. Jirečka a dále velezasloužilého badatele Václ. Radimského, bývalého báňského setníka bosensko-hercegovského, rodáka Novopackého, jenž na vrcholu své badatelské a spisovatelské činnosti náhle zemřel roku 1896.

Poslední ročník obsahem svým upevnil dosavadní dobrou pověst Glasnika a podal důkaz neobyčejné péče redakce o vnější i vnitřní cenu časopisu

chvalně dbalé. V prvém svazku (leden—březen) vyniká studie dra. Čiry Truhelky: »Slavonski banovci«, jako cenný příspěvek k chorvatské numismatice. Popudem ke studii této byl nález četných banovců slavonských u Brdara, v okresu Sanského mostu v Bosně, mezi nimiž jsou druhy dosud neznámé. Obšírný článek ten rozděluje se na části: banovci arpadské doby, banovci panování králů z rodu Anjou, banovci s nadpisem bez smyslu a kované banovci v uherských mincovnách, ražené po vzoru slavonském. K této studii pojí se obsahem příbuzná rozprava C. F. Nubera v Oseku: »prinos hronologiji slavonskih novaca.« Další část knihy prvé vyplňuje zpráva Tomy Dragičeviće: »Nalazište iz neolitičkog doba na Krajevinama« kod Novoga Šehera god. 1896. — V druhé knize téhož ročníku (duben—červen) vstupuje na pole domácí literatury mladý spolupracovník ze řad bosenské šlechty mohamedánské, Ibrahim beg Deftedarović, zajímavou rozpravou: »Stare listine porodice Resulbegovića«, doprovozenou 3 tabulkami a 4 obrazy v textu. K tomu pojí se objemný článek historický od dra. Ljudevita Thallóczy-ho: »Kako i kada je Hrvoje postao veliki vojvoda bosanski«, sestavený na základě listiny, jež pochází z r. 1380. a uložena je v museu peštském. Dokument tento připojen je k rozpravě ve fotografickém otisku. Ve svazku tom shledáváme se dále se řadou zajímavých národopisných poznámek a úvah. Kniha třetí přináší nový článek od dra Ljudevita Thallóczy-ho: »Historička istraživanja o plemenu goričkih i vodičkih knezova.« Dále nalézáme tu přírodopisné studie: J. Fincka »O korepujacima (Crustacea) plivskih jezera«, P. Al. Hoffera: »Zlato i druge rude u travničkom kotaru«, Otmara Reisera: »Pjevice (Sylviidae) što su doslije zatečene u Bosni a Hercegovini«, Viktora Apfelbecka »Kritičke rasprave o evropskim vrstama otiorinha«, a zeměpisný článek Ed. Doležala: »Razvogje izmegju Pontusa i Adrije u jednom dijelu Bosne.« V dílu tomto uveřejňuje také známý již domorodý básník, Savfet beg R. Bašagić, zajímavou listinu z rodinného archivu: »Najstariji ferman begova Čengića«, rodiny to, z níž pocházel hrdina pověstného eposu Mažuraničova. Mezi drobnými články vyniká pěkná lidová studie Antuna Ilije Carića: »O narodnom vjerovanju u Dalmaciji.« Čtvrtý a poslední svazek minulého ročníku (říjen—prosinec) vykazuje rovněž pestrý obsah. Pozoruhodný jest tu článek Dra. Karla Patsche: »Mithraeum u Konjicu«, v kterém obšírně popisuje vzácný archeologický nález obětiště starověkého boha Mithry, které náhodou v roce 1897. objeveno bylo při rozšiřování nádraží v městě Konjicu v Bosně. K článku připojeny rytiny, zobrazující výrazné reliefy z jmenovaného obětiště. Díl tento přináší ještě jedenáct větších rozprav různého obsahu, které provázeny jsou zdařilými a četnými ilustracemi. Z drobných úvah a příspěvků sluší připomenouti článek Carićův: »Zaručni i vjenčani običaji u opčini bogomiljskoj na ostrovu Hvaru« a téhož: »Narodno vjerovanje u Dalmaciji«, jako pokračování z dílu III. — Celý IX. ročník čítá 718 stran lexikonového formátu stkvostné úpravy. Tisk upraven rovnoprávně, že vždy jeden článek tisknut latinkou a druhý cyrilicí. Glasnik vstupuje do X. ročníku svého trvání. Beze všeho nadsazování sluší vzdáti časopisu tomuto plné uznání a redakci jeho čestnou chválu za opravdovou snahu, kterou, bez ohledu na značné hmotné oběti, fedruje domácí literaturu směru vážného. Jak již jsme předem uvedli, vede redakci »Glasnika« dvorní rada Kosta Hörmann, ředitel zemského musea v Sarajevu, muž, který, jako Chorvat rodem a výborný znatel země i lidu, mezi nímž již po 20 let působí, zůstavil dosavadní činností pro kulturní povznesení Bosny a Hercegoviny stopy tak pronikavé, že památka jména jeho zůstane v území tomto trvalou. Cena »Glasnika« je se zřetelem ku výbornému obsahu nepatrnou; obnáší ročně pouze 2 zl. — Přihlášky lze uskutečniti u zemského oekonomatu v Sarajevu.

»Nada«. Pouci, zabavi i umjetnosti. III. godište 1897. Uredio Kosta Hörmann. Také list tento vykazuje posledním ročníkem utěšený rozmach ku předu. Textová i obrázková část »Nady« rozvinuje se stále novými spolupracovníky, jež sbírá s úspěchem po celé takořka oblasti světa slovanského. Lonským ročníkem seznali jsme, že počínají již pukati ony ledy nevraživosti, jakou naplněn byl literární svět srbský proti tomuto listu. V pořadí spolupracovníků »Nady« objevují se již jména srbských spisovatelů, kteří v království za Drinou mezi přední jsou počítáni. Osobním stykem redakce těšila se »Nada« ovšem po celou dobu svého trvání upřímné přízni chorvatských spisovatelů, kteří i cenný obsah lonského ročníku značně obohatili. S potěšením lze uvésti, že čím dále

tím hustěji vyskytují se mezi spolupracovníky jména domácí, bosenská a že práce tyto vykazují prohloubenější obsah. S krásnou literaturou, která čítá mezi domácími pracovníky největší kontingent, pojí se články zábavné vhodného výběru, ať již z oboru národopisu, historie, přírodních věd neb cestopisu a různé úvahy. K textu druží se pěkné ilustrace. [1]) Koncem roku 1896. octla se ovšem redakce listu v kolejích polemiky, jakou sarajevská »Vrhbosna« a »Glasnik jugoslov. »Franjevaca« pozvedly pro uveřejnění obrazů chorvatského malíře Ivana Tišova, kde nahota těla příliš na odiv vystupuje, — ale střetnutí toto nemělo hlubších následků, a lze výběr obrázků lonského ročníku pokládati již za vhodný a vkusný. Mezi illustratory »Nady« setkáváme se často se jmény českých umělců, kteří v poslední době zvláště ku slovanskému Jihu přilnuli; myslíme: Karla Liebschera a Ludv. Kubu. Podle nich objevují se i z krajanů jiní: Věšín, Kutlík, Velc, Regál atd. — zdařilými kresbami v četných číslech. Z básní mezi mnoha jinými podali zdařilé plody ducha: Josip Milaković, Silvije Kranjčević, [2]) Tugomir Alaupović, k nimž druží se domorodí básníci z bosenské mohamedánské šlechty: Safvet beg R. Bašagić, Riza beg Kapetanović a A. Karabegović-Hasanbegov a j. Také v tomto roce přinášela »Nada« ukázky z krásné literatury ostatních národů slovanských, zvláště z literaratury české, která má šťastného překladatele v Josipu Milakovići. Dramatická poesie zastoupena je třemi pracemi. P. Krstinić uveřejnil tu působivou tragedii »Tiberius Gracchus«, Ivan Trnski zdařilé libreto operní: »Utopljenica« a Milan Begović pohádkové scherzo: »Fernando i Korisanda«. V zábavné prose vyniká moderní stavbou román Jagody Truhelkové »Plein air« a pěkná práce chorvatského spisovatele Josipa Kozarce: »Emilijan Lazarević«. Z drobných prací v tomto oddílu sluší uvésti cenné příspěvky spisovatelské dvojice Osman Aziza: »Nakou tri godine«, »Jednaki nazori«, »Zločinci« a »Bolesnici«, kterými obratně a lahodným slohem líčí různé zvyky národní a pošetilosti z pověry vzniklé, odívající vděčnou namnoze látkou v lehce stravitelné roucho povídkové. K nim druží se řada domácích i cizích spolupracovníků, kteří vesměs podali více méně cenné příspěvky. Z cestopisných článků vyniká rozsahem a vnitřní cenou »Pomoru« od dra. A. Tresiće-Pavičiće, k němu druží se »Plitvička jezera« od Dragutina Hirce a »Lokrum« Petra Kuničiće. Dějepis zastoupen studií chorvatského historika Rudolfa Horvata, jenž napsal pro »Nadu« zajímavý článek: »Seljačka buna godine 1573.«, kterým vyličuje původ, průběh a krvavý konec selského povstání roku uvedeného. Z dalších statí pozoruhodny jsou články: Jakše Čedomila: »Vjerska, filosofska i moralna djela Tolstojeva«, pak rozsáhlá úvaha prof. Miloše N. Pepinoviće z Bělehradu: »O novim pojavima u srbskoj lijepoj književnosti«, jakož i stručná, však cenná snůška dat Dra. Ivana Scherzera: »O povjesti hrvatske i srpske književnosti.« V literárním oznamovateli všímá si »Nada« bedlivě všech pozoruhodných novinek českého písemnictví. Uzavírajíce tuto bilanci za rok minulý, můžeme list tento jen doporučiti každému příznivci a pěstiteli jihoslovanských jazyků. Prozíravým a uznáníhodným vedením »Nady« připoutal si dvorní rada Kosta Hörmann novou ratolesť do bohatého věnce svých kulturních zásluh. — »Nada« vychází v sešitech velikosti »Zlaté Prahy«, každých 14 dnů ve dvojím obsahově shodném vydání: latinkou a cyrilicí. Roční předplatné jest 6 zl. (u zemského oekonomatu v Sarajevu). — Při objednávce třeba udati, jaké vydání si kdo přeje: zdali latinkou neb cyrilicí.

——⁕——

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Užívejme v největší míře dobrodiní § 19. zákona o tisku a příslušné novely. Není stavu, jenž by tak byl tupen, jako stav kněžský, a není strany, jež by tak snižována byla, jako strana katolická. Co tato strana, co onen stav podniká, nazývá se činem »klerikálním«, a co je »klerikální«, to se líčí jako neupřímné, potměšilé, ne k blahu vlasti, ne ve prospěch církve, ne k užitku katolického náboženství. Největší literární ničemové osobují si právě

[1]) Mezi těmito sluší vzpomenouti dvé obrazů, které redakce vložila do čís. 11. ku poctě českých turistů.

[2]) který v čís. 11. uveřejnil vzletnou báseň za příležitosti návštěvy českých turistů v Sarajevu.

katolictví, čistou víru Kristovu a vytýkají nám klerikalismus ve významu takovém, jak jsme naznačili. Nás napadají listy socialní demokracie, národního dělnictva, nás napadají časopisy pokrokářské, mladočeské a »Šípy«, nebýti nás klerikálů, nemohly by snad ani vycházeti. To je boj na nůž, boj bezohledný, soustavný, čelící k tomu, zničiti veškeru naši autoritu a podkopati náš vliv v prácech národních i církevních. Co tu dělati? Máme věšeti hlavu a naříkati, máme žalovati a jíti k porotě? Prvé nás není důstojno, druhé nám nepomůže, a proto nezbývá než každou osobní lež opraviti dle § 19. zákona o tisku a příslušné novely, a bude-li oprava odepřena, hnáti škůdce k soudu. Ale v případě, je-li oprava odepřena, jest potřebí, poraditi se s právním zástupcem, jenž prozkoumá, byla-li oprava řádně napsána čili nic. Nebyla-li oprava správně napsána, podejme opravu novou, advokátem navrženou (oprava se může podati kdykoliv, třeba za rok i déle), byla-li správně napsána, žeňme redaktora k soudu. Pravidla při opravách jsou jednoduchá: každý opravuj jen to, co bys před soudem mohl obhájiti, a opravuj jen věci, které se týkají tvé osoby — ostatní vše pomiň. — Opravu prováděl z pravidla notář nebo advokát, ale p. G. Toužil nám poradil způsob opravy, který nic nestojí, ale účinkuje stejně jako oprava notářova nebo advokátova. — Je-li při odepření opravy potřebí právní porady, sprostředkuje ji Tisková liga svým příznivcům zdarma. I stojí celá oprava na penězích 15 kr. — dopis na recepis. — Podáváme vzorek opravy:

Oprava.

P. T. redakci (jméno redakce) k rukám zodpovědného redaktora (jméno redaktora) v (místo jeho bydliště). Na základě článku 19. zákona o tisku a příslušné novely žádám Vás za opravení zpráv mé osoby se týkajících, jež v č. . . . ze dne . . . r. . . . pod záhlavím ». . .« byly uveřejněny. (Vzorec opravy viz ve »Vlasti« č. 7. roč. XIV., str. 693., nebo v č. 6. na str. 592.)

Místo, kde odesílatel bydlí. Podpis odesílatele.

Když máš opravu sestavenu, zavolej si dva svědky, rozsvěť svíci, připrav si pečetní vosk a pečetítko a dvěma svědkům opravu přečti, před nimi vlož ji do obálky, před nimi obálku zapečeť a zaveď s nimi protokol tohoto znění:

Potvrzení.

Dne 1. května 1898. odeslal jsem opravu redakci (uvede se její jméno) k rukám zodpovědného redaktora (jeho jméno), a že dotyčný dopis správně do obálky vložen a zapečetěn byl, potvrzuji nejen já, nýbrž i dožádaní pp. svědkové svými podpisy.

V Praze, dne 1. května 1898.

Jan Berka, svědek.	Tom. Škrdle.	Boh. Eichler, svědek.

Tento protokol se pečlivě uschová pro případ žaloby. Chce-li oprávce dodati své opravě většího důkazu, může zároveň s opravou vložiti do obálky dopis tohoto obsahu:

Velectěný pane redaktore!

Přinesli Jste o mně zprávu docela lživou. Zasílám opravu, kterou jsem vložil do obálky před dvěma svědky a kterouž obálku před nimi jsem zapečetil. Se svědky zavedl jsem o tom protokol. Nebude-li oprava uveřejněna, vznesu věc k soudu.

V úctě N. N.

V Praze dne 1. května 1898.

Oprávce dones opravu osobně na poštu a pro lepší bezpečnost žádej si zpáteční recepis, což stojí tuším o 10 kr. více. Víš aspoň jistě, že redaktor opravu obdržel. — Není-li oprava ve třech po sobě jdoucích číslech uveřejněna, jdi k právnímu zástupci na radu a pokračuj, jak jsme dříve již uvedli. — Redaktor t. l. byl po mnoho let každý téměř týden v několika listech napadán. Pokud mlčel, útoky se opakovaly, ano množily. I začal zasílati všude důsledně úřední opravy a má pokoj. A zmýlí-li se přece některý list a loupí jeho česť, ihned oprava následuje a je zase pokoj. Podotýkáme, že málokterý list, který od něho opravu uveřejnil, opakoval své útoky po druhé. Nebo přinésti opravu, jest pro každého redaktora velikou ostudou a hanbou. — I radíme: proti soustavným lupičům své cti postupujme hrdým čelem v před, rázně, odhodlaně a uvidíme obrat na celé čáře. Delší pojednání o celé věci přinesla »Vlasť« již v roč. XIII., č. 2. str. 168—172.; pro důležitosť předmětu celou věc zde opakujeme a některé věci z vlastní praxe přidáváme.

* * *

Obětivosť katolického typografa. Daleko od naší vlasti, v Moskvě, žije typograf p. Karel Jindřich, jenž přeložil a ve Sv. Janském Dědictví vydal překrásnou knihu: Huc a Gabet, cesty misionářské. Jak se s »Vlastí« seznámil, již nám známo není, ale to víme, že patří k jejím nejlepším přátelům. Když dp. Fr. Žák cestoval po Rusku a zavítal do Moskvy, seznámil se s ním p. Karel Jindřich osobně, odevzdal mu diplomy různých dědictví k uschování a čile s ním korrespondoval. Ale pro články dp. Fr. Žáka byla »Vlasť« v Rusku zapověděna, podobně stalo se i »Obraně.« Když povstaly »Katol. Listy«, byl p. Karel Jindřich pilným jejich dopisovatelem, ale i »Kat. Listům« právě pro jeho dopisy byl přístup do Ruska zamezen, a tak jest zmařena vroucí touha jeho, čísti časopisy jemu milé. Píše nám o tom pln tesklivosti. To nejhlavnější sdělujeme nyní: p. K. Jindřich nesmí »Vlasť« čísti, ale předplácí si ji každého roku a nechává si ji u nás; nesmí čísti »Katol. Listy,« ale píše do nich přece; své členské diplomy dědictví sv. Janského, Cyrillo-Methodějského a Matice České daruje Katolické čítárně v Praze, o čemž jsme dp. Fr. Žáka před jeho odjezdem do Trnavy písemně uvědomili; dověděv se, že jsme koupili dům, píše o tom pln radosti a zasílá na dům příspěvek a konečně sděluje, že se hmotné poměry jeho poněkud zlepšily, i že vyplňuje k veliké radosti dávné své přání a přistupuje k fondu katolických spisovatelů za člena zakládajícího.

Václavu Klimentu Klicperovi, přednímu pracovníku v oboru naší novodobé literatury dramatické a otci české národní veselohry, odhaleno bylo ve foyeru Národního divadla v Praze bronzové poprsí, zhotovené sochařem prof. Poppem. Slavnosť byla velikých rozměrů, a súčastnily se jí přední osobnosti pražské, dále purkmistři královéhradecký (kde Klicpera byl profesorem) a cidlinsko-chlumecký (rodiště Klicperovo). Přítomna byla též 80letá vdova Klicperova (jenž se narodil r. 1792!) a kollega Klicperův z akademického gymnasia v Praze, prof. dr. Aksamit. Večer bylo slavnostní představení (veselohra oslavencova »Zlý jelen«), při němž ředitel Šubrt pronesl řeč o významu oslavencově.

Dvěstěletá památka narození Prokopa Diviše. V Žamberku v Čechách slavila se v březnu památka Divišova, jež nyní po stu letech je důstojně obnovena, nejen v jeho rodišti, ale v literatuře jak české, tak německé. Psaliť o Divišovi z Nemců dr. Al. Müller a dr. Friess v Olomouci, p. Bornemann ve Znojmě a prof. Meidinger ze světoznámého polytechnika v Karlsruhe (Geschichte des Blitzableiters), všichni s upřímným uznáním. Město Znojmo nazvalo jedno ze svých náměstí Divišovým. Bylť Prokop Diviš knězem řádu praemonstrátského v klášteře Louckém. V Přímětících u samého Znojma byl farářem a ve Znojmě studoval na gymnasiu jesuitském. Trojím směrem dal Diviš na jevo původnosť svého neobyčejného nadání duševního. Sestavil nástroj, jenž měl elektřinu v mračnech shromážděnou rozptylovati, a tudíž nebyl vlastním bleskosvodem, ale spíše rozvodičem bouřky. Ač nástroj účelu svému nevyhověl, byl Diviš přece vedle Franklina a Richmana prvním, jenž na základě vědeckých známostí se pokoušel o to, aby člověk zbaven byl nebezpečí bouřky. Diviš byl vůbec jedním z nejlepších znatelův elektřiny za své doby a dosvědčil to velmi vtipně. V druhém směru vynikl Diviš tím, že užíval elektřiny k hojení nemocných. Osopili se naň někteří lékaři i lékárníci, že jim béře výdělek; avšak baron van Swieten, tělesný lékař Marie Terezie, jej chránil. Ve směru třetím vynikl Diviš v hudbě. Sestavilť nástroj hudební, jejž po sobě nazval Denisdor, jenž vzbudil obdiv tehdejšího světa. Slavný Euler mu o tom psal nadšeně. Když klášter Loucký byl zrušen, dostal se nástroj do Vídně do sbírek císařských, ale nikdo naň neuměl hráti; byl zevně podoben klavíru, ale vydával mnohem rozmanitější zvuky a kombinací rejstříků připouštěl přes 100 harmonií. Teprve když Norbert Wieser, bývalý varhaník Loucký, přišel do Vídně, dal si císař Josef II. zahráti na Denisdor. Naslouchav s velikou zálibou hře neobyčejné, dal nástroj Wieserovi, jenž se potom produkoval ve Vídni a Prešpurce a ku blahobytu si pomohl. Po smrti Wieserově zmizel nástroj a není po něm stopy. — Diviš byl doktorem theologie i filosofie, nějaký čas i převorem kláštera Louckého, profesorem v Louce, farářem v Přímětících. Co o životě jeho bylo lze sehnati, sebral Pelcl; jen v datech o narození a smrti se zmýlil. Prof. Albertovi podařilo se po dlouholetém hledání dokázati, že Prokop (na křtu Václav) Diviš narodil se dne 26. března 1698. na usedlosti, která nyní je v obvobě města Žamberka, ale dříve nějaký čas ke vsi Helkovicům počítána byla. Potomci staršího bratra jeho Jana žijí posud v Žamberku a okolí; mezi staršími z nich uchovala se posud paměť, že z nich pocházel jeden »kněz a velký pán«. Žam-

berští slavili památku Divišovu dne 26. března v děkanském chrámě sv. Václava a dne 27. března akademií v sále »u modré hvězdy.«

Moric Jókai a Jesuité. Čteme-li u světských spisovatelů něco o církevních zařízeních nebo osobách, čteme to s útrpnou ironií nad ignorancí věci, o níž píší. Takový bývá na př. i náš Jakub Arbes. Podobného zlozvyku dopustil se v nejnovějším svém románě Moric Jókai oproti Jesuitům. Píše o jejich oděvu, způsobu života, studiích pitomosti, kterých by byl schopen jen největší omezenec ducha. Uvedeme jen jednu: Provincial jmenuje P. Siegfrieda knězem, P. Siegfried uděluje svátosti a čte »liturgii« u oltáře a doví se teprve později od svého diecésního biskupa, že je k tomu potřebí svěcení, a to že uděluje jen biskup. Nad tím prý je P. Siegfried celý zaražen. Tuto Jókaiovu pitomosť přibily na pranýř hanby: »Correspondenz-Blatt« a »Der Volksbibliothekar« a my ji přibíjíme na pranýř hanby zde. Každý ten nejprostší člověk zná objekt své práce a proslavený romanopisec nezná toho, o čem píše. Hanba!

Z Jednoty sv. Methoděje ve Vídni. Nejnovější výroční zpráva spolku tohoto za rok 1897. vypisuje opět mnohou radostnou i žalostnou zvěst. Spolek je čistě křesťanským a katolickým, anebo jinak řečeno, čistě ideálním, proto přese všecko doporučování těší se malé jenom oblibě a pozornosti po vlastech československých. Mezi dobrodinci je 30 kněží a 6 kněžských a katolických korporací a jen 8 laiků a 4 laické korporace. V době postní konali OO. Lazaristé ve svém kostele v VII. okrese s nevšední ochotou sv. misie pro lid český. Mimo Lazaristy konali v uplynulém roce ve Vídni české misie též Redemptoristé ve III. okrese ve farním chrámě Narození Panny Marie. — Milou slavností byla Jednotě oslava padesáté ročnice kněžské, jíž dočkal se r. 1897. obětivý předseda její prelát dr. Ant. Horný, a jež oslavena byla dne 11. července vídeňskými Čechy v tamní Slovanské besedě večer, kdežto ráno téhož dne oslavena byla slavnými službami Božími ve chrámě sv. Anny. — Sotva najdeme podobného zjevu, vyjma ubohé Irsko a Ameriku, aby lid řemeslnický a dělnický s takovým nadšením a s tak vytrvalou obětivostí na vlastní útraty si vydržoval služby Boží, jak to činí český lid ve Vídni! Potěšitelnou zprávou jest mimo jiné, že podařilo se nástupci P. Křesadla, P. Kozákovi. založiti mezi vídeňským dělnictvem III. řád sv. Františka, jehož horlivými členy jsou zvláště tamní čeští jinoši. Spolek ten pořádá časté schůze, při nichž konají se lidové přednášky nejen o potřebách náboženských, nýbrž i o právech politických. Schůze bývají tak četně navštěvovány, že mnohdy shromažďovací místnosti nemohou pojati všech účastníků. Mimo to rozšiřují členové jeho dobré spisy české a noviny nejen mezi lidem českým, nýbrž i po hostincích a kavárnách, kde schází se více Čechů. Duší blahodárného ruchu tohoto je Jan Horák, truhlářský dělník, a Fr. Halouzka, jenž i pilně cvičí vídeňské krajany své v českém zpěvu. Vedle služeb Božích nejvíce Jednotě na srdci leží zřízení útulny pro učně a tovaryše, kteří do Vídně z Čech, Moravy a Slezska přicházejí. Mnoho rodičů prosí, aby Jednota mravným a schopným hochům opatřila místa u slušných a spolehlivých křesťanských mistrův. Bohužel nemůže Jednota vyhověti prosbám těm, pokud nebude míti dostatečného kapitálu na zakoupení domu, v němž by učňové i tovaryši ubytovati se mohli. Záleží to pouze na dobrodincích, aby Jednotu milodary podporovali. Přispívajícím členem Jednoty sv. Methoděje jest, kdo platí nejméně 2 zl. ročně, zakládajícím se stane, kdo buď najednou nebo v pěti ročních lhůtách věnuje jí 50 zl. Kéž najde Jednota hojně dobrodinců po vlastech československých, by stále zdárně působiti mohla pro blaho vídeňského lidu českého, aby zachránila nejenom srdce jeho naší vlasti české, nýbrž i duši jeho naší katolické víře svatováclavské! Zvláště za nynější pohnuté doby, kdy český živel ve Vídni špiněn a pohazován jest blátem a kalem pohany se všech stran, potřebuje Jednota sv Methoděje podpory a pomoci co největší. Milodary buďtež zasílány na adresu: Vdp. dr. Ant. Horný, pap. prelát a kustos metropolitního chrámu sv. Štěpána, Vídeň I., Stephansplatz 5. (L. † 41.)

Katolický spolek českého učitelstva na Moravě konal v úterý velikonoční první řádnou valnou hromadu u přítomnosti zástupců knížete arcibiskupa olomouckého a biskupa brněnského. Sv. Otci a Jeho Veličenstvu zaslány byly holdovací telegramy. Schůzi předsedal nadučitel J. M. Kadlčák. Prozatímné předsednictvo podalo zprávu o pracích dosud vykonaných a na památku císařského jubilea zřízen byl »podpůrný jubilejní fond pro sirotky učitelské«. Předsedou spolku zvolen byl J. M. Kadlčák, místopředsedou sl. Marie Hoffmannova. jednatelem Jan Kořínek, pokladní sl. Ter. Holá. Členský příspěvek ustanoven byl

ročně na korunu. Orgánem spolku prohlášen byl prozatím »Vychovatel«. Spolek bude míti knihovnu v Brně. Knihovníkem zvolen byl J. Juda, nadučitel z Lišně. Spolek obdržel k valné hromadě hojně telegramů. Povzbuzujícím doslovem předsedy skončena byla valná hromada. — Tak vešel v život nový, mnohoslibný spolek katolický, jenž byl toužebným přáním učitelstva, které přes všeliké výhrůžky a zlobu nestydí se veřejně vyznati, že stojí při své víře a nedá si ji ani vzíti ani tupiti. Naše láska a přízeň k tomuto podniku jest známa; zachováme mu ji i dále. Nechť spolek roste a vzkvétá!

Výbor Růžencové výrobny konal dne 5. dubna obvyklou výborovou schůzi za plného počtu členstva. Výbor přijal do ústavu tři nové chovanky, jež byly výboru představeny. Mimo výrobu růženců a různých jiných devotionalií věnují se nyní v ústavě čtyři chovanky vyšívání paramentů, které pro svoji úhlednosť a láci všude se líbí. Paramenty jsou zhotoveny přesně liturgicky za dozoru kněží z řádu sv. Dominika. Předseda sdělil, že právě inseráty ve »Vlasti« uveřejňované Růžencové výrobně velice prospívají. Pokladník předložil účty od poslední výborové schůze, a předseda dp. Fr. Aug. Kadlec podal zevrubnou zprávu o všem, co bylo v ústavě v poslední době podniknuto a co tam bude dále podnikáno. Výbor jest si vědom, že předseda věnuje spolku všemožnou péči, že energicky a obezřele v před postupuje, výbor ví, že vnitřní správa ústavu, jak ji vedou sl. baronesa z Helversenů a sl. Lacinová, jest vedena vzorně, i přijímá veškeré návrhy s největší benevolencí, v ničem správě ústavu nepřekážeje a v nejmenším vzorný postup v před nezadržuje. Ve spolku, kde mezi výborem a presidiem panuje tak srdečná shoda a tak upřímné přátelství, jest radostí pracovati.

Vídeňská okresní školní rada a § 24. Zpustlosť mládeže vídeňské přiměla okresní školní radu, že zadala zemské školní radě žádosť za zostření ustanovení o kázni školní. Nařízení ministerské praví k alinea § 24.: »Tělesný trest jest za každé okolnosti ve škole zakázán.« Na místě tohoto znění navrhuje okres. škol. rada: »Tělesnému trestu budiž co možná nejvíce vyhýbáno.« Dále žádá okresní školní rada vídeňská toto: budiž působeno: 1. aby zakázáno bylo vyvěšovati povážlivé illustrace a fotografie; 2. provozování tance na provaze a míti kolotoče na veřejných místech; 3. návštěva místností veřejných, kde nepříslušné přednášky a představení se konají; 4. aby zevlovači bez zaměstnání obého pohlaví odstraněni byli z ulic a dopraveni do donucoven; 5. aby zakázány byly hry dětí o peníze. — Praha má podobné zjevy jako Vídeň, i jsme žádostivi, zda se něco v tomto směru také u nás stane.

Činnosť katolické strany v Kraňsku. V katolickém spolkovém domě v Lublani pořádá »Leonova družba« každou středu »přátelské večírky«, při kterých se přetřásají různé denní otázky. »Leonova družba« bude též vydávati brožurky o rozmanitých věcech politického, hospodářského a literárního obsahu a za několik krejcarů je prodávati mezi lid. Katolické národní straně slovinské se musí přiznati neúmorné a všestranné působení, proto též dosahuje tolik úspěchů. A to vše činí železná svornosť! (L. † 8.)

Katolický českoslovanský sjezd v Praze konán bude letos v Praze ke konci srpna za souhlasu Jeho Eminence, ndp. kardinála Fr. de Paula hr. Schoenborna.

Paběrky z nových spisů Husových. P. Flajšhans v »Osvětě« posvítil si na znalce Husovy: Jakubce, Herbena, Masaryka, kteří stojí ve znalosti husitských věcí za Novákem, Vlčkem a Truhlářem a tyto zle pocuchal, neboť vytýká Novákovi, že čte jen levou polovici veršů; Vlček opravuje samého Husa a Truhlář ani nesčetl kázaní ve sbírce Husově, a dodává: Jestli se toto děje na zeleném dřevě, což potom na suchém. Pro naše novohusity jest to značná blamáž.

Katolická universita ženská. Dle anglických listů otevřena bude katolická universita pro ženy ve Washingtoně, tak zvané »Trinito College«. Kardinál Baltimorský a episkopát americký svěřil řízení university Sestrám kongregace de Notre Dame de Namur. Tento podnik dle úsudku časopisů značí jedno z nejdůležitějších hnutí, které se v církvi připravuje. Kollej bude přístupna všem ženám, které absolvovaly vyšší dívčí školu a obstály při přijímací zkoušce. Při kolleji zřízen bude též pensionát, kde mohou posluchačky míti též celé zaopatření. Kongregace de Notre Dame jest dílem ctihodné dámy Julie Billiartové, která v pověsti svatosti zemřela. Kongregace působila velmi úspěšně v Americe a vyznamenána byla i od presidenta Spojených Států přípisem, v němž blahopřeje kongregaci k čestné úloze, která jest jí svěřena v oboru školství a zmiňuje se o velkých zásluhách kongregace v oboru školství amerického.

Německý list pro Jihoslovany. »Slovenski Gospodar« pojednává o potřebě listu pro jihoslovanské záležitosti, jenž by vycházel v německém jazyku, aby vláda a Němci zvěděli o snahách Jihoslovanů. Týž list zároveň navrhuje, aby se nynější »Südsteierische Post« proměnila v »Südslavische Post«, anebo se založil nový list, vycházející v Celovci nebo v Mariboru. (L. † 8.)

Říp, jeho památnosti a vyhlídka. Sestavil Václav Kotrch. Mapky kreslil Antonín Pěnkava. Illustroval František Příhoda. Cena neváz. 30 kr., váz. 35 kr. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. — Spisovatel popisuje přírodní památnosti Řípu, vypisuje dějepisné památnosti a vyhlídku s Řípu. Je to pěkná monografie opatřená potřebnými obrazy; jest psána s pietou Čecha k památnému místu a s láskou kněze, k jehož pravomoci Říp náleží. Kéž se hojně všude rozšíří! Panu spisovateli gratulujeme.

Raiffeisenovky. Ku třem Raiffeisenovkám na Opavsku přibyly nové dvě v Jaktaři a na Hradci; na Frýdecku zakládají podobnou záložnu na Morávce. Na Frýdecku ruch raiffeisenovský mohl by býti utěšenější, protože je v kraji více židů, kteří v chudších obcích roztáhli sítě. Snad by neškodilo, kdyby ve Frýdku pořádal se takový kurs, jako byl nedávno v Opavě.

Podpora chudých katolickými spolky v Paříži. Dle obnosů, které věnovány byly dobročinným účelům v Paříži a jež »Figaro« uveřejňuje, jest tam dobročinnosť katolických spolkův obrovská. Tak na příklad podporuje jediný takový spolek na 150.000 chudých lidí různým způsobem; mnohé jiné spolky zaopatřují všemi potřebnostmi 60.000 sirotků; spolek sv. Vincence vyživuje 100.000 rodin a jeden spolek rozdá ročně 2,000.000 porcí jídel; jiný navštíví ročně 180.000 nemocných.

Odsouzený rouhač. V pátek dne 18. března konalo se před čtyřčlenným soudem v Olomouci přelíčení s redaktorem olomouckého »Pozoru«, B. Knechtlem, pro přečin § 24. tisk. zák., jehož dopustil se otištěním referátu o veřejném přelíčení dra. Živného před čtyřčlenným soudem v Uher. Hradišti. Referátem tím rozšiřoval závadný výrok dra. Živného o sv. Janu z Nepomuka, pro který »Pozor« již jedenkráte konfiskován byl. Soud, jemuž předsedal r. z. s. p. Tesař, uznal obžalovaného redaktora vinným a odsoudil ho k peněžité pokutě 50 zl.

Kosmákovy spisy. Dubnová »Hlídka« oznamuje radostnou zprávu, že knihtiskárna benediktinská v Brně, jíž nedlouho před smrtí odevzdal Kosmák výhradné právo nakladatelské, vydá postupně veškera díla Kosmákova souborně ve stejné úpravě.

Různé. Smrť socialistů: Lassalle padl v souboji, do něhož se pustil pro svobodnou lásku, a dcera Marxova, která měla za manžela socialistu Avelinga, letos se v Londýně otrávila. — V Chicagu žil stařeček, rodilý Polák, jenž čítal 115 let. Jeho druhá manželka jest stará 88 let a »dítě« z prvního manželství čítá 92 let. Stařeček se jmenoval Adam Adamek a doufal se dožíti ještě nového století, tak že by žil ve třech stoletích. Narodil se r. 1783. Letos v den svých narozenin byl velice vesel, kouřil a pil s pozvanými hosty, ale v sobotu na to zdříml si po obědě — a více očí neotevřel. Umřel úplně bez bolesti. Jeho dcera domnívá se, že hostina v den jeho narozenin pořádaná urychlila mu smrť — Upřímní přátelé. Strana radikálně-pokroková doporučovala na sjezdě své listy: »Samostatnosť«, »Ruch« a »Lid« a z učitelských listů: »Školský Obzor«, »Českou Školu« a »Českého Učitele«. — Druhý všeobecný sjezd katolíků dolnorakouských konán bude ve dnech 29. a 30. listopadu ve Vídni. — Zásady Schellovy, které i u nás mnohým popletly hlavy, rozebírá Masarykova »Naše Doba« v č. 6. a 7. tohoto ročníku a končí je významnými slovy: »Kdo čte pozorně, pozná, že cesta Schellova prozatím nevede do Říma.« To nám stačí k opatrnosti. — Změny redakční. Ferdinand Schulz vzdal se 20. číslem redakce »Zlaté Prahy«, již nyní bude říditi Jar. Kvapil. Lumír J. V. Sládkem vydávaný a redigovaný přejde v majetek J. Otty. Redaktorem bude Václ. Hladík. — Výbor pro oslavu Fr. Palackého vypisuje cenu 100 korun na nejlepší spisek o významu Fr. Palackého, určený pro nejširší vrstvy lidu českého. — Katolických tovaryšských spolků jest 1018 s 277 vlastními domy. Na Rakousko-Uhersko připadá z toho 241 spolků s 65 vlastními domy. Liga † 20.

Jihoslovanské rovy v r. 1897.

Dr. Ivan Crnčić. Hned po Novém roce stihla z Říma do Záhřeba smutná zpráva o úmrtí dr. Ivana Crnčiće, kanovníka v ústavě sv. Hieronyma. Láska zesnulého ke glagolici a chorvatskému jazyku zajišťuje mu trvalou památku mezi kněžími chorvatské krve. — Narodil se r. 1833. v Poljanach na ostrově Krku, studoval ve Rjece a již tehdy vynikal jako nejlepší žák Fr. Kurelca, známého chorvatského stylisty. Účin Kurelcův lze viděti ve všech Crnčićových spisech. Když ukončil v Gorici bohoslovecká studia, šel do Vídně, kdež dosáhl doktorátu bohosloví a byl vysvěcen na kněze. Již ve Vídni začal pilně dopisovati do »Katoličkega Lista«, v němž vyšlo též větší jeho dílo »Vid Omišljaniu, pisac hrvatski XV. vijeka«. Když se vrátil z Vídně, pracoval nějaký čas v biskupské kanceláři na ostrově Krku. Seznámil se s Ivanem Kukuljević-Lakcinskim a později s Fr. Račkim, jehož nástupcem v Římě se stal r. 1861. V Římě pak byl až do své smrti jako kanovník v jihoslovanském ústavě sv. Hieronyma. R. 1883. byl jmenován dopisujícím členem jihoslovanské akademie. — Crnčić psal mnoho o glagolici; a tomu se nemůžeme diviti. Jeho vlast, ostrov Krk, jenž se nejmenuje bez příčiny od učenců »vagina rerum glagoliticarum«, má v té příčině mnoho zajímavostí. Již r. 1865. uveřejnil v II. ročníku »Književnika« »Krčke Starine«, kdež prvý objasňuje nápis na baščanské památné desce, svědčící o příchodu krále Zvonimíra do tohoto kraje. Pro chorvatské dějiny a topografii je důležitý jeho spis »Nejstarši dějiny krckého, osorského, pabského, senjského a krbavského biskupství.« V 16. knize »Rada jug. akad.« jest jeho pojednání »Opravy k glagolským památkám«. Jako zvláštní knihu vydal r. 1874. »Popa Dukljanina ljetopis«; s dr. Račkim vydal »Statut urbavski«, s dr. Jagićem a Račkim připravil k tisku »Hrvatski pisaw zakone«. Důležitou jest též jeho kniha »Assemanovo evangelije«, to jest glagolská staroslovanská památka, kterou vydal r. 1878. latinsky. — Mimo literární zásluhy slušno též se zmíniti o jeho snaze jako ředitele ústavu sv. Hieronyma v Římě; hleděl totiž tento ústav zvelebiti a jeho poměry zlepšiti, ale nedočkal se toho.

Ljudevit Modec. 4. ledna zemřel v 53. roce věku pensionovaný ředitel učitelského ústavu v Záhřebu, Ljud. Modec, vedle Ivana Filipoviće z nejzasloužilejších pracovníků na paedagogickém poli, znamenitý učitel a spisovatel. Modec získal si o rozkvět národního školství trvalé zásluhy. Byl původcem mnohé idee, která se později uskutečnila. Jeho literární práce možno najíti jediné v časopisu »Napredak«, jehož byl 22 let redaktorem. Modec byl spoluzakladatelem paedagogicko-literárního spolku a zůstal mu oddaným s duší a tělem do smrti. S Gj. Deželićem pomáhal G. Filipoviči při sestavování »chorvatsko-německého a německo-chorvatského slovníku«. Paedagogické encyklopedii, jež dosud vychází, byl největším podpůrcem.

Albert Ogujan pl. Štriga. 6. března zesnul v bílém Záhřebě Albert pl. Štriga, jeden z posledních ještě žijících Illyrů. Zesnulý zachoval si do posledního dechu onen žár svatého nadšení pro národ a vlasť, kterým se ze začátku illyrské hnutí tolik vyznamenávalo. Štriga nepracoval pérem, aniž slovy, nýbrž zvláštním darem nadšeného národního zpěvu. Může se říci, že z jeho zpěvu vyznívala národní duše. Toto veliké umění oněmělo po smrti Štrigově, a to snad na dlouhý čas. — Alb. Ogujan pl. Štriga se narodil 30. dubna r. 1821. v Križevcích. Studoval v Záhřebě a ve Veliké Kaniži. R. 1838. poslouchal v Záhřebě filosofii a pak ukončil právnické studie. Mladý Štriga byl krásným jinochem, měl zvučný baryton a uměl veliké množství chorvatských národních písní. Nová idea (illyrská) o národnosti ho tak nadchla, že ve dne v noci neměl pokoje, nýbrž stále přemýšlel, jak by mohl národní hnutí pozdvihnouti. Aby upokojil své srdce, svolal kdysi všechnu akademickou mládež na Grič (horní časť města Záhřeba), kdež zpívali nové a staré národní písně. Nadšení bylo tak veliké, že byl celý Záhřeb na nohou. V tom čase se Štriga spřátelil s Lisinským, jenž uměl velmi dobře hráti na klavír. Vzájemnou pomocí založili zpěvácký spolek, ve kterém se zpívaly pouze chorvatské a jiné slovanské písně. Netrvalo dlouho, a Štriga se stal vůdcem mládeže a miláčkem obecenstva. A to vším právem. Nikdo neuměl lépe chorvatsky zpívati nebo vystihnouti ducha chorvatských národních písní, jako Štriga. V jeho zpěvu byla pravá charakteristika chorvatských písní. R. 1863. odešel Štriga do Prešpurku, kdež na sněmě shromážděné Maďary plnil nadšením pro chorvatské písně. Již dříve povzbudil Lisinského, aby sepsal chorvatskou operu »Ljubav i zloba« a tak s ním byl původcem chorvatského hudebního umění. Tato prvá opera přišla na jeviště 4. dubna 1846. a s ní odzvonili v Záhřebě

tehdejšímu německému divadlu. Od té doby hrálo se v Záhřebě jen chorvatsky. Představení byla vždy tak dokonalá, že se o nich tehdejší slovutný divadelní umělec Söwe z Vídně velmi pochvalně vyjádřil. R. 1852. se oženil Štriga se Slovinkou Julií Videcovou, jež měla krásný soprán. Aby se oba vycvičili ve zpěvu, odebrali se do Vídně, kde je učil znamenitý italský umělec Salvi. Ukončivše oba vídeňskou konservatoř, odebrali se do Prahy a Brna, kdež slavili svým zpěvem pravé triumfy. R. 1858. pozval Preradović Štrigu do Vídně, aby zpíval před ruským dvorním radou Rajevskim. K radě tohoto odebral se Štriga do Moskvy a Petrohradu; všude byl s nadšením přijat, a ruské časopisy o něm psaly, že nikdo neumí tak dobře slovansky pěti jako Štriga. R. 1860. byl Štriga jmenován ředitelem zemského archivu v Záhřebě a tu byl zase národně činným. Před několika lety byl dán do pense. — Zesnulý odpočívá na záhřebském hřbitově v arkádě Illyrů jako 17. muž, jenž si získal veliké zásluhy o probuzení chorvatského národa. R. 1885 byli do této arkády přeneseni tito mužové: Babukić, Gaj, Demeter, Kurelac, Lisinski, Seljan a Vraz; později: A. Mažuranić, Utješinović, Kukuljević, Žigrović, Ivan Mažuranić, Vuktinović, Bogović, prof. Drašković a Šulek. Štriga byl dle narození nejmladší z nich, Drašković nejstarší. Prvý ze všech Illyrů zemřel Seljan již r. 1848. (Pokračování.)

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal 14. dubna t. r. třetí schůzi ve XIV. správním roce. — Schůze zahájena byla modlitbou. — Přečten byl protokol, jenž byl probrán a schválen. — Spisovatelce, jež trpí nouzí, bylo uděleno z fondu pro katolické spisovatele 20 zl. podpory. — Na pomník zvěčnělého V. Kosmáka daroval výbor 20 zl., a mimo to každý člen výboru daroval 2 zl. Výbor chce tím uctiti památku zesnulého a projeviti zároveň lásku k bratrům Moravanům. — C. k. okresní soud ve Vodňanech oznamuje, že † farář Frant. Rynda odkázal družstvu 100 zl. — Předložen byl český telegram předsedy ministerstva Frant. hr. Thuna, zakládajícího člena družstva (složil 100 zl. vkladu), jímž vzdává »nejsrdečnější dík ctěnému družstvu za laskavé blahopřání«. — J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové a čestný člen družstva, píše: »Za milou vzpomínku v den mých jmenovin račte přijati můj nejsrdečnější dík. Bůh žehnej šlechetným snahám a pracím Vašim « — Čitalnje ruského seminarja ve Lvově děkuje za darované ročníky »Vlasti«. — Správce spolkového domu referoval, že zaplatil poslední čtvrtletní úrok (62 zl.) z 5000 zl., jež máme na 5 a půl pct. Dne 30. června zaplatí celý tento kapitál. V domě dal zaříditi různé menší věci. Spolkový byt, kamž družstvo se dne 4. května t. r. přestěhuje, již se zařizuje, a nový byt, jenž dne 14. května se vyprázdní, dá výbor slušně k příjemnému obývání upraviti. Až se družstvo do domu přistěhuje, dá se dům vnitř i zevnitř v nejnižších částech maltou ohoditi. Na to předložil pan prof. dr. M. Kovář plány na změnu přízemkového průčelí v našem domě a na zřízení krámu vedle průjezdu a předložil zároveň rozpočet na tyto přestavby. Pan profesor probíral plán i položky rozpočtu se znalostí jemu vlastní, a po živé debatě byly plány výborem schváleny, a také rozpočet s nepatrnými změnami schválen. — Výbor se usnesl, že bude konati nyní častěji schůze, neboť zájmy družstva toho vyžadují. — Výbor dává Historickému kroužku ročně 300 zl. dotace a věnuje mu výtěžek z prodeje všech Historických Sborníků, i z těch tří, které družstvo samo vydalo a členům rozdávalo. Ale kasa Histor. kroužku rok co rok se tenčí; i usnesl se výbor, aby si Historický kroužek spočítal vždy na konci občanského roku (31. prosince) své příjmy a vydání, a objevil-li by se deficit, družstvo jej doplatí, tak že jest Historický kroužek hmotně navždy zaopatřen. Návrh byl přijat jednohlasně, čímž dal výbor na jevo, jak si váží díla a odkazu nezapomenutelného P. Josefa Svobody Tov. Jež. — Žádosti za knihy se zamítají s podotknutím, že družstvo uděluje knihy jen těm spolkům, které se staly jeho členy. — Pan prof. Josef Šauer z Augenburku žádá za povolení otisku práce své ve »Vychovateli«. Povoluje se. — Ku konci schůze jednal výbor o různých změnách spolkových stanov. Jeť třeba v stanovy vřaditi, že družstvo zřídí si papírnický obchod, knihkupectví a knihtiskárnu, a dokud se to nestane, nemůže býti papírnický obchod zařízen; toto nové zařízení vyžaduje změny i v různých jiných směrech spolkových stanov. Výbor probral znovu a důkladně

celé stanovy, určil potřebné změny a dá je mimořádné valné hromadě schváliti. Veškerá usnesení stala se jednohlasně. Referentem pro valnou hromadu jest dr. Rudolf Horský.

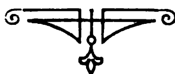
Výborová schůze družstva Vlasť konala se hned po mimořádné valné hromadě dne 21 t. m. a bylo jí přítomno šest členů výboru a náhradník dp. Jos. Frydrych, kaplan z Dol. Slivna. Schůzi řídil předseda dp. farář dr. Rud. Horský. Nejprve provedena volba nového odpovědného redaktora časopisu »Vychovatel« na místě odstouplého redaktora dp. Fr. Žáka, který vstoupil do kláštera řádu Tovaryšstva Ježíšova v Trnavě, a zvolen prozatímně dp. dr. Rudolf Horský. Zredigování změn ve spolkových stanovách mimořádnou valnou hromadou přijatých svěřeno bylo předsedovi dp. Rud. Horskému a dp. red. Tom. Škrdlovi. Odpověď »Křesťanskému Demokratu« ze dne 20. dubna, v němž jsou útoky na správu družstva Vlasť a na jednotlivé členy výboru, napíše dle usnesení výboru předseda dp. dr. Rud. Horský.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 18. dubna sedmou schůzi ve XIV. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. Jednatel pan Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Odložené přednášky budou podniknuty na podzim v měsíci říjnu, a pp.: T. Jiroušek, dr. Rud. Horský a V. Žižka mají k nim sestaviti program a vyhledati pro ně řečníky. — Referent agrární otázky, dp. Rud. Vrba, rozebíral článek p. Alf. Šťastného v »Selských Novinách« uveřejněný, proč úřadnictva na velkostatcích ubývá. My křesťanští socialové — pravil řečník mezi jiným — jsme proti pachtovnímu systému, neboť tím trpí dělnictvo, půda i velkostatkáři. — Na to uvedl řečník návrh faráře z Porýní, jenž by rád měl při Raiffeisenových záložnách almuženský fond, z něhož by se půjčovaly peníze řemeslníkům i rolníkům v čas nouze bez úroků, jako je to tu a tam i u nás zařízeno (v Karlíně Vincenciáně). — Referent řemeslnické otázky, p. Václ. Žižka, referoval o anketě českých průmyslníků, jíž pražská průmyslová komora za příčinou značného klesání našeho průmyslu v měsíci březnu svolala, které se súčastnili zástupcové rozličných průmyslových odborů. Byly tu pronášeny samé stesky, jak klesá cena rozličných výrobků pro cizí konkurenci a neuspořádané celní smlouvy s cizinou. Náš průmysl rovněž velice svírají vysoké sazby železniční. — Také prý si bylo stěžováno na zákaz nedělní práce, kterýmžto zákonem prý průmyslníci v mnohých dobách v roce bývají poškozováni. Tomu však referent důrazně odpírá, pravě, že právě svěcením nedělí a svátků přílišná nadvýroba značně by byla omezena a na pravou míru přivedena. Řečník uvádí na konci příklady, kterak klesla cena různých výrobků na př. ze 70 zl. na 22 zl., z 80 zl. na 32 zl., z 52 zl. na 22 zl. — Referent živnostenské otázky, dp. P. Jos. Šimon, nemoha se do schůze dostaviti, zaslal písemní zprávu o valné hromadě Zemské jednoty řemeslnického společenstva, konané dne 11. dubna, kde po mnohých řečech byl přijat pracovní program od výboru sestavený, v němž se žádá rychlejší tempo v zakládání různých jednot řemeslných po venkově, větší činnosť v ohledu pojišťovacím a v zakládání družstev nákupních. Celkem byla schůze slaběji navštívena, než se očekávalo, tak že se tomu venkovští delegáti divili. — Jednatel p. Tom. Jiroušek podával zprávu o zjevech v dělnickém hnutí za poslední doby a zvláště vylíčil ruch národně socialního dělnictva v pravém světle. Předložil program, který přijali národní socialisté na prvním svém sjezdě dne 10. a 11. dubna v Praze pořádaném, a poukázal na celou řadu jeho odstavců, v nichž národní dělníci staví se na roveň socialním demokratům. Řečník poukazuje na rozmach strany národního dělnictva, na jejich spolky i místní organisace a vyslovuje se na konec, že tak, jak dnes svým programem na veřejnosti se národní socialisté objevili, důsledně postavili se proti konservativním, katolickým i křesťanským socialním stranám, jež také cítí s národem, ale neopovrhují křesťanstvím. Řečník končí prohlášením: »Nechť národní dělnictvo podporuje a v jeho zájmech píše a pracuje kdo chce, jak chce, pravý křesťan a zvláště katolík musí se od nich odvrátiti.« — Dp. Rud. Vrba referoval o své přednášce, kterou konal dne 17. dubna na Král. Vinohradech, a p. Tom. Jiroušek podával zprávu o svých přednáškách v Novém Strašecí, v Záhřebu na Moravě a ve Vodňanech.

ROČNÍK XIV. ČERVEN 1897—98. ČÍSLO 9.

VLASŤ.

Zvukové malůvky v národní písni.

Z lidové dílny písňové.

Napsal **Alois Hlavinka.**

(Dokončení.)

III. Malůvky srdce a přírody.

V rozpravě o zvukových malůvkách v řeči a v písni mělo se vlastně mluviti napřed o malbách přírody, a teprve o malbách srdce, poněvadž malby přírody jsou smyslnější, tož i prvotnější, původnější. Ponechán zde však původní pořad.

Řeč lidská má mnoho malůvek — jak výše bylo zmíněno — zvuků přírodních. Však ani *nezvukové* vjemy přírodní nezůstávají v *řeči* bez výrazu, po přednosti zrakové. Jasná barva se maluje zvučkou jasnou, temná temnou: jasná barva, jasný hlas, jásati. A kde na to nestačí samohláska, pomáhají vhodné souhlásky.

I dojmy jiných smyslů docházejí v podobných případech podobného výrazu, třeba: hmat = drsný; chuť = trpký, hořký; čich = smrdutý; protivy: hladký, sladký, vonný. Nezdařilo-li se slovo dosti význačné, doplňuje se jiným: libovonný atd.

Metafysické věci a činnosti se poznačují podobnými z říše hmotné θυμός = dech, duše, duch; anima, animus = ἄνεμος = dech, vítr, duše; animam trahere (Cic.); dojem, pojem, vjem atd.

Krom toho má řeč konkretní obrázky, jimiž znázorňuje niternou činnosť a stav duševní: mysl se vznáší a klesá; srdce radostí skáče, žalem usedá, těžké srdce; chladná povaha, horká krev, těkavá, vznětlivá mysl, duchem chápati, nazírati a pod.

Stydí-li se kdo velmi, bývá mu, jako by mu sem tam po těle plaménky vyskakovaly. Odtud: »na něm hanba shoří« t. j. on tu

hanbu snese, jemu to ujde, nemusí a třebas ani neumí se styděti. — Jak obsažné a případné je slovo »vroucnosť«! Mysl roznícená, horká, jako vroucí voda klokotem se válí a pracuje, překypuje, pálí a syčí. A tak mnohá přemnohá úsloví obsahují poklady důvtipu, výrazné doklady lidové práce a vybroušenosti rozumu, citu, zraku a sluchu.

Nyní se jich v řeči užívá, jako by se samy od jakživa byly rozuměly a našly, ale co se člověk napozoroval, slučováním a rozlučováním napřirovnával, napřemýšlel a naopravoval, než který z nich našel a za platný uznal. Právě, že to bývá práce nesnadná, přenášívají se zdařilé obrázky z jazyka do jazyka.

Tyto věci daleko větší měrou platí *v písni*. I nezvukové dojmy přírodní budí v srdci jakousi náladu. Jinak působí nebe jasné, jinak chmurné a temný mrak. Barva působí v srdce, a ze srdce plyne zpěv.

Povšechná korrelace barvy, srdce a zvuku jest asi: barva jasná — v srdci veselosť, radosť — tón vysoký; barva tmavá — v srdci smutek — tón nízký. Skáče-li srdce radostí, skáče do výšky; usedá-li, je-li těžké, jakořka přirozenou váhou padá. Hlas zármutkem zapadá. Již samo slovo praví, že »stupňovaný« dojem se pronáší zvyšovaným zvukem. Je to psychologicko-fysiologicky přirozené.

Ale člověk jest příliš mohutnostmi nadán, a srdce příliš rozmanitých dojmů schopno, aby navždy snesl tak tuhé a těsné meze činnosti, života. Proto si pracně a nenáhle vynalézal způsoby, jimiž i ve vyšší poloze tónu umí lkáti a v nižší jásati. Kolikráte bývají též city srdce nejasné, nejednotné a různého původu, že by jim jednoduchý způsob výrazu nestačil.

I v lícni nálad srdce bývala příroda člověku pomocna, protože každá vlastnosť, ctnosť a náruživosť, třeba: pýcha a pokora, tichá mírnosť a bouřlivý hněv atd. svým vlastním a zvláštním způsobem na venek se jeví, zvukově i nezvukově, a v pozorovatele nějak působí.

Při tomto přerozmanitém životním ruchu srdce, když nápěv má každé hnutí malovati věrně a pravdivě, píseň i přes tuto jakousi vázanosť má široširé pole a nedozírnou hloubku volné činnosti.

Má-li k tomu všemu přírodní malůvka býti jemně provedena, bývá v tom už i hlavní příčina — její záhuby. Nedosti citlivý a poněkud již odvyklý zpěvák a posluchač jí často nepoznává a neciti, a když novou píseň skládá nebo slyšenou opakuje, nebývá-li si vědom této její vlastnosti, stírá s ní pel — a odnímá jí duši.

Umělá hudba, i slovanská, už nebývá této své přirozené povinnosti ku přírodní pravdě dosti vědoma a bedliva, jmenovitě v malbách jemnějších, nezvukových. A cizí hudba ještě méně, protože již ve svých lidových základech neměla té dokonalosti. Kdyby třeba píseň

Leise zieht durch mein Gemüth
friedliches Geläute —

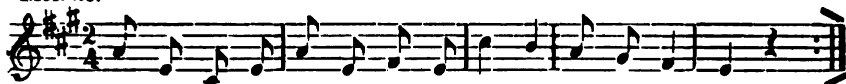
byl skládal pravý zpěvák slovanský, jistě by docela jinak — živěji, obsažněji, obrazněji a pravdivěji — byla dopadla, než jak ji složil Mendelssohn! Zajisté by mu byla neušla hudební povinnosť alespoň ke slovům »friedliches Geläute,« a píseň by pak byla ve slově i v notě jako litina z jednoho žehu a žáru. Ale tak — slovo i nápěv tu jde každé svou cestou. Divortium. — Výmluvným svědkem a dokladem — z různých okolností a jinaké rozlohy srdce — jest píseň »Šiel bych do kostola«. (Slov. spevy d. I. č. 557.)

Přesně a naprosto rozlišovati písně buďto dle maleb srdce nebo dle malůvek přírody — vlastně ani nelze. Nebývajíť malůvky od sebe tak odloučeny, aby se jedny druhých nedotýkaly a nepronikaly. Proto bývalo již u malůvek přírody potřeba tu a tam připomínati nálady srdce, a u maleb srdce také se neztrácívá přírodní moment docela v pozadí.

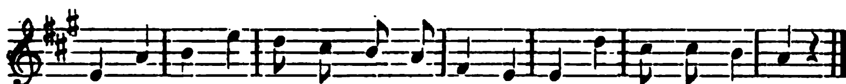
O způsobu a druhu malůvky v písni, či malba srdce, či přírody, rozhodoval dojem a ráz, jaký z písně jako celku vystupuje v popředí a převládá. Zejména malůvka srdce bývá přece v každé písni nějakh třebasi nedosti jasná a výrazná. — Zde několik příkladů zdařilejšícá a výraznějších spojek.

Zahrádečka. — Jasné slunko. — Paprsky padají do zahrádky. Radosť v srdci.

Mierne.

Do tej na - šej za - hra - do - čky jas - ne sln - ko sví - tí,

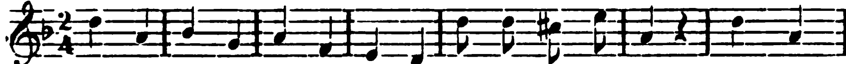

na - sia - la tam mo - ja naj - mi - lej - šia ka - ra - fi - u kví - ti.

(Slovenské spevy d. II. č. 193.)

Světlo měsíčné padá pod okénko. — »Pěkná« prosba se vznáší ku měsíčku. — S jasným světlem leje se potěcha do zarmouceného, těžkého srdce.

Mierne.

Svieť me - sá - čku, pod o - kien - ko, pe - kne ťa pro - sím, po - teš

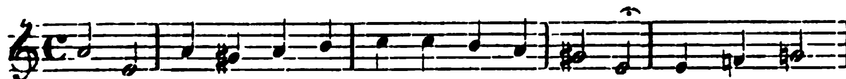
mo - je smu - tné srd - ce, ke - ré ja no - sím.

Moje srdce tak uvallo
jak list (v) jeseni,
zanedlho ma ponesú
do čiernej zemi.

Javor, javor, pekné drevo
vysoko rosteš,
a predsa sa ty (v) jeseni
zelenať nesteš.

(Slov. sp. d. II. č. 753.)

Hučí hory, hučí lesy. — V srdci divě víří trud a rmut: kdosi želí mladosti.

Za - hu - ča - ly ho - ry, za - hu - ča - ly le - sy, kam ste sa

po - dě - ly mo - je mla - dé ča - sy, mo - je mla - dé ča - sy.

(Suš. č. 565.)

Opuštěným srdcem prokmitá sladkobolná zpomínka rodného kraje. Vítr fouká sychravý — nese horoucí pozdravy.

Zvolna.

Od se - ve - ru vie - tor fú - ka, svet si naň zťa - žu - je,

i - ba mo - je o - pu - stě - né srd - ce sa ra - du - je.

Oj, mne je to ve - trík mi - lý, bárs i - ným sy - chra - vý

mne z rod-né - ho kra - ja ne - sie ho - rú - ce po - zdra-vy. Fú - kaj

len a fú - kaj stá - le, môj ve - trí - ček ti - chý, o - dú-chaj zem-
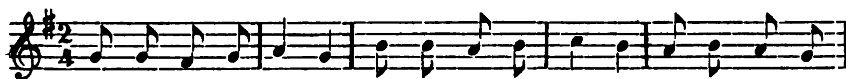
ko - vi svoj-mu je - ho vre - lé slu - chy.

Od severu vietor fúka,
nesie mi novinu:
že k životu kriesi Pán Boh
slovenskú rodinu.

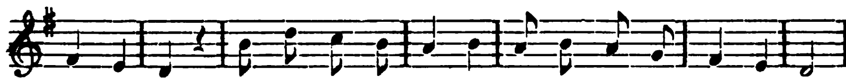
Oj, mne je to vetrík milý,
bárs iným sychravý,
tisíc bludných liet nás bilo,
včul sa to napraví.

Fúkaj len a rumoň stále,
môj vetríček milý,
azda sa už raz hor vzchopí
lud náš zotročilý.
(Slov. sp. II. č. 11.)
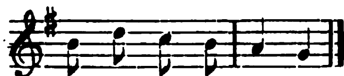
Voda teče. Dle jejího bystrého toku líčí »švarný šuhajíček« tesknou obavu, nerozejdou-li se snad někdy také tak náhle?

Ko - le Ja - ro - šo - va te - če vo - da tro - ja, sko - ro - li sa

ro - ze - jdem, ga - la - ne - čko mo - ja, sko - ro - li sa ro - ze - jdem,
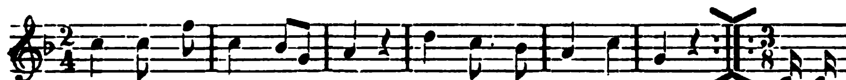

ga - la - ne - čko mo - ja.
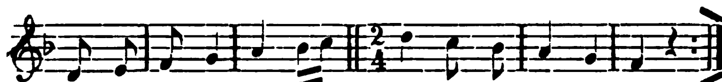
Spíše sa rozejdú
drobné ryby s vodú,
nežli my sa rozejdem
galanečko spolu.

Spíše sa rozejde
měsíček s hvězdičkú,
nežli my sa rozejdem
švarný šuhajičku.
(Suš. st. 265.)

Škoda, že syneček bývá za vodou! — Voda lavky zebrala.

Ško - da tě sy - ne - čku, že za vo - du by - vaš; vo-da
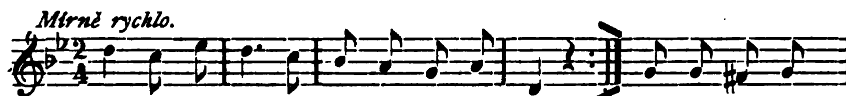

lav - ky ze - bra - la, ty k nam ně - cho - di - vaš.
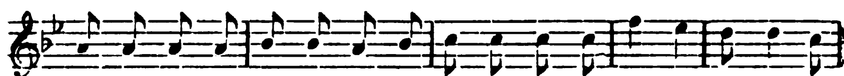
Utnu ja vrbečku,
udělam lavečku,
aby mohel naščiviť
svoju galanečku. (Bart II. 217. b.)

Šel přes lávku, spadl do potůčka. Volá a prosí milou o pomoc, aby mu podala ruku. Stalo se, a šťastně se dostal na břeh. Nápěv zde maluje obojí zaroveň: i stupňovanou, pořád důtklivější prosbu, i jak se znenáhla dostával z járku. Jest rád, že mu tím ukázala svou lásku, a radostí si na konec snad i zadupal.

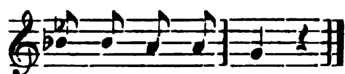
Mírně rychlo.

I - šiel cez láv - ku, spa - dol do jar - ku: po - daj že mi,

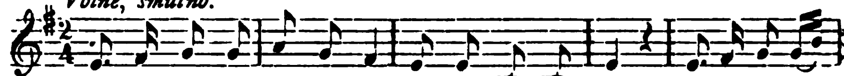
mo - ja mi - lá, po - daj že mi, mo - ja mi - lá, po - daj mi ru - ku,

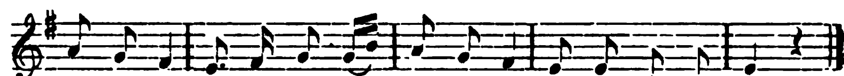
po - daj mi ru - ku. (Slov. sp. d. II. č. 81.)

Cesta »horami dolami« — srdce smutné.

Volně, smutno.

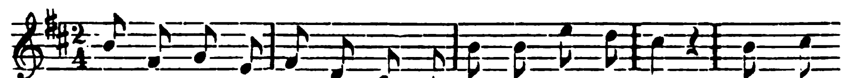
Keď ja poj - dem ho - ra - mi poj - dem do - la - mi, bu-dem si ja

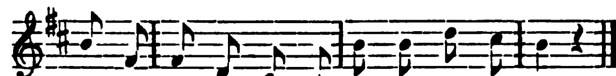
u - tí - rat, bu - dem si ja u - tí - rat o - či sl - za - vé.

(Slov. sp. d. II. č. 159.)

Cesta z Tisovca s kopce, vzhůru k zeleným horám. Smutný hlas neveselý zármutkem zapadá, nicméně se opět zvedá, by jej bylo dále slyšeti.

Keď som i - šla preč z Ti-sov-ca, k ze - le - ným ho - rám, smut-ným

hla - som ne - ve - se - lým tak - to za - vo - lám:
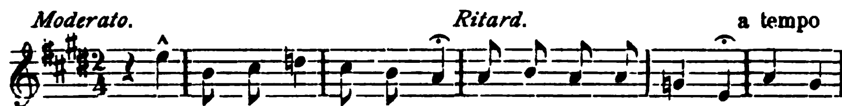
Ztratila som karbunkulus
od východ slnka,
čo mi svieti vo dne v noci
do mého srdca.

Z jednej strany karbunkulus
z druhej majorán,
a v prostriedku moj najmilší,
koho rada mám.
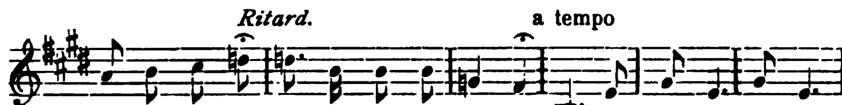
(Sl. sp. II. 483.)

Píseň by vlastně měla začínati: »Keď ja pôjdem«, aby se děj shodoval se »zavolám«. Zpěvačka se zajisté zmýlila, ze zvyku, protože začátek »keď som išla« byl mnohem obyčejnější. V obou dílech »Slovenskych spevov« začíná jen 5 »keď ja pôjdem«, a 22 »keď som išiel (išla).« — Píseň snad pochází z dob alchemických, a skladatelka její též se halí v jakousi učenou tajemnosť: »karbunkulus od východ slnca«, jen že roztomilá učenosť ještě jí nezmotala hlavy a neumořila srdce.

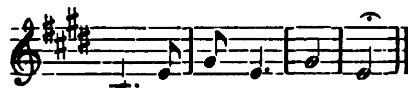
Hore háj — dolů háj. — Žalí, že »musí byť zbojník«. — Na konec zaznívá roh, jímž se zbojníkům troubívaly povely. Celá píseň jest vlastně úvodem k těmto zvukům. Podobné zvuky slyšeti též v opeře »Střelec vědomec«.

Hej, ho - re háj, do - lů háj, ho - re há - jom chod-ník; môj o -

tec bol do - brý, ja mu-sím byť zboj-ník, môj o - tec bol do-brý,

ja mu-sím byť zboj - ník.

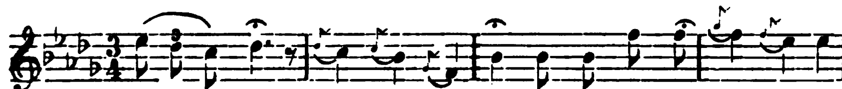
Hej, ja musím byť zbojník,
bo krivda veliká;
[: neprávosť u pánov,
pravda u zbojníka. :]

Hej pravda u zbojníka,
čo zná krivdy s vami;
[: a keď jim niet lieku,
márni jich guliami. :]
(Slov. sp. d. I. č. 120.)

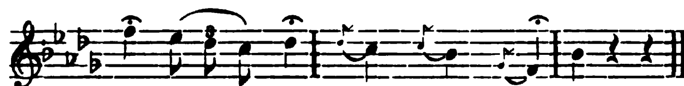
Tak se pěje v Nitře. V Turci platí odrážka v 9. ťuku g až do konce.

Zbojníci v lepším slova významu bývali jakási lidová stráž a národní garda, jakýsi tajný soud lidový. Drželi se v horách a lesích a nenadálými výpady trestali a mstili panské křivdy: »neprávosť u pánov, pravda u zbojníka.« — Píseň i slovem i nápěvem jest převzácným dokladem ethické povahy lidu.

Maluje se, jak sokol na javoře rozhrnuje si zobákem drobné peří (předrážkami změklý nápěv vhodně tu značí drobné měkké peří). — Píseň pochází z měkkého srdce, jež lituje ubohého sokolíčka.

Se-dí so-kol na ja - bo - ri, se - dí so-kol na ja-bo-

ri, roz-hŕ-ňá si dro - bné pé - rí.

Došél k němu starý jagar:
ja ťa, sokol, zastrelit mám.

Nestrílaj mňa, jagaríčku,
já mám mladých sokolíčků!

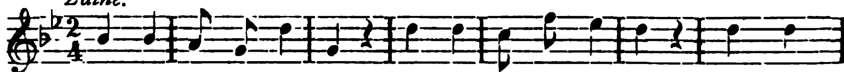
Sokolátka, drobné děti,
poleťme my, kde nám svědčí!

Poleťme my k temu háju,
kde má náš pan císar trávu!

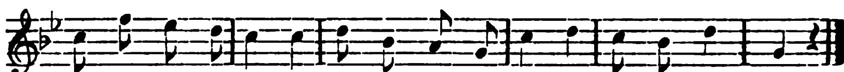
Tam si do ní posedáme,
hnízdečko si uděláme. (Bart. II. č. 562.)

Vysoký let kačenin — lítosť s ubohou — postřelená kolísavě padá.

Žalně.

Ka - či - čka di - vo - ká le - te - la s vy - so - ka, šu - haj

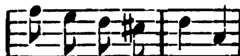
do-brý stre-lec, šu - haj do - brý stre - lec stre - lil jej do bo - ka.

Odstrelil jej krýdlo
i pravú nožičku,
horce zaplakala,
sadla na vodičku.

»Milý mocný Bože,
už som dolietala,
už som moje milé
deti odchovala.
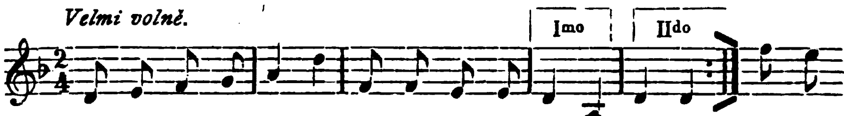
Moje drobné deti
na kamenci sedia,
kalnú vodu pijú,
drobný piesek jedia.«
(Slov. sp. II. č. 484.)

Hlahol zvonů — přece vždy jednaký — nezaznívá vždycky jednak: podle toho, v jakou kdy harmonii jest naladěno srdce — nikoli zvonové, nýbrž vlastní, živé. I tento zpěvák slyší ze zpěvu ptačího ozývati se vlastní srdce. Jakž jinak by se mu rozléhal ptačí hlásek srdcem, kdyby bylo potaženo jasnými strunami radosti! Na konec sám se přiznává, že jeho vlastní srdce je smutné: »či už nenie potešenia pre moje srdečko?« — Ostatně to »milé vtáčatečko« dle zpěvu
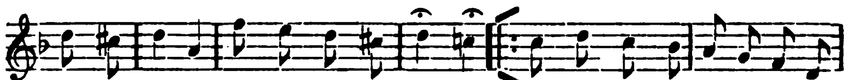

jest zajisté pinkava. (»Slávik — a na storočnej lipke«!) — Ten se dostal snad jen proto do písně, že je z pěvců první a v písni nejoblíbenější — jakože nejpoetičtější a nejnoblejší — a nejlépe rozumí smutnému srdci, vždyť jeho hlas je tak dojemný a tklivý.

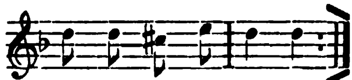
Velmi volně.

Na sto - ro - čnej lip-ke slá - vik smu-tno spie-va
pod tou lip - kou šu - haj tak - to sa o — zý - va: Co tak

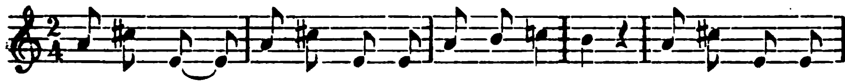

smu-tno spie-vaš, mi - lé vtá - ča - te - čko? či už ne - ní po - te-še - nia

pre mo - je sr - de - čko? (Slov. sp. II. 585.)

Mysl bodrá, veselá, láskou k vlasti zjasněná a zvroucnělá. — Rytmus po bujném koníku ve hravém cvalu.

Po ná - bre - ží ko - ník be - ží, ko - ník vra - ný, zka - de - že si,

šu - ha - jí - čko ma - lo - va - ný? Zka-dial som, zta-dial som, Slo-ven-

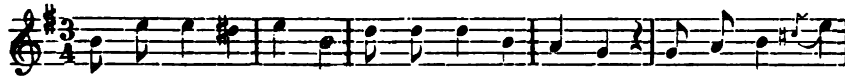

stva syn ver - ný som, du - ša mo - ja.

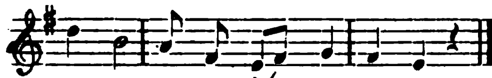
»Pod lipkou, nad lipkou iskerečka:
zkadeže si, moja milá frajerečka?«
Zkadial som, ztadial som,
Slovenka zrodená som,
duša moje.

»Z tej jedličky dve hrdličky na tú lúčku:
ja som Slovák, ty Slovenka, daj mi rúčku!«
Rúčku ti podávám,
tebe verná ostávám
duša moja! (Slov. sp. I. č. 469.)

Dokud »panna ruža«, dotud i veselosť a hrdosť. — Ruža opadá.

Ru - ža sem ja, ru - ža, do - keď ně-mam mu - ža, jak bu - du měť

mu - ža, spa-dně se mně ru - ža.

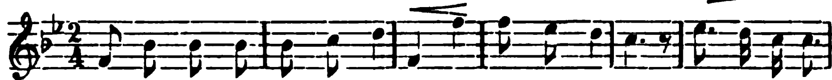
Kvitek sem ja kvitek,
dokeď němam ditek,
jak budu měť ditky,
spadnú se mně kvitky. (Bart. II. č. 432.)

V českých nápěvech (Erben č. 160 a 161) již se necítily tyto vlastnosti a slova se podložila notě taneční.

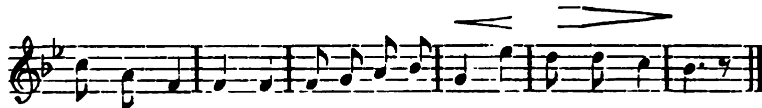
Po zahradě chodila — smutná. Rukama lomila — spínajíc je nad hlavou. Volá škytavě k Bohu. V 9. ťuku spouští hlavu a zrak

k zemi, jako by v zármutek zapadlá a hluboce zamyšlená ještě si rozpomínala a uvědomovala, »čo urobila« — na konec toho želí.

Andante.

Po za - hra - de cho - di - la, ru - ka - ma lo - mi - la: Ach, Bo-že mô',

pre - bo - že, čo som u - ro - bi - la, čo som u - ro - bi - la?

Vypustila som si sokola pre páva,
išla by som ho hladať, [: neviem, kde sedáva. :]
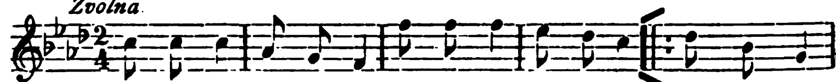
Sedáva on, sedáva v susedovie dvore,
tam je on priviazaný [: na hodbabnej šnôre. :]

Tá hodbabná šnúročka velmi je tenučká,
ona sa mi vrezala [: do môjho srdiečka. :]

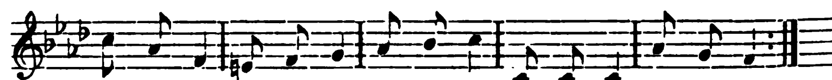
Vrezala sa, vrezala, viac sa nevyreže:
už mne v mojej žalosti [: nikto nespomôže. :]
(Slov. sp. d. I. č. 132.)

Šťastně vdaná. — Holubí vrkot.

Zvolna
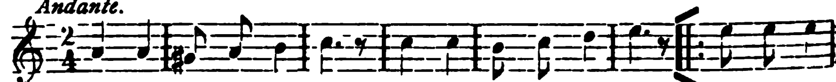

Do - bre mi, do - bre mi, mu - ží - ček šep - ce mi, jak ho - lub

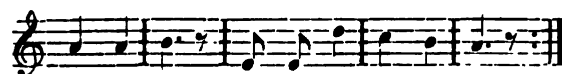
mi hu - die, že ma lú - biť bu - de, že ma lú - biť bu - de.
(Slov. sp. d. II. č. 702.)

Nešťastná. — Matka za »dvoma horama,« — dcera za ní truchlí a pláče.

Andante.

Mať mo - ja, mať mo - ja za dvo - ma ho - ra - ma, už ma hláv -

ka bo - lí čo pla-čem za va - ma.

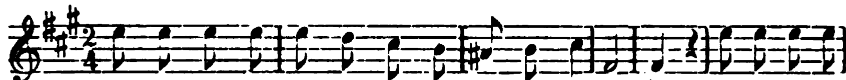
Hlavička ma bolí, len tak pobolieva,
že ste ma, mať moja, mladú odomrela.

»Devulienka moja, čože za krivdu máš,
keď mi v čiernej zemi odpočinku nedáš?

Mať moja, mať moja pod tou čiernou zemou,
veď vy nič neviete, čo sa robí so mnou!

Čierna zem, čierna zem, vydaj mi mamku ven,
nech sa tej mamičke horko požalujem! (Slov. sp. I. 226.)

Bača nebo valach. ¹) Srdce v letech staré, ale v citu pořád něžné a svěží — i k těm ovcím. — »Lebo keď sa ja dokonám« — mysl měkne zpomínkou smrti a starostí, komu že je zanechá. — Ode slov »a potom sa rozídete« maluje se cosi cizího, tvrdého, ale pravdivého a skutečného. Tato trhlina v nápěvu značí propasť mezi životem a smrtí: on bude mrtev, ony se rozejdou. Ale značí též rozdíl mezi ním, tvorem rozumným, a jimi, tvory nerozumnými. »Šiky miky« se rozejdou — jaká necitnosť! Budí asi onen pocit, jako když kůň, veza mrtvolu svého pána, vesele skáče. »Ak že vy mňa zabudnete« — ústa k nim mluví, jako by rozuměly a jak on cítily, ale nápěv dosvědčuje, že srdce dobře ví, že jsou přec jen němá tvář. — Tepna písně jde po čilé hybnosti ovčí.

Ov - ce mo - je, ov - ce mo - je, len po - má - lu, ne - ko-naj-te

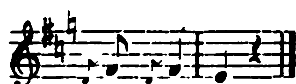
vel - mi mo - ju sta - rú hla - vu, le - bo keď sa ja do-ko-nám,

ne-mám, ko-mu vás za - na - hám; a po-tom sa ši - ky mi-ky

roz - í - de - te, ak že vy mňa, ov - ce mo - je za -

bud - ne - te? (Slov. sp. d. I., č. 43.)

¹) *Bača* jest vrchní ovčák na salašu. Jemu jsou podřízeni *valaši*, na sto ovec jeden.

Začátek klidný — ovečky se pasou. Ale již ve 3. tuku náhlým obratem počne srdce tušiti cosi hrozného, jako když se z daleka temna klikatě zableskne a z hluboka zahřmí. Protiva se zvyšuje. Na konci k děsné části nápěvu padá i děsné slovo.

Presto. *Quasi recit.* *Andante.* *Presto.*

Cie sa to o - ve - čky na tom grú - ne pa - sú, čie sa to o -

Andante. *Presto.* *Andante.*

ve - čky na tom grú - ne pa - sú? To sú Ja - ní - ko - ve, to sú

Ja - ní - ko - ve, to sú Ja - ní - ko - ve, čo - ho ve - šat bu - dú.

A keď ho už vedli cez to šíre pole,
milá naňho volá: vráť se srdce moje!

Akože sa vrátím, keď som okovaný,
čekajú ma kati pod šibenicami.

Nevešaj ma kate, nevešaj ma hore,
kým sa ja odberiem od otca, materie.
(Slov. sp. II. 118.)

A proč »budú vešat« Janíka? Zdá se dobrý. — Snad proto, že též byl zbojník, nebo se snad provinil jen málo, a »vešajú« ho jen tak — jiným na výstrahu a postrach.

Srdce, nepřízní a zlobou lidskou uhnětené, důvěřuje v Boha. Zpomínkou smrti ještě více se zachmuřuje. — »Pod tú černú zemú« — hluboko, smutno — klidno.

Dy - by mi tak pan Bůh přil, jak mi li - di pře - jú, už bych dávno

le - že - la pod tú čer - nú ze - mú.

Ale že mi Pánbiček všecko dobré přeje,
taky se mi na světě všecko dobré děje. (Suš. č. 48.)

Malůvky ze přírody — i nezvukové, obíraly se takové, jaké se hodily k náladě srdce. Kde byly přírodní zvuky schopny různého pochopení a zbarvení, činilo se to hojně a výrazně. Právě toto na širokých základech rozložené, mnohostranné pojímání přírody, z něhož se vybíralo znaleckou ba mistrnou rukou, co se kdy nejlépe k rozpoložení mysli hodilo, činí píseň i prostému poslechu lahodnou a krásnou a dodává jí při hlubším porozumění neodolatelné působivosti — právě svou nitrnou obsažností, ladnou shodou a pravdivostí.

Že lid i nezvukové malůvky v písni čil a byl jich vědom, že tedy, kde jaké jsou, nepocházejí z pouhé snad náhody, toho zde uvádím klassickou svědkyni, píseň »Nitra, milá Nitra.« O ní, jak jest ve »Slovenských spevoch« (I. č. 123.), správně tuším soudí L. Kuba ve »Slovanstvu ve svých zpěvech,« že alespoň slova její pocházejí od básníka učeného. Nápěv tedy snad jest původu lidového a měl původně jinaký text. Učený básník, potrativ už lidový jemný cit ku vlastnostem nápěvu, skládal jen slabiky a slova, kolik se jich právě směstnalo, nedbaje dosti jeho niterných pohledávek. Tak se dostala k nápěvu:

slova: Ni - tra mi - lá, Ni - tra, ty vy - so - ká Ni - tra,
kde že sú te ča - sy, ve kto - rých si kvi - tla.
(Slov. sp. I., 123.)

To se však nehodilo ani lidovému zpěváku — (neboť se mluví o »vysoké« Nitře, a nápěv neustále klesá), ani básníku — (Nitra, hrad, »kvete«, což jest lidu příliš nezvyklá metafora). Neznaje historického obsahu písně, vdechnul jí duši jinou a pak zpíval, jak mu srdce a cit kázaly:

Ni - tra mi - lá Ni - tra, pre - vy - so - ká Ni - tra,
tedy byly pěkné časy, dyž fijalka květla. (Bart. II., č. 643.)

D o s l o v.

Tyto ukázky a doklady, že nápěvem lidové písně se maluje srdce a příroda, daleko nejsou všecky, ba snad nejedna výrazná píseň byla pominuta a místo ní položena jiná, méně jasná a dokonalá. Doufám však, žeť i tak otázka hudební invence v národní písni může se považovati v tom směru za hodnu bedlivé pozornosti.

Dalšími nálezy se věc ještě utvrdí a prohloubí. Víc očí víc uvidí. S čím dokonalejší kdo znalostí přírody dá se do té práce, tím hojnější bude jeho žeň. Já třeba v písni »Jako si, môj milý, cez tie hory prešol?« (st. 746) sotva bych jakživ byl poznal malůvku ptačího letu, kdybych krátce před tím skoro jako náhodou byl nečetl o nových pokusech větroplaveckých na základě ptačího letu, o theorii padací po šikmé rovině. — A takových drobuškých tajností zajisté je v ná-

pěvech více, snad mnohem více a rozmanitějších, než jakkoli by se již nyní dalo tušiti.

Jako jinde, tak ovšem i zde jsou výjimky. Že jsou možny a jak vznikají, už výše se ukázalo. Tolik snad jest jisto, že pravidlo zde značí vrchol dokonalosti, výjimka — nedokonalost a úpadek. — I zde, jako ve všem, bývá vedle zboží předního také mnoho prostředního a pozadního, — i zkaženého.

Touto vniternou shodou slova s nápěvem vyniká píseň česká — v širším slova významu — nade všecky jiné písně světa. Její hudební pravda hned jest jako řeč dětinně nevinná, hned zase sprostně učená, její krása je přirozená. Barva do jejich líček není kupovaná.

»Malovál ju malér z vysokého neba,
ten jí dal barvičky, kolej bylo treba.«

Česká píseň, právě svou přirozenou pravdou a krásou, zalíbí se kdysi všemu světu. Má-li však obě tyto přednosti zachovati, potřeba jest napřed je poshledávati, aby se vědělo, v čem pozůstávají. Dokud rozum nezná věci a důvodů, pouhý nevědomý krasocit nestačí. Pozná-li se však podstata a příčina krásy, bude se jí také šetřiti. — Až svět bude kdysi loviti perly slovanské poesie a hudby z písně lidové, bude mu třeba věděti, jak je brousiti, nikoli dle vlastního úhlu, oka a světla, cizím brusem, tvrdým a ostrým, až by jí zabrousil do živého jádra nebo sbrousil původní pel nebo vybrousil duši, nýbrž jako drahokam své vlastní jiskrnosti a zvláštního vlákna.

Čím podrobněji se ukáže, jak vznikaly nápěvy písně lidové, jak důsledně se hledala a prováděla shoda slova s nápěvem, kolik znalosti přírody a lidského nitra písně předpokládají a obsahují, kolik duchovního úsilí člověk i národ naložil, než tyto přírodní prvky tak spracoval, že je jako svědky a poklady svého důvtipu vložil do své řeči a písně: tím také jasněji a krásněji v tomto směru zazáří samobytná původnosť a nezkalená pramenitosť starodávné osvěty českého lidu. A sbírati takové důkazy stojí za kus práce — operae pretium est.

Že vzdělanosti nemá náš lid, cizozemci mluvíte;
jakž? vy musíte lidu zpívati, nám pěje lid.
Jan Kollár.

Nové, umělé hudbě, chce-li omladnouti a zakvésti pravdou a krásou, otvírá se tu širošíré pole volné činnosti podle neskonalé rozmanitosti srdce a přírody.

Růže P. Marie.

Strhla Panna růži s kříže,
kloní k ní svatou hlavu níže,

líbá ji, ke rtům něžně tiskne,
v květ její slza lásky tryskne:

»Přitul se, drahá růže, ke mně,
jako kdys v chlévě ve Betlémě.

Štěpila jsem tě v půdě chudé,
aby z tvé rosy krví rudé

ubozí pramen spásy pili,
svoje v ní srdce obrodili.

Slzami jsem tě zalévala,
bolnými vzdechy zahřívala.

Nazaret tvoji dýchal vůni,
pokory rostla's na výsluní.

Vzkvétala's drahných třicet roků,
lahodna ústům, srdci, oku.

Teď růže na kříž jsem tě vpjala,
veškeru lidstvu abys plála,

aby svět dálný na všech stranách
rděl se, má růže, ve tvých ranách.«

Frant. Chramosta.

Dvojí život.

Povídka od Václava Špačka.

(Dokončení.)

XIV.

Za několik dní potom zapřáhl starosta do krytého kočáru a jel do města na nádraží. Když přijel vlak, a cestující vystoupili, přiblížil se s velikou úctou ku dvěma pánům, kteří jak se zdálo, již se po něm ohlíželi. Od rána již drobně pršelo, což patrně nebylo pánům milé.

»Ach, tu jest pan starosta!« promluvil jeden z pánů; »máte zde povoz?«

»Prosím, veledůstojný pane,« ukláněl se starosta; »vzal jsem krytý kočár.«

»To je dobře,« ozval se druhý pán; »máme daleko?«

»Nikoli, veledůstojný pane; za půl hodiny budeme v Podubanech.«

Pán, který byl v krajině patrně neznámý, byl již asi šedesátiletý, ale dosud přímé, statné postavy, se šedivým vlasem a vousem. Druhý byl značně mladší, černovlasý, menší postavy. Kdežto starší pán pohlížel kolem klidně a vážně, oči mladšího těkaly skrze zlaté brejle s místa na místo.

»Prosím, pane superintendente,« nabízel mladší pán staršímu místo po své pravici. Posadili se, a kočár se rozejel.

Starosta dnes jel sám, což bylo něco neobyčejného. Naslouchal pilně, aby něco pochytil z hovoru obou pánův; oni však, dokud jeli městem, dívali se po jednotlivých budovách, a když vyjel starosta za městem na prázdnou silnici — spustili páni po německu. Snad proto, že starší pán v češtině trochu »zadrhoval« a německy mluvil docela plynně, — anebo se jim němčina lépe hodila pro to, o čem hovořili. Starosta německy neuměl, ale přece seznal, že starý pán jest jaksi mrzut, a mladší že ho svou řečí hledí upokojiti.

Asi po půl hodině dojeli do Poduban. Starosta vjel na dvůr svého statku a zval pány do světnice. Paní starostová čekala na pány s výtečně upraveným obědem. Po krátkém zdráhání se posadili.

Starší pán byl patrně mrzut. Při vší úpravě jídel málo jedl a málo mluvil; za to mladší byl hovorný až dost.

Asi po hodině přišli Hrabák a jeho soused Lejsa, také evangelík a člen obecního výboru. Oba se ukláněli a přivítali vzácné pány.

Starší pán se podíval na hodinky. »Půl třetí,« pravil; »abychom tedy šli; po páté hodině odjíždí vlak, a chvíli se zajisté zdržíme.«

Oba povstali a měli se k odchodu. Starší pán vycházeje napřed pravil k starostovi: »Vy snad, pánové, abyste šli tak opodál za námi.«

»Nerad, velice nerad to činím,« řekl cestou; »je-li dosud tak popudlivý, jako býval, může z toho pojíti nějaký výstup a pohoršení. Mohl jste to přece raději sám nějak urovnati.«

»Není možno, pane superintendente; já znám zdejší obec, byl jsem tu sedm let. Zde jsou horliví našinci, ti něco podobného nesnesou a nedají se jen tak uchlácholit. A on jest už znám svou náklonností k římským; já myslím, že se odřekl toho modlářství jen ústy a nikoli srdcem. Dělá to pohoršení, a proto se musí rázně zakročiti. Mne by dojista odbyl.«

Pan pastor seděl právě se synem v zahradní besídce, když Klárka všecka užaslá přiběhla oznamujíc: »Tatínku, je zde pan superintendent s panem seniorem a chtějí s vámi mluviti.«

»Přines mi sem druhý kabát, dítě,« řekl pastor a povstal. Jeho překvapení bylo právě tak veliké jako leknutí. Co asi ta návštěva znamenala?

Převléknuv se odcházel do bytu, kde zatím uvedla paní pastorová oba pány do pokoje nejpěkněji upraveného.

»Buďte mi vítáni, vzácní a důstojní pánové,« přivítal je Povolný.

»Pokoj s vámi, pane faráři,« odpovídal superintendent, podávaje mu ruku. I senior tak učinil, ale oči jeho těkaly jinde.

»Smím se tázati, čemu mám děkovati za tak vzácnou návštěvu?« tázal se pastor.

Superintedent okamžení mlčel. Pak položil na stůl složený arch a řekl: »Nemilá věc nás sem přivádí, pane faráři — velice nemilá, a já jenom nerad konal jsem tuto cestu. Než, jakkoli věc jest vážná, přece doufám, že spočívá spíše na nedorozumění, a že naše jednání přispěje k jeho odklizení a k upevnění svornosti mezi vámi a osadníky.«

Pastor upíral chladný pohled na superintendenta, který zase chvíli mlčky pohlížel do rozloženého archu. Senior těkal očima po stěnách.

»Byla na vás podána stížnosť od několika vážených občanů, pane faráři, a žádám vás, abyste mne klidně vyslechl,« mluvil superintendent vážně. »Nepopírám, že obvinění ta jsou těžká. Je-li pravdou vše, co zde napsáno, pak by bylo jisto, že jste evangelíkem pouze dle jména, tajně však — což jen s odporem vyslovuji — přidržujete se víry římské, což by bylo něco neslýchaného a nadmíru pohoršlivého.«

»Prosím, pane superintendente, abyste mi obžalobu dal přečísti nebo mi řekl důvody, na nichž se zakládá,« řekl pastor dušeným hlasem, přemáhaje rozechvění.

»Stížnosť vás viní, pane faráři, že činíte mnohé, co odporuje čistému evangeliu, jest prý o vás známo, že dětem, které vás po

způsobu katolíků pozdravuji, také podobným způsobem odpovídáte — či není tomu tak?«

»Toho nepopírám, pane superintendente; když někdo přede mnou chválí Spasitele — myslím, že bych hřešil, kdybych s tou chválou nesouhlasil.«

Senior se jizlivě usmál.

»Litoval bych, pane faráři, kdybyste nevěděl, jaký má to římské pozdravení význam pro nás evangelíky,« řekl superintendent. »My ovšem chválíme Krista, ne však tímto způsobem —«

»Pane superintendente, jsem jist, že to dítě, které mne tak pozdravuje, nepřikládá těm slovům jiného významu, než jaký právě mají, a podobně jest i pro mne kterýkoli jiný význam vedlejším. — Račte, prosím, pokračovati.«

»Místo abyste vyhledával styků s evangelíky,« pokračoval superintendent, poněkud se zachmuřiv, »obcujete s našimi odpůrci. Zdejší učitel, neohrožený evangelík, zasadil se o odstranění odznaku římské víry z obecné školy, vy však postavil jste se proti němu na stranu římského kněze a klerikálního řídícího učitele, vy jste také proti němu popudil katolíky, vyzradiv jim, že dopisuje do našich listů. Ano, v poslední době, což ani ve stížnosti není, zasadil jste se raději o to, aby byla škola rozdělena, než aby se dostalo ve škole společné našemu vyznání práva zákonem zaručeného; — můžete, pane faráři, tyto těžké obžaloby vyvrátiti?«

Pastor všecek rozčilený povstal; v obličeji byl zardělý, ruce se mu chvěly, rty sebou trhaly.

»Pane superintendente, mým soudcem jest Bůh! Co jsem činil —«

Než dopověděl, ozvalo se zaklepání na dvéře. Vešel starosta, Lejsa a Hrabák.

»Co to znamená — co zde chtějí ti lidé?« zvolal pastor.

»Jsou to přední a vážení občané, jak vám známo, pane faráři, kteří —«

»Táži se, co tu chtějí? Přicházejí o své vůli, či byli sem obesláni?«

»Jsou to svědkové —«

»Před nimiž mám býti souzen? To se nestane! Spíš já je budu souditi před vámi!«

»Nepřišel jsem soudit, aniž vy koho zde souditi budete, pane faráři,« řekl superintendent povýšeným hlasem. »Přišel jsem spory v dobrém urovnat, a přítomnost těchto zajisté vážených mužů jest nutná. Lituji, že především vás musím napomínati k mírnosti.«

»Pane superintendente, na jedinou otázku vám neodpovím, pokud nevzdálí se tento člověk —« pastor ukázal na seniora — »který za svého pobytu zde přede mnou svými články v novinách rozséval různice mezi občany —«

»Nezapomínejte se, pane faráři —«

»Opakuji, pokud se nevzdálí, poněvadž mne popuzuje svým zlomyslným smíchem!« rozkřikl se nyní pastor, »a pokud mi nepovíte jména těch utrhačů, kteří toto sepsali!«

»Oni zajisté se svými jmény tajiti se nemíní,« poznamenal senior úsečně.

»Už ani slova od vás!« vzkřikl pastor. »Pane superintendente, chci slyšeti jména svých hanobitelů!« Pastor chvějící se ruku položil na srdce.

»Nuže: Josef Strážil, starosta, radní Pavel Lejsa a Karel Hrabák, Jan Vejhora starší, obecní výbor, Jan Vejhora mladší, učitel —«

V tom pastor zbledl, zapotácel se, ústa se zkřivila, oči vystouply mu z důlku, a vyraziv podivný zvuk, skácel se k zemi.

V té chvíli rozlétly se dvéře u pokoje; starý Vejhora všecek upachtěn, jakoby ho někdo honil, vrazil přes odpor paní pastorové do vnitř.

»Odvolávám svůj podpis,« volal, »a můj syn také — všecko je lež! My byli proti dvojctihodnému pánu navedeni!«

»Můj Bože, co se to děje?« zvolala paní pastorová, vidouc manžela ležícího na zemi.

Nastal zmatek k nevypsání. První vzpamatoval se senior, který uchopiv klobouk vyběhl z fary a pospíchal ke městu, nečekaje ani na příležitosť. Ostatní stáli kolem pastora jako zkamenělí. Plačíc přiběhla i Klárka a její bratr, který vzlykaje zvedl otce a položil na pohovku.

»Přineste vodu,« řekl superintendent — »snad nebude zle — okamžitý záchvat —«

Klárka přinesla vodu a počala otce omývati.

»Já jedu pro doktora, dvojctihodná paní,« řekl Vejhora a odkvapil. Cestou dával svým dřívějším spojencům všelijaká jména, jenom ne hezká.

»Vrahové!« ozvalo se za chvíli z pastorových úst.

»Jen se upokojte, tatínku,« řekl syn — »a pro vás,« obrátil se k cizím, »není zde teď místa! Co jste způsobili, vyrovnávejte si se svým svědomím!«

V okamžení se pokoj vyprázdnil. Za chvíli vyjel od starostů kočár; pan superintendent odjížděl samoten, všecek bledý, a na kozlíku seděl kočí. Před městem dohonil pana seniora, ale superintendent neuznal za dobré si ho všimnouti. Dojel na nádraží sám, a když za chvíli přišel i senior, ani spolu nepromluvili, a každý odjížděl pak v jiném voze.

Zatím se pastor poněkud vzpamatoval.

»Hochu, bude už konec,« zašeptal; »Bože, posilni mne! — Ať přijde Rákos, pan Hejna — a pan farář!«

»Klárko, dojdi do školy a na faru, a služka ať doběhne do mlýna — ale rychle!« nařizoval Bohumil, nechtěje sám otce opustiti.

»Ale Bohumile — pan farář? Co to znamená?« žasla paní Povolná.

»Maminko, nyní nesmíte tatínkovi v ničem bråniti,« řekl syn rozhodně.

Za chvíli ozvaly se v předsíni kroky. Pan farář s panem Hejnou a mlynářem přicházeli. Paní pastorová jim vyšla vstříc.

»Prosím, pánové, nevcházejte; můj manžel potřebuje klidu.«

»Byl-li jsem dobře zpraven, vážená paní,« řekl pan farář, »přicházíme na žádosť těžce nemocného pana pastora.«.

»Maminko,« ozval se syn mezi dveřmi, »prosím vás ještě jednou, abyste nebránila tatínkovi, a varuji vás. Snad by vás svědomí vždy upomínalo na dnešní chvíli. — Prosím, pánové, vstupte, otec jest při vědomí.«

Všichni vstoupili, a paní pastorová s nimi. Při pohledu na pastora se zarazili.

»Co se ti stalo, příteli?« promluvil mlynář třesoucím se hlasem, podávaje mu ruku.

»Děkuji vám, přátelé, že jste přišli!« řekl nemocný. »Jsi zde, Emilko? — »Bože, jak ti děkuji, že mi popřáváš síly! — Vojtěchu, ty víš, že jsem byl vychován v pravé, svaté víře katolické. Dobře jsem v ní vycvičen — byl jsem v semináři, důstojný pane — zde Vojtěch, můj bratranec a má žena jsou svědky! — Tu víru jsem opustil! — Důstojný pane, chci se vrátiti do svaté církve katolické; slyšte mne — a slyšte všichni! Nechci umříti jako bludař — odříkám se všech bludů — odříkám se jich — zdali mne slyšíte? — Věřím a vyznávám všecko, čemu Ježíš Kristus učil, co svatí apoštolové kázali, a čemu svatá, římsko-katolická církev věřiti velí — to vše vyznávám a věřím — věřím, že jest viditelná hlava církve svaté na zemi — ach, věřím tomu — nechci vás klamati! Jen mi řekněte, zdali jste vše slyšeli? — Díky Bohu, mám jasné vědomí — neblouzním, nedomnívejte se toho nikdo — ani ty ne, Emilko! — Stačí-li to jen — jsem již katolíkem, důstojný pane?«

»Milý bratře,« pravil duchovní měkce, »věříte-li pevně vše, jak jste pravil, jste katolíkem, a církev svatá s radostí vás vítá jako ztraceného a nalezeného syna. Upokojte se a doufejte!«

»Bože, jak zasluhuji té milosti! Tolik jsem hřešil — pravou víru zapřel!«

»Doufejte, bratře, Bůh odpouští, trpěl jste mnoho, a Bůh se slitoval nad vámi.«

»Ach, trpěl — věřil jsem — ale zapíral! Žil jsem dvojí život. Bohudík, nyní jest konec té neupřímnosti — jak se mi ulehčilo! Důstojný pane, prosím vás, chci býti zaopatřen. Jsem připraven — ach, dávno již!«

Pan farář bez prodlení odcházel. V síni se setkal s doktorem, jehož byl právě Vejhora přivezl.

»Jak pak je, důstojný pane?« tázal se doktor.

»Nevím, pane doktore; duše, dá Bůh, bude uzdravena — zdali tělo, nevím.«

»Pozdrav Pán Bůh, dvojctihodný pane,« řekl doktor, přiblíživ se k nemocnému.

»Ach — neříkejte tak — nejsem ani jedné cti hoden — a nenamáhejte se, marně jste přišel — cítím to.«

Doktor ho prohlédl, něco poradil, ale bylo na něm viděti, že v uzdravení není naděje. Když odcházel, Rákos vyšel za ním.

»Je konec,« řekl doktor. »Mrtvice; ještě jeden záchvat — v noci nebo zítra, a bude po všem. Hodný člověk — škoda ho! Darebáci!«

Za chvíli přišel pan farář, přinášeje nemocnému poslední útěchu. Všichni odešli z pokoje a vrátili se, když je kněz zavolal.

»Milé dítě,« řekla paní Povolná dceři, vracejíc se do pokoje, »ztratíme-li otce, ztratíme jej dvakrát.« Klárka neodpověděla.

Povolný rozloučil se dojemně s farářem a Rákosem a přál si mluviti ještě s panem Hejnou. Sil mu ubývalo. I Marii byl by ještě rád viděl.

Rákos hlasitě štkal, když odcházel. Cestou zastavil se ve škole, aby pověděl Marii, že má přijíti k umírajícímu.

Než přišla, požádal Povolný pana Hejnu i svou manželku, aby těm dětem nezbraňovali. Pak požehnal synovi, dceři i Marii.

»Vidíš, hochu, jak to Pán Bůh urovnal,« řekl synovi. »Rád odpouštím všem, kdo to způsobili.«

Ráno zvonili na katolickém kostele bývalému pastorovi umíráčkem.

Podobného vzrušení ještě v Podubanech nebylo, jako tenkrát. Již ta návštěva dvou pánů na evangelické faře vzbudila všeobecnou pozornost — a co následovalo, bylo překvapením ještě větším. Pan farář šel potom do fary zaopatřovat — a to samotného pana pastora.

»Tak vida, jak ti páni při sobě drží, ať jsou kterékoli víry,« povídala kterási babička, když se setkala na návsi se sousedkou, »a my prostí lidé se všelijak pro náboženství škorpíme.«

»To bych já nemyslila, tetičko,« řekla druhá; »vždyť víte, že, když pan pastor byl zdráv, s velebným pánem se nikdy nepřátelil; ale prosím vás, když takovému pánovi přijde zle, co si má počít, když tu na blízku jiného pastora nemá; pak si musí vzkázat pro našeho velebného pána. Je to dobře, aspoň viděl, jak krásné modlení umí náš pan farář říkat.«

Prosíme laskavého čtenáře, aby se nesmál těmto prostým babičkám; pozná, že páni »od péra« hlásali do světa ještě větší nesmysl.

Když ráno zvonili panu pastorovi umíráčkem, nastalo už největší podivení, jež vysvětlil konečně některým zvědavcům kostelník, pověděv jim, že pan pastor před smrtí se odřekl své víry a zemřel jako katolík. Ano, on také jako katolík byl vychován od katolických rodičů, a kdo ví, co myslil, že se stal evangelíkem. Mlynář to asi ví, poněvadž je jeho vlastní bratr.

Tohle zas byla novina! Teď se mnohým vysvětlilo, proč se pan pastor a mlynář spolu tak často scházeli.

»Ale jak pak byli bratři, když se každý jinak jmenoval?« namítali někteří.

»Holenkové, on si dal pan pastor jiné jméno, když přestoupil na evangelickou víru,« vykládal kostelník.

Co byl Podubanský mlýn mlýnem, tolik peněz se tam ještě nestržilo jako v ten den po pastorově smrti. Každý snad přišel něco koupit, aby se při tom zeptal pana otce, je-li opravdu nebožtíkovým bratrem. Ale pan otec nebyl doma, neboť byl odejel s mladým Povolným do města, aby tam koupili rakev a jiné věci k pohřbu. A tak musila paní mlynářka bezpočtukrát dávati stejné odpovědi, že pan pastor byl mlynářův bratranec, že spolu vyrostli, ale ona sama že se o tom dověděla až včera.

Když mlynář kráčel přes náměstí k hostinci, kam byl zajel se svým povozem, zastavil ho nějaký človíček s brejlemi a dlouhými vlasy, dosti ošuměle ošacený. Byl to redaktor radikálního listu »Husita«, který vycházel vždy první a třetí sobotu v měsíci u značném nákladu tří set výtisků bez několika. Režie byla tedy při časopise veliká, ačkoli redaktor neplatil žádného honoráře.

Redaktor Svítek vystudoval pět reálek a poněvadž byl přítelem důkladného vědění a vzdělání, studoval těch pět tříd osm let. Konečně se dopálil, že ho páni profesoři nechtějí poslouchat, a studií nechal. Bylo toho také již svrchovaná potřeba. On totiž cítil v sobě veliké nadání žurnalistické a poněvadž viděl, že jsou dosud v české literatuře mnohé citelné mezery, umínil si, že jednu z těch mezer vyplní, a stal se tedy redaktorem radikálního časopisu »Husita«, který šířil osvětu nejen ve městečku, ale i v dalekém okolí, na př. také až v Podubanech. Tam dostával totiž hospodský gratis redakční

exemplář, ale za to se musil zavázati, že bude bráti pivo od městského sládka, který byl s redaktorem Svítkem jedna ruka.

Pan redaktor šel právě z hostince »u lva«, kde z několika svobodomyslných a radikálních časopisů sestavoval časový úvodní článek: »Jak se v našem husitském národě šíří klerikalismus.« Když se tedy vracel do redakce, která byla zároveň jeho ložnicí — neboť zvláštního bytu pan redaktor Svítek neměl — potkal mlynáře Rákosa.

»A, má úcta, pane mlynáři! Prosím vás, je to pravda, že váš pastor umřel a před smrtí přestoupil na katolickou víru?«

»Ano, je tomu tak,« přisvědčil mlynář.

»Tohle je co říci! A co jej k tomu přimělo?«

»Zajisté jen přesvědčení, milý pane; toť víte, před smrtí se člověk nepřetvařuje.«

Svítek, který znal mlynáře jako zuřivého klerikála, pohleděl naň jaksi nedůvěřivě. Ale v tom kvapil k nim občan Kokrda, vyznáním evangelík, ač na evangelium tuze nedržel, a zaměstnáním švec. Natahoval nohy jako čáp, když uvidí tučnou kořisť, a rukama házel jako husa křídly, když se chystá k letu.

»Pane redaktor — to je hrůza! Už jste to slyšel o tom pastorovi?«

»Že přestoupil na katolickou víru? To už vím.«

»Ano, přestoupil, ale jak! Před polednem se mu udělalo špatně, a katolický farář jak to uslyšel, hned telegrafíroval do Prahy pro dva Jezovity. Ti přijeli a pastora za hodinu celého předělali, a už byl jejich. Toť víte, ti to umějí — však víme, co dělali po bělohorské bitvě.«

Svítek vyvalil na Kokrdu oči, pak spráskl rukama a už běžel do redakce. Mlynář, ač byl hluboce zarmoucen smrtí svého přítele, div se při té řeči nedal do smíchu.

»Vy jste mu pověděl pěknou novinu,« pravil. »Prosím vás, člověče, kde jste tohle sebral?«

»Co sebral?« durdil se švec; »myslíte, že je lidé neviděli, když přijeli vlakem z Prahy?«

»Co je pravda, Kokrdo, tohle se vám povedlo lépe než nejpěknější boty. Ti dva »Jezoviti« byli vaší víry.«

»Co pak my máme taky ňáké Jezovity?«

»Nu, já nevím, ale když to povídáte, snad je to pravda, neboť byli to evangelíci; z Prahy byl jen jeden, a říkali mu superintendent; druhého jmenovali seniorem; a náš starosta, evangelík, je přivezl v kočáře.«

To ovšem zas byla novina pro mistra Kokrdu. Zavrtěl nedůvěřivě hlavou a otočiv se ubíral se domů. Za redaktorem nešel, aby byl svoji zprávu odvolal, a tak přinesl časopis »Husita« za několik dní po pastorově pohřbu sensační zprávu o obrácení pastora Povolného na katolickou víru »skrze dva Jezovity« — věrně tak, jak ji pověděl redaktoru Svítkovi občan Kokrda.

V Podubanech způsobila zpráva »Husity« nemalý úžas. Tak vida — Jesuité to byli! Ó, jsou to lišáci! Někde za vsí svlékli hábity a vzali si falešné vousy. Jen to bylo divné, že je přivezl starosta, a jeden z nich že byl tím falešným vousem na vlas podoben seniorovi, který býval dříve pastorem v Podubanech. Rozumí se, že evangelíci ve věci súčastnění, zvláště starosta, měli nesmírnou zlosť, ale nevěděli, co proti tomu dělati.

Konečně kdyby byl takový klep zůstal jen v »Husitovi«, nebylo by bývalo zle; ale Svítek si vyměňoval s redakcí »Ohlasů s hory Moria« redakční exemplář, a ta hned s velikým bolem rozepsala se v úvodním článku, věříc »Husitovi« jako neomylnému, o »nešťastném faráři Povolném,« který byl zajisté »důvěrníkem a slepým nástrojem řádu jesuitského.« Mimo to redaktor Svítek zaslal ono číslo svého listu redakci největšího svobodomyslného denníku do Prahy, a označil onu zprávu červenou tužkou.

»Aspoň budou vidět, jaké sensační zprávy přináší můj list,« těšil se, »a snad mi přece budou posílat redakční exemplář. Je to beztoho skandál.«

Svobodomyslný list zprávu také otiskl, a jeho čtenáři, kteří by se snad byli zasmáli oněm babičkám, této zprávě skalopevně věřili, a Jesuité měli u svobodomyslníků o jeden »vroubek« více. Ale již po třech dnech uveřejnil svobodomyslný denník tyto řádky:

»Slavná redakce! Na základě tiskového zákona žádám za uveřejnění této opravy: 1. Netelegrafoval jsem pro členy řádu Tovaryšstva Ježíšova do Prahy, a oni také nepřijeli; pravda jest pouze, že přijeli k bývalému evangelickému faráři panu Povolnému superintendent a senior evang. církve. 2. Nevěděl jsem o chorobě pana Povolného, až bylo pro mne od něho vzkázáno po odchodu zmíněných dvou pánů. Pravdu tuto dosvědčiti mohou: učitel pan Povolný, jeho matka paní Emilie Povolná a sestra slečna Klára Povolná, řídící učitel pan Hejna, dále páni Rákos, Lejsa, Hrabák a starosta Strážil. — V úctě Václav Šeřina, katolický farář v Podubanech.

Tak měly svobodomyslné redakce po radosti. Avšak pravá svobodomyslnosť nedá se tak snadno zahubit. Svobodomyslná redakce také vždy »svobodně« myslí, a proto si tentokráte svobodně myslila, že zároveň s oběma hodnostáři evangelickými vystoupili ve stanici B. také dva členové jesuitského řádu. Není tedy divu, že jejich příjezd zavdal podnět k domněnce . . . atd. A co si redakce svobodně myslila, to ovšem také k opravě pana faráře svobodně připsala, vyhlašujíc to svobodně za pravdu, ačkoli to pravda nebyla.

Nejhůře při tom pochodil redaktor Svítek, jemuž nejen že svobodomyslná redakce z Prahy i dále neposílala redakční výtisk, ale jemuž jej přestala zasílati i redakce »Ohlasů«, která musila rovněž opravu páně farářovu uveřejniti; ovšem připojila i onen svobodně vymyšlený dodatek. Tak byla svobodomyslná pravdomluvnosť aspoň poněkud zachráněna.

XV.

Netřeba zajisté připomínati, že pohřbu Povolného, ač nebyl nijak nádherný, súčastnilo se množství lidu z obce i okolí. Přišlo mnoho katolíků i evangelíků. Z těchto mnozí dostavili se z upřímné soustrasti, neboť uznávali teprve nyní dobré vlastnosti zesnulého a omlouvali krok, jejž před smrtí učinil, tím, že byl až do své dospělosti katolíkem. Jiní přišli ze zvědavosti, očekávajíce, že pan farář prosloví řeč, jejíž předmětem bude pouze přestoupení Povolného na katolickou víru. Nečetná strana starostova se pohřbu nesúčastnila.

Paní Povolná žila ty dny jako ve snách; ztratila muže, dobrého a pečlivého, ale ani upřímného zármutku jí nebylo popřáno. My-

šlénka, že se stal katolíkem, že bude po katolicku pohřben, naplňovala ji nepravým studem a činila ji ke všemu jaksi lhostejnou, téměř tupou.

Kdež by si byla pomyslila paní Povolná, že bude někdy přítomna mši svaté! A nyní vcházela za rakví do katolického chrámu, kde měla se sloužiti nejsvětější oběť za spásu jejího muže. Jinak učiniti nemohla.

Rakev byla ozdobena pěti věnci; jak označovaly nápisy na stuhách, byl jeden od rodiny zemřelého, druhý od rodiny mlynářovy, třetí od učitele Vejhory a čtvrtý od evangelických školních dítek. Pátý věnec, zhotovený překrásně z umělých květin, měl stuhy bez nápisu. Jen rodina Povolných věděla, že jej zhotovila Marie.

U hrobu měl pan farář sice řeč, ale nikoli takovou, jak mnozí očekávali. Mluvil o příkladném životě zesnulého, o jeho utrpení a pevné důvěře v Boha. On jedno náboženství nosil v srdci, druhé vyznával ústy, ale s každým se snášel a nikomu nechtěl křivditi. Trpěl mnoho, neboť žil dvojí život, jak sám říkal, ale při tom utrpení neklesal na mysli a neměl-li pokoje a klidu ve vlastním nitru, tím více se vynasnažoval, aby klid a mír byl u všech, s nimiž se stýkal. Při tom doufal v Boha a nezklamal se, neboť Bůh mu popřál před smrtí toho, zač on Jej vždycky prosil. V jeho životě jeví se patrně pravda, že Bůh neopouští těch, kdo v Něj doufají, a že cesty Prozřetelnosti Jeho jsou nevyzpytatelné. — Promluviv pak ještě potěšitelná slova k zarmoucené choti a dětem zesnulého, vybídl pan farář shromážděné k modlitbě. Řeč jeho způsobila mocný dojem u všech.

Za hlasitého pláče syna a dcery spuštěna rakev do hrobu. Tu i paní Povolné vyřinuly se z očí hojné slzy; zapotácela se a byla by klesla, kdyby jí byl syn nezachytil. Pohleděvši ještě posledně na rakev, obrátila se a s hlavou skloněnou odcházela ze hřbitova.

»Tak co tomu říkáte, sousede?« otázal se výměnkář evangelík Vejhory cestou ze hřbitova.

»Co tomu říkám? Dej mu Pán Bůh věčnou radosť, hodný muž byl, co je pravda; ale málo kdo mu rozuměl. Já jsem ho poznal až v poslední době. A to ostatní — snad je to pravda, sousede, že v čem se kdo zrodí, do toho se hodí — anebo to má jinou příčinu. Vyrostl v katolické víře, pak se stal naším duchovním, znal tedy oboje náboženství důkladně; třicet let asi žil v našem — a na konec přece — a byl studovaný člověk, něčemu rozuměl; tak člověk neví, co má o tom soudit.«

»Vidíte,« řekl staroch, »já jsem jeho kázaní rád poslouchal, a tak mi připadalo, že se sem do těch našich poměrů tuze dobře hodil — ale jak povídáte, nerozuměli mu.«

Paní Povolná vrátila se se synem a dcerou do fary, kde se jí zdálo býti nyní vše tak nevlídným a pustým. Za chvíli přišel Rákos.

»Jak již víte, vážená paní, jsem nebožtíkův blízký příbuzný,« pravil. »Vyrostli jsme spolu a vždy jsme se měli rádi. Zde jsme se shledali zase po dlouhých letech. Mohu-li vám býti snad v něčem nápomocen, budu s největší ochotou.«

»A já vám budu za vše vděčna, pane Rákose,« řekla vdova; »vždyť vidíte, jak jsem opuštěna, zůstavena sama sobě.«

»To přece ne, milá paní,« řekl mlynář. »Máte zde přece několik upřímných přátel a máte také hodné děti, které vám budou útěchou. — Bude-li snad fara brzy obsazena, a měla-li byste se stěhovati, tedy se jen ubytujte bez ostýchání u nás. Místa máme až dost.«

»Děkuji vám, pane Rákose; nejsem nijak hrdou, abych snad proto nechtěla přijmouti vašeho nabídnutí, ale psala jsem již své sestře do Prahy a čekám od ní zprávu. Její muž má pěkně zařízený obchod, a jsou bezdětni. Nemohla-li bych však jíti k ní, tedy bych užila vaší laskavosti, za niž jsem vám velice povděčna.«

Po dvou dnech obdržela paní Povolná tento dopis:

»Drahá sestro! Budeš nám vítána i s dcerou. Přijeď brzy; byt náš je dosti prostranný, a těším se, že budeme žíti spolu. Zároveň Ti vyslovujeme za příčinou úmrtí Tvého chotě upřímnou soustrasť. Že jsme za takových poměrů na pohřeb nepřijeli, zajisté nám prominešš. Ubohá sestro, dovedu si pomysliti, jak Ti jest. — Pozdravujeme Tě srdečně i děti. Piš nám, kdy přijedeš, a učiň tak brzy. Těší se na Vás Tvá upřímná sestra Anastasie.«

Paní Povolná si vzdychla; Bohumila i Klárky se dopis tetin dotekl trapně. Bylť v něm jejich otec odsuzován.

»Snad byste přece lépe udělala, maminko,« řekl syn, »kdybyste raději zůstala ve mlýně. Takhle se mi zdá, že nebudu míti ani domova.«

»Milý hochu, vždyť já ho také nemám.«

»Zdá se mi, do mlýna že bych šel jako domů. Také se obávám, že pobyt ve velkém městě, jemuž jste odvykla, nebude ani sloužiti vašemu zdraví.«

»Snad máš pravdu, milý synu; ale považ, že mlynář jest nám nyní po smrti otcově skorem cizím, kdežto tato jest má vlastní sestra. A potom — uznáš, že toto místo budilo by ve mně stále bolestné upomínky.«

Bohumil tedy oznámil strýci mlynáři, že se matka s Klárkou odstěhuje do Prahy. Rákos se svou čeledí zařídil paní Povolné všecko sám a dopravil i nábytek na nádraží.

Ten den před svým odjezdem šla paní Povolná se rozloučit k Vejhorovům, do školy a na faru. Děkovala všem, kde jí v posledních dnech osvědčili upřímné přátelství. S Marií se loučila velice laskavě. Poslední noc měli stráviti ve mlýně.

Jinam tedy paní Povolná nešla, ale lidé přicházeli k ní, aby se s ní rozloučili a poděkovali jí za vše, co učinil její zemřelý manžel pro ně a pro jejich děti.

Paní mlynářka přijala své příbuzné s upřímnou laskavostí. Když pak večer odešla paní Povolná se synem a dcerou do zvláštního pokoje, mluvil s ní ještě syn o důležité věci.

»Já také již pozejtří odtud odjedu, maminko,« pravil. »Myslím, abych zůstal zde ve mlýně; v Praze bych nyní snad darmo překážel. Na svátky, když teta dovolí, bych tam přijel. — Ale než se rozejdeme, rád bych se vám s něčím svěřil.

»Nevěděl jsem, že nebožtík otec byl v mládí katolíkem, ale tušil jsem, že se ku katolické víře kloní. On se také jednou se mnou setkal, když jsem vycházel z katolického kostela, a nedomlouval mi. Až před rokem se mi svěřil, že v srdci jest katolíkem, a totéž jsem já svěřil jemu. Oba jsme to tajili před vámi, maminko; nyní bylo

by zbytečno, abych vám to ještě tajil. Je to mé přesvědčení — avšak nedomnívejte se, že snad otec k tomu působil. Nikoliv, toho přesvědčení nabyl jsem bez jeho přispění.

»Před smrtí mluvil o tom se mnou a řekl: »Matce se svěř, nebude-li ti zbraňovati, staň se katolíkem; ale kdyby se snad měla proto rmoutiti, tedy jí šetři. — Táži se vás tedy, maminko, svolujete-li k tomu — totiž nedotkne-li se vás to trapně, když se veřejně stanu katolíkem. Zarmoutiti vás nechci; raději budu žíti tak, jako dosud.«

»Milý Bohumile,« řekla paní Povolná, »s čím se mi svěřuješ, to jsem již dávno tušila, jako jsem o smýšlení otcově byla přesvědčena. Bylo by to bláhové ode mne, abych ti bránila, když jsi přesvědčen, že jiné náboženství jest lepší než moje. Těžší rána mne již stihnouti nemůže, než jaká mne stihla. Takto nejsi ani katolíkem, ani evangelíkem, buď tedy katolíkem. Nechci, abys žil dvojí život jako tvůj otec a byl nešťasten. Já ovšem již setrvám ve víře, v níž jsem se zrodila, a doufám, že i při našem rozdílném náboženství zůstaneš mi věrným a milujícím synem.«

»Zaplať vám to Pán Bůh, maminko,« řekl pohnutý syn. »Možno-li, budu vás ještě více milovati, jako zůstanu Klárce milujícím bratrem.«

Ráno paní Povolná s Klárkou rozloučily se s mlynářovými a odjely do města, kam je Bohumil provázel. Na nádraží se s ním rozloučily a za chvíli odjížděly vlakem ku Praze.

Bohumil zašel potom do kamenické dílny, kde koupil na otcův hrob pěkný kamenný kříž. Na desku v podstavci dal napsati slova:

JOSEF POVOLNÝ,
bývalý zdejší evangelický farář,
zesnul v Pánu, vrátiv se do lůna svaté Církve,
dne 20. srpna r. 18 . .

Odpočívej v pokoji!

Ještě než odejel, byl kříž postaven na hrobě.

Rozloučiv se tichou modlitbou s drahým hrobem, odebral se mladý muž za svým povoláním. Ze hřbitova odcházel přímo do mlýna. Rozloučilť se se známými zároveň s matkou a sestrou.

Mlynářovi se s ním loučili velice srdečně. »Myslete si, že máte u nás druhý domov,« řekl mu mlynář. A věru, připadalo Povolnému, jakoby nyní jiného domova neměl. Tak smutně ještě neodjížděl do Bořetína, jako tentokrát.

A bylo mu smutno i tam. Nyní, když minulo to rozrušení posledních dnů, když mohl se opět obírati více sám sebou, tím živěji vzpomínal na otce, přemítal o jeho strastiplném životě, o jeho sebezapírání. Ani procházky na místa, jež mu byla dříve tak milá, ho nevábily. Docházel tím častěji na hřbitov, modlíval se na hrobě paní Hejnové a vzpomínal při tom na otce.

Poznal teď, že není nesplněná touha ještě největším neštěstím. Byly chvíle, kdy se pokládal za nešťastného proto, že se tolik překážek stavělo mezi něj a Marii; nyní byly překážky ty téměř úplně odstraněny — ale mohl se pokládati za šťastného? Bolestná ztráta, kterou utrpěl úmrtím otce, nedala vůbec vzniknouti myšlénce, že by mohlo cokoli v té chvíli býti pokládáno za štěstí.

Když tak uvažoval o smrti svého otce, povzbuzovalo jej to ku kroku, jejž za jeho života učiniti nemohl. Nyní nechtěl odkládati. Po krátkém čase objevila se v novinách zpráva, že přestoupil na katolickou víru.

Matka se v dopise o tom nezmínila ani slovem. Psala jen, že žije dosti spokojeně a že se těší na svátky, aby ho spatřila. Jel tedy Povolný o Vánocích do Prahy. Matka i sestra radovaly se z jeho příchodu, ale strýc a teta ho přijali ač vlídně, přece jaksi odměřeně. A Klára mu pověděla, že domlouvali matce, proč mu přestoupení na katolickou víru nerozmluvila. Není tedy divu, že se přimísilo k jejich radosti také mnoho trpkosti. Když se vrátil zase do Bořetína, dopisoval si s matkou často, ale o Velikonocích již do Prahy nejel, a matka znajíc dobře příčinu, mu proto nezazlívala.

Takové poměry trapně působily na citlivého Povolného, že býval někdy až zádumčivým. Vždyť byl od matky a sestry téměř odloučen. Hnětlo jej to, a stával se ku všemu jaksi lhostejným. Jen jednou si dopsal se strýcem Rákosem; s Hejnovými si vůbec nedopisoval.

Marie to nesla bolestně. V první době ovšem, pochopujíc jeho zármutek, se nedivila; ale když se dočetla, že se stal katolíkem, zabušilo jí radostně srdce; očekávalať, že to bude první krok, jejž učinil Povolný k jejich společnému štěstí. Ale míjel týden za týdnem, a on o sobě nedával ani nejmenší zprávy.

»Dítě, už na to nemysli,« domlouvala paní Hejnová dceři; »není to poprve ani naposledy, že se dva mladí lidé rozešli a rozejdou. Snad poznal jiné děvče, bezpochyby bohaté, nediv se tomu.«

»Abych řekl pravdu,« doložil pan Hejna, »něco podobného jsem od něho neočekával. Ovšem, není nijak vázán, ale když vzpomenu, jak tenkrát se mnou mluvil, přece mne to na něj mrzí. Nelekal se žádných překážek, všecky chtěl překonati, — ale teď, když překážek není, zapomněl na všecko. Osvědčilo se na něm přísloví: »Sejde s očí, sejde z mysli.«

»Proto říkám Márince, aby se tím netrápila,« pravila paní Hejnová. »Nemá zmeškáno a může se ještě dobře provdati.«

Marie na to neodpověděla. Bylo jí velice teskno, ale nebyla jednáním Povolného uražena.

»Nalezne-li jinde štěstí,« myslila si, »budu mu toho přáti. Nemilovala bych ho, kdybych mu nepřála, aby byl šťasten. Avšak slíbila jsem umírající tetě, že mu budu věrnou.«

Na Podubanském hřbitově nejpěkněji byl okrášlen hrob bývalého pastora; každý se domníval, že tak pečuje o něj Rákos, jediný nebožtíkův příbuzný v obci, a on by zajisté byl tak učinil, kdyby ho nebyla Marie požádala, aby té péče popřál jí. Chodívala občas na hřbitov, ozdobovala hrob květinami a vždy se pomodlila za duši nebožtíkovu, který, ač dlouho se neznali, choval se k ní jako otcovský přítel. A srdce jí pravilo, že tím splácí jen dluh jeho synovi, který snad podobně pečuje o hrob její dobré tety.

Před prázdninami obdržel Povolný dopis z Poduban; strýc mlynář zval jej na prázdniny.

Povolný se rozmýšlel. Matku a sestru musil přece také navštívit, ač dlouho v Praze pobýti nemínil. Rozhodl se tedy, že vět-

šinu prázdnin stráví v Bořetíně, pak odjede na několik dní do Prahy a odtamtud pojede do Poduban. To také strýci oznámil.

V Praze se příliš nepotěšil. Shledal matku jaksi sestaralou, ač byla dobré mysli. Když po několika dnech odjížděl, pozdravovala po něm srdečně mlynářovu a učitelovu rodinu.

»Doufám, že na svátky přijedeš,« pravila; »něco již snes k vůli mně a Kláře; bylo by mi velice smutno, kdybys tu nebyl.«

Povolný přijel odpoledním vlakem do známého městečka. Strýc jej očekával na nádraží s povozem.

»Co pak jste tak zamlklý?« tázal se mlynář cestou, když byl několikrát marně se pokusil rozpřísti hovor.

»Toť víte, strýčku, ty upomínky! Zítra jest výroční den otcova úmrtí.«

»Vím, hochu, vím,« přisvědčil mlynář. »Ale přejte mu pokoje, jehož zde na světě neměl, a netrapte se. Jste mladý člověk a máte ještě život před sebou.«

Ve mlýně dostalo se Povolnému ode všech nejlaskavějšího přijetí. Hovořili spolu dlouho do noci. Ráno nalezl Povolný strýce a tetu svátečně přistrojené.

»Půjdeme do kostela,« vysvětloval mu strýc.

Cestou zašli ke hřbitovu; byloť do kostela ještě dosti času.

Hřbitov byl otevřen. Povolný hned upřel oči v ta místa, kde byl otcův hrob. Klečela tam dívka, jsouc zabrána v modlitbu; byla to Marie; na hrobě položen byl věnec z čerstvých květin. Právě, když se přiblížili, povstala. Spatřivši příchozí, pozdravila je a zarděla se.

»Děkuji vám, drahá Marie,« řekl mladý muž pohnutým hlasem, podávaje jí ruku.

Marie byla dosud tak překvapena, že nemohla ani odpověděti.

»To jste se nenadála, s kým se zde shledáte,« řekl mlynář.

»Zajisté ne, neboť jsem se domnívala, že pan Povolný na Podubany docela zapomněl,« odvětila dívka.

»Kdybych dovedl i na Podubany zapomenouti,« řekl Povolný, tedy bych přece nezapomněl na dnešní den a na toto místo, o něž vy, drahá přítelkyně, tak pečujete. Zaplať vám to Pán Bůh!«

Poklekl s ostatními a pomodlil se. Pak se ubírali do kostela, kde právě se ozval hlas zvonu.

Pan farář vyšel k oltáři v černém ornátě a po mši svaté vybízel shromážděné k modlitbě za zemřelého Josefa Povolného, za nějž byl právě konal nejsvětější oběť. Povolný byl v hloubi duše pohnut.

I pan Hejna byl překvapen, když se s ním před kostelem sešel, a srdečně jej přivítal. »Doufám, že nás také navštívíte,« pravil, »abychom si pohovořili.« Povolný ovšem pozvání milerád přijal.

V díle, jež byl otec jeho započal, se pokračovalo. Školní úřady zamítly žádosť, aby byly v Podubanech zřízeny dvě dvoutřídní obecné školy, ale obec žádala k ministerstvu a svou žádosť řádně odůvodnila.

»Tak už letos ze stavby nebude nic,« řekl pan Hejna. »Vyřízení žádosti čekáme v nejbližší době. Ale ať se stane jakkoli, já již budu učiti teď poslední rok a potom budu žádati do výslužby.«

Těch několik dní uplynulo Povolnému velmi rychle. Do Bořetína odjížděl pak jako Mariin snoubenec. Svatba měla se slaviti po roce — o budoucích prázdninách.

Po nedlouhé době došlo do Poduban vyřízení žádosti o rozdělení školy. Žádosti bylo vyhověno, a školy měly býti rozděleny počátkem příštího školního roku. Na jaře podal pan Hejna žádosť, aby byl dán do výslužby, a o místo řídícího učitele, jež se jeho odchodem uprázdnilo, žádal mezi jinými také Povolný. Učinil tak na radu svého strýce i budoucího tchána. Pan Hejna rád by byl i jako pensista zůstal v Podubanech a od dcery by se byl také nerad odloučil. Takto mohli žíti všichni pospolu.

Nežli se přiblížily prázdniny, byla přístavba školy dokončena, a na počátku prázdnin obdržel Povolný zprávu, že jest ustanoven řídícím učitelem v Podubanech. Současně byl dosazen na druhou školu Jan Vejhora.

Rozloučiv se se všemi známými v Bořetíně, odejel odtamtud Povolný na vždy. Jel nejprve do Prahy, aby navštívil matku a sestru. Po třech nedělích měla býti Marie jeho manželkou. Zatím slíbil strýci, že bude ve mlýně.

S radostí to oznamoval matce, žádaje jí, aby po svatbě i s Klárkou se ubytovala u něho. Marie byla s tím úplně srozuměna i její rodiče.

»Nevím, jak bych lépe učinila, milý synu,« řekla paní Povolná. »Že by se mi zde příliš líbilo, to tvrditi nemohu. Cítím, že mi tu nesvědčí. Ale v Podubanech, obávám se, že by mi bylo teskno.«

»Nebude, maminko, o to my se všichni postaráme, viď, Klárko?« řekl syn.

Ale v den před svatbou přijela Klárka do Poduban sama, omlouvajíc matku, že ochuravěla. Marii přinášela od ní dopis, jež tato hned otevřela.

»Drahá Marie,« psala paní Povolná, »všichni mi zajisté prominete, že nemohu býti přítomna Vašemu sňatku. Není to žádná výmluva; cítím se neobyčejně slabou a kazila bych Vám veselí.

»Jsme si téměř neznámy, drahá Marie, ale ta jediná krátká rozmluva, kterou jsme spolu měly, jakož i vše, co mi Klárka o Vás vypravovala, utvrzuje mne v naději, že učiníte šťastným mého drahého Bohumila, který, jak doufám, bude Vám dobrým mužem, jako byl vždy dobrým synem. S radostí přijímám Vás za svou dceru, a poněvadž, jak Písmo učí, požehnání rodičů zaručuje štěstí dětem, vyslovuji Vám toto požehnání z nejupřímnějšího srdce; jsem duchem přítomna Vašemu sňatku. Pozdravte ode mne srdečně Své milé rodiče. Líbajíc Vás v duchu, jsem Vaše upřímná tchyně, Emilie Povolná.«

Nepřítomnosť paní Povolné kalila poněkud veselí svatebního dne, ale za to její srdečný dopis všecky mile dojal. Snad si i myslili, že choroba její není tak vážná, ale když všecko uvážili, omlouvali ji.

Klárka již den po svatbě odjela, vymlouvajíc se, že churavá matka potřebuje jejího ošetření. Ale již po svém návratu do Prahy psala, že zatím nelze matce na stěhování pomýšleti, poněvadž její choroba se zhoršila. A po čtrnácti dnech žádala Bohumila a Marii, aby přijeli s matkou se rozloučit — že lékař nedává žádné naděje na uzdravení.

Bez prodlení vydali se mladí manželé na cestu. Shledání jejich s paní Povolnou a Klárkou bylo dojemné. Nemocná uvítala je s radostí a zahrnovala je láskou, zvláště Marii. Prosila je, aby od ní

neodcházeli, a oni rádi vyhověli jejímu přání. Třetího dne po jejich příchodu skonala.

I Mariini rodiče a mlynář Rákos přijeli na pohřeb a pak hluboce zarmouceni vraceli se domů. Klárka jela s nimi.

Nalezla v Marii upřímnou sestru a v jejích rodičích i svoje laskavé rodiče. Vzájemná láska všech přispěla k umírnění bolu Bohumilova a Klárčina.

Po roce slavila se opět tichá svatba; Klárka se stala manželkou Vejhorovou.

Oba učitelé plní horlivě své povinnosti. V obci přestaly rozmíšky a spory, ani ta, ani ona strana nezavdává k nim příčiny — a tak přece uskutečnilo se, po čem tolik toužil bývalý pastor Povolný, který právem o sobě říkal, že žije dvojí život.

Mezinárodní sjezd katolických učenců r. 1897. ve Frýburku.

Podává Vojtěch Kameš.

Myšlénku pořádati sjezdy učenců katolických pojal nejprve výtečný apologeta, kanovník Duilhé de Saint Projet. Horlivou součinností † Mgra d'Hulsta podařilo se myšlénku tuto uskutečniti poprve r. 1888., kdy v dubnu konán byl v Paříži sjezd první. Již první pokus tento se zdařil. Počítáno, že bude asi 600 účastníků, ale sešlo se jich asi 1500, z nichž dvě třetiny tvořili Francouzi. Podáno sedmdesát prací. Sjezd dělil se v šestero sekcí: 1. pojednávala vědy náboženské, 2. filosofické, 3. právní, 4. historické, 5. přírodní, 6. anthropologické.

Druhý sjezd konal se opět v Paříži, a to v dubnu r. 1891. Účastníků počítalo se již 2500 a podáno sedmi sekcím 122 prací. Pro fysiologii utvořena byla samostatná sekce, a k vědám přírodním přidána byla mathematika.

Třetí sjezd byl v Brusselu v září r. 1894. Měl již více ráz mezinárodní, neboť mezi 2500 účastníky bylo asi dvě pětiny Francouzů. Práce přihlášené, počtem 150, přiděleny osmi sekcím. K sedmi dřívějším přidána byla osmá pro křesťanské umění.

Frýburský sjezd jest tedy čtvrtý. Počet účastníků byl skorem stejný jako na dvou předešlých, ale počet podaných prací vzrostl na 300. Sekce rozmnoženy proto o sekci pro vědy exegetické, sekci pro vědy právní připojeny byly ekonomické a sociální, nová sekce utvořena byla pro biologiku a medicinu. — Sjezd pracoval od 16. do 20. srpna. Podáme stručnou zprávu o tomto pro katolickou vědu důležitém sjezdě dle francouzských listů.

I.

Velmi vhodně zvolen byl za sídlo sjezdu Frýburk, hlavní město kantonu, který zůstal úplně katolickým. Kantonální vláda podporovala

sjezd všemožně. Ku zdaru přispěli nemálo profesoři zdejší katolické university, která zdárně zkvétá. K poctě hostí bylo město slavnostně ozdobeno a prapory v barvách rozmanitých okrášleno.

Zahajovací shromáždění dělo se dne 16. srpna o $4^1/_2$ hodině odpolední za předsednictví Mgra Deruaze, biskupa Lausanského a Ženevského. Vznešený předseda přál nejprve pracím sjezdu plného zdaru a radoval se, že sešli se tak mnozí a různí národové rozdílných jazyků v jednotě lásky a pravdy. Potom děkoval za zvolení města Frýburku za místo sjezdu a blahopřál pořadatelům, že spojili tuto slavnosť vědeckou se zahájením 300leté památky bl. Petra Canisia. Dokládaje se svědectvím Lva XIII. poukázal, že Církev nebojí se světla, ano, že si Církev světla přeje a je sama také šíří, zůstávajíc věrna poslání svého božského Zakladatele, jenž řekl: »*Vy jste světlo světa.*« Slova tato applikuje zvláště na účastníky tohoto sjezdu a končí slovy, která učeníkům svým řekl sám Ježíš Kristus: »*Tak sviť světlo vaše před lidmi.*« (Mat. 5, 16.)

Potom promluvil profesor university frýburské, Sturm, německy, a Mgr. Kirsch francouzsky. Oba vzdali čest památce Mgra Hulsta a kanovníků Duilhé de Saint-Projet, kteří byli původci vědeckých sjezdů těchto, a památce profesora Barberise, který zvláště horlivě pro ně pracoval v Italii.

Čestné předsednictví nabídnuto biskupu Lausanskému Deruazovi a členu vlády kantonální Pythonovi, který nemálo přispěl k výborné organisaci sjezdu.

Skutečným předsedou zvolen byl baron Hertling, poslanec na sněmě bavorském, říšském i německém a dlouholetý předseda Görresovy společnosti.

O mezinárodním rázu sjezdovém svědčí nejlépe volba dvaceti místopředsedů, jichž jména znáti bude asi zajímavo. Zvoleni: Baumker, profesor universitní z Vratislavi; markýz de Beaurecourt, předseda společnosti bibliografické a redaktor Revue des Questions historiques; Rafaelo de Cepeda, profesor university z Valencie; Dr. von Funk, profesor univ. v Tubinkách; Dr. Granert, univ. profesor z Mnichova; Mgr. Kihn, univ. profesor z Budapešti; Kowalski, univ. profesor z Frýburku; Bohumír Kurth, univ. profesor z Luttichu; P. Lagranze, ředitel školy Biblických studií z Jerusaléma; Lallemand, dopisující člen Institutu de France; de Lapparent, profesor katol. vysokých škol v Paříži a člen Akademie věd; Mac Swiney, předseda ústředního komitétu z Anglie; Mgr. Péchenard, rektor vysokých škol katol. z Paříže; Dr. Schaeppmann, poslanec na sněm Nizozemský; Dr. Schindler, univ. prof. z Vídně; P. de Smedt, předseda Bollandistů z Brusselu; Dr. Toniolo, univ. prof. z Pisy; Vinati, předseda ústředního komité z Italie; P. Zahm, bývalý rektor university Notre-Dameské z Indiany, nyní rektor americké kolleje v Římě.

Generálním sekretářem zvolen Mgr. Kirsch, prof. university Frýburské. Komité pro přípravné práce pátého sjezdu zvoleno bylo takto: Dr. Sturm, předseda, Dr. Kallenbach, místopředseda, Dr. Schnurer, pokladník, Mgr. Kirsch, sekretář.

Pak zvolena předsednictva jednotlivých sekcí, jež nebudeme vypočítávati. Připomínáme pouze, že katoličtí učenci slovanští byli zastoupeni: v sekci šesté pro vědy filologické byl zvolen sekretářem

prof. Miondonski z Krakova, a v sekci desáté pro umění křesťanské a archaeologii Jeglić z Dalmacie.

Před ukončením schůze ujal se slova Dr. von Hertling a děkoval německy za poctu mu prokázanou, kterou přijímá více jako poctu učené společnosti Görresovy, jejímž předsedou jest již 25 let. Pokračuje francouzsky a konstatuje mezinárodní ráz sjezdu; se všech stran světových shromáždili se pod praporem katolicismu mužové různých vlastí, však stejného přesvědčení, i moře někteří z nich přeplavili, a ačkoliv různí se vespolek řečí, mravy, často i také ideemi, přece všickni sešli se vedeni jednou myšlénkou, stejnou láskou k obhájení pravdy nejen v oboru víry, ale také v oboru vědy.

Po skončené schůzi rozešli se účastníci; u večer však sešli se v místnosti generálním sekretářem naznačené, kdež v přátelské srdečnosti vespolek se seznamovali.

II.

Druhého dne o $8^1/_2$ hodině ráno byla mše sv. se vzýváním Ducha sv., kterou v kapli universitní celebroval Mgr. Deruaz. Po ní hned sestoupily se jednotlivé sekce.

Nelze nám ovšem uváděti všech řečí pronesených, referovati o jednání všech sekcí, podávati rozbor čtených prací, ale jest nám omeziti se na vylíčení průběhu schůzí generálních, kterých všickni se účastnili. Z jednotlivých sekcí podáme pouze nejmarkantnější, obecně zajímavé črty.

V první generální schůzi, v úterý dne 17. srpna, přednášel dominikán P. Berthier německy o dějinách umění, řemesel a společenstev v kantoně Frýburském, při čemž obracel pozornost k obmyšlenému zavedení živnostenských společenstev. Téhož dne konána byla výjimečně ještě druhá generální schůze odpoledne za tím účelem, aby rozhodla o místě příštího sjezdu.

Mnozí si přáli, aby příští sjezd konán byl v hlavním městě všeho křesťanstva, v Římě, ale vyskytli se vážní hlasové proti tomu. Otázku tuto rozhodl profesor university pisánské Dr. Toniollo, který účinnou řečí, ve své mateřštině, řečí plnou humoru a provázenou živými gesty poukazoval na vážné obtíže, se kterými by se sjezd v Římě za nynějšího stavu věcí asi potkal. Bude-li Italie jednou sjezdem poctěna, doporučuje, by bylo zvoleno jiné město nežli Řím.

Nyní rozhodlo shromáždění již bez váhání, aby příští sjezd byl konán r. 1900. v Mnichově.

U večer zase sešli se účastníci k volnému rozhovoru v místnosti rozsáhlé a stkvěle osvětlené. Zde hrála výborná hudba zemské obrany, a pořádán krásný ohňostroj.

III.

Generální shromáždění vyslechlo ve středu dne 18. srpna ohnivou, nadšenou řeč Mgra Turinaze, biskupa z Nancy a znamenité pojednání de Lapparentovo.

Mgr. Turinaz vřelými slovy přirovnával víru a vědu; ukázal příklady vzatými z výzkumů vědeckých i příklady nejslavnějších učenců, že není odporu mezi pravdami, jež stanoví věda, a mezi

pravdami, jimž učí Církev; naopak, že horlivosť v bádání vědeckém zcela dobře lze spojiti s plněním povinností k Bohu. Vykládal řečí chvějící se nadšením a proniknutou pevným přesvědčením, že toho odpory, jež hlásají jen naši nepřátelé, nejsou, leč jen mezi hypothesami nevědeckými, často jen schválně vymýšlenými, aby zcela neprávem mohly býti postaveny proti náboženským pravdám, aneb ovšem mezi dogmaty smýšlenými, jimž církev nikdy neučila. Tu pak snadno jest ukazovati, že taková dogmata, buďto skutečnými nebo jen domnělými výsledky bádání vědeckých jsou uvedena v niveč. Když však každý z obou oborů poznání zůstává na své vlastní půdě, věda nikoliv na půdě hypothes, ale fakt vědecky stanovených a přesně dokázaných, učení náboženské pak na půdě stanovených dogmat, nikoliv však jen různých výkladů dle poměrů časových a místních, neprávem jako články víry věřícím předkládaných, tu nemusíme se báti odporu, a každý konflikt mezi věrou a vědou jest nemožný.

Vtipně poznamenal následující řečník de Lapparent, že po řeči tak vřelé a nadšené má nesnadnou úlohu: mluviti ledově k posluchačstvu, ještě uchvácenému ohnivou výmluvností, jejíž ohlas ještě ve vzduchu se chvěje.

A vskutku, o periodě ledové mluvil slavný tento geolog. Úloha jeho nebyla právě snadná: měl před posluchačstvem učenců, mužů ovšem studovaných, ale přece ne vesměs odborníků, vyvrátiti novou theorii doby ledové, kterou hlásá pařížský profesor Stanislav Meunier, uznávaná autorita. Geolog tento popírá vůbec existenci periody nebo period ledových, které dle obecného dosud mínění počínaly koncem doby třetihorní, v pliocénu, a opakovaly se několikráte během doby čtvrtohorní. Zřejmé svědky velkolepých těchto proměn, morény, ledové náplavy, bludné balvany atd. vykládá — neb aspoň myslí, že vykládá, — postupným sesouváním malých ledovců; skutečnost periody ledové prý nikterak nedokazují, ojediněle se vyskytujíce. K tomuto závěrku přivedlo ho zkoumání orographické konstituce vysočiny Pamirské, již Výchoďané *střechou světa* nazývají; proto navrhuje, aby formace, dosud ledovými nazývané, budoucně se jmenovaly pamirskými.

A právě z tohoto zvláštního útvaru té »střechy světa«, se všech stran horami mnohem vyššími obklopené, dokazoval de Lapparent nesprávnosť Meunierovy theorie, jenž patrně orographický ráz krajiny této dobře neposoudil.

Jako případně začal, tak zase i vtipně znamenitý geolog tento řeč svou dokončil. Přirovnal důmyslně přírodní slitinu švýcarských ledovců k federaci kantonů Helvetie a vyslovil naději i přání, by tato rovněž tak dlouho v té rozsáhlosti a pevnosti trvala, jako ona.

Ve čtvrtém generálním zesedání 19. srpna ujal se nejprve slova Mgr. Schmitz, vyslovuje německy sympathie arcibiskupa Kolínského ku sjezdu a přání, aby bl. Canisius také Německu vyprosil takovou universitu, jako jest frýburská, která tak dobře prospívá a přáním německých katolíků hoví. Potřebí, aby katolíci ve všech zemích byli energicky činni ve vědách; neboť budoucnosť náleží výbojům ducha a převaze intelligence ve všech oborech; potřebí, abychom pod egidou svobody a autority dovedli mávati zbraněmi ducha: potřeba svobody v bádání vědeckém, aby otázky různé dle novodobých potřeb v oborech dosud neprobádaných byly řešeny, a zároveň

potřebí také autority Církve, autority, která není vědám nikdy překážkou, ale spíše oporou. Katolické vědecké sjezdy nastoupily plodnou tuto cestu, a to jim zabezpečuje trvání i zdar.

Výtečnou řeč *o středověku* přednesl potom slavný dějepisec Bohumír Kurth z Luttichu. Hned na počátku popíral správnost názvu: *Středověk*, pokud se ho v dějepisu užívá. Exaktním jest jen ve filolologii, odkud si jej vypůjčili historikové. Máme-li na zřeteli utvoření jazyků původu latinského a přechodnou dobu mezi řečí antického Říma a jazyky, které z ní povstaly, tu jest oprávněn název středověk. Ale se stanoviska dějin národů není správným. Jménem tím chtějí označovati řadu století, jako epochu úpadku, zatemnění civilisace, mezi stkvělým rozpočtem starověké společnosti řecké a římské a mezi renaissancí XV. a XVI. století. Po té s bolestnou ironií uvedl řečník ona společná místa, tak dlouho obvyklá, o těch stoletích domnělé nevědomosti, rozumové zatemnělosti, fanatismu i jiných historických lží, kterým tak dlouho se věřilo a které až podnes často bývají užívanou zbraní, která u duchů v pravdě osvícených zůstává bez účinků, která však koná jistým vůdcům dobré služby k rozvášnění nevědomých a lehkověrných mass lidu.

Potom dokazoval, kterak století následující po pádu říše Římské naopak právě odpovídají mládí společnosti a tvoření národů pod oživujícím, eminentně civilisačním vlivem křesťanství. Sociální hnutí, jež pode jménem Renaissance se po tisíci letech jeviti počalo, může býti s jedné stránky správně považováno jako pravidelný rozkvět po předchozí přípravě, po práci předešlých století; zvrhla se však v restauraci pohanských mravů, ideí, znovu zavedla pohanský antický vkus a tak způsobila úpadek mravů a konečně i ducha odboje a snížení autority zavedla do společnosti lidské. To vše stalo se příčinou toho nynějšího zapomínání všech zásad a nekonečného kolísání mezi výstřednostmi anarchie a césarismu, jak vidíme za našich dnů.

Toť slabý jen nástin znamenité řeči, která přednesena byla s nadšenou výmluvností a od celého shromáždění přijata s velikým enthusiasmem.

IV.

Toť nejvýznačnější body schůzí generálních. Zbývá nám podati aspoň několik črt o pracích jednotlivých sekcí. Nejčetnější účastenství jevilo se v sekci třetí pro vědy filosofické, a v sekci čtvrté pro vědy právní a sociální.

Jednota pokolení lidského. Sekci anthropologické o třech prvních sjezdech předsedával markýz de Nadaillac. Nemoha se sjezdu z osobních příčin súčastniti, zaslal učené pojednání o jednotě pokolení lidského, jež aspoň v nejhlavnějších částkách předčítal P. Van den Gheyn. Markýz de Nadaillac znám jest jako výtečný odborník v paleontologii a archeologii. Za předmět svých studií obral si stopy, jež po sobě v přírodě zanechali na různých místech naší zeměkoule lidé nejprvnějších dob. Nástroje kamenné, kostěnné a rohové, mohyly, megalithy, palafity, příbytky skalní a jeskyně, to vše probírá důkladná jeho studie a v jednotný skládá obraz. Dospívá k úsudku, že primitivní lidstvo při svém nenáhlém rozšiřování a nepravidelném pokroku, v různých dobách a na různých místech, všude stejně po-

stupovalo a všude užívalo stejného materiálu, stejných nástrojů vzhledem ku stejným potřebám svým: používalo zajisté dle okolností místních materiálu, jejž mu skýtala příroda, ale vždy jeví se analogický způsob toho používání, podobnost postupu, která nutně vede k jednotě lidského pokolení, lidského ducha. Prací touto podal učený autor nový důkaz této jednoty.

Stáří lidstva. Otázkou o stáří lidstva obíral se abbé Boulay, výborný znatel přírodních věd, profesor rostlinopisu na vysokých školách katol. v Lille a místopředseda sekce anthropologické. Hned z počátku konstatoval, že vzhledem k vědeckým badáním v této otázce není možno omeziti se na šest tisíc let trvání lidstva od jeho stvoření, ježto doba tato vývoji lidstva jeví se nepostačitelnou. Objevy egyptologů a assyriologů ukazují nám society v plném rozkvětu civilisace již čtyři neb pět tisíc let před naším letopočtem, kdy národové Západu, dle vší pravdě podobnosti, nalézali se ještě u věku paléolithickém aneb nejvýš na počátku doby néolithické. Tyto doby kamenné, podotýká abbé Boulay, vyžadují doby relativně dlouhé »jistě několika tisíciletí«. Když tedy nalézáme na Východě tak pokročilou civilisaci již na 60 až 70 století před námi, a když i národové tito, prvé než k tomuto stupni civilisaci dospěli, sami různými studiemi doby paleolitické i neolitické prošli, patrno, že stáří pokolení lidského musí býti mnohem větší, než jak přijímáno ještě před třiceti neb dvaceti lety.

Dosud přijímaných 6000 let, evidentně nepostačitelných, tvoří tedy *minimum*, jež nutno překročiti. I nastává otázka, zdaž máme tedy připustiti stáří 140.000 – 200.000 let, jak žádá Hansen, aneb docela 230.000—240.000 let, jak čítá de Mortillet? Boulay podotýká hned, že pro *maximum* těchto čísel nejen nelze podati důkazů, ale že nemají docela i vážné pravděpodobnosti. Nicméně chce čísla tato přijati prozatímně jako *maxima* a praví, že tedy mezi těmito dvěma nejzazšími hranicemi musí se pohybovati další badání. Minimum 6000 let, jež zřejmě jest menší nežli skutečnost a ta maxima označená stotisíci lety, jež ještě zřejměji nesrovnávají se se skutečností. Autor nepochybuje, když badání bude konáno upřímně a vytrvale, s přísným používáním method vědeckých, že dříve nebo později dospěje se, když ne k přesnému rozluštění této záhady, tedy aspoň v pravdě blízkému a dostatečně jistému rozřešení.

Evolutionismus. Theorie transformistů a evolucionistů nemizí z denního pořádku. Nutno uznati, že theorie tyto, zůstávají-li v mezích přísně vědeckých, nechávajíce stranou libovolných a zbytečných hypothes, neobsahují absolutně ničeho, co by příčilo se pravdám víry, ba naopak spíše je podporují; proto také diskuse o tomto předmětě, ač nepřestaly býti živými, staly se méně vášnivými. Američan P. Zahm pod titulem *Teleologie a evolucionismus* rozvíjel thesi, že existuje pravověrný evolucionismus, který nejen nevylučuje konečné příčiny, ale naopak ukazuje její nutnost mnohem zřejměji. Theorie stará, nazvaná *creationistická*, předpokládá přímý a bezprostředný stvořitelský úkon Boží pro každý druh rostlinný i živočišný, který existuje neb existoval, — a počítá se jich ne méně než 400.000 v každé z obou říší organických, — tato theorie ovšem souhlasí s možným řádem věcí, ježto všemohoucnosti Boží nic nemožným není, ale systém tento je pravdě nepodobný. Evolucionismus však,

který dle zjevení učí o původu života, který vychází od malého počtu typů, tvarů, jimž Tvůrce dal nutnou schopnost k rozrozování, tak že by se množil počet jejich vlivem rozličných okolností a rozličných podmínek životních, evolucionismus takto pochopený, jeví se jako theorie zcela se shodující s moudrostí a Prozřetelností Stvořitelovou a zdá se pravdě podobnější než creationismus. V soustavě této vše ukazuje na plán napřed pojatý, na soubor zákonů předem stanovených, by se dospělo ku předurčenému cíli.

Jakkoliv evolucionismus takto pochopený není přece všeobecně uznáván, — ostatně jest a věrojatně povždy zůstane jen hypothesou, — přece aspoň nemůže býti a priori zavrhován.

V.

Sekce pro vědy právní, ekonomické a sociální byla jednou z nejčetněji navštěvovaných, také debaty byly zde nejživější.

Instituce sociální a díla křesťanské lásky. Dopisující člen »Institutu« p. Lallemand četl pojednání o »Ústředním ředitelství děl křesťanské lásky a dobročinnosti«, jež má sídlo své v Paříži. Podivuhodný tento spolek má za účel spojovati všecky dobročinné spolky vespolek, vyšetřovati poměry chuďasů a nešťastných a skýtati radu i všemožnou pomoc. O předmětě tomto rozpředl se zajímavý rozhovor. Dr. Bèchaux vyslovil přání, aby pracováno bylo k tomu, by omezil se obor charity, — který vždy zůstane dost a dost veliký, — rozmnožováním sociálních institucí, jež ujímají se tak zvaných »lidí malých a nemajetných«, jako jsou společenstva cooperativní a podobná.

S tím souhlasil Decurtins, poukazuje, jak nebezpečno jest udíleti almužnu bez rozdílu.

Uznávalo se všeobecně, že zajisté jest věcí krásnou a prací vznešenou, rozmnožovati ústavy, které směřují k omezování pauperismu, opatřují potřebným pomoc, by vlastní činností, vlastní prací domohli se existence a postarali se o své rodiny, — že však nesmíme ztráceti s očí ducha evangelia, jež téměř na každé stránce doporučuje stejně jak konání skutků lásky, tak i spravedlnosti.

Ve druhém zasedání utkal se dosti prudce Decurtins s biskupem z Nancy, Mgrem Turinazem, který mínil, že učení a snahy tak zvané strany křesťanských demokratů přehánějí moudré pokyny sv. Stolice, a že tak proti formálním intencím sv. Otce pracují ve prospěch socialismu. Mgr. Turinaz tvrdil, že z bezpečného pramene zvěděl, kterak papež jest znepokojen nebezpečným obratem, jaký učinilo toto hnutí. Decurtins zase ujišťoval, že jest přesvědčen o úplném toho opaku.

Živnostenská společenstva. Jiný rozhovor v téže sekci byl o otázce, mají-li živnostenská společenstva býti svobodná či nucená. Francouz Hubert-Valleroux, maje na zřeteli, jakých v jeho vlasti přehmatů proti svobodě občanů dopouští se stát po celé již století, horlil pro společenstva svobodná a proti mísení se moci státní do jejich záležitostí. Eugen de Girard, profesor university ženevské, prohlásil se rozhodně pro nucená společenstva, dokládaje, že zásada nuceného spolčování prováděla se v kantoně Frýburském po několik století a vždy s nejlepšími výsledky. Abbé de Pascal

souhlasil s Girardem, ale poukazoval, že není tato věc stejně prospěšna pro všecky časy a pro všecka místa. Co prospěšné jest malému kantonu švýcarskému, mohlo by se státi ve Francii záhubným zvláště nyní, kdy tyranské jednání většiny ukazuje se bez závoje i beze studu.

VI.

Právo kanonické. Kanovník Pillet, doyen theologické fakulty v Lille a profesor církevního práva tamtéž, mluvil pro kodifikaci zákonů církevních, jež tvoří část veřejného práva. Jej podporoval Mgr. Turinaz, poukazuje na značný prospěch, který by plynul z této kodifikace, ježto by vedla ke studiu kanonického práva, kteréž přece s právem římským tvoří základ práva v celé křesťanské Evropě. Pak by je studovali nejen kněží, ale i laikové. Ovšem by dílo takové, rozměrů rozsáhlých setkávalo se s velkými obtížemi. Kanovník Pillet míní, že by svěřeno býti mělo komisi, jmenované papežem.

Ještě mnoho jiných otázek projednáno bylo v ostatních sekcích, jež by zasluhovaly zmínky. Úzké meze přehledného referátu však toho nedopouštějí. Až uveřejněny budou všecky práce in extenso, pak bude možno s důležitějšími a zajímavějšími se oznámiti. Buďtež uvedeny aspoň některé ještě jménem.

V sekci exegetické pojednával P. Lagrange, ředitel školy biblických studií z Jeruzaléma, *O pramenech Genese*, abbé Charles Robert, Oratorián, *O účastenství Mojžíšově při sepsání Pentateuchu*, P. Scheil, profesor Vysokého učení z Paříže, *o Poznámkách k archaeologii orientální* a Dr. Succona y Vallés, kanovník Taragonský, o *Nové zprávě babylonské o potopě*, dokazovali, že různé námitky vědecké, které se činí proti všeobecnosti potopy, jsou sice závažné, ale přece ještě nejsou definitivně rozhodujícími; ostatně závěr obou je stejný, otázka tato dosud není rozhodnuta. Církev ničeho o tom nedefinovala, proto mínění o tom jest volné.

Nemenší zájem budila sekce filosofická; uvedena buďtež některá themata: *Pojem konečného a nekonečného,* probíral P. Carhelein S. J.; *Jistota naděje*, hrabě de Vorges; *Platonismus ve Francii ve století XIII.*, Charles Huit; *Dvojitost osobnosti* P. Coconnier O. P.; *Látka prvá a prostornost*, abbé Mielle; *Základové badání vědeckého a logické vztahy ve fysice a metafysice* P. de la Barre S. J.

Kdybychom však jen pouhé názvy všech prací měli uváděti, ještě dlouho by to trvalo, ježto 300 prací se sešlo.

Sjezd zakončen byl banketem, kdež proneseny byly mnohé nadšené přípitky; hlavně poukazováno bylo na úplný zdar sjezdu, který ve mnohém směru předčil sjezd třetí, a vysloveno bylo přání, aby i sjezd příští, r. 1900. v Mnichově, ukázal pokrok a přinesl ještě větší úspěchy.

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal **Filip Jan Konečný.**

(Pokračování.)

Zde máme »papežskou strnulosť«, vzkřikl by v »Selbstmordě« pan *dr. Masaryk*, a my, kývnuvše hlavou ke slovu strnulosť, řekli bychom: hrabě Tolstoj dobře dělal, když takové »povolání duchovní moci« pravoslavné skeptickým »prý« pomazal. Dr. Masaryk by však lépe udělal, kdyby se o papismu více naučil, a to zvláště teď, kdy chvátá zachránit a pozdvihnout Husův národ »českobratrskou humanitou«. Také soubesedník Tolstého dopouštěl se proti ruské církvi »ústupků«, za které by ani neměl očekávati pokárání »od duchovní moci«, ale pro které by měl z »moci« té sám jíti jako čestný a důsledný muž. Nedivíme se tudíž nikterak Tolstému, když po »vysvětlení« svého soubesedníka prozíravý hrabě »všecko pochopil« a napsal: »Já hledám víru, sílu života, a oni hledají nejlepší prostředek, aby vyplnili před lidmi jisté lidské povinnosti«! A když vše uvážil, jak se »po lidsku« koná, zřekl se náš hrdina »téměř docela pravoslaví«. Poučení mohli by si vzíti z toho někteří páni také jinde, tam totiž, kde se hledělo »rozumně« a v duchu času vykládati články věroučné a dělaly se rozličné »ústupky« vědě a moderním lidem. Takové počínání přinese snad název pokročilosti a veliké vzdělanosti, ale nezíská velebitelův a podivovatelův ani Bohu, ani víře. »Nikdy se mi nelíbí a vždy mne pohoršuje,« pravil mi jednou velmi vzdělaný laik, »slyším-li, že dogmatikové a kazatelé jaksi hledí zastříti ostří té neb oné věroučné porady a ji všelijakým názorům přizpůsobiti.« Názory lidské musí se přizpůsobiti pravdě Božské, a právě to ostří dogmat, jež pohoršuje nevěrce, nejvíce líbí se muži, stojícímu v náboženství na stanovisku positivním. Kam vedlo toto přizpůsobování se theologie k moderní vědě, viděti nejlépe právě tam, kde přizpůsobování to nejvíce chválili a fabrikovali, v protestantismu, jemuž pomalu zmizí z celé theorie požehnaný Spasitel, pravý Bůh a člověk, Ježíš Kristus!

Po rozmluvě s besedníkem jal se Tolstoj stopovati velmi pátravě vše, co činí lidé vyznávající křesťanství, a našel věci, kterých se zhrozil. Zvláště ho překvapilo v čas války, že prý se schvalovala vražda a zabíjení nepřítele, že se dály modlitby za vítězství »našich« i. e. ruských zbraní atd. Národ prý měl sice »pravdu«, ale smíchanou se lží a nepravdou. Nejvíce nepravdy bylo na představitelích církve, kteří prý také zavinili, že i lid měl u své víře pravdu smíšenou s nepravdou, která jest hlavně obsažena ve »svatém podání a písmě«. To vedlo badavého hraběte »volky nevolky« k tomu, že se dal do studování »tohoto písma«, — zkoumání, kterého jsem se tak bál do té doby. I jal jsem se studovati touž bohovědu, již kdysi s takovým opovržením jsem odmítl jako nepotřebnou. Tehdy zdála se mi býti řadem nepotřebných nesmyslů, tehdy na všech stranách obklopovaly mne výjevy života, které se mi zdály býti jasnými a

plnými smyslu; nyní však byl bych rád odmítl to, co neleze do zdravé (?) hlavy, avšak nelze jinak. Na této věrouce se zakládá, neb aspoň jest s ní nerozlučně spojena ta jediná známosť, smysl života,[1]) která se mně odhalovala. Jakkoli se mně zdála divokou pro můj starý, tvrdý rozum, jest to jediná naděje spásy. Nutno opatrně, pozorně ji prozkoumati, abych ji pochopil, — třebas bych jí ani nepochopil, jako pochopuji věty vědecké. Toho já nehledám a nemohu hledati, znaje zvláštnosť známosti víry. Nebudu hledati vysvětlení všech věcí. Vím, že vysvětlení všech věcí nezbytně se tají, jakožto počátek všech věcí v nekonečnosti. Ale chci ji pochopiti tak, abych byl přiveden k nezbytně — nepochopitelnému; chci, aby všechno, co jest nevysvětlitelno, bylo jím nikoli proto, že požadavky mého rozumu jsou nesprávné (ony jsou (?) správné, a mimo ně nemohu ničeho pochopiti), nýbrž proto, že vidím meze svého rozumu. Chci ji (theologii) pochopiti tak, aby každá nevysvětlitelná věta se mi objevovala — to tedy bude jakési mirakulosní osvětlování rozumu v této theologii? . . . ! — jako *nezbytný požadavek mého rozumu,* nikoli však jako povinnosť uvěřiti.«

Laskavý čtenář vidí, že hrabě Tolstoj ukládal svému theologickému studiu a badání velice vysoký cíl, — vysvětlovati nevysvětlitelné, — ale přece tak, aby neměl »povinnosť věřiti«, nýbrž, aby vše nevysvětlitelné přistřiženo bylo nůžkami *jeho* rozumu a srovnáno s jeho libovůlí, čili zdáním. Kde má zde v celém tomto plánu náš hrabě jaké criterium čili objektivní ředidlo (normu) pravdy? Ve svém *rozumu?* Ale vždyť ho před námi tolikráte již *snížil,* ano i *zavrhl,* volaje, že mu přináší oprátku! Nestarejme se o to, pan auktor nás ujišťuje (ovšem beze všeho důkazu). »Co *v učení jest pravda, o tom nemám pochybnosti;* avšak není ani pochybnosti, že jest v něm nepravda, a mně jest třeba najíti[2]) pravdu a nepravdu a odloučiti jedno od druhého. I podnikám tuto práci. Co jsem nalezl v tomto učení nepravého, co jsem nalezl pravého a jakých závěrků jsem došel, to jest obsaženo v následujících částech spisu, který, stojí-li za to a jestli ho někomu potřeba, bezpochyby bude někdy a někde vydán.«

Než dále pokročíme, dobře asi uděláme, zopakujeme-li si stručně dosavadní podanou látku v nejdůležitějších částech jejích. Jak u mnohých i jiných dostavila se moderní pochybovačnosť a za ní nevěra velmi záhy do mladistvé duše Tolstojovy. Za nevěrou přišel náružívý a smyslný život mládí, pak honba po slávě. Talent Tolstého dobyl si zvučného jména nejen doma, ale i za hranicemi a přinášel šťastnému majiteli vše, čeho si moderní světácký člověk přeje, — jen ne pravé štěstí, hlubokou spokojenosť života! Uprostřed požitkův a slávy a blahobytu, jež slavnému romanopisci skýtaly neobyčejný talent, jmění, hraběcí původ, ke všemu přístup a všeobecné uznání, uprostřed všeho toho cítil slavený hrdina, že v jeho srdci hlodá červ nespokojenosti. Duše Tolstého jest strašlivě rozervána v nejhlubších útrobách: vše se mu hnusí, vše ho uráží; vše — jmění, sláva i život! A jako vichřice prudká ženou se ve dne v noci nad hlavou jeho

[1]) Tolstoj pořád o tom křičí, ale dosud nepověděl a nedokázal, v *čem* vlastně záleží »smysl života«!

[2]) Napřed *má* v učení pravdu, potom ji musí *hledati*! A ten muž pořád se dovolává *svého* badání a rozumu!!

nejhroznější a nejnesnesitelnější myšlénky, až konečně myslí, že nejlepším bude, když všemu tomu učiní konec oprátkou nebo kulkou. Ale ani toho není schopen (ku svému ovšem štěstí), a tak potácí se jako polomrtvý a položivý několik let, hledaje »smysl života«. To jest mu však jisto, že ani nevěra, ani smyslnosť, ani bohatství, ani sláva dosavadní nemají a nepodávají smysl pravého života, i jme se zkoumati, v čem to vězí a kde je »chyba«. A tu ku svému úžasu pozná, že se musí *vrátiti* tam a k tomu, odkud a od čehož v útlém mládí utekl, že se musí vrátiti *k Bohu!* To však způsobuje dospělému muži, odchovanému a přesycenému racionalistickou filosofií, nejhroznější boje; z počátku se tomu posmívá, žádného »boha« neuznává, ale brzo se změní, poněvadž zvláště gigantický a neutlumitelný cit a touha po Bohu ozývají se mu v duši, volajíce, že *musí býti* »kdosi kdesi«, a že někde v těch dosavadních mudrováních je chyba. Nešťastník nemůže však z okovů svých ven, a nevěda kudy kam, přichytí se konečně povrženého lidu, ano i mužíka »neznalého«, a hledá u něho smysl života, hledá, až se ho *dohledá*. Bystré oko hraběcí postřehne brzy, že nezdolnému množství otevírá »smysl života« *víra,* i jme se výtečník náš chápati »víry«, a dochápav se jí, bojuje jí proti vědě, rozumu a filosofii. Boje tyto jsou po stránce psychologické velmi zajímavy, po stránce pak rozumové a náboženské tím význačny, že hrabě Tolstoj, ač o »víře« pořád mluví, nikde věcně si ji nevyloží, vyjímaje častou výčitku, že prý víra je nerozumná a nestvůrná. To mu však nevadí, aby se jí přece držel a v ní smysl života nacházel. Když se pak odhodlá o víře studovati z pravoslavných knih, a když konečně začne prakticky prováděti víru svou i veřejně, pozná, že tomu i onomu musí jiný »smysl« dávati, a konec konců — nemoha a nechtěje se zbaviti svého všelijakého racionalismu, ani své víry, rozhodne se, že úplně odpadne od pravoslaví, v němž prý hlavně církevníci pravdu zaměnili a smíchali s nepravdou. Všichni pobloudili — a Tolstého důvody pro tento názor jsou začasto víc než slabými a naivními se stanoviska »víry«, — jen ne neznalé a neumělé množství, respective nevzdělaný mužík. Tolstoj se jich tedy proti své církvi, od níž odpadl, přichytne a — proti vší logické naději, — jme se studovati theologii i Písmo, aby »víru« mužíkovu a pravdu podávající »smysl života« ve vědecký rámec zasadil. Jak si v tom vedl a k jakým positivním výsledkům dospěl, vidíme v díle druhém. Zde zatím dostačí nám, že opět a opět nacházíme potvrzenou starou pravdu: Ani nevěra, ani racionalismus, ani smyslnosť, ani bohatství, ani sláva, ani talent, zkrátka, nic časného a lidského nedovedou úplně a trvale uspokojiti srdce a rozumu lidského. Přijdouť člověku chvíle, kdy Ten, Jemuž se člověk vyhýbal, Jehož si nevšímal, Jehož zapíral a urážel, vystoupí v duši lidské jako svrchovaný *pán* a dárce »života«, že všecka nevěra i smysl před ním rozplynou se v nivec, a duše nešťastná neví, kudy kam, ani co a jak. Škoda, že jen u málokterých lidí přichází to tak brzy a tak mocně, jak u hraběte Tolstého. I to nás zde povznáší a na výsosť těší, že vštípená člověku touha po Bohu tak je mocna, že ji ani rozkácený, ani »vědecký« život zvrátiti nemůže. A neméně zajímá nás, že na přední a konečně jedinou otázku každého člověka: Proč jsem zde, k čemu to neb ono konám i nekonám, věda a rozum lidský od Boha odtržený a proti němu namířený, od-

povědi *jisté* a pro praktický náš život *žádoucný* dáti neumí, a že jen víra v Boha *osvětluje* zde záhadnou a přece každodenní cestu naši! Či nekráčíme každého dne konci svému a cíli blíže? Jaký je a kde je však cíl lidský? Odpověz, racionalistická vědo a nevěrecká filosofie?! Odpověz! Ty nevíš? A lidstvo tou nevědomostí osvěcovati a k poznání pravdy vésti chceš? Mně se zdá, že kdyby naši laici důsledně a prakticky jednati chtěli, nesměli by počínati si jinak než Tolstoj, když k Bohu o pomoc volati se jal, když víru přijímal a konečně ji i studoval! V tom ovšem nemohli a nesměli by ho naši laici následovati, aby na pouhém racionalismu náboženském stáli a si libovali: stihl by je týž osud jako Tolstého, jenž konec konců *novou* »víru« zbudoval, ale tak, že nejhroznější kritiku na sebe svolala, a právě tam nic nezbudoval, kde nejvíce stavěl. Co Tolstého svedlo k jeho náboženské tvorbě, jíž mnozí modernisté dali název »novokřesťanství«, ač dle přesvědčení mého nikterak názvu toho tvorba Tolstého nezasluhuje, poněvadž na starém *racionalismu* budoval, — označil *prof. J. Novák* ve svém překladě Tolstého díla a »Stručný výklad evangelia«, když napsal na str. 171.: »Ani Tolstému nemohlo ovšem vyhověti učení jeho církve. On poznav *moderní výsledky* práce duševní a poznav také jinou *filosofii* (než životní moudrost lidu a mužíků) . . . počal vykládati učení Kristovo *sám* a vykládá je *racionalisticky*, rozumově. Tak dospěl Tolstoj svého názoru na svět a tak nalezl »smysl života«, jehož byl před tím bolestně postrádal... Tolstoj stal se hlavním hlasatelem t. zv. *novokřestanství*. V Kristově kázaní na hoře poznal hlavní zásady, kterými jedině lidstvo může dospěti všeobecné blaženosti.« Ponechávajíce laskavému čtenáři posouditi »novokřesťanství« Tolstého z toho, co jsme podali, jakož i z nárysu, jejž ihned podáme, na to jen prof. Nováka upozorňujeme, že Tolstoj nejen vybudoval nejprostší »morálku«, jež prý »sotva systém má,« ale že zbořil a zbudoval novou *dogmatiku*, a to přes to přese všechno, že o »záhady metafysické« prý nechtěl se přílišně starati; jednal tedy asi podobně jako náruživý *Petr Chelčický*, jehož pan profesor nazývá »*geniálním* původcem naší jednoty«, ač ze spisův *Dra. Lenzových* už dávno poučiti se mohl o *nedostatečném* vzdělání náboženském »geniálního« vyrabitele naší Jednoty!

Opakujeme: Z celého, velmi zajímavého spisu Tolstého »Má zpověď«, jistě nejvážnějšími a nejpoučnějšími jsou scény, vyličující hrozný a vítězný boj víry s nevěrou: méně uspokojuje filosofie i věda; zaráží i odpuzuje nejen racionalism, ale i »víra«, o níž se čtenář více pohoršlivého a špatného doví, než jistého a jasného. Jak si to asi hrabě Tolstoj představoval a ve svém racionalismu konečně i zbudoval, ukazuje v mnohé příčině spis: »V čem je má víra?« a ještě více (po stránce *věcné*) spis úryvkovitý, nadepsaný: »Stručný výklad evangelia«. Neméně pozoruhodným je spis »Spása ve vás«, v němž hrabě Tolstoj hájí svého kardinálního učení o neodpírání zlu. Podobně má svou váhu pojednání o »životě«, v němž Tolstoj uvádí nás do arsenálu své vychvalované vědy a filosofie. Proberme kus po kuse!

II.

Průpravu osobní ke svému *učení* dává Tolstoj ve spise: »V čem je má víra?« hned na začátku. Kousek prý je nám z toho již zná-

mým; v druhém otevírá se nám však nové panoráma, panoráma náboženské tvorby Tolstého, čili jeho konkretní »víra«. Nejostřejším rysem z celého jest povídání, že prý *všecky* církve křesťanské pobloudily a nepochopily učení Krista Pána, ač v jistých věcech jak tak se shodují. O sobě myslí hrabě Tolstoj, že nejjednodušší a nejdůležitější pravdy učení Kristova pochopil, proto by nejraději »zakázal« všem církvím *vykládati* učení Kristovo. Jak má i nemá hrabě Tolstoj pravdu v tom i v onom, vysvitne z dalšího pojednání našeho.

»Prožil jsem na světě 55 let a mimo 14 či 15 dětských, 35 let prožil jsem jako *nihilista* v pravém smyslu toho slova, t. j. ne jako socialista a revolucionář, jak obyčejně bývá toto slovo pojímáno, nýbrž jako nihilista v tom smyslu, že jsem *nevěřil v pranic*. Před pěti lety uvěřil jsem v učení Kristovo — a život můj najednou se přeměnil: přestal jsem toužiti po tom, po čem jsem toužíval. To, co dříve zdálo se mi dobrým, objevilo se zlým, a to, co dříve zdálo se mi zlým, objevilo se dobrým. Se mnou sběhlo se to, co se stává s člověkem, který vyšel pro něco, a najednou na cestě rozhodl se, že mu toho není dokonce potřeba, — i vrátil se domů. A vše, co bylo v pravo — stálo na levo, a vše, co bylo v levo stálo na pravo: dřívější touha: býti co možná nejdále od domova, změnila se v touhu, býti mu co možná nejblíže. Způsob mého živobytí — moje tužby, změnily se: i dobré i zlé se proměnilo. Vše to stalo se tím, že jsem pochopil učení Kristovo jinak, než jsem je dříve pojímal. Nechci vykládati učení Kristovo, nýbrž chci jenom pověděti, *jak* jsem pochopil to, co je v učení Kristově nejprostší, nejjasnější, nejpochopitelnější i nejpochybnější, týkající se všech lidí, a jak to, co jsem pochopil, upokojilo moji duši a dalo mně spokojenosť a štěstí. Nechci vykládati učení Kristovo, nýbrž jenom jedině bych chtěl: zakázati výklad jeho.[3]) Všecky křesťanské církve vždy uznávaly, že všickni lidé, nejsouce si rovni učeností a rozumem, — rozumní i hloupí — jsou si rovni před Bohem, že všem je přístupna božská pravda. Ano, Kristus řekl, že vůle Boží jest v tom, aby nemoudrým bylo odkryto, co jest skryto moudrým. Všickni nemohou býti zasvěceni v nejhlubší tajemství dogmatiky, homiletiky, patristiky, liturgiky, hermeneutiky, apologetiky a j. věd; ale všickni mohou a mají pochopiti, co Kristus mluvil ke všem milionům prostých, neučených, živších a žijících lidí. A tak totéž, co Kristus mluvil všem těm milionům prostých lidí, nemajících ještě možnosti obraceti se za výkladem jeho učení k Pavlu, Klimentu, Zlatoústému (Janu) a j., nepochopoval jsem dříve, ale nyní jsem pochopil a chci totéž pověděti všem.«

Od tohoto »pochopení« slibuje si Tolstoj velmi mnoho, ba snad všecko, jelikož ihned tvrdí, že zrovna jako lotr na kříži *uvěřiv* Kristu byl *spasen,* tak i »já uvěřil jsem v učení Kristovo a byl *jsem spasen!* Odkud vzal Tolstoj jistotu ve *své* spasení, ovšem nevykládá a nedokazuje, ale nám zatím dostačuje, slyšíme-li ho *tak* jistotně své *spasení* vykládati »z víry«, o které nejpříznivější ponětí máme z výpovědí a názorů, kteréž auktor v »Mé zpovědi« na světlo vynesl.

---

[3]) Tedy snad i *svůj?* Bylo by to aspoň *důsledným!* Hrabě Tolstoj jiné věší, sám však oprátky nechce.

Zde i to zajímá nás, že Tolstoj *opakuje* po *Gnosticích*, — že *pochopil* — slova Kristova, a ihned *nalezl* smysl života i spásy — jakoby Kristovo náboženství bylo do opravdy v podstatě jakousi *gnosí* (znalostí) a ne i nejtrvalejší *praxí* dle slov Písma: »Blažení budete, *víte-li* to ***a učiníte-li to!***«

»O tom, proč jsem *dříve* nechápal učení Kristova i *jak* a *proč* jsem je pochopil, napsal jsem dva velké spisy: »Kritika dogmatického bohosloví« a »Nový překlad a spojení čtyř evangelií s vysvětlivkami«. Ve spisech těchto snažím se vysvětliti methodicky krok za krokem vše, co zakrývá lidem pravdu, a verš za veršem znovu srovnávám, znovu překládám a slučuji čtyři evangelia«. Odkud vzal Tolstoj k práci té *oprávnění?* Z potřeby *své* duše. Za jakým *cílem* podniká Tolstoj práci tu? Pro sebe, pro *svou* duši. Tedy jedině za svým »*já*«. Tedy čiré podmínky *osobní!* A byly vždy a všecky podmínky rozervané a ztrápené duše Tolstého správny, byly vždy rozumny a zdrávy? Buď tomu jak buď, tolik jest jistojisté, že se zde hlásá čirý *subjektivismus*; že *lidským já* učení *božské* se měří, srovnává, ano i *opravuje*, ač auktor vyznává, že svou moudrosť, odhalující smysl života a pravdu učení Kristova, musí doplňovati rok od roku, a nejen doplňovati, ale i »chyby« (!) opravovati«! Ptáš-li se auktora, *jak* se mu do práce vloudily »chyby«, odpovídá, že tím vinna »spěšnosť a ukvapenosť«. Ptáš-li se však opět: Odkud má měřítko, že *jistě* poznal učení *Kristovo,* když znova a lépe pracoval, ospravedlňuje své *já* zase svým *já*, a tak bez konce! Chceš-li mu věřiti, přečti si, co o tom píše, když praví: »Chci vypravovati, jak jsem našel »ten« *klíč* k porozumění Kristovu učení, který mi odhalil pravdu o jasnosti a přesvědčivosti, které vylučují pochybnosť. To odhalení učinil jsem takto: Skoro od prvých dob dětství, když jsem počal pro sebe čítati evangelia, v celém evangeliu budilo mou pozornosť a dojímalo mne nejvíce učení Kristovo, v němž se hlásá láska, trpělivosť, pokora, sebezapírání a odplácení dobrým za zlé. Taková i ostávala pro mne vždycky podstata křesťanství; to, co jsem současně v něm miloval, to, v čehož jméně jsem po zoufalosti, nevěře uznal pravdivým ten smysl, který dává životu křesťanský pracovitý lid, a v čehož jméně podrobil jsem se pak tomu vyznání. — Tolstoj tedy neuznává nijakého úřadu církevního, Kristem pověřeného, vykládati pravdivě Jeho učení, a zároveň také nevěří Tolstoj pro auktoritu Boží, nýbrž pro křesťanský pracovitý *lid*, který dává *smysl* pravdivý životu a učení Kristovu!! — které vyznává tento pracovný lid, t. j. pravoslavné církvi.« Kam tato »víra« Tolstého nutně zavedla, netřeba mnohými slovy ukazovati: přišel ihned do nesnází a rozbrojů s pravoslavnou církví vytýkaje jí, že »nejdůležitější učení Kristovo nezůstalo jí nejdůležitějším« a že »církev, mimo *týž* smysl lásky, trpělivosti a sebezapírání uznává ještě *jiný* (!) smysl dogmatický a *vnější.*« Smysl ten byl prý mu sice cizím, a odhazoval ho, ale pomyslil si: *Co na tom,* vždyť špatného v něm nic není?! Tak bylo na počátku, brzy však se vyjasnilo, a Tolstoj poznal, že záležitosť ta není tak nepatrna a »lhostejna«. Církev prý uznávala »podstatu« učení Kristova, ale tak, že ho to neuspokojovalo, jelikož její křesťanství bylo jakási »nálada velmi neurčitá, z níž nevyplývala jasná a závažná pravidla života«. Tolstoj chtěl míti svůj život na »křesťanských pravdách« založený a ne jen na *slovích,* jimž

odpíraly *skutky,* které církev rovněž omlouvala, ba dokonce hájila! Nejvíce se Tolstému líbívalo kázaní Kristovo na hoře, poněvadž obsahuje nejvíce a nejjasnějších mravních pravidel života. Bohoslovecké a věroučné výklady, — že člověku pokleslému a chybám nakloněnému není možno dostoupiti ideální výše dokonalosti, jak ji Kristus v kázaní na hoře označoval, a že člověku slabému dosti jest, když se aspoň snaží býti *podobným* oněm ideálním dokonalostem, — neuspokojily Tolstého. Zde nalézáme potvrzenou pravdu, že konvertité, zvláště jsou-li poněkud vznětlivé povahy, upadají z dřívějšího nihilismu do opačné přílišné přísnosti, žádajíce na lidech všech, co jen málokterým a ne úplně jest možno. Ať nikdo nezapomíná, že má býti *následovníkem* a *učněm Krista Boho*-člověka, nikoli však quasi vrstevníkem a spoluvzorem i tvůrcem! Kdybychom vyrovnali se Kristu Pánu v mravní dokonalosti, přestal by býti Kristus Kristem a my lidmi. *Učení Páně právě proto, že je božské, musí býti a zůstati ideálem všech lidí a po všecky věky,* převyšujíc i nejdokonalejšího následovníka o tolik, o kolik Bůh převyšuje člověka! Že hrabě Tolstoj těmito názory církve své (i církve naší katolické) spokojen nebyl, nikterak se nedivíme, poněvadž máme dosud v bolestné paměti názory jeho o Kristu Pánu a o Bohu Stvořiteli ze »Stručného výkladu evangelií«. Proti názoru právě vyloženému ohání se Tolstoj otázkou: »Proč Kristus, věda napřed, že splnění jeho učení je nemožno pouhými silami člověka, dal taková jasná a překrásná pravidla, vztahující se přímo na každého jednotlivce?« Na to odpovídá s Kristem: »Stačí tobě *milost má*«*!* Tolstoj, jsa známým v Písmě svatém, ví zajisté, kde a kdy slova tato řečena byla. Ano, v Písmě! V témž Písmě svatém čtou se však i slova, která troufanlivosť Tolstého značně schlazují a dobře opravují; slova, kterými se praví: »Beze mne nic nemůžete konati«. Kdyby hrabě Tolstoj chtěl v nich čísti a vlastní zkušenosti důvěřovati, poznal by, jak chybně myslí a jaké nemožnosti sám sobě ukládá. On měl však fixní ideu *svou* o přikázaních Božích, a pro tuto fixní ideu svou stával se zaslepeným, vášnivým, zkušenosti lidské odporujícím a nedbal ničeho, i když viděl, že, kdykoli chtěl a pokoušel se uskutečniti fixní ideu tu, vždy narážel sám na sebe, na lidskou slabosť a náruživosť, tak že »mimovolně vzpomínal jsem na učení církve o tom, že člověk je sláb a nemůže sám vykonati to.« (Str. 201.) V takovém okamžiku býval hrabě Tolstoj zase pravdě přístupnějším a hledal poučení nejen sám v sobě, t. j. ve své vzdorovité a nepodajné osobivosti, nýbrž i jinde. Upřímným je pak dosti — a toť jeho snad nejkrásnější vlastnosť vedle snahy po zbožnosti, — aby to o sobě bez ohledu pověděl. Škoda jen, že nevytrval nikdy na dráze té dlouho, a že opět a opět poddal se své staré svéhlavosti, a odvrhnuv všechnu pomoc lidskou i božskou, začal znova dle *svého* upravovati si cestu k Bohu a řádnému životu náboženskému. Sdělujeť, že se mu v tísni jeho kázali »modliti se a věřiti«, což prý mu však nebylo možno, protože neměl dosti víry, aby se vroucně a upřímně modlil. Někomu zdá se snad, že velice moudře a zhluboka bral tu věc Tolstoj, když tak si počínal; naším však je přesvědčením, že *víry božské* beze zvláštního mimořádného zakročení Božího, jak viděti příkladně na obrácení *sv. Pavla,* jiným způsobem sotva se domůžeme. Tak nacházíme v životě všech konvertitů starých i moderních zaznamenáno: vedle oprav-

dového studia nauky Kristovy byla to hlavně modlitba, která je vedla ku světlu a poznání náboženské pravdy. Laskavý čtenář nezazlí nám, připomeneme-li v té příčině zvěčnělého kardinála *Manninga*, druhdy anglikánského arcijáhna a výtečného kazatele universitního. Čteme totiž o něm u *Bellesheima*, že, když vystoupil z »církve« anglikánské, uchýlil se do zátiší ku své sestře a tam dnem i nocí po delší čas hleděl si vedle studia nejvroucnější modlitby a zbožného rozjímání, aby *pravdu Boží* poznal. Tolstoj to tak nedělal, ale spíše žaloval, že mu *ukládali* dělati jakýsi »circulus vitiosus«, praví, »že se mám modliti, aby Bůh dal víru, která dává tu modlitbu atd., do nekonečna.« Každý vidí, že zde Tolstoj svým učitelům křivdí. Znajíce jeho touhu po Bohu a velikost vniterného tušení jeho (Tolstého) náboženského, zcela dobře na tom stáli, že Tolstoj jest schopen se modliti — a on sám nám již ukázal, že se na př. v lese modlil! — a proto mu modlitbu ukládali. Ne *jasno* a *úplné* přilnutí k pravdě zjevené, ale *touha* a stálý takořka *cit* Tolstého o Bohu, vedly jeho učitele k tomu, že se mu kázali za víru *modliti*. Nebyl to tedy circulus vitiosus, protože nevycházel ze *stejných* konců! Vidíme ostatně, že i pohané a mnohdy i »moderní nevěřící« se modlívají (ovšem dle *svého*), — a Tolstému by to mělo býti nemožným?

Kdo také žádal od něho modlitbu nejdokonalejší? A je modlitba vždy jen *výsledkem víry* a ne mnohdy i výronem *důvěry?* Ale, nač o tom dále přemítati, když hrabě Tolstoj tolikráte prohlásil, že se mu vlastně veškera víra protiví, která není založena na *jeho* názorech a libůstkách! »Bůh v *jeho* »víře« je posledním v celé abecedě a musí choditi vlastně k Tolstému pro almužnu, poněvadž je na něm i svou všemohoucností i svou vševědoucností závislým a jen tolik má i smí, co mu Tolstého rozum a věda povolí! Charakteristická známka všech věr a náboženstev, respektovati a dovolávati se pro své učení auktority božské — a zajisté jest tato charakteristická známka i *věcně* velmi důležita, — schází ve »víře« Tolstého úplně, nechávajíc volné pole činnosti »rozumu a zkušenosti *mé*« i. e. Tolstého. Žádné důkazy o pravosti i o nepravdivosti, o božskosti a lidskosti nauky předkládané neplatily u Tolstého, nesrovnávaly-li se s *jeho* rozumem, s *jeho* vůlí a s *jeho* zkušeností. Máme to zde věru podivné divadlo. Vírychtivý hrabě chtěl reformovati, vlastně založiti nový život svůj na víře a zašel si pro ni až k mužíkům; sotva však se »něčeho« ve víře dopídil, vytáhl ihned z uprášené životní své tašky pošpiněný rozum, zlomenou vůli a smutnou zkušenost, aby jimi podřídil a jimi změnil pravost i božskou náboženské víry! Jak se tomu říká, pane hrabě? Všecka »kritika vědecká« a všechna učenost bohoslovců musila padnouti na kolena před *touto* libůstkou hraběcí, a slavný Tolstoj *v tomto* znamení zvítězil, jelikož pochopil prý *najednou*, čeho dříve nechápal! A jak si liboval v tomto novém štěstí! Prázdná a nesrozumitelná kniha, která před ním dosud ležela, kdykoli se pokusil rozřešiti hádanku, najednou byla jasná a docela srozumitelná. Jak je to možno? Slyš pana hraběte a — máš-li chuť, — věř mu! »Pochopil jsem nikoli tím, že jsem nějak uměle a důmyslně sestavoval, přirovnával a znovu vykládal, naopak, vše objevilo se mi tím, že jsem zapomněl na všecky výklady«.[4]) Tedy bez umění, bez dů-

[4]) na *svůj* také?

myslnosti a bez výkladu, jen pouhým zapomenutím vzešlo šťastné této hlavě ve věcech víry jasno! Není to nový div světa? Jest, do opravdy jest a byl by ještě divnějším, kdyby také rozum a zkušenosť jiných lidí, znalých věcí těchto, byly tím uspokojeny a vyjasněny. K tomu je však daleko, a není naděje, že se to brzo změní, jelikož objektivní důvod Tolstého pro »pochopení« toho je tak slabým, že i přívrženci ruského »novokřesťana« nebudou jím příliš rozradostněni a uspokojeni. Zní pak důvod ten slovy Tolstého takto: »Místo, které mi bylo klíčem všeho, bylo místo v V. kap. Mat. v. 38—39: »Vám bylo řečeno: oko za oko, zub za zub. Jáť pak pravím vám: *neodpírejte zlu.*« Najednou ponejprv pochopil jsem tento verš přímo a prostě. Vlastně neobjevilo prý se zde nového nic, ale zbytečné »odpadlo«, a zatemňovaná pravda »povstala přede mnou v celém svém významu«. Často ovšem již před tím čítával hrabě Tolstoj zázračné místo u sv. Matouše, ale nikdy mu z něho nevzešlo žádané světlo o věcech křesťanských, až teprve teď. »*Neodpírejte zlu!*« toť elektrický proud, kterým šťastný hrabě k životu a poznání pravdy byl probuzen. Od té doby bývaly oči jeho vždy a všudy obráceny, ať nedím, upřeny, k tomuto výroku, a s velikou pilností postřehovaly, kteří křesťané při rozmluvách vzhledem k těmto věcem totéž »zatmění« měli, jaké míval Tolstoj.

Ano, náš hrabě i viděl, že mnozí ze »znalců« evangelia brávali posvátnou knihu do rukou, aby se přesvědčili, *je-li* v ní podivuhodný výrok »Neodpírejte zlému!« Nechávajíce mimo sebe pošramocenou »znalosť« těchto biblistů, obrátíme s laskavým čtenářem všecek zřetel k uvedenému místu a k exegési čili výkladu, který mu dal hrabě Tolstoj, přijav jej za podklad a hybný princip celé své »novokřesťanské« nauky, respective praktické morálky. Aby i laici měli v této základní věci jasno, podáme *souvislý celý text* ze sv. Matouše a po té přiložíme výklad Tolstého. Sv. evangelista Matouš píše v V. kapitole ve verši 38—41. následovně: »Slyšeli jste, že řečeno bylo: oko za oko, a zub za zub. Jáť pak pravím vám, abyste *neodpírali zlému;* ale udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé, a tomu, kdo se s tebou chce souditi a sukni tvou vzíti, nech mu i pláště; a nutil-li by tě kdo (jíti) míli jednu, jdi s ním i jiné dvě.« Všichni vykladači Písem svatých shodují se v tom, že požehnaný Spasitel učil zde *zvláštní* dokonalosti křesťanské, přihlížeje hlavně *k duchu,* jehož mají »blahoslavení« si hleděti, a ne k jednotlivostem, se kterými jim snad tu a tam bude činiti. Ten pak byl úmysl božského Mistra, aby Jeho učeníci nehověli zásadám a choutkám a zvykům světa, ale zásadám, kteréž z úst Jeho slyšeli a na příkladě Jeho viděli. Dvou věcí, čili jednotlivostí z mnoha jiných ihned se božský Mistr dotýká, dobře věda, že bývají nejčastějšími takořka v krev a maso přešlými vadami, — mám-li ještě určitěji mluviti, — takořka nacionálně tradičnými zlozvyky jeho krajanův: farisejská spravedlnosť a bezohledná zlosť čili přísnosť v odplácení protivníkům. Proto názorně a případně řekl Spasitel: Nebude-li vaše spravedlnosť větší než fariseův, nevejdete do království nebeského! A »oko za oko, zub za zub!«

Ne zevnější *dělaná* spravedlnosť, ale skutečná a upřímná dokonalosť jest Bohu milá. A jako této zevnější *dělané* spravedlnosti měli se učeníci Páně vystříhati, tak měli i zastaralých náruživostí se

zříci, zvláště smutně pověstného oplácení zlého ještě horším: »oko za oko, zub za zub!« Božský Mistr chtěl, aby zlé snášeli jeho žáci, a nejen snášeli, ale i *dobrým za zlé* odpláceli, a to *ochotně* a třebas i *obětivě;* proto dí: »nastav mu i druhé!« Kdo chce odpláceti jen *dobrým za dobré zase dobrem,* nečiní nic zvláštního, nerozeznává se od *pohanů,* kteří totéž činívají. Odtud také rozkaz Páně: »*milujte nepřátely své a dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí*« atd. *Veškerá účasť na hříchu, všechen rozum a každá směšnosť* jsou zde *vyloučeny,* ale *zvláštní dokonalosť* má býti ovocem tohoto učení a jeho provádění v praktickém životě. Podává výklad hraběte Tolstého *tento* výsledek mravní? Hledíme-li na toho, jenž by doslovně rozkaz Kristův *plnil,* můžeme říci, že do jisté míry *ano,* do jisté však *ne*; hledíme-li však i na toho, jenž by výrokem Kristovým se neřídil a na základě výkladu Tolstého *důsledně* jednal, musíme říci, že rozhodně *ne,* protože darebákovi dává téměř právo, aby zneužil věřícího dobráka a dopouštěl se na něm všeho možného zlého, jsa jist, že se nejen proti ničemu bràniti a zpěčovati nebude, ale že ještě nad to, drže se výkladu Tolstého — *neodpírati v ničem zlému a zlým lidem* — bude pomáhati a tím i podíl míti činný čili aktivní v darebáctví na sobě samém! Může v ty konce směřovati učení nejvýš moudrého Boha? Učení, jež pronesl, když o *blahoslavenství* byl pojednal? Či byla tato nauka Kristova jakýmsi advokátským »knifem« na záchranu zloduchův a darebákův? Vezme-li se to podle Tolstého, zdá se mi, že ano, jelikož měli by se pak *dobře* (ovšem jen v duši a v nebi!) lidé *dokonalí,* ale *lépe* by se měli již teď lidé *darební* a po smrti snad zase, poněvadž božská zásada v nebi platnosti sotva pozbude! Tolstoj béře totiž výrok Kristův »Neodpírejte zlu« výhradně v tom smyslu, že »těžisko« celé myšlénky je ve slovech »Neodpírejte zlu«, a že následující slova jsou jen jako »vysvětlení« toho. Tolstoj tedy nevidí hlavní váhu *v dokonalosti* čili *v mravní* povznesenosti a *hodnotě,* která z toho *má vzejíti*; Tolstoj basíruje celou theorii na *zlu,* vlastně na *neodpírání* zlému! Může *tato* myšlénka býti »těžiskem *celé* myšlénky« Kristovy? Možná, že z ní vyplývá *jakási stojická* energie; avšak *zdokonalováním v dobru* zpříma není ani pro toho, kdo zlo trpí, abychom ani nemluvili o tom, kdo je tropí! Kristus Pán stavěl celou dokonalosť na Bohu — buďte dokonalí, jako váš Otec v nebesích dokonalým jest, — a kázal konati dobré skutky s ohledem na Boha; Tolstoj nemá však o tom ani muk, jemu dostačí míti ohled na zlo a neodpírati jemu, ačkoli *sv. Petr,* za něhož se Spasitel modlil, aby někdy, obrátě se, utvrzoval »u víře« bratří svých, ačkoli sv. Petr výslovně praví, že *máme odporovati* ďáblu »cui resistite fortes in fide! »Dle Tolstého dostačí »*neodpírati* zlému«, tedy jen jakási passivita? Kde je však činnosť *positivní?* Kde je *dobré,* t. j. ctnosť? Což nedal Bůh přikázaní *kladná?* Jak je tedy vyplníme, když jen »odpírati budeme zlému?« Tolik myslím, zdravý rozum lidský o té věci hlásá: neodpírej zlému, to jest: snes a ztrp i zlé od lidí nehodných, vidíš-li, že tím skutečného dojdeš dobra mravního nejen sám, nýbrž i jiní s tebou, zvláště ten, když se polepší tvým utrpením, který ti zlem ublížil. V tomto smyslu »neodpírati zlému« je skutečně velikodušným a mnohdy bývá i překvapujícím.

Slyšel jsem druhdy vypravovati o zvěčnělém jistém knězi moravském, že kdysi, vraceje se od oltáře, byl udeřen ve tvář od jiného,

jenž se cítil býti uraženým, že naň zvěčnělý výtečník v sakristii nečekal a v důstojenství nižším jsa, že ho předešel. Zvěčnělý sluha Boží cítě ránu na jednom líci, nastavil skutečně i druhé líce a pokorně recitoval celý verš z Písma. Prchlivý hodnostář byl úkazem tím tak překvapen, že na kolena padl a za odpuštění prosil. — Z takového neodpírání zlému vzešlo tedy *mravní dobro oběma,* to jest i křivdu činícímu, i křivdu trpícímu; kdyby však nebylo se stalo tak, táži se, kam by přivedla tolstovská exegése *chybujícího?* Dával Pán Ježíš své poučení dokonalým, nebo chybujícím, aby se zdokonalili? O *jakém* zlu vůbec Kristus Pán mluvil? Směl naváděti, aby se zlu *mravnímu neodporovalo?* Či mluvil jen o zlu *fysickém?* A proč se tedy sám Spasitel aspoň *slovem hájil* i před nejvyšším knězem, když Ho voják do tváře tloukl? Proč *odpíral* ranám od vojáka božský Mistr, když dle Tolstého nemá se odpírati zlu? Proč *nemlčel* Kristus a proč *děl:* »Mluvil-li jsem zle, vydej svědectví o zlém; pakli dobře, proč mne tepeš?« *Jak tedy vyhlíží exegése Tolstého ve světle jednání Kristova?* Proč také *hájil* se Kristus i před židy, když mu spojenství s Belzebubem vytýkali? Proč nenechal na sobě hany té, proč *odpíral zlu* tomu tak rozhodně? Proč *kázal* týž božský Mistr u téhož sv. Matouše a v téže hlavě V. ve verši 29. *strašlivé odpírání zlu,* když děl: »Jestliže pak oko tvé pravé pohoršuje tě, vylupiž je a vrz od sebe« atd. To jest pěkné neodporování zlému! Kam tedy s výkladem Tolstého? Co by asi řekl pan hrabě svému služebníku, který vida loupežníka v domě hraběcím, neodporoval by jemu, ale vida, že odnáší paninu »sukni«, běžel by za ním a dal by mu i plášť« (jak naráží *doslovně* Písmo?) atd. atd. Tak nejapná, jednostranná a nepraktická jest tato *základní* myšlénka Tolstého a přece ji hájí, přece se jí drží on i mnozí jiní, — tito ovšem více v theorii (aspoň u nás) nežli v praxi. Měl jsem jednou příležitosť sraziti se s takovým Tolstojovcem. S myslí docela klidnou, a dovolávaje se dokonce i své intelligence a původního křesťanství, hájil můj hovorník myšlénku Tolstého *v plném* rozsahu, nedbaje žádných rozdílův a nelekaje se i nejabsurdnějších důsledků. To mne konečně dopálilo, proto jsem řekl: »Neberte ve zlou, ale musím proti vám vytáhnouti jakési argumentum ad hominem v tom smyslu, že vy v něm budete hromosvodem. Jak pravíte, oženil jste se před nedávnem, milujete svou ženu, jste v rodině své šťasten. Což, aby nějaký nemrava odvážil se záletnictví k vaší ženě, a vaše žena aby tak byla »novokřesťankou« Tolstého? Co byste tomu »neodpírání zlému« řekl?«

»Toho moje žena neučiní, a pak není taktním, že do disputace literárně-vědecké vtahujete mé záležitosti rodinné!«

»Tedy i vy *odpíráte zlému?«* Tázal jsem se. »Proč nestrpíte nájezd můj? Proč nehájíte věrnosti manželčiny theorií Tolstého, a proč se těšíte, že vaše žena v praxi se tak nezachová? Vidíte již praktickou absurditu a nemravnosť theorie tolstovské? A to prý slavnému hraběti »otevřelo oči« ve věcech víry; to prý slavnému hraběti dalo úplně pochopiti a poznati jasnou pravdu v křesťanství, poznati tak velice, že odsoudil všecky stávající křesťanské konfesse a založil si konfessi svou, — »novokřesťanství«!

»Ale, odpoví mně horlivý přívrženec Tolstého, »tak to auktor nemyslil, to není jeho úmyslem!« »Těší mne,« odpovídám, »ale táži

se též, proč užil tak *všeobecně* svého výroku? A je vůbec pravda, že Pán Ježíš přikázal »neodpírej zlu čili zlému a kdyby s tebou cokoli (!) dělali zlí (lidé) trp, dávej, ale zlu čili zlým neodpírej!« O *jakém* zlu může zde vůbec Kristus Pán mluviti? O zlu mravním, — opilství, smilstvu atd. — jistě *ne*, protože svými přikázaními výslovně zakazuje podobné věci dělati, schvalovati nebo jen připouštěti a jim nebrániti. To uznává i Tolstoj, když na stránce následující (204.) píše: »Kristus praví učeníkům: buďte chudi, buďte připraveni, neprotivíce se zlu, přijati pronásledování, utrpení a smrt.« Zde tedy jeví se věta »Neodpírejte zlu« již v novém, lepším světle, vylučujíc přímě zlo mravní, a na mysli majíc *zlo* spíše *fysické*. Avšak i zde zůstává otázka a pochybnost naše: Přikazuje Pán Ježíš svým učeníkům *bez rozdílu* tyto věci snášeti? Není nikdo a nikde a nikdy práv, jsa upřímným křesťanem, bրániti se smrti, ztýrání, okrádání, zhanobení a pronásledování? Dle Tolstého *není*, a *v tom* dle mého *nejhrubší jest omyl*. Jak si počínal Kristus Pán, když mu židé vyčítali, že má spojenství s Belzebubem etc., již jsme uvedli, proto nemálo jsme překvapeni, když na str. 204. z úst Tolstého slyšíme, že prý požehnaný Spasitel jednal dle výkladu Tolstého. Abychom neměli *dvojího, sobě odporujícího* Krista — což jest nemožnost, — upozorňujeme Tolstého, že božský Mistr proto zakazoval sv. Petru bíti mečem, ne, že nechtěl odpírati zlu, ale že chtěl, *aby se naplnilo, co o Spasiteli bylo předpověděno* (*tuto* příčinu uvádí *zde* Písmo). Předpověděno pak bylo, že *umře* Syn Boží za hříchy světa, čímž přemůže a napraví největší zlo, totiž hřích. — Tážeme se dále: Není člověk *povinen hájiti* svého života, majetku, cti atd? Proč tedy Pán Bůh přikázaní dal: Nezabiješ, nepromluvíš křivého svědectví atd. Co bude se zásadou: Qui tacet, dum loqui debet, consentire videtur? Co bude s výrokem: Chtějícímu neděje se bezpráví? Kdo bude také ještě na př. zlodějem, když majetník nemá a nebude míti ničeho proti tomu, aby se mu to, neb ono vzalo? Tvrdíme proto proti Tolstému, že i v těch věcech, které dotýkají se našich dober fysických a časných — majetek, život, česť atd. — *nesmíme* býti passivními diváky a mlčeti ke *všem* zlořádům, jelikož věci ty jednak nejsou výhradně našimi — dalť nám je *Bůh*, — jednak máme je uchovati svým *milým*, k nimž máme *povinnosti* ať *privátní* nebo *veřejné*. To by byl zajisté pěkný otec, který by nedbal cti, zdraví a majetku svého, vida, že mu je nějaký pobuda béře a že, nepřekazí-li darebáctví tomu, uvrhne celou svou rodinu do zármutku a nouze! Podobně o jiných věcech časných a fysických, které dotýkají se veřejného blaha. Jednotlivec má oproti veřejnosti své povinnosti a nesmí si je dáti udělati nemožnými tím, že se nechá pozbaviti cti, majetku, života atd. To by svět krásně vyhlížel, kdyby všichni lidé, neb aspoň mnozí z nich takovou »dokonalosť« prováděli.

Říci, aby *všichni* lidé na světě »neodpírali zlu«, a že by pak těchto nepřístojností vůbec nebylo, neznamená k věci nic, protože, kdyby skutečně »všichni« lidé — což je ovšem za nynějších poměrův absurdním, — »neodpírali zlu«, a chtěli jen trpěti a dávati, *nebylo by nikoho, kdo by křivdil, pronásledoval atd.* Tolstého theorie byla by tedy i v tom smyslu *nemožna*. To jediné v theorii Tolstého uznávám správným, že jednotlivý učeník Kristův v jednotlivých případech (třebas velmi častých) může se svých *osobních práv vzdáti* a

»zlu neodpírati» nevzniká-li z toho zlo čili hřích pro nikoho. Kdyby však takovým »neodpíráním zlu« dával vážné *pohoršení* jiným, anebo *příležitost* k pokleskům jinému, nesměl by tak učiniti, jelikož *dobro obecné*, zvláště *mravní* dobro, musí předcházeti a přednosť míti přede vším privátním (i skutečným a ne jen zdánlivým prospěchem). Běží-li pak o *povinnosť*, tu »neodpírati zlu« znamenalo by zpříma nedbalosť a trestuhodnosť. Představme si hlídače, vojína, kupce, prodavače, vychovatele atd., držíce se theorie Tolstého! Hlídač vidí, že zloděj krade, ale »neodpíraje zlému«, nechá hlídač zloděje býti zlodějem a krádež krádeží; kupec ví, že se mu nabízí kradené a zkažené zboží, ale »neodpírá zlu«; vychovatel vidí chyby a vady svého svěřence, ale »neodpírá zlu« tomu a nekáže svému klientu, aby »odpíral zlu!« A tak in infinitum et . . . absurdum! (Pokračování.)

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. **František Horáček.**

(Pokračování.)

Odstavec čtvrtý.

Jak jsme ukázali, odpovídají různé soustavy na otázku: »Kdo naučil člověka mluviti?« pêle-mêle, vespolek sobě odporujíce: Bůh, zvířata, příroda, práce, čili spíše hluk, který ji doprovází, a pud vrozený! — Nadějeme se, že se nám podařilo laskavého čtenáře přesvědčiti, že odpovědi zmíněné nejsou pouze *nedostatečny,* než, také *falešny,* jak v premisích tak v důsledcích svých! Tím ovšem úkol náš není ještě vyčerpán, neboť jako tajuplná sfinx v písku pouště, tak záhada naše zvedá hlavu svoji z šera věků minulých, opakujíc bez přestání hádanku: »*Jak nabyl člověk řeči?*«

K otázce té bude nám pouze tehda možno uspokojivě odpověděti, budeme-li dříve míti bedlivé zření k duševním *vlohám a mohutnostem,* jimiž první člověk od Boha byl obdařen! Podmínky biologického a fysiologického rázu zajisté byly u prvního člověka v zásadě tytéž, jako u jeho potomků; avšak podmínky *psychologického* řádu byly rozhodně jiné, a to nejen co do kvantity, ale také co do kvality. Pevnou půdu poskytuje nám v této příčině ***nauka Zjevená***, která o prvotním stavu praotce Adama dosti obšírně se zmiňuje. *Katechismus římský* dí o stvoření člověka: »Postremo ex limo terrae hominem sic corpore affectum et constitutum effinxit, ut non quidem naturae ipsius vi, sed divino beneficio immortalis esset et impassibilis. Quod autem ad animam pertinet, eum ad imaginem et similitudinem suam formavit, *liberumque ei arbitrium* tribuit; *omnes praeterea motus animi atque appetitiones ita in eo temperavit, ut rationis imperio nunquam non parerent.* Tum originalis justitiae admirabile donum addidit, ac deinde ceteris *animantibus praeesse*

voluit . . .[1]) Tento precisní výměr nejvyšší autority církevní naznačuje vlohy, kterými první člověk řeč vynalézti mohl cestou přirozenou, bez přímého zázraku Božího! Neboť, jak *Suarez* důvtipně učí, stvořil Bůh *bezprostředně* pouze ony věci, které náležejí *k přirozenosti druhové;* z ohledu pak na ostatní, které mohly povstati z příčin *řádu podružného*, bylo přiměřenější, nechati působiti síly podřízeného řádu, což také více *s dokonalostí* vesmíru se shoduje.[2]) Sv. *Tomáš Akvinský* pak přisvědčuje k výroku církevního otce Augustina: »In prima institutione naturae non quaeritur miraculum, sed quid natura rerum habeat«.[3]) Vlohy pak ony, které vypočítává *katechismus římský,* úplně stačily, aby člověk mluvu vynalezl, a to *jedním rázem*, beze všech nepodařených pokusů nebo transformačního vývoje!

Především byl to *rozum, intelekt,* který pomáhal uvolňovati svazy jazyka prvního člověka. Slovo *intelekt* je také jedno z oněch podivuhodných jmen, kterým se *Seneca* obdivoval, nazývaje je »efficacissima verba«! Neboť slovo to složeno je z *intus* + *legere* = *uvnitř čísti!* Co pak to znamená, pochopíme nejlépe, přirovnáme-li trochu *mohutnost poznávací,* jak se u zvířat jeví, k té, kterou u člověka shledáváme. Také zvíře má sice *mohutnosť poznavací*, která je od pouhého *pociťování smyslného* rozdílná. Při nejmenším mu přisouditi dlužno t. zv. *sensus communis* dle nauky scholastické; také zvíře má *obrazotvornosť, paměť* a jakýsi druh úsudku v oněch věcech, které se týkají zachování druhu (vis aestimativa[4]). Sv. Tomáš nazývá tuto mohutnosť u živočichů *ratio particularis.*[5]) Člověku však vštípena je vloha, kterou týž andělský učitel nazývá »*ratio intellectiva*«, která nezůstává lpěti na zevních jednotlivostech, jako *ratio particularis,* nýbrž od předmětů abstrahujíc, buduje sobě vlastní *říši rozumovou,* majíc za obsah *intentiones universales,* t j. *pojmy!* První pojem, kterého Adam sobě byl vědom, slul *já!* Cogito, ergo sum! Tradice bramínů indických dí, že »*aham*« (já) bylo prvním slovem prvního člověka. Toto »já« je zároveň čestný diplom *sebevědomí,* kterým pouze člověk od Tvůrce byl vyznamenán. Zvíře má sice vědomí o pocitech a o představách, kterými na jeho sensorium bývá působeno, avšak nemá vědomí, že ty pocity a ty představy jsou *jeho vlastnictvím,* zkrátka, nemá vědomí o své *personalitě*. Však u člověka jináče! Ví, kdo jest! A jeho »*já*« tvoří demarkační čáru

---

[1]) »Bůh stvořil člověka podle těla z hlíny zemské, aby ne sice z vlastní přirozené moci, nýbrž z pouhé dobrotivosti Boží byl nesmrtelným a netrpitelným; jeho duši pak stvořiv podle obrazu svého, obdařil ho svobodnou vůlí a jeho všecka hnutí mysli a žádostivosti tak spořádal, že se vždy rozumu podrobiti měly, přidal mu též předivný dar původní spravedlnosti a ustanovil jej pánem ostatních tvorů.« Římský katechism, přel. J. Vindyš, str. 23.

[2]) »Deus ea tantum immediate produxit quae nonnisi per ipsius actionem in *rerum naturam* introduci poterant quoad species suas; nam cetera quae per *causas secundas* produci poterant, convenientius fuit per illas fieri et hoc magis ad perfectionem universi pertinet.« (De opere sex dierum l. 2. c. 10. n. 12.)

[3]) Summa theol. Quaest. 67. a. 4. I. Pars.

[4]) Sv. Tomáš Akv. učí: »Homo differt specie a brutis per intellectum... qui est ipsa vis cognoscitiva, quae est propria hominis, loco cujus alia animalia habent *quandam existimationem* naturalem.« (Summa contra gent. l. 2. c. 90.) — »Apprehensio sensitiva non attingit ad *communem* rationem boni, sed ad aliquid bonum *particulare*, quod est *delectabile.*« (Summa theol. I. II. q. 4. a. 2.)

[5]) Ratio *particularis* est collativa intentionum individualium, sicut ratio *intellectiva* intentionum *universalium.*« (Summa theol. I. pars, quaest. 78. a. 4.)

mezi *podmětem* a *předmětem*, načež divadlo života začíná první jednání, v němž jest člověk mnohdy trpným divákem, mnohdy také činným hercem. Vmysleme se do onoho prvního okamžiku, kdy *Adam* duchem Božím učiněn byl »duší živou« a kdy, dle slov jednoho z našich starých básníků, pod nebes bání

»rozvinul svých smyslů praporec!«

Co tu dojmů, které jako vlnobití oceánu doléhaly na mladou duši jeho! Osleplým osobám, kterým lékař bělmo s očí sejme, třeba dříve tmavou rouškou zastříti zrak, aby nával dojmů zrakových jejich útlému čidlu neublížil.

Se zatajeným dechem naslouchal první člověk velebné hudbě přírody, o níž Goethe tak krásně dí:

»Die Sonne tönt nach alter Weise
In Brudersphären Wettgesang,
Und ihre vorgeschriebne Reise
Vollendet sie mit Donnergang.«

S očima udivenýma vpíjel Adam do své duše harmonii barev, kterými se leskl šat panenské přírody — — pak si oddychl, přejel rukou oči — a začal — *filosofovati!* *Rozum* jeho uchopil se žezla a jal se matenici dojmů rozebírati, seřaďovati, spojovati to, co k sobě patřilo, a rozlučovati nespojitelné. Ejhle! Toť *»reflexe«* — avšak nikoli ona, kterou Rousseau měl na mysli, reflexio »in potentia« — nýbrž *»in actu«*! Dalším pochodem dospěl člověk ku tvoření *úsudků* a *syllogismů* a k poznání *účelu,* kterému jednotlivé věci stvořené slouží; badavý pak duch jeho nepřestávaje *u pojmů,* které získal odtažením od představ smyslových, odhaluje *zákony vesmíru,* pátrá po příčinách, buduje *soustavy,* v nichž úkazy světa předmětného uvádí na *jednotky řádu vyššího,* až stane u *jednotky nejvyšší,* jež je *Bůh!* Před Ním skloní člověk posléze žezlo svého rozumu a koří se Mu v prachu! Překrásně a přece jednoduše líčí tento pochod nesmrtelný *Bossuet:* »La raison humaine connaît des vérités éternelles et elle necesse de les chercher au milieu de tout ce qui change, puisque son génie est de rappeler tous les changements à des règles immuables. Car elle sait que tous les changements qui se voyent dans l'Univers se font avec mesure et par des proportions cachées. La nature humaine connaît sa force de la raison et comment une chose doit suivre d'une autre. Elle aperçoit en elle même cette force invincible de la raison. Elle connaît les règles certaines, par lesquelles il faut qu'elle arrange, toutes ses pensées. Elle voit dans tout bon raisonnement une lumière éternelle de vérité . . ., et que dans le fond il n'y en a qu'une seule, où toutes les autres sont comprises«.[6])

---

[6]) »Rozum lidský dospívá k poznání pravd věčných, neboť nepřestává je hledati ve víru věcí *proměnlivých,* ana mu je vrozena vloha vztahovati všechny proměny na *zákony neproměnitelné.* Víť rozum lidský, že veškeré proměny, které zříme ve vesmíru, dějí se dle *počtu* a *rozměrů* ukrytých. Přirozenosť lidská jest si vědoma moci svého rozumu a učí se znáti, kterak *jedna věc pochází od druhé!* Duch lidský pozoruje sám na sobě tuto nepřekonatelnou moc. Znáť ona *bezpečná pravidla,* dle nichž veškeré své myšlénky upraviti musí. V každém dobrém rozumování pak vidí světlo *věčné Pravdy* a nabývá názoru, že *základní Pravda* jest pouze *jedna,* v níž všechny ostatní jsou obsaženy!« *Bossuet,* De la connoissance de Dieu et de soi-même.« A Paris 1741., page 376 sqq.

To nazývá se »čísti uvnitř« — intus + legere — intelligere! Veškeré tyto výkony rozumové byl by člověk ovšem mohl podnikati také bez schopnosti k mluvě, jak ukazuje příklad *Laury Bridgmanové,* která v druhém roce svého žití ohluchla i oslepla a částečně také *čich* i *chuť* ztratila; pouze *hmat* jí zbyl a — *intelekt:* a přece podařilo se Dru. Howemu bez všelikých značek buď viditelných, buď slyšitelných ubohé děvče přivésti tak daleko, že dovedla uhodnouti význam *vypouklých liter* (intus legere!) a seřaďováním jich myšlénky své vyjadřovati, aniž ovšem měla i jen nejmenší představy o *slovu promluveném!* (Srov. Instinct und Intelligenz im Thierreich von Erich Wasmann S. J.« 1897. Freiburg i. B. pag. 70.)

Ovšem nelze popírati, že *slovo zevnější* (verbum oris) k ustálení a logickému zařadění *slov vnitřních* (verba mentis) valně napomáhá, tak že první člověk sám od sebe jal se *představy* o věcech zevnějších spojovati se *slovy,* která mu byla *značkami, etiketami* věcí, pro podporu *paměti,* ve smyslu rčení *Ciceronova:* »Vocabula sunt notae rerum!« Ovšem, také k tomu bylo třeba zvláštní disposice se strany člověka. Disposice tato záležela v *živém interesu* čili zájmu, s kterým si člověk prohlížel bezrozumné tvorstvo. Zájem tento byl mu dán do vínku od Hospodina, o čemž sv. Písmo tak případně se zmiňuje: »*Přivedl Bůh všecky živočichy zemské a všecko ptactvo nebeské k Adamovi, aby viděl, jak by nazval je: nebo jak nazval Adam každou duši živou, tak jest jméno její.*« (Srov. Genes. 2, 19.) Příklad nám to lépe objasní. Dejme tomu, že Adam zočil *ovci* poprvé. Zjev tento působil na sensorium jeho docela jinak než na živočichy nerozumné! Neboť, uzřel-li *ovci* na př. *vlk,* větřil v ní — slepým pudem jsa poháněn — dobrou *kořisť,* a již předem ochutnával ovčí krev i maso. Dejme tomu, že ovci shlédne *beran*; ihned pozná v ní předmět *smyslného chtíče*; uzří ovci *kůň,* aneb *jelen,* aneb *pták* nějaký — a *nevšimne* si jí ani! Jest mimo okruh jeho *pudových vášní!*

Zočí-li ale *ovci člověk,* tu sluší jedno poznamenati: oko jeho není zakaleno tím neb oním vášnivým chtěním, nýbrž *pokojně* jme se Adam *pozorovati* neznámého posud tvora a *rozebírati* zevnější známky jeho: bílé, jemné, kadeřavé atd. — než, vlastnosti tyto jsou příliš všeobecné, než aby posloužiti mohly ku *stabilisaci* představy o ovci, an na př. také pes může býti nosičem »bílého«, »jemného«, »kadeřavého« atd.! Tu pojednou *ovce* — *zabečí* — a v duši lidské zavzní vítězné heureka! Značka rozlišující je nalezena! Kořenem jejím je zvuk *bé,* který utkví na vždy v duši Adamově! Uzří ovci později opět! Nehádá více, jaký to asi jest tvor — v duši jeho zahlaholí ozvěna »bé!« — a první člověk pronese *první větu, složenou z hlásek kořenových,* tvoře o ovci úsudek: *Ty jsi bečící!* Kořen *be* stane se jaksi *umluveným znamením* mezi rozumem a ovcí, při jejíž opětovném shledání se člověk na ono »*bé*« opět a opět upamatuje.

Neboť, co jest *slovo* jiného, ne-li *upomínka* na *představu,* kterou zastupuje? Slovo pak toto tvořil člověk hlavně z *dojmů sluchových,* které ten neb onen předmět vyluzoval.

Tím chceme také theorii *onomatopoëtické* dáti, což jejího jest. Hlásky *onomapoëtické* byly — kromě *zájmen* a kořenů sloves *pomocných,* jichž původ sluší asi hledati v neodvislé činnosti ducha, jejíž kontrola je úplně nemožná — bez odporu prvními stavebními ka-

meny při budování mluvy! Opakujeme ještě jednou *»stavebními kameny«*, při čemž stavitel slul *rozum!* Tím jest stanovisko naše k theorii čiře *onamatopoëtické* objasněno! [7])

A tak povstaly asi *značky*, z nichž uvedeme některé příklady: »vějan« (vítr), »hučan« (vichor), »hafan«, »vřešťan«, »zurkan« (vřídlo), »bukač«, »kukačka«, »svišť«, »hroch«, »býk« (srov. lat. boare) atd. Příroda celá byla učitelkou člověka, jak *Herder* svědčí: »Die ganze vieltönige Natur war dem Menschen Sprachlehrerin und Muse. Da führet sie alle Geschöpfe bei ihm vorbei; (příroda nikoli, nýbrž Bůh! Pozn. spis.) jedes trägt seinen Namen auf der Zunge und nennet sich diesem verhüllten sichtbaren Gotte (sic!) selbst als sein Vasall und Diener. Es liefert ihm, wie einen Tribut, sein Merkwort in das Buch seiner Herrschaft, damit er sich bei diesem Namen seiner *erinnere*, es bei diesem *rufe* und geniesse. Ich frage, ob diese Wahrheit: eben der *Verstand*, durch den der Mensch über die Natur herrschte, war der Vater einer lebenden Sprache, edler und schöner gesagt werden könnte als: *Gott führte Adam die Thiere vor, dass er sähe, wie er sie nennete; und wie er sie nennen würde, so sollten sie heissen«.* [8]) Zajisté, velmi krásně a velmi trefně řečeno, až na to koketování s pantheismem, bez něhož filosofové 18. a první poloviny 19. věku se obejíti nemohli!

Zmínili jsme se o něco výše, že každé slovo jest vlastně již *metafora*. Avšak lidský duch snažil se rozšířiti dominium mluvy, která prvotně nečítala více než asi 600 kořenů původních, [9]) tvoře *metafory druhého stupně*, t. j. užívaje *onomatopoëtických* hlásek také při *předmětech neživoucích!* Nesmíme zapomenouti, že první člověk rozuměl přírodě jináče, nežli my kulturníci!

Příkladem toho jsou posud národové nekulturní, neprávem »divocí« zvaní, kteří jsouce s přírodou ve styku neustálém, zacházejí s ní jako s bytostí živou. Americký Indián hovoří s medvědem, jehož byl přemohl v zápase:

»Slyš, medvěde, ty jsi baba,
nejsi rekem, jak jsi býval —
sic bys mlčel, neskomíral
ubohá co bídná žena;
kdybys mne byl přemoh' v boji,
věř, že bych byl ani necek' —
ty tu ale sedíš, skomráš
na potupu svému rodu
ubohá jak Šangodaja,
bázlivá a sešlá žena.«

(Longfellow »Píseň o Hiavatě«, přel. Sládek.)

---

[7]) Také »clamores concomitantes« mohly k rozhojnění kmenů slovných sloužiti, avšak pouze za vlády *rozumu!* Evolucionisté nechtějí znáti pravé povahy lidského slova! *Každé* slovo lidské je *metafora* — »Chaque mot est une métaphore« (Diderot), tedy produkt *umělecký*, který reflektorickým mechanismem nikdy vytvořen býti nemůže!

[8]) Herder, »Ueber den Ursprung der Sprache.« (Präludien zur Philosophie der Gesch. d. Menschheit.) Berlin 1770.

[9]) Tak na př. celý lexikální poklad řeči anglické páčí se na 100.000 slov, která se dají redukovati na 461 indogermánských kmenův. Skeat, Concise Etymological Dictionary of the English Language. London 1882. p. 588.

Ano, také se stromy hovoří Hiavata:

»Dej svou kůru mi, ó, břízo,
dej mi žlutou kůru, břízo,
ty, jež rosteš u vod šumných,
štíhlá, krásná v údolině —«

načež bříza promluví v odpověď:

»Vezmi plášť můj, Hiavato!« —

V národních písních najdeme ostatně hojně dokladů tohoto naivně srdečného poměru člověka k přírodě. A proto nedivme se, že člověku vařící se voda v kotli *syčí* jako had, klarinet *vříská* jako nerudné děcko, hrom *řve* jako býk, kohout *zpívá* jako tenorista, hlad *píská* jako nějaká flétna, basa *bručí* jako medvěd, polnice *břeští* jako krocan, dudy kvikají jako *žáby*, vroucí voda *klokotá* jako kvočna, prázdný žaludek *kručí* jako vepř, mrštné rohy *brnkají* o zem jako nějaká struna, potůček *mumlá* jako nějaké zvířátko, kočka *přede* jako kolovrat, hrdlička se *směje* jako děvče, větérek *šepce*, háj *hučí*, mlýn *klapá* jako čáp, líska *raší* atd.!

To jsou *metafory* druhého stupně! — —

Nastává důležitá otázka, jak vynalézal první člověk jména pro předměty, ***které žádného zvuku nevydávaly?***

Tvořil snad slova *na zdař Bůh*, jak se mu ten který *kořen slovesný* namanul, či je snad i zde mezi slovem a předmětem nějaká *příbuznost?* A když ano, jakého rodu jest tato příbuznost?

Jazykozpytci všímali si až posud málo tohoto momentu, ač tvoří bez odporu podstatnou část záhady, jíž tuto stať věnujeme. Pokud jsme mohli stopovati v pramenech nám přístupných, byl *Herder* první, jenž o tuto stránku mluvy lidské se zajímal. Geniální jeho duch také ťal — jak se zdá — do živého; avšak, jelikož zkušební dušesloví tehdá ještě neexistovalo, byl *Herder* s to, aby pravdu pouze tušil: »Wie hat der Mensch, seinen Kräften überlassen, sich eine Sprache erfinden können, wo ihm kein Ton vortönte? Wie hängen Gesicht und Gehör, Farbe und Wort, Duft und Ton zusammen« — tuto kardinální otázku dává sobě *Herder*, nabývá toho správného úsudku, že z té okolnosti, že dojmy různých smyslů splývají v jednom společném »*sensorium commune*«, vysvětliti lze úkaz, že t. zv. »*specifické energie*« (Tohoto významu ovšem Herder neužívá, neboť patří týž do názvosloví moderní fysiologie. Pozn spis.) se *zaměňují* nebo *zastupují*, nebo konečně, že jeden a týž dojem působí zároveň na *dvě energie* najednou. [10])

Meyerbeer jednou pravil, že některé akkordy hudby *Webrovy* jsou — *barvy šarlachové!* — Co to má znamenati? Akkord lze *slyšeti* — ale *viděti?* Je-li to možno? Není-li to stejně nelogické tvrzení, jako kdybychom řekli: »Ctnosť je modrá a nepravosť žlutá?«

Zde třeba rozeznávati! Ctnosť i nepravosť jsou představy *řádu mravního* — avšak *akkord* jest úkaz řádu fysikálně-psychického. Experimentální psychologie pak zjistila nade vši pochybnosť, že jsou

[10]) Specifická energie jest ona vlastnosť nervů sensitivních mocí, kteréž *stejnorodé* podráždění nervů vyvolává pocity *různorodé*, dle smyslu, na který se působí. Tak na př. týž elektrický proud v nervstvu zrakovém vzbudí effekt světelný; na jazyku vyvolá pocit chuti, na kůži palčivosť atp.

osoby — a nikoliv řídké — které mají t. zv. »*zbarvený sluch*« — »*audition colorée*« — ale lépe latinsky: »*sonos coloratos*«, respective mohutnost, *určitými tóny vzbuditi představu o určitých barvách*. Ale co díme: mohutnost! Představa o barvě dostaví se sama sebou, byť se i osoba ta vzpírala proti onomu abnormnímu *pociťování* dojmů *podvojných*. Již *Herderovi* byly některé případy známy; avšak vědecky zjištěno bylo toto faktum teprve v druhé polovině našeho století.

M. Claparède, slavný psycholog na vysokém učení v Curychu, studoval úkaz onen na 470 osobách, z nichž 205 měli »sonos coloratos«, tedy 43%.

Roku 1873. bratří *Nussbaumerové* vydali větší pojednání o tomto předmětě. Oba bratří již od mládí měli obyčej cinkati lžicemi na niti zavěšenými a sdělovati sobě navzájem *dojmy zrakové*, které *zvuky* ony v nich vzbuzovaly. R. 1879. medikové *Bleuler* a *Lehmann* podobné experimenty se jali prováděti. Zajímavá je okolnosť, která je k tomu přiměla. Jedenkráte bavili se oba nadaní mužové hovorem o elementárních pravdách lučebných, až tu *Lehmann* prohodil: »Rád bych věděl, jakou barvu mají *ketony*?« [11]) načež *Bleuler* honem odpověděl: »*Keton* je žlutý, neboť obsahuje samohlásku *o*, která jest barvy žluté.« — Událosť tato dala podnět k pokusům, které podnikali zmínění lékaři s různými osobami počtem asi *60*, jichž výsledky jim poskytly látky k sepsání nejobšírnějšího o tomto předmětě díla! — Nemohouce o věci té velezajímavé pro nedostatek místa šíře se zmiňovati, dovolíme sobě poukázati na jednu školu *francouzských dekadentů*, kteří za hlavní úkol básnictví vyhlásili *pěstování formy* k docílení *akkordů libozvučných* umělým seřaděním samohlásek. Prvním byl *Rimbaud*, jenž sestrojil tuto zvukobarevnou stupnici:

A noir, E blanc, I bleu, O rouge, U jaune! [12])

Úkaz tento »*zbarveného slyšení*« (Jsme si dobře vědomi barbarismu, který na tomto názvisku lpí, avšak nejsme s to, abychom technický výraz lépe přeložili bez ublížení pojmu, který je zde věcí hlavní. Pozn. spis.) vysvětluje slavný psycholog *Wundt* následovně: »Mezi pocity obdobnými (analogickými) panuje *associace* obzvláště živá; tak na př. *hluboké tóny* vybavují účinně *barvy tmavé* a naopak tóny *vysoké* dávají vyplynouti barvám *jasným* nad práh vědomí. Třepetavý zvuk trubky vyvolá v duši představu barvy žluté neb červcové. Malíř mluví o barvách (respektive malebných tónech. Pozn. spis.) chladných nebo vřelých, a také širší obecenstvo ví dobře, které barvy jsou *křiklavé*.« [13]) Jaký je fysikální základ této spřízněnosti? Proč nás tklivý zvuk flétny upomíná na modré nebe letního podvečera? *Helmholtz* vedl důkaz, že zvuk píšťaly jest ze všech *nejjedno-*

---

[11]) Ketony slují v lučbě jednoduché sloučeniny uhlíku a kostíku (CO) s jinými prvky. Sloučeniny ty podobají se aldehydům. Pozn. spis.

[12]) A = černé, E = bílé, I = modré, O = červené, U = žluté.

[13]) Každý pohyb děje se dle čísla a každé číslo je soulad. Záchvěvy vzduchu, které lze pociťovati jako *tóny*, pohybují se mezi 16—36 850 za 1 vteřinu. Vlny étherické, dávající vznik představám o *barvách*, čítají záchvěvů od 458,000.000,000,000 (458 billionů) — 727 billionů za vteřinu. Hranice tyto platí ovšem pro *subjektivní* pociťování člověka. Jsouť tóny, kterých neslyšíme, jsou barvy, kterých nevidíme; srov. na př. elektrické paprsky *Röntgenovy*. — Dle toho pozná laskavý čtenář, které zvuky jsou *isomerické* s barvami — fysikálně řečeno. Pozn. spis.

dušší, chovaje v sobě co možná nejméně vedlejších tónů, tak zv. »parciálních«.

Panuje-liž snad mezi *tóny* a *barvami* spřízněnost dle zákona *isomerického* (rovnoměrnost), tak že na př. vyskytne se mezi barvami a tóny, čili správněji řečeno, mezi *představami* obou samočinná *associace* pouze tenkráte, je-li mezi počtem vln étherických s jedné a počtem záchvěvů vzdušných s druhé strany *dokonalá úměrnost*?

Avšak k vysvětlení záhady naší, jak první člověk vynalézal kmeny slovné tam, kde předměty byly němé, theorie »*slyšení zbarveného*« nikterak nepostačuje, anoť se v otázce naší jedná o *theorii opačnou:* o *pocitování barev* jako *tónů*, čili — sit venia verbo! — »*o slyšení barev*«. Lid sice říká o tom neb onom, že slyší trávu růsti — avšak kdo *slyšel* kdy bílou, červenou, modrou, zelenou *barvu*? Jakkolivěk se tvrzení toto zdá býti nelogickým, přece mu nelze upříti pravděpodobnosti, upomeneme-li se na jednotnosť *psychického ústředí*, které pocitujeme.

Jistý slavný psycholog dí v této příčině: »Příčinu spřízněnosti mezi různými pocity sluší hledati v tom, že ony pocity *splývají v ústředí psychickém v jednu základní jednotku:* nejsouť v základních elementech nic jiného, než *podrážděnosť* a *reagování* jednoho a téhož prvotního *principu životného!* (Snaha životní, appetit primordial.) Smyslové naši jsou příliš zjemnění, než aby připouštěli zříti pod složitými arabeskami nesčetných dojmů jednoduchosť *vzorce základního.*[14])

Avšak theorie o »*barvách slyšitelných*« strádá podstatnou vadou, která se zdá jí upírati veškeru oprávněnosť u vysvětlení původu lidské mluvy. Zmíněná theorie totiž má zření pouze *k samohláskám*, jimž připisuje schopnosť evokace příslušných *zrakových* představ, kdežto naopak — o *souhláskách* dí, že v té příčině chovají se docela *neutrálně*. Srovnavací jazykověda učí však, že to jsou *právě souhlásky*, které považovati dlužno za bytelné *součástky lidské řeči*, kdežto *samohlásky* jsou líčeny jako pouhý *tmel* bez všelikého hlubšího pojmového významu. Ovšem, dalo by se uvésti, že *souhlásky* samy o sobě nezní, nýbrž k proslovení svému vždy mají potřebí *samohlásek* . . . Také přirovnání *souhlásek k různým hudebním nástrojům*, které *témuž tónu* dávají *rozličné zbarvení* (timbre, Klangfarbe) mohlo by snad rozřešiti spor, o němž svrchu byla řeč. Buď jak buď — o věci té dalo by se ještě mnoho mluviti — kde *theorie* nestačí, tam *skutečnosť*, o mnoho povolanější, přesvědčiti musí každého, že snaha *prvního člověka* i potomků jeho (pokud se jednalo o vynalézání slov nových) záležela v tom, aby *pocitování veškeré* dle možnosti převedeno bylo na ***dojmy sluchové,*** které za vlády rozumu vytvořily *slovo*.

»La langue, cette main d'esprit« - »Řeč, tato ruka ducha« — děl vtipně *Charron* — a výrok tento dlužno míti neustále před očima, máme-li původu mluvy porozuměti.

Slovo je jako *rukojeť*, za kterou věc do ruky béřeme — ucho u nádoby, nitka, na které věci držíme a s nimi hrajeme jako loutkář s loutkami . . . Pravda, člověk by mohl také obstáti bez *mluvy jazykové* a spokojiti se *mluvou posuňkovou* — neskonale nedoko-

[14]) Revue des Deux Mondes. 1887. 2. pag. 173.

nalejší — jak hluchoněmí činí. *Avšak, když mu Bůh svěřil jazyka dar, snaží se uchopiti každý předmět za rukojeť slova. Propasť pak, zející mezi říší tónů a říší barev, překlene duch lidský pomocí obrazotvornosti.* »*Obrazotvornosť*«, dí Kleinpaul, »provází nás také do tiché říše *světla* a *mlčelivé přírody* — jí zavázáni jsme díkem za to, že nám možno vstoupiti do jejich světlých bran a *mluviti* také o něčem jiném, než co nám zvučí do uší! Sice již *metafora druhého stupně* (t. j. přenášení zvuků přírody živé na předměty neživé, ale přece znějící, na př. basa bručí atp.) děkuje vznik svůj vidině, illusi, — avšak přidáváme-li tóny věcem o sobě němým, pak jest to čirá *hallucinace*, dle které domnívá se člověk pojímati zvuky také tam, kde nic nezvučí.[15]) . . . Naši prarodiče byli po této stránce jednak o *mnoho vnímavějšími* nás, tušíce všude, v celé přírodě, *tichou mluvu matky* (přírody), které my již nerozumíme, s druhé strany jejich nezkušení smyslové nedovedli ihned z příboje pocitů vyloviti ony specifické dojmy, které patří každému smyslu dle energie příslušné. Odtud vznikl mezi majetkem jednotlivých čidel pravý *kommunismus*, an jeden smysl od druhého vypůjčovati se jal názviska dojmů, aneb dokonce tyto vespolek zaměňoval. Právo *prvorozenství* a následkem toho i *vůdcovství* přináleží *sluchu,* a to z příčin fysiologických i psychologických, o nichž se zde šířiti nemůžeme.

Zmínili jsme se svrchu, že tam, kde *theorie* je nedostatečna, *skutečnosť* musí dosaditi. Hojně příkladů skýtají *slepci*, dle možnosti vzdělaní, kterým jejich učitelé snažili se, pokud lze bylo, vpraviti jakés takés představy o světě viditelném. Přísloví: »Soudí jako slepý o barvách« — ne v každém případě je správné — mají́ť *také slepci* o barvách *své úsudky*, a to mnohdy dosti *případné* a *důvtipné*. Jistého slepého Angličana ptali se kdysi, dovede-li si představiti červenou barvu! »Mohu,« — zněla odpověď — *červené zní* asi jako fanfára v druhém jednání opery »Fidelio«! Jiný slepec (který bezpochyby nebyl slepým od narození) se vyjádřil následovně: »Zvuk píšťaly budí v mé duši tutéž představu, jako pohled na zelenou barvu, varhany se zpěvným sborem věřících mi připomínají blankyt nebes, barvu noci pak, barvu smutku (v kterou se halí příbytky zesnulých) domnívám se zříti při zvucích pozounu, kotlů pak dunění staví mi před oči (sic!) hromobití a bouři. *Mně se zdá, že u nás slepců cit pro barvy je více vyvinut než u osob zraku neporušeného.* Barvu jasně červenou znázorňuje nám polnice, tmavozelenou a fialovou lesní roh, šedivou neurčitá směs tónů, růžovou a purpurovou dotýkání se hebkého sametu.

Zjištěno jest, že slepci, kteří po operaci bělma prohlédnou, nezřídka ***matou sobě násvosloví pro dojmy zrakové s nomenklaturou dojmů sluchových.*** Této psychické zvláštnosti věnoval jemnocitný básník *A. Stifter* jednu z nejkrásnějších svých novel o mauritánském židu *Abdiáši* a jeho dceři *Dithě*, která, od narození slepá, následkem t. zv. »*amaurosis hysterica*« (Bernheim) za náhlé bouřky vlivem elektrickým pojednou prohlédne. Než, úchvatněji to líčí básník, kterému přenecháme slovo!

»Po hromové ráně, která domem otřásla do základů, Abdiáš otevře okno, aby vypustil ven fosforový čmoud, protivně se ozý-

[15]) L. c. pag. 220.

vající — tu pohledne náhodou na Dithu a zří ji u nevýslovném rozechvění — na obličej dívky kladly se stíny, které pouze úzkosť smrtelná dovede prostírati! I přistoupí blíže, aby seznal, co se s ní děje, když tu pojednou dcera jeho vyrazí ze sebe skřek nevýslovný a zároveň napřáhne před sebe obě paže, jakoby se jimi chtěla ubrániti neviditelné obludě na ni dorážející. Toto napřažení rukou bylo *první za celý její život!* V duši Abdiášově zrodí se střemhlav šílená domněnka! - vyrazí ven k ohnisku, kde dohoříval žár, a uchvátiv zde doutnající kus dřeva, vrátí se zpět — letí k *Ditě* a jako zběsilý točí řeřavým uhlem před očima jejíma, pozoruje účinek . . .

Ditha vykřikne všecka vyděšena, a na obličeji jejím objeví se stopy obrovského duševního boje, jakoby chtěla něco podniknouti, seč nejsou její síly! . . . Konečně vítězí! Oči až posud nehybné začnou se jí otáčeti a jmou se stopovati kroužící uhel řeřavý!«

Otec rozradostněný pošle pro lékaře jízdního posla; zatím posadí se u své dcery a začne k ní vlídně a klidně promlouvati. To ji poněkud upokojí — poznávát *po hlase* starého známého, a jelikož vůkol panuje noční temno, zapomíná znenáhla na první nádhernou bouři prvního prohlédnutí. Po nějaké chvíli docela stane se důvěrnou a sděluje otci o různých *zvucích*, které v jizbě slyšela. *Zvuky řezavé, vrtací* a takové, které stály *vzpřímené* v jizbici . . .

Aby se o totožnosti otcově přesvědčila, jme se ho hladiti po tvářích a po rukou, *hmatem* dodávajíc sobě jistoty, že to je starý její otec! — Zatím přijde lékař a oznámí jí, že byla churava, ale že choroba brzo zmizí, a potom že bude *viděti. Nerozumí tomu*, nechápe význam slova *viděti* . . . třeba veliké opatrnosti, aby útlý její zrak náhlými dojmy neutrpěl. Proto zvolna, jedna po druhé, padají clony z oken jizbice, jeden prostor ukáže se za druhým, až konečně poslední rouška klesne . . . a celá veliká země i nesmírné nebe obráží se v očích vidoucí dívky. Ale tato nechápe podstaty tohoto divu! Nechápe, že to vše jest mimo ni a považuje vše za subjektivní přelud! Abdiáš cvičí nyní dceru svou ve vidění; ona měří prostor krok za krokem a ohmatáváním předmětů za současného nazírání buduje sobě *svět zevnější*. Jde to ku podivu rychle! Podobně jako motýlovi, kterého zříme sedícího u larvy, z níž byl vylezl, očividně křídla rostou, rozpínajíce záhyby, do nichž byly složeny, tak rozpínalo nitro Dithino nové peruti, které právě byla obdržela! . . .

Avšak Ditha nebyla přece taková, jako jsou jiní lidé. Dřívější vzpomínky, dlouho trvající noci vrhaly doposavad své tmavé stíny do bílého dne nynějšího žití . . . Ditha byla větším dílem dumavá, mluvíc kromě toho zde onde řečí, které jiní nerozuměli! Jednou, uviděvši kvetoucí len, zvolala: »Vater, sieh nur, wie der ganze Himmel von den Spitzen dieser grünen, stehenden Fäden klingt! — »*Viz, otče, kterak celé nebe od vršíčků těchto zelených, stojících nitek zní!*« Jindy hovořila se zálibou o tónech *fialových*, které jí byly milejší než tóny *přímé*, které stojí jako rozžhavené tyče železné. Otec snažil se jí vysvětliti *barvy*, což jí bylo něco docela nového, — a nejen že si *barvy vespolek mátla*, také je *nesprávně udávala*, zvláště byly-li ve spojení s nějakými zvuky.« [16])

[16]) A. Stifter »Studien II. Band, pag. 62 sqq. Leipzig 1887. Amelangs Verlag.

Tak se asi dařilo našemu *praotci Adamovi*, když obrovské vlnobití světa zevnějšího dorážeti se jalo na smysly jeho! Důkazem toho je rozbor jazyků *orientálních*, které platí za nejstarší. *Herder* ve spise, který byl poctěn cenou akademie berlínské, shrnul výsledky badání svého z ohledu na *míchání a zaměňování* představ smyslových v těchto základních větách:

1. Čím starší a původnější je jazyk, tím více *analogie smyslové* poskytuje ve svých slovných kmenech. Orientál líčí na př. *hněv* dle dojmů *sluchových,* kdežto my raději užíváme názvosloví *zrakového*! My *hněv vidíme*. Říkáme o člověku rozhněvaném, že mu srší jiskry z očí, že mu tváře planou, tepna na čele nabíhá a obočí se svraštuje; jinak orientál! Ten hněv *slyší*! Slyší, kterak hněvivý *sopti* a kterak nozdry jeho žhavý dým chrlí. »Dokavadž hořeti bude jako oheň hněv Tvůj?« (Ezech. 88. 47.) »Vystoupil dým hněvu jeho a oheň před tváří jeho rozhořel se.« (Žalm 17. 9.)[17])

2. Čím starší a původnější je jazyk, tím hojnější je *křižování pocitů* ve kmenech slovných. Kdybychom měli pro každý pojem vynalézti zvláštní slovo, tu by lexikální poklad nabyl takových rozměrů, že by pouze duchové geniální jedné řeči naučiti se byli schopni. Odtud ono vypůjčování si názvů pro dojmy a pojmy jednoho smyslu pro druhý. Počínáme-li my sobě jinak? Podívejme se trochu na umělecké kritiky! Jistý kritik francouzský posoudil křiklavou malbu realisty Brigota takto: »To modré nebe křičí, ta zelená tráva štěká, to žluté listí vyje, a před tím pánem uprostřed té kočičiny mějte se na pozoru, sic vám vyškrábe oči!«

To je ovšem výstřední sudba — ale jen dle kvantity, nikoli dle kvality. Kritika *umění výtvarného musí si vypůjčiti názvosloví sluchové,* má-li do ztrnulé kresby nebo malby přijíti život. A naopak: kritik hudební *musí* sáhnouti k nomenklatuře *zrakové* a *hmatové*, má-li těkavé vlny hudební stabilisovati. Odtud výrazy: plný, zaokrouhlený tón, smělé passáže, průzračná stavba, rozvinuté théma, otřepaný nápěv, křehký, drobivý hlas, přednes vroucí, ohnivý nebo chladný; powagnerovská operní škola má pichlavou fakturu, kdežto naproti tomu mistr Smetana navléká perly na šňůru a vyčaruje ze Sahary všedního motivu nejbujnější květy melodické; melodie jeho je plastická; virtuos na housle má stkvělou techniku, řízné vedení smyčce, pod nímž srší brillantní staccato jako nějaké kaskády, atd. Figury řečnické — řekne někdo! Dobrá! každé slovo je tropus! »Chaque mot est une métaphore« — poznamenal již Diderot, jak svrchu podotknuto.

3. Čím starší řeč, tím více *synonym*. Úkaz tento vysvětliti lze tím, že první člověk tvořil sobě pojmy o jednom předmětě, nikoli dle dojmů *jednoho* smyslu pouze, nýbrž dle *všech smyslů*, na které předmět dle své přirozenosti vůbec s to byl účinkovati, kteréž dojmy převáděl na značky sluchové. A tak nacházíme v jazycích orientálních při skrovné zásobě pojmů tím větší rozmanitosť lexikální. Tak má *Arab* na př. pro lva 50 výrazů, pro hada 200, pro med 80 a více než 1000 pro meč. Skrovný rozsah jeho vědění ovšem mu podobné psychologické hříčky dovolil. *Ceylonská* řeč je bohata na

---

[17]) Tertium comparationis mezi hněvem a ohněm sluší zde bez odporu hledati ve *zvuku* praskajícího žáru, tedy v dojmu sluchovém. Pozn. spis.

tituly. Tak na př. titul »paní« má dle vznešenosti osoby 12 synonym. Osobní zájmena »ty« a »vy« připouštějí taktéž osmero proměn; u *Karaibů* má jedna a táž věc různé pojmenování, dle toho, je-li mluvící muž, aneb žena. [18])

Schopnosť prvního člověka, *převáděti veškeré pocity na dojmy sluchové* a takto cestou *nepřímo imitační* tvořiti značky slov, bude nám ještě pochopitelnější, považíme-li, jak jemný orgán sluch jest. Jsou hudebníci, kteří poznají uchem, byla-li struna zkrácena pouze o 0·002 své délky, aneb zvýší-li pěvec hlas i jen o $^1/_{19}$, noty! Také nehudebník rozeznává mezi »vrzati, vrčeti, vrkati, frkati, kručeti, tikati, ťukati a klepati; bručeti a mručeti; syčeti a ječeti; vřískati a vřeštěti; kňučeti a fňukati; žvatlati, patlati, bleptati, breptati« — a oč jemnějším sluchem vynikal první člověk!

Proto se diviti nelze, že někteří filosofové zastávali názor, že není ni *jediného slova,* jehož původ by se nedal vysvětliti. Tak učili již *staří stoikove*, [19]) v nejnovější pak době již jmenovaný *Dr. Kleinpaul*, který ve svém »*Tableau parlant*« předvádí hlavní souhlásky, jakožto *prvotné živly* lidské mluvy a jejich charakteristiku, — ať díme fysikální. Theorie Kleinpaulova, s kterou se ostatně nestotožňujeme, je velice zajímavá po *stránce etymologické*, dokazujíc nepřímo původ zatím všech jazyků indoevropských od jedné společné pramluvy, pročež si dovolíme s laskavým čtenářem sděliti tuto otázku. Kleinpaul zastává symbolický ráz *souhlásek* mluvě dle způsobu Dithy ve Stifterově novele o hláskách vlnících, plovoucích škrabavých, rýpavých, skákavých a stojacích. (Dokončení.)

Kněz Karel San Martino,

zakladatel ústavů „Dětí Prozřetelnosti“.

Příspěvek k dějinám katolických kněží lidumilů a dobrodinců.

Napsal **Josef Flekáček.**

(Dokončení.)

Po sjezdu, kde Karel San Martino úchvatnými slovy vylíčil vznik svého ústavu a nutnou potřebu mnohých ústavů podobných, pomýšleli Vlaši vážně, jak zachrániti tisíce bytostí nevinných, k jejichž záchraně jediný nadšený muž nestačil. Pro veškeré katolíky může to býti v našich dobách značným dostiučiněním, že iniciativu k tomu podal katolický kněz, sluha velmi kaceřované církve. Svět zapomněl, co církev činí a co dávno a dávno učinila pro dobro dítek. Antické zákonodárství i filosofie doporučovaly nejen zanésti dítě, ale je i zabiti. Numovy zákony v Římě dovolovaly vražditi

[18]) Herder l. c. pag. 101 sqq.

[19]) Augustinus, »De Dialecticâ c. 6: »Stoici autumant nullum esse verbum, cujus non certa ratio explicari possit.« Srov. Giesswein l. c. 168.

děti, právě tak, jako v Řecku zařízení Lykurgova a Solonova. Otec rodiny měl u Římanů právo vitae necisque, novorozenci byli házeni do Tibery, neb pohozeni, aby zahynuli hladem a zimou. Teprve slunce vycházejícího křesťanství rozptýlilo tyto stíny smrti a barbarství.

Vždyť právě tam, kde Karel San Martino založil své ústavy pro děti opuštěné, ale nezkažené, v městě sv. Ambrože, Miláně, byl první ústav pro děti opuštěné již v osmém století za Adriana I., r. 787., a založil jej arcikněz Dateus. Za Innocence III. 1198—1216 kvetl podobný v Římě, a slul »sv. Ducha«. Potom zřizovány asyly pro nemocné, chudé, a z církevní půdy vyrostli giganti, jako byl sv. Vincenc z Pauly, Bosco, Cottolengo a mnozí jiní, známí i neznámí, neboť nebyla tehdy doba, aby se každý milosrdný skutek a každá zásluha hned rozhlašovala po celém světě.

Dobře bylo na kongresu řečeno, že officielní společnost a officielní svět vůbec pohlíží velmi růžově na věci, jež každého lidumila skličují bolem. Fráze, že rodina je nedotknutelnou svatyní, a otec a matka nejpřirozenějšími a nejlepšími vychovateli dítek, zabraňovala pomýšleti dále. Že jsou děti opuštěné, nebo vyrůstající ve zločinném ovzduší, o tom se nikde nemluvilo. Ať jsou nebo ne, to není starostí lidské společnosti; ať o ně dbají příbuzní. Společnosť myslí, že učinila vše, když se postarala o vyučování dětí; tím vyčerpány jsou její povinnosti; v Italii míní, že vrchol všeho je povinná docházka do školy zlaicisované, zliberalisované, vlivu katolické církve zbavené. Jen ať si rodiče vzpomenou, neposílati děti do školy, však se jim ukáže! Kdežto na jedné straně církvi ve školách v Italii odňato veškeré vychovatelské působení, přenecháno jí téměř jediné zakládati, zřizovati, vydržovati a udržovati ústavy svrchovaně dobročinné. Stopujme historie italských sirotčinců, ústavů pro hluchoněmé, blbé, nemocnic a jiných: v desíti případech je devět zakladatelů katolických kněží, kteří začali s holýma rukama, ale s nesmírnou důvěrou v Boha. Stále se tu vyplňuje slavné biblické rčení: Hory přenáší, kdo má víru. Florentinský kongres a fulminantní vystoupení San Martinovo otřáslo veřejností. San Martino zachraňoval nepatrný zlomek: bylo třeba pomýšleti na záchranu ostatních. Tak jeho příkladem a působením vznikla »Associazione nazionale per la difesa della fanciulezza abbandonata« — národní družstvo pro ochranu opuštěné mládeže — jehož je San Martino vlastním zakladatelem, duší a nejvíce vynikajícím členem.

Družstvo samo o sobě praví, že je dílem lásky k bližnímu a spravedlnosti. Účelem jeho jest chrániti děti opuštěné, s nimiž se krutě zachází, jichž využitkuje lidská lakota a ziskuchtivost a jimž se dává pohoršení, a kde je případ nutný, opatřiti takové dítě v ústavě. Vyhledává nesvědomité rodiče, příbuzné, poručníky atd. a nutí je úředně, aby povinnosti své vykonávali jako lidé a křesťané. Děti zkažené odděluje od ještě nezkažených a vlastním nákladem pečuje o jejich náboženské a literní vychování a vyučování. Potřeby jsou ovšem veliké, a ty hradí členové, dobrodinci, sbírky, dary, legáty. Členové platí jednou pro vždy buď 1000 nebo 200 lir, jiní 10 lir ročně, nebo pouze 1 liru. Správu družstva řídí komitét čtyřicítičlenný, jenž ze svého středu volí devět výborů; komitét schází se pravidelně dvakrát za rok, výbor však má sezení a porady každý týden. Ústav

má i svůj orgán, jenž vychází v Miláně ve prospěch San Martinových ústavů každé soboty již desátý rok. Slove »Il Bene«; (Dobro) formátem podobá se našemu »Lumíru«, má slušné illustrace a pěkné články, týkající se jednak ústavů, jednak náboženského života v Italii vůbec; roční předplatné je nízké: v Italii 3½ liry, k nám 6 lir. Řekl-li básník, to že je kletbou zlého činu, že ustavičně zlo plodí, lze tak říci — alespoň někdy — i o dobru. Dobro plodí zase dobro. Není jediného týdnu, aby časopis »Dobro« nezaznamenával dary pro ústavy San Martinovy, a to napořád od soucitných katolíků. Tak ku př. zasílá někdo, kdo nechce být jmenován, 1000 lir a prosí, aby se chovanci modlili za jeho ohrožené zdraví; vdova zasílá na paměť úmrtí svého chotě 500 lir, syn na paměť zesnulého otce 100 lir; z vděčnosti za uzdravení 500 lir; očitý svědek, jak blahodárně ústavy Martinovy působí, 100 lir atd. Mezi dárci čteme lékaře, advokáty, vojenské důstojníky a hojně kněží, ač se jim valně nedaří a mnohý ten farář neb kaplan by sám podpory zasluhoval. Peníze však nejsou jediným darem: docházejí knihy, plátno, látky, sukna, mnohdy i potřebný nábytek, nádobí a jiné věci.

Administrativa ústavu je ovšem veliká; vedle paedagogického a oekonomického řízení vykonává ji San Martino většinou sám s obdivuhodnou pilností a sebezapřením. Považme jenom, jakou práci musí dáti, míti v patrnosti různé změny, jež se v rodinách chovanců přiházejí. Co tu potřeba konnexí a zpráv, rychlých a spolehlivých. Kdo byl někdy nebo jest Vincencián, snadně pochopí, co tím myslíme. Stane se i nejzkušenějšímu a nejobratnějšímu Vincenciánu, že ho někdo oklame i při nejpřísnějším vyšetřování. To stalo se i v ústavech Martinových, ovšem pořídku. Na základě nesprávných udání zamítnut kolikrát potřebný a nehodnému prokázalo se dobrodiní; lidská úskočnost a lstivost hraje tu velikou úlohu; kolikráte trvalo to hodně dlouho, než se podvodu přišlo na stopu, a co to dalo práce! Zjistiti věc, nedopustiti se křivdy! A pak: všechno na světě se mění, i poměry a stav rodin. Vdova třeba i s kolika dětmi se provdá a vede se jí lépe, nemocný otec se vystůně a opět může pracovati; lékaři prohlásili nemoc matčinu za naprosto nezhojitelnou, a hle! ona se vystonala; nalezne se dobrodinec, vyskytne se příbuzný, o němž nikdo nevěděl — a kdo byl dříve opuštěným, již jím není. Každý však není tak upřímný a vděčný, aby příznivou změnu svého života ústavu ohlásil a dalších dobrodiní od něho nežádal, vzdal se jich ve prospěch jiných. Vědí, že je v ústavu o dítě výborně postaráno, a úzkostlivě se snaží, aby se nikdo nedověděl, že je líp. Co jenom ta okolnost vyžaduje šetření a korrespondence, nehledě k přečetným jiným administrativním věcem!

Založiti ústav není ještě vše, znamenitým uměním však jest jej udržeti, aby nepadl. Dovedl toho Bosco, Cottolengo, a s pomocí Boží a důvěrou v Něho i Karel San Martino. Je si výborně vědom, že takový podnik, odkázaný na milodary a lidumilnost vůbec, musí se státi populárním: proto dovedl po celá ta léta vzbuzovati sympatie širokého obecenstva k němu. Ústav není úředním upjatým zařízením: v jisté večery a dny, a to často, má sem každý přístup. Jsou zde hudební produkce, malé akademie, recitace deklamací, malé divadelní výstupy — a takové věci táhnou, baví, dojímají, že se pak o ústavech mluví a v jejich prospěch jedná. Vzpomeňme jen na

slavné veřejné zkoušky za dob tak zvané klerikální školy, ať soudí o nich kdokoliv a jakkoliv, přece jen valně budily interes ke škole v obecenstvu, jehož dnešní rodiče nemají. Takové výjevy jdou lidu k srdci, a má-li lid cítiti pro ústavy a býti obětivým, musí toho ústav dovésti, k němu a s ním se sbližovati.

V Čechách není ústavu podobného San Martinovu. Snad nám časem též vznikne dobrodinec jemu podobný — je nás málo, tříštíme své síly na přerůzné účely, a charita je u nás polem velmi zanedbávaným. Podnikne-li něco i eminentně dobročinného rozhodný katolík nebo strana katolická, byť i též nekatolíky podporovala, naráží na nepřátelství, uštěpačnost, ignorování. Vzpomeňme jen ku příkl. Vincentina. Kdo o něm ví? Nemá liberální signaturu, to je to, rovněž jako konference vincenciánské.

Kněz Karel San Martino je v plném mužném věku. Přejeme mu dlouhého života, aby požehnané své podniky dlouho mohl řídíti. Je ctěn a milován svými chovanci, obdivován i svými nepřátely. Příklad jeho je zářící, kéž i u nás teplý paprsek jeho působení dá vzklíčiti dobru, jemuž život svůj zasvětil.

P. Maria u přeslice.

aké to as vřetánko je,
že tak rychle zatáčí?
které prstíčky tak hbitě
soukati nit postačí?

Vrčí, bzučí kolovrátek,
slyšíte ten vlídný šum?
přadlenka se nad ním kloní,
čílko plno svatých dum.

Roucho její blankyt nebe,
vlasy zlatá bystřina,
přadlenka to věru v světě
široširém jediná.

Přiletěly holuběnky,
na okénko sedají,
plenčičky že z příze budou,
tajemně si šeptají.

Vrčí, bzučí kolovrátek,
s kužele se tratí len, —
upadlo vřetánko na zem,
přadlenku překvapil sen.

Dřímá chvíli, sladkou chvíli,
nikdo spící neruší —
přišli chodci v síňku bílou,
přadlenka jich netuší.

Hvězdy klidně oknem září,
měsíc líbá spící tvář,
vřetánko se znovu točí,
kužel jedna zlatá zář.

Ach, jak sladce, pilně bzučí!
kdo to předl jemnou nit?
andělé to Boží přišli
spící práci nahradit.

Kleislová-Krákorová.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování)

VII.

Hajný zkřížil ruce na prsou a pohlížel na mladého muže s temným výrazem v očích.

»Tak je to přece pravda, zalehly jim ty zly větry do' duše? Hned jsem viděl na nich, že nejsou, jak bejvali. A pantáta chodí sám po polích, jindá, když přijeli, nespustil se jich první dni. A panímáma i Maruška a Rozárka koukajou jako u hrobu, Cyrilka věsí hlavu — to že nejní nadarmo, věděl jsem hned. Ale čekal jsem, až se sám zminijou. — Řekl jsem jim, co by zasloužili, kdyby sběhli ze študije. Neptám se jich proč. Beztoho že — pro holku?« Otázka zazněla přece ve výkřiku, kterým hajný tato slova vyrazil.

»To ne, strejčku,« pravil Josef pevně. »Neznám se se žádnou dívkou. Mojí jedinou milenkou jest a zůstane příroda. Chtěl bych žít vědě a přírodě. Ve přírodě vrátit se ku práci, kterou konali moji pradědové, žít práci a svojí rodině.«

»Rodina, v ktery jste se narodili, vymře, a majou-li založit jinou, musijou se voženit. A pro pátera Vyklouze není selská ženská, a sedlák musí dostat ženu ze selsky krve. Ani z kraju do kraju to nedělá dobrotu, však jejich panímáma tu vadla jak ta hrachůvka. Ale že byla ze selsky, z ty pravy selsky krve, udržela se tu. A je ten váš Martinec takovy divny hnízdo, že v něm musijou všecky ženy dlouho zvykat, a jářku: štěstí tu nemajou. Nechcu pomlouvat svy sousedi, však vijou dobře, že s pantátou na sebe nedržíme, jen tak podlevá křesťansky a sousedsky povinnosti se snášíme.« Hajný se odmlčel, sňal pušku, usednuv pak podle Josefa položil si ji na kolena.

»Co mi chcete povědit, strýčku?« tázal se Josef.

»No, jen tolik, proč na sebe s pantátou nedržíme. Aby věděli, že co jich se tejče, to zaslíbení za kněze, že majou se zač modlit. Jejich panímáma neví, proč nemůže pantáta tu pastvicu, toho žebráka (mrzáka) vystát, já jim to povím. Nesmijou se zhoršovat pro mou hloupou řeč, neumím pěkně vykládat, vijou, že málo mluvím. Člověk i ty řeči odvykne. Mojí nebožce ženě, Pán Bůh ji tam vodpust, se při mně stejskalo a mně se stejskalo po ní, když umřela, bylo mi líto, že jsem ju neměl rád, ale člověk srdci neporučí. — Podívajou se tu na ten vobraz. Ten jsem donesl svy·mily, kterou jsem měl rád, poutu. Však o ní slejchali, o Terině, Pán Bůh ji tam vodpusť. Bylo to děvče jako z máku květ, hodná, pracovitá, pobožná, těšil jsem se, že budu mět ženu pro potěšení v ty pansky dřině, kde musí dát člověk za kus chleba tělo a dušu, zůstávat se zvěřou na lesích a pro kus drva nebo to zvíře lesní udat třeba krevního přítele.

To se divijou, jak se mně líhne řeč na jazyku? No, to tak přijde. Tak jsem se chystal k svatbě, chceli jsme se sebrat s Terinou někde po vánocích, až by v masopustě si mladej pantáta našel nevěstu, aby na Martincu mohli bejt bez děvečky. Ženil se ale přece pantáta po smrti vašeho dědouška až za kolik let, Petrolina byla už asi tříletá, nešly mu ty svatby dohromady. Slibovala mě Terina na masopust, ale pantáta nevěstu ještě neměl, a tak se to táhlo. A přišly vánoce, a já Terinu nemohl dostat ani k slovu, vyhýbala mně na potkání. Panímáma, nebožka jejich babička, mi vyřídila, že mi Terina vrací slovo, že si mne nevezme. A říct si nedala. Tak přišlo jaro, a já se vypravil na pout na Zelenou Horu.«

Hajný se odmlčel. Josefovi bylo jeho vypravování divným, než, nepovzbudil ho ani slovem, by vyprávěl dále.

Hajný pokračoval: »Viděl jsem o tom poutě tak ty hochy s děvčaty se vodit a přišlo mi toho líto. I myslím si, že naposled ty svy holce řeknu o slovo. Chcel jsem ju ňák udobřit, nevěděl jsem arci, co proti mně má. Myslil jsem, že jí něco koupím, a tak mi padl ten obrázek její svaty patronky do oka. Koupil jsem jej a celou cestu jsem se s ním těšil. Ale doma jsem Terinu neuviděl, bylo just o kultuře, vysazovaly se paseky, a byl jsem pořádem na lesích, tetku jsem měl už u sebe, vzal jsem si ju k sobě, jak jsem se na hájovnu dostal. Je to sestřenica z otcovy strany. Tu jednou večír dojdu dom, a tetka mi povídá novinu: že Terina povila dítě a umřela. Nechala mě pozdravit a vzkázala mi, že jen proto mě nechcela, že si s jiným zkazila svět. Mohl jsem přijít o rozum, chcel jsem si to dítě vzít, ale řeklo se, že zůstane na Martincu. Zůstalo, a já jsem je z daleka střežil. Po letech jsem se teprvá ženil, ale se ženou jsem se nepotěšil. Zůstal jsem tak, doposavád nemůžu na Terinu zapomenout.«

»Ale strejčku, to jsem slyšel již doma a dávno. Proč mi to povídáte?« Josef řekl trochu netrpělivě.

»Proto, abyste věděli, že mám na Martinec třeba jako dobrej iináč soused velkej hněv v duši, že mi tam umřelo to jediny potěšení, co jsem měl, a že umíralo pokaženy. Žádnej toho neví, jenom já, kdo je Petrolíně tátou. A ten člověk se mi přiznal, já mu slíbil na dušu, že toho neřeknu jeho ženě. A neřekl jsem i neřeknu do smrti. Ta věc byla před světem zapřitá a upřitá, Terina nepověděla. Já chodil po její smrti jako pitomej koliknáct neděl. Tu jednou, když jsem tu již ten vobrázek pověsil, sešel jsem se tu večír s chasníkem, kterýho jsem měl rád. Byl za nevěstou, ale nešlo to nějak dohromady, a vracel se s nepořízenou. Zastavil se tady a pohrozil celou pěstí proti tomu vobrázku. Zavolal si: »Snad mě ta děvka proklínala, že se mi štěstí kazí!« Já mu šel naprotivá, on mne neviděl. Po těch slovech jsem uhodl všecko, a vjela do mne zlosť. I skočil jsem po milým kamarádovi a začal jsem ho škrtit. Pasovali jsme se, div jsme jeden z druhýho dušu nevytřásli. Pak se mně přiznal. Ale já mu slíbil, že toho nepovím a dostál jsem slovu. Tolik jsem mu ale řekl, že si myslím, že za to, co provedl, nebude mět štěstí s dětma. Měl a neměl. Dorostly mu na radosť. Ale když se dočkal na nich žalostí, tu se mne vždycky ptal: »Hajnej, přejete mi toho pro Terinu?« A já neřek' ani ano, ani ne. Jedno jeho dítě mně ale samotnýmu k srdci přirostlo. A kdyby se na něm měl dočkat žalostí, tu bych

musel mu říct, že mu toho nepřeju, a snad bych Terinu v hrobě za tu kletbu zdvihal — —« hajný se odmlčel.

Josef zbledl, chytil se za čelo a pohlížel upřeně na hajného.

»Strejčku?« vydralo se mu z hrdla.

»No tak, oni toho asi uhodnou, že Terinu zkazil a s Terinou my štěstí váš pantáta. Ale přece mu nepřeju, aby se dočkal na nich ty žalosti a připraven byl o jejich přímluvu u Pána Boha. No, podržijou toho v duši a smiřijou kněžským povoláním i ten Terinin stín. Neměli byste štěstí na Martincu, neměli a nikde ve světě byste nedošli pokoja. Trestá se nedodržení slibu člověku, natož Pánu Bohu.« Hajný vzal Josefa za bílou, měkkou ruku a vřele ji tiskna pravil: »Až budou svýmu pantátovi touhle rukou podávat ponejprv Tělo Páně, vobětujou modlitbu taky za Terinu, která zde na Martincu přišla do hříchu a našla smrť. A na mně se nezhoršujou, nebyl bych jim toho řekl — ale vidím, že nejsou na dobry cestě, a nepřál bych jim žádnýho trápení.«

Potom vstal a řekl ještě: »Dnes jsem měl moc řeči, troufám, že do smrtí tolik mluvit nebudu. S Pánem Bohem!« A přehodiv pušku na rameno, odcházel do lesa.

Josef zůstal seděti na balvanu. Bylo mu v duši přetrpko.

Otec, to byl jeho otec! Otec, který zapřel, odstrkoval svoje dítě, dítě hříchu, a druhé dítě, jeho, Josefa, syna nyní jediného, nutil podrobiti se svojí vůli!

Ta železná otcova vůle! Dle této byl by ho po Martinově smrti vzal ze studií, by měl na dvorci následníka, touto opět ho nutil setrvati v povolání, kteréž ho počalo naplňovati strachem, an nyní viděl, že všichni členové rodiny jaksi z osobních pohnutek chtějí sobě zabezpečiti jeho kněžské přímluvy u Boha. Tato neomezená víra v úkony náboženské dojímala Josefa mocněji, než sám sobě se přiznával.

»Vím o novém černém listě v rodinné kronice Martinců,« vzdychl, pohlížeje na obrázek na borovici zavěšený.

Maně vzpomenul si opět na výjev z dětství. Tu, když jedenkráte přihlouplé pastvici při hře notně natloukl, běžela si tato postěžovat k té »maminčině svaté« a plakala tu pod stromem. Šel okolo pantáta a hnal pastvicu domů, ať jde něco dělat. Josefovi to bylo pak líto, i daroval pastvici malý obrázek svatého Josefa, z kterého tato měla radosť a uschovala si jej. Ještě loni mu jej ukazovala. A tato osoba byla jeho sestra! Nikdo toho netušil a neměl i nadále zvěděti. Josef si umiňoval v této chvíli, že se bude o Petrolínu po smrti rodičů starati.

Starati? Vždyť neměl postaráno ještě sám o sebe — — neznal ještě svojí budoucnosti.

O, jak se mu v této chvíli zdálo malicherným, chtít studovat přírodní vědy, any se mu v těch několika málo hodinách, co dlel na Martinci, naskytovaly k studování záhady lidských duší!

To dlouholeté žití dvou nepřátel podle sebe, jimiž hajný a pantáta v hloubi duši bylť, jej až ohromovalo. A ten hajný bděl nad dítětem bývalé své milé, která ho zradila, a byl oddán jemu, synu svého nepřítele.

»Ten lid — ten náš lid! Jaký to mocný cit, jaká to podivná oddanosť! Jak věří v Boha, tak věří v sebe, dovede odpouštěti, ale

nezapomíná, nepronásleduje, ale dovede odepříti v čas slovo útěchy.« Josefovi draly se slzy do očí, pomněl-li, jak otec se při úmrtí synů tázal hajného, zda přeje mu toho žalu pro Terinu. A nyní by se snad měl tázat i tak k vůli němu?

Hajný, který by jemu — Josefovi — byl přál raději smrt než odstoupiti, jak byla první jeho slova při zmínce o tom, ten hajný přece nepřál otci této žalosti nad synem.

»Jak vznešeným se musí zdáti těm lidem kněžské povolání,« řekl si Josef a setrval zahloubán v myšlenkách.

Bylo tu tak krásně. Jemné šero večera dýchalo téměř z lesů, a lehýnké páry vznášející se po lukách vlnily se jako závoje. Vše vonělo, zvučelo, v klidu byl ruch, tepny přírody bily, a duch Josefův je vnímal.

Kol balvanu plazilo se ostružcí. Bílé hvězdovité květy rozvíjely se nad šedozeleným smutným lupením, a načervenalé úponky stonků táhly se po zemi jako proužky krve. Ano, zde krvácela snad kdysi lidská srdce. Josef cítil, že i jeho srdce krvácí.

O tolika utrpeních zaslechl od včerejšího večera! Každý člen jeho rodiny snad trpěl, každý jinak, a přece všichni tak, že nezapomínalo toho ani pozdní pokolení. A ti lidé nesli utrpení předků v duši i s utrpením svým a při tom pracovali, trpěli dále a kladli se do hrobu s nesplněnými přáními, s neukojenými žaly, s nesmířenými hříchy.

On, on zde byl, na němž bylo vyplniti svou osobou přání, které chovalo pokolení po pokolení, od něho čekáno smířiti ty uražené, ponížené stíny předků — modlitbě jeho, modlitbě kněze mělo se podařiti odvrátiti myšlenou kletbu a rodu novému, k starému se přimykajícímu na rodném sídle vyprositi požehnání. — Sklonil hlavu.

»Velký to úkol,« řekl si. A myslil dále, že jako kněz uslyší a sezná více takových příběhů z několika rodin a bude u nich těšitelem, smiřovatelem, bude je síliti slovy Písma svatého.

A nyní zdálo se mu malicherným vše bažení po vědě, malicherným chtíti se chopiti práce rukama, ana mu kynula práce tak záslužná srdcem a slovem.

Povstal a bylo mu lehčeji. Kráčel k domovu. Než, nyní opět dolehla na něho myšlenka, jak srozumí se opět s rodiči. Nechutí naplnilo duši jeho pomnění, že otec asi řekne, že jej vytrestal, že zalekl se práce, sprosté stravy, jeho přísnosti. A tety a matka budou rády, že ho přemluvily. Rozpor, kolísání zachvělo jeho duší.

»Ó, budu ještě bojovat, budu ještě trpět,« řekl si a bolestně zalomil rukama.

Šel lesní stezkou. Mimoděk si představil, jak před léty zde asi otec jeho chodíval s děvčetem, které oklamal. Jak asi těžce skryl svůj hřích a jaké to přemáhání stálo ho as zapření tohoto hříchu a vytýkání matce, že z něho mohl by býti podezříván.

Divil se otcově duševní síle tak jako matčině oddanosti.

A ta matka netušila, že nedostatečná dělnice, které dopřává přístřeší a obživy, jest dítětem jejího muže, majícím právo na ten chléb, na tu rodnou střechu.

Řekl si, i kdyby to matka věděla, že zajisté by toho svému muži nevyčítala, ani hřích sám, ani zatajení jeho, a Petrolíně že by

přiznala práva dítěte, byť i tajně, by svět toho nezvěděl, a schystala jí věno, kdyby děvče bylo k provdání.

A tety by také byly chtěly asi jen ten poklesek bratrův zatajit.

»A já jej zatajím též,« řekl si. Šel pomalu. Již vyšel do polí, a Martinec ležel před ním jako na dlani. Kráčel ke kamennému stádu. U kříže stanul a v duchu viděl před ním klečeti takové děvče svěží a pěkné jako makový květ, ano tu pláče a naříká. Matka Petrolíny!

Té Petrolíny ošklivé, hloupé, přiblblé, hrbaté — a byla to jeho sestra.

Představil si ji s těmi širokými ústy, s vyboulenýma očima, sraženým nosem, ani tahem neupomínající na sličné plémě Martincovo. Jak jinak urostlá byla sestra Cyrilka, jak statnými bývaly asi Maruška a Rozárka!

Maně se zachvěl. Vešel do stavení. Matka chystala večeři. Smutně jej uvítala.

»Pojím zde s vámi, maminko,« řekl Josef. »Ach, vy vaříte houbnou polévku. To je vůně. Jedl jsem sice houby v hájovně, ale doma mi bude polévka přece chutnat.«

Neměl chuti k jídlu, ale cítil, že musí na matku promluvit, aby jí toho nebylo líto. Pojedlo se zase mlčky jako v poledne, a Josef odebral se do své sedničky. Ulehnul a ihned usnul. Probdělá včerejší noc únava a rozčilení ho přemohly.

Dnes spal klidně, tiše a z rána vstal posilněn a občerstven. Zase si vyběhl do polí, do lesa. Dnes nedral se do práce, dnes nechtěl zkoušeti toho, o čem věděl, že by se mu nedařilo, pozdravil se se všemi vlídně, ukázal matce, že si nese smažínky ode včíra v kapse, a bral se do lesního stínu. Bylo mu tak hezky, tak milo.

»Což to, že po všech těch chmurných, ponurých sděleních cítím se dnes tak svěžím?« řekl si. »Snad že —« Ne toho ještě nechtěl říci — »že jsem se nezmýlil, že setrvám« — ani sám sobě se nechtěl přiznati, že právě ten domov, kterému se hodlal přimknouti, ho uvedl zpět na cestu, kterou již, již opouštěl. »Ne, ne, nepřemluven, sám se chci vrátiti, setrvati vlastní silou, vlastním sebezapřením, ne obětován, ale obětuje se, půjdu snad tou drahou, která mne nechce minouti,« řekl si.

Pojednou se shýbnul a utrhl drobný květ žlutě a fialově zbarvené hrachůvky a zatknul jej v knoflíkovou dírku. »Jak jsem dětinský,« řekl si. »Či jest to přece pravdou, že i na nejpřísnější cestě povinnosti vyroste a potěší člověka nějaký květ? O, vidím, že se snad těch květů dočkám, byť bych i nezkoumal jejich prášníků a tyčinek. Nebude Josef Martinec asi profesorem, nebude učeným pak sedlákem na Martinci — bude asi přece panáčkem. Paterem Zalákem.«

Zasmál se tomu slovu a šel rychlým krokem do lesa. Zaslechnul zpěv. Nepěkný, drsný hlas tu komoleným nápěvem, nedbaje taktu pěl píseň tak známou z dob dětství: »Zdrávas buď nebes královno.«

Lesním tichem nesla se slova:

»Vyhnání synové Evy,
pravé vlasti hledáme
a o pomoc tvé přímluvy
k tobě, Panno, vzdycháme« — —

»To Petrolína,« řekl si Josef a šel po hlase.

Vyšel na paseku, kde Petrolína pásla. Krávy dojnice zůstaly doma v chlévě, jsouce pouze krmeny. Petrolína zde měla na starosti bulíky a jalovice. Bylo toho šest kusů, a děvče mělo co dělat, aby se mu držel mladý dobytek pohromadě.

»Dej jim Pán Bůh šťastný dobrýtro, pane majstr,« zavolala Petrolína.

»Dobré jitro. Jak se máš Petrolíno?« tázal se Josef.

To bylo Petrolíně k smíchu. Co živa byla, se jí nikdo tak neptal. Roztáhla svá široká ústa a zasmála se.

»Nezlobí tě dobytek?« ptal se Josef znovu, chtěje dostat děvče do hovoru.

»Ba ne, proč by. A kdyby, mám bič,« řekla stará dívka a zase se smála. Jí, pastvice se někdo ptal, zda ji zlobí dobytek!

»Nemáš hladu?« tázal se Josef znovu.

Tohle se mohl Petrolíny optat kdokoliv dvacetkrát za den, mohl býti jist, že uslyší odpověď: »I skoro.« Bylať Petrolína velikým jedlíkem.

Josef sáhnul do kapsy a podal jí od smažinek.

»Zaplať Pán Bůh,« řekla a již je křoupala. Josef zahleděl se na děvče. Ne, ta neměla ani rysu z jejich, Martincových rodinné podoby. Než, přece — aj toho nikdy nebyl posud postřehnul, byl se děvčeti právě smeknul šátek, který pod bradou »podklesnutý« nosila zpět s hlavy, a hle, zde pod uchem černala se mu bradůvka, vysoká, podoby jahody. Tuto bradůvku v témže místě měl i on Josef a měl ji — po otci.

»Tedy je to pravda,« řekl si, ač byl vůbec nepochyboval.

»Zpívala's,« řekl k Petrolíně.

»Zpívám dycky, tetička Rozárka mě naučily písničky. Panenka Marja to má ráda, když děvčata zpívajou,« řekla pastvica.

»Petrolíno, jsi-li pak ráda na Martinci?« optal se Josef.

Petrolína vyboulila oči. Tohle že by se jí někdo mohl zeptat, to jí nikdy nenapadlo, tak jako to asi nikomu nenapadlo, aby se jí optal.

Pak se dala do smíchu, a když Josef otázku opětoval, řekla: »A kde bych měla bejt? V hájovně pastvicu nepotřebujou, tam pase strejček nebo tetička sami a v dědině přece nebudu, když jsu z Martinca.«

»Nevědomky pravíš, co jest tvým osudem,« děl Josef více k sobě a bral se dále.

Došel k borovici s obrázkem svaté Terezie. Postál tu vzrušen. Bylo tu tak pěkně. Metlice po pasece zlatila se v sluneční záři jako obilí, vysoké trsy bodláčí kvetly růžovými květy, zvedající se jako kytice do výše, množství mušek třepetalo se ve slunci v kolotavém víření. Kolem balvanu honily se svižné ještěřičky, a hle, tu kolem nohou proklouzla mu ohnivě rudé srsti lasička, jen se mihla svým křepkým, štíhlým tílkem.

»Vše to jest živo, těší se životu, tato paseka jest tomu světem,« řekl si Josef.

Z dálky zavzníval neladný Petrolínin zpěv.

»I ty, ubohý tvore, jsi takovým neladným tónem v souzvuku lidstva i v naší rodině. A přece jsi k něčemu, přece pracuješ, přece tě těší i život i ta tvoje píseň. Sestro, sestro,« smutně řekl Josef.

Došel do hájovny. Hajnou, kvapící mu ruku políbit, vlídně pozdravil. Usednul v zahrádce, trhal si višně a svolil, že počká, až se uvaří raci, kterých hajný v noci byl nachytal. Hovořil s hajnou jako druhdy o tom, jak bude na ni vzpomínávat, až bude »panáčkem«, jak o pouti přijede na Zelenou Horu a vyžádá si, aby směl kázati před svými krajany.

Hajná byla všecka šťastna, i vyprávěla mu, že včera večer došel ještě na besedu Petr.

»Seděli s hajným, kouřili, to se ví, nemluvili, až pak Petr pověděl, že chceli oni, pane majstr, vorat. Já jsem se mu vysmála, ale hajnej zle kabousil. A vidijou, v noci se mně o tom zdálo. Ale tak mě anděl strážnej, kterej naše sny vopatruje, ten sen převrátil, že jsem viděla vorat svatýho Izidora a voni, drahej pane majstr, v kapličce, která zde jako na místo Martinca stála, už jako vysvěcenej kněz mši svatou sloužit ráčili. A já jsem na mezi klečela s jejich panímámou a s nebožkou Terinou, Pán Bůh jí tam vodpusť,« vyprávěla hajná.

»A co vy, tetičko, o té Terině víte?« zeptal se Josef.

»Tolik co druhy. Měli se rádi s hajným, já jsem tomu přála a těšila jsem se, že mne tu při sobě nechajou za kousek ty my práce. Až tu Terina začla hajnýmu vyhýbat. No, mlady lidi se všelijak mezi sebou plašijou, nevšimla jsem si, až tu jednou v neděli cestou z kostela chtěla Terina i mně utíct, tu jsem do ní začla mluvit, co a jak. A ona plakala celou cestu a nic jináč, nežlivá že je nešťastna a že ta svatba nemůže a nemůže bejt. Myslila jsem, že se jí přece na ty samotě zastesklo, Panenko Marja, taková mladá krev větří přece víc do světa. No, a v zejmě potom jsme nepřišly dohromady, to vijou, to aby člověk, chtěl-li by jít z hájovny na Martinec na besedu, vzal sebou lopatu a prohazoval si cestu napořád. A z jara už jsem viděla, co je s Terinou. Kdo to měl na svědomí, suď ho Bůh, ona toho nepověděla. Umřela, koukala na lesy, na smrtelny posteli řekla, že měla ráda našeho Kučeru, a že si zkazila svět, ale kdo ji zkazil, že ať nemá s dětma štěstí. A umřela jako — nepřirovnávaje — mučednice. To dítě bylo takovej mrzáček, a to nám nešlo do hlavy, jak to mohlo bejt — máma přece taková čistá ženská. No, Pán Bůh jí tam vodpusť!« Hajná slyšíc vařiti raky klokotem, odběhla do kuchynky a Josef se zamyslil.

Tedy tajemství znal on sám třetí. Pojedl raků a vzkázav hajnému pozdravení šel domů. Byl kliden, skoro vesel. Nezdržel se, aby matce nepošeptal: »Netrapte se, maminko, bude všecko dobře.« Vděčně naň pohlédla.

Oběd se odbyl skoro mlčky. Na Josefa účinkovala dnes Petrolínina přítomnosť nemile, hleděla tak blbě a chovala se tak neomaleně, při jídle žvýkajíc a mlaskajíc. Odešel záhy od stolu.

Vešed do sedničky, nebyl pranic překvapen, vida na stolku poklopené na sobě dvě bílé misky. Schystala mu tam matka lepší oběd, asi toho, čeho včera se nepojedlo.

»Nebudu vzdorovat,« řekl, odklopil mísky a pojedl kousek kačeny. Pak ulehnul na postel a zdřimnul. »Polenoším si,« řekl si u slastném vědomí, že si toho může dopřáti.

Spal chvíli. Pojednou ho však vzbudilo vzdálené zaburácení hromu. Blížila se bouře.

Josef povstal a otíraje čelo v znoji potu, přistoupil k oknu. Ach, bouře, bouře na horách! Jak ji měl rád! Jak byl mu velebným její zjev! Hleděl na černé mraky, visící téměř nad vrcholy stromů, na zmítající se kmeny ve vichřici, na rudé blesky, bijící a létající z mraků do mraků. Naslouchal hukotu bouře, ozývajícímu se ozvěnou z lesů, šumotu deště, a bylo mu, jakoby slyšel ohromné varhany, ukryté někde v těch oblacích.

Na dvoře bylo ticho. Sehnalyť ženské drůbež a zajisté, že nyní modlily se při rozžehnuté hromničce.

Chtěl sejíti dolů, věda, že by matku potěšil, modle se s nimi, leč velebné divadlo přírodní poutalo ho tak, že nemohl odejíti od okna. Bylo skoro temno. Při zážehu blesku zaplanul Josefovi před očima vždy v rudém ozáření kříž u kamenného stáda. Fantasie vytvořila Josefovi u kříže postavu onoho žebráka, kterýž z Martince vyhnán tu v bouři hyne a klne potomstvu nehostinného dvorce.

»Ó, vy pohádky domova, pohádky hor,« pravil si, ana v tom hrozná rána otřásla téměř celým stavením.

Seběhl dolů. Zde křísily ženské matku, která se byla tak polekala, až omdlela.

»To bude škody venku,« pravil otec, a Josef přistoupil k němu.

»I v takové bouři myslíte na ty pole,« řekl mu.

»Jsu od nich živ a celá rodina,« odvětil otec, a Josef sklonil hlavu.

VIII.

Touto ránou vyzuřila se bouře, a jen hojný déšť se ještě lil, pomalu však ustával.

Panímámu uložily švakrové na postel.

»Musíme panímámě uvařit pro vypocení, nelíbí se mi, je jako před nemocí,« pravila.

»To od těch myšlének,« potvrdila Rozárka a ohlédla se po Josefovi.

»Cyrilo, zavolej pastvicu, vemte motyky a jdíte prohrábnout nad rybníkem steky v ouvratích, ať nezůstane stát voda v brázdách, hnily by jabka,« nařizoval pantáta.

»Vezmu si pytel na hlavu,« řekla Cyrilka a se smíchem odběhla.

Za chvilku se vrátila se zprávou, že pastvicu hledala marně v žundru i v chlévě.

»Bylo asi někde venku a schovalo se v lesí. Chuděra, to pomělo asi strachu,« řekla Rozárka.

»Však se třeba potkáte,« mínila Maruška.

Pantáta vzal si silnější kazajku a kynul Cyrilce, že půjde s ní. »Odpočiň si, panímámo,« pravil k této. Odešel s Cyrilou.

Panímáma ležela klidně na posteli a pohlížela na Josefa u okna usednuvšího.

»Jde sem hajný,« pravil tento.

»To ho ta bouřka chytla asi taky v lesi,« prohodila Maruška a pohlédnuvši oknem dodala: »Je umoklý nadobro.«

»Potkal se s tatínkem a s Cyrilkou. Něco jim povídá. Snad se něco stalo. Tatínek stojí jako strnulý, a Cyrilka běží domů,« Josef obraceje se od okna, chtěl vyjíti sestře vstříc, tato však vrazila již

do síně a volala všecka zděšena: »Maminko, tetičky, pastvica je zabita od hromu!«

»Ježíši Kriste!« vzkřikly všecky.

Josef se zachvěl a musil se zadržeti pelesti postele, na níž odpočívala matka, která se uleknuta povztyčila.

V tom již vcházel hajný. Pozdraviv, pravil k Cyrilce: »Neměla jste všecky tak poděsit, jak vidím, panímáma ňáko marodí?«

»Co se stalo s pastvicou?« tázala se Maruška.

»Jest mrtva. Byl jsem v lesi, chytla mne ta bouřka. Skovał jsem se mezi skále. Po ty velky ráně, však jste ju slyšely —«

»Panímáma nám lekem vomdlela,« svědčila Rozárka.

»Také jsem se lekl a ještě víc, že tím bouře přestala. Říkávali staří lidé, přestane-li bouřka tak najednou, že jistě někoho Boží posel zasáhnul. Nedalo mi to. Vzal jsem flintu pod kabát a jdu dom'. Na pasece u studánky vidím pod borovicou s obrázkem někoho ležet. Jdu blíž, a byla to ta chuděra. Modlilo se asi u ty svý »maminčiny svaty.« Leží tam, má v klíně trochu houb, hledalo jich asi.« Hajný sklonil hlavu a stíral slzy.

»Ba právě. Sama jsem mu řekla, že dnes asi nepožene, že se chystá k bouřce. Snad šlo tedy na houby, včera si libovalo, pan majstr chválili houbnou polívku a ono taky ty houby přineslo,« pravila Maruška.

»Odpusť mu Pán Bůh. No, ve velkejch hříchách asi neskonalo, nebylo schopny k hřešení, jeho rozum málo vobnášel. Ale že tak muselo skončit, je mi ho líto,« pravila panímáma.

Josef vyšel ven. Byl rozechvěn tak, až se bál, že snad omdlí. Cítil, jak se mu krev valí k srdci.

Včera byla by jej smrt starého děvčete sice také vzrušila, ale od chvíle, kdy věděl, že jest jeho sestrou, tu pohlížel na ubohou Petrolínu ovšem jinak.

Vzal kabát a deštník ze své sedničky a spěchal k lesu. Hajný již také vycházel a dohonil ho za vraty. Zavolal někde z maštale Petra a šli spolu.

Došli k Josefovi, a Petr pravil: »Ejnu, chudák jmenovka.« Bývalať Petrolína vždy tomu ráda, že je s Petrem jmenovkou, mrzívaloť ji její trochu podivné jméno.

Josef kráčel mlčky. Jen ujal hajného za ruku a silně ji stisknul.

V lese pršelo posud se stromů, a Josef postřehl, že hajný i přes vážnosť chvíle s úsměvem pohlednul na jeho deštník, jímž se chránil.

»Myslí si asi, že bych byl špatným sedlákem, boje se deště,« napadlo Josefovi.

Došli k borovici. Jedna její mohutná větev ležela od blesku sražená přes balvan. Na tomto ležela Petrolína. Bylať klesla na obličej, ruce měla nataženy před sebe, nohy skrčeny, byla asi klečela pod stromem modlíc se. Široký fěrtoch měla zastrčený oběma cípy u pásu, několik hub z něho se vykutálelo.

O borovici, která tu odlomením větve svítila světlým dřevem, svojí ranou do zašedlého vzduchu, stál opřen Martinec. Obličej jeho byl jako z kamene, čelo bylo staženo v kolmé vrásky. Oči klopil k zemi.

Petr první přikročil k Petrolíně a obrátiv ji, pokřižoval její sinavý obličej s očima a ústy rozevřenými. »Pán Bůh ti odpusť,« pravil.

I Josef poznamenal křížem mrtvé tělo — sestřino. »Ten strom vydržel již po druhé ránu hromovou,« pravil k hajnému. Maně pohlédnul na otce; přišlo mu na mysl, že jeho otec jest takovým kmenem, který vydržel více nárazů a přece tu stojí pevný a silný.

»Odneseme ju,« pravil Petr k hajnému.

»Ano, do hájovny, vystrojím jí funus.« řekl hajný. Martinec sebou prudce pohnul a vztáhnul ruku. Tím svým tvrdým hlasem, který zněl domácím, jako když kámen na kámen dopadá, pravil: »Patří na Martinec. Tam se narodilo a odtamtud bude pochováno.«

»Tam ho neměli rádi. Uteklo se na poslední svou hodinu sem, kde si žalovávalo svy neštastný matce,« řekl hajný.

»Žáden mu nikdá neublížil,« řekl Petr.

»Ba ne, ale taky ho nepotěšil,« odvětil hajný. »Pojď, Petře, odneseme ho k nám.« A již přistoupil k mrtvole, hodlaje ji uchopiti u hlavy.

»Ne, strejčku, odneste jen Petrolínu na Martinec. Tam se zrodila, tam ji přijala a odporučila nebožka babička, tam vyrostla s námi Martincovými dětmi a patří mezi nás,« pravil Josef. Pohlednul na hajného a zároveň na otce. Postřehnul, že oba muži vyměnili pohled, pohled tvrdý i sálavý. Sálající zlobou, hněvem po léta ukrývaným. Hajný skloniv se k Petrolíně, pravil jako ke všem třem přítomným: »Té chuděře toho nepřeju,« a vzav mrtvolu u hlavy kynul Petrovi, ať chopí se jí u nohou, a zabočili na stezku k Martinci.

Josef rozuměl těm slovům, tak jak byl jist, že rozumí jim jeho otec. Seznal, že hajný slovy svými, že Petrolíně nepřál té smrti náhlostí svou tak hrozné, ale otci jejímu ji zapřevšímu od hodiny narození, ba zapírajícímu ji ještě před narozením, že přeje smutného toho pomýšlení, že hynou mu děti, a že rod jeho, ten pyšný rod selské krve, nemá štěstí na zděděné té hroudě. Znal Josef pověru, že místo, z něhož byl někdo od hromu zabit, hromu »propadá«, a že se bojí pak lidé dalšího »posla Božího« pronásledování, míníce, že tento podrží svoji moc i k stavení i k lidem. A že na Martinci, kde byl onen praděd, pro něhož kletba na stavení byla uvalena, též od blesku zabit, v toto podání věří, byl ovšem jist. Zrovna cítil, jak otec se strachem chvěje, ač na něho nehleděl. Slyšel jen, jak těžce dopadají kroky pantátových nohou v rozbředlé lesní půdě, po níž kráčeli.

Josefovi napadla slova hajného ode včíra, že by jej měl hrom z čista jasna zabit, kdyby chtěl sejíti s kněžství — »Snad ten osud, ta kletba rodinná vyhlídla si sestru místo mne,« řekl si a ihned si vyčítal toto rozblouznění mysli. »Ba, je to kouzlo domova, které mne naučí věřiti již ve všecky pohádky,« řekl si.

Došli na Martinec.

Rozárka byla zatím vyklidila prázdnou komoru vedle chléva, používanou v zimě k dělání řezanky, v létě k uložení zelené píce.

Rozestřela slámu na zemi a na židli postavila křížek, lampičku s olejem a kropenku se svěcenou vodou.

Schystala také čisté prádlo pro mrtvolu. Maruška vyňala z truhlice tenkou svou košili, bílou sukni, lemovanou krajkou.

Rozárka přidala ze svých věcí bílou, vyšívanou »půlku« na krk a bílý fěrtoch z tenké látky.

»Voblečeme je, chuděru, bílo, však je panna,« pravila. Nerada slyšela, že musí zůstati mrtvola jak jest, až se věc v dědině oznámí. Hajný toto oznámení učinil sám.

Představený došel ještě téhož večera na Martinec, a při světle potom umyla a oblékla Rozárka Petrolínu. Do vlasů upletla jí rozmarínový věnec.

Nazejtří zavezl Petr několik desek do dědiny k stolaři, a prostá rakev byla do večera hotova.

Uložili Petrolínu a dali jí do rakve mnoho obrázků. Růženec po matce zděděný otočila jí Rozárka kolem upracovaných rukou.

Podařilo se zavříti mrtvole ústa a oči, a ležela tu klidně. »To by mělo chuděra radosť, že je nastrojeny jak drůženka,« řekla Cyrilka, která své nejhezčí obrázky Petrolíně dala. Hajná vřele plakala pro ubohou pastvicu.

V den pohřbu zapřáhl Petr voly, zapletl vůz zeleným chvojím a vyjeli. U kříže kamenného stáda stanuli, a Josef, oděný v klerice, pomodlil se nad zesnulou.

Pěkné promluvení učinil k pohřebníkům, ač byli jen sami domácí. Zavřeli statek a šli všichni. Josef mluvil o zemřelé, že za to přístřeší a přijetí do rodiny odvděčila se svojí prací a oddaností. Použil slov písma, že blahoslavenými jsou chudí duchem, jejichž jest království nebeské. A promluvil všem k srdcím. Plakali všichni, a hajná se nezdržela, by nepošeptala panímámě Svojanové, vedle které stála: »To bude jeden kazatel, to bude apoštol.«

V dědině uložili Petrolínu na hřbitůvku na místo, kde býval kdysi hrob její matky. Bylo zde již několikráte kopáno. Panu faráři asistoval Josef, oděný v rochetku, a všichni lidé, pohřbu se súčastnivší, vyslovovali Martincovým srdečná přání k tomu, jak to panu majstrovi pěkně sluší.

A Martincovi tonuli v tiché, velké starosti, jak se syn rozhodne.

Ten výsměch celé dědiny a okolí tanul jim asi nejvíce na mysli. Josef myslil, že to čte ve všech plachých pohledech matky, tet i sestry, na něho se upírajících. Hajný hleděl na něho pevným, skoro přísným pohledem.

Otec pak klopil oči k zemi, ač nebylo znáti, že jest rozrušen.

»Pantátovi jest toho jistě líto, že nemohl tu chuděru vystát,« řekla panímáma k Marušce. Josef to slyšel a zachvěl se až v duši. Kdyby matka věděla!

Na panímámě bylo znáti chorobu. Omdlení při bouři a následující rozčilení při zvěsti o Petrolínině smrti a přenesení mrtvoly jí věru zkrušilo.

Cestou domů po krátké návštěvě na faře vedla se panímáma Josefa, kterýž se poděkoval za pozvání k obědu na faře, řka, že přijde jindy, dnes že neopustí churavou matku. Mohli jeti na voze, toho použili však jen pantáta s Rozárkou, která měla schystat oběd.

Ostatní šli tím dlouhým, smutným úvozem v stínu lesu. Panímáma měla v zbledlém obličeji jako sluneční jas porozlitý. Jak jinak!

Řeklať synovi: »To mne těší, že jste oblekli zasejc kleriku.«

»A budu ji nosit do smrti,« odpověděl Josef. Jen si s matkou stiskli ruce.

Cestou hajná ustavičně hovořila, vypravujíc o rozličných případech zabití bleskem. Maruška s Cyrilkou poslouchaly, tázaly se, a Maruška starostlivě ohlížela se po panímámě. Že Josef nešel na faru, způsobilo jí novou starost, myslila, že nechce hovořiti s panem farářem o semináři, do něhož se vrátiti nehodlá. Omluvil churavostí své uspíšené přijetí a vypadal skutečně bled, že bylo mu uvěřeno. Maruška byla by se stavěla u svého syna ve mlýně, který též na hřbitov došel, než, měla starost o práci, která zůstala státi a ku které přece jedněch rukou ubylo. Vždyť byla z Martince a nemohla snad již ani jinak, než mysliti na každou tu mezu, strom a zvíře, co k Martinci patřily.

Doma zašel Josef do své sedničky. Oběd — smažené kuře — donesla mu Rozárka nahoru.

Psal. »Co to píšete?« tázala se Rozárka.

»Píšu do semináře Pateru rektorovi, že se po prázdninách vrátím,« odvětil Josef.

»Tak vás Pán Bůh osvítil,« zvolala Rozárka a s radostným pláčem vyběhla ze dveří jako mladice.

»Skončeno!« řekl Josef. »Skončeno? Ne, pro mne ne. Nyní budu trpět, ale skončen spor mezi mnou a rodinou, mezi předky a potomkem, mezi kletbou a požehnáním. Cítím se více ještě Martincem než jindy, an se podrobuji rodinným tradicím.«

Spěšné kroky ozvaly se po pavlači, do dveří vešla rychle, skoro se potácejíc, panímáma.

»Ó, můj synáčku upřímnej, tak jste se nade mnou přeci slitovali,« zvolala, a než mohl Josef zabrániti, líbala mu ruce. Plakala, objímala syna, hladila jeho kadeřavou hlavu. Dlouho to trvalo, než se upokojila.

»Ten pantáta bude mět radosť,« řekla.

»Myslíte, maminko? — Já ne. Tatínek jest prostě přesvědčen, že ustoupil jsem od svého rozhodnutí, protože ho musím poslouchati. A přece« — Josef se zamlčel.

»Ó, jak by neměl,« řekla rozechvěná panímáma. »On to pantáta nedá na sobě znát, ale jak se na vás hněval, srdce mu to tlačilo. Jako s tím jídlem, sám bez chuti jedl, když vás viděl u ty hliněný mísy sedět. Hned, jak se stalo s Petrolínou to neštěstí, řekl mi večír, ať vám dávám zasejc vobědy sem hor', no, stalo se to teprvá dnes, že včera jste nepřišli od hajnejch. Ó, vy moje radosti jediná, to já vím, že jenom za ty všelijaky hříchy, co se zde na Martincu ztajily a zamlčely, přišlo na vás to pokušení, aby Pán Bůh nám rodičům ukázal, že ne od naší, ale od Jeho vůle všecko závisí.« Panímáma hladila synovi bělounké čelo, nedbajíc, že mezi obočím usídlila se kolmá vráska bolu, které tu jindy nebývalo. »Jak jste podoben pantátovi,« řekla.

Josef se usmál, byl to bolestný úsměv. Vzpoměl na Petrolínu.

»Kterou si vezmete, maminko, služku místo Petrolíny?« tázal se.

»Asi žádnou. Ty mlady dobytky popase i Rozárka i Cyrilka a pozdějác na strnískách i Petr dohlídne. Vždyť to nic není. A věřte mi, že nechcu cizí děvče na Martinec. Petr tu už zvykl a my jemu, ale s holkou by bylo hůř. Zde na samotě je smutno pro mladýho člověka, i Cyrilce je zde smutno,« řekla panímáma.

»Není zde smutno, maminko,« já jsem zde rád, řekl Josef.

»Vy jste už zapomněli, jaky jsou zde zejmy,« pousmála se matka.

»Ba ne,« řekl Josef. Pak vzav ruce matčiny ve svoje, pravil, pohlížeje matce upřeně do uplakaných očí: »A jak to bylo s tou Petrolínou, maminko, čí přece byla?«

»A to ví, dítě drahy, Pán Bůh sám. Snad se chuděra její matka, Pán Bůh jí tam vodpusť, zapomněla s ňákým mysliveckým, nebo jak k tomu hříchu přišla. Bylo tomu děcku na třetí rok, když jsem já se na Martinec dostala, chceli nás lidi zrazovat i s tou klevetou, že by mělo bejt pantátovo. Ale pantáta sám o tom povídal, že to bylo hned od jeho matky ustanovíno, že to dítě na Martincu zůstane. A že se tějch řečí bál, nemohl to dítě vystát, já jsem je maličky někdy pochovala a to se dycky zlobil. Já sama jsem tu chuděru neměla ráda, nemůžu za to. No, snad mi to v hodině smrti vodpustilo a za mne v nebi oroduje. Však jste nám to tak krásně vyložili, že je to duchem chudy stvoření asi blahoslaveny.«

Matčina řeč Josefa dojala. Ach, byl tomu věru rád, že matka netuší, čí dítětem pastvica byla! A ten otec! Josef se nechtěl přiznati, že i proto se rozhodnul vrátiti se do semináře, že nechtěl by s otcem žíti pod jednou střechou. Bál se ho téměř a řekl si, že tajemství Petrolínina původu by stálo mezi nimi vždy.

Otec byl klidným. Josef se podivil, že nepohnul se mu při všech modlitbách za zesnulou ani tah v líci. Patrně nevážil tento svůj poklesek nijakž, ano, ani jakés odlehčení se neznačilo v jeho pohledu. Jen oči klopil.

Josef věděl, že něco podobného na venkově se příliš vážně nebéře, než z vyprávění, jak si matka otcova byla počínala při zrození Terinina dítěte, byl by soudil, že i otec by měl jinak smýšleti.

Nevýslovná trpkosť zalehla mu v duši, když si pomyslil, že otec smíření tohoto svého hříchu očekává za věnování jeho, syna, kněžskému stavu.

Povstal a pravil, že donese list sám do dědiny a odevzdá jej poslici, která dvakráte v týdnu do Žďáru chodívala. Učinil tak a dlouho do večera zdržel se na faře. Přišel domů pozdě, a věru se ulekl, zastav u kříže opětně klečeti tetu Marušku. Uvítala ho a objala ho a vroucně ho zlíbala.

Nemluvila ničeho, než, Josef rozuměl jí beze slov. »Modlila jste se a rozžehla jste světlo asi za Petrolínu?« tázal se, aby něco řekl.

»Té již svítí světlo věčné,« pravila teta. »A toto zde hoří na poděkování.« Neřekla zač. Josef stisknuv jí ruku, řekl: »Dobrou noc« a šel do své sedničky.

Tam měl připravenou večeři, že by byla stačila pro tři. Matka mu schystala všecky možné lahůdky.

Ulehnul, ale nespal, ač byl unaven. Bylo mu smutno. Přemítal o žalu, kterýž byl rodičům způsobil, ač krátce, přece prudce. A řekl si, že tak se umlčí tento žal v té rodině, jako se umlčely i nepěkné činy i neštěstí rodinné — z pýchy.

Přemítal, zda by se ho byl otec do opravdy navždy zřeknul, musil si říci, že asi ano. Vždyť byl ten otec s to zapřít Petrolínu, ač věděl, že nebylo by více se mu kladlo za povinnosť, než co vůbec pro dítě byl činil. »Ten náš rod, ten náš podivný rod!« řekl si. »A já jsem z nich. Budu také zapírat. Zapru své touhy, sám

sebe. Půjdu cestou povinnosti, byť mi byla i cestou kříže. Kdo rád kříž svůj nese, ponese ten kříž jeho — ano, to jsou slova Tomáše Kempenského. A v kříži jest vítězství.« Pak usnul po chvíli klidně.

Za jitra probudil ho veselý Cyrilčin zpěv. Obléknul se a sešel dolů. Bylo vše jako jindy, vše při práci.

Matka se při pozdravu na něho usmála tak mile a vděčně, že ho ten úsměv skutečně potěšil.

A teta Maruška pohledem mu znova děkovala.

Vyšel si ven, a tak mu nějak přišla na mysl ta jednotvárnosť, ve které bude tráviti prázdniny, jen pochůzkami po lesích mezi dvorcem a hájovnou, že obešlo jej jakés lenivé uspokojení, i usednuv na lavičku na záprsni, rozhlížel se tak spokojeně po dvoře, že až to bylo Cyrilce, nedaleko kačeny krmící k smíchu.

»Jé, pan majstr sedíjou na dvoře jako sedlák,« zvolala.

»Jdi ty,« usmál se Josef.

»Kam?« ptala se Cyrilka.

»Sem ke mně pojď, a něco mi pověz,« odvětil Josef v dobré míře.

»A co pak to má bejt?« ptala se Cyrilka. Postavila se před bratra a opřevši obě ruce v boky, vesele se usmívala.

»Chci vědět, jak se nachystáš k mojí primiciji?« usmívaje se rovněž, ptal se Josef.

»Ó jé, to mi koupí maminka na novy šaty, dostanu hervábny, třeba tetička Rozárka říká, že bych měla bejt družènkou a jít v bílejch. Tetička půjde v bílejch, to ona si nedá vzít,« Cyrilka se rozesmála.

»To nic, šaty sem, šaty tam. Já to myslím tak, že bysme mohli slavit o moji primiciji tu svatbu spolu. Kdybys měla ženicha, zrovna bych vám potom štolou ruce svázal. No, už rozumíš?« A pozvednul sestřičce kulatou bradu, pohlížeje jí do uzardělého obličeje.

»To by bylo arci krásný,« ozval se ze síně hlas Rozárčin. »Ale co s tímhle blázinkem, jí tak ženicha, takhle — vrška z březe.[1])

Cyrilka se rozesmála a odpověděla: »To bude, tetičko, za rok, to už budu zasejc moudřejší, ó jé, ze mne bude náká panímáma. Ale trochu jinam do světa víc bych chtěla, tu na Martincu bych nechtěla bejt, kde dávajou lišky dobrou noc a zajíc dobrytro. Viďte, pane majstr, že mám recht?«

»I ty holka bohaprázdná, Bože mně ten hřích vodpusť; co je tohle za řeč?« děsila se Rozárka.

»Jen co je pravda, tetičko,« řekla Cyrilka. »Tady přece člověk nic neužije. Celej tejden počítám, kdy bude neděla, abych aspoň mezi lidi přišla. Po kostele jdeme-li aspoň do mlejna, přece člověk slyší o tom světě. Já jsem mladá, ráda zpívám, ráda tancuju, a až dostanu mladýho pantátu, to budeme spolu jezdit po poutech, po jarmarkách, ten Martinec, kde je člověk jako zakletej, prodáme, a koupíme si někde v hodné velikej a veselej dědině grunt. To bude jinčí živobytí, v dědině bych pak nepásla, ale budu chodit i ve všední den ve škrobenicích a stát na záprsní a pozdravovat se s lidma.«

»I přestaň, jseš vopravdu ještě hloupější, než jsem myslila. Jak povídám, vrška z březe — hodnou metlu na tebe. To je řeč, prosím vás, pane majstr, plácněte ju tam. To bude trvat, nežli ona dostane rozum.« Rozárka se zlobila.

---

[1]) hra slovní. — Březí jest dědina u Žďáru. Vršek též příjmení.

Josef se smál a vstal k odchodu. Chtělo se mu do lesa.

Šel, nezašel ani do hájovny, nechtěl si kazit dobrou náladu přejítím okolo místa Petrolíniny smrti.

V několika dnech došla odpověď od Pátera rektora, že Josefovu navrácení se po prázdninách do semináře není ničeho v cestě.

Panímáma poslici, která list donesla, navázala mouky a jiného vařiva, že tato nemohla se ani dosti naděkovati.

Martinův úmrtní den netrávili letos na Martinci tak smutně jako jindy. Panímáma se jenom shlížela ve svém Josefovi. Byla opět trochu silnější, co zavládla v domě zase dobrá vůle.

Pantáta nemluvil o synově změněném úmyslu ani s ním, aniž s kým jiným, ale bylo na něm viděti, že mu ulehčilo.

V hájovně pak bylo stále veselo. Tetka, byla-li sama, zpívala pobožné písně a chystala stále pro »drahého, zlatého, vzácného, upřímného, milovaného pana majstra« všecky pochoutky.

A Jesef chodil k tetce dvakráte denně.

Hajný vztyčil pod rozčeslou borovicí malý křížek z břízy a v balvanu rovněž vytesal křížek.

»Modlíval jsem se zde za Terinu, budu nyní i za Petrolínu,« řekl.

Jakoby vypověděním tajemství oproti Josefovi byla s něho nějaká tíseň spadla, byl nyní hajný hovorným a vyprávěl mu někdy dosti dlouhé »kronyky« o rozličných událostech, které Josef rád poslouchal.

Při tom nastaly žně, a Josef také pomáhal. Aspoň rozkládal povřísla a škádlíval se s Cyrilkou tak, až se tety mrzívaly, že se to na nastávajícího panáčka nesluší.

Po Petrolíně bylo všem trochu smutno, a Cyrilka často uvila věnec a donesla jej zavěsit na březový křížek pod rozčeslou borovicí.

(Pokračování.)

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Pokračování.)

Část desátá.

Žádoucí nápravy v obecném školství.

Liberálové chválili velice novou školu, poukazujíce vždy k tomu, že lidové vzdělání se zdokonalí, a tím že polní hospodářství, řemeslo a jiné se zvelebí, avšak to vše se nejen nesplnilo, nýbrž věci se zhoršily. Liberalismus uvedl všechen pracující lid ke kraji propasti. Za málo let zadlužilo se rolnictvo tou měrou, že výnos z polního hospodářství sotva stačí platiti úroky a daně, a malé řemeslo

očividně hyne. Dle statistických výkazů z r. 1894. vězí na nemovitostech hypotekárních dluhů v Čechách 1.172 miliony zlatých r. č., na Moravě 336 milionů zl. r. č., ve Slezsku 92 miliony zl. r. č., kolik jest dluhů osobních, to nelze vypočísti.

Hmotná bída však není tak zlá, jako bída duševní, a tato se všude úžasně vzmáhá. K této duševní bídě počítáme lhostejnost k náboženství, znemravněiost a duševní i tělesnou lenost. Moderní škola má značný podíl na tom, že sociální poměry se tak smutně utvářily.

A má-li nastati obrat k lepšímu, musíme školství obecné opraviti, aby škola byla skutečně základem blaha, všeho dobra pozemského a ukazovala bezpečně cestu, kterou kráčeti jest každému pozemčanu, aby došel svého cíle, věčného spasení.

Proto jest s novou školou obecnou málokterý stav spokojen, neboť mládež opouští školu s tou měrou vědomostí, ne-li s menší, jako tomu bývalo ve staré škole, ale s vnitřním odporem k tělesné práci a nakloněna ke vzdoru, k smyslnosti a červem pochybovačnosti v nitru. Nejvíce nespokojeni s novou školou jsou katoličtí rodičové. Katolických rodičů jest v Čechách 95%, na Moravě 95·2%, ve Slezsku 89·5%. Všickni katoličtí uvědomělí rodičové touží po nápravě obecné školy, a to právem. Rodina jest základem lidské společnosti. Rodina tvoří společnost v malém. Autorita rodičův jest nejzákonitější. Tuto autoritu posvětil Pán Bůh, když hlásal s hory Sinai: »Cti otce svého i matku svou!«

Pán Bůh tuto autoritu obmyslil však také požehnáním, když ke slovům nadzmíněným přidal: »Abys dlouho živ byl a dobře ti bylo na zemi.« Rodiče mají své rodinné právo a svou autoritu z práva přirozeného, od Pána Boha samého, a nemá žáden práva, aby ve svůj prospěch práv rodičů k výchově si konfiskoval. Autorita rodičův jest z Boha, a odtud má také svůj původ právo jejich vyučovati a vychovávati dítky, a netoliko právo, ale také povinnost. Povinnost ta není nic snadného. Rodiče mají právo a povinnost vychovávati děti své podle vůle vyslovené v řádu Božím, a tuto povinnost berou na se učitelé, kteří v dalším vyučování a vychování zastupují rodiče. Na dítky má Bůh svrchované a naprosté právo jako jejich Stvořitel a zachovatel, a proto naproti řádu Jím ustanovenému nesmějí a nemají býti vychovávány, ale pouze jak velí Jeho zákon. Jestliže by byli rodiče s to, aby vychovávali a vyučovali své dítky, jak toho žádá Bůh a budoucí jejich povolání, nemá nikdo práva, aby je vyrval z výchovy těch, kteří to právo z Boha mají, a kteréž proto jest neproměnitelné a neztratitelné.

Vším právem žádají katoličtí rodiče, aby obecné školy staly se zase náboženskými čili konfesijními, kde by se vyučovalo a vychovávalo na základě katolického náboženství, nejen náboženství jako předmětu, než i jiným předmětům.

Požadavek tento nepříčí se nikterak vychovatelským a vyučovatelským zásadám, naopak, taková výchova a učba spočívá na zákonech psychologických a usnadňuje velice řádnou výchovu i vyučování, neboť všecky předměty vyučovací slouží k dosažení jednoho nejvyššího cíle, k poznání Pána Boha, svého Stvořitele. Při takém vyučování vzbuzuje se úcta, láska, důvěra, oddanost k Bohu, láska k bližnímu, takým způsobem se nauka náboženská zakotvuje v mysli

a v srdci dětském. Při takém působení se strany katechety i učitele jest zdárný výsledek výchovy i vyučování zabezpečen.

K povzbuzování citu náboženského a jeho utvrzování mohou sloužiti všecky předměty, jest to pak pravé koncentrické vyučování. Dle toho by se však musily učebnice, zvláště čítanky, náležitě změniti a pak výchova čekatelů učitelských na principech náboženských uspořádati. Jest pravdivá a osvědčená zásada: »Jaký učitel, taková škola.« Liberální učitel zásadně nepodporuje působení katechetovo, nedělá si z toho svědomí, když může jeho snaze překážeti. Srdce mládeže jest měkké jako vosk, otevřeno pro každý dojem. Přísloví: »Pověz mi, s kým zacházíš, a já ti povím, kdo jsi,« dosvědčuje nepopíratelný účin denního obcování učitele na žáky, s kterými denně 4—6 hodin nepřetržitě se zaměstnává, kdežto katecheta pouze týdně 2 hodiny. Jest pravděpodobno, že liberální učitel svým žákům příležitostně svou nevěru, pochybnosť ve věcech sv. víry vštípí, a děti s dychtivostí velikou každému výroku, každé poznámce ve příčině té, učitelem pronesené, naslouchají. Takový učitel neuváží, že jest velmi snadno bourati a ničiti cit náboženský, snadněji, než jej vzbuzovati a pěstiti. Děti mají velmi dobrou paměť, poznámky nevěřícího učitele si pamatují, a to tím spíše, čím více autoritu učitelovu poznávají. Nepřinášejí takoví žáci s sebou do života již símě nevěry?

Lze pozorovati, že skoro na všech školách se za našich dob výchova zanedbává, nemá se náležitý zřetel k výchově náboženské. A proto shledáváme mezi naší mladou generací tolik zbloudilců, nevěrců, nespokojenců, nespolehlivých, smyslnosti oddaných, ba i bezbožců, materialistů!

Aby naši vychovatelé nebyli postíženi touto chorobou a aby skutečně s prospěchem a se zdarem zastupovali při výchově katolické mládeže její rodiče, nutno jest, aby příprava k úřadu učitelskému byla důkladně opravena.

Každému vzdělanému stavu jest vyměřena jistá míra předběžného vzdělání; při stavu učitelském toho neshledáme, do ústavu učitelského možno vstoupiti, když třebas čekatel vychodil obecnou nebo měšťanskou, střední školu, nebo i vysokou.

To jest nesrovnalosť, ústav se stává posledním útočištěm všelijakých lidí, jimž se koráb nadějí jinde ztroskotal. Budiž proto ustanovena jistá míra předběžného vzdělání, na př. celá měšťanská škola, nebo nižší střední škola s dobrým prospěchem. Ještě lépe by bylo o výchovu budoucího učitelstva národního postaráno, kdyby s ústavem učitelským byly spojeny předběžné vzdělavací třídy, do nichž by mládež z obecné školy byla přijata.

Učitel má býti jako kněz bezúhonných mravů, silné víry a žádoucího vědění toho, čemu mládež vyučuje. Na soukromých bytech za našich dnů není jistá záruka toho všeho. O věci té netřeba se šířiti, jest nám všem dobře známa.

Ústavy buďtež spojeny s konvikty, v nichž by bydlili chovanci za ustavičného dozoru učitelů. Všickni chovanci s učiteli by tvořili rodinu. Budovy buďtež dle účelu svého přiměřeně zřízeny a opatřeny dobrou pitnou vodou v dostatečném množství; při budově budiž rozsáhlá zahrada, veliký dvůr, hudební síně, kaple, dílny, studovny, jídelny, ložnice, sušírny, tělocvična zimní i letní, lázně, nemocnice, byty ředitele, katechety, domovníka, vedlejší místnosti.

Výchova i vyučování spočívejž na základě sv. náboženství. Ústav takový přijímal by 12leté hochy, kteří se chtějí věnovati povolání učitelskému a kteří chodili do obecné školy s velmi dobrým a dobrým prospěchem. Ústav by měl 4 nižší třídy a tři vyšší, úhrnem 7 tříd čili ročníků. Výminečně by mohl býti přijat do některé třídy některý hlásící se nadaný mladík, bezúhonných mravů. Chovanci by odváděli mírný plat na stravu. Synové národních učitelů by měli přednosť při stejné jinak kvalifikaci a jestli by uspokojivě prospívali, ať se jim příplatek zmírní až na polovici. Ústavy tyto by vydržoval stát a země, proto by nebylo státních a zemských stipendií, ale stipendia pro vydržování chovanců chudých by měla býti zřízena dobrodinci a korporacemi.

Učitelé by se ustanovovali z kruhu národního učitelstva, neboť jen zkušený a praktický národní učitel dovede nejlépe vycvičiti mladíky za učitele obecných škol.

To vidíme všude u jiných stavů, že zkušení odborníci vzdělávají ve svém odboru jiné, tak by to mělo býti i zde.

Chovanci by se řídili domácím řádem. Denní dílo rozdělíž se na 8—9 hodin spánku, 6—8 hodin duševní práci, 7—8 hodin zábavě, jídlu, práci tělesné, procházce.

Denně obcujtež chovanci mši svaté v domácí kapli, ranní a večerní pobožnosť vykonejž se společně v kapli. Svatá zpověď konejž se nejméně pětkrát do roka, rovněž i svaté přijímání.

V ložnici spí 4—6 chovanců, ve studovně pracuje své úlohy 10—15 chovanců, v jídelně bývají shromážděni všickni z nižších tříd a v druhé jídelně z vyšších. Učitelé dozírající k chovancům, stolují s nimi společně. Dozor trvá týden. Z jara, v létě a na podzim cvičí se chovanci v pracích zahradních v hodinách ustanovených. Pěstuje se zelenina, vinařství, květinářství, ovocné stromoví, po případě i chmelařství. V zimních měsících zase by se věnoval čas pracím jiným v dílnách · knihařství, lepenkářství, truhlářství, řezbářství, soustružnictví a p. v. Chovanci dlící po sedm let v ústavě, nejen že by dokonale se vycvičili v těch pracích, nýbrž by nalezli zálibu v takovém zaměstnání a vážili by si též tělesné práce. Mluví a píše se, že včelařství, pěstění vinné révy u domu, zelinářství, ovocnictví leží celkem u nás na venkově ladem, a že by se měla státi náprava. Při školách obecných mají býti zahrady a zkušebné pozemky. Někde jsou a někde nejsou. Čekatelé se učí nauce o polním hospodářství, ale mají z toho učení malý prospěch, neboť vše se děje jen theoreticky, někde pracují též ve školní zahradě, ale za několik takových cvičení nenabude arci potřebného výcviku ani záliby. A pak jest nesnadno přivykati zahradním pracím ve věku 19—20letém. S takovými věcmi se musí počítati dříve.

V dílnách by se naučili chovanci dělati různé učebné pomůcky fysikální, zeměpisné, přírodopisné atd. A pomysleme si, že náš odchovanec vstoupí do života. Maje zálibu v zahradnictví, zvelebuje toto všemožně, navádí dospělé i mládež, poučuje, dává příklad, neustává, až připoutá několik vyučenců. V zahradách nerostou kopřivy, divoké keře a lesní stromy, tam jest včelín, školka se štěpnicí, urovnané záhonky se zeleninou chutnou a zdravou, holé zdi příbytků jsou obrostly vinnou révou, v zahrádce před okny jsou květiny a růže, a vše to provedl bez velikého nákladu přičinlivý, pracovitý muž.

To by byl výsledek jen tak vedlejší. Stopujme věc dále. V ústavě našem by se chovanci učili v ročnících nižších předmětům: náboženství, jazyku vyučovacímu, latinskému, německému, zeměpisu, dějepisu, počtům, měřickému tvarosloví a rýsování, přírodopisu, přírodozpytu, zahradnictví (zelinářství, ovocnictví, včelařství), krasopisu, kreslení od ruky, zpěvu, hře na housle, hře na klavír a tělocviku. Ve vyšších třídách: náboženství s methodikou, vychovatelství, vyučovatelství, duševěsloví, logice, dějinám vychovatelství, správovědě obecného školství, praktická cvičení na škole cvičné, methodika zeměpisu, pojednání článků methodicky, dějiny literatury české, methodika jazyka vyučovacího; pojednání článků methodicky, dějepis kulturní, dějepis říše rak.-uherské, nauka o ústavě, znalosť zákona zemského, obecního a občanského, methodika počtů, účetnictví, směnkářství, praktické vyměřování pozemků, budov, methodika vyučování přírodopisu; pojednání článků methodicky, methodika vyučování přírodozpytu, pojednání článků methodicky, methodika krasopisu, kreslení figurální, methodika kreslení, zpěv chorální a sborový, methodika zpěvu, nauka o hudbě a zpěvu, instrumentaci a skladbě, hře na varhany, methodika tělocviku, různé hry pro mládež, tělověda, zdravověda.

Učebnice pro ústavy byly by zvlášť sepsány a sestaveny se zřetelem pilným k budoucímu působení chovanců. Hudba a zpěv by se prakticky cvičily, kdyby se prováděly různé církevní skladby v kapli při církevních slavnostech, uspořádaly by se občas hudební akademie, koncerty, zábavní hudební večírky, jimž by obcovali učitelé se svými manželkami, zvaní hosté z místa. Rovněž by se divadelní představení dávala při vhodných příležitostech, také by se konaly různého druhu slavnosti. Tím vším by chovanci byli vychováváni na ušlechtilé vychovatele, za svého pobytu by viděli jen slušné jednání, navykali by si krásným zábavám, netoužili by seznati hospodské zábavy: karban, pití, sprosté zábavy taneční a j. v., duše jejich by se kochala jen v krásném a vznešeném, žili by jen pro své povolání, snažili by se býti dobrým vzorem jak mládeži jim svěřené, tak i spoluobčanům. Nepoznavše v ústavě žádnou špatnou četbu, nenalezli by ani potom v knihách nevěreckého, oplzlého obsahu záliby, všechno jejich nitro bylo by proniknuto vědomím, že mají býti solí svému národu, že mají svým svěřencům ukazovati nejen slovy, ale také vlastními skutky cestu ke spokojenému pozemskému žití a k dojití věčného blahoslavenství v říši nebeské. V ústavě by také měli více příležitosti k praktickým pokusům ve vyučování, neboť by hned v V. roč. naslouchali školnímu vyučování ve cvičné škole, též by lépe nacvičili se žáky pozorovati a posuzovati, naučených pravidel užívali by za návodů učitelů. Jako učitelé by svorně, ochotně a rádi pracovali s duchovním správcem a nestavěli by se buď skrytě, buď zjevně v cestu i nejlepším snahám kněžovým, jsouce dobrými katolíky, zachovávali by nejen přikázání Boží, než i církevní, nedávali by věřícímu lidu a svým žákům pohoršení tím, že by vědomě a úmyslně zákon Boží a církevní veřejně ignorovali a jeho si nevážili. Jsouce vychováni v bázni Boží, byli by i mezi sebou svorně a v lásce bratrské živi; vypínavosť, domýšlivosť, závisť a jiné nectnosti by byly udušeny, každý by se styděl, aby jim dopřál v srdci svém vzniku.

Jiná žádoucí věc týká se docházky školní. Pravidelná osmiletá docházka školní není na obecné škole nikde provedena. Kdo zná

nynější obecnou školu a ví, kterak schopnosti ve věku dětském se rozvinují, musí vyznati, že děti v moderní škole jsou učivem přetíženy. Obecná škola má jen klásti základy pro všeobecné vzdělání. Základy tyto jsou náboženství, čtení, psaní a počítání. Tyto předměty tvoří takřka klíč ke všemu lidskému vědění. Všeobecně se naříká, že naši žáci jsou slabí čtenáři, špatní písaři a počtáři. A opět odjinud víme, že žáci se naučí čísti, psáti hned v prvém školním roku. Odkud tento odpor? Čtení a psaní jest umění, které se musí velmi bedlivě a dlouho cvičiti. Psaní a čtení se věnuje týdně 1—2 hodiny, za to věnuje se tak zvaným realiím 12 hodin týdně. Pro samý výklad a samé vysvětlování nedospěje se ke čtení, žák není s to při nejlepší vůli a snaze, aby vše si pamatoval a všemu náležitě porozuměl, učení ho omrzí, nedává pozor, školní vyučování přestává býti vychovavacím; kde jest škola méně třídní, zůstává žák třeba sebe pilnější v jednom oddělení 2—3 léta, stává se také k učení nevšímavým, cena vyučování jest také nejistá a pochybná. A kdyby školní vyučování mělo všechny vlastnosti vzorného vyučování, i tehdy se nedocílí sebe přísnějšími donucovacími prostředky osmiletá pravidelná školní docházka. Příznivci osmileté školní docházky tvrdí, že všeobecné vzdělání lidu se povzneslo. Tomu však zkušenost odporuje. Jest pravda, že učebné osnovy předpisují více učebné látky a ukládají, by se také probrala. Látka se probere, ale velmi povrchně. Žáci věc nezažili. Udělejte zkoušku. Zeptejte se na př. 15letého mladíka, by vám vypravoval, za jakých podmínek tvoří se duha; zdá se vám to těžké, ať vám vysvětlí pumpu na zdviž anebo ať vám popíše teploměr, tlakoměr. Jsou to věci, kterým se žáci na každé škole učí. To je z přírodozpytu. Zeptejte se ho na př. z dějepisu, kolikátým císařem rakouským jest císař pán František Josef I., ať vám vypravuje něco o Karlu IV., Rudolfu Habsburském. Uslyšíte stereotypní odpověď: »Nevím, zapomněl jsem.« K čemu tedy, pro Bůh, zdravý, silný hoch chodil po 8 roků do školy? Aby zapomínal? A zapomínáním se šíří vzdělanost? Není to absurdní?

Tak se to má s jiným předměty. Tím vším formalní vzdělání trpí. Řiditelství středních škol svého času podala ministerstvu kultu a vyučování svá pozorovaní ve příčině výsledku přijímacích zkoušek do I. třídy. Ve zprávách těch mimo jiné uvedeno bylo, že žáci vstupují do středních škol s nedostatečnými vědomostmi z mateřštiny a počtů. Známý židovský arciliberální list »Neue freie Presse« stěžovala si nedávno, že žáci z 5 třídy obecné školy nemají takových vědomostí v mateřštině (ve čtení, pravopisu a jednacích písemnostech) a v počtech, jako měli žáci 4 třídy dřevní hlavní školy, tedy dvanáctiletí.

Mimo náboženství, mateřštinu (čtení, pravopis a slohová cvičení), počty a krasopis, ať se učí zpěvu a kreslení. Dívky ať se cvičí v ženských ručních pracích. Při čtení buď brán zřetel k nejdůležitějším věcem z vlasteneckých dějin, zeměpisu a přírodovědy. Tělocvik budiž nepovinným předmětem jak u chlapců, tak u dívek. Při počtech se probéře to nejpotřebnější z měřického tvarosloví. Tím by žák nabyl dosti vědomostí pro praktický život. Považme dále nynější společenské poměry. Lid chudne, potřeby k živobytí jsou dražší, tělesná práce se neplatí tak, aby na př. otec svou mzdou rodinu uživil. Je-li četnější rodina, jsou všichni členové nuceni, vydělávati vezdejší chléb. Rodiče obyčejně děti do 12 let pravidelně do školy

posílají, ale potom již to s docházkou školní vázne. To jest všude, jak v městě, tak na venkově. Škola se stává těžkým břemenem rodičů, kteří mají 13—14leté děti. S velikou touhou očekávají dne, kdy dosáhne jejich dítě 14. rok svého věku. Zámožní rodiče obyčejně svých dětí do obecné školy do 14. roku ani neposílají, dají je již v desátém roce do škol středních, do měšťanské školy. Z osmileté docházky školní nekyne žádný prospěch a užitek ani pro rodiče, ani pro děti. Škola nepožívá přízně, lid musí odváděti veliké sumy peněz.

(Dokončení.)

Z Národního divadla.

obře znáte lokálky novinářské o seškrabaných hlavičkách sirek, vypití roztoku fosforu z nešťastné lásky. Bohužel není to nic nového. Dnes hoši a děvčata, sotva to odrostlo škole, už mají »lásku« a obyčejně hned velmi »nešťastnou«. A stihne-li už někoho ten osud »nešťastné« lásky, no, můj ty Bože! Moderní člověk přece ví, co má dělat. Zapomenout a trochu trpět? K smíchu! Proč by se prodávaly revolvery a jedy, a konečně, proč by se stavěly mosty nad hlubokými řekami? Divadlo, román, falešní hrdinové a heroiny života ukazují cestu, žurnály píší o nich s nadšením, nimbus glorioly obestírá laciného mučeníka. Tím nechceme nic ubírati Suvorinově »Taťaně Řépině« — před několika lety u nás zamítnuté — pokud se dotýká technické stavby kusu, dialogů a uměleckého provedení vůbec. Ale v divadle neplatí, že šaty dělají člověka. Hledáme ducha, podstatu, jádro, a tu se potkáváme se starým známým. Herečka Taťana otráví se na jevišti atropinem, poněvadž ji opustil vyžilý světák Ivanovič Sabinin; zachtělo se mu peněz a jmění statkářky Věry Alexandrovny. Podobné věci dávno jsme viděli a kolikráte v různých nuancích a variacích. Zde zasazena sebevražda do façony bujného hereckého života, zalévaného sampaňským, stráveného mimo jeviště v cerklech, banketech, kde hoduje hřích, opředený osidly intrik, kde zaznívají vtipné i nicotné aforismy duchaplných i blaseovaných. Drama psáno prý na základě skutečné události; herečka však — toť se rozumí! jmenovala se jinak a otrávila se sirkami. Fi donc! Toť přece atropin mnohem nóblejší specialita. Celá hra silně vane i přes ruská jména známým francouzským parfumem. Vzpomínáte Adrienny Lecouvreurovy, o níž jsme zde též referovali, Dámy s kameliemi a podobných. Titulní úloha poskytuje umělkyni příležitosti k vyznamenání. Netřeba podotýkati, že paní Benoniová se vskutku též vyznamenala. Referujeme již o Národním divadle hezká léta do tohoto listu a napsali jsme kolikráte, že mnoho her našich zasloužilých spisovatelů neprávem odpočívá v divadelním archivě; velmi často, jednu dobu téměř napořád dávána přednosť všelijakým bezcenným novinkám cizím, jen proto, že jsou cizí a prý moderní. A kolik z nich se udržovalo nad vodou jen uměle! A do kolika bylo obecenstvu přímo nutiti svůj vkus — nebylo v nich pranic, ale pranic! Nebyli jsme nikdy tak dětinskými, abychom si představovali Národní divadlo bez současné produkce moderní, ale nikdy

ne na úkor naší české tvorby dramatické. Slova naše, už dávno zde pronesená, že bylo by lze mnoho dobrého nalézti doma, potvrdil sám pan ředitel Šubert při oslavě Klicperově. Konala se pozdě, ale bohudíky, že přece. Klicperovi a Tylovi měli býti věnováni první slavnostní dnové otevření národního divadla. Hned tehdy měla se stkvíti ve foyeru jejich poprsí. Mnoho jsme jim dlužni a docela málo jsme splatili. Právem řekl pan Šubert ve svém proslovu, že patnáct Klicperových her může se dávati v Národním divadle. Jen aby slova ta nezůstala pouhými slovy. Při »Zlém jelenu« mohl každý viděti, že Klicpera ještě dosud najde velmi vděčné obecenstvo. Strachoš, Vítek, Barnabáš, ryze Klicperovské, bodré figurky se svérazným humorem, vzbudily hojně veselosti. Nejsme povinni pamatovati mladou naši generaci na ty naše buditele, jejichž jména budou jim pomalu i neznáma? Zapomínáme kněží buditelů, mnohdy jen proto, že byli kněžími a jakž tomu bývá, po nich dochází řada i na jiné. Myslíme, že jsme až příliš pokročilí, vše je nám »staré«, »retrospektivní«, »naivní«, a Bůh ví jaké — a kde bychom byli dnes bez toho starého, retrospektivního a naivního! Bylo by dobře, prohledati celou minulou původní naši tvorbu dramatickou, mnoho by se našlo, co nezasluhuje osudu naprostého zapomenutí. Časem taková starší reprisa dobrých věcí ani za mák by neuškodila modernímu. Jméno Funtekovo není čtenářům našim neznámo. Přinesli jsme ukázky z jeho »Světélek«; v Nár. divadle dávali jeho aktovku »Pro dítě«. Líbila se nám i nelíbila. Celým zpracováním připomíná také podobnou povídku »Světélek«. Vidíme slepého otce, hudebníka, macechu a dceru, jež chce se věnovati divadlu. Vystoupí jako Markétka — zalekne se hlediště, přijde tréma, zpěvačku vysyčí. Přijde domů zdrcená, ale v tom vede si rozumně, alespoň po této katastrofě, že chce vyhledati jinou dráhu životní. Macecha zuří, a otec, místo aby jako zkušený hudebník dceru potěšil, že neúspěch její není něco naprosto definitivního, že je to následek trémy, že krásný její hlas musí proniknouti, nebo místo, aby alespoň zatím schválil její rozhodnutí, věnovati se něčemu jinému, zastřelí se ranou z bambitky a vydá tak dítě v šanc nelítostné a surové maceše. Tím ovšem (podle nejmodernějších názorů) ušel sám všemu, ale ptáme se: co tím učinil pro dítě? A opakujeme zase: je tento u dramatických spisovatelů oblíbený prostředek to nejlepší, co může člověk učiniti, nebo jak lze ukončiti drama? Kde ostává otcovská láska, ať nedíme ani Božský zákon? Prokáže tím otec dětem dobro, když se ve kritické chvíli, kdy je ho nejvíc třeba, hříšně zbaví života? Inu ovšem, ono je to effektní, praskne-li pistol za scénou, kdy je na jevišti nejvíc ticho — ale to je také asi ten jediný effekt. S takovým ukončením nemůže nikdo rozumný souhlasiti. Zeyerova již před lety tištěná pohádka »Radúz a Mahulena« dává se nyní na prknech Národního divadla. Je to půvabná práce, dýšící pohádkovou poesií a tající smyslem svým vyšší ideály, než pouhou lásku Radúza k Mahuleně a jejich zasnoubení po mnohých protivenstvích. Ve směsici všelijakých her je Zeyerova pohádka pravou oázou. Vše slučuje se zde ve krásný dojem: kouzlo slova a krásná výprava.

Maeterlinckova »Vetřelkyně« přijata s napjetím. Literární kritika značí spisovatele jako dekadenta, mystika; nepíše své hry ad captandam benevolentiam nejširších nebo širokých kruhů. Kdo je »Vetřelkyně«? Je to ona, o níž nevíme dne ani hodiny, smrt ... Vidíme tu opět slepce, jako v obrázku »Pro dítě«. Vše odehrává se v přítmí, šeptem, čeká se v rodině smrt. Osmdesátiletý slepec duševním zrakem vidí

smrt, jak si přichází pro svou oběť. Okolo nemocné jsou nejbližší příbuzní, zdraví vidomí a nikdo toho neví, jen stařec vidí vetřelkyni, jak přichází, otevírá si dvéře, vychází, vykonavši své poslání . . . a milosrdná sestra hlásí: »nemocná je v Pánu.« Hra působila velikým dojmem, otřásla. Není divu. Naše obecenstvo je málokdy zvyklé, viděti na jevišti takhle umírati. Smrt na jevišti není nic nového, a bylo by zajímavo napsati o ní studii. Obyčejně se umírá sentimentálně, nebo hrdinně, ale vždy sympaticky. Maeterlinck se svou clair voyancí slepého starce sáhl na obecenstvo rukou ledovou. Taková sprcha je v době požitkářství a materialismu dobrou, zachvěti trochu duší. V poslední době mnoho mluvilo a psalo se o Národním divadle. Dne posledního dubna měla tu slavnostní představení socialní demokracie, tedy strana beznárodní a protinárodní. Mnoho potom polemisováno, komu prý patří Národní divadlo, čí je. Co se dotýká uměleckého požitku, patří každému, pro demonstraci však zajisté nikomu, nejméně však tomu, kdo si celý čas na ně nevzpomene, a komu je dobré právě tak pro demonstraci, a to jednou za rok před prvním májem. Že se »Služebník svého pána« obecenstvu ze dne 30. dubna zamlouval, netřeba nám zvláště konstatovati. Ale kolik kusů takového druhu by se mu mohlo předvésti? Dobře poznamenaly »Katol. Listy«, že k dušičkovému »Mlynáři« přibyl májový »Služebník svého pána« ač velmi pochybujeme, že se slavnostní představení takového druhu stane každoročně obvyklým a stálým, alespoň v Národním divadle.

Naše veřejnosť může delší dobu stopovati boj o druhé české divadlo v Praze. Jsou tu už strany, vytáhly se ven už i osobnosti — u nás tomu jinak býti nemůze. Má-li býti samostatné či součástkou Národního divadla, lidové či činoherní, nebo i operetní, má-li Národní divadlo býti jen pro operu a balet, nebo jak a co. Ať bude jakkoliv, lze jen varovati před ukvapením. Kdyby Národní divadlo sloužilo jen veliké opeře a baletům, nevíme, jak by se mu vedlo. Vůbec Národní divadlo by nám zatím mohlo dostačiti, a je-li třeba reformy, snad ji lze provésti tam. Uplynulo sotva třicet let; krátká to doba pro celý národ, aby už veliké ono nadšení nadobro bylo vyšumělo. Jedná se tu o rozvoj a rozkvět Národního divadla, a bylo by po právu, kdyby zde promluvil národ, nejen Praha a její různé politické nebo literární strany.

Josef Flekáček.

Hlídka národohospodářská.

Počátkem května t. r. přinesly noviny zprávu, že v Lochenicích, Královéhradeckém kraji, opustily tři selské rodiny své chalupy, zanechavše je prostě osudu a věřitelům. Rodiny ty šly si hledat chléb u cizích. Těchto několik řádků mluví víc, než několik vládou pořádaných anket, by se vyšetřily příčiny úpadku selského stavu. Můžeme směle říci, že jsme to smutně už dopracovali. Jak dlouho si ještě troufají finanční ministři západoevropských států konstruovati svoje říšské rozpočty, neberouce při tom ani nejmenšího zřetele k tomu, jak to poplatníci dlouho ještě vydrží? Jak rozumější a lidštější byla finanční politika od našich liberálů tak vykřičeného středověku! Jindřich IV., vladař Francie, měl zásadu: chci, aby v mém království měl každý sedlák v neděli slepici v hrnci. To je prajednoduchá, neučená, ale nadmíru zdravá finanční státní moudrosť. Jak hluboká tu zeje propasť mezi vládou tehdejší doby a mezi

vládami dnešními, které plnou parou pracují k tomu, aby nesmyslným vysvobozováním daní a válečných výdajů poplatníci pozbyli posledního majetku. Když před sto lety někteří hladoví feudálové připravili sedláka o grunt, aby zaokrouhlili svůj panský velkostatek, nebylo nikoho, kdo by se byl tehdáž rolnictva ujal. Dnes však sami rolníci utíkají z rodného statku, tak jsme učinili šeredný pokrok. Pracujeme parou k socialní revoluci. Důkaz nám dají páni Maďaři. V Maďarské sněmovně přijat byl návrh zákona o zemědělském dělnictvu. Tak barbarský a nelidský zákon marně bychom hledali mezi asijskými divokými národy. Zákon ten vydává zemědělského dělníka, většinou ubohého Slováka, v naprostou moc židovského pachtýře velkostatku. Zákon ten stanoví, že nikdo nesmí bez certifikátu pracovati. Certifikát vydávají obce. Kdo tedy nejde poníženě poprosit starostu, obyčejně žida, nedostane práce, nemá chleba. Dále stanoví zákon ten, že zemědělský dělník nucen jest pracovní smlouvu za každou cenu dodržeti. Kdyby se zdráhal jíti do práce, má nájemce právo dáti ho dopraviti na pole četnickým bodákem; kdyby se zdráhal pracovati, anebo špatně oddělal práci, má nájemce právo dělníka dáti zavříti do vězení až na 2 měsíce a vymáhati na něm pokutu až do 200 zl. Dokonce může zabaviti i šatstvo a prádlo dělníkovo, aby si škodu nahradil. Když prší, a nemůže-li se na poli pracovati, není nájemce dvora povinen dělníkům dáti ani mzdy, ani stravy, ani není jeho povinností postarati se oň, když onemocní. A takový zákon odhlasovali všichni poslanci v uherské sněmovně shromáždění, ani jeden nepovstal proti němu, ani uherští praelati nepozdvihli hlasu k ochraně lidskosti. Kam až se může zabřednouti!

Když Turci si uherskou zem podmanili, tu měli Maďaři tolik chrabrosti, že i ženy vrhaly se smrti vstříc, aby se jha nepřátelského zbavily. Dnes přivandrovalý žid z Tarnopolu vymyslil na ubohé slovácké a maďarské dělníky zemědělské takový zákon, že zemědělští otroci v Římě a čínští kuli v Číně a Indii měli a mají větší práva, než Slovák v Maďarii. A tak všude to zlaté židovské tele vrhá celé křesťanstvo v potupné otroctví, a zvrhlí, od víry otců odpadlí křesťané jsou nápomocni jako placení katovi pomocníci, aby vlastní souvěrce pomáhali rdousiti. Smutný věru pohled skýtá se nám dnes, kamkoli jen pohlédneme. Obilní ceny jsou v Čechách letos vysoké. V Italii v Miláně postříleli několik set hladového lidu, neboť vláda italská nemá chleba, nýbrž jen zásobu olova. Italie jest obětí prohaných darebů, kteří jako nejvyšší ministři po dlouhá léta okrádali stát.

Zde vidíme, kam vede nevěra a bezbožectví. Kde není víry a bázně před Bohem, tam sebe nádhernější uniformy nezakryjí lidskou bestii. Ubohé Španělsko jest dnes také nadobro zničeno. Státní dluhy Španělska obnášely koncem roku 1896. obnos 2822 milionů zl. Dnes jest v oběhu ve Španělsku za 1307 milionů pesetas papírových peněz, a španělská banka má pouze 245 milionů pesetas ve zlatě a 146 milionů pesetas ve stříbře, tedy má španělský lid v rukou za 900 milionů pesetas pomalovaných papírků, které nemají naprosto žádné ceny, zrovna tak, jak to učinil skotský žid Law za francouzské revoluce, který dal natisknouti za 40 miliard bankovek, pověstné to assignaty, které pak sám ožebračený lid hromadně zahazoval. Španělské státní finance má v rukou madridský žid Bauer, který jest vlastně pouhým obchodvedoucím pařížského Rotschilda. Dokud pařížský Rotschild Španělsku bude půjčovati peníze, potud bude trvat válka. Všude zříme zkázu i nejbohatších národů. I sama svatá Rus není prosta vlivu židovského zlatého telete. Nikdo by nemyslil, že skorem veškery ruské dráhy se stavějí židovskými penězi. Letos vypsána subskribce na potřebný kapitál ku stavbě dráhy Rjázan-Bralak v obnosu 86,050.000 říšských marek, za které ruská vláda garantuje 4 úrokový výnos. Subskribční listiny vyloženy 26. května 1898. u následujících bankéřů: Mendelssohn a Comp. v Berlíně, Samuel Bleichröder, discontní berlínská společnosť, berlínská obchodní společnosť, Robert Warschauer a spol.; vesměs v Berlíně. Ve Frankfurtě nad Mohanem u Rotschilda. V Amsterodamě u Lippmanna, Rosenthala a spol. To jsou tedy státní finančníci svaté Rusi. Také na Rusi panuje letos hladomor, ačkoliv ne v té míře, jako roku 1891. a 1892. Hladomorem trpí gubernie Kursk, která měří 837 čtverečních mil a čítá 1 milion obyvatel. Gubernie Charkov měří 988 čtverečních mil a čítá $1^3/_4$ mil. obyvatelstva. Gubernie Voronežská má 1190 čtv. mil. a 2 miliony obyvatelstva. Gubernie Chersonská měří 1292 čtv. mil s $1^1/_2$ mil. obyvateli. To jest oblasť hladomoru na Rusi. Ovšem ruský mužík není prosáknut naukou rudé internacionály, on trpělivě snáší, nestaví barikad, jako lid v Miláně, a v tom právě spočívá budoucnosť i síla Ruska, že ruská lid je zbožný a věřící. Toť obrovský kapitál, toť ten základ, na němž

spočívá moc ruského cara. Proč u nás selský lid hyne, proč utíká z rodných chalup? Nezamlčujme pravdu a mluvme ji všude bez bázně. Podívejme se na náš venkov. Kolik je zkrachovaných sedláků, kteří, když měli své, hospodařili v hospodě a u žida, nyní, když dohospodařili, chtěli by se znovu dělit, stávají se nejzuřivějšími soudruhy židovské internacionály. Nyní, když o všecko přišel, pracuje u žida a nadává kněžím, že jsou darmochlebové. Pozorujme náš venkov s jeho bezčetnými muzikami, hospodami, výlety, s jeho spolkařením, s parádou u ženských, hospodským životem u mužů, a máme příčin dosti, abychom přemýšleli, že jest na čase, abychom se obrátili k lepšímu. Zde opětně jest vidět zřejmě, že náboženství a mrav úzce souvisejí s otázkou socialní. Chudoba jest příčinou nemravnosti a nemravnosť jest příčinou chudoby. Poněvadž náš lid vrhá se do náručí prostopášnosti, proto chudne a stává se čím dál tím více odvislejší od židovského kapitálu, který každým rokem obrovským způsobem roste.

Právě koluje v novinách zpráva o příjmech Ferdinandovy dráhy, která patří Rotschildovi. Dráha ta měla za uplynulý rok 1897. hrubých příjmů 37,720.000 zl. Z toho přišlo na vydání úřednictvu a zřízencům 14,170.000 zl. a na daně 3,400.000 zl, kterážto suma výhradně plyne do wertheimky Rotschildovy. Mimo toto vytěžil Rotschild z uhelných dolů čistých 1,180.124 zl. za r. 1897. a z nájmu budov severní dráze patřících vytěžil 84.120 zl. Až zase budou červení socínové mluvit o příjmech kněží, tož prosím, aby naši řečníci na schůzích našich spolků uvedli tyto číslice v širší známosť. *Rudolf Vrba.*

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

Kanovník Rommel a Gilliodts Van Ieveren vydali nedávno více spisů (mnohé jsou též pro širší svět francouzsky psány), nezmiňujeme se však o veškerém jich obsahu, abychom neublížili jiným přispívatelům vzácnějším a důstojnějším. Leč docela nám o nich pomlčeti přece nelze. Zmínění spisovatelé z Brugge dokazují v nich totiž, že jistý Jan Prito, jenž léta 1450. v starožitném tomto hlavním městě flanderském (Brugge) žil, byl vynálezcem umění knihtiskařského! Kniha, kterouž ve svém otcovském městě vydal, nese letopočet 1445; byla tedy o dvanácte let dříve tištěna než bible Guttenbergova! Až dosud se mělo všeobecně za to, že vynálezcem umění knihtiskařského byl Jan Guttenberg, občan mohučský, o němž se mnozí domnívají, že byl rodilým Čechem. Německá říše, vlasť Guttenbergova (ať si již původní nebo přibraná), postavila mu pomník jakožto pravému a prvému vynálezci umění knihtiskařského, a nyní přijdou dva »klerikálové« a vyvracejí to! Přijme-li svět důkazův kanovníka Rommela a Gilliodtsa Van Ieveren, co si počnou asi Němci s pomníkem Guttenbergovým? Mohou naň dáti jednoduše jiný nápis!

Jos. Šeřík Vitínský.

SRBSKÁ.

A. Pajevič. **»Velika spomenica iz Rusijè.«** Sveska 1. Sa više slika. Cena 60 unč. — Spisovatel líčí v této knize, a to v dopisech, korunování cara Mikuláše II. v Moskvě. Prvotně byl tento popis uveřejněn v »Beogradskih novinah«, ale nyní jest rozšířen a doplněn. Prvý dopis má hojnost morálně-náboženských vzpomínek; 13. a 14., které čtenáře vodí po Chodinském poli, jsou dojímavě psány. Kdo při korunovaci nebyl a chce míti o ní zajímavý popis, nechť si neopomine tuto knihu koupiti.

V srbské literární Zádruze mezi jinými knihami vyšel druhý svazek básní Zmaja J. Jovanoviče: **»Druga Pevanija«.** Jsou tu básně vlastenecké, epigramy, epitafy atd.; některé z nich jsou i žertovného a satyrického obsahu. Ač je Zmaj J. Jovanovič básník nadaný a obratný, přece některým jeho básním se vytýká, že by bylo lépe, kdyby nebyly ani uveřejněny.

Kolarčevou cenou poctěná a »junáku naší doby«, Nikolu Teslovi, posvěcená kniha jest historický román **»Hajduk Stanko«**. Napsal Janko M. Veselinovič. — Již 11 let pracuje tento spisovatel; vydal mnoho prací, ale ze všech jest nejlepší sbírka obrazů z venkovského života, kterou napsal jako učitel. »Hajduk Stanko« se mu nezdařil, jest to jen pokus, který daleko zůstává za historickými povídkami Čedy Mijatoviće a Andy Gavriloviće. Veselinović jest povahou básník; má sice mnoho fantasie, to však ještě nestačí k historickému románu; tu třeba mnoho předběžných studií, a těch Veselinović nezná.

»Gospoda seljaci« (Páni sedláci.) Pripovetka. Napisao Tadija P. Kostić. — Na první pohled se zdá, že nápis povídky jest velmi divný. Kdo však zná blíže novější srbský politický život, nebude se diviti. Všechny politické strany v Srbsku hledí dostati selský lid na svou stranu. Není tedy s podivením, že toto získávání lidu zvýšilo jeho pýchu. Zesnulý socialista Adam Bogosavljević, pak Ranko Tajsić a Dim. Katić, tento »srbský Cincinát« jak ho minulého roku nazval jeden anglický list — jsou klasickými representanty »pansko-selského směru« v Srbsku. — V povídce »Gospoda seljaci« bičuje spisovatel tuto nepřirozenou pýchu u venkovského lidu, a to se zdarem. »Páni sedláci« jest malý spis, ale veliký obraz, praví záhřebský »Vienac«. Kniha jest v mnohé příčině přímo výborná. Kdyby Tadija Kostić byl takový umělec, jako je vlastenec, básník a humorista, jeho povídka »Páni sedláci« by neměla rovné v celé chorvatské a srbské literatuře.

Známý srbský povídkář z Dalmacie, Marko Car, vydal v Mostaru druhý svazek knihy: **»Moje simpatije«**. Literární obrazy a studie. R. 1895 vydal v Zadru prvý svazek, ve kterém podává své myšlenky o cizích spisovatelích: Taine-u, Mussetu, Carducciu, Byronu, Haine-u a o srbských: Petroviću Njegušu a St. Ljubiću. V tomto druhém svazku pojednává o Ilijću, Jovanoviću, Matavulju, Lazareviću, Castelaru, A. Dumasu a Vuegiju. Spisovatel, jenž zná skoro všechny větší cizí literatury, podává tu o všech jmenovaných spisovatelích jasný úsudek; tu a tam jest v pojednání theoretická myšlenka o poesii, čímž jest jeho úsudek jaksi odůvodněn. Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Sociale Thätigkeit der Kirche. Antworten auf kirchenfeindliche Anzapfungen. Von J. Gürtler in Warnsdorf. Předeslav několik frází, které obyčejně socialní demokracie církvi katol. ve tvář metá, praví p. spisovatel, že k tomu patří skutečně pekelné záští, dělníka a vůbec chudého těmito jedovatými zbraněmi proti církvi štváti, jakož i pořádná dávka lehkověrnosti, těm tendenčním lžem věriti. Potom v odstavci I. »Geistige Erlösung und wirthschaftliche Befreiung durch das Christenthum« líčí poměry (postavení žen, dítek, otroků atd.) v době příchodu Messiášova a dokazuje, že rovnosť (égalité) a svoboda (liberté) ne social. demokracii, ale křesťanství původ svůj děkují V odstavcích dalších jednáno stručně, ale jasně o tom, jak církev všude proti otroctví bojovala, řemeslům a hospodářství své věřící učila, jak tato (řemesla) v »temném« středověku kvetla a blahobyt všude šířila. Ukázáno na to, že i novější socialní zákony na ochranu chudých povstaly působením rozhodných katolíků (biskup Ketteler, hrabě de Mun, Leon Harmel atd.), a ne social. demokratů, vylíčeno socialní působení spolků sv. Vincence, řádů i jednotlivců (Don Bosco, Cottolengo, Roussel, P. Mathew). Učiněna zmínka i o spolcích katol. tovaryšů, o blahodárných zařízeních katol. prácedárců a o všech těch pracích a námahách, jež právě církev katol. ve prospěch stavu rolnického již podnikla a neunavně podniká. Doporučujeme obrannou a poučnou brožuru tuto (cena toliko 6 kr.) vřele!

Prok. Zaletěl.

ČESKÁ.

Z novel Eduarda Roda. Knihovna »Zlaté Prahy«, svazek XV. Přeložila Anežka Schulzová. Jsou tu tři práce: »Tři srdce«, »Mlčky trpěli«, »Bouscatey a jeho žena«. Co máme o nich říci? Ne mnoho chvalného. Nejlepší jest povídka třetí, jest bezvadná a slušná, za to druhá a první jest darebné plýtvání řečí a tiskařskou černí. »Mlčky trpěli« — kdo? Provdaná žena a důstojník Kermoysan. Milovali se, ale musili to tajiti a to jest stálým předmětem děje. Ale i zde zachovává autor jakýsi ton společenské i mravní slušnosti, za to v první povídce:

»Tři srdce« nás celý děj povídky uráží. Muž má doma hodnou, duchaplnou ženu a roztomilou dcerušku, ale běhá za jinými, zamiluje se do jedné a hned zas do druhé — žena doma trpí, roztomilé dítě chřadne, umírá Co je to? To je zušlechťující čtení? Tím se presentuje knihovna »Zlaté Prahy«, to nám rediguje česká dívka! Tím chce tato dívka obohatiti naši literaturu! Křesťanství vymanilo ženu z otroctví muže, a moderní humanita předvádí nové příklady zpustlosti muže oproti ženě. Celá tato povídka je tak nechutná, že ji čtenář sotva dočte. Tom. Škrdle.

Quo vadis. Román z doby Neronovy, napsal Henryk Sienkiewicz, přeložil Jan Langner. Přítel domoviny roč. XIV. Hlavní obsah románu je boj křesťanství s pohanstvím, jeho vítězství mezi lidem, šlechtou, vojskem a dvořany, jeho vítězství v praktickém životě, v aréně a v zahradách Neronových. Všecko to vázáno jest k lásce dvořana Neronova k Lygii, křesťanské dívce, dceři barbarského krále Lygův. Pohan Vinitius zahořel k ní tělesnou láskou, ale nedostane jí ani pomocí Caesarovou, chrání ji křesťané, hlavně její krajan Ursus, jenž stává se zajatcem křesťanů. S podivem pozoruje jejich laskavost k němu a jak odpouštějí nepřátelům. Začíná Lygii milovati zcela jinak, jeho láska jest opětována, dostává se jí schválení sv. Petra a Pavla. Ale nastala nová zápletka. Vinitius již dříve obrátil na sebe zrak Poppein, ale zamítl její nabídku, ano krátce potom dostává dovolení k svatbě a drahocenný dar pro nevěstu. Hněvu uražené císařovny jest ohromný požár římský jen vítanou záminkou. Lid chce pomstu za Řím a návodem praefekta praetorianů a Poppey mají křesťané býti oběti. Židé a bezcharakterní Řek Chilon jsou přitom udavači. Sta a tisíce křesťanů schytali a vlekli do areny, mučili je, zmocnili se i Lygie; všecky pokusy Vinitiovy a Petroniovy zachrániti ji selhávají. Lygii přivázali na hlavu tura a její sluha a krajan, Ursus, má beze zbraně s turem zápasiti. Ursus slyší v duši hlas: »Braň ji,« je přesvědčen, že je to hlas Beránka, bez bázně uchopí tura za rohy a po hrozném napjetí zakroutil turu krk. Obecenstvo šílí radostí a obdivem, cirkus, ano i dvořané a praetoriani zdvihají ruce na znamení milosti a Nero, ač nerad, musí povoliti. Vinitius a Lygie jsou svoji. Po smrti knížat apoštolských odjíždí Vinitius s Lygií na Sicilii, aby tam s pěstouny Lygiinými žili v ústraní a štěstí. A v Římě zatím Nero zuří dál, snad »aby se přesvědčil, do jaké míry lidé zničemněli. Řím je divákem stálých pohřbů, až se dočká i smrti Neronovy. Pěkný, dojemný a vzrušující obraz lásky zasazen jest tu do nádherného rámce Neronovy doby, líčené sytými barvami. Vidíte celou tu společnost pohanskou. toužící po požitcích, klanící se Neronovi, po straně však se mu vysmívající, ukrutnou a vilnou stejně jako Nero sám. A mezi tím rozmáhá se křesťanství, ale ne násilím, ne bojem, křesťané vítězí odpouštěním, trpělivostí. »Oni umírají tak, jakoby zločinci byli ti, kteří je na smrt odsuzují, to jest my a všechen lid římský«, charakterisuje křesťany dvořan Petronius. Sienkiewicz svůj román maluje. Všecko to vidíte před sebou, ať popisuje rozpustilou hostinu u Nerona nebo shromáždění křesťanů, hrůzy požáru, ukrutnost v amfiteatru, Neronovy pochodně nebo štěstí Vinitiovo a Lygiino v zahradě po rozmluvě se sv. Petrem; všude se vám zdá, že vladne štětcem a ne pérem spisovatele. Knížata apoštolská poměrně málo vystupují, ale čtenář vidí před sebou jejich pokorné postavy, dýšící láskou, vždy hotové těšit, vždy horlivé získati nové ovečky, vidí je veliké takovou zvláštní velikostí, plnou měkkosti, veliké v práci, majestátní ve smrti. Nesnadno podati obraz, jak zajímavý jest román Quo vadis. Pořád se zdá, že by bylo záhodno ukázati na některou scénu z Říma za doby Neronovy, líčeného tak zajímavě, s láskou. Řekl bych: čtěte a uvidíte západ pohanství a východ světla Kristova a bude Vám tak milo a příjemno. Škoda, že nakladatel p. Beaufort neměl tolik taktu, aby na deskách románu eminentně křesťanského, jako je Quo vadis, neoznamoval Zolův Řím. Jsme od nakladatelů zvyklí různým věcem, ale taková nešetrnost přece zaráží. A nyní zvláště, když celý svět ví, jaký Zola jest. Frant. Jan Kroiher.

Půlpáni. Dva obrazy. Napsal K. V. Rais. Katolická kritika měla již často příležitosť psáti o K. V. Raisovi velice pochvalně. Zvláštní pozornosť budili hlavně jeho »Zapadlí vlastenci«, za něž mu americký básník český, Jan Vránek Pohořský, děkuje v americkém »Katolíku« ze dne 25. března t. r. zvláštní básní.

Knihkupectví Ottovo zaslalo nám v krásné úpravě tyto dva vydané obrazy. Četli jsme je dychtivě a pronášíme o nich subjektivní soud. Oba obrazy jsou v náboženském ohledu bezvadné: ctnosť se chválí, neřesť se odsuzuje; obsah děje dosti je chudý a všední, ale vypravování je milé a čte se líbezně.

První obrázek: Jen povrch. Venkovská dcerka opustí muže, jde do Prahy a chytne se hostinského, jenž opustil ženu. Má se velmi dobře; »muž« ji miluje, hostinský obchod jim kvete, i žene ji pýcha podívat se do svého domova s dětmi Rudýnkem a Jacinkou. Ale doma cítí všude jen opovržení: víra lidu a morálka z víry té plynoucí ji šmahem odsuzuje, tak že se vrací zdrcena zpět do Prahy. Povaha jejího otce jest dobře, po staročesku vykreslena.

Skleník. Pojezdný Domorázek přivedl si krásnou ženu, bývalou učitelku. Povrhl domácími dcerkami a šel jinam. Jeho ženu každý gustíruje, zkoumá, a tu vyjde na jevo strašná její chyba: nemá ani skleníku. Šafářka jej má, i sestra Domorázkova a veškera elita města honosí se v domácnostech krásnými skleníky, ale jen pojezdná nemá skleníku. Klesla hluboko a klevety o tom šíří se dál a dál a začínají rozrývati už i štěstí manželské. Paní pojezdná stěžovala si otci, ale ten ji potěšil řka, že skleník vyšel již z mody, nyní že vládne v domácnostech credenc, který jí posílá. Nový krásný credenc obrátil všecko na rub: po městě a okolí šíří se o tom zpráva, skleník to že je zastaralá věc, ale nyní že panuje credenc a takový že má jen paní pojezdná. Všecko se na ni usmívá a v rodině pojezdného zavládá zase bývalý klid, pokoj a srdečnosť.

Vidíte, děj nepatrný, ale čtenáře neunavuje, takže s chutí dočte až do konce.

Jsme daleci toho, abychom chtěli se p. K. V. Raisovi zalichocovati; víme, že náleží »Máji« a »Nár. Listům«, ale to nám nevadí, vynésti nad jeho pracemi spravedlivý soud. Tom. Škrdle.

Katolické písemnictví.

Ivan Karalipeo. Povídka z pobratimské historie. Napsal Bedřich Moravec (»Záb. več.« roč. XIX. č. 2.). Měli jsme již jednou příležitosť, pochváliti povídku p. učitele B. Moravce v »Jinochu« uveřejněnou, a dnes je nám k radosti, že můžeme doporučiti druhou jeho práci. Děj se odehrává ve Splitě; město patřilo republice Benátské a zápasí v něm živly slovanský a vlašský; zástupcem slovanského živlu jest hrdina a občan Brigantič. Do Splitu připluje nešťastný řecký hrdina Ivan Karalipeo. Přilne k Slovanům, naučí se jejich řeči, ochrání je před nátisky Vlachů při karnevalu, odrazí vpád Turků proti nim namířený a stane se hrdinou celého děje. Podesta Splitský Biankovič dá mu odměnou svoji dceru Katicu za manželku. Děj povídky ovívá dech lásky slovanské, slovanské hrdinnosti a vlašské zbabělosti.

Boje a vítězství. Jsme zvyklí čísti v českých dějepisných povídkách samé urážky katolické víry a katolických osob; co luterán, český bratr, husita, to je rek, charakter, Boží bojovník; co je katolík, to je bídák, potměšilec, zrádce vlasti, nepřítel země. »Hlasy katol. tiskového spolku« přinesly proti tomuto proudu již mnoho povídek a novou přinášejí nyní z péra učitele Jos. Flekáčka.

Josef Flekáček pohybuje se ve svých povídkách nejraději v dobách Bedřicha Falckého aneb v dobách předbělohorských. Maje hojně historických vědomostí z této doby, píše historické črty a povídky, z nichž dýše věrnosť ke katolické víře a ke katolické dynastii, láska ke katolickému duchovenstvu a k misionářům.

Pan učitel Jos. Flekáček podal zde 12 historických črt aneb povídek; některé jsou kratší, jiné delší, ale povšechný, námi vytknutý znak mají všecky. Zvláště se nám zamlouvá nejdelší z povídek: »Za synem ztraceným«; živě líčí dobu neblahého panování kalvínského Bedřicha a pěkně charakterisuje jednotlivé osoby.

Kniha zasluhuje hojného rozšíření a čtení a jsme přesvědčeni, že se bude líbiti. Sloh je plynný a živý a přístupný čtenářům z lidu.

Kéž se p. učitel Jos. Flekáček pustí také jednou do velikého historického románu, jejž bychom rádi ve »Vlasti« uveřejnili. Potřebujeme takového spisu v katolické literatuře velice. Tomáš Škrdle.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. První hlavní velmoc na světě, římský pontifikát, snažil se s veškerým úsilím zabrániti výbuchu války mezi Amerikou a Španělskem. Sv. Otec zapřisáhal Španělsko, aby ustalo válčiti na Kubě a povolilo povstalcům žádané příměří za účelem dalšího vyjednávání o mír. Co vznešený kmet Lev XIII. ve prospěch míru podnikl, hodno jest, aby bylo zaznamenáno v historii. Uvedeme některé autentické zprávy z officielního denníku sv. Stolice. Jakmile dne 9. dubna španělská vláda rozhodla zastaviti nepřátelství na Kubě, telegrafoval to španělský ministr zahraničních záležitostí vyslanci španělskému do Říma, aby to sdělil Jeho Svatosti. V Madridě dne 9. dubna. Račtež, Vaše Excellence, neprodleně ohlásiti J. E. kard. Rampollovi, aby sdělil sv. Otci, že vláda španělská učinila dle živého, opětovného a šlechetného naléhání Jeho Svatosti, a rozhodla nařídíti generálu vojska na Kubě, aby ihned zastavil veškeré nepřátelství na tak dlouho, jak ve své prozřetelnosti za dobré uzná. Maje potěšení jednati dle přání milovaného papeže, s radostí sděluji, že vyslanci šesti velmocí, kteří mě společně dnes ráno navštívili, vyslovili souhlas s míněním Jeho Svatosti.« Po tomto sdělení telegrafoval J. E. státní sekretář kardinál Rampolla apoštolskému nunciovi do Madridu: »Ukládám Vaší Eminencí, abyste španělské vládě vyjádřil zadostučinění, jež pocítil sv. Otec, přijav zprávu o učiněném rozhodnutí, zastaviti ihned na Kubě veškeré nepřátelství; Jeho Svatost pokládá toto usnesení v souhlasu se zástupci velmocí za velice vhodné, upokojiti ostrov a odvrátiti metlu války vůbec. Vzdávám vám vznešeným jménem Jeho Svatosti zvláštní dík a ujištění, že sv. Otec nepřestane vhodně působiti Svým vlivem, aby legitimní požadavky vaší vlády došly splnění a tak trval ve vážnosti vznešený katolický národ španělský.« Když Jeho Veličenstvo náš císař pán dne 10. dubna se dověděl o zastavení nepřátelství na Kubě, poslal sv. Otci tuto blahopřejnou depeši: »C'est avec une profonde satisfaction que j'ai appris par mon ombassadeur auprès de Votre Sainteté le nouvelle de la conces ion de l'armistice de la part du gouvernement Espagnol. Que Votre Sainteté me permette de la féliciter chaleureusement de l'heureux effet de son intervention qui, aves l'aide du Toutpuisant, contribuera, j'ose l'esperer, à souvegarder les interêts de l'humanité et de la paix. — François Joseph. – S hlubokým dostiučiněním dověděl jsem se od svého vyslance u Vaší Svatosti zvěsť o poskytnutém příměří se strany vlády španělské. Dovoliž Svatosť Vaše, abych Svatosti Vaší vroucně blahopřál ku šťastnému výsledku Vašeho zprostředkování, jež s pomocí Všemohoucího, jak doufám, přispěje k zachránění míru a zájmů lidskosti. František Josef.« Královna vladařka Kristina, když známo jí bylo americké prohlášení války, pronesla ve shromáždění kortesů tato slavná slova: »V této svrchovaně kritické době ozval se svatý hlas toho, jenž zastupuje na zemi »Božskou spravedlnosť, a hlas ten moudře radil k míru. Vláda má uposlechla hlasu toho, silna jsouc ve svém právu, pokojna v přesném plnění svých mezinárodních povinností. Španělsko je zavázáno sv. Otci nejhlubší vděčností za Jeho zakročení ve prospěch míru v těchto přetěžkých dobách.« Liberální listy italské psaly velmi sympaticky o prostředkovací akci sv. Otce až na officielní ministerskou žurnalistiku, jíž se ovšem nelíbí, že z Říma, který není její, ozval se hlas, jenž vzbuzuje pozornosť celého světa. Není tedy divu, že ve své kyselosti psaly, že »papežova intervence učinila fiasko«. Mohlo by se ovšem mluviti o všelijakém fiasku v Italii, o tom ví i u nás každý, kdo čte noviny třebas jednou za čtrnáct dní. — Mnich řádu sv. Benedicta z Monte Cassino, jenž svého jména neudal, uveřejnil v přehledu vše, co sv. Otec Lev XIII. učinil pro benediktinský řád. Celému řádu dal sv. Otec primasa v osobě Hildebranda de Emptinne (Belgičana), který byl dříve důstojníkem papežských zuavů a nyní má mravní jurisdikci nad všemi benediktiny. Sv. Otec založil v Římě benediktinskou kolej, aby se mniši nejen zde ve studiích zdokonalovali, ale i vzájemně se sbratřili a poznávali, stali se cor unum et anima una. Návrh ke koleji podal zmíněný opat, a stavbu provedl znamenitý architekt Vespignani; kolej jest na Aventině a vzbuzuje svou velikolepostí a nádherou všeobecný obdiv. Stavba trvala pět let; kolej i basilika provedena jest ve slohu románském. Ze všech končin světa posílají sem benediktinské kláštery své mnichy, aby zde studovali a nabyli akademických hodností, jež kolej udílí. Letos v den sv. Benedikta poslal sv. Otec do Monte Cassina J. E. kard. Františka Satolli-ho, aby klášteru odevzdal papežské breve a 25.000 lir na opravu hrobky sv. Benedikta, jež jest

v proslulém klášteře na Monte Cassino. V poslední době přibylo do věčného města též mnoho poutníků: v sixtinské kapli přijal sv, Otec dne 13. dubna 1300 poutníků, z nichž bylo 300 Poláků. Padesát vynikajících osob bylo papeži zvlášť představeno. Dne 23. dubna přijal sv. Otec Belgičany; bylo jich 1500 a vedl je hrabě Condé. Jakmile poutníci sv. Otce spatřili, vypukli v nadšený jásot a volání, jež neměly konce. K francouzskému oslovení Msgra de Droye odpověděl Lev XIII. delší řečí. Byla duchaplná a vroucí; s pohnutím vzpomínal vznešený kmet Svého pobytu v Belgii jako apoštolský nuntius, chválil Belgičany, že jsou rozhodní katolíci a že vydatně čelí útokům bouří socialních. S jednotlivými účastníky pouti pak dlouho přívětivě rozmlouval. Druhého dne byli Belgičané přítomni papežské mši sv. v sixtinské kapli; večer byla akademie ku poctě sv. Otce a po ní hostina, již papež sám poutníkům kázal vystrojiti. Ke slavnosti šedesátiletého kněžství a dvacítiletého pontifikátu Lva XIII. dostavili se též v počtu 1400 osob poutníci z Perugie, kdež, jak známo, byl sv. Otec Lev XIII. dlouhá léta biskupem. Sv. Otec přijal poutníky velice srdečně a slyšení bylo nad míru pohnutlivé. Lev XIII. dojat a rozechvěn mluvil delší řeč v pravdě otcovskou, v níž zmiňoval se o krátkosti tohoto života, a jak ho máme užívati, abychom si získali život věčný; řeč Jeho vyznívala jako srdečné a dojemné loučení otce se syny; slzy rosily líce otužilých a zkušených mužů, štkaní se rozlehlo kolem. Také Perugiané byli sv. Otcem pohoštěni a prohlíželi celý Vatikán a jeho světoznámá musea a sbírky. Na konec oznámil sv. Otec Svým někdejším diecesánům, že věnuje městu Perugii 50.000 lir, a to: 10 tisíc semináři, 10 tisíc dívčím školám a opatrovnám pro děti dělnické, jež založil tamní arcibiskup, a 10 tisíc chudinským kuchyním města Perugie. Co tomu říkají naši liberálové a »soudruzi«, kteří se při každé příležitosti otírají o petrský halíř a sv. Otce? Kdo z nich věnoval co kuchyním a dětem dělnickým a školám? K panovnickému jubileu saského krále poslal sv. Otec do Drážďan zvláštní poselstvo a dne 7. května přijal velkovévodu sasko-výmarského.

Kdo sleduje život a působení Jeho Svatosti Lva XIII., musí nabyti přesvědčení, že papež nepřestal býti králem, a že co svět světem bude, bude Vatikán a tiára vábiti poutníky do Věčného města a obraceti k sobě zraky celého světa. Papežství je velmoc, a to první mravní velmoc světa.

Literární zprávy z Bosny za rok 1897.

Istočno blago. Sabrao i preveo Mehmed beg Kapetanović-Ljubušak. Sv. II. U Sarajevu o Kurbanbajramu 1314. Tisak i naklada Spindlera i Löschnera u Sarajevu 1897. Sbírka tato, jež tvoří druhý díl literárních prvotin sarajevského purkmistra, jest objemná kniha o 216 stranách veliké 8°. V ní sneseno bohatství bájí, pohádek, přísloví i rad, které mezi lidem vznikly, částečně také z dalekých končin východních na bosenskou půdu přeneseny byly. Ve sbírce této obsaženo jest v zajímavém výběru mudrosloví národa, pokud přihlížíme k lidovým pořekadlům: o zraku, pohledu, o mluvě, o písmu a jednotlivých údech člověka. Druhý díl zabývá se pořekadly, bajkami a t. d., jimž za předmět jsou domácí zvířata: kůň, kráva, vůl, ovce, koza atd. Istočno blago má i nepopíratelnou filologickou cenu, neboť přináší výrazy lidové jazykově čisté a neporušené, jakých dosud hojně spočívá v ústech lidu, který ve svých horách namnoze neměl příležitosti, aby mluvu si znešvařil zkomolenými slovy cizími. Ku konci připojena jsou zajímavá přísloví lidová, ve verších upravená. Kniha je vkusné úpravy. Prvý i druhý díl (Narodno blago a Istočno blago) čítá dohromady 340 stran a stojí 2 zl. r. m.

Vjetar i talasi. Pjesme Josipa Milakovića. U Sarajevu. Zemaljska štamparija 1897. Str. 126. Cijena 1 for. Kniha tato došla již v lednovém sešitě »Vlasti« příznivého ocenění, a proto doprovozujeme ji dle zásluhy slovy nejvřelejšími. Sbírka tato tvoří jaksi duševní pokračování knihy básníkovy z r. 1892. »U zatišju«. Každým veršem vycítujeme prohloubenosť lyriky Milakovićovy, jehož mnoho plodů oděno již komponisty chorvatskými v překrásné písně. Kdežto v prvé sbírce mají převahu písně milostné, vynikají v této knize ony básně, v nichž spisovatel něžnými a vroucími slovy líčí štěstí domácnosti. Zde přisuzujeme prvou cenu krásné písni: »Čedo spava«. Do sbírky vsunuty jsou i mnohé básně příležitostné, celek pak rozdělen na tři oddíly: Život i svijet, na grobu sestre Milke a Silhuette. Řeč Milakovićova v pravém slova

smyslu zvoní; doporučujeme básně jeho, obsahem bezvadné vřele našim pěstitelům chorvatského jazyka. — Ze životopisných dat tohoto pozoruhodného básníka chorvatského uvádíme: Milaković narodil se v Samoboru v Chorvatsku, dne 1. srpna 1861. Předkové jeho byli Uskoci bosenští, před 200 lety ještě víry pravoslavné. Nyní je rodina Milakovićova katolickou, a potomek někdejších Uskoků vrátil se do původní vlasti, aby zde na osvětovém poli zdárně působil. Prvotního vzdělání nabyl ve svém rodišti a již v mladém věku jevil neobyčejnou náklonnosť k básním. Na záhřebském gymnasiu založil se soudruhy list, v němž uložili své prvotiny dnes známí spisovatelé chorvatští: Leskovar, Ladanjski, Deželić, Sudarević a j. Milaković rozhodnul se po absolvování gymnasia pro kněžský stav a ukončil také I. ročník arcibiskupského semináře v Záhřebu, při čemž navštěvoval i přednášky na filosofické fakultě university Františka Josefa. Když pak v roce 1883. stižen byl těžkou bolestí, vystoupil ze semináře a po náležitém zotavení obrátil se ku stavu učitelskému. S jakou zálibou přilnul k tomuto povolání, svědčí okolnosť, že první sbírky jeho veršovnické dovednosti věnovány jsou mládeži. Rychle za sebou následovaly knihy: »Hrvaćanke«, »Božićnice« (vánoční dětské písně), »Domaće životinje«, »Hrvatski deklamator« a »Mali svijet«. Mimo to pilně přispíval do časopisů: »Vijenac«, »Hrvatska vila«, »Balkan«, »Neven« i »Javor«. V roce 1887. vydal pozoruhodnou sbírku svých básní »Prve ljubice«, kterou připsal slavnému srbskému pěvci Zmaji Jovanu Jovanovići. V témže roce odebral se do Bosny, kde působil nejprve v Derventu, jako ředitel školy národní, od roku 1889. jako hlavní učitel paedagogia sarajevského. Na bosenské půdě vyšly z péra jeho následující sbírky básní: »Iz uvela lišća«, »U zatišju«, »Sreća mladosti«, »Izabrane pjesme za mladež« a vzpomenutá poslední kniha »Vjetar i talasi«. K nim druží se objemná a s porozuměním národní poesie psaná rozprava »Majka u narodnoj pjesmi«. Články a básně Milakovićovy nalézáme ještě často v sarajevské »Nadě«, v »Prosvjetě«, ve »Školském vjesniku« a j. Pro nás jest spisovatelská činnosť Milakovićova tím významná, že upravuje objemnou anthologii českých básní v chorvatském převodu. Překlady Milakovićovy jsou velice zdařilé s pravým porozuměním ducha básně uvedené do pobratimského jazyka, a výběr jejich jest pečlivý, aby obmyšlená sbírka podala pravý přehled rozvoje básnické činnosti národa českého od dob Jungmannových až do našich dnů. Anthologii tuto vydá v nejbližší době »Matice Hrvatska« v Záhřebu.

Iz naroda i o narodu. Knjiga II. Mostar. Štampa I. srpske knjižare i štamparije Vl. M. Radovića. Piše Luka Grgjić-Bjelokosić. Spisovatel, jsa nadšeným horovatelem pro skalnou vlasť hercegovskou, vydal v roce minulém II. díl svého díla: »Opis Gacka sa starinama po narodnom pričanju.« Kniha tato dělí se na kapitoly: Narodna nošnja, narodno suvjerenje, narodna gatanja i narodni ljekovi, kterými postoupila domácí národopisná literatura bosensko-hercegovská o metu ku předu. Kniha čítá 194 strany, tisknuta je cyrilicí a stojí 50 kr. r. m.

Rükovêt pouke od Nikoly Marakoviće. U Mostaru. Štamparija knjižarice. Pacher i Kisića 1897. Knížka úhledné úpravy, jež především hodí se pro lid; žádoucno, aby co nejvíce všude byla rozšířena. Jest to v Bosně prvý zdařilý krok popularisovati vědu do nejširších vrstev národa. Obsah spisu zabývá se poučením o úpravě domu, o vzduchu, o mléku a potravinách, kde hlavně probírá příčiny kažení se potravin. Kniha psána je lehkým, srozumitelným slohem, a cena její jest 70 halířů.

Moje simpatije. Napisao Marko Car. Književne slike i studie. Kolo II. U Mostaru. Izdanje i štampa knjižare Pacher i Kisića 1897. — Jest to pro literáta dosti zajímavá snůška reflexí, kterými plnokrevný idealista s nadšením přimyká se ku směru, jaký v různých literaturách zastupují spisovatelé: Vojslav Ilić, Zmaj Jovan Jovanović, Simo Matavulj, Lazar K. Lazarević, Emilio Castellar, Aleksandar Dumas mladší i Melchior De Vogüé. — Obsah knihy je čistě subjektivního rázu, mnohé stati líčí bezprostřední dojem, jakým ten který ze spisovatelů na Cara působil, a proto postrádáme v ní žádoucí kritické prohloubenosti.

Jan Třeštík.

Paběrky z novin a z veřejného života.

K naší organisaci. Pěštujme drobnou katolickou práci; pracujme zde a onde, na různých místech, v různých oborech, ale za společným cílem. Takovým kusem drobné práce v Praze jest Čítárna a půjčovna knih Katolického lidového spolku v Praze, v Eliščině třídě. Dávno jsme si ji míti přáli — nuže, již tu jest,

i věnujme jí všemožnou péči. Ústav ten uvedl v život Katol. lidový spolek a vydal do začátku června na činži a zařízení čítárny přes 500 zl. Jeho Eminencí ndp. kardinal a vsdp. gen. vikář. Dr. Fr. Hrádek a různí jiní přispěli k tomu hmotně; knihy darovali — do 1. června: spolek sv. Ludmily, dědictví sv. Janské, družstvo Vlast, knihkupec Boh. Stýblo, Karel Ervin hr. Nostic, úředník Josef Tichý a z kněží: Dr. K. Lev Řehák, Jos. Hůlek a P. Karel Toufar. Knih je v čítárně 2000 a jdou čile na odbyt. Ale z katolických časopisů některé v čítárně chybí; prosíme, aby tam byly darovány. Věnujme čítárně katolické, jediné toho druhu v Čechach, všemožnou péči a darujme jí peníze nebo časopisy nebo knihy, každý dle možnosti. Upozorňujeme také katolíky z venkova, hlavně pp. spolubratry, aby při návštěvě Prahy i do čítárny zavítali a z autopsie ji poznali. Snad toto poznání přispěje k tomu, že bude podobná katolická čítárna zřízena i mimo Prahu, hlavně ve větších a především v biskupských městech. Naše »Vlast« přeje čítárně všeho zdaru, přislibuje jí všemožnou podporu a gratuluje Katolickému lidovému spolku, že ji ve skutek uvedl.

* * *

Pořad slavností k oslavě stých narozenin Františka Palackého v Praze pořádaných ve dnech 18., 19. a 20. června r. 1898 pod záštitou městské rady král. hlav. města Prahy.

V pátek dne 17. června. O 7. hodině večerní. Vítání hostí na nádraží. — Schůze na uvítanou na ostrově Žofínském. — Koncert, zpěvy, regatta a osvětlení. — Vstupné na ostrov 20 kr. O 8. hodině večerní. Uvítání hostí starostou města panem JUDrem Janem Podlipným. Vstup do dvorany vyhrazen zvaným hostům.

V sobotu dne 18. června. O 11. hodině dopolední. Oslavení vědecké činnosti Františka Palackého a odhalení bronzové sochy jeho v Pantheonu Musea království Českého. Pořádají: Společnost Musea království Českého, Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, Král. česká společnost nauk a filosofická fakulta české university. Pořad slavnosti: 1. Kantáta »Dnes, Matko Slávo« od K. Bendla na slova Jaroslava Vrchlického. Přednese zpěvácký spolek »Hlahol«. 2. Uvítací řeč předsedy komitétu J. O. hraběte Jana z Harrachu. 3. Přednáška vládního rady, prof. Dra Václ. Vlad. Tomka, o činnosti Františka Palackého. 4. Odhalení bronzové sochy, postavené v Pantheonu nákladem zemského výboru. 5. Slavnostní sbor od B. Smetany. Přednese zpěvácký spolek »Hlahol«. Přístup k slavnosti té vyhrazen zvaným hostům. O 2. hodině odpolední. Slavnostní hostina ve dvoraně ostrova Žofínského. Cena kouvertu 5 zl. O 7. hodině večerní. Slavnostní představení v Národním divadle. 1. Slavnostní předehra. 2. Živý obraz. 3. Libuše. Slavnostní zpěvohra od Bedřicha Smetany. O 9. hodině večerní. Osvětlení břehů Vltavy na nábřeží Palackého a noční slavnost na řece Vltavě. O 10. hodině večerní: Návštěva Měšťanské Besedy v Praze.

V neděli dne 19. června. O 8. hodině ráno. Seřadění průvodu na Královských Vinohradech. O 9. hodině dopolední. Průvod slavnostní. Směr. Král. Vinohrady, kol Musea, Václavské náměstí, Ovocná ulice, Ferdinandova třída, Spálená ulice, Myslíkova ulice, nábřeží Palackého. O 10½ hodině dopolední. Slavnost položení základního kamene k pomníku Františka Palackého. Pořad slavnosti: 1. Slavnostní kantáta. Zapěje zpěvácký spolek »Hlahol«. 2. Oslovení starosty král. hlav. města Prahy, p. JUDra Jana Podlipného. 3. Slavnostní řeč zem. a říšsk. poslance p. JUDra Jos. Herolda. 4. Klepání na kámen. 5. Slavnostní sbor. Zapěje zpěvácký spolek »Hlahol«. O 2. hodině odpolední. Lidová slavnost v sadech a na pláni na Letné. Hudba, zpěvy, sokolské závody, tělocvičné hry dítek a p. O 9. hodině večerní. Osvětlení Letné, ohňostroje a regatta na řece.

V pondělí dne 20. června. O 9½ hodině dopolední. Pocta hostí na radnici staroměstské. — Vstup vyhrazen zvaným hostům. O 1. hodině odpolední. Návštěva výstavy architektury a inženýrství.

Úcta k sv. Janu Nepomuckému. V zemích koruny české zasvěceno je sv. Janu Nepom. v Čechách 216, na Moravě 62 a ve Slezsku 15 chrámův a veřejných kaplí, úhrnem 293. Na diecése na Moravě připadá na olomouckou 40 a na brněnskou 22.

Československý sjezd katolíků v Praze. Schůze přípravného komitétu pro československý sjezd katolíků konána byla v Praze za velmi četného účastenstvi. Schůzi zahájil srdečným způsobem ordinariátní komisař sjezdu gener. vikář dr. Fr. Hrádek řka, že tímto sjezdem bude nejen splněno přání mnohých katolíků, ale že bude dán důkaz o jejich smýšlení. Praha, v níž jest tolik památek ducha katolického, ráda uvítá své spolubratry z Čech, z Moravy i jiných zemí,

kteří sjedou se sem, poznají se, posilní se ve svém přesvědčení a k těžkým prácem v nynější velmi vážné době. Bude to dílo, které zve všechny k vytrvalé, trpělivé a svorné práci na prospěch sv. víry a ke zdaru naší drahé vlasti. Na to bylo jednomyslně schváleno prvních 7 paragrafů jednacího řádu. Schválen byl navržený místní výbor (300 členů) a zvoleno jednomyslně představenstvo, a to za předsedu: Vojtěch hrabě Schönborn; prvním místopředsedou zvolen dr. Fr. Krásl, metropolitní kanovník, druhým prof. dr. M. Kovář; jednatelem: kanovník vyšehradský dr. Jos. Burian. Prvním zapisovatelem: prof. dr. Tumpach, druhým zapisovatelem majitel knihtiskárny V. Kotrba, pokladníkem redaktor Fr. Vaněček. Na to vykonána byla volba předsedů jednotlivých komisí: řečnické: kanovník Jos. Kuchynka, tiskové: m. kanovník dr. Jan Sedlák, finanční a přihlašovací: starosta svatováclavské záložny prof. Jan Drozd; uvítací a ubytovací: Ed. Šittler, provisor, okrašlovací, pořádací a slavnostní Mat. Novák, majitel domu. Počátek prací sjezdových byl učiněn službami Božími v úterý o 7. hodině ranní v chrámu sv. Salvatora. Schůzi, při níž byla vzorná jednomyslnost, zakončil opět komisař sjezdu, klada na srdce všem shodu, lásku a křesťanskou opatrnost při sjezdě konaném v době pohnuté, který má účelem umírniti protivy a ne přiostřiti, který má dáti příležitost všem přesvědčiti se, že katolíci jsou stejně dobrými katolíky jako vlastenci a občany, již domáhají se oprav a změn zákona cestou přirozenou a zákonitou, vážíce si autority i vladaře. — Přejeme sjezdu stkvělého zdaru!

Biskup Strossmayer vydal pastýřský list, v němž vyzývá duchovenstvo i lid, aby svátek svatých apoštolů slovanských sv. Cyrilla a Methoděje co nejvíce byl oslavován. V listě připomíná zásluhy ssv. věrozvěstův o naše národy a o církev sv. Jeť přáním sv. Otce Lva XIII., aby úcta sv. patronů slovanských se vzmáhala a byla průpravou ku sjednocení se všech Slovanů v lůně církve.

Václav Vladivoj Tomek, po Palackém první historik český, dovršil dne 31. května t. r. svůj osmdesátý rok. Český časopis historický přináší v letošním 3. sešitě z péra Václ. Novotného kritický rozbor jeho historického badání. Tam čtenáře odkazujeme, ač víme, že se vším, čeho se tam dočtou, souhlasiti nebudou. Václav Vlad. Tomek je rodák královéhradecký, působil jako sekretář České Matice, obecní starší pražský, výbor Českého musea, profesor universitní a m. j. — K oslavenci dostavila se s blahopřáním pětičlenná deputace Společnosti Musea království Českého a deputace úřednictva Musea království Českého a různé jiné osobnosti. I my se připojujeme k těmto blahopřáním.

Vzpomínka na biskupa Jana Valeriana Jirsíka. Na 19. červen letošního roku připadá paměť stoletých narozenin biskupa Jana Val. Jirsíka. Čím byl Palacký celému národu, tím byl Jan Val. Jirsík Č. Budějovicům a českému živlu na jihu.

Oslava stých narozenin Adama Mickiewicze zahájena byla ve Lvově v sobotu 22. května stkvělým slavnostním večerem v Sokolovně. Člen panské sněmovny, universitní profesor dr. Malecki, měl zahajovací řeč. Slavnostní řeč o Mickiewiczovi a jeho významu měl profesor krakovské university, dr. Tretiak, načež přednesl sbor všech pěveckých spolků lvovských slavnostní kantátu složenou J. Kollem. Konečně utvořil se komitét pro zbudování pomníku Mickiewiczovi. Také v klubu spisovatelův a umělců byla pořádána stkvělá slavnosť. Přednáška dra Kasprowicze, jakož i oslovení stařičkého básníka Brzowského doznaly živého a nadšeného souhlasu. — V neděli byly slavnostní služby Boží a slavnostní průvod. Služby Boží konaly se v katolické i armenské kathedrále, prý i v synagoze. Všecky polské listy uveřejňují nadšené články slavnostní. Při kladení základního kamene pomníku Mickiewiczova promluvil purkmistr lvovský dr. Malachowski. Večer bylo slavnostní představení v národním divadle a město bylo osvětleno. — V Krakově bude 28. června odhalen slavnostně pomník, věnovaný národem básníkovi. Varšava chystá oslavu na prosinec. — Básník Adam Mickiewicz narodil se na Litvě 24. prosince r. 1798. a zemřel r. 1855. ve válce Krymské. Adam Mickiewicz stal se nejšlechetnějším obrazem genia polského, mlékem a krví svého pokolení a jedním z největších básníků světa.

Oslava velikého díla. Dne 11. dubna dokončil známý katolický historik, dvorní rada dr. Jan Weiss, své znamenité dějiny světové — Weltgeschichte, 22. svazkem. Kniha vyšla nákladem knihkupectví Styria ve Štyrském Hradci. K poctě tohoto znamenitého učence uspořádán byl v pondělí velikonoční banket,

jemuž předsedal ředitel Styrie, praelat Karlon. Praelat Karlon velebil zásluhy oslavencovy, načež dvorní rada dr. Weiss odpovídal a mezi jiným uvedl, že základ jeho dějin je křesťanský. Učenec se řídil zásadou: Vaše řeč budiž: ano, ano, ne, ne. Každé slovo budiž pravda. Kníže-biskup Leopold zaslal učenci písemné, vroucí a upřímné blahopřání (Der Volksbibliothekar č. 11 r. 1898.).

Jmenování. Definitivní učitel na zemské hospodářské škole v Sarajevě, Jan Třeštík, jmenován byl skutečným učitelem všeobecné státní řemeslnické školy v Jaroměři. S upřímným potěšením vítáme našeho spolupracovníka ve vlasti.

Spolek sv. Vincence z Paula v Čechách pro dobrovolné ošetřování chudých má v Čechách 54 odborů čili konferencí. V konferencích bylo r. 1897. 6569 dobrodinců, 618 činných členův a 1920 ošetřovaných chudých. Příjmů bylo 52.862 zl., vydání 21.580 zl. Žádostí na šlechtu bylo vyšetřeno 922. Odbor spolku: Družina sv. Vojtěcha vydává časopis »Český jinoch«, redakcí prof. V. Müllera.

Výbor Růžencové výrobny konal v úterý dne 31. května t. r. schůzi za předsednictví p. Mat. Nováka. Výbor jednal o různých úpravách spolkového domu, jenž se zařizuje pro pohodlí chovanců a pro potřebný rozvoj devotionalního obchodu. Jeho Excell. p. místodržitel obdržel od nejmenovaného dárce 300 zl. k dobročinným účelům a věnoval je Růžencové výrobně. Tím vstupuje Jeho Excellence v šlepěje svého předchůdce p. hr. Fr. Thuna, jenž byl se svojí chotí velikým dobrodincem výrobny. Sl. sněm král. Českého věnoval výrobně 100 zl. pro r. 1898. Choť min. předsedy pí. hr. Anna Thunová, roz. princezna Schwarzenbergova, zaslala výrobně český děkovací dopis a ukončila jej slovy: »Bůh žehnej spolku a veškerým blahodárně a zasloužile působícím« a my voláme zpět: Bůh žehnej šlechetné paní, která byla jednou z největších dobroditelek pražské chudiny. Na tomto spolku spočívá patrné požehnání Boží a proto jej doporučujeme všeobecné přízni.

Výbor Jednoty katolického učitelstva v království Českém konal 8. května schůzi v místnostech družstva Vlast za předsednictví p. Karla Skultetyho, řídícího učitele v Šestovicích. — Jeho Osvícenosť p. hrabě Vojtěch Schönborn zaslal výboru přípis, v němž odpovídal na žádosť předsedy, aby při československém sjezdě katolickém v Praze byl Jednotě vykázán zvláštní volný čas k manifestační schůzi. Výbor porokoval o programu této schůze a požádal přítomného redaktora »Vlasti«, aby v této příčině byl prostředníkem mezi sjezdovým komitétem a výborem Jednoty. — Výbor sestavil program k mimořádné valné hromadě, která se konala v úterý Svatodušní v Adalbertinum v Hradci Králové. Program podpůrného členského fondu, jenž byl na této schůzi projednán, byl dříve před tím uveřejněn ve »Vychovateli«, aby si jej mohli účastníci valné hromady prostudovati. Na této valné hromadě byly také ve skutek uvedeny odbory Jednoty: královéhradecký a mnichovohradišťský. Na valné hromadě bylo přítomno 50 členů. Při volbách zvoleni byli: za předsedu: K. Skultéty; do výboru: Václav Špaček, V. Špinka, Václav Železný, sl. M. Chábrova, Frant. Jelínek, Frant. Kafka, K. Jelínek a Josef Flekáček. Za náhradníky: Březina, Albína Fortýnova, Václav Němeček a Tomáš Škrdle. Jeho Milosť ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové, daroval Jednotě 50 zl. — Zdař Bůh další blahodárné činnosti Jednoty katolického učitelstva. Mějme tento spolek všickni, kněží i laikové, na paměti, neboť jest to důležitá katolická instituce; je to spolek, jenž má mnoho tajných i zjevných nepřátel, plno podrývačů, i nechť má také hojně upřímných a obětivých přátel.

Jednota pro dostavění chrámu sv. Víta konala 2. června odpoledne na staroměstské radnici svou výroční valnou hromadu za přítomnosti J. Em. ndp. kardinála knížete-arcibiskupa Františka de Paula Schönborna pod předsednictvím místopředsedy p. dra J. Vlčka. Týž sdělil při zahájení schůze, že předseda Jednoty, ministr-předseda hr. Thun, zaslal, jelikož se osobně dostaviti nemohl, shromáždění svůj pozdrav telegraficky. K návrhu generálního vikáře msgra. dra Fr. Hrádka usneseno, aby dík za pozdrav spolu s projevem oddanosti byl Jeho Exc. rovněž telegraficky zaslán. Na to pozdravil p. místopředseda Jeho Emin. ndp. kardinála a starostu král. hlav. města Prahy, p. dra Podlipného, jenž taktéž byl schůzi přítomen. Z výroční zprávy p. řed. Tonnerem přednesené uvésti sluší následující: Spolek čítal v uplynulém roce 16 zakladatelů, 2 podporovatele, 573 skutečných členů, 233 čleuů přispívajících a konečně 1242 členů

s ročním příspěvkem méně než 4 zl. Příjmy obnášely r. 1897 178,345 zl. 59 kr. v hotových penězích a 56.770 zl. v cenných papírech, vydání na hotovosti 133.256 zl. 68½ kr., v cenných papírech 46.800 zl. Zbývá tedy na hotovosti 44.818 zl. 90½ kr. a v cenných papírech 10.270 zl. Vedle stálých podpor Nejvyššího domu císařského 6000 zl., příspěvku zemského 50.000 zl. a říšského 20.000 zl., došly za dobu uplynulou (r. 1897) tyto příspěvky: I. Příspěvky 1. zakladatelů: Královského hlavního města Prahy 1000 zl., sl. České spořitelny 5000 zl., Svatováclavské záložny 500 zl 2. podporovatelů spolku: paní Doroty Pátkové, majitelky usedlosti v Libáni, prostřednictvím pana Aug. Járky 300 zl., českého malostranského gymnasia (prostřednictvím p. prof. P. Jana Drozda) 100 zl., Max. Scharschmida svobodného pána z Adlertreu (skrze jednatele p. Aug. Járku) 200 zl. 3. příspěvky roční členů skutečných: a) prostřednictvím kanceláře spolkové 1984 zl. 19 kr. b) skrze pp. jednatele 4015 zl. 19 kr. 4. členů přispívajících: a) složeno v kanceláři 156 zl. 8 kr., b) u pp. jednatelů 1773 zl. 40 kr. II. Na darech sešlo se a) v kanceláři 726 zl. 50 kr. b) prostřednictvím jednatelů spolkových 710 zl. 29 kr. III. Sbírkami došlo a) skrze kancelář 2081 zl. 76 kr., b) prostřednictvím jednatelů 824 zl. 10 kr. IV. Na odkazech: po paní Anně Nataliové sprostředkováním p. dra Václava Popela 2000 zl., po panu Al. Turkovi, architektu v Praze, prostřednictvím p. dra Jana Podlipného 1000 zl., po slečně Rosalii Čížkové prostřednictvím sl. Marie Horové 100 zl., po panu J. Ad. Friedmannovi prostřednictvím pana dra V. Popela 100 zl. a konečně po dp. P. Janu Webrovi, faráři v Popovicích, prostřednictvím pana MUDr. Jana Webra v Praze 50 zl. Po různých návrzích a vysvětlivkách schválena byla jednatelská zpráva a k návrhu revisorů uděleno absolutorium. Ku konci ujal se slova p. ředitel Tonner, aby odpověděl na veřejné útoky, které učinila Umělecká Beseda na ředitelstvo, resp. stavební správu a konstatoval, že jako ředitelstvo, tak stavební správa řídí se zásadou, aby všecko bylo vykonáno domácími silami, co jimi vykonáno býti může. Řečník litoval, že se Umělecká Beseda lépe neinformovala a tak těžké útoky učinila na Jednotu, která svoje vlastenecké povinnosti vždy plně vykonávala. Stavební rada p. Mocker líčil pak do detailu práce, které se na chrámu nyní provádějí, podávaje důkaz, že práce ty provádějí se vesměs domácími silami. Malovaná okna byla ovšem zhotovena v Inšpruku, ale jen proto, poněvadž v Praze a v Čechách není ústavu, jenž by práce takové provozoval. Místopředseda p. dr. Vlček vyslovil své politování, že Umělecká Beseda do schůze nevyslala svého zástupce, aby se o pravém stavu věcí informovala, a na ukázku, jak nesprávně tento spolek byl informován, uvedl výčitku, že u cizí firmy Heckmayerovy učiněna byla objednávka za 180 zl. Skutečně objednávka ta dělala 400 zl., ale jednalo se o dodávku zvláštního dřeva na trůn arcibiskupský a stolice pro presbytář. Vysvětlení toto přijato bylo s povděkem. Na to vykonány byly doplňovací volby a zvoleni za ředitele na 3 léta pp.: dr. J. Trakal, ředitel Strakovské akademie, kanovník Hornsteiner, Otakar Mensi a ředitel Obchodní akademie Tonner.

Spolek paní sv. Ludmily v Praze konal v květnu v místnostech Katolické besedy valnou schůzi, jíž zahájila místopresidentka paní hraběnka Isabella z Fünfkirchenů za přítomnosti kurátora spolku Václ. Honejska, kníž. arcib. kons. rady a faráře u sv. Haštala, členů spolku a p. t. hostův. Z výroční zprávy, jež rozdána byla tiskem, zřejmá jest blahodárná činnosť spolku, který téměř po 50 let pracuje tiše a neúnavně ve prospěch strádající chudiny. Spolkem podporovány jsou vdovy se sirotky, které do Prahy nepříslušejí a nároků na městskou podporu nemají. Počet jejich obnášel 183; bylo jim rozdáno celkem 11.317¾ kg. mouky a krupice úhrnem za 1419 zl. 38 kr. Také v tomto období bylo péči spolku dvacet chudých a opuštěných sirotků za vlídného a obětivého vedení »Chudých služek Kristových« vydržováno; výlohy s tím spojené obnášely 3662 zl. 52 kr. — Výbor vzdává svůj nejvřelejší dík všem P. T. dobrodincům, záložnám atd., kteří umožnili, aby úkolu svému dostál; rovněž děkuje za legáty, kterýmiž na Spolek paní sv. Ludmily pamatováno bylo. Zvláštními díky zavázán jest spolek své nejmenované šlechetné dobroditelce, která ve dvou letech spolku skorem 4000 zl. darovala, částečně k rozdělování mezi chudé, částečně k účelům spolkovým. — Členů přispívajících čítá spolek 350, činných 20. Zpráva jednatelská i pokladní byly schváleny. Zemřelým členům, zejména kurátoru Janu Havlů, věnoval nynější kurátor záslužnou vzpomínku, a uctěna památka zesnulých povstáním. Ve své další řeči, prodchnuté v pravdě otcovskou péčí o spolek paní sv. Ludmily, oceňuje kurátor nejlépe činnosť spolku, ve kterém se pracuje tiše a bez okázalého třpytění se na venek, avšak tím účinlivěji nejen pro tělesné

blaho chudých, ale i mravně se působí, a přeje dalšímu konání toho nejlepšího zdaru. — Po vykonaných volbách ustanoven jest výbor takto: pí. hrab. Kristina ze Schönborn-Brühlů, presidentka. Pí. hrab. Isabella z Fünfkirchenů, místopresidentka. P. Václav Honejsek, kníž. arcib. kons. rada a farář u sv. Haštala, kurátor spolku. Pí. Lidická Kattyna, jednatelka; slč. Englová Marie, pokladní; pí. Klimentová Eleonora, tajemnice; sl. Gintlová Viléma, kontrolorka; pí. Knaurová Kateřina, domácí správcová; pí. Bělohradská Julie a Habadová Kristina, přehližitelky účtů; za chudobinský odbor: pí. Bělohradská Julie a Ludmila Tichá, za průmyslový odbor: pí. Klimentová Eleonora.

Ústřední jednota českých hospodářských společenstev úvěrních pro Moravu a Slezsko konala 27. května odpoledne v Bes. domě v Brně řadnou valnou hromadu. Delegátů dostavilo se 40, vedle nich byli přítomni také hosté. Předsedou ústřední jednoty zvolen byl vp. Dr. Fr. Bulla, ředitel chlap. semináře, pokladníkem Jan Švestka, kaplan u sv. Magdaleny, do výboru zvoleni byli za moravské spolky p. Ludvík Petrjanoš, starosta záložny Raiffeisenovy v Nové Vsi, za Slezsko dp. Ant. Minister, farář v Hlavnici. Při valné hromadě promluvil p. Ant. Líska, kočující učitel: »O nákupních družstvech hospodářských v Bavorsku a u nás.«

Národní Jednota Pošumavská konala v den sv. Jana Nep. valnou hromadu. Jednatelská zpráva vděčně vzpomíná duchovenstva a všech, kteří ve svých stycích s dobrým lidem příkladem svého národního smýšlení dobře působí a všady, kde třeba, obětivé ruce k dílu přiloží. V ústředním výboru zasedá z duchovenstva dp. Vl. Hálek, farář v Liboci. Máme k Jednotě tato přání: 1. aby při rozdávání knih a časopisů vystříhala se všeho, co uráží naše katol. náboženství, a 2. aby pojala ve svůj obor také katolické časopisy a knihy z katolických závodů vydávané.

Gwiazdka Cieszynska, polský časopis v Těšíně vycházející, slavila letos v květnu padesátiletou ročnici svého trvání, což jest řídké jubileum.

Italská Rivista Internazionale rozebírá ve svém květnovém čísle: a) z »Dělnických Novin« článek: Socialní situace (La condizione sociale) a b) z »Vlasti«: Horáčkův článek O původu lidské řeči (Dell' origine della lingua umana) a z Vrbovy Hlídky národohospodářské (Rassegna politico-economica) socialní poměry v Uhersku.

Oesterreichisches Literaturblatt a česká literatura. V 10. sešitě letošního ročníku »Oesterr. Literaturbl.« začíná c. a kr. voj. kaplan Dr. Rud. Zháněl uveřejňovati »Uebersicht der böhmischen Literatur im Jahre 1897.« Použil k tomu hlavně zpráv a recensí z »Časopisu katol. duchovenstva«, »Hlídky«, »Obzoru« a »Vlasti«. V tomto sešitě zmiňuje se autor o posledních filosofických pracích kanovníka Dr. Jos. Pospíšila, rektora magnif. Dr. Eug. Kadeřávka; píše tam o Vzdělavací knihovně katolické, o Albu Svatovojtěšském a různých jednotlivých knihách; na konci probírá práce homiletické. — V 11. sešitě p. autor probírá různé katolické i jiné bibliotéky, časopisy a knihy. Autor věnuje mezi jiným vzpomínku i našemu Historickému kroužku. — Dp. autorovi, jehož máme čest počítati mezi členy našeho družstva, jsme za tuto práci velice povděčni, anať obeznamuje katolickou intelligenci z »Leo-Gesellschaft« s naší českou katolickou činností literární.

Premie odběratelům listu. Katolické noviny »Hlas« v Americe (Saint Louis, Mo) co rok věnují svým předplatitelům pěknou premii — nějakou knihu zbožného obsahu. Na rok 1897. dávají v plátně vázanou a slušně vypravenou knihu »Nejsvětější svátosť Oltářní v příkladech«, výňatek to ze spisu Leopolda Kolíska, který »Hlas« svým nákladem vydal, v Čechách tisknouti dal a zdarma odběratelům franco zasílá.

Literární kuriosita. Benediktini opatství Saint-Jacques zakoupili právě v Metách od jistého londýnského knihkupce »Knihu žalmů« za 5.256 liber šterlinků (asi 135.000 franků). Literární toto unikum bylo prý r. 1459. tištěno pouze ve třech výtiscích a jest vzácnější než bible »Mazarine« vytištěná r. 1455.

Cizina o našem družstvu. Lublaňský »Dom in Svet«, list za leposlovje in znanstvo, zmiňuje se v letošním 9 sešitě na str. 287. pod nadpisem: »Češka književnost« o našem družstvu. Spisovatel Ant. Zavadil probírá všecky časopisy a podniky družstva a vypisuje jeho význam v českém katolickém životě. O časopise »Vlasť« tam píše: »Vlasť« je ime listu, kateri se bratovsko spominja Jugoslovanov, posebno Slovencov. Spisovatel vzpomíná tu činnosti prof. Dr. Josefa

Tumpacha, Vojt. Pakosty (jeho překladů z Gregorčiče) a hlavně faráře Frant. Štingla ... Letos priobčuje urednik »Vlasti« prigodke iz svojega lanskega potovanja »po slovinských vlastích«. S posebnim navdušenjem piše in poroča o vsem, kaz je pri nas zapazil lepega in vzornega. Za to zasluži Vlasť, da ji Slovenci povračajo blagohotnosť do svojega naroda in slovstva. A na konci článku praví p. spisovatel: Katoliški Slovenci želijo temu družtvu: »Mnoho zdaru«. Děkujeme p. spis. Ant. Zavadilovi za tuto vzpomínku a děkujeme red. a prof. bohosloví Dr. Fr. Lampemu, jejž jsme měli v Lublani česť poznati, že tuto vzpomínku uveřejnil. Zraky naše obracejí se ve »Vlasti« stále k Slovanům a nyní právě vyjednáváme na Slovensku, abychom tam našli náhradu za † Tómu Šmýda, jenž nám toho do »Vlasti« tolik krásného o Slovensku napsal.

Komu náleží Národní divadlo? Pod tímto heslem konala se v Typografické besedě schůze, kterou svolali pp. F. X. Šalda, dr. Jan Herben, dr. Meissner, K. St. Neumann, Pelcl a mnozí jiní, z nichž však někteří se na schůzi sami nedostavili. Účastenství bylo velice značné a sál do posledního místečka naplněn; ale ač vstup byl každému volný, dostavili se skorem jen socialní demokraté. Za předsedu schůze zvolen dr. Meissner, redaktor česko-slovanské socialní Akademie, za místopředsedu red. »Moderní Revue« Procházka. První řečník F. V. Krejčí mluvil o vlasteneckém terrorismu, jenž vzniká ze špinavých ohledů, načež líčil, jak se událost se zadáním Národního divadla socialně-demokratickému dělnictvu sběhla, při čemž zastával se ředitele Nár. divadla Šuberta proti národnímu dělnictvu a útočil na poslance Březnovského. (Hanba mu!) Dál prý se nátlak na družstvo, herce a dámy (Hanba!), a »Nár. Listy« otiskly při té příležitosti lživou lokálku. Otázka, komu náleží Národní divadlo, jest otázkou nikoliv politickou, nýbrž kulturní a celá aféra jest symptomatickou pro naše poměry i pro socialní demokracii, proti které se štve, že navštívila národní ústav. Národní divadlo není a nesmí býti jen zábavním místem pro bohaté lidi. Umění musí býti socialisováno a státi se majetkem celého národa. Řečník mluví proti buržoasii, která není aristokracií ducha. Nejčilejší vrstvou jest naopak proletariát. Pokus z 1. května nesmí zůstati ojediněným, nýbrž musí se opakovati. Na to řečník kritisuje úroveň umění Národního divadla a praví, že schůze má býti protestem proti vlasteneckému terrorismu, jalovým heslům a humbugu, kterým mladočeská strana zakrývá svůj politický bankrot. (Potlesk.) Druhým řečníkem byl F. X. Šalda, jenž shledával, že u nás kladou se překážky popularisaci umění a mluvil o národních novinářích, kteří nedovedou napsati správně českou větu. Na to kritisoval též úroveň umění v Národním divadle, a přál si, aby si soc. dělnictvo zjednalo respekt a vliv na divadlo zakoupením podílů, aby mohlo právoplatně do jeho záležitostí mluviti. K. St. Neumann zajel si proti české officielní literatuře, která jest prý podobna hampejzu, a do českých básníků, jako jsou Svatopluk Čech a Vrchlický, a žurnalistů, jako jsou Hladík a Klofáč, kteří prý nemají charakteru. (Čech a Vrchlický inclusive.) Nejbližší řečník soudr. Němec kritisoval Mladočechy a zejména posl. Březnovského jako zástupce české, z řezníků a uzenářů se skládající buržoasie. — Dalším řečníkem byl národní dělník Špringl, za jehož řeči panoval trvalý nepokoj, až mu na konec předseda pro domnělé nedržení se věci odňal slovo. Schůze skončila před 10. hodinou, načež zástup demonstrantů táhl před redakci »Národních Listů«, kde provolávali obvyklé »hanba«. Zápas se rozvinul dále a řada spisovatelů přidala se k národnímu dělnictvu a řada k socialní demokracii. V čele těchto stojí ovšem Dr. Carigue Masaryk a Dr. Jan Herben. Nejvíce z boje pošramoceni vycházejí přední naši básníci Jar. Vrchlický a Svat. Čech. Tomuto, nedávno ještě miláčku celého národa, vytýká mladá generace v »České Stráži«, že odpovídá (v »Nár. Listech«) »opatrnicky a dvojatě, jak prý to leželo vždycky v jeho povaze,« a vytýká mu v »Moderní Revue«, že »prohlašuje nemastně a neslaně« a Dr. Masaryk mu docela v »Naší Době« (na str. 729) mete ve tvář výčitku, že sám složil pro spolek socialně-demokratický báseň a že dobře věděl, pro koho báseň složil, ale teď pod knutem vlastenčících otrokářů, on, pěvec písní otroka, sklonil svou hlavu. Jedná se zde o to, že při dělnickém divadle 1. května t. r. byla přednášena dělnická báseň, kterou Svat. Čech již dříve složil pro spolek socialně-demokratický a která byla pak uveřejněna v kalendáři socialních demokratů. Sv. Čech proti tomu v »Nár. Listech« protestoval. A mistru Jar. Vrchlickému vyčítá »Česká Stráž,« že jednou napodobuje V. Huga, podruhé píše do židovského kalendáře, nyní že píše Bar Kochbu a dává na jevo sympatie se židy a mezitím se staví na stranu národních dělníků oproti socialní demokracii (která — dodáváme — drží se židy.) Mistři, podrývali jste autoritu církve a sluhů církve, a mladá generace

podrývá nyní autoritu vaši; sili jste vítr a klidíte bouři. Hledíc k otázce, komu náleží Národní divadlo, odpovídá p. Tom. Jos. Jiroušek v »Děl. Novinách« ze dne 1. června delším článkem, v němž jasně a přesvědčivě dokazuje, že v »Nár. divadle« nepatří socialním demokratům ani jeden kámen.

K té obraně »reformatorů« a »reformace«. Frant. Šádkovi, helvetskému pastoru v Ranné, na jeho flašinetl naštemoval Velikán Velikánovič. Cena 50 kr. Na konci jest několik vážných slov pro čtenáře rozvážné od Dr. K. Lva Řeháka. V této brožuře jest sneseno hojně materiálu historického, dogmatického a apologetického. Všecko jest pověděno zřetelně a jasně, že čtenář i slabšího vzdělání knihu s prospěchem pročte. Důkazy jsou pádné. Doporučujeme pro smíšené osady s dobrým svědomím.

Volné kněžské konference. Napsal Tom. Střebský, děkan. Tiskem bisk. tiskárny v Hradci Králové. Nákladem vlastním. Autor napsal tuto brožuru proto, aby své milé spolubratry na vinici Páně k tomu povzbudil, aby: 1. zavedli volné konference po způsobu Litoměřické diecése, 2. aby petici v příčině remunerace za vyučování náboženství za svou přijali a ji podepsanou ku sněmu odeslali. Spisovatel zde probírá zařízení a užitečnost volných konferencí Litoměřických, podává nástin petice ku sněmu a nadšenými slovy zkušeného muže a kněze vybízí své spolubratry k organisaci, jež by prospěla jim samým i lidu, jehož jsou duchovními vůdci.

Jak se naše práce rozšiřují. Velice mnoho prací ve »Vlasti« otištěných vyšlo ve zvláštních otiscích a rozšířeno bylo v národě. Z letošních prací ku př. ve zvláštních otiscích vyšly práce p. t. pp. Dr. Ant. Lenze, Al. Hlavinky a »o staré a nové škole«.

Článek o staré a nové škole ve »Vlasti« došel povšimnutí i v redakci »Českého Učitele«. Tento list píše: »Pan pisatel právem poukazuje na mnohé vady dnešního zřízení školního: byrokratismus, dozor, obsazování, disciplinární řád, nedostatečná příprava učitelského dorostu, osnovy, čítanky, atd. atd. Líbí se nám, že i se strany klerikální bylo na tyto zlořády způsobem věcným a řízným poukázáno.«

Zrušení klášterů za císaře Josefa II. Stimmen aus Maria Laach přinášejí ve 4. sešitě letošního ročníku na str. 468—472 interesantní zprávy o ničení mužských a ženských klášterů za císaře Josefa. Klášterů bylo zrušeno 295 a z nich do světa bylo rozprášeno 6000 řádových osob, z nichž jeden kmet přes 100 let starý musil se vystěhovati ze Štýrska do Uher. Jmění zrušených klášterů páčilo se při nejmenším na 100,000.000 zl. Doporučujeme redakci Historického Sborníku, aby celý ten článek v budoucím sešitě v překladu otiskla.

Chilské vyslanectví u sv. Stolice bylo letos v Římě zřízeno. Nový vyslanec se jmenuje Raimon Barros Luco. Od r. 1883. nebylo stálého zástupce republiky Chilské v Římě, ač diplomatické spojení officielně přerušeno nebylo. Za příležitosti kněžského a biskupského jubilea sv. Otce poslán byl zvláštní vyslanec. Při posledních volbách zvítězila v Chili strana konservativní, a nový president hned obnovil stálé diplomatické spojení se sv. Stolicí.

Z Lucemburku. Sněmovna přijala školský zákon, jímž škola staví se na základ katolický, a církvi vyhrazuje se patřičný vliv na výchovu mládeže. Vláda není sice zákonu tomu valně přízniva, ale nepochybuje se, že podrobí se přání zástupců národa a zákon velkovévodovi k schválení předloží.

Volby v Belgii skončily novým vítězstvím katolíků. Škodolibé »proroctví« »Nár. Listů«, že »klerikální« dvoutřetinová většina je ohrožena, se špatně vyplnilo. Katolíci nejenom na síle neztratili, nýbrž ještě získali. Po doplňovacích volbách má belgická sněmovna 112 katolíků, 28 socialistů, 6 liberálů a 6 radikálů. Většina katolická obnáší 72 hlasů proti 70 hlasům ve sněmovně minulé. V senátě katolická většina 36 hlasů zůstala.

Zrušení novinářského kolku. Vláda podala předlohu, dle níž má býti od 1. ledna 1899. zrušen novinářský a kalendářní kolek; dále mají býti r. 1900. zrušena erární mýta a převozy. Také prý má býti zrušena v celém Rakousku malá loterie a na její místo má nastoupiti třídní loterie.

Různé. G u s t a v h r a b ě M a j l á t h, biskup Sedmihradský, vydal pastýřský list, ve kterém klade farářům na srdce, zakládati katolické bibliotéky pro lid. — T i s k á r n a B e n e d i k t i n ů v C h i c a g u začala vydávati pro

československé rolníky ve Spojených Státech rolnický časopis: »Hospodářské Listy«. — V Opavě bude vycházeti nový německý konservativní časopis, který bude čeliti dosavadním Opavským časopisům a jenž bude dělati propagandu zásadám křesťansko-socialním. — Knížecí dar. Jeho Excell. ndp. Dr. Theod. Kohn, kníže arcibiskup v Olomouci, daroval sirotčímu fondu katolického spolku českých učitelů 1000 zl. — Dne 30. června koná se v Nitře eucharistické shromáždění. Podobné shromáždění bude v Asii, v Madrasi, pod předsednictvím tamního arcibiskupa. Eucharistický kongres konán bude koncem měsíce července i v Belgii. Zástupcem svým na tomto kongresu ustanovil sv. Otec Msgr. Radini Tedeschi. V Čechách povstane přičiněním několika kněží eucharistianův Eucharistický časopis pro lid. — Dcera francouzského předsedy ministerstva, Meline, vstupuje do kláštera. — Vyznamenání katolických redaktorů. Sv. Otec vyznamenal redaktora katol. časopisu Liberté ve Frýburku, Sousensa, stříbrnou záslužnou medalií za to, že již 20 roků hájí tiskem práv Božích a církevních. Redaktora časopisu »Croix de Landes«, Jos. Bougeta ve Francii, jmenoval sv. Otec rytířem řádu sv. Řehoře. — Sjezd německých katolíků ve Spoj. Státech bude se letos konati v srpnu v Milwaukee, hlavním městě státu Wisconsin. — Nové gymnasium. V Rokycanech povoleno bylo ministerstvem zřízení nižšího gymnasia a rokem letošním otevřena bude 1. třída. — Hodno následování. Spolek sv. Vincence ve Vídni rozšířil v půldruhém roce na 6.000 knih, brožur, letáků a obrazů. Der Volksbibliothekar přináší v 11. čísle tohoto roku celou výroční zprávu komitétu, jenž ve spolku svatého Vincence stará se o tyto vznešené záležitosti. — Dědictví Maličkých v Hradci Králové slaví letos dne 17. června 40leté jubileum své činnosti. Dědictví Maličkých může se vykázati velikými úspěchy své činnosti, pročež se s radostí k jeho gratulantům připojujeme. L. † 20.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal dne 26. května t. r. čtvrtou schůzi ve XIV. správním roce, která byla zahájena modlitbou. Ct. p. L. Pinkas, alumnus v Olomouci, děkuje za darované knihy. — Zvěčnělý farář Mat. Petráš ve Svárově odkázal družstvu Riegrův Naučný Slovník a Jungmannův Slovník, což se béře s povděkem na vědomí. — Výbor družstva připojuje se k hlasu Literární sekce a požádá dp. faráře Al. Hlavinku, aby ve svých výtečných pracích o národní písni ve »Vlasti« i dále pokračoval a vůbec pro »Vlasť« svým výtečným pérem stále pracoval. — K chudinskému fondu v král. hlav. městě Praze pro zamezení pouliční žebroty bude družstvo Vlasť přispívati ročně 10 korunami, a výbor požádá všecky p. t. nájemníky domu, aby podobně každý z nich něčím přispěl. — Výbor se usnáší, aby se zřídila spolková knihovna, obsahující pouze výtečná vědecká díla. Dp. dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle a Tom. Jiroušek sestaví seznam vhodných knih a předloží je výboru k prozkoumání a schválení. Knihovníkem jmenuje výbor p. Tom. Jirouška, jenž v mezích své denní práce povede i správu knihovny. — Dp. farář dr. Karel Lev Řehák daroval dle svého dávného obyčeje družstvu Vlasť 50 exempl. své poslední brožury. (K té obraně »reformátorů« a »reformace«. Frant. Šádkovi, helvetskému pastoru v Ranné.) Výbor družstva svému osvědčenému dobrodinci vzdává tímto veřejné díky. — Balíky časopisů družstva, knih a brožur pojistí se u pražské městské pojišťovny. A zavede-li výbor jednou do domu plyn, bude jej bráti rovněž od pražské obecní plynárny. Výbor se vůbec zásadně usnáší, aby ve všem respektovány byly podniky obce Pražské. — K slavnosti Mickiewiczově v Krakově zašle výbor blahopřejný dopis. — Na konci schůze referoval správce domu o stavu a pracích ve spolkovém domě. Stavitel, jenž nám zařizuje obchodní krám a průčelí domu, slevil ze svého rozpočtu k žádosti výboru 50 zl. Byt v prvním poschodí s roční činží 604 zl. jest právě tyto dny pronajat. Od terminu srpnového jest ve druhém poschodí k pronajetí byt o dvou pokojích a kuchyní s příslušenstvím za roční činži 303 zl. 20 kr., činžovní groš, světlo a čištění schodů v to počítaje. Stěhování nás stálo pouze 45 zl. Asi 13 povozů mimo to, jež nám pan Václ. Kotrba laskavě propůjčil, odděláme si jeho inseráty v našich časopisech. Správce domu žádal výbor, aby všecka další vydání v domě prozkoumal a schválil, což výbor po bedlivé úvaze

učinil. Výbor přijal do obchodu papírnického krámskou a určil jí měsíční mzdu. — Ke konci v uzavřené schůzi projednány byly záležitosti, jež se vymykají veřejnosti. — Družstvo Vlasť potřebuje nyní na různé úpravy a opravy domu peněz, i prosíme p. t. pp. členy a abonenty, aby jen hojně své vklady, předplatné a hlavně dluhy nám spláceli. Bis dat, qui cito dat.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 23. května t. r. osmou schůzi ve XIV. správním roce za předsednictví p. Václava Žižky. Jednatel p. Tomáš Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Předsedající pan Václav Žižka referoval o usnesení zemského výboru, který chtěje něco pro povznesení stavu řemeslnického učiniti, povolil 10.000 zl. na pořízení a půjčování motorů a jiných 20.000 zl. na poskytování úvěru malým řemeslníkům, aby tito mohli závoditi s továrnickou výrobou. V zemském výboru převládá snad názor, že na poli práce musí bojovati stroj proti stroji, kapitál proti kapitálu, leč to na poli výrobním jest názor velmi bludný, stavu řemeslnickému záhubný, jelikož způsob výroby práce ještě více do nekonečna rozmnožuje a jej o všecku cenu jeho připravuje a výživu stavu řemeslnického nemožnou činí. — O řemeslech a živnostech referoval dále dp. P. Jos. Šimon a pravil v podstatě toto: Zmatek v řemeslech je čím dále tím větší. To je patrno z jednání řemeslnictva. Schůze jejich jsou plny nářku. Na anketě průmyslnictva a řemeslnictva v Plzni (od 4. do 10. května) naříkalo se, že rakouské vlády a parlament opustily řemesla a podporovaly jen velkokapitál a velkoprůmysl. Řemeslníci nemají pojišťování úrazového, nemají zaopatření ve stáří a v nezaměstnanosti. Kapitál působí zhoubně v řemeslech, nejsa nikým zakřiknut. Mlynářství, koželužství, pivovarství, truhlářství, zlatnictví, oděvnictví atd. jsou na tom denně hůře a hůře. Vláda by měla vydržovati několik kočovných učitelů, kteří by řemeslnictvo povzbuzovali k svépomocné práci. A když německá vídeňská vláda tak nečiní, aspoň by tak činiti měla země. Vždyť dnes hospodářské přednášky konají na př. pp. ředitel Dumek, Purkhardt atd., které země platí. Proč by nemohli býti zemští kočovní učitelé řemeslničtí? Vývoz náš klesá: Poslední rok — 1897. — obnášel o 30 milionů zlatých méně. Za to dovoz z ciziny různých výrobků stoupá. Hlavně Německo dováží k nám nejrůznější produkty. Tak na př. jen za kola (bicykly) jde od nás ročně aspoň 150.000—200.000 zl. do ciziny. Naše noviny a naši poslanci nic nekonají na prospěch maloživnostnictva. »N. L.« mají hlavně Husův pomník na starosti. Obecenstvo naše jest desorganisováno. Heslo »Svůj k svému« se neplní. Obchodům německým a židovským jest pořád dávána od našich lidí přednosť. Záložny a peněžní ústavy nepomáhají malořemeslníkům. Výstava architektů a inženýrů, jež 15. června v Praze bude otevřena, má ukázati rozvoj náš v řemeslech. Bude to slabá zajisté ukázka, neboť nejeví se ani chuti, ani nadšení k vystavování. Není divu. Místo aby se naši vlastenci starali o povznesení pokleslých tříd maloživnostenských, pořádají dlouhé porady o tom, kde a jaké divadlo nové má v Praze býti postaveno. Bude se zase sbírati na chrám umění« — kdežto lid bude chudnouti. My takové politice nerozumíme, s ní nesouhlasíme, ji zavrhujeme. Radíme řemeslnictvu našemu, by se již emancipovalo od cizích, je posud vedoucích živlů a nechť na základě svépomocném a svorným postupováním domáhá se nápravy poměrů nyní nadmíru zbědovaných. Zkušení odborníci, pp. Václav Žižka a Václav Průša, přidali ku referátu dp. P. Josefa Šimona různé dodatky ze své řemeslnické praxe. Pan Tom. Jiroušek četl svůj článek: »Právo soc. demokratů na Národní divadlo«. Pronesl zde mnoho zcela nových myšlének, jež zde reprodukovati nemíníme, odkazujíce čtenáře na »Dělnické Noviny« ze dne 1. června, kdež tato zajímavá studie jest uveřejněna. Pan Tom. Jiroušek dokazuje, že soc. demokraté nemají v Národním divadle práva ani na jeden kámen. — Jednatel p. Tom. Jiroušek oznamoval, že nové křesť.-soc. spolky povstaly v Ličně u Častolovic, ve sv. Dobrotivé a Ronově u Čáslavi. O přednášky byl soc. odbor žádán z Litic, z Nýřan, z Noutonic a z Čermné u Lanškrouna. Stanovy byly zaslány do Sušice.

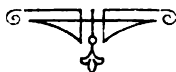
Literární sekce družstva Vlasť konala dne 6. června t. r. sedmou schůzi ve XIV. správním roce. Jednatel dp. P. Karel Burian Ord. Cruc. četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Pan učitel Josef Flekáček podal návrh, aby se organisovala kritická práce ve »Vlasti«. Ať se zajistí referenti pro literaturu humoristickou, pro básně, pro dramata, jež vyjdou, ale se nehrají, pro almanachy, literaturu pro mládež, přírodní vědy, dějepis, časové sborníky, kalendáře, pro spisy filosofické, sociologistické, folkloristiku atd. Redaktor dp. Tomáš Škrdle vítal tento návrh, ale dodal, že byl již několikráte prováděn,

referentů že se přihlásilo hojně, ale vytrvalých že zbyla jen hrstka. Každý referent musí psáti krátce, stručně a musí vybírati pro nedostatek místa jen to nejnutnější, ale právě tím mnozí v horlivosti ochabují. Dodal, že literaturu chorvatskou, srbskou a slovinskou a nyní i polskou pěstuje pilný dp. farář Fr. Štingl, lužickosrbskou dp. Fr. Žundálek, jimž jsou zasílány všecky slovanské časopisy, jež do redakce docházejí, německé časopisy, že dává dp. katechetovi Václavu Müllerovi, různé české. dp. K. Štellovi; o flamské literatuře že referuje p. Šeřík Vitínský z Antverp, o ruské novic dp. Frant. Žák, o francouzské dp. farář Fr. Kameš a různí jiní. Nejnovější drama Hilbertovo a různé podobné jiné že začne po prázdninách systematicky ve »Vlasti« rozebírati dp. katecheta Em. Žák. — Red. dp. Tom. Škrdle návrh p. učitele Jos. Flekáčka k přijetí doporučil, i byl jednohlasně přijat, a hned některé referáty byly rozdány. Přihlášky z venkova k tomuto účelu jsou Lit. sekci (Praha č. 570—II.) vítány. — Dp. farář Fr. Kameš zaslal literární sekci zvláštní přípis, v němž se rovněž za to přimlouvá, aby se naše zpravodajství organisovalo, a žádá, aby mu různé práce byly přiděleny, a aby každý sdělil, co pročítá. Lit. sekce dp. faráři za tento dopis děkuje a bude mu časopisy a knihy k recensi zasílati, vědouc, že právě on patří k pilným a vytrvalým literárním pracovníkům. — Pan Tom. Jiroušek referoval o českém studentstvu, jeho spolcích a časopisech. Studentstvo se rozděluje na: 1. socialnědemokratické, 2. národně-socialní, 3. národně-liberální, 4. radikálně-pokrokové, 5. katolické a 6. křesťansko-demokratické. Referent uvedl časopisy a spolky, kolem kterých se která strana kupí, provedl charakteristiku každé strany a zmínil se o jejím významu a budoucnosti. — Po referátech dpp. katechety Václ. Müllera a kaplana Václava Roudnického, o nichž se k jejich přání nezmiňujeme, doporoučí se výboru družstva návrh p. jednatelův, aby měla »Vlasť« v budoucím ročníku nový, modernější obal. — Literární sekce doporučuje veřejnosti Katolickou vzdělavací knihovnu Podlahovu a Tumpachovu s vroucím přáním, aby její výtečné publikace došly hojného rozšíření. — Ke konci předložil red. dp. Tom. Škrdle sekci knihu, otisk z »Vlasti« poslední práce vsdp. probošta dra. Ant. Lenze o Husovi; otisk jest opatřen elegantním obalem a stojí 80 kr. Dále ukazoval nový český katolický list benediktinů v Chicagu v Americe: »Hospodářské Listy« a slovenského »Posla«, jejž dostává red. »Vlasti« výměnou. Uvedl, že red. »Posla«, P. O. Kubinu z Tovaryšstva Ježíšova v Trnavě žádal, aby na místě † Tómy Šmýda referoval do »Vlasti« o věcech slovenských, ale odpovědi že dosud neobdržel. Upozornil na památku stoletých narozenin biskupa Jana Val. Jirsíka blahé paměti, jež připadá na den 19. června. Připomenul významný článek ze »Stimmen aus Maria Laach« o zrušených klášterech císařem Josefem II., jakož i na článek téhož listu, kdež se dokazuje, že Luther násilnou smrtí se světa nesešel. Předložil »Oesterr. Literaturblatt«, v němž dp. Dr. R. Zháněl referuje o českém, hlavně katolickém písemnictví, a s velkou pochvalou mluvil o dp. dr. Fr. Ehrmannovi z Brna, který v »Hlídce« dokazuje Drtinovi, jenž uveřejnil v »Naší Době« článek: »Myšlenková povaha středověku«, že křesťanství nerozumí, nauky křesťanské nezná, vytýká mu velikou vědeckou povrchnost. To bylo uveřejněno v květnovém čísle »Hlídky«, v červnovém čísle pak dokazuje týž dr. Ehrmann, že Drtina vyňal své dílo ze spisu: »Geschichte und System der mittelalterlichen Weltanschauung«, jež vydal dr. Heinrich Eicken ve Stuttgartě 1887. Literární sekce vyslovuje dp. dr. Fr. Ehrmannovi vroucí dík, že vědu masarykovskou takovýmto způsobem odkryl, a zároveň vyslovuje své podivení, že Gollův Český časopis historický může něco podobného doporučovati. Referent chtěl ještě probrati hanebný, nanejvýš urážlivý, sprostý a surový článek z »Moderní Revue«: Antikrist, pokus o kritiku křesťanství od Fr. Nietsche, ale čas pokročil, i odložil to do budoucí schůze, již koná sekce dne 4. července t. r. — Sekce obírá se vážnými úkoly katolické literatury. Každý člen přichází s různým novým materiálem a ten se zde probírá, a co se uzná za potřebné a užitečné, to se provede. Práce sekce pozná se ovšem později, až začne vycházeti ovoce její snahy na jevo. I prosíme venkovské pány, aby s námi spolupůsobili, v korespondenci s námi vešli a všemožně aby nás podporovali.

ROČNIK XIV. ČERVENEC 1897—98. ČÍSLO 10.

VLASŤ.

O původu lidské řeči.

Podává duch. prof. **František Horáček.**

(Dokončení.)

V mluvě lidské hraje velikou úlohu hláska *R,* kterou již Římané pojmenovali »psí« — *littera canina:* »Irritata canis quod RR quam plurima dicat«, děl Lucilius, což Shakespeare potvrdil: »That's the Dog's name, R is for the Dog.« (Romeo a Julie II. 4.) Podrážděný pes dělá: vrrrr! což každý školák ví, třebas starý učitel Valentin Ickelsamer na to ani děti neupozornil: »Hört und merket vier veränderte Teil in dem Worte *Merz:* nämlich zum ersten den Brummer *M,* darnach den Geisslaut *E,* zum dritten den *Hundsbuchstaben* R und zum letzten den Sperlingschrei *Z.*« Tedy, první hláska je medvědí, druhá kozí, třetí psí a poslední vrabčí! *R* je podstatnou hláskou následujících sloves: ringi (latin.), ringhiare (ital.), gronder (franc.), vorčať (rus.), vrčeti (čes.), knurren (něm.); také greinen (něm.), které původně o psech bylo v užívání, později přeneseno bylo také na lidi (srov. čes. vrněti). Toť první »rejstřík« písmene R!

Druhý: Vše, co je *drsné, surové, ježaté, krabaté, škrabavé, hrabavé* (srov. něm. rauh, roh, struppig, sperrig, reibend, reissend, kratzend, scharrend; franc. rude, âpre, hérisser, griffonner, gratter, racler; itals. aspro, orrido, irsuto, rastare, raschiare, scarabocchiare; angl. asper, crude, rake, v češtině kmeny tr, dr, skr, hr — chovají v sobě *r* jako značku onomatopoëtickou! Břitva dělá při holení: *rr!* proto také ruština má správnější výraz bryť, breju!

Třetí typus hlásky *R,* střídající se — v této úloze — s hláskou *L.* Obě slují *liquida,* hlásky *tekuté* podle přirozenosti své, pročež se nedivme, že se výtečně hodí k znázornění *vlnění* a *proudění* živlů tekoucích, jako je voda, vzduch, éther atp. [1]) Pro proudění étheru

[1]) Zařadění vzduchu a étheru mezi tekutiny zdá se sice býti v odporu

k vyvolání efektu světelného odjakživa užíváno hlásek R a L jako slovného symbolu. Srov. hebr. *Ur*, arab. nur = světlo; hebr. *ner* = svítilna. Nejčastěji vyskytuje se značka pro světlo ve kmenu *Ark*. Na tento jmenovitě nás upomíná české slovo *žár*, *oharek*, *jaro (?)*, *var*, jakož i ruské žarko. [2]) Jiná obměna kmene liquidního sluje *Luk* aneb *Ruk*. Jméno manželky Dariovy bylo persky Raokšnâ, řecky Ῥωξάνη (Roxané) a značilo tolik, co latinské *Lux* mea, záře (světlo) moje. V jazycích pozdějších vůbec shledáváme *L* místo *R*, na př. luna, lumen, lucerna, λύχνος, slov. lihotati, angl. light, maďarské lang = svítiti, finské *liekki* = plamen, estonsky *lohna*, rusky lučina, čes. louč, něm. Licht; germánský *Loki* byl bůh ohně. Odtud asi pochodí také slovo *luk*, *lučiště*, které v lat. zní *arcus* (obměna l s r) upomínajíc zde na kmen prvotní. Byla-li snad roditelkou slova *luk* synekdocha, beroucí od boha slunce (Helios, Apollo) nástroj, kterým týž ohnivé šípy metá? (Pars pro toto, res possessa pro possessore?) Také naše česká *loukoť* děkuje tomuto orientálskému hosti původ svůj, naznačujíc dřevěné tyčinky, které *paprskovitě* z jednoho středu — náboje — vybíhají a ve svém vzezření na kolo sluneční upomínají. Také moderní slovo *elektřina* na tomto vyrostlo luhu. Až posud odvozovali jsme slovo to od ἐλεκτρόν = jantar z příčin známých — avšak odkud je slovo »ἐλεκτρόν«? Původně slulo »ἀλεκτῶρ« — což znamená asi »sluneční kámen«, (jelikož jantar hoří krásným plamenem. Pozn. spis.) tímže právem, jako *kohout* pro svůj ohnivý hřeben slul »ohnivý pták« — ἀλεκτρύων — kterýž slovotvorný důvod až doposavad zříti lze v německém rčení: den rothen Hahn auf's Dach setzen« — »červeného« kohouta posaditi na střechu« t. j. zapáliti!

K znázornění proudění vodního slouží indoevropský kmen *ruš*, aneb po přesmyknutí hlásek *sru*. Srovnejme: středoněmec. rûschen, angl. to rush, čes. ručej, ital. ruscello, franc. ruisseau, v sanskritu sravâmi. Od kmene *sru*: řinouti, lat. rivus, řeč ῥέω, (srov. macedonská řeka Struma) čes. struha, bystřina, něm. Strom, Reise, Rhein.

Hláska N je pravá kachna, sloužíc k znázornění všech tvorů *plovoucích*. Kachna sluje v sanskritu *Atis* (původně Antis); rus. utka, řec. νῆσσα, něm. En-te, franc. c-an-ard, v litavštině antis; dále jména lodí všeho druhu: ναῦς, lat. navis, franc. nef, čes. člun (?), něm. Nachen.

V sanskritu zní *voda* Nâra, Nîra, spřízněné zdají se býti: Nereidy, únor, nořiti, ponor, něm. Nornen, Nehrung, vlhký jižní vítr Νότος; plovati zní v řečtině νήχεσθαι, lat. nare a natare, topiti franc. noyer (pohrouziti ve vodě). Jméno ryby je v arabštině, assyrštině a aramejském jazyce *Nun* — sama pak podoba litery *nun* upomíná na rybu.

K, T, P. Tyto hlásky mají jednu fysiologickou vlastnosť společnu, totiž že vznikají výbuchem vzduchu, který na svém pochodu z hrtanu narazí buď na jazyk, který jako nějaká závora vzepře se proti podnebí, aneb na sevřené rty; vzdušný proud závoru odstraní, při čemž povstane zvuk upomínající na slabý výbuch nějaké třaskaviny, odkud také *hrdelnice* (k, g), *retnice* (b, p), jakož i *zubné* hlásky

---

s běžnou naukou fysikální o t. zv. skupenství těles — však tento spor je pouze zdánlivý! Πάντα ῥεῖ! Pozn. spis.

[2]) Kleinpaul slovanské jazyky velmi *zřídka* uvádí, a příklady dotčené podnikáme na vlastní pěsť a zodpovědnosť. Pozn. spis.

(d, t) společně hláskami *explosivními* nazývány bývají. Pokud se hrdelnic týče, tu vidíme velikou jich část v prvotních kmenech, které znázorňují pojem *dutého*, *vyhloubeného*, *vydlabaného*; dále pojmy *dlabati*, *rýti*, *škrábati*, *ohýbati* atp. Na př. indogerm. kmen *ku*, který také v semitských jazycích nalézáme, značí »dutým býti«. Odtud: řec. κοῖ-λος (dutý), lat. coelum, cavus, v arab. kuova, hebr. kav (okno) atp.

Kmen *skap* rovněž hojně výstřelků vyhnal: σκάπτειν (škrabati), něm. schaben, lat. scabies (svrab), rusky (škrabati), campus (pole — poněvadž bývá zoráno), řec. κῆπος, něm. Schaff, (čes. škopek) Schiff atd.

P je *hláska skákavá* — pravá slovná blecha! Její fysikální hodnota bude nám zřejma, vzpomeneme-li sobě, co výše o původu citoslovce fuj! bylo řečeno. Fysiologicky vznikají retnice *b* a *p* vzpružením a uvolněním retních špiček, kteréž podobá se napjetí luku a vystřelení šípu. Šíp letí — slovo také. Samo slovo *blecha* začíná hláskou skákavou. Rusky blocha, řec. ψύλλα, lat. pulex, něm. Floh, franc. puce, ital. pulce atd.

Také slovesa, která znázorňují rychlý pohyb odraženého předmětu, obsahují *b* a *p*, na př. řec. βάλλειν (házeti), lat. pellere, něm. Ball (míč), Pfeil (šíp), franc. pousser (poháněti), angl. to push; český kmen *hod* ve slovese hoditi se s tím ovšem nesrovnává; za to ruské brosiť (hoditi) vykazuje hlásku — skákavou.

T jest natažená šňůra, která působí, že všechno *zní*, co s ní ve spojení přichází? Staroindické slovo tanus zní v latině tenuis, v češtině tenký, anglicky thin, německy dünn, rusky tonkij, franc. ténu; srov. v hebrejštině jâ-tan (býti nataženu), nâ-tan a tânâ (dáti = ruku vztáhnouti), ethiopsky tin = délka, natažení. Tenký předmět napjatý zní, dotkne-li se ho někdo, a zvuk takový sluje *tón*.

Podobnému úkolu slouží kmen *Tar*, kterým se znázorňuje překročení, přemostění nějaké propasti. Srov. předložku *trans* a koncovku řeckého komparativu — τερος, která mezi pojmem positivu a pojmem vyšším jakoby nějaký most kladla; dále jednoduchý kmen *Sta* neb *Ta* k znázornění kolmé posice zpříma stojícího člověka atd. atd. [3])

* * *

Tolik dovolili jsme si uvésti ke charakteristice methody, kterou moderní jazykověda se spravuje. Nelze upříti, že stěží kdo by si troufal věci záhadné důkladněji přijíti na kloub, než jak *Kleinpaul* činí — jiná jest ovšem otázka, podaří-li se mu cestou zmíněnou vysvětliti původ *všech* kmenů slovesných, které jsou základem všech jazyků indoevropských, a jichž počet linguisté páčí asi na 600! [4]) Dlužno o tom nanejvýš pochybovati — neboť pochodem *onomatopoetickým* — neboť také Kleinpaulova hypothesa ve svém vlastním jádře je onomatopoetická — vysvětliti lze pouze nepatrnou část slovesného pokladu. V českém jazyce na př. napočítali jsme ne celé půl sto sloves onomatopoetických, která jsou v obyčejném užívání; netvrdíme, že by náš výčet byl úplný — ale dejme tomu, že počet

[3]) Kleinpaul l. c. pag. 225.
[4]) Hjalmar Edgren (the verbals roots of the Sanscrit. Journal of the American Oriental Society 1879.) čítá sice neméně než 816 kmenů sanskritských; avšak v čísle tomto pojato je množství derivátů, tak že *primordialních* kmenů zbývá pouze 587. Müller Science of Thougt p. 375. Srov. Giesswein l. c. p. 133.

všech obnáší celé 100! — ejhle, toť teprve $^1/_6$ kmenů sanskritských! Převážná zajisté většina slov je výrobkem *svobodné vůle* člověka, o níž platí slova sv. Písma: »Spiritus flat ubi vult!« [5]) Příklad, trochu strojený sice, avšak po našem soudu úplně případný nám věc objasní.

Někdo koupí knihovnu a ku zjištění majetku jme se na jednotlivé knihy lepiti vignetky se svým monogramem. Vignetky — nálepky papírové — hrají v nejpestřejších barvách a také svazky knih obsahují díla všech odvětví písemnictví. Jsou mezi nimi básně lyrické i dramatické, práce národohospodářské i přírodovědecké, pojednání astronomická i mathematická atd. Oč, že vlastník knihovny bude míti zření k tomu, aby *barva nálepky* souhlasila — *pokud možno* — s duševním obsahem toho kterého svazku? Ejhle! zde jsou lyrické verše Hálkovy — těm patří vignetka růžová; zde Čelakovského »Prodromus české květeny« obdrží etiketu zelenou; tuto P. Secciho učené pojednání »O slunci« — snad se k němu hodí nálepka barvy žluté; onde La Bruyèrovy »Karaktery« přísného, mravoučného obsahu vyžadují barvu fijalovou, atd. Až potud nebude vlastník knihovny v nesnázích, neboť se jednalo o knihy, které s trochou obrazotvornosti lze přivésti v souvislosť se *symbolikou* barev — avšak, pro jakou barvu rozhodne se, dostane-li do rukou na př. *Kantovo* dílo: »Kritik der reinen Vernunft«? Snad pro šedou, dle přísloví: »Grau ist alle Theorie«; avšak, což jedná-li se o spis: »Kritik der *praktischen* Vernunft« — aneb o Nansenovo dílo »Výprava k severní točně«, nebo Dra. Holuba »Deset let v jižní Africe« atp.? Tu náš majitel pomyslí asi sobě: »Eh co, — soustava sem, soustava tam,« a — bude lepiti vignetky *napořád*, pokud zásoba stačí! A tak se může snadno státi, že humorista Mark Twain obdrží vignetku černou, Bossuet růžovou, Svatopluka Čecha »Výlet pana Broučka do měsíce« fijalovou, atp.

Tak se asi vedlo prvnímu člověku! Pokud to šlo, tvořil slova onomatopoetická, neb též i synergastická — ale kde to nešlo, směle vytahoval z přihrádky hláskového aparátu svého jednu literku po druhé na způsob sazeče, pokud *zásoba stačila.* A co potom, když byla přihrádka prázdna? Tu musila vypomoci činnosť *tropologická, na kterou dlužno klásti váhu hlavní.* Vždyť ani tak *abstraktní věda,* jako je *mathematika*, nemůže se obejíti bez názvů tropických, jako na př. pojmenování: činitel, zlomek, mocnosť, kořen, souhrn, součin, binom, člen, počet řetězový, integrál atp. svědčí, která rčení jsou vesměs metaforická aneb metonymická! A tak možno bez ostychu tvrditi, že *názvosloví skoro veškeré* je původu *metonymického*, a že vlastní *prosa* v lidské řeči je obmezena na míru nejmenší! Ano, linguista *Gerber* docela dí: »Eigentliche Worte, d. h. Prosa gibt es in der Sprache nicht« (Die Sprache als Kunst), z čehož vysvítá, že lidská řeč je *výrobek umělecký*, řekněme *básnický!* Zde pouze několik příkladů na dotvrzení: Slunce (sol, ἥλιος) a luna (místo luc-na) znamenalo původně tolik jako »*zářící*«, (srov. výše význam hlásek *l* a *r* pro znázornění proudění étherického) měsíc = »měřič« (srov. lat. metior mensus sum), germánské man = myslící, [6]) femina = »*kojící*«,

---

[5]) »Duch vane, kde chce.«

[6]) Ještě jiné jméno má člověk, a totiž »myslitel«, kterýž čestný název našeho pokolení žije dále ve kmenu *man* (srov. Mann, Mensch). *Ma* značí v sanskritu tolik jako měřiti, odtud slovo mensis, (měsíc, *mysl?*) odvozené slovo

filius = »*kojenec*«, argentum, aurum = »*zářící*« (značka R), terra = »souš«, »rez«, »růže«, »malina« (rubus) = rudé, hebr. hamôr (osel), arab. ašqar (liška) = červený -á -é, hebr. hôri, lat. hordeum (= pšenice) = »bílé«, řec. χολή, lat. fel, něm. Galle (žluč) = »žluté«; medvěd je »hnědouš«, kohout »zpěvák«, kůň (equus) »rychlík«, vůl »bučan« atd. To jsou vesměs *názvy metonymické.*

A což *metafory!* »Duše«, animus, anima, ψυχή, hebr. nefeš, spiritus, πνεῦμα, hebr. ruach (srov. něm. Rauch = kouř) — nejsou-liž slova tato přenesena od pojmenování *dechu* bytostí živoucích?

Nejvíce obtíží působí etymologovi ona slova, která původ svůj děkují oné slovné figuře, které *synekdocha* říkáme. Neboť primordiální kmen, byv několikráte uhnčten ve formě synekdochické, nabude často vzezření takového, že původu jeho jen stěží dopátrati se lze. České slovo »svině« na př. (něm. Sau pochodí od téhož kmene) sluje ve francštině truie, italsky troja. Komu by napadlo, že slovo to děkuje původ svůj z dějepisu známému Trojánskému oři (machina foeta armis Aeneis II. 237.), s kterým labužníci římští uvykli sobě ve spojení uváděti pečeni »Porcus trojanus« (také opima! Pozn. spis.) zvanou, která záležela ve vepři pečeném, jehož útroby byly nahrazeny masitou sekaninou z různých zvířat masných (quasi aliis inclusis animalibus gravidum Macrobius satir 2. 9.)? Jak snadný byl proces, v němž »*porco di Troja*«, jak potomci starých Římanů zmíněnou lahůdku nazvali, scvrklo se na slovo »Troja«, (franc. truie), jímž označili metaforicky také *svini obtěžkanou* mláďaty, která zastupují zbrojence Trojánského oře? [7]) — Vůči podobným úkazům, které bychom mohli obohatiti sterými jinými příklady, dovoleno jest zajisté staré rčení: »Habent fata sua libelli!« předělati v jiné, platnější: »*Habent fata sua vocabula!*«

Odstavec pátý.

Tím, co posud řečeno, je úkol náš podstatně vyplněn! Neboť domníváme se, že se nám podařilo dokázat úplnou lichost *darwinovského evolucionismu na půdě jazykovědy*, jakož i uvésti na pravou míru hypothesy *imitační, synergastickou i nativistickou!* S druhé strany pokusili jsme se nastíniti cestu, kterou se člověčenstvo pravděpodobně bralo u vynalézání nových kořenů slovných a u stavbě mluvy, která ve své rozmanitosti podobá se nádhernému dómu, jehož stavivo pochodí z lomů rozličných: zde je balvan žulový podkladem mocného pilíře, který je vytesán z porfyru, tamo leskne se stěna hlatěmi pestrého mramoru, zde je římsoví uměle zpracováno ze syenitu, růžice, lilie a jiné okrasy stkvějí se úbělí alabastru — avšak *vše* provedeno jest dle *jednoho plánu*, dle jedné vůdčí myšlénky stavitele, kterým je *rozum!* Toto předáctví rozumu u tvorbě mluvy jsme výše s dostatek vylíčili a dokázali a mohli bychom vlastně ukončiti. Avšak chtějíce poskytnouti studii přítomné pro zaokrouhlení jakéhosi reliefu,

---

manu = mysliti. V pozdějším sanskritu nalézáme další jména odvozená: mannava, manuša (srov. čes. muž!), v gotic jaz. manisk. — M. Müller, l. c. p. 329. — Srov. Dr. Veith »Die Anfänge der Menschenwelt«, Wien 1865. pag. 120.

[7]) Diez, Etymologisches Wörterbuch pag. 339.

dovolíme si krátce zodpověděti některé další otázky, které se laskavému čtenáři asi samy namanou:

Předně: Kterak lze vysvětliti *množství řečí* existujících *z jednoho pramene?*

Za druhé: Jak asi vypadala *ona řeč*, kterou mluvil *první člověk?*

Dle udání *Balbi-ho* jest na zemi kolem 860 živoucích jazyků. Z těch připadá na Evropu 53, na Asii 153, na Afriku 115, na Ameriku 422, na Australii 117. Ovšem, že počet jazyků původních jest mnohem menší! Tak učený *Lepsius* dokázal, že veškerá nářečí africká dají se odvoditi od jednoho základního typu, *Bopp* a *Grimm* objevili příbuznost mezi idiomy indickými a islandskými, jakož pochybovati nelze, že nářečí eskymácká souvisejí s mongolskými a tato opět s mluvou Laponců, Maďarů, Turků, Malajců, Singalesů a kmene Dravidas.[8])

Není naším úkolem vésti důkaz, že veškeré jazyky pochodí *z jednoho pramene*, z jednoho *prajazyka!*

Neboť by nám bylo při tom vyplniti celé folianty — kdybychom totiž byli s to, abychom ovládali příslušný materiál linguistický, čemuž však, Bohu žel, není tak! A proto obmezíme se pouze na výčet linguistů nepomíjejícího jména, jejichž vědecké výzkumy v oboru *srovnavacího jazykozpytu* jsou pravými majáky, dle nichž každý filologický »Nansen« musí zaříditi běh své lodi! . . .

Majáky těmi jsou: *Alexander Humboldt* svým monumentálním spisem: »Ueber die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechtes« Berlin 1836., — *Kaulen*, (Die Sprachverwirrung zu Babel, Mainz 1861.), *Julius Klaproth* (Asia polyglotta), »Atlas Ethnographique du Globe par *Adrien Balbi*, Paris 1826.«, *Abel-Rémusat* (Recherches sur les Langues Tartares), *Max Müller* »Lectures of the science of language«, bratří Grimmové, oba *Adelungové*, (Mithridates 1806.), *kardinál Wiseman*, *Bedř. Schlegel* a j.!

Všichni tito výtečníci jsou toho mínění, že *mezi všemi jazyky zemskými* panuje — přes jich zdánlivou nepodobnost — vnitřní *příbuznost*, která u jazyků plemene *indoevropského* je *evidentní*, u nářečí *malajských velmi pravděpodobná*, a že se pokračujícímu badání linguistickému a ethnografickému podaří, také mezi četnými idiomy *americkými*, které až posud nejvíce obtíží působily, určiti *typus prvotní*, který druhým sloužil za základ. Tak se vyjadřuje na př. *Klaproth*, jenž bez obalu vyznává, že vypravování Mojžíšovu z počátku žádné víry nepřikládal, po pečlivém studiu nářečí semitských následovně: »*Všeobecná jazyková spřízněnost*, s kterou jsem se v tomto díle více zabýval, než bylo původně mým úmyslem, jest tímtéž postavena do světla tak jasného, že ji lze považovati za *dokázánu!* Spřízněnost tato je dolíčena zbytky jedné *pramluvy*, které nacházíme ve všech nářečích světa *nového* i *starého*.«[9])

Adrien Balbi pak dí: »Ani dějepisné, ani astronomické památky nebyly s to, aby uvedly v pochybnost pravdivost *knih Mojžíšových*; naopak, výsledky badání nejslovutnějších filologů a mathematiků

[8]) Dr. Platz »Der Mensch« pag. 590 sqq.
[9]) »Asia polyglotta«. Vorrede pag. IX. Srov. Wiseman l. c. p. 94.

souhlasí s nimi způsobem nanejvýš podivuhodným![10]) Také o bezprostřední příčině rozbití pramluvy v tříště podružné se koryfejové oni zmiňují, dovozujíce, že to byla jakási *vyšší moc*, »force majeure«, která jednotě lidské řeči učinila konec!

Tak dí duchaplný *Niebuhr*, že linguisté dob dřívějších nebyli s to, aby očividnou souvislosť řečí lidských vysvětlili! To pochodilo z té falešné n·měti, že veškeré lidstvo pošlo prý z *více párů*, na různých místech zeměkoule existujících, mezi nimiž nebylo p jítka nižádného! Kdo však uzná, že člověčenstvo děkuje původ svůj *jedinému* páru lidskému, pro toho úkaz onen (spřízněnosť jazyková) není žádným tajemstvím více! Ovšem, že ti, kdož s původem lidstva od *jedněch prarodičů* souhlasí, vidí se nuceny, za příčinou vysvětlení *rozdílů*, které mezi jednotlivými jazyky panují, (rovnoběžně s frapantními příklady skryté příbuznosti, pozn. spis.) kteréž rozdíly nejen *kmenů*, než také i *stavby* jazykové se dotýkají — dovoláva'i se *zázraku*, který se přihodil při náhlém zmatení jazyků. Připuštění takového zázraku *není nikterak na úkor rozumu lidskému*. Neboť, poněvadž zbytkové starého věku (pravěku) zřejmě nám hlásají onu pravdu, že před nynějším *řádem zdravotním* existoval *jiný, od našeho rozdílný*, musíme víry přiložiti názoru, dle něhož *řád onen prvotní*, který po svém vzniku nějakou dobu trval neporušen, za jistého okamžiku utrpěl *podstatné změny*.[11]) Nuže, okamžik ten precisuje svatopisce v knize Genesis: »Sstoupil pak Hospodin, aby spatřil město a věži, kterouž stavěli synové Adamovi, a řekl: »Hle jeden jest lid, a *jeden jazyk* všem: a počali toto dělati, aniž přestanou od myšlení svých, dokavadž jich skutkem nenaplní. Pojďtež tedy, sstupme a zmaťme tam jazyk jejich, aby žádný nerozuměl hlasu bližního svého. A tak rozdělil je Hospodin s toho místa po všech zemích, i přestali stavěti město.«[12]) Nevázanosť ducha má za následek nevázanosť slova. Rousseau dí na počátku své knihy »Emile«, že »člověk pokazí vše, co do ruky dostane. Půdu zemskou nutí, aby nesla plody, pro které není určena, nutí strom, aby rostl jinak, než jak Tvůrce mu růsti dal; mrzačí tvory živé, koně, psy, skot i drůbež a hází páté přes deváté! A tak to dělá i s darem jazyka.« — Pokolení pozdější *pozbývá smyslu pro vztah a poměr slova k předmětu* (*pro etymologický význam*) a zachází s pokladem jazyka jako s běžnou mincí, která se časem tak obrousí, že ani obrazu, ani nápisu není viděti! K tomu ještě přistupují nepozornosť, chvat, pohodlnosť, aneb také vady ústrojí hláskového, které působí, že slova bývají tak zkomolena a přemleta, že jen zkušení, nebo jazykozpytec v nich dovede najíti původní kmen! Abychom jen několika příklady tvrzení své doložili:

Kdo z nás na př. při slovu *sklo* má na paměti tvar původní »*steklo*«? Podobný osud mají jména: Pstruh, (od pestrý) netopýr, vlastně nedopýr, nedopéřený okřídlenec, křídlo, rusky krylo od kmene kry(ti), lžíce, (od kmene leh, rus. ložka) světnice, (od svit —) jizba, (rus. znamená chatrč!) od kmene jed, (jísti?) sněm (soujem) jezero, zrcadlo, (rus. ozero, zerkalo — obojí od kmene zor, zříti)

[10]) Atlas Ethnogr. du Globe terrestre.« Paris 1826. — Wiseman p. 103.
[11]) Niebuhr »Römische Geschichte«, Th. I. pag. 60.
[12]) Genes. 11. v. 5—8.

slečna (šlechtična), loukoť, luk (srov. výše!) atd. atd.! — a to jsou slova, jichž kmeny od tisíciletí přináležejí *k základnímu kapitálu* jazyků slovanských! Což teprve říci dlužno o jménech *odvozených!* Která zelenářka ví, že *okurka* pochodí od řeckého ἀγγούριον, (srov. rusky ogurec)? Který zahradník zná etymologii slova oleandr? Rhododendron, Laudidedron, Lauriandrum, Auriandrum, auliandrum, *oleandrum!* Prosím, to není nikterak vymyšleno dle famosního etymologického »šimla«: Alopex, opex, pex, pax, pux, Fuchs — nýbrž přeměnu *rhododendra* v *oleandr* možno historicky stopovati! — Který řezník myslí při slově *tele* na vitulus, slovo latinské? Kde je ovocnářka, která by věděla, že *broskev* je potomek latinského jména praecocia? A tak i odvozená zobecnělá slova opakujeme, aniž bychom si byli vědomi toho, že *inkoust* je původu řeckého, *kalhoty* latinského, *rakev* řeckého, *cín* latinského, *divan* tureckého, *plyš* francouzského, *tramway* anglického atd.[13])

Co chceme medle tím dokázati? Tolik, že, pozbyl-li člověk, aneb celý kmen vědomí o *prvotním významu* slov, těchto více si neváží a o jejich ryzí tvar se nestará, takže se stanou pouhou hříčkou jeho rozmaru, který se řídí pouze požadavky osobního *pohodlí* a *praktičnosti!*

Při tom ovšem bývá ubohé *slovo* mnohdy tak *zkomoleno*, že nelze je ani poznati! Bývá osekáno, lisováno, smáčknuto, procezeno, prohozeno několika řešety, a ač jazykověda pro ty různé chirurgické operace vynalezla »pěkná« jinak jména, jako na př. *aphaeresis*, (vysutí slabiky neb hlásky v násloví) *apokope*, (odvržení slabiky konečné) *synkope*, (vysutí slabiky uprostřed) *krasis*, (rozlišování) atp. — nic platno, ubohé slovo přece jen mrzákem zůstane! Pravými mistry operačními jsou v té příčině Angličané a Američané. Nemajíť času k dlouhému hovoření, (Time is money = čas jsou peníze! Přís.) a proto říkají: *bus* místo omnibus, *Frisko* místo San Francisco, *velo* místo velociped, *špek* místo spekulace, *litho* místo lithografie, *repubs* místo republikán, — a jeden Angličan docela, chtěje naznačiti směr své mořské jízdy do Singapore, děl lakonicky: »Pojedu »by the *P* and *O*« (t. j. by the Peninsular and Oriental Steamer Navigation Company!«) Studenti pařížští říkají místo dlouhého boulevard saint — Michel« — »Boul Mich« a ve vídeňských restaurantech, kde se čepuje plzeňské, nevolá host jinak, než: »Krügel Pils«! Konečně také u nás lze slýchati: »Ještě jednu Plzeň«, »*fant*« z latinského infans, »*cello*« místo violoncello, »*Živno*« místo živnostenská banka, »Klota« místo Klotilda, »Véfa« místo Genovéfa, »Max« místo Maxmilián, »Véna« místo Vendelín atd.

A to se děje u národů *vzdělaných*, jichž řeč *mluvená* (langue parlée) nachází pevnou oporu ve mluvě *spisovné!*

Což teprve říci o řeči národů, kteří nemají žádné *literatury?* Ve starém *Peru*, kde bylo spořádané státní zřízení, mluvilo se nářečí *Quichua*, (také Kečua) kteréž Hellwald »*krásným a bohatým*« nazývá, po drahně věku na rozloze 20 stupňů zeměpisné šířky. Konservujícím prostředkem byla zde *obrovská literatura*, jejíž památky

[13]) Srov. slova marcipán, perník, koláč, chmel, chřest (asparagus), karfiol (chou-fleur franc.).

uschovány jsou v záhadných značkách uzlovatých[14]) A dnes? Misionáři stěžují sobě, že mluva zdivočilých Indiánů tamějších každých 10 let úplně se mění, tak že slovníky desítileté nejsou více k potřebě. Ano *Gabriel Sagard,* který v 17. století mezi Hurony jako misionář prodléval, tvrdí, že nejenom sousední obce, než mnohdy i sousední rodiny hovoří jazykem rozdílným: ano, řeč jejich den ode dne tak se mění, že starou huronskou mluvu nelze ani poznati. Indiáni našeho věku nejsou v tom o nic lepší, provádějíce pravý *sport* u vynalézání *kazimluvů*! Sejdou-li se na přástkách, tu snaží se druh druha předstihnouti u zkomolování a převracování slov, a podaří-li se šprýmaři nějakému obzvláštní *novomluv,* tu celá společnost vybuchne v bujarý smích! (Bates u Maxe Müllera l. c.) Na ostrovech *Sandwichských* panuje originelní zvyk, že slov, která jsou podobna — byť i jedinou slabikou — jménům údů královské rodiny, více se neužívá, nýbrž místo nich nastupují názvy nové. Tak na př. v řeči domorodců znamená *Po* naši *noc.* Avšak, když na trůn dosedla královna *Pomaré*, byla slabika Po pro obecné užívání zakázána, čili, jak tamější úřední výraz dí, »*tabuirována*« (Tabu = zákon, seznam zapovězených slov, index vocabulorum prohibitorum) a *noc* sluje od té doby *Mi.* Jméno jednoho krále na Tahiti bylo *Tu* = státi. Jméno to bylo »tabuírováno« tak, že sloveso »státi« neznělo více *tu*, nýbrž *tia*, »hvězda« místo »fetu« »fetia«. Ženy *kaferské* v jižní Africe tabuírují příjmení příbuzenstva se strany svého manžela, jiní kmenové »tabuírují« jména svých nepřátel atd.[15])

Konečně mohou také *podnebí, zaměstnání, způsob výživy* atp. tak působiti na *hláskove ústrojí*, že jistí národové ztrácejí vůbec způsobilosť k proslovení jistých hlásek. Synové kmene Galaad zabili u brodu Jordánského každého neznámého příchozího, který nedovedl vysloviti *Šibboleth*, (kn. Soudců 12. 6.) a za krvavého vzbouření Siciliánů proti Francouzům (t. zv. siciliánský nešpor) stihl týž osud každého podezřelého poutníka, jenž nedovedl vysloviti »čičeri«. (hrách). Ani Řekové, ani Latinci neznali hlásek č, ř, ž, ň, ď, ť, — Francouz neumí pronésti h a ch, mnohá nářečí německá nečiní rozdílu mezi b a p, d a t, s a z!

»*Která byla první lidská řeč?*« Otázkou touto lámali sobě po řadu věků filosofové a filologové hlavu neméně, než alchymisté řešením problému, jak lze dělati zlato! Při tom hájeno mnohdy mínění, nad nímž dnes pokrčí linguista buď rameny, nebo vypukne v homerický smích!

Že hebrejština také od některých otců církevních za řeč, kterou mluvil Adam, byla považována, lze vysvětliti z různých závažných příčin a nemůže nikterak mínění to nazváno býti absurdním, třeba že dnes, vyjma talmudisty, nikoho není, kdo by mu víry přikládal. Avšak co říci tomu, že jakýsi *Ondřej Kempe* do opravdy učil, že

---

[14]) »Die Ketschua Sprache besitzt eine unermesslich reiche Litteratur, die für uns aber wohl immer mit einem undurchdringlichen Schleier bedeckt bleiben wird. An Schnüre, aus buntfarbiger Lamawolle oder dem Baste der amerikanischen Agave gedreht, den sogenannten »Kipu« (Knoten) sind die Annalen der peruanischen Geschichte geknüpft. Zentnerweise können sie auf den Begräbnisplätzen der alten Peruaner ausgegraben werden.« J. J. v. Tschudi »Die Ketschuasprache« Wien 1853.

[15]) Dr. Platz l. c. pag. 590.

v ráji Hospodin mluvil švédsky, Adam dánsky a had — francouzsky! (Srov. Léon de Rosny »De l'origine du Langage Paris 1879 pag. 20.) Toť ovšem dnes překonané stanovisko. Neboť nejstarší jazykové, jichž písemné památky jsou nám přístupny, jako na příklad *Sanskrit* v Indii a *Zend* na Iránu, byli okolo roku 2000 před Kristem úplně vyvinuti, tak že i *časomíru* vykazují; jazyky pak ty jsou veskrz *synthetické,* neboť nacházíme v nich roztřídění materiálu slovného dle *částí rodu*, bohatou *deklinaci* a *konjugaci*. *Takto první člověk zajisté nehovořil.* Úsudek jeho byl téměř *intuitivní,* a výraz téhož *jednotlivý beze veliké mluvnické abstrakce! Celé věty vyslovoval jako jediné slovo*, což ostatně až posud se děje na př. v jazyku francouzském, kde při plynném vyslovení *slovný přízvuk*, který ve frančtině spočívá na *poslední slabice*, docela zaniká ve prospěch *přízvuku řečnického,* (accent rhétorique) dle něhož poslední slovo *věty,* respective poslední jeho slabika, bývá pronášena tónem zvýšeným. Toť také úplně logické. Neboť *slova osamotnělá* nemají samostatného života, podobajíce se údům od těla odloučeným. Jako tyto jen ve spojení se živým tělem žijí, jinak umírajíce: tak i slova jen ve větách objevují se živými čili významnými. Pročež, abychom věc jiným podobenstvím objasnili, jako na nedokonaném stavení, tak i na slovích pozorovati lze spáry a zuby, kterými se jako členy vět jedno s druhým spojují. To jest: v jazycích indoevropských není vlastně *čistých slov*. Každé z nich jako částka věty je již buď skloněno, buď časováno . . . My jsme zvykli na př. *nominativ* za základný tvar jmen považovati, domnívajíce se, že je podmět věty i podmětem mluvy vůbec. Indičtí gramatikové naopak *nominativ* zaroveň jiným pádům pokládají za *odvozený*. (Bopp, Vergl. Gramatik S. 133.) Že pravdu mají, vysvítá z *rozsáhlejšího* výměru ohýbání, kteréž není jen označování toho, jak se mají jednotlivé *členy věty* jeden ke druhému, než i *poměru mluvící osoby* ku *předmětu řeči*, čili k tomu, o čem je řeč. V každé tedy mluvě vlastně *dva předměty* rozeznati možno: podmět *mluvící* a podmět *věty*. Jako pak poměr ostatních členů věty, ku podmětu jejímu ohýbáním; tak se musí i *poměr věty* ku podmětu *mluvícímu* označiti: následovně i *nominativ*, jako pád předmětu věty, *odvozeným* už tvarem býti. Podobně označovali někdejší Hebreové poměr svých *vlastních vět* ke svým *vlastním myšlénkám*, počínavše obyčejně i mluviti i psáti *souřadnou spojkou a!* Obdobou touto i jmenování nominativu pádem *přímým* dosti světla a ospravedlnění nabývá.« [16])

Mluvnice každá je filosofie řeči — a filosofovati o své *vlastní řeči* začal člověk podle všeho zdání teprve tehdy, kdy materiál slovný, záležející v *slabikách kořenných*, byl v podstatě činností jeho intelektu již nashromážděn. Že k utvoření mluvnice — byť ne formální, tož přece latentní v mluvě spisovné — mělo pokolení lidské času dosti, vysvítá z toho, že mezi stvořením Adama a sanskritem leží doba *tří tisíc let!* Letopočet biblický není sice ustálen, neboť čítati lzeneméně než 150 dotčených soustav. Dle překladu *Septuaginta* uplynulo od stvoření člověka k narození *Krista Pána* 5199 let; *Vulgata* počítá 4200 let, *Eusebius* z Cesaree a ctihodný *Beda* 5504, *Kliment* Alex, 5604, sv. *Cyprián* 6000, Onufrius *Pavinius* docela 6311 let! Roz-

[16]) Hattala »Srovnávací mluvnice jaz. česk. i sloven.« p. VIII.

hodnosť tato dá se vysvětliti jednak chybami opisovačů nebo překladatelů sv. Písma, jinak nedopatřením, kterým opomenuto zření míti k očividným mezerám, které se u výčtu různých rodokmenů nacházejí. Mnohdy svatopisec jmenuje pouze praděda a po tomto ihned pravnuka, jako na příkl. v 1. Paralip. XXVI. 24, kde čteme: »Subael pak syn *Gersoma*, syna *Mojžíšova*, byl vladař nad poklady,« — a přece leží mezi Davidem králem, jehož úřadníkem Subael byl, a *Mojžíšem* mezera 500 let![17]) — Církev se chová vůči různým letopočtům těmto shovívavě, nechtějíc autoritativním rozhodnutím překážky klásti vědeckému badání. Proto také netřeba ostýchati se tam, kde zaručená dáta vyžadují větší stáří člověčenstva, přizpůsobiti se na př. názoru sv. Cypriána, dle něhož by pokolení lidské bylo na zemi kolem 8000 let.[18])

Máme-li zření k *roztřídění morfologickému*, tu se nemineme pravdou, souhlasíme-li s těmi, kdož *prvotní mluvu* čítají k soustavě *isolující*, kde *jednoslabičné kořeny* jeden ke druhému se pojí za prostřednictví jiných *slov samostatných*, které poměr pojmu, vyjádřeného shora zmíněnými kořeny, dle kategorií logických proměňují. *Juxtapositio*. Poměry tyto jsou: 1. Poměr *ukazování* mezi mluvícím a předmětem. 2. Poměr *osvojení*. 3. Vztah *číselný*. 4. Vztah neurčité individuality. Poměr *činnosti*. 6. Poměr trpný. 7. Vztah jednoho předmětu k druhému. 8. Poměr jednoho úsudku k druhému atd. — (Srov. A. Margot »Über den Durchbruch des »Extrinsèque« in den Pronominibus der französischen Sprache« I. Theil Morphologische Untersuchungen Wien 1880. pag. IV. 899. —)

Taková je na př. *řeč čínská*, která po drahně věků zůstala jako ztrnulá v jednom kadlubu soustavy isolující. Však by se mýlil velice, že taková řeč snad pokračujícímu duchu lidskému nepostačí. Neboť dokázáno jest, že při *soustavě isolující* postačí několik *málo set kořenů pojmových* a asi *půl tuctu* kořenů *demonstrativních*, aby na základě permutačním vznikl jazyk, který všem potřebám vyhoví. Oněch 40.000 slov, která se nacházejí v slovníku čínském, vzniklo ze 400 základních skupin hláskových. A tak asi i *prvotní mluva* lidská byla *isolující*, záležejíc ze skupin hláskových, které nebyly ani jmény *podstatnými*, ani *přídavnými*, ani *slovesy*, nýbrž vším tím za sebou, jak potřeba kázala. Jestiť *kořeni slovnímu* vlastní obzvláštní pohyblivosť i *síla výrazu*, kteréž naše slova mluvnická v sobě nechovají, neboť může jedním kořenem *celá myšlénka* vyjádřena býti, čehož sporé zbytky pouze v některých mezislovcích se udržely! (Srov. vari! honem! hopla! bohdá! — z nichž každé jest vlastně zkrácená věta.)

Ovšem, že jazyk *isolující* není k naučení snadný. Tím více obdivovati se máme *duchu lidskému*, který nástrojem tak jednoduchým dovedl zpracovati představy v pojmy odtažité, povahy sebe subtilnější, a ovládati veškeré snahy, které se nesly po založení oněch in-

[17]) Dr. Platz l. c. p. 641. — Srov. dále: I. Ezdráš. VII. a I. Paralip VI. 7. — Josue VII. 1—17. s XXII. 20.

[18]) Učený Peronne k tomu podotýká: Jestli snad někde zaručené dokumenty vyžadují pro člověčenstvo stáří vyššího, tedy tím autorita sv. Písem praničeho neutrpí.« Dr. Platz l. c. p. 642.

stitucí, které jsou pilíři každé spořádané společnosti, na př. rodina, stát atp.[19])

Snahy tyto chovaly v sobě zárodek veškerého budoucího řádu, *v pravdě kulturního,* a první člověk měl všechny ctnosti, které byly potřebny k založení jeho. *Vědění* vyšší na místě *vědomostí*, *bázeň Boží* místo filosofie, *lásku k rodině* místo neupřímné uhlazenosti, *kázeň života, vladařství* a *kněžství* při rodinném krbu — při tom všem *jednoduchý život*, prosté *radosti* a *dlouhý věk!* To byla *škola Boží* pro věky budoucí. Člověk, muž, žena, otec, matka, syn, dědic, kněz Boha, vladař a hospodář — ejhle, tito hlavní representanti státu měli vychováni býti ve škole této! Darmo touží básníci po zlatém věku — přešel a nevrátí se více: odkvetl ve stínu cedrů Libanonských, odkvetl pod stany, v nichž bydlili *patriarchové,* odkvetl v zemi, kde stála kolébka člověčenstva:[20])

Nemineme se nikterak pravdou tvrzením, že *evolucionism transformační* (Dle Darwina, Häckela a j,) nedoznal v žádném jiném oboru porážky tak eklatantní, jako při řešení otázky *o původu lidské řeči.* Neboť, kdežto na př. na poli somatologie a srovnavací anatomie *darwinisté* mezery soustavy své, jakož i očividné nesrovnalosti, které jim byly vytýkány, zvykli sobě odbývati pohrdlivým pokrčením ramen, odvolávajíce se na *fossilní tvary*, které teprve *budoucnosť* přivede na světlo — vidí se nuceny při luštění záhad linguistických dáti *odpověď určitou*, bez všelikých vytáček a dovolávání se vědeckých výzkumů pokolení příštích, které ovšem se vymykají veškerému dozoru. Neboť *materiál linguistický* všech věků a zemí jest prozkoumán aspoň v podstatných representantech svých, *a rozbor téhož svědčí proti evolučnímu pochodu ve všech částech a v každém způsobu.* Domníváme se, že se nám podařilo vésti důkaz pravdivosti následujících vět základních:

1. *Rozum* to byl, jenž dal vznik lidské mluvě; tvrzení opačné je absurdní!

2. Člověk vyšel z ruky Tvůrcovy jako *obraz Boží.*

3. Člověk mluvil ihned po svém stvoření.

4. Zvířata nemají řeči v tom smyslu, jak rozumíme *řeči lidské.*

5. Mluva lidská tvoří *Rubikon* mezi člověkem a zvířetem.

6. Pochod při tvoření lidské mluvy nelze lépe znázorniti, než jak činí sv. Písmo, ano dí: »Stvořiv tedy Hospodin Bůh ze země všecky živočichy zemské a všecko ptactvo nebeské, přivedl je k Adamovi, aby viděl, *jak by nazval je* — čímž *věrohodnosť sv. Písem* objevuje se v novém lesku.

7. Nejčelnější linguisté jsou o *původu veškerých jazyků z jedné* pramluvy přesvědčeni.

8. Pramluva tato byla pravděpodobně soustavy *isolující.*

Není nás nikterak tajno, že větami těmito nacházíme se v přímém odporu s učením gildy *patentovaných přírodozpytců!* To však nás nikterak nemůže zviklati v našem přesvědčení, které předně opírá se o *nauku Zjevenou*, a za druhé hájeno jest valným šikem jarých apologetů křesťanských. Než, co díme »apologetů« — také v táboře

[19]) Založení řádu rodinného stalo se ovšem přímo od Boha, avšak udržení téhož bylo úkolem svobodné vůle lidské. Pozn. spis.

[20]) Srov. Herder l. c. p. 241.

odpůrců vyskytne se tak mnohý Nikodemus, jenž v soukromí potřásá hlavou nad konečnými důsledky *darwinovského evolucionismu*, který *srdci lidskému*, toužícímu po Pravdě a pokoji, místo živného chleba podává tvrdý kámen! Tak stěžuje sobě sám *Flammarion*, jenž jinak *nestojí* na půdě positivního křesťanství, na *trapný konflikt*, panující mezi *moderní vědou* a *požadavky srdce*! »Jest nám věru trapné,« dí slavný astronom ten, »konstatovati *spor vědy se srdcem!*«

Velkolepý zajisté pokrok *vědy positivné*, jakož i *nadvláda člověka nad přírodou*, které se postupně domohl, povznesly sice vysoko našeho *ducha*, ale zároveň uvedly *srdce naše* do *hlubokého ponížení!* Bolestno jest zajisté, vidíme-li, kterak *rozum* lidský s jedné strany upevňuje více a více svou nadvládu, co zatím *cit vyhasíná*, a *vniterný život ducha utuchá pro nároky tělesné.* [21])

Kdo by s tím nesouhlasil? Kdo by netušil, že strom, jehož ovoce otravuje srdce, zasluhuje, aby byl vyťat a do ohně uvržen? »La religion est l'aromate qui empêche la science de se corrompre — náboženství je koření, které zabraňuje porušení vědy« — dí *J. Maistre* po otci empirismu, *Rogeru Baconovi.*

Avšak na to bylo šmahem zapomínáno, počínajíc od *encyklopedistů*, kteří vypověděli náboženství boj na celé čáře, až ke *koryfejům vědy moderní*, kteří *od vědy*, a *jen od vědy* očekávají *zlatý věk lidstva*! »C'est ainsi que le triomphe universel de la science arrivera à assurer aux hommes le maximum possible de bonheur et de moralité. — *Takto všeobecný triumf vědy zabezpečí lidstvu nejvyšší možný stupeň blahobytu a mravnosti*« děl lučebník *Berthelot*, a tisícové po něm, kteří nechtějí býti jmíni »ignoranty«, hlásají do světa: »Veliká je Diana Efezských!« [22])

My toho nedbáme, nýbrž vždy a všude budeme bojovati proti falešnému učení, dle něhož *člověk prý ze stavu zvířeckého pochodem evolučním dospěl výše kulturní! Linguistika je při tom zbraní nejvydatnější*, ana nepřímo dokazuje, *že první člověk byl již obraz Boží, že mluvil od počátku řečí metaforickou,* a že »*Homo alalus*« patří do musea — Barnumova!

Anthropoid pak, kterého by nám evolucionisté rádi vnutili — za praděda, jest *němá tvář* a zůstane jí, pokud svět státi bude!

In memoriam.

(27. července 1894.)

y's, otče drahý, oral půdu těžkou,
by z ní se zrodil bujný plod i klas;
vždyť práce byla věrnou Tvojí kněžkou,
a skřivánčí již volal Tebe hlas,
by z rodné nivy pryštilo se zlato —
Co země dává, bylo Tobě svato;
vždyť Boží ruka vodila Tvůj pluh,
a rosa s nebe světí strom i luh!

[21]) Dieu dans la nature« pag. VIII.
[22]) Srov. Brunetière »La science et la religion« Paris 1895. pag. 19.

Ó, jakým blahem plály Tvoje zraky,
kdy zelenal se polem Boží dar,
jak vděčně, vroucně patřil's na oblaky,
že dílu Tvému daly vznik a zdar,
že šťastně kvetlo Boží požehnání! —
Ó, zapomenout nesmím do skonání,
jak za to všecko z úcty nezdolné
jsem líbal Tobě ruce mozolné!

Jsem hrdým Tebou, hrdým Tvojí prací,
Tvým selským vzdorem, hojným potem Tvým;
Tvůj obraz milý vždy se v duši vrací,
když vidím role smát se zlatem svým
a pilní ženci kosí smaragd lužný. —
Tvůj pohled světlý, laskavý a družný
se dívá na mne tichým rozkazem:
Ó, pracuj, synu, miluj moji zem!

Ty's, otče drahý, těžkou oral půdu
a v práci tvrdé za pluhem jsi kles'. —
Až do skonání Tobě žehnat budu,
že's ukázal mi cestu do nebes,
že k práci veď jsi, která blaží, sílí! —
Má vroucí duše k Tobě, otče, pílí,
Ty's vzorem jasným, já jsem odleskem:
žít, skonat v práci za Tvou drahou zem'!

Jaroslav Tichý.

Kristus.

(Veledůstojnému Pánu p. Fr. Loskotovi.)

Spalo chudé dítě na slámě a seně . . .
Matky tvář se nad ním sklání zamyšleně:
ruce spjaté — oko září slzou štěstí —
Zvenčí do vnitř palmy kynou ratolesti
zelené a svěží — stříbrem obetkané,
které svitem luny na kraj ztichlý kane.
Spalo chudé dítě — tesařovo dítě . . .
Zaplál v půlnoc východ v zlatém jitra svitě:
zaplesal svět chudých — protřel oči dlaní —
cítil, kterak Bůh se láskou k bídě sklání,
kterak její paprsk zapad' v útrap hloží — —
Na slámě a seně spalo dítě Boží — —

Zdeněk Křesťan.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování.)

IX.

»Maminka se mi nelíbí,« pravil Josef asi po třech nedělích k tetě Marušce. »Je nějak churava.«

»Prosím vás, což jest v těch žnách malýho dření? Utahá se; to děvče, ta pastvica, přece schází; už to doběhlo sem tam, vody, dříví doneslo a — no, a tenkrát s tou starostí o vás jako když na panímámu tu neduhu hodí. Ale přejde to, nebojte se, po Martinově smrti byla daleko špatnější a vybrala se z toho,« řekla Maruška.

»Měla by se zjednat děvečka,« řekl Josef.

»Kde ju sehnat? Včil ve žnách žádná nejde z místa a taková, co jde, za mnoho nestojí. Až od vánoc budu sama na to tlačit, aby se nějaká vzala, my tři jsme už stary, a Cyrilka pak v létě na všechno nestačí,« mínila Maruška.

»Ale smutnou by maminka snad býti nemusila,« mínil Josef.

»Vím, proč je smutnou. Víte, že vám rodiče něco smutnýho mají povědít, a to panímámu tlačí. No, až to zvíte, bude vás to taky tlačit.« Maruška se zasmušila.

»Vy mi toho nepovíte, tetičko?« otázal se Josef.

»Ne, to přináleží rodičům. Však vám to povijou. Chceli vám to, jak víte, povědit až před primicijou, když jste ale — nechcu o tom ani mluvit, nás chceli tak zarmoutit, řekl pantáta, že vám to poví; kdy, to je jeho věc,« odvětila teta.

»A tatínek se nezmiňuje,« řekl Josef.

»Však on ví proč. A vy se taky nezmiňujte. Je to moc smutny a hrozny, co uslyšíte. Ale včil musím po práci,« řekla teta a odešla od kamenného stáda, kde se byla s Josefem sešla.

»Musím po práci,« ta slova slyšel Josef přes tu chvíli, a jemu samému nekynula nikdy práce. On si žil tak volně. Zdálo se mu, že nikdy se tolik o prázdninách nevyzahálel jako letos. Bylo to tím, že nečetl. Vyndal sice ty svoje knihy z kufru: Tolstoj, Dostojewskij, Turgeněv, Maupassant, Hugo, Feuillet, Ibsen, Hauptmann, leželi tu srovnaní na stole i na lištvě, ale Josef po nich nesáhal. Nechtěl se již zabrati do toho myšlenkového a ideového světa, který se nemohl porovnati s jeho světem, v němž žíti měl a chtěl. Raději hleděl více kolem sebe a zajímal se o vniterný život svojí rodiny, svých nejbližších. S Petrolínou jako by mu kus něčeho na Martinci ubylo, co by tu mělo býti, co k Martinci tak patřilo jako veškeré vzpomínky jeho dětství.

Jak rád by byl nyní té na duchu chudé sestře leccos nahradil, čím jí byl ublížil, byť to byla i malichernost: posměšek, nadávka, rána z mladické bujnosti.

Nemile se ho dotklo, vzpomněla-li někdy Cyrilka, jak se často Petrolíně pro její hloupost nasmála. Měl s Cyrilkou vůbec často potyčky. Chtěl, aby četla. Ale Cyrilku »to říkání« netěšilo. Po práci si sedla a zpívala, v neděli běhala po lese, došla do dědiny, nedbajíc daleké cesty, nebo si něco šila. Také vážnějšího hovoru s ní nebylo.

Josef poukazoval matce, že by měli Cyrilku dáti někam k příbuzným, aby přišla mezi lidi a seznala, že nějaká ta muzika, jarmark, svatba, nejsou věcmi tak zázračně krásnými, jakými se jí býti jevily. Také že není vždy mezi lidmi veselo, jak se jí býti zdálo.

Matka nebyla zvyklá jednati v něčem bez pantátovy vůle, a tento mínil, že všecky Martincovy dcery vyrostly na Martinci a byly z nich hodné ženy, že tudíž Cyrila nemusí jít mezi lidi se čemu učit. Sestry jeho ovšem byly téhož mínění, a Josef se svým návrhem nepořídil.

Tu přišel již ke konci srpna hajný s novinou, která se nezdála býti zprvu důležitou. Zemřel lesní, bydlící na myslivně kus za dědinou, odkud měl do dědiny i k hájovně Kučerově asi stejně daleko.

»Koho sem asi dostaneme?« prohodil pantáta. Byl s tímto myslivcem vždy za dobré a hned se staral, jaký asi bude jeho nástupce, zda vyhoví mu v přidělování pasek k vysekání, k pastvě a oddílů k hrabání steliva.

»Přijde sem mládenec z některýho revíru z český strany, povídali to v myslivárně,« řekl hajný.

»Svobodnej?« ozvala se Cyrilka.

»Asi svobodnej. No, voženit se bude muset, kde pak, na myslivárně nemůže bejt bez hospodyně,« mínil hajný.

»Jakej pak bude? Mladej, hezkej?« Cyrilka se smála.

»Chcela byste bejt paničkou myslivcovou?« usmál se hajný.

»Ta bude panímámou na Martinci, to ví dávno,« řekl pantáta a vyšel ven. Neobmeškal se nikdy dlouho, došel-li hajný na besedu.

Cyrilka zůstala, jako když ji poleje. Ztichla. Vyčítavě pohledla na všecky kolem. Josef zachytil ten pohled, který ho bodnul. Zdálo se mu, že z něho mluví sestřina duše a vyčítá, že ona bude muset svoje snad někdy probuzené tužby obětovat rodinným tradicím.

Ale hnedle si řekl, že sestra nebude míti asi nikdy nesplnitelných tužeb, že se vdá za toho, koho jí rodiče určí, a tento že se jí asi zalíbí, bude-li mlád a sličný. A že si na Martinec na námluvy nebude k dědičce statku tak hned někdo troufati, to bylo jisto. Ten vyčítavý pohled platil spíše tomu, že nemohla Cyrilka jako její družky v dědině mezi chasou laškovati.

Panímáma ukládala zatím hajnému, aby vyřídil tetce, ať ji přijde namazat, že je ňáko polámaná, a hajný to slíbil.

Odcházel, a Josef šel s ním. Řekl, že mamince přivede hajnou.

Vyšli k lesu a hajný, prohlížeje si Josefa se strany, pravil: »Ale, požehnej Pán Bůh, pane majstr, dobře vyhlížijou, jináč nežlivá když dojeli.«

»Slouží mi zde, strejčku,« odvětil Josef. »Však nic nedělám, dobře se mám, jsem doma i u vás v hájovně stále jako na posvícení.«

»To je toho,« řekl hajný. »Ale ty myšlenky jich už netrápijou, to je na nich vidět.«

»Myslíte, strejčku?« Josef zvážněl. »Nechal jsem přemýšlení, zprvu dostuduji, odbudu si svěcení a až nastoupím svůj úřad, budu míti zase čas přemýšleti, — po odbytých povinnostech,« dodal.

»Ba tak. Jen si neberou nic do hlavy a do srdce. S tím pak člověk chodí třeba koliknáct let, a nestojí to za to, že pro takovej starej bolák vopustí třeba něco, co by ho na světě mohlo těšit,« řekl hajný.

»Vám je dnes, strejčku, nějak do řeči,« pousmál se Josef.

»Ba, však na stary kolena nedělám tak nic, nežlivá mluvím. To je to, zamlčuje-li člověk něco před světem, bojí se, že by to mohl třeba nerad povědit, a radějác mlčí o všem všudy. Co jsem zamlčoval, povědil jsem jim, a je mně lehčejác. A proto je mi do řeči i taky proto, že vidím, že jsou rozumnej a nemyslijou víc na to. A to ubože, tak jakorát Pán Bůh k sobě povolal.« Hajný stisknul rty.

»Ba věru,« svědčil Josef. Zastavil se a pohlednuv na hajného tázal se: »Mluvil jste od té doby s mým otcem?«

»Krom co dojdu na Martinec, nikdá. My si nemáme čeho povídat. Co je v hrobě, toho nezdviháme, a lepší je nemluvit, nemluví-li člověk v dobrým. Nechme toho, pane majstr,« odvracel hajný hlavu.

»Slyšte, strejčku. Vy víte po všecka léta, co se na Martinci dělo a děje, povězte mi, co událo se tak smutného, že rodiče mi toho sdělit váhají. Myslím, že to víte,« řekl Josef.

»Povijou jim to sami. Neptajou se mě na nic takovýho, pane majstr. Já jsu rozpovídán a moh' bych mnoho povědít. Mluví-li člověk mnoho, může svou řečí buďto pohoršit člověka, nebo co horšího, urazit i Pána Boha. Podivajou se radějác, jak je krásně. To je počas. Věru, že mi nejni nikdá líto, že nevidíme odsud na žádnou dědinu, ty lese majou takovou krásu, že člověk, když je jenom trochu pozoruje, cejtí se vopravdu Pánu Bohu blíž. Lepší hlídat na stromy a na skále nežlivá na ty rozdrchany a špinavy baráky v dědině.« Hajný se trochu usmál.

»A mne zde nechcete. Ani rodiče, ani tety, ani vy — já musím do toho světa,« Josef jaksi zatoužil.

»To je něco jinýho. No počkajou, jen až budou někde po pár letech kaplanování někde na fáře usazenej. Pak půjdu do pense a dám se k nim. Snad ještě dříví štípat, krávy vobsloužit, boty pucovat dovedu a třeba i v kostele zametat — — —«

»A tetku uděláme svíčkovou bábou,« rozesmál se Josef. »Ale slovo s to, až budu farářem, budete u mne šafářem.«

»Dobře, dobře, pane majstr. Půjdu s nima třeba kraj světa,« jistil hajný.

Došli do hájovny, a Josef vyřídil hajné matčin vzkaz. Byla ihned pohotově, svolala drůbež, uvázala psa, zamkla chalupu a již cupkala s Josefem k lesu. Hajný šel v opačnou stranu.

Tetka měla jako obyčejně dosti řeči, a Josef poslouchal v tom příjemném pocitu, jakémuž byl uvykl za posledních dnů, v pocitu, že lidé, s nimiž se stýká, ho mají rádi.

Šli podél toku potůčku od studánky proti vodě a došli k rozsochaté borovici, místu Petrolininy smrti. Hajná se zastavila a pokřižovavši se, šeptala krátkou modlitbu. Josef smeknul.

»Ale to byla tenkrát bouřka, když to tu holku zasáhlo,« pravila hajná. »Takových málo pamatuju, jak jsu dost stará.«

»Já také,« řekl Josef a pomyslil si, jaká bouře tehdy zuřila v jeho duši.

»Co pak voni,« hajná se usmála. »Ale tuhle člověk, když počítá od šedesátky dál, tak už něco pamatuje.«

»Aspoň můžete hodně mnoho povídat, tetičko,« řekl Josef.

»Povídat! Můj ty Ježíšku, komu? Na besedu nedojde krom Petra žáden, a ten s naším Kučerou se koukajou jeden druhýmu na ten kouř z fajfky, a slova aby od nich člověk kupoval, Petrolína někdy došlo v neděli, ale chudák z toho moc nevědělo, co slyšelo, mělo tu hlavu moc tupou. Ještě že se modlit umělo, Pán Bůh mu vodpust, s ním jsem moc rozprávky nepoměla. S tou němou tváří si povídat nemůžu, třeba člověk i s tím promluvil.« Hajná si utřela oči.

»Já vás, tetičko, vždy rád poslouchám,« pravil Josef.

»O co pak voni! Takovejch lidí je málo, jako voni. Jen toho kdyby mně Pán Bůh dal dočkat, abych jich slyšela kázat,« přála si hajná.

»To se dočkáte brzy, budu kázat v neděli v dědině, pan farář mne vybídnul.« Josef se usmál.

»Můj ty Bože! To bude radosť. To poběhnu do kostela, kdyby šídla padaly,« slibovala si hajná.

»Jdete tak jako tak každou neděli,« Josef nadhodil.

»V létě, pane majstr; nesmijou zapomenout, že v zejmě o Božím kostelíčku skoro nezvíme. To mi je rok od roku litějác, že v ty zejmě je tu člověk jako ten pohan, nepřirovnávaje. Tak voni budou kázat. Ó, já z pláču nevyjdu po celý kázaní, to je radosť. A panímáma, to bude šťastná matka! Takový dítě vychovala, syna na kazatelně bude vidět.« Hajná políbila Josefovi ruku.

Josef odtrhnul: »Ale, tetičko, to nemám rád.«

»To jim patří,« tvrdila hajná.

Došli na Martinec, a panímáma si hajnou odvedla do přístěnku. Tam ji hajná namazala, nakouřila mateřídouškou, doporučila píti lipový květ, nedbajíc, že Rozárka trochu nevrle pohlíží na to, že panímáma zase jednou vyžaduje si jiného léčení než od ní. Mrzívalo ji to vždy, než, panímáma měla k hajné větší důvěru, snad že si hovorná druhdy Hanačka ráda s hajnou povídala.

Dnes však nebylo hajné nějak do řeči. S velikým nucením požila kávy, kterou Cyrilka uvařila, a spěchala domů.

»Co pak je dnes tetce?« ptala se panímáma Josefa.

»Nevím, byla hovornou jako jindy,« řekl Josef. »Řekl jsem jí, že budu v neděli kázati, a těší se na to.«

»Jako my všichni,« pravila Maruška.

»Však byl jednou čas, že kážete, že vás lidí uvidijou, tak onehdy mlynář, když tu byl, povídal, že o tym lidi mluvijou, že byste měli přijít každej den do kostela,« řekla Rozárka, a panímáma i Maruška se udiveně na ni za ta slova ohlédly.

»Ale, tetičko, když se nemohu vzbudit. Běhám po těch lesích a polích a usnu pak tvrdě. Pan farář mi toho nezazlívá, ač by mne věru rád častěji viděl. Ale to víte, že bych pak nedošel skoro nikdy k obědu, z fary by mne nepustili. A já tak rád užiji za těch posledních prázdnin ten náš milý Martinec,« omlouval se Josef.

Matka pohlédla naň skoro vděčně.

»Ale my vás neužijeme, jste opravdu pořádem na lesích a skoro víc v hájovně nežlivá doma,« zabroukla Rozárka.

»Ba to je pravda, hajná vás užije víc, nežlivá my,« dosvědčila Maruška.

Josef se rozesmál. Byl by tety poškádlil nějakým žertem, ale pohled na matku zamknul mu ústa. V těch několika posledních dnech změnila se panímáma velice. Sežloutlé, přepadlé líce svědčilo o chorobě, a smutný pohled dotvrzoval, že si je toho vědoma. A přece se hnala do práce.

Josef věděl, že by bylo marným matku zdržovat od práce, rovněž jako marným doporučovati ji lékaře místo léčení domácího. Ač mladší, vypadala mnohem sešlejší než teta Maruška.

Bylo mu v duši pojednou teskno při pomyšlení, že by snad měl matku ztratit. Zdálo se mu, že by bylo bez ní na Martinci smutno. Nikdy byl posud na to nepomyslil, že by mohl matku ztratit. Úmrtí bratrů nezanechalo v mladé ještě tehdy jeho mysli hlubších stop. Úsměv mu na rtech ztuhnul. A pohlédnuv znovu na tety, divil se jejich chladnosti při matčině zřejmé chorobě.

Vyšel ven; venku setkal se s otcem. Dali se do řeči, a Josef upozornil otce na matčinu chorobu.

»Stonává tak panímáma, stonává,« řekl otec. »Přejde to zasejc. Jsou tu taky leta, dření, ten zármutek o děti, to a ono. Nemějte strachu, kdyby i panímáma stonala, radosť ju uzdraví, až se dočká vaši primicije.«

»Jen aby se jí dočkala,« zvolal úzkostně Josef.

»I dočká, však si přes zejmu zasejc vodpočne,« řekl Martinec lhostejně, a Josef se tázal v duchu sám sebe, zda otec přece někoho jiného miluje než — sám sebe?

»Ba jen sám sebe a ten svůj Martinec,« řekl si a odešel.

Nadešla neděle, a Josef vystoupil na kazatelnu v kostelíčku, kde byl křtěn a kam od mládí docházel.

Pohnut přehlédnul shromáždění. Znal skoro všecky lidi, ač jako student málo do dědiny chodíval. Než, ty rodinné podoby opětují se na dědinách tak, že poznal rodiče svých spolužáků i jejich děti. Mnozí ze starších kamarádů již ve škole s ním sedali, byli již ženati, dívky vdány a byli tu v kostele s drobným svým dorostem. Ty děti tulily se nejvíce k dědečkům a babičkám, a Josefovi najednou blesklo hlavou, že matka jeho posud není babičkou, ač jest již šedesátnicí. Nevdávala se pramladá, bylo jí již dvacet šest, právě jako pantátovi, ale byly mladší ženy babičkami.

A tu mu zatanulo na mysli to rodinné podání — o kletbě, — o neštěstí, stihajícím pokolení za pokolením, a před očima ukládala se mu mlha.

Byla prvá neděle v září, svátek Anděla strážce. Josef počal kázati. Počal vzpomínkami jednoho každého z dětství, kdy dětská mysl tak ráda by spatřila toho andělíčka, o němž mu matka tak ráda vypráví. Rozváděl modlitbu: »Anděle Boží, strážce můj,« větu za větou klidně, vážně rozléhal se jeho hlas, nesa se klenbou nevelkého kostelíka, vřele, srdečně mluvil o důvěře, která vede dítě modliti se ku Strážníčku, o důvěře, která nás v každé života pochybnosti a v každém bolu učí hleděti k Pánu Všehomíra, který nás neopouští, kterýž poslal svých andělů, aby nás opatrovali. A ti andělé opatrují nás na cestách života, na bezcestích, kam by nás zavedly vášně . . . Josef mluvil pohřížen mysli v tradice svého rodu,

mluvil o odplatě zlého a dobrého svědomí, mluvil, jakoby mluvil k jednotlivým členům své rodiny: k matce o sladké útěše věrně konané, byť i neuznávané povinnosti, k tetě Rozárce o spokojenosti těch, již pracují pro jiné, pokud stačí, spokojujíce se v pokoře údělem nejskrovnějším, k starší otcově sestře o vážné zbožnosti. Pro otce neměl, neměl slov, cítil, že chtěl by zahřímati mu v duši pro ten hřích, kdy zaplakal Anděl strážce Terinin nad zničenou nevinností, a kdy zapřel otec své dítě, zapíraje je po léta i mrtvé. A mluvil jako k hajnému o věrném přátelství, o odpouštění a zapomnění.

Jas slunce, prodírajícího se z rána okny kostelíčka, pojednou pohasnul, a bohoslovec stál na kazatelně jako v šeru, z něhož vynikala bílá jeho komže a svěží, ruměnný obličej. Všechen lid k němu patřil, starý pan farář v sakristii pochvalně kýval hlavou.

Josef skončil. Do velebného chorálu: »Pochválen budiž Pán Bůh náš,« zalehly mimo zvuky varhan zvenčí i zvuky bouře, a ztemnělým kostelíčkem šlehly svity blesku. O velké mši svaté, při níž Josef asistoval, rozpoutala se zase jedna z hrozných horských bouří. Hlučení hromu přehlušilo chvílemi varhany i zpěv lidu, a osadníci nezdrželi se úzkostného šepotu o úrodě, která byla na poli. Měliť položeny ječmeny a někde i rannější ovsy. Lekali se o to obilí.

Panímáma Martincová neslyšela bouře, neviděla blesků, neměla očí a mysli než pro syna.

Jak mu to slušelo! Jak krásně mluvil! Jak jí všichni lidé aspoň pohledy přáli štěstí!

Martincovi seděli v dědičné stolici blíže kazatelny, pantáta a všecky tři ženské, Cyrilka šla si stoupnout mezi děvčata. Hajná usedla na stupínek oltáříku proti této stolici. Což ta si utírala oči po celé kázaní! A v minutce než po dozpívání písně zazněl zvonek oznamující příchod kněze k oltáři, povstala a blížíc se k panímámě, přišeptla: »O andělích mluvil a sám jako anděl vypadá.«

Blažená matka obávala se sice k velké, upřílišněné chvále této přisvědčiti, ale úsměv se rtů nescházející věstil, že jest šťastnou. A to hajná nevěděla, jak se chvěla již o tuto blaženosť, jakou starosť způsobil jí syn.

Po mši svaté se teprve všichni známí shrnuli kolem Martincových. To bylo blahopřání, to bylo upřímných slov, potřásání rukou.

Martincovi stanuli v kostelní síňce. Prudký déšť lil se ze zachmuřené oblohy, kroupy se chvílemi sypaly.

Syn panímámy Svojanovy, mlynář, zval matku, ať jde i s ostatními příbuznými do mlýna. Odpírala zprvu, než vidouc, že na Martinec bylo by obtížno jíti, svolila. Aby nezůstali na samotě bez dohledu, vydali se, ač déšť se lil, pantáta s Petrem. Hajná se jich přidržela, že musí také domů, a Rozárka vydala se přece také, nemohlyť za poledne zůstat krávy nedojeny. Cyrilka odběhla hned po mši svaté s mlynářovou dcerkou, a právě docházel kostelník pozvat Josefovy rodiče za ním na faru. Šla tedy matka za ním. Slíbila mlynáři, že se u nich pak i se synem zastaví.

V pokojíku na faře očekával jí Josef. Přimlouval jí, ať se nezdráhá zůstati u oběda, a těšil se, vida její tichou blaženosť.

Déšť trval celé odpoledne a teprve k večeru ustal. Josef šel s matkou do mlýna, teta Maruška byla již nepokojnou a nutkala k cestě domů.

•

Mlynář chtěl zapřáhnouti, že je doveze; ale matka i teta mu bránily. Tušily, že bude cesta úvozem od deště vymleta, a že by koně, kterého stále potřeboval, zbytečně unavil.

Vydaly se pěšky. Cyrilka odešla s domácími dětmi hned odpoledne k muzice, a panímáma dovolila, že smí zůstati ve mlýně přes noc a přijít zítra ráno.

»Je čas, aby se mezi chasou trochu okoukala, jste na tom Martincu jako ze světa,« pravil mlynář.

»Však oni tam přece za Cyrilkou ženiši trefijou,« smála se mlynářka.

Vydali se na cestu. Přes dědinu bylo mnoho bláta, za dědinou, kde polní cesta stoupala ku kamenitému úvozu, byl tento skutečně od deště vymlet, a písku i drobných kaménků bylo smeteno do celých kupek. Skaliny, ostré jako sklo, vyčnívaly obnaženy z půdy, a od stráně strhal příval celé kusy drnu.

»Bude to spousťka na polích,« vzdychla panímáma

»Ba, bude! Toť bylo Boží dopuštění. Promokly jsme, než jsme došli do mlejna. Ale jářku, švagříčková, kdyby bylo na polích škody co dost, máte, Bohu děkujíc, zasejc požehnání na synovi,« pravila Maruška a pohlédnuvši vřele na Josefa, řekla: »Jen jsem se v kostele modlila za nebožtíka otca, dal vám Josef Pán Bůh dar Ducha svatého, ale ten dar řeči máte po dědovi, Pán Bůh ho oslav.«

»A po vás, tetičko,« usmál se Josef. »Vy také dovedete promluvit, že srdcem otřesete.«

»Opravdu?« tázala se radostně stařena a než synovec mohl zabrániti, políbila mu ruku.

Rozuměli si. — Panímáma záhy byla cestou unavena.

»Vy stůněte, maminko,« pravil Josef starostlivě, vida červené skvrny na matčiných lících.

»To všechno přejde, jen co se té vaši primicije dočkám,« řekla matka. »A té se snad přece dočkám.«

»Nesmíte stonat, to se musíte dočkat ještě více; kdo pak by se mnou někdy na faře hospodařil?« žertoval Josef.

»Snad byste nám nechtěli panímámu odvést z Martinca?« ptala se Maruška.

»Odvedu, tetičko, odvedu, všecky bych si vás chtěl odvést. Ale Martinec bych si také chtěl odnést s sebou, odnesu si ho v duši kamkoliv,« řekl vřele Josef.

»To ne, dítě drahy, to ne! Není to šťastny místo,« řekla matka tiše. Umlkli.

Přicházeli blíže a již viděli na polích na úbočí rozložených škody způsobené lijákem a krupobitím. Ovsy na stojatě byly zatlučeny do země, ovesniska vypadala jako zcuchaná strnišťata, brambory zvedaly smutně holou, listí zbavenou nať nad brázdy naplněné vodou, padalyť s deštěm velké kroupy, řepa a hlávky byly zaneseny hlinou.

»Toť Boží dopuštění,« vzdychly ženské.

»Zde se konalo desetkrát hůře nežlivá v dědině,« lekala se Maruška.

Došli domů. Vyšla jim vstříc Rozárka, všecka uplakaná.

»To máme škody, to máme škody,« hořekovala. »Pantáta s Petrem a s hajným spravujou hrázku u rybníka, strhala se, a louky jsou podkaleny.«

»Pro Pána Boha,« děsila se Maruška.

»Mlčte švagříčková, víte, co jste prve řekla. Ať je škoda jaká chce, jen když je na dítěti požehnání,« řekla panímáma.

Škoda byla veliká. Pantáta Martinec vrátil se až za soumraku, všecek umazán a znaven.

»Vidíte,« pravil k Josefovi, »to je tak, když se člověk přičiní po celé léto, a jedna bouřka tolik toho zmaří.«

Josef byl smuten. Radosť, kterou byl rodině dnes způsobil, neměli na Martinci zažíti nezkalenu. Ze smutných matčiných tváří vyčetl, že nevidí dobrého znamení pro budoucnosť v této pohromě, právě v den, kdy ho viděla prvně na kazatelně; neříkala však ničeho.

»Nesmím se tomu poddati, sice bych snad sám znovu kolísal, aneb aspoň zmalomyslněl,« řekl si.

Již se odebrali všichni na lože; Josef stál u okna a pohlížel ven. Po vyzuření bouře rozprchly se mraky, a měsíc srpečkem zářil na obloze. Upomenul se na noc po Petrolíníně smrti i na noc, kterou ztrávil s tetou Maruškou u kříže. Dnes bylo mu volněji, klidněji. Cítil se statečným, cítil se synem hor, které odolají nárazu bouří. Cítil se synem lidu, k němuž dnes promluvil slovy útěchy a povzbuzení, cítil tu moc živého slova, hlásaného ve stánku Božím.

»Stala se vůle Páně, jsem spokojen,« tato slova staré písně zvučela mu v duši. Chtěl se již uložiti: tu zaslechnul na pavlači kroky.

»Můj Bože, co se stalo?« zvolal, vida vcházeti oba rodiče.

»Nic se nestalo, nelekejte se, Josefe, jdeme vám povědít to, čeho jsme vám chtěli říci až před primicijou, to, čeho jsme vám povědít slíbili,« řekl pantáta.

»Pantáta vám to chce povědít dnes,« pravila matka, a Josef vyrozuměl, že ona dnes v té náladě blaha byla si toho nepřála.

»Ano dnes, kdy jsme vás viděli na kazatelně, dnes, kdy trestající ruka Páně nás stihla škodou na majetku,« řekl pantáta.

Usednul na truhlici proti Josefovu loži a matka usedla vedle Josefa na postel, vzala jeho ruku do svých a hladila měkkou jeho dlaň svými zpracovanými prsty.

Josef téměř nedýchal.

X.

»Řekla vám to, synu, matka, že teprve do opravdy vás Pánu Bohu obětovala po Martinově smrti, když bych já vás byl si přál mět doma, za dědiča, za erbovníka. Chcel jsem vás věnovat tomu dědičnýmu statku. Ale rozmluvily mi to žena a sestry, a dobře se tak stalo. Slyšel jste od sestry Marušky tu smutnou kronyku našeho rodu, moje panímáma uslyšela ju od nás teprvějc, když nás samotny stihlo neštěstí. Myslil jsem, když jsem dostal zprávu, že Jakub náš, Pán Bůh mu tam vodpusť, padl v ty cizí zemi, a že se za něj můžeme huž jenom modlit místo každýho jinýho podílu, že to je to neštěstí, ktery má stihnout to pokolení našeho rodu, ktery jsem já založil. Ale nebylo tomu tak. Došlo na Martina.« Pantáta se zamlčel a zavzlyknul.

»Ano, bylo to smutné, že ta zlá nemoc bratra zklátila, a že se to nijak nepředešlo,« pravil Josef.

»Ó, kdyby to byla nemoc bejvala, jak pokojně bych se modlila za my dítě, třeba bez zaopatření svatejma svátostma vodešlo. Ale že nám syn vodešel v neštěstí a k tomu snad ve velkym, smrtelným hříchu, to je to, co nám nedá v nocích spát a ve dne se těšit z Božího požehnání. Třeba bylo všeho všudy habaděj, co je platno, když je srdce zarmouceny,« pravila panímáma, a Josef při slabém měsíčním svitu postřehnul v jejích očích slzy, které se také v jejím hlase zachvívaly.

»Vypravujte,« prosebně zvolal na otce.

»Těžko mi jdou ta slova z úst, tak jako ze srdca. Martin byl pravým Martincem, přičinlivým, spravedlivým k lidem i k té zemi, k těm rolím, kterejm taky sluší dát, co jim patří. A byl i pyšným na svůj rod, byla v něm ta pravá selská krev, jen v jednom neuměl bejt pyšným. Záviděl pánům panskou kratochvíli, nedbal, že je pole upraveny jeho práci vzácnější než ten les, kterej roste po jednom zasázení po sta let, že na polích pracuje majetník, a v lesi že lidí robotu pánům konajou, ať jak prve bejvalo z poddanstva, nebo včil za malej peníz a trochu toho draplíska, trávy a chmouru, co by jináč shnilo a na zmar přišlo. Nedbal, že je vzácnější to pole plny klasů, nežlivá ten lesní mech a houštiny, kde se skrejvá ten zajc a srnec. To Martina zavedlo, že požádal proti Božímu přikázaní majetku bližního svýho a to ne z potřeby, ale pro kratochvíl, z roztopáše.« Pantáta těžce oddychoval.

»Martin asi —« Josef nedořekl, bál se vyslovit slovo, které mu na jazyku tanulo.

»Pytlačil,« řekl pantáta temně. »Pytlačil, třeba že mi nesměl ani pírko, ani chlup ze zastřeleny zvěře do domu donést, třeba jsem mu flintu dvakrát o kámen rozbil. Zase si zaopatřil jinou, v lesi ju schovával a nemohl-li za dne, tejcil a sháněl po lesích v noci. Co zastřelil, donosil do myslivárně a tam to na kliku u dveří věšal. Psy měl naučeny, uchlácholeny, a fořt klel, jaký je to pytlák. Zakazoval jsem, hrozil, nic platno. Bít a zavírat jsem ho nechcel, k tomu byl přerostlej. Taky mu hajnej byl asi k ruce, třeba říkal, že ho zrazuje. Jen tolik se přiznal, že mu povědil, šli-li fořt s mládencem na čekanou, aby se s nima nesetkal a nepadl do haňby,« pantáta se zase zamlčel, neboť mu hlas ve vzlykání přecházel.

»Hajný Kučera je naší rodině upřímným přítelem, tatínku,« řekl Josef.

»Jak myslíte. Však tenkrát skoro ho měl fořt v podezření, že je s tím neznámým pytlákem spolčen. Tak se asi stalo, že mu řekl myslivec, že půjdou na čekání jinam. A setkali se s Martinem.« Nyní vzlykl pantáta hlasitě.

»A stalo se?« Josef ptal se dychtivě.

»Co se dělo v lesi, nevíme. Ale bylo tu noc před svatou Máří Majdalenou, a já jsem nemohla ňák husnout. Bylo tak jasno, měsíc svítil jako ve dne, bylo všady jako stříbra rozlito,« převzala vyprávění panímáma. »Modlila jsem se a tak koukám proti voknu. Tu se mně před vokno postaví černej stín. Tak jsem se lekla. A tu na okno: ťuk, ťuk, ťuk. Napadlo mi hned, že snad se něco Martinovi stalo, že asi zasejc vodešel. Vyskočím, pantáta byl už taky vzhůru, a voba jdeme k voknu. A tu stojí Kučera. Jak jsem se prvejc lekla černýho stínu, tak jsem se lekla nejčky jeho. Byl bledej jako nebožtík. Povídá

skrze vokno: »Pojďte ven.« Vyběhli jsme na záprseň. Pes štěkal, štěkal už prve, jak hajnej přes vrata lezl. Nevšimla jsem si toho, štěkal od večera, bylo slyšet od lesa střelbu, to bejvalo už kolik dní, chodili myslivci na čekanou na srnce. A když jsme stáli už u hajnýho, tu ten pes, ten Bosák, spustil takovy vytí, že mě hrůza vobešla. A hned povídám: »Že se něco stalo s Martinem!« — A hajnej na to, že leží v lesi tam na pasece u studánky, jak se říká »u hadí studánky« — zastřelenej!«

Panímáma zaplakala hlasitě, a pantáta chopil se slova vyprávění: »Panímáma na ta slova vykřikla, a jak byla bosa, vlasatá běžela k lesu, Bosák s vytím za ňom. A já jsem se potácel, až mě hajnej musel zadržovat. A v lesi jsme museli stíhat nápřed panímámu, nehledala stezky, běžela pádem, vrážela do stromů, padala přes kamení. Doběhli jsme ju, a já ju vzal za ruku. S pláčem jsme došli k »hadí studánce«. A tady ležel ten můj hoch upřímnej, s prostřeleným srdcem. Jak na něj ten měsíc svítil, vypadal jako když ho z kamena vyteše, nepřirovnávaje, jak ty svaty v kostele. Matka na něj padla, líbala, hladila, byl už studenej. A tu hajnej povídá, že zde čekal na srnce, byl tu u ty studánky, jak říkajou myslivci, veksl, a zvěř sem chodila pít. Myslil hajnej, že půjdou myslivci jinam, řekli mu na docela jinej konec, řekl to Martinovi, a myslivci zatím měli ten štrych umluvenej. Měl tu nebožtík fořt ňákýho mládenca z přízně na návštěvě, a ten to byl, co střelil po pytlákovi — po mým synovi — po synovi z Martinca. Byli všici tři: fořt, mládenec a ten jistej rozstoupnuti v houštince. Srnec přišel pít, Martin po něm střelil, zdejší myslivci už znali ránu z jeho flinty — myslivec v lesi je nad čerta! — Vystoupli a chytli ho. Ale on měl ještě jednu ránu, vytrhl se jim, střelil, a tomu cizímu šla rána kloboukem a ňákej brok mu vjel do tváře. Ve zlosti střelil taky, a můj syn padl mrtvej. Myslivci poručili hajnýmu, ať sebere srnca a flintu, a že půjdou pryč. Na panskym ouřadě že si to ohlásí fořt, že zastřelil jeho host pytláka. Klel, že bude muset z revíru, aby se mu pytláci nemstili. Hajnej dovedl je k myslivárně a běžel k nám. Šel jsem ještě v noci k fořtovi, hajnej ho vyvolal, a uprosil jsem, aby to neoznamoval. Že ať synovi tu haňbu ušetří a nám taky. Slíbil, dal jsem mu za to krávu, jeho žena podnes myslí, že ju ode mne koupil. Mládencovi jsme dali celou stovku, aby mlčel, hajnej nevzal nic. A tak jsme tu řeč postavili, že umřel Martin hlavnicou. Tak to víte, jakej hřích neseme na duších a naše sestry s náma. Vy oba, vy i Cyrila, jste nic nezvěděli, Cyrile se řeklo, že bratr stůně, že umřel, a když jste vy na vagací dojel, byl už zahrabanej.«

Pantáta zastřel si oči rukama, panímáma plakala, a Josef seděl jak omráčen. Neměl slov, tak ho ohromilo toto vyprávění, na které byl tak zvědav. I rodiče mlčeli.

Po chvíli řekl Martinec: »To jsme vám chceli povědět až před primicijou, abyste se vždycky upřímně modlil za toho nešťastnýho svýho bratra i za nás, že jsme tak ten hřích vzali na sebe. Byl bych vás chcel mět doma, ale žena a sestry doznaly, že právě za ten Martinův i náš hřích vás musíme na duchovní stav vobětovat. Že nám Pán Bůh dva syny vzal, třetího mu dáváme sami.«

»A on se za nás bude přimlouvat modlitbou vzácnější a mocnější nežlivá je naša,« doložila matka.

»Ó maminko!« zvolal Josef a přivinul matku do náručí.

»Tak jste to zvěděl, synu, a včil snad už se nebudete chtět změnit v svým oumyslu,« řekl pantáta. »Přišel na vás blud, jako na toho Martina, koukali jste taky po jiným, nežlivá k čemu jste byli ustanoveni. Nechal jsem vás to zde zkusit, nechal jsem vás nahlídnout do ty naši smutny kronyky. A abyste to věděl, nebylo mně ani už tak o to nesplnění přání celýho rodu, i zemřely předky v to počítaje, ale o to, že by nás zde na Martincu taky jistě stíhalo neštěstí jako každýho, kdo zde byl pantátou. Co sám nevytrpěl, vytrpěl na svejch nejmilejších.« Pantáta povstal a položil Josefovi ruku na kadeřavou hlavu.

Josef mu ruku políbil. Byl rozechvěn a i v tom rozechvění zaujala ho myšlenka, že otec svoji vinu, svoje provinění na Terině i Petrolíně skrývá v hloubi duše a raději snese tíži výčitek svědomí, než by svoji hrdosť pokořil a z poklesku se vyznal.

»Jsem z Martinců, tatínku, a dovedu jako pravý syn svého rodu ztajit, co má být ztajeno, a nést, co nésti musím. Maminko moje, nyní věřím, že vám zde musilo bývat tak tuze smutno,« řekl, laskavě pohlednuv na matku.

»To do ty doby, synáčku, pokud jsem nevěděla, že je to neštěstí zde souzíno, od Martinovy smrti je to se mnou jináč, třeba bych si přála« — panímáma jenom Josefovi ruku stiskla, a on jí porozuměl. Potom doložila: »Se zármutkem jako je náš, nejlepší pobývat na samotě.«

Zvedla se k odchodu, a tiše s otcem odešli zabraňujíce Josefovi, aby je provodil.

Josef proseděl noc na posteli. Neusnul, a těžké myšlénky táhly mu hlavou.

Ten Martinec, ten Martinec!

Takové tragédie odehrály se pod starou tou střechou a zamlčely se pod ní, s takovou odevzdaností snesli je obyvatelé starého dvorce, mozolné ruce zapisující do staré bible, že ten neb onen člen rodiny zemřel »z Božího dopuštění«, sepjaly se ve všem utrpení jenom k zbožné modlitbě, by Bůh trestatel, dopustiv neštěstí, požehnání svého neodpíral a spáchané viny zde trestaje, na věčnosti odpustil.

Josef představil si nyní živě bratra Martina. Takový chasník to byl jako jedle, černé oči mu jen planuly, vlasy se kadeřily ve sta prsténcích, celé tělo bylo jako ze žuly. A stále vesel, stále měl na rtech písničku, zpíval si nebo hvízdal, mluvil v samých žertech a s prací si jenom hrával. A přece podléhal neblahé vášni.

A ten hajný! Jak hleděl odvracet nebezpečí od toho syna, kterýž mu pokazil radosť života!

Tak si to představoval, jak asi odnášeli Martina z lesa domů, otec, matka, hajný — a Rozárka. Zajisté že pro ni došli, ta věrná duše nesla s sebou ten žal — a jemu nesděleno posud nic!

Jak asi teta Maruška, doslechnuvši pravdy o Martinově úmrtí, nadivila se truchlému tomu osudu, dle jejího mínění rodinnou kletbou přivoděnému. A teta Rozárka! Jak asi byla ráda, že zemře v panenství, že nemusí se obávat u svých dětí podobného nějakého neštěstí! Toho rozjímání, těch modliteb, které asi ty dvě sestry spolu konaly!

Josef div nezaúpěl; teprve v této chvíli pociťoval opravdovou bolest nad bratrovou smrtí. Toho pocitu nebyl poznal ani při zprávě o jeho smrti, ani při truchlivých vzpomínkách rodičů, ani při návštěvách bratrova hrobu. Byla to bolest, skutečná bolest, že nadějný ten život padnul cizí rukou — a tato ruka že nebyla ani potrestána. Mlčet, mlčet se musilo, aby se zachránila rodinná čest. A i kdyby se byla věc roznesla, nebyl by býval trestán myslivec, že háje panský majetek a jsa ohrožen a poraněn, pytláka zastřelil. Mlčení zaplaceno! Zaplaceno otcem zavražděného! Onen mladý muž zastřelil nebo zranil snad od té doby více lidí, aniž byl trestán, aniž mu svědomí činilo vyčitky!

Josef nepomýšlel ani na spánek; byl by se bál těch snů, které by se mu byly snesly v rozčilenou mysl. Dočkal dne a s oddechnutím pozdravil červánkovou záplavu nad temnými lesy.

Po včerejším zuření živlů bylo dnes krásně a klidně; nový den se budil záře růžemi a zlatem červánků.

Josef sešel dolů. Lekl se matky. Od včerejška vypadala zase sešlejší. Vyprávění o smrti synově ji asi rozrušilo, a byť sdělení tajemství jí ulehčilo, připamatování této události v jednotlivých podrobnostech bylo jí přece asi velice bolestným.

Tety kynuly mu vlídně, a Rozárka řekla: »Celou noc se mi zdálo o tom našem kázaní.«

Josef se usmál, že řekla teta »o našem«; viděl, že je zase všecek tetin a teta jeho.

»Ta bouřka neměla přijít,« prohodil.

»Přijde na vás v živobytí víckrát bouřka a škoda,« řekla teta Maruška. »A je to krásny znamení, že jako přišla bouřka v tu chvílu, když jste lidi pobožnejma slovy těšili, tak je můžete potěšit při každy bouřce v živobytí, a která stihne vás, před tou se utíct do chrámu Páně!«

»Ne, švagříčková, jak vy to krásně vyložíte. Já jsem měla vopravdu strach, nejní-li to zly znamení,« řekla hospodyně.

»Kde je tatínek?« ptal se Josef.

»Prohlíží asi zasejc škodu, šel s Cyrilkou a s Petrem do polí, povídal, že musí se v jabkách prohrnout ouvratě, stála v brázdách voda, a jak se sypal hřád (krupobití), rozbil stromky (nat), to bude špatná sklizeň,« pravila Maruška.

»Půjdu se také podívat ven,« Josef povstal od snídaně a bral klobouk.

»Bude vám ty ourody líto,« mínila matka.

»Arciť, vím, jak to ty bouřky umějí. Přece již skorem podzim, a takové krupobití,« divil se Josef.

»Ba právě. Ty podzimní bouřky bejvajou horší než jarní. Jarní nemajou moc co pokazit,« řekla panímáma. Nutila se do hovoru, aby syn na ní neznamenal chorobu.

Josef jí pohlédnul do truchlivých očí a řekl si v duchu, že bouře neštěstí, která tuto ženu zasáhla v podzimu života, věru byla krutou.

Vyšel ven. Na planině u kamenného stáda ležely pod některými balvany ještě kousky ledové tříště, jak byla spadala s oblaků, a Josef se až zachvěl, zvedaje ty kousky ledu, které byly posud zvící hrachu.

Balvany byly jako opláchnuty, sluneční paprsky se až obrážely v lesklých jejich plochách.

Josef kráčel úvozem od deště vymletým k lesu. Nechtělo se mu do polí, bylo mu smutno hleděti na škodu. Šel lesem a rozpomínal se na cestu k hadí studánce.

Tato byla v pasece porostlé bukovým mlázím; Josef tam přišel málo kdy na svých potulkách lesem. Bylo to blízko myslivny, a Josef tam nechodíval, nemaje zalíbení ve společnosti lesního, kterýž jako skoro všichni myslivci mnoho klel, lhal a vymýšleným historiím se hlučně smával.

Vzpomínal nyní, že loni o prázdninách v této pasece ani vůbec nebyl. Šel rozmočenými cestami a ukluzoval na vlhkém jehličí. Svěží vůně lesa po dešti šířila mu prsa. Vlhkým posud vzduchem zaznívaly ty rozličné zvuky lesa, a každé šlápnutí Josefovo na spadlou haluzi, klepnutí bodcem hole na kámen vzbuzovalo ozvěnu.

Vyšel z vysokého lesa a šel cestou drobným kamením štěrkovanou mezi smrkovým mlázím k hadí studánce. Ležela ta paseka trochu v údolí, a na vršku blíže ní nad mírným svahem vypínala se panská myslivna, za níž na holé planině byla srovnána velká zásoba dříví. Od této, jak se všeobecně říkalo »foroty«, vedla vozová cesta k dědině. Josef vzpomenul, že bude myslivna nyní asi prázdna, ana se vdova po lesním již vystěhovala, a nový lesní posud nedojel.

Šel k hadí studánce. Vysoká, sežloutlá stařina[1]) v pasece byla deštěm a kroupami stlučena, zmotána, a v příkopkách sítiny roztlučeny a rozloženy po zemi. Dosti povyrostlé bukové mlází šumělo tím svým jemným, jako hedbávným, jasně zeleným listem, porosených sterými krůpějemi. Balvany černého čediče prorývaly tu a tam paseku, a u nich zvedalo kapradí svůj rozčeřený, nádherný list. Malenčí pak stálo v nízkých keřících potlučeno a polámáno včerejším krupobitím, červené maliny ležely na zemi otlučeny.

Josefovi napadlo, že tak asi rděly se na pasece krůpěje krve, ani zarmoucení rodiče odnášeli odtud tělo bratrovo.

Došel ke studánce. Vyprávělo se, že sem chodí prý hadi pít, ale voda že jest velice zdravá; a proto prý stále studena, že had, kdekoliv se prosmykne, zanechává chlad.

Nad studánkou kameny obloženou stálo několik olší, z jedné strany pak velký balvan. Studánka byla stále v stínu, a proto voda v ní proudící z křemenité půdy stále studena. Drobným crkotem ubíhala voda obložením, a Josefovi se zdálo, jakoby to byl zdroj slz.

Na několik kroků za studánkou byly již houštinky smrkového lesa, tu asi byli ukryti za oné červencové noci myslivci, číhající na pytláka. A zde u toho balvanu tekla krev zvířete i člověka.

Josef přistoupil blíže a viděl, že je tu na balvanu vytesán kříž.

»To jistě hajný,« napadlo mu. Posmeknul. Viděl živě před sebou noční onu událost. A jakoby slyšel matčin vzlykot, těžké otcovo oddychování a otázku tohoto, přitlumeným hlasem pronesenou: »Vy mi toho přejete, hajný?«

A ten zde stojí bez odpovědi . . . neřekne ani ano, ani ne . . .

Josef se zachvěl. Mimoděk se ohlédnul a hle, jako myšlénkou jeho přivolán, vycházel od myslivny z bukového mlází hajný.

---

[1]) Druh lesní trávy.

Josef si nepřál, aby ho hajný zastihnul na místě neštěstí, i šel mu vstříc.

Pozdravili se, a hajný ukazuje holí k studánce pravil: »Vijou huž asi?«

»Ano,« děl Josef a tiskna hajnému ruku, dodal: »Děkuju vám za vaši oddanost k naší rodině.«

Hajný svěsil hlavu. Šli chvilku mlčky vedle sebe. »Máte také mnoho škody včerejší bouří?« tázal se Josef.

»Ba ano. Jabka jsou rozbity, zaplaveny, co má dorost, shnije. Voves už kroupy vymlátily na stojatě, ta trochu ječmene, co jsem položil, přijde asi k podestlání, tetka to tam přehrabuje jak se dá, aby ta drůbež si aspoň to vytlučeny zrní z hlíny vydrápala. Bude letos špatně s námi, ale lidi budou mět ještě hůř,« kýval hajný hlavou.

»Podívám se k tetce,« řekl Josef.

»Ta bude ráda. Já musím tuhle do panskýho kvartýru, dnes se přistěhujé pan fořt. Dal jsem tam hned před nedělou vymejt, drvařky jsem na tu robotu sehnal. Déšť zaplácal zasejc vokna. No, to se spraví. Vzkázali mi z kanceláře, že dnes přijede pan fořt. Jmenuje se Helman. Snad je Němec. Tak jakoby mi bylo to jméno už jednou kolem huší přeběhlo, ale nevím se pamatovat, kdy a kde. No, s Pánem Bohem,« hajný odcházel.

Josef patřil za ním chvilku. Zdálo se mu, že se hajný na nového pána hrubě netěší. »Arcit, ten je skoro stařec, a lesní bude asi mlád,« mínil a šel lesem k hájovně.

Zastal tetku smutnou. Škoda na poli byla velká, a tetka naříkala, že bude musit prodat drůbež, že nemůže nechat ani husy k chovu.

»Už ani o nic mi nejní, nežlivá jak mi tu bude smutno, když tu nebudu mět ani tu němou tvář kolem sebe,« povídala, smutně se rozhlížejíc.

»Naši vám vypomůžou, tetičko,« těšil Josef.

»Taky to ucejtijou. Můj Bože, kdo má málo, má malou škodu, kdo mnoho, velkou. A na Martincu bude velká škoda. Arcit, lehčejác to snesou nežlivá my a druhy chudáci. Jen ale, dyž Pán Bůh zdraví dá,« touto průpovídkou se hajná vždy utěšovala.

»Tetičko, řekníte mi pravdu, co říkáte mamince?« otázal se Josef.

»Inu, jsou panímáma darebný, jsou,« řekla hajná, a rychle vyšla ze dveří sednice, kde byl Josef usednul. Za chvilku se vrátila se sklenicí smetany, prosíc, aby pan majstr nepohrdnul.

»Co myslíte, že mamince schází?« ptal se Josef naléhavěji.

»Co pak já sprostá ženská můžu vědět. Já jsu sama na to my zdraví jako z provázků svázaná a přece se klepu toliknáct let. Poměly taky panímáma starostí, lítostí, trápení, v práci byly pořádem jako v kole, tak se to člověku uskládá, co trpí dušou a srdcem na to tělo a tak pomaly schází. Až tou radostou nad nima panímáma zasejc vomládnou, a až se Cyrilka vdá, budou chovat vnoučata,« hajná proti svému obyčeji nehleděla na Josefa při té řeči.

Znepokojen přecházel sednicí. »Však toho docílím, aby byl povolán lékař,« pravil.

»Taky panímámě nepomůže. Co pak doktoři! Ti jenom hádajou, co člověku schází. A já nemyslím, že je lehko uhodnout, dyž takovej doktor toho jistýho člověka třeba ponejprv vidí, tak jak může vědít, od čeho ta nemoc pozůstává. Majou všecky nemoce svy kořeny,

tuhle to moje stonání má svy kořeny v tom, že jsem co živa co dobryho nehužila, až tady u Kučery je mně lepší, než mi bejvalo. Jsu tu přes třicet let, ale za tějch třicet let jsem nezapomněla, co jsem prvejc zkusila. Ty duši vodlehčí člověk pobožnou modlitbou a svatejma svátostma, tělu jak se dá. Ale poručijou, pane majstr, všecky starosti Pánu Bohu a svatýmu andělu Strážci, o kterým nás včera tak krásně rozebrali. Pán Bůh jich za to pozdrav. Voni budou jeden kněz podlevá srdca Božího, voni budou apoštol.« Hajná oslzela.

»Myslíte, tetka, že mamince bude lépe, až si trochu od práce odpočne?« Josef měl jen tu jednu myšlénku.

»I bude; co pak selskej člověk a kór ženská vydrží moc. Myslím taky, že panímámu k stáru zasejc napadá stesk po jejich kraju, je ono to zde v horách přece jako v Syberiji. No, něco tak a něco tak, někdy rovno, někdy navopak, tak se říká. Netrápíjou se nápřed, nekazijou si to vagací, přišli tak smutnej a znavenej, ještě že jich tak brzo Panbíček pozdravil,« hajná byla očividně nerada, že Josef stále o matčině chorobě mluví.

»Přemluvím maminku, aby se mnou po prázdninách zajela do Olomouce a tak musí jíti k lékaři«, umiňoval si Josef.

»Jak myslijou,« prohodila hajná. »Dej Pán a Panenka Marija, aby bylo brzy dobře. No, ode dneška za rok, až jim budeme říkat huž »velebný pane,« to bude jinší radosť. Já si toho do smrti smrťoucí budu považovat, že jsem jich od malíčka znala, tak říkaje sebou odchovala, a že se za mě nikdá nestyděli.«

»Ale nazlobil jsem se vás, tetičko,« rozveselil se Josef. »Já byl uličník, hotový luciper.«

»Můj ty Bože, voni toho přece neráčili ještě zapomenout, že jšem se jim jednou opovážila tak říct, poníženě jich prosím, huž mi to milostivě líbijou vodpustit,« hajná se celá třásla.

»Ale, tetičko zlatá, tu největší radosť byste mně udělala, kdybyste mi chtěla říci ještě jednou, že jsem luciper,« smál se Josef. Ač tento žert každoročně s tetkou opakoval, bavil ho znovu.

»Bože mne netrestej, včil by to bylo už zrovna hříchem,« děsila se hajná.

Josef se smál. Podařilo se mu po chvilce tetku uchlácholit a vyslechl její stesk, jak se bojí nového lesníka.

»Je on náš Kučera taky huž starej, nemluva, škarohlíd, nebožtík pan fořt, Pán Bůh mu vodpust, huž ho znal, zaklel si na něj, poslal hromy, a bylo zasejc dobře. Tenhle prej je svobodnej, bude jezdit za nevěstama, hajnýmu zvostane všecko na starosti, mládenca sem dajou taky prej novýho, bude trápení co dost. No, ale Pán Bůh pomůže, jako dycky pomáhal,« těšila se hajná.

»Myslím, že bude nový lesní míti strýčka rád, jeho zkušenosť mu bude vzácnou,« mínil Josef a odcházel k domovu.

Byl unaven po probděné noci a tolikerými dojmy. Poobědval ve své sedničce a po obědě ulehnul si, aby se prospal. Sny jeho byly klidné.

(Pokračování.)

Blahoslavený Petr Canisius a Čechy.

(Črty z Braunsbergerových B. Petri Canisii epistulae et acta, vol. I., 1541—1556.)

Píše Frà Jos. Hamršmíd.

(Pokračování.)

Ještě 2. ledna 1552., konče občasnou zprávu pro svého představeného, otce Ignáce, o potěšitelném zdaru práce Tovaryšstva v Ingolštadtě, pronesl Canisius jako modlitbou: »Nechť Kristus, světlo pravé, shlédne na nás a milostí svou nás osvěcuje!« V tom rozhodl se Ignác, že odvolá své theology z tohoto místa, protože tam se založením kolleje nikdo nespěchal. Vídeňští Jesuité upozornili na to císaře Ferdinanda I., který nemeškal a žádal za oba bohoslovce, neb alespoň za jednoho, a to pro Vídeň, kde prý Tovaryšstvo sotva na všecky práce stačí. Svatý Ignác poslal se svolením papeže dne 12. ledna r. 1552. Canisia i Goudana jako půjčkou do Vídně. Canisius, rozloučiv se s Albertem V. a posledního února též se svým posluchačstvem, přibyl asi v prvých dnech měsíce března do Vídně.

Provázeli jsme Blahoslaveného věrně po jeho cestách života, bychom z jeho řečí a skutků vystihli a načrtli ráz jeho povahy, směr a cíl, za kterým se bral, i prostředky, jež si vyvolil k provedení svých úkolů.

Stačí již, abychom jeho působnosti ve Vídni se spokojili pouze několika význačnými rysy. V akademii učil dospělé a doma menší žáky, o Vánocích r. 1552. zastával službu faráře v jisté opuštěné farnosti u Vídně, vyhledával uvězněné a nemocné a učil mládež katechismu. Lidé si ho oblíbili, a sotva se ubránil darům, kterými ho zanášeli. Ve farnosti té slibovali mu mnoho peněz, jen aby prý zase přišel. V postě, opatřen zvláštním císařským doporučením, navštěvoval dolnorakouské fary, přinášeje duchovní pomoc opuštěným ovečkám. Stal se dvorním kazatelem, odmítl biskupství a bránil se podruhé i potřetí, aby ušel biskupské důstojnosti. Císař Ferdinand dosáhl alespoň toho, že papež Julius III. ustanovil Canisia v listopadu 1554. administratorem diecése.

Po jednoroční správě děkoval ze srdce otci Ignáci za to, že nyní nepotřebuje se již obávati biskupského úřadu, ba ani té zatímní administrace. »Doufám,« — dodal — »že zlý duch toho nikdy nedosáhne, aby takovým podkuřováním a nějakými odznaky důstojenství zvítězil nad naším Tovaryšstvem. Velebnosť Nejvyššího dosáhne toho, že zachováme prostotu, která našemu společenstvu svědčí.«

Jindy, děkuje za přání k takové důstojnosti, píše:

»Toto břímě, na rámě mi vložené, nehodilo se mi, jenž oddal jsem se chudobě a prostotě ústavu našeho. A i kdybych výborně se k tomu hodil, neprospělo by našemu, ve světě sotva dosti známému Tovaryšstvu, kdyby mu již v počátcích takové čestné úřady byly na úkor. Kristu Pánu nejbezpečněji slouží každý ve svém povolání.«

Náboženský život v Dolních Rakousích byl velmi neutěšený. Na tři sta farností bylo bez duchovních. Klerus byl rozpoutaný, k ničemu, tak že císař, maje zadávati jednotlivá církevní obročí, po měsíce marně shledával schopné muže. Leckde po farách i klášterech bydlili kněží zpronevěřilí, ženatí, a nebylo lepších, kterými by se dali nahraditi. Z vysokého učení za dvacet let vyšel asi stejný počet kněží. Vyšší stavové přáli novotám v náboženství, sám Maximilian zjevně stranil lutheránství. Při jeho dvoře šířil zpovědník i kazatel Pfauser bludy, odporující katolické víře. Na Pfauserovo kázaní sjížděli se vznešení a sbíhali se prostí, chrám býval přeplněn, a mnoho posluchačů stávalo ještě venku. Kazatel kořeníval druhdy řeč i nájezdy na Jesuity, že prý jsou odpůrci Kristova učení. Jsou prý loupežníci a zloději, bratří ďáblovi, kteří hledí do Kristova ovčince jinudy než dveřmi se vetříti. Canisius upozornil na svůdný ten zlořád i císaře. Maximilian se to dověděl; jak to nesl, není s dostatek známo, tolik však je jisto, že toho Canisiovi nikdy mstou nesplatil. Lidé zkušení obávali se a ubezpečovali, že udržení katolické víry v Rakousích visí jedině na životě starého císaře. Lid po katolicku již nežil, na mši sv. nechodil, v postě pojídal maso, byl nestřídmý a spílal papežencům. O náboženských otázkách hovořil, jenom aby novoty zaváděl, ani slova však nebylo na obranu a utvrzení víry. Nechuť ke katolickým obvyklostem ukázala se též, když Jesuité přičinili se o prohlášení jubilejních odpustků, jež byly r. 1553. od Julia III. české královně Marii, manželce Maximilianově povoleny, aby Bůh více dělníků seslal do těch krajů, by lid nepřidal se ku kacířství, ano, aby nezdivočil jako zvěř. Canisius dosáhl toho při arciknězi i při jiných ředitelích kostelů, že jubileum bylo prohlášeno a doporučeno, sám o odpustcích, které mnohým byly jen k smíchu, kázal i před Jeho Veličenstvem, takže mnozí vzácní a vážení mužové dali se jím poučiti a vyznali pak zřejmě, že nauce o odpustcích nerozuměli.

Někteří katolíci domnívali se, že by z té bídy asi nastalo ozdravení, kdyby bylo katolíkům povoleno přijímání pod obojí způsobou a vyhlašovali je za zázračný lék proti všemu zlu. Canisius nemyslil, že reforma společnosti dala by se touto cestou provésti a přičinil se, aby odstraněna byla náboženská nevědomost.

Tanulo mu na mysli zakládání kollegií a škol, vychování lidu i mravného a vzdělaného kněžstva, kniha a poučení mělo dle jeho přesvědčení pomoci. K tomu cíli sepisoval v těch letech svůj veliký katechismus, »Summu« křesťanského učení, kterou poprvé vydal ve Vídni r. 1555., pracuje zároveň o menším německém katechismu.

Zjevně vyslovil se též na kázaní o Velkonocích v kostele sv. Štěpána proti přijímání pod obojí. Již před tím v únoru zakázal císař podávati kalich laikům, proti čemuž záhy ozvali se stavové rakouští, a na dveřích chrámu brzy potom byl přibit »dialog proti bezbožným článkům Petra Canisia o Svátosti oltářní«, adresovaný Canisiovi, »přednímu z Jesuitů i pokrytců«, kde dotírali naň, proč si osobuje jméno Ježíšovo, když prý neučí jeho článkům, ale článkům satanovým!

Z této ukázky je na jevě, že v Rakousích domácí katolíci ani nepomýšleli na oživení víry, a katolická reformace skoro přes vůli domácích, musila býti vštěpována cizím na odumírající větve katolické Církve.

V Čechách bylo hůře i lépe. Jednak stála tu katolická menšina beze škol, bez kněžského dorostu proti většině, jež osobila si veškero právo na vyšší učení v celé domovině, jednak však měli čeští katolíci v čele několik prozíravých mužů, kteří o nápravu ze všech sil se přičiňovali a podporovali vše, co by vedlo k lepšímu. Probošt kapituly u sv. Víta, Jindřich Scribonius — Píšek — jednal ve Vídni, spolu s jinými stejně smýšlejícími s králem již podruhé, jak by se dalo katolické náboženství v zemi zachovati a vzpružiti. V říjnu r. 1552. upozorňoval na nesnášelivost utraquistické university, která doplňovala se i luthersky smýšlejícími mistry, katolíka však stále odmítala. Tím hrozilo katolickému kněžstvu dokonalé vymření, ježto jenom zcela nepatrná část bohatších, nebo takových, kterým mohla nějak býti zjednána podpora, vydávala se na studia do cizozemska. Pomohlo by se, kdyby v Praze bylo založeno nové učení, a k tomu dožádáni byli od sv. Ignáce theologové, kteří se v Ingolštadtě tak osvědčili. Král, patrně potěšen, odvětil a dal jim naději, že již sv. Ignáce požádal o založení dvou sídel. Dvacátého října t. r. psal císař Ignáci, že se již rozhodl, že založí v Praze kollej. Po měsíci již mu bylo slíbeno, že do roka budou Otcové do Prahy vypraveni.

Scribonius se z toho radoval, a pevně doufal, pak že král vypraví z Čech, Moravy a Slezska po dvanácti jinoších do Říma, tam je živiti bude pro blaho vlasti až do skončení studií. Těšil se, že školy Jesuitů odstraní i jiný zlořád. Katolickým školám z nouze byli ustanovováni husitští nebo i lutheránští rektorové, kteří i při gramatice vštěpovali útlé mládeži na škodu Církve názory nekatolické.

Nedostatkům takovým odpomáhalo se tím, že z výtěžků některých církevních obročí posíláni byli z Čech do katolické ciziny kandidáti školního rektorství i čekatelové kněžství, aby nabyli potřebných vědomostí bez úrazu své víry. Proto pomýšlel Scribonius, jak by podobným způsobem zjednal obživu i pro Jesuity, a zmínil se Canisiovi, vyjednávaje o založení kolleje, o klášteře Coelestinů v Ojvíně. Císař však rozhodl se dle Canisiovy rady pro Prahu. Po kratinkém pobytu v Čechách r. 1555. Canisius potěšen jsa, že Tovaryšstvo má zde příznivce, vedle Scribonia i velmistra Křížovníků, opata strahovského i břevnovského, žádal v Římě o dvanáct Otců pro Pražskou kollej, mezi nimi o dva theology, kteří najdou dosti příležitosti nabyti cviku mezi svůdci i svedenými. Království Ceské nemá již pro dlouhou roztržku biskupa více než sto let, jest zde katolický administrátor biskupství, i úřady jsou po většině katolické. »Bůh smiluj se nad tolika hynoucími dušemi!« V Čechách vedle starých sekt jsou i nové, protože někteří, okusivše lutherské svobody od Husitů odpadávají, upouštějíce od přísnějšího postu a jiných církevních úkonů, jež dříve po dlouhá léta velmi pilně zachovávali. »Dej nám Pán Bůh milost, abychom pomohli této vznešené části říše, přetvořili ty chrámy Boží a přivedli pobloudilé ovečky k pravému, nejvyššímu pastýři. Přeji si, aby všichni, — kdo sem přijdou — byli vyzbrojeni trpělivostí a velikou vřelostí ne pro hádání se, ale k snášelivosti, aby tento kraj vzdělávali spíše skutky než slovy.«

Takové dojmy zanechalo v mysli jeho prvé setkání s Čechy. V Čechách měl o Canisiovi jistou známost bratr Blahoslav. Prodlévaje r. 1855. ve Vídni, kam byl vyslán na dvůr Maximiliana, o němž v Čechách šířila se pověsť, že se ujímá čistého Písma a nepřidržuje se nálezů

lidských, dověděl se od kazatele Pfausera o Jesuitech, že prý se přetvařují, jsou lstiví a krvelační, že prý v cizích zemích mnoho mužů učených na jejich radu bylo utraceno, že Maximilian nikoho z nich nechce ani viděti, ani s nimi mluviti, ba nesmí prý se mu o nich ani zmíniti, že je jmenují »Jesuwider« a Canisiovi říkají »Caninus« nebo »Canissimus«.

Pfauser ovšem mluvil tak z rozhořčeného srdce. Nebylo to zajisté možno, aby přední zastancové směrů tak protivných — lutherského a katolického navzájem — co do věci si byli příznivi. Pfauser zřejmě jevil nechuť k Jesuitům, ba, dokonce hrozil, že opustí dvůr, a Canisius také přičinil se, aby Pfauser byl ode dvora vzdálen. Bylť zajisté velmi nebezpečný katolické víře; — dle vlastních svých slov — tak obezřele napovídal »pravdu«, že prý mu ani Jesuité nemohou škoditi. Udržel se při dvoře dlouho, vzav teprve asi po pěti letech odpuštění.

Byv z Prahy na rychlo odvolán do Augsburka, vypsal ještě šíře své zkušenosti sv. Ignáci. Shledal, že dvůr i klerus přijal ho zde s velikou laskavostí, slibuje si zvláště od jesuitských škol značného úspěchu. Ani v Bavorsku, ani v Rakousích není půda tolik přízniva jako v Čechách, aby odštěpení opět uvedeni byli do katolické Církve. Za důvody svého tvrzení uvádí: 1. Obecný lid, třeba že přijímá pod obojí způsobou, nestaví se proti zvykům, úkonům a přikázaním Církve, ano, dbá postů a obřadů lépe, než jest kdekoliv jinde mezi Němci. 2. Kněžstvo, ač jest bez biskupa, je velmi horlivé a přičiňuje se o náboženskou restauraci. 3. Husité jsou té doby nesvorni, jest mezi nimi málo vzdělaných a trpí nedostatkem kněží. Canisius proto doufal, že by čeští kazatelé měli hojnou žeň přes to, že jsou tu sotva tři neb čtyři katolická města, a všude jinde sekty, a mezi vznešenými obecná převrácenosť. Pražská universita zdála se mu býti skoro nic a myslil, že Jesuité budou od smrti Jana Husa zase prvými profesory theologie.

»Zdá se mi,« — dokládal — »že dobrý Hospodin záhy skloní se a obrátí ta srdce, jevící stopy příchylnosti ku ctnostem. Nebude se nedostávati ni přízně ni pronásledování, ni útěchy ni trampoty na této vinici, o které se praví, že má třicet tisíc vesnic a měst.«

Do budoucnosti chystal plány asi takto: Mezi těmi, koho sem pošlete, kéž jsou alespoň dva dobře obeznalí s gramatikou, jeden německý kazatel a dva theologové sběhlí též v řečtině a schopni, aby čelili různému kacířství, jež tu vzchází a roste, jako jsou, mimo obvyklé, též Pikardové, Valdenští a stoupenci Zwinglovi, Ossiandrovi a Schwengfeldiané. Učenější a ti, kteří zasedají na učitelských stolicích, drží se bludů Lutherových.

Dle této a jiných zpráv nebylo v Čechách nouze o rozdíly v náboženství. Arcikníže Ferdinand, který otci svému v náboženství byl nad ostatní bratry podobnější, poručil již r. 1554. utraquistům, v Čechách vedle katolíků zákonem jedině uznaným, aby propustili všecky nevysvěcené kněze. Napočetlo se takových kazatelů kolem dvou set. Všechny tyto různé bludy utíkaly se v Čechách pod plášť utrakvistů, aby měly zákonné ochrany.

Vedle své disposice pro budoucnosť nezapomněl Canisius prositi o pomoc Boží: »Kéž Hospodin žehná práci v této lesem za-

růstající vinici! Doporučme své počínání sv. patronům českým, sv. Vojtěchu, Sigmundu, Václavu, Vítu a Prokopu.«

Za svého pobytu v Praze kázal před místokrálem Ferdinandem u sv. Víta a došel obliby též u lidu. Arcikníže slíbil i peněžitou pomoc, na kterou pro ten čas spíše bylo spoléháno, nežli na stálý důchod z Ojvínského kláštera. Dle císařova přání měli jesuitští profesoři z počátku učiti své žactvo v kolleji a nikoliv na veřejných školách, které si Husité výlučně osvojovali.

Za Canisiem přišlo asi za čtrnáct dní císařské vyzvání, aby odebral se do Augsburka a vyjednával o kolleji ingolstadtské. Čechové, mezi nimi Píšek, jeho hostitel Brus z Mohelnice, a doktor Schradin, přáli si a prosili, aby se zase brzy vrátil a déle pobyl. Nicméně radili, aby poslechl vyzvání císařského, dali mu povoz a dopisy k vévodovi bavorskému, aby Canisia dlouho nezdržel. Zatím také vázlo poněkud vyjednávání o výměnu kláštera Dominikánů u sv. Klementa při mostě Pražském, který měl se dostati Jesuitům. Dosti ochotně svolili Dominikáné ku výměně, předpokládajíce i svolení představených. Toto však, jak se zdá, nebylo dáno bez překážek a tím také opozdila se výprava Otců do Čech.

Úprava kolleje byla nehotova, a zima blízka. Kolem 20. února r. 1556. vypravil se Canisius podruhé do Čech, aby zde vyčkal příchodu Tovaryšstva. Těšil se, jakkoliv klášter pro ně chystaný byl nepohodlný a kostel maličký. Přes císařské rozkazy úřadové málo přispívali na stavbu a později i na výživu, takže Canisius byl nucen dlužiti se i po dvou tolarech u příznivce svého Scribonia i jinde. Scribonius ani svou dobrotou neušel později poptávce od úřadů z peněz, jež pro Jesuity přijal a vydal. Tak ztenčilo se tisíc od královské komory ročně slibovaných tolarů z důchodu Ojvínského kláštera, jež dle Canisiovy horoucnosti by prý vystačily pro dvacet až třicet lidí.

Přijavše požehnání od sv. Otce Pavla IV., vydalo se dvanáct členů Tovaryšstva asi 12. února do Čech. Generální představený psal o nich: »Posílám je Vašemu Veličenstvu jako oběť a tolik jenom o nich dím, že všichni po tom touží, aby prací a pilností, smrtí i životem přispěli ku spáse duší, ku kterým jsou vypraveni.« Dne 21. dubna přišli do Prahy. Výtržnosti, jak se Canisius obával, nestaly se žádné.

Zde dosti brzy povídalo nekatolické obyvatelstvo o doktoru Canisiovi a ostatních podivné věci. Canisius prý zná »pravé« náboženství, ale nechce je hlásati a vyznati. Tak smýšlejí i ostatní. Jsou prý učení nauk znalí, ale příliš visí na papežské stolici a jsou nepřátelé novot. Husité se jich obávali a měli z kolleje tím větší strachy, čím nedostatečnější byl základ jejich náboženských vědomostí. V květnu psal již jeden utrakvista z Prahy kterémusi lutheránovi: »U nás si Jesuité již staví hnízda a trousí bully o odpustcích.« — Za to katolíci byli plni důvěry, a někteří páni je uctili, darovavše jim vína, piva, masa i ryb. [1])

(Dokončení.)

[1]) Podáváme jenom jako doplňkem ku práci prof. Vávry ve Sborníku Histor. kroužku č. III. a Dra. Ant. Podlahy v Časopise katol. duchov. 1897.

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal Filip Jan Konečný.

(Pokračování.)

Poněvadž na zásadě »neodpírati zlu« zakládá se celá »novokřesťanská« theorie Tolstého, podáme ji zde, jak si ji proslavený auktor sám vyšnořil v hlavě druhé. Jakmile prý pochopil, že slova »neodpírej zlu« znamenají »neodpírej zlu«, byla hned všechna dřívější představa o učení Kristově docela jinou, a šťastný auktor zpříma »užasl«, jak podivně dříve mohl nepochopovati učení toho. Říci »nastaviti tvář a milovati nepřátely«, jest vyjádřiti celý význam křesťanského učení. Proč toho dříve nebylo lze pochopiti? Neodpírej zlému znamená: *nikdy neodpírej zlému*, t. j. *nikdy nečiň násilí*, t. j. takového skutku, který vždy odporuje lásce. A ublíží-li při tom tobě, tedy strp ublížení a přece nečiň jinému násilí. Kristus řekl to tak jasně a prostě, že nelze říci jasněji. Laskavý čtenář vidí, že zde hrabě Tolstoj dosti dobře a asketicky správně vysvětluje své axioma »neodpírej zlu«. Kdož zajisté bude *ubližovati* někomu, byť i odpůrcem a zbujníkem byl? Kdož zajisté bude *násilí* činiti někomu, byť i nelítostným protivníkem byl, zvláště násilí *nespravedlivé* s láskou křesťanskou se nesrovnávající? Ne, o násilí, ani o ubližování, ani o porušování lásky křesťanské zde nejde, nýbrž o *právo*, *spravedlnosť* a o *povinnosť*, kterých člověk po vůli Boží *hájiti* jest povinen, a ne jen po vůli Boží, ale i po vůli a rozumu lidském. Co *dělal* Kristus Pán, hlasatel lásky k Bohu a bližnímu, když uzřel prodavače v chrámu? Odpíral jejich zlu! A jak drastickým způsobem! Nádobí a stoly zpřevracel Spasitel, prodavače »jako bič si udělav« z kostela vymrskal a vytýkavě volal, zdaž nevěděli, že místo to jest chrámem Božím a ne krámem kupeckým! Co *dělal* Kristus Pán, když viděl »spravedlnosť« farizeův a vůbec neřesti svého lidu? Mlčel a schovával se za »lásku«, aby se nedopustil násilí? Nikdy ne! *Horlivosť* domu Božího strávila Ho, a *On jednal přísně, mluvil ostře!* Ovšem tělesného a hrubého násilí se nedopouštěl Syn Boží nikdy; ale, co znamenají Jeho slova o věčném zatracení? Dle theorie Tolstého nemohu na ně dáti odpovědi, abych se nedopustil blasfemie. *Ne násilně a krutě, ale spravedlivě a důrazně máme na odpor se stavěti mravnímu zlu*, ať je kdekoliv a kdykoliv a v jakékoli podobě potkáme. Tak to dělával slovem i příkladem náš božský Mistr.

Pokud pak jde o *zlo fysické*, nechceme a nesmíme hrubosť spláceti hrubostí, urážku urážkou a násilí násilím, nýbrž jen tím a potud, *pokud toho vyžaduje mravní prospěch náš a našeho bližního*. Tak nám to diktuje zdravý rozum, dobrá vůle, svědomí, láska k Bohu i lidem, zkrátka: celá naše nejvniternější přesvědčenosť, založená na víře a křesťanské naději i lásce. Nikdo nesmí si mysliti, že jsme slabochy, kteří nedovedou se vzchopiti na obranu pravdy a práva. V osobních a nepovinných záležitostech svých jsme ochotni snášeti útrapy, podezřívání, posměch, zkracování, hanobení a všeliké

svízele; nikdy však mlčeti a nečinně se dívati nebudeme, jakmile se odpůrce náš dotkne *božské* pravdy; jsmeť všickni povoláni *svědectví dávati pravdě* slovem i skutkem! Tak to v naší Církvi dělávali svatí a světice Boží, jak z mnohých příkladů víme.

Rádi připouštíme, že theorie Tolstého v některých případech (snad i četných) mnoho dobrého by přinesla a k jakémusi heroismu podnět dávala: kde jest však psáno, že spravedlnosť a právo s láskou a pokorou sloučiti nelze? Kde jest však psáno, že sebeochrana v křesťanství jest nemožna? A nestojí právě na té nemožnosti theorie Tolstojova, volající: »Neodpírej zlu«?!

»Mravní hodnotu« názorů Tolstého poznáme jasněji, když k tomu přihlédneme, co Tolstoj hlásá *o moci* a dovednosti lidské v neodpírání zlu a v zachovávání přikázaní Božích, jakož i o nepotřebě napomáhající milosti Boží.

Náš moderní svět, kterému se zdají přikázaní Boží nesplnitelnými a příliš těžkými, tak že od nich zoufale utíká, náš moderní svět uslyší zde od Tolstoje zpříma hromovou lekci a děsné odsouzení. »Proč pak věře nebo snaže se věřiti (tak rozumuje Tolstoj), že ten, kdo to pověděl, je Bůh, jsem řekl, *že splniti to vlastními silami nemožno*? Hospodář mi řekne: »Pojď, nasekej dříví,« ale já řeknu: Já nemohu svými silami vyplniti to. Říkaje to, povídám jedno ze dvou: buď to, že nevěřím tomu, co praví hospodář, nebo to, že nechci dělati toho, co pán poroučí. O přikázaní Božím, které dal nám k plnění, o němž řekl: »Kdo plní je a naučí tak jiné, bude nazván velikým« atd., o němž řekl, že jen ti, kteří plní je, obdrží život věčný, přikázaní, které sám splnil a které vyjádřil tak jasně a prostě, že o smyslu jeho nemůže býti pochybnosti, o tom přikázaní, nikdy nepokusiv se je ani naplniti, jsem řekl: »splnění jeho není možno pouhými silami mými; i jest potřebí nadpřirozené pomoci.« Prosíme laskavého čtenáře, aby dobrý pozor měl na pronesená slova auktorova. Každá mravní zvedenosť, zvláště však mravní zvedenosť, jak ji hlásal a míti chtěl požehnaný Kristus, musí se opírati o Boha, musí vésti k Bohu a nesmí se protiviti Bohu, t. j. ani božské vůli, ani odplatě, ani pomoci, ani posudku Božímu. Celá mravní hodnota lidská zakládá se na bohopodobnosti; čím je člověk zpustlejším, tím jest Bohu protivnějším. A hle! Tu přichází hlasatel zásady »neodpírej zlu« a *odmítá* výslovně jako *chybu všecku pomoc Boží*! Jakou to tedy pan Tolstoj pěstuje mravnosť a dokonalosť? Jak se tedy opovažuje mluviti ještě o Kristu Pánu a přikázaních Jeho? Neotevírá ti ani toto faktum očí, a nevidíš ještě ani nyní čertova kopejtka v Tolstého theorii o novokřesťanství? Mne to již docela nepřekvapuje: já slyšel jsem jeho chaotickou »víru«, jež není ani věřením pro auktoritu Boží, ani učením pravd Božích, ale jakýmsi toužením po čemsi a jakýmsi pudem po komsi, oháněje se při tom proti jsoucnosti Boží rozumem a filosofií etc., abych o ostatním již ani nemluvil; já slyšel zde jeho morálku, protestující proti pomoci Boží a ukládající lidem zákon Boží jako věc lehoučkou a protestující proti pomoci čili milosti Boží; já slyšel jsem i Tolstého dogmatiku, — proto mne přítomný výrok nikterak nepřekvapuje, a nepřekvapilo by mne, kdyby podobných výroků bylo sto nebo tisíc a třeba nejen podobných, ale bezbožnějších a horších. Ty však, laskavý můj čtenáři, měj aspoň trochu trpělivosti a poslechni celý důkaz páně Tol-

stého, — pak, pak i ty budeš v mnohém míti jasno. »Bůh sestoupil na zemi — tak má auktor, — aby spasil lidi. Spasení záleží v tom, že druhá božská osoba Trojice, Bůh-Syn, trpěl za lidi, vykoupil před Otcem hřích jejich a dal lidem církev, v níž chrání se milosť, která přechází (kdy a jak?!) na věřící; avšak kromě toho všeho tento Bůh-Syn dal lidem i učení i příklad života ke spasení. Jak jsem mohl říci, že pravidla života vyjádřená jím prostě a jasně pro *všecky* lidi, je tak těžko splniti, ano, že je to nemožno bez nadpřirozené pomoci? On netoliko neřekl (?) toho, nýbrž určitě řekl: Zajisté plňte, a kdo nebude plniti, nevejde do království Božího. A nikdy neříkal, že plnění jest obtížno, naopak řekl: Jho mé jest příjemné a břímě mé je lehké.« Jan evangelista řekl: »Přikázaní Jeho nejsou těžka.« Proč pak jsem říkal, že to, co on sám vyplnil jako člověk (*Boho*člověk!) i co plnili první následovníci Jeho (bez pomoci čili milosti Jeho?); proč pak jsem říkával, že plniti to je tak těžké, že to není ani možné bez nadpřirozené pomoci?

Kdyby vynaložil někdo všecko úsilí svého rozumu na to, aby zničil nějaký daný zákon, což by účinnějšího pro zrušení zákona tohoto mohl říci, nežli to, že tento zákon podstatou je nesplnitelný, a že smýšlení samého zákonodárce o svém zákoně je takové, že zákon tento je nesplnitelný a že ke splnění jeho je nezbytna nadpřirozená pomoc? A to myslil jsem vzhledem k ustanovení o neodpírání zlu. I začal jsem vzpomínati, jak a kdy přišla mu do hlavy ta zvláštní myšlénka o tom, že zákon Kristův je *božský,* avšak splniti (pouhému *člověku*!) že jej nelze . . . Od dětinství mne učili, že Kristus je Bůh, a učení jeho že je božské, avšak zároveň s tím mne učili ctíti ty řády, které násilím zabezpečují mou bezpečnosť před zlem, učili mne ctíti ty řády za posvátné. Učili mne odporovati zlému a našeptávali mi, že je ponižujícím a hanebným poddati se zlému a trpěti od něho; chvalitebno však odporovati mu. Učili mne souditi a trestati. Potom mne učili bojovati, t. j. vražděním odporovati zlým, a vojsko, jehož jsem byl členem, nazývali křesťanským vojínstvem; a tuto činnosť posvěcovali křesťanským požehnáním . . . Vzepříti se tomu, kdo mi ubližuje, mstíti násilím urážku osobní, rodinnou, národní; toho všeho nejenom nezavrhovali, nýbrž namlouvali mi, že to všecko je překrásné a neprotiví se zákonu Kristovu. Vše, co mne obklopovalo. spokojenosť, bezpečnosť má i mé rodiny, moje vlastnictví, vše založeno bylo na zákoně zavrženém od Krista: zub za zub! Poslední věta ukazuje zajisté prazvláštní anarchismus Tolstého, ale i zvláštní nezdolnou úmyslnosť, nedati se svésti od svého praekonceptu ničím — ani rodinou, ani vlastí, ani osobním majetkem. To je také nejcharakterističtější známkou tohoto zvláštního železného muže. Co si umíní theoreticky, provede prakticky, i kdyby mu vše pod rukama a nohama padalo! My jen tolik vytýkáme názoru jeho: Je-li Kristus *Bůh,* a je-li zákon Jeho *božským,* kterak možno pouhému *člověku úplně zachovati zákon ten?* To by věru člověk vykonával díla Boží, anebo Bůh předpisoval a (byl by i) prováděl jen díla lidí! Chce to Tolstoj do opravdy tvrditi? Nepřinesl Kristus Pán ve svém náboženství nic více než kus lidské zdravé přirozenosti a nechtěl Kristus náboženstvím svým nic více, než kus lidské, od Boha odtržené a Boha nepotřebující přirozenosti? *Tolstoj musí to tvrditi a vše nadpřirozené v Kristově učení popříti!*

Může-li člověk dle Tolstého celý zákon Kristův o své síle plniti, proč prohlašoval Kristus: »Beze mne nic nemůžete činiti!« Může-li člověk všecko o své síle vykonati, proč na stížnosť sv. Pavla, že cítí v sobě osten tělesenství a že je nakloněn dělati, co tělo chce a ne co duch žádá, proč odpověděl Kristus: »Dostačí tobě *milosť* má!« A provádí-li člověk všecko tak samotně a bez pomoci Boží, jak učí Tolstoj, proč praví Písmo: »Člověče, co máš, čeho jsi neobdržel, a jestliže jsi obdržel, proč se chlubíš, jako bys byl neobdržel? Proč kázal nám Kristus Pán modliti se za království Boží a za chléb vezdejší?

Tato signatura morálky Tolstého, že totiž brojí proti pomoci Boží a odmítá nadpřirozenou milosť, tato signatura jest zajisté Kainovým znamením na čele oslavovaného »novokřesťanství« Tolstého! — Co uvádí ruský auktor o sladkém jhu a o lehkém břemeni zákona Kristova, jest ovšem, ale ne ve smyslu Tolstého, vylučujícího všelikou pomoc Boží, nadpřirozenou milosť a hojnou odměnu v nebesích. Právě v těchto dnech čtu v *Manningově* »Věčném kněžství« o těch věcech a podivuji se nevystihlé dobrotě Boží která tolikerými prostředky a pomůckami umožňuje služebníkům oltáře zastávati jejich úřad ochotně a zdařile. Kdokoli z nás kněží okusil někdy ve svém životě radosť, která plyne z vědomí, že jsme dle možnosti a s pomocí Boží to neb ono dílo ke cti Boží a prospěchu nesmrtelných duší vykonali, přisvědčí nám, řekneme-li, že »Jho Páně je sladké a břímě Jeho že je lehké«. Stane-li se však — a stává se u nás hříšných lidí často i naší vinou, — že nás Bůh se svou pomocí a útěchou opouští v našich bojích a souženích, pociťujeme ihned *tvrdosť* zákona a *velikosť* břemen na svých ramenou.

Kolik kněží a křesťanů bylo a bude a jest pro tuto věc nešťastných? A pak přijde Tolstoj a bude nám cosi povídati, jako bychom neměli svých zkušeností a zklamání i radostí! Na všecky jeho řeči máme pořád stejnou odpověď: Kristus-Bůh dal ovšem lidem zákon Svůj, ale nechtěl, aby jej konali svými jen silami, nýbrž přislíbil pomoc a potřebnou milosť. Všechno mohu, volal kdysi svatý Pavel, všechno mohu *v Ježíši Kristu,* Pánu našem! Praví-li Tolstoj (na straně 207.), že »S učením Kristovým, když učili, že jest možno býti křesťanem a neplniti věty o neodpírání zlu, stalo se totéž, jako když se postaví stroj, vytopí kotel, pustí v běh, avšak nenahodí se přenosný řemen,« praví-li to Tolstoj, pravíme zase my, že s výkladem hraběcím o zachovávání zákona Božího jen vlastními silami lidskými s úmyslným odmítáním pomoci Boží a nadpřirozené milosti dává se učení Kristovo pod kola lidské nadutosti, nestálosti a bídy. Komu pak se kdy dobře vedlo, když se po něm jezdilo, zvláště hodně furiantsky a hrdě jezdilo? Nezkusil té dobroty slavný Tolstoj třebas jen pod kolem nevraživé kritiky? Episoda, kterouž uvádí náš auktor o čtení v Písmě s hebrejským rabínem dosvědčujícím, že téměř všecko mají Židé v bibli a talmudě, co my křesťané čteme v Písmě svatém, až na učení o neodpírání zlu (které Židům schází), episoda ta nedokazuje nic víc a nic méně, než že není dobrým, anebo lépe řečeno, *důsledným,* kdož učení toho v theorii se drží, v praxi však ho neplní. O skutečné hodnotě objektivní zásady »Neodpírati zlému« nepronese definitivního soudu právě tak pan rabín, jako pan Tolstoj, o té bude souditi definitivně vždy jen *pravda*! Lépe se nám líbí

konec celé kapitoly, v němž pan hrabě vykládá poučný a pro svou osobu charakteristický příběh: »Před několika dny šel jsem Borovickou branou. Ve bráně seděl stařec, žebrák-mrzák, obvázaný po uši hadry. Vyňal jsem míšek, abych mu něco dal. V tu chvíli s hůry z pevnosti vyběhl statný, mladý, červený mladík, granátník v komisním kožíšku. Žebrák spatřiv vojáka, polekaně vyskočil a kulhavě běžel dolů, k Alexandrovskému sadu. Granátník hnal se za ním, avšak nedohoniv ho, zůstal státi a nadával žebráku za to, že neuposlechl zákazu a posadil se v bráně. Počkal jsem na granátníka v bráně. Když přišel ke mně, otázal jsem se ho: »Umí-li čísti? »Umím a proč?« — Četl jsi evangelia? — »Četl.« A četl jsi: »A kdo nakrmí hladového...?« Řekl jsem mu to místo. Znal je a poslouchal. I viděl jsem, že je zaražen. Dva mimojdoucí zastavili se a poslouchali. Granátník patrně bolestně pocítoval, že přesným plněním svých povinností — honěním lidí odtud, odkud mu honiti bylo poručeno, objevil se v neprávu. Byl zaražen a patrně hledal výmluvu. Najednou v rozumných černých jeho očích zableskl svit, obrátil se ke mně bokem, jakoby chtěl jíti. — »A četl jsi vojenské předpisy?« tázal se mne. Řekl jsem, že nečetl. — »Tedy nemluv,« řekl granátník, hodil vítězně hlavou a zapjav kožíšek, statečně kráčel na své místo. To byl jediný člověk — praví Tolstoj, — v celém mém živobytí, který přísně a logicky rozřešil tu věčnou otázku, která při našem veřejném zřízení stála přede mnou a stojí před každým člověkem, který sebe nazývá křesťanem.« Pozorný čtenář sympathisuje zajisté (jakož i my) s milosrdným hrabětem a podivuje se v duši nejen praktickému křesťanství jeho, nýbrž i neohroženosti, kterou projevil, zastav se žebráka proti granátníkovi. Neméně líbí se způsob boje Tolstého, pokud z Písma argumentuje proti přísnému granátníku. Zavrhne však proto čtenář jednání vojákovo a nepodiví se upřímnosti, svědomitosti a duchapřítomnosti jeho? Ani mravokárný hrabě nemohl toho učiniti, jak viděti z doznání jeho veleupřímného, v němž si pozasteskl do stávajícího u nás veřejného řádu. Škoda, že pan hrabě neuvažoval dál a hlouběji o příčinách zakázané žebroty na *tom* právě místě a vůbec i o pohnutkách, které k tomu přivedly veřejnou moc. Ale takového uvažování nebyl snad hrabě Tolstoj ani schopen, poněvadž byl theorií svou příliš zaujat, snad i usvědčen. A přece zůstává člověku, jenž chce býti křesťanem, i po tomto výkladu Tolstého velice důležitá a zmíněným právě příběhem nevysvětlená otázka: Nesmí se křesťanské milosrdenství vůbec nikde a nikdy omeziti, aby se jinde a jindy provozovalo účinněji? Dle jednání a učení Tolstého: nikoli! Proč však, připadá mi proti tomu na mysl, nechtěl božský Spasitel před Herodem učiniti zázrak, na příklad uzdraviti nějakého neduživce, a proč vůbec nečinil milosrdenství všude a neustále? Nesmí-li se, jak Tolstoj chce, milosrdenství zamezovati nikde a nikdy, chyboval Spasitel, když jen tolik a tolik zázraků udělal, poněvadž mohl udělati ještě mnohem více podivných skutků a na mnohem více lidech, snad na všech! Tolstoj neodporoval *tělesným* násilím granátníkovi, když se ubohého žebráka ujal; ale zdaž *duševně nepostavil se proti zlu* páchanému granátníkem, *když vyvracel* názor jeho a *zastával se* ubohého? Jak je to tedy vlastně i v tomto příkladě se zásadou »Neodpírati zlu?«

Tolstoj nelibuje si v generaliích a povšechných výrocích; Tolstoj

volívá si rád jednotlivosti a z těch neštítí se právě ty příklady vzíti, které jsou snad nejchoulostivějšími, nejnebezpečnějšími, a odpoví na ně tak otevřeně, upřímně a důsledně, jakoby mu ani na mysl nepřišlo, že odvážně veliké a bolavé záležitosti se dotýká. Tak učinil také se zásadou »Neodpírati zlému«. Nejdříve velmi správně poznamenal, že jest nejočividnější nepravdou domnívati se, »že učení křesťanské dotýká se jen spasení jednotlivcova, ale netýká se otázek obecných, státních.« Moje živobytí, tak rozumuje Tolstoj, je spleteno tisícerými nitkami se životem veřejným a státním, který v tolikerých kusích protiví se mým názorům náboženským a nutí mne dělati, co nesrovnává se s mým svědomím. Nejen u mne jest tak, nýbrž u každého myslícího člověka-křesťana, poněvadž každý musí sobě jisté otázky ujasniti, otázky, na které přesně a závažně odpovídá jen náboženství. Kterak může tedy život veřejný a státní odezírati od života jednotlivců, když životem jednotlivců jest podmíněn, udržován, zdokonalován; když vlastně a jedině proto je dán, aby právě život jednotlivců v něm lépe se rozvíjel? A vraceje se ku své zásadě o neodpírání zlu, jmenuje hrabě Tolstoj celou řadu lidí a stavův a zaměstnání nesrovnatelných se zákonem Kristovým (jak mu ovšem hrabě rozumí). Obecná branná povinnosť, účastenství všech na soudě, úřad porotců, vražedná zbraň a vůbec trestání, toť všecko ve zjevném prý odporu s naukou Spasitelovou, v odporu nejen slovném, ale věcném.

Před každým člověkem stojí a na odpověď čeká otázka: Vojenský reglement a zákon lidský, nebo zákon Boží?

Zvláště všeliké zřízení soudů hrdelních jest Tolstému proti mysli, proto neváhá je označiti jako přímou protivu zákona Kristova a všeliké vysvětlování a jiné pochopení soudu nazývá »rouhačstvím«. Svůj formální argument uvádí Tolstoj proti soudům doslovně: »Kristus praví: Neodpírej zlému. Účelem soudů — odpírati zlému. Kristus předpisuje: dělati dobré za zlé. Soudy odplácejí zlem za zlo. Kristus praví: Nerozdělovati dobrých ani zlých. Soudy konají jenom tento rozbor. Kristus praví: Odpouštěti všem. Odpouštěti ne jednou, ne sedmkrát, nýbrž bez konce. Milovati nepřátely, dělati dobře nenávistníkům. Soudy neodpouštějí, nýbrž trestají; nedělají dobře, nýbrž zle těm, které nazývají nepřátely společnosti. Tak tedy ze smyslu vycházelo, že Kristus musil zakazovati soudy. Avšak může býti, myslil jsem si, Kristus nepřišel (?) do styku s lidskými soudy a nepomýšlel na ně. Ale vidím, že to nelze předpokládati: Kristus od narození až do smrti stýkal se se soudy Heroda, synedria, velekněze. A skutečně spatřuji, že Kristus mnohokráte mluvil o soudech jako o zlu. Učeníkům vykládá, že budou je souditi, a říká, jak se mají chovati na soudě. O sobě praví, že bude odsouzen, a sám ukazuje, jak třeba chovati se k lidskému soudu.

Tedy Kristus myslil na ty soudy lidské, které měly ho odsouditi i jeho učeníky a které odsoudily a odsoudí miliony lidí. Kristus viděl toto zlo a přímo ukazoval na ně. Při vykonávání rozsudku nad cizoložnicí přímo navrhuje soud a ukazuje, že člověku nelze souditi, protože je sám hříšný. A touž pak myšlénku projevuje několikrát řka, že okem zamrveným (?) nelze spatřiti mrvu v oku druhého, že slepý nemůže voditi slepého. Rovněž vykládá to, co pochází od takového klamu. Učeník bývá takový jako učitel. Celý tento učený apparát z theologické zbrojnice Tolstého necháváme bez odpovědi,

jelikož naši čtenářové tolik z bible zajisté vědí, aby neunavného hraběte i s jeho exegésí odbyli. Na to však opětně upozorňujeme, že Tolstoj hledí udržeti rigorosně svou zásadu o neodpírání zlu i proti lidské spravedlnosti, a že odmítaje kompetenci lidského soudu, poukazuje i na hřích (!) — jakoby v něm mluvil druhý Wiklif nebo Hus.

Jaký anarchismus a jaké nebezpečenství zploditi by musilo toto domnění, kdyby se ujalo, netřeba připomínati. Všickni kriminálníci by však zajásali a Tolstého spasitelem nazvali, kdyby se zásada tato praktikovala. To však panu Tolstému znova před oči klademe: Není v tomto houževnatém a bezohledném liberálním boji, v této zarytosti auktorově de facto povalena zásada »Neodpírej zlu?« Soudy lidské jsou dle pana hraběte zlem — neměl by jim tedy dle své zásady ani v praxi, ani v theorii odpírati, a přece odpírá až na nůž! Pokud jde o požehnaného Krista, jenž prý soudy lidské všecky a napořád zavrhoval, musil již i pan hrabě připustiti, že Spasitel přece po celý život se soudy lidskými se zabýval, — čímž by asi praktikoval známou zásadu »Aliter in praxi, aliter in theoria«, — a to o Kristu Pánu říci nelze. Jsou-li lidské soudy zlem, jak chce z učení Kristova vyvoditi Tolstoj, proč *chodil* na ně požehnaný Kristus, a proč řekl Pilátovi, vyhrožujícímu *svou moci, že by jí neměl, kdyby mu s hůry dána nebyla?*!

Nejen proti soudům a soudcům, ale i proti těm, kteří se soudí, vede si hrabě Tolstoj důsledně, jelikož zavrhuje jednání jejich v každém případě a tvrdí, že jest protivno zákonu Božímu. »Patrně všem zakazuje (v kázaní na hoře), aby se soudili. Ale snad Kristus praví to jen o osobním vztahu každého člověka k soudům, avšak nezavrhuje *konání spravedlnosti* a připouští v *křesťanské společnosti* lidi, kteří soudí jiné v ustanovených zřízeních? *Ale vidím, že ani toho nelze se domysliti.*« Tolstoj tedy zakazuje zde i »konání spravedlnosti« a prohlašuje, že ze »křesťanské společnosti jsou vyloučeni« lidé, kteří chtějí souditi jiné dle ustanoveného společenského zřízení! Za důvod pro utopistickou myšlénku svou uvádí náš auktor, že prý Kristus Pán již v Otčenáši všem lidem odpouštěti přikázal; kdo se soudí, chybuje prý zjevně proti svému křesťanskému vyznání. Ve křesťanství vůbec trestajícího soudce býti nemůže. Kdyby hrabě Tolstoj věřil v život věčný a v *soud všeobecný,* kterého se Kristus súčastní jako soudce »živých a mrtvých« dle jasné výpovědi Písma, nemluvil by tak o soudech hr. Tolstoj.

Pamatuji si ze své pastorace — a případ mohu sděliti, poněvadž známe jej z osobní zkušenosti a ne ze svátostného tajemství zpovědního, — dosti podařenou illustraci k názoru Tolstého o odpouštění vinníkům. Jakýsi muž nebezpečně se rozstonal a, ačkoli, dokud býval zdráv, náboženských povinností svých i veřejně zúplna nezanedbával, nechtěl teď na smrtelné posteli o knězi ani slyšeti. Ve svrchované chvíli dověděl se o tom jeden místní duchovní, a ihned odebral se návštěvou k nemocnému, který nejevil z toho mnoho radosti, ale přece s knězem o tom a onom rozmlouval. Když byli samotni, dovolil si kněz připomenouti, aby nemocný nezapomínal všech svých časných a věčných záležitostí v čas dáti do pořádku. »Nemohu to udělati,« zvolal nemocný podrážděně. — »A proč?« zvídal kněz. »Poněvadž jeden z mých známých připravil mne o zna-

nou částku peněz těžce i poctivě nabytých, a nechce mně jich ani po zlém, ani po dobrém vrátiti (nemocný neměl svědkův ani písemných dokladů!). Jak mám tedy své časné záležitosti uvésti v pořádek? A věčné? O těch teprve nemožno mluviti, protože, kdybych se měl s Bohem ve zpovědi smířiti, musil bych před tím svému protivníku všecko a ze srdce odpustiti, což by znamenalo mé ubohé děti o potřebný majetek svátostně připraviti. Toho na mne nikdo nežádej, toho neudělám, i kdybych hned před soudnou stolici Boží byl volán!« — »A kdo vám povídal,« tázal se kněz, »že by váš smír s Bohem vaší časné škody vyžadoval a zloději proti vám nadržoval? Nejedná se při spravedlivém smíru o poškození vaše, — vy jako nezámožný člověk, jenž má několik nezaopatřených dětí, jste úplně v právu, ano i povinen žádati všemi možnými a dovolenými prostředky svého dlužníka, aby vám peníze i s úroky vrátil, — ale jedná se o to, abyste mu v duši odpustil, co vám starostí, mrzutostí a soužení způsobil; jedná se o to, abyste se na něho nehněval, mu zlého nepřál a ho neproklínal. Což nedal Bůh vašemu dlužníku zákaz, aby nekradl a nepodváděl? Proč byste tedy, maje před Boha jíti, neměl vymáhati svého, když Bůh vašeho dlužníka svým přikázaním k zaplacení zavazuje?« »To je něco jiného,« oddechl si nemocný, »takové smíření s Bohem i člověkem chci.« Co se dále dělo, nemusím zde vykládati. Tolik jen přidávám, že kněz po zaopatření zanesl dlužníkovi vlastnoruční lístek nemocného. Zněl pak dopis jeho asi tak: Před Bohem živým napomínám Vás umíraje, abyste pamatoval, že cestou k smrti i Vy kráčíte! Odpouštím Vám vše nemilé, co jste mi způsobil upíráním povinného dluhu, ale žádám, abyste buď mně, nebo mým dětem (nebudu-li již na živu) co nejdříve zaplatil. Spravedlivou věc svou Bohu poroučím všemohoucímu, jenž dobré odměňuje a zlé tresce!« Dodáváme ještě, že těžce nemocný tentokráte nežádal svého nadarmo, jelikož dlužník svou povinnost dle možnosti plniti slíbil a plnil. Co by tomu řekl pan hrabě Tolstoj, ať už by se držel svého výroku o neodpírání zlému neb o nesouzení? Všecek filologický výklad původního textu v Písmě (na *tomto* místě u sv. Jakuba IV. 11—12) a filosofické zmateniny Soudce věčného se soudcem časným jsou zbytečny a nepřesvědčí klidného člověka ani jediného. Kde jsou důsledky tak absurdními a lidské přirozenosti odpornými, jako zde, tam i zásady, z nichž důsledky ty řádně vyplynuly, jsou absurdními a lidské přirozenosti odporujícími. Kristus Pán nepřišel lidskou přirozenost zničit, ale povznést a posvětit! Mohlo se to státi theorií a praxí, kterých si hledí hrabě Tolstoj? Dovolávati se proti soudům sv. Pavla, jest nepřístojno, poněvadž týž Pavel kázal poddánu býti všeliké světské i duchovní vrchnosti! Ostatně auktor připouští, že prý od časů Konstantinových soudy v křesťanství zavládly; také mezi všemi bohoslovci pravoslavnými, protestantskými, katolickými, ano i »ve spisovatelích tübingské školy i školy historické« nemůže najíti hrabě Tolstoj pro svůj názor opory, jak vyznává dost obšírně.

Nemá-li býti soudův, ani soudcův, ani soudících se, nemá ovšem také býti trestů, zvláště ne trestu smrti a vůbec trestního práva (220.). Křesťan nemůže prý všeho toho snésti, aby se buď nezbláznil, aneb aspoň »hrubosti svého klamu nezhrozil.«

Od třetího století až na naše časy nebylo mezi všemi katolíky, pravoslavnými a protestanty, ani jediného muže, který by byl zásadu

Kristovu o neodpírání zlu a o nesouzení a o všem ostatním, co z toho následuje, náležitě pochopil a jasně vyložil se všemi důsledky, a nejen mezi »černými«, tedy ex offo věcmi těmi se zabývajícími, takových lidí nebylo, ale také ne mezi právníky, historiky a kritiky. Lidé přece do kostelů chodívají, v Boha dosud věří, slovo Jeho slyší, ale jsou jako hluší a slepí, nechtějíce viděti a rozuměti nejjasnější a nejjednodušší pravdě. A ze všech pravd pravdou nejjednodušší, nejjasnější a nejpodstatnější jest pravda »Neodpírati zlu« násilím! Nemaje na tom dosti, co pověděl ve spise v »Čem je má víra«?, napsal hrabě Tolstoj obšírné dílo »Spása ve vás«, [1]) v němž znova a velmi obšírně toutéž věcí ve *třinácti* pojednáních na 364 stranách se zabývá. Poněvadž uvádí některé zajímavosti, dáme z díla toho nějaké ukázky, aby čtenář poznal celý válečný arsenál Tolstého. Hned v první hlavě pojednáno o »učení Kristově a o všeobecné válečné povinnosti«, a sděluje následující: Roku 1884. napsal jsem knihu pod záhlavím: »V čem moje víra?« V knize této skutečně vyložil jsem to, nač (sic!) věřím. Vykládaje svoji víru, nemohl jsem neprojeviti též toho, proč nevěřím a pokládám za blud onu církevní víru, jež obyčejně nazývá se křesťanstvím. [2]) V počtu mnohých odchylek učení Kristova od učení tohoto ukazoval jsem na hlavní odchylku, totiž — na neuznávání příkazu *neprotiviti se zlému násilím,* což zřejměji než jiné odchylky ukazuje na to, *že učení Kristovo učením církevním bylo zkaženo.* Vím velmi málo, jako všichni lidé, o tom, co dělo se a bylo hlásáno i psáno za dřívější doby o neprotivení se zlu. Znal jsem, co bylo řečeno o tomto předmětě u církevních otců — Origena, Tertulliana a jiných, — věděl jsem též, že jsou některé sekty Menonitů, Ochranovských, Kvakerův, které nedovolují křesťanu užívati zbraně a nechodí na vojenskou službu, ale co bylo vykonáno těmito tak řečenými sektami na vyjasnění této otázky, bylo mi málo známo.« Kniha auktorova byla zakázána ruskou censurou; dostala se však na veřejnosť v několika psaných a lithografovaných exemplářích, brzy pak i za hranice ruské veleříše do cizích řečí byla přeložena (i do naší české).

Kritik i sporů literárně-vědeckých vyvolala na všech stranách dosti. »Jednou z prvních ozvěn na moji knihu byly dopisy od amerických *kvakerů.* V dopisech těchto, projevujíce svůj souhlas s mým míněním o nezákonitosti pro křesťana všeho násilí a války, kvakeři oznámili mi podrobnosti o své tak řečené sektě, která přes 200 let zachovává učení Kristovo o neprotivení se zlu násilím a neužila a dosud neužívá ku svě ochraně *zbraně.*« S dopisy těmi zaslali také kvakeři své spisy a brožury, aby se z nich hrabě Tolstoj poučil. Učinil tak neprodleně a poznal, »že již před mnoha lety byla jimi »nevývratně dokázána« povinnosť křesťana zachovávati přikázaní o neprotivení se zlu násilím, a byla vyložena nepravosť církevního učení, připouštějícího popravy a války.« Hlavní argument přešťastných kvakerů zněl asi takto: V náboženství pokoje a míru a přízně k lidstvu nemá místa rozbroj, válka, zmrzačení a zabíjení lidí. Dle jejich přesvědčení nic nepodrylo prý tak velice vznešenou Kristovu

[1]) Vyšlo překladem páně *Štěpánkovým* v »Knihovně Rozhledů«. V Praze 1896. Cena 1 zl. 60 kr. Tiskem Ed. Beauforta.

[2]) Vrátíme se k tomu na jiném místě.

nauku, jako církevní učení, že jest dovoleno křesťanům bojovati a válčiti. Křesťanství nevniklo v lidi mečem a ohněm, ale pokorou, láskou, vytrvalostí, strádáním, utrpením a pronásledováním. Z té příčiny nemůže na světě býti auktority, která by křesťana přiměla proti zjevnému učení Božímu, a odporovati zlu násilím. Z Foxe, Penna a z Dymonda poznal Tolstoj zúplna »nemožnost spojení křesťanství s válkou a násilím«. Tomu prý se jen divil, kterak možno bylo tuto očividnou a dokázanou nauku tak dlouho odmítati a takořka v neznámosti držeti. Mimo kvakerské zprávy došly našeho auktora také jiné zprávy z Ameriky, hlavně od syna *Williama Lloyda Harrisona,* jenž druhdy tak slavně za svobodu černochů zápasil. Všecky myšlénky, které náš auktor uložil ve své shora připomenuté knize »V čem moje víra?«, všecky myšlénky ty našel syn nezapomenutelného sira Harrisona ve spisech svého otce, a aby se o tom Tolstoj přesvědčil, zaslal mu deklaraci sestavenou Harrisonem před 50 lety a schválenou od celé jeho stejně smýšlející společnosti. Prohlášení to učiněno bylo v Bostonu r. 1838. a zní v hlavních kusech, jak zde následuje: *Neuznáváme žádné lidské vlády.* Uznáváme jenom jediného krále a zákonodárce, jenom jediného soudce a vladaře nad lidstvem. *Za vlasť svoji uznáváme celý svět;* za krajany uznáváme celé lidstvo. Milujeme svoji vlasť právě tak, jako milujeme *jiné* země. Zájmy, práva našich spoluobčanů nejsou nám dražší, než zájmy a práva všeho lidstva. Proto *nedopouštíme* toho, *by vlastenecký cit mohl schvalovati mstu za křivdu nebo za škodu učiněnou našemu národu.* Uznáváme, že *národ nemá práva hájiti se před vnějšími nepřátely,* ani přepadávati je. Uznáváme též, že *jednotlivé osoby ve svých osobních poměrech nemohou míti téhož práva* . . . Nesmí-li vláda činiti odpor proti cizím *dobyvatelům, majícím za účel pustošiti vlasť naši a pobíjeti naše spoluobčany, právě tak nesmí činiti se násilný odpor jednotlivým osobám, rušícím veřejný pokoj a hrozícím soukromé bezpečnosti.*

V dalším tvrdí deklarace, že všecky vlády světské, poněvadž nejsou od Boha a odporují jeho učení (vůli), musí býti svrženy nikoli silou, ale »duchovním obrozením«. A nejen války, nýbrž i *přípravy* k válkám i obranným uznávají se v deklaraci nedovolenými a nekřesťanskými; rovněž i všecky vojenské arsenály, pevnosti, koráby, pomníky, vítězství a válečné trofeje, jakož i živé armády se zavrhují jako nekřesťanské a nezákonné, k čemuž i přistupuje »každé vládní nařízení, vyžadující vojenskou službu od svých poddaných.« Z těch příčin přemnohých není možno vyznavačům tohoto obrodního a »nikoli revolucionářského učení« evangelia světového sloužiti ve vojsku, zaujímati veřejné úřady, míchati se do politiky a přijímati hodnosti nebo pocty. Nejen to, nýbrž i voleb občanských zdržeti se musíme, ani v právu s lidmi souditi se nesmíme a nikoho k tomu míti, aby nám vrátil ukradené věci naše. »Uznávámeť, že jsme *povinni* odevzdati kabát tomu, kdo nám vzal košili«. Na doklad správného učení svého dovolávají se mimo Pána Ježíše, jenž všecko hrdlování, vyhnanství, násilnictví a trestání zrušil, i dějin světových, ukazujících, že »hmotné násilí nepomáhá mravnímu obrození, a že hříšné náklonnosti mohou býti potlačeny jenom láskou, že zlo může býti zničeno jenom dobrem«. Od tohoto předsevzetí a přesvědčení nic jich neodvrátí, jelikož pokorně budou přijímati všeliké pokuty a tresty,

které jim pro víru jejich budou ukládány. Jejich jedinou a stálou snahou bude domáhati se »všemi možnými pro nás prostředky uskutečnění toho, aby říše *pozemské* sloučily se v jedno království Pána našeho Ježíše Krista.« Nejvydatnějším prostředkem rozšířiti toto obrozující učení bude »šílené hlásání« shora projevených zásad.

Co řekl hrabě Tolstoj a jak přijal tuto zprávu? Na stránce 9. sděluje nám, že »hned po tomto prohlášení byla založena Harrisonem společnost neprotivení se a časopis nazvaný »Neprotivící se« (Nonresistant), v němž hlásalo se učení o neprotivení se ve *všem jeho významu* a *se všemi jeho důsledky,* jak bylo projeveno v prohlášení.« Bohužel netrvala však ani společnost, ani časopis Harrisonův dlouho, jelikož většina přívrženců zásad těchto brzo od nich odstoupila, načež i časopis zanikl. Této katastrofy slavný Tolstoj takměř *lituje*! Prohlášení Harrisonovo zdát se mu silně a významně projevovati »tak vážné pro lidi vyznání víry«, že zasluhovalo nalézti světové známosti a státi se předmětem posuzování. Pohříchu nestalo se tak, a nejen v Evropě, ale i v Americe zůstala deklarace Harrisonova v zapomenutí a neznámosti. My k tomu jen toto máme na poznanenanou: V deklaraci jsou mnohé věci tklivé a pěkné, ale jsou tam též mnohé projevy, kterých ani jako katolíci, ani jako lidé přijati nemůžeme, protože se dle našeho nejlepšího přesvědčení protiví všemu lidskému a náboženskému citu, protože neschvaluje jich učení Kristovo, ani zdravý smysl lidstva.

Proti radosti hraběte Tolstého namítáme, že právě v tom se zdá deklaraci schvalovati, v čem jest pochybena, a nikoli v tom, co má v sobě zdravého a se zásadami Tolstého méně shodného (ač je toho *málo*!) Divíme se, že hrabě Tolstoj nemá ani slovíčka, jímž by to neb ono z deklarace zamítl, anebo jen poopravil! Ať se proto nediví, že našli se kritikové, kteří počínání jeho nazvali téměř *bláznovstvím*, a toho, jenž by ho chtěl v jeho názorech následovati, vyhlásili tolikéž choromyslným. Není to nikdo jiný než Francouz *Emil Hennequin*, jenž napsal,[3]) že Tolstoj zhloupl a neumí vědecky mysliti. »Nejsou tomu ani dvě léta — studii tu kritik psal roku 1889. — a jméno hraběte Lva Tolstého bylo ve Francii neznámo, a poznali jsme slávu tohoto auktora, jednoho z největších, kteří žijí v této době, jen abychom se dověděli, že *auktor opovrhl svým geniem a ho opustil.* Spisovatel, v němž byla uložena nejvyšší mohutnost množiti život, reprodukovati jeho nesčetné tvary, pochopiti jej úplně v nesmírném objetí rozumovém, *odvrátil se od sebe*, vytrhl se světu, s nímž obcoval důvěrněji, než dáno jest obyčejně člověku některému, a zahloubal se do obmezených (?) myšlének náboženského *sektáře*, jejž pouze zaujímá praktika (pouze?) a hlásání nauky chudých duchem (!!) Zde chci uvažovati o povaze, o záhadě této duše, zde chci studovati dlouhý porod té nespokojenosti, neklidu, té starostlivosti, *toho poblouzení*, *vášnivosti, pomatenosti a zbrklosti*, jež přivedly Tolstého k tomu, že chce jen pro velmi nízké štěstí polepšovati to lidstvo, jež popsal a ukázal ve svých širokých dílech. V dalším mluví kritik o úpadku a dokonce o »zhloupnutí« a na straně (v překladě Šaldově) 200. ulevuje své užaslé duši výrokem: »Tento psycholog píše v posledních letech ubohý katechismus praktické mravouky (a věro-

[3]) Srv. v Kritické knihovně *Pelclově* překlad *Šaldův*. Sešit 3. str. 159.

uky *ne* 3!), jenž obsahuje jen několik pravidel, ale takových, že by i *nejnábožnější člověk byl pokládán za blázna*, kdyby se pokusil je plniti, jež však přece Tolstoj vynáší jako zcela snadná, jimž lze od hodiny dostáti, jež dovedou prý poskytnouti ihned plného štěstí a jež vrcholí v tom předpise, že nikdy nikomu nemáme působiti zla — *to*, pane Hennequine, vlastně *ne*! — ani ne bránice se lidem zlým. Věškera učenosť, kterou vynaložil hrabě Tolstoj, aby podepřel theorii svou, neukazuje prý »pravého myslitele«. (Viz stranu 205.!)

Vedle Harrisona zmiňuje se Tolstoj ještě o jiném Američanu, jenž po padesát let zasvětil život a působení své zásadě o neprotivení se zlu, jenže poněkud jiným způsobem, než Harrison a Tolstoj, protože *Adin Ballou* — tak se ten výtečník jmenuje. — ač *uznává* za povinnosť křesťanskou, neprotiviti se zlu a nesúčastňovati se ničeho (tedy ani veřejné služby občanské, voleb, úřadu atd.), přece v praxi tak nedělá, jelikož vyciťuje, že, jsa státním občanem Spojených Států, má k nim jisté povinnosti. Pyšní prý se tím, že v jedné a téže době je i nábožným křesťanem, i věrným sluhou vlády. Tolstému pak dokonce napsal i toto: »Nechci souhlasiti s tímto *nerozumným* pojmem neprotivení se. Nemohu zříci se svého vlivu a zůstaviti jen znemravnělé lidi v čele vlády. Konstituce praví: Vláda má právo vypovídati válku, a já *souhlasím*, potvrzuji to, *přísahám* — a dle Tolstého přísaha je nedovolena! — že budu podporovati. Tím nepřestávám býti křesťanem. Válka je též křesťanská povinnosť. A v dalším dokonce Ballou tvrdí, že jest »křesťanská věc« *zabíjeti* statisíce lidí, *znásilňovati* ženy, ničiti a *páliti* města a *konati* všecky možné *ukrutnosti*, jen když se to děje »v duchu lásky«. Co praví k tomu Tolstoj? Neschvaluje toho *z té* příčiny, že nemůže pochopiti, proč dle Balloua *jednotlivec* nesmí vražditi a znásilňovati, když to smí dělati »národ«. Zde zajisté měl Tolstoj svému přívrženci říci mnohem více! Ale tak už na světě mezi námi slabými lidmi bývá, že, chceme-li získati přívržence, zamhouříme oko, po případě obě, a místo, abychom kárali, buď mlčíme, nebo dokonce i chválíme, — a Tolstoj nebyl v té věci z jiných kostí než ostatní smrtelníci, proto zapomněv všeho, v čem dle *své* theorie s Balloucm souhlasiti nemohl, napsal o spisech jeho zvučnou chválu (na stránce 18.) a s velikým zalíbením upozornil, že prý Ballou probral otázku o neprotivení se zlu se všech stránek a že vyvrátil všecky námitky, které se proti tomu buď ze zjevení Božího nebo ze zkušenosti a rozumu lidského činívají. Zvláště příklad Kristův ve chrámě s prodavači volů etc. osvětlil prý Ballou pro svou theorii znamenitě a námitku vyvrátil. Škoda, že toho osvětlení Tolstoj do své knihy nepřijal! Všemu spíše uvěříme — i tomu celému »1000 párků«, které prý Ballou za svého života oddal, ale tomu »vyvrácení« o události ve chrámě, kdež bičem Kristus šlehal a stoly převracoval, jako dokladu (!) pro neodpírati zlému násilím, neuvěříme, dokud vyvrácení toho černé na bílém před sebou míti nebudeme!

Vedle Harrisona a Balloua uvádí ještě Tolstoj novou celebritu pro svou theorii, celebritu *českou*, fanatického *Petra Chelčického!* Píšeť náš auktor: Záhy, když vyšla má kniha v německém jazyku, dostal jsem z Prahy dopis od profesora tamější university, oznamující mi, že existuje nikdy nikde netištěný spis Čecha Chelčického z XV. století, nazvaný »Síť víry«. Ve spise tomto, jak psal mi zmíněný profesor, Chelčický asi před 4 stoletími projevoval totéž mínění

o pravém a falešném křesťanství, které projevoval jsem i já ve spise »V čem moje víra?« Hrabě Tolstoj nezná sice spisu Chelčického z prvopisu, ale z úryvků, které našel v knize německé a české (Pypinovy Dějiny literatury). Z ukázek těch podává náš hrabě některé zase ukázky, z čehož asi hlavní trumf ten jest, že se křesťanství zkazilo v dobách Konstantina Velikého, a že hlavní vinu toho nesou papež, císař a duchovní hodnostářové. Nemá býti světské vlády, ani vojáků, ani válek, ani trestu smrti. »Každý vojín, ano i rytíř jest jenom násilník, zločinec, vrah . . .« V dalším dospívá Tolstoj (z kartáčového otisku celého spisu, vydaného konečně roku 1893. Akademií) k závěru: »Chelčický učí témuž, čemuž učili a nyní učí neprotivící se kvakeři Menonité, za dřívějších dob Bogomilové, Policiani a mnozí jiní. Učí tomu, že křesťanství, vyžadující od svých stoupenců mírnosti, pokory, dobrosrdečnosti, odpouštění křivd, nastavení druhé tváře, když bijí jednu, lásky k nepřátelům, neshoduje se s násilím, které jest nutnou podmínkou moci.

Křesťan podle výkladu Chelčického nejen nemůže býti představeným nebo vojákem, ale nemůže míti žádného účastenství ve správě, nemůže býti ani obchodníkem nebo třeba statkářem, ale může býti jenom řemeslníkem nebo rolníkem.« Pro knihu tuto jest Tolstoj všecek nadšen a jako u vytržení; jesti mu kniha Chelčického nejen »obzvláště zajímava«, ať hledíme na ni jakkoli (!), ale i »jedním z nejpozoruhodnějších plodů mysli *jak dle hloubky obsahu*, tak i podivuhodnou silou a krásou národního jazyka a starobylosti.« Diví-li se slavný hrabě, jak taková kniha mohla po čtyři století zůstati v zapomenutí, je to s jeho stanoviska docela pochopitelno. My jen chtěli bychom se pana hraběte tázati: Jak se jmenuje pražský profesor universitní, jenž mu poslal upozornění na spis Petra Chelčického? Ne k vůli nějaké inquisici se na to tážeme, ale abychom si toho »specialistu« prohlédli, aneb aspoň hraběti Tolstému na to poukázali, jak prakticky oslavuje zmíněný pan profesor nauku kvakersko-menonitsko-chelčickou.

Že se i po klasickém přiznání Chelčického o představenstvu, o vojsku, o volbách (!), úřadech, obchodnících etc. najdou u nás lidé, kteří budou psáti chvály moudrosti a podivu o »geniálním tvůrci Jednoty českobratrské«, jest a priori nejen pravdě podobno, nýbrž i jisto, poněvadž takových vlasteneckých a národních komedií Čechové v nynější době nutně potřebují. (Pokračování.)

Práce.

Jsi místo ráje lidem udělena,
ó, tvůrčí práce, svaté dědictví,
slasť ráje tebou lidstvu nahrazena,
ty věky posvěcené šlechtictví.

Máš v znaku mozol, vřelou krůpěj potu,
jíž člověk skrápí chléb svůj vezdejší!
Ty v sochy mistrů drsnou měníš hmotu,
jsi dobrodějkou, jež hlad konejší!

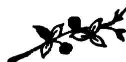
Ty vytvořuješ díla krásy žasné
a obohatíš ducha výzkumy,
kov najdeš v dolech, kde svit denní hasne,
a hrdé stavby tvoříš nad rumy.

Kraj pustý vzděláš v lány žírných polí,
i živly zkrotíš k službě člověka,
z niv klasy zlaté svážíš do stodoly,
vlak osedláš si v místa daleká!

Drát ve službě tvé zemi obepíná,
druh na tisíc mil s druhem rozmlouvá,
ty ořem páry brázdíš moře siná,
jež ve var bouřný vichr rozdouvá.

I příroda je tvojí otrokyní,
s tvým okovem se ráda usmíří,
tvá válka lidstvu skýtá dobrodiní,
a dělníci jsou — tvoji rytíři!

Jan Vránek Pohořský.

Na výstavě r. 1898.

Napsal **Karel Burian.**

Zas práce tvojí ušlechtilé stkvosty
na místech známých, lide český, zřím,
kde tolikráte byli jsme již hosty
při hodu našem ryze národním.

V ten soulad staveb, kruhů, rysů vzletných,
v kol tisícerých hluk a shon a ruch
jak v album velké divů nepamětných
náš vtisknut život je, náš hrdý duch.

A každý kout ti nový pohled skýtá,
zde sladká píseň lidu tvého zní,
v svůj půvab zas tě česká víska vítá
s doškovou střechou v jasném výsluní.

Zde mládne duch a rozepíná křídla,
zde k práci volá každý hyb a kyv,
sval sílu čerpá z hojných divů zřídla,
jež um zde snesl světu na odiv.

V barevných světel záři mihotavé
a v pestrých duhách jasné fontány,
se zdálo mi, že budoucnosti smavé
dny jsou ti, lide, zlatem vetkány.

A přece při tom díle ducha, míru,
ach, bolestný mě kontrast omrazil,
když zřel jsem drama českých bohatýrů,
jež mistrův štětec věrně zobrazil.

V tom krve nachu, v lesku zbraně,
v hořících chýží dálném plameni
jsem viděl vzdorem rozpálené skráně,
to nesvornosti smutné znamení.

A zastřev dlaní slzu v kalném oku,
již zplodil v hrudi rozbouřený cit,
jsem děl: Tys, lide, vždy odolal soku,
zde sebe sám jsi přišel pokořit.

A vyšed ven jsem k srdci sobě sáhl;
— zvuk české hymny bušil v jeho stan, —
a s davy dál jsem výstavištěm táhl,
leč duch můj těkal — v dáli u Lipan . . .

Několik časových úvah o obecné škole: staré a nové.

Sepsal starý učitel.

(Dokončení.)

Skutečná potřeba káže, aby docházka školní byla snížena na dobu šestiletou, káže to duševní i tělesné blaho dětí 13 až 14letých. Lékaři pozdvihují varovného hlasu, že doba tato jest pro vývoj těla velmi důležitá, a že to 6—8hodinové nečinné sedění v uzavřených místnostech pro útlý dětský organismus jest nejvýše škodlivé; bledničkou, chudokrevností mnoho dětí zmírá, jiné vysílením vážně churaví, u jiných nastává předčasné vyvinutí pohlavního pudu, pohlavní vyspělost. To jsou věci, které pilně volají po nápravě. Mladší naše pokolení všecko si stěžuje na nervositu. Odvodní komise shledaly, že dvacetiletí mladí muži, odchovanci moderní školy, pro nedostatečný vývoj svalů se k vojenské službě nehodí, a říšský zákon ustanovuje následkem toho, že teprve mladíci v 21. roce k odvodu se dostavují. A ještě na jednu věc slušno upozorniti, která jest katechetům a učitelům známa. Ve

smíšené škole navštěvují hoši i dívky tutéž třídu společně. Děti 13—14leté koukají na sebe již jinýma očima než ve věku 10—12letém. Jak bdělý musí býti učitel, aby nepovstaly u žáků 12—14letých všeliké milostné zápletky. A přes veliký dozor stává se často, že přijdou do rukou učitelů různá psaníčka a cedulky, ba i výkresy nemravného obsahu. Stávají se však i smutnější věci, které zničí blaho a existenci rodiny! Mravnost se tedy v době té u mládeže nepodporuje. Nedávný sjezd rakouského učitelstva ve Vídni přijal resoluci, v níž se praví: »Nekázeň mládeže školní na obecných školách rakouských roste, a nelze jí zákonem dovolenými kázeňskými prostředky odolati.«

Jsme toho mínění, aby školní docházka byla nucená a trvala od dokonaného šestého roku do dokonaného dvanáctého roku věku žákova, a to pravidelná; od 12. roku až do 16. roku dokonaného navštěvujtež hoši i dívky nedělní školu pokračovací; škola taková by byla dle pohlaví rozdělena. Na venkově, kde se obyvatelstvo živí zemědělstvím, budiž pro mužskou mládež směru hospodářského; v místech, kde jest aspoň třicet učeníků různého řemesla, zvláštní pokračovací průmyslová škola se zařízením nynějšího způsobu. Pro dívky by byla rázu domácího hospodářství, jak na venkově, tak v městě, jen s některými odchylkami. Ve větších městech, kde mnohé dívky se věnují různým živnostem, ať jsou též zřízeny zvláštní pokračovací živnostenské školy pro ně.

Jsme toho hlubokého přesvědčení, že by šestiletá docházka školy s povinnou návštěvou pokračovací školy značila vždy větší pokrok, než osmiletá docházka školní, zvláště s úlevami. Nejsme zpátečníci ani tmáři, přejeme pokroku a pracujeme neúnavně a obětivě o všeobecném vzdělání lidu, chceme podporovati obecné školství národní a zvelebovati, ale jen tak zřízené, z něhož by katolickému lidu se dostávalo pevných základů sv. víry, čistých mravů a potřebného vědění, a jemuž by školství neukládalo tolik hmotných obětí, které, jak poslanec říšské rady dr. Bärenfeind v poslanecké sněmovně ve Vídni podotknul, nejsou v žádném poměru k positivnímu vědění, jež si mládež z nynější školy odnáší.

Dle návrhu našeho byl by počet vyučovacích hodin týdně pro 1. a 2. šk. rok 20 hod., pro 3. a 4. šk. rok 22 hod., pro 5. a 6. šk. rok 25 hod., z čehož by připadlo na vyučování náboženství pro 1. a 2. šk. rok 2 hod. týdně vyuč., pro 3. a 4. šk. rok 4 hod. a pro 5. a 6. šk. rok 5 hod. Vyučování náboženství by se účastnil i učitel, a to v 1. a 2. šk. roce týdně opakoval by se žáky hodinu, v 3. a 4. šk. roce 2 hod. a v 5. a 6. šk. roce 3 hod. V opakování bylo by zahrnuto též čtení příběhů z biblické dějepravy, epištol a evangelia. Ženským ručním pracím by se počalo vyučovati teprve třetím školním rokem. Školní plat budiž zrušen. Jest známo, že obyčejně chudina bývá požehnána více dětmi. Placení školného ukládá jí velikých obětí. Takoví lidé vidí ve škole jen nutné zlo, mluví špatně o učiteli a zařízení školském, a tím vším podkopává se žádoucí úcta a vážnost ke škole.

Na pokračovacích školách hospodářských pro hochy i dívky na venkově by se vyučovalo po celý školní rok (48 neděl) vždy v neděli odpoledne po 2 hodinách, tedy ročně asi 96 hodin. V místech, kde se konají odpolední služby Boží, by žáci a žákyně po ukon-

čeném vyučování jim společně obcovali za dozoru svých učitelů. Kde není chrámu Páně, tam ať se vykoná nedělní odpolední pobožnost ve škole nebo v kapli za súčastnění se učitelů. Tímto zařízením by se předešlo mnohé znesvěcení dne Páně, mládež by se netoulala, neučila by se na odlehlých místech karbanu, sázkám, nenavykala by si hýřiti, rváti a podobným škodlivým věcem. Byla by stále pod dozorem, a to právě ve věku, kdy povaha člověka se ustáluje.

V pokračovací hospodářské škole pro chlapce vyučujž se katolické mravouce, polnímu hospodářství, hospodářským počtům, písemnostem v životě občanském nejčastěji se vyskytujícím, zákonům nejvíce potřebným: obecnímu, občanskému, o polním hospodářství.

Pro dívky by zase bylo výhodno, aby se učily: katolické mravouce, domácímu hospodářství se zvláštním zřetelem k mlékařství a sýrařství, zelinářství s květinářstvím, vychovatelství, počtům a písemnostem, ošetřování nemocných.

Vzdělávání mládeže by se podporovalo soukromou četbou dobrých a vybraných knih ze školní knihovny. Zařízením tohoto by mohly přestati všechny zimní hospodářské školy, které stojí mnoho peněz a všude skoro se vyznamenávají nedostatečným počtem žáků, což však není znamením, jak někteří tvrdí, lhostejnosti a nedbalosti malých rolníků po nabytí odborného vědění, nýbrž spíše peněžité tísně, ochuzení. Pokračovací školy pro učně by mohly zůstati při nynějším zařízení, až na to, že by se mělo vyučovati katolické mravouce a zákonům, týkajícím se živností (živnostenský řád) a pak zákonu obecnímu a občanskému.

Všickni žáci i žákyně pokračovacích škol by vykonali svatou zpověď a byli by společně u sv. přijímání aspoň třikráte v roce. Takto by se všeobecná vzdělanost lidu jistěji šířila a hlouběji kořeny zapouštěla, nežli se děje nyní, neboť všechno učení by se zakládalo na náboženství, a mládež by poznávala, čím by věkem více prospívala, že Pán Bůh člověka stvořil ke Svému podobenství, že země není pravá vlast člověka, že Boha máme nade všecko milovati a bližního svého jako sebe samého, že jsme všickni k práci stvořeni, že se stavem svým máme býti spokojeni, že každý člověk bývá nějakým křížem navštíven, že všecka moc pochází od Pána Boha, že vše jest dobře, co Bůh zařídí. Tím by znenáhla se podťaly kořeny všem nynějším rozmíškám ve společnosti lidské. Dobrou školou náboženskou vychováme dobré děti, dobré rodiče, dobré sousedy, dobré státní občany, dobré katolíky. Školství tak zřízené by nestálo tolik milionů zlatých jako nynější.

Od doby, kdy škola byla odloučena od církve, spozorovati lze klesání zpěvu chrámového, zvláště tam, kde učitel není varhaníkem. Jsou sice nařízení, aby učitelé pěstili se žáky zpěv chrámový, ale žel Bohu, všude se tak neděje s náležitou pílí. Aby chrámový zpěv skutečně se povznesl a učitel měl k tomu nejlepší příležitost a také přípravu z ústavu učitelského, budiž opět všechno učitelstvo zákonem zavázáno, by všude tam, kde bez velikého poškozování školního vyučování se to díti může, řízení kůru chrámového bylo odevzdáno místním učitelům za ustanovenou odměnu do služného nečítatelnou.

Služné učitelův na školách obecných obnášejž pro řídícího učitele 1000 zl., pro učitele 800 zl. a pro mladšího učitele bez zkoušky způsobilosti učitelské 500 zl., se zkouškou způsobilosti a definitivně

62*

ustanoveného 600 zl., po 10 letech služebních příplatek stáří 10% služného, jakého v té době požívá, jiné příplatky přestaňtež, příplatky se udělí 4, které se čítají hned od prvého jmenování provisorního. Zkouška způsobilosti učitelské se činí po 3leté praxi na tom ústavě učitelském, kde studoval.

Všickni učitelé mají nárok na byt naturální, který jim školní obec dá, a to v té obci, ve které jest škola. Byt řídícího učitele nacházejž se ve školní budově a skládejž se ze 3 světnic, kanceláře, kuchyně, komory, sklepu, dřevníku, mějž dvůr, studni a kde možno zahradu, na venkově, v městysech a venkovských městech i stáj na vepřový dobytek a kurník. Kde při škole bývaly druhdy nějaké pozemky, buďtež jí vráceny.

Svobodní učitelé bydletež ve školní budově a mějtež za byt světnici s předpokojem. Ženatí učitelé mají byt mimo školní budovu a skládá se ze 2 světnic, kuchyně, komory, dřevníka, dvorka se studní a dle možnosti se zahrádkou. Řídícím učitelem jest správce vícetřídní školy.

Všickni učitelé mějtež příspěvek na otop od školní obce; kde školní obce mají své lesy, odvádějtež dříví. Řídící dostávejž příspěvek 60 zl., ženatý učitel 40 zl, svobodný 20 zl. Řídící učitel a učitel jednotřídní školy dostávejž paušálně za topení, čištění tříd, chodby, pak na křídu, inkoust, houbu a ručníky utěrací ročně pro každou třídu 30 zl.

Učitelky vyučujtež jen na dívčích školách, které řídí učitelé řídící. Ženským ručním pracím vyučujž se na každé škole s remunerací za hodinu 30 zl. ročně, na školách, kde není týdně 12 hodin vyučovacích tomu předmětu vyučováno, jmenujž se učitelka provisorně. Přednosť mějž manželka nebo dcera učitelova. Kde jest 12 hodin týdně, tam budiž již učitelka definitivně jmenována se služným 400 zl. ročně a s právem na byt naturální jako učitel svobodný a s nárokem na pensi.

Pense učitelův, jejich vdov a sirotků řídí se jako u státních úředníků. Do pense učitelovy se čítají všechna léta ve službě prožilá, hned od prvého jmenování provisorního, a jest mu 40 let sloužiti, aby obdržel pensi rovnající se celému služnému. Učiteli budiž dovoleno jíti na odpočinek, kdy toho uzná za potřebno. Když je v pensi po své žádosti, ať není mu dovoleno zastávati nějaký veřejný nebo soukromý úřad, spojený se služným nebo s odměnou.

Měšťanské školy buďtež zřízeny všude tam, kde jsou potřebny, v každém soudním okresu budiž nejméně po jedné, chlapecká a dívčí, mějž 3 třídy, směr dle potřeby okresu.

Do měšťanských škol přijímají se žáci, kteří chodili s dobrým prospěchem do obecné školy, tedy 12letí. Měšťanská škola není spojena s obecnou školou společným správcem. Absolventům měšťanské školy buďtež přístupny střední hospodářské školy, vyšší obchodní školy, průmyslové a p. v.

Vzdělání učitelů pro měšťanské školy záležejž v návštěvě ústavu učitelského, ve zkoušce způsobilosti učitelské pro obecné školy a pak dvouletém kursu universitním, který se ukončí zkouškou odbornou.

Služné ředitele 1400 zl., učitele 1200 zl., 10leté příplatky po 10%, byt a jiné jako na školách obecných. Na školách měšťan-

ských dívčích jest rovněž ředitelem vždy mužská osoba. Doba služební jako u učitelů na obecné škole, kurs universitní čítá se do doby služební. Také školné se neplatí na školách měšťanských.

Okresy školní shodujtež se s okresy soudními. Školní dozorce okresní budiž jmenován z kruhů okresního učitelstva. Za své úřadování by placen nebyl, obdržel by jen náhradu cestovného dle kilometru.

Spoludozor ke škole obecné vykonávají po stránce náboženského vychování a vyučování též církevní úřady.

Katolická Církev má nezamlčené právo odvěké, historické na školu národní. Církev všude zakládala školy. Na Moravě za času našich apoštolů sv. Cyrilla a Methoděje stávala prvá škola u svatého Klimenta u Osvětiman, v Čechách byla proslulá Budečská, v níž sv. Václav byl cvičen. Později byly školy všude při farách, za dob Karla IV. usazovali faráři učitele na školy farní. Jest známo, že universita byla spravována Církví. Církev katolická má však také na školu národní právo Božské. Kristus Pán jistě řekl apoštolům: »Jdouce, učte všecky národy . . ., učíce je zachovávati všecko, což jsem koli pravil vám,« a tudíž má ona právo na školu z Boha vyšlé a také povinnost, aby dítky vyučovala ve sv. víře a v mravech křesťanských, aby je také k tomu vedla, by život svůj dle svaté víry zařídily a také v něm setrvaly, aby si také potřebných vědomostí nasbíraly pro život vezdejší a věčný, proto má nejen právo, než i povinnost, aby dohlížela, kterak náboženství jest spojeno a propleteno s učením jiných předmětů, zdali ovzduší, v němž se pohybují žáci katoličtí, jest prosyceno naukou Kristovou, nejsou-li olupováni lehkomyslně, zlomyslně a úmyslně o nejdražší kvítko Stvořitelem samým jim do vínku na dráhu života vezdejšího dané — cit zbožnosti, aby se přesvědčila, kterak se přiučují věcem potřebným, jak se navádějí k lásce k vlasti a mocnáři a k bližním svým.

Aby Církev katolická svým povinnostem zadost učinila, musí na svém právu historickém a Božském setrvati, má pak ona také právo lidské. Církev katolická jest uznána za společnost svéprávnou a jako taková musí míti prostředky, aby byla ve své ryzotě a přesnotě zachována a k tomu potřebují věřící škol, ku kterým dohlížeti má Církev.

Okresní porady učitelské konejtež se aspoň jedenkráte do roka, a obcujtež jim všickni učitelé a katechetové. Účastníci nedostanou však žádných diét ani cestovného. Má-li národ náš se povznésti, působení učitelů s duchovenstvem musí býti svorné a jednotné nejen ve škole a v chrámě, než i jinde.

Záležitosti vnitřní spravujtež učitelské komory, které mají své sídlo v místě, kde jest vrchní pastýř církevní a jeho konsistoř. Učitelské komory skládejtež se z učitelů obecných a měšťanských škol a z duchovních, které by jmenoval arcibiskup, biskup. Členy z učitelstva by si volilo učitelstvo samo.

Provisorně za učitele jmenovala by učitelská komora, definitivně by jmenoval ve službě učitelské zemský výbor. Školní obec činí návrh terna při obsazování místa učitelského, ředitelského, učitelská komora má právo presentační, jsouc vázána na terno.

Při stejné kvalifikaci ve službě má přednost starší ve službě.

První dosazení provisorní učitele po zkoušce dospělosti stane se učitelskou komorou bez vypsání konkursu.

Političtí úřadové vedou dozor ke školním věcem zevnějším.

Služné budiž učitelstvu placeno ze zemské pokladny.

Řídící učitel s místním duchovním správcem jsou vždy úředně pozváni ke schůzím obecního zastupitelstva, kdy se jedná o věcech místního školství, a jsou oprávněni činiti návrhy ve věci té.

Měšťanské školy mají svého inspektora, který jest jmenován z učitelstva měšť. škol.

Užívati ve škole tělesného trestu jest dovoleno, a to metlou nebo prutem při zjevných nectnostech. Každé ublížení trestem na zdraví žáka má za následek trestní vyšetřování.

Řídící učitel požívejž více pravomocnosti naproti podřízeným, zvláště ve příčině mravného chování a vykonávání úředních povinností.

Služební přísaha učitelů dějž se slavně u místního duchovního správce v přítomnosti místních učitelů a obecního starosty. Kdyby se to konati mohlo ve chrámě, tím lépe.

Čítanky buďtež pro každou korunní zemi zvlášť sestaveny a obsahujtež učivo skutečně pro katolickou mládež vybrané, s náležitým a pečlivým zřetelem na pěstování a povzbuzení citu náboženského, mravního a vlasteneckého.

K čítankám budiž připojena mluvnice s pravopisem a naukou o nejdůležitějších písemnostech, kolik se probéře v tom onom školním roku. Učebnice nebuďtež každoročně změněny v textu a obsahujtež hojně vyobrazení. Papír budiž tuhý, tisk zřetelný, vazba trvalá. Učebnice pro obecné, pokračovací, měšťanské školy a ústavy učitelské schvaluje biskupský ordinariát, konsistoř, po vyslechnutí učitelské komory.

Učitelské komory sestaví po návrhu podaném okresními učit. poradami seznam nutných učebných pomůcek pro každou kategorii škol, aby se nezneužívalo didaktického pravidla o názorném vyučování, neboť při mnohé škole se domýšlí, že, když se každá maličkosť dítku ukáže, již dítko o věci té nabude jasného pojmu.

Na základě všeobecně daných učebných osnov, dle nichž jsou učebnice sestaveny, vypracuje si každá škola dle svých místních poměrů svou vlastní učebnou osnovu. Osnovy ty schvaluje okresní školdozorce. Nehodíť se vše měřiti na stejný loket, což platí zvláště při výchově a učbě.

Každoročně budiž každá třída důkladně prohlížena okr. školdozorcem; budeť to možno, když bude míti k řízení 20—25 škol, někde i méně a nebude přetížen kancelářskými věcmi. U příležitosti kostelní visitace konejž se veřejná zkouška z náboženství a z jiných předmětův učebných ve škole za přítomnosti obecního výboru, obec. představenstva, farního duchovenstva a rodičů. Zkoušce předsedá děkan, vikář, který svá pozorování připojí ke své zprávě o kostelní visitaci svému ordinariátu. Mravným a pilným žákům se rozdají dobré knihy, zakoupené z prostředků obecních.

Pilným a snaživým učitelům se udělí buď cestovné stipendium, buď se udělí peněžitá podpora jeho dětem, studují-li s prospěchem.

Učitel, dávající špatný příklad mládeži a občanům, nedbalý a lenivý ve vykonávání svých povinností, budiž od školství po předcházejícím napomenutí a varování odstraněn s poloviční pensí na

tak dlouho, dokud by si lepšího postavení snad při jiném zaměstnání nezaopatřil. Sloužil-li by při školství 20 úplných let, budiž pak z moci úřední dán do výslužby s patřičnou pensí. Učitel dopustivší se hrubé insubordinace ke svým představeným, budiž dán do výslužby s poloviční pensí. Jiné usvědčené přestupky vážnějšího druhu podléhají peněžité pokutě, která připadá pensijnímu fondu. Přesazování z trestu nebudiž prováděno, při přesazení z příčin služebních hradí si přesazený stěhovací útraty sám, když za to požádal. Pochvaly se více užívejž. Vyslovená spokojenosť představených nabádá, povzbuzuje a povznáší, nevšímavosť, neuznalosť a neocenění pravých zásluh má opačné účinky.

V jedné třídě mějž jeden učitel 80—90 žáků; jestli jest v pětiletém průměru přes 100 žáků, budiž škola dvoutřídní; pro 160—240 žáků patří 3 učitelé; pro 240—320 žáků jsou 4 učitelé; pro 320—400 žáků jest 5 učitelů; pro 400—480 vyžaduje se 6 učitelů. Ve školní obci, v níž jest nejméně 500 žáků, buďtež dvě školy obecné, jedna pro chlapce, druhá pro dívky.

V zemské přirážce obsaženy buďtež také školní potřeby. Obce přispívají na věcné potřeby místní školy. Na věcné potřeby měšťanských škol přispívejž okres, v němž jsou takové školy.

Z úvahy této vysvítá, že chceme, aby vychovatelé našeho lidu byli k úřadu svému důkladně připraveni a vzděláni, aby byli svému okolí jasným světlem, aby byli věřící katolíci, mravní a ctnostní mužové, věrní poddaní, upřímní vlastenci a snaživí ve svém povolání. Jak věci nyní jsou, možno skoro vztahovati k našim poměrům slova historika a státníka Thiersa, který promluvil ve francouzské komoře: »Máme 40.000 učitelů, to značí 40.000 nepřátel kněží, 40.000 kněží atheismu a socialismu.« Události poslední doby nasvědčují tomu, že mnoho národních učitelů stojí v řadách Církvi katolické a tím i katolickým kněžím nepřátelských. Svá počínání zavržení hodná omlouvají, že hájí moderní školy, svobody obecné školy a její samostatnosti.

Doufáme, že jsme svými úvahami, spočívajícími na skutečnosti, jasně ukázali, jakou měrou se těší moderní škola svobodě, a jaké samostatnosti v ní požívají učitelé.

Dále nám jde o nápravu veškerého vychování a vyučování školního; žádáme, by se to dělo na základě náboženství. Liberálové se toho však bojí a brání se našemu oprávněnému požadavku a nastrkují ve věci této opět liberální učitele za přední harcovníky, jimž se namlouvá, že kněží vládnouti chtějí ve škole a pak že bude »běda přemoženým«. Toto klamné mínění jsme též vyvrátili a dokázali, že Církev právo má na školu náboženskou.

Chceme také zvýšené míry vzdělanosti u lidu docíci, ale způsobem méně obtížným a lépe upraveným dle skutečných potřeb lidu.

Jsme pro to dále, aby obecné školství přešlo ve správu zemskou a při tom ale aby nejdůležitější faktorové, působící na vzdělání lidu, duchovenstvo a učitelstvo, spolupůsobili svorně, a to vlivem takovým, jaký jim přirozeně přináleží. Liberálové vylíčili a vyličují katolické duchovenstvo jako nepřítele všelikého pokroku a učitelstvu lichotilo jako »pravým zákopníkům osvěty«. Že toto jest klam a nepravda, bylo vícekráte dokázáno.

Víme, že se proti těmto úvahám vzeprou liberálové svým obvyklým způsobem, ale pravda zvítězí. Doba opravy a nápravy obecného školství nynějšího nastati musí, nechceme-li se dočkati převratů mocných. Čím dříve se přikročí k nápravě, tím lépe pro společnost lidskou a tím méně obětí bude státi. Nedomnívej se však žáden, že po změně učiněné ve školství nastanou lepší časy; liberalismus zapustil kořeny do všech vrstev společnosti lidské, a než se koukol a plevel vypleje načisto, trvá to několik let namáhavé práce u rolníka; tak by trvalo též při školství mnoho let, než by blahodárné účinky její byly všeobecně zjevny.

Lidé podávají rozmanité návrhy na zlepšení nynějších socialních poměrů, liberálové na jeden z těch nejvydatnějších zapomínají, jest to obecné školství. S opravou společenských poměrů musí se začíti hned při dětech, se školou obecnou. Dejte lidu školu náboženskou, vychovejte a vyučujte děti v bázni Boží, pak se změní tak všelicos. Věztež, že výchova bez náboženství jest kusá a nedostatečná. Člověk bez víry živé jest vždy a se vším nespokojen, a kdyby měl poklady Kroesovy! To nejlépe a nejzřejměji vidíme na liberálním učitelstvu. Toto není s ničím spokojeno! Vizme jen: Chtějí míti vyšší služné, s nynějším nejsou spokojeni, chtějí míti kratší dobu služební, s nynější jsou nespokojeni, chtějí býti stavem privilegovaným, s nynějšími právními poměry jsou nespokojeni atd. »A takoví nespokojenci mají vychovávati děti k poslušnosti?« tak volá časopis »Vaterland«.

Jest povinností každého katolíka, aby zákonitou cestou se dovolával školy náboženské, spojme se všickni v katolicko-politických Jednotách, aby hlas náš byl vážnější a účinnější, připojme se těsněji ke svým duchovním vůdcům, kteří vždy a všude s námi dobře smýšleli, za nás bojovali a bojují a nikdy nás neopustili zrádně, přinesli mnohé oběti, aby jen stádce se udrželo pohromadě. Vizme jinověrce, jak ti o své náboženské školství jsou pečliví a dbalí, rádi a ochotně přinášejí všeliké oběti, aby jen děti řádně v jich víře vychovány byly. Spojme se tedy i my v jeden mohutný hlas a stůjme na tom, aby nám bylo brzy vráceno, co nám liberálové urvali. Volmež do zákonných sborů muže, kteří by pro věc naši spravedlivou neohroženě v boj vítězný se pustili. Prosme také Boha, aby posilniti ráčil všechny vlastence, kteří pro věc tak čistě vlasteneckou pracují, by ono dílo nám se zdařilo v době nejkratší. Svatý Václave, vojvodo země české, nedej nám utonouti v tom moři liberalismu, ale vysvoboď a uslyš nás!

---

[1]) Pozn. redakce. Tuto poslední stať považujeme za osobní projev p. spisovatele a netajíme se tím, že s některými jeho vývody a návrhy nesouhlasíme. Tak na př. jsme jiného názoru, pokud se týká návrhu na služné a výslužné učitelů škol obecných a měšťanských, povinnosti obcí, dávati všem učitelům naturalní byt, obsazování míst; názor náš též se liší od návrhu pana spisovatele v příčině počtu dětí v jednotlivých třídách. Žádáme tudiž, aby se tyto návrhy a stati p. spisovatele považovaly za osobní mínění, a ne za názory redakce nebo docela strany katolické. Jinak ochotně vyznáváme, že p. autor této práce podal zde ve »Vlasti« důkladné a velice pozoruhodné pojednání o škole staré a nové, začež mu srdečně a vroucně děkujeme.

Paběrky z pouti do Říma a do Svaté země.

Vzpomíná Lev Hlouch.

Látka známá a otřepaná, řekne mnohý. Jiný vzpomene Dra. Scheichera, že cestopisec bývá více méně sobec, píše hlavně o sobě. Pracičkou svou chci pouze pobaviti a sem tam na něco upozorniti — a to skromně. Proto vypisuji hlavně zkušenosti, a ty ovšem jsou osobní. Někdo snad přece se pobaví.

V pondělí Velikonoční r. 1896. dal jsem se na cestu. Večer o deváté vyjeli jsme z Vídně rovnou do Padovy. U nás bylo chladno, ba studeno; v Alpách kolem Admontu bylo plno sněhu, v Korutanech se jařilo, v Italii bylo teplo a příjemno. Do Padovy dojeli jsme v úterý odpoledne. Tělo sv. Antonína Divotvorce je uloženo v nádherné otevřené kapli; kostel jest veliký, ale jednoduchý.

V Italii, jakmile se dostaneme za hranice, jsou nám nápadny rozpadávající se četné domy a domky bez obyvatelův. K otázce, co to, odvětil jakýs Vlach, jedoucí na Moravu do Olomouce a Šternberka: že Vlachům se vede zle, že se stěhují do Ameriky a dům nemají komu dáti.

Města a osady v Italii, jsou-li postaveny na stráni, divně dojímají. Střechy jsou ploché, stráně holé, všecko je šedo, zdi i vršiny; zdi jsou neomítnuté, vršiny skalnaté.

Z Padovy jeli jsme do Boloně. V městě jsou vedle sebe dvě šikmé věže, jedna nižší, druhá převysoká. S té je rozkošný rozhled; ten se mi více líbil než pohled na Řím a na Florencii, jíž přece říkají »la bella Firenze«, krásná Florencie; snad proto, že jsem se v Boloni hodně s vysoka rozhlížel, kdežto v Římě hornaté pozadí takřka všecko bylo zamlženo. Pohled na Florencii s nepatrné vyšiny mne nedojal.

V Boloni chodil a rozmlouval jsem s italským knězem. Bylť asi zámožný; založilť na svůj groš studentský seminář. Mluvili jsme spolu latinsky. Kněží vlašští však latinsky mnoho neumějí; přesvědčili jsme se o tom častěji. Asi proto, že kněží, kteří jsou pouhými mešníky, mají skrovnější studia. Později ve Florencii seznámil jsem se s farářem z okolí, a jinde s jinými; ti uměli pěkně po latinsku mluvit. Ale s jinými »préty« vlašskými domlouvali jsme se všelijak, líp s francouzskými.

S jedním kanovníkem, kanovníkem-theologem, setkal jsem se v třetí třídě na železnici, ale kanovníka jsem v něm neviděl; byl mlád, nákrčník měl černý jako nekanovník. Vysvětloval, že v Italii je hodně kanovníků bez privileje nositi fialový kolárek. Ptal jsem se ho, proč že kněží vlašští málo jezdí zase k nám se podívat. »Máme na to málo peněz.« »My jich také moc nemáme,« odvětil jsem; »jezdíme zatím na dluh.« Možná, že v Italii ani úvěru nemají.

Seznam památností, co kde po Italii viděti, měl jsem z domu. V Boloni najal jsem si posluhu, aby mne sem tam prováděl. V sedmeronásobném kostele S. Stefano jsem zazvonil na kostelníka, aby odemkl některé kaplice z tamějších sedmi svatyň, pod sebou a vedle sebe stavěných, některých otevřených, ostatních zamčených. Nevím, jak milý posluha z pochudavých mých vlašských drobečků poznával

ve mně Francouze. Když kostelník začal výklad po vlašsku, posluha ho upozorňoval, že jsem Francouz, aby mluvil francouzsky. Kostelník spustil tedy francouzsky. Já vážně poslouchal, přikyvoval, řekl několikrát »oui oui«.

Náhrobek sv. Dominika v Boloni je velikolepá práce, samé vypouklé lidské podobičky z bílého mramoru. Mrtvola sv. Kateřiny boloňské sedí oblečená jako abatyše na stolici v kapli; pleti je zčernalé. Přeješ-li si ji viděti nebo jiné svaté ostatky, na př. neporušený jazyk sv. Antona Padovánského, napřed rozžehnou kolikeré svíce, a kněz kottou a štólou přioděn říká příslušné modlitby. Dle vídeňského Correspondenz-Blattu i v Praze na Hradčanech u Karmelitánek je tělo sv. Elekty zachováno dosud neporušené.

Loni byla v »Katol. Listech« zpráva, jak slavně nosívají Tělo Páně v Římě nemocným v době velikonoční. Něco podobného viděl jsem i v Boloni. Kněz pod nebesy, houfec prozpěvujících věřících s ním, s bílými pochodněmi v rukou. I mimo velikonoční dobu nosívá se Velebná Svátosť k nemocným slavnostně jak po Italii, tak i jinde, na př. hned v Bavořích. U nás by to nebylo možná?

Nad Boloní je Marianský poutní kostel. Odtamtud jsem si všiml širokánského písčitého řečiště, jen že v něm bylo málo vody. I řeky v Benátsku a Lombardsku vinou se úzkým pruhem; v širokánském řečišti sám písek, jarní prudké vlny odtrhují a strhují skaliska s horstva, nížinu nanášejí, hor ubírají, až dle Flammariona, za nějakých 9 millionů let, všecka země bude pouhá ploská rovina.

Z Boloně do Florencie jede se přes Apenniny. Se hřbetu je pěkná podívaná na Pistoji pod Apenninami, v níž slavili vzdorosynodu proti Církvi a papeži (r. 1786.) Ve voze seděli protestantští němečtí studenti z Jény, přívětiví a úslužní, jeli do Neapole po literární práci. V Neapoli spatřil jsem je zas. Před Florencií viděli jsme vymetalé obilí, 9. dubna. Florentský dóm překvapuje ozdobným průčelím jako z cukru, rovněž tak ozdobná je vysoká zvonice, po vlašsku o sobě stojící. Dominikánský klášter sv. Marka, vládou italskou zrušený, starobylý, v němž žili Savonarolla a sv. Antonín, přísný a zbožný mnich, potomní biskup, násilnická vláda nazvala »museem San Marco«, postavila tam strážníky a bývalý klášter ukazuje za peníze.

V hostinci nás obsluhoval po německu šestnáctiletý číšník, Slovinec, jenž službu číšnickou konal již v Chorvatsku a v Bosně a po městech italských od severu až na Sicilii, všem nářečím vlašským se naučil, ještě správné vlaštině přiučiti se chtěl, německy již uměl, načež hodlal do Francouz a do Angličan. Číšníkovi ve velikých lázeňských místech znáti jest hlavní jazyky evropské, ale také se mu vede jako polovičnímu baronovi. Náš Slovineček byl asi žádostiv té cti a toho prospěchu.

Z Florencie jeli jsme podle Trasimenského jezera, známého bitvou Hannibalovou, na noc do Perugie. Perugia leží na hodném kopci nad drahou. Dojíždějíce bezmála k půlnoci, mnoho jsme neviděli; za to ráno zřeli jsme krásné panoráma. Že v Perugii nynější sv. Otec biskupoval, je známo. Cestou z Florencie do Perugie bavil jsem se s mladým Perudžanem, vracejícím se s paničkou domů. Frančině učil se pouze asi z knih, »l'émpereux« vyslovoval jako Čecháček, nemající o frančině ani potuchy.

Po Perugii přišlo Assisi, kolébka a hrob svatého apoštola chudoby, Františka a svaté Kláry. Assisi leží vysoko pod holou, skalnatou strání; je to město mrtvé; my aspoň takřka živé duše po ulicích jsme neuhlídali. Kostei sv. Františka jsou tři kostely nad sebou: ve spodním podzemním je hrob sv. rodáka, v prostředním sloužívají se služby Boží; horní je pobořený.

Jedouce z Florencie na Perugii a Assisi do Jakýna a Lorety, vraceli jsme se na východní svah Apennin. Loreta leží pěkně na vyšině nad mořem. Fiakři v Loretě a vůbec v Italii, kdekoliv zahlídnou cizince, hlasem pobízejí jej k jízdě, rozjedou se za ním, aby jenom sedl, ano, zajedou mu i cestu. Ať mu platíš dle úmluvy nebo dle tar.fu, málokterý bývá spokojen a dokřikuje se příplatku.

V Loretě byli jsme na Bílou neděli. Byla to jediná neděle, že jsem mohl slyšeti cizozemský zpěv o slavných službách Božích, ač jsme byli hodně neděl a svátků na cestě. Loretský zpěv se mi líbil jak o hrubé, tak o nešporách. Poutnic bylo v Loretě dosti, poutníků nemnoho.

Čím je nám Loreta, pokládám za známo. Dle nepřetržitého podání, když Saracéni hrozili Nazaretu, domek Marie Panny, v němž Slovo tělem učiněno jest, přenesen jest od andělů 19. máje r. 1291. z Nazareta do Dalmacie k městu Trsatu; po třech letech a sedmi měsících zmizel z Dalmacie do Italie k městu Rekanatům, hodinu cesty pod Loretou v lesíku vavřínovém se objeviv; když loupežníci kraj znepokojovali, vznesl se posvátný domek po osmi měsících opět a usadil se na pahorku poblíž nynější Lorety. Ale když vlastníci pozemku toho, dva bratří, pro dary poutníků se rozvadili, svatyně ještě jednou se odstěhovala na veřejnou silnici, na místo nynější, a tam je dosud. Zdi svatého domku, z tmavých cihel, stojí *bez základů* tolik set let pevny a neporušeny. Základy zůstaly v Nazaretě. Kliment VII. obestavil sv. domek r. 1525. mramorovou ozdobnou stěnou kolem, ale tak, že zůstalo za dlaň mezery mezi zdí a mramorem.

O svatyni loretské napsáno jest mnoho knih. Od Trsata putují rok co rok zástupy poutníků do Lorety, plačíce a kvílíce, že Maria domkem svým tak brzy je opustila. R. 1291. dne 19. máje vyskytl se na pahorku mezi Trsatem a Rjekou najednou přes noc domek na podiv všem. Ale trsacký těžce nemocný farář byl viděním poučen, že je to dům sv. Rodiny z Nazareta, a na důkaz, že vidění jeho nebylo bludným snem, kázala nejsvětější Panna na smrt nemocnému faráři, aby vstal a domek si prohlédl. Farář ihned ozdravěl.

Tehdejší dalmatský místodržitel Mikuláš Frangipani poslal komisi do Nazareta, a ta pod přísahou podala zprávu, že křesťané nazaretští o sv. domek bědujíce, ukazovali poselstvu místo, kde domek stával. Poselstvo vidělo základy, pečlivě je změřilo, a ukázalo se, že rozměry základů nazaretských a domku trsatského jsou stejny. Též bylo zjištěno, že v tuže dobu sv. domek v Nazaretě zmizel a v Trsatě se objevil.

Papež Bonifác VIII. poslal r. 1296. nové poselstvo jak do Trsata, tak do Nazareta, přesvědčit se o pravosti svatého domku. Bylo zjištěno, že santa casa v Trsatě jest jistě domek Marie Panny.

Chemikové a přírodozpytci — na př. učenec Bartolini na rozkaz Pia IX. — zkoumali maltu a stavivo sv. domku loretského a shledali, že staviva takového v Italii není, za to že je kolem Nazareta.

Důležitým důkazem pravosti sv. domku je toto: Svatý král francouzský Ludvík IX. kolem r. 1240. připutoval do Svaté země a také do Nazareta. Na svůj groš dal ve svatém domku vymalovati fresky, které představují jej samého klečícího. *Malby tyto r. 1625. ve sv. domku v Loretě bylo ještě viděti.*

Tak potvrdila věda stkvěle ústní podání.

Církev učící ustanovila na 10. prosinec každého roku svátek »Přenesení sv. domku loretského«. Tím mínění Církve sv. dosti jest vyjádřeno.

Loreta bývala ode dávna poutním místem. Papežové a císařové, velcí učenci a mnozí světci modlili se ve svatyni loretské k Matce Boží. Mnoho zázraků přihodilo se v Loretě, těmi Bůh sám stvrdil pravost svatého domku. V Loretě vzýval mladý hrabě Mastai-Feretti Matku Boží za uzdravení z padoucnice, a modlitba jeho jest vyslyšána. Zbaven byl navždy hrozné nemoci, stal se knězem a biskupem; svět křesťanský řídil jako nejvyšší biskup po 33 let; byl to Pius IX. — Tak píše Dr. Ackerl ve svém libezném cestopisu po Italii »Unter Engeln u. Teufeln.«

Teď do Říma, a zase přes Apenniny! Před Římem stavíme se ještě v Trévech (it. Trevi), ač je deštivo, a zajedeme si vozmo k vodopádu asi půl druhé hodiny za městem. Řeka Velino vrhá se s kopce do žlebu; ze silnice díváme se na mohutný stok, jenž dopadnuv v kolika proudech tříští se o balvany. Liják žene nás zpět do města a na nádraží.

Drahou k Římu hulákalo ve voze několik mladých vojáků, popíjejících a brzy napilých. Cestu tu konal jsem s panem kanovníkem, o němž jsem se již zmínil. Tlumočil, že vojáci necudně a rouhavě žertují a popěvují. Na konec vyprázdněnými láhvicemi bombardovali ženy hlídačův u strážných domků železničních. S velkým křikem dávali si návěští, brzo-li z prava či z leva strážnice a žena u ní opět se objeví, a lahví bác do ní. Všecko ve voze se horšilo, ale nikdo ani muk. Vojáci že si nedají říci a třeba ještě hůř že si povedou. Když nepřestávali řáditi, a nikdo se neozýval, povstal jsem já a spustil na ně, že jsou vojáci, mají býti na ochranu, ale že jsou na zlosť a na škodu; nepřestanou-li, že jim vrchnosť poví. Horlil jsem latinsky, ale vojáci ani necekli a zkrotli. Pan kanovník mínil, že nerozuměli sice slovům, ale za to smyslu.

K večeru vystupovala z roviny báně Svatopetrská vysoko čnic nad Řím. Kolem Lateránu s vysokými sochami nad průčelím kostelním konečně vjíždíme do nádraží. Roma! volal konduktér. Německo-rakouský hospic Maria dell' anima nás uhostil.

Hned ráno, řeklo se, do Vatikánu na papežskou mši svatou! Hned z domova měl jsem objednanou vstupenku do papežské kaple. Poutníci francouzští měli právě audienci; nás několik z Animy smělo se přidati. O mši sv. zpíval Mustafův papežský sbor. Zpívali skoro pořád fortissimo, a sopranista-kleštěnec skoro pořád ošklivým tremolem. O Mustafovi psal Lehner v »Cyrillu« již před kolika léty, že Palestrinu zabíjí. Po mši sv. francouzská šlechta přistupovala jednotlivě k sv. Otci.

Četl jsem, kterak Lev XIII. jednou se i vadil, že jerusalémští poutníci v Římě se nestavili pro požehnání sv. Otce. Kdyby někdo mne byl vykázal papežským četníkům a strážníkům v kapli postávajícím a poutníky pořádajícím, byl bych také k sv. Otci se přiblížil a

řekl: »Leo vocor, in terram sanctam proficiscor, parochus in Moravia a socialistis tribulor.« Mrzelo mne dost, že jsem toho nesvedl.

Bylo nás v sixtinské kapli kolik set. Kdo stáli více do zadu, sv. Otce ovšem dobře neviděli. K tomu ještě kus kaple u presbytáře vyhražen byl šlechticům a jiným. Ký div, že mnohý si prohlížel sv. Otce kukátkem. Přiznávám se, že i sám jsem si vypůjčil kukátko od francouzského abbé vedle v lavici. Nedlouho potom bylo v novinách, že sv. Otec návštěvy cizinců omezuje, protože na něho hledí jako v divadle, až nestydatě. Myslil bych, že se to děje jen z úcty a lásky, ne z pouhé zvědavosti.

Kněz nesmí jen tak do Vatikánu do kaple, když sv. Otec slouží mši sv. Mimo talár a talárník jest mu nasaditi si hlazený vlašský kněžský klobouček, třebas na tři facky a zamaštěný. Švýcar stojící na stráži u vchodu vatikánského, ač se nás poutníků hrnulo takřka proudem, nikoho si nevšímal a jen mne zastavil, čeho že si přeji. Dosud nevím proč.

Vstoupil jsem do velechrámu sv. Petra. Popisovati jej nebudu. I já byl jsem zklamán jako jiní, představoval jsem si jej větší a vyšší. Neníť v něm měřítka, abys přirovnával. Jak daleky a veliky jsou měsíc a slunce, také okem neposoudíš a nezměříš. Podobně zklamaly nás pyramidy egyptské a v Syrii zříceniny balbecké.

Navštívili jsme sedm hlavních odpustkových chrámů římských. Horliví poutníci konávají šesti až sedmihodinnou tu cestu pěšky a modlívají se modlitby odpustkové v kostelích a cestou celý 15desátkový růženec. My jeli a modlili se jen v kostele. — V katakombách Kallistových laskavými průvodci a cicerony byli mi bohoslovci z německého Germanika v talárech červených jako rak. Vodili a vysvětlovali a krásnou němčinou mluvili až radosť. I Čech krajan byl mezi nimi.

Chrám sv. Pavla, po ohni r. 1823. ještě nádherněji vystavěný a r. 1854. znova vysvěcený, je snad nejnádhernější na světě. Stojí daleko za Římem, v nezdravé Kampánii. Je to klášterní, benediktinský kostel. Je-li zároveň kostelem farním, farníků mnoho nemá. Před několika léty vybuchly na blízko prachárny. Okna basiliky Svatopavelské výbuchem tenkrát roztříštěná nejsou dosud nahrazena; byla malována a drahocenna. Všecek křesťanský svět skládal na obnovu basiliky po požáru, tuším i rozkolnický car ruský Mikuláš přispěl. Konány jsou i sbírky na přiměřený portál k basilice; vláda vlašská peníze zabavila, že stavbu sama provede, ale nestaví nic.

Ze sadů na Janikulu shlíží zamračeně s vysokého podstavce k Vatikánu socha Garibaldiho na koni. Kde jaké volnější prostranství v Římě, odevšad je sochu viděti.

Před léty chválili si poutníci moravští v Římě signora Pacáčka, Milosrdného bratra a lékárníka ve Vatikáně, že jim v paláci Vatikánském ledacos ukázal, čeho obyčejně nevídávali. Sháněl jsem se po něm, ale pravili, že je přesazen do Betléma. Těšil jsem se, že milého krajana z moravského Veselíčka aspoň tedy v Betlémě uvidím. Také jsem ho uviděl. Ale dřívější ochota bratra Pacáčka i mně ještě prospěla. Nástupce jeho v lékárně zavedl mne aspoň do mosaikové dílny, jiným také nepřístupné. Dozorce hlasitě se divil, že mám takovou známosť. Viděl jsem, jak umělci z barevných kamínků skládali obrazy,

že jich od malovaných nerozeznáš. Papežská dílna na mosaiky je nejslavnější na světě. Také doklad tmářství a zpátečnictví Církve.

Večer před odjezdem kvapil jsem ještě uctit ostatků svatého našeho patrona Cyrilla v kostele Svatoklimentském. Kostel nemá dveří z ulice, jenom z klášterního dvora, a ten také snad jen náhodou byl otevřen, že sluha stál v bráně. Povídám sluhovi, že bych rád do kostela. Že je pozdě. »Poprosím kostelníka.« Že je v kostele a že se zamkl. Tluku, tluku, konečně otevře. Přednáším mu prosbu. Čepejří se, že až zítra. »Zítra odjedu.« Přece nechce mne vpustiti. »Požádám velebných řeholníků, Dominikánů, za dovolenou.« Že to nepomůže. Odbyl mne a zase zamkl. V té z kláštera sestupují do dvora dva Dominikáni. Rychle jim záležitosť svou předkládám. Ujistiv je, že z jitra v Římě již mne nebude, šel jeden z nich na kostelníka a vstup mi vymohl. Kostelník pak mi památnosti v kostele a pod kostelem v kryptě ukazoval tak důkladně, jak jsem ani nechtěl. V kryptě druhé, ještě spodnější, jsou ostatky sv. Cyrilla. Od dvacíti asi let je tam vody po pás, ne-li víc, tak že teď je nepřístupna. Kostelník, jsa vědom si své nicoty, uctivě mne propouštěl, zpropitného ani nečekaje; strčil jsem mu je přece.

V sobotu odjeli jsme do Neapole, zastavivše se cestou na Monte Kassině. V městě pod klášterem byl malebný veliký trh. Klášter, kolébka Benediktinského řádu s hrobem sv. Benedikta a jeho svaté sestry Scholastiky, stojí na skalnaté, vysoké, táhlé hoře. Rozhled s kláštera je rozkošný. Tehdejší dva moji soudruzi, oba malíři, jeden z nich kněz a mnich, stáli jak u vytržení před obrazy, jež malovali Beuronští mniši, bývalí malíři světští, OO. Gabriel a Lucas s jinými bratřími ve věži, v níž obýval sv. Benedikt. Tak se mi soudruzi zabrali do obrazů, že nezbylo kdy shlédnouti mnohou ještě jinou památnosť po klášteře.

Na Monte Kassině předložili nám k obědu vlašská jídla; mnoho jsme jim nedali.

Do Neapole jsme dojeli, ale Vesuvu pro mraky a mlhy prvního dne jsme ani neviděli. Za to z rána nebe, jak by vysmýčil, jenom Vesuv si pokuřoval. Soudruzi si usmyslili, že pojedou hned do Pompej. Byla neděle, rád bych byl poslechl kostelní hudbu, avšak k vůli společnosti jel jsem také.

Pompeje vypadají jako po vyhoření: zdi beze střech. Sem tam nechali kus malby na omítce více méně znatelné a pokryli to kouskem střechy; ostatek sloupli a odvezli do Neapole. V jednom domě zachována jest zahrada právě v tom stavu, v jakém byla do onoho hrozného výbuchu Vesuvem r. 79. po Kr. P. Záhony a cestičky, mramorové lávky a sošky, vodovod a vodotrysky, všecko zůstalo pod ochranným popelem zachováno až na naše časy. I květiny, jaké tam rostly, prý vyzpytovali a zase jich nasázeli. Mnoho vykopaných věcí, nádob a mrtvol, je v sálech hned u vchodu do vykopávaného města; věci jiné, fresky a mosaiky, jsou v museu neapolském. Mrtvoly jsou všelijak zkrouceny; viděti, že se bránili násilné smrti, spoustě dopadajícího popela. Nejsou to mrtvoly původní, ty se rozpadly, ale dutina po nich zůstala, a tu vyplnili sádrou.

V Neapoli nepřálo nám štěstí, pršelo kolik dní, tak že jsme nikam nemohli. Na Kozí ostrov však (Capri) nebyl bych beztoho jel, povídal jsem si, že mořské nemoci užiji ještě dost.

Po ulicích neapolských je ledaco viděti. U dveří domovních je přivázána tu ovečka, tam koza, zde kůň, jinde osel, brzy zase kráva neb co jiného, a pod tím a mezi tím batolí se všelijaká drůbež. Na ulici veřejně praly a ještě k tomu v neděli, a na ulici veřejně slečna slečnu »vískala«. Neřádu v ulicích dost a dost a křiku také. Vlach vede si nenuceně jako dítě přírody, čím jižněji, tím nenuceněji. Jak si počínají Arabové v Egyptě a Syrii, to již je superlativ.

Hlavní třída neapolská, světová strada di Toledo, je poměrně úzká, má úzké chodníčky, a ty ještě víc jsou súženy kandelábry trčícími zrovna s chodníku, a ne právě na kraji plno pouličních prodavačů, zastupujících také cestu. Sem tam sedí široká baba u krámku, na němž mění peníze. Pozná, že jsi cizinec. Jen jí na krámek pohlédneš, a již za tebou volá, ba křičí a div se nerozběhne. Co chvíle abys odbýval některou dotěru i německou.

Lazaronů se povalovati jsem neviděl, bylo hodně chladno.

Z Neapole do Bar (Bari) zase přes Apenniny, naposledy. V Barech je hrob sv. biskupa Mikuláše, toho, jenž nadílí dětem. Kosti jeho leží pod biskupským kostelem v kryptě pod oltáříkem hezky hluboko. Kněz spustí rozžatou svíčku k svatým ostatkům a nabere oleje, jenž se prýští z kostí světcových. Kosti vidíš a oleje se napiješ, chutná skoro jako voda. V hostinci v Barech nestydatě nás přetáhli.

Jeda z Neapole do Bar, povystoupil jsem na menší stanici. Vracím se do vozu, a spolucestující, Vlachové, ukazují na červené kapky, řinoucí se s mého kufříka po stěně, že prý od vína. Já však vína s sebou neměl; máchnu rukou, že s kufříku mého nekape. Ale v tom si vzpomenu, že mi doma zabalili do kufříku malinové šťávy v polní láhvici. Otevírám vak a vidím nadělenou: láhev rozbita, a všecko ve vaku se rdí. Sáhnu si na záda, že pod kufříkem jsem byl seděl, a cítím a vidím, že i tam všecko se lepí. Na štěstí měl jsem právě na sobě havelok, že aspoň kabát zůstal nepotřísněn, a nehodu v kufříku pomohla soustrastná Vlaška jak tak napraviti.

Koleje k Barům byly vyviklány, vlak jel jak zběsilý, vůz sebou zrovna házel, tak že našinci příhodou s malinovkou již sklíčenému, dělalo se na nic, a bylo hůř a hůř. Do mořské nemoci na pevnině, pravda, nepevné, nebylo daleko. Na štěstí ani do větší stanice nebylo již daleko.

Přijíždíme do Brindis. Ještě pořád prší, k tomu je hodný vítr, a moře sebou zle zmítá. To se to popluje! Hledáme parník, má již býti v přístavě. Není ho tu. Na agentuře Lloydové slyšíme, že parník ještě ani z Terstu nevyplul, že pro protivné vlnobití nemohl z terstské rejdy. Zatím jsme později zvěděli, že v Terstě na parník nakládali mezi jiným sirky, balík sirek že chytl, jiné zboží od něho, a že všecek náklad musili složiti, pohasiti a uliti a zase nakládati, a potom teprv že vyjeli. I noviny psaly, že loď naše nemohla od Terstu pro bouři. »Hlas« měl pravdivou zprávu, že pro požár.

Nazejtří loučili jsme se s Italií. Celkem nás spokojila. Na hranicích nás celníci netýrali, ani pasu na nás nikde nežádali, toho všeho užili jsme až na východě. Dost jsme se všude domluvili, trošinku vlašsky, trošinečku francouzsky, ostatek posuňky. Že Vlaši peněz nemají než papírových a měděných, již jsme věděli, a ochota a úslužná přívětivosť jejich nás těšila. Že sem tam někdo se zachoval odrhounsky, to jsme oželeli a připočetli na vrub vlašské mizerii.

V Boloni s veřejným posluhou smluvil jsem plat za hodinu; za to, že samovolně vylezl se mnou na vysokou šikmou Garisendu, žádal plat zvlášť, a hodně. — V Padově vrátný nádražní poradil mi o dobrém pivě, jakkoliv jsem se ho neptal, a hned šel se mnou a dal si nalíti beze všeho na můj řad. V Neapoli platil jsem drožkáři dle taxy. Chtěl daleko víc. Policista cizince proti krajanovi se neujal. Žebráků v Italii mají hrůzu; i v kostele k vám přiklekne žena a žebře, a v Římě vás zastaví préte a žebře o intence. Chudoby a hadrů viděti dost. Za to nás bavili četníci, kteří po dvou, nerozlučni jako siamská dvojčata, na stanicích s vlakem se objevovali a městem chodili, vyšňořeni staromódními fraky a důkladnými klobouky, jejichž skyva z předu i ze zadu k puklici jest přišita. Řasnatý krátký plášť, jak na obrazcích mívají vlaššti zákeřníci (brávi), ze starořímské tógy, napadala nám na občanech i na důstojnících. Ženské v Italii bývají vousaty, mnohá přiklekla k stolu Páně s pořádnými kníry.

V pátek jsme vypluli a v neděli večer dojeli do Alexandrie. Naše »Kleopatra,« nejnovější a nejzřízenější loď rakouského Lloydu, urazila za hodinu 18 mořských mil. Mořská míle, jak známo, je půl hodinky. Asi za 58 hodin byli jsme z Brindis v Alexandrii. V druhé třídě platí se 142 franků. Stravu měl jsem zaplacenu, ale od pátku od rána do soboty do večera neměl jsem v ústech. Sotva jsme vstoupili na loď, roznemohl jsem se mořskou nemocí, a bylo zle a zle. Loď rychle plujíc silně se chvěla, sem tam se i zakolébala, a kdo nebyl zvyklý tělesným otřesům a nebyl zdravých nervů, volal brzy Davida. Nebe bylo vyjasněné, ale moře nebylo ještě pokojné. Nikde jsme se nestavovali a jenom kolem Řecka a Kréty opodál pluli. Pro závrať jsem plavbu přeležel a tedy málo viděl. Delfínů letounů jsem nespatřil.

Alexandrie je rozložena na plochém pobřeží. Daleko do moře vybíhá ostrožna s arabskými domy a na konec s palácem místokrálovým. Sotva loď stanula, nahrnulo se do ní arabských nosičů, slídících po zavazadlech. Křiku bylo hodně, a ještě víc na břehu. Že jsme měli zamluvené ochrance a průvodce s obrovským černochem Hassanem, celníkům známé, pustili nás do města bez prohlídky; jenom po visitce jsme dali.

První noc v Africe! Bylo horko, dusno, a kolikrát dívíval jsem se vzdělaným Arabům, že si libují v evropském oděvu soukenném a k tomu černém. Po domě chodí Arabové vzdělaní tak jako prostí po venku: v dlouhé košili přes plátěné spodky, na košili navleče plátěný kabát až na paty, ale na venek nastrojí se vzdělanec po francku. Jenom féz si nechá na hlavě. Evropanův je v tureckých službách mnoho, ale každý musí si nasaditi féz; féz jakoby zastupoval uniformu.

V Alexandrii jsme dlouho nemeškali. Baedeker nevykazuje žádných památností mimo Pompejův sloup. Ostatek Alexandrie je město poevropštěné, a co arabského, pravili jsme si, že věcí samorostlejších uzříme v Kahyře. Z rána tedy hodlali jsme do Kahyry. Cestou na nádraží ukazovali nám hrob Alexandra Velikého. Na nádraží zase orientální mela.

Nilské delta je pro Západana zvláštního rázu; širá rovina, nemnoho zeleně na ní, z ní čnějí palmy, vysoké, holé kmeny s několika vějíři do vršku, a těch nemnoho. Od osady k osadě viděti Araby

pěšky nebo na velbloudu, či na oslíku; některý osel nese na hřbetě dva, ba i tři Araby.

Ženy zahaleny jsou v modrých, tmavých, dlouhých košilích, muži oděni jsou strakatěji, s pestrými turbany na hlavách. Vesničky jsou pramizerny, jenom z bláta upleskány, s jakousi plochou stříškou z rýžové neb kukuřičné slámy. Sem tam v bahnisku válí se bůvol ještě od každoroční zátopy. V Egyptě, jak známo, neprší. Nil se ročně zvodní rovníkovými dešti, zaplaví Egypt, a čím více se rozvodní, tím bude větší úroda. Pitné vody mimo nilskou v Egyptě není. Dne 27. dubna sváželi již zralé obilí a hned mlátili, honíce po sázkách do kola dobytek, zapřažený v cosi, čeho jsme dobře nepostřehli; jakýmisi dřevěnými hřeby drtili klasy. Zde onde dýmal i tovární komín. V městech, kolem nichž jsme jeli, a po nádražích, kde jsme se stavovali, všude byla plno nečinných a hlučících Arabův. Hned za Alexandrií rozlévají se rozsáhlá jezera s rákosím a vodním ptactvem.

Na nádraží Kahyrském uvítali nás obligátním křikem. Kahyra vedle neřádných arabských ulic a uliček honosí se výstavnými evropskými čtvrtěmi, jako Alexandrie. Míchanice po ulicích je evropsko-arabská. Neodbytní arabští prodavači nabízejí cizinci ohromné vějíře, kdo ví jaké látky, zvířata živá i vycpaná, dlouhánské trysky, ba i vykládané stoly a jinou drobotinu. Venkovanky, ustrojené až tuze volně, nosí na hlavách zboží z města a do města. Nese na hlavě plný koš neb nádobu, aniž rukama ji přidržuje; něco na zemi shlédne, sehne se, zdvihne to, a koš se jí ani nehne. Řada velbloudův, jimž naložili podivné věci, vážně sáhuje ulicemi. Před arabskými kavárnami sedí plno nečinných, pokuřujících Arabův, hned z rána zabraných v domino neb jinou hru. Nynější anglická správa již netrpí, aby Arabové chodili nazí, ale přece jsme viděli chlapíka po zadu takřka nahého a z předu jen málo přioděného. Nemravnost nestydatě si vede po hlavních ulicích, a což po uličkách vedlejších! Tu zavinili a pěstují Evropané; v zimě je jich plná Kahyra.

Ze zřícenin staré Heliopole ukazují jenom obelisk s hieroglyfy; z Memphidy nezbyly než rozbité cihly v poušti. Jeli jsme tam na oslech. V poušti v háječku leží kus ohromné sochy Ramsů Druhého a Třetího, a kus cesty dál prázdné královské kobky. Po stěnách jsou v nich vytesány krásné polovypuklé obrazy ze života staroegyptského. Některé obrazy jsou i pomalovány, a barvy za tolik tisíc let se na podiv zachovaly. Zase kus dál jsou podzemní hrobky posvátných býkův, apisův, ve skále vytesány. Jsou ohromny. Každý býk měl velikánskou rakev z jednoho kamene, a každá rakev má svou kobku. Je jich tam tuším přes dvacet. Do některé rakve mohli jsme vystoupivše na lešení i nahlédnouti, ale mumií býčích jsme neviděli.

V poušti je khán, hospoda, kde před žárem a úpalem slunečním můžeš se skrýti a pojísti, co jsi s sebou donesl. Po jídle se zamračilo, i mohli jsme též v horkém písku se koupati.

Pyramida Cheopsova, nejvyšší z pyramid, má na vrcholu lapidární nápis bílou barvou »Hoch Lueger!« Na vrch nás jeden Arab táhl, druhý tlačil, třetí z boku podpíral. Byli to mladíci a trochu i němčili. Když do mne mluvili po arabsku, abych jim slíbil hodné zpropitné, odpovídal jsem: »Nerozumím!« Toho se chytli, a potom

nepřestali na mne volati zkráceně »Rozumím« s arabským přízvukem na poslední slabice.

Od namáhavého stoupání na pyramidu po stupních, mnohdy až po kyčle vysokých, namohly se nám nohy, že kolik dní jsme nemohli ani do schodův, ani se schodův. Dragoman zaplatil Arabům, a to přítomnému šejkovi, dle taxy. Ovšem, že nebyli spokojeni a na »Rozumíma« provolávali. Je známo, že snad »bakšiš« je první slovo, kterému se Arabčík naučí. Kam »Frank« v oněch krajích se vrtne, pronásledují jej bakšišem. U obelisku zbylého z celé slavné kdysi Heliopole zástup mladých, starých žebráků za námi běžel s křikem »bakšiš«, »bakšiš«. Dragoman — pozdě jsme zvěděli, že je to žid z pruského Slezska — jistil, že jsou mezi nimi boháči, jeden že má dvacet tisíc, druhému že patří kolik domů v Kahyře. Však i mezi námi jsou lakomci, o nichž se vypravují věci až nechutné, a jsme přece křesťané.

O pyramidě Cheopsově dočetl jsem se v 8. ročníku kat. »Hausschatzu« zajímavých věcí. Škotský hvězdář Smyth pyramidu a rozměry její pracně vyměřil. Zkoumal, proč že vchod do pyramidy, do vlastní hrobky královské, není uprostřed boční plochy. Chodba do hrobky napřed se spouští, potom vystupuje, potom se rozšiřuje v krásnou galerii. Hrobka králova má předsíň nepravidelně na tři díly rozdělenou. Spočívá na padesáté vrstvě balvanů. Právě pod královou hrobkou leží hrobka králové na vrstvě dvacáté páté, opět s nějakými nepravidelnostmi. Smyth přepečlivě všecko vyměřil, zkoumal, proč že jsou všecky ty odchylky od souměrnosti, když dle Herodota pyramida vystavěna byla dle jednotného plánu od patriarchy z kmene Semova, jenž u krále Cheopsa žil. Shledal, že jistá čísla v rozměrech pyramidy opět a opět se opakují, a poznal, že základní míra pyramidy též byla základní měrou chrámu Šalomounova a že se rovná desítimiliontině poloměru zemského. Objem základny vyměřil na 365 a kousek pyramidních sáhův, čímž naznačen je sluneční rok i s dnem přestupným. Výška pyramidy rovná se tisícmiliontině vzdálenosti země od slunce, objem základny její tisícmiliontině dráhy zemské.

Chodbu v pyramidě zove lid dosud rourou astronomickou, ač teď znamenitější hvězdy jí neviděti. Ale jinak bylo, když pyramidu stavěli. Tenkráte – dle výpočtů Herschellových bylo to roku 2161.—2170. př. Kr. — byla polárkou hvězda Alpha v souhvězdí draka, odstávajíc 3⁰ 33′ od pólu, tak že z chodby pyramidy při dolním oběhu ji bylo viděti. Tenkráte právě v té vzdálenosti od pólu jako hvězda Alpha byla hvězda Alcyone ze sedmihvězdí, jen že z druhého boku, tak že Alphu, byla-li pod polem, chodbou pyramidní bylo viděti, a Alcyone zase stála směrem velké galerie, a tak střídavě. Dosud domorodci zovou velkou galerii sedmihvězdím. Dotčené číslo 2170 je dvakráte v chodbě pyramidní obsaženo, vyjádřeno jsouc pyramidními couly od jistého místa k druhému, tak že neúnavný a věřící badatel Smyth a abbé Moigno, překladatel knihy Smythovy do frančtiny, vidí v tom datum, kdy pyramida zbudována jest, a prorocké datum Narození Páně.

Ještě mnoho jiných dat historických a prorockých dopočítal se Smyth v pyramidě, a vzájemných poměrů mezi poměry pyramidními vespolek a stálých vztahů jejich k rozměrům světovým; na příklad:

výška předsíně je žulovou tabulí rozdělena na díl větší a menší; větší je setinou boku základny, menší setinou výšky pyramidy. Násobí-li délku předsíně počtem vrstev, na nichž leží, rovná se součin výšce pyramidy, vyjádřené palci. Násobí-li ji číslem 2 (číslo 2 má tu velkou úlohu), součin udává, kolik loket má bok základny, a počet dní do roka atd. atd. Data historická palci na stěnách chodby a galerie vyjádřená jsou na př. 4170 pro stvoření světa a 2190 pro potopu před narozením Páně. Data prorocká: Od Abrahama do Mojžíše 628, od Mojžíše do Krista P. 1542 let, sečteno dá 2170. Od narození Páně do ukřižování uběhlých 33 let naznačeno jest 33 palci, kterých naměříš od počátku galerie k šachtě, která v galerii se spouští pozadělána jsouc kamenem. Šachta značí sstoupení do pekel, vysoké galerie královský život Kristův.

Výzpyty Smythovy způsobily největší rozruch mezi křesťanskými učenci anglickými a francouzskými. Ani do němčiny není prý ještě dílo Smythovo přeloženo. Dle Smytha Cheopsova pyramida je důležitější památkou nad klínová písma chorsabadská, bagdadská a mossulská. Dle Smytha je pomníkem mathematicko-astronomickým, ano i chronologicko-dějepisným a prorockým.

Nyní je pyramida zevně stupňovitá; prvotně bývávala hladká, majíc boky tesanými kameny vyplněny. Obal ten opadal a leží pohozen vůkol, něco se ho dostalo do britského musea.

Několik minut od velké pyramidy je sfinga obrácená k východu, z jednoho kusu vytesaná, s tělem zvířecím, poprsím a hlavou lidskou. Jen hlava ční z písku. Pod ní z písku vyhrabány jsou nekryté chodby bývalého staroegyptského chrámu z ohromných tesaných kamenů. Když jsme vycházeli z chodeb, zalehli nám Arabové osedlanými velbloudy cestu nadobro; chtěli, abychom posedali a za těch několik kroků ke kočárům pod pyramidou hodně zaplatili. Že jsme s sebou měli dragomana a policistu a šejka, vyvázli jsme. Rakouský důstojník, mladý Srbín, sám a sám den po nás na pyramidy se pustivší, pochodil šeredně.

V Nile utopil se Arab; mrtvolu jeho viděli jsme na břehu na nosítkách přikrytou. Do vesnice přicházeli, aby mrtvolu doprovodili. Když se s ní hnuli, ženy — plačky spustily pronikavý nářek a křik, vysokým hlasem kvílely, ale neplakaly.

Za Kahyrou je dvorec, a v tom chovají pštrosy pro péra; vytrhávají jim je a prodávají je. V jednom dvorku se pštrosíci líhnou, v druhém dorůstají, v třetím a až v kolikátém pobíhají starší a starší. V jiných jsou pacienti: samci se rvou, a pořádné rány mnohý odnese; ten se hojí v pštrosím špitále.

Také nás zavedli do arabské university. Je to mešita a vypadá jako velikánská kůlna s kolika řadami sloupův a s rohožkami na podlaze. Po rohožkách sedí na skřížených nohou žáci, od žáčků malých až do dospělých, vousatých. Učí se sami a nazpamět, koranu asi. Učí se mručíce. Profesor tam také seděl, maje okolo sebe 30—40 odrostlejších hochů. Všichni seděli po turecku, posluchači na zemi, učitel na stolici. Vykládal jim živě, vyptával se, žáci odpovídali, a to všecko v tom šumu kolika set studentů polohlasem se učících. Jako do mešit ostatních, i do university dostaneš trepky, které si nazuješ na boty. Arabové vstupují bosi. Ovšem, že jest nám všude platiti vstupné.

Anglická zahrada za městem je krásná s rozkošnými sady a umělými jeskyněmi. — Jeskyněmi teče na ochlazenou rameno Nilu; žel, že je voda kalná. Též je tam zvěřinec. Královský lev před námi zalezl.

Byli jsme i na arabské svatbě. Hosty jsme byli, a jak ženich s otcem dragomana našeho jistili, hosty vítanými, ale hoštěni jsme nebyli, leda jednou cigaretou. Kdo chtěl sladké vody nebo cukroví, tomu bylo o ně říci. Tak nás sedělo na padesát hostí, Arabův a nás několik Frankův, po pohovkách a divanech před domem pod čalouny přes uličku nataženými s četnými praporečky, byli jsme ozářeni četnými lustry jako v sále. Ženské byly uvnitř v domě. I hudba obveselovala hosty, jen že turecká či arabská: hudcové hudli jak kdo chtěl, bez melodie a harmonie. Nás to brzy omrzelo. Poroučeli jsme se.

Kahyra má krásný park i v městě. Poslouchali jsme tam egyptskou vojenskou hudbu. Hrála většinou evropské skladby. Skladby arabské poslouchaly se jednotvárně. Pochodem místokrálovým skončili. Je krafounký a má podivný, useknutý konec.

Když jsme seděli v koncertě, strhla se větrná bouře; vichr zvířil v poušti prach, a hned ho byl plný vzduch. Když jsme jeli z Alexandrie do Kahyry, vypadali jsme brzy jako mlynáři, a přece nebylo větrno a okna byla zavřena. Jak asi bývá karavaně, když ji divý samum stihne v poušti, když přejemný písek dostane se i zamženými víčky do očí!

Jest dosvědčiti, že prostí obecní Arabové, ač chodí městem skoro jenom v bílých šatech, jsou velmi čistí. Málokterý má oděv méně čistý. Nechtějí snad, nabízejíce zboží, odpuzovati; předpisy Mohamedovy nábožensky-zdravotnické zajisté též zachovávají.

Jedouce do Memphidy, jak již jsme se o tom zmínili, rychle projížděli jsme sedíce na oslích nějakou vesnicí. Byl tam trh, ulice byly neširoky, a v tom ruchu ležel Arab Arabovi v klíně a ten na ulici břitvou jezdil mu po hlavě. Tak pečlivě a tak bezstarostně hledí si svých obyčejův. I oslíci, které mezkaři cizincům pronajímají a za kterými třeba celý den běží, pohánějíce je, jsou ozdobeni šperkem, jehož jim žáden nevezme. Mají proužky, krajky a ozdoby dovedně na kýtách vystřižené, jakoby příkrov splýval zpod sedla pozádi oslově.

Jako tato oslí výzdoba je pouhý padělek, jsou tam i jiné věci jenom na oko. Tak nádherný bývalý palác sesazeného místokrále Ismaila je nyní egyptským museem, v němž je uloženo hojně egyptských starožitností. Ale v kolika sálech jest odrána omítka, pod níž je viděti, že palác dokonce nebyl stavěn bytelně. Viděti tam trámce křížem krážem, a okénkovité mezery v nich jako blátem vyplněné, tak že se zdá, že palác je vlastně ze dřeva. Proto asi je také tolik hydrantů v museu po sálech.

Co v museu tom a jinde v mešitách jsme divného a památného viděli, nebudu vypisovati. Jen o porfyrové mešitě v tvrzi Kahyrské se zmíním, jež všecka lesklým porfyrem jest vyložena, tak že prý i v noci svítí. V mešitách visí ohromné lustry, lustr na lustru, podlaha bývá pokryta drahocennými koberci i od sultána darovanými, a když mohamedáni slaví slavnost a všecka ta nesčetná světla svítí, je dojem velkolepý. Jen že málo »nevěřících« slávu tu asi spatřilo.

Kdyby křesťan se tam vetřel a zastihli by ho, kdo ví, jak by se mu vedlo. Jinak v mešitách bývá prázdno; mimo rozložitou »kazatelnu« nespatříš nikde nic.

Když jsme se vraceli od mameluckých hrobů, také jakoby v mešitě, kluci velikými kameny nás »ďaury« kamenovali. Kamení jen fičelo.

Abychom zvláštností orientálních užili, jeli jsme poslechnout i řvoucí derviše. Na dvoře klášterním je podélný výstupek asi dvě či tři stopy vysoký, révou s vrchu zastíněný. Dervišové, je jich kolem dvaceti, na výstupku chvíli stojí, chvíli po orientálsku sedí. Jeden pěje, má sólo, ale jak! Vysokým, tenkým, třaslavým hlasem zpívá jakousi antifonu. Dervišové vpadnou mu sborem do toho. Chrčí, vrčí, tělem házejí, napřed pomalu, potom rychleji, jako když se rozjíždí vlak, rychleji a rychleji, až se rozchrčí a rozhoupou ráz na ráz. Hledíte na to a nevíte, co pomysliti: jsou to blázni, nebo skutečně to mají za bohoslužebný úkon! Jeden z nich pranic se nenamáhal, mladým tělem jenom zlehka klátil, a nepřestával šibalsky se usmívati. Vstupné vybírá se i tam a to nemalé.

Uživše Kahyry, odjeli jsme vlakem do Ismailie na suezském průplavu. Ismailia leží na půl cestě mezi Středozemním a Rudým mořem, mezi městy Port Saidem tam a Suezem tu. V Ismailii na nádraží jsem se ani neubránil přespříliš ochotným nosičům. V Ismalii jest totiž cestujícím přecházeti z nádraží na nádraží. Dráha z Ismailie do Port Saidu má své nádraží. Je to dráha francouzská o úzkých kolejích, ale pěkňounká. Vede pouští podél suezského průplavu. Průplav není široký. Sem tam loď v něm jsme viděli.

V Port Saidě jsem onemocněl cholerinou, právě v neděli. Cestou z Kahyry snědl jsem tři pomeranče, nevěda, že jsou nezdravy. Hostinec náš byl francouzský, drahý a nepoctivý, a v posteli plno stinek, a jaksi tvrdých; ani práškem jsem jich neumořil.

Z Port Saidu odpluli jsme v pondělí po poledni úpravnou a pěknou ruskou lodí. Do rána byli jsme před Jaffou. Jaffa, staré to Joppe, kde i Jonáš vstoupil kdysi na loď, je branou do Svaté země. Jaffu, Palestýnu jsme viděli, ale tam jsme nesměli. Proč? Loď naše plula z Alexandrie, v Alexandrii strašila cholera, a té se Turci bojí, že musíme až do Beirutu v Syrii do dvoudenní karantény, a až nás nakouří a bacilly z nás vykouří, teprve že budeme směti na pevnou zemi. Ptal jsem se, nespravil-li by to bakšiš, v Turecku přece všemohoucí, abychom v Jaffě směli s lodi. A na div, kdyby prý sultán sám na lodi byl, předpisům že by mu bylo se podrobiti, tak že jsou přísny. Tedy přece někdy bakšiš neplatí.

Do večera stáli jsme zakotveni před Jaffou. Skládali a nakládali zboží, a po neklidných vlnách blížilo se nám od pevniny mnoho lodiček s ruskými poutníky, již z daleka pěkně vícehlasně pějících. Vraceli se z Jerusaléma. Muži, ženy a popové s nimi zabrali všecku palubu. Bylo jich kolik set. Stravu a všecko nesli si až z domova. Palestýnou chodí pěšky a pod širým nebem nocují. Rusín v Italii ve vlaku vykládal nám, jak dobročinné společnosti ruské sbírají peníze a poutníkům platí jízdu, tak že ruský mužík velmi lacino pouť vykoná. Popové na lodi nic nedbali vznešenějších Rusův. S obecným lidem na palubě žili, jedli a spali. Denně konávali s lidem dlouhou zpívanou pobožnosť. Ruský vícehlasý církevní zpěv v jedno-

duchých akkordech, ač trochu jednotvárný, krásně se poslouchá. Že Rusové pořád a pořád se křižují a hluboce uklánějí, je známo. Vznešenější ruská společnost na lodi s modlícím se lidem se sice nemísila, ale slušně si vedla, a aspoň částečně pobožnosti se súčastnila.

Do rána byli jsme před Beirutem. Amphitheatrální Beirut v hojné zeleni tu, posněžený Libanon tam — měli jsme krásnou podívanou. Jen že jsme byli jako ve vězení. Dva dni nám bylo trvati na lodi před přístavem. Nikdo nesměl z lodi, nikdo na loď. To byla karanténa! Což dva dni! Kdyby tak nás byli v karanténě drželi doslovně po čtyřicet dní!

Když jsme vybývali druhý den karantény, vozili nás na loďkách do baráků cholerových na břehu za městem, a tam ruské mužíky nakuřovali a udili. Nás z první a druhé třídy postříkli karbolem jen tak pro jméno. Baráky byly vysokým plotem ohrazeny. Potom zase nás dovezli na parník.

Ještě jsme nebyli puštěni. Teprv třetího dne z rána přišla z města na loď zdravotní komise, mladý lékař s průvodem. Každému dali vysvědčení, že je z cholery nepodezřelý, zač ovšem i s onehdejším karbolováním slušně bylo zaplatiti. Lékař mluvil i německy; ukázalo se, že je to žid, a že studoval v Němcích.

Konečně, až měla všecka ta sta poutníků pasy zdravotní v ruce, směli jsme do lodiček a do přístavu a na pevninu. Tam zase nastávala prohlídka cestovních pasův a zavazadel a mela s arabskými nosiči. Ještě dobře, že nás doprovázel beirutský náš hostinský, rodem Virtemberčan. Přijel si pro nás na loď.

Vstupujeme na asijský břeh. Hned poznáváme, že jsme v orientě, vidíme na ulici zabitou krysu či potkana a zvláštnosť tureckých osad, hojně psů bez pána. Takový pes na ulici se líhne, s několika jinými drží obsazenou ulici, brání ji proti vetřelým psům z ulice jiné a rve se s nimi s hrozným štěkotem o kosť, zvláště v noci. Za dne, spí-li sem tam prostřed v ulici, všecko se mu vyhne, lidé, dobytek, ba i soumar s nákladem. Řezníci a jiní prodavači věcí jedlých házejí mu kusy žrádla. Bývávají neúhledni a mnohdy prašivi.

Chtěli jsme drahou do Damašku, ale vlak jezdí denně jenom jeden, ten již odjel, a tak nemohli jsme dál. Beirut je veliké město, snad o 80.000 obyv., sídlo pěti neb šesti katolických biskupův různého obřadu, ale nemá mnoho zvláštního. Dopoledne byli jsme si u našeho konsula pro teskereh, turecký pas, jenž v každém městě má se ukázati policii. Kavas konsulův nám jej donesl a hned si poporoučel bakšiš. Jména naše byla v pase nevyslovitelně zkomolena. Kavas každému z nás dávaje teskereh, slabikoval jméno jeho, ale tak, že jsme je více jen uhodli.

Odpoledne toulal jsem se městem a dostal se kus za městem k piniovým zahradám, beirutským to Lužánkám. Bylo horko, šel jsem co noha nohu mine. Za mnou šla vojenská turecká kapela do zahrad vyhrávat — byl pátek, turecká neděle — ale loudala se ještě víc a nedohonila mne. Soudruzi slyšeli ji hráti; hrála prý srdcelomně a uširvoucně.

Jesuité mají v Beirutě universitu s fakultou i lékařskou, s krásnými voskovými preparáty, velikou tiskárnu a studentský konvikt. V pěkném kostele nad hlavním oltářem mají obraz a sochu Božského Srdce Páně nad sebou. Podobné neliturgické duplikáty viděti je po-

kostelích i jinde, na př. na jednom oltáři dva kříže. Právě byla májová pobožnosť. Bylo kázaní v některé řeči východní, píseň a požehnání — marianským obrazem. Kněz, než žehnal, obraz okuřoval, stoje. Požehnání obrazem vídával jsem potom častěji. U nás žehná se velebnou Svátostí pořád, za neděli třeba třikrát i vícekrát, k tomu velebná Svátosť se i vystavuje a třeba každý den — a věřící pohodlně si sedí v lavicích. V katolickém Německu nežehná se velebnou Svátostí někde ani v neděli odpoledne, a mše svaté tak si váží, že ji celou překlečí. V našem Slezsku tak si znevážili mše svaté jako oběti a centra bohoslužby a úkonu nejcennějšího, jejž máme, tak si znevážili, že říkávali: Co mše svatá! jen když ještě dojdu na požehnání (po mši sv.)! Zakázalo se tedy žehnání velebnou Svátostí slučovati se mší svatou; ale liberálové ztropili proto ve sněmě křik, a zákaz — byl odvolán.

Krásný kostel v Beruitě mají Lazaristé. Presbytář až do vrchu má špilení s růžovým listím a je jeden květ, ovšem umělý. Na stěně v lodi visí obraz čínského mandarina. Průvodce, otec Lazarita, vykládá, že je to obraz kněze misionáře v Číně, mučeníka, tuším prohlášeného za blahoslaveného, a jeho — rodného bratra.

Na náměstí beirutském je růžová zahrada, samý růžový keř a květ. Kdyby záhony byly upraveny a cestičky ne tak zanedbány, byla by pěknější.

V sobotu jeli jsme do Damašku. Dráha je nová, vede přes Libanon a Antilibanon s Coelosyrií mezi nimi, a jízda po ní je prý zajímavější nežli bývala vozmo silnicí. Jeli jsme skoro celý den. K obědu měli jsme velikonoční buchtu, právě čtyřnedělní, s kterou do té doby světem jsem se nosil. Soudruzi přece ji chválili a ne prý jenom ze zdvořilosti.

Libanon je samostatné knížectví Turecku poplatné a má své vojsko, jako ostrov Samos na pobřeží maloasijském. Je po něm viděti hojně osad; zdálo se mi, že kostely maronitské mají příliš málo oken. Bývávaly prý také v čas potřeby Maronitům za tvrz, snad proti Drusům, jako kostely a kláštery palestýnské kdysi proti Turkům? I na nejvyšším temeni libanonském daří se víno Jesuité pěstují na Libanoně a v Coelosyrii mnoho vína, dobrounkého a laciného. Dostal by ho prý do Terstu ne velice draho.

Na Velkém Hermóně bělal se sníh, v pásmech svislých leželo ho po širokém hřbetě. Zbytky starodávných cedrových lesů jsou na příkré výšině; tenkráte byly ještě v sněhu zapadly.

Naposledy jeli jsme hlubokým žlabem hustě zarostlým, jejž živil mohutný potok Barada a k tomu zvodněný. Tomu jsme jeli po boku stromnatými zahradami až do Damašku. Damašku pro stromy nebylo viděti, a byli jsme u samého. Damašek je východanu výlupkem krásy. Nazývá jej perlou, okem východu, perlou orientu, leskem na tváři zemské, a co já vím jak ještě! Povylezli jsme na stráň, tak že jsme Damašek s okolím přehledli. Město je neveliký čtverhran o několika minaretech v samém stromoví. Beduinovi v poušti a jenom v poušti žijícímu bez stromečku a bez lístečku zdá se asi Damašek rajským. Město na pohled je pěkné, ale těch upřílišených přívlastků, i od Evropanů mu uštědřovaných, nechápal žáden z nás. Za to v městě, to je neřádu, prachu a smradu! Celou volskou neb

oslí kýtu jsme viděli na ulici, a orientální zdravotní policie dvounohá i čtvernohá ji nechávala.

Právě, když jsme dojeli na náměstí, vojsko konalo jakési pochody a hudba mu hrála. Té hudby! a toho vojska! Každý šel jak šel, a skoro všichni roztrhaní a nedbalí. Pořádného tureckého vojáka jsme neviděli, leda v Cařihradě. Jinak je každý samá záplata, samá díra, ten v botách, onen v trepkách, nohavici jednu v botě, druhou přes botu, i když šli pochodem; řady, v kterých se pohybovali, hodně klikaty, tak že soudruzi, Němci z říše, řekli: Schweineherde! V rukou drží ještě předovky.

V Kahyře nám pršelo; Kahyřané moc se tomu divili, minulou zimu pršelo tam jenom třikrát po půl hodině. V Beirutě hodně se rozpršelo a ochladilo; i Beiruťané pravili, že je to úkaz v ten čas neobyčejný. V Damašku dokonce rozzuřila se bouře s kolikahodinným lijákem, až jsme zuby cvakali, čehož domorodci teprv nechápali. Blátem po ulicích zrovna jsme se brodili, a jednou dokonce jsem klouzl a jak dlouhý tak široký svalil jsem se do bláta.

Byli jsme se podívat v několika domech zevně neúhledných, ale uvnitř přenádherně mramorem umělecky zpracovaným vyzdobených; podlaha, strop a stěny, všecko samý mramor pečlivě upravený na sloupce, římsy a římsičky, výklenky, čtverce a čtverečky co nejbohatěji zdobené a četnými zrcadly i vodomety živené. Domy ty byly turecké, židovské, ba jeden i křesťanský. V tureckém dámy měly harém v tom divukrásném sále. Když jsme přišli, bylo nám počkati, až harém se nám uhne do jakési komory. Za den stěhuje se třeba kolikrát. Všimli jsme si, jak dámy dvéře od komory nechaly pootevřeny, a zvědavě po nás pokukovaly.

Průvodce upozornil nás na ulici, v níž r. 1860. tisíce křesťanův od Drusů bylo vražděno. Křesťanské domy byly drancovány a vypalovány. Ještě jsou tam zříceniny se zbytky fresek a ozdob. Potomci zabitých křesťanův utekli do Egypta, zříceniny prý koupili a na památku je nechávají.

Často a často chodili jsme ulicí Přímou, známou ze Skutkův apoštolských, navštívili dům Ananiášův a rodný dům svatého Jana z Damašku. V domě sv. Jana ukazují oblouk z klenby ještě původní. Vedle je chudinký kostelík Jesuitův. (Pokračování.)

Čechoslované! Katolíci!

Jsou tomu čtyři léta, kdy katolíci národa československého sešli se v Brně, by porokovali o nejdůležitějších otázkách našeho lidu křesťanského. Dny ty jsou nám všem nezapomenutelny; způsobilyť ve všech vrstvách národa našeho mocné vzrušení, nám přinesly vzpružení mysli a posilnění našeho katolického přesvědčení.

Od té doby svolány ještě tři sjezdy diecésní, a to do Příbramě, do Tábora a do Hradce Králové. S jakým výsledkem se potkaly, jest Vám známo. Ti zástupové katolických mužů českých ke svým rodným krbům vraceli se s nadšením a s pevnou vůlí, že nábožen-

ského svého přesvědčení hájiti budou nejen ve svém rodinném kruhu, ale i ve veřejném životě.

Dnes zveme Vás

ku všeobecnému sjezdu katolíků československých do královské Prahy

ke dni 22., 23., 24. a 25. srpna t. r.

Zveme Vás muže všech stavů, všech povolání, Vás české katolíky všech zemí, abychom uradili se o tom, čeho potřebí nám v životě soukromém a veřejném.

I Vaše účastenství budeme vítati s radostným pocitem, Vy uvědomělé katolické dívky a paní národa československého. Máme v dobré paměti vše, co zdárné dcery našeho národa vykonaly ku probuzení života národního i katolického, Vaši obětovnou lásku, kterou jste přinesly v oběť církvi a vlasti. Nuže, pomáhejte i Vy k uskutečnění díla našeho!

Přijďtež tedy všickni, uvědomělí katolíci českoslovanští!

Vážná jest doba, ve které žijeme; vyžadujeť zajisté, by k zachování a uhájení našeho života katolického spojili se mužové i ženy všech stavů a povolání: kněz i laik, šlechtic i občan, učenec i řemeslník, neboť »svornosť jenom moci dá«.

Ve společném shromáždění názory naše se vyjasní a vytříbí. Klidně a upřímně projevíž tu každý, co máš na srdci a na půdě naší pravdy křesťanské při dobré vůli bude vždy porozumění i dorozumění. Slova sv. Augustina: »V nutných věcech jednota, v pochybných volnosť, ve všech láska« buďtež naším heslem.

Mužové pak, jejichž srdce upřímně katolicky bije, dorozumějíce se, budou jednati a postupovati svorně. Tato svornosť utuží se upřímnou příchylností k nejvyšší hlavě křesťanů katolických a k našemu episkopatu, jakož i jednomyslnou oddaností k našemu císaři a králi. Není vhodnějšího místa k takovým projevům nad sjezdy katolické.

A když patřiti budeme na dobře seřaděné šiky katolických mužů, kteří veřejně ku svému náboženství se přiznávají a kteří se nerozpakují za svatá práva naše podstoupiti i boj, tu pohled takový způsobí v srdcích našich nadšení, jež upevní vůli naši, abychom vždy a všude účastnili se činně ruchu katolického.

Nuže, sejděmež se v matičce Praze! Dvojí slavnosť, dvojí jubileum sdruží tam katolíky československé: jubileum sv. Otce a jubileum našeho císaře a krále.

Sejděme se a tím vykonáme jak dílo rázu eminentně náboženského, jelikož upevníme katolické smýšlení své i svých druhů, tak i dílo rázu vlasteneckého, tím že se spojíme se všemi lidmi dobré vůle ku plodné a účinné práci pro blaho církve svaté i našeho milého národa československého.

Přijďtež tedy, katolíci českoslovanští, ze všech zemí koruny sv. Václava, z Čech i z družné Moravy i z bratrského Slezska. Přijďtež i Vy, bratři naši českoslovanští, sídlící mimo hranice zemí

koruny české! S bratrským pozdravem zveme Vás všechny katolické Slovany. Máte s námi stejné tužby, stejné snahy — nuže, buďte účastníky našich porad! Nechť utuží se tímto sjezdem nerozlučná páska svorného spolupůsobení!

Veliké a důležité jsou otázky, jež tu budeme projednávati.

Chcemeť uvažovati o **otázce socialní,** která vším právem zove se nejpalčivější otázkou naší doby. Předmětem našich úrad bude též **škola.** S veškerou svědomitostí a upřímností chceme pověděti, který že jest ten základ, na němž vychování a vzdělání mládeže naší díti a dařiti se má. Budeme o tom jednati, jak pěstovati **vědy a umění,** aby Bohu a národu neodcizovaly, ale vedly k Bohu, jenž pramenem jest vší moudrosti a krásy, a byly ku prospěchu vlasti a národu. **Tisk a literatura** působí v naší době mocně a neodolatelně na nejširší vrstvy lidu: i o tom tedy chceme porokovati, kterým směrem tisk bráti by se měl, by nejen bavil, nýbrž i vzdělával a zušlechťoval. Konečně chceme náležitou pozornosť věnovati **katolické organisaci a spolčování katolickému,** by křesťanské zásady v lidu našem se šířily a uskutečňovaly.

Toť jsou otázky, kterými sjezd náš zabývati se hodlá.

Mužové katolíci! Podejmež si ruce k řádnému a platnému upravení otázek těchto. Nechtějtež dopustiti, aby Vaši potomci jednou na Vás žalovali, že jste byli lhostejni k nejdůležitějším otázkám své doby, že jste neměli náležitého porozumění pro potřeby lidu svého, nedovedli se spojiti k činnosti plodné, neměli dosti mužnosti a obětovné lásky pro prospěch církve a vlasti.

Činnosť svou věnujeme výhradně práci plodné a účinné. Polemikám a otázkám čistě politickým zásadně se tu vyhneme. Nechceme bořiti, roztrpčovati, rozdvojovati, ale stavěti, slučovati, spojovati ku blahu církve svaté a ku zdaru naší milé vlasti a národa československého.

Jako každý věrný Čech svým životem a majetkem odhodlán jest hájiti práva národa svého československého a jazyka svatováclavského: tak pevně a nezdolně státi budeme při víře svých otců, majíce to pevné přesvědčení, že jen zásady církve katolické jsou s to, aby zjednaly nápravu ve veškerých těch zmatcích a v rozruchu doby přítomné.

Budiž náš všeobecný sjezd v Praze veřejným vyznáním víry! Podejme důkaz, že v zemích koruny sv. Václava dosud žije občanstvo, které zachovalo si smýšlení katolické a má tolik odvahy, aby toto smýšlení své projevilo způsobem slavným a okázalým.

Proto na shledanou v naší stověžaté, královské Praze!

Dáno v **Praze** v měsíci Božského Srdce Páně, ve svátek svatých apoštolů Petra a Pavla 1898.

(Následují podpisy.)

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Condiciones pedagógicas de una buena educación, y cuáles nos faltan. Řeč, kterou konal při slavnostním zahájení akademického kursu 1897.—8. na universitě granadské D. Andrés Manjón, profesor právnické fakulty. — Granada 1897. In IV°, str. 51, 2. vyd. — Počtem stran chudý, obsahem však bohatý tento spisek svědčí o tom, že autor velmi pečlivě studoval látku, kterou měl na mysli propracovati. Aby vychování zasluhovalo svého jména, má býti od počátku hned pěstováno, má býti celistvé, postupné, souvislé, pokračující, tradicionalní, národní, organické, harmonické, instruktivní, směřující k určitému cíli, aktivní, citové, mravní, jež tvoří charaktery, náboženské, svobodné, umělecké a normální; jsou to požadavky, ku kterým se obyčejně nepřihlíží. Paedagogika, praví spisovatel, je dnes věrou a uměním, které vychovávají a cvičí člověka, je to soujem principů a praktických pravidel, jejichž konečným účelem je učiniti lidi dokonalými a bezúhonnými tak, jak si jich Bůh přeje a společnosť potřebuje. Vhodně podotýká p. Manjón, že nesnadno nalézti lze druhé věci důležitější nad výchovu člověka a zvláště nad výchovu celého národa. Výchova národa je měřítkem jeho pokroku. Spisovatel stěžuje si, že mládež na ústavech má v krátké době prostudovati mnoho látky a objemných svazků; výsledek toho všeho jsou povrchní a k tomu ještě popletené poznatky. Ústavy, školy a university — praví dále — jsou, jak se zdá, založeny proto, aby upevnily hlupce v jejich prvotním stavu a nadělaly šílenců a souchotinářů z chovanců citlivých a nadaných; na ústavech nejsou vychovatelé, nýbrž instruktoři, nejsou paedagogové, nýbrž profesoři, nehledí se k mravní a náboženské výchově mládeže, a k vychování esthetickému je ještě velmi daleko. Ke konci rozpravy věnuje pan Manjón vzpomínku slavným profesorům, kteří působili na universitě granadské a odešli již v lepší život; jsou to: D. Juan Creus, D. Francisco, J. Simonet a D. Rafael Branchat, prosí za ně o modlitbu, která je »jediným poutem a užitečným přátelstvím bytostem pohrobním.«

Historia del arte griego (dějiny řeckého umění, ozdobené 100 rytinami), od Joséa Ramona Mélidy. Madrid; in 8°, str. 280: 4 pesety. Je to pouze kompendium dějin onoho mistrovského umění, které posud nebylo překonáno. Na nečetných stranách spisu naznačil spisovatel obrovský obraz umění řeckého ve všech jeho formách a zjevech, v celém jeho vývoji od epochy předhomerovské až po dobu římskou. Nic neschází zde důležitého, nic nutného k dokonalému poznání látky, ani ve zprávách o objevech i nejnovějších, ani v kritice a studiu památek.

Colección clásica importante. Vydavatelé bratří Garnierové v Paříži vydali řadu 12 úhledných svazků v osmerce řízením p. Merima, profesora španělského jazyka i literatury na universitě toulousské. Svazky ty jsou: La verdad sospechosa (Lež na lež, od Alarcóna, u nás přeložil Vrchlický); Escenas matritenses, napsal D. Ramón de Mesonero Romanos; Guerra de Granada (válka granadská), n. H. de Mendoza; El ingenioso hidalgo D. Quijote de la Mancha, n. Cervantes; Las mocedades del Cid, k čemuž poznámky přičinil Arnošt Lacroix, profesor španělštiny na lyceu foixském; Juanito, základy vychování, n. L. A. Parravicini, k nynějším požadavkům přizpůsobil Dionisio Herrera; Choix de fables de Samaniego et de Iriarte, n. A. Rosiès; El Nuevo Mundo descubierto por Cristóbal Colón, komedie od Lopea de Vega; Romances choisis (romance všeho druhu), spořádal Juan Ducamín; La vida es un sueño (život snem) od D. Pedra Calderóna de la Barca; Historia de la conquista de Méjico, napsal D. Antonio de Solís; Vidas de los españoles célebres, n. D. Manuel J. Quintana.

La mujer en la historia, napsal D. José Ignacio Valenti; vydáno v Palmě na Mallorce; in 4°, 498 str.: 4 pes. Spisovatel mluví o ženě pohanské, hebrejské a křesťanské vůbec, potom jedná zvláště o ženě španělské různých dob, o vzdělaných ženách a spisovatelkách i básnířkách latinských, řeckých a španělských po obnově a ve stol. XVI. a XIX.

Estudios biológicos, napsal P. Zacarías Martínez Núñez, člen řádu sv. Augustina. Madrid, 1898. In 8°, XV.—402 str.: 5 pes. — Autor probírá pořadem

vědu a svobodnou myšlénku, celularní fysiologii, anthropologii a transformismus, vyniká jako filosof a ovládá úplně znalosť věd přírodních, je obratný polemik a dialektik prvního řádu. Zkoumaje theorie Darwina a Haeckela, Quatrefagesa a Gaudryho, Weissmanna a Delagea i jiných, vybírá, co je pravda a co nepravda, ukazuje jasně na protiklady a nedůslednosti, v něž někteří vbíhají, poráží je často vlastními důvody a logickými soudy, až konečně na jevo vychází neotřesená pravda zásad našeho náboženství a moudrosť Tvůrce. Dílo psáno je slohem správným, plynným, uhlazeným. Valně prospívá tím, že zaplašuje mraky, jež na víru ženou někteří spisovatelé, chtivější toho, aby vzbudili pozornosť řídkostí a odvážností svých myšlének, nežli stavěním jich na bezpečných, pevných základech.

Narciso Oller: **El Engaña-pobres.** Studium vášně, vyznamenané na Květných hrách v Barceloně 1884. Do kastillštiny převedl Rafael Altamira. Barcelona, 1897. In 16° prodl., 187 str.: 4 pes. Pěkný to román, v němž slovutný literát katalanský béře svůj předmět ze třídy chuďasů, uvedených na mizinu, uštipuje jim znenáhla všecky zbytky jmění a denního výdělku, čině je obětí lichvy, nutě je prodati to nejnutnější atd. Typy lakomců a lidí bez srdce pohříchu rodí se jako houby po dešti. Altamira snažil se se zdarem tu a tam přemoci obtíže, jež mu působil překlad.

B. Pérez Galdós: **El abuelo.** Madrid, 1897. In 8°, VIII—423 str. — V románu tom dal autor přednost rozmluvám a velmi málo použil formy deskriptivní a vypravovací. Systém rozmlouvavý, jehož užil již ve spise »Realidad«, vyznačuje dobře karaktery, kteří dávají poznati svou morálku, vlastním slovem a tím — jako oživotnělí — podávají i příčiny svého jednání. Ač spis podobá se formou spíše divadlu, přece nerozpakoval se jej nazvati Galdós románem. — Příznivě od španělské kritiky byly dále přijaty romány: Luz Fernández (napsal Francisco Antich é Izaguirre, Palma, 1897); El lagar de la Viñuela (andalusský román, n. Arturo Reyes, Madrid); De varios colores (povídky a drobné romány, n. D. Juan Valera, Madrid, 1898); Un alma de Diós (Juan Ochoa, Barcelona, 1898); Fausto Psiquis (Francisco Antich é Izaguirre, Palma, 1898); Cuentos de la era (M. Baselga y Ramirez, Zaragoza, 1897 s obsahem osm povídek: La María, El negro y el ordinario, Las brujas, La experiencia, El buen ladrón, La reina mora, El perro del gaitero a El milagro); Lucha extraña (Luis López-Ballesteros, Madrid, 1897).

Poesías y memorias (básně a vzpomínky). Obsaženy jsou zde práce, které byly cenou vyznamenány na Květných hrách, konaných v Zaragoze 16. října 1894. D. Clemente Herrán je zde zastoupen jednou vzpomínkou, katalanský pěvec D. Victor Balaguer velikolepou přednáškou, Doña Enriqueta Lozano de Vilches a D. Julio Martínez Lecha mají zde po jedné básni; mimo to jsou zde práce, jež napsali: Barbarán, Jiménez Soler, Moreno, Lozano (D. Antonio a D. Enrique), Jimeno, Larrea, Ibarra, Sagols, Liso, Pella Forgas a Lucas Martínez.

Ricardo Gil.: **La caja de música.** Madrid. In 8°, 226 str.: 3 pes. — Tento veřejnosti téměř neznámý básník vydal před několika lety svazek básní pod názvem »De los quince á los treinta«. Málo kdo si veršů jeho všímal, ale »La caja de música« zjednala mu slávy najednou. Nejpřednější kritikové španělští Balart a augustinián P. Francisco Blanco García chválí velice jeho verše a po nich časopisy. »Předehru« k této »hudební skříni« napsal Gonzalo de Castro. Dobře činí básník, jenž věří, doufá a miluje ve století, v němž mnozí toužíce po původnosti a nemajíce inspirace syti jsou života, zanevírají na společnosť, protože jim nedává to, čeho žádají, a proklínají všecko šmahem.

Francisco Villaespesa: **Intimidades.** Madrid, 1898. In 8°, 125 str.: 2 pes. První to plod básníka vystupujícího na veřejnosť. Básně jsou pěkné a úhledné, jako bylinky na luhu. P. Vaamonde, jenž napsal předmluvu k básním, mluví cosi o nové filosofii a literatuře a jistí, že »setřásly se sebe starobylé formule«. Hezky sice řečeno, ale časem se přesvědčí, že při povodni řeka se rozlije na všecky strany a brzo zase vrátí se do starého řečiště.

Emilio Fernández Vaamonde: **Diálogos,** básně. Madrid, 1898. In 8°, 77 str.: 2 pes. Málokterý časopis, jenž nepromluvil o této práci: málokterý, jenž neuveřejnil aspoň jednoho ze sedmi dialogů, z nichž se skládá dílečko. Neupíráme nadání a podmínek básnických mladému spisovateli, jimiž prokázal se již několikrát; ale — míníme — dokud se nevyhojí z modernismu, dokud se nevzdá tendencí svobodomyslitelských a nezanechá touhy po nových metrifikacích, bude

psáti básně, jež se čtou s chutí sice, ale ani nevzbují obdivu, ani nedojímají. Veliké idee vzbuzují veliké city. Básník, jenž praví člověku: »věř, miluj, doufej«, bude hledanější než ten, který opěvá neřesti a hlásá, že po smrti není nic. To není ani pravda, ani krásno. Národům není třeba rozumářů, nýbrž lidí jasného ducha a pevné vůle.

Victor Balaguer: **La romeria de mi alma.** Barcelona, 1897. In 4°, 93 str. — Čtvero vydání této básně, původně katalansky psané, vyšlo ve Španělích; přeložena je do kastillštiny, portugalštiny, provençalštiny, francštiny, němčiny, italštiny, švédštiny a maďarštiny. Energické slohy Balaguerovy jsou provázeny krásnými illustracemi nadaného umělce Joséa Luisa Pellicera.

Salvador Rueda: **El César,** báseň. Madrid, 1897. In 8°, 120 str.: 2 pes. Autor tepe srdnatě samovládce; ve skladbě jsou brillantní obrazy a opravdové bohatství ladné inspirace, čemuž jsme již zvyklí u tohoto básníka.

Ricardo Sepúlveda: **Antiguallas** (památky); kroniky, popisy a obyčeje španělské v minulých stoletích. S listem Angela Avilésa, předmluvou Jacinta Octavio Picóna, douškou Vinčenta Colorada; illustrace přičinil Rojas a fotografie Angerer a Goschi. Madrid. 1898; in 4°, XX.—394 str.: 8 pes. Kniha tato uvádí v paměť vzpomínky na život a osobnosti zašlých již dob, tak věrně, že čtenář přenesen je do věků minulých a zapomíná na nynější bídy; zasluhuje vůbec upřímného doporučení. Zvláště dojímavými jsou oddíly: Madrid viejo, El monasterio de San Jerónimo, El corral de la Pacheca a La casa de las viete chimeneas.

Diccionario Enciclopédico Hispano-Americano, dospělo k sešitu 519 až k slovu Uruguay. Kolorované tabulky: vzpomínka na Trafalgar, mapa poloostrova balkánského, severní a jižní obloha a mapa východní republiky Uruguayské.

Jakub Hurecký.

FRANCOUZSKÁ.

Persécution religieuse en Belgique. P. Augustin Thys vydal právě velmi zajímavé nové dílo pod výše uvedeným názvem. Abychom o spise tak znamenitém non multa, sed multum pověděli, řekneme toliko, že celé totó, vskutku slavné dílo, pojednává o náboženském pronásledování v Belgii před sto lety (roku 1798.) a jest pravým martyrologiem katolické víry.

Quelques épisodes de la révolution de 1830., sepsal Gielen. Dějepiscům a spisovatelům, jižto důkladněji chtěli by poznati belgické povstání z r. 1830., kde především hlavní divadlo skýtá Maeseyck, můžeme jen doporučiti. Obě tato nová díla lze objednati přímo u belgické knihkupecké společnosti v Bruselu. (Adresa: Société belge de Librairie, Bruxelles, Belgique.) Jos. Šeřík Vitínský.

Le role de la Papauté dans la société, in 8°, par le chanoine Fournier, professeur an Grand Séminaire de Digne. Chez Arthur Savaète, Paris, cena 5 franků. — De Maistre praví: »Nevysvětlitelná přítomnosť papeže pociťuje se v celém světě. On jest všude, účastní se všeho, pozoruje vše, jako se všech stran pozorují jej.« Autor napsal tento výrok v čelo své knihy a výrok tento vyslovuje jaksi program objemného tohoto díla. Na potupu papežství napsány spousty brožur, pamfletů i knih. Proticírkevní žurnály neustávají je denně hanobiti. Spis kanovníka Fourniera má býti jeho obranou. Proto shrnuje autor vše v jeden ladný obraz, co papežství vykonalo ve všech oborech civilisace a po celém světě. Spisovatel ukazuje čtenáři bohatou a brillantní mosaikou, jak papežství stále kráčí v čele mravního, vědeckého, literárního i uměleckého pokroku, jak vezdy chrání slabého, skýtá útočiště nešťastnému, dobrodiním zahrnuje lidstvo, a vždy jest hradbou společnosti lidské jak proti úsilí despotismu, tak proti revolučním a anarchistickým naukám. Jednotlivé kapitoly jsou plny stkvělých myšlének, které, vycházejíce z hlubin historie, světlem svým nejen ozařují minulosť, ale svítí i do budoucnosti Církve až na konec věků.

Když bylo papežství stíženo posledním neštěstím, jedni se mu posmívali; druzí, kteří báli se jeho převahy, byli rádi, že zničena jest jeho světská suverenita; jiní konečně, nevidouce odnikud spásy, zoufali nad situací přítomnou a poklesli na mysli. Stránky knihy této, velebící tajemnou moc a působnosť papežství, mohou zavříti ústa jedněm i druhým, a povznésti klesající mysl katolíků věrných. Vojtěch Kameš.

RUSKÁ.

S. N. Bažina. Epitimija. Moskva 1894. — S. Bažinová psávala pod pseudonymem Nikitiny do různých listů pro děti a prostý lid. Pavlenkov vydal sborník dětských jejích povídek. Uvedená knížka podává příklad ruské literatury pro lid, jejž chce vésti k dobrému. Jedná o poměru služky k pánům. Ač je Bažinová z liberálního tábora, který, jak známo, vidí vinu vždy jen na prácedárcích, vede si přece moudře. Mnich uloží bábě pokání: Tak hle, co ti povídám, město tu velké, lidu žije tu mnoho, dobrého i zlého. Dej pozor, u kterých pánů služka nemůže vydržeti, a najdeš-li takové, jdi, dej se najati a zůstaň u nich rok, nechť je ti sebe hůře. — Anna šla na místo, kde nikdo dlouho nevydržel. Ukázalo se, že páni nejsou tak zlí. Služka byla dříve špatná a tak ovšem pánům se nelíbila. Annu si zamilovali. I odešla bába na místo jiné, ještě horší. Ale hle, i ti chovají se k ní mile a vlídně, jakmile uznávají. že Anna je věrná, spolehlivá, poctivá... Vrátila se bába k mnichu řkouc: Ale vždyť jsou to samí hodní lidé... jak mám tedy pokání vykonat? A mnich se usmál a pravil »Dobrému člověku povede se patrně všady dobře.«

Rozkošný jest ton lidové mluvy; při čtení vidíš toho uvažujícího, zvolného, upřímného, dětinského mužíka ruského jako před sebou.

Geze. Junym druzjám. Orel 1894. Mladý pracovník na poli dětské literatury, která i na Rusi začíná se mnohoslibně rozvíjeti. Knížka o 115 str. obsahuje povídky »Na rjekje«, »Pod novyj god«, »Bezdomnyj«, které psány jsou očividně pérem, jež dítky zná, miluje a chápe. Z povídek vane skutečně dětský vzduch, dětská mysl, dětská poesie. První povídka vypravuje o dítkách, jež na loďce unesl proud řeky. Líčení různých dětských povah při této události obsahuje mnoho zábavného i poučného. Dojemný je třetí obrázek, utrpení malého Paši, jejž zlá macecha vyhnala z domu. Děti našly ubožáka v lese, kam se utekl, a přivedou ho do sirotčince. Líčení jest úchvatné. Fr. Žák.

CHORVATSKÁ.

Knihy »družtva sv. Jeronima« za r. 1896. Literární spolek sv. Jeronima, jenž vydává populárně psané knihy pro lid, vydal 4 knihy za 50 kr. ročního příspěvku.

Život g. našega Isusa Krista od Georgija Hesera S. J. Přeložil z latinského jazyka a částečně opravil a doplnil dr. Josip Stadler, metropolit a arcibiskup vrhbosanský. Kniha II. Str. 219. — Prvý díl vydal spolek již loni. V chorvatském jazyku dosud nebylo obsáhlejšího Života Kristova; proto si družstvo sv. Jeronima získalo veliké zásluhy o náboženský život chorvatský vydáním tohoto díla. Život Kristův od Hesera má 3 díly: a) Působení Kristovo (bylo v I. knize loňského roku); b) Učení Kristovo (vyšlo letos); c) Umučení, smrť a z mrtvých vstání Kristovo (vyjde jako 3. kniha). Není to pouhé vypravování, jako bývají někdy životopisy obyčejných lidí. Nejdříve se tu doslovně uvádí text sv. Písma dle evangelistů a pak se tento text vysvětluje slovy sv. Otců a církevních učitelů. Jest to kniha vážného čtení a přemýšlení.

Vračara Klara. Napsal Ivan Lepušić. Kniha má 152 stran, na kterých známý povídkář Lepušić vypravuje pěknou chorvatštinou, jak jest u chorvatského národa ještě plno pověr, jak jest zanedbán život prostého lidu a proto vzdělává a poučuje prostý lid. Prostí čtenářové budou povídku jistě se zálibou čísti. — Již po několik let vydává spolek též zábavné knihy, což jest jen chvály hodno. Povídkami se musí prostý lid přilákati ku čtení spisů poučných; a poučení jest chorvatskému lidu potřebí jako soli.

»Štitite životinje« jest název přeložené brožury, jež lehkým slohem a vroucími slovy poučuje nejen školní mládež, ale i lid, jak má chrániti a varovati užitečné ptactvo. Kéž by se tato knížečka hojně rozšířila po chorvatském venkově!

Danica, kalendář a letopis spolku sv. Jeronima. Žádná chorvatská kniha se netiskne v tolika výtiscích jako tento kalendář; loni se tiskl v 44.000 ex. Jako v každém jsou i tu spisy poučné i zábavné, proto je obsah kalendáře bohatý, vhodný a vybraný. — Spolek existuje již 29 let a vydal dosud 105 knih náboženského, zábavného a poučného obsahu. Členů má 12.828. Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Trau, schau wem! Ist Religion Privatsache? Von Pater Andreas Hamerley, Congregationis Sanctissimi Redemptoris. Ve spisku tomto posvítil Redemptorista, P. Hamerley, výborně na otřepanou a nyní neustále ohřívanou frázi socialistickou, že náboženství je soukromou věcí. V nové této knížce ukazuje důstojný spisovatel dělníku a rolníku snadno pochopitelným způsobem vnitřní hnilobu nauky socialistické i na lživé tvrzení socialní demokracie, že náboženství není překážkou k přistoupení k socialní demokracii. Při tom poukazuje na výsměch socialistů z odplaty věčné, kterouž Bůh zaslíbil, jakoby bylo zaslíbení Boží věcí, kterouž nelze prozkoumati a kontrolovati, ač právě socialistické zaslíbení, kteréž činí červenáči svým přívržencům o světovém řádu, o jejich »budoucím státě«, nikdo kontrolovati nemůže, neboť tento utopický stát ještě nikdo neviděl, o němž však veškera lidská zkušenosť říci musí, že též jistojistě nikdy nebude. Výtečný spisek tento, jenž stojí pouze několik haléřův, lze objednati přímo z Německa; adresa jest: »An die Alfonsus-Buchhandlung (A. Ostendorff); Münster in Westfalen.« Jos. Šeřík Vitinský.

ČESKÁ.

Vzdělavací knihovna katolická. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. — Básnictví a mravouka. Napsal Dr. Pavel Vychodil. Mravní porušenosť, způsobená odvratem lidstva od věčných, ve vůli Boží hlavní pramen a sankci majících pravd, doléhá těžkým balvanem na prsa společnosti lidské, dusíc v ní veškeren blahý, šťastný život. Smrtelná choroba tato střebá veškeru sílu, celé zdraví lidstva. Denní zkušenosť podává nesčetné doklady. Rozsévačem této zkaženosti a jejím ochrancem stalo se namnoze krásné písemnictví. Žaloby na básně formou sice krásné, obsahem však nemravné, nevycházejí jen z péra přísných kritiků, ale i z úst nadšených ctitelů poesie. Proto jest svrchovaná potřeba, by soustavně ukázáno bylo na tyto přehmaty, kterými pod pláštíkem sebeúčelnosti umění vsazeno bylo mnoho trní ve vonný háj poesie. Zvolil tedy Dr. Vychodil thema velmi časové, vyloživ a osvětliv v díle »Básnictví a mravouka« vztah krásné literatury k nezvratným věčným pravdám křesťanské mravouky. Jasnou, průhlednou logikou a jadrnou, precisní mluvou, vlastní vybroušenému péru autorovu, provedl důkaz, že básnictví, jako každá jiná rozumná činnosť lidská, má sloužiti nějak dobru člověka a lidstva, neboť život zdajový nemalý vliv má na život skutečný, který bývá pravidelně podkladem života onoho v básni.

Kapitoly první části přesvědčí čtenáře, že zájmy sociologické a aesthetické jsou vyšší zájmu uměleckého a že tedy i v básni nutno jim se podrobiti. Tomuto theoretickému oddílu práce Vychodilovy odpovídá druhá praktická část, kde jsou pověděny podmínky, jaké klade mravouka křesťanská spisovateli při volbě a zpracování látky a jakou zodpovědnost má čtenář při volbě četby a při četbě.

Nelze však těmito několika črtami ani zhruba vystihnouti jak obsahu, tak formy díla, které podrobnostmi vyniká, neboť Dr. Vychodil probírá až do nejjemnějších záhybů poměr »básnictví k mravouce«. V. Roudnický.

Dějiny Nové doby. Sepsal Dr. Jan Kryštůfek, c. kr. gymn. prof. v Č. Budějovicích. — Nákladem c. kr. českého universitního knihkupectví Bursík a Kohout vyšel sešit 27. »Dějin Nové doby«, jenž jest sedmým sešitem III. svazku. Spisovatel od 24. sešitu předvádí dějiny francouzské, jak se vyvinuly od nastoupení Ludvíka Filipa až do revoluce únorové r. 1848., která učinila konec jeho vládě. Není ani jedné stránky veřejného života, jíž by spisovatel nevěnoval náležitou pozornost. Důležitým studiem jest rozbor východní otázky. Není to pouhé vypravování událostí, které na východě se sběhly, jest to kritické vyšetření příčin, které způsobily krutou porážku diplomacii francouzské. Ale spisovatel se nespokojil ani tím, nýbrž udává způsob, jak by v nedaleké budoucnosti otázka východní správně měla býti rozřešena. Po rozumu páně Kryštůfkově Turecko neúprosně propadává záhubě. »Říše turecká podobá se organismu, jehož údy nedostatkem výživy uhnívají a při vhodné příležitosti odpadávají«; tou větou počíná stať o východní otázce. V řešení východní otázky největší interes má Rusko, a vedle něho středomořské státy, hlavně Rakousko. Anglie jest na středomoří pouhým vetřelcem. Spisovatel, maje zření k ohromné rozloze říše ruské, míní, že mu není o kousek země na polouostrově balkánském, nýbrž

o vládu nad Bosporem a Dardanellami, aby mělo svobodný příchod a východ do Černého moře a mohlo se takto účastniti světového obchodu. Kdo stopuje politiku ruskou na Černém moři, ví, že k tomu cíli směřuje Rusko vším úsilím, a že každého, kdo se mu v té příčině postavil v cestu, přímo nebo nepřímo ztrestalo. Balkán patří národům balkánským.

Spisovatel věnoval socialní otázce plné 24 stránky. Česká veřejnosť zajisté bude spisovateli vděčna, že jí způsobem velice poutavým a srozumitelným vyložil vznik a rozvoj otázky socialní od počátku revoluce francouzské až do r. 1848. Při událostech r. 1848. měla socialní otázka vynikající účasť, a mnohý zjev lze si jen jí vysvětliti.

Ve dvacátém sedmém sešitě vykládá spisovatel vnitřní příčiny, které způsobily pád království Orleanského. Zásada Quizotova: »Obohacujte se« Francii špatně se vyplatila. Zde byly spokojeny jen ty třídy, které se obohatily nebo se obohacovaly, všechny ostatní byly nespokojeny. Nedostačuje zachovávati toliko literu ústavy, třeba říditi se jejím duchem. Nespokojenosť s vládní soustavou jevila se v pořádání reformních hostin a v prudkých řečech, které při nich byly proslovovány. Když vláda postavila se na odpor pořádání reformní hostiny v Paříži, vznikla z toho revoluce, která otřásla celou Evropou. Až stať o revoluci únorové bude ukončena, neopomeneme svému čtenářstvu o ní podati zprávu a oceniti ji dle zásluhy.

Ač Dějiny Nové doby jsou dosud v české literatuře spisem jediným, v kterém soustavně probrány jsou události našeho století, přece české časopisectvo spisu tomu nevěnuje náležité pozornosti, mnohé docela soustavně jej ignorují. Kdo má z toho větší škodu, spisovatel či česká veřejnosť? Spisovatel jde svou cestou a nevšímá si, dojde-li uznání nahoře nebo dole. Dílo jeho zabírá již 5 svazků; ve dvou svazcích: »Boj monarchické Evropy s revolucí francouzskou« probírá dějiny Napoleona I. až do odchodu na ostrov Elbu a ve třech svazcích dějiny Evropy od r. 1814.—1848. a nedal se touto lhostejností od práce odstrašiti. Jak spisovatele známe, neustane ve svých studiích, pokud mu Bůh popřeje zdraví a síly. Ale odkud má český lid čerpati poučení? Snad z kalných pramenů německých? Těmi otravuje se jeho srdce i rozum, toho zástupcové veřejného mínění nemohou dopustiti. Doufáme, že pokyn ten dostačí, aby spis po zásluze byl oceněn a českému obecenstvu doporučen.

Časopis Matice Moravské. Redaktoři: Vincenc Brandl a Frant. Bartoš. Hlavní spolupracovníci: Frant. A. Slavík a dr. Frant. Kameníček. Ročník jedenadvacátý. V Brně 1897. Tiskem Moravské akc. knihtiskárny. Nákladem Matice Moravské. — Nejstarším vědeckým ústavem na Moravě jest »Matice Moravská«, jež za nedlouho slaviti bude památku padesátiletého trvání. Vytknula si za úkol »podporovati československou literaturu se zvláštním ohledem na potřeby Moravy vydáváním dobrých spisův aneb přispíváním k tomu.« A úkolu tomuto zůstala vždy věrnou. Založení její připadá v dobu pro literaturu českou nepříznivou, a proto omezila Matice činnost svoji zprvu hlavně na vydávání spisů populárních, zvláště dobrých kalendářů pro lid. Teprve rokem 1869 počínajíc mohla se odhodlati k vydávání svého časopisu, jediného to vědeckého listu na Moravě v té době. Časopis ten byl po čtrnácte let střediskem vědecké práce na Moravě a vycházel do r. 1875. redakcí nynějšího zemského školního inspektora Václava Royta, potom do r. 1882. redakcí ředitele a škol. rady Frant. Bartoše. Po roce 1882. přestal »Časopis Matice Moravské« vycházeti a v náhradu za to vydávala jednota v neurčitých lhůtách samostatná díla, zvláště vědecké práce Brandlovy a Bartošovy. Po osmileté přestávce přistoupilo se r. 1890. k obnově časopisu za vrchního řízení zemského archiváře Vinc. Brandla a škol. rady Frant. Bartoše, při čemž hlavními spolupracovníky stali se ředitel Fr. Aug. Slavík a prof. dr. Frant. Kameníček. List počal vycházeti 1. lednem 1891 a vydáván jest ve lhůtách čtvrtletních.

V nynějším časopise matičním, jenž počal znova vycházeti za doby mnohem příznivější, shledáváme příspěvky veliké většiny pracovníků v oboru vědecké literatury na Moravě; jeviť se tu snaha po dokonalé všestrannosti, hledí se pilně k dějinám a literatuře, k jazykozpytu, lidovědě, archaeologii, biografii, k vědám přírodním, hlavně ku geologii a botanice. Kromě toho v oddíle »Umělecké a vědecké zprávy« čteme menší příspěvky a zprávy umělecké a vědecké o památkách všeho druhu, o jich opravách a pod.

Řádky tyto, jednající stručně o dosavadní činnosti Matice Moravské, pokládal jsem za nutné předeslati, než podám zprávu o posledním ročníku časopisu matičního za rok 1897.

I v tomto ročníku zastoupeny jsou všecky vědecké obory, jež Časopis Matice Moravské pěstuje; čtemeť tu články o dějinách, studie literární, životopisy, stati z oboru národopisu a pojednání o přírodní stránce vlasti, jest tu starý místopis a dějiny moravského mincovnictví; i filosofii dostává se tu čestného místa.

Frant. Bílý píše »O některých zajímavých památkách staročeského písemnictví,« dr. Jaroslav Demel ve článku »Král Václav I. a vpád Tatarů na Moravu r. 1241.« oceňuje zásluhy o zastavení proudu tatarského na západ se ženoucího. Dr. Frant. Šujan ve stati »Švédové u Brna roku 1645« s neobyčejnou podrobností a pečlivostí líčí obléhání Brna od Švédů a obhájení hlavního města moravského malou posádkou vojenskou, obyvatelstvem a studentstvem Brněnským, J. L. Červinka píše »o mincích a mincovnictví markrabství Moravského«, univ. prof. dr. Jaromír J. Hanel uveřejňuje svoji přednášku o Františku Palackém, a Jan Kabelík líčí činnost slovenského básníka Svetozára Hurbana Vajanského. Jos. Klvaňa podává zprávu »o peštské výstavě milleniové se zřetelem ku věcem československým« a v pokračovaní svého článku »Na jihovýchodní Moravě« pojednává o horách Pálavských, o minerálních pramenech jihovýchodní Moravy, o horách Hříbécích a Ždánském lese, o vrchu Komonci a poutnickém místě Provodově. Fr. J. Rypáček přináší příspěvek »K dějinám selského povstání na Moravě« a z oboru lidovědy článek »Z prostonárodního lékařství a hospodářství«; z téhož oboru jest Frant. Šilhavého pojednání »Obojživelníci a plazi v podání prostonárodním na západní Moravě.« Filosofie zastoupena jest článkem dr. Jos. Pospíšila »Křesťanská filosofie a účelnost v přírodě.« Fr. A. Slavík píše »o stavu národnosti české a německé na Moravě r. 1771,« a Jan Tiray »O vývoji území našich katastrálních obcí.« — V »Uměleckých a vědeckých zprávách« obsažena jest řada kratších, ale velice cenných příspěvkův a zpráv; vedle jmenovaných již spisovatelů mají tu práce: Dr. J. Cvrček, dr. Frant. Kameníček, Ferd. Menčík, Ant. Rybička, Fr. Tichý, dr. Zd. Tobolka a Jan Tvarůžek. — V oddíle »Literatura« posouzeno bylo osmnáct prací z oboru vědecké literatury, jež buď obsahem svým dotýkají se Moravy aneb jinak jsou důležity a cenny.

Již z uvedeného zřejma jest bohatosť a všestrannosť obsahu Časopisu Matice Moravské; a připomeneme-li, že na všech těchto příspěvcích patrna jest píle a svědomitosť, s kterou byly psány, a že vynikají opravdovou cenou vědeckou, nelze nám, než »Časopis Matice Moravské« co nejvřeleji doporučiti.

Matice Moravská zasluhuje všemožné podpory pro vznešený a krásný účel a časopis její pro bohatý vědecký obsah. Kdyby se dostalo Matici zasloužené podpory a časopisu matičnímu hojnějšího rozšíření, mohla by pak jednota věnovati větší náklad na zvelebení listu a na vydávání dobrých a cenných spisů, mohla by také k mnohým článkům ve svém časopise připojiti vyobrazení; články dějepisné, historicko-literární a některé jiné příspěvky mohou býti arciť bez vyobrazení, ale mnohé práce z oboru lidovědy, články jednající o přírodní stránce naší vlasti, zvláště pak umělecké a vědecké zprávy, jinak velice cenné, nabyly by ceny mnohem větší a významu mnohem hlubšího, kdyby k nim připojena byla vhodná vyobrazení, jichž v Časopise Matice Moravské není. O tom však rozhodují majetkové poměry jednoty, ana vyobrazení taková vyžadují značného nákladu.

Dle stanov spolkových má Matice trojí členy: 1. Zakladatele, kteří složí 100 zl. buď najednou nebo v 10 letech po 10 zl. ročně; 2. činné členy, kteří 50 zl. složí buď najednou nebo v 10 letech po 5 zl. ročně; 3. přispívající členy, kteří každý rok platí po 2 zl. Zakladatelé dostávají po dvou výtiscích, činní a přispívající členové po jednom výtisku všech spisů Maticí vydaných.

Frant. Šilhavý.

Spisy hraběte Lva Nikolajeviče Tolstého. Svazek 9. Paedagogické stati. Praha 1897. Ruské knihovny Ottovy svazek 27. Cena 1 zl. 20 kr. — Tolstoj stal se paedagogem. Je to snad poslední fase jeho životního, t. j. duševního rozvoje. Již jeho romány mají mnohou stránku, která na tuto fási ukazuje. Kolikráte ukazoval v nich na to, jak převráceně vychovávají se dítky ruských pánů, sám o svém vychování přemýšlel, hledaje, kde tu bylo pochybeno a jaké to mělo následky.

Dnes je tedy paedagogem, a to praktickým i theoretickým. Praxi svou osvědčuje ve škole, kterou založil a ve které učí: v Jasné Polaně. Jaká to škola? Pro selské, vůbec venkovské děti. Je to dle našeho pojmenování dvojtřídka, čítající celkem ne mnoho přes 40 žáků. Jak se v ní učí? Čemu?

Učí se tam prý tak a tomu, co určí žáci — nikoli tedy dle jakési osnovy. Látka ani methoda není určena učitelem, ale žáky. Jeví-li se při nich nechuť, únava, nechá se předmětu i methody dosavadní a pracuje se o tom, čemu chtějí děti. Učitel vstoupí do školy: děti se perou, jiné sedí, kde a jak chtějí. Učitel jde pokojně ku své skříni, vyndá knížky a čeká. Děti nechají pranice a jdou si pro knížky. Jeden chytí tu, druhý onu, sesednou se k nim po dvou, po třech a slabikují, hláskují, čtou, jak kdo umí, všickni hlasitě, nebo tiše, jak jim libo. Učitel obchází a opravuje. Nevnucuje nikomu určitou methodou znalosť písmen, ponechává jim svobodu. Mladší chytají se po starších. Jsou tu děti od 7—15 let. Starší v jedné, nejmladší ve druhé světnici. Když čtení někoho unavilo, chopí se tabulky, papíru, počtů, čeho chce. Za chvíli chopí se toho i druzí a je jiný předmět. Tak se to střídá od rána do večera s přestávkami k jídlu. Kdo chce, může jíti kdykoli domů. Za šera se vypravuje z biblických příběhů — ne dle výňatku, ale dle úplné bible, nebo něco z dějepisu, přírodopisu atd. Pak se rozsvítí, zpívá se, pracuje něco ručně — a teprve v 9 hodin jdou děti domů. Někdy jde učitel s nimi a cestou ještě jim vypráví.

To je asi tak obrázek Jasno-Polanské školní praxe. Plná svoboda žákův, žádná vnucená, vydressirovaná disciplina. Je to asi jako v rodině, kde otec sám by učil své děti, dopřávaje jim plné, familiarní volnosti. Když se poperou, co na tom? Ostatní nedovolí, aby to šlo do zámezí, a hoši potom jsou zase přátelé.

»Jaký pak theoretický, nebo filosofický základ má tato praxe?« Tak se ptají Tolstého mnozí učitelé a znalci školství. Tolstoj proto vydal mnoho pojednání filosoficko-paedagogických, kterými jednak odsuzuje paedagogiku moderní (»německou«), jednak brání svůj systém a vykládá jej.

Moderní paedagogika chybuje hlavně prý tím, že vůbec dává někomu právo, aby vychovával děti. Toho práva nemá prý ani otec, ani matka, ani učitel, ani profesor. Každá činnosť přímo vychovatelská je znásilňování svobodného vývoje dítěte, a většinou činí dítky horšími. Dovozuje to příklady ze života universitního atd. Tostoj vidí v dítěti s Rousseau-em bytosť bezvadnou, dokonalejší, než jsme my. Má-li kdo vůbec právo vychovávati, je to prý jediná církev.

Dále chybuje moderní paedagogika jak určováním předmětů, kterým učiti, tak předpisováním určitých method učebných. V prvém ohledu nutí děti přecpávati zbytečnou, ba i škodlivou, protože nestravitelnou duševní potravou, ve druhém ohledu jedná nesmyslně, protože ubíjí individualitu dítek a nutí je pedanticky probírati dle jistých formulek i to, co dávno, bez formulek znají: představy: »nahoře, dole, nad, pod, více, méně atd.«

Konečně chybuje se v moderním školství co do administrace veřejného vyučování: nutí se i malé vesnice, aby měly školní paláce, aby platily učitele po celý rok, a jak jejich malá škola nevyhovuje předpisům centralisticky sdělaným, zavře se jim, a jsou nuceny dítky posílati daleko, do školy větší. Celkem prý nové školství vyvinulo se takto: školy církevní se přestaly líbiti. Jejich skutečné vady se hyperkritikou silně zvětšily a pak se zařídil pravý opak toho, co bylo v té staré škole, a myslí se, že je vzdělanosť lidu a její rozvoj zabezpečen.

Toť negativní stránka úvah paedagogických od Tolstého. Proti této »německé« paedagogice staví Tolstoj asi tyto myšlénky, jako základ svého systému: Učitel dle mé soustavy není vychovatelem, ale učitelem. Učí tomu, co by mohlo dětem — těm právě, které učí — býti v životě prospěšno. On učí — a učení samo, jak žák si je osvojuje, ať pomáhá k sebevychování žáka. Učitel nenuť žáka jinak, než zajímavostí látky a přiměřenou methodou. Methoda nebudiž jedna pro všecky, ani pro vždy, a to ani při učení »grámotném« (čtení, psaní atd.) ani při jiném. Neučme ničemu, čeho nemohou děti potřebovati, nebo nač mají času po době školního vyučování. Chceme, aby si každý pomoci mohl ke škole, jaké potřebuje a jakou by mohl platiti. Ať smí školu zříditi každá obec, která chce, a ať má právo zvoliti si učitelem, kdo se jí líbí — třeba kněze i djáčka. Země — okres atd. atd. jen se stará, by tito učitelé mohli se vzdělávati konferencemi, vzájemnými hospitacemi, třeba i kursy, a ať připlácí dle možnosti chudým obcím. — Toť obsah této Tolstého knihy.

Nelze nám rozbírati podrobně každou zásadu tu pověděnou. Ve mnohém buď má pravdu, nebo je na cestě ku pravdě. Ale i tam, kde dle našich poměrů soudíce mu nemůžeme za pravdu dáti, nemůžeme přece neuznati, že myšlenky jeho jsou bystře hájeny. Tolik však z knihy té může poznati každý, že paedagogika ještě má mnoho a mnoho nerozhodnutých otázek, a že i nejmodernější paedagogika nemá práva jen tak s pohrdlivým pošklebkem mluviti o školách starých, církevních, kněžských atd. Jako měly ony školy své nedostatky, tak je má i škola moderní přes všecken křik o pokroku. Filip Šubrt.

Blahoslavený Hroznata, jeho život a úcta v lidu českém. Podává Dr. František Krásl, kanovník vždy věrné metropolitní kapitoly u sv. Víta na hradě Pražském. V Praze 1898. Nákladem katolického spolku tiskového. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francl. Cena 15 kr. Důkladná práce tato vyšla původně v »Časopise katolického duchovenstva«. Upozorňujeme na spisek tento tím spíše, poněvadž teprve nedávno (16. září 1897.) slavný tento náš rodák od sv. Otce Lva XIII. za blahoslaveného byl prohlášen, a tak mu nyní úctu, kterou zbožní naši předkové od nepamětných dob soukromě prokazovali, i veřejně a za souhlasu církevní autority vzdávati můžeme. Velmi živě podaná tato biografie líčí po kratinkém úvodě nejprve »Život a smrť blahoslaveného Hroznaty«, načež v části druhé pojednává »O úctě blahosl. Hroznaty v řádu praemonstratském a v lidu českém«, a to: 1. Oslava jeho hrobu v kostele kláštera Teplského. 2. Úcta blahosl. Hroznaty vyplývající z liturgického oslavování výročního dne úmrtí. 3. Oslava Hroznatova v lidu českém sochami jeho, obrazy a modlitbami za jeho přímluvu. »Prohlášení za blahoslaveného« knížku zakončuje.

Prokop Zaletěl.

Z menšího obzoru. Napsal Josef Havlík. Laciná knihovna Ottova. Cena 60 kr. — Menší obzor — rodinný život úředníků, lékařů atd. Jejich naděje a starosti, jejich zklamání a radosti podány zde slohem přístupným, bez hlubokých reflexí a bez velikého uměleckého apparátu. Dosti jednoduché povídky bez velikých aspirací, bez effektivních scén. Je jich tu osm. Také postavy z venkovského zátiší se zachytily v mapě kresličově a nejsou nejhorší. — Štědrovečerní obrázek: »Příšerný host« není ani vlastně tak příšerný. Byl jednou, ale zašel, a zbyla vzpomínka. Stonalo dítě, otec jeho viděl v jakési hallucinaci jíti pro ně smrt právě v štědrovečerní chvíli — šel proti ní, rval se s ní — zemřel. Dítko zůstalo. Vdova při každé večeři na štědrý večer i pro zemřelého prostírá, jako by byl jejím hostem. Obrázek »Ze života chudého člověka« líčí malý domácí svár, který šťastně skončil. Manžel uznal svou chybu, manželka odpustila ji ještě dříve. Ve »Lháři« vidíte manželskou tragédii. Žena vyštvala muže, stále mu nadávajíc lhářův a zůstala zatvrzelou i tehdy, kdy prosil, kdy štěstí chystal dceři — když umíral.

Venkovskou babičku líčí obrázek: »Rozhněvala se na Pána Boha.« Proč? Hrom jí zabil vnučku. Živá víra babiččina jeví se pěkně líčeným jejím obrácením zase k Bohu a klidnou smrtí. »V zásvitu naděje« — byl kýsi úředník, ale naděje selhala: povýšen byl jiný. Dceruška konejší ho: »Tati, neplač!« — Jak jednoduchý a dojemný konec! »Doktor Houba« měl přítele a mladou ženu. Dostal lístek, že prý mu je manželka nevěrná. Věřil, opustil ji a smířil se s oběma teprve na smrtelném loži. Práce tato je obšírnější ostatních a spisovatel se v ní pouští též do hlubších reflexí. Ale s koncem jeho rozumování nesouhlasíme. Píše, že prý odměny pro dobré, ani trestu pro zlé nikde není. Je to konec i logicky, i aestheticky nesprávný a mohl zcela býti vypuštěn bez veškeré újmy pro povídku. Ale to je to: za každou cenu musí »moderní« povídkář psáti nebo aspoň připsati něco, co by ho vysvobodilo od výtky, že píše, jako psávali klerikální povídkáři. — »Na pěkné vyhlídce« byl starý mládenec — officiál v radnici Pražské. Viděl do náměstí — a měl se ženiti. Ale uviděl vdovu po příteli, rozpomenul se na všecky nešťastné sňatky — a nechal toho. »První hubička« líčí venkovskou maminku-tchyni, sympathickou postavičku, čilou, hovořivou, kterou trápí jen to, že pan zeť jí ještě nikdy nedal hubičku. Dočkala se i té: byla na národopisné výstavě, vrátila se odtud jako obdivovatelka jejích krás, ač napřed na ni hubovávala — a její nadšení odměnil pan zeť hubičkou. Beztohoť, že byl tu chvíli také v nadšení.

Tu máte ty povídky. Nedělejte si z toho nic, že se vám v Houbovi nelíbí konec. To víte, našinec je takovým štulcům umělecké i filosofické (o náboženské pravdě ani nemluvím) úměrnosti a důslednosti zvyklý.

Filip Šubrt.

František Palacký. Na stoletou paměť narozenin otce národa z uložení Matice moravské lidu našemu podává Frant. J. Rypáček. — Jedním z nejvážnějších spisků v nynější příležitostné literatuře o Palackém jest výše uvedená práce prof. Rypáčka, kteráž zasluhuje upřímného ocenění. Autor její po pěkně napsaném stručném životopise Palackého vykládá v ní práce jeho jako dějepisce, jako pěstitele krásného písemnictví, spisovatele filosofického a krasovědeckého, dále líčí jeho zásluhy a význam jako politického vůdce českého národa a spisek svůj končí kyticí význačnějších myšlének, vybraných z různých spisů Frant.

Palackého. Knížka psána a sestavena jest s pietou k památce Palackého i s láskou ke čtenáři, jehož se snaží všestranně a dosti podrobně o významu Palackého poučiti; domníváme se, že se to panu autorovi podařilo. =

Kaleidoskop. Příležitostné verše během půlstoletí minulého sepsal a letos tiskem uveřejnil Beneš Method Kulda, síd. kanovník Vyšehradský, kněz-jubilár. V Praze 1898. Nákladem vlastním. Cena 2 zl. »Na oslavu padesátiletého panování Jeho Apoštolského Veličenstva, milovaného císaře a krále našeho Františka Josefa I.« — vydal slovutný náš spisovatel B. M. Kulda toto dílo (ve 4 svazcích po 64 str. veliké osmerky), v němž uveřejněno celkem 148 básní (uvítání, blahopřání a p.) věnovaných při vhodných příležitostech rozličným — duchovním i světským — osobám. Každý upřímný syn církve a vlasti bude povděčným vdp. kanovníkovi za souborné toto vydání jeho příležitostných veršů, jež by asi jinak v krátkém čase byly zapomenuty; takto však ostanou a s nimi i památka na ty, jimž věnovány jsou, a kteří též pomalu jeden za druhým z tohoto světa odcházejí. — Doufáme, že vkusně vypravená sbírka tato bude tím spíše uvítána, ježto každý shledá se tu zajisté s nejednou známou a sobě milou osobností, na niž mu verše budou drahou upomínkou. Prokop Zaletěl.

Odumřelá ratolesť. Román. Napsal Bohumil Brodský. V Telči 1898. Nákladem Emila Šolce. Cena 1 zl. 50 kr. Tři myšlénky má za vůdčí hvězdy tento zajímavý román páně Brodského; totiž myšlénku vlasteneckou, kletbu na odrodilce a převrácené vychování. Pokud jde o myšlénku vlasteneckou, jež jest vrcholem a cílem celého spisu, jest román Brodského do jisté míry originálním v naší české tvorbě. Ač idea ta všude vytryskuje, přece neodpuzuje čtenáře, poněvadž podána jest s pravým porozuměním, opravdově a přesvědčivě. Představitel myšlénky té, uvědomělý venkovský statkář, jest sice z počátku líčen jako muž poněkud hranatý, ale později projevuje tolik stkvělých vlastností ducha i srdce, že stojí před námi oproti nešťastnému odrodilému bratru svému jako stkvostná socha mramorová proti hliněnému Lominu, aneb, není-li přirovnání naše dosti libozvučným, jako proti rozpadlé mohyle štěrkovité. Duševní boje, nepokoj, otrlosť a konečná otupělosť v duši nešťastného odrodilce líčeny jsou velmi pěkně. Nešťastník stojí před vámi v bezprostřední blízkosti, a nevíte, máte-li ho litovati aneb mu spílati. Na konci cítíte však s ním a je vám ho opravdu líto. O převráceném vychování dává smutný obraz bohatá rodina odrodilcova. Některé scény, jež líčí rozmarný a bídný život ženy odrodilcovy a podávají také odměnu, které se na svých synech na sklonku své pozemské pouti dodělala, jsou věru velmi dobry. Také světlé episodky ze života dobrého a poctivého vlastence Břenka (otce i syna) jsou rozmarny a poučny. Celý román má tendenci dobrou, vlasteneckou a mravní, takže ho čtenář neodloží bez prospěchu.

Kdysi vytýkali v »Hlasu Národa« panu Brodskému uměleckou nehotovosť aneb dokonce neuměleckosť; dnes mohou se přesvědčiti, že talent Brodského vítězí, a bude-li se tak dále vyvinovati, jak se vyvinuje, že také i zvítězí. Brodský vládne bohatostí myšlénkovou, pěknou formou slohovou, má vypravovatelský talent, srší šprýmem i vtipem. Naše katolická literatura očekává od Brodského mnoho a domníváme se, že právem.

Úprava spisu přítomného jest velmi pěkná a cena mírná, což jest i nakladatelské firmě páně Šolcově ke cti. Filip Jan Konečný.

Sabinismus, barákovství, pokrokářství a »národní« dělnictvo. Napsal Tom. J. Jiroušek, redaktor »Děl. Novin«. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba v Praze. Nákladem družstva Vlasť. — Svými přesvědčujícími řečmi, důkladnými pojednáními a jadrnými brožurkami na poli křesť. socialismu všude dobře známý a osvědčený pracovník p. Jiroušek dokazuje v nové této své práci (32 str.) nejprve, že freimauer a zlý duch našeho národa — Sabina pod rouškou svobodomyslnosti položil u nás základ k nevěře a že se žákem svým Barákem právě pod záštitou této svobodomyslnosti za vřavy husitských a táboritských hesel a frází zanesl do naší literatury a společnosti nenávisť a zášti proti všemu, co s katolicismem souviselo — ale judaismu a protestantismu oba dali pokoj! Všem těm časopejskům, jako jsou: »Zář«, »Ruch«, »Červánky« atd. předcházela barákovská literatura a sabinovské pamfletářství! V dalších odstavcích: »Literární prameny radikálův a pokrokářů«, »Epištoly svobody«, »Zrcadlo klerikalismu«, »Galileo-Galilei«, »Pokrokáři a jejich tisk«, »Pokrokáři a Beneš Třebízský« a »Národní dělnictvo« ukazuje, že všecky ty šlechetné duše: mladočeští liberálov é-

radikálové, pokrokáři i socialní demokraté vždy se výborně shodli v odírání lidu o víru katolickou, což přemnohými pádnými důkazy potvrzeno. Pěkné jest: »Naše slovo k národu«, tvořící poslední část, již zvláště každému k přečtení a důkladnému uvážení vřele doporučujeme. Cena brožury toliko — 5 kr.

Prokop Zaletěl.

Otrávená růže. Napsal Václav Kosmák. V Telči 1897. Cena 90 kr. Kosmákovo jméno proniklo konečně i do těch tříd, které se ho dlouho vzdalovaly, poněvadž byly a dosud jsou proti všemu zaujaty, co vychází z našeho tábora. Slavný kukátkář, jenž u svého prostého lidu se těší dávné oblibě, a jehož v kněžských kruzích všude s pietou vzpomínají, může se tedy po smrti radovati, že konečně i měšťáci a intelligence národní shání se po jeho spisech a vidí v nich četbu, která důstojně řadí se k nejlepším našim výpravným a zábavně poučným spisům.

Nebudeme zde opakovati, co již bezpočtukráte a na všech stranách o přednostech Kosmákových pověděno. Kdo má takový pozorovací talent, kdo má tak poetickou duši, kdo dovede býti tak vtipným a umí tak poutavě vypravovati jako Kosmák, má již předem srdce a mysl čtenářovu!

V přítomném spise uvádí nás Kosmák do maloméstské rodiny a hledí ukázati na záhubu a neštěstí, které následuje za nešťastným vychováním. Kdo to má vlastně na svědomí? Jistě z veliké části nešťastná hrdinka sama; z veliké však části je tím vinna pošetilá matka, jež nevedla dítě k tomu, co se dle poměrů rodinných nabízelo s neúprosnou nutností samo. — Rosa Kronesova byla dcera poctivého mistra obuvnického, tedy z chudé rodiny. Byla však obdařena tělesnou krásou a matka chtěla z ní míti dámu, v čemž ji podporovala stará domácí panna Babetta, kterou spisovatel vylíčil tak, že odporná postava, řeč, pláč, ústroj a vůbec všecko tlačí se před vás. — Mladá léta uplynula, a Rosa, jež všelijakými frejíři bývala obletována, zůstala na ocet. Čeho se chytit? Páni o ni nestáli, kmáni přiblížiti se báli, — nezbývalo tedy, než začíti něco na svůj vrub. Rosa šla do obchodu, z obchodu do vinárny a z vinárny . . . Pád její byl náhlý a velice smutný: — skončila samovraždou v řece. Rodiče kvíleli pozdě. Poctivého Kronesa je vám při tom líto; na jeho ženu byl to trest krutý a zasloužený.

Napadlo nám při četbě toho díla nezapomenutelného kukátkáře, proč tak chvátal s dějem hlavním, když úvod i vedlejší věci, osoby a okolnosti obšírně popsal? Zdá se (dle výstrahy jeho), že se bál, aby nenakazil, podávaje věci otravné. Celé dílo nese na sobě právě proto jen jakýsi rámec úvodníkový; pojednání (řekli bychom) vlastní takřka schází. Kosmák mohl se ho však odvážiti, poněvadž z jeho péra bylo by něco vyšlo, co by jistě v mravném smyslu bylo nejen docela nezávadno bývalo, nýbrž i poučlivo. Než, připusťme, že má každý umělec své vkusy a že má též svá práva. — »Otrávená růže« není, co byste čekali za »Eugenií«, která zůstává nejlepším spisem Kosmákovým a z posledního desítiletí snad vůbec nejlepším spisem, jejž v tom směru vykazuje písemnictví české.

Filip Jan Konečný.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Co se dělo poslední dobu v Italii a zvláště v Miláně, je velect. našim čtenářům z politických listů dostatečně známo. Generál Bava žádal zvláštním listem arcibiskupa Ferreriho v Miláně a veškeré duchovenstvo, aby působili k utišení myslí a návratu pořádku. Je to věru s podivením, že mnozí si vzpomenou na náboženství teprve tehdy, když jim má sloužiti za jakýsi prostředek k ukrocení bouří a vášní. Podivným však úkazem jest vedle toho rozpouštění katolických jednot a spolků, zabavování jejich protokolů, prohlídky místností, jako v Miláně, Faenze, Boloni, Imole, Ferraře, Rimini, Florencii a jinde a potlačování katolických listů. Tak zvláště byly zastaveny tyto katolické časopisy: slavná »Unità Cattolica« (Florenc), »Osservatore cattolico« (Milán), »Voce della Marche«, »Risveglio«, »Berico«, »Voce«, »Aurora,« »Il cittadino«, »La riscossa«, »Campanone«, »Foglietto volante,« »Cittadino di Crema«, »l'Azione cattolica«, »l'Ausa«, »La Vita del popolo«; redaktor »Osservatore cattolico«, kněz Don Albertario, zatčen, postaven před soud a odsouzen k tříletému žaláři.

V Italii po drahnou dobu zápasí katolicismus s liberalismem. Katolicismus vyrostl z pravdy, liberalismus ze lživých pojmů o svobodě. Liberalismus zrodil celou řadu svobodných institucí: tisk může hanobiti a posuzovati koho chce a jak chce (vyjímaje ovšem krále a členy panující rodiny), svoboda vyučování může hlásati z učitelských stolic jakékoliv náuky; spolky mohou se zakládati napořád, ať mají jakýkoliv účel, a tak bychom mohli uváděti do nekonečna. Panuje tak zvaná svoboda tisku, slova, vyučování, spolčování. Katolíci užili této svobody v mezích zákona jen ku své obraně a k tomu, aby hájili pravdu. Liberalismus rozzuřil se proti této činnosti a způsobil pronásledování, o němž jsme se krátce zmínili. Tyto události dotýkají se světa katolického velmi bolestně, neboť katolíci nejsou ničím vinni. Také sv. Otec Lev XIII. jest ovšem velice zarmoucen. Projevil to v listě Svém, zaslaném J. E. kard. Ferrerimu, arcibiskupu milánskému. Z pozoruhodného toho listu vyjímáme následující: »Nemohla duše Naše zůstati nepohnuta, když jsme doslechli o těžkých bouřích v různých končinách Italie a zvláště v těch nejtěžších, které v minulých dnech otřásaly městem Milánem. Truchlivé bylo to divadlo, jež se jevilo zraku Našemu: podvratné řádění a prolévání občanské krve; — nejen pro to, co se jím odhalovalo, jako i proto, že je to povážlivé znamení pro časy budoucí. V pravdě však zločinné semeno, tak dlouho beztrestně rozsévané ve vlastech našich s takovou zvráceností ideí, porušováním mravův a urážkami náboženství, nemohlo nésti jiné plody, než hořké. Bylo lze očekávati, že výmluvnosť událostí opět učiní moudrými ony, kteří, útočivše na blahodárné vlivy církve a odstranivše Boha ze společnosti lidské, viděli účiny bořivé práce, připravované s takovým úsilím. Vidíme však zatím, nikoliv bez bolesti, kterak titéž pouštějí uzdu zlomyslnému podezřívání, obviňujíce ze zavržení hodných výstupů počestné občany, jen proto, že jsou oddaní Církvi a stolici apoštolské, nevědouce, nebo tváříce se, jako by nevěděli, že Církev neučí lid, aby se bouřil, že katolíci vzbouření nepočínají ani nepodporují, a že je třeba jinde hledati původce a spoluvinníky.« Potom vyslovuje sv. Otec J. E. kard. Ferrerimu uznání, že při každé příležitosti dával vznešený příklad pastýřské lásky a osvědčoval oddanosť a úctu k Církvi a apoštolské stolici; vyslovil uznání milánským katolíkům, že podali stkvělé důkazy věrnosti a lásky a udělil jim apoštolské požehnání. — V poslední době přijal sv. Otec poutníky z Holandska, jež vedl P. Dekkers a Dr. Kiëckens. Byli přítomni papežské mši svaté v sixtinské kapli. Po slyšení Holanďanů přijal sv. Otec v téže sixtinské kapli konsultory a kapituláry řádu Kamiliánů s novým jejich generalem Sommavillou. »Jakmile nás papež viděl,« vypravuje general Sommavilla v časopise »Verona fedele«, zvolal: »Pojďte, pojďte jen, mí drazí Kamiliáni!« Nemohu ani říci, jaký účin na mě zvolání ono způsobilo Sv. Otec seděl právě pod velikým obrazem posledního soudu od Buonarrotiho, i vzpomněl jsem si na Soudce věčného, jenž, jak doufáme, řekne nám v den poslední: »Pojďte, požehnaní...« Pak obrátil se sv. Otec ke mně, vzal mne za obě ruce a pravil laskavě: »Tedy vy jste nový general, právě v těchto dnech zvolený?« »Ano, Vaše Svatosti,« odpověděl jsem, a jsem všecek šťasten, že mohu k nohám Vaší Svatosti složiti hold svůj a celého řádu, a projeviti poslušnosť a vroucí oddanosť k Vaší Svatosti a apoštolské stolici.« »Vím, že jste Mně oddáni, ale přece rád ještě projev ten z úst vašich slyším.« Potom Se vyptával na kapituláry a novice ve Veroně a v provincii francouzské a německé, těšil Se tomu, že je jich hodně, udělil všem sv. apoštolské požehnání a dodal jediné slovo: »Estendetevi«, t. j. multiplicamini, rozšiřujte se, množte se. Laskavosť sv. Otce učinila na všechny nevylíčitelný dojem. Po tomto slyšení představilo se sv. Otci v zahradách vatikánských dvacet posluchačů nového papežského ústavu v Anagni. Jeho Svatosť dlouho s nimi rozmlouval, pozval je do zahradního letohrádku, dovolil jim prohlédnouti celý Vatikán a poručil jim připraviti oběd. Zbožnosť, důvěra v Boha a neustálá činnosť sladí sv. Otci těžké hodiny, jakéž jsou Mu přečasto údělem. Anděl poesie těšitelky sídlí v srdci vznešeného kmeta: před nedávnem napsal novou latinskou báseň v pružných, klasických hexametrech. Zdraví sv. Otce je nezkalené a pevné, začež miliony katolíků Bohu děkují a k nebi volají, aby Všemohoucí Lva XIII. dlouho zachovati ráčil.

O Češích v cizině. »Revue de la Jennesse Katholique« přinesla v březnovém čísle článek Maxa des Francs o nás. Spisovatel je o mnohých věcech velmi dobře informován. Správně podána geografie naše, pěkně psáno o Praze, jejíž Hradčany přirovnává moskevskému Kremlu. Věnuje jí mnoho stránek. Mnohé má patrně z ústních sdělení. Druhá část věnována je naší národní otázce, podává ethnografii Rakouska, celou historii posledních desítiletí, zvláště pak

malý přehled politických bojů. Vše velmi správně. O mladočeších píše sympaticky. Poslední události za Badeniho jsou vypravovány podrobně, rovněž za Gautsche. Brutálnosti německé proti Čechům jsou správně vytčeny. Celý článek je nám velmi příznivý. Poučuje Francouze správně a pravdivě o našem stavu, našich bojích, snahách a utrpeních. Jedno jen je divné: okolnosť, že článku nevěnována u nás skoro žádná pozornosť, ačkoliv jindy registrujeme vše pilně, ačkoliv právě o politických našich poměrech musíme si přáti, aby cizina byla o nich správně informována. Vždyť byly s naší strany činěny i pokusy, abychom sami cizinu informovali. A najednou o článku tak správném nikde ani zmínky! Či snad dlužno hledati příčinu v okolnosti, že článek uveřejněn v katolické revui? Možné by to bylo!

——*——

Paběrky z novin a z veřejného života.

Oslava 100letých narozenin Fr. Palackého v Praze dopadla stkvěle. Byli jsme přítomni slavnostní schůzi v České akademii a viděli jsme zde výkvět české intelligence a slyšeli jsme zde řeči vynikajících zástupců slovanských. Viděli jsme velikolepý průvod z Král. Vinohrad k pomníku Palackého. Účastníci průvodu byli ve slavnostním úboru a kráčeli většinou v dešti, ale šli vesele, jaře, nadšeně. Idea národností slavila zde pravé triumfy. I my jsme se radovali, dům svůj okrášlili, ozdobili, osvětlili, i nás těšila jednomyslnosť, která v čas oslavy Fr. Palackého zaujala všecky mysli a která zatlačila aspoň na několik dní nesvornosť ze srdcí různých stran českého národa, ale při tom nemohli jsme se ubrániti pocitu: jak chudé jsou oproti tomu naše oslavy katolické, kolik katolíků se jim vyhýbá a co to dá práce, námahy a starostí, než se tyto poměry aspoň částečně polepší. Kdo z nás se toho dočká, kdo z nás dožije se podobných katolických slavností, jako byla tato oslava Fr. Palackého! Než, doufejme a pracujme, nebo ne z oka rmutného, ale z ruky pilné naděje kvitne. V této naději posilnili nás zde Slované, ku př. ruský kníže Michael Andronikov, jenž v koleji Arnošta z Pardubic prohlásil, že sluší se na Slovana, aby Boha stále v mysli choval a bez Boha úkonu nepodnikal. My na Rusi, dodal, všecko s Bohem počínáme! Podobně se zachoval ruský generál v. v. Komarov, jenž s určitou tendencí klepal na pomník Palackého: »Ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.«

Slavnosť odhalení pomníku Mickiewiczova v Krakově stala se slavností sbratření Čechů a Poláků. Město Krakov bylo slavnostně ozdobeno, s domů vlály prapory v národních barvách, mnohé domy byly bohatě vyzdobeny a opatřeny poprsími velikého věštce a rozmanitými nápisy. Z rodiny Mickiewiczovy přijel syn jeho Vladislav z Paříže a dcera básníkova Marie Gorecká. Dopoledne sloužil kníže biskup Puzyna slavné služby Boží. Při slavnosti samé vynikající hosté čeští a polští zaujali místa na prostřední kryté tribuně. Po slavnostní kantátě vstoupil na řečnickou tribunu zemský maršálek Stanislav hr. Badeni, promluvil řeč ke cti Mickiewicze a odevzdal pomník jeho městu. Po něm mluvil selský poslanec Bojko za lid vesnický a student Szukiewicz za mládež. Slavnost byla skončena pochodem Zielenského. Okamžik, kdy s pomníku spuštěny byly záslony, byl velkolepý. Čeští hosté byli při tom se všech stran pozdravováni. Odpoledne byl banket, večer v divadle slavnostní představení a českým a jiným hostům připraveny byly ještě různé jiné radosti a ovace. Společnost Musea království Českého a Akademie věd zaslaly k slavnosti zvláštní adresy, kteréž přečtli jejich deputovaní: Kvapil a Vrchlický. Z Čech bylo zasláno do Krakova hojně telegramů a dopisů. Dopis z družstva Vlast odeslaný zní: »Slavnému komitétu slavností Mickiewiczových v Krakově! Adam Mickiewicz, slavný poeta Slovan, chlouba bratrského polského národa, jest chloubou veškerého Slávstva. Zíráme k němu jako k duševnímu titanu, jenž učinil Slavii velikou a tedy též nás, bratry Vaše na Vltavě, naplnil svým nadšením, ozářil geniem svého ducha. Radujeme se s Vámi, skláníme se s Vámi u pomníku velikého Slovana a voláme: Ať žije bratrský, šlechetný národ polský! Sláva jeho velduchům, věčná buď jim paměť a požehnání.«

Oslava 100letých narozenin J. V. Jirsíka v česko-budějovické diecési. Ndp. biskup českobudějovický, dr. Martin Josef Říha, nařídil v č. 19. Ordinariatního listu ze dne 1. června tohoto roku, aby na oslavu a uctění památky stých narozenin nejdůst. vrchního pastýře ve všech farních kostelích dne 20. června t. r.

duchovní správcové sloužili slavné rekviem, a věřící aby vhodným způsobem vybídnuti byli k hojnému súčastnění se při těchto službách Božích. — V Čes. Budějovicích konala se oslava Jirsíkova za neobyčejného účastenství všeho českého lidu, spolků a korporací. Beseda uspořádala za velkolepého účastenství všech spolků průvod k hrobu zvěčnělého biskupa a vlastence. U hrobu promluvil jednatel Besedy dp. J. Vokoun. Ze hřbitova odebral se průvod do chrámu, kdež sloužil mši sv. kanovník msgr. Adolf Rodler. V c. k. českém gymnasiu, jehož zakladatelem jest biskup, sloužena byla mše sv. za šlechetného lidumila a nadšenou, vlasteneckou řeč k mládeži studující promluvil kanovník msgr. dr. Alois Jirák. Chovanci ústavu hluchoněmých uctili památku svého dobrodince tím, že přišli se pomodlit na jeho hrob. V bohosloveckém ústavě byla slavnostní akademie. V pondělí 20 června súčastnily se dítky škol obecných a měšťanských služeb Božích. V hlavním chrámu Páně sloužil za zesnulého slavné rekviem ndp. biskup dr. Martin Říha. Přítomni byli zástupcové všech úřadů. Jen německo-liberální obecní zastupitelstvo scházelo. — Stoletá památka Jana Valeriána Jirsíka oslavena byla také v rodném městečku jeho Kácově způsobem důstojným. Městská radnice, která postavena jest na místě domku, v němž se narodil, ozdobena byla prapory a květinami, a pamětní deska na radnici zasazená byla květinovým věncem ozdobena. Slavných služeb Božích v prostorném chrámu Páně súčastnili se: městské zastupitelstvo, spolky a žáci místní školy. Chrám naplněn byl zbožným lidem, který pozorně naslouchal kázaní o životě a zásluhách biskupa Jirsíka. Na choru byla provedena zdařile vokální mše. — Stoleté narozeniny Jirsíkovy byly oslaveny také v semináři Královéhradeckém. Slavnost zahájil předseda jednoty bohoslovců Řezníček nadšeným proslovem, načež byla proslovena slavnostní řeč. Slavnost byla zakončena hudbou a zpěvem.

Jubileum J. E. ndp. biskupa Schöbla oslaví veškeren klerus a věřící diecése litoměřické dne 16. července t. r., ve kterýž den byl ndp. jubilant před 50 lety vysvěcen. Slavnostním dnem jest sobota. Aby všichni duchovní mohli přijeti a týž den i odejeti, bude sloužena jubilejní mše sv. o 11 hod., po níž složí klerus i věřící svůj hold. Diecése ostatní oslaví jubileum v neděli následující, dne 17. července. Ad multos annos. Jménem družstva Vlasť přednese Jeho Excellenci blahopřání zvláštní deputace.

Jubileum. Dne 4. července t. r. slavil Msgr. Josef Němeček, čestný kanovník, bisk. vikář, osobní děkan, 50leté vysvěcení na kněžství. Při té příležitosti byl mu připínán rytířský kříž řádu Františka Josefa I. Působení tohoto kmeta vůbec a na osadě loukovské zvláště je v každém ohledu blahoplodné, a památka na ně bude požehnaná. Týž narodil se 2. března 1824. v Rožďalovicích, gymnasijní studia konal v Litoměřicích, filosofii poslouchal v Praze a theologii opětně v Litoměřicích, a byl v bouřlivém roce 1848. dne 4. července ordinován. Potom byl poslán za kaplana do Boskova, kdež pobvl do r. 1862. Téhož roku obdržel místo zám. kaplana v Sychrově, kde působil do r. 1873., načež dostalo se mu beneficia v Loukově. Od r. 1881. je vikářem Turnovským. — Jako duchovní získal si svou lidumilností a štědrostí lásky svých osadníků. Obce: Loukov, Radostín, Sezemice a Svijany-Podol jmenovaly ho čestným občanem. — Svým nákladem upravil vnitřek farního chrámu a pořídil mnoho mešních stkvělých rouch; také v přifařených obcích úhledné kaple byly vystavěny. — To, co na zvelebení chrámu, fary a osady věnoval, obnáší tisíce, a to, co chudině a na dobročinné účely a spolky dal, nelze spočítati. — Ač stár a skoro stále churav, až příliš svědomitě plní povinnosti svých úřadů. Proto se mu dostalo již tolik zasloužených vyznamenání. — V dřívějších letech byl i na poli církevní literatury činným. Vydal tyto modlitební knihy: Maria, matka dobré rady, Domácí poklad, Království Boží, Vavřínový věnec, dále Odpolední pobožnosti, knihu ve třech diecesích pro duchovenstvo schválenou. Příležitostní řeči a modlitby, Památnosti poutnického místa Boskova. Neocenitelných zásluh však získal si povznesením chrámového zpěvu v celém Pojizeří vydáním »Skřivánka«, výběrem písní kostelních, opatřených nápěvy. — Pro duchovní vzdělání osadníků pořídil nákladnou knihovnu, kterou stále novými díly opatřuje. — Kéž ho dobrý Bůh pro Církev a vlasť na dlouho ještě zdravého zachovati ráčí!

Čtyřicetileté jubileum doktorské slavil dne 10. m. m. v největší tichosti přední náš právník dvorní rada prof. dr. ryt Ant. Randa, při kteréž příležitosti přijal blahopřání české právnické fakulty a českých spolků vědeckých a svých ctitelů. Na oslavu jubilea tohoto vyjde nákladem firmy »Bursík & Kohout« spis o životě a významu Randově z péra Hanuše Zd. Dvořáka.

Svatopluk Čech dostane časem i od katolických listů kytičku, ale ty kytičky zdají se mu patrně příliš hloupé, proto rozdává za ně hezky štědře hodně pichlavé bodláčí. Jeden jeho bouquet na ukázku. V nové básni Čechově »Roháč na Sioně« (letošní »Květy«) čteme:

»Tu Basilej! —
A tu již svatý sbor — O drzých klamů!
Zde mezi těmi farizeů davy,
v té pýše nachu, zlata, drahokamů
že Ten, jenž nevěděl, kam sklonit hlavy?!
Jenž prodavače mrskal z chrámu klna,
Tím že ta rada svatokupců plna?!
A ti nás kaceřují, ti nám velí:
»K nám vraťte se, my pravý Kristus, celý!«
Mluv, Rokycano, již! V jed, síru ztápí
lží svojich střely dubrovnický mnich —
Jen mor se líhne církvi z jejich kápí,
těch darmochlebů, jejichž bůh jest břich . . .

Dnes, kdy takový bombast mladočeských řečníkův a básníků z »Národních Listů« tak dobře zmrskal Machar v »Božích bojovnících«, neměl by náš první a skutečný básník tak tůmovsky nízkou řečí mluviti. To přece není nadšení, to jsou frázovité urážky, kterými se přemnohým účastníkům basilejského sněmu křivdí a kterými upřímný katolík musí býti zarmoucen, jelikož sbor, básníkem tak hrozně vylíčený, má představovati zástupce jeho náboženského přesvědčení. Ani tak poctiví lidé jako Svatopluk Čech nedají si práci, aby klidně studovali vývoj lidské vzdělanosti, aby nemluvili o minulých věcech pod dojmem židovsko-zednářského hesla: Klerikalismus, toť nepřítel. (L † 91.)

Návštěva v redakci »Vlasti«. V sobotu dne 25. června navštívil redakci »Vlasti« milý host z bratrské Polsky, Kz. Leonard Lipke, S. J., člen redakce »Przeglądu Powszechniego« a polský sociolog. Redaktor »Vlasti« meškal právě ve výborové schůzi družstva sv. Vojtěcha, i přijal vzácného hosta redakční spolupracovník, p. učitel Jos. Flekáček. Se živým zájmem dotazoval se na práce družstva a hlavně informoval se o českém hnutí křesťansko-socialním, o národním dělnictvu, socialní demokracii a vzájemném poměru těchto stran k sobě a českému lidu. Vzácný host projevil podivení, že národní dělnictvo vzhledem k církvi a náboženství neliší se svým poměrem valně od socialních demokratů; domnívajíť se v rakouském Polště, že národní dělníci jsou též osvědčení katolíci, kteří jako takoví na veřejnosť vystupují; polští národní dělníci alespoň tak činí vždy a všude. Rovněž podivil se, uslyšev, že organisovati dělnictvo národní není prvý pokus, že se stalo již tak několikráte, ale nikdy že věc neměla dlouhého trvání; informoval se podrobně o tom, zdali a jakých sympatií mají socialní demokraté v českém lidu vůbec. Na rozvoj a činnost jednot katolických dotazoval se s největším interesem; jména předních řečníků křesťansko-socialních byla mu známa; zejména zajímala milého hostě podrobná informace o činnosti Dra Rudolfa Horského, Tom. Škrdle, Rudolfa Vrby a Tomáše Jirouška. Prahu viděl Kz. L. Lipke poprve, a učinila naň mohutný dojem; vracel se z Hanoveránska, kdež meškal delší dobu na misiích, a v neděli o 7. hod. ranní odejel zase do Krakova. Než opustil redakci »Vlasti«, vyslovil pozdrav za »Przegląd Powszechny« všem ve Vlasti sdruženým křesťanským socialistům; přál družstvu Vlasti všeho zdaru v jeho počínání a uvedl, že křesťanští sociologové v Polště zamýšlejí dohodnouti se s českými o vzájemný společný program pracovní, pokud to bude lze vzhledem k různostem obou zemí alespoň v hlavních časových otázkách docíliti. Krátce po dnech, kdy slovanští hosté meškali v Praze, učinila návštěva tato v redakci »Vlasti« nejlepší, nejmilejší dojem; vidíme, že nepracujeme sami, cítíme se povznesenými, posilněnými k další práci ve prospěch církve, vlasti a pravého dobra českého lidu.

Výbor Jednoty českého katolického učitelstva konal dne 19. června v místnostech redakce »Vlasti« schůzi, které se súčastnil též dp. Em. Žák, předseda Katechetského spolku. Řád pro odbory v Mladé Boleslavi a v Králové Hradci zadán k úřednímu schválení. — Místopředsedou zvolen p. Fr. Jelínek, jednatelem p. V. Špinka, pokladníkem p. V. Špaček. Rokováno o přednáškách školství se týkajících, jež se budou konati na katolickém sjezdě v Praze. Usneseno, by přednáškami bylo vysloveno, jaké jsou naše požadavky ve školství, a kterak si školu náboženskou představujeme. Zvolena tedy tato themata ku přednáškám;

pro schůzi slavnostní: 1. Církev jako vychovatelka v dobách minulých; 2. vychovatelský úkol Církve v budoucnosti. — Pro schůzi odborovou: 3. Náboženství ve škole, 4. moment náboženský při ostatních předmětech učebných. Resoluce vypracuje komité skládající se ze zástupců Katechetského spolku (dpp. Em. Žák, J. Kobosil a J. Šmejkal) a Jednoty česk. katolického učitelstva (pp. Fr. Jelínek, V. Špinka a V. Špaček).

Křesťanská akademie konala v červnu ve velké dvoraně sv. Václavské záložny svou 22. výroční valnou hromadu za přítomnosti 31 členů a za předsednictví místopředsedy stavebního rady Mockra. Týž vzpomenul zesnulého předsedy m. kanovníka dr. Klementa Borového. Po přečtení a schválení protokolu minulé valné hromady přečetl jednatel metr. kanovník Dr. Jos. · oubrava jednatelskou zprávu v českém jazyku; zprávy odborové k návrhu metr. kanovníka dr. Fr. Krásla čteny nebyly. Ve čtené části zprávy vzpomíná se především zesnulých členů, totiž vedle předsedy: msgra Frant. Jandy, děkana karlštejnského, kanovníka faráře Jana Havlů a kanovníka Karla Ottmanna. Dále uvádí se, že ndp. světící biskup Msgr. Ferdinand Jan Kalous přistoupil za zakládajícího člena k akademii. Zpráva uvádí četné přednášky, které akademie během správního roku pořádala a uvádí na konec dary akademii poskytnuté, a to: 100 zl. od Jeho Veličenstva císaře, 300 zl. od sv. Václavské záložny, 100 zl. od České spořitelny, 1033 zl. 79 kr. z pozůstalosti architekta Turka a knihy z pozůstalosti preláta dr. Borového a faráře J. Dobicera. Když byla zpráva jednatelská schválena, přednesl kanovník Dr. Fr. X. Kryštůfek zprávu účetní, dle které akademie měla za uplynulý rok příjmů na hotovosti 2390 zl. 34 kr. a v cenných papírech 500 zl. Vydání obnášelo 2109 zl. 12 kr. K návrhu revisorů účtů bylo panu pokladníkovi uděleno absolutorium. — Potom bylo přikročeno k volbám a zvolen za předsedu, když pan architekt Mocker za volbu předem děkoval, metr. kanovník dr. Fr. Krásl, do výboru kanovníci Frind a Doubrava, velmistr řádu křižovníků dr. Václav Horák a prof. Jan Drozd na tři roky, kanovník Jos. Kyselka na dva roky a nynější duchovní správce v Žižkově Ed. Šittler a dp. Štěrka na 1 rok, vesměs 31 hlasy. Za revisory zvoleni pp. Bürgermeister a Prausch. Při volných návrzích navrhnul dr. Fr. Kryštůfek, aby změněny byly stanovy v ten smysl, aby budoucně, kdyby se k valné hromadě nesešlo s dostatek členů, mohla býti druhá valná hromada konána o půl hodiny později bez ohledu na počet přítomných. Návrh ten schválen a odkázán ředitelství k provedení.

Klárův ústav ku zaopatření a zaměstnání dospělých slepců v Praze. Koncem roku 1897 nalézalo se v Klárově ústavě slepců v Praze, pod Bruskou 131—III., 114 chovanců, a to 46 na mužském a 68 na ženském oddělení, z nichž 52 požívali nadace s průměrným ročním obnosem as 142 zl., 11 platilo strávné ročně v průměru pouze as 75 zl. a 51 nalézalo v ústavě přijetí bezplatné. Příjmy roku 1897. páčily se na 27.338 zl. 61 kr., kdežto vydání obnášela 33.749 zl. 26 kr., což způsobilo schodek 6410 zl. 65 kr., jehož odůvodnění spočívá jednak ve skrovných darech a nevázaných odkazech, jakož i v nepatrném výtěžku sbírek v městě a v předměstích pořádaných, dále pak v klesající míře úrokové a plynoucím z toho menším výnosu obsazených nadací (52 nadací s úhrnným kapitálem 176.098 zl. 25 kr. a úhrnným výnosem 7368 zl. 76 kr., což znamená doplatek as 6600 zl. se strany ústavu na vydržování nadanců), jednak zase vysvětluje se značným zdražením veškerých potřeb životních a stálým vzrůstáním správních výloh, jehož vzhledem k časovým poměrům nutnými se jeví a poměry těmi také jsou podmíněny. Vlastní volné jmění ústavu kleslo tedy ze 43.337 zl. 60 kr., koncem roku 1896. vykázaných, na 37.088 zl. 30 kr., koncem roku 1897. se jevících. Jelikož se strany státu nedostává se ústavu tomuto příspěvku žádného, země pak pouze subvenci v obnosu 5200 zl. ústavu poskytuje, tu poukázán jest ústav při vlastním svém skrovném jmění pouze a výhradně na milodary dobrodinců a není tudíž správa ústavu také s to, aby žádostem o přijetí, jež v hojném počtu docházejí, aspoň částečně mohla vyhověti. Opatrovna pro chudé slepé dítky (v Praze, Valdštýnská ulice č. 150—III.), jež ústavem roku 1896. zřízena byla a s ním jest ve spojení, ošetřovala koncem roku 1897. 19 chovanců ve věku od 3—6 let a má koncem roku 1897. — díky velikomyslnému odkazu jisté dobroditelky — jmění v obnosu 67.812 zl. 67 kr. Zřízený při ústavě fond ku podpoře vystouplých chovanců obnášel koncem roku 1897. následkem velikých nároků, jež naň činěny byly, pouze 105 zl. 41 kr., a není tudíž ředitelství možno, by vyhovělo četným žádostem o poskytnutí podpory a o zaslání materiálu k práci potřebného. Nevidomí chovanci požívají vedle vyučování v předmětech literních také výcviku v hudbě a zaměstnávají

se hlavně košíkářstvím, kartáčnictvím, vyplétáním rákosových židlí, výrobou rohoží z kokosového vlákna, jakož i pracemi ručními, a může ústav vykázati výsledek zajisté ne dosti ocenitelný, když zří, jak někteří z jeho chovanců po nabytém výcviku v domovině své jakožto samostatní pracovníci žijí a chléb svůj poctivou prací sami si vydělávají. Ředitelství ústavu uveřejňuje v časopisech provolání za příčinou panovnického jubilea Jeho Veličenstva, našeho císaře a krále, aby poskytnuty byly ústavu milodary, a aby založen byl jubilejní fond k podpoře ubohých, pomoci potřebných slepců z Čech buď tím, že by do ústavu přijati byli, aneb že by se jim dostalo darů peněžitých a materiálu; v provolání tom také se podotýká, že v případě, že by se ústavu, podniku to zajisté velice lidumilnému, nedostalo vydatné podpory, týž nejen by byl nucen, přijímání nových chovanců docela zastaviti, nýbrž i v tom smutném stavu by se ocítil. počet slepců tou dobou bezplatně v ústavu se nalézajících, následkem neutěšených poměrů na míru nejmenší snížiti.

Nový podnik na výrobu poutnického zboží. Místo zboží poutnického ze židovských továren doporučovati a kupovati přičiňovalo se několik osob v Příbrami o založení nového podniku akciového a křesťanského na výrobu poutnického zboží. »Horymír« píše o tom: »Věci té ujalo se svého času nejen okresní zastupitelstvo, nýbrž i obchodní a živnostenská komora, jakož i zemský výbor král. Českého, chtějíce vhodnými prostředky podporovati výrobu poutnického zboží v Příbrami, a to větší peněžitou půjčkou a zapůjčením vhodných strojů k výrobě zboží toho, čehož možno dosíci u technologického musea ve Vídni. Aby dobré úmysly tyto co možná nejdříve ve skutek vešly, sestoupilo se několik interesentů této výroby k tomu účelu, by zřídilo v městě našem družstvo výrobní s 10 zl. podíly, pro něž v brzku stanovy budou vypracovány. V krátké době bude naše obecenstvo pozváno do zařizující valné hromady, by navržené stanovy schválilo a podíly družstvu upisovalo. Uskuteční-li se zámysly tyto, o čemž vzhledem k důležitosti jich nepochybujeme, bude zřízena u nás prvá výrobna poutního zboží v říši naší, která postupem bude vyráběti poutní zboží nejrozmanitějších druhů. Prospěch plynoucí ze sdružení toho neomezoval by se pouze na město naše, nýbrž na celou vlasť z níž každoročně plynou tisíce do ciziny za zboží, jež snadným způsobem doma by se mohlo vyráběti. Že by i vývozu do ciziny bylo docíleno, o tom není pochyby; vždyť druhdy nejjednodušší výrobky našeho nepatrného průmyslu poutního, jako olověné hodinky a olověné prstýnky, zasílány byly do dálné ciziny — do Francie. Všichni ti, jižto právem si stěžovali na klesání výroby poutnického zboží a na jeho stále a stále horší kvalitu a vzmáhající se nevkus, uvítají zajisté tento nový podnik s radostí a není pochyby, že dostane se mu zasloužených a vřelých sympatií.«

Svaz katolických dělnických spolků v jižním Německu, vztahující se hlavně na Bavorsko, Virtembersko a Bádensko, měl r. 1897. celkem 221 spolků se 40.456 členy, náležejícími k dělnické třídě, a s 5313 členy mimořádnými. Za jediný rok 1897. přibylo 40 spolkův a 6000 členů. Ve spolcích jednou aneb dvakráte za měsíc konají se přednášky o předmětech buď socialních aneb všeobecně poučných a užitečných. Ve mnohých spolcích klade se váha na podpory. 79 spolků má své spořitelny se 17.407 členy, pojištěnými pro případ úmrtí; vyplaceno tu 23.883 marek na podporách. 88 spolků má nemocenské pokladny s 12.197 členy, jimž v nemoci vyplaceno bylo 74.986 marek. Všechno jmění všech spolků činí 327.504 marek na hotovosti. V posledním čase pracuje se pilně o odborové organisaci; v Bavorsku před půldruhým rokem utvořil se spolek dělníků železničních, jenž má již 10.800 členů, a tamtéž vznikl před devíti měsíci spolek dělníků textilních, k němuž přistoupilo až dosud 1400 členů. Dělnické spolky katolické v celém Německu mají dnes 169.000 členů, spolky katolických tovaryšů 80.000 členů. Číslice tyto jsou velmi zajímavy za dnešních poměrů vůbec, zvláště však v Německu. Dle posledních cifer se vší bezpečností souditi se dá na to, že odborových spolků ještě hojně přibude, a to na patrný prospěch nejenom dělnictva, nýbrž i k velikému dobru socialní otázky, již spravedlivým a přijatelným způsobem pro obě strany rozřešiti lze jediné na zdravých a rozumných zásadách křesťanské víry, mistrně srovnaných v dělnické encyklice velikého Lva XIII. (L. † 99.)

Jubilejní dům spolkový ve Vítkovicích na Moravě pro spolky katolické bude státi 50.000 zl. Jubilejní dům spolkový jest pěkná budova jednopatrová v ulici Radeckého. Dole jsou místnosti hostinské, po případě obchodní. Nahoře

místnosti pro byt a pro spolky. Sál vystavěný do dvora má 18 metrů délky až do jeviště a 10 metrů šířky. V sále bude poprsí Jeho Svatosti papeže Lva XIII., a Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., čímž nejlépe bude vyznačen název: »Jubilejní dům«. Též dvůr bude velmi účelně upraven, takže bude návštěva v domě pro každého příjemnou; na dvoře bude státi se sálem spojená veranda skleněná a vzadu spojená s kuželnou veranda dřevěná. Svěcení a slavné otevření domu bude se konati v neděli dne 24. července t. r. Přípravy, aby slavnosť byla stkvělá, již jsou v proudu. Jubilejní dům spolkový ve Vítkovicích bude míti velikou důležitosť v tomto kraji, kde tolik stran proti sobě zápasí v různých spolcích, kteréž mají však mezi sebou to společné, že dědictví po otcích, svatou víru, buď zcela zamítají, neb aspoň ji považují za cosi vedlejšího.

Sjezd německých Raiffeisenových záložen na Moravě konán byl 12. června t. r. v Olomouci. Raiffeisenových německých záložen na Moravě a ve Slezsku jest 133. Celkový obrat všech těchto záložen za r. 1897. obnášel 7,020.447 zl. Rolnická chasa a nádenníci mají v těchto záložnách 3622 spořitelních knížek. Účetní ústředního spolku prozkoumal za r. 1897. 88 záložen, poučil představenstva 38 záložen o vedení knih a založil 17 nových ústavů.

Slované v kongregaci Školských bratří. Kongregace Školských bratří má mezi svými členy 35 Čechů, z nichž dle rodiště přináležejí: pražské arcidiecési 5, královéhradecké diecési 7, budějovické 1, litoměřické 1, olomoucké arcidiecési 17, brněnské diecési 1, vídeňské arcidiecési 1, nitranské diecési 1, vratislavské 1. Také mezi bratřími v Americe je několik Čechů amerických. Ze všech jmenovaných jest 11 zkoušených učitelův. Ostatní jsou buď čekateli učitelství nebo služebnými bratry. Polanů je v kongregaci 7, z nichž 2 jsou zkoušení učitelé a 2 čekatelé učitelství. Slovinci jsou 2.

Činnosť katolíků ku prospěchu bližních. Často vytýká se pokrokářským, radikálním tiskem katolickým řádům, že jsou zbytečny a že nekonají nic pro lid, v jehož středu žijí. Na jak slabých nohách pravda takových lidí spočívá, dosvědčuje nejlépe, když všimneme si blíže činnosti mnohých katolických řádů. Tak na př. postačí jen uvésti činnosť jednoho takového řádu, a to Milosrdných bratří, co ti činí k dobru lidu bez rozdílu národnosti i vyznání. Pozorujme: V uplynulém roce byli ve všech 15 nemocnicích Milosrdných bratří v rakousko-české řádové provincii 19.902 nemocní léčeni a ošetřováni. Léčeno bylo v řádové nemocnici ve Vídni 6497 nemocných, v Praze 3550, v Linci 1731, v Brně 1659, v Gorici 1236, v Krakově 1012, ve Valčicích (Dolní Rakousy) 1012, v Těšíně 751, v Prostějově 646, v Žibřidovicích 588, v Novém Městě n. Metují (Čechy) 170 a ve Vyzovicích (Morava) 127 nemocných. Věru samaritánská to služba! Mohou se takovou činností vykázati radikálové, pokrokáři či socialní demokraté? Ti všichni svým bližním jen slibují, ale nic pro ně nečiní.

»Volksfreund« porotou odsouzen. Před brněnskou porotou konalo se přelíčení na žalobu státního zastupitelstva proti odpovědnému redaktoru socialistického »Volksfreundu« Schlossniklovi pro přečin rušení náboženství (článkem »Ježíš na lavici obžalovaných« a potupou Matky Boží). Schlossnikl odsouzen byl na tři měsíce do žaláře. Žalobu zastupoval státní nadvládní šlechtic Herrenritt, Schlossnikla hájil žid Waizmann.

Vychování dětí-mrzáků. Vedle ústavů pro děti slepé, hluché a hluchoněmé, idioty a epileptiky, jsou v různých zemích i zvláštní ústavy pro děti tělesně zmrzačené, jako: hrbaté, kulhavé, zkřivené a pod., a to buď od narození, buď nehodami různými postižené. S takovými dětmi nevědí si obyčejně rodičové co počíti, jak je připraviti pro příští život, aby počestně mohly se jednou vyživovati. Z těchto dětí rekrutují se nejvíce žebráci a tuláci ze řemesla. První takové ústavy zřízeny byly v Dánsku, Švédsku a Norvéžsku. Zakladatelem jejich byl dánský profesor Hans Knudsen, který první takový ústav založil před 25 lety v Kodani. Dle vzoru toho brzy povstaly i jiné podobné ústavy v různých krajinách. V ústavech takových vedle vyučování v elementárních předmětech jest pečováno zpravidla i o fysickou výchovu a naučení se nějakému řemeslu, které by dítěti jednou opatřovalo výživy. Dívky učí se zpravidla ručním pracím, chlapci truhlářství, řezbářství, výrobě peněženek, kravat a pod. I děti o jedné ruce naučily se tu užitečnému zaměstnání. U nás vykonává podobný vychovatelský úkon Výrobna růžencová, kdež jest již přes 20 dívek mrzáčků.

O sv. Otci Lvu XIII. Časopis »Semaine Religieuse«, jenž v Autunu ve Francii vychází, přináší pěkný obrázek o tiché, rodinné slavnosti ve Vatikáně. Bylo to na den Nanebevstoupení Páně, kdy sv. Otec Lev XIII. udělil svátosť biřmování svému 6letému synovci a první sv. přijímání dvěma neteřím. Přítomno bylo všecko příbuzenstvo sv. Otce, jež bylo potom hostem sv. Otce ve Vatikáně. Sv. Otec živě se bavil s dětmi i ostatními příbuznými, vzpomínal svého prvního sv. přijímání ve Viterbě a mluvil také o svém zdraví. Na poznámku svojí neteře, že všichni jsou šťastni, vidouce, jak sv. Otec je zdráv, odpověděl: »Ano, vede se mi velmi dobře, nemám žádné slabosti stáří, chodím dobře, paměť je jasna, jest to pravá milosť Prozřetelnosti; modlitby věřících mne udržují. A přece, podívejte se, jaký život vedu. Denně trávím skoro šestnáct hodin při práci aneb audiencích. Spím v noci sotva dvě hodiny. A tak to už trvá dvacet let. Dvacet let stále uzavřen!« Neť sv. Otce vyslovila naději, že dvacátý rok bude snad vysvobozením. Sv. Otec na to pravil: »Ano, doufejme, neboť nynější stav je proti řádu a nemůže potrvati. Podívejte se také na všecky ty revoluce. Povídají, že způsobeny byly z hladu; pravá příčina však jest, že vzdalují lid od náboženství, a pak ovšem lid se bouří. Třeba, aby byl napraven a k Bohu přiblížen. To může provésti jen papež, neboť on jest prvním článkem jednoty a síly; ale k tomu třeba, aby byl papež svoboden, já však svoboden nejsem.«

Různé. Dr. Rud. Zháněl pokračuje ve 12. sešitě »Oesterr. Literaturblattu« v přehledu o českém písemnictví a mimo jiné zmiňuje se tam také o socialním odboru družstva Vlasť. Díky! — Při volbách belgických domohli se katolíci zase veliké většiny. Ze 152 poslanců jest 112 katolických, 28 socialistů, 6 liberalů a 6 radikalů. — V Německu strana katolického středu zmohla se z 95 mandátů na 108. — Soukromý spolek pro podporování domácích chudých v Praze rozdal v uplynulém roce na hotovosti 10.634 zl., za potraviny a palivo 3.343 zl. a za oděv 559 zl. — Němečtí rolníci z Čech konali v červnu t. r. na Smíchově sjezd, kdež utvořili všerolnický ústřední svaz pro všecky německé rolníky v Čechách. Ke spolku tomu přistoupilo 8.000 členů. — Jak slovenské Katolické Noviny oznamují, má se konati v srpnu v Pešti katolický kongres. — Francouzská akademie věd přisoudila 12.000 franků odměny P. Jindř. Deniflemu, Dominikanu, a Emil. Chatelainovi za dílo: Chartularium universitatis Parisiensis. — Zlaté jubileum kardinala Hallera konáno bylo 22. května t. r. v Solnohradě za velikého účastenství. — Nová česká opera. K. Kovařovic skládá novou operu »Záhořanský hon«, ku kteréž mu složil libretto K. Šípek. — Dr. Alfred Ebenhoch stal se zemským hejtmanem v Horních Rakousích. — Matejko. Dne 12. května odhalen byl v Krakově slavným způsobem v hl. chrámě Panny Marie pomník slavného polského malíře Matejka. — Ve Vídni byla zahájena dne 7. května slavnostním způsobem u přítomnosti J. Vel. císaře pána jubilejní výstava. — Matice osvěty lidové povstala v Těšíně. Jejím úkolem je Čechy východního Slezska národnostně, hospodářsky a mravně povznésti. V Těšíně se tisknou: »Těšínské Noviny« a Kalendář slezský. — Dr. Konstantin Jireček, prof. slov. filologie a starožitností na universitě vídeňské, zvolen byl skutečným členem akademie vídeňské. — Valný sjezd učitelstva českého bude pořádán v Klatovech v první polovici měsíce srpna. — Katolické Noviny pro lid v Pruském Slezsku přinášejí v 6. čísle ze dne 2. července t. r. na úvodním místě článek z 10. čísla »Vlasti« roč. XIII. o lásce katolíků německých k panovníkům a duchovenstvu. Článek ten psal Jos. Vondrák, farář v Bavořích, rodilý z Čech. — »Rivista internazionale« ve svém červnovém sešitě v d lším pojednání rozebírá z »Dělnických Novin« článek Dr. Rud. Horského: »Boj proti nezaměstnanosti dělnictva«. (La lotta contro la dissocupazione della classe operaria.) Z »Vlasti« rozebírá »Hlídku národohospodářskou«. Liga † 20.

Jihoslovanské rovy v r. 1897.

Simon Robič. — V úterý dne 9. března uložili Slovinci do hrobu Simona Robiče, farního administratora na Šenturské hoře. Narodil se 11. února 1824. a na kněze byl vysvěcen 30. srpna 1850. Byl na různých místech kaplanem a zemřel jako administrator na Šenturské hoře. Vysoko v horách, pod sivým Grintovcem, byl zesnulý 23 let. Jeho jméno jako přírodopisce bylo známo nejen doma, ale i za hranicemi; dostával dopisy z Německa a Anglicka. Učenci a odborníci nebyli na Šenturské hoře řídkými hosty. Chodili se podivovat jeho

krásným přírodopisným sbírkám. Nebylo snad květiny, mechu, plže nebo broučka, kterého by nebyl zesnulý Robič znal. Některým rostlinám a broukům, které zesnulý ponejprve našel, dali učenci jeho jméno. Tak se na př. po něm nazývá »Aemilia Robicii«. Ačkoliv byl Robič velikým učencem, žil velice prostě. Jeho klobouk z lupin borových šišek byl znám po celém okolí; přátelé mu radili, aby jej poslal na některou výstavu. Ačkoliv byl již přes 70 let stár, přece chodil do Kranja, 4 hodiny daleko, pěšky. Příjmy měl sice malé, ale že pro sebe málo potřeboval, zanechal slušné jmění. Větší část jmění odkázal k dobrým účelům. Bohatou sbírku, plod mnoholeté práce, daroval zemskému museu v Lublani. Do různých časopisů napsal mnoho přírodopisných črt.

Matija Valjavec. Sotva Chorvati pochovali Štrigu, zemřel jim zase, a to o týden později (15. března) Matija Valjavec, rozený Slovinec, profesor a akademik. Valjavec byl spisovatel a učenec, jakých je mezi Jihoslovany vždy méně, a ačkoliv, jak se říká, každý zesnulý najde svého nástupce, přece zůstane za Valjavcem veliká mezera v jihoslovanské akademii, jejímž byl jedním z nejpilnějších členů, zvláště od toho času, kdy vstoupil jako profesor do pense. — Narodil se 17. února 1831 ve střední Běle v Kraňsku. Studoval v Lublani a ve Vídni. Profesorem byl ve Varaždinu a Záhřebu. Již na nižším gymnasiu jal se Valjavec spisovati drobné básničky, které prozatím zapisoval jen do svého velezajímavého denníku. V šesté třídě vystoupil se svými duševními plody na veřejnost jako pracovník »Novic«. Prvá jeho básnička, uveřejněná »v Novicích« r. 1848., vzbudila hned všeobecnou pozornost. Největšího úspěchu dodělal se Valjavec epickými básněmi, z nichž některé jsou pravými perlami ve slovinské literatuře. Některé z nich jsou přijaty do různých školních čítanek. Nejdelší jeho epickou prací jest »Zora in solnce« a něžná idylla »Zarin in Strlina«. Všechny své práce až do té doby, kdy se odebral do Záhřeba za profesora (r. 1876). psal svým mateřským jazykem, slovinsky. Od té doby pak psal větším dílem chorvatsky. Jeho literární práce se může tedy rozděliti na dvě periody. V prvé jest Valjavec nadaný a plodný básník a sběratel národních písní, báji a zvyků. V druhé periodě byl hlubokým učencem a filologem. Nejznamenitější dílo v tom směru jest: »Prinos k naglasu v novoslovenskom jeziku.« (Příspěvek k akcentu v novoslovinském jazyku.) Pouze toto pojednání, vytisknuté na 119 arších vel. osmerky, mu zjednalo jméno pravého slovanského učence, neboť tak učeného a obšírného pojednání o akcentu nemá žádný národ. Mimo to sepsal zesnulý mnoho učených spisů o chorvatské a slovinské mluvnici, literatuře, lexikografii a folkloristice.

Ilja Okrugić Srijemac. Ještě se ani nezazelenal hrob Mat. Valjavce, a již rozšířila se po celém Chorvatsku a Srbsku zase smutná zpráva o úmrtí Il. Okrugića, zasloužilého Chorvata, básníka a illyrského probuditele, opata a faráře v Petrovaradinu († 30. dubna). V těžkých dnech národní nesvornosti a sporu byl Ilja Okrugić pravým apoštolem lásky a míru, jenž ze všech jeho děl dýchá. Nar. se v Sr. Karlovcích 12. května r. 1827., kdež také studoval. Do semináře vstoupil v Djakovu. Již tu básnil a posílal své práce »Zoře Dalmatinské«. R. 1850. byl vysvěcen na kněze, a to ponejprv od nynějšího djakovského biskupa Strossmayera. Kaplanoval na různých místech, až konečně r. 1862. se stal farářem v Sarvašu mezi Němci; ale nebyl tu dlouho. Po čtyřech letech stal se farářem v Petrovaradinu. R. 1885. byl jmenován opatem a několik let později vyznamenán rytířským řádem sv. Sávy. Psal básně, povídky a dramata. Z básní jsou nejlepší vlastenecký »Sonetový věnec«, sbírka básní »Srijemska vila« a epos »Ivan Kapistran«, jenž vyšel r. 1892. Největšího úspěchu dosáhl při dramatech z národního života. Dodnes se vyskytují na repertoiru srbského národního divadla v Novém Sadě a Bělehradě. Jeho »Šokica« a »Sacúrica i šubara« jsou veselohry, které se budou vždy se zalíbením poslouchati. Mimo to se zabýval mnoho i archaeologií a přednášel na prvém křesťanském archaeologickém kongresu o různých nálezech. Jeho práce měly veliký účin na svornost mezi Chorvaty a Srby, proto pro něj truchlí Srbové i Chorvati.

P. Evzebij Fermendžin. Rychle za sebou umírají chorvatští učenci a členové jihoslovanské akademie. V několika letech ztratili Jihoslované Račkiho, Lopašiće, Š. Ljubiće a před nedávnem — 25. června zase přestalo bíti jedno zlaté srdce; zemřelť ve Františkánském klášteře v Našicích v Chorvatsku pilný a učený P. Evzebij Fermendžin. Právem se může říci, že ho v nejlepším věku — měl teprve 52 let — zničila jeho veliká pilnost. Byl miláčkem zesnulého Račkiho. O tomto skromném mnichu se sice mnoho nemluvilo, ale přece byl

na vyšších místech dobře znám a oceňován. — Nar. se r. 1845. 20. září z bulharských rodičů v malé bulharské kolonii v jižních Uhrách, ve Vingi. Jako mladý hoch přišel ve styk s Františkány, kteří zpozorovavše na něm veliké nadání, postarali se o jeho výchovu. R. 1862. vstoupil do františkánskéko řádu. Po ukončení klášterních studií byl Ferdmenžin poslán do Vídně na universitu. Později byl lektorem filosofie a pak bohosloví v klášteře Iloku ve Slavonii. Dle jeho zevnějšku nebyl by nikdo myslil, že v tom skromném a fysicky slabém těle přebývá takový učenec, zvláště dějepisec. Nebyl pouze historikem, byl též znamenitým theologem. Jeho slova prý byla vysoce vážena u sv. Otce a jeho státního sekretáře. Fermendžin mluvil více jazyky, zvláště německy, maďarsky, francouzsky, italsky, a mimo to uměl více slovanských jazyků; zvláště dobře byl mocen staré slovinštiny. R. 1882. byl povolán do Říma jako »generální definitor«, kterážto služba trvá 6 let. Po šesti letech však ho z Říma nepustili. Svěřili mu pokračování znamenitého díla »Wadingi Annales Minorum.« — 26 svazků in folio jest již vytisknuto, na řadě byl 27. svazek 17. století. Při této ohromné práci nezapomněl Fermendžin sbírati látku k dějinám jižních Slovanů. Jako rozený Bulhar zavděčil se svým rodákům knihou: »Acta Bulgariae ecclesiastica« 1887. Tímto dílem ukázal svému národu jeho boj, kdy bojoval v 16. a 17. stol. proti Turkům a Bogomilům. Též pro Chorvaty sepsal důležité dílo: Acta Bosnae, potissimum ecclesiastica 925—1752 vyd. r. 1893. Chorvatští dějepisci napsali na základě tohoto díla již mnoho nových pojednání a prací. Jihoslovanská akademie jmenovala ho z vděčnosti za to svým dopisujícím členem. Jiná díla z péra Fermenžinova jsou: Cronica observantis pro Bosnae Argentinae ordinis s. Francisci — Prinos za životopis Jurija Križanića. — Izprave god. 1579. tičuće se Crne gore i stare Srbije. — atd. K tisku připraveno jest ještě dílo: »Acta Croatiae ecclesiastica«. Fermendžin zanechal ještě mnoho nedokončených spisů, pěkný a veliký to literárně historický inventář. Fermendžin byl též spolupracovníkem při vydání staroslovanského glagolského missálu. Vydání té knihy, jak známo, mělo mnoho — ovšem že jen — politických překážek. V Černé hoře byla totiž zase staroslovanština zavedena v kostele, a bylo potřebí nových missálů. Potřebno bylo nové vydání vůbec též tam, kde jest dosud dovolena staroslovanština jako církevní liturgický jazyk. Ale někde by byli rádi viděli, aby to všechno časem usnulo — rozumí se, že nikoliv ze starosti o katolickou víru, nýbrž, aby po slovanských krajích italinisaci, germanisaci a maďarisaci lépe se dařilo.

Janko Kersnik. Slovinské písemnictví stihla těžká rána. 28. července zemřel v Lublani nejlepší slovinský povídkář Janko Kersnik. Narodil se roku 1852. dne 4. září na Brdu v Horním Kraňsku. Roku 1876. vstoupil do praxe u finanční prokuratury, ale již o rok později přestoupil k notářství a r. 1880. se stal samostatným notářem na Brdu. Jak byl ctěn a vážen, dokazuje, že byl znám celému slovinskému národu jako plodný spisovatel. Po zemřelém Jurčiči byl dosud prvým slovinským romanopiscem. Jurčič vybíral si látku z venkovského života, ale Janko Kersnik šel o jeden stupeň dále než jeho vzor Jurčič; vybral si slovinské měšťanstvo ku svým románům. Kersnik měl široký obzor, popisoval krásně přírodu, zvláště dobře znal slovinské »jaré panstvo«. Kersnik byl realistou a vskutku velikým ve svém genru, ale důsledným realistou nebyl. Ačkoliv napsal na svůj prapor »pravdu«, jak to sám pověděl v odlomku »Z sodnih aktov«, přece jaksi milostivě jednal se slovinskou intelligencí; bičoval pouze menší chyby, jako maloměstskou domýšlivosť, nadutosť, klevetivosť atd. Dále však nešel. — Kersnik uveřejnil mnoho zajímavých povídek též v knihách dr. sv. Mohora. Skoro jako každý spisovatel začal Kersnik svou literární dráhu básněmi, ale brzy opustil toto pole a jal se psáti povídky. V Lublani se seznámil s Jurčičem, kterému napsal jako redaktoru »Slovenskega Naroda« mnoho zábavných črt do feuilletonu. Když Jurčič zemřel, ukončil Kersnik jeho nedokončený román »Rokovnjači«. Pilným spolupracovníkem byl i »Ljublanskega Zvona« až do r. 1894. Jeho povídky a romány jsou se zálibou čteny. Až se vydají jeho sebrané spisy, dosud po různých časopisech roztroušené, pojednám na jiném místě o jeho pracích obšírněji.

Kazimir Ljubić. — 30. srpna zemřel v Makarsku pop Kazimir Ljubić, nejpilnější pracovník na politickém a kulturním poli Dalmacie. Bylo mu něco přes 60 let. V literárních kruzích byl znám jako tajemník »Matice Dalmatinské«. Ačkoliv byl vychován v italských školách, mluvil pouze chorvatsky a snažil se po celý svůj život raziti chorvatskému jazyku cestu do úřadův a veřejného života. Za tou příčinou studoval právnické výrazy a jazyk zákonů, aby mohl na

tomto poli s úspěchem pracovati. V době, kdy se v Dalmacii sotva pochopovalo, že jest možno s úřady chorvatsky obcovati, sepsal Ljubić »Perovodju« a později rozšířil a doplnil to dílo »Novou příruční knihou«, sbírkou to administračních zákonů, předpisů, vzorců atd., jež jest nutným »vademecum« pro každého úředníka. R. 1869. stal se redaktorem »Narodnoga lista«; po třech letech však odevzdal redaktorství dnešnímu redaktoru J. Biankinimu. Od r. 1870. do roku 1895. byl nepřetržitě poslancem na dalmatském sněmu. R. 1878. podjal se s vyznamenáním zkoušky učitele pro měšťanské školy v Rakousku. Před třemi lety však oslepnul a dán byl do pense. K. Ljubić vždy ctil biskupa Strossmayera jako hvězdu chorvatského národa, jeho vůdce a prvého syna. Vedle Pavlinoviće a Klaiće zaujímá Ljubić první místo v dějinách národního obrození.

Fr. Štingl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal dne 30. června r. 1898. ve XIV. správním roce čtvrtou schůzi, jež byla zahájena modlitbou. Jednatel četl protokol minulé schůze, jenž byl schválen. Správce domu, dp. Tom. Škrdle, referoval o pracích ve spolkovém domě. Koupen byl za 95 zl. autograf a umístěn byl ve zvláštní síni. — Byt ve druhém poschodí pronajme gymnasialní profesor. Obchod papírnický otevře se dne 7. července. Spolkové knihy, brožury a nábytek pojištěny jsou u městské pojišťovny pražské na 2000 zl. Výbor pojednal v delší debatě o papírnickém závodě a určil, aby se hlavní revise a súčtování v papírnickém závodě dělo každý rok na konci srpna, jelikož v tom čase jest nejslabší prodej a v administraci jest nejméně práce. Pro členy družstva zakoupí se spolkové lístky do výstavy architektury a inženýrství. Hlavní spolková knihovna umístí se ve druhé síni papírnického závodu a mimo to se dá zříditi zvláštní skříň, jež bude v administraci. Tu budou umístěny příruční knihy a zákony pro denní potřebu. Četné knihy dají se do vazby p. Jos. Hovádkovi. Výbor daruje školním bratřím v Bubenči všecky starší ročníky »Vlasti« a »Vychovatele«. Výbor Katolického lidového spolku v Praze děkuje družstvu za darované knihy. Za druhého místopředsedu zvolen byl p. Václ. Špaček, řídící učitel z Košátek. Výbor obdržel zase různé žádosti za knihy od osob a spolků, které se jinak o družstvo nestarají a nijak ho nepodporují. Podobné žádosti se zásadně zamítají.

Literární sekce družstva Vlasť konala osmou schůzi v pondělí dne 4. července. Jednatel dp. P. Karel Burian četl prorokol minulé schůze, jenž byl schválen a probrán. K návrhu dp. red. Tom. Škrdle uspořádá sekce na podzim, den před sv. Václavem, slavnostní večer k uctění stoletých narozenin biskupa Jana Valeriana Jirsíka. K slavnosti budou pozvány všecky katolické spolky pražské. Program slavnosti určí budoucí schůze literární sekce. Člen literární sekce, p. učitel Jos. Flekáček, rozebíral na to Sudermannovu tragedii Jan Křtitel. Uvedl celou stavbu děje, její přednosti a nedokonalosti, a pravil, že toto dílo jest rozhodným krokem ku křesťanství na poli literárním. Rozbor p. učitelův bude uveřejnén v srpnové a v zářijové »Vlasti«. Vyzýváme opět a opět venkovské katolické literáty, aby vešli se sekcí v užší spojení, svými radami její činnosť posilujíce a zvelebujíce a od ní pro sebe posilu berouce.

V předešlém článku národohospodářském zůstaly některé tiskové omyly. Tak na př. na str. 887. druhý řádek místo: vysvobozováním daní, má býti: vyšroubováním; v 15 řádku zdola místo: Rjázan-Bralak, má býti: Rjaesan-Uralsk; na str. 888. v řádku 18 shora chybí: a čistého užitku měla dráha 11.4 milionů zl., kterážto suma atd.

ROČNÍK XIV. SRPEN 1897—98. ČÍSLO 11.

VLASŤ.

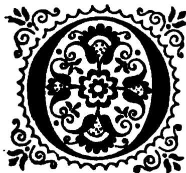

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal Filip Jan Konečný.

(Pokračování.)

Odezírajíce ode všeho dalšího vykládání Tolstého o neoprávněnosti války a o nucené všeobecné branné povinnosti atd., podáme v dalším názor jeho *o křesťanství*, domnívajíce se, že pozorný čtenář z dosavadní črty naší poznal i *víru* Tolstého vůbec, i základní jeho nauku *o neprotivení* se zvláště. Komu se to líbí, a kdo v tom vidí vážný pokus praktického křesťanství, ať se v zálibě té pokochá, my mu jí nikterak nezávidíme. Na to však zde s důrazem poukazujeme, že směr Tolstého není jen *praktickým*, *nýbrž i theoretickým*: pěstujeť nejen *mravouku* — jak se často nesprávně o něm psává — nýbrž i *věrouku* a dokonce i *konfessní polemiku*. Ano, tvrdím, že tato konfessní polemika jest hlavní stránkou jeho spisův, a že Tolstoj více je kontroversistou než moralistou a dogmatikem. Proč toho připomínám? Proto, aby se ukázalo, že *mravní* směr — jak se říká, — není možným bez dogmatického podkladu, že každá novota v mravech opírá se o novotu ve víře. Tak to bylo u Mistra Jana Husa, tak u Petra Chelčického, tak u Luthra a tak jest i u Tolstého a bude vždy u každého rfeormatora, ať ho nazývají jeho oslavovatelé jakkoliv a namlouvají o jeho opravě mravův cokoli.

III.

O *křesťanství* jest Tolstoj přesvědčen, že jest a zůstává lidstvu *nepochopenýn a špatně pochopeným*: o to stará prý se pro věřící »církev« a pro nevěřící věda. Vzdělanci naší doby vidí v křesťanství — katolickém, pravoslavném i protestantském, — *historický*, úplně

projevený *zjev*, jenž nemá pro svět žádného *životního* významu; prostí nevědomí věřící spatřují v křesťanství jakési nadpřirozené a zázračné zjevení své víry. Před 1800 lety uprostřed pohanského Říma objevilo se křesťanství jako nové učení, nové obsahem i formou. »Na místo všemožných pravidel dřívějších vyznání stavělo učení to jenom *vzor vnitřní dokonalosti*, pravdy a lásky v osobě Kristově, a jako *následek* této vnitřní dokonalosti, jíž by dospěli lidé, měla býti *vnější dokonalost*, předpověděná proroky — království Boží, v němž všichni lidé odnaučí se nenáviděti, spojeni budou láskou, a lev bude ležeti vedle beránka (str. 51.).« Hlavní oporou a vábidlem křesťanské nauky byla pravda. O pravdě té možno se přesvědčiti *prakticky*: »Čiňte, co vám mluvím, a poznáte, je-li pravda, co mluvím.« Všecky jiné důkazy o pravosti nového učení jsou zbytečny a »nebyly podávány« (? — Zázraky Kristovy!). Zcela jest pochopitelným, že a proč takové učení nebylo pojato ve své čistotě a pravdivosti od tehdejšího zkaženého lidstva, — vždyť bylo zcela protivno všem dosavadním jeho názorům. Přece však objasňoval prý se smysl křesťanství lidstvu »řadou nedorozumění, chyb, jednostranných výkladů, opravovaných a doplňovaných pokoleními lidskými.« Jak toto opravování a ujasňování křesťanského učení výklady lidského pokolení bylo možno, když od třetího století všecko ve světě křesťanském dle Tolstoje v učení bylo zkaženo, nedovedeme si ovšem představiti. Než, na tom snad méně záleží. Důležitějším jest hraběcí výrok, že, jak křesťanství působilo v židovství a pohanství, tak i tato náboženství působila ve křesťanství, a to tak velice, že »stopy pohanského a židovského jevily se na křesťanském«, ač křesťanský názor vystupoval pořád jasněji i životněji »a osvobozoval se od falešných příměsí jemu připojovaných.« Ačkoli, jak řečeno, bylo křesťanství ve svém *pravém* smyslu pořád víc a více, správněji a jasněji pochopováno, přece »hned od počátku objevili se lidé, kteří počali tvrditi o sobě, že smysl, kterýž oni přidávají učení, jest jediné pravým, a že důkazem toho jsou nadpřirozené zjevy, potvrzující správnosť jejich pochopení. A to právě bylo hlavní příčinou, že hned z počátku učení bylo nepochopeno a potom úplně převráceno.« Na doklad těchto příkrých slov uvádí hrabě doslovně: »Mělo se za to, že učení Kristovo nepodává se lidem jako každá jiná pravda, ale zvláštním nadpřirozeným způsobem, tudíž pravosť jeho nedokazuje se souhlasem s požadavky rozumu lidského a celé přirozenosti lidské, nýbrž zázračností jeho podání.« Tato řeč nás jako katolíky rozhodně zajímá, a kdyby nebyla tak nepravdiva, byla by zajisté nejen pro starou dobu, nýbrž i pro naši a všecky budoucí velmi důležita. Jen o nás mohou býti řečeny tyto výčitky, poněvadž jen my, t. j. naše Církev v dobách těch křesťanství representovala, jak z dějepisu známo. Urozený odpůrce náš dovolí otázku: Kdy jsme učili, že učení Kristovo, respective jeho pravosť, poznává se z jakési »zázračnosti svého podání«?

Kdy jsme učili, že pravosť učení Kristova dokazuje nesouhlas s rozumem a přirozeností lidskou? Nikdy a nikde. Pan hraběcí odpůrce ať si dle toho učiní sám kvalifikaci své výčitky. Pravdou jest na věci jediné to, že jsme vždy mnohé věci z učení Kristova považovali *ne proti* rozumu lidskému, ale *nad* rozum lidský; pravdou jest na věci, že jsme vždy považovali nauku Kristovu *zjevenou* a ne tak nám danou, jak se nám dává pravda historická a všeliká jiná,

které se svými smysly a rozumem doděláváme, a o níž víme z vlastní zkušenosti, i *že jest* i *co* jest. Pravdy Boží jsme si svou zkušeností, svými smysly a rozumy nevymyslili; pravdě Boží vyučil nás Bůh, různými způsoby se zjeviv skrze proroky a naposledy skrze Krista Pána, božského učitele a zjevovatele pravdy své. Zavrhuje-li hrabě Tolstoj tento *božský původ křesťanského učení* a není-li mu po chuti nadpřirozené zjevení Boží, ať si zavrhuje, — dle Bible toto jeho »novokřesťanství« a »jasnější« jeho pochopení zcela jistě není!

Křesťanství se tedy dle hraběte Tolstého zkazilo, nadpřirozený způsob podávání křesťanského učení nesl toho hlavní vinu. Stalo prý se tak velmi záhy, jelikož již Evangelia, Skutkové Apoštolští a hlavně Epištoly dávají toho možnosť viděti. »Počalo to podle knihy Skutkův od oné schůze — tak *nás* Tolstoj zbavuje »falše a překrucování nauky Kristovy«, házeje celou jich váhu na *sv. Apoštoly!* — k níž se sešli do Jerusaléma, aby rozhodli vzniklou otázku o křtění neb nekřtění neobřezaných a těch, kteří pojídají krmě obětované modlám. Samo namítnutí otázky ukazovalo, že *posuzující* ji *nerozuměli učení Kristovu* — zavrhujícímu všechny vnější obřady: omývání, očišťování, posty, soboty. Řečeno bylo přímo: »ohavností není, co vchází do úst, ale to, co vychází ze srdce« a proto otázka o křtění neobřezaných mohla vzniknouti jenom mezi lidmi, již milovali učitele, tušili vznešenosť jeho učení, *ale ještě velmi nejasně rozuměli* učení samému. Tak tomu též bylo.« Pan hrabě patrně zapomněl na přípověď Syna Božího k Apoštolům; na přípověď, jež jim zaručovala *pomoc Ducha Svatého*, tedy Boha, aby poznali pravdu a správně rozuměli všemu, cokoli Kristus přikázal jim, pan hrabě na to patrně zapomněl, poněvadž by se přece snad neopovážil Krista Pána vyhlašovati (per consequens) lhářem a Ducha Svatého ignorantem! Dle bible přišel Duch Svatý na Apoštoly hned o první slavnosti letnic po nanebevstoupení Páně; dle dějin církevních konal se apoštolský sněm v Jerusalémě několik let později, — apoštolé tedy i s Duchem Svatým »nerozuměli učení Kristovu!« To je nový úkaz z »novokřesťanství« hraběte Tolstého, jenž nemaje dosti na pronesené blasfemii proti Kristu a Duchu Svatému, vykládá dále: »Na kolik členové schůze nerozuměli učení, na tolik bylo jim třeba vnějšího dotvrzení vykládaného učení. A hle, k rozhodnutí otázky, jež sama ukazuje, že učení bylo *špatně* pochopeno, byla pronesena na této schůzi, jak to popisují knihy Skutků, tato *strašná slova, jež natropila tolik zla* a poprve měli vnějším způsobem potvrditi pravosť určitých tvrzení: »Zalíbilo se sv. Duchu a nám,« to jest, ujišťovalo se, že správnosť toho, co rozhodli, — dokázána jest zázračným účastenstvím v tomto rozhodnutí sv. Ducha, to jest Boha. Ale ujištění o tom, že sv. Duch, t. j. Bůh, mluvil skrze apoštoly, opět bylo třeba dokázati. A k tomu tedy bylo nutno ujišťovati, že v padesátý den sv. Duch skutečně ve způsobě ohnivých jazyků sestoupil na ty, kteří to ujišťovali. (Ve vypsání jest seslání Ducha svatého *dříve* než shromáždění, ale Skutkové byli sepsáni mnohem později než jedno i druhé. [1]) Avšak i seslání Ducha svatého bylo potřebí dotvrditi pro ony, již neviděli ohnivých jazyků (ačkoli jest nepochopitelno, proč ohnivý jazyk, planoucí nad

[1]) Dle této kritiky, napíše-li někdo knihu o tom, co před lety zažil nebo viděl, jest kniha podvržena, a zprávy její nepravdivé! — Tak *padá* i Tolstoj!

hlavou člověka, dokazuje, že to, co bude mluviti ten člověk, jest nepochybná pravda) a bylo potřebí ještě zázrakův a změn, vzkříšení, umrtvení a všech těch *pohoršlivých divů, jimiž naplněni jsou Skutkové a které nejenom že nemohou přesvědčiti o pravdivosti křesťanského učení, ale mohou jenom odraditi od něho.*« Máme s tímto »novokřesťanským« projevem polemisovati? Rozvážný a věřící člověk nám to odpustí; poukážeme jen k tomu, že Tolstoj výklady svými neničí jen Skutkův Apoštolských, ale vlastně všecky knihy novozákonné, poněvadž i v nich o tom jest řeč, proč Tolstoj »pohoršlivými a odraďujícími« nazývá Skutky Apoštolské. Říci, jak náš auktor učinil, že ohnivých jazyků nikdo neviděl, jest vzhůru nohama převrátiti a nevysvětlitelným učiniti i vystupování i působení sv. Apoštolů i oněch tří tisíc mužů, kteří se v den letnic k domu apoštolskému sběhli, uvěřili a pokřtěni byli »vidouce, slyšíce a divíce se tomu, co se dálo. Není také pravda, jak jízlivě a *neznale* vytýká Tolstoj, že »ohnivý jazyk«, jenž se ukáže nad hlavou něčí, dokazuje, že člověk ten mluviti bude neomylnou pravdu, — není pravda, že *ten* účel měly ohnivé jazyky; jejich význam byl jiný, ale my o něm s Tolstým mluviti nebudeme, poněvadž vidíme, že by to bylo zcela zbytečno a marno. Ve svém »Stručném výkladě evangelií« podal k tomu hrabě Tolstoj tolik dokladů, že se s ním nikdo nedomluví na základě víry v Boha. I požehnaný Kristus, jehož jméno tolikrát ve svých spisech jmenuje Tolstoj, byl jím tam zhanoben způsobem talmudisticky apoštolským. že nás srdce bolí, máme-li to jen zde za Tolstým opsati: »Ježíš byl syn neznámého otce!« (Str. 23.)

A má-li Tolstoj takové mínění o křesťanství vůbec, jaké má a musí míti ponětí o *Církvi* Páně? Je tedy charakteristickou známkou Tolstého novokřesťanství, nejen popírati všecko nadpřirozené, nýbrž právě v něm hledati hlavní příčinu zkázy křesťanstva. Dle této charakteristiky křesťanství vůbec vyhlíží také i církev: A nic není na ní dobrého; plna jest hnisu, šalby a nepravdy! Ale nepředbíhejme a raději panu hraběti slovo přenechejme!

Čím více hromadilo se vypravování o zázracích — tak asi rozumuje Tolstoj — tím více přibývalo nepravdy a bludu do křesťanství. A bylo toho pořád víc a více, »až za naší doby logicky došlo k dogmatům o přepodstatnění a neomylnosti papeže nebo biskupů nebo písem, t. j. k zcela nepochopitelnému, ano nemyslitelnému, k požadavkům víry nikoli v Boha a v Krista, ani ne v učení, ale v osobu jako katolictví, nebo v osoby jako v pravoslaví, nebo k víře v knihu jako v protestantství. Čím více šířilo se křesťanství a čím větší zabíralo skupinu nepřipravených lidí, tím méně se mu porozumělo, tím rozhodněji se hlásala *neomylnosť pochopení*, a tím méně stávalo se možným postihnouti pravý význam učení. Již v době Konstantinově došlo k výkladu, potvrzenému světskou mocí — k vyznání víry, v němž se uvádí: věřím v to, v to a to a na konec — v jedinou, svatou, všeobecnou a apoštolskou církev, to jest neomylnosť oněch *osob (!!)*, kteří *(sic)* nazývají se církví (!!), takže na konci člověk nevěří již v Boha, ani v Krista, jak se mu zjevili, nýbrž v to, čemu přikazuje věřiti církev.« Za tyto expectorace vepisujeme panu hraběti na věčné časy do památníku: Není pravda, že církev svatá jest »neomylnosť oněch osob, kteří nazývají se církví«; není pravda, že v církvi svaté nevěříme v Boha ani v Krista; není pravda, že »za

naší doby« došlo k učení o přepodstatnění; není pravda, že za naší doby došlo k učení o neomylnosti »v osobu« (neomylnosť papežská dotýká se *úřadu,* jak každému žáčkovi u nás známo) atd., ale pravda jest, že pan hrabě vykazuje ve svém rozboru naprostou neznalosť i nejobyčejnějších věcí.

Založil Pán Ježíš církev a svěřil jí nějaký úřad, zvláště učitelský a kněžský? Že Pán Ježíš církev založil a učení své jí vykládati poručil, aby nečinili toho »libovolně« a dle svého lidé, vyvrací náš auktor takto: »*Všecka tato tvrzení* — tak má Tolstoj — *jsou tak dalece nesprávná a neodůvodněná, že trudno je vyvraceti.* Nikde z ničeho, mimo tvrzení církví, není viděti, že by Bůh nebo Kristus zakládal něco tomu podobného, co věřící vyrozumívají slovem církev. V evangeliu *jest svědectví proti církvi* jako vnější auktoritě zcela patrné a jasné na tom místě, kde praví se, aby učeníci Kristovi nikoho nenazývali učiteli a otci. Ale nikde nic není řečeno o tom ustanovení, jež nazývá se církví.« Zde již ne do památníku, ale na čelo jest nám panu hraběti napsati: Dle biblických zajištěných zpráv *přislíbil* Pán Ježíš sv. apoštolu Petrovi, že si *na něm církev Svou založí.* Pán Ježíš jakožto Bůh jest ve svých slibech *věrným.* Buď tedy tlachal pan hrabě a dopouští se urážek proti Kristu *Bohu*, anebo požehnaný Spasitel není pravý a ve svých slibech věrný *Bůh.* Vede-li k tomuto konci »novokřesťanství« Tolstého, má výsledky tytéž jako každá jiná stará i nová *nevěra!* V evangeliu není svědectví proti církvi jako *vnější auktoritě*, jelikož i protestanté připouštějí, že známá slova »a kdo by církve neuposlechl, budiž tobě jako pohan a publikán«, třeba rozuměti o výkonné a trestné zevnější moci církve, kdežto my katolíci vidíme v tom mnohem více; ale o to se zatím s Tolstým nepřeme; nám zde dostačuje, že jest z evangelia konstatováno, že Pán Ježíš rozvaděné křesťany odkazoval, aby šli *k církvi* a od ní poučení vzali ve své při, čímž při nejmenším i *existence i zevnější auktorita církve jest dokázána.* Či posílal snad požehnaný Spasitel své věrné k někomu, jenž ani neexistoval, ani nijaké moci neměl? Pan hrabě toto absurdum za své novokřesťanství přijati musí, má-li udržeti tvrzení, že církev nemá žádné vnější auktority.

Evangelium užívá dle Tolstého dvakráte slova církev. Jednou rozumí se slovem tím »shromáždění«, jež *rozhoduje* — tedy *vnější auktorita*, pane hrabě — po druhé označuje se slovem tím »nejasně« spojení »o kameni Petrově a bráně pekelné« a z těchto dvou známek odvozuje prý se to, co nazýváme nyní slovem církev. Aby bylo jasněji, připomínáme panu hraběti, že církev a zmíněné dvě »známky« není totéž; pan hrabě zase se mýlí a neví, co křesťanský svět slovem »církev« rozumí. Aby mu tedy spadlo bělmo s očí, pravíme: Výrok »a brány pekelné jí nepřemohou«, dotýká se dvojího; jednak mluví o *stálosti* církve a o její *trvanlivosti* až do skonání světa, jednak o *jistotě jejího učení*, proti němuž marny jsou všecky soudy, vědy, vynálezy a výzkumy pekla i světa. Je teď v »bráně pekelné« jasno? Pokud pak jde o jasno »v kameni Petrově«, rozbřeskne se nám ihned, jakmile budeme trochu přemýšleti. Tedy pozor! Učíval božský Mistr v podobenstvích anebo neučíval? Užil také zde podobenství, když přirovnal Petra člověka ke »kameni«, ale nota bene hodně velikému, totiž *ke skále?* A co chtěl na kameni tom zbudovati Spasitel? Čím tedy měl býti »kámen« Petrův »církvi« Kristově? Tím, na

čem se staví — *základem?* A staví se základ napřed čili *první* z celé budovy? Bezpochyby že i v Rusích nestavívají napřed střechy a komíny a pak teprve základy, nýbrž nejdříve základy a pak ostatní. Tedy i v Rusích mohl pan hrabě tolik míti jasna, že, chtěl-li božský Mistr *zbudovati* církev svou na »kameni« Petru, byl Petr čili »kámen« *základem*, a následkem toho i *prvním* ze všeho a nade vším *v celé církvi*, jako jest základ prvním a nejdůležitějším z každé budovy. Není toto prvenství čili primatorství Petrovo v církvi Páně velmi jasně a případně znázorněno přirovnáním Petra k základu, na němž církev stojí? A pak nám přijde pan hrabě s »trudností« a řekne, že všeho toho, co se nyní o církvi Páně povídá, nechce ani vyvraceti!

Tolstoj není mužem, který by hned kapituloval — on trvá houževnatě na svém, a čím věc, které hájí, jest slabší a nejistější, tím silněji a jistěji bránívá jí pan hrabě. Tak učinil také zde se svým míněním o církvi. Aby učinil jedním rázem konec církvi Páně, vykasal se na ni konečně i s tím, že Pán Ježíš jí nejen ani nezaložil, ale také ani založiti nemohl, poněvadž prý nic podobného není ani v Jeho slovech ani ve smýšlení tehdejšího lidstva! Doslovně zní celý tento passus takto: »Ale Kristus nikterak *nemohl založiti* církev, totiž, co nyní rozumíme tímto slovem, poněvadž ani ve slovech Kristových ani v myšlení lidí tehdejší doby nic obsaženo nebylo, co by podobalo se pojmu církve takové, jakou známe nyní s tajemstvími, hierarchií a hlavně s ujišťováním o neomylnosti. Okolnost, že pojmenováno bylo něco, co se *později* (kdy?) utvořilo, tímže *slovem*, jehož Kristus užíval, *o něčem jiném* (o čem?), nedává vůbec práva ujišťovati, že Kristus založil jedinou pravou církev.« Kdyby prý byl Kristus Pán ustanovil něco podobného, jako jest církev, na níž založeno jest všecko učení a všecka víra, zajisté byl by vyjádřil se o tom zřízení tak určitě a jasně a byl by přidělil jediné pravé církvi mimo zázraky, užívané při všech pověrách (!), takové známky, že by nemohlo býti žádné pochybnosti o její pravosti; ale ničeho podobného není (?), nýbrž jak byla, tak jsou dosud různá zřízení, nazývající se pravou církví.« O těchto věcech s auktorem již polemisovati nechceme; ukazujeť slavný druhdy romanopisec, že nemá pojmu o tom, co jest »církev«. Na jednom místě (str. 58.) podává sice výměr církve dle nauky katolické, pravoslavné i protestantské, a uvádí jej dokonce i v uvozovacích znaménkách, ale — i ten je *chybný,* a ukazuje, že Tolstoj čerpal z pramene zkaleného. Definuje prý katolický katechismus takto: »Církev jest společnost věřících, založená Pánem Ježíšem Kristem, rozšířená po vší zemi a podřízená moci zákonitých pastýřů a našeho Svatého Otce — papeže.« V této definici schází zmínka i o *učení* i o *oběti* i o *svátostech* a jich *jedinosti*, což ovšem podstatně církvi Páně náleží, jelikož božský její zakladatel učení kázal, oběť konal a svátosti ustanovil a jimi přisluhovati naporučil. Prozřetelnost božského Zakladatele nenechala církve Boží ani bez těch vyžadovaných *jistých* známek, kterými se pravá a jediná církev Boží ode všech nepravých a odštěpených vždycky a všude zcela jasně rozeznává. V našich katechismech a vědeckých apologetikách mohl se hrabě Tolstoj o všem tom poučiti, kdyby místo spílání byl chtěl studovati. [2]) Post tot discrimina rerum vrhá se náš

[2]) Boj Tolstého proti definici církve, jak ji dává ruský bohoslovec *Chom-*

hrabě na *jednotu* církve a myslí, že lidé chybují, když o jedné církvi mluvívají. Je prý to názor zcela nesprávný, jelikož církev jako »zřízení« objevila se teprve tehdy, kdy nebyla jedna, aby byly při nejmenším dvě.« Důkaz k tomu? Nač? Dixi et salvavi loquacitatem meam; vos autem credite! A nebudete-li povídání mému věřiti, dám vás do klatby rozumu a vědy a zastru vám »jasno« v těch věcech na věky! Tak tedy, vysoce urozený pane kazateli, posloucháme a jsme samá dychtivosť další trpělivě vyslechnouti, ať je to již moudré anebo nemoudré, abychom celý hraběcí názor o církvi měli. Jak, prosíme, vůbec k tomu došlo, a kdy se najednou *jedna* církev zjevila? »Dokud věřící souhlasili vespolek — odpovídá auktor — a shromáždění bylo *jediné* (do *kdy* tak bylo?), nebylo proč ustanovovati, jakou církev (zde pan hrabě ukazuje již zpříma zbytečnou neznalosť církve. Nestraší v jeho hlavě jménem církve jakási — policie?). Teprve když věřící rozdělili se v různé, odporující si vespolek strany, objevila se potřeba, aby každá strana ujistila *svoji* pravdu, při čemž výlučně sobě osobovala pravdu. Pojem jediné církve vznikl teprve z toho, že při nesouhlase a sporu dvou stran, každá nazývajíc druhou kacířstvím, uznávala jenom svoji stranu za neomylnou církev.« Tak vida, jaké *divy* se tehda děly! Kdežto v jiných věcech způsobují spory a různice všelijaké drobení a rozpadávání, způsobily v církvi — jednotu! Nebýti těchto nesvárů, hádek, sporův, a my měli aspoň »při nejmenším *dvě* církve.«

Tak a podobně jde to zde s církví dále. Pan hrabě hází všecky církve — katolickou, protestantskou i pravoslavnou — do jednoho a stejného pytle pobloužení; jen v nauce o toleranci klepá protestanty důkladně přes prsty volaje (z jich katechismů), že nejsou o nic lepšími ani nábožensky snášelivějšími, než katolíci a pravoslavní.

Interessantním jest názor Tolstého o *kacířství*. Jakkoli zdá prý se nám, kteří v různých církvích vychováni jsme, kacířství věcí zavržení hodnou a zavrženou, přece »byl právě *v tom, co nazýváme kacířstvím, správný postup,* totiž *pravé křesťanství*, a přestalo jím býti každé jenom tehdy, když v těchto kacířstvích ustalo ve svém postupu a rovněž upevnilo se v nehybné formy církve.« A jakoby pan auktor neměl na tomto svém triumfu dosti, táže se s emfasí: »A skutečně, co jest kacířství? Přečtěte si všecky bohoslovecké spisy jednající o kacířství (a pojem toho vymeziti jest nejpřednější pro každé bohosloví, jež mluví o pravém učení Kristově uprostřed obkličujících je falešných, t. j. kacířských[3]) a nikde nenajdete ani podoby nějakého vymezení kacířství.«

To jsou snad velmi »statečná« povídání, ale nedokazují, že pan auktor mnoho četl a studoval bohovědecké spisy, k nimž čtenáře odkazuje. I definice slovná i věcná jest v našem katolickém bohosloví tak přesně udána, že si nemožno přáti úplnější a jasnější. Sdělovati ji Tolstému, pokládáme zbytečným, poněvadž o ní věděti nejen mohl, ale i měl, když nás posuzoval a odsuzoval. Co napsal

jakov, jest věcně správný, jelikož říci, že církev jest shromáždění lidí spojených láskou a pravdou, nemá nic *určitého*, ani vniterně ani zevniterně, jak Tolstoj vším právem vytýká, hledaje určité *známky* té pravdy a lásky. Čtenáři naši se pamatují, že jsme před časem, posuzujíce český překlad spisu Chomjakova, na to důrazně upozornili.

[3]) »Falešný a kacířský« nejsou stejné pojmy, pane hrabě!

o kacířství *E. de Pressensé*, z jehož knihy »Histoire du Dogme« Tolstoj delší úryvek podává, jest skutečně nedostatečné a neúplné — jelikož není pravda, že ***každý*** úsudek, nesouhlasící se souborem dogmat, jest už kacířstvím.« De Pressensé nechápe právě ***formálně stránky*** v kacířství čili toho, co se vyjadřuje slovy »pertinaci animo«, držeti se bludu. Lépe zamlouvá se Tolstému názor *Arnoldův*, jenž v »ohromném« spise o věci jedná a konečně asi v to vyznívá, že kacířství jest »zub církve«, proto bude prý tak dlouho existovati jako *církev*..

Církev čili shromáždění lidí myslí si, že má neomylnou pravdu; kacíř toho právě neuznává. »Ztuhlá ustanovení církve« mají býti uvolněna a přetrhána kacířstvím: v kacířství proudí tedy život a ne ztrnulost. Kacířství jest »pokus živého pojímání« učení Kristova. Všichni znamenití mužové, kteří něco znamenají v dějinách křesťanských, byli kacíři, jak toho dosvědčují: Tertullian, Origenes, Augustin, Luther, Hus, Savonarola, Chelčický atd. Žádný opravdový *žák* Kristův, jenž ctí pokoru, nemůže o sobě tvrditi, že opravdu rozumí a úplně pochopil učení Kristovo, jež snad i horlivě plní, a podobně nemá toho dělati ani církev, jež není nic jiného, než množství takových žáků. Nikdo nezavrhuje tak učení Kristova jako ten, jenž se opovažuje tvrditi, že má úplnou, neomylnou a jedinou z něho pravdu: takové tvrzení »znamená zavrhovati ducha učení Kristova«. Církve jsou proto učení Kristovu nejen cizími, ale docela i odporujícími. Ne nadarmo nazývá *Voltaire* osobivou církev »l'église infame« bezectnou, a ne nadarmo uznávaly a uznávají všecky sekty církev onou hříšnicí, o níž se čte v apokalypsi: církevní dějiny jsou dějinami největších hrůz, ohavností, poblouzení a ukrutností. Mezi církvemi a křesťanstvím není nic společného kromě jména, které se však v tom smysle béře nadarmo a neprávem: křesťanství a církev jsou dva nepřátelské principy. Oběma nelze sloužiti, jeden musí padnouti. Sluhové církevní snaží se maskovati zlořády církve, činí všeliké ústupky, opravy, a tvrdí, »že pro zlořády nelze zavrhovati samý princip křesťanské Církve, která jediná jen může všecko spojiti v jedno a býti prostřednicí mezi lidmi a Bohem.« To však není pravda, to je úskok a podvod. »Církve nejen že nikdy nebyly pojítkem, ale byly vždy jednou z hlavních příčin nesjednocenosti lidí, společné nenávisti, válek, vraždění, inkvisicí, bartolomějských nocí a tomu podobně, a církve ***nikdy neslouží za prostředníky mezi Bohem a lidmi, čeho ani není potřebí a co přímo je zakázáno Kristem,*** zjevivším své učení přímo ***každému*** (!) člověku ***bezprostředně*** (!).« Zde bychom tedy měli snůšku všech nadávek, kterými nevěra a moderní osvěta hází po Církvi katolické; rozdíl je však v tom, že hrabě Tolstoj nadává nejen katolické Církvi, ale všem církvím, tedy pravoslavné, řecké a protestantským etc., což málem jest už pokrokem! Kdyby prý nebylo bývalo »nepochopení« učení Kristova, nebyly by nikdy povstaly církve. Církve snaží se tuto příčinu svého vzniku světu zastříti, ale marně, — lidé prozíraví a věci znalí dobře to vidí a nic si nedají namluviti. Poukazovati na to, že církvím sloužili mužové dobří a šlechetní — Jan Zlatoústý, Fenelon, Botler, František z Assisi, František Saleský, Tomáš Kempenský, Tichon Zadouský atd. nic na věci nezmění, poněvadž tito mužové »byli dobří lidé nehledíc k tomu, že sloužili dílu nepřátelskému křesťanství, a byli by ještě lepšími a ctihodnějšími,

kdyby neupadli v ono poblouzení, jemuž sloužili.« Vždycky jsem se ptával sama sebe, čím to je, že náboženský tendenční knihy Tolstého moderních »vzdělanců« nepohoršují a neodrážejí; teď se mi zdá, že již to uhádnu, a pozorný čtenář bezpochyby také!

Z toho, co dále následuje, soudím, že Tolstoj měl před očima především svou rodnou církev pravoslavnou, když tak zle na církve se sápal. Kdyby mně nešlo o to, abych sdělil, co speciálně naší církvi auktor zazlívá, neuvedl bych zde hrubého a bezohledného nájezdu, kterého se Tolstoj odvážil na církev pravoslavnou. Ale snad i to bude míti u některého čtenáře *dobrý* účinek. Myslívát se u nás v Čechách nyní tak velice svobodomyslných, že na *svatou* Rus třeba pošilhávati ve věcech všelijakých; myslívá se, že tam mají i ve zbožnosti před námi mnoho. Tolstoj to zná z vlastní náboženské dlouholeté zkušenosti a píše jinak. Připouštím ovšem, a nejen připouštím, ale přidávám se ku čtenáři tvrdícímu, že hrabě Tolstoj píše proti mateřské církvi své vášnivě a pod dojmem své vlastní náboženské theorie, které hledí za každou cenu pomoci na nohy, tak že jeho výtky proti církvi pravoslavné mají všecky stejnou příchuť a přibarvenosť strannicko-sektářskou!

»Činnosť naší ruské tak nazvané církve pravoslavné« — horuje auktor na straně 69. — »mají *všichni* před očima . . . V čem spočívá činnosť této ruské církve, tohoto ohromného, úsilovně pracujícího zřízení, skládajícího se z půlmilionového pluku (auktor myslí »církev *učící*«), stojícího lid desítky milionův. Činnosť této církve spočívá v tom, aby všemi možnými způsoby vštěpovala 100milionové masse ruského lidu onu zastaralou víru, již kdysi vyznávali lidé naprosto cizí našemu lidu, v kterou skoro nikdo již nevěří, *často ani ne ti, jichžto povinností jest šířiti tuto víru.* Vštěpovati lidu cizí jemu formule, odumřelé a nemající již žádného smyslu za naší doby, formule byzantinského kněžstva o Trojici, o Boží matce, o svátostech — to vše nemá dnes významu? — o díkůčinění a pod., tvoří jednu část činnosti ruské církve. Druhá část její působnosti jest *podpora modloslužby* (!!) v nejpřímějším významu tohoto slova: uctívati svaté ostatky, přinášeti *jim* oběti a očekávati od nich splnění svého přání. Nebudu zde mluviti, co hlásá a píše duchovenstvo s odstínem učenosti a liberalismu v duchovních časopisech, ale budu mluviti o tom, co skutečně duchovenstvo koná po vší širé ruské zemi mezi 100milionovým národem. Čemu učí lid? Pečlivě, závazně, vytrvale všude stejně . . . Počnu od počátku, od narození děcka. Při jeho narození učí tomu, že třeba nad děckem a matkou jeho předříkati modlitbu, aby se očistily, poněvadž bez modlitby té rodička jest nečista. Za tím účelem kněz před obrazy svatých, nazývaných lidem přímo bohy, béře na ruce dítě a říká zaklínající slova a tím očisťuje matku. Potom vštěpuje se rodičům, ano, žádá se od nich pod hrozbou trestu, aby dítě bylo najisto pokřtěno, to jest ponořeno knězem třikráte do vody, při čemž říkají se nikomu nepochopitelná slova a konají se ještě méně pochopitelné skutky — mazání olejem různých částí těla, stříhání vlasů a dýchání i plvání kmotrů na domnělého ďábla. Všecko to má očistiti děcko a učiniti je křesťanem. Potom vštěpuje se rodičům, že třeba dáti dítěti přijímati, to jest, dáti mu pod způsobou chleba a vína snísti částku těla Kristova, následkem čehož přijme dítě do sebe milosť Kristovu atd. Potom se vštěpuje, že toto dítě

podle stáří třeba naučiti modliti se. Modliti se — znamená postaviti se přímo před deskami, na nichž zobrazeny jsou obličeje Krista, Boží rodičky, Svatých a klaněti se hlavou, celým tělem, kdežto pravou rukou se složenými určitým způsobem prsty dotýkati se čela, ramen, života a pronášeti slovanská slova, z nichž nejužívanější a všem dětem vštěpovaná jsou: »Bogorodica, děva radujsja« atd. Potom vštěpuje se chorami, že při spatření každého chrámu a ikóny (obrazu svatého) třeba činiti opět totéž, t. j. křižovati se. Potom se vštěpuje, že ve svátcích . . . má se člověk obléci v lepší oděv a jíti do kostela, kupovati a stavěti tam svíčky před obrazy svatých, dávati tam na mše a na modlení za nebožtíky, přinášeti chleby, aby vykrojeny v nich byly trojúhelníky, a potom modliti se mnohokráte za zdraví a blahobyt cara a arcibiskupů, za sebe a za své skutky a potom líbati kříž a ruku kněze. Mimo tuto modlitbu vštěpuje se ještě, že třeba každého roku aspoň jednou jíti ke stolu Páně. *Jíti ke stolu Páně znamená jíti do kostela a říci své hříchy* knězi v domněnce, že toto sdělení hříchů cizímu člověku úplně očistí od hříchů, *a potom snísti po lžičce kousek chleba s vínem*, což ještě více očisťuje. Potom se vštěpuje, chtějí-li muž a žena, aby jejich tělesné obcování bylo svaté, že musí přijíti do kostela, vzíti na sebe kovové věnce, vypíti nápoje, obejíti za zvuku zpěvu třikráte kolem oltáře a že potom tělesné obcování muže a ženy stane se svatým a zcela zvláštním ode všech jiných. Pak vštěpuje se, že třeba zachovávati v životě následující pravidla: nejísti masa a mléka v určité dny, v určité dny sloužiti mše a panichidy za zemřelé, o svátcích přijímati kněze a dávati mu peníze a několikráte v roce bráti z kostela obrazy a nositi je v náručích po polích a domech. Před smrtí pak se vštěpuje, že člověk musí na jisto pojísti na lžičce chleba s vínem a ještě lépe, může-li pomazati se olejem. To zabezpečuje mu blaho v budoucím životě. Po smrti pak vštěpuje se jeho příbuzným, že pro spasení duše zesnulého jest užitečno vložiti mu v ruce tištěný papír s modlitbou; dále jest užitečno, aby nad mrtvým tělem četli z určité knihy a aby v kostele pronášeli v určitou dobu jméno zesnulého. V tom spočívá víra pro každého.

Ale chce-li někdo zvláště postarati se o svoji duši, tedy podle této víry vštěpuje se mu, že největší zabezpečení blaha duše na onom světě dostihuje se ještě tím, když člověk obětuje peníze na chrámy a kláštery a zavazuje tím svaté lidi, aby se modlili za něho. Dále jest spasitelné, podle této víry, choditi po klášteřích a líbati zjevené ikóny a ostatky.

A hle, tato víra — a žádná jiná, — nazývá se *pravoslavnou*, t. j. pravou věrou, a vyučuje se jí jako křesťanské všemi silami již po mnohá století a se zvláštním úsilím i nyní.« — Jsme skutečně rádi, že si můžeme konečně oddechnouti — ačkoli výčitkám není ještě konec, jelikož duchovenstvu předhazuje se zuřivá šalba, komediantství, modlaření, otupování a ohlupování lidu etc. — a několik *svých* slov pronésti. Nemáme nijakého osobního ani konfessního zájmu pro pravoslavnou církev ruskou, — vidímeť v ní se svého katolického stanoviska rozkolnický blud, — ale toho přece pominouti nemůžeme, abychom k její cti a obraně několik slov nepronesli. Tolstoj, jak se naši čtenářové pamatují, vystupuje jako reformator křesťanství a dovolává se pro *svou* novou theorii náboženskou o ne-

odpírání zlu bezpočtukráte učení Kristova. A hle, týž Tolstoj odvažuje se posměchem házeti na svou rodnou církev, že dle neomylného učení Kristova učí ruský národ vyznávati víru v nejsvětější Trojici! Kdyby byl Tolstoj odpovědným *nevěrcem*, nedivili bychom se pranic úsměškům jeho — byla by v tom aspoň jakási logika; ale tak, kdy Tolstoj dělá rigorósního křesťana a má plná ústa slov ze sv. Písma a tvrdí, že jen věrou v Boha lze poznati smysl lidského života, tak počínání jeho hanlivého nechápeme, tak v něm nejkřiklavější zlomyslnosť a hrubosť kontradiktorní spatřujeme! Tolstoj posmívá se duchovním pravoslavné církve, že prý »z určité knihy« a určité modlitby v určitý čas říkají nad křtěncem nebo mrtvým. Aj, aj! I v tom je chyba? Proč pak urozený pan hrabě vzal »určitou« knihu *Musserovu nebo Ballouovu*, když se poučoval o neodpírání zlu, a proč nevzal knihu nějakou jinou, právě nahodilou? Poněvadž by se »kvakerštině« z jiné byl nenaučil, poněvadž to v jiné nebylo. Tak vida! Pan hrabě jedná »rozumně«, když z »určité« knihy »určité« věci čte (říká); ruští však duchovní jednají směšně, že »z určité« knihy říkají modlitby! Co pak si mají ku svým úředním funkcím bráti nějaké noviny anebo romány? Že konají pohřeb v »určitou« dobu a chtějí, aby se lid účastnil obřadů v »určitou« dobu, a nejen k obřadům, nýbrž i k modlitbě aby se sešel v »určitou« chvíli, nenajde nikdo na světě trestuhodným ani směšným, jenž ví, že všude musí býti pořádek, a že všecko má *svůj* čas. Tolstoj vidí však v tom pověru a ohlupování lidu; Tolstoj béře si i z toho právo poházeti blátem hany a sprostoty pravoslavné popy. Že se při obřadech stávají mnohdy nepřístojnosti, nikdo se nepodiví, uváží-li, *kdo* jim obcuje (množství *neumělých prostých lidí*, kteří by nic lepšího nedovedli při každé jiné příležitosti lidské, na př. chovati se při jídle a v řeči, ve vzdělané společnosti etc.) a za jakých okolností (na př. při pohřbu nebo při svatbě i lidé vzdělaní a vybroušeného chování počínávají si velmi směšně a nedovedně, jak sta případů známe) obřady a církevní slavnosti se dějí. Právě vzdělaní »páni« dávají při takových příležitostech nejvíce pohoršení a chovají se nedůstojně. Toho všeho Tolstoj zapomíná a všecko hází *za vinu* na ramena kněží a věřícího lidu! Otevřeně připouštíme, že i zavržení hodné věci — pověry etc. — se dějí při takových příležitostech; ale *kdo* za to může? Vede snad ruská církev *úředně* k tomu? A co se děje *proti* jejímu učení a vedení, za to jest zodpovědna *ona?* Své city vyjadřujeme každý dle *svého;* jeden snad uhlazeněji a lépe, druhý nerejdně a směšně, avšak rovněž opravdově. Podobně, a to na vlas podobně má se to i s city náboženskými. Proč tedy hned tak velice kasati se na nedovednost nevzdělaného množství? Že by ve Svatých a v obrazech na Rusi »zpříma Boha« ctili, nevěříme. Náš přítel, *Fr. Žák*, napsal před nedávnem ve »Vlasti« mnohé feuilletony o Rusích, ale toho zlého a v tak odporné formě na Rusku nenašel, naopak podivoval se *vroucnosti*, kterou viděl na mnohých místech u zbožného lidu a duchovenstva. Na konec panu hraběti pravíme: Obřady, modlitby, obrazy a průvody, kterým se posmíváte, trvají na Rusku staletí, národ však zachoval si víru v Boha i vroucnosť k němu. Dejte však témuž lidu do rukou vaši »novokřesťanskou« nadávačku, a uvidíte, že brzy předčí vás v nevěře k Bohu a v neúctě ku všemu svatému. Že by ta zkouška *tak* dopadla, jsem naprosto přesvědčen

příkladem právě páně Tolstojovým, jenž samým pokrokem v náboženství, v křesťanství, v rozumu, vědě a filosofii tak daleko za krátký čas dospěl, že Pánu Ježíši i gloriolu božství i čestný původ lidský pokálel!

Dopadla-li tak u Tolstoje rodná jeho církev pravoslavná, nenašla ovšem uznání v očích jeho žádná církev jiná. »Církev, jakožto církev (tak to pan hrabě píše), ať jest jakákoli — katolická, anglikánská, lutheranská, presbyterianská, — každá církev, pokud jest církví, nemůže nesměřovati k tomu, k čemu směřuje též ruská církev, *aby utajila pravý smysl učení Kristova* a zaměnila je svým učením, jež k ničemu nezavazuje, ale vylučuje možnosť pochopení učení Kristova, o co hlavní, *schvaluje existenci kněží živících se na účet lidu.*« Katolická církev má prý na svědomí, že zakazuje čísti evangelium, kdežto pravda je, že dává z něho čísti v kostele i ve škole a že Písmo svaté dokonce vydává v mateřském jazyku každého národa *se schválením* příslušného biskupa. Porušené a tendenčně sestavené bible, jak je kolportují všelijací výdělkáři a sektáři, ovšem církev katolická čísti katolíkům zakazuje, a zajisté vším právem. Proč pak na př. evangelíci do svých rodin nedávají biblí katolických? Že bible bez *výkladu* může působiti škodlivě, jest příklady dokázáno. Vedle toho předhazuje Tolstoj katolické církvi »požadavek *neuvažující poslušnosti* církevním správcům a neomylnému papeži.« Kdyby pan hrabě věřil slovům Písma »poddáni buďte všeliké vrchnosti« světské a duchovní, rozuměl by, proč církev žádá od svých věřících *poslušnosti.* Že bychom nesměli uvažovati o své poslušnosti, není ve smyslu Tolstého pravda: ovšem takové úvahy, která by *vyvracela právo* představených na poslušnosť poddaných, nečiníme, jelikož v nich spatřujeme zástupce Boží. Nikdo nám nezakazuje, zkoumati o své poslušně rozumně — abychom věděli, co a proč se poroučí, — ano, mohou býti případy, kdy to jest i naší povinností. Nevěří-li nám protivníci, je to jejich věcí; naše poslušnosť zůstane, čím jest: rozumnou a uctivou! Za třetí tvrdí pan auktor, že katolicism má vlastně tutéž *propagandu modlářství* jako pravoslaví, jelikož prý ctíme svaté a jejich ostatky. Kdyby pan auktor přečetl si naše katechismy, styděl by se za svou lež, kterou naši víru pošpiňuje. Každý katolík ví, co jest obraz i památka čili ostatek po nějakém světci, a žádný v tom nevidí Boha, jak náš auktor obvinil z toto pravoslavnou církev; proto vracíme »modlářství« panu hraběti, aby si je dal za rámeček své — neznalosti. Zajímavo jest, že dle Tolstého i protestanté a anglikáni jsou hrubými modláři »s písmenem bible,« že »svatouškují« a že nemají »ani výmluvy na starobylosť« atd.

Kterak mohl Tolstoj tyto výčitky učiniti, ukazuje strana 79., na níž jeho »víra« slaví takové triumfy nevěrecké, že s každým atheistou směle o palmu vítězství zápasiti může. Přední články *každé* positivní víry jsou zde zavrženy a jménem vědy a modernismu mezi nesmysly pohřbeny. Auktor píše: »Ve skutečnosti zbývá jenom vmysliti se v postavení každého dospělého, nejenom vzdělaného, ale nejprostšího člověka naší doby, jenž osvojil si ve vzduchu visící pojmy o geologii, fysice, chemii, kosmografii, historii, kdež poprve zabývati se bude onou v dětství mu vnuknutou a církvemi podporovanou věrou, 1. že Bůh stvořil svět — číslice přidáváme *my* a ne Tolstoj, — v šesti dnech, 2. že svět jest před sluncem, 3. že Noe

zavřel všechna zvířata do svého korábu a podobně, 4. že Ježíš jest též Bůh syn, jenž stvořil vše do času, 5. že tento Bůh sestoupil na zem pro hřích Adamův, 6. že vstal z mrtvých, 7. vstoupil na nebesa a sedí na pravici Boží, 8. a přijde na oblacích soudit svět, a tomu podobné. Vždyť všechna tato tvrzení vypracovaná *lidmi* IV. století a mající pro lidi *oné* doby určitý smysl, *pro lidi naší doby nemají smyslu žádného.* Lidé naší doby mohou opakovati tato slova ústy, — věřiti jim nemohou, poněvadž slova tato, jako 9. že Bůh žije na nebi, že 10. nebe se otevřelo a odtud hlas pravil cosi, a že *Kristus vstal z mrtvých* a vznesl se na nebe a opět přijde odněkud na oblacích a k tomu podobné nemají pro nás smyslu.« Jménem přírodovědy zavrhuje tedy Tolstoj zde 1. stvoření světa, 2. vtělení Krista Pána a 3. Jeho slavné z mrtvých vstání jakož i 4. život Boží na nebi atd. Začneme od posledního. O tom, že Bůh *jest* čili že má život, a že není jen zde, ale všude, tedy i v nebi, dává jasné svědectví *celé lidstvo.* Tak drzých popěračů jsoucnosti nebeského Boha, jakým se zde ukázal Tolstoj, je za našich dnů velmi málo, zvláště ve světě lidí skutečně učených, především v přírodovědě. Slavný *Isák Newton* smekával klobouk, když vyslovil jméno Bůh. Z naší doby byl to slavný *Pasteur*, který přírodovědou trůn Boží upevnil. V Praze slyšel jsem z přednášky jednoho universitního profesora filosofie — Masaryk to ovšem nebyl, avšak on také Boha neupírá, — výrok: »Za to že dvě a dvě jsou čtyři, za to bych neumřel; ale za to, že *jest Bůh,* život bych dal, — tak to nacházím vepsáno neviditelným prstem v duši své a celého lidstva.« — Co učí naše církev o stvoření, a jak biblické zprávy třeba v té příčině bráti, jest dnes každému vzdělanci dobře známo. Není tomu dávno, kdy jeden z nejlepších stoupenců moderní přírodovědy prohlásil »Víra od vědy ničeho nepotřebuje se obávati, ale může od ní pro sebe všecko doufati.« Kdo zná z moderní přírodovědy různé theorie, jak vznikaly a zanikaly, a byly i jsou neustále opravovány a modifikovány v příčině své nesrovnalosti s věrou, jistě tak troufale jako Tolstoj mluviti nebude. — Co má Tolstoj proti Kristovu narození a z mrtvých vstání atd., nezaráží soudného člověka ani tak, jako ho zaráží, že se Tolstoj přece *učení* Kristova drží, ačkoli všecko, co pro božství Kristovo bylo učiněno, zavrhuje jako nesmysl a hlouposti. V té příčině se tážeme: Kdo vlastně jedná hloupě a nesmyslně? Bezpochyby velepřísný pan kritik. Nemožno-li věřiti v požehnaného Krista jako v pravého *Boha*, nemožno též v něm viděti slušného člověka, a to z té příčiny, jak kdosi důmyslně poznamenal, že by Jeho řeči a skutky — jimiž svého božského původu a poslání se dovolával, — ano i Jeho utrpení, jež za Své božství podstoupil, bylo *vědomou* lží a balamucením lidu. Jak se potom může odvážiti Tolstoj k takovému učiteli utíkati, nedovede rozum náš pochopiti! Je však z toho také viděti, že blasfemie, která upírá Kristu Pánu *Božství,* špiní a slintá i na Jeho *člověčenství.* Kristus musí zůstati, buď čím jest — *Boho-člověkem,* a pak jest každému z nás velebným a přesvatým; anebo vůbec nemůže před námi zůstati, aby i jako pouhý člověk nebyl odporným a zavržení hodným. To jest jediná, ale správná možnost, opřená o důslednosť a logickou nutnosť. My, vidouce činy a slyšíce učení Kristovo, vyznáváme rádi, uctivě a nadšeně svou nezdolnou víru, povznesenou až na vrchol lidského nejlepšího přesvědčení, že Kristus jest Syn Boží od věčnosti zplozený, a zároveň

i Syn lidský, v čase z nejsv. Panny narozený. *Pro přesvaté Božství jest nám i svato Kristovo člověčenství!* Hrabě Tolstoj smýšlí jinak, a není ani prvním ani posledním. Otázku »Kým považují lidé Syna člověka?« *musí* si zodpověděti každý člověk, poněvadž poměr mezi Bohem a každým člověkem v duši lidské má podklad a žádá, aby byl upraven. To jest factum, a žádná nevěra nezmění na něm ani nejmenšího, ať mluví jménem chemie nebo fysiky nebo svobody nebo čehokoli. Historie svědčí, že lidé vždy tuto hádanku dle našeho řešívali, a skutečnost učí, že i nyní hádanku tu lidstvo řeší a řešiti musí. Je to jediné thema dějin lidstva — propověděl starý nevěrec *Goethe.*

Největšího hříchu dopouští se církev, že nedbá výhrůžného napomenutí Spasitelova, aby totiž dětem pohoršení nedávala, jelikož církev od prvního a nejútlejšího mládí *svádí* děti svými protikřesťanskými naukami, a pak drží je v tenatech svých po celý život, aby jen mohla stavěti chrámy, sloužiti mše a dostávati ohromný plat na své kněze, všeliké arcibiskupy a klášterníky. Za tři kopejky mohlo by si lidstvo opatřiti všecky své náboženské potřeby pro celý život, poněvadž v horském kázaní — a kázaní to nestojí v jednom výtisku více než 3 kopejky — Kristus Pán vše »docela jasně« a přesvědčivě pověděl, co člověku činiti třeba, aby byl šťasten a blažen. Církve docela dobře prý vědí, že horské kázaní Kristovo vylučuje Nicejské vyznání jich víry, ale přece zúmyslně trvají na Nicejském vyznání a zavrhují horské kázaní, aby svým choutkám hověti mohly. Aby se udržovaly při vesle, musí církve »hypnotisovati« lidstvo nevědomostí a překrucováním horského kázaní.

Pouštějíce zatím všecko ostatní, co má Tolstoj v této knize o náboženství, o příčinách, pro které se křesťanství nerozumí, o válce a její nedovolenosti a o tom, jak křesťanské příbuzné vědomí zvrátí všecko násilnictví, pouštějíce všecko to mimo sebe, vezmeme ještě jednou do ruky spis auktorův: »V čem je má víra?« [4]) v němž přiznává se, že dosti nerad odtrhl se a postavil proti své rodné církvi, ale nemohl si pomoci. Všech nových i starých jeho výčitek rovněž pomíjíme, a jen na to čtenáře upozorníme, co má Tolstoj, mluvě o nynějším socialním rozvratu ve všeobecném životě lidstva a zavinělé životní neschopnosti církve. Hrabě Tolstoj ukazuje zde jistě dobrý svůj pozorovatelský talent, — a přece ubližuje pravdě, protože svaluje všecku vinu tam, kde jí nemají, neb aspoň ne tak velikou a ne sami. Vytýkati dnešní rozháraný a nekřesťanský život církvi a činiti ji za vše zodpovědnou, jistě není správným. Ať si pan auktor vzpomene, co bylo a jest proti církvi činěno se strany světa — od vlády, od vědy, od umění, ano i od školy a spolkového života, abychom o žurnalistické zběsilosti etc. ani nemluvili, ať si náš velepřísný kritik toho všeho připomene, a možná, že uzná své přenáhlení. Ani požehnaný Spasitel — dávaje dobré *vůli lidské* na vybranou — nedovedl toho, aby Jeho rodáci přijali a v život každodenní uvedli Jeho vznešené zásady. I požehnaný Spasitel — tedy Bůh — viděl, že svět vede život mimo Jeho učení, ano, proti Němu! Kterak tedy možno, aby církev, tento sbor »učeníků« byl v té věci nad Mistra?«

---

[4]) Poznamenáváme, že vinou českých překladatelův, a hlavně vinou *pořadatele p. Kalaše,* má tento spis Tolstojův *různé* u nás nápisy. Jednou zní: V čem je má víra? Podruhé: V čem moje víra? —!

Hrabě Tolstoj hořekuje (344): Učení o *životě lidí* vymanilo se od církve a uspořádáno bylo nezávisle na ní ... A církvi ničeho nezůstalo kromě chrámů, obrazů, zlatohlavu a slov. Církev nosila světlo křesťanského učení — není to *proti* všem dosavadním rekriminacím? — o životě po 18 věkův a chtějíc skrýti je ve svých oděvech, sama *shořela* v tom světle. Svět se svým zřízením posvěceným církví, *povrhl církví* ve jménu těchže základů křesťanství, které nevolky šířila církev, a *žije bez ní*. Skutek tento již dokonán, a nemožno jej skrývati. Všecko, co právě žije ... všecko živé v evropském světě odpadlo od církve a všelikých církví a žije vlastní život nezávisle od církve.« Mnoho pravdy v těchto pochmurných slovech ruského auktora, ale přece není tak zle, aspoň ne všude. Kdo pozorují život církve katolické za našich dnů, nesmí se opovážiti říci, že jest mrtva a že se nenamáhá, aby mocně zasahovala v každodenní život národů ve všech směrech.

Četl jsem ještě nedávno v kterémsi (realistickém) časopise doznání, že katolická církev povznesla se zvláště v Německu od let sedmdesátých k nevídané, ale skutečné výši; a je to pravda o politickém, vědeckém, ano i uměleckém a praktickém životě německých katolíků. Proč na př. u nás v Rakousku my katolíci pokulháváme za svými sousedy v Němcích, má mnohé dosti vysvětlitelné příčiny. Kdo zná neblahé působení josefinismu a liberalismu u nás, nepodiví se jisté slabosti naší, ale spíše se zarazí, vida, s jakým úsilím máme se v nové době i my k životu katolickému. Vezměme jen naše poměry domácí. Co nám vytýkají v Čechách odpůrcové naši? Duch starých buditelů-kněží, kteří prý byli josefinisty, humanisty, liberály, ano i tak trochu husity, *duch ten vymizel* prý skoro již úplně mezi nynějším kněžstvem, jež jest za to klerikálním, ultramontáním a papežeckým. Kolik z nás kněží a katolicky smýšlejících *laiků* vyvedla už naše svobodomyslná, realistická a pokrokářská »umravněná« žurnalistika a politika pod »národní« sekyru? A my jsme se nepolepšili, my zůstali stejnými zatvrzelci! Všecka osvěta a vlastenectví nezmohly nic, leč že nás otužily a *sdružily*, a to v rozvaděných a stále se vadících Čechách něco znamená. Za námi povstávají *noví* bojovníci za tutéž věc a nelekají se národních a osvětových řehtaček. Všecko *spojení* — politické, spolkové, literární, umělecké, ano i veřejné namnoze — *s liberály a protikatolíky jest u nás zničeno*: my jsme již *svými* a *ctíme* ty, kteří to způsobili a dosud způsobují. Řím najednou ze země nevzrostl; naše záměry též jen časem mohou býti uskutečněny, a mám pevnou naději, ano jistotu, že ti, kteří přijdou za námi, budou míti *ku předu* cestu snadnější a jistější, než jsme ji měli a máme dosud my.

V dalším vypočítává hrabě Tolstoj, v čem se svět vymanil od církve, a jmenuje výslovně. vlády a všecku moc státní, soudnictví, vědy, umění, spolky, a to: a nejen že se vymanily všecky tyto veřejné instituce občanské z moci a vlivu církevního, ony se dokonce proti němu postavily, a nemají prý pro církev ničeho kromě *pohrdání* a *nenávisti*. *Existuje-li ještě ta forma,* kterou nazýváme *církví,* jest to jen proto, že *lidé bojí se rozbiti nádobu,* v níž kdysi byl vzácný obsah, jenom tím možno si vysvětliti, že v našem věku trvají katolictví, pravosloví a rozličné protestantské církve.« Všecky církve vzpomínají prý na hlídače, jemuž zatím zloděj *dávno* utekl, a nejen utekl, ale obrátiv se, na strážce svého ve zbroji přišel a bojuje s ním, strkaje

ho do pout a do žaláře, aby se ani hnouti nemohl. — Svět nechce slyšeti poučujícího hlasu církve, protože církev hlásá pořád totéž, tedy věci, z nichž už svět dávno *vyrostl*, a kterých buď již není, nebo které se již rozpadávají. Církev už není kormidelníkem na lodi lidského života, svět pluje, jak *sám* chce, ale neví prý *kam*, a v tom jest ovšem veliká chyba. »Proč to děláme?« — »Na to nemůžete odpověděti« — A přece »bez odpovědi na tuto otázku lidé nikdy nežili a nežijí.« ... Všichni téměř žijí nerozumně, nemoudře a nešťastně: život lidský přestal býti závislým na všelikém učení. A věda? Ó ten zloduch lidstva! Věda *uznala* tento »zmrzačený stav naší společnosti za *zákon* všeho lidstva.« Thiel, Spencer a všichni ostatní učitelé moderního světa neopřeli se tomu, pustili z mysli »celek« a chopili se jeho »části.« A ještě hůře! Jako mnozí jiní, tak i tito učenci zaměnili náboženství za — metafysiku a tak nadělali z učených vzdělanců atheistů, protože metafysice dnes nikdo nevěří. Moderní svět nemá na této přežalostné bídě ještě dosti. — On tone i v úplném chaosu mravní nevázanosti, tuposti a zpustlosti. Hledal jsem *marně* v našem civilisovaném světě nějakých *jasně vyjádřených zásad mravních* pro život. Těch není. Není ani vědomí, že jich je třeba. Ano, jest podivné přesvědčení, že jich není třeba ... A takový život považují lidé za rozumný, a nestydí se.

To jest tedy ovocem úplné nezávislosti moderního lidstva na Bohu! Není právě v tom nejvydatnější obrana — tupené církve? Ne! volá Tolstoj. »Nit, vížící svět s církví, *která dávala smysl světu*, stávala se stále slabší a slabší ... až stala se dokonce překážkou.« Kdy se stala tato světodějná událost? »Teď«, odpovídá suše pan hrabě a doznává proti celé nepřátelské dosavadní theorii své, že: *Učení církve* s jejími dogmaty, koncily, hierarchií, *nezvratně sloučeno jest s učením Kristovým*. Svazek tento tak je *patrným*, jako svazek novorozeného plodu s útrobou matčinou (Bravo!) Avšak jako pupovina i lůžko stávají se po porodu nepotřebnými kousky masa, které z úcty k tomu, co v nich bylo kryto, mají býti opatrně zahrabány do země, tak i církev stala se nepotřebným, odumřelým orgánem, který jediné z úcty k tomu, čím dříve byla, třeba schovati někam dále. Jakmile začalo dýchání a oběh krve, — svazek, který dříve byl pramenem výživy, stal se překážkou. A nerozumné jest úsilí udržovati tento svazek a nutiti narodivší se dítě, aby se živilo pupovinou a ne ústy a plicemi.« Jako každé přirovnání jen v *něčem* bývá pravdivo, tak i toto přirovnání Tolstého, a my jsme již svým Bravo nahoře označili, pokud a v čem správnost jeho přiznáváme. Těší nás, a vyznejme, že jsme doznáním Tolstého byli překvapeni, že *uznal církev* a její nezvratně »patrné« spojení s učením Kristovým. Je to ovšem proti celé dosavadní jeho theorii o církvi, ale není to proti pravdě, nýbrž úplně dle ní. Kdyby byl hrabě Tolstoj na tomto »nezvratně patrném svazku« dříve stál, anebo aspoň kdyby se naň postavil nyní, kdy jej našel a přiznal, kdyby se ho byl *důsledně* chopil a nezpustil, nebyl by psal, co dříve hanlivého o církvi napsal, a nebyl by ani nyní mluvil o »pupovině« a o zahrabávání zbytečných »kousků masa«, — nebyl by, zvláště, když tak bystře postřehl celou mravní mizerii moderních lidí z církevního svazku vybavených.

(Dokončení.)

Vzdor.

Když neštěstí mne tíhou svojí kruší,
jak sněhu lavina, jež padá s hor,
mně poraněnou posiluje duši
vzdor, mužný vzdor.

Nechť nenávisť a záští na mne sočí,
nechť o mně lhou, vší pravdě na úkor,
mně neukane chabá slza z očí —
já mám svůj vzdor.

Vzdor přítelem mým, když se jiní straní
a bez příčin mi vypovědí spor,
ať slepou zlobou soptí, až Bůh brání,
já mám svůj vzdor.

Ať bouře trhá žití mého květy,
ať před hromem se chvěje každý tvor,
já snesu bouř i rachot hromu kletý,
já mám svůj vzdor.

A kdybych sám stál proti všemu světu,
stát zůstanu a nesklopím svůj zor,
i mlčení dám mnohdy za odvetu
a tichý vzdor.

Však před Tvůrcem se skláním na kolena,
Jenž sílí mne, když umdlím sláb a chor,
kde velí církev Kristem založená —
můj končí vzdor!

Jan Vránek Pohořský.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Pokračování)

XI.

Zdálo se, že po zkázonosné bouři se nepěkné počasí tak hned neustanoví; svítil v noci měsíc, i druhý den byl jakž takž hezký, ale v noci přišel opět liják a pršelo kolik dní.

Na Martinci bylo smutno, litovali zkažené úrody, a hospodyně vláčela se jako stín. Naříkala na křeče u srdce a na prsou. Mazání a nakuřování nepomáhalo, a Maruška s Rozárkou přidávaly denně modlitbu za nemocnou švagrovou.

Před Josefem se však panímáma přemáhala, ten nesměl tušit její chorobu, zatajila ji, jako prve svůj zármutek.

Sedávala s milým synem často v jeho světničce a věru že nerada vídala, došla-li k této besedě některá ze švagrových. Chtěla syna jaksi užít, byť toho nikomu nesdělila.

Povídávala mu o svém dětství. Nikdy o takových věcech nemluvila, věděla, že ostatní na Martinci nemají tyto vzpomínky rádi. Nyní se jí však zdálo, jakoby jí syn byl znovu darován, a byť ho i neobjímala a nehladila, byl každý její pohled pln nejvroucnější lásky.

Josef málo vycházel, bylyť cesty všecky rozmokly, a do hájovny se sotva dostal i ve vysokých botech. Jen tak po dvoře že se prošel a na planince u kamenného stáda, kde bylo tvrdo, postál nějakou chvíli s rozepjatým deštníkem; než bývalo mu tam smutno při pohledu na lesy zahalené v mraky, tak že zase odcházel domů.

Nečetl; nedostal se k tomu, aby rozevřel některou z knih. Jen se probíral ve staré bibli s rodinnými zápiskami. Dříve již byl si povšimnul, že na některých listech byly vlepeny barevné stužky, papírové proužky, ba i obrázky. Nyní čta texty na těchže listech, poznával, že záložky ty vsunuty tam asi tím kterým otcem truchlícím o dítě, rozjímajícím nad trudným osudem své rodiny.

V Knihách Královských, Knize Žalmů, Knize Přísloví, Knize Kazatele i Pláči Jeremiášově bylo hojně těchto záložek, a Josef snadně vyčetl, čím těšili se zarmoucení předkové.

Rodinné podání zajímalo ho stále víc a více, rád slyšel i o jiných rodinách a událostech podobných.

To byla povídavá tetka hajná živou kronikou a došla-li panímámu namazat a nakouřit, zašla s ní potom jistě k panu majstrovi na besedu.

»To si pěkně popovídáme,« libovala si hajná, ač mohla dobře říci: »Popovídám«, neb nejvíce povídala sama.

Nejraději slýchal Josef o rozličných rodinných kletbách, zavolání na osud, rouhání a podobném, a hajná ochotně povídala.

Tak seděli kdysi v Josefově útulné sedničce na besedě o třech, panímáma libovala si namazání a nakouření mateřídouškou, hajná to pěkné popovídání a Josef tu besedu.

Venku zuřila bouře. Blesk šlehal z temných mračen, a dunění hromů odráželo se od lesů až hrůznou ozvěnou.

Josef byl se prve s oběma ženami pomodlil a nyní nutkal tetku, ať něco vypráví o bouřkách.

Na jeho: »Povídejte!« — byla by tetka povídala o vlastních hříších, i shledávala ihned něco v paměti.

»O bouřkách chcou slyšet, vzácnej pane majstr? Ba, bejvaly za mejch mladejch let jinčí strachy před bouřkama! Říkalo se, že anděl hněvu Božího to letí a blesky že šlohajou z vohnivýho meče, jakým archanděl Michael bránil našejm provinilejm prachrodičům Adamovi a Evě vstup do ráju. Modlil se kde kdo. Bože chraň a uchovej, aby byl kdo při bouřce jedl. Včil kluci ze škole, soplání, umijou si říct: A Pán Bůh prej nehřmí, to prej — e jak pak — ta eletryga! No eletryga, tu nemůžou pak modlitbou a zvoněním na mraky vodehnat. — Ale abych nezapomněla svou řeč. Moji nebožtíci rodiče, Pán Bůh jim tam vodpusť, chodili moc na žně do tějch Rakous. A koliknáct let po sobě dělali v jednom panskym dvoře. Tam byl

správčí, učiněnej prej drak. Na sakrech vstával, na sakrech líhal, bez zakletí nepromluvil, všecku práçu překlel, všecky lidi zepsul a jen ty hromy na všecko svolával. Řekl-li mu někdo a z bázně před trestem Božím se toho říct přece někdo odvážil, ať ty hromy tak na sebe nevolá, tu se dycky smál a říkal prej: že až von, jako ten jistej pan správčí, humře, tak estlivá prej ho hrom nezabije, že musí o jeho funuse aspoň sedm hromů bít. No, Pán Bůh s náma a zlý pryč. — Tak se stalo, že ho jednou ve žňách z velkýho prej vzteku trefil šlak. Humřel bez Pána Boha, jako rouhač. A když měl funus, strhlo se takovy hromobití, že se všecky lidi z funusu rozhutekli. Klečeli dělníci v ratejně a modlili se. A tak ty nejstarší mezi nima spočitali, že nežlivá se jednou zablejsklo — a byla prej blejskavica, že bylo nebe jako v jednom vohňu, hrom sedmkrát se vozval. Jen ty nejstarší lidi to počítali, protože kdo hromobití počítá, vodčítá si léta. Pán Bůh mu vodpusť, tomu správčímu a jeho hříchů nás huvaruj, je von tam na pravdě Boží a my zde na křivdě světsky; musím se za něj večír pomodlit otčenášek, abych mu tím povídáním třeba na soudu Božím a ve vočistcovejch mukách nepřitížila.«

Hajná se pokřižovala a panímáma též. Josef dojat poslouchal.

Co byly mu v této chvíli přírodozpytné romány Julia Vernea proti poetickému podání lidovému?

A zase jindy vyprávěla hajná o šestinedělce v bolestech úpící, která se modlila k Matce Boží, by nebylo dáno přijíti dítku jejímu na svět ve chvíli, kdy Bůh se hněvá na lidi. Matka Boží vyslyšela modlitbu ženy trpící, bouře umlkla, a dítko otevřelo očka ve chvíli, kdy zazářily na nočním nebi hvězdy v plné kráse, a v první pláč děcka nemísil se již ani šelest deště.

Pohnut sklonil Josef hlavu při vyprávění tohoto příběhu.

Jindy zase byla řeč o přísaze. Tu došla na besedu k Josefovi také teta Maruška, ač jinak hajnou pro přílišnou její povídavosť ráda neměla, a súčastnila se hovoru.

»Já jsem přísahala v mým živobytí jenom dvakrát,« pravila Maruška, »ponejprv u voltáře Božího manželskou věrnosť, lásku a poslušnosť mýmu nebožtíku pantátovi, Pán Bůh mu tam vodpusť, podruhy skrzevá držení rybníka na našem gruntě. Však jsem tu přísahu pro světskej mamon složenou taky voplakala. Celej ten den jsem byla jako nesvá, voči jsem měla v slzách a srdce jako v kleštích, třeba jsem po právu a pravdě přísahala. Člověk to zrovna cejtí, že s Pánem Bohem samotným mluví a jeho se dovolává.«

»Uchovej Pán Bůh hříchu křivy přísahy,« řekla panímáma.

Josef pěknými, vážnými slovy rozhovořil se se ženami o přísaze a pak vyzval hajnou, ať povídá nějaký »kousek kroniky« o přísahání.

Hajná nehledala dlouho ve svojí paměti.

»Vím kroniku, ale ne pěknou,« pustila se do výkladu. »Byla jsem děvčisko, tak vejrostek, ve dvanácti letech. Sloužila jsem za pastvicu ve velkým gruntě, no, nebudu ty lidi jmenovat, však jste je neznali a jsou všecky huž pod tím drnem. Tam měl hospodář to špatny počínání, že nedržel ženě věrnosť, jak se na muža sluší. Byly vostudy, křiky, zlosti, bylo tam jako v pekle. Panímáma handlovala v děvečkách jako v kozách, jak se říká, která holka byla hodná, utekla sama, která měla s hospodářem, tu panímáma vyhnala. Nadřela se selka dost, někdy třeba kolik neděl byla bez děvečky. A tak

jednou tam přišlo děvče jako malena pěkny, volalo se Pepina. Bylo až z Čech, vodněkad vod Přibyslavi. No, která tak daleko jde sloužit, skoro na den cesty, ta ví proč. A ta jistá Pepina to asi dobře věděla. Netrvalo dlouho, huž ju panímáma vyháněla. Ale pantáta ju nepustil. Nešla, až musela. A to nešla z dědiny, zůstala tam u ňákejch lidí, co taky měli dcery zahaňbeny a vzali ju na kvartýr. Náš pantáta jim za ňu platil.«

»Žeť mu hanba světitá[1]) nebylo,« zahubovala Maruška.

»Ba nebylo. Byl, jako když mu hudělá. Ale jak přišlo dítě na svět, tu vobrátil. Počítal a nedopočítal se. Spočítali lidi, že ta Pepina už nemohla do naší dědiny přijít poctivá. A tak se vod ní vodvrátil. Pán Bůh mu srdcem hnul. K panímámě se navrátil, vodprosil ju, šli spolu k správě Boží, a včil byl na gruntě svatej pokoj. Ale dlouho ne. Ta jistá Pepina pantátu žalovala. Nevím huž, jak toho na něj skládala, ale museli voba přísahat. Pamatuju, jak panímáma pantátu prosila, ať ji radějác dá peněz, co chce, a měl z čeho dát, bylo všeho na polích i v domě habaděj, jen ať nepřisáhá, že jako s ňou přece hřešil. Ale pantáta že nejni toho vinen, tak jak je žaloba. A přísahali voba. Dostala ta Pepina peníze, ale ne tolik, co chcela. Jen jako prej za ten hřích ji pantáta musel platit. Kdo pak toho zná, jak to páni nasoudili, musijou trestat, vždyť jsou od toho. Ale pantáta měl poslechnout tu svou hodnou ženu. A tak se vyplnilo, co se říká: že jde trest Boží za křivou přísahu. Hned jak šli vod soudu, přes dvě hodiny cesty z města, tak se ta Pepina uhnala cestou, přišla domů, napila se mlíka a složily se jí na plíce souchotiny. Dítě to z ní vytáhlo, humřelo, a než tu byl rok, byla taky zahrabaná. A hned lidi řekli, že to je Boží soud. Ale pantáta si toho vzal do hlavy, počal taky chátrat a třeba že ne hned za rok vode dne přísahy, přece do roka po Pepině smrti ho vodnesli za zídku. Do smrti toho panimáminýho pláču nezapomenu,« hajná umlkla oči si utírajíc.

»Tak, tak, to byl trest za hřích,« řekla Maruška. »A kdo přísahá pro statek, nemá ho požehnanej, ani jeho rod, až do kolikátýho kolena.«

»Dědí se tresty Boží a dědí se požehnání,« pravila panímáma.

Josef dumal hluboce dojat.

Přestalo deštivé počasí, a zase Josef vycházel. Bylo smutno v polích, úroda téměř zničena, i zacházel raději do lesa.

Hajný prováděl nového myslivce, ukazuje mu revír. I nový mládenec se již dostavil a za hospodyní matka lesního, starší bledá paní, které se hnedle první dny v horách trpce zastesklo. Hajná chodila nyní také někdy do myslivny a vyprávěla mnoho o vlídnosti paničky.

»Majou ještě jednoho syna,« vykládala na Martinci, »taky prej u myslivosti, nebožtík jejich otec byl taky myslivcem a všecky dcery jenom za myslivci vdal. Ale naříkajou si ta panička, že moc s mužem zkusili, byl prej jako divoch, a ti syni nic prej jináč. Střelit na člověka jako na zvíře, sbit pro kus dřeva až do oupadu, jim prej je všecko jedno. Tomu foŕtovi to kouká z vočí; je jako divej, kleje taky jako pohan.«

---

[1]) před celým světem.

»Pantáta ho chválil, že dá sebou mluvit a sám prej nabízel dobrý sousedstvo,« řekla panímáma.

»Náš hajnej taky ho nehaní, jenom říká, že ho musel někde vidět, ale že neví, kdy a kde. I to jméno, jako příjmení — Helman, že huž jakoby byl slyšel. Pocházijou z Němců, a Němci nikdá Moravcům co dobrýho nepřejou. No, snad hajnej už u něj doslouží,« pravila tetka.

Nadešel konec prázdnin, a Josef chystal se k odjezdu. Marné bylo jeho přemlouvání, aby matka jela se s ním poradit k lékaři. Nechtěla svoliti, ba, nechtěla ani dopustiti, že by jí co scházelo. To že je od rozličné lítosti, ta slabost, a jináče nedala. Tuze se rozhorlila, počal-li se Josef obviňovati, že i on matce lítosti přidal.

»Ne, ne, toho na sebe neskládejte, můj drahej synáčku,« odmlouvala synovi, »to taky muselo bejt, abych se poznala, že všecko na světě může člověk ztratit. A tím je mi ta radosť nad váma vzácnější a milejší. A že huž všecko víte, co a jak na Martincu bejvalo, to je mně taky milo, aspoň víte, co jsem já musela nést na srdci.«

A takovým úsměvem plným mateřské lásky a blaha pohlížela na Josefa, že tento si řekl, že i kdyby těžce nesl svůj osud, této matce k vůli že jej musí nésti odhodlaně.

Josef odcházel již do dědiny, odkud ho měl strýc mlynář ku dráze dovézti. Petr odvezl mu kufr již ráno. Josef chtěl jeti v noci, a k večeru ho vyprovázeli všichni domácí.

I hajný se přidal, a v polou cestě vystoupil z lesa myslivec. Josefa ještě neznal. Představil se mu a omlouval se, že prve chtěl seznati revír. S pantátou že se již zná. Byl vlídný, pro panímámu i tety měl dosti přívětivých slov, a s hezounkou Cyrilkou ihned zažertoval.

»Takovouhle růžičku bych potřeboval do své myslivny,« řekl.

»Však oni si nějakou dovezou,« odsekla Cyrilka.

»Musím hledati takovou, která je zvyklá samotě,« odtušil myslivec.

»Na samotě rostou růžičky na šípči,« smála se Cyrilka, a již se s myslivcem znali.

Myslivec vypadal pěkně. Statná postava plných ramen, hlava poněkud velká s hustými, narudlými vlasy a dlouhým, rovněž rudým plnovousem. Sivé oči planuly divokostí, bylo přímo na první pohled na něm viděti nezkrotnou povahu. Hlas zněl plně, a věru že se rozléhal lesem i při obyčejném způsobu řeči, natož když se lesní rozkřiknul.

Josef pronesl několik zdvořilých slov. Myslivec neučinil naň dobrého dojmu hned prvním pohledem. Nebylo mu milo sestřino žertování s ním.

I zastavil se a loučil se s rodiči a tetami. Všichni ho objímali a znamenali křížem.

»Od sestřičky si, pane bohoslovče, nechte raději dát o tři hubičky více místo křížků,« zažertoval myslivec.

Žert ten dojal všecky nemile. »Pište mi přece někdo,« vybízel Josef, ač věděl, že neradi píší, jako venkované vůbec.

»Maruška bude psát,« sliboval pantáta, a tato ochotně přisvědčila.

Ještě poslední: »S Bohem«, a Josef zašel do úvozu.

Martincovi se vraceli; myslivec odeslav hajného do lesa, šel s nimi a sám se nabídnul, že se u nich zastaví, aby viděl, jaké to na té samotě mají.

»Kdybych byl věděl o téhle veverušce, již byste mne tam byli měli,« řekl usmívaje se na Cyrilku.

»Chtěli by mne zastřelit?« smála se Cyrilka.

»I toto, spíš chytnout a pěkně pohladit,« řekl myslivec a již hladil hebké Cyrilčino líčko.

Panímámě se to nelíbilo, i vykročila rychleji, nedbajíc, že ji rychlá chůze unavuje. Myslivec vešel na Martinec. Líbilo se mu staré, důkladné stavení, zařízení, dobytek, prohlížel vše a o všem hovořil. Jen on se nelíbil nikomu kromě Cyrilce, a když odešel, vybízeje domácí k návštěvě do myslivny, ozvala se Rozárka: »Ihned bych za ním vykouřila.«

»Ba, kouřil sám dost,« řekla panímáma kašlajíc.

»Kouří jako komín a kleje jako pohan, to je nepěkný způsob,« mrzela se Maruška, mávajíc fěrtochem, aby kouř ze dveří vypudila.

»Mezi pány to jináče nejde,« řekl pantáta. »Buďme rádi, chce-li držet dobrý sousedstvo; jsu rád, že nemusím již nebožtíka fořta potkávat.«

Nebyl by pantáta tohle řekl před Cyrilkou, ale tato se vytratila po odchodu lesního, a zpěv její zanikal již kdesi za dvorem. Nikdo si nepovšimnul, že Cyrilka se jaksi dlouho zvenčí nevrátila, nepověděla také nikomu, že s myslivcem u kamenného stáda za půl hodiny postála.

Rychle snášela se jeseň na krajinu. Na Martinci obložili celé stavení na zimu chvojím, kteréž jim myslivec vykázal v takové hojnosti a tak na blízku, že si neustal pantáta nového souseda pochvalovati.

Arciť, že se odvděčili darem několika hus a podsvinčete, než, myslivec za to před posvícením donesl sám panímámě zajíce. Byl vůbec častým hostem na Martinci, vítaným však leda pantátovi a — Cyrilce.

Petr jednou v neděli za nemluvné besedy u hajných řekl k hajnému: »Jak jsu na Martincu rád, za fořta bych tam nebyl.«

»Blázníš?« tázal se hajný.

»Ba ne. Ale fořt kouká na Cyrilu, a Cyrila na něj,« vykládal Petr, a hajná nastrkovala obě uši.

»Na Martinec přijde jenom sedlák,« řekl hajný, a Petr i hajná, ač ji jazyk svrběl, uznali tento důvod, a zase se chvíli nemluvilo.

Pak po nějaké ledabylé rozprávce Petr odešel.

Hajný přecházel po sednici a odcházeje do lesa k večerní pochůzce, pravil k tetce: »Modlite se, tetka, za Martinec, nevím, čeho se tam ještě dočkajou.«

Že se nedočkají ničeho dobrého, o tom byla tetka přesvědčena. Ale mlčela, komu by také povídala? Těch, jichž se týkalo, nechtěla zarmoutiti a cizím povídati nechtěla.

Zahalily se hory v podzimní mlhy, celý den byl šedý přísvit, sluněčko ani nevysvitlo, nepříjemné vlhko zvenčí vtíralo se do sednice.

Na Martinci bylo smutno. Bylo teskno všem po Josefovi, a scházela také Petrolína.

Jako by si jí byli co nejvíce všímali, tak na ni všichni vzpomínali, a nebylo dne, kdy by nebyly ženské o ní mluvily. Aspoň Maruška s Rozárkou, chystajíce se na výměnku k odpočinutí, vždy si vzpomněly, jak tu s nimi to ubohé stvoření bytovalo.

Sama Maruška zapsala do staré bible: »Pastvicu Petrolínu na Martinci vychovanou zastihla smrt v lese zabitím bleskem.« Pantáta vida to, svraštil čelo.

Chodíval častěji se svraštělým čelem a někdy nepromluvil po celý den.

Josefova psaní přinesla vždy trochu radosti. Psával ob týden, a panímáma schovávala si dopisy do přítruhlí v malované truhle, kterou si kdysi z domova věnem dovezla.

Čas prchal, a než se nadáli, hleděli obyvatelé Martince z oken na hory pokryté sněhem.

Počalo se sněžiti hned po Dušičkách, a tak se čechral sníh na zemi záhy do tvrda umrzlé, na větvích starých stromů, že bylo člověku již z toho podívání zima, jak hajná říkala.

Sedělo se u kamen, povídalo se to a ono, Maruška vyprávěla vzpomínky »ze světa«, Cyrilka toužila do toho světa a netrpělivě vyhlížela od přeslice oknem, kdy se zamihne na planince u kamenného stáda vysoká mužská postava.

Nový myslivec Helman chodíval ob dva, tři dny na besedu. Někdy došla s ním i jeho matka, kterou všecky ženské rády viděly. Naříkávala, jak jí jest v těch horách smutno, a panímáma rozpovídala se někdy, jak i jí smutno bývalo.

Paní Helmanová měla velice ráda Cyrilku a často ji zvala, aby ji v myslivně navštívila. Stávalo se tak, a Helman doprovázel pak Cyrilku domů.

Jednou viděl je Petr, který zašel do lesa pro čerstvé chvojí na pometlo a došed domů, řekl k Rozárce: »Tetičko, ta Cyrilka by neměla s tím myslivcem sama chodit. To nebude hospodář pro Martinec.«

Rozárka se lekla. Pověděla Marušce i panímámě, a počaly se Cyrilky dotazovati.

A Cyrilka se smála. »Co by bylo, kdyby mne chcel myslivec?« S takovou začala. »Aspoň by o to nedbal zde na Martincu do smrti sedlačit. Byla bych paničkou. Ale dyť je to první ženich, a nemusím s ním eště k voltáři. A mně by se jako líbil.«

»Myslivec, pán, Němec!« zněly námitky matky a sester.

»Hm, musí taky sedlačit na svým deputátě, je pánem, ale ne svým, sám to říká. A moravsky umí, má jenom to německy příjmení. Ale za to křestným jménem se pěkně volá. Hádejte jak?« smála se Cyrilka.

»Jistě po svým svatým patronovi,« řekla Rozárka vážně.

»To snad. Ale, tetičko, slyšely jste už to jméno? Říkají mu Robert.« Cyrilka pyšně jaksi pozvedla svou hezkou hlavičku.

»To jsem jakživa neslyšela, aby se někdo tak volal. Ale svatej to musel bejt, sic by to jméno nedostal,« mínila panímáma.

»Já to jméno pamatuju z ňáky pohádky nebo kroniky,« rozpomenula se Maruška.

»Já to pamatuju. To byl někde v ňáky cizí zemi ňákej hrabě a ten měl syna, ten se tak volal. A říkali mu — Robert-ďábel — že byl zlej, jak ten — Pán Bůh rač bejt s náma,« Rozárka se otřásla.

»Ba jo, tetka hajná taky tu kroniku zná a kolikrát nám ju vykládala,« Maruška se upomenula. »A tobě se, Cyrilko, to jméno líbí?«

»Ba líbí, a ten, kdo se tak volá, taky,« smála se Cyrilka.

»Já bych se toho člověka bála,« řekla Rozárka. »Už pro to jméno. V kronykách co se pro příklad a pro vejstrahu zapíše a vykládá, nejní nadarmo, a člověk bejvá už tím jménem znamenanej. A ten myslivec je znamenanej i tějma vlasama a fousema. Chraň se ho, Cyrilko! Ty oči taky má takovy divoky, sama jeho panímáma říká, že je to divous.«

»Co vy hned nevíte,« ohrnula Cyrilka rty.

»Ani o tom nemluvte. Cyrilka je Martincova, a Martincovy dcery se vdávajou jenom za sedláky. Selská krev patří zasejc k selsky krvi. Ty, Cyrilko, nedělej hlouposti a nevyváděj s pánem. Co by řekl pantáta. Ani mi na mysl nemůže přijít, že by se dědička z Martincu měla vdát pryč a snad na ten panskej chleba přijít, o kterým se říká, že z potu poddanejch vyrůstá a jejich slzama je zadělávanej. A aby se sem přiženil takovej člověk, kterej je Bůh sám ví z jakýho hnízda, abych nepomluvila ty lidi, co byli jeho přízeň, člověk, který má německy jméno — i až se mi hořko dělá,« Maruška vstala od přeslice a odešla ven.

Panímáma nemluvila do těch řečí, ale večer brzy ulehla, stěžujíc si, že jí nějak na prsou a u srdce studí. Vypila trochu odvaru lipového květu, medem oslazeného a usnula tiše.

Tety na výměnku přidaly dnes modlitbu »za odvrácení pokušení« ku své večerní pobožnosti.

A na Martinci bylo smutno. Cosi tížilo všecky, skučelo v zimních větrech o zvětralou střechu se opírajících, tlouklo ledovou tříští do oken. Byla to předtucha zlá, příštích smutných a bolestných chvílí.

XII.

Přelétly Vánoce. Bylo mnoho sněhu, tak že se z Martince nedostali do dědiny na půlnoční. Slavili doma. Pantáta předčítal z bible zvěsť o radostném příští Vykupitelově, zpívaly se koledy, a Cyrilka čarovala způsobem děvčatům obvyklým. Scházela jí také dnes Petrolína, bylať se jí tato dala vždy ke všemu potřebovat, byť i nerozuměla dobře, oč se jedná. Ale mračila-li se Cyrilka, jsouc od pantáty pro nějakou nezbednosť hubována, hladila ji Petrolína, až ji znovu rozesmála.

»Že pak pan majstr nepsal,« vzdychla Rozárka v přestávce při zpěvu.

»Psal asi, ale do Žďára nešla z dědiny poslica, troufám už kolik dní, totě činěnica, však by šlo o život,« řekl pantáta.

»A kdyby šla, jde snad přece, lidi jedou a projedou cestu, i svézt se může, ale sem na Martinec se nevypraví, třeba věděla, že jí panímáma za donešení huzel stravy naváže. Na zejtra přece se Petr vypraví do dědiny a psaní vám, panímámo, donese,« utěšovala

Maruška švagrovou, která tu seděla vyhublá a pobledlá. Scházela panímáma, scházela.

Usmála se na Marušku. Vlídnost švagrové ji těšila, a byla v duchu jista, že její Josef zajisté jí psal; jak by také na upřímnou matku zapomenul! Vždyť mu řekla při loučení, že si ta jeho psaní bude schovávat jako svaté obrázky.

A jak jí pěkně psával! Vypisoval pobožnosti, jichž se súčastnil, psal, jak vzpomíná na hory, na maminku, jak si představuje Martinec na zimu chvojím obložený, zachumelené zkamenělé stádo a lesy.

Těšila se z toho a tajila všem tu slabotu, která ji skličovala. Posteskla si jenom hajné, a ta kývala hlavou. Často se jí, když panímámu po vyhublých zádech mazávala, v mazání mísily slzy.

Dnes cítila se panímáma slabší než jindy a jenom že nechtěla ostatním kaziti radostnou náladu svátečního večera, neulehla. V duši bylo jí však klidno a vlídno. Vzpomínala na svého Josefa, jak asi ku cti a chvále Boží účastní se dnešní noci posvátných obřadův. Viděla ho před sebou jako malého hošíka, těšícího se papírovému Betlému za okny v mechu nastavěnému, jásajícího nad jablky a ořechy, zpívajícího koledy o tom krásném, drahém Jezulátku.

Panímáma pohlížela do okna zamrzlého do běla, kde býval druhdy Betlém, a u kterého stihla ji zvěsť o Martinově smrti. A stín vzpomínky zalehnul jí do duše.

V tom na okno zaklepáno. Všichni se ulekli a zachvěli. Musily to být silné prsty, pod kterými zabřinčela tabulka, a v téže chvíli zaklepání se opětovalo.

Petr vstal a vyšel ven.

»Co se to asi stalo? Kdo asi v tomhle večeru k nám přichází?« pravil Martinec.

Těžké kroky ozvaly se v síni. Panímáma uchopivši Rozárku za ruku, vytřeštěnými zraky pohlížela ke dveřím.

Od těch se ozval smích, a již vstupoval před Petrem myslivec Helman do světnice.

»To jsou hosti, co?« smál se. »Mne jste asi nečekali? Cyrilko, jestli jste čarovala na ženicha, tak to bude myslivec, anebo Robert, anebo já sám. Byl jsem v zámku Žďáře na honu. Pan lesmistr se drží staré regule myslivecké, že o Štědrém dni se musí vystřelit, a třeba jen na vrány. V dědině jsem se stavěl v hospodě, a tam naříkala poslice, že má sem na Martinec dodat balíček, a že se v té slotě sem nedostane. Povídám: to že asi bude nějaké nadělení, třeba tuhle pro vaši boubelatou Cyrilku, a že to sem vezmu. Zajdu-li si o tisíc kroků víc neb míň, to je už jedno, doma zatím ani v pokoji nebude mrznout, ani matce z kuchyně ryby neodplavou.« Myslivec položil na stůl malý balíček.

»Od Josefa!« zvolali všichni.

»Sednou si přece, pane fořt, a vy ženský něco podejte pro zahřátí,« vybízel Martinec.

»Na chvíli sednu, matka má doma asi strachy, nevzal-li mne někde čert, nebo nekamarádím-li někde v hospodě se sváteční opicí,« smál se myslivec. »Nesnášejte, leda něco k zavdání.«

Maruška donášela již lahvici slivovice, a Rozárka talíř se smaženou rybou a druhý s nakrájenou vánočkou.

Cyrilka ustoupila do stínu k oknu, a v mladé její duši všecko hrálo. Čáry — kouzla vánoční! Ba věru, že čarovala, čarovala jablkem ukrytým v zaňádří, by zítra, darujíc ho prvnímu příchozímu do stavení, zvěděla od něho křestné jméno i stav příštího manžela. Ač věděla, že sotvy kdo cizí přijde, přece neodolala a nesouc jablka na stůl, vzala nejvrchnější a schovala za ňádra.

A tu — té náhody! Myslivec pojedl kousek ryby, vypil několik kalíšků slivovice, rozpovídal se, a smích jeho zněl jizbou.

Panímáma držela zatím balíček na klíně, nechtějíc ho za přítomnosti tohoto jí nemilého souseda rozdělati. Hladila obálku ze šedého papíru a těšila se již předem, jaká asi laskavá slova jí syn v tom balíčku ve psaní posílá.

Myslivec zvedl se k odchodu. Poškádlil Cyrilku, že přijde na koledu, přál všem šťastných a veselých svátků a odcházel hlučně, jak byl přišel, směje se, jak asi všecky polekal. Pantáta ho vyprovázel.

Panímáma rychle vzala s okna nůžky, přestřihla provázek na balíčku a rozprostírala obsah jeho po stole.

Byl to pěkný obraz ve zlaceném rámci, představující narození Páně, mohl býti pověšen i postaven, maje vzadu opěrátko. Mimo to několik menších, pěkných obrázků do knížek. A psaní, dlouhé psaní na čtyřech stránkách psal Josef rodičům, psal, že posílá dárek k Štědrému večeru, jak ve městě je zvykem. Chtěl prý se podívati domů, ale že ví, že by se asi od Žďáru nedostal. Psal, že jest zdráv, vesel, a že se těší, že příští Vánoce bude již knězem.

Těšili se všichni, a nikdo si nepovšimnul, že byla Cyrilka po celý večer zamlklou.

O Božím hodě byla taková vánice, že nemohl nikdo ani ze stavení, ani do stavení, a Petr musil několikráte za den jít odmétat navátý sníh s oken.

Cyrilce bylo smutno. Nazejtří naslouchala stále, zda se ozvou kroky na záprsni a v síni, než, marně. Až k večeru došel hajný na besedu a vyprávěl, že pan fořt někam jel. Doprovodil jej on, hajný, do dědiny, kde měl zjednanou příležitosť, ku dráze. Stará paní pak že svěřila tetce, která před svátky s úklidem pomáhala, že jel syn za nevěstou.

Těch pohledů matky a tet, které se tu upřely na Cyrilku! Div, že neshořela. A co více, postřehla v očích tet a matky takové uspokojení nad tou zprávou a v pohledu hajného ujištění, že schválně jí to přišel povědít, že jí to bylo až líto.

Hajný vykládal dále: »Povídaly stará panička naší tetce, že syn už na kolikero míst psal, kde majou fořti dcery s penězma, ale že se mu ňáko ženitba nedaří. Nechcou prej se dát nevěsty na tu samotu zde, a pak, která má větší pomoc, že hlídá jako vejš nežlivá na myslivca. To jako, že vijou, že musí fořtka dělat jako selka v tym hospodářství. No, nepořídí-li, kam jel dnesky, pojede zasejc jinam.«

»Dej mu Pán Bůh štěstí,« řekla panímáma.

»A jeho ženě svatou trpělivosť, bude ju mět zapotřebí,« dodal hajný. »Je to člověk nepřimíře jako divoch. Rozvzteklí se někdy, že by jinej tím vztekem padnul, a za chvílu se vykřičí a jakoby nic. A ten koho zepsul nebo ztejral, aby dělal taky, jakoby se nechumelilo, sic má hůř nežlivá zle. Já jsu chlap stará, ale to jsem ještě

nezažil, jaky ten člověk dovede dát jména a co vyčíst. Aby se pak každej sám za sebe styděl. Ale nebudu dnešního svátku pomluvou kazit, každej si vodpovídá za sebe jako člověk a jako křesťan.«

»Ba ták. Takovej člověk se zapomíná, a hańba o tom mluvit. To hovado ví a pamatuje si, co smí a co ne, a když si člověk toho nepamatuje, sníží se pod obraz zvířete. Ale včil nechme tějch řečí, hlídejte, hajnej, co pan majstr poslal. To je jedna krása. A tuhle maly vobrázky, taky Krista Pána narození. Šak píše, že jeden taky vaší tetce.« Maruška odpovídala a ukazovala.

»Co pak píše pan majstr?« ptal se hajný dychtivě.

Tu se dala panímáma do vykládání, a hnedle tu byla tma, i loučil se hajný, slibuje, že hned zejtra pošle tetku pro obrázek a pro nějaké posloužení panímámě, bude-li si tato přáti.

Asi za tři dny došel Helman opět na besedu. Cyrilka vidouc ho přicházeti, utekla do přístěnku a nedala se ani viděti.

Klábosil o ledačem. Také o svatbách a ženění. Smál se, jak se nevěstám nechce na samotu.

»Nic platno, budu muset některé věneček pocuchat, abych ju dostal,« smál se hrubě a nedbal, že se všichni domácí pýří nevolí.

Rozárka vyšla raději ze světnice, aby těch řečí poslouchati nemusila!

Když myslivec odešel, nebylo nikomu do řeči. Mrzeli se z toho sousedství a jakoby všichni cítili, že povstane z toho něco nemilého.

Cyrilka slyšela do přístěnku každé slovo a plakala. Ani nevěděla, že jí vězel lesní tak hluboko v srdéčku.

A ta zima šla svým váhavým krokem dále, přinášejíc ve své bílé plachytce třeskuté mrazy, nádherné pýří jinovatky, stkvostný odblesk červánků na večerní obloze, setřásajíc celé závěje sněhu na Martinec.

Za jasných nocí, svítících mrazem, bývalo slyšeti bouchání šindelů, praštění větví, lámajících se pod tíhou jinovatky, a větry skučely svoje písně tak tesklivě. Lednová světlosť nastala, i delšil se den.

Panímáma stávala u okna a čítávala cosi na prstech. Byly to měsíce, které měly ještě uběhnouti do synovy primicie. »Kýž bych huž mohla počítat aspoň neděle, třeba na prstech vobouch ruk,« řekla jednou Marušce.

»Dočkáte se, panímámo, dočkáte,« řekla tato.

»Jen abych se dočkala,« vzdychla panímáma. »Myslíte, švagřičková, že — vydržím?«

»Nepřipouštějte si takových myšlenek, panímámo,« vymlouvala Maruška.

»Já bych si jich nepřipouštěla, ale to bídny tělo mne upomíná. Jen toho ešče kdybych se dočkala, že Josef můj, to mý radostny dítě, by mně podal Tělo Páně. A toho druhýho, čeho se bojím, toho abych se radějác nedočkala.« Panímáma vzala Marušku kolem krku a sípavým hlasem pokračovala: »Švagřičková, pro Boha vás prosím, pro Kristovy drahy rány, pro Panenku Marju sedmibolestnou, držte vy nad Cyrilou ruku. Svěřil se mi Josef — jako pan majstr — jak jste jemu domluvily a jak vás poslechnul, střežte tu mou Cyrilku, tu mou růžu před tím myslivcem. Jak jste tenkrát řekly, jak pozůstává a vykládá se ta kronyka o tym Robertu ďáblovi, jako ďábel mi ten člověk připadá, a bojím se o Cyrilku.«

Rozplakala se, a Maruška plakala s ní. Bála se o Cyrilku též. Veselé děvče, jakoby bylo svých písníček zapomnělo, věšelo hlavu, a ač již masopust ubíhal, ani o muzikách se nezmiňovala.

»Snad bysme měli Cyrilku poslat někam pryč, k přátelom. Zapomněla by třeba. Až by se pán voženil, může zasejc domů,« mínila Maruška.

»K tomu by pantáta nesvolil. Vím, že chce Cyrilu brzy vdát, řekl mi, že cejtí taky to stáří táhnout, že se musí moc rozpomínat, jak má bejt po jaru se zasetím, jindá si to sesumíroval hnedka po žních, a letos že ho ňák vopouští síla. Víte co, švagříčková, až nám dá Pán Bůh dočkat jara, vypravíte se s Cyrilkou na ňáky ty pouty. Děvčisko přijde na jiny myšlínky a snad se sejde s někým, kdo by se k nám hodil. Po dohazovačích bych nerada dostala zeťa na Martinec,« rozhovořila se panímáma.

»Ale tak brzy přece pantáta nebude chcet svatbu Cyrile strojit,« kroutila Maruška hlavou.

»To myslíval jindá. Včil by chcel. Myslím, že se taky ňáko myslivca bojí,« panímáma povzdechla.

Hovořívaly nyní o té věci častěji, a Maruška nabyla přesvědčení, že jen z vnuknutí Božího se na Martinec po letech ve vdovském stavu vrátila, aby zde byla k dobru oběma dětem bratrovým.

Jaro přineslo mnoho práce. Role od loňska zpustošené žádaly dvojnásobnou práci, a síly hospodářovy umdlely. Počet roků v klopotné práci ztrávených hlásil se k svému právu. A ty vnitřní žaly také nedodávají člověku síly.

Petr také, ač vždy pilný, cítil, že přibylo mu zase o rok na bedrách, a i ty nohy se mu tížejí pozvedaly.

Maruška a Rozárka činily se co dost; než i ony se přiznávaly, že jim to s tou prací již tak nejde, jako chodívalo, a naříkaly si, že ta loňská úzkosť s Josefem jim oběma jaksi dodala. Také musily býti více okolo panímámy, která nedostačila již k domácí hospodyňské lopotě. Musila se zjednati služka. Ve mlýně ji opatřili. Bylo to silné, asi dvacetileté děvče a šlo na samotu dosti rádo, protože si ho v dědině chasa pro nehezkost a hloupost nevšímala.

Mařena — tak se jí říkalo, uměla sice dělat, ale ta její práce byla takovou, jak se jí právě nahodilo, někdy zdařilejší, někdy horší, a byla-li nějak podrážděna, odbývala ji ledabyle. Nedbala o šat a těšila se, že na samotě může chodit zpola neoblečena. Bylo to takové obecní děcko nevycvičených mravův, uměla se modlit, ale nechápala účel zbožného života. Uměla pracovat, ale pracovala, že musila, lásky k práci neměla a potloukáním se ve službách z místa na místo nikde nepřilnula.

Na Martinci záhy seznali, že jim Petrolína bývala v domě platnější, ale umínili si, že budou míti s děvčetem trpělivosť, a byli jisti, že si je připoutají k sobě jako Petra.

Rozvilo se jaro a dýchalo svěžestí. Z lesů to vanulo nejsladší vůní, luka a meze kolem Martince zakvetly zlatem pampelišek, osení se zelenalo, a jaro vnikalo jasem paprsků slunečných pod krovy starého stavení. Ale v Martinci bylo stále tak jaksi teskno a nedalo se nijak zaplašiti. Cyrilka byla sice veselejší a s Mařkou se někdy až hlučně chechtaly a zpívaly, přes patrnou nelibosť panímáminu. Cyrilka běhala za Mařkou do lesa, pomáhat hledat trávy housatům

po mezích a jak se stávalo, tak se stávalo, skoro vždy se někde střetla s myslivcem.

Myslivec nemluvil již o ženění, matka jeho s pláčem sdělila hajné, že nemá opět ze svatby nic, nevěstě se opravdu na samotu nechtělo, a Helman se zařekl, že již nikam s nabídkou nepojede.

Stará paní napověděla tetce Kučerově, že by se synovi i jí líbila Cyrilka z Martince. A námitce, že Martincova dcera bude dědičkou, že z domova neodejde, se jenom usmála.

»Jen až Robert začne do opravdy,« řekla, a hajná trnouc, svěřila ta slova synovci.

Ten mávnul mrzutě rukou.

Bylo ku konci května. Pantáta Martinec vrátil se v neděli z kostela až po poledni jaksi rozveselen, a poobědvav, sdělil ženským novinu, že mohou čekati v týdnu hosty. Byl až ve Žďáře.

»Mluvil jsem se starým známým gruntovníkem z Cikaje. Ten mi povídá, že u nich na rejchtě jsou dva synové, a jednoho by rádi někam přiženili. Jsou to Dobíhalové, znám ten rod, často jsme se někde sešli, hned za svobody, jsou to pořádní, poctiví lidé. Jde tam všecko po staru, a toho statku je habaděj. Taky jsem se hned střečil, že vyřídí u rychtářů, že můžou k nám dojít, tak jak se říká, na přehlížku. Šak prej rychtář Dobíhal huž kolikrát ve Žďáře o trhu i v neděli po mně koukal, že slyšeli o naší dceři. Myslelo se, že je děvče mlady, ale včil těm lidem samotnejm napadlo, že asi když budeme strojit synovi primiciju, snad bysme zároveň dceři vystrojili svatbu. Divijou se lidi, že prej stárnu, no, jsou tu léta a starosti. To víš, panímámo, co jsme se spolu naponocovali — e, radějác nemluvit. Tak se schystejte.« Pantáta mluvil spokojeně.

»Znám ťen rod. Jsou to opravdu hodní lidé, ti Dobíhalovi. Ten by se sem hodil, ten syn. Myslím, že dajou rychtu staršímu, a mladší, volá se Vojtěch, bude tak jakorát k ženění,« kývala hlavou Maruška.

»Znám panímámu z Cikajsky rychty tak z těch poutů, sešly jsme se u svaty Anny ve Frantále[2]), pak v Hlinsku a na moravsky straně v našem Obyčtově i na Vranově. A dycky se hlásila. Bejvali jsme ňák v přízni po ňákým kmotrovstvu,« řekla Rozárka.

»A co řekne Cyrilka?« namítla panímáma.

»Poslechne,« řekl pantáta názvukem hlasu, jemuž se nikdy neodporovalo. »Poslechne, jako poslechl Josef. Nebudu o tom mluvit, nebudu si kazit Boží neděli hříchem hněvu, ale jednou za dycky řeknu: Cyrila musí poslechnout. Tam s tím,« — pantáta mávnul rukou proti oknu, směrem k lesu, — »tam s tím to musí přestat. Mluvil do mne huž kolikrát, že by svléknul zelenej kabát a chcel na Martincu sedlačit, ale řekl jsem mu, že selská krev se k pansky nehodí. Šklibil se jako — nepřiměře ďábel, že prej, kdyby chcel . . . dejte mi na Cyrilu pozor, slyšíte?« Pantáta pojednou uhodil pěstí na stůl, zrudnul v obličeji, a divoké blesky vyšlehly mu z očí. Povstal a šel ven.

»Pantáta se o tom doposavád nezmínil,« řekla panímáma. »Včil se zlobí. To nešťastné sousedství. Bála jsem se toho myslivca vod prvního pohledu.«

[2]) Zkažené Frauenthal, česky: Pohled, poutní místo u Přibyslavi.

»Vidíš, Maruško, to huž budeme na tom vejměnku spolu bytovat zasejc eště za jednoho hospodáře,« řekla Rozárka k sestře.

»Dá Pán Bůh, že ve svornosti,« řekla Maruška. »No, Cyrilce se bude ženich líbit, je to pohlednej chasník, a vám, panímámo, se bude líbit taky. Dobíhalovy děti jsou zvykly poslouchat, dceru taky vdali na slovo od kmotrů, přišel ženich — mlynář z Polničky zrovna na přípověď, a vdala se dobře. No — s Cyrilkou, třeba se mohlo eště s vdavkama počkat, se takhle nechybí. Jen jí to, panímámo, hned řekněte.«

»Prosím vás, švagříčková, řekněte jí to vy, nebo ty, Rozárko. Bude plakat, a já nemůžu svy dítě vidět plakat. Já jsem se tuhle pantátovi zaslíbila ze svy vůle, zalíbili jsme se jeden druhýmu, zakoukala jsem se mu do těch granátových vočí, je mě Cyrilky líto, že se má vdávat a ženicha skoro nezná. Panímáma si utřela oči.

»Zná — nezná! Pantáta dobře dělá, jak to takhle rychtuje. Jsme tu, pravda, na samotě; ale lidi dojdou přece do toho lesa, a děvče by mohlo s myslivcem přijít do řeči. Je to pleskoň, plácá bez všeho považení. Jak dělajou lidi na kultuře, až prej se ženský stydijou, jak a co mluví. I hajnej to řekl, že neslyšel jakživ tak mluvit. Cyrilka bude hezkou nevěstou, schystáno máte všechno. A pak ta radosť! Až pan majstr si primiciju odbyde, pak může zrovna sestře požehnat k svatbě. To bude sláva! To bude česť pro náš rod, toho nejní na horách pamětníka!« Maruška jen zářila.

K večeru klečela panímáma u kříže u zkamenělého stáda a modlila se. Podpírala se rukama o klekátko. Bylo jí tak slabo a přece milo. Bála se dceřiných vdavek, bála se nového hospodáře na Martinec, bála se, že budou mnohé svízele a mrzutosti. A hle, nyní se zdálo, že to půjde lehce. Že bude bohatý ženich spokojen, to si lehce srovnala, vždyť bylo na Martinci jináče všeho dost a loňská neúroda že se nahradí z jeho přínosu. A Cyrilka uvidí hezkého chasníka, vyhlídkou na hezkou svatbu zapomene svých planých toužení, to se již zdálo přirozeným. Měla strach z myslivce, aby děvče více nepobláznil.

»Panímámo,« ozvalo se za ní. Byla to Mařena.

»Co chceš?« otázala se panímáma.

»Panímámo, Cyrilka je v lesi a pláče,« řekla Mařka.

»Proč pláče? Co se jí stalo? tázala se panímáma a ihned tušila, proč Cyrilka asi pláče.

»Panímáma Svojanová jí řekla, že se bude vdávat, a Cyrilka pláče.« Mařka utlumila hlas a nahnuvši se k panímámě, řekla: »Cyrilka se bojí.«

»Však ona se nebude bát a nebude plakat. Jdi za ňou, Mařko, a řekni jí, aby šla domů. Bude čas k večeři i k poprávce.« Panímáma vstala a hleděla k lesu, zda dcera nejde.

»Ale, panímámo! Já vám to musím přeci říct. Cyrilka pláče, že se bojí pána, jako myslivca,« Mařka pomalu sdělovala.

»Jak to, Mařko? Mluv.« Panímáma se lekla.

»Von jako pán říkal Cyrilce, že když by chcela jinčího, že ju zastřelí a toho ženicha taky, i třeba prej sebe. A Cyrilka se moc bojí. A bojí se vám to říct. Řekla, ať vám toho neříkám.« Mařka se ohlížela.

Panímámě bylo, jako když jí ostrý nůž srdcem projede. Její dítě, dcerka jedináčka, se jí bála! Proč se bála? Protože viděla, že by matka ani příbuzní nepřáli sňatku s myslivcem, který vlastně ale nevyhledával posud lásky děvčete, mluvě před ním o ženění s jinými, a to dosti hrubými žerty. A pojednou tu řekne pantáta, že mu myslivec činil návrhy, že ho odbyl; tu zase slyší, že Cyrilka přec asi má s myslivcem známosť důvěrnější, než se byla nadála.

»Kde je Cyrilka?« tázala se Mařeny.

»Tam na pasece u ty borovice, co loni tam zabil Boží posel vašu pastvicu,« sdělovala Mařena.

Panímáma pustila se k lesu. Po chvíli došla k rozčesnuté borovici, kde ubohá Petronila tak často klekávala, modlíc se u té »maminčiny svaté.«

»Cyrilko!« zavolala matka.

Cyrilka seděla na balvanu plačíc. Oči měla zrudlé, byla velice smutna.

»Kam jdete, mami?« tázala se na matčino zavolání.

»Pro tebe,« odvětila matka. »Řekla mi včil Mařena, že tu pláčeš, že se bojíš — a proč se bojíš.«

»Bojím se, maminko,« řekla Cyrilka a povstala. »Bojím se moc. Mami zlatá, pro Boha vás prosím, vochraňte mne. Bojím se pantáty. Já nesmím chcet toho ženicha, co má přijít, sic by mne myslivec zastřelil.«

»Nešťastny dítě! Co s ním máš?« Matka zesinala.

»Chce mne, trápí mne už od zimy. Říká, že byste ho na Martinec nechceli a zasejc, že by tu na samotě nezvostal. Vypoví mně, kam jezdí a píše za nevěstama a chce, ať vám sama řeknu, že ho chcu. Pantáta prej mu řekli, že mne dajou jen sedlákovi, a von se tomu smije, že rádi prej eště budete mu se mnou svatbu strojit. Maminko, pro Krista Pána vás prosím, nevopouštějte mně.« Cyrilka vzala matku kolem krku.

»Neboj se, Cyrilko,« chlácholila ji matka. »To von jen tak plácá. Kdyby tě chcel dovopravdy, přišel by jak se patří na připověď, a to jen tak dělá blázny. Pantáta by nikdá nesvolil, aby se k nám přiženil. Což ti to napadlo! Ale jseš holt z Martincovýho plemena, všecky chcete, co chcet nemáte, na starosť a na žalosť nám ubohejm rodičům. Neplač, drahy dítě, důvěřuj v Pána Boha, ten všecko v dobry vobrátí. Pojď dom, pojď, Cyrilko. Až ten ženich přijde, poslechni pantátu podlevá čtvrtýho Božího přikázání, huvídáš, že ti potom bude lehko a dobře, muž tě nejlepší před myslivcem vochrání. A dá Pán Bůh, že budeš mět toho Dobíhala podlevá křesťansky manželsky povinnosti taky ráda.«

»Já ho neznám, nikdá jsem ani o cikajsky rychtě neslyšela, a kdyby byl jako malovanej, já jinčího mět ráda nemůžu, nežlivá Roberta,« rozplakala se Cyrilka.

»Nejmenuj ho tak, dítě, dycky si vzpomenu na tu kronyku o tom hraběti, co se tak jmenoval; pojď dom, Cyrilko, pojď, dá Pán Bůh a upokojíš se. Jen se chraň pantátovi vodmlouvat, nevím, jak by se na Martincu dělo, kdybys mu nechcela bejt po vůli.« Panímáma odváděla Cyrilku.

Les voněl za večerního šera, a sladký zpěv drozdů zněl, míse se se zpěvem kosů. Ale oběma ženám, matce i dceři, bylo smutno,

cítily, že to zlo, které celou zimu tesknou předtuchou všecky naplňovalo, již jest zde. Cyrilka opírala se o slabou, churavou a sklíčenou matku, která by sama byla potřebovala podpory.

XIII.

Ve středu přijel cikajský rychtář Dobíhal se synem na Martinec a rázem se zalíbil všem. Dobíhal byl pravý Staročech, bylo na něm viděti, že jak mluví, tak myslí.

Rozpomínali se s pantátou Martincem na mladá léta, kdy se tu a onde scházívali, a opakovali si stále, že se vždy rádi vídali a si přáli. Kupem vyměnili si leckdy na trzích a jarmarcích obilí i dobytek, a že vždy dobře pochodili, připomenuli sobě za vděčného rukou potřesení. O svatbě dohodli se brzy; ještě před obědem. Dobíhal hodlal dáti synovi hotově pět tisíc, pár volů, koně, čtyři krávy a čtyři kousky jalového dobytka. K tomu vůz a orní náčiní. Bylo to na tehdejší poměry v horách veliké věno, a Martinec netajil, že ho ani nečekal. Dobytka nebylo na Martinci skoro ani potřebí, než, dohodli se, že mohou postaviti ještě jednu stáj, může se máslo od krav vždy odprodati, a ssedlým mlékem i syrovátkou výhodně se pokrmí vepřový dobytek. Aby místo dobytka žádal peněz, toho Martinec neučinil, věděl, že každý otec pro syny a dcery po léta ten »živý statek« odchovává a Božího požehnání pro nové hospodářství na něm doufá.

»Těch pět tisíc můžeme uložit zrovna pro panáčka,« pravil Martinec. »Jen tak něco do novýho, co se musí přikoupit, a to se huž vyvětíme.«

»Jak chcete,« mínil Dobíhal, »ostatně dám synovi na ten vůz trochu obilí, u nás loni nepotlouklo tak mnoho jako u vás na moravsky straně, a my jsme zaforotěni. Ejnu, lidi dobry, jsu rád, že k vámi syna dostanu. Vojtěch náš si vás bude považovat. Vždycky jsem si přál, jen abych ho do onakýho místa dostal, mezi pěknej rod. A ta samota, to bude pro něj. Krom Božího kostela nedbá o žádny vyražení. A jenom o ty roli pracovat a z ní se radovat, to je jeho. Ján, ten starší, co vostane doma, je huž víc do světa a lepší se na rychtu šikne.«

»Dá Pán Bůh, že nám bude váš syn upřímným zetěm, jako my jemu rodiči,« řekla panímáma.

Maruška súčastnila se rozpravy. Znala se dobře s cikajským rychtářem a že obojí rod byl zbožným a zachovalým, dobře se shodovali.

Cyrilka chodila kolem plotny jako stín. Červenala se a bledla. Vojtěch by se jí byl líbil; než úzkost před myslivcem skličovala jí srdce. Vzkázala mu po Mařeně, že přijel ženich. Mařena našla ho v lese a vyřídila. Zpět pak vyřizovala Cyrilce, že uvidí, co se stane.

Cyrilka se chvěla.

Bylo po obědě. Všichni usedli kolem stolu i Cyrilka, které starý Dobíhal pěknými slovy vykládal, jak si bude nastávající její muž vážiti ji jako své ženy a přičiňovati se na společném majetku.

»Všichni si vás budeme považovat, a nebudete nikdá litovat, že jste se dostala mezi našu přízeň. Tuhle vám naša panímáma něco posílá na dobrou vůli,« pravil starý Dobíhal a podal Marušce křížový

tolar. Rády tchýně vítaným nevěstám hned v připovědi »na dobrou vůli« nějaký peníz dávají.

Cyrilka vzala tolar a políbila Dobíhalovi ruku. V tom zazněla střelná rána, a to tak zblízka, že sebou všichni trhli.

»Ježíš Marija!« vykřikla Cyrilka. Zakryla si oči rukama a potácela se ven. Matka uhodla, co asi si myslí, a chtěla jíti za ní. Než, chvějící se nohy nedovolily jí ani se židle povstati.

»To tě leku,« zasmál se Vojtěch. »Já myslím, že jste zde při lesích na ňáku tu ránu zvykli.«

V tom se otevřely dvéře, a v nich stanul myslivec.

»Slyším, že jsou zde námluvy a střílím pro parádu,« řekl s hlučným smíchem.

»Mohli z nás dušu vystrašit,« řekl Martinec nevrle.

»Ba«, dokládala Maruška. »To bylo leku.«

»A kdo se tak lekl? Snad tuhle panna nevěsta?« smál se myslivec. »To ona si jistě myslila, když je milému nevěrnou, že on se proto střílí! Či ne, panno, nevěsto?«

Cyrilka se celá třásla. Tohle jí udělal člověk, na kterém visela celou duší, více než se sama sobě přiznala. Vojtěch nepokojně pohlížel s děvčete na myslivce. Tento si vedl po svém způsobě velice hlučně. Hned se seznámil se starým Dobíhalem a vyprávěl mu, jaké je zde v zimě peklo, když jsou na Martinci tak jako v myslivně a v hájovně od celého světa odloučeni.

»Jářku, ženichu, až se vám bude v zimě stejskat, můžete se mnou chodit honit lišky,« pravil k Vojtěchovi.

»K tomu bych já nebyl, pane fořt. Já si v zimě rád přečtu pěknou kronyku a budu sedat u ženy doma,« odpověděl Vojtěch pohlédnuv na Cyrilku.

Tato vlídně pokývala hlavou, zardívajíc se.

»To vy už se bojíte, kdybyste šel se mnou za liškou, že bych vám snad chodil za ženou,« ušklíbl se myslivec.

Nyní pochopila Cyrilka, že ji přišel potrápit, a svěsila smutně hlavu. Myslivec klábosil, ač se mu málo odpovídalo. Chtěl si vyjednati, že bude o svatbě za mládence.

»Do té doby se třeba sám voženijou, dřívějc jak Cyrilka,« řekla mu Maruška.

»Nemám nevěstu, panímámo, zasejc se mi jedna vodškloudla,« řehtal se myslivec. »Já již budu muset počkat na tu, která si pro mne sama přijde. Anebo abych tuhle pannu Rozárku si vyvolil. Jářku, panno Rozárko, co říkáte? Snad bysme spolu tu lásku dohromady svedli? Třeba vám bylo na jedny straně o kapánek let víc než mně, já na druhy straně jsem zasejc víc do světa, co vy neodmodlíte, to já odkleju.«

Rozárka šla rychle ven. Cyrilka prosmekla se mezi dveřmi za ní.

»Tetičko!« řekla skoro prosebně.

»A takovýho — bys mohla mět ráda?« řekla k ní Rozárka.

»Vždyť ne, tetičko, však ne. Já si vezmu Vojtěcha, jenom že se toho — toho — pána bojím.« Cyrilka skoro zaúpěla.

»Nic se neboj, hubližit ti nesmí, a ztratila's-li pokoj srdca a duše, modlitba ti ho navrátí. Jen se modli, holka, modli se pobožně, Pán Bůh tě nevopustí. A modli se k svatýmu Josefu, ten je patronem manželstva, aby ti dal zapomenout na to, co ti do srdca šlo a tam

nepatřilo. Ale, holka —« Rozárka pojednou zbledla ve vrásčité líci a chopila Cyrilku za ramena, patříc jí pronikavě do očí, »řekni mi na svy dobry svědomí, slyšíš, na svy svědomí, nemusíš-li se modlit k svaty Máři Majdaleně?«

»Ne, tetičko, to ne, já jsu čistá, ale moc a moc se ho bojím,« řekla Cyrilka, všecka se třesouc.

»Buď Pán Bůh pochválen. A včil pojď do sednice, sedni si k ženichovi a děkuj Panence Marji, že je ti popřáno těšit se s hupřimným srdcem. Vojtěch bude k tobě hupřimnej, kouká mu to z voči. Pojď, děvečko, pojď.« A Rozárka vedla Cyrilku do světnice.

Vojtěch stál s Maruškou u okna. Cyrilka osmělena slovy tetinými šla k němu a zvala jej, ať se jde podívat trochu ven.

»Nevšimnul jste si snad našeho zkamenělýho stáda,« řekla.

»Kde je to?« ptal se Vojtěch a sledoval děvče ven. Pohlížel na její pružnou postavu a na zardělá líčka.

Vyšli na planinku, a Cyrilka počala mu ukazovati balvany, povídala tak hezky jako pohádku, usmívajíc se přívětivě. Než se nadáli, drželi se za ruce a než přešli planinku ke kříži, ptal se Vojtěch děvčete: »Budeš mne mět ráda?«

»Myslím, že ano,« šeptala Cyrilka.

»A co pan fořt?« zeptal se Vojtěch pustiv její ruku.

»Ale jděte, v sousedstvu jsem s ním mluvit musela, vždyť ho slyšíte, mluví na samy blázny, tak na potvoru,« těžce oddychujíc řekla Cyrilka.

Vojtěch se ohlédnul kolem. Líbilo se mu zde, i rád uvěřil, že děvče s lesním ničeho nemá.

»Já myslel —« řekl a v rozpacích se zamlčel.

»Ale jděte. Ale, — Vojtěchu —« Cyrilka se červenala, usmívala, a již se zase drželi za ruce a tiskli si je.

Myslivec po chvíli odcházel, a tu se mu mladý párek na zad kolem stavení vyhnul. K večeru odjížděli Dobíhalovi a rukou podáním smluven sňatek dětí. Bylo ujednáno, že Vojtěch dojde na Martinec pomáhat při pracích polních, jen jak matce oznámí výsledek námluv. Svatba stanovena zároveň s Josefovou primicií. Tak klidně jako dnes neuléhali na Martinci již dlouho, a ze všech srdcí nesla se modlitba díkuvzdání k nebesům. Cyrilka klidně usnula, a nazejtří zněl Martincem zase její zpěv. Psalo se Josefovi, a ten milé sestřičce upřímně přál všeho dobra. V několika dnech došel Vojtěch a ubytován v Josefově sedničce. Pracoval pilně, kde bylo potřeba, a brzy říkali všichni, že jim připadá, jakoby byl již dávno jejich.

Stavěla se nová stáj, a v boku stavení ještě jedna sednice — výměnek pro pantátu a panímámu. Ač mohli bydliti v přístěnku, přál si tak pantáta přece, říkaje, že ví, že bude dlouho odpočívat po tom klopocení a že odtamtud nebude viděti přímo k lesu, kde ho každý pohled upomínal na ubohého Martina. Vojtěch se při stavbě ku podivu činil. Jen jak přišel myslivec — a to se stávalo několikráte denně, tu Vojtěch odcházel, nemohl snésti jeho klábosení. I Cyrilka se mu vyhýbala. Držela se vždy poblíž Vojtěcha, vědouc, že si myslivec nedovolí v jeho přítomnosti své pusté vtipy.

Všichni se vůbec divili, jak se myslivec před Vojtěchem zdržuje. Panímáma s Rozárkou vařily pro dělníky při stavbě zaměstnané, již tu na Martinci přenocovali, a hajná, která obyčejně odpoledne chodila

pomáhat, byť i jen trochu kamení podávat, byla samá chvála o mladém nastávajícím hospodáři. Byla však věru radosť hleděti na Vojtěcha jak v práci, tak stojícího poblíž Cyrilky. Upíral na ni takové upřímné pohledy, ani záblesk vášně nejevil se v těch usmívavých, modrých očích, a přece každým kouknutím jí říkal, že má ji rád, do opravdy rád.

»Snad jim tu půjde lepší štěstí,« vzdychávala panímáma, suše kašlajíc.

Tratila se jako pára, a Maruška řekla k hajné: »Dej Jenom Pán Bůh, aby se panímáma dočkala primicije a svatby.«

»Dočkajou se, dočkajou, ale dlouho jich nepřečkajou. Pamatujte na mne, panímámo, nebudou asi panímáma zpívat vánoční koledy. Jen aby —« hajná nedořekla.

»Co myslíte?« tázala se Maruška.

»A nic, jen tak. Ale panímámo, dejte vy pozor. Víte, jako skrzevá pana myslivca,« hajná šeptala, jakoby se bála, aby jí nikdo neslyšel.

»Jak to?« lekala se Maruška.

»Vobchází někdy kolem Martinca jako vzteklej, koulí vočima a zhlíží, jakoby chcel vypálit. Já nevím, dejte pozor na Cyrilku, aby ju nevobhlíd. Říkali stary lidi, že může závistnej člověk kouknutím huškodit, Bože nedopouštěj, aby tějm mladejm štěstí nepokazil.« Hajná byla nepokojnou.

»Dala jsem Cyrilce dotejkanej křížek z Vranova na krk a modlím se za ňu každej den k svatýmu Josefu a k svaty rodině za šťastny manželství,« řekla Maruška.

»To je všechno dobře, ale hleďte, aby jí něco ňák nepodhodil, něco neposlal, já bych mu nevěřila,« varovala hajná.

»No, na láskavec přece nevěřím,« řekla Maruška.

»Já taky ne, ale tolik vím, že, když na mlady lidi přijde láska, že nebejvá platno ani bránění. Dovedou se děti ubránit rodičům, sám sobě se člověk neubrání. Dnes má Cyrilka Vojtěcha ráda, jak se na křesťanskou pannu sluší, ale kdyby ten jí ňáko nadbíhal — povídám, panímámo — slovem, kouknutím ju přemůže, a bude zle. Pánbičku nebeskej, nedopouštěj!« Hajná se pokřižovala.

»No, jsu tu já a já dám pozor,« řekla Maruška.

Nastala senoseč. Vojtěch se činil s kosou i při svážení jako starý hospodář, a na Martinci šly veškeré práce obvyklým pořádkem. Cyrilka bývala zase někdy zamlklou a hleděla býti občas více při matce. Panímáma někdy poléhala. Počaly dozrávati jahody. Mařena přišla se zprávou, že na pasece u rozčesnuté borovice jest jich až červeno.

Bylo to právě počátkem července, kdy Vojtěch se vypravil opět jednou podívat domů k rodičům. Pantáta vypravil se s ním, a měli přijíti až v několika dnech. Cyrilka je vyprovázela. Pak vrátivši se, pravila, že půjde na jahody.

»Donesu vám, maminko, hodně jahod, hezky se s nimi schladíte,« řekla k panímámě, kteráž si na žízeň stěžovala.

»Já jich nebudu jest. Co pak nevíš, že každá matka, ktery humřilo dítě, nesmí jest žádny ovoce, protože, když babička svatá Anna na svůj slavnej svátek dětem jako dušičkám v ráju ovoce rozdává, tomu kterýmu dítátku řekne: »Pro tebe nemám, máma ti snědla.« Jen si natrhej, Cyrilko, jahod sama,« řekla panímáma.

»Pravda,« svědčila Maruška.

Cyrilka vyzývala tetu Rozárku, ať s ní jde na jahody, ale této se jaksi nechtělo. Měli na Martinci ten rok nasazeno více drůbeže na primicii a svatbu, tak že bylo celý den s tím drobným zvířectvem co šukat. Rozárka se s tím stále zabývala, chodila po mezích na mlíčí a bodláčí housátkům, na řebříček moruškám (krůťatům) a nerada odbíhala.

Cyrilka šla tedy sama. Vzala si pěkný, bílý, porcelánový hrneček a se zpěvem odcházela.

Bylo slunné, jasné odpoledne a Cyrilka jak zacházela k lesu, kmitala se svým červeným na hlavě šátečkem zdaleka znatelna. Dlouho se nevracela, i soudily matka a tety, že zašla asi do hájovny a tam beseduje s hajnou. Již se rozprostřely večerní stíny od lesů po polích, ana přišla Cyrilka domů. Tiše vplížila se do dveří a náhle se pak s hlasitým pláčem vrhla tetě Rozárce do náruči. Nepřinášela jahod, ani hrnéčku neměla, červený šátek s hlavy ztratila.

»Co se ti stalo?« zvolaly všecky.

»Ó maminko, ó tetičky, já huž víckrát do lesa nepůjdu. Já se bojím, já se bojím!« A plakala až hrozno.

Nedostaly z ní žádného vyprávění, jen posvědčila k dotazu, že setkala se s myslivcem a že před ním utíkala.

Měla šaty od houštin potrhané, plné jehličí a ruce i obličej poškrábané. Rozárka uvařila děvčeti zděšence a lípového květu pro vypocení. Cyrilka usnula v pláči. Nazejtří prosila jen všecky, ať otci a Vojtěchovi ničeho neříkají. Musily jí to slíbit.

A tak plynuly dny, až vypravili se pantáta s Maruškou za Josefem, by byli přítomni jeho vysvěcení na kněžství. Dojeli zpět a přivezli matce sesláblé a na kost vyhublé zpět syna novosvěcence, kterýž hluboce pohnut tisknul v náruč tu ubohou matičku, v jejíž tahy choroba neúprosně vtiskovala pečeť blížící se smrti.

Chystali se na Martinci k svatbě i k primiciji. Panímámy Stojanové dcera a vnučka na kolik dní přišly k výpomoci, hajná byla více na Martinci než doma, a Vojtěch dojel se svým koněm na týden před svatbou a jezdil denně do dědiny i do Žďáru pro všecky možné zásoby k hostině i do nové domácnosti.

Martincovi přestěhovali se do výměnku, a panímáma sama nesla tam bochník chleba, v bílém šatě zabalený.

»Včil vy se nám budete starat o ten Boží dar, a my se budeme modlit za něj pro vás i pro sebe,« řekla k Vojtěchovi.

»Jenom nám, panímámo, nestonejte,« řekl Vojtěch.

»Jenom nevopouštějte pantátu, až já tu nebudu,« odpověděla a usednuvši na lože, dodala: »Pantáta je divnej, hale haž vám vypoví někdy ty kronyky toho rodu na Martincu, pak seznáte, že měl proč bejt divnej. Jen tu buďte ve svornosti, a Pán Bůh tu bude dycky s váma.«

Těžce dýchala panímáma, byly to souchotě, které ničily její tělo. Ona sama říkala, že to ten dávnoletý stesk a žal se jí na prsa složily. V synovi jen se zhlížela, a mocí musil se bránit, by mu nelíbala ruce.

Nadešel den primicie, a novosvěcenec při první mši svaté podával Tělo Páně rodičům a příbuzným a pak požehnal sestře k svazku manželskému.

Byla to krásná slavnosť, a v malém kostelíku, vyzdobeném k slavnosti zelení břez a líp i dle Josefova přání smrčím z milých jeho lesů, bylo tak útulno a blaze, že cítili se všichni povzneseni.

Po oddavkách sestřiných udílel Pater Josef požehnání všem shromážděným. Skládal ty své bílé ruce na hlavy svých bývalých spolužáků, dotýkal se šedin starců, již znávali jej jako hošíka, a vlídně patřil na projevy úcty svých krajanů.

Mezi posledními přiklekla ku mřížce oltářní bledá paní se slzami v očích. Byla to myslivcova matka.

Sousedé z myslivny byli ovšem také pozváni na primicii a svatbu, a již včera poslala paní Helmanová několik mis pečiva darem. Myslivec do kostela nešel, ale slíbil, že ku svatbě přijde. Za to dovolil do kostela hajného i mládence, kterýž provázel jednu z družiček.

Paní Helmanová sklonila se k ruce novosvěcence a přitiskla na ni svoje rty. »Velebný pane,« zašeptala, »odpusťte mi všecko za ty, již vaši rodině ublížili.«

»Paničko,« žasnul Josef.

»Odpusťte a modlete se za nás,« zašeptala a odstoupila.

Na mnoha povozech jelo se na Martinec. Svatebčané zpívali a vejskali. Hostina byla upravena na zahradě, kam se snesly všecky stoly a upravily ještě z desek na koly naražených. Na svěžím trávníku bylo hezké posedění pod košatými stromy v blízkosti lesa, jehož vůně vanula sem tak zdravě a svěže.

Josef s duchovními seděl v čele stolů, v upraveném rohu dle zvyku nevěsta se ženichem.

Cyrilka zářila tichou blažeností. S Vojtěchem tiskli si ruce.

Hajný naléval pivo. Dnes nechal les, jak řekl, Pánu Bohu. Komu by se chtělo krást, ten že zajde raději na Martinec pro zavdanou a koláč, a kdo chce dříví, ať se dovolává. Ostatně byla neděle, a to pro dříví nikdo nejezdí.

Bylo veselo na Martinci. Panímáma scházela mezi hodovníky. Unavena dojela z kostela i usedla do výměnku. Nechtěla ulehnouti, ač se slabotou sotva na židli udržela. Viděla oknem na zahradu a slyšela úryvky hovoru. Přehlédla vše, a na syna i dceru nevěstu dobře viděla.

Obchvíli zašel někdo k oknu a pohovořil s chorou panímámou. Hosté si mezi sebou šeptali, že panímáma sotva zimy dočká.

Než, z vyžloutlé tváře její zářil klid, a zpracované, na kosť vyhublé ruce spočívaly v klíně sepjaty jako k modlitbě. Celá její bytosť byla prodchnuta takovým klidným blahem, že až odleskem zapadlých očí zářilo.

Když se pojedlo, a svatebníci se veselili při pivě, víně a koláčích, zpívajíce veselé písně, tu zašel si Pater Josef k matce do sedničky na besedu. Usednul podle ní a hovořili spolu tak, jakoby od odchodu jeho na studie až po dnešní den nebyla zuřila mezi nimi žádná bouře, jakoby nebyla se chvěla matka o syna nyní jedince na cestu jinou se obracejícího.

»Tak jsem se přece dočkala i té vaši primicije, velebný pane, i Cyrilčiny svatby,« zalibovala si panímáma. Opakovala tato slova k různým hostům dnes již asi stokráte.

»Tak vidíte, maminko,« řekl Pater Josef. Neměl pojednou slov, nechtěl matku nijak rozčiliti.

»To je to divny hu nás na tom Martincu to veselí, vidte, velebný pane? Zde jsme tomu odvykli. Je to zde huž tak, že se musí člověk o všechno potrápit a strachovat. Tak jsem se potrápila, nevyčítajíc i o vás. I s tou Cyrilkou byla starost, jsu ráda, že ju vidím vdanou. Jen toho strachu před tím myslivcem kdyby nebylo,« paními máma si zasteskla.

»Myslivec nebyl pro Cyrilku a pro Martinec. Dá jí asi nyní pokoj. Je zde švagr a obhájí si ženu. Nemějte, maminko, starostí. Jen hleďte býti nyní vy zdráva. Děláte mi starost,« Josef hladil matčiny ruce.

»Já huž zdravou nebudu, velebný pane. Jde to se mnou na ty poslední konce. Ale věřte mi, že si půjdu ráda vodpočnout. Však jsem si po cely živobytí nevodpočala. Člověk je hříšnej tvor, přál by si vždycky víc, než mu osud dává. Dycky jsem si myslela, že někdy se přece z ty samoty dostanu, až vy někde na faře budete — — ale to mi nenapadalo, že by mi nepřislušelo muža vopustit, anebo si přít, abych vdovou byla. Jen když jsem vás u Božího voltářa viděla a z vašejch drahejch ruk přijala Tělo Páně a vaše požehnání vobdržela.« Panímáma hladila synovy ruce.

»Maminko,« pravil mladý kněz, klada si matčinu ruku na srdce, »maminko, řekněte mi, jste-li nyní spokojenou, myslíte-li, že kletba jest sňata s rodné naší střechy, a že nový rod, kterýž tu zakládá se sňatkem sestřiným, bude zde šťasten?«

»Velebný pane, synáčku můj drahej, mý dítě milovany. Já to všecko skládám na Pána Boha, a že vy mu za celej rod i ty zemřely vždycky hupřimny modlitby vobětovat budete, to sobě považuju za velkou milosť. Přemejšlela jsem moc a moc v tějch nocích, co mě to dušení na prsou nedává spát, a třeba že ty slova já hloupá selská ženská nehumím tak postavět jako pantáta a švagříčková, tolik vím, že co Pán Bůh dopouští ze svý svaty vůle, musíme nést vodevzdaně a ne dycky co trest za naše hříchy. Žádnej člověk tresty Boží na jinýho svolat nemůže, a žádnej se za jinýho vobětovat. Vodpusťte mně to jako slouha Páně a jako syn upřímnej, že vás jsem vobětovat mínila. Když jsem vás dnes viděla u toho Božího voltářa, tu včil mi přišlo do duše poznání, že proto jste knězem, že si vás Pán Bůh sám vyvolil, a to pokušení, co na vás přišlo, že byla zkouška i pro vás i pro nás, abysme nehřešili hříchem pejchy, že bysme se jako honosili, že jsme syna vobětovali.« Panímáma znavena dlouhou řečí umlkla, a syn sklonil hlavu v úctě před zbožnou pokorou své matky.

Venku na zahradě svatebníci zpívali, a hudba, kterou z Cikaje dovezli, hrála. Nápěv svatební písně: »Už mou milou do kostela vedou,« odrážel se od lesů.

Krásný srpnový večer snášel se nad horami.

Pater Josef povstal a řekl: »Vidíte, maminko, jako ta nevěsta v písničce teprve jdouc od oltáře vyznává, že není již »paňmámina«, tak i já jsem cítil u oltáře, žehnaje lidu, že jsem nyní zcela, zcela svému povolání přivlastněn. Ale proto zůstanu přece vaším. Nyní cítím, že to, co táhlo mne k domovu, byla vlastně ta rodinná láska, které jsem neměl v cizině, to hnutí k tomu jednomu místu, kde jsem se zrodil; to vše se nyní stupňuje, rozšiřuje v lásku k celé vlasti, celé církvi, k veškerenstvu. Také jsem bloudil jako neznámý poutník v těch horách a našel jsem útulku. Maminko moje, modlete se za

mne s celou tou svoji láskou, abych již nikdy nepobloudil.« A mladý kněz přivinul matku k srdci. Lekl se, cítě zrychlený její sípavý dech a domlouval jí, aby ulehla. Zavolal Rozárku i uložili spolu panímámu.

V přístěnku velké sednice stlaly zatím stará svatbí se ženami svatební lože a chystaly se k čepení nevěsty.

Píseň: »Hrajte, páni muzikanti, vesele, máme tady novy manžele,« hlaholila do noci.

Pater Josef vyšel ven a stanul na planince u zkamenělého stáda. Postál u kříže a cítil v duši celou tu krásu letní noci, celou tu tuchu blaha, jaká asi snesla se v duši mladým manželům. Byl kliden a šťasten. (Dokončení.)

Paběrky z pouti do Říma a do Svaté země.

Vzpomíná Lev Hlouch.

(Pokračování.)

V Damašku vznikly mezi námi pěti druhy vážné neshody. Chtěli jsme dále a nevěděli jak, čekali jsme dragomana a nevěděli kdy. Dragoman dle kontraktu měl nás provázeti Syrií a Palestinou. Již v Jaffě měli jsme s ním se setkati. Nevzpomněli jsme z Egypta mu telegrafovati, a tak jsme se minuli. Zakotveni jsouce před Jaffou, poslali jsme mu do Jerusaléma psaní, že pro karanténu musíme až do Beirutu a odtamtud že chceme do Damašku. Ale v Damašku byli jsme již kolikátý den, a dragomana nikde. Někteří z nás chtěli z Damašku přímo do Galileje s dragomanem jiným, ale jiní lekali se daleké cesty a nebezpečné pro loupežné beduiny; v Alexandrii varovali nás vůbec před Damaškem, a brzy potom vzniklo v Hauranu povstání, jehož i v Damašku se báli. K tomu kolikadenní cesta Palestýnou nás neminula, cesta všecka měla se vykonati koňmo, a mnohý z nás do té chvíle neseděl ani na koni dřevěném, neřkuli »opravdovském«. Když společnost naše již již se rozpadávala, ježto telegram za dragomanem do světa poslaný zůstával bez odpovědi, tu dragoman se dostavil, a Františkán P. Bonaventura s ním. P. Bonaventura, statný, mladý, milounký Mnichovan, z ochoty a lásky doprovázívá poutníky z jižních Němec Palestýnou již po koliknáctkráte. Oba s dragomanem vykonali z Jaffy za námi do Damašku pravou odysseu. Z Jaffy pustili se na sever vozmo. Chtějíce kdesi přes potok, zapadli do bahna a nemohli z něho; vůz polámali, s pijavicemi se seznámili, měli strach z Čerkesů tam usazených, zvlášť, ani právě viděli Čerkesy znásilňovati fellahy; nutili je ranami, nažíti na vlastních polích osení čerkesským koním. Strach jejich byl tím více odůvodněn, že P. Bonaventura nesl s sebou veliké peníze Františkánům v Syrii. Nemohouce dále na polámaném voze, najali si oba Odysseové koně do Haify, hodlajíce z Haify pobřežním parníčkem do Beirutu. Ale pro vlnobití parníček netroufal si vyplouti, a tak zase uvízli v Haifě. Na 200 franků utratili a cestou ani hrubě nejedli, až konečně v Damašku poslední chvíli nás dostihli.

Na půl cesty mezi Damaškem a Beirutem, několik hodin od dráhy, leží obrovské zříceniny balbecké, zbytky pohanských chrámů s ohromnými sloupy a římsami. Ve zdi, kolik sáhův od země, zazděny jsou tři kameny, každý 19 metrů dlouhý a 4 metry vysoký. Nedaleko Balbeku je lom, v němž balvany ty lámali. Jeden takový obr tam ještě leží, jest 21 metrů dlouhý, přiměřeně široký a vysoký, o krychlovém obsahu 73 metrův. Jako jiným, bylo i nám diviti se, jak takovou těrchu až 30.000 cetnýřovou přepravovali a do takové výše dostali! Některé ohromné kusy sloupů pocházejí až z Egypta; v Egyptě se takový kámen láme, kolem Balbeku však daleko široko nikde. Děvčátka balbecká nabízela nám všelijaké ruční práce z barevné vlny s národními vzorky. Ženských s námi nebylo, chuděrky tedy nic neodbyly, jakkoliv přehorlivě nabízely, ba i se křižovaly, náboženskou příslušnost tím prokazujíce. Děvy i děti měly na krku medailky a obrázečky; přítomní protestanté ovšem to hned útrpně prohlásili za pověrečné amulety.

I římské kolosseum stavěno jest z velikých balvanů. Napočítal jsem, že urobili vysokanskou boční bránu z celých třinácti tesaných kamenův.

Do Beirutu vrátili jsme se ve středu před Nanebevstoupením Páně. Rádi bychom byli slyšeli slavné služby Boží, neboť Beirut je sídlem tolika katolických biskupův; v pátek hodlali jsme pobřežním parníčkem do Haify pod Karmél. Ale bohoslužby jsme neuslyšeli a do Haify se nedostali. Kněz za knězem přistupoval k oltáři, každý sloužil jiným obřadem, ale potichu, a nikdo nekázal, ba ani evangelia lidu nečetl. Tak tomu bylo až bezmála dopoledne. Byla-li někde hrubá brzy z rána, nevíme. Ale od osmi nebylo slavné mše svaté, ač jsme po kolika kostelích chodili a opět a opět se vraceli. Pouze u Lazaristů se kázalo dětem poprvé přijímajícím, ale za to vydatně, půl druhé hodiny.

V pátek chtěli jsme loďmo do Haify. Prohlídka zavazadel a pasů před odjezdem byla přísná, zevrubná a zdlouhavá. Poplatného neměli jsme nic; aby prohlídku skrátil, podstrkoval dragoman celníkovi větší minci. To však zahlídl celní inspektor, i utrhl se na celníka, aby právě hodně zevrubně vaky nám zprohlížel. Dragoman opět podával mu peníz. Peníz že vezme, ale prohlížeti že musí. Konečně dovezla nás lodička na parníček. Byl to pravý parníček, malinký, neřádný, plný arabských lidí. Moře bylo hodně nepokojné již kolikátý den. Vyjíždíme z přístavu. Parníček houpe sebou jako houpačka, tak že co chvíle vlna přes přídu se převalila do lodi. A čím dál, tím hůř. Některým cestujícím již je nanic; neplujeme ještě ani půl hodiny, a již krmí ryby. Vítr prudce věje, moře sebou zmítá, parníček se potácí, a hrozivé mraky se nám blíží. Najednou z ničeho nic se otáčíme a vracíme do přístavu. Kapitán se bál, že vichor parníčkem přeškobrtne. Jsme tam, kde jsme byli. Do pondělka zůstaneme v Beirutě. Užijeme Beirutu jak náleží.

V neděli byl jsem na »hrubé« u Kapucínův. Byla jenom tichá, se zpívaným Asperges me. V obětování začali na kůře hráti — Beethovenovu sonatu na harmonium a na housle; hráli ji Františkán a Kapucín, a hráli přes celou mši sv. Kapucíni byli prý radostí bez sebe. Povídal nám to ten Františkán.

Na tu mši sv. přišli z nenadání francouzští námořní vojáci z válečné lodi v přístavě. Přišli s důstojníky, téměř samé krátké postavy; posedali, o evangeliu a proměňování stoupali. Že admirálové, francouzští jsou křesťanštějšího ducha než ostatní veřejná správa francouzská, je známo.

»V té horké Africe« a neméně horké Asii chodil jsem v bílých šatech a ovšem neholen. Tak ustrojen jsem i sloužíval. Někde donesli mi talár, jinde oblekli mne bez taláru, a někdy mne vůbec k oltáři nepustili. Ba, někde i žádali, abych své »celebret« měl potvrzené od jejich biskupa. Chci sloužiti v Kahyře a prokazuji se celebretem. Že jej měl stvrditi jejich biskup. Kde je? Že v Alexandrii!

V Beirutě zkusili jsme hodně horka. Ředitel beirutské továrny na tabák, bývalý pruský důstojník, vypravoval, že tak dusno bývá v Beirutě, ač leží u moře, že, když člověk se převleče, za pět minut že je zase jako myš. Vždyť již v Italii bývá náramné vedro, proto v druhé třídě železniční mají potažená sedadla místo koží žíněným pletivem.

V pondělí odpoledne odjížděla loď z Beirutu do Kaify. My, v Beirutě zakletí princové, byli vysvobozeni. Zase prohlíženy vaky a pasy. Jsme na rakouské lodi. Kus vlasti máme pod sebou. O čtyřech měli jsme odjížděti, o šesti jsme vyjeli. Rakouský Lloyd má v Levantě tu pověsť, že je šouravý, ale za to, že ještě nikdo jeho vinou neutrpěl úrazu.

Na válečném francouzském parníku v přístavě slavili nějaký ples; hudba hrála, vojáci tančili, a lodička za lodičkou dovážela hosti z města. Když jsme odjížděli, pozdravovali jsme válečného obra, vytahujíce třikráte vlajku až do vrchu. Francouzi na poděkovanou vytahovali svou do polovice, jako když veliký pán jen tak tak na uctivý pozdrav děkuje.

Jeli jsme ve druhé třídě. Je to jako salón s dlouhým stolem uprostřed, se dvěma umyvadly, dveřmi po boku a s výklenky na spaní ve stěnách, po dvou řadách nad sebou. Někteří cestující v druhé třídě platí si pouze nocleh a převoz; stravu mají svou. Také tam seděl na skřížených nohou řeckokatolický biskup s průvodem. Pojídali své potraviny. Po nějaké hodině, právě, když ostatní společnosť obědvala, pan biskup v koutku »chválil davida«.

Kněz z jeho průvodu pravil, že je duchovním správcem na Libanoně. Nabízel mi kommutaci: že je tam teplo, hodně vína a dobrého, a ještě více výhod. Děkoval jsem přece.

Místo o devíti večer dopluli jsme do Haify o jedné s půlnoci. Loď stanula kus od břehu. Haifa nemá přístavu. Kněz Karmelitán přišel nás na loď uvítat. Posedali jsme do loďky. Loďka hned přídou, hned zádí houp do výšky, a hezky vysoko, sem tam se i zakolébala, Arabové řvali, bylo tma, ku břehu měli jsme daleko — není příjemno v Haifě o půlnoci musiti z parníku. Linecký pan biskup před několika lety málem byl by v Haifě spadl do moře. Náš P. Bonaventura ještě že ho zachytil a k sobě do lodičky strhl. Svalili se oba, pan biskup měkko na tělného P. Bonaventuru, P. Bonaventura už ne tak měkko hlavou na obrubu loďky.

Kdykoliv loď tam na východě někde stane, hned je na ní plno arabských kocábkářův. Jsou dolezlí, vlezou všude. Rakouský jeden kapitán takového drzého Araba vyhazoval z lodi. Ten se nedal. Tak

ho shazoval do moře. Arab teprv se nedal a dorážel na kapitána. Kapitán vytáhl revolver a útočníka — zastřelil. Aby nepodlehl krvině, přesadili ho na jinou linii.

V Haifě zase nám zkoumali pasy a vaky. V chudobném hospici otců Karmelitánů trochu jsme pospali.

Jsme na prahu Svaté země! Brzy z rána, dokud horko ještě se nevzmohlo, vystupovali jsme na posvátný Karmél. Nestoupá se vysoko. Pozdravíme svatou Pannu Karmélskou. Někteří sloužíme v jeskyni proroka Eliáše pod hlavním oltářem votivní mši k sv. Eliášovi — poprvé, a myslím také naposled.

Skalnatý strop v jeskyni je původní. Tam prorok Eliáš poustevničil s Eliseem a svými žáky. Tam na Karmélu přesvědčil zpohanštělý lid židovský, že Hospodin jest pravým a jediným Bohem. S Karmélu viděl mračínko nad mořem, — obraz Marie Panny — jež zachmuřilo všecko nebe a hojně svlažilo zemi tříletým suchem vyprahlou. Tam na Karmélu povstal Karmelitský řád ctitelů blahoslavené Panny, odtamtud má jméno sv. škapulíř, blahoslaveným Šimonem Stockem šířený a milostmi velikými od Rodičky Boží nadaný.

S hory sestupujeme cestou prakamenitou do »školy prorocké«. Je to veliká jeskyně ve skále, kde učeníci obou velikých proroků cvičili se v zákoně Páně. O jiných jeskyních se na Karmélu neví.

Odjíždíme vozmo zpět do Haify a pak hned pojedeme do Nazareta. Mezi Haifou a Karmélem je osada »templářů«, virtemberských to protestantských osadníkův. Nevěří prý skoro nic křesťanského; ani křtu nemají. Ale přičinliví jsou, a osady jejich kvetou.

V Haifě stavujeme se v hospici pro vaky. Hledám latrýnu, dragoman vysvětluje, kde asi. Otevírám dvéře a vidím mnicha na posteli v polední siestě. Ten povstává, a vida mě v mém orientálním munduru, myslí asi, že to pobuda, a křičí: A basso! Ovšem, klidil jsem se hned.

Jedeme do Nazareta. Po boku v levo máme kus železnice, kterou stavěli z Haify do Damašku. Vystavěli jí několik kilometrů, pak toho nechali. Turci staví podivně. Dráhu beirutsko-damašskou nestavěli z Beirutu do Damašku, nýbrž z Damašku do Beirutu; všecko stavivo převáželi na soumarech přes obojí Libanon, z vojenských prý důvodů.

Jeli jsme silnicí, které by se mohlo říci silnice »s odpuštěním«. Přes bahnitý potok Cisson k Nazaretu není mostův. Bahniskem cissonským jeti se nemůže, vůz by uvízl, tedy se zajíždí dál, kde jest potok rákosem zarůstající o něco sjízdnější. Ale rákos zajezdí se do bláta, vozy následující aby zajížděly ještě dál, a tak zajížďky nejsou již nepatrny. Jistý ruský velkokníže chtěl také z Haify do Nazareta. Vláda turecká v nejhorším místě postavila most. Ale sotva že velkokníže zajel, již Arabové z okolních vesnic most rozebírali; tesané kamení se jim hodilo. Rozebírali, až jej rozebrali. Jinde hodlala slavná vláda postaviti most. Sklenuli oblouk, ale dál se nedostali. Ten tam pní již dvě léta, pomalu se rozpadá, a jezditi se musí vedle mostu bahnitým potokem, jak se jezdívalo. Blažené Turecko!

Do Nazareta jede se od poledne do večera. Na hodinu cesty před Nazaret dojeli nám koňmo dva OO. Františkáni s kavasem naproti. Kavas je Turek, jenž klášter či ústav křesťanský neb vůbec

evropský jaksi jako ozbrojená moc zastupuje na venek. Náš kavas prováděl jízdecké kousky, jako onehdy o svatebním průvodě jsme viděli; nevěsta s družkami seděly na opentlených a vyzdobených velbloudech, co zatím jezdci z družiny proháněli koně, brzy kus po silnici, brzy kus bokem do polí.

Vidíme Nazaret! Kotlina, šedá, skalnatá, stromů málo, na úbočí Nazaret. Na náměstí slezli jsme s vozův a pěšky kráčíme do chrámu. Zvony se rozezvučely, Nazareťané houfem se k nám přidávají, kostel samé světlo, varhany hřmějí, a hluboce dojati klečíme pod oltářem v otevřené jeskyni, kde Slovo tělem učiněno jest. Soudruzi se vadili, že jsem s nimi nezpíval Te Deum — protože nemohl. Však Nazaret bylo jediné místo, které mě dojalo. Svatá místa jerusalémská a betlémská, jsouce v moci turecké a jinověrecké, zpustlá a zanedbaná, daleko tak na mne nepůsobila.

Místo, kde stával domek Rodičky Boží, je nyní mnohem hloub než dlážka kostela nad ním vystavěného. Staré stavitelské památky všecky jakoby do země zapadly. Do každého jen poněkud staršího kostela sestupuje se po stupních. Hodně staré památky leží hluboko pod nynější uliční úrovní; tak kolosseum v Římě, Konstantinova basilika v Trevíru, ať nic nedím o starořímských náměstích a forech z Říma ještě pohanského. Podobně místo, kde Kristus Pán v zahradě krví se potil, ukazuje se dosti hluboko pod nynější Getsemanskou zahradou. Též tak se to má s jeskyní Narození Páně v Betlémě. Přestavováním a bořením zvyšovala se okolní půda. V mnohé osadě i u nás, dokud nebývalo silnice, vystupovalo se do příbytků po schůdkách. Od té doby, kdy silnice pořád se naváží, domky zapadají víc a víc.

Místo v jeskyni nazaretské, kde Anděl Páně zvěstuje radostné poselství se vznášel, naznačeno jest visutým sloupem.

Navštívili jsme bývalou dílnu sv. Josefa, v kostel přestavenou, a synagogu, v níž Kristus Pán kázal o proroku nevzácném ve vlasti své, začež Ho svrhovali, vyvedše Ho »až na vrch hory, na níž město jejich bylo vzděláno. Ale on bera se prostředkem jich ušel.« (Luk. 4, 29.) Synagoga ta změněna jest též v kostel, který nařízením papežským darován jest katolíkům obřadu východního.

Nazaretské ulice jsou takové jako v jiných městech tureckých: špatně dlážděny a hodně neřádny, zvlášť o dešti; i v Nazaretě nám pršelo.

Po poledni chystali jsme se na další výpravu a nikoliv neobtížnou; nastávala nám cesta koňmo Palestýnou, z Nazareta k jezeru Tiberiadskému a odtamtud přes Tábor Samařskem do svatého města. Cesty palestýnské jsou krkolomny: s kopce do kopce, ale po jakých kopcích! Samá skála, samý kámen, cesta příkrá, úzká, hrbolatá a kluzká, po levici stráň, po pravici sráz — a tak pořád, pořád. Jen několika údolími vede cesta dobrá, a rovinou ještě Esdrelonskou okolo Tábora. Pouze tamější arabští koně takovou cestu vydrží. Rakouský major Himmel popisoval svou palestýnskou cestu ve »Vaterlandě«; dovedl si do Palestýny koně svého, koně ušlechtilého, ale nedostal se na něm daleko, jen z Haify do Tiberiady a z Tiberiady na Tábor. Na Táboře bylo již po koni. Arabští koně zvláštního druhu stoupají opatrně a jistě; obezřetně staví kopyto do dolíkův, jež koňská kopyta za minulá století vydupala do hladkých, kluzkých

skalin. A přece nám bylo kolikrát sesednouti a nejnebezpečnější kus pěšky přeraziti, a ještě se stalo, že koně nám klopýtali, ano se i převalili a málem se skulili po stráni do hlubiny. Neštěstí takové někdy se přihází.

Vyjeli jsme z Nazaretu o jedné, o sedmé jsme přijeli do Tiberiady. Cestou stavili jsme se na půl hodinky v Káni Galilejské, a na pět minut u hory osmera blahoslavenství, s níž měl Kristus Pán »horské kázaní«. Cesta od hory blahoslavenství k Tiberiadě silně se svažuje; jezero Tiberiadské leží hodně pod hladinou mořskou. Kamení a skalisek v cestě dost a dost.

V Tiberiadě je i v noci horko. Pro dusno a horko, blechy, štěnice a komáry jen málo se vyspíte. Brzy z rána jsme se vykoupali v památném moři Galilejském. Jezero je krásné; lemováno je kolem do kola skalnatými horami, holými sice, ale jako pozahalenými krásnou, fialovou, průhlednou mlhou. Písmo sv. mluví o četných a hustých lesích ve Svaté zemi. Po těch není ani památky; sem tam zbylo kousek lesíka; náš sedlák řekl by: chrastiny. Lesy zmizely, a prsť silnými zimními lijáky za tolik století se splákla, tak že zůstala holá skála, jako na př. v našem Krasu nebo třeba i zde onde na Moravě. Po bývalé římské silnici, Palestýnu protínající, nezbylo ani památky.

Písmo sv. mluví o náhlé a silné bouři na moři Galilejském. Obyvatelé tiberiadští vypravovali, že kus od břehu stojí patrový dům, a že o bouři vlny přese střechu šplíchají do dvora. Jezero je dosud náramně rybnaté.

U jezera Tiberiadského zdržoval se Kristus Pán nejraději a nejvíce; zde nejvíce učil a nejvíce zázraků vykonal. Tam též kázal Petrovi pásti ovce a beránky; oltářní obraz v hospičním kostele tiberiadském nám to představuje. Zříceniny města Kafarnaum leží k severu; za dvě hodiny by se tam přeplavil. Půl hodiny od Tiberiady k jihu jsou horké sírové lázně, jediná to minerální voda v Palestýně. Jezero Tiberiadské je dvě hodiny široké a šest hodin asi dlouhé.

Tiberias je větší město, většinou židovské, nečisté a sídlem krále blech; tento král s dvorem sídlívá prý někdy v Jerichu.

Cesta na Tábor je hrozná a trvá, myslím, dvě hodiny; celkem z Tiberiady až na vrchol táborský potřebovali jsme šest hodin. Tábor je hora velebná, hodně vysoká, pravý »mons excelsus«, ale koně dostali! Jako po samých schodech, ale rozpadlých a rozbitých bylo ubohému dobytku se vzpínati, a kde nebylo schodů, byla hladká, příkrá skála. Když jsme konečně slezli se sedla, byli jsme jako dřevění. Pěšky do kopce nám nedali, že bychom teprv se unavili, a koně že jdou jistěji nežli my.

S Tábora bývá překrásná vyhlídka, je-li jasno. Tenkrát jasno nebylo.

V hospici na Táboře obývají jenom dva Františkáni, jimž nosívají stravu z Nazareta. Kostelíček na Táboře je chudičký. V letech šedesátých, jak píše Dr. Chmelíček, nebylo ani toho. Řekové mají tam výstavný klášter i chrám. Nějaká paní z Francie věnovala právě mnoho peněz, aby katolíci na Táboře si zbudovali důstojnější kostel. Staviva z rozbořených kostelův a klášterů dřívějších je na Táboře

dost a dost. Tábor je krásná, zarostlá, vysoká homole. Vršek její je prostranná rovinka.

Z rána sestupovali jsme pěšky s Tábora. Není radno poutníku pouštěti se Táborem samotnému. Angličan bral se s dragomanem sám druhý. Cestou poodešel stranou. Dragoman čeká, čeká, po chvíli jde se podívat, a vidí Angličana oloupeného, znásilněného a zabitého.

Celý den jeli jsme rovinou Esdrelonskou na příč k horám samařským. Přijeli jsme do Naimu, kde teprv nedávno Františkáni zbudovali úhledný kostel. Poněvadž v Naimě není ani jednoho katolíka, má klíč od svatyně svěřený — Turek. Z Nazareta dojíždívá občas Františkán sloužit služby Boží katolíkům vůkol roztroušeným.

Polední zastávku učinili jsme u Sunamu, biblicky památného zázrakem Eliseovým. Tam jsme obědvali v citronovém háji. Jedli jsme, co dragoman pro nás s sebou měl. Všecka ves dětská a mužská se šejkem či kiajou v čele sešla a sběhla se na čumendu. Do Jerusaléma tři dni tábořili jsme pod širým nebem. Tábor sunamský líbil se nám nejvíce; byl rovný, měl hodně chládku a dosti trávy.

Pravil jsem, že Sunam biblicky jest památen. Sunamitská žena přistrojila pokojík Eliseovi Sunamem často procházejícímu, aby měl kde bývati. Františkán jeden, frà Liévin, jenž Sv. zemi pro potřebu poutníků krásně popsal a dosud žije, milý to a statný stařeček, píše, že mnoho let chodil do Sunamu pátrat a zkoumat. Konečně se ho ptali, co že u nich pořád hledá. Vypověděl jim, že Eliseus v domku jednom sunamském vzkřísil pacholíka hostitelčina. I divili se náramně, kterak že on cizinec tak dobře zná domácí jejich zkazky a pověsti.

Počasí měli jsme k cestování příhodné; buď bylo pošmourno, tedy nehorko, nebo vál dosti silný větřík, tak že jsme vedrem netrpěli. K večeru přerazili jsme rovinu Esdrelonskou, dojedše Dženninu na úpatí hor Efraimských. U Dženinu, jak se podobá, Kristus Pán očistil deset malomocných. Je to dosti veliké městečko.

Před Dženinem zvětřil se mi hřebec a hajdy se mnou do polí. Ještě že jsem se v sedle udržel. Kdybych tělem se svezl a v třemeni uvíznul, kdo ví, jak by se mi vedlo. Mukar mi hřebce zkrotil.

Hned za Dženinem měli jsme již uchystané stany: dva obytné, třetí byl jídelnou, čtvrtý kuchyní, a ještě jeden maličký. K vůli nám pěti měl dragoman s sebou kuchaře a přes dvacet lidí a tolikéž koní a oslův. Ráno, když jsme odjeli, stany a všecko složili, kde se dalo předešli nás kratší cestou, a večer na určeném místě bylo opět všecko uchystáno a jídlo hotovo. V poledne služební neodpočívali jako my, a tak mohli dříve doraziti. Byli to ovšem Arabové. Viděl jsem je snídati. Seděli na bobku kolem hrnce s řídkou kaší. Druh po druhu sáhl rukou do hrnce, vytáhl kus kaše, skulil ji, nazdvihl hlavu a kuličku cpal si do chlebárny. Řídina tekla mu po prstech. tu olízal, a zase do hrnce. V Cařihradě zastal jsem strážníky na věži galatské při takové večeři. Horlivě mne zvali, abych přisedl; ovšem, že ještě horlivěji jsem děkoval.

U samého Dženinu ležel pošlý býk a páchl až strach. Ve vesnicích ledakde leželo po ulicích roztrhaných střev jak provazův. Někde uprostřed dědiny měli tak skalnato a hladko, že koně se klouzali, div nepadli. Co se nás čtyrnozí Arabové nanosili po těch hrozných cestách s kopce do kopce, v parnu a vedru, a v poledne nedostali

ani žráti a na noc zůstávali pod širým nebem bez houně, ač noci palestýnské jsou hodně chladny!

Na Boží hod svatodušní sloužili jsme mši sv. v Naplusu, starém to Sichemu. Hned potom vsedli jsme na kůň a projeli celý den. Za Sichemem stanuli jsme u studnice Jakubovy, kde Spasitel rozmlouval se Samaritánkou. Den před tím uctili jsme hrob sv. Jana Křtitele ve starém Samaří, pozdější Sebastě. Po mnohých stupních sestupuje se do tmavé jakési síňky pod zemí, odkud výklenkem viděti kobku dosti prostornou, v níž je hrob přesvatého Předchůdce Páně. Hrob patří Turkům, za vstupné pustili nás k němu. Studnici Jakubovu vlastní si Řekové, právě si ji obezdivše; Františkáni, strážcové Sv. země, protestovali. Řekové podplácejí turecké úřady a tedy vyhrávají. Tak již se stalo bezpočtukráte. Všech svatých míst, kterých Řekové nabyli, zmocnili se tímto způsobem.

V Naplusu uvěznili nedávno všecku poutnickou karavanu bavorskou a koně jim zabavili, že neměli pasů v pořádku. Nepustili jich, dokud se z Jerusaléma nevrátil posel s pasy řádnými. Nám nedovolili vyvěsiti bavorský prapor jako karavaně mnichovské.

Na Boží hod užili jsme hrozné jízdy. Koně nám již již letěli do hloubky, a po poledni jeli jsme kus po cestě křemeny jak hodná hlava v kolika vrstvách tak zavalenými, že kůň ani jednou nohou jistě nestoupl, a všecko pod kopyty se mu kolíbalo; vyhnouti se nebylo lze, že z prava i z leva strměla stráň. Údolím pak »loupežnickým« k Béthelu je cesta čím dále, tím hroznější. A této nebohé stezce říkají velká karavanská silnice. Touto cestou kráčel 12letý Ježíšek s rodiči do Jerusaléma, touto cestou chodívali z Galileje do Judska. Ovšem, nesluší zapomenouti, že tamtudy vedla římská silnice — a ty bývaly dobry — a že prsť a hlínu, stromovím neudržovanou, za ta staletí deště spláklly a holou skalinu nechaly. Že i to bylo kletbou Hospodinovou na nevděčný lid židovský a zemi jeho, vidno jest z proroků.

V záři zapadajícího slunce spatřili jsme od Béthelu na čtyři hodiny cesty před sebou na výšině svaté město Jerusalém! U Béthelu odpočívajícímu Jakubovi zjevil. se Hospodin, od Béthelu viděli jsme západním sluncem ozářený Jerusalém na hoře svaté. V pravdě dosud »hrozné jest místo to«; nic než skalina a kamení — jako v Krasu. Jeden z nás zadíval se jeda na koni na svaté město, neměl pozoru, a již s koně zabrknuvšího padal. Že noha z třemene se mu vysmekla, jenom se svezl a nedošel na hrozném tom kamení úrazu. V pondělí svatodušní jeli jsme do Béthelu ještě čtyři hodiny cestou necestou, až jsme se ocitli na vrchu Skopu nad Jerusalémem, s něhož jsme svaté město přehlíželi. Dp. rektor rakouského hospice Dr. Fr. Maleček přijel nám tam v ústrety. Pomodlili jsme se dojati žalm 121. »Stály nohy naše v síních tvých, ó, Jerusaléme!«

Poutníci bytovávají v poutnickém domě OO. Františkánův. Nás přijal pohostinnu hospic rakouský, stkvěle zařízený: veliké, vysoké světnice, široké chodby, strava výborná, ohnivé víno jerusalémské. V krásné domácí kapli sloužil jsem ještě mši svatou; v památný den vjezdu našeho do Jerusaléma slavil jsem potichu výroční den své ordinace dle data a den primice dle slavnosti.

Odpoledne šli jsme, zastavivše se v chrámě Božího Hrobu, představit se napřed nejd. panu biskupovi světícímu; nejd. p. patriarcha

byl na cestě visitační na Cypru. Uvedli nás do divanu, pan biskup přišel, posedali jsme, a pan rektor Maleček byl tlumočníkem. Po chvíli donesl sluha po tamním zvyku likéru a po sklenici lahodné vody. Potom představili jsme se vysoce důstojnému Strážci Sv. země řádu františkánského; uhostěni byli jsme zase tak. Několik takových návštěv, a člověk měl špičku. Několikátý den později pan biskup návštěvu nám oplatil. [1])

Chrám Božího hrobu dojímá smutně. Byl by veliký, jen že do něho vestavěn jest kostel jiný, řecký, jenž zabírá takřka polovici chrámu Božíhrobového; jen jakoby chodba zůstala kolem kostela řeckého, tmavá a neobyčejně spustlá. Před řeckým kostelem, v druhé polovici chrámu Božíhrobového, pod druhou kopulí jeho, stojí kaple Božího hrobu; kolem ní je volné prostranství. Vchod do chrámu Božíhrobového je z boku. V levo od vchodu, již v chrámě, je ve zdi výklenek, v němž turečtí strážní leží, pokuřujíce a popíjejíce. V pravo od vchodu jsou schody na Kalvarii, t. j. vystupuje se po 18 schodech do kaple, do níž, až pod podlahu, ční skalisko bývalé Kalvárie, na němž se vypínal kříž Kristův. Stříbrné šoupadlo pod oltářem odstrčíš, a vidíš původní skálu i s trhlinou. Ostatek všecek z bývalé Kalvarie je odkopáno a odvezeno; víme, že sv. Helena plné lodi hlíny Kalvárské převozila do Evropy. Campo santo v Římě též je hlinou kalvarskou od sv. Heleny posvěceno.

Jako z Kalvarie sv. Helena nechala jen skálu čněti, na němž stál kříž Spasitelův, a ostatek skopala, rovněž tak učinila s blízkým hrobem Vykupitelovým. Jen hrob ve skále nechala, a ostatní všecko bylo odkopáno a urovnáno, aby bylo kde vystavěti velikolepý chrám, jenž zabírá Kalvarii a hrob Spasitelův a místo, kde vzkříšený se zjevil Maří Majdaleně, a kde sv. Helena sv. kříž nalezla, a jiná památná místa. Dle Dra. Chmelíčka chrám Božího hrobu je 180 kroků dlouhý. Svatá Helena jej vystavěla, a jak se povídá, vystavěla na šedesát kostelů ještě jiných po Palestýně, žel, že velikou většinou fanatismem tureckým pobořených.

Chceme-li místopis chrámu Božíhrobového celkově si naznačiti, řekneme: Chrám je 180 kroků dlouhý, ale se tří stran zastaven nadobro a poněkud i se čtvrté. Na straně této, s boku, má vchod. V levo od vchodu je výklenek s Turky, v pravo jsou schody do kaple kalvarské. Před sebou, stojíce u vchodu, vidíme na dvacet kroků kámen pomazání, na němž mrtvé tělo Kristovo před pohřbem pomazali, za kamenem zeď řeckého kostela do chrámu Božíhrobového vestaveného, tak že zbývá kolem kostela řeckého chodba s oltáři v kaplích pobočních. Chrám Božíhrobový má dvě kopule: pod jednou je vystavěn kostel řecký, pod druhou je kaple s hrobem Páně; okolo této kaple je volné prostranství. Od kamene pomazání jde se k ní v levo.

Kopule nad Božím hrobem, do níž si dr. Chmelíček ve svém cestopise stýskal, že je nabořena, že jí prší, a že snad brzy se sřítí,

[1]) Před lety líbilo se mi v Řezně, že pan biskup Senestrey uváděn jsa slavnostně do kostela, veleknězsky žehnal nejen lidu obecnému, nýbrž i vojenským a civilním pánům v presbytáři, a páni ti neukláněli se jako rovný rovnému, nýbrž jako vrchnímu pastýři, křižujíce se. Když Řezenský kníže Thurn-Taxis pozve biskupa Senestreya k obědu, Senestrey beze všeho sedne na první místo. »Jsemť biskupem!«

již je spravena a pěkně. Chrám Božíhrobový patří Turkům. Za odemykání se jim denně platí snad až pět zlatých, Františkány a Řeky a Armeny asi do spolku. Někdy chrám je odemčen déle, jindy kratčeji, někdy vůbec ne, dle slavnosti a dle zaplacení.

Na protějším boku od brány přistavěn jest ke chrámu Božíhrobovému klášteřík františkánský, úzký, tmavý a vlhký. K tomu ještě nad ním až do r. 1869. bývaly — konírny. Zásluhou našeho císaře pána, tenkráte do Sv. země připutovavšího, byly zrušeny. An klášteřík svého vchodu nemá, a brána chrámu Božíhrobového začasté bývá zamčena, podávají jídlo Františkánům, v klášteříku z lásky k Spasiteli takřka vězněným, děrou ve vratech, nosíce je z velikého kláštera františkánského sv. Salvatora, položeného asi deset minut od chrámu Božíhrobového. Každý Františkán palestýnský je povinen, když na něho dojde, šest měsíců v nezdravém klášteříku býti strážcem Božího hrobu, strážcem po výtce proti řeckým popům, v noci vstávati a v noci hodinky církevní den co den v chrámě Božíhrobovém zpívati. Někteří z lásky k Spasiteli dobrovolně zůstávají tam mnoho let. Strážcem po výtce pravíme proto, že Františkánům jesti střici svatá místa latiníkům ještě zbylá, jinak řečtí popové by si dovolili na oltář katolíkům náležející postaviti svícny, nebo do kaplice položiti koberec, a již by si svatá místa vlastnili. Svatých míst, jež Řekové v Palestýně drží, všech nepoctivě nabyli.

Svatyň jerusalémských a jiných zevrubněji popisovati nehodlám. Jsou popsány v cestopise Chmelíčkově, jenž vyšel v Brně v dědictví Cyrillomethodějském o dvou svazcích; lze jej dostati za cenu slevenou. Vzpomínám jenom zkušeností z cest.

V úterý svatodušní jeli jsme k sv. Janu do hor na půl dne. Jeli jsme vozmo velmi dobrou silnicí. Místo, kde sv. Jan Křtitel se narodil, ukazuje se pod chrámem v kapli, od hlavního oltáře. Pan biskup Brynych klade narození sv. Jana jinam, do Hebronu.

Sv. Jan v Horách je pěkná úhledná osada v milém kotlíku, olivami hojně porostlém. Dcery sionské v klášterní své zahradě ošetřují si hrob svého zakladatele P. Ratisbonna, jak známo, obráceného žida.

Na poledne vrátili jsme se do Jerusaléma; odpoledne odjeli jsme zase do Betléma. Růžence radostného tajemství první porozjímavše v Nazaretě a druhé u sv. Jana v Horách měli jsme tajemství třetí rozbírati v Betlémě, a ostatní dvě, vrátíce se z Betléma, na místě bývalého chrámu židovského opět v Jerusalémě. Pěkná to myšlénka Dra. Malečka, laskavého a horlivého vůdce našeho Jerusalémem a okolím.

Pohled na Betlém je milý. I do Betléma vede nyní silnice. Projedše městem na druhém konci, dojeli jsme k chrámu s jeskyní Narození Páně. Chrám pochází z dob sv. Heleny. Loď jeho je zdí přehrazena od presbytáře. Pod presbytářem jest jeskyně Narození Páně. Presbytář i s jeskyní, výhradní kdysi majetek Latiníkův, přivlastnili sobě Řekové. Chrámová loď, než se komu konečně přiřkne, je zatím rejdištěm betlémské mládeže. Zbytky starých fresek jsou v ní ještě zřejmy.

Ve svaté jeskyni dole i v chrámě navrchu stojí ve dne v noci na stráži voják, ubožák, v bídné, zamodralé, plátěné uniformě na dřevěném podstavci. Vedle stráže jiní vojáci na zemi spí. Vojsko

»turecké, pohanské« v nejsvětějších svatyních křesťanských, má úkol, vyznavače křesťanské pořádati a pokojiti. Jaké ohavnosti dějí se na př. v chrámě Božíhrobovém na řeckou bílou sobotu, a jak zvlášť bolestně dojati jsou katolíci touto ohavností spuštění na místě svatém, když některý rok velikonoce latinské s řeckými slaví se téže neděle, laskavý čtenář dočte se obšírně a názorně ve zmíněném cestopise Chmelíčkově. Řekové na bílou sobotu slaví slavnosť sv. ohně, věříce, že patriarchovi dostává se ohně přímo s nebe. Každý si chce první svou svíci od patriarchy rozžíti. Nastane nesmírná tlačenice, řev a ryk, a komu se poštěstí svíci si rozžehnouti, zaněcuje si radostí vousy, ženské pálí si prsy a všichni řádí jak rozumu zbaveni. Turecké vojsko mlátí do nich holemi a přece jich nezmůže. Mnoho poutníkův omdlévá nesnesitelným puchem a dýmem, mnoho se jich i pošlape. Slaví-li některý rok Latiníci velikonoce s Řeky zároveň, Latiníci vykonávajíce na bílou sobotu před bohoslužbou řeckou bohoslužbu svou v chrámě Božíhrobovém u přenosného oltáře před kaplí Hrobu Páně, mají co dělati, aby po službách Božích oltář a posvátné nářadí odklidili. Řekové jak posedlí »svatého ohně« nemohou se dočkati a v nesvatém zápalu Františkánům všecko by rozbili. Vykřikováním a hlukem pořád se vzmáhajícím beztoho bělosobotní bohoslužbu katolickou nemálo ruší a znesvěcují.

Řekové v Palestýně osobují si bezprávně na svatá místa větších a větších práv. Jediní Františkáni se jim protiví. Dříve chránívala Františkány francouzská vláda. Francie dosud dle jména je ochrannou mocí palestýnských katolíků, ale od té, kdy s pravoslavným Ruskem se spřátelila, proti Řekům důrazněji vystoupiti ani nemůže. Jinak Francie, ač doma Církev utlačuje, za hranicemi z politiky se jí ujímá, jak dosvědčují zprávy teď na př. z Madagaskaru.

Řečtí popové úskokem a jak jen mohou, vytiskli by Františkány. Je tomu několik málo let, noviny byly toho plny, že ve svatyni betlémské i krev tekla; kavas střílel na Františkána, jemuž dvě koule do těla vjely. Ale řeholník-vyznavač přece se pozdravil, ač stařeček sedmdesátník. Viděli jsme ho a mluvili s ním. Všelijaké násilnosti děly se tenkrát Františkánům betlémským, hájícím práva latiníkův, od Řekův, ba i od vojska a důstojníků tureckých; straníť Řekům — za peníze. Některé svaté místo koupili si Františkáni od vlády turecké až osmkráte, přeplácejí se s Řeky. I loňského roku 1897. řečtí popové způsobili pozdvižení zase v Jerusalémě; nechtěli dopustiti, aby Františkáni za varhany staré si postavili mohutné nové, darované od našeho Riegera z Krňova. Popy poháněla závisť, ani sami varhan v kostelích nemají. Dle Chmelíčka z varhan starých v chrámě Božíhrobovém Řekové mnohou píšťalu vytáhli a tak varhany zubožili.

Místo, kde Kristus Pán se narodil, patří Řekům; kde umřel, patří Řekům, kde ležel v hrobě, náleží katolíkům, Řekům a Arménům. Mši svatou na Kalvarii smíme sloužiti jen tam, kde byl křižován a kde ležel na klíně Matce bolestné; v Betlémě jen tam, kde tři mudrci se mu poklonili. Ale tam, kde se narodil a kde umřel, my Latiníci smíme se modliti, místa ta smíme líbati, ale mši sv. sloužiti tam nesmíme. Všecko Řekové si přivlastnili. V Betlémě pod oltářem Narození Páně zůstal ještě latinský nápis, že na tom místě Kristus Pán se narodil; Řekové nesměli ho pořečtiti, ač za to v Cařihradě žádali.

Jako v Jerusalémě vedle chrámu Božího hrobu Františkáni mají kapli výhradně svou, kde chovají i velebnou Svátosť, tak i v Betlémě vedle chrámu Božího Narození, nyní řeckého, mají přistavěný nový, krásný katolický kostel. Dle popisu Chmelíček viděl ještě na tom místě dřívější, málo pěkný kostel.

Od jeskyně Narození Páně táhne se pod zemí klikatá, úzká a nízká chodba k jiným jeskyním. V těch jsou oltáře. Jeden je zasvěcen sv. Josefu, jak anděl se mu zjevuje, jiný sv. Mlaďátkům, opět jiný sv. poustevníku Eusebovi pod oltářem pohřbenému, a opět jiný sv. učiteli církevnímu Jarolímovi, a ještě jiný svatým poustevnicím Pavle a dceři Eustachii. Ještě jedna jeskyně sluje modlitebnou sv. Jarolíma, kde svatý učitel rozjímal a studoval. Oltáře ty zůstaly katolické.

V Betlémě sloužili jsme mši sv. dole v jeskyni na oltáři sv. mudrcův brzy po půlnoci, mši sv. vánoční, jako o Vánocích. Mniši řečtí, tři, modlili se zatím nahoře hodinky nehezky zpívajíce, jeden tak, druhý onak. Potom sloužili v jeskyni u oltáře Narození Páně liturgii, a Arménové po nich.

Jakmile si povyjedeš před klášter, betlémští prodavači růžencův a křížkův a náhončí jejich obklopí tě, křičí a nutí, ba přímo táhnou do krámův. »Jenom se podívat, nic nepotřebujete kupovati!« francouzsky a německy, ba i polsky a jinak všelijak dorážejí na tebe. Jednu poutnici táhali, až i povalili.

Vracejíce se do Jerusaléma, stavili jsme se na půl cestě v Tanturu v klášteře Milosrdných. Bratra Pacáčka ve Vatikáně hledaného v Tanturu jsme konečně zastali a jiného Čecha s ním. V nemocnici ukazoval nám 12letého Araba, že takoví juni 13—14letí bývají již ženati.

V Jerusalémě žije stavební rada Schick, protestant z Wirtemberska. Ten mnoho let studuje Jerusalém nynější i bývalý z Písma sv. a z Josefa Flavia a z jiných, v Jerusalémě kope a dokazuje, jaký býval Jerusalém biblický a pozdější v různých dobách. Urobil si krásných pečlivých modelů města jerusalémského a chrámu židovského a jiných budov, jak proudem času byly bořeny a budovány. Cizincům to ukazuje a přednášívá, až nohy bolí. Též jsme jedno odpoledne u něho pobyli.

Blízko chrámu Božího hrobu, směrem k bývalému chrámu židovskému a paláci Pilátovu, stojí rozsáhlý ruský hospic. V něm se dokopali původních ještě zdí a zbytků staré, bývalé brány, kterou se vycházívalo z města ku Kalvarii — patrný důkaz, až kam v těch místech se prostíral dřevní Jerusalém, a že Kalvarie s Božím hrobem, nyní takřka uprostřed města, tenkráte bývaly za městem.

Evangelický rybník bravný ukazují 20 metrů pod zemí. Blízko rakouského poutního domu v klášteře Sionských dcer s obloukem Ecce homo viděti jest původní ještě dlažbu jerusalémskou, po níž asi Kristus Pán kráčel na cestě křížové. Je také kolik metrů pod zemí. Z Jerusaléma tolikrát bořeného a zase stavěného nahromadilo se ssutin místem na mnoho metrův.

Zahrada Getsemanská, zbytek zahrady bývalé, jest utěšená. Jeskyně smrtelné úzkosti Páně je kousek cesty od nynější zahrady Getsemanské, a sestupuje se do ní po kolika schodech. Také asi doklad k tomu, jak údolí Josafatské, mezi městem a horou Olivetskou

se vinoucí, časem se naneslo a vyplnilo. Nedaleko jeskyně getsemanské ukazuje se hrob Panny Marie. Je to kaple, podobná kapli hrobu Páně, umístěná jako ve sklepě, do něhož vedou dlouhé schody o 4 stupních. Hrob Marie Panny je teď vlastnictvím Arménův a Řekův. Všecko to leží pod horou Olivetskou. Hora Olivetská jest nevysoká, ale ční na ní vysokánská, nepoměrná ruská věž.

V městě poblíž rakouského hospice stojí klášter Bílých Otcův afrických Lavigerie-ových. Kostel jejich sv. Anny je zbudován na tom místě, kde stával rodný dům Rodičky Boží. Do r. 1854. povalovaly se tam zříceniny starého kostela, křesťanům nepřístupné, a vedle bývala turecká škola. Po válce krimské darováno jest místo to Napoleonovi III.

Když jsme chtěli do večeřadla Páně, tam, kde ustanovena jest velebná Svátosť, a kde Pán umýval učenníkům nohy, a kde na apoštoly sestoupil Duch svatý, nahrnulo se tam za námi Turkův; pro domnělý hrob Davidův svatyně ta je jim mešitou. Hlasitě hlučeli sami, ale když poklekše hlasem modlili jsme se my, zakazovali nám. Než, pan rektor Maleček, milý průvodce náš, se nedal. Odvětil, aby napřed sami tak neřvali. A Turci — utichli.

Z oken našeho pohostinného domu pozorovali jsme na ulici turecký výjev. Vojáci kohosi stěhovali a neměli dosti soumarů. Zastavili sedláka s velbloudy, aby velbloudům kufry a bedny naložili. Sedlák ovšem nechtěl. Dostal bití i s velbloudy a musil přece.

V pátek konali jsme s Františkány křížovou cestu po ulicích jerusalémských. Doprovázel nás jejich kavas, ovšem Turek, a když jsme klečeli na ulici, zastavil každého, i důstojníky, a nepustil, až jsme se domodlili. Zastavení byla kraťounká, a všecka křížová cesta trvala nedlouho.

V pátek večer šli jsme do židů k prastaré zdi z chrámu snad ještě Šalomounova, kde židé modlíce se naříkávají a plakávají. Modliti se viděli jsme je, ale plakati ne. Vystrojeni byli fialovými a jinakými kaftany z damašku a polskými beranicemi. Nebývá prý radno samému mezi ně si troufati. Kolikrát poutník si povyšel, a již — se nevrátil.

V noci na sobotu nocoval jsem v klášteříku Božíhrobovém a brzinko ráno sloužil jsem nad Božím hrobem zpívanou slavnostní votivní velkonoční. Že nikoliv bez dojmu, ovšem pomyslitelno. Hodinky zpíváno, modleno, zvoněno a řinčeno v chrámě Božíhrobovém takřka po celou noc Latiníky i rozkolníky.

V kapli Božího hrobu od rána do večera skoro pořád stojí pop a čeká, brzo-li přijde některá rozkolnická dušička a koupí si od něho svíčičku nebo láhvičku čehosi, snad růžové vody, kterouž si dá dobře zaplatiti. (Dokončení.)

Bůh moje síla.

Kdy tíže žití šíj mi sklání,
že hlava klesá:
tu z hrudi dme se vzdech a lkání
tam na nebesa,
kde vždy mi pomoc byla.
I dím si v úzkostech,
že stichne vzdech:
Bůh moje síla.

Sil Ty mne, Pane, ve vší tísni,
kdy stesk a žaly
mne ruší pronikavou písní,
až duši rvaly,
že důvěra jen zbyla.
Stůj při mně v bolestech
a trudech všech!
Tys moje síla.

Svým ramenem, kdy mdlobou chabnu,
mne podepírej,
Tvé oko, kdy již tíhou slábnu,
vždy na mne zírej
i svatá tvář Tvá milá!
Pak v žalech, trýzních všech
mi zmlkne vzdech,
neb Tys má síla.

Sám sláb jsen nésti všecky tíže
a strastí břímě,
jež tlačí, hněte, tísní, hrýže.
Sil, Pane, Ty mě!
Mne síla opustila.
Já v mdlobě, slabostech
mám k Tobě vzdech:
Buď Ty má síla!

Vždy s touhou vzhlédám ku Tvé výši
v své ochablosti,
že milost Tvá mne neoslyší
v mé malátnosti,
jež chabou duši zryla.
Je v žití dobách všech
mých vzdechů vzdech:
Jen Tys má síla.

Má mysl v bouřích zmalátnělá
již mdlí a klesá,
a duch můj ochabl již zcela,
tíž břemen nesa,
jež duši kormoutila.
Ó sil mne za dob všech,
v mých slabostech,
Tys moje síla.

Jen ty mne neopouštěj, Bože,
a nezahynu;
vše snesu do smrtného lože,
co za mou vinu
Tvá vůle stanovila.
Jen Tvůj buď při mně dech,
a zemře vzdech,
neb Tys má síla.

Dr. M. Kovář.

Blahoslavený Petr Canisius a Čechy.

(**Črty z Braunsbergerových B. Petri Canisii epistulae et acta, vol. I., 1541—1556.**)

Píše Frà **Jos. Hamršmíd.**

(Dokončení.)

Své nepřátelství projevil kdosi 10. května hozením kamene do kostelního okna, právě když Canisius sloužil mši sv. Jindy při mši sv. P. Cornelia přistoupil jakýsi Čech až k oltáři, pronášeje potupná slova, že prý kněz provádí modloslužbu, ano, pozdvihl i ruky, jakoby ho chtěl bíti, a dotíral naň: »Ty mi neodpovíš?« Ale i tentokráte minula věc dosti klidně. Výtržník dal se od ministranta Kašpara a jednoho starce s malým brukotem vyvésti z kostela.

Na den Nejsvětější Trojice, 31. května, chystali Otcové slavné otevření škol. Sv. Ignác poučil je, prve než odešli z Říma, aby v Praze přednášeli scholastickou filosofii, kasuistiku a četli o Písmě svatém. Domníval se, že pro tu chvíli tré tříd školy dostačí. Střední měla býti pro takové, kdo poněkud latině již rozumějí, vyšší, kde dospělejší měli učiti se rhetorice a čísti nesnadnější knihy a posléze třída řecká a hebrejská. Nezamlouvalo se mu, aby Jesuité byli učiteli těch nejméně připravených. Jeho plán, vytčený za jistých okolností, nebyl proveden. V Praze z mnohých příčin Otcové rozhodli, že otevrou školy nejnižší, jsouce přesvědčeni, že vrchní představený by to schválil, kdyby viděl, jak posluchačstvo je pro vyšší učení nedosti způsobilé a methodě cizích učitelů nezvyklé. Kromě toho neměli ani profesoři potřebných knih. Chystajíce se na cestu z Říma, připravili

si i hebrejské knihy, ale sv. Ignác jim řekl, aby si vzali jenom knihu Tomáše Kempenského »O následování Krista«, a bratří poslechli do slova. Také posluchačstva pro vyšší školy bylo poskrovnu, a Pražští příznivci si přáli, aby Jesuité měli žactva hodně mnoho. Katolické panstvo z venkova slibovalo, že pošle dosti žáků, ovšem nepřipravených, na vyšší studia. Také císař neprojevil své přízně v tom smyslu, aby nový ústav byl opatřen právy jako veřejné učeliště, a přál si, aby Otcové začali hezky skromně a pokorně, aby se nepobouřily hlavy města a university. Z rozkazu probošta Píška stalo se prohlášení slavného otevření škol v neděli po 4. červenci s katolických kazatelen, ale pro nedokončenou stavbu budov bylo opět odloženo.

Canisius nechtěl z Prahy odejíti, až ustálí se vyučování, až budou potřebné stavby dokončeny, a dluhy alespoň poněkud zaplaceny. V opatření hmotných potřeb byl mu vydatnou podporou pan kancléř, který osobním zakročením uspíšil, co vázlo. Koncem května vypravil se Canisius z Prahy s královskými komisaři na zboží kláštera Ojbínského; pobyl zde 14 dnů, založil inventář, komisaři vypověděli posavadního nepořádného kapitána a pronajali statky i klášter na 10 let městu Žitavě za 1400 tol. ročního nájemného, které se mělo v pololetních lhůtách kolleji vypláceti. Tato živila z toho asi 16 lidí, mezi nimi dva nebo tři kněze i s rodinou, kteří v klášteře posud obývali. Žitavští lutheráné uvolili se, že budou opravovati budovy a dovezou sem Jesuity na dohlídku. Otcové vymínili si pravomoc zvláště nad duchovními, kteří v klášteře z rozkazu královského budou bydliti. Žitavští jim dají byt v budovách při klášteře a opatří jim některé přírodní dávky, jako mléko a dříví. Statek nestal se majetkem kolleje, zůstávaje v držení královské komory. Do zemských desk byla královská konfirmace pro Jesuity zapsána teprve r. 1581. (Sněmy VI.)

Nemilé bylo, že katolická kollej měla nájemné vybírati od žitavských lutheránů. Starosti působila též visitace a dozor nad duchovenstvem. Vypověděli odtud dva kněze, kteří svátostmi posluhovali po novotářsku, ale obtížnější bylo dostati lepších a spořádanějších. Nebylo jich ani za velikou cenu.

Tímto opatřením nebylo ještě starostí konce. Ukol, který v budoucnosti měl býti vykonán, byl tak rozsáhlý, že opatření výživy pro několik učitelů bylo jenom částkou průpravy k začatému dílu. Mnozí, zvláště šlechticové, chtěli svěřiti Otcům své děti nejenom do školy, ale i na celé chování do jejich domu. Pro žáky však nebylo místa, ani peněz na stravu a jiné potřeby. Canisius si proto přál, aby žáci alespoň poblíž kolleje bydlili a zůstávali i mimo vyučování pod dozorem oekonoma. Sv. Ignác nechtěl, aby v Praze přijímali do škol jenom mládež katolickou a vylučovali ty, kdož přijímali pod obojí způsobou, Canisius nad to pojal myšlénku obecnému vzdělání ještě příznivější, přeje si, aby při kolleji byli chovanci každého rodu, chudí i bohatší.

Za tím účelem pokusil se o rozmnožení důchodů kolleje pro studenty, žádaje císaře za výtěžek ze statků pěti opuštěných klášterů. Studující přihlašovali se dosti četně, a domníval se o nich, že by z nich dali se vychovati kněží k prospěchu náboženství a mravů, kdežto nyní byl užitek z těch duchovních statků nakládán na světské účely. Pro okamžitou potřebu si přál, aby císař Žitavským, kteří

k němu osobně se dostaví, domluvil, aby předem splatili nájemného 2000 tolarů.

Kláštery, na něž poukázal, byly tyto: augustiánský v Domažlicích, který měli měšťané ve správě, karmelitský v Tachově, cisterský, jakémusi šlechtici pronajatý, ve Skalici u Chrudimi o jednom řeholníku, karmelský v Chýši v držení dědiců Gutensteinských a paulánský v Těnovicích o třech aneb čtyřech kněžích. Bylo také žádáno za souhlas Stolice papežské ku všem těmto podnikům se statky církevními.

Upraviv ještě počátkem července učební plán, opustil Prahu, dle svých slov »Římu podobnou«, hodlaje se z Ingolštadtu ještě před zimou vrátiti, ježto u Čechů již si získal velikou přízeň. Toho léta však do Čech již nepřišel, ale nepřestal o Čechách přátelsky smýšleti. Vidíme to z krátkých zmínek v pozdějších dopisech, že do Čechů nadál se dobrého spíše, než kdo jiný.

Sv. Ignác dověděl se z péra Canisiova, že sami katolíci v Čechách kladou velikou váhu na kompaktáta, kterými již dávno dovoleno bylo sv. přijímání pod obojí způsobou. Proto vysílaje 12. února členy Tovaryšstva do Prahy, dal jim na cestu naučení, aby do škol přijali každého, kdo zachovává slušnost a kázeň.

»Těm, kteří praví, že z dovolení církve přijímají pod obojí způsobou, ať neodpírá se rozhřešení, je-li to, co (o dovolení církve) praví, pravda, a jsou-li v ostatním katolíky. Pokud jde o žáky, bude dobře, když se budou zpovídati každý měsíc, denně půjdou na mši sv. a osvojí si navyklosti naší kolleje, pokud jim jsou příhodny; ale sv. přijímání nepodávejte jim v našem kostele, jestli si nedají říci, aby přijímali jako našinci pod jednou způsobou. Kdyby však oddáni byli nějakému bludu náboženství katolickému odpornému, aneb kdyby na jevě bylo, že nemají dovolení, jež je s to, aby je omluvilo ze hříchu ve přijímání obou způsob, pak ať nedává se jim rozhřešení.« — Předpisy sv. Ignáce jsou snášelivé, ale i až do krajnosti opatrné, jak ve věcech víry víc než kdekoliv jinde je třeba.

Jesuité v Praze také mohli se brzy a snadno přesvědčiti, že lidé pod obojí nedrží se ve všem ostatním katolického vyznání víry. Canisius měl i za krátkého pobytu v Praze malou dogmatickou potyčku.

Zmíněný utraquista z Prahy zvěstuje do Němec: »Naši kněží velmi prudce bojují v nauce o prostřednictví Ježíše Krista u Otce. Stalo se to tak: Canisius v kázaní o Nanebevstoupení Páně ozval se proti rčení: »*Kriste, oroduj* za nás!« a vyvolal tím literární spor, ve kterém ho Melanchton za to nazval »Pražským Kynikem«. Větší ovšem rozhorčení v kruzích spisovatelstva nekatolického způsobilo německé vydání jeho Summy ve Vídni r. 1556. Polemika a kritika jednoho z odpůrců na kolbišti literárním vyzněla latinskými verši asi v tento rozum:

»Sám Cerberus snad v tmavém podsvětí zplodil psa (canem), který trojími ústy zvuky vydává. Psu se podobá, ale vzteklostí nad něho jest horší, neboť zlým jedem po nebešťanstvu slintá. Lstivě lví koží se odívá a psí tlamu zakrývá peřím orlím. Proto však nemám žádné chvály pro štěkavého tvora. Poznávám psa, třeba by byl v peří a ve hřívě skrytý . . . Ó, kdyby tak přišel král ptactva a král šelem a zpět požádal hřívu — zbyl by jen posměch. Je-li tu

přece něco, co vlastní jest, kéž lovec, — jak přeji si — vysloužilého Psa (Canem) oběsí na stromě štíhlém.«

Za to katolické potomstvo v Čechách vážilo si díla muže blahoslaveného. Svoji neúnavnosť, obětivosť, slovem, ráz ducha svého vtiskl také založenému ústavu v Čechách. Záhy přibývalo škol po Čechách, a dohasínající vzdělání jiných náboženských stran nemohlo odolati katolické vzdělanosti. Katolická reformace království byla jen otázkou času, i kdyby nebylo válečné lítice, která zabouřila nad vlastí naší. Násilná cesta, kterou dali se novotáři v náboženství — jak zdálo se mnohým — na svou obranu, zvrtla se pro ně velmi neblaze. Ale i bez té rány byla by intelligence dokonala náboženskou opravu ve všech vrstvách národu.

Pešina velebí zásluhy všech, kdo přičinili se o nový rozkvět katolické víry v Čechách těmito slovy: »Od těch čas, kdy otcové Tovaryšstva Ježíšova začali vyučovati ve školách a konati pobožnosti, ožilo a vzkvétalo též náboženství katolické a tak se rozmáhalo, že každý den mileji mu zářil než den předcházející, až se pod ochranou Boha nejvyššího, předobrotivého vzkřísilo docela a zvítězilo nad kacířstvím zkrušeným zbraní Ferdinandovou a dospělo k té výši, na které je nyní s radostí zříme. Právem a po zásluze děkujeme otcům Tovaryšstva Ježíšova, že milá naše česká vlast je vrácena katolické církvi a víře. Nechť žije tato posvátná rodina, nechť žije v Hospodinu. Nechť rozhojňuje se v požehnání a trvá po věky!« (Phosphor. 329.)

Svatební obyčeje katolíků v Bosně.

Napsal **Jan Třeštík.**

Manželství bosenských katolíků předchází z pravidla v zemi oblíbené »ašikování«, [1]) vzniklé z oboustranné náklonnosti jinocha i dívky. Často však bývá jeho původem pouhá úmluva mezi rodiči, kteří neohlížejí se na předchozí milostný svazek mladých lidí.

Obyčejem je, že dříve, než přikročí k vlastním závazným námluvám, hledí mladík získati pro svůj úmysl souhlas rodičů obou stran. Zvyk tento opěvují Bosňáci písní:

U potoka ptá se Ino Any:
»Duško, Ančo, chceš se vdáti za mne?«

Načež mu Anica stydlivě odvětí:

»Sečkej Ino, až se zeptám matky!«

Celý pořad zvyků svatebních s malými krajinskými úchylkami dělí se po zemi na: »prošnju« a na vlastní »vjenčanje«.

Prošnja. Po docíleném schválení své volby v kruhu vlastní rodiny dostane mladík od starješiny zadrugy potřebnou sumu, aby

---

[1]) Večerní schůzky.

zakoupil své vyvolené na důkaz lásky záruku věrnosti čili tak zvaný »amanet.« V některých krajinách záleží amanet v různých ozdobách, jinde ve zlatých mincích od jednoho do dvanácti dukátů. Hoch odevzdá amanet dívce v soukromí, pouze za přítomnosti nejmilejšího druha a dostane od dívky navzájem jako důkaz náklonnosti obyčejně vyšívaný šátek aneb jinou věc (často ženské ozdoby: naušnice, nákrčník, pásové spony a t. d.), kterou mu dívka veřejně odevzdá »na sijelu« v rodné kuči nebo v kruhu mládeže. Zruší-li se známosť z různých příčin, žádá toho slušnosť, aby si milenci amanet navzájem vrátili.

Po výměně těchto záruk lásky je dívka bosenská věrna milenci a k mnohým zlomyslným pomluvám, o něž nebývá nikdy nouze, odpovídá pomlouvačům vroucími slovy důvěry a oddanosti, jak vyznívá z písně národní:[*])

»Nechť můj drahý bosým koněm jezdí,
já rozkuji spony na svém pasu;
miláčkova koně podkovat chci.
Ať můj drahý hojně piva pije,
já poprodám svoje roucha všechna;
pivo za to budu kupovati.
Když je matka jeho žhavým uhlem,
ze mne bude studená vodička;
tou chci hasit plamen její zloby!«

Hlubokou věrnosť a žal dívky nad ztrátou milence líčí jiná národní píseň slovy:

»Lepá Mara ztratila milého,
želila proň celičké tři roky;
prvým rokem líce neumyla,
druhým rokem vlasů nezaplétla,
třetím rokem košili nesvlékla.
Po čtvrté když nastalo již léto,
vystoupila na vysokou kulu,
v ruce vzala nůžky perleťové,
v bolu hrozném vlasy si ustřihla;
ne pro otce, ni pro milou matku,
vše jen žalem nad milence ztrátou!«

Rozumí se dále samo sebou, že v případě hněvu nebo nevěry hledí se milující sblížiti pomocí čar a kouzel různými bylinami, které ve významné dny (obyčejně na Jurjev dan) nevěrníku v cestu hodí. Trvá-li známosť déle, pak dojde i ku vzájemným dalším darům. Od milence bývá to obyčejně »pojas« (pas); děva podělí navzájem vyvoleného kusem bílého plátna na důkaz své nevinnosti.

Po těchto předchozích krocích nastupuje vlastní »prošnja« o nevěstu, kterýž úkol náleží ženichovu otci. Po zralém uvážení všech materielních poměrů, hlavně pak po uspokojivých zprávách o mravní pověsti dívčině, vyzve ženichův otec tři své nejbližší přátele, aby s ním došli do domu nevěstina otce na slavnostní hostinu, zvanou »velika jabuka«. Dva z nich nesou po veliké 1 hvi rakije, třetí vede

---

*) Známo, že jihoslovanské písně jsou bez rýmu.

koně, na němž naloženo víno, pečená vepřovina, koláče, chléb a j. potraviny.

Námluvčí, dříve než přednesou svou žádosť, vyloží přinesené věci na stůl a počastují nastávající přátelstvo slivovicí. Přijímají-li tito ochotně nabízenou čutoru s pálenkou, jest to dobré znamení pro »prosce«.

Po chvíli položí »svekar« (otec ženichův) do středu »sinije« (stolu) pro nevěstu určený, pestře zbarvenými jablky a stříbrnými mincemi ozdobený »curski kolač«. Pak vezme do pravice čutoru a obrátí se s následujícím proslovem k otci dívky: »Prijatelju! Ja želim od Boga sreće a od tebe tvoji kćeri; ako bude Bog naredio na nebesih, tak i mi ljudi sastavimo na zemlji! Živio! I zdrav si mi!«[3])

Potom povolá otec dívku do světnice a otáže se jí, zdali je srozuměna s přáním námluvčích. Zatím vyjme jeden z prosců jablko a zatknuv do něho několik stříbrných mincí od 2—3 zl., položí je na »sofru« (stůl). Jakmile projeví děva souhlas, že je ochotna jíti za muže, povstane otec a pronese k dceři: »Loučím se s tebou a žehnám ti. K tomuto kroku nikdo tě nenutil. Sama jsi se rozhodla pro dobro i zlo. Nechť navštíví tě kdy jakákoliv muka, neříkej, že jsem já jich příčinou. Je-li ti milo k lidem těmto jíti, vezmi jablko i s penězi.« Dívka vezme potom se stolu jablko s mincemi, políbí otce a matku v tvář a vzdálí se do své komory.

Přijetí jablka předchází v některých krajích zajímavá starodávná hra: »*vybírání nevěsty.*« Dívka, nabyvši určitých zpráv o příchodu prosců, požádá pět až deset družek shodné výšky z nejbližšího okolí za společnice k obmyšlené hře. V pravé chvíli obléknou se v stejné roucho a pokryjí obličej hustým závojem. Nevěstin bratr nebo blízký příbuzný, jenž prohlašuje se pastýřem stáda bílých holubic, uvede potom do světnice celé toto družstvo. Seřadiv shodně oblečené dívky před otce ženichova, hlásí mu, že v tomto družstvu jest vyprošená děva, aby si ji tedy sám vybral. Jest mu dojista nesnadno v řadě stejných postav určiti pravou; po chvíli pastýř stádo odvede, a pokus opakuje se po druhé, ovšem s podobným výsledkem. Teprve po třetí dá kdos z rodiny svekaru znamení; tento uchopí pravou dívku za ruku a prosloví k ní: »Draga moja cura! Ako si moja, odkrij se pa uzmi jabuku, da više ne patim! (netrpím).«

Tím je hra skončena. Tento bosenský obyčej, voliti pravou dívku mezi shodně oblečenými a zakrytými družkami, jest starého původu. Sám Kačić ve své »Pjesmarici« uvádí, kterak Sekul vybíral a poznal dceru vojvody Sibiňského Janka.

Přijetím jablka s penězi přislibuje dívka obrazně, že za žádnou cenu nechce se svému vyvolenému zpronevěřiti. Na důkaz důvěry usedne vyprošená děva při další hostině na pozev svekara podle něho za stůl, pojí a popije s ním. Po náležitém veselí a za vhodných popěvků končí se námluvy.

V derventském okolí vypraví se mužští prosci již za večera před vlastní »prošnjou« do domu dívčina otce. Z rána následujícího dne, kdy muži sedí při kávě a požívají pečené maso, jež zavlažují rakijí, vypraví se za nimi ženské, as dvacetičlenné družstvo námluvčí.

---

[3]) Příteli! Já přeji si od Boha štěstí a od tebe dceru, jak Bůh velí na nebesích, tak i my lidé plníme na zemi. Živio! Buď mi zdráv!

Toto složeno je do polovice z vdaných žen, mezi nimiž nesmí chyběti »svekrva« (ženichova matka). Ve druhé polovici jsou samá děvčata. Družinu vede mužský, jenž nese v ruce přeslici, na níž navinuta je nejjemnější nit, a na vřeteno napíchána jablka. Podle muže s přeslicí kráčí dívka, nesoucí na žerdi červený šátek, jako barjak (praporec) družiny. Ženy tyto zovou se »kolačaruše«, přinášíť každá dívce po koláči, z nichž je svekrvin nejobjemnější.

Vyprošená dívka uvítá družinu před domem a políbivši se s jejími členy, uvede budoucí matku do nitra za stůl mezi hodující muže. Ostatní ženy rozběhnou se po dvoře, kde uhoní několik slepic, a tyto pak samy, bez pomoci domácích, upraví k jídlu.

Při jídle obdrží děva přinesené koláče a od svekrvice připravené toilettní předměty. Mužští súčastní se podarování peněžitými částkami, při čemž nesmí se budoucí tchán ukázati lakomcem. Za to podaruje nevěsta námluvčí družstvo dle krajinného zvyku ozdobně prošitými ručníky, které vlastnoručně mužským zatkne za pás. Ženy i děvčata dostanou od vyprošené djevojky po šátku na hlavu. Budoucí matce zatkne mimo tuto plenu za uši po umělém květu a krk ovine několika šňůrami skleněných perel.

Po tomto obdarování okážou ženy svou veselou náladu plnou měrou. Chopí se za ruce a kolujíce okolo stolu neb ohně, pějí veselé písně. Otec nevěsty pozdraven od došlých dívek:

»Domačine, drahý bratře,
slyšíš-li nás, vidíš-li nás,
Bůh tě viděl i uslyšel!
Radosti ať se dočekáš,
jak na dceři, tak na synu,
na svém synu, na Ivanu!«

Vyprošené dívce zazpívají:

»Břečtane můj, — okolo mne,
blaze tomu, kdo tě trhá!
A já mladá nemám času;
v dolinu [4]) se vypravuji.
V dolině tam, v cizině tam
cizí matku — matkou zváti,
na svoji chci vzpomínati,
otcem zvát — cizího otce,
na vlastního chci vzpomínat,
cizí sestru, — sestrou zváti,
tebe budu vzpomínati.«

Matka odevzdá před odchodem vyprošené děvy ženichovu otci dary, jež připravila pro nastávajícího zetě se slovy: »Čula jesam a vidila nisam da imam zeta, ja mu se veselim i evo ću mu milošće poslati.« [5])

V Travnickém kraji, kde otec ženichův s třemi příbuznými obstarává prošnju sám, je zvyk, že prvou neděli po provedených ná-

[4]) Vdává-li se dívka do jiné obce.

[5]) Slyšela jsem, však neviděla, že mám zetě. Raduji se z něho a toto mu z lásky posílám.

mluvách vypraví se matka ženichova se svojí přítelkyní nebo sousedkou na přátelský dohovor do domu nevěstina. Obě přinesou s sebou různé věci k jídlu a pití, aby nové své přátele řádně počastovaly. Nastávající tchýně na důkaz přátelské přízně a lásky přináší dívce »cursko obilježje«, je to koláč, na jehož povrch položeny hedbávné tkanice, zástěry, zrcadlo, rukavice, gjerdan (náhrdelník), umělé květy, a do středu vloženo několik stříbrných penízů. »Svekrva« odevzdá koláč při jídle nastávající dceři, která poděkuje a uschová si jej ve své komoře. Návštěva tato má hlavně ten účel, aby matka ženichova pohovořila s nastávajícími přátely o průběhu svatebního veselí, o svatebních darech a jiných ženských starostech.

Brzy potom konají se pouti do města k nakupování šatů a ostatních věcí, které si nevěsta po matčině radě pro novou domácnost vybírá, které však dle bosenských zvyků *platí rodiče ženichovi.* Po těchto předehrách hospodářského rázu nastává oboustranný zápis na faře, kam oba snoubenci docházejí na náboženská cvičení. Z pravidla po druhém cvičení, jemuž také veřejné ohlášení v chrámu následuje, daruje ženich u přítomnosti župnika (faráře) své nevěstě prsten, a ona jemu pestře prošívaný ručník.

Odevzdání prstenu značí již naprosté, takořka nezrušitelné zasnoubení obou mladých lidí, dle přísloví: »prsten daje svatbu ugovara«. Tento význam prstenu pěkně odůvodňuje i národní podání:

Tři se mládci na pouť vypravili,
putujíce, setkali se s dívkou;
každý z nich ji obmyslil svým darem:
první zlaté jabko dívce podal,
náramek stříbrný druhý připjal,
třetí navlék' prsten jalaniju. [6])
Další cestou o dívku se přeli,
až přednesli spor ten kapetanu.
»Kapetane, spravedlivě suď nás,
aby nikdo neutrpěl újmy.«
»Chci být spravedlivým soudcem vaším:
Jablko, to dar je pouhé lásky,
náramek, toť obdiv půvabnosti,
prsten však, — ten důkazem je svazku!
Čí byl prsten, tomu patří dívka!«

Po třetím ohlášení v crkvi navštíví nevěsta téže neděle se svou matkou ženichův dům, kde jsou mile uvítány a poctěny obědem v nejužším kruhu přátelském na oslavu předchozího odevzdání prstenu. Při této návštěvě utvrdí se vlastní úmluva na přesné určení svatebního dne, výbavy a též ostatní podrobnosti se přetřásají. Bosenské dívky při těchto úmluvách o podrobnostech svatebního průvodu vyžadují na milenci s nemalou zálibou, aby svatebčané do chrámu a na obřadech objevili se koňmo, byť i celá svatba se konala třeba v téže obci.

Dříve než vylíčíme vlastní svatební veselí, nutno zmíniti se o zajímavém a pro Bosnu rázovitém způsobu, jakým namnoze jinoch sám si uvádí nevěstu pod rodný krov. Bývají k tomu různé příčiny; buď

[6]) Jalanija = bez ceny, z obyčejného kovu.

materielní nedostatky, nebo překážky, jaké rodiče dívčini činí lásce obou mladých lidí.

V prvém případě odvádí si ženich dívku s jejím svolením sám do rodného domu, nebo ji unáší, aby ušel obvyklým a často citelným výlohám při nakupování výbavy nevěstiny, která dle starých zvyků hotovými platiti se musí. »Otmica« (únos) udává se ještě zhusta v horní Bosně i z té příčiny, když rodiče obmýšlí provdati dceru za muže, jehož tato nejen nemiluje, ale mnohdy ani nezná. Tu pak oznámí případ vyvolenému milenci s prosbou, aby ji unesl.

V udaný večer dostaví se momak se svými druhy na smluvené místo. Dívka, opustivši bez rozloučení rodný dům, připojí se k družstvu a odejde s ním do nového domova. Zvyk vyžaduje, aby dívka cestou se svým milencem ani slůvka nepromluvila, a proto kráčí obklopena jeho krajany a přátely.

Jakmile četa dojde na místo, zasedne za připravené stoly, kde při zpěvu a veselí počne jídlo a pití. »Samodošla« (odvedená dívka), aby prokázala se hodnou a vděčnou otmice, posluhuje hostům, nalévá kávy a rakije a jeví zvláště pozornost budoucím rodičům. Potom uchýlí se na odpočinek pod ochranou nastávající svekrvice.

Sotva rozbřeskne den, spěchá starješina, do jehož zadrugy samodošla se uchýlila, ku svému faráři, aby příhodu tu oznámil. Župnik ovšem radí, aby se dcera vrátila k rodičům, a není-li to možno, přikáže, aby ubytovala se v některé spřátelené domácnosti, kde vyčkati má řádné svatby.

»Samodošlica« není u bosenských dívek oblíbena; svolují k ní jen v nejkrajnějších případech. Nevůli tuto jasně tlumočí národní píseň:

»Ó Ivane, vypros mne u matky,
nedá-li mne, — sama k tobě přijdu!
Však svou vůlí přec se nechci vdáti,
byť bych matce šediny plést měla.«

Zřídka kdy v pozdější době dochází unesená nevěsta vřelého přijetí od rodičů ženichových aneb jeho příbuzenstva, z jehož středu často dostane se jí trpké výčitky: »Da si bila čestita, nebi sama došla.« Také lid o osudu podobné dívky obrazně pěje:

»Těžko selu,[7]) kterým paša projde,
i djevojce, která sama dojde;
prvé jitro už jí trpkým bude.«

V dřívějších dobách, kdy děvy křesťanské zhusta věnovaly lásku mohamedánským mladíkům, následovala po projevu vzájemné náklonnosti z pravidla »otmica«, ale zvyky tyto čím dále, tím více berou za své, až znenáhla po celé Bosně vymizí.

Vjenčanje. Za soumraku před věnčením nevěsty vypraví se svati z domu ženichova *»na put po djevojku«*. V této družině jsou dle starého národního obyčeje zastoupeni nejbližší krevní příbuzní. V čele jede pro dívku *kum* ženichův, který je *svatebním starješinou*, Podle něho *svekar,* pak *djever*, průvodčí nevěstin do crkve, *jenga.*

[7]) Vesnici.

dívčina nerozlučná přítelkyně, a konečně *seksandžija* s dvěma koňmi pro nevěstu a její roucha.

Mužští jsou ustrojeni ve všech krajích vždy ladně a s jistým přepychem. V okolí Travnika vezmou soukenné čakšire (spodky) a koparany (těsně přiléhající blusy z tenké látky) pestrými šňůrami a postříbřenými knoflíky pošité. Na koparany oblékají zámožní sedláci červené ječermy (vesty), stříbrným kováním tak hustě pošité, že často pro kovovou ozdobu ani sukno neprohlédá. Kolem pasu ovine se červená šala, a přes koparan i ječermu navleče se soukenný gunja: (silný kabátec) až do pasu sáhající, jenž na rukávech je pošit červenými i modrými šňůrami. V dřívějších dobách vkládaly se za pas dvě pistole, mezi nimiž vyčnívala ozdobná rukojeť handžaru.

V derventském okolí navleče si djever na rozdíl od ostatních svatebčanů kolem krku náhrdelník o několika šňůrách, z nichž jedna hustě je navlečena stříbrnými mincemi. Za uši zatkne umělé květy a jeden veliký vloží za pás, který v předu je zdoben pěti neb deseti stříbrnými tolary. Takto vypravení svatové vskočí na kůň, při čemž seksandžija sedí na »paripu« [8]) určeném pro nevěstu. Na druhého koně, jenž určen pro roucha, naloží se dostatek jídla a pití.

V dřívějších dobách, kdy byla v zemi svoboda nositi zbraně, neopomenuli svatové oznámiti příchod svůj hlučnou střelbou z pistolí a pušek. U nevěstina domu očekáváni jsou rodinou a družstvem dívek, které je pojmou do přátelského kola. Na to za zpěvu veselých písní pozdraví nově přišlí hosté nejprvé máť nevěsty:

Rozvesel se, matko lepé Anny,
nad okrášlenými svatebčany,

načež obrazně líčí nevěstě příjemnosti budoucího domova a dobré vlastnosti ženichovy:

Gučjagora [9]) lepší je nad Egypt,
a můj drahý lepší nad vezíra;
dej mi, Bože, ať je mi vezírem,
abych jemu spočinula v klínu.

Po zpěvu uvedeni svatové do domu, kde se každému za pás zatkne »peškirić« (malý, národním vyšíváním zdobený ručník). Po výzdobě svatů zasedne celá společnosť za stoly k připravenému jídlu. Nevěsta uchýlí se s jengou do zvláštní světnice a obléká se zatím do svatebního ústroje.

Na spodky a košili, která je červeným a modrým mafezem (pestrobarvé tkanice) od zadu kol prsou a kolem krku provlečena, oblekne išluk, těsně přiléhající kabátec s rukávy, pošitý zlatými portami a až do pasu sáhající. V travnickém okolí navleče nevěsta na košili auteriji z červeného hedvábí, kterou v pasu pestrým hedvábným šátkem přitáhne a konce šátku sepne velkými sponami, často bohatě postříbřenými Přes išluk obléká se jelek (vesta), který se pod ňadry sepne. Na to se dá benluk, černá soukenná halena, s rukávy po lokte rozstřihnutými a až do kolen sáhající, která se v pasu

---

[8]) Kůň valach.
[9]) Osada poblíž Travnika.

volně přepne hedvábnými tkanicemi, na jichž konci upevněny jsou stříbrné spony. Na benluk navleče se ještě malý čurčić (krátký kožíšek) liščinou podšitý a zdobený kolem bordurovým bosenským ornamentem. Obuví jest obyčejně jemenije neb národní opanky, k nimž druží se bílé punčochy.

Vlas upraví si dívka do dvou pletenců, jež spustí po zádech, a na hlavu přitiskne malý fez, zdobený mincemi a umělým květem. Naposledy pokryje se duvakem (závojem), jenž na čapce je připevněn, aby jeden díl padal na zad a druhý sáhal přes obličej do pasu.

Takto připravenou nevěstu zve pak jenga na přání kuma do kruhu svatební družiny. Zatím upraví se jejímu příchodu různé překážky, které svatové ženichovi musí odstraniti peněžitým výkupným. Konečně otevrou se dvéře, a dívka v průvodu »čuvara«[10]) a nerozlučné jengy vstoupí mezi svatebčany. Čuvar pojme nevěstu za ruku, předvede ji před svekara se slovy: »Evo tebi tvoja cura a ti meni moj najam!« načež za obvyklou odměnu, t. j. za opanky a fez odevzdá dívku nastávajícímu tchánovi. Nevěsta zaujme pak místo podle otce ženichova a svatebního starješiny. Při večeři pak již není nouze o zpěv, neboť »sramota je piti ne pjevati«. Z mnoha pěkných a žertovných písní, jež národ při této příležitosti zpívá, uvádíme následující rázovitou:

Přiletěli dva holubi
poblíž mého dvora;
jeden mířil do zahrady,
druhý na okénko.
Který spadnul do zahrady,
růže si tam trhá,
ten, jenž sednul na okénko,
po mně oči zvedá.

Jiná píseň, připomínající žertovně dívčinu nezkušenosť vedení domácnosti, jest po širším kraji Travnickém v oblibě:

Bulbul [11]) tluče v různém keři
Maricu volá:
»Povstaň Maro, povstaň zlato,
rozděluj dary!«
»Dělila bych, můj bulbule,
kdybych uměla,
já jsem mladá, pošetilá
a nezkušená.«
»Když jsi mladá, hloupá ještě,
proč pak se vdáváš?«
»Můj bulbule, můj sumbule, [12])
nejsem vinna já,
však to vinou mojí matky,
která chce mne vdát.«

---

[10]) Po ukončené »prošnji« určí svekar bratra nevěstina neb některého blízkého příbuzného za »čuvara« (ochránce) dívky, začež mu při vjenčanju slíbí náležitou odměnu.

[11]) Bulbul = turecký slavík.

[12]) Vonný květ.

Hostina trvá obyčejně pozdě do noci. Nevěsta však záhy se vzdálí, aby ještě poslední noc za svobodna strávila pod rodným krovem v kruhu matky a jengy.

Z rána v den »vjenčanja« upraví se svatům masitá snídaně. Při druhém jídle, kdy podává se rakija pro zavlažení, zvedne se nevěsta, políbí kuma a odejde s jengou do rodného domu, kde se rozloučí se všemi členy rodiny. Seksandžija vyjednává potom žertovně s matkou o sanduky s výbavou. Když je konečně dostane za přiměřené výkupné, upevní bedny na koně, přes kterého přehodí otec nevěstin zvlášť připravenou pokryvku. Na tuto pak zvenčí přišijí ženy ozdobně ušitou košili a okrášlivše ještě koně na ohlávce umělými květy, propustí seksandžiju s výbavou do ženichova domu.

Při odchodu do crkve usadí nevěstu do sedla bratr nebo krevní některý příbuzný, potom vede koně za uzdu přes avliju (dvůr) a odevzdá ve vratech dívku do djeverovy ochrany. Pak vyrazí v čele družiny svatski starješina, v druhé řadě nevěsta s jengou a djeverem, a za nimi ostatní svatebčané. Ve vratech již počne kum s djeverem vhodnou píseň, kterou děkují domačinu za pohostění a vlévají útěchu truchlící nevěstě:

»Díky bratu za tak milý nocleh,
díky matce za lepou djevojku.
»Pojď již, dcero, neplač pro svou matku;
u milence najdeš lepší matky,
lepší matky a lepšího otce.«

Ženich provázen starým svatem dostaví se z rána do crkve dříve, než družina s dívkou dojde. V Bosně není obyčejem, aby ženich s nevěstou současně přišli k oltáři v svatebním průvodu. Teprve po církevních obřadech před chrámem se k sobě přiblíží.

Před crkvou podává se malé občerstvení, zaležející v lihovinách; potom zamíří průvod s celým svatebním družstvem k ženichovu domu. Přátelé a sousedé, kolem nichž se průvod ubírá, častují svatebčany dle starého zvyku koláči, suchým masem, rakijí, atd. Před domem pak očekávána je družina domácími lidmi a dívkami ze sousedstva, které vítajíce svatebčany zpívají:

Objevil se řetěz svatů
tamo za lesíkem,
vede nám naši nevěstu
zdravou a přemilou.
Oj, již vchází svatebčané
se zpěvem do domu,
zprávu s sebou přinášejí
zdravou a veselou.

Pojavše pak v kolo svoje nevěstu, sedící ještě na koni, vítaj ji následující písní:

Odletěla stkvoucí hvězda
od jasného nebe,
jak naše lepá nevěsta
od rodiny svojí.

»Přátelstvo hle, v plném počtu
v ústrety ti došlo;
v prvé řadě svekrvica
k tobě oči zvedá,
svekar sedí a hoduje
tebe očekává.
Pojď jen nevo,[13]) pojď již sestro,
zajeď vesele k nám!«

Sotva nevěsta skočí s koně, předloží jí někdo z rodiny ženichovy mísu s obilím, z které mladá žena vhodí tři hrsti na střechu nového domova, aby tím připoutala úrodu ku svému hospodářství. Potom vsedne jeden ze svatebčanů na nevěstina paripa a třikráte s ním objede kolem domu, aby požehnání v něm ostalo. Mladá žena, dříve než vstoupí do dveří, poklekne na bílé prostěradlo, které dívky prostřely na zem, políbí práh na znamení lásky a míru, slibujíc, že těchto ctností chce v novém domově zachovávati a chrániti. V prvé světnici uvítá se srdečně se všemi členy rodiny; potom odejde do zvláštní světnice, kam přinesou za ní nejmladší dítě mužského pohlaví v zádruze, s nímž se polaská a odevzdá mu připravenou košilku.

Družina a pozvaní svatebčané zasednou zatím ku připravenému stolu. Po celou dobu veselí dlí mladá žena o samotě s jengou. Pouze djever navštěvuje obě a zaopatřuje je jídlem a pitím. Na večer pak přivede kum muže ku mladé ženě, načež po mravoučném proslovu se vzdálí.

V okolí Varcar-Vakufu súčastní se nevěsta svatebního veselí. Večerem, po kávě, rozloučí se mladí manželé s hosty a odejdou do určené světnice. Zde zasednou sami k večeři, kterou jim upravili djever s jengou. Při večeři zpívají venku za zavřenými dveřmi djevojky ze svatební družiny žertovný popěvek:

Tichá voda klokotala,
na podušku dopadala;
na podušce dvé je mladých,
dvojice to sobě drahých.

Po zpěvu vyjde ženich a obdaruje pějící dívky.

Druhý den po »vjenčanju« následuje »pir«, jenž jest totožný s českým »přátelským obědem.« Na pir sezvou se sousedé a známí z osady, při čemž již mladá žena hosty vítá a jim posluhuje. Tuto hostinu vypravuje v některých krajinách v domě novomanželů svatski starješina, jenž dle chorvatského obyčeje jest zároveň »stola ravnatelj«. Podle něho posadí se mladá žena s jengou na pravou a mladý muž s djeverem na levou stranu.

Před »pirnim ručkom« přednáší kum modlitbu, v níž prosí Boha »za slavni vod, beričet i blagoslov« [14]) a zároveň věnuje křesťanskou vzpomínku duším, »koje se od ovoga roda i poroda nalaze u mukam od očištilišta, da im se Bog smiluje po svojoj velikoj milosti i pregorkoj muci, pa ih prevede u milost svoju, u slavu vječnju, u kraljevstvo nebesko! . . .«

[13]) Nevěsto.
[14]) Za slavné vedení, zdar a požehnání.

Pořad jídel pirného oběda vykazuje vždy vybrané slavnostní bosenské pokrmy. V okolí Varcar-Vakufu na příklad dává se nejprve na stůl: »pirmićeva čorba sa kolačićima« (rýžová polévka s kousky osmaženého těsta), po ní řadou: maso obložené cibulí, »burek« (buchtičky masem nadívané), »soganlija« (kousky koláče, polité masovou polévkou a na povrchu posypané rozsekaným masem), »sarma« (sekanina z masa a z rýže, zavinutá do zelného lupenu), »čukter« (rozsekané maso, prohnětené s moukou a proložené vařenými vejci), kompirova kalja« (posypaná masem jako soganlija), »buredžići« (vrstevnatý závin rozřezaný na kousky, které se polijí kyselým mlékem a máslem), »kupusna kalja« (rozčtvrcené zelné hlávky s masem), »sutlija« (rýže vařená ve vinné polévce s přísadou pepře, politá medem neb sladkou vodou) a naposledy různá sladká jídla.

Mezi jednotlivými pokrmy nalévají za sofrou (stolem) sedící dívky nápoje hostům a popěvují:

Nechť kolují čašice
a zavznějí zdravice;
zdráv se napij, náš příteli,
ta jest pro tebe!

Pir rozvine se v zábavu veselou a trvá často dva i tři dny, pokud stačí zásoby jídla a pití. Doba mezi jídlem vyplňuje se společenskou hrou a popěvky, jimiž jsou jihoslovanské kraje přebohaty.

Jan Křtitel.

Tragedie o pěti jednáních od Hermana Sudermanna.

Rozebírá **Josef Flekáček.**

Herman Sudermann, básník na zenitu svého tvoření, i u nás dobře známý, vydal pětiaktovou tragedii s předehrou, nadepsanou »Jan«. (Johannes, Tragödie in fünf Acten und einem Vorspiel; Stuttgart, Verlag der J. Cottaschen Buchhandlung, XVI. Auflage.) Tragedie, jejíž děj čerpal z biblických dějin básník velice renomovaný, vzbudila v celém literárním světě velikou pozornosť; neméně náležitá pozornosť věnována jí byla od literární strany katolické, a není vynikajícího katolického časopisu nebo revue, aby nebyly přinesly její rozbor, a ne-li to, alespoň stručnou úvahu. Mnozí katoličtí žurnalisté a spisovatelé vítali knihu tu s radostí, oddávajíce se naději, že značí velmi potěšitelný obrat poesie ku křesťanství, a že jako sv. Jan Křtitel byl předchůdcem Pána Ježíše, tak i tato kniha je předchůdcem Krista v literatuře, to jest, aby duch Ježíše Krista oživoval dramatickou tvorbu, jež tak velice se odchýlila od křesťanské pravdy, obsažené v mravouce a věrouce katolické.

V literární sekci družstva Vlasť bylo pisateli tohoto uloženo, aby Sudermannovu tragedii prostudoval a podal její rozbor. Činí tak zcela objektivně a spravedlivě, podotýkaje, že rozbor rozdělil na dvé: v prvé části vylíčí, co kniha podává, ve druhé vysloví svůj úsudek.

Divoká, pustá krajina noční blíže Jerusaléma, za svitu měsíce, planoucího rozervanými mračny, je dějiště předehry. Přicházejí lidé, aby vyhledali velikého proroka, velikého rabiho, jenž se v poušti zdržuje, a žádají od něho pomoc v různých záležitostech. Nesou mu i dnou sklíčeného, jenž se na nohy postaviti nemůže, aby ho uzdravil. Jan mu praví: »Nevíš, že bude brzy jásot v Israeli, zvuk cymbálů a roucho svatební? Nevíš, že nebude již v Israeli zármutku a žalu? Proto setři pěny od úst svých a očisti se!« Když nemocný běduje a umříti si žádá, odpovídá mu: »Nyní chceš zemříti? Nyní, když blízko jest ten, jenž přináší zmírnění tvým boulím a nese balsám na tvé hnisající vředy? Pravím tobě, s plesáním budeš děkovati Hospodinu a Pánu za každou hodinu svých bolestí a plazení se po otlačených kolenou, až uvidíš Jeho, v Něhož duše naše doufá, na Něhož čekáme na cestě k východu ve bdění a trpělivosti. Proto snášej trýzeň sedmeronásobnou a nereptej již!« Po slovech těch dnou sklíčený cítí se zdráv, lid padá na kolena, a Jan praví mezi jiným: »Což vám já žebrák dáti mohu? Voda, jíž vás křtím, je prostá voda pokání. Ale po mně přijde, kterýž jest mocnější nežli já, jemužto nejsem hoden rozvázati řeménky u obuvi jeho. On vás křtíti bude Duchem Svatým a ohněm.« Lid táže se, kdo to jest, a on odpovídá: »Bylo to na Jordáně. Křtil jsem tam, poslouchaje hlasu Páně. Bylo kolem mne mnoho lidí, a má duše zmítala se v pochybnostech. Tu sestoupil s vysoké skály jinoch sám a sám — všechen lid poodstoupil. Když jsem zrak svůj k němu povznesl, tu věděl jsem: to jest On, neboť odlesk věčnosti spočíval na skráních Jeho. Když ke mně promluvil, žádaje pokřtěnu býti, jako by roven byl jiným hříšníkům, tu jsem se chvěl a zbraňoval jsem mu, řka: »Já měl bych od Tebe pokřtěn býti, a Ty jdeš ke mně?« I odpověděl: »Nechej jen tak se státi, neboť sluší nám naplniti veškera nařízení Boží.« Tu jsem se sklonil, a když jsem Ho pokřtil chvějící se rukou, vystoupil z vody, a aj! Náhle otevřelo se nebe, a Duch Svatý sestoupil na Něho v podobě bílé holubice; blažená záře zahalila Ho skoro celého. A aj, hlas s nebe stal se řkoucí: »Tentoť jest syn můj milý, v němž se mi dobře zalíbilo.« I padl jsem na tváři svou a modlil se . . . i nebylo již teskno v duši mé.« Přichází učeň jeho Josafat a zvěstuje novinu, že zítra má býti cizoložný sňatek Heroda a ženy jeho vlastního bratra. Herodias uprchla svému manželu Filipovi, bratru Herodovu, i se svou dcerou Salomenou. Nejen to: k velikému pohoršení všemu lidu chce Herodes se ženou tou vejíti prvního dne svátků passah do předsíně svatyně, aby obětoval a lidu Herodias ukázal. Jan Křtitel rozhoduje se, že půjde do Jerusaléma, aby tomu zabránil. Tím exposice je provedena. Lid praví: »Považ, rabi! Farizeové tě chytí, kněží tě odsoudí! Ale prorok rozhoduje se jíti těmito slovy: »Jsem syn kněze sám. Chci promluviti kněžské slovo s těmi, již krvavý požár ten roznítiti chtějí. Chci mluviti ve jménu toho, jenž má přijíti, a jemuž připravuji cestu tělem svým.« Tím končí prolog.

První jednání odehrává před palácem Herodovým v Jerusalémě. V několika scénách dobře je načrtnuto, jak jest židovské náboženství v úpadku, jak z Mojžíšovy víry zůstalo jen žárlivé, duchaprázdné, mrtvé ostříhání litery. Tak na doklad:

Pasur (obchodník, jenž sedí před palácem u výkladu svého zboží.) Sousede! Sousede! což mne neslyšíš?

Eliakim (jiný obchodník, jenž čte závitek zákona.) Jest psáno: »kdo by koho vyrušil, když čte v zákoně, hoden jest smrti.«

Pasur (uleknut.) Ach! Ty čteš v zákoně?

Eliakim. Což toho nevíš? Čtu v zákoně dnem i nocí.

Pasur. Pak odpusť, sousede, a neudávej mě. Hřešil jsem z nevědomosti. Bylo mně úzko ze římských žoldnéřů, kteří vtrhli do paláce — ale už jdu! (odplíží se odtud).

Nebo jerusalémský občan přichází k Eliakimovi se slovy: »Ty jsi spravedlivý muž a znáš zákon. Máš býti požehnán, dáš-li mi dobrou radu. Má ubohá žena vymkla si na poli nohu; noha je oteklá a horká, polévám ji studenou vodou ze studně. To je dobře. Ale za krátký čas počínají svátky. Mohu polévati i potom poraněnou nohu?

Eliakim. Zneuctění soboty! Propadáš smrti!

Občan. Věčný Hospodine!

Eliakim. Ano, kdyby měla bolesť v krku, mohl bys ji lék do hrdla vlévati, to zákon dovoluje. Ale nohu? Ne!

Občan. Ale což když nastane sněť?

Eliakim. Ano, nastane-li sněť a nebezpečí pro život, pak to zákon dovoluje.

Občan (zoufale zvolá.) Ale potom je již pozdě!

Dobře charakterisována je v tomto dějství zpupnosť římské soldatesky, jež tu před palácem táboří, a rejdění farizeů, kteří jen slídí, jak by někoho ve hříchu nebo alespoň v řeči polapili. Veliký prorok Jan přichází. Farizeové ho obklopují a jako druhdy Krista Pána zasypávají otázkami, co soudí o zákoně?

Amasai. Také jsme slyšeli mnoho o tvém bohulibém životě, že se postíš a modlíš, jako ten, jemuž pokrm, nápoj a řeč staly se nadbytkem. Také my se postíme, ale chtivosť naši po dobrém nelze upokojiti. Zákon však je tvrdý a horlivější nežli my. Omilostni nás tedy svým učením, rabi, a rci: jak jest tomu se zákonem?

Jan. Jakže, kladeš mi osidla a pokrýváš jámy své pestrou chvojí? Plemeno ještěrčí, kdo vás učil, abyste utíkali nastávajícímu soudu Božímu? Běda vám, až přijde ten, který jest silnější nežli já! On má věječku v ruce a vyčistí humno své, a shromáždí pšenici do obilnice své, ale plevy páliti bude ohněm neuhasitelným!«

Amasai. Vysvětli nám, který zákon miluješ? Kde přestávají přikázání, jež dal Pán svému lidu, a kde počíná pošetilé dílo lidské? Poučnás, veliký proroku, nehorši se nad námi!

Jan (mlčí, nejsa si jist.)

Josafat (tiše.) Varoval jsem tě, mistře!

Amasai (s uštěpačným smíchem.) Tak ho vizte všichni, vizte ho! Zdá se mi, že veliký — (obrací se k ženě mrzáku, jež náhodou přišla blízko k němu.) Nedotýkej se mne, abych se nestal nečistým! Což nevidíš, že jsem Chabr?

Šimon z Galilee (k ženě.) Ne, nedotýkej se ho, abys i ty nestala se nečistou!

Amasai. Co že?

Šimon. Neboť farizeové, kteří si říkají Chabr, jsou nečistí sami sebou; (k ženě) Pojď!

Amasai a lid. On se rouhá Bohu!

Amasai. Chabr a nečistým? Muž, který ráno a večer, ve dne i v noci nic jiného nedělá než naplňuje zákon, který vykonává svaté umývání více než třikráte, v sobotu sedí jako . . . jako hřbitovní kámen,

který říká jedno požehnání nad chlebem a dvě nad chlebem soleným — ten... ten... (vázne v řeči) Chabr nečistým!

Jan. V pravdě, nevěděl jsem odpovědi k jeho dvousečné otázce — dal nám ji sám.

Zatím Amasai se zmocní Šimona Galilejce a ptá se: odkud je, zdali je žid? Jak se jmenuje? Šimon pokojně odpovídá, dodávaje: »Vyšší než zákon a oběti je láska.« Po slovech těch nastane reptání v lidu, ale Jana rozruší slova ta úplně. Táže se ho u velikém rozčilení: »Kdo tě tomu naučil? Toto přesvědčení tvého srdce, prosté a strašlivé, před nímž mám hrůzu, nepochází od tebe. (Lid doráží na Galilejce.) Zpět od něho! Ve jménu toho, jenž přijíti má, pryč od něho!«

Amasai. Ano, nyní tě mám, tebe, jenž žízní umírající národ otravuješ špinavou vodou. Kde je ten, jenž přijíti má? Kde je tvůj mesiáš? Kde je král židovský, o němž křičíš? Okaž nám jej!

Lid (zuřivě.) Běda tobě, jestli nám Ho neukážeš!

Právě vyjíždí z paláce Herodes, Herodiáda a Salome s průvodem komonstva a římských žoldnéřů. Jan volá: Zde přichází král židovský, jehož zasluhujete! — Od chvíle té je Jan jako ve snách; nepatří na nic, co se kolem něho děje, neslyší volání, myslí jen na slova Galilejce, z nichž ozývá se výrok Kristův, táže se po něm, hledá ho — zatím opona volně padá.

Druhé dějství dává nám nahlédnouti do domácnosti Herodovy; poznáváme Heroda, ctižádostivého, vilného slabocha, jenž cizoloží se ženou bratrovou, při tom však pošilhává již i na rozkvétající Salome, dívku zlomyslnou, domýšlivou, dvorským životem a příkladem matky zkaženou, že s úsměvem na tváři dopouští se celé stupnice hříchů, od prvního zážehu vilnosti a hříšné žádosti až do vraždy na družce své. Herodias dala volati Jana do paláce. Salome zasypává ho růžemi, dává mu zpívati a nabízí mu svou lásku, ale on — rozumí se samo sebou — ostává svatým, zadumán ve svou mesianskou ideu, že ani neslyší svůdná slova předčasně dospělého dítěte. Přichází Herodias.

Herodias. Ty tam, jenž tak pánovitě na mě pohlížíš, jsi ten, jenž bouří lid proti mě?

Jan. Jsem ten, jehož jsi kázala volati.

Herodias (usedajíc na lenošku.) Přistup sem ke mně.

Jan. Odešli své ženy pryč a toto dítě, aby duše jeho neuschla zkázou, dříve než dospěje.

Herodias. Ženy ať odejdou. Toto dítě však je soudružkou mého osudu. Co ti chci říci, může slyšeti též.

Jan. Však co já ti říci chci — před tím je střez.

Konečně, aby ho získala, nabízí mu mramor, zlato, důstojnosti, a posléze i Salome. Jan zůstává chladným a zvolá: »Nevěstka je tvé jméno, na tvém čele je psáno: cizoložnice!« Tu Herodias rozlícena dává Jana vyvésti strážemi na ulici.

Třetím aktem dochází tragedie své výše. Jan hledá onoho Galilejce, jenž pronesl výrok, že láska je nad zákon a oběti. On však za vystoupení proti farizeům a slovo to ztrestán byl smrtí. Farizeové se ho zmocnili a zavraždili ho. Lid čeká na Jana, aby konal soud nad Herodem, na němž se chce pomstíti. Před chrámem mluví se žebračkou Mesulemethou, jež sedávala na tomže místě, co kdysi prorokyně Anna, která posty a modlitbami sloužila Bohu dnem i nocí a byla při tom

v chrámě, kdy Pán Ježíš byl obětován, a kmet Simeon božské dítě choval na loktech svých. Ptala se na něho Jana, kde mešká.

Jan. Ano, on přijde opět, a chceš věděti, ženo, jak přijde? Jako král zástupů válečných se zlatým pancířem, s mečem nad hlavou rozvířeným; tak přijde, aby vysvobodil lid vyvolený. Nepřátele své rozšlape kopyty koní svých, a s plesáním pozdraví Ho synové israelští.

Mesulemeth (úzkostně.) Kdo jsi, cizinče? Nejsi jedním z proroků?

Jan. Nezáleží na tom, kdo jsem — jen když přijímáš poselství mé.

Mesulemeth. Poselství své sděluj dále. Já je nechci.

Jan. Jakže? Nechceš Mesiáše?

Mesulemeth. Takového ne. Nikoliv. Již přišli mnozí odění zlatým pancířem a s mečem rozvířeným, tak že Israel krvácí jako zvíře obětné. On nemá býti králem. Nikoliv! Přijdou-li králové, pak přicházejí ke králům. K nám chudým ještě nikdo nepřišel! Odejdi cizinče, neodnímej mi zbytek poslední naděje mé!

Konečně najde Jan, hledaje neznámého Galilejce, Galilejské rybáře. Rozmluva s nimi je velice charakteristická.

»Kdo jste? Odkud přicházíte?« — Jsme od jezera Genezaretského. Jmenuji se Ram, tento zde je můj zeť a slove Abia. Lovíme ryby jednou sítí.«

Jan. Řekněte mi, — slyšeli jste něco o proroku, jenž učí u vás v Galilei?

První. Prorok? Abio, slyšel jsi něco o nějakém proroku?

Druhý. Nic jsem o něm neslyšel.

Jan. O proroku, jenž praví, že je syn Boží?

První. Ach, ty myslíš Ježíše Nazaretského?

Jan (rozrušen, polohlasitě.) Ježíše Nazaretského. On jest to, jehož myslím.

První. Ano. Jeho otce znám dobře. Je řádný tesař — nábožný člověk. Přál bych mu, aby se dočkal na něm radostí.

Jan. Mluv o něm víc.

První. Jednomu mému příteli zrobil lůžko. — *Jan.* Mluv o synu! *První.* Ach, o synu! A co mám říci?

Jan. Viděl jsi Ho? — *První.* Ano. — *Jan.* Ty jsi Ho viděl?

První Ze své lodi, a nejednou. Rád prodlévá na břehu moře Množství lidí sbíhá se k němu.

Druhý. Ano, až je celý břeh černý. Ryby to vědí — to není pro nás dobře!

První. Povídají o něm, že dělá zázraky. Sám jsem se sešel s mužem, jenž byl slepý až do svého — nevím, do kolikátého roku, a ten tvrdil, že ho učinil vidomým slinou úst svých. Ano, je to možné, ale — (směje se.) Že léčí nemocné — no, to může býti, ale nejhorší je při tom, že tak činí v sobotu. To je zlé, velmi zlé! A ti jeho přátelé také nejsou nic dobrého. Rozvážní lidé s ním neradi obcují. Jak možno též důvěřovati člověku, jenž stoluje s celníky a hříšníky?

Jan. A čemu učí? — *První.* Rozličným pošetilostem — tak jako že máme své nepřátele milovati.

Jan. Své nepřátele milovati? — *První.* A žehnati těm, již nás proklínají, prositi za ty, kteří nás pronásledují. — *Jan* (opakuje si ta slova). — *První.* Ano, a jiné podobné pošetilosti.

Zaznívá volání: Dní se! Nastává nový den!

Jan (dychtivě.) Proč nemluvíš? — *První* (chystaje se k modlitbě.) Jakž mohu mluviti? Vždyť je přece čas k ranní modlitbě! (s chrámu zní opět volání.)

Zatím lid se sbíhá a volá, že Herodes s Herodiadou ubírají se ke chrámu. Přináší švému proroku kámen a chystá vrhnouti se na nenáviděného Heroda. Jan volá: »Jménem toho, jenž mě učí tebe milovati« — pozdvihne kámen a odhazuje jej stranou. Lid všecek ulekaný, křičí: »Běda nám! také on nás opustil!« Stráž vrhá se na Jana, poutá ho v okovy, nastává zmatek a útěk.

Ve čtvrtém aktu zříme Jana v žaláři. Herodes ho navštíví, poručí s něho sňati okovy a káže, aby mu ve vězení byla udělena větší volnosť a svoboda. Přichází ještě Salome a pokračuje ve svůdných řečech svých jako dříve v paláci. Jan neslyší slov těch a ponořen celou duší v ideu mesianskou, posílá dva učně k Ježíšovi se slovy: » — a kdekoliv ho naleznete, mluvte k němu: Jan, který jest v žaláři, se Tě táže: »Ty-li jsi ten, kterýž přijíti má, čili jiného čekati máme? Tak se Ho ptejte, a když byl promluvil, přijďte rychle zase, neboť touha má po Něm je veliká. Myslím, že bych dříve nemohl zemříti, nežli přijdete.«

Velikolepý je akt pátý, poslední. Hostina ku poctě syrského legata Vitellia. Salome má tančiti před hosty. Míní žádati za odměnu zlatý šperk do vlasů, semské střevíce, nebo zrcadlo, ale matka jí řekne: »Žádej hlavu Jana Křtitele.« Stane se tak. Přivedou Jana ze žaláře — žádá za lhůtu, pokud se nevrátí poslové k Pánu Ježíši vyslaní. Herodes ho lituje. Učeníci přicházejí ještě v čas a vypravují:

»Bylo kolem Něho mnoho lidu, jenž odpočíval v olivových zahradách a chválil Pána pro jeho divy, jež učinil právě na něm. A v každém oku svítila záře, každá ústa oplývala chválou.«

Jan. A což On? Jaká byla Jeho tvář? Jaké Jeho posuňky?

Manasse. Mistře, nevím. — *Jan.* Vždyť jste Ho přece viděli?

Amaria. Mistře, tázal jsi se kdy, jaká je tvář slunce, a jaké jsou posuňky světla? Když jsme viděli Jeho úsměv, klesli jsme před Ním, a v srdcích našich bylo ticho a velebno.

Jan. A když jste se ptali, a počal mluviti: jaká byla slova úst Jeho? Mluvte; zde stojím a očekávám hněv Jeho!

Amaria. Nikoliv, rabi. Řeč jeho byla jako řeč bratra.

Manasse. Libá byla, jako řeč vánku, jenž vane k večeru od moře.

Amaria. Mluvil takto: Jděte a povězte Janovi, co jste slyšeli a viděli: Slepí vidí, chromí chodí, malomocní se očisťují, hluší slyší, mrtví vstávají z hrobu, chudým se zvěstuje evangelium.

Manasse. Chystal se s lidem vejíti v město toto, tak jsme šli s Ním a spěchali jsme napřed dle příkazu tvého.

Jan. A jiného neřekl již nic? Dobře se rozpomeňte!

Amaria. Ano, ještě pravil něco. »Blahoslavený jest, kdo se nehorší nade mnou!« Ale tomu jsme nerozuměli!

Učeníci klesají mu k nohám, on rozpřáhne ruce, slyší ještě výsměch a potupná slova, a odvádějí ho na popravu. Když padne jeho hlava, otřásá Jerusalémem vítězné volání, Kristus slavně vjíždí do města, na cestu stelou Mu roucha a palmy, volají Mu »Hossana« a za všeobecného vzrušení opona padá.

* * *

To jest obsah Sudermannovy tragedie. Je velikolepá, mluva její poetická, veskrze ušlechtilá a krásná. Že spisovatel se obíral studiemi sv. evangelia i doby, ve které se tragedie odehrává, je všude velmi patrno. Někde v dialogu jsou, jak i z malé této ukázky patrno, slova sv. evangelia uvedena doslovně. Není žádné pochybnosti, že je velice nesnadnou věcí, psáti podobná dramata. Spisovatel s jedné strany povinen je představiti osobu světce tak, jakou jeví se býti v evangeliu, na druhé straně však nemožno žádati, aby nepracovala též jeho invence, ať už pokud se dotýká vnitřních procesů v duši líčeného reka, o nichž sv. evangelium ovšem nemluví a se nezmiňuje, nebo invencí podružných, situačních, hru provázejících a s ní sloučených.

Tak hned místo, kde se tragedie odehrává, neshoduje se s historií. Poušť v prologu nebyla blíže Jerusaléma, ale za Jordánem, tedy dosti daleko od Jerusaléma. Také jest veliká otázka, zdali sv. Jan Křtitel vůbec kdy v Jerusalémě byl; dle historie a sv. evangelia nejspíš nikoli. Také jeho žalář nebyl v Galilei, ale blíže Mrtvého moře v provincii zajordánské. Postava sv. Jana Křtitele je v prologu poměrně nejvěrnější. Prolog je exposice a základní kámen, na němž tragedie zbudována. Ovšem, věrnosť ta je pouze poměrná, neboť uzdravení dnou sklíčeného historické není; ve sv. evangeliu není nikde zmínky, že by byl sv. Jan Křtitel konal zázraky. Rovněž není správno, že by sv. Jan Křtitel, alespoň jak praví tragedie, nebyl Pána Ježíše ode křtu v Jordánu vůbec viděl. Odporuje tomu písmo svaté, jež praví: »Z pouště navrátil se Ježíš opět k Jordánu. Když ho Jan uzřel, an jde k němu, zvolal k shromážděnému lidu: »Hle, Beránek Boží, kterýž snímá hříchy světa! Tentoť jest, o němž jsem pravil: »Po mně přichází muž, kterýž přede mnou učiněn jest, nebo prvnější byl, nežli já. A já svědectví vydávám, že tento jest Syn Boží.«

Když Jan se dvěma učeníky svými opět stál u Jordánu a znova uzřel Ježíše, an přichází, řekl opět: »Hle, Beránek Boží!«

Také zamlklosť sv. Jana Křtitele, tohoto velikého světce, jenž nazván jest světlem zářícím a hořícím, prorokem větším jiných proroků, jenž připravuje cestu Páně, tak vznešeného ctnostmi, že není většího, jehož kdy zrodila žena — také zamlklosť jeho při úskočných otázkách farizeů neshoduje se s charakterem světce, jakým se jeví v historii, rovněž i rozrušenosť jeho a téměř malomyslnosť, jakou dává na jevo, když slyší slova Šimona Galilejce, že láska je nad zákon a oběti. Jan v I., II. a III. dějství namnoze je docela jiný, než jaký je v prologu. Také chování Salomeny k němu činí dojem naivní. Ve IV. a V. aktu zase je sv. Jan Křtitel věrnější dle historie i sv. evangelia. Celkem lze říci, že se spisovateli nepovedlo stejně vystihnouti srdce i nitro duše velikého světce. Dává mu do úst i slova, jichž by ten, jenž se vyslovil, že není hoden rozvázati řeménky u obuvi toho, kdo přijde po něm, nikdy nebyl pronesl. Když totiž vysílá učeníky ke Kristu Pánu se známou otázkou, praví jim: »A nezapomenete v Jeho světle na temnosť mou?« O tom sv. evangelium mlčí. Také nečteme v tragedii, že by byl sv. Jan přímo Herodovi vytýkal »nesluší ti míti manželku bratra svého,« jak to čteme v písmě svatém; ovšem je tu scéna, kde podobně řekl Herodiádě.

Jednajících osob je v tragedii mnoho, a jak tomu mnohdy bývá, jsou tu jen, aby charakterisovaly dobu, s vlastním dějem ničeho společného nemajíce. Také slavný vjezd Pána Ježíše do Jerusaléma, současný s popravou sv. Jana Křtitele, je anachronismus, neboť zemřel

sv. Jan mnohem dříve. Zde dal se spisovatel svésti nepopíratelným divadelním effektem, jakýž scéna působí.

Pokládáme vše to celkem za věci menší důležitosti vzhledem k tomu, že Sudermann z hlavního reka, sv. Jana, nikterak neučinil *teatrální charakter,* jednaje zcela dle slov Lessingových, že charakter světce teatrálním není a býti nemůže. Pokládáme práci Sudermannovu za veskrze ušlechtilé drama, jež nikde ani slovem, ani scénou neuráží. A to je veliká cena. Bývá nám vždy úzko, slyšíme-li, že ten neb onen vynikající poeta napsal biblickou báseň neb drama. Máme zkušenosti, že se historické pravdě nejen ubližuje, ale katolicismus zřejmě uráží a snižuje. Vzpomínáme jen italského dramatu »Kristus na slavnosti Purim«, jež v Italii učinilo veliký hluk jako pravý výrobek zednářské blasfemie. Neváháme úplně souhlasiti s předním katolickým časopisem »Civilta Cattolica«, jenž praví, že Sudermannovu tragedii lze považovati za počátek, že i v duševní tvorbu předních evropských básníků padá záře Kristova učení a světlo nejslavnější doby lidstva, jež přinesla světu spásu.

Opakujeme: Kéž tento duševní plod moderní literatury je předchůdcem ducha Ježíše Krista, tak jako byl sv. Jan Křtitel předchůdcem Syna člověka, aby duch Ježíše Krista oživoval veškeru literaturu, jež tak se odchýlila od křesťanské pravdy a jediné cesty ku věčným zřídlům světla a života!

LITERATURA.

ANGLICKÁ.

»Return to God«. (Návrat k Bohu). Spis tento obsahuje výtečné úvahy a rozjímání (contemplations) o podobenství o marnotratném synu. Úchvatným a přece jednoduchým slohem líčí se tam veliká shovívavost a láska Boží k nám bídným a hříšným tvorům. »Návrat k Bohu« náleží k nejoblíbenějším spisům Jeho Eminence kardinála arcibiskupa New-Yorského.

»The oath of the chieftain of Hurons«. (Přísaha náčelníka Huronův). V povídce této líčí se zajímavě starší dějiny misií v Kanadě. Spisovatel M. Sherry předvádí čtenáři živě Hurony a apoštolské práce katolických misionářů v daleké Kanadě. Trvám, že jste asi málokdy četli poutavější knihu.

»Principles and advices of the holy Francis of Sales«. Zbožná a učená spisovatelka »Zásad a rad (pokynů) sv. Františka Saleského«, slečna Ella Mc. Mahon, rozvrhla tento svůj výtečný spis na úvahy na každý den celého roku. Spis slečny Mc. Mahonové způsobil již mnoho dobrého.

Novena in honor of saint Joseph, with introduction by Rev. J. L. O'Nell, O. P. (O'Nell, Ordinis Praemonstr.). Výtečný tento spis Patera O'Nella těší se veliké oblibě u katolíkův amerických. Obsah rozdělen na předmluvu (introduction), přípravné rozjímání (praeparatory consideration) a pojednává o víře a důvěře sv. Josefa (saint Joseph's faith), o čistotě sv. Josefa (st. Joseph's purity), o pokoře sv. Josefa (st. Joseph's humility), o trpělivosti (st. Joseph's patience), o mlčelivosti (st. Joseph's silence), o poslušnosti (st. Joseph obedience), o lásce k Ježíši a Marii (st. Joseph's love for Jesus and Mary), o lásce sv. Josefa k nám (st. Joseph's love for us), o Jeho šťastné smrti (st. Joseph's happy death), modlitbu za šťastnou smrť (prayer for a happy death), modlitby (aspirations), Memorare k sv. Josefu (Memorare of st. Joseph), modlitbu za církev (prayer for

the Church), za umírajícího (prayer for the dying), litanie k sv. Josefu (Litany of st. Joseph), a chvalozpěv ku cti sv. Josefa (hymn in honor of st. Joseph).

The Rosary, a monthly magazine edited by Rev. J. L. O'Nell, O. P. Terms: 1·50 per year, single numbers 15 cents. Subscriptions recived by the publisher P. O'Shea, No. 45 Warren Street, New-York. »Novenu«, jakož »Růženec« lze objednati přímo u P. O'Shea v Novém Yorku.

Jos. Šeřík Vitínský.

NIZOZEMSKÁ.

Podávajıce co možno stručný přehled nizozemského písemnictví, máme především na zřeteli literaturu holandskou, ač v širší pojem písemnictví nizozemského náleží též literatura flámská. Prozatím hodláme se omeziti pouze na díla nejčelnějších nizozemských autorů, jichž životopis později přineseme, a to jen nejpodstatnější fakta.

»De Zwijndrechtsche Nieuwlichters« (1816.—1832.) volgens de gedenkschriften van Maria Leer, met een in leiding woord van J. H. Maronier, post 8°. Cena 65 centů (asi 60 krejcarů). Toto prosté vypravování jest velmi poutavé. Pamětnosti Marie Leerové mají pro poznání »Nových světlákův Zvajndrechtských« velikou cenu; dávají poznati malé měšťanstvo z první polovice tohoto století. Zříme tu prazvláštní výjevy jak z lidové třídy velikých měst, tak i vesnic, kde »světláci« (Nieuwlichters) rozbili své stany. Spravedlnosť oněch dnův činí na čtenáře smutný dojem. »Světláci« byli pro své prazvláštní pojmy vydáváni haně a posměchu, a že i s policií měli často co činiti, o tom není zajisté potřebí šířiti slov. Spisovatelka Maria Leer i její muž musili za činy své seděti ve vězení, avšak zůstali jako jiní »světláci« i tam zmužilými a srdnatými. Dějiny »světlákův« (Nieuwlichters) jsou zajímavou a poučnou částí nizozemských církevních dějin vlasteneckých pozdějších let. Knížka tato jest zajímava též pro spisovatele historických románů.

»Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde« (Dějiny nizozemského písemnictví). Autor jejich jest jeden z nejslovutnějších hollandských spisovatelů: Dr. Jan ten Brink. Nizozemí nemá dovednějšího historiografa nad dra. Jana ten Brinka. O »Dějinách nizozemských« vyslovili se pochvalné obě hollandské královny, Emma i Viléma, dále Leopold II., král Belgů, velkovévoda ze Sachsen-Weimar-Eisenach, princezna Marie von Wied a j. v. »Dějiny nizozem.« obsahují 109 obrazů a 297 textových obrázků; jeden díl v 8° vázaný v polokůži jest za 24 zlat. 50 centů hollandských. Velmi zdařilé jsou fascimilia v chromolithografii, reprodukce titulův, listy a illustrace ze středověkých rukopisův, inkunábule a podobizny. Obrazová část svěřena redakci J. H. W. Ungera.

Josef Šeřík Vitínský.

RUSKÁ.

Básně A. N. Pleščejeva (1848,—1891.) druhé vydání, s podobiznou. Petrohrad 1894., cena 3 ruble. Hlavními rysy poesie zesnulého Pleščeva jsou srdečné teplo, někdy i tichý bol. Úvodní stať o zemřelém básníku sepsána je ledabylo, neúplně, nepodávajíc ani umělecké kritiky, ani úplného životopisu. Krásné vzpomínky o Pleščejovi napsal Ščegtov v Ruském Obzornij (leden 1894.). Velice jej chválí po stránce umělecké, ale ještě více pro jeho veskrze ušlechtilý směr.

Zoločenaja bogema. Román z petrohradského života B. Svjetlova 1895. Od téhož »Kavkazskija predavija a legendy«. Román čte se velmi pěkně. Vypravuje o různých ztracených i neztracených petrohradských existencích, jichž postavy již dříve vyčerpal A. Michajlov mistrným pérem. Svjetlovovy osoby by ani nezasluhovaly jména »bohemů«; jsouť to praobyčejní dobrodruhové. Druhá kniha obsahuje sedm povídek z Kavkazu. Je tu nesčíslný počet starých tvrzí, věží a p., jež všecky mají svou legendu, své pověsti, svou lidovou historii. Mají tím větší důležitost, že starý národní život domácího lidu ustupuje vlivům ruským. Svjetlovu podařilo se zachytiti domácí kolorit místa a děje a opatřiti legendy pěknou uměleckou formou. Jsou velice zajímavy. To je celá pohádková

říše, která se tu otevírá, neméně bohatá fantasií a dějem, jako pověstmi z říše severních ostrovů i horkého hvězdného nebe jihu. Mnohé zasluhují, aby byly přeloženy.

A. P. Flerov. Grammatika drevnjago cerkovno-slavjanskago jazyka sravnitělno s russkim. Odessa 1894. Kdo na základě ruského jazyka chtěl by se snadně naučiti staroslovanskému jazyku, tomu mohli bychom knížku doporučiti. Je určena asi tak gymnasistům.

A. J. Vnedėnskij. »Sovremenoje sostojanie filosofij v Germanij i Francij 1894«. Vypisují, rozebírají a kritisují se směry moderní německé a francouzské filosofie. Zajímavý jest úvod, promlouvající o požadavku samostatné ruské filosofie, ana vyhledává její hlavní zásady, jež asi bude míti a míti by měla. V ruské duši tkví prý meliorism (snaha k polepšení života), transcendentálný movism (jemuž podčiněn dualism hmoty a ducha) a »sobornosť soznanija« — na nich musí státi budoucí ruská filosofie. Nechť tedy myslitelé věnují ruské duši svou pozornosť. O německé filosofii podává své zkušenosti z dob, kdy v Berlíně poslouchal Paulsena, Deringa a j. Domnívá se, že v budoucnosti opanuje v germanské filosofii »voluntarism«. Ovšem také náležitě rozkládá a kritisuje německé proudy ve filosofii. Sympatie autorovy svědčí Francouzům, čemuž ovšem nelze se diviti, neboť i nad filosofy vládne účin doby. V Paříži navštěvoval také přednášky všech čelnějších filosofů, jejichž systémy podává a rozebírá. V moderní franc. filosofii shledává čtvero základních znaků: socialistický, kritický, theologický a spiritualistický; ukazuje, že nové studium Tomáše Akvinského dává překvapující plody. Filosofie budoucnosti ve Francii bude se hlavně zabývati otázkou, jiż lze vyjádřiti »naše osoba«, »náš duch jako celek«, a bude tvořiti jedinou »ratio cognoscendi«. Posuzování francouzské filosofie je nadšené; z toho důvodu nebude asi »filosofický národ kat'exochén« s Vnedėnským, který je profesorem na duchovní akademii Moskevské, spokojen. Rusko jest, jak známo, opanováno německou filosofií; snad chce Vnedėnský obrátiti svou tendenční chválou Francouzů pozornosť na filosofii francouzskou. Kde filosofuje autor sám, jen nesnadno lze se domakati nějakého smyslu. Rozvedení základů, které mají v budoucnosti tvořiti ruskou filosofii, bylo by ovšem nad míru zajímavé, jestiť to náběh jistě smělý, ale i tu je nejasnosť a plno tajemných slov Autor vidí mezi Rusy a Francouzi jistou duchovní spříznėnosť. Fr. Žák.

SRBSKÁ.

Vynikajícím úspěchem na poli krásné literatury srbské těší se slibný literární podnik »Srpska književna zadruga«, která v málo letech vydala svým nákladem spisy nejlepší ceny. Aby obraz tvoření národních spisovatelů v tomto století byl úplný, počala Zadruga svou činnosť kritickým životopisem slaveného reformátora Dositije Obradoviće, ku kterému dílu druží se pak různé starší i novodobé spisy. V roce 1895. vydala mezi jiným povídky: **»Niz starijih pripovijedaka«**, v nichž otisknuty vynikající práce následníků Didakovićových v oboru srbské povídky.

Kniha obsahuje šest prací od pěti spisovatelů, kteří žili v letech 1827. až 1874. Zastoupeni jsou zde: Pavle Popović Šapčanin historickou novelou: »Četiri Karanfila« (čtyři karafiaty), Damjan Pavlović povídkou »Jelka«, Kosta Ruvarac rozkošným vypravováním »Karlovački gjak«, Milisav Milisavljević, krátce zvaný Mile, kresbou »Grijeh«, kterou dovedně tepe stinné stránky národní pověry a konečně Gjorgje Zvekić dvěma zdařilými obrázky »Naša sestra Milka« a »Na Badnji dan« (na Štědrý den).

Zajímavo je, že všickni uvedení povídkáři napsali ony práce v mladické teprv době své literární činnosti. Proto dlužno pokládati práce jejich za prvotiny, opravňující k naději mnohoslibného tvoření v budoucnosti. Jediný Milisavljević dožil 28 roků věku, všickni ostatní zemřeli ještě v mladších letech. Práce ty jsou také charakteristické pro tvoření uvedených literátův. Jako celek pojaty tvoří povídky zajímavý obraz uvedeného období krásné literatury srbské.

Látka ku třem pracím vzata jest ze srbského selského života (Jelka, Grijeh a Badnji dan) a ku dvěma z městského života (Karlovački gjak a Naša sestra Milka). Poloromantický děj na prvém místě vzpomenuté novely »Četiri Karanfila« vzat je z rodinné historie polského králeviče Zikmunda. Lidovému čtenáři zamlouvá se ze sbírky nejvíce: »Naša sestra Milka«, v níž Gjorgje Zvekić

chtěl s pravým vlasteneckým porozuměním podati vděčný obraz pravé Srbkyně jako dívky, dcery, snoubenky a řádné manželky. Ruvarcova povídka: »Karlovački gjak« je cennější. pokud se dotýká uměleckého podání, rovněž i poetickými obrazy a něžnou láskou k vlasti prosycená druhá Zvekićova kresba »Na Badnji dan«. Sbírka tato poutá podnes čtenáře a nalezla také hojného rozšíření a obliby v lidových vrstvách srbského národa.

Roku 1896. vydala »Parna radikalna štamparija« v Bělehradě: »Pripovjetke Jaše Tomića«. Spisovatel byl až dosud znám jako dovedný veršovník.. Básně jeho ujaly se mezi mladým světem proto, že z nich sálá žár vlasteneckých ideálů. Jmenované povídky jsou zvláštní otisk ze »Zástavy« a »Dela«, kde v prvějších letech byly již pod různými šiframi uveřejněny.

V prvé z nich »Svinjareva ljubav« (Pasákova láska) líčen mocný účin náklonnosti na duševní obrození nevzdělaného dosud člověka, jenž chápe se každé příležitosti, aby rozšířil dosavadní obzor vzdělání za účelem zajištění životního blaha milované ženy. Z části nepřirozeně působí duševní převrat u hrdiny povídky, když mu žena umře.

Druhá povídka »Poslednji ljudi i poslednji greh« je feuilletonistická kresba, jednající o mravní podstatě člověka a jeho životních úkolech, nemá však hlubší osnovy. K ní druží se obsahem mělká črta: »Žene, koje biju muževe«. Mravní podklad obsahuje následující obrázek »Dockan se oženio.« Spisovatel vypráví o starším úředníku, který se oženil s mladistvou ženou. Rostoucí starosť o děti svádí konečně starocha k podvodu; »aby zajistil budoucnosť svých dětí«, okradl jistého žida o pět tisíc zlatých. Podvod odhalen, a »starostlivý« otec odsouzen na několik let do žaláře. Povídka »Za sina« vhodnou látkou a rázovitým líčením mocně působí. Zdá se vám, jako byste vykrojili kus našeho českého venkovského života se vší tou umíněností, jaká často bývá zkázou celých rodin. Mladen a Uroš byli synové dvou rolníků sousedů a od mladosti žili ve shodě jako rodní bratři. Pojednou rozvadili se o ořech, který stál na hranici obou statků. Každý z nich osoboval si strom jako svůj majetek, až vznesli spor před soud. Rozepře se čím dále, tím více prodlužovala působením advokátů obou stran — až do úplné hmotné zkázy obou rodin. Opilý Mladen rozhodnul se kdysi, že ořech porazí; při tom však byl Urošem dopaden a v hádce zabit. V kritickém okamžiku, kdy soud stíhá vinníka, obětuje se Urošův vlastní otec za blaho rodiny, která by ztratila svého živitele, a přiznává se úřadům jako vlastní Mladenův ubijce. »Sveti Timotije« líčí s drastickou vervou lidské vášně v celé jejich nahotě. Timotije je nejstarší syn sedláka Paje Marjanova. Od přírody nadán všemi dary těla i ducha, zneužívá svých schopností tak, že ho otec často od sebe zavrhuje. V mládí je mu jediným místem mehana (zájezdní hospoda), kde maří čas hrou a pitkou s podobnými druhy. Později uznává svou vinu a prosí otce za odpuštění. Potom ožení se s movitou dívkou, která však ho nemiluje. Timotije odvrátí se od domácího krbu a přilne ku sektě »čvarkovců«, selských novověrců, v jejichž společnosti postoupí až v hodnosť »sveca«. Přilnuv tu hříšnou láskou ku sektářské »svetiteljce« Makreně, která byla úplně zkažena, pojme ji dle sektářských pravidel za ženu. Když pak ho Makrena navádí k špatnostem a hlavně k tomu, aby vystoupil soudně s nároky na díl jmění své zákonné ženy, rozlítí se konečně životem omrzelý Timotije a zabíjí Makrenu. Spisovatel tepe v práci této dovedně nesmyslnost různých srbských pověr. Z ostatních drobných prací vyniká ve sbírce Tomićově obraz »Čiča Stanko« (Strýc Stanko), pravý to selský »kmotr Rozumec«, jenž hlásá, aby každý hájil svá práva poctivě a staral se o své potomstvo. Obrázek tento je prosycen zdravým humorem a vhodnými satyrickými žahavkami.

V poslední době oblíbily si širší kruhy srbského čtenářstva napínavou kriminální novelistiku. Počátek tohoto směru v srbské literatuře učinila »Kriminalna biblioteka«, která v prvých svazcích, v nedostatku prací původních, přinášela obrazy jinojazyčných autorů v tomto směru. Později vyšla z péra domácích povídkářů sbírka kriminálních episod s psychologickým opepřením, nazvaná »Crni listovi«, kde jsou mnohé práce trvalé ceny. Sám právnický list srbský »Porota« v letech osmdesátých přinesl několik původních povídek, jichž látka čerpána z domácí kriminalistiky. Práce »Život za dinar« těšila se v té příčině neobyčejné pozornosti. Vylíčena zde vražda váženého obchodníka bělehradského, spáchaná ze ziskuchtivosti, stíhání lupičů, jejich vazba a odsouzení. Autorem

práce té jest Tase J. Milinković, vyšší policejní úředník bělehradský, náležející k nejzkušenějším. V povídce této nakupeno je mnoho krásných obrazů, které dovednou rukou autorovou spleteny v souladný celek, tvoří dojem pravé umělecké práce novelistické. Autor Taso jeví se nám v »Životu za dinar« nejen jako dovedný a zkušený policejní odborník, ale i jako psycholog, jenž vhodnými slovy a slohovými obraty provádí pytvu mnohých zločinných karakterů. Z práce té vidno, že byla psána s rozmyslem, bez ukvapenosti a s pevnou vůlí, aby veřejnosť obohacena byla dílem úplně bezvadným. Proto »Život za dinar« jest dosud v popředí všech sobě příbuzných literárních plodů. Již druhá sbírka Tasova »Ponoć« (Půlnoc) nedosahuje té umělecké zaokrouhlenosti. Za 17 roků po své první výtečné povídce vydal Taso povídku »Tasin dnevnik«, která však byla tak slabá, že způsobila v literárních kruzích citelné zklamání, zvláště též proto, že byla s velikou dychtivostí očekávána.

V tomto směru novelistického písemnictví pokusili se ještě dva odborníci: Aleksa Jovanović a Kosta Petrović. Prvý znám je jako znamenitý právník, jenž býval náčelníkem v ministerstvu spravedlnosti a kasačním soudcem. Jako povídkář netěší se veliké oblibě, neboť práce jeho prosyceny jsou vážnými právnickými úvahami, čímž ztrácí na záživnosti a zajímavosti pro širší kruhy čtenářstva. Druhý pán, rovněž starý kasační soudce s bohatou zkušeností, vydal dvě knihy povídek, kterým vytýká se nepropracovanosť přílišně zhuštěného děje s povrchní psychologickou studií, tak že vše působí celkem na čtenáře suchopárně.

Jaké obliby u srbského lidu došly povídky tohoto rázu, svědčí ta okolnosť, která i u nás v Čechách namnoze s nedůvěrou by byla přijata, že nakladatel Valožić v Bělehradě zaplatil za každou stranu malé 16° kriminální povídky »Popadije« 18 dinarů. (1 dinar = 1 frank.) Práce tato, jinak výborná, napsána je redaktorem bělehradských »Malih Novin« Perem Todorovićem (jako povídkář známý pseudonymem Benvenuto). »Popadije« vyšla ve sbírce »Černé listy« a líčí vraždu ze žárlivosti, kterou spáchala manželka venkovského popa sekerou na milence svého muže. Psychologická místa jsou vzrušující a svědčí o vysokém nadání spisovatelově, který ostatně jako povídkář vyniknul dříve v »Radu« svými poutavými obrázky z prvé srbsko-turecké války.

Příznivé domácí kritice těšila se povídka ze selského života »Biserka« (perlička), již napsal učitel Mihajlo Sretenović, který v poslední době s úspěchem se pokusil na dráze literární. Hrdinkou povídky jest dívka, pro svou milou povahu a krásu Biserka zvaná, která vychována je počestně matkou ve vsi Badovincích. Otec její byl vážený rolník v selu, ale po jeho smrti připravili nepoctiví poručníci sirotu o jmění, tak že dospívajíc v pannu neobyčejné krásy, byla nucena s matkou »argatovati« (nádeničiti), aby poctivě životem protlouci se mohly. V té době seznámí se s poctivým mladíkem téže vesnice Milou, jediným synem zámožného strýce Novaka Paunoviće, a nalézá brzy jeden v druhém zalíbení i čistou lásku.

Zatím uchází se nehodný gazda Todor ze sousední obce o ruku Biserčinu pro ovdovělého syna svého Grujicu. Byv zamítnut, unáší dívku i s matkou za noci do Klenje, kde nutí Biserku, aby se vdala za protivného Grujicu. Dívka uteče se do přístěnku, který zastrčí závorou. Zdivočelý Grujica násilím vyrazí dvéře síně, a když mu dívka nechce býti po vůli, počne ji škrtiti. V tom, zoufalstvím puzena, vrazí Biserka násilníku nůž do prsou a prchá k rodné vsi. Zde schvátí ji těžká nemoc, z níž vyléčí ji potěšitelné zprávy, že Milův otec přivolil k toužennému sňatku obou mladých lidí, pak i zvěsť, že násilný Gruzica se pozdravil z poranění, které mu Biserka v sebeobraně způsobila. Konec povídky vyznívá všestranně smířlivě a působí milým dojmem. Jan Třešťík.

NĚMECKÁ.

Waitz, Dr. Sigmund, Tirol im Jubeljahre seines Bundes mit dem göttlichen Herzen Jesu. Gedenkbuch der Saekularfeier im Jahre 1896., Brixen 1897.; 438 str. Cena 2 zl. Nákladem knihkupectví katol. tiskového spolku. — Nemnoho jest knih, v nichž heslo: Bůh a vlasť tak nadšeně se ozývá, jako v této publikaci Dra Waitze.

Dne 1. června r. 1796., když Napoleonovy voje se všech stran skličovaly Tyrolskou zemi, zaslíbil tehdejší zemský výbor, shromážděný v Bolzanu k poradám o obraně země, vlasť svou Božskému Srdci Páně. Před obrazem Nejsv. Srdce slíbili zástupcové stavů zemských, že den Nejsvětějšího Srdce bude za-

svěceným svátkem v celé zemi, podaří-li se jim nepřítele odraziti. Na »státoprávní tento svazek s vyšší mocí« spoléhajíce, vrhli se Tyrolané na Francouze a později i na Bavory v bojích, jichž vždy v dějinách bude vzpomínáno. Nezklamali se. Pravdivým ukázalo se úsloví: Tirols Herz Jesu Bund des Landes Schutz und Segen. (Požehnáním pro Tyroly jejich svazek se Srdcem Páně.)

Sto let uplynulo od té doby. Jiný nepřítel doráží na zbožný Tyrolský lid. Protestantismus a liberalismus. V zemi proslulé jednotou ve víře chystají se stoupenci Lutherovi zříditi svou theologickou fakultu. V Meranu, kam s návalem lázeňských hostí přišli a se usadili mnozí jejich spoluvěrci, mají již svou duchovní správu, a tam má býti také jejich duchovní středisko. A že i liberalismus zvláště v městech více a více půdy nabývá, zná každý, kdo stopuje jen poněkud politické události posledních let.

Nebylo tudíž nic přirozenějšího, než že věrní katolíci, kteří Bohu díky jsou dosud ve valné většině, smlouvu svou s Nejsvět. Spasitelem po stu letech slavnostně obnovili. Jako ku prvému zaslíbení dán podnět od zemského zastupitelstva, tak i k obnovení jeho. Nestalo se to sice jednohlasně — někteří liberálové před hlasováním odešli — přece však velikou většinou hlasů. R. 1896. a následujícího konány byly po celé zemi církevní a lidové slavnosti ku poctě Nejsv. Srdce. Pouť do Lourd a do Paray le Monial, kde má úcta Nejsv. Srdce počátek, stkvělé slavnosti v Inšpruku i Bolzanu a pouť do Říma k náměstku Ježíše Krista byly význačnými body slavnostního programu.

»Vše, co v těchto dvou letech za příčinou jubilejní slavnosti Nejsv. Srdce Páně učiněno a napsáno, všechny veřejné řeči, pastýřské listy, slavnosti atd. — zvláště v pravdě povznášející slavnosť Bolzanská (14. června 1896.), jež ve všech i nejodlehlejších údolích byla spoluslavena, — vše to vtěsnáno jest v rámec této knihy: ku cti Tyrolského lidu a k poučení potomstva.« Těmito slovy nejd. p. kníže biskup Brixenský doporučuje Waitzovu knihu. Českým katolíkům, znalým němčiny, upřímně radíme: Vezměte a čtěte! Poznáte hlubokou zbožnosť Tyrolského lidu a jeho úctu k duchovním pastýřům i vrchnostem. Vysvětlíte si jeho spravedlnosť k jiným národům. Knihu, věnovanou památce horlivého rozšiřovatele úcty k Nejsv. Srdci, knížete biskupa Vincence Gassera, zdobí četné ilustrace, většinou fotografické snímky obrazů, praporů, průvodů, oltářů a chrámů Nejsv. Srdce. Zajímavými jsou na těchto obrazech různé tyrolské kroje. Milou svou vlasť majíce na mysli uvádíme ku konci slova při svěcení praporu střelců nynějším knížetem biskupem Brixenským pronesená: Kéž Božské Srdce Páně obklopí Tyrolskou zemi ohnivou zdí, aby zlý duch, který ve světě panuje, do našich hor nevnikl.« Aug. Novák.

ČESKÁ.

Světová knihovna. Rediguje Jaroslav Kvapil; nakladatel J. Otto. Jednoduchý sešit za 10 kr. Není to prvý pokus, založiti podnik podobný lipské Reclamově »Universal-Bibliothek«. Kobrova »Ústřední knihovna« měla na mysli asi týž cíl, ale zanikla, jako několik jiných před ní. A přece bylo by si velice přáti, abychom něco takového měli, jako vydává Němcům Reclam v Lipště.

Za velmi dobré považujeme spisky jako: »Lid a páni na Rusi« (čís. 15), kde nakresleno několik výborných obrázků: o lidské obětivosti (Nebylo hoškoda), poctivosti a statečnosti prostého člověka (Petruškův nápad) a rozervanosti lidského nitra, neozařovaného svitem víry a náboženství (Nihilistka); jaký rozdíl jest mezi listy Varvary Afanasevny a listem představené Milosrdných sester! Z malé črty »Nihilistky« zřejmě jde na jevo, že věda a vzdělanosť nemůže sama o sobě učiniti člověka ani šťastným, ani spokojeným. Rubešovy humoresky (č. 14.) dosud baví a táhnou, byť i jejich humor byl trochu místy zastaralý a činil dojem naivní. Lépe takový, nežli triviální, jenž je bohužel nejvíce charakteristickým znakem většiny našich »humoristických« časopisů a prací. Molierova komedie »Šibalství Skapinova« líčí chytrého sluhu, jenž vyprostil svými plány a nápady svého pána z mnohých léček a nepříjemností — ze Skapina vzali si epigoni Molierovi vzor k přemnohým kopiím, právě jako z Harpagona, Tartuffa, Menteura a George Dandina. Arbesovi »Akrobati (č. 30.—31.) mají všecky přednosti i vady slohu i líčení starého mistra; v rekyni povídky, Eldoře, líčí jakousi »zkaženou krev«, působení atavismu; dívka, jejíž otec byl akrobat, nemůže nalézti spokojenosť, i když se šťastně provdá: opustí muže a prchne s bratrem akrobatem, vystupuje sama na jevištích, až zahyne při produkci házení noži, jsouc proklána. »Boa constrictor« (čís. 28.—29.) od Ivana Franka,

představuje čtenáři život haličského žida, Hermanna Goldkremera, jenž z trpké chudoby stal se majetníkem petrolejových zřídel a boháčem, má však syna nezdárníka. Celkem by povídka mohla býti působivější, je v exposici mnohoslibná, pak chudne čím dále, tím více — a látky vděčné zde tolik a tolik! »Pepita Ximenez« Juana Valery (čís. 6.—7.) připomíná z počátku neblahého Goethova Werthra, zvláště forma listů a sloh i děj zdá se, že vše se k takovému konci schýlí, ale pojednou béře věc ráz veselý, Don Louis de Vargas, sok vlastního otce vdovce, zvítězí u mladé, sličné vdovy sám, otec úplně je s tím srozuměn, a místo Verthrovy pistole končí vše veselou svatbou a šťastným manželstvím. Sloh je velice ušlechtilý a překlad plynný a mistrný. Koho zajímá americký život, pobaví se Bret Harteovou povídkou »Cressy«, (č. 32.—34.), koho ruský, ať sáhne k Tolstojově knížce »Statkářovo jitro« (čís. 2.), ač mnohde nebude spokojen, vida, kterak se nejlepší úmysly knížete Něchljudova a jeho poddaných potkávají s nepochopením a úsměškem. Poměrně slabá, ač nikterak nezávadná, je povídka Albert (čís. 4.) od Edmunda de Amicis. Nepatrný děj je dosti rozvlečen, což čtenáře málo uspokojí!

Podobně i »Na slunném pobřeží« (č. 5.) od Henryka Sienkiewicze poněkud nad kvantum děje je rozšířena a mimo povahu poctivého malíře Svirskiho skoro již dotýká se kluzkého ovzduší, v němž pohybuje se docela »Etruská váza«, druhá z novel Prospera Meriméa (čís. 10.). Pro lid alespoň nemůžeme schvalovati líčení lehkomyslného pařížského života, soubojů a světáckého rozkošnictví. Ale i první novela (Illská Venuše) je pouhá strašidelná historie, nic více; alespoň poučení v ní není, a zábavy pramálo. Č. 37. »Světové knihovny«, Lazarillo z Tormes, nemůžeme doporučiti. Humor je zde prahrubého zrna a stať »Jak se Lazarillo dal do služby ku prodavači odpustkův, a jak se mu u něho dařilo,« rovná se úplně nějaké historce z Boccacia, jestli není snad dokonce i nad ni. Takové spisy nevzdělávají, nýbrž kazí. Kodymovu »Zdravovědu«, p. Dr. Preiningrem upravenou a Palackého myšlénky politické, tušíme, zvláště netřeba doporučovati.

Přejeme si věru upřímně, aby »Světová knihovna« podávala čtení dobré. Časem přineseme o ní několik řádků; též poesii, jakou bude přinášeti, chceme věnovati pozornosť. Jan Hejný.

Obětovaná. Napsal Boh. Brodský. Je to první dílo Ludmily, sbírky zábavné četby pro český lid. Nákladem Cyrillo-Methodějské tiskárny (V. Kotrba). Redaktor Jan Pauly. Ludmile byla činěna tak velká reklama, že jsme byli věru dychtiví, jak to zázračné dítě, abychom se tak vyjádřili, bude vypadati? První svazek leží před námi. Úprava jest vkusná, tisk pěkný. A jaký jest obsah? Velice zajímavý. Boh. Brodský činí stálé pokroky; loni začal cestovati a vyjel si do Italie, letos vykonal kus cesty na sever — tím se obor jeho vědomostí rozšiřuje, jeho fantasie nabývá nové látky, a tak máme naději, že vzletný jeho duch poletí dále a výše, a že jeho péro nakreslí nám řadu nových, zajímavých povídek a románů.

Obětovaná jest kabinetní kousek české belletrie. Chudá dívka vyšine se nemravným životem a zradou na paní, u níž slouží, na stupeň správcové. Jedni jí pohrdají, druzí jí podlízají. Mezi ony patří Vaculík, zadlužený venkovský zeman, ale hrdý na své zboží. Správce umře, a zůstane po něm bohatá vdova. Z chudé dívky stane se bohatá paní, i rozestře žid Samek, u něhož jest Vaculík zadlužen, své síti, aby tyto dvě osoby spojil. Vaculík chová k vdově odpor, ale vzdor, že chudá Cilka, hlídačova dcera na dráze, jeho nabídku k sňatku zamítla, jeho dluhy a vdoviny peníze a obratnosť Samkova přivedou je k sobě. S vdovou stal se obrat: hříchů svých lituje a Vaculíkovi chce býti upřímnou ženou. Manželství jejich jest šťastné, ale při šarvátce mezi manžely vyčte jí Vaculík její minulosť, Vaculíkovi vyčte její minulosť i jeho pasák, a to dojme ženu jeho tak, že jej i děti opustí a odebéře se do Ameriky. »Pro blaho a pokoj dětí . . . obětuje sebe samu« — Obětovaná. Vaculík nyní poznává, co ztratil; ženy své želí upřímně a uslyšev, že v Americe zemřela, jede k jejímu hrobu, ale místo hrobu najde ji samu — živou a ve zdraví.

Líčení jest velice zajímavé a zvláštní ceny nabyla tato povídka tím, že spisovatel kluzká místa své práce dovedl podati tak, že nikoho nepohoršují. V tom provedl mistrovský kousek belletristického umění.

Bude-li míti Ludmila i dále takovéto cenné práce, proklestí si cestu sama, bez reklamy — to jí jistě předpovídáme a srdečně jí toho přejeme. Ludmila vydá ročně šest knih aspoň o 160 stranách za 1 zl., poštou 1 zl. 10 kr. Administrace jest v Praze č. 200—II. Tomáš Škrdle.

»Duchovní řeči na neděle a svátky roku církevního«, jež dle Veitových klasických spisů homiletických vzdělal a vydal Jan Dvorecký. I. díl. Období vánoční. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví Gustava Francla v Praze 1898. Stran 279. Cena 1 zl. 60 kr.

Není to první spis, který z péra pana spisovatele do veřejnosti se dostal, a jako dřívější jím vydaná díla, na př. májová pobožnost, postní kázaní a j., obliby došla, tak zajisté i toto nové dílo jeho nalezne zasloužené přijetí. Hodí se totiž tyto duchovní řeči obsahem i formou za pomůcku pro kazatele. Obsahem jsou časové. Nenalézáme v nich planého moralisování, nýbrž shledáváme, že mravní pravdy náboženské rozvinuty jsou na základě pravd věroučných. Spisovatel vrací se často k oblíbenému předmětu svému, — k důkazu, že církev sv. jest zřízením Božím, založeným k časné i věčné spáse lidstva, a že tudíž jest si jí co nejvíce vážiti a k ní láskou přilnouti (řeči na 2. neděli adventní a řeč XI., XXIV. a XXVII.). Vzpomíná též případně (na str. 10 a 249) blahodárného působení církevních řádů. Věru, časový to předmět dnes, kdy zrovna systematicky podkopává se vážnosť Církve sv.

O časovosti pojednávaných pravd svědčí ještě jiné části obsahu. Z mnohých uvádíme za příklad: na stránce 212 najdeš obhájení názoru křesťanského o přírodě oproti názoru nevěreckému; na stránce 252 ukazuje, jak nesprávno jest mínění dnes dosti rozšířené, že dostačí ctnosť konati pouze pro ctnosť a nikoli v naději na odplatu a pod.

Co do formy jsou »Řeči« psány slohem živým, populárním a protkány hojně citáty z písma sv., ze sv. Otců, podobenstvími a pěknými obrazy z přírody i z denního života. Tak pojednává spisovatel na př. velmi poutavě a pro posluchače případně o thematě: poznej sebe sama na 2. neděli adventní, krásně líčí cestu Sv. tří králů do Betléma a ukazuje, kterak i věřící Krista mají hledati (na slavnosť Zjevení Páně).

Přestávajíce na tomto posudku, dodáváme toliko, že »Řeči« zvláště mladším kněžím odporučiti můžeme; lze jich s prospěchem použiti.

Josef Herzig.

Klášter Želiv. Cestopisná črta, již napsal Václav Petrů. V Praze 1898 Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba. Cena 50 kr.

Tato důkladná studie počíná líčením slavnosti nastolení nynějšího opata kláštera Želivského (dne 8. září r. 1890.), J. M. Ferdinanda Bursíka, muže »o národ. vlasť, církev a kraj svůj nad jiné zasloužilého« atd., jemuž i připsána a jehož zdařilou podobiznou jest ozdobena. Tehdy nyní již v Pánu zesnulý děkan kapituly Královéhradecké a generální vikář Edvard Prašinger zahájil svůj přípitek slovy: »Kdo neviděl, neuvěří, a kdo viděl, nezapomene« — čímž, jak prý sám ve slovech dalších připomenul, nemínil nic jiného, »nežli názorným učiniti hluboký dojem, jejž na něho učinil klášter Želivský s úchvatně romantickým okolím a polohou v pravém slova významu rozkošnou«, kteroužto chválu spisovatel prací svou odůvodnil, podav čtenářstvu zároveň podrobné dějiny kláštera od založení až na naše doby. Souhlasíme zcela s p. spisovatelem, praví-li na konci díla: »Kdo tedy hledáš po vlasti naší místa půvabná, okotěšná a historicky památná, nerozpakuj se navštíviti útulný klášter na stoku říček Trnavky a Želivky, i přesvědčiš se o pravdě, že »neuvěří, kdo neviděl, a kdo viděl, že nezapomene« — při čemž ovšem seznání obsahu knížky této výborné ti prokáže služby. Připomínáme ještě, že úprava knihy jest vkusná, cena přiměřená, tak že ji můžeme nejlépe doporučiti. [1])

Prokop Zaletěl.

Morava svým Maticím. Pamětní list. Redigovali: Svatopluk Čech v části veršované, Josef Merhaut v části prosou psané, o vydání péči měl Jaroslav Tůna. Brno 1897. Nákladem Brněnské Matice školské ve prospěch Ústřední Matice školské, Matice Hodonské, Místecké, Ostravské, Gymnasijní Matice Zábřežské, Školského spolku v Lipníku a Brněnské Matice školské.

Osm a osmdesát našich spisovatelů spojilo se ku společné práci a uveřejnili tu své myšlénky, a k nim se přidružili dva umělci moravští: Jóža Úprka a Max Švábinský, jichž obrazy jsou přiloženy.

Anthologie počíná velebnou »Apotheosou« ke stoletým narozeninám Františka Palackého od Otokara Červinky; veršovaných prací je tu hojně. K největším pracím tohoto oddílu náleží Fr. S. Procházky »Píseň o prutech králov-

[1]) † biskup Hais nejmenoval se František, nýbrž Josef Jan.

[redacted]

ských«, Jaroslava Tichého »Naše hory« a Svatopluka Čecha »Radhoštská duma«, jíž anthologie končí.

V části prosou psané čteme hojné dojmy a zajímavé vzpomínky z Moravy a četné aforismy. — Z oddílu »Moravské vzpomínky« sluší uvésti Fr. Jar. Rypáčka »Dějepisné vzpomínky moravské z tisíceletí«; mimo to jsou tu příspěvky Jos. Svatopluka Wurma-Čejkovského a Fr. V. Vykoukala.

Místo rozboru a úvahy o jednotlivých příspěvcích podotýkám pouze, že spisovatelé uložili v této anthologii své nejlepší myšlénky a práce, jichž předmětem jest nejčastěji láska vlastenecká, láska k rodnému jazyku a k české mládeži, studium lidu, o němž praví tu prof. Jos. Klvaňa: »Nemyslíte, že studium duše lidu, duše lidu vlastního, jest přírodopisem nejkrásnějším?« . . .

Fr. Šilhavý.

Vilímkův Kalendář Malého Čtenáře došel nás ještě před prázdninami. Obsah jeho nese se tím směrem, aby malé čtenáře bavil a poučoval. Eliška Krásnohorská napsala sem článek o vlastenectví. Při jeho čtení napadla nám myšlénka: dopracovali jsme to daleko: to, co se samo rozumí a je každému vrozeno, čím plápolá srdce každého řádného, zbožného člověka, to musí se nyní zvláštními články hájiti! Spisovatelé podryli víru, a lid bez víry nemá lásky k vlasti. Láska k vlasti chce se udržeti, ale na oné srázné cestě pracuje se dále. Co jste si nadrobili, máte, vaši práci stihá rychle strašná Nemesis. Také El. Krásnohorská v té věci není bez viny. Vlasteneckých článků a básní jest tu ještě několik. Kalendář podává svým malým čtenářům návod k cestování, poučuje je o pěstování květin, o první pomoci v nemoci a má vůbec ráz praktický, ale hledíc k náboženství vane z něho chlad, a jest věrným odleskem moderní výchovy. Různá přání rodičům, učitelům atd. činí v tom ovšem čestnou výjimku.

Tom. Škrdle.

Aloisa Klášterského: 1848. Žert o jednom jednání. — **Ženská otázka.** Veselohra o jednom jednání. Cena obou 1 koruna. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba.

Velice zdařilými a působivými scénami propleten jest žert 1848., upomínka na východ slunka zlaté svobody. Způsobem mistrným líčí autor opojení, jež zmocnilo se lidí při prvních, brzy zaniknuvších paprscích želané svobody. V konci hry líčí autor sladké a klamné opojení ono a vroucně pronáší: »Snili, toužili jsme po smavé svobodě, ale neuměli jí pochopiti. Přišla nám příliš náhle a oslnila nás sličným leskem svým, že se až hlava zatočila nám, a my upadli ve sladké šílení. Ach, že probuzení z něho tak trpkým jest! Sotva nás zlatá svoboda políbila, již zas těžké okovy ukládají nám, poněvadž jsme nebyli schopni krásy její oceniti. Ale ona neodešla na vždycky. Ona musí přijíti zase zpět a zase nám zazáří. Ó, kéž potom na vždycky! Nuž, připravujme se na ni věděním a silou, aby lesk její nás neoslnil, ale zvelebil, síla její nás neutlačila, ale pozvedla. Potom nadejde nám, národu a vlasti den vzkříšení a sláva trvalá!«

Druhá hra: Ženská otázka stojí úplně na úrovni s hrou první, řešíc nám způsobem poutavým otázku emancipace. — Boj vzorného vychování rodinného ženy s přemrštěnou, vyčtenou a plnou koketterie učeností ženy moderní bez pevných zásad, jež z prospěchu se točí po proudu časovém — kam vítr, tam plášť. Vítězí ovšem dobré vychování rodinné.

Očekáváme, že čtenářstvo knížku tuto, která jest applikací na časové otázky, vřele přijme, ocení a rozšíří.

Vybrané povídky od Adolfa Kolpinga. Upravil Jan Horecký. Sv. I. a II. Cena 20 a 15 kr. Stran 150. V Brně 1898. Nákl. pap. kniht. Bened. rajhr. Dávno jsme si přáli, aby výborné povídky Kolpingovy v rouchu českém se objevily. Nástupce Kolpingův, generální praeses S. G. Schäffer, vyslovuje pevné přesvědčení, že nic lepšího mužské mládeži, ať rolnické, ať řemeslnické, nelze do rukou dáti. Uvedené dva sešity obsahují čtyři povídky z I. svazku: Kříž pod lipami. Zůstaň doma. Ze života osvícence. Sousedova Madlenka. Překlad jest správný a plynný. Vyslovujeme skromné mínění, že u spisů zábavně vzdělavatelských, psaných pro nejširší vrstvy lidové, spíše než překlad doporučuje se úprava díla, přiměřená poměrům našeho lidu. Tak na př. povídka: Zůstaň doma byla by mnohem působivější, kdyby místo Kolína nad Rýnem byla položena do Vídně. Lid čte s větším zájmem, co jest mu více domácí, než cizí. Tomuto požadavku p. překladatel jen částečně vyhověl. Úprava »česká« bude povídkám těmto jen na prospěch. Pro lidové knihovny doporučujeme vřele. Vojtěch Kameš.

Růže Dominikánská. Katolický časopis bratrstva růžencového a třetí řehole dominikánské. Za redakci a vydání odpovídá P. Augustin Kadlec, Ord. Praed. Ročník XI. S dovolením představených. V Praze 1898. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna V. Kotrba. Nákladem vlastním. — Dubnovým číslem ukončen jedenáctý ročník pěkného tohoto časopisu, jenž vychází jednou měsíčně v sešitech o 32 str. za celoroční předplatné 1 zl. 20 kr. (poštou o 20 kr. více) a přináší vždy hojnosť jak poučného, tak zábavného čtení, jak se o tom i z ročníku tohoto přesvědčiti můžeme. V čele každého čísla shledáváme tu obyčejně té které době nebo slavnosti odpovídající báseň, jimiž přispěli Xaver Dvořák, Boh. Hakl, Frant. Křivohlávek a j., načež střídají se poučná pojednání s pracemi zábavními. Pokud se prvních týče, jmenujeme zvlášť obsažnou stať p. Fr. Alb. Strnadovu: »Růženec v dějinách« a četné kratší články o sv. růženci od Frant. Aug. Kadlce, Fr. Václ. Bubeníka atd., životopis sv. Vincence Ferrerského od A. Č., poutavou stať p. Václ. Davídkovu: »Vzácná perla ze života sv. Vincence z Pauly, důkladné ascetické pojednání: »Pozdravení andělské« od P. J. W. Bonaventury, O. S. Fr. a m. j. Ze zábavných prací upozorňujeme zvláště na četné články historické a časové, jakož i na poutavé povídky: »Exulanti« a »Bůh maří úklady hanebných« od Jos. Flekáčka a »Nalezené dítě« od Al. Dostála. Též různé zprávy a literatura vykazují často věci dosti zajímavé. Doporučujeme.

Prokop Zaletěl.

Nepotřebovali kázaní o křesťanské poctivosti. Napsal Fr. Jiří Koštál. Cena 30 kr. Hlasů katolického spolku tiskového na rok 1898 č. 3. Autor líčí obecní hospodářství zliberalisované většiny v obci. Jsou to osvícenci, milovníci pokroku pohrdající náboženstvím a chrámem Páně. S nimi zasedá v obecním zastupitelstvu starý poctivec Vejvoda, jenž chce pracovati nezištně pro blaho obce, ale bývá od většiny posmíván a ukřičen, když pozvedá svého hlasu na obranu pravdy a poctivosti. Staví se obecní kanál, a každý ze svobodomyslných chce se tu obohatiti. I jest vystavěn kanál nedbale, začne se bořiti, a s ním se zboří i sláva svobodomyslné většiny a správu obce převezme zbožný Vejvoda, jenž sestaví výbor z poctivých osob. V. Plešovský.

Louňovice pod Blaníkem. Nástin dějepisný. Podává Dr. Josef Burian. V Praze. Knihtiskárna Cyrillo-Methodějská. V Kotrba. 1897. 96 str. 8°. S titulním obrazem Louňovic. Cena 60 kr. Útulné a starobylé venkovské městečko Louňovice s někdejším klášterem svým panen Premonstrátek (1149—1420.) a velezajímavým okolím nachází v knížce této vděčnou monografii, jež vypisuje polohu jeho, okolní vrchy (též pověstný Blaník), jméno, osadu a dějiny celého městečka s některými topografickými dodatky. Důkladným bádáním a pěknou úpravou má kniha tato trvalou cenu pro místní dějiny louňovské; p. spisovatel pilně prohledával tamní archiv a pamětní knihu. Jen jako na doplněnou poukazuji na stať P. Dom. Čermáka, knihovníka strahovského, o Louňovicích v jubilejním spise jeho »Premonstráti v Čechách a na Moravě« (Praha 1877.), str. 239—243., pak na pojednání prof. Aug. Sedláčka »Paměti kláštera v Louňovicích« ve výroční zprávě c. k. real. gymnasia v Táboře r. 1891. Místo, kam zašel opat Gotšalk k biskupu Olomouckému na zpáteční cestě své z Rakous, mám za město Dačice na Moravě (str. 27). Nově založený panenský klášter Pernegg v Dol. Rakousích, jenž byl osazen sestrami z konventu louňovského, vznikl již kolem roku 1153 (str. 32). Alfons Žák.

Knihovna našeho lidu. Nákl. Benediktinů Rajhradských. Tato knihovna obsahuje ve druhém ročníku č. 1. a 2. dva rozkošné obrázky ze života od nezapomenutelného kukátkáře Václ. Kosmáka: »Na lehčím chlebě« a »Fouňa, svobodný pán z Nadutína.« V prvním obrázku dává otec — rolník — syna na studie, aby se dostal na lehčí chléb; když ho navštíví jako kněze, vidí, že se mýlil, že syn není na lehčím chlebě. Pro pokolení nynější, závistivým okem na kněze pohlížející, poučná to ukázka. Obsah druhého obrázku podává již nadpis, je to obrázek směšného chudáka, zbohatlého a ve stav šlechtický povýšeného. Několik mžikových fotografií z rozličných příležitostí mimovolně nás nutí k smíchu. Obě práce přispívají k větší slávě slaveného spisovatele.

Jan Nep. Jos. Holý.

Maličkosti. Napsal P. Luis Coloma S. J. Ze španělštiny přeložil A. Pikhart. V Praze 1897. Knihtiskárna F. Šimáčka. (Románová příloha »Světozora«.) — Jesuita romanopiscem! Toť zdálo by se někomu nemožným. A přece může

Coloma směle postaviti se po bok Bourgetovi, Huysmanno
i každému jinému »modernímu« romanopisci. Jako oni líčí
(madridské) vyšší společnosti, kterému se může člověk vyhno
řečeném bahně je kolínská voda, a protože pěkně voní, jest
se neštítí ponořiti se do něho.« Ale jak zcela jinak si počíná. C
pokud možno, vyhýbá, aby nepohoršil; on svůj román považ
kterým slabosti svých bližních léčiti chce. Tak vyznává sám v
u českého překladu chybí. Román tento nadepsaný »Pequeñe
přijat byl ve Španělích s velikým nadšením, brzy následovalo
druhým, a překlad německý (Berlín, Romanwelt) vyšel již v
Všecken tisk pln jest chvály tohoto díla.

Již osobnosť autorova dodává mu zajímavosti. P. Col
několik let školu námořnickou, pak studoval práva vrhaje se v
ského života a byl na nejlepší cestě státi se dokonalým s
jednoho rána nalezen byl ve svém bytě bez vědomí se střeln
Stal se tu pokus vraždy nebo sebevraždy, či snad souboj? Ne
ta způsobila obrat v jeho životě. Dnové utrpení, kdy vznáše
a smrtí zmítán horečkou, byli pro něho dny očisty a znovuzr
Pozdraviv se vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova. Když poslán
spěchal veškeren dámský svět, aby poslechl, jak káže proslu
Ale smělé bičování těch nepravostí, které vznešený madridsk
za »roztomilé maličkosti«, vedlo k odstranění nepohodlného
zatelny. Nyní káže svými romány. Ušlechtilá tendence neumen
vosti. Tak i román tento jest velmi napínavý.

Dějinné pozadí tvoří doba nedávno minulá, téměř příto
Španělsku kolem r. 1870., boje karlistické a konečné prohlá
králem. Jaký div, že v osobách románu mnozí domnívali se
skutečné. Proti tomu ohrazuje se autor a praví, že obrazy j
biznami určitých osob, ale typy společenských povah, a že
slušnosti a i svědomí čestného spisovatele, kdyby změnil tímt
psanou za vysokým cílem mravním, v zúmyslný pamflet. A n
kládá: »Bičujíce nelítostně neřesť a skandál, střežíme se piln
srazili s některou osobou, kterou snad pokání již zbavilo vše
právem než Crebillon mohli bychom říci my: »Jamais aucun
ma plume.« (= Nikdy nebylo péro mé žlučí otráveno.) Jak vz
spisovatelské!

Román tento jest nejlepším číslem románové přílohy »Svě
tendence, plynné vypravování, kořeněné původním vtipem,
roztomilé scény dětské, to vše upoutá každého čtenáře, že j
odloží. Upozorňujeme na formální »maličkosť«: krásným v
ukončení školního roku v ústavě román počíná a výletem
končí. A jak krásně vylíčena příprava na smrť i skon kynic
šlého šlechtice, který všem se posmíval, pití byl oddán, ale
ctností život svůj dokonal! Takových krásných »maličkostí« m
mnoho. Končíme slovy autorovými ku čtenáři: »Miluješ-li pr
i když hořce chutná, otevři klidně knihu tuto!« V

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁ

Sv. Otec Lev XIII. Počátkem měsíce června navštívili
kolleje z Mondragone, počtem sto. V 8 hodin ráno byli shro
sále, aby byli přítomni mši sv., již nejprve sloužil sv. Otec a
kaplan. Sv. Otec udělil všem apoštolské požehnání a dodal, ž
všech přítomných; chovanci líbali papežský prsten a kříž; pot
představiti jednotlivé profesory, praefekty a chovance, s kaž
kolik laskavých slov, při tom, slyšev různá jména osob a
pocházeli, objevil sv. Otec velice obdivuhodnou paměť. Ch
potom celý Vatikán a veškeré jeho sbírky a také zde oběd
vého pohostinství sv. Otce. — Obvyklá výroční medalie, kt
raziti ke dni sv. apoštolů Petra a Pavla, je práce papežské

chiho. Na jedné straně je zdařilý obraz sv. Otce s nápisem okolo: LEO · XIII. PONT. MAX. AN. XXI. Na druhé Pinturicchiova freska »Z mrtvých vstání Pána našeho Ježíše Krista« a před ní klanící se papež Alexander VI. Obraz ten je v sálech paláce Borgia, jež dal sv. Otec svým nákladem opraviti a obnoviti proto medalie reprodukcí té fresky skutek Jeho připomíná. Sv. Otec dal tam též raziti slova: BORGIANIS · DIAETIS · IN · CVLTVM · PRISTINVM · RESTITVTIS a letopočet MDCCCXCVIII. — Sv. Otec jmenoval nového rytíře řádu Piova. Je to americký poslanec za město S. Carlos, M. Ossa. V Santiagu v Chili zasedal parlament, a když jednalo se o položku ministerstva kultu, poslanec Plaitado, známý svými protináboženskými projevy, útočil proti náboženství a kněžstvu a konečně mluvil i rouhavě proti samému Bohu a Božství Ježíše Krista. Katolický poslanec Ossa protestoval proti takovému počínání a úchvatnou řečí odmítl neslýchaný útok proti majestátu samého Boha. Před naplněným domem sněmovním poklekl, sepjal ruce a zvolal: »Vzývám Našeho Pána, Ježíše Krista, a prohlašuji Ho za krále a pána všech vladařů a všech národů.« Parlament tleskal, katoličtí poslanci blahopřáli Ossovi za tento slavný veřejný projev a ze všech končin Chili docházely neohroženého katolíka, který nezapřel a vyznal Krista Pána veřejně a slavně, adresy a pochvaly. Sv. Otec se o tom dověděl a vyznamenal Ossu rytířským řádem Piovým; arcibiskup ze Santiaga odevzdal vyznamenanému breve a odznaky v sále arcibiskupského paláce za přítomnosti přečetného obecenstva, ministrů, diplomatů, úředníků a přátel poslance M. Ossy.

Nervosa a poesie. Dle dra Laurenta jeví někteří souvěcí básníci tělesné i intellektuelní známky pomatenosti. Způsobem velmi pittoreskním líčí doktor tento zvláštní physiognomii dekadentů. Více však po stránce rozumové i mravní ukazuje se degenerace této školy básníků. Čím se zvláště značí, jest neslýchané vyvyšování vlastního já a bezmezná marnivosť. Dále nevázanosť fantasie, v níž příšerné s groteskním a nepochopitelným se honí. Nejzvláštnějším vynálezem dekadentů jsou barevné zvuky, zjev bizarní, s nímž někdy u neuropathů se shledáváme. Pro ně mají samohlásky barvu, jenom že ne u všech dekadentů stejnou. Většině z nich jest A černým, I červeným, ale jiným jest modrým a jiným zase zeleným. Dekadenti jdou v koloristice dále a »barví« i hudební nástroje: jejich oku jsou jsou harfy bílé, housle modré, flétny žluté atd. Tato schopnosť postřehovati dva dojmy jedním smyslem, existuje-li skutečně, jest známkou degenerace a vede nás až k nejnižším tvorům, kteří mají pro všecky dojmy jen jeden smysl. »Znamená to, za pokrok vyhlašovati snížení lidského vědomí k vědomí ústřice.« Ale jest patrně velmi mnoho prósy v těchto theoriích. Vážnější věcí jest u dekadentů více neb méně úplná atrophie smyslu mravního; nerozeznávají dobro od zla; jejich poesie jsou »díla plná hnilobného rozkladu, nad nimi aesthetikové tito s rozkoší se sklánějí.« Tento nedostatek mravního smyslu béře na sebe často ráz mysticismu jako u pomatených. U jedněch, jako u Verlaina, jest idea náboženská upřímnou a vnucuje se jako vzpomínka z mládí, u druhých však jest převráceným prostředkem ku zpříjemnění zla půvabem zapovězeného ovoce. U jedněch i u druhých shledáváme obyčejně idee náboženské, smíšené s pravými orgiemi smyslnosti a obscenity. Smutný tento směr literární hledá úspěch svůj »ve směsi náboženské víry a svatokrádežné rozkoše, oslavuje zlo jako zlo a válí se v kalu jako na lůžku z květin.« (Études relig. et philosoph. 1898.) V. K.

Leopardi na indexu. Kongregace Indexu uznala za potřebné zapovědéti četbu filosoficko-mravoučných děl Leopardiho. P. Seechi-Murro, consultor indexu, jenž odsouzení těchto děl navrhl, prohlašuje, že »Leopardi, ač mnohdykrát pobloudil rozumem, přece nikdy nezapřel Boha srdcem.« (Civiltà cattolica, 2. července.) V. K.

Drobné zprávy ze zemí jihoslovanských. Mladí Chorvati, Bulhaři, Slovenci, Srbové zamýšlejí v Curychu ve Švýcarsku vydávati nový list »Čovječnost«, který se bude zabývati humanními a kulturními potřebami jihoslovanského lidu. Bude vycházeti každého týdne a státi 5 zl. Příspěvky budou psány ve všech čtyřech řečech jihoslovanských.

»Der Süden«. Ve Vídni vychází od 1. července t. r. list »Der Süden«, Organ für die politischen, culturellen und wirtschaftlichen Interessen der Kroaten und Slovenen. Nepřátelé těchto dvou národů píší stranicky o nich, hlasy domácích časopisů zůstanou nepovšimnuty, proto bylo potřebí listu na obranu zájmů jihoslovanských v jazyce německém, který by vycházel ve středu říše.

List ten bude zastupovati oba národy, neohlížeje se na žádnou stranu. Je to čtrnáctideník, a ročně předplácí se 2 zl. 50 kr.; redaktorem jest Jakub Pukl. Adressa: Vídeň I., Plankenstrasse č. 4. Dosud vydaná čísla opravňují k nejlepším nadějím.

V Přímoří v Sušaku bude vycházeti nový list, čtrnáctideník: »Hrvatska Sloga« (svornost). Dosud byl jediným listem chorvatským týdenník »Naša Sloga«, který redakcí Mate Mandiće vychází v Terstě již 29. rok.

Album zasloužilých Chorvatů století 19. počala vydávati litografie Matićeva v Záhřebě; celkem bude 30 svazků po 1 zl. K obrazu připsán jest vždy životopis.

Naša straža. Ve smíšených krajích slovinských a chorvatských v Předlitavsku bude zdařile působiti nepolitický spolek »Naše Stráž«, který bude v brzce založen. Sídlo bude v Lublani; úkolem jeho jest podporovati Slovince a Chorvaty v hospodářské a kulturní příčině.

Lega nazionale jest spolek podobně nemravný jako šulfrajn; úkolem jeho jest odnárodňovati dítky vlastnímu národu a vábiti je do italských škol. Má tři hlavní jednoty: tridentská se 41 odbory a 4599 členy, kteří sebrali minulého roku 2100 zl. 34 kr., dále jednota julských planin s 59 odbory a 14.059 členy, kteří sebrali loni 38.707 zl. 94 kr., a dalmatská s 12 odbory a 2952 členy s 12.575 zl. příspěvků. Nejvíce působí proti Slovanům v Gorici, Terstě a Istrii. Proti této lize mají Slovinci družstvo sv. Cyrilla a Methoda, a Chorvati spolek téhož jména.

Dr. V. Jagić slavil 60leté výročí svého požehnaného a plodného věku. Nar. se r. 1838. ve Varaždinu, r. 1860. byl gymn. učitelem v Záhřebě, r. 1871. odešel do Němec a Ruska, kde se stal univ. profesorem v Oděse. R. 1874. dostal stolici slov. jazyků na univ. berlínské, po smrti Sreznevského v Petrohradě a r. 1887. ve Vídni. Psal mnoho do »Radu« (děl) jihosl. akademie, vydává »Archiv für slavische Philologie», vydal dopisy Dobrovského a Kopitara a mnoho jiných jazykových spisů.

»Družba sv. Mohora« čítá letos 77.131 údů, tedy o 5621 členů více než-li loni. Tento katol. spolek rozšiřuje ročně 6—7 knih zábavných i vědeckých. Kéž naše »Ludmila« podobně prospívá. Záleží to na našem katolickém lidu. Fr. H. Žundálek.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Sv. Otec poslal císaři rakouskému k jeho jubileu vroucí blahopřání a darem mosaikový obraz, představující Andělský hrad v Římě.

Dvorní slavnosti za příčinou panovnického jubilea císařova započnou ve středu dne 30. listop. a potrvají až do večera dne 4. prosince. Prvního dne bude slavné »Te Deum« v dómě svatoštěpánském, k němuž pozvaní dostaví se v nevídaném lesku. Dne 1. prosince budou dvě veliké vojenské hostiny, císařská hostina rodinná a slavnostní představení ve dvorní opeře. Dne 2. prosince dopoledne bude v Mariatereziánské dvoraně císařského hradu velké holdování, jehož se súčastní 28 knížecích osobností, mezi nimiž i němečtí císařští manželé. Některý ze slavnostních dnů, snad 4. prosince, bude arcikníže František Ferdinand dávati na Belvederu slavnostní hostinu, a den před tím má býti u arciknížete Otty v Lužáneckém paláci slavnostní večer.

Jubileum. Za stkvělého účastenství kleru — z venku přišlo přes 100 kněží — a četných zástupcův šlechty, vojska, úřednictva, škol a spolků slavil ndp. biskup Dr. Em. Schoebel dne 16. července t. r. své kněžské druhotiny. Po mši sv., kterou jubilant v přeplněném dómě sloužil, odebral se průvod do residence. Kanovník Msgr. Dr. Ferd. Michl blahopřál jubilantovi jménem kapituly a kleru latinsky; řeč jeho byla klasická. Moric kníže Lobkovic, vévoda Roudnický, odevzdal Jeho Excellenci jménem šlechty adresu. Starosta obce, Dr. Funke, řečnil vřele a krásně. V podobném tonu blahopřáli generál-major šl. Štingl a předseda krajského soudu dvorní rada Kurz a zástupcové škol. Jeho Eminencí ndp. kardinál daroval Jeho Excellenci pectorale a generál velmistr řádu křižovnického, Dr. Václ. Horák, podal mu krásný kalich. Hluboce dojat děkoval vznešený jubilant všem účastníkům. — Město bylo ozdobeno prapory. V předvečer slavnosti zastkvěl se věnec okolních hor k podnětu šlechty v záři plamenů na

počesť jubilantovu. Diecése litoměřická se v jubilejní dny Jeho biskupské Milosti vůbec stkvěle vyznamenala, neboť slavnosti se súčastnily všecky vrstvy obyvatelstva.

Pierling v Rusku. Událosť k víře nepodobná, a od toho času, kdy Jesuité z ruské říše vypovězeni, zhola neslýchaná. A přece tomu tak. Na začátku června přijel z Paříže do Petrohradu a později zavítal též do Moskvy slovutný spisovatel a dějepisec, Jesuita Pavel Pierling, proslulý svými historickými pojednáními a spisy o pokusech svaté Stolice, sjednotiti církev východní s církví katolickou. A kterak se to stalo? Zcela prostě. Vyloživ v dopise své přání a svou žádosť, zaslal ji přímo do Petrohradu ministru zahraničních záležitostí hraběti Muravěvu, jenž přednesl ji osobně mladému císaři Mikuláši II. Vlídný a šlechetný mocnář, pro svoji rytířskou povahu velice ctěný, hned ochotně udělil své svolení, o čemž byl otec Pierling zpraven velice zdvořilým a lichotivým dopisem. A tímto způsobem octl se Jesuita v Rusku. Pavel Pierling jest asi šedesátník, prostřední, hubené postavy, s prořídlým vlasem a nehustou, valně prostříbřenou bradou. Jest vtělená skromnosť, přímosť a laskavosť. Zahostil se v Mostkvě u faráře (curé) francouzského chrámu sv. Ludvíka. P. Viviena, kněze neunavné píle a vzorného života, jenž z Moskvy už dvakráte putoval do Palestiny. — Jako v Petrohradě, tak i v Moskvě, kterouž přes 40 let neviděl, zaměstnával se pilně v archivech ministeria záležitostí zahraničních a justicie, studuje hlavně styky mezi papežskou Stolicí a ruskou vládou a doby bezvládí a Lži-Dimitrů. I podařilo se mu nalézti různá důležitá akta a prameny z oněch bouřných časů. Navštívilo ho několik ruských učenců, jimž blízka jest otázka smíření a sjednocení církví. Též on konal různé návštěvy a byl pozván mimo jiné známým slavjanofilem a dějepiscem Dimitrem Ivanovičem Ilovajským, s nímž měl delší učenou rozpravu. Ač je Ilovajský velice zaujat proti katolicismu, sluší vytknouti, že ve svém »Všeobecném dějepisu«, pojednávaje o různých katolických řádech a jejich zakladatelích, zejména o sv. Ignáci z Loyole, počíná si zcela slušně a objektivně a jest prost oné zášti a lživosti, jakou obyčejně překypují spisy jinověrců. — Dvounedělního pobytu ctihodného kněze v Moskvě použil referent »Katol. Listů«, odkudž tuto zprávu bereme, k žádoucí výměně myšlének a k osvěžení ducha, zejména v předvečer jeho odjezdu. Vzpomenuto mimo jiné dvou jeho spolubratrů: v Pánu zesnulého zakladatele historického kroužku dp. Jos. Svobody, o jehož činnosti P. Pierling dobře věděl, a též dp. J. Votky, o němž sdělil, že současně s ním působil jako misionář v Bulharsku. S povděkem přijal ode zmíněného referenta výtisk »Almanahu na oslavu biskupského jubilea sv. Otce Lva XIII.«, litoval, že nebude všemu rozuměti a přidal, že bude třeba přiučiti se aspoň z části českému jazyku. Na otázku, nepovede-li jej zpáteční cesta Prahou, odtušil, že bohužel nikoliv, an pojede směrem opačným na sever, do Švédska. — V pátek 1. července odejel Pierling do Petrohradu, odkud po krátkém pobytu odebral se do Stokholmu a snad i do jiných měst švédských, aby i v tamních archivech pátral po pramenech ku svým novým prácem historickým. Ruský tisk velice šetrně psal o »historiku« Pierlingu, jenž přibyl do Ruska, aby se zaměstnával ve zdejších archivech. »Novoje Vremja« zmínilo se chvalně též o jeho spisovatelské činnosti. Ovšem, kdo by se odvážil psáti hanlivě třeba i o Jesuitovi, k jehož příjezdu sám »veliký gosudar« milostivě dal své svolení. L.+25.

Ke katolickému sjezdu. Není již daleka doba, kdy bude v Praze zahájen velkolepý sjezd československých katolíků. I vybízíme všecky katolíky v zemích koruny české a také v jiných slovanských zemích, aby přispěli k jeho zdaru a lesku. Ať se ve dnech sjezdu objeví, že jsme silní, mocní, a že přes vztek a potupu nepřátel jdeme vítězně za svým cílem. Vzhůru tedy do Prahy k sjezdu československých katolíků!

Katolíci říše německé svolávají katolický sjezd již po 45. do Krefeldu ve Vestfálsku na dny od 21. do 25. srpna, právě kdy shromáždí se v Praze katolíci českoslovanští. Svolavatelů jest 35; jsou mezi nimi zastoupeny všechny stavy. Zvláště podepsáno jest hojně právníkův a lékařův; též obchodníci, živnostníci a statkáři jsou četně zastoupeni. Kněží jest podepsáno 7.

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje v Třebíči. Co Třebíč stojí, neviděla snad tak velikolepé manifestace vůbec a katolické zvlášť, jako dne 29. června při valné schůzi Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje. Velikolepý ten projev katolického života na západní Moravě nezůstane bez účinku, bez blahotvorných následků na dovršení a scelení katolické a národní organisace na západní Mo-

rave. Časně z rána až do 8 hodin byla sv. zpověď u ctih. OO. Kapucínů na lejkově. Přes 1200 věřících přistoupilo k stolu Páně. O 8. hod. vyšel z kostela průvod, v jehož čele kráčely spolky katolických mužův a jinochův a tovaryšů, dělníků s prapory z Třebíče, z Jaroměřic, z Jihlavy, za nimi několik procesí z okolí s korouhvemi, kapela hudební, jež hrála cestou píseň velehradskou, družičky z Opatova v malebném kroji národním nesly sochu Matky Boží, následovalo 63 kněží s ndp. biskupem dr. Frant. Sal. Bauerem a za duchovenstvem zástupy lidu. Účastenství dobře lze oceniti na 9000 lidí. Chrám sv. Prokopa na Předklášteří, jenž 8000 lidí pojme, naplněn byl do posledního místa. Kázali: J. M. ndp. biskup, Dr. Rob. Neuschl a Dr. Isidor Zahradník. Řeč Dr. Neuschla vyzněla v mohutný protest proti postavení Husovu pomníku a odstranění sochy Matky Boží na Staroměstském náměstí.

•

Výborová schůze »Apoštolátu sv Cyrilla a Methoděje pod ochranou Bl. P. Marie« konána byla dne 12. m. m., při níž pokladník podal zprávu, že příjmy za tento rok činily 1777 zl., z čehož polovice dle stanov se odvésti musí na podporu misií mezi rozkolnými Slovany, tak že pro domácí diecési zbývá 888 zl. 67½ kr. Avšak vydání pro brněnskou diecési činila 1142 zl. 43 kr., tak že zbývá po odčítání lonského přebytku schodek 206 zl. 44 kr. Správa »apoštolátu« obrací se tedy s prosbou na všechny upřímné katolíky, aby dle možnosti »apoštolát« podporovali. Jak veliký jest počet nutných vydání, posouditi se může z toho, že apoštolát ještě nemohl vyplniti prosbu o podporu na stavbu kostela v Husovicích, ačkoliv tak jest naléhavá, ba pro církevní život v okolí brněnském jest stavba ta přímo životní otázkou. Kdo chceš míti zásluhu u Boha, kdo miluješ v pravdě moravský lid, podporuj »apoštolát«! — Při poslední valné hromadě v Třebíči daroval na »apoštolát« 10 zl. děkan Leopold Hrubý.

Valná schůze a společná pouť Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda pod ochranou bl. Panny Marie, odboru arcidiecése Olomoucké, na posvátný Hostýn, konati se bude 21. a 22. srpna. Zařízena bude na památku pouti císaře a krále Františka Josefa a na oslavu padesátiletého jubilea slavného panování Jeho Veličenstva.

Jsou volby při valné hromadě družstva Vlasť tajné či veřejné? Bylo nám s několika stran sděleno, že se na nás někteří pánové z Hradecka hněvají, protože jsme uveřejnili po valné hromadě seznam těch, kteří hlasovali pro kandidátní listinu výboru a pro kandidátní listinu pp. Emila Dlouhého-Pokorného a Václ. Myslivce. Uvedeme zde proceduru při valné hromadě družstva Vlasť, když se přikročuje k volbě výboru. Přítomní členové valné hromady volili dosud po celých 14 let výbor veřejným hlasováním, vyzdvižením ruky čili akklamací. Před touto volbou bral předseda do ruky tajné volební listiny z venkova, otevřel obálky a hlásil, kdo volí a koho volí. Jména těchto volitelů byla pak uveřejněna v »Čechu« a ve »Vlasti« s udáním, jak volili. Tedy volba venkovských členů zůstala tajnou až do tohoto aktu, po tomto aktu již tajnou nebyla. Při poslední valné hromadě bylo tolik volebních listin, že by dosavadní prakse otevírání listin předsedou byla zabrala příliš mnoho času, proto jmenoval předseda tři skrutátory: pp. Fr. Aug. Kadlce, Ord. Praed. a Václ. Špačka z většiny a P. Emila Dlouhého-Pokorného z menšiny. Tito otevírali volební listiny a hlasy každý pro sebe, tedy ve třech exemplářích zapisovali a pak výsledek volby prohlásili. Nestala se tedy nikomu křivda. Co bylo 13 let dobré, proč by mělo býti roku 14. špatné? Proti čemu se nikdo z členstva 13 let neozýval, proč by mělo býti kamenem úrazu roku 14.? Tedy nestala se křivda nikomu. Že jsme my sami věc netajili a celou volbu tak, jak provedena byla, uveřejnili, svědčí o tom, že jsme při celé akci měli dobré svědomí.

Hlas o družstvu Vlasť. Čtrnácté číslo vídeňského »Litteraturblattu« přináší z péra p. Dr. Rud. Zháněla pokračování o české literatuře, kdež se mezi jiným praví: Von den der Belehrung und Unterhaltung gewidmeten katholischen Zeitschriften ist an erster Stelle »Vlasť« (»Vaterland«) 1897 im XIII. Jahrg., red. von Thomas Škrdle in Prag zu nennen. Unter den Mitarbeitern finden wir die bestbekannten Namen: Brodský, Dostál, Flekáček, Hlavinka, Kryštůfek, Lenz, Škrdle, Vaněček, Vrba, Zaletěl etc. »Družstvo Vlasť«, welches unter der Leitung des unermüdeten und opferwilligen Thomas Škrdle eine vielseitige, gesegnete Thätigkeit entfaltet, besitzt nun ein eigenes Heim; in dem neu angekauften Hause will »Družstvo« eine eigene Buchdruckerei und Buchhandlung errichten. Seinem Zwecke: Zeitschriften und periodische, vom kath. Geiste beseelte Schriften und Bücher herauszugeben, kath. Bibliotheken zu begründen, Vor-

träge und litterarische Congresse abzuhalten, die gute Litteratur und christliche Schriftsteller zu unterstützen, ist »Družstvo Vlasť« immer treu geblieben. Von den Sectionen der Vlasť: der philosophisch-pädagogischen und der socialen, sowie von dem historischen Cirkel wurde schon oben berichtet. Es sind noch der Fond zur Gründung der katholischen Bibliotheken und der Fond für kath. Schriftsteller zu erwähnen. Der erste Fond wurde im Jahre 1888. errichtet und hat seit seinem Bestande viele Bibliotheken in Böhmen, Mähren, Schlesien und unter den amerikanischen Tschechen theils gegründet, theils mit neuen kathol. Büchern versehen. Die Aufgabe des zweiten Fond ist, arme, kranke oder arbeitsunfähige kath. Schriftsteller zu unterstützen, Preise auf litterarische Arbeiten auszuschreiben und zu sorgen, dass die Wissenschaften im kath. Sinne gepflegt werden.«

Rajská Zahrádka ukončila letos 10. sešitem VII. ročník. Sešity »Rajské Zahrádky« vyplněny jsou vhodnými básněmi, zdařilými, snadno pochopitelnými povídkami a vkusnými obrázky. Celý směr »Zahrádky« vede dítky k Bohu, k ctnosti, k spokojenému životu. Je-li směr jiných podobných časopisů k náboženství lhostejný, jest obsah »Rajské Zahrádky« prodchnut ideou katolické výchovy a katolické školy. Jest tedy potřebno a důležito, aby »Rajská Zahrádka« vnikala všude mezi naši mládež a doplňovala, co jí schází ve škole, čeho se jí nedostává někdy i v rodině, i ve společném spolužití. »Rajskou Zahrádku« řídí osvědčený spisovatel a pilný paedagog p. Václ. Špaček z Košátek. Předplatné, ročně 80 kr., přijímá Cyr.-Methodějská tiskárna a nakladatelství v Praze č. 200—II.

Provolání. V mysli lidu našeho hluboce tkví památka dědice České země sv. Václava, k němuž národ český od dávných dob obrací se modlitbou a prosbou o své zachování. Málo jen svatyň, zasvěcených tomuto prvnímu ze světců domácích, zachovalo se nám z časů minulých. Kostelík sv. Václava na Zderaze náleží do skrovného jich počtu; více než pět set let přečkal, a doufáme jistě, že úcta k památce patrona země České, úcta k umělecké a historické jeho ceně ochrání jej před sbouráním a pomohou jej upraviti ve shodě s minulostí i přítomností jako jednu z ozdob královské Prahy, jako uměleckou památku dob, které na něm budovaly. Pakli v dnech minulých možnost sbourání kostela Zderazského byla připuštěna, spolupůsobila tu jedině obava před nákladem, který by zachováním jeho na pražskou obec padl. Aby ani tento jediný důvod nemluvil proti zachování kostela sv. Václava na Zderaze, aby obci pražské, starající se v době přítomné o mnohé a mnohé důležité podniky, nevzešla práce a starosti se zjednáváním prostředků nezbytných k zachování kostela sv. Václava na Zderaze, utvořili podepsaní za souhlasu náležitých činitelů, zvláště pak starosty král. města Prahy družstvo, kteréž by úkol tento na sebe vzalo a péči mělo jak o snesení potřebných prostředků, tak i o provedení nezbytných prací záchranných, jakož i o důstojnou výzdobu kostela opuštěného. Podepsaní přistupují k činnosti s důvěrou, že se jim dílo zamýšlené zdaří; shledali po bedlivém uvážení veškerých okolností, že potřebný náklad na opravu a úpravu kostela sv. Václava na Zderaze není tak značný, jak se předpokládalo, a jestli slavná obec pražská neodejme účelu, zasvěcenému památce knížete Českého, pozemku, na němž kostel od nepaměti stojí, a jestli ti, kdož úctu mají ku svatému vévodovi Českému, kdož v lásce mají památky umělecké a historické v zemi České, neodeprou nám pomoci své a dle možnosti přispějí třeba i malými částkami k účelu naznačenému, tu jistě za nedlouho kostel sv. Václava na Zderaze bude tak upraven, aby zevně i uvnitř vyhověl zbožné úctě národa českého k prvnímu jeho světci. Podaří-li se snésti dostatečné obnosy, přičiní se v úctě podepsaní všemožně, aby příštím věkům kostel sv. Václava na Zderaze zachován byl v takém stavu a s takou uměleckou výzdobou, jaká by v dějinách umění domácího povšimnutí si zasloužila. Obracíme se s prosbou ku všem, kdož si přejí zachování kostela sv. Václava na Zderaze, nechť přispějí dle možnosti darem, neb alespoň propagováním toho, což jest podepsaných nejvřelejším přáním, aby po vší zemi šetřeno bylo všemožně historicky a umělecky cenných památek našich. Zejména obracíme se k slavným zastupitelstvím měst a obcí, ke šlechtě domácí, duchovenstvu českému, k naší žurnalistice, k zasloužilému učitelstvu, k záložnám, spořitelnám a jiným podnikům, aby nás podporovali. Obnosy, nám k zachování kostela sv. Václava zaslané, uveřejníme v denních listech, o jednání svém podáme veřejnosti občasné zprávy. V Praze, na den sv. Petra a Pavla, dne 29. června 1898. Josef Hlávka. Karel Jaenig, administrátor na Skalce. Hr. Vojt. Schönborn, přísedící zemského výboru král. Českého. Karel Vlček, náměstek starosty kr. hl. města Prahy. A Wiehl, c. k. konservator.

Kamínek k pomníku Fr. Palackého pro kostel sv. Václava na Zderaze. Podává kněz jazyka německého. Jsou tu krásné obrazy, jako: Národní dům český v Římě za času Fr. Palackého a jiný po smrti Fr. Palackého, Kostel sv. Václava na Zderaze, a to v nynějším stavu, jak by byl po úpravě okolí, a jak po konečném vlastním upravení, a jiné více. Text jedná hlavně o Českém domě v Římě. Úprava alba jest velice vkusná a cenná a celý »kamínek« prodává se v Cyrillo-Methodějském knihkupectví v Praze za 50 kr. ve prospěch kostela sv. Václava na Zderaze. Kéž se rozprodá hojně výtisků, aby byl šlechetný spisovatel za svou práci aspoň takto odměněn!

Jak podporovali staří katoličtí kněží vlastenecké podniky, zejména literaturu, o tom nabýváme jasného ponětí, přehlédneme-li seznamy předplatitelů »Časopisu společnosti vlastenského Musea v Čechách« — jak zněl titul časopisu musejního, založeného Palackým. V druhém ročníku tohoto časopisu z r. 1828. jest v seznamu 222 předplatitelů 81 kněz!; to značí tedy 36% všech odběratelů, z nichž však jeden odbíral 7 a jiný 3 exempláře. Čítáme-li tedy 90 exemplářů odebíraných kněžími, jest to 40%! Mezi každým stem odběratelů bylo tedy 40 — bez mála polovička kněží! Máme za to, že číslice ta také mluví a jasně hlásá, že veledůležitý vědecký časopis Palackým založený nejvíce kněžími byl podporován.

Al-Kitâbu Mluvnice arabského jazyka, obsahující mluvnici spisovného arabského jazyka, četná cvičení, sbírku nejobyčejnějších slov, Zuhairovu báseň a knihu Al-Ažurûmije v původním znění i v překladě. Napsal Dr. Jar. Sedláček, m. v. profesor při c. kr. české universitě. Cena 2 zl. Nákladem spisovatelovým. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze. Doporučujeme.

Výchova na středních školách. Bývalý ministr vyučování baron Gautsch vydal r. 1896. výnos o výchově na středních školách, jejž jednotlivé zemské školní rady blíže vyložily. Nejnověji učinila tak dolnorakouská zemská školní rada. Žádá, aby učitel byl ve stálém styku se žáky, aby dbalo se nejen vědomostí, ale i ušlechtění ducha, aby se pořádaly školní slavnosti, aby se nakládalo se žáky vlídně, aby žáci pochvalou ku pilnosti byli povzbuzováni, střední škola má býti ve styku s rodiči žáků atd. Odkud je čerpán tento výnos? Z praxe po staletí prováděné řeholními školami, čímž je dokázáno, že stará paedagogika křesťanských řádů je lepší, přirozenější a úspěšnější než moderní liberalistická paedagogika.

Židovský tisk. Židé dnes většinou sedí v redakcích velikých německých denníků vídeňských, které fakticky nám nemohou často přijíti na jméno. Že ani v pražské žurnalistice i v krajinské žurnalistice německé nevypadá to lépe, dá se očekávati. Pokud známo sedí v redakci »Neue Freie Presse« 18 židů, v »N. W. Tagblatt« 20 židů, ve »Vorstadtzeitungu« 6 židů, »W. Tagbl.« 12 židů, ve »Fremdenblattu« 14 židů, v »Illustr. Extrabl.« 16 židů. Že v »Arbeiterztg.« jsou židé, nelze pochybovati.

Zednářská statistika. Anglický časopis »The Masonic Token« podává nejnovější statistické údaje o zednářstvu na celém světě. Dle této statistiky jest v celku 17.262 zednářských lóží s 1,054.036 členy. Z toho připadá na Uhry 40 lóží s 2781 členem; Dánsko 19 lóží s 3634 členy; Belgie 20 lóží 1550 členy; Španělsko 208 loží s 6000 členy; Francie 476 lóží s 23 800 členy; Německo 364 lóží s 18.000 členy; Anglie 2414 lóží s 118.000 členy; Řecko 6 lóží s 250 členy; Hollandsko 86 lóží s 4398 členy; Irsko 396 lóží s 5250 členy; Italie 174 lóží s 20.000 členy; Lucembursko 1 lóže s 61 členem; Norsko 10 lóží s 2901 členem; Portugaly 70 lóží s 2850 členy; Rumunsko a Bulharsko 24 lóží s 1200 členy; Švédsko 33 lóží se 4000 členy; Švýcary 31 loží s 2774 členy; Turecko 5 lóží s 250 členy. Z mimoevropských zemí připadá nejvíc zednářů na Spojené Státy a Kanadu, kdež jest 11.943 lóží s 783.664 zednáři, t. j. třikrát tolik než v celém ostatním světě.

Která česká dáma má nejdelší vlasy? Rozhodně Irma Geisslova, jež svou stať: »Kostnické plameny« troufala si na konec korunovati tímto pyramidálním nesmyslem: »Máme dva nepřátele, tytéž, kteří nás nenávidí už celá staletí v této krásné zemi, tytéž, kteří zradili a utratili nepohodlného mravokárce už 6. července r. 1415, jsou to Němci a klerikálové. Proti černým piklům rozžehejme čisté, zářivé světlo vlastenecké hrdosti a nadšené lásky k největšímu světci národnímu, k velebným dějinám husitským — k celému rodu svému. Hajme si tuto závidění hodnou přednosť před historií světovou — že jsme měli rodáka — člověka největšího po Kristu, nabádejme svou mládež, aby byla

horlivější, ohnivější než my ku sv.tým povinnostem národním, neboť neznáme nebezpečí, nevíme dne ani hodiny, kdy udeří. Buďme na stráži a bděme, odlesk hranice Husovy nám svítí na cestu a rozptyluje temnotu. Památka Husova budiž s námi po všechny věky.« — Proč jsou nesmyslu na světě nesmírné plochy? Protože rodí jej modré punčochy.

Národní charakter dle »Husa« nedovede vypěstovati katolicismus čili »Řím«. Na štěstí máme na př. O'Conella v Irsku a katolické vlastence na př. biskupa Jirsíka u nás. Jenže Jirsík Římem vychovaný skrovně žil, aby Budějovice českému národu zachoval, a mnozí vlastenci liberální, kteří prý jsou v srdci protestanty, si kapsy plní Jenže na př. r. 1866. katoličtí chudí domkáři v jisté krajině říkali: Ať nám třebas ty baráky spálí, jen aby náš císař pán vyhrál; a mnozí evangeličtí občané »Prajsa« vítali a pověstné ono kolínské: »Ich auch evangelisch« (já také evangelík) Prušákum říkali.

Katolický spolek misionářský. Ve Spojených státech Amerických utvořil se katolický spolek misionářský, který chce víru katol. známou učiniti mezi jinověrci a velmi rozšířené lži a předsudky vykořeniti. Jsou tady misie, přednášky a kázaní pro jinověrce, rozdávají se knihy a spisy. V zemi, kde reklama všechno ovládá, třeba zvláštního způsobu. Kázaní bývají v kostelích nebo v sálech, a kdo má nějaké pochybnosti, může to napsati a hoditi do skříně k tomu ustanovené, v příští schůzi se to vyloží. Ve chrámech ukazují se též jinověrcům ty rozličné věci, a v Monroe při prohlídce zpovědnice divili se protestanti, že zpovědlnice není takové mučidlo, jak si to podle kázaní svých kazatelů představovali. P. Breman pokaždé ku svým kázaním si vypůjčí bibli od tamějšího protestantského kazatele, a z této bible dokazuje pravdu katolického učení.

Eucharistický kongres v Bruselu. Jedna z nejvelikolepějších manifestací katolického života, eucharistický kongres, byla zakončena v neděli dne 17. července, procesím v průvodu Nejsvětější Svátosti, na kterémž mělo účasť 50 biskupů a prelatů a přes 8000 lidí se 300 prapory. Jeden pluk vojska dělal čestnou stráž. Belgický král, jenž v tu dobu chtěl se účastniti slavnosti vojenské, dal rozkaz. aby slavnosť ta byla odložena až po processí. Šťastná země, kde církev požívá svobody. Při posledním sezení vzbudila radostné vzrušení přítomnosť biskupů krakovského a luxemburského. Největšího lesku sjezdu dodala přítomnosť kardinála Vanutelliho. Závěrečnou řeč měl kardinál Goossens. Velikolepý byl pohled, když v prostranném chrámu sv. Gudully kardinál Vanutelli celebroval mši sv. za assistence 50 biskupů, opatů a praelatů. Na kůru byla zpívána Tinelova mše dle vzoru Palestriny. Brusel zářil v osvětlení. Ze všech stran země přišly korporace s prapory. Radostného ohlasu vzbudili Francouzové z Paříže s praporem nejsvět. Srdce P. J. Když 300 zpěváků zapělo hymny, otřásal se veliký kostel a srdce všech radostí se chvěla. Byl to zajisté až doposud největší kongres katolického světa.

Katolická církev v Rusku Za nynějšího cara Mikuláše II. se značně zlepšily poměry katolické církve v Rusku; zdá se, že vláda nebude utlačovati katolíků v jejich víře. Tak nedávno dostal biskup vilenský Cwierowicz dovolení, aby procestoval katolické kraje a vykonal svoji vrchnopastýřskou cestu. (L † 4.)

Rusové ve Svaté Zemi. Katolické Stimmen aus Maria Laach, šestý sešit, str. 106—108, pojednávají o ruské propagandě ve Svaté Zemi a praví na konci své úvahy, že se Rusko stane pánem ve Svaté Zemi, a že katolické věci nehrozí tu ze žádné strany takové nebezpečí jako od Rusů. Hlavní body, odkud činí Rusové svoji propagandu, jsou Damašek a Beirut. Rusové působí ve Svaté Zemi nejvíce školstvím. Školy jejich jsou nádherně stavěny, vším potřebným opatřeny. a jejich učitelé mají mnohem větší plat než katoličtí. Kde se propaganda nedaří, dává ředitel škol dětem nejen všecky školní pomůcky, ale rodiče nad to dostávají měsíčně za každé dítě 5 zl. odměny. Příbuzenství Rusů s Řeky. přátelské styky Ruska s Francií, která bdí nad katolickými zájmy na Východě, a mocný vliv Ruska u turecké vlády k propagandě Ruska ve Svaté Zemi mocně přispívají.

Socialní demokracie v evropských parlamentech. Volební úspěchy soc. demokratů v Německu přiměly rozličné listy k tomu, že přimlouvají se za změnu volebního řádu říšského německého sněmu. Jeden z nich navrhuje na př., aby zavedena byla v Německu podle vzoru rakouského volební soustava dle kurií. V čem se zakládá, čtenáři vědí. Podotýkáme proto jen, že ze 425 členů

rakouské sněmovny poslanecké připadá na kurii všeobecného hlasovacího práva 72 poslanců. Přes to dobyla soc. demokracie o posledních volbách jen 14 mandátů: 2 v Haliči (Krakov a Lvov), 1 ve Slezsku, 3 na Moravě, 1 ve Štýrsku (Štýrský Hradec), 7 v Čechách. Ve Vídni a Vídeňském Novém Městě podlehla hned při volbách prvních, v Praze, zásluhou katol. strany, teprv při užší volbě. Dobyla celých průmyslem bohatých severních Čech, uhelné pánve falknovské, karvínské a ostravské, Plzně, Smíchova atd. a docílila celkem 100.000 hlasů. — V Belgii panuje všeobecné hlasovací právo, kteréž však seslabeno jest soustavou plurální a žádá na každém voliči, aby bydlil v jedné a téže obci nejméně rok. Každý 25letý občan má jeden hlas. Každý 35letý ženatý občan neb vdovec s manželskými dětmi, kterýž platí 5 fr. osobní daně, každý 25letý majitel hospodářství v ceně nejméně 2000 fr. a majitel důchodů má druhý volební hlas. Dva doplňující volební hlasy (celkem tedy tři) mají osoby vzdělané akademicky a ti, kdo zastávali neb zastávají vyšší veřejný úřad. neb místo, jež předpokládá vyšší vzdělání. Přes to vzrůstal od zavedení nové volební opravy počet socialně-demokratických hlasův ustavičně, a sněmovna representantů, sestávající ze 152 členů, čítá tou dobou 28 soc. demokratů. — V Dánsku musí býti volič 30letý a bydliti zrovna tak jak v Belgii po celý rok v jedné a téže obci. Socialní demokracie domohla se o posledních volbách do Folkethingu 12 mandátů, v jediné Kodani 7. Dva socialní demokraté zasedají i v Landsthingu (první sněmovně.) — V Italii vázáno jest volební právo na census vzdělanostní, následkem kteréhož jest veliká část dělnictva z volebního práva vyloučena. Přes to zasedá v parlamentě 15 soc. dem. — Ve Francii, kde volební právo podobá se ještě nejvíc volebnímu právu v něm. říši, zasedá v nově zvolené sněmovně 46 soc. demokratů rozličných skupin, ale počet poslanců, kteří byli zvoleni jako socialisté (soc. republikáni, neodvislí atd.) je daleko vyšší. Nenáležejí jenom k socialistické skupině parlamentu. — V Hollandsku jsou členy parlamentu tři socialisté, ve Švédsku zasedá ve sněmovně 1. — V Anglii, kde jsou volby do parlamentu nadmíru nákladné, vlastní soc. demokracie pak následkem moudrého pojednávání socialní otázky se strany směrodatných kruhů jest bez významu, drží do parlamentu zvolení zástupci dělnictva (většinou vůdcové odborových spolků) s některou ze starých stran, hlavně s liberály. — Ve Švýcarsku zasedají soc. demokraté i ve vládách kantonálních a v magistrátech v Ženevě a Curychu. Socialní demokraté zastávají tam také úřady okresních soudců, duchovních, profesorův, učitelův, zvláště na universitách v Bernu a Curychu. Při tom dlužno arciť podotknouti, že švýcarský soc. demokrat je zároveň dobrým Švýcarem. Velký švýcarský spolek Grätli na př. má program zřejmě sociálnědemokratický, jest však zároveň zřejmě švýcarsko-vlastenecký.

Přibývání socialní demokracie v Německu. Při posledních volbách r. 1893. čítalo se asi 1,800.000 soc. demokratických hlasů a zvoleno bylo 48 soc. demokratů. Při letošních volbách dostali soc. demokrati přes 300.000 hlasů více a zvoleno bylo 56 soc. demokratů, tedy o 8 více. R. 1871., kdy poprvé volilo se do říšského sněmu dle všeobecného a rovného práva hlasovacího, sehnali soc. demokraté s bídou jen jediného poslance. Dnes po 27 letech jich mají 56; a zvláště pozoruhodno jest, že socialní demokracie vzmáhá se nejvíce v zemích protestantských, a to zas především v těch, v nichž jsou katolíci nejvíce zkracováni a nenáviděni. Čím která země a krajina jest katoličtější, čím zbožnější a mravnější jest jeho obyvatelstvo, tím méně jest přístupna podvratným snahám socialistickým. Důkazem toho jsou katolické Westfálsko, Poznaňsko a Pomořany, kde nebyl zvolen ani jeden soc. demokrat, ač mají poslanců celkem 45, a katolická provincie porýnská, kde mezi 36 poslanci jest jen jediný soc. demokrat za nábožensky smíšený okres Elberfeld-Barmen. Sám »Vorwärts« mrzutě tvrdí, že mezi 23 velkoměsty Německa, jež mají více než 100.000 obyvatelstva, činí 4 katolická města Kolín, Düsseldorf, Cáchy a Krefeld výjimku, neboť je prý v nich katolické centrum daleko mocnější než soc. demokracie. — Socialní demokraté vydobyli tentokráte 8 nových mandátův, ale ani jediného na centru, nýbrž na rozličných frakcích protestantských; naopak katolické centrum samo vybojovalo na soc. demokratech nový mandát za okres Reichenbach-Neurode ve Slezsku. V království Pruském jest 21 socialně demokratických poslanců; protestantské Braniborsko, jádro Pruska, má mezi 26 poslanci 7 socalních demokratů, kdežto katolické Bavorsko má mezi 48 poslanci jen 4. Nejvíc však vzmáhá se soc. demokracie v království Saském, kde jest nejméně katolíků, asi 5 proc. Sasko vysílá do Berlína 23 poslanců, mezi nimiž je nyní plných 10 socialních demokratů. Pravili jsme na začátku, že v krajinách, kde se katolicismus potla-

čuje, stejnou měrou se vzmáhá soc. demokracię. Nikde není však v naší říši té nedůvěry ke katolíkům tak jako v Sasku. Katoličtí řeholníci mužští i ženské jsou v Sasku strašidlem, kterým se vláda vyhýbá a jichž nemůže trpěti. A hle, totéž Sasko, jež tak hrozně se bojí Jesuitů a vůbec všech řeholníků katolických, jež katolické vychovatelky ženské mládeže »Sestry křesťanské lásky« vyhnalo za hranice, oplývá socialními demokraty více než kterákoli jiná země. Nebije to do očí? Nejvíce se radují soc. demokraté nad vzrůstem svých hlasů v Horním Slezsku. Jest to smutná pravda, že zde soc. demokracie značně přibylo. A jak to? Musíme tu bohužel vyznati, že tamní lid moravský a polský snadněji se dá svésti, že nemá tak pevného přesvědčení katolického jako katolíci němečtí v západních krajinách. Ti jsou o tom přesvědčeni, že od soc. demokracie nelze nic dobrého očekávati, a proto se jí pořád více odříkají, kdežto u slovanského lidu jest těch nerozumných dosti, kteří se snadno dají zaslepiti. Za druhé se v horním Slezsku více podporuje germanisace, než by se dbalo na socialní nebezpečí. — Podívejme se jen do moravského kraje. Vláda zakazuje moravské misie, moravští misionáři z Rakouska nesmějí přestoupiti pruské hranice, neboť by to bylo pro pruský stát velké nebezpečí, za to však vidíme skoro každou neděli celé houfy soc. demokratů z Ostravy a Vítkovic vkrádati se do Hulčínské farnosti, a žádný jim v tom nebrání. Duchovní osoby, jež chtějí hlásat evangelium a lid obnoviti ve zbožnosti a mravech, misionáři, kteří chtějí kázati, aby každý dal Bohu, což jest Božího a císaři, což jest císařovo, ti se tam nesmějí ukázati, aby lid ve své mateřské řeči nemohl slyšeti slova Božího; za to však mají tam přístup zvrhlí lidé z červeného tábora a mohou tam prováděti své ďábelské dílo, totiž lid dobrý kaziti a sváděti. Nedivme se pak, když v dědinách u hranic, hlavně v Petříkovicích, Koblově, Ludgeřovicích Bebel má více přívrženců než jiní kandidáti.

Zolovi stoupenci. Der Volksbibliothekar, roč. IV. č. 1. z 15. července přináší ze »St. Aug. Bl.« pěkný článek o Zolovi, o tendenci jeho spisův a o jeho ctitelích, jichž jest nejvíce mezi židy, a uvádí celou školu spisovatelů německých, kteří ho v líčení bahna a kalu následují. Jsou to hlavně spisovatelé: Conrad, Karel Bleibtreu, Oskar Welten a Hermann Sudermann, kterýžto ve spisech: Frau Sorge, Die Geschwister a Der Katzensteg přidržuje se Zoly. Duchovní, kteří působí v německých krajinách a Volksbibliothekar nemají po ruce, buďtež na tyto spisovatele naší lokálkou upozorněni. Pročetše celé první číslo IV. ročníku tohoto listu, vyznáváme, že má bohatý, přesně katolický obsah. Doporučuje vhodnými články katolický tisk, uvádí dobré knihy a spisovatele a varuje před svůdnou literaturou. Der Volksbibliothekar, jehož redaktorem jest Čech Ant. Brousil, círk. kněz, vychází ročně ve 12. sešitech, stojí ročně 1 zl. Redaktor bydlí v St. Georgen an der Gusen, Horní Rakousy. Vkazujeme mu upřímný pozdrav.

Papírnický obchod družstva Vlasť. Družstvo Vlasť zřídilo si papírnický obchod; dalo z dvou přízemních bytův upraviti krám a opatřilo jej vkusnými regály; zboží bylo zakoupeno více než za dva tisíce zl., je ho tedy v obchodě hojná zásoba. Manželé Novákovi ze Žižkova, u nichž krámská našeho obchodu byla celý červen na cvičení, byli nám při zařizování obchodu velice nápomocni, i zaslouží našeho vroucího vděku. Zařizování podobného obchodu vyžaduje veliké obezřetnosti, práce a námahy i důvtipu, i musili při tom skoro všecky síly administrační vypomáhati. Závod byl otevřen v nejnepříznivější obchodní saisoně, ale má to zase tu výhodu, že pomalu a klidně do všeho vnikneme a všecko si uspořádáme, než — na počátku nového školního roku — bude sezóna v plném proudu, a tak mnohým zmatkům se vyhneme. Užitek z obchodu připadne kase strany, a ta je majetkem mohutného počtu členstva. Kdož odebírali zboží u dobrých katolíků, ať u nich zůstanou, neboť jsme daleci toho, někoho z vlastní strany poškozovati. Kdož však byli nuceni bráti zboží od lidí k zájmům katolickým lhostejným aneb docela nepřátelským, ty zveme do svého obchodu dle hesla: »Svůj k svému!« V obchodě jsou pevné ceny; při velikých objednávkách určí se zvláštní ceny v administraci, v I. poschodí, při vstupu do domu levé schody. Kdož si přejí vzorky papíru, obálek, obrázkův atd., ochotně jim je zašleme. Při objednávkách na venek — dle jiných obchodů — posíláme balíky nevyplacené a počítáme si za nákladní list 6 kr. a něco za balení. Jakmile objednávka adresáta dojde, buďtež peníze ihned odeslány, neboť na dluh na delší dobu se zboží na venek nezasílá. Ukončujíce tuto zprávu, poznamenáváme ještě toto: Náš obchod má ráz eminentně katolický; z něho jest odstraněno vše, co uráží víru a mrav, a je v něm mnoho věcí, které jsou přímým znakem katolictví. Tak na př. prodáváme zde výhradně jen katolické časopisy, žádné

jiné, ani ne polovičaté a obojetné. Na tento moment klademe váhu. V čas katolického sjezdu bude náš obchod časně ráno otevřen a zůstane otevřen po celý den až do 9 hodin večer, aby účastníci sjezdu, hlavně členové družstva, mohli si obchod náš prohlédnouti a potřeby své zde si opatřiti.

Různé. Fr. Demel, generální vikář, infulovaný prelát a kanovník kapituly litoměřické, slavil dne 4. července t. r. padesátileté jubileum svého kněžství. — I. Politický klub křesťansko-socialní v Praze oslavil dne 3. července t. r. své pětileté trvání v slavnostním sále sv.-Václavské záložny. Řečnili pp.: Tom. Jiroušek a Jos. Hovádek. Po slavnosti odebrali se přítomní na mši sv. do chrámu sv. Jindřicha. Odpoledne byla ve dvoraně záložny animovaná zábava. — Jeho Veličenstvo císař pán odepřel sankci zákonu, dle něhož měla býti zavedena v Dolních Rakousích jako vyučovací jazyk výhradně jen němčina. — Velikému dobrodinci chudiny a vůbec vynikajícímu knězi Msgr. Janu Kleinovi, papežskému protonotáři a arciknězi, připjat byl dne 2. července t. r. slavnostním způsobem rytířský kříž řádu Františka Josefa I. — Kanovník František Srdínko stal se děkanem starobylé kapituly ve Staré Boleslavi. — Hudební skladatel Jos. Verdi složil dva miliony lir na vystavění domu pro staré chudé hudebníky v Miláně. Kromě toho ustanovil každého roku 300.000 lir důchodu k vydržování ústavu toho, jehož správa byla svěřena Milosrdným sestrám. — Na oslavu císařského jubilea darovali: Jan Bitta, kanovník a farář v Polské Ostravě sumu 1000 zl. na zřízení stipendia při českém realném gymnasiu v Mor. Ostravě, a Karel Hudeč, kníž. bisk. generální vikář, věnoval část 2000 korun na zřízení městského sirotčince ve Fryštátě. — Kroužek sv.-Petrský v Římě (Circolo di San-Petro) otevřel v měsíci červenci již pátou kuchyni pro lid, která našla zdarma útulek v domě kardinála Al. Maselly. — Katolický spolek českého učitelstva na Moravě konal řádnou valnou hromadu dne 3. srpna na Velehradě. — Sjezd delegátů nepolitických spolků katolických v arcibiskupství Olomouckém konán byl dne 24. a 25. července ve Vítkovicích s bohatým programem. — Ženské advokáty budou míti nyní v Curychu, kde dotčená předloha schválena byla při hlasování lidu 21.700 hlasy proti 20.100 hlasů. Podmínkou jest švýcarské občanství, u vdaných žen svolení muže. — Všestudentský sjezd na oslavu Palackého koná studentstvo všech zemí koruny české ve dnech 27. a 28. srpna v rodném kraji Palackého na Mor. Valašsku v Hodslavicích a ve Val. Meziříčí. — Druhý sjezd katolíků dolnorakouských konati se bude koncem listopadu t. r. — Svěcení základního kamene katolického domu národního vykonáno bylo na svátek sv. Cyrilla a Methoděje v Boskovicích. Děkan Ign. Pecina posvětil kámen, a slavnostní řeč měl katecheta Fr. Chramosta. — Ústřední jednota záložen Raiffeisenových sprostředkuje kamenné uhlí podružným záložnám Raiffeisenovým ve snížené ceně. Mimo to nabízí Ústřední jednota podružným spolkům lacinější petrolej, jádrové mýdlo a mazání na vozy. Kdy se něco podobného zavede i v Čechách? — Rozdíl mezi katolíkem a klerikálem. Francouzský list »Croix« praví: Katolík je beránek, který stěná pod nůžkami, když ho stříhají, klerikál je katolík, který se domáhá svých práv jako občan. — Vévoda mnichem. Vnuk bývalého německého kancléře vévoda Hohenlohe-Schillingsfürst vstoupil do řádu OO. Benediktinů v Sekavě. — Redaktor Stefan Korenič byl odsouzen k pokutě 150 zl., že nemilosrdně zešlehal tupitele Krista Pána. Ale arcibiskup Sarajevský vyzval kněžstvo ke sbírkám pro něho a zaslal mu darem 100 dukátův a zaslal mu i adresu, jejíž titulní list představuje Krista Pána, jak uzdravuje slepého od narození. — Jakob Skala, farář a čestný kanovník v Budyšíně, stal se sídelním kanovníkem tamní kapituly. Jakob Skala jest vychovancem Hornikovým a pracuje v duchu jeho. Mimo jiné rediguje již po dlouhá léta »Katholského Posla.« — Stoleté jubileum slovinského básníka slavili vděční Slovinci dne 14. srpna. Na rodný domek jeho zasadili pamětní desku. — Slovinská družba sv. Mohara má letos 77.131 člena. Počet údů se letos rozmnožil o 5.591.

ÚMRTÍ.

Jakub Kućank. Dne 28. června t. r. zesnul v Pánu po krátké chorobě senior kapitoly budyšínské Jakub Kućank. S ním odešel na onen svět opět jeden ze srbsko-lužických vlastenců, kteří před 50 lety vzbudili dřímající Srbstvo a snažili se povznésti je na vyšší stupeň vzdělanosti.

Zesnulý kněz narodil se 26. července 1818. v Nuknici ze zámožné rodiny. Otec jeho byl statkářem; dva jeho bratří byli duchovními. Jakub Kućank studoval v srbském semináři v Praze, kdež dokončil své studie s nejlepším prospěchem r. 1842., kteréhož roku byl také vysvěcen. Brzy potom byl povolán do Budyšína, kde působil skoro 56 let ve službě duchovní. R. 1855. se stal farářem srbského farního kostela katolického v Budyšíně; toto místo zastával až do r. 1869., novým rokem 1870. pak ho vystřídal Michal Hórnik, kdežto Kućank se stal skutečným kanovníkem kapitoly budyšínské, kde r. 1879. stal se seniorem. A v tomto důstojenství věrně pracoval a staral se o záležitosti diecése budyšínské

Od r. 1845. jest děkanství (hlava kapitoly budyšínské) spojeno se správcem biskupství drážďanského, proto vrchní pastýř nemohl se věnovati úplně jen diecési budyšínské; za tím účelem ho senior často zastupoval. Děkanství v Budyšíně — tak sluje veškerá kapitola — jest střediskem katolického života v Lužici, a ukázalo se během století také pramenem církevního života, v těžkých dobách jej obnovujíc a oživujíc. Senior Kućank si toho byl vědom; a proto jemu dlužno děkovati, že r. 1883. se počal obnovovati děkanský kostel sv. Petra. Také stavba velikolepé svatyně v Žitavě jest jeho dílem. Získal si také největších zásluh o nový chrám nejsv. Srdce Pána Ježíše v Baćoni.

Zesnulý věnoval svou činnost též katolickým spolkům, hlavně spolku řemeslnickému a cecilianskému, který byl založen r. 1883., když byla obnova děkanského chrámu dokončena; staral se též o ženský spolek, který byl založen za příčinou 50letého kněžského jubilea biskupa Bernerta, a o spolek křesťanských paní, jakož i o družstvo pro rozšíření sv. misií v Africe.

Jeho zásluhy o Srbsko jsou nezapomenutelny — katolický kněz kráčí všude v prvních řadách národní práce. Byl spoluzakladatelem Matice Srbské, jejím jednatelem a od loňska čestným členem. Když Hórnik před 36 lety založil lit. spolek sv. Cyrilla a Methoda, Kućank stal se předsedou a zůstal jím až do loňského roku. Na srbských deputacích ke králi a vládě měl zemřelý veliký podíl. Byl též výborným řečníkem v katolických schůzích. Pro katolické Srby v Drážďanech založil služby Boží.

Také v písemnictví byl za mladších let činným. Jest zakladatelem a redaktorem prvního katolického lužicko-srbského časopisu s názvem »Jutrnička« (Zora), čímž připravil tamějšímu novinářstvu obtížnou cestu. Modlitební knihy »Dobre symjo« (símě), kterou přeložil, užívá ještě mnohý Srb. Též Schmidtovy »Jutrowne jejka« (velkonoční vajíčka), které převedl, se dosud se zálibou čítají. V letech pozdějších neustával hmotně podporovati domácí písemnictví.

Hlavní péči měl také o ústav kommunikantů, t. j. katolických dítek, žijících mezi protestanty, aby měly vychování katolické, o katolický asyl a j.

Král vyznamenal ho rytířským křížem řádu I. třídy za zásluhy, Jeho Svatost Lev XIII. křížem pro Ecclesia et Pontifice (za církev a papeže) a čestným komořím. Česť budiž jeho památce. Fr. H. Žundálek.

Josef Dobicer. Dne 12. června zesnul veterán mezi českými spisovateli bohosloveckými, Josef Dobicer, farář v Morech u Žatce, v stáří 87 let. Přispíval ponejvíce do »Časopisu katolického duchovenstva«.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z Historického kroužku. Ve výborové schůzi dne 22. června, jíž přítomni byli předseda Dr. Fr. X. Kryštůfek, kons. rada V. Honejsek, red. Tom. Škrdle. Frà J. Hamršmíd a jednatel Dr. M. Kovář, přijata s díky zpráva, že dávný příznivec Kroužku, kapitolní děkan v Litoměřicích, vsdp. Msgr. Jan Řehák, opět nám daroval 100 zl.; potom čten protokol a schválen. Jednatel dodává, že zaslány písemné díky velesl. zemskému výboru za darovaný XVI. svazek Archivu českého. Poslední přednášku v zimním období měl dne 13. března pan adjunkt Hynek Kollmann, a to »o základech katolické reformace od r. 1627.« Zmiňuje se o vydání Sborníku Historického kroužku, žádá jednatel, aby mu články, drobnosti a posudky vyšlých spisů historických v čas byly dodány, aby se mohlo o prázdninách s tiskem počíti. K tomu podotýká dp. red. Tomáš Škrdle, by

se ve Sborníku posuzovaly všecky vyšlé spisy dějepisné, letos co možno, příště pak vše. Co by redakce nedostala darem nebo výměnou, ať se pro Kroužek zakoupí a recensentům zašle. Návrh se jednohlasně přijímá. — Pokladník, dp. Frà Hamršmíd, předkládá a dopodrobna vykazuje účty, poněvadž neví, zůstane-li v Praze do příští výborové schůze. Veškeré jmění Kroužku jest 468 zl. 85½ kr. Revisi účtů vykoná vdp. Dr. K. Řehák. Předseda převezme knížky spořitelní a jmění na hotovosti, až p. pokladník se z Prahy odebéře. — Red. Tom. Škrdle oznamuje, že ve výboru družstva »Vlasť« učinil návrh, kterýž i přijat, aby Kroužek vždy na konci roku předkládal účty z příjmů a vydání. Co se nebude dostávati, doplatí »Vlasť«. Přijato s díky a pochvalou. K tomu navrhuje, by se stanovily čtyři ceny po 50 zl. na studia archivální. Návrh byl přijat, a osoby k tomu vhodné byly vyhlédnuty.

Dále referuje red. Tom. Škrdle, že v Jindř. Hradci nalezena nová kniha Slavatova na obranu Jesuitů, sepsaná jazykem latinským a českým; německý originál se ztratil. Pan provinciál OO. Františkánů, P. Hyppolit, slíbil mu, že ji Kroužku zapůjčí. Stane-li se tak a shledá-li se, že Slavatův obranný spis jest nový, dosud netištěný, vydá se ve Sborníku celý, není-li příliš obšírný. — Jednatel oznamuje, že do letošního Sborníku přislíbili příspěvky: vdp. kanovník Dr. Fr. Krásl, Dr. Ant. Podlaha. prof. J. Vávra, prof. Fr. Rypáček. Dr. F. X. Kryštůfek a Frà J. Hamršmíd. Vloží se tam i překlad (co se Prahy týče dle vydaného spisu podrobnější) článku ze »Stimmen aus Maria aach« o zrušení klášterův a kostelův za císaře Josefa II. — Red. Tom. Škrdle podává zprávu, že »Průvodce po Praze« z valné části již je sepsán p. učitelem Flekáčkem a k nahlédnutí odevzdán vdp. faráři Fr. Ekertovi, i přeje si, jakož i ostatní členové výboru, aby Kroužek dílo to vydal ještě před sjezdem katolíků, jenž počne dne 22. srpna t. r. — Příští schůze výboru bude po prázdninách dne 5. října a první přednáška, již bude míti pan prof. J. Vávra, bude v neděli 23. října.

Socialní odbor družstva Vlasť konal v úterý, dne 19. července t. r. devátou schůzi ve XIV. správním roce za předsednictví p. Václ. Žižky. Jednatel p. Tom. Jiroušek četl protokol předešlé schůze, jenž byl schválen. Za člena socialního odboru zvolen byl p. Jos. Hovádek, mistr knihařský a předseda I. klubu křesťanských socialů v Praze, a bude požádán, aby ve schůzích referoval o postupu a vývoji křesťanského socialismu v Čechách, na Moravě a jinde, referát o protikřesťanských socialistech přidělen byl p. Tom. Jirouškovi. — Dp. Frant. Teplý, kaplan v Milčíně, píše odboru o své činnosti hledíc k záložnám Raiffeisenovým. Dp. far. Tom. Coufal navrhuje odboru, aby se z Vlasti podnikl cvičební kurs pro účetní záložen Raiffeisenových, a to v Praze, ve středu země. Odbor se usnáší, že by ochoten byl kurs zaříditi, najde-li tato myšlénka ohlasu v srdcích těch, kteří Raiffeisenovky řídí a jim přejí. I nechť se všickni tito obrátí na dp. Fr. Teplého, kaplana v Milčíně, a pronesou mu v té věci své názory a přejí-li té věci, at naznačí i čas, kdy by si kurs míti přáli.

R e f e r e n t ž i v n o s t e n s k é o t á z k y, p. Václ. Žižka. promluvil na to v tato slova: V pruském sněmu v Berlíně jednalo se dne 4. dubna t. r. o tom. jak by velkokapitál, jehož se k drobnému obchodu používá, měl býti více zdaněn. Stává se totiž nyní, že velkokapitál, nenalézaje vhodného místa, jak by větších úroků vytěžil, vrhá spekulaci svou na drobný obchod ve větších městech. zřizuje tak zvané obchodní domy, kde se vše, co jen potřeba, lidu vyhledává a v drobném prodává. Že tím malý řemeslník velice trpí, když jeho výrobky se tam prodávají, a on je tam za fatku musí dodávati, leží na bíledni. Avšak nejen malý řemeslník, ale také malý obchodník, hlavně na drobný prodej odkázaný, tím velice trpí, tak že takové velkolepé obchodní domy, které i u nás se zřizují, jsou na zkázu malého řemeslníka a malého obchodníka. Bylo dokázáno, že majetníci takových obchodních domů, jichž roční obrat peněz až na 800 000 marek se páčil, pouze příjem 9000 marek přihlásili k zdanění. Jiný, který měl 150.000 marek peněžitého obratu, přihlásil jen 4000 marek. Z toho vyšlo na jevo, jak zhoubně takové domy působí na veškeré finanční poměry, jak státu, tak i výdělky lidu, když zboží prodávaií za pramizernou cenu, aby jen kupovače přilákaly a samy sebe udržely, nemajíce zřetel k jinému. jenž také chce žíti z práce výrobku aneb od drobného obchodu. Bylo vypočteno, že pěněžitý roční obrat 800.000 marek by se dal dobře na deset dílů rozděliti mezi deset malých obchodníků, kteří by od tohoto výdělku slušně živi býti mohli a i také státu větší daně odváděli. Tím by se i střední stav v lidu množil, což jest zajisté velmi důležité, neboť ničením tohoto stavu rozmnožují své řady

jen socialní demokraté. Toho se ovšem pan finanční ministr Micquel hned uchytil, chtěje z toho učiniti novou finanční reformu, neboť v Prusku tak jako i jinde, jiné reformy finanční neznají, leč když to státu opět hezkých pár milionů vynese a příjem ministra financí se rozmnoží. Avšak návrh ten nebyl přijat, nýbrž velikou většinou zamítnut, důkaz, jak velkokapitál má na sněmě ještě hojné zástupce, a zájmy malého muže zcela nepatrně jsou hájeny. Kdo hlavně také ve prospěch velkokapitálu hlasoval, byli socialní demokraté, kteří dokonce nechtějí, aby střední stav v národě se množil a malému muži zpomoženo bylo, ale aby tyto stavy na mizinu přivedeny a tak řady proletářů socialně-demokratických byly rozmnoženy.

Referent dělnické otázky, p. Tom. Jiroušek, seznamoval odbor s místy, kdež byly založeny nové spolky křesťansko-socialní. Stalo se tak: v Královë Poli a v Hraběnově na Moravě a na Morávce na Moravě, kdež má nový spolek název: »Obrana chleba«. Další spolky povstaly na jihu Čech, v Kumžáku a ve Strmilově. — Referent řečnil od poslední schůze v Noutonicích, v Čermné, v Písnici, v Rokytníku a v Úpici a sdělil s odborem své zkušenosti, jichž na těchto místech nabyl. — Pan Dr. Rud. Horský řečnil na Kladně a v Dobrušce.

Výbor družstva Vlasť konal dne 21. července t. r. šestou schůzi ve XIV. správním roce. Předseda, dp. farář Dr. Rud. Horský, zahájil schůzi modlitbou. Jednatel, p. Tom. Jiroušek, četl protokol minulé schůze, jenž byl probrán a schválen. — Byt v prvním poschodí v ceně 604 zl. bude od terminu listopadového uprázdněn, neboť nájemce jeho, vrchní inženýr, přeložen byl do Č. Budějovic, i zaplatí pouze čtvrtletní činži. Přátelé družstva se žádají, aby na to ty, kteří byt hledají, upozornili. Byt je v prvním poschodí, má čtyři krásné světlé pokoje, velikou světlou kuchyni s příslušenstvím. — Zboží a nábytek v papírnickém závodě pojistí se na 2000 zl. — »Vlasť« od XV. ročníku počínajíc opatřena bude k návrhu Literární sekce novým obalem. — »Starý učitel« z Moravy děkuje, že mu povoleno bylo vydati práci: »Stará a nová škola« ve zvláštních výtiscích. — Na chodbu domu zakoupí se veliký kříž, do papírnického obchodu a do expedice pořídí se menší kříže. — Povoluje se, aby si Jednota kat. učitelstva v království Českém umístila knihovnu v přízemních místnostech spolkového domu. — Další ročníky »Vlasti«, »Vychovatele« a »Děl. Novin« — po jednom exempláři — opatří se elegantní vazbou. — Na autografu družstva vyhotovují se formuláře pro upomínky dlužníkův a adresy pro abonenty »Vlasti«, »Vych.« a »Děl. Novin«. Až se celá práce provede, nastane v družstvu veliká úspora ve vydáních. — Výbor určil způsob revise v papírnickém obchodě a ustanovil, aby se účty závodu uveřejnily ve výroční zprávě až r. 1899., neboť těch několik neděl v r. 1898., kdy se má prováděti revise v obchodě (na konci srpna), považovati sluší spíše za přípravné práce k obchodu než za obchod samý. — Žádosti za knihy se zamítají, neboť družstvo nestačí vyhověti svými knihami spolkům-členům, i nemůže dávati knihy jiným — nečlenům. »Vychovatel« k žádosti redakce dne 15. srpna vydán nebude, za to vyjde dne 1. srpna náhradou za to v silnějším vydání. — Po vyřízení různých jiných spolkových záležitostí uzavřel předseda schůzi.

Vyzvání.

Výbor družstva Vlasť vypisuje tímto cenu 10 zl. na text písně k prvnímu svatému přijímání dítek. Píseň zvláštní porotou za nejlepší uznaná a vhodným nápisem opatřená předloží se nejdůstojnějšímu kníž arcib. Ordinariatu k církevnímu schválení.

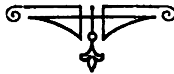
Písně k tomu účelu složené přijímá redakce »Vlasti« v Praze, Žitná ulice číslo 570—II. do 31. října 1898.

Z výboru družstva Vlasť,
v Praze, dne 12. července 1898.

ROČNÍK XIV. ZÁŘÍ 1897—98. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

O novokřesťanství hraběte Tolstého.

Časová studie náboženská.

Napsal Filip Jan Konečný.

(Dokončení.)

IV.

Dle katolické a vůbec křesťanské nauky — pokud ovšem jinověrci uznávají Ježíše Krista *Vykupitelem* světa, v přesném toho slova významu, — jsou základními sloupy víry Kristovy dvě především pravdy: 1. hřích prvotný a dědičný, 2. vykoupení ze hříchu skrze Krista, pravého Bohočlověka. Jaký má názor o těchto *základních* věcech hrabě Tolstoj? Venkoncem nauce naší protivný a nesprávný. Poznáme to hned, jakmile slyšíme, kterak auktor (ve spise »V čem moje víra?« str. 276.) vykládá, že prý i odporný *materialismus,* dle něhož jest člověk jen jakýsi »proces a nic více«, jest legitimním dítkem (!) učení, které přiznalo, *že život vezdejší jest životem padlým.* »Dogma o pádu a vykoupení člověka zastřelo lidem nejdůležitější a nejzákonitější oblasť činnosti a vyloučilo z celé oblasti lidského vědění, znalosti toho, co musí dělati člověk proto, aby sám byl šťastnějším a lepším. Proč asi všecko to? Zdá se mi, že odpověď aspoň nějaká jest v tom, co píše auktor proti moderním filosofům, pokládajícím *svobodu lidské vůle za illusi.* Hrabě Tolstoj není s názorem tím spokojen a zostřuje jej slovy: »Avšak svoboda vůle není jenom illusí — je to slovo *nemající žádného významu.* Je to slovo vymyšlené bohoslovci (!) a kriminalisty, (!!) a vyvraceti toto slovo, znamená — bojovati s mlýny. Avšak ten rozum, který osvěcuje náš život a nutí nás měniti svou činnosť, není illusí, a jej nelze už nikterak popříti. V bádání rozumu po dostižení blaha záleželo vždycky učení všech učitelů lidstva, a v tom je i celé učení Kristovo, a jej t. j. rozum rozumem popříti už dokonce nelze. Račiž si, laskavý čtenáři, zapamatovati tyto věhlasy

z učení Tolstého. 1. Dogma o pádu a vykoupení lidstva skrze Bohočlověka *zastřelo* lidem nejdůležitější oblast jejich činnosti, totiž »zastřelo vědění znalosti toho,« čeho potřebujeme, abychom byli šťastnými a blaženými! 2. Činnost všech učitelů lidstva, pracujících pro *blaho* naše, v tom záležela a záleží, aby rozum lidský nebyl pouhou illusí, ale aby »bádání« bylo jeho údělem. 3. Kristus nic jiného nedělal než ostatní učitelé; bádání rozumu po blahu lidstva, — ejhle, toť vše, co vykonal. 4. Svoboda vůle lidské jest kulatý čtverec a není k ničemu, leč k potěše slabomyslných theologů a ukrutných kriminalistů, kteří ji »vynalezli«, aby pro ni tisícům ubohých lidí ztrpčili život a zkazili blaho, jež vybádal jejich rozum!

K těmto zásadám »*novo*křesťanským« přistupují ještě jiné, a pokud možno, nesprávnější a nesmyslnější, než byly předešlé. Jak známo, učil Kristus Pán velmi často o »synu člověka«. Až podnes rozuměl křesťanský svět slovem »Syn člověka« vždy a všude *osobu* požehnaného Krista. Hrabě Tolstoj vyrozuměl a »vybádal« to jinak. »Učení Kristovo jest učením o *synu člověka, společném všem lidem* (str. 278.) t. j. *o společném všem lidem rozumu,* osvěcujícím člověka v tomto snažení!« Jak že to zní? Takto: Učení Kristovo povídá, že »syn člověka« jest »společný« všem lidem, a to proto, že »syn člověka« není nic jiného než »rozum« osvěcující člověka!!

A prosím, tuto hloupost — sit venia, — napsal Tolstoj *vědomě* a ohradiv se v delší závorce proti církevnímu učení, jež ve slovech »syn člověka« vidělo »syna Božího«. Zlomil si zde Tolstoj vaz? Tam ho zavedlo »bádání« a »osvětlený rozum«, kterým viděl v dogmatu o pádu a vykoupení lidstva »zastírání vědění znalosti toho« [1]) etc. Beze všeho studu kráčí hrabě Tolstoj s »osvíceným bádáním« svým na trh a vykládá do opravdy a vážně sběsilou illusi svou dlouhým povídáním pantheisticko-idealistickým, z něhož do vysoka vypíná se nad jiné »blaho«, které toho konce došlo, že vyhlašuje »syna člověka« nikoli »jednorozeným«, nýbrž *stejnorozeným* a tvrdí, že »to, co člověk v sobě poznává svobodným — to jest i to, co zplozeno (!) bylo od nekonečného (od Boha!), a toto takto zplozené je prý — syn člověka!

V dalším popírá Tolstoj *osobní život* a hlavně osobní vzkříšení a nesmrtelnost. Bylo prý to hlavně proti farizeům, když Pán Ježíš tvrdil (str. 291.), že vstání života nemůže býti tělesné a osobní. Ano, »Kristus zavrhuje (prý) osobní, tělesné vzkříšení a uznává z mrtvýchvstání života v tom, že *člověk život svůj přenáší v Boha.*« Jak se to stane nebo snad již děje? Nenacházíme odpovědi.

A jak nemluvil prý Kristus Pán nikdy o osobním a dle těla vzkříšení lidstva, tak dle auktora (292) o *svém osobním z mrtvýchvstání* také prý »nikdy nikde nemluvil« ! Místa z Písem svatých, ze kterých dokazujeme nesprávnost domněnky Tolstého, »vysvětluje« pan hrabě dle *svého* a při tom i toho se dotýká, že Pán Ježíš nebyl v pravém a přímém slova toho významu synem Božím, nýbrž jen v nepravém a velice vzdáleně obrazném. Kristovo »synovství Boží« čili nauka, že jest pravý »Syn Boží«, záleží dle Tolstého v tom, že Pán Ježíš »uznal sebe« synem Božím. *Tak* prý tomu také porozuměl

---

[1]) Těchto *několik* nemotorných *genitivů* padá ovšem na »osvícenou« češtinu pana překladatele i pořadatele!

i sv. Petr, když odpovídal Pánu Ježíši na otázku: Zač mají lidé *syna člověka?* A Pán Ježíš prý za to Petra pochválil, jelikož viděl, že i sv. Petr »poznav *sebe* synem Božím, pochopil *totéž* o Kristu! »A objasniv Petrovi — píše auktor, — že na *tomto* synovství zakládá se pravá víra,« Kristus mluví apoštolům, aby nepovídali příště, že je Ježíš přislíbeným — Mesiášem. To se zase podařilo! Před chvílí tvrdil Tolstoj, že »syn člověka« je s Bohem »*stejno*rozeným«, tedy Bůh, a zde zase povídá, že vlastního syna Božího není, ale že je to jen jakési rozumové sama sebe v Bohu poznání čili srozumitelněji dle německé filosofie idealisticko-pantheistické »Das Sichselbsterkennen im Gott«.

Jako nemáme vlastního života, tak nemáme *nesmrtelné duše*, a naše ponětí o osobním a věčném vzkříšení, jakož i o osobní nesmrtelnosti, jest ponětí sprosté a hrubé, »vlastní všem divokým národům«. Jako o *zvířatech* není povědomo (str. 296.), že jsou nesmrtelná, zrovna tak není to povědomo ani *o člověku!* Kristus klade prý naproti *osobnímu* životu ne život záhrobní, ale *vůbec život.* Co jest nám všemu tomu říci? Želíme zde hlavně dvojího. Předně, že Tolstoj zavrhuje nesmrtelnosť lidské duše, a po té, že popírá i z mrtvých vstání Páně a konsekventně i z mrtvých vstání naše, ač ovšem z mrtvých vstání Páně má a mělo ještě *jiný* význam než osobní z mrtvých vstání naše! A při tom při všem opovažuje se auktor ke konci své knihy (na str. 358.) vyznávati: »Věřím v učení Kristovo« etc.!

Co v jiných spisech svých hrabě Tolstoj roztrousil a mnohdy i obšírně vykládal, v jedno shrnul a krátce dal ve »Stručném výkladu evangelia«,[2]) přidav ovšem rozličné věci nové. Něco ze spisku toho předvésti svému čtenářstvu zajisté jsme povinni, aby úplný názor Tolstého mělo. Z předmluvy auktorovy dovídáme se, že jest to vlastně jen »výtah« z obšírného díla rukopisného, jež za stávajících poměrů nemůže býti v Rusku tiskem vydáno. »Stručný výklad evangelia« je zkrácení třetí části. Obzvláštní péči věnoval auktor *spojení čtyř evangelií v jedno,* což provedeno »dle *smyslu* učení«. Při práci té »nebylo mi téměř ani odchylovati se od pořádku, v kterém jsou evangelia složena, tak že v mém spojení nejen není více veršů, . . . nýbrž je jich přestaveno spíše méně nežli ve většině známých mně konkordancí.« Kdo dal panu auktorovi právo »přestavovati a spojovati« *čtyři* evangelia *v jedno,* a kde vzal jistotu, že je přestavil a spojil *dobře,* netřeba se tázati. Normou všeho byl »*smysl* učení«, jak mu ovšem *Tolstoj rozumí,* a to *smysl,* který již *napřed byl stanoven, a pod který evangelia byla přitažena.* Kdo zkoumal předcházející spisy Tolstého, uhádne mnoho z toho »smyslu«, a nepodiví se nikterak, když uslyší z úst auktorových zde, že »smysl těchto slov jest tento: [3]) 1. Člověk jest synem *nekonečného původu,* synem *tohoto* otce ne tělem, ale duchem. 2. A proto člověk tomuto původu musí sloužiti *duchem* (kam má však dáti své *tělo?*) 3. Život všech lidí má původ božský. On jediný jest svatý. 4. A proto člověk má *tomuto* původu sloužiti *v životě všech lidí* . . . 7. Život časný, tělesný jest pokrmem života pravého — stavivem životu rozumovému. 8. A proto pravý život jest *mimo prostor, on jest pouze v přítomnosti.* (Může něco býti lid-

---

[2]) Do češtiny přeložil prof. *J. Novák* a vydal Dr. Bačkovský r. 1895. v Praze.
[3]) Tolstoj libuje si hlavně v evangeliu *sv. Jana.*

ského mimo prostor a v přítomnosti?) 9. Klam života v čase, života minulosti a *budoucnosti*, skrývá lidem pravý život, život přítomnosti. 10. A proto člověk má se snažiti, aby zmařil klam života minulosti a budoucnosti. (Že Tolstoj káže člověku považovati za *klam* »život budoucnosti«, nedivíme se; že však káže za klam považovati i »život minulosti«, tedy život, který jsme prožili, nepochopujeme.) 11. Pravý život jest nejen mimo čas, — život přítomnosti (a přítomnosti není v čase?), nýbrž jest i životem *mimo osobnosť*, — *život společný všem lidem*. 12. A proto, *kdo* v přítomnosti *žije životem všech lidí, spojuje se s Otcem*, původem a základem života.« Tedy asi takto: Já ani ty a vůbec žádný jedinec nemá vlastního života, ale *všichni* lidé život mají, a *v tomto* životě *všech* je život *můj a tvůj* a vůbec každého člověka. *Tento* život *všech lidí* jest však životem »Otce«, tedy *Boha*, jenž jest mu »původem a základem«. Je tato theorie pantheisticko-materialistická, nebo idealistická nebo jen chaotická, v níž do jednoho pytle všecky nesmysly byly naházeny? Tedy žádný život osobní, žádný život v čase, žádný život v prostoru, žádný život v minulosti, žádný život v budoucnosti, — toť »smysl učení«, který plyne ze spojení a přestavení čtyř evangelií v jedno! Také *modlitba Páně* odpovídá prý »k podivu a potěšení« auktorovu témuž smyslu a pořádku učení. Hned slova »Otče náš« povídají, že »člověk jest syn Boží« atd.

V obšírném výkladě třetí části rukopisné jest evangelium dle čtyř evangelistů přeloženo a vyloženo obšírně, »beze vší mezery«; zde však ve »Stručném výkladu evangelia« domníval se auktor, že integrity té není mu šetřiti, proto vynechal verše, v nichž jest řeč 1. o narození Jana Křtitele, jeho uvěznění a smrt, 2. narození Ježíšovo, jeho rodokmen, útěk s matkou do Egypta, 3. zázraky Ježíšovy v Káni a Kafarnaum, 4. vymítání ďáblů, chození po moři, uschnutí fíku, uzdravení nemocných, 5. z mrtvých vstání samého Krista a 6.[*]) ukázání na proroctví, která se vyplnila v životě Kristově. Auktor vynechal tyto verše proto, že »neobsahují v sobě *učení*«, nýbrž, líčíce jen *události*, nic nového nepřidávají a »výklad činí složitým a znesnadňují jej.« Toto doznání jest zajisté charakteristickým pro tvorbu Tolstého. Ani podivuhodné narození Páně, ani zázraky, ani proroctví o Messiáši, ba ani z mrtvých vstání Kristovo nehodí se do »novokřesťanství« hraběcího!« Všecky zmíněné věci jsou prý »zbytečné« pro člověka i věřícího i nevěřícího v *božství Ježíšovo* (str. 7). Že auktor dobře evangelia vykládá, ručí mu »jednota, jasnosť, prostota, úplnosť učení a shoda jeho *s vnitřním citem každého* člověka, který pravdu hledá.« A což, bude-li těch lidí, kteří toho »vnitřního citu« nemají a Tolstému nedůvěřují, což, bude-li jich mnoho, snad více než těch, kteří mu přisvědčí? Řekne pan hrabě, že všichni tito odpůrcové jeho *nehledají pravdy*, a dokáže jim výrokem tím správnosť své nauky?

Proč odchyluje se překlad a výklad Tolstého od dosavadního překladu a výkladu církevního? Auktor odpovídá: »Co se týče vůbec všech odchylek v mém výkladě od textu církvemi přijatého, nesmí čtenář zapomínati na to, že tak běžná nám představa o tom, *že evangelia*, všechna čtyři, se všemi svými verši a písmeny, *jsou svaté knihy*, jest s jedné strany *nejhrubší blud*, s druhé *nejhrubší klam*.

[*]) Číslice tyto pro přehled dali jsme *my*.

Čtenář musí býti pamětliv toho, že Ježíš nikdy sám nepsal žádné knihy jako Plato, Filon nebo Mark Aurelius, ano, nikdy jako Sokrates nepřednášel svého učení lidem znalým písma a vzdělaným, nýbrž mluvil k lidem písma neznalým, s kterými se v životě svém stýkal, a že teprve dlouho po smrti jeho vzpomněli si lidé, že to, co mluvil, bylo velmi důležito, a že by nebylo na škodu (!) zaznamenati něco z toho, co mluvil a konal, a skoro po stu letech jali se zaznamenávati to, co *o něm* (tedy ne od Něho?) slyšeli. Čtenář musí býti pamětliv, že takových zápisek bylo velmi mnoho, že mnohé se ztratily, mnohé byly velmi chatrné, a že *křesťané* užívali jich všech a znenáhla vybrali, co se *jim zdálo* býti lepším a obsažnějším; že církve, volíce tato nejlepší evangelia, musily dle přísloví »nevybereš doubku bez součku« do toho, co vyňaly z veliké literatury o Kristu, zahrnouti také mnoho »součků«, že v kanonických evangeliích je mnoho míst právě tak chatrných, jako v zamítnutých apokryfických je leccos dobrého . . . Čtenář musí býti pamětliv toho, že . . . jen ruský čtenář, díky ruské censuře, může neznati stoleté práce *historické kritiky* a naivně mluviti o tom, že jsou evangelia Matoušovo, Markovo a Lukášovo tak, jak jsou napsána od evangelistů každé zvlášť a úplně. Čtenář musí býti pamětliv, že to praví roku 1880 — tenkráte svůj spis hrabě psal, — neznaje nic z toho, co v tom oboru vykonala věda — zrovna tak, jako se v minulém století mluvilo o slunci otáčejícím se kolem země. Čtenář musí býti pamětliv, že *evangelia synoptická v té podobě,* jak se nám zachovala, *jsou výsledkem zdlouhavého vzrůstání sepisováním, přepisováním a kombinací* tisícerých různých rozumův a rukou lidských, *ale nikterak výtvorem Svatého Ducha*, který mluvil k evangelistům. Čtenář musí býti pamětliv, že připisovati evangelia v nynější jejich podobě (a jak, pane hrabě, vyhlíží »podoba« evangelií, ve které se musí připsati) apoštolům, jest bajka . . . Čtenář musí býti toho pamětliv, že *nejen není pokárání hodným odstraňovati z evangelia zbytečná místa*, objasňovati jedna druhými, nýbrž naopak, že jest pokárání hodno a bezbožno nečiniti tak a pokládati jistý počet veršův a písmen za posvátný.« Laskavý čtenáři, pověz si dle toho, co jsi zde dle »vědy a historické kritiky o evangeliích slyšel, pověz, zasluhují-li obtížné práce, kterou s nimi pan hrabě měl, když je »spojoval a přestavoval?« Panu auktorovi však do uší houkni, aby nepovídal, že evangelia *proto* nejsou »svatými knihami«, poněvadž *Ježíš jich nepsal;* jelikož dle celé předchozí a konsekventní theorie své neměl by pan hrabě uznati evangelií za knihy svaté, i kdyby desetkráte byl je Pán Ježíš napsal, už proto nesměl by toho učiniti pan hrabě, co napsal, když vykládal, jak je Pán Ježíš *synem člověka* a jak jest i není *Synem Božím!* Historickou kritiku biblickou uznávají dnes již i protestanté (tedy její hlavní druhdy pěstitelé) za destruktivní a stydí se za její stoletou práci, vidouce, že jim Bibli tak rozsekala, až jim z ní zbyly jen takové cáry, na nichž je plno — »součků«.

Ačkoli prý nehledí pan hrabě na evangelia jako na posvátné knihy, přece také nespatřuje v nich jen pouhý zjev literární, ale pramen, z něhož možno se dobrati smyslu života, neb aspoň možnosti života. Rovněž »nehledím na *křesťanství* ani jako na výhradně *Božské zjevení,* ani jako na zjev dějepisný, já hledím na křesťanství jako *na učení,* které dává *smysl života!* Ani hloubáním, ani studováním nestal

se auktor křesťanem, nýbrž zoufalstvím, když totiž v padesátém roce svého věku nevěděl, co si má s životem počíti. K tomuto obrácení přivedli ho prostí lidé, — po kolikáté již nám to povídá? — kteří v křesťanství věřili a dle něho živi byli. »Ale při studiu (str. 10) křesťanství našel jsem vedle tohoto pramene čisté vody života také *bláto* a *bahno* (!) nezákonně s ním spojené — bylo to »nestvůrné učení židovské a církevní!« I bylo prý mu při tom »jako člověku, který dostal pytel smrdutého bláta« a teprve po namáhavém probírání našel, že jsou v tom blátě drahocenné perly. Jak asi »drahocenné perly« ty vyhlížely, nadříká dosti zřetelně auktor, když praví, že hledal jen odpověď na otázku o smysle života, a že mu bylo docela lhostejným: »Byl-li Bůh nebo nebyl Ježíš Kristus, i to, od koho vyšel Duch Svatý a t. p.« Auktor hledal jen »světlo« a po namáhavé práci našel je konečně, vyloživ si evangelia a opřev svůj výklad »o úvahy filosofické, varianty, kontexty a souhlasem se základní myšlénkou.« I našel a jest přesvědčen náš auktor, *že hlavní* příčina znetvoření učení Kristova »záleží v tom, že od dob Pavlových, jenž ne zcela správně pochopiv učení Kristovo, ano ani ho neznaje v té podobě, v jaké potom bylo vyjádřeno v evangeliu Matoušově, spojil je s učením o farisejském podání a tím se všemi naukami starého Zákona.« To jest ovšem strašlivá chyba Pavlova, jelikož hrabě Tolstoj vidí jasně, že, kdo věří ve Starý zákon, nemůže věřiti v Nový, jelikož se navzájem svými protivami vylučují. »Dobou Pavlovou počíná *talmud křesťanský,* který se nazývá učením církví.« *Křiví* vykladatelé učení Ježíšova nazývají Ježíše *Bohem,* ale nedávají slovům Jeho větší váhy než slovům žalmů, Pentateuchů, církevních sněmů a otců. »Křiví tito vykladatelé nepřipouštějí jiného pojímání učení Ježíše Krista, než takové, *které by bylo v souhlase* s veškerým předcházejícím i následujícím zjevením« . . . Patrno prý však z toho, že při takovém názoru jest učení Kristovo a správné jeho pochopení *nemyslitelné.*

Ze všech důkazů, které Tolstoj ve svých spisech spáchal, žádný nevydařil se mu tou měrou, jako když rozepsal se o otázce, byl-li Pán Ježíš pravým *Bohem,* nebo jen velikým *člověkem.* »Výklad učení *jedné* osoby, — tak náš mudřec filosofuje, — ctěné za *Boha,* nemůže zploditi sekt. Učení *Boha* sestoupivšího na zemi nemůže býti pojímáno různě. Sestoupil-li *Bůh* na zemi, aby lidem objevil pravdu, pak nejmenší, co mohl učiniti, jest, aby objevil pravdu tak, aby jí všichni rozuměli, neučinil-li toho, pak *není Bohem.*« Učení Kristovo, jak zkušenosť hlásá, »zplodilo sekty,« bylo různě pojato, lidé od sestoupivšího Krista všickni nepoznali stejně pravdu, — ergo Kristus »není Bůh«. Ale snad aspoň jest požehnaný Kristus *velikým člověkem?* »Není-li Ježíš Bohem, nýbrž jen velikým člověkem, pak učení jeho může tím méně zploditi sekty.« Ono je však »zplodilo«, — ergo Kristus »není velikým člověkem!« To je přece něco z brusu nového! *Kristus není dle důkazu Tolstého ani Bohem, ani velikým člověkem!* Čím tedy jest? Dle toho, jak s ním Tolstoj nakládá, na nejvýše jen velice malým — človíčkem! Až *tam* vede toto »novokřesťanství!«

Maličkou ukázku z namáhavé práce Tolstého, která ho přivedla k »světlu«, maličkou ukázku z práce té podati smíme. Bereme k tomu hned hlavu první, nadepsanou: Syn Boží (Otče náš). *Thema* její zní: »*Člověk* jest Syn *Boží,* bezmocen v těle a svoboden duchem.« *Obsah* jest ten: »Ježíš byl syn neznámého otce. Neznaje otce svého, v dětství

nazýval otcem svým Boha. Za té doby byl v Judsku prorok *Jan*. Jan hlásal příchod Boha na zemi. Pravil, že, změní-li lidé život svůj, nebudou-li pokládati všechny lidi za rovné vespolek, nebudou-li křivditi, nýbrž budou-li si navzájem pomáhati, vstoupí Bůh na zemi, a na zemi bude založeno jeho království. (*Kde to* praví svatý Jan Křtitel?) Ježíš, uslyšev toto kázaní, vzdálil se od lidí na poušť, aby pochopil smysl života lidského (!) a jeho poměr k nekonečnému původu všeho nazývaného Bohem. Neznaje svého *tělesného* otce Ježíš uznával *za otce* svého *nekonečný původ všeho,* to, co Jan nazýval Bohem. Pobyv na poušti několik dní bez potravy, počal býti Ježíš trápen hladem a *pomyslil si: Jsem syn Boha všemohoucího,* tudíž *mám* býti právě tak všemohoucím jak on; a hle, *chci* jísti chléb a *neobjevuje se dle vůle* mé, tedy *nejsem* všemohoucí. Na to si řekl: Nemohu z kamení učiniti chleba, ale mohu se zdržeti chleba. A proto nejsem-li všemohoucí v těle, jsem všemohoucí duchem, mohu zvítěziti nad tělem, *a proto jsem syn Boží ne tělem, nýbrž duchem.*« Tak »správně« vysvětluje hrabě Tolstoj původ syna *člověka* a *syna Božího*. Onen má *tělesného* otce, ale nezná ho, tento zajde si na poušť a tam, nemoha z kamení udělati chleba, namluví si, že dle svého *ducha* je všemohoucím čili Bohem. Všecko a jen co jest zde, možno zváti »pravou vědou« a úplným pochopením učení Kristova. Tak a podobně jde to pořád dál, až konečně se tvrdí (str. 48.): »*Modliti* se není třeba proto, *že* otec *ví* vše, čeho lidé potřebují. A prositi ho není zač, než jen snažiti se býti po vůli otcově. Vůle otcova pak záleží v tom, aby člověk na nikoho neměl záští. *Postiti se* není třeba proto, že lidé postí se jen pro pochvalu druhých lidí, a pochvaly lidské dlužno se vystříhati.« Proč se Spasitel modlil a postil, když toho není třeba? Proč Spasitel učil nás »Otčenáši« a proč sliboval, že nás Otec vyslyší, začkoli ho budeme žádati ve jménu Kristově?[5])

Pět jest přikázaní, učí Tolstoj, která třeba plniti »z vůle Otce« k dosažení životního blaha. Četl jsi, milý čtenáři, něco z Bible a umíš z ní také něco? Slyš tedy, jak zní toto »Patero« místo »Desatera«. Hrabě Tolstoj poučuje:

Prvé přikázaní: Nekřivdi nikomu a jednej tak, abys v nikom nevzbudil zla, poněvadž od zla vzniká zlo.

Druhé přikázaní: Nemilkovati se s ženami a neopouštěti té ženy, se kterou jsi se sešel, poněvadž opuštění žen a měnění jich způsobuje všechnu prostopášnosť na světě.

Třetí přikázaní: V ničem nepřísahati, poněvadž nic nelze slibovati, neboť člověk jest celý v moci otcově, a přísahy bývají brány ke zlým věcem.

Čtvrté přikázaní: Neprotiviti se zlu, trpěti křivdu a dělati ještě více, než lidé žádají: nesouditi a nesouditi se, poněvadž člověk sám pln jest chyb a nemůže učiti druhých (a *Tolstoj* neučí?) Mstou člověk jen učí druhé témuž.

Páté přikázaní: Nečiniti rozdílu mezi svým krajanem a cizím, poněvadž všichni lidé jsou děti jednoho Otce.«

---

[5]) Na jednom místě tvrdí Tolstoj, že Spasitel »zkrátka« učil, aby lidé »nedělali hloupostí«, chtějí-li se spasiti!

Křiví učitelé učí sice jinak, ale na ně nesmí se dáti. »A tak, kdo plní těchto pět přikázaní, ten bude míti pevný a jistý život, jejž mu nikdo neodejme, a kdo nebude jich plniti, ten bude míti život nepevný, takový, který mu brzy bude odňat, tak že nic nezbude.« Když se modlíš (str. 55.), »neklábos jazykem« jako pokrytci, ale věz, že dříve než otevřel jsi ústa svá, věděl Otec, čeho potřebuješ. Modlívej pak se takto: Otče náš, bez počátku a bez konce jako nebe buď svatá jedině bytosť tvá, buď moc jedině tvá, aby se vůle tvá vykonávala bez počátku a bez konce na zemi. Dej mi pokrm života v přítomnosti. Chyby mé dřívější zahlaď a setři tak, jako i já zahlazuji a stírám všecky chyby bratří svých, abych neupadl v pokušení a zbavil se zla, poněvadž tvá jest moc a síla a tvé jest rozhodnutí.« Tak vyhlíží doslovně Tolstého »Otče náš!«

Zavrhuje tedy Tolstoj »Desatero« a klade místo něho své »Patero«? Z poučení které dává na straně 89., vysvítá to jasně, píšeť: »Čiňte to, co pravím, *plňte pět přikázaní* a uvidíte, že pravda jest, co pravím . . . *Zákon Mojžíšův* učí plnění vůle lidí a proto jest pln odporů, mé učení však učí tomu, aby lidé plnili vůli Otcovu, a proto celé svádí se k jednotě.« Na otázku Židů, považuje-li se požehnaný Spasitel přislíbeným Kristem, odpovídá (str. 92.): »*Já nejsem Kristus, ale jsem více než Kristus,* jsem totéž, co nazýváte Bohem, a co já nazývám otcem. Já a otec jedno jsme. I ve vašem písmě řečeno jest, že *Bůh* řekl *lidem: vy jste Bohové. Každý člověk duchem jest syn Otcův.* A žije-li plně vůli otcovu, spojuje se s otcem. Plním-li vůli jeho, jest otec ve mně a já v něm.« Toto učení není sice nové, a přece jest zajímavé, ukazujíc, že Tolstoj nepronesl jen tak ledabyle myšlénky své, nýbrž z hloubi duše a dle opravdové své theorie. Vezmeme-li tedy souhrnem učení o *synu Božím,* nenajdeme v něm více, než co Tolstoj proloženým písmem označil, když ve spise »V čem moje víra« psal o *synu člověka,* ale není právě toho více než dosti, abychom jasně poznali, co toto »novokřesťanství« o Kristu myslí?

Když jsem před časem ve »Vychovateli« referoval o kterémsi spisku Tolstého, zdálo se jednomu z mých přátel, že jsem »velepřísný kritik« genialního Rusa. Dnes, kdy jsem podal ukázky o základních pravdách náboženských ze spisů hraběcích, dnes by mně můj známý sotva řekl, že jsem velepřísným, a že to hrabě Tolstoj do opravdy a dobře myslí — s praktickým křesťanstvím. Praktickému křesťanství neprospěl ruský auktor svými fantasiemi a utopiemi docela nic, ale spíše je zostudil přehnanými a nerozumnými požadavky svými, theoretickému pak křesťanství čili víře neboli nauce vzal hrabě Tolstoj téměř vše — i požehnaného Krista, pravého a jediného Syna Božího, učiniv ho (svým poznáním) takovým synem Božím, jakým může se učiniti (myslíc se v to) každý z nás, kdykoli bude chtíti!

V.

Exegési, dogmatiku, morálku a církevní dějepis Tolstého poznali jsme na dlouhé procházce své v jeho spisech zajisté tolik, abychom o nich v hlavních myšlénkách dokonalý obraz měli. Zbývá ještě nyní poohlédnouti se po jeho *filosofii* — vždyť se jí tolikrát proti církvím dovolával, a poznati také ji, aby obraz naš byl se všech stran úplným (ovšem bude to pořád jen obraz mosaikový). V této

příčině poslouží nám tři publikace menší a jedna větší, vydal je hrabě Tolstoj v různých dobách a za různých okolností.

Ze všech spisů Tolstého zdá se mi nejučenějším obšírné pojednání »O životě,« které přeložil do češtiny *Jos. Černý* a uveřejnil na konci osmého svazku spisů Tolstého vycházejících nákladem Ottovým v »Ruské knihovně«. Auktor podává v obšírném pojednání svém různé pokusy moderní vědy ve všech jejích odstínech, kritisuje — mnohdy velice šťastně, — pokusy ty, a konečně hledí sám dáti odpověď na předloženou otázku. Hned v úvodě poukazuje nám Tolstoj na »úsudky naší současné nauky o životě« a prozrazuje o nich hned z předu, že budou »samy o sobě nesprávny, . . . a plané,« podobajíce se »úsudkům Kyfy Mokieviče, který uvažoval o tom, jaké tloušťky musila by býti skořápka slonových vajec, kdyby sloni líhli se z vajec jako ptáci.« Auktorovi našemu zdají se všecky pokusy a úsudky moderní vědy, pokud nepřihlížejí k tomu, »aby život byl dobrým«, pochybenými a nikoli nepodobnými úsudkům Kyfy Mokieviče o tom, jaký by to musil býti prach, aby se prostřelila skořápka sloního vejce! »Člověk zkoumá život jen proto, aby se stal lepším.« Toto »lepšení« jest ovšem jen ve významu *mravním*. Netřeba dokazovati, že názor Tolstého jest příliš jednostranným, nesprávným a k vědám přírodním nespravedlivým. Může-li éthika a náboženství zabývati se dle *svého* životem lidským, proč by se jím dle *svého* rovněž nesměla zabývati fysiologie, psychologie a hlavně biologie? Že by vědy tyto, dobře ovšem jsouce pěstovány, nepovznášely »člověčenstvo na dráze poznání«, jak míní Tolstoj, háje názoru svého (str. 219.), jest úplně nepravdivo, jelikož všecky pokusné vědy podporují, (ovšem každá dle svého) poznání naše. Ano, možno říci, že nejen bývají vědy empirické podkladem poznání abstraktnímu, nýbrž mnohdy i dokladem správnosti jeho. Nač je tedy v otázce »o životě« vylučovati, nač a priori dělati je směšnými, nač vyhlašovati je planými? Myslí-li Tolstoj, že stoupenci různých těchto věd posunují *hlavní* otázku o životě a zastírají ji vedlejšími věcmi, podobajíce se křesťanu, který prý kdysi kteréhosi žida v hádce udeřil dlaní na pleš, až to plesklo, a pak se ho tázal, bylo-li plesknutí to od dlaně nebo od pleše, myslí-li Tolstoj tak o sporné věci, myslí špatně a neposlouží tím před vážnými muži theorii svojí. Jako všude jinde tak i zde trvá hrabě Tolstoj neuprosně na svém a odhání od otázky o životě všecky jinak smýšlející slovy: »Ze dřívějších dob známy jsou úsudky o tom, z čeho vzniká život, zdali z původu bezvěčného, nebo z různých kombinací látky (materie). Tyto úsudky trvají až do nynějška, takže nepředvídá se jim konce, zvláště proto, že *cíl* všech úsudků *zůstává opomenut*, a soudí se o životě nezávisle na cíli jeho, a pod (sic) slovem život rozumí se už ne život, ale to, z čeho vzniká nebo to, co se s ním přihází. Nyní netoliko v knihách, nýbrž i v hovorech, mluví-li se o životě, mluví se ne o životě, jaký známe, — o životě, který poznáváme v těch útrapách, jichž se bojíme a kterých nenávidíme, a v těch slastech a rozkoších, kterých si přejeme; ale mluví se o čemsi, co snad vzniklo ze hry náhody po některých fysických zákonech, snad i z něčeho, co má tajemné příčiny.« Dle této filosofie nesmí se tedy zkoumati o životě jinak než ve světle o jeho *cíli*. Kdo zkoumá, co život jest, z čeho povstal, čím a jak se v organismu jeví, kdy a proč přestává, kdo to zkoumá, nevede si správně a zapomíná »hlavních znaků ži-

vota: poznání útrap a slastí, snahy o blaho«. Obraťme tuto methodu na jiný předmět, na příklad na člověka. Zkoumati o jeho vzniku, vývoji, o jeho duši a těle, náruživostech, rozumu, vůli etc. jest dle Tolstého »mokievičina«; jen to zkoumání o člověku, které poukazuje na jeho *cíl*, je správno. Jak se říká této filosofii?

Nyní obrací se Tolstoj proti různým výměrům věd o životě a uvádí zejména ty odpovědi na otázku, co je život: »Život je dvojitý proces rozkladu a skladu všeobecného a zároveň neporušeného. Život je jisté sčítání různorodých změn, jež důsledně se zcelují. Život je organismus v činnosti. Život je zvláštní činnosť organické bytnosti. Život je přizpůsobení vniterných stavů vnějším.« Podav tyto odpovědi, obrací se hrabě proti nim a právem dí o nich, že jsou plny nesprávností a tautologií, nechávajíce hlavní otázku — *co* je život? — mimo sebe. Avšak, i kdyby různé vědy přírodní, každá dle svého doopravdy a věcně odpověděly k otázce, zdaž by panu kritikovi vyhověly? Pokud bude trvati na své, že totiž odpověď na otázku může býti jen jedna, totiž odpověď mající na mysli *cíl* a znaky života (trampoty, radosti etc.), pokud na tom bude kritik státi, žádná věda jakživ jemu nevyhoví.

I do toho stěžuje si hrabě Tolstoj, že učenci hádávají se »o tom, je-li život v buňce či v protoplasmě, nebo ještě níže, v neorganické látce? Dle náhledu jeho měli by raději páni učenci pověděti, máme-li vůbec právo přičítati buňce život, a ne se o to příti! V dalším obrací se hrabě rozhodně proti »buňkářům«, a to hlavně proto, že se mu zdá, že, kdyby připustil, »ze buňky mají život, tu od ponětí života musím odebrati ***hlavní znak svého života, vědomí sebe jakožto jednotně živé bytosti;*** připustím-li však, že já, jako zvláštní bytosť, mám život, tu je na bíledni, že buňkám, ze kterých moje tělo je složeno, a o jichž sebevědomí já ničeho nevím, nemohu přičítati nikterak tytéž vlastnosti.« Dle této filosofie jest tedy jen to ***živým,*** co má »vědomí sebe jakožto jednotné živé bytosti.« Má zvíře, na př. řehotající kůň, zpívající slavík, utíkající myš etc. má ***zvíře živé*** »sebevědomí« o své »jednotné živé bytosti«? Rozhodně nemá, protože »sebevědomí« jest vždy úkazem intelligence, a té hrabě Tolstoj nepřiřkne ani volu, ani oslu atd. Dle Tolstovské filosofie živý kůň není živým, živý pes není živým etc., protože jim schází »hlavní znak«, života, — »sebevědomí jakožto jednotné bytosti.« K podobným koncům dospějeme u živého dítěte, u živých lidí blbých a choromyslných, ano i u živých lidí nejintelligentnějších, jsou-li náhodou ve spánku a nemají-li o svém *sebevědomí* »jakožto jednotné bytosti živé« v tom neb onom okamžiku ponětí! Jak se říká této filosofii?

Nepřičichl hrabě Tolstoj ke *Kantovské* filosofii? V ní učí se, tuším, něco podobného o sebevědomí jakožto jednotné bytosti, ale ne když je řeč o životě lidském, nýbrž, když se pojednává o *osobě*. Znám v té příčině malou episodu ze svého života. Když nás ve Vídni k vojsku odváděli, sešel jsem se s jedním universitním studentem z theologické fakulty. Poněvadž jsme na přísahu dlouho čekati byli přinuceni, krátili jsme si dlouhou chvíli rozličným povídáním. Mimo jiné zabrousili jsme také do filosofie, a poněvadž můj kamarád své rozumy rád na odiv předkládal, dostali jsme se nějak do křížku k vůli Kantovi. Přítel můj navštěvoval totiž (jako externista) přednášky kteréhosi profesora Kantovce a velebil moudrosť věhlasného filosofa.

z Královce. Ani nevím, jak se stalo, že jsem se ho otázal: Co rozumíte slovem »osoba«? Přítel po kantovsku (jak mně tvrdil) odpověděl: Bytost *sebevědomá* osobou se nazývá. — Tedy moje *duše*, opáčil jsem já, jest *osoba* skutečná, poněvadž moje *duše* jest sebevědomá. Dle toho jsem tedy aspoň ve *dvou* osobách; jedna se skládá z mé sebevědomé duše, a druhá záleží z téže duše *s tělem tímto v jedno spojené* a ve spojení tom opět sebevědomé. Učil jste se již christologii? dorážel jsem na svého kamaráda. Kolik osob měl Kristus Pán? Dle vaší nauky nejméně tři nebo čtyři: totiž osobu božskou, osobu své duše, a po spojení duše s tělem snad osobu třetí, a po spojení osoby božské s osobou lidskou snad již měl osoby čtyři. A přece máme jen *jednoho* Krista. Je tedy vaše definice špatná! . . . A tutéž definici má Tolstoj, ne ovšem o osobě, ale o životě! Napadá mi zde, abych užil proti Tolstému toho, co se nazývá ve filosofických knihách »Retorqueo argumentum«. Tolstoj prohlásil, že jen ta odpověď »o životě« je správna, která na zřeteli má *cíl* člověka, nepřehlédla »hlavních jeho znaků«, totiž starostí, trampoty, slasti atd. Kde však v této odpovědi jeho — vědomí sebe jakožto jednotné živé bytosti, — kde v této odpovědi jeho »o životě« jest *cíl* života a *hlavní jeho* vypočítané *známky*? Není to naposledy také »prach« Kyfy Mokieviče?

Tak a podobně bledla by filosofie Tolstého »o životě« víc a více, kdybychom hlavu za hlavou, názor za názorem až do konce probírati chtěli; bledla by filosofie jeho i přes to přese všechno, že mnohé jeho názory — na př. o nesprávnosti učenců vykládajících život jakožto výslednici sil mechanických a fysických atd. — jsou správny a proti odpůrcům včas i vhodně do pole postaveny, jelikož mnohem více jest názorův a důkazův *špatných,* které hrabě uvádí pro názor svůj, jejž konečně (na str. 341.) takto praecisuje: »Činnost směřující k bezprostřední laskavé službě lidem trpícím a k vyhlazení obecných příčin strastí — lidských bludů, ta je tou jedinou rozkošnou prací, která člověku náleží. Ta dává mu to neodcizitelné *blaho,* v němž jeho *život* záleží.« — A na str. 342. »Život člověka je touha po blahu, a to, po čem touží, dáno jest (?) jemu.«

Sociolog a moralista snad by se s definicí touto smířili, nikdy však ne psycholog, ani fysiolog, ani biolog, jelikož jejich — Vivum voco, quod semetipsum movet a principio suo intrinseco, — živým jest, co se pohybuje z vniterného principu svého, docela zde schází.

Šťastněji než »o životě« rozmlouval hrabě Tolstoj o velezajímavé a důležité otázce: »V čem záleží pravé lidské štěstí?« V naší mateřštině vyšla úvaha Tolstého již ve čtvrtém vydání, což zajisté o tom svědčí, že spisek mnoho čtenářů měl.[6]) Stěžejnou myšlénkou Tolstého jest, že *v mravouce Kristově* štěstí dojíti možno *za jistých zevnějších podmínek.* Myšlénka ta není zajisté špatně volena, — přijde však na to, jak jest provedena. Hledíme-li na část její *negativní*, pokud totiž Tolstoj různé námitky vyvrací a namanuvší se vady bičuje, byl auktor dosti šťastným; pokud však jde o důkaz *positivní*, nemožno téhož tvrditi o lákavém pojednání. Že lidstvo trpí, jest factum.

[6]) My máme před sebou čtvrté vydání z roku 1895. Vyšlo v Praze u Vilímka v pěkné úpravě.

Veliký rozdíl je však v tom utrpení. Jedni úpí, držíce se světa, v němž vášeň a zápas všecky požírá; druzí trpí, držíce se Krista, jenž učí dobru a káže trpělivostí přemáhati zlo. Kdokoliv upřímně uváží »průběhy svého života, uvidí, že nikdy netrpěl proto, že následoval učení Kristova — což asi přece jen *dnes* už není pravda u *všech*, ale že většina neštěstí v jeho životě pocházela z toho, že v odporu proti svému svědomí následoval mravouky světa.« Velmi dobře tvrdí však auktor (str. 7): »Souhrn utrpení, jež jsem snášel pro svět ve svém životě, . . . dostačil by na skutečného mučeníka Kristova. Všecky nepravosti, které poskvrnily můj život, od opilství a zhýřilosti ve studentských letech až k soubojům, nemocím a nezřízenému trapnému stavu, v němž nyní strádám, vše to jest mučenictví v oběť přinesené na oltář tohoto světa.« Nemohli by slova tato za Tolstojem opakovati tisíce a tisíce lidí jiných? »Projděte veliký dav, obzvláště v městech; pozorujte ty znavené, nepokojné a vyžilé tváře; vzpomeňte si na svůj život a na život lidí, s nimiž jste se seznámili důvěrně, vzpomeňte si na násilné smrti, samovraždy, o nichž jste slyšeli mluviti, a tažte se v duchu o příčinách těch smrtí, těch útrap a toho zoufalství. Uvidíte, třebas by se vám to zdálo sebe divnějším, že příčina devíti desetin lidských útrap je nynější způsob živobytí na světě, že ty útrapy jsou zbytečny, že by nemusily býti, a že většina lidí jsou mučeníky tohoto světa.« Projděte dav lidstva na různých místech, v různých dobách a nestejných vrstvách lidových, — a téměř všude zármutek a nikde spokojenost a *štěstí*. Každý pachtí se přinésti molochovi tohoto světa, modě a pohodlí a zdánlivému blahobytu, co nejvíce obětí, nedbaje při tom, že mu svět zle odplatí za službu tu. Kdo má 500 zl., chce míti 1000, a kdo má tisíc, chce míti deset tisíc atd. v každém ohledu, i v tom blahobytu, proto všude samý spěch, samá dřina, samá touha, samá starosť a nespokojenosť — štěstí však nikde.

Podmínky ku štěstí, o nichž »by sporu nebylo«, jsou dle auktora asi tyto: Především nebudiž rušen *svazek, jenž člověka váže s přírodou,* totiž se slunečním světlem, volným vzduchem, nivami, rostlinami a živočichy. Faktem prý jest nepopíratelným, že měšťáci a velicí páni, kteří pro samé formality téměř ani nepřicházívají na čerstvý vzduch a vidí dvakráte nebo třikráte vycházeti slunce etc., nejsou ani zdaleka tak spokojenými jako lidé, o nichž bys mohl říci, že jsou »dítkami přírody«. Je tomu tak doopravdy vždy a všude? Sotva. A má skutečně slunce a byliny etc. tak mocný vliv na štěstí naše? Nepáše se právě na »volném vzduchu« a venku v přírodě rovněž totéž, co ve městech etc. se spatřuje? Mně se zdá, že příroda sama není dostatečným strůjcem ani hlídačem našeho blaha, čímž však nechci popírati blahodárného a uznaného jinak působení jejího, zvláště pokud jde o zdraví tělesné, a do jisté míry i duševní. — Druhá podmínka lidského štěstí je *práce,* ovšem poctivá a rozumná. Všichni, kdo nepracují, bývají prý nezdravými a nespokojenými. Práce míní se zde *tělesná*. Jsou však všickni spokojenými, kdož práci tělesnou rozumně vykonávají? Že práce tělesná prospívá našemu dobru, nepochybujeme. Otázka však zde zní: Je to *jen* tělesná práce, a do *jaké* míry? Ne všickni svědomití a rozumní dělníci bývají spokojenými. Je-li strom nahnilým, nepomůže mnoho, když zevně jej ořežeš a podepřeš; *uvnitř* stromu je nákaza, tam třeba pomoci. Nemá se

ta věc se dnešním člověkem podobně? — *Rodina* je třetí »nevyhnutelná« podmínka stěstí. Dle tobo staří a mladí lidé, kteří rodiny nemohou míti, nebudou též míti štěstí! Je tomu tak? Rádi uznáváme, že i rodina jest zdrojem štěstí, ale ne vždy a ne takovým zdrojem, za jaký vyhlašuje ji Tolstoj. — *Svobodný* a *přátelský styk se všemi lidmi* je ovšem velmi dobrou pomůckou, ale je to dvousečná zbraň; mezi lidmi se člověk spíše pokazí, i když »přátelsky« s nimi jedná, než když se jich do jisté míry vzdaluje — zvláště dnes neodporučovali bychom tohoto tolstojovského receptu žádnému hledateli štěstí lidského. Člověk je ovšem »animal sociale« — ale societa dnešní je »lues pestifera«! — Pátá podmínka ku štěstí je prý »*zdraví a lehká smrt*«. Vysoké kruhy nemají zdraví, a proto není u nich ani štěstí. Ovšem, zase *kus* pravdy. Kdo však upře, *že* v téže zásadě neskrývá se i děsivé »kontra«? A »lehká smrt« též patří k lidskému štěstí? Škoda, že přichází *pozdě,* a právě dělává *konec* všemu zde lidskému, tedy i — štěstí!

Račiž, laskavý čtenáři, posouditi tuto filosofii Tolstého! Zdaž všude nejeví se ti v ní trhliny a rozsedliny; všude, v každé odpovědi? A zdaž vůbec neodpovídá hrabě Tolstoj jen *zevnějšími* důvody na otázku předloženou? Neměl by to člověk čili *lidské štěstí* téměř vše společné i s nerozumnými živočichy? Kdo popře, že nerozumnému zvířeti nejde k duhu slunce, příroda, volný vzduch, rodina, tělesná práce, přátelský styk s jeho commilitony, zdraví a lehká smrť? Mně se zdá, že blaho a štěstí lidské musí se pojati *výše,* než je pojal Tolstoj, a pak myslím, že princip štěstí musí býti vložen *do nitra* člověka a ne do zevnějších *podmínek,* jak udělal Tolstoj. Celá jeho filosofie o štěstí lidském plahočí se — po zemi!

Snad napadlo pozornému čtenáři, proč hrabě Tolstoj nejmenoval mezi podmínkami lidského štěstí — *peníze?* Nemohl tak učiniti pro svou nauku vyloženou ve spisku »Peníze« — do češtiny přeložil r. 1896. *prof. J. Novák,* — Tolstoj totiž považuje peníze za prostředek podmaňování a hrubého znásilňování lidstva, »Lidé, kteří peníze mají, mohou plésti provazy z těch, kteří je nemají.« Vše, co praví o penězích věda, jako že jsou pro pohodlnosť styku, že jsou měřítkem hodnoty, užitečny ke spoření a k placení, jest neúplné a klamné. Věda by to poznala, kdyby nezabývala se (čím bohužel zabývají se všecky právnické vědy) — »apologií násilí«. *Rozdělení statku, nedostatek pozemkův a kapitálů u jedněch* a potlačení jedněch druhými — vše to závisí na penězích; jen penězi vykořisťuje se práce jiných, a jen peníze dělají z chudých otroky, hlásá hrabě Tolstoj na straně 25. Vykládaje pak o nerovnosti majetku a o způsobu, jakým vznikl rozdíl mezi boháčem a žebrákem, má hrabě Tolstoj theorii, kterou by bez ostychu podepsal každý socín a kriminálník. Píšeť na straně 7.: »Pojem dělníka uzavírá v sobě pojem půdy, na níž žije, a nářadí, s nímž pracuje. Nežil-li by na zemi a neměl žádného nářadí, není dělníkem. Takového dělníka, jenž by nepotřeboval půdy a nářadí, nikdy nebylo a býti nemůže. Nemůže býti rolníka bez půdy, na níž pracuje, a bez kosy, vozův a koní, jako nemůže býti ševce bez domu na půdě, bez vody, vzduchu a nástrojů, jimiž pracuje. Nemá-li rolník země, koně ani kosy, nemá-li švec domu, vody ani šídla, znamená to, že někdo ho ze země odehnal, a kosu, vůz, koně šídlo mu vzal anebo ho o ně podvedl, ale nikterak to ne-

Veliký rozdíl je však v tom utrpení. Jedni úpí, držíce
v němž vášeň a zápas všecky požírá; druzí trpí, držíce
jenž učí dobru a káže trpělivostí přemáhati zlo. Kdokoli
uváží »průběhy svého života, uvidí, že nikdy netrpěl p
sledoval učení Kristova — což asi přece jen *dnes* u
u *všech*, ale že většina neštěstí v jeho životě pochá
v odporu proti svému svědomí následoval mravouky
dobře tvrdí však auktor (str. 7): »Souhrn utrpen
pro svět ve svém životě, . . . dostačil by na sk
Kristova. Všecky nepravosti, které poskvrnily r
a zhýřilosti ve studentských letech až k soub
zřízenému trapnému stavu, v němž nyní strá
nictví v oběť přinesené na oltář tohoto svě
tato za Tolstojem opakovati tisíce a tisíce
liký dav, obzvláště v městech; pozorujte
vyžilé tváře; vzpomeňte si na svůj život a
známili důvěrně, vzpomeňte si na násilr
jste slyšeli mluviti, a tažte se v duch
útrap a toho zoufalství. Uvidíte, tř
divnějším, že příčina devíti desetin
živobytí na světě, že ty útrapy jsc
a že většina lidí jsou mučeníky t
na různých místech, v různých
vých, — a téměř všude zárr
Každý pachtí se přinésti molo
zdánlivému blahobytu, co ne
zle odplatí za službu tu. F
má tisíc, chce míti deset t
bytu, proto všude samý
a nespokojenosť — štěs
Podmínky ku štěs
asi tyto: Především
rodou, totiž se slune
linami a živočichy.
velicí páni, kteří pr
vzduch a vidí dva
zdaleka tak spo
»dítkami příro
A má skuteč
Nepáše se
totéž, co v
není dost
nechci po
pokud j
mínka
kdo n
se zd
rozu
poc
ja
n
a

ostranní
děvčat a
tu a neděli celé
oty do neděle pro-
ela,« chechtal se mi do
upu, »a my jdeme z ho-
desi, a bylo mi řečeno: Tito
ci, i kdyby denně pětku vydělali.
aby ze soboty do neděle probil svou
ozí« napořád to dělají! Zámožní lidé
dvakrát ročně, tito »chudáci« tančí však
jednou nebo dvakrát. Pořád hořekují, že se
pořád křepčí, výskají, pijí, a mnozí z nich až
přicházejí. Hledati tedy rozdíl majetkový jen
vání slabých, — jak Tolstoj označil, — a ne-
ků těch i jinde, jest jistě zvláštní filosofie!
ějším byl Tolstoj když filosofoval o poměru mezi
avností, [7]) kdež mimo jiné toho došel na konci
náboženského základu nemůže býti žádné pravé, ne-
právě jako bez kořene nemůže býti pravé rostliny.«
pověděl pan hrabě mnoho pravdy, ač ne bez pří-
Aspoň to neb ono zvláště *dobře* voleno! Proti roz-
že prý náboženství povstalo ze strachu, vyslovuje se
dně a poukazuje velevhodně na to, že náboženství
nají jen slaboši a nevzdělaní divoši, kteří sil přírodních
mužové, kteří síly ty na pravé místo postavili, vy-
aleznuvše je v útrobách přírody, mužové nejučenější —
Des Cartes, Newton a jiní! »Kromě toho každý člověk
který kdykoli, třeba v dětství, zakusil cit náboženský, ví

[7] Také tento spisek »O náboženství a mravnosti« přeložil prof. *J. Novák*.
Dra. Bačkovského v Praze 1895.

...nosti své, *že tento cit vždycky byl v něm vzbuzován* ...m *své nicotnosti, osamělosti a své hříšnosti,* nema... se strachem před nepochopitelnými silami pří... dále vždycky vědom své konečnosti uprostřed své závislosti a neplnění všeho toho, co ...domí zůstane člověku, dokud člověkem ...dí auktor (str. 11) krátce řízně: »Bud...né pohanství.« Povídání o pokroku ...nského náboženství neoznačuje ...rž poklesnutí, jež ani neví, že ...nské (str. 13.) Jen nábo...ověka k Bohu; věda a ...o zmatku o pojmech:

...nek má také hrabě ...aci. Tak učí na straně ...u« vyvinula se různá ná... snížil »na tento stupeň« nej...odceňuje Tolstoj všeliké *poznání* ... zavrhuje je jako zbytečné a pře...ost lépe k náboženství se hodí. Do...om: »že často lidé zcela prostí, neučení ...ší křesťanské pojímání života zcela jasně, ...zto nejučenější a nejvzdělanější lidé stále setr... pohanství.« Pan hrabě zde přehlédl, že nábo...ež pouhým *poznáním;* náboženství jest i *uznáním,* ...*raxí,* a *to* lidé vzdělaní velmi mnozí neradi slyší, vě...mnoho by musili odložiti, co jim do duše a každodenního ...ryla pýcha života, žádosť očí a smyslnosť světa. Ne tak ...matiku, jako o morálku lidstvu běží, ať povídá svět proti tomu, ...chce. »To by znamenalo postaviti svět vzhůru nohama, kdybych ...e tím měl spravovati,« namítal mi jednou v této záležitosti jakýsi medicinal universal Doctor! — Rovněž nesprávně učí Tolstoj, když tvrdí, že na poznání náboženském zakládá se (str. 18.) každé jiné poznání a které před každým jiným předchází.« Vzpomínáme si, že jsme právě u Tolstého velice ostrou odpověď na tento názor četli ke konci spisu »O životě« na straně 347. »Pokusy v našich dobách, vlíti člověku duševný obsah *pomocí víry s opominutím rozumu,* — platí tolik, jako pokusy, *krmiti člověka jinak než ústy!*« Rovněž bludným jest tvrzení Tolstého, že *zjevení* není nic jiného, než ono zmíněné již »poznání náboženské«, které prý předchází a buduje »každé jiné poznání.« Tento názor o zjevení neprodá pan hrabě dnes už ani u racionalistů!

Francouzsko-ruské slavnosti, které konaly se v říjnu r. 1893. ve Francii, vzbudily v Tolstém, jak sám doznává, z počátku pocit směšnosti, později však pocit údivu a nevole. Z té příčiny umínil si, že pojedná o věci, která Francouze a Rusy k slavnostem svedla, — *o vlastenectví.* Dle theorie, kterou známe o neodpírání zlu, nikterak se nedivíme důsledkům, které hrabě Tolstoj i na vlastenectví applikoval. Že pan hrabě vlastenectví zavrhne, bylo nám jasno; že však zavrhne je *takovým* způsobem, nezdálo se nám jistým. Je to ostré slovo, řekneme-li, že hrabě Tolstoj vidí ve vlastenectví sprostotu,

hrabství, hloupost, bezbožectví a nepřirozenou nelidskost, ale jest pravdivým o něm slovo to. Jen maličkou ukázku z mnohých! Roku 1892. přibylo oddělení francouzského loďstva do Kronštadtu »a důstojníci této eskádry vystoupivše na břeh mnoho jedli a pili různého vína na různých místech, poslouchajíce při tom a pronášejíce mnoho lživých a nerozumných slov;« podobně mnoho jedli a pili Rusové, když Francouzům návštěvu oplatili a si s nimi na bratrství připíjeli. Oba národové, ruský i francouzský, súčastnili se této komedie; zpívání, řvaní a hrání Marsaillaisy a ruské národní hymny nemělo konce. Novináři neměli jiné práce, než referovati, co kdo vypil, snědl a povídal etc. »Jestliže (však) se ozvaly mluvené i psané a tištěné protesty proti tomuto *šílenství*, které ukazovaly na nerozumnost toho, byly zatajovány a umlčovány, kdežto všecky nerozumné projevy pro francouzsko-ruské sbratření, všecky výkřiky zpitého patriotismu byly do světa vytrubovány řečí i tiskem. Nerozumností, surovostí a nesmyslností (str. 13) nikdo si při tom nevšímal. V dalším (str. 14—15) přirovnává tyto věci hrabě Tolstoj ku psychopathické epidémii malevanské,[8]) a ta praví: »Uznáváme-li, že psychopathická nemoc malevanštiny jest nebezpečnou, a že vláda dobře učinila, řídíc se radou professorovou a odstranivši vůdce Malevanců tím, že některé z nich zavřela do blázinců a klášterů, některé poslala do vzdálených míst, za kolikrát *nebezpečnější* musíme potom uznati tuto novou epidémii, která se objevila v Toulonĕ a v Paříži a odtud se rozšířila po celé Francii a Rusku, a za kolikrát nutnější, aby, ne-li vláda, tedy společnost rozhodně zakročila (kde však bude nauka Tvá o neodpírání zlu?) proti rozšíření takovýchto epidémií.« Jsme ovšem dalecí toho, abychom obhajovali všech »hloupostí«, které se staly u příležitosti francouzsko-ruského bratříčkování — dámy příkladem na ulici padaly ruským důstojníkům okolo krků, líbaly etc. — tolik však přece nesneseme, abychom nadšený patriotismus přirovnávali k šílenství a epidémii. A protestovati zpříma musíme, vidíme-li, že tak bezohledný a náruživý odpor proti citu a povinnosti vlastenecké vede se ve jménu Kristova učení. Jako máme všecko od Boha, tak i řeč a vlast jest statkem Božím, a my jsme povinni ho opatrovati a hájiti, nemáme-li býti služebníky nevděčnými a nehodnými. Proč pak vložil Bůh do srdce každému z nás touhu po domově a lásku k mateřské řeči atd? I to ptáče hájí svého hnízdečka a zpívá *svůj* zpěv a my, lidé rozumní, — nemáme hájiti půdy, na níž jsme se zrodili, živili, vyrostli? Není-li přirozenost lidská celá sama v sobě zfalešněna, — a Bůh jejím falsificatorem snad není? — jest zfalšována theorie Tolstého, která proti tomu, co přirozenost nám ukládá, brojí. Dovolávati se zde Kristova náboženství, jest — nejméně řečeno, — nesprávným a netaktním, poněvadž se tím vrhá zvláštní odium lidstva na Kristovu nauku, a křesťanství vyhlašuje se protivou lidského citu! Kristus Pán poručil přece dávati, co jest císařovo císaři, a co jest Božího Bohu. Proč bych tedy nesměl dáti respective hájiti sobě, co jest mého,

---

[8]) Dle prof. *Sikorského* záleží podstata malevanštiny v tom, že někteří lidé v těchto vsích (Vasilského kraje) vzali si působením svého vůdce, jménem Malevanného, do hlavy, že v brzké době musí nadejíti konec světa, a změnivše proto veškerý způsob svého života, počali rozdávati své jmění, vystrojovati se, dobře jísti a píti a pracovati.« Slzy radosti prý jim lehko z očí tryskaly i vysýchaly. Jedli pamlsky, společně se procházeli a objímali.

tedy řeč a vlasť? *Každému* jednotlivci i národu chceme dáti a nechati, což jeho jest; svého však hájiti a žádati z téže příčiny ve svědomí vázanými se cítíme. *Láska bratrská neničí spravedlnosti, ale ji podporuje a zvyšuje!* Filosofie Tolstého ovšem jinak na »lásku bratrskou« hledí, ale jistě více jí škodí než prospívá utopiemi svými. A když křesťanská láska bratrská je takovou, jakou ji Tolstoj hlásá, — proč pak vyhlašuje pan hrabě francouzsko-ruské patrioty za šílence, a proč svolává na ně vlády a obecenstvo, učí-li křesťanská láska bratrská, jen s každým dělati dobře a neodpírati zlu nikdy? Vyhlašuje-li hrabě Tolstoj patriotism *vůbec* (tedy ne snad jen patriotism dělaný a přemrštěný) za »surovou tradici (str. 45), za násilí (49) a za klam (ibidem) a myslí-li, že ho užívají vládnoucí lidé, aby se pohodlněji při vesle udrželi, vyhlašuje tím pan hrabě věci, které snad nikoho neuspokojí, jistě však velmi mnohé pohorší, — křesťanská nauka právě nejvíc zakazuje pohoršení!

* * *

Vždycky bývalo mi nápadným, proč moderní svět, jenž tak velice Boha se štítí a proti všemu náboženskému tak apathicky, abych neřekl, zuřivě se chová, vždycky mně bylo nápadným, proč tento moderní svět čte a hltá publikace Tolstého, kterýž otázkám náboženským nikde se nevyhýbá, ale právě naopak všude je vyhledává a hodně přísně o nich rozmlouvá. Myslíval jsem, že příčinou neobyčejné přízně moderního světa k Tolstému jest jeho neobyčejný talent, zvláštní pozorovací duch, věrná kresba, neodolatelná svěžesť, pestrá rozmanitosť, hloubka myšlének, mohutnosť řeči, elegantní dikce, důkladnosť, logika, kriticism, věda a oslňující filosofie. Dnes už tak nemyslím. Více než polovice těchto mých předpokládaných předností zmizelo v očích mých s Tolstého, a já jsem přesvědčen, že, jak slavnému auktoru přispěly jeho romány, tak mu ublížily jeho »novokřesťanské« studie. Nebýti oněch románů -- vše ostatní padlo by do moře každodennosti. Vedle toho prospívalo však Tolstému u moderního čtenářstva — právě to, co jsme ve své studii Tolstému tak často předhazovali, neúplnosť, přehnanosť a nesprávnosť náboženských jeho názorů.

Celý moderní svět žije totiž v přítomné době v jakési náboženské povrchnosti, lhostejnosti a mnohdy i v úplné nevěře a zuřivé bezbožnosti. Tato skutečná životní praxe přemnohých modernistů nutně žádá jakéhosi ospravedlnění a vysvětlení. Obhajovati nevěry nevěrou (čili jak moderní říkají: osvětou a vědou) jest sice obvyklým, ale přece i u nevěrců ne tak žádoucným a hledaným, jako obhajovati nevěry věrou, zvláště *křesťanskou* věrou. A to právě měrou vrchovatou udělal (snad nevědomky) hrabě Tolstoj. Ve jménu křesťanské víry vystoupil proti moderní nevěře a porazil — všecky církve! Ve jménu křesťanské víry vystoupil proti moderní nevěře, a porazil — vědeckou dokazatelnosť a jistotu jsoucnosti Boží! Ve jménu křesťanské víry vystoupil proti moderní nevěře a porazil — víru na Bohu založenou! Ve jménu křesťanské víry vystoupil proti moderní nevěře a porazil — Krista *Boha!* Ve jménu křesťanské víry vystoupil proti křesťanské nevěře a porazil: stvoření světa, nesmrtelnosť duše, pád prvních lidí, vykoupení, vzkříšení z mrtvých, soud »na oblacích«, osobní život, Kristovy zázraky (zvláště z mrtvých vstání

Páně), pravosť evangelií, celý starý Zákon, neomylnosť Ducha svatého a Jím řízených apoštolů, první sněm církevní v Jerusalémě a všecky ostatní za ním, modlitby, chrám, obřady, vlastenectví, majetek, posty atd.! Něco podobného na světě dosud ještě nebylo. Moderní svět nejobtížněji nesl předhůzku bezbožnosti a nekřesťanskosti. I nejlepší obrancové nevěry a náboženské netečnosti nevěděli si s předhůzkou tou rady a pociťovali, kterak marně hleděli se proti ní skrýti pod pláštěm osvěty, svobody a vědy. Tu přišel však nevěře na pomoc vysvoboditel, přišel hrabě Tolstoj a naučil nevěrecký a nekřesťanský moderní svět hájiti se pod pláštěm Kristovým věrou křesťanskou! To je mé Confiteor o »novokřesťanství« hraběte Tolstého.

Na Martinci.

Obraz ze života lidu ve Žďárských horách.

Napsala Vlasta Pittnerová.

(Dokončení.)

XIV.

Když vstávalo nové jitro, stál Pater Josef již u okna ve své sedničce a pohlížel k horám. Ranní páry halily vrcholy lesů ve své závoje, haluze smrčin a lesklá zeleň bukův a bříz odrážela se čarovně, vynikajíc z těchto mlhovin ve svitu červánků zrcadlících se v těch vzdušných parách. Byla to nádhera barev jitra, nádhera probuzení dne, nádhera východu slunce.

Pater Josef byl kliden. Tak bylo mu volno kolem srdce, volno, ba posvátno v mysli. Cítil, že započal nový oddíl života jeho, tak jako nový oddíl v kronyce jeho rodiny.

Na stolku u okna ležela památná bible. Tak bylo volnu Pateru Josefovi, pomyslil-li, že snad nebude již třeba v pokolení, ve kterém on žil jako člen rodiny Zaláků-Martinců, zapisovati, že zemřel kdo z rodiny té »z dopuštění Božího«. Ano, cítil, že šel cestou pravou, že dobře učinil, postoupiv svého místa jako dědic rodné samoty sestřinu manželu, kterýž založí zde novou, snad šťastnější rodinu. — Viděl naději v novou rodinu včera v ustarané otcově líci, viděl ji ve vyhublé matčině tváři, ve zbožném pohledu tety Marušky, v úsměvu tety Rozárky, která říkala, že, byť i sama provdána nebyla, děti dcery bratrovy bude míti jako za vnoučata. A v obličejích mladých manželů četl blaho lásky. Viděl, s jakou důvěrou lne sestra k tomu, jenž měl ji býti pro život ochrancem, jak mladý pantáta vážně a vlídně hledí k svojí mladé ženě.

A to svatební veselí, které včera zvučelo v celém starém stavení na Martinci, zanechalo v duši mladého kněze tak příjemnou upomínku, jako byla ta všecka vůně dětství a mládí, která táhla vždy-

jeho nitrem, když súčastnil se styků s lidem venkovským, s bodrými a filosofujícími našimi horáky, které tak miloval.

Pater Josef sešel dolů, na dvoře bylo ještě ticho, vše spalo. Přešel dvorem a vyšel na planinku ku zkamenělému stádu. Kráčel přímo ku kříži. Kříž byl ověnčen. Teta Maruška vzala si to na starosť, aby v den, kdy na Martinci byla svatba, a kdy celý statek byl upraven a vyšňořen, i kříž byl ozdoben.

Velký věnec byl zavěšen dole na kříži, a na hlavě Ukřižovaného byl nad trnovou korunou ovinut věneček ze svatební rozmariny, propletený červenou stužkou.

Mladý kněz usmál se té naivní zbožnosti, z níž vytušil, že teta podáním »svatebního roucha« žádá od Spasitele, aby byl hostem na svatbě, hostem v domácnosti mladých manželů.

Pokleknul u kříže. Mimoděk vzpomenul tu na onu noc, kdy setkal se zde s tetou Maruškou, s tou Sybilou svého rodu, jak ji ve vzpomínce této nazval.

Tu položil mu někdo ruku na rameno. Ohlédnul se. Stála za ním matka.

»Dej vám Pán Bůh dobrýtro, velebný pane,« řekla, a z hlasu jejího zněla mateřská pýcha a radosť nad synem.

»Dobré jitro, maminko. Co pak tak záhy vstáváte?« tázal se.

»Ani jsem neusnula. To víte, že od Martinovy smrti nemám spánku,« řekla a usedla na klekátko. Zakašlala z vyhublých prsou.

»Neměla byste vycházeti do té mlhy, maminko. Z rána je zde na horách vzduch příliš ostrý, a vám to neslouží,« řekl Josef.

»Pro mne jest již vše jedno, velebný pane, nedbala jsem jakživa na svý pohodlí. Včil huž taky vím, že jsou ty my léta spočítány, a nevohlížím se na trochu kašle. Cejtila jsem, dyž jste šli dol', a jdu schválně za váma. Chcu vám něco říct.« Panímáma patřila na syna těmi svými modrými zraky, pohledem tak upřímným, až se mu div oči slzou nezalily.

»Přejete si něco, maminko?« tázal se Josef, vezma ruce matčiny do svých a hladě je.

»Abyste toho nikomu neříkal, si přeju, prosím vás za to. Ale to vám musím říct, že mám smutny tušení, že bude na Martincu zasejc bejvat zle a smutno. Nezažene se ta kletba vodsud, nezažene,« smutně řekla panímáma. »Nelekejte se tak, nepovím to žádnýmu, jenom vám.«

»Stalo se něco? A kdy?« Josef nepokojně hleděl na matku.

»Nestalo, ale stane se asi. Kdy, jak, nemůžu vědět. Možná, že tu už nebudu, a to bude pro mne nejlepší. Ale tak poslouchejte prvějc, nežlivá sem někdo dojde! Já jsem teprva včera někoho poznala. Tak najednou mi to přišlo a před ránem se mně to v mysli rozleželo. Víte, jako toho myslivca,« pravila matka.

»Co je s myslivcem? Vždyť nyní již nechá, musí nechat Cyrilku na pokoji,« řekl Josef.

»To je ináč. Seděla jsem se starou paničkou z myslivárny vedle sebe, a ta si mi tak zasejc naříkala, co s mužem a se synama zkusila pro jejich divokosť. A tak za řeči taky povídá, že tu ten druhej její syn jednou byl na návštěvě u nebožtíka fořta, ale že zde nevostal, jak myslili, že najednou přijel, stalo prej se zde ňáky takovy smutny pořízení, zastřelil prej pytláka, a ten pytlák že byl synem bohatýho

sedláka. Mně bylo, jako dyž se mi před vočima rozsvětlí. Jen jsem po myslivcovi koukla — —« panímáma se zamlčela.

»Maminko, vy myslíte,« řekl Josef zvolna. I jeho mozkem šlehla myšlenka.

»Včil jsem teprva věděla, proč nám byl ten myslivec tak ňák jako známej, proč i hajnej říkal, že i to příjmení »Helman« jako by byl někdy slyšel. Tak jsem na to přišla. Bratr bratru je podobnej, třeba je tendle starší, fousama zarostlej a snad ešče — Bože mne netrestej — divočejší. Je to bratr toho, co nám zastřelil — Martina.« Panímáma položila hlavu na Josefovo rameno a slzela.

Pater Josef byl ohromen. Podivná spleť okolností hlásila se tu s neúprosností osudu, pronásledujícího jeho rodinu. Ó, cítil dobře s matkou, že u vědomí tohoto sousedství nemůže býti klidu v její duši. »Maminko, myslivec snad o tom neví,« řekl.

»Neptala jsem se staré paničky, ví-li nebo neví, šak sama řekla, že nerada na to vzpomene, a že je jí hrůza chodit tím lesem, pomyslí-li, že zde její syn kdysi zastřelil člověka. A ten člověk byl náš syn. Ó, jak dobře, že jsme Cyrilu uchránili před bratrem toho — ne já nesmím říct vraha — dyť to podlevá rozumu vrchnosti nejní vražda, zastřelí-li myslivec pytláka, a my to nesmíme dát světu zvědět, že ten náš syn nehumřel tak, jak jsme po všecky leta si lež za hřích na dušu vzali. Tak jsme vás vobětovali za tu našu rodinnou kletbu, a přece se sem zasejc vrací.« Panímáma již neslzela, ale hleděla tak smutně, až Pateru Josefovi se srdce zachvívalo.

Cítil, že musí, má něco říci, ale nenacházel slov. Napadla mu slova velikého Brita: »Jsouť věci na nebi a na zemi, o nichž moudrosť naše nemá zdání.« — Což ta tradice rodinné kletby byla také něčím takovým? Což ta zbožná mysl jeho předků neděsila se nadarmo osudem se vracejícím v nová pokolení, neuznávajíc náhody, ale vidouc v dopuštění Božím vždy vracející se trest za hřích jednoho z předků?

Domýšlel se, že prostá mysl matčina děsí se té náhody, že děsí se blízkosti bratra vraha synova, že míní, že člověk ten, pro kterého byly již i sváry v rodině, znovu souseděním svým přinese neblaho.

A v ten den, kdy žehnala matka dceři ku sňatku, učinila tento objev.

»Vidíte, taky se toho lekáte,« pronesla matka po chvíli.

A Josef posud neměl slov. Mlhy zatím se pozvedly úplně nad lesy, a slunce vycházelo v celé své nádheře. Vše planulo krásou, kapky rosy na každé sněti, na každém stéblu trávy blýskaly se jako barevné perly. A ta nádhera rovněž jako v rosných kapkách odrážela se v slzách ženy sestárlé v práci a trudu, v slzách matky, chvějící se o budoucnosť své rodiny.

»A čeho se tak lekáte, maminko?« řekl posléze syn.

»To sama nevím, ale to vím, že tu na Martincu bude novy trápení a lítosť skrzevá toho myslivca. To taky vím, že toho nesmím nikomu povědít, ani Marušce ne,« pravila matka.

»Máte dobře, neříkejte toho nikomu. Než, chci jíti do dědiny, sloužit mši svatou, obětovat oběť nejsvětější. Pojďte se mnou, maminko, obětuji mši sv. za upokojení vaší mysli,« děl Josef.

»Ano, půjdu ráda. Ty naše mlady nebudeme budit, a švagříčkovy ať tady ten úklid samy vobstarajou. Šak přijde beztoho hajná na pomoc. Jdu se voblíct,« řekla panímáma.

»Posnídejte, maminko,« nutkal Josef.

»Šak vy taky nebudete snídat. Spojím s pobožností půst,« odpírala panímáma a ubírala se do stavení.

Po chvíli vyšli. Maruška byla zatím vstala a šukala po domě.

»Jen si jdite, panímámo,« řekla švagrové, slyšíc, kam se chystá. »Potěšte se nad synem. My to zde huž ňáko spravíme.«

Syn kněz odváděl si matku pod paží. Musila se chvílemi o něho do opravdy opříti, klesaly jí nohy, a dech se zarážel.

Šli tak spolu v té kráse letního jitra, plného sluneční záře, rosného svitu, vůně, ptačího zpěvu, tím krásným lesem, ale v duších měli oba trud a žal.

Josef promlouval k matce vlídnými slovy, hledě rozplašiti tesknou její předtuchu. Rozhovořila se po chvíli a vyprávěla synovi rozličné vzpomínky ze svého mládí.

»Vidíte,« pravila, »vidíte, velebný pane, nejsu přece ještě tak stará, ale připadá mi, že je tomu tak tuze, tuze dávno, co jsu zde. To jak se říká, že se vojákům počítaly ty léta, co byli ve vojně, dvakrát, tak člověk ty léta v trápení stráveny aby dvakrát počítal.«

»Maminko, maminko, jak mne to bolí, že si musím mysliti, že jste na tom světě tolik zakusila. A k tomu na tom našem milém Martinci, na té samotě, kde by člověk myslil, že jest vždy jenom klid a mír.« Pater Josef svěsil hlavu.

»No víte, drahej synáčku, mě taky potěšuje, že to nebude ani tak dlouho trvat, jak to trvalo. Dyť tu už dlouho nebudu, jak pak dlouho to může ešče se mnou trvat. Jen dyž jsem se dočkala, že vás, drahej synáčku, mám tím panáčkem. Dyť vy jste byl můj zlatej Josifek, můj mazílek, můj študentíček, můj pan majstr, můj jedinej.« Obličejem choré panímámy zazářil zrovna svit radosti.

»Bohu budiž vzdán dík, že tak se stalo,« řekl Josef vroucně a tisknul ruku matčinu v paži jeho zavěšenou.

Došli do dědiny a vešli do kostela.

Pan farář uvítav Josefa v sakristii, vybídnul ho, aby sloužil mši svatou u velkého oltáře, sám odebral se k postrannímu.

Dnes teprve beze slavnostního ruchu a šumu bylo blaze ustarané panímámě Martincové, ana hleděla na každičký pohyb synův, sledujíc se zatajovaným dechem posvátný úkon. Nemodlila se z knížek, pohlížejíc jenom a jenom na syna.

Po mši svaté udílel Pater Josef opět požehnání, a dobrá jeho matička byla by nejraději objala každého, kdo tu přiklekl, a na jehož temeně spočinuly bílé ruce mladého kněze.

Pan farář pozval Patera Josefa i s matkou ku snídaní. Zdrželi se až k polednímu, a vracejíce se domů, šli jaksi klidněji, bezpečněji. Vyslovil to Pater Josef, řka, že cítí se volným, bezpečným v povolání svém, že ví, že jest jako v přístavu, nacházeje útěchu a sílu u oltáře.

Na Martinci bylo vše v práci. Mladý pantáta se starým obcházeli pole, doma ženské i s hajnou se činily o překot s úklidem.

Cyrilka zardělá uvítala matku i bratra. Měla uvázaný šátek na pokosmo, neslušelo se již, aby chodila »vlasatá«.

»Panímámo, panímámo!« usmívaje se poklepal jí Josef na rameno.

»Šak jste mi sám pantátu dávali,« řekla taktéž s úsměvem a zarděla se ještě více.

Pater Josef vyšel si do lesa. Prošel ta všecka památná místa. Stanul u »dobré vody«, kde modlil se za bratra. Došel na místo, kde zahynula ubohá jeho neuznávaná, neznámá sestra Petrolína, a tam taktéž vroucí modlitbou povznesl svoji duši ku věčnému dobru a spravedlnosti. Zastavil se v hájovně. Hajný byl doma a obíral se spravováním tenátek na koroptve.

Pohovořili si o všelicems, a hajný položertem se zmínil, že půjde někdy k němu na faru za šafáře.

S úsměvem jemu i sobě to Josef sliboval.

Za nedlouho odebral se Josef na vzdálenější faru na Hané, kde dostal místo za kaplana.

Míjely týdny a plnily se v měsíce. Přišla zima, a Pater Josef vzpomínal, jak asi na Martinci jsou zapadlí ve sněhu. Přicházely mu častější zprávy z domova. Mladý pantáta byl zvyklejší než ostatní obyvatelé Martince tu a tam napsati dopis a rád velebnému panu švagru dopsal. Zprávy nezněly příliš rozmanitě. V hospodářství se dařilo dobře. Všichni byli dosti zdrávi, panímámina churavost byla prý dle počasí někdy horší, někdy lepší, nejlépe prý činily panímámě dopisy od Patera Josefa. Takový list prý byl nad všecky léky.

Bylo-li panímámě trochu lépe, tu ji osvěžil, a churavěla-li, potěšil. S tou churavostí to bylo podivno. Někdy mnoho dnů po sobě vyležela »stará panímáma«, jak se nyní říkalo, zápasíc se záduchou a kašlem, pak zase měla trochu pokoj. Nejvíce jí mrzelo, že nemohla se vydat na cestu do kostela. Těšila se na jaro, že jí bude pak lépe.

Mladý pantáta sděloval, že jsou s myslivcem v dobrém sousedství. Chodívá prý na besedu, škádlí ženské, říká prý, že zde v horách nezůstane, a zůstane-li, že se sem do té Siberie ženit nebude. Po Novém roce pak psal mladý pantáta radostnou zvěsť, že pod starým krovem Martince přibude nový člen rodiny. Všichni že se těší, stará panímáma že všecka okřívá a počítá týdny, kdy již vrána na střechu usedne. Pak že se těší všichni, že prosí všichni za to, aby pak Pater Josef dojel navštívit domov a uvítal synovce neb neteř dobrodiním svatého křtu na tento svět.

Rád, rád Pater Josef slíbil, že tak učiní. A sám již také počítal týdny, kdy to asi bude, a spěchal na obdrženou zvěsť k domovu, radostně rozechvěn.

Byla to holčička, která otevřela jasná očka pod tou starou střechou Martince a byla přivítána na svět nejináče jako princezna, jak všichni říkali.

Vždyť měla tři babičky! Ba čtyři, neb mladého pantáty matka se dojela také podívat na Martinec a velice si tu libovala, jak do pěkného místa se syn dostal. Pater Josef potěšil se dobrou vůlí a shodou na Martinci, ale jen nad matkou se zarmoutil. Vytknul domácím, zda nevidí, jak panímáma schází. Viděli, ale všichni souhlasili, že panímáma jest veselejší a klidnější než bývala druhdy, a co se vnoučátko narodilo, že zdá se býti zcela zdráva.

Jelo se ke křtu. Jel starý pantáta a matka mladého pantáty, aby děvčátku kmotrovstvím posloužili. Dělává se tak, že se berou rodiče z každé strany jeden. Pater Josef se tázal, jak se má děvčátko jmenovat. Matka mladého pantáty nazývala se Anna. Mladý pantáta byl by měl nejraději Cyrilku, a mladé mamince by to bylo bývalo také vhod.

»První dítě se má jmenovat po osobě v přízni nejvzácnější,« poznamenala Rozárka, která by byla děťátko nejraději ani z ruky nepustila.

»Kdyby byl chlapec, byl by Martin,« ozval se starý pantáta.

»To se rozumí,« řekla Maruška. »Děvčata v našem rodě, ne-li po matce, dávala se křtít nejvíc Marie. To je vzácny jmeno, dostávajou ho i vopravduvsky princezny.«

»A maminčina tetička se taky tak volá,« řekla matka mladého pantáty skoro trochu pichlavě. Byla by si přála po sobě Aničku.

»Já bych myslela, aby se jmenovalo to děťátko po svým nejvzácnějším strejčkovi, po velebným pánovi, Josefa,« řekla stará panímáma.

Tento návrh ihned všichni přijali, a spor o jméno byl vyřízen. Šli s novorozeňátkem ke křtu. Šli tou krásnou horskou krajinou. Pater Josef si představoval, jak asi šli s ním před lety. Nebyl prvním dítětem, ba ani prvním synem, a přece ho rodiče rádi na ten svět vítali. Rádi? — Ach, teprve nyní věděl, že ho vítali asi s úzkostí, jakého snad žalu se na něm dočkají. A zdálo se mladému knězi, jakoby vyjasněnou oblohou náhle přelétnul mrak, mrak takový, jakéhož předtucha tížila duši jeho matky. To byla ta její choroba.

Panímáma loučila se klidně s odjíždějícím po slavných ouvodkách[1]) Paterem Josefem. Hladila jeho hlavu, líbala jeho tváře a bránila mu chtějícímu jí ruce políbit. A mrzela se, že sám nedal si od ní políbit ruky. »Jste posvěcenej na kněza, a patří vám to. Zasluhujete toho,« řekla.

»Vy si zasluhujete, maminko zlatá, abych vám zlíbal ruce,« řekl syn.

»Můj drahej synáčku, dybych vás huž neměla huvidět, za to vás prosím, přijeďte mně do toho hrobu požehnat. Viďte, že ano?« Matka držela syna okolo krku.

»Nemluvte o smrti, maminko,« prosil Josef.

»Přejte mi toho, že můžu o ní pokojně myslet a mluvit,« řekla matka. »Mám pokoj v duši, a to marny (choré) tělo touží taky po pokoju. A co tu nechávám, beze mne vobstojí. I ten můj pantáta i ty my děti. A vy za mne se budete denně modlit. Vám, velebný pane, mý nejmilejší dítě, kterej jste mýmu srdci nejbližší, nechávám svý nejhupřímnější mateřsky požehnání. A jak jsem vám řekla, dyž jste vodjížděli, skrzevá toho myslivca, tak vás prosím: modlíte se za svůj rod, ať nepřijde na Martinec zasejc zle k vůli tomu člověku.«

Pater Josef pokleknul před matkou a přijal úctyplně její požehnání. Slzel a přivinul hlavu na ta vyhublá matčina ňádra. Odjel, a za nedlouho došla zvěsť, že matka dotrpěla. Bylo to, jakoby byla čekala jenom na ten úsměv vnoučete, na pohled dětských očí. Odešla tak klidně! Počala cítiti slabosť a nevstávala po několik dní déle s postele. I po obědě uléhala a záhy k večeru ohlížela se po loži. Asi třetího dne této slabosti žadala si útěchy náboženství. Panu faráři, kterýž ji zaopatřoval, uložila ještě steré pozdravy synovi knězi. Ukládala tyto všem, každému zvláště, ale nesvolila, aby byl syn zavolán k úmrtnímu loži. Řekla, že si nepřeje, aby si jí pamatoval posledně aspoň veselou a těšící se tomu vnoučátku, a nikoliv tak

---

[1]) Křtinách.

slabou a sklíčenou. A svému muži řekla: »Nechci, aby syn kněz se mne tázal, zda vyznala jsem to, čeho jsme zamlčovali po tolik let.« Pantáta svěsil hlavu. On byl od Josefova vysvěcení a Cyrilčina provdání mnohem klidnější než býval. Zeť byl mu po chuti svojí pílí, svým lnutím k poli a práci, říkal, že z něho bude řádný Martinec. Z vnoučátka se srdečně těšil. — Panímáma ještě si dala donésti maličkou Josefku, požehnala jí a pak prosila švagrovou Marušku, aby se hlasitě modlila růženec, a to růženec bolestný, jakým se ona, panímáma, ve všech útrapách těšívala. A švagrovou Rozárku požádala o rozžehnutí hromničky. Všichni poklekli, i hajných, kteří přes tu chvíli docházeli, a za společné modlitby panímáma zdřímla. Dřímota přešla v spánek a spánek v smrt. Maruška pozorujíc, že švagrová skonává, otevřela okno, aby duše její volně mohla vzlétnouti k nebesům, jak lid náš u zbožné víře míní.

Pak odebrali se starý i mladý pantáta do dědiny, aby obstarali pohřeb a Pateru Josefovi nejrychlejší zprávu. A Pater Josef přijel. Přijel u večer, a strýc mlynář očekával ho ve Žďáře u pošty s povozem. Dojel do dědiny a povečeřev u mlynářů, rozhodnul se, že dojde na Martinec pěšky. Byla krásná letní noc, a mladý kněz odmítnul i povoz i průvod. Šel pěšky. Měsíčný svit oblév al luhy i pole, a lesy zvedaly tmavá svá temena k obloze tak vážně a zádumčivě, že zdálo se, že ty mraky letní oblohy vábí ve svůj klín. Pater Josef šel úvozem, kudy tolikráte s matkou chodíval. Vážné myšlenky táhly jeho duší.

Vzpomínal těch probdělých nocí v těžkých duševních bojích, těch nocí, kdy kolísal na cestě k svému povolání, vyvolenému vůlí rodičů. A nyní teprve cítil tíži toho rozhodnutí, kterou si byl uvaloval na duši, cítil, že lehčeji mohl vyjíti z bludných tehdy svých myšlenek, kdyby byl s větší důvěrou upjal svoji mysl k cíli, že, obětuje-li člověk rád svůj život, není již obětovaným, ale obětujícím, obětníkem.

Bylo mu volno. Již zřel temné obrysy Martince. Oknem přístěnku kmitalo světlo. Zajisté tam uložena byla nebožka. A druhé světlo, rudě zbarvené sklem lampičky, zářilo od kříže jako hvězda.

Pater Josef vzpomenul oné noční chvíle, kdy tam hovořil s tetou Maruškou. Napadlo ho, že snad ji tam zastihne. Všichni se zajisté modlili za večera u mrtvoly a nyní asi se rozešli k odpočinku, snad ještě teta zašla se pomodlit ku kříži, jak často činívala.

Pater Josef kráčel volně v před. Z lesa ozval se chvílemi skřek sovy, výrové sletovali se někde k nočnímu lovu, navzájem se vábíce. V dáli zaštěkal srnec, zavyla liška. Les nespal klidně, noční zvěř jej oživovala. Praskot větví věštil, že někde houštinou pádí jelen, hledaje pastvy. Kolem nohou přeběhla Josefovi lasička, i lesní králík kmitnul se po mezi, slabým mečením volaje za sebou rodinu k pastvě do jetele. Jako šipka běžel tu a tam zajíc, vyhýbaje se místům měsícem osvětleným. Volání chřástala neslo se od rákosin z bažin mezi lesy. Tu ozval se tichou nocí zvuk lidského hlasu. Byl to zpěv. Ano, Josef se neklamal, teta Maruška bděla na modlitbách pod křížem. Zrychlil krok. Vážný, ba smutný nápěv písně nesl se tišinou. Josef rozuměl každému slovu staré pohřební písně, kterou teta zpívala. Byla to píseň, již měli v kancionálku psaném po léta členy rodiny, zapsanou pod názvem »Ku pohřbu dobré matky«.

Tak tklivě zněla ta slova písně z úst stařeny.

»Slož zde v pokoji své kosti,
matko dobrá dítek tvých,
zapomeň včil na ouzkosti,
na bolesť porodů svých.
Ó, jak těžká břemena
nesla zde tvá ramena.«

Josef stanul již na pokraji planinky, kde útvary »zkamenělého stáda« čněly v noc, oblévány svitem luny. Již viděl tetu. Seděla na klekátku zahalena ve tmavou plachýtku. Nad hlavou zářila jí červeně lampička.

Zpívala volně dále:

»Už z ruk manžela milého
kvaltem tě smrt vytrhla,
všecku rozkoš sňatku tvého
dnes najednou pozřela:
se vším se rozloučiti,
vše máš včil opustiti.«

Těch rozkoší! Ne, těch zde nezažila ta žena, která tam spala věčným spánkem. O tom dobře Josef věděl.

Tetin hlas zachvívaje se zněl v písni dále:

»Ty jsi mnohým život dala,
nyní svůj vlastní tratíš,
ty, které jsi vychovala,
s uzdy tvé je vypouštíš.
Snad jinou cestou dítky
půjdou po smrti matky.«

Ano, ano, Josef cítil ve svém nitru, že on nepůjde, nechtěl by již jíti jinou cestou, než kterou šel po přání matčině.

A teta zpívala dále. Josef v zamyšlení nesledoval následující sloky. V duši zabouřil mu žal, že tak ji zarmoutil, tu matku dobrou, scházeje s té cesty, klopýtaje přes balvany, jichž bludně sám vyhledával.

Vzdychnul a opět naslouchal slovům staré písně:

»Odejdi včil ženo silná,
jakých málo na světě,
ve všech svých živnostech pilná,
často vzpomenem na tě.
Čeká tě na věčnosti
lós převelké radosti.«

Pater Josef cítil, že derou se mu slzy v oči, i pokročil rychle v před. Chtěl zavolati na tetu, ale nemohl promluvit.

Teta asi ulyšela jeho kroky, i obrátila se v stranu, odkud přicházel. Přestala zpívati a tiše hleděla, kdo to ruší její pobožnosť. »Jste vy to, velebný pane?« zavolala.

»Ano, já, tetičko,« odpověděl a podával jí ruku.

»Vítám vás. Potěš nás Pán Bůh,« řekla a dodala: »Myslila jsem si, že se vás zde dočkám. Nemůžu beztak spát a tak jsem si vyšla ven. Ráda zde tu pobožnosť konám.«

»I já jsem si pomyslil, že vás zde asi zastanu, tetičko,« řekl Josef a usedaje na balvan proti tetě, pravil: »Nechoďme již do stavení, ať nikoho nevzbudíme, zůstaňme zde spolu do rána. Zajisté bychom nespali.«

»Tak je to dobře,« řekla teta.

XV.

Chvíli nenašel Josef slov, jimiž se chtěl tázati tety na matčin skon. Cítil, že bude plakat, že si musí slzami odlehčit.

Tu pravila teta: »Mám vám vyřídit od nebožky panímámy, Pán Bůh jí tam vodpusť, pěkny pozdravení. Řekla nám všem, ať vás pozdravujeme, každej ať vám to pozdravení vyřídí.«

»Děkuji vám,« řekl Josef a tiskl ruce dlaněmi k očím.

A nyní vyprávěla Maruška o úmrtí panímámině. Josef poslouchal se skloněnou hlavou.

Z lesa zazníval ob chvíli nějaký skřek.

Maruška dopovídajíc umlkla a otáčela v rukou růženec.

Šeřilo se jitro. Ozvalo se čirykání koroptví, čejka táhle volala od rybníkův, a z lesa bylo slyšeti ťuhýkání datlů.

Z otevřených vrat dvorce vystoupil starý pantáta a přivítal syna. Také on vyřizoval mu nebožčino pozdravení.

A tak se vzbudil den, den pohřbu.

Pateru Josefovi donesli příbuzní ze mlýna jeho zavazadla, z dědiny došel kostelník i ministranti, a Josef chystal se vésti průvod, kterýž měl za dědinou teprve přivítati pan farář.

Z hájovny došli plačící hajná i slzící hajný; došli i z myslivny. Rakev položena na vůz propletený smrčím a vřesovím, jehož narůžovatělý květ tak mile poutá oko na stráních a planinách našich hor. U kříže rozloučil se Pater Josef s matkou vroucími slovy. Všichni plakali.

Veškeří příbuzní, již byli až na Martinec došli, stáli v půlkruhu kolem vozu. Josef mluvil o té matčině obětivosti po celý život její, o jejím zármutku nad ztrátou dítek. Tu mimoděk pohlédnul na myslivce, kterýž stál stranou, beze všeho pohnutí naslouchaje dojemným slovům, jimiž se syn-kněz s prostou, dobrou svojí matičkou loučil. Ale pohled jeho očí planul zvláštním žárem. Josef sledoval tento pohled a postřehnul, že utkvívá na mladé panímámě Cyrilce, která tu stála se svým děťátkem, malou Josefkou, v náručí, jsouc všecka černě oděna.

Slzela, ale zármutek neubral její lícím ruměnce, a pohled na děťátko rozpoutal i kolem rtů aspoň záblesk úsměvu. Vyhlížela jako hezký obrázek.

Josef se zachvěl. Již věděl, že matka se nadarmo nestrachovala myslivce. Poznal tím pohledem, že onomu muži nebude záležeti na tom, že jest to žena vdaná, patřící jinému, žena, zakladatelka rodiny, že on ji bude svojí vášní pronásledovati.

Kdo ochrání mladou ženu před svůdcem?

Řekl si Pater Josef, že kromě matky jsou tu ještě všichni ti, již jeho samého ostřežili před nepředloženým činem, že má sestra také manžela a dítě. Že chrániti jí může i vlastní její mateřská láska. Ukončil svou řeč, aby se zhostil nelibého pocitu, a průvod se pohnul.

Sjíždělo se úvozem, pomalu, krokem. Josefovi vázly nohy. Poznání, které byl učinil, ho ohromovalo. Jaká to spleť! Jak zamotávala se zde divně ta vlákna osudu, jakou to síť bolů mohla vrhnouti ta cizí rodina na rodinu jeho!

»Co činiti? Co činiti?« tázal se sám sebe v duchu, vnímaje v sluch slova pohřební písně, kterou zpívala teta dnešní noci, a kterou zpívali za jejího předříkávání všichni sborem, hlasy slzami dušenými. Tak smutně a velebně odrážel se zpěv od lesa, ozvěna donášela zpět tóny lidských hlasů jako vzdálenou hudbu, tlumenou šumem lesa. Zpěv zněl:

»Dobrá matka, dobrá žena,
hospodyně pečlivá,
i u Boha jest vážená,
korunu cti nabývá.
Odměnu tím slavnější,
čím byla horlivější.«

»Zda bude Cyrilka dobrou ženou, dobrou matkou?« tázal se Pater Josef.

Ach, vždyť znal sestřinu touhu po nějakých těch požitcích života, kterých neznala, a věděl, že za krátkou dobu manželství jest v této touze zklamána. Bylť mladý pantáta velmi dobrým hospodářem a liboval si na samotě tak, že staral se stále a stále jen o ty role a o domácnost. A Cyrilka dávala si od tety Marušky posud tak ráda vyprávěti »o světě«, Cyrilka nelnula k té usedlosti na samotě tak jako ostatní z Martincova rodu.

Těžké, rmutné myšlenky klonily hlavu mladého kněze.

Dojelo se do dědiny. Průvod seslil. Odevšad připojovali se lidé. U kapličky na počátku dědiny očekával průvod pan farář. Stály tam připraveny máry, a nejpřednější sousedé nesli nebožku, jejíž rakev tuto složena, na hřbitov.

Vážný obřad ukončen; po mši svaté se lidé rozcházeli. Dle zvyku sezvali Martincovi nejbližší známé do hospody, kde podávána »úcta«. To měl na starosti mladý pantáta, a věru že si dal záležet, aby nikoho neopomenul. Byla plná hospoda, a hospodský naléval pivo a ženám rosolku, podával uzenky a housky, syrečky a chléb.

Pater Josef odebral se k pozvání pana faráře na faru.

Rozárka s čeládkou odešla domů, aby nezůstal dům prázdný. Hajný šel též. Myslivec zůstal v dědině. Pater Josef odešel po obědě též do hospody, aby poděkoval sousedům, kteří matku nesli, i ostatním účastníkům pohřbu.

Vida myslivce sedícího podle Cyrilky, zalekl se. Byla dítě uložila v přístěnku na postel a usedla mezi funusníky. Hleděla se pobavit hovorem, byloť jí milým býti mezi více lidmi.

Teta Maruška, sedící mezi svými nejbližšími, několikráte se káravě poohlédla po mladé panímámě, slyšíc tu a tam její zasmání. Ale Cyrilka nedbala těch pohledů. Hovořila se známými, s kolika najednou, volala přes stůl, přes světnici na družky stejného věku, přijímala škádlení, že jest již panímámou, maminkou, bylo na ní vidět, že jest jí veselo.

A myslivec po chvíli jí vždy něco pošeptal, pokládaje hlavu až na její rameno, dotýkaje se vousem jejich lící, a ona se usmívala, ba

smála, právě jakoby byla na svatbě a nepřicházela ze hřbitova — s pohřbu matčina.

Pater Josef byl ihned obklopen známými a srdečně si s nimi pohovořil. Nutkal však svoje lidi k odchodu. Nechtěl hleděti na Cyrilku v myslivcově společnosti.

Nebylo však lze tak hned se vypravit, sousedé a příbuzní ho zdržovali, a jenom starý pantáta byl ochoten jíti se synem. Tomu bylo to vhod a hodlal cestou promluviti s otcem o svých obavách. Než, ku podivu, nebylo lze rozhovořit se o těch věcech. Starý pantáta, jakoby byl změnil mysl od té chvíli, co viděl Josefa poprvé v mešním rouchu a Cyrilku provdanou. Nesedával zarmoucen, ale hovoříval o takových věcech, jaké by mu druhdy nebyly stály za promluvení. Nebádal již se skloněnou hlavou a v ruku podepřeným čelem v rodinných zápiskách; vzal-li bibli do ruky, utkvíval vždy okem na řádcích, které byl sám napsal pod smutná slova na památku smrti syna Martina, zemřelého »z dopuštění Božího«; na řádcích, které vyprávěly o svatbě dcery Cyrilky, dědičky samoty, a kněžských prvotinách syna Josefa.

Zaznamenav panímámino úmrtí, zaplakal nad starou knihou a pravil k zeti: »Tu knihu, až zapíšete do ní někdy mou smrť, dáte Pateru Josefovi.«

»To bude dobře, velebný pán povede pak sám dáleji našu rodinnou kronyku«, řekla Maruška k tomu.

Pantáta užíval odpočinku stáří plnými doušky. Ku chátrající panímámě byl vlídným, než, nemluvil s ní již nikdy o rodinném žalu. »Nechme toho,« říkával. »Huž jsme to přetrpěli, ať to zapadne jako v mlhu.« A těšil se vnučce.

Pantáta s Paterem Josefem jdouce pospolu, šli drahný kus cesty mlčky.

Pater Josef chtěl povědít pantátovi, že matka poznala v myslivci bratra vraha Martinova, chtěl mu sděliti její předtuchu, že se obával nového rodinného žalu. Počal miuviti o Martinovi.

Ale pantáta hned po několika větách řekl: »Nemluvme o tom, velebný pane, taky nebožce panímámě jsem to říkával, že se dost už vytrpělo, ať to všecko zapadne jako v mlhu. Mlčeli jsme tolik-náct let k vůli světu, mlčme včil k vůli sobě.«

Josef seznal v této otcově řeči, že silná duše starého horáka našla klidu v tom vědomí, že vzhledem ku rodinné tradici vyplnil povinnosť svého svědomí. Pohlédnul na otce a musil poznati, že i on kvapem stárne. Neudržel se tak čilým jako obě jeho sestry. V tom čase, co byla Cyrilka odána, stal se z otce stařec. Sešedivěl, vrásky v tváři se prohloubily, na celém těle bylo znáti známky dlouholeté práce.

»Nuže tedy — mlčme,« řekl Josef. To »mlčme« znamenalo mu však více, mnohem více. Došli domů v ledabylém hovoru.

Rozárka byla zatím již vše uklidila, co připomínalo, že před několika hodinami byla v domě ještě mrtvola. Vykouřila celé stavení jalovcem, a bylo věru zase příjemno v té staré budově.

Pater Josef šel do své sedničky, kteráž byla pro něho stále upravena. Tak si vzdychnul, že již sem k němu nepřijde ta dobrá matička na besedu, a věru, že si živě představil její kroky a způsob otvírání dveří. Zamyslil se.

»Smrť, smrť,« pravil sám k sobě. »Tedy nikdy již neuvidím té milé tváři, neuslyším jejího hlasu, nestisknu, nepolíbím té upracované ruky. Co zbylo mi? Upomínka. Žel, že také nikdy nezapomenu, jak jsem ji, tu dobrou matku, zarmoutil. Než vím, že mi odpustila.«

Po drahné chvíli vyšel si do polí, zašel do lesa a došel až k hájovně.

Hajný byl již zase v lese, a tudíž se Pater Josef shledal v hájovně jenom s tetkou. Poklízela a zpívala si při tom, ovšem že píseň pobožnou. Rozechvěna v prosté mysli dnešním pohřbem, zpívala píseň za dušičky.

»Na dušičky pamatujme,
z vočistce jim pomáhejme,
budou na nás vzpomínat,
až budeme umírat.«

Nesla se ta slova lesem vstříc Pateru Josefovi.

Stanul u plotu zahrádky a zavolal na tetku.

»I Bože můj, toto je radosť! Poníženě vítám. Dyž velebný pán se jde na nás podívat. Líbijou jít dál. Tak voni se za nás pořádem nestydijou a naši sprosty chalupy neštitijou.« Hajná vyběhnuvši líbala marně se bránícímu Josefovi ruku.

Vešel do čisté sednice a usednul. Tetka honem běžela podat nějakou úctu. Přinesla zatím chleba a již rozdělávala oheň a na rychlo pekla rybičky, které měla čistě oškrábané ve sklípku na mísce.

Josef řekl, že se těší na tu pochoutku, aby jí nezarmoutil. Počal se vyptávati tetky na matčinu nemoc.

»Ejnu, Božinkote, velebný pane, bylo to jenom to stáří, co panímámu schvátilo; stáří! Pravda, že nebyly tak stary, ale vono to stáří přijde a dolehne někomu dřívěji, někomu pozdějác. A jim přišlo brzo. Ale přejme jí to, přejme. Dyž jsem prvějc, nežlivá líbili dojít, zpívala tu dušičkovou písničku, tak jsem si tak pomyslila, že je panímámě ten vodpočinek k přání.« Hajná si utírala oči.

»Bude mi zde na Martinci maminka scházet vždy a vždy,« řekl Josef.

»Jak ináč, velebný pane. Já jsem taky dycky si říkala, že dybych mohla svý rodiče, Pán Bůh jim tam vodpusť, jenom na minoutku, jen co vokem mžiknutím vidět. Snad až na věčnosti nám toho bude popřáno. Ale lepší, dyž schází panímáma jim, nežlivá aby voni scházeli panímámě,« řekla hajná.

»Ba ano,« přisvědčil Josef. — Hajná hovořila to a ono. Chválila, jak dobře se Cyrilka vdala, jak jest mladý pantáta přičinlivým, jaké mají hezké, zdravé děvčátko.

Po chvíli postavila na stůl talíř s rybičkami na másle pečenými. Josef jedl, a prostá krmě mu chutnala.

Hajný se vrátil. Uctivě a radostně vítal mladého kněze. Hajný si pokládal vždy za zásluhu, že také přispěl k tomu, aby Josef setrval na své, rodiči určené dráze. Byl by mladého muže nejraději objal. Ovšem se toho neodvážil, byl by mu líbal ruku, ale tomu Josef nedopustil.

»Pojezte se mnou, strýče,« pravil Josef. »Pak mne vyprovodíte, ano?«

»I ano, velebný pane,« svolil hajný. Mluvili o ledačems, a Josef pojednou pravil: »Nevím, je-li to ve mně smutek vzbuzený tím pohřbem, ale tak mi připadá, že jsem se rozloučil nějak s celým Martincem. I tu vaši hájovnu jako bych již neměl uvidět, jako bych zde byl naposled.«

»Hu nás možná, velebný pane,« pravil hajný vážně. »Smejšlím na to, že půjdu do pense. Dycky jsem si myslil, že bych těžko mohl bejt živ bez lesů a kor bez lesů na Žďárskejch horách, ale za tohohle pána nejní mi možná vydržet. Budu asi na pensi dřívějc, nežlivá voni na faře.«

»A co by bylo se mnou?« ozvala se tetka.

»No, co s váma? Šak mi milostivá vrchnosť dá k ty pensi někde v zámku ňákou komoru, a budeme spolem hospodařit jako tady, dokavád nás tuhle velebný pán nepovolá na tu faru, nebo Pán Bůh ze světa,« řekl hajný.

»Kde pak my stary lidi v zámku zvykneme,« lekala se hajná. »Co bych já dělala?«

»No, budete chodit denně do Božího kostela, budete podřimovat, povídat, co se vám zdálo, a spolu si budeme vykládat vo našejch milejch přátelích na Martincu. Tady už jenom hříchy dělám, že pořádem kleju a všecky hromy a čerty svolávám. Je to hospodářství!« Hajný nechtěje před Josefem klít, uhodil pěstí na stůl, až se okna otřásla.

»Nebuďte divokej, nestydíte se před velebným pánem?« napomínala tetka.

»A co vás, strýčku hajný, tak pohoršuje?« tázal se Josef.

»Povím jim to cestou. Musím vobejít trochu ešče v lesy. Tetka, nezdržujte nás; vidím na vás, že se vám chce ešče kousku toho povídání s velebným pánem, ale já musím jít. Rozlučte se, pantáta řekli, že chcou velebný pán zejtra vodjet.« Hajný bral již klobouk a pušku.

»Musím, strýče; pan farář je stár, povinnosť toho vyžaduje,« řekl Josef. Rozloučil se přívětivě s hajnou a vyšli.

Hajný kouřil, dýmaje, až mu mraky kouře vstávaly nad hlavou.

»Co máte s myslivcem?« počal Josef rozhovor.

»Velebný pane, věřijou mi to, nejní pán jako pán, to nejní ani člověk. Vopravdu, jak je v ty kronyce o tom Robertu-ďáblu, — ten člověk se darmo Robert nejmenuje. Jemu je jedno, estli se zachová panstvu s hotovou prácou, na ty mu nezáleží, ale na tym, aby hukázal, že je pánem, že může poroučet, že může sužovat. Jen dyž křikne na lidi. Ať na drvaře, ať na hajny, ať na honci, ale křičet a nadávat a bít — to je jeho. Hůl a karabáč nepustí z ruky. Pamatuju taky kolik pánů; vím, že každej myslivec má v sobě tu divokou, jak se říká »zelenou« krev, ale takovýho — Bože mne netrestej — čerta jsem jakživ nepoznal. Taky dovedu zaklet a z bab, někdy dyž jsou na to roští moc hladovy, klením div dušu nevystraším, ale kleju a hrčím zdaleka, aby mohly hutíct. Ale ten — jak vidí, že má babka trochu silnější kousek, už je nůž venku a přeřeže jim provazy, rozřeže pytle — člověk ví, jak si chudy lidi kolikrát těžko k tomu pomůžou, a ešče babku ztluče. Bez ran to u něj nejde. A jenom po nohách kouká tlouct. Ty žensky chudáci majou málokterá ty nohy zdravy, od toho dření má skoro každá ty žíle strhaný, a bolavejch

noh má víc lidí než zdravejch. Z voznobenin nadělá se boláků, a schvácenina taky se vyráží. A ten se jen směje, že hučí prej ty baby tancovat. Pfuj, pfuj,« hajný zastrčil vyhaslou dýmku do kapsy a odplivoval v rozhorlení.

»Tak je surový?« žasnul Josef.

»To je nic. Ale to by měli vidět, dopadne-li pytláka. Ztluče ho do krve, do němoty, a až se ten člověk trochu vylíže, teprva žaluje, přivede chuďasa do harešťu a pokutu ešče nepopustí, dyby měli ti lidi duchnu nebo kozu prodat. Znali starýho Blažka vod potoka? Jak by ne! Stokrát bejval na Martincu přes noc, dyž pršelo a s tou chromou nohou nemohl do dědiny dojít. Že ho před lety myslivec postřelil, to se vědělo, že nemůže od ty doby na nohu, ale přál se mu v lesi vejdělek. Že někdy ešče něco ukradnul — no, proto vrchnosť nezchudla, šak ňákýho toho zajca nebo králíka i ta liška, i ta káňa nebo vejr zadáví, tak huž se i s pytláky počítá. Tak ten Bárta si položil voka, just na blízko »dobry vody«, šak vijou, kde je to, velebný pane,« hajný sklonil náhle hlavu.

»To nešťastné místo,« řekl Josef.

»Ba pravda, nešťastny místo,« opětoval hajný. »No to vijou, dyž najde člověk voka, sebere je a je po všem. Šak pytlák taky drát zadarmo nemá, co vystojí strachu a pak zlosti, dyž jsou voka prázdny, to má k lepšímu. No, chytil se mu zajc. A přišli jsme k tomu. Pán na to přišel. Chcel jsem to sebrat, ale pán ne, že vyčkáme pytláka. Schovali jsme se v houští, přeprchalo, čekali jsme celou noc, až k ránu starej Blažek se tu přichromal. Jen se sehnul, už myslivec ho držel. Zmlátil ho karabáčem, že musil bejt modrej po těle jak ta charpa. Na kolenách ho ten starej člověk prosil, ať ho pustí, že to zaplatí, dyby měl chalupu prodat. Že jenom z nouze pytlačí, že mu žena stůně. Měl u ní doktora, nemohl zaplatit, tak že chcel mu toho zajca ctí a darem donést. Ale do toho kamena dyby mluvil, rovno by bylo. Dyž ho stloukl, vzal to do ruk a tu jsem viděl, co jsem jakživ neviděl. Zajcovi dal provázek od předních běhů k zadním a pověsil ho Blažkovi na prsa. A to voko, povážijou si, velebný pane, voko z drátu přesmekl starýmu člověku přes hlavu, zatáhnul kolem krku a tak ho hnal před sebou. Cloumal s ním, drát se Blažkovi zařezoval do krku, jak ho pán levou rukou držel a pravou rukou holí pobízel. A kopal i do ty chromy nohy. A tak ho hnal přes hodinu cesty až na fořtamt. Tam měli přece trochu citu, nechali Blažka na den zavřít a bylo vodbyto. Ešče prej mu tam ti páni dali jest a pár grejcarů.

»To je hrozná surovosť,« děsil se Josef.

Ten chudák starej došel druhej den k večeru dom',« vyprávěl hajný dále. »Jak, to si můžou myslet. A doma ty nemocny ženě lehl a stonali potom dva. Blažek z toho nevyšel. Za pár neděl doklepal. Ženě prodali tu chajdu — byl to zbor a včil žebrá. Toho má pan Helman na svědomí.«

»Chudák Blažek,« politoval Josef starce. Znal ho dobře a pamatoval se, že, někdy pobývaje na Martinci, vypravoval pohádky, obyčejně o loupežnících.

»Ba chudák. Tak vidijou, velebný pane, já toho už nesnesu. Radějác půjdu sám, dokavad na mě nedojde a pán mne nevyžene, Kam bych se vodvolal. Třeba sloužím toliknáct let, pomoci by ne-

bylo, dyby si na mne zasedl. A chuti k tomu má.« Hajnej se zlobně zasmál.

»Co může proti vám mít?« divil se Josef.

»Že nejsu kat na lidi jako von, to hned z kraja a potom« — hajný se zamlčel. Povznesl hlavu a hleděl mladému knězi zpříma do tváře. »Velebný pane, Jozífku náš všem drahej, vodpustijou, že se jich já sprostej člověk vopovažuju tak pojmenovat — voni vijou, že bych za nich tu dušu dal. Teda ten — ten — ten ďábel má proti mně tolik, že má spadýno na mladou panímámu, a já mu kde můžu překážím. Člověk může překážet, když chce.«

»Tušil jsem to,« řekl Josef temně. A vzav starce za ruku, přiklonil se k němu a jakoby se bál, ostýchal na hlas to vyslovit, zašeptal: »A víte, kdo ten Helman jest?«

»Podlevá ty paničky soudě myslil by člověk, že je hodny matky syn,« řekl hajný váhavě. »Ale jeho otec i bratr prej byli divousi. Dávno si ta matka jeho stěžovala.«

»Jeho bratr byl zde v Žďárských horách, v této myslivně před lety návštěvou,« řekl Josef a hleděl upjatě na hajného.

Tento stanul, rozkročil se, položil ruku na čelo a pojednou vzkřikl, beze slova, jen mohutný vzkřek vyrazil ze širokých prsou, jako když člověk si ulehčuje po veliké i jazyk poutající bolesti.

»Já už vím,« zašeptal po tomto výkřiku a zapotácel se celým svým silným tělem. Zachytil se stromu.

»Kdo jim to řekl?« tázal se ještě šeptem.

»Nebožka matka ho poznala po podobě s tím jeho bratrem. Poslední radosť, Cyrilčinu svatbu, měla tím pokaženu, domluvily se v ten den náhodou s paní Helmanovou, že tu její starší syn byl kdysi návštěvou.«

»Proto mi bylo to jméno známým a i podoba,« řekl hajný. »Velebný pane, pod tím člověkem nebudu sloužit. Ještě dnes se poděkuju.«

»To neuděláte, strýče! Vy setrváte. K vůli Martinci a Cyrilce. Vzpomeňte na Petrolínu a její matku. Viďte, že zůstanete?« Josef vzal hajného za ruku.

»Velebný pane, to jim neslíbím. Jim bylo hrozno slyšet, co jsem já viděl a — Petrolína — velebný pane, Petrolínina máma byla jenom děvečkou a Cyrilka — mladá panímáma — má muža, ať ten si ju chrání. Nechajou mě, jedou s Pánem Bohem, Pán Bůh jich vopatruj.« Hajný posmeknul a odcházel rychlými kroky.

»Ne, strýčku, tak vás nenechám. Vždyť jste říkával, že jsme vám my děti z Martince k srdci přirostly. Viďte, že zůstanete! Abych promluvil se švagrem, to nejde, nechci v jeho duši zaset símě nedůvěry k ženě, nechci otrávit ten čas smutku po matce v domě. Kdo, kdo má střežiti Cyrilku? Jsou zde tety. Ale Rozárka v té své prosté, čisté duši nepoznala nikdy vášně, neporozumí, plakala by, domlouvala a Cyrilka, vidouc se stíhána, prve než zhřešila, snad ze vzdoru by provedla něco, co by mohlo míti vážné následky. A teta Maruška? Ta děsila by se té naší rodinné kletby a snad by mladou duši Cyrilčinu rozechvěla tak, že by jí pokazila na dlouho všecku radosť nad životem, ne-li na vždy. S tatínkem není žádné řeči. Zapadá za ním život pro svoje trudy. Rozpoznávám to: jest unaven, nechce, nemůže již trpěti.« Josef ukončil povzdechem.

»Majou pravdu, velebný pane. Já tedy zůstanu, pokavád mně ten — ďábel nevyžene. Ale včil s Pánem Bohem. Nohy pode mnou klesajou, jsu jako vopilej. Vopravdu, na tom vašem Martincu je kletba a zasáhne každýho, kdo se tam blíží. Každej musí trpět, kdo pod tu proklatou střechu chodí.« Hajný mluvil temně, a z očí šlehaly mu blesky.

»Strýčku, modlete se denně: »A odpusť nám naše viny jakož i my odpouštíme našim vinníkům.« Zapomeňte, řekněte jako můj otec: »Zapadniž vše v mlhu. K vůli mně.« Josef sepjal ruce, drže v nich hajného pravici.

»K vůli nim, velebný pane. K vůli nim, za to že huznávali chuděru Petrolínu za svou sestru,« řekl hajný a odcházel. Již nedával s Bohem, beze slova rozešli se oba muži.

Josef kráčel k domovu. Zastavil se na dvoře a hleděl na obraz svatého Martina na štítě. Zamyslil se a pravil sám k sobě: »Jsme na tom světě všichni žebráky. Nekaždý žebře o almužnu, mnohý žebrá o soucit, za odpuštění toho, čeho třeba ani nezavinil. A ne-li za sebe, prosí za jiné. A to jak ve víru světa tak i v zátiší.« Vešel do stavení. Domácí nebyli se posud vrátili s pohřbu; setrvali v hospodě.

Odešel do své sedničky. Teta Rozárka donesla za ním večeři. Jí k vůli pojedl, ač neměl hladu ani chuti. Otevřel okno a hleděl k horám, jak rád činíval. Vzpomenul jitra po Cyrilčině svatbě. Jak tehdy východ, tak dnes západ slunce vyčkával u okna. A slunce zapadlo v celé té nádheře, s jakou se loučí s horami. Tma, v niž šero přecházelo, chytala se na vrcholky lesů Josefovi se zdálo, že vkrádá se mu do duše

Domácí došli pozdě. Již hořela před křížem opět lampička jako rudá růže, když docházeli. Šel s nimi myslivec a postál před vraty. Skláněl se k dítěti, které Cyrilka nesla v náručí. Smál se, Josef ho slyšel. I mladá panímáma se smála.

Posléz se rozešli, a Josef sešed dolů do veliké světnice, zpozoroval nemile dojat, že sestra je vskutku veselá. Hovořila mnoho, věděla stále co povídat a nejevila, únavy. Vyprávěla, komu slíbila návštěvu. Hodlala dojíti do mlýna ku vdaným i svobodným kamarádkám. Oznamovala svému muži vesele, ale určitě, že nehodlá se zde na Martinci zavřít jako v klášteře, že mají jiné panímámy také hospodářství a děti, a přece že s muži trochu světa užívají.

Mladý pantáta rovněž rozveselen jí sliboval, že se časem podívají tu a tam. I on pobytem mezi více lidmi jaksi se rozveselil, rozjařil. Teta Maruška byla smutná. Pravila k Josefovi: »Nebyla bych si pomyslela, že budu doprovázet panímámu k hrobu. Vždyť jsem přece starší. A tak mezi lidma taky vidím, že jsu hodně stará. Pomřely ponejvíc, moje karamádky jsou babičkami, ba prachbábami. Vždyť i já jsu taky huž prachbábou, syn je dědečkem. Hutekl ten život člověku, a věru, jako jsem si přála dožít svý poslední leta na Martincu, kde jsem se narodila, tak bych si přála huž do země k vodpočnutí. Je člověk z hlíny stvořen a do hlíny si žádá.«

»A ba, to je pravda,« posvědčil starý pantáta sestře.

Rozešli se, a Pater Josef tu noc opět probděl. Ulehnul, ale nespal. Cítil divnou předtuchu, a jak je člověk bezmocný v boji proti osudu. Promýšlel znovu vše, co se odehrálo a protrpělo na tom kousku země, kde stál rodný jeho statek. Dojímalo ho lnutí rodiny

k tomuto kousku půdy, která byla jako místečkem, které by dlaní pokryl v rodné zemi. A čím ve světě? Čím osudy, utrpení jedné rodiny v dějinách národův? Pohlížel v myšlenkách na cestu, kterou měl před sebou. I na cestu do svého nynějšího domova i na cestu životem. Jak přál matce, že bylo s ní již u konce. Že došla cíle a klidu! Tetě Marušce přímo záviděl, že brzy toho klidu dojíti může.

Co bude asi s Cyrilkou? To pomyšlení ho téměř bodalo. A z bludiště těch myšlenek, které mu tu kolotaly hlavou, neviděl nikde východu. K ránu zdřimnul, ale pouze na chvíli. Pak odešel do dědiny, a strýc mlynář odvezl ho na nádraží.

Byl smutný den. Přeprchalo a Josefovi usedajícímu do vlaku bylo, jakoby měl odjížděti někam daleko, daleko. Tak neznámou připadala mu ta cesta, tak podivnou v té smutné dnešní náladě. Pokud viděl pásmo hor na obzoru, pohlížel zpět a bylo mu teskněji, než když jako mladý studentík poprve odjížděl do světa. Bylo mu teskněji, než když jel domů s rozhodnutím, že setrvá na rodném gruntě, že stane se rolníkem. A s tím steskem v duši jel vstříc nové práci ve svém povolání, v tom těžkém poslání kněze.

XVI.

Uplynulo deset let. Krátká to doba v lidském žití, dlouhá pro ty, jimž jest ji protrpěti, pozoruhodná ve vývoji jednotlivců, v rozvoji i rozkladu rodin. Na Martinci přeletěla ta léta přes starou jeho střechu v bouři i jasu, v žalu i blahu. Ty lesy kolem šumí jako šumívaly, zmohutnělá drva opírají se vydatněji nárazům větrů, tíži jinovatky, břemeni sněhu, kteréž zima na jejich větve přinese. »Ty balvany »zkamenělého stáda« na planince u kříže před Martincem jsou snad o něco zvětralejší, více mechem porostlé než byly. Prohání se mezi nimi čilá dětská druže, mimo líbezné děvčátko jako růžička, as desítileté, ještě dva hošíci čilí jako veverky, a batolátko — děvčátko v červeném čepečku. Jsou to dítky z Martince, a nejstarší Josefka vesele hraje si tu s bratříky Martinkem a Cyrilkem a rozšafně opatruje malou buclatou Marušku. V Martinci přibylo malých a ubylo starších. Pantáta i sestra jeho Maruška záhy za sebou klidně odešli, a zdětinělá stářím Rozárka žije jenom těm »vnoučátkům«, denně jim opakujíc, že je sice také ještě děvčicou, ale přece jejich babičkou.

Statný pantáta stará se v hospodářství, maje k ruce statného starce hajného. I Petr byl již zemřel, a hajná také se rozžehnala se světem. Po její smrti nabídnul se hajný Martincovým, chtějí-li ho za šafáře, že půjde do výslužby, a nechce se daleko stěhovat. Chtěli, i přes nějaké námitky od pantáty, tehdy ještě žijícího.

Tak zůstal hajný v tom milém svém horském koutku, a Martincovy děti říkaly mu zase »strejček hajný« jako předešlé pokolení.

Pater Josef došed k otcovu pohřbu, srdečně rád uviděl a uvítal hajného pod rodnou střechou.

Pantáta přežil panímámu o celých pět let. Byla to trpká léta na Martinci, mnohý žal tu bouřil pod starou střechou. Ale pantáta umíral klidně, nevěda, že odchází. Zapadal v tu mlhu zapomnění, že zapadla jeho paměť, byl poslední tři roky svého žití velikým, starým dítětem. Paměť jeho zhasla, žil jen tělem, úplně zdětiněl. Byla to veliká, veliká rána, která přivodila mu nemoc, z kteréž povstalo místo

starce dítě, dítě chápáním i způsoby. Bylo ho všem líto, ač mu někdy přáli, že zapomenul aspoň ty smutné osudy své rodiny.

Nepřibylo psaných řádků v smutné rodinné kronyce v staré bibli, ruka zaznamenávající narození dětí v tuto bibli (i v novou, kterou Pater Josef, věda, že stará jemu po otcově smrti náležeti bude, mladým manželům byl daroval) nezaznamenala žádného úmrtí. A přece to byla smrt, která otřásla znovu tím starým krovem až do základů.

V následující zimě po panímámině úmrtí počal myslivec Helman opět častěji chodívati na Martinec na besedu. Musili snášeti jeho návštěvy. A zvykli opět hrubým jeho šprýmům, hlučnému smíchu i surovým výrazům, vyprávěl-li, jak trestá lidi v lese. Vše v celém okolí se třáslo před Helmanem. Lidé v okoli říkali mu opravdu, ovšem potajmu, »Robert-ďábel«.

Báli se ho. Nebylo mu nic svato, ničeho se nevaroval. Jak mu bylo jedno střelit po zvířeti, nebo po člověku, tak mu bylo jedno zničit nevinnost dívky, porušit ženu. Stěžovati vrchnosti se lidé báli. Nebylo by to asi také bývalo nic platno.

A k tomuto muži, který byl postrachem a obavou celému okolí, počala lnouti mladá panímáma z Martince. Jí neprotivily se stálé jeho úšklebky, nemrzel jí jeho smích a kluzké žerty.

Vytýkala někdy svému pantátovi, že je k myslivci nemluvným.

A když zima utekla, tu s nastalým jarem počala Cyrilka docházeti do myslivny. Vyměnila si s matkou myslivcovou vejce od slepic i kačen na jiné plemeno, vyměňovaly si zeleninová semena i odprutce květin, a stará paní stěžovala si mladé panímámě na to smutné bydlení zde v horách, i že se syn Robert nechce ženit, že čeká, až se odsud dostane. Nechtěl již ani jezdit za nevěstami, říkaje, že mu je vůbec veseleji neženatému. A stará paní přímo vyslovila Cyrilce politování, že ona si ho nevzala, že zajisté byl by umírnil nezkrocenou svou povahu, kdyby byl dostal, co si přál.

Cyrilka naslouchala kloníc hlavu. Ó, věděla, že by snad bylo se spíše vyplnilo její přání, aby se dostala z té samoty, že myslivec by nebyl váhal prodat rodný její domov. Vždyť se smával, jak lpí sedláci na té zděděné hroudě, právě jakoby jinde nic nerostlo, aneb za peníze nájmem získané koupiti se nedalo.

Myslivec provázíval Cyrilku lesem domů. A tu nebýval tak divokým, nesmál se tak výšklebně, nemluvil tak neurvale, ba zdál se býti i smutným. Často donesl Cyrilce kytici lesního kvítí, ale jenom vždy, byla-li u nich v myslivně, na Martinec nikdy.

Jednou při návštěvě za nedělního odpoledne, kdy tety Maruška s Rozárkou odešly do dědiny k Maruščinu synu do mlýna na besedu, odskočila si Cyrilka do myslivny na besedu. Dítě vzala s sebou a vyzývala muže, ať jde s ní. Tento, nevida vůbec příliš rád ženino docházení do myslivny, nechtěl jíti, i zůstali si se starým pantátou doma. Usedli před gruntem na záprsni a pokuřujíce, hovořili.

Cyrilka byla ráda viděna a posvačila s paní Helmanovou. Hrály si s děvčátkem, které již počínalo stavěti se na nožky a hezky rozumně koukat. Došel myslivec a bral malinkou do náručí. Nebála se ho a smála se, an ji vyzvedal vysoko nad hlavu, vyhazoval a opět chytal, hvízdal jí a na trubku troubil. Chytala ručinkami jeho dlouhé vousy, škubala je a on líbal ty malinké prstíčky, které se zamotávaly tak, že až vousy trhaly.

»Vidíš, vidíš Roberte, kdybys se oženil, mohl bys mít také takovou roztomilou Josefku,« řekla stará paní.

»Ale to bych byl musil, maminko, mít předem takovou roztomilou Cyrilku,« řekl myslivec.

Mladá panímáma Martincová se zapálila. Pojednou spěchala k odchodu. Zdržujícím hostitelům se vymlouvala, že tety odešly, a že musí přece dohlédnout, any tety nevědouce, že ona do myslivny půjde, domů si asi nepospíší. Šla, a myslivec s ní. Došli do vysokého lesa. Bylo to v květnu. Les jen voněl lahodou. Hvizd kosa zavzníval jako vzdálená hudba. Zelenavý přísvit stromů šířil příjemné šero. Milý, zdravý obličej Cyrilčin v černém smutečním šátku, který měla na hlavě, i buclatý obličej a ručinky dítěte vypadaly v tom zelenavém světle jako z mramoru.

Myslivec pohlížel na mladou ženu lačným zrakem. Tepny mu bily až ve spáncích, a chřipě se mu tetelily. Kolem rtů mu škubalo. Oddychoval těžce.

»Co je vám?« tázala se Cyrilka.

»Nic, jenom smutno, smutno, že jsem tak sám, tak sám,« řekl s podivným názvukem, a Cyrilka si pomyslila, jak tomu člověku lidé křivdí, že není, nemůže býti tak divokým a zlým, jak se o něm mluví. Myslívala si to často.

V tom zalehlo k nim houkání divokého holuba.

»Aha, slyšíte, panímámo, ten volá svou družku,« řekl myslivec.

»Dovolá se jí?« tázala se Cyrilka. Byla ráda, že budou o něčem jiném mluvit.

»Ošidíme ho. Buďte ticho,« řekl myslivec a zahoukal, jak činívají lesníci, chtějíce přivolat holuby. Zahoukal prvním tónem, zvuk nesl se do hrdla a klokotal. Jednou, podruhé.

Zachvěl se šelest křídel, a v hustých větvích smrku snášel se holub, oklamaný voláním. Zahoukal, otáčeje hezounkou hlavičku.

Myslivec zahoukal opětně, snímaje tiše pušku, již přiložil v líc, vystřelil, a holub padnul k zemi. Jeho hezounké tělíčko se smeklo po větvích a dopadlo do mechu.

Cyrilka vykřikla a děťátko, polekané ranou, dalo se do pláče.

Myslivec zvedl holuba, kterýž krvácel na prsíčkách, a podával ho Cyrilce.

Tato chlácholila dítě a řekla: »Neměli jste ho střílet, byly bysme měly větší radosť, kdybyste ho byl jenom zavolal a nezabil.«

»Je mu lépe, že je mrtev, než aby nebyl našel svou holubici. Byl by si myslil, že mu je nevěrnou, že ho jenom vábila,« řekl myslivec, a Cyrilku dojal tento nejapný žert více, než pohled na mrtvého ptáka, jehož krásné, do růžova zašedlé péří bylo zbroceno krví.

»Doneste ho paničce,« řekla. »Mně by ho pro lítosť nebylo možná ani škubat, chudinku.«

»Tak jste vy ženy, člověku ublížit dovedou, a ptáka litují,« zasmál se myslivec jako trpce a uložil holuba do brašny.

»A to dovedete přivolat holuba, kdy chcete?« otáčela řeč Cyrilka.

»Nejen holuba, i výra přivolám, tohoto ovšem v noci. Také srnce bych vám mohl zavolat. K tomu mám píšťalku. Říká se, že my myslivci prý umíme trochu čarovat, to je skoro jako čáry,« smál se myslivec.

»Prosím vás pěkně, zavolejte teda srnca, to malinky bude mět radosť,« žádala Cyrilka.

Myslivcovi šlehlo cosi podivného očima a rty zacukaly v pošklebném smíchu. Podíval se na mladou ženu, téměř polykaje zrakem kyprou její postavu. »Nyní to nepůjde, to bychom musili jít na místo, kam chodí zvěř pít. Víte, kde je u »dobré vody«?« tázal se.

»Vím, ale to bych si zašla,« řekla Cyrilka. Ona nevěděla o tragické smrti bratra Martina. Nesvěřeno jí posud nic. Sám Pater Josef žádal rodiče, aby tak nečinili, že její mladá mysl by nesnesla tíhu té rodinné kronyky neštěstí.

»S tím dítětem by to také nešlo. Dítě nevydrží dlouho ticho, a každým šustem se srnec splaší. Víte co, panímámo, doneste si to malé domů a přijďte k »dobré vodě«. Tam chodí srnci pít. Já půjdu napřed a za nějakou chvíli se tam sejdeme. Nemusíte pospíchat; čím dále k večeru, tím lépe. Uspěte si malinkou a doběhněte tam. Na shledanou.« A než mohla Cyrilka odpovědít, již odcházel postranní pěšinou.

Cyrilka se rozběhla a došedši domů krom nadání zastala již tety. Trochu nevrle ji přivítaly. Nebylo jim milo její docházení do myslivny, ale mlčely, aby nebyla v domě mrzutosť.

Cyrilka uspala dítě a jen jako mimochodem řekla tetě Rozárce, že si skočí do lesa na něco se podívat, a již odběhla.

Zatím došel hajný na besedu. Nerad slyšel, že se jde do lesa na něco podívat, zamračil se. Mladý pantáta šel dohlédnout do chlévů, a hajný se starým na záprsní osaměl.

»Jářku, pantáto, já myslím, že nemá vaše dcera, panímáma Martincová, v lese večír co dělat,« řekl hajný.

»Co vás vede?« podivil se starý pantáta.

»Pantáto, vy mne nerad vídáte, já to vím, a můžete mi říct, že mi nejní ničeho po tom, co mladá panímáma dělá. Ale jářku, pamatujte na Martina, tomu taky nic dobrýho z lesa nepřišlo. A pantáto, nemusí bejt dycky jenom ten pytlákem, kdo k lesu nepatří, a jářky, někdy pytlačijou lidi taky na něco jinýho, nežlivá na zvěř. Slyšíte, pantáto?« Hajnému se chvěl hlas.

»Pojďme za ňou,« řekl starý Martinec a již povstal. Hajný vzal pušku, kterou i na besedu nosil, z myslivcova nařízení, beze zbraně nechoditi, a šli.

Starý Martinec byl bled, šel rychle. U lesa se zastavil a tázal se: »A kam to půjdeme?«

»Podíváme se,« řekl hajný a sklonil se k zemi. »Tudy šla, je znať v chmouru její stopu. Je obuta. A tady se dala houštinkou. Vidíte, jsou polámány větvičky a přetrhány pavučiny. Aha, na tu pěšinu. Pro Boha, pantáto, to je pěšinka k »dobré vodě«. Tam — chcete-li vrátíme se.«

»Tam —« opětoval pantáta. »Jenom pojďme.«

A šli, co možná rychle. Blížíce se k pasece »u dobré vody«, slyšeli táhlý hvizd.

»Pán píská na srnčí,« řekl hajný. »Na to se tedy asi šla mladá panímáma podívat. No, to by nebylo zle, ale jenom jak bude dál.« Pojal Martince za ruku a téměř s utajeným dechem kradli se houštinou.

Již jenom řada nízkého podrostu dělila je od místa, kde proudila studánka »dobré vody« u balvanu označeného křížem, tam, kde

kdys proudila z mladých Martinových prsou bujná krev, která ho táhla do lesa za vášnivou rozkoší zabíjeti zvěř. Tam mihaly se v šeru dvě postavy.

Přikrčena seděla Cyrilka u balvanu, a myslivec klečel podle ní, vyluzuje z píšťalky zvuky, klamně srnčímu »volání« podobné.

»Pantáto,« šeptal hajný. »Pantáto, vy jste toho neuhodli, ten člověk tam je bratr toho, kterej vám zastřelil Martina.«

Pantáta zavrávoral. Otevřel ústa, ale ani zvuk nevyšel mu z prsou. Otevřel oči šíře, jakoby hleděl do nějaké veliké prostory, jakoby byl oslepen nějakým náhlým světlem.

Zvuk píšťalky se opětoval. Lehounký skok nesl se houštinou, a proti studánce vyhopkoval pěkný srnec z nízkého podrostu.

Stanul a ozval se táhlým hlasem. Na to rychleji, jako slabým zaštěknutím. Ještě jednou a nevida zde družky, po jejímž domnělém hlase šel, zadupal a lehce s pozdviženou hlavou běžel kosmo přes paseku do jiné houštiny. Jen se kmitlo stínem podvečera křepké jeho tílko. Lehounký skok zaniknul v šumu lesa . . . A vše ztichlo . . .

Ale tam u studánky, tam nebylo ticho. Tam bránila se mladá žena nenadálému objímání a polibkům cizího muže.

Vykřikla. Polibek rtů vášní planoucích udusil její hlas, a to mladé tělo již již podléhalo síle mužských ramenou.

V tom zavzněl tišinou výkřik hlasu stařeckého. Se slovy: »To za Martina!« strhnul pantáta Martinec hajnému pušku s ramene, a střelná rána pobouřila ozvěnu.

Myslivec se skácel k zemi, strhnuv Cyrilku na sebe.

Hajný několika skoky ocítil se u nich.

Pantáta vrávoral za ním, pušku držel v chvějících se rukou.

Cyrilka vyskočila s výkřikem a chtěla se dáti na útěk. Hajný ji zachytil.

»Počkejte,« řekl. Otec přivrávoral k ní a uhodil ji pěstí do obličeje, na smrt zbledlého. Potom se zkácel na zem v mdlobách.

»Panímámo,« řekl vážně. »Panímámo, to jste si šla na špatnou podívanou. Pán volal srnca a sám na srnku čekal. Včil z toho budou špatny konce.«

»Strejčku, pro živýho Boha vás prosím, jak se to stalo?« s pláčem promluvila Cyrilka.

Hajný se sklonil k myslivci.

»Je mrtvej,« řekl. »Pantáta jakživ málo střílel, ale tendlekrát dobře trefil.«

A popošed k pantátovi, hleděl ho vzpamatovat. Omýval ho šátkem ve vodě namočeným.

Po drahné chvíli otevřel pantáta oči. Matným pohledem utkvěl na dceři i hajném. Nepromluvil.

»Nic platno, panímámo,« řekl hajný. »Sami dva ho nezmůžeme. Doskočte na Martinec pro pantátu. Musíme se taky doradit, co a jak.«

»Jak bych to tam ře la?« děsila se Cyrilka.

»Tedy zde zůstaňte a já půjdu,« navrhl hajný.

»Zašla bych hrůzou,« zajektala Cyrilka.

»Jen tedy běžte,« řekl hajný. »Musíte to již nějak říci.«

A mladá panímáma běžela. Nedbala, že prosmykujíc se houštinou, trhá na sobě šat, a že větve jehličím jí šlehají do tváří a sku-

bají její vlasy. Šátek s hlavy ztratila, zapadala v bažiny, klopýtala přes kořeny a pařezy.

Na Martinci se jí lekli. Vyprávěla s pláčem jenom tolik, že jí myslivec chtěl ukázat, jak přijde mu srnec na zapískání. Nyní, že leží u »dobré vody« zastřelen, a otec že je snad také mrtev.

Nemohli toho pochopit, a pantáta běžel skokem do lesa. Tety zatím Cyrilku chlácholily a vyptávaly se jí, co se dělo. Pověděla po chvíli vše.

Naříkala trpce, jak neopatrně by byla veběhla do tenat hříchu špatnému člověku.

Tety jí domlouvaly a těšily ji.

Pozdě v noci dovedli hajnej s mladým pantátou starého Martince domů.

Uložili ho na postel. Byl polomrtev, nepromluvil posud a teprve po dlouhé době, až k ránu, počal mluviti. Ale bylo to blábolení, bez smyslu, těžce sloužil mu jazyk. Chvílemi rozpoutal se přece v horečné blouznění, a pantáta proklínal. Mněl se býti oním poutníkem, jehož nepřijali kdysi na Martinci pod střechu, člověkem pocestným v bouři po lese bloudícím, a proklínal ten rod na Martinci usedlý.

Po dlouhé, vážné rozmluvě s mladým pantátou, Maruškou a Rozárkou, kteréž Cyrilka s pláčem naslouchala, vydal se hajný na lesní úřad. Šel oznámit, že našel myslivce Helmana v lese zastřeleného — bezpochyby pytláky.

Nikdo se tomu nedivil, tím více, ana komise shledala, že vražda udála se na místě, kde asi pytlák, přes neplatný ještě čas k honitbě, číhal na srnčí.

Hajný nedočkal nového lesního.

Starý pantáta dlouho stonal a povstav, zapomněl na vše, co se událo, co ho uvrhlo do nemoci, na pokraj hrobu. Byl zdětinělý. Ale v hospodářství přece ještě si ledačeho všímal, poroučil a zlobil se, nebylo-li uposlechnuto.

Cyrilka se otce téměř bála. Odprosila svého muže, ač tento nedával jí viny.

Pater Josef a teta Maruška sdělili mladým manželům vše to smutné, co dělo se kdy na Martinci.

A tu navrhoval mladý pantáta své ženě, že tedy Martinec prodají a odstěhují se jinam, kde jí bude veseleji.

Ale Cyrilka nechtěla. Nyní teprve chápala, jak může býti milým rodné místo a pochopila, že tím neštěstím jest skorem posvěceno. Pochopila tetu Marušku, že vrátila se ku sklonku života v rodné stavení.

Dlouho, dlouho bylo na Martinci smutno a nedalo se jaksi vyjasnit. Vždy nové žaly zabouřily v tom starém stavení. Nedůvěra dlouho panovala mezi manžely, a oba se lekali té kletby.

Pater Josef vynaložil veškerý vliv svůj, aby prosté mysli nepřipouštěly si již smutné osudy Martincova rodu, než bylo třeba. Vyložil jim, že v osudech rodin jako v osudech národů panuje náhoda i vášeň, ctnost a hřích.

Starý pantáta podržel a v zdětinělosti své stále více jevil odpor proti hajnému, a když se hajný, jak již pověděno, přistěhoval na Martinec, stále ho posílal pryč, do lesa, do hájovny.

Po smrti pantátově teprv jaksi rozptýlil se mrak nad Martincem, a bylo klidněji. Cyrilka se rozveselila se svými dětmi a když po smrti tety Marušky čáp donesl Marušku jinou, tu bylo již zase veselo a klidno na samotě mezi lesy.

Manželé se milovali více než po svatbě, a Cyrilka se naučila milovati i tu hroudu na zděděných rolích, jak říkávala nyní s pýchou.

A po desíti letech od panímáminy smrti bylo na Martinci tak milo, že říkali si nynější Martincovi manželé, že nedali by Martinec ani za půl Moravy.

Schvaluje jim to Pater Josef, kterýž každoročně na Martinec zavítá. Jest také klidným a vážným, jest pravým knězem, těšitelem zarmoucených, dobrodincem chudých.

Ta mladá ještě hlava jest sešedivělá, sešedivěly mu vlasy u lože otcova, když tišil horečné jeho vidiny vlídnými slovy, když celoval a slzami skrápěl tu upracovanou, mozolnou ruku otcovu.

Mnoho, mnoho hovořil Pater Josef s hajným a tetou Maruškou o předtuše matčině, mnoho hovořili o osudech Martincovy rodiny.

Po smrti Maruščině přijal teprve Pater Josef rodinnou bibli, ponechal ji po otcově smrti ještě tetě, dle jejího výslovného přání. A pohnut shledal, že připsala pod všecky zápisky chvějící se stářím, těžkou od práce rukou tato slova: »Dá Pán Bůh, že odstoupí dopuštění jeho od rodu našeho, neboť se za nás modlí Pomazaný Páně.« V úctě skláněl hlavu před tetinou památkou.

Mnohá, mnohá bouře stihala také Patera Josefa v jeho povolání. Vlny času valily se kolem něho, ale mladý kněz stál a stojí pevně ve svém působení a žití jako kněz a šlechetný člověk. Říkává svým přátelům, že jest synem hor, že zachoval si tu neoblomnou mysl, že zná vzdorovati ranám osudu jako ty hory bouřím a větrům.

Když zajede do hor, chodívá mnoho po lesích. Starý hajný chodívá s ním. Zajdou vždy k místu Petrolíniny smrti, zajdou i k »dobré vodě«, kde nechala vrchnosť postaviti na místě, kde byl Helman nalezen, železný kříž. Zde postojí vždy dlouho v tiché modlitbě. Na Martinci pak těší se sestřiným dětem. Těší se, že vyrůstá tu pokolení nové, nové větve rodiny, která zachová ve svých tradicích odevzdanosť do vůle Boží, pevnou důvěru a přítulnosť k víře od předků zděděné. Přijal slib, že dítky této nové rodiny, nesoucí jiné příjmení, nezvědí více o rodinné kletbě, že naučeny budou milovati svůj domov, svoje dědictví, protože jest posvěceno láskou a pílí svých předkův. A že požehnáno jest svorností rodinnou, lnutím člena ku členu, láskou ku práci a prací samou, tou prací selskou, která člověka přivádí přírodě blíže, než bádání a věda.

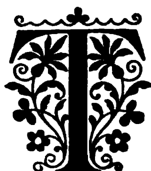
Maje tyto rodinné tradice v duši, kráčí dnes po desíti letech úvozem na Martinec. Jde oznámit svým milým, že rozloučí se s nimi i s vlastí, snad na čas, snad na vždy. Hodlá vydati se do Afriky, chce státi se misionářem, aby rozséval símě víry a lásky i mez divochy. A jde se posilnit na tu cestu posledním pobytem ve svém rodišti — »na Martinci«.

Paběrky z pouti do Říma a do Svaté země.

Vzpomíná Lev Hlouch.

(Dokončení.)

Turečtí strážníci chrámu Božího hrobu také ukázali, že jsou vyděračni. Odemykají chrám jenom za plat; nás pět poutníčků zvláštních služeb od nich dokonce nepožadovalo, ba vůbec žádných — a přece se dostavili, že chtějí bakšiš. Zač a proč? Pokladník náš dal jim dva franky. Že je to málo. Co byste, čtenáři, udělali?

Pravil jsem, že cestujíce z Galileje do Jerusaléma, tři dni jsme tábořili ve stanech pod širým nebem. Východané rádi bakšiš a nenechaví jsou také. V táboře u Dženinu a u Naplusu (biblického Sichemu) najal náš dragoman vojáky, aby nás a stany naše v noci hlídali; a že v Bétbelu vojska není, najal občany. Když některá karavana opomene dáti se hlídati, do rána jsou obráni. Fanatičtí Turci vystupují v některé vesnici ze samé lásky poutníkům zrovna v cestu. Kolik osad jsme proto objížděli zadem.

Blízko chrámu Božího hrobu staví si protestanté veliký, krásný dóm. Císař německý jako vrchní biskup církve protestantské chce sám »svěcení« se súčastniti. Bude letos.

Na hoře Olivetské uctili jsme šlepěji Kristovu, kterou zůstavil, vstupuje na nebesa. Býval na tom místě chrám, nyní jest tam prázdná turecká mešita beze střechy, bez oken a dveří. V den Nanebevstoupení Páně Latiníci smějí v mešitě sloužiti slavné služby Boží, ostatní křesťané to činí po venku okolo. Řekl bych, že se Turkům i za to asi platí. Neníť ani darmo, když paša jerusalémský s vysokými hodnosty ráčí navštíviti Františkány a jejich tiskárnu; i za to se jim platí, a hodně.

Na hoře Olivetské je kostel s klášterem ženským na tom místě, kde Kristus Pán naučil apoštoly Otčenáši. V křížové chodbě je po stěnách Otčenáš napsán asi padesaterou řečí, od nedávna i česky, zásluhou, již nevím, kterého kavalíra českého. V klášteře v hovorně prodávala nám památky jeptiška jak uhel černá. Ve františkánském klášteříku u chrámu Božíhrobového je sakristánem též černoch. V Neapoli o nějakém pohřbě šlo průvodem mnoho Františkánův, i zevnějškem dokazujících, že jsou řádu žebravého; i mezi nimi viděl jsem mouřenína.

V Jerusalémě je prý na tři sta kněží, na něco přes dva tisíce katolíkův, mimo řeholnice ženské; když ne právě kněží, tedy aspoň duchovních osob. Obyvatelův jerusalémských počítají okolo padesáti tisíců: 30.000 židův, 8000 mohamedánův, ostatek řeckých rozkolníkův, Latiníkův a něco protestantův. Jak známo, dávají se židé rádi pohřbívati na úbočí hory Olivetské. Mnozí pravověrní židé stěhují se do svatého města, aby tam zemřeli a v údolí Josafat slyšeli první troubu anděla, volajícího k soudu. Žid jeden oslovil mne tam německy.

Každoročně připutuje do Svaté země karavana z Francie. Bývá tak četna, že mívá svůj parník. Jen že Francouzové v Jerusalémě jako poutníci se nechovají: měli tam taneční zábavu — v Jerusalémě!

oni, kteří se nazývají karavanou kající!!! Že k Františkánům — hostitelům hrubě se mívají, je dávno známo.

Z rakouského hospice ku chrámu Božího hrobu jde se bazárem. Bazárem jerusalémským kolikrát sotva se prosoukneš. Arabů často neřádných plno; ten nese kus masa, onen něco jiného mazavého, psi leží v cestě, ani se nehnou, osli s nákladem jdou ti naproti, ba i velbloud ještě se v té mačkanici vyhrbí, maje naloženého z prava z leva rozsochatého roští. Vyhnouti se nemůžeš, nemaje kam, vrátiti se nechceš, tedy — podlez.

Po ulicích vídávali jsme drobná děvčátka, zastřená závojem pozorovateli neprůhledným, jako ženy dospělé. Třeba se vedla s děvčetem nezastřeným. Bylo nám divno, co to. Slyšíme, že to jsou děvčata již — zasnoubená.

Malomocní nastrkují své zmrzačilé pahýly po almužně, »chavadža, chavadža« (Pane, Pane) chroptajíce, u samého Jerusaléma a též jinde po Palestýně. Buď nejsou již nebezpečni, či i to je obrázek turecké bezstarostnosti a slepého fatalismu, čili důvěry v osud.

Zdechliny u samého města pohozeny leží, hnijí a smrdí. Pod samým městem v údolí Josafatském páchla naklvaná oslí mrcha, dál od města leželo jich kolik, u samé brány městské poletoval veliký počet dravých ptáků, zdravotních policistů.

V létě v Jerusalémě neprší; za to v zimě leje se jako z konve. Zima začne hromem a bleskem, několik neděl prší jen se leje, dva tři dni přestane, zase začne, a hrom a blesk opět zimní dobu ukončí. Vyčasí se, a slunce pálí a svítí zase až do zimy.

V pondělí svatodušní jsme dojeli Jerusaléma; v sobotu odpoledne vypravili jsme se do Jericha, k Jordánu a k Mrtvému moři. V Bethánii u hrobu Lazarova jsme se stavili. Jeli jsme vozmo silnicí. Silnice byla nová, teprv dvouletá, ale v kolika místech taková, že nám bylo vystoupiti a běžeti kus pěšky. Pustou, skalnatou krajinou svažuje se silnice pořád níž a níž, kolik kočárových hodin, myslím pět neb šest. Jericho je pramizerná vesnice. V Jerichu je hotelierem katolický Arab a poskytl nám nocleh snad nejlepší na celé cestě. Byl v Evropě, umí i německy, a tuze se mu v Evropě líbí; hned by se tam usadil. Nocleh měli jsme výborný, jen že dusným horkem málo jsme pospali. Brzinko ráno jeli jsme dále k Mrtvému moři. Cesta byla hrozná, přes kamení a hustým houštím a zmolami vůz povážlivě se nahýbal, že kolikrát div jsme nevyletěli. K tomu ještě tma tmoucí. V houštinách pojordánských skrývají se prý i tygříci. Ale celou Palestýnou nic neobyčejného zvířecího jsme nezahlédli, než u Dženinu několik šakalů. Ti nám i zakoncertili; vyjí jak děťátka.

Když se rozednilo, byli jsme na severním břehu Mrtvého moře. Mrtvé moře je krásné jako Tiberiadské. Ptali se mne doma, nečpí-li něčím. Po ničem ani památky. Voda je velice slaná a hutná. Druhové se v ní koupali; jistili, že je sama nese. Vylezše z vody, cítili ovšem pálení po všem těle.

Mimo hodně soli má Mrtvé moře i jiné přísady, tak že prý voda jeho byla by velmi léčiva od suchého lámání a podobných příjemností. Okolo Mrtvého moře viděti ledakde vyschlé kalužinky a po nich zbylou sůl.

Blízko břehu houpala se lodka dosti veliká, oplachtěná, ale človíčka nikde. Že i na Mrtvém moři bývají bouře prudky, dosvědčoval nám silný kmen, na kraj odkudsi donesený.

Od Mrtvého moře jeli jsme k Jordánu na to místo, kde svatý Jan křtil Krista Pána. Jordán byl tenkráte kalný, a břehy byly samé bahno a sám komár, od jarního asi zvodnění. Břehy jordánské jsou zarostlé houštím a stromovím. Četné ptactvo v něm šveholilo. Voda je prudká a hluboká, a pod hladinou sám vír. Každý rok se poutníci v Jordáně topí, ale koupati se chtějí přece. Proto ováží se provazem, a někdo na břehu je drží. Z nás někteří se koupali, držíce se za proutí. Mně podařilo se najíti proutěné schůdky do vody, právě prý tam, kde sv. Jan křtil. Kaplice nebo něčeho podobného tam není.

Přenosný oltářík měli jsme s sebou, neděle Trojiční byla, i mohli jsme sloužiti mši sv. na počesť Nejsv. Trojice Boží, na tom místě se zjevivší.

Dokud jsme sloužili, bylo slunce ještě jak tak za mrakem. Jakmile zasvitlo, horko nás oblilo a čím dál, tím nepříjemnější. Spěchali jsme zpět do Jericha.

Žízeň v končinách těch trápívá veliká. Víno ji tuze nepohasí, voda bývá vlažná a nedobrá. Dobrého vína mimo v hospici ani jsme nedostali. To jsme se těšívali, jak se »napijem', až se domů dostanem'« !

Když po polední jsme vyjížděli z Jericha, vůz na turecké té silnici tak se nám napáčil, že dragoman i s vozkou s kozlíka se smekli a v trnitém křoví hodně se zkrvavili. A bylo to ještě na rovině u samého Jericha.

Romantický klášter sv. Sáby v hrozné, skoro nepřístupné divočině jsme neviděli; neměli jsme kdy. Sv. Jan z Damašku tam žil a umřel. Rodný dům sv. Jana z Damašku jsme uctili.

Vraceli jsme se z Jericha. Horko bylo náramné; čím výše k Jerusalému jsme vyjížděli, tím více se ochlazovalo. Jestiť známo — již na gymnasii nás tomu učili — že Mrtvé moře leží pod hladinou mořskou 1200 stop. Rozdíl tedy je patrný mezi teplotami Jericha tak hluboko položeného, a Jerusaléma zase vysoko. Nebožtík arcivévoda Karel Ludvík, začátkem r. 1896. zemřelý, smrtelnou svou nemoc uhonil si cestou od Jordánu r. 1895., hodně tam nastydnuv.

V úterý rozloučili jsme se se svatým městem. Na nádraží — Jerusalém a železnice! — zase hurónský křik a řev. Němec z templářské osady hodlal s objemným kufříkem na perrón. Nějaký hlídač, Arab, ale bez nejmenšího odznaku, nedal mu. Němec dral se přece. Hlídač bránil mu tím úsilovněji; chtěl asi, aby kufřík odevzdal jako zavazadlo. Rvačka byla hned. Němčíku bylo se podvoliti. Naše zavazadla měli jsme již na perrón vynesená. Nebylo nám tak o krejcary, jako o to, jak se domluvíme a jak v Jaffě k věcem se dostaneme. A věru, v Jaffě u vozu se zavazadly tlačil se, jak u divadelní kasy před slavným kusem, veliký zástup nosičů hlučících a ruce po zavazadlech natahujících. Těžko ku svým věcem se dostati, když všecko se mačká, vzpíná, ruce natahuje a ohlušně řve, a když konečně věci své se dopídíš, dotíraví nosiči ti ji vytrhují.

Dráha z Jerusaléma do Jaffy na pobřeží je židovská a snad nejbídnější na světě. Má jenom dvě třídy. Třída druhá je pramizerná. Lavice jsou dokola u stěn. V prostředku též je široká lavice bez

opěradla, tak že cestující sedí zády k sobě. Židé platí polovičku. Cestujících bylo mnoho, mezi nimi mnoho polských židův. Řičeli z vozu oknem na souvěrce na perróně. Arab, jemuž řvali do uší, židem špelil na prostřední lavici. Žid se stišil, po chvíli rozkřičel se zas. Arab mrštil jím ještě víc. Až mi žida bylo líto. Pravda, zasloužil toho; řval jako divoch.

Podivno bylo, že hlídač na nádraží na zavazadla byl tak přísný, a ve voze měli velikánské uzly všude v cestě ležeti, i ve dveřích. Konduktérovi bylo přes ně zrovna skákati a — neříkal nic.

V hospici františkánském v Jaffě laskavě nás přes poledne přijali. Poznali jsme tam kněze Poláky. Myslil jsem, že jsou to mladí duchovníci, zatím to byli kanovníci a profesoři.

Jaffa je biblické Joppe, kde prorok Jonáš vstoupil na loď, když se mu nechtělo do Ninive. U Beirutu, při ústí Psí řeky, ukazovali nám místo, kde ryba Jonáše třetí den vyvrhla. Anglický učenec pojednáním nedávno dokazoval, že jsou takové ryby, že celého člověka pohltí. Známo, že kolikrát chyceného žraloka vykuchali a lidskou mrtvolu v něm nalezli. Jonáše Bůh v břiše velryby, t. j. veliké ryby, tři dny živého zázračně zachoval.

Přeprava z Jaffy na koráb byla taková, že nám nebylo volno. Jaffa přístavu teď nemá; bývalý přístav tureckým hospodářstvím zpustl, pískem byv zanášen, až jest úplně zanesen. Loď je zakotvena daleko v moři, řada hrozivých skalisek trčí obloukem z vody, a jen nevelikou mezerou mezi nimi může loďka ven. Je-li moře rozbouřeno, nikdo se neopováží s lodičkou ke korábu. Příbojem moře o skály roztříští se u Jaffy ročně přes dvacet kocábek a kolik lidí utopí. Stává se, že někdo cestuje z Port-Saidu do Jaffy. Pro vlnobití nemůže s lodi, musí až do Beirutu. Jinou lodí se vrátí, a je-li moře ještě pobouřeno, ocitne se opět — v Port Saidě.

Plavby z Jaffy k domovu jsme užili; jedenácte dní přebyli jsme na moři. Loď rychle neplula, a v každém přístavě, a těch bylo aspoň deset, se zastavovala, vydávajíc a přijímajíc zboží. Jenom na Cypru stanuli jsme ve dvou přístavech. Ostrov cyperský, kdysi benátské panství, tak je bez stromečku, bez lístečku, jako Kras a Istrie a Dalmácie, také kdysi benátská. Benátčané uměli lesům poroučeti.

Na Boží Tělo z rána loď se zakotvila v koutě mezi Syrií a Malou Asií. Vystoupím na palubu, vidím nebe zataženo, moře nepokojno, loď sebou zmítající. Moře na den ještě více se rozbouřilo, tak že mnozí jsme trpěli mořskou nemocí. Slavili jsme smutné Boží Tělo! Pluli jsme kolem Tauru, velebného horského pásma přes 10.000 vysokého, jen že jsme ho pro mraky a mlhy posněžených vrcholův neviděli. Bylo nám toho líto. Byli bychom viděli vystupovati desítitisícistopové horstvo takřka zrovna z moře ve vší mohutné výšce. Měří-li člověk okem velikány na př. alpské, *než* jich měřiti může přiblíže se k nim, již napřed hodné výše dostoupí, na sta a tisíce stop, a o to je pro pozorovatele horstvo vnitrozemské nižší. —

Před Mersinou, známé z nedávné neshody říše naší s Tureckem, na jižním břehu maloasijském, dali jsme se dovézti s parníku na břeh; chtějíce sloužiti mši sv., ani na Boží Tělo jsme nemohli. Vystupujeme z lodičky, ale strážník nás zastavuje, kde že máme pas.

Stojíme zaraženi. Kde pak nám napadlo, na hodinu bráti s sebou pas! Ukazujeme na loď, pas že máme tam. Na štěstí stál blízko nějaký představený strážníkův; pokynul, a byli jsme puštěni. Ženeme se směrem, kudy s lodi byli jsme viděli, že přijdeme k výstavnému chrámu. Šťastně jej najdeme, ale zamčený a podle všeho nekatolický. Kdosi nám též stvrzuje, že je to řecká církev nesjednocená. Pádíme dále na konec města, kde též jsme byli viděli věž. Přijdeme tam, kostel vidíme, ale nedostavěný! Než, poštěstilo se nám opět. Hned vedle stálo stavení jako klášterní, zazvoníme a ejhle, kapucín! Dobrá, Martine! V chudičké kaplici, pouhém to přizpůsobeném sále, konali jsme službu Boží. Kaple, oltář a všecko šlo nám při tom kolem; tak jsme přivykli lodnímu kymácení.

Vedlejší kostelík stavějí kapucíni, jenže nemajíce peněz, zaměstnávají tam jednoho jediného dělníka, a ten není katolík. Kdy asi dostavějí a všecko dohotoví?

V neděli po Božím Těle zakotvila naše loď na Cypru v Larnace. Byl krásný den. Dva kostelíky jsou v městě a u města, třetí, veliký, je v novém klášteře františkánském kus za městem u nějaké osádky. Sezváněli tam všemi, celebrant v pluviálu zanotí asperges, potom je tichá mše sv., bez varhan, a sotva pět lidí je v kostele. Kolikrát mi napadlo: co tam na východě je mužských a ženských klášterů, co se tam vydržuje katolických škol, sirotčinců a nemocnic almužnami po Evropě nasbíranými, ač ve školách těch jsou většinou jinověrci, i židé, kteří takto lacino docházejí důkladného vzdělání, a u nás —! Že by se obraceli žáci těchto škol, neslyšeli jsme. Spíše jsme slyšeli od řeholních učitelek jejich, že se — neobracejí.

Velice lituji, že jsme si z blízka neprohlédli město Rhodus na ostrově Rhodu. O čtyřech ráno jsme k němu připluli, po sedmé odpluli. Kdo je viděli, nemohli se vynachváliti jeho čistoty, úpravy a výzdoby z dob ještě maltánských rytířů.

Parník náš »Espero«, opět Lloydový, měl druhou třídu tak zřízenu, jako »Austria« s vrchu popsaná: »salon«, v němž se jedlo a ve výklencích dokola spalo. V Mersině přidal se k nám do druhé třídy turecký důstojník, souchotinář. Byl mladý, ale vypadal až strach: bledý, uši zrovna voskové, hekal a kašlal zle. Lehl, ležel kolik dní, a co vykašlal, vyplivl na zem — a my tam jedli a spali v bezprostředním sousedství. Upozornili jsme lodního lékaře, kterak že nechávají člověka tak nemocného ve společném bytě se zdravými. Slibováno, že ho odnesou do zvláštní kajuty. Slibováno tak dlouho, až jedenkráte jsme obědvali, a on chrče zemřel, a my ani nevěděli; myslili jsme, že chrápe. Byl pojídal syrové okurky, a turecké podpopelné chleby měl navlečeny na motouzku nad svým lůžkem jako chudý Turek, a zatím, když zemřel, našli mu na holém těle opasek plný zlaťáků.

Tureckých důstojníků měli jsme na lodi ještě víc, ale ti všickni, jako chudí cestující, spali a jedli a převáleli se na palubě za skrovný plat pod širým nebem. V Damašku šli dva důstojníci a zahlédli ptáče z hnízda vypadlé, že se sveze asi do vody. Hned jeden z nich přeskočil struhu dosti širokou za ptáčetem, zachránit je. To mu uniká, a aby je chytil, natahuje se, nemaje sám zač se udržeti; noha smekla se mu do vody, nic nedbal, a všecek rukáv ještě o zeď si zamazal. Druhý důstojník též přeskočil struhu druhovi na pomoc, až ptáčka

šťastně lapili a tak zachránili. Snad počin těchto důstojníků souvisí se způsobem Turkův, o němž píše tuším Neruda v Obrazech z ciziny, vidí-li Turek v klecích ptáky na prodej, že je skoupí a — pustí.

Důstojník na lodi nám umřel, snad v tu chvíli narodilo se na lodi židovské děvče, ale na nás šly strachy. Úmrtí na lodi, která pluje z Egypta, kde zuří cholera, byť plula takřka již čtrnácte dní — Turci v přístavě řeknou, že nebožtík na lodi zemřel na choleru, nepustí nás s lodi a pošlou nás do karantény; ta potrvá deset až dvacet dní, hrozí nám tedy vazba a nuda až třínedělní, a hodná útrata k tomu: v karanténě každému, co sní a vypije, je mu zaplatiti zvlášť. Obavy ty byly tím oprávněnější, že nám na lodi nebezpečně stonal ještě druhý Turek. Byli jsme v trapné nejistotě, vydrží-li nám až do Cařihradu. Než, za dvacet čtyři hodiny byl také v Pánu. Dvoje úmrtí ve dvou dnech! To skličovalo kde koho, v čas cholery a přísných karantén! Za čtyři hodiny stáli jsme před Smyrnou. Neblahá žlutá vlajka nám nad hlavami věstí, že jsme připluli z krajů morových, a smrt že se uhostila na lodi. Nikdo nesmí s lodi, nikdo na loď. Jenom druhý kapitán s lodním lékařem přeplavili se s parníku na zdravotní stanici podat zprávu. Dlouho, dlouho se nevracejí. Všichni čekáme ustrojeni, s holemi a slunečníky v rukou, jakmile oba páni se vrátí, že si povyjdeme do města. Konečně důstojníci se vracejí zvěstujíce, že napřed ještě se dostaví zdravotní přístavní komise. Dlouho nejde. Konečně v kocábce ji doveslují, ale komise zůstává v kocábce a vyptává se a vyšetřuje z kocábky. Po dlouhém domlouvání a vyjednávání ustanovila, že musíme od Smyrny pryč, dvě hodiny zpět do Vurly, kde je karantenní stanice, tam že se rozhodne, až lékaři mrtvolu prohlédnou, máme-li na lodi nákazu čili nic. (Mrtvolu prvnějšího umrlce byli jsme nechali na ostrově Chiu.) Všecko repce, ženské pláčí, důstojníci lodní protestují a vyhrožují; nic platno, musíme do Vurly. Dva služebníci zdravotní s nápisem »Santé« na rameni již jsou na palubě. Ti nás budou stříci. Za dvě hodiny jsme ve Vurle. Kolik lodí s tureckými poutníky z Mekky stojí tam zakotvených. Vidíme hlavu na hlavě, a napadá nás nový strach: budeme-li přece do karantény odsouzeni, jak snadno nákaza i na naši loď může se dostati! K tomu ke všemu docházela nám na lodi voda i mnohé vařivo, a tuze dobře na lodi beztoho jsme se neměli; tak na př. jednou nám donesli na stůl salát politý místo octem — petrolejem.

Naši zástupcové plují zase ku břehu do stanice zdravotní. Čekáme. Po hodné chvíli přijedou si pro mrtvolu. Zase čekáme. Mimo lékaře lodního máme na lodi ještě dva lékaře cestující. Všichni tři jsou na stanici. Mluví do lékařů karanténních, nebožtíci že nezemřeli na choleru, nýbrž obadva na souchotiny. Zatím zvonec volal nás k jídlu. Jíme, než, nechutná nám jako jindy. Ale námořníky naše slyšíme vesele si prozpěvovati; troufali, karanténě že neujdeme, a kolik dní jak náleží že si odpočinou. Posléze, až lékaři naší *přísahou* stvrdili, že oba Turci naši neskonali nic jinak než na souchotiny, bylo nám dovoleno do Smyrny se vrátiti a z jitra s vědomím lékařů smyrenských na břeh vystoupiti. To jsme byli rádi!

Někteří rána ani nedočkali, a ještě v noci potajmu do města se vypravili a hodnou pitkou slavili šťastnou pořízenou.

Druhý den měli jsme pokdy projíti se městem a bazárem, uctiti ostatky sv. mučeníka a biskupa smyrenského, Polykarpa, přečísti si kousek novin a zvěděti ledaco z domova. Neue freche Presse ovšem byl jediný domácký list, jenž se nám ve Smyrně do rukou dostal.

K večeru odrazili jsme dále k Cařihradu. Kolikátý již den plavil se s námi turecký paša, vyschlý mužík s pichlavýma očima, maje s sebou pět neb šest žen. Ty sedávaly na palubě první třídy, kam i my jsme měli přístup. Tváře zahaleny neměly. Byly mladé a hezké. Každá měla dítě nebo dvě. Synátoři páně pašovi pobíhali po palubě bosi a neustrojeni jak uličníci. Paša si jich nevšímal. Kdysi slyšíme veliký křik: kleštěnec pašův jednoho kluka vyplácel, a jak ho mlel, tak ho mlel. Když pak kluci opět bujněli, ženiny pašovy s výstrahou ukázaly na kleštěnce, jehož asi i samy se bály — a kluci zkrotli hned. Kdykoliv paša kolem ženin kráčel, ženiny — otrokyně před velmožným pánem povstaly; paša jak by neviděl.

Kleštěnec od Franka nelišil se než tarbušem.

Zbožní Turci z paluby, kde se mačkali s Evropany a židy a Turky pokročilými, již se nemodlícími, vystupovávali na palubu první třídy, aby se modlili předepsané modlitby. Modlili se brzy stojíce, brzy se uklánějíce, tu zase čelem až země se do týkajíce. Hlídač lodní, kdykoli kterého zastal, sháněl ho na palubu třetí třídy mezi své. I židé polští začasté si přišli do první třídy, ale ne se modlit, jen si hovět. I ty hlídač zaháněl, ale jak žid již je, za chvilku přišel zas, až hlídač marným vyháněním se unaviv žida nechal.

Když jsme jeli do Jericha a k Jordánu, doprovázel nás ozbrojený Arab z vesnice u Bethánie. Vláda turecká tak nařizuje, a všecka rodina strážcova je zodpovědna za příkoří, poutníkům jordánským od jiných Arabův snad učiněné. Ten náš strážný průvodce byl mladý, krásný muž a horlivý musulman. Co chvíle slézal s koně a na veřejné cestě předepsané modlení, klanění a klekání vykonával. Ale louče se, ač byl zaplacen, bakšiš od nás chtěl ještě přece.

Dardanelami pluli jsme ve dne, tak že jsme viděli bašty sem tam nastavěné a děla namířená. Dardanely jsou místem jen tak asi široké, jako hodná řeka, třeba Rýn; Bosporus také tak. Vjíždějíce do Dardanel, vyžádali si naši na Turcích na břehu jakési průkazy, že smíme Dardanelami. Projedše jimi, zase je Turkům v Gallipoli ukazovali. Jen pro ty průkazy plavili se lodní důstojníci v kocábce do města, ač moře velmi sebou zmítalo, a vysokánské vlny do zdí gallipolských bily a po nich se vzpínaly.

V den sv. Antonína Paduánského vstali jsme se svítáním; blížili jsme se Cařihradu! Město vystupovalo z mlhy jako v pohádce. Pohled na Stambul s Galatou a na Skutari s ostrovy je velikolepý, překrásný! Ještě krásnější je pohled na sídlo sultánovo s vysoka, s věže galatské. Tu vidíme turecký Stambul, který se rozkládá v pravo, evropská Galata v levo, a mezi oběma vine se širokým pruhem Zlatý Roh s hojnými parníky a celým lesem plachetních loděk. Skutari v Asii vystupuje z moře hned naproti, vedle Skutarského města bělají se četné domy na ostrovech, za ostrovy vypínají se jiné hornaté ostrovy, a pevnina asijská s horstvem posněženým strmí v pozadí. Všecky čtvrti města: v Evropě po obojím břehu Zlatého Rohu a v Asii naproti i po ostrovech, stavěny jsou amfitheatrálně: krásné domy vybíhají po stráních výš a výš, četné štíhlé

minarety a kopule město přečnívají, mezi bílými domy po všem Cařihradě zelená se hojně stromův tak, že všecko město je sama zeleň, krásné, tmavomodré moře oblévá nádherné město a všecky části jeho, jasné nebe směje se na všecku tu krásu pozemskou — v pravdě jak v pohádce. Ale kdo do města nevkročí a orientální pouliční špinou a neřádem dojmu si nepokazí, učiní líp. Jak onen Angličan: připlul, město obeplul, a na břeh ani nevstoupiv, odeplul.

Ve Zlatém Rohu loď se s námi zakotvila, ale s lodi zase jsme nesměli, a dlouho a dlouho jsme nevěděli, budeme-li vůbec směti. Neblahá žlutá vlajka zase třepetala se nad námi, a ačkoliv kocábek kolem parníku jen se hemžilo, zase žáden s lodi nesměl, až nová komise se dostaví a vyšetří, nevezeme-li přece choleru Hodina za hodinou míjela, a pořád nic. Na lodičkách pod námi slyšíme si povídati, že budeme pro jistotu přece jenom posláni na den nebo dva do karantény, že to slyšeli od toho a od toho. Z krajů cholerových jsme pluli, a že ve dvou dnech na lodi dva nám zemřeli, v Cařihradě již věděli; příbuzní obou nebožtíkův čekali také dole v lodičkách. Již šlo na desátou. Konečně komise se dostaví, a po nějaké prodlené konečně prohlásí, že smíme ven. Hlasitý jásot zazní, a všecko se cpe po schůdkách do lodiček. Odbudeme celní prohlídku a spěcháme horkem cařihradským do Galaty k rakouským Lazaristům. Poznáváme mezi nimi několik Čechův, ba i Moravana, a to z farnosti, kde jsem čásek kaplanil. Mile nás uvítali a uhostili. Litovali, že jsme nedojeli před pátkem, byli bychom viděli sultána a derviše řvoucí i křepčící. Vyslancové u divanu pověření vymohou cizincům vstup do císařského domu, kolem něhož sultán jede do mešity a odkudž je ho možno viděti. Sultán posílává pobočníka jménem jeho cizince uvítat, a když se vrací z mešity, káže je uctiti kávou a kuřivem. Sultán je prý dobrosrdečný; noviny naše, píšíce o jeho krutosti, mu křivdí. Rád by vládl jinak, po evropsku, ale nemůže a nesmí; mocná strana staroturecká stála by mu o život, té aby pořád se bál.

Vyslancové evropští zaopatří též vstupenku do paláců sultánských a do sultánovy pokladnice. Vstupenka je darmo, jen že u každých dveří někdo stojí a nastavuje ruku, tak že kterási nevelíká společnost utratila kolik set franků jenom samým zpropitným. Nechal bych Turka Turkem a stavěl bych se, ruku nevida.

Ohlášky a plakáty po rozích všecky jsou kolkovány. Na to finančníci naši ještě nekápli. Známo, že Němci v říši kolků vůbec nemají.

Cařihrad památností nemá: chrám Boží Moudrosti, museum, sem tam ještě něco, a konec. Turci a museum! Však také jest všecko ve čtyřech, tuším, nevelikých sálech. Po ulicích stambulských je prachu, bláta, neřádu a smradu jako jinde v orientě. Cařihrad je velikolepý — ale jenom na pohled.

V neděli dopoledne povyjeli jsme si do Skutari a na kopec nad Skutari, přehlídnout širší okolí cařihradské. Podruhé bych tam nejel. Od Cařihradu jsme příliš daleko, bychom krásných podrobností viděli, a pozadí za Cařihradem do Evropy je holá, šedá rovina. Rozsáhlý turecký hřbitov nad Skutari je nehrazen jako jiné hřbitovy turecké; krkolomná voznice vede hřbitovem, náhrobek na náhrobku, všecky stejny a žadný pěkný.

Odpoledne projeli jsme Bosporem. Parník až do Černého moře pluje asi dvě hodiny, pravda, že přes chvíli na minutku se zastaví. Bospor není široký, jen asi jako hodná řeka, a jak je dlouhý, na pravo na levo, je posázen domy, paláci, zahradami a hostinci. Parník za parníkem spěchá s výletníky z Cařihradu a do Cařihradu; Turků mezi výletníky neviděti. Ukazovali nám také, kde se kdys rozpínal Xerxův most.

Turci mají censuru tak směšně přísnou, že knihu z Evropy, je-li v ní vymalován Turek, již zabaví. Knihy latinské zabavují také, ty zase proto, že jim nerozumějí. Olověné vojáčci pro děti, bouchačky, které vystřelí, hodí-li jimi o zem, rovněž státu jsou nebezpečny. Misionáři, aby censura zásilek z Evropy se jim nezadržovala, dávají si je adresovati na svůj konsulát; na věci takové úřad turecký si netroufá.

V neděli večer odjížděli jsme z Cařihradu. Rychlík do Vídně jede 48 hodin a stojí do Pešti 115 franků ve druhé třídě. Brzy z rána byli jsme v Drinopoli, dopoledne v Plovdivě, odpoledne ve Srědci, večer na srbských hranicích, ráno v Bělehradě, po poledni v Pešti, večer ve Vídni. Orient-expressní vlak jede o osm hodin méně.

Ještě v první polovici tohoto století trápívali v Evropě na hraničkách každého státečku nekonečnými prohlídkami pasův. Nyní projedeš Evropou, a nikdo o tebe nezavadí. Ne tak na Balkáně. I o Rusku je známo, že bez pasu žádného přes hranice nepustí, a kněze ani s pasem. Však také Evropu východně od Dunaje nazývají Polo-asií. Co je státečků po Balkáně a na hranicích každého z nich, když do takové maloříše vjíždíš a z ní zase vyjíždíš, žádají na tobě pas a prohlížejí ti zavazadla. V Cařihradě, než vsedneš do vlaku, to začne. Na hranicích rumelských přijde opět prohlížet strážník, napřed ještě turecký, hned po něm bulharský. Na hranicích bulharsko-srbských vystřídá se policista srbský s bulharským, a na hranicích rakouských zase tak. V šestatřiceti hodinách sedmerá prohlídka tuze tě nepotěší. Prohlídka poslední domrzela nejvíc; do té zavazadla nám prohlíželi aspoň ve vozech, na hranicích rakouských bylo nám s nimi táhati a nositi se až kamsi do celní síně. K tomu ještě byli by málem žádali poplatek zajisté nenepatrný z objemného vaku poutních památek jen na rozdej určených; to před tím všem těm prohlížitelům také nepřipadlo.

Cestou z Cařihradu mnoho jsme nezkusili. V Plovdivě na nádraží viděli jsme bulharského vojenského ministra s důstojníky, rekovské postavy v bílých uniformách, a za srbskými hranicemi někde u Niše pozdě večer střelil nám kdosi do vlaku. Vlak stanul, četníci vystoupili a hledali; nenašli než díru od kulky. Kolikátý rok již doprovázejí každý východní vlak dva četníci od té doby, co loupežníci cařihradský rychlík přepadli, cestovníky oloupili, některé postřelili a jiné odvlekli k vůli výkupnému. Strachu poměli jsme dost.

Uherskými rovinami uháněl vlak s námi jak o závod. Čtyřiadvacet hodin zdrželi jsme se v Budapešti, když již tamtudy jsme jeli a že tam byla výstava. Ve výstavě tak draho nebylo, jak noviny psaly. Buď v nás velkých pánů peněžných neviděli, anebo do drahých místností jsme nevlezli. Výstava pešťská zdála se nám kopií pražské jubilejní. Maďarský palác výstavní byl mnohem jednodušší. Lidí tam bylo k večeru plno plničko. I císaře pána jsme viděli, ani Maďaři ho vodili z pavillónu do pavillónu.

Město líbilo se nám velice. Jestiť moderní, o širokých, přímých ulicích, palác na paláci, a řadami stromů posázeno. Maďarská zpupnosť jevila se jak po městě, tak na nádraží: nikde ani slova jinojazyčného, všechno jen a jen maďarské. Zvou do Maďarie na výstavu všecek svět, ale nápisů cizincům srozumitelných nikde. Když již nenávidí řeč švábskou, aspoň některou jinou řečí světovou kdyby hleděli cizincům učiniti se srozumitelnými. Hrdosť národní jest pěkná věc, jen když národovci neupřilišují a nečiní se směšnými. Někomu něco oznamovati jazykem nesrozumitelným, na někom něco chtíti a psáti řečí adresátovi neznámou, je nerozum, ať to činí ten neb onen, Petr nebo Pavel. Justamenty v životě soukromém zavrhujeme, u veřejném mnohé schvalujeme a provádíme.

Tak jedenáctinedělní pouť jsme dokonali. Jako v kaleidoskopu vynořují se z paměti obrazy brzy z Italie, brzy z cesty po moři, tu z Afriky, tam z Asie, a hned zase z orientálské Evropy. Dojem tím blaženější má poutník, může-li svatá místa uctiti v Boží hody a případné svátky a slavnosti. Františkáni seč jsou starají se o důstojnou oslavu služeb Božích; tak na slavnosť velkonoční povolán bývá Františkán — zpěvák do Jerusaléma až z Alexandrie, a jiní odjinud. Pravda, rakouský Lloyd vozí Františkány za poloviční plat či dokonce zadarmo. Kdyby té ošklivé a protivné mořské nemoci nebylo! Ale každý jí netrpí. Kdo je zdravých čiv, ani z největšího vlnobití nic si nedělá. Na ruské lodi léčili mořskou nemoc dobrou samožitnou; a věru zdálo se, že s úspěchem O každém jídle přede vším jiným zavdali jsme si z baňaté láhve na stole dobré kořalenky, a nemůžeme říci, že nám po ní bylo hůř.

Děkuj Bohu, kdo's takovou pouť vykonati mohl. Kdo's nemohl, nezáviď. Máš zase jiné radosti, kterých popřáno není dalekému poutníku. Nad to, doma v kostele ve svatostánku máš Jerusalém a Nazaret i Betlehem, a víc. I tato svatá místa spatříš, až na Boha nazírati budeš. Vzácné vědomosti mají učenci o věcech podivných, které je blaží a dál a dál po nových objevech pudí. Rozmanity jsou radosti lidí zdravých, podnikavých, statky pozemskými obdařených. Lidí takových je nemnoho, učenců oněch snad ještě míň. Ale všecko to je pouhý stín toho, co všecko patřiti a čeho kdysi požívati bude věrný sluha Páně, až dokonale nasycována bude naše touha po blaženosti a ukojena naše vědoucnosť neboli v dobrém smyslu zvědavosť, co je a jak je tam na hvězdách, a proč je to neb ono v širém vše-míru, až rozluštěny budou všecky ty hádanky a záhady, za živa i nejbystřejším myslitelům nerozluštitelné.

Ostatek, kdo má s kým napřed se poraditi, může do Svaté země dostati se dosti snadno a lacino. Před dvěma lety bylo tam dvanáct venkovanů z Moravy, a vůdkyní měli ženskou, která v Palestýně byla již po třetí. Co Rusů každý rok tam putuje, a jak lacino! Stravu nesou si s sebou, a převoz na palubě nestojí mnoho. Kdekoliv pak na východě Františkáni mají poutnický dům, hostí v něm poutníka kolik dní darmo. Kdo můžeš, putuj! Uvidíš svět, uctíš přesvatá místa, ledačím se povzbudíš, a blahý dojem máš na dosmrti!

Bůh naděje má!

—•—

dy v stísněnou vkrádá se duši
vzdech, kvílení, nářek a vzlyk;
kdy útrapy mysl mi kruší,
a kolem řve zoufalství křik:
»Kde útěcha?« srdce se ptá.
»Kdo naděje má?«

Kdy ochablá hlava se sklání
mně pod tíhou břemena již,
a marné mé stesky a lkání,
že nesnesou svízelů tíž:
tu hvězda mi útěchy vzplá:
Bůh naděje má.

Kdy boly a trýzně se množí,
že chabne a slabne mi hruď:
tu volám vždy o pomoc Boží:
Ó Pane, Ty se mnou vždy buď!
Nech milosť Tvá záštitou vlá!
Tys naděje má.«

Těš Tvoje mě slovo, ó Bože,
kdy svírá mne péče a žal,
ať léhám, ať povstanu s lože,
by prchly ty zármutky v dál.
Sil ochranná ruka mě Tvá,
ó naděje má!

Kdy strádání v muce a hoři,
kvil, úpění, stesky a trud,
kdy mučí a trápí a moří
mne trampoty, strasti a rmut:
má duše se k nebi jen zná,
Bůh naděje má.

Kdy bída a nouze a strázně
mne tísní a hnětou vždy víc;
kdy povzdechy, lkání a bázně
mi ubledlou kormoutí líc:
tu líce mi zazáří Tvá,
Ty naděje má!

Kdy starosť a péče mě svírá,
až tají se v hrudi mi dech:
tu v Tebe se vzpruží mi víra,
i umlkne v srdci mi vzdech;

neb milosť zas pomůže Tvá,
ó naděje má!

Kdy opouští síla mě zcela,
a černý jen smutek mi vlá,
jak propasť by pode mnou zela,
v níž číhá již obluda zlá:
tu slunce Tvé milosti plá,
Tys naděje má.

Kdy slza se zaleskne v oku
a hoře mi rozdírá hruď:
Ty, Pane, sám při každém kroku
mi silou a útěchou buď,
že nemine milosť mne Tvá,
ó naděje má!

Kdy nehody, neštěstí, škody,
kdy požáry, bouře a blesk,
kdy povodně hučivé vody,
mé zvyšují vzdechy a stesk:
hruď jednu jen útěchu zná:
Bůh naděje má.

Kdy trápení děsí zas nové
a soužení vztyčí svůj týl;
kdy smutní a trudní se dnové
mně zachmuří za těžkých chvil;
tu pohlédnu v nebesa Tvá:
Buď naděje má!

Kdy nevděk a sočení sípe
a zasyčí nenávisť zlá;
kdy závisť se na paty lípe
a praporec pomluvy vlá:
tu srdce vždy k Tobě zas plá,
Ty naděje má!

Kdy vlajka zlé vzpoury se vztyčí
a srocen se rozzuří lid,
jenž loupí a vraždí a ničí,
že utuchá veškeren cit:
mně jediná korouhev vlá:
Bůh naděje má.

Děs smrti kdy zuří a řádí
a válka a hlady a mor;
kdy hynou i staří i mladí
a hrozí se všeliký tvor:
Bůh jediná naděje má.
Chraň ruka mě Tvá!

Tys jediná útěcha v žití,
Ty sílo a záštito má!
Tvá milosť se zářně mi třpytí,
že nezklame láska mne Tvá.
Tvá přípověď leskem mi plá,
žes naděje má.

Hle, záblesk se míru mi chvěje,
již září mi ticho a klid,
již blaha se paprsek směje,
a jasem se zatřpytne byt.
Dík v nitru mi k nebesům plá·
Bůh naděje má.

Dr. M. Kovář.

Sláva a ostatky blahoslaveného Hroznaty.

Napsal **Alfons Žák** O. Praem.

HIC IVBILEMVS DEO, QVI RELIQVIAS INSIGNES SERVI SVI HROZNATÆ GLORIFICAVIT!
(Nápis nad kostelním portálem v Teplé, 14. července 1898.)

Za veliké slávy a všeobecného nadšení dála se ve dnech 13—15. července t. r. ve starobylém klášteře praemonstrátském v *Teplé* první církevní slavnost slavného předka našeho, šlechtice Hroznaty, zakladatele kláštera tepelského a chotěšovského, jež má veliký význam pro muže tohoto nejen dobrými skutky a svatým životem, ale i účinem svým u vévodského dvora v Praze proslulého. Mnohé katolické listy rozepisují se různým směrem o životě a úctě nového blahoslavence, a proto též náš list věnuje na památku velebné slavnosti Hroznatovy tyto řádky, které napsal osobní její účastník pro své spojence ve družstvu »Vlasti«.

Jak list náš již dříve přinesl krátkou zprávu v paběrcích z veřejného života, potvrdil sv. Otec úctu Hroznaty, »od nepaměti« (*cultus ab immemorabili tempore praestitus*) trvající, výminečně i ze stanoviska církevního, takže Hroznata připočten jest tímto papežským dekretem do řady blahoslavenců titulem mučeníka (*Beatus et Martyr nuncupatus*). Svátek Hroznaty, jehož jméno nyní vším právem může platiti i jako jméno křestní,[1]) ustanoven byl na jeho úmrtní den (14. července), a církevní bohoslužba k úctě jeho povolena jest zatím jen řádu praemonstrátskému; není však pochyby, že se záhy rozšíří po celé české církvi.

[1]) Hroznata pro mužské, Hroznatka pro ženské pohlaví.

O životě a úctě blahoslaveného Hroznaty psáno bylo již od staletí mnoho a mnoho v přerůzných jazycích, a jelikož mnohé tyto spisy jsou snadno přístupny a dosti známy, omezíme se zde jen na nejnutnější zprávy, přihlížejíce spíše k dotčené bohaté literatuře. Původních zpráv o životě šlechtice Hroznaty jest poskrovnu. Jediným pramenem jest několik listin kláštera tepelského[2]) a latinský rukopis, záležející z 15 pergamentových lístků, jenž jest uložen v klášterní knihovně tepelské (sign. v. IV. 64.) a byl podle všeho napsán kolem r. 1259.; jest to legenda o životě Hroznatově, sepsaná z nařízení opata Benedikta pro bratry klášterní a věnovaná opatu Oldřichovi (1259—1267). Jeden opis legendy této (vita fratris Rhoznatae) učiněn byl pro Klimenta, proboštа chotěšovského l. 1517., druhý z r. 1580. chová se v knížecí lobkovické knihovně v Roudnici.[3]) S českým překladem vydána byla legenda tato v Pramenech dějin českých I. 369—383 (Praha, 1873, 4°; rok před tím vyšla též o sobě) od Jos. Truhláře.

Za to jest veliký počet spisů vědeckých i nábožných již od středověku, které rozepisujíce se o Hroznatovi, vzdávají mu velikou chválu a často nazývají ho světcem, blahoslaveným, mučeníkem anebo patronem českým. Není zajisté ani třeba připomínati, že spisy tyto byly při procesu beatifikačním důkazem kultu Hroznatova od nepaměti. Za nejstarší důkazy platilo pět starodávných knih, zachovaných v knihovně tepelské, a to především kodex (v. IV. 64.) se zmíněnou legendou o Hroznatovi, kodex s titulem »*Statuta Ordinis Praemonstratensis*« (III. 80.), obsahující na fol. 48' poznámku o blahoslaveném Hroznatovi z let 1455—1510., pak kodex, nazývaný »*Missale Sulconis*« (III. 60.),[4]) jenž má v předu v kalendáři řádovém na den 14. července svátek Hroznatův; mimo to starobylý ordinář praemonstrátský (IV. 164.), prvotisk z Paříže koncem 15. století a dvé missálů, nazývaných obyčejně »*Missalia itinerantium*« z let 1507. a 1510., vytištěných v Norimberce (v. 81. a 82.) s modlitbou ku blahoslavenému Hroznatovi. Již od 16. století začalo se veliké množství básníků, historiků a jiných literátů zabývati životem věhlasného Hroznaty, ba i písně a povídky, malíři, sochaři a jiní umělci použili často této vděčné látky. Kněz Jiří Berthold Pontanus († 1616.), latinský básník, vydal 1586. v Praze latinskou báseň epickou s titulem »*Vita Hroznatae*« podle zpráv Jana Lohelia, opata strahovského, před tím klášterníka v Teplé.[5]) V latinských hymnech svých, vydaných v Praze r. 1602., velebí týž básník sv. Hroznatu (III. 197—202) a v díle svém »Bohemia pia« IV. 51. (Frankfurt 1608.) uvádí muže věhlasného mezi českými patrony.

[2]) Třináct těchto listin z let 1197.—1217. otiskl v německém překladě známý vlastenec P. *Hugo Karlík* v knížce »Gründung der Praemonstratenser-Abtei Tepl.« (Lipsko a Míšeň 1856.) str. 44—55, na prvním místě závěť Hroznatovu (1197.); některé listiny jsou otištěny též v Annálech praemonstrátských od K. L. *Hugo* (Nancy, 1736., 2. díl, k. DLXX. sq.) a ve sbírce listin *Erbenově* p. 194—259.

[3]) Cf. Festschrift zum 700jähr. Jubiläum der Gründung des Praemonstratenser-Stiftes Tepl (Marienbad 1895.) str. 2—3. První německý překlad legendy vydal s několika kritickými poznámkami *Isidor Grüner:* Der selige Hroznata (Warnsdorf, Opitz, 1898.) str. 17—49. Původní text latinský otištěn jest též v aktech beatifikačních na str. 20—40.

[4]) Sulk, řeholní kanovník tepelský, byl 1385.—1412. proboštem v Chotěšově.

[5]) Cf. Balbin, Epit. hist. rer. bohem. XIII. 259. Jos. Jireček, Rukověť k děj. liter. české do konce 18. věku, I. 47.

Brzy potom rozepsalo se několik učených Praemonstrátů o Hroznatovi, chloubě svého řádu, na př.: Zikm. *Kohel,* probošt doxanský, pak opat lucký († 1615.) v díle svém »Praemonstratensis ordinis nonnullorum Patrum vitae« (Louky 1608., 4°), odkud čerpal známý kronikář a kanovník antverpský Aubertus *Miraeus* († 1640.) pro knihu svou »Ordinis Praem. Chronicon« (Kolín, 1613.) str. 142. Po Kohelovi psal podobně Dr. Servác de *Lairuels,* opat a reformátor praemonstrátský v Lotrinsku († 1631.), ve svém díle »Optica Regularium« (Mussiponti 1613.) str. 415., Jan Zl. *van der Sterre,* převor, pak opat v Antverpách († 1652.), ve svých »Natales Sanctorum ordinis Praem.« (Antverpy, 1625.) str. 69. ke dni 12. června,[6]) dále i spisek »*Octiduum S. Norberti triumphantis,*« vydaný v Praze 1627. na památku přenesení ostatků sv. Norberta do Prahy, fol. D. 2. a E. 3.; monumentální dílo »Bibliotheca Praemonstratensis ordinis,« vydané od Jana *Le Paige,* kanovníka z Prémontré, v Paříži r. 1633., má v dílu I. kn. 2. str. 522—525 životopis Hroznatův. V předešlém století psali o tom učený opat a biskup Karel Ludvík *Hugo* řádu praemonstrátského ve velikém díle svém »Sacri et can. Ordinis Praem. Annales« (Nancy 1734—1736.) při článku Chotěšov a Teplá, Jiří *Lienhart,* opat roggenburský, ve svých spisech »Exhortator domesticus« (Linec 1754 a Augsburg 1760., I. díl str. 173), »Ephemerides Hagiol. Ordinis Praem.« (Augsburg 1764. str. 166—169.) a »Spiritus liter. Norbertinus« (Augsburg 1771.), polský opat Antonín Josef Daniel *Kraszewski* († 1758.), historik svého řádu, v knize »Życie Swiętych . . . Zakonu Praemonstrateńskiego« (Varšava 1752., 2 díly.)[7])

Mimo členy řádu praemonstrátského, k němuž náležel i blahosl. Hroznata, psali o úctě muže toho i jiní učenci, jako Dr. *Fiala* (»Dvanáct řádů«, Praha 1630.), anonymus spisu »Fama posthuma Joannis Nep.« (Praha, 1641., Fol. K. IV.), zvláště pak Jesuité, na př. *V. Chanovský,* (Vestigium Boemiae piae, Kolín 1660., k. II., str. 35, 63—64), *B. Balbín* (Syntagma historicum, Praha 1665., se životopisem bl. Hroznaty, pak na několika místech ve svých »Miscellanea hist. regni Bohemiae« D. I. L. IV., Praha 1682., a »Epit. hist. rerum Bohem.« Praha, 1667.), jenž se často zmiňuje v listech svých o blahoslaveném Hroznatovi, a *Jiří Kruger* (Sacri Pulveres Regni Bohemiae, Praha 1670.) ku 14. červenci se zvláštní předmluvou. R. 1695. psal o úctě Hroznatově theatín *Bagatta* (Admiranda orbis Christiani, Augsburg, str. 295) a 1723. známý historik český Jan Florian *Hammerschmied* (Prodromus Gloriae Pragenae, Praha 1723., str. 411); po té máme zprávy zase od Jesuitů, na př. *O. Spannera* (Actuarium Polyantheorum Sacr. Augsburg 1724., str. 156), od slavných *Bollandistů* v díle »Acta Sanctorum«, Julii T. III. (Benátky, 1747., strana 793—795), a od Frant. *Pubičky* na mnoha místech ve znamenitém díle jeho »Chronologische Geschichte Böhmens«, IV. díle (Praha 1778.—1781.).

Že i v tomto století hojně bylo o bl. Hroznatovi psáno, snadno lze dokázati. *Schiffnerovy* německé životopisy patronů českých (Praha

---

[6]) Dle Lienhartova »Spiritus lit. Norbertinus« II. 565 napsal van der Sterre též »Hagiologium Praemonstratense«.

[7]) Zpráva v knížce »Fidelis Azarias candidi Tobiae«, 1772. ve Znojmě anonymně vydané, na str. 24. jest pouhý otisk van der Sterrových »Natales« z r. 1625.

1801.—1802., díl 2., str. 139.—146.), již na počátku našeho věku uvádějí blahoslavence našeho, dále i spis »Einleitung in die christl. Religions- und Kirchengeschichte überhaupt und in die Kirchengeschichte Böhmens insbesondere« (Praha 1801.—1805., II. 248) od tepelského opata *Pfrognera*, pak *J. Mehlera* chronol. dějiny české (Praha, 1806.), a potom všecky důkladnější dějiny Čech až po nynější dobu. Zvláště však podotknouti sluší historické spisy *Frindovy* (Kirchengesch. Böhmens I. 335—342 a die Gesch. der Bischöfe und Erzbischöfe von Prag str. 48), *Palackého* Dějiny národa českého (Praha 1894.) I. 419—420, a 508, starší i nový *Slovník naučný*, *Fr. Ekerta* »Církev vítěznou« III. 98—202, *Kuldův* Církevní rok IV. 377—381, *Bollandistův* Acta Sanctorum Octobris T. XI. (Paříž 1870. str. 722 sq., vyšlo též o sobě, jakožto životopis bl. Ludvíka z Arnštejna), kalendář »*Poutník*«, roč. 1880. se článkem Fr. Schönbecka o bl. Hroznatovi atd.

Nejvíce prací toho druhu napsali v době novější členové řádu praemonstrátského. S vroucí úctou k věhlasnému údu svého řádu a s touhou po prohlášení jeho za blahoslavence rostla i láska jejich k této zajisté vděčné látce historické a přinesla dosti pěkných literárních plodů v různých jazycích. V čele všech stojí velebný kmet Hugo *Karlík* z Teplé, po celý život svůj v řádě Norbertově veliký ctitel zakladatele tepelského, se svým známým dílem »Životy Svatých a Světic Božích« (Praha, 1850., III. 604—618). Po něm psal (anonymně) P. Viktor *Bezděka* ze Želiva ve svém dílku »Drahé kameny z koruny Svatováclavské« (Praha 1871., I. 270) a někdejší strahovský knihovník P. Dominik *Čermák* ve své jubilejní knize »Praemonstráti v Čechách a na Moravě« (Praha 1877., str. 355, 395 sq.), posléze i horlivý spisovatel Dr. Isidor *Zahradník*, řeh. kanovník ze Strahova a kooperator v Jihlavě, v Marianském kalendáři (Budějovice 1896.), a v brněnském »Hlasu« ze dne 29. a 30. prosince 1897. české články o bl. Hroznatovi, podav též k doktorátu historickému dissertaci, »Hroznata, český pán«.

Ještě důležitější jsou zprávy o blahoslavenci, jež sepsány jsou v jazyku německém. P. Filip *Klimeš*, knihovník v Teplé, vydal kroniku téhož kláštera s názvem »Stift Tepl« (Praha, 1859., 60 str.). P. Hugo *Karlík*, již svrchu uvedený, napsal vzletným slohem illustrovaný spis »Gründung der Prämonstratenser-Abtei Tepl in Böhmen« (Lipsko a Míšeň, 1856., 55 str.), pak jiný spis, nazvaný »Hroznata und die Prämonstratenser-Abtei Tepl« (Plzeň, 1870., 118 str.) a do Š. Brunnerova díla »Ein Chorherrenbuch« (Vídeň, 1883.) příspěvek »Die Prämonstratenser-Abtei Tepl« (str. 589—637, vyšel též samostatně). Mnoho zajímavého o Hroznatovi obsahuje též »Festschrift zum 700jähr. Jubiläum der Gründung des Praemonstratenser-Stiftes Tepl« (Marienbad 1893., 234 str.), str. 1—41, pak pěkný spisek P. Isidora *Grünera* »Der sel. Hroznata« (Warnsdorf, 1898., VIII. a 117 str.), jakož i allegorická hra »Vor 700 Jahren« od prof. dra. Hroznaty *Dietla* (Cheb, 1898., XII. a 22 str.). Poslední dva spisky, jakož i vědecký článek dra. Frant. *Krásla* v letošním »Časopise katolického duchovenstva«: Blahoslavený Hroznata, jeho život a úcta v lidu českém (vyšel i samostatně ve »Hlasech katol. spolku tiskového« 1898., čís. 2, 35 str.), jsou zajisté vhodnými příspěvky k oslavení prvního církevního svátku Hroznatova.

Ve vzdálené Belgii rozhlásil slávu blahoslaveného krajana našeho nejlepší znalec posvátných spisů praemonstrátských, dp. Ignác *Van Spilbeeck*, praemonstrát z opatství Tongerloo a rektor panenského kláštera Cisterciátek na Soleilmontu u Gilly, vydav r. 1887. v Namuru zevrubné »Hagiologium Norbertinum« (XII. a 110 str.), 1893. v Gandu zajímavý spisek francouzský »Iconographie Norbertine« (I. díl, 36 str.) a 1895. v Tamines nový otisk latinských epigramů »De viris vitae sanctimonia illustribus ex ordine Praemonstratensi« od Augustina Wichmansa z r. 1615.[8]) Teprve v předešlém roce vydal neúnavný spisovatel tento po francouzsku »Vie du bienheureux Hroznata« (Tamines, 1897., 103 str. 8⁰).

Netřeba podotýkati, že i různé katolické listy světské i církevní o Hroznatovi přinášejí případné zprávy; životopisná látka tato byla již předmětem dojemných povídek.[9]) Soch, obrazů a obrázků bl. Hroznaty, též i tištěných modliteb a jiných církevních památek zachováno jest veliké množství. Nejnovější obrázky jeho vydány byly v Praze (1880., 1889. a 1898.) a v Inomostí (1898.), nejstarší zmínku o takových obrazech činí již Jesuité Chanovský a Balbín.[10])

Z dlouhé této řady upomínek na věhlasného zakladatele tepelského snadno rozuměti lze oblibě a vážnosti, jakéž Hroznata u přemnohých ctitelů svých se těšil, a pochopiti velikou touhu celého řádu praemonstrátského, aby kultus bohabojného muže dosáhl též potvrzení církevního. Již v prvních stoletích pronikla pověsť o svatosti Hroznatově až do dalekých krajů (*ad externas nationes* — praví již legenda), a jako v Teplé a Chotěšově, tak požíval muž ten i v celém řádě sv. Norberta neomezené úcty. V Teplé slavili jako v Chotěšově úmrtní den jeho — 14. července — jakožto veliký svátek; zvláštní modlitby dály se u jeho hrobu za ochranu kláštera. Hrob sám uchystán byl před hlavním oltářem ve dlažbě, pokryt červeným suknem, obklopen pozlacenou mříží železnou, a od nepaměti hořely tam lampy. Anniversarium jeho slaveno bylo v Teplé též mnohými dobročinnými skutky.

Když papež Urban VIII. vydal r. 1625. a 1634. nové dekrety o veřejné úctě svatých bez povolení papežské stolice, dály se, jak se zdá, častěji pokusy od opatů tepelských k provedení předepsaného procesu církevního, tak na př. roku 1638. od opata Jana Pechera u apošt. legáta-kardinála de Ginetti v Kolíně n. R., r. 1659.—1663. od opata Rajmunda Wilferta, r. 1745. od opata Jeronyma Ambrosa, však bez výsledku. Pozoruhodno jest, že již od 17. století řeholníci praemonstrátští v Rakousku i v Belgii rádi sobě přikládali řádové jméno Hroznata.

Dlouholeté tužby vděčných ctitelů Hroznatových, z nichž mnozí cvšem již jsou na věčnosti a nedožili se letošní slavnosti, dospěly

---

[8]) Jak předmluva p. Spilbeeckova důvodně ukazuje, byly básně ty vydány kdysi od Aub. *Miraea*, již zde jmenovaného, který mimo svoji kroniku praemonstrátskou vydal r. 1613. též katalog s názvem: »De viris sanctitatis opinione illustribus ex Ordine Praemonstratensi.« (Antverpy, 1613, fol.)

[9]) »Naší mládeži«, (Sušice, I. roč.), Asyl od Al. Dostála. »Vlasť« (Praha IV. roč.) a pod.

[10]) Na zvláštním obraze, nepříliš zdařilém, a vydaném v Praze na Strahově, zříti lze ve skupině světců, obklopujících sv. Norberta, zakladatele řádu praemonstrátského, též bl. Hroznatu.

konečně z milosti Boží k příznivému cíli. Když se totiž podařilo spojeným silám tepelských Praemonstrátů Klimeše a Karlíka, zvláště pak učeného P. Jana *Votky* T. J. sebrati bohatý materiál na důkaz *nepamětné úcty* Hroznatovy již před r. 1634., s níž papež Urban VIII. učinil v dekretě svém výjimku, zakročil klášter Teplá pod nynějším svým opatem ndp. Alfredem *Clementso* u ordinariátu pražské arcidiecése za povolení předepsaného beatifikačního procesu, jenž počal se svolením Jeho Eminence ndp. kardinála hraběte Františka Schönborna, knížete-arcibiskupa pražského, po sestavení církevního tribunálu v arcibiskupské kapli v Praze dne 24. listopadu r. 1890. V celku konalo se až do 9. dubna r. 1892. schůzí 29, při nichž vyslýcháni byli četní svědkové a znalci pod přísahou, opisovány, přirovnávány a legalisovány různé památky, a dokazován kultus. Dne 19. prosince r. 1891. (23. schůze) pronesen byl konečně příznivý úsudek od předsedy soudního dvora, probošta Dra. Tersche, čímž stala se »publicatio sententiae affirmativae super cultu B. Hroznatae ab immemorabili praestito« za přítomnosti kardinála-arcibiskupa Schönborna, světícího biskupa Kalousa, opatů strahovského a tepelského, metropolitních kanovníků Hornsteinera a Brusáka, knížete Karla z Löwensteina, pána na Gutensteinu a více jiných pánů.

V 29. schůzi 9. dubna 1892. ukončen byl proces, a zapečetěné listiny odevzdány byly jenerálnímu prokurátoru řádu praemonstrátského v Římě, Dru. Vitálovi van de Bruelovi, jenž pro ně sám do Prahy přijel. V Praze obhájil proces Hroznatův před soudem zasloužilý P. Jan Kř. *Votka* T. J. (postulator causae čili procurator), v Římě byl postulatorem kultu zmíněný Praemonstrát Dr. van de Bruel, řeh. kanovník z Tongerloo, nyní titulární opat z Foreffe. Jakožto znalci byli při procesu v Praze zaměstnáni architekt Josef *Mocker*, farář Msgr. Ferd. *Lehner*, malíř Frant. *Sequens*, archivář Dr. *Emler* a historik V. V. *Tomek*.

Dlouho doufalo se, že církevní kult Hroznatův bude v Římě již r. 1893. povolen, kdy dála se s velikou slávou památka 700letého založení kláštera tepelského. Ale teprve 10. března 1897. pronesl »promotor víry«, Gustav Adv. Persiani, auditor papežského dvora »Rota«, některé námitky proti Hroznatovi, jež brzy potom stkvěle vyvrátil řečený postulator Van de Bruel. Konečně potvrdila kongregace ritů, v jejíž obor náležejí procesy blahoslavených a světců, v řádné schůzi své dne 14. září 1897. církevní kultus *blahoslaveného* Hroznaty, mučeníka řádu praemonstrátského, a sv. Otec Lev XIII., zvláštní řádu toho příznivec, přikloniv se k návrhu tomuto, přijal dne 16. září 1897. milostivě reskript sv. kongregace a prohlásil v ten den Hroznatu za blahoslaveného.

Veškera akta beatifikační byla v Římě po latinsku vytištěna a tvoří objemný svazek (Řím, 1897.; typis Perseverantiae, 5 odd. 4°). Zvláštní mešní formulář a officium byly ustanoveny pro klášter Teplou a indultem sv. Stolice povoleny zatím celému řádu praemonstrátskému, jenž slaviti bude svátek Hroznatův každoročně 19. července[11]) jakožto majus duplex, kdežto v Teplé zůstane svátkem vlastní úmrtní den Hroznatův, 14. července (triplex 2. třídy).

---

[11]) Pro slavnostní oktávu sv. Norberta 11.—18. července.

Dlouho dály se v Teplé přípravy k důstojnému oslavení prvního církevního svátku Hroznatova v letošním roce, aby vyznamenání, jakéhož dostalo se příznivým rozsudkem papežským Teplé a celému řádu, na vždy zapsáno bylo památnými písmeny v letopisech klášterních. Především pomýšleno bylo na obnovu památek, jichž klášter na Hroznatu hojně chová, [12]) a na zařízení místa, kde měl pro budoucí časy blahosl. zakladateli důstojný stánek býti přichystán, k čemuž vyhlídnuta byla severní apsis po levé straně kostela, kdež byl doposud krásný náhrobek Hroznatův z červeného mramoru slivěneckého a oltář sv. Kandida.

S velikou touhou, již snadno pochopiti lze, čekalo se na otevření Hroznatova hrobu, k čemuž konečně dostalo se církevního dovolení. Od Hroznatova pohřbu (zemřel 14. července 1217.) zůstala podivným řízením Božím rakev nedotknuta a vzbuzuje tudíž ctihodným stářím svým 681 let všeobecné podivení a úctu. Hrob sám byl ve dlažbě presbytáře, který jest o stupeň vyšší než řeholní chor, před hlavním oltářem. Klášterní chrám tepelský, zasvěcený Panně Marii, patronce Praemonstrátů, jest starobylá stavba románská, s tvary gotickými, v podobě kříže, se 3 loděmi, založený od bl. Hroznaty 1193., dokončený a posvěcený 1232. Presbytář s hlavním oltářem, před nímž odpočívá zakladatel, a chor kanovnický byly však již koncem XII. století hotovy. Hrob Hroznatův vyčníval zprvu nad dlažbu. V XVII. století byl však již poněkud v zemi, jelikož celá dlažba kostela byla zvýšena. Za to vyplněno bylo místo hrobu zhloubí asi $9\frac{1}{2}$ cm. dřevěným katafalkem, jenž byl potažen suknem červeným anebo fialovým. [13])

Opat Wilfert (1658.—1670.), o němž bylo řečeno, že se pokoušel o prohlášení Hroznaty za blahoslavence, doufal prý, že mu bude svého času od církevní vrchnosti dovoleno, hrob Hroznatův otevříti. Na hrobě hořela od nepaměti lampa. Již r. 1608. zmiňuje se Zachariáš Bandhauer, probošt chotěšovský (1639.—1657.) [14]) o světle tom, podobně i visitátoři r. 1687. a 1793. [15]) Koncem XVII. století přidal opat tepelský Řehoř kolem hrobu pozlacenou mříž asi 3 lokte vysokou, na níž stávala postříbřená Hroznatova socha, jež se na veliké svátky nahrazovala stříbrnou. [16]) Asi uprostřed předešlého století odstraněna byla mříž s hrobu; napotom byl přikryt pouze dřevěným stupněm, asi 15 cm. vysokým a potaženým červenou

[12]) Na př. mramorové mausoleum s nápisem: »B. Hroznata Fundator Teplensis et Chotieschoviensis«, zřízené v levé lodi chrámové u oltáře sv. Kandida na počesť Hroznaty od opata Jeronyma Ambrosa v polovici XVIII. stol.; naproti tomu veliký obraz a na stropě fresko. Šest velikých obrazů blíže vchodu, jeden obraz v refektáři a jeden v konventě, 4 fresky v kostele a 1 v oratoři. Stříbrné kování na dvou starých missálech z r. 1697. a 1736., relief na kalichu a oheb berly z předešlého století. Sochy nad portálem kostela, nade vchodem do kláštera, v kapitulní síni, někdejší soška nade hrobem Hroznaty, veliká socha v polích naproti klášteru atd.

[13]) *Vander Sterre,* Echo S. Norberti triumphantis (Antverpy, 1629., str. 138—139). Též list k Bohuslavu Balbínovi T. J. z r. 1664. (Alois Hackenschmidt, *Annales Teplenses* II. 106.)

[14]) Sepsal dva díly annálů chotěšovských in fol. a přeložil nejstarší životopis Hroznaty do němčiny pro jeptišky chotěšovské (knihovna tepelská III. 52.)

[15]) *Ann. Tepl.* VI. 33. *Pamětní kniha* klášt. fary tepelské, I. 52.

[16]) Tato stříbrná socha byla na počátku tohoto století za francouzských válek odvedena eráru.

látkou z vlny nebo hedvábí. R. 1793. převezeny byly ostatky ctih. *Vojslavy,* sestry Hroznatovy, ze zrušeného kláštera chotěšovského do Teplé a uloženy do hrobu jejího bratra. Tenkráte otevřen byl svrchní katafalk, rakev spodní byla toliko poněkud obkopána, a ostatky byly vedle ní uloženy po kratší straně směrem ku hlavnímu oltáři, načež bylo vše zase uzavřeno, a sestaven byl o tom protokol.[17]) Asi ode 20 let opatřen byl hrob opět železnou pozlacenou mříží (68 cm. vysokou, 1 metr širokou a 2·96 m. dlouhou), aby ho lid sem přicházející nepoškodil, a na západní straně její zavěšena byla lampa, dnem i nocí hořící.

Tak vyhlíželo posvátné místo toto až do letošního roku, dne 9. července, kdy Církev slaví svátek mučeníků gorkumských, mezi nimi též dvou praemonstrátských kněží, sv. Adriana a Jakuba. V den ten ustanoveno bylo totiž vyzdvižení ostatků blahosl. Hroznaty přísně podle církevních předpisů, jež naplňovalo celý klášter jakousi radostnou netrpělivostí a blahým tušením. V 7 hodin ráno počal dojemný výkon u přítomnosti komise, za předsednictví pražského kanovníka, preláta Hornsteinera. Přítomni byli kanovník Dr. Sedlák, sekr. Grimm a Bernášek, P. Votka T. J. (obhájce kultu), opat, převor, podpřevor a pět kněží z konventu, dva lékaři (Dr. Ludvík Sternberger a Jan Lanzendörfer), tesař, zámečník, klempíř, zedníci, kameníci atd., kteří všickni byli vzati ve přísahu. Když se vešlo do kostela, odkud bylo Sanctissimum přeneseno, přečetl předseda komise exkommunikaci pro ty, kdo by něco přidali neb odňali, potom přikročeno k otevření hrobky při zavřených dveřích chrámových. Mříž se odstranila, a stažené sukno bylo pověšeno na rámy. Pod katafalkem bylo několik dlaždic, a 25 cm. pod nimi nalezli zděnou ohrádku se schránkou docela spráchnivělou — ostatky ctih. Vojslavy! Podle protokolu z předešlého století (1793.) tedy úplná shoda. Hned vedle asi v 9 hodin ráno objeveno bylo víko rakve obrovských rozměrů. Přes 3 hodiny bylo potřeba k jejímu vyzdvižení. Napřed byla rakev pozorně obkopána, na dvou stranách řetězy upevněna, pak po kladkách a řetězech vytažena a kolem 12. hodiny polední stranou ku hlavnímu oltáři postavena. Jest to veliká rakev z hrubě otesaného pískovce, 75 cm. široká, 235 cm. dlouhá a 80 cm. vysoká, vážící asi 30 centů; víko záleží ze dvou částí a bylo jen vápnem k rakvi připojeno. Po 12. hodině byla první část víka odstraněna, pak druhá, a ku překvapení všech objevila se celá kostra blah. Hroznaty v otevřené rakvi ze dřeva jedlového, do kamenné vsunuté. Dřevo skoro zachovalé, jakož i skoro všecky kosti mučeníka, poněkud na levo nakloněné, jen část lebky byla zpráchnivělá, v horní čelisti byly dva zuby, v dolení 13 zubů; několik žeber a menších kostí scházelo. Délka kostry jest 190 cm. I kusy šatu, pásu a jak se zdá, na hlavě zbytky biretu nebo snad kapuce byly nalezeny. V okamžiku, kdy rakev byla otevřena, a ostatky blahoslavence se objevily, zazněly všecky zvony v klášteře, a v duchu uctívali synové jeho svého zakladatele. Všeobecná radost a upřímné nadšení zaznívaly celým klášterem nad touto radostnou událostí. Odpoledne obdrželi ostatní konventualové od předsedy komise dovolení, prohlédnouti si ostatky Hroznatovy, jež byly hned v rakvi, škoda však, že ne se zdarem fotografovány.

---

[17]) Pamětní kniha klášt. fary tepelské.

Když byly kosti od obou lékařův očištěny, zahaleny byly v červené hedvábí a ovinuty zlatou nití, načež dány byly do zvláštní nádherné skleněné schránky, kamž byly též plechová urna s popelem z rakve sebraným, zbytky látky a dřeva uloženy, načež byla schránka zapečetěna.

Kolem 5. hod. přenesli bratří ve slavnostním průvodu a záři svící ostatky k novému krásnému oltáři Hroznatovu, který v levé lodi kostela z mramoru zhotovil mnichovský mistr Busch dle údajů benediktínů emauzských, a modlili se při tom Commune Martyrum. Tam pak uloženy byly ostatky nad oltářem do reliquiáře, Buschem umělecky provedeného, na němž jsou nejdůležitější výjevy ze života Hroznatova s nápisy umístěny.[18]) Reliquiář jest zatím dřevěný model, dle něhož Busch opravdovou skříň musí teprve z kovu líti, což asi do roka bude provedeno, takže teprve potom budou kosti Hroznatovy definitivně uloženy. Z některých pozůstalých ostatků bude dáno něco jako ostatky do 7 hlavních kostelů v Římě a do zvláštní schránky Jeho Eminencí ndp. knížete-arcibiskupa. Kamenná rakev přenesena byla zatím do postranní lodi k oltáři Hroznatovu, bývalý hrob byl zasypán a vydlážděn, dostane však brzy patřičnou památní desku s nápisem. V kapitolní síni sestaven byl protokol.

Sotva že přípravy tyto byly skončeny, dála se již s leskem nevídaným první slavnosť ku cti blah. Hroznaty, trvající po tři dni, ode středy do pátku (13.—15. července t. r.) První den slavil praelat Hornsteiner pontifikální velkou, odpoledne zpíval řeholní chor první nešpory o blahoslavenci. K večeru zavítal mimo jiné cizí hosti i J. E. ndp. kníže-arcibiskup kardinál Schönborn do kláštera, jenž přicházeje s visitační cesty v okolí, sám chtěl účastenstvím svým slávu věhlasného Hroznaty zvýšiti. Celý klášter stkvěl se v bohaté ozdobě praporů, věnců, květin, slavnostních bran, případných nápisů[19]) a elektrických světel. Hlavní den byl však svátek bl. Hroznaty, 14. července. Již časně ráno slouženy byly přečetné mše svaté v prostranném kostele u všech oltářů, u oltáře bl. Hroznaty od cizích hodnostářů církevních, zatím co konvent modlil se hodinky v chóru. Venku před kostelem a klášterem probudil se záhy po všech ná-

[18]) V předu reliquiáře spatřují se vypuklé obrazy: uprostřed »*B. Hroznata Canoniam in Coelestini P. M. Tutelam Tradidit*,« na pravo odtud: »*Przemysl Rex Bohemiae*« a »*Woyslava Fund. Parthen. Chotieschov*«, na levo: »*Joannes Prim. Teplae Abbas*« a »*Henricus Dux Episcopus Boh.*« Na levé straně reliquiáře jest obraz s nápisem: »*B. Hroznata nat. MCLX.*«, na pravo: *B. Hroznata Martyr. Mort. MCCXVII.*«

[19]) Nad venkovskou branou stkvěl se nápis:

ECCe fVnDatIo BeatI Hroznatae MartYrIs! AVe VIator Et SaLVta LeVatus EIVs ReLIqVIas!

Na přední straně slavnostní brány v nádvoří stálo:

Laeta Te eXCIpIt pVrpVrate PrInCeps ArChIpraesVL fVnDatIo Hroznataea, BeatI TVa sententIa faVorabILI CaVsa eIVs beatIfICatIonIs fInIta, TVo gratIoso aDVentV soLennItas nostra eXaVCta.

Na zadní straně:

SaLVete reVerenter PraeLatI Abbates, et Vos DILeCtIssIMI fratres saLVete! VIsItatVrI reLIqVIas BeatI nostrI fratrIs Hroznatae.

Skladatelem všech chronogramů jest dp. sekretář P. Jakub Schubert v Teplé.

dvořích čilý život, spolek za spolkem přicházel za zvuků hudby, kočáry hrčely, školní mládež a lid valil se se všech stran, přicházeje vzdát úctu blahoslavenci, jenž pro předky jeho nabyl takového významu. Jedni prohlíželi si ozdobu budov klášterních, druzí modlili se zbožně v chrámu Páně, hlavně u hrobu Hroznatova. Ve tři čtvrti na 9 hodin dopoledne přiveden byl ndp. kardinál v slavném průvodě do kostela, kdež zpívala se terc, a po ní slavena byla od ndp. arcipastýře samého veliká mše sv. za asistence pražských kanovníků, Hornsteinera, Frinda a Sedláka, jakož i celé řady Praemonstrátů tepelských. Po té slavil P. Isidor Grüner, O. Praem., farář chotěšovský, týž kněz, jenž vydal, jak svrchu řečeno, za příležitosti slavnosti této slavnostní knížku,[20]) Hroznatu dlouhým, úchvatným kázaním.

Nezapomenutelným každému účastníku zůstane však slavnostní průvod s ostatky, jenž dál se po kázaní od oltáře Hroznatova přes dvory klášterní zpět do kostela k řečenému oltáři a skončil slavným »Te Deum« a požehnáním. Průvod tento ubíral se špalírem spolků za zpěvu,[21]) hudby a hlaholu všech zvonů se vší možnou nádherou: předlouhá řada Praemonstrátů z Teplé v bílých hábitech a šedých, hermelínových almucích, mnoho řeholních a světských kněží, P. Lohel Schmidt, sekretář ze Strahova,[22]) P. Odilo Wolf O. S. B., převor z Emaus, hluboce dojatý P. Jan Votka T. J., P. Albert Leuchtweis, Dominikán, Dr. Frant. Maleček z Chotěšova atd.; za nimi šest kněží tepelských s ostatky bl. Hroznaty na ramenou, pak hodnostáři církevní, kanovník Msgr. Rodler z Budějovic, praemonstrátští opati z Nové říše, Gerasu, Schläglu, Teplé a jen. prokurátor řádu Dr. van Bruel z Říma, tito se svými průvodci a v infulích a červených pluviálech, posléze asistence a ndp. kardinál v červeném ornátě a množství hostí. Církevních osob čítalo se kolem 125. Již dopoledne zavítali ku slavnosti též J. Ex. apošt. nuncius Msgr. Em. Taliani se svým sekretářem Msgr. Karlem Montagnini z Mar. Lázní, J. k. V. princezna Dorothea z Bourbon, členové šlechtických rodin Metternichů, Radzivillů, Nosticů atd. Též mnoho úřednictva, učitelstva a jiných honorací světských z okolí súčastnilo se velikolepého svátku Hroznatova. Dlouho do odpoledne trvala církevní slavnosť, načež defilovalo 36 přítomných spolků před duchovenstvem v nádvoří.

Účastenství lidu bylo náramné, a vzorné chování, jakož i posvátné nadšení jeho v chrámu Páně svědčilo o tom, že úcta blah. Hroznaty mocně zachvěla srdcem lidu toho. Jak asi krásný byl to den pro našeho blahoslavence v nebeských výšinách za chvály věřících ze všech snad končin, kde žil a působil! Kéž by bylo bývalo popřáno dožíti se slavnosti této oněm nebožtíkům tepelským, P. Karlíkovi, Klimešovi, Danzrovi, Desoldovi a j., kteří již venku na hřbitově práchnivějí!

Slavnostní hostina konala se odpoledne pro množství hostí na dvou místech. Ndp. opat tepelský slavil zde vzletnou latinskou

---

[20]) Klášter tepelský oslavil svátek Hroznatův též vydáním zvláštního *katalogu* bratří klášterních tohoto roku.

[21]) Zpíván byl hymnus »Martyr Dei, qui unicum« a pak německá píseň za zvuků pozounů, velmi pěkně znějící, pod názvem: »Ein Haus voll Glorie schauet«, již složili Mahr-Singerberger, a již dovedně přebásnil Dr. Hroznata Dietl.

[22]) Ze Strahova přišla první kolonie bratří Praemonstrátů do Teplé.

řečí sv. Otce, pak ndp. kardinála a apošt. nuncia; oba dva poslední odvětili, první vzpomenul řádu sv. Norberta, druhý kláštera a Jeho Veličenstva císaře. K večeru a druhý den opustili cizí hosté opět pohostinný klášter s krásnou upomínkou na slavnosť zažitou. V pátek 15. července skončila v Teplé též třídenní slavnosť pontifikální mší sv., již slavil dopoledne ndp. jenerální prokurátor řádu Dr. Vitalio van de Bruel, inf. opat floreffský, ubíraje se hned potom na dalekou cestu ku svým bratřím do Belgie. P. Votka, duše celého procesu Hroznatova, a mistr Busch, zde též přítomný, byli často předmětem zasloužených ovací.

V ostatních klášteřích řádu praemonstrátského budou se bezpochyby později konati některé slavnosti na počesť Hroznaty, jehož sláva časem ještě více vnikne do širších vrstev katolického lidu našeho. Ve Starém Kinsberku (Alt-Kinsberg-Loreto) u Chebu, kdež na starém hradě Hroznata skonal smrtí mučenickou, a kdež posud žádné podobné památky církevní není, slíbil tamní duchovní správce zbudovati nový oltář bl. Hroznaty, což by snad v Chebsku, zvláště v okolí Teplé, pak ve Hroznětíně[23]) a v Chotěšově, kde Hroznata tak rád prodléval, podobně se mělo státi. Kéž by povstalo též album Hroznatovo, jako máme podobné o sv. Vojtěchu a sv. Janu! Až ze vzdálené Belgie přicházejí již zprávy o církevních slavnostech, jež tam Praemonstráti 19. července na počesť bl. Hroznaty konali. Mnohé noviny a časopisy slaví radostnou událosť tuto případnými články. Nejhlubší úcty však bude požívati blahoslavenec z rodu vznešeného a bohatého,[24]) v Teplé,[25]) dokud tam klášter klášterem bude státi. Slávu jeho hlásati bude povždy též církevní umění, jež na obrazech a sochách jeho udělilo mu přiměřené odznaky.[26])

---

[23]) *Hroznětín* (Lichtenstadt), město na úpatí Krušných hor u Karlových Varů, byla původně trhová osada, založená od bl. Hroznaty, kterýž ji daroval r. 1212. klášteru tepelskému. Jako klášter Teplá, tak užívá i Hroznětín znaku rodu zakladatele svého, totiž trojích parohů červených ve zlatém štítu.

[24]) Hroznata, »dei gratia de primatum Boemiae clariori stemmate descendens«, od knížete-biskupa Jindřicha Břetislava r. 1197. »illustris comes et amicus noster« zvaný, náležel rodu starému. Dle nekrologu chotěšovského byl otcem jeho pan *Sezima*, tuším týž, který padl v bitvě u Loděnic 23. ledna 1179., matkou *Dobroslava* († 1. září), dcera Theodoricha *Černína* z Chudenic. Sestry Hroznatovy byly Vojslava a Jitka. Potomci rodu jeho sluli některý čas páni z *Krašova* nebo *Krašovic*, později jedni páni z *Guttensteina*, druzí z *Bělé* a *Vrtby* (teprve ve XIV. stol. ve stavu rytířském. Srv. Palacký, Děj. nár. česk. I. 500. — Tepler Festschrift z r. 1893., str. 4, p. 8.). Velmi rozsáhlé statky klášterní hned v první době svědčí o zámožnosti zakladatelově.

[25]) Ani roku narození, ani rodného místa bl. Hroznaty nevíme s jistotou. Podle legendy narodil se asi kolem r. 1160. snad na hradě Teplé nebo na tvrzi Guttensteinu.

[26]) Vypodobněn bývá Hroznata, jenž sám se stal členem řádu v Teplé a měl svěcení na podjáhna, jako řeholní kanovník praemonstrátský v bílém rouše řádovém (hábit, škapulíř, pás, plášť s kapucí a biret, vše barvy bělostné) s ozářenou hlavou, někdy jako v oblacích. Palma mučenická nebo kříž, okovy, též klášter bývají jeho odznaky, k čemuž druží se někdy kláštery Teplá a Chotěšov od něho založené, nebo Matka Boží, zvláštní života jeho patronka, nebo některé výjevy z jeho svatého života.

Z cestopisu pana Jiřího z Oppersdorfu 1609—11.

Napsal Josef Vávra.

iří III. z Oppersdorfu smrtí svého otce Jiřího II., pána velikých statků v hořejších Slezích, osiřel r. 1606. s třemi bratry svými mladšími, právě když studoval u Jesuitů v Štýrském Hradci, jsa tu zároveň mladým dvořenínem u panujícího arciknížete Ferdinanda, pozdějšího císaře. R. 1608. stal se komořím a radou mladého arciknížete Karla, nově jmenovaného biskupa Vratislavského, a odebral se s ním do biskupského jeho sídla v Nise. Však tehdy žádalo se na dvořenínu, aby mimo školské vzdělání také mluvil cizími jazyky, zvláště dvorskou vlaštinou, aby viděl kus světa, seznal tu jemné mravy dvorské, aby uměl tancovati a šermovati, pěkně jezditi a dvorně krájeti pokrmy. To pomáhalo i získati nevěstu bohatou a vzácného rodu. To vše měl mladý pan Oppersdorf na zřeteli, když podnikl r. 1609. cestu na zkušenou do Vlach, o níž psal si dosti podrobný denník, uchovaný podnes na zámku v Horním Hlohově. Ač uměl dobře hovořiti a psáti po česku, znal se po otci a předcích k národnosti německé, a psal svůj denník německy. Podáváme zde z něho výňatky.

Pan Jiří z Oppersdorfu, 21letý, o květné neděli 1609. vzal dovolení i doporučení u dvora biskupského v Nise, ztrávil velikonoce na rodném zámku Horním Hlohově u nevlastní své matky Anny z Lobkovic, k níž lnul velikou úctou, a 15. května vydal se na cestu. Měl při sobě 19letého bratra svého Fridricha, hofmistra Jindřicha Fragšteina z Načeslavic, vlaského průvodčího signora Sebastiana Scarligia, sluhy Hynka, Prokopa a Fridricha Pelhřima. Všichni byli na dobrých koních; zejména oba mladí páni s hofmistrem jeli na koních neapolitanských z hřebčína Hlohovského. Společnosť jela ostře, když již druhý den byla v Olomúci; tu je po dva dni hostil uherský pan Pálffy, jehož synové tehdy studovali u Jesuitů olomouckých. Pak šla cesta na Brno, Vídeň, kde byl pobyt třídenní, na Semmering, a 26. května stihli do Štýrského Hradce; zde byl pan Jiří od arciknížete Ferdinanda milostivě přijat a chován jako věrný služebník do 22. července, za kterýžto čas účastnil se slavností a zábav dvorských; o dvojí slavnosti Božího Těla 21. a 25. června s jinými pány nosil nebesa, byl na vycházce na nedalekou horu Sokol (Schöckl), odkudž jest vzácný rozhled po velebných Alpách a do zelených luhů jihoštýrských, bavíval se na arciknížecí střelnici Goštavě, pilně chodíval do Marianské kongregace studentů, jejímž sodálem byl od minulých let, a tu byl zvolen za rektora. V Maria Celi byl poprve 31. května, kde opatřil své věci duchovní; podruhé tam byl 22. července v družině knížete Albrechta, bratra knížete Maximiliana Bavorského, a byl zde při vítání krále Matiáše Uherského, který na den sv. Jakuba s dvorem svým z Vídně na pouť Mariacelskou zavítal.

Odtud hnul se pan Oppersdorf s bratrem a družinou svou na další cestu do Němec; jeli na Ljubin a Rottenmann, na Grobník (Gröbming) a Vrbno (Werfen); v Halleinu všimli si výroby soli, a v Salcburku málo pobyvše, jeli na Reichenhall a do Tyrol, kdež pozdrželi se v báňském městě Švacu. Tu pana Jiřího zajímalo dolování

na stříbro, olovo a měď; i vjel po káře do štoly 270 sáhů dlouhé, a pozoroval čerpání spodní vody koženými měchy, každý v objemu 10—15 věder, jež pohybovaly se velikými kolesy, hnanými svrchní vodou po trubách na míli cesty sem vedenou; pozoroval i práci havířskou v hořejším couku. Do spodních šachet po žebříku dolů se neodvážil, ježto by do návratu potřeboval tří hodin času. Další zastavení bylo v Hallu nad Innem. Tu pan Jiří s bratrem svým Fridrichem šel na hrad poklonit se arcikněžně Marii Kristině, sestře Ferdinanda Štýrského; žila tu na výměnku, odloučena od choti svého knížete sedmihradského Sigmunda Bathoria, který tehdy internován byl na Libochovicích českých. Potom navštívili znamenitou tehdy huť skelnou, v mincovně viděli ražení peněz a bavili se též pohledem na práci v salinách, i názorem na řezanou miniaturu báňské práce s pěkným mechanismem. Za Hallem navštívili Marianskou kaplici, kterou někdy arcikníže Ferdinand Tyrolský († 1595.) dle vzoru svatyně Loretánské vystavěl; slyšeli o divech, které se tu události. V Innsbruku jen posnídali, a brali se průsmykem horským u Seefeldu; tu viděli kostelík s oltářem, do něhož někdy jeden svatokrádežný zeman se propadl. Po delší dosti kvapné cestě po Bavořích hněvivě zapsal pan Jiří, že ve Pfaffenhofě hospodský zle je častoval a za jeden den mu 2 zl. 36 kr. útraty napočítal. V Ingolštatě byla prohlídka města, pevnosti a university. Odtud byl 19. srpna příjezd do Augsburka na dvoudenní pobyt. Společnosť cestovatelů byla patrně již napřed ze Štýrského Hradce dobře doporučena, neboť magistrát Augsburský poslal mladým pánům 11 pinet vína pocty. Ve velikém a bohatém tom říšském městě bylo mnoho pěkného a zajímavého, kostely, zbrojnice; u slavného mechanika byly krásné hodiny se soškami, varhánkami a zvonky; menší byly ceněny na 2000 zl., velké na 30.000 zl.; na radnici viděli patricijskou síň (Geschlechterstuben), krásně zřízenou; vešli do »Fuckerey«, čistého to předměstí, které r. 1519. založili bohatí Fuggerové augsburští pro chudé měšťany, kteří z domu tehdy neplatili více než 1 zl. výročního nájemného. V zahradě bohatého kupce spatřili různé vodotrysky a veliký ptačí dům; vešli též do městské knihovny a tu prohlíželi rukopis Lutherův, z něhož pan Jiří kousek odštípnul pro sebe. Divili se i velikému vodovodu, a vůbec rozsáhlému zde průmyslu; vždyť prý tu bylo jen 3500 tkalcovských mistrů!

Odtud šla cesta do Mnichova na dvoudenní pobyt. Tu se páni Oppersdorfové poklonili staré kněžně Maximilianě Bavorské, tetě arciknížete Ferdinanda, zjednali si vstup do zámecké komory pro umění, kdež mimo jiné se obdivovali mrtvému baziliškovi, vycpanému slonu i třem pohanským modlám, z nichž před časy prý ďábel mluvil; v jednom chrámě navštívili hrob sv. Bennona, apoštola Srbů v Lužici († 1106.), jehož ostatky dal kníže Bavorský r. 1576. z lutherské Míšně převézti do Mnichova; na vycházce do Schleisheimu vešli do parku starého knížete Viléma Bavorského, který tu bydlil na výměnku, a tu shlédli pěkné poustevny a fontany s kovovými figurami. Odtud hnuli se dále, navštívili hrob divotvorné světice Emerencie, ve Freisinku hroby sv. Korbiniana a sv. Sigmunda (?); ale potom mladí páni cestu svou zrychlili; 26. srpna byli v Landshutě, jeli na Deggendorf při Dunaji, odtud po vodě do Lince, a 2. září opět byli ve Štyrském Hradci.

Zde u dvora pobyl pan Jiří sedm neděl, očekávaje peněz z domova, pro které poslal sluhu svého Hynka, až 20. října 1609. s bratrem a družinou dal se na cestu do Vlach. Ubíral se po Muře k Lipnici, k Mariboru, v Konici dobře ho častoval farář Petr Molčin, v Lašku u Celje byl hostem u faráře Baltazara Taušara, taktéž v Strauseneku u faráře Ondřeje Taušara. V bílé Lublani pobyl několik dní, vyjížděl na lodce po Ižici a střílel vodní ptáky; tu také prodal tři své znavené koně po 28—29 zl. a pustil se na lodi po dušičkách k Vrchnikám; zde najal koně a ubíral se po kamenitém pohoří Krašském k Lipici, kde arcikníže Ferdinand měl hřebčín, k Hajdušině, v Gorici po snídaní shledl město, zámek a pevnost, odtud plul po vodě Soči (Lesentz) ke Gradišce, kde hejtman Kormentin mladým pánům ukázal pevnost a dobře je častoval. Tu najal pan Jiří nové koně a jel k tvrdému městu Palma Nuova, kde benátský velitel dlouho dal čekati v dešti a blátě u brány, a špatné jídlo chtělo býti draze placeno. V městě Udine (Weiden) prohlíželi palác patriarchy i palác místodržitele, v chrámě Marie Panny obdivovali se obrazu ze štětce sv. Lukáše. U dveří chrámu slyšel hovor jejich nějaký zeman vlaský a znamenaje, že hovoří německy, hluboce se ukláněl a řekl: »Signori, volete bevere? (chcete píti?) Když pak se hnuli dále k řece Tomentu (Tagliamento), musili šibalskému přívozníkovi za sedm osob a pět koní dáti 8 zl.; u nejbližšího starosty tu křivdu žalovali, ale není zapsáno, co pořídili. A dále šla cesta v podzimních nepohodách na Sacile a Tarvis (Treviso). Zde v chrámě uctili milostný obraz Marianský. Na rynku křiklavý corboniere pohnul pana Jiřího, že do korbony vsadil dukát, a za to vyhrál dva zlaté kroužky na prst, jež sotva stály za sázku. Odtud ubírali se k slavným Benátkám, sídlu hrdých tehdy kupců a kapitalistů. Hned v předměstí Marghera zadrženi byli od policistů (sbirri) a prohlíženi, zdali při sobě nemají falešných peněz. Potom ubytovali se v hospodě u sv. apoštolů při Canale grande a pobyli tu od 13.—19. listopadu r. 1609. V paláci dožů zapsali se mladí páni do pamětní knihy; na spolek s jedním kardinálem ze Španěl prohlíželi slavný arsenal, veliký jako nějaké město, viděli tu ve sklepích ohromnou zásobu plachet, provazů, děl, kulí, kotví a hřebů; v přístavě shlédli pohotových 200 válečných galér, z nichž jedna, určená k výroční slavné plavbě, byla venkoncem zlacená a figurami zdobená. V hlavním paláci mramorovém spatřili s gallerie velikou a nádhernou síň, kde 1500 pánů benátských bylo shromážděno ve velké radě (gran conseglio.) Nazejtří viděli vjezd španělského vyslance do rady desítipanské, a tři dni potom tam vjížděl vyslanec francouzský. Pan Jiří z Oppersdorfu, když to zapisoval, ani neměl tušení, o jak veliké věci tu šlo. Francouzský král Jindřich IV. tehdy ve spolku s německou unií evangelickou ukládal o snížení moci habsburské a vábil k tomu i bohaté Benátčany, což ostražitá diplomacie španělská hleděla přetrhnouti. Zatím oba páni Oppersdorfové pilně chodili po kostelích památných, navštívili hroby sv. Lucie, sv. Barbory a jiné relikvie, prohlíželi velebný chrám sv. Marka, s jehož vysoké věže dívali se na město, na nesčíslných ostrovech v laguně nádherně zbudované, ano čítalo tehdy 400.000 obyvatel. Ve čtyřech palácích viděli úplné výzbroje pro 10.000 měšťanů, mezi památnostmi drahý tabernakul křišťálový, maličký luk ocelový, z kterého poslední tyran Paduanský Francesco

Carrara († 1405.) po obětech své mstivosti drobounkými šípy střílel, i hanebný přístroj, kterým týž si zabezpečoval věrnost své choti. Z Benátek zajeli do Paduy. Zde se zdrželi 10 dní; u Andrea de Feltre učili se oba Oppersdorfové tanci a dvornému kráječství, v chrámě uctili hrob sv. Antonína, a byli mezi diváky, když několik šlechticů pro prémia běhalo o závod a šplhalo na žerdi. Za to ušla jejich pozoru universita, kde tehdy tichý genius Gallilei sestrojoval svůj teleskop. Potom dali se na Rubigo (Rovigo) a přes řeky Adiži a Pád dostali se do území papežského. Ve Ferraře je zadrželi celníci a pátrali po kontrabantu, a nenašedše toho, zapsali jejich jména. V hospodě po večeři je obtěžoval jakýs fortelný Vlášek nabídkou, že pány naučí kejklům s kartami, a potom ošidiv je o tři dukáty, zmizel. Na další cestě nebylo radno na koních se bráti zemí od dlouhých podzimních dešťů italských rozmočenou; vsedli tedy na loď dlouhou, kterou táhl za lano kůň proti vodě říčky Rheno, v zimě na 4 míle cesty splavné. Ale pak musila společnost pěšky se bráti blátem až po kolena do města Bononie. Zde se páni zdrželi den, viděli veliké a bohaté kláštery, v chrámě Božího Těla viděli tělo sv. Kateřiny ve skleněné rakvi. Potom ráno 6. prosince hnuli se na najatých oslích do hor Apenninských, tehdy hojně zapadlých sněhem. Byla to cesta zlá a nebezpečná, za mrazu velmi kluzká, a osli nejednou tu klouznuvše, složili své jezdce do sněhu. Tak se dostali na území velkovévody Florentinského, a po odpočinku v městečku Fiorenzola brali se po boku hory Pietramala, zlopověstné svými vichřicemi zimními, které kácejí tytýž i povozy. Také páni Oppersdorfové strádali od těch ledových větrů ve výši 900 metrův, odkud pohled na dvojí moře, adrijské a tyrrhenské; z nejbližšího městečka Scarperia vyšli jim lidé na 2 míle vstříc, provodili je do hospody, a tu jim nabízeli své výrobky, nože a dýky s takovým naléháním, že bylo třeba něco od nich koupiti pro svatý pokoj. Odtud konečně dne 8. prosince stihli do krásné Florencie a tu se ulebedili v německé hospodě (camera locanda al Tedesco). Na celé cestě ze Štýrského Hradce po 7 neděl užili sotva 8 dní pěkné pohody.

Florencie byla tehdy pod vládou rodu Medicejských v mohutném rozkvětu vědy a umění. Velkovévodský dvůr tehdy slynul bohatstvím a nádherou, jsa vynikající školou šlechticům, kteří přiučiti se žádali tříbeným způsobům dvorským. Téhož r. 1609. zemřel tu velkovévoda Ferdinand, a vlády se ujal 21letý jeho syn Cosmo Rudolfo de Medici, maje za choť arcikněžnu Magdalenu, sestru Ferdinanda Štýrského. K jeho dvoru měl pan Oppersdorf doporučení ze Št. Hradce; i byl již 9. prosince od arcikněžny Magdaleny k audienci přijat, i obdržel tu 1000 zl., které arcikníže Ferdinand mu k výplatě zde poukázal. Větší díl těch peněz dal svému bratru Fridrichovi, a týž hned odjel do Říma za mladším bratrem Václavem, který tam jako panoše sloužil u kardinála Pallaviciniho. Sám pan Jiří z Oppersdorfu ve Florencii užíval času dobře. Maestro Luigi Maria učil ho tanci, Alessandro di Negri cvičil ho v šermu, Lorenzo Resporritore v krasojezdectví, Antonio v turnaji, Sebestiano Rossi v čisté vlaštině. Prázdného času pak užil pan Jiří k vycházkám po městě, a k panským zábavám pustil mu velkovévoda všecku zvůli; provedl ho svou zbrojnicí, svými uměleckými sbírkami, ukázal mu i svůj poklad stkvostů. V únoru směl pan Jiří choditi na hony

s kuší (palaestra) a triniolem ptáky lapati času nočního. Dne 21. února byl při první panské zábavě jarní, jízdě o závod; navštívil i zahradu pánů de Pitti v první kráse jarní. Užitečné byly i výlety jeho na venek; navštívil Fiesole, v Pise se poklonil ovdovělé velkovévodkyni Kristině, která mu na cestu do Říma ochotně půjčila 200 dukátů; po shlédnutí krásného hřbitova (campo santo), velebného dómu s křestní kaplí a s šikmou věží plul na loďce do Livorna, tehdy již města pěkného a pevného, viděl tu chrámy, v přístavě galéry a smutné obydlí galejních otroků (schiavi), vystoupil i na vysokou, mořskou světlárnu. Zajel pak za hory apenninské do města Luccy, o němž dí, že jest to svobodné město a pěkná pevnosť s baštami; tu viděl vzácné věci umělecké, zvláště ho zajímala Madonna del Palazzo, Madonna del Sasso, zázračný krucifix, v dómu vzácný poklad chrámový, též rozkošné zahrady s jeskyněmi. V Monte Semano obdivoval se milostnému obrazu Madonny, v Pistorii pak obrazu Madonny Annunziaty.

Vrátiv se do Florencie, vzal dovolenou ode dvora a dal se na cestu k Římu 28. března 1610., chtěje tam viděti obřady velikonoční. Na kvap neměl a proto na stanicích chtěl viděti, co stálo za podívanou. V Sieně mimo jiné mu ukazovali meč, kterým sv. Petr Malchovi sťal ucho, a kříž s Božím umučením, který zranil sv. Kateřinu Sienenskou. Po zástavkách v bohatých tehdy místech Aquapendente, Montefiascone, Viterbo dojel na vydlužených koních do věčného Říma dne 2. dubna. Tu poklonil se kardinálu Pallavicinimu, u něhož setkal se s bratry svými Fridrichem a Václavem; dosáhl i licence nositi rapír, kterouž zbraň papež Sixtus V. (1585.—90.) všem osobám nevojenským v Římě zakázal. Na Zelený čtvrtek 8. dubna dostal se pan Jiří v průvodu kardinála do chrámu sv. Petra, v kapli Sixtinské byl při mši svaté, kterou sloužil papež Pavel V., slyšel bullu »in coena Domini« a klatbu na uchvatitele církevních statků. Po obědě byl v katakombách, a na večer byl zase v chrámě sv. Petra, kdež zabral se do pobožnosti před obrazem tváře Krista Pána; při tom však mu někdo z nohavic ukradl váček s několika dukáty a zlatým sekrétem. Na Boží hod 11. dubna vstal před úsvitem, aby na piazza Novona viděl veliký ohňostroj a potom spatřil velkou procesí Španělů z Neapolska. V chrámě sv. Petra obcoval velké mši sv., kterou zpíval papež, a z jeho rukou přijal svátosť oltářní. Však potom přemoženo bylo jeho tělo od neustálých dojmů duševních, též od stálých pochůzek; ochuravěl na několik dní a užíval lékaře a jeho dryáků. Potom vybral se 18. dubna s bratry a sluhami po najatých koních na pouť loretánskou. Noclehy měl v Civita Castellano, Terni, Polverino, v Tolentině, kdež překročil vrchoviště apenninské, a když projel městy Macerata a Recanati, došel Loretta, opevněného města vedle moře. Zde na den svého patrona, sv. Jiří, obnovil ducha svého generální zpovědí a ve svatyňce Marianské přijal svátosť oltářní; po obědě viděl exorcismus nad jedním posedlým, pak zašel do sklepa, kdež ochutnával vína, trojího z jednoho sudu; shlédl pak v sakristii velký poklad kostelní, který tu nashromáždila vděčnosť Marianských ctitelů, zašel do jesuitské koleje a na večer byl zase v svatyni na pobožnosť; připravoval se tu zajisté na příští běh života svého, který mu přinésti měl těžké boje o nejdražší statek člověka. Bylyť události veřejné r. 1608.—1609.

zcela k tomu způsobilé, aby budily předtuchu budoucích bouří. Nazejtří vydal se do městečka Scirolo, a tu viděl milostný krucifix, stejného původu jako svatyně Loretánská, a zapsal do denníka běžné tehdy verše:

»Chi viene a Loretto e non viene a Scirolo,
Vede la Matre e non vede Figliuolo.«

V Ankoně pobyl na snídaní a na noc byl zase v Loretě na pobožnosti, a při tom dal svatyňku změřiti a pořídil si její náčrt. Užil toho ovšem teprve po letech, když r. 1629. ve svém městě Horním Hlohově, jehož měšťany odvrátil od Luthera k víře katolické, při klášteře Minoritů zbudoval kapličku loretánskou.

Dne 25. dubna hnul se z Loretta zpět na Tolentino, tu zřel ostatky sv. Mikuláše Tolentinského a pil ze studně, kterou světec sám vykopal. V Assisi byl u hrobu sv. Františka, viděl krucifix, který k světci mluvil; v Santa Maria degli Angeli viděl nejstarší klášter minoritský, založený sv. Františkem, v Monte Falco navštívil hrob svatých sester Kláry a Anežky. Tělo svaté Kláry († 1153.) shledal tak svěží, jakoby umřela teprve včera, a přijal na památku kousek jejího závoje. Potom dal se ke Spoletu a Narni, a 30. dubna byl zase v Římě, nezkusiv na té cestě, nyní dosti nebezpečné a rozkřičené, nižádného hindrování a ubytoval se zase v hospodě u zlatého sudu blíže andělského mostu. Nyní věnoval pozor svůj Římu, navštívil krásnou zahradu Medicejskou, zahradu pánů de Matthei, na povoze kardinála Pallaviciniho jel do 9 předních kostelů římských; 9. května byl na Monte Cavallo, kde papež sloužil mši a potom ho milostivě přijal k políbení nohou, dal mu na památku altare portatile, odpustky a agnuska z vosku; s poledne navštívil pan Jiří palác vatikánský, tam viděl velikou knihovnu, šatnu a zahrady.

Dne 12. května 1610. z rána vracel se již do Florencie, kamž stihl po 4 dnech. Zde jej nalezly peníze z domova poslané, a on pokračoval ve cviku jezdeckém, v toskánské vlaštině, až 20. července nastoupil cestu na daleký ostrov Maltu, k čemuž u velkovévody dostal zálohy 400 dukátů. Dne 25. července vyplul z Pisy na galéře papežské, která se hýbala v před podle ostrovův Elby, Montechristo, Giglio do města Civita Vecchia, kde bylo třeba 8 dní v přístavě čekati na příznivý vítr, a pak byla plavba podle břehů Neapolských bez zástavky až do Messiny; byla tehdy pohoda k plavbě příhodná, loď dobrá minula nebezpečí Scilly a Charybdy s lehkostí a šťastně přistala v Messině. Zde pan Oppersdorf najal k další plavbě španělskou fregattu, zastavil se v Taormině a Siragosse, aby viděl hojné zde starožitnosti hellenské; ale na břehu bylo opatření zlé, jídlo špatné, spaní na holé zemi pod širým nebem. Dne 15. srpna přistal na Maltě, ostrově strmých břehů čedičových skal, kde tehdy bylo sídlo panujícího velmistra řádu Johannitů. Zde zdržel se pět dní. Viděl velmistrův zámek s rozkošnou zahradou a řádovou zbrojnicí; velmistr ho přijal k audienci, a řádoví rytíři, mezi nimiž bylo nemálo Němců, starali se o jeho zábavu a poučení. Bylo tehdy asi nebezpečno na moři od piratův afrických, neboť velmistr vypravil 20. srpna 1610. k jeho návratu do Messiny 5 svých galér. Odtud vezen byl zpět jinou cestou, podle sicilského břehu k sopečným ostrovům Liparským, a 25. srpna byl v Neapoli, kde byl hospodou

al lento v třídě toledanské. Jestliže za pobytu svého v Římě nedbal viděti pozůstatky pohanského světa, věnoval se nyní tím horlivěji památkám klasické doby za pobytu svého v slunné Kampanii. U Puzzuoli ukazoval mu cicerone hroby Vergilia, Cicerona, i popraviště a krev sv. Januaria, Solfataru sírou dýchající, rozvaliny, kde učíval Vergil, villu Ciceronovu, chrám Jupiterův a Neptunův v rumech, zbytky mostu Caligulova přes záhyb mořský, jezero Avernské, Neronovu cisternu, hrob nešťastné Agrippiny, komoru Sibylly Kumanské, villu Lucullovu, Mariovu, Pompejovu, rozvaliny Bajské a Kumanské. Ukazovali jeskyni nekonečně dlouhou, kde horký vzduch žene pot z těla a tak léčí mnohé nemoci. Ukázali mu i psí jeskyni vedle jezera Agnanského; hodili do ní psa a on omámen, lehl jako mrtvý; a pak hodili ho do jezera, a pes oživl ihned. V Neapoli zakusil pan Oppersdorf přísnosti španělských celníků. Zabavili mu 10 párů hedbávných punčoch a teprve po 3 dnech mu je vrátili, ale musil dáti clo. Dne 1. září vyplul na galéře z Neapole, 8. září přistal v Livornu Toskánském a chválil cestu po moři, že mu sloužila ke zdraví a stála jen 300 dukátů, kdežto by cesta po suchu stála prý dvojnásob. Za to však na galéře mu ukradli 46 dukátů. Ve Florencii potom pobyl přes zimu do 23. února 1611., pokračoval tu v panském cviku, učil se i hráti na mandolinu, na četných výletech poznal toskánský venkov a jeho šlechtu. A potom rozloučiv se na dobro s dvorem Medicejským, odplul z Pisy do Janova, odtud bez dlouhého zdržení jel na Pavii, Milán, Cremonu, Mantuu, Veronu a do Benátek, po moři k Terstu, 1. dubna byl v Štýrském Hradci, kde arciknížeti Ferdinandovi vyřídil pozdravy z Florencie, a pobyv tu 11 dní jel k Mostu a Marie Celi, kde zdržel se na pobožnosti dva dni; pak 19. dubna byl ve Vídni, odkudž ho lantkočí vezl do Olomúce, a zde u kardinála Ditrichšteina bylo několik dní pohovu.

Svůj denník cestovní pan Jiří končí 28. dubna 1611.: »Přijel jsem do Horního Hlohova, Bohu díky, vesel a zdráv.« Poznáváme z toho zápisníku, že psal jej šlechtic své doby, kterého především zajímaly věci náboženské, zvláště kultus Marianský, dále věci dvorské a vojenské, též upomínky na jeho studia klasických jazyků; ale rázu krajin a zemí, kudy se ubíral, nikde neudává, ač rád vystupoval na vysoká rozhlediště; snad byl k náležitému chápání této stránky ještě nevyspělý.

Hlídka národohospodářská.

Průmyslová rada, pro celé mocnářství zřízená, zasedala poprvé dne 20. července v sále dolnorakouského sněmu. Vláda povolala zástupce průmyslu, aby se dovolávala jejich zkušeností; kde pouhá teoretická znalosť úřednictva nestačí, má nápomocen býti praktický muž. V celém Předlitavsku jest úhrnem 13.000 továrníků. Dle živnostenského zákona považován jest onen závod za továrnu, kde jest zaměstnáno více než dvacet dělníků, a kde je postaven výrobní stroj, hnaný buď parou nebo jinou silou.

Škoda, že nevíme, mnoho-li tito páni továrníci platí daní. Máme ve státních příjmech rubriku, která slove: daň z výdělku, či daň živnostenská. R. 1895. vynesla tato daň následující sumy:

Čechy	3,389.699 zl.
Morava	1,359.954 »
Slezsko	317.047 »
Dolní Rakousy	4,873.973 »
Horní Rakousy	418.218 »
Solnohrady	115.145 »
Štýrsko	563.702 »
Korutany	145 901 »
Krajina	104.602 »
Tyrolsko a Vorarlsbersko	266.124 »
Halič	981.150 »
Bukovina	127.288 »
Dalmacie	65.578 »
Celkem	12,881.078 zl.

Před desíti lety vynesla tato daň státním pokladnám 10,884.558 zl. Nyní ovšem nevíme, kolik do této sumy přispěli továrníci, a co zaplatili řemeslníci, kramáři a vůbec lidé platící daň z výdělku. Mimo to vybírá státní pokladna daň z důchodu. Do tohoto státního příjmu platí ovšem lidé, kteří mají stálý plat, služné, jako státní a soukromí úředníci, ale do rubriky té platí též průmyslníci, obchodníci a živnostníci, jejichž výdělky jsou větší. Tací platí státní pokladně mimo daně výdělkové ještě daň z příjmu. Tato daň od r. 1898. byla zvláštním zákonem doplněna a zavedena nová daň osobní stupňová.

Daň z důchodu vynesla r. 1895. v celém Předlitavsku 33,492.023 zl. V Čechách 7,938.180 zl., na Moravě 2,691.194 zl., ve Slezsku 927.132 zl. Jak mnoho k těmto obnosům přispěli továrníci, nemožno nám ovšem říci.

Maďar Horanzsky vypočítává příjmy rakouských továrníků ročně na 580 milionů zl., z čehož všeho všudy platí pouze 13 milionů zl. daní. Nevíme, zdali tomu tak, poněvadž je nám neznámo, má-li Horanzsky tyto výpočty přímo z finančního ministerstva, čili snad pouze z kalkulace obchodních komor.

Kdyby výpočet Horanzského byl pravdivý, jevil by se jím celý berničný systém našeho státu v celé své nahotě. Porovnejme!

Deset tisíc továrníků má ročně 600 milionů hrubých příjmů. Poněvadž továrny pracují při nejmenším třiceti čistými procenty, mají tito továrníci ročně 180 milionů zl. ročních čistých důchodů, z kterých platí pouze 13 milionů zl. daní. Rolníků je v celém Předlitavsku okrouhle čtyři miliony. Čistý výtěžek pozemků celého Předlitavska jest berní správou oceněn na 162 milionů zl., z kterého příjmu rolnictvo odvádí ročně okrouhle 32 milionů zl. daní bez zemských, okresních a obecních přirážek. Zde jest zřejmo, kterak moderní státy podporují průmyslníky; kdežto rolnictvo a řemeslnictvo dostane tu a tam jen žebrácké podpory, musí ono nésti hlavní část berních břemen, a hrabivý kapitál má všemožně ulehčeno.

Nicméně stěžují si naši průmyslníci do špatných časů. Možno, že mají dosti příčin k oprávněným steskům. Vždyť jsme měli dvě léta za sebou špatnou sklizeň, byli jsme nuceni od 1. června 1897. do 30. července 1898. kupovati z ciziny za 118 milionů zl. cizího obilí na výživu, a proto se nedivme, že průmysl nemá dosti odbytu. Když nemá rolník, nemá řemeslník, továrník, nemá obchodník, poněvadž jeden na druhém závisíme, jeden od druhého žijeme. Rolnictvo a pracující lid v městech jest první a hlavní konsument továrnických a řemeslnických výrobků; nemá-li venkov, nemají také města.

Nejen to, náš průmysl hyne a ustupuje nátlaku průmyslu německého, ztrácí půdu hlavně na východě, kam němečtí továrníci vítězně si razí cestu, vyhlaďujíce dokonce i nejstarší průmysl na světě, Anglii! Kam pak se tedy můžeme hrabati my?

Vzrůst průmyslu v Německu jest přímo obrovský. V posledních dvou letech povstaly v Německu nové akciové společnosti se závodním kapitálem půl druhé miliardy říšských marek. V Německu jest nyní 3712 akciových společností se 6855 miliony marek závodního kapitálu. Jak obrovský vzrůst to jest, pozorujeme z toho, že německé uhelné doly naprosto nestačí dolovati továrnám uhlí. Dosud se v továrnách netopilo hnědým uhlím, nýbrž jen kamenným a koksem, nyní se však hnědé uhlí připravuje, aby jím továrníci mohli topiti, poněvadž zásoby kamenného uhlí nestačí. Tím také souvisí obrovsky se vzmáhající vývoz uhlí z uhelných pánví českých.

Následkem rostoucího vývozu našeho uhlí do Německa a zdražení cen uhlí v Německu stouply rapidně akcie uhelných společností na burse vídeňské a berlínské. Tak akcie severočeské uhelné společnosti stouply za minulý měsíc o 90 zl. Akciový kapitál této společnosti čítá 4,200.000 zl. v 21tisících akciích v nominalní ceně 200 zl.; tyto akcie jsou nyní dle kursu ze dne 6. srpna po 608 zl. Jmění této společnosti se časem tedy ztrojnásobnilo. Ředitelem společnosti jest žid Julius Schloss, dále sedí ve správní radě Dr. Vilém Adler, Quido Elbogen, svobodný pán Herring, Adolf Klein, Karel Morawitz, Louis Todesco. To jsou páni, kteří mají nejvíc akcií, a proto jsou členy správní rady — jak vidíme, samý žid.

R. 1895. prodala tato společnosť 11,084.558 q hnědého uhlí. Společnosť sídlí v Mostě. Akcie mostecké báňské společnosti stouply za poslední měsíc o 20 zl. (Brüxer Kohlen-Bergbaugesellschaft.) Ve správní radě této společnosti jsou tito pánové: dvorní rada Hallwich, Dr. Isidor Petschek, Karel Chrambach v Berlíně, Dr. Kerpal, Ant. Melzer, Dr. Robitschek, Casimir baron Chledowski. Společnosť má osm milionů zl. závodního kapitálu v 80 tisících akciích v nominální ceně 100 zl. Tyto akcie znamenaly se na vídeňské burse dne 6. srpna 326 zl. jedna. Společnosť vytěžila r. 1895. v šesti dolech, které má v Couši, Teplicích, Bílině, Katzendorfě, Bohosudově, Chabařovicích a Oseku 33,121.900 q uhlí. Sídlo společnosti jest ve Vídni.

Akcie západočeské báňské společnosti (Westböhmischer Bergbau-Aktien-Verein) stouply poslední měsíc též o 20 zl. Správní rada této společnosti jest: Mořic Bauer (ředitel vídeňského Bankvereinu), Kajetán Bayer v Plzni, Otto Arnold v Buchavě u Děvína v Německu, Dr. Evžén Herzfeld, Fr. Grünebaum, Aug. Marx v Bonnu, Alexander v. Pflaum, Stuttgart, Ed. Prinzing, Jindřich Jarš (Praha), Josef Englert v Mnichově.

Akciový kapitál této společnosti jest 4,200.000 zl. ve 42 tisících akciích po 100 zl. Jedna akcie stála 6. srpna na burse vídeňské 156 zl. R. 1895. vytěžilo se v dolech této společnosti 4,793.884 q uhlí. Tak bohatnou u nás cizinci a židé z pokladu a bohatství české země, zotročují náš lid, opovrhují jím, majíce úplnou volnosť. Jak tito lidé hospodaří, jako dravci, nešetříce majetku občanů, ukázalo se při děsné katastrofě v Mostě. U těchto židáků a cizáků pracuje přes 30.000 českých horníků. Ne nadarmo ozvali se proto čeští poslanci proti těmto cizáckým společnostem, aby nedrancovali přírodní poklady naší země, aby Němci platili alespoň clo za české uhlí, ale nadarmo.

Jaké ohromné množství uhlí jde ročně do Německa, poznáme z následujících číslic: Do Německa prodáno uhlí r. 1894. 76,765.507 q; r. 1895. 79,375.064 q. R. 1895. prodáno od nás uhlí a dříví v ceně 95 milionů zl.

Před 14 lety nebyl vývoz uhlí ani o polovici tak veliký. Tak bylo vyvezeno uhlí r. 1881. úhrnem 36,875.355 q. Tak drancují židé a cizáci naši českou zemi.

Ministr Baerenreuter potěšil proto naše továrnictvo v první schůzi průmyslové rady, že vláda jest ochotna všemožně průmyslu se ujati, aby pokračoval k lepšímu. Proto zřízena říšská průmyslová rada, aby vláda mohla ve všem spoléhati na radu praktických mužů. Do této rady byli vládou jmenováni pánové: Böhler, továrník ve Vídni, Harpke (Vídeň), Čížek, Himmelhauer, Krupp, Sigmund Mandl, Adolf Weiss, Dr. Peelz (ve Vídni), Vohanka (z Prahy), Wolf, továrník ve Vöslavě, Wölfl, továrník v Ústí, Ginzkey, továrník v Maffersdorfu, Hickel, továrník z Nov. Jičína, Sczepanowski, poslanec, Baczewski, lihovarník, Riesner, továrník v Teplicích, Ulbricht z Warnsdorfu, Chodima z Prahy, Götz-Ogotz, pivovarník, Fürth, Fischer, Klinger, Kohnberger, Noot, Reich, Robitsek, Schefftel, Zucker, Toch, všichni továrníci ve Vídni, Stöhr v Liberci, Brdlík, poslanec, Diviš, továrník, Schmitt, Pattner z Krakova, Thonet, Pollack, Kulbrich.

Jak vidíme, je říšská průmyslová rada dosti velikou synagogou.

Rudolf Vrba.

LITERATURA.

LATINSKÁ.

Acta Sanctae Sedis in compendium opportune redacta et i **ephemerides.** Časopis tento, »Dějiny svaté Stolice«, netřeba do bohatý a vybraný obsah, velmi krásné illustrace, klasická latin vzdělanému čtenářstvu křesťanskému celého světa známy. Předp odstrašovati: jeť na celý rok pouze 8 zl. 10 kr. Jos. Šeř

ANGLICKÁ.

The Lives of the Deceased Bishops of the Catholic Chur **States.** (Životopisy zemřelých biskupův katolické církve v Sjedn Naznačený spis, jejž vydal Dr. Richard H. Clarke, má velmi k arcibiskupa Carolla, arcibiskupa Hughese, biskupa Brutea a bi Koho by zajímalo působení katolické církve ve Spojených stá rických, působení katolických biskupův, vývoj katolicismu v tai atd., nechť si objedná toto dílo. Jsou to dva svazky, stkvostı rial 8°) za 6 dollarů. Objednati je lze pod adresou: »Mister O' Street (19), New York (United States of America). Jos. Šeř

ARMÉNSKÁ.

Aden, t. j. Čas, přináší dojímavé výjevy z pronásledova Turků. Vlasy nám vstávaly na hlavě při čtení polských spisův katolických Polákův, sjednocených Malorusův a katolických L zvláště pak zvlhly nám oči při líčení doprav na Sibiř a popi stavu v Sibiři. »Aden« vyličuje však ještě větší hrůzy, a pér vzpěčuje, psáti o nich aspoň ve výtahu; urazilit bychom při počestnosti. O, co vše bude nám jednou objeveno o soudném Jos. Šeř

JAPONSKÁ.

Před několika dny dostal se nám do rukou japonský ča jenž rozumí lépe dnešním bezbožným a mravně již hluboko k než naše liberární listy. »Nippon« naříká mezi jiným nad smutný mravnosti v Japonsku. V pravdě, nenavrátí-li se lidstvo, a to k Bohu a nebude-li činiti pokání, bídně zahyne. Největšími nepři kteříž mu berou náboženství. Chtějí býti vzdělanci a zatím js barbary. Jos. Šeř

LITEVSKÁ.

Auksa Altorius arba Szaltinis Dangiszku skarbu. Dílo, o (Auksa altorius, Zlatý oltář), jest katolickému Litvínovi vším, m katechismem, rádcem atd., atd. Totéž jest též dosti objemné; námi leží (z r. 1879.), má 992 stran a jest tedy mnohem větší »Balsas Balandeles« z r. 1863., jež má 594 str. Rozumí se, že v vše »dozvoleno cenzuroju«. Po novějších litevských vydáních pídili. Tisknou se však přece, a to v Prusku, avšak i na těch n jsou letopočet, censura, tiskárna atd. udány po starém, takže cházejí z Rusi. Zmíněné spisy vyšly u F. O. Zawadskiho Zar číslo 149, ve Vilně (Rusko). Jos. Šeř

ARABSKÁ.

Bebbass úa imam (Kněz křesťanský a mahomedánský) s přílohou »Rissala« (Missie), poučuje Araby a vyznavače koranu o vznešenosti křesťanství. Jsou zde proti sobě postaveny kapitoly a verše evangelia a »sury« (sure) verše koranu, při čemž se ukazují a dokazují vznešenosti evangelia proti všednostem koranu. Ostře se zde též odsuzuje nelogičnosť koranu, kde se na př. praví ve 109. suře: »Rci: ó vy nevěřící! já nectím to, co vy ctíte, a vy nectíte, co já ctím, a já nebudu uctívati též n i k d y to, co vy uctíváte, a vy nebudete uctívati n i k d y to, co já uctívám: vy máte své náboženství a já mám své.« Toto n i k d y netrvá však dlouho, neboť hned v následující 110. suře praví koran: (»Ve jménu všemilosrdného Boha,« tak začínají sury.) Když pak přijde pomoc Boží a vítězství, a ty zástupy lidí vcházeti zříš v náboženství Boží, tu oslavuj chválu svého Pána a pros jej za odpuštění, neb on odpouští rád.« Mravné naučení jest zde vždy zakončeno způsobem arabských bajek a povídek: »Hadá manáhú« t. j. znamená atd.

Jos. Šeřík Vitínský.

ŠVÉDSKÁ.

»Lunds Universitet 1872—97, af Elof Tegnér«. V tomto objemném díle jest vylíčen pěkným, poutavým slohem vědecký život university Lundské. Dílo jest ozdobeno mimo podobiznou krále švédského a norského Oskara II. v heliogravúře 47 obrazy a je za 10 švédských korun (váz. 12 korun). Adresa jest: Hr. C. E. Fritzes, konungslig hofbokhandel, Stockholm (Sverige); aneb u nakladatele: »C. W. K. Gleerups förlag, Lund (i Sydsverge).«

Jos. Šeřík Vitínský.

PORTUGALSKÁ.

»Discurso na Egreja da Encarnaçao, por occasiao da distribuiçao de esmolas a cem creanças pobres«. Slovútný portugalský spisovatel Campos obrací na se pro svůj zvláštní sloh pozornosť celého téměř vzdělaného světa. Obdivovali-li jsme ho při jeho velkolepém díle »Jerusalem«, obdivujeme se mu v tomto malém spisku o »Vtělení« tím více, že vědu dovede sdělovati tak velice populárně. Dlouho se nevědělo, kdo Campos jest, leč v poslední době uznal oblíbený a učený spisovatel za dobré, oznámiti v užším kruhu své jméno; a se zvláštním svolením smíme říci, že jest to »monsenhor« Pinto sám. Knížečka, o níž se zmiňujeme, stojí pouze 0·40 (t. j. 40 reisů čili asi ne celých 12 krejcarů). Adresa: »Ferin & CA. 70, Rua Nova do Almada, 74, Lisboa« (Portugal).

Josef Šeřík Vitínský.

RUMUNSKÁ.

»Religia si sciinta«. Spisovatel »Náboženství a vědy« Marin Butculescu, nezasluhuje tolik pozornosti pro věc, o níž pojednává, jako spíše pro svůj plynný a pěkný sloh. Čtěte kterýkoliv odstavec, kteroukoli jeho větu a poznáte hned krásu rumunského jazyka. Učícím se jazyku rumunskému doporučujeme spisek ten, nestojíť ani leu, nýbrž pouze 0·75 (75 bani). Adresa: »Storck & Müller, Editura librariei, 53, Calea Victoriei, 70, Bucuresti.«

Josef Šeřík Vitínský.

VLAŠSKÁ.

Upozorňujeme své přátely ve vlastech českých na děl. katol. společnosť v Tridentě, která vydává výtečné spisky pro katolický lid. Redaktorem je Dr. C. Endrici. Spisky jako »La donna et il socialismo«, »Il nemico di Dio«, »Massoneria e socialismo«, »Socalisti e cattolici« a t. d. jsou psány snadným slohem, tak že jim porozumí i vlaštiny méně znalý, a cena jest nad míru levná. Adresa: »Società operaia cattolica di Trento e circondaria«, Trento.

Jos. Šeřík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

La bonne Souffrance, par François Coppé, in 18 266
Slavný tento básník stižen byl těžkou a bolestnou nemocí, tak
jeho bylo se báti. A utrpení toto způsobilo v duši jeho návrat l
jeho věku. V knize této opěvuje básník prosou tento svůj návr
Psána jest ve formě denníku. Jako pravý křesťan pozdrav
jako přítelkyni. Slohem výmluvným líčí krásná kniha tato nejje
duše. V předmluvě doznává upřímně, že nechuť ke zpovědi, jak
dvacetiletého, a planoucí smyslnosť odvrátila ho od konání pov
ských a pak i od víry samé. Jest to historie mnohých jiných du
se příliš metafysickými a exegetickými problémy. Těm prospěj
tato. Proslulý spisovatel sám si přeje, aby utrpení jeho, jako
prospělo i jiným.

Le Ménage du pasteur Naudié, par Edouard Rod, in 1
quelle. Opět jeden pokus luštiti problém lásky. Autor líčí protesta
prostředního věku, chudého, vdovce a otce několika dítek, j
věnuje mladá a velmi bohatá dívka, která se domnívá, že ho m
čase vedl poměr tento k sňatku. Pastor miluje choť svou stále
nyní nemiluje, a což horšího jest, miluje jiné, což vede k rozv
domácnosť pastorova. Jest to zvláštní a znamenitá studie vášn
protestantský případně tu vylíčen dle pravdy se svými theology,

Mémoires d'outre tombe, par Chateaubriand, t. I. in 1
Garnier. Publikací touto důstojně oslaveno padesáté výročí
básníka. Zde jest všecka jeho tak hluboká filosofie, původní obr
jící harmonie jeho slohu. Až dosud vydány byly memoiry tyt
Edmond Biré uspořádal úplné vydání ve čtyři části a t
v kniny a opatřil cennými poznámkami. Vyjíti má ještě pět
čtenáře se dotýkají dosti četné tiskové chyby.

L'homme-Dieu, études doctrinales et apologétiques sur J
partie T. 1. La Personne de Jésus Christ ses origines, sa
physionomie divinex par C. Minjard, missionaire apostolique
pages Lethielleux, 7 fr. Dílo toto není novým životem Pána J
řada studií, logicky vzájemně spojených, kterými se objasňuje
svaté, genese věčná i lidská vtěleného slova a různé rysy je
mravní. Vyvracováním rationalistických námitek se příliš ne
výklad velikých a krásných pravd po způsobu Lacordairově,
vřelé nadšení, harmonická mluva doporučují dílo toto zbožným
I když není tu vše nové, přece nelze upříti, že dovedl autor st
dodati nové svěžesti. Má ještě vyjíti část druhá, nadepsaná
Jésus Christ ve dvou svazcích, z nichž první líčiti bude
Učitele a Krále a druhá jako kněze a Nejvyššího kněze.

Léon XIII. et le prince de Bismarck. Fragmento d'hist
par le comte E. Lefebvre de Béhaine 1 vol in 12 3 f
Hrabě Lefebvre de Béhaine byl po 15 let vyslancem francouz
za Lva XIII., totiž od r. 1882., před tím pobyl od r. 1872.—
Jest tedy úplně způsobilým studovati periodu »Kulturkampf
Lva XIII. k dosažení náboženského míru v Německu. Uveřejň
deux Mondes články o poměru Německa k Vatikánu za Lva
pamětí i dle historických pramenů. K článkům těmto připoji
důležité a zajímavé dokumenty jako: pověstné zákony kulturní,
akta papežská a biskupská. Celému dílu předeslal Georges G
líčí úkol tohoto diplomata dle čtyř dějinných momentů: prvn
vzetí Říma r. 1870., pak krise r. 1875., kterou ohrožen byl
konečně počátek politiky »ralliování«. Též předmluva tato,
velikou zajímavosť pro dějiny nové doby.

L. Vial: Le juif roi comment le détrôner. 1 fr. Leth
ostře antisemitská, naznačuje prostředky, kterými bylo by
a nadvládě židovské arrogance. V

Le patron des Associations eucharistiques. Náš sv. O
pravuje v jednom z listů o kongresích eucharistických, proč

skála Baylona, minoritu: »Kojeni nadějí, že je (eucharistické kongresy) vidíme, jak přinášejí nejhojnějšího ovoce, soudíme užitečným, abychom jim naznačili nebeského patrona, zvoleného mezi světci, kteřížto zaníceni byli nejvřelejší láskou k Nejsvětější Svátosti oltářní. Nuže, mezi těmi, jichžto zbožnosť k tomuto vznešenému tajemství víry se objevila s nejvroucnější přízní, zaujímá Paskál Baylon nejkrásnější místo. Osoby, toužící poznati život tohoto svatého, budou čísti s požitkem knihu, kterouž Antoine du Lys právě vydal. Život sv. Paskála jest vypravován jazykem jednoduchým a povzneseným. Cena 1 frank 75 centimů.

Jos. Šeřík Vitínský.

RUSKÁ.

Dogmatičeskoje Bogoslóvije. Moskevský metropolita, Makarij, jest známý ruský bohoslovecký spisovatel. Pan M. Šević, profesor srbského bohosloví v Karlovci (protosindjel i profesor srpske karlovačke bogoslovije), béře si Makarija všude za vzor, dle něho přednáší, ano i spisy jeho překládá do srbštiny a dle potřeby je doplňuje. Že Makarij není Gury, uzří ihned každý nebohoslovec, je-li jen mocen ruštiny a latiny. Rozumí se samo sebou, že pravoslavné spisy se v mnohém podstatně liší od našich a zvláště spisy dogmatické. Ač s uvedeným dílem nesouhlasíme, přáli bychom si přece, aby si jej prostudovali velebitelé pravoslaví tam u nás v Čechách, začali by potom ihned jinou!

Jos. Šeřík Vitínský.

SRBSKÁ.

Pripovetka iz prošlosti srpske. (Povídka z minulosti srbské.) Spisovatel této povídky, Andrija Gavrilović, ukázal v tomto malém spisku stručně sice, ale velmi případně na bývalé srbské poměry a chrabrosť našich pobratimů. Celá povídka nejen že se pěkně čte, nýbrž i baví a poučuje. »Pripovetka iz prošlosti srpske« je pouze za 30 kr. Adresujte přímo: »Dionička tiskara i knjižara (Jugoslavenske akademije), ugao Gundulićeve i Marovske ulice, Zagreb (Agram).

Josef Šeřík Vitínský.

LUŽICKO-SRBSKÁ.

Handrija Zejlerja Zhromadźene spisy. Uspořádal a vydal dr. Arnošt Muka. Nákladem srbské studující mládeže. První svazek. Menší básně a písně. S podobiznou básníkovou. Budyšín. Tiskem Smolefovy knihtiskárny. Jindřich Zejleř jest prvním pravým básníkem lužických Srbů, jest pěvcem národním. Ký div, že právě studující mládež vydala jeho sebrané spisy, aby takto každý vzdělaný Srb měl před sebou veškery jeho plody, aby jeho veškeru činnosť srovnal, kterak se básník rozvíjel. První svazek obsahuje v první polovici básně a písně z mladých let Zejleřových (1824.—1842.), které dosud většinou nebyly vytištěny; bylyť mnohé z nich uveřejněny v rukopisném časopise studentů srbských »Serbské Nowině«. V druhé polovici jsou tu pak líčení a různé básně až do r. 1868. Nelze ovšem žádati, aby všecky básně začátečníkovy byly vždy a všude dokonalé, jsouť mezi nimi i některé pokusy, avšak mají přece důležitosť pro literárního kritika, protože může pozorovati, kterak básníkova musa stoupá a nabývá ceny.

Celá sbírka jest rozdělena ve čtyři díly: I. Písně a básně za mladistvých let, a to nejprve v novověkých metrech, pak ve starších, II. Ballady a pověsti, III. Ohlasy národních písní, IV. Čmeli a vosy. Ke konci jsou přidány nápěvy k básním tohoto svazku, které pěvec sám složil. Více jeho básní, hlavně prostonárodních, opatřil nápěvem znamenitý skladatel lužický K. A. Kocor.

Z básní těchto jeví se upřímné nadšení k vlasti a lásce. Do prvnější řady dlužno přičítati hlavně mohutný hlahol: »Na serbsku Lužicu,« který byl nejdříve zkomponován trojhlasně, později pak umělecky Kocorem, a patří k nejlepším a nejčastěji zpívaným vlasteneckým zpěvům. Zní pak první a poslední sloha této národní hymny takto:

»Rjana (krásná) Łužica,
Sprawna, přećelna,
Mojich serbskich wótcow kraj,
Mojich zbóžnych sonow (snův) raj,
Swjate su mi twoje hona! (nivy)

Časo přichodny (budoucí)
Zakćěješ (rozkveteš) nam ty?
O zo bychu (kéž by) z twojeho
Kli na wušli (vyšli) mužojo (mužové)
Hódni wěčnoh' wopomnika! (pomníku)

Lásku nadšeně opěvá hlavně »Přísahou lásky.« Také tı
zdařilých překladů, na př. moravské národní písně »V širém
básní příležitostných.
Dojemnou básní jest rolnická hymna: »Khwalba b
rolnictva, která opěvá nejdůležitější stav v každém národě,
býti nemůže. K této hymně upravil básník též nápěv.
Vydáním básní Zejleťových si studující mládež luž
o domácí písemnictví nevšední zásluhy. Fr

SLOVENSKÁ.

Prostonárodnie slovenské povesti. Pavol Dobšinský jes
Posledně zabýval se též sbíráním prostonárodních pověstí, j
šitech. Veškery tyto pověsti se velmi pěkně čtou, a všude
poesie jazyka slovenského. Veškerých osm, Pavlem Dobšin
sešitův, stojí 2 zl. 40 kr., leč lze je též dostati jednotlivě p
přímo: J. Gašparík, knižný a papierový obchod v Turč. S
Szt-Márton). Josef Š

BULHARSKÁ.

»Všekoj čověčeski život je plan Božij«, převod ot
Russe 1889, cěna 30 st. Zbožný spisovatel, Chr. N. Barako
ném spise, že veškerý lidský život je plánem Božím; — pod
nejedná-li člověk proti vůli Boží. Spis je psán čistě v duchı
tvrzuje jen slova Spasitelova, že bez vůle Boží ani vlas s
Bůh šatí kvítí polní a živí ptactvo nebeské, tím více tedy
o nás lidi péči. Zmíněný, v skutku levný, poučný a pěkný
lze objednati přímo; adresa jest: »Iv. B. Kasurov, pridvornat
Jos. Š

POLSKÁ.

»Albert Brandenburski, piérwszy książe pruski katoliki
dziejów Kościoła. Warszawa, 1870, 16°, str. 54, cena 55 kre
zakonach?!? Wydanie drugie, powiększone. 1885, 32°, str. 5
»Co to jest klerykalny? List do pewnego wolnomyśliciela
cena 10 krejcarů. »Nauka bez nauczyciela. 1875, 16°, str.
»Ks. Golijan. Notatka pośmiertna, 1885, 32°, str. 24, cena 1
Katedra, zamek, biskupstwo. Z wydawnictwa dzieła »Krakó
str. 166 i 16. Cena 75 krejcarů. »Wierzyć czy nie wierzy
przejrzane. 1885, 32°, str. 68, cena 10 krejcarů. Spisovatel,
přispěl svým zde prvně jmenovaným spisem »Albert Bran
pruský, katolíkem« hezkou hřivnou k dějinám církve svaté.
svědčíte se. Velice se nám též líbí jeho pěkný spis »Vavel,
zámek, biskupství.« Při čtení tohoto spisu cítíte se tak
menete na vše kol sebe a vžijete se v ona místa a doby.
jeho spisy jsou menší, brožurky, ale velmi časové a i ná
nám do zákonů?« »Co to jest klerikální? — Nauka bez uči
poučlivé a snadno i prostšímu rozumu pochopitelny. Vše
u vydavatele a nakladatele. Adresa jest: »Dr. Władisław
katolicka), w Rynku glównym, liczba 30 (róg ulicy Szewsk
Jos.

»Intencya miesieczna czyli poslaniec apostolstwa
V Krakově vycházejí každého měsíce malé, velice levné a
kové knížečky. Polští OO. Jesuité rozšiřují v nich česť a ch
poučují čtenáře důkladně o článcích naší svaté víry a mimo
poutnických a zázračných míst v Polsku, jakož i svatých a
dva krejcary. Odebírati je lze pod adresou: »Wielebny Oj
Towarzystwa Jezusowego (Przewodnik krajowy Apostolstw
ulica Kopernika 26. Kraków.« Jos.

CHORVATSKÁ.

Naši chorvatští katoličtí bratří mají dosti vyvinuté vlastní časopisectví; podáváme o tom několik zpráv.

Katolički list jest věnován církevně politickým otázkám v celém světě, zvláště však v chorvatské vlasti v Uhrách a na Balkáně. Listu tohoto jest nevyhnutelně potřebí, poněvadž nevěra se valí proudem z Uher do Chorvatských niv. Články psány jsou se vzácnou znalostí poměrů. Názory některých statí jsou: Katolicismus a pravoslaví v Bosně a Hercegovině, nový duch ve Francii, církevní poměry v Uhrách, sjednocení a Slovanstvo, církev a moderní Francie, srbsko-pravoslavná autonomie, staroslověnština a národní jazyk v církvi, tridentský dekret a civilní sňatek, socialismus v Chorvatsku a jiné. Směr jest rozhodně katolický; proto bylo redaktorovi dp. Štěpánu Koreniéovi přestáti již mnoho příkoří. Arcibiskup sarajevský, dr. Josip Stadler, ho veřejně pochválil, že bez bázně obhajuje práv katolické církve. — List tento vychází každý čtvrtek v Záhřebě v arcibiskupském semináři za 6 zl. ročně.

Kršćanská škola, vychovatelský list, vychází v Záhřebě 10. a 25. v měsíci, roční předplatné 2 zl. Redaktorem jest Matija Seigerschmied v klášteře Milosrdných sester. O tomto časopise pojednáme zevrubněji ve »Vychovateli«.

Vrhbosna jest věnována zábavě a poučení jako asi naše »Vlasť«. Vychází dvakrát měsíčně za redakce kanovníka Ivana Šariće, a předplácí se ročně 3 zl. 50 kr. Předplatné přijímá vrhbosenská kapitola v Sarajevě. Již 12. rok pracuje mezi bosenským a vůbec chorvatským lidem, aby byla upevněna a rozšířena křesťanská vzdělanosť. Přináší články o pravdě a kráse křesťanstva, o bojích a vítězstvích katolické církve, o bludech a pokroku křesťanství. Vroucími básněmi rozněcuje srdce k lásce k Bohu i církvi, národu i vlasti. Z loňského ročníku vyjímáme některé zajímavé stati. Antikrist a antikristi, Emil Zola, východ a západ, moderní positivismus, Lacordaire Emanuelovi, přírodní vědy v 19. věku a křesťanství, apoštolská konstituce Lva XIII. o indexu a censuře knih, naděje církve z péra nynějšího knížete biskupa Lublaňského, dra. Jegliče.

Balkan. Jedinstvu i bratrskoj slogi (svornosti). Roč. III. svazek 1. Tiskem a nákladem Ant. Scholze v Záhřebě, redakcí šl. Bresztyenského, cena 2 zl. — Měli jsme příležitosť již několikráte poukázati k tomuto důležitému podniku. V nejnovějším svazku jedná Palunka o neposkvrněném početí Panny Marie a dokazuje, že tento článek víry není novým, nýbrž pochází z nejdávnějších dob církve. Dr. Bonaventura hovoří o společných církevních sněmech a tvrdí, že tyto sněmy uznávaly papežský primát. Vicko Taman vyvrací výtku, kterou východ činí západní církvi, že prý nesvětí velikonoc podle nařízení Nicejského sněmu, a dovozuje, že západní církev se řídí správnějším kalendářem řehořským, který byl přijat valnou většinou národů, kdežto kalendář julianský jest nesprávný. Pak je tu uveřejněn článek o výsledcích protestantismu ve východní církvi, dále právní důkazy z 3. století proti všem, kteří odstoupili od katol. církve, a sv. Cyrill a Method i primát sv. Petra.

Denník »**Obzor**« jest politickým listem katolickým, vychází v Záhřebě již 39. rok redakcí Josipa Pasariće nákladem akciové knihtiskárny. Má 2000 odběratelů. Bývá velmi často zabaven, před nedávnem již po osmisté.

Fr. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Freunde und Feinde der Arbeiter oder christlichsocial oder socialdemokratisch? Von vier Freunden der Wahrheit. Druck und Verlag von A. Opitz, Warnsdorf und Wien. Preis 6 kr. Po úvodu, v němž stručně učiněna zmínka o důležitosti voleb a poukázáno k tomu, že v budoucnosti hlavně dvě strany důležitou hráti budou úlohu, dokazováno v části první nadepsané: »Es musz besser werden«, že volání toto má svou oprávněnosť jen v ústech dvou stran, a to křesťansko-socialní a socialně-demokratické, protože ostatní strany, ať již se jmenují jakkoli, nynější bídu vlastně samy zavinily. Než, nastává otázka, která z těch dvou stran může žádoucí změnu k dobrému jak pro veškeru společnosť lidskou, tak zvláště pro dělnictvo způsobiti, zda strana moudrých oprav, či strana násilných převratů, totiž strana křesťanských socialů, či socialních demokratův, i dokázáno jasně a přesvědčivě, že tato nikomu nepomůže! V části další:

»Die Socialdemokratie und die Religion« uvedeno, že vůdcové této strany hlásají úplný atheismus, popírajíce Boha, duše, svobodné vůle atd., i není potřebí, než trochu ty jejich nauky zkoušeti a zdravým rozumem o nich souditi, by každý záhubnosť jejich poznal. »Was ist der sogenannte socialistische Zukunftsstaat nach seinem inneren Wesen und seiner Bedeutung nach Auszen hin« pojednává o státu budoucnosti, jak si jej socialní demokraté malují, o jejich morálce bez náboženství, o svobodě, rovnosti a bratrství u nich v praxi (velmi zajímavé) a v »Christlich-sociale Thaten für das Volkswohl« dovozeno, že jen strana křesťansko-socialni může nynější společenskou bídu zažehnati, že jen jí patří budoucnosť! Doporučujeme. Prok. Zaletěl.

Der selige Hroznata. Napsal Isidor Grüner, kapitulář kláštera tepelského a farář v Chotěšově. (Warnsdorf, A. Opitz, 1898.) VIII. a 117 str. 12°. Jakožto dárek ku zvýšení úcty velebné slavnosti vyzdvižení a přenesení ostatků bl. Hroznaty ve dnech 9.-14. července 1898. v Teplé sestavil spisovatel s velikým zdarem knížku tuto, která zajisté mocně přispěje ku zvelebení kultu slavného Hroznaty, teprve před rokem v Římě za blahoslavence prohlášeného. V knížce, ndp. opatu tepelskému věnované, uveřejňuje spisovatel po nadšené předmluvě pěknou báseň o Hroznatovi a klášteře jeho (str. 9—16), pak životopis jeho dle starého latinského rukopisu v Teplé, opatřený několika kritickými poznámkami; posléze 10 dojemných rozjímání o životě blahoslavencově. Knihu tuto lze velice doporučiti.

Das Augustiner-Eremitenstift S. Thomas in Brünn. Sepsal P. Klemens Janetschek, O. S. A., archivář u sv. Tomáše na St. Brně. (Brno, Winiker, 1898.) I. díl s tit. obrazem sv. Tomáše kol r. 1630., XI. a 347 str. vel. 8°. Cena 4 zl. Jest zajisté potěšitelným zjevem, že starobylým klášterům našim českomoravským, ať zrušeným, ať dosud trvajícím, jednomu po druhém dostává se monografie z ruky pilné a ceny trvalé. Na vědecké výši pohybuje se úplně též zmíněný zde první díl dějin augustiniánského kláštera sv. Tomáše v Brně, zal. 1353. od markrabat Jana a Jošta, jenž v řádu svém požívá znamenitých výsad. Nástin zajímavých osudů kláštera proveden jest dovedným pérem od roku založení až do r. 1685. ve 4 periodách dle vlády převorů, jejichž řada však není úplně známa. Při práci použito bylo svědomitě nejlepších pramenů, a stále přihlíženo bylo též k osudům ostatních klášterů řádových na Moravě v Koruně (zal. 1267.), Mor. Krumlově (1355.), Osvětimanech (1358.) a Jevíčku (1370.). Teprve l. 1687. přibyl řádu klášter vratěnínský (zrušen r. 1814.). Netřeba podotýkati, že celá kniha tato protkána jest i dáty, týkajícími se církve české a klášterů mimo Moravu. Klášter kounický, na str. 33 zmíněný, náležel pannám řádu praemonstrátského, nikoli cisterciáckého. Spis jest tak pečlivě vypraven, že by nesnadno bylo i jednu jen tiskovou chybu nalézti. Alfons Žák.

ČESKÁ.

Al-kitábu fí nachvi-l lurchati-l-arabijjeti vasarfihá vaširihá. Mluvnice arabského jazyka, obsahující mluvnici spisovného arabského jazyka, četná cvičení, sbírku nejobyčejnějších slov, Zuhairovu báseň a knihu Al-adžurrúmijje v původním znění i v překladě. Napsal Dr. Jaroslav Sedláček, m. v. profesor při c. k. české universitě. V Praze. Nákladem spisovatelovým. V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče. 1898. Tiskem officiny W. Drugulina v Lipsku.

Druhý cenný dar přichází české literatuře z rukou velepilného a obětivého učence. Před čtyřmi lety vydal první českou mluvnici hebrejskou jazyka biblického »Lešon has-sefarím«, nyní zase první českou grammatiku jazyka arabského »Al-kitábu«. Milovníci uměleckých starožitností mluvívají někdy o »unicum« a pohlížejí s úctou na předmět, který tím názvem může býti označován; Dr. Sedláček jest tvůrcem literárních unik, i podává je nejen nezištně, ale i s pravou munificencí české veřejnosti, zejména pak vědychtivým akademikům. Položiv základ k pěstování semitské linguistiky u nás mluvnicí biblického jazyka, starožitné, posvátné řeči Písem Starého Zákona, pokročil nyní ve stavbě »brány jazyků otevřené« vydáním arabské grammatiky, a soudíme-li dobře o dalších úmyslech jeho, přiloží záhy ruku k novému dílu, k české mluvnici jazyka aramejského, a když to bude vykonáno, k mluvnici jazyka aethiopského. Kdo dovede oceniti záslužnosť takové snahy, aby české vědecké písemnictví mohlo

vykázati se pracemi z oboru semitské linguistiky, bez kterých není již ani jediná větší literatura u národů romanské a germanské krve, ano i u Rusů, nemůže než přáti si s námi, aby dr. Sedláček setrval ve svém úmyslu, dočkal se uznání i hmotné podpory, a pokračoval na dráze zdárně počaté s energií, o níž jinak posavadní činnosť jeho pochybovati ani nedopouští.

Arabština jest řeč světová, po angličině, tuším, nejvíce rozšířená. Mluví se jí v krajinách, kdež muhammedanism zdomácněl, jako v Arabii, Syrii, Egyptě, Marokku; jest obchodní řečí i v krajinách Iranu, v některých krajích Číny a Tatarska, na malajských ostrovech, v Africe, na Madagaskaru a na pobřežích indického moře. Arabština jest řeč mezi semitskými jazyky nejušlechtilejší, zvučná, ohebná, rázná, bohatá množstvím jmenných a slovesných forem, bohatá pokladem slovných výrazů, honosící se rozsáhlou a cennou literaturou, básníky a spisovateli celých dvanácti století! Již z toho poznej důležitosť její nejen pro theology, kterým srovnávati jest společné kmeny slov hebrejských, aramejských a arabských, nebo hledati příbuznosť forem a skladby, ale i pro laiky, kteří žádají si poznati moderní řeči světa nebo nalézti cestu k písemným pokladům a plodům orientalského ducha, a pod. Grammatika psaná cizím jazykem staví mnohem vyšší přehradu mezi řeč, které chceme se přiučiti, a naši spěšnou dychtivosť, nežli mluvnice naše domácí. Tomu tedy, pokud se tkne arabštiny, jest již zpomoženo. Zbývá ještě písmo, tak podivné, a ne snad jen málo se zamlouvající, ale přímo odstrašující svými kliky háky. Pro upokojení bázlivých adeptů budiž hned z dobré zkušenosti řečeno, že není snadnější věci, než přivyknouti arabskému písmu a zamilovati si je pro jeho volnosť, pružnosť, stručnosť a jiné dobré vlastnosti. Kdo přemůže zdánlivou obtíž písma, toho od arabštiny více neodvrátíš. Výslovnosť zvláštních hlásek arabské řeči neukládá Slovanu velikého namáhání. Prof. dr. Neumann na Vídeňské universitě chválíval naši jemnou distinkci sluchovou a rychlou dovednosť napodobti arabské zvuky, že jsme z toho před německými kollegy měli velikou česť. Ostatně, ať stručně vyjádříme svoji zkušenosť, kterou by jiní mohli povzbuzeni býti ke studiu arabštiny, ovocem jednoho semestru o pěti hodinách týdně, ve kterých slyšeli jsme výklad toho jazyka, přičiňujíce něco ze soukromé pilnosti, bylo, že překládali jsme nejen prosaické čtení (jako překlad písma nebo Abd-ul-latífovy Paměti egyptské), ale i částky koránu a některé drobnější plody básnické.

Kniha Sedláčkova náleží do řady praktických grammatik, které chtějí žáka, třebas i samouka, uvésti do svatyně cizí řeči ne po klikatých cestách učených výkladů, ale přímou drahou instruktivních příkladů. Jinak ustrojení mluvnice arabské není již téměř závislé na vůli nového upravovatele. Prodlením času vyvinul se jakýsi stereotyp, který, jak rádi přiznáváme, má více dobrých vlastností nežli špatných, a od něho ustoupiti bylo by hledati cestu zcela novou. Starší arabisté, jako Erpenius, Schultens, Michaelis, Jahn, de Sacy, Ewald, zavedli systém a upevnili methodu grammatickou, jež reprodukována jest také v knize dra Sedláčka. Od větších grammatik (na př. de Sacyho, Ewaldovy, Caspariho) liší se mluvnice jeho tím, že nemá syntaxe, skládajíc se toliko ze dvou dílů: 1. Znakosloví (hláskosloví) a 2. Tvarosloví. Nedostatek skladby vysvětluje se snahou autorovou, aby kniha nebyla příliš objemna; a hned povinni jsme dodati, že nahrazen jest případnými poznámkami v části tvaroslovné. Kromě toho dr. Sedláček pojednal dříve o zájmenech (všech) nežli o slovesech, kdežto v jiných grammatikách předchází stať o slovesech, a jen z potřeby náměstky osobní hned při verbu se uvádějí. Přehledným rozvrhem látky v každém paragrafu, grafickým značením toho, co jest obecně důležito, a co významu poněkud podřízeného, poznámkami, kterými spisovatel podle příležitosti seznamuje čtenáře s rozdíly mezi spisovnou řečí a vulgarní arabštinou, častými pokyny, kterak hledati jest vocabulum ve slovníku, když tvar jeho vzdálil se od kmenové kostry, nová mluvnice předčí nad spisy jinojazyčné a zasluhuje plného uznání. Tolik řečeno buď o částce grammatikalní.

Ježto spisovateli běželo o to, aby podal praktický návod k učení se arabštině, nepřestal na pouhých pravidlech a pokynech, nýbrž vřadil do textu grammatického hojná cvičení, hodlaje takořka přinutiti žáka, aby nepřistupoval k nové partii, pokud nevydal si počet z toho, že v předešlých kusech jest dosti utvrzen. Tak grammatika dra Sedláčka jest spolu chrestomathií. Ve výběru látky ke cvičením je znamenati obratnou ruku zkušeného učitele. Kromě stručných vět, jež úzce přiléhají k předchozím paradigmatům, otázek, odpovědí a hovorů z obecného života, shledáš tu články velmi poutavé, jednak k memorování, jednak k překladu. Hned zpředu jest Otčenáš (cvičení ve čtení), potom výňatky z knihy Genesis, některé súry koránu, částka Zjevení sv. Jana, cestopisná zpráva

Ibrahíma-bna-Jakúba o Slovanech a o Praze v 10. sto
1001 noci, o sedmi básních Mualakát, Zuhairova báseň,
Spisovatel jest pomocen při překladu, podávaje význam
známých, výklad těžších míst nebo hotový překlad s k
Dodatkem připojil též pojednání o prosodii a časomíře. Z
důmyslně sestavený seznam vokabul na konci knihy. Jest
potřebnějších terminů ke konversaci, spořádaný jednak
i podle logické a reální příbuznosti věcí. Uvádíme nadpis
jeho: Některá obyčejnější přídavná jména (abecedně); někt
(abecedně); některá jména (podle příbuznosti věcí): udání
duše a vlastnosti duševní; nemoci; věk; příbuzenství; s
zvířata; stromy a rostliny; nerosty; jídla a nápoje; šat
úřady; řemesla; umění; železnice; pošta; loď; zeměpisná j
zovatelem syntaktických pouček končí se (str. 187) spis

Mluva auktorova jest stručná a úsečná. V celé k
vyhledati zbytečného slova. Ano, máme za to, že stručno
aspoň začátečníkům v arabštině, působiti rozpaky. Tu i
autor byl příliš vžit do spisů cizojazyčných, tak že z toho
béře. Témuž vlivu přičítáme některé nesrovnalosti v transk

Kniha tištěna jest v Lipsku, protože v Praze není
si představiti, jaké obtíže měl spisovatel s korrekturou t
nákladem spisovatelovým! Tu neudáváme příčiny žád
snadě, proč nebyl nalezen jiný nakladatel. Víme pak,
auktora-nakladatele, když předpovíme mu místo honorá
Nechať blaží jej vědomí, že vykonal dílo krásné, záslužn
jak jsme pravili svrchu, »unicum« darované české věd
Pán Bůh!

Poklad věřících. Lidový list k uctění Nejsvětější S
jednou za měsíc. Předplatné na rok 60 kr., jednotlivé čí
eucharistického časopisu pro lid »Pokladu věřících« vyšl
radosti, s jakou přijato bylo oznámení tohoto důležitéh
listu, lze souditi, že rychle vnikne do lidu. Nadšené pr
byl tento list jak mladšími kněžími, tak i kněžími veterá
vřelostí vyniká dopis em. bisk. vikáře v Sušici, Jana Dub
tento s pomocí Boží a za přispění horlivých duchovní
rozšíří úctu a lásku k svátostnému Spasiteli a bude
k oživení a upevnění pravého, zbožného katolického du
slovanských. Též program listu, v jehož rámec zařaděn
jímání o Eucharistii, socialní úvahy vzhledem k nejsvětě
života a z dějin úcty eucharistické jak v Čechách, tak v
ských, básně a písně na oslavu Eucharistie, povídky a zpr
eucharistického, jakož i zvěsti z veřejného života katolic
listu nemine se účinu, neboť jednotlivé obory této prá
rukám několika eucharistiánů. Neobyčejně levná cena 5 k
usnadní též, aby nadšení ctitelové velebné svátosti list
rozšířiti. Potřebí jest jen, lid upozorniti na tento časopis,
styku, tak »v pronau« po kázání. Veškeré přihlášky p
Roudnický, vicerektor v »Johanneu« v Praze, Salmova ul

Dědictví Maličkých pod ochranou sv. Karla Boromej
Číslo 41. 1897. Obsahuje tři povídky a něco básniček,
děti. Všimněme si pouze těch povídek. Prvou psala V
»Slepý Josef« — a vypráví prostě ale dojímavě o neštěs
toho hocha, syna chuhých rodičův, o pomoci, jaké se mu
o jeho trpělivosti, zbožné mysli a pracovitosti. Je to p
že si nelze prostšího mysliti, ale přece tak vážně vypráv
jej budou nejednou čísti.

Druhou povídku: »Modli se a pracuj«, psal Fr. Pil
učitele z mnohých okolností slohu i stavby povídky. V
milovaly školu a učení. Vypráví o dvou bratřích: Jeden
rodinu do bídy a zemřel náhle, zabit jsa bleskem. D
Ameriky, zbohatl, vrátil se do vlasti, koupil chalupu po b
po jiném marnotratníkovi, kterého však na mizinu přived
dcery po bratrovi, a když jí nepoznán dal projíti škol

statek a za muže svého šafáře, obci pak chalupu po bratrovi, upraviv z ní školu. Děj místy mohl lépe býti srovnán. Jinak je povídka dobrá i tendencí i důslednou kresbou povah.

Třetí povídku »Poctivý sirotek« psal učitel Josef Pácalt. Sirotka Jeníka ujal se bohatý sedlák a poznav jeho poctivosť, přijal ho za vlastního. Povídka ta psána je prostě, ale dojímavě. Fil. Šubrt.

Vzdělavací knihovna katolická. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha. O původu tvorstva dle zpráv biblických. Fil. Dr. Eugen Kadeřávek. Svazek IV. — Věk a ovzduší prosycené názory naturalismu a rationalismu žádá, aby kruhům jak vzdělaným, tak učeným pověděny byly motivy kredibility i kredentity, aby plasticky byl znázorněn před očima theistů k utvrzení a před zrakem atheistů k důkladnému přemyšlení soulad víry s vědou, soulad bible s přírodou. Úkol ten vykonal Dr. Eugen Kadeřávek v otázkách o původu světa, stvoření člověka a andělů dílem »O původu tvorstva dle zpráv biblických.« Vůdčí myšlénkou celého díla je důkaz, že pravda filosofická v problému kosmologickém a biologickém neodporuje nikterak pravdě zjevené, naopak světlem víry jest pravda ona doplněna a objasněna. Kapitoly: I. »jak povstal svět a země«, II. »jak povstali první rodiče pokolení lidského«, III. »zda pochází veškeré pokolení lidské z jedněch prarodičův«, IV. »o stáří pokolení lidského«, V. »zda stvořil Bůh pouhé duchy a jací jsou«, tvoří předmět záslužné filosofické práce Kadeřávkovy. Železnou, zdravou logikou, s níž seznámil se v dílech andělského učitele, sv. Tomáše Aquinského, odráží český filosof křesťanský útoky předních rationalistů světových a po důkladné refutaci ukazuje, kterak zjevené pravdy v tomto oboru se zamlouvají zdravému, nezkaženému rozumu lidskému. Ale co se tkne mluvy a slohu, zdá se, že širšímu čtenářstvu, byť i učenému, některé věci mohly býti obšírněji pověděny, ač theologu ex professo bude snad práce Kadeřávkova pro stručnou a obsažnou mluvu milou. Důkaz I. části tradic pohanských čerpaný pro potvrzení zprávy Mojžíšovy má platnosť velice relativní; rovněž nezdá se vhodným pro akty vůle, jako jest láska, nenávisť a t. d. název cit, zvláště když víme, že autor jako filosof thomistický s tritomií u člověka souhlasiti nebude, v názory o hexaëmeronu mohl býti též vřaděn náhled Cliffordův »de carmine liturgico«, neboť mínění to dogmatiky katolickými bylo přijato, ač neznáme, jaké stanovisko k »liturgické písni« Dr. Kadeřávek zaujímá. Poznámky tyto nezasahují nikterak v podstatu důkladného díla Kadeřávkova, jehož jen částečnou odměnou bude, vnikne-li co možná nejvíce do kruhů povolaných. V. Roudnický.

Besedy mládeže a učitel Jos. Flekáček. Řídící učitel, p. Václ. Špaček, přetížen různými pracemi, vzdal se vedení »Besed mládeže« a navrhl za svého nástupce p. učitele Jos. Flekáčka. Učinil dobře a volil šťastně, nebot podnik jest zachován rukám katolického učitele, a tím jest zaručen i katolický ráz »Besed mládeže«.

První povídky za nové redakce uveřejnil v »Besedách mládeže« (sv. 345) sám jejich pořadatel a dal jim jméno: »Z českého světa«. Povídky a obrázky ze života zasloužilých českých mužů a žen. Jsou to životopisy některých mužů a jedné ženy v rouše povídkovém. Autor budí k nim úctu a lásku mladého pokolení; líčí jejich šlechetné snahy a v povídku vsouvá vhodným způsobem životopisná dáta; jadrný sloh a líbezná mluva i dobře volená látka činí tyto povídky zajímavými i pro ty, kteří činnosť popisovaných osob znají.

Pan učitel Jos. Flekáček obral si za předmět svých povídek: Jos. Kajetána Tyla s Václ. Klicperou; vynálezce ruchadla Fr. Veverku, Václ. Krolmusa, Václ. Holara, Boženu Němcovou, Fr. Palackého a Jana Valeriana Jirsíka.

Gratulujeme p. učiteli Jos. Flekáčkovi k těmto zdařilým obrázkům a blahopřejeme firmě M. Knappa v Karlíně, že získala v p. učiteli obratného i redaktora i spisovatele.

A nyní něco jako doušku. Liberální tisk posmívá se Jednotě katolického učitelstva v král. Českém a zlehčuje její tendenci a osoby. Ale my jsme hrdi na předáky toho hnutí. Předseda, říd. učitel Karel Skultéty, vykonal gymnasialní studie, má tedy vysoké vzdělání a vyniká jako nadaný řečník. Oba pak učitelé, Václav Špaček a Josef Flekáček, výboři spolku, patří k nejpřednějším silám z učitelstva v oboru spisovatelském vůbec. Jsme tedy hrdi na předáky Jednoty katolického učitelstva v král. Českém. A podobně je tomu na Moravě. Nadučitel J. M. Kadlčák může se schopnostmi, řečnickým nadáním, pílí, vytrvalostí a literární činností měřiti s každým učitelem z Moravy. Neznáme Moravu jako Čechy,

a proto od další chvály ustáváme, ač známe spisoval z Napajedel, p. Leop. Červenky, ač známe vynikající tal Opakujeme tedy: můžeme býti hrdi na vůdce katolic i na Moravě a můžeme spokojeně hleděti na vývoj ve prospěch svého stavu a konfesionelní školy a náb i v oboru spisovatelském. Proto s důvěrou jejich sna

Frant. Xav. Svoboda: Rozkvět. Román o šes 1898. č. 1. — Svobodu znali jsme jako detailistu, kt lístku na kři, ani hnutí svalu na čele lidském. Jeho p když jsme ozbrojeni byli veškerou trpělivostí a pozorn rozebírání drobných a jemných čárek. Čtenář, který sousta, ten jeho knihy brzy odložil. »Nevím, proč Tak zabručel.

Ve spise přítomném je tu zase Svoboda detai nových i citových. Ale tentokráte rozepjal se při to maluji jednou celou řadu obrazů do každé čárky a lí řadu jednotnou.« Vzal k tomu jeden rod — Novák pokolení. V díle prvém předvádí historii sirotka Jos rodičů až do smrti jeho ženy. Vidíte ho růsti, tvrd ale stále dobrosrdečného, vidíte jeho první — beze z jeho pěstouna, odchod jeho z druhého domova, ožen vání světem, lásku k ženě a smrť této. Vidíte i zár rodu: syny a dcery, ze kterých zvláště dvě postavy býti knězem, nešlo to, stal se hostinským. Jenom jednání při smrti Breťákově. Zde mohl spisovatel a udělanou vynechati; celý obraz nic by tím netrpěl, r nyní každého věřícího zaráží. Druhý syn chce býti s dle tehdejší pověry kousl zemřelou matku do palce

Ještě malou zmínku o slohu. Spisovatel užívá do řečí svých postav do závorek poznámky o tom, mluvícího, nebo co on sám činí. Řeči pak podává ce byly by mluveny, kdyby obraz byl fotografií skute dramatisování, jakési živé zobrazování dějů dialogy nálad — toť ráz formy tohoto díla, které skutečně v již bude něco vážiti.

M. Jahn: Nevzešlo ráno. Temné obrazy z valašsk Ottova. Praha 1897. 40 kr. Jest těch obrázků šest. dědinu s jejími pasekami a jich obyvateli. Jejich říd úmorná práce a strádání, jejich trudný život a skon, modlitby činí poněkud jasnějším, střídají se před vám rys za rysem věrně dle přírody — a dojímá to.

Máte tu »Smrt starých«. Umírá starý muž, vý ale mají na mysli více, co by po něm dědily, než co Umírá, a děti se nad jeho mrtvolou hádají. Vnuko upřímně. Zamyslíte se jistě nad tím obrázkem.

Ale hned je tu druhý: »Zákonník Eliáš«. Čte svět. Nelíbí se mu, že děti jeho šly pracovat do hutí. dcera špatnou známosť, která nekončí bez následkův. ale odpouští — odpouští a hyne srdeční mrtvicí. Uvi ano — ale spisovatel toho nepraví. Jen ukazuje, že t sílilo Eliáše, když odpouštěl.

»Z kraje tmy«. Vypráví spisovatel o starém poslední ponůcce, o jeho synovi, který se chtěl pon způsobil v hospodě hluk, byl zavřen do obecní šatla a do rána se udusil. Schůze obecního výboru, úřední vše pěkně a věrně líčeno s veškerou drastickou st vzatých.

Obrázek »Na ves« líčí obuvníka z města, který měl snazší živobytí. Má utkvělou myšlénku, že mu mo mohl více učiti, nebo kdyby měl takové štěstí, jako n šlénku zahání kořalkou a zmrzne. Kontrast mezi ním a mezi jeho ženou a selkou šťastně zachycen a podán

»Na stopě« — vypráví o cihláři, který pohnul ženu, že zabila svého hocha před manželským sňatkem narozeného, a pak nepokojem svým se prozradí před četníkem, jenž ho zatkne.

»Dva sekáči« mladý a starý sečou louku, jsou sobě podobni, je jim to nápadno, vyptávají se úryvkovitě druha druh, až se shledá, že starý je nemanželským otcem mladého.

Ze všech obrázků vidíte, že spisovatel zná svůj kraj i jeho lid, že všímal si dobře přírody a jejich malebných nálad, její vůně a celého rázu, že neušel mu ani jeden typický zjev, a že z nich dovedl si vybrati některé zvláště význačné postavy. Tu a tam se snad opakuje, ale rádi mu to odpouštíte. Knihu tu možno dáti do ruky každému sběhlejšímu čtenáři. Filip Šubrt.

Česká poesie XIX. věku. Díl I. Vydává spolek belletristů »Máj«. Vilímek, Praha. Cena 1 zl. 76 kr. — Čelakovský, Kollár, Koubek, Doucha, Jablonský, Furch, Nebeský, Mácha, Erben — Havlíček, a jiná jména hemží se kolem vás. Z každého vám vybrali a ukazují, o čem myslí, že má cenu i pro literaturu světovou, že by obstálo v soutěži s cizími literaturami. Mnohá jména, která jsme ctívali, mnohá jména prve s chloubou jmenovaná ustupují do pozadí, a za to v popředí posunut Havlíček a jiní, o kterých jen jako ozvěnou zvěsť nás docházela. Zdali právem? Myslíme — ať nám to kdo zazlívá nebo ne, že Havlíčkovy žíhavé a rvavé verše se stránky umělecké nemají té ceny, aby za nesmrtelné byly vydávány. Rovněž soudíme, že na př. Jablonský (ne-li také sám Štulc) má více perel pravé poesie ve svých spisech, než tu podáno, a že snad lépe by mnohá jeho báseň představovala směry našeho literárního tvoření, než dlouhé a zdlouhavé nářky v »Protichůdcích«.

Podotýkáme, že dobře jsme si povšimli, kterak v Havlíčkovi vypuštěno aspoň to, co příliš neurvale dotýká se církve a kněžstva, ač i takto dosti toho v ukázkách jeho tvorby uvázlo.

Budeme i dále všímati si bedlivě, zdali toto album poesie české nestává se snůškou obrázků bezcenných, karrikujících ideály největší pod záminkou »svobody umění«. Fil. Šubrt.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Miliony katolíků pohlíželi v poslední době k Věčnému Městu s nemalou obavou: rozšířily se o zdravotním stavu sv. Otce velice nepříznivé zprávy; psalo se, že sv. Otec »hyne jako bílá svíce ve zlatém svícnu«, že tělesný jeho lékař Lapponi neopouští ani Vatikán a pod., a se stísněnou myslí očekával mnohý, že dnové pozemského života vznešeného kmeta jsou sečteni. Bůh však nedopustil tento zármutek na svou církev; zvěsti o zdravotním stavu Jeho Svatosti byly přehnány; sv. Otec sloužil mši sv., dával slyšení a pracoval a těší se zase dobrému zdraví. V Římě zatím neměli jiných starostí, než konfiskovati podobizny papežovy, jichž bylo zabaveno přes 1500, poněvadž měly tištěna hesla »protinárodní a podvratná« — totiž poznámky o světském panství papežově a úryvek z kanonického práva, že totiž papež exkomunikoval ty, které pokládal za toho hodny. Římské listy k tomu podotýkají, že se ještě dočkáme doby, kdy budou zabaveny papežské bully a jiná akta apoštolská. — Nový president brasilské republiky, general Campos Salles, navštívil před nastoupením svého úřadu různé evropské země. Dne 21. července byl v Turině, kde ho přijal král Humbert; jakmile přijel do Říma, navštívil sv. Otce. (25. července.) V pravé poledne přijel kočar jeho do Vatikánu, kdež očekáván byl dvorem papežským a švýcarskou gardou. Se sv. Otcem rozmlouval asi půl hodiny, při rozchodu daroval mu Lev XIII. velikou zlatou medallii. »Svatý Otče,« řekl president, »nic mne v mém životě tak hluboce nepohnulo, jako tato návštěva!« Potom navštívil J. E. státního sekretáře Rampollu, který návštěvu tuto hned presidentovi oplatil v paláci Capranica na Via Nationale, kde president na vyslanectví brasilském při svaté Stolici bydlil. — Chrám sv. Jáchyma na Prati di Castello v Římě blíží se ku svému ukončení. Vnitřek jeho je imposantní, malby na apsidě a kupoli, napodobující obrazy starých basilik, oltáře, atrium, bohatá výzdoba zlatem a mramorem činí úchvatný dojem.

Dne 20. července vydal Jeho Svatost ve příčině tohoto chrámu tak řečené Motu proprio, jímž prohlašuje chrám za vlastnictví římských papežův a odevzdává duchovní správu při něm otcům Redemptoristům; zmiňuje se o původu chrámu, různých nemilých příhodách, které jeho stavbu zdržely, stvrzuje privilej, dle níž je svatyně tato sídlem ustavičného vzývání Nejsvětější svátosti a odvolává veškerá práva a jurisdikci, jež byla vzhledem k chrámu kdysi přiřčena knězi Antonínu Brudigouovi. Laskaví čtenáři naši snad se pamatují, že jsme o aféře Brudigouově přinesli ve »Vlasti« obšírnou zprávu.

V době právě minulé byli katolíci čeští se sv. Otcem Lvem XIII. v užším spojení než kdy jindy. Míníme tím velikolepý druhý sjezd katolíků československých. Jeho Svatost žehnal přípravným pracím sjezdu, On ráčil uděliti i všem účastníkům apoštolské požehnání. Nebylo jednoho slavnostního nebo odborového řečníka, aby ve své řeči nebyl se dovolával výroků moudrého a osvíceného Lva XIII., aby nebyl vzpomínal velikého kmeta Vatikánského, a tak dokazoval spojení českých katolíků s Nejvyšší hlavou církve a lásku k Náměstku Kristovu. Je to ovšem úkaz přirozený, ale i svrchovaně potěšitelný. Tato láska českých katolíků ke sv. Otci a příchylnosť ku sv. Stolici je zárukou, že hnutí katolické v Čechách je na dobré cestě a že výsledky jeho budou blahodárné. Úchvatný nápěv papežské hymny zní nám dosud v sluch, a končíce tyto řádky, opětujeme z plna srdce, co jsme na schůzích žofínských s takovým nadšením zpívali: »Bože, Ty Lva Třináctého žehnej a nám zachovej«.

Dvě znamenité encykliky zase sepsal sv. Otec Lev XIII. První psána jest biskupům skotským a jedná o spojení skotského národa s církví. Před 20 lety, hned na druhý den po nastoupení papežské stolice (4. března 1878), sv. Otec ve Skotsku zase zřídil hierarchii a rozdělil Skotsko ve 2 arcibiskupství se 4 biskupstvími. Křesťanská víra velmi časně do této země přinesena byla; už okolo r. 412. první skotský biskup Ninian obrátil národ Piktů na víru, a jeho dílo dále vedl okolo r. 563. sv. Kolumba. V bouřích 16. století stal se Jan Knox, Kalvínův přítel, zakladatelem presbyterianské církve skotské, parlament 1560. zakázal v zemi katolické náboženství, mše sv. zakázána byla pod ztrátou jmění i života. Na zlepšení stavu katolíků v anglické říši v našem století mělo i Skotsko svůj podíl, a r. 1859. dostalo svou kolej pro vychování katolického kněžstva v Blairs. Sv. Otec, protože jenom kněžstvo výborně vzdělané a učené svůj účel v naší době plniti může, tuto kolej v Blairs doporucuje dobročinnosti katolického lidu. S druhé strany sv. Otec však poukazuje k tomu, že skotský národ vždycky písmo sv. ve veliké vážnosti míval; ale jak se o těchto věcech nebeských poučiti, ne-li tou cestu a tím způsobem, jejž Kristus Pán sám ustanovil, totiž neomylným výkladem církve? — V Italii vláda nedávno zakázala katolické spolky a mnohé katolické listy. Ani jedinému z těchto nemohla dokázána býti nejmenší vina; ale vláda nechce vyznati, že ty letošní revoluce socialistů v Italii jsou ovocem její bezbožné práce, a ráda by složila vinu na jiného — a k tomu se zednářské vládě italské dobře hodí katolické spolky! Ve své encyklice na biskupy a lid italský sv. Otec vykládá, jak ony spolky potřebny jsou pro nábožnosť a mravnosť lidu, k zlepšení jeho hmotného stavu i společenských poměrů a k boji proti socialismu a anarchismu. Ono nařízení vlády zničuje základ spravedlnosti a zákona a jest urážkou papeže, který oněm pokojným spolkům žehnal, pročež přede světem sv. Otec protestuje proti těmto nespravedlivým nařízením vlády, která stav papeže pořád více trapným a nesnesitelným dělají. Katolíkům italským sv. Otec dává naučení, že sice nemají nynějších nařízení podporovati, ale se jim podrobiti a poslechnouti, v mezích zákonitosti vytrvati a věrně státi k svým biskupům a k svému duchovenstvu.

Stříbrné kněžské jubileum Jeho Eminence ndp. Frant. de Paula hraběte Schoenborna, kardinála knížete arcibiskupa, oslaveno bylo vznešeným způsobem dne 14. a 15. srpna t. r. V neděli dne 14. srpna přijal Jeho Eminencí blahopřání delegátů všech katolických spolků. Za družstvo Vlasť blahopřáli pp.: Tomáš Škrdle a Boh. Eichler. Jménem spolků oslovil Jeho Eminencí p. hrabě K. Ervin Nostic česky a německy; Jeho Eminencí odpověděl česky a uděliv všem vrchnopastýřské požehnání, kráčel Jeho Eminencí od člena ku členu a otcovsky s každým rozmlouval. V půl jedné s poledne přijat byl v audienci klerus generálního vikariátu. Generální vikář Msgr. Dr. Fr. Hrádek přednesl latinské blahopřání, na kteréž nejdůst. arcipastýř rovněž latinsky odpověděl.

Z četné řady gratulantů uvádíme pouze blahopřání, které jmenem rady král. hlav. města Prahy přednesli pp.: náměstek Karel Vlček a městští radní:

[redacted]

Dr. Kühn a V. Brož a obecní starší: A. B. Stýblo a J. Havlíček. — Z českého Episcopatu dostavili se do Prahy k jubileu Jeho Emin. Jeho Excell. ndp. Dr. Em. Schoebel, biskup z Litoměřic; J. M. ndp. Dr. Martin Říha, biskup z Č. Budějovic. a J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ze Staré Boleslavi.

Jeho Eminencí obdržel k svému jubileu množství vzácných darů, hlavně od členů českého Episcopatu.

V pondělí, v den Nanebevzetí Panny Marie, sloužil Jeho Eminencí ve velechrámě sv. Víta na Hradčanech jubilejní mši sv. Katolické spolky seřadily se špalírem od kníž. arcib. paláce k velechrámu sv. Víta. a jakmile Jeho Eminencí z paláce vyjel, odebraly se spolky do velechrámu, kdež jim byly vykázány všechny kaple v ochozu. Jeho Eminencí přijel do velechrámu v 11 hodin a provázen metropolitní kapitolou a ndp. biskupy, Excellencí Dr. Em. Schoeblem. Dr. Mart. Říhou a Msgr. Ferd. Kalousem, zavítal k hlavnímu oltáři, jenž byl co nejvkusněji ozdoben exotickými květinami. Rovněž i celý presbytář ozdoben byl vzácnými palmami a kolem trůnu keři a květinami. Kůr sv. Vitský uvítal Jeho Eminencí slavnostním sborem: »Ecce sacerdos magnus« a při mši svaté pěl jónickou mši od Witta a ku konci přednesl Wittovo Te Deum. V presbytáři zaujali místo zástupcové řádů a světského duchovenstva.

Stříbrné jubileum Jeho Eminence dovršeno bylo slavnostním požehnáním u sochy Panny Marie na Staroměstském náměstí. Katolické spolky seřadily se na Král. Vinohradech a šly imposantním počtem na Staroměstské náměstí, kdež byly pořadateli ve vzorném pořádku rozestaveny.

Kolem půl šesté vyšel průvod z Týnského chrámu Páně. Jeho Eminencí provázeli ndpp. biskupové Dr. Martin Říha a Msgr. Ferd. Kalous, metropolitní kapitola, kapitola Vyšehradská a řada kněžstva světského a řeholního.

Jeho Eminencí pomodlil se zde Loretanské litanie s příslušnými modlitbami, potom se průvod odebral do velechrámu Týnského, kdež se pobožnosť skončila požehnáním. Kdo byl této slavnosti přítomen, musí doznati, že činila mocný dojem.

P. Methoděj rytíř Halabala, kněz řádu sv. Benedikta v Rajhradě, slavil letos 15. srpna 50leté spisovatelské jubileum. Jeho spisovatelská činnosť jest velmi obsáhlá a svědčí o znamenité učenosti a píli.

Samostatně od něho vyšly: Moravský Slavíček. Apology mravné čili bajky, podobenství a přísloví z mravního mudrosloví. Zrcadlo moudrosti sv. Cyrilla, apoštola a učitele slovanského. Životopis krále Svatopluka. Památka 100. ročnice úmrtí Svatoplukova. Dále psal do »Hlasu«, »Mor. Novin«, »Mor. Orlice«, »Našince«, »Míru«, do Listů ze Záp. Moravy, »Opav. Týdenníka«, »Blahověsta«, »Posvátné Kazatelny«, do olomouckého »Kazatele«, do kalendáře »Moravana«, »Školy B. Srdce Páně«, do »Sborníku Velehradského«, »Rodinných listů románových«. Z prací tuto ne úplně uvedených vyzařuje šlechetný a veliký duch Halabalův. Pro kněžské a vlastenecké smýšlení zakoušel často protivenství, ale nedal se zviklati ve svém přesvědčení a po trnitých cestách kráčel ku předu. Dospěl značné výše, šediny vroubí jeho čelo, vrásky zarývají se do něho, ale duch jeho jest stále čilý.

K jubileu ku cti Halabaly zaslal i redaktor tohoto listu se svým spolupracovníkem učitelem Jos. Flekáčkem uctivé blahopřání.

Hlas o družstvu Vlasť. Dopisovatel »Katol. Listů« z Bavor, l. † 6., píše v č. 240. ze dne 2. září t. r., že v Německu předcházela nynější sjednocenosť duchů v katol. táboře dlouholetá výchova a pokračuje. Totéž lze říci o jednotnosti ducha, jaký se jevil na katolickém sjezdě v Praze. I jej předcházela dlouholetá výchova lidu. T ř i n á c t i l e t é p ů s o b e n í d r u ž s t v a V l a s ť, z j e h o ž s t ř e d u j a k o z v ý h n ě v y c h á z e l i o h n i v í j a z y k o v é s k o r o d o v š e c h k o u t ů Č e c h a M o r a v y b u r c o v a t o s p a l c ů, s í l i t v l a ž n ý c h, n e n í n i c j i n é h o, n e ž l i v y c h o v á n í l i d u a p ě s t o v á n í j e d n o t n o s t i d u c h a v e s m y s l u k a t o l i c k é m.

Stručná methodika vyučování katolického náboženství pro učitelské ústavy. Z péra známého spisovatele v oboru katechetickém prof. Ad. Fuxe v Příboře vyšel nový praktický spis: »Stručná methodika vyučování katol. náboženství pro učitelské ústavy«. Druhé opravené vydání. Schváleno kníž. arcib. konsistoří v Olomouci, dne 25. května 1898. č. 8185. Tiskem Prokopa Zapletala v Hranicích. Nákladem vlastním. Cena knihy vázané v plátně 1 K 50 h., nevázané 1 K 20 h. Dílo to věnováno jest památce 50letého jubilea požehnané vlády Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Kniha ta zavedena jest jako po-

a vřele je doporučujeme.

Dr. Drtina náležitě odbyt jest v srpnové »Hlídce« za svou »obranu« spisu »Myšlenková povaha ve středověku«. »Hlídka« vytkla mu, že dílo jeho je pouhým výtahem protestantského spisu Eickenova. Dr. Drtina se nyní brání. Obrana jeho však je zpupně urážlivá, vyzývavá a při tom znova na světlo staví hrubou neznalosť věci, o níž dr. Drtina papouškuje velkopanské úsudky po protestantském svém vzoru. »Hlídka« dokazuje dr. Drtinovi že špatně cituje sv. Otce, že neumí číst v Summě sv. Tomáše a jí nerozumí. Poměr jeho spisu k Eickenovi je takový: místy ovšem dr. Drtina Eickena cituje, aby vzbudil domněnku, že ostatní jest jeho majetkem. Pan dr. Drtina dobírá si také kláštery. Patrně jen v theorii, neboť v praksi se jim nevyhýbá. Po zvyku všech našich liberálů jako hlavní trumf vyhazuje ve své obraně dopis »kněze, vynikajícího spisovatele«, který prý jeho dílo pochválil. Ale kdo je ten kněz, opatrně zamlčel. Svou obranou se dr. Drtina jen dorazil.

Česká Revue. R. I. č. 6—10. Redakce uznala za dobré, směs vědeckých a rozmanitých článků »Rozhledů« tu a tam jaksi oživiti básní neb nějakou literární drobností. Ne však šťastně. V č. 6. má Vrchlický báseň »Dies irae«, v níž proti Bohu, hrozícímu posledním soudem, hlas lidstva chrlí v pravdě titanské blasfemie. »Co o nás najednou se staráš, ty Bože tragický, jenž vrh' nás v tmu a noc? Tys proti trpícím hrál úlohu vždy spáče, jsme tebe silnější, místo světlu vždy nás vrhl jsi v loupež tmám, tys nebyl otec náš, nuž byl jím onen ďas atd.« hrozí mu i Eumenidami! V č. 10. jsou od téhož Nové selské ballady. Historickým podkladem poslední z nich, »Účty«, jest tato událosť z r. 1629.: Matěj Burnatius, jesuita a praefekt gymnasia jičínského, účastnil se horlivě obrácení protestantů na víru katolickou. V Rovensku setkal se s velikým odporem, tak že hejtman jičínský uznal za potřebné vyslati tam vojsko. Ale sedláci shlukli se u velikém počtu, a vojsko ustoupilo. Rovenští táhli nyní na Libuň, kdež Burnatius byl, a obklíčili kostel i faru. Burnatius chtěl prchnout, ale kopím raněn a na dvoře vidlemi probodnut a utlučen. Stejný osud potkal i žáka kolleje jičínské, který s Burnatiem přišel, byl utlučen a do hnojnice hozen. Smutnou tuto událosť básník takto zpracoval.« Burnatius odpadlíky mučí, týrá. do krajzlů a španělských bot kacíře zlé svírá. V Jičíně byl hotov, jde na Libuň »mníšek«, zde na faře po misii svaté ve večeřadle dobrý doušek chutná. S půlnocí se roztancuje i ta černá kutna. Dílo boží vykonáno a tak jedli, pili spolu, kvasili, až v ráno přicházejí za mnichy přestrojení sedláci, a brzo páter oknem letí »Chytněte ho na podávky Buriana děti!« — Také zdá se, že po formální dokonalosti Vrchlického jest již veta. Jsou ty verše v těchto balladách hodně kostrbaté. — Naproti tomu krásnou jest Mužíkova báseň:

»Moře lidu« (č. 8), nad jehož vlnami
»náhle hvězda věčných ideálů
se nítí — pohleď na východ!
to Ježíš z něho rodí se . . . z tmy, kalu
svůj zvedá bílý kříž — to vykoupení z žalů.
Nuž, val se dále, lidu okeáne.«

Kosmákovy spisy hodí se velmi dobře za četbu pro lid, až na některé, kde příliš ostře akcentována klerikální tendence (č. 8. s. 994.). — Jak pak by nebyl klerikalismus lidu nebezpečným! To se Kosmákovi vytýká, kdežto francouzskému romanopisci Ferd. Fabreovi, který se zálibou líčil »dobré faráře«, za přednosť se pokládá, že nepsal s tendencí klerikální a katolickou. Podobné kazy nekalily čisté jeho dílo, ale velmi perně dovedl horliti proti pánovitému sobectví autoritářských sluhů božích a proti pokrytectví hříšníků v klerice (č. 7. s. 864.)

Drobné zprávy z Lužice. Jak se daří matičnímu domu v Budyšíně? Dobře! Na rohu Lvovy ulice vypíná se ušlechtilá stavba, nový důstojný matiční dům srbský již více než z poloviny hotov. Stavební odbor dlouho rokoval, jak by uvedl podnik ve skutek. I vypůjčili si 90.000 marek, a hle! stavba utěšeně pokračuje. Mnozí mají pochybnosti, což kdyby se dům nevyplácel? Avšak jeho existence pro Srbstvo je na vždy zajištěna. Matici srbské náleží stavební místo — nezapomenutelný Smoleř je koupil před lety za 60.000 marek. Dnes pak tento

pozemek má cenu 70.000 m. bez starého matičního domu. Díl domu, který se nyní staví, bude státi 120.000 m. Jmění spolkové tedy bude 180.000 m. A také dluh se zdaní. Dosud není stavba hotova, a již jsou krámy a některé byty pronajaty, tak že úroky se z činže úplně zapraví. Nyní konají se sbírky již na druhý díl domu, jest sebráno již na 4500 m., až bude sebráno 20.000 m., městská spořitelna pojistí opět pomoc půjčkou. Druhá polovice domu bude státi asi 100.000 m. Bude to stavba důstojná, velikolepá, která dojista vyhoví svému úkolu: »Bohu k česći (ke cti), Serbam k wužitku.« Přejeme svým pobratimům mnoho zdaru!

Redaktor »Katholského Posla«, farář Jakub Skala, stal se po úmrtí seniora Kućanka skutečným kanovníkem vždy věrné kapitoly budyšínské. Nyní zasedají v ní opět dva lužičtí Srbové jako dříve.

V nějvětší srbské katolické osadě v Lužici v Khrósćicích počato bylo s důkladnou opravou tamního farního chrámu. Strop kostela byl dříve rovný, dřevěný a hliněný, nyní bude klenut. Poněvadž jest chrám malý, bude při té příležitosti též rozšířen. — Lid v katolické Lužici stále dobrovolnými sbírkami staví neb opravuje kostely. Tak mezi Srby byl postaven stkvostný gothický chrám nejsv. Srdce Páně v Baćoni, dále vystavěna kaple v Hajnicích, kostel v Lubiji, Žitavě a provedeny mnohé opravy. To svědčí o zbožné mysli obyvatelstva.

Lužičtí Srbové se hledí sdružiti, toť dojista krásná a potřebná myšlénka. Nyní osnuje se svaz všech lužicko-srbských spolků. Pojítkem všech s vyloučením politiky jest: zbožnosť, věrnosť ke králi, láska k otčině, pracovitosť a šetrnosť.

Katolická polepšovna v Šěrachově. Na památku královského jubilea pořádali lužičtí katolíci sbírky na polepšovnu. Celkem se sešlo přes 15.000 marek, některé větší dary ještě slíbeny. Za tím účelem byl koupen statek v Šěrachově za 27.000 m., kde polepšovna bude zřízena. Děkanství budyšínské má nad ní vrchní dozor.

Karel Mósak Kłósopolski, znamenitý vlastenec lužický, zemřel začátkem července t. r. Narodil se r. 1820. v Ujesmarowách a věnoval se po odbytých studiích právnických v Lipsku zemské službě, pak advokacii, kterou provozoval až do smrti. Jest spoluzakladatelem matice srbské, podporoval hmotně lužické písemnictví a hájil horlivě národní záležitosti před soudy. Byl též svého času zvolen poslancem do říšského sněmu. Jeho zaměstnání jako advokáta mu překáželo věnovati se písemnictví, ale proto přece jeho národní práce byla velezásluhná. V posledních letech anděl smrti navštěvuje naše lužické bratry. Zesnulit: Wjelan, Hórnik, Imiš, Domaška a nyní Mósak. Kéž nastoupí řady mladých pracovníků! Fr. H. Žundálek.

Drobné zprávy ze zemí jihoslovanských. Známý mecenáš národa chorvatského, biskup Strossmayer, hodlá založiti chlapecký seminář v Osěku, aby se takto postaral o důstojný dorost kněžský. Stavbu této budovy svěřil architektu J. Vancašovi ze Sarajeva.

Útoky proti Černohorskému knížeti. Sava Ivanović napsal z rozkazu Milanova pamflet proti Černohorskému knížeti Nikolovi a princi Danilovi. Měl býti tištěn v Osěku, avšak tamní tiskárna této nabídky nepřijala. Maďaron dr. Josef Frank uveřejňuje nyní po částech tyto útoky ve svém »Hrvatském Právu«.

Kterak církev katolická se stará o to, aby slovo Boží bylo hlásáno každému národu mateřským jazykem, vidíme ze snahy arcibiskupa Irelanda ve Sv. Pavlu v sev. Americe, který svým generálním vikářem Slovincem Starihou vybízí slovinské gymnasisty, aby se v jeho arcidiecési věnovali službě misionářské a působili tam pro svůj národ.

Slavnosť Koseského. Za příčinou stoletých narozenin slovinského básníka a národního buditele Ivana Vesela Koseského pořádána 14. srpna v jeho rodišti v Kraňsku velkolepá slavnosť, při čemž na jeho rodném domě byla odhalena pamětní deska.

Nový chrám v Sušaku. Krásné a veliké město chorvatské, Sušak u Rěky, nemělo dosud příhodného chrámu Páně, který by vyhovoval rozvoji města a počtu obyvatelstva. Městské zastupitelstvo obrátilo se na král. uher. ministerstvo se žádostí, aby mohlo zaříditi loterii ve prospěch stavby kostela.

Osar tutto. Takové jest heslo přímořských Italů; všeho se odvážiti, totiž ku potření slovanské národnosti na Istře. Za tím účelem založili katolický list »Osservatore Triestino«, který však ve skutečnosti jest rovněž takovým jako židoliberální »Piccolo« a jiné; jest skvrnou katolického tisku.

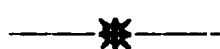
v Přímoří se nedaří mezi slovinskými dělníky, kteří jsou ještě namnoze své víře oddáni. Známý socialistický agitátor Rochus Drofenik oznamuje z Terstu, že oba jeho časopisy, »Delavec« (dělník) a »Svoboda« přestaly vycházeti. To jest dojista ke cti slovinskému dělnictvu v Přímoří. Naši dělníci nechť si z nich vezmou příklad.

Výstavy v Záhřebě. Na podzim se konají v Záhřebě dvě výstavy. První pořádá chorvatsko-slavonské hospodářské družstvo, a to výstavu vinných hroznů, aby se pracovalo k zlepšení vinohradů. Druhá výstava je lovecká, a pořádá ji lovecký a rybářský spolek.

»Narodna Misao«, politický týdenník, orgán sjednocené omladiny chorvatsko-srbské, jehož hlavním redaktorem byl dr. Franko Potočnjak, přestal vycházeti, protože byl stále pronásledován censurou a vládou a také jinými vládními listy.

Theologicko-filosofický časopis. Profesorský sbor bohoslovecké fakulty v Záhřebě se usnesl, že bude začátkem příštího roku vydávati vědecký odborný list pro katolickou filosofii a bohosloví. List bude vycházeti čtyřikrát ročně. Cena se ustanoví podle počtu předplatitelů a podle obsahu listu.

Fr. H. Žundálek.

Paběrky z novin a z veřejného života.

Paběrky z katolického československého sjezdu v Praze. K faktorům, jež vystupují na našich katolických sjezdech, přibylo letos pět nových: katoličtí učitelé, katecheti, alumni, Vincenciáni a křesťansko-socialní ženy a dívky. Největší zajímavosti pro nás mají katoličtí učitelé, útvar to u nás dříve nevídaný a proto tím více vítaný. Zástupci moravského katolického učitelstva, naduèiteli p. J. M. Kadlčákovi, byla dána přednosť a zvolen byl za slavnostního řečníka, vůdce českého katol. učitelstva, p. Václ. Špaček, mluvil v sekční schůzi; oba řečnili s úspěchem. Oběma stavům byla při sjezdu věnována zvláštní slavnostní schůze, kterou předseda Jednoty katolických učitelů v království Českém, řídící učitel p. K. Skultéty, proslovem zahájil a předseda spolku katechetského, dp. Em. Žák, doslovem ukončil. A tužbě obou stavů — konfesionelní škole — vykázal sjezd vynikající, ba můžeme říci přední místo. Konfesionelní škola byla od četných řečníků opodstatněna, a bylo vysloveno oprávněné přání, aby náboženství pronikalo školství od nejnižšího stupně až k universitám. Těší nás, že přední úloha v této příčině byla svěřena hlavně učitelům a katechetům.

Budiž ještě podotknuto, že jak katoličtí učitelé tak i katecheti konali před sjezdem zvlaštní valné hromady. Katecheti přijali za orgán i pro r. 1899 »Vychovatele«. V této svornosti jest síla, a plyne z ní užitek pro obě strany. Katechetský spolek hmotně slabý přimyká se tím k silnému družstvu Vlasť; on dává družstvu abonenty a družstvo navzájem honoruje jejich redaktora a honoruje všecky práce, které pp. katecheti ve své »Katechetské příloze Vychovatele« uveřejňují.

Velikého lesku dodala sjezdu přítomnosť českého Episkopatu a J. M. ndp. biskupa Dr. Fr. Sal. Bauera z Brna. Všichni nejdůstojnější páni biskupové (Jeho Eminencí, ndp. biskupové Dr. Fr. Sal. Bauer, Dr. M. Říha a Msgr. Ferd. Kalous) nebo jejich zástupci sjezd oslovili. Jeho Eminencí byl předmětem četných ovací. Za to účastenství české šlechty bylo slabé, a to zajisté jen k její škodě.

Průběh sjezdu byl celkem slavný a průvod na Hradčany velikolepý. Něco podobného Praha již dlouho neviděla. Zvěsť o velikolepém průběhu sjezdu čím déle, tím více šířila se po Praze, čehož důkazem jest čilý odbyt »Katol. Listů«. My zde v Žitné ulici, již na periferii Prahy, byli bychom prodali v čas sjezdu ještě velikou zásobu »Katol. Listů« nad ty, co jsme již prodali, ale byly vyprodány, a nebylo již lze je dostati.

Jiný význam sjezdu spočívá v tom, že řeči i resoluce jeho nesly se tónem rozhodně katolickým; nebylo tu kolísání a lavirování, což se nám u mnohých katolíků vždycky z duše protiví a v čemž mají někteří z nás zvláštní zálibu. Zvláště řeč Dr. Neuschla má pro nás katolické Čechy veliký význam a přivede Bůh dá otázku ženskou do pravých kolejí. Také o právech sv. Otce mluveno bylo otevřeně a rozhodně. Slyšme: »vyslovujeme své nezvratné přesvědčení« —

praví přijatá resoluce — »že navrácení úplné svobody a zabraného území papežského Stolici apoštolské jest naléhavě potřebno k plnění jejího božského poslání mezi národy, zvláště za neblahých nynějších socialních a politických poměrů; a pokud v tomto směru a z tohoto důvodu nebude sv. Stolici Apoštolské spravedlivým rozřešením tak zvané »římské otázky« pomoženo, chceme se vynasnažiti my, bychom stísněnosť sv. Otce zmírňovali nejen svou neoblomnou oddaností, ale i hojně jemu podávanou hmotnou pomocí.«

Podobným rozhodným tónem zní resoluce o pomníku Mistra Jana Husi: »Máme dobrou toho zkušenosť, že slavnosti ku poctě Mistra Jana Husi nejsou nežli demonstracemi protikatolickými, a jména Husova se zneužívá jako hesla v boji proti autoritě církevní; chováme pak pevné přesvědčení, že revoluční působení Mistra Jana Husi přineslo vlasti naší pohromy nesčíslné: z těch příčin nemůžeme my katolíci v Praze, na valném sjezdě shromáždění, souhlasiti, aby v srdci království Českého, v naší Praze, byl postaven Husův pomník, slavně však a důrazně protestujeme, aby týž památník postaven byl před starobylou basilikou Týnskou na velikém náměstí Staroměstském, posvěceném sochou Rodičky Boží.«

Sjezd se zastal rázným slovem chrámu sv. Václava na Zderaze v Praze, jenž má býti zbořen, sjezd vyslovil přání, aby divadelní umění na základě křesťanském bylo reformováno, jakož aby ve školách odborných, hospodářských, obchodních a průmyslových vyučování náboženství bylo zavedeno — zkrátka, sjezd ve všech oborech, o nichž pojednával, zaujal všude svými resolucemi přesné stanovisko katolické.

Zvláštní překvapení způsobil celému sjezdu nejvyšší maršálek království Českého, Jiří kníže Lobkovic. Byl dříve velice činným v Katolicko-politické jednotě pro království České, ale jakmile stal se nejvyšším maršálkem království Českého, přestal v katolických spolcích účinkovati. I podivili jsme se, když sjezd pozoruhodnou řečí oslovil.

Vynikající místo na sjezdě zaujímali Moravané. Čtyři z nich pronesli slavnostní a dva odborové řeči, jeden zasedal v presidiu a získal si jako vynikající a uhlazený řečník všeobecné sympatie. Deputace Moravanů v četném počtu na sjezdě zastoupených složila poklonu Jeho Eminenci a svému ndp. biskupovi; svého metropolitu telegramem pozdravila. Moravané představili se pražskému primátoru, navštívili nestora moravského kanovníka B. M. Kuldu a hrob svého rodáka, Fr. Palackého, ozdobili věncem. Ze Slovanů osobně pozdravili sjezd mimo četné Moravany: Slezané, Poláci, Rusíni, Slováci a Chorváti, a pozdravy jejich vzbudily bouře ohlasu.

Jest známo, že Irma Geisslová nazvala Husa prvním člověkem po Kristu. Dr. Neuschl tuto urážku odbyl ostrým způsobem, a shromáždění její nerozvážný výrok bouřlivou nevolí odsoudilo. Podobně velice energicky odbyl útoky Dr. Ed. Grégra při slavnosti Rokycanové Dr. M. Hruban. Grégrovi bylo voláno: hanba, ať se stydí.

Tak se to patří: nebojme se a nedejme se.

Sjezd se usnesl, požádati nejdůstojnější pp. biskupy, aby všecky na sjezdu zastoupené diecése v dobu příhodnou a v týž den způsobem co nejslavnějším božskému Srdci Páně se zasvětily.

»Katol. Listy« těšily se v čas sjezdu všeobecným sympatiím. Přinesly dvě slavnostní básně z péra Ant. Bulanta a Dr. M. Kováře a zdařilé podobizny: Sv. Otce Lva XIII. a J. V. císaře a krále Fr. Josefa I., dále českomoravského nejdůstojnějšího Episkopatu, podobizny a životopisy předsednictva sjezdového (Vojt. hr. Schoenborn, Msgr. Ant. Hora a Dr. Mořic Hruban) a přípravného komitétu (Dr. Fr. Krásl, Dr. Jos. Burian a Dr. Matěj Kovář), obraz Hradčan a kostelíček sv. Václava na Zderaze.

Vedení sjezdu bylo vzorné a jeho uspořádání úplně nás uspokojilo, i zasluhuje přípravné komité a presidium sjezdu vší chvály. Zvláště volba řečníků byla zdařilá a v celku vzato snad nejzdařilejší ze všech našich dosavadních sjezdů. Odbory sjezdové vykonaly veliký kus záslužné práce.

Končíme: pokročili jsme v před a útoky na sjezd činěné pohrdáme. Seznali jsme nové spojence, nové pracovníky, patřili jsme na svou sílu a jsme se vším celkem spokojeni. Katolická strana jde ku předu pomalu, ale za to jistě a promyšleně.

A ještě něco. Sjezd předcházely porady křesťansko-socialního dělnictva, a bylo při něm dosaženo míru, a sjezd skončil shromážděním eucharistů. Smírem začal, smírnou pobožností skončil.

Bratři — pracujme dále a modleme se!

* * *

Vedle katolické strany lidové, jež jest pouze politickou a všeobecnou jaksi pro všecky vrstvy stranou, tvoří se v Uhrách strana křesťansko-socialní — výlučně pro působení mezi dělnictvem. Strana katol.-lidová měla též program socialní, odpovídající programu našich křesť.-socialů, ale při své hlavně politické činnosti nevěnovala mu výlučné pozornosti. Na novou stranu křesťansko-socialní vrhají se ovšem s velkým vztekem liberálové maďarští a brzy půjdou v té věci i se socialní demokracií, kterou dosud tak pronásledovali!

VII. sjezd rak. spolku německého učitelstva v Brně. Celkový ráz sjezdu dle přijatých resolucí a pronesených řečí byl protináboženský vůbec a protikatolický zvlášť, kde se jednalo o změnách nynějšího školství; v té věci nejprudčeji proti církvi vystoupil protestantský učitel Jessen z Vídně, jenž navrhoval, aby učitelstvo domáhalo se změny nynějšího školního zákona. Referát a návrh Jessenův byl přijat jednohlasně a s ohromnou pochvalou. Z toho soudíme, že smýšlení Jessenovo jest smýšlením německého učitelstva liberálního, nacionálního a socialistického, které na sjezdě sdruženo bylo. Jaké jest smýšlení Jessenovo, viděti z vět, jež z jeho referátu podáváme. Zákon školský z r. 1869. nevyhovuje prý potřebám duševně pokročilých kruhů, novela školní pak jest jako rez na kovu. První článek školského zákona o mravně náboženské výchově kritisoval Jessen takto: »Po škole obecné nelze žádati náboženské výchovy . . . Přibírati moment náboženský do školních úkolů je chybou . . . Náboženství ve veřejných školách stalo se branou, jíž se vlámala do školy bojovná církev . . . Náboženská výchova jest pastí pro svobodu učitele, musí býti z povinnosti školy vyloučena a církvi přidělena.« Při debatě o referátě Jessenové socialistický učitel Seitz z Vídně pravil: »Škola není vhodným místem k probuzení náboženských citů.« Odpoledne měli zvláštní schůzi nacionální učitelé v redutě a socialističtí v něm. domě. Nacionální učitel Jung z Vídně žádal úplné odloučení školy od církve, zavedení mravouky jako učebného předmětu (místo náboženství). Učitelský sjezd radil se na to o stavovských záležitostech. Žádají rozšíření učitelského vzdělání zvláštní střední školou, po případě rozšířením učitelských ústavů na pět ročníků, vyslovují se proti učitelským konviktům. Vzpomněli si také na své české liberální kolegy a přijali resoluci: »Vítají se v poslední době projevené snahy českého učitelstva jít ve stavovských věcech touž cestou s německými svobodomyslnými kolegy proti společnému nepříteli světla a pokroku, vésti boj pro svobodné vzdělání lidu.« Socialističtí učitelé uspořádali na rozloučenou veřejnou schůzi v socialistickém domě, kdež mluvil učitel Seitz z Vídně »o škole a lidu«. Cesta liberálního učitelstva, jeho protináboženské smýšlení, ovšem rovnou vede do tábora nevěrecké socialní demokracie.

Valná hromada katolického spolku českého učitelstva na Moravě konána byla letos na Velehradě. Bratrský spolek český zastupoval Karel Skultéty, řídící učitel ze Šestovic. Slavnostní řeč měl prof. Dr. Josef Kupka o thematě: Škola náboženská se stanoviska církve katolické. Řeč tato bude tiskem co nejvíce rozšířena. Druhou řeč pronesl Josef Vencour, odborný učitel ve Val. Meziříčí. Předmětem řeči byl křesťanský názor světový a moderní názory přírodovědecké a soustavy filosofické. Přejeme spolku, jehož předsedou je neunavný pracovník a výtečný řečník J. M. Kadlčák, hojného zdaru. Kéž oba spolky svorně působí za stejným cílem. V této svornosti bude jejich moc, síla a váha proti liberálnímu učitelstvu.

Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda konal letos památné schůze na Velehradě a na sv. Hostýně. Na Velehradě proslovili pozdravy různí zástupci kmenů slovanských. Jednatel apoštolátu, Dr. Ant. C. Stojan, sdělil, že apoštolát čítá na Moravě 80 000 členů, na Těšínsku 10.000 členů, v arcidiecési pražské a jinde 500 členů. Loni uspořádal velikou pouť mužů, postaral se o konference, duchovní cvičení pro různé stavy, poskytl podpory Čechům vídeňským na služby Boží, poslal podporu do Bosny, do Soluně, do Alfaty. Jednatel sám na místech rozhodujících zasadil se o podporu pro svatyni Velehradskou. Na sv. Hostýně konal schůzi odbor arcidiecése Olomoucké a oslavil tím 50leté jubileum panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Řečnili P. Cibulka Tov. Ježíšova, předseda kanovník Droběna a P. Valoušek. Apoštolát sv. Cyrilla a Methoda jest zaveden v arcidiecési v 178 farnostech.

Sjezd katolických učitelů v Meranu. Z Tyrol dostavilo se k němu přes 400 učitelů, ostatní ze Štyrska, Solnohrad, Horních Rakous, Dolních Rakous a Čech. Prohlášen byl boj proti nepřátelům říše a církve, proti návrhu, jenž podán byl na sjezdě německo-rakouského (liberálního) učitelstva v Brně, aby škola od církve byla úplně odloučena. Odeslány byly holdovací telegramy císaři pánu a sv. Otci, usneseno zříditi zemské katolické spolky učitelské v Horních Rakousích a Solnohradech a tiskovou učitelskou kancelář pro Rakousko ve Vídni s podřízenými výbory v korunních zemích.

Duchovní cvičení pro studující středních škol na posv. Velehradě, zařízená nákladem Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje, odboru arcid. olomoucké, konána byla letošního roku dne 29. srpna. Studujících se přihlásilo ze čtyř gymnasií: přerovského, olomuckého, uh.-hradišťského a kroměřížského, celkem 114.

»Ruch katolicki« v dopise z Vídně ostře obrací se proti protikatolickému vystupování »Nár. Listů«, »Hlasů z Podřipska«, proti nájezdům na ndp. biskupa královéhradeckého a proti humbugu s Husem a štvaní proti církvi. Správně píše, že takové jednání může míti i vážné důsledky politické. Vyzývá »Nár. Listy«, aby si své vystupování ve věcech náboženských budoucně lépe rozmyslily.

Redaktor Komarov o dru **Riegrovi.** — Vydavatel petrohradského »Světa« V. V. Komarov líčí nyní v žurnále svém dojmy z pražských slavností. Vyjímáme ze statí těchto soud jeho o dru Riegrovi. V. V. Komarov píše: »Dr. Fr. Lad. Rieger musí nyní všemu Slovanstvu býti zvláště drahým. Stařičký státník a politik dosáhnul takového věku, kdy s nikým již boje nevede a vésti nemůže, věku, v němž rozum nabývá významu a síly čistého pramene, z něhož možno směle čerpati pravdu, věku, v němž zkušenosť veškeré krajnosti usmířila. Tací mužové tvoří svaz mezi celými pokoleními, dávají věrný pojem o prošlých událostech a předvídají budoucnosť. Okolnosť, že 80letý Rieger neunavil se politickým zápasem s Němci, neztratil víru v budoucnosť Slovanstva, že kdykoli jde o tuto otázku, on jest bodrým a svěžím jako 18letý mladík, že veškera energie při tom se mu vrací — to vše činí ho blízkým prorokům. To třeba nide vše ceniti, zde jest nejlepší barometr národního slovanského ducha!«

Šest bratří knězími. V neděli dne 31. července vysvěcen byl na kněze Jan Kolísek, nejmladší ze šesti bratří kněží. Za této příležitosti byla matka, vdova po domkáři a tkalci v Protivanově, nyní v Brně u svého nejstaršího syna, vikáře na dómě, dra Fr. Kolíska bydlící, vyznamenána tímto telegramem J. Vel císaře pána z Išlu: »Císař Marianně Kolískové, Petrov, Brno. S vroucí radostí jsem se dověděl, že díky Vaší obětavé péči právě již šestý syn Váš na kněze byl posvěcen. Vyslovuje Vám Svoje nejplnější uznání za krásný úspěch, kterýmž Bůh Vaši námahu odměnil, přeji Vám ze srdce, byste na svých hodných synech dožila se ještě mnohé radosti. František Josef.«

Různé. — Proboštem vždy věrné metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze byl zvolen po zemřelém Msgr. Dr. Eduardu Terschovi Msgr. Antonín Hora, dosud děkan téže kapituly, náš zakladající člen a odběratel všech našich časopisův a podporovatel fondu pro katolické spisovatele. — Metropolita Rusínův katolických, řecko-katolický arcibiskup ve Lvově, kardinál Dr. Sylvester Sembratowicz zemřel 5. srpna. Z Moravy dostavil se k pohřbu říšský poslanec Dr. Ant. Stojan. — Dr. Rud. Zháněl a české katolické písemnictví. Dr. Rud. Zháněl pilně posuzuje v »Oesterr. Literaturblattu« české katolické písemnictví, a to v č. 15. a 16., v kterémžto své posudky ukončuje. V 15. čísle posuzuje v delším referátě Pospíšilovu filosofii podle zásad sv. Tomáše Akvinského a končí těmito slovy: Moege das Werk jene Verbreitung finden, welche es verdient. — Museum pro církevní starožitnosti zříditi dal ve Vratislavi v dómské knihovně kníže-biskup kard. Dr. Jiří Kopp. Slezské listy však touží, aby starožitnosti z rakouské části diecése zůstaly doma, v Těšíně, a nedávaly se do cizí Vratislavi. — Princezna Polyxena Lobkovicova, dcera nejvyššího maršálka knížete Jiřího Lobkovice, vstoupila do kláštera Salesianek v Chotěšově u Plzně. — Průmyslová a zemědělská rada zřízena byla ve Vídni při ústřední vládě, jež jako poradní sbor při ministerstvu obchodu a orby má projednávati důležité otázky z oboru průmyslu, hornictví, lesnictví a zemědělství. — Jazyková otázka v Terstu. Poštovní ředitelství v Terstu vydalo nařízení, aby při jmenování poštovních úředníků, kteří se stýkají se stranami, brán byl zřetel pouze na ty kompetenty, kteří jsou znalí některého slovanského jazyka. — Děkanem

theologické fakulty na katolické universitě ve Frýburku zvolen byl Dominikán Fr. Vincenc Zapletal, český spisovatel a literární přispívatel do našeho časopisu »Vlasti«. Blahopřejeme. — V Turnově povstala konference sv. Vincence pro dobrovolné ošetřování chudých, která mimo jiné rozdává chudým chléb sv. Antonína z peněz, které v kostelní obětní sběratelné se scházejí. Nejmenovaný měšťan v Turnově z vděčnosti za vyslyšenou prosbu věnoval krásnou sochu sv. Antonína do děkanského kostela k tomu účelu, aby tam zaveden byl chléb sv. Antonína. I bylo pomýšleno na to, kde a jak se má ten chléb rozdávati? Výsledek byl: spolek sv. Vincence. Z těchto dvou krásných skutků se radujeme, neboť dobročinnosť jest libým květem na ratolesti katolické Církve. — Belgičtí kadeti budou nyní dle ministerského nařízení též na rozvrhu hodin míti vyučování náboženství. — Katoliško tiskovno društvo v Lublani, o němž jsme v cestopise referovali, koupilo nový dům, kdež si zřizuje pro svoji tiskárnu pátý stroj. V desíti letech vzrostl počet sazečů na 50. — Naša straža zřízena byla 6. července v Lublani a má býti jakousi hospodářskou radou národa slovinského po všech oblastech, po nichž je roztroušen, spolu i přímořských Chorvatů, kteří se ke spolku přidružili. — Žid ředitelem zemské reálky. Prof. Al. Schwarz stal se ředitelem na německé zemské reálce v Lipníku na Moravě. — Sjezd německých křesťansko-socialních a jiných katolických spolků mužských v Čechách konán byl dne 4. září t. r. v Šluknově. — »Odborné« časopisy. Ve Francii vychází časopis »Silencieuse« (Mlčelivá), redigovaný hluchoněmými. Nyní ohlašuje se nový časopis »Revue bombée«, časopis hrbatých. Ve Spojených Státech« jest 34 časopisů, vycházejících ve vězení. »The Ohio Penitenciary News«, časopis skládaný a tištěný ve vězení v Ohio, vychází ve 2500 výtiscích. — V Pešti založena 24. srpna družina katolických klubů uherských pod vůdcovstvím Esterházyho a Zichyho, jejímž úkolem jest provésti program lidové strany. — Katolíci a protestanté v Německu. Při posledních říšských volbách v Německu odevzdaly nekatolické kraje německé 2,000.000 hlasů socialně-demokratických, kdežto katolické krajiny toliko 100.000 hlasů socialně-demokratických vykazovaly. — Církev, podobná mladistvému stromu. V tomto století zřídila katolická církev 400 nových misijních diecésí, v nichž působí neméně než 18.000 duchovních, nečítaje v to počet obětivých sester. — Všeobecná kněžská konference v Litoměřicích konána byla 31. srpna t. r. a zabývala se mimo jiné Raiffeisenovými záložnami. Přednášku o nich konal farář Adolf Porstendörfer. — Eucharistický sjezd pro Moravu a Slezsko konán bude letos v Olomouci 19. a 20. září s přiměřeným programem. — Profesor Stavenson, jeden z výtečných žáků křesťanského archaeloga de Rossiho, zemřel v Římě. Byl zbožný jako jeho učitel.

L. † 20.

Dr. Eduard Tersch,

zemský praelát a probošt vždy věrné kapitoly sv.-Vítské.

Probošt Dr. Ed. Tersch zesnul v Pánu 18. srpna t. r. V jeho osobě ztratila arcidiecése pražská jednoho z nejlepších pracovníků a mužů svých. Jako mladý theolog poslán byl do Frintanea na vyšší studia, kdež pod správcováním napotomního biskupa Strossmayera konal theologická studia, načež stal se po krátkém pobytu v duchovní správě profesorem a ředitelem kn. arcib. semináře, odchoval celou řadu kněží, kteří naň mile vzpomínají, a pak stal se kanovníkem vždy věrné metropolitní kapitoly svatovítské, kdež teprve rozvinul činnosť svou jako nejplatnější síla konsistorní. Řadu let byl kancléřem konsistoře a kapitolním děkanem, načež jednomyslně zvolen proboštem po zemřelém dr. Würflovi. Byl-li

znám svou dobročinností dříve, nyní jí proslul. Uváděti všechny veliké obnosy, nebylo by možno, my upozorňujeme jen na jeho velikomyslný dar obci Kralupům, jímž postavil kostel, na kterýž 60.000 věnoval a tak jeho patronem se stal Všecky patronátní kostely své dal do nejlepšího pořádku s nemalým svým nákladem; jmenujeme toliko: Hostouň, Davli a jiné. V kruzích uměleckých byl znám jako podporovatel umění, který od nejlepších církevních malířů objednával nové obrazy chrámové.

Jako výtečný znalec práva vydal »Úřadní sloh«, praktický návod k úřadování, výtečnou knihu rozjímavou pro kněze (»Handbuch für Priester«) a různé jiné filosofické spisy.

Zesnulý probošt pocházel ze známé velice vážené rodiny pražské, v mládí svém měl vychování skoro výhradně německé, a proto činnosť jeho spisovatelská byla většinou německá, byl však upřímným obětivým vlastencem, což na sněmě království Českého dokazoval. Jako zvláštní zásluhu zemřelého apoštolského protonotáře vytýkáme jeho činnosť při uzákonění kongruového zákona, k němuž platnou radou přispěl jako pobočník zesnulého kardinála Schwarzenberga.

Dr. Eduard Tersch narodil se v Praze dne 11. listopadu 1823. ve farnosti Nejsv. Trojice ve Spálené ulici. Jako 23letý muž byl posvěcen na kněze 1846. a pak záhy promoval se znamenitým výsledkem. Zesnulý praelát v chorobě své vyvolil si za letní sídlo Dejvice, kdež také vypustil šlechetnou duši svou po zbožném přijetí sv. svátostí.

Mrtvola zesnulého praeláta byla dopravena do chrámu Páně sv. Víta, kdež byla vystavena a po requiem dopraven zesnulý Píseckou branou na nádraží do Bubenče, odkud dovezen vlakem do Kralup, aby v kostelele, jejž zbudoval, očekával těla vzkříšení. Městská rada kralupská sama vyžádala si za živobytí svého patrona, aby svolil, by jejich kostel byl také hrobkou jeho. Pohřeb v Kralupech byl večer po příjezdu vlaku. R. i. p.

Antonín Flesar. Dne 29. července zemřel po dlouhé, trapné nemoci Ant. Flesar, biskupský vikariatní sekretář v Dobrušce. Zvěčnělý byl vzorným knězem a vlastencem. O zvelebení školství zjednal si zásluh nemalých a byl též literárně činným. Narozen r. 1818. v Sirákově na Polnecku, studoval v Něm. Brodě, v Budějovicích a v Praze, kdež horlivě se súčastnil událostí r. 1848. a stál také na barikádách. Zesnulý udržoval styky a přátelství s tehdejšími vlastenci a s Karlem Havlíčkem Bor. založil divadlo v Německém Brodě. V opravdovém a vzájemném přátelství žil s majorem Ferd. Čenským, učitelem J. c. V. arciknížete Františka Ferdinanda z Este. Po svém vysvěcení na kněze r. 1852. působil dlouhá léta jako kaplan v Třebechovicích, kde byl snaživým vůdcem všeho vlasteneckého jednání. Jako farář Dobřanský získal si na pomezí jazykovém velikých zásluh půjčováním knih a poučováním lidu. R. 1886. stal se děkanem v Dobrušce. P. Flesar zabýval se studováním historie a v oboru tom napsal mezi jiným: Poznámky o faře Třebechovské, Rodokmen Přemyslovců. Dějiny gruntů farnosti Přepyšské, Dějiny gruntů města Dobrušky a posléz Dějiny okresu Opočenského. Krom toho zanechal mnoho zápisků a poznámek. Byl to vzácný kněz, který nesl se za opravdovou ideou Kristovou, jsa chudě živ, chudě zemřel, neboť co měl, za živa rozdal chudým a potřebným. Byl vlastencem, který nejen slovy horoval, ale také skutky pro blaho národa pracoval a k pravé vlastenecké práci při každé příležitosti povzbuzoval.

Norbert Purschka. V Horních Rakousích zemřel lidový básník Norbert Purschka, farář ve Waldneukirchen. On tvoří s Fr. Stelzhamerem a Ed. Zöhrerem trojici lidových básníků v Horních Rakousích. Vydal obrazy z hornorakouského národního života »Aus dá Hoamát« a »Sammlung ausgewaehlter oberoesterreichischer Dialektdichtungen.« Množství básní zůstalo v rukopise.

Na sklonku XIV. roku (1897.—1898.)

stupujíce v nový, XV. rok své činnosti, obnovujeme opět své zásady, kterými se od I. ročníku »Vlasti« pevně a nezlomně řídíme a jež jsme ve svých předešlých prohlášeních často a často určitě vytkli a vymezili.

Zvláštní naší zálibou bylo hned na počátku »Vlasti«, pěstovati přátelské styky se Slovany, hlavně s katolickými jejich kmeny. Myšlénka této vzájemné pospolitosti nalézá i v jiných katolických listech českých milého ohlasu. Tak na př. »Katolické Listy« ze dne 28. srpna 1898. píší v posjezdové úvaze: »Katoličtí Slované pracovali až dosud příliš rozdrobeně a proto bezvýsledně. Každá práce musila se všudež opakovati znova, a rovněž každá vymoženosť vydobývati znovu. Kterak jinak bude lze postupovati a s výsledkem práva katolických rodin a národů vydobývati, když tytéž resoluce (na sjezdě přijaté) společnou vzájemností budou se ozývati na schůzích nejen v Praze, ale i ve Lvově, Lublani a jinde.«

Aby mohl redaktor tohoto listu úmysly své ve skutek uváděti, cestuje každý rok mezi některý kmen slovanský. Nejprve byl v Lužici, loni mezi Jihoslovany, letos pobyl mezi uherskými Slováky.

Slovensku byla věnována v prvních ročnících »Vlasti« vůbec zvláštní pozornosť. Ale když onemocněl a po dlouhé nemoci zemřel farář Tóma Šmýd, pěstitel této československé literární vzájemnosti, byla nit našeho spojení se Slovenskem přetržena. Letos jest opět navázána. Nadšený vlastenec, farář Andrej Hlinka, připravuje pro »Vlasť« veliké dílo o Slovensku — popis země, řeč, náboženství a kulturní vývoj — jiný bude psáti do »Vlasti« pravidelné literární referáty, a jiní dva uvolili se psáti do »Katol. Listů« dopisy. Na jihu Rakouska pracuje pro »Vlasť« pojednání »O probuzení isterských Chorvatů« farář Ante Nedvěd. — Ruské věci převzal po Fr. Žákovi, jenž jako novic psáti nemůže, faktor Karel Jindřich, usazený v Moskvě.

Fr. Žundálek, jenž v zájmu našem cestoval po Lužici a mezi Rusíny, píše, že nám zašle práce: »Bukovina a její obyvatelé« a »Katolické osady v srbské Lužici«.

Jan Třešťík, do Čech ze Sarajeva přesazený, bude udržovati stálé literární styky s Bosnou a Hercegovinou a bude o tamních literárních pracích i dále do »Vlasti« referovati.

Fr. Štingl vedle svých referátů o slovinské, chorvatské a srbské literatuře chystá pro náš časopis článek: »Protestantismus na Jihoslovansku«.

A konečně Jan Vyhlídal zaslal nám pro XV. ročník »Vlasti« slovanskou studii: »Čechové v Pruském Slezsku« a O. Tatránský: »Rozbor československé otázky«.

Mimo to byly nám pro XV. ročník dodány tyto práce:

Práce vědecké:

Synodalní řeči Mistra Jana Husi od Dr. Ant. Lenze.
Kněz družiny Sušilovy Fr. Dědek od Jana Halouzky.
Pithecanthropus erectus od Tom. Píchy.
Kněží — přátelé studentstva od Fr. Kohouta.
Emigranti a exulanti čeští v Perně a Lešně od Václ. Honejska.

Mahabharrata, národní epos starých Indů od Viléma Sladomela.
Klesání obilních cen od R. Vrby.
Svět a jeho konec od Bedř. Jiříčka.
Pád města Ninive od Fr. Vinc. Zapletala Ord. Praed.
Studentstvo ve hnutí dělnictva českého od Tom. Jirouška.
Proudy liberální v dělnictvu českém od T. Jirouška.

Cestopisy:

Cesta na Rýn od Msgr. Boh. Hakla.
Črty z mé cesty po Slovensku od Tom. Škrdle.

Povídky:

Mezi svými od Boh. Brodského.
Z lásky k mnohým od Al. Dostála.
Polské pastely od frà Jos. Mergla.
Reštauracia na dedine od Martina šl. Medňanského.

Posudky:

O divadle budou psáti referáty Jos. Flekáček a divadelní studie bude podávati Em. Žák.

Hlídku hospodářskou pěstovati bude R. Vrba a Obzor školský Václav Špaček.

Směry moderního umění bude zase pravidelně probírati Dr. Ant. Podlaha.

O posledním filosofickém díle Pospíšilově uveřejní referát již v říjnovém čísle Dr. Al. Kolísek.

O francouzské literatuře bude psáti Vojt. Kameš.

Různá literární díla severních a jiných národů pročítá Jos. Šeřík Vitínský z Antverp, znalý asi 15 jazyků.

Nietzscheovu kritiku křesťanství (vyšla překladem v »Moderní Revue«) na líc a na rub obrací Filip Jan Konečný.

Různé:

Farář P. Alfons Žák slibuje nám různá historická pojednání; farář Fr. Pohunek přislibuje (bude-li mu to možno) článek: Věda a náboženství«; učitel Josef Flekáček bude pokračovati ve studii »Duchovenstvo katolické v literatuře a vědě« a uveřejní pojednání o »Katolickém ústavě ku podpoře kojících matek v Římě«, jediném charitativním podniku svého druhu; farář Jos. Vondrák zašle: »Črty ze společenského života v Bavorsku«.

Toť jsou v hlavních rysech práce chystané pro XV. roč. »Vlasti«.

Ve družstvu Vlasť povstala roku XIV. Literární sekce, jejímž hlavním účelem jest právě zvelebení »Vlasti«, i doufáme, že pokročíme XV. ročníkem »Vlasti« o krok ku předu.

Své staré přátely prosíme za další přízeň a mladší pokolení zveme mezi své řady. Boha, dárce vší milosti, prosíme za zdar a požehnání!

V PRAZE, dne 1. září 1898.

Redakce »Vlasti«.

